# ליקוטי מוהר״ן

ליקוטי מוהר״ן

geulaquiz.com

# הקדמה

א הדור אתם ראו דבר ה׳. שמעו לא נאמר אלא ראו. ראו כי ה׳ נתן לכם מטמון. דברים העומדים ברומו של עולם. כמאמר רבותינו. זכרונם לברכה (פסחים קיט.) ולמכסה עתיק. זה המכסה דברים שכסה עתיק יומין. ואיכא דאמרי. זה המגלה דברים שכסה עתיק יומין.

ב ותרויהו כחדא. איתנהו בהאי חבורא קדישא. כי הוא מגלה ומכסה. מגלה ומבאר דברים עליונים ונעלמים. חדושים חדשים והקדמות יקרות נוראות ונפלאות עצות מרחוק אמונה אמן. הנובעים ממקור מים חיים מקור עליון ונורא מאד. עיר גבורים עלה חכם וירד עז מבטחה.

ג דרך כמה צמצומים והשתלשלות מעלה לעלול משכל עליון לשכל תחתון. עד אשר נתלבשו בלבושין האלו בחלוקא דרבנן. בדרך צחות ונאות. ובדרושים ערבים ונפלאים ומתוקים לחך. בדרך חכמה וטעם ופלפול וסברא ודרך חיים תוכחות מוסר השכל הבוער כאש עד לב השמים.

ד וכל תורה ותורה שגלה לעם סגלה. כלם מלאים עצות נפלאות ונוראות לעבודתו האמתית יתברך. כאשר יראה הרואה בעיניו. אם ישים לבו עליהם באמת לאמתו.

ה כי אך לזה היתה כונתו הקדושה. לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים. להישיר לבות בני אדם אחינו בני-ישראל אליו יתברך. לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו. לפקח עינים עורות. ולהוציא אסירים בכושרות. להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך. האסורים בתאוותיהן. והלכודים בהבליהם. והנדחים בעוונותיהם. להטות לבבם אליו יתברך להשיבם אל ה׳ באמת בדרך הישר והנכון לפניהם. בדרך אשר דרכו בו אבותינו מעולם:

ו והנה אף על פי שהדברים גלויים ומובנים קצת ע״פ פשוטן של דברים אעפי״כ עוד דברים בגו. כי כפלים לתושיה. כי עדין פנימיות הדברים סתומים וחתומים מעין כל. כי הם דברים שכסה עתיק יומין. שצריכין לכסותם ולגלותם. כדי להכניסם בזה העולם.

ז כי המכסה הוא הגלוי וכו׳. וכמבאר מזה בכתבי האר״י ז״ל. וכאשר שמענו מפיו הקדוש ז״ל שפ״א אמר שהתורה שהוא מגלה. היא נמוכה אלפים ורבבות מדרגות. מכפי מה שהשיגה במקומה העליון.

ח והן הן גבורותיו. הן הן נוראותיו. אשר השיגה יד שכלו הקדוש הרם ונשא. להלביש ולהוריד. דברים גבוהים ונוראים כאלה. דברים קדושים ודקים ורוחניים מאד להלבישם בלבושים רבים וצמצומים. עד אשר יהיו דברים השוים לכל נפש. להודיע לבני האדם גבורותיו יתברך. לגלות עצות ודרכים ונתיבות להגיע לעבודתו יתברך באמת. למען דעת כל עמי הארץ כי ה׳ הוא האלקים אין עוד:

ט והנה דבר שפתים אך למחסור. להאריך ולהרחיב הדבור בשבח הפלגת גדלת מעלת קדשת נוראות הספר הקדוש הזה הנורא מאד. כי מי שירצה להסתכל בו בעין האמת. יראה ויבין בעצמו עד היכן הדברים מגיעין. ומי שלבו חלק. ואינו חפץ בתבונת קדשת הספר הזה. לא יועלו לו דברי אלה: אולם לכל אחי ורעי אדברה נא מעט מדרכי הספר הקדוש הזה. ויתר מזה יראו בעצמם. יראו עיניהם וישמח לבם.

י והוא. כי כל תורה ותורה מדברי הספר הקדוש הזה מדברת מכמה וכמה דברים פרטיים. מכמה וכמה מדות טובות. מכמה וכמה מצוות תורתנו הקדושה. ומהרחקות מדות רעות. וכל תורה ותורה מדברת מדברים מיחדים מה שלא נזכרו בתורה השניה. וכן כלם.

יא כגון התורה המתחלת **אמור אל הכהנים** (בסימן ב׳). מדברת מתפלה ושמירת הברית שתלויים זה בזה. ושצריכין בחינת משפט לידע איך ללחם עם החרב הזה וכו׳. ובשביל זה צריכין להפריש צדקה קדם התפלה וכו׳; ומענין מחשבות זרות שבתפלה. ומענין למוד התורה הקדושה. ומהקמת המשכן וכו׳ וכו׳. ושצריכין לקשר התפלה להצדיק שבדור וכו׳. וכל אלו הדברים מבארים שם בקשר נפלא ונורא אשר אין דגמתו.

יב ותורה שאחריה כגון **בחצוצרות** וכו׳ (בסימן ה׳) מדברת מענינים אחרים. הינו מעשית המצוות בשמחה. ומתפלה בכח. ומיראה וכו׳ וכו׳ וכיוצא בזה בשאר התורות. כי כל דברי הספר הקדוש הזה מלא עצות טובות ונוראות.

יג ומדבר מכל המדות ומכל המצוות הנהוגות. ומהרחקת ושבירת כל התאוות. מתאות נאוף. ותאות ממון. ותאות אכילה. מהרחקת הכבוד. וכעס וקפידות וגדלות. (ומעלת האמת ועצם גנות השקר) מהרחקת העצבות והעצלות. מפגם הדבור. מלשון הרע ורכילות וכו׳. מפגם הראות ומפגם כל החושים. מקדשת העינים והחטם והאזנים והפה שהם שבעת הנרות המאירין אל מול פני המנורה הקדושה.

**יד** מקדשת שבת ויום טוב וראש חדש. משלש רגלים בכלל. ובפרטיות מכל רגל ורגל בפני עצמו. מפסח משבועות מסכות ומהמצוות הנהוגות בכל רגל ורגל. שהם מצוות אכילת מצה ואסור חמץ ושאור וקריאת ההגדה וארבע כוסות בפסח. וכן ממצות סכה וארבע מינים. והושענא רבה ושמיני-עצרת ושמחת-תורה. ומקבלת התורה בשבועות. מראש השנה ותקיעת שופר ומיום-הכפורים. מחנכה ופורים.

**טו** מציצית ותפלין וקריאת שמע ותפלה. מצדקה ותלמוד תורה. ומשא ומתן באמונה. מאמונה ומאמונת חכמים. מענוה. מיראה ואהבה. וממעלות הרצון והכסופין דקדשה. מתפלה בכח ובכונה. הן משלש תפלות שביום. הן מגדל עצם מעלת שאר התפלות ותחנות ובקשות שצריכין להרבות בהם בכל יום ויום לומר תחנות ובקשות הרבה. ובפרט גדל מעלת ההתבודדות לפרש שיחתו בלשון אשכנז לפניו יתברך בכל יום בינו לבין קונו. שישפך כמים לבו נכח פני ה׳ שיזכהו להתקרב לעבודתו יתברך. ומגדל מעלת אמירת תהלים שמזכה לתשובה. וממעלת הבכיה לפני השם יתברך. כבן המתחטא לפני אביו.

**טז** ממעלת לב נשבר. ומהרחקת העצבות. ממעלת השמחה. שצריכין להכריח עצמו בכל כחותיו להיות בשמחה תמיד והרבה עצות נפלאות לבוא לשמחה. ממעלת קדשת ארץ-ישראל. מענין המשכן ובית-המקדש וירושלים. מגנות המחלקת ומגדל מעלת השלום. מתשובה. מתענית. מקדשת המחשבה. ומהרחקת מחשבות זרות. וכן מכל הדברים והדרכים הקדושים שבעולם המכרחים לכל.

**יז** מגדל מעלת התקרבות והתקשרות לצדיקים. שבזה תלוי כל קדשת איש הישראלי. מענין נגון וכלי זמר ועשרה מיני נגינה. ומהמחאת כף ורקודין. וענין אנחה. וקול הברה. דברים שלא שמעתן אזן מעולם אשר לא נשמע ולא נראה לגלות סודות נוראות הנצרכין להעולם מאד מאד בדברים כאלו אשר דרכי ה׳ נסתרו בהם מאד. (ועין בזהר שלח דף קס״ח ע״ב מה שמפליג מאד בסוד קול הברה. ובפרשת פינחס דף רי״ח: שמפליג מאד בסוד מה שישראל מנענעין עצמן כשעוסקין באיזה דבר שבקדשה.

**יח** ועין עוד במקומות אחרים בזהר ובכתבים בין מחצדי חקלא. שם תראה ותבין מרחוק גדל עצם הסודות הנסתרות בכל התנועות שבני אדם עושין. ובפרט כשעושין אותן בשביל דבר שבקדשה כגון מחיאת כפים בתפלה או בשביל שמחת מצוה. וכיוצא בזה. פקח עיניך וראה והבן).

**יט** ומרבה לדבר על לב האדם לחזקו בעבודתו יתברך. לבל יתיאש עצמו בשום אפן. ולבל יפל משום דבר שבעולם. רק יהיה עקשן גדול בעבודתו יתברך. לבלי להניח את מקומו בשום אפן בעולם כי חסדי ה׳ לא תמנו ולא כלו רחמיו לעולם.

**כ** וכן מכלליות כל התרי״ג מצוות שבתורה וענפיהם וכל מצוות דרבנן. מכלליות תורה שבכתב ותורה שבע״פ. מנגלה ונסתר. הלכה וקבלה. רזין ורזין דרזין. לכלם בשם יקרא. ומכלם ידבר כמה וכמה פעמים. בדרכים וקשרים נפלאים וחדושים חדשים. וכלם כאחד הם עצות נפלאות. איך להתקרב להשם יתברך. עד אשר אין שום דבר מצוה וקדשה ועצה טובה הנצרך לכל אדם שבעולם בכל דרגא ודרגא שלא נזכר בספר הקדוש והנורא הזה.

**כא** כי מאד עמקו מחשבותיו. כי הוא מדבר מכלליות הכל בכלל ובפרט. כולל כל העולמות והדרגות שבעולם של כל אדם. כקטן כגדול. מן ראשית נקדת הבריאה. שהוא תחלת האצילות. עד תכלית נקדת המרכז של עולם העשיה הגשמי שהאדם עומד עליו. כל אחד ואחד לפי מקומו ומדרגתו באותה השעה והזמן. מן הגדול שבגדולים עד הקטן שבקטנים. ואפלו המנחים למטה למטה בעשר כתרין דמסאבותא. אשר ירדו בעוונותיהם עד השאול תחתיות ומתחתיו. לכלם יעורר יקיץ ויחיה. לבל יתיאשו. חס ושלום. מן הרחמים. כושל יקימון מליו וברכים כורעות יאמץ (וכמבאר מזה בהתורה כי מרחמם ינהגם בלקוטי תנינא בסימן ז׳ עין שם על פסוק כי כל בשמים ובארץ):

**כב** ומכל דבר ודבר וכל ענין וענין שהוא מדבר. על-פי רב ידבר ממנו כמה וכמה פעמים. וכל פעם בסגנון אחר. בדרך עצה טובה אחרת.

**כג** למשל. בהתורה **בחצוצרות** (בסימן ה׳) שם מבאר שתפלה בכח היא בחינת רעמים. ועי״ז זוכין לפשט עקמימיות שבלב. ולזכות לעשות המצוות בשמחה גדולה מהמצוה בעצמה וכו׳. ובהתורה **על אשר מעלתם** (בסימן מ״ד) מבאר שתפלה בכח מבטל גדלות ופניות ומחשבות זרות שבתפלה. ובהתורה **תהמת יכסימו** (בסימן ט) מבאר שמתפלה בכח משם מקבלין עקר החיות. ומקימין כל העולמות תחתיים שניים ושלישים. וזוכין לנסים ונפלאות. ולאמונה שלמה ולארץ-ישראל וכו׳.

**כד** וכן בכל המדות והמצוות והדרכים וההנהגות והעצות הקדושות שהוא מדבר מהם. מכלם ידבר כמה וכמה פעמים. וכל פעם בדרך וקשר חדש נפלא ונורא. פעם יחבר ויקשר יחד שמירת הברית שעי״ז זוכין לאמונה. שהיא בחינת שבת. שעי״ז נשלם הצדקה והתורה וכו׳. ואזי זוכין לכסופין דקדשה להיות בעל נפש. ואזי כל אכילתו בבחינת לחם הפנים וכו׳. כמבאר בהתורה **אית לן בירא בדברא** וכו׳ (בסימן ל״א). ופעם יחבר שמירת הברית עם

בטול הגדלות שהוא עבודה זרה. ותקון הל״ט מלאכות שהם כל העסקים ומשא ומתן שבעולם. ויחודא עלאה ויחודא תתאה והלכה וקבלה וכו׳. ועי״ז זוכין לדבור המאיר לתשובה עד שזוכין לתבונות התורה לעמקה. כמבאר בהתורה אני ה׳ (בסימן י״א) וכיוצא בזה בשארי המצוות והמדות.

**כה** הפליא עצה הגדיל תושיה. בכמה דרכים שונים. חדשים ונפלאים. כי בעצם חלישותנו. ולגדל התגברות יצרו של אדם שמתגבר עליו בכל יום כמשארז״ל (סכה נ״ב). על כן אנו צריכין עצות והתעוררות לעבודתו יתברך בכמה דרכים. כי לפעמים האדם נתעורר לדרך זה ועבודה זאת ע״י אור התורה הזאת. ולפעמים אינו מתעורר לזה ע״י תורה זאת רק על-ידי תורה אחרת. והכל לפי האדם וכפי המדרגה שלו וכפי הזמן והמקום. טעמו וראו כי טוב ה׳. שמעו אמריו כי נעמו מאד. לכל אשר חפץ באמת לאמתו ורוצה להסתכל על עצמו ולחוס על חייו האמתיים לחשב על אחריתו וסופו בהאיך אנפין יעול קדם מלכא וכו׳ וכו׳ כאשר כל אדם יודע בנפשו ולבבו:

**כו** גם תבין ותראה. כי בכל דברי הספר הזה יש בהם עמקות גדול מאד בכל תורה ותורה. עמקות לפנים מעמקות בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות. וכאשר שמעתי מפיו הקדוש ז״ל. שפעם אחת אמר בהתורה שלי יש עמקות גדול: כי הלא כה דברי הספר הקדוש הזה כאש וכפטיש יפוצץ סלע. כל תורה ותורה מתחלק לכמה וכמה הקדמות יקרות חדשות ונפלאות ולכמה טעמים וענינים היוצאים לרב מכל תורה ותורה.

**כז** כי כל תורה ותורה מדברי התורות הנאמרים בספר הקדוש הזה. הוא בנין גדול נפלא ונורא וחזק מאד. בנוי לתלפיות. תל שהכל פונים בו. כלול מכמה וכמה חדרים. חדר לפנים מחדר. וחדר לפנים מחדר. וחלונות ופתחים פתוחים מזה לזה ומזה לזה. וכל חדר וחדר וכל טעם וענין והקדמה הנמצאים בפרטות בכל תורה ותורה. יש בכל אחד ואחד עמקות גדול מאד מאד. וכל מה שהולכין ומתרבין הטעמים והענינים יש בהם עמקות (עמקות) יותר ויותר. כמים לים מכסים. וערום יבין לאשורו

**כח** כי בכל פעם שהוא נכנס ויוצא מפלטין לפלטין ומחדר לחדר ומענין לענין באותו ענין. צריך לחזר לאחוריו בכל פעם ולהביט מאחריו להבין היטב מתיקות עמקות הדברים אחרית דבר מראשיתו וראשיתו מאחריתו. כלו קשור ומחבר ונעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו. וכן באמצעיתו ובצדדיו. ישוטט המעין וירבה הדעת. וביותר בכללות התורה שהיא מחברת ונסגרת ונכללת. מכמה טעמים וענינים שונים נוראים ונפלאים ועמקים ורחבים מני ים.

**כט** וצריך אתה המעין שתבין בדבריו שלפעמים מביא שנים או שלש ראיות לדבר אחד. בדרך עמקות נפלא ונעים מאד. ומרהיטת הלשון נדמה כאלו היא ראיה אחת. כי כך דרך הספר הזה. שכותב על-פי רב כמה פעמים תבת כי וכיוצא על דבר אחד. ומחמת זה נדמה שהוא טעם וראיה אחת. ובאמת הוא כמה וכמה טעמים. וכל אחד קשור בחברו. על-כן אי אפשר לחלקם. כי הם טעמים וראיות רבות בדרך נפלא מאד. וכל אחד נעוץ וקשור בחברו (עיין בספר פרפראות לחכמה בתחלתו).

**ל** והנה לפי גדל העמקות של כל דבור ודבור. היה מהראוי לכתב בכל פעם **ודוק או והבן ועין היטב**. וכיוצא באלו הלשונות המורים למעין שישים עין עיונו שם להבין היטב. אך ראה ראיתי. כי אם כן יהיה ההכרח לכתב כמעט אצל כל דבור ודבור לשונות כאלו. לפי עצם ערבת מתיקת השכל והעמקות שיש בכל ענין וכמעט בכל דבור. ועפ״י רב יש עמקות גדול מאד בדבריו אשר לא יספיק שום לשון מאלו הלשונות. על כן החדלתי את עטי. ומנעתי את עצמי מלכתב שום לשון מלשונות הנ״ל. רק לפעמים ולעתים רחוקות נשמט מתחת הקלמוס איזה לשון כזה.

**לא** והמעין באמת. מי שיש לו מח בקדקדו. יבין מאליו עמקות הדברים. שהם רחבים ועמקים מני ים. גבה משמים ועמק מתהום. ומי שרוצה לטעם צוף דבש אמרי נעם האלו צריך להעמיק בעין האמת בעיון גדול הדק היטב להבין הדבר על מתכנתו עד מקום שיד שכלו מגעת. אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה להבין היטב פשטיות הדברים האלה הנאמרין בספר הקדוש הזה.

**לב** ואעפי״כ הוא מלתא דשויא לכלהו. כי גם אשר קצרה ידו להבין דברים עמקים. הוא גם הוא יוכל למצא מרגוע לנפשו בדברי הספר הקדוש הזה. בדברי העצות הקדושות והמוסר הנפלא היוצאים מכל תורה ותורה. כפי אשר יאיר ה׳ עיני שכלו להבין כונה הפשוטה שהכניס רבנו ז״ל בתורתו הקדושה. כי באמת כל דברי הספר הנורא הזה. הם השגות עליונות גבוהות ועמקות מאד מאד עד אין סוף ואין תכלית. ונעלם ונסתר ונתלבש בהם דברים גבוהים ועליונים מאד. אשר אינם מזכרים כלל בתוך התורה כי אם בדרך רמז וסוד.

**לג** וכל כתבי האר״י ז״ל ומאמרי הזהר הקדוש ותקונים וכל דרכי הקבלה הקדושה. כלם כאחד כלולים בדברי הספר הקדוש הזה. וכל תורה ותורה מדברת מכונות מיחדות מאיזה מצוה ומשער היחוד מהעץ חיים. בדרך נפלא ונורא מאד כאשר עינינו ראו ולא זר אשר פתח עינינו והראה לנו לפעמים

כטפה מן הים מעצם כונתו. וכאשר הובא בתוך הספר לפרקים איזה רמזים בעלמא. כי כל תורה ותורה כלול מפרד״ס ובכל אחד ואחד הן בדרך פשט הן בדרך רמז וכו׳. בכלם יש בהם עמקות גדול נפלא ונורא מאד. אך עקר כונתו הקדושה הוא פרוש הפשוט שבכל תורה ותורה,

**לד** כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה כמבאר כבר כמה פעמים. שכל עקר כונתו הקדושה בכל תורה ותורה שגלה. ובכל דבור ודבור שיצא מפיו הקדוש הכל היה רק בשביל לזכות את ישראל להביאם לידי מעשה ישרה. לרמז להם מרחוק ומקרוב להורות להם עצות ותחבולות. עמקות ונפלאות. להתקרב להשם יתברך מכל מקום שהוא. כאשר יראה הרואה בעיניו אם ירצה להסתכל בעין האמת לאמתו. כי כל כונתו הקדושה היה רק שנשתדל להבין העבודה והעצות היוצאים מכל תורה ותורה. ושנבקש מהשם יתברך ונשתטח לפניו יתברך ונשתדל לקים ככל הכתוב בהם בפשיטות.

**לה** ובה׳ בטחנו. שכל מי שישים עינו ולבו היטב לדברי קדש הנאמרין בספר הקדוש הזה. יתלהב לבו ויפתחו עיניו ויכסף וישתוקק מאד לעבודתו יתברך. עד אשר ישוב אל ה׳ באמת. בכל לבבו ונפשו ומאדו. ולב חזק כצור יזיז ממקומו. אם אבן הוא נמוח. אם ברזל הוא מתפוצץ. כאשר שמענו מפיו הקדוש ז״ל. שאמר שמי שיסתכל בספר הזה בעין האמת. בודאי יהיו נפתחין אצלו כל גידי קשיות לבבו. ויהיה נעשה בעל תשובה גמור:

**לו** ובאמת הוא מן הנמנע ואי אפשר לספר בשבח החבור הקדוש הכרך הנורא הזה. ומכ״ש וכ״ש בשבח קדשת המחבר הקדוש בוצינא עלאה רבא ויקירא אדוננו מורנו ורבנו זכר צדיק וקדוש לברכה. כי לו דומיה תהלה. ומה גם כי ידענו גם ידענו עצם המחלקת רבים קמו עליו ועלינו. חנם על לא דבר. ובגלל הדבר הזה הכרחנו לשום לפינו מחסום והחשינו מטוב מלהאריך ולספר בשבח קדשתו ופרישותו ותמימותו וצדקתו וענותנותו באמת.

**לז** ובמקום גדלתו וחכמתו הרמה והנשאה אשר כביר מצאה ידו בכל התורה כלה בנגלה ובנסתר בים התלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים ובכל סתרי השגות גבוהות ועצומות כל רז לא אניס לה וכל סתום לא עממהו שם אנו מוצאין ענותנותו. הפשוט הסבלן והעלוב ותמים במעשיו. עובד את ה׳ במסירות נפש נפלא יומם ולילה לא ישבת. לא ישקט ולא ינוח מעבודתו יתברך בחכמה והשגה גדולה ונוראה מאד מאד כאשר עיניכם תחזינה מישרים בספר הקדוש הזה. כי כל מעין אשר ישים לבו לדברים האלה ישפט בצדק. שאי אפשר להשיג דברים כאלו מכרס מלאה. וכמה יגיעות יגע וכמה טרחות טרח וכמה אלפים תעניתים והפסקות וכמה וכמה הפסקות שלמות משבת לשבת וכמה מיני סגופים סגף וכמה וכמה שנים התבודד בהתבודדות ופרש עצמו בכל מיני פרישות מכל מיני תאוות. וקדש עצמו בכל מיני קדשות.

**לח** וביותר על הכל נתעלה ונתקדש בקדשה נוראה ועצומה על-ידי קדשת ארץ-ישראל אשר השליך נפשו מנגד. ונסע לארץ הקדושה בשעת מלחמה שהיו תקף מלחמות קשות וחזקות באותן המדינות. וכמה וכמה הרפתקאות דעדו עליו באותו הדרך. ה׳ צדיק יבחן כפשתני הזה וכו׳ . כי הקיפו עליו אז באותן הימים כמה מיני צרות וסכנות תכופות ורצופות. צרת הדבר רחמנא לצלן שהיה אז באותה המדינה ותקף רעש המלחמה שלא היו בטוחים בחייהם יום אחד. ושאר מיני הרפתקאות קשות בגוף ונפש וממון אשר אי אפשר לבאר בכתב. והשם יתברך ברחמיו נתן לו כח ברזל לסבל כל זה מה שאי אפשר לשום אדם לסבל צרות ויסורין כאלה מכל צד. עד אשר זכה לעבר בשלום ונכנס לארץ ישראל ויצא ובא בשלום בלי פגע. וזכה למה שזכה באתגליא ובאתכסיא.

**לט** כי מלבד הנסתרות לה׳ אלקינו מה שזכה על-ידי ארץ-ישראל לדברים נעלמים מעין כל חי. גם באתגליא ראו ראינו כי היה ה׳ עמו. כי התורה שגלה אחר ארץ-ישראל בכמה מעלות עד אין שעור נתעלית ושגבה מהתורה שגלה מקדם. אם אמנם גם מקדם תורתו הקדוש האירה פני תבל נוראות נפלאתה. נפלאים דברי תורתו גם מאז ומקדם. אולם. כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי תורתו שגלה לאחר ארץ-ישראל. מדרכי תורתו שגלה מקדם כאשר שמענו מפיו הקדוש בפרוש כמה פעמים. וכל הספר הזה רבו ככלו הוא מהתורה שגלה לאחר שהיה בארץ-ישראל. ולא נמצא בו מהתורות של קדם ארץ-ישראל כי אם מעט מזעיר שנים או שלשה עלין לדגמא. (והם נמצאים בתוך הסימנים שנכתבו בלשון החברים שהם מסימן ע״ג עד סימן קי״ד וגם שם הם רק מעט דמעט):

**מ** והנה זה הספר נדפס פעם ראשון באוסטרהא בשנת תקס״ח. בחיי רבנו ז״ל. זה שלש עשרה שנה. אך המדפיסים דשם עותו מאד. כי נדפס שלא בפנינו. ועל כן רבו כמו רבו הטעיות שנפלו שם בשעת הדפוס. ובכמה מקומות נחסרו שיטות שלמות. גם שנו הסדר בכמה מקומות והחליפו כמה ענינים לגמרי. מלבד שאר קלקולים בענין ההפסקות שבין תורה לתורה. ושבתוך כל תורה בעצמה שצריכין לפעמים לתן רוח והפסק בין ענין לענין. ובכל אלה עותו מאד. לפעמים הפסיקו הפסק גדול באמצע הענין שלא לצרך. ובמקום שאמרו להפסיק. כללו וצרפו הענין יחד. עד שבכמה מקומות לא נתנו הפסק אפלו בהתחלת המאמר. על אלה שמתי לבי ודעתי לתקן הכל על צד היותר טוב. כפי אשר היה ה׳ עמדי. ותקנתי כל הטעיות והעוות שנפלו בהדפסה ראשונה:

**מא** גם זאת לדעת שהספר הראשון נדפס פתאם שלא בפני כנ״ל. בעת שהיה רבנו ז״ל, בקהלת למברג. ובכמה מקומות היו צריכין עדין לתקן הלשון במהדורא תנינא. ומחמת נחיצת הדפוס. נדפס כפי מה שנכתב בראשונה במהדורא קמא. על כן ראיתי ונתון אל לבי לתקן בהרבה מקומות להרחיב ולבאר יותר. כפי מה שידעתי והבנתי בדעתי כונת המאמר. כפי מה ששמעתי מפיו הקדוש. וכל התורות שנכתבו בלשונו הקדוש בעצמו ז״ל. לא גרעתי והוספתי אפלו אות אחת. רק במקום ההכרח מאד לכתב איזה פרוש ובאור. הצגתי אותו מסגר בתוך שני חצאי לבנה למען דעת שאין זה מלשונו ז״ל בעצמו:

**מב** גם יגעתי ומצאתי כל המראה מקומות מכל פסוקי תנ״ך ומאמרי רבותינו, זכרונם לברכה. בש״ס ומדרשים וספרי הזהר הקדוש ותקונים וכתבי האר״י ז״ל אשר רבו כמו רבו בספר הזה. ובכלם צינתי בעזרת השם יתברך המראה מקומות שלהם איה מקום כבודם:

**מג** גם שמתי סימנים לתורה. שהצגתי אצל כל תורה ותורה ציון וסימן ע״פ סדר הא״ב. למען יקל על המעין למצא מבקשו. וגם בתוך כל תורה בעצמה. הצגתי אותיות לסימן אצל כל ענין וענין. לתן רוח וסימן להתבונן בין ענין לענין. ולהודיע שבכאן יוצא המאמר מענין לענין. ללמד ולבאר הקדמה וענין אחר. כאשר יבין המעין במקומו:

**מד** גם כמה מאמרים. הובאו בספר הזה כפולים. פעם בארכה ופעם בקצרה. וזה. כי כן דרכו בקדש של רבנו ז״ל. שהתורות שכתב בעצמו היה על-פי-רב שנויים רבים בין האמירה והכתיבה. כי כתבם כפי רהיטת מחו הקדוש. וע״כ היה גורע ומוסיף מכפי מה שיצאו מפיו בשעת הדרוש. אבל לא כן אנכי עמדי. כי אני דקדקתי לכתב כפי מה ששמעתי מפיו הקדוש בלי גרעון ותוספת. ולאשר נמצאו כמה מאמרים שכתבתים בעצמי. ואח״כ באו לידי מכתיבת ידו הקדושה. ונמצאו שנויים רבים ביניהם. מטעם הנ״ל. על-כן אמרתי שניהם כאחד טובים. והכלל. כי כל דבר שנאמר ונשנה לא נשנה אלא בשביל דבר שנתחדש בו:

**מה** עד כה דברינו אלה המעטים המחזיקים הרבה. להודיע מעט מזעיר מדרכי הספר הקדוש הזה: ויתר מזה אי אפשר להאריך ולספר במהות קדשת נפלאות נוראות הספר הקדוש והנורא הזה. כי לא יספיקו המון יריעות לדבר ולספר בשבח מעלת תורה אחת מהספר הקדוש הזה. ובפרט מחמת עצם המחלקת שהתגברה עכשו בעו״ה. ונתקים בעוונותינו הרבים ותשלך אמת ארצה. והאמת נעדרת שנעשה האמת עדרים עדרים. וכל א׳ וא׳ אומר שאצלו האמת. אבל אעפי״כ האמת הוא אחד. והאמת עד לעצמו.

**מו** והבוחר יבחר. ועל ה׳ נשליך יהבנו. כי אין לנו על מי להשען. כי-אם לאבינו שבשמים תלויות עינינו. עד הנה רחמיך עזרונו. גם לנצח אל תטשנו ואל תעזבנו. שלח אורך ואמתך המה ינחונו. יהי ה׳ אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו. ויהי נעם ה׳ אלקינו עלינו ומעשי ידינו כוננה עלינו. בן דוד יבוא ויגאלנו. ויעלנו בשמחה לארצנו. ויבנה בית קדשנו ותפארתנו במהרה בימינו. אכי״ר:

**מז** הלא כה דברי המעתיק והמסדר. יגדיל תורה ויאדיר:

**מח** הק׳ **נתן** בא״א מוהר״ר **נפתלי הירץ** מנעמראב רבתי: חתן הרב הגאון החסיד המפורסם מו״ה **דוד צבי** אב״ד בק״ק שאריגראד ובק״ק קרעמיניץ והגליל. ובק״ק מאהלוב יצ״ו:

## שיר נעים

**א** שִׁיר נָעִים מֵאֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זֶכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה

**ב** וְאֵלֶּה דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

**ג** שִׁיר נָעִים כּוֹלֵל עִנְיָנִים רַבִּים בְּדָבָרִים מֻעָטִים מַעֲט מַחֲזִיק הַמְרֻבֶּה יְדַבֵּר נִפְלָאוֹת מִשֶּׁבַח תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה וּמִשֶּׁבַח מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וּמוּסָר נִפְלָא וְהִתְעוֹרְרוּת עָצוּם שֶׁיְּעוֹרֵר כָּל אֶחָד אֶת נַפְשׁוֹ וִידַבֵּר מִגְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וְנִפְלְאוֹת בְּרִיּוֹתָיו וְיִנָּצַח בְּשִׁירוֹ לְהַזְכִּיר נִפְלְאוֹת עֲרֻבַת נְעִימַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַבָּא וְשַׁעֲשׁוּעָיו לְכָל הַזּוֹכִים אֲלֵיהֶם וְהַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לֵעָתִיד וּלְהֶפֶךְ מְרִירַת הַמַּכְאוֹב וְקַהֲיוֹן שִׁנַּיִם שֶׁל הַנִּדָּחִים מֵהֶם וְאוֹבְדִים אֲבֵדָה שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת יְעוֹרֵר יְשֵׁנִים יָקִיץ נִרְדָּמִים יְחַזֵּק עֲיֵפִים יוֹדִיעַ לְהָאָדָם מִגְּדֶל כֹּחוֹ אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לִזְכוֹת לְכָל אֱלֶה כְּשׁוֹפָר יָרִים קוֹלוֹ לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דַּרְכֵי הַשִּׁיר הַזֶּה.

**ד** נִימוּסֵי הַדָּתוֹת כֻּלָּם לֹא יִשְׁוּוּ לְדָתֵנוּ

ה חַכְמֵיהֶם בָּדוּ מִלִּבָּם נִימוּסִים בִּשְׂכָלָם הָאֱנוֹשִׁי

ו מֹשֶׁה עָלָה לַמָּרוֹם וְעָנָן לְבוּשׁוֹ

ז נִמְצָא הַמְחֻיָּב דִּבֵּר עִמּוֹ בְּכָל פַּעַם, וּפֵרֵשׁ מִן הָאִשָּׁה

ח נְבָזִים וּדְווּיִים וּסְחוּפִים אֲנַחְנוּ

ט חָכְמָתוֹ מֵאַיִן תִּמָּצֵא, מִמֶּנּוּ לֶקַח טוֹב לָקַחְנוּ

י מֶלֶךְ בִּישׁוּרוּן עִם דָּתֵנוּ כִּשְׁנֵי אַחִים לֹא יִתְפָּרְדוּ

יא נִשְׁמָתוֹ וְגוּפוֹ הַזָּךְ, זוֹ מִזּוֹ לֹא נָדוּ

יב נַפְשׁוֹתָם רַבִּים, כֵּן רַבּוּ דֵּעוֹתֵיהֶם, וְחִלּוּף סְבָרוֹתֵיהֶם

יג חֲדָשִׁים מִקָּרוֹב בָּאוּ עֲבוֹדוֹתֵיהֶם

יד מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם לֹא מַחְשְׁבוֹתֵינוּ, וְלֹא דְּרָכֵינוּ דַּרְכֵיהֶם

טו נַפְשׁוֹתֵינוּ אַחַת הִיא, וְאֵינָהּ נוֹטָה לְרִבּוּי צַלְמֵיהֶם

טז נַפְשִׁי הַחֲזָקָה וְהַפִּקַּחַת לָמָּה לֹא חַסְתְּ עָלַיִךְ וְשָׁכַחְתְּ אוֹמֶן הַמְגַדֵּל אוֹתָךְ וְהֶאֱכִילָךְ מַמְתַּקִּים וְהִלְבִּישַׁךְ אַרְגָּמָן וְעַתָּה אַתְּ רְמוּסָה בֵּין עִקְבֵי צֹאן וּבֵין רַגְלֵי הַתַּאֲוֹת הֶעָבִים וְהַגַּשְׁמִיִּים וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה יֵין מִשְׁתַּיִךְ נָהַפְתְּ לְמִשְׁתֶּה דְּמָעוֹת

יז חֲזַק וְנִתְחַזֵּק וְאַל תִּהְיֶה כַּפִּיל הַגָּדוֹל וְכַגָּמָל אֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּשְׁכֵּהוּ בְּחָטְמוֹ הָעַכְבָּר לֹא יִבְעַט בּוֹ וְכָל זֶה מֵחֲמַת שְׁטוּת שֶׁאֵין יוֹדֵעַ מִכֹּחוֹ אֲבָל נַפְשִׁי הַפִּקַּחַת וַחֲזָקָה

יח מַה תַּעֲשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּה וּמַה תָּשִׁיב לְשׁוֹלְחֵיךְ דָּבָר אַל תַּבֵּט עַל מִצְהֲלוֹת הַזְּמַן כִּי גוּפְךְ חֶלֶשׁ וָדַל הַזְּמַן הוֹלֵךְ וְהוֹמֶה וְהַגּוּף אֲפָשָׁר עַכְשָׁו בָּא יוֹמוֹ

יט נָקֹב לֵב הָאֶבֶן וְהָאֵר לִי מִשָּׁם מְעַט פָּנֶיךָ בָּרָה כַּחַמָּה יָפָה כַּלְּבָנָה אַל תַּחֲרִישׁ וְאַל תִּשְׁקֹט הָרִימָה קוֹלֵךְ הֶעֱרֵב בְּשִׁירוֹת וְהוֹדָה וּפְתַח פִּיךְ וְתוֹצִיא דְּבָרֶיךָ הַנְּעִימִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּלוּ עֵינֶיךָ לַמָּרוֹם וּזְכֹר אַהֲבָתְךָ הַיְשָׁנָה

כ נְהָרוֹת נְחָלִים אֲפִיקֵי מַיִם רַבִּים וַיַּמִּים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים

כא נְפָלִאִים וּמְשֻׁנִּים בְּצִבְעֵיהֶם וּבְטַעֲמֵיהֶם וּבְטִבְעֵיהֶם

כב חַיּוֹת קְטַנּוֹת וּגְדוֹלוֹת בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד אֵין מִסְפָּר לְמִינֵיהֶם

כג מְשַׁבְּחִים וּמְהַלְּלִים כֻּלָּם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל אֵיבְרֵיהֶם

כד מִלִּין יַגִּידוּן תָּמִיד וְלֹא יְכַחֲשׁוּן מַנְהִיגֵיהֶם

כה נוֹצְצִים אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת בְּעִמְקֵיהֶם

כו נֶחְבָּא בָּהֶם אוֹרוֹת כְּלֵיהֶם

כז נְשָׁמוֹת הַגְּזוּרִים מִתַּחַת כִּסֵּא כָּבוֹד

כח נִכְסְפָה תָּמִיד אֶל שָׂרְשָׁהּ לִהְיוֹת לָבוּד

כט חַיִּים וָחֶסֶד שׂוֹאֶבֶת מֵחַסְדֵי דָוִד

ל חֵן רוּחַ מִטִּפֵּי גַּן עֵדֶן מִמֶּנָּה לֹא אָבַד

לא מוֹשְׁבוֹת הַהֵיכָלוֹת וְאָהֳלֵי הַשָּׁלוֹם לְכָל אַחַת וְאַחַת נִסְמַן וְנִתְּנָה תָּיו הוֹד

לב מַה פָּעַל אֵל הַמַּלְאָכִים יִשְׁאָלוּ, וִירוּצוּן בִּשְׁלִיחוּתָם כְּכוֹכָבָא דְּשָׁבִיט

לג מְרֻחָקִים וּמְסֻלָּקִים מִכָּל הַתַּעֲנוּגִים, מִי שֶׁאָרְחוֹתָיו עָבִיט [מִלְּשׁוֹן וְלֹא יַעֲבֹטוּן אֹרְחוֹתָם (עַיִן רַשִּׁ״י יוֹאֵל ב)]

לד נִשְׁאָרִים בְּרָעָב וּבְחֶרְפָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע זֶבֶד

לה נָשׁוּבָה עַד ה וְלֹא נִהְיֶה אָבַד

לו נְקֻבַּל רַע וָטוֹב בְּאַהֲבָה וְנַלְבִּישׁ לָאָב עַד

לז בְּרִיאַת הָאֲדָמָה וְכַדּוּרֶיהָ אֲרָצוֹת וּמְדִינוֹת רַבּוֹת סְבִיבֶיהָ

לח בְּנֵי אָדָם אִישׁ לְלְשׁוֹנוֹ וְדָתוֹתֶיהָ

לט נְצָנִים וּפְרָחִים וְאִבֶּיהָ

מ נְפִילַת הַמְּדִינוֹת מֵרוּחוֹתֶיהָ

מא נְשְׁאֶרֶת עוֹמֶדֶת וְהַגַּלְגַּלִּים מַקִּיפִים סְבִיבוֹתֶיהָ

מב שַׁיָּטוֹת הַשֵּׁדִים וְהָרוּחוֹת בָּאֲוִיר

מג שׁוֹמְעִים גְּזֵרַת הַשֵּׁם וְשׁוֹלְטִים בְּאַרְבָּעָה הָאָבוֹת שֶׁהֵם הַשּׁוֹר וְהַבּוֹר וְהַמַּבְעֶה וְהַהֶבְעֵר (עיין זוהר דף קצא ויקרא כה)

מד מְשֻׁתָּפִים עִם הַמַּלְאָכִים וְעִם בְּנֵי אָדָם בְּגִמּוּל (חֲגִיגָה ט״ז)

מה מְבֹרֶרֶת קֹדֶשׁ בּוֹרְחִים הַנֶּאֱמָר בּוֹ הִמּוֹל יִמּוֹל (עיין זוהר לך לך צה: עיין שם, ובתיקון כא ובתיקון ע)

מו חוֹבְטִים כִּבְמַקָּלוֹת בְּצוּרוֹתָם הַמְשֻׁנּוֹת

מז חוֹבְרֵי חֲבָרִים וּמְכַשְּׁפִים מַכְרִיעִים אוֹתָם בְּהַשְׁבָּעָתָם בַּשֵּׁמוֹת הַמְכֻוָּנוֹת

מח הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹמֶרֶת אוֹתָנוּ מִכָּל טֻמְאוֹת

מט הַצְּדָקָה מַצֶּלֶת מִמִּיתוֹת מְגֻנּוֹת

נ נְבוּאָה אֵין לָנוּ

נא חֲרִיקַת שֵׁן הָאֻמּוֹת עַל אֻמָּה יְחִידָה, תְּבוּנָה אֵין בָּנוּ

נב מְרִירַת הַצָּרוֹת אֵיךְ לְהַשְׁקוֹת הֵם דָּנוּ

נג נְסִבל עוֹלָם עַד יָבוֹא עָנִי

נד בֵּן יְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי אָבִיו

**נה** נֵזֶר עֲטָרַת נְעַשֵּׂר בְּבֶן חָבִיב

**נו** שִׁיר חָדָשׁ אָז נָשִׁיר

**נז** מַלְכֵּנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַרְאֶה בְּאֶצְבַּע בָּשָׂר

**נח** חָתוּם תּוֹרָה בְּלֵב כָּל אֶחָד מִלְּהִשָּׁכֵחַ

**נט** הַמָּוֶת לָנֶצַח יְבַלַּע כְּקֶטֶרֶת רֵיחַ

**ס** נָבִיא לְבַב חָכְמָה לְהָבִין תְּכוּנַת גּוּפֵנוּ וּמֶרְחַקֵּי פְּרָקָיו וַעֲרִיכוּת אֵיבָרָיו

**סא** חִיּוּב הֲבָנָתוֹ מוֹעִילָה לִידִיעַת הַבּוֹרֵא הַמְצַיֵּר אֵלּוּ הַיְצִירוֹת כֻּלָּם

**סב** מְרַפֵּא כָּל חֹלִי וְאִישׁ מַכְאוֹבוֹת עִוֵּר וּפִסֵּחַ צָרוּעַ וְנָגוּעַ דּוֹאֵג וְכוֹאֵב

**סג** נאכַל לְבַד לְקִיּוּם נַפְשׁוֹתֵינוּ וּלְמַעַט תַּאֲוֹוֹת טִבְעֵנוּ.

**סד** חֲזַק

## לכו חזו

**א** **מִסּוֹד גְּדֻלַּת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זַ״ל:**

**ב** לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלּוֹת ה׳ הִתְגַּלּוּת נִפְלָא מִסּוֹד גְּדֻלַּת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זַ״ל:

**ג** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הִבְטִיחַ שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל עַל יָדוֹ כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת קלח:): כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לַכֶּרֶם בְּיַבְנֶה אָמְרוּ: עֲתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח שנאמר כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ. וכמבואר בזהר (נְשֹׂא קכד:) : בְּהַאי חִבּוּרָא דְּאִיהוּ סֵפֶר הַזֹּהַר יִפְקוּן בֵּהּ מִן גָּלוּתָא. וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהֶבֵן נִפְלָאוֹת נִסְתָּרוֹת שֶׁל תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה כִּי עַל כֵּן סָמַךְ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי עַצְמוֹ עַל זֶה הַפָּסוּק כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי בֶּאֱמֶת בְּזֶה הַפָּסוּק בְּעַצְמוֹ מְרֻמָּז וְנִסְתָּר סוֹד הַזֶּה שֶׁעַל יְדֵי זַרְעוֹ שֶׁל יוֹחַאי שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי עַל יָדוֹ לֹא תִשָּׁכַח הַתּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל כִּי סוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁל זֶה הַפָּסוּק כִּי **לֹא** תִשָּׁכַ**ח** מִפִּי זַרְעוֹ **יוֹחַאי** וְזֶה שֶׁמְּרֻמָּז וּמְגֻלֶּה הַפָּסוּק כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ, מִפִּי זַרְעוֹ דַּיְקָא הַיְנוּ מִפִּי זַרְעוֹ שֶׁל זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻמָּז וְנִסְתָּר בְּזֶה הַפָּסוּק שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּתַּנָּא יוֹחַאי כִּי עַל יְדֵי זַרְעוֹ שֶׁל יוֹחַאי שֶׁמְּרֻמָּז בְּזֶה הַפָּסוּק בְּסוֹפֵי תֵּבוֹת כַּנַּ״ל שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי. וְדַע שֶׁסּוֹד רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעַצְמוֹ הוּא מְרֻמָּז בְּפָסוּק אַחֵר כִּי דַּע כִּי הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (דְּנִיאֵל ד): **עִיר** וְקַדִּישׁ **מִן שְׁמַיָּא** נָחִית רֵאשֵׁי תֵּבוֹת **שִׁמְעוֹן** וְכוּ׳.

## תורה א

**א** (תהלים קיט) אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ, הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה׳:

דַּע כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים, וְהֵחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בְּפָנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי;

כִּי עַכְשָׁו בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֱמִיתִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם. אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת (משלי ה׳:י״ט): אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ (ערובין נד:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת:

**ב** כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח׳:א׳): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו.

וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא רֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה (תיקונים תיקון יד, זהר משפטים קכא:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״א:י׳): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כ״ז:ל״ו): וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וַתִּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמַנִי.

וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ד׳:י״ח): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם.

וְזֶה בְּחִינַת חֵית, לְשׁוֹן חִיּוּת, כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ב): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ׳.

אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת נוּן שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ע״ב:י״ז): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: לְשׁוֹן מַלְכוּת.

וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ כִּי אִם מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ (זוהר ויחי דף רלח. ודף רמט:). וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַחֵית, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ״ל, וְנַעֲשֶׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהֶחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה בְּחִינַת עֵשָׂו שֶׁבִּזָּה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ה:ל״ד): וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל, בְּחִינַת (משלי י״ח:ב׳): לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הָרִשְׁעָה, בְּחִינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיהו כ״ד:כ״ג): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ׳.

וְזֶה בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא מִסְכֵּן וְחָכָם (קהלת ד׳:י״ג), בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מֵחָכְמָה. וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (שם), בְּחִינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, בְּחִינַת לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וְעַל־יְדֵי מַה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ׳, אִי אָזִיל – מוּטָב, וְאִם לָאו – יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה). וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קדושין ל:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנֻוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וַאֲזַי מְקַבֶּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת נ, חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ח, וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַח וְהַנ, וְנַעֲשֶׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה,

וּכְשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל, וַאֲזַי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרִשְׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע י״ד:י׳): כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה׳, צַדִּקִים יֵלְכוּ בָם, וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הַיְנוּ עַל־יְדֵי דַּרְכֵי ה׳, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל־יְדֵי־זֶה. וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, בְּחִינַת מַלְכוּת הָרִשְׁעָה, בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ״ל:

**ג** וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, כִּי עִקַּר מַה שֶּׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ;

אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַנ וְהַח כַּנַּ״ל וְנַעֲשֶׂה חֵן, וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה יַעֲלַת חֵן (משלי ה׳:י״ט), וַאֲזַי זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ.

וְזֶה בְּחִינַת ת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי״ת וְהַנּוּ״ן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת ״חֵן״, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תָּי״ו, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲקִיקָה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט׳:ד׳): וְהִתְוִיתָ תָּו, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נֶחְקָק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו.

נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַ״חֵן״ חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ, וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת תָּי״ו כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ (קהלת ט׳:י״ז): דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים. נַחַת דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵן הַנַּ״ל וְהַת הַנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה אוֹתִיּוֹת נַחַת, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ״ל:

**ד** וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל, עַל כֵּן זָכָה לְחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ג:י״א): כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ׳. וְעַל כֵּן בֵּרַךְ אֶת הַשְּׁבָטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ׳. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי.

וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב־יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כְּחַדָא חֲשִׁיבֵי.

וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים ל״ג:י״ז): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו לֵיהּ, לְשׁוֹן אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וָחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

**ה** וְזֶה פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג.):

הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא בְּרֵישָׁא, וּמְחִינַן לֵיהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵיהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע.

דְּמַטְבֵּע לְסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה.

וּמִתְחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְווֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

וּמַחְיָנָן לֵיהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עָלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ׳, הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר־הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ״ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ״ו וְרָחְבָּן יָ״ו (ב״ב יד.). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקָּלוֹת,

דְּחָקִיק עָלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ׳, הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ״ו. וְהַיְנוּ״ו הוּא צוּרַת מַקָּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,

הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְּשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׂוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ כֵּן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקָּלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשְּׁגָעוֹן וְהָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ, בְּחִינַת וּמְחִיָּנָן לֵיהּ בְּאַלְוָתָא, דְּחָקִיק עָלֵיהּ שֵׁמוֹת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

ו וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ.

אַשְׁרֵי לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת.

תְּמִימֵי דָרֶךְ בְּחִינַת (בראשית כ״ה:כ״ז): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ

הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה׳, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו״ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֵי״ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ״ל, וַאֲזַי נִתְעֲלֶה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

## תורה ב

א לְשׁוֹן רַבִּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבָּרְכָה: וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כ״א:א׳)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא (זהר תרומה פרק ב דף קעז.): מְנוּקְבָא דְּבַרְדַּשְׁקָא מָשָׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לְמִשְׁיְחָא.

א כִּי עִקַּר כְּלִי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ח:ט׳): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ; וּמִשָּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה׳ וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם,

וְזֶה עִקַּר כְּלֵי־זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ד:ז׳): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְכוּ׳ בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב ב וְזֶה הַכְּלִי־זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ה:ד׳): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קל״ב:י״א): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסְּאֶךָ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה*, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֲלַת צָרְכֵיהֶן. וְהוּא בְּחִינוֹת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינוֹת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תְּלוּיָה בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

ג ג וּמִי שֶׁזָּכָה לַחֶרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַמַּעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עֲמוּדָא דְּאֶמְצָעוּתָא, הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ, וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט.

וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ׳ – אֲנִי דַיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמְּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ד ד וְעַל יְדֵי מָה זוֹכֶה לִבְחִינַת מִשְׁפָּט – עַל יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ג:כ״א): צְדָקַת ה׳ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ט:ד׳): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ׳,

כִּי צְדָקָה הוּא עַל יְדֵי מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עה): אֱלֹהִים שׁוֹפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁמּוֹרִישׁ לְזֶה, וּמַעֲשִׁיר לְזֶה; וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה הוּא בְּבְחִינַת זֶה יַשְׁפִּיל, שֶׁמְּחַסֵּר מָמוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת וְזֶה יָרִים, שֶׁמַּעֲשִׁיר לֶעָנִי. נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז עַל יְדֵי זֶה בְּמִדַּת מִשְׁפָּט.

וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה (ב״ב דף י. ובשו״ע או״ח סי׳ צ״ב ס״י), כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיִּהְיֶה קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב קכג.): לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל אוֹתוֹ. מָשָׁל לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ׳ , כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ז:י״ב): וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף; כְּמוֹ (יחזקאל כ״א:ב׳): הַטֵּף אֶל דָּרוֹם (לְשׁוֹן דִּבּוּר). לְפִי הַטָּף, הַיְנוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם. אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ה ה וְעִקַּר שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת עֵינַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט, זֶה בְּחִינַת (דברים לג): עֵין יַעֲקֹב.

וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל מִשְׁפָּט בָּא קִלְקוּל לָעֵינַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים. זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכּוֹתָה בֶּעָנָן לָךְ וְכוּ׳.

וּלְעָתִיד, שֶׁיִּתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו א׳:כ״ז): צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה, אֲזַי יִתְעַבֵּר עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נב): כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה׳ צִיּוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מ״ט:כ״ב): בֵּן פֹּרָת עָלִי עָיִן:

ו ו וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ: מֹשֶׁה שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה, דָּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ.

וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְּׁכִינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְאַעֲלָא שְׁיָפָא בִּשְׁיָפָא כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּדוֹ. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״ט:ל״ג): וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא יוֹדֵעַ לְאַעֲלָא שְׁיָפָא בִּשְׁיָפָא וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן:

ז וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת, וְהֵם נִתְלַבָּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר*.

וְזֶהוּ (תהילים י״ט:ב׳): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת, וּבָאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד אֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ו:ב׳): שִׁימוּ כְבוֹד תְּהִלָּתוֹ, בְּחִינַת: תְּהִלָּתִי אֶחְטָם לָךְ.

וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָא כָּבוֹד, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מַלְבֶּשֶׁת*) אוֹתָנוּ, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת כְּבוֹד אֵל, וְהֵן מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת עִבּוּר,

וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְלַבְּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת (תהילים מ״ה:ט״ו): בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ:

ח וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֲזִינָן לְהַאי כַּוָּרָא וְכוּ׳. כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל׳:ח׳): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים, וּפָנָה עֹרֶף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין. וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פו): פְּנֵה אֵלַי; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו): יָאֵר ה׳ פָּנָיו.

וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשָׁעִים, וְיֵשׁ מֵעַמֵּנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק. אֲבָל בֶּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמַעֲלִין כָּל שְׁיָפָא וּשְׁיָפָא לְדוּכְתֵּיהּ, וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שִׁעוּר קוֹמָתָהּ, אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה, וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ:

חֲזִינָא לְהַאי כַּוָּרָא – הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא דָּג, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ;

דְּיָתִיב לֵיהּ חַלְתָּא אַגַּבֵּהּ – הַיְנוּ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכְּבָיְכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ;

יַתְבָא לֵיהּ – הַיְנוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר;

וְקַדְחֵי עֲלֵהּ אֲגְמָא – הַיְנוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ׳, כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין עֲשָׂבִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט״ז:ז׳): וְרָבָּה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ.

וְסַבְרִינָן יַבֵּשְׁתָּא הוּא – הַיְנוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת; אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא

סַלְקִינָן וַאֲפֵינָן וּבַשְׁלִינָן – הַיְנוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן וְעוֹלִין, וְכָל מַה שֶּׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשְּׂכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפֵינָן וּבַשְׁלִינָן – כִּי אֲפֵיָּה וּבְשׁוּל הֵם הֲכָנָה לְאָכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ט:ו׳): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל.

כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשְּׂכִינָה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יִכָּמְרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. וְזֶה

כַּד חַם – הַיְנוּ כַּאֲשֶׁר יִכָּמְרוּ רַחֲמָיו.

גַּבֵּהּ אִתְהַפַּךְ – הַיְנוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים.

וְאִי לֹא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא – הַיְנוּ: לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיהו מ״ח:י״א); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנִּתַּתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ׳. נִמְצָא, שֶׁכָּל מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחֲשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר,

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּרְאֶה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה

אִי לֹא מְקָרְבַת סְפִינְתָּא – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַסַּפָּנִין רַבָּן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ טַבְעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

**ט** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה׳ הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם.

כֹּהֲנִים הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב׳:ז׳): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ.

אַהֲרֹן – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ח:ל׳): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לִבְחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים*) אֶת הַמִּשְׁכָּן.

וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הַיְנוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטָן.

וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמָּיו – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ״ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרַיָּין, וְהִיא עִקָּרָא דְּמִסְאֲבוּתָא.

וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ, כִּי עִקַּר הֲרֵיחַ תָּלוּי בַּטָּהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מח.): מְשֻׁבָּטְלָה הַטָּהֳרָה, בָּטְלָה הֲרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנְיָתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אָמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

## תורה ג

**א** אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אִקְרוּקְתָּא דְּהָוָה כִּי אֲקָרֵא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקָּרֵא דְּהַגְרוֹנְיָא כִּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי, אָתָא תַּנִּינָא בָּלְעָהּ, אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבָלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵיהּ דְּאִילָנָא:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַצִּפֳּרִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ׳ טז): מִפְּנֵי מָה מִצְרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בִּשְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלַּנְיָא וִיכַפֵּר עַל קַלַּנְיָא. כִּי נִלְקָה מְחֻסַּת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרַע.

נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ״ל יוֹנְקִים מֵאֲתַר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לָכֵן נִקְרָא הַמְּנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הַיְנוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתַר דִּנְבִיאִים יָנְקִין.

וּכְשֶׁהַמְּנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבְּקִלְקָפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבְּקִלְקָפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כְּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח, כָּהֵם יוֹקְשִׁים בְּנֵי־ אָדָם.

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ גְּמָרָא שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה.

נִמְצָא, שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחְשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה.

הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ״ס, יִתְקַן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקָּנֶה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ (איכה ב): קוּמִי רֹנִי בַלַּיְלָה, הַיְנוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרָנָה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי

הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שֵׁ״ס.

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הַיְנוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ״ל:

**ב** וְאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאֲרִ״י, כִּי צְפָּרִים שֶׁבְּקִלְפָּה הֵם מִחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְׁתִּי צְפָּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בְּנִין הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה.

לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיוֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בְּנִין הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֶצְלוֹ (תהילים ע״ח:ע״א):

מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוֹ, הַיְנוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הַיְנוּ נָצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בְּנִין הַמַּלְכוּת:

**ג** וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:

לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוֹקְתָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, הַיְנוּ צְפוֹר דְּעָה.

דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קְרָא בְּגָרוֹן (ישעיהו נח), הַיְנוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ.

וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה חֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי – הַיְנוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קְרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לָהּ, הַיְנוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד.

אָתָא תַּנְיָא בַּלָּעָהּ, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמוֹד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עוֹרֵב, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בַּלַּיְלָה, מִלְּשׁוֹן עַרְבִית,

וּבַלָּעָהּ – הַיְנוּ וּמֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל.

וּסְלִיק יְתִיב בְּאֵילָנָא – פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ״א, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אֶצְלוֹ (בראשית כ״א:ל״ג): וַיִּטַּע אֶשֶׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, הַיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו, מֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל.

תָּא חֲזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵהּ דְּאֵילָנָא, הַיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל כָּךְ גָּבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ עַל זֶה יָכוֹל לְהָגֵן:

**ד** וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַסְּמִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ״א): עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וֶהֱוֵי דָּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת –

כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַנְּגִינָה כַּנַּ״ל, הוּא מְתַקֵּן בְּנִין הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ,

וְזֶה: עֲשֵׂה לְךָ רַב, הַיְנוּ שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶה עַל־יְדֵי קְנֵה לְךָ חָבֵר, הַיְנוּ עַל־יְדֵי קָנָה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ,

שֶׁמְּחַבֵּר הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר אִישׁ וְלִיּוֹת, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם.

וַאֲזַי, כְּשֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב, לָזֶה אָמַר: וֶהֱוֵי דָּן אֶת כָּל־הָאָדָם לְכַף זְכוּת – שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן־הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ:

**ה** וּבִשְׁבִיל זֶה מַרְגְּלָא בְּפוּמָא דְּאַנְשֵׁי עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחַזָּנִים הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דֵּעָה, כִּי עַכְשָׁו מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בַּגָּלוּת, וְעַל כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאֲחַר דְּנִבְיאִים, מִבְּחִינַת מִחִין וְדַעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל כֵּן הַנְּגִינָה נִפְגֶּמֶת, וְעַל כֵּן הַחַזָּנִים הֵם בְּלֹא דַּעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

אֲבָל לֶעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אֲזַי תִּתְעַלֶּה וְתִשְׁתַּלֵּם הַנְּגִינָה בִּבְחִינַת דַּעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ (תהילים מ״ז:ח׳): כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; כִּי אֲזַי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל, הַיְנוּ שֶׁהַחַזָּנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִקָּבְלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמִחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

שַׁיָּךְ לְעֵיל

**ו** וְזֶהוּ: כִּי גָּדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ (תהילים ק״ח:ה׳). שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ; כִּי עַל־יְדֵי הַחֶסֶד, הַיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ כִּי גָּדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ כַּנַּ״ל:

**ז** הַשְׁתִּי צְפָּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בְּנִין מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל כֵּן הֶעֱמַדַת מֶלֶךְ הָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה, כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה. וְהַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צְפָּרִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּנִין מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

ח מֵאַחַר עָלוֹת הֶבִיאוּ, הַיְנוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, כִּי הֵם יָנְקִין לִנְבִיאִים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת, הַיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הַקְּדֻשָּׁה.

וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֶבִיאוּ, הַיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא מֵאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאַחַר דִּנְבִיאִים יָנְקִין, וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן נְגִינָה זוֹ גַּם כֵּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעַלָּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֶבִיאוּ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ׳; כִּי עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ״ל:

## תורה ד

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות כ)

א כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ו:י״א-י״ב): בַּה׳ אַהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אַהַלֵּל דָּבָר;

וְזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ.): בֵּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וְכוּ׳. וְהִקְשׁוּ: וְכִי הָאִידָנָא לָאו הוּא אֶחָד. וְתִרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאִידָנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה – דַּיָּן אֱמֶת; וּלְעָתִיד – כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה׳ וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אֶחָד:

ב ב וְזֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ״ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמֶּמְשָׁלָה לְהָעַכּוּ״ם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים, כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מַלְכוּת, הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ע״ד:י״ב): אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם; וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ״ם, אֲזַי נִתְקָנִים: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים (שם מז):

ג ג וְאִי אֶפְשָׁר לְהָשִׁיב הַמְלוּכָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל יְדֵי וּדוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, עַל יְדֵי זֶה מְתַקֵּן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע י״ד:ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבָּר אֶחָד לְדוֹר (סנהדרין ח.). דַּבָּר – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה׳ – שֶׁיִּתְקְנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה׳, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, בַּה׳ אַהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אַהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ד ד וּכְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה נִקְרָא ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדּוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

וְזֶה: ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ זֶה בְּחִינַת אֱלֹהִים מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב ח): וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם: – אֶחָד גִּימַטְרִיָא אַהֲבָה,

הַיְנוּ הֵן ה׳ שֶׁהוּא רַחֲמִים, הֵן שְׁמוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהִים, בְּחִינַת דִּין – כֻּלָּהּ לְטוֹבָתְךָ מֻחְמֶּצֶת אַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתְךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:י״ב): אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה׳ יוֹכִיחַ. וּכְתִיב (עמוס ג׳:ב׳): רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל כֵּן אֶפְקוֹד עֲלֵיכֶם עֲוֹנוֹתֵיכֶם:

ה ה וַעֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הֵם עַל עֲצָמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ב:כ״ז): וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְכָל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צֵרוּף אוֹתִיּוֹת. וּכְשֶׁעָבַר אֵיזֶה עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקָק צֵרוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיס בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו הַזֶּה שֶׁעָבַר בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּבָּר אֶחָד לַדּוֹר, הוּא מַכְנִיס אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ״ם, וְנוֹתֵן לָהֶם מֶמְשָׁלָה.

לְמָשָׁל, אִם עָבַר עַל דִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו לֹא יִהְיֶה לְךָ*), אֲזַי מַחֲרִיב הַצֵּרוּף הַטּוֹב שֶׁל הַדִּבּוּר וּבוֹנֶה צֵרוּף רַע, וְנֶחְקָק הַצֵּרוּף הַזֶּה עַל עַצְמוֹתָיו וְנוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ה׳:כ״ה): עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה. וּכְתִיב (תהילים ל״ד:כ״ב): תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה.

וְעַל יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם הַדִּבּוּר שֶׁל הַוִּדּוּי, כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לה): כָּל עַצְמֹתַי תֹּאמַרְנָה; וּמַחֲרִיב הַבִּנְיָן וְהַצֵּרוּף הָרָע, וּבוֹנֶה מֵהֶם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ז:): בְּשָׁעָה שֶׁהָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגֻלְגָּלִין, עַד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: שְׁמַע ה׳ קוֹל יְהוּדָה – שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיְּזַכֵּה לִיהוּדָה הַוִּדּוּי שֶׁהִתְוַדָּה, וְכֵן חָוֵי לֵיהּ. וְזֶה דָּוְקָא עַצְמוֹתָיו הָיוּ מְגֻלְגָּלִין, עַל שֵׁם וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְעַל־יְדֵי הַוִּדּוּי נִתְתַּקְּנוּ, וְעָלוּ כָּל חַד לְדוּכְתֵּה.

וִיהוּדָה זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת; רָמֹז, שֶׁבְּחִינַת מַלְכוּת נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים,

וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, כִּי כֵן צָרִיךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַוִּדּוּי לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, וְכָל תַּלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. וּבָזֶה שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הִתְוַדָּה עַכְשָׁו לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְנֶחֱרַב הַצָּרוּף הָרָע שֶׁנִּתְקַק עַל עַצְמוֹתָיו:

ו וְזֶה בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַמַּלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ, כִּי שֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת הוּא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קא:): לָמָּה טָעָה נְבָט, שֶׁרָאָה שֶׁיָּצָא אֵשׁ מֵאֲמָתוֹ. וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֵשׁ, שֶׁמִּשָּׁם הַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו כ״ג:כ״ט): הֲלוֹא כֹּה דְבָרִי כָּאֵשׁ, וּכְתִיב (משלי ח׳:ט״ו): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. וְעִקַּר הַתּוֹרָה הֵם הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טְפָשָׁאֵי דְּקַיְמָא מִקַּמֵּי סֵפֶר־תּוֹרָה, וְלָא קַיְמָא מִקַּמֵּי צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן.

וְזֶהוּ (במדבר ל״א:כ״ג): כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. דָּבָר – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, בְּתוֹךְ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, כְּמוֹ (קידושין פא.): נוּרָא בֵּי עַמְרָם; תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ – תְּקוּנוֹ עַל־יְדֵי אֵשׁ, הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם כַּנַּ״ל.

וְזֶה לְשׁוֹן עֶבְרָה, שֶׁהַצָּרוּף שֶׁל עֶבְרָה עוֹבֵר בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו, מֵעֶבֶר אֶל עֶבֶר. וּמְצָנָה לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת – כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹות (מ״ר אחרי פ׳ כא), אֲזַי נִתְחַבְּרוּ שִׁבְרֵי עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ד:כ״א): שֹׁומֵר כָּל עַצְמוֹתָיו:

ז וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי ט״ז:י״ד): חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, כִּי חֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – בְּשִׁבְיל הַמַּלְכוּת שֶׁהִשְׁפִּיל עַל־יְדֵי עֲוֹונוֹתָיו; וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּלְמִיד חָכָם, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא יְכַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז׳:י״ח): וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית – לְמִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ כִּשְׁיֵרִים (ר״ה יז).

נִמְצָא, כְּשֶׁבָּא לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם וּמוֹצִיא כָּל צְרוּפָיו לִפְנֵי הַתַּלְמִיד חָכָם, וְהַתַּלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמִּשִּׁים עַצְמוֹ כִּשְׁיֵרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״ב:ג׳): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָא אִישׁ חָכָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ״ח:י״ב): וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא (ע׳ סוטה כא:). וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ לַתַּלְמִיד חָכָם לְכַפֵּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל חֵטְא הָעֵגֶל, אָמַר (שמות ל״ב:ל״ב): אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא; כִּי זֶה מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לְאָדָם אֵיזֶה גַּדְלוּת, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ שֶׁמְּסַפְּרִין שִׁבְחוֹ, כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּלֵךְ גְּדוֹל מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָאָדָם, אֲזַי בְּוַדַּאי מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ אֵיזֶה גַּדְלוּת. אֲבָל צָרִיךְ לָזֶה בְּטוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו וְחָמְרִיּוֹתָיו, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׂוּם גַּדְלוּת, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה; וְיִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבְחָיו, וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׂוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וּבְוַדַּאי עַל־יְדֵי עֲנָוְתָנוּתוֹ הָיָה כֹּחַ בְּיַד מֹשֶׁה לְכַפֵּר עֲוֹון־הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה.

וְזֶה שֶׁטָּעַן מֹשֶׁה: וְאִם אַיִן, הַיְנוּ אִם לֹא תִּשָּׂא חַטָּאתָם, בָּזֶה אַתָּה מַרְאֶה, שֶׁאֵין לִי כָּל כָּךְ עֲנִיּוּת, שֶׁאוּכַל לְכַפֵּר לָהֶם עֲוֹון הָעֵגֶל, בְּכֵן בַּקָּשָׁתִי: מְחֵנִי נָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּגַדְלוּת, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּכָל עֵת סִפּוּר שְׁמִי וְשִׁבְחִי בַּתּוֹרָה, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּשְׁמַע סִפּוּר שִׁבְחוֹ וְלֹא יִתְגָּאֶה, אִם לֹא עָנָו גָּדוֹל; וְאִם אֲנִי עָנָו, צָרִיךְ לְךָ שֶׁתִּשָּׂא חַטָּאתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית וְכוּ׳:

וְזֶה: (דברים ל״ג:ה׳) וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּלְכוּת עָלָה לְשָׁרְשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ז:י״א): וַעֲנָוִים יִרְשׁוּ אָרֶץ, וְאָרֶץ הִיא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ׳:כ״ז): וְאָרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ:

ח וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא:):

מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפַּחְתִּים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִלְּסְטִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ וְכוּ׳:

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, מֵאַרְבַּע מָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים: עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֶיהָן נִמְשָׁכִין מִדּוֹמֶם, תַּאֲוֹות רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִצּוֹמֵחַ, דְּבָרִים בְּטֵלִים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵחַי, גַּאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִמְּדַבֵּר;

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְיַסֵּפֵר לִפְנֵי הַתַּלְמִיד חָכָם, הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים, וְהַתַּלְמִיד חָכָם יְפָרֵשׁ וִיבָרֵר לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שׁׂרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְיֵשׁ שֶׁלֹּשׁ בְּחִינוֹת בְּהִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁלֹּשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְתַּקֵּן הַכֹּל, וְאֵלּוּ הֵם הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת:

הַבְּחִינָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל׳:כ׳): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ; וְזֹאת הַבְּחִינָה מְבַטֶּלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת הַנִּמְשָׁכִין מִשְּׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, הַיְנוּ עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֶיהָ וְתַאֲוֹות רָעוֹת, כִּי צַדִּיק הַדּוֹר נִקְרָא אֵם, עַל שֵׁם שֶׁהוּא מֵינִיק לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת חָלָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד׳:י״א): דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ. וְזֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק הוּא בְּעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ הוּא נִתְעוֹרֵר בְּזְרִיזוּת גָּדוֹל לִקְרַאת אִמּוֹ, הַיְנוּ לְשָׁרְשׁוֹ. גַּם אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹסֵק בְּדִבְרֵי שְׂטוּת שֶׁלּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לָזֶה, אַף־עַל־פִּי כֵן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא מַשְׁלִיךְ כָּל תַּאֲוֹותָיו אַחַר כְּתֵפָיו וּמוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ לְאִמּוֹ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְבַּטְּלִין הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ עַל יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.

וְזֶהוּ: וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ; וּפְחָתִים – שֶׁהוּא בְּחִינַת דּוֹמֵם. וּכְשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר, זֶה תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁהוּא אָבִיק בְּאוֹר הַתּוֹרָה,

וְעַל־יָדוֹ נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, וְאָז נִצּוֹל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפִּחָתִים:

הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה, הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לְתַלְמִיד חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵן בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים, שֶׁהֵן דְּבָרִים בְּטֵלִים וְגַאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן. כִּי עַל־יְדֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים וְלָשׁוֹן הָרָע בָּא עֲנִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד׳:י״ט): כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים, זֶהוּ עֲנִיּוּת. גַּם בְּגַאֲוָה אָמְרוּ (קידושין מט:): סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ – עֲנִיּוּת. וְעַל־יְדֵי צְדָקָה נִתְעַשֵּׁר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז:): אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוּז וְעָבַר וְעִנְּיתִיךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ – שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת.

וְזֶהוּ: כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים. עַמּוּד הַשַּׁחַר רֶמֶז לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ח:ח׳): כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וְכוּ׳, אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ. נִמְצָא, עַל־יְדֵי צְדָקָה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת, חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים:

הַבְּחִינָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֶׁמִּתְוַדֶּה וּדְוִי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַתַּלְמִיד חָכָם מַדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לְפִי שׂרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ,

וְזֶה: הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא): זֶה תַּלְמִיד חָכָם, וְיוֹם הַמִּיתָה, זֶה בְּחִינַת וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם; יוֹם הַמִּיתָה רֶמֶז עַל וִדּוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מג:): כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין. וְזֶה נִקְרָא פָּרָשַׁת־דְּרָכִים, כִּי הַתַּלְמִיד חָכָם מַפְרִישׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שׂרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ,

אָז נִצּוֹל מִכֻּלָּם. כִּי קֹדֶם שֶׁהִתְוַדָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אֵצֶל הַתַּלְמִיד חָכָם וְנָתַן לוֹ מָמוֹן, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ הוּא מְהַלֵּךְ, כִּי יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת (משלי י״ד:י״ב), אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, אָז נִצּוֹל מִכֻּלָּם:

ט וְזֶה בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם וּמְסַפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ, וְהַתַּלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא; וְעַל יְדֵי זֶה אַתָּה נִכְלָל בָּאֵין סוֹף.

וְזֶה בְּחִינַת: זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לְאֲתַר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן, שֶׁתַּחֲזִיר אֶת הַמַּלְכוּת לְאֵין סוֹף, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבְּכָל הָרְצוֹנוֹת. כִּי הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים, כָּל אוֹת וָאוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהּ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה, שֶׁזֹּאת הָאוֹת יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה כָּזוֹ, וְאוֹת אַחֶרֶת יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, הֵם הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, נִמְשָׁכִין מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ תְּמוּנָה,

וְכָל הַדְּבָרִים וְהַיְשׁוּת שֶׁבָּעוֹלָם הֵם מֵהָאוֹתִיּוֹת, הַיְנוּ מִמַּלְכוּת, כִּי יְשׁוּת הוּא מֵחֲמַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי זֶה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְכָל הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, וְכָל הַיְשׁוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, מְקֻבָּלִים חִיּוּתָם מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה לא.): בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵינוּ מַלְכוּתוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹת, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ, הֵינוּ רְצוֹן אֵין סוֹף.

וְזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בִּרְצוֹן אֵין סוֹף, צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת הַיְשׁוּת שֶׁלּוֹ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף פח:), שֶׁהִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה בְּשַׁבָּת בְּשַׁעְתָּא דְּמִנְחָה, שֶׁאָז הִתְגַּלּוּת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁכָּל הָרְצוֹנוֹת מְקֻבָּלִין חִיּוּתָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה מֻחְמַת שֶׁבִּטֵּל מֹשֶׁה כָּל יֵשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טז): וְנַחְנוּ מָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּיְא (דברים ל״ד:ו׳) – זֶה בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ׳:ד׳): כָּל גֶּיא יִנָּשֵׂא; בְּאֶרֶץ מוֹאָב – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁדָּוִד בָּא מִמּוֹאָב, שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּתוֹךְ אֵין סוֹף, בְּתוֹךְ רָצוֹן שֶׁבָּרְצוֹנוֹת, בְּתוֹךְ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף הַמְלֻבָּשׁ בִּרְצוֹנוֹת, בִּתְמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ, הֵינוּ מַלְכוּת, בְּחִינַת רַעֲוִין, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף.

וְזֶה: מוּל בֵּית פְּעוֹר – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש אגדה, מובא בתוספות סוטה יד.): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּעוֹר, עַל שֵׁם שֶׁפּוֹעֵר פִּיו; כִּי כְּשֶׁפּוֹגְמִין בְּמַלְכוּת, אָז יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִפְעֹר פִּיו בְּצָרוּפִים רָעִים; אֲבָל מֹשֶׁה, שֶׁתִּקֵּן מִדַּת מַלְכוּת, עַל־יְדֵי זֶה לֹא הָיָה יְכֹלֶת בְּיַד פְּעוֹר לִפְעֹר פִּיו. וְזֶה: וְלֹא יָדַע אִישׁ, אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָדַע, (כמו שאמרו רז״ל סוטה יד.), כִּי נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף.

וְכָל זֶה הָיָה בְּמוֹתוֹ, אֲבָל בְּוַדַּאי גַּם בְּחַיָּיו הָיָה לוֹ הִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וְהָיָה מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, אֲבָל הַהִתְפַּשְּׁטוּת הָיָה בִּבְחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב; כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאָבִיתָ תְּהִלָּה מִגּוּשֵׁי עָפָר, מִקְרוּצֵי חֹמֶר. וּבְשִׁבְיל זֶה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר כֵּן אֶלָּא עַד עֵת שֶׁיָּבוֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ וְיִטֹּל נִשְׁמָתוֹ.

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים נִתְלַהֵב אָדָם בְּתוֹךְ הִתְפִּלָּה וְאוֹמֵר כַּמָּה תֵּבוֹת בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל – זֶה בְּחֶמְלַת ה׳ עָלָיו, שֶׁנִּפְתַּח לוֹ אוֹר אֵין סוֹף וְהֵאִיר לוֹ; וּכְשֶׁרוֹאֶה אָדָם הִתְנוֹצְצוּת הַזֹּאת, אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי – מַזָּלֵהּ חָזֵי (מגילה ג.), תֵּכֶף נִתְלַהֵב נִשְׁמָתוֹ לִדְבֵקוּת גָּדוֹל, לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, וּכְשֶׁעוּר הִתְגַּלּוּת אֵין סוֹף, לְפִי מִנְיַן הַתֵּבוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ וְהִתְנוֹצְצוּ, כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת אוֹמֵר בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבִמְסִירַת נַפְשׁוֹ וּבְבִטּוּל כֹּחוֹתָיו, וּכְשֶׁעָה שֶׁנִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף, אָז הוּא בִּבְחִינַת: וְלֹא יָדַע אִישׁ, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ. אֲבָל זֹאת הַבְּחִינָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם יְשׁוּתוֹ.

נִמְצָא כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אָז צָרִיךְ לְהַרְאוֹת גַּם לְדַעְתּוֹ, כִּי מִתְּחִלָּה, בִּשְׁעַת דְּבֵקוּת, הָיָה נִתְבַּטֵּל הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלֹא יָדַע אִישׁ; וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת

וָשׁוּב, שֶׁשָּׁב (לְדַעְתּוֹ) לְיִשּׁוּתוֹ, אָז שָׁב לְדַעְתּוֹ; וּכְשֶׁשָּׁב לְדַעְתּוֹ, אָז הוּא יוֹדֵעַ אַחְדוּת הָאֵין סוֹף וְטוּבוֹ, וַאֲזַי אֵין חִלּוּק בֵּין ה׳ לֵאלֹהִים, בֵּין מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים,

כִּי בְּאֵין סוֹף אֵין שַׁיָּךְ, חַס וְשָׁלוֹם, שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי הַשִּׁנּוּיִים אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁנּוּי הַתְּמוּנוֹת, אֲבָל עַל־יְדֵי הַדְּבֵקוּת שֶׁל אָדָם בְּאֵין סוֹף, שָׁשָׁם אֵין שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי שָׁם רָצוֹן פָּשׁוּט, וְאַחַר־כָּךְ נִשְׁאָר בּוֹ רְשִׁימוּ מֵאַחְדוּת הַזֹּאת, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת וָשׁוּב, אָז הָרְשִׁימוּ מַרְאֶה לָדַעַת, שֶׁיֵּדַע שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד:

וְזֶה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְדוֹרוֹ (דברים ד): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים; כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת אַיִן, וְדוֹרוֹ הַדְּבוּקִים אֵלָיו רָאוּי לָהֶם לָדַעַת, הַיְנוּ לְהָאִיר לַדַּעַת, בְּחִינַת אֵין סוֹף, בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, בְּחִינַת: ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים:

י וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: זִימְנָא חַדָּא הֲוָה קָאָזִלְינָן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָן הַהוּא כַּוָּרָא דְּיַתְבָא לְהּ אָכְלָה טִינָא בְּאוּסְיֵהּ, וְאַדְחוּהוּ מַיָּא, וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָּא, וְחָרוּב מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי, וְאָכְלוּ מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי, וּמָלְחוּ מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי, וּמָלְאוּ מֵחַד גַּלְגַּלְתָּא דְּעֵינָא תְּלָת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא. וְכִי הַדָּרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חֲזִינָן דְּהַהוָה קָא מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהּ מְטַלַּלְתָּא, וְיָהֲבֵי לְמִבְנְיָנְהוּ הַנָּךְ מְחוֹזֵי:

פֵּרוּשׁ:

סְפִינָה – לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה חָקַר בְּשִׂכְלוֹ אוֹדוֹת הַמַּלְכוּת, אֵיךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין אוֹתָהּ.

וַחֲזִינָן הַאי כַּוָּרָא – יִשְׂרָאֵל מְכֻנִּין בְּשֵׁם דָּגִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ח:ט״ז): וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ.

דְּיַתְבָא לֵיהּ אָכְלָא טִינָא בְּנָחִירָיו – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ח:ט׳): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ; שֶׁנִּתְעָרֵב שֶׁרֶץ, הַיְנוּ טֻמְאָה, בִּתְפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ וּבִלְבֵּל אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַזֶּה לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. מֶה עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה, עָשָׂה שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, הַיְנוּ הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק, וּנְתִינַת הַצְּדָקָה, וּוִדּוּי דְּבָרִים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ:

וּמַתָּה וְאִידְחוּהוּ מַיָּא וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָּא; וְהַזְכִּיר הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת מֵעֲלָא לְתַתָּא:

וּמַתָּה – זֶה בְּחִינַת וִדּוּי דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַמּוֹתָתִין מִתְוַדִּין;

וְאִדְחוּהוּ מַיָּא – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י״א:א׳): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם. וּכְתִיב (ישעיהו ל״ב:כ׳): אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם.

וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָּא – הַצַּדִּיק נִקְרָא גּוּדָּא, לְשׁוֹן גֶּדֶר, שֶׁהוּא גּוֹדֵר פְּרִצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (יחזקאל כב, ישעיהו נח). וְזֶה: וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָּא – שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לַצַּדִּיק.

וְעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ:

וְחָרוּב מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי – שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים, הֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת מִבֵּין הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַפְטָרַת בְּרֵאשִׁית (ישעיהו מב): אַחֲרִיב הָרִים וּגְבָעוֹת – רֶמֶז עַל חֻרְבַּן מֶמְשֶׁלֶת הָעַכּוּ״ם; וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדָעוּ – זֶה בְּחִינַת שֶׁהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ דֶּרֶךְ יָשָׁר, זֶה בְּחִינַת פָּרָשַׁת דְּרָכִים, כַּנַּ״ל. וְשִׁיתִּין מְחוֹזֵי רֶמֶז עַל עֶלְיַת הַמַּלְכוּת, דִּכְתִיב בָּהּ (שה״ש ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת.

וְאָכְלוּ מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי – רֶמֶז עַל שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל חֵי מְדַבֵּר, שֶׁעַל־יָדוֹ בָּא עֲנִיּוּת כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה מְתַקֵּן אוֹתָם וְיַמְשִׁיךְ שֹׂבַע. וְזֶה: אָכְלוּ מִינֵהּ.

וְשִׁיתִּין מְחוֹזֵי – רֶמֶז עַל בְּחִינוֹת שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, שֶׁמִּשָּׁם בָּא פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים (ברכות לג. תענית ב. ע״ש).

וּמָלְחוּ מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי – זֶה רֶמֶז עַל תִּקּוּן שְׁתֵּי מִדּוֹת רָעוֹת, דּוֹמֶם צוֹמֵחַ, עַל־יְדֵי קְרָבָתוֹ לְהַצַּדִּיק, כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּרִית מֶלַח עוֹלָם. גַּם עַצְבוּת וְתַאֲוֹת בָּאִים מִדָּמִים עֲכוּרִים, וְעַל־יְדֵי מֶלַח פּוֹלֵט הַדָּמִים רָעִים. וְשִׁיתִּין מְחוֹזֵי זֶה רֶמֶז עַל שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּבְרֵכַת כֹּהֲנִים שֶׁהֵם בְּיַד הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י׳:ו׳): בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק.

וּמָלְאוּ מֵחַד גַּלְגַּלְתָּא דְּעֵינָא תְּלָת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא – גַּרְבֵּי מִשְׁחָא זֶה בְּחִינוֹת הַדַּעַת, כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ (שמות ל׳:כ״ה) זֶה בְּחִינַת שֶׂכֶל.

וּתְלָת מְאָה זֶה בְּחִינוֹת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁהַצַּדִּיק מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת מָה. בְּשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ט׳:כ״ב): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם, גִּבּוֹר וְעָשִׁיר. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל בְּחִינָה מֵאֵלּוּ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הוּא נַעֲשֶׂה מָה,

וְעַל־יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַנִּשְׁמִיּוּת, וּמְדַבֵּק בְּאוֹר אֵין סוֹף, שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם שְׁנּוּי רָצוֹן, אֶלָּא ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים כַּנַּ״ל, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה בְּחִינַת חַד גַּלְגַּלְתָּא דְּעֵינָא, כַּמּוּבָא בְּאִידְרָא (נשא דף קלז:): וּלְזִמְנָא דְּאָתֵי יִשְׁתַּכַּח בָּהּ עֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי – זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה עַצְמוֹ מָה, מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי, הַיְנוּ לְאֵין סוֹף; וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁחוֹזֵר, בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, אָז מַמְשִׁיךְ מֵאוֹר אֵין סוֹף הָאַחְדוּת הָרָצוֹן הַפָּשׁוּט שָׁם דֶּרֶךְ ה״מָּה״ שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשֶׂה מִמָּה מֵאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אַל תִּקְרֵי מָה, אֶלָּא מֵאָה, וְנַעֲשֶׂה תְּלָת מֵאָה מִתְּלָת מָה, וּמַמְשִׁיךְ אוֹר הַזֶּה

לְדַעְתּוֹ וּלְשַׂכְלוֹ, הַיְנוּ גַּרְבֵּי דְּמִשְׁחָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׂכֶל כַּנַּ״ל.

אַתָּה הָרְאֵיתָ לָדַעַת, שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין סוֹף לְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאַחְדוּת, שֶׁה׳ הוּא הָאֱלֹקִים, וִיבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַכֹּל כְּמוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא:

כִּי הַדָּרָן וְאָתָאן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְקָחֲזִינָן דְּהַוֵי מְנַסְרָא מִגַּרְמֵיהוּ לְבְנָיָנָא הַנָּךְ מְחוֹזָא – כִּי מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁעַל־יָדָם נִתְתַּקֵּן מַלְכוּת הַנַּ״ל, וְאַחֲרֵיהֶם הוּא הַטֻּמְאָה,

וְיֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁיּוֹצְאִין מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא, שֶׁהָדַר וְחָזַר לְעַיֵּן בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם בָּתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, שֶׁהֵם אֲחוֹרֵי שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיּוֹצְאִין מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים.

וְחָזִינָן דְּהַוּוּ מְנַסְרֵי מִגַּרְמֵיהוּ – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָם, וְהַחֲקִיקָה עוֹבֵר מֵעֵבֶר לְעֵבֶר כְּנִסְרָה מַמָּשׁ..

אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַנַּ״ל נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי שֶׁרֶץ קָטָן שֶׁבִּנְחִירָיו, עַל־יְדֵי שֶׁהִרְגִּישׁ טֻמְאָה קְטַנָּה שֶׁמְּבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ – עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ גּוֹרֵם, שֶׁגַּם אֵלּוּ הָרְשָׁעִים נַעֲשׂוּ כִּפֶא לַקְּדֻשָּׁה,

וְיִהְיֶה לְבְנָיָנָא הַנָּךְ מְחוֹזָא – שֶׁעוֹזְרִים גַּם הֵם לְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁיִּבְנוּ הַנָּךְ מְחוֹזָא הַנַּ״ל:

**יא** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ. פֵּרוּשׁ, הֵן ה׳ הֵן אֱלֹהֶיךָ תָּבִין, שֶׁכָּל זֹאת אָנֹכִי, הַיְנוּ שֶׁתְּקַיֵּם: בַּה׳ אַהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב כַּנַּ״ל;

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ טז), כִּי כָּל הַגָּלֻיּוֹת נִקְרָאִים עַל שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִצְרִים לְיִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל מַלְכוּתָם וּמֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל הָעַכּוּ״ם, כִּי עַל־יְדֵי זֶה עוֹלֶה מִתּוֹכָם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

מִבֵּית עֲבָדִים – זֶה רָמַז עַל בְּטוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל אַרְבַּע יְסוֹדוֹת, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֲבָדִים, כִּי כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיֵּרֵחַ, וְהַיֵּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם עֶבֶד, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפא:): הַנָּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי – דָּא סִיהֲרָא,

פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק עוֹלֶה הַמַּלְכוּת מִן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְנִתְבַּטְּלִים הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְעַל־יְדֵי זֶה הָאָדָם בָּא לִבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא, לִבְחִינַת: בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר:

## תורה ה

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בַּחֲצֻצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי וכו׳: (תהילים צ״ח:ו׳)

א כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לוֹמַר: כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִילִי (סנהדרין לז). נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִילִי, צָרִיךְ אֲנִי לִרְאוֹת וּלְעַיֵּן בְּכָל עֵת בְּתִקּוּן הָעוֹלָם, וּלְמַלְאוֹת חֶסְרוֹן הָעוֹלָם, וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרָם.

וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה הֵן בִּשְׁנֵי פָּנִים, הַיְנוּ קֹדֶם גְּזַר דִּין מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, אֲבָל לְאַחַר גְּזַר דִּין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׁמֹאל, וְלֹא יְקַטְרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ד׳:י״ד): בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמִין, הַיְנוּ לְאַחַר גְּזַר דִּין, אֲזַי: בְּמַאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתִּין, אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים שְׁאֵלָתָם בְּמַאֲמָר:

**ב** ב אֲבָל אֵיךְ יֵדְעִינָן בֵּין קֹדֶם גְּזַר דִּין לְאַחַר גְּזַר דִּין, עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, יְכוֹלִין אֲנַחְנוּ לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר דִּין לְאַחַר גְּזַר דִּין.

וְדָוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה שֶׁיְּזַמִּין לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִצְוָה אַחֶרֶת בְּשָׂכַר מִצְוָה זֹאת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות ד): שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה; כִּי הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ.

וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבֵין נְבוּאַת שְׁאָר נְבִיאִים, כְּפֵרוּשׁ רַשׁ״י: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת וכו׳ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה׳*), פֵּרַשׁ רַשׁ״י: כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר ה׳, נוֹסַף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר. כִּי בְּחִינַת כֹּה הוּא אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְזֶה הַדָּבָר הוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה.

וְאֵלּוּ הַשְּׁתֵּי בְּחִינוֹת נְבִיאוּת יֵשׁ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: יֵשׁ אָדָם הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, אֵלּוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ עוֹלָם הַבָּא בִּשְׂכָרָהּ, לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, וְזֶה בְּחִינַת כֹּה, אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אִיזֶה דָּבָר מֻרְחוֹק, כֵּן הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר שְׂכָרָהּ הַבָּא לְעֵת רָחוֹק, הַיְנוּ אַחַר עוֹלָם הַזֶּה.

וְשֶׁלּוֹם שָׂכָר נִקְרָא בְּשֵׁם נָבִיא, כִּי רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל: יָבֹא בִרְנָה נֹשֵׂא אֲלֻמּוֹתָיו,

וְשָׁם בַּפָּסוּק הַזֶּה נִרְמַז עַל שְׁלוֹם שָׂכָר: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נוֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע (תהילים קכ״ו:ו׳) – שֶׁמִּצְטַעֵר בַּעֲשִׂיָּתָהּ, בֹּא יָבֹא בִרְנָה נֹשֵׂא אֲלֻמּוֹתָיו – שֶׁיִּשְׂמַח לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּקַבֵּל שְׂכַר הַמִּצְוֹות. רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל יָבֹא בִרְנָה נֹשֵׂא אֲלֻמּוֹתָיו, רָאשֵׁי־תֵּבוֹת נָבִיא:

אֲבָל נָבִיא שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בִּשְׂכַר הַמִּצְוֹות, אֶלָּא רוֹצֶה בַּמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהוּא מְשַׂמֵּחַ כָּל כָּךְ בַּעֲשׂיָתָהּ, עַד שֶׁמְּמָאֵס בְּכָל מִין שָׂכָר, נִמְצָא שֶׁעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ בְּהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ.

וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא, הַיְנוּ שִׁלּוּם שָׂכָר, בִּבְחִינַת זֶה הַדָּבָר, בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם הָרוֹאֶה דָּבָר מְקֹרוֹב בִּרְאִיָּה יָפָה וּבְרָה, כְּמוֹ כֵן הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, וּשְׂכָרוֹ נֶגֶד עֵינָיו.

וּמִי שֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַזֹּאת, שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׂוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִילָהּ – הוּא יָכוֹל לֵידַע בֵּין קֶדֶם גְּזַר דִּין לְאַחַר גְּזַר דִּין,

כִּי הַמִּצְוֹות הֵם כּוֹמָה שְׁלֵמָה, וְהֵם מְחַיִּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן קוֹמַת אָדָם, הֵן קוֹמַת עוֹלָם, הֵן קוֹמַת שָׁנָה, כִּי עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת מֵהַמִּצְוֹות הֵם כּוֹמָה שְׁלֵמָה, וְהֵם מְחַיִּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן קוֹמַת אָדָם, הֵן קוֹמַת עוֹלָם, הֵן קוֹמַת שָׁנָה, כִּי עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת מֵהַמִּצְוֹות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ד׳): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה; וּכְתִיב (שם קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה. וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹות,

וּכְשֶׁמַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּתִקּוּנָן וּכְסִדָּרָן, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): יִשְׂמַח ה׳ בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ בַּעַל־מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה – אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּהּ; וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא מְלֵבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹות, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ,

וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, נִמְצָא כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִּׂמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמט): יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו.

נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו׳:ו׳): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מו.): שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת, קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה יָכוֹל בְּוַדַּאי לֵידַע לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה, אִם הוּא קֶדֶם גְּזַר דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר דִּין. גַּם יָכוֹל לֵידַע עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹות: אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹות, הַיְנוּ מִצְוֹות הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם שָׁנָה נֶפֶשׁ, וְכֵן בְּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹות.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז.) בְּשַׁבָּת: זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת, הַיְנוּ שִׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, יַרְגִּישׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם שָׁנָה נֶפֶשׁ.

[וְזֶהוּ:] (דברים כ״ד:ט״ו) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ – שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ מֵהַמִּצְוֹות בְּעַצְמָן, וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹות בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ, אַחַר מוֹתוֹ:

ג וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ד׳:ח׳): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמוּמִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צז): וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה.

וְעַקְמוּמִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל־יְדֵי רָעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): לֹא נִבְרְאוּ רָעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב, וּרְעָמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בְּתִפְלָּתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה רְעָמִים.

כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס רלה:): כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעָרָא בְּעָבֵי מִטְרָא, אִשְׁתַּמַּע קָלָא לִבְרִיָּתָא, וְדָא אִינּוּן רְעָמִים. וְעִקַּר הָרְעָמִים הֵם מִגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ״ו:י״ד): וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן;

וּבְשֶׁבִּיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין: שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ׳. וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בְּעָבֵי מִטְרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת מֹחִין, שֶׁמִּשָּׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס רלה:): בְּאַר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּשָׁא דְּמֹחָא.

וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ בְּעָבֵי מִטְרָא, אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לִבְרִיָּתָא, הַיְנוּ בְּחִינַת רְעָמִים. וְזֶהוּ (תהילים ע״ז:י״ט): קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל, הַיְנוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא; כַּד אַעָרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, נַעֲשֶׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמָע לִבְרִיָּתָא.

וְזֶה (שם מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, הַיְנוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הַיְנוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ׳, הַיְנוּ*) שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה הָרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה**).

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסְטָרָא דִּיצְחָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הַיְנוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לִבְרִיָּתָא, כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג׳:ב׳): ה׳ שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים ק״ג:כ׳): גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; אִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך צ.): זַכָּיִן לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵילָּא, הַיְנוּ עַל יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נַעֲשֶׂה

רְעָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַלֵּב שׂוֹמֵעַ, וְהַיְנוּ: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁומֵעַ, וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לִבְרִיָּתָא, וְזֶהוּ: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר, דָּא שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל – אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, בְּחִינַת: וְרַעַם גְּבוּרוֹתָו.

וְזֶהוּ (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה – יוֹדְעֵי דַּיְקָא, שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל בַּמֹּחַ, בְּחִינוֹת עָבֵי מִטָּרָא, וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת רְעָמִים. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד, בְּוַדַּאי לֹא יִדַּאג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם נִגְלֵיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפַעְתָּ – שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים:

ד אֲבָל צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. מֵחָמֵץ, שֶׁלֹּא יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲווֹת, כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּד מִמֶּנּוּ רַעַם; אֲבָל כְּשֶׁגַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא אָטוּם בְּטֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא י״א:מ״ג-מ״ד): וְנִטְמֵתֶם בָּם; אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע.

גַּם יִשְׁמֹר יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, וְזֶה (אבות פ״ג): אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה.

וְזֶהוּ (שבת נו: ובסנהדרין כא:): יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. פֵּרוּשׁ, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הַיְנוּ יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נָעַץ קָנֶה בְּיַם הַחָכְמָה. קָנֶה דָּא בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוֹסְפִיתָא דְּדַהֲבָא – יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל, וְלֹא יִשְׁתַּמַּע לִבְרִיָּתָא.

וְעִקַּר – לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ, וְזֶהוּ (תהילים ס״ח:ל״א): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס רנב): קָנֶה חִי״ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה ה״א, וְתַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ חָכְמָתְךָ.

וְזֶהוּ לְשׁוֹן גְּעָר, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי מַצָּה לְשׁוֹן מְרִיבָה, דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֳרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דְּקֻדְשָׁה,

הַיְנוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תְּהַרְהֵר בְּהִרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת קָנֶה דְּסִטְרָא אָחֳרָא, כְּנֶגֶד קָנֶה חָכְמָה קָנֶה בִּינָה דְּקֻדְשָׁה – עַל־יְדֵי־זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא, כִּדְאִיתָא: מַחְמֶצֶת, תָּמֵן סִטְרָא דְּמוֹתָא. וְתַאֲמִין, כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּגָּרְשׁוּ סִטְרִין אָחֳרָנִין,

וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי ט״ו:ל״א): אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה; כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה, עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחָךְ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי ב׳:י״ט): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן, וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים; שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חָמֵץ, בְּחִינַת יֶרֶד גַּבְרִיאֵל וְכוּ׳, וְתֵדַע שֶׁנָּעַץ קָנֶה, הַיְנוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת נְעוּצִים בְּיַם חָכְמָתְךָ,

וּבְוַדַּאי אִם לֹא הָיָה נִפְגָּם מֹחָךְ, לֹא הָיָה נִשְׁמָע לְךָ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, וְאֵין הַמְּרִיבָה אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב מִמְּוָתָן לְחַיִּים, מֵחָמֵץ לְמַצָּה, מֵחֵית לְהֵ״א, וְתָשׁוּב מִיִּרְאָה רָעָה, מִקּוֹל פָּגוּם, מֵחָכְמָה פְּגוּמָה לְיִרְאָה טוֹבָה, לְקוֹל טוֹב, לְחָכְמָה טוֹבָה.

וּכְשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת מֹחָךְ מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָטוּם, אֲזַי יִפְגַּע קוֹלְךָ בְּגַלְגַּלְתְּךָ, וְיִתְעַבֵּד רַעַם, וְיִתְפַּשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבְּךָ, וְאָז תִּזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה, וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים פא): אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם, אֶבְחָנְךָ עַל מֵי מְרִיבָה סֶלָה, מֵי מְרִיבָה זֶה בְּחִינַת מַצָּה, בְּחִינַת מֹחִין, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רְעָמִים:

ה וְתֵדַע, שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁתֵּף הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, שְׂמָאלָא בִּימִינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כ׳:ז׳): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת עַל יְדֵי הַחֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קי): שֵׁב לִימִינִי.

וְכֵן צָרִיךְ לְשַׁתֵּף הָאַהֲבָה עִם הַיִּרְאָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַבֵּד רְעָמִים, וְזֶה: מִסִּטְרָא דִּימִינָא, מֹחָא חִוָּרָא כְּכַסְפָּא (תיקון ע).

וְזֶה: וַיָּשָׂב הַיָּם, הַיְנוּ יָם הַחָכְמָה, לְפָנוֹת בֹּקֶר, דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, בְּחִינַת: אַבְרָהָם אוֹהֲבִי (ישעיהו מ״א:ח׳); לְאֵיתָנוֹ דָּא גְּבוּרוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל.

וְזֶהוּ (שיר השירים ח׳:ז׳): מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה, כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת עַל יְדֵי הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד. אֵל דָּא חֶסֶד; כָּבוֹד דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ל״ה): כָּבוֹד חֲכָמִים יְנְחָלוּ; הִרְעִים דָּא בְּחִינַת רְעָמִים, הַיְנוּ הַגְּבוּרוֹת בְּחִינַת רְעָמִים צָרִיךְ לְשַׁתֵּף עִמָּהֶם אַהֲבָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְגְּעוּ בַּכָּבוֹד, בְּבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁיִּתְעַבֵּד מֵהֶם רְעָמִים וְתִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳:

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: זִימְנָא חָדָא הֲוָה אַזְלִינַן בִּסְפִינְתָא, וְסָגְאֵי סְפִינְתָא בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא דְּכַוָּרָא תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילוֹתָא, אֵיהוּ בְּזִקִיפוּ וְאָנָן בְּשִׁפּוּלֵי.

וְכִי תֵּימָא לָא מַסְגֵּי סְפִינְתָּא טוּבָא, כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: כְּמֵיחַם קַמְקוּמָא דְּמַיָּא מַסְגֵּי שִׁתִּין פַּרְסֵי, וְשָׁדֵי פַּרְשָׁא גִּירָא וְקָדְמָה לֵהּ אִיהִי. וְאָמַר רַב אַשִׁי: הַהוּא גִּילְדָּנָא דְּיַמָּא חֲוָא, דְּאִית לֵהּ תְּרֵי שִׁיצָא:

סְפִינְתָּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, דָּא בְּחִינַת גְּבוּרָה יְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל״ג:ו׳): יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ; שֶׁהִיא עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת.

שִׁיצָא לְשׁוֹן צָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ט״ז:כ״א) וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע, וְתַרְגּוּמוֹ וַאֲשֵׁצֵי יַתְהוֹן.

תְּלָתָא יוֹמָא וְלֵילְיוֹתָא דָּא בְּחִינַת מִצְווֹת, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מֵאָה שְׁכָלוֹת וּמְקֻבָּלוֹת וְחֻקּוֹת, וּכְתִיב בָּהֶם (יהושע א׳:ח׳): וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה.

אִיהוּ בְּזִקִיפוּ וְאָנַן בְּשִׁפּוּלֵי זֶה בְּחִינַת: יִשְׂמַח ה׳ בְּמַעֲשָׂיו, יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו.

כְּמֵיחַם קַמְקוּמָא דְּמַיָּא דָּא מִחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד׳:ט״ו): וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן.

מַסְגֵּא שִׁתִּין פַּרְסֵי דָּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, וְרֵעַם גְּבוּרוֹתָיו.

וְכִי שָׁדֵי פַּרְשָׁא גִּירָא פַּרְשָׁא דָּא בְּחִינַת חֶסֶד, שֶׁהוּא מוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, דְּבָרִים הַמְּצֻמְצָמִין הוּא מְפָרֵשׁ אוֹתָם.

גִּירָא דָּא (תהילים קמ״ד:ו׳): שְׁלַח חִצֶּךָ וּתְהֻמֵּם, דָּא בְּחִינַת: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳.

קָדְמָה לֵהּ אִיהִי דָּא בְּחִינַת יִרְאָה שֶׁהִיא קֹדֶם, שֶׁהַיִּרְאָה הִיא קוֹדֶמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה וְכוּ׳.

שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה סִפֵּר, שֶׁהָלַךְ כָּל כָּךְ בְּמִדַּת הַיִּרְאָה, וְרָאָה גְּדֵל כֹּחַ הַיִּרְאָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין עַל יָדָהּ בֵּין קֹדֶם גְּזַר דִּין לְאַחַר גְּזַר דִּין, וְזֶהוּ: בֵּין שִׁיצָא וְכוּ׳.

וְהָדָר מְפָרֵשׁ אֵיךְ יָכוֹל לְהָבִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַמִּצְווֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּלָתָא יוֹמָא וְכוּ׳, יָכוֹל לְהָבִין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּשִׂמְחָה, וְעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְווֹת יָכוֹל לְהָבִין, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְהַשִּׂמְחָה הִיא מְלֶבֶשֶׁת בְּמִצְווֹת כַּנַּ״ל, וַאֲנַחְנוּ מְשַׂמְּחִין לְמַטָּה גַּם כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו, וְאֵין רְצוֹנֵנוּ בְּשׂוּם שָׂכָר, אֲפִלּוּ שָׂכַר עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל. וְזֶה: אִיהוּ בְּזִקִיפוּ וְאָנַן בְּשִׁפּוּלֵי, לְפִי שִׂמְחָתוֹ כֵּן שִׂמְחָתֵנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין.

וְהָדָר מְפָרֵשׁ אֵיךְ לְהַשִּׂיג בְּחִינַת שִׂמְחָה, עַל־יְדֵי בְּחִינַת רַעַם. וְזֶהוּ: כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: כְּמֵיחַם קַמְקוּמָא דְּמַיָּא וְכוּ׳, הַיְנוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל. שִׁיתִּין זֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, הַפּוֹגְעִין בְּגַלְגַּלְתָּא, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ רְעָמִים. וְאִשְׁתַּמַע קָלָא, זֶה בְּחִינַת: הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, בְּחִינַת: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳.

וְהָדָר אָמַר, שֶׁעִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַגְּבוּרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְאַכְלְלָא שְׁמֹאלָא בִּימִינָא כַּנַּ״ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לְאַקְדָּמָא אֶת הַיִּרְאָה, כִּי בַּעַל אֲבֵדָה מַחֲזִיר עַל אֲבֵדָתוֹ.

(כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קְדוּשִׁין ב: דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזוֹר אַחַר אִשָּׁה. מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, כִּי אַהֲבָה הוּא בְּחִינַת אִישׁ, וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת אִשָּׁה, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהַקְדִּים אֶת הַיִּרְאָה, כִּי אָז תָּבוֹא אֵלָיו הָאַהֲבָה מִמֵּילָא, כִּי הָאַהֲבָה הוֹלֶכֶת וּמְחַזֶּרֶת אַחַר הַיִּרְאָה תָּמִיד, כִּי בַּעַל אֲבֵדָה מַחֲזִיר אַחַר אֲבֵדָתוֹ כַּנַּ״ל; כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ). וְזֶהוּ בְּחִינַת: וְכִי שָׂדָה פָּרְשָׁא גִּירָא וְכוּ׳.

וְאָמַר רַב אַשִׁי: הַאי גִּילְדָּנָא דְּיַמָּא וְכוּ׳. גִּילְדָּנָא הוּא בְּחִינַת שֵׁם אגל״א, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כִּי הוּא רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי, כַּמּוּבָא, כִּי גִּלְדָּנָא הוּא אוֹתִיּוֹת אג״ל וְשֵׁם אדנ״י בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ שֵׁם אגל״א כַּנַּ״ל.

ז וְזֶה פֵּרוּשׁ:

בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר וְכוּ׳, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת קוֹל דְּנָפִיק, כַּנַּ״ל,

עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְעַם הַיָּם וְכוּ׳, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל.

תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ – דָּא בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילֵהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳:

כִּי תֵּבֵל – אוֹתִיּוֹת תָּיו״ו לֵב: תָּיו לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט׳:ד׳): וְהִתְוִיתָ תָּו – שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳; וְעַל־יְדֵי־זֶה:

נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ כָף – בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ״ל, וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה. וְעַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה:

יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ. רִנָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח): לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְכוּ׳;

הָרִים בְּחִינַת צַדִּיקִים, הַיְנוּ עַל יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין, וְזֶה פֵּרוּשׁ יַחַד – שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד:

# תורה ו

א לְשׁוֹן רַבִּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ׳: (דברים לא)

א כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (משלי כ״ה:ב׳): כְּבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר; וְהַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה, וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה.

אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם – אֲזַי הוּא זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹהִי, וְאָז אֵין בְּנֵי־אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם): כְּבֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר; כִּי אָסוּר לַחְקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה:

ב ב וְאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לַכָּבוֹד הַזֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה – כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק,

כִּי לֵית כְּבוֹד בְּלֹא כ״ף. וְהַכ״ף הוּא כֶּתֶר, בְּחִינַת אֶהְיֶה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה,

כִּי אֶהְיֶה דָּא אָנָא זְמִין לְמֶהֱוֵי, הַיְנוּ קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה, עֲדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִילּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא, וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת אֶהְיֶה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם, הַיְנוּ אָנָא זְמִין לְמֶהֱוֵי.

וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כִּי כֶּתֶר לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: לט.): הַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אֲפַרְסְמוֹן, אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ׳. וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ו:ב׳): כַּתֵּר לִי זְעֵיר וַאֲחַוֶּךָּ;

אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת אֶהְיֶה בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לִמֶהֱוֵי בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי אֶהְיֶה גִּימַטְרִיָּא דָּם*, הַיְנוּ שְׁפִיכוּת דָּמִים וּבְזִיּוֹנוֹת, עַל שֵׁם (שמואל־א ב): וּבְזֵי יֵקָלּוּ; כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבָּחָלָל הַשְׁמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י׳:ב׳): וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ; עֲדַיִן הוּא בְּתִקֻּף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי אקי״ה, גִּימַטְרִיָּא דָּם.

וְתִקּוּן לָזֶה – שֶׁיְּהַפֵּךְ דַּם לְדֹם, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בְּזִיּוֹן כְּבוֹדוֹ; וּכְשֶׁמְּקַיֵּם דֹּם לַה׳, אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ז:ז׳): דּוֹם לַה׳ וְהִתְחוֹלֵל לוֹ וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל גִּטִּין ז.), הַיְנוּ: וְלִבֵּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהילים ק״ט:כ״ב), הַיְנוּ עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבַּחָלָל הַשְּׂמָאלִי,

וְזֶה בְּחִינַת זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נ): זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מג:) עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע:

ג ג וְצָרִיךְ לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ׳:ט׳); כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי – אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר לֵבָב בְּלִי פְּנִיָּה.

(וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי, הַיְנוּ מִי יוּכַל לוֹמַר, שֶׁלִּבּוֹ זַךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: חָטָאתִי וְכוּ׳. וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר וְכוּ׳: טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן ה״חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי״ שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זַךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ״ל).

נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל ״חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי״ שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיהו כ״ט:י״ג): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי; כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה׳; וְלִבּוֹ רָחַק מִמֶּנִּי.

וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. נִמְצָא לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ; כִּי עִקַּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ל״א:ל״ד): וְיִדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם. נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיְּשִׁיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בְּחִינַת דֹּם לַה׳, בְּחִינַת אקי״ה, בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת כָּבוֹד, כַּנַּ״ל, וּמִתְוַדֶּה עָלָיו – הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְבִיחַת יְצָרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, כְּאִלּוּ כִּבְּדוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ.): אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן (זכריה י״ד:ו׳) – אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה קִפּוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֶּאֱלֹקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם

הַבָּא,

וְזֶה כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי הַזְּבִיחַת הַיֵּצֶר הִיא תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כִּבּוּד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַזִּוּוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כִּבּוּד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי.

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (תהילים נ׳:כ״א): אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי, דִּמְיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָמוֹךָ; כִּי הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אקי״ה כַּנַּ״ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שֶּׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם, אֵין זֶה בִּשְׁבִיל אקי״ה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוונוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו, וְזֶה: אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֶרְכָה לְעֵינֶיךָ:

ד וּכְשֶׁרוֹצֶה אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זַכָּאָה מַאן דְּעַיֵּל וְנָפִיק (זוהר ויקהל ריג: האזינו רצב.). וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קל״ט:ח׳): אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – בְּחִינַת עֵיֵל, בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא; וַאֲצִיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ – בְּחִינַת וְנָפִיק, בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב.

וְזֶה (שיר השירים ו׳:ג׳): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי. אֲנִי לְדוֹדִי – זֶה בְּחִינַת עֵיֵל, וְדוֹדִי לִי – זֶה בְּחִינַת וְנָפִיק. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֲלוּל], וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ.

וְזֶה (ישעיהו נ״ח:י״ג): וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דְּרָכֶיךָ – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ עֵיֵל וְנָפִיק, וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אִלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ״ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לִכָּתֵר, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלֹא כָּף, וְאָז יְמִין ה׳ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ.

[וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֲלוּל]:

ה וְעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חִירִיק, כַּמּוּבָא בְּתִקּוּנִים (בהקדמה דף ז.). וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר (שמות כ״ד:י׳) – דָּא חִירִיק,

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו ס״ו:א׳): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי – הֲדֹם זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה. וְזֶה בְּחִינַת הַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת א.

וּנְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (יחזקאל א׳:כ״ו): וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא, דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵילָא מְוָא״ו שֶׁבָּאָלֶ״ף, דְּמִתְקָרְיָא רָקִיעַ (שם בתיקונים), וְהַנְּקֻדָּה הִיא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חגיגה יג.): בַּמֶּפָלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבַמְכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר. וְזֶה בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת כֶּתֶר.

וְהַוָא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף, הוּא רָקִיעַ, שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. וְזֶה בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין,

וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי זֶה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ביחזקאל): וּדְמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה; כִּי לֵית אָדָם בְּלֹא אָלֶ״ף (שם). וְזֶה אוֹתִיּוֹת אָדָם, אָלֶ״ף דָּ״ם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי דָּ״ם לַה׳, נַעֲשֶׂה אָלֶ״ף, וְנַעֲשֶׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא.

כִּי הַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, הַיְנוּ הַבּוּשָׁה, כַּנַּ״ל. וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְׁתִּיקָה וְהַדְּמִימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת: בַּמְכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ׳; וְנַעֲשֶׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, בְּחִינַת: כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה.

וְאָז נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ, כִּי (ב״ב עה.) פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, וְדָא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כִּסֵּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא;

וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת – דָּא לְבָנָה,

וְהַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״ג:י״א): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל; וְאֹהֶל הוּא רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ׳:כ״ב): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, וּכְתִיב (תהילים ק״ד:ב׳): נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, וְזֶה (שמות כו): יְרִיעוֹת הָאֹהֶל.

וְכִסֵּא הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, נֶחְלָקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין. כִּי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשָׁלֹשׁ תְּנָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ו׳:י׳): פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו, וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב.

וְאִלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם נְקֻדַּת סָגוֹ״ל, וְסָגוֹל דָּא חַמָּה (תיקונים בהקדמה דף ז:), הַיְנוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה:

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִימְנָא חַדָּא הֲוָה אַזְלִינָן בְּמַדְבְּרָא, וַחֲזִינָן הֲנֵי אַוְזֵי דְּשִׁמְיטָן גַּדַּפַיְהוּ מִשָּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נָגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ. וַאֲמִינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חוּלְקָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי. חַדָּא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וְחַדָּא דַּלְיָא לִי גַּדְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לִי: עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין: שֶׁהָלַךְ לַחְקֹר בְּמִדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֹשִׁים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לָדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו.

וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת אַוְזֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז:): הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה.

דְּשִׁמְיטָן גַּדַּפַיְהוּ – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: נוֹצוֹת. זֶה בְּחִינַת מַחְלֹקֶת וּבְזִיּוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ה:י״א): כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים; הַיְנוּ שֶׁאֵין מַשְׂגִּיחִין עַל מַחְלֹקֶת

וּבְזִיּוּנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׂוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים. וְעַל שֵׁם הַשְּׁתִיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי סְיָג לַחָכְמָה – שְׁתִיקָה (אבות פ״ג). [כִּי הַשְּׁתִיקָה הִיא בְּחִינוֹת כֶּתֶר*].

וְזֶה לְשׁוֹן דִּשְׁמִיטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ט״ו:ב׳): שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מִשַּׁמְּנִיהוּ מִלְּשׁוֹן: שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ, (כְּלוֹמַר מֵחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת (דברים ל״ב:ט״ו) שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ), הַיְנוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹונוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן, (בְּחִינַת הַשְּׁמֵן לֵב כוּ׳, וְאָזְנָיו כוּ׳, פֶּן יִרְאֶה כוּ׳, שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ).

וְנִגְדֵּי נַחֲלֵי דִמְשְׁחָא מִתְחוֹתַיְהוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַשְּׁתִיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ה:ח׳): אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע, עַל־כֵּן מְשָׁחֲךָ; וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד.

וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מְנַיְכוּ חוּלְקָא לְעַלְמָא דְּאָתֵי, חַדָּא דַּלְיָא לִי אַטְמָא – זֶה בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הָדֹם רַגְלָי, בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, כַּנַּ״ל.

וְחַדָּא דַּלְיָא לִי כְּנָף – זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל׳:כ׳): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, זֶה בְּחִינַת הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה.

הַיְנוּ שֶׁהֶרְאוּ לְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אָדָם, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד. וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אָדָם, יֵשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם; וְיִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין:

**ז** וְזֶה פֵּרוּשׁ: (תהלים מז):

יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי.

יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ – זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶף, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא, וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ, פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חַמָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זבחים קיט.): ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה – זוֹ שִׁילֹה; שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא).

אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב – זֶה בְּחִינַת וָא״ו שֶׁבְּתוֹךְ אָל״ף, בְּחִינַת אֹהֶל, בְּחִינַת אוֹר, שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין כ:) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּכְלוּ זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וְזֶה בְּחִינַת: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ; וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, וְזֶה בְּחִינַת: גְּאוֹן יַעֲקֹב, בְּחִינַת (במדבר כד): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, וְזֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת: יַבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ:

(מִסִּימָן ד׳ עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

**ח** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ. מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, וְיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה.

וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל – זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָל״ף.

וַאֲצַוֶּנּוּ – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ, וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח, ח), כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שְׁלִיטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל כֵּן דַּיֵּק: וַאֲצַוֶּנּוּ – אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חָזְרָה הַמֶּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

**ט** וּכְלָל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָל״ף, שֶׁהוּא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, וְנִקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה וָוָא״ו. וְדוֹק מְאֹד.

וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הִזְהִירוּ לְקַיֵּם שָׁלֹשׁ מִצְוֹות: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ.

לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הִיא בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): צֵא הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק, וְכַמְּבֹאָר בַּזֹּהַר הָעִנְיָן (בשלח דף סה:).

וְלִבְנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וּמֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת.

וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, הַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָל״ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל שֵׁירְקוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב, וְדָרַךְ כּוֹכָב הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְהַיְנוּ מִיַּעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים, בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּתְמְתְּחֵם כָּאֹהֶל, כַּמְּבֹאָר בַּזֹּהַר, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא״ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהֶבֶל. (מִן ״וּכְלָל״ עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת):

י שַׁיָּךְ לְעֵיל,

וְזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלוּל. שָׁמַעְתִּי קְצָת כְּטִפָּה מִן הַיָּם. עַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל אֲלוּל, מִבְּאָר שָׁם, שֶׁכְּלָל כַּוָּנוֹת אֲלוּל הוּא, "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" – שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם וְכוּ', וְזֶה הַדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם יב"ק, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק עוֹלֶה דֶּרֶךְ, וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת קס"א ס"ג הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ כַּנַּ"ל.

וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם קס"א בְּסָגוֹל, וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק.

וְסָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תֵּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אקי"ק בְּמִלּוּאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יוּ"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נִקֻּדָּה בְּסָגוֹל, וְסָגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים, וְעַל כֵּן יוּ"ד פְּעָמִים סָגוֹל עוֹלֶה שִׁי"ן, וְס"ג הֵם יוּ"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מִלּוּי הֲוָיָ"ה, יו"ד ק"י וא"ו ק"י, וְכָל אַחַת נִקֻּדָּה בְּחִירִיק, עוֹלֶה ק',

וּשְׁנֵיהֶם, חִירִיק דְּס"ג וְסָגוֹל דְּקס"א עוֹלִים יַחַד תֵּי"ו, בְּגִימַטְרִיָּא פְּשׁוּטָה, וְאָז עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בְּמִלּוּאוֹ עוֹלֶה דֶּרֶךְ עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כָּל זֶה מִבְּאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֲלוּל:

יא וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מִבְּאָר שָׁם, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בִּרְצוֹא בָּקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַיִל וְנָפִיק, בְּחִינַת: אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בִּרְצוֹא, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם.

וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחֲגֹר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלָיָה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: אִם אֶסַּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'; הַיְנוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזוֹ עֲלָיָה, לְאֵיזוֹ מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בָּקִי בִּרְצוֹא, בִּבְחִינַת עַיִל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה.

וְכֵן לְהֶפֶךְ, שֶׁאֶפְלּוּ אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שֶׁיִּפֹּל, אֶפְלּוּ בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם כֵּן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְתָמִיד יְחַפֵּשׂ וִיבַקֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיִתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל, כִּי גַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְגַם שָׁם יְכוֹלִין לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזֶה בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; וְזֶה בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם כְּשֶׁבָּקִי בִּשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הָאֲלוּ.

וְדִקְדֵּק רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא עִנְיָן זֶה בִּלְשׁוֹן בָּקִי, כִּי הִיא בְּקִיאוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע עַצְמוֹ וְלִטְרֹחַ בַּעֲבוֹדַת ה' תָּמִיד, וּלְצַפּוֹת בְּכָל עֵת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וְיַקֵּיֵם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, כַּנַּ"ל:

יב וְעַל־פִּי סוֹד נֶעְלָם בָּזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלוּל הַנַּ"ל, כִּי בָּקִי הוּא בְּחִינַת שֵׁם יב"ק הַנַּ"ל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת בָּקִי, וְזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, דְּהַיְנוּ בָּקִי בִּרְצוֹא בָּקִי בְּשׁוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק הַנַּ"ל, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ כַּנַּ"ל. כִּי עַל־פִּי הַכַּוָּנוֹת נַעֲשֶׂה זֶה הַדֶּרֶךְ מִבְּחִינַת סָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג, שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, כַּנַּ"ל.

וְזֶה בְּעַצְמוֹ סוֹד בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, כִּי בָּקִי בִּרְצוֹא, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶסַּק שָׁמַיִם, זֶה בְּחִינַת סָגוֹל דְּקס"א, כִּי אֶסַּק אוֹתִיּוֹת קס"א;

וּבָקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, זֶה בְּחִינַת חִירִיק דְּס"ג, מִלְּשׁוֹן: אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׂמְסִיג גְּבוּלוֹ וּמַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא נָסוֹג אָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, וְאַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁם ס"ג כַּנַּ"ל.

כִּי סָגוֹל דָּא חַמָּה, שֶׁהוּא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָל"ף, הַנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אֶסַּק שָׁמַיִם, בְּחִינַת סָגוֹל דְּקס"א, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת אֶסַּק, כַּנַּ"ל;

וְחִירִיק הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָל"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִירִיק דְּס"ג כַּנַּ"ל.

וְזֶה שֶׁכָּתַב שָׁם לְמַעְלָה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל: "וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה", כִּי מִשְּׁנֵי פְּעָמִים בָּקִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת קס"א וְס"ג, אֶסַּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ' – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, שֶׁהֵם קס"א וְס"ג וְכוּ' כַּנַּ"ל,

כִּי עִקַּר דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, וְאָז יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי כַּנַּ"ל.

וּ"פְּשׁוּטָה" בְּגִימַטְרִיָּא סָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג,

שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַה שֶּׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, בְּחִינַת: אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאָז יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד:

יג וְעַל־פִּי־זֶה תָּבִין לְקַשֵּׁר הַתּוֹרָה הַיטֵב, שֶׁמַּה שֶּׁכָּתַב בַּסּוֹף מֵעֲנַיִן נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָל״ף, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ״ל, (כִּי זֶה אֵינוֹ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, רַק עַל־פִּי כַּוָּנוֹת הַנַּ״ל מוּבָן זֹאת מְמֵילָא לַמַּשְׂכִּיל),

וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שֶׁכָּתַב שָׁם, כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם לַה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִבְּחִינַת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, מִבְּחִינַת דַּם לַה׳. וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת חִירִיק דס״ג וְכוּ׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב כַּנַּ״ל.

וּתְשׁוּבָה הַשֵּׁנִיָּה, שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר; זֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת סָגוֹל וְכוּ׳.

וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיטֵב, אֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, נִקְשָׁרִים וְנִכְלָלִים אַחַר־כָּךְ בְּיִחַד בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ קְצָת:

יד וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ וּמַאֲמִין שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה עֲדַיִן, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, אֲזַי מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הֲוָיָה בְּמִלּוּי ס״ג, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַנְּסוֹגִים אָחוֹר מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְהַחֲזִיקָם לְבַל יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב – שֶׁזֶּה הַבְּקִיאוּת הוּא בְּחִינַת שֵׁם יב״ק הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת שֵׁם ס״ג.

וְכֵן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֵיזוֹ מַדְרֵגָה בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־ פִּי־כֵן אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר – אֲזַי מַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה עַל עַצְמוֹ מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אקי״ק בְּמִלּוּי קס״א, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא.

כִּי הָאָדָם, כְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּכְפִי הִתְחַזְּקוּתוֹ בְּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כֵּן גּוֹרֵם לְיַחֵד הַשֵּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשָּׁם, וְהָבֵן הֵיטֵב:

טו וְהִנֵּה מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, שֶׁשּׁוֹתְקִין לַחֲבֵרוֹ כְּשֶׁמְּבַזִּין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם, כִּי סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ״ל, כִּי צְרִיכִין לָזֶהֵר מְאֹד לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַזִּין אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְדוּנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתֹּק לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כֶּתֶר,

כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ״ב):

מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁמָּצָא אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֶּתֶר. אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל מִי, אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַמֶּלֶךְ, כָּל אֶבֶן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תְּקַבְּעֵנוּ בּוֹ,

כָּךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיס בּוֹ כָּל מִין אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא, דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר כָּל צַד זְכוּת וְדָבָר טוֹב שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל, וְכָמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֱוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת.

נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹתְקִין לוֹ כְּשֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי מוֹצְאִין בּוֹ זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּל כָּךְ בַּמָּה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ וּסְבָרָתוֹ נִדְמֶה לוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לְבַזּוֹת אוֹתוֹ וְכוּ׳, עַל־יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כֶּתֶר, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ״ל, וְהָבֵן:

## תורה ז

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כ״א:א׳)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. ב״ק טו.): הֱשֵׁוּוי אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאֵיתָא בִּמְכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א דַע, כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֻסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד׳:ח׳): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת נְסִים לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר נֵס, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁיַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ.

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ז:ג׳): שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ח:י״ז): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם.

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אַדַּע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שִׁנִּים־עָשָׂר נְסָחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת,

וּמְצָרִים הוּא הֶבֶל הַנְּפָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ד:כ״ז): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ — שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנְּפָשִׁים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי.

וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה, בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס; הַיְנוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנְפָשִׁים, וּמְכַסִּים כָּל הַנְּפָשִׁים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנְּפָשִׁים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתִיָּתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א׳:י״ט), שֶׁעַל דָּבָר נִסְּי תְּמֵהִין הָעוֹלָם.

וְזֶה (תהילים מ״ב:ח׳): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּין עִלָּאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה,

וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנְּפָשִׁים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דְּמְיָא לְעֻגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עִגּוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ; וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, וְהוּא כְּלָלוּת הַנְּפָשִׁים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס — כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנְּפָשִׁים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם — אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תָּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תֶּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֹרַשׁ אֲמָנָה:

**ב** ב אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה וְכוּ׳ (ישעיהו י״א:ה׳) — הַיְנוּ צֶדֶק, הַיְנוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

**ג** ג וְאִי־אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחְקָק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״א:ח׳): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ — כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בַּשְּׁחוֹת וּבְסָתָם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי — כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין וְזִוּוּג;

וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֲצוֹת מֻרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין בַּקְּלִפָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁאַנִי (בראשית ג׳:י״ג) — לְשׁוֹן נְשׁוּאִין; עֲצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין, וְעַל־יְדֵי נְשׁוּאִין הֻטַּל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר־סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש״י שם), כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְי״ג עֵטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נְשׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה.

וְלָמָּה נִקְרָא עֲצָה בְּבְחִינַת נְשׁוּאִין, כִּי (ברכות סא.) הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֲצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק.

וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:) וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תַּרְי״ג עֵטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:י״ד): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בְּמָקוֹם נְשׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ,

וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיהו ב׳:כ״א): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י׳:ח׳): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם, וְעַל־יְדֵי מָה, עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק ואנכי נטעתיך הנ״ל) — עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לֶאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ״ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ.

וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ בַּטֻּחוֹת — בַּכְּלָיוֹת — חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאֲזַכֶּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמֹּחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֶזְכֶּה לֶאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כְּלֹה זֶרַע אֱמֶת:

**ד** ד וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנְּשׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נְאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנְאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וֶיֶפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט׳:כ״ג) — זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ — כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֶרְיִין. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דְּמְחַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הַיְנוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזֶּהֲמַת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינוֹת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן — בְּשִׁבְיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים (שיר השירים ב׳:ט׳), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנְּשׁוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּוּג שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה.

וְזֶה: פֹּרָת — לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנְּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ט:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ט״ו:ל״ט): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם;

וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֵצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כְּלֹה זֶרַע אֱמֶת.

ה וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר־בַּר־חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי. אַזְלִי וַחֲזָאי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי, וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא. וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שָׁאוֹמֶרֶת: אוֹי [לִי] שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי; וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי:

תָּא וַאֲחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵצוֹת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיַ״ג עֵטִין.

חֲזַאי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא – הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲצַת נָחָשׁ, עֲצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֲצַת צַדִּיקִים, זֶרַע אֱמֶת.

וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא – זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנְּאוּף;

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מג:): אֵיזֶהוּ עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תִּכְלֶת, וְאָמְרוּ: מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁצִּוָּה לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הַיְנוּ תְּכֵלֶת, וְחוֹתָם שֶׁל טִיט, הַיְנוּ לָבָן. וְזֶה: חַמְרֵי, לְשׁוֹן חֹמֶר וְטִיט; חִוָּרָא, הַיְנוּ לָבָן, כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית.

וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת, אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: עַל הַגָּלוּת, הַיְנוּ, עַל־יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת; וְעַל־יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה בָּא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם חֲמְרֵי חִוָּרָא, גָּרַם כָּל זֶה:

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ:

וְאֵלֶּה – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה, מוֹסִיף. זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, בְּחִינַת צִיצִית.

הַמִּשְׁפָּטִים – זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ט:י׳): מִשְׁפְּטֵי ה׳ אֱמֶת; שֶׁזּוֹכֶה לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת.

אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם – זֶה בְּחִינוֹת כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת,

וְזֶה בְּחִינַת: הֱשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ; כִּי זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה, וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ״ל.

וְזֶה יָכוֹל שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ׳, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ – זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ט׳): וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה. עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל:

ז (הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

הַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנְּפָשִׁים, כִּי נֶפֶשׁ לְמַעְלָה מִטָּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם.

וּבְשָׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר־מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ. (וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל־פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כְּסֵדֶר יוֹם אַחַר יוֹם, וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה, וְדוּ״ק).

וּמֵעַתָּה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.): מ״ם וְסָמֶ״ךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין; כִּי מַס הוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה ט:): אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד; כִּי מַס בְּגִימַטְרִיָּא מֵאָה, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשֵּׂר שֶׁל שִׁכְחָה, וְזֶה שֶׁהִתְּירוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מ״ם וְסָמֶ״ךְ, הַיְנוּ מַ״ס שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי נֵס הוּא הֶפֶךְ הַשִּׁכְחָה, כִּי נִסִּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הַשִּׁכְחָה כַּנַּ״ל:

וְדַע וְכוּ׳ כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנָאוּף וְכוּ׳, עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ׳. וְזֶה (בראשית ל״ז:י״ג): הֲלֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ״ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנָאוּף, וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לִיוֹסֵף: הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ; לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כּוּ׳, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה שׂוֹרֵק, הוּא בְּחִינַת שׂוּרֵק, שֶׁהוּא תִּלְתָּ טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ובתיקונים תיקון נו), וְהוּא תִּלְתָּ מִחִין, כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד, כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמֹּחַ וּמַגִּיעָה לְהַכְּלָיוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּבַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם כֵּן בַּמֹּחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת.

וּתְלָתָּ מִחִין הוּא בְּחִינַת (ישעיהו ו׳:י׳): הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ׳ וְאָזְנָיו וְכוּ׳ וְעֵינָיו וְכוּ׳, פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְכוּ׳, כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים פֶּן יִרְאֶה וְכוּ׳;

אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מֹחַ הַמִּתְחַלֶּקֶת לְתִלָּת טִפִּין, תִּלָּת מִחִין כַּנַּ״ל, וְאָז יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ׳, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשְּׁלֹשָׁה מֹחִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ. וְזֶהוּ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת, וְהָבֵן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָמַר רַבָּה בַּר־בַּר־חָנָה וְכוּ׳, וְזֶה רָמַז גַּם כֵּן בְּפֶתַח דְּבָרָיו: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י בְּכָל מָקוֹם: סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל; כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ט״ז:י״א): כִּי שָׁמַע ה׳ אֶל עָנְיֵךְ, וְתַרְגּוּמוֹ: אֲרֵי קַבִּיל ה׳ יָת צְלוֹתֵיךְ,

וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ סוֹחֵר, מִלְּשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר (בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ (תהלים פט).

וְזֶהוּ (רות ג׳:ט׳): וּפָרַשְׂתָּ כְּנָפֶךָ עַל אֲמָתֶךָ; כִּי צִיצִית דְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כְּנָפֵי מְצָוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דְּקְדֻשָּׁה.

וְזֶהוּ שֶׁשָּׂאַל חַגַּי הַנָּבִיא (חגי ב׳:י״ב): הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר־קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדּוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם; כִּי פְּגַם הַבְּרִית – הֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו׳:כ״ו): בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם, וְהָבֵן:

וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קֹשְׁתּוֹ וְכוּ׳, מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מ״ט:כ״ד) – אֲבָהָן וּבְנִין, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו.

ח סְגֻלָּה לְחוֹלֶה – לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד בַּפָּסוּק (שם מח): הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ; כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֲלִיּוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְבֹאָר בִּפְרִי־עֵץ־חַיִּים בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד׳, בַּהַגָּ״ה, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל:

## תורה ח

א רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ׳: (זכריה ד׳

והוא הפטרת שבת חנוכה) א הִנֵּה יָקָר גְּנוּחֵי וְנֹהַ (שֶׁקּוֹרִין קֶרֶעטְקָע) מֵאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי, כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ חַיִּים, נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ו׳): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם; וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה גַּם־כֵּן בִּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרְאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה;

וְהוּא גַּם כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:ז׳): וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וּכְתִיב (שם ז): כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה – תֶּחְסַר הַחַיִּים.

נִמְצָא, כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים הוּא בִּבְחִינַת רוּחַ, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בִּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר,

וְהָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה, וְהוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, וְעַל כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן:

ב ב אַךְ מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים, דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם – הוּא הַתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה, וְעַל כֵּן עִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא אֶצְלָם.

וּכְשֶׁהוּא מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ.

וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק (במדבר כ״ז:י״ח): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַלֵּךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שָׁם). כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ־ חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ג׳:) רוּחַ צְפוֹנִית הַמְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ הוּא בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם הַנַּ״ל; כִּי רוּחַ צָפוֹן הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים,

כִּי צָפוֹן חָסֵר (ב״ב כה:), וְהַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ז:ד׳): וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ; יְמַלֵּא ה׳ כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ (שם כ); וְעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי־זֹהַר (תיקון יג): כֻּלְּהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא כוּ׳, כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל א׳:כ׳): אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת כוּ׳;

כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ״ל, נֶאֱמַר: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה׳ וְכוּ׳, הַיְנוּ כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, נִקְרָאִים עַל שֵׁם צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ:

ג ג אַךְ רְשָׁעִים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאַיִן מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דְּקְלִפָּה, וְהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו (בראשית ל״ג:ט׳): יֶשׁ לִי רָב; וְהוּא בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: רַבְרְבֵי עֵשָׂו, בְּחִינַת הָרַב דְּקְלִפָּה,

וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כז): הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר; וְעַל כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ־סְעָרָה שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ.

וְעַל כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם (תהלים י) – יָפִיחַ דַּיְקָא, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, אַף שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלֶה וְנֶאֱבָד, וּמְסָעֵר גּוּפָהּ וְנִשְׁמָתָהּ;

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז׳:י׳): וּמְשַׁלֵּם לְשֹׂנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. וּמְשַׁלֵּם – לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרִיכַת הָרוּחַ. וְזֶהוּ: אֶל פָּנָיו, כִּי פָּנָיו הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ג׳:ט׳): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם – זֶה הַחֹטֶם (יבמות קכ.), שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; אַף הוּא לְהַאֲבִידוֹ, כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירושלמי תענית פ״ב ה״א): אֶרֶךְ אַפַּיִם לָרְשָׁעִים*), כִּי הָרוּחַ הַנִּשְׁיָמָה הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְהַיְנוּ מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגָבֵי דִּילֵהּ, כִּי אַף שֶׁלִּפְעָתִים הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ, אַף לַסּוֹף גָּבֵי דִּילֵהּ כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל עֲנִיָּה סְעָרָה (ישעיהו נ״ד:י״א), כִּי הֵם עַכְשָׁו תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ־סְעָרָה הַנַּ״ל; אַף הַדָּבוּק בְּצַדִּיקִים מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דְּקֻדֵּשָׁה:

ד וְעַל כֵּן וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה (משלי ט״ז:י״ד) – כִּי הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחַמַת עֲוונוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נה.): אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָו�ֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הֶעָוֹן. וְהוּא מִגְּדֶל רַחֲמָנוּת וַחֲנִינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ־חַיִּים אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הֶעָוונוֹת.

וְזֶהוּ בְּחִינַת שִׁלֹּשֶׁעשְׂרֵה מִדּוֹת (שמות ל״ד:ו׳): ה׳ ה׳, אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ אַפַּיִם. אֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן,

וְהַיְנוּ: וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ־ חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דְּקֻדֵּשָׁה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד, הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב חֶמֶס, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, תֹּקֶף הַדִּין. וְהַיְנוּ: וֶאֱמֶת, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מלאכי ב׳:ו׳): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ.

וְהַיְנוּ: נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים – לָאֲלָפִים זֶה בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם רַב דְּקֻלְקָפָה. וְזֶהוּ: נֹצֵר חֶסֶד – שֶׁחֶסֶד בְּחִינַת הָרַב דְּקֻדֵּשָׁה, נוֹצֵר וּמַמְתִּיק בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו,

וְעַל כֵּן נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע, כִּי עַל־יְדֵי רוּחַ הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָחָה – עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפְּרִין הֶעָוונוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע כַּנַּ״ל:

ה וְהִנֵּה כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן, שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ. אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרְשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דְּקֻלְקָפָה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם כַּנַּ״ל, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם.

וְעַל כֵּן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְצַדִּיק גָּמוּר הוּא, כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת (משלי י״ב:כ״א): לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר גֵּרֵשׁ וּבִטֵּל כָּל הָרָע שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁבָּטוּחַ שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ שׁוּם מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה:

וְהָעִנְיָן – כִּי יֵשׁ ד׳ יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וּלְמַעְלָה בְּשָׁרְשָׁם הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי״ה, וּלְמַטָּה הֵם מְעֹרָבִים טוֹב וָרָע, וְהַצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁהִבְדִּיל וְהִפְרִישׁ הָרָע מִן הַטּוֹב לְגַמְרֵי, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם רַע מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, מֻתָּר לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים.

וְהָעִנְיָן – כִּי כָּל רָשָׁע, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צִנּוֹר, שֶׁיְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, וְהַצִּנּוֹר הוּא דֶּרֶךְ הַמִּדָּה רָעָה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגְבִּיר, הוּא הַדֶּרֶךְ וְהַצִּנּוֹר שֶׁמְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים חִסָּרוֹנוֹ, וּכְשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילוֹ, הוּא מֵכִרַח לְיָרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא, שֶׁהִגְבִּיר עָלָיו הָרָשָׁע, לְהַכְנִיעָהּ וּלְקַלְקֵל הַצִּנּוֹר הַהוּא שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁמְּקַבֵּל מִשָּׁם הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ,

וְעַל כֵּן מֵכִרַח שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק צַדִּיק גָּמוּר, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם רַע, לְמַעַן לֹא יִהְיֶה כֹּחַ לְהָרוּחַ־סְעָרָה, שֶׁהוּא רוּחַ־חַיִּים שֶׁל הָרָשָׁע, לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַצַּדִּיק בְּעֵת שֶׁיִּוָּרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע לְקַלְקְלָהּ, כִּי אֵין לְהָרַע שׁוּם תְּפִיסָה וַאֲחִיזָה בְּהַצַּדִּיק גָּמוּר, וְאֵין לוֹ מָקוֹם לֶאֱחֹז בּוֹ.

(וְגַם מֵהַמִּדָּה רָעָה בְּעַצְמָהּ שֶׁיִּוָּרֵד לְהַכְנִיעָהּ אֵין לוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַה שֶּׁיִּוָּרֵד לְתוֹכָהּ הוּא לְהַכְנִיעָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ, בִּבְחִינַת (בראשית י״ג:א׳): וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם).

וְזֶהוּ: מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַדֵי אָרֶץ (תהילים קמ״ז:ו׳), רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, שֶׁהֵם כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרְרָם בְּבֵרוּר גָּמוּר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אֲחִיזָה מִשּׁוּם רַע שֶׁבְּשׁוּם מִדָּה מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ״ל, וַאֲזַי הוּא צַדִּיק גָּמוּר כַּנַּ״ל. וְאָז דַּיְקָא, כְּשֶׁמַּבְדִּיל הָרָע מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, אֲזַי הוּא: מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַדֵי אָרֶץ כַּנַּ״ל;

מַה שֶּׁאֵין כֵּן צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, אַף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא הִבְדִּיל הָרַע לְגַמְרֵי, וְהָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, וְעַל כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לְהָרַע לֶאֱחֹז בּוֹ, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֲרִיכוּת־רוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ־סְעָרָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז׃): וְהָכְתִיב אַל תִּתְחַר בִּמְרֵעִים (תהילים ל״ז:א׳), מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן. פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: הַיְרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ – שֶׁבְּיָדוֹ דַּיְקָא. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, רַק שֶׁהוּא יָרֵא עֲדַיִן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי הָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, כִּי לֹא זָכָה עֲדַיִן לְבְחִינַת: לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן, וְאֵינוֹ בָּטוּחַ עֲדַיִן שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: תַּחֲרִישׁ כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ (חבקוק א); וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״מ עא*): צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלֵעַ. בּוֹלֵעַ דַּיְקָא, כִּי הוּא בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ מַמָּשׁ בַּאֲרִיכַת רוּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ; אֲבָל צַדִּיק גָּמוּר אֵינוֹ בּוֹלֵעַ, כִּי אֵין לִבּוֹ נוֹקְפוֹ מֵחֲשַׁשׁ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה כַּנַּ״ל, כִּי כְּבָר בִּטֵּל הָרַע לְגַמְרֵי מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת,

וְעַל כֵּן זֶה הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכָל הַנִּלְוִים אֵלָיו מֻתָּרִים לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי זֶה הַצַּדִּיק יָכוֹל לֵירֵד לְתוֹךְ כָּל הַצְּנוּרוֹת שֶׁל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִגְבִּירוּ עַל עַצְמָם וּלְשַׁבְּרָם וּלְבָטְלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עָדֵי אָרֶץ, כַּנַּ״ל:

ו וְלָבוֹא לָזֶה, לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה; וְלִמּוּד הַתּוֹרָה יִהְיֶה לְלוּז לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסְקִים, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אֲחִיזַת הַטּוֹב וְהָרַע, שֶׁנֶּאֱחָזִין מִבְּחִינַת אִסּוּר וְהֶתֵּר, טָמֵא וְטָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר הַהֲלָכָה הוּא מְעֹרָב טוֹב וָרַע, וְעַל כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, וְהוּא בִּבְחִינַת (משלי י״א:כ״ז): וְדֹרֵשׁ רָעָה תְבוֹאֶנּוּ; עַד אֲשֶׁר הוּא מְעַיֵּן וּמְבָרֵר הַפְּסַק־הֲלָכָה, וּמְבָרֵר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי לִמּוּד פּוֹסְקִים, אֲזַי מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע. אַךְ לִזְכּוֹת לָזֶה הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוּכַל לָלוּז לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַשֵּׂכֶל:

ז וְהָעִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי־זֹהַר (תיקון יד, דף כט׃): גַּן – דָּא אוֹרַיְתָא, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת גַּן; וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַמְעַיְנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין דְּאִתְרְבְיָאוּ בְּגַן. וּמֵאַיִן הֵם גְּדֵלִים, הוּא מִמַּעְיָן, דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שה״ש ד): מַעְיַן גַּנִּים.

וּמֵהֵיכָן מְקַבְּלִין הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעְיָן, הוּא מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יואל ד׳:י״ח): וּמַעְיָן מִבֵּית ה׳ יֵצֵא, הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ו:ז׳): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה.

וְהוּא בְּחִינַת מֵבִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁמַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְהוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״ד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מַעְיַן הַחָכְמָה כַּנַּ״ל.

וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:ל׳): וָאֱהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן – אָמָּן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל, כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם.

וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל אֵיזֶה דָּבָר, הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְהוּא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, וְהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה כַּנַּ״ל, וּמַעְיַן מִבֵּית ה׳ יֵצֵא – זֶה הַתְּפִלָּה, כִּי שָׁם נִתְעוֹרֵר הַחָכְמָה כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמַּעְיָן, הוּא הַחָכְמָה, אֶל הַתּוֹרָה, וְשָׁם יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב׳:ו׳): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה; כִּי בְּהַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מַעְיַן גַּנִּים, שֶׁהַמַּעְיָן מַשְׁקֶה הַגָּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִתְרְבְיָאוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב׃): הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב וְכוּ׳, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י״ג:י״ב): תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב. מַאי תַּקַּנְתֵּהּ, יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה.

זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּהַתְּפִלָּה עֲדַיִן הוּא בְּכֹחַ וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, עַד שֶׁבָּא אֶל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל:

וְהַיְנוּ דִּכְתִיב (בראשית ב׳:י׳): וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים.

עֵדֶן הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כִּי עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד׃), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּה מְשַׁנֶּה הַטֶּבַע כַּנַּ״ל [שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כִּי לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע אֵין לָנוּ שׁוּם תְּפִיסָא]. וְהַיְנוּ:

וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן – הַיְנוּ מֵהַתְּפִלָּה כַּנַּ״ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה׳ יֵצֵא; לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן – הוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, מַעְיַן גַּנִּים.

וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ מַעְיַן הַחָכְמָה מֵהַתְּפִלָּה אֶל הַגָּן, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, אֲזַי אִתְרְבְיָאוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמַר, שֶׁגְּדֵלִים בְּהַגָּן וּמְבִינִים וּמַשְׂכִּילִים בְּהַתּוֹרָה, וַאֲזַי זוֹכֶה לָלוּז בְּעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה לְבָרֵר הַדִּין: הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר, הַטָּהוֹר וְכוּ׳, וּבָזֶה מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וּמִשָּׁם יִפָּרֵד – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָד הָרַע מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת וְלֹא נִשְׁאָר רַק הַטּוֹב, וַאֲזַי:

וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים – הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי״ה, שֶׁהֵם שׁוֹרֶשׁ הַטּוֹב שֶׁל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת כַּנַּ״ל:

ח וְזֶהוּ בְּחִינוֹת אַרְבַּע צִיצִית, כִּי אַרְבַּע צִיצִית הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ז:ט׳): כֹּה אָמַר ה׳ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרוּחַ־סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ שֶׁל הַמִּתְנַגְּדִים, הַחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים,

שֶׁמַּמְשִׁיכִין אֲרִיכַת הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם מֵהֶרֶב דְּקְלָפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן צִיצִית הוּא לְשׁוֹן שֵׂעָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ח): וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִית רֹאשִׁי; כִּי עַל־יְדֵי נִכְנָע עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ־סְעָרָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְסִדֵּר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (כמו שאמרו רז״ל ראש השנה יז:), כִּי הַשְּׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֵן בְּחִינוֹת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת טַלִּית, שֶׁהוּא אַרְבַּע כְּנָפוֹת, בְּחִינוֹת הָרוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת כַּנַּ״ל. וְהֵינוּ טַלִּית לָבָן, הֶפֶךְ בְּחִינוֹת רוּחַ דִּקְלָפָּה, בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר (בראשית כ״ה:כ״ה), וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: כְּטַלִּית — כְּטַלִּית דַּיְקָא, בְּחִינַת טַלִּית דִּקְלָפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית אָדוֹם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ שֶׁל הָרְשָׁעִים כַּנַּ״ל,

וְעַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, מַכְנִיעִין אוֹתוֹ, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן נִתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּטַלִּית לָבָן דַּיְקָא וְסִדֵּר לְפָנֵי מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, הֵינוּ כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת מַקִּיף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינוֹת (קהלת א׳:ו׳): סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, נִכְנָע טַלִּית דִּקְלָפָּה, בְּחִינַת הָרוּחַ דִּקְלָפָּה.

וְזֶהוּ (איוב ל״ח:י״ג): לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה; כִּי עַל־יְדֵי הָאַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע רָאשִׁים הַנַּ״ל, עַל־יְדָם וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים, בְּחִינַת מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אֶרֶץ — רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר־ חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא וַאֲחֵוִי לָךְ מֵתֵי מִדְבָּר. אַזְלִי וַחֲזִיתֵינְהוּ, וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְבַסְּמוּ, וְגָנוּ אַפַּרְקִיד, וַהֲוָה זְקִיפָא בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְעַיִל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ כִּי רָכִיב גַּמְלָא וּזְקִיפָא רֵמְחֵהּ, וְלָא נָגַע בֵּהּ. פְּסְקֵי חָדָא קָרְנָא דְּתִכְלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְלָא הֲוֵי מִסְתַּגֵּי לָן. אָמַר לִי: דִּלְמָא שָׁקַלְתְּ מִידֵּי מִנַּיְהוּ, דִּגְמִירֵי, דְּמָאן דְּשָׁקִיל מִידֵּי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ. אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ, וְהָדַר מִסְתַּגֵּי לָן:

תָּא וַאֲחֵוִי לָךְ מֵתֵי מִדְבָּר — הֵינוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ הָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְהֵם נִקְרָאִין מֵתֵי מִדְבָּר, כִּי מִדְבָּר לֹא הָיְתָה רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ (יבמות עב.), הֵינוּ בְּחִינַת רוּחַ הַחַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד כַּנַּ״ל. וְהָרְשָׁעִים הַלָּלוּ, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְאֵין לָהֶם הָרוּחַ דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם בְּחֵיֵּהֶם קְרוּאִים מֵתִים, וְהֶרְאָה לוֹ מֵהֵיכָן מַגִּיעַ לָהֶם שִׁלֻּמוּת הַחִסָּרוֹן. וְזֶהוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ:

דַּהֲווֹ דָּמוּ כְּמַבְסְמֵי — פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: כִּשְׁתוּיֵי יַיִן, בְּחִינַת עֵשָׂו אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא הֶרֶב דִּקְלָפָּה, אֲשֶׁר מִשָּׁם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. וְזֶהוּ:

וְגָנוּ אַפַּרְקִיד — פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה. פְּנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ״ל, הַכָּרַת פְּנֵיהֶם וְכוּ׳, וְהֵינוּ לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר עוֹלָה הַצָּלָחָתָם לְמַעְלָה כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם כַּנַּ״ל.

וַהֲוָה גְּבֵהּ בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ — זֶה מוֹרֶה עַל גֹּדֶל הַהַצָּלָחָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, כִּי הֶעְדֵּר הַהַצָּלָחָה נִקְרָא בִּרְכַּיִם כּוֹשְׁלוֹת (ישעיהו נה), וּגְבֵהּ בִּרְכֵּהּ הֵינוּ רוֹם הַהַצָּלָחָה.

וְעַיִל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ — הֵינוּ הַצַּדִּיק, שֶׁנִּקְרָא טַיָּעָא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י בְּכָל מָקוֹם: סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, וְסוֹחֵר הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א׳:ו׳): סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, וְהֵינוּ הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַבֵּל הָרוּחַ מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, עַל שֵׁם (בראשית ט״ז:י״א): כִּי שָׁמַע ה׳ אֶל עָנְיֵךְ; כִּי הַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ כָּל הָאֲנָחוֹת שֶׁל הַדְּבֵקִים בּוֹ, כִּי מְמֻנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים לְכָל אֶחָד, כִּי הוּא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ״ל.

כִּי רָכִיב גַּמְלָא — בְּחִינַת (משלי י״א:י״ז): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; זֶה בְּחִינַת רַב חֶסֶד כַּנַּ״ל.

וּזְקִיף רֵמְחָא — רוֹמַח הוּא בְּחִינַת רוּחַ מֵ״ם, בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם, הֵינוּ הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ חַיִּים כַּנַּ״ל, כְּלוֹמַר שְׁהַצַּדִּיק הָיָה לוֹ בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְעִם כָּל זֶה נָחִית תְּחוֹת בִּרְכֵּהּ, תַּחַת הַצְלָחַת הָרְשָׁע, בְּחִינַת כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ.

וְקָא פְּסְקֵי קָרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ — הֵינוּ שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמִּדָּה רָעָה מֵאֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, שֶׁהִגְבִּיר וְהִמְשִׁיךְ הָרָשָׁע עַל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וְקָא פְּסְקֵי קָרְנָא דִּתְכֶלְתָּא וְכוּ׳, הֵינוּ שֶׁפָּסַק אַחַת מִן הַצִּיצִית שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַה שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמִּדָּה רָעָה שֶׁלָּהֶם שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלָּהֶם, כִּי כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ״ל.

וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן — כְּלוֹמַר, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָלְתָה לוֹ לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרָשָׁע וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, אַף־עַל־פִּי שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְקָא פַּסְקֵי קָרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ כַּנַּ״ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁפִּילוֹ וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, בְּחִינַת: וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מִשָּׁם, הֵינוּ כַּנַּ״ל.

אָמַר לִי: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ – הַיְנוּ, שֶׁמָּא יֵשׁ לְךָ אֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ בִּשְׁלֵמוּת לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ הָרָע לְגַמְרֵי, וְעַל כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ אֵיזֶה אַחִיזָה בְּעָלְמָא מֵהָרָע שֶׁל אֵיזֶה מִדָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁע. וְזֶהוּ: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ – שֶׁמָּא לָקַחְתָּ קְצָת מֵהֶם, הַיְנוּ, שֶׁמָּא יֵשׁ בְּךָ עֲדַיִן אֵיזֶה אַחִיזָה מֵאֵיזֶה מִדָּה רָעָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, שֶׁלָּקַחְתָּ לְעַצְמְךָ אֵיזֶה מִדָּה וְתַאֲוָה שֶׁלָּהֶם, וְעַל כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, וְעַל כֵּן אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מֵהֶם כַּנַ״ל.

דִּגְמִירֵי דְּמָאן דְּשָׁקִיל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ – הַיְנוּ כַּנַ״ל, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ קַבָּלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ אֵיזֶה דִּבֵּר תַּאֲוָה וּמִדָּה רָעָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן אֵיזֶה אַחִיזָה מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם כַּנַ״ל.

אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ – הַיְנוּ שֶׁהֶחֱזַרְתִּי מַה שֶּׁהָיָה אָצְלִי אֵיזֶה מְעַט אַחִיזַת הָרַע מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, הֶחֱזַרְתִּי וְהִפְרַשְׁתִּי מִמֶּנִּי.

וְהַדַּר מִסְתַּגֵּי לָן – שֶׁאָז עָלְתָה בְיָדֵינוּ לָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָיו וּלְהַשְׁפִּילוֹ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר שֶׁמַּפְרִישׁ מֵעַצְמוֹ כָּל אֲחִיזַת הָרַע שֶׁלָּהֶם לְגַמְרֵי, הוּא יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם וּלְהַשְׁפִּילָם, בִּבְחִינַת: מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אֶרֶץ כַּנַ״ל:

וְזֶהוּ: רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב – הִיא הַתּוֹרָה, הַנֶּחֱלָקִים מִזָּהָב.

וְגַלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: מַעְיָן, הוּא הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִבֵּית ה׳, הוּא הַתְּפִלָּה.

וְשִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ – הֵם הַנְּשָׁמוֹת דְּאִתְרְבִיאוּ בַּגָּן, הַנֶּחֱלָקִים לְשֶׁבַע כִּתּוֹת*).

שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת – הֵם מ״ט אוֹרוֹת, שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז לֶעָתִיד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שָׁם), בִּחִינַת: עֵדֶן עַיִן לֹא רָאָתָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה כַּנַ״ל.

וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: שְׁנֵי אִילָנוֹת, הַיְנוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאִילָנָא דְּמוֹתָא, הַיְנוּ טוֹב וָרָע כַּנַ״ל. וְזֶהוּ:

אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל, כַּנַ״ל. וּמִשָּׁם יִפָּרֵד, שֶׁנִּפְרָד הָרַע מֵהַטּוֹב, זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל.

וְאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ: מָה אֵלֶּה. וַיַּעַן וְכוּ׳ לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי – הַיְנוּ בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ״ל, בְּחִינַת: כֹּה אָמַר ה׳ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וְכוּ׳ כַּנַ״ל,

כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְבָרְרִין הַטּוֹב מִן הָרַע כַּנַ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כָּל מַרְאֵה הַמְּנוֹרָה כַּנַ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְרוּחַ הַחַיִּים וְנִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת כַּנַ״ל.

(וְזֶהוּ: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה׳ צְבָאוֹת. מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לְפָנֵי זְרֻבָּבֶל הָיָה אָז הַצַּדִּיק הַדּוֹר, וְעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ כַּמָּה רְשָׁעִים לְבַטְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כְּמְבֹאָר בְּפְסוּקִים רַבִּים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר שָׁם: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי וְכוּ׳ – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ״ל שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק הַגָּמוּר וְכוּ׳ כַּנַ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה יַכְנִיעַ וְיַפִּיל כָּל הַשּׂוֹנְאִים, בְּחִינַת: מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישׁוֹר – שֶׁכָּל הַמּוֹנְעִים הָעוֹמְדִים לְפָנָיו כְּהַר, כֻּלָּם יִתְבַּטְּלוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ״ל, כַּנַ״ל):

ט וְהִנֵּה מְבֹאָר לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם כַּנַ״ל. וְעַל כֵּן בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה לָהֶם מֵהֵיכָן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, נֶאֱמַר בָּהֶם (שמות ו׳:ט׳): מִקֹּצֶר רוּחַ, כִּי לֹא הָיָה לָהֶם מֵאַיִן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ כַּנַ״ל, וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בָּהֶם מִקֹּצֶר רוּחַ, שֶׁהוּא הֶפֶךְ אֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין עַל־יְדֵי אֲנָחָה לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן כַּנַ״ל, כִּי הָרוּחַ הוּא שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן כַּנַ״ל, בְּחִינַת: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן. וְזֶהוּ בְּחִינַת מְלֹא פוּם – מְלֹא פוּם.

וְהָעִנְיָן, כִּי מְלֹא־פוּ״ם הוּא יוּ״ד וָא״ו, וְהוּא בְּחִינַת יוּ״ד מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד יוּ״ד הַדִּבְּרוֹת, וְהַדְּפָק הוּא עַל־יְדֵי הָרוּחַ, כַּיָּדוּעַ. וְעַל כֵּן הֵם עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, כִּי הָרוּחַ שֶׁהוּא הַדְּפָק, הוּא בְּהַתּוֹרָה כַּנַ״ל, וְהַוָּא״ו הוּא בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ,

וְהַיְנוּ מְלֹא פוּם – מְלֹא פוּם, כִּי עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת הָרוּחַ נִשְׁלָם הַחִסָּרוֹן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן כַּנַ״ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מְלֹא פוּם – מְלֹא פוּם כַּנַ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁדִּקְדֵּק (תהלים פא): אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; וְקִבְּלוּ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ, וַאֲזַי דַּיְקָא: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת מְלֹא־פוּם כַּנַ״ל, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן,

כִּי דַּיְקָא אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּחִינַת: הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, שֶׁאָז נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת מִקֹּצֶר רוּחַ כַּנַ״ל, כִּי קִבְּלוּ הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַ״ל, עַל כֵּן אָז דַּיְקָא: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, בְּחִינַת מְלֹא פוּם, בְּחִינַת: יְמַלֵּא ה׳ כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ כַּנַ״ל.

וְעַל כֵּן נִזְכָּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפָרָשַׁת צִיצִית, כִּי צִיצִית בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינַת מַאַרְבַּע רוּחוֹת וְכוּ׳ כַּנַ״ל:

גַּם דִּבֵּר אָז מֵעִנְיַן שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת הַיּוֹם וּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנֵים־עָשָׂר צְרוּפֵי חֲוָ״ה, בְּכָל שָׁעָה יֵשׁ צֵרוּף אַחֵר, וְכָל שָׁעָה נֶחֱלֶקֶת

לְתתר״ף חֲלָקִים, וְכָל חֵלֶק וָחֵלֶק מִתתר״ף חֲלָקִים, יֵשׁ בּוֹ גַּם כֵּן צְרוּף הַשֵּׁם, וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַחַיִּים שֶׁבְּהַדִּפְק. וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב, גַּם שָׁכַחְתִּי קְצָת מִזֶּה, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ:

י רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן (תהילים ס״ח:י״ח),

אַלְפֵי – בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וְעַל־יְדֵי רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם, בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה: אַלְפֵי שִׁנְאָן, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע״ז ג:): אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בִּבְחִינַת אַלְפֵי שֶׁאֵינָן – שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן:

יא מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק, וְאָמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי, אוֹי לִי, בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ (ישעיהו כ״ד:ט״ז).

מִכְּנַף הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַצִּיצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ־חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ. וְזֶהוּ: זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ – בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַצִּיצִית, בְּחִינַת מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת: לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה.

וְזֶהוּ: צְבִי לַצַּדִּיק – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ״ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְאָמַר רָזִי־לִי וְכוּ׳ אוֹי לִי – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פֶּרֶעָנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ׳. הַיְנוּ כַּנַּ״ל, כִּי הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בְּשִׁעְתּוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ־סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְזֶהוּ: בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ – כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַצִּיצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאֲחִיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ״ל.

אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ׳ – כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כֻּלָּה וְנֶאֱבָד וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עַדֵי אָרֶץ עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִיצִית, בְּחִינַת מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ כַּנַּ״ל.

כִּנּוֹר שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר (צו, דף לב.): וְתוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה – אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא.

חָמֵשׁ אֲנִי אִית לָרָאָה (חולין מז.), כִּי רוּחַ הַחַיִּים הוּא בְּהָרָאָה, וּמִשָּׁם הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְעַל־כֵּן אִית לֵהּ חָמֵשׁ אֲנִי לָרָאָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה־חֻמְשֵׁי־ תוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ״ל: (עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן י׳: כַּנְפֵי מִצְוָה, אִוּוּן ה׳ קִשְׁרִין, לְקַבֵּל שְׁמַע וְכוּ׳, דְּאִוּוּן לְקַבֵּל ה׳ נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. גַּם עַיֵּן בְּהַשְׂמָטוֹת הַזֹּהַר):

## תורה ט

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה תְּהִמֹּת יְכַסְּיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת וְכוּ׳ (שמות ט״ו:ה׳).

א כִּי עִקַּר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ב:ט׳): תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אֲזַי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם, בִּבְחִינַת (איכה ג׳:כ״ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים [רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ] וְכוּ׳. כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ:

ב ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שִׁנְּיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים, כְּנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת (תיקון יח ובתיקון כא), וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נָסָּא מְיֻחָדֶת, וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכְנֹס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ, וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׂאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (במדבר כ״ד:י״ז): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה; כְּשֶׁשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי־זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב, וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ר פרשה י׳): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ [כִּקְרִיעַת יַם־סוּף] וְכוּ׳ (סוטה ב). כִּי הַיַּם־סוּף נִקְרָע לִשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים (פרקי ר״א פ׳ מ״ב, עי׳ תיקון כא דף נט.), וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ח:ה׳): סֹלּוּ לָרֹכֵב עֲרָבוֹת; רוֹכֵב – דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲרָבוֹת – דָּא שְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָונִין, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ, וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נָסָּאוֹת, לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כְּקִרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר.

וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפָרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קה): וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק, וְחֹק לִשְׁנָא דְּמִזּוֹנָא הוּא (ביצה טז.), וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא

תְּפִלָּה (ברכות ו׳:).

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים צ״ט:ז׳): שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ. עֵדוּת זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְהֹדוֹת לְשֵׁם ה׳. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, שֶׁאָנוּ מְעִידִין עַל אַחְדוּתוֹ;

וּכְפִי שֶׁמְּפָרֵשׁ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וְזֶה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כְּקֶרִיעַת יַם־סוּף, הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבִילִים, לְפִי שִׁתִּים־עֶשְׂרֵה שִׁבְטֵי יָהּ:

וְצָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בִּנְיָמִין (ברכות ה׳:): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמַּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר מַטּוֹת, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד, וְהִתְפַּלֵּל עַל שֶׁלּוֹ תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמַּטָּה שֶׁלּוֹ.

וְזֶה לְשׁוֹן מַטֶּה, כִּי מַטֶּה לְשׁוֹן זוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ: עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ׳, וּמַטֶּה הוּא בְּחִינַת זוּוּג.

גַּם מַטֶּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כ״ו:כ״ו): בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם, כִּי שְׁנֵים־עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ״ל, קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ׳.

גַּם הִתְפַּלֵּל עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁנֵי שֵׁלְחָנוֹת. וְזֶהוּ: וְעַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב כה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ׳, הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ׳.

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל כָּל הַשְּׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה בְּשָׁרְשׁוֹ – בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מ״ט:ל״ג): וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה. רַגְלָיו זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הַיְנוּ, שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ.

גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לְיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ח:כ״ב): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ׳, כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שִׁלְשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשָּׂפָל וְעוֹלָם הַכּוֹכָבִים וְעוֹלָם הַמַּלְאָכִים. וְזֶה: שְׁכֶ״ם: שָׂפָל, כּוֹכָב, מַלְאָךְ, כִּי כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ׳ בְּתְפִלָּתִי וּבַקָּשָׁתִי:

ג גַּ אֲבָל כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחשֶׁךְ, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג׳:מ״ד): סַכּוֹתָ בֶּעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה,

וּכְתִיב (תהילים י״ב:ט׳): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן – שֶׁהָרְשָׁעִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, כְּרֶם זֻלַּת – הַיְנוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו׳:).

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לְטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה*).

נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח.

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ז:א׳): ה׳ אוֹרִי וְיִשְׁעִי, וְעַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ׳:ז׳): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה׳ לַשָּׁוְא, כִּי עַל־יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי דִּבֵּר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו**),

אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ה:י״ח): קָרוֹב ה׳ לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל וְכוּ׳; וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחשֶׁךְ הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ה׳ אוֹרִי.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: (בראשית ו׳:ט״ז) צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה, פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב – כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר; אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה: יֵשׁ אוֹמְרִים, וַאֲמִירָתָם נַעֲשֶׂה חַלּוֹן; וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשֶׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר:

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־ הוּא הוּא עֶצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת.

וְזֶה: וְאֶל אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְמַעְלָה – לְשׁוֹן וַתִּכַל נֶפֶשׁ דָּוִד (שמואל־ב יג). אַמָּה הִיא ה׳ מוֹצָאוֹת, הַכְּלוּלִים מֵאֵשׁ וּמַיִם,

הַיְנוּ שֶׁתִּרְאֶה שֶׁיֵּצְאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ. וְזֶה אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְמַעְלָה, רָאשֵׁי־תֵבוֹת אֱמֶת, כִּי עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵד מִלְמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קָרוֹב ה׳ לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ׳.

וְאָז: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, הַיְנוּ הַתֵּבָה הַיּוֹצֵאת בֶּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נָצוֹד בּוֹ. וְזֶה: בְּצִדָּהּ, הַיְנוּ הַקְּלִפָּה הַצָּד צַיִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב

(בראשית כ״ה:כ״ח): כִּי צַיִד בְּפִיו,

כִּי מִתְחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר מֻחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְתַקֵּן תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים, הַיְנוּ עוֹלָם הַשָּׂפָל וְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים וְעוֹלָם הַשֵּׂכֶל. (אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ״ב); וּכְתִיב (משלי כ״ח:ט׳): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה (כְּתַב יַד הַחֲבֵרִים)):

ד וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה־מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתָּ, וּכְתִיב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה:).

וּמָשִׁיחַ הוּא כְּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּבְשָׁבִיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרַח וְרָאִין (כמו שאמרו רז״ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר־ חָנָה: זְמָנָא חָדָא חֲוֵי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וְאִתְלַוִּי בַּהֲדָן הַהוּא טַיָּעָא,

דַּהֲוָה שָׁקִיל עַפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ. וְאָמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן. אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא. וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עַפְרָא. יָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנִינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ, אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אֲפֵכִית לֵהּ וְלָא יָכֵלִית לֵהּ:

זְמָנָא חָדָא אִתְלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיָּעָא – סוֹחֵר יִשְׂמָעֵאל. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת כְּמָשִׁיחַ. וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת סוֹחֵר יִשְׂמָעֵאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ט״ז:י״א): כִּי שָׁמַע ה׳ אֶל עָנְיֵךְ, וְתַרְגּוּמוֹ: קַבֵּיל ה׳ צְלוֹתֵיךְ. וְזֶה: סוֹחֵר, כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר, וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ.

וְאִתְלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיָּעָא – שֶׁקִּשְּׁרוּ אֶת עַצְמָנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה.

וְשָׁקִיל עַפְרָא וּמוֹרַח, וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן – עַפְרָא זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״א:ב׳): יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ; וְחֶרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי.

וּמוֹרַח, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּכְתִיב: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ.

וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן – שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ.

וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא, וְאָמַר: הָבוּ לִי עַפְרָא. וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנִינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ, אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי. אֲפֵכִית וְלֹא יָכֵלִית לֵהּ. – הַיְנוּ:

אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא – מִבְּחִינַת (איכה ב׳:י״ט): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה׳.

אָמַר לָן, תְּמַנְיָא בְּחִינוֹת, הַיְנוּ לְמוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה, וְשִׁלְשָׁה תְּפִלּוֹת.

תָּנִינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ – תָּנִינַן לִשּׁוֹן לְמוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינַן לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם.

וְאָמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי – הַיְנוּ שְׁלִשָּׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהֶרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם. וְהָא רְאָיָה:

אֲפֵכִית – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקֵמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אֵצֶל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ״ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה׳:

ה וּתְפִלָּה הוּא בְּחִינַת נְסִים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הַיְנוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ;

וּבְשָׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:), עַל שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם, וּכְתִיב (ישעיהו סב): הָרִימִי נֵס. וּבְשָׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; וּתְהוֹם לְשׁוֹן נֵס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל נֵס, הַיְנוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִיהִין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הַיְנוּ הַנִּסִּים, הַיְנוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה.

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־ יִשְׂרָאֵל, זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לְקָרְאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל,

לְעֲמַת הַנְּפָשִׁים. וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מְקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי.

בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יֶרֶשֶׁת אָרֶץ, אָמַר (בראשית טו): בַּמֶּה אֵדַע – עַל־יְדֵי־זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בֶּאֱמוּנָה, הַיְנוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נְפָשִׁים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנְּפָשִׁים, שֶׁזֶּה לְעֲמַת זֶה.

וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה.

וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.).

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת בְּחִינַת נְפָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתְּהֹם כָּל הָעִיר.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ח:): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לְתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנְּפָשִׁים.

וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּסֶּה כֹּחַ הַנְּפָשִׁים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הַיְנוּ הַנְּפָשִׁים דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ.

וְאִלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנְּפָשִׁים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – נִמְצָא שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נְפָשִׁים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנְּפָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנְּפָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתְּהֹם כָּל הָעִיר.

וְעַל־יְדֵי־זֶה צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֲמַת זֶה עָשָׂה כַּנַּ״ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵם מִצְּרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז״ל במדרש בראשית פ׳ טז):

**ו** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנְּפָשִׁים, וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע –

יָרְדוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן. מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מ״ט:כ״ד), תַּרְגּוּמוֹ: אָב וּבְנָן.

מְצוֹלֹת זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות י״ב:ל״ו): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם,

כְּמוֹ אָב וּבְנָן, הַיְנוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נְפָשִׁים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמֶּה אֵדַע, עַל יֶרֶשֶׁת אָרֶץ: (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז״ל)

## תורה י

**א** וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ׳. (שמות כ״א:א׳):

א כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רְקוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִין:

**ב** ב כִּי עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּוּ״ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שׁוֹלֵיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט:): כַּד אַתָּא יִתְרוֹ וְאָמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה׳ וְכוּ׳, כְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעַלָּא שְׁמָא עִלָּאָה:

**ג** ג וְלָעַכּוּ״ם אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ב׳:ה׳-ו׳): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה׳, כִּי הוּא גְּלָה אֱלְקוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאֻמּוֹת,

כִּי אַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קָרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֻשָּׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קָרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יִשּׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יִשּׁוּב לִבְנֵי־אָדָם,

כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ״ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ו:ז׳): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים מ״ח:ב׳): גָּדוֹל ה׳ וּמְהֻלָּל מְאֹד, כְּלוֹמַר, אֵימָתַי גָּדוֹל ה׳, כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מְאֹד – מִסְּטָרָא דְּמוֹתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַכּוּ״ם (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ר פ׳ ט) עַל פָּסוּק (בראשית א׳:ל״א): וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, מְאֹד – זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת), כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, אָז הוּא גָּדוֹל, כִּי הוּא

עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ;

וְאִיתָמַי הוּא מְהַלֵּל מֵהֶם, בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁבְּחִינַת הַר נַעֲשֶׂה עִיר אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא יִשּׁוּב בְּנֵי־אָדָם, בְּחִינַת בַּיִת, שֶׁהוּא מֻשָּׂג יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת בְּחִינַת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר לִבְחִינַת עִיר וּבַיִת, שֶׁאָז יֵשׁ גַּם לָעַכּוּ״ם הַשָּׂגָה כַּנַּ״ל, אָז דַּיְקָא גָּדוֹל ה׳, כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּשֶׁגַּם הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

ד וְעִנְיָן זֶה – לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, בְּחִינַת עִיר אֱלֹקֵינוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ גַּם לָעַכּוּ״ם, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גַּם כֵּן הַשָּׂגָה בֶּאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ – אִי אֶפְשָׁר לְהֵעָשׂוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב קטז.): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים,

כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים כִּי אִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר. כִּי יֵשׁ בַּעֲלֵי גַּאֲוָה, שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁיִּלְכוּ לְצַדִּיקִים, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אֲחֵרִים, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלֶה, לֵילֵךְ לְצַדִּיקִים – עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית כ׳:ז׳): הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְכוּ׳,

כִּי זֶה הַבַּעַל־גַּאֲוָה מְכַנֶּה בִּלְשׁוֹן אֲבִימֶלֶךְ: אֲבִי, לְשׁוֹן רָצוֹן, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמָלְךָ, וְהַיְנוּ אֲבִימֶלֶךְ. כִּי בֶּאֱמֶת צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ׳, וְהוּא מִתְגָּאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ לוֹ הַמְּמְשָׁלָה, וְעַל כֵּן מְכַנֶּה בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ, כִּי הוּא רוֹצֶה לִמְלֹךְ וְאוֹמֵר: אֲנָא אֶמְלֹךְ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ. אֵשֶׁת – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ: הָשֵׁב אֵשֶׁת, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצַּדִּיק, כִּי נָבִיא הוּא,

כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו, כְּדֵי שֶׁיֵּהָנֶה מִתְּפִלָּתוֹ. וְזֶה: כִּי נָבִיא הוּא, לְשׁוֹן נִיב שְׂפָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם – אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ׳.

וְזֶה: הָשֵׁב – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: הַר שָׂדֶה, בַּיִת, זֶה רֶמֶז שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק הִיא בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת כַּנַּ״ל:

אֲבָל אִלּוּ הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה מְעַכְּבִים תַּאֲוָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסִגְּפוּ אֶת עַצְמָם, וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים; אֲבָל הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנּוּ, אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמְּרִיקִים אֶת הַשַּׂק, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאָרוּ בּוֹ הַחוֹרִים.

וְהַגּוּף נִקְרָא שַׂק, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא: שִׁינְּנָא, שְׁרֵי שַׂקָּךְ (שבת קנב.). וְאִם הִתְבּוֹנָנוּ בְּעַצְמָן, הֲיוּ רוֹאִים, אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם קְשׁוּרִים בְּשַׂקָּם, הֱיוּ בְּגוּפָם; וְלֹא תַּאֲוָתָם בִּלְבַד נִשְׁאַר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תַּאֲוַת אֲבִיהֶם, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלָם מִשְׁעַת הַהוֹלָדָה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בִּשְׁעַת זִוּוּג, גַּם זֶה קָשׁוּר בְּגוּפָם עֲדַיִן; וּבְוַדַּאי אִלּוּ הָיוּ רוֹאִים אֶת כָּל זֶה, חֲרָדָה גְּדוֹלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, כִּי הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ הֵם עוֹמְדִים בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית מ״ב:ל״ה): וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ. אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים, שֶׁהוּא חֲרֶקֶת הַשַּׂק, בְּחִינַת הַגּוּף, עֲדַיִן: וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ – שֶׁקָּשׁוּר וְצָרוּר כַּסְפּוֹ וְתַאֲוָתוֹ בְּשַׂקּוֹ וּגוּפוֹ. וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם, הַיְנוּ, לֹא דַּי צְרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם, שֶׁהוּא תַּאֲוַת עַצְמָן, כִּי אִם גַּם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם, גַּם הֵמָּה לֹא נָפְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ: וַיִּירָאוּ, כִּי חֲרָדָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם, וַאֲזַי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתָּרֵר וְלִמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְכוּ׳. זֶה רֶמֶז עַל תּוֹכַחַת הַשֵּׂכֶל, כִּי הַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ אֶת הַבַּעַל־גַּאֲוָה, הָרוֹצִים לְהִתְגַּדֵּל, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (בראשית כז): וַיַּעְקְבֵנִי – וְחַכְמַנִי.

וְזֶה: אֲבִיהֶם, כִּי אָב בְּחָכְמָה, וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחָם וְאוֹמֵר לָהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:).

יוֹסֵף אֵינֶנּוּ – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְּעָוֶּת, הַיְנוּ: עֲדַיִן לֹא תִּקְּנָתֶם הַמְּעָוֶּת, שֶׁהוּא לְחֶרְפָּה וּלְקָלוֹן, וְיֵשׁ לָכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵחֲמָתוֹ, כִּי תִּקּוּן הַמְּעָוֶּת הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל שֵׁם (בראשית ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי.

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לְךָ בְּחִינַת יוֹסֵף, אֵין לְךָ בְּחִינוֹת שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט): כִּי שָׁמַע ה׳ כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי, כִּי אַתָּה אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי מֻחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ אֶת עַצְמְךָ, בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, כִּי יֹאמְרוּ לְךָ: קְשׁט עַצְמְךָ תְּחִלָּה וְכוּ׳, וְעַל כֵּן אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קה:): הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן דְּמַרְחֲמֵי לֵהּ בְּנֵי מָתָא, לָאו מִשּׁוּם דְּמַעֲלֵי טָפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִלֵּי דִּשְׁמַיָּא. נִמְצָא, שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא.

וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – זֶה מוֹרֶה עַל גְּדֻלּוּת, כִּי פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: בִּנְיָמִין – עַל שֵׁם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בֶּן יָמִין, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:),

וְהַיְנוּ, לֹא דַּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה: וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמְכֶם גְּדֻלּוּת, וְהַיְנוּ דְּסִיּם הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם: עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה, כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלַי, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ:

ה ה וְהָעִצָּה הַיְעוּצָה לְבַטֵּל הַגְּאֻלָּה, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): תּוֹעֲבַת ה׳ כָּל גְּבַהּ לֵב (כמו שדרז״ל סוטה ד:), הָעִקָּר הוּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא דף מח.): בְּתִרְוִיעָה, דְּאִיהוּ רוּחָא, אִתְעֲבִיר אֵל אַחֵר.

וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וְעַל־יָדוֹ נִכְנָע רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, וְנַעֲשֶׂה מֵאַחַר אֶחָד, כִּי הוּא קוֹצָא דְּאוֹת ד׳ (תיקון כא דף נה:), שֶׁמְּמֻנּוּ אַרְבַּע רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה׳, מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ. וְזֶה לְשׁוֹן תִּרְוִיעָה, לְשׁוֹן (תהלים ב): תִּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל (תיקון יח ותיקון כא), כִּי הוּא מְשַׁבֵּר רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, כְּפֵירוֹת:

ו ו וְזֶה בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשַׁב בְּשִׁית פְּרָקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פְּרָקִין דְּשׁוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (ב״ר ויצא פרשה ע), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בְּאֵים הָרִקּוּדִין,

הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ״ל, נִתְבַּטֵּל הַגְּאֻלָּה כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ו:י״ב): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם (בראשית י״ח:ד׳) – זֶה עֲבוֹדַת אֱלִילִים,

וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרַגְלִין עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגְּאֻלָּה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם, חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ׳ ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה זָרָה, נִתְעַבֵּר חָרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרַגְלִין הֵם בְּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בְּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵּי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיהו נ״ה:ג׳); הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת.

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלֶּה הֶאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ה׳:ב׳): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק; דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כה דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הֶאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלֶּה הֶאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגְּאֻלָּה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיֵּם (תהילים כ״ו:י״ב): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטְיוּ רַגְלַי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כִּמְעַט נָטְיוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשְׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלַי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרֶה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיֵּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז ז וְהַתּוֹרָה הִיא גַּם כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה נִגְלֶה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות ל״ב:ט״ז), שֶׁהוּא בְּנִגְלֶה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יֶּרֶךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ׳. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמַּתְחֶלֶת בְּבֵי״ת וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶ״ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פְּרָקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פְּרָקִין דְּרַגְלַיִן, הַיְנוּ בְּנִגְלֶה וּבְנִסְתָּר:

ח ח וְזֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עִמֶּר שְׂעוֹרִים.

כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עֲצָמוֹ עֲבוֹדַת אֱלִילִים (מגילה י:), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד.), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חָרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חָרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ״ל, שֶׁעַל יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הַפִּיל פּוּר בַּיֶּרַח שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חֹשֶׁב כִּי כְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּבִשְׁבִיל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר.

וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ – זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר: מָרְדֳּכַי – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר, לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ״ל; וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יֶּרֶךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ״ל.

וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בְּטוּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״ג:ג׳): פּוּרָה דָרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי.

וְעַל־יְדֵי הֶאָרַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבָהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה,

וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרוּחַ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעַכּוּ״ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה׳:ה׳): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים עַל־יָדָהּ.

וְעַל כֵּן דַּיְקָא אָסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדֳּכַי כַּנַּ״ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן. וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דְּדַיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלֶּה הָאֲרַת הַיָּדִים וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר.

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׁעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי, עַיִן מֹר, מָר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חָרוּת עַל הַלֵּחֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): אַל תִּקְרֵי חָרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּנִגְלֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד).

שְׁעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ב:ב׳): כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ.

וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדֳּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים, אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אִתַּי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ׳ מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדִין וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְּחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גֵּאוּת כַּנַּ״ל.

וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר:

**ט** ט וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר־בַּר־חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא וַאֲחֲוִי לָךְ בְּלוּעֵי דִּקְרַח. אַזְלִי וַחֲזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּהַוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא. שְׁקַל גְּבָבָא דְּעַמְרָא, וּמַשֵּׁיהּ בְּמַיָּא, וְאַנְחֵהּ בְּרִישֵׁהּ דְּרֵמְחֵהּ, וְעַיְלֵהּ הָתָם, וְכִי אַפֵּיק, הַוֵי אִחְרוּבֵי. אָמַר לִי: אַצִּית מָה שְׁמָעִית. וְשָׁמְעַת דַּהַוֵי אָמְרִין: מֹשֶׁה אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְהֵן בַּדָּאִין. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא כְּבָשָׁה בְּקַלַּחַת, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְהֵן בַּדָּאִין:

בְּלוּעֵי דִּקְרַח, כְּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ יח, ירושלמי סנהדרין פ׳ חלק): קֹרַח מִין הָיָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, מִינוּת.

וְחַזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּהַוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא. – הַיְנוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן־אַף שֶׁגּוֹרְמִים בְּמִינוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם. וּתְרֵי בִּזְעֵי, זֶה בְּחִינוֹת תְּרֵי נִקְבֵי הָאַף, שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הֶעָשָׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ח:ט׳): עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ.

וְשָׁקַיל גְּבָבָא דְּעַמְרָא – זֶה בְּחִינַת עֹמֶר כַּנַּ״ל,

וּמַשֵּׁיהּ בְּמַיָּא – זֶה בְּחִינַת שְׂעוֹרִים, בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן כַּנַּ״ל, כִּי הָרַגְלַיִן הֵם אַפִּיקֵי מַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נג.): רַגְלוֹהִי דְּבַר־נָשׁ אִנּוּן עָרְבִין לֵהּ. עָרְבִין זֶה בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, אַפִּיקֵי מַיִם. הַיְנוּ בְּחִינַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְּחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין כַּנַּ״ל.

וְאַנְחֵהּ בְּרִישֵׁהּ דְּרֵמְחָא – רֹמַח דָּא רוּחַ מ״ם, שֶׁהוּא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, כִּי הַמ״ם הִיא אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ הַצָּדִיק דְּנָשַׁב בְּיָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ״ל, וּרְאֹשׁ הָרֹמַח הוּא הַצַּדִּיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ״ל.

וְאַפְּקִינְהוּ, וְאִחְרֵךְ אִחְרוּבֵי – לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): לֹא יַחֲרֹךְ רְמִיָּה צֵידוֹ – לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ, וְהַיְנוּ: וְאִיתְרֵךְ אִיחְרוּבֵי – לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכַת יָמִים, כִּי עַל־יְדֵי בִּטּוּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַחָכְמָה עַל תִּקּוּנָהּ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי חָכְמָה יִחְיֶה וְיַאֲרִיךְ יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ב): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ׳.

אָמַר לִי: אַצִּית לְהוּ, וְשָׁמְעַת דְּאָמְרִין: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת – שֶׁהֵן מוֹדִין עַל הָאֱמֶת, כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהֶם הָרוּחַ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדָה זָרָה, וְאָז מַכִּירִין אֲפִלּוּ אִלּוּ שֶׁהֵם מִסְטָרָא דְּמוֹתָא אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כַּנַּ״ל.

וְאָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמִין מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ט.)* , וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, וּבִשְׁבִיל זֶה גַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ מֻכְרָחִים לְאֵיזֶה חֲרָטָה בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ מוֹעִיל לָהֶם, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב־שַׁבָּת וְכוּ׳ (ע״ז ג.);

וְנִמְצָא בְּוַדַּאי לֹא נִפְטָרִין בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחָרְטִין וּמוֹדִין מִדִּין גֵּיהִנּוֹם, וְעַל כֵּן מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנּוֹם לְהָכָא, כִּי אֵין נִפְטָרִין בָּזֶה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין גֵּיהִנּוֹם בְּרֹאשׁ־ חֹדֶשׁ כְּמוֹ בְּשְׁאָר יָמִים (זוהר תרומה קנ:), וְהַגֵּיהִנּוֹם שֶׁל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְשִׁין, זֶה בְּעַצְמוֹ גֵּיהִנּוֹם שֶׁלָּהֶם. וְזֶהוּ דְּדַיְיק: מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנּוֹם לְהָכָא, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁמְּהַדְּרָא לְהוּ לְהָכָא, שֶׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא הַגֵּיהִנּוֹם שֶׁלָּהֶם:

**י** י וְזֶה פֵּרוּשׁ:

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם,

כִּי אִיתָא בִּמְכִילְתָּא: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם – הֲשָׁווּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה. פֵּרוּשׁ, לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָם, צָרִיךְ לְהַשְׁווֹת, הַיְנוּ

לְיַחֵד, קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ, בְּחִינַת מָרְדָּכַי וְאֶסְתֵּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ:

וְאֵלֶּה – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים (ב״ר נח פ׳ ל), בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת וְרִבּוּי, בְּחִינַת גַּאֲוָה, עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): לֹא מֵרַבְּכֶם חָשַׁק ה׳, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּאֲוָה. וְזֶה בְּחִינַת: מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן־עֲמָלֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:כ׳): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק, וְתִקּוּנוֹ:

הַמִּשְׁפָּטִים – בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ח:ו׳): וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט וְכוּ׳ מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְתַּקֵּן הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדַת אֱלִילִים כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי־זֶה:

אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, הֵינוּ הֲשָׁווּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה, הֵינוּ בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חָרוֹן־אַף וְדִינִים בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ הַנַּ״ל נִתְיַחֵד קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים, וְנִסְתַּלֵּק חָרוֹן־אַף מִן הָעוֹלָם.

וְהִנֵּה, כְּלַל הַדְּבָרִים אֵלּוּ – שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, אִתְעֲבַר אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רְקוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ נִתְעַלּוּ הָרַגְלַיִן, וְנִתְגַּלָּה הֶאָרַת הַיָּדַיִם, וְנִתְרַבָּה הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמָעְלָה. וְעַל כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק (בראשית מ״א:מ״ד): וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ, כִּי בִּלְעָדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה מִכְּלַל הַדְּבָרִים אַתָּה שׁוֹמֵעַ, שֶׁנִּגְלֶה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת מָרְדָּכַי וְאֶסְתֵּר; וְאַף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִנִּגְלֶה, עִם כָּל זֶה הִתְגַּלּוּת הַנִּגְלֶה הוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּהֵינוּ הַיָּדַיִם, וְהַנִּסְתָּר בָּרַגְלַיִן, שֶׁהֵיא לְמַטָּה מִיָּדַיִם. וְהָעִנְיָן עָמֹק, אַךְ הוּא עִנְיָן שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: תַּנָּאִים בַּשׁוּקַיִן וְאָמוֹרָאִים בַּיָּדַיִן. וְאַף שֶׁהַתַּנָּאִים לְמַעְלָה מֵאָמוֹרָאִים, מִכָּל מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם הָאָמוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וּכְתוּבִים; וּכְבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּץ:

**יא** (עוֹד רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב־יָד רַבֵּנוּ ז״ל בְּעַצְמוֹ מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, וְזֶהוּ:)

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְכוּ׳.

גְּאוּת, מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ שֶׁהִיא מִדָּה מְגֻנָּה, וְצָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנָּה, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁרוֹדְפִים אַחַר כָּבוֹד וְרוֹצִים לִמְלֹךְ וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְאֵל יָדָם לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹנוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וֶחְיֵה.

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו] עֲלֵיהֶם, אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם שֶׁיֵּלְכוּ אֶצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אִלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּבָזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה׳ אֱלֹקֶיךָ וְכוּ׳:

## תורה יא

**א** אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מ״ב:ח׳)

א כִּי יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הֵינוּ: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל״, וּ״בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד״ (זוהר בראשית דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה זֹאת עַל־יָדוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ;

כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד׳:כ״ב): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז״ל עירובין נד.),

מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ.

וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹתָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פה.): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים, וְהֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֲנָשֵׁי, לְמָתָא יַרְקָא, יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶךָּ, שֶׁהֵם הֵבִינוּ שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה.

וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הֵינוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֲנָשֵׁי – הֵינוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ: לְמָתָא יַרְקָא – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא – הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב״ר פרשה מג): וַיֵּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הֵינוּ שֶׁזֵּרָזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבָּיָדוֹ (כשארז״ל סוטה מג).

וְזֶהוּ: אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא – הֵינוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, לְמָתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: יַרְקָא שְׁקַל – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל מַמָּשׁ:

ב ב אַף לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאֵין נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקָטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ד:י׳): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה.

כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפֶה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א׳:ח׳): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ (שמות י׳:כ״א), הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בִּבְחִינַת (תהילים י״ז:י׳): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגַאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אָנִיבוּן (ירושלמי יבמות פי״ב).

כִּי עַל־יְדֵי הַגַּאוּת, הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת אֱלִילִים כְּתִיב: פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ (דברים ז׳:כ״ה), וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וְכִתּוּתֵי מִכְתָּת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר״ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת אֱלִילִים; וְכֵיוָן שֶׁמִּכְתָּת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם.

אַף כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד ה׳ שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְאִירִים, בִּבְחִינַת (יחזקאל מ״ג:ב׳): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לְתִשּׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ״ל:

ג ג וְכָבוֹד בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא״ו שֶׁיִּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא״ו נִשְׁאָר כְּבַד פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא״ו הוּא בִּבְחִינַת (תהילים ל׳:י״ג): כָּבוֹד וְלֹא יִדֹּם.

כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא״ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה (מ״ר קדושים פ׳ כ״ה, הובא ברש״י), כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גַּאוּת וְנַאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו׳:כ״ו): וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד.

וְעַל כֵּן בְּרִית מְכֻנֶּה בְּשֵׁם שַׁדַּ״י, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ה:י״א): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלָקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפרש״י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֱלָקוּתוֹ, עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְעַל כֵּן פּוֹגֵם בְּשֵׁם שַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלָקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ״ל:

ד ד וְאוֹר הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת הַכְּלוּלִים בַּוָּא״ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב ל״ג:כ״ט): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הֲוָיָה בְּמִלּוּי אַלְפִּין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא״ו שֶׁל הַשֵּׁם). עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי כָּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון לא) – בּוֹ עַז, בּוֹ תֻּקְפָּא. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל ה״טַּל״ אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ ״טַל״ מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פנחס דף רמד.): מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּמֹחָא.

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ ל״ט אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְל״ט מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי עַז עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים טַל.

וְזֶה: מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁנֵי פְּעָמִים, שְׁנֵי פְּעָמִים ל״ט, כִּי ל״ט מְלָאכוֹת גָּמְרִינַן מִמִּשְׁכָּן (כשארז״ל שבת מט:). וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל״ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַיְנוּ מִשְׁכָּן בִּבְנְיָנָהּ, בְּחִינַת ל״ט אוֹרוֹת; אַף מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחֻרְבָּנָהּ, בִּבְחִינַת ל״ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כ״ה:ג׳): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת כַּנַּ״ל:

ה ה וּשְׁמִירַת הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוֹכֶה בְּשִׁשָּׁה יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוֹכֶה לְשַׁבָּת,

וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב״ר פרשה מו, חגיגה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה.

וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט״ט, שֶׁשִּׁלְטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וּבִכְתְבֵי הָאֲרִיזַ״ל) שֶׁשָּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ג:כ״א): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש״י שם); וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט״ט בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל־יָדוֹ:

ו ו וְזֶה בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהילים כ״ט:ב׳): הִשְׁתַּחֲווּ לַ״ה׳ בְּ׳הַדְרַת קֹ״דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ׳רִיעוּ לַ״ה׳ כָּ׳ל הָ׳אָרֶץ – רָאשֵׁי־ תֵבוֹת הֲלָכָה, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת.

הִשְׁתַּחֲווּ לַה׳ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ב:ו׳):

וַיָּבֹאוּ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ, וְהוּא בְּחִינַת הַדָּרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים ל״ג:י״ז): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ.

הָרִיעוּ לַה׳ כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט״ט, שֶׁשֶּׁלְטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לְשׁוֹן תְּרוּעָה וְזִמְרָה), בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ד:ט״ז): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט״ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף, לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל), כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז וְזֶה בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה.

וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי (סיום הפסוק מכנף הארץ הנ״ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין ס.): ״יְהִי כְבוֹד ה׳ לְעוֹלָם׳ שֹׂר הָעוֹלָם אָמְרוּ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ״לְמִינֵהוּ״, כָּל שֶׁכֵּן אָנוּ, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פְּתַח שֹׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה׳ לְעוֹלָם.

כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזִּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״א:ט״ז): וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת בִּיאָה, כַּמּוּבָא בַּמְּקוֹמוֹת. הַיְנוּ אַף־עַל־פִּי שֶׁזִּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ׳;

כָּל שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזִּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה, בְּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם.

מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמַע שֹׂר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט״ט, שֶׁשֶּׁלְטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה׳ – כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לִדְבוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ״ל:

ח וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: זִמְנָא חָדָא חֲוֵי אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזָאי לְהַאי צִפָּרְתָּא, דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֵלַּהּ בְּמַיָּא, וְרֵישַׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לַאֲקוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת־קָלָא וְאָמַר לָן: לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא, דִּנְפָלָא לַהּ חֲצִינָא לְבַר־נַגָּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטֵי לְאַרְעָא. וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דִּרְדִּיפָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:

צִפָּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמַּיִין דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (במ״ר ויקרא טז, ובערכין טז:) עַל מְצֹרָע שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁנֵי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטָּטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטָּטָיָא. וְזֶהוּ:

דְּקָאֵי עַד קַרְסֵלַּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג׳:ז׳): וַתִּגַּל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר צִפָּרְתָּא דְּקָאֵי עַד קַרְסֵלַּהּ בְּמַיָּא.

מַיָּא הוּא בְּחִינַת הָאָדָם, שֶׁנִּתְהַוֶּה מִמַּיִין דּוּכְרִין וּמַיִין נוּקְבִין כַּיָּדוּעַ, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא, קָאֵי עַד קַרְסֵלַּהּ, אֲצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ, בִּבְחִינַת וַתִּגַּל מַרְגְּלֹתָיו וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֵלַּהּ בְּמַיָּא כַּנַּ״ל.

וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא – הַיְנוּ שֶׁהֵבִינוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדִבּוּר אֶלָּא עַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בְּעֵינָיו אֶפֶס וָאַיִן. וְזֶהוּ: לֵית מַיָּא – שֶׁהָאָדָם יַחֲזִיק עַצְמוֹ לְאַיִן.

וּבָעֵינַן לְנַחוּתֵי – לְשׁוֹן שִׁפְלוּת, הַיְנוּ לִהְיוֹת שָׁפָל וְעָנָו. אַף שֶׁהָיָה לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין – לְשׁוֹן (ישעיהו י״ג:י״ב): אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז, הַיְנוּ שֶׁהָיָה הָעֲנָוָה בִּשְׁבִיל גְּדֻלּוּת, כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר, כִּי מֻחְמֶּטֶת שֶׁיּוֹדְעִין גְּדֻלַּת בְּזוּי הַגְּדֻלּוּת, עַל כֵּן הֵם עֲנָוִים, בִּשְׁבִיל לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל־יְדֵי הָעֲנָוָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנִיּוּת שֶׁהוּא תַּכְלִית הַגְּדֻלּוּת.

וְזֶהוּ: וּבָעֵינַן לְנַחוּתֵי – לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים, לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין – כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִהְיֶה יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים, כִּי הַגַּאֲוָה מְבֻזֶּה מְאֹד.

נָפַק בְּרַת־קָלָא וְאָמַר, לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא – לָא תְּחוּתוּ לִהְיוֹת שְׁפָלִים בִּשְׁבִיל זֶה, בִּשְׁבִיל לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין – שֶׁהַזְּהִירָם הַבַּת־קוֹל שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְיַקֵּר וּלְהִתְכַּבֵּד, כִּי זֶה עֲנִיּוּת הִיא תַּכְלִית הַגְּדֻלּוּת.

דִּנְפְּלָה חֲצִינָא לְבַר־נַגָּרָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטְיָא לְאַרְעָא – שֶׁהַבַּת־קוֹל הוֹדִיעָה לָהֶם שֹׂרֶשׁ הַגְּדֻלּוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ עַד קָצֶה אַחֲרוֹן, וְלָא יְחוּתוּ לְהָכָא – שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל גְּדֻלּוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ד): מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל־רוּחַ; הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעָה לָהֶם, שֶׁהַגְּדֻלּוּת הוּא מִנְּפִילוֹת הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַגַּאֲוָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ג:א׳): ה׳ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ.

וְזֶה: דִּנְפְּלָא חֲצִינָא – בְּחִינַת לְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכט): וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר.

בַּר נַגָּרָא – זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, וּכְמַאֲמַר (חולין ס.): אֶלֹקֵיכֶם נַגָּר הוּא. מִנְּפִילַת הַלְּבוּשׁ הַזֶּה נִתְהַוֶּה הַגְּדֻלּוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עַבּוּ״ם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין פח.): לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָּהּ שֶׁבַע בָּתֵּי עַבּוּ״ם; וּבְשִׁבְיל זֶה נִקְרָא עַבּוּ״ם בִּלְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ד:י״ג): כְּתָאֳרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת; כִּי הָעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהוּא הַגְּדֻלּוּת, הוּא מִנְּפִילַת הִתְפָּאֲרוּתוֹ.

וְזֶהוּ: הָא שְׁבַע שְׁנִין – זֶה בְּחִינַת הַגְּדֻלּוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הֶעָוֹן הַזֶּה עֲדַיִן לֹא חָזַרְנוּ לְאַרְצֵנוּ, כִּי עַל־יְדֵי הֶעָוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא הַגְּדֻלּוּת, שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה עֲדַיִן לֹא חָזַרְנוּ לְאַרְצֵנוּ – הַכֹּל עַל־יְדֵי הֶעָוֹן הַזֶּה שֶׁל הַגְּדֻלּוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְלָא מְשׁוּם דִּנְפְּשֵׁי מַיָּא – הַיְנוּ, לֹא תֹּאמַר שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה לָא מְטֵי לְאַרְעָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מְשׁוּם דִּנְפְּשֵׁי מַיָּא, מְחַמַּת שֶׁהָעַבּוּ״ם הֵם רַבִּים, בְּחִינַת רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה (דברים ז׳:י״ז), שֶׁהֵם בְּחִינַת מַיִם רַבִּים.

אֶלָּא מְשׁוּם דִּרְדִיפֵי מַיָּא – שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִם, בְּחִינַת אֶל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה׳ עַל מַיִם רַבִּים (תהילים כ״ט:ג׳); עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי רְדִיפַת הַכָּבוֹד וְהַגְּדֻלּוּת, כִּי עִקַּר אֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, הוּא רַק מֵחֲמַת עָוֹן הַגְּדֻלּוּת וּרְדִיפַת הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל.

כָּל זֶה הוֹדִיעָה לָהֶם הַבַּת־קוֹל, גִּדֵּל בִּזּוּי הַגְּדֻלּוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהַגְּדֻלּוּת עַד קָצֶה אַחֲרוֹן כַּנַּ״ל, וְאָז כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל, וְאָז זוֹכִין לַדְּבוּר הַמֵּאִיר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפֳּרְתָּא הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל. אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לָזֶה, לְשַׁבֵּר הַגְּדֻלּוּת וְהַכָּבוֹד שֶׁל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת – הוּא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב אָשֵׁי:

הַאי זִיז שָׁדַי הוּא – הַיְנוּ בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת זוֹכִין לְצַפֳּרְתָּא, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין מַיָּא לָרָקִיעַ כַּנַּ״ל, כִּי זִיז הוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט״ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ״ל. כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ־רַבָּה (ב״ר פרשה יט, ויק״ר פרשה כב): עוֹף אֶחָד יֵשׁ, בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ אֶת כְּנָפָיו הוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְזִיז שְׁמוֹ; וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט״ט, בְּחִינַת מִכְּנַף הָאָרֶץ, שֶׁבּוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֶּׁמֶשׁ, שָׁדַי – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה כַּנַּ״ל:

ט וְזֶה:

אֲנִי ה׳ – יְחוּדָא עִלָּאָה,

הוּא שְׁמִי – יְחוּדָא תַּתָּאָה;

וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן – זֶה בְּחִינַת כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת,

וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים – זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תְּהִלַּת ה׳ יְדַבֶּר פִּי – הַכֹּל כַּנַּ״ל:

## תורה יב

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ וְכוּ׳: (תהילים קמ״ה:א׳)

א מַה שֶּׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁעַל־פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים, וְדוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק עָתָק בְּנַאֲוָה וָבוּז, זֶהוּ מְכֻוָּן גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי יֵשׁ בְּחִינַת יַעֲקֹב וְלָבָן; יַעֲקֹב הוּא הַצַּדִּיק, הַמְחֻדָּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא וְלוֹמֵד תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְטוּבוֹ גָּנוּז וְשָׁמוּר וְצָפוּן לֶעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם (עירובין כב.); וְעַל שֵׁם שֶׁשָּׂכְרוֹ לְבַסּוֹף, עַל שֵׁם זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב, לְשׁוֹן עָקֹב וְסוֹף, שְׂכָרוֹ לְבַסּוֹף.

וְלָבָן הוּא תַּלְמִיד־חָכָם שֶׁד יְהוּדִי, שֶׁתּוֹרָתוֹ לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר, וְתַלְמִיד־חָכָם כָּזֶה נְבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ (מ״ר ויקרא א, עיין מתנות כהונה):

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כִּי זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִלְמֹד חֻמָּשׁ אֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם, אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא בָּקִי בִּגְמָרָא וּפוֹסְקִים. וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּלֹא דַּעַת, נִקְרָא לָבָן, עַל שֵׁם עַרְמִימִיּוּת שֶׁנִּכְנָס בּוֹ, וְשׁוֹנֵא וְרוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיקִים, צַדִּיק עֶלְיוֹן וְצַדִּיק תַּחְתּוֹן, כִּי שְׁכִינְתָּא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא,

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויצא דף קנג: ויחי דף רמה:): צַדִּיקִים יִרְשׁוּ אֶרֶץ – צַדִּיקִים תְּרֵי מַשְׁמַע. וּשְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ הֵם: זֶה הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, זֶה צַדִּיק עֶלְיוֹן; וְצַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, זֶה שֶׁלּוֹמֵד הַחִדּוּשִׁין.

וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הַיְנוּ שְׁכִינְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בפתח אליהו): מַלְכוּת – פֶּה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה קָרִינַן לָהּ. וּכְשֶׁהַשְׁכִינָה, הַנִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בָּאָה בְּתוֹךְ תַּלְמִיד־חָכָם שֶׁד יְהוּדִי, זֶה נִקְרָא גָּלוּת הַשְׁכִינָה, וְאָז יֵשׁ לוֹ פֶּה לְדַבֵּר עַל צַדִּיק עָתָק וְכוּ׳.

וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה אֵיזֶה דִּין וּפְסָק, שֶׁחִדֵּשׁ אֵיזֶה תַּנָּא אוֹ צַדִּיק אַחֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וּנְשִׁיקִין זֶה בְּחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, כִּי הַפָּסָק הַזֶּה הוּא דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַתַּנָּא, וְדִבּוּר הוּא הַחִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:ז׳): לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְלָא;

וְרוּחַ מְמַלְלָא, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ חַיָּה, הִיא בָּאָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא, בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַדֵּשׁ הַתַּנָּא אֵיזֶה חִדּוּשׁ וּמְדַבֵּר זֶה הַחִדּוּשׁ, זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, כִּי מִשָּׁם מוֹצָאָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא, עַכְשָׁו כְּשֶׁלּוֹמְדִים אֶת הַחִדּוּשׁ הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין הַלִּמּוּד וְהַחִדּוּשׁ בְּתוֹךְ פֶּה, נִמְצָא שֶׁמְּדַבְּקִין רוּחַ הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, עִם רוּחַ מְמַלְלָא, הַיְנוּ עִם הַדִּבּוּר הַלּוֹמֵד זֶה הַחִדּוּשׁ עַכְשָׁו, וְזֹאת הַהִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא נִקְרָא נְשִׁיקִין.

נִמְצָא, כְּשֶׁלּוֹמְדִין אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁחִדְּשׁוּ הַתַּנָּאִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא עִם רוּחַ הַלּוֹמֵד, וְדוֹמֶה כְּאִלּוּ נוֹשֵׁק אֶת עַצְמוֹ עִם הַתַּנָּא: אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֶׁד יְהוּדִי, כְּשֶׁלּוֹמֵד גְּמָרָא אוֹ פְּסַק־דִּין, עָלָיו כָּתוּב (משלי כ״ז:ז׳): נֶעָתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, כִּי הַתַּנָּא אֵינוֹ יָכוֹל לְסַבֵּל רוּחוֹ שֶׁל תַּלְמִיד־חָכָם שֶׁד יְהוּדָאִין, כִּי מִי יָכוֹל לְסַבֵּל לְנַשֵּׁק אֶת עַצְמוֹ עִם נְבָלָה, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁנְּבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ.

וַאֲפִלּוּ צַדִּיקִים שֶׁכְּבָר הָלְכוּ לְעוֹלָמָם, וּכְשֶׁאָנוּ לוֹמְדִין תּוֹרוֹתֵיהֶן, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחָם בְּרוּחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות צז): שִׂפְתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, וְזֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקָה:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ (בראשית כ״ט:י״א) – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: שָׁצְפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לְקִבּוּרָה. רָחֵל – בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהִיא כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וְהֵם נַעֲשִׂים לְבוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ז:כ״ו): כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ג׳:ו׳): שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ. כְּשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, אֲזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר וְכוּ׳.

וְזֶה בְּחִינַת: וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב – הוּא הַתַּנָּא; לָרָחֵל – הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁנִּשַּׁק וְדִבֵּק אֶת רוּחוֹ בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבַּשְּׁכִינָה. וַיִּבְךְּ – שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְהִכְנִיס בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְרָאָה שֶׁבַּגָּלוּת הַזֶּה עַל־פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים אֵינָם הֲגוּנִים, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדָם שֶׁיִּלְמְדוּ לֹא תִּכָּנֵס רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רָחֵל, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, לִקְבוּרָה, שֶׁאֵין שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ שֶׁל רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּבְךְּ עַל גָּלוּתוֹ.

וְעוֹד, שֶׁלִּפְעָמִים הַלַּמְדָן אוֹמֵר אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ נִכְנָס עִם הַתַּנָּא לִקְבוּרָה, כִּי אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ:

**ב** ב וְאִם יִקָּשֶׁה לְךָ: הֲלֹא תֵּכֶף כְּשֶׁלּוֹמֵד הַלַּמְדָן הַחִדּוּשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הָיָה לוֹ לְחַזֵּר בְּתִשׁוּבָה, וְאֵיךְ מַנִּיחַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה אֶת הַלַּמְדָן לֵילֵךְ בְּרִשְׁעָתוֹ. תְּשׁוּבָה עַל זֶה: וַיַּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶּן־רִבְקָה הוּא – פֵּרוּשׁ: בְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיד הַצַּדִּיק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִגִּיד אוֹתָהּ בִּבְחִינוֹת (הושע י״ד:י׳): צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם.

וְזֶה: כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא – בְּרַמָּאוּת, בִּבְחִינַת: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם; וְכִי בֶּן־רִבְקָה הוּא – הַכְּשֵׁרָה, וְזֶה בְּחִינַת: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם.

וְלֹא עוֹד: וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ – הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם בָּא לוֹ בְּנָקֵל יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא:): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה, כִּי כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, נִכְנָס בּוֹ עַרְמִימִיּוּת. וְזֶה: וַתָּרָץ – כְּאָדָם שָׁרָץ בִּמְהִירוּת וּבְנָקֵל; וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ – שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מַגֶּדֶת לְהַלַּמְדָן עַרְמִימִיּוּת. (וְזֶהוּ: וַתָּרָץ וַתַּגֶּד) לְאָבִיהָ – שֶׁהָעַרְמִימִיּוּת בָּא בְּנָקֵל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לָאָדָם, כִּי הַקְּדֻשָּׁה צָרִיךְ סִיּוּעַ מִלְּעֵלָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ע״ז נה.): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ; אֲבָל הָעַרְמִימִיּוּת פּוֹתְחִין – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה וּבָא לוֹ בְּנָקֵל:

**ג** ג וְאִם יִקָּשֶׁה לְךָ: אִם הַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, אֵיךְ בָּא זֶה הַדָּבָר, שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לְסַבֵּל שְׁנֵי מַשְׁמָעוּת: מַשְׁמָעוּת טוֹב, דְּהַיְנוּ צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, וּמַשְׁמָעוּת לְהַפּוּךְ, דְּהַיְנוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם.

אֲבָל דַּע, שֶׁהַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, וְתוֹרָתוֹ זַכָּה מִבְּלִי פְּסֹלֶת, וּמַה שֶּׁנִּרְאָה בָּהּ מַשְׁמָעוּת עַרְמוּמִיּוּת, זֶה, כִּי כָּל הָעוֹלָם מְקַבְּלִים פַּרְנָסָתָם מִשְּׁמֹאלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ט״ז): מִשְּׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, בִּשְׁבִיל זֶה נָפַל הַתַּנָּא בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, לְבְחִינַת שְׂמֹאלָהּ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי זוּ בְּחִינַת שְׂמֹאלָהּ יְקַבֵּל שֶׁפַע וּפַרְנָסָתוֹ לְעוֹלָם, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשְּׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, אֲבָל מִצַּד הַתַּנָּא אֵין נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ.

וְעַל זֶה צָרִיךְ הַלַּמְדָן לְיַדֵּעַ קֹדֶם לִמּוּדוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, הַצַּדִּיק שֶׁבְּגַן־עֵדֶן צַיִּת לְקָלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ח׳:י״ג): הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ (וכמובא בזוהר לך לך דף צב:),

וְזֶה: וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שִׁמַע יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ – הֵינוּ, כְּשֶׁהַלַּמְדָן יוֹדֵעַ שֶׁמַּע יַעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ, בְּחִינַת כַּשְׁרוּת, שֶׁלָּמַד וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּכַשְׁרוּת לִשְׁמָהּ, וְיַעֲקֹב, הֵינוּ הַתַּנָּא, צַיִּת לְקָלָהּ.

וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ – וּמְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לוֹ, הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי לְמוּדוֹ מִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא בְּרוּחוֹ, זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין; וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ – שֶׁמֵּבִיא אֶת רוּחַ הַתַּנָּא לְתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד עַכְשָׁו, כִּי שָׁם בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה.

וַיְסַפֵּר לְלָבָן – לְשׁוֹן סִפּוּר וָאוֹר, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מֵאִיר לְהַלַּמְדָן וּמְבָאֵר לוֹ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו, שֶׁנָּטַל מָמוֹנוֹ מָמוֹנוֹ; פֵּרוּשׁ, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מוֹדִיעַ לְהַלַּמְדָן, שֶׁלֹּא בָּא הַתַּנָּא לִבְחִינָה הַזֹּאת, שֶׁיִּסְבֹּל תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת עַרְמִימִיּוּת, אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו שֶׁנָּטַל מָמוֹנוֹ, כְּדֵי: בִּשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד – כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת.

כְּשֶׁיֵּדַע הַלַּמְדָן כָּל זֶה, יֹאמַר לָבָן: אַף עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה, דְּהֵינוּ שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַלַּמְדָן עִם הַתַּנָּא בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל.

וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים – וְיִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר עִם רוּחַ הַתַּנָּא, אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת (תהילים ק"ג:ה'): תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי.

אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, אֵינוֹ רוֹאֶה כָּל אֵלֶּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ שֶׁמַּע בֶּן־אֲחוֹתוֹ;

וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי אַתָּה – שֶׁלָּבָן חוֹשֵׁב וְאוֹמֵר, שֶׁגַּם הַתַּנָּא לֹא אָמַר תּוֹרָתוֹ אֶלָּא בְּעַרְמִימִיּוּת, וְאֵין בָּהּ שׁוּם צַד כַּשְׁרוּת, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אָחִיו בְּרַמָּאוּת, שֶׁכֻּלּוֹ רַמָּאוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְדוֹבֵר עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז:

ד וְדַע, שֶׁזֶּה מְכֻוָּן מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל בְּפִיו שֶׁל הַלַּמְדָן, הֵינוּ הַלַּמְדָן הוֹבֵר רָעוֹת עַל הַצַּדִּיק, כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יִקַּח הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ הַשְׁכִּינָה, מֵהַגָּלוּת שֶׁבְּפִיהּ הַלַּמְדָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה: מִתְּחִלָּה לִבְחִינַת חִבּוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת נְשִׁיקִין, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת זִוּוּג.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ב':א'): אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן – בִּתְחִלָּה הִיא יֵרָקָה כַּחֲבַצֶּלֶת (עיין בזוהר ויחי דף רכא. אמור דף קז.), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה יג.): אֶסְתֵּר יֵרָקוּת הָיְתָה.

וְזֶה בְּחִינַת חִבּוּק – וְימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי –

כִּי הַשִּׂמְחָה בָּא מֵהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ד':ח'): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב הוּא בִּינָה, שֶׁשָּׁם יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהוּא עָלְמָא סְתִימָא, בְּחִינַת (שם קד): וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב.

וְהַצַּדִּיק שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ פֶּה הַלַּמְדָן, שֶׁהַלַּמְדָן הוֹבֵר עָלָיו עָתָק, וְהוּא מֵבִין שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁהַלַּמְדָן הוֹבֵר עָלָיו הֵם צְרוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וּמֵבִין מֵאֵיזֶה הֲלָכוֹת נַעֲשׂוּ הַדִּבּוּרִים אֵלּוּ, וּמְקַבֵּל אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח:): הַנֶּעֱלָבִים וְכוּ', שִׂמְחִים בְּיִסּוּרִים וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה.

וְאַהֲבָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְקַבֵּל אֶת הַחֶרְפָּה בְּאַהֲבָה, זֶה בְּחִינַת חִבּוּק – וְימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי; וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁשָּׂמֵחַ בַּיִּסּוּרִין, [הוּא] מַעֲלֶה לִבְחִינַת אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, לִבְחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְאָז הוּא בִּבְחִינַת (תהילים ע"ג:כ"ו): צוּר לְבָבִי; שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הַנִּקְרֵאת צוּר, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא דף מג.): אִלְמָלֵא לֹא הִכָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֶת הַצּוּר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִטְרֹחַ כָּל־כָּךְ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית י"ד:י"ד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – שֶׁאַבְרָהָם הוּא בְּחִינַת יָמִין, בְּחִינַת חִבּוּק; וַיָּרֶק זֶה בְּחִינַת קַו הַיָּרֹק, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבִּינָה וּמַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם, וַחֲנִיכָיו זֶה בְּחִינַת חֲסָדִים, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר לך לך פ' מג): לְשׁוֹן חֲנִיכָתוֹ, שֶׁשָּׁמָן אַבְרָהָם, כִּשְׁמוֹ. הֵינוּ שֶׁקִּו הַיָּרֹק, מִבְּחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, בְּחִינַת אֶסְתֵּר יֵרָקוּת, זֹאת עָלֶיהָ יֵשׁ לַשְׁכִּינָה עַל־יְדֵי חִבּוּק יָמִין.

וְעִקַּר בְּנָיָנָהּ עַל־יְדֵי חָכְמָה, שֶׁאָז רְאוּיָה לְזִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ':י"ב): וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַת אָבִי אַךְ לֹא בַת אִמִּי וְכוּ', וְאָז: וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה – שֶׁאָז הִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג. (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, דַּף ק: רַבִּי אַבָּא שָׁלַח לֵהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר: אֵימָתַי זִוּוּגָא דִּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. שָׁלַח לֵהּ: וְגַם אָמְנָה וְכוּ' עַיֵּן שָׁם).

וְאִיתָא בְּפֵרוּשׁ סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, שֶׁהַנְּשִׁיקִין הוּא עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַשְּׂפָתַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵן נֶצַח וְהוֹד עֶלְיוֹנִים, לִבְחִינַת זִוּוּג, לִבְחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין נֶצַח וְהוֹד תַּחְתּוֹנִים לְזִוּוּג, לְאִתְדַּבְּקָא גּוּפָא בְּגוּפָא.

נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַשְׂכִּיל בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה צְרוּפִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נַעֲשָׂה אֵלּוּ הַצְּרוּפִין שֶׁהַלַּמְדָן הוֹבֵר עָלָיו, וְהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצְּרוּפִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צְרוּף הֲלָכָה שֶׁהָיָה מְקֻדָּם שֶׁנִּתְקַלְקֵל, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זֹאת הַחָכְמָה, אֲזַי עַל־יְדֵי הַחָכְמָה הַזֹּאת הַשְׁכִּינָה הִיא מִבְּחִינוֹת (שיר השירים ב':א'): שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, מִבְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים, בְּחִינַת אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וְאָז מִתְעוֹרֵר זִוּוּגָא דְּגוּפָא בְּגוּפָא,

שֶׁהַשְׁכִּינָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא – בֵּין צַדִּיק עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה וְעָכְשָׁו מַשְׁפִּיעַ בָּהּ, וּבֵין צַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, הַלּוֹמֵד לְהַתּוֹרָה וּמַעֲלֶה

לְהַשְׁכִּינָה מַיִן נוּקְבִין, כְּדֵי שֶׁתִּתְדַּבֵּק.

וְזֶה (שיר השירים ה׳:י״ג): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים – עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקִין, נִטְפוֹת מוֹר עֹבֵר, לְשׁוֹן מַעֲבָר לְעֶבְרָה, הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵף לְהַשְׁכִּינָה רֵיחַ טוֹב מִשְּׁנֵי עֲבָרִים, מִצַּדִּיק עֶלְיוֹן וּמִצַּדִּיק תַּחְתּוֹן, וְזֶה (שם ז): הַדּוֹדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ – שֶׁשְּׁנֵי דּוֹדִים, הַיְנוּ שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים, נָתְנוּ רֵיחַ:

ה וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז בַּר לִילִיתָא, דַּהֲוָה קָא רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא דְּמָחוֹזָא, וּרְהֵט פָּרָשָׁא כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאֵי, וְלָא יָכִיל לֵהּ. זִמְנָא חָדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא, וְקָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּור מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי, וּנְקַט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי, וְלָא נָטְפִי מִנַּיְהוּ נַטְפָא לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה, וְשָׁמְעַת מַלְכוּתָא וּקְטָלֵהּ:

לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז, פֶּרֶשׁ רַשׁ״י: שֵׂד הוּא.

בַּר לִילִיתָא – זֶה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׂד יְהוּדָאִין, וְזֶה: בַּר לִילִיתָא, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב תהילים יט): אֵיךְ יָדַע מֹשֶׁה בֵּין יוֹם לְלַיְלָה כְּשֶׁהָיָה בָּרָקִיעַ, וּמוּבָא, כְּשֶׁלָּמַד עִמּוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, יָדַע שֶׁהוּא לַיְלָה, וְזֶה בַּר לִילִיתָא – שֶׁעִקֵּר הַלִּמּוּדָן מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

וַהֲוָה רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא – זֶה צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁתַּלְמִיד־חָכָם שֵׂד יְהוּדָאִין רוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁנִּמְשָׁל לְחוֹמָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב ז:):

תַּלְמִיד־חָכָם אֵין צָרִיךְ לִנְטִירוּתָא, עַיֵּן שָׁם.

וּרְהֵט פָּרָשָׁא – פֶּרֶשׁ רַשׁ״י: לְפִי תֻּמּוֹ. פָּרָשָׁא זֶה הַתַּנָּא, שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה, וּפֵרְשָׁהּ אוֹתָהּ יָפָה, וְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָה, גַּם אוֹתוֹ רוֹדֵף, אֲבָל לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי תַּלְמִיד־חָכָם שֵׂד יְהוּדֵי אֵינוֹ מְכֻוָּן לִרְדֹּף אֶת הַתַּנָּא, וְזֹאת הָרְדִיפָה נַעֲשָׂה מִמֵּילָא.

כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאֵי – כִּי הַלִּמּוּדָן, עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, עַל־יְדֵי־זֶה מַחְזִיר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לְתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל הַתַּנָּא הַחֲזָרַת נֶפֶשׁ לַגּוּף, כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס, שֶׁהַסּוּס טְפֵלָה לוֹ. וְזֶה מִתַּתָּאֵי – כִּי הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹרְמִים בְּלִמּוּדָם לְהַרְכִּיב נֶפֶשׁ הַתַּנָּא עַל סוּסוֹ, עַל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת וְכוּ׳. אֲבָל:

וְלָא יָכִיל לוֹ – שֶׁהַתַּנָּא לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל נְשִׁיקָתוֹ, כִּי נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנֵא, וְהַתַּנָּא בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ. וְאִם יִקָּשֶׁה לָךְ: אֵיךְ הוּא אֵינוֹ מַחֲזִיר תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לַלַּמְדָן לְמוּטָב, וְאַדְרַבָּא, שֶׁנִּתּוֹסֵף לוֹ גְּדֻלּוּת בְּיוֹתֵר, וְאֵיךְ בָּא זֶה, שֶׁמִּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתַּנָּא יָכוֹל הַלַּמְדָן לְהִכָּשֵׁל. וְתֵרֵץ עַל זֶה:

זִמְנָא חָדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא – כִּי לִפְעָמִים הַתַּנָּא נוֹפֵל לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יַמְשִׁיךְ לָעוֹלָם תַּרְתֵּי חִיוּתָא,

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִיוּת: חִיוּת רוּחָנִי – אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, וְחִיוּת גַּשְׁמִי – בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְהַתַּנָּא מֻחְמַת דְּבֵקוּתוֹ הָעֲצוּמָה בַּחִיוּת הָרוּחָנִי, אֵינוֹ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכָּל וָכֹל מֵחִיוּת הָרוּחָנִי, וּמֻחְמַת שֶׁהוּא נָפַל לִבְחִינַת הַלִּמּוּד [שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ] בִּשְׁבִיל חִיוּת גַּשְׁמִי.

קָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּור מֵהַאי לְהַאי – כְּמוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד עַל גֶּשֶׁר שֶׁל שַׁעֲוָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד, קוֹפֵץ עַל גֶּשֶׁר הַשֵּׁנִי, וּמֻחְמַת שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי שֶׁל שַׁעֲוָה, קוֹפֵץ עַל הָרִאשׁוֹנָה – קוֹפֵץ מֵהַאי לְהַאי. כֵּן הַתַּנָּא, עִקַּר לִמּוּדוֹ תָּמִיד לִשְׁמָהּ, וּמֻחְמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חִיוּת גַּשְׁמִי לָעוֹלָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ לִלְמוּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֲזַי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לִמּוּד בְּחִינַת לִשְׁמָהּ לְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמֻחְמַת קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ, שׁוֹוֵר וְקוֹפֵץ מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ לְלִשְׁמָהּ, כִּי זֹאת הַבְּחִינָה אֲצָלוֹ כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו. שׁוֹוֵר לְתוֹךְ לִשְׁמָהּ, וּמִלִּשְׁמָהּ, מֻחְמַת הֶכְרֵחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם, שׁוֹוֵר מֵהַגֶּשֶׁר הַזֹּאת, שֶׁהוּא אֲצָלוֹ עַכְשָׁו כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, וְשׁוֹוֵר מִזֶּה לָזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ בְּתוֹרָתוֹ בְּחִינַת: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הַתִּקּוּן לְכָל הַנַּ״ל.

וְנָקִיט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ – כִּי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינַת יַיִן, בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בְּחִינַת יֵין מַלְכוּת רָב (אסתר א), וּבְחִינַת בִּינָה – לִבָּא, שִׂמְחַת הַלֵּב, וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב, גַּם הוּא בְּחִינַת יַיִן.

וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי – שֶׁיִּמְשִׁיךְ קַו יָרֹק מֵהַאי, בִּבְחִינַת וַיֶּרֶק אֶת חֲנִיכָיו כַּנַּ״ל. וְזֶה חִבּוּק – שֶׁיְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָרְדִיפָה וְיִשְׂמַח בַּיִּסּוּרִין – עַל־יְדֵי־זֶה הַשְׁכִּינָה, שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִיא בִּבְחִינַת חִבּוּק, בִּבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, יֹרֶקֶת כַּחֲבַצֶּלֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַחִבּוּק בִּשְׂלֵמוּת. וְזֶה:

וְלָא נָטְפָא מִנַּיְהוּ לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה – הַיְנוּ, שֶׁהַשְׁכִּינָה יָשְׁבָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא: צַדִּיק עֶלְיוֹן – זֶה בְּחִינַת יַעֲלוּ שָׁמַיִם; יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק תַּחְתּוֹן, זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נִטְפוֹת מוֹר עֹבֵר כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי מַה נַּעֲשֵׂית בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נִטְפוֹת מוֹר עֹבֵר, עַל־יְדֵי הַחָכְמָה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וּשְׁמַע מַלְכוּתָא וּקְטָלֵהּ – הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁכִּיל וְיִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַנִּקְרָא מַלְכוּת־פֶּה, וַיִּשְׁכִּיל מִצִּרוּפָיו הַיּוֹצְאִים מִתַּלְמִיד־חָכָם שֵׂד יְהוּדִי, יִשְׁמַע וְיַשְׁכִּיל בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִים הַיּוֹצְאִים מִפֶּה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׂד יְהוּדִי, יִשְׁמַע תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה קָטַלֵהּ – כִּי עִקַּר חִיוּת שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַשֵּׁדִין אֵינָם אֶלָּא מִנִּיצוֹצֵי הַשְׁכִּינָה, כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֵינָהּ בִּשְׂלֵמוּת וְיֵשׁ לָהּ אֵיזֶה חִסָּרוֹן, אֲזַי יֵשׁ לָהֶם חִיוּת. כְּשֶׁמַּעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר בְּנִינָהּ, וּכְשֶׁנִּבְנֵית בִּשְׂלֵמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה וּקְטָלֵהּ לְשֵׂד יְהוּדִי:

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ: תְּהִלָּה לְדָוִד.

תְּהִלָּה לְשׁוֹן עֲרֵבוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה.

דָּוִד זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נוֹפֶלֶת וְנִתְעָרְבִּב לְצֵרוּפִים אֲחֵרִים כַּנַּ״ל –

אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ, הִתְרוֹמְמוּת שֶׁלָּהּ עַל־יְדֵי אֱלֹקַי, בְּחִינַת חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם (תהלים נב);

הַמֶּלֶךְ, לִבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שֶׁהַלֵּב בַּגֶּפֶשׁ כְּמֶלֶךְ בַּמִּלְחָמָה (ספר יצירה פ״ו).

וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ מַעֲלֶה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה לִבְחִינַת חָכְמָה כַּנַּ״ל, הַנִּקְרָא בָּרוּךְ, עַל שֵׁם רִבּוּי דִּבְרֵכָאן, כִּי הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה:

## תורה יג

**א** אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה וְכוּ׳: (תהלים פט)

א לְהַמְשִׁיךְ הַשְׂגָּחָה שְׁלֵמָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַד שֶׁיִּשַּׁבֵּר הָאָוַת מָמוֹן, וּשְׁבִירָתָהּ הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה,

כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פנחס דף רכד.): רוּחָא נָחֵת לְשַׁכָּךְ חֲמִימָא דִּלְבָּא, וְכַד נָחֵת רוּחָא, לְבָּא מְקַבֵּל לֵהּ בְּחֶדְוָה דְּנִגּוּנָא דִּלְיָנֵאי.

רוּחָא זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהִיא רוּחַ נְדִיבָה – עַל־יָדוֹ מְקֻרָּרִין חֲמִימוּת הָאָוַת מָמוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ע״ו:י״ג): יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים; שֶׁהָרוּחַ מְמַעֵט הָאָוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת.

נִגּוּנָא דִּלְיָנֵאי זֶה בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ אָץ לְהַעֲשִׁיר, כִּי הַנְּגִינָה זֶה הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פא): שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף. חֶדְוָה – זֶה שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ,

וְזֶה בְּחִינַת קְטֹרֶת, שֶׁמְּקַשֵּׁר חִמּוּם הַלֵּב עִם הָרוּחַ, וְזֶה (משלי כ״ז:ט׳): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב; וְזֶה בְּחִינַת (דברים ל״ג:י׳): יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת קְטֹרֶת הַנַּ״ל נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת (בראשית ג׳:י״ט): ״בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל״.

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, שֶׁאָזַי יִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ב׳:כ׳): בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ. וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד׳:כ׳): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳.

וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם – חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם; וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחֲרוֹן־אַף, בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳, וְנִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם, בִּבְחִינַת (תהילים י״ח:נ״א): וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ.

וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת, בִּבְחִינַת (שם ה): וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פנחס דף רכ:): וּימִינָא דָּא זְמִין לְמִבְנָא בֵּי־מַקְדְּשָׁא, כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ׳:

**ב** ב וְזֶה בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה; כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא מִשֶּׁה־מָשִׁיחַ*), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״א:כ״ב): עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם;

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מִשֶּׁה־מָשִׁיחַ, יוּכַל לְקַבֵּל תּוֹרָה, וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הֶאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיחוּדָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ׳ – אָבִיךָ דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְאִמֶּךָ דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל (זוהר יתרו פה. פנחס ריג.);

וְיִחוּדָם – עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְהֶחָכָם יָכוֹל לְקַח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת (שם יא): וּלְקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וְעַל־יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה: וַיֵּרֶד עֹז מִבְטֶחָה:

**ג** ג וְנֶפֶשׁ זֶה בְּחִינַת רָצוֹן,

שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַבָּאִים לַחֲכַם־הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן, וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ: וַיֵּרֶד עֹז מִבְטֶחָה, בִּבְחִינַת (יחזקאל א׳:י״ד): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב: רָצוֹא – בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, וָשׁוֹב – בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה.

וְזֶה שְׁמוּבָא בְּתִקּוּנֵי־זֹהַר (תיקון ע׳ דף קט.): רָצוֹא – דָּא נוּרִיאֵל, וָשׁוֹב – דָּא מְטַ״ט שַׂר הַפָּנִים. נוּרִיאֵ״ל דָּא נוּר דָּלוּק (זוהר בראשית כג: ובתיקונא שבעין) בַּחֲמִימוּת הָאָוַת מָמוֹן, וָשׁוֹב – דָּא מְטַ״ט שַׂר הַפָּנִים, דְּאִיהוּ רָשִׁים בְּשֵׁם מֹשֶׁה, דְּאִיהוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא רוּחַ אַפֵּינוּ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ הַחֲמִימוּת.

וְזֶה: שָׁכָּכָה – גִּימַטְרִיָּא מֹשֶׁה (זוהר בהר קיא: פנחס רלא.), שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב;

רָצוֹא דָּא רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, וָשׁוֹב דָּא מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה:

**ד** ד וְעַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַשְׂגָּחָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט״ן״ת״א׳ [טָעֲמִים, נְקוּדוֹת, תַּגִּין, אוֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת־עַיִן.

וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בִּבְרֵאשִׁית: תַּמָּן רֵאשִׁי, תַּמָּן בַּת (תיקוני זוהר דף יח:). רֵאשִׁי – אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם (שמות ו׳:י״ד), שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא; תַּמָּן בַּת – דָּא בַּת־עַיִן.

נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ״ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׂגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלֵינוּ, וְכָל אֶחָד, כְּפִי קֵרוּבוֹ אֶל הַתּוֹרָה, כֵּן הַשְׂגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו.

כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת, מֵחֲמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם.

אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁמַּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַכֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין,

כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה. וְזֶה (תהילים פ׳:ט״ו): שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה – שֶׁיָּשׁוּב הַבָּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז: וּרְאֵה; כִּי הָרְאִיָּה עַל־יְדֵי הֲשָׁבַת הַהַכָּטָה.

וְזֶה בְּחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב; וְהַחַיּוֹת – הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים, רָצוֹא – בִּבְחִינַת הַבָּטָה מֵעֵלָּא לְתַתָּא, וָשׁוֹב – בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ.

וְעַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת, וְעַל־יְדֵי זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו, וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיָּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו.

אֲבָל הָעַכּוּ״ם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׂגָּחָתוֹ, וְהַשְׂגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא הַשְׂגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ״ם בַּחֲצִי הָרְאוּת, בִּבְחִינַת רָצוֹא, וְעָלֵינוּ הַשְׂגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת:

ה וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמֶרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמֶרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם וַיֹּרֶד עַז מִבְּטָחָה, נִתְתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַמֶּרְכָּבוֹת.

כִּי יֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, וְכִסֵּא, וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא.

אַרְיֵה שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (שיר השירים ה׳:א׳): אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי; מוֹרִי זֶה בְּחִינַת מָרַת נֶפֶשׁ (שמואל־א א), בְּחִינַת (מלכים־ב ד): וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ; זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דְּבַר־תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגַם וּמָרָה לַנֶּפֶשׁ.

וְעַכְשָׁו כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֲכַם־הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וְהַחֲכַם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵט אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ״ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת אַרְיֵה – לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ; עִם בְּשָׂמִי – עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב.

וּבְחִינַת שׁוֹר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה הָאוֹר הַמְצֻחְצָח שֶׁנִּתּוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֵחֲמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה,

כִּי עִקַּר הָרָעָב – מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד:): וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִילְךָ אֶת הַמָּן – מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ, כִּי עִקַּר הַשָּׂבַע מֵחֲמַת הָאוֹר שֶׁיֵּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹ, כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלַךְ־נָפֶשׁ (קהלת ו׳:ט׳);

וּכְשֶׁמְּצַחְצֵחַ נַפְשׁוֹ בְּצַחְצָחוֹת הָאוֹר, אֲזַי: וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה מְלֵא טוֹב (תהילים ק״ז:ט׳), בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:י״א): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹר, לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת: מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלַךְ־נָפֶשׁ.

וְנָשֶׂר שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת עִבּוּר. וְזֶה בְּחִינַת נָשֶׂר – תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי (תהילים ק״ג:ה׳).

וְאָדָם שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (בראשית ב׳:ז׳): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה; כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסְכְּנִי וְעַתִּירִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בהקדמת הזוהר דף יג:): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – עַתִּירִי, כִּדְמוּתֵנוּ – מִסְכְּנִי.

וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ הַנְּפָשׁוֹת, אֲזַי הֵם בִּבְחִינַת אָדָם, נְפָשׁוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, בִּבְחִינַת מִסְכְּנִי וְעַתִּירִי.

וְאוֹפַנַּיִם הֵן הַגּוּפִין, כִּי עִקַּר פְּעֻלּוֹתֵיהֶן שֶׁל הַגּוּפִין אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיּוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מַרְאָה פְּעֻלּוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין לַגּוּף שׁוּם תְּנוּעָה עַצְמִיִּית, וְהַכֹּל עַל־יְדֵי כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ.

וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, הוּא נֶפֶשׁ הֶחָכָם שֶׁנִּתְכַּסָּה, בִּבְחִינַת (משלי ג׳:ט״ו): יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) מִפֹּהֲזֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים], כִּי מֵחֲמַת שֶׁנֶּפֶשׁ הֶחָכָם הוּא יָקָר, הוּא נִתְכַּסֶּה לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְכָל הַנְּפָשׁוֹת נַעֲשִׂין לִבּוּשִׁין אֲצִלָּהּ.

וְהָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא, הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶחָכָם, כִּי גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב (משלי י״ט:ב׳):

וְיֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בַּתּוֹרָה: אַרְיֵה שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֹז, וּמָה עֹז מֵאֲרִי (שופטים י״ד:י״ח). וְשׁוֹר שֶׁבַּתּוֹרָה, זֶה בְּחִינַת (משלי ח׳:ט״ז): בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ. וְנָשֶׂר שֶׁבַּתּוֹרָה, זֶה בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, בִּבְחִינַת: תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר. וְאָדָם שֶׁבַּתּוֹרָה, זֶה בְּחִינַת (במדבר י״ט:י״ד): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, וְיֵשׁ בָּהּ קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְכְּנִי וְעַתִּירִי;

וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה, הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק־יוֹמִין (פסחים קיט. ועי׳ זוהר בהעלותך קנב.), וְהֵם מְכַסִּים אֶת עַצְמָן בְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה. וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא

עַתִּיק־יוֹמִין, בִּבְחִינַת (דניאל ז׳:ט׳): וַעֲתִיק יוֹמִין יְתִב. וְאוֹפַנִּים שֶׁבַּתּוֹרָה, הֵן הֵן גּוּפֵי הֲלָכוֹת:

וְזֶה שֶׁמַּבִּיא בְּתַעֲנִית (דף כג:): מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי יוֹנָה:

כַּד הֲוָה אִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא, אָמַר: אֵזִיל וְאַיְתֵי בְּזוּזָא עִבּוּרָא. וַהֲוֵי קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי, בְּאַתְרָא צְנִיעָא, מִכְּסֵי שַׂקָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה – וְאָתֵי מִטְרָא.

כַּד הֲוָה מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא – הֵינוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ב:ב׳): יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי.

אָמַר, אֵזִיל וְאַיְתֵי בְּזוּזָא עִבּוּרָא – עִבּוּר זֶה בְּחִינַת ע״ב רי״ו; ע״ב הוּא שִׁכּוּךְ, רי״ו זֶה בְּחִינַת חֲמִימוּת. בְּזוּזָא זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, הֵינוּ דַּאֲזֵל לְשַׁכֵּךְ תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל.

וַהֲוֵה קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי – עַל־יְדֵי שֶׁשִּׁכֵּךְ תַּאֲוַת מָמוֹן זָכָה לְאַתְרָא עֲמִיקֵי, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (שבועות ו:), וְחֶסֶד הוּא אוֹר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ב:ט׳): יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ; וְעַל־יְדֵי הַחֶסֶד זָכָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, לִבְחִינַת שֶׂכֶל כַּנַּ״ל. וְזֶה:

אַתְרָא צְנִיעָא, שֶׁהוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַשֶּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״א:ב׳): וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה.

וַהֲוֵה מִכְּסֵי שַׂקָּא – זֶה בְּחִינַת לְקִיחַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ״ל, וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וּכְלָלְיוּת הַנְּפָשׁוֹת הֵם מְכֻנִּים בְּשֵׁם שַׂק, כִּי הֵם מִתְעַדְּנִים מִשַּׁקָּיָא דְּנַחֲלָא, בִּבְחִינַת: וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ, וְעַל־יְדֵי־זֶה:

וְאָתֵי מִטְרָא – שֶׁהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, בִּבְחִינַת: וַיֹּרֶד עֹז מִכְטֶחָה: ו

ו אַף צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד וְלַחְזֹר אַחַר חָכָם כָּזֶה, וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּזַכֶּה לִמְצֹא חָכָם כָּזֶה, שֶׁיְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וְיַעֲלֶה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עִמָּהֶם תּוֹרָה. כִּי גַּם הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת בְּשֵׂכֶל אֶחָד, כִּי הֵם שְׁנֵי שִׂכְלִיִּים: מַה שֶּׁמְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת הוּא שֵׂכֶל אֶחָד, וּמַה שֶּׁמַּעֲלֶה אוֹתָם וּמוֹרִיד עֹז מִכְטֶחָה הוּא שֵׂכֶל אַחֵר. וְזֶה בְּחִינַת שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וְשִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהַשִּׁנֵּי שִׁינִין הֵם הַשְּׁנֵי שִׂכְלִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלָת מְאָה פַּרְסֵי, וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלָת מְאָה פַּרְסֵי. זִמְנָא חָדָא הֲוֵי אָזְלִינַן בְּאוֹרְחָא, וּדְלִינַן גַּלָּא, עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכָבָא זוּטָא, דַּהֲוֵי כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיבָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא; וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי, הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַבְלָא. וְרָמְיָא לָהּ גַּלָּא קַלָּא לַחֲבֶרְתָּהּ וְאָמְרָה לָהּ: חֲבֶרְתִּי מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִית, וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחַרְבֵּהּ. אָמְרָה לָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, דַּאֲפִלּוּ כְּמֵלֹא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ נְאֻם ה׳ וְכוּ׳:

נְחוּתֵי יַמָּא, הֵינוּ מַמְשִׁיכֵי יַמָּא דְּאוֹרַיְתָא לְזֶה הָעוֹלָם.

בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלָת מְאָה פַּרְסֵי – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין הַנַּ״ל.

וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלָת מְאָה פַּרְסֵי – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין שְׁנֵיָה הַנַּ״ל

(הֵינוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הַשְּׂכָלִיִּים הַנַּ״ל, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל קִבּוּץ הַנְּפָשׁוֹת, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַעֲלָאַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵי הַשְּׂכָלִיִּים שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁהוּא חָכָם הָאֱמֶת הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי שִׁינִין כַּנַּ״ל). וְהַגַּלִּים הֵם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת צַהֲלֵי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, שֶׁהִיא בַּת אֲבָהָן (כמו שדרשו רז״ל סנהדרין צד:):

בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא – אֵלּוּ הַחֲכָמִים שֶׁהֵם בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא, הֵינוּ מְחַבְּרִים כָּל הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם.

תְּלָת מְאָה פַּרְסֵי – שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁין אַחַת.

וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלָת מְאָה פַּרְסֵי – הֵינוּ לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת, זֶה בְּחִינַת שִׁין אַחֶרֶת.

זִמְנָא חָדָא אַזְלִינַן בְּאוֹרְחָא – הֵינוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנָסִנוּ לְעוֹרֶר זִווּג, הַנִּקְרָא אֹרַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי.

וּדְלִינַן גַּלָּא – הֵינוּ שֶׁדִּלִּינַן הַנְּפָשׁוֹת לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: עִיר גְּבוֹרִים עָלָה חָכָם.

עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא – הֵינוּ שֶׁגָּרְמָנוּ זִווּג עִלָּאָה. מְרַבַּעְתָּא זֶה בְּחִינַת זִווּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָרְחִי וְרִבְעִי. שְׁכִינְתָּא נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִווּג כּוֹכָבָא זוּטָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצא.): אִתְעֲבִידַת נְקֻדָּה זְעִירָא מִגּוֹ רְחִימְתָּא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ, עַיִן שָׁם.

וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיבָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא – כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פנחס דף רמט:): הַאי חַיָּה כַּד אִתְעַבְּרָא, אִסְתְּתִמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא, עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשַׁךְ בְּעֶרְיָתָא, כְּדֵין אִתְפְּתְחַת וְנָפֵק מִנָּהּ דְּמָא, וְהִיא שָׁתִית לְדָמָא. וְזֶה בְּחִינַת בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, הֵינוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל, דְּנָפֵק מִנָּהּ מֻחֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזְּרֵע. בִּזְרָא – פְּרֵשׁ רַשׁ״י: בֵּית זֶרַע. וְאַחַר־כָּךְ אוֹלִידַת, וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁאָר חַיָּתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים, עַשָּׂרָה לְכָל סְטַר, כַּמּוּבָא שָׁם (בזוהר הנ״ל), וְזֶה בְּחִינַת אַרְבְּעִין אַרְבְּעִין גְּרִיבָא, בְּחִינַת אַרְבְּעִין חַיָּתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה:

וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַבְלָא – כִּי: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ׳ (קהלת ח׳:י״ד); וְעַל־יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ, שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ. וְאִי דְּלֵינַן הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי הֲוָה מַקְלִינַן, לְשׁוֹן קוֹלָא; מֵהַבְלָא, מֵהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא

הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם.

וְרַמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבֶרְתָּהּ: חֲבֶרְתִּי, מִי שַׁבְקִית מִידֵּי בְּעָלְמָא דְּלָא שְׁטַפְתֵּיהּ, וְנֵיתֵי אֲנָא וְנִסְחַרְבֵּהּ — הַיְינוּ, כְּשֶׁאַתַּרְכָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתָּ אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדַיִן הִיא מוּשֶׁלֶת עָלֶיךָ וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ.

וְנֵיתֵי אֲנָא וְנִסְחַרְבֵּהּ — הַיְינוּ אֲסַיַּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ. וְהֵשִׁיב לוֹ:

פּוּק חֲזֵי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ״ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל,

דַּאֲפִלּוּ כְּמִלְּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר — פָּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: אֲפִלּוּ כְּמִלְּא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכְלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל; פָּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי מִדָּה בָּעוֹלָם שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ — תֵּדַע חֲבֶרְתִּי, שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כְּמִלְּא חוּט,

וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי לֵית דְּעָבַר — הַיְינוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ״ל; וְאַף־עַל־פִּי־כֵן,

פּוּק חֲזֵי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, הַיְינוּ כַּמָּה הֶחָכָם, שֶׁכָּל כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר:

**ז** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אַשְׁרֵי הָעָם — זֶה בְּחִינַת הַשְׁגָּחָה,

יְדֵעֵי תְרוּעָה — זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ט:ד׳): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ.

ה׳ — זֶה בְּחִינַת חֲיָיוֹת, בְּחִינַת חֲסָדִים.

בְּאוֹר פָּנֶיךָ — זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח׳:א׳): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו.

יְהַלֵּכוּן — אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת מְהַלֵּךְ־נֶפֶשׁ.

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב־יַד רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, אַף מָצָאתִי רַק קְצֵה הַנִּיר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחָסֵר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן, וְזֶהוּ:)

הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה, טַנְתָּ״א כַּנַּ״ל, כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו, זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת לִקַּח נְפָשׁוֹת חָכָם כַּנַּ״ל; כִּי פִּי ה׳ דִּבֶּר — כָּל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רוּחַ נְדִיבָה כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא פִּי ה׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל: בְּפִיךָ זוֹ צְדָקָה (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ זַ״ל).

וּמוּבָן הַדָּבָר, שֶׁמֵּבִיא הַמִּקְרָא: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה׳ וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה׳ דִּבֶּר; וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַּ״ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַף בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסֵר פֵּרוּשׁ רֵישֵׁהּ דִּקְרָא:

## תורה יד

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶא וְכוּ׳ (תהלים פא).

א לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם בָּעוֹלָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְינוּ לַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ח:נ״ח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:

**ב** ב וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, וְתוֹרַת חֶסֶד — אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל־מְנָת לְלַמְּדָהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.): בְּשַׁעֲתָא דִּשְׁאַר עַכּוּ״ם אָתְיַן וְאוֹדָן לְקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עֵלָּא וְתַתָּא, כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר יִתְרוֹ: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה׳ מִכָּל הָאֱלֹהִים, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא.

נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לְקְדֻשָּׁה מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הֵן גֵּרִים שֶׁמְּגַיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים — זֶהוּ כְּבוֹדוֹ:

וְעַכְשָׁו הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ״ם, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים, וְלֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ מִבֵּין הַחשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ׳:ה׳): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה׳ וְכוּ׳, כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה׳ (שם ב). וְכָבוֹד נִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מ״ג:ב׳): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ:

**ג** ג וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה׳:ט״ז): יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה. וְזֶהוּ (ירמיהו ט״ו:י״ט): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״מ פה.): אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ; כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא יָקָר, הַיְינוּ כָּבוֹד, מִזּוֹלֵל — מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא.

וְזֶה (תהילים קי״ג:ד׳): רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה׳; הַיְנוּ כְּשֶׁהַעֲכּוּ״ם מוֹדֶן וּמְשַׁבְּחִין לֵהּ, אֲזַי: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ – אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחשֶׁךְ.

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהִתְעוֹרְרוּת הַתְּשׁוּבָה, הֵן לְרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הֵן לַגֵּרִים, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁמְּאִירִין לָהֶם אֶל מָקוֹם שֶׁהֵם שָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יָפוּצוּ וְכוּ׳ חוּצָה, חוּצָה דַיְקָא, כִּי הַתּוֹרָה הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת, וְיֵשׁ לְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה בְּמַחֲשָׁבָה דְּקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כִּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה תְּחִלָּה (ב״ר פרשה א).

וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאִים נְשָׁמוֹת גֵּרִים, וּכְשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וּמִתְנוֹצְצִים זֶה לָזֶה, זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, שֶׁזֶּה מְקַבֵּל הֶאָרָה מִזֶּה, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג שֶׁל הִתְנוֹצְצוּת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה נִבְרָאִים נְשָׁמוֹת גֵּרִים.

גַּם הַפּוֹשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשָּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו (כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל, נִמְצָא שֶׁשָּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל־כָּל־פָּנִים עָלָיו עֲדַיִן, מֵאַחַר שֶׁנִּקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל), אַף־עַל־פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא (סנהדרין מד.); יֵשׁ לוֹ אֲחִיזָה וְשֹׁרֶשׁ בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה, וְעַל־יְדֵי הַהִתְנוֹצְצוּת הִתְנוֹצֵץ גַּם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ בֵּין שְׁאָר הַשָּׁרָשִׁים, וּמַגִּיעַ הֶאָרָה לְזֶה הַפּוֹשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הֶאָרָה הַזֹּאת חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה:

ד וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים פא.): מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין בְּנֵיהֶם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים – מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה; שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם, וּבִפְרָט תַּלְמִיד־חָכָם, לְבָרֵךְ וּלְהָאִיר בִּלְמוּד תּוֹרָתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, הַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם שָׁרְשֵׁנוּ.

נִמְצָא, כְּשֶׁמֵּבִיא הֶאָרָה וּבְרָכָה לְתוֹךְ תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְעַל־יָדוֹ מִתְנוֹצְצִין וּמִתְבָּרְכִין הַנְּשָׁמוֹת, נִמְצָא כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, בְּוַדַּאי הוּא מַמְשִׁיךְ נְשָׁמָה בְּהִירָה וְזַכָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה גַּם בְּנוֹ יִהְיֶה תַּלְמִיד־חָכָם;

אֲבָל כְּשֶׁאֵין מֵאִיר וּמְבָרֵךְ אֶת הַתְּחִלָּה עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ, אָז כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, הַנְּשָׁמָה הִיא בִּבְחִינַת (שיר השירים ה׳:ב׳): אֲנִי יְשֵׁנָה, וְאִינָהּ מְאִירָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא יִהְיֶה בְּנוֹ תַּלְמִיד־חָכָם, וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, הַיְנוּ שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה:

ה וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לְתוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד): וּמִמְּדָבָר מַתָּנָה – שֶׁיִּשְׁתַּבֵּר גַּאֲוָתוֹ מֵאֲרַבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, וְלִפְנֵי בְּנֵי־אָדָם כְּעֶרְכּוֹ, וְלִפְנֵי קְטַנִּים מִמֶּנּוּ, וְלִפְעָמִים, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ קָטָן שֶׁבִּקְטַנִּים, וְצָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּנֶגֶד מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וּיְדַמֶּה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמַּדְרֵגָתוֹ, בִּבְחִינַת (שמות ט״ז:כ״ט): שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה:

לְדִידִי חָזֵי לִי הַאי אוּרְזִילָא בַּר־יוֹמָא, דַּהֲוֵי כְּהַר־תָּבוֹר. וְהַר־תָּבוֹר כַּמָּה הֲוֵי, אַרְבָּעָה פַּרְסֵי. וּבֵי מַשְׁכָּא דְּצַוָּארֵהּ תְּלָתָא פַּרְסֵי, וּבֵי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא. וּרְמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לְיַרְדְּנָא.

אוּרְזִילָא בַּר־יוֹמָא – הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, שֶׁהוּא בָּעַכּוּ״ם, בְּזִלּוּתָא. וְזֶה: אוּר זִילָא. אוּר הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא בַּר־יוֹמָא – כִּי לֹא יִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד אֶלָּא בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ, וּכְתִיב בֵּהּ: אֵימָתַי יָבוֹא מַר – הַיּוֹם; הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ (כמשארז״ל סנהדרין צח.); וּבְכָל יוֹם מוּכָן הַכָּבוֹד לָצֵאת מִזִּילוּתָא.

וְהַוָּה כְּהַר־תָּבוֹר – שֶׁרָאָה שֶׁהַעֲלָאַת הַכָּבוֹד תָּלוּי בָּזֶה שֶׁאָדָם מְשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ; כְּפִי הִשְׁתַּבְּרוּת גַּאֲוָתוֹ, כֵּן הוּא הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד, כִּי כְּבוֹדוֹ נִתְעַלֶּה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה. וְזֶה: הַר תָּבוֹר – הַר לְשׁוֹן גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל׳:ח׳): הֶעֱמַדְתָּ לְהַרְרִי עֹז, וְתָבוֹר לְשׁוֹן שְׁבִירָה.

וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הֲוֵי אַרְבַּע פַּרְסֵי – הַיְנוּ אַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת הַנַּ״ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְטִין לִפְנֵי צַדִּיקִים, בֵּינוֹנִים, רְשָׁעִים, וְלִפְנֵי מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וְשֶׁיְּדַמֶּה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ לֹא בָּא עֲדַיִן לִפְנֵי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא בָּהּ. וְזֶה: הַר־תָּבוֹר אַרְבַּע פַּרְסֵי – שֶׁשְּׁבִירַת הַגַּדְלוּת הֵם בְּאַרְבַּע בְּחִינוֹת הַנַּ״ל.

וּמַשְׁכָּא דְּצַוָּארֵהּ תְּלָתָא פַּרְסֵי – זֶה בְּחִינַת הַדְּבָרִים שֶׁדָּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ט׳:כ״ב): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְכוּ׳, וְהֵם שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: חָכָם, גִּבּוֹר, עָשִׁיר. וְהַגַּדְלוּת נִקְרָא מַשְׁכָּא דְּצַוָּארָא, בִּבְחִינַת (תהילים ע״ה:ו׳): תְּדַבְּרוּ בְצַוָּאר עָתָק.

וּמַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא – זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, הַנַּעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה. מַרְבַּעְתָּא – לְשׁוֹן זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי; וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַזֶּה נַעֲשֶׂה פַּרְסָא וּפַלְגָּא; פַּרְסָא, זֶה רֶמֶז עַל הַמְשָׁכַת הַנְּשָׁמוֹת לִבְנֵיהֶם, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה; וְהִתְנוֹצְצוּת שֶׁהַנְּשָׁמוֹת מִתְנוֹצְצִין וּמְאִירִין וּמְעוֹרְרִין אֶת הַפּוֹשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה וּמוֹלִידִין נִשְׁמוֹת גֵּרִים, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּלְגָּא,

כִּי עֲדַיִן רְחוֹקִים מֵהַקְּדֻשָּׁה מְאֹד וְיָכוֹל לִהְיוֹת לָהֶם מְנִיעוֹת רַבּוֹת, וְצָרִיךְ לָהֶם יְגִיעוֹת רַבּוֹת כְּדֵי לְהַפְשִׁיט מֵהֶם הַבְּגָדִים צוֹאִים שֶׁהִלְבִּישׁוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ג׳:ד׳): הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים; כִּי אֵלּוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים הֵם מוֹנְעִים אוֹתָם מִלַּחֲזֹר לְקָדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהֵם מַפְסִיקִים כְּמוֹ נָהָר הַמַּפְסִיק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲלֹךְ דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַנָּהָר, וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים. וְזֶה:

רָמָא כּוּפְתָּא וְסַכְרָא לְיַרְדְּנָא – עַל־יְדֵי שֶׁמַּפְשִׁיטִין וּמַשְׁלִיכִין מֵעֲלֵיהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, נִתְבַּטְּלִים כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַמְּסַכִּים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה:

וְסַכְרָא לְיַרְדְּנָא – כִּי הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק בֵּין קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְחוּץ־לָאָרֶץ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ מֵהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כְּדֵי לְהָסִיר הַמַּפְסִיקִים וְהַמּוֹנְעִים וְהַמְּסַכִּים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. אֲבָל, אִלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַמְשִׁיכִין לִבְנֵיהֶם כַּנַּ״ל, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה, כִּי אֵין לָהֶם מְסַכִּים הַמַּבְדִּילִים.

וְזֶה: וְכִבַּדְתּוֹ – כַּבְּדֵהוּ בְּכִסּוּת נָקִי, (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: וְלִקְדֹּשׁ ה׳ מְכוּבָּד וְכוּ׳). כְּסוּת נָקִי – הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל, לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נְשָׁמוֹת הַגֵּרִים.

וְגֵרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גֵּר־צֶדֶק (כמובא בהקדמת הזוהר דף ו). וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.): כְּסוּת נָקִי דָּא כַּנְפֵי מִצְוָה, הַיְנוּ שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, בִּבְחִינוֹת (תהילים קי״ט:קע״ב): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. וְזֶהוּ: וְכִבַּדְתּוֹ; שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיַּכְנִיס גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ״ל:

ו ו וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לְיַדֵּעַ הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה. לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי־הַשֵּׁם, כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שָׁם שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (שם טו): וְאֶת יִרְאֵי ה׳ יְכַבֵּד. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה׳, וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה׳:

ז ז וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה׳ בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; וְשָׁם עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ט:י״ג): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי:

ח ח כְּשֶׁמַּחֲזִיר הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ״ל, וְאָז נִשְׁלָם פְּגִמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם.

וְיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם: יֵשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לח): אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי; וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף עט.): בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו.

כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי לא): אִשָּׁה יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל, כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קֻרְבָּן*), וּבְקָרְבָּן כְּתִיב בֵּהּ (ויקרא כא): כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב; וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה (שמואל־א א): וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ״ל,

וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא קָרְבָּן, עַל שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן:

ט ט וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר־בַּר־חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא וְאַחֲוִי לָךְ הֵיכִי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעַ בַּהֲדֵדֵי. אֲזַלִי וַחֲזָאִי, דְּעָבִיד כְּווֹי כַּווֹי. שַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתֵּיהּ בְּכַוָּתָא דִּרְקִיעָא. בַּהֲדֵי דְּמִצַלֵּינָא בָּעוּתָא וְלָא אַשְׁכְּחִיתֵהּ. אָמְרִי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא. אָמַר לִי: גַּלַּגְלָא דִּרְקִיעַ הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא, וּמַשְׁכַּח לֵהּ:

דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו. אַרְעָא זֶה בְּחִינַת גּוּף, רְקִיעָא זֶה בְּחִינַת נְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נ): יִקְרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זֶה הַנְּשָׁמָה; וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (סנהדרין צא:).

וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה: עֲבִידִי כַּווֹי – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה תְּפִלָּה, כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (דניאל ו): וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ.

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתֵּיהּ בְּכַוָּתָא דִּרְקִיעַ – סַלְתָּא זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ (יומא עד:),

הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מֵעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אִלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפָרְשִׁים בַּתְּפִלָּה שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן רְפָאֵינוּ וּבָרֵךְ עָלֵינוּ וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר־בַּר־חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנֵסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה:

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתֵּיהּ בְּכַוָּתָא דִּרְקִיעַ – שֶׁשָּׁקַל לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחְתֵּהּ בִּתְפִלָּה, הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ, כִּי מְמֵילָא כְּשֶׁנִּתְקַן שָׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקַן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת.

וְעַד דְּמִצַלֵּינָא בָּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחָהּ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת.

אָמַר: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא, שְׁגוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ:

גַּלְגַּלָּא דְּרָקִיעַ דְּהַדְרָא – הֲיִנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין, הֵיא הַגּוֹרֶמֶת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת (תענית כה.): אִי בָּעִית דְּאִחְרוּב עָלְמָא, וְאֶפְשָׁר דְּאִיבְּרִית בְּשַׁעֲתָא דְּמְזוֹנָא:

וְזֶה (בראשית ו): קִנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה. אֵיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב״ר פרשה לא): מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְצֹרָע, אַף תֵּבָתְךָ מְטַהַרְתְּךָ. הַמְצֹרָע, זֶה: נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף (משלי טז), וּמַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: בָּדָד יֵשֵׁב (ערכין טז.), וְקִנִּים מְטַהֲרִים אוֹתוֹ; אַף תֵּבָתְךָ, הֵיְנוּ תִּבַּת הַתְּפִלָּה, מְתַקֶּנֶת אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְעוֹשָׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁמְּסַיְּמִין הַתְּפִלָּה בְּשָׁלוֹם:

**י** י וְזֶה פֵּרוּשׁ

תִּקְעוּ – לְשׁוֹן שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ב:כ״ג): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן.

בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר – בְּהִתְפָּאֲרוּת חָדָשׁ, הֵיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה.

בַּכֶּסֶא – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד; וְכֶסֶא לְשׁוֹן הִתְכַּסְיָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: ״דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ״, שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכַסֶּה מֵעֵין כֹּל.

לְיוֹם – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּיִת, כִּי יוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ה׳): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם, וְאוֹר הוּא שָׁלוֹם בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כג:): נֵר־שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, כִּי שָׁלוֹם בַּיִת קוֹדֵם.

חַגֵּנוּ – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת עֲכוּ״ם לְמוֹעֲדִים, לוֹמַר: כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעָדוֹת, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים. נִמְצָא, שְׁמִירַת הַמּוֹעֵד זֶה בְּחִינַת עֲבוֹדָה תַּמָּה, וְאֵין עֲבוֹדָה אֶלָּא תְּפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה יָבוֹא לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי כַּנַּ״ל. נִמְצָא, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הֵיְנוּ לַיִּרְאָה, וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה הוּא זוֹכֶה לְשָׁלוֹם־בַּיִת, וְעַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת הוּא זוֹכֶה לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה הוּא זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי:

**יא** יא זֹאת הַתּוֹרָה שַׂיָּךְ עַל פְּסוּקִים אֵלּוּ (תהילים קמ״ה:ט׳): טוֹב ה׳ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְכוּ׳.

טוֹב ה׳ לַכֹּל – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁמַּאֲמִין בַּה׳, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לַכֹּל – הֵן לִרְפוּאָה, הֵן לְפַרְנָסָה, הֵן לְכָל הַדְּבָרִים. כְּשֶׁמַּאֲמִין כָּךְ, בְּוַדַּאי יִהְיֶה עִקַּר הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּתַר קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְלֹא יִרְדֹּף אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת; כִּי מִי שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁצָּרִיךְ לִרְפוּאָה, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר עֲשָׂבִים רַבִּים, וְלִפְעָמִים אֵלּוּ עֲשָׂבִים הַצְּרִיכִים לוֹ אֵינָם בַּנִּמְצָא בִּמְדִינָתוֹ, וְהָעֲשָׂבִים הַנִּמְצָאִים אֵינָם טוֹבִים לְמַכָּתוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לְכָל הַמַּכּוֹת לְרַפְּאוֹתָם, וְהוּא בַּנִּמְצָא תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד׳:ז׳): מִי כַּה׳ אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו.

וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי. וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו; הֵיְנוּ שֶׁרַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתְמַשֵּׁךְ עַל כָּל הַבְּרוּאִים, וְכָל הַבְּרוּאִים יְרַחֲמוּ אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, וְיִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ו׳): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ׳, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ, כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ.

וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִתְפִלָּה – עַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת יְהֵא שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, בֵּין גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶה: יוֹדוּךָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ. מַעֲשֶׂיךָ זֶה בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת גּוּף;

וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה – חֲסִידֶיךָ זֶה בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״א:י״ז): גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד.

וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק, אֵיךְ יִזְכֶּה לְשָׁלוֹם־בַּיִת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה, הַנִּקְרָאִים גְּבוּרוֹת. וְזֶהוּ: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ – שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ וְיִתְעַלֶּה לְשָׁרְשׁוֹ; וְזֶהוּ: וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ. וּגְבוּרָה זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): וֶאֱלֹקִים עָשָׂה שֶׁיִּירְאוּ מִלְפָנָיו – אֵלּוּ רָעָמִים, וּכְתִיב (איוב כ״ו:י״ד): וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן: (מִסִּימָן יב עַד כָּאן – לְשׁוֹנוֹ זַ״ל)

**יב** יב וְזֶה בְּחִינַת מִצְוַת נֵר־חֲנֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת. כִּי הַדְלָקַת הַנֵּר הוּא בְּחִינַת הָאָרַת הַכָּבוֹד, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן מִצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת – דָּא פִּתְחָא עִלָּאָה, בְּחִינַת יִרְאָה, הֵיְנוּ לְהַחֲזִיר הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהֵיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ״ל.

וְאִימָתַי עוֹלֶה הַכָּבוֹד, כְּשֶׁמַּחֲזִירִין בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁזְּמַן הַדְלָקַת נֵר־חֲנֻכָּה, שֶׁהוּא הָאָרַת הַכָּבוֹד, הוּא מִשְּׁעַת יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים, עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (שבת כא: ובשו״ע סי׳ תרעב). יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים זֶה בְּחִינַת (דניאל י״ב:ג׳): מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים; דְּהֵיְנוּ שֶׁהֵם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר הַכָּבוֹד וְחוֹזֵר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (הַשּׁוּק הוּא מְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים). רֶגֶל זֶה בְּחִינַת: נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף הַנַּ״ל, דְּהֵיְנוּ בַּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרָע וּמַחֲלֹקֶת, הַהוֹלְכִים וּמְרַגְּלִים וּמְדַבְּרִים רְכִילוּת וְלָשׁוֹן הָרָע וְעוֹשִׂין מְרִיבָה וּמַחֲלֹקֶת בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בְּחִינַת (תהילים ט״ו:ג׳): לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ.

וְזֶהוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר וּלְהַדְלִיק נֵר־חֲנֻכָּה סָמוּךְ לַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר הַכָּבוֹד וּלְהַחֲזִירוֹ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְשָׁלוֹם וְיבַטֵּל וְיכַלֶּה ה״נִּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף״. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁיִּתְבַּטֵּל בַּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, אֲשֶׁר רָגַל עַל לְשׁוֹנָם, וְיִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּעוֹלָם:

וְעַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וַאֲזַי כְּשֶׁזּוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, אֲזַי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הָעוֹלָם, כִּי כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם הוּא מֵהֶעְדֵּר הַשָּׁלוֹם, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה שָׁוֶה, כִּי זֶה רוֹצֶה לִמְכֹּר וְזֶה רוֹצֶה לִקְנוֹת, וְאִם הָיָה רְצוֹנָם שָׁוֶה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוּם מַשָּׂא וּמַתָּן.

נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן וְהַסְּחוֹרוֹת הוּא רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקוֹת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בֵּין הָרְצוֹנוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית י״ג:ז׳): וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה לוֹט, וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. כְּנַעֲנִי, בְּחִינַת סוֹחֵר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י עַל פָּסוּק (הושע י״ב:ח׳): כְּנַעַן בְּיָדוֹ וְכוּ׳, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת רִיב וּמַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת: וַיְהִי רִיב וְכוּ׳, עַל־יְדֵי־זֶה: וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ – עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ סוֹחֲרִים וּמַשָּׂא וּמַתָּן בָּעוֹלָם;

אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׁלוֹם הַמֻּפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי; אֲזַי יִתְבַּטֵּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י״ד:כ״א): וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית ה׳ צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן בְּחִינַת: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ שֶׁמִּצְוָה לְהַדְלִיק נֵר־חֲנֻכָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר שׁוּם רֶגֶל בַּשּׁוּק, כִּי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ״ל:

**יג** יג שַׁיָּךְ לְעֵיל:

לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה׳, כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בְּגָלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, כֵּן הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה׳, וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה׳ וְכוּ׳,

וְעַל־יְדֵי זֶה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לְיִרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, כַּמְבֹאָר לְעֵיל הֵיטֵב.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם, אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ; כִּי הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם וּמְזַלְזֵל יִרְאֵי ה׳, נִמְצָא שֶׁפּוֹגֵם בַּכָּבוֹד, וְאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה, וַאֲזַי אֵין זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, וְעַל כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ,

כִּי כָּל הַחוֹלַאַת בָּאִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת הֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, וְהַיְסוֹדוֹת מִתְגַּבְּרִין זֶה עַל זֶה וְאֵין מִתְנַהֲגִים בְּשָׁלוֹם, בְּמֶזֶג הַשָּׁוֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא חוֹלַאַת, כַּיָּדוּעַ.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְּבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם וּפוֹגֵם בַּשָּׁלוֹם, עַל כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה – עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה׳ וּרְפָאתִיו (ישעיהו נ״ז:י״ט):

גַּם בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַנַּ״ל הִזְכִּיר רַבֵּנוּ ז״ל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה (שבת כא: ובשו״ע סי׳ תר״ע), וְאֵינִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בּוֹ. (וְהַנִּרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, כִּי הַהֶסְפֵּד הוּא בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן הִסְתַּלְקוּת הַכָּבוֹד, שֶׁנִּפְגַּם עַל־יְדֵי הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁהָיָה מַצְדִּיק אֶת הָרַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הָאֲרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֶסְפֵּדָא יְקָרָא דְּחַיֵּי אוֹ יְקָרָא דְּשָׁכְבֵי (סנהדרין מו:). וְעַל כֵּן בַּחֲנֻכָּה אֵין מַסְפִּידִין בּוֹ, כִּי אָז מֵאִיר הַכָּבוֹד עַל־יְדֵי נֵר־חֲנֻכָּה כַּנַּ״ל).

לְעֵיל:

וְזֶהוּ: וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה (משלי ט״ו:ל״ג); כִּי עַל־יְדֵי עֲנָוָה זוֹכִין לְכָבוֹד, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעִקַּר הִתְעַלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים וּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה שֶׁעוֹשִׂין, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד וְכוּ׳, וְלַתּוֹרָה אֵי אֶפְשָׁר לְזוֹכוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְכוּ׳, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד דְּקְדֻשָּׁה, כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה, וְזֶהוּ: וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה כַּנַּ״ל: יְסוֹד הָעֲנָוָה – חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: לְהַחֲזִיר כָּבוֹד לַיִּרְאָה, וְיִרְאָה אֶל הַלֵּב, וְשָׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְשָׁלוֹם הַפְּרָטִי: לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כַּנַּ״ל – הוּא תִּקּוּן קֶרִי, אַתְוָן דְּדִין כְּאַתְוָן דְּדִין:

## תורה טו

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְכוּ׳: (שמות י״ט:ו׳)

א מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הַיְנוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ:

**ב** ב וּבְמֶה מַעֲלִין אֶת הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ, וְאֶרֶץ הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עו): אֶרֶץ יָרְאָה; הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט אֶת כָּל עַמֶּקָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט; הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט וְיָדִין בְּעַצְמוֹ כָּל עַמֶּקָיו,

וּבָזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים, וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַף יִרְאַת ה׳, וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִין

וְשׁוֹפְטִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כִּי אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (מ״ר שופטים פ׳ ה), וּכְשֶׁשּׁוֹפְטִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵלָּא, אֲזַי הַדִּין נִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט כָּתוּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): ׳לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ׳ — אֲזַי ׳הַכֹּל עֲבָדֶיךָ׳ לַעֲשׂוֹת דִּין בְּזֶה הָאָדָם;

אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, וְאֵין הַיְרָאָה מִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעוֹרֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְשָׁם דָּרֵךְ — מִי שֶׁשָּׁם אָרְחוֹתָיו (כשדרז״ל סוטה ה:), הַיְנוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אָרְחוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״א:א׳): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים — עַל־יְדֵי־זֶה: אַרְאֶנּוּ בִּישׁוּעַ אֱלֹקִים; זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא; הַיְנוּ בְּחִינַת יִרְאָה עוֹלָה מֵהַקִּלְקָפָה וּמֵהָאֻמּוֹת עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כִּי מִתְּחִלָּה הָיְתָה נִתְלַבֵּשׁ בַּקִּלְקָפָה. וְזֶהוּ שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד אֶת עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה דָּבָר — מִשּׁוֹר אוֹ מִגַּנָּבִים וּשְׁאָר פְּחָדִים — זֶה הוּא שֶׁהַיְרָאָה נִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הַדָּבָר, כִּי אִם לֹא הָיָה נִתְלַבֵּשׁ הַיְרָאָה בְּזֶה הַדָּבָר, לֹא הָיָה כֹּחַ בְּזֶה הַדָּבָר לְהַפְחִיד אֶת הָאָדָם:

**ג** ג וְשֹׁרֶשׁ הַיְרָאָה הוּא דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ״עֵץ־הַחַיִּים״, שֶׁמַּנְצֵפַ״ךְ הוּא בְּדַעַת דִּזְעֵיר־אַנְפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב׳:ה׳): אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳ וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא. וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ט:ג׳): וְלֹא נָתַן לָכֶם לֵב לָדַעַת. גַּם שָׁם עִקַּר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע מִמִּי יִתְיָרֵא, הַיְנוּ לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת.

**ד** ד וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְבְחִינַת דַּעַת, זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:י״ב): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה — שֶׁשְּׁכוּנַת הַתּוֹרָה אֵצֶל בַּר־דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ב׳:כ״א): קַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא ״יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין״.

אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה: יֵשׁ בְּחִינַת נִגְלֶה וּבְחִינַת נִסְתָּר. אֲבָל לִבְחִינַת נִסְתָּר אֵינוֹ זוֹכֶה אֶלָּא לְעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל בְּזֶה הָעוֹלָם זוֹכֶה לִבְחִינַת נִסְתָּר עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירַת־נֶפֶשׁ, וְלִתְפִלָּה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלֶה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלֶה הִיא בְּחִינַת סִינַי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סד.): סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, הֵי מִנַּיְהוּ עָדִיף, וְהֵשִׁיבוּ: סִינַי עָדִיף, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטְּיָא; וְהַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה הַכֹּל צְרִיכִין לָהּ, אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר זְעִירִין אִנּוּן דִּצְרִיכִין לָהּ.

וּבְחִינַת סִינַי הוּא בְּחִינַת שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ה.), שֶׁהִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הֶהָרִים, וְלֹא נָתַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר־סִינַי. וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (שם ה:), שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפֵל אֵין נִמְאֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״א:י״ט): לֵב נִשְׁבָּר וְכוּ׳. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּמְסִירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל, וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלֶּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל וְאֵין נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל:

**ה** ה וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָא, דַּהֲווֹי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲווֹי, שִׁתִּין בָּתֵּי. אֲתָא תַּנּוּרָא בְּלַעָהּ. אֲתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ לְתַנּוּרָא, וּסְלִיק יְתֵב בְּאֵילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאֵילָנָא. אָמַר רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲווֹי הָתָם לָא הֵימְנֵהּ:

אַקְרוּקְתָא — פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: צְפַרְדֵּעַ, וְזֶה בְּחִינַת עֲלִיַּת הַיְרָאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הַיְנוּ דַּעַת, כִּי צְפַרְדֵּעַ הִיא מִלָּה מֻרְכֶּבֶת: צִפּוֹר דְּעָה (תנא דבי אליהו רבה פ״ז ובכוונות ההגדה), וְצִפּוֹר הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ד:ט״ז): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת שָׁמָעְנוּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ס): מִי אֵלֶּה — אוֹתִיּוֹת אֱלֹקִים — כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכוּ׳; וְדֵעָה הִיא שֹׁרֶשׁ הַיְרָאָה.

וַדַּמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא — לְשׁוֹן (שם נח): קֹרֵא בְגָרוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה, כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הַיְרָאָה לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה.

וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲווֹי, שִׁתִּין בָּתֵּי — זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה כְּדַאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: שִׁתִּין בָּתֵּי — זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ו׳:ח׳): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם; וּבָתֵּי — לְשׁוֹן בָּתֵּי מַלְכוּת.

וְזֶה (שם ב): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת — כְּמוֹ שֶׁמְּשִׁימִין אֲשִׁישׁוֹת כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל, כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל־יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גָּזַר חַסְדּוֹ לְסַמֵּךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ. וְזֶה לְשׁוֹן: סַמְּכוּנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמ״ךְ, וּבְחִינַת שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמ״ךְ בָּתֵּי.

וַאֲתָא תַּנּוּרָא וּבְלַעָהּ — תַּנּוּרָא זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ, שֶׁמֵּסִית אֶת הָאָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא, אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת.

וַאֲתֵי פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ — פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: עוֹרֵב; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב.): ״מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב״, ו״מִי שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב״, הַיְנוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לְכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ד:כ״ג): כִּי־עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל־הַיּוֹם. וְזֶה בְּחִינַת (שיר השירים ה׳:י״א): שְׁחוֹרוֹת כְּעוֹרֵב. וְעַל־יְדֵי זֶה:

סָלֵיק וְיתֵב בְּאֵילָנָא — שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ח:י״ב): יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ — שֶׁסִּתְרֵי־תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל־יְדֵי חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ

מְסִירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עַל שֵׁם עֹמֶק הַמַּשָּׂג. וְזֶה בְּחִינַת: סְלִיק וְיתֵב בְּאֵילָנָא – שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנְּשָׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר משפטים דף צט.): כָּל נְשָׁמָתִין מֵאֵילָנָא רַבְרְבָא נָפְקִין,

וְהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״ה:כ״ב): כִּימֵי עֵץ יְמֵי עַמִּי; וְזֶה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמַמְלִיכִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשֶׂה, כְּבָיְכוֹל, בְּבְחִינַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מֵעִמָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ח:כ״ד): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה׳ – עַל־יְדֵי הָרֵיחַ נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל נַעֲשֶׂה בְּבְחִינַת אִשָּׁה, וּ״נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר״ (ירמיהו ל״א:כ״ב), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ נוֹגֶלֶה, הַיְנוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה בְּנִסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְאוֹרַיְתָא כְּלָא חַד, וְאָז עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא, הַיְנוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא.

תָּא חֲזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאֵילָנָא – הַיְנוּ, כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי־תּוֹרָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מַגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשֶׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו:

ו וְזֶה בְּחִינַת (אבות ו): חָכְמָה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה בְּעוֹלָמוֹ.

תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה.

שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד – זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. אֶרֶץ זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ״ל, וְשָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת דַּעַת, כִּי דַּעַת הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד׳:א׳): וְהָאָדָם יָדַע. וְזֶה בְּחִינַת שָׁמַיִם – אֵשׁ וּמַיִם מְחֻבָּרִין יַחַד (חגיגה יב. ב״ר פרשה ד).

אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת שִׁתִּין בָּתֵּי, שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת כַּנַּ״ל.

יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד – זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ז:י״ט): חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל.

בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַבְרָהָם.

וְזֶה (שם עח): הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ – שֶׁזֶּה יָמִין, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם. וְנִקְרָא הַר עַל שֵׁם עֹמֶק הַמַּשָּׂג, וְנִקְרָא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת קֹדֶשׁ, בְּחִינוֹת רֵאשִׁית, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כ״ב:י׳), וְלֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקֻדָּשָׁיו וּמְקֻרָאָיו, וּבֵית־ הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא:

ז וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים –

מַמְלֶכֶת זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ (משלי ח׳:ט״ו), וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת נִגְלֶה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטְיָא.

וְכֹהֲנִים זוֹ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת אַבְרָהָם כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב.), שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ׳.

וְגוֹי קָדוֹשׁ – זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי מַה זּוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה וְיִקַּשֵּׁר בְּחִינַת יִרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, הַנִּקְרָא דָּבָר, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר שָׁם הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים. מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, וְזֶה: אֲשֶׁר תְּדַבֵּר דַּיְקָא; וְזֶה (שמות י״ח:ט״ז): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ״ל, הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַיִּרְאָה) לְבְחִינַת מֹשֶׁה, לִבְחִינַת דַּעַת. וְזֶה:

אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּיְקָא – כִּי הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַיִּרְאָה עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלֶה, וְעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא.

דָּבָר זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:ט״ז): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳:

ח זֹאת הַתּוֹרָה שָׂיִךְ עַל פָּסוּק עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ וְכוּ׳ (תהילים ק״א:ו׳): ח

עֵינַי – זֶה בְּחִינוֹת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. גַּם דַּעַת הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [חֲוַי״ה], גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִן, כַּיָּדוּעַ.

בְּנֶאֱמְנֵי – זֶה בְּחִינַת אַהֲרֹן, כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ ״שׁוֹחֵר טוֹב״, וְאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ח:ל׳): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

אֶרֶץ – זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ״ל.

לְשֶׁבֶת עִמָּדִי – זֶה בְּחִינוֹת סִינַי, שִׁפְלוּת, אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא (ישעיהו נ״ז:ט״ו), כַּנַּ״ל.

הֹלֵךְ בְּדַרְכְּךָ תָּמִים – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ז:א׳): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים.

הוּא יְשָׁרָתַנִי – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, זֶה בְּחִינַת הוּא, בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא (זוהר ויצא קנד: קנח:):

## תורה טז

**א** בָּרוּךְ הַבּוֹחֵר בַּעֲבַדּוֹ מִי מָנָה, אֲשֶׁר עַד כֹּה עֲזָרָנוּ לִשְׁמֹעַ פְּלָאוֹת כָּאֵלֶּה עַל מַאֲמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה. תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵהּ דְּהַאי אִילָנָא. כְּעַן בִּרְשׁוּתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, קָדָמֵיכוֹן יַסִּיק לְתִמְדָא אַמְרֵי יָאֵי, רַב טוּבֵהּ הַצָּפוּן וְגָנוּז בְּמַאֲמָרִין קַדִּישִׁין דְּאַרְיֵוָתָא דְּבֵי עִלָּאָה, אִנּוּן מְחַצְּדֵי חַקְלָא דְּהַהוּ מִשְׁתָּעֵי, דִּי בְּהוֹן גְּנִיזִין עַטִּין קַדִּישִׁין דְּנָפְקִין מֵאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה. לְכוּ חֲזוּ מִפְּעָלוֹת ה׳, דַּרְכּוֹ נִפְלָאָה, רְבָה אִילָנָא וּתְקֵף, וְרוּמֵהּ מָטָא לְצִית שְׁמַיָּא, וַחֲזוֹתֵהּ לְסוֹף כָּל אַרְעָא, אִנְבֵּהּ סַגִּיא וְחֶזְוֵהּ יָאֵי. שִׁמְעוּ וּתְחֵי נַפְשְׁכֶם, וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּוָּרָא דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא, וַדַּמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, וְנָפִיק מַיָּא מִתַּרְתֵּי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא (בבא בתרא דף עד.).

וַחֲזִינָא הַאי כַּוָּרָא, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם דָּג, כַּיָּדוּעַ.

דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא, וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, וְנָפִיק מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא – כִּי אִי אֶפְשָׁר לַצַּדִּיק לִהְיוֹת מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד בְּחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָצֵאת לַחוּץ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות צט.): פְּעָמִים בְּטוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זוֹ הִיא קִיּוּמָהּ.

וְכַד אַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא, הַיְנוּ כַּד מַפִּיק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, אֲזַי:

וַדַּמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי – כִּי פְּקִיחַת עֵינַיִם מְכֻנִּים עַל שֵׁם הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם; וּכְשֶׁעוֹסֵק בְּחָכְמָתוֹ, אֲזַי עֵינָיו בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמָה עֶלְיוֹנָה, הֲוָה זֶה כְּמוֹ בִּיאַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ אֲזַי נִשְׁתַּאֲרִים עֵינָיו בִּבְחִינַת סְהֲרֵי, כִּי סְהָרָא אֵין מְאִירָה אֶלָּא כַּד נְסִתַּלֵּק הַשֶּׁמֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת: וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ; לִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ, כַּד אֲנַחְנוּ דְּבֵקִים בְּחָכְמָה, וְלִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּיָּרֵחַ, כַּד מְסַלְּקִין אֶת עַצְמֵנוּ מִלְּשׁוֹטֵט בְּחָכְמָה.

וְנָפִיק מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא – הֵם בְּחִינַת תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁאֲלֵיהֶם הָעַכּוּ״ם יִדְרְשׁוּ וְיִמְשְׁכוּ אֶת עַצְמָם אֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ב׳:ב׳): וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְזֶה:

תְּרֵי נָהֲרוֹת דְּסוּרָא; סוּרָא זֶה בְּחִינַת עַכּוּ״ם, עַל שֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ, וְהֵם נִכְלָלִים בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת: עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל. וְעַל־יְדֵי אֵלּוּ תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁהֵם תְּרֵי אוּסְיָא, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳, עַל־יְדֵם יִגָּאֲלוּ וְיִמָּשְׁכוּ נְהָרוֹת אֶצְלָם לִלְמֹד דְּבַר ה׳.

וּתְרֵין אֻמִּין, עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל, אִנּוּן תְּרֵין עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל הָעֵינַיִן, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהָאִיר תָּמִיד בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְבַטֵּל אֶת דְּבֵקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ הָאֻמִּין עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל עַל עֵינָיו, וְיִתְבַּטֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי.

אֲבָל עַל־יְדֵי תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם חוּצָה, וְיֵהֶפֵךְ לְכֻלָּם שָׂפָה בְּרוּרָה, אָז יִתְקַיֵּם (ישעיהו ל׳:כ״ו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ לְבַטֵּל מִדְּבֵקוּתוֹ. (מִסִּימָן טו עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל):

# תורה יז

א וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׁקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ, וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ. וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ, עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה (בראשית מ״ב:ל״ו).

א כִּי יִרְאָה וְאַהֲבָה אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי הַצַּדִּיק הַדּוֹר הוּא הַמְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

כִּי הַצַּדִּיק מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד לְגַלּוֹת הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי יֵשׁ בְּכָל דָּבָר רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן בִּכְלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בִּכְלָל, וְכֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה, בְּכָל דָּבָר וְדָבָר בִּפְרָט, יֵשׁ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה שֶׁזֶּה הַדָּבָר יִהְיֶה כָּךְ: בַּתְּמוּנָה הַזֹּאת וּבַכֹּחַ הַזֶּה וּבַטֶּבַע הַזֹּאת, וְדָבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ תְּמוּנָה אַחֶרֶת וְכֹחַ אַחֵר וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת.

וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, לְהַשִּׂיג וְלֵידַע רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל דָּבָר, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הָיָה רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהָאָרִי יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה כָּזוֹ, וּבְזֹאת הַתְּמוּנָה, וּבְזֹאת הַטֶּבַע וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לָאָרִי; וּלְהֶפֶךְ, יַתּוּשׁ קָטָן הוּא חַלָּשׁ כֹּחַ מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ טֶבַע וּתְמוּנָה וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת.

וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כְּגוֹן בְּהָאֲרָיֶה בְּעַצְמוֹ: מִפְּנֵי מָה זֶה הָאֲיבָר שֶׁל הָאֲרָיֶה צוּרָתוֹ כָּךְ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ וְטֶבַע כָּזֹאת, וְאֵיבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ צוּרָה אַחֶרֶת וְכֹחַ וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בְּשְׁאָר כָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם – דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר – שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים בֵּין כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ יֶשׁ בּוֹ שִׁנּוּיִים רַבִּים בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת בֵּין כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בַּעֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת וּשְׁאָר פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים מְאֹד בִּתְמוּנוֹתֵיהֶם וּבְכֹחוֹתֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם,

וְהַכֹּל הָיָה מֻחְלָט רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁרָצָה שֶׁזֶּה יִהְיֶה כָּךְ וְזֶה כָּךְ. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, וּמַשִּׂיג וּמוֹצֵא אוֹתָם עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמּוֹצֵא בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת.

כִּי כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּרֵאשִׁית – בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא רֵאשִׁית; כִּי יִשְׂרָאֵל עָלָה בַּמַּחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָפָה הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁיְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ט:ג׳): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; וּבִשְׁבִיל זֶה בָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם.

נִמְצָא, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִבְרָא רַק בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הָיָה כְּלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּלַל הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל כְּלַל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל.

וְכֵן פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה הוּא בִּשְׁבִיל פְּרָטֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת בִּפְרָטִיּוּת, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת, וַאֲפִלּוּ בַּפָּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בּוֹ הִתְפָּאֲרוּת פְּרָטִי, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת.

וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת אַחֵר, וְיֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁאֵיזֶה פָּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה נַעֲנוּעַ עִם הַפֶּאֶה שֶׁלּוֹ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ הִתְפָּאֲרוּת גָּדוֹל גַּם מִזֶּה.

וְהַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁמְּבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד, וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, בְּכָל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל – עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהָיָה לוֹ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, הַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וְכָל דָּבָר וְדָבָר נִבְרָא בִּרְצוֹנוֹ, בְּזֶה הַכֹּחַ וּבְזֶה הַטֶּבַע וְהַנְהָגָה, כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

נִמְצָא, כְּשֶׁיּוֹדֵעַ וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, יוֹדֵעַ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת. (כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל הוּא שֹׁרֶשׁ הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ: כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם כְּלַל יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת כָּל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל; וְכֵן פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָטִיּוּת, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר הַפְּרָטִי שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁנִּבְרָא בִּשְׁבִיל זֶה הַהִתְפָּאֲרוּת, וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, שֶׁהַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַבֵּל בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת מִכָּל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל פְּרָטֵי פְּרָטִיּוּת שֶׁל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁל כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת שֶׁל כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא.

וְהַכְּלָל – כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה הַהִתְפָּאֲרוּת הוּא הַשֹּׁרֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה בִּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת. כִּי כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נִבְרֵאת בְּזֹאת הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַמַּדָּר וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לִכְלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, כְּפִי כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל; וְכֵן כָּל דָּבָר בִּפְרָט נִבְרָא בְּזֶה הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַטֶּבַע, כְּפִי פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָט וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל תָּמִיד, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ טַעַם כָּל הָרְצוֹנוֹת

שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וְכוּ׳, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל וְכוּ׳ הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל בִּכְלָל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְהָבֵן הַדְּבָרִים הֵיטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד, וּמֵהֶם תּוּכַל לְהָבִין גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וּגְדֻלַּת יִשְׂרָאֵל וּגְדֻלַּת הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, אֵיךְ הֵם מִסְתַּכְּלִים בָּעוֹלָם, שֶׁיּוֹדְעִים בְּכָל עֵשֶׂב וָעֵשֶׂב, וְכֵן בְּכָל נִבְרָא שֶׁבָּעוֹלָם, טַעַם תְּמוּנָתוֹ וְכֹחוֹ וְהַנְהָגָתוֹ בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, וְכַנַּ״ל, עַל כֵּן הֶאֱרַכְתִּי לַחֲזֹר הַדְּבָרִים, מִגֹּדֶל דַּקּוּתָם וַעֲמֻקוּתָם):

וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁמִּתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַיְרָאָה וְהָאַהֲבָה,

כִּי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת נִתְגַּלֶּה הַיְרָאָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִתְפָּאֲרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יְרָאָה, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁנִּקְרָאִים פְּאֵר (ברכות יא), וְעַל־יְדֵי נִתְגַּלֶּה יְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֲרִין יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יְרָאָה,

– כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם) (מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ׳. וְאֵיתָא שָׁם, שֶׁהַתְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּתוּב בָּהֶם הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא שָׁם, שֶׁתְּפִלִּין דְּמָארֵי עָלְמָא כְּתִיב בְּהוּ: וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל וְכוּ׳) – עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת מִתְגַּלֶּה הַיְרָאָה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ לְיִרְאָה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַיְרָאָה אֲפִלּוּ עַל שְׂנְאָנֵי שַׁחַק.

כִּי בֶּאֱמֶת מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּוַדַּאי הַכֹּל יְרֵאִים וַחֲרֵדִים, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּיוֹם הַהֲלָדֻת הַמֶּלֶךְ, בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ הַמֶּלֶךְ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, אָז נִתְגַּלֶּה הַיְרָאָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם קֹדֶם הַכֹּל הָיוּ יוֹדְעִים מֵהַמֶּלֶךְ, עִם כָּל זֶה מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ.

(פְּרוּשׁ, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁרוֹאִים בָּעֵינַיִם, מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ מִזֶּה יוֹתֵר מֵאִם הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ בִּידִיעָה לְבַד, בְּלִי רְאִיָּה גְּמוּרָה בָּעֵינַיִם, כַּמּוּבָא בְּסְפָרִים. כְּגוֹן: כְּשֶׁמְּסַפְּרִים לְאָדָם גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הַדְּבָרִים בְּבֵרוּר, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ כָּל כָּךְ לְהִתְיָרֵא כָּל כָּךְ מֵהַמֶּלֶךְ כְּמוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו מַמָּשׁ אֶת גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בְּבִגְדֵי הִתְפָּאֲרוּתוֹ וּמַנְהִיג חֵילוֹתָיו וְכוּ׳, שְׁאָז נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה יוֹתֵר, כִּי הַנֶּפֶשׁ מִתְפַּעֵל יוֹתֵר עַל־יְדֵי הָרְאִיָּה).

וְעַל כֵּן, עַל־יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יוֹם הֻלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹלַד בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הוּא רַק עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּקַבְּלִין מַלְכוּתוֹ, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם.

וְאָז, בְּיוֹם הֻלֶּדֶת הַמַּלְכוּת, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָז מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה, וְנִתְגַּלֶּה וְנוֹפֵל יִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וַאֲפִלּוּ עַל שְׂנְאָנֵי שַׁחַק. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ס״ח:ל״ה): עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ – כְּשֶׁנִּגְלֶה גַּאֲוָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אָזַי: וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים. עֹז זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּזְכָּר לְעֵיל: מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה יִרְאָתוֹ אֲפִלּוּ עַל שְׂנְאָנֵי שַׁחַק, כִּי מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַיְרָאָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה. כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, שֶׁאָז נוֹפֵל יִרְאָה גְּדוֹלָה עַל כֻּלָּם וְהַכֹּל חָרְדִים וְזוֹחֲלִים מִפָּנָיו, שֶׁאַחַר־כָּךְ מְגַלֶּה הַמֶּלֶךְ רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְחַלֵּק וְנוֹתֵן מַתָּנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כְּבוֹדוֹ, כְּפִי רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה.

וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּגַלִּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְגַלִּין הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר כַּנַּ״ל, כֵּן בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁאָז הוּא הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, אָזַי הוּא הִתְגַּלּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אַחַר־כָּךְ הוּא מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְנוֹתֵן לָהֶם מַתָּנוֹת וּמְרוֹמֵם קַרְנָם, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה, כִּי מִתְּחִלָּה, בְּעֵת הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, נָפַל פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁרוֹאִים רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְקִרְבָתוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְקָרְבִים אֵלָיו וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ.

(פְּרוּשׁ: כְּמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל, כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הַיְרָאָה שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה אַהֲבַת־כָּךְ הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְרַצֶּה הַמֶּלֶךְ אַהֲבַת־כָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְקָרְבָם בִּרְצוֹנוֹ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁיִּרְאָה וְאַהֲבָה נִמְשָׁכִין עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁמְּגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצֵא כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ״ל).

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה, וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ. תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ זֶה בְּחִינַת הַיְרָאָה, שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ״ל, כִּי עֹז

הוּא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ״ל, וְאָזַי: בִּרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ, כִּי מְגִלָּה רְצוֹנוֹ, וּמְרוֹמֵם קַרְנָם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

ב וּכְשֶׁנִּחָשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ׳:ג׳): אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם; שָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה, נִתְלַבְּשִׁים בְּקַדְרוּת וְנֶחְשָׁכִים וְנִתְכַּסִּים בְּשַׂק, דְּהַיְנוּ שֶׁנֶּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה – זֶה מֵחֲמַת שֶׁנֶּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁמִּמֶּנּוּ מְקַבְּלִין יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ״ל.

כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁנֶּחְשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד אוֹר הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, וְאַף שֶׁהוּא אֵצֶל הַצַּדִּיק, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹם וּלְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יָדוֹ יוּכַל לָבוֹא לְתַכְלִית הַטּוֹב. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי עָפְרוֹן, שֶׁמְּקוֹם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהוּא שַׁעַר גַּן־עֵדֶן, שָׁרֶה שָׁם עוֹלִין כָּל הַנְּשָׁמוֹת, וְאוֹרוֹ גָּדוֹל מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלוֹ הָיָה מְקוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְעַל כֵּן מְכָרוֹ בְּשִׁמְחָה רַבָּה לְאַבְרָהָם, כַּמּוּבָא (זוהר חיי שרה קכח).

וּכְמוֹ כֵן כְּשֶׁנֶּחְשָׁךְ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, מִכָּל שֶׁכֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלוֹ אֵינוֹ מֵאִיר כְּלָל, אַדְרַבָּא הוּא חֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, וְזֶה מֵחֲמַת עֲכִירַת הַמַּעֲשִׂים וּכְסִילוּת הַשֵּׂכֶל, שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשִׂים רָעִים נִתְחַשֵּׁךְ שִׂכְלוֹ בְּכִסְלוּת, דְּהַיְנוּ דֵּעוֹת נִפְסָדוֹת וְחָכְמוֹת נָכְרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ד׳:כ״ב): חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע, וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ, כִּי עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים אֵינָם יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּשִׂכְלָם לְהֵיטִיב, כִּי אִם לְהָרַע, וְעַל־יְדֵי כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהָבִין אוֹר הַצַּדִּיק:

ג וְהַתְּקוּן לָזֶה, לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מְזֻבָּח, כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַכְּסִילוּת, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת, הוּא רַק מִבְּחִינַת מְזֻבַּח (עיין זוהר תרומה קלט), הַיְנוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, כִּי שִׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר כְּמִזְבַּח (ברכות נה), וּמִשָּׁם עִקַּר יְנִיקָתָם. וְעַל כֵּן אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילַת אִישׁ הַכָּשֵׁר, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בִּלְבּוּל הַדַּעַת קְצָת אַחַר הָאֲכִילָה, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁיְּנִיקַת הַכְּסִילוּת הוּא מִשָּׁם. אַךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִתֵּן חִיּוּת לְהַקְּלִפּוֹת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם וְלֹא יוֹתֵר.

וְאָז, כְּשֶׁהַמְּזֻבַּח כְּתִקּוּנוֹ, הַיְנוּ שֶׁהָאֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת כָּרָאוּי, אָזַי נִכְנָעִים הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַכְּסִילוּת, כִּי אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם כֹּחַ וְחִיּוּת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם, שֶׁזֶּה מַכְרָח לִתֵּן לָהֶם, כַּיָּדוּעַ, אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם שׁוּם כֹּחַ וְחִיּוּת יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּתָם.

וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְרוֹמֵם הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא (ב״ק עב.), בְּבַעְיָא דְּבָעָא רָבָא מֵרַב נַחְמָן וְכוּ׳: לְצַפְרָא אָמַר לֵיהּ וְכוּ׳, וְהַאי דְּלָא אָמְרִי לָךְ בְּאוּרְתָּא, דְּלָא אָכֵלִי בִּשְׂרָא דְתוֹרָא וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁלֹּא אָכַל, לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ צְלוּלָה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל.

אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל כְּזוֹלֵל וְסוֹבֵא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פְּגַם הַמְּזֻבַּח, אָזַי יוֹנְקִים הַקְּלִפּוֹת, דְּהַיְנוּ הַכְּסִילוּת, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, וְאָזַי מִתְגַּבֵּר הַכְּסִילוּת עַל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל עַל־יְדֵי אֲכִילָה כָּרָאוּי נִכְנָעִין כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (זבחים נג.): מִזְבַּח בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף, זֶה בְּחִינַת (תהילים קי״א:ה׳): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו, בְּחִינַת אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין וְטוֹרְפִין אוֹתָן, הַיְנוּ אֶת הַקְּלִפּוֹת וְהַכְּסִילוּת; אֲבָל עַל־יְדֵי פְּגַם הַמְּזֻבַּח, הַיְנוּ פְּגַם הָאֲכִילָה, עַל־יְדֵי־ זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְהַכְּסִילוּת, וְנַעֲשֶׂה מ״טוֹרֵף״ טֵרוּף הַדַּעַת, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל־יְדֵי זֶה כַּנַּ״ל:

ד וּלְהַשְׁלִים פְּגַם הַמְּזֻבַּח הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים, כִּי כָּל הָעֲבוֹדָה זָרָה אֵין לָהֶם כֹּחַ כִּי אִם מִפְּגַם הַמְּזֻבַּח, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (מלאכי א׳:י״א): בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי אַף שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כָּל כֹּחָם הוּא בָּא מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמְּזֻבַּח, וְעַל כֵּן אָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי כֹּחָם הוּא מֵהַנִּיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַמְּזֻבַּח דְּקֻדָּשָׁה שֶׁנָּפַל לְשָׁם.

וְעַל־יְדֵי הַגֵּרִים, עַל־יְדֵי שֶׁכָּל אֶחָד מַשְׁלִיךְ אֱמוּנָתוֹ וְהוֹלֵךְ אַחַר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־ זֶה מַכְנִיעַ הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנַּעֲשָׂה מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמְּזֻבַּח, וְאָזַי חוֹזְרִין נִיצוֹצֵי חֶלְקֵי הַמְּזֻבַּח לִמְקוֹמָם וְנִשְׁלָם הַמְּזֻבַּח:

וְזֶה בְּחִינוֹת (במדבר כ״ג:כ״ד): לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירַת. יֹאכַל טֶרֶף זֶה בְּחִינוֹת שְׁלֵמוּת הַמְּזֻבַּח, בְּחִינַת מְזֻבַּח בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף כַּנַּ״ל, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירַת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב דף מב. נג: קמט. ובכמה מקומות) לְעִנְיַן יְרֻשַּׁת הַגֵּר: כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִכְסֵי הַגֵּר – זָכָה:

ה אַךְ אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, וּמֵאַיִן בָּא זֹאת שֶׁיָּבוֹא לָהֶם עַל הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּיְּרוּ. אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת (משלי י״ט:ד׳): הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים; הַיְנוּ עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לְתַלְמִיד־חָכָם, שֶׁהוּא כָּלוּל מִכָּמָּה נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל,

כִּי בֶּאֱמֶת, אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲכוּ״ם לָבוֹא לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְדַבֵּר לָהֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיָבוֹאוּ לְהֶאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, אַךְ

כְּמוֹ כְּשֶׁאָחַד רָחוֹק מְאֹד מֵחֲבֵרוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר אֵלָיו שֶׁיִּשְׁמַע, צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ כְּתָב, כֵּן צָרִיךְ לִשְׁלֹחַ בְּחִינַת כְּתָב לָהֶם, עַד שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁמֹעַ אַף שֶׁהֵם רְחוֹקִים,

כִּי עִקַּר חוּשׁ הַשְּׁמִיעָה הוּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר נֶחְקָקִים בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה עַד שֶׁבָּא לְאָזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ וְצָלוּל, אָזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר, אָזַי נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֵרָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִין בְּחוּשׁ,

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ רוּחַ־סְעָרָה, אָזַי אִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל וּמַפְרִיד חֶלְקֵי הָאֲוִירִים וְנִתְפַּזְּרִים, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ אֲפִלּוּ הַקּוֹל, מִכָּל שֶׁכֵּן הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ:

וְעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת, כִּי לוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים. כְּמוֹ שֶׁאָמַר מוּנְבַּז (ב״ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ מָמוֹן, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי נְפָשׁוֹת. נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים יוֹתֵר,

וְעַל־יְדֵי זֹאת הָאַהֲבָה שֶׁקּוֹנֶה עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר, וְכָל מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים צְדָקָה, וְקוֹנֶה אַהֲבָה עִם יוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה יוֹתֵר הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי אַהֲבָה הוּא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, דְּהַיְנוּ רוּחַ הָאוֹהֵב בְּרוּחַ הַנֶּאֱהָב, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח, שֶׁרוּחָם נָחִים זֶה מִזֶּה, כִּי אֵין רוּחַ רָעָה, שֶׁהוּא שִׂנְאָה, שֶׁיְּפָרִיד בֵּינֵיהֶם,

כִּי הַשִּׂנְאָה הִיא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שופטים ט׳:כ״ג): וַיִּשָּׁם ה׳ רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין אַנְשֵׁי שְׁכֶם; וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: שִׂנְאָה. נִמְצָא שֶׁשִּׂנְאָה הוּא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, בִּלְבּוּל הָאֲוִיר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ הַדִּבּוּר.

וּלְהֶפֶךְ, אַהֲבָה וְרֵעוּת הוּא בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֵרָחוֹק. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי צְדָקָה, בְּחִינַת הוֹן יְסִיף רֵעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ״ל.

וְכָל מַה שֶּׁמַּרְבֶּה לִתֵּן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, נִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי כְּשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְאִישׁ אֶחָד, נִמְצָא שֶׁקּוֹנֶה לוֹ אוֹהֵב אֶחָד, וַאֲזַי נִתְדַּבֵּק רוּחוֹ בְּרוּחוֹ וְנַעֲשֶׂה שֶׁטַח קָטָן שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים, נַעֲשֶׂה שֶׁטַח יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁמַּרְבֶּה לִתֵּן לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, וְקוֹנֶה לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים יוֹתֵר, בִּבְחִינַת: הוֹן יְסִיף רֵעִים רַבִּים, נִתְגַּדֵּל וְנִתְרַבֶּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ.

וְעַל כֵּן הָעִקָּר לִתֵּן צְדָקָה לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְלַעֲנִיִּים חֲגוּנִים, שֶׁכְּלוּלִים מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בָּזֶה הוּא מַגְדִּיל מְאֹד הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ״ל, כִּי בִּצְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם לְבַד הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים רַבִּים מְאֹד, כִּי הֵם כְּלוּלִים מֵהַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי, כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ, אָזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר זֶה שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, הַיְנוּ דִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, אָזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב וְנֶחְקָק בָּאֲוִיר, בִּבְחִינַת (תהלים מה): לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר; וַאֲזַי הוֹלֵךְ הַדִּבּוּר וְנִשְׁמָע לְמֵרָחוֹק, בִּבְחִינַת (אסתר ט): וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת; כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ, יְכוֹלִים לִשְׁמֹעַ לְמֵרָחוֹק,

וַאֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם שֶׁל הָעַכּוּם, מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ, וַאֲזַי מוֹצְאִים הָעַכּוּ״ם בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ כַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ מֵחֲמַת זֶה, מֵחֲמַת שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם.

וּמֵאַיִן בָּא זֹאת, שֶׁיִּמְצְאוּ עַתָּה מַה שֶּׁהוּא מִתְנַגֵּד לֶאֱמוּנָתָם, אַךְ זֶה בָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּחְקַק וְנִכְתָּב בָּאֲוִיר, בִּבְחִינַת: לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר; וְהָאֲוִיר הָיָה זַךְ וְנָח עַל־יְדֵי בְּחִינַת: הוֹן יְסִיף רֵעִים רַבִּים; עַד שֶׁהָלַךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת; וְנֶחְקַק וְנִכְתַּב שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי בְּחִינָה זֹאת מָצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם,

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּיְּרוּ, כְּמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מִכַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ עַל־יְדֵי זֶה, עַל־יְדֵי שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָה הַנַּ״ל כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (אסתר ו): וַיִּמְצָא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי. מָרְדֳּכַי הוּא בְּחִינַת הַכְּפִירָה בַּעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ יְהוּדִי; כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג): כָּל הַכּוֹפֵר בְּעַכּוּ״ם נִקְרָא יְהוּדִי. הַיְנוּ שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁהִגִּיד מָרְדֳּכַי, שֶׁהֵם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, נִמְצָא כָּתוּב בְּסִפְרֵיהֶם, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק הָלַךְ לְמֵרָחוֹק עַד שֶׁנִּכְתַּב וְנֶחְקַק שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, כִּי נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הַדִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וַיִּמְצָא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי, כַּנַּ״ל. וַאֲזַי, כְּשֶׁבָּאִים אִלּוּ הָעַכּוּ״ם וּמוֹצְאִים שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, מִזֶּה נַעֲשִׂים גֵּרִים, בִּבְחִינַת (אסתר ח): וְרַבִּים מִעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים:

ו וְאַךְ מֵאַיִן בָּא, שֶׁאִלּוּ דַּיְקָא יִמְצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם וְיַחְזְרוּ וְיַכִּירוּ אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וְהָאֲחֵרִים אֵינָם מוֹצְאִים כְּלָל וְנִשְׁאָרִים בֶּאֱמוּנָתָם. אַךְ יֵדַע, שֶׁזֶּה מֵחֲמַת בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם, הַיְנוּ בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַכְּבוּשׁ אֶצְלָם, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא רַק בְּחִינַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,

הַיְנוּ כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרִים הָעַכּוּ״ם וְאֵינָם מַנִּיחִים לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מִצְווֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִמְצָא שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְשֶׁיְּחַלְּלוּ אֶת הַשַּׁבָּת (עיין ר״ה יט, ב״ב ס: מעילה יז). נִמְצָא, שֶׁהַטּוֹב שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת הוּא כְּבוּשׁ תַּחַת יָדָם. וְכֵן כְּשֶׁמּוֹנְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי גְּרָמָא שֶׁגּוֹרְמִין, עַל־יְדֵי הַמַּסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת שֶׁמַּטִּילִין עֲלֵיהֶם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹנְעִין טוֹבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי כָּל זֶה נִכְבָּשׁ הַטּוֹב תַּחַת יָדָם, דְּהַיְנוּ חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וּבְתְחִלָּה זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם זוֹכֵר שֶׁבָּא מִמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְעֶלְיוֹן מְאֹד, אַךְ אַחַר־כָּךְ הֵם מִתְגַּבְּרִין עַל זֶה הַטּוֹב וְכוֹבְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת יָדָם, עַד שֶׁנִּתְפָּס וְנִקְשָׁר אֶצְלָם, עַד שֶׁהַטּוֹב בְּעַצְמוֹ שׁוֹכֵחַ מַעֲלָתוֹ.

וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיּוֹצֵא וְנִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ״ל, אֲזַי זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ שָׁם מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּסִפְרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וַאֲזַי נִזְכָּר זֶה הַטּוֹב אֶת מַעֲלָתוֹ, אֵיךְ שֶׁבָּא מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ בִּשְׁבִילָם, וְהֵמָּה הַיּוֹצְרִים יִשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בְּמַלַאכְתּוֹ (דברי הימים א ד׳:כ״ג), כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלַךְ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם (ב״ר פ״ח מדרש רות פ״ב),

וַאֲזַי מַתְחִיל זֶה הַטּוֹב לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ עַל אֲשֶׁר נָפַל מִמָּקוֹם גְּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַתָּה הִיא כְּבוּשָׁה בְּיָדָם, וְיָבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לְכָלְיוֹן וְהֶפְסֵד, וְרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ וְלַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, וּמֵחֲמַת שֶׁכְּבָר נִקְשָׁר וְנִתְפָּס מְאֹד הַטּוֹב אֶצְלָם בְּקִשְׁרֵי קְשָׁרִים, עַל כֵּן כְּשֶׁמַּתְחִיל הַטּוֹב לַחֲזֹר, אֲזַי מוֹשֵׁךְ וְתוֹלֵשׁ עִמּוֹ עוֹד מֵהָרַע שֶׁלָּהֶם, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים שֶׁבָּאִים לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַע שֶׁנִּתְלָשׁ מֵהֶם עִם הַטּוֹב, עַל־יְדֵי שֶׁחָזַר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַטּוֹב לַחֲזֹר בְּעַצְמוֹ, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִתְהַדֵּק שָׁם מְאֹד, וּבְהֶכְרֵחַ שֶׁיִּתְלֹשׁ עִמּוֹ מֵהָרַע, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו מ״ד:ה׳): זֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה׳ – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: אִלּוּ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת כְּתָב כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: וַיִּמְצָא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי כַּנַּ״ל. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה (שם) – אִלּוּ הַגֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר הַטּוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה גֵּרִים כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: בִּכְתָב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ (יחזקאל י״ג:ט׳), הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין בְּחִינַת כְּתָב יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ – הַיְנוּ שֶׁאֵין זוֹכִים לִשְׁלֵמוּת הַמְּזֻבָּח, שֶׁנִּקְרָא מִזְבַּח אֲדָמָה (שמות כ׳:כ״א, ועיין ב״ר פ׳ יד), שֶׁשְּׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי גֵּרִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה׳ עָלַי הִשְׂכִּיל (דברי הימים א כ״ח:י״ט); כִּי שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל הוּא עַל־יְדֵי כְּתָב כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי כְּתָב הַנַּ״ל, בְּחִינַת: וַיִּמְצָא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי גֵּרִים נִשְׁלָם הַמְּזֻבָּח, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַמְּזֻבָּח נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ״ל נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל. וְזֶהוּ: הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה׳ עָלַי הִשְׂכִּיל כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ – זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁחוֹזֵר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ כַּנַּ״ל, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בְּאֶלְקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְשׁוּם עֲבוֹדָה אַחֶרֶת.

לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ – זֶה בְּחִינַת הַגֵּרִים. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי זֶה כַּנַּ״ל:

וְזֶה: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ (איוב כ״ב:כ״ה) – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת כֶּסֶף תּוֹעָפוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה אָוִיר מְעוֹפָף, שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ הָאָוִיר כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת שַׁדַּי, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה כַּנַּ״ל:

ז ז וְדַע שֶׁלִּפְעָמִים, כְּשֶׁהָרַע רוֹאֶה שֶׁהַטּוֹב מִשְׁתּוֹקֵק וּמַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְרוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, אֲזַי הֵם מִתְגַּבְּרִים עַל הַטּוֹב בְּיוֹתֵר וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַעֲלָמָה יְתֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּתְחִילִים לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת עַל זֶה הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים אֶת הַטּוֹב בְּתוֹךְ הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר יוֹתֵר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם,

וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הוֹלָדָה שֶׁמּוֹלִידִים, כִּי הַטּוֹב הוּא גָּנוּז וְנֶעְלָם בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם וּמִזֶּה כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם הַהוֹלָדָה, וְעַל כֵּן יוֹצֵא הַטּוֹב בְּזֶרַע הַיְלוּדִים, וַאֲזַי אֵין כֹּחַ בְּהָרַע שֶׁל הַיְלוּדִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב שֶׁבְּתוֹכָם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הַיְלוּדִים, וְנַעֲשׂוּ גֵּרִים.

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פז): ה׳ יִסְפֹּר בִּכְתוֹב עַמִּים, זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה. בִּכְתוֹב – זֶה בְּחִינוֹת הַטּוֹב שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה – שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ הַטּוֹב בְּהַיְלוּדִים וְיוֹצֵא עַל־יָדָם כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: זֶה יֻלַּד שָׁם – שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמְעוּ בָּעַכּוּ״ם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמְּזֻבָּח כַּנַּ״ל; וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירֵת – הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים הַנַּ״ל. וְזֶה: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁנִּתְכַּסָּה אֵצֶל הָעַכּוּ״ם, שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ בְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם כַּנַּ״ל, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי זֶרַע הַיְלוּדִים וְנַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמְּזֻבָּח כַּנַּ״ל:

ח ח וְזֶה פֵּרוּשׁ:

רַב סַפְרָא מְשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, וְאִית לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקִיק עֲלַיְהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם, וַהֲוִינָא שִׁין פַּרְסָה, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן. אָמַר רַב אָשִׁי: הַהוּא עִזָּא דְּיַמָּא הֲוֵי, דִּבְחִישָׁא, וְאִית לֵהּ קַרְנֵי (ב״ב עד):

חֲזִינָא הַאי כַּוָּרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא וְכוּ׳. כַּוָּרָא – זֶה בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁהֵם חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַגֵּרִים הַנַּ״ל; כִּי דָּגִים, אֲסִיפָתָן הוּא מְטַהֲרְתָּן (עיין חולין כז:), זֶה בְּחִינַת חֶלְקֵי הַנְּשָׁמוֹת, בְּחִינַת (איוב ל״ד:י״ד): רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסֹף, וּבְחִינַת גֵּרִים, בִּבְחִינַת (תהילים מ״ז:י׳): נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ; וְעַל שֵׁם זֶה הַחֲכָמִים נִקְרָאִים בַּעֲלֵי אֲסֵפוֹת (קהלת י״ב:י״א), שֶׁהֵם מְאַסְּפִים הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים. וְזֶה הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים אַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא – הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא אֶת הַשֵּׂכֶל מִשְּׁטִיפַת הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים, שֶׁהוּא הַכְנָסִילוּת הַשּׁוֹטֵף עַל הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל.

וַהֲוֵי לֵהּ קָרְנֵי, וְחָקִיק עֲלַיְהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסֵי, וְאַזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן. קָרְנָא – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הוֹן יֹסִיף רֵעִים הַנַּ״ל, שֶׁהוּא עִקַּר הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמַאֲמַר מוּנְבַּז (ב״ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לְמַטָּה וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לְמַעְלָה.

וְחָקִיק עֲלַיְהוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה נַעֲשֶׂה חֲקִיקָה, בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ״ל כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, לְהַטּוֹב הַכָּבוּשׁ בֵּין הָעַכּוּ״ם, וּמְעוֹרְרוֹ בְּתִשׁוּבָה לָשׁוּב לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי הַטּוֹב זוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ.

אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם – הַיְנוּ, שֶׁאֲנִי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת.

יָם – הַיְנוּ: הַמִּ״ם הוּא אַרְבַּע עוֹלָמוֹת, יו״ד הוּא בְּחִינַת הַחָכְמָה שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״ד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וְזֶהוּ:

בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם – הַיְנוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַדָּבָר הַקַּל הוּא צָף לְמַעְלָה, כֵּן הַנְּשָׁמָה, שֶׁהוּא הַטּוֹב, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת.

וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה – דְּהַיְנוּ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִזְכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלַךְ בָּהּ בִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, בִּבְחִינַת: הֻמָּה הַיּוֹצְרִים יִשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ – שֶׁנִּמְלַךְ בִּנְשָׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא נִזְכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ כַּנַּ״ל, וְעַתָּה הִיא הוֹלֶכֶת לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם.

שִׁי״ן זֶה בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ רָאשִׁים: מַחֲשָׁבוֹת שִׂכְלִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מִדּוֹתִיּוֹת, מַחֲשָׁבָה מַעֲשִׂיּוֹת.

פַּרְסָה – בְּחִינַת רֶגֶל, הַיְנוּ עֵצָה, כְּמוֹ (שמות י״א:ח׳): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ – הַנִּמְשָׁכִים אַחַר עֲצָתָךְ, הַיְנוּ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִזְכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה, וּבָהּ נִמְלַךְ וְנִתְיָעֵץ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ. וְהַשְׁתָּא

אַזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן – הַיְנוּ לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם, וַעֲלֵי־דֵּי־זֶה מְרַחֶמֶת עַל עַצְמָהּ וְנִתְעוֹרֶרֶת לָשׁוּב לְשָׁרְשָׁהּ כַּנַּ״ל, וְנַעֲשִׂין בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה וְגֵרִים כַּנַּ״ל.

אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי עִזָּא דְּיַמָּא דִּבְחִישָׁא וְאִית לָהּ קַרְנֵי –

עִזָּא זֶה בְּחִינַת עֹז, הַיְנוּ יִרְאָה, בְּחִינַת כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה הַנַּ״ל.

דִּבְחִישָׁא – הַיְנוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיק, שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וְאִית לָהּ קַרְנָא – הַיְנוּ בְּחִינַת: וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; הַיְנוּ הָאַהֲבָה שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ״ל נִתְגַּלֶּה אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְיִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ״ל:

**ט** ט וְזֶה:

וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׁקֵּיהֶם – הַיְנוּ בְּחִינַת לָבְשׁוּ שָׂמִים קְדֵרוּת וְשַׂק וְכוּ׳. שָׂמִים – הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁהֵם מְרִיקִים אֶת הַשַּׂק וְהַחשֶׁךְ מִן הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה,

וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ – צְרוֹר כַּסְפּוֹ זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (משלי ז): צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שָׁם.

בְּשַׂקּוֹ – הַיְנוּ שֶׁאוֹר הַצַּדִּיק נִתְחַשֵּׁךְ וְנִתְלַבֵּשׁ וְנִתְכַּסָּה בְּקַדְרוּת וְשַׂק, הַיְנוּ שֶׁמַּרְגִּישִׁים שֶׁהַשַּׂק וְהַחשֶׁךְ שֶׁהָיָה עַל הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, זֶה מְחַמַּת שַׂק וְחשֶׁךְ, שֶׁנֶּחֱשַׁךְ לָהֶם אוֹר הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל.

וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם – הַיְנוּ שֶׁרָאוּ וְהִכִּירוּ, שֶׁצְּרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם תְּלוּיִים בְּהַחֹמֶר וְהַצּוּרָה, שֶׁנִּקְרָא הֵמָּה וַאֲבִיהֶם.

הֵמָּה – זֶה הַחֹמֶר, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה,

וַאֲבִיהֶם – הוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁנִּקְרָא אָב, בְּחִינַת אָב בְּחָכְמָה, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁהִתְגַּלּוּת אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁיִּזְכּוּ לְהַכִּירוּ וּלְהָבִין וְלִטְעֹם וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, הוּא תְּלוּי בִּשְׁלֵמוּת הַמַּעֲשִׂים וּבְזִכּוּת הַשֵּׂכֶל.

וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם – הַיְנוּ תּוֹכָחוֹת הַשֵּׂכֶל, שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת הֶחָמָרִים, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא תּוֹלֶה הַסְּרָחוֹן בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְזֶה:

אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם – שֶׁעַל־יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הָעֲכוּרִים גּוֹרְמִים כְּלָיוֹן וְהֶפְסֵד לְהַשֵּׂכֶל.

יוֹסֵף אֵינֶנּוּ – זֶה בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים הַנַּ״ל,

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ – זֶה בְּחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הוֹן יֹסִיף כַּנַּ״ל,

וְאֶת בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ – זֶה בְּחִינַת: מִזִּבְחֵ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף, שֶׁהוּא בִּנְיָמִין, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ״ל, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ וְאוֹמֵר, שֶׁעִקַּר הַחִסָּרוֹן

שֶׁנִּתְעַבֵּר הַמֹּחַ הוּא תָּלוּי רַק בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה,

דְּהַיְנוּ צְדָקָה, שֶׁהִיא תָּלוּי בְּמַעֲשֶׂה, בְּחִינַת (ישעיהו ל״ב:י״ז): וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה; שֶׁעַל־יָדָהּ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל, כִּי כְּשֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמּוֹחִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׂלְוָנוֹ שֶׁל אָדָם, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱכֹל בְּקֶדֶשָׁה, וַאֲזַי נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וַאֲזַי זוֹכִין לִרְאוֹת אוֹר הַצַּדִּיק, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ״ל:

## תורה יח

**א** רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁקְעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא קַרְטָלִיתָא, דַּהֲווֹ מְקַבְּעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהַדְרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא. נָחִית בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּרְגַשׁ, וּבְעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ, וּזְרַק זֵיקָא דְּחַלָּא וּנְחַת. נְפַק בְּרַת־קָלָא וְאָמַר: מַאי אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּדְבִיתְהוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן־דּוֹסָא, דַּעֲתִידָה לְשָׁדְיָא תְּכֶלְתָּא בַּהּ לְצַדִּיקֵי לְעָלְמָא דְּאָתֵי (בבא בתרא עד):

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁקְעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָי קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי קַרְטָלִיתָא וְכוּ׳.

א דַּע, כִּי לְכָל דָּבָר יֵשׁ תַּכְלִית, וְלַתַּכְלִית יֵשׁ עוֹד תַּכְלִית אַחֵר, גָּבֹהַּ מֵעַל גָּבֹהַּ. לְמָשָׁל: תַּכְלִית בִּנְיַן הַבַּיִת – כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָאָדָם מָקוֹם לָנוּחַ, וְתַכְלִית הַמְּנוּחָה – כְּדֵי שֶׁיּוּכַל בַּפֹּחַ הַזֶּה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, וְתַכְלִית הָעֲבוֹדָה וְכוּ׳.

וְתַכְלִית שֶׁל כָּל דָּבָר הוּא מְחֻבָּר לְהַמַּחֲשָׁבָה וְהַשֵּׂכֶל, יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁזֶּה הַתַּכְלִית בָּא מִמֶּנּוּ, וְקָרוֹב הַתַּכְלִית לְהַמַּחֲשָׁבָה בְּקִרוּב יוֹתֵר מֵהַדָּבָר, כִּי סוֹף מַעֲשֶׂה – בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית הוּא תְּחִלָּה בַּמַּחֲשָׁבָה וְקָרוֹב לָהּ, וּמֵהַתַּכְלִית נִשְׁתַּלְשֵׁל הַמַּעֲשֶׂה.

לְמָשָׁל: כְּשֶׁעוֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת, בְּוַדַּאי הַבַּיִת אֵינוֹ נִבְנֶה בְּבַת־אַחַת, אֶלָּא צָרִיךְ לְהָכִין עֵצִים, וּלְסַתֵּת וְלִבְנוֹת כָּל עֵץ וָעֵץ לְפִי צָרְכּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ נִבְנֶה וְנִשְׁלָם הַבַּיִת. נִמְצָא שְׁלֵמוּת הַבַּיִת, שֶׁהִיא תַּכְלִית הַבִּנְיָן וְסוֹפוֹ, הָיָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא שֶׁהַתַּכְלִית הוּא קָרוֹב לַמַּחֲשָׁבָה בְּיוֹתֵר מֵהַתְּחָלַת הַמַּעֲשֶׂה:

**ב** ב וְדַע, שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה הוּא שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא. וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב זֹאת הַתַּכְלִית לְמַחְשְׁבוֹת בְּנֵי־אָדָם, כִּי זֹאת הַתַּכְלִית עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיהו סד): עַיִן לֹא רָאָתָה וְכוּ׳.

אֲבָל הַצַּדִּיקִים בֶּאֱמֶת, גַּם הֵם יְכוֹלִים לִתְפֹּס בְּמַחֲשַׁבְתָּם תַּכְלִית עוֹלָם הַבָּא. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, כֵּן מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם כֵּן זֹאת הַתַּכְלִית, כְּפִי הֶפְרֵשׁ הַמַּעַס בְּרוּחָמְנוּת,

הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא אָדָם לִכְלַל מַעַס, לֹא יִפְעֹל בְּכַעֲסוֹ שׁוּם אַכְזָרִיּוּת, וְאַדְרַבָּא, יַמְתִּיק הַמַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת: בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר (חבקוק ג); וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה עֲטָרָה לָעֲנָוִים, הַבּוֹרְחִים מִכָּבוֹד וּשְׂרָרָה וְעוֹשִׂין עַצְמָן כְּשִׁירִים, וּכְשֶׁנִּתְעַטְּרִין בַּעֲטָרָה שֶׁל רַחֲמָנוּת, בִּבְחִינוֹת (תהלים קג): הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים, אֲזַי מְקַבְּלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַשְׂרָרָה בְּעַל כָּרְחָם. וְזֶה בְּחִינוֹת (ישעיהו כח): עֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאָר עַמּוֹ – לְמִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירִים (מגילה טו:).

כִּי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק מְהַשְׂרָרָה וְהַכָּבוֹד, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה בָּא לָהֶם מִבְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה׳, עַל־יְדֵי מְעוּט אֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי רֹב הַכְּפִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, כֵּן הַסְתָּרַת פְּנֵי ה׳, וְאֵין רוֹצֶה לְהַנְהִיג אוֹתָם.

וְהַהַסְתָּרָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינוֹת כַּעַסוֹ וַחֲרוֹן־אַפּוֹ, הַבָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר: כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ׳ ראה). וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהֶאֱמוּנָה אֵין כָּל כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אָז גַּם כֵּן הַחֲרוֹן־אַף וְהַסְתָּרָתוֹ לְפִי הִתְמַעֲטוּת הָאֱמוּנָה.

וּמֵחֲמַת שֶׁחֲרוֹן אַפּוֹ כְּרֵגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין נִרְגָּשׁ, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֲבָל בִּלְא עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אֶלָּא בְּחִסָּרוֹן מִשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה, אָז בְּוַדַּאי אֵינוֹ נִרְגָּשׁ מְעַט הַחֲרוֹן־אַף שֶׁבְּחֵלֶק הָרֶגַע, וְאֵין נִכָּר הַסְתָּרַת פְּנֵי ה׳,

אֲבָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁל הַחֲרוֹן־אַף כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיקִים, אָז מַסְתִּירִים פְּנֵיהֶם מֵהָעוֹלָם וְאֵינָם רוֹצִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. וּמֵחֲמַת שֶׁהַחֲרוֹן־אַף הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט מֵחֵלֶק הָרֶגַע, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינָם תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּרוֹגֶז, אֶלָּא תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּקַטְנוּתָם, וְעוֹשִׂים עַצְמָן כְּשִׁירִים, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם. וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת הַחֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט.

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִקְטִין מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ לְמִצְרַיִם וְלִהְיוֹת מַנְהִיג, אָמַר (שמות ג): מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה, וּשְׁאָר דְּבָרָיו – כָּתוּב (שם ד): וַיִּחַר אַף ה׳ בְּמֹשֶׁה. פֵּרוּשׁ, זֹאת הַהַקְטָנָה שֶׁלֹּא רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בּוֹ חֲרוֹן־אַף ה׳ כַּנַּ״ל.

אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְתַּק הָרוֹגֶז וְהַחֲרוֹן־אַף עַל־יְדֵי רַחֲמָנוּת כַּנַּ״ל, אָז נִמְתָּק הַחֲרוֹן־אַף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיקִים עַל־יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, וְאָז הָרַחֲמָנוּת גּוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וּמְרַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְנִתְרַצִּים בְּהַנְהָגָתוֹ, וּמְקַבְּלִים עַל עַצְמָן הַשְׂרָרָה שֶׁל הַהַנְהָגָה, וּבְזֹאת הָרַחֲמָנוּת הֵם מַנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם, בִּבְחִינַת (ישעיהו מט): כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם. נִמְצָא שֶׁזֹּאת הָרַחֲמָנוּת הִיא עֲטָרָתָם, שֶׁמְּעַטֵּר אוֹתָם בְּמִדַּת מַלְכוּת וּמַנְהִיג:

וְזֶה בְּחִינוֹת:

קַרְטָלִיתָא דְּמִקְּבְעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת. קַרְטָלִיתָא – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: אַרְגָּז. אַרְגָּז זֶה בְּחִינוֹת רֹגֶז הַנַּ״ל, וַאֲבָנִים טוֹבוֹת זֶה בְּחִינוֹת עֲטָרָה הַנַּ״ל, בְּחִינוֹת רַחֲמָנוּת הַנַּ״ל.

וְהַדְרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוָּרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא – זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כְּמַאֲמַר (מגילה י:): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ – זֶה מָרְדֳּכַי; וְנִקְרָא יְהוּדִי, עַל שֵׁם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר (שם יג): כָּל הַכּוֹפֵר בְּעַכּוּ״ם נִקְרָא יְהוּדִי:

ג וְלִפְעָמִים חוֹשֵׁב אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם, וְרוֹצֶה בְּהַנְהָגָתוֹ, וּבֶאֱמֶת זֶהוּ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד וְתוֹלֶה רְדִיפָתוֹ בְּרַחֲמָנוּת, וּבֶאֱמֶת הוּא רָחוֹק מֵרַחֲמָנוּת הַזֶּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרָיו, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמְּלוּכָה וְהַהַנְהָגָה.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּרְכֵי הָאֱמֹרִי(*), אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, כִּי הַמַּנְהִיגוּת עִקָּרָהּ בִּבְחִינַת רַחֲמִים, וְעִקַּר הָרַחֲמִים בַּהֲסָרַת עֲכּוּ״ם, אֲפִלּוּ שֶׁמֶץ עֲכּוּ״ם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר צְבִי הִפְסִיקוֹ(**), אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת בִּשְׁלֵמוּת. בְּכֵן אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת

אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֲצְלוֹ אֱמוּנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲמִין, כְּגוֹן דַּרְכֵי הָאֱמֹרִי הַנַּ״ל, וְשֶׁיִּהְיֶה תָּמִים עִם ה׳ אֱלֹקָיו, אָז הָרַחֲמָנוּת בֶּאֱמֶת וְלוֹ רָאוּי לְהַנְהִיג.

אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְנִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם וְרוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֶה בְּחִינַת (סוטה מט:): וְהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת; כִּי מְעַט הַמִּינוּת פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת הַהַנְהָגָה, וּמְהַפְּכָהּ לְמִינוּת, כְּמוֹ שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַמַּלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא מִין מְעַט:

ד וְדַע, שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא מַחֲזֶקֶת תָּמִיד בַּמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, שֶׁלֹּא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ. וְדַע, שֶׁעִקַּר הַמַּלְכוּת שָׁרְשָׁהּ בַּחָכְמָה, בִּשְׁבִיל כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהַנְהִיג וְלִמְלֹךְ. לָכֵן יֵשׁ לְכָל מֶלֶךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בָּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיֵּם מְדִינָתוֹ.

וְזֶה בְּחִינוֹת (דברים לג): וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ, בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם, הַיְנוּ, עַל־יְדֵי רָאשֵׁי עָם, שֶׁהֵם הַמֹּחִין וְהַחָכְמָה, עַל־יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי אַהֲבַת הַחָכְמִים תִּכּוֹן הַמַּלְכוּת:

וּכְשֶׁבָּא לְמֶלֶךְ אֵיזֶהוּ שִׂנְאָה עַל הַחֲכָמִים, יָדוּעַ לֶהֱוֵי לֵהּ, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם יוֹרִידוּהוּ מִמַּלְכוּתוֹ, כִּי אֵין קִיּוּם לָעוֹלָם בְּלֹא הַחָכְמָה, בִּבְחִינַת (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ, וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת חֲכָמִים, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשָׁכֶם; וְדָרְשׁוּ: זֶה הַשּׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים.

נִמְצָא זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת מֵחֲמַת דַּרְכֵי הָאֱמֹרִי, כְּשֶׁבָּא לִקַּח לְעַצְמוֹ הַמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, וְהוּא אֵין רָאוּי לָהּ, אֲזַי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב הַהַנְהָגָה, הַמַּחֲזִיק בְּהַהַנְהָגָה שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ זָר, הוּא מַפִּיל לְאִישׁ זֶה לִשְׁנַאת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ הַמַּלְכוּת וְהַמַּנְהִיגוּת, וּבְוַדַּאי לֹא יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת תָּלוּי בְּמִשְׁפָּט כַּנַּ״ל,

אֶלָּא אִם כֵּן זֶה הַמַּחֲזִיק בַּמַּלְכוּת מִתְגַּבֵּר בְּאֶפִּיקוֹרְסוּת וּמִינוּת, עַד שֶׁמַּפְרִיד אֶת הָאֱמוּנָה מֵהַהַנְהָגָה, מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּלְכוּת – אֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּתְקַיְּמִים הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין מִי שֶׁיַּפִּיל אוֹתוֹ לִשְׂנַאת חֲכָמִים, כִּי הָאֱמוּנָה נִפְרָדָה מֵהַמַּלְכוּת:

וְזֶה: וּנְחַת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ.

בַּר אָמוֹרַאי – זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל.

אַטְמֵהּ – זֶה בְּחִינַת (ישעיהו לג): אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים – דְּלָא שָׁמַע בִּזְלוּתָא דְּצוֹרְבָא מִדְּרַבָּנָן (מכות כד). הַיְנוּ בִּירְשָׁא הַנַּ״ל רָצָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לִשְׂנַאת חֲכָמִים.

וּזְרַק זֵיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. חָלָא – בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּינוּת, בְּחִינַת (תהלים עג): כִּי יִתְחַמֵּץ לִבָּבִי, עַל־יְדֵי־זֶה וּנְחַת אֶת הַבִּירְשָׁא הַנַּ״ל:

ה וּבֶאֱמֶת מַלְכֵי הָעַכּוּ״ם, אַף־עַל־פִּי שֶׁמּוֹלְכִים עָלֵינוּ, אֵין בְּמַלְכוּתָם מִבְּחִינַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נָגְעוּ בָּהּ, כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לִגַּע בָּהּ, זֶה וָזֶה לֹא נִתְקַיְּמִים בְּיָדָם, הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַלְכוּתָם עַל הָאֻמּוֹת הָעוֹלָם נִטְלָה מֵהֶם, כִּי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב מַלְכוּתֵנוּ מַפִּיל אֶת חָכְמָתָם, שֶׁמַּלְכוּתָם תָּלוּי בָּהֶם כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמִפֶּלֶת מִצְרַיִם (ישעיהו י״ט:י״ב-י״ג): נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן – עַל־יְדֵי אִוֶּלֶת, הַיְנוּ נְפִילַת חָכְמָתָם, נָפְלָה מַלְכוּתָם.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר: אַתָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ לְכַרְגָּא, אֲבָל לְהַנְהִיג אוֹתָנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבֶאֱמוּנוֹת – אַתְּ וְכַלְבָּא שָׁוֶה (ויקרא רבה פ׳ לג, במדב״ר פ׳ טו, ומדרש שיר השירים); הַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא נָגַע בְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הַשַּׁיָּךְ לֶאֱמוּנָתֵנוּ, כִּי אֱמוּנָתֵנוּ סוֹבֶבֶת אֶת הַמַּלְכוּת וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתָהּ מִלָּגַע בָּהּ זָר, וּמַפִּיל אֶת רוֹדְפֶיהָ לִשְׂנַאת חֲכָמִים, אִם לֹא שֶׁתָּקְפָה יַד הַמִּינוּת עַל הָאֱמוּנָה עַד שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאֱמוּנָה, וְאָז יָכוֹל לְקַבֵּל מַלְכוּתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת וּזְרַק חָלָא וּנְחַת, כַּנַּ״ל:

ו וְ אֲבָל דַּע, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ לִקַּח אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת: וְנִפְקַעַת בְּרַת־קֶלֶא: מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן־דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְמִשְׁדֵּי בַּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׂלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן־דּוֹסָא;

כִּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן־דּוֹסָא זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי מִדָּתוֹ אֱמוּנָה, בְּחִינַת (ברכות יז:): וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין; קַב חָרוּבִין – מִדַּת אֱמוּנָה; חָרוּבִין – בְּחִינַת בְּרוֹשִׁים, בְּחִינַת בִּירְשָׁא הַנַּ״ל;

וְ״אֵשֶׁת״ – זֶה בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁשְּׁלֵמוּתָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת רֵאשִׁי תֵּבוֹת: אַ׳בָנִים שְׁ׳לֵמוֹת תִּ׳בְנֶה (דברים כ״ז:ו׳). וַאֲבָנִים הֵן הָאוֹתִיּוֹת, כְּמַאֲמַר (ספר יצירה): שְׁלֹשָׁה אֲבָנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים.

וְאוֹתִיּוֹת נִשְׁלָמִים עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (צפניה ג׳:ט׳): אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכוּ׳. הֵינוּ עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה׳, עַל־יְדֵי־זֶה אֶהְפֹּךְ שָׂפָה בְרוּרָה, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר.

וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת זֶה בְּחִינַת הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הוּא הַיּוּד, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא הַנִּבְרָא בְּיוּד (כשרז״ל מנחות כט:), כִּי הַיּוּד הִיא נְקֻדָּה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת כָּל אוֹת, כִּי כְּשֶׁחָסֵר נְקֻדָּה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת, אָז בְּוַדַּאי אֵין שְׁלֵמוּת לָאוֹת וְאֵין לָהּ תְּמוּנָה.

וְאוֹתִיּוֹת הֵם בְּמַלְכוּת וּמַנְהִיגוּת הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת מַלְכוּת – פֶּה, כִּי עִקַּר הַהַנְהָגָה עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג וּלְצַוּוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר.

נִמְצָא, עַל־יְדֵי הַשְּׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת אֱמוּנָה שֶׁבַּמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים אֶת הַתַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כִּי הַצַּדִּיקִים הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל (שמואל־ב כג), הֵם אוֹחֲזִים בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בַּמַּלְכוּת אוֹחֲזִים בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהּ, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בָּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלֵמִים הֵם אוֹחֲזִים בַּתַּכְלִית, שֶׁהִיא שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוּ״ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא.

וְזֶה בְּחִינַת תְּכֶלֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת תַּכְלִית, שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַקַּרְטָלִיתָא, בְּתוֹךְ הַמַּנְהִיגוּת וְהַמַּלְכוּת בַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן־דּוֹסָא, עַל־יְדֵי ״אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה״,

לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – שֶׁהַצַּדִּיקִים מַשִּׂיגִים הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (משלי ג׳:ו׳): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ – שֶׁיּוֹכַל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר נִבְרָא בְּאוֹתִיּוֹת, וּבְכָל אוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵמוּת, הֵינוּ הַנְּקֻדָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא יוּ״ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת כַּנַּ״ל:

ז זְ וְהַתַּכְלִית נִקְרָא תְּכֶלֶת, כִּי הַתְּכֶלֶת מְעֹרָב שָׁחֹר עִם לָבָן, וְהוּא גֶּוֶן שֶׁבֵּין שָׁחֹר וְלָבָן, וּכְשֶׁנִּתְחַבֵּר שָׁחֹר וְלָבָן, כְּמוֹ הַכְּתָב שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁחֹר עַל־גַּבֵּי לָבָן, בְּוַדַּאי תַּחְתִּיּוּת הָאוֹת הַדִּבּוּק וְקָרוֹב לְהַנָּיר שֶׁהוּא לָבָן, בְּמָקוֹם הַדִּבּוּק וְהַקָּרוֹב, שָׁם הֵם מְעֹרָבִים שָׁחֹר עִם לָבָן, בְּבְחִינַת תְּכֶלֶת.

וְתַחְתִּיּוּת הָאוֹת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כִּי כְּשֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב וּמַעֲמִיד הַקָּנֶה וְהָעֵט עִם הַדְּיוֹ עַל הַנְּיָר, בְּוַדַּאי הַדְּיוֹ רָחוֹק מֵהַנְּיָר מְעַט, עַד שֶׁהַסּוֹפֵר מַעֲמִיק הָעֵט עִם הַדְּיוֹ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַנְּיָר, וְאָז נִדְבָּק שַׁחֲרוּת הַדְּיוֹ בְּעֹמֶק בְּקֶרוֹב גָּדוֹל.

נִמְצָא שֶׁהַקָּרוֹב הוּא סוֹף וְתַכְלִית, וּבְמָקוֹם הַקָּרוֹב שָׁם הַנְּיָר וְהַדְּיוֹ הֵם מְעֹרָבִים בִּבְחִינַת תְּכֶלֶת כַּנַּ״ל, כִּי כֵן הַדָּבָר, שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, כַּנַּ״ל.

[נִרְאֶה לְעָנְיוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, כִּי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, וּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא בְּחִינַת לֹבֶן הָעֶלְיוֹן כִּידוּעַ; נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, הוּא בְּחִינַת תְּכֶלֶת, שֶׁהוּא חִבּוּר שָׁחֹר וְלָבָן, וְהָבֵן]:

ח וְזֶה דַּוְקָא בַּת־קוֹל שֶׁיָּצָא, כִּי בְּחִינַת בַּת־קוֹל, הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, הֵינוּ שֶׁמְּהַפֵּךְ כָּל דָּבָר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, בִּבְחִינַת: אֵיזֶהוּ חָכָם – הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד (תמיד דף לב), שֶׁהוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית.

כִּי בַּת־קוֹל הוּא מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין כְּשֶׁאֶחָד מוֹצִיא קוֹל בַּיַּעַר אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אָז שׁוֹמֵעַ כְּאִלּוּ אַחֵר גַּם כֵּן מוֹצִיא קוֹל כָּזֶה. וְזֶה אָנוּ שׁוֹמְעִין בְּחוּשֵׁינוּ, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶהוּ דִּבּוּר, אָז שׁוֹמְעִין גַּם כֵּן זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ.

נִמְצָא שֶׁהַבַּת־קוֹל מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּבּוּר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וּמְקֻרָב סוֹפוֹ לְעַצְמוֹ. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר שֶׁל ״בָּרוּךְ״, בְּוַדַּאי יוֹצֵא הָאוֹת בֵּית בָּרִאשׁוֹנָה וְנִתְרַחֵק מֵאָדָם, וְאַחַר־כָּךְ מוֹצִיא הָרֵישׁ שֶׁל בָּרוּךְ, וְאָז הָרֵישׁ קָרוֹב אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבֵּית, וְכֵן הַכָּף שֶׁמּוֹצִיא בָּאַחֲרוֹנָה הוּא קָרוֹב לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ;

וְהַבַּת־קוֹל לוֹקַחַת זֹאת הַתֵּבָה ״בָּרוּךְ״ וּמְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, וּמְהַפֶּכֶת אֶת הַבַּיִת שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לָאָדָם יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ, וְהָרֵישׁ מֵהַכָּף. נִמְצָא שֶׁהַכָּף שֶׁהִיא סוֹף וְתַכְלִית שֶׁל הַתֵּבָה, שֶׁהָיְתָה רְחוֹקָה מִתְּחִלָּה מֵהַבַּת־קוֹל בְּתַכְלִית הָרְחוּק, עַכְשָׁו הִיא קְרוֹבָה בְּתַכְלִית הַקֶּרוּב, כִּי כֵן אָנוּ שׁוֹמְעִין, שֶׁבַּת־קוֹל מוֹצִיא תֵּבַת בָּרוּךְ: בַּתְּחִלָּה בַּיִת, וְאַחַר־כָּךְ רֵישׁ, וְאַחַר־כָּךְ כָּף,

נִמְצָא שֶׁהַכָּף שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, שֶׁהָיְתָה מִתְּחִלָּה בְּתַכְלִית הָרְחוּק מֵהַבַּת־קוֹל, עַכְשָׁו נִתְקָרֵב בְּתַכְלִית הַקֶּרוּב, כִּי הַבַּת־קוֹל הָפַךְ אֶת הַתֵּבָה.

וְזֶה שֶׁנִּפְקַח בְּרִית קָלָא – בַּת־קוֹל דַּוְקָא הוֹדִיעַ אֶת זֹאת: מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן־דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְשָׁדְיָא בֵּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל)

[סִיּוּם הַמִּשְׁתָּעֵי, דְּהַיְנוּ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי, וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים כָּאֵלֶּה, הַמּוּבָאִים שָׁם בְּבָבָא־בַתְרָא אַחַר מַאֲמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁהֵם: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן וְכוּ׳, וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – הַכֹּל יָבוֹא עַל נָכוֹן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תְּנֻיָּנָא בְּסִימָן (ג׳) וְד׳ וְה׳ (וז׳). לֵךְ נָא וּרְאֵה שָׁם, תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ]:

עַד הֵנָּה עָזְרוּנוּ רַחֲמֶיךָ לְסֵיֵּם מַאֲמְרֵי הַמִּשְׁתָּעֵי, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בָּהֶם גְּנָזַיָּא דְּמַלְכָּא כֻּלְּהוֹ אָמוֹרָאֵי. כְּעַן אֲצִיתוּ לְמִלּוֹי דְּנָפְקִין בְּהַדָּרָתָא, שְׁפַר עֲלֵה לְחַוּוּיֵהּ בְּאַפֵּי מַלְכְּוָתָא. בְּחָכְמְתָא יִבָּלֶה לְכוֹן קָצֶת לְהוֹדָעוּתָא, גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא גְּנִיזִין עִלָּאִין הַצְּפוּנִים בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא. אָתַיָּא וְתִמְהַיָּא דִּי עֲבַד עִמָּנָא אֱלָקָא שְׁמַיָּא לְגַלּוֹת לָנוּ עֲטִין דְּאוֹרַיְתָא, בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב עַל־יָדָם לְדִי בְרָא כֹּלָּא לְמֶעֱבַד לֵהּ רְעוּתָא. בְּרִיךְ שְׁמֵהּ לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא:

## תורה יט

**א** תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיוֹנוֹת וְכוּ׳: (חבקוק ג׳:א׳)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, פִּרְקָא קַדְמָאָה (זוהר תרומה דף קעו:): עַד לָא חֲווּ מַתְקָלָא, לָא חֲווּ מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין:

א כִּי קָשֶׁה לְהָעוֹלָם: עַל מָה צָרִיךְ לְהַצְדִּיק לִשְׁמֹעַ מִפִּיו, הֲלֹא אֶפְשָׁר לְעַיֵּן בַּסְּפָרִים דִּבְרֵי מוּסָר, אַךְ בֶּאֱמֶת הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל, כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק־הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹ, מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ, כִּי יוֹרֵד בְּכָל פַּעַם מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, רָחוֹק מִפִּי הַצַּדִּיק. וְכֵן בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק לַמַּעְיֵן בַּסֵּפֶר הוּא חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

**ב** ב כִּי צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת הַפָּנִים, שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לִרְאוֹת אֶת פָּנָיו בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, עַד אֲשֶׁר בְּלֹא תוֹכָחָה וּבְלֹא מוּסָר יִתְחָרֵט חֲבֵרוֹ תֵּכֶף עַל מַעֲשָׂיו, רַק מִמַּה שֶׁמַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, אֵיךְ פָּנָיו מְשֻׁקָּע בְּחֹשֶׁךְ:

**ג** ג כִּי גֹּדֶל יְקַר הָעֶרֶךְ שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ר פי״ח, הובא בפירש״י): לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לֻקָּחָה זֹאת (בראשית ב׳:כ״ג) – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת חַוָּה, בְּחִינַת (תהילים י״ט:ג׳): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה; הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה; הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כְּמוֹ (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם.

וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָעַמִּים נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָרַע שֶׁיֵּשׁ לְהַלָּשׁוֹן שֶׁל הָאֻמָּה אֲחִיזָה בּוֹ נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

וְהָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁכָּל הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן כְּלוּלִין בּוֹ, דְּהַיְנוּ תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נאוף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן מְשֻׁקָּעִין וּכְלוּלִין בּוֹ, נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנִּזְכָּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ויקהל דף רג.), הַיְנוּ הָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נאוף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִין אֻמּוֹת כְּלוּלִין בּוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת חַשְׁמַ״ל: חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְלוֹת (חגיגה יג); חַיּוֹת אֵשׁ – בְּחִינַת חַוָּה, אִשָּׁה; הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדוֹ מִתְמַלֵּל וּמִשְׁתַּבֵּר אֵשׁ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין. וְזֶה בְּחִינַת מ״ל מֵחַשְׁמַ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי עַל שֵׁם זֶה נִקְרָא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה (מ״ר קדושים פ׳ כד).

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י (בראשית שם): עַל כֵּן יַעֲזָב־אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ – מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן; רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ (תהילים ל״ג:ו׳): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, שֶׁעַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסָר וְנִתְקַשֵּׁר הַתַּאֲוָה שֶׁל תַּאֲוַת נאוף, הַיְנוּ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן כַּנַּ״ל, שֶׁהָרוּחַ שְׁטוּת נִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ (כמו שדרשו רבותינו ז״ל זבחים קטז).

וְזֶה: וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה – לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְמָקוֹם הַחֲתָךְ (ברכות סא), הַיְנוּ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר.

וְזֶה (שם): וַיִּבֶן – עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁעִקַּר עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בְּיִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ (ישעיהו לג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא.

וְזֶה: כְּאוֹצָר שֶׁל חִטִּים; הַיְנוּ הַיִּרְאָה הוּא אוֹצָר, שֶׁבּוֹ תָּלוּי עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל חִטָּה – כ״ב אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ (תיקון טז).

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ס׳:ח׳): אֱלֹקִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ – שֶׁדִּבּוּר הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בֶּאֱלֹקִים יְרָא.

וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ה:י״ב): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם – בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל כֵּן כָּתוּב בּוֹ (שם מא): וַהֲנִמְצָא כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ; רוּחַ אֱלֹקִים הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּבְחִינַת: וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ, כִּי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תָּלוּי תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּבְחִינַת: מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, כִּי זֶה בִּלֹּא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה.

וְזֶה (משלי כ״ט:ג׳): וְרֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֶּד הוֹן; אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנָךְ אֶלָּא מִגְּרוֹנָךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית מְאַבֵּד לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה (שם ג): כַּבֵּד אֶת ה׳ מֵהוֹנָךְ – כַּבֵּד דַּיְקָא, כִּי בּוֹ תָּלוּי בְּחִינַת כָּבוֹד, כִּי הֶפֶךְ הַכָּבוֹד הֵם חֲרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת. וְהֵם תּוֹלִים בְּמָקוֹם עֲרָיִין, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון נח): וְלֹא יִתְבַּשָּׁשׁוּ – אֵין בּשֶׁת אֶלָּא בְּמָקוֹם עֲרָיִין; עֲרָיִין הוּא פְּגַם הַבְּרִית, בְּבְחִינַת עָרְלָה, בְּחִינַת (בראשית ל״ד:י״ד) כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ.

וְזֶה: כַּבֵּד – שֶׁהוּא הֶפֶךְ שֶׁל חֲרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת, שֶׁהוּא תּוֹלֶה בְּהוֹנָךְ, הַיְנוּ בִּגְרוֹנָךְ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל.

וְשָׁם יוֹסֵף, עַל שֵׁם שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּבְחִינַת (שם ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי; כִּי בּוֹ תָּלוּי כָּבוֹד, כִּי אֵין בּשֶׁת אֶלָּא בְּמָקוֹם עֲרָיִין כַּנַּ״ל.

וְנָחָשׁ, שֶׁהוּא הָרַע הַכּוֹלֵל הַנַּ״ל, כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹלֵט עַל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בְּבְחִינַת: נָחָשׁ שֶׁלְּטָנוּתֵהּ עַל בִּשְׁרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חַוָּה הַנַּ״ל, שֶׁהִיא בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, בְּבְחִינוֹת (חגי ב): בְּשַׂר קֹדֶשׁ (ירמיה יא, וכמובא בזוהר הקדוש).

וְזֶה בְּחִינַת נָחָשׁ שֶׁפִּתָּה לְחַוָּה וְהֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא, שֶׁהוּא הָרוּחַ סְעָרָה, הָרוּחַ שְׁטוּת, אֵשֶׁת כְּסִילוּת (משלי ט׳:י״ג), וְהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת הָרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אִשָּׁה חֲכָמָה, בְּבְחִינַת חֲכָמוֹת נָשִׁים (משלי י״ד:א׳), וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ד׳:ז׳): לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ; לַפֶּתַח – הַיְנוּ פִּתְחֵי פִיךְ שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהַחַטָּאת הַזֹּאת רוֹבֶצֶת לִינֹק מִמֶּנּוּ:

ד וְדַע, שֶׁאֵשֶׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הָרַע שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מֵאִשָּׁה חֲכָמָה, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנַּ״ל, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מְפַתֶּה אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְעֵץ הַדַּעַת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁהֵן טוֹב וָרָע, הוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא אִשָּׁה חֲכָמָה, שֶׁכְּלוֹ טוֹב, וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין, שֶׁכְּלוֹ רַע:

וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, זֶה לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין. וּלְשׁוֹן עַמְמִין, כְּשֶׁרוֹצִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. לְשׁוֹן תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת (משלי י״ט:י״ד), בְּחִינַת מַשְׂכִּיל עַל־יְדֵי תַּרְגְּמָן (פסחים קיז),

כִּי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרָע – לְפָעָמִים הוּא בְּחִינַת מַשְׂכִּיל, וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת מְשַׂכֵּל. וְאֵשֶׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת הִיא מְפַתָּה אֶת הָאִשָּׁה חֲכָמָה עַל־יְדֵי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, כִּי עִקַּר תִּגְבֹּרֶת הַקְּלִפָּה אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, בְּבְחִינַת (דברים כ״ו:ה׳): אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי; וּבִבְחִינַת (במדבר כ״ג:ז׳): מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק; שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מִתְעוֹרְרִים לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה.

וְעִקַּר בְּנְיָנָהּ וּשְׁלֵמוּת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּפִּילִין הָרַע שֶׁל הַתַּרְגּוּם וּמַעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְלָבָן הָאֲרַמִּי, שֶׁהוּא אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי הַנַּ״ל, רָצָה לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, וְעַל כֵּן קָרָא לוֹ יְגַר שָׂהֲדוּתָא (בראשית ל״א:מ״ז); וְיַעֲקֹב הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְעַל כֵּן קָרָא לוֹ גַּלְעֵד, בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה (שם ב): וַיִּפֹּל ה׳ אֱלֹקִים תַּרְדֵּמָה, מִסְפַּר תַּרְגּוּם, כַּמּוּבָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, עִקַּר בְּנְיָנָהּ שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ, נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹן, בְּבְחִינַת לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

וְזֶה: וַיִּפֹּל – נוֹטָרִיקוֹן: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ; כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר בְּנְיָנָהּ שֶׁל חַוָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַטּוֹב וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹן, בְּבְחִינַת: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ – רָאשֵׁי תֵּבוֹת וַיִּפֹּל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה יָכוֹל לְכַשֵּׁר חֶלְמֵי, כִּי עִקַּר הַחֲלוֹם הוּא בְּשִׂנָה, הַיְנוּ בְּתַרְדֵּמָה, וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן יוֹסֵף, שֶׁזָּכָה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה כַּנַּ״ל, עַל כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְכַשֵּׁר חֶלְמֵי שֶׁבַּתַּרְדֵּמָה

[כִּי זָכָה לְבָרֵר אֶת בְּחִינַת לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם, אֶת בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּלְהַפִּיל הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְפָתֹר הַחֲלוֹם שֶׁבְּשִׂנָה וְתַרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ לְבָרֵר הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַחֲלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הוּא זָכָה לְבָרֵר אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁזָּכָה לָזֶה כַּנַּ״ל]:

ה וְזֶה בְּחִינַת מִקְרֶה לַיְלָה, שֶׁהָרוּחַ סְעָרָה, הַיְנוּ הָרוּחַ שְׁטוּת, הַיְנוּ הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹן, עוֹלֶה עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, עַל־יְדֵי שְׁנָה, וְיוֹנֵק מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מֵרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית קֹדֶשׁ.

כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מְקֻרָר אֶת חֲמִימוּתוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (תהילים ל״ט:ד׳) חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי וְכוּ׳, דִּבַּרְתִּי בִלְשׁוֹנִי; שֶׁמְּקֻרָר חֲמִימוּתוֹ בְּדִבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת: זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי, מִכָּאן שֶׁנִּתְקָרְרָה דַעְתּוֹ בְּחַוָּה (יבמות סג).

אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הָרוּחַ סְעָרָה מְקֻרָר אוֹתוֹ בְּמִקְרֵה־לַיְלָה בַּשָּׁנָה, בִּבְחִינַת (דברים כ״ה:י״ח) אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ – לְשׁוֹן קְרִירוּת; בַּדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת (משלי ל׳:כ׳): כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת – שֶׁהָרוּחַ סְעָרָה הוֹלֶכֶךְ דֶּרֶךְ הַתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נוּגַהּ, וְיוֹנֵק מִן הַחַשְׁמַ״ל הַנַּ״ל:

וֶאֱלִישָׁע הָיָה יוֹרֵשׁ מֵאֵלְיָהוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (מלכים־ב ב): וַיְהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי, פִּי שְׁנַיִם, הַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם (ברכות ח), עַל־יְדֵי־זֶה כְּתִיב בֵּהּ (שם ד): אִישׁ קָדוֹשׁ עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד – שֶׁלֹּא רָאֲתָה קְרִי עַל סִדְּינוֹ (ברכות י׳:), כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִצּוֹלִין מִמִּקְרֵה־לַיְלָה כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ זוֹכִין לְתִקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל,

כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה וְשֵׁנָה, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין אֶת בְּחִינַת הַתַּרְגּוּם, בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן אָז נִצּוֹלִין מִמִּקְרֵה־לַיְלָה שֶׁבַּתַּרְדֵּמָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (תהילים ק״מ:י׳): רֹאשׁ מְסִבָּי עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֶּמוֹ. רֹאשׁ מְסִבָּי הוּא בְּחִינַת (יחזקאל א׳:ד׳): נֹגַהּ לוֹ סָבִיב, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְסַבְּבִין אֶת הַקְּדֻשָּׁה; עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֶּמוֹ – הֶעָמָל וְהָרָע שֶׁבּוֹ יִתְבַּטֵּל.

וְעַל שְׂאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גֶּחָלִים, כִּי מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם (יחזקאל ט״ו:ז׳).

הַיְנוּ כִּי בְּחִינַת נוּגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, צְרִיכִין שֶׁיִּתְבָּרֵר, שֶׁיִּפֹּל הָרָע שֶׁבּוֹ, וְהַטּוֹב שֶׁבּוֹ יִתְבָּרֵר וְיַעֲלֶה וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל. וּשְׂאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְכַלּוֹתָם לְגַמְרֵי, בִּבְחִינַת: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גֶּחָלִים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא הַיּוֹרֶדֶת בְּעֶרֶב־שַׁבָּת עַל רֹאשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁלֹּא יֻכְלְלוּ בְּנוּגַהּ לְינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה.

פֵּרוּשׁ, כִּי בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, בִּכְנִיסַת שַׁבָּת, נִכְלָל נוּגַהּ בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז רוֹצִין גַּם שְׂאָר הַקְּלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי לַעֲלוֹת אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְאָז יוֹרֵד שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא עַל רֹאשָׁם וְנוֹפְלִים לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כְּוָנַת רְחִיצַת מַיִם חַמִּין בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, כַּמְבֹאָר בַּכַּוָּנוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ״ל, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרֵר הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם שֶׁהוּא בְּחִינַת נוּגַהּ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וּשְׂאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְהַפִּילָם וּלְבַטְּלָם לְגַמְרֵי, הַיְנוּ כַּנַּ״ל:

ו וּכְשֶׁמַּעֲלֶה הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי כָּל דָּבָר, יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר.

וְזֶה (במדבר י״ד:י״ז): וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה׳ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר. לֵאמֹר – דָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת (כשארז״ל סנהדרין נו:), הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁנִּתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר – הַיְנוּ כְּפִי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יָדוֹ נֶאֱסָר עֲרָיוֹת וְנִתְבַּטֵּל תַּאֲוַת נְאוּף כַּנַּ״ל, כְּמוֹ כֵן יִגְדַּל כֹּחַ ה׳, כִּי כְּפִי הַשְׁלֵמוּת שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת וּבְטוּל תַּאֲוַת נְאוּף, כֵּן נִתְגַּדֵּל וְנִתְעוֹרֵר כֹּחַ ה׳ שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כַּנַּ״ל:

ז וּמִי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעוֹרֵר הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אֲזַי אָכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְכָל תַּעֲנוּגָיו אֵינוֹ אֶלָּא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, בִּבְחִינַת (רות ג׳:ז׳): וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. וַיִּיטַב לִבּוֹ, הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל״ב [שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם] אֱלֹקִים שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר.

וְזֶהוּ: וַיִּיטַב לִבּוֹ, אֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ד׳): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וְזֶהוּ: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ, שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל״ב אֱלֹקִים שֶׁבִּסְעֻדָּתוֹ שֶׁאוֹכֵל.

וְזֶה: וַיִּיטַב לִבּוֹ – זֶה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (זוהר ויקהל קיח. ומ״ר רות פ׳ ה), שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כִּי הַמָּזוֹן נִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרְרִין וּמְאִירִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּמִשָּׁם צְרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה עִקַּר הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׂאָר הַתַּעֲנוּגִים כַּנַּ״ל:

ח וְכָל חָכָם פָּשׁוּט [פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא חָכָם לְבַד אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק] יָכוֹל לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאוֹכֵל. כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּחַ שֶׁל מְתִיקוּת וּמְרִירוּת, חֲרִיפוּת וּמְלִיחוּת, שֶׁזֶּה מְרַכֵּךְ וְזֶה מַקְשֶׁה, זֶה מַגְדִּיל וְזֶה מַקְטִין, זֶה מְכַוֵּץ וְזֶה מַרְחִיב, וְיוֹדֵעַ הִתְחַלְקוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּחֱלָקִין לְשָׁלֹשׁ אִמּוֹת אמ״ש, וְשֶׁבַע כְּפוּלוֹת, וּשְׁנֵים־עָשָׂר פְּשׁוּטוֹת, וְיוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת הַשַּׁיָּכִים לְכָל סְפִירָה וּסְפִירָה, וְיוֹדֵעַ כֹּחַ שֶׁל כָּל סְפִירָה, שֶׁזֶּה רַךְ וְזֶה קָשֶׁה וְכוּ׳, אֲזַי עַל־יְדֵי שֶׁטּוֹעֵם

אֵיזֶה דָּבָר אוֹ רוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר, הוּא יוֹדֵעַ וּמֵבִין הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר.

כִּי כָּל דָּבָר נִשְׁתַּנֶּה בְּטַעְמוֹ וְרֵיחוֹ וּתְמוּנָתוֹ – הַכֹּל לְפִי צֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּחָכְמָתוֹ וּבְרָצוֹנוֹ הַפָּשׁוּט כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבָּרֵא בָּהֶם דָּבָר זֶה, וְכָךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבָּרֵא בָּהֶם דָּבָר זֶה.

וְזֶה בְּחִינַת חֲסֵרוֹת וְיִתֵּרוֹת וּנְקֻדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, שֶׁהַכֹּל לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹעַ לִפְעָמִים אוֹ לְהוֹסִיף לִפְעָמִים אֵיזֶה אוֹת אוֹ נְקֻדָּה כְּדֵי לְכַוֵּן הַמִּשְׁקָל שֶׁל כֹּחַ ה׳ – הַכֹּל לְפִי חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ, כִּי כֵן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּשְׁקֹל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת, וְיִבָּרֵא בְּכֹחַ הַזֶּה וְאוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֵלּוּ הַדָּבָר הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם הַזֶּה וְרֵיחַ הַזֶּה וּתְמוּנָה הַזֹּאת. וְכֵן שָׁקַל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֲחֵרוֹת וּבָרָא בָּהֶם דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ וְרֵיחַ וְטַעַם וּתְמוּנָה אַחֶרֶת כְּפִי אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת,

וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וּמִי שֶׁהוּא חָכָם לִבַּד, יָכוֹל לְהָבִין כָּל זֹאת בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ״ל; אֲבָל שֶׁיַּרְגִּישׁ וְיִתְעַנֵּג רַק מֵהַצֵּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת וַיִּשְׁתְּ כַּנַּ״ל, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם לְמִי שֶׁהֵבִיא שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כָּל דָּבָר, הַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה יָכוֹל לְקַיֵּם: וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ כַּנַּ״ל.

[פֵּרוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי חָכְמָה לְבַד יְכוֹלִין לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּשֶׁיּוֹדְעִין כָּל הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ לְמָשָׁל כְּשֶׁרוֹאֶה דָּבָר שֶׁטַּעְמוֹ מָתוֹק, וְיוֹדֵעַ שֶׁמְּתִיקוּת – כֹּחוֹ לְרַכֵּךְ, וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה סְפִירָה נִמְשָׁךְ זֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַמְּתִיקוּת וְהָרִכּוּךְ, כְּגוֹן מִסְּפִירַת חֶסֶד, וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה אוֹת מִכ״ב אוֹתִיּוֹת שַׁיָּךְ לִסְפִירַת חֶסֶד – אֲזַי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹת מְלֻבָּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם וְכַנַּ״ל.

אֲבָל אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל כָּל כָּךְ, שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֹאת בְּבֵרוּר, שֶׁיּוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר (שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה לִהְיוֹת בְּקִי גָּדוֹל מְאֹד בְּכָל חָכְמַת הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמַת הַקַּבָּלָה, וּבְכָל חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַיְסוֹדוֹת, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵידַע כָּל זֹאת, כִּי אִם חָכָם גָּדוֹל מְאֹד בְּקַבָּלָה וּבִשְׁאָר חָכְמוֹת), אַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְתַעֲנוּגָיו יִהְיוּ עֲדַיִן מִגּוּף הַדָּבָר, וְלֹא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת, כִּי לִזְכּוֹת שֶׁיִּהְיוּ כָּל תַּעֲנוּגָיו רַק מֵהָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל דָּבָר, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם כְּשֶׁזּוֹכֶה לְשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁזָּכָה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל לְגַמְרֵי וּלְהַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאוֹחֵז בָּזֶה, הוּא דַּיְקָא זוֹכֶה לָזֶה, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם תַּעֲנוּג מִשּׁוּם דָּבָר אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אַשְׁרֵי לוֹ].

וְזֶה בְּחִינַת: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָּ (תהילים כ׳:ג׳) – שֶׁיִּהְיֶה סְעָדָתְךָ, הַיְנוּ הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכָל הַתַּעֲנוּגִים, מִצִּיּוֹן וְסִימָן הָאוֹתִיּוֹת, הַמְצֻיָּנִים וּמְסֻמָּנִים בְּכָל דָּבָר, כִּי הַטַּעַם וְהָרֵיחַ וְהַתְּמוּנָה הוּא צִיּוּן וְסִימָן עַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה.

וְזֶה: יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ; עֶזְרְךָ זֶה בְּחִינַת (בראשית ב׳:י״ח) אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר; בְּחִינַת חַוָּה, הַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל; וְזֶה מִקֹּדֶשׁ – בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה: יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ – סוֹפֵי תֵּבוֹת חִשֶּׁךָ, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ״ל, וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָּ כַּנַּ״ל:

ט וּמִי שֶׁאוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָּ, מִזֶּה מֵאִיר לְבוֹ, כִּי שֵׁם הַלֵּב הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל וְנִזּוֹן מִשּׁוּפְרָא דְּשׁוּפְרָא, מל״ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת ל״ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

וְעַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹר שֶׁמְּקַבֵּל הַלֵּב מִל״ב אֱלֹקִים הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ פָּנָיו בָּאוֹר הַזֶּה, בִּבְחִינַת (משלי ט״ו:י״ג): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים, וּכְשֶׁפָּנָיו מְאִירוֹת בַּהִזְדַּכְּכוּת הַזֶּה, אֲזַי יוּכַל הָאַחֵר לִרְאוֹת פָּנָיו בַּפָּנִים הַזֶּה כְּמוֹ בְּמַרְאָה, וּלְהִתְחַרֵט וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (דברים ה׳:ד׳): פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה׳ עִמָּכֶם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ עִמָּכֶם דִּבּוּר ה׳, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ הַפָּנִים וּמְאִירוֹת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְרָאוֹת פָּנִים בְּפָנִים:

וְזֶה: עַד לָא חֲוֵי מַתְקְלָא – הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הַנִּקְרָא מַתְקְלָא, עַל שֵׁם שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּרְצוֹנוֹ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (איוב כ״ח:כ״ה): לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ מִשְׁקָל, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת לְכָל דָּבָר וְדָבָר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם וְרֵיחַ וּתְמוּנָה הַזֹּאת כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל.

וְקֹדֶם שֶׁהָיָה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת לָא חֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין – עֲדַיִן לֹא הָיָה בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִבְחִינַת פָּנִים מְאִירוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַתְקְלָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים הוּא עַל־יְדֵי: דִּבֶּר ה׳ עִמָּכֶם כַּנַּ״ל.

וְזֶה: עַד לָא חֲוֵי מַתְקְלָא, הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא נוֹגַהּ, הַנִּקְרָא תִּקְלָא, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרַב, אוֹ מִפִּי הַתַּלְמִיד, אוֹ מִפִּי הַסֵּפֶר. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עֹשֵׂי דְּבָרוֹ (תהילים ק״ג:כ׳), שֶׁהֵם עוֹשִׂים וּבוֹנִים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ הַלְּשׁוֹן־ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, בִּבְחִינוֹת: נִמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם (ב״ר פרשה ח),

כִּי עַל־יְדֵי הַשַּׂעֲשׁוּעִים שָׂרָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּקָּבֵל מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, עַל־ יְדֵי־זֶה: בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם (תהילים ל״ג:ו׳),

הַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּבְחִינַת עֹשֵׂי דְבָרוֹ, שֶׁהֵם עוֹשִׂים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־ הוּא, שֶׁיְּדַבֵּר וְיִבְרָא אֶת הָעוֹלָם;

וְכָל זֶה הָיְתָה לִקְדֶם הַבְּרִיאָה. גַּם עַכְשָׁו, כְּשֶׁרוֹצִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־ הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר וּבוֹנִים אוֹתוֹ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים זוֹכִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּרִים מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, נִמְצָא שֶׁאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים נִתְהַוִּוּ וְנִבְנוּ עַל־יָדָם. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ג:כ׳): עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – כְּשֶׁרוֹצִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־ בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר בְּבְחִינַת עֹשֵׂי דְבָרוֹ כַּנַּ״ל, וְאַחַר־כָּךְ שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ הַדִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־ בָּרוּךְ־הוּא, בְּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כִּי בְּזֶה הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר עִמָּם.

וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תַּלְיָא בִּירִאָה, בְּבְחִינַת: עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר כַּנַּ״ל, וְיִרְאָה תַּלְיָא בְּאוּדְנִין (תיקון ע). נִמְצָא כְּשֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יֵשׁ לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת, כִּי הַדִּבּוּר תָּלוּי בִּירִאָה, וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ.

נִמְצָא מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּיו בְּעַצְמוֹ, מְקַבֵּל דִּבּוּר לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ בְּיִרְאָה, כִּי זֶה הַלְשׁוֹן־ הַקֹּדֶשׁ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת מֻחְלֶטֶת בְּחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, כִּי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר תַּלְיָא בְּיִרְאָה, וְהַיִּרְאָה תַּלְיָא בְּאוּדְנִין כַּנַּ״ל; אֲבָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הוּא רָחוֹק מִזֶּה הַשְּׁלֵמוּת, כִּי כְּבָר יָרַד מִמַּדְרֵגָתוֹ:

וְזֶה:

ה׳, שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי – כְּשֶׁהַשְׁמִיעָה מִפִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִפִּיךָ, בִּבְחִינַת עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה

שִׁמְעֲךָ – שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִמְּךָ, הַיְנוּ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ,

אֲזַי: יָרֵאתִי – כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה תַּלְיָא בְּאוּדְנִין, וְאָז יֵשׁ שְׁלֵמוּת לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וְזֶה: ה׳ פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. חַיֵּיהוּ – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: עוֹרְרֵהוּ, הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר פָּעָלְךָ, הַיְנוּ כֹּחַ מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית נִתְעוֹרֵר

בְּקֶרֶב שָׁנִים. אַל תִּקְרֵי: בְּקֶרֶב שָׁנִים, אֶלָּא: בְּקֶרֶב שְׁנַיִם (כשדרז״ל סוטה מט) – שְׁנַיִם מִקְרָא, דְּהַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַנִּשְׁלָם עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה דְּתָלְיָא בְּאוּדְנִין, נִתְעוֹרֵר וְנִתְנוֹצֵץ כֹּחַ מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁנִּבְרָא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק עַל שְׁגִיוֹנוֹת – כְּתַרְגּוּמוֹ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ – עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ״ל.

עַל שְׁגִיוֹנוֹת – כִּי שְׁגִיוֹנוֹת הוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁמְּעֹרָב טוֹב וָרָע, וְכֵן הוּא הַשּׁוֹגֵג, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם כֵּן טוֹב וָרָע, שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא רַע, וְכַוָּנָתוֹ טוֹב: (הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לַתּוֹרָה הַזֹּאת):

וּבֵין לוֹמֵד בַּסֵּפֶר לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי סֵפֶר הוּא רַק לְזָכְרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר, וְהַזִּכָּרוֹן הוּא בְּכֹחַ הַמְדַמֶּה, כִּי גַּם בְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ זִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁגַּם בְּהֵמָה זוֹכֶרֶת שֶׁבְּמָקוֹם זֶה נִשְׁכָּה כֶּלֶב וְהִיא בּוֹרַחַת מִשָּׁם. וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: דְּבָרִים שֶׁבְּעַל־פֶּה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בִּכְתָב (גיטין ס:).

וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הַמִּקְרָא: כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר הַנַּ״ל, נֶאֱמַר עַל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁצְּרִיכִין דַּוְקָא לְכָתְבָהּ. (כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה הַנַּ״ל, וְלֹא בֵּאֵר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב):

וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לח:): אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר. וְהָבֵן מְאֹד,

כִּי עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, מָשְׁכָה וְיָנְקָה הָעָרְלָה, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, מִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית קֹדֶשׁ כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, יְנִיקָתָם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם עוֹלִים לִינֹק מִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית קֹדֶשׁ כַּנַּ״ל. כִּי עִקַּר הַמַּתְקָלָא וְהַנִּפְסָיוֹן וְהַבְּחִירָה הוּא בִּבְחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי נֹגַהּ נִקְרָא תַּקָּלָא כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, כִּי הָא בְּהָא תְּלְיָא, כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, בְּחִינַת מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ, נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, כְּשֶׁאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל:

עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – שֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה הַדִּבּוּר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁהַלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְמַעְלָה, עַדַיִן הוּא חָסֵר תִּקּוּן, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם. וְזֶהוּ סוֹד כַּוָּנַת מִילָה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ יא) שְׁאֵלַת הַמִּינִין עַל מִצְוַת מִילָה: אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דָּבָר הַמְחֻסָּר תִּקּוּן, אַף הוּא עַל כַּוָּנָה זוֹ, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁהַלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית הַבָּא מִלְמַעְלָה, הוּא עֲדַיִן חָסֵר תִּקּוּן, וְעִקַּר תִּקּוּנוֹ לְמַטָּה, בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁאָנוּ מַעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִימִין אֶת הַלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים נִשְׁלָם לְמַטָּה בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְמַעְלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמִּבְּרִירִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁמְּבָאר שָׁם בַּמִּדְרָשׁ הַתְּרוּץ עַל שְׁאֵלַת הַמִּינִין הַנַּ״ל בְּעִנְיַן מִצְוַת מִילָה: אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחֻסַּר תִּקּוּן כַּנַּ״ל, שֶׁהִשִּׁיבוּ שָׁם: כָּל

דָּבָר צָרִיךְ תִּקּוּן: הַתַּרְמוּסִין צְרִיכִין לְבַשֵּׁל וְכוּ׳, אַף הָאָדָם צָרִיךְ תִּקּוּן וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם;

הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא כָּל הַבְּרִיאָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַבַּעַל־בְּחִירָה, שֶׁהוּא דַּיְקָא יְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים עַל־יְדֵי בֵּרוּר הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁלִים וּמְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְתַקֵּן תִּקּוּן הַמִּילָה, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם דַּיְקָא, שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הַבָּא מִלְּמַעְלָה אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כְּשֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁלִימִין אוֹתוֹ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁאָז דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: חַשְׁמַ״ל – חָשׁ מָל, בְּחִינַת מִילָה, וּ״מָל״ גִּימַטְרִיָּא שִׁבְעִים, בְּחִינוֹת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנֶחְתַּךְ וְנִתְבַּשֵּׁל עַל־יְדֵי מְצוֹת מִילָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל. עַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת וְהָבֵן:

וּלְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם, הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַשְׁגָּגוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן כָּל מַה שֶּׁחָטָא בִּשּׁוּגֵג, וְהָבֵן:

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֶלְמִין שֶׁבַּתַּרְדְּמָה כְּמוֹ יוֹסֵף, כַּמְבֹאָר שָׁם. כִּי הַחֲלוֹמוֹת הֵם כְּפִי הַמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכֵל, כַּמּוּבָא, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת כַּנַּ״ל, וּכְשֶׁשּׁוֹכֵב וְיָשֵׁן, עוֹלִים הָאֵדִים מֵהַמַּאֲכָלִים שֶׁאָכַל וְעוֹלִים לְהַמֹּחַ, וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַחֲלוֹם.

נִמְצָא כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל, אִם הָיָה אוֹכֵל הַכַּף הַשֵּׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן, הָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרִים, וְאִלּוּ הָיָה אוֹכֵל זֶה הַכַּף תְּחִלָּה, הָיוּ נִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת בְּצֵרוּפִים אֲחֵרִים, וְהָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הוּא יוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן הוּא יָכוֹל לְפַשֵּׁר חֶלְמִין כַּנַּ״ל.

וְהָבֵן הֵיטֵב, אֵיךְ עִנְיַן פִּתְרוֹן חֲלוֹמוֹת עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם אַחַר־כָּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ מְאִירִין הַהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל הַמַּאֲכָלִים, שֶׁמֵּהֶם הַחֲלוֹמוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיק בְּחִינַת יוֹסֵף יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֶלְמִין שֶׁבַּתַּרְדֵּמָה

כַּנַּ״ל: (זֶה מָצָאנוּ מִזֶּה הַמַּאֲמָר מִכְּתַב־יָד רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעַצְמוֹ):

יִשְׁלַח עֲזָרְךָ מִקֹּדֶשׁ וְכוּ׳. גֹּדֶל יְקַר הָעֶרֶךְ מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי הָאִשָּׁה הוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְזֶהוּ: חַוָּה, לְשׁוֹן דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלִילָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא זֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם,

וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין... (עַד כָּאן מָצָאנוּ): [פְּרִקָא תְּנִנָּא דְּסִפְרָא דְּצְנִיעוּתָא מִבְּאֹר לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** סִימָן ב]

## תורה כ

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה פְּרָקָא תְּלִיתָאָה [דְּסִפְרָא דְּצְנִיעוּתָא]

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמְסָרָא לְדִקְנָא. כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא, עִלָּאָה וְיַקִּירָא אִשְׁתְּכַח, וְהוּא גְּנָזָיָא יַקִּירָא. נִימִין עַל נִימִין מִקְּמֵי פְּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא [דְּפֻמָּא]. מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרֵין נַקְבִין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחֲזְיָא. עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא. בְּהוֹ אִתְחֲזְיָן תַּפּוּחִין סַמְקִין כְּוַרְדָּא. בְּחַד חוּטָא תַּלְיָן אֲפֵמִין תַּקִּיפִין עַד חֶדְוּוֵי. שִׁפְנָן סוּמְקֵי כְּוַרְדָּא אִתְפַּנּוּן. זְעִירִין נָחְתִין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קֻדְלָא. רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִין בִּשְׁקוֹלָא. בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גִּבָּר וְתַקִּיף

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְגַּלֶּה בֵּאוּרֵי וּפְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְהִיא מְסֻבֶּלֶת בְּיִסּוּרִין, פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל, וּבְמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה (אבות פ״ו). וְכָל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵן מְקֻבָּלִין מִזֹּאת הַנְּשָׁמָה.

וְזֹאת הַנְּשָׁמָה כָּל דְּבָרֶיהָ כְּנֶחְלֵי־אֵשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל וְלִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִי שֶׁדְּבָרָיו כְּנֶחְלֵי־אֵשׁ, בִּבְחִינַת (ירמיהו כ״ג:כ״ט): הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ.

וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַזֹּאת נוֹפֶלֶת מִבְּחִינַת הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ, וְאֵין דְּבָרֶיהָ כְּנֶחְלֵי־אֵשׁ, וּדְבָרֶיהָ נִצְטַנְנִין – אָזַי נִסְתַּלֵּקֶת; וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּקֶת, אָזַי נִסְתַּלֵּק בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּמְשֶׁכֶת עַל־יָדָהּ, וְאָזַי כָּל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג שׁוּם בֵּאוּר הַתּוֹרָה.

וְאָז נִתְעוֹרֵר מְרִיבָה עַל הַצַּדִּיקִים, כִּי עִקַּר הַמַּחְלֹקֶת שֶׁבָּעוֹלָם נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַבֵּאוּר הוּא תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיוֹת וּמְרִיבוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת (במדבר כ׳:א׳): מִדְבַּר צִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר מְצֻנָּן, שֶׁשָּׁם מֵתָה מִרְיָם, בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה הַסּוֹבֶלֶת מְרִירוּת הַשִּׁעְבּוּד עַל הַתּוֹרָה. וְאָז נִסְתַּלֵּק הַבֵּאוּר, הַיְנוּ בְּחִינַת בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְאָז: וַיֶּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה; הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַמְּרִיבָה שֶׁנִּתְעוֹרֵר כַּנַּ״ל.

וְאֵלּוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל זֶה מוֹרִים, מֻחְמֶצֶת שֶׁמִּקַּבְּלִים עַל־יְדֵי הַנְּשָׁמָה הַנַּ״ל הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם מִרְיָם. גַּם הֵם מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם, כְּמַאֲמַר: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם (תענית ז). וְזֶה שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שִׁמְעוּ נָא הַמֹּרִים:

**ב** ב וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה, צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ דִּבּוּרִים חַמִּים כְּנֶחְלֵי־אֵשׁ כַּנַּ״ל, וְהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִלֵּב הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי: וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וְנִפְתָּח לֵב הָעֶלְיוֹן, כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים הוּא בַּלֵּב, וְנִשְׁפָּע מִלֵּב הָעֶלְיוֹן דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר מַמְשִׁיךְ בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה גַּם כֵּן מִשָּׁם.

וְלֵב הַנַּ״ל הוּא בְּחִינַת סֶלַע, שֶׁמִּשָּׁם הַדִּבּוּר, בְּבְחִינַת (מגילה יח): מִלֵּי בְּסֶלַע. וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת צוּר, בְּבְחִינַת (תהילים ק״ה:מ״א): פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם, וְהוּא בְּחִינַת לֵב, בְּחִינַת: צוּר לְבָבִי,

וְהַלֵּב נִכְמָר בְּרַחֲמִים וּמַשְׁפִּיעַ דִּבּוּרִים חַמִּים, בְּבְחִינַת (שם לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי תִבְעַר אֵשׁ, דִּבַּרְתִּי בִלְשׁוֹנִי, וּבַלֵּב הַזֶּה כְּתוּבִים כָּל בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת (משלי ג׳:ג׳): כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ.

וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִקַּח אֵיזֶה בְּאוּר, צָרִיךְ לוֹ לִקַּח מֵהַלֵּב הַנַּ״ל בִּתְפִלָּה בְּבַקָּשָׁה כַּנַּ״ל. וּבְשָׁבִיל זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִמְּפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְבָאֵר אֵיזֶה בְּאוּר, צָרִיךְ לוֹ מִתְּחִלָּה לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר לֵב הָעֶלְיוֹן לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו דִּבּוּרִים כְּנֶחְלֵי־אֵשׁ, וְאַחַר־כָּךְ יַתְחִיל לְבָאֵר, כִּי אַחַר־כָּךְ נִפְתָּח הַצּוּר וַיָּזוּבוּ מֵימָיו; הַיְנוּ בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה:

**ג** ג וְיֵשׁ חִלּוּק בֵּין בְּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, לְבֵין בְּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר לָרַבִּים, כִּי כְּשֶׁדּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים, וְקֹדֶם הַבְּאוּר הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי: הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס (איוב ל״ו:ה׳); אֲבָל תְּפִלַּת יָחִיד, אֶפְשָׁר שֶׁמּוֹאֲסִין בִּתְפִלָּתוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁתְּפִלָּתְךָ תִּהְיֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מְקֻבָּצִים. וְזֶה: הַקְהֵל אֶת הָעָם:

**ד** ד וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, כִּי הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי נִתְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ עִם נִשְׁמַת הֶחָכָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ כַּנַּ״ל, וְיֵשׁ לְזֶה הָאָדָם חֵלֶק בַּבְּאוּר הַזֶּה,

כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתּוֹסֵף קְרֻשָּׁה לְמַעְלָה, וְכָל תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מֵהַרְבֵּה נְשָׁמוֹת הִיא מוֹסֶפֶת קְרֻשָּׁה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֶרֶת בְּיוֹתֵר לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ״ל, וְלֵב הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵךְ מֵימֵי הַבְּאוּר בְּיוֹתֵר.

הַכֹּל לְפִי רֹב אֲנָשִׁים, כֵּן יוֹתֵר קְרֻשָּׁתוֹ, בִּבְחִינַת (תהילים כ״ב:ד׳): וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל – עַל־יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל נִתּוֹסֵף קְרֻשָּׁתוֹ.

גַּם כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בִּשְׁעַת הַדִּרּוּשׁ, נִכְנָע רִשְׁעָתָם עַל־יְדֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם הַדּוֹרֵשׁ, וּלְפִי הַהַכְנָעָה, כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיב לֵב הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת (יחזקאל ה׳:ה׳): זֹאת יְרוּשָׁלַיִם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם; וְהִיא לֵב, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ׳:ב׳): דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם:

וְזֶה בְּחִינַת מַטֶּה, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה. מַטֶּה זֶה בְּחִינַת מֶמְשֶׁלֶת וְכֹחַ הַצַּדִּיק שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים, הֵן לְמַטָּה הֵן לְמַעְלָה.

וְזֶהוּ (תהילים ק״י:ב׳): מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה׳ מִצִּיּוֹן; הַיְנוּ הַמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן צִיּוּנִים לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשֶׂה מַטֵּה־עֹז לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים.

וְזֶה: רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ. נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא אָצֶל הֶחָכָם בִּשְׁעַת בְּאוּר הַתּוֹרָה, נִמְצָא שְׁנִכְנָע הָרַע שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה׳ (איכה ב׳:י״ט). פְּנֵי ה׳ זֶה בְּחִינַת בְּאוּרֵי וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ (ויקרא י״ט:ל״ב): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן; זָקֵן זֶה הַדָּרַת פָּנִים, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה תִּקּוּנֵי דִּקְנָא, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּמְשִׁיךְ בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם – כְּשֶׁשָּׁמְעוּ הַמְרִיבָה הֵבִינוּ, שֶׁעַל־יְדֵי בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים כַּנַּ״ל, מֻחְמֶצֶת הַנְּפִילָה הַנַּ״ל, מֻחְמֶצֶת זֶה הִתְחִיל הַמְּרִיבָה:

**ה** ה וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל קֹדֶם הַדִּרּוּשׁ, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַתְּנַת חִנָּם וְלֹא יִתְלֶה בְּזְכוּת עַצְמוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו נִתְעוֹרֵר מַטֵּה עֻזּוֹ שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ, אֵין זֶה הַמַּטֶּה כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁבָּעֵדָה,

כִּי בְּרַבִּים יֵשׁ בָּהֶם טוֹבִים וְרָעִים, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁבָּרָעִים כַּנַּ״ל. אֲבָל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲמֹד כְּדַל וּכְרֵשׁ וִידַבֵּר תַּחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בְּשׁוּם זְכוּת. וְזֶהוּ (דברים ג׳:כ״ג): וָאֶתְחַנַּן אֶל ה׳ בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר, הַיְנוּ קֹדֶם הַדִּרּוּשׁ:

וְזֶהוּ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה וְדַבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיִּקַּח מֶמְשֶׁלֶת עֻזּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּצְוֹות וּמִמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ; וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה – כִּי בִּשְׁעַת הַקְהֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם רָעִים, צָרִיךְ מַטֵּה־עֹז כְּדֵי לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָם כַּנַּ״ל;

וְאַחַר־כָּךְ: וְדַבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת (שבת סג. ומ״ר שה״ש סמוך לסופו. ועיין זוהר ויצא רעט: ודברתם אל הסלע וכו׳ בדבור ופיוס וכו׳), שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּדַל וּכְרֵשׁ. אֶל הַסֶּלַע, הַיְנוּ לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ״ל, לְעֵינֵיהֶם – דַּיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה הַקָּהָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת

עַצְמוֹ עִם נִשְׁמָתָם כַּנַּ״ל.

וְהוּא לֹא כֵן עָשָׂה, שֶׁזָּכַר טוּבוֹ וְצִדָּקָתוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטָּה בִּשְׁבִיל הַקָּהָל, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטָּה בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת: וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ. יָדוֹ זֶה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה; תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בְּצְלוֹ – שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קִשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל. וַיֵּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם – כְּבָיְכוֹל, הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם (תהילים ע״ח:כ׳) – שֶׁהִכָּה לֵב הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁלּוֹקְחִין אֵיזֶה דָּבָר בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, כִּי בָּא בְּכֹחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

וְזֶהוּ הַכָּאַת הַסֶּלַע פַּעֲמַיִם: הַכָּאָה אַחַת – שֶׁלָּקַח בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בְּקֹשׁ מַתָּנַת חִנָּם כַּנַּ״ל, וְהַכָּאָה אַחַת – כִּי מִי שֶׁדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שָׁעָה דּוֹחֶקְתּוֹ (ברכות סד. ועירובין יג:), וְנִסְתַּלֵּק קֹדֶם זְמַנּוֹ. וְעַל הִסְתַּלְּקוּתוֹ – הַשְׁכִּינָה, שֶׁהִיא הַלֵּב הַנַּ״ל, הִיא מְיֻלֶּלֶת וּבוֹכָה עָלָיו. וְזֶה: פַּעֲמָיִם – כִּי מֵתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־יְדֵי הַכָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֻמָּה מֵי מְרִיבָה וְכוּ׳.

וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין לָאָדָם לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ בְּתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – יִתֵּן, וְאִם לָאו – לָאו.

וְזֶהוּ: יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה כַּנַּ״ל, שֶׁהֵרִים תְּפִלָּתוֹ מִתְּפִלַּת הַקָּהָל, שֶׁלֹּא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל. וְהַתְּפִלָּה הִיא אֱמוּנָה, כְּמוֹ: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהַקְדִּישֵׁנִי דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁל רַבִּים נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל. לָכֵן לֹא תָּבִיאוּ וְכוּ׳ אֶל הָאָרֶץ – רָמַז עַל הִסְתַּלְּקוּתוֹ, כִּי הַקְּדֻשָּׁה גַּם כֵּן נִתּוֹסֶף לְמַעְלָה בִּשְׁעַת פְּטִירַת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא, מַה שֶּׁנֶּחְסַר עַל יָדָם נִשְׁלַם עַל יָדָם:

ו וּבִזְכוּת הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִין, זוֹכִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קה): וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְכוּ׳. אֲבָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא אַחַת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי יִסּוּרִין (ברכות ה), וְעִקַּר הַיִּסּוּרִים הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים, מוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ,

וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְכֹחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אֵי אֶפְשָׁר, אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֲדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בְּבְחִינַת: וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה (בראשית כ״ז:ל״ט-מ׳), וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזָּל מַאְדִּים:

ז וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֲדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְהֵן נִבְרָאִים בִּבְחִינַת (תהילים ס״ח:י״ב): אֲדֹנָי יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב, וְהֵן מַעֲנִישִׁין אֶת הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת (שם צא): כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְכוּ׳, עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וְכוּ׳:

ח וְאֵלּוּ הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים, הֵן לְפִי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה; וְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה – לְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנּוֹסֶפֶת לְמַעְלָה כַּנַּ״ל, לְפִי רִבּוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן נִמְשָׁךְ רִבּוּי הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים הַנַּ״ל. וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַקְּדֻשָּׁה כָּל כָּךְ מֵעֶטֶת, עַד שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּבְרָאִים מֵחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיָדָם לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים בִּלְבַד וּלְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, אֲבָל לֹא לַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא לְהַעֲבִיר אוֹתָם:

ט וְלִפְעָמִים גַּם לְהַכְנִיעַ אוֹתָם בִּלְבַד אֵין כֹּחַ לַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ, שֶׁכָּל כָּךְ הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ מֵחֲמַת מְעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא הַכֹּחַ הַזֶּה, לְעוֹרֵר כֹּחַ הָאֱמוּת עַל הָרְשָׁעִים הַמּוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ.

כְּמוֹ עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ בְּעַצְמֵנוּ אֶת הָרְשָׁעִים אֶלָּא בְּדִינֵיהֶם, בִּבְחִינַת (חבקוק א׳:ד׳): רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל; כִּי הָרָשָׁע מְסַבֵּב אֶת הַצַּדִּיק, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ בְּעַצְמֵנוּ לִדְחוֹת אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם, לָדוּן אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם וּלְקַבֵּל מֵהֶם כֹּחַ לִרְדֹּף אֶת הָרָשָׁע.

וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁרָשָׁע יַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק אֵין לְאֵל יָדוֹ לִדְחוֹת אֶת הָרָשָׁע אֶלָּא עַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמִּשְׁפָּט יוֹצֵא מִשְׁפָּט הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנֶּפֶל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, הַצַּדִּיק הוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְיוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט מֵעִקּוּלוֹ, כִּי נִתְעַקֵּל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת (תהילים קמ״ז:כ׳): וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם, וְעַכְשָׁו הוּא יוֹצֵא מֵעִקּוּלוֹ וְנִתְיַשֵּׁר מֵעִקּוּלוֹ, וְזֶהוּ: עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל:

י יא וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לֹא לַעֲנֹשׁ כַּנַּ״ל, וְלֹא לַעֲנֹשׁ בְּדִינֵיהֶם כַּנַּ״ל, וְלֹא לְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַשְׁתִּיק אוֹתָם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר סָרָה בְּפָנֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּאָזְנֵי הֲמוֹן־עַם. וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם – הַכֹּל לְפִי מְעוּט הַקְּדֻשָּׁה:

וְזֶהוּ:

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם (שם בפ׳ הנ״ל), מַלְאָכִים – הַנַּ״ל, מֶלֶךְ אֱדוֹם – כַּנַּ״ל.

כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל – הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ נִתְהַוּוּ מִמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב.

אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ, וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה – אַתָּה יָדַעְתָּ דַּיְקָא, כִּי כָּל הָעֲנָשִׁים עַל יָדוֹ, וּבִכְרָת גְּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה עַל פְּנֵי הַבְּרִית כַּיָּדוּעַ, וְעַל פְּנֵי הַבְּרִית חָרַב בָּא, בִּבְחִינַת (ויקרא כ״ו:כ״ה) חֶרֶב נֹקֶמֶת וְכוּ׳; וְהוּא מְמֻגָּה עַל חֶרֶב כַּנַּ״ל.

וַיֵּרְעוּ לָנוּ הַמִּצְרִים וַנִּצְעַק אֶל ה׳ אֱלֹקֵינוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ – פֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: זֶה מֹשֶׁה. וַיּוֹצִיאֵנוּ – כִּי פְּגַם הַבְּרִית הוּא פְּגַם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (בראשית ד׳:כ״ה) וַיֵּדַע אָדָם; וְהַקּוֹל הוּא מְעוֹרֵר הַדַּעַת, בִּבְחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וּבִשְׁבִיל זֶה: וַנִּצְעַק וְכוּ׳, וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ – וְהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַדַּעַת, וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ – זֶה מֹשֶׁה, בְּחִינַת דַּעַת, וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת כְּתִקּוּנוֹ, אָז: וַיּוֹצִיאֵנוּ.

וּבִשְׁבִיל זֶה אוֹמְרִים אֶת הַהַגָּדָה בְּקוֹל רָם, כִּי הַגְּאֻלָּה הָיְתָה עַל־יְדֵי קוֹל, בִּבְחִינַת: וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת בְּשֵׁם ״הַגָּדָה״, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (דברים ד׳:י״ג): וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ. וְעִקַּר הַמְצָוָה בְּיַיִן, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַדַּעַת, בִּבְחִינַת: בְּחַמְרָא וְרֵיחָנֵי פָּקְחִין (סנהדרין ע), וּבִבְחִינַת: תִּירוֹשׁ – זָכָה נַעֲשֶׂה רֹאשׁ (שם), הַיְנוּ דַּעַת.

אֶעְבְּרָה נָּא בְאַרְצֶךָ – שֶׁרָצוּ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כְּחוֹת שֶׁל אֱדוֹם כַּנַּ״ל, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלֹא בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה:

לֹא נֵלֵךְ בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר – זֶה בְּחִינַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל זֶה אֵין רְצוֹנֵנוּ, אֶלָּא רְצוֹנֵנוּ:

דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ אוֹתָנוּ הָרְשָׁעִים מִלֵּילֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי, פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ – כָּל זֹאת מֵחֲמַת מִעוּט כֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וַאֲנַחְנוּ בְּקָדֵשׁ עִיר קְצֵה גְּבוּלֶךָ – הַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁהַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, שֶׁהִיא בִּגְבוּל הַטֻּמְאָה נוֹגַעַת, וּבִשְׁבִיל זֶה:

וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר בִּי וְכוּ׳; כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה אֵין לְהִתְגָּרוֹת בְּרְשָׁעִים, כִּי צַדִּיק מְמֻנּוּ בּוֹלֵעַ (ב״מ דף עא.).

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בַּמְסִלָּה נַעֲלֶה – בְּחִינַת מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם (תהלים פד), לְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם.

וְאִם מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה – מֵימֶיךָ זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (עמוס ה׳:כ״ד): וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט; הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָכֹף אֶת הָרְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּטִיהֶם.

וְנָתַתִּי מִכְרָם – תַּרְגּוּמוֹ: אֶת דְּמֵיהוֹן, הַיְנוּ הַשֹּׁחַד שֶׁמְּקַבְּלִין, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מָמוֹן, כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִן הָעִקּוּל בְּרְצוֹנָם.

רַק אֵין דָּבָר בְּרַגְלַי אֶעֱבְרָה – אֲנִי רוֹצֶה לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר בְּכֹחַךְ, כְּדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת הָרְשָׁעִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּרַגְלַי, הַיְנוּ הֲמוֹן־עָם, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם רַגְלַיִן, כְּמוֹ (שמות י״א:ח׳): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ.

וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר – וְכָל זֶה הוּא מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

כִּי צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם הַתּוֹרָה וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּפָשׁוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה יְתֵרָה לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת (משלי י״ד:כ״ח): בְּרֹב־עָם הַדְרַת מֶלֶךְ; וּלְפִי רְבוּת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן רִבּוּי הָאֻמָּרת הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הָאֻמָּרת הַתּוֹרָה, כֵּן נִתְרַבּוּ כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, וּלְפִי כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, כֵּן יָכוֹל לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוֹצִיאֵי דִּבָּה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פְּרָקָא תְּלִיתָאָה:

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמְסָרוּ לְדַקְנָא, הַיְנוּ לַזָּקֵן הַיּוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה לִדְרֹשׁ, נִמְסַר לוֹ תִּשְׁעָה בְּחִינוֹת הַנַּ״ל: א. קַח אֶת הַמַּטֶּה כַּנַּ״ל. ב. וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה כַּנַּ״ל – לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ״ל. ג. וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע – בְּתַחֲנוּנִים כַּנַּ״ל. ד. לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיְּקַשֵּׁר עִמָּהֶם כַּנַּ״ל. ה. לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּרֵי־אֵשׁ כַּנַּ״ל. ו. לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה כַּנַּ״ל. ז. בְּרִיאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ״ל. ח. לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אֶת הַשּׂוֹנְאִים כַּנַּ״ל. ט. לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וְאֵלּוּ תִּקּוּנִין דְּאִתְמְסַר לַזָּקֵן הַדּוֹרֵשׁ:

כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא – רָמֵז עַל נִשְׁמַת בְּחִינַת מִרְיָם שֶׁנִּסְתַּלֵּק כַּנַּ״ל. אִשְׁתְּכַח – פֵּרוּשׁ, אִשְׁתְּכַח עַכְשָׁו עַל־יְדֵי זָקֵן הַזֶּה כָּל מַה שֶּׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ עַל־יְדֵי נִשְׁמָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק. וְעַכְשָׁו מְסַדֵּר וְהוֹלֵךְ תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין:

תִּקּוּנָא קַדְמָאָה: נִימִין עַל נִימִין, מִקְמֵי פְּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא דְּפַגְמָא. נִימִין – בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, בְּחִינַת שַׂעֲרֵי צִיּוֹן (תהלים פז), בְּחִינַת מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח מִצִּיּוֹן כַּנַּ״ל.

מִקְמֵי פְּתְחֵי דְּאַדְנִין – הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁשָּׁמְעוּ אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל, עַד רֵישָׁא דְּפַגְמָא – פָּתְחוּ פִּיהֶם וְאָמְרוּ נַעֲשֶׂה; וְזֶהוּ (כתובות קיב): דְּקַדְמֵי פַּמַּיְכוּ לְאַדְנַיְכוּ.

תִּקּוּנָא תִּנְיָנָא: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא – הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ״ל, וּבָזֶה מוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת רְשׁוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא וּמַכְנִיס אוֹתָם תַּחַת רְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה; וְזֶהוּ: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא.

תִּקּוּנָא תְּלִיתָאָה: אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרִין נַקְבִין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחֲזְיָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע כַּנַּ״ל, בְּחִינַת (ישעיהו מ״ח:ט׳): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ.

אָרְחָא מַלְיָא – כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו (תהילים ל״ד:י׳), וְזֶה מַלְיָא. וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (משלי ל״א:ל׳) יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל, בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (ישעיהו י״א:ג׳) וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה׳.

דְּלָא אִתְחֲזְיָא – כִּי צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּתוֹ כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (משלי כ״ה:ו׳): אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ.

תִּקּוּנָא רְבִיעָאָה: עִלָּעִין אִתְחַפְיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְהֵם מְחַפִּין אוֹתוֹ מִכָּל צַד.

תִּקּוּנָא חֲמִישָׁאָה: אִתְחֲזְיָן תְּרֵין תַּפּוּחִין סוּמְקִין כְּוָרְדָּא. תַּפּוּחִין – זֶה בְּחִינַת מִפְתְּחֵי הַלֵּב שֶׁנִּפְתָּחִים, שֶׁנִּכְמָר רַחֲמֵי לֵב הָעֶלְיוֹן וְנִשְׁפָּע דְּבוּרִים חַמִּים, דִּבּוּרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת סוּמְקָא כְּוָרְדָּא כַּנַּ״ל.

תִּקּוּנָא שְׁתִיתָאָה: בְּחַד חוּטָא תָּלְיָין אֲבָמִין תְּקִיפִין עַד חַדְווֹי – זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת (שיר השירים ה׳:י״א): תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב, שֶׁהֵם תְּלִי תְּלִים שֶׁל הֲלָכוֹת (עירובין כא:), הַנִּמְשָׁכִים עַד חֶדְווֹי, עַד מֵעוֹי, בִּבְחִינַת (תהילים מ׳:ט׳): וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי.

וְתָלְיָן בְּחַד חוּטָא – בִּבְחִינַת (שם נ): וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם צַדִּיקִים כְּחוּט (יבמות קכא); וּכְשֶׁפּוֹגְמִים כְּחוּט־הַשַּׂעָרָה, אֲזַי אֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הֲלָכוֹת הַנַּ״ל.

תִּקּוּנָא שְׁבִיעָאָה: שִׁפְוָן סוּמְקָא כְּוָרְדָּא אִתְפַּנּוּן – הַיְנוּ בְּרִיאַת מַלְאָכִים כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (שם לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. סֻמְקָא כְּוָרְדָּא – בִּבְחִינַת (שם קד): מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט.

תִּקּוּנָא תְּמִינָאי: זְעִירִין נָחֲתִין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְיָן קָדָלָא – הַיְנוּ לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם, לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים הַפּוֹנִים עֹרֶף.

זְעִירִין – זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֱדוֹם, בְּחִינַת (עובדיה א׳:ב׳): קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם. נָחֲתִין בִּגְרוֹנָא – בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ״ל, בְּחִינַת (תהילים קמ״ט:ו׳): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת.

תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה: רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחֲתִין בְּשִׁקּוּלָא – הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדֹלוֹת (שם קד).

בְּאִלֵּין אִשְׁתְּכַח גִּבָּר תַּקִּיף – הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא גִּבּוֹר תַּקִּיף, כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי אַל יִתְהַלֵּל חֹגֵר כְּמַפְתֵּחַ (מלכים־א כ); אֲבָל אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנּוֹצַחַ, אָז נִקְרָא אִישׁ מִלְחָמָה:

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט) אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, אַף לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִפִּתְיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בֶּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ״ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהָקִיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה ט׳ תִּקּוּנִין הַנַּ״ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאֶה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

## תורה כא

**א** פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים וְכוּ׳:

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ׳, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: שֶׁתְּהֵא שִׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ:

א כְּתִיב : אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהילים קל״ט:ה׳). כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי הַקְּדָמוֹת רַבּוֹת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָחוֹר; וְיֵשׁ שֵׂכֶל שֶׁבָּא לְאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְדָּמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם קֶדֶם, בְּשֵׁם פָּנִים.

וְהִתְחַלְּחֻבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֶמֶת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת שֶׁמּוֹלִיד חֹם, וּלְפִי מְהִירוּת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל, כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב. נִמְצָא עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְדָּמָה, עַל־יְדֵי זֹאת הַמְּהִירוּת שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ:

**ב** ב אֲבָל לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ״ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ״ל.

הַיְנוּ, שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (ישעיהו י״א:ג׳): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה׳, וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, הַתָּלוּי בְּאָדָנִין, בִּבְחִינַת (משלי כ״ב:י״ז): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע,

כִּי הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ״ל לָבוֹא, כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת קֶדֶם, בִּבְחִינַת פָּנִים.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קי״ט:ק״ס): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת – זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמָר אֵצֶל פֶּה; וְזֶה (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמָר אֵצֶל חֹטֶם; וְזֶה בְּחִינַת (משלי ט׳:ח׳): הוֹכֵחַ לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָּ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמָר אֵצֶל אָדְנִין, בִּבְחִינַת: שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמָר אֵצֶל עֵינַיִם.

וְהֵן הֵן שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי פֶּה וּתְרֵין נַקְבָּא חֹטְמָא וּתְרֵין עֵינִין וּתְרֵין אָדְנִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, וּמְנַרְתָּא דָּא רֵישָׁא, הַיְנוּ הַמֹּחַ, וּפְנֵי הַמְּנוֹרָה הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ״ל:

**ג** ג וְשֶׁפַע אֱלֹקִי הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת סֵכָּה, כִּי סֵכָּה הוּא בְּחִינַת שֶׁסָּכָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ,

כִּי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְסֵכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל־יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי הָאָדָם מַשִּׂיג פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הַיְנוּ סֵכָּה,

הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה וּבְדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ; מָה אֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ'. וְאֵד הֵן הֵן אִלּוּ הֶעָנָנִים הַנַּ"ל, וְהֵן בְּחִינַת קֹדֶשׁ,

וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין, בִּבְחִינַת (שמות ל"א:ו'): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה:

ד וְסֶבָּה הַנַּ"ל, הַיְנוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִין, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לְמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמּוֹחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ וְאֵין נִכְנָס בַּמּוֹחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמּוֹחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֻּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת,

וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמּוֹחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה:

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כְּלוֹמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר הַחַיִּים אוֹ הַמָּוֶת;

אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל־יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגְּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), שֶׁלֶּעָתִיד צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם –

עַל רָאשֵׁיהֶם הֱצַרְךָ לוֹמַר. כִּי לֶעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, וְזֶה: צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים – שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם (תהילים ב':ד'), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת, כִּי הַתְנוּעָה מוֹרָה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרָה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הַיְנוּ בְּטוּל הַבְּחִירָה.

וְזֶה מֻחְמַת וַעֲטְרוֹתֵיהֶם – הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ (שמואל־א כג): שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עֹטְרִים אֶל דָּוִד, בְּרָאשֵׁיהֶם – וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם יִכָּנְסוּ לִפְנִים בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגֶּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה:

ה ח וְזֶה בְּחִינַת קְדוּשִׁין, בְּחִינַת חֻפָּה, כִּי שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת חֻפָּה, מַקִּיפִין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב עה): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נִכְוֶה מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ; כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה.

וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁאַחַר הַחֻפָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל־יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ:

ו ו וְזֶה טַעַם רֹק שֶׁל חֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כ"ה:ט'): וְיָרְקָה בְּפָנָיו – בְּפָנָיו דַּיְקָא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו שֶׁיִּמְשְׁכוּ שֵׂכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לָהֲקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ,

בִּשְׁבִיל זֶה: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹר הַפָּנִים. וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת – פְּנֵי הַמֵּת דַּיְקָא, וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת:

וְזֶה בְּחִינַת (במדבר י"ב:י"ד): וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים – שִׁבְעַת יָמִים דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה עֲנָנִים הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם מֵאִיר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. וְהוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, עַל כֵּן: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְהַיְנוּ בִּשֶׁת פָּנִים.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות פ' ר"ג): הַיָּבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר – זֶהוּ חֻפָּה הַבּשֶׁת, בְּחִינַת (תהילים כ"ט:ט'): כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד, חֻפָּה שֶׁל תִּכְלֶם שִׁבְעַת יָמִים.

וּמִרְיָם, שֶׁפָּגְמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, בִּבְחִינַת (שמות ל"ד:כ"ט): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו, וּפָגְמָה בִּבְחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפָל וְסָבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת חֹטֶם בִּשְׁלֻמּוּת; וּכְתִיב בֵּהּ (במדבר י"ב:ח'): פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ – זֶה בְּחִינַת פֶּה. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): וּתְמֻנַת ה' יַבִּיט – זֶה בְּחִינַת עֵינַיִם. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא – זֶה בְּחִינַת אָדְנַיִן, בְּחִינַת (משלי י"א:י"ג): נֶאֱמַן רוּחַ מְכַסֵּה דָּבָר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (אד"ר קכח).

בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמִצָּרַע דָּא סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זוהר תזריע מט:), הַיְנוּ אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, וּכְתִיב בָּהּ: תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן: אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ – כִּי עַל־יְדֵי סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה הִיא בִּבְחִינַת מֵת, כִּי מִצָּרַע חָשׁוּב כַּמֵּת (נדרים סד:);

אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – זֶה בְּחִינַת יְבוּם, שֶׁעַל־יְדֵי הַיְבוּם אִתְּתָהּ אִמָּהּ, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם.

וַיֹּאכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ – הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָּא גּוּפָא, וְעַכְשָׁו שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכָל חֲצִי בְשָׂרוֹ וְאֵין לוֹ בַּת־זוּג.

[פְּרוּשׁ, כִּי מִי שֶׁמֵּת בִּלֹּא בָנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל־יְדֵי הַיְבוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהַבֶּן הַנּוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְבֹאָר בְּסָבָא (משפטים ק׳:): אִתְּתָהּ אִמָּהּ, הַיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵחֲמַת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה שֶׁנּוֹלָד מֵהַיְבוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא (זוהר לך לך צב), שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר פֶּן יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים, עַיֵּן שָׁם).

כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעְלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם – אֵין לוֹ בַּת־זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת־זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפָּגְמָה בְּשֹׁרֶשׁ כָּל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפֶּגֶם שֶׁל הַמֵּת בִּלֹּא בָנִים כַּנַּ״ל, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נֶעֱנֶשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיְבוּם. וְזֶהוּ: אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כַּמֵּת בִּלֹּא בָנִים, אֲשֶׁר מֻכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵחֲמַת זֶה: וַיֹּאכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ, הַיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכָל, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג כַּנַּ״ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלַג גּוּפוֹ כַּנַּ״ל]:

ז וְלִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְאָז יָפָה צְעָקָה לְאָדָם – בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה – כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמּוֹחִין, כִּי הֶעְלֵם, הַיְנוּ עִבּוּר, זֶה בִּבְחִינַת (דברים לב): צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי, כְּמוֹ (ישעיהו לז): וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה; כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁתָּשָׁה כֹּחָהּ מֵלֵילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר ״יַעַנְךָ״, וְאָז מוֹלֶדֶת (זוהר פנחס רמט:). וְהַשִּׁבְעִין קָלִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר.

וְהַצְּעָקָה שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּסְתַּלְּקִין הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת עִבּוּר, אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵם בְּחִינַת צְעָקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמּוֹחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתָם. וְהַצְּעָקָה הוּא בְּמָקוֹם צְעָקַת הַשְּׁכִינָה, כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, הַיְנוּ הַמּוֹחִין.

וְזֶה בְּחִינַת: תִּכְלֶם שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים זֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם שִׁבְעִין קָלִין הַנַּ״ל, שֶׁצָּרִיךְ לְצָעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ״ל מֵהֶעְלֵם אֶל הִגָּלוּי. וְהִגָּלוּי זֶה בְּחִינַת לֵדָה,

וְאָז אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נָעְכָּר וְנַעֲשָׂה חָלָב (בכורות ו:). וְזֶה בְּחִינַת תִּכְלֶם, כִּי הַכְּלִמָּה – אָזַל סוּמְקָא וְאָתֵי חִוָּרָא (ב״מ נח:), הַיְנוּ דָּם נָעְכָּר וְנַעֲשָׂה חָלָב.

וְזֶה: צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת שֶׁל: צַעֲקָתֵנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶה: תֶּשִׁי – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת שֶׁל תִּכְלֶם שִׁבְעַת יָמִים:

ח וּכְשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֻחְמַת שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זֶה בְּחִינַת עִבּוּר, בְּחִינַת (הושע יב): בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו,

וְאָז צָרִיךְ לְצָעֹק הַקָּלִין הַנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כ״ז:כ״ב): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב – כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת לֵדָה.

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בִּלֹּא הֶבְנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת: וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה – אַל תִּקְרֵי וְדִגְלוֹ אֶלָּא וְלִגְלוּגוֹ (מדרש שה״ש), אֲבָל אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא לָרַבִּים, כִּי אֵין לִדְרֹשׁ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְבֻרָרִים, כְּמַאֲמַר (שבת קמה:): אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אַתְּ – אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְךָ, אֱמֹר, וְאִם לָאו, אַל תֹּאמְרֵהוּ.

וְזֶהוּ (תהילים קל״ה:ד׳): כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ – כְּשֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, בְּלֹא מֹחִין – זֹאת הַלִּמּוּד בָּחַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה; וְאֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לָרַבִּים.

אֲבָל יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ – יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ, הַיְנוּ הִתְגַּלּוּת הַמּוֹחִין, הַמְשָׁכַת אוֹר הַפָּנִים הַנַּ״ל, שֶׁפַּע אֱלֹקִי הַנַּ״ל, בְּתוֹךְ הַפְּנִימִי כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״ט:ג׳): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בְּךָ דַּיְקָא, שֶׁיִּתְמַשֵּׁךְ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִין הַנַּ״ל, בְּךָ – בְּתוֹךְ הַפְּנִימִיּוּת; לִסְגֻלָּתוֹ – זֹאת הַתּוֹרָה יָכוֹל לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לָרַבִּים:

ט כִּי אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים עַם סְגֻלָּה (דברים ז) – כְּמוֹ סְגֻלָּה שֶׁעוֹשִׁין לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַטָּבַע מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה זֶה לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַדָּבָר הַזֶּה מְסֻגָּל לִרְפוּאָה, וְזֶה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין זֶה.

כְּמוֹ־כֵן אֲנַחְנוּ לָקַח אוֹתָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְעַם סְגֻלָּתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין אֶת כָּל זֶה, אֵיךְ לָקַח עַם מִתּוֹךְ עַמִּים, כְּמוֹ בְּשָׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁקִּטְרֵג מַדַּת־הַדִּין: הַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹ״ם וְכוּ׳ (בראשית רבה פרשה נז בשמות רבה פ׳ כא), אַף־עַל־פִּי־כֵן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָקַח אוֹתָנוּ לְעַם קָדוֹשׁ.

נִמְצָא, שֶׁזֶּה הַדָּבָר כְּמוֹ סְגֻלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְזֶה בְּחִינַת מַקִּיפִין כַּנַּ״ל. וּמִי שֶׁזָּכָה לְאֵלּוּ הַמַּקִּיפִין, לְהוֹלִיד אוֹתָם וּלְהַכְנִיס אוֹתָם בִּפְנִים כַּנַּ״ל, נִמְצָא שֶׁזָּכָה לְהָבִין אֶת הַסְּגֻלָּה, בְּוַדַּאי הַיֹּשֶׁר לְגַלּוֹת הַסְּגֻלָּה לְעַם סְגֻלָּה:

בְּכֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, מַה שֶּׁחָנָנוּ הַשֵּׁם, שֶׁיַּכְנִיס הַמַּקִּיף לִפְנִים וּלְהָבִין וּלְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר, הֵישֶׁר מְחַיֵּב שֶׁיְּגַלֶּה וְיַכְנִיס זֹאת הַהֶבְנָה שֶׁל הַסְּגֻלָּה, שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ סְגֻלָּה, שֶׁיְּגַלֶּה לְעַם סְגֻלָּה, וּלְהֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים:

י וְזֶה פֵּרוּשׁ פְּרָקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא: עַתִּיקָא טְמִיר וְסָתִים, זְעֵירָא דְּאַנְפִּין אִתְגַּלְיָא וְלָא אִתְגַּלְיָא.

עַתִּיקָא זֶה בְּחִינַת הַמַּקִּיפִין הַנַּ״ל, שֶׁהֵן טְמִירִים וּסְתוּמִים מִכָּל צַד, בְּכָל הֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִתְגַּלֶּה אֶלָּא לֶעָתִיד.

אֲבָל בְּזְעֵיר אַנְפִּין, חָכְמוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, גַּם בָּהֶם יֵשׁ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף.

וְאֵלּוּ הַמְּבוּכוֹת הַנַּ״ל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֶׂכֶל הָאָדָם לְהַשִּׂיגָם, הֵם מִבְּחִינַת עַתִּיקָא, וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁיָּכוֹל מֹחַ אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג אוֹתָם, הֵם בְּחִינַת זְעֵירָא דְּאַנְפִּין. וְלִפְעָמִים הֵם בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת (עִבּוּר כַּנַּ״ל), וְזֶה בְּחִינַת:

לָא אִתְגַּלְיָא, וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ – אָז בִּבְחִינַת אִתְגַּלְיָא. וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה הַדָּבָר אָצְלוֹ בִּבְחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, בִּבְחִינַת הֶעְלֵם, הַיְינוּ כְּמוֹ סְגֻלָּה כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ, אָז יֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים כַּנַּ״ל:

**יא** יא נֶחֱמוּ נֶחָמוּ עַמִּי וְכוּ׳ (ישעיהו מ׳:א׳).

כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי עֶרֶךְ חֶסְרוֹן הַדַּעַת, וּכְשֶׁנִּשְׁלָם הַדַּעַת, אָז נִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (נדרים מא): אִם דַּעַת קָנִיתָ – מָה חָסַרְתָּ, וּכְתִיב (ישעיהו ה׳:י״ג): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת.

וְעִקַּר הַחַיִּים נִצְחִיִּים יִהְיֶה לֶעָתִיד מֵחֲמַת הַדַּעַת, שֶׁיִּרְבֶּה הַדַּעַת, שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל אֶת ה׳, וְעַל־יְדֵי הַדַּעַת יֻכְלְלוּ בְּאַחְדוּתוֹ, וְאָז יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים כָּמוֹהוּ, כִּי עַל־יְדֵי הַיְדִיעָה נִכְלָלִים בּוֹ, כְּמַאֲמַר הֶחָכָם: אִלּוּ יְדִעְתִּיו – הֱיִיתִיו.

וְעִקַּר הַיְדִיעָה יִהְיֶה לֶעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; וּמֵחֲמַת הַדַּעַת לֹא יֶחְסַר כָּל טוּב, וְיִהְיֶה כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אָטוּ הָאִידָנָא לָאו אֶחָד הוּא, וְתַרְצוּ: לֶעָתִיד כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

וַאֲפִלּוּ הָעַכּוּ״ם יֵדְעוּ בְּיִתְרוֹן הַדַּעַת, אֲבָל לֹא כָּמוֹנוּ, וְיֵדְעוּ שֶׁהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם וְהַשְׁפָּלוּת שֶׁהָיָה לָנוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת, כָּל זֹאת הַגְּדֻלָּה הָיָה לָנוּ. אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כָּל זֶה, כִּי אֵין לְהַכְחִישׁ הַחוּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִרְבֶּה הַדַּעַת, וְיָבִינוּ הַכֹּל, שְׁגֻדֻּלָּתָם שֶׁל הָעַכּוּ״ם הָיָה לָנוּ גְּדֻלָּה וְלָהֶם הַשְׁפָּלוּת.

וְלִכְאוֹרָה הִיא יְדִיעָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיְדִיעָה הַזֹּאת יִהְיֶה לָנוּ לְלַעַג וְלִשְׂחוֹק לְפִי עֶרֶךְ יְדִיעָתֵנוּ.

וְזֶהוּ (תהילים קכ״ו:ב׳): אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ – שֶׁיֵּדְעוּ וְיֹאמְרוּ: הַגְּדֻלָּה שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ, הַיְנוּ עִם הָעַכּוּ״ם, הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה – הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת הָיָה לְיִשְׂרָאֵל,

אַף־עַל־פִּי־כֵן: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ, הַיְנוּ שֶׁנִּשְׂחָק וְנַלְעִיג מִידִיעָתָם וְהַשָּׂגָתָם, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ יִהְיֶה לְאֵין סוֹף וָקֵץ:

וְהַיְדִיעָה יֵשׁ בָּהּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, כַּמּוּבָא לְעֵיל עַל פָּסוּק בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת.

וְזֶהוּ: נֶחֱמוּ נֶחָמוּ – הַיְנוּ מַקִּיף, וּמַקִּיף לְמַקִּיף, שֶׁהַיְדִיעָה הִיא עִקַּר הַנֶּחָמָה שֶׁל כָּל הַצָּרוֹת. וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהַיְדִיעוֹת,

יאמַר אֱלֹקֵיכֶם – אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי (זוהר וארא כה: ובאד״ר קלב:), בְּחִינַת שֶׁמֶן, בְּחִינוֹת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. אֱלֹקִים לַאֲרָמָא קָלָא, בְּחִינַת אֱלֹקִים אַל דָּמִי לָךְ (תהלים פג), בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת כַּנַּ״ל. (מִסִּימָן כ׳ עַד כָּאן, לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז״ל)

[פֵּרוּשׁ, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַצְּעָקָה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמּוֹחִין מִתַּעֲלוּמָתָן, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁין שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים, כִּי צְרִיכִין שְׁנֵי דְּבָרִים לְהַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ: בְּתְחִלָּה צְרִיכִין לְהוֹלִיד הַמּוֹחִין, כִּי לִפְעָמִים הַמּוֹחִין וְהַשֶּׂפַע אֱלֹקֵי בְּהֶעְלֵם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וְלָזֶה צְרִיכִים צְעָקָה כְּדֵי לְהוֹלִידָם; וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנּוֹלָדִים הַמּוֹחִין, עֲדַיִן יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְלָזֶה צְרִיכִין לְקַדֵּשׁ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כְּדֵי לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין וְהַשֶּׂפַע אֱלֹקֵי לִפְנִים, וְלַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי – עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין.

וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ הַפָּסוּק נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַיְנוּ הַשָּׂגַת הַדַּעַת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה כַּנַּ״ל, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם צְעָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹלִידִין הַמַּקִּיפִין, וּקְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים הַמַּקִּיפִין לִפְנִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: יאמַר אֱלֹקֵיכֶם – יאמַר הַיְנוּ בְּחִינַת אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שֶׁמֶן, שֶׁהוּא בַּחֲשַׁאי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (שמיני דף לט): יַיִן לַאֲרָמָא קָלָא, וְשֶׁמֶן בַּחֲשַׁאי. וְשֶׁמֶן הוּא בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהֵיוּ מִשֶּׁמֶן. אֱלֹקֵיכֶם – זֶה בְּחִינַת אֱלֹקִים לַאֲרָמָא קָלָא, בְּחִינַת הַצְּעָקָה הַנַּ״ל,

שֶׁעַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ זוֹכִין לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, שֶׁהוּא הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה, בְּחִינַת נַחֲמוּ נַחֲמוּ, הַיְנוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף כַּנַּ״ל]:

כָּל הָעִנְיָן הַנַּ״ל, הַמְבֹאָר בְּקִצּוּר עַל פָּסוּק נַחֲמוּ נַחֲמוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ מֵעַצְמוֹ בְּבֵאוּר יוֹתֵר קָצָת, וְרָשַׁמְתִּי לְעַצְמִי כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי, עַל כֵּן לֹא מָנַעְתִּי לְהַעֲתִּיקוֹ. וּבְתְחִלָּה הִתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיַן חַיִּים וּמִיתָה, עָנָה וְאָמַר: בֵּין חַיִּים לְמִיתָה אֵין חִלּוּק, כִּי אִם בְּמִדַּת אַמָּה אַחַת – שֶׁעַכְשָׁו הָאָדָם שׁוֹכֵן בְּכָאן, וְאַחַר־כָּךְ הוּא שׁוֹכֵן שָׁם (וְהִטָּה בְּיָדוֹ עַל הַבֵּית־עָלְמִין). וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל לוֹמַר כָּל עִנְיָן זֶה: חַיִּים נִצְחִיִּים וְכוּ׳ כִּדְלִקְמָן. כְּלוֹמַר, שְׁמִי שֶׁזּוֹכֶה לְדַעַת

אֲמִתִּי הַנַּ״ל, לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין חִלּוּק אֶצְלוֹ כְּלָל בֵּין חַיִּים לִמִיתָה, כִּי הוּא דָּבוּק וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ, רַק שֶׁעַכְשָׁו בְּחַיָּיו דִּירָתוֹ בְּכָאן, וְאַחַר־כָּךְ דִּירָתוֹ שָׁם כַּנַּ״ל. וְאָז שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כָּל עִנְיָן הַזֶּה וְזֶהוּ:

**יב** חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא חַי לָנֶצַח, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בְּשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גַּם כֵּן חַי לָנֶצַח, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן אֵין שְׁלֵמוּת רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְחוּץ מִמֶּנּוּ כֻּלָּם חֲסֵרִים, וּמִי שֶׁהוּא נִכְלָל בּוֹ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת.

וְעִקַּר הַכְּלָלִיּוּת שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּאֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי הַדַּעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הֶחָכָם: אִלּוּ יְדַעְתִּיו – הֱיִיתִיו, כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַשֵּׂכֶל, וְעַל כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁחוֹשֵׁב הַשֵּׂכֶל, שָׁם כָּל הָאָדָם, וּכְשֶׁיּוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בִּידִיעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא שָׁם מַמָּשׁ, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ יוֹתֵר, הוּא נִכְלָל יוֹתֵר בְּהַשֹּׁרֶשׁ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְכָל הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים אוֹ בְּרִיאוּת הַגּוּף, וְכָל שְׁאָר הַחֶסְרוֹנוֹת – הַכֹּל הוּא בְּחֶסְרוֹן הַדַּעַת. וְאַף שֶׁיֵּשׁ חֲסֵרִים מֵהַדַּעַת, וְעִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם כָּל־טוּב, בֶּאֱמֶת כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהֶם אֵינוֹ כְּלוּם. וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַשָּׁלֵם בְּדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִסָּרוֹן, בֶּאֱמֶת הַחִסָּרוֹן אֵינוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): דַּעַת קָנִיתָ – מֶה חִסַּרְתָּ, וְאִם דַּעַת חִסַּרְתָּ – מַה קָּנִיתָ; כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן וְהַשְּׁלֵמוּת תָּלוּי בַּדַּעַת.

וְכֵן כַּעַס וְאַכְזָרִיּוּת הוּא מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:ט׳): כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ. וְעַל כֵּן הַחוֹלֶה הוּא כַּעֲסָן, מֻחֲמַת שֶׁאָז הוּא בְּדִינִים, כִּי דִּינִים שׁוֹרִים עָלָיו, וְדִינִים הֵם מֹחִין דְּקַטְנוּת, וְעַל כֵּן הוּא בְּכַעַס.

וְלָעָתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ט׳): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳; וְעַל כֵּן אָז יִתְבַּטֵּל הַכַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ׳ וּפָרָה וָדֹב וְכוּ׳, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ וְכוּ׳, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ וְכוּ׳, כִּי עַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לָגוּר יַחַד זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְכוּ׳ מֻחֲמַת מִדַּת הַכַּעַס, אֲבָל לֶעָתִיד יוּכְלוּ לָדוּר יַחַד, מֻחֲמַת שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַכַּעַס עַל־יְדֵי הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּלֶּה אָז:

**יג** וְהִנֵּה לֶעָתִיד הַכֹּל יֵדְעוּ אֶת הַשֵּׁם, אֲפִלּוּ עַכּוּ״ם כַּנַּ״ל, וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה. אַף הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, אֶפְשָׁר לָנוּ לֵידַע וּלְדַבֵּר מִמֶּנּוּ; אַף הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אָז, זֶה אִי אֶפְשָׁר כָּעֵת אֲפִלּוּ לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, כִּי עַכְשָׁו זֶה הַדַּעַת בִּבְחִינוֹת מַקִּיפִים כַּנַּ״ל, כִּי כָּל הַשְּׁלֵמוּת וְהַטּוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לָעַכּוּ״ם עַכְשָׁו בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כְּלוּם, כַּנַּזְכָּר לְעֵיל: אִם דַּעַת חִסַּרְתָּ וְכוּ׳; וְאַדְרַבָּא, כָּל גְּדֻלָּתָם וְטוֹבָתָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבָתֵנוּ. וְלֶעָתִיד שֶׁיִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ דֵּעָה, וַאֲפִלּוּ כָּל הָעַכּוּ״ם יֵדְעוּ אֶת ה׳, אָז יָבִינוּ הֵם, שֶׁכָּל הַגְּדֻלָּה וְהַטּוֹבָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּזֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבוֹתֵינוּ וּלְגֻדְלָתֵנוּ.

וְזֶה (תהילים קכ״ו:ב׳-ג׳): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ; הַיְנוּ, כָּל הַגְּדֻלָּה שֶׁהִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה [הַיְנוּ עִם הָעַכּוּ״ם], הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, כִּי הַכֹּל הָיָה גְּדֻלָּתָם שֶׁל אֵלֶּה [הַיְנוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל], כִּי הָיָה לְטוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם. וְזֶה יָבִינוּ הֵם בְּדַעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, אֲבָל אֶצְלֵנוּ יִהְיֶה זֶה הַדַּעַת דָּבָר פָּשׁוּט וּשְׁחוֹק, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִגְדַּל אָז מְאֹד.

וְזֶה: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְכוּ׳, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל וְכוּ׳ – כִּי זֶה הַדַּעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז לוֹמַר הִגְדִּיל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, זֶה יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִהְיֶה גָּדוֹל מְאֹד.

וְעַל כֵּן לֶעָתִיד יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְיִהְיוּ נִכְלָלִים בְּאֶחָד. וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד – וְכִי הָאִידָנָא וְכוּ׳, אֶלָּא עַכְשָׁו מְבָרְכִין עַל הָרָעָה בָּרוּךְ דַּיַּן הָאֱמֶת, וְעַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, אֲבָל לֶעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הַכֹּל הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, כִּי לֶעָתִיד שֶׁיִּתְגַּלֶּה הַדַּעַת, יֵדְעוּ שֶׁאֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם כְּלָל, רַק כֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְגַם הַגְּלוּת הוּא רַק מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ה׳:י״ג): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל כֵּן הָיְתָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הָיָה בְּחִינַת הַדַּעַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שמות ו׳:ז׳): וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה׳ הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם; כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה עַל־יְדֵי הַדַּעַת.

**יד** וְדַע, שֶׁגַּם לֶעָתִיד, שֶׁתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף שֶׁכָּל פְּנִימִי – גַּם אָז יִהְיוּ מַקִּיפִים אֲחֵרִים, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יֵדְעוּ מַהוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק כָּל אֶחָד יַשִּׂיג לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ וְיִגִיעָתוֹ וְטָרְחוֹ, אֲשֶׁר יָגַע וְטָרַח בְּזֶה הָעוֹלָם בִּשְׂכִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְאַף שֶׁכֻּלָּם יִזְדַּכְּכוּ, וַאֲפִלּוּ עַכּוּ״ם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּינָם לְבֵינֵינוּ, כִּי מַה שֶּׁיִּהְיֶה אָצְלָם אָז הַשָּׂגָה וִידִיעָה גְּדוֹלָה, יִהְיֶה אָצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, וְלֹא יִהְיֶה נֶחְשָׁב בְּעֵינֵינוּ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר לְמַעְלָה: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ וְכוּ׳, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל – כִּי מַה שֶּׁיִּהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כִּי בָּעֵת בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין מֵבִין זֹאת – אַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלֵנוּ לֹא יִהְיֶה זֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה כְּלָל, רַק לִשְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ וְדַעְתֵּנוּ אָז יִגְדַּל מְאֹד.

וְגַם בֵּין יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן, בְּוַדַּאי יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, מִכָּל שֶׁכֵּן בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע, כִּי מַה שֶּׁיִּהְיֶה מַקִּיף לָזֶה יִהְיֶה פְּנִימִי לָזֶה, כַּנַּזְכָּר לְעֵיל: כָּל צַדִּיק נִכְלָל מֵחֶפְצוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם, וְכִמּוּבָא פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים – כִּי בְּהַשֵּׂכֶל הַמְשֻׁתָּף יִהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה׳, אֲפִלּוּ עַכּוּ״ם, אַף בְּעַמְקוּת הַחָכְמָה יִהְיֶה כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כַּמַּיִם הַמְכַסִּים לַיָּם, שֶׁלְּמַעְלָה

הַמַּיִם שָׁוִים בְּכָל מָקוֹם, אַף בְּעֻמְקוּת הֵם מֻבְדָּלִים מְאֹד, כִּי בְּזֶה הַמָּקוֹם הַמַּיִם נְמוּכִים וּסְמוּכִים לָאָרֶץ, וּבְמָקוֹם אַחֵר עֲמֻקִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הֵם עֲמֻקִּים עַד הַתְּהוֹם; כֵּן יִהְיֶה בְּהַשָּׂגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְעָתִיד.

וְזֶהוּ: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֶפְתּוֹ וְכוּ׳, כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְהַשָּׂגָה שֶׁלֹּא יָדַע מִזֶּה מִקֹּדֶם, וְהוּא אָצְלוֹ דָּבָר חָדָשׁ, אֲזַי נִתְלַהֵב וְנִבְעָר מֵאוֹר הַהַשָּׂגָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא נִפְלֵאת אֶצְלוֹ; אֲבָל מִי שֶׁכְּבָר עָבַר בְּזֹאת הַהַשָּׂגָה, וְהוּא מַשִּׂיג עַתָּה דְּבָרִים נוֹרָאִים וּגְדוֹלִים מִזּוֹ הַהַשָּׂגָה, אֵין לוֹ שׁוּם הִתְלַהֲבוּת מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה. וְזֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה – וְנִבְעָר וְנִתְלַהֵב – מֵחֶפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ – מֵהַשָּׂגָה שֶׁאֲצָל חֲבֵרוֹ הִיא דָּבָר פָּשׁוּט, שֶׁאֵינָהּ מַבְעֶרֶת וּמְחַמֶּמֶת אוֹתוֹ כְּלָל, עַד שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת וּלְחַפּוֹת עַצְמוֹ, כִּי אֵין הַשָּׂגָה זוֹ מְחַמֶּמֶת וּמַבְעֶרֶת אוֹתוֹ כְּלָל, וְהַצַּדִּיק הַשֵּׁנִי שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ נִכְוֶה וְנִבְעָר מִמֶּנָּה.

(וְהָעִנְיָן מְבֹאָר יוֹתֵר עַל־פִּי מַה שֶּׁמְּבוֹאָר לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל וְכוּ׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, הַיְנוּ הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ – עַל־יְדֵי־זֶה נוֹלָד חֹם בַּלֵּב וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַחֲמִימוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא עַל־יְדֵי הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת כַּנַּ״ל.

וּבָזֶה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיָן זֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה וְכוּ׳ מֵחֶפְתּוֹ וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ, שֶׁאֲצָל זֶה הַצַּדִּיק יִהְיֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, כִּי הַשָּׂגַת הַדַּעַת מוֹלִיד חֹם כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן יִהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, וְאֲצָל הַצַּדִּיק הַגָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, אֵין זֶה נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וְאֵינוֹ נִכְוֶה וְנִתְחַמֵּם כְּלָל מֵהַשָּׂגָה זֹאת, רַק הוּא צָרִיךְ לְחַפּוֹת וּלְכַסּוֹת עַצְמוֹ בְּהַשָּׂגָה אַחֶרֶת גְּבוֹהַּ יוֹתֵר, כְּדֵי לְחַמֵּם אֶת עַצְמוֹ.

נִמְצָא, מַה שֶּׁמְּבֹאָר לְעֵיל עַל מַאֲמָר זֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֶפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מֵהַמַּקִּיף שֶׁל חֲבֵרוֹ, כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה וְכוּ׳, כִּי חֻפָּה הוּא בְּחִינַת אוֹרוֹת מַקִּיפִין כַּנַּ״ל – כָּל זֶה הוּא עִנְיָן אֶחָד עִם מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ כָּאן, כִּי הַחֻפָּה, שֶׁהוּא הַמַּקִּיף, הוּא בְּחִינַת חִפּוּי וְכִסּוּי מַמָּשׁ, שֶׁמְּחַמֵּם אֶת הָאָדָם, כִּי עִקַּר הַחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת הוּא מִבְּחִינַת הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין כַּנַּ״ל. וְהָבֵן הֵיטֵב).

**טו** וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיוּ כַּמָּה צַדִּיקִים, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לָעוֹלָם הַבָּא, עַל הַשָּׂגוֹת שֶׁהִשִּׂיג הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מֵהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה אֶצְלָם דְּבָרִים נוֹרָאִים, וְיִכָּווּ מֵהֶם, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הָיוּ הַשָּׂגוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה.

וְכֵן אֵצֶל עַכּוּ״ם, יִהְיֶה זֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ עַל סְתָם יַהֲדוּת פָּשׁוּט שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּזֶה הָעוֹלָם, הַיְנוּ שֶׁיִּדְעוּ מֵעֲבוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִקְדֻּשַּׁת הַמִּצְוֹות שֶׁלָּהֶם שֶׁעָשׂוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה מַה שֶּׁיִּדְעוּ וְיַרְגִּישׁוּ קְצָת קְדֻשָּׁה, כְּמוֹ אִישׁ כָּשֵׁר פָּשׁוּט שֶׁמַּרְגִּישׁ בָּזֶה הָעוֹלָם בַּעֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הַשָּׂגָה, וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ עַכּוּ״ם עַל זֶה, יִהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה. אֲבָל אֲנַחְנוּ עַם קָדֹשׁ, אֵין עֵרֶךְ לְהַשָּׂגָתֵנוּ, מִכָּל שֶׁכֵּן לְהַשָּׂגָה שֶׁל הַצַּדִּיק.

**טז** וּשְׁלֵמוּת הַדַּעַת הוּא, כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה מִמַּקִּיפִים פְּנִימִיִּים, וְאָז נִצּוֹל מִכָּל צָרוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד מְצַפֶּה וְאוֹרֵב לַחֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אֲזַי צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת הַמַּלְבּוּשִׁים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב י״ד:כ׳): מְשַׁנֶּה פָנָיו וַתְּשַׁלְּחֵהוּ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁנִּין הַפָּנִים עַל־יְדֵי לְבוּשִׁין אֲחֵרִים, נִפְטָר מִמֶּנּוּ.

וְכֵן בְּעִקַּר הָאָדָם, הַיְנוּ בְּהַשֵּׂכֶל, יֵשׁ בְּחִינוֹת לְבוּשִׁין, הַיְנוּ הַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מַקִּיפִין אֲחֵרִים, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְבּוּשִׁים אֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִכָּל אוֹרֵב וּמַסְטִין, כִּי מַלְבּוּשׁ בְּגִימַטְרִיָּא ״חַשְׁמַל״, וּמֵהַחַשְׁמַ״ל בּוֹרְחִים כָּל הַמַּשְׁחִיתִים.

וְזֶה (משלי ל״א:כ״ה): עֹז וְהָדָר לְבוּשָׁהּ, וַתְּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – עַל־יְדֵי הַלְּבוּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחַשְׁמַ״ל, שֶׁהוּא לְבוּשׁ עֹז וְהָדָר, לְבוּשׁ חָזָק וְנָאֶה, עַל־יְדֵי־זֶה: וַתְּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – שֶׁאֵינוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ כְּלָל כַּנַּ״ל.

וְעִקַּר הַזְּמַן לָזֶה הוּא חֹדֶשׁ אֱלוּל. וְזֶה: לְבוּשָׁהּ וַתְּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – רָאשֵׁי־תֵבוֹת אֱלוּל.

**יז** וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת רַחֲמָנָא לִצְלָן וְכוּ׳, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ״ל וְכוּ׳ (עַיֵּן לְעֵיל). וְעַל כֵּן חַיָּב הָאָבֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, קְרִיעָה, כִּי קר״ע בְּגִימַטְרִיָּא ש״ע נְהוֹרִין שֶׁל אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהֵם הַגִּימַטְרִיָּא שֶׁל ב׳ פְּעָמִים אֵל בְּמִלּוּאוֹ, כִּי אֵל הוּא אוֹר הַפָּנִים:

**יח** הִקְשׁוּ, כִּי יֵשׁ מַקִּיפִים אֵצֶל הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְהַשֵּׂכֶל פְּנִימִי הָאֱנוֹשִׁי, וְיֵשׁ מַקִּיפִים לְהַתּוֹרָה, שֶׁמַּקִּיף לְהַתּוֹרָה וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ הַתּוֹרָה. וּבְהַמַּקִּיפִים, יֵשׁ שֶׁהֵם מַקִּיפִים וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הָעֵינַיִם, רַק שֶׁהֵם מַקִּיפִין וְאֵינָם נִכְנָסִים לְהַשֵּׂכֶל, וְיֵשׁ שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם, שֶׁלֹּא בָּאוּ עֲדַיִן אֲפִילּוּ לְמַקִּיפִים, וְהוּא בְּחִינַת עָבוּר.

וּמַה לַּעֲשׂוֹת, שֶׁיִּכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לְתוֹךְ הַתּוֹרָה בִּפְנִים, וְהַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל יִכָּנְסוּ לְתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְחִלָּה יָבוֹאוּ וְיִתְגַּלּוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה מֵהֶעְלֵם לְמַקִּיפִים, וְאַחַר־כָּךְ יִכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לִפְנִים, וְכֵן הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מִצַּד חֶסְרוֹנוֹ הָאֱנוֹשִׁי, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּבוֹא מֵהֶעְלֵם לְמַקִּיפִים, וְהַמַּקִּיפִים יִהְיוּ נַעֲשִׂים פְּנִימִי.

[הַקְשָׁיָא זֹאת הִקְשׁוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִקְשׁוּ, וְהוּא זַ״ל אָמַר עַל זֶה תֵּרוּץ. כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ. וְאַחַר־כָּךְ זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, וְעַתָּה מְבֹאָר לְהַמְעַיֵּן הַתֵּרוּץ עַל הַשְּׁאֵלָה וְהַקְשָׁיָא הַנַּ״ל, כִּי עִקַּר הַשְּׁאֵלָה הוּא אֵיךְ לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמּוֹלִידִין אוֹתָן, אֵיךְ זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים.

וּכְבָר מְבֹאָר בַּאֲר הֵיטֵב בַּמֶּה יִזְכֶּה לָזֶה, הֵינוּ: עַל־יְדֵי צְעָקָה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְעַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת שְׁבִעַת הַנֵּרוֹת, דְּהֵינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת עֵינָיו שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בַּמֶּה שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל וְכוּ', וְכֵן לְקַדֵּשׁ פִּיו וְחָטְמוֹ וְאָזְנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּבֵאוּר הָעִנְיָן וּרְאָיוֹתָיו, וְהֵיכָן מְרֻמָּז סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת הַלָּלוּ וְכוּ' – הַכֹּל מְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲר הֵיטֵב.

אַשְׁרֵי שֶׁיָּשִׂים לִבּוֹ לָעַיֵּן בָּהֶם בֶּאֱמֶת, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם]:

## תורה כב

**א** פִּרְקָא חֲמִישָׁאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא

בְּרֵאשִׁית בָּרָא. בְּרֵאשִׁית – מַאֲמָר, בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. אָב וּבֵן. סְתִים וְגַלְיָא. עֵדֶן עִלָּאָה דְּסְתִים וּגְנִיז. עֵדֶן תַּתָּאָה:

א דַע, שֶׁיֵּשׁ חוֹתָם, וְיֵשׁ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם.

חוֹתָם הוּא, כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר, וְהֵם בְּחִינוֹת רַגְלִין, וְנִקְרָאִים רַגְלִין, עַל שֵׁם שֶׁהֵם לְמוּדֵי ה', הֵינוּ שֶׁלּוֹמְדִין כְּבָיָכוֹל אֶת ה', שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ עֵצוֹת, וְהֵם הוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, לְהוֹכִיחָם וּלְהַחֲזִירָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּחִינוֹת רַגְלִין, עַל שֵׁם הָעֵצָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (שמות יא) עַל "וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ": הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ, וְעַל שֵׁם הַהֲלִיכָה, שֶׁהוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְהוֹכִיחַ כַּנַּ"ל:

וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גּוֹזֵר גְּזַר־דִּין בָּעוֹלָם, וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם לְמוּדֵי ה', הוּא מִתְיַעֵץ עִמָּהֶם, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה שֶׁנִּגְזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין־תּוֹרָה וְחוֹתְמִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת (שיר השירים ד׳:י״ב): מַעְיָן חָתוּם, שֶׁלֹּא יִנָּקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּין אַכְזָרִי. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו ח׳:ט״ז): חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמּוּדָי; הֵינוּ, בְּלִמּוּדֵי ה' נֶחְתָּם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִנָּקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים.

וְהֵם, כְּשֶׁנִּגְלֶה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, הוֹלְכִים וּמוֹכִיחִים הַדּוֹר, כְּדֵי לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב לְהַמְתִּיק הַדִּין. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מוּסָר נִזְהָרִין לְהַחְתִּים וּלְהַסְתִּיר, שֶׁלֹּא יִנָּקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, בִּבְחִינַת (איוב ל״ג:ט״ז): וּבְמוֹסָרָם יַחְתֹּם, וְעַל שֵׁם זֶה הֵן בְּחִינַת חוֹתָם.

וְאֵלּוּ הַלְּמוּדֵי ה' מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ד:י״ג): וְכָל בָּנַיִךְ לְמוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ, כִּי הוֹלְכִים לְפַשֵּׁר וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְפָנָיו יִתְבָּרַךְ מַקְטִינִים הַדָּבָר וּמַמְלִיצִים טוֹב בַּעֲדָם, וְלִפְנֵי יִשְׂרָאֵל מַגְדִּילִים הַחֵטְא מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (שמות ל״ב:י״א): לָמָּה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ; וּלְיִשְׂרָאֵל אָמַר (שם): אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה.

וּכְשֶׁהָרַע שֵׂכֶל הַדּוֹר גּוֹבֶר עַל הַחוֹתָם הַנַּ"ל וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְקַלְקֵל שָׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גֵּרוּשִׁין וּמַחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, הֶפֶךְ הַשָּׁלוֹם, בִּבְחִינַת (איוב י״ח:י״ח) וּמִתֵּבֵל יְנַדְּפוּהוּ; כִּי מֵחוֹתָם נַעֲשֶׂה נִדָּת, כִּי הֵם בְּמִסְפָּר הַשָּׁוֶה, כַּמּוּבָא:

**ב** ב וְיֵשׁ חוֹתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוֹתָם, הֵינוּ בְּחִינוֹת יָדִים הַמְקַבְּלִים מוּסָר מֵאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינוֹת (איוב ל״ז:ז׳): בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם. וְהַיָּדַיִם זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁנִּתְקַבֵּל בָּהּ הַמּוּסָר, בִּבְחִינַת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה, בְּחִינַת (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה.

וְזֶה הַחוֹתָם צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה, כִּי כְּשֶׁחַס וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, יוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב לַחוֹתָם הַפְּנִימִי, וִיקַלְקְלוּ הַחוֹתָם הַפְּנִימִי עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה.

וּכְשֶׁחַס וְשָׁלוֹם, נִתְקַלְקֵל זֶה הַחוֹתָם הַיָּדַיִם, נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שֶׁהֵיא הֶפֶךְ הָאֱמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת. כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַיָּדַיִם אֵלּוּ, בִּבְחִינַת (שמות ל״ב:ד׳): וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט

(וְכַמְבֹאָר בְּזֹהַר כִּי־תִשָּׂא (דף קצב.) עַל פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל: בַּמֶּה אַצְלְחוּ בְּעוֹבָדָא דָּא, בְּגִין דְּוַיִּקַּח מִיָּדָם וְכוּ'. אֵלּוּ כַּד נָטַל מִידֵיהוֹן הֲוָה שָׁדָא לְאַרְעָא, וְאַף־עַל־גַּב דְּיִשֹּׁל לֵהּ לְבָתַר, לָא הֲוָה אַצְלַח עוֹבָדָא בִּישָׁא דָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם).

וְגַם תִּקּוּנוֹ הוּא גַּם כֵּן רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (בראשית ל״ה:ד׳): וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹקֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם,

כִּי מֵ"חוֹתָם" נַעֲשֶׂה "נִדַּת", בִּבְחִינַת (ישעיהו א׳:ט״ו): יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ, כִּי יָד בְּמִלּוּאוֹ (כָּזֶה: יוד דָּלֶת) הוּא מִסְפַּר נִדַּת, הֵינוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁמִּטַּמְּאָה כְּנִדָּה (שבת פב):

**ג** ג וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לְמַלֹּאת אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁהֵיא הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי הֶאָרָה מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מַנְהִיגֵי הַדּוֹר, בִּבְחִינַת (שמות כ״ט:ל״ה): שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם; כִּי הֵם רוֹעִים הָאֱמוּנָה לְתַקָּנָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רוֹעִים, עַל שֵׁם (תהלים לז): וּרְעֵה אֱמוּנָה;

וְכָל עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מַמְשִׁיכִין הֵם לְהַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (דברים ל״ג:ג׳): כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ; שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מַנְהִיגֵי הַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (הושע י״ב:א׳): וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. וּמֹשֶׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, נִקְרָא עַל שֵׁם זֶה רַעְיָא מְהֵימְנָא:

ד ד וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְאֵלּוּ הָרוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ט״ו:י״ג): נָהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ; הַיְנוּ, עַל־יְדֵי עַזּוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה.

כִּי יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְהֵם גַּם כֵּן מְפָרְסְמֵי הַדּוֹר, וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לְתָחוֹת שִׁעְבּוּדַיְהוּ, וְעִקַּר מַלְכוּתָם הוּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי עַזּוּת – מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא (סנהדרין קה.),

וְהֵם כְּכֶלֶבִים בְּעַזּוּתָם, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ו:י״א): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ הֵמָּה רֹעִים;

וְהֵן פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב (סוטה מט:).

וְעַל כֵּן כְּדֵי לְהַנְצֵל מֵהֶם, מִתַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם, אִי אֶפְשָׁר רַק עַל־יְדֵי עַזּוּת, לַעֲמֹד נֶגֶד עַזּוּתָם, וְאָז: נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ – שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה.

וְכָל הַקּוֹלוֹת – הֵן שֶׁל צְעָקָה, הֵן שֶׁל אֲנָחָה, הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זִמְרָה – כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת עַזּוּת, בִּבְחִינַת (תהילים ס״ח:ל״ד): הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז:

ה ה וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהַרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאֲרָה וּמִכָּל הַשָּׂגָה שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, שֶׁהַגּוּף גַּם כֵּן יֵדַע מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:ז׳): וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם; מִבְּשָׂרְךָ דַּיְקָא, שֶׁלֹּא תַעֲלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשָׂרְךָ, הַיְנוּ בְּשַׂר גּוּפְךָ.

כִּי צְרִיכִין לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהֶאָרוֹת וְהַהַשָּׂגוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת. כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אָדָם הִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוּף אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם, עַל כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכֵּךְ הַגּוּף, עַד שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל מַה שֶּׁהִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁהַגּוּף הוּא בִּבְחִינָה זוֹ, הִיא טוֹבָה לְהַנְּשָׁמָה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹפֶלֶת מִמַּדְרֵגָתָהּ. וּכְשֶׁהַגּוּף צַח וָאוֹר, תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְרוֹמֵם וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ עַל־יְדֵי הַגּוּף, הַיְנוּ, עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף תּוּכַל לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַגּוּף גַּם כֵּן טוֹב וְכָשֵׁר, אֵינוֹ נִלְכָּד בְּהַתַּעֲנוּגִים, וְעַל כֵּן תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לַחֲזֹר עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף לְמַעְלָתָהּ, לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ.

וְכֵן גַּם כֵּן עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַגּוּף, עַל־יְדֵי הָאָרוֹת שֶׁהֵאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה מִקֹּדֶם, תּוּכַל עַתָּה לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ. וְזֶה בְּחִינַת (איוב י״ט:כ״ו): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ – מִבְּשָׂרִי דַּיְקָא, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, הַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הַיְנוּ, שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ״ל.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַגּוּף עַזּוּת, מִבְּחִינַת: וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ – אֵין הַנְּשָׁמָה יְכוֹלָה לִסְמֹךְ עַצְמָהּ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַגּוּף לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַהַשָּׂגוֹת שֶׁלָּהּ, כִּי תּוּכַל לִלְכֹּד בְּתֹקֶף וְעַזּוּת הַגּוּף, מַה שֶּׁהַגּוּף עַז וְחָזָק בְּהַתַּאֲווֹת.

וְצָרִיךְ לָזֶה עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, הַיְנוּ קוֹלוֹת הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבֵּר עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (ברכות נח:), וּכְשֶׁמְּשַׁבֵּר עַזּוּת וְתַקִּיפוּת הַגּוּף, עַל־יְדֵי־זֶה תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְקָרֵב עַצְמָהּ אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִּהְיֶה נִלְכֶּדֶת שָׁם.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ב:ו׳): מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי. עַצְמִי הִיא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם, מַה שֶּׁנִּקְרָא אֹצֶל הָאָדָם אֲנִי, הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד.

אֲבָל מֻחֶמֶת עַזּוּת הַגּוּף בְּתַאֲווֹתָיו, אָזַי הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, רְחוֹקָה מִבְּשָׂרוֹ וְגוּפוֹ, וְעַל־יְדֵי קוֹל אֲנָחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר עַזּוּת גּוּפוֹ, וְאָז מִתְקָרֶבֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת הָעֶצֶם לְהַבָּשָׂר, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה לְהַגּוּף. וְזֶהוּ: מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי כַּנַּ״ל.

וּבְחִינַת קוֹל הַתְּקִיעוֹת הוּא בְּחִינַת: מִקּוֹל אַנְחָתִי; וְהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת (עמוס ג׳:ו׳): אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ,

וְעַל־יָדָם יוּכַל לָבוֹא לְרוֹעִים הַנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה. תְּקִיעָה – הֵם הַקּוֹלוֹת, קוֹל עֹז. שְׁבָרִים – שֶׁעַל־יָדָם נִשְׁבָּר עַזּוּת הַגּוּף כַּנַּ״ל. תְּרוּעָה – בְּחִינַת (שמואל ב ה׳:ב׳): וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי הַנַּ״ל, שֶׁהֵם הָרוֹעִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לָהֶם כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת קוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר כַּנַּ״ל.

וְזֶה (בראשית י״ז:כ״ג): וַיַּעַל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וּכְתִיב (שם): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם. הַיּוֹם הַזֶּה – זֶה בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, שֶׁמְּצָוָתוֹ בַּיּוֹם (ר״ה כח: מגילה כ:), בִּבְחִינַת (תהילים כ׳:ב׳): יַעַנְךָ ה׳ בְּיוֹם צָרָה; שֶׁעַל־יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבָּר עָרְלַת בָּשָׂר, וּמְקַבֵּל אוֹר הָעֶצֶם:

ו ו וְכֵן בְּכֻלְּלִיּוּת בְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ בְּחִינַת עֶצֶם וּבָשָׂר, הַיְנוּ שֶׁהֶחָכָם הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה לְהָעָם שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת עֶצֶם, וְהָעָם הֵם נִגְדּוֹ בְּחִינַת בָּשָׂר.

וּכְשֶׁהֵם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, כְּמוֹ בְּשַׂר הַגּוּף בְּעֶצֶם הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנָחָה, הַיְנוּ קוֹלוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וְשׁוֹבֶרֶת גּוּפָם, בִּבְחִינַת אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת וְכוּ׳, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לִסְמֹךְ לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת בָּשָׂר, בִּבְחִינַת מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי הַנַּ״ל.

אַךְ כְּשֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל קוֹל הָאֲנָחָה הַנַּ״ל, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ, כִּי אִם קוֹל הֲבָרָה:

ז וְקוֹל הַבָּרָה הוּא: דַּע, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה, אֲזַי מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ קוֹל דְּסִטְרָא אָחֳרָא, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת נִבְרָאִים מְחַבְּלִים, וְהֵם צוֹעֲקִים: הַב לָן מְזוֹנֵי, הַב לָן חַיֵּי, וּכְשֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר וּמִתְעוֹרֵר קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה, הֵם נָחִים, אַךְ תֵּכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֵר קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה, הֵם מִתְעוֹרְרִים תֵּכֶף וּמַתְחִילִין לְצָעֹק וּלְקַטְרֵג נֶגְדּוֹ – וְזֶהוּ קוֹל הַבָּרָה שֶׁיּוֹצֵא מִקּוֹל הַקְּדֻשָּׁה.

וְזֶה בְּחִינַת (ירמיה יד): אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ – אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן צְעָקָה, הַיְנוּ שֶׁהָעֲוונוֹת צוֹעֲקִין בָּנוּ, בְּתוֹכֵנוּ מַמָּשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצָּרְפִית (מלכים־א יז): בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי; הַיְנוּ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלִיָּהוּ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה גּוֹבֶרֶת כָּל כָּךְ, הָיוּ הָעֲוונוֹת שֶׁלָּהּ נָחִים, אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שָׁם קְדֻשַּׁת אֵלִיָּהוּ, הָיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עֲוונוֹתֶיהָ לְצָעֹק וּלְקַטְרֵג עָלֶיהָ.

וְזֶהוּ: אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ – שֶׁהָעֲוונוֹת צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים אֵיזֶה קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה בְּעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר עַל־יָדוֹ עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אִם קוֹל הַבָּרָה, שֶׁהוּא קוֹל הָעֲוונוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִין נֶגֶד קוֹל דְּקֻדֶּשָׁה, וְהֵם צוֹעֲקִים בְּתוֹכֵנוּ: ה׳ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ – שֶׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמְךָ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ לְבַד.

וּכְשֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֶצֶם, אֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ הַנ״ל רַק הַקּוֹל הַבָּרָה, הַיְנוּ קוֹל הָעֲוונוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִים מִזֶּה הַקּוֹל.

וְזֶה (ר״ה כז:): הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר, בְּחִינוֹת (תהלים פח): שַׁתַּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת, וְהוּא מִתְאַוֶּנַח וְתוֹקֵעַ עַל זֶה – אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, הַיְנוּ שֶׁיּוּכַל לָצֵאת מִתּוֹךְ הֶרַע שֶׁלּוֹ; וְאִם קוֹל הַבָּרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא, כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אַנְחַת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר – שֶׁהַגּוּף רָחוֹק כָּל־כָּךְ מֵהָעֶצֶם הַנִּשָׁמָה עַד שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר, וַאֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אַנְחָתוֹ, וְכֵן קוֹל אַנְחַת הֶחָכָם, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הַבָּרָה כַּנַּ״ל:

ח וְלָבוֹא לִבְחִינַת בָּשָׂר הוּא עַל־יְדֵי הַשְׁמוּשׁ; עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הֶחָכָם, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ הַגּוּף לְהַנְּשָׁמָה בַּעֲשִׂיַּת מִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת, נַעֲשֶׂה הַגּוּף בְּחִינַת בָּשָׂר לְהַנְּשָׁמָה.

וּכְשֶׁהַבָּשָׂר בַּבְּחִינָה הַזֹּאת, אָז (ישעיהו מ״א:כ״ז): וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן – מִבָּשָׂר הַנִּמּוֹל הַנ״ל נִשְׁלָם יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא קְרִיָּה נֶאֱמָנָה (שם א),

הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לָבוֹא לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמְּקַבְּלִין מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דְּקֻדֶּשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּל הַקּוֹלוֹת דְּקֻדֶּשָׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבְּרִין עַזּוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַזּוּת הַגּוּף, וְזוֹכִין לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְדַּבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, כַּנַּ״ל:

ט וְלָבוֹא לְעַזּוּת דְּקֻדֶּשָׁה הַנַּ״ל הוּא עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (נחמיה ח): כִּי חֶדְוַת ה׳ הִיא מָעֻזְּכֶם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, יָרְדוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאָכִים, וְנָתְנוּ שְׁנֵי עֲטָרוֹת בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְכוּ׳, וּכְשֶׁחָטְאוּ נִלְקְחוּ וְכוּ׳, וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַחֲזִירָם לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, כַּנַּ״ל:

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הָעֲדָיִים שֶׁהִכְתִּירוּ בְּחוֹרֵב מִנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֵם בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית בָּרָא, כַּמּוּבָא בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא (פ״ה): בְּרֵאשִׁית – דָּא מַאֲמָר, בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. דָּא עֵדֶן תַּתָּאָה. עֵדֶן תַּתָּאָה עִלָּאָה. חָכְמָה תַּתָּאָה. אָב וּבֵן.

כִּי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הוּא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת וְנִגְלוֹת: נַעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת נִגְלוֹת, הַיְנוּ הַמִּצְווֹת שֶׁאָפְשָׁר לְכָל אֶחָד לְקַיֵּם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, וְנִשְׁמַע הִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, מַה שֶּׁהוּא גָּבוֹהַּ וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה בָּזֶה.

לְמָשָׁל: אֵצֶל כָּל מִצְוָה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כִּי מִלְּבַד הַצִּווּי הַנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, יֵשׁ עוֹד לָזֶה דְּבָרִים בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן: וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, וּשְׁאָר דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה.

וַעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַלָּלוּ שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, הֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ אָנוּ יְכוֹלִים לְקַיֵּם, אַךְ הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, וְזֶה בְּחִינַת נִשְׁמָע, בְּחִינַת נִסְתָּר.

וְזֶה בְּחִינַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה; נַעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, הַיְנוּ הַנִּגְלוֹת, מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ לְקַיֵּם, וְנִשְׁמָע הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת כָּל מִצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ״ל, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲבֹד בָּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא דְּבֵקוּת, כִּי שְׁמִיעָה תְּלִיָּא בִּלְבָּא (תיקון נח), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ;

וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה (תענית ב), הַיְנוּ בְּטוּל וּדְבֵקוּת לְאֵין־סוֹף, כִּי אֵין־סוֹף הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁאֵין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ תְּפִיסָה בָּזֶה [הַיְנוּ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, כִּי הוּא בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ״ל], הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּבֵקוּת, שֶׁהוּא רַק בְּטוּל לְהָאֵין־סוֹף:

י וְיֵשׁ בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא וְכֵן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת תּוֹרָה, הַיְנוּ הַנִּגְלוֹת לוֹ; וּבְחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל.

כִּי מִי שֶׁבָּא לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה מֵהָרִאשׁוֹנָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע שֶׁלּוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וַאֲזַי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע אַחֶרֶת, וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, וְכֵן כָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע.

וְכֵן בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כִּי מַה שֶּׁהוּא לְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּחִינַת נִשְׁמַע הוּא לְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ לָהֶם בְּחִינַת נִשְׁמַע גְּבוֹהָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם.

וְזֶה בְּחִינַת תּוֹרַת ה׳ וְתוֹרָתוֹ (ע״ז יט) – מִתְחִלָּה תּוֹרַת ה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת נִסְתָּר, הַנִּסְתָּרוֹת לַה׳ אֱלֹקֵינוּ; וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה מִמֶּנָּה, נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ – שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמָע נַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ.

וְזֶה (דברים כ״ט:כ״ח): הַנִּסְתָּרוֹת לַה׳ אֱלֹהֵינוּ – זֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע, וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ – זֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, שֶׁיָּבוֹא לְעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה.

וְזֶה: לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמְּצָוָה, כְּגוֹן וַיְדַבֵּר כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִשְׁמָע כַּנַּ״ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה.

וְזֶהוּ: עַד עוֹלָם – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, לַעֲשׂוֹת – לַעֲשׂוֹת דַּיְקָא, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמְּצָוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַנִּסְתָּרוֹת, בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ״ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלוֹת כַּנַּ״ל:

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע גְּבוֹהָה יוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ בְּכָל פַּעַם מִבְּחִינַת נִשְׁמָע, בְּחִינַת נִסְתָּר, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמְּצָוָה, בְּחִינַת תּוֹרַת ה׳, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלֶה, בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, וְיִהְיוּ לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמָע וְכוּ׳ גְּבוֹהָ יוֹתֵר. וְכֵן בְּכָל פַּעַם יֵלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה, עַד שֶׁיָּבוֹא בְּרֵאשִׁית נֶקֱדַת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת.

וְשָׁם יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וּבְחִינַת נִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם הוּא תּוֹרַת ה׳ בֶּאֱמֶת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְדַרְגָּא תּוֹרַת ה׳ הִיא רַק בְּשֵׁם הַמַּשְׁאָל, כִּי רַק מֻחְמֶצֶת שֶׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא תּוֹרַת ה׳, וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ. אַךְ בְּחִינַת הַנִּשְׁמָע שֶׁבְּתְחִלַּת הָאֲצִילוּת הִיא תּוֹרַת ה׳ בֶּאֱמֶת, כִּי אֵין גְּבוֹהַ מִשָּׁם, רַק תּוֹרַת ה׳ מַמָּשׁ. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּכְלָל בְּאֵין סוֹף, אֲזַי הַנַּעֲשֶׂה הִיא בְּחִינַת תּוֹרַת ה׳ מַמָּשׁ, וְהַנִּשְׁמַע הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה׳.

כִּי יֵשׁ תּוֹרַת ה׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ביכורים ור״ה): אֲנִי קַיְמְתִּיהָ תְּחִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה יד): הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים וּמְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ׳. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵנִיחַ תְּפִלִּין וְכוּ׳. וְכֵן יֵשׁ תְּפִלַּת ה׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ז): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי.

נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת ה׳ וְיֵשׁ תְּפִלַּת ה׳, וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְהִכָּלֵל בְּאֵין־סוֹף, אֲזַי תּוֹרָתוֹ הוּא תּוֹרַת ה׳ מַמָּשׁ וּתְפִלָּתוֹ הוּא תְּפִלַּת ה׳ מַמָּשׁ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ק צב): הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר – הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה; כִּי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ הוּא מֻחְמָת שֶׁהוּא בְּבְחִינַת אַיִן, וְהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, הַיְנוּ קֹדֶם הַבְּרִיאָה, וּמֻחְמָת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה.

[לְכְאוֹרָה, אֵין לְזֶה הָעִנְיָן חִבּוּר הֵיטֵב לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה. אַךְ בֶּאֱמֶת מִבְּאָר זֶה הָעִנְיָן הֵיטֵב לְמַעְיַן קָצָת, כִּי מִבְּאָר לְעֵיל וּלְקַמָּן, שֶׁבְּחִינַת תְּפִלַּת ה׳ הוּא בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת אֵין סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּחִלָּה, וּמֻחְמָת שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת אַיִן, עַל כֵּן אֵין מִי שֶׁיְּזַכֶּה לָזֶה, כִּי אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אַיִן, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא עָנָו בֶּאֱמֶת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, עַד שֶׁנִּכְלָל בְּאֵין־סוֹף, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה׳ כַּנַּ״ל.

וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הֵיטֵב מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֶלְעָזָר זְעִירָא וְכוּ׳, שֶׁחָשְׁדוּהוּ בְּגַדְלוּת וְעַל כֵּן חָבְשׁוּהוּ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְלִכְאוֹרָה אֵין קֶשֶׁר לְעִנְיַן פְּגַם הַגַּדְלוּת לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּאן לִכְאוֹרָה מֵעִנְיַן גַּדְלוּת כְּלָל. אַךְ בֶּאֱמֶת עַל־פִּי הַנַּ״ל מִבְּאָר לָעֵינַיִם, שֶׁכָּל עִנְיַן זֶה לִזְכּוֹת לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הַגָּבוֹהַ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בְּאֵין סוֹף, בְּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה – כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן כַּנַּ״ל. וְעַתָּה מִבְּאָר הֵיטֵב קֶשֶׁר עִנְיַן זֶה "הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ וְכוּ׳" לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, זֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוָה, בְּחִינַת אַיִן, שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, רַק מַרְגִּישׁ צַעַר יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי הַבִּטּוּל זֶה הוּא נִכְלָל בְּאַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת נִשְׁמָע, בְּחִינַת תְּפִלַּת ה׳ כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה כַּנַּ״ל].

וְזֶה בְּחִינַת אָב וּבֵן, מַאֲמָר וַחֲצִי מַאֲמָר. כִּי הַנַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת נִגְלֶה, בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינוֹת בָּרָא, בְּחִינוֹת בֵּן, בְּחִינוֹת עֵרֶן תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמָר; כְּנֶגֶד הַנִּשְׁמָע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, חָכְמָה עִלָּאָה, עֵרֶן עִלָּאָה, בְּחִינוֹת אָב, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִסְתָּר, כִּי כָּל דַּרְגָּא

נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הוּא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמָר. כְּמוֹ הָאָב כְּשֶׁמְּדַבֵּר, מְדַבֵּר מַאֲמָר הַשָּׁלֵם, וּכְשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן מְדַבֵּר אַחֲרָיו, הוּא מְדַבֵּר רַק חֲצִי מַאֲמָר – כֵּן כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמָר, וְהַדַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת מַאֲמָר הַשָּׁלֵם נֶגְדָּהּ,

וְכֵן מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, כִּי כָּל בְּנֵי־אָדָם וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּצְמָחִים וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם הֵם רַק בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמָר נֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי הֵם רַק רְמָזִים לְדְבָרִים הַגְּבוֹהִים מֵהֶם, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם. וְכֵן כְּלָלְיוּת הַבְּרִיאָה נֶגֶד קֶדֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמָר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת – בְּאֵין־סוֹף, וְשָׁם הוּא בְּחִינַת מַאֲמָר הַשָּׁלֵם.

וְזֶה בָּרָא, שֶׁהוּא כְּלָלְיוּת הַבְּרִיאָה, הוּא חֲצִי מַאֲמָר נֶגֶד בְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת קֶדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בּשֶׁת (תיקונים תיקון ז), שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, בְּחִינוֹת (משלי ל״א:ל׳): יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל, שֶׁהוּא מַאֲמָר הַשָּׁלֵם.

וְעַל כֵּן אֱמוּנָה נִקְרָא יְרוּשָׁלַיִם כַּנַּ״ל, עַל שֵׁם שֶׁעִקַּר בִּנְיָנָהּ מִבְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי תַּמָּן יִרְאָה, תַּמָּן שָׁלֵם. בְּרֵאשִׁית, יָרֵא בּשֶׁת, מַאֲמָר הַשָּׁלֵם,

כִּי אֱמוּנָה הוּא מֵהָרוֹעִים כַּנַּ״ל, וּלְהָרוֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת כַּנַּ״ל, וּלְעַזּוּת זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ״ל, וּלְשִׂמְחָה זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. אַךְ עִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, כִּי ״וְגִילוּ בִּרְעָדָה״ כְּתִיב (תהילים ב׳:י״א), הַיְנוּ, עִקַּר הַגִּילָה וְהַשִּׂמְחָה הִיא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ״ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת נִשְׁמָע, בְּחִינוֹת מַאֲמָר הַשָּׁלֵם, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁעִקַּר בִּנְיַן הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, זוֹכִין עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה, בְּחִינוֹת מַאֲמָר הַשָּׁלֵם כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הָאֱמוּנָה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי עִקַּר בִּנְיָנָהּ עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת יִרְאָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מַאֲמָר הַשָּׁלֵם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, יָרֵא בּשֶׁת, שֶׁהוּא מַאֲמָר הַשָּׁלֵם כַּנַּ״ל.

וְזֶה (שם יט): עֲדוּת ה׳ נֶאֱמָנָה – עֲדוּת ה׳, שֶׁהֵם הָעֲרָיִם הַנַּ״ל, נֶאֱמָנָה, עַל־יָדָהּ נִבְנֵית הָאֱמוּנָה.

וְזֶה (בראשית מ״ט:כ״ד): מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, וְתַרְגּוּמוֹ: אָב וּבֵן. וְזֶה מַאֲמָר הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי חֲצִי מַאֲמָר הוּא בְּחִינוֹת בֵּן לְחוּד, אֲבָל מַאֲמָר הַשָּׁלֵם הוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי שָׁם נִכְלָל הַכֹּל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינוֹת רוֹעִים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, כַּנַּ״ל:

**יא** יא אַךְ כְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִמַּדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע זֶה לְמַדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע גָּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידָה לִפְנֵי הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע״ז ד:): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְכוּ׳; לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, אֶלָּא שֶׁנִּתַּן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה.

וְזֶה (ישעיהו ג׳:ו׳): וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ – אֵלּוּ דִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם (שבת קכ גיטין מג). דִּבְרֵי־תוֹרָה הֵם בְּחִינוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמְּצָוָה, שֶׁהֵם וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נִסְתָּר, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל.

עוֹמֵד עֲלֵיהֶם – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, כִּי אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:), וְלַעֲשׂוֹת מֵהַדִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הָעֲמִידָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה, יִהְיֶה עֲלֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינוֹת עֲמִידָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה יִהְיֶה לוֹ נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כַּנַּ״ל; וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם, כִּי לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא צָרִיךְ יְרִידָה תְּחִלָּה, שֶׁהִיא הַמִּכְשׁוֹל.

וְזֶה (ירמיהו נ׳:כ׳): בַּיּוֹם הַהוּא יְבֻקַּשׁ עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ; כִּי לֶעָתִיד יִהְיֶה כְּלוֹ תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵעֲבֵרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל־כֵּן יְבֻקְּשׁוּ אָז הָעֲוֹנוֹת, כִּי יְבֻקְּשׁוּ וְיִתְפַּשְׁפְּשׁוּ אָז אַחַר עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לוֹקְחִין עוֹד אֵיזֶה עָוֹן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה.

וְזֶהוּ: וְאֵינֶנּוּ, כִּי יִהְיוּ כָּל הָעֲוֹנוֹת נִכְלָלִין בְּאֵין־סוֹף, שֶׁשָּׁם הָעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה הַנַּ״ל.

וְזֶה (הושע י״ד:ב׳): שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהָעֲבֵרוֹת בְּחִינַת מַכְשֵׁלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל:

**יב** וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות פ״ה): יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְכוּ׳. נִמְצָא, שֶׁמִּזֶּהיר עַל עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עַז כַּנָּמֵר כְּנֶגֶד כָּל הַקְּלִפּוֹת כְּנֶגְדּוֹ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵעֲבוֹדָתוֹ. וְתִכְף וּמִיָּד מְבֹאָר שָׁם גֹּדֶל הַפֶּגָם וְהָאִסּוּר שֶׁל הָעֲזוּת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: הוּא הָיָה אוֹמֵר: עַז פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וְכוּ׳.

וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לַעֲזוּת בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ״ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר; וּמִצַּד אַחַר הָעַזּוּת רַע מְאֹד, הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת־פָּנִים שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (מִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁהוּא עַד־פָּנִים כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמֵּעִיז פָּנִים נֶגֶד יִרְאֵי ה׳ וְכַיּוֹצֵא), שֶׁזֶּה הָעַזּוּת רַע מְאֹד, כִּי עַד־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם.

וְאִם כֵּן, נָפַל פּוּתְא בְּבֵירָא, כִּי אֵין יוֹדְעִין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג – עַל זֶה בִּקֵּשׁ הַתַּנָּא: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ (שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה וְכָל אָדָם מִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה: מַה סְּמִיכוּת יֵשׁ לִתְפִלָּה זֹאת לְהַקּוֹדֵם, וְגַם אֵין דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו, אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב),

הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּזְכֶּה לְיַדַּע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיַן הָעֲזוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם עַזּוּת דִּסְטְרָא־אָחֳרָא, רַק שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה עַל־יְדֵי זֶה הָעַזּוּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת כְּלָלִיּוּת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁךְ עַל־יָדָם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעַזּוּת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמְּמֶנּוּ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, כַּנַּ״ל.

אַךְ לָבוֹא לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִין בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע – שֶׁעוֹשִׂין מֵהַנִּשְׁמָע נַעֲשֶׂה, מִתּוֹרַת ה׳ – תּוֹרָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה חֶלְקֵנוּ, שֶׁהוּא הַחֵלֶק שֶׁלָּנוּ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּתוֹרָתֶךָ – הַיְנוּ תּוֹרַת ה׳ מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְהַכְלֵל בְּאֵין כַּנַּ״ל, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה׳, בְּחִינַת נִשְׁמָע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשִׂמְחָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לַעֲזוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה׳ הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וּבְשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן; כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבְּשֶׁת, כִּי לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה׳ הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ״ל, וּלְחֶדְוַת ה׳ זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע כַּנַּ״ל.

וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל, וְיִרְאָה הִיא בֹּשֶׁת, יָרֵא בֹּשֶׁת, נִמְצָא שֶׁזֶּה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת. וְזֶה: וּבְשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן, כִּי הָעַזּוּת הַזֹּאת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֹּשֶׁת, הוּא בְּחִינַת עֵדֶן, בְּחִינַת עֵדֶן עִלָּאָה וְכוּ׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמָע, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל.

וְלָבוֹא לָעַזּוּת הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**יג** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אֶלְעָזָר זְעִירָא הֲוָה סָיֵם מְסָאנָא אֲכָמָא. אָמְרוּ לֵהּ: מָה עֲבַדְתְּ. אָמַר: קָא מִתְאַבְּלִינָא עַל יְרוּשָׁלַיִם (ב״ק נט) – כִּי הָיָה מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. וְעַל־כֵּן סִיֵּם מְסָאנָא אֲכָמָא, לְהוֹרוֹת שֶׁנִּתְקַלְקֵל חוֹתָם הָרַגְלַיִן, וְנַעֲשָׂה מֵ״חוֹתָם״ דַּם ״נִדַּת״.

וְזֶה: מְסָאנָא אֲכָמָא – שֶׁנִּתְקַלְקֵל הָרַגְלַיִן וְנַעֲשָׂה נִדַּת, כִּי הַאי שָׁחֹר אָדֹם הוּא (חולין מז:); וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, כִּי עִקַּר הִיא הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה (שֶׁעַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, נִתְקַלְקֵל מְמֵילָא חוֹתָם הָרַגְלַיִן, כִּי עִקַּר הוּא הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל).

אָמְרוּ לֵהּ: מִי חָשִׁיב אַתְּ לְאִתְאַבּוּלֵי וְכוּ׳ – הַיְנוּ שֶׁחֲשָׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת, וְעַל כֵּן עַל יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלַיִן, בִּבְחִינַת (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה; כִּי עַל־יְדֵי גַּדְלוּת נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלַיִן, בִּבְחִינַת: כָּל הַמִּתְגָּאֶה, כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה.

וְעַל כֵּן, כֵּיוָן שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בִּגַדְלוּת, חָבְשׁוּהוּ, כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג:): וְאִם הֵגִיס דַּעְתּוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֲסוּרִים בַּזִּקִים. נִמְצָא שֶׁעֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת – תְּפִיסָה, וְעַל כֵּן חָבְשׁוּהוּ.

אָמַר לְהוּ: בְּעוֹ מִנַּאי אוֹ אִבָּעֵי מִנַּיְכוּ – כִּי זֶה יִהְיֶה נִסָּיוֹן אִם יֵשׁ לִי גַּדְלוּת, אָז רָאוּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהָשִׁיב לָכֶם, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:).

בָּעֵי מִנַּיְהוּ: הַאי מַאן דְּקָץ כּוּפְרָא מַאי מְשַׁלֵּם. קָץ כּוּפְרָא – הוּא בְּחִינַת שֶׁפָּגַם בְּעַזּוּת. כּוּפְרָא הוּא בְּחִינַת עַזּוּת, בְּחִינוֹת קוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״א): הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. וְשָׁאַל: מַאי מְשַׁלֵּם מִי שֶׁפָּגַם בְּזֶה הָעַזּוּת. וְהֵשִׁיבוּ:

מְשַׁלֵּם כּוּפְרָא – כְּמוֹ שֶׁפָּגַם יְשַׁלֵּם. וְשָׁאַל:

וְהָא קָא חָזֵי תַּמְרֵי – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁפָּגַם בְּעַזּוּת, יָכוֹל לָבוֹא לְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה. וְזֶה תַּמְרֵי – בְּחִינַת (ירמיהו ב׳:י״א): הֶהֱמִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדִי וְכוּ׳. וְהֵשִׁיבוּ:

יְשַׁלֵּם תַּמְרֵי – כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה.

וְהָא לָא חָזֵי תַּמְרֵי – כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא בָא לִכְפִירוֹת. וְהֵשִׁיב:

בְּשִׁשִּׁים – הַיְנוּ גֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם, כִּי עַז פָּנִים לְגֵיהִנֹּם, כִּי הָעֲנָשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הֶחָלִיף אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל שִׁעְבּוּד מַלְכֵיוֹת, אַךְ עֹנֶשׁ הָעַזּוּת נִשְׁאַר רַק בַּגֵּיהִנֹּם, וְזֶה שֶׁפָּגַם בְּעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי עַזּוּת פָּנִים דִּסְטְרָא־אָחֳרָא, יְשַׁלֵּם בְּשִׁשִּׁים, הַיְנוּ בַּגֵּיהִנֹּם כַּנַּ״ל:

**יד** וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, וְעַל כֵּן נִקְרָא רֵיחַ הָאֲתָנִים (מלכים־א ח), מִלְּשׁוֹן תַּקִּיפוּת וְעַזּוּת, כִּי אָז צוֹעֲקִין יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹלוֹת כֻּלָּם הֵן בְּחִינַת עַזּוּת כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן אָז נֶחְתְּמוּ וְנִתְקְנוּ שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְקַבֵּל

מוּסָר מִמּוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חוֹתָם הָרַגְלַיִן כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כַּנַּ״ל.

וְזֶה: תִּשְׁרֵי, בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים חוֹתָם עִם הַשְּׁתֵּי תֵּבוֹת (כמובא בכתבי האר״י בכוונות נעילה והושענא רבא). וְעַל כֵּן בְּתִשְׁרֵי שִׁמְחַת יְשָׁרְאֵל, כִּי עֲזוּת הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ״ל, כִּי חֶדְוַת ה׳ הִיא מָעֻזְכֶם; וְגַם הַמִּקְרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה:

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

**טו** וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה (דברים ז). עֵקֶב – בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְרַגְלַיִן הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים כַּנַּ״ל, וְלָהֶם מְגַלִּים הַדִּינִים, וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – הַיְנוּ, שֶׁמִּבְּחִינַת רַגְלַיִן, הַיְנוּ הַמּוֹכִיחִים, תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה, הַיְנוּ הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מְגַלִּים אוֹתָם כַּנַּ״ל, וְהֵם מוֹכִיחִים בָּזֶה אֶת הַדּוֹר כַּנַּ״ל:

**טז** כָּל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינַת עֲזוּת. קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ח:א׳): כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ, וְכֵן קוֹל נְגִינָה. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ל״ג:ג׳): הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה. קוֹל הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת תְּרוּעָה, בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּחִינַת: וְאַתָּה תַּרְעֶה אֶת עַמִּי, כַּנַּ״ל:

**יז** בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה הַדּוֹר, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם בְּחִינַת נִשְׁמָע, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כא): בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בַּעֲמִידָה. עֲמִידָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ובסוטה מט):

**יח** בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. וְכֵן בַּמַּלְאָכִים יֵשׁ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ג:כ׳): גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): מִי גִּלָּה רָז זֶה לְבָנַי, רָז שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: גִּבּוֹרֵי כֹחַ וְכוּ׳:

**יט** אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֲוֵי עַז כַּנָּמֵר, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כה:): לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין:

**כ** גְּדוֹלָה בּוּשָׁה, שֶׁנִּכְפְּלָה שְׁנֵי פְּעָמִים בַּפָּסוּק (יואל ב׳:כ״ו): וְלֹא יֵבשׁוּ וְכוּ׳, וְלֹא יֵבשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם (מו״ק ט:):

**כא** הַגַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם הֵם בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם מֵחֲמַת הַקְּרִירוּת שֶׁבְּצַד צָפוֹן וְדָרוֹם. וְצַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד יוֹתֵר מֵעִנְּשׁ גֵּיהִנֹּם, וְכָל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ בָּהֶם צַעַר הַבּוּשָׁה, שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחֲבֵרָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין.

וְכֵן לֶעָתִיד לָבוֹא צַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב עה), וְאָמְרוּ שָׁם: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה וְכוּ׳; מִכָּל שֶׁכֵּן אֵיךְ יִתְבַּיְּשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְאִם הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם אָדָם, יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹבֵר מֵתִים וְכוּ׳, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ׳, וּשְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם אוֹתָם. וְגַם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל וְכוּ׳, וּמַאי מִתְפַּלֵּל, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי וְכוּ׳. וּבְוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְכַמָּה רָחוֹק בֵּין קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ וּבֵין תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, לְתוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ״ל:

[בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הִתְחִיל מִזֶּה הָעִנְיָן הַכָּתוּב כָּאן, מֵעִנְיַן הַגַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם וְצַעַר הַבּוּשָׁה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּעִנְיַן תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, כַּכָּתוּב כָּאן, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס עַל־יְדֵי־זֶה מֵעִנְיָן לְעִנְיָן עַד שֶׁגָּמַר כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ״ל. אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה זֹאת, הָפַךְ הַדָּבָר קְצָת וְצִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה מֵעִנְיַן חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ״ל, וַה׳ יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ]

מְרוֹמָם הוּא אֱלָהִין בְּקַדְמַיְתָא וּבַתְרָיְתָא,

דִּי צְבִי וְאִתְרְעִי בָּן וּמְסַר לָן אוֹרַיְתָא,

דִּי זְכִינָא לְסַיְמָא סִפְרָא דְצְנִיעוּתָא:

כְּעַן נָרִים יְדָנָא, קֻדָּם אֱלָקָנָא,

דִּי יַעֲמָד לָנָא לְיַמִּינָא,

לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר רָזִין עִלָּאִין

הַגְּנוּזִים בְּסָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא׃

## תורה כג

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא אֵימָא לָן מִלֵּי דִּכְדִיבֵי,

אֲמַר לְהוּ: הֲוֵי לָן כַּדְנְיָתָא וְיָלְדָה, וַהֲוֵי תָּלְיָה לֵהּ פִּתְקָא, וּכְתִיב בֵּהּ דְּמַסִּיק בְּבֵי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי.

אָמְרוּ לֵהּ, וְכַדְנְיָתָא מִי יָלְדָה.

אֲמַר לְהוּ, הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי.

מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמָה מַלְחֵי לֵהּ,

בְּסִילוּתָא דְּכַדְנְיָתָא.

וּמִי אִיכָּא סִילוּתָא לְכַדְנְיָתָא.

וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא: (בכורות ח:)

צְוִיתָ צֶדֶק עֵדֹתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד (תהילים קי״ט:קל״ח):

א כִּי יֵשׁ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם אַנְפִּין נְהוֹרִין, בְּחִינַת חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ט״ז:ט״ו): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים; בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ט״ז:י״א): שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ. וּכְתִיב (בראשית מ״ה:כ״ז): וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, זֶה בְּחִינַת שִׂמְחָה.

וְיֵשׁ פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מָרָה שְׁחוֹרָה, עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ׳:ג׳): לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹקִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי.

וְאִלּוּ בְּנֵי אָדָם הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעִצָּבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, וְעִצָּבוּת הוּא מָרָה שְׁחוֹרָה – אִלּוּ בְּנֵי אָדָם נִקְשָׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ׳;

וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (יחזקאל ז׳:י״ט): וּזְהָבָם לְנִדָּה; הַיְנוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פט): מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמֵּא כְּנִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה.

אֲבָל אִלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמַּשָּׂאָם וּמַתָּנָם בֶּאֱמוּנָה, הֵם דְּבֵקִים בְּאוֹר הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה. כִּי אֵין אֱמוּנָה בִּלְאֹ אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): הַיְנוּ צֶדֶק הַיְנוּ אֱמוּנָה וְכוּ׳, [וּמַסִּיק שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, נִמְצָא שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל־יְדֵי אֱמֶת] וֶאֱמֶת הוּא אוֹר הַפָּנִים כַּיָּדוּעַ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:): וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לָהֶם, וְחַד אָמַר: מֻרְחָצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. הַיְנוּ הַךְ וְלֹא פְלִיגִי, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב; וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, וְתֶכֶף, כְּשֶׁבָּא נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה.

וְזֶה: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן – שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן. וּכְשֶׁתִּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדַת אֱלִילִים. וְזֶה: מֻרְחָצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ, וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג וסוטה יב:): לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ.

וְזֶה: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – פְּנֵי דַיְקָא, שֶׁהִיא פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהִיא מַטְבֵּעַ, הַיְנוּ תַּאֲוַת מָמוֹן,

כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת זָרוֹת תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּבִשְׁבִיל זֶה מָמוֹן עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא ק״ם, כְּנֶגֶד ק״ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי, (סנהדרין מו) עַל אִלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדַת אֱלִילִים כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל כֵּן הֵם ק״ם קָלִין, שֶׁהֵם שִׁבְתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הַיְנוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עִי״ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עִי״ן אֻמּוֹת).

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כְּקְלָיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאשַׁת עִי״ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק״ם קָלִין שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עִי״ן.

וְזֶהוּ (אבות פ״ב): וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ, בִּפְנֵי – זֶהוּ בְּחִינַת פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, הַבָּא מֵחֲמַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח׳:י״ז). וְזֶה עַצְמְךָ – לְשׁוֹן עֹצֶם יָדִי:

**ב** ב וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית קֹדֶשׁ, הוּא נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא. עַל־יְדֵי דַּם בְּרִית, נִתְתַּקֵּן דַּם נִדָּה, תַּאֲוַת מָמוֹן. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט׳:י״א): גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ – עַל־יְדֵי בְּרִית – שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר. בּוֹר דָּא טְחוֹל, מָרָה שְׁחוֹרָה, בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה.

כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת מֶלַח, הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעִצְבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי רמא:): אִלְמָלֹא מִלְחָא לָא חֲזֵי עַלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְזֶהוּ (במדבר י״ח:י״ט): בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא. וְזֶהוּ (ויקרא ב׳:י״ג): אַל תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ – אֱלֹקֶיךָ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַשֵּׁר בֶּאֱלֹקוּת, וְנִתְפָּרֵשׁ מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב י״ט:כ״ו): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹק, כִּי עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים.

וְזֶה (כתובות סו:) מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח נִתְמַעֵט אֶצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן:

**ג** ג וְזֶהוּ: וַיְגָרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב (דברים ל״ג:כ״ז) – מִפָּנֶיךָ דִּקְדֵּשָׁה; וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, – לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ תַּאֲוַת מָמוֹן.

כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֵׁם הַבְּרִית, וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם דִּקְדֵּשָׁה אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים, בְּפָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, הַיְנוּ הַשְׁמֵד:

נִמְצָא, כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא בְּרִית עוֹלָם (תיקון מח), וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ מֶלַח לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּרִית:

וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, נֶאֱמַר בּוֹ (דברים ל״ג:י״ח): שְׂמַח – הֶפֶךְ בְּעִצְּבוֹן. שְׂמַח זְבוּלוּן. שִׂבַּע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ.

וְזֶה כְּשֶׁבִּקְּשָׁה רָחֵב סִימָנָא דְּחַיֵּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע ב׳:י״ב): וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ׳, אָמְרָה: וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת. כִּי אֱמֶת הוּא בְּחִינַת חַיִּים כַּנַּ״ל, וְאָמְרוּ לָהּ: אֶת תִּקְוָתֵנוּ חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ. תִּקְוָה זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ל״א:י״ז): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ. וֶאֱמוּנָה הִיא אַחֲרִית הַיָּמִים, כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳;

וְחוּט הַשָּׁנִי, זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בראשית ל״ח:ל׳): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ׳; כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ (ישעיהו ס׳:ב׳).

כִּי חֹשֶׁךְ הוּא בְּחִינוֹת בְּעִצְּבוֹן, דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, צַעַר כְּפָלַיִם כַּיּוֹלֶדָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עֲבוֹדָה זָרָה. וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ – אֱמוּנַת אֱלֹקוּת, אוֹר הַפָּנִים, וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינוֹת: שְׂמַח זְבוּלוּן:

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ח): מָצָא אוֹ מוֹצֵא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ. וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעִצְּבוֹן, הֵיא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה. (בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל־יְדֵי מֶלַח, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִלְמָלֹא מִלְחָא לָא חֲזֵי עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְעַל כֵּן לְהֶפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֵּשָׁה, כְּתִיב: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי י״ח:כ״ב). טוֹב – בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת בְּרִית מֶלַח, שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא, הַיְנוּ תַּאֲוַת וְעִצְּבוֹן הַפַּרְנָסָה).

וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ, הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב; וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הַיְנוּ בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ג׳:י׳): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב;

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב׳:ב׳) וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ״ר שמות פ״א). וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ד׳): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת: וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳, בְּחִינַת חוּט הַשָּׁנִי:

**ד** ד וְזֶה בְּחִינַת מְזוּזָה, כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ כב): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן זוּזֵי, מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה.

וְזֶה (איוב כ״ב:כ״ה): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מְזוּזָה; וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ – עַל־יְדֵי־זֶה פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ. כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ה:י״א): אֲנִי אֵל שַׁדַּי פְּרֵה וּרְבֵה.

וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פ״א), שֶׁעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הֵם בְּקֶרְיַאת שְׁמַע, וְדִבּוּר לֹא תַחְמֹד כְּנֶגֶד וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת; כִּי עַל־יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר:

וְזֶהוּ (תהילים נ׳:י״א): וְזִיז, הַיְנוּ מָמוֹן, שָׁדַי עִמָּדִי. עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל־יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לְבְחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּכְתַבְתָּם – שֶׁיִּהְיֶה כְּתִיבָה תַּמָּה (שבת קג: מנחות לד), וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כ״ה:כ״ז): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, כִּי עַל יָדוֹ: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, עַל יָדוֹ תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לב:), שֶׁאֲרִיכַת יָמִים עַל־יְדֵי מְזוּזָה, כִּי סָמוּךְ לְ״וּכְתַבְתָּם״ – ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם״, כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, בָּא אוֹר הַחַיִּים כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (שם): מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו, הַיְנוּ בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא סִימָנָא דְּחַיֵּי.

וּבִשְׁבִיל זֶה קְבִיעוּת הַמְּזוּזָה בַּשְּׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַפֶּתַח (מנחות לג.), כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבבא מציעא מב): לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם אֶת מְעוֹתָיו, שְׁלִישׁ בְּפַרְקְמַטְיָא וְכוּ׳. וּשְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן הוּא הַשְּׁלִישׁ שֶׁבְּפַרְקְמַטְיָא, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי פאה פ״ח): טָבִין חַמְשִׁין דְּעָבְדִין מִפָּאתָן דְּלָא עָבְדִין.

וְעִקַּר הָאֱמוּנָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שבת לא): נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בֶּאֱמוּנָה. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַמָּמוֹן, שֶׁשָּׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה, הוּא בִּשְׁלִישׁ עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בַּשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא:

ה וְכָל הַמִּצְוֹות שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּלֹא מָמוֹן, הַיְנוּ שֶׁאֵין רוֹצֶה לְהַפְסִיד מָמוֹן בִּשְׁבִיל הַמִּצְוָה, זֶה הַבְּחִינָה נִקְרָא צֶדֶק, וְזֶה צוּיתָ צֶדֶק עֵדֹתֶיךָ, אֲבָל כְּשֶׁחָבִיב כָּל כָּךְ הַמִּצְוָה, עַד שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ בְּהֶפְסֵד מָמוֹן, זֹאת הַבְּחִינָה נִקְרָא אֱמוּנָה, כִּי עִקַּר אֱמוּנָה הוּא בְּמָמוֹן, כְּשֶׁמִּשַּׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל, שֶׁשָּׁם פָּנִים דְּקֻדָּשָׁה.

וְזֶה וֶאֱמוּנָה מְאֹד – זֶה מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ו): וּבְכָל מְאֹדֶךָ (ברכות נד):

וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

אֱמֹר לָנוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא – זֶה בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צב): כָּל הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת־כּוֹכָבִים וְכוּ׳.

וְאָמַר לָהֶם: חֲזִי לָךְ כַּדְנִיתָא וְיָלְדָה, כַּדְנִיתָא – זוֹ פְּרָדָה, זֶה בְּחִינַת עַכּוּ״ם, דְּשָׁרְיָא בְּפֵרוּדָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (משפטים צה.): שָׁאֲרֵי בְּחִבּוּרָא וְסַיֵּם בְּפֵרוּדָא.

וְיָלְדָה – זֶה בְּחִינַת רֻוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה.

וְאָמְרוּ לוֹ: וְכַדְנִיתָא מִי יָלְדָה – כִּי עַכּוּ״ם אֵל אַחֵר אִסְתָּרִס וְלָא עָבֵד פֵּרִין (שם קג.).

וְהֵשִׁיב לָהֶם: הֵי נִיהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא. הַיְנוּ הַשֶּׁקֶר, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁמַּרְוִיחִין, וּבֶאֱמֶת אֵינָם מַרְוִיחִין.

וְתָלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא דַּחֲוֵי מַסִּיק בֵּי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי. בֵּי אַבָּא זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ב׳:כ״ז): הָאוֹמֵר לָעֵץ אָבִי אָתָּה.

וַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הִיא חוֹבָה, שֶׁמַּכְרַעַת אֶת הַכַּף לְכַף חוֹבָה, וְכָל הַמִּתְדַּבְּקִין בָּהּ הֵם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁזֶּה הַמַּשָּׂא תָּלוּי בְּצַוָּאר בְּנֵי אָדָם, שֶׁאֵין מִסְתַּפְּקִין בְּמָמוֹנָם. וְלוֹוִין מָמוֹן מֵאֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם מְשֻׁתַּכְּרִין שָׂכָר הַרְבֵּה, וְאַחַר־כָּךְ מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וְאִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וּמַטְרִיחִים אֶת עַצְמָם בִּטְרָחוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים אֶת עַצְמָם בְּסַכָּנַת דְּרָכִים, בִּשְׁבִיל שָׂכָר מֻעָט, בִּשְׁבִיל לְשַׁלֵּם חוֹב אֲבִיהֶם, חוֹב עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת,

וְזֶה הַדָּבָר לָהֶם כְּמוֹ צַוָּאָה מֵאֲבִיהֶם, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ חוֹבוֹתָיו. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ מַהַרְשָׁ״א: תָּלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא – שְׁטַר צַוָּאָה.

וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ:

מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמַאי מַלְחֵי לֵהּ – כִּי תִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן, הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית מֶלַח כַּנַּ״ל,

וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: זֶה שֶׁתִּקֵּן בְּרִיתוֹ, אִם נָפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּמַאי תִּקְּנוּנוֹ. וְהֵשִׁיב לָהֶם:

בְּסִילּוּתָא דְּכַדְנִיתָא – כִּי בֶּאֱמֶת יֵשׁ עוֹד תִּקּוּן לְתַאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל לַשֹּׁרֶשׁ, שֶׁמִּשָּׁם בָּא כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת, וְעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ שָׁם, יִתְבַּטֵּל תַּאֲוָתוֹ, כִּי שָׁם בִּשָּׁרְשָׁהּ, הַשָּׂפָע כֻּלּוֹ אוֹר צַח וּמְצֻחְצָח, וְתַעֲנוּג רוּחָנִי, וְאֵין מִתְאַוֶּה (נ״א מִתְעַבֶּה כת״י) אֶלָּא לְמַטָּה. וּמִי הוּא הַפֶּתִי יָסוּר הֵנָּה לְהַשְׁלִיךְ תַּעֲנוּג רוּחָנִי, וְלִקַּח תַּעֲנוּג עָב.

אֲבָל לְזֹאת הַהִסְתַּכְּלוּת, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַד שֶׁיִּתְקַן בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹק, שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן בְּשַׂר קָדֶשׁ, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בָּאֱלֹקוּת. וּבִשְׁבִיל זֶה, עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן, הוּא עַל־יְדֵי בְּרִית. וּכְשֶׁמְּתַקֵּן בְּרִיתוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִפֹּל לְתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח, תַּאֲוַת מָמוֹן חָסֵר כַּנַּ״ל.

וְשֹׁרֶשׁ הַשְׁפָּעוֹת הוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם שִׁלְיָא, שֶׁשָּׁם מֻנָּח הַוָּלָד, כִּי הַשִּׁלְיָא הוּא בְּחִינַת דַּלְתֵי בִטְנִי, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי דְּלָתוֹת לָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ג׳:י׳): כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי (בכורות מה), וְנַעֲשָׂה מִשְּׁנֵי דַּלְתֵי צוּרַת מ״ם סְתוּמָה, שֶׁשָּׁם מֻנָּח הַוָּלָד, וְהוּא בְּחִינַת מ״ם יוֹם שֶׁל יְצִירַת הַוָּלָד (נדה ל).

וְכֵן יֵשׁ לְמַעְלָה דַּלְתֵי שָׁמַיִם, שֶׁמִּשָּׁם נוֹלָד הַשְׁפָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ע״ח:כ״ג): דַּלְתֵי שָׁמַיִם פָּתָח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כְּעָפָר שְׁאֵר וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁהֵשִׁיב לָהֶם:

בְּשִׁלְיָא דְּכַדַּנִיתָא, הוּא תִּקּוּנוֹ שֶׁל זֶה הַשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן. וְאָמְרוּ לֵהּ:

מִי אִיכָּא שִׁלְיָא לְפִרְדָּה – כִּי עַכּוּ״ם אֵין לָהּ אֲפִלּוּ בֵּית וָלָד. אָמַר לָהֶם:

וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא – כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁתִּקֵּן הַבְּרִית, אֵינוֹ נוֹפֵל לְתַאֲוַת הַמָּמוֹן:

ו אַנְשֵׁי דְּמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם (תהלים נה). הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת, נוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן, וְיָמָיו כָּלִים בִּרְדִיפָה אַחַר מוֹתָרוֹת.

וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם – שֶׁאֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ (מ״ר קהלת סדר א). וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ – שֶׁאֵין מַשִּׂיג חֲצִי תַּאֲוָתוֹ כַּמּוּבָא (לעיל באות ג) עַל פָּסוּק: וַיִּגְרֹשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, עַיִן שָׁם: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל).

וְזֶה שִׁסְּיִם: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁהוּא הַהִפּוּךְ מִתַּאֲוַת מָמוֹן, כִּי הַמְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, אֵינוֹ בּוֹטֵחַ בַּה׳, כִּי הוּא עוֹבֵד כָּל עַכּוּ״ם, אַךְ: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁתּוּכַל לְהַזְמִין לִי פַּרְנָסָתִי בְּסִבָּה קַלָּה, וְאֶהְיֶה מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן:

וְעַל כֵּן אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ עֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ דְּאָגוֹת וְעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה בְּיוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת: בְּעָצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מִיתָה, כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה וּדְאָגוֹת יוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא מִבְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): מַרְבֶּה נְכָסִים – מַרְבֶּה דְּאָגָה; כִּי בְּוַדַּאי הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעַצְבוּת עַל־יְדֵי רִבּוּי הַנְּכָסִים וְהָעֲשִׁירוּת, כִּי הַנְּכָסִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּעַצְמָן בְּחִינַת עַצְבוּת כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן כָּל מַה שֶּׁמִּתְרַבִּין יוֹתֵר נִתְרַבֶּה הָעַצְבוּת וְהַדְּאָגוֹת בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מְקַצֵּר וּמְכַלֶּה יָמָיו וְחַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כִּי אֵין דָּבָר שֶׁמַּפְסִיד הַחִיּוּת כְּמוֹ הַדְּאָגָה וְהָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הָרוֹפְאִים, וְהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעַצְבוּת כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן הוּא מַפְסִיד וּמְכַלֶּה חַיָּיו. כִּי הוּא מְקַשֵּׁר בְּפָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִיתָה, הֶפֶךְ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן הַמָּמוֹן מֵמִית אוֹתוֹ, כִּי הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, שֶׁהוּא עַצְבוּת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – עָפָר זֶה בְּחִינַת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַעֲפָרוֹת זָהָב לוֹ, הַיְנוּ שֶׁהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, כִּי הַמָּמוֹן הִיא אֹכֶל וּמְכַלֶּה כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם כַּנַּ״ל.

כִּי עָפָר הוּא בְּחִינַת עַצְבוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע דף קלד.): עָפָר אִיהוּ קַר וְיָבֵשׁ, הָכִי טְחוֹל קַר וְיָבֵשׁ. וּמֵהַטְּחוֹל נִמְשָׁךְ הָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ, וְזֶה שֶׁסְּיִם שָׁם בַּתִּקּוּנִים: וּבְגִין דָּא: וְעָפָר תֹּאכַל (כָּל) יְמֵי חַיֶּיךָ וְכוּ׳, הַיְנוּ כַּנַּ״ל. עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן הֵיטֵב.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג בהי״א תיקונים האחרונים): טְחוֹל דָּא לֵילִית, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׁחוֹק הַכְּסִיל. מָאן כְּסִיל, דָּא אֵל אַחֵר וְכוּ׳ עַיֵּן שָׁם, וְאִהוּ אַסְכָּרָה לִרְבָיָא, דְּאִנּוּן חַיָּבְיָא, חַיְכִית בְּהוֹן בְּעָתָרָא בְּהַאי עָלְמָא, וּלְבָתַר קְטִילַת לוֹן.

כִּי אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, הֵם בִּבְחִינַת בְּעָצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה וְרִבּוּי דְּאָגוֹת, וְהֵם מְקַשָּׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא אֵל אַחֵר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת הַטְּחוֹל, אִמָּא דְּעֵרֶב רַב, שְׁחוֹק הַכְּסִיל, אֵל אַחֵר כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב שָׁם: לְבָתַר קְטִילַת לוֹן. כִּי בְּוַדַּאי הַמָּמוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל עַצְבוּת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, הוֹרֶגֶת אוֹתָם, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עַצְבוּת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב לְעֵיל, מָצָא אוֹ מוֹצֵא, שֶׁתַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי בֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע׳ הנ״ל): וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְדָא טְחוֹל וְכוּ׳.

אַךְ פַּרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְכוּ׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת נִצּוֹל מִזֶּה, כִּי אֵין הַמָּמוֹן מַזִּיק לוֹ, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: טוֹב לְפָנַי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְכוּ׳. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג׳ הנ״ל): וְאַמַּאי אִתְקְרִיאוּ רַבָּיָא, בְּגִין דְּלָא אִית בְּהוֹן דַּעַת לְאִשְׁתְּזָבָא מִגֵּהּ, אֲבָל לֵב מֵבִין אִשְׁתְּזִיב מִגֵּהּ דְּתַמָּן צַדִּיק. וְרָזָא דְּמִלָּה: טוֹב לְפָנַי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֵד בָּהּ.

כִּי צָרִיךְ חָכְמָה וְדַעַת גָּדוֹל לָזֶה, שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ הַמָּמוֹן, שֶׁלֹּא יְכֹלֶה יְמֵי חַיָּיו. כִּי רֹב הָעוֹלָם נִלְכָּדוּ בָּזֶה, הַיְנוּ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְהַמָּמוֹן הוֹרֶגֶת וּמֵמִית אוֹתָם כַּנַּ״ל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִזֶּה כִּי אִם עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: טוֹב לְפָנַי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, אַשְׁרֵי לוֹ;

עַיֵּן שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג׳ הנ״ל, ותיקון ע׳ הנ״ל), וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת, אֵיךְ עַתָּה, שֶׁפָּתַח רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֶת עֵינֵינוּ, וְגִלָּה לָנוּ אֶת הַהַקְדָּמוֹת הַחֲדָשׁוֹת הַנִּפְלָאוֹת הַמְבֹאָרִים לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַתָּה עַתָּה מְבֹאָרִים הֵיטֵב דִּבְרֵי הַתִּקּוּנִים הַנַּ״ל, כִּי עַתָּה מְבֹאָרִים שָׁם כָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ הַנַּ״ל, רְאֵה וְהָבֵן וַחֲכַם,

עַיֵּן שָׁם בְּתִקּוּן ע׳ הַנַּ״ל מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: אִם זָכָה וְכוּ׳ – עֵזֶר, וְאִם לָאו – כְּנֶגְדּוֹ וְכוּ׳. עֲלֵהּ אִתְמַר: וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְדָא טְחוֹל שַׁבְתַּאי וְכוּ׳. (הַיְנוּ בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל. שַׁבְתַּאי, פְּתַיָּא אֲפָמָא, כַּיָּדוּעַ). עֵזֶר – דָּא שְׁכִינְתָּא, עֲלֵהּ אִתְמַר: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְיָפֵק רָצוֹן מֵהּ׳, וּבְגִין דָּא הֲווֹ אָמְרֵי מְאֵרֵי מַתְנִיתִין: מָצָא אוֹ מוֹצֵא. עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְהָבֵן, וְתִרְאֶה שֶׁכָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל מְבֹאָרִים עַתָּה שָׁם וּבְתִקּוּן ג׳ הַנַּ״ל בָּאֹר הֵיטֵב:

זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעַצְמוֹ, עַד הַמָּקוֹם שֶׁנִּרְשָׁם לְעֵיל. וּמִשָּׁם וָהָלְאָה הוּא מִלְּשׁוֹנִי, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי עוֹד דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִתְבָּאֲרוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ. וְעוֹד לֵאלֹהַּ מִלִּין, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי וְהֵבַנְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שָׁזָכִיתִי לִשְׁמֹעַ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְזֶהוּ:

ז קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי״ן קָלִין, וְהָכָא יֵשׁ ק״מ קָלִין וְכוּ׳, עַיִן לְעֵיל. כִּי צְרִיכִים לְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף בְּתַאֲוָה זוֹ שֶׁל מָמוֹן, קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין לְמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, לְהַרְוִיחַ וּלְהוֹלִיד מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה. דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר מְאֹד בְּשָׂעָה שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל אָז לְתַאֲוַת מָמוֹן כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ יִהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה, וּלְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַתַּאֲוֹת שֶׁל מָמוֹן שֶׁבָּאִים עָלָיו. רַק כָּל כַּוָּנָתוֹ יִהְיֶה בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, כְּדֵי שֶׁיּזְכֶּה לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁיַּרְוִיחַ, וְלִתֵּן צְדָקָה לְהַחֲזִיק לוֹמְדֵי תּוֹרָה וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם וְכוּ׳.

וּבְשָׁבִיל זֶה קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּפָלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת צְרִיכָה לִסְבֹּל חֶבְלֵי לֵדָה, וּצְרִיכָה לְצָעַק ע׳ קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה. וְהָכָא יֵשׁ ק״ם קָלִין, שֶׁהַשְׁכִּינָה צוֹוַחַת, חַס וְשָׁלוֹם: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי, עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן.

וְקֹדֶם שֶׁמַּרְוִיחִין מָמוֹן, צְרִיכִין לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַק״ם קָלִין, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּשָׁלוֹם וּלְהִנָּצֵל מֵהֶם; עַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כְּפָלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, דְּאִלּוּ הָתָם ע׳ קָלִין וְהָכָא ק״ם קָלִין, וְהָבֵן:

ח גַּם בְּאֹר אָז, שֶׁק״ם קָלִין הֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, הַיְנוּ: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי מִינֵי קוֹלוֹת, מֵרֹאשִׁי וּמִזְּרוֹעִי. וְכָל קוֹל הוּא בְּחִינַת ע׳ קָלִין שֶׁל הַיּוֹלֶדֶת, וְהָכָא הֵם כְּפוּלִים: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי, קַלַּנִי – לְשׁוֹן קוֹל, עַל כֵּן הֵם ק״ם קָלִין:

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הָרֶוַח הַמְכֻוָּן בְּשֵׁם לֵדָה, וְכָל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין רַק מִשְּׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת: קַשְׁטָא קָאֵי (שבת קד) כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיט): וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בִּרְגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. וְעַל כֵּן עִקַּר הַמַּעֲמַד פַּרְנָסָה, הַיְנוּ מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, הוּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת קַשְׁטָא קָאֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמֶת יֵשׁ לוֹ מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו כַּנַּ״ל.

אֲבָל שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כִּי שֶׁקֶר הוּא עֲבוֹדָה זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהוּא עֲבוֹדָה זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, אֵין לוֹ שׁוּם קִיּוּם וּמַעֲמָד, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן, הַנִּקְרָא יְקוּם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: שִׁקְרָא לָא קָאֵי כַּנַּ״ל, כִּי עֲבוֹדָה זָרָה, אֶל אַחֵר, אִסְתָּרִס וְלָא עָבֵד פֵּרִין, כַּמְבֹאָר שָׁם בַּמַּאֲמָר הַנַּ״ל הֵיטֵב.

כִּי עַל־פִּי הָרֹב, אִלּוּ הָרוֹדְפִים בְּיוֹתֵר אַחַר תַּאֲוַת מָמוֹן, הֵם מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדָם; וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת לְתַאֲוָתָם, שֶׁהֵם מִתְאַוִּים כָּל־כָּךְ לְמָמוֹן הַרְבֵּה, עַד שֶׁהֵם רָצִים וְיגֵעִים מְאֹד כָּל יְמֵיהֶם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים עַצְמָם בְּסַכָּנוֹת גְּדוֹלוֹת, בִּשְׁבִיל לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, כְּאִלּוּ הָיָה עֲלֵיהֶם חוֹב גָּדוֹל לְשַׁלֵּם, הַיְנוּ חוֹב הָעֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ׳, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וְכָל יְמֵיהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, וּלְשַׁלֵּם חוֹב הַזֶּה שֶׁל תַּאֲוָתָם, כִּי אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁאֵין מָמוֹנוֹ מָמוֹן כְּלָל, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמָּמוֹנוֹ, כִּי אִם אַחֵר אֶסְתָּרִס וְלָא עָבֵד פֵּרִין וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע וּמְזוֹנוֹת וּלְהַרְוִיחַ מָמוֹן הַנִּקְרָא מָמוֹן, דְּהַיְנוּ מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיִּהְיֶה שָׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הָעֲשִׁירוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר – הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ (אבות פ״ד), כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הַהַשְׁפָּעָה כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כְּפָלַיִם כַּיּוֹלֶדָה, כִּי צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְשַׁבֵּר הַק״ם קָלִין שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל, אֲשֶׁר רַק עַל־יְדֵי זֶה יְכוֹלִין לְהַרְוִיחַ מָמוֹן. כִּי עִקַּר הַשֶּׁפַע נִמְשָׁךְ מֵאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן.

וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הַמַּאֲמָר הֵיטֵב. וְהָבֵן שָׁם הֵיטֵב מְאֹד, כִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הֵם עֲמֻקִים מְאֹד מְאֹד וְיֵשׁ בָּהֶם עֲמֻקוּת גָּדוֹל:

ט (שַׁיָּךְ לְאוֹת א), שָׁם מְבֹאָר, שֶׁהַמָּמוֹן הוּא בְּחִינַת פָּנִים וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם:

וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: פְּנֵי הָאָרֶץ הֵם הָעֲשִׁירִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י עַל פָּסוּק (בראשית מ״א:נ״ו): וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ – מִי הֵם פְּנֵי הָאָרֶץ, אֵלּוּ הָעֲשִׁירִים; כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא בְּחִינַת פָּנִים כַּנַּ״ל:

שָׁם: תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחִינַת חֹשֶׁךְ, אֲנִפִּין חֲשׁוֹכִין וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן מְרַמֵּז בַּזֹּהַר (מקץ דף קצג.): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וְכוּ׳, דָּא זֶהֱמָא דְּדַהֲבָא:

י (שַׁיָּךְ לְאוֹת ג): וְיִגְּרֹשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד וְכוּ׳, כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֵׁם הַבְּרִית וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְעַל כֵּן יוּכַל כָּל אֶחָד, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי הוּא בְּחִינַת צַדִּיק, פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם כֵּן: וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וְכוּ׳.

וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְזָהֵר כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת עַל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹךְ תִּשּׁוּקַת הַמָּמוֹן, כִּי אוּלַי חֲבֵרוֹ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה נֶגְדּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַפִּיל אוֹתוֹ, וְהַנְּפִילָה הוּא שֶׁמַּפִּילִין אוֹתוֹ לְתַאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל, עַל כֵּן צָרִיךְ לְזָהֵר מִזֶּה:

שָׁם: כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֵׁם הַבְּרִית. שָׁמַעְתִּי אָז מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ, שֶׁאָמַר שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שֶׁהֵם נִמּוֹלִים, עַל כֵּן כֻּלָּם נִקְרָאִים צַדִּיקִים:

יא (שַׁיָּךְ לְאוֹת ד): וְזֶה בְּחִינַת מְזוּזָה וְכוּ׳. וְזֶהוּ: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ וְכֶסֶף וְכוּ׳, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת: שַׁדַּי – שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי, דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאוֹמֵר ״דַּי״ לְמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ״ל:

יב (גַּם זֶה שַׁיָּךְ לְאוֹת ד): מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל כֵּן וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת וְכוּ׳ כְּנֶגֶד לֹא תַחְמֹד כַּנַּ״ל עַיֵּן שָׁם. עַתָּה בּוֹא וּרְאֵה נִפְלְאוֹת ה׳, כִּי מְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי פֵּאָה (ובב״ר פ׳ לה): אַרְטַבָּן שְׁלַח לְרַבִּי חַד מַרְגָּלִיתָא טָבָא, שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי חֲדָא מְזוּזָה. וְלִכְאוֹרָה הוּא פֶּלֶא: מַדּוּעַ שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, וְלֹא מִצְוָה אַחֶרֶת. אַךְ עַל־פִּי מַה שֶּׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ״ל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת מְבֹאָר הֶעְנְיָן הֵיטֵב, כִּי מְזוּזָה דַּיְקָא מְבַטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי אַרְטַבָּן שָׁלַח לוֹ מַרְגָּלִיתָא טָבָא, הַיְנוּ עֲשִׁירוּת וּמָמוֹן, כִּי הָיָה שָׁוֶה מָמוֹן הַרְבֵּה, וְעָשָׂה עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת מִזֶּה. עַל כֵּן שָׁלַח לוֹ רַבִּי כְּנֶגֶד זֶה מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי מְזוּזָה מְבַטֵּל חֶמְדַּת הֶעָשִׁירוּת כַּנַּ״ל:

יג מִלְּתָא כִּי סַרְיָא, זֶה שֶׁנָּפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת הַמָּמוֹן כוּ׳. וְעַל־כֵּן אַפְקוּהוּ בִּלְשׁוֹן: כִּי סַרְיָא, שֶׁהוּא לָשׁוֹן הַנֶּאֱמַר בְּעַכּוּ״ם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״ב:ח׳): סָרוּ מַהֵר וְכוּ׳, כִּי הַמְּשׁוּקָע בְּמָמוֹן, עוֹבֵד כָּל הָעַכּוּ״ם כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן עַל כָּל מַטְבֵּעַ חֲקוּקָה הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל הָעַכּוּ״ם:

עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, יָבִין הַמַּשְׂכִּיל, לְפָרֵשׁ כָּלָא סַגְיָא דְּ״הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה וְכוּ׳, הַנְּחֹשֶׁת קוֹנָה וְכוּ׳״, וְהַכֹּל – מַה שֶּׁהוּא מַטְבֵּעַ וְיוֹצֵא, חָשׁוּב מָעוֹת. עַיֵּן שָׁם כָּל הַסֻּגְיָא. וְסֻגְיָא ״אֵי מָעוֹת נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין״. וְסֻגְיָא דְּ״כָל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחֵר״ – הַכֹּל יְבֹאָר לְמַשְׂכִּיל עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עִם עוֹד קְצָת הַקְּדָמוֹת:

## תורה כד

א אָמְרוּ לֵהּ: אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא, זַקְפָא לְאֶצְבָּעָתֵהּ, אָמַר לְהוֹ: הָכָא. אָמְרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אָמַר: אַיְתוּ אַשְׁלוּ וּמוֹשְׁחוּ: לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ אוֹר, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין, וְהוּא אוֹר אֵין־סוֹף,

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן רְדִיפָה דְּמַחֲשָׁבָה לְמִרְדָּף אַבַּתְרֵהּ, וְעַל יְדֵי הָרְדִיפָה, אָז הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ בְּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, כִּי בֶּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה:

ב ב וְדַע שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה, כִּי עַל יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוָה נִשְׁלָם הַקְּדֻשָּׁה, וּמַעֲלָה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִיפּוֹת, בִּבְחִינַת אַחֲד־עָשָׂר סַמְנֵי הַקְּטֹרֶת.

כִּי הַקְּלִפּוֹת הֵם בְּחִינַת מוֹתָרוֹת, וְהֵם בְּחִינַת עֲצָבוּת, בִּבְחִינַת (משלי י״ד:כ״ג): בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר, וְהֵם תְּקֻפָּא דְּדִינָא, בִּבְחִינַת (בראשית ו׳:ו׳): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ד׳:ח׳): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי.

וְגָלוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב שֶׁהוּא שִׂמְחָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עִקַּר גָּלוּתָהּ – כְּשֶׁעַצְבוּת, שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת, גּוֹבְרִים עָלֶיהָ, בִּבְחִינַת: וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְזֶה הוּא כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, כְּתִיב (ישעיהו נ״ה:י״ב): כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ.

וּבִשְׁבִיל זֶה, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּטֹרֶת מַעֲלִין מֵהַקְּלִפּוֹת חִיּוּתָם, כְּתִיב בָּהֶם (משלי כ״ז:ט׳): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. נִמְצָא כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה, אֲזַי מַעֲלֶה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַמִּצְוָה, שֶׁהִיא שִׂמְחַת הַלֵּב, מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה הָעוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת:

ג ג וּכְשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה, יֵשׁ כֹּחַ בְּהַמִּצְוָה לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הָעוֹלָמוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת (שמות י׳:ט׳): בְּנַעֲרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ, בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת מַלְבִּישׁ נֶצַח הוֹד יְסוֹד, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ל״ז:ל״א): תּוֹרַת אֱלֹקָיו בְּלִבּוֹ לֹא תִמְעַד אֲשׁוּרָיו, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְעוֹרֵר. וְזֶה בְּחִינַת (שם סח): הֲלִיכוֹת אֲלִי מַלְכִּי בַקֹּדֶשׁ – כְּשֶׁמַּעֲלִין מַלְכוּת לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הִיא מַלְבֶּשֶׁת אֶת הֲלִיכוֹת אֵלַי, אֶת נֶצַח הוֹד יְסוֹד, לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הַדְּבָרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

ד ד וְעַל־יְדֵי הַהִתְעוֹרְרוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הֲלִיכָה, נִמְשָׁךְ בְּרָכָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: נֶצַח הוֹד יְסוֹד מַלְבִּישִׁין אֶת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁהֵם הַיָּדַיִם, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַבְּרָכוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ל׳:ל׳): וַיְבָרֶךְ ה׳ אֹתְךָ לְרַגְלִי. נִמְצָא שֶׁעוֹלִין הָרַגְלִין בִּבְחִינַת יָדַיִם, בִּבְחִינַת (שופטים ד׳:כ״ד): וַתִּלֶּךָ יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וְקָשָׁה.

וְעִקַּר הַבְּרָכוֹת מְיָדַיִם, בִּבְחִינַת (ויקרא ט׳:כ״ב): וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ט:כ״ד): מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:

ה ה וְעִקַּר הַבְּרָכָה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהַיָּדַיִם, הֵם שֵׂכֶל. וּכְשֶׁבָּאִים לְמַטָּה, נַעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ה:ט״ז): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן.

בְּכֵן מִי שֶׁהוּא בַּעַל נֶפֶשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ, שֶׁיַּמְשִׁיךְ בִּרְכַּת שֵׂכֶל, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ח:י״ד): שִׂכֵּל אֶת יָדָיו, וּבִבְחִינַת (שמות טו): מִקְדָּשׁ ה׳ כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ.

וְזֶה בְּחִינַת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת חָכְמָה בִּינָה דַּעַת:

ו וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, כַּיָּדוּעַ.

וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ״ח:כ׳): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וּבְחִינַת (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וּבְחִינַת (שמואל־א כד): וְקָמָה בְיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַיָּדַיִם.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (שמואל־א ב): וּבָנַיְתִּי לוֹ בַּיִת נֶאֱמָן, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): אֱמוּנָתְךָ בְּקֶהַל קְדוֹשִׁים; קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת מֹחִין.

וְזֶה בְּחִינַת: מַלְכוּת דִּיצִירָה נַעֲשָׂה מִמֶּנָּה חָכְמָה בִּינָה דַּעַת דַּעֲשָׂיָה:

ז וּבִפְנִימִיּוּת בִּרְכָאן, שֶׁהוּא דַּקּוּת הַבִּרְכָאן, נִתְבָּרֵךְ מֵהֶם הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (בראשית כ״ו:ג׳): וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרַכְתִּךָ, כֶּתֶר הוּא לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ו:ב׳): כַּתֵּר לִי זְעִיר, כִּי כְשֶׁשׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם אֵיזֶהוּ שֵׂכֶל, אוֹמֵר: הַמְתֵּן עַד שֶׁאֶתְיַשֵּׁב, וְגַם שָׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת אָמוֹן מֵפְלָא.

וְזֶה בְּחִינַת שְׁמִפְּנִימִיּוּת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, וּמִפְּנִימִיּוּת מַלְכוּת דִּיצִירָה, נַעֲשָׂה כֶּתֶר דַּעֲשָׂיָה. וְכֵן עוֹלִין הָעוֹלָמוֹת עַד לְמַעְלָה, עַד אֲצִילוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה.

וְזֶה (יחזקאל ג׳:י״ב): בָּרוּךְ כְּבוֹד ה׳ מִמְּקוֹמוֹ. בָּרוּךְ, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם; כְּבוֹד ה׳, זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה; מִמְּקוֹמוֹ, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר:

ח וּכְשֶׁעוֹשֶׂה וּמְתַקֵּן אֶת הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, כָּרְאוּי, וְהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין־סוֹף, וְהַכֶּתֶר מְעַכֵּב אֶת הַשֵּׂכֶל כְּדֵי לְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב, אֲזַי מַכֶּה הַמֹּחִין בְּהַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין־סוֹף. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע,

כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת נֹחַ (דף סה.): וּמִגּוֹ הַאי פְּרִיקָא בִּרְדִיפָה דְּהַאי מַחֲשָׁבָה, מְטֵי וְלָא מְטֵי. וּפְרִיקָא, זֶה הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא פָּרוּס בֵּין הַנֶּאֱצָלִים לְבֵין הַמַּאֲצִיל. וְאִתְעֲבִידוּ תְּשַׁע הֵיכָלִין, דְּלָאו אִנּוּן נְהוֹרִין, וְלָא רוּחִין, וְלָא נְשָׁמָתִין, וְלֵית מָאן דְּקָיְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא מִתְיַדְּעִין.

וְדַע, שֶׁזֶּה תַּכְלִית הַיְדִיעָה, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה – דְּלֹא יֵדַע.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״ח:י״א): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ; כִּי אוֹרוֹת אֵלּוּ, הֵם הַצַּחֲצָחוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת, אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה שֶׁיִּרְדֹּף מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׂכֶל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, כִּי לָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יְדִיעָן:

וְתִשְׁעָה הֵיכָלִין אֵלּוּ, נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַבִּטּוּשִׁים שֶׁמְּבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בַּכֶּתֶר בִּשְׁעַת רְדִיפָה. וְהַמֹּחִין הֵם תְּלָת, וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִתְּלָת, כִּי נִכְלָלִין בִּשְׁעַת רְדִיפָה. וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ, הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ תִּשְׁעָה הֵיכָלִין:

ט [זֶה הָעִנְיָן עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, וְכַאֲשֶׁר רָמַז לִי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ גְּדֶל עֲמֻקּוּת הַסּוֹד הַנּוֹרָא הַזֶּה שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ׳, וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת לַמְעַיֵּן, וְהַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הַדָּבָר קָצָת.

וְהוּא: כִּי הַכֶּתֶר הוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר אֶת הַמֹּחִין, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל אָדָם לְיַשֵּׁב וּלְסַדֵּר אֶת הַמֹּחַ וְהַדַּעַת לְבַל יַהֲרֹס לָצֵאת חוּץ מִן הַגְּבוּל, זֶה הַכֹּחַ הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ״ל. וְזֶה הַכֹּחַ הוּא כְּמוֹ מְחִצָּה הַמַּפְסֶקֶת בֵּין הַמֹּחִין וּבֵין הָאוֹר אֵין־סוֹף, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, הוּא מְעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין בְּעֵת מְרוּצָתָם וּרְדִיפָתָם לְבַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה׳ לְמַעְלָה מִמְּחִצָּתָם, כִּי הַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין־סוֹף, וְזֶה הַכֹּחַ הַנַּ״ל שֶׁל הַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר – הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם כְּמוֹ מְחִצָּה, וּמְעַכֵּב אוֹתָם מֵרְדִיפָתָם כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה שֶׁהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג אוֹר הָאֵין־סוֹף, וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּעֲכֵב, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטְּשִׁין וּמַכִּין הַמֹּחִין בִּבְחִינַת הַמְּחִצָּה הַנַּ״ל שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשִׂין בְּחִינַת כֵּלִים וְהֵיכָלוֹת בְּרוּחָנִיּוּת עֶלְיוֹן, לְהַשִּׂיג עַל יָדָם בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, אוֹר הָאֵין־סוֹף בָּרוּךְ הוּא. כִּי אִם לֹא הָיָה הַמְעַכֵּב הַנַּ״ל כְּלָל, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין מֵרְדִיפָתָם וּמְרוּצָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִין הַמֹּחִין לְגַמְרֵי. כִּי הָיָה הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּמְּצִיאוּת, כִּי אוֹר הָאֵין־סוֹף אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג. אַךְ עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, שֶׁהֵם הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת מְחִצּוֹת וְהֵיכָלִין הַנַּ״ל, שֶׁעַל יָדָם מַשִּׂיגִים אוֹר הָאֵין סוֹף רַק בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי.

וּפֵרוּשׁ ״מְטֵי וְלָא מְטֵי״ יָדוּעַ לַמְּבִינִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ, שֶׁרוֹדֵף וּמַגִּיעַ לְהַשִּׂיג וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מַגִּיעַ וּמַשִּׂיג, שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב כַּנַּ״ל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנַּעֲשִׂין אֵלּוּ הַהֵיכָלִין הַנַּ״ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע, וְלֵית מָאן דְּקָיְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יָדְעִין וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בַּשֵּׂכֶל הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת הַנַּ״ל, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת וְכוּ׳. כַּמְבֹאָר לְעֵיל בִּלְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל,

עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין, שֶׁלֹּא הוֹסַפְתִּי שׁוּם דָּבָר כְּלָל, כִּי בִּכְלָל דְּבָרָיו דְּבָרִי, רַק חָזַרְתִּי וּבֵאַרְתִּי הַדְּבָרִים קְצָת לְגֹדֶל עֹצֶם עֲמֻקּוּתָם עַד אֵין־סוֹף.

וּבִשְׁבִיל זֶה נַעֲשִׂין תִּשְׁעָה הֵיכָלִין דַּיְקָא, כִּי הַמֹּחִין הֵם שָׁלֹשׁ, וּמֻחֲמֶת רְדִיפָתָם וְהַכָּאָתָם בְּהַמְעַכֵּב הַנַּ״ל הֵם נִכְלָלִין זֶה בָּזֶה, וְנַעֲשֶׂה כָּל אֶחָד כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּשְׁעָה הֵיכָלִין הַנַּ״ל:

אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּזְכֶּה לֵילֵךְ וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ הַנֶּאֱמַר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשָּׂגוֹת אֵלּוּ]:

י וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. וַקָּפָא אֶצְבָּעָתָא, אָמַר הָכָא. אָמְרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר, אָמַר לְהוֹ: אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ.

שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: אֵיךְ מַשִּׂיגִין אוֹר אֵין סוֹף, שֶׁהוּא אֶמְצָעָא דְּעָלְמָא, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַכֹּל שׁוֹאֲבִין חִיּוּת וָשֶׁפַע.

וַקָּפָא אֶצְבָּעָתָא, זֶה בְּחִינַת בְּרָכוֹת כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו וַיְבָרְכֵם כַּנַּ״ל. הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכוֹת מְבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בְּכֶתֶר, וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין כַּנַּ״ל.

וְאָמְרוּ לֵהּ מִי יֵימַר – מִי הוּא זֶה שֶׁיִּכְנֹס בְּהֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, לְמָקוֹם הַקְּלִפּוֹת, לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַקְּדֻשָּׁה בְּבְחִינַת קְטֹרֶת כַּנַּ״ל, וְשֶׁעַל־יְדֵי עֲלִיָּתוֹ יִתְעַלֶּה הַבְּרָכוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה מִי יֵימַר, לְשׁוֹן תְּמוּרָה, לְשׁוֹן (ויקרא כז): אִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ. וְהֵשִׁיב לָהֶם:

אַיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ, הַיְנוּ עִקַּר עֲלִיַּת הַקְּדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה. וְלָעָתִיד בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ, וְאָז יִכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לְגַמְרֵי.

וְזֶה: אַיתוּ אַשְׁלֵי, הַיְנוּ עַל יְדֵיכֶם וְעַל כָּרְחֲכֶם יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, כִּי אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם תָּבִיאוּ אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, הַנִּקְרָאִים אַשְׁלֵי, הַיְנוּ חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו): וְהֵבִיאוּ אֶת אֲחֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל,

שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָעַכּוּ״ם יָבִיאוּ בְּיָדָם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, עַל־יְדֵי רִבּוּי הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵת הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קכ״ו:ב׳): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה וְכוּ׳, הָיִינוּ שְׂמֵחִים.

וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת (שמואל־ב ח): וַיַּמְגִּדֵם בַּחֶבֶל הַשְׁכֵּב אוֹתָם אַרְצָה. וְזֶה: מוֹשְׁחוּ, הַיְנוּ הַמְּדִידָה לְכַלּוֹת אוֹתָם:

## תורה כה

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אָמְרוּ לֵהּ: אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. אַיְתִי בּוּדְיָא. פְּשַׁטוּהוּ, וְלָא חֲוֵי עָיֵל לְתַרְעָא. אָמַר לְהוֹ, אַיְתוּ מָרָא, סְתְרוּ. הַיְנוּ מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא:

מִשֶּׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל הַשָּׁמִיר וְנֹפֶת צוּפִים וַאֲמָנָה: (משנה סוטה מח)

א כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵהַמִּדָּה, וְלַעֲלוֹת אֶל הַשֵּׂכֶל; וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַמִּדָּה, זֶה בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּדָּה שֶׁבַּלֵּב, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִשְּׁרִירוּת הַלֵּב, וּמִשְׁתַּבֵּר לִבּוֹ הָאֶבֶן – זֶה בְּחִינַת שָׁמִיר, שֶׁעַל יָדוֹ נִכְנָע הָאֶבֶן, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר תַּאֲוֹת הַמִּדָּמְיוֹת, וְהוֹלֵךְ אַחַר הַשֵּׂכֶל.

וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הוֹצִיא שִׂכְלוֹ אֶל הַפֹּעַל שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׂכְלוֹ עֲדַיִן – אָז אֶצְלוֹ הַשֵּׂכֶל בְּכֹחַ, אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר שָׁבַר הַמִּדָּה, אָז נִתְקוֹמֵם תְּכוּנַת שִׂכְלוֹ. כִּי כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל (כמובא ברש״י ריש פרשת תולדות), אֲבָל הַשֵּׂכֶל עֲדַיִן בְּכֹחַ.

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁחוֹקֵר בְּשִׂכְלוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֲזַי הַשֵּׂכֶל בְּפֹעַל. וְזֶה בְּחִינַת נֹפֶת צוּפִים, בִּבְחִינַת (שה״ש ד): נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ – שֶׁהוֹצִיא מְתִיקוּת שִׂכְלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. [וְזֶה: שִׂפְתוֹתַיִךְ, הוּא בְּחִינַת מוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר].

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמַּשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיַד אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג, אָז שִׂכְלוֹ שָׁב שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְחַקְּרִים, שֶׁיֵּשׁ שֵׂכֶל בְּכֹחַ, וְשֵׂכֶל הַפֹּעַל, וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה.

וְעִקַּר קִיּוּמוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר מִיתָתוֹ, אֵינוֹ אֶלָּא שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, וְזֶה הַשְּׁאָרוֹתָיו לְאַחַר הַמִּיתָה. וְזֶה בְּחִינַת אֲמָנָה, כִּי אֲמָנָה – לְשׁוֹן קִיּוּם דָּבָר, כִּי שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, הוּא קִיּוּם שֶׁל אָדָם לְאַחַר מוֹתוֹ.

וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה נִקְרָא, מַה שֶּׁאָדָם יוֹדֵעַ הַרְבֵּה דְּבָרִים בִּידִיעָה אַחַת, כִּי קֹדֶם צָרִיךְ לֵידַע הַרְבֵּה הַקְּדָמוֹת קֹדֶם שֶׁיֵּדַע אֵיזֶהוּ דָּבָר, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמַּשִּׂיג אֶת הַדָּבָר, מַשְׁלִיךְ הַקְּדָמוֹתָיו, וְיוֹדֵעַ אֶת הַדָּבָר בִּידִיעָה אַחַת.

וְעִקַּר הַמַּעְיָן הַחָכְמָה מִן הַמִּקְדָּשׁ יָצָא, כִּי שָׁם הָיוּ מַקְרִיבִין הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהֵם הַבַּהֲמִיּוּת וְכֹחַ הַדִּמְיוֹן. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״א:י״ט): זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה – שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת. וּבִשְׁבִיל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּשֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל הַשָּׁמִיר וְכוּ׳. וּכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, אָז יִתְקַיֵּם (יואל ד): וּמַעְיָן מִן הַמִּקְדָּשׁ יֵצֵא:

ב ב וְדַע שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם וּבְכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה, יֵשׁ שָׁם דְּמְיוֹנוֹת אֵלּוּ, וְהֵם הֵם הַקְּלִפּוֹת הַקּוֹדְמִין לַפְּרִי, וְסוֹבְבִים אֶת הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (תהילים י״ב:ט׳): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן.

וּכְשֶׁאָדָם נֶעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדְּמְיוֹנוֹת, כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה. וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה, וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ. וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם וּלְשַׁבֵּר אוֹתָם, וּלְטַהֵר אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מִקְּלִפּוֹת:

**ג** ג וְדַע שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שָׁוִין זֶה לָזֶה, כִּי כָּל הַנְּשָׁמוֹת הֵם זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְזֶה מַלְבּוּשׁ לָזֶה, וּפְנִימִית שֶׁל תַּחְתּוֹן נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ וְחִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן.

נִמְצָא, כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַדְרֵגָה אַחַת. וְאֵינוֹ נֶעְתָּק מֵהָאָדָם הָעֶלְיוֹן, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְהַחִיצוֹנִיּוּת נִשְׁאָר. וְגַם הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, אֵינוֹ נֶעְתָּק וְעוֹלֶה, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹן, נַעֲשֶׂה חִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה עַל־יְדֵי הָאָדָם הָעֶלְיוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן, כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נֶעְתָּק מִשָּׁם. וְחִיצוֹנִיּוּת (נ״א וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנֶעוֹרֶרֶת. כִּי לֹא נִכְנַעַת אֶלָּא לִפְנֵי הָאוֹר הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן, אֲבָל לִפְנֵי הַתַּחְתּוֹן, אֲפִלּוּ לִפְנֵי פְּנִימִיּוּתָיו, יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָהּ לְהִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ. וּבְשִׁבְיל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְשַׁבֵּר אוֹתָהּ וּלְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ מֵחָדָשׁ.

וּפְנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת, הֵם שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות, הֵם פְּנִימִיּוּת; וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, הֵם חִיצוֹנִיּוּת. וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, הַיְנוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשֻׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה. וּבְשִׁבְיל זֶה פְּנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לַחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה יז): כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם וְכוּ׳, כִּסֵּא זֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, לְשׁוֹן אִתְכַּסְיָא. כָּבוֹד, זֶה חִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת קיג): רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ וְכוּ׳. מָרוֹם מֵרֹאשׁוֹן — הַיְנוּ כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאָז נַעֲשֶׂה מִפְּנִימִיּוּת חִיצוֹנִיּוּת. בִּשְׁבִיל זֶה, מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ — צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם מֵחָדָשׁ, כִּי הַקְּלִפּוֹת חוֹזְרִים וּנְעוֹרְרִים כַּנַּ״ל:

**ד** ד וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַדְּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַהַאֲוָוֹת וְהַבַּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא,

כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל הוֹדוּ לַה׳ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ, שֶׁזֶּה הַמִּזְמוֹר נִתְקַן לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּיְצִירָה, כִּי נִתְעוֹרְרִים נֶגֶד עֲשִׂיָּה שֶׁעוֹלָה בַּיְצִירָה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא — נִכְנָעִין, עַיֵּן שָׁם.

כִּי פְּנִימִיּוּת הַיְצִירָה עוֹלֶה לַבְּרִיאָה, וּפְנִימִיּוּת עֲשִׂיָּה עוֹלֶה וּמַלְבִּישׁ לְחִיצוֹנִיּוּת יְצִירָה עַיֵּן שָׁם.

וְהַהִתְגַּלּוּת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין לְעָנִי הָגוּן, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַפְּאֵר הוּא הִתְגַּלּוּת הַגְּנוּזִין, וְכֶסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּנוּזִין, כִּי גְּנוּזִין עִלָּאִין בָּהֶם, וּגְנוּזִין עִלָּאִין הַמְלֻבָּשִׁים בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין אֵלּוּ הַגְּנוּזִין, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״ט:ג׳): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי מְקוֹם הַגְּנוּזִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי,

וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּנוּזִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת (חגי ב׳:ח׳): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם בִּגְדֵי יֶשַׁע. יֶשַׁע — אִסְתַּכְּלוּתָא, כְּמוֹ יִשְׁעוֹ אֶל ה׳ — מֵחֲמַת הַפְּאֵר הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, כִּי כֻּלָּם מִתְאַוִּין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ.

אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ״ם, אֲזַי הַגְּנוּזִין נֶעֱלָמִים אוֹרָם, וְאֵינָם מְאִירִין, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר, כִּי שָׁם פְּאֵר הַגְּנוּזִין.

וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ״ם תּאֲבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל; אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ״ם כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תּאֲבִים לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי, כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּנוּזִין מְאִירִין, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַפְּאֵר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלֶּה אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל.

וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ (אבות פ״ב): הֱוֵי זְהִירִים בָּרָשׁוּת, כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים, כִּי אֵין לָהֶם חֲנָאָה מִמָּמוֹנָם, כְּאִלּוּ הֵם עֲנִיִּים, וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵלִי שׁוֹרֶה הַפְּאֵר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תּאֲבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַפְּאֵר וְהַחֵן.

אֲבָל דַּע, תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָעַכּוּ״ם מְקַבֵּל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַפְּאֵר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ״ם בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹכֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁקִּבֵּל כְּבָר קֹדֶם, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ״ם, וְזֶהוּ (שם): שֶׁאֵין מְקָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁעַת הֶנָיָתָן.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ו׳:ח׳): חֵן בְּעֵינֵי ה׳ — עֵינֵי ה׳ זֶה גְּנוּזִין עִלָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, שָׁם עִקַּר הַחֵן וְהַפְּאֵר:

וְזֶה שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְשָׂרָה: הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ, הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם (בראשית כ׳:ט״ז). הַיְנוּ: כְּשֶׁיָּצָא הַמָּמוֹן מִיַּד עַכּוּ״ם לְיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי, תֵּכֶף נִתְגַּלּוּ הַגְּנוּזִין, וְנַעֲשׂוּ בִּבְחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע, הַיְנוּ כְּסוּת עֵינַיִם, שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶם, שֶׁהַכֹּל תּאֲבִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם.

וְעַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן מִמָּמוֹנוֹ, נִתְתַּקֵּן כָּל מָמוֹנוֹ, וְנִתְגַּלִּין הַגְּנוּזִין וּמְאִירִין, וְנַעֲשֶׂה כָּל מָמוֹנוֹ בִּבְחִינַת: לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, בִּבְחִינַת (ישעיהו ס״א:י׳): בִּגְדֵי יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי.

וַאֲפִלּוּ זֶה הַמַּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין הָעַכּוּ״ם מֵאִתָּנוּ, נֶחֱשָׁב לְצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב ט): וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה.

וְזֶהוּ (שיר השירים ז׳:ה׳): עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. עֵינַיִךְ, זֶה הַגְּוָנִין, בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, נִתְבָּרְכִין עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁכָּל פְּרוּטָה נִצְטָרֶךְ לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל (ב״ב שם).

וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁבָּא לְתוֹךְ יַד הָעַכּוּ״ם, הַנִּקְרָאִים בַּת רַבִּים, גַּם זֶה נֶחֱשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה. וְזֶה דָּוְקָא: עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים, כְּשֶׁעֲדַיִן עַל הַשַּׁעַר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ״ם, עֲדַיִן שׁוֹרֶה הַחֵן עַל הַמָּמוֹן, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נֶעֱלָם הַחֵן כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. וְאֵיתֵי בּוּדְיָא וּפְשַׁטוּהוּ, וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא. וְאָמַר לוֹן, אֵיתוּ מָרָא וְסַתְרֵי לַפָּתַח עִם הַכֹּתֶל.

פֵּרוּשׁ: בּוּדְיָא, זֶה בְּרָיוֹת הַלֵּב, מַה שֶּׁבּוֹדֶה מִלִּבּוֹ, הַיְנוּ הַמְדַמֶּה הַנַּ״ל, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב הַנַּ״ל.

כְּשֶׁזֶּה הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב גּוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט עַל הָאָדָם, שֶׁעוֹלֶה מִמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה. וְהַקְלָפָּה הַזֹּאת שֶׁהִיא הַמְדַמֶּה, לָא שָׁוְיָא לְנֶגֶד עֵינֶיהָ הַהֶפְסֵד וְחַבָּלָה שֶׁנִּפְסֶדֶת כְּבָר מֵהָאִישׁ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא מִתְגַּבֶּרֶת אַחַר־כָּךְ כַּנַּ״ל.

וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא – הַיְנוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל הָאִישׁ לִכְנֹס לְשַׁעַר קָדֵשָׁה, שֶׁהִיא הַשֵּׂכֶל, מֻחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַמְדַמֶּה.

וְעַצָּה הַיְעוּצָה עַל זֶה: סְתִירַת הַפֶּתַח, שֶׁהוּא הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ: הַבָּא לְטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ (יומא לח:), וְהוּא בְּחִינַת (בראשית ד׳:ז׳): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. וּסְתִירָתוֹ – עַל־יְדֵי הַגְּוָנִין הַנַּ״ל, שֶׁהוּא גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא הַנַּ״ל.

וְהֵם בְּחִינַת כּוֹתֶל – כר״תֵּל (זוהר משפטים דף קטז.). כ״ו זֶה בְּחִינַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה׳ אוֹרִי – שֶׁהוּא אוֹרוֹת הַגְּוָנִין. וְיִשְׁעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע הַנַּ״ל. וְהוּא תֵּל שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין לוֹ (זוהר שם), וּתְאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ: מִסִּינָן כ״ד עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

ה (שַׁיָּךְ לְאוֹת א):

זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ׳ עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת סְמִיכָה עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי הַקָּרְבָּנוֹת מְבִיאִין מִבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, כִּי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן כֹּחַ הַמְדַמֶּה, וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר הַמְדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב, דְּהַיְנוּ אַחַר תַּאֲוֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּאִין מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה – זֶהוּ מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה מַמָּשׁ, כִּי גַּם הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמְדַמֶּה.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל הַחֲטָאִים בָּאִין עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַתַּאֲוֹת, עַל כֵּן הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן מִבְּהֵמוֹת וְצָרִיךְ לִסְמֹךְ עָלָיו וּלְהִתְוַדּוֹת כָּל חֲטָאָיו עַל הַקָּרְבָּן בִּשְׁעַת הַסְּמִיכָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁכִין כָּל הַחֲטָאִים וְכָל כֹּחַ הַמְדַמֶּה עַל הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְדַמֶּה כַּנַּ״ל. וְאַחַר־כָּךְ: תִּכְלֶה לִסְמִיכָה – שְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֲטִין הַבְּהֵמָה לְקָרְבָּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָע וְנִשְׁבָּר הַמְדַמֶּה:

ז (שַׁיָּךְ לְאוֹת ב׳ ג׳):

מִבֹּאר שָׁם, שֶׁכְּשֶׁאָדָם נֶעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אִלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה. וְתִכְלֶה כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה הַשְּׁנִיָּה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבְּמַדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם מֵחָדָשׁ וְכוּ׳ עַיֵּן שָׁם. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבְּמַדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה וְכוּ׳, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נֶעְתָּק מִשָּׁם וְחִיצוֹנִיּוּת (וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנַעוֹר וְכוּ׳ עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן:

וּבָזֶה טוֹעִין הַחֲסִידִים הַרְבֵּה, שֶׁפִּתְאֹם נִדְמֶה לָהֶם שֶׁנִּפְלוּ מֵעֲבוֹדַת ה׳, וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל, רַק מֻחְמַת שֶׁצְּרִיכִין לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִין וּמִתְגַּבְּרִין מֵחָדָשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם הַתַּאֲוֹת וְהַבַּלְבּוּלִים וְהַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַמְּנִיעוֹת כַּנַּ״ל, עַל כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ לַחֲזֹר וּלְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר הַקְּלִפּוֹת וְהַמְּנִיעוֹת וְכוּ׳ שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה מֵחָדָשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל כַּנַּ״ל:

ח (שַׁיָּךְ לְאוֹת ג):

וְדַע שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שָׁוִין וְכוּ׳, נִמְצָא כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה וְכוּ׳. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן:

וְזֶה בְּחִינַת הָרָמָה, מַה שֶּׁאֶחָד מֵרִים וּמַגְבִּיהַּ אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה עָלָה מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, עַל־יְדֵי־זֶה הִגְבִּיהַּ וְהֵרִים אֶת חֲבֵרוֹ

שֶׁבְּמַדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה לַעֲלוֹת לְמַעְלָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר. וְכֵן חֲבֵרוֹ חֲבֵרוֹ, הַגָּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, עָלָה עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, וְכֵן לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּמַדְרֵגָה אַחַת כַּנַּ״ל:

ט אַחַר שֶׁאָמַר מַאֲמָר הַנַּ״ל, וְשָׁם מְכֻנֶּה וְקוֹרֵא כָּל תַּאֲוֹוֹת הַיֵּצֶר הָרָע בְּשֵׁם כֹּחַ הַמַּדְמֶה, אָמַר אָז: צְרִיכִין לִקְרֹא לוֹ וּלְכַנּוֹת לוֹ שֵׁם אַחֵר, הַיְנוּ לְהַבַּעַל־דָּבָר וְהַיֵּצֶר הָרָע צְרִיכִין לִקְרוֹת אוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לִקְרוֹתוֹ עוֹד בְּשֵׁם יֵצֶר הָרָע רַק בְּשֵׁם כֹּחַ הַמַּדְמֶה. וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק, אֲבָל הֵבַנְתִּי שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה כַּוָּנָה שְׁלֵמָה, וְלֹא זָכִיתִי לְהָבִין כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה:

## תורה כו

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה רְצִיצָא דְּמֵיֵת בְּבֵיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. וְאָמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל:

רְצִיצָא, זֶה אֶפְרוֹחַ. וֶה בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת (תהילים ע״ב:ז׳): יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק.

שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הַצַּדִּיק שֶׁמֵּמִית אֶת עַצְמוֹ, וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּצִלּוֹתֵהּ וּבָעוּתֵהּ – בְּאֵיזֶה מִן הַמְּקוֹמוֹת מִן הַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר. וְהֵשִׁיב לָהֶם:

הֵיכָא דְּעָל. הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם כַּיָּדוּעַ, שָׁם צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ:

## תורה כז

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה רְצִיצָא דְּמֵיֵת בְּבֵיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. אָמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל:

א כִּי לִמְשֹׁךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם לַעֲבוֹדָתוֹ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְכֻלָּם יַשְׁלִיכוּ אֱלִילֵי כַּסְפָּם וּזְהָבָם וְיִתְפַּלְּלוּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד – זֶה הַדָּבָר נַעֲשָׂה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְפִי הַשָּׁלוֹם שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּין בְּנֵי הָאָדָם, וְהֵם חוֹקְרִים וּמַסְבִּירִים זֶה לָזֶה הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁלִיךְ כָּל אִישׁ אֶת שֶׁקֶר אֱלִילֵי כַּסְפּוֹ, וּמִקָּרֵב אֶת עַצְמוֹ לָאֱמֶת:

ב ב וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת שָׁלוֹם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הֶאָרַת־פָּנִים, הַדְרַת־פָּנִים.

וְזֶה (בראשית ל״ג:י״ח): וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם – אִתְעָרוּתָא שֶׁל בְּחִינַת (צפניה ג׳:ט׳): לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי שָׁלוֹם. וְשָׁלוֹם הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הֶאָרַת פָּנִים, בְּחִינַת שׁוּפְרֵהּ דְּיַעֲקֹב כְּעֵין שׁוּפְרֵהּ דְּאָדָם (ב״מ פד. ע״ש), וְזֶה בְּחִינַת (תהילים כ״ד:ו׳): מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב:

ג ג וְהַדְרַת־פָּנִים זֶה בְּחִינַת דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּשִׁשִּׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, הַנִּמְשָׁכִים מִי״ג (שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה) תִּקּוּנֵי דִּקְנָא (זוהר אחרי סב.), מִבְּחִינַת הַדְרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא י״ט:ל״ב): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן:

ד ד וּלְפִי הַהִזְדַּכְּכוּת חָכְמָתוֹ בְּי״ג (בְּשִׁלֹּשׁ־עֶשְׂרֵה) מִדּוֹת אֵלּוּ הַנַּ״ל, כֵּן הִזְדַּכְּכוּת קוֹל רְנָּתוֹ. בִּבְחִינַת: זָקֵן – זֶה קָנֶה חָכְמָה (קידושין לב:), הַקָּנֶה מוֹצִיא קוֹל (ברכות סא ועיין זוהר פנחס דף רלב רלד רלה:).

וְזֶה (שיר השירים ב׳:י״ד): הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ, זֶה בְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ״ל. הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ – כִּי הַקּוֹל לְפִי הַחָכְמָה שֶׁל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, לְפִי הַשֵּׂכֶל שֶׁל שִׁלֹּשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהוּא דּוֹרֵשׁ בָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ (עמוס ה׳:ד׳): דִּרְשׁוּנִי וִחְיוּ, כִּי הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ (קהלת ז׳:י״ב):

ה ה וּכְשֶׁנִּזְדַּכֵּךְ קוֹלוֹ, אָז עַל־יְדֵי הַשְׁמָעַת קוֹלוֹ לְבַד בְּלֹא דִּבּוּר, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ו:מ״ד): וַיַּרְא (ה׳) בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּצַר לוֹ, אֵיזֶהוּ עַפּוּ״ם מְצַר לָנוּ.

וְזֶהוּ (דברים כ״ז:ח׳): בַּאֵר הֵיטֵב – בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁפֵּרוּשִׁים וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, עַל יָדָם הֵיטִיב לָנוּ בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת וּבְכָל הָעַפּוּ״ם, בִּבְחִינַת בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם, רָאשֵׁי־תֵבוֹת בַּאֵר, וּבַאֵר הוּא לְשׁוֹן פֵּרוּשׁ וּדְרוּשׁ:

ו ו וּלְהַדְרַת־פָּנִים הַנַּ״ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (דברי הימים א ט״ז:כ״ז): ״הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו״, כְּשֶׁ״עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ״, שֶׁהוּא בְּרִית, הַנִּקְרָא בְּעַז, וְהוּא חֶדְוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא.

וְזֶה (שמות ט״ו:ב׳): עָזִּי – זֶה בְּחִינַת בְּרִית. וְזִמְרָת – זֶה בְּחִינַת קוֹל. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה – בִּבְחִינַת וַיַּרְא (ה׳) בַּצַּר לָהֶם וְכוּ׳:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ל:): כְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה. כִּי עַל הַיָּם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס (וַיֶּנָס) – וַיֵּצֵא הַחוּצָה (מ״ר וישב פרשה ז).

נָתְנוּ עֵינֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת הַדְּרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. לוֹמַר שִׁירָה – זֶה בְּחִינַת קוֹל, שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סוטה שם): עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים אָמְרוּ: זֶה – אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, זֶה – בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת (שמות ג׳:י״ב): וְזֶה לְךָ הָאוֹת. וְאַנְוֵהוּ – זֶה בְּחִינַת הַדְּרַת־פָּנִים.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (משלי כ״ט:ג׳): רֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֶּד הוֹן, הוֹן זֶה בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כַּבֵּד אֶת ה׳ מֵהוֹנֶךָ – אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ אֶלָּא מִגְּרוֹנֶךָ. (כמובא בבאר היטב סי׳ נג בשם הפסיקתא וכן ברש״י משלי ג בהג״ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחננך וכו׳ אם נתן לך קול ערב וכו׳); וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, נִפְגָּם קוֹלוֹ.

וְיַעֲקֹב שֶׁשָּׁמַר בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ (בראשית מ״ט:ג׳): רֵאשִׁית אוֹנִי, זָכָה לַקּוֹל, בִּבְחִינַת (שם כז): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב.

וּמִבְּחִינַת קוֹל זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (שיר השירים א׳:א׳): שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה – לַמֶּלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ.

וּבִשְׁבִיל זֶה, תֵּכֶף אַחַר קוֹל רִנָּה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם זָכוּ לְשַׁבַּת שָׁלוֹם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ט״ו:כ״ג): וַיָּבֹאוּ מָרָתָה, וְשַׁבָּת בְּמָרָה נִצְטַוָּה (כשארז״ל סנהדרין נו:).

וְזֶה (שמות שם): וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַה׳ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שָׁלוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁירָה זָכוּ לְשָׁלוֹם:

ז וְדַוְקָא בְּמָרָה קִבְּלוּ שַׁבַּת־שָׁלוֹם, כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַשָּׁלוֹם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמָרָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו ל״ח:י״ז): הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר – כְּמוֹ שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת הֵם בְּסַמִּים מָרִים, כֵּן הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְכָל הַדְּבָרִים, בִּבְחִינַת (שם נז): שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה׳ וּרְפָאתִיו.

וְלִפְעָמִים הַחֻלְשָׁה גּוֹבֶרֶת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַחוֹלֶה לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז הָרוֹפְאִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִן הַחוֹלֶה וּמְיָאֲשִׁים אוֹתוֹ – כָּךְ כְּשֶׁהָעוֹנוֹת, שֶׁהֵם חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, גּוֹבְרִים מְאֹד, אָז אֵין יָכוֹל לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז: אֵין שָׁלוֹם אָמַר לָרְשָׁעִים (ישעיה מח נז).

וְזֶה שֶׁשַּׁבַּח חִזְקִיָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת הַרְבֵּה. וְזֶה, הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר (שם לח), הַיְנוּ זֶה יָדוּעַ, כִּי לְשָׁלוֹם צָרִיךְ מְרִירוּת. וְאָתָּה חָשַׂקְתָּ נַפְשִׁי מֵרֶדֶת שָׁחַת (שָׁם כָּתוּב מִשַּׁחַת בְּלִי, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: מִבְּלִי רֶדֶת שַׁחַת) – כִּי יָדַעְתָּ שֶׁאֵין בִּי כֹּחַ לִסְבֹּל מְרִירוּת לְפִי חַטָּאתִי. וְהִשְׁלַכְתָּ אַחַר גֵּוְךָ כָּל חַטָּאַי – כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת כְּפִי יְכָלְתִּי.

וְזֶה (בראשית כ״ד:א׳): וַאברָהָם זָקֵן – עַל־יְדֵי זָקֵן הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַה׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – זֶה שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

ח וְשָׁלוֹם בְּגוּפוֹ (שַׁבָּת לג: דָּרְשׁוּ עַל פָּסוּק ״וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם״: שָׁלוֹם בְּגוּפוֹ, שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ וְכוּ׳) – בְּאַרְבַּע מָרוֹת שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר אַחַת עַל חֲבֶרְתָּהּ. שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ – שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּא זֶה וְאוֹכֵל אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גֹּרְיוֹן (כתובות סו:). שָׁלוֹם בְּתוֹרָתוֹ – בְּלֹא קֻשְׁיוֹת. וְאָז: וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם כַּנַּ״ל:

ט וְזֶה פֵּרוּשׁ:

רְצִיצָא – בְּחִינַת קָנֶה רָצוּץ, שֶׁהֵם הָעַכּוּ״ם, שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִבְּחִינַת זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה, מֵהַדְּרַת־פָּנִים, וְהֵם דְּבֵקִים בְּקָנֶה רָצוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ח:ל״א): גְּעַר חַיַּת קָנֶה.

דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֶהָ – הַיְנוּ לְהָמִית וּלְבַטֵּל בָּעוּתָם וּצְלוֹתָם, מִלְּבַקֵּשׁ עוֹד מֵאֱלֹקִים אֲחֵרִים, אֶלָּא לְקָרוֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳.

הֵיכָא נָפֵק רוּחָא – הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (יהושע ב׳:י״א): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ.

וְאֵיךְ מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, וְאָמַר לָהֶם:

בְּהַיְנוּ דְּעָל – בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ, הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, הַיְנוּ הִרְהוּרֵי זְנוּת, וְהוּא מְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ – בָּזֶה הוּא מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית, כִּי זֶה הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל (איכה ה):

זְקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל)

י (שָׁיָךְ לְעֵיל):

וַיִּרְא (ה׳) בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּצַר לוֹ, אֵיזֶה עַכּוּ״ם מֵצַר לָנוּ וְכוּ׳. וְאָמַר, שֶׁעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה וְצָרָה לְיִשְׂרָאֵל מֵאֵיזֶה עַכּוּ״ם, אֲזַי טוֹב לְנֵגֶן הַנִּגּוּן שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ״ם שֶׁמְּצַר לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – רִנָּתָם דַּיְקָא, הַיְנוּ רִנָּה וְנִגּוּן שֶׁלָּהֶם, שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ״ם שֶׁמְּצָרָה לְיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם:

# תורה כח

א לְשׁוֹן רַבִּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּנִי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא. אָמַר שֵׁם, קָם וְתָלָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא. אָמַר לְהוֹ: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם. אָמְרוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם. אָמַר: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא:

א הַמִּתְנַגְּדִים הַמְבַזִּים וְהַמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם – זֶה מֻחְמָת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין הֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֶּׁדִּין, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה מְאַלְפִין נְפוּלִים.

וּבְאַלְפִין אֵלּוּ כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים א ה׳:י״ב): וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף; כִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לָהֶם בְּקִרְבָּשָׁה,

אֲבָל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין מְקַבְּלִין מֵהֶם דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת. וּבִשְׁבִיל זֶה כָּל דִּבּוּרָם – דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה וּטְעָמִים נִפְלָאִים, כִּי שָׁרְשָׁהּ מֵאֵלּוּ אַלְפִין הַנַּ״ל.

וְאֵלּוּ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (ישעיהו ז׳:י״ג): הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקָי; כִּי מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דְּרוּשָׁם וְתוֹרָתָם, וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁיָּבוֹאוּ לְאֵיזֶהוּ תּוֹעֶלֶת עַל יָדָם, הַיְנוּ שֶׁיָּבוֹאוּ לָדַעַת אֶת ה׳ אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם הָאֲנָשִׁים אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבִּישָׁא לָא חֲוֵי טָבָא; וְלֹא עוֹד, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקָי – כְּאִלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעֲזֹר לְעוֹבְדִים אוֹתוֹ.

נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, לֹא יֵרֶאֶה וְלֹא יָבִין אֱלֹקִים בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם. עַל־יְדֵי־זֶה אֶת יִרְאֵי ה׳ לֹא יְכַבְּדוּ, וּמְחָרְפִים וּמְבַיְּשִׁים אוֹתָם. וּבִשְׁבִיל זֶה בּוּשָׁה נִקְרָא עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע ט): וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת, כִּי הַבּוּשָׁה וְהַחֲרוּף נַעֲשֶׂה מֵהַכְּפִירוֹת:

ב ב וּכְשֶׁיֵּשׁ לְיִרְאֵי הַשֵּׁם חֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מֵהַכּוֹפְרִים הָאֵלּוּ, עֶצָּה עַל־זֶה: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם (תהילים כ״ב:ז׳). לַחֲרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת, הַסְּגֻלָּה לָזֶה בְּחִינַת תּוֹלָע, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַזֹּאת מְנַצַּחַ אוֹיְבָיו. כִּי תּוֹלָע הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ד׳:ה׳): הָאֱמֻנִים עָלֵי תּוֹלָע;

וְהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה׳.

וּבִבְחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, מְשַׁבֵּר וּמְבַטֵּל עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְהַכְּפִירוֹת וְהַבְּזָיוֹנוֹת, וּמִתְגַּבֵּר עַל הַכּוֹפְרִים, בִּבְחִינַת (תהילים כ׳:ז׳): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת (שם פט): וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי, בַּיָּמִין הַזֹּאת הוּא מִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבָיו, כִּי נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת (נחום ב׳:ד׳): אַנְשֵׁי חַיִל מְתֻלָּעִים.

וּבָזֶה הַחֶסֶד הוּא מְתַקֵּן אֵלּוּ הָאַלְפִין הַנְּפוּלִים הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת (שמות כ׳:ו׳): וְעֹשֶׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים:

ג ג וְלָבוֹא לְחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צַדִּיקִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי הַמַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י׳:): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד וְכוּ׳.

וּבָזֶה הַשְׁמוּשׁ שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם, זוֹכֶה לַחֶסֶד הַנַּ״ל, כְּמַאֲמַר (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד.

וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַתָּמִיד כֶּבֶשׂ, כִּי מִמֶּנּוּ נִתְתַּקְּנוּ הָאַלְפִין, בִּבְחִינַת (ירמיה יא): וַאֲנִי כְּכֶבֶשׂ אַלּוּף. וְזֶה בְּחִינַת כֶּבֶשׂ – שֶׁכָּבוּשׁ תַּחַת יַד רַבּוֹ וּמְשַׁמְּשׁ אוֹתָם.

וְזֶה תָּמִד – גִּימַטְרִיָּא ד׳ אַלְפִין שֶׁהוּא תִּקּוּן הָאַלְפִין כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ (משלי כג): לְמִי מְדָנִים לְמִי שִׂיחַ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי חָכָם שֵׂד יְהוּדָאִי, עַל יָדוֹ מְדָנִים, עַל יָדוֹ בָּא הִתְנַגְּדוּת:

ד וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

בְּנִי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא. כִּי אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הָרוֹצִים לַעֲלוֹךְ עֲבוֹדָתָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין, וּבֶאֱמֶת אֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ רוֹצִים לִבְנוֹת בַּיִת בַּאֲוִירָא, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין הֵם פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, כְּמוֹ הַשֶּׁדִּין שֶׁפּוֹרְחִים בָּאֲוִיר.

וְאָמַר שֵׁם, וְקָם בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא – הַיְנוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הָאֲמִתִּי הוּא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, כְּתַרְגּוּמוֹ: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ [דַּאֲחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא].

וְאָמַר אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם – כִּי טִינָא נִכְנָס בְּלִבָּם שֶׁל אֵלּוּ כַּנַּ״ל, וְנַעֲשָׂה לִבָּם לֵב הָאֶבֶן. וּכְשֶׁתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי רוֹאֶה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, אוֹמֵר לָהֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא מִלִּבָּם, שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא שֶׁבְּלֵב הָאֶבֶן, וְאַל יִכְפְּרוּ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

כִּי הַטִּינָא וְלֵב הָאֶבֶן מֵהָתָם, הַיְנוּ מִבְּחִינַת הָאַלְפִין הַנְּפוּלִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵן גִּימַטְרִיָּא הָתָם, [כִּי אַרְבַּע פְּעָמִים אָלֶף עִם הַכּוֹלֵל עוֹלֶה הָתָם].

אָמְרוּ: מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם – שֶׁאָמְרוּ לוֹ: מִי יָכוֹל לַעֲלוֹת הָאַלְפִין הַנְּפוּלִים. וְהֵשִׁיב לָהֶם,

מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא – הַיְנוּ מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ עַל־יְדֵי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים

אֲמִתִּיִּים. הֵם יְסוֹד כָּל דָּבָר. וּמִי שֶׁבֵּיתוֹ בַּיִת וַעַד לַחֲכָמִים, שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בִּבְחִינַת: אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד נַעֲשֶׂה עֲלִיַּת קִיר (מלכים ב ד׳:ט׳-י׳) – אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מַעֲלִין הָאַלְפִּין כַּנַּ״ל:

**ה** וְזֶה: אֶלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת. גִּימֶל דָּלֶת דָּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא. בַּיִת – מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, זֶה תִּקּוּן הָאַלְפִּין.

זַיִן חֵית – הֵינוּ אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם זַיִן, בְּחִינַת (ויקרא י״ז:ז׳): לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זוֹנִים. מֵהֶם הַחֵרוּף וְהַבְּזָיוֹנוֹת, בְּבְחִינַת (איוב ל״א:ל״ד) וּבוּז מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי, בְּחִינַת חֵית:

הֵא וָאו – הוֹי יַי, לְשׁוֹן צְעָקָה וּמְרִיבָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: לְמִי מְדָנִים לְמִי שִׂיחַ, הֵינוּ זַיִן חֵית.

טֵית יוּד – טוּבָא גְּנֵז בְּגַוֵּהּ. כִּי צָרִיךְ כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, שֶׁיֹּאכַל טוֹב שֶׁבְּגַוֵּהּ, כְּמוֹ (חגיגה טו:) רַבִּי מֵאִיר רְמוֹן מָצָא, תּוֹכוֹ אָכַל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ג:כ״ו): בְּנִי תְּנָה לִבְּךָ לִי; וּכְתִיב (שם כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, מַעֲלֶה טוֹב הַגָּנוּז בְּגַוֵּהּ, הֵינוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְזֶה טֵית – טוּבָא גְּנֵז בְּגַוֵּהּ (הקדמת הזוהר ג.). שֶׁתְּשִׁית לִבְּךָ לַטּוֹב הַגָּנוּז בִּדְבָרָיו,

וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּד – הֵינוּ תִּתֵּן עַל־יְדֵי־זֶה הָאַלְפִּין, בְּחִינַת (ישעיהו כ״ה:א׳): אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶלֶא – דָּא אָלֶף. וְזֶה יוּד צוּרַת אָלֶף. וְזֶה יוּד, לְשׁוֹן אוֹדֶה. יוּד, בְּחִינַת (איכה ג׳:נ״ג): וַיַּדּוּ אֶבֶן – לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הֵינוּ קְלִפָּתוֹ זָרָק: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז״ל)

**ו** וְשָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה מְרֻמָּז בָּהּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד שֶׁאוֹמְרִים בַּבֹּקֶר. וּבֵאַר לָנוּ קְצָת, וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת, וְתִרְאֶה וְתָבִין שֶׁכָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד מְבֹאָרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת.

כִּי מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתָּמִיד מַכְנִיעַ קְלִפּוֹת דַּעֲשִׂיָּה וְכוּ׳, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ׳.

וְ״עוֹלַת״ גִּימַטְרִיָּא שֵׁם אב״ג ית״ן וְכוּ׳, שֶׁהוּא בְּחֶסֶד וְכוּ׳, בְּסוֹד: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, וְהוּא סוֹד: אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת וְכוּ׳,

וְיֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּקְלִפָּה תּוֹלָע אֲשֶׁר מְכַלֶּה וְאוֹכֵל הַכֹּל וְכוּ׳. וְעַל כֵּן צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו לְהַקְרִיב עוֹלַת תָּמִיד, לְהִתְגַּבֵּר עוֹלַת תָּמִיד שֶׁבְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, עַל הַתּוֹלָע שֶׁבַּקְלִפָּה וְכוּ׳.

וְדַע כִּי כָּל קָרְבָּן עוֹלָה, הִיא בִּבְחִינַת לֶאֱה וְכוּ׳, וְלָכֵן בָּא עוֹלַת תָּמִיד כְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי לְמַתֵּק דִּינֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט וְיִמְשֹׁל הַתּוֹלַעַת הַטָּמֵא, וְתוֹלָע יַחֲזֹר לְעוֹלַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: עוֹלַת תָּמִד כִּי תָּמִד בְּגִימַטְרִיָּא ד׳ אַלְפִּין שֶׁלּוֹקַחַת לֶאֱה וְכוּ׳.

כָּל זֶה מְבֹאָר בַּפְּרִי־עֵץ־חַיִּים שַׁעַר הַקָּרְבָּנוֹת, פֶּרֶק ד׳ עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב.

וּתְדַקְדֵּק וְתִרְאֶה שֶׁכָּל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים הַמְחָרְפִין יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים, שֶׁאֵלּוּ הָאַלְפִּין בִּקְדֻשָּׁה הֵם בְּחִינַת לֶאֱה, וְאֶצְלָם נַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת: הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקָי – כְּאִלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעֲזֹר וְכוּ׳. כִּי מִלְּאָה נַעֲשָׂה אֶצְלָם בְּחִינַת לֶאֱה, כִּי הֵם יוֹנְקִים מֵהַדִּינִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּלֵאָה, שֶׁמִּשָּׁם אֲחִיזַת הַקְּלִפּוֹת הַקָּשׁוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה הַנַּ״ל. וְזֶה מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל שֶׁנּוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת, בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, עַיֵּן שָׁם.

וְהַתִּקּוּן: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְכוּ׳, הֵינוּ בְּחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמַּכְנִיעַ תּוֹלָע דִּקְלִפָּה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, כִּי כֵן מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁתּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִד, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל שֶׁהוּא בְּחִינַת: בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ, הֵינוּ בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה:

וְזֶה שֶׁמּוּבָא שָׁם שֶׁעִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי שֶׁיִּכָּנֵס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּחֱשָׁב כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כִּי תָּמִד בְּגִימַטְרִיָּא ד׳ אַלְפִּין. כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי בְּחִינַת קָרְבַּן תָּמִד, שֶׁעוֹלֶה ד׳ אַלְפִּין, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקְּנִין הָאַלְפִּין הַנַּ״ל, וְזוֹכִין לִבְחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִיד, בְּחִינַת חֶסֶד לְאַבְרָהָם.

עַיֵּן בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל וּבַכַּוָּנוֹת הֵיטֵב, וְתָבִין אֵיךְ נִכְלְלוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל. עַיֵּן הֵיטֵב וְתָבִין פְּלָאוֹת:

## תורה כט

**א** הַאי גַּבְרָא דְּאָזַל בָּעֵי אִתְתָא וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ, מַאי חָזֵי דְּאָזַל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ. שְׁקַל סִכְתָּא דְּצָהּ לְתַתָּא לָא עָל, דְּלֵי דְּצָה לְעֵלָּא עָל. אָמַר: הַאי נַמִּי מִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ:

הַאי גַּבְרָא דְּאָזַל בָּעֵי אִתְתָא וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ וְכוּ׳:

א כִּי לֹא כָּל דְּבוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, בְּחִינַת (תהילים י״ט:ד׳): אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם.

וְעִקַּר מַה שֶּׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר, הוּא מֵחֲמַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חֲפֵצִים. וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֲזַי הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טוֹב

בְּהַדְּבּוּר אֵינוֹ נִתְקַבֵּל׃

וְאֵיךְ עוֹשִׂין הַטּוֹב בְּהַדְּבּוּר, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִין הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב. אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר בִּלֹּא דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב. בִּבְחִינַת (משלי י״ט׃ב׳)׃ גַּם בִּלֹּא דַּעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב, נֶפֶשׁ הוּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳׃ז׳)׃ וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ׃ לְרוּחַ מְמַלְלָא׃

**ב** ב וּלְהָקִים וּלְרוֹמֵם אֶת הַדַּעַת, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁמְּשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרוֹמֵם הַדַּעַת. בִּבְחִינַת (דברים ל״ב׃י״א)׃ כַּנֶּשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ, נִשְׁרָא – דָּא רוּחָא (כמובא בתיקון ג׳ מהי״א תיקונים), דָּא בְּחִינַת צַדִּיק, בִּבְחִינַת (במדבר כ״ז׃י״ח)׃ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר הַמּוֹחִין מִתַּרְדֵּמוּתָן, מִבְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינַת שְׁנָה. קִנּוֹ – דָּא קִנְיָא חָכְמָה קִנְיָא בִּינָה (משלי ד׳׃ה׳), שֶׁהֵם הַמּוֹחִין.

וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֶצְלָם, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, אֲזַי הֵם מְשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּחִלָּה, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּחִינַת (תהילים קמ״ה׃י״ז)׃ צַדִּיק ה׳ בְּכָל דְּרָכָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת׃ לִשְׁמֹעַ וְכוּ׳.

וְזֶה (תהילים ק״ג׃כ׳)׃ בָּרְכוּ ה׳ מַלְאָכָיו, הַיְנוּ הַשַּׁבָּח שֶׁמְּשַׁבְּחִין תְּחִלָּה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ עַל־יְדֵי־זֶה׃ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, שֶׁעוֹשִׂין הַדִּבּוּר שֶׁהוּא נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל׃

**ג** ג וְזֶה בְּחִינַת בְּגָדִים לָבָנִים, הַיְנוּ תִּקּוּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת פֶּה, הוּא בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים. כִּי צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַבְּגָדִים, שֶׁלֹּא יְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, רַק לְשָׁמְרָן כָּרָאוּי שֶׁלֹּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּם כֶּתֶם וּרְבָב.

וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים יוֹתֵר, כִּי כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, מְדַקְדְּקִין עִמּוֹ יוֹתֵר. וְעַל כֵּן תַּלְמִיד־חָכָם שֶׁנִּמְצָא רָבָב עַל בְּגָדָיו חַיָּב מִיתָה (שבת קיג), כִּי עִמּוֹ מְדַקְדְּקִין יוֹתֵר,

כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם הֵם דָּנִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כִּי הַבְּגָדִים הֵם בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא (שבת קיג.), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (תהילים כ״ד׃ז׳)׃ מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. וְהֵם בְּחִינַת צֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַבְּגָדִים, בְּחִינַת (איוב כ״ט׃י״ד)׃ צֶדֶק לָבַשְׁתִּי. וְהַמְבַזֶּה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּמוֹרֵד בְּמַלְכוּת, וְאָז דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דָּן אוֹתוֹ.

וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה פֵּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּבְחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבֵּהּ וְאַטִּיל בַּהּ זֻהֲמָא, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת (ישעיהו ס״ג׃ב׳)׃ מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶם וְהָרְבָב שֶׁנִּמְצָא עַל בִּגְדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִפְרֶדֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנַּ״ל, שֶׁהִיא שְׁכִינַת עֻזּוֹ, מִקֻּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאָז (ירמיהו כ״ה׃ל׳)׃ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ.

וְאָז שׁוֹלֶטֶת שִׂפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהוּא מַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, בִּבְחִינַת (משלי ל׳׃כ״ג)׃ שִׂפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ, שֶׁהִיא אִשָּׁה רָעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵת רָעָה, כִּי יֵשׁ כ״ח [עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה] עִתִּים, עִתִּים לְטוֹבָה, עִתִּים לְרָעָה.

וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ שִׂפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה, בִּבְחִינַת (קהלת ט׳׃ח׳)׃ בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, בְּכָל עֵת דַּיְקָא. בְּגָדֶיךָ לְבָנִים, הַיְנוּ בִּלֹּא רָבָב, הַיְנוּ בְּחִינַת טָהֳרַת הַשְׁכִּינָה מִנִּדָּתָהּ, בִּבְחִינַת דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב (בכורות ו׃ נדה ט).

וְהָרְשָׁעִים בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם גּוֹרְמִין אַפְרָשׁוּתָא בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, כִּי גּוֹרְמִין לָהּ דַּם נִדָּה, וְאָז הִיא נִקְרֵאת עִיר הַדָּמִים (נחום ג), וְעַל־שֵׁם זֶה רְשָׁעִים נִקְרָאִים אַנְשֵׁי דָּמִים.

כִּי שְׂפָ״ה לֹא תַעֲשֶׂה תְּלוּיִים בִּשְׂפָ״ה גִּידִים, שֶׁשָּׁם תַּהֲלוּכַת הַדָּמִים. וּלְפִי בְּחִינַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁעוֹבְרִים, כֵּן מְעוֹרְרִים דַּם נִדָּה לְהַשְׁכִּינָה,

כִּי כַּמָּה מִינֵי דָּמִים יֵשׁ; בְּכֵן צָרִיךְ לְהַמְתִּיק אֶת הַדָּמִים הָאֵלּוּ, הַיְנוּ לְתַקֵּן הַלָּאוִין שֶׁהֵם הַגִּידִין, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית, בִּבְחִינַת: דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב.

וְזֶהוּ׃ בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים – בְּגִידֶיךָ דַּיְקָא, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית׃

**ד** ד וּלְתַקֵּן כָּל הָעֲבֵרוֹת בִּפְרָטִיּוּת הֵם רַבִּים מְאֹד, וְכֻבַד עַל הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם, כִּי יֵשׁ דִּקְדּוּקִים וּפְרָטִים רַבִּים בְּכָל לָאו וְלָאו.

בְּכֵן צָרִיךְ לְתַקֵּן כְּלָלְיוּת הַגִּידִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים ד׳׃י״ג)׃ וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, וְאָז, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא כְּלָלְיוּת הַגִּידִין, נִתְתַּקֵּן מְמֵילָא כָּל הַלָּאוִין שֶׁעָבַר, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם לַבְנוּנִית.

וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּלָלְיוּת הַגִּידִין שֶׁהוּא הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, שַׁדַּי, עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה כְּחֵץ לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים לְכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט כְּפִי צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדְּקִים. כִּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת צָרִים וְדַקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם שׁוּם תִּקּוּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא זוֹרֵק לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים גַּם לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדְּקִים. בִּבְחִינַת (איוב כ״ב׃כ״ה)׃ וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ – שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה תִּקּוּנִין לְכָל מְקוֹמוֹת הַצָּרִים.

וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית׃ זֹהַר הָרָקִיעַ, כִּי קֶדֶם הַתִּקּוּן, אֲזַי הָרָקִיעַ הוּא בִּבְחִינַת (איוב כ׳׃כ״ז)׃ יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ. וְאַחַר הַתִּקּוּן, אֲזַי מַזְהִיר וּמְטַהֵר אֶת הָרָקִיעַ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל שְׂפָ״ה לָאוִין, וּמַשְׁפִּיעַ לַבְנוּנִית בִּשְׂפָ״ה גִּידִין, בִּבְחִינַת׃ בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים.

כִּי כָּל הַלַּבְנוּנִית נִמְשָׁךְ מִן הַמּחַ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לָבָנוֹן – מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא (זוהר פנחס דף רלה:). וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין נִתְרוֹמֵם הַמּחִין, בִּבְחִינַת: כַּנֶּשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. נִשְׁרָא דָּא רוּחָא, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בְּחִינַת (יהושע ב׳:י״א): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר ״קִנָּה חָכְמָה קִנֵּה בִינָה״ מִבְּחִינַת שִׁנָּה.

עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף – שֶׁהוּא מְרַחֵף וּמֵגֵן עַל הַמּחִין שֶׁהָיוּ מִתְּחִלָּה נִגְזָלִין, בִּבְחִינַת (משלי כ״ח:כ״ד): גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ, הֵם הַמּחִין, שֶׁהֵם אָב בְּחָכְמָה וְאֵם לַבִּינָה.

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ג): תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ. תִּינוֹק, הַיְנוּ הַמּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהוּא יוֹנֵק וְנִגְדָּל מִקַּטְנוּתוֹ, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא שָׁדַי וְיוֹרֶה כְּחֵץ.

וְזֶה: אִמּוֹ, דָּא כְּנֶסְיָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ג:כ״ב): אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ. פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: כְּנֶסְיָתֵךְ, שֶׁשָּׁם נִתְכַּנְּסִין וְנִכְלָלִין כָּל הַתִּקּוּנִים:

וְזֶה עִקַּר הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הַיְנוּ עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בִּבְחִינַת (שמות י״ט:ד׳): וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי. נִשְׁרָא זֶה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ״ל, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית. עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא, וָאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי – שֶׁנִּתְקָרְבוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. כִּי עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל:

ה וּבָזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת (שם טז): לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. הַיְנוּ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי ל׳:י״ט): דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם.

וְזֶה (במדבר י״א:ז׳): וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד הוּא – זֶרַע גַּד, דָּא טִפָּה חִוָּרְתָּא (תיקונים תיקון כא נב:), הַיְנוּ בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם כַּנַּ״ל.

כִּי פַּרְנָסָה שֶׁהוּא בְּטָרְחָא וּבִכְבִדוּת, הוּא מְחַמַּת שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית. כִּי מָאן דְּזָרֵק פִּרוּרִין דְּנַהֲמָא עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרֵק פִּרוּרִין דְּמֹחָא (זוהר פנחס דף רמד.):

וְזֶה לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם (ויקרא י״ט:כ״ו) – הַיְנוּ עַל יְדֵי הַדָּמִים, שֶׁהֵם גּוֹרְמִים לַשְׁכִּינָה בְּחִינַת דָּם נִדָּה, בִּבְחִינַת עִיר הַדָּמִים, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת שֶׁנִּמְצָא רָבָב עַל בְּגָדָיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: לֹא תֹאכְלוּ – הַיְנוּ פַּרְנָסָה בְּטֹרַח.

וְזֶה: לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ – שֶׁהֵם גּוֹרְמִים בְּחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבֵּהּ, וְגוֹרְמִים שְׁלִיטַת הַשִּׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה.

וְזֶה: לֹא תְנַחֲשׁוּ – שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבֵּהּ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְלֹא תְעוֹנְנוּ – שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵת וְעוֹנָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁלִיטַת הָעֵת רָעָה שֶׁל הַכ״ח עִתִּים, וְכַנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב (בראשית כ״ח:כ׳): וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי פַּרְנָסָה תָּלוּי בִּבְחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים. וְזֶה (ישעיהו כ״ג:י״ח): לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק.

וְיַעֲקֹב שֶׁהִמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית, בִּבְחִינַת (בראשית ל׳:ל״ז): מַחְשֹׂף הַלָּבָן, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מט): רֵאשִׁית אוֹנִי, נֶאֱמַר בּוֹ (שם כה): יוֹשֵׁב אֹהָלִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׂמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ׳:כ״ב): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, הַיְנוּ בְּחִינַת: דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם, בְּחִינַת זֹהַר הָרָקִיעַ, בְּחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן וְהַדָּמִים שֶׁל שְׁסָ״ה גִּידִין, בִּבְחִינַת (שם א): אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:

ו וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְהַשְׁכִּינָה הִיא בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בְּחִינַת דַּם נִדָּה, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת (תהילים ל״ט:ג׳): נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה, שֶׁמֵּאֵלּוּ הַדָּמִים נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת דּוּמִיָּה. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר תָּלוּי בַּתִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: בָּתַר דִּשְׁכִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ (זוהר ויקרא דף עט. ודף קה:), כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה קֶשֶׁת הַבְּרִית, בְּחִינַת: וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין.

וּכְשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת: נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה, בְּחִינַת: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ כַּנַּ״ל. וּמִי שֶׁהוּא מְדַבֵּר אָז, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא עוֹבֵר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ (ויקרא י״ט:ט״ז), וְהוּא הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד (משלי י״א:י״ג).

אֲבָל בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: פְּתַח פִּיךָ. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, אֲזַי הַדִּבּוּר מֻתָּר. כִּי הַדָּמִים כְּבָר נִתְתַּקְּנוּ, בִּבְחִינַת: דָּם נָעְכָּר וְנַעֲשָׂה חָלָב, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים:

וְזֶה (תהילים ל׳:י״ג): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. כָּבוֹד, זֶה בְּחִינַת בְּגָדִים כַּנַּ״ל. שֶׁנִּתְלַבְּנִין מִבְּחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, מִבְּחִינַת דַּם נִדָּה. וְאָז: וְלֹא יִדֹּם – כִּי נִמְשָׁךְ לַבְּנוּנִית בְּהַדָּמִים, מִבְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן כַּנַּ״ל. וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

ז וְזֶה בְּחִינַת חֲלִי נוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הֵינוּ כְּשֶׁהַדָּמִים מִתְגַּבְּרִין וְהֵם מַתִּיזִין לְהַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִלְחָץ הַמֹּחִין, וְעַל־יְדֵי לְחִיצַת הַמֹּחִין, רוֹעֲשִׁין הָאֵיבָרִים. כִּי הַמֹּחַ הוּא שַׂר צָבָא, וּכְשֶׁהַשּׁוֹנֵא בָּא עַל הַשַּׂר צָבָא, אֲזַי רוֹעֲשִׁים כָּל צְבָאָיו, כִּי כֻּלָּם תְּלוּיִים בּוֹ. וַאֲזַי הַשְּׁכִינָה נוֹפֶלֶת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּבְחִינַת (עמוס ט׳:י״א): סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפָלֶת.

וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁמְּעוֹרֵר הַמֹּחִין כַּנַּ״ל, וּמַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית לְהַגִּידִין, בְּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, אֲזַי נִתְרַפֵּאת מֵחוֹלַאַת הַנְּפִילָה. וְאָז: נָפְלָה וְלֹא תוֹסִיף, קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל (שם ה). וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בְּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

וְזֶהוּ: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ – רֵעֲךָ, הֵינוּ הַמֹּחִין, שֶׁהֵם תֵּרִין רְעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין – כְּשֶׁהֵם אֵינָם עוֹמְדִים וְנִתְבַּטְּלִין מִלַּעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתָם עַל־יְדֵי תִּגְבֹּרֶת הַדָּמִים הַלּוֹחֲצִים אֶת הַמֹּחִין, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא תַּעֲבֹר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, כִּי אָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בְּחִינַת פְּתַח פִּיךָ בְּיוֹמוֹ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְכוּ׳:

ח וְזֶה בְּחִינַת: וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד (חבקוק ב׳:ה׳). בּוֹגֵד, הֵינוּ בְּחִינַת גִּידִין הַנַּ״ל, שֶׁעַל יָדוֹ הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד, בְּבְחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד (סנהדרין לח). כִּי הַיַּיִן הוּא בְּחִינַת גִּידִין, הִתְגַּבְּרוּת הַדָּמִים, בְּבְחִינַת (משלי כ״ג:ל״א): אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם (סנהדרין ע).

וְעַל־שֵׁם־זֶה נִקְרָא תִּירוֹשׁ, וְלָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִזֶּה (יומא עו:): זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, לֹא זָכָה – נַעֲשָׂה רֶשׁ. הֵינוּ כְּשֶׁלֹּא זָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְזַכֵּךְ אֶת הַדָּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה רֶשׁ – שֶׁאֵין לוֹ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם כַּנַּ״ל. אֲבָל זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, בְּבְחִינַת מֹחִין, הֵינוּ בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַלַּבְנוּנִית מִן הַמֹּחִין, בְּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן כַּנַּ״ל:

ט וְזֶה בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְהוּא מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְגוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ – אֲזַי הוּא מְעוֹרֵר דָּמִים הַנַּ״ל, בְּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ הַנַּ״ל, וְגוֹרֵם דַּם נִדָּה לַשְּׁכִינָה, בְּבְחִינַת (יחזקאל ז׳:י״ט): וּזְהָבָם לְנִדָּה. וְזֶהוּ: דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע (מגילה יד: ועיין חידושי אגדות שבת קלט ד״ה כי כפיכם), הֵינוּ דַּם נִדָּה עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן.

בִּשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גְּזֵלָה בְּחִינַת בָּגֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ד:ט״ז): וּבָגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, הֵינוּ פְּגַם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת שֶׁנִּמְצָא רָבָב עַל בְּגָדָיו. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן (על פסוק ובגד בוגדים בגדו הנ״ל ובסנהדרין צד): בָּזוּזֵי וּבָזוּזֵי דְּבָזוּזֵי, הֵינוּ בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר הוּא חוֹמֵד יוֹתֵר:

וְזֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן – שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הִלּוּךְ וְהִלּוּךְ, וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁכַּוָּנָתוֹ כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה. וְזֶה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁל הַדָּמִים,

כִּי הַצְּדָקָה הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בְּבְחִינַת (הושע י׳:י״ב): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, בְּבְחִינַת זֶרַע גַּד, הוּא טִפָּה חִוָּרְתָּא, שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּקּוּן הַזֶּה נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בְּבְחִינַת: מֹחָא חִוָּרְתָּא כְּכַסְפָּא.

וְעַל־שֵׁם־זֶה נִקְרָא מַשָּׂא וּמַתָּן, לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן לִבְחִינַת בְּגָדִים הַנַּ״ל, לִבְחִינַת דָּמִים הַנַּ״ל.

מַשָּׂא, זֶה בְּחִינַת (תהילים ל״ח:ה׳): כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי, שֶׁהֵם הַשָּׂטָ״ה לָאוִין הַנַּ״ל, שֶׁמִּתְגַּבְּרִין עַל הָרֹאשׁ שֶׁהוּא הַמֹּחִין, בְּבְחִינַת: לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ כַּנַּ״ל, וְהוּא בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל כַּנַּ״ל.

וְזֶה: כָּבֵד יִכְבְּדוּ, הֵינוּ בְּחִינַת מֶלֶךְ הַכָּבוֹד הַנַּ״ל. כָּבֵד, הֵינוּ בְּחִינַת הַדָּמִים, שֶׁהַכָּבֵד מָלֵא דָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה הַנַּ״ל.

וּמַתָּן, הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא הַצְּדָקָה, בְּחִינַת (משלי י״ח:ט״ז): מַתַּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ. בְּחִינַת קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (תהילים ל״ז:כ״א): צַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר״ה ו): בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר:

י וְהִנֵּה הַכֹּל – שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּחִלָּה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְעַל יְדֵי זֶה מִמֵּילָא יִתְקַן הַכֹּל בִּפְרָט. וְאַף שֶׁתִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא גָּבוֹהַּ וּמְרוֹמָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן כָּל דָּבָר בִּפְרָט, עִם כָּל זֶה מֻחְמַת שֶׁתִּקּוּן כָּל דָּבָר תָּלוּי בְּהַמֹּחַ, דְּהֵינוּ לְהַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית מִן הַמֹּחַ, בְּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן; וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ אִי אֶפְשָׁר כִּי־אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בְּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ כַּנַּ״ל, עַל כֵּן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִתְּחִלָּה אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִזֶּה, דְּהֵינוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְקַן הַכֹּל מִמֵּילָא כַּנַּ״ל:

יא וְזֶה פֵּרוּשׁ: הַאי גַּבְרָא דְּאָזַל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבוּ לֵהּ. הֵינוּ בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה׳. הֵינוּ מִי שֶׁפָּגַם בַּעֲוֹנוֹת, וְגָרַם דַּם נִדָּה לַשְּׁכִינָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נָחַשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבֵּהּ וְכוּ׳, וְנַעֲשָׂה פֵּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. וְזֶהוּ:

וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ – בְּחִינַת שָׂאג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ כַּנַּ״ל.

מַאי חֲזָא דְּאָזַל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ – הֵינוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַמַּלְכוּת מֵהַדָּמִים, הוּא הוֹלֵךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הֵינוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵאִשָּׁה יִרְאַת ה׳, בְּחִינַת (שמואל־ב כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, כִּי הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת. וְזֶהוּ:

שְׁקַל סִכְתָא דָּצָה לְתַתָּא וְכוּ׳ – סִכְתָא הֵם יְתֵדוֹת וּמַסְמְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י. הֵינוּ בְּחִינַת דִּבְרֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י״ב:י״א): דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת.

דָּצָה לְתַתָּא – הֵינוּ בְּחִינַת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בְּחִינַת: בָּתַר דְּאִסְתְּלַק רַבִּי שִׁמְעוֹן, שָׁאָז הַדִּבּוּר אָסוּר. וְזֶהוּ:

וְלָא עָאל – הֵינוּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר אָז לְדַבֵּר דִּבְרֵי תּוֹרָה כַּנַּ״ל.

דָּצָה לְעֵלָּא וְעָאל – הֵינוּ בְּחִינוֹת בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר.

הֵינוּ שֶׁהֶרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַדִּבּוּר כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי לְהַדִּבּוּר, וְהוּא הַדִּין כָּל הַדְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, כִּי אִם עַל יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַמֹּחַ שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַלַּבְנוּנִית כַּנַּ״ל. וְזֶה:

הַאי נַמֵּי אִתְרְמְיָא לֵיהּ בַּת מַזָּלֵיהּ, הֵינוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין, בְּחִינַת וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן.

הֵינוּ שֶׁתָּפַס לָהֶם לְדַגְמָא אֶת הַדִּבּוּר, וְהֶרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי. וְהָרְאָיָה, כִּי בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הַדִּבּוּר עַל תִּקּוּנוֹ, וּבָתַר דְּאִסְתְּלַק נָאֲמַר: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ וְגוֹ׳, וְזֶהוּ: דָּצָה לְתַתָּא וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וּכְמוֹ כֵן כָּל הַדְּבָרִים, צָרִיךְ לְתַקֵּן עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ. כְּגוֹן מַשָּׂא וּמַתָּן – עַל־יְדֵי צְדָקָה,

וְכֵן כֻּלָּם צָרִיךְ לְתַקֵּן כָּל דָּבָר עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְזֶה מֻחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין, לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם לַבְנוּנִית, לְתַקֵּן וּלְלַבֵּן כָּל הַפְּגָמִים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי־אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: הַאי נַמֵּי אִתְרְמֵי לֵיהּ בַּת מַזָּלֵיהּ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא כַּנַּ״ל (משלי י):

כְּסַ״ף נִבְחָ״ר לְשׁוֹ״ן צַדִּי״ק: (בְּאוֹר זֶה הָעִנְיָן וּמַה שַּׁיָּכוּת יֵשׁ לְפָסוּק זֶה לְהַתּוֹרָה הַנַּ״ל יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר):

**יב** (שַׁיָּךְ לְאוֹת ח):

וְעַל כֵּן אִשָּׁה שֶׁדָּמְיָהּ מְרֻבִּים וְאֵין לָהּ וֶסֶת, אַף שֶׁיֵּין מַזִּיק לָהּ כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: יַיִן כִּי יִתְאַדֶּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם, בְּחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד כַּנַּ״ל. עִם כָּל זֶה רְפוּאָתָהּ עַל־יְדֵי יַיִן שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ צַדִּיק אֲמִתִּי,

כִּי הָעֵינַיִם הֵם בְּחִינַת שִׁעָרוֹת. כִּי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא (בהקדמת התיקונים יב ובתיקון ע) הֵם בְּחִינַת (שופטים ט״ז:י״ט): שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, וְהֵם בְּחִינַת הַמֹּחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מֹחִין, וְעַל כֵּן הֵם בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת וְכוּ׳, בְּחִינַת שֶׁבַע מִדּוֹת, שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ. כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ, כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ. וְזֶה: שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ – לְשׁוֹן חָלַף וְעָבַר כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בְּהַשְּׂעָרוֹת, נִפְגָּם הָרְאִיָּה, שֶׁהִיא שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא. וְעַל כֵּן שִׁמְשׁוֹן שֶׁפָּגַם בְּשֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ (שם): וַיְנַקְּרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו.

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא, מְתַקְּנִין בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, שֶׁהֵם הַשְּׂעָרוֹת, בְּבְחִינַת (דניאל ז׳:ט׳): וּשְׂעַר רֹאשׁהּ כַּעֲמַר נָקִי, בְּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין הָאַדְמִימוּת שֶׁל הַשָּׂ״ה גְּוִידִין, בְּבְחִינַת: אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ. נִמְצָא שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל יְדֵי זֶה הָאַדְמִימוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נֶדֶה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קי״ח:ה׳): מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ, אוֹתִיּוֹת צָמֶר. כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת, עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן:

## תורה ל

**א** מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לָהּ,

בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא.

וּמִי אִיכָּא קַרְנָא לְחַמְרָא,

וּמֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא מִי חֲזֵי.

אַיְתוּ לֵיהּ תְּרֵי בֵּיעֵי, אָמְרוּ לֵיהּ: הֵי זוּגְתָּא חִוַּרְתָּא וְהֵי זוּגְתָּא אֲכָמְתָא. אַיְתֵי אֵיהוּ תְּרֵי גְּבִינֵי, אָמַר לְהוּ: הֵי דְּעָזָא חִוַּרְתָּא וְהֵי דְּעָזָא אֲכָמְתָא:

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵיהּ וְכוּ׳.

א הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, כִּי אִם עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים; מֵעֶלְיוֹנָה לְעֶלְיוֹנָה, מִשֵּׁכֶל עֶלְיוֹן לְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג שֵׂכֶל גָּדוֹל, כִּי אִם עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּשֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן.

כְּמוֹ הַמְלַמֵּד, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל לְהַתַּלְמִיד, הוּא צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן וְקָטָן, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַתַּלְמִיד לַהֲבִינוֹ, דְּהֵינוּ שֶׁהוּא מַצִּיעַ לוֹ מִתְּחִלָּה הַהֲקָדָמוֹת וְשִׂכְלִיּוֹת קְטַנִּים שֶׁמְּסַבֵּב לוֹ תְּחִלָּה, כְּדֵי לַהֲבִינוֹ עַל יְדֵי זֶה הַמְכֻוָּן, שֶׁהוּא שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל:

ב ב וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ מְאֹד מִלַּמֵּד הָגוּן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר וּלְהָבִין אוֹתוֹ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, כִּי צָרִיךְ לָזֶה רַבִּי גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל כָּזֶה עַל יְדֵי הַשֵּׂכֶל הַמַּחְשׁוֹן כַּנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים לְהַבִינוֹ.

וְכָל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר מֵהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ, הוּא צָרִיךְ רַבִּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר. כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה מְאֹד, דְּהַיְנוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּמ״ט שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, הָיוּ צְרִיכִים רַבִּי גָּדוֹל וּמְלַמֵּד גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם.

כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה אֲפִלּוּ כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַלְבִּישׁ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְקָטָן וּמְרֻחָק כְּמוֹתוֹ, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַחוֹלֶה נֶחֱלֶה בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ רוֹפֵא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר.

עַל כֵּן אֵין לְהָאָדָם לוֹמַר: דַּי לִי אִם אֶהְיֶה מְקֹרָב אֵצֶל אִישׁ נִכְבָּד וְיָרֵא ה׳, אַף שֶׁאֵינוֹ מֻפְלָג בְּמַעֲלָה, כִּי הַלְוַאי שֶׁאֶהְיֶה מִקִּרְבַת כָּמֹהוּ. אַל יֹאמַר כֵּן, כִּי אַדְרַבָּא, כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע אֱנָשׁ בְּנַפְשֵׁהּ גְּדֶל פְּחִיתוּתוֹ וְגֹדֶל רְחוּקוֹ, שֶׁנִּרְחַק מְאֹד מֵהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ. וּכְמוֹ כֵן כָּל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְנַפְשׁוֹ רוֹפֵא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהָרַבִּי הַגָּדוֹל מְאֹד מְאֹד כַּנַּ״ל. כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל:

ג ג וְזֶה בְּחִינַת שְׁעָרוֹת, שֶׁהַהֶאָרוֹת הַמֹּחִין יוֹצְאִין בְּהַשְׁעָרוֹת; כֵּן הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תיקון ע׳ דף קיג.): שַׂעֲרָא בְּעִגּוּלָא, בְּחִינַת סִבּוּבִים, דְּהַיְנוּ הַהַקְדָּמוֹת הַמְסַבְּבִין עַד שֶׁבָּאִים אֶל הַמֹּכֶן כַּנַּ״ל.

וְהָעִקָּר הוּא הַמֹּכֶן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות טז), שֶׁסִּבְּבוּהוּ בַּהֲלָכוֹת, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְצָרַת הַבַּת. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁדִּבְּרוּ מִקֹּדֶם לֹא הָיוּ עִקַּר הַמֹּכֶן, רַק הָיוּ סִבּוּבִים וְהַקְדָּמוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְצָרַת הַבַּת, שֶׁהוּא הַמֹּכֶן.

וְזֶה בְּחִינַת (שם בתיקון ע׳ דף קיא:) שַׂעֲרָא אֲפָקָא, בְּחִינַת (שיר השירים א׳:ה׳): שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה; כִּי הַשַּׁחֲרוּת הוּא מְקַבֵּץ אֶת הָרְאוּת וּמְצַמְצֵם אוֹתוֹ כְּדֵי לִרְאוֹת הֵיטֵב, כֵּן הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, שֶׁמְּצַמְצֵם בּוֹ נָאוָה וְיֹפִי שֶׁבַּשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן.

וְאֵלּוּ הַשְּׁעָרוֹת הֵן בְּחִינַת: שְׂעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא (תיקון ע); כִּי הַמִּצְוֹות הֵם חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ שִׁעוּרִים אֲחֵרִים וּגְבוּלִים, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁכֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ; וְכֵן מִצְוָה אַחֶרֶת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, לְפִי חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת וְעִנְיָנִים, שֶׁהֵם שִׁעוּרִים וּגְבוּלִים, שֶׁמְּצַמְצָם בָּהֶן חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן בַּשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, וּבַכֹּל שְׁמָהּ (ב״ב טז:), בַּת, זֶה בְּחִינַת בַּת עַיִן, דְּהַיְנוּ הַשָּׂחֹר שֶׁבָּעַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשַּׁחֲרוּת הַנַּ״ל, שֶׁהוּא מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל וְכוֹלֵל בְּעַצְמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים הָעוֹמְדִים לְגָנְזוֹ.

כְּגוֹן הַר גָּדוֹל, כְּשֶׁעוֹמֵד לְפְנֵי הַבַּת עַיִן, שֶׁהוּא הַשָּׂחֹר שֶׁבָּעַיִן, אֲזַי נִגְבָּל כָּל הָהָר בְּתוֹךְ הַבַּת עַיִן שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ. כִּי הַשַּׁחֲרוּת שֶׁבָּעַיִן הוּא מְצַמְצֵם כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים וְנִכְלָלִין וְנִרְאִין בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמַשִּׂיגִין הַדָּבָר שֶׁרוֹאִין;

כְּמוֹ כֵן זֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל הַשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל הָעֶלְיוֹן וְנִכְלָל בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמְבִינִים וּמַשִּׂיגִים אֶת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַגָּדוֹל כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּלַבַּת אֵשׁ (שמות ג׳:ב׳) – שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ רָצָה לְהַלְבִּישׁ לוֹ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וְהִלְבִּישׁ לוֹ בִּבְחִינַת בַּת עַיִן הַנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ב״ב קמא): בַּת תְּחִלָּה – סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בַּת תְּחִלָּה, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא תְּחִלָּה וְהַקְדָּמָה לַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן.

וְזֶה בְּחִינַת סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בָּנִים, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קי): הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ, הָבִיאִי בָנַי – אֵלּוּ גְּלִיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל שֶׁדַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת כְּבָנִים; בְּנוֹתַי – אֵלּוּ גְּלִיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אַרְצוֹת שֶׁדַּעְתָּן אֵינָן מְיֻשֶּׁבֶת כְּבָנוֹת. נִמְצָא שֶׁבָּנִים הֵם בְּחִינַת דַּעַת מְיֻשֶּׁבֶת, בְּחִינַת שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל כַּנַּ״ל, שֶׁמַּשִּׂיגִין עַל יְדֵי הַהַקְדָּמוֹת, בְּחִינַת שֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בַּת תְּחִלָּה – שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, סִימָן יָפֶה לְבָנִים – שֶׁעַל יָדוֹ מַשִּׂיגִין הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּנִים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: סִימָן יָפֶה – שֶׁבּוֹ מְסֻמָּן וּמַגְבָּל הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת שִׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, בְּחִינוֹת שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה כַּנַּ״ל:

ד ד וְלָבוֹא לְהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי שׁוֹגֵא בָּצַע, שֶׁיִּשְׁנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כִּי שַׂעֲרָא אַכְפָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, הוּא מִסְטָרָא דְּמַלְכוּת. וְכֵן שׁוֹגֵא בָּצַע הוּא מִסְטָרָא דְּמַלְכוּת, כִּי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינוֹת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, שֶׁהוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ הָעוֹלָם. שֶׁזֶּה הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַהַנְהָגָה וְהַמַּלְכוּת, הוּא בְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת.

וְעַל כֵּן בְּיוֹמוֹי דִּשְׁמוּאֵל, שֶׁנִּפְלוּ רָאשֵׁי הַדּוֹר אֶל הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ח): וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע; עַל כֵּן תֵּכֶף פָּגְמוּ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם) כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם, וְשָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ כְּכָל הָעַכּוּ״ם.

וּבְיוֹמוֹי דִּשְׁלֹמֹה, שֶׁאֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב, הָיָה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל תִּקּוּנָהּ וּמְכוּנָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי הימים־א כט): וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה׳ – שֶׁמָּלַךְ עַל

עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים (מגילה יא:); וְעַל כֵּן זָכָה שְׁלֹמֹה לִזֶּה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ה): וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם; כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ״ל.

אֲבָל עַל־יְדֵי אַהֲבַת מָמוֹן, הוּא נוֹפֵל לְאַכְמָא דְּסִטְרָא אָחֳרָא, בְּחִינוֹת: שַׁבְתַּאי פָּתְיָא אַכְמָא (תיקון ע), מָרָה שְׁחוֹרָה, בְּחִינוֹת (בראשית ג׳:י״ז) בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, וְנוֹפֵל לְעִגּוּלָא וְסִבּוּבִים מִסִּטְרָא אָחֳרָא, בְּחִינוֹת (תהילים י״ב:ט׳): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן; שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֵק אַחַר הַמָּמוֹן, בְּחִינוֹת (במדבר י״א:ח׳): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בִּשְׁטוּתָא (זוהר בשלח דף סב: סג.), הֶפֶךְ הַחָכְמָה:

**ה** וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹתוֹ הַחָכְמָה, צָרִיךְ לְרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ חִיּוּת, לְהַחֲיוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם.

וְעִקַּר הַחִיּוּת הוּא מֵאוֹר הַפָּנִים, בְּחִינוֹת (משלי ט״ז:ט״ו): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים,

כִּי עִקַּר אוֹר הַפָּנִים הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא מִן הַמְּצִוּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): פִּקּוּדֵי ה׳ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְהַלֵּב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה הֵם הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים, בְּחִינוֹת (ויקרא כג): אֵ־לֶּה מֹ׳וֹעֲדֵי יְיָ – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת ״אִמִּי״, כַּמּוּבָא, שֶׁהִיא אֵם לַבִּינָה. וּבִינָא – לִבָּא.

וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַמְּצִוּוֹת שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַשָּׁנָה, הוּא מִתְקַבֵּץ אֶל הַלֵּב, שֶׁהֵם הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים. וְעַל־כֵּן הֵם יְמֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ; וְאָז מֵאִיר הַפָּנִים עַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה, בְּבְחִינוֹת: לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים. בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטַוִּינוּ (שם): שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ; בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים.

וְזֶה בְּחִינַת (סוכה כז:): חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל – כְּדֵי לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים, וּלְהַחֲיוֹת אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת.

וְזֶה (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; צֶדֶק – מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, כְּשֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים. הָעִקָּר עַל יְדֵי בְּחִינוֹת: וְיָשָׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, הַיְנוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְכוּ׳, שֶׁעַל יְדֵיהֶם מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת (שם קם): יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ, יְשָׁרִים, הֵם: פִּקּוּדֵי ה׳ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, הֵם מְיַשְּׁבִין וּמְאִירִין וּמְסַדְּרִין אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ״ל:

**ו** וְלִפְעָמִים שֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, לַגָּלוּת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, כִּי הַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינוֹת דָּל״ת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם עַל יְדֵי עַנְפֵי הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַמִּתְפַּשְׁטִין לְשָׁם. וְגַם הִיא כְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הַמַּנְהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל.

וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעַכּוּ״ם, כֻּלָּם הֵם תַּחַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ״ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חָכְמָתָם. וּכְשֶׁיּוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, אֲזַי מִתְגַּבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשֶׂה מֶמְשָׁלָת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, שֶׁהֵם אַרְבַּע גָּלֻיּוֹת –

וּמִי יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וְהַזְּעָקָה הַגְּדוֹלָה, כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינוֹת (קהלת ט׳:י״ז): זַעֲקַת מוֹשֵׁל בִּכְסִילִים, דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה כְּשֶׁנּוֹפֵל הַמֶּמְשָׁלָה, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּין הַכְּסִילִים. שֶׁהַכְּסִיל רוֹצֶה לְהִתְחַכֵּם, שֶׁרוֹצִים לִינֹק וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם כְּסִילוּת בֶּאֱמֶת, אֶת בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ״ל.

וְגַם יֵשׁ עוֹד צְעָקָה גְּדוֹלָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל יִתְבָּרֵךְ כִּבְיָכוֹל בְּעַצְמוֹ שׁוֹאֵג, בִּבְחִינוֹת (ירמיהו כ״ה:ל׳): שְׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, שֶׁנּוֹפֵל בַּגָּלֻיּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת.

וְצָרִיךְ לְרְאוֹת לַחֲתֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת הַנַּ״ל מִבֵּין הָאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת, וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם. וְעִקַּר עֲלִיָּתָהּ – עַל יְדֵי בְּחִינוֹת הַחֶסֶד, בִּבְחִינַת (ישעיהו ט״ז:ה׳): וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא. בְּחִינַת (הושע י׳:י״ב): קְצִרוּ לְפִי חֶסֶד, שֶׁעַל־יְדֵי הַחֶסֶד קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדָּלֶת, בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וּמַבְדִּילִין אוֹתָהּ מֵהֶם, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים.

וְעַל כֵּן אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ הַחֶסֶד, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת מֵהֶם. וְעַל כֵּן רָדַף אַבְרָהָם אַחַר הָאַרְבָּעָה מְלָכִים כְּדֵי לְהַכְנִיעָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי אַבְרָהָם הָיָה שׁוֹנֵא מָמוֹן, כִּי מָאַס מָמוֹן סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ד:כ״ג): אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ וְכוּ׳ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם.

כִּי אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית (ברכות כו:), בְּחִינַת שַׁחֲרוּת הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ״ל, בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת כַּנַּ״ל, שֶׁזּוֹכִין לְתַקֵּן בְּחִינָה זֹאת עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בֶּצַע כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן יָצָא מֵאַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָּנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה, אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ

לִשְׁאֹל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת שֶׁבְּקְרֻשָּׁה, כַּיָּדוּעַ.

יִצְחָק, וְזֶה בְּחִינַת בֵּן חָכָם, כִּי יִצְחָק עַל שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה, בְּחִינַת (משלי י׳:א׳): בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב; עֵשָׂו, הוּא בֵּן רָשָׁע; יַעֲקֹב, הוּא בֵּן תָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ה:כ״ז): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם; יִשְׁמָעֵאל, הוּא בְּחִינַת בֵּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל. כִּי יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב טז:). וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּבְחִינַת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, הֵינוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִשְׁאֹל כַּפָּרָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁאֵינָם יְדוּעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, בְּבְחִינַת (תהילים ס״ט:ה׳): אֱלֹהִים אַתָּה יָדַעְתָּ אִוַּלְתִּי וְאַשְׁמוֹתַי מִמְּךָּ לֹא נֶכְחָדוּ.

וְזֶה בְּחִינַת: אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית, נוֹטְרִיקוֹן חָכָם רָשָׁע תָּם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ – שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה (שמואל־ב טו): וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגָג, כִּי אֲגָג הוּא כְּלָלוּת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דִּסְטָרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:כ׳): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: וַיְשַׁסֵּף – חֲתָכוֹ לְדִ׳, הֵינוּ שֶׁחָתַךְ וְהִבְדִּיל אֶת הַדַּלֶ״ת – שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת דְּקְרֻשָּׁה, דְּלִית לָהּ מִגַּרְמָא כְּלוּם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל – מֵאֲגָג, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְהֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים. וְזֶה וַיְשַׁסֵּף, רָאשֵׁי־תֵבוֹת שָׁבוּעוֹת סֻכּוֹת פֶּסַח – כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁבְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים כַּנַּ״ל.

בִּבְחִינַת (שמואל־ב יא): וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים. תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה, זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהֵם יְמֵי דִּין, יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר״ה טז): בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת וְכוּ׳. וְאָז עֵת צֵאת הַמְּלָכִים כַּנַּ״ל, שֶׁמּוֹצִיאִין אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִגְּלֻיּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן יֵשׁ אַרְבַּע בְּחִינוֹת בְּכָל רֶגֶל: בְּפֶסַח הֵם אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּשָׁבוּעוֹת הוּא סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוּא אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה וְכוּ׳. בְּסֻכּוֹת הִיא אַרְבָּעָה מִינִים – הַכֹּל כְּנֶגֶד בְּחִינַת הַד׳ הַנַּ״ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ״ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הָאוֹר הַפָּנִים, עַל־יְדֵי שִׁמְחוֹת הַמִּצְווֹת, שֶׁמִּתְקַבְּצִין לְתוֹךְ הָרֶגֶל כַּנַּ״ל:

ז וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד הַנַּ״ל, שֶׁעַל יָדוֹ קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַדַּלֶ״ת הַנַּ״ל מֵאַרְבַּע גְּלֻיּוֹת שֶׁל הָעַכּוּ״ם, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה; כִּי עַל־יְדֵי פְּתִיחַת פֶּה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ נִתְגַּלֶּה חָכְמָה, וְעַל־יְדֵי זֹאת הַחָכְמָה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, כִּי אֵל נֶהִירוּ דְּחָכְמְתָא (זוהר לך לך דף צד.). כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ.

וְזֶה (תהלים קמא): יֶהֱלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי; הֵינוּ שֶׁעַל יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד. וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן, שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, כְּדֵי לְקַבֵּל עַל יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד כַּנַּ״ל.

כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בְּזוּי, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת. כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אֶצְלֵנוּ הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות קג): כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים; הֵינוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחַת חֻלִּין שֶׁלָּנוּ הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אֵצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הֵינוּ הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בְּבְחִינַת (שם): וּתְפִלָּתִי בְּרַעוֹתֵיהֶם; כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם.

כִּי כָּל הָעֵרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשְׁטוּתִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכוּ׳ וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם לִפְעָמִים, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה׳, יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. תְּהִלָּתוֹ – לְשׁוֹן (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה, הֵינוּ עֵרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה׳.

וְהוּא בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים לְהִתְתַּקֵּן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל כֵּן בָּאִים לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן. אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ.

עַל כָּל פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעֵרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אֶצְלוֹ אָז, וּבְשָׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעֵרְבּוּבִים תְּהִלָּה כַּנַּ״ל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּהִלָּה כַּנַּ״ל.

וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעֵרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁאֵלָיו בָּאִין כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ, שֶׁכָּל הַתְּהִלּוֹת בָּאִין לִבְחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳;

כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרַח וְדָאִין (כשארז״ל סנהדרין צג:), בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה׳; הֵינוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה׳ הִיא תִּתְהַלָּל; כִּי הוּא מוֹרַח וּמַרְגִּישׁ בְּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעֵרְבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם סוֹבְלִים צַעַר עַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָן כַּנַּ״ל, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם אַף שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָנוּ כַּנַּ״ל:

ח ח אָמְנָם לְכְאוֹרָה אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹכִיחַ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֲלֹא כָּל הַתְּפִלּוֹת בָּאִין אֶצְלוֹ בְּיַחַד – שֶׁל הַכְּשֵׁרִים וְשֶׁל אוֹתָם שֶׁאֵינָן כְּשֵׁרִים – וְאֵיךְ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה בָּאָה מִזֶּה אוֹ מִזֶּה, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ.

אַךְ הוּא יוֹדֵעַ זֹאת, עַל יְדֵי הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה כְּהוֹגֶן אִם לָאו. כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עַזּוּת; כִּי יֵשׁ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): לֹא הַבַּיְשָׁן לָמֵד; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כה:) מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁעַזִּין הֵן; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ״ה) חֲיֵי עַז כַּנָּמֵר. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה נִקְרֵאת עֹז, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ט:י״א): ה׳ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, (וכמו שפירש״י, וכן בזבחים קט״ז). כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶל הַתּוֹרָה, כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה.

וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ לְהִפּוּךְ, עַזּוּת מִן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִין תּוֹרוֹת אֲחֵרוֹת. שֶׁהֵן תּוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֵם בְּחִינַת פְּסִילִים, כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי (נדרים כ),

וְיֵשׁ לוֹ תּוֹרָה מִסִּטְרָא אָחֳרָא הַנִּקְרָאִין פְּסִילִים, שֶׁהוּא הֶפֶךְ מִן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת: פֶּסֶל לְךָ, כִּי הִיא נִקְרֵאת פְּסֹלֶת, עַל שֵׁם הֶעָתִיד. כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ) אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא; שֶׁהִיא בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, שֶׁהוּא קָפוּי וְקַל וְצָף לְמַעְלָה.

אֲבָל תּוֹרָתוֹ הִיא פְּסֹלֶת אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִין פְּסִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ׳:ד׳): לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת שֶׁלָּהֶם מִן הַסִּטְרָא־ אָחֳרָא, הוּא מְקַבֵּל תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם, בְּחִינַת פְּסִילִים כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי הָעַזּוּת שֶׁמַּצְדִּיק רוֹאֶה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה אוֹ לְהִפּוּךְ, עַל יְדֵי זֶה הוּא יוֹדֵעַ אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה תְּפִלָּה הַכְּשֵׁרָה אוֹ לְהִפּוּךְ, כִּי גַּם הַתְּפִלָּה הִיא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי כָּל אֶחָד לְפוּם מָה דִּמְשָׁעֵר בְּלִבֵּהּ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ל״א:כ״ג): נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ; כָּל חַד לְפוּם מָה דִּמְשָׁעֵר בְּלִבֵּהּ (זוהר וירא קג:).

וְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ שֶׁמְּשָׁעֵר בְּלִבּוֹ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו. וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא פְּלָאוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהַמַּעֲרָכוֹת מִתְחַיְּבִין כָּךְ, וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל קָבוּעַ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ וּמַעֲרָכָה שֶׁלּוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁסִּדְּרָם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִים וּמְסֻדָּרִים כָּךְ וְכָךְ, וְהוּא בָּא בִּתְפִלָּתוֹ וְרוֹצֶה לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת.

עַל כֵּן בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לְסַלֵּק אֶת הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ב:ה׳): בְּךָ בָטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ׳ בָּטְחוּ וְלֹא בֹשׁוּ; כִּי עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שם עז): אַתָּה הָאֵל עוֹשֵׂה פֶּלֶא הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ – שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה פְּלָאוֹת עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַזּוּת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹדִיעַ לְהָעַכּוּ״ם אֶת הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין הָעַכּוּ״ם אֶת הַפְּלָאוֹת הַנַּעֲשִׂין בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדְעִין כַּמָּה גָּדוֹל הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַזּוּת כָּזֶה, לְהִתְפַּלֵּל וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאֶה הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁבִּלְבָּלָה אוֹתוֹ, מֵאֵיזֶה מֵהֶם בָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ:

ט וְזֶהוּ:

מֵישָׁרָא דְּסַפְיָנָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ״ל, שֶׁהוּא לְמוּד הַנַּ״ל, בְּחִינַת (במדבר כ״ב:ל׳): הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי – לְשׁוֹן לְמוּד, (כְּתַרְגּוּמוֹ: הֶמֵילַף אַלִּיפְנָא), בְּחִינַת (ויקרא כ״ו:כ״ה): חֶרֶב נוֹקֶמֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ״ל:

מֵישָׁרָא – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: עֲרוּגָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: זַעֲקַת מוֹשֶׁל וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כְּאַיָּל תַּעֲרֹג.

בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: בְּמַאי חוֹתְכִין אוֹתָהּ. הַיְנוּ בַּמֶּה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַמַּלְכוּת הַנַּ״ל, כְּדֵי לְהַצִּילָהּ מִזְּעָקָה הַנַּ״ל, בְּבְחִינַת: חָתָכוּ לְאַרְבָּעָה כַּנַּ״ל. וְהֵשִׁיב לָהֶם:

בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא – הַיְנוּ עַל יְדֵי תּוֹכָחָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, וּבָזֶה קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדָּלֶ״ת, בִּבְחִינוֹת: קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד כַּנַּ״ל.

קַרְנָא, זֶה בְּחִינַת קוֹל הַמּוֹכִיחַ, בְּחִינַת קֶרֶן הַשּׁוֹפָר, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:א׳): הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם, הַיְנוּ תּוֹכָחָה הַנַּ״ל.

חַמְרָא, זֶה בְּחִינַת (בראשית מ״ט:י״ד): יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם, בְּחִינוֹת (דברי הימים־א יב): וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים. כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹכָחָה מַעֲלִין אוֹתָהּ לָרַגְלַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בִּינָה לָעִתִּים כַּנַּ״ל:

אַיְתוּ לֵהּ תְּרֵי בֵּיעֵי – לְשׁוֹן צְלוֹתָא וּבָעוּתָא, בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת,

אָמְרִי: הֵי דְּחַוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָא – הַיְנוּ, שֶׁאַתָּה אוֹמֵר שֶׁעַל יְדֵי תּוֹכָחָה מַעֲלִין אֶת הַמַּלְכוּת כַּנַּ״ל, הֲלֹא אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ, כִּי הֲלֹא הַתְּפִלּוֹת בָּאִין בְּיַחַד, וְאֵיךְ יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ לְפִי הַתְּפִלָּה, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה שֶׁל הַכָּשֵׁר אוֹ לְהֶפֶךְ. וְזֶהוּ: הֵי דְּחַוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָא – הַיְנוּ אֵיזֶה תְּפִלָּה מֵאִישׁ כָּשֵׁר אוֹ לְהִפּוּךְ.

אַיְתִי לְהוֹ תְּרֵי גְּבִינֵי – הַיְנוּ בְּחִינוֹת (איוב י׳:י׳): וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי; הַיְנוּ בְּחִינוֹת תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת קָפוּי וְקַל, בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, בִּבְחִינוֹת: פְּסָל לְךָ, וּבְחִינוֹת: לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל כַּנַּ״ל.

וְאָמַר לְהוֹ: הֵי דְּעִזֵּי חִוָּרְתָּא וְהֵי דְּעִזֵּי אֲכְמְתָא – הַיְנוּ תְּרֵי עַזּוּת הַנַּ״ל, שֶׁהֵן עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַזּוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁמֵּהֶן תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ״ל. וּלְפִי הֲעַזּוּת יְכוֹלִין לְיַדֵּעַ אֶת הַתְּפִלּוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יָכֹל לְהוֹכִיחַ אוֹתָם כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וּמַצִּילִין אוֹתָהּ מִזַּעֲקַת מוֹשֵׁל, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינוֹת אוֹר הַפָּנִים הַמֵּאִיר בָּרָקִיעַ כַּנַּ״ל:

זֹאת הַתּוֹרָה הִתְחִיל לוֹמַר עַל פָּסוּק: וַיְהִי מִקֵּץ וְכוּ׳, אַךְ לֹא סִיֵּם לְבָאֵר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְאָמַר אַחַר־כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לְסַיֵּם פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר עוֹד תּוֹרָה כָּזֹאת כְּדֵי לְבָאֵר הַפָּסוּק:

י מִקּוֹלוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלִין לְיַדֵּעַ אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינוֹת מַלְכוּת, וְהוּא נָכָר בְּקוֹלוֹ, כִּי אֵין שְׁנֵי קוֹלוֹת שָׁוִין, כִּי קוֹל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרוֹ. וְעַל כֵּן יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת הָאָדָם בְּקוֹלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי כְּפִי בְּחִינוֹת הָאָדָם כֵּן הוּא קוֹלוֹ. וְעַל יְדֵי הַקּוֹל, יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ.

כִּי יֵשׁ קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה, וְקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה (שמות ל״ב:י״ח), כְּפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁל כָּל אֶחָד. וְעַל כֵּן שָׁאוּל שֶׁהָיָה רוֹדֵף אֶת דָּוִד עַל שֶׁרָאָה בּוֹ שֶׁיִּמְלֹךְ, מָצִינוּ שָׁם בַּמִּקְרָא, כְּשֶׁנִּזְדַּמְּנוּ יַחַד שָׁאוּל וְדָוִד, אָמַר לוֹ שָׁאוּל לְדָוִד (שמואל־א כד): הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד –

שֶׁהֵבִין שָׁאוּל בְּהַקּוֹל, שֶׁהוּא חָזָק בִּבְחִינוֹת הַמַּלְכוּת. וְשָׁאַל אֶת דָּוִד: הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁתָּמַהּ שָׁאוּל עַל קוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, כִּי הֵבִין שֶׁהוּא קוֹל שֶׁל מֶלֶךְ מַמָּשׁ, וְעַל כֵּן רָצָה שָׁאוּל לָשֵׂאת אֶת קוֹלוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ לְמַעְלָה מִקּוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל. וְזֶהוּ (שם): וַיִּשָּׂא שָׁאוּל אֶת קוֹלוֹ וַיִּבְךְּ; דְּהַיְנוּ שֶׁרָצָה לָשֵׂאת וּלְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כַּנַּ״ל, אֲבָל הָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה. וְזֶה בְּחִינוֹת: וַיִּבְךְּ, שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, קוֹל נָמוּךְ שֶׁל בְּכִיָּה. עַל כֵּן אָמַר שָׁאוּל אָז אֶל דָּוִד: יָדַעְתִּי כִּי מָלֹךְ תִּמְלֹךְ; כִּי יָדַע זֶה עַל יְדֵי הַקּוֹל כַּנַּ״ל:

# תורה לא

א אָמְרוּ לֵהּ: אִית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֵילֵי לְמָתָא. אַיְתֵי פָּארֵי, שָׁדָא לְהוּ. אָמַר לְהוּ: אִפְשָׁלֵי לִי חַבְלֵי דְּפָארֵי, וַאֲעַיְלֵהּ. אָמְרוּ לֵהּ: וּמִי אִיכָּא דְּמַפְשַׁל חַבְלֵי מִפָּארֵי. אָמַר לְהוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמַיְתֵי בֵּירָא מִדַּבְרָא לְמָתָא:

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה א צָדָקָה הִיא בְּחִינוֹת הַגַּלְגַּלִּים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה, גִּלְגֵּל הוּא הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם.

וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַת־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב דף ט:): הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְהַמְפַיְּסוֹ בִּדְבָרִים מִתְבָּרֵךְ בְּאַחַת־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת), כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת.

כִּי הַצְּדָקָה מַנְהֶגֶת כָּל גִּלְגֵּלֵי הָרָקִיעַ, בְּבְחִינוֹת (משלי ל׳:י״ט): דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם. נָשֶׁר דָּא רַחֲמֵי (זוהר יתרו פ:), הַיְנוּ צְדָקָה (ב״ב י׳, זוהר נשא קמח.).

וְזֶה שֶׁאָמַר שְׁמוּאֵל (ברכות נח:) נְהִירִין לִי שְׁבִילִין דִּרְקִיעַ כִּשְׁבִילִין דִּנְהַרְדְּעֵי, הַיְנוּ כִּשְׁבִילִין דִּנְהוֹרֵי דְּעָה, בְּחִינוֹת צְדָקָה רַחֲמֵי, וְעִקַּר הָרַחֲמִים עַל־יְדֵי הַדַּעַת:

ב וּמַה שֶּׁחָסֵר מֵהַבְּרָכוֹת, הֲלֹא הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שִׁבְעָה בְּרָכוֹת, וּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת. וּלְפִי הַגְּמָרָא, מֵהַנּוֹתֵן וְהַמְפַיֵּס אֵין כָּאן רַק שְׁבַע־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת:

דַּע שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַגַּלְגַּלִּים, שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְזֶה (תענית ח:): שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים, הַיְנוּ הַצְּדָקָה אֵין לָהּ שְׁלֵמוּת אוֹר אֶלָּא עַל יְדֵי שַׁבָּת; עַל יְדֵי שַׁבָּת מְאִירָה כַּשֶּׁמֶשׁ, בְּבְחִינוֹת (מלאכי ג): שֶׁמֶשׁ צְדָקָה.

וְזֶה שֶׁמַּסְמִיךְ הַתַּנָּא ״יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע״ וּסְמִיךְ לֵהּ ״פָּשַׁט הֶעָנִי״, כִּי עִקַּר הִתְנוֹצְצוּת אוֹר הַצְּדָקָה וּשְׁלֵמוּתָהּ, אֵינָהּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. כִּי עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת הַצְּדָקָה הִיא הָאֱמוּנָה, בְּבְחִינוֹת (בראשית ט״ו:ו׳): וְהֶאֱמִין בַּה׳ וְכוּ׳. וְשַׁבָּת הִיא אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִין בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וּבְיִחוּדוֹ.

וֶאֱמוּנָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, בְּבְחִינוֹת (משלי כ״ח:כ׳): אִישׁ אֱמוּנוֹת, רַב בְּרָכוֹת, בְּבְחִינוֹת (בראשית ב׳:ג׳): וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְאֵין שְׁלֵמוּת לְהַבְּרָכוֹת, אֶלָּא עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, בְּשֵׁבִיל זֶה כְּתִיב בָּהֶם שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַד־עָשָׂר, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אֱמוּנָה. לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְהַדַּעַת שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֵין שְׁלֵמוּת לַגַּלְגַּלִּים, אֶלָּא עַל יְדֵי אֱמוּנָה:

גַּם שֶׁמָּה שֶׁמְּצִינוּ גַּבֵּי גַּלְגַּלִּים שֶׁעִקַּר הַלֵּיכָתָם מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְגַלְגַּל הַיּוֹמִי מַכְרִיחַ אוֹתָם מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, זֶה הַדָּבָר מָצִינוּ גַּבֵּי צְדָקָה. מִזְרָח, זֶה בְּחִינוֹת הַנּוֹתֵן צְדָקָה. בְּבְחִינוֹת (ישעיהו מ״ג:ה׳): מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, בְּבְחִינוֹת (הושע י׳:י״ב): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה. וּמַעֲרָב, זֶה הַמְקַבֵּץ הַצְּדָקָה, הַיְנוּ הֶעָנִי, בְּבְחִינוֹת: וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ.

וְזֶה: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת (מדרש רות פ״ד). כִּי עִקַּר הַתְּנוּעָה מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, הַיְנוּ עִקַּר הֶעָשִׁיָּה הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת:

ג וְדַע, שֶׁאֵין קִיּוּם אֱמוּנָה אֶלָּא עַל יְדֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, בְּבְחִינוֹת (תהלים פט): וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָה לוֹ.

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִית בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״א:ט״ז-י״ז): בְּרִית עוֹלָם בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳. וְזֶה (ירמיהו ל״ג:כ״ה): אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, כִּי חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, הַיְנוּ הַגַּלְגַּלִּים, תְּלוּיִים בַּבְּרִית:

ד וְדַע, שֶׁהַיְסוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בַּדְּרָכִים, הִיא בְּסִבַּת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר מִלְמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב מִלְמַעְלָה. יֵשׁ כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מְגַדְּלִים מִינֵי עֲשָׂבִים בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה מִדְבָּר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה יִשּׁוּב בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וּלְפִי הַהִתְנוֹצְצוּת הַכּוֹכָבִים עַל הַמָּקוֹם, כֵּן הַמָּקוֹם מִתְנַהֵג.

וְזֶהוּ בְּחִינוֹת (איכה א׳:ד׳): דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד. מוֹעֵד, זֶה בְּחִינוֹת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ שֶׁעַל יָדָם נֶחְשָׁב הַזְּמַן.

וְזֶהוּ (משלי ד׳:י״ט): דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כַּאֲפֵלָה, שֶׁאֵין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְאִירִין לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְשָׁלִים. וְהַכֹּל תָּלוּי בַּבְּרִית, בְּבְחִינוֹת: אִם לֹא בְרִיתִי וְכוּ׳.

וְזֶהוּ: כָּל הַדְּרָכִים בְּחֻזְקַת סַכָּנָה (ירושלמי ברכות פ״ד, מ״ר קהלת), בְּחִינוֹת (במדבר כ״ב:ל׳): הַהֲסָכֵן הִסְכַּנְתִּי, הַיְנוּ שֶׁהַדֶּרֶךְ תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית.

וּבִשְׁבִיל זֶה חַיָּב אָדָם לִפְקֹד אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ (יבמות סב:), כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינוֹת (בראשית ו׳:י״ב): כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית לֹא יִהְיֶה לוֹ צַעַר בַּדֶּרֶךְ:

ה וְיֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית: בְּחִינוֹת אַבְרָהָם, וּבְחִינוֹת אֱלִיעֶזֶר.

אַבְרָהָם הוּא בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם עִלָּאִין לְמַיִם תַּתָּאִין. וְהוּא בְּחִינוֹת בֶּן חוֹרִין, בְּבְחִינוֹת (קהלת י׳:י״ז): אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן

חוֹרִין. וְהוּא עֶבֶד תּוֹלְדִין, בִּבְחִינוֹת (בראשית י״ב:ה׳): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. כִּי הַחֵרוּת תְּלוּיָה בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת (זכריה ט׳:י״א): בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר.

וְאֶלִיעֶזֶר הוּא בְּרִית תַּתָּאָה. בִּבְחִינוֹת (שמות כ״ג:כ״א): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ, שְׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, שֶׁהוּא חַנּוֹךְ, מט״ט. בִּבְחִינוֹת (בראשית י״ד:י״ד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו, בִּבְחִינוֹת (משלי כ״ב:ו׳): חֲנוֹךְ לַנַּעַר, בִּבְחִינוֹת (קהלת שם): אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר. וְהוּא תַּחַת בְּרִית עִלָּאָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית כ״ד:ב׳): שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי. וְהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם דָּכְיָן לְמַיִם מְסָאֲבִין, בֵּין אִסּוּר וְהֶתֵּר, וּבֵין כָּשֵׁר וּפָסוּל, וּבֵין טָמֵא וְטָהוֹר. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: חֲנוֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַּרְכּוֹ, עַל פִּי דַּיְקָא, הַיְנוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וּבְרִית עִלָּאָה הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית קֹדֶשׁ, וּבְרִית תַּתָּאָה, הוּא שְׁמִירַת אִסּוּר וְהֶתֵּר וְכוּ׳, וְצָרִיךְ לָאָדָם לִהְיוֹת לוֹ אִלּוּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה צַדִּיק וְלַמְּדָן, כִּי לֹא עַם הָאָרֵץ חָסִיד (אבות פ״ב). צַדִּיק נִקְרָא עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית קֹדֶשׁ. וְלַמְּדָן – עַל־יְדֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת וְכוּ׳ (מועד קטן יז), צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה צַדִּיק וְלַמְּדָן. מַלְאָךְ זֶה בְּחִינוֹת לַמְּדָן, בְּחִינוֹת מט״ט כַּנַּ״ל; צְבָאוֹת, אוֹת הוּא בַּצָּבָא דִּילֵהּ, בְּחִינוֹת: צַדִּיק אוֹת בְּרִית.

וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמְּזַכֵּר צַדִּיק, גַּם בְּרִית תַּתָּאָה נִכְלָל בּוֹ, כִּי הַתַּחְתּוֹן נִכְלָל בָּעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: יָדְךָ תַּחַת יֶרְכִּי:

ו וּמִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בְּרִית, אֲזַי (אדרא נשא קמב.): חֶסֶד מִתְגַּלֶּה בְּפֶמָּא דְּאַמָּה, בִּבְחִינַת (תהלים פט): לְעוֹלָם אֶשְׁמָר לוֹ חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמֶנֶת לוֹ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה מִדַּת חֶסֶד לְאַבְרָהָם, כִּי הוּא הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים וְרֹאשׁ לַנִּמּוֹלִים.

וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה חֶסֶד, הַיְנוּ הָאַהֲבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים ב׳:ה׳): כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה נְפָשׁוֹת, בִּבְחִינוֹת (בראשית י״ב:ה׳): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה נְקֵדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. כִּי אוֹתִיּוֹת בְּלֹא נְקֻדּוֹת, כְּגוּף בְּלֹא נֶפֶשׁ, שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וּפְעֻלָּה בְּלֹא נֶפֶשׁ – כֵּן הִצְטָרְפוּת וְזִוּוּגָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּרל״א שְׁעָרִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה פְּעֻלָּה, אֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְפִי הַנְּקֻדּוֹת.

וְהַנְּקֻדּוֹת הֵן הָאַהֲבָה וְהַכְּסוּפִין, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים א׳:י״א): נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְהַכְּסוּפִין הֵן הַנֶּפֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי. וּלְפִי הַכְּסוּפִין כֵּן הַנְּקֻדּוֹת, אִם כּוֹסֵף לְרַע עוֹשֶׂה הַנְּקֻדּוֹת רָעִים, וַאֲזַי נִצְטָרְפִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת רָעוֹת, וְאִם כּוֹסֵף לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, הַיְנוּ נְפָשׁוֹת טוֹבוֹת, וּמִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת.

וְזֶהוּ (שה״ש שם): תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, כְּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפו:): אִתְעָרוּתָא דִּזְווּגָא מִסִּטְרָא דְּצָפוֹן, וּמִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה (איוב ל״ז:כ״ב). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, הַיְנוּ אִתְעָרוּתָא דִּזְווּגִין וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, לִפְעֹל אֵיזֶהוּ פְּעֻלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, אֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה אֶלָּא עַל־יְדֵי נְקֻדּוֹת, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין.

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת כַּנַּ״ל, אֲזַי בְּוַדַּאי חֶסֶד וְאַהֲבָה מִתְגַּלֶּה, וְהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְגַּלֶּה, שֶׁהֵם הַנְּקֻדּוֹת, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָן מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיְּדַבֵּר אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם נְקוּדּוֹת וּנְפָשׁוֹת:

ז וְדַע שֶׁלֹּא דַּי לָאָדָם בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב בִּלְבַד, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהוֹצִיא בְּשָׂפָתָיו כְּפוּפָיו, וְעַל זֶה נִסְדַּר סֵדֶר הַתְּפִלּוֹת.

כִּי עַל־יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב, נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ וּנְקֻדּוֹת בְּכֹחַ, וּכְשֶׁמּוֹצִיא אֶת תְּשׁוּקָתוֹ בְּפִיו, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּפֹעַל. כִּי עִקַּר מוֹצָא הַנֶּפֶשׁ הִיא מִפִּיו, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, וּכְשֶׁבִּיל זֶה: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, מִפִּיהוּ דַּיְקָא.

וְגַם תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל (בראשית ב׳:ז׳): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה – תַּרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְלָא, כִּי עִקַּר הַנֶּפֶשׁ מֵהַדִּבּוּר:

ח וְזֶהוּ: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ׳ (קהלת ח׳:י״ד),

זֶהוּ בְּחִינַת גִּלְגּוּלֵי נְפָשׁוֹת. כְּשֶׁאָדָם מְשִׁתּוֹקֵק לְאֵיזֶה דָּבָר, וּמוֹצִיא הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ אַחַר־כָּךְ בְּהֶבֶל פִּיו כַּנַּ״ל, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת, הַיְנוּ הָרוּחַ מְמַלְלָא, הוֹלֶכֶת בָּאֲוִיר, וּמַגִּיעַ לְאָדָם אַחֵר, וּמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם אַחֵר לִתְשׁוּקָה. וּלְפִי הִתְשׁוּקָה, לְפִי הַנֶּפֶשׁ, לְפִי הָרוּחַ מְמַלְלָא, כֵּן נִתְעוֹרֵר הָאָדָם;

אִם הִתְשׁוּקָה בָּא מִצַּדִּיק לְרָשָׁע, אֲזַי נִתְעוֹרֵר הָרָשָׁע בְּהִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בִּבְחִינוֹת: יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, וְאִם לְהֶפֶךְ, לְהֶפֶךְ. וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַהֶבֶל פִּיו, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ,

כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא, שֶׁכְּלֵי הַדִּבּוּר מִכִּין בָּאֲוִיר, וַאֲוִיר הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּאֲוִיר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְהַסָּמוּךְ בַּסָּמוּךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ, וְשׁוֹמֵעַ חֲבֵרוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁהוּא מְקַבֵּל דִּבּוּרוֹ, הוּא מְקַבֵּל נַפְשׁוֹ, וְנִתְעוֹרֵר לְדַבֵּר הַזֶּה:

ט וּמִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אַבְרָהָם, הַיְנוּ בְּחִינוֹת בַּעַל נֶפֶשׁ, אֲזַי בְּוַדַּאי כָּל אֲכִילוֹתָיו וּסְעֻדּוֹתָיו בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים, בִּבְחִינַת (בראשית י״ז:א׳): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי. הִתְהַלֵּךְ, זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת פַּרְנָסָתוֹ, בְּחִינַת (דברים י״א:ו׳): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם, (וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קי): זֶה

מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו). הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי, שֶׁנִּגְעֲשָׂה מֵהֶם בְּחִינַת פָּנִים.

וְזֶה בְּחִינַת (שמואל־א כא): לֶחֶם חַם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ, הַיְנוּ לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם לֶחֶם חַם, דַּרְגִּין דְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת (בראשית י״ח:א׳): כְּחֹם הַיּוֹם. וְאָז כָּל הָעַכּוּ״ם וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהֵם תַּחְתֵּיהֶם, כֻּלָּם הֵן טוֹרְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הָאִישׁ, בִּבְחִינַת (תהילים ק״י:א׳): שֵׁב לִימִינִי, בְּחִינַת אַבְרָהָם, עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ, שֶׁהֵם טוֹרְחִים בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתְךָ.

בְּבְחִינַת (במדבר י״ד:ט׳): לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם, כִּי מַרְאֶה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (ב״ב פד), חַמָּה, בְּחִינַת: כְּחֹם הַיּוֹם, בְּחִינַת לֶחֶם חַם, אֲבָל כְּשֶׁסָּר צִלָּם, אֲזַי נִתְעַלֶּה וְנִתְרָאֶה מַרְאֶה חַמָּה, דַּרְגֵּהּ דְּאַבְרָהָם, וְהֵם נִשְׁפָּלִים תַּחְתָּיו, בִּבְחִינַת: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם וְכוּ׳.

וְזֶהוּ: הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים, בִּבְחִינַת (דברים יח): תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹקֶיךָ – שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ אֵחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כִּי תִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהֶם.

וְזֶהוּ (שם טז): וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי ה׳ רֵיקָם – בָּרְגָלִים, שֶׁאָז נִתְגַּלִּין פְּנֵי ה׳, בְּחִינַת פָּנִים, וּבָזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵבִיא עוֹלַת רְאִיָּה מִיגִיעָתוֹ שֶׁמִּתְיַגֵּעַ כָּל הַשָּׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזֵּק וְנִתְעַלֶּה כָּל לַחְמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ, בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים.

וְזֶהוּ שֶׁהֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה (שמות ל״ג:י״ד): פָּנַי יֵלְכוּ וְהֵנַחְתִּי לָךְ, כִּי מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ כַּפָּרָה, וְהֵשִׁיב לוֹ: פָּנַי יֵלְכוּ, שֶׁיִּתְקְנוּ בְּחִינַת רַגְלִין, בִּבְחִינַת פָּנִים, אֲזַי יִתְכַּפֵּר לָהֶם, כִּי שֻׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ שֶׁמְּכַפֵּר (חגיגה כז). וְזֶהוּ (שם): פָּתַח בְּמִזְבֵּחַ, וְסִיֵּם זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳, לִפְנֵי הֵיכָא, שֶׁיִּהְיֶה הֵיקֵא בִּבְחִינַת פָּנִים, וַאֲזַי מְכַפֵּר.

וְלָעָתִיד יִתְקְנֵם (ישעיהו ל׳:כ׳): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה בְּחִינַת פָּנִים, כִּי עַכְשָׁו פְּנֵי ה׳ מַסְתִּר בְּדָרְכָךְ הַטֶּבַע, בְּהַנְהָגַת הַמַּזָּלוֹת, בִּבְחִינַת (דברים ל״א:י״ז): וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיוּ לֶאֱכֹל,

וְעַכְשָׁו מַרְאֶה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן צִלָּם. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו י״ח:א׳): צִלְצַל כְּנָפָיִם, שֶׁהַכְּנָפַיִם וְהַהַסְתָּרָה שֶׁהַהַנְהָגָתוֹ מֻכְנָף וּמֻסְתָּר בָּהֶם, וְזֶהוּ הַצֵּל שֶׁמַּסְתִּיר אוֹר הַחַמָּה. וְאֵין זֶה אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַחַמָּה אֵין מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין זֶה אֶלָּא מַרְאֶה הַחַמָּה, מַרְאֶה הֵיקֵא.

אֲבָל לֶעָתִיד שֶׁאָז יִתְקְנֵם: וְזָרְחָה לָכֶם שֶׁמֶשׁ, שֶׁהַחַמָּה בְּתַקְפָּהּ יִתְגַּלֶּה, בִּבְחִינַת עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא חַמָּה מְנַרְתִּיקָהּ, אֲזַי יִתְקְנֵם: וּמִרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ (מלאכי ג׳:כ׳), הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ כַּנַּ״ל:

י וְזֶהוּ מַה שֶּׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

אִית לָן בִּירָא בְּדַבְרָא, עַיְלֵהּ לֵהּ לְמָתָא. בִּירָא, זֶה בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בַּחוּץ וְלַאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת: וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְכוּ׳.

עַיְלֵהּ לֵהּ לְמָתָא, לִפְנִים, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ״ל.

אַיְתָא פָּארֵי וְשָׁדֵי לְהוּ, וְאָמַר לוֹן: אַפְשִׁילוּ לִי חַבְלֵי. פָּארֵי, זֶה שַׁבָּת אֱמוּנָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י (דברים כו): אֶת ה׳ הֶאֱמַרְתָּ וַה׳ הֶאֱמִירְךָ, לִשּׁוֹן פְּאֵרִי וְנִשְׁבַּח, שֶׁאָנוּ מְפָאֲרִין אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ, וְאוֹמְרִים: ה׳ אֶחָד.

וְשָׁדֵי לְהוּ, זֶה בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת שַׁדַּי כַּנַּ״ל.

וְחַבְלֵי, זֶה בְּחִינַת אַהֲבַת חֶסֶד שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּפַסְּמָא דְּאַמָּה כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע י״א:ד׳): בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה.

הַיְנוּ עַל־יְדֵי שַׁבָּת וּבְרִית נִתְגַּלֶּה אַהֲבָה כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, בָּאִים לִבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ״ל: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז״ל)

זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה עַל פָּסוּק: וַיַּסֵּב אֱלֹקִים, אֵין הֲסִבָּה אֶלָּא סְעֻדָּה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פ׳ כ), הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּירָא, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וּנְמַר בֵּאוּר הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל:

עִנְיַן מַעֲלַת הַכְּסוּפִין דְּקֻדֻּשָּׁה וְכוּ׳, הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, עִם עוֹד כַּמָּה חִדּוּשִׁים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל, וְכֵן בְּעִנְיַן הֶאֱמוּנָה וּשְׂאָר הַבְּחִינוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאן, שָׁמַעְתִּי גַּם כֵּן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה פְּסָקָא פְּסָקָא בְּסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת, עַל כֵּן אַעְתִּיקֵם הֵנָּה. וְזֶהוּ:

יא זוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, כִּי הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַהִתְנוֹעֲעָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת הָאוֹתִיּוֹת הֵם כְּגֹלֶם, וְאֵין בָּהֶם שׁוּם תְּנוּעָה. וְעַל כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת הֵם כְּגֹלֶם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, רַק עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת הֵם מִתְנוֹעֲעִין, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת.

וְעִקַּר הִתְהַוּוּת הַנֶּפֶשׁ, הוּא עַל־יְדֵי הִתְשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכְּסוּפִין שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין אֵלּוּ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי, הַיְנוּ מַה שֶּׁאֲנִי נִכְסָף וְכָלֶה אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה נַפְשִׁי.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה טז.): וַיִּנָּפַשׁ – כִּיוָן שֶׁשָּׁבַת, יֵי אָבְדָה נֶפֶשׁ. הַיְנוּ שֶׁבְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אָנוּ זוֹכְרִין מְאֲבֵדַת

הַנֶּפֶשׁ בְּחֹל, וְאוֹמְרִים: וַיִּנָּפַשׁ – יָי אָבְדָה נֶפֶשׁ, וּמַתְחִילִין לְהִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרֶיהָ. וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְגַּעְגְּעִין אַחַר הַנֶּפֶשׁ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה:

**יב** וְזֶה בְּחִינַת: נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף (שיר השירים א׳:י״א), הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדָבָר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי לְפִי הַכְּסוּפִין נַעֲשׂוּ נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַדָּבָר שֶׁהוּא נִכְסָף.

כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ אוֹתִיּוֹת, אַךְ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם כְּגֶלֶם, וְאֵין לָהֶם שׂוּם צִיּוּר בְּלִי נְקֻדּוֹת, וּלְפִי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין.

הַיְנוּ: אִם הוּא נִכְסָף לְדָבָר טוֹב, נַעֲשֶׂה מֵהַכְּסוּפִין נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה, וְנַעֲשִׂים נְקֻדּוֹת, בְּחִינַת נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וַאֲזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהָיוּ כְּגֶלֶם, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב; וְכֵן לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אִם נִכְסָף לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, נַעֲשִׂים מֵהַכְּסוּפִין נְפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל רַע, חַס וְשָׁלוֹם.

כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב (איכה ג׳:ל״ח); רַק כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְצַיֵּר וְעוֹשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב אוֹ רַע, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּחִינַת נְקֻדּוֹת. וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת מִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם:

אַךְ כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צָרִיךְ לְדַבֵּר בַּפֶּה הַכְּסוּפִין וְהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר בְּפִיו הַהִשְׁתּוֹקְקוּת, נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצְאָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז): אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם פּוֹעֲלִים, כִּי הֵם הַחַיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ברכות ה.), כִּי הֵם מַנְהִיגִין אֶת כָּל הָעוֹלָם. אַךְ הָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם כְּגֶלֶם, וְאֵין לָהֶם שׂוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, וְאֵין לָהֶם שׂוּם צִיּוּר.

וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַתּוֹרָה שְׁנֵי כֹּחוֹת: זָכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סַם חַיִּים (יומא עב: ועיין תענית ז) וְכוּ׳. כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף, כָּךְ הוּא מְצַיֵּר וּמְפָרֵשׁ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. כִּי בְּהַתּוֹרָה כָּלוּל אֲחִיזַת טוֹב וָרַע, וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם (הושע י״ד:י׳). הַיְנוּ כָּל אֶחָד לְפִי הַכְּסוּפִין שֶׁלּוֹ, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשִׂים נְפָשׁוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה נְקֻדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנִתְפָּרְשׁוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם. וּלְפִי מַה שֶּׁנִּצְטַיְּרִין, כָּךְ הֵם פּוֹעֲלִים בָּעוֹלָם. וְעַל־כֵּן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁים לְהִצְטַיֵּר מִפִּי צַדִּיק, שֶׁהוּא מְדַבֵּר הַכְּסוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין הָאוֹתִיּוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין לְטוֹב.

וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, כִּי הָרַב צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם וְכוּ׳, בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לְקַבֵּל כִּרְצוֹנוֹ, צַדִּיקִים יֵלְכוּ, וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ; אִם הוּא מִשְׁתּוֹקֵק לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יוּכַל לְקַבֵּל מֵהָרַב דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבֹד אֶת ה׳, וְאִם לָאו, וְטִינָא יֵשׁ בְּלִבּוֹ, יוּכַל גַּם כֵּן לִמְצֹא בְּהָרַב דָּבָר שֶׁיִּקָּצֵץ בִּנְטִיעוֹת, וְיִכְפֹּר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם:

**יג** וְזֶה בְּחִינַת (חגיגה יד:): אַרְבָּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס; רַבִּי עֲקִיבָא נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, בֶּן עַזַּאי הֵצִיץ וְנִפְגַּע, בֶּן זוֹמָא הֵצִיץ וָמֵת, אַחֵר קִצֵּץ בִּנְטִיעוֹת. וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק וְרָשָׁע עוֹבֵד אֱלֹקִים וְלֹא עָבָדוֹ, הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק (מלאכי ג׳:י״ח): וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק וְכוּ׳

וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם נִמְצָאִים בְּכָל בְּנֵי־אָדָם הָרוֹצִים לִכָּנֵס לַעֲבוֹדַת ה׳, וּלְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר. כִּי יֵשׁ מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְנִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבוֹדַת ה׳ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וְעָרְכּוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת צַדִּיק, בְּחִינוֹת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם.

וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הֵצִיץ וָמֵת, הֵצִיץ וְנִפְגַּע, הַיְנוּ שֶׁנִּתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד, מִגֹּדֶל הָאוֹר וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהֵאִיר בּוֹ הַצַּדִּיק בְּיֶתֶר שְׂאֵת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לָמוּת, וְזֶה בְּחִינַת הֵצִיץ וָמֵת, בְּחִינוֹת עוֹבֵד אֱלֹקִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁיּוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹלֶה לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת הֵצִיץ וְנִפְגַּע, בְּחִינוֹת לֹא עָבָדוֹ. אַךְ עַל כָּל פָּנִים אֲפִלּוּ הֵצִיץ וָמֵת הֵצִיץ וְנִפְגַּע, שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק, וַעֲלֵיהֶם גַּם כֵּן נֶאֱמַר: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, רַק שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ וְיָצְאוּ בְּשָׁלוֹם כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא.

וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וּמְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְכוֹפֵר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְהוּא נִקְרָא רָשָׁע, וְזֶה בְּחִינוֹת אַחֵר. וְזֶה בְּוַדַּאי טִינָא הָיְתָה בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם טו:) עַל אַחֵר, וְעַל כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּמְצָא בְּהַצַּדִּיק אֶת שֶׁלּוֹ, שֶׁיִּמְצָא דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל יָדוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. כִּי הָרַב בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי הַכֹּחוֹת אֵלּוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם (עמוד א׳): עַל אַחֵר: מַאי חֲזָא, חֲזָא מַטַּ״ט דְּקָא יָתֵב וְכוּ׳, אָמַר שְׁמַע מִנַּהּ וְכוּ׳, רַבִּי עֲקִיבָא דָּרֵשׁ: ה׳ צְבָאוֹת שְׁמוֹ, אוֹת הוּא בַּצָּבָא שֶׁלּוֹ.

וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָרַב שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ: בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, הַיְנוּ מט״ט, וּבְחִינוֹת ה׳ צְבָאוֹת, וְזֶהוּ: דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת. וַאֲזַי אֶפְשָׁר לְהִנָּכֵס וְנִתְקָרֵב

אֵלָיו לְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, כְּמוֹ אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי שָׂרָאָה מַט״ט, שֶׁהוּא מַלְאָךְ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְכוּ׳, שֶׁעַל יְדֵי זֶה טָעָה וְאָמַר שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל ; אוֹ לְכָנֶס וְלֵיצֵא בְּשָׁלוֹם, עַל יְדֵי בְּחִינוֹת ה׳ צְבָאוֹת, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא.

כִּי כָּל צַדִּיק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן בַּתּוֹרָה, וְחָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים. כִּי אִם אֵינוֹ לַמְּדָן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וְלֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד. וְלַמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם, כִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר, וְ״לֹא זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם מָוֶת״,

עַל כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן וְחָסִיד. וּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵם בְּחִינוֹת מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת. כִּי מַה שֶּׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה, הוּא בְּחִינַת מַלְאָךְ שֶׁהוּא מט״ט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בתיקונים תיקון ל׳ דף ד׳): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי רָקִיעַ וְיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָּיִם – דָּא מט״ט, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מִשְׁנָה, הַמַּבְדִּיל וּמַפְרִישׁ בֵּין מַיִין דָּכְיִין וּבֵין מַיִין מְסָאֲבִין, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, אָסוּר וּמֻתָּר וְכוּ׳. וְצָרִיךְ לְהַדֵּמוֹת לְקוֹנוֹ לִהְיוֹת חָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְזֶה בְּחִינוֹת ה׳ צְבָאוֹת.

אַךְ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר שֶׁבְּחִינוֹת לַמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁסָּבַר שֶׁמַּלְאָךְ מט״ט בְּעַצְמוֹ הוּא רְשׁוּת, חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ בֶּאֱמֶת מט״ט בְּעַצְמוֹ בְּלִי הַקֻּדּוּשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ כְּלוּם, וְאֵין לוֹ שׁוּם רָשׁוּת – כָּךְ הַתּוֹרָה בִּלְא מַעֲשִׂים טוֹבִים אֵינָהּ כְּלוּם, אִדְרַבָּא לֹא זָכָה כוּ׳.

וּמֶחֱמַת שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת אֵלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְהַצַּדִּיק, לַמְּדָן וְחָסִיד, וְהֵם בְּחִינַת מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּהַצַּדִּיק שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת. וְאֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לִמְצֹא בּוֹ דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, אוֹ לִכָּנֵס וְלָצֵאת בְּשָׁלוֹם:

וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, הַיְנוּ שֶׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה, וְעוֹבֵד אֶת ה׳, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְצַיֵּר אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְטוֹב, אָזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁין לְקַבֵּל נְקֻדּוֹת וּלְהִצְטַיֵּר מִפִּיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁפִּיו יְדַבֵּר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכְּסוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִגְמָרִין וְיוֹצְאִין הַנְּפָשׁוֹת, וְנַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ וְנַעֲשִׂין כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב. כִּי עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ״ל:

**יד** וְזֶה שֶׁכָּתוּב: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף, כִּי זָהָב הוּא בְּחִינוֹת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ז:כ״ב): מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה, וְאִתְעָרוּתָא דִּזְוּוּגָא מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא, שֶׁהוּא צָפוֹן (זוהר וישב דף קפו:).

וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין עַל יְדֵי נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, כִּי זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הִיא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁנַּעֲשִׂים מֵהַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁעַל יָדָם נִתְהַוִּין הַנְּפָשׁוֹת. שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת. כִּי עַל יְדֵי הַכְּסוּפִין נַעֲשֶׂה זִוּוּג, כִּי עַל יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף אֶל הַדָּבָר, נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְעַל־יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף לַדָּבָר, חוֹזֵר הַדָּבָר וְכוֹסֵף אֵלָיו, וּמִזֶּה נִתְהַוֶּה גַּם כֵּן נֶפֶשׁ. וְהַנְּפָשׁוֹת מִזְדַּוְּגִין, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה.

וְזֶהוּ עִנְיַן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף פה:): תֶּאֱבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא עָבֵד נַפְשׁ נוּקְבָא, וְתֶאֱבוּתֵהּ דִּדְכַר עָבֵד נַפְשׁ דְּכַר. כִּי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף הוּא בְּחִינוֹת תֶּאֱבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא, וְהוּא עָבֵד נַפְשׁ נוּקְבָא, וּמַה שֶּׁהַדָּבָר חוֹזֵר וְנִכְסָף אֵלָיו, הוּא בְּחִינוֹת תֶּאֱבוּתֵהּ דִּדְכַר, וְעָבֵד נַפְשׁ דְּכַר. וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שָׁם:

וְזֶה בְּחִינוֹת גִּלְגּוּלֵי הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת, נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, כִּי הַמּוֹצָאוֹת מַכִּים זֶה בָּזֶה, וְחוֹתְכִים הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְאָזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִין הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הָאֲוִיר הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וּבְלִי אֲוִיר אִי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת, וְהוּא בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנְּפָשׁוֹת יוֹצְאִים וּמִתְגַּלְגְּלִים:

**טו** וּכְלַל הַדָּבָר, שֶׁמְּאֹד יָקָר הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. כִּי עַל יָדָם נִתְהַוֶּה נֶפֶשׁ, וְנִגְמָר עַל יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, וְיוֹצֵא וּמִתְגַּלְגֵּל. וְלִפְעָמִים מִתְגַּלְגֵּל וּבָא הַנֶּפֶשׁ דִּקְדֻשָּׁה לְתוֹךְ הָרָשָׁע, וְנוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְתוּכַל לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב.

וְכֵן לְהֶפֶךְ, כַּמָּה רָעוֹת גּוֹרְמִים הַכְּסוּפִין לְדָבָר רַע, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּתְהַוֶּה עַל יְדֵי כְּסוּפִין רָעִים, מִתְגַּלְגֵּל לִפְעָמִים לְתוֹךְ הַצַּדִּיק, וְתוּכַל לְהַחֲטִיאוֹ, חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶה בְּחִינַת (קהלת ח): יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ׳,

הֶבֶל, הוּא בְּחִינַת הֶבֶל פֶּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים, עַל יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכְּסוּפִין רָעִים. וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכְּסוּפִין טוֹבִים.

וְלִפְעָמִים הַצַּדִּיק מְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ רָעָה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל אֵלָיו, וְכֵן הָרָשָׁע מְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ קְדוֹשָׁה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל בְּתוֹכוֹ. אַךְ בַּתְּחִלָּה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ הַנֶּפֶשׁ, עַל זֶה אָמַר הַכָּתוּב: יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ׳, כִּי בְּוַדַּאי נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ רָעָה מִכְּסוּפִין רָעִים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֲטִיאוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ. וְכֵן יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ׳, שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּוַדַּאי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בְּעֵת שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיו נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה מִכְּסוּפִין קְדוֹשִׁים, אַךְ אַחַר כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה, אוֹ שֶׁתַּחֲזִירוֹ לְמוּטָב:

וְזֶה סוֹד נְפִילַת אַפַּיִם, שֶׁכָּוָנָתוֹ לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינוֹת הַעֲלָאוֹת מַיִין נוּקְבִין וְלַעֲשׂוֹת יִחוּד, כִּי עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין כְּיָדוּעַ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְנִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה יִחוּד וְזִוּוּג כַּנַּ״ל: עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִזְדַּוְּגוּ הַנְּפָשׁוֹת וְכוּ׳. וְזֶה

בְּחִינוֹת זוּוְגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הַנְּקֵדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת זוּוְגֵי הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל יְדֵי הַנְּקֵדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת, זֶה בְּחִינוֹת זוּוְגֵי הַגּוּפוֹת.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כג): לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב, עַל דֶּרֶךְ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַחֲשָׁבָה רָעָה אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה (קידושין מ, ועיין ירושלמי פאה פ״א). וְזֶהוּ: לֹא הִבִּיט אָוֶן – רָאשֵׁי־תֵבוֹת יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ (ביצה טז), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִשְׁתּוֹקְקוּת וּכְסוּפִין כַּנַּ״ל, הַיְנוּ שֶׁהִשְׁתּוֹקְקוּת וּכְסוּפִין רָעִים אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרֵף, וְזֶה: לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, רָצוֹן וְדִבּוּר, כַּנַּ״ל. כִּי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכְּסוּפִין, פּוֹעֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹתִיּוֹת לְטוֹב וְכוּ׳ וְכַנַּ״ל.

וְזֶהוּ: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, כִּי עַל יְדֵי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכְּסוּפִין, נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּכֹחַ, בְּחִינוֹת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה. וְאַחַר־כָּךְ: וְאֶת שַׁוְעָתָם, שֶׁמְּדַבְּרִים בְּפִיהֶם הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהָרָצוֹן וְהַכְּסוּפִין שֶׁלָּהֶם, עַל יְדֵי זֶה: יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם. כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָז נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, וְנִתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ בְּפֹעַל כַּנַּ״ל. כִּי כְּפִי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹשֶׂה בְּכֹחַ אוֹ בְּפֹעַל, כֵּן נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת, וְכָךְ הֵם פּוֹעֲלִים וְעוֹשִׂים בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל:

**טז** שַׁיָּךְ לְעֵיל, לְמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם שֶׁלַּמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם וְכוּ׳, וּמִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁלַּמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר וְכוּ׳ כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אֶפְלּוּ הַצַּדִּיק לִפְעָמִים כְּשֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, כַּיָּדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד תָּמִיד בְּקְבִיעוּת עַל מַדְרֵגָה אַחַת. אֲזַי, בְּעֵת שֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אִם יִרְצֶה לַהֲחֲזִיק עַצְמוֹ בְּמַדְרֵגַת לַמְּדָן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ, הוּא לֹא טוֹב, רַק צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מֵהָרְשִׁימוּ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ.

עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, ס״ט דַּף ק״ב: אָמַר לֵהּ: ׳כִּי בְּיוֹם אָכָלְךָ מִמֶּנּוּ׳ כְּתִיב, אָמַר לֵהּ: בְּהַהוּא יוֹמָא הֲצִיץ וָמֵת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּגִין דָּא כְּתִיב: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן:

**יז** שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים הִיא הָאֱמוּנָה, וּבִלְתִּי הָאֱמוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב ט) לְעִנְיַן צְדָקָה: הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ, וְהַמְפַיְּסוֹ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה. וּבֵין בְּנוֹתֵן צְדָקָה וּבֵין בְּמְפַיֵּס הֶעָנִי הַנַּ״ל, חָסֵר אַחַת, כִּי רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת. כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת גַּלְגַּלִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ – גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם.

וּכְמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, אַחַת תְּנוּעָה הַטִּבְעִית מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְאַחַת תְּנוּעָה הֲהֶכְרְחִית מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, מַה שֶּׁהַגַּלְגַּל הַיּוֹמִי חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּמַכְרִיחַ עִמּוֹ כָּל הַגַּלְגַּלִּים – כֵּן לְעִנְיַן צְדָקָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם הַבַּעַל־הַבַּיִת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, דְּהַיְנוּ מֵהֶעָנִי לְבַעַל־הַבַּיִת וּמִבַּעַל־הַבַּיִת לְהֶעָנִי. (וְכִמְבֹאָר לְעֵיל בְּלְשׁוֹנוֹ ז״ל).

כִּי כָּל הַשֶּׁפַע וְהַבְּרָכוֹת בָּאִים עַל יְדֵי הַגַּלְגַּלִּים, כִּי עַל יָדָם מַנְהִיג הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָעוֹלָם כַּיָּדוּעַ, וְעַל כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּרָכוֹת הָאֱמוּרִים אֶצֶל צְדָקָה שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה, כְּנֶגֶד הַגַּלְגַּלִּים. אַךְ בָּזֶה הוֹרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, וְעַדַיִן חָסֵר אַחַת, הֵן בַּנּוֹתֵן וְהֵן בַּמְפַיֵּס. הַיְנוּ שֶׁחָסֵר הָאֱמוּנָה שֶׁבִּלְעֲדֶיהָ הַצְּדָקָה חֲסֵרָה עֲדַיִן, וְעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם וּמְאִירָה בְּחִינוֹת הַצְּדָקָה: וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וְהֶאֱמִין בַּה׳ וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה, שֶׁעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה נֶחֱשֶׁבֶת הַצְּדָקָה, כִּי בִּלְתִּי הָאֱמוּנָה הִיא חֲסֵרָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי שַׁבָּת הִיא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כִּי שַׁבָּת הוּא מֵעִיד עַל יִחוּדוֹ וְעַל חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וְעַל יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, מְאִירָה הַצְּדָקָה. וְזֶה: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה, שֶׁמֶשׁ לְשׁוֹן אוֹר, הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, מְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנַּ״ל.

וְכֵן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ, נִמְצָא שֶׁחָסֵר גַּם כֵּן אֶחָד מִן הַמִּנְיָן, מְכֻוָּן מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵצֶל צְדָקָה, שֵׁשׁ וְאַחַת־עֶשְׂרֵה, כִּי הַתּוֹרָה חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ: עַד שֶׁבָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה.

וְזֶה כְּוָנַת הַתַּנָּא, שֶׁהִתְחִיל בְּמִשְׁנָה: יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, כֵּיצַד הֶעָנִי וְכוּ׳, פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לְפָנִים, שֶׁבְּתְחִלַּת שַׁבָּת הִתְחִיל תֵּכֶף בְּמִצְוַת צְדָקָה, לְרַמֵּז שֶׁבְּשַׁבָּת נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, וְעַל יְדֵיהֶם נִתְמַלְּאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת. וְכֵן שַׁבָּת נֶאֱמַר בּוֹ: כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה (בהזמר לכה דודי).

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְכוּ׳, כִּי יֵשׁ דְּרָכִים רְחָבִים שֶׁהֵם דֶּרֶךְ הַכְּבוּשָׁה לָרַבִּים, וְכֵן יֵשׁ שְׁבִילִים, וְזֶה הַדֶּרֶךְ וְהַשְׁבִיל נִמְשָׁךְ לְכָאן, וְזֶה

לְכָאן. וּלְכָל דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּגַּלְגַּלִּים דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל. וְכֵן בֵּין דֶּרֶךְ לְדֶרֶךְ גְּדֵל כָּאן עֲשָׂבִים, כֵּן יֵשׁ גַּם כֵּן נֶגֶד כָּל עֵשֶׂב וַעֲשֶׂב כּוֹכָב שֶׁהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהֲעֵשֶׂב גָּדֵל מִכֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ״ר בראשית פ׳ י׳): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וַעֲשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ׳.

וְלִפְעָמִים כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ עִכּוּב וְצַעַר בַּדֶּרֶךְ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה יֵשׁ שָׁם עִכּוּב בְּהַכּוֹכָב, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת. וְעַל כֵּן הַתַּקָּנָה לָזֶה לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ וְכוּ׳, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יָאִיר הַכּוֹכָב, כִּי עַל יְדֵי צְדָקָה מְאִירִין הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן, עַל יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן, יְבַטֵּל עִכּוּבוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהָעִכּוּב שֶׁיֵּשׁ בְּהַגַּלְגַּלִּים וְהַכּוֹכָבִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הוריות י׳): כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ שֶׁמַּתְעֶה אֶת הַסְּפִינוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַסְּפִינָה מַגִּיעָה תַּחַת אוֹתוֹ כּוֹכָב, אֲזַי הַסְּפִינָה תּוֹעָה בַּדֶּרֶךְ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה הַכּוֹכָב אֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת:

**יח** שֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, וְעַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית אֵין לָנוּ מְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי אִם מַרְאֶה חַמָּה. וְעַכּוּ״ם נִקְרָאִים צֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״ח:א׳): הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפַיִם, וְהֵם מְכַסִּים אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת צִלְצַל כְּנָפַיִם, מִלְּשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ.

וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: מַרְאֶה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל, כִּי אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִקָּר, עַל כָּל זֶה הָעַכּוּ״ם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם, וּמְכַסִּין הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג הָעוֹלָם, וְהֵם מְכַסִּים הַנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּאִלּוּ מִתְנַהֵג, חַס וְשָׁלוֹם, עַל יְדֵי הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַצְמָן. אַךְ לֶעָתִיד לָבוֹא יַעֲבִיר אוֹתָם, וְאָז יֶקְיָם: סָר צִלָּם,

וַאֲזַי יִתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ: וּמְרַפֵּא בִּכְנָפֶיהָ, הַיְנוּ בְּחִינַת: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְאָז יֶקְיָם: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְמַטָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֶּדֶם מַרְאֶה חַמָּה עֲמֻקָּה.

בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר כֹּחַם הַיּוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמָּל וְנִתְגַּלָּה הַבְּרִית. הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת רֶגֶל:

כָּל זֶה הָעִנְיָן שָׁמַעְנוּ תְּחִלָּה בְּלִי בֵּאוּר וְקֶשֶׁר, וּכְבָר מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הֵיטֵב בְּהַתּוֹרָה אֵית לָן בֵּירָא הַנַּ״ל:

״גַּבְרָא דְּאוֹזִיף״, וְ״רִיחָיָא דְּתִבְירָא״, לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה, אֲבָל מִכְּלַל דְּבָרָיו שָׁמַעְתִּי, שֶׁרָצוֹנוֹ לְגַלּוֹת תּוֹרוֹת עַל כָּל הַמַּאֲמָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם. וְגַם גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרָצוֹנוֹ הָיָה לְגַלּוֹת תּוֹרָה גַּם עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּאֱמַר שָׁם בְּעִנְיַן הַסָּבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אֵיךְ הִתְנַהֵג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה עִמָּם, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וְכוּ׳, וְאֵיךְ הִתְנַהֵג עִמָּהֶם אַחַר־כָּךְ. וְדִבֵּר עִמִּי קְצָת מֵעִנְיַן הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הַנֶּאֱמַר שָׁם בַּגְּמָרָא בְּעִנְיַן זֶה, וְהֻבַּנְתִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה עַל כָּל זֶה. אַךְ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בָּא הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, וְלֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כִּי אִם מַה שֶּׁנִּדְפַּס, תְּהִלָּה לְאֵל חַי: הַפַּעַם נוֹדֶה אֶת ה׳ בְּגִילָה בְּרִנָּה, אֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַיֵּם סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא, דְּבָרִים הַסְּתוּמִים וַחֲתוּמִים בְּאֶלֶף עִזְקָאִין אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה, וְגַם אִם יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת לֹא יוּכַל לִמְצֹא נִלְעָג לָשׁוֹן אֵין בִּינָה, נָתִיב לֹא יָדָעוֹ עַיִט וְלֹא שְׁזָפַתּוּ עֵינָא, מָה אֲדַבֵּר וְהוּא אָמַר וְעָשָׂה אָזְנַיִם לַתּוֹרָה הַצָּפוּנָה, עַתָּה כַּפֵּינוּ פְּרוּשׂוֹת אֶל ה׳ בְּבַקָּשָׁה וּתְפִלָּה וּתְחִנָּה. ה׳ יִגְמֹר בַּעֲדֵנוּ לְהַדְפִּיס יֶתֶר הַמַּאֲמָרִים הַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר גִּלָּה בָּהֶם דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בִּדְרָכִים נִפְלָאִים, עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָּז עַל כָּל פְּסוּקֵי תַּנַ״ךְ וְעַל כָּל דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים, גְּלִילֵי זָהָב בְּתַרְשִׁישׁ מְמֻלָּאִים, מִפְנִינִים יְקָרִים וּמִפָּז מְסֻלָּאִים, בִּזְכוּתָם נִזְכֶּה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ אֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מִפִּי אֲדוֹן כָּל הַנְּבִיאִים, וִיקֻיַּם בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ וְעָלוּ בְהַר צִיּוֹן מוֹשִׁיעִים. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

## תורה לב

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח (תהילים נ״א:י״ז), וְהוּא בְּחִינַת רְקוּדִין שֶׁל חֲתֻנָּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נְתוּנָה לְזִווּג, הִיא אִתְקְרִיאַת נַעַר בְּלֹא ה׳ (זוהר בא דף לח:), גִּימַטְרִיָּא שַׂ״ךְ דִּינִים,

וְכַד אִתְתַּקְנַת לְזִווּג אִתְקְרִיאַת נַעֲרָה בְּהֵ״א, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין עַל־יְדֵי ה׳ אַלְפִין שֶׁל אֱהֶיֶה שֶׁבַּבִּינָה, כַּמּוּבָא בְּ״פְּרִי־עֵץ־חַיִּים״ שַׁעַר עֲמִידָה.

נִמְצָא הַכֹּלָּה עֲדַיִן בִּבְחִינוֹת נַעַר, בִּבְחִינוֹת שַׂ״ךְ דִּינִים, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ וּלְתַקְּנָהּ. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי רְקוּדִין. כִּי הֲרַגְלִין הֵם בִּבְחִינוֹת נֶצַח וְהוֹד. וְהֵם נִתְנַשְּׂאִים עַל־יְדֵי הַלֵּב, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב מְרַקְּדִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יַעֲקֹב (בראשית כ״ט:א׳): וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב אֶת רַגְלָיו, וּפֵרֵשׁ רַשִׁי: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו. וְלֵב הוּא בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בִּינָה לִבָּא, וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין.

עַל כֵּן צָרִיךְ לְכַוֵּן בָּרִקּוּדִים [לְהַמְשִׁיךְ] הָאַלְפִּין שֶׁבַּלֵּב עַל־יְדֵי הֲרַגְלִין לְהַכֹּלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָמֵשׁ פְּעָמִים דִּין, גִּימַטְרִיָּא שַׂ״ךְ, גִּימַטְרִיָּא נַעַר. וְעַל־יְדֵי אוֹר הַלֵּב שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהּ, נַעֲשֵׂית נַעֲרָה בְּהֵ״א, וְנַעֲשֵׂית ה׳ פְּעָמִים ״אֲדֹנָי״.

וְזֶה בְּחִינַת: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְׂפָתַיִם, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוֹד, נִפְתָּח וְנִמְתָּק הַכֹּלָּה בִּבְחִינַת זִווּג, וְנַעֲשֵׂית בְּחִינַת אֲדֹנָי, שֶׁהִיא נַעֲרָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לְזִווּג.

וְזֶה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ ע׳) כְּשֶׁנָּשָׂא יַעֲקֹב אֶת לֵאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין, הָיוּ מְזַמְּרִין הַיְא לַיְא, לְרַמֵּז לְיַעֲקֹב הָא לְאָה. הַיְנוּ כִּי לְאָה הִיא עָלְמָא

דְּאִתְכַּסְיָא (זוהר ויצא קנד), שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:י״א): בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ, וּמִשָּׁם הַמִּתּוּק שֶׁל הַדִּינִים, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין ה״א מֵהַלֵּב.

וְזֶה: הָא לְאָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ מִלְּאָה הָאַלְפִּין, כְּדֵי לְהַמְתִּיק וּלְתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה. גַּם הָיוּ אוֹמְרִים שֶׁהַכַּלָּה שְׁמָהּ לְאָה, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַצְמָהּ נִמְתֶּקֶת:

## תורה לג

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב: (תהילים ל״ד:י״ג)

א הַכֹּל הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּמִדּוֹתָיו, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בְּמִדּוֹתָיו וּבְמִאֹרְעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ חִלּוּק בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ, תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ (שם נו): בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר.

וְעַל־יְדֵי מָה יִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה הַנִּקְרֵאת שָׁלוֹם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי ג׳:י״ז): וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם; וְעַל־יְדֵי צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ גַּם כֵּן בְּרִית שָׁלוֹם. וּמֵחֲמַת זֶה יָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת הַשָּׁלוֹם בְּכָל מָקוֹם, הֵן בְּטִיבוּ וְכוּ׳, וְיָכוֹל לִהְיוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְלֶאֱהֹב זֶה אֶת זֶה:

**ב** ב וְצָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלֵית אֲתַר פָּנוּי מִנֵּהּ, וְאֵיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בְּעִנְיְנֵי״ם, לֹא יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל וְלוֹמַר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵחֲמַת עֲבִירוֹת וְגַשְׁמִיּוּת שֶׁנּוֹפֵל תָּמִיד עָלָיו, מֵחֲמַת הֶעְסֵק שֶׁעוֹסֵק תָּמִיד עִמָּהֶם.

כִּי כְּבָר גִּלּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁבְּכָל דְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וּבְכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, יָכוֹל לִמְצֹא בָּהֶם אֱלֹקוּת, כִּי בְּלֹא אֱלֹקוּתוֹ אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת וְקִיּוּם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט׳:ו׳): וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. לְבַד שֶׁהַחִיּוּת וֶאֱלֹקוּת הַזֶּה שָׁם בְּצִמְצוּם גָּדוֹל וּבְמִעוּט, רַק כְּדֵי חִיּוּנוֹ לְהַחֲיוֹתוֹ וְלֹא יוֹתֵר. כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, מֵרֹאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַקְּלִפּוֹת. וּבְכָל מַה שֶּׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל יוֹתֵר וּמִתְצַמְצֵם יוֹתֵר לְמַטָּה, אֱלֹקוּתוֹ מִלֶּבֶשׁ שָׁם בְּמַלְבּוּשִׁים רַבִּים יוֹתֵר.

וְזֶה שֶׁגִּלּוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וּפָתְחוּ לָנוּ פֶּתַח, שֶׁהַמַּשְׂכִּיל יֵדַע וְיָבִין שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים יֵשׁ אֱלֹקוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות לד:): טַט בְּכַתְפֵי שְׁתַיִם, פַּת בְּאַפְרִיקֵי שְׁתַיִם; לְהוֹדִיעַ שֶׁבְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּתוֹ הַמְחַיָּה אוֹתָהּ.

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בִּירוּשַׁלְמִי (תענית פא): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בְּכָרְךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲלֵי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר.

נִמְצָא שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁשָּׁאַל הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, בְּוַדַּאי הוּא מְשֻׁקָּע בְּמִדּוֹר הַקְּלִפּוֹת, כִּי הוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל וְכָפַר בָּעִקָּר, שֶׁאָמַר: הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁבְּמָקוֹמוֹ אֵין שָׁם אֱלֹקִים. בְּכֵן תֹּאמַר לוֹ: אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמְךָ, שֶׁאַתָּה מְשֻׁקָּע בְּמִדּוֹר הַקְּלִפּוֹת, גַּם כֵּן שָׁם תּוּכַל לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ, כִּי הוּא מְחַיֶּה אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם; וּמִשָּׁם אַתָּה יָכוֹל לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָשׁוּב אֵלָיו בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי לֹא רְחוֹקָה הִיא מִמְּךָ, אֶלָּא שֶׁבְּמָקוֹמְךָ שָׁם רַבּוּ הַלְּבוּשִׁים.

וְכָל מַה שֶּׁאָדָם הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, הוּא מִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לֵידַע אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּהֲבָנָה יְתֵרָה, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַמַּדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, נִתְמַעֲטוּ הַלְּבוּשִׁים, וְנִתְמַעֵט הַצִּמְצוּם, וְאָז הוּא מִקָּרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת עַצְמוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאַהֲבָה יְתֵרָה:

**ג** ג וְהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים: יְמֵי טוֹב וִימֵי רַע. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ד): בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב, וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה. הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל שָׁם הֵיטֵב הֵיטֵב, בְּוַדַּאי יִמְצָא שָׁם יְמֵי טוֹב, הַיְנוּ תּוֹרָה. וְהַיָּמִים נִקְרָאִים מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): וּמִדַּת יָמַי;

וְהַמִּדּוֹת הֵם הַתּוֹרָה, כִּי אוֹרַיְתָא כַּלָּה הֵם מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת, וּבָהּ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָלְמִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:ל׳): וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן – אַל תִּקְרֵי אָמוֹן, אֶלָּא אָמָּן (ב״ר פ״א, זוהר שמיני דף לה:). וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הַמְחַיִּין אֶת כָּל דָּבָר וְדָבָר,

אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁהַמַּדְרֵגָה הִיא לְמַטָּה, שָׁם הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּצִמְצוּם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיוּ בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, וְאֵינָם מְאִירִים כָּל כָּךְ כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְחִיּוּתָהּ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי. נִמְצָא, אֲפִלּוּ בְּמִדּוֹר הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ בִּימֵי רַע, שֶׁהֵם מִדּוֹת רָעוֹת וּלְשׁוֹנוֹת עַכּוּ״ם, שָׁם יְכוֹלִין לִמְצֹא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל מֻחְמַת רִבּוּי הַלְּבוּשִׁים וְגֹדֶל הַצִּמְצוּם, אֵינָם נִתְרָאִים אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ יְמֵי טוֹב, עַל־יְדֵי יְמֵי רַע וְהַחֹשֶׁךְ הַשּׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם.

אֲבָל מִי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ הָרָע, הַיְנוּ הַיְמֵי רַע, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת רָעוֹת, אָז הָרָע נִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי נֶגֶד יְמֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, אָז אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וְנִתְרָאִים וּמְאִירִים בְּיוֹתֵר, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְאִירִין כָּל כָּךְ, כִּי לֹא קִבְּלוּ אוֹר מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַיְמֵי רָע יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּנוֹ. וְעַכְשָׁו שֶׁנִּתְבַּטֵּל הָרָע, וְנִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְבַד, אָז מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה:

נִמְצָא, זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יְמֵי רַע, כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הָעַכּוּ״ם אוֹ שֶׁרוֹאֶה מִדּוֹתֵיהֶם, אָז תֵּכֶף הָרָע שֶׁשּׁוֹכֵן עַל הַטּוֹב, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל, וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין, אָז הוּא יוֹדֵעַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדָּבָר:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צ.): בָּרְכוּ ה׳ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ; אֵלּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יְצֶרִיהוֹן, אִנּוּן דָּמְיָן לְמַלְאָכִין מַמָּשׁ. עֹשֵׂי דְבָרוֹ – דְּעָבְדִין לְהַאי דְּבָר, לְשָׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – אִנּוּן זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ה:ח׳): דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר, וְכָל מַה שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִתְצַמְצְמִים וְנִתְלַבְּשִׁים בְּצִמְצוּמִים וּבִלְבוּשִׁים יְתֵרִים, הַתּוֹרָה הוּא בְּהֶעְלֵם וּבְאִתְכַּסְיָא יוֹתֵר, וּמִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הָאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מֵהַלְּבוּשִׁים, הוּא דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁבּוֹנֶה אֶת הַתּוֹרָה.

לְמָשָׁל, אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, וְלֹא הָיָה שׂוּם אָדָם יוֹדֵעַ מֵהֶם, מֵחֲמַת הַיְמֵי רַע שֶׁהֶחֱשִׁיךְ עֲלֵיהֶם וְהִלְבִּישׁ אוֹתָם. וּכְשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יְצָרוֹ, הַיְנוּ הַיְמֵי רַע, אֲזַי הָרָע, הַיְנוּ לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, נִכְפָּפִין וְנִתְבַּטְּלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז נִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין;

וּכְשֶׁנִּפְשָׁטִין מֵהַלְּבוּשִׁים הַגַּשְׁמִיִּים, הַיְנוּ מִלְּשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, הַיְנוּ מִמִּדּוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ מִיְמֵי רַע, אֲזַי מְקַבְּלִין אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין מִתְּחִלָּה, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא כְּדֵי חִיּוּת הָרָאוּי לְאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם,

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאֲרִ״י: עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדֳּכַי, הַיְנוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ שֶׁפַע לְהַקְּלִפּוֹת כְּדֵי חִיּוּנוֹ וְלֹא יוֹתֵר.

(עַיֵּן בְּ״פְּרִי־עֵץ־חַיִּים״ בְּכַוָּנוֹת פּוּרִים פֶּרֶק ו׳, מְבֹאָר שָׁם שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת לְהַקְּדֻשָּׁה הַנַּעֲלֶמֶת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, אֲבָל צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ הַחִיּוּת בְּצִמְצוּם גָּדוֹל, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כַּוָּנוֹת הַשְׁכָּרוּת שֶׁל פּוּרִים, עַיֵּן שָׁם).

אֲבָל כְּשֶׁנִּפְשָׁטִין הָאוֹתִיּוֹת מֵהַקְּלִפּוֹת, אֲזַי מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּעֵלָּא. וְזֶהוּ: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, כְּשֶׁעוֹשִׂין וּבוֹנִין לְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם וּבְמִדּוֹת רָעוֹת וּבִימֵי רַע, אֲזַי: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, וְזוֹכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵילָּא. הַיְנוּ שֶׁהַדָּבָר, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה,

וְזֶה שְׁמִיעַת הַתּוֹרָה. וְזֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁמִּתְּחִלָּה עוֹשִׂין וּבוֹנִין לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁיִּהְיֶה אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמְצֻטָּרְפוֹת (יומא עג:), וַאֲחַר־כָּךְ: נִשְׁמַע – זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא. הַיְנוּ שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְקַבְּלִין חִיּוּת וְאוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּבְּלוּ מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁהָיוּ מְלֻבָּשִׁין בִּלְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם וּבִימֵי רַע:

ד וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁהַתּוֹרָה, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת, הַיְנוּ הַיָּמִים, שׁוֹרָה בָּהֶם אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בלק דף קצא: בראשית דף מו.): יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ; שֶׁהַחֶסֶד, הַיְנוּ הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ל״א:ג׳): אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ [עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד] וְכוּ׳, הוּא יוֹמָא דְאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת.

כִּי הַמִּדּוֹת הֵם צְמָצוּמִים לֶאֱלֻקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי מִדּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ׳ בא דף מב:): בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ; כִּי בְּלֹא מִדּוֹתָיו אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ.

וּמֵחֲמַת הָאַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה שֶׁיִּדְבְּקוּ בּוֹ וְיֵאָהֲבוּ אוֹתוֹ עַמּוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הִלְבִּישׁ אֶת אֱלֻקוּתוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה בְּחִינוֹת שֶׁל תַּרַי״ג מִצְוֹוֹת, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֹׁעֵר בְּדַעְתּוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה צִמְצֵם אֶת אֱלֻקוּתוֹ דַּוְקָא בְּאֵלּוּ הַתַּרַי״ג מִצְוֹוֹת.

לְמָשָׁל שֶׁשֹּׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּךְ, הַיְנוּ אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וְאַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל עוֹר כְּתוּבִים וּרְצוּעוֹת שֶׁל עוֹר, כִּי כָּךְ שֹׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי הַצִּמְצוּם הַזֶּה נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ וּלְעָבְדוֹ, וְלָכֵן לֹא צִוָּה שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, כִּי כֵּן שֹׁעֵר וּמָדַד עַל יְדֵי אַהֲבָתוֹ. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי אַהֲבָתוֹ שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה.

נִמְצָא שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה יֵשׁ שָׁם אַהֲבָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ עִם יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, מִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הַתּוֹרָה מִלְּבוּשֵׁי הַקְּלִפּוֹת, עַל יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר, אֲזַי הוּא מְקָרֵב אֶל הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

וְהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: בְּחִינוֹת נִגְלֶה, וּבְחִינוֹת נִסְתָּר. וְהַנִּסְתָּר הַזֶּה, הוּא אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה דַּעֲתִיקָא לְאִתְגַּלְיָא לֶעָתִיד לָבוֹא. וְאָז כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, אֲזַי יִהְיֶה הַשָּׁלוֹם נִפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ו׳): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ׳, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳; כִּי אֲזַי יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ:

ה כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבוֹת: אַחַת, שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁבְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל: יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ, יוֹמָא דְאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין; שֶׁבְּכָל יוֹם, הַיְנוּ שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה, יֵשׁ שָׁם אַהֲבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה שֶׁבְּפֹעַל.

וְיֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהוּא בְּכֹחַ, הַיְנוּ הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן בְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ.

לְמָשָׁל, יֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהָאָב אוֹהֵב אֶת בְּנוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג זֹאת הָאַהֲבָה. וְהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַבֵּן וּבֵין הָאָב כְּשֶׁעֲדַיִן הַבֵּן בְּמֹחַ הָאָב קֹדֶם הַהוֹלָדָה – זֶה הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, כִּי אֵין מַשִּׂיגִין עַכְשָׁו כִּי אִם בִּזְמַן וּבְמִדּוֹת, וְאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְאֵינוֹ מְלֻבָּשׁ בְּשׂוּם לְבוּשׁ.

וְלָעָתִיד לָבוֹא שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, וְאָז יִתְקַיֵּם מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית לא): עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
זֶה ה׳ קִוִּינוּ לוֹ; כִּי אָז יִכָּשֵׁט הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת לְבוּשָׁיו, וְיִמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְיִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁהִיא בְּדַעַת, שֶׁהִיא פְּנִימִיּוּת
הַתּוֹרָה, הַיְנוּ אֱלְקוּתוֹ הַשׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּדּוֹת. כִּי עַכְשָׁו הַלְּבוּשׁ הַזֶּה הוּא מְכַסֶּה עַל אֱלְקוּתוֹ, הַיְנוּ עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה.
וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוּת, הַיְנוּ אֱלְקוּתוֹ, אָז יִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה
שֶׁבְּדַעַת:
וְזֶהוּ (זכריה י״ד:ז׳): וְהָיָה יוֹם אֶחָד יִוָּדֵעַ לַה׳ – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ; הַיְנוּ הַתּוֹרָה הַפְּנִימִיּוּת שֶׁהָיְתָה צְפוּנָה,
כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ד׳): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה יב): כִּי טוֹב לִגְנֹז, כִּי אוֹר הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֵין הָעוֹלָם
כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. וְהַתּוֹרָה נִקְרָא טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד׳:ב׳): כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם (ע״ז יט:). וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): וְתוֹרָה אוֹר.
וְיֵשׁ גַּם כֵּן צַדִּיקִים שֶׁהֵם צְפוּנִים וּמִסְתָּרִים, שֶׁאֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. וְצַדִּיק נִקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ג׳:י׳): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב (חגיגה
שם). וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ז:י״א): אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק.
וּכְשֶׁיִּתְגַּלּוּ הַצַּדִּיקִים הַצְּפוּנִים, וְהַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, אָז יִתְגַּלֶּה שָׁלוֹם רַב בָּעוֹלָם, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ כָּל הַפָּכִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ; כִּי אָז יִתְגַּלֶּה
הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הַנִּקְרָא: יוֹם אֶחָד יִוָּדֵעַ לַה׳; הַיְנוּ הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, הַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה הַזֹּאת הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וּלְמַעְלָה
מֵהַמִּדּוֹת:

ו וַאֲפִלּוּ בַּמִּדּוֹת עַצְמָן, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ הוּא בְּחִינַת דַּעַת לַבְּחִינָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָכְמָה עָטָרָה לְרֹאשָׁהּ,
עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָא (מדרש רבה שה״ש, הובא בתוספות יבמות קג: ד״ה המסוליים).
נִמְצָא שֶׁהַמַּדְרֵגָה הַפְּחוּתָה שֶׁל עוֹלָם הַיְצִירָה הוּא בְּחִינַת דַּעַת לְעוֹלָם הָעַשִׂיָּה שֶׁתַּחְתֶּיהָ. נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמִדּוֹתָיו
וּבִזְמַן, הוּא בְּחִינוֹת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן לְהָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ:
וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז): כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַּעַת וְתוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ – אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת; הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת
יִצְרוֹ, אָז הוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: בָּרְכוּ ה׳ מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ – אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרַיְיהוֹן וְכוּ׳. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת
יִצְרוֹ, אָז אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין וּמִצְטָרְפִין. אָז הוּא בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כִּי עוֹשֶׂה וּבוֹנֶה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְזוֹכֶה לִמְשֹׁמַע קוֹל הַתּוֹרָה מִלְּעֵלָּא. בְּוַדַּאי
מִזֶּה הָרַב, תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי בְּוַדַּאי יוֹדֵעַ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ מְדַבְּרִים גַּשְׁמִיִּים הוּא מְלַקֵּט אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה.
וְזֶה כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַּעַת. כֹּהֵן הוּא בְּחִינוֹת חֶסֶד. יִשְׁמְרוּ דַּעַת – הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הָרַב הַזֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא לְפִי מַדְרֵגָתְךָ אַהֲבָה שֶׁהוּא
לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁהוּא: יוֹם אֶחָד יִוָּדֵעַ לַה׳ וְכוּ׳:

ז וְיָכוֹל כָּל אָדָם לִטְעֹם טַעַם אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, אֲפִלּוּ עַכְשָׁו בְּתוֹךְ הַיְמֵים, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים בְּכָלָל, אֲבָל הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לָבָן (בראשית רבה נח פ׳ לד), וְהַמִּדּוֹת וְהַיְמִים הֵם נִכְלָלִין בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה
(זוהר תרומה דף קסב: ועיין סנהדרין קו:): רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי, וּבְלִבַּד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם (ברכות ה:), כִּי עִקָּרָן שֶׁל הַמִּדּוֹת הוּא הַלֵּב.
נִמְצָא כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים יוֹדֵעַ בְּכָלָל, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְיוֹדֵעַ בִּידִיעוֹת הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁכּוֹפֶה אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ הַזֶּה, הַיְנוּ
שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, אָז נִכְלָלִין גַּם כֵּן הַמִּדּוֹת שֶׁבְּלִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אוֹר הַגָּנוּז לְפִי בְּחִינָתוֹ, הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים
וְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה גָּנוּז וְצָפוּן עַד עַתָּה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁכּוֹפֶף אֶת לִבּוֹ לְהַדַּעַת, אָז מְקַבֵּל הַלֵּב שֶׁהוּא שֹׂרֶשׁ לְכָל הַמִּדּוֹת, וּמְקַבֵּל אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הוּא הָאַהֲבָה
שֶׁהָיָה בְּכֹחַ בֵּין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם הַבְּרִיאָה:

ח וְזֶה: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים –
חָפֵץ הוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהַחֵפֶץ הוּא בַּלֵּב.
חַיִּים הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ט״ז:כ״ב): מְקוֹר חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו. הַיְנוּ כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת הַלֵּב לְהַדַּעַת, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁכּוֹפֵף אֶת יִצְרוֹ, אָז לְפִי
בְּחִינָתוֹ, אֹהֵב יָמִים – הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הָאַהֲבָה מִדַּעַת, לְתוֹךְ הַיָּמִים וּלְתוֹךְ הַמִּדּוֹת.
לִרְאוֹת טוֹב – וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וְגָנוּז, שֶׁמַּשִּׂיג הָאוֹר, הַיְנוּ הַתּוֹרָה הַגְּנוּזָה, וְהַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים:

ט [וְשָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁאָמַר שֶׁבְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כְּלוּלִים הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב, וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בְּאוּר הָעִנְיָן, אַךְ עַיְנָתִי וּמָצָאתִי קְצָת.
כִּי עִקַּר הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב הוּא, לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַחֲסָדִים עַד הֶחָזֶה, לְהָאִירָם אֶל הַמַּלְכוּת. וּצְרִיכִין לְנַעֲנֵעַ הַנַּעֲנוּעִים, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר מְשֹׁרֶשׁ הַחֲסָדִים

שֶׁבְּדַעַת, אֶל הַחֲסָדִים הַמִּתְפַּשְׁטִים בַּגּוּף, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹר גָּדוֹל מִשָּׁרְשָׁם שֶׁבְּדַעַת וְכוּ׳. עַיֵּן שָׁם בַּ״פְּרִי־עֵץ־ חַיִּים״ בְּשַׁעַר הַלּוּלָב. וְגַם מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן הַכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ, וְלֹא אָמַר יוֹם אֶלָּא יוֹמָם, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, עַיֵּן שָׁם.

וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, עַל־פִּי דַּרְכּוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר, זוֹכֶה לְגַלּוֹת הָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין. דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַמִּדּוֹת וְכוּ׳. וּמְבֹאָר שָׁם שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר לִבּוֹ לָדַעְתּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ וְכוּ׳, אֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה הוּא סוֹד כַּוָּנוֹת לוּלָב הַנַּ״ל, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ הָאָרָה מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, לְתוֹךְ הַחֲסָדִים שֶׁבְּגוּף, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁכְּלֻלָּם מְלֻבָּשִׁים חֲסָדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְהָאִיר אֶל הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הָאָתְרוֹג, הַיְנוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ לְמִצֹּא אֶלְקוּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, וּבְכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וּבְכָל מְדוֹרֵי הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינוֹת: וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה.

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁכּוֹפֶה יִצְרוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלּוּלָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק כַּיָּדוּעַ, בְּחִינַת: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כִּי בְּסֻכּוֹת אָנוּ עוֹסְקִין לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְכָל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַשִּׁבְעִים פָּרִים שֶׁמַּקְרִיבִין בְּשִׁבְילָם בְּסֻכּוֹת.

וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אַחַר נְטִילַת לוּלָב וְהַקָּפוֹתָיו: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד.

וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת. וַעֲדַיִן צְרִיכִין עִיּוּנָא רַבָּא, לְבָאֵר כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ״ל בָּאֵר הֵיטֵב. וַה׳ יָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהָבִין דְּבָרָיו וּרְמִיזוֹתָיו הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלָאִים]:

## תורה לד

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שמות י״ט:ו׳)

א כְּתִיב: חֻרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי (תהלים סט); הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת שׁוֹבְרִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְהַנְּקֻדָּה הַשַּׁיָּךְ לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַחֻרְפָּה הַשּׁוֹרָה עַל לִבּוֹ:

**ב** ב כִּי הִנֵּה הַכְּלָל, שֶׁהַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מו״ק טז:): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ׳; מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק, וְזֶהוּ בְּחִינַת (בראשית מ״ב:ו׳): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; וְהוּא שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ.

וְעִקַּר הַמַּמְשָׁלָה – לְהָאִיר וּלְהִתְעוֹרֵר לְבָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׁמַע ה׳ קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ; הַיְנוּ לְהָאִיר הֶאָרַת הַצַּדִּיק בַּעֲנָפִים, הַיְנוּ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ: וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ:

**ג** ג וּבְחִינָה הַזֹּאת, הַיְנוּ: וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת מְלֵאפוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בכל ספרי קבלה ומובא בשערי ציון שער תיקון הנפש) בְּרִית – מֻרְכָּבָה לַיְסוֹד, אֲשֶׁר הוי״ה שֶׁלּוֹ בְּנִקּוּד מְלֵאפוּם. כִּי הַמְּלֵאפוּם הוּא הָאוֹתִיּוֹת ״מְלֵא פוּם״, לְהוֹרוֹת, שֶׁכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הַיְנוּ הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא מָלֵא מֵאֱלֹקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי לִכְאוֹרָה קָשֶׁה, לָמָּה אָנוּ צְרִיכִין לִתְפִלָּה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת. אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהַדִּבּוּר הוּא כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים א): וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, הַיְנוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע; אִם הַדִּבּוּר, הַיְנוּ הַכְּלֵי הַשֶּׁפַע הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, אֲזַי יְכוֹלִין לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע.

וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָא בְּחִינַת מְלֵא פוּם, לְהוֹרוֹת שֶׁהַפֶּה שֶׁלּוֹ בִּמְלוֹאָהּ וּבִשְׁלֵמוּת:

**ד** ד וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְלֵא פוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס׳:כ״א): וְעַמֵּךְ (יִשְׂרָאֵל) כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים קיד): יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו, הַיְנוּ: מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק.

כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבָּיֵי וְאַבָּא אַמְּנָא (תענית כא:), שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ: לָא מָצִית לְמֶעֱבַד כְּעֵבְדָּא דְּאַבָּא אַמְּנָא וכו׳. וּבְחִינָה הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, הוּא מַשְׁפִּיעַ וּמֵאִיר וּמְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּבְחִינָה הַזֹּאת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין.

כִּי קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיָה הַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה נָתַן הַמַּמְשָׁלָה לְיַד כָּל יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הִתְלַבְּשׁוּת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהַמִּצְוֹות יִהְיוּ כָּךְ. לְמָשָׁל מִצְוַת תְּפִלִּין, הָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וּבָתִּים שֶׁל עוֹר וְלֹא שֶׁל כֶּסֶף,

כִּי כֵן רְצוֹנוֹ,

נִמְצָא שֶׁרְצוֹנוֹ מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַכְשָׁו שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, גַּם הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, שֶׁאָנוּ מוֹשְׁלִין כְּבָיְכוֹל לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת: יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ר״ה פ״א): רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה׳ אֱלֹקַי – קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה; וְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה – נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ. הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל בְּיָדֵינוּ:

וְזֶהוּ (תהלים פא): אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, הַיְנוּ קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה, הָיָה הַכֹּל אָנֹכִי, וְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – זֶה בְּחִינַת מְלָאפוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הַיְנוּ מִי מוֹשֵׁל בִּי, הַיְנוּ שֶׁהַשֶּׂפַע הוּא לְפִי הַרְחָבַת הַפֶּה, וּלְפִי כְּלֵי הַדִּבּוּר, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

ה וּמְלָאפוּם, הַיְנוּ בְּחִינַת: וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה עִם וָאו. כִּי בְּחִינַת יוֹסֵף נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ, הַיְנוּ חָכְמָה וּבִינָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט.

וְחָכְמָה הִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה, הַיְנוּ יוּד, מַעְיָן, וּבִינָה הוּא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, וְעַל־שֵׁם הַמַּשְׁכוּת, הוּא וָאו, נִקְרָא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהוּא יוּד:

ו וּבְחִינַת מְלָאפוּם יֵשׁ בְּכֻלָּלוּת וּבִפְרָטוּת, כִּי עֶשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם הַלּוּחוֹת, הוּא בְּחִינַת מְלָאפוּם. שֶׁהוּא יוּד, וְהַלּוּחוֹת הֵם וָאו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב יד): וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה. וְהַתּוֹרָה עִם הָעוֹלָם גַּם כֵּן יוּד וָוָאו. כִּי הַתּוֹרָה הִיא יוּד, שֶׁנִּקְרֵאת (תהילים קי״א:י׳): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְהָעוֹלָם הוּא וָאו, שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה.

וְצַדִּיק עִם יִשְׂרָאֵל הֵם גַּם כֵּן יוּד וָאו, כִּי צַדִּיק הוּא יוּד, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם נִקְרָאִים חַכְמֵי הָעֲדָה. וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת וָאו, שֶׁהֵם תָּמְכֵי אוֹרָיְתָא, וְנִקְרָאִים וָוֵי הָעַמּוּדִים.

וְאֶצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, יֵשׁ גַּם כֵּן בְּחִינַת יוּד וָאו. יוּד – עַל־שֵׁם הַפֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ט:ד׳): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת. וָאו – עַל שֵׁם: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לוּחוֹת, שֶׁהֵם וָאו כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ג׳): קֶשְׁרֵם עַל גַּרְגְּרוֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:

ז וּכְשֶׁהַלֵּב, הַיְנוּ בְּחִינַת וָאו, בְּחִינַת לוּחוֹת, הוּא מְשֻׁקָּע בְּאַהֲבוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ חֲרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת, הַנִּקְרָא עָרְלַת לֵב, אֲזַי הוּא בְּבְחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת. וְחֶרְפָּה הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ד:י״ד): לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ.

וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, כִּי יָדוּעַ שֶׁהַיְצֶר הָרָע וְהַקְּלִפּוֹת נִתְהַוִּים מִן שִׁבְרַת כֵּלִים. וּמוּבָא בְּ״עֵץ־חַיִּים״ (בהיכל הנקודים שער שבירת הכלים פ״ג), כִּי שִׁבְרַת כְּלֵי הַחֶסֶד נָפְלוּ אֶל בִּינָה דִּבְרִיאָה, הַיְנוּ: בִּינָה – לִבָּא, וְהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי י׳:כ״ה): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

נִמְצָא שֶׁאַהֲבוֹת רָעוֹת בָּאִים מִשִּׁבְרַת כְּלֵי הַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אֶנְקְלוֹס: כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ – אֲרֵי חִסּוּדָא הִיא לָנָא. כִּי הַחֶרְפָּה, הַיְנוּ עָרְלַת לֵב, הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת, נַעֲשֶׂה מִשִּׁבְרַת כְּלֵי הַחֶסֶד.

כִּי זֶה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה (משלי י׳:י״ב). אֲפִלּוּ אִם אֶחָד פּוֹשֵׁעַ נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מְחָרְפֵהוּ, כִּי הָאַהֲבָה מְכַסָּה עַל כָּל פְּשָׁעִים. וּכְשֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרִית הָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְרַת כְּלֵי הַחֶסֶד, אֲזַי מְחָרְפֵהוּ, כִּי הַחֶרְפָּה הוּא מִשִּׁבְרַת כְּלֵי הַחֶסֶד כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁהַלֵּב הוּא מְשֻׁקָּע בְּחֶרְפָּה, הַיְנוּ בְּעָרְלַת לֵב, בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, הַיְנוּ חֶרְפָּה שָׁבָרָה לִבִּי. וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר הַלֵּב, הַיְנוּ בְּחִינַת וָאו כַּנַּ״ל, לְהַיּוּד, הַיְנוּ נְקֻדָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, שֶׁשָּׁם הָאוֹר הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹרֶה, כִּי אוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת – אֲזַי נִתְבַּטֵּל הָאַהֲבוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת, הַיְנוּ עָרְלַת לֵב. כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, יָאִיר לְהַוָּאו, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, וְנִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה, הַיְנוּ עָרְלַת לֵב, כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:): בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא כְּהֻנָּה מִשָּׁם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהַקְּדִים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לִבְרִכַּת הַמָּקוֹם, נִטְלָה מִשָּׁם וְנִתְּנָה לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק:

וְזֶהוּ כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן הַכְּהֻנָּה לְפִינְחָס, אָמַר: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם (במדבר כ״ה:י״ב). כִּי הַכְּהֻנָּה הִיא בְּחִינַת אַהֲבָה, הוּא אַבְרָהָם, שׁוֹרָה בְּמָקוֹם בְּרִית שָׁלוֹם, הַיְנוּ: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם:

ח נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר בְּחִינַת נְקֻדָּה, בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאו, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל עָרְלַת לִבּוֹ, הַיְנוּ חֲרָפוֹת, הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת.

וְגַם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת בְּלִבּוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין. כִּי בְּזֶה

הַבְּחִינָה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, זֹאת הַבְּחִינָה הִוא בְּחִינַת נְקֵדָה. וְשָׁם בְּהַנְּקֵדָה הַזֹּאת, שׁוֹרָה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן. וְהַנְּקֵדָה הַזֹּאת, הִוא בְּחִינַת צַדִּיק לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ. וְהַנְּקֵדָה הַזֹּאת, מֵאִיר לְלֵב חֲבֵרוֹ, הַנִּקְרָא וָאו:

וְכָל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הַיְנוּ הַנְּקֵדָה הַנִּקְרָא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, וְגַם הַנְּקֵדָה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הֵם עֲנָפִים לְהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֵדָה כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְקַבֵּל מִתְּחִלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְאַחַר־כָּךְ יְקַבְּלוּ דֵּין מִן דֵּין, וְכָל אֶחָד יְקַבֵּל מִנְּהּ וּבָהּ. וְעַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הַיְנוּ עָרְלַת לֵב, הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ: עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה.

וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק, אָמְרָה רָחֵל: אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי (בראשית ל׳:כ״ג); כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הַנְּקֵדָה שֶׁשָּׁם אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, אָז נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הַיְנוּ עָרְלַת לֵב, הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף (שם מה): כִּי פִּי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם; וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: כְּפִי כֵּן לִבִּי. הַיְנוּ שֶׁהָאִיר הַנְּקֵדָה שֶׁלּוֹ בַּזָּאו שֶׁלּוֹ, שֶׁהָאִיר ׳פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת׳, בְּ׳הָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת׳. וּכְתִיב בּוֹ (שם נ): וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם; פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב. הַיְנוּ שֶׁהָאִיר הַנְּקֵדָה כְּלָלִיּוּת שֶׁלּוֹ, בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הַיְנוּ הִתְקַשְּׁרוּת הַצַּדִּיקִים, וְהֵם יָאִירוּ בּוֹ, כִּי הֵם הַנְּקֵדָה כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, וְיעוֹרְרוּ אֶת לִבּוֹ. וְגַם עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, יָכוֹל גַּם כֵּן לְעוֹרֵר אֶת לִבּוֹ, עַל־יְדֵי ׳פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת׳, וְיָסִיר מִמֶּנּוּ עָרְלַת לֵב:

**ט** וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ:

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים – הַיְנוּ בְּחִינַת אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ״ל.

וְגוֹי קָדוֹשׁ – הַיְנוּ קְדֻשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֵדָה, וְזֶהוּ הוּא בְּחִינַת לֵב כַּנַּ״ל.

עַל־יְדֵי מַה תָּבוֹא לִבְחִינַת אַהֲבָה, וְלִבְחִינַת קְדֻשׁ וָאו, עַל־יְדֵי:

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – כִּי מֹשֶׁה הוּא נְקֵדָה כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,

שֶׁבְּתְחִלָּה צְרִיכִין הַכֹּל לְקַבֵּל מֵהַנְּקֵדָה כְּלָלִיּוּת, וְאַחַר־כָּךְ [צָרִיךְ] כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר בַּחֲבֵרוֹ מֵהַנְּקֵדָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְגַם יוּכַל לְהָאִיר מִנְּהּ וּבָהּ מֵהַנְּקֵדָה שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַזָּאו, שֶׁהוּא: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת.

וְאָז נִקְרָא גּוֹי קָדוֹשׁ, הַיְנוּ קְדֻשׁ וָאו, שֶׁהַנְּקֵדָה מֵאִיר לְהַזָּאו. וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים; הַיְנוּ אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי כְּשֶׁתִּתְקַבֵּל מִן כָּל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵן מֵהַנְּקֻדּוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הֵן מִנְּקֵדָה כְּלָלִיּוּת,

שֶׁשָּׁם אֵצֶל כָּל הַנְּקֻדּוֹת שׁוֹרָה אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְהַנְּקֵדָה הוּא בְּרִית שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ״עֵץ־חַיִּים״, שֶׁהָאוֹר הַחֻסָּד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת.

[וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, מְקַבֵּל הַנְּקֵדָה שֶׁבְּלֵב חֲבֵרוֹ בְּלִי לְבוּשׁ, וְלִפְעָמִים מְקַבֵּל הַנְּקֵדָה מֵחֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּסַפֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁיְּכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹר וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. מֵהַנְּקֵדָה שֶׁל חֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי שִׂיחַת חֻלִּין שֶׁמְּדַבְּרִין עִמּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין אוֹר הַנְּקֵדָה עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכָה הַנְּקֵדָה לְהִתְלַבֵּשׁ, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנָּה]:

## תורה לה

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן: (תהלים פט)

א דַע כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לָשׁוּב אֶת הַדָּבָר לַמָּקוֹם שֶׁנִּטַּל מִשָּׁם, וְהוּא בְּחִינַת זַרְקָא, הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תיקונים תיקון כא דף מג: ובדף ס. ותיקון סד דף פו: ובתיקונים שבסוף הזוהר חדש דף קט:): דְּאִזְדָּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן; וּמָאן הַהוּא אֲתָר, הוּא חָכְמָה. כִּי חָכְמָה הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ.

לָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִשְׁמֹר אֶת שִׂכְלוֹ מִשִּׂכְלִיּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם בַּת פַּרְעֹה. כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לִקְנוֹת שִׂלְמוּת, אֵינָם רַק חָכְמוֹת אֱלֹקוּת, וּשְׁאָר הַחָכְמוֹת הֵם רַק חָכְמוֹת בְּטֵלוֹת, וְאֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל.

וּבַת, הִיא מְרֻמָּזֶת עַל הַחָכְמָה שֶׁאֵינָהּ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קי): הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וְכוּ׳, וּבְנוֹתַי – אֵלּוּ גְּלֵיּוֹת שֶׁבְּשְׁאָר אַרְצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָם מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם כְּבָנוֹת. פַּרְעֹה – לְשׁוֹן בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ה׳:ד׳): אַל תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם:

וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת קֵנָה, כִּי יֵשׁ קֵנֶה בְּקֻדֶּשָׁה, הֵם חָכְמוֹת קְדוֹשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד׳:ה׳): קְנֵה חָכְמָה. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, הַיְנוּ קֵנֶה שֶׁבְּקְלִפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ח:ל״א): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, וְהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת.

יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״ד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ב׳:ג׳): קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה׳ רֵאשִׁית וְכוּ׳.

אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹלָדָה, הַשֵּׂכֶל מְצַמְצָם אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּכְשֶׁמַּתְחִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוּת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי שִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ה): וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה.

וּכְשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹךְ שִׂכְלוֹ הַקֹּדֶשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֲזַי נִתְמַעֵט קְדֻשַּׁת שִׂכְלוֹ, כְּפִי תְּפִיסַת הַמָּקוֹם שֶׁל חָכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁכָּל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שֶׁכָּל הַקֹּדֶשׁ. וְהַחָכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נָעוּץ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַקֹּדֶשׁ כְּקָנֶה, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל זֶה הַקָּנֶה, הַיְנוּ זֶה הַשֵּׂכֶל, מִתְלַקְּטִים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת.

וְזֶהוּ (סנהדרין כא:): כְּשֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. הַיְנוּ, שֶׁגַּם לְמַעְלָה, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: יָרַד גַּבְרִיאֵל. נַעֲשָׂה סוּפְּיָתָא דְּדַהֲבָא, הַיְנוּ בְּחִינַת קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַּם כֵּן קָנֶה, וְנָעַץ בַּיָּם הַחָכְמָה, שֶׁמְּחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה. וְהֶעֱלָה עָלָיו שִׁרְטוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת מִדּוֹת מְגֻנּוֹת. וְעָלָיו נִבְנָה כְּרָךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, הַיְנוּ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, הַכָּרוּךְ אַחַר קְדֻשָּׁה.

וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּרָךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נב): כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת – שֶׁהוּא כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים, שֶׁהוּא בּוֹנֶה בִּנְיָנוֹ עַל זֶה הַשֵּׂכֶל הַחִיצוֹנִי:

**ב** ב וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ.

כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ב:ח׳): נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם, אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ, נִמְצָא שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ב): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ׳:

**ג** ג וְחִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל־יְדֵי שֵׁנָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף יט. ויקהל דף ריג:): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ. כִּי כְּשֶׁהַמֹּחִין מִתְיַגְּעִים, אָז עַל־יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ.

וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, כִּי הָיוּ מִתְחַלָּה עֲיֵפִים וְעַכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ.

וּבִשְׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמֹּחִין, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ׳, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שם):

**ד** ד וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת שֵׁנָה, כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּגַשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נִיחָא לַמּוֹחִין. גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לְמוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם כֵּן שֵׁנָה לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא,

וְהוּא לְמוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁנָה (זוהר פנחס רמד: עיין בראשית רבה ויצא פ׳ סט). כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי. וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ב:ג׳): וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, וְלַחֹשֶׁךְ קְרָא לָיְלָה (בראשית א׳:ה׳).

וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְיַגְּעִים הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אֲזַי יִלְמוֹד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא. וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וּמִתְחַדְּשִׁים, וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם.

וְזֶה בְּחִינַת: פַּשְׁטָא, מַנָּח, זַרְקָא – שֶׁפְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, הֵם נִיחָא לַמֹּחִין, וְהַמֹּחִין נִתְחַדְּשׁוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתַר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן:

**ה** ה וְעִקַּר הַמֹּחִין שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה, אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ט״ז:ט״ו): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. חַיִּים, הֵם הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַחָכְמָה תְּחַיֶּה; מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים, דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה, הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ד:י״ז-י״ח): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, וְתַרְגּוּמוֹ: מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֶם.

וְהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו א׳:כ״ו): עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה. וְהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת. וְהִיא בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ׳, וּכְתִיב: וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וְהוּא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ט׳:י״ד): עִיר קְטַנָּה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ט״ז): אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלָּיְלָה.

וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּאוֹר הַפָּנִים, כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְיֵשׁ מְקַבְּלִים מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, אָז מְקַבֵּל שֵׂכֶל חָדָשׁ וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה, כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח׳:א׳): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו:

ו וְגַם יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּשִׁנָּה: כִּי יֵשׁ שִׁנָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת לְמוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא כְּפִי הִדְבֵּקוּת. וְיֵשׁ שִׁנָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהוּא גַּם כֵּן פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא. כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמֹּחִין, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה לְתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וְנִתְחַדְּשׁוּ שָׁם, וְנִתְחַזְּקוּ מֵעֲיֵפוּתָם.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב קעה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ הָרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֶת שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ. יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה. כִּי הָעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא בְּוַדַּאי עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כָּל דִּינֵי מָמוֹנוֹת שַׁיָּךְ לְמַשָּׂא וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי אִם בָּקִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהֶם.

וְזֶה בְּחִינַת (משלי לא): הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר; הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא. אֲזַי: מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ; וּמַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ מֵאוֹר הַפָּנִים. כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא רָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה:

ז זֶאֶבֶל כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים; אֲזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים. כִּי הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת (יחזקאל ה׳:ה׳): זֹאת יְרוּשָׁלַיִם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת. וִירוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קִרְיָה נֶאֱמָנָה; וְהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת; וְהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וְהִיא בְּחִינַת הַמָּאוֹר הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטָן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה.

וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת חַשְׁמַ״ל מֵעוֹלַם הַבִּינָה, לְהַלְבִּישׁ אֶת הַמַּלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ.

וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן כָּל כָּךְ בֶּאֱמוּנָה, כְּמוֹ רַב סַפְרָא, וּמְקַיֵּם (תהילים ט״ו:ב׳): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ (כשארז״ל מכות כ״ד) – זוֹ הַבְּחִינָה נַעֲשֶׂה חַשְׁמַ״ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה. וַאֲזַי אִפְּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה. וְהֵיא: אִם לַבִּינָה תִקְרָא (משלי ב׳:ג׳), וּבִינָה – לִבָּא (הקדמת תיקונים).

וְזֶה שֶׁמְּקַיֵּם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, אֲזַי אִפְּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁהַלֵּב עוֹשֶׂה חַשְׁמַ״ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בבבא בתרא): הָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס.

הַיְנוּ הָרוֹצֶה לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַנִּקְרָא חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וְנִקְרָא אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת. אֲזַי צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חַשְׁמַ״ל מֵהַלֵּב, הַיְנוּ שִׁיקְיָם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ. וְהַחַשְׁמַ״ל הַזֶּה, הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטָן, הַיְנוּ אֶת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: אִפְּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא.

וְזֶהוּ: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס, כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא, כִּי חַשְׁמַל לֵב גְּמָטְרִיָא שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ. וּבֶן נַנָּס, בִּבְחִינַת אֱמוּנָה, הִיא בְּחִינַת בֶּן נַנָּס, הַיְנוּ הַמָּאוֹר הַקָּטָן:

ח וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, וְהוּא בְּחִינַת הַקְרָבַת הַקְּרְבָּן תָּמִיד, וְהַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת. כִּי עַל־יְדֵי הַתָּמִיד עוֹלִים חָכְמָה בִּינָה דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה בִּיצִירָה, וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבַּקְלִפָּה עוֹלִים בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת.

וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְהַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא בְּחִינַת דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, נִמְצָא בְּשָׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, עוֹסֵק בִּפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת מט״ט הַמְקַנֵּן בִּיצִירָה. נִמְצָא שֶׁחָכְמָה בִּינָה דַּעַת שֶׁלּוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן עוֹלִים בִּיצִירָה, הַיְנוּ לִפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא וְכָל נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, עוֹלִים לִבְחִינַת אֱמוּנָה, הַנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם וּמַלְכוּת. כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל. כִּי חֶרְבַּן אֱמוּנָה הוּא נִקְרָא חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם עַד שֶׁפָּסְקוּ מֵאֱמוּנָה אַנְשֵׁי אֱמוּנָה. (עַיֵּן שָׁם מִבְּאֹר דְּכַוָּנָתָם עַל מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה)

וּכְשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, מִתְגַּבֶּרֶת – אֲזַי אֵלּוּ הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת נוֹפְלִים, וְעוֹלִים מֵאֱמוּנָה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּתוֹכָם בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כ:): שִׁלְשָׁה מִצְווֹת נִצְטַווּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ: הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְהָא בְּהָא תַּלְיָא, כִּי הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ הִיא בִּבְחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל.

וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, הֵם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁעוֹלִים מִבֵּין הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת, בִּבְחִינַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (רות פ׳ א׳): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כְּרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לְפָרָשַׁת מִשְׁקָלֶת, לוֹמַר שֶׁבַּעֲוֹן מִשְׁקָלֶת הָיָה מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, וְהַיְנוּ הַהֶבֶל, כַּיָּדוּעַ.

וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, הוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו וְכַנַּ״ל:

ט וְזֶה הַחֶשְׁמַ״ל, הַנַּעֲשֶׂה מִבְּחִינַת: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, וּמַלְבִּישׁ לְהָאֱמוּנָה, הוּא בְּחִינַת רְצוּעוֹת, כִּי רְצוּעוֹת הֵם מַקִּיפֵי מַלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת (ב״ב כא): כַּד תִּמְחֵי לֵינּוּקָא, לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקָתָא דִּמְסָאנֵי. תִּמְחֵי – לְשׁוֹן טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ד:כ״ב): מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ. יְנוּקָא, הִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטָן, הִיא בְּחִינַת שִׁנָּה. לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקָתָא דִּמְסָאנֵי – הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יז): בְּשָׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם ״מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל״ זָכוּ בָּנָיו לִשְׁנֵי מִצְוֹות: לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת, וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל, תַּרְגּוּמוֹ: עַרְקָתָא דִּמְסָאנֵי.

הַיְנוּ: כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטָן, הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, לֹא תּוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הַנַּפְשׁ, הַיְנוּ מָאוֹר הַקָּטָן, הַיְנוּ יֵנּוּקִי, אֶלָּא בְּעַרְקָתָא דִּמְסָאנֵי, הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. הַיְנוּ שֶׁתַּמְשִׁיךְ חַשְׁמַ״ל מִ״בִּינָה לִבָּא״ לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס כַּנַּ״ל, הַיְנוּ שֶׁיְקַיֵּם וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, כְּרַב סַפְרָא.

וּרְצוּעָה גִּמַטְרִיָּא ש״ע, לִרְמֹז שֶׁעַל יְדֵי הַחֶשְׁמַ״ל הַזֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, נִשְׁמָר הָאֱמוּנָה, וְהַנְּשָׁמָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמְקֻבֶּלֶת מֵאוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא ש״ע נְהוֹרִין שֶׁל פָּנִים עֶלְיוֹנִים, הַנִּמְשָׁכִין מִתִּקּוּן ״וֶאֱמֶת״ כַּיָּדוּעַ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (שם רב לר״ש הנ״ל): דְּקָרֵי קָרֵי, וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוּתָא לַחֲבְרוֹ. כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה: הָא תֵּינַח מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן וְעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא טוֹבָה אֶצְלוֹ, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מִתְחַדְּשִׁין. אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר אוֹרְיָן, מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ שֶׁיַּעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן.

דַּע, מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁמֹּחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ מִתְחַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁלּוֹ שֶׁבֶּאֱמוּנָה. וְזֶהוּ: דְּקָרֵי קָרֵי, מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, אֲזַי טוֹבָה לוֹ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה לוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים לְלִמּוּד וּלְדִבְקוּת הַבּוֹרֵא. וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוּתָא לַחֲבְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁמְּשָׁרְשׁוֹ:

י וְזֶה בְּחִינַת תְּקִיעוֹת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת שָׁנָה, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, בְּחִינַת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת. וּתְקִיעוֹת הֵם הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא חִדּוּשׁ הַמֹּחִין מֵאוֹר הַפָּנִים. וּמִזֶּה הוּא הִתְאַדְּמוּת פְּנֵי הַתּוֹקֵעַ, שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אוֹרוֹת מִפָּנִים עֶלְיוֹנִים:

יא וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ:

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה – הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, שֶׁבְּתוֹךְ הָעַכּוּ״ם וְהָאַרְצוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבוֹת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְחַבְּרִים אֵלָיו הַנִּיצוֹצוֹת. וְזֶה:

יֹדְעֵי תְרוּעָה; יֹדְעֵי – לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת. תְּרוּעָה – מִלְּשׁוֹן שְׁבִירָה, כִּי הַנִּיצוֹצוֹת הֵם מִשְּׁבִירַת כֵּלִים.

ה׳ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן – בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ.

הַיְנוּ כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵאוֹר הַפָּנִים, חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים כָּל הַנִּיצוֹצוֹת עַל־יְדֵי אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת:

## תורה לו

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּקֹרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי וְכוּ׳: (תהלים כז)

א וְזֶהוּ כְּלָל, כִּי כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הוּא מֻשְׁרָשׁ בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, וְשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, מֻשְׁרָשִׁים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה.

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים, שֶׁכְּנֶגֶד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, הֵם שִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁכָּל לָשׁוֹן וְלָשׁוֹן יֵשׁ לָהּ מִדָּה רָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֶרְתָּהּ, וּמַחֲמַת הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ הֵם מְרֻחָקִים מִשִּׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה.

וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב בָּאָה בַּגָּלוּת תַּחַת יַד שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם הָרָעִים, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כַּיּוֹלֶדֶת שֶׁקִּדֵּם הַלֵּדָה הִיא צוֹעֶקֶת שִׁבְעִין קָלִין (זוהר פנחס רמט:), כְּנֶגֶד שִׁבְעִין תֵּבִין שֶׁבְּמִזְמוֹר יַעַנְךָ, שֶׁבְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִילֵד.

וְזֶהוּ כְּלָל, שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְגַּלּוּת בְּתוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה, אֲזַי מְנַסִּין וּמְצָרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, הַיְנוּ בְּתַאֲוֹותֵיהֶן. וּכְשֶׁהִיא בָּאָה בְּמִדּוֹתֵיהֶן בַּגָּלוּת, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כִּי הִתְגַּלּוּת הִיא בְּחִינַת לֵדָה,

כִּי קֹדֶם הִתְגַּלּוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֲזַי הִיא בִּבְחִינַת עִבּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמַּלְאָה, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר, הַיְנוּ בַּגָּלוּת בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן. כִּי הַקְלִפָּה קְדָמָה לַפְּרִי, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל הַפְּרִי, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר מִקֹּדֶם הַקְלִפָּה. לָכֵן קֹדֶם הַהִתְגַּלּוּת, מֻכְרָח הַנֶּפֶשׁ לָבוֹא בַּגָּלוּת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי לְשַׁבְּרָם, וְלָבוֹא אַחַר־כָּךְ לַהִתְגַּלּוּת:

ב ב וְדַע, שֶׁכְּלָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁל מִדּוֹתֵיהֶן הָרָעוֹת הַלָּלוּ, הִיא תַּאֲוַת נאוף. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, אָזַי בְּקַל יָכוֹל לְשַׁבֵּר כָּל הַתַּאֲוֹוֹת.

וּבִשְׁבִיל זֶה, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי שֶׁהוּא כְּלָל שֶׁל הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא רֵאשִׁית דַּעַת (משלי א׳:ז׳). גַּם אִיתָא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא תַּרְי״ג (ספר הקנה י״ב, רוקח סי׳ רצו, מגלה עמוקות אופן קיג), שֶׁהוּא כְּלָלוּת כָּל הַתּוֹרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכָּל וָכֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה׳:כ״ח): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי.

וּבִלְעָם שֶׁהָיָה כְּנֶגֶד מֹשֶׁה בַּקְּלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:ט״ז): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן, גַּם אוֹתִיּוֹת בִּלְעָם מְרַמְּזִין שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, כִּי ב׳ הִיא הַתְחָלַת הַתּוֹרָה, וְל׳ הִיא סוֹף הַתּוֹרָה, וְע׳ כְּנֶגֶד שִׁבְעִים פָּנִים, וּמ׳ כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה. וּמֻחְמָת שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה, לְפִיכָךְ הוּא מְשֻׁקָּע בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כב): הַהֲסִכֵּן הִסְכַּנְתִּי.

גַּם יוֹסֵף, קֹדֶם שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה, הֵינוּ חָכְמָה בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״א:י׳): רֵאשִׁית חָכְמָה; כִּי אִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב׳:ג׳). וְקֹדֶם שֶׁזָּכָה לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, הֻצְרַךְ לָבוֹא בְּנִסָּיוֹן בְּצָרוּף בְּתוֹךְ הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן הַנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי שֶׁעָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְשִׁבֵּר הַקְּלִפָּה שֶׁקָּדְמָה לַפְּרִי, זָכָה לַפְּרִי, הֵינוּ לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא חָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״א:ל״ט): אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:

וּבִשְׁבִיל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:) עַל פָּסוּק: אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְכוּ׳, (אַחֲרֵי לְבַבְכֶם – זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם – זוֹ נאוף). גַּם שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו (שם, וסוטה ט:), גַּם בִּלְעָם נִקְרָא שְׁתוּם הָעַיִן (במדבר כ״ד:ג׳), מֻחְמַת שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת מְדָּה רָעָה שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן:

ג ג לְפִיכָךְ כְּשֶׁקּוֹרִין פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת־שְׁמַע, צָרִיךְ לְהַעֲצִים אֶת עֵינָיו, בִּבְחִינַת: עוֹלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלִית לָהּ עֵינִין (סבא משפטים דף צה. וכמובא בכתבי האר״י ז״ל עיין בשע״ת סי׳ סא ס״ק ג).

כִּי תִּקּוּן שֶׁל הִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁבָּא לָאָדָם – שֶׁיֹּאמַר ״שְׁמַע״ ו״בָרוּךְ שֵׁם״. כִּי תַּאֲוַת נאוף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דָּמִים, הֵינוּ מִטְּחוֹל, שֶׁהִיא לִילִית, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִמָּא דְּעֶרֶב רַב, שֶׁהִיא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה.

וּמַלְכוּתָא דִּשְׁמַיָּא הוּא בִּבְחִינַת גְּבִירְתָּא, אִשָּׁה יִרְאַת ה׳, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר, שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ (זוהר ויחי דף רמא).

וּכְשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאֵלּוּ הַפָּסוּקִים, שֶׁכּוֹלֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וּמַפְרִישׁ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִנִּשְׁמַת עֶרֶב־רַב, הַבָּאִים מֵאִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת (בראשית טז): מִפָּנַי שָׂרַי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בוֹרַחַת, שֶׁהַתַּאֲוָה בּוֹרַחַת וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנָּה. וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה זוֹנָה, אָזַי הוּא בִּבְחִינַת (משלי ל׳:כ״ג): שִׂפְחָה תִּירַשׁ גְּבִרְתָּהּ:

כִּי בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה תֵּבוֹת, נֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וְאַרְבָּעִים וְתֵשַׁע אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ. וּבְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הוּא נִפְרָד מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֶרֶב־רַב, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִשָּׁה זוֹנָה, וְנִכְלָל בִּנְשָׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ, בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה׳,

אָזַי הוּא בְּחִינַת סְגִירַת עֵינַיִם בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בִּבְחִינַת עוֹלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלִית לָהּ עֵינִין, שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁכּוֹלֶלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת:

ד ד וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם הִרְהוּר בְּאַקְרַאי בְּעַלְמָא, אָזַי דַּי לוֹ בַּאֲמִירַת שְׁנֵי פְּסוּקִים הַנַּ״ל. אֲבָל אִם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, רָגִיל בְּהִרְהוּר שֶׁל הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד מִמֶּנָּה, אָזַי צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם.

כִּי אִיתָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם מִמּוֹתְרוֹת הַמָּרָה שְׁחוֹרָה, וּמָרָה שְׁחוֹרָה הִיא טְחוֹל (תיקון נ״ו), שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֶרֶב־רַב, וּכְשֶׁמּוֹרִיד דְּמָעוֹת, אָזַי נִדְחִין וְיוֹצְאִין לַחוּץ הַמּוֹתְרוֹת, הֵינוּ הַתַּאֲוֹוֹת נאוף, הַבָּאִים מֵעֲכִירַת דָּמִים שֶׁל טְחוֹל וּמֵהַמּוֹתְרוֹת, וְכוֹלֵל נִשְׁמָתוֹ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם.

וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל פָּסוּק (במדבר כ״ה:ו׳): וְהִמָּה בוֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – בַּכְיָן וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע, וְזֶה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהִרְהוּר שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא קְלִפָּה הַקְּרוֹבָה לַפְּרִי, וְלָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה:

ה ה וּכְשֶׁבָּא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, אָזַי נַעֲשָׂה מֵהַהִתְגַּלּוּת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חַדְתִּין בְּתַרְתִּין וּבְתָלָתִין – הִיא הַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה; וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין – הֵינוּ אוֹרִיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח).

נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה, אָזַי מוֹרִיד נִשְׁמָתִין חַדְתִּין, לְכָל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין הַתּוֹרָה לְפִי בְּחִינָתוֹ וּתְפִיסָתוֹ. כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי כֹּחוֹת: לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ וְשַׁמְתֶּם – זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ׳ (יומא עב:, ועיין תענית ז), וּכְתִיב (הושע י״ד:י׳): יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה׳ צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם

וְכוּ׳.

כָּךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק לְכָל אֶחָד כְּפִי תְּפִיסָתוֹ: יֵשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ נְשָׁמָה חֲדָשָׁה מֵהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִפּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם. הַכֹּל לְפִי הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסָתוֹ, תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ.

דְּזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם אָדָם לְהַשִּׂיג וְלִתְפֹּס בְּדִבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם לֹא שֶׁיִּתְקֵן תְּחִלָּה אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, וַאֲזַי יָכוֹל לְהָבִין וְלִתְפֹּס דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. דְּאִיתָא בַּזֹּהַר: סִלּוּקָא דְּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָכְמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם י״ה, שֶׁהֵם מֹחִין.

נִמְצָא, כְּשֶׁיִּתְקֵן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהָבִין דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. כְּפִי הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל אֶחָד, כָּךְ הוּא הַשָּׂגָתוֹ:

ו וְזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט, אַךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ; אִם הַכְּלִי הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרוֹת מָלֵא, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכְּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹת חָסֵר וָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ל״ג): מְאֵרַת ה׳ בְּבֵית רָשָׁע. וְזֶה הוּא: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם [וְכוּ׳],

כִּי אוֹר הַפָּשׁוּט הַבָּא מִלְּעֵיל, הוּא בְּחִינַת קָמִין וּסְתִים, אַךְ לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי הַמְקַבְּלִים, הוּא בְּחִינַת צִיּוּרִי, שֶׁנִּצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי.

וְעַל כֵּן כְּתִיב בִּבְלָעָם (במדבר כ״ג:כ׳): הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי – בְּקָמַץ. וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנּוּ – בְּצֵירֵי. כִּי אֲפִלּוּ הַלְּקִיחָה שֶׁהִיא אָז בִּבְחִינַת קָמִין וּסְתִים, הִיא בִּבְחִינַת בֵּרֵךְ. רְאֵיָה לָזֶה, כִּי הוּא הָיָה רוֹצֶה לְהִצְטַיֵּר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת קְלָלָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב וּלְצָרֵף וּלְהִצְטַיֵּר כְּלָל לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה: וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנּוּ; וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת לְקִיחָה, הוּא בְּחִינַת בֵּרֵךְ.

וּמִפְּנֵי מָה, לְפִי שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ שִׁבְטֵי יָהּ, כְּמוֹ (שֶׁפֵּרְשׁוּ) [שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י] זַ״ל עַל הַחֲנוֹכִי (במדבר כו): שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם, שֵׁם יָהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא (בַּמִּדְרָשׁ) [בַּגְּמָרָא] שֶׁהָעַכּוּ״ם הָיוּ אוֹמְרִים: אִם בִּגּוּפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים וְכוּ׳, לְפִיכָךְ הֵעִיד הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים י״א:כ״ו): רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם – דַּיְקָא, כִּי לְמַעְלָה [הוּא] בִּבְחִינַת קָמַץ, שֶׁקָּמַץ וּסְתִים, אֲבָל לִפְנֵיכֶם לְמַטָּה נִצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי.

וּבְשָׁבִיל זֶה יָצַץ בִּלְעָם לְבָלָק לְהַכְשִׁילָם בִּדְבַר עֶרְוָה, כְּדֵי לְקַלְקֵל כְּלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסַּרוּס רְפוּאָה לְמִשְׁגָּע. וְזֶה הוּא: סִלּוּקָא דְּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, הַיְנוּ בְּחִינַת: שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם:

ז וְזֶה:

בְּקֹרֶב עָלַי מְרֵעִים, תְּרֵין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא דף ד.), הַיְנוּ הַמֹּחִין.

וַאֲכִילָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ה׳:א׳): אִכְלוּ רֵעִים; הַיְנוּ הִתְחַזְּקוּתָם, הוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ, הַיְנוּ: לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סִלּוּקָא דְּיסוֹדָא, הַיְנוּ תִּקּוּנוֹ מַגִּיעַ עַד הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אַבָּא וְאִמָּא. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁעַל יָדוֹ: צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּכְשֶׁיִּשַּׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, מְמֵילָא נוֹפְלִים כָּל הַתַּאֲוֹת רָעוֹת:

ח זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְאָמַר, שֶׁהִיא סוֹד כַּוָּנוֹת קִדּוּשׁ, וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם: עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד קֹדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת, וְהַנִּיר הָיָה קְרוּעַ חֶצְיוֹ, וּמַה שֶּׁנִּמְצָא כָּתוּב עַל הַנִּשְׁאָר הֶעְתַּקְתִּי. וְזֶהוּ:

צָפְנַת פַּעְנֵחַ דִּמְגַלְיָן... שִׁבְעִים פָּנִים... תּוֹרָה... סוֹד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ה:ט׳): וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בתיקונים תיקון לד נו סט), כְּשֶׁמַּפְסִיק הַנְּקֻדָּה מֵהַדָּל״ת שֶׁל אֶחָד, וְהַנְּקֻדָּה הִיא אוֹת בְּרִית, אֲזַי נַעֲשֶׂה אַחֵר. הַיְנוּ כְּשֶׁמַּכְנִיס בְּרִיתוֹ בְּזוֹנָה, הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַנִּקְרָא אֵל אַחֵר, אֲבָל מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, אֲזַי הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם (א׳), הַנִּקְרָא אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא י״ט:ב׳): קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה תִּמְצָא קְדֻשָּׁה – זֹהַר

מִקֵּץ (דף רד:). אֲבָל מָאן דְּגָלֵי עֲרָיִין, הָכִי אִיהוּ אִתְגַּלֵי בֵּין אִנּוּן עֲרָיִין, דְּאִנּוּן אֱלֹקִים אֲחֵרִים – תִּקּוּנִים (תיקון נו) דַּף צג. וּבְשָׁבִיל [זֶה] מוּבָא בַּזֹּהַר (קדושים פד): כַּד חָזֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן נָשֵׁי שַׁפִּירִין, אָמַר: אַל תִּפְנוּ אֶל אֱלִילִים; כִּי נָאוֶה הִיא עֲרָיוֹת, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, מַלְכוּת הָרְשָׁעָה.

וּבְשָׁבִיל זֶה, סְגֻלָּה לְבַטֵּל הִרְהוּרֵי נִאוּף, לִקְרֹא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד וְכוּ׳, כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: וַיִּקְרַב אֶל אֶחָיו הַמִּדְיָנִית וְכוּ׳ – דַּף א. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַנִּסָּיוֹן וְהַצָּרוּף שֶׁמְּנַסִּין לָאָדָם, אֵין מְנַסִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּנִאוּף, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשִּׁבְעִים אֻמּוֹת, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִסּוֹד אַחֵר, אֶל אַחֵר.

וּכְשֶׁצּוֹעֵק לֵאלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ב:ב׳): כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ; וְצוֹעֵק שִׁבְעִין קָלִין לֹא פָּחוֹת, אֲזַי נִפְתָּחִין לוֹ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, דְּמִטַּמְּרִין מְגַלִּין לֵהּ, וּמוֹלִיד נַפְשִׁין חַדְתִּין, כִּי מוֹלִיד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא כְּלוּלָה מִנַּפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. וּמְגַלֶּה הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי עַד עַכְשָׁו הָיְתָה סְתוּמָה בְּקַלְפָּה, כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי. וְיָכוֹל הַצַּדִּיק לְהוֹרִישׁ בְּתוֹרָתוֹ שֶׁמְּחַדֵּשׁ נִשְׁמָתִין חַדְתִּין, לְכָל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי מִקְרָבָיו הַמְקֻשָּׁרִים בְּתוֹרָתוֹ. כַּמּוּבָא בְּהַזָּמָר: לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין חַדְתִּין בְּתַרְתִּין וּבְתִלְתִּין, הַיְנוּ בְּהַתּוֹרָה הַמִּתְחֶלֶת בְּבֵית וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶד, וּבְתִלְתָּא שִׁבְשִׁין, הַיְנוּ אוֹרִיתָא תְּלִיתָאָה, הוּא עָבֵד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חַדְתִּין.

וְהַתּוֹרָה זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, וְלֹא זָכָה וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשַׁמְתֶּם וְכוּ׳, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ׳; לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שֶׁמְּקַבֵּל. אֲבָל מֵאִתּוֹ לֹא תֵּצֵא הָרָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג׳:ל״ח): מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת.

וְהַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה נַעֲשָׂה אֵצֶל הָאָדָם כְּפִי הַכְלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה, לִפְנֵיכֶם דַּיְקָא, כִּי מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹצֵא אוֹר פָּשׁוּט, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת פְּשׁוּטִים, וּלְפִי הָאָדָם כֵּן נַעֲשָׂה הַצֵּרוּף: אִם הוּא אָדָם טוֹב, נַעֲשָׂה צֵרוּף שֶׁל בְּרָכָה. וְאִם לָאו, לְהֶפֶךְ. וְזֶה: לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה – דַּיְקָא, כִּי לִפְנֵי ה׳ עֲדַיִן אֵין צִיּוּר לַצֵּרוּף הַזֶּה, אִם הוּא בְּרָכָה אִם לָאו.

וְזֶה שֶׁהִתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ בִּלְעָם עַל זֶה: הִנֵּה בָּרֵךְ לָקַחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה, בָּרֵךְ בְּקָמַץ, גַּם לָקַחְתִּי מַשְׁמַע בִּרְצוֹנוֹ לָקַח...

## תורה לז

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה דִּרְשׁוּ יֵיִן וְעָזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָּנָיו תָּמִיד: (תהילים ק״ה:ד׳)

א כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הִיא בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ (זוהר בא דף מב.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ג:ז׳): לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:

**ב** ב וְגוּף נֶפֶשׁ הֵם בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, בְּחִינַת אוֹר וְחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ב׳:י״ג): כְּיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְכוּ׳, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (רז״ל ברכות לג): גְּדוֹלָה דֵּעָה שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֵל דֵּעוֹת ה׳. וּכְתִיב (תהילים קי״ח:כ״ז): אֵל ה׳ וַיָּאֶר לָנוּ; וּכְתִיב (שם פב): וְלֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ.

וְהֵם בְּחִינַת חַיִּים וּמִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ב): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ׳, וּכְתִיב (איוב ד׳:כ״א): יָמוּתוּ וְלֹא בְחָכְמָה. וּכְתִיב (איכה ג׳:ו׳): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ׳:

וְהֵם בְּחִינוֹת שִׂכְחָה וְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״א:י״ג): נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב, וּכְתִיב (שם צח): זָכַר חַסְדּוֹ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ג): הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר אֶת נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח:

וְהֵם בְּחִינַת חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם חֹמֶר וְסִכְלוּת וּבְחִינַת בְּהֵמָה, כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה:

**ג** ג וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מִיתָה, בְּחִינַת סִכְלוּת שֶׁל הַגּוּף שֶׁל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית כז): וַיַּקְ ה׳ אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם – מֵאָן נָטַל לֵהּ, מֵאַרְבַּע יְסוֹדִין דִּילֵהּ, דְּאַפְרִישׁ לֵהּ מִתַּאֲוָה דִּילְהוֹן.

וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית מַחֲלִישִׁין הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְנִתְבַּטֵּל הַחֹמֶר, בְּחִינַת הַחֹמֶר, סִכְלוּת, חֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה, בְּהֵמָה. וְנִתְגַּבֵּר וְנִתְעַלֶּה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, וְהַצּוּרָה, הָאוֹר, וְהַזִּכָּרוֹן, אָדָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו׳:) אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צְדָקָה, כִּי צְדָקָה רֶמֶז לְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:כ׳): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה;

וְהוּא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (לך לך דף עו:): שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה – דְּאִנּוּן רְחִיקִין מֵאוֹרַיְתָא. וְהוּא בְּחִינַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״ט:י״ד): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת אָדָם: מ״ם סְתוּמָה הוּא בְּחִינַת תַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, דְּלִית בֵּהּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (תיקון כא). וְדָלֶ״ת, הוּא רֶמֶז לְאַרְבַּע יְסוֹדִין שֶׁנִּשְׁפָּלִים עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית. וְנִתְעַלֶּה הַשֵּׂכֶל הָרָמוּז בְּאָלֶ״ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לג): וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהקדמה דף יג:) נַעֲשֶׂה אָדָם – עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית נִתְהַוֶּה בְּחִינַת אָדָם, כְּתִיב הָכָא: נַעֲשֶׂה; וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ; מָה הָתָם צְדָקָה, אַף כָּאן צְדָקָה.

[פֵּרוּשׁ, כִּי בַּזֹּהַר מְפֹרָשׁ שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא בְּרִיּוּקָנָא דְּאָדָם, וְלָמַד שָׁם מִמִּקְרָא זֶה, נַעֲשֶׂה אָדָם, כְּתִיב הָכָא עֲשָׂיָה, וּכְתִיב הָתָם וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ וְכוּ׳, לְעִנְיַן צְדָקָה וְכוּ׳. וְרַבֵּנוּ זַ״ל מֵבִיא רְאָיָה מִזֶּה לְעִנְיַן תַּעֲנִית, כִּי צְדָקָה וְתַעֲנִית הֵם בְּחִינָה אַחַת, כִּי אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צְדָקָתָא כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן מְבֹאָר מִזֶּה, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, נַעֲשִׂין בְּגֶדֶר אָדָם, שֶׁהוּא הַדַּעַת הָאֱמִתִּי שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר וְנֶפֶשׁ וְכוּ׳. כִּי הַכְנָעַת הַחֹמֶר וְהַגּוּף בְּחִינַת בְּהֵמָה וְכוּ׳, לְגַבֵּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ״ל]:

**ד** ד אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת צְדָקָה, כִּי יֵשׁ צְדָקָה בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְיֵשׁ צְדָקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְצִדְקַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הִיא גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה מִצִּדְקַת חוּץ לָאָרֶץ.

וְכֵן יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה, כִּי אֵין דּוֹמֶה הַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא (שבת קיט:), כִּי אֵין הַדִּין נִמְתָּק, וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיְּם, אֶלָּא עַל הֶבֶל פֶּה שֶׁל תִּינוֹקוֹת (שם).

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהקדמה דף א:): הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ – אִלֵּין אֲבוֹת הָעוֹלָם. עַד הַזְּמִיר הִגִּיעַ – כַּד אָתָא עִדָּן לְקַצָּצָא חַיָּבַיָּא מִן עָלְמָא. וְקוֹל הַתּוֹר

נִשְׁמַע – דָּא קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים א׳:י״א): תּוֹרֵי זָהָב; וּכְתִיב (שמות כ״ה:י״ח): וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב. עַל־יְדֵי קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא, נִתְגַּלּוּ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם לְהָגֵן.

נִמְצָא כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה שֶׁיִּתְגַּלּוּ עַל יָדְךָ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם, כְּדֵי לִדְחוֹת הַדִּין, וְהַחֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה, וְסִכְלוּת, מִן הָעוֹלָם. צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תִּכְלֹל עַצְמְךָ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הֶבֶל הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ויקרא כ״ו:מ״ב): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְכוּ׳, פֵּרוּשׁ, אֵימָתַי יִתְגַּלּוּן הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם, כַּד הָאֶרֶץ אֶזְכֹּר; עַל־יְדֵי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת, כִּי כֵן נִתְבָּרְכוּ תִּינוֹקוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ח:ט״ז): הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי – שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאֲבוֹת לְהָגֵן. עַל־יְדֵי צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יֶכְלְלוּ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא:): הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ט:ח׳): תּוֹרַת ה׳ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. גְּלַל כֵּן נִקְרָא אִישׁ חָסִיד, כִּי מְבַטֵּל הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם:

ה וְזֶה פֵּרוּשׁ (סנהדרין צו.) שִׁלְשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: הִזְהָרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בִּוְרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה.

כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן.

זָקֵן זֶה, שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׂכְחָה; אֲבָל אֹנֶס רַחֲמָנָא פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׂכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הַיְנוּ זִכְרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׂרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות, פ״ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה:

ו וְזֶהוּ: הִזְהֲרוּ בִּוְרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּהּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה (אבות פ״ג): אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין קֶמַח, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט.

וּבְשָׁבִיל זֶה הַחֲלִיף נִקְרָא מַאֲכֶלֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ב:י׳): וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת, כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי בִּמְדֻבָּר, הַיְנוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבֹרָךְ. וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת – פֶּה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיהו ל״ד:ו׳): חֶרֶב לַה׳ מָלְאָה דָם; כִּי הַשְּׂכִינָה נִקְרֵאת חֶרֶב לַה׳ (כמובא בזוה״ק ובפרדס), וְהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ט:ו׳): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת וְכוּ׳. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לַה׳, בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, אֲזַי הַשְּׂכִינָה מִזְדַּוֶּגֶת עַל־יְדֵי הַמַּיִן נוּקְבִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בִּבְחִינַת: חֲזִי בַּמֶּה בְּרָא קָאָתֵינָא (זוהר ויקרא דף יג.).

וְזֶה: חֶרֶב לַה׳ מָלְאָה דָם; מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקֻבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (איכה ה׳:ט׳): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר; הַיְנוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחֲלִיף לִשְׁחֹט אֶת הַחַי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת, וְהַחֲלִיף שֶׁלּוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לַה׳, שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר.

וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי, שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר (שה״ש ה):

נַפְשִׁי יָצְאָה – כְּשֶׁיָּצָאת בִּשְׁבִיל לְהָכְנִיס בְּרָכָה שֶׁל הַבְּרָכָה, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וּכְשֶׁיָּצָאתִי,

בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי – כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבֶת פְּגוּל. עַל־יְדֵי־זֶה,

מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסּוֹבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְּצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רִדִידִי מֵעָלַי – הַיְנוּ שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי, גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ. אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה, אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְּׂכִינָה מַיִן נוּקְבִין לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבֵיתָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה:

בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ – בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף, כִּי יַם סוּף נִקְרַע לִשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים (פרקי דר״א פ׳ מב ובתיקון כא), כְּנֶגֶד שִׁבְטֵי־ עֶשְׂרֵה בְּדִיקוֹת הַסַּכִּין, שֶׁעַל יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נה): שֶׁלְּחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחֲלִיף כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חולין יז:).

גַּם עַל הַשְּׁחִיטָה גִּימַטְרִיָּא תל״ז, וּבְזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם (בראשית ג׳:י״ט) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת גִּימַטְרִיָּא תל״ז (עִם הַד׳ תֵּבוֹת), לְרַמֵּז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים קי״א:ה׳): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו; כִּי טֶרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן טְרֵפָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים (דף קכא:), וּלְשׁוֹן מָזוֹן. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (שבת קד): מַנְצְפַךְ צוֹפִים אָמְרוּ, מַנְצְפַךְ הוּא בְּחִינַת וְרִידִין, בְּחִינַת רי״ו דִּין. וְצוֹפִים, אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת כְּרֵבִים, בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (לך לך דף פה.): וַיָּקֶם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה.

וְאֵלּוּ הַצוֹפִים, הַיְנוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, הֵם נְהִירִין בְּ״וְרִידִין״, רי״ו דִּי״ן, בְּמַנְצְפַ״ךְ, וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּמַמְשִׁיכִין שֶׁפַע. וְהַשֶּׁפַע מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אֹמֶר, כִּי מִתְּחִלָּה הִיא א׳וֹר, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה מַ׳יִם, וְאַחַר־כָּךְ רָ׳קִיעַ.

וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַמַּנְצְפַךְ, וְעוֹשִׂים מִמַּנְצְפַךְ אֲדֹנָי. כִּי מֵ״ריו״ נַעֲשָׂה צוּרַת א, וְנַעֲשָׂה אֲדֹנָי. וַאֲדֹנָי הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״א:י״ז): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח. וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הַיְנוּ אֲדֹנָי, יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים ס״ח:י״ב-י״ג): אֲדֹנָי יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד:): אִכְלִי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם אֲדֹנָי לֹא קָרָאוּ – רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִים, וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת.

מַר אָמַר חֲדָא, וּמַר אָמַר חֲדָא וְלָא פְּלִיגִי. רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין – הַיְנוּ רי״ו דִּין, שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִ״רי״ו דִּי״ן אֲדֹנָי. וְזֶה לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, שְׁמְקַלְקְלִים הַדִּינִים, הַיְנוּ רי״ו דִּין, מַנְצְפַ״ךְ. הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, הֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָּמִים, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): הַגֵּי חֲמִשָּׁה ׳בָּרְכִי נַפְשִׁי׳ כְּנֶגֶד מִי וְכוּ׳.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת – שֶׁמְּקַלְקְלִין אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט, אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה: אִכְלִי עַמִּי – הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט.

כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת חֶרֶב לַה׳, בְּחִינַת צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַּ״ל – גַּם הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם כֵּן נִתְעַלָּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר:

ז וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עַם־הָאָרֶץ; כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הַנִּכְבָּדוֹת [הַנַּעֲשָׂקוֹת] בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הָאָמוּר בַּזֹּהַר (סבא משפטים דף קיג ובשאר מקומות), בְּקִלְפּוֹת נֹגַהּ. וּקְלִפּוֹת נֹגַהּ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּקַּע שָׁם הַנֶּפֶשׁ, אֲזַי הִיא נוֹתֶנֶת אוֹתָן בְּתוֹךְ טִפַּת זוּהֲמָא שֶׁל עַם הָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְטַנֵּף הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּיוֹתֵר. נִמְצָא שֶׁבְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ הֵם נְפָשׁוֹת יְקָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח.

מֵאַיִן אָנוּ יוֹדְעִים הֲדַר תִּפְאַרְתָּם, אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָתָם; כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, בְּיִדּוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נֶפֶשׁ יְקָרָה. וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים, הוּא הַכֹּל גִּלּוּי לְהַשּׁוֹחֵט. כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא [בְּחִינַת תּוֹרָה] כַּנַּ״ל. וְהַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים בְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ, הֵם בְּחִינַת נִיצוֹצוֹת, וְעוֹלָה לְהַשְׁכִּינָה בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת: חֲזִי בְּמַאי בְּרָא קָאָתֵינָא.

וּבְשֶׁבִּיל זֶה צָרִיךְ לְכַבְּדָם, כִּי עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְגַּלֶּה בְּיוֹתֵר הַתּוֹרָה מֵהִתְעַלְּמוּתָהּ, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ. כִּי שֹׂרֶשׁ הַכֹּל הוּא הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְכָבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳, וְהַנֶּפֶשׁ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְהִכָּלֵל בּוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ.

וְזֶה: הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ – לְכַבְּדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹקֵק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה, מֵהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה:

ח וְזֶה פֵּרוּשׁ:

דִּרְשׁוּ ה׳. עַל־יְדֵי אֵיזֶה חָכְמָה תּוּכַל לִדְרֹשׁ אוֹתוֹ, הָדַר מְפָרֵשׁ:

וְעֵזוֹ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל־יְדֵי חָכְמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהֵם סִכְלוּת וְחֹשֶׁךְ כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לְחָכְמוֹת הַתּוֹרָה,

בַּקְּשׁוּ פָּנָיו תָּמִיד – עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פ׳ מד, קהלת רבה סדר א): אֵין בַּקָּשַׁת פָּנִים אֶלָּא צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; וְאֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (שוחר טוב תהלים קה, ועיין ראשית חכמה שער התשובה פ׳ ו), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ:

## תורה לח

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מַרְכִּבַת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרֶה בַיָּם וְכוּ׳ (שמות ט״ו:ד׳)

א כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְפַשְּׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא תְּפִלִּין, כִּי תְּפִלִּין הֵם סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת:

ב ב וְאֵי־אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת תְּפִלִּין אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וְיִתַּקְּנֵהוּ. כִּי הַדִּבּוּר שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מַלְכוּת — פֶּה, הוּא בְּחִינַת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א׳:ז׳): כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם;

וְהוּא בְּחִינַת אֲדֹנָי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״א:י״ז): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח.

וּכְשֶׁפּוֹגְמִין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֲדֹנָי, אָז עַל־יְדֵי הַפֶּגָם, נַעֲשֶׂה מֵרוּחַ פִּיו, רוּחַ סְעָרָה. כִּי כ״ז אוֹתִיּוֹת כָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֲשָׂרָה, גִּימַטְרִיָּא ר״ע. וְנַעֲשֶׂה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, הַיְנוּ מִבְּחִינַת אֲדֹנָי ר״ע אוֹתִיּוֹת, סְעָרָה; ס״ה הוּא אֲדֹנָי, וְר״ע אוֹתִיּוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ח:ח׳): רוּחַ סְעָרָה עוֹשָׂה דְּבָרוֹ — שֶׁעוֹשִׂים וּמְתַקְּנִים אֶת הַדִּבּוּר, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ מִבְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה.

וְרוּחַ סְעָרָה הֲזֶה הוּא מְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁמְּמֻנֶּה בָּאִים כָּל הַקְּטָרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת, וְהוּא אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק. הַיְנוּ: לַפֶּתַח חַטָּאת (בראשית ד׳:ז׳); וּכְתִיב (מיכה ז׳:ה׳): שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךְ וְכוּ׳. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וירא קיט:): וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם,

וְהוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ. וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְרִים עַל אָדָם בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הַלָּזֶה, כִּי הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר (בראשית ו׳:י״ג) — שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר.

וּבְנֵי אָדָם שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי אָדָם, הֵם מִבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ״ח:ג׳): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר, (עיין בזוהר מקץ קצג.) — שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר, וּלְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ז:כ׳): וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרָשׁ, כִּי הַשֹּׁקֵט לֹא יוּכָל.

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִרְאוֹת לְאַכְפְּיָא סִטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר תַּחַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויחי רלח. ובזוהר בלק רז.): אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה — גֶּפֶן דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים פ׳:ט״ו): וּפְקֹד גֶּפֶן זֹאת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר.

וּכְשֶׁהוּא כּוֹפֵף אֶת רוּחוֹ סְעָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ, אָז: יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה (תהילים ק״ז:כ״ט):

ג ג וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַזְּרוֹעַ, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֶצְבָּעִין שֶׁבְּיַד שְׂמֹאל, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲמֵשֶׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר — עַל־יְדֵי חֲמֵשֶׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה׳; שֶׁעַל יְדֵי גְּבוּרוֹת נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קמה): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו כ״ג:כ״ט): הֲלוֹא כֹּה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה׳:

וְהִתְחָלַת עֲלִיּוֹת שֶׁל הַדִּבּוּר, הוּא מֹראשׁוֹ, הַיְנוּ מֵהַמֹּבְחָר הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִקְרָא רֹאשׁ. כִּי יֵשׁ כַּמָּה אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין צז): אֱמֶת נַעֲשֶׂה עֲדָרִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:ק״ס): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת.

כִּי קֹדֶם תִּקּוּנוֹ, הָיָה בִּבְחִינוֹת (דניאל ח׳:י״ב): וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה; וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דָּבָר אֱמֶת, מֵחֲמַת שֶׁרוּחַ סְעָרָה בִּלְבֵּל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ז:כ״ו): יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת; וּכְשֶׁמְּתַקְּנוֹ, אֲזַי אֵין לוֹ בִּלְבּוּל. וְזֶה בְּחִינוֹת (פסחים ג): עִקֵּם הַכָּתוּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו. זֶה רָמַז, כְּשֶׁרוּחַ סְעָרָה שׁוֹלֶטֶת, אֲזַי אֵין בְּיכֹלֶת לְדַבֵּר בְּדֶרֶךְ יֹשֶׁר, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְעַקֵּם אֶת הַדֶּרֶךְ:

ד ד וְתִקּוּן הַדִּבּוּר הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמְדִין בַּצַּר לָאָדָם, בַּעֲנִיּוּת וּבְדַחֲקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה*, שֶׁאָז שֶׁלְּטָנוּתָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ, וּכְתִיב (בראשית א׳:ה׳): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה.

וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (חגיגה יב:): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם. חֶסֶד, הוּא בְּחִינַת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (מקץ דף רג.): הַבֹּקֶר אוֹר — דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם; וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ — אִנּוּן מָארֵי דְּדִינִין; הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם — אִנּוּן וְכָל סְטָר מְסָאֲבָא.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג׳:י״ג): שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. אֲזַי נוֹפְלִים כָּל הַמְקַטְרְגִים הַשּׁוֹלְטִים עַל הַדִּבּוּר, וְאָז הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּשִׁיר וְשֶׁבַח וְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): אֱלֹקים אַל דֳּמִי לָךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל׳:י״ג): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם; וְאָז: בְּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ׳ (איוב ל״ח:ז׳).

וְזֶהוּ (תהילים קכ״ב:ב׳): עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ; כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״א:ב׳): צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ח:ב׳): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. בִּשְׁעָרֵיךְ יְרוּשָׁלָיִם — עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כְּפֵרוּשׁ רַשׁ״י (והוא מדברי רז״ל מכות י):

ה ה וּכְשֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לִגְבוּרוֹת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשֶׂלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אָז נִכְנָס אוֹר שֹׂרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הַיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב*. כִּי שֹׂרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ט:ד׳): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי יִבְעַר אֵשׁ. וְשָׁם שֹׂרֶשׁ אֲמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ; וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דִּבֵּר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב.

וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבִּלְבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בְּתִשּׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא. כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עַיֵּן בָּהֶם, וַעֲכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אָז נִכְנָס בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין. (י״א שבכאן צריכין להעתיק ההגה השלישית, וכן הוא בכת״י, והכל עולה בקנה אחד, ועיין פע״ח).

וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הֱיוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ט:ח׳): כִּסְּתָה כְלִמָּה פָּנָי. כִּי זֹאת הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה, וְזֶה יָדוּעַ אֵין דּוֹמֶה בֶּן כְּפָר לְבֶן כְּרָךְ, כָּל מַה שֶּׁמְּקֻרָב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גְּדוֹל, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה, עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בְּקַטְנוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְטַמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל־יְדֵי רוּחַ שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ׳*.

אֲבָל אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ – אָזַי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, * שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ. וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמֵּצַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ג׳:ג׳): וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמת התיקונים דף ט׳): תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא, וְאִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב).

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין; הֱיוּ עַל־יְדֵי בִּינָה יִתְרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּהַכָּרַת הַבּוֹרֵא, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְאַת ה׳, הֱיוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ, אֵלּוּ תְּפִלִּין. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (נדרים כ): יִרְאַת ה׳ עַל פְּנֵיכֶם – זֶה הַבּוּשָׁה, שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים, הֱיוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין עַל־יְדֵי בִּינָה, שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): תְּפִלִּין נִקְרָאִין פְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ. וּפְאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת – עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ט:ג׳): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשֶׂה כַּמָּה גְּוָנִין.

וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת שָׁמַיִם, הֱיוּ בוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחֵטְא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הֱיוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בְּגֶדֶלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳, פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה׳. וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא, הֱיוּ כְּשֶׁיִּמְצָא גַּם לְךָ דֵּעָה בְּגֶדֶלַּת הַבּוֹרֵא, הֱיוּ בוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ׳ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ; הֱיוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם כֵּן יִרְאָה:

ו ומֹשֶׁה גַּם כֵּן זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטות בראשית רסב): וַיִּתְנַצְּלוּ אֶת עֶדְיָם – דָּא תְּפִלִּין. ומֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל – שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת, מִלְּשׁוֹן (איוב כ״ט:ג׳): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עָלַי רֹאשִׁי. (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.).

וְזֶהוּ (שמות ל״ד:כ״ט): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; עַל שֵׁם: קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ (חולין ס). זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בַּמֵּצַח, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּרְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו, כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳ וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד; כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בָּאָדָם רוּחַ שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי בוּשָׁה מַחֲזִיר הַמּוֹחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי; כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן פָּגַם בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל״ח:ט״ז): ה׳ עֲלֵיהֶם יִחְיוּ; וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵילָנָא דְּמוֹתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּגֶּרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן עֵדֶן (בראשית ג׳:כ״ג); כִּי עַזּוּת־ פָּנִים לְגֵיהִנֹּם (אבות פ״ה); וְכַד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, כְּתִיב (שם): וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר – דָּא תְּפִלִּין (כמובא בתיקונים תיקון סט דף קה.):

וְזֶה פֵּרוּשׁ (חולין ס): שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַזָּקָן, הֱיוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, זָכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים.

וְקַיִן, שֶׁהָיָה מִזֶּהֱמַת הַנָּחָשׁ, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית ד׳:ו׳): לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים. וְקַיִן הֵבִיא מִפִּסֹּלֶת, שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד, וְאִיתָא (במדרש תנחומא פ׳ בראשית): וַיָּשֶׂם לְקַיִן אוֹת – שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן, הֱיוּ כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן (שם): וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן. פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין. וְזֶה קִדְמַת, רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: קַרְקַפְתָּא דְּלָא מַנַּח תְּפִלִּין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בְּאֶשֶׁת אִישׁ; כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה.

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פָּסְקָה זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ; וְעַכּוּ״ם שֶׁלֹּא עָמְדוּ, לֹא פָסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו). וְזֶה: בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו; רַגְלֵי דַיְקָא, כִּי אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:י״ד): עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בַּזֹּהַר): וַיָּשֶׂם ה׳ לְקַיִן אוֹת, [פֵּרֵשׁ רַשׁ״י]: הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בַּזֹּהַר]: כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, וַיָּשֶׂם ה׳ לְקַיִן אוֹת (תיקון סט דף קח:):

ז וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא (בכורות נז:): אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו י״ו (שִׁשָּׁה־עָשָׂר) קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ.

כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת ה׳ בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוֹאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֶרֶךְ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלִּפְעָרְכוֹ חֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּזֶה הַמַּדְרֵגָה כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל־זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל־יְדֵי־זֶה לִבּוּשָׁה גְּדוֹלָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת: אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳; וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה.

וְעִקַּר הֶאָרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת, כַּמּוּבָא (בזוהר בראשית וכי תשא הנ״ל): כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, זָכוּ לַחֲגִירַת זַיְנָא עִלָּאָה. וּמֹשֶׁה זָכָה לְקֶרוֶן עוֹר פָּנִים, מֵאוֹר הַלּוּחוֹת, כִּי הֵם הַמֹּחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמֹּחִין, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר. וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י״ו, עַל־שֵׁם עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָרְכָּן וָאו וְרָחְבָּן וָאו (ב״ב יד),

וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן.

וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרֶךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה.

וְעָבְרוּ – לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ב:כ״ג): וְעָבַר ה׳ לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם; וְתִרְגֵּם אֶנְקְלוֹס: וְאִתְגְּלִי. י״ו קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י״ו כַּנַּ״ל, נִתְגַּלֶּה קֶרוֶן עוֹר הַפָּנִים, הַיְנוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין.

גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְזֶה פֵּרוּשׁ: נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ; שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלְקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ חֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה, וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּרֵאשִׁית – יֵרֵא בּוֹשֶׁת, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. תַּמָּן רֵאשִׁי תַּמָּן בַּת, אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם (שמות ו׳:י״ד), הַיְנוּ תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא בַּת עַיִן, רָמַז מְקוֹם הַתְּפִלִּין, וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (שם יג), וּתְלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת:

ח וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיהו נ״ח:י״ג): אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי.

כִּי שַׁבָּת – בְּחִינַת בּוּשָׁה.

רַגְלְךָ – בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא רֶגֶל. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר,

עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. כִּי זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ גָּרַם שִׁלְשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שִׁלְשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא בְּמְכִילְתָּא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ, קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ:

עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ – כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֲפָצְךָ, הַיְנוּ בִּימֵי הַחֹל.

בְּיוֹם קָדְשִׁי – יִדְמֶה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הַיְנוּ שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְדֻּשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשִּׁלְשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת.

ט וְזֶה (חגיגה יב:):

תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים,

הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים – הַיְנוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ״ל.

וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל־שֵׁם (תהלים קו): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס.

וְעַמּוּדִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה,

עַל הַמַּיִם – הַיְנוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב׳:י״ט): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה׳.

וּמַיִם עַל הֶהָרִים – זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם. כִּי הֶהָרִים זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:ט״ו): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא הַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יט): הָהָרָה הִמָּלֵט.

וְהָרִים עַל הָרוּחַ – הַיְנוּ רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרַת חֶסֶד נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר.

וְרוּחַ עַל סְעָרָה – הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים, הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, וְנַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ״ל.

וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – דָּא מַלְאַךְ־הַמָּוֶת (ב״ר פ״ט), וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם מְגֻבּוּרוֹת עִלָּאִין, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ, זְרוֹעַ אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח (ישעיהו כ״ה:ח׳):

י וְזֶה פֵּרוּשׁ:

מַרְכֶּבֶת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש ר״י.), שֶׁפַּרְעֹה הִיא אִמָּא, דְּכָל נְהִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ. וּתְפִלִּין נִקְרָא מֶרְכָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ג:כ״ו): רוֹכֵב שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין, כִּי תְּפִלִּין הֵם נֶהֱרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְעַל־יְדֵי מַה תִּזְכֶּה לִבְחִינַת תְּפִלִּין –

יָרָה בָּיָם. יָרָה, הֵם הַגְּבוּרוֹת (פֵּרוּשׁ ״יָרָה״ עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא גְּבוּרָה). בָּיָם, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּשֶׁתִּתְקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ.

וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ, עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְאָז: הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ׳; וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה בַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב״ב טז:): בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבְכֹל שְׁמָהּ, בָּיָם גִּימַטְרִיָּא בַּכֹּל. וְזֶה:

וּמִבְּחַר שָׁלְשָׁיו טֻבְּעוּ בְיָם, הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח). וּמִבְּחַר דָּא אַבְרָהָם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט׳:ז׳): אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם. פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת אַבְרָהָם, עַל־יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר,

וְקֵץ כָּל בָּשָׂר יִטְבַּע בְּנַקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וְזוֹ

טֻבְּעוּ בְיָם סוּף – סוּף הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּיָם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנַקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, עַל־יְדֵי בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל:

**יא** (זֹאת הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּה אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים לְמַשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בִּמְקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה ״בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר״, וְ״אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ״, ו״קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ״ וְכוּ׳, וְהַתּוֹרָה ״מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים״, וְ״אַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים״, ״אַשְׁרֵי הָעָם זָרְקָא״, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: ״מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה״ וְכוּ׳. וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם. וְאָמַר שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם:

## תורה לט

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ (דברים י״א:ט״ו).

עֵשֶׂב – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו.

בְּשָׂדְךָ, לְשׁוֹן שְׁדוּד וּשְׁבִירָה.

כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ אֵיזֶה רְעָבוֹן, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו תַּאֲוַת אֲכִילָה, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם (תהילים קמ״ז:י״ד), וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְמַטָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְמַעְלָה (סנהדרין קג:).

בָּכֵן צָרִיךְ לְשַׁדֵּד וּלְשַׁבֵּר הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלּוֹ הַמִּתְאַוֶּה לֶאֱכֹל, כִּי עִקַּר הָרְעָבוֹן הוּא לְבַהֲמִיּוּת. גַּם אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ סג): בָּא זָדוֹן וְיָבוֹא קָלוֹן – דָּא קְלוֹנוֹ שֶׁל רָעָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ו:ל׳): אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם.

נִמְצָא, הַמַּחֲלֶקֶת, הַיְנוּ מַה שֶּׁמִּחְרְפִין לָאָדָם, בָּא עַל־יְדֵי זֶה בְּחִינַת רָעָב. וְרָעָב הַזֶּה, הַיְנוּ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת חֶרְפָּה, הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ד:י״ד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְהָעָרְלָה הֵם שֶׁלֹּשׁ קְלִפּוֹת, הַמְסַבְּבִים הַבְּרִית שָׁלוֹם, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הָעָרְלָה, אָזַי נִתְגַּלֶּה בְּרִית שָׁלוֹם. וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַטָּה, יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם לְמַעְלָה בִּמְרוֹמוֹ. וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַעְלָה, אָזַי נִתְגַּלֶּה וְנִתְרַבֶּה שֹׂבַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יוֹסֵף (שם מז): תֵּן זֶרַע וְנִחְיֶה:

פֵּרוּשׁ אַחֵר:

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב – רֶמֶז לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ה׳:כ״ה): וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ.

בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – הַיְנוּ, אֵימָתַי יִהְיֶה לְךָ בָּנִים חַיִּים וְקַיָּמִים, כְּשֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגְךָ בְּקִדֻּשָּׁה, וּתְשַׁבֵּר נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה שֶׁלְּךָ, הַיְנוּ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, וְיִדְמֶה לְךָ כְּאִלּוּ כְּפָאַךְ שֵׁד (נדרים כ:). וְזֶה בְּשָׂדְךָ – לְשׁוֹן שֵׁד, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ לְךָ בְּנֵי קַיָּמָא.

כִּי מִיתַת הַבָּנִים, זֶה מֵחֲמַת נְשָׁמוֹת הָעֲשׂוּקִים בְּטִקְלָא, כַּיָּדוּעַ. כִּי הַטִּקְלָא, הַיְנוּ קְלִפּוֹת נוֹגַהּ, הִיא קְרוֹבָה אֶל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסֶּכֶת הַהַרְכָּבָה.

גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עִקַּר זִוּוּגְךָ בְּלֵיל שַׁבָּת, שֶׁאָז נִכְלֶלֶת בִּקֻּדֻּשָּׁה, וְיִתְפָּרְדוּ מִמֶּנָּה כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן. וְזֶה:

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ – זֶה רֶמֶז עַל שַׁבָּת, שֶׁאָז הַשְּׂבִיעָה, שֶׁמְּמַנּוּ נִתְבָּרְכִין שִׁשֶּׁת יָמִים:

## תורה מ

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אִיתָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת: ״אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – בִּשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ בְּאֵלֶּה אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״.

נִמְצָא, כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם, הוּא בִּשְׁבִיל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁיָּכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּעֲבוֹדַת אֱלִילִים (ישעיהו ל׳:כ״ב): צֵא תֹּאמַר לוֹ. צֵא, זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל:

גַּם עַל־יְדֵי טִלְטוּל, מְתַקֵּן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁגָּרַם כְּבָיְכוֹל לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כח): וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס.

גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים נִמְנָע הַמָּטָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ׳ וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וּכְשֶׁאֵין מָטָר, אֵין שֹׂבַע, וּכְשֶׁאֵין שֹׂבַע, אֵין שָׁלוֹם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י. וּכְשֶׁאֵין שָׁלוֹם, אֲזַי אֵין אִישׁ עוֹזֵר לַחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִטַּלְטֵל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ.

גַּם הַגָּלוּת בָּא עַל בְּטוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּא עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין קֶמַח, אֵין תּוֹרָה (אבות פ״ג):

## תורה מא

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה רִקּוּדִין, הִנֵּה אִיתָא בְּעֵץ־חַיִּים, דַּף כב: הַבְּרָכִים, הַיְנוּ הָרַגְלַיִן, הֵם נֶצַח הוֹד, וְהֵם עוֹקְבִין. וְעֵקֶב גִּימַטְרִיָּא שִׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים, שֶׁהֵם דִּינִים, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲחִיזָה לַחִיצוֹנִים, כַּיָּדוּעַ.

וְהַפְּעֻלָּה לְהַבְרִיחַ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבִּרְכַּיִם הַגְּבוּרוֹת מִשֹּׁרֶשׁ הַבִּינָה, וּכְשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת מִבִּינָה, אָז הַחִיצוֹנִים בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וְהוּא לוֹקֵחַ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בִּרְכַּיִם. וְשֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרוֹת נִקְרָא יַיִן, כַּיָּדוּעַ, וְזֶה יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּרְכַּיִם בִּמְקוֹם דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יַעֲקֹב, אָז הִמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת, בְּחִינַת יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ז:כ״ה): וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ — שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַבְּרָכָה.

נִמְצָא עַל־יְדֵי רִקּוּדִין, שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבַּבִּינָה, וְנִמְשָׁכִין לְמַטָּה בְּתוֹךְ הָרַגְלַיִן, הַיְנוּ שֶׁמְּרַקֵּד, בָּזֶה מְגָרֵשׁ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, וְזֹאת הִתְלַהֲבוּת שֶׁל הָרִקּוּד, וְהוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה׳ (במדבר כ״ח:ח׳).

אֲבָל מִי שֶׁמְּרַקֵּד בְּהִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, זֶה נִקְרָא חֵטְא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ויקרא י׳:א׳): וַיַּקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה.

נָדָב וַאֲבִיהוּא הֵם נֶצַח וְהוֹד, וְהִתְלַהֲבוּת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְתָּקִים הַבְּכוֹרוֹת. וְאֵשׁ זָרָה, נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁכֵּר, הִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר. וְשָׁם יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים, אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם:

**ב** וְזֶה גַּם כֵּן פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, כִּי הַמָּמוֹן נִקְרָא עֲמוּדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י״א:ו׳): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (פסחים קיט). וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הָעוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן מַנִּיחַ יָדָיו עַל הַמָּמוֹן, יְכַוֵּן כִּי יֵשׁ יָד הַגְּדוֹלָה וְכוּ׳, וְהַיְנוּ שֶׁלֹּשׁ יָדוֹת, וְשֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים י״ד גִּימַטְרִיָּא מ״ב.

וְשָׁם מ״ב יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה שֻׁמּוֹת, וְכָל שֵׁם יֵשׁ בּוֹ שִׁשָּׁה אוֹתִיּוֹת, וִיכַוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו הַוָּוִין, הַיְנוּ הַשִּׁבְעָה שֻׁמּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד שִׁשָּׁה אוֹתִיּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָן לְתוֹךְ הַמָּמוֹן הַנִּקְרָא עֲמוּדִים, וְאָז נִקְרָא: וָוֵי הָעֲמוּדִים.

וְאֵלּוּ עֲמוּדִים, הַיְנוּ רַגְלַיִן, הַיְנוּ עֲקֵבִים, הֵם בְּחִינַת דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים, גִּימַטְרִיָּא עֵקֶב, וְיֵשׁ שָׁם אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים. וְאֵין דִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִים בַּבִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר ויקרא דף י׃): בִּינָה דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ, אֲנִי בִּינָה לִי גְּבוּרָה (משלי ח׳:י״ד). וְשָׁם מ״ב בַּבִּינָה.

נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֵׁם מ״ב לְתוֹךְ עֲמוּדִים, אָזַי הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (שמות כ״ז:י׳): וָוֵי עַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף; פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי חֲשִׁיקָה וְהִתְחַבְּרוּת וָוֵי עִם עַמּוּדִים נַעֲשֶׂה כֶּסֶף, חֶסֶד, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין:

**ג** עֵץ חַיִּים פֶּרֶק יג (היכל הכתרים שער א״א): שֵׁם מ״ב בַּבִּינָה, וְאֵלּוּ הַמ״ב הֵם ש״ע נְהוֹרִין הַמְאִירִין. וְעִם ח׳ חַוָּרְתָּא גִּימַטְרִיָּא בַּשָּׁלוֹם.

שָׁם בְּפֶרֶק י״ד: גִּימַטְרִיָּא חַשְׁמַל — מַלְבּוּשׁ, שֶׁזֶּה הַחַשְׁמַל שׁוֹמֵר בְּגָדִים עֶלְיוֹנִים מ״עָשׁ״ שֶׁל קְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״א:ח׳): כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ.

וְזֶה (יומא עא): הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים.

לְנַסֵּךְ, הַיְנוּ מְלוּכָה וּמֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ב׳:ו׳): וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וְכוּ׳.

יַיִן, זֶה בְּחִינַת בִּינָה, שֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרָה, יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ,

מִזְבֵּחַ זֶה בְּחִינַת דִּינִים.

תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, הֵם בְּחִינַת נֶצַח הוֹד.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ: הָרוֹצֶה לְהַמְלִיךְ וּלְהַמְשִׁיל וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל־יְדֵי שָׁרְשָׁם, שֶׁהוּא יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, מַה יַּעֲשֶׂה, עֶצָּה (טוֹבָה) עַל־זֶה: יְמַלֵּא גְּרוֹנָם, עַל־יְדֵי רִקּוּדִין, אוֹ עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל. גַּם עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם, נִמְתָּק הַדִּינִין.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (סוף ברכות): תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁעַל יָדָם נִמְשָׁךְ שֵׁם שֶׁל מ״ב, שֶׁהֵם ש״ע נְהוֹרִין, וְעִם ח׳ חַוָּרְתָּא גִּימַטְרִיָּא בַּשָּׁלוֹם.

וְתַלְמִידֵי־ חֲכָמִים נִקְרָאִים נֶצַח הוֹד, רַגְלִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ: שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ – הֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים.

וְגַם מִזֶּבַח נִקְרָא רַגְלִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ד׳:ו׳): זִבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ.

וְזֶה פְּרוּשׁ (שם כ): יִתֵּן לְךָ כִלְבָבֶךָ; וְאֵימָתִי, כַּאֲשֶׁר: וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא – עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים עֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ו): וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לג): עֲצַת ה׳ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד; שֶׁהֵם עַמּוּדֵי עוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יד): ה׳ צְבָאוֹת יָעָץ. ה׳ צְבָאוֹת הֵם נֶצַח וְהוֹד:

## תורה מב

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ׳: (תהילים ק״ו:מ״ד).

הִנֵּה עַל־יְדֵי נְגִינָה נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פנחס דף רטו): הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְׁכִּינָה, וּתְלָת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהִיא מִתְלַבָּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמַּלְכָּה בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ.

וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְׁכִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״א:י״ז): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח – שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֵׁם אֲדֹנָי. וְנִקְרָא קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי – לְשׁוֹן תְּפִלָּה.

וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בָּקוֹל, אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גְּוָנִין דִּנְהִירִין, שֶׁבָּהֶם וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר וְכוּ׳.

נִמְצָא מִי שֶׁמְּנַגֵּן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזַכּוּת וּבְבְהִירוּת גָּדוֹל, אֲזַי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְׁכִּינָה, הֵינוּ הָאוֹתִיּוֹת, בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, וְקֶדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה.

וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם, בִּזְכוּת אָבוֹת, הֵינוּ כְּשֶׁהַנְּגִינָה, שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת כַּנַּ״ל, בִּבְהִירוּת וּבְזַכּוּת גָּדוֹל. כִּי הַתְּלָת גְּוָנִין הֵם הָאָבוֹת כַּנַּ״ל, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא. וּכְשֶׁהַלְּבוּשִׁין נְהִירִין בְּזַכּוּת וּבְבְהִירוּת, נִקְרָא זְכוּת הָאָבוֹת. אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַיִּנָּחֶם כְּרֹב חֲסָדָיו. הֵינוּ: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה, וְנִמְתָּק הַדִּינִין:

**ב** גַּם עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בָּהֶם רָזִין, עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲנַרְאָה קֶשֶׁת בְּיָמֶיךָ וְכוּ׳ (כתובות עז:).

וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ׳ פנחס דף רטו): מִי שֶׁעוּבְדוֹי לְאַנְהָרָא בְּהוֹן מַטְרוֹנִיתָא, וּלְמִפְּשַׁט מִנַּהּ לְבוּשִׁין דְּקַדְרוּנִיתָא דְּפָשְׁטִין, וּלְקַשְׁטָא בִּלְבוּשִׁין דִּגְוָנִין נְהִירִין דְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, מָה כְּתִיב בַּהּ: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, דְּאוֹר רָז אִתְקְרֵי, וּבְהַהִיא זִמְנָא סָלֵק מִגַּהּ רֵגְזָא דִּבְרִיהּ, וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה:

**ג** גַּם מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְבוּשׁ נָאֶה לַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק הַדִּינִים:

**ד** גַּם זֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעוֹת, כִּי תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימָנָךְ ״קֶשֶׁת״, הֵינוּ תְּקִיעָה וְכוּ׳ (זוהר פנחס דף ר״ל:).

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: (איוב כ״ב:כ״ה): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ. כִּי שֵׁם שַׁדַּי הֵם הָאָבוֹת (זוהר שם רלא), כִּי ש׳ תְּלָת עַנְפֵּי הָאִילָן, שֶׁהֵם הָאָבוֹת. וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיִּחוּד: ה׳, אֱלֹקֵינוּ, ה׳, שֶׁהֵם י״ד אוֹתִיּוֹת, וְהֵם י״ד שֶׁל שַׁדַּי. וְרָאשֵׁי־תֵּבוֹת שֶׁל אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, הֵם הָרָאשֵׁי־תֵּבוֹת שֶׁל יֵין אֱלֹקֵינוּ יֵין:

**ה** אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם (תהלים יט), זֶה בְּחִינַת קֶשֶׁת וְקוֹל, תְּלָת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת:

## תורה מג

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה דַּע, כִּי הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר דַּעַת מוֹלִידִים נְאוּף בְּהַשּׂוֹמֵעַ, כִּי הַזִּוּוּגִים נִמְשָׁכִים מֵהַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ; וּכְתִיב (במדבר לא): כָּל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ.

אַךְ יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי זִוּוּגִים, הֵינוּ זִוּוּג דְּקֶדֶשָׁה, הוּא הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים וְאֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה נִמְשָׁךְ מִדַּעַת דְּקֶדֶשָׁה. וְזִוּוּגִים שֶׁל עֲבֵרָה, נִמְשָׁכִים מִדַּעַת דְּקִלְפָּה.

וְהַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי אֵין יוֹדְעִים מַה שֶּׁבַּדַּעַת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ט:ג׳): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. יְחַוֶּה מִלְּשׁוֹן דִּבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר מְדַבֵּר מַה שֶּׁבַּדַּעַת. וּכְשֶׁרָשָׁע מְדַבֵּר וּמוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים, מוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף, וְהַשּׂוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים, וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים.

וּלְפִיכָךְ, בְּבִלְעָם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת דְּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ׳ וזאת הברכה, ובזוהר שמות דף כא: בלק דף קצג:): עַל פָּסוּק: לֹא קָם כְּמֹשֶׁה וְכוּ׳ – בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בָּאֻמּוֹת קָם, וּמָנוּ בִּלְעָם. כִּי מֹשֶׁה הוּא דַּעַת, וְלָזֶה נִקְרָא דּוֹרוֹ דּוֹר דֵּעָה (ויקרא רבה פ״ט).

וּלְכָךְ כְּשֶׁנִּטְלוּ מוֹאָב עֵצָה מִמִּדְיָן, אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפִיו, כִּי הַפֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת. אָמַר מוֹאָב: אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בְּפִיו. כִּי הוּא גַּם כֵּן דַּעַת דְּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ד): אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:ט״ז): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז): שֶׁיֵּדַע מָתַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס.

כִּי כְּשֶׁהַדַּעַת אֵינוֹ בְּיִשּׁוּב, אֲזַי יֵשׁ כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): כָּל הַכּוֹעֵס חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁכָּעַס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אֲנָשֵׁי הַצָּבָא כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּדְיָן, נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, וְהֶצְרִיךְ אֶלְעָזָר לוֹמַר הִלְכוֹת טְבִילוֹת כֵּלִים. וּכְשֶׁהַדַּעַת שָׁלֵם, אֲזַי אֵין כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ט׳): לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה.

וּבִלְעָם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּדַעַת דְּקְלִפָּה, שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת שֶׁל דַּעַת עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁמִּשְׁתַּנֶּה, יֵדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס.

נִמְצָא שֶׁבִּלְעָם הוּא דַּעַת דְּקְלִפָּה, וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו הוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף. לָזֶה כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּלְחֶמֶת מִדְיָן, נֶאֱמַר (במדבר ל״א:ט״ו-ט״ז): וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל, וַיֹּאמֶר הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה, הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם. בִּדְבַר דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי דִּבָּרָיו, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת שֶׁלּוֹ, הוֹלִיד נְאוּף בְּמִדְיָן.

וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּלְחֶמֶת מִדְיָן כְּתִיב (שם): וַיִּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה רָאשֵׁי הַפְּקֻדִים וְכוּ׳, וַיֹּאמְרוּ נַנְקֵרֵב אֶת קָרְבַּן ה׳ וְכוּ׳, לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ לִפְנֵי ה׳. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת סד), שֶׁכָּךְ אָמְרוּ: אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ:

## תורה מד

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מַה שֶּׁמַּכִּין כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה –

כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פ״א): לָמָּה הִתְחִילָה הַתּוֹרָה מִבְּרֵאשִׁית, כִּי הָעַכּוּם יֹאמְרוּ לָנוּ: גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכִּבַּשְׁתֶּם אֶרֶץ שִׁבְעָה עַמְמִין. בִּשְׁבִיל זֶה: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ – שֶׁהִגִּיד שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו, וּלְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה הוּא נוֹתֵן. וְזֶה: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם; כִּי בְּיָדוֹ הַכֹּל. וְכָל הַדְּבָרִים נִקְרָאִים כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּנֶגֶד כ״ח אַתְוָן דְּעֶבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית, כְּנֶגֶד כ״ח פְּרָקִין דְּיָדַיִם.

וְזֶה יָדוּעַ, כִּי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ עַמְמִין הִיא טְמֵאָה, וַאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, כִּי הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתַּחַת יַד הָעַכּוּ״ם וְנָתַן לָנוּ. אֲבָל אֶרֶץ עַמִּים, שֶׁהִיא חוּץ לָאָרֶץ, שָׁם אֲוִיר טָמֵא.

וּכְשֶׁאָנוּ מָחְאָן כַּף אֶל כַּף, בָּזֶה נִתְעוֹרֵר כ״ח אַתְוָן דִּבְרֵאשִׁית, כֹּחַ מַעֲשָׂיו. וְנִמְצָא שֶׁבִּידוֹ לָתֵת לָנוּ נַחֲלַת גּוֹיִם, כִּי הַכֹּל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדֵינוּ לְטַהֵר אֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים, כִּי נֶחֱזָר אֶרֶץ הָעַמִּים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְיָדוֹ לָתֵת לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם. וְאָז נִטְהָר אֲוִיר הַמָּקוֹם שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִתְפַּלֵּל, וְשׁוֹאֵב אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

**ב** גַּם עַל יְדֵי מְחָאַת כַּף, נִתְגָּרֵשׁ אֲוִיר הַטָּמֵא. כִּי עַל־יְדֵי [מְחָאַת] כַּפַּיִם נִשְׁמָע קוֹל, וְקוֹל הַזֶּה הוּא אֲוִיר קָדוֹשׁ, מִכ״ח אַתְוָן דְּעֶבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית, מִכ״ח פְּרָקִין דְּיָדַיִם. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁנִּתְגָּרֵשׁ הָאֲוִיר עַל־יְדֵי מְחָאַת כַּפַּיִם.

וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לִקְבֹּעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ (ברכות ו:), כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁבְּנֵי אָדָם הַבָּאִים לִמְדִינָה שֶׁאֵינָם מַרְגָּלִים בַּאֲוִירָהּ, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם נֶחֱלָשִׁים וּמֵתִים, אֲפִלּוּ מְנֻוָּה הָרָעָה לְנֶוֶה הַיָּפָה. כֵּן הַדָּבָר בִּתְפִלָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל צַדִּיק, אַף־עַל־פִּי־כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, כִּי אֵינוֹ מֻרְגָּל בַּאֲוִירָא שֶׁל מָקוֹם, כָּל שֶׁכֵּן מְנֻוָּה הַיָּפָה לְנֶוֶה הָרָעָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם וְכוּ׳, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי עַל יָדוֹ נִבְנָה עוֹלָם מֻחְדָּשׁ, וּבִנְיַן עוֹלָם עַל יְדֵי אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה.

וְזֶה דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין (דף ס״ו.): וּבְהַאי כֹּחַ יִשְׂרָאֵל מִתְחַזְּקִין עַל אֱדוֹם. וְעוֹד (שם): צָרִיךְ לְסָלְקָא לְהַאי כֹּחַ לְגַבֵּי חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת: כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ. כִּי אַבְרָהָם הוּא יָמִין, הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַדְרִים (ב״ב כה:).

וְעוֹד: אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ – כִּי אַבְרָהָם הוּא רֹאשׁוֹן לְהַשָּׂגַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף עח.): תְּקֵל בְּתִקְלָא עַד דְּאִתְגַּלְיָא לֵהּ:

**ג** וְזֶה פֵּרוּשׁ, (ברכות כו:): תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקָּנוּם.

תָּמִיד, זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ; הַיְנוּ: צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ תִּקּוּן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד בֵּין; תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי תָּמִיד, עַל יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (הושע יב): וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה – עַל־יְדֵי הַיָּדַיִם, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, הַדִּבּוּרִים נִדְבָּרִים בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ (זכריה ב). נְבִיאִים – לְשׁוֹן דִּבּוּר:

גַּם נִתְבַּטֵּל הֶרֶג וַאֲבָדוֹן מֵעוֹלָם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינוֹת: יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר; יְמִינָא וּשְׂמָאלָא. וּכְתִיב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ', וַיַּבְדֵּל בֵּין הָאוֹר – דָּא אַהֲרֹן, וּבֵין הַחֹשֶׁךְ – דָּא קֹרַח (תיקונים תיקון ל דף עא:). וְזֶה בְּחִינוֹת (ויקרא כו): וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

**ה** אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם (דברים כט): – אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:).

לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם – זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי. הֵינוּ: עַל־יְדֵי מָה תִּזְכּוּ שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתְכֶם בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל –

רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְכוּ', וּמוֹנֶה עֶשֶׂר בְּחִינוֹת, הֵינוּ בְּחִינוֹת מָחָאַת כַּף; עַל יְדֵי מְחִיאַת כַּפַּיִם, הַתְּפִלָּה הִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל:

**ו** תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ עַל־יְדֵי מָחָאַת כַּפַּיִם, נִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם. כִּי כָּל הַדָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹקִי, וְכָל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי. וְעַל יְדֵי מָחָאַת כַּף, אֲזַי הוּא דָּר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אֱלוֹקִי, וְנִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם. וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י"ז:י"ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְנֶגֶד אֱמוּנָה, הֵם הַכְּפִירוֹת מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם, וְתִקּוּנָם עַל־יְדֵי תְּמִידִין, עַל יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי מָחָאַת כַּף.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (ישעיהו ס"ב:ג'): וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה'. פֵּרוּשׁ: עַל־יְדֵי יַד ה', עַל יְדֵי מָחָאַת כַּף, שֶׁנִּתְעוֹרֵר יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הָרְהוּרֵי עַכּוּ"ם. כִּי עַל־יְדֵי עַכּוּ"ם פּוֹגֵם בְּתִפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לְשֶׁבֶת בָּיִת. כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הָרְהוּרָיו, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת, שֶׁנִּתְעַטֵּר תִּפְאֶרֶת בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (שיר השירים ג':י"א):

**ז** פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין, פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאִים כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כַּבְשֵׁי דְּרַחֲמָנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ"ז:כ"ו): וּכְבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ. (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל עַל פָּסוּק זֶה בְּחַגִּיגָה יג: דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'.) וּתְמִידִין הֵם כְּבָשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ"ח:ד'): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְכוּ'.

וְעַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם אִתְּךָ אָנִי:

**ח** פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד, הֵינוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁהֵם כְּנֶגֶד, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין תְּפִלָּתוֹ. וְנִקְרָאִים מַבּוּל, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין אֶת תְּפִלָּתוֹ.

וְתִקּוּנוֹ – שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא נִכְלָל בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר: אֶרֶץ לֹא נִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם (כשדרז"ל זבחים קיג), וְעַל יְדֵי זֶה הוּא נִצּוֹל מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת.

וְזֶה: תְּמִידִין תִּקָּנוּם – תִּקּוּנָם עַל יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: אֶרֶץ אֲשֶׁר וְכוּ' תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ: גַּם אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (ב"ב קנח:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ, הֵינוּ מַחֲשַׁבְתּוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ט':ט"ז): וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, וּרְאִיתִיהָ – עַל יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר וְנִתְתַּקֵּן בְּרִית עוֹלָם, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, חַ"י בְּרָכָאן דִּצְלוֹתָא, צַדִּיק חַי עָלְמִין:

[כָּל זֶה הָעִנְיָן מִתְּחִלַּת סִימָן מ"ד עַד כָּאן, מְחֻבָּר יַחַד. וְכֵן שָׁמַעְנוּ רֹב דְּבָרִים אֵלּוּ בִּדְרוּשׁ אֶחָד. אַךְ בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, חִלְּקָם קְצָת. וְכֵן הָיָה דַּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא יָדַעְתִּי טַעְמוֹ]:

## תורה מה

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מָחָאַת כַּפַּיִם בַּתְּפִלָּה – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִים בְּחִינַת כְּנָפַיִם, שֶׁמִּשָּׁם בָּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י): וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר, וּכְתִיב (יחזקאל י): וְיֵדִי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁאָדָם נִתְעוֹרֵר בְּיָדַיִם שֶׁלּוֹ, אֲזַי [הַכְּנָפַיִם] נִתְעוֹרְרִים, הֵינוּ כַּנְפֵי רֵאָה, שֶׁמִּשָּׁם נִתְהַוֶּה הַדִּבּוּר, אֲבָל עֲדַיִן צְרִיכִין לְהָכִין וּלְתַקֵּן פֶּה, לְקַבֵּל אֶת הַדִּבּוּר בְּתוֹכוֹ.

וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּכֶּה כַּף אֶל כַּף, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְהַוֶּה הַפֶּה. כִּי בְּכָל יָד – חֲמִשָּׁה אֶצְבָּעוֹת, וְהַכָּאוֹת הָאוֹרוֹת, יַד יָמִין בְּיַד שְׂמֹאל, הֵינוּ חֲמִשָּׁה פְּעָמִים חֲמִשָּׁה, גִּימַטְרִיָּא כ"ה (עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה). וְהַכָּאוֹת יַד שְׂמֹאל בְּיַד יָמִין חֲמִשָּׁה פְּעָמִים חֲמִשָּׁה, גִּימַטְרִיָּא גַּם כֵּן כ"ה; שְׁנֵי פְּעָמִים כ"ה, גִּימַטְרִיָּא חֲמִשִּׁים. וְזֶה בְּחִינוֹת חֲמִשִּׁים פְּעָמִים יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁנִּזְכַּר בַּתּוֹרָה, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת יוֹבֵל יָצְאוּ מִגָּלוּת מִצְרַיִם (זוהר שמות דף מו).

וְעִקַּר גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה הַדִּבּוּר בְּגָלוּת, וּבְשִׁבְיל זֶה הָיָה מֹשֶׁה כָּבֵד פֶּה. וְעַל־יְדֵי גְּאֻלָּה נִתְהַוֶּה בְּחִינַת פֶּה. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי חֲמִשִּׁין שַׁעֲרֵי בִּינָה נִתְהַוֶּה הַפֶּה. וְזֶה בְּחִינַת (שמות ד): מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם – מִי דַּיְקָא.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי מֻחָאַת כַּף, חֲמִשָּׁה אֶצְבָּעוֹת יָמִין בַּחֲמִשָּׁה שֶׁבְּיַד שְׂמֹאל וַחֲמִשָּׁה שֶׁבְּיַד יָמִין, נִתְהַוֶּה בְּחִינַת מִי, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְהַוֶּה פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם. וְהַפֶּה מְקַבֵּל הַדִּבּוּרִים מֵהַכַּנְפֵי רֵאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר. וּכְנָפַיִם נִתְעוֹרְרִים בְּהִתְעוֹרְרוּת יְדֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְיַד אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם.

וְכָל זֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁהַיָּדַיִם הֵם כְּנֶגֶד כַּנְפֵי רֵאָה. וּבִשְׁבִיל זֶה אָמְרוּ הַפּוֹסְקִים: נִשְׁבָּר הַגַּף סָמוּךְ לַגּוּף – טְרֵפָה (יורה דעה סי׳ נג), כִּי בְּוַדַּאי נִקֵּב עַל־יְדֵי־זֶה הָרֵאָה:

## תורה מו

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מֻחָאַת כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, זֶה בְּחִינוֹת נְתִינַת הַמִּשָּׁה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם. כִּי מִשָּׁה, הַיְנוּ בְּחִינוֹת זִוּוּג, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה (תיקון י׳ ועיין תיקון נח). וְצָפוֹן וְדָרוֹם, זֶה בְּחִינוֹת יָדַיִם.

וְזֶה שֶׁהִתְפַּלֵּל אַבָּא בְּנְיָמִין (ברכות ה:), שֶׁיְּהֵא תְּפִלָּתוֹ סָמוּךְ לְמִטָּתוֹ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ בֵּין הַתְּפִלָּה לַזִּוּוּג:

**ב** גַּם עַל־יְדֵי מֻחָאַת כַּף נִמְתָּקִים הַדִּינִים. כִּי יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ הֲוָיוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁלֹּשׁ יָדַיִם: יָד הַגְּדוֹלָה, יָד הַחֲזָקָה, יָד הָרָמָה. וְיַד יָמִין זֶה יָד הַגְּדוֹלָה. וְיַד שְׂמֹאל, זֶה יָד הַחֲזָקָה. וּבִשְׁעַת הַכָּאָה שְׁנֵיהֶם יַחַד, זֶה בְּחִינַת יָד רָמָה. וְהַדִּבּוּרִים הַיּוֹצְאִים, הֵם יוֹצְאִים מֵהַגָּרוֹן, גִּימַטְרִיָּא שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים אֱלֹקִים, וְהֵם נִמְתָּקִים עַל־יְדֵי שֶׁלֹּשׁ הֲוָיוֹת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים קי״ט:ק״ט): נַפְשִׁי בְכַפִּי תָמִיד וְכוּ׳, נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינוֹת דִּבּוּר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב(שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ; הַיְנוּ בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב י״ח:ד׳): טוֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ. בְּכַפִּי – הַיְנוּ בְּחִינוֹת מֻחָאַת הַכַּף. עַל־יְדֵי־זֶה, וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שָׁלוֹ, גִּימַטְרִיָּא שֶׁלֹּשׁ הֲוָיוֹת וְשֶׁלֹּשׁ אֱלֹקִים, הַיְנוּ הַמְתָּקַת הַדִּינִים.

גַּם עִקַּר הַשִּׂכְחָה הוּא מִמֹּחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינוֹת אֱלֹקִים, וּכְשֶׁמַּמְתִּיק אֶת אֱלֹקִים בְּכַפָּיו, עַל־יְדֵי־זֶה: וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים צ״א:י״ד): כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ. כִּי בִי גִּימַטְרִיָּא מ״ב (הקדמת התיקונים דף ז:), הַיְנוּ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים יָד גִּימַטְרִיָּא מ״ב, שֶׁנִּתְגַּלָּה הַחֵשֶׁק שֶׁבַּלֵּב בַּיָּדַיִם, וְזֶה בְּחִינוֹת מֻחָאַת כַּפַּיִם. עַל־יְדֵי־זֶה: וַאֲפַלְּטֵהוּ – בְּחִינוֹת הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

**ג** גַּם עַל־יְדֵי מֻחָאַת כַּף מְבַטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת, כִּי כָּל הַמַּחֲלֹקֶת נִמְשָׁכִים מִבְּחִינַת קֶרַח עַל אַהֲרֹן, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׂמָאלָא וִימִינָא, וְעַל־יְדֵי מֻחָאַת כַּף נִכְלָלִים שְׂמֹאל בִּימִין וְיָמִין בִּשְׂמֹאל, וְנַעֲשִׂים אַחְדוּת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ, (תהילים צ״ז:ד׳): הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה. תֵּבֵל, זֶה בְּחִינוֹת מֻחָאַת כַּפַּיִם, כִּי יָמִין זֶה ע״ב, וּשְׂמֹאל זֶה רי״ו. וְעַל־יְדֵי שֶׁנִּכְלָלִים זֶה בָּזֶה, נַעֲשֶׂה שְׁנֵי פְּעָמִים רי״ו, גִּימַטְרִיָּא תֵּבֵל. כִּי גַּם ע״ב, שֶׁהוּא יָמִין, יֵשׁ בּוֹ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים ע״ב, גִּימַטְרִיָּא רי״ו. וּשְׁלֹשָׁה פְּעָמִים ע״ב, זֶה בְּחִינַת כֹּהֵן גָּדוֹל וְכֹהֵן הֶדְיוֹט וּסְגַן הַכֹּהֵן.

וְעַל־יְדֵי שֶׁנִּתְרָאָה תֵּבֵל, הַיְנוּ מֻחָאַת הַכַּפַּיִם, עַל־יְדֵי־זֶה הֵאִירוּ בְרָקָיו – נִתְתַּקֵּן הַמַּחֲלֹקֶת הַנִּקְרָא בָּרָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט׳:י״ד): וַיֵּצֵא כַבָּרָק חִצּוֹ; וְחֵץ לְשׁוֹן מַחֲלֹקֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ט:כ״ג): וַיִּשְׂטְמוּהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים; וְתַרְגּוּמוֹ: בַּעֲלֵי פַלְגוּתָא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ, (תהילים מ״ז:ב׳): כָּל הָעַמִּים תִּקְעוּ כָף, לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, כִּי שְׁנֵי פְּעָמִים ע״ב רי״ו, גִּימַטְרִיָּא תִּקְעוּ:

**ד** לִהְיוֹת קֹדֶם שֶׁהֶעְתַּקְתִּי תּוֹרָה זֹאת מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקָּדוֹשׁ, כָּתַבְתִּי מִתְּחִלָּה קְצָת מֵעִנְיָן זֶה בְּעַצְמִי, כְּפִי מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּיו. וְלִהְיוֹת קְצָת דְּבָרִים מְבֹאָרִים שָׁם קְצָת יוֹתֵר, עַל כֵּן הֶעְתַּקְתִּיו גַּם כֵּן, וּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים. וְזֶהוּ:

עִנְיַן הַכָּאַת כַּף אֶל כַּף בְּעֵת הַתְּפִלָּה: כָּתוּב בְּ״פְּרִי־עֵץ־חַיִּים״ (בשער חזרת עמידה פ״ז בסופו): שָׁלוֹ הָיִיתִי וַיִּפְרְפְּרֵנִי (איוב ט״ז:י״ב), שָׁלֵ״ו בְּגִימַטְרִיָּא ג׳ הֲוָיוֹת וְג׳ אֱלֹהִים. וְרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל: וְיָשֻׂם לְ׳ךְ שָׁ׳לוֹם, גִּימַטְרִיָּא שָׁלֵ״ו. דְּהַיְנוּ שָׁג׳ פְּעָמִים הֲוָיָה מַמְתִּיק ג׳ אֱלֹקִים.

כִּי יֵשׁ ג׳ יָדַיִם: יָד הַגְּדוֹלָה, וְיָד הַחֲזָקָה, וְיָד הָרָמָה. וְהֵן: יַד יָמִין הוּא יָד הַגְּדוֹלָה; יַד הַשְּׂמֹאל – יָד הַחֲזָקָה; וְעַל־יְדֵי חִבּוּקַת הַיָּדַיִם נַעֲשֶׂה יָד הָרָמָה.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁמַּכֶּה כַּף אֶל כַּף וּמְחַבֵּר הַיָּדַיִם בַּתְּפִלָּה, נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כִּי יָד הוּא בְּחִינַת הֲוָיָה, יוּד אוֹתִיּוֹת וְד׳ אוֹתִיּוֹת. וְעַל־יְדֵי ג׳ הַיָּדַיִם, שֶׁהוּא ג׳ הֲוָיוֹת, נִמְתָּקִין הַג׳ אֱלֹקִים, שֶׁהֵם הַדִּינִין הַיּוֹצְאִין מֵהַגָּרוֹן, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא ג׳ אֱלֹקִים.

וְהוּא סְגֻלָּה לְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:ק״ט): נַפְשִׁי בְכַפִּי תָמִיד.

נַפְשִׁי, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ.

בְכַפִּי תָמִיד, הַיְנוּ כְּשֶׁמַּכֶּה כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, עַל יְדֵי זֶה:

וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי, כִּי הַשִּׁכְחָה הוּא מִחֵין דְּקַטְנוּת, בְּחִינַת אֱלֹקִים,

וּכְשֶׁמַּמְתִּיק הַדִּינִים כַּנַּ״ל, אֲזַי הוּא בְּמִחֵין דְּגַדְלוּת, וְאֵין לוֹ שִׁכְחָה. וְעַל כֵּן וְתוֹרָתְךָ לֹא שָׁכָחְתִּי – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת שָׁלֵ״ו, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְתִּיק ג׳ אֱלֹקִים בְּג׳ חֲוָיוֹת כַּנַּ״ל, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. וְזֶה דַּיְקָא בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כִּי אָז יוֹדֵעַ אִם הוּא בְּמִחִין דְּקַטְנוּת אוֹ דְּגַדְלוּת, כִּי הַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב׳:ו׳): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה:

## תורה מז

**א** לְשׁוֹן רַבִּינוּ זִכְרוֹנוֹ לְבָרְכָה וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם וכו׳: (יואל ב)

מִי שֶׁהוּא מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת אֲכִילָה, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא רָחוֹק מֵאֱמֶת, וּבְיָדוּעַ שֶׁדִּינִים שׁוֹרִין עָלָיו. גַּם זֶה סִימָן עַל דַּלּוּת. גַּם יָבוֹא לִידֵי בְּזָיוֹנוֹת וּבוּשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יב): כֶּרֶם זָלַת לִבְנֵי אָדָם – כֵּינָן שֶׁנִּצְרָךְ אָדָם לַבְּרִיּוֹת נִשְׁתַּנֶּה פָּנָיו כִּכְרוּם (ברכות ו׳:).

וְדַע, מִי שֶׁהוּא מְשֻׁבָּר תַּאֲוַת אֲכִילָה, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עַל יָדוֹ מוֹפְתִים. כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כ׳:): כְּתִיב: אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים, וּכְתִיב: יִשָּׂא ד׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אֵיךְ לֹא אֶשָּׂא לָהֶם פָּנִים, אֲנִי אָמַרְתִּי: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ, וְהֵם מְדַקְדְּקִין עַל עַצְמָן בְּכְזַיִת וּבְכַבֵּיצָה. נִמְצָא, שֶׁנִּשְׁיאוּת פָּנִים הוּא עַל־יְדֵי שִׁבּוּר תַּאֲוַת אֲכִילָה.

וְזֶה פֶּרוּשׁ (דברים לא): וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי וְהָיָה לֶאֱכֹל, פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי תַּאֲוַת אֲכִילָה הוּא מַסְתִּיר פָּנִים. וְהֶאָרַת פָּנִים, הוּא תִּקּוּן וְ״אֱמֶת״, בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. וְהוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין, כִּי יַעֲקֹב הוּא תִּפְאֶרֶת, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין הַנִּקְרָאִים פְּאֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל כד): פְּאֵרְךָ חָבוֹשׁ.

וְעִקַּר עֲשִׂירוּת בָּא מֵאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד): קְשָׁטָא קָאֵי. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיט): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ, שֶׁעָלָיו קָאֵי.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כד): וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלוּאִים – זֶה הַתּוֹלֶה תְּפִלָּיו. גַּם אָמְרוּ (מנחות קג:): זֶה הַקּוֹנֶה תְּבוּאָה מִן הַשּׁוּק; הַיְנוּ שֶׁהַדַּלּוּת בָּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַתְּפִלִּין, עַל־יְדֵי פְּגַם שֶׁל אֱמֶת:

**ב** וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעִקַּר קַבָּלָתָהּ מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ז:א׳): וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ, בִּשְׁבִיל זֶה, נִקְרֵאת אֶרֶץ הַחַיִּים (זוהר ויקרא דף מה:), כִּי תְּפִלִּין נִקְרָאִים חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): ה׳ עֲלֵיהֶם יִחְיוּ.

וְזֶה שִׁבְחָהּ: אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנוּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם (דברים ח׳:ט׳). כִּי לִפְעָמִים אָדָם אוֹכֵל לֶחֶם מֻחֲמַת עֲנִיּוּת, וְלֹא מֻחֲמַת חֶסְרוֹן תַּאֲוָה לְתַעֲנוּגִים אֲחֵרִים, אֲבָל אִם הָיָה לוֹ שְׂאֹר מַאֲכָלִים, לֹא הָיָה אוֹכֵל לֶחֶם לְבַד. וְזֶה שֶׁבַּח אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא מֻחֲמַת עֲנִיּוּת תֹּאכַל לֶחֶם, אֶלָּא מֻחֲמַת שִׁבּוּר וּבִטּוּל תַּאֲוַת אֲכִילָה. כִּי הִיא מְקֻבֶּלֶת הֶאָרָה וְהַשְׁפָּעָה מִבְּחִינַת תְּפִלִּין, מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, מִבְּחִינַת אֱמֶת, שֶׁמִּשָּׁם בָּא עֲשִׁירוּת. נִמְצָא מַה שֶּׁתֹּאכַל לֶחֶם לְבַד, לֹא מֻחֲמַת מִסְכֵּנוּת, אֶלָּא מֻחֲמַת שִׁבּוּר תַּאֲוַת אֲכִילָה.

וְזֶה פֶּרוּשׁ (במדבר י״ג:ל״ב): אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ; פֵּרוּשׁ שֶׁהִיא מְקֻבֶּלֶת שִׁפְעָה מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ.

וְזֶה פֶּרוּשׁ: כִּי הִיא שִׁמְלָתוֹ לְעוּרוֹ – דָּא עוֹר שֶׁל תְּפִלִּין (תיקונים תיקון סט דף צא:). שֶׁבָּהּ נִכְנָס בְּחִינַת תְּפִלִּין:

[לְכְאוֹרָה אֵין לָזֶה פֵּרוּשׁ, מַה חִבּוּר יֵשׁ לְעִנְיָן זֶה לְמַה שֶּׁכָּתוּב לְמַעְלָה. אַךְ נִרְאֶה כַּוָּנָתוֹ הַקָּדוֹשָׁה, כִּי לְמַעְלָה מְבֹאָר, שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי שִׁבְירַת תַּאֲוַת אֲכִילָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹלִין מִדַּלּוּת וַעֲנִיּוּת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ מַה שֶּׁהֵבִיא מִקְרָא זֶה, כִּי הִיא שִׁמְלָתוֹ וכו׳ לְעִנְיָן זֶה.

פֵּרוּשׁ, כִּי מִקְרָא זֶה נֶאֱמַר עַל הֶעָנִי וְהָאֶבְיוֹן: כִּי הִיא כְּסוּתָה לְבַדָּהּ הִיא שִׁמְלָתוֹ לְעוּרוֹ. וּמְרַמֵּז עַל עֲנִיּוּת הַשְּׁכִינָה בְּגָלוּתָא, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הֶעָנִיּוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, כַּמְבֹאָר בַּתִּקּוּנִים (שם).

וְזֶהוּ: כִּי הִיא כְּסוּתָה וכו׳ הִיא שִׁמְלָתוֹ לְעוּרוֹ – דָּא תְּפִלִּין. הַיְנוּ שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עִקַּר הַשִּׁמְלָה הַמְּגִנָּת עַל עֲנִיַּת הַשְּׁכִינָה וּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כִּי תְּפִלִּין מְבַטְּלִין הַדַּלּוּת. כִּי עִקַּר הַשֶּׂפַע וְהָעֲשִׁירוּת נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, בְּחִינַת תְּפִלִּין.

כָּךְ נִרְאֶה לִי לְפָרֵשׁ.]

וְזֶה פֵּרוּשׁ (דברים י״א:ט״ו): וְנָתַתִּי עֵשֶׂב – דָּא ע״ב שִׁין (תיקון נ״א וזוהר בראשית דף כה:), דָּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין. בְּשָׁדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – כְּשֶׁתִּשַּׁדֵּד אֶת הַבַּהֲמִיּוּת, אָז יִתְגַּלֶּה כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יִשָּׂא ד׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ:

**ג** וּכְשֶׁפּוֹגֵם בָּאֱמֶת, בִּכְלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, אֲזַי נַעֲשֶׂה מִכְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין בּוּשָׁה, וּבָא עָלָיו בּוּשָׁה, הַיְנוּ עֲנִיּוּת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֶּרֶם זָלַת לִבְנֵי אָדָם, נִשְׁתַּנֶּה פָּנָיו לְכַמָּה גְוָנִין, כִּכְרוּם:

ד וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע דֶּרֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְשֶׁפַע אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִיא הָאָרַת פְּנֵי יַעֲקֹב, הָאָרַת הַתְּפִלִּין. וּבִשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בָּהּ, (בראשית מ״ט:כ״א): הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר; כִּי שֶׁפֶר זֶה בְּחִינַת פְּאֵר, בְּחִינַת תְּפִלִּין, הַיְנוּ, שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת לָנוּ אוֹתִיּוֹת הָאָרָה שֶׁקִּבָּלָה מִתְּפִלִּין.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (קהלת ט׳:ט׳): רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה. הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת אִשָּׁה. וְזֶה: רְאֵה חַיִּים דַּיְקָא, כִּי תְּפִלִּין נִקְרָאִים חַיִּים. וְזֶה: נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלוּחָה וְכוּ׳, נַפְתָּלִי אוֹתִיּוֹת תְּפִלִּין:

ה וּכְשֶׁאָנוּ אוֹכְלִים שֶׁפַע אֵמֶת הַבָּא דֶּרֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ אָנוּ מְדַבְּרִים הִלּוּלוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּזֶה הַכֹּחַ, אֲזַי נַעֲשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ חֲדָשָׁה. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הקדמת הזוהר דף ה.): לֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אַתָּה – אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי, בְּשֶׁתָּפֵי וְכוּ׳. כִּי שָׁמַיִם הֶחָדָשׁ נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הָאָרַת פְּנֵי יַעֲקֹב, וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוֹלֶכֶת הַשֶּׁפַע דֶּרֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל;

נִמְצָא, שֶׁבָּרָא עַכְשָׁו שָׁמַיִם וּמַזָּלוֹת אֲחֵרִים; נִמְצָא, שֶׁמְּשַׁנֶּה הַטֶּבַע שֶׁהָיָה מֻטְבָּע בַּמַּזָּלוֹת הָרִאשׁוֹנִים, כִּי עַכְשָׁו נַעֲשָׂה מַזָּלוֹת חֲדָשִׁים. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁבּוּר תַּאֲוַת אֲכִילָה, נַעֲשָׂה מוֹפְתִים וּפְלָאוֹת:

ו גַּם זֹאת הַתּוֹרָה כָּתַבְתִּי מִתְּחִלָּה בְּעַצְמִי, וְנִמְצְאוּ בָּהּ כַּמָּה דְּבָרִים מְבֹאָרִים יוֹתֵר. גַּם סִיּוּם פֵּרוּשׁ הַמִּקְרָא ״וַאֲכַלְתֶּם״ נֶחְסַר כָּאן בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, וּמַה שֶּׁחִסֵּר זֶה גִּלָּה זֶה וְכוּ׳, עַל כֵּן הֶעְתַּקְתִּי גַּם נֶסַח זֹאת שֶׁכָּתַבְתִּי בְּעַצְמִי. וְזֶהוּ:

וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם ה׳ אֱלֹקֵיכֶם וְכוּ׳ –

כִּי מִי שֶׁיָּצָא מִתַּאֲוַת אֲכִילָה, יָכוֹל לִהְיוֹת אִישׁ מוֹפֵת. וּמִי שֶׁהוּא מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת אֲכִילָה, סִימָן שֶׁהוּא שַׁקְרָן. וְכֵן אֲפִלּוּ אִישׁ צַדִּיק שֶׁכְּבָר יָצָא מֵהַתַּאֲוָה, וְנָפַל מִמַּדְרֵגָתוֹ וְנָפַל לְתַאֲוַת אֲכִילָה – סִימָן שֶׁיָּצָא שֵׁקֶר מִפִּיו. וְכֵן מוֹרֶה גַּם כֵּן שֶׁיֵּשׁ דִּין עָלָיו לְמַעְלָה, וְגַם הוּא סִימָן עֲנִיּוּת.

וְהָעִנְיָן, דִּהְנֵה כְּתִיב (דברים ח׳:י׳): וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ; וְלִכְאוֹרָה, מִזֶּה טַעֲנַת הַיֵּצֶר הָרָע לְאָכֵל וְלִשְׂבֹּעַ לְמִלְאַת נַפְשׁוֹ, וְאַחַר־כָּךְ לְבָרֵךְ אֶת ה׳. אַךְ בֶּאֱמֶת אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כ:): כְּתִיב: אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים, וּכְתִיב: יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְכוּ׳, וְכִי לֹא אִשָּׂא פָנִים וְכוּ׳, שֶׁאֲנִי אָמַרְתִּי: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ, וְהֵן מְדַקְדְּקִין עַל עַצְמָן מִכַּזַּיִת וְעַד כְּבֵיצָה.

וְזֶהוּ רֶמֶז נִפְלָא: אִם יִשְׂרָאֵל מְדַקְדְּקִין לְבַלִּי לֶאֱכֹל הַרְבֵּה, רַק מִכַּזַּיִת וְעַד כְּבֵיצָה, אֲזַי הֵם בִּבְחִינַת: יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו; וְאָז יֵשׁ נְשִׂיאוּת פָּנִים. אַךְ לְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכְּלַל הֵן וְכוּ׳; כִּי כַּאֲשֶׁר הֵם מְשֻׁקָּעִים בְּתַאֲוַת אֲכִילָה, אֲזַי הַסְתָּרַת פָּנִים, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ (דברים ל״א:י״ז): וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי וְהָיָה לֶאֱכֹל; כְּלוֹמַר, אִם הֵם מְשֻׁקָּעִים בְּתַאֲוַת אֲכִילָה, אֲזַי: וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי, חַס וְשָׁלוֹם.

וְהִנֵּה נְשִׂיאוּת פָּנִים הוּא בְּחִינוֹת אֱמֶת, כַּמְבֹאָר בַּכַּוָּנוֹת עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, תִּקּוּן אֱמֶת הוּא הָאָרַת פָּנִים, וְזֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי הַמְשֻׁקָּע בַּאֲכִילָה הוּא רָחוֹק מֵאֱמֶת, כִּי הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, שֶׁהוּא מִדַּת אֱמֶת כַּנַּ״ל:

ז וְהִנֵּה כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִזּוֹן מִשֶּׁפַע שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כַּיָּדוּעַ. וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ מְקַבֵּל הַשֶּׁפַע מִן אֱמֶת, שֶׁהוּא מִדַּת יַעֲקֹב, כַּנֶּאֱמַר (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב;

וְהוּא מִדַּת תִּפְאֶרֶת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הַגְּוָנִין. וְהוּא בְּחִינוֹת שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, שֶׁהוּא גַּם כֵּן כְּלָלוּת הַגְּוָנִין.

וְזֶה מְרֻמָּז בַּתּוֹרָה (במדבר י״ג:ל״ב): אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ. דְּקָשֶׁה, הֵן אֱמֶת שֶׁהַמְרַגְּלִים הוֹצִיאוּ שֶׁקֶר מִפִּיהֶם, אַךְ אֵיךְ נִכְתַּב שֶׁקֶר שֶׁלָּהֶם בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא אֱמֶת, וּבְהֶכְרֵחַ, שֶׁבַּדְּבָרִים הַלָּלוּ נִרְמַז בָּהֶם דְּבַר אֱמֶת.

וְיֵשׁ לְרַמֵּז הַנַּ״ל: אֶרֶץ אֹכֶלֶת, כְּלוֹמַר שֶׁאֲכִילָתָהּ וְהַשְׁפָּעָתָהּ הוּא מִבְּחִינוֹת יוֹשְׁבֶיהָ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מִדַּת אֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְהוּא גַּם כֵּן בְּחִינוֹת תְּפִלִּין, שֶׁנִּקְרָאִים פְּאֵר, שֶׁהוּא מִדַּת יַעֲקֹב.

ח וְעַל כֵּן נִקְרֵאת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: אַיָּלָה שְׁלוּחָה הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר; כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, כְּלוֹמַר: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא אַיָּלָה שְׁלוּחָה לְבַשֵּׂל פֵּרוֹתֶיהָ, וְהַשְׁפָּעָתָהּ הוּא מִמִּדַּת אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תִּפְאֶרֶת, בְּחִינוֹת תְּפִלִּין. וְהַיְנוּ: הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר, כִּי שֶׁפֶר הוּא לְשׁוֹן פְּאֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין. וְיֵשׁ לְרַמֵּז: נַפְתָּלִי הוּא אוֹתִיּוֹת תְּפִלִּין:

וְעַל זֶה יֵשׁ לְרַמֵּז גַּם כֵּן (קהלת ט׳:ט׳): רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה; כִּי אִשָּׁה – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת ה׳נּוֹתֵן א׳מְרֵי שׁ׳פֶר. וְהַיְנוּ: רְאֵה חַיִּים; כִּי תְּפִלִּין נִקְרָאִין חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מד): ה׳ עֲלֵיהֶם יִחְיוּ, דְּדָרְשׁוּ עַל תְּפִלִּין, כִּי בִּתְפִלִּין נֶאֱמַר (דברים כ״ח:י׳): וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ וְכוּ׳ (ברכות ו). וְהַיְנוּ: רְאֵה חַיִּים, שֶׁהוּא תְּפִלִּין, עִם אִשָּׁה – רָאשֵׁי־ תֵּבוֹת: הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינוֹת תְּפִלִּין כַּנַּ״ל:

ט וְזֶהוּ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם (דברים ח); כְּלוֹמַר, אֶרֶץ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמֶת, וְאָז הוּא בִּבְחִינוֹת הָאָרַת פָּנִים, וְאֵינוֹ בּוֹחֵר בְּתַפְנוּקִים. וְעַל כֵּן לֹא בְמִסְכֵּנֻת – מֻחֲמַת דַּלּוּת וַעֲנִיּוּת – תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם, וְלֹא שְׁאָר מַעֲדַנִּים, רַק מֻחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת אֱמֶת, וְהוּא מַפְשָׁט מִתַּאֲוַת אֲכִילָה, וְאֵינוֹ בּוֹחֵר רַק

בְּלֶחֶם לֶאֱכֹל.

וְעַל כֵּן נִקְרֵאת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ הַחַיִּים, כִּי הַשְׁפָּעָתָהּ מִמִּדַּת יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת (תענית ה:). וְהוּא גַּם כֵּן בְּחִינוֹת תְּפִלִּין, שֶׁנִּקְרָאִים חַיִּים. נִמְצָא, כִּי הָאוֹחֵז בְּמִדַּת אֱמֶת, אֲזַי פַּרְנָסְתּוֹ בְּרֶוַח, כִּי הַהַשְׁפָּעָה מִמִּדַּת אֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶה רֶמֶז (שבת קד): קָשְׁטָא קָאֵי; כִּי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה דָּרְשׁוּ (פסחים קיט) עַל פָּסוּק: וְאֶת כָּל הַיְקוּם וְכוּ׳ – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ וְכוּ׳. וְזֶהוּ: קָשְׁטָא – הָאוֹחֵז בְּמִדַּת אֱמֶת, אֲזַי: קָאֵי – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, וּפַרְנָסְתּוֹ בְּרֶוַח. אַךְ שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כִּי הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמֶת.

וְעַל כֵּן עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא גּוֹזְרִין תַּעֲנִית, כִּי מֵאַחַר שֶׁיִּשְׂרָאֵל נְתוּנִין בְּצָרָה, הֵם בִּבְחִינוֹת הַסְתָּרַת פָּנִים, בְּחִינוֹת דִּינִים. וְעַל כֵּן גּוֹזְרִין תַּעֲנִית, לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת אֲכִילָה. וַאֲזַי יִהְיֶה בְּחִינוֹת הֶאָרוֹת וּנְשִׁיאוּת פָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַמְתָקַת וּבְטוּל הַדִּינִים כַּנַּ״ל, וְכִי לֹא אֶשָּׂא פָּנִים שֶׁהֵן מְדַקְדְּקִין וְכוּ׳:

**י** וּבָזֶה תָּבִין נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כד), שֶׁדָּרְשׁוּ עַל פָּסוּק: וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלוּאִים – זֶה הַתּוֹלֶה תְּפִלָּיו. גַּם אָמְרוּ (מנחות קג:): – זֶה הַקּוֹנֶה מִן הַפַּלְטֵר. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וּשְׁנֵיהֶם דָּבָר אֶחָד. כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא תּוֹלֶה תְּפִלָּיו, וּפוֹגֵם בַּתְּפִלִּין, שֶׁהוּא מִדַּת אֱמֶת, אֲזַי הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, וְנִתְמַעֵט הַשֶּׁפַע שֶׁלּוֹ, וּמְזוֹנוֹתָיו מְצֻמְצָמִין, וְצָרִיךְ לִקְנוֹת מִן הַפַּלְטֵר.

וְעַל כֵּן כְּתִיב עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ, כִּי דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי (תהילים ק״א:ז׳), אַךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מִדַּת אֱמֶת, תָּמִיד עֵינֵי ה׳ בָּהּ וְכוּ׳:

**יא** וְהִנֵּה כְּשֶׁהַצַּדִּיק אוֹכֵל לְשׂבַע נַפְשׁוֹ, וְלֹא מֻחֲמַת תַּאֲוָה הַגַּשְׁמִיוּת, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת נְשִׁיאוּת פָּנִים, וְנִזּוֹן מִמִּדַּת אֱמֶת. וְכַאֲשֶׁר בְּכֹחַ אֲכִילָה זוֹ עוֹמֵד לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לַה׳, אֲזַי יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יַעֲקֹב, מִדַּת תִּפְאֶרֶת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הַגְּוָנִין. וְהוּא בְּחִינַת שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם. וְגַם כֵּן בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְׁפָּעָתָהּ גַּם כֵּן מִמִּדַּת יַעֲקֹב כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בְּכֹחַ זֶה נַעֲשֶׂה שֻׁתָּף לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִבְרֹא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת אֱמֶת, בְּדִבּוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁנּוֹבְעִים וְיוֹצְאִים מִמֶּנּוּ גַּם כֵּן בִּבְחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ לְמַעְלָה, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא אַיָּלָה שְׁלוּחָה, וְהֵינוּ: הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפָר; כִּי הַנְּזוֹן מִבְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אַיָּלָה שְׁלוּחָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת אֱמֶת, אֲזַי: הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפָר – כְּלוֹמַר, שֶׁנּוֹתֶנֶת מֵעַצְמָהּ וּמִפִּחָהּ אִמְרֵי שָׁפָר, לְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת, שֶׁהֵם אִמְרֵי אֱמֶת, וְעַל כֵּן יוּכַל לִבְרֹא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהֵם גַּם כֵּן מִמִּדַּת אֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְעָלָיו נֶאֱמַר (ישעיהו נ״א:ט״ז): וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה – אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי; מָה אֲנָא עֲבַדִי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא בְּמִלּוֹלִי, אַף אַתֶּם וְכוּ׳ בְּמִלּוֹלָא כַּנַּ״ל (הקדמת הזוהר דף ה.), כִּי בַּדְּבָרִים הָאֲמִתִּיִּים, יוּכַל לִבְרֹא שָׁמַיִם וָאָרֶץ. [וְזֶה: וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן; הַיְנוּ עַל יְדֵי אִמְרֵי אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִמְרֵי צִיּוֹן, אִמְרֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה: עַמִּי אָתָּה – אַל תִּקְרֵי עַמִּי וְכוּ׳ כַּנַּ״ל].

וְכֵיוָן שֶׁיָּכוֹל לִבְרֹא שָׁמַיִם וָאָרֶץ חֲדָשִׁים, יוּכַל לַעֲשׂוֹת מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַנְהִיג עוֹלָמוֹ עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְהַטֶּבַע הוּא עַל פִּי הַנְהָגַת הַגַּלְגַּלִּים כַּיָּדוּעַ, וְכֵיוָן שֶׁהַצַּדִּיק יָכוֹל לִבְרֹא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים, אֲזַי הוּא מְשַׁנֶּה כָּל הַגַּלְגַּלִּים, וְעוֹשֶׂה טֶבַע חָדָשׁ, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מוֹפְתִים, שֶׁהֵם שִׁנּוּי הַטֶּבַע. וְהָעִנְיָן פָּלֵא, וְדוּק:

**יב** וְזֶה:

וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ – כְּלוֹמַר, מַה שֶּׁתֹּאכְלוּ, הֵן מְעַט וְהֵן הַרְבֵּה, תִּשְׂבְּעוּ, וְלֹא תִּהְיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּתַאֲוַת אֲכִילָה – אֲזַי תִּהְיוּ בִּבְחִינַת נְשִׁיאוּת פָּנִים, וְנִזּוֹנִין מִמִּדַּת אֱמֶת. וּבְכֹחַ אֲכִילָה זוֹ:

וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם ה׳ אֱלֹהֵיכֶם – כַּנַּ״ל, אֲזַי תִּהְיוּ שַׁתְּפִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִבְרֹא שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

וְזֶהוּ אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם, דְּהַיְנוּ: אַל תִּקְרֵי ״עִמִּי״ אֶלָּא ״עִמִּי״, מָה אֲנָא וְכוּ׳. וְכֵיוָן שֶׁתּוּכְלוּ לִבְרֹא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אֲזַי לְהַפְלִיא – שֶׁתּוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת נִפְלָאוֹת וּמוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

וְהֵינוּ דְּסִיָּם וְלֹא יֵבֹשׁוּ וְכוּ׳ – כִּי בְּחִינַת הַבּוּשָׁה הוּא גַּם כֵּן כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי אָזַל סַמָּקָא וְאָתֵי חִוָּרָא (ב״מ נח:), וּפָנָיו מִשְׁתַּנֶּה לְכַמָּה גְּוָנִין, וְהוּא מִדַּת תִּפְאֶרֶת, מִמִּדּוֹת הַנִּפּוּלִין.

וּמַה מָּתְקוּ דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לְפִי זֶה (ברכות ו:): כֵּינָן שֶׁנִּצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת פָּנָיו מִשְׁתַּנֶּה כִּכְרוּם, שֶׁמִּשְׁתַּנֶּה לְכַמָּה גְּוָנִין. כִּי כֵּינָן שֶׁנִּצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, וְהֵינוּ מִפְּנֵי שֶׁפָּגַם בְּמִדַּת אֱמֶת, וְהוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, שֶׁהוּא מִדַּת אֱמֶת, כְּלָלוּת הַגְּוָנִין כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן פָּנָיו מִשְׁתַּנִּין כִּכְרוּם לְכַמָּה גְּוָנִין, שֶׁהוּא גַּם כֵּן מִדַּת תִּפְאֶרֶת מִמִּדּוֹת הַנִּפּוּלִין, כִּי אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה וְכוּ׳.

וְעַתָּה הַמִּקְרָא הַזֶּה נִדְרָשׁ כְּמִין חֹמֶר: וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ – בִּבְחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל. וְאָז תּוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת נִפְלָאוֹת: אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא, כַּנַּ״ל. אֲזַי: וְלֹא

יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם; כִּי מֵאַחַר שֶׁאַתֶּם בִּבְחִינוֹת אֱמֶת, כְּלָלוּת הַגְּוָנִין, אֵינְכֶם צְרִיכִין לְהִתְבַּיֵּשׁ, שֶׁהִיא כְּלָלוּת הַגְּוָנִין בְּמִדּוֹת הַנְּפוּלִין. עַל כֵּן: וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם.

וְזֶהוּ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר (בראשית דף כה: ובתיקון נא): עֵשֶׂב הוּא ע״ב שי״ן, תֵּלַת רָאשִׁין, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהוּא הַגְּוָנִין.

וְהַיְנוּ: בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – שֶׁתִּשַּׁדֵּד הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלְּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ – לֶאֱכֹל וְלִשְׂבֹּעַ, רַק לְהִסְתַּפֵּק בְּמֵעָט – אֲזַי: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב:

## תורה מח

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי וְכוּ׳ בְּמֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר צִין וְכוּ׳: (דברים ל״ב:נ״א)

צֵירֵי זֶה בְּחִינַת: וַיִּיצֶר – יְצִירָה לְטָב יְצִירָה לְבִישׁ; יְצִירָה לְשָׁכָר יְצִירָה לְעָנֶשׁ (זוהר בראשית דף כז. ובברכות סא), בְּחִינַת דִּין וְרַחֲמִים.

וְזֶה בְּחִינַת בִּינָה, שֶׁשָּׁם נוֹצָר הַוָּלָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): כִּי אִם לַבִּינָה תִּקְרָא. וְשָׁם שְׁנֵי בְּחִינוֹת: חֶסֶד וְדִין, כִּי מִשָּׁם דִּינִין מִתְעָרִין.

וְהִיא בְּחִינַת סֵכָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קל״ט:י״ג): תְּסֻכֵּנִי בִּבֶטֶן אִמִּי. וְהִיא בְּחִינַת כֹּחַ הַתְּפִלָּה, מַה שֶּׁמִּתְפַּלְּלִין בְּכֹחַ, כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה וְכוּ׳ (תהילים ל״ה:י׳). וְהוּא בְּחִינַת סֵכָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב י): בְּגִידִים וַעֲצָמוֹת תְּסוֹכְכֵנִי. כִּי כֹּחַ שֶׁאָדָם מַכְנִיס בַּתֵּבוֹת הֵם כ״ח אַתְוָן דְּעֻבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית, שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. וַעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם (אבות פ״ה), מְקַבְּלִין כֹּחַ מֵכ״ח אַתְוָן אִלּוּ.

וְהַדִּבּוּרִים שֶׁאָדָם מְדַבֵּר בְּכֹחַ, הֵם עַצְמָן הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״א:ט״ו-ט״ז): וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךְ; כִּי הֵם עַצְמָם דְּבַר ה׳, וְהֵם כֹּחַ מַעֲשָׂיו (תהלים קיא).

וְהַמַּאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, הֵם בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה; וְהַחֶסֶד הוּא בְּחִינַת סֵכָה, בְּחִינַת חִבּוּק. וְזֶה: וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךְ – אֲזַי: וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ, שֶׁהִיא בְּחִינַת סֵכָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת צֵל יָד, חִבּוּק יַד יָמִין (זוהר פנחס ריד:).

אֲבָל הַדִּבּוּרִים שֶׁאֵינָם דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים, אֲזַי גּוֹרֵם שֶׁנִּתְעוֹרֵר סֵכַּת נוֹצְרִים, סֵכַּת עַכּוּ״ם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ד:ח׳): אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׁוְא וִימִינָם יְמִין שָׁקֶר, שֶׁהוּא חִבּוּק דְּסִטְרָא אָחֳרָא.

וְזֶה פֶּרוּשׁ (שם לא): תִּצְפְּנֵם בְּסֵכָּה מֵרִיב לְשׁוֹנוֹת – כִּי כְּשֶׁלְּשׁוֹנוֹת שֶׁל עַכּוּ״ם גּוֹבְרִים, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הַשְּׁכִינָה הִיא רִיב עִם קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא דף מד:): שִׁמְעוּ הָרִים רִיב, דְּאִיהִי רִיב עַל בְּנָהָא בְּגָלוּתָא. כִּי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אִיהִי רַבִּי (שם דף מה:), שֶׁנִּתְהַפֵּךְ אַתְוָן ״רִיב״ וְנַעֲשָׂה ״רַבִּי״.

וְעִקַּר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל – עַל־יְדֵי כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״א:ו׳): כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם. אֲבָל כְּשֶׁכֹּחַ הַזֶּה, הַיְנוּ בְּחִינַת סֵכָּה, נִפְגָּם, אֲזַי גּוֹבְרִים אֻמּוֹת הָעוֹלָם, גּוֹבֵר יְמִין שֶׁקֶר, וְנַעֲשָׂה מֵ״רַבִּי״ ״רִיב״, אֲזַי אִיהִי רִיב עַל בְּנָהָא, שֶׁגָּלוּ מִשֻּׁלְחָן אֲבִיהֶם וּמֵאַרְצָם יָצְאוּ:

**ב** וּבִשְׁבִיל זֶה, סֵכָּה, הַיְנוּ תְּפִלָּה בְּכֹחַ, הִיא סְגֻלָּה לְבָנִים. וּבִשְׁבִיל זֶה תֹּקֶף אַחַר סֵכּוֹת – שְׁמִינִי עֲצֶרֶת, שֶׁהַנּוּקְבָא עוֹצֶרֶת וְקוֹלֶטֶת הַטִּפָּה, שֶׁלֹּא תַּפִּיל (כמבואר בפע״ח בסופו בכוונות שמיני עצרת).

וְזֶה בְּחִינַת: תְּסֻכֵּנִי בִּבֶטֶן אִמִּי; הַיְנוּ בְּחִינַת סֵכָּה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת עִבּוּר. וּבִשְׁבִיל זֶה: וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה עַל ה׳ (שמואל־א א) – עַל דַּיְקָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת סֵכָּה.

גַּם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל סְגֻלָּה לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר״ה טז:): לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ, וְשָׁם תִּזְכֶּה לְבָנִים. כִּי נַחֲלַת ה׳ בָּנִים (תהילים קכ״ז:ג׳), וְזֶה מֻחְמָת: שָׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן, שְׂכַר סֵכָּה, בְּחִינַת תְּסֻכֵּנִי בְּבֶטֶן אִמִּי.

כִּי עִקַּר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא עַל יְדֵי כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֹּחַ מַעֲשָׂיו וְכוּ׳ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת וְכוּ׳. וְכֹחַ הַזֶּה הוּא בְּחִינַת סֵכָּה, כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה, בְּחִינַת: בְּגִידִים וַעֲצָמוֹת תְּסוֹכְכֵנִי, בְּחִינַת: וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךְ וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ:

**ג** וְזֶה בְּחִינַת (מיכה ו):

הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה ה׳ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט – זֶה הַדִּין (כשדרז״ל מכות כד), בְּחִינַת: שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי (שיר השירים ב׳:ו׳).

וְאַהֲבַת חֶסֶד – זֶה בְּחִינוֹת חֲסָדִים הַפְּנִימִיִּים.

וְהַצְנֵעַ לֶכֶת – זֶה בְּחִינוֹת מַקִּיפִים, בְּחִינַת סֵכָּה.

כִּי דָּפְנוֹת הַסֵּכָּה הֵם שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוֹד, וּשְׁלִישִׁית אֲפִלּוּ טֶפַח (סוכה ו:), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יְסוֹד. וְזֶה בְּחִינוֹת: וְהַצְנֵעַ לֶכֶת, וְהַצְנֵעַ – זֶה בְּחִינוֹת יְסוֹד, מְגַלֶּה טֶפַח וּמְכַסֶּה טֶפַח (נדרים כ:); וְלֶכֶת – זֶה בְּחִינוֹת נֶצַח וְהוֹד.

עִם ה׳ אֱלֹקֶיךָ – זֶה בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי (כתובות קי:), כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל נַעֲשָׂה מִכֹּחַ מַעֲשָׂיו כַּנַּ״ל:

ד וְלֶעָתִיד לָבוֹא שֶׁיִּתְנַסּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם עַל־יְדֵי מִצְוַת סֻכָּה, אָז נִתְקַיֵּם (צפניה ג׳:ט׳): אָז אֶהְפֹּךְ אֶל כָּל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה. שָׂפָה – רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל שָׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן, הַיְנוּ בְּחִינַת סֻכָּה כַּנַּ״ל.

גַּם אָז נִתְהַפֵּךְ רִיב לְשׁוֹנוֹת, וְלֹא יִהְיֶה בְּחִינַת רִיב כַּנַּ״ל, וְיִהְיֶה שָׂפָה אֶחָת לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. וְאָז יִתְגַּבֵּר אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ב:י״ט): שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד; הַיְנוּ, אֲפִלּוּ עַכּוּ״ם יַחֲזְרוּ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

וְזֶה (בראשית ד׳:ז׳): אִם תֵּיטִיב – שְׂאֵת, רָאשֵׁי־תֵּבוֹת שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן. וְאִם לֹא תֵיטִיב – לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ, רָאשֵׁי־תֵּבוֹת רָחֵל לְמַפְרֵעַ בַּחֲזָרַת אַנְפִּין, בְּחִינַת רִיב, שֶׁהִיא רִיב בְּגָלוּתָא, דְּמִתְגַּבְּרִין אֻמִּין דְּעָלְמָא, רִיב לְשׁוֹנוֹת, אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׁוְא וְכוּ׳:

ה וְזֶה פֵּרוּשׁ:

בְּמֵי מְרִיבַת – זֶה בְּחִינַת מֵי הַחֲסָדִים, בְּחִינַת סֻכָּה, שֶׁמַּצָּלֶת מֵרִיב לְשׁוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תְּצַפְּנֵם בְּסֵכֶה מֵרִיב לְשׁוֹנוֹת כַּנַּ״ל.

קֶדֶשׁ תַּרְגּוּמוֹ רֶקֶם, לְשׁוֹן רִקּוּם וְצִיּוּר, בְּחִינַת צִיּוּרֵי כַּנַּ״ל, שֶׁמְּמֶנּוּ יְצִירַת הַוָּלָד.

מִדְבַּר צִין – לְשׁוֹן צִינֵי הַר הַמַּרְוֵל, לְשׁוֹן תְּמוּרָה וְחִלּוּף.

פֵּרוּשׁ, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִוָּה לָהֶם שֶׁיְּדַבְּרוּ אֶל הַסֶּלַע, כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ יִשְׂרָאֵל קַל־וָחֹמֶר עַל שָׂכָר וְעֹנֶשׁ, כְּפֵרוּשׁ רַשׁ״י, וְהֵם [גָּמְגּוּ] בְּהַדִּבּוּר, וְגָרְמוּ, חַס וְשָׁלוֹם, הִתְגַּבְּרוּת שֶׁל הָרִיב לְשׁוֹנוֹת, וְגָרְמוּ הִתְגַּבְּרוּת יְמִין שֶׁקֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֶּר שָׁוְא וְכוּ׳.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: צִין, לְשׁוֹן תְּמוּרָה, תְּמוּרַת קֹדֶשׁ, תְּמוּרַת צִיּוּרֵי, תְּמוּרַת סֻכָּה דְּקֻדֻשָּׁה, נַעֲשָׂה סֻכָּה בְּקִלְקָפָה, חַס וְשָׁלוֹם. וּבְשָׁבִיל זֶה עָנְשָׁם:

כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא מִכֹּחַ מַעֲשָׂיו כַּנַּ״ל:

## תורה מט

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לַשֵּׁמֶשׁ שָׁם אֹהֶל בָּהֶם וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ וְכוּ׳: (תהילים י״ט:ה׳-ו׳)

א כִּי קֹדֶם הַבְּרִיאָה הָיָה אוֹר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין סוֹף,

וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ, וְאֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְהַצָּרַךְ לִבְרֹא בְּנֵי אָדָם, שֶׁיְּקַבְּלוּ עֹל מַלְכוּתוֹ.

וְהִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא עַל־יְדֵי הַמִּדּוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּדּוֹת מַשִּׂיגִין אֱלֻקוּתוֹ, וְיוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ אָדוֹן מוֹשֵׁל וּמַנְהִיג. וְצִמְצֵם אֶת הָאוֹר אֵין סוֹף לַצַּדָּדִין, וְנִשְׁאַר חָלָל פָּנוּי, וּבְתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי בָּרָא הָעוֹלָמוֹת (כמבואר בע״ח בתחילתו בהיכל א ענף ג), וְהֵן הֵן מִדּוֹתָיו.

וְהַלֵּב הוּא הַצִּיר שֶׁל הַמִּדּוֹת, הַיְנוּ הַחָכְמָה שֶׁבַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״א:ו׳): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב וְכוּ׳. וְעִקַּר הַיְצִירָה הָיְתָה בְּחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״ד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. נִמְצָא, שֶׁהַלֵּב הוּא הַצִּיר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עג): צוּר לְבָבִי.

וְאֵית יְצִירָה לְטָב וּלְבִישׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סא): וַיִּיצֶר – בִּשְׁנֵי יוּדִין וְכוּ׳. וְהֵם שְׁנֵי יְצָרִין, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע. הַיְנוּ: מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת הֵם יֵצֶר טוֹב, וּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת הֵם יֵצֶר הָרָע. כִּי עִקַּר הַיְצָרִים הֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַחָכְמוֹת שֶׁבַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו׳:ה׳): כִּי יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ וְכוּ׳. וּכְשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב בְּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, הוּא מְטַמְטֵם אֶת הֶחָלָל שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁשָּׁם הִתְגַּלּוּת הַמִּדּוֹת.

כִּי הַלֵּב הוּא צוּר הָעוֹלָמִים, הַיְנוּ צוּר הַמִּדּוֹת, כִּי לְפִי אוֹר לַהֲבִיּוּת הַלֵּב שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְגַּלּוּת מֵהַמִּדּוֹת, כִּי אוֹר לַהֲבִיּוּתוֹ הוּא עַד אֵין סוֹף, הַיְנוּ אֵין סוֹף וְאֵין תַּכְלִית לִתְשׁוּקָתוֹ.

וְצָרִיךְ לְצַמְצֵם הַהִתְלַהֲבוּת, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר בַּלֵּב חָלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ט:כ״ב): וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי. וְעַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם שֶׁל הַהִתְלַהֲבוּת יוּכַל לָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת מֵהַמִּדּוֹת, הַיְנוּ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה.

וּמַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת שֶׁבַּלֵּב, הֵן יְצָרִין טָבִין, שֶׁעַל יָדָן נִתְגַּלִּין פְּעֻלּוֹת וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְהַיְנוּ יְצִירָה לְטָב.

וּכְשֶׁחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, הוּא מְטַמְטֵם הַלֵּב, בִּבְחִינַת עָרְלַת לֵב, וּמְקַלְקֵל אֶת הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ הַחָכְמָה שֶׁבַּלֵּב. כִּי הַיֵּצֶר הָרָע הוּא טִפְּשׁוּת הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י׳:ט״ז): וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם, וְתַרְגּוּמוֹ: יָת טִפְּשׁוּת לִבְכוֹן. וְטִפְּשׁוּת הוּא קִלְקוּל הַבְּרִיאָה, שֶׁהִיא עַל־יְדֵי הַחָכְמָה.

נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת בְּלִבּוֹ אֵיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בָּזֶה נַעֲשֶׂה לִבּוֹ בִּבְחִינַת: צוּר לְבָבִי, וּבְחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָלָל יִתְגַּלּוּ פְּעֻלּוֹתָיו, וְעַל יְדֵי פְּעֻלּוֹתָיו וּמִדּוֹתָיו הַטּוֹבִים יִתְגַּלֶּה שֶׁהוּא מְקַבֵּל עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים פז): וְשָׁרִים כְּחוֹלְלִים וְכוּ׳.

וְשָׁרִים – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מַלְכוּת, בְּחִינַת: שָׂרָה עַל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ (ברכות יג), בְּחִינַת (זכריה יד): וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ וְכוּ׳. כְּחוֹלְלִים כָּל מַעְיָנַי בָּךְ – הַיְנוּ לְפִי הֶחָלָל שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי מַחְשְׁבוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, כֵּן הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ:

ב ב וְזֶה בְּחִינַת (דברים י״א:י״ג): וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם; אֵיזֶהוּ עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זֶה תְּפִלָּה (תענית ב). כִּי תְּפִלָּה בְּחִינַת מַלְכוּת דָּוִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ט:ד׳): וַאֲנִי תְּפִלָּה. וְעִקַּר הַתְּפִלָּה תָּלוּי בַּלֵּב, שֶׁיְּשֵׁשׁ כָּל לִבּוֹ עָלֶיהָ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ט:י״ג): בִּשְׂפָתָם כִּבְּדוּנִי וְלִבָּם רִחַק מִמֶּנִּי. כִּי תְּפִלָּה שֶׁבַּלֵּב הִיא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי, בְּתוֹךְ הַמִּדּוֹת, בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת:

ג ג וְזֶה בְּחִינַת הֵ״א, כִּי דָּלֶ״ת הָיְתָה, וְאִתְחַזְרַת וְנַעֲשֵׂית הֵ״א.. כִּי דָּלֶת חֲוִירָ – לְשׁוֹן דַּלָּה וַעֲנִיָּה. הַיְנוּ כְּשֶׁמְּטַמְטֵם לִבּוֹ בְּטִפְּשׁוּת, וְאֵין עָנִי אֶלָּא בְּדַעַת (נדרים מא), וְאָז הִיא בְּחִינַת דָּלֶ״ת. וּכְשֶׁמְּקַדֵּשׁ מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְלֵית קְדֻשָּׁה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה (מגילה כג:), וְהִיא בְּחִינַת יוּ״ד (תיקון י) שֶׁמַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַדָּלֶ״ת, וְנַעֲשֵׂית ה׳:

ד ד וּכְשֶׁמְּקִים הַתְּפִלָּה אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בִּבְחִינַת: וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם, זֶה בְּחִינַת: הִיא הָעוֹלָה (ויקרא ו׳:ב׳); בְּחִינַת (שיר השירים ח׳:ה׳): מִי זֹאת עוֹלָה – מִי עִם זֹאת עוֹלָה (הקדמת הזוהר דף י ותיקון כא ל לח סט).

וְהֵם שְׁנֵי בָּתִּים: בֵּיתָא עִלָּאָה וּבֵיתָא תַּתָּאָה, שֶׁיֵּשׁ לִשְׁנֵיהֶם עֲלִיָּה, כִּי לֹא אָבוֹא בְּעִיר עַד דִּבְקֻרְבָּךְ קָדוֹשׁ:

[פָּרוּשׁ, כִּי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה דָּרְשׁוּ (תענית ה) עַל פָּסוּק זֶה (הושע י״א:ט׳): בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר – נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַעְלָה, עַד שֶׁיִּבָּנֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַטָּה.

וְאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאֲרִ״י זַ״ל, שֶׁהַכַּוָּנָה עַל־פִּי סוֹד הוּא, שֶׁבֵּינָה אִמָּא עִלָּאָה, בֵּיתָא עִלָּאָה, הִיא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַעְלָה. וּמַלְכוּת, בֵּיתָא תַּתָּאָה, הִיא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַטָּה. שֶׁאֵין הַיִּחוּד שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲלִיַּת בֵּיתָא עִלָּאָה נִשְׁלָם, עַד שֶׁנִּבְנֶה וְנִשְׁלָם בְּחִינַת מַלְכוּת בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲלִיַּת בֵּיתָא תַּתָּאָה וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ זַ״ל: מִי עִם זֹאת עוֹלָה וְכוּ׳; כִּי בִּינָה לָבָא הִיא בְּחִינַת בֵּיתָא עִלָּאָה, בְּחִינַת מִי. וּמַלְכוּת, הִיא בְּחִינַת בֵּיתָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת זֹאת. וְעַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ הַנֶּאֱמָרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לִשְׁנֵי בָּתִּים אֵלּוּ עֲלִיָּה, שֶׁהֵם בֵּיתָא עִלָּאָה וּבֵיתָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: מִי עִם זֹאת,

הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּצַמְצֵם אוֹר הִתְלַהֲבוּת לִבּוֹ, שֶׁלֹּא יִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּי, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה, וּמְקַדֵּשׁ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ לִבְלִי לַחְשֹׁב שׁוּם מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, רַק לַחְשֹׁב תָּמִיד מַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב, בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבַּלֵּב, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְצַיֵּר הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת, וְזוֹכֶה לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִדּוֹת טוֹבוֹת. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי נִתְגַּלֶּה שֶׁהוּא מְקֻבָּל עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה,

וְאָז יֵשׁ עֲלִיָּה לִבְחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בֵּיתָא תַּתָּאָה. אֲזַי דַּיְקָא עוֹלֶה גַּם בֵּיתָא עִלָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה לָבָא. כִּי בֶּאֱמֶת שְׁנֵיהֶם אֶחָד, וְאַחַת תְּלוּיָה בַּחֲבֶרְתָּהּ:

וּלְבָאֵר הָעִנְיָן קְצָת, צְרִיכִין לַחֲזֹר וּלְבָאֵר עִנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וּכְלַל הַתּוֹרָה הִיא, כִּי מְבֹאָר בְּ״עֵץ־חַיִּים״ בִּתְחִלָּתוֹ, שֶׁכְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, הָיָה אוֹר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין סוֹף, וְלֹא הָיָה מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, וְהֶצְרֵךְ כִּבְיָכוֹל לְצַמְצֵם אוֹר הָאֵין סוֹף לְצְדָדִין, וְנַעֲשָׂה חָלָל הַפָּנוּי, וּבְתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי הַזֶּה בָּרָא כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְכָל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל־יְדֵי חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ.

וְעִקַּר תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת הָיָה בִּשְׁבִיל הַמַּלְכוּת, הַיְנוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ, שֶׁזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי הָעוֹלָמוֹת, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם. וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַצִּמְצוּם שֶׁל הֶחָלָל הַפָּנוּי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

כָּל זֶה מְבֹאָר בַּזֹּהַר וּבַכְּתָבִים. וְרַבֵּנוּ זַ״ל מְבָאֵר כָּל זֶה בְּכָל אָדָם. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְעִקַּר הָאֱלֹקוּת – בַּלֵּב, וְהָאֱלֹקוּת שֶׁבְּלֵב אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הוּא בְּחִינַת אֵין סוֹף, כִּי אוֹר לַהֲבִיּוּתוֹ הוּא עַד אֵין סוֹף, הַיְנוּ אֵין סוֹף וְאֵין תַּכְלִית לִתְשׁוּקָתוֹ.

וּלְפִי גֹּדֶל הַהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁהוּא עַד אֵין סוֹף, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֲבוֹדָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְגַלּוֹת שׁוּם מִדָּה טוֹבָה, כִּי מִגֹּדֶל הִתְלַהֲבוּתוֹ עַד אֵין סוֹף, אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר. שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁבִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה לֹא הָיָה מָקוֹם לַבְּרִיאָה, מֵחֲמַת שֶׁהָיָה הַכֹּל אֵין סוֹף בַּנַּ״ל, כִּי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, הֵן הֵן הַמִּדּוֹת כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ צָרִיךְ הָאָדָם לְצַמְצֵם אוֹר הִתְלַהֲבוּת לִבּוֹ שֶׁהוּא עַד אֵין סוֹף, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, שֶׁנַּעֲבֹד אוֹתוֹ בְּעֶבְדּוּת וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת, שֶׁזֶּהוּ אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁמְּצַמְצֵם אֶת אוֹר לַהֲבִיּוּת לִבּוֹ, אֲזַי נִשְׁאָר חָלָל פָּנוּי בַּלֵּב, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי, (שֶׁזֶּהוּ סוֹד חָלָל הַפָּנוּי שֶׁהָיָה בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה), וּבְתוֹךְ זֶה הֶחָלָל הַפָּנוּי נִתְגַּלִּין מִדּוֹתָיו הַטּוֹבוֹת, שֶׁהֵם סוֹד בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ חָלָל הַפָּנוּי הַנַּ״ל. כִּי הַמִּדּוֹת הֵן הֵן הָעוֹלָמוֹת כַּנַּ״ל,

הַיְנוּ כִּי עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם שֶׁמְּצַמְצֵם אֶת אוֹר הַהִתְלַהֲבוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חָלָל הַפָּנוּי, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה, וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁהֵן הָעוֹלָמוֹת, בְּתוֹךְ חָלָל הַפָּנוּי שֶׁבַּלֵּב.

וְעִקַּר בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָה כַּנַּ״ל, וְזֶה הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁעִקַּר עֲבוֹדַת הַשֵּׁם לִזְכּוֹת לְמִדּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵר הַחָכְמָה

שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהוּא הַמַּחְשָׁבָה שֶׁבַּלֵּב, שֶׁצְּרִיכִין לִשְׁמֹר מְאֹד הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמַת לֵב, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַיְצָרִין, כִּי מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת הֵם יֵצֶר טוֹב, וּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת הֵם יֵצֶר הָרָע.

הַיְנוּ כְּשֶׁחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חָכְמָה שֶׁבַּלֵּב, אֲזַי עַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה לִפְעֻלּוֹת וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהִיא הַמִּדּוֹת, בְּתוֹךְ חֶלֶל הַפָּנוּי, עַל־יְדֵי הַחָכְמָה שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת שֶׁבַּלֵּב כַּנַּ״ל. אֲבָל כְּשֶׁחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הוּא מְקַלְקֵל הֶחָלָל שֶׁבַּלֵּב, שֶׁהוּא סוֹד חֶלֶל הַפָּנוּי, וַאֲזַי הוּא מְטַמְטֵם הֶחָלָל שֶׁבַּלֵּב, בִּבְחִינַת עָרְלַת לֵב וְכַנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת קִלְקוּל הַבְּרִיאָה, שֶׁהָיָה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה שֶׁבַּלֵּב כַּנַּ״ל. וְכָל עִקַּר הֲעָבוֹדָה שֶׁצְּרִיכִין לַצְּמִצּוּם הַנַּ״ל, וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְמַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, כָּל זֶה הוּא בִּשְׁבִיל לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה הָיָה עִקַּר הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה לִפְעֻלּוֹת וּמִדּוֹת טוֹבוֹת עַל־יְדֵי כָּל הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי, עַל־יְדֵי הַחָכְמָה וְכַנַּ״ל.

וְהַכְּלָל, שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, וַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּפְעֻלּוֹת וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, הֵם בְּחִינָה אַחַת מִמָּשׁ וְכַנַּ״ל, וְהָבֵן הֵיטֵב:

וְאָז, כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי מַעֲשָׂיו וּמִדּוֹתָיו הַטּוֹבִים, שֶׁנִּתְגַּלּוּ בְּתוֹךְ הֶחָלָל שֶׁבְּלִבּוֹ כַּנַּ״ל, זֶהוּ בְּחִינַת עַלַּיִן שְׁנֵי הַבָּתִּים הַנַּ״ל: מִי עִם זֹאת, בֵּיתָא עִלָּאָה וּבֵיתָא תַּתָּאָה כַּנַּ״ל. כִּי הִתְגַּלּוּת הַמַּלְכוּת זֶה בְּחִינַת בֵּיתָא תַּתָּאָה, וּתְחִלַּת הַצְּמִצּוּם, שֶׁהוּא הֶחָלָל הַפָּנוּי שֶׁבַּלֵּב, זֶה בְּחִינַת בֵּיתָא עִלָּאָה, שֶׁעִקַּר כְּוָנַת הַצְּמִצּוּם הָיָה בִּשְׁבִיל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל כֵּן אֵין נִשְׁלָם תִּקּוּן וַעֲלִיַּת בֵּיתָא עִלָּאָה, עַד שֶׁעוֹלֶה בֵּיתָא תַּתָּאָה, דְּהַיְנוּ עַד שֶׁנִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה עִקַּר תַּכְלִית כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה.

וְאָז כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז דַּיְקָא יֵשׁ עֲלָיָה לְבֵיתָא עִלָּאָה, כִּי אָז דַּיְקָא עוֹלִים שְׁנֵיהֶם יַחַד, בֵּיתָא עִלָּאָה וּבֵיתָא תַּתָּאָה, בִּבְחִינַת: מִי זֹאת עוֹלָה – מִי עִם זֹאת עוֹלָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי לֹא אָבוֹא בְּעִיר עַד דְּבָקְרָבְךָ קָדוֹשׁ – שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִכְנָס בִּירוּשָׁלַיִם שְׁלֵמָעְלָה, שֶׁהִיא בִּינָה לִבָּא וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, עַד שֶׁיִּבָּנֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב. כִּי תְּפִלָּה שֶׁבַּלֵּב, הִיא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ שֶׁבְּתוֹךְ חֶלֶל הַפָּנוּי שֶׁבַּלֵּב כַּנַּ״ל.

וְהָבֵן מְאֹד, כִּי הַדְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד מְאֹד, וְרַבֵּנוּ זַ״ל קִצֵּר כָּאן וְדִבֵּר הַכֹּל בְּרֶמֶז, כְּמָאן דְּמַתְנֵי בְּמָחוֹג, וְהַדְּבָרִים נְכוֹחִים לַמֵּבִין. וְהָעִקָּר לְקַיְּמָם בִּפְשׁוּטָן, לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מְאֹד מִמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, כִּי מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת הֵם עִקַּר הַיֵּצֶר הָרָע, בְּחִינַת יְצִירָה לְבִישׁ. עַל כֵּן צְרִיכִין לִשְׁמֹר מַחֲשַׁבְתּוֹ מְאֹד, וּלְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ תָּמִיד לַחֲשׁוֹב מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב, וְלִזְכּוֹת לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי־זֶה מַעֲשִׂים טוֹבִים וּמִדּוֹת טוֹבוֹת וְכוּ׳, וּלְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

וּבַתְּחִלָּה צְרִיכִין לְצַמְצֵם הִתְלַהֲבוּת לִבּוֹ שֶׁלֹּא יִבְעַר יוֹתֵר מִדַּי, כִּי צְרִיכִין לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהַדְרָגָא וּבְמִדָּה דַּיְקָא, וּשְׁאָר כָּל הַדְּרָכִים קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים, וְעֵצוֹת נְכוֹנוֹת, שֶׁיְּכוֹלִין לְהוֹצִיא מִתּוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת. וְעוֹד לֶאֱלוֹק מִלִּין בְּכָל זֶה, וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר קְצָת, כִּי לֹא יַסְפִּיקוּ חֲמוֹן יְרִיעוֹת לְבָאֵר דִּבּוּר אֶחָד מִדִּבּוּרָיו הַנּוֹרָאִים, וְדֵי בָּזֶה כָּעֵת. וְנַחְזֹר לְעִנְיָן רִאשׁוֹן:]

וּבִשְׁבִיל זֶה, נִקְרָא נִיסָּן אָבִיב, אֶל״ף עִם בֵּי״ת, יוּ״ד עִם בֵּי״ת. וְזֶה יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה:

ה ה וְזֶה בְּחִינַת הַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לָעָתִיד, וְהוּא שִׁיר פָּשׁוּט, כָּפוּל, מְשֻׁלָּשׁ, מְרֻבָּע, וְהֵם עֲשָׂרָה מִינֵי נְגוּנָא.

זֶה בְּחִינַת הֵא, שֶׁהִיא דָּלֶ״ת עִם יוּד. דָּלֶ״ת, זֶה בְּחִינַת שִׁיר פָּשׁוּט, כָּפוּל, מְשֻׁלָּשׁ, מְרֻבָּע. יוּד, זֶה בְּחִינַת עֲשָׂרָה מִינֵי נְגוּנָא.

וְזֶה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ, בְּבְחִינַת שָׂרָה עַל כָּל הָעוֹלָם. וְשָׂרָה זֶה בְּחִינַת שִׁיר, בְּחִינַת: וְשָׁרִים כְּחוֹלְלִים. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת: נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל (שמואל־ב כג).

וְזֶה פֶּרוּשׁ (ב״מ נט): אִתְּתָךְ גּוּצָא – גְּחֹן וּלְחִישׁ, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: שְׁמַע עֲצָתָהּ.

כִּי בֶּאֱמֶת אִשָּׁה יִרְאַת הַשֵּׁם הִיא בְּחִינַת עֵצָה. כְּשֶׁהַתְּפִלָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּשִׁפְלוּת וּבְקַטְנוּת, בִּבְחִינַת אִתְּתָךְ גּוּצָא, בִּבְחִינַת (שיר השירים ח׳:ח׳):

אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה, בְּחִינַת (בראשית א׳:ט״ז): אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, בִּבְחִינַת עֲצָתוֹ נוֹפֶלֶת (סנהדרין כב ע״ש) –

צָרִיךְ לְהָקִים אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת (עמוס ט׳:י״א): אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִד. וְסֻכָּה זוֹ שָׂרָה, שֶׁסָּכְתָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ (מגילה יד), וְשָׂרָה זֶה מַלְכוּת, בִּבְחִינַת (משלי י״ט:כ״א): עֲצַת ה׳ הִיא תָקוּם, בִּבְחִינַת (בראשית א׳:ט״ז): שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים.

וְזֶה: וּלְחִישׁ לָהּ – תִּקַּבֵּל עֲצָתָהּ. וְזֶה עֲלִיּוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּלַחַשׁ, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב:

ו ו וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב כג): הוּקַם עָל – עֲלָהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה (מו״ק טז:). וּתְשׁוּבָה הִיא אוֹתִיּוֹת תָּשׁוּב ה׳, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִדָּלֶ״ת ה׳.

וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה תָּלוּי בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו): וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב. וְזֶה בְּחִינַת: מִי זֹאת עוֹלָה – מִי עִם זֹאת עוֹלָה. עֲלָהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה – עֲלִיָּתָהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה, עִם מִי.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (יומא פו): גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁמַּגַּעַת עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְזֶה (שם:): גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁמְּקָרֶבֶת הַגְּאֻלָּה.

כִּי לֶעָתִיד, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת, יִתְגַּלֶּה אוֹרְיָתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ח:י״ד): אָז תִּתְעַנַּג עַל ה׳ – עַל ה׳ דַּיְקָא, הוּא עַתִּיקָא סְתִימָאָה (זוהר ויחי דף ריט ע״ש), וְזֶה עִקַּר עֹנֶג שַׁבָּת.

וְשַׁבָּת זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ.

וְזֶה בְּחִינַת: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה – כְּשֶׁמַּעֲלֶה תְּשׁוּבָה מִבְּחִינַת: אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטָן, מִבְּחִינַת: אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה, לִבְחִינַת גְּדוֹלָה, לִבְחִינַת (ישעיה ל): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה. שֶׁמַּגַּעַת עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יַגִּיעַ וְיַשִּׂיג אוֹרְיָתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה.

וְזֶה כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁמְּכַסִּין אוֹתָהּ. בִּבְחִינַת (משלי כז): וּכְבָשִׁים לִלְבוּשֶׁךָ, דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יִהְיוּ תַּחַת לְבוּשֶׁךָ (חגיגה יד). שֶׁמְּכַסִּין אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת (משלי כה): כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר. וְזֶה כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁמְּכַסִּין מִפְּנֵי כְּבוֹד אֱלֹקִים, וְאַתָּה תַּגִּיעַ וְתַשִּׂיג אוֹתָהּ:

וְזֶה בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית, בֵּי״ת רֵאשִׁית, הַיְנוּ שְׁנֵי רֵאשִׁית. וְהֵם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִיסָן, שֶׁגַּם נִיסָן הוּא רֹאשׁ־הַשָּׁנָה. וְאִיתָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא דף מה.): וְהִיא נִקְרֵאת קַבָּלָה, כַּד אִיהִי בֵּין תְּרִין דְּרוֹעִין דְּמַלְכָּא. וּתְרִין דְּרוֹעִין, הֵם תִּשְׁרֵי וְנִיסָן. וְהֵם יְמֵי תְּשׁוּבָה, כִּי בָּם הוּא יְמֵי תְּשׁוּבָה, כִּי בְּנִיסָן עֲתִידִין לְגְאֹל ר״ה יא), וְאֵין הַגְּאֻלָּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נט): וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְכוּ׳ (יומא פו:).

וְעִקַּר יְדִיעַת הַקַּבָּלָה, הַיְנוּ יְדִיעַת סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הוּא יִהְיֶה לֶעָתִיד, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה אוֹרְיָתָא דְּעַתִּיקָא, בִּבְחִינַת תַּעֲנוּג שַׁבָּת, בִּבְחִינַת: אָז תִּתְעַנַּג עַל ה׳.

וְזֶה לְשׁוֹן תִּשְׁרֵי, לְשׁוֹן שִׁירָה; וּלְשׁוֹן פֶּסַח, פֶּה סָח (שער הכוונות דף פב), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל׳:כ״ט): הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג; כִּי יִתְעַר שִׁיר וְנִגּוּנָא בְּעָלְמָא, בִּבְחִינַת פֶּ״ה סָ״ח, בִּבְחִינַת (תהילים ל׳:י״ג): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם – וְלֹא יִדֹּם דַּיְקָא, הַיְנוּ פֶּה סָח. כָּבוֹד, זֶה בְּחִינַת מֶלֶךְ הַכָּבוֹד (תהילים כ״ד:ז׳), בְּחִינַת: שָׂרָה עַל כָּל הָעוֹלָם, בְּחִינַת שִׁיר שֶׁלֶּעָתִיד:

ז וְזֶה בְּחִינַת צִיצִית, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּכֵלֶת, דְּאָכְלֵי כֻּלָּא וְשָׂצֵי כֻּלָּא. כִּי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת מַלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה יִתְבַּטֵּל מַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, אֲבָל יִשְׂרָאֵל הַדְּבוּקִים בָּהּ יְקַבְּלוּ חִיּוּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף נא.): וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה׳ אֱלֹקֵיכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּכֵלֶת, דְּאָכְלֵי כֻּלָּא וְשָׂצֵי כֻּלָּא, אַף־עַל־פִּי־כֵן: חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם. כִּי עִקַּר הַחִיּוּת בָּא מִשָּׁם, בִּבְחִינַת: דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם ר״ה כה.).

וְזֶה בְּחִינַת כַּלָּה, בְּחִינַת תְּכֵלֶת, דְּאָכְלֵי כֻּלָּא וְשָׂצֵי כֻּלָּא. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הַדְּבֵקִים בָּהּ, חַיִּים וְקַיָּמִים. וְזֶה בְּחִינַת (ירמיהו ל׳:י״א): כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְכוּ׳.

וְזֶה (שמואל־ב יג): וַתִּכַל נֶפֶשׁ דָּוִד. נֶפֶשׁ דָּוִד, הִיא בְּחִינַת תְּכֵלֶת, דְּאָכְלֵי כֻּלָּא וְשָׂצֵי כֻּלָּא: וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ג:): רוּחַ צָפוֹן הָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בְּכִנּוֹר שֶׁל דָּוִד, וְהָיָה מְנַגֵּן. רוּחַ צָפוֹן, זֶה בְּחִינַת דִּינִים גְּבוּרוֹת, בְּחִינַת תְּכֵלֶת. מִשָּׁם הַנְּגִינָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ד:ט״ז): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ. מִכְּנַף דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּכֵלֶת, וְשָׁם בְּחִינַת: נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה בְּחִינַת ה׳, דָּ״לֶת עִם יו״ד. דָּלֶת, זֶה בְּחִינַת דָּלֶת כְּנָפוֹת, בְּחִינַת מִכְּנַף הָאָרֶץ; יוּד, זֶה בְּחִינַת עֲשָׂרָה מִינֵי נְגוּנָא, בְּחִינַת: זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ:

וְזֶה פְּרוּשׁ (במדבר כ״ח:ה׳): וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה וְכוּ׳.

כִּי עִקַּר כַּפֵּ״ת ה״כַּלָּה״, הַיְנוּ כַּפֵּ״ת בְּחִינַת תְּכֵלֶת, הִיא מְקַבֶּלֶת בִּבְחִינַת: אִמָּא אוֹזְפַת מָאנָהָא לִבְרָתָהּ (הקדמת הזוהר ב.). כִּי בִּינָה, דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ (זוהר ויחי רכ:, ויקרא י:, אחרי סה), וְהִיא שָׁרְשָׁן, שֶׁעַל יָדָהּ נִמְתָּקִין.

וְזֶה (בראשית ו׳:ו׳): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ – בִּבְחִינַת דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ; וַיֹּאמֶר אֶל לִבּוֹ לֹא אוֹסִיף עוֹד לְקַלֵּל (שם ח) – בִּבְחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים בְּשָׁרְשָׁן.

וְזֶה פְּרוּשׁ: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה. אֵיפָה – אִי פֶּה. מַלְכוּת פֶּה, בְּחִינוֹת כְּבוֹד אֱלֹקִים, מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. כַּד אִיהִי סְלִיקִית, מַלְאָכַיָּא שְׁאֵלִין בְּגִינַהּ: אֵי פֶּה, אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ (זוהר בראשית כד ובתיקון י). וַעֲשִׂירִית, זֶה בְּחִינַת יו״ד, בְּחִינַת קְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצִין לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשָּׁה לְתוֹךְ מַלְכוּת, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָהּ בִּבְחִינַת אֵי פֶּה – סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן, צָרִיךְ לְחַבֵּר שְׁנֵי בָּתִּים לִהְיוֹת אֶחָד. בֵּיתָא עִלָּאָה. נִקְרָא סֹלֶת לְמִנְחָה. מִנְחָה, זֶה בְּחִינַת דִּינִים, בְּחִינַת (ברכות כו:): יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה. סֹלֶת, לְשׁוֹן (תהילים קי״ט:קי״ח): סָלִיתָ כָּל שׁוֹגִים מֵחֻקֶּיךָ, שֶׁבֵּיתָא עִלָּאָה מַמְתִּיק וּמְשַׁבֵּר הַדִּינִים כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה׳.

וְצָרִיךְ שֶׁיְּבַלֵּל בֵּיתָא עִלָּאָה עִם בֵּיתָא תַּתָּאָה, הַנִּקְרָא שֶׁמֶן, בְּחִינַת מַלְכוּת דָּוִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מה): עַל כֵּן מְשָׁחֲךָ אֱלֹקִים אֱלֹקֶיךָ שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן, וְעַל יְדֵי זֶה: רְבִיעִת הַהִין, נַעֲשֶׂה מַדְלִתִּין הֵהִין:

ח וְזֶה פֵּרוּשׁ:

לַשֶּׁמֶשׁ שָׁם אֹהֶל בָּהֶם. כִּי הַצַּדִּיק נִקְרָא שֶׁמֶשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין עב:): עַד שֶׁלֹּא שָׁקְעָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל עֵלִי וְכוּ׳, וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ.

וּזְרִיחָתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, הַיְנוּ הַשָּׂגָתוֹ, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל, כַּמַּאֲמָר (שמות ל״ב:ז׳): לֶךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ, כְּלוּם נָתַתִּי לְךָ גְּדֻלָּה אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל

(ברכות לב.). וְזֶהוּ: אֹהֶל בָּהֶם. אֹהֶל, לְשׁוֹן זְרִיחָתוֹ, כְּמוֹ (איוב כט): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ.

וְזֶהוּ: בָּהֶם – עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם, נִכְנָסִין בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל הָאֻמּוֹת, אָזַי נוֹפֵל הַצַּדִּיק מֵהַשָּׂגָתוֹ, וְנִתְחַפֶּה וְנִתְכַּסֶּה הַשָּׂגָתוֹ.

וּכְשֶׁיּוֹצְאִין יִשְׂרָאֵל מֵחָכְמָתָן שֶׁל הָאֻמּוֹת. אָזַי:

וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ – הַצַּדִּיק יוֹצֵא מֵהַחֻפָּה וְהַמְּכְסֶה שֶׁהָיָה לוֹ עַד עַכְשָׁו, וְאָז:

יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח – כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ (תהילים ק״ג:כ׳). כִּי צָרִיךְ הִתְגַּבְּרוּת כְּדֵי לָרוּץ אֹרַח הַזֶּה שֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לֵילֵךְ בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים, וַעֲכְשָׁו רָצִים בְּמְהִירוּת גָּדוֹל זֶה הַדֶּרֶךְ.

וְהִתְגַּבְּרוּת הַזֹּאת, הִיא בְּחִינַת צִיצִית, בְּחִינַת תְּכֵלֶת כַּנַּ״ל, בְּחִינוֹת מַקִּיפִים. וְזֶה:

מְקֻצֶּה הַשָּׁמַיִם מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ – בְּחִינוֹת מַקִּיפִים, וְעִם בְּחִינַת תְּכֵלֶת הַזֹּאת, מְכַלִּים וְשָׁצִים הָעַכּוּ״ם, בְּבְחִינַת: כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם. וְזֶה:

וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ – מֵחַמָּתוֹ זֶה בְּחִינַת כַּלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ט:י״ד): כַּלֵּה בְחֵמָה כַּלֵּה וְאֵינֵמוֹ;

וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לְהַשָּׂגַת אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא, בְּבְחִינַת עֹנֶג שַׁבָּת כַּנַּ״ל. וְזֶה:

תּוֹרַת ה׳ תְּמִימָה, שֶׁהִיא תּוֹרָה דְּעַתִּיקָא, שֶׁהִיא תְּמִימָה עֲדַיִן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשִּׂיגוּ מִמֶּנָּה כְּלוּם.

מְשִׁיבַת נָפֶשׁ – זֶה בְּחִינַת שַׁבָּת, כִּי בוֹ שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:

**ט** וְזֶה טַעַם לָמָּה שׁוֹלַחַת הַכַּלָּה לְהֶחָתָן טַלִּית, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל גְּבוּרָתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם אֹהֶל בָּהֶם:

וְזֶה שֶׁאוֹמְרִים ״עֲלֵה״ עַל הַחֲתָנָה, עַל שֵׁם הִיא הָעוֹלָה כַּנַּ״ל, כִּי הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ד׳:ח׳): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְזֶה בְּחִינַת: מִי זֹאת עוֹלָה – מִי עִם זֹאת עוֹלָה:

וּזְמִירוֹת שֶׁמְּזַמְּרִין עַל הַחֲתָנָה, זֶה ה״א, דְּל״ת עִם יו״ד, שִׁיר פָּשׁוּט וְכוּ׳ כַּנַּ״ל: וְזֶה שֶׁצּוֹעֲקִין ״שַׁבָּת״, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְעֹנֶג שַׁבָּת, לְאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא כַּנַּ״ל:

**י** וּמַה שֶּׁנּוֹתְנִין מָעוֹת כְּשֶׁקּוֹרְאִין ״שַׁבָּת״, כִּי בְּאוֹרַיְתָא שֶׁל עַכְשָׁו יֵשׁ יָמִין וּשְׂמֹאל וּבְשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר (משלי ג׳:ט״ז). אֲבָל בְּעַתִּיקָא לֵית שְׂמֹאל וְלֵית עֹשֶׁר תַּמָּן (זוהר נשא קכט). וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁשּׁוֹמְעִין יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹרַת הַתּוֹרָה דְּעַתִּיקָא נוֹתְנִין אֶת הַמָּעוֹת, כִּי אֵין צָרִיךְ לְמָעוֹת, כִּי בָּעוֹלָם הַבָּא לֵית אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (ברכות יז).

וְזֶה פֶּרוּשׁ (תהלים סח):

מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן, הֵינוּ הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹּחַ, שֶׁהֵם מְדַדִּין בִּמְרוּצָה וּבִמְהִירוּת, כְּדֵי לָרוּץ אֹרַח, וְזֶה רִקּוּדִין. וּנְוֵת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל, וְיִשְׂרָאֵל הֵם מְחַלְּקִים הַמָּעוֹת, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְמָעוֹת, וְאֵין שָׁם בְּבְחִינַת עַתִּיקָא שְׂמֹאל: בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שַׁבָּת:

**יא** עִנְיָן אַחֵר: לְהוֹרוֹת וַתַּרְנוּת גָּדוֹל בָּזֶה שֶׁמְּחַלְּקִין מָעוֹת, לְהוֹרוֹת, שֶׁהַכַּלָּה הִיא בְּחִינַת הֵא, שֶׁמְּדֻלֶּ״ת נַעֲשֵׂית הֵ״א, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה בָּא עֲשִׁירוּת גָּדוֹל, בִּבְחִינוֹת: וַהֲרִיקוֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי, עַד שֶׁיִּבְלוּ שִׂפְתוֹתֵיכֶם וְכוּ׳ (שבת לב:). שֶׁמְּחַלְּקִין הַמָּעוֹת, מוֹרֶה שֶׁהִגִּיעוּ לְזֹאת הַבְּרָכָה, עַד שֶׁהַמָּעוֹת אֵין חָשׁוּב אֶצְלָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: וַעֲשִׁירִית הָאֵיפָה – עֲשִׁירִית, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֵי פֶּה, הֵינוּ שֶׁבָּלוּ פִּיהֶם מִלּוֹמַר דַּי, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כָּל כָּךְ עֲשִׁירוּת, וְזֶה מֻחְמַת שֶׁנַּעֲשָׂה מֵרְבִיעִית הַהִין, מְדֻלֶּ״ת ה׳ כַּנַּ״ל:

מִסִּימָן ל״ב עַד כָּאן, כָּל זֶה הוּא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, לְבַד בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהוֹסַפְתִּי שָׁם קְצָת דְּבָרִים, כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי וְהֵבַנְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ אוֹ מִפִּי כְּתָבוֹ, כַּנִּרְשָׁם כָּל אֶחָד בִּמְקוֹמוֹ:

**יב** עוֹד שָׁמַעְתִּי דְּבָרִים הַשַּׁיָּכִים לַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְזֶהוּ:

הָרוֹצֶה שֶׁיִּנְסֹךְ יַיִן עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יַיִן (יומא עא) –

כִּי עִקַּר הָאֲלִלּוּת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צוּר לְבָבִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ב): וְאֵין צוּר כֵּאלֹקֵינוּ – אֵין צַיָּר כֵּאלֹקֵינוּ (ברכות י׳). כִּי הַלֵּב הוּא הַצַּיָּר שֶׁל הַמִּדּוֹת, הֵינוּ הַחָכְמָה שֶׁבַּלֵּב וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי קֹדֶם הַבְּרִיאָה הָיָה אוֹר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין סוֹף וְכוּ׳, כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב.

נִמְצָא כְּשֶׁהַלֵּב בִּבְחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בִּבְחִינוֹת: צוּר לְבָבִי כַּנַּ״ל, הוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. וּלְהֶפֶךְ, כְּשֶׁהַלֵּב אָטוּם, בִּבְחִינַת עָרְלַת לֵב, הוּא מְקַלְקֵל אֶת הַבְּרִיאָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה, עַיֵּן שָׁם.

וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, שֶׁלִּבּוֹ פָּתוּחַ בְּחָכְמָה, בִּבְחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בְּחִינוֹת: צוּר לְבָבִי, עַל כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְחַדֵּשׁ מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְלַעֲשׂוֹת נְפָשִׁים

וְנִפְלָאוֹת בָּעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וּבְטוּבוֹ – זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁנִּקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ג׳:י׳): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב (יומא לח:); כִּי לֵב הַצַּדִּיק הַנַּ״ל, הוּא בְּחִינַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן – אֲלוּ הַשִּׁיתִין, שֶׁמְּנַקְּבִין וּמְחַלְּלִים עַד הַתְּהוֹם; הַיְנוּ בְּחִינוֹת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי; כִּי תְּהוֹם דָּא לְבָּא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר,

וְזֶה חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן – מַעֲשֵׂי יְדֵי אָמָּנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (כך דרשו שם בסוכה). הַיְנוּ שֶׁבְּחִינוֹת חֲלָאִים, הַיְנוּ שֶׁמְּחַלְּלִין עַד הַתְּהוֹם, בְּחִינוֹת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי כַּנַּ״ל, זֶה בְּחִינַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל.

וְזֶה מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן אָמָּנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי בְּחִינוֹת וְלִבִּי חָלַל וְכוּ׳, בְּחִינוֹת חֲלָאִים שֶׁמְּחַלְּלִין וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, הוּא מַמָּשׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי זֶה הוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לַעֲשׂוֹת נְסִים בָּעוֹלָם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: שֶׁמְּחַלְּלִין עַד הַתְּהוֹם, הַיְנוּ בְּחִינוֹת נְסִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א׳:י״ט): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר; שֶׁעַל דָּבָר נִסִּי הַכֹּל תְּמֵהִין.

וְזֶהוּ: הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן וְכוּ׳ יְמַלֵּא גְּרוֹנָם וְכוּ׳; כִּי גְּרוֹנָם הוּא בְּחִינַת שִׁיתִין, שֶׁמְּחַלְּלִין עַד הַתְּהוֹם, הֵם קָנֶה וְלִבָּא. (וְעַל־יְדֵי הַיַּיִן נִפְתָּח חָלַל הַלֵּב, בְּבְחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, כִּי חַמְרָא וְרֵיחָנִי פָּקְחִין (סנהדרין ע)). וְעַל כֵּן כָּל הַמְמַלֵּא גְּרוֹנָם וְכוּ׳, כְּאִלּוּ מְנַסֵּךְ יַיִן עַל־גַּבֵּי הַשִּׁיתִין, שֶׁמְּנַקְּבִין וּמְחַלְּלִין עַד הַתְּהוֹם כַּנַּ״ל: כַּאן חָסֵר קְצָת דְּבָרִים, כִּי לֹא נִכְתַּב בִּזְמַנּוֹ. וְנִשְׁפַּח קְצָת. שַׁיָּךְ לְעֵיל:

**יג** יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח וְכוּ׳ – כִּי צָרִיךְ הִתְגַּבְּרוּת גָּדוֹל וְכוּ׳ לָרוּץ אֹרַח הַזֶּה, שֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לֵילֵךְ בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים, וְעַכְשָׁו רָצִים בִּמְהִירוּת גָּדוֹל זֶה הַדֶּרֶךְ וְכוּ׳, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

בְּעֵת שֶׁאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה, שָׁמַעְתִּי אָז מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ עִנְיָן זֶה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, שֶׁאָמַר בְּפֵרוּשׁ עִנְיָן זֶה, לְעִנְיַן בְּנֵי אָדָם הַזּוֹכִים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הֶעָבָר. וְאָמַר, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁזּוֹכִים לְתַקֵּן מַה שֶּׁעָבַר, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן הֵיכָן הוּא אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁהָיוּ רְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וּבְוַדַּאי צְרִיכִים לְתַקֵּן זֹאת, דְּהַיְנוּ לְהַשְׁלִים וּלְמַלֹּאת אֶת הֶעָבוֹדָה שֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל אוֹתוֹ הָעֵת שֶׁהָיוּ נְזוּפִים מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּרְחוֹקִים מִמֶּנּוּ.

עַל־כֵּן אַחַר שֶׁזּוֹכִין לְהִתְעוֹרֵר לִתְשׁוּבָה, צְרִיכִין זְרִיזוּת גָּדוֹל בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָרוּץ מְאֹד מְאֹד, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה עַל־יְדֵי זְרִיזוּת עֲבוֹדָתוֹ לְתַקֵּן וּלְהַשְׁלִים גַּם חֶסְרוֹן הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַיָּמִים שֶׁעָבְרוּ, כִּי עַכְשָׁו צָרִיךְ לָרוּץ בִּמְהִירוּת גָּדוֹל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁהָיָה יָכוֹל לֵילֵךְ בִּזְמַן שֶׁהָיָה רָחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְאָמַר לַאֲנָשָׁיו בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: אִיר דַאךְפְט זִיךְ זֵיעֶר יָאגִין, אִיר זָאלְט נָאךְ קֶענְין עֶפִּיס חַאפִּין:

## תורה נ

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הַצִּילָה מֵחֶרֶב נַפְשִׁי, מִיַּד כֶּלֶב וְכוּ׳: (תהילים כ״ב:כ״א)

כִּי כָּל הַפּוֹגֵם בַּבְּרִית, אֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בִּבְחִינַת: כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה (תהילים ל״ה:י׳); וּכְשֶׁאֵין מִתְפַּלֵּל בִּבְחִינַת: ״כָּל עַצְמוֹתַי״, אֲזַי כַּלְבָּא נָחֵת וְאָכֵל קֻרְבָּנוֹ, הַיְנוּ תְּפִלָּתוֹ. וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל וְטוֹעֵם מִתִּיקוּת בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, זֹאת הַבְּחִינָה נִקְרֵאת: כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה.

וְאֵין יָכוֹל לִטְעֹם מְתִיקוּת בַּתְּפִלָּה אֶלָּא כְּשֶׁתִּקֵּן פְּגַם הַבְּרִית, כִּי מַיִן מְתִיקִין זֶה בְּחִינַת מַיִן דַּדְכָיָן, זֶרַע קֹדֶשׁ, שְׁמִירַת הַבְּרִית.

וּמִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מַיִן מְתִיקִין, אֲזַי דִּבּוּרָיו מְתוּקִים וְטוֹבִים, וּכְשֶׁיּוֹצְאִים מִפִּיו וּמַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ברכות טו): הַשְׁמַע לְאָזְנֶךָ וְכוּ׳, אֲזַי נִכְנָסִים מְתִיקוּת הַמַּיִן לְתוֹךְ עַצְמוֹתָיו, בִּבְחִינַת (משלי ט״ו:ל׳): וּשְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם.

וּכְשֶׁעַצְמוֹת מַרְגִּישִׁין מְתִיקוּת הַדִּבּוּרִים, זֶה בְּחִינַת: כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה; וְאָז אַרְיֵה נָחֵת וְאָכֵל קֻרְבָּנֵהּ, כִּי עֶצֶם זֶה בְּחִינַת אַרְיֵה (כ״ש בתיקונים תיקון ג׳ בהי״א תיקונים אחרונים):

אֲבָל מִי שֶׁפָּגַם בִּבְרִיתוֹ, הוּא בִּבְחִינַת מַיִן מְרִירִין, בִּבְחִינַת (שמות ט״ו:כ״ג): וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה; מַיִן מְסָאָבִין, זֶרַע טָמֵא – אֲזַי אֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בִּבְחִינַת: כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה,

וְאָז כַּלְבָּא נָחֵת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִן מְרִירִין, שֶׁצּוֹוְחַ הַב הַב. וְהוּא בְּחִינַת מָרָה דְּאִית לָהּ תְּרֵי פְּיוֹת, וְהוּא בְּחִינַת: חֶרֶב פִּיּוֹת (משלי ה׳:ד׳), בְּחִינַת גֵּיהִנֹּם דְּאִית לָהּ תְּרֵי בָּנוֹת שֶׁצּוֹוְחִין הַב הַב (כמו שכתוב בתיקונים שם).

וְזֶה בְּחִינַת חוֹלַאַת שֶׁקּוֹרִין ״בְּרֶעכְנִיש״ רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁשּׁוֹבֵר עֲצָמוֹת שֶׁל אָדָם, וְזֶה מֵחֲמַת קִלְקוּל הַמּחַ שֶׁבָּעֲצָמוֹת, בְּחִינַת מַיִן מְסָאָבִין, מַיִן מְרִירִין, שֶׁבָּא הַחוֹלַאַת הַזֹּאת מֵחֲמַת תַּאֲוַת נְאוּף.

וְזֶה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּקָרְבַּן פֶּסַח (שמות י״ב:מ״ו): וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ, (וְכָתוּב בַּזֹּהַר (בא דף מא:): שֶׁהָיוּ מְקַיְּמִין בָּעֲצָמוֹת לַכֶּלֶב תַּשְׁלִיכוּן אוֹתוֹ, וְזֶה הָיָה

קָשֶׁה מְאֹד לְהַמְצָרִים, עַיֵּן שָׁם), כְּדֵי שֶׁיַּבְחִינוּ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֶת עַצְמוֹ אִם בְּרִיתוֹ עַל תִּקּוּנוֹ. כִּי בַּפֶּסַח כְּתִיב בּוֹ (שם): וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ, כִּי עִקַּר הַפֶּסַח תָּלוּי בְּמִצְוַת מִילָה, כַּיָּדוּעַ. וּכְשֶׁהִשְׁלִיכוּ אֶת עַצְמוֹתָיו לַכְּלָבִים, וְרָאוּ אִם שָׁלְטוּ בָּהֶם הַכְּלָבִים, חַס וְשָׁלוֹם, הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁאֵין הַבְּרִית, חַס וְשָׁלוֹם, עַל תִּקּוּנוֹ.

וְזֶה מַה דְּאִיתָא בַּזֹּהַר (פ׳ קדושים דף פ.): אַל תְּהִיוּ כְּסוּס כְּפֶרֶד – לְעִנְיַן טֻמְאַת הַבְּרִית – אֵין הָבִין; וּמֵבִיא הַפָּסוּק: וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ, עַיֵּן שָׁם.

בְּכֵן מִי שֶׁפָּגַם בִּבְרִיתוֹ, יִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִכְּלָבִים וּמֵחֲרֵב.

וְזֶה: הַצִּילָה מֵחֶרֶב נַפְשִׁי וּמִיַּד כֶּלֶב; אָבָל: הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אַרְיֵה. הַיְנוּ, כְּשֶׁאַרְיֵה יֹאכַל קָרְבָּנִי, זֶה לִי לִישׁוּעָה. וְזֶהוּ אֶצֶל חֶרֶב וְכֶלֶב כָּתוּב לְשׁוֹן הַצָּלָה, וְאֶצֶל אַרְיֵה כְּתִיב יְשׁוּעָה.

**ב** וְדַע שֶׁעַזֵּי פָּנִים שֶׁיֵּשׁ בַּדּוֹר, הֵן הֵן הַכְּלָבִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ו:י״א): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ; וְהֵן עוֹמְדִין וְחוֹלְקִים עַל תְּפִלַּת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקֵּן בְּרִיתוֹ בִּשְׁלֵמוּת.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא:): צוֹרְבָא מֵרַבָּנָן דִּיתִיב בְּתַעֲנִיתָא, לֵיכוֹל כַּלְבָּא שִׁירוּתָא. כִּי בְּוַדַּאי הַצַּדִּיק אֲכִילָתוֹ הִיא יְקָר הָעֲרֵךְ, כִּי מַשְׁבִּיעַ אֶת נֶפֶשׁ דְּקֻדְשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ג:כ״ה): צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ.

וְהַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנָן דְּמַרְעִיב אֶת נַפְשׁוֹ, וְאֵין יוֹדֵעַ לְהַשְׁבִּיעַ נַפְשׁוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה לֵיכוֹל כַּלְבָּא שִׁירוּתָא, שֶׁגַּם בָּהֶם כְּתִיב: לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה, כִּי גַּם הוּא אֵין יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהַשְׁבִּיעַ אֶת נַפְשׁוֹ הַיְקָרָה: וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא כֶּלֶב בְּשֵׁם שֶׁגָּל ר״ה ד), כִּי הוּא בָּא עַל תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל כַּנַּ״ל:

וְדַוְקָא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת וּמִתְעַנֶּה, אֲזַי לֵיכוֹל כַּלְבָּא שִׁירוּתָא, אֲבָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת, בְּוַדַּאי צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת, וּמִצָּוָה הוּא.

וְזֶה בְּחִינַת דִּיתִיב בְּתַעֲנִיתָא – יְתִיב דַּיְקָא, יְתִיב הוּא מוֹרֶה עַל הַדָּבָר שֶׁאֵין מִשְׁתַּנֶּה, כַּמּוּבָא: (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ זַ״ל)

## תורה נא

**א** אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁאַתֶּם מַגִּיעִין לְאַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר, אַל תֹּאמְרוּ מַיִם מַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי: (חגיגה יד)

כִּי הַשֶּׁקֶר מַזִּיק לָעֵינַיִם בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, בִּבְחִינַת (ישעיהו ג׳:ט״ז): וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם; כִּי כְּשֶׁהָעֵינַיִם כֵּהוֹת הֵם מְשַׁקְּרִין, שֶׁאֵינָם מַרְאִין הַדָּבָר כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּגוֹן: עַל דָּבָר גָּדוֹל מַרְאֶה שֶׁהוּא קָטָן, וְעַל אֶחָד שֶׁהוּא שְׁנַיִם, הֶפֶךְ מִן הָאֱמֶת.

כִּי הָעֵינַיִם נַעֲשׂוּ כֵּהוֹת מִן הַדְּמָעוֹת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגֶּשֶׁם – זֶה הָרְאוּת, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבֶּכִי. וּדְמָעוֹת הֵן מִמּוֹתְרֵי הַמָּרָה שְׁחוֹרָה, שֶׁהַטֶּבַע דּוֹחֶה אוֹתָם לַחוּץ דֶּרֶךְ הָעֵינַיִם. וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה הִיא שׁוֹאֶבֶת מֵעֲכִירַת הַדָּמִים.

וַעֲכִירַת הַדָּמִים הוּא עַל־יְדֵי הַשֶּׁקֶר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר שֶׁקֶר, עַד שֶׁיְּעַכֵּר אֶת דָּמָיו, וְאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר, כִּי־אִם כְּשֶׁמְּזַכֵּךְ מִקֹּדֶם אֶת הַדָּמִים. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר הוּא הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ; וְהַנֶּפֶשׁ הוּא הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא י״ז:י״א): כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ. נִמְצָא, כְּשֶׁאוֹמֵר שֶׁקֶר, יֵשׁ לוֹ עֲכִירַת הַדָּמִים, וּמִזֶּה בָּאָה הַמָּרָה שְׁחוֹרָה, וּמִמּוֹתְרֵי הַמָּרָה שְׁחוֹרָה נִתְהַוּוּ הַדְּמָעוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָעֵינַיִם כֵּהוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת (איוב ל׳:ד׳): הַקֹּטְפִים מַלּוּחַ עֲלֵי שִׂיחַ. מַלּוּחַ, זֶה בְּחִינַת דְּמָעוֹת, שֶׁהֵם מַיִם מְלוּחִים, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי שִׂיחָה.

וְזֶה בְּחִינַת: אַל תֹּאמְרוּ מַיִם מַיִם, שֶׁהוּא אַזְהָרָה עַל שֶׁקֶר, (כְּמוֹ שֶׁפֵּיְּמִים שָׁם שֶׁנֶּאֱמַר: דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן וְכוּ׳).

מַיִם מַיִם, הֵם בְּחִינַת שֶׁקֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת דְּמָעוֹת, שֶׁהֵם מַיִם מְלוּחִים. כִּי הַשּׂוֹתֶה מַיִם, מַרְוֶה צְמָאוֹנוֹ, אַף הַשּׂוֹתֶה מַיִם מְלוּחִים, לֹא דַי שֶׁאֵינוֹ מַרְוֶה צְמָאוֹנוֹ, אֶלָּא שְׁמוֹסִיף צְמָאוֹן עַל צְמָאוֹנוֹ, עַד שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁתּוֹת מַיִם אֲחֵרִים, לְכַבּוֹת צְמָאוֹנוֹ. וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַשֶּׁקֶר, מַיִם מַיִם.

וְזֶהוּ: אַל תֹּאמְרוּ מַיִם מַיִם, שֶׁהוּא הַשֶּׁקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי:

**ב** וְהִתְהַוּוּת הַשֶּׁקֶר, שֶׁהוּא הָרָע, שֶׁהוּא הַטֻּמְאָה, הוּא מֵחֲמַת הָרְחוֹק מֵאֶחָד,

כִּי הָרָע הוּא נֶגְדִּיּוּת, לְמָשָׁל: כָּל מַה שֶּׁהוּא נֶגֶד רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם הוּא רַע. וּבְאֶחָד אֵין שַׁיָּךְ נֶגְדִּיּוּת, אֶלָּא כֻּלּוֹ טוֹב.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וְכוּ׳ – שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמְּיֻטָּב, כִּי בְּאֶחָד אֵין שַׁיָּךְ רַע, וְעַל־כֵּן לֶעָתִיד לָבוֹא יִקָּיֵם: שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד (משלי יב), כִּי יִהְיֶה אָז כֻּלּוֹ אֶחָד, כֻּלּוֹ טוֹב.

כִּי אֱמֶת הוּא אֶחָד, לְמָשָׁל, עַל כְּלִי כֶּסֶף כְּשֶׁאוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא כְּלִי כֶּסֶף, הוּא הָאֱמֶת, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמְרִין עָלָיו שֶׁהוּא כְּלִי זָהָב, הוּא שֶׁקֶר. נִמְצָא שֶׁהָאֱמֶת הוּא אֶחָד, כִּי אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אֱמֶת, רַק שֶׁהוּא כְּלִי כֶּסֶף, לֹא יוֹתֵר; אֲבָל הַשֶּׁקֶר הוּא הַרְבֵּה, כִּי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהוּא כְּלִי זָהָב וּכְלִי נְחֹשֶׁת וּשְׂאָר שְׁמוֹת. נִמְצָא, שֶׁהַשֶּׁקֶר הוּא בִּבְחִינַת (קהלת ז): בְּקֶשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים.

וּבִשְׁבִיל זֶה לֶעָתִיד לָבוֹא יִתְבַּטֵּל הָרָע, וְיִתְבַּטֵּל הַהִתְנַגְּדוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): לֹא יָרֵעוּ וְכוּ׳, הַיְנוּ בְּטוּל הָרָע. וּכְתִיב (שם): וְגָר

זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ׳, הַיְנוּ בְּחִינַת בִּטּוּל הַהִתְנַגְּדוּת. וּכְתִיב (שם כה): וּמָחָה ה׳ אֱלֹקִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים; הַיְנוּ בִּטּוּל הַדְּמָעוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁקֶר כַּנַּ״ל, כִּי אָז יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן לָעָתִיד לָבוֹא יִתְבַּטֵּל הַשֵּׁמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י״ג:ב׳-ג׳): וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ; כִּי אָז יִהְיֶה כֻּלּוֹ אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יד): מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד. [פָּרוּשׁ, שֶׁעִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּהָרָה וְהַטֻּמְאָה, הוּא מִבְּחִינַת הִתְרַחֲקוּת מֵאֶחָד]:

ג כִּי קֹדֶם הַבְּרִיאָה, כְּשֶׁהָיָה הַבְּרִיאָה בְּכֹחַ, כִּבְיָכוֹל, קֹדֶם שֶׁהוֹצִיא אֶל הַפֹּעַל, הָיָה כֻּלּוֹ אֶחָד, וְכֻלּוֹ אֱמֶת, וְכֻלּוֹ טוֹב, וְכֻלּוֹ קֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ שֵׁם טָהוֹר לֹא הָיָה שַׁיָּךְ לוֹמַר, כִּי טָהוֹר אֵין שַׁיָּךְ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ טֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ו:כ״ה): וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם; אֲבָל כְּשֶׁכֻּלּוֹ אֶחָד, אֵין שָׁם בְּחִינַת חִשְׁבְּנוֹת רַבִּים, שֶׁהוּא עִקַּר הָרָע וְהַטֻּמְאָה כַּנַּ״ל, כִּי הַטָּהֳרָה הוּא בְּחִינַת הַמְמַצֶּע בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַטֻּמְאָה, שֶׁעַל יָדוֹ נִתְתַּקֵּן הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּטְהַרְתֶּם מִכָּל טֻמְאוֹתֵיכֶם; וְהוּא בְּחִינַת הַבְּחִירָה, שֶׁהוּא מְמַצֶּע בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים. וְזֶה אֵין שַׁיָּךְ קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁאָז הָיָה כֻּלּוֹ אֶחָד, כִּי בְּאֶחָד אֵין שַׁיָּךְ בְּחִירָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַטָּהֳרָה. וּכְשֶׁהוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרִיאָה מִן הַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, אֲזַי נִתְהַוֶּה תֵּכֶף בְּחִינַת הַטָּהֳרָה, כִּי כְּשֶׁהוֹצִיא מִן הַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, הָיוּ שְׁנֵי דְּבָרִים: בְּחִינַת הָאֶחָד וְהַבְּרִיאָה, וְאָז שַׁיָּךְ בְּחִירָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַטָּהֳרָה, שֶׁהוּא מְמַצֶּע בֵּין הָאֶחָד, כִּי הוּא סָמוּךְ לוֹ, וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְחִשְׁבְּנוֹת רַבִּים, שֶׁהִיא הָרָע וְהַטֻּמְאָה, אַךְ הוּא רֹשֶׁם וְסִימָן עַל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁיּוּכַל לְהִשְׁתַּלְשֵׁל וְיַגִּיעַ עַד שֶׁיִּהְיֶה רַע וְטֻמְאָה.

וְעַל־כֵּן כָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף מח. ובכמה מקומות), שֶׁעִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה – מִסִּטְרָא דְּשָׂמָאלָא, כִּי הַטָּהֳרָה מְרַמֶּזֶת שֶׁיֵּשׁ טֻמְאָה, וְהוּא סִימָן שֶׁשִּׁתַּלְשֵׁל עַד שֶׁיִּהְיֶה טֻמְאָה. וְעַל־כֵּן אֶפְשָׁר לְזַכֵּךְ וּלְהַעֲלוֹת הַטֻּמְאָה לְטָהֳרָה, כִּי הִיא בְּעַצְמָהּ נִשְׁתַּלְשְׁלָה מִטָּהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּטְהַרְתֶּם מִכָּל טֻמְאוֹתֵיכֶם. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה, מִבְּחִינַת הַטָּהֳרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבְּחִירָה כַּנַּ״ל.

וְהַטָּהֳרָה הוּא בְּחִינַת שְׂמֹאל, בְּחִינַת לֵוִי, בְּחִינַת: וְטָהֳרָתְךָ אֶת בְּנֵי לֵוִי; וְלֵוִי הוּא בְּחִינַת שְׂמֹאל, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן עִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה הוּא מִבְּחִינַת שְׂמָאלָא, כִּי שְׂמֹאל הוּא בְּחִינַת הַטָּהֳרָה, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׂמֹאל, בְּחִינַת טָהֳרָה, בְּחִינַת הַבְּחִירָה, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַטֻּמְאָה, שֶׁהוּא הָרָע וְהַהִתְנַגְּדוּת, בְּחִינַת שֶׁקֶר כַּנַּ״ל – כָּל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת אַחַר הַבְּרִיאָה, אַחַר שֶׁיָּצָא הַבְּרִיאָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁאָז הָיָה כִּבְיָכוֹל, שְׁנֵי בְּחִינוֹת, דְּהַיְנוּ הָאֶחָד וְהַבְּרִיאָה וְכַנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁעִקַּר אֲחִיזַת הַשֶּׁקֶר, שֶׁהִיא הַטֻּמְאָה וְכוּ׳, הוּא מֵחֲמַת הָרְחוּק מֵאֶחָד כַּנַּ״ל, הַיְנוּ מִבְּחִינַת אַחַר הַבְּרִיאָה וְכַנַּ״ל:

ד וְעַל יְדֵי הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲפִלּוּ אַחַר הַפְּעֻלָּה, שֶׁהוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כָּל הַדְּבָרִים הֵם בְּאַחְדוּת עִמּוֹ, וְהָרָע יוֹנֵק מֵהַשְׁאָרַת הַהַשְׁגָּחָה, הַיְנוּ מֵאָחוֹרֵי כַּתְפּוּהִי, כַּיָּדוּעַ, וְהוּא רָחוֹק מֵאֶחָד. וְעַל־יְדֵי אֱמֶת הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״א:ו׳): עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אָרֶץ; וְעַל־יְדֵי הַשֶּׁקֶר, שֶׁהוּא הָרַע, מֵסִיר מִמֶּנּוּ הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי; וְאֵין חִיּוּתוֹ אֶלָּא מֵאָחוֹרֵי כַּתְפָּא.

נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה אַחַר הַיְּשׁוּת וְהַפְּעֻלָּה שֶׁהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ אֶחָד, שֶׁיִּהְיֶה אָב וּבֵן כְּאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם כְּשֶׁהָיָה בְּכֹחַ – יִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִשֶּׁקֶר, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וַאֲזַי כֻּלּוֹ אֶחָד:

ה וְזֶה שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁאַתֶּם מַגִּיעִים לְאַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר.

שַׁיִשׁ טָהוֹר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַפְּעֻלָּה, שֶׁהוּא יֵשׁ, וְאָז שַׁיָּךְ שֵׁם טָהוֹר כַּנַּ״ל. אִם תִּרְצֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ קֹדֶם הַפְּעֻלָּה שֶׁהָיָה בְּכֹחַ, שֶׁיִּהְיֶה אָב וּבֵן כְּאֶחָד, וְזֶהוּ:

כְּשֶׁאַתֶּם מַגִּיעִין לְאַבְנֵי – הוּא בְּחִינַת אָב וּבֵן כַּחֲדָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה שֶׁהָיָה בְּכֹחַ, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל אֶחָד.

שַׁיִשׁ טָהוֹר הוּא בְּחִינַת אַחַר הַפְּעֻלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְשׁוּת וְטָהֳרָה. אִם תִּרְצוּ לְהַגִּיעַ שַׁיִשׁ טָהוֹר לְאַבְנֵי –

אַל תֹּאמְרוּ מַיִם מַיִם, הוּא בְּחִינַת שֶׁקֶר כַּנַּ״ל.

שֶׁנֶּאֱמַר: דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מֵסִיר מֶעָלָיו הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא רָחוֹק מֵאֶחָד. אַךְ עַל־יְדֵי אֱמֶת, הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו. וְעַל־יְדֵי הַהַשְׁגָּחָה, כֻּלּוֹ אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהָיָה קֹדֶם הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל:

וְעַל כֵּן שִׂכַּר עוֹלָם הַבָּא, עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ (ישעיהו ס״ד:ג׳, ועיין ברכות לד:); כִּי מֵאַחַר שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ אֶחָד, לֹא יִהְיֶה עַיִן שֶׁיִּרְאֶה, רַק אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

ו וְאָמַר אָז, שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ קַשְׁיָא מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין. כִּי אִם כֵּן אֵיךְ יִהְיֶה חִלּוּק הַשָּׂכָר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ בָּזֶה הָעוֹלָם בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּוַדַּאי גַּם בְּהַסּוֹף הָאַחֲרוֹן, לֹא יִהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִים. וּמֵאַחַר שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ אֶחָד, אֵיךְ שַׁיָּךְ חִלּוּק בֵּין אֶחָד לַחֲבֵרוֹ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ. אַךְ יֵשׁ בָּזֶה סוֹד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲבִינוֹ, וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים:

ז (שָׁיָךְ לְעֵיל):

וּבִשְׁבִיל זֶה הַשֶּׁקֶר מַזִּיק לָעֵינַיִם, כִּי עַל־יְדֵי הַשֶּׁקֶר מְסַלֵּק הַשְׁגָּחַת עֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּפוֹגֵם בָּעֵינַיִם, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הַשְׁגָּחָה כַּנַּ״ל, כִּי הַשֶּׁקֶר נִמְשָׁךְ מֵרַחוֹק מֵאֶחָד, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה, שֶׁהוּא הָרָע, שֶׁהוּא הַשֶּׁקֶר, כַּנַּ״ל. וּמֵחֲמַת זֶה בְּעִצְמוֹ, פּוֹגֵם עַל־יְדֵי שֶׁקֶר בְּהַשְׁגָּחָה, וּמְסַלֵּק הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵעָלָיו, כִּי עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַכֹּל אֶחָד, אַחַר הַבְּרִיאָה כְּמוֹ קֹדֶם הַבְּרִיאָה. וְעַל־יְדֵי הַשֶּׁקֶר פּוֹגֵם בְּאֶחָד, כִּי הַשֶּׁקֶר רָחוֹק מֵאֶחָד כַּנַּ״ל. עַל כֵּן מְסַלֵּק הַהַשְׁגָּחָה עַל־יְדֵי הַשֶּׁקֶר, וּמַפְרִיד, חַס וְשָׁלוֹם, אַחַר הַבְּרִיאָה מִקֹּדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה כַּנַּ״ל. אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֻּלּוֹ אֶחָד, כֻּלּוֹ טוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאָז הַכֹּל אֶחָד. כִּי עַל־יְדֵי הַהַשְׁגָּחָה נִכְלָל אַחַר הַבְּרִיאָה בְּקֹדֶם הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ׳ כַּנַּ״ל: וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הַמַּאֲמָר הַזֶּה הֵיטֵב, תְּחִלָּתוֹ בְּסוֹפוֹ, וְסוֹפוֹ בִּתְחִלָּתוֹ, וְכֵן בְּאֶמְצָעוּתוֹ, וְהָבֵן הֵיטֵב:

## תורה נב

א רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר: הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה, וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי, וּמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה – חַיָּב מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ: (אבות פ״ג)

כִּי יֵשׁ אֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאוֹמְרִים, שֶׁהָעוֹלָם הוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, וּלְפִי דַּעְתָּם הָרָעָה הַמְשֻׁבָּשֶׁת, נִדְמֶה לָהֶם, שֶׁיֵּשׁ עַל־זֶה רְאָיוֹת וּמוֹפְתִים, חַס וְשָׁלוֹם, מִמִּנְהַג הָעוֹלָם. אֲבָל בֶּאֱמֶת הֶבֶל יִפְצֶה פִּיהֶם, כִּי בֶּאֱמֶת הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ הוּא אֶפְשָׁרִי הַמְצִיאוּת,

כִּי רַק הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד הוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, אֲבָל כָּל הָעוֹלָמוֹת עִם כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם הֵם אֶפְשָׁרִי הַמְצִיאוּת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּרָאָם יֵשׁ מֵאַיִן, וּבִיכָלְתּוֹ וְכֹחוֹ וְאֶפְשָׁרוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הָיָה לְבָרְאָם אוֹ שֶׁלֹּא לְבָרְאָם, עַל־כֵּן בְּוַדַּאי כָּל הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ הוּא אֶפְשָׁרִי הַמְצִיאוּת.

אַךְ מֵאַיִן נִמְשָׁךְ הַטָּעוּת, שֶׁיְּכוֹלִין לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהָעוֹלָם הוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, חַס וְשָׁלוֹם. דַּע, שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ מֵחֲמַת שֶׁבֶּאֱמֶת עַתָּה שֶׁכְּבָר נֶאֱצְלוּ וְנִמְשְׁכוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עַתָּה בְּוַדַּאי הָעוֹלָם הוּא בִּבְחִינַת מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת. כִּי כָּל הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ הַכֹּל לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל כַּיָּדוּעַ, וְיִשְׂרָאֵל מוֹשְׁלִין בָּעוֹלָם, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי עַתָּה אַחַר שֶׁנֶּאֱצְלוּ וְנִבְרְאוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּבָיְכוֹל הוּא יִתְבָּרַךְ מֻכְרָח לִבְרֹא וּלְקַיֵּם הָעוֹלָם, כִּי עַל־מְנָת כֵּן הֶאֱצִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לִבְרֹא בִּשְׁבִילָם כָּל הָעוֹלָמוֹת. אַךְ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן כְּשֶׁנֶּאֱצְלוּ, הָיוּ הֵם בְּעַצְמָן עִם כָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בָּהֶם, הַכֹּל הָיָה אֶפְשָׁרִי הַמְצִיאוּת, כִּי הָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתוֹ לְהַאֲצִילָם וּלְבָרְאָם אוֹ שֶׁלֹּא לְבָרְאָם.

אַךְ תֵּכֶף כְּשֶׁנִּתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַאֲצִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אָז הָיָה כָּל הָעוֹלָם בִּבְחִינַת מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, כִּי מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱצְלוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אָז כְּבָיְכוֹל הוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת כָּל הָעוֹלָם, כִּי עַל־מְנָת כֵּן נֶאֱצְלוּ נִשְׁמָתָן, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת יִבָּרְאוּ בִּשְׁבִילָן, וְהֵם יִמְשְׁלוּ בַּכֹּל, וְהָבֵן הֵיטֵב.

וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל וְנִמְשָׁךְ הַטָּעוּת שֶׁל הָאֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהָעוֹלָם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת. אֲבָל בֶּאֱמֶת רַק הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד הוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, אֲבָל כָּל הַדְּבָרִים הֵם אֶפְשָׁרִי הַמְצִיאוּת כַּנַּ״ל:

ב וְעִקַּר הַכַּוָּנָה שֶׁבָּרָא כָּל הָעוֹלָם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל הָיָה כְּדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ, וְשֶׁיַּחְזְרוּ וְיִדְבְּקוּ בְּשָׁרְשָׁן, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחְזְרוּ וְיִכָּלְלוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, וּבִשְׁבִיל זֶה נִבְרָא הַכֹּל.

נִמְצָא כָּל מַה שֶּׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְנִכְלָלִין בְּשָׁרְשָׁם, שֶׁהוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְלָל כָּל הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בִּשְׁבִילָם בְּחִיּוּב הַמְצִיאוּת, כִּי עִקַּר הַתַּכְלִית שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הוּא בִּשְׁבִיל זֶה, וְרַק בִּשְׁבִיל זֶה מְחַיֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּבָיְכוֹל, לִבְרֹא וּלְקַיֵּם כָּל הָעוֹלָמוֹת בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל,

וְעַל־כֵּן אָז דַּיְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ, נִכְלָל הָעוֹלָם בִּבְחִינַת מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת כַּנַּ״ל. כִּי כָּל מַה שֶּׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ יוֹתֵר, הֵם נִכְלָלִין בְּיוֹתֵר עִם כָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בָּהֶם בְּחִיּוּב הַמְצִיאוּת, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵם חוֹזְרִין וְנִכְלָלִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, וְאָז נִכְלָלִין עִמָּהֶם כָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בְּנַפְשָׁם בְּחִיּוּב הַמְצִיאוּת כַּנַּ״ל:

ג אַךְ לִזְכּוֹת לָזֶה לְהַכְלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַחֲזֹר וּלְהִכָּלֵל בְּאַחְדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב הַמְצִיאוּת, זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי־אִם עַל־יְדֵי בִּטּוּל, שֶׁיְּבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִידֵי בִּטּוּל, כִּי־אִם עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְבּוֹדֵד וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה לְבַטֵּל כָּל הַתַּאֲוֹת וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת, עַד שֶׁזּוֹכֶה לְבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ, וּלְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ.

אַךְ עִקַּר הַהִתְבּוֹדְדוּת הוּא בַּלַּיְלָה, בְּעֵת שֶׁהָעוֹלָם פָּנוּי מִטִּרְדַּת הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּי בַּיּוֹם, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹדְפִין הָעוֹלָם אַחַר הָעוֹלָם הַזֶּה, הוּא מְבַטֵּל וּמְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם מִלְּהִתְדַּבֵּק וּלְהִכָּלֵל בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ טָרוּד, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵאַחַר שֶׁהָעוֹלָם טְרוּדִים אָז וְרוֹדְפִים אָז אַחַר הַבְּלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה קָשֶׁה אָז לָבוֹא לִידֵי בִּטּוּל:

וְגַם צְרִיכִין שֶׁיִּהְיֶה הַהִתְבּוֹדְדוּת בְּמָקוֹם מְיֻחָד, דְּהַיְנוּ חוּץ מֵהָעִיר בְּדֶרֶךְ יְחִידִי, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הוֹלְכִים שָׁם בְּנֵי אָדָם, כִּי בְּמָקוֹם שֶׁהוֹלְכִים שָׁם בְּנֵי אָדָם בַּיּוֹם, הָרוֹדְפִים אַחַר הָעוֹלָם הַזֶּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁכָּעֵת אֵינָם הוֹלְכִים שָׁם, הוּא מְבַלְבֵּל גַּם כֵּן הַהִתְבּוֹדְדוּת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְבַּטֵּל וּלְהִכָּלֵל בּוֹ יִתְבָּרַךְ. עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיֵּלֵךְ לְבַדּוֹ בַּלַּיְלָה, בְּדֶרֶךְ יְחִידִי, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם אָדָם, וְשָׁם יֵלֵךְ וְיִתְבּוֹדֵד, וִיפַנֶּה לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ מִכָּל עִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, וִיבַטֵּל הַכֹּל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לִבְחִינַת בְּטוּל בֶּאֱמֶת.

הַיְנוּ, שֶׁבַּתְּחִלָּה יַרְבֶּה בִּתְפִלּוֹת וְשִׂיחוֹת בְּהִתְבּוֹדְדוּת בַּלַּיְלָה בְּדֶרֶךְ יְחִידִי כַּנַּ״ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְבַטֵּל זֶה הַדָּבָר, דְּהַיְנוּ לְבַטֵּל מִדָּה וְתַאֲוָה זֹאת. וְאַחַר־כָּךְ יַרְבֶּה עוֹד בַּהִתְבּוֹדְדוּת הַנַּ״ל, עַד שֶׁיְּבַטֵּל מִדָּה וְתַאֲוָה אַחֶרֶת. וְכֵן יְנַהֵג זְמַן רַב בְּהִתְבּוֹדְדוּת, בַּזְּמַן הַנַּ״ל, וּבַמָּקוֹם הַנַּ״ל, עַד שֶׁיְּבַטֵּל הַכֹּל. וְאַחַר־כָּךְ עֲדַיִן נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ אֵיזֶה דָּבָר וְכוּ׳, וְאַחַר־כָּךְ מְבַטְּלִין גַּם זֶה, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ כְּלוּם.

[פֵּרוּשׁ, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת אַחַר שֶׁבִּטֵּל כָּל הַתַּאֲוֹות וּמִדּוֹת רָעוֹת, עֲדַיִן נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ כְּלוּם, דְּהַיְנוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא בִּטֵּל לְגַמְרֵי הַגַּאוּת וְהַגַּסּוּת, עַד שֶׁנֶּחֱשָׁב בְּעֵינָיו לְאֵיזֶה דָּבָר. וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְהִתְיַגֵּעַ וּלְהַרְבּוֹת בַּהִתְבּוֹדְדוּת הַנַּ״ל, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ כְּלוּם, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת ״מָה״ בֶּאֱמֶת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לִבְחִינַת בְּטוּל בֶּאֱמֶת].

וְאַזַי, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְבִטּוּל בֶּאֱמֶת, וַאֲזַי נִכְלָל נַפְשׁוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב הַמְּצִיאוּת. אֲזַי נִכְלָל כָּל הָעוֹלָם עִם נַפְשׁוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב הַמְּצִיאוּת, כִּי הַכֹּל תָּלוּי בּוֹ כַּנַּ״ל, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה כָּל הָעוֹלָם עַל יָדוֹ בִּבְחִינַת מְחַיֵּב הַמְּצִיאוּת כַּנַּ״ל:

ד וַעֲתָּה תִּרְאֶה פְּלָאִי פְּלָאוֹת, אֵיךְ כָּל זֶה מְבֹאָר עַתָּה בְּהַמִּשְׁנָה הַנַּ״ל בָּאֹר הֵיטֵב. וְזֶהוּ:

הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה – כְּפִשׁוּטוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נֵעוֹר בַּלַּיְלָה, וּמִתְבּוֹדֵד וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ.

וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי – הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יְחִידִי דַּיְקָא, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים שָׁם כַּנַּ״ל, כִּי אָז הוּא עִקַּר שְׁלֵמוּת הַהִתְבּוֹדְדוּת: בַּלַּיְלָה, וּבְדֶרֶךְ יְחִידִי דַּיְקָא כַּנַּ״ל, כִּי אָז דַּיְקָא יְכוֹלִין לָבוֹא לִבְחִינַת בְּטוּל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וּמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה – דְּהַיְנוּ שֶׁמְּפַנֶּה לִבּוֹ מִכָּל עִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה – לְבַטָּלָה, כְּדֵי לִזְכּוֹת לִבְחִינַת בְּטוּל כַּנַּ״ל. וְאָז זוֹכֶה שֶׁיִּכָּלֵל נַפְשׁוֹ בַּמְּחַיֵּב הַמְּצִיאוּת כַּנַּ״ל, וַאֲזַי נִכְלָלִין כָּל הָעוֹלָמוֹת עִם נַפְשׁוֹ בַּמְּחַיֵּב הַמְּצִיאוּת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

חֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ – שֶׁנִּכְלָל כָּל הָעוֹלָם בִּבְחִינַת מְחַיֵּב הַמְּצִיאוּת עִם נַפְשׁוֹ, כִּי עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹדְדוּת הַנַּ״ל זָכָה לִבְחִינַת בְּטוּל, עַד שֶׁנִּכְלָל נַפְשׁוֹ בְּחִיּוּב הַמְּצִיאוּת, וְעַל־יְדֵי־ זֶה נִכְלָל כָּל הָעוֹלָם עִם נַפְשׁוֹ בְּחִיּוּב הַמְּצִיאוּת כַּנַּ״ל, וְנַעֲשֶׂה נַפְשׁוֹ וְכָל הָעוֹלָם בִּבְחִינַת מְחַיֵּב הַמְּצִיאוּת כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: חֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ כַּנַּ״ל:

ה וְהֵא לָךְ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ מֵהַתּוֹרָה הַזֹּאת שֶׁכָּתְבָה בְּתַכְלִית הַקִּצּוּר. וְזֶהוּ:

הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי, הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה וְכוּ׳.

דַּע, שֶׁעִקַּר הַבִּטּוּל, שֶׁאָדָם מְבַטֵּל יֵשׁוּתוֹ וְנַעֲשֶׂה אַיִן, וְנִכְלָל בְּאַחְדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת.

וְהַהִתְבּוֹדְדוּת צָרִיךְ מָקוֹם וּזְמַן מְיֻחָד, שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ אוֹתוֹ הַמּוֹנְעִים. וְהַזְּמַן הוּא בַּלַּיְלָה, הַיְנוּ: הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה, שֶׁאָז הַכֹּל יְשֵׁנִים. וְהַמָּקוֹם הוּא בְּדֶרֶךְ יְחִידִי, וְלֹא בְּדֶרֶךְ הָרַבִּים, שֶׁלֹּא יַפְסִיקֻנּוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים, אֶלָּא דַּיְקָא בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין רַבִּים הוֹלְכִים שָׁם, שָׁם יֵלֵךְ וְיִתְבּוֹדֵד, וְהַיְנוּ: וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי, וְאָז יָכוֹל לְפַנּוֹת לִבּוֹ מִכֹּל וָכֹל, וְיָכוֹל לָבוֹא לְבִטּוּל כָּל הַיֵּשׁוּת, וְהַיְנוּ: וְהַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה. וְאָז כְּשֶׁנִּתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, אָז הוּא נִכְלָל בְּאַחְדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאָז הוּא בָּא לִבְחִינַת מְחַיֵּב, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחַיֵּב הַמְּצִיאוּת, וְכָל הַדְּבָרִים הֵם אֶפְשָׁר הַמְּצִיאוּת, וּכְשֶׁנִּתְבַּטֵּל וְנִכְלָל בְּאַחְדוּתוֹ, אָז הוּא יוֹצֵא מִבְּחִינַת אֶפְשָׁר, וְנִכְלָל בַּמְּחַיֵּב, וְזֶה בְּחִינַת: חֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ:

## תורה נג

א גַּם זֶה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה: עִקַּר הוֹלָדָה תָּלוּי בְּהֵ״א, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ז:כ״ג): הֵא לָכֶם זֶרַע. וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה לֹא הוֹלִידוּ, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַהֵ״א הַזֹּאת.

כִּי עִקַּר הוֹלָדָה – עַל־יְדֵי הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (שם ד): וְיֵדַע אָדָם וְכוּ׳, וְקָטָן אֵינוֹ מוֹלִיד (סנהדרין סח:). וְעִקַּר הַדַּעַת, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ, הַיְנוּ שֶׁיּוֹצִיא אֶת שִׂכְלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. כִּי גַּם לְקָטָן יֵשׁ דַּעַת, אֲבָל אֵצֶל הַקָּטָן עֲדַיִן הַדַּעַת בְּכֹחַ וְלֹא בְּפֹעַל, כִּי לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ, וְלֹא הוֹצִיא אוֹתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל.

וּמִי שֶׁהוּא שָׁלֵם בְּדַעְתּוֹ, שֶׁהוֹצִיא אוֹתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְהִשִּׂיג בְּדַעְתּוֹ מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְדַעַת הָאָדָם לְהַשִּׂיג בְּדַעְתּוֹ, אָז הוּא קָרוֹב לְדַעַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵין חִלּוּק בֵּין דַּעַת הָאָדָם לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, כַּמּוּבָא. וְאָז דַּעְתּוֹ יוֹנֵק מִדַּעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֵ״א, וְאָז מוֹלִיד:

ב וּלְהַשְׂלִים אֶת דַּעְתּוֹ, שֶׁיְּהֵא שָׁלֵם בְּדַעַת, אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי עֵסֶק שֶׁעוֹסֵק עִם בְּנֵי אָדָם לְקָרְבָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׂלָם דַּעְתּוֹ, כִּי הֵם מְחַדְּדִין דַּעְתּוֹ, בְּבְחִינוֹת: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּן (מכות י). וּבְשָׂכִיל זֶה תַּלְמִידִים נִקְרָאִים בָּנִים (ספרי פ׳ ואתחנן ע״פ ושננתם לבניך), כִּי עַל יָדָם בָּא הַהוֹלָדָה.

וּבְשָׂכִיל זֶה אַבְרָהָם וְשָׂרָה טָרְחוּ אֶת עַצְמָן לְגַיֵּר גֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הִשְׂלִימוּ דַּעְתָּם, וְנִתְקָרְבוּ לַהַ״א הַזֹּאת, הַיְנוּ לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזָכוּ לְבָנִים. כִּי עַל־יְדֵי גֵּרִים נִתְגַּדֵּל דַּעְתָּם, בְּבְחִינַת: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם:

אֲבָל מִי שֶׁאֵין שָׁלֵם בְּדַעְתּוֹ, וְהוּא רָחוֹק מִדַּעַת הָאָדָם, כָּל שֶׁכֵּן מִדַּעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַ״א, וַאֲזַי הוּא קָטָן וְאֵין מוֹלִיד:

וְזֶה הַטַּעַם שֶׁהַצַּדִּיקִים מְיַגְּעִים אֶת עַצְמָן, וְרוֹדְפִים אַחַר בְּנֵי אָדָם לְקָרְבָם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֵין זֶה כְּדֵי לְהַרְבּוֹת כְּבוֹדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא כְּדֵי לְהַשְׂלִים דַּעְתָּם, בְּבְחִינוֹת: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם:

וּבְשָׂכִיל זֶה בְּיַד הַצַּדִּיקִים לִפְקֹד עֲקָרוֹת, כִּי הֵם שְׁלֵמִים בְּדַעַת, וּקְרוֹבִים לְדַעַת עֶלְיוֹן, וְאֵין בֵּין דַּעְתָּם לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶלָּא חֲמִשָּׁה דְּבָרִים כַּנַּ״ל. וַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הִיא הִיא דַּעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁמִּשָּׁם הַהוֹלָדָה:

וְזֶה (ברכות נז:): שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַרְחִיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם: אִשָּׁה נָאָה, וְדִירָה, וְכֵלִים.

אִשָּׁה, הַיְנוּ הַחֹמֶר מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אִשָּׁה, שֶׁיְּהֵא לוֹ חֹמֶר מְמֻזָּג בַּמִּזָּג הַשָּׁוֶה, שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְקַבֵּל שֵׂכֶל.

וְדִירָה נָאָה, הַיְנוּ הַיִּרְאָה, כַּמַּאֲמָר (שבת לא:): חֲבָל עַל מָאן דְּלֵית לֵהּ דִּרְתָא, כִּי צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא יִרְאַת חֶטְאוֹ קוֹרֶמֶת לְחָכְמָתוֹ (אבות פ״ג).

וְכֵלִים, הַיְנוּ תַּלְמִידִים הֲגוּנִים שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ.

וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל אֵלּוּ הַכָּנוֹת, יָכוֹל לָבוֹא לִשְׂלֵמוּת הַדַּעַת:

ג וְאֵלּוּ הֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, שֶׁנִּבְדָּל מַדָּעוֹ מִן מַדָּעֵנוּ.

רִאשׁוֹן, שֶׁבְּמַדָּעוֹ הָאֶחָד יוֹדֵעַ יְדִיעוֹת רַבּוֹת, וְאֵין רִבּוּי בְּמַדָּעוֹ:

שֵׁנִי, יוֹדֵעַ הַדְּבָרִים קֹדֶם הִמָּצְאָם, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין לָהֶם הֲוָיָה כְּלָל:

וְהַשְּׁלִישִׁי, שֶׁמַּדָּעוֹ מַקִּיף דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם תַּכְלִית:

וְהָרְבִיעִי, שֶׁאֵין שִׁנּוּי בִּידִיעָתוֹ. וְאֵין שִׁנּוּי כְּשֶׁיּוֹדֵעַ הַדָּבָר בְּכֹחַ, וַאֲחַר־כָּךְ שָׁב פֹּעַל:

וְהַחֲמִישִׁי שְׁיִדִיעָתוֹ אֵין מוֹצִיא הַדָּבָר מֵאֶפְשָׁרוּתוֹ: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז״ל.

ד וְהֵא לְךָ נַסְחָא שְׁנִיָּה, שֶׁכָּתַבְתִּי בְּעַצְמִי קְצָת מִזֶּה, כְּפִי מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי, וְזֶהוּ:

כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לִשְׂלֵמוּת הַדַּעַת, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לָדַעַת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לֵידַע יוֹתֵר, אֲזַי יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין דַּעַת הָאָדָם בִּשְׂלֵמוּת, לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּחָמֵשׁ בְּחִינוֹת, וְהֵם מְפֹרָשִׁים בַּסְּפָרִים.

וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיַּגִּיעַ לִשְׂלֵמוּת הַדַּעַת, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לֵידַע יוֹתֵר, וְלֹא יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ בֵּין דַּעְתּוֹ לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁאֵלּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְשֶׂכֶל אֱנוֹשִׁי לָדַעַת, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִמִּין אֱנוֹשִׁי.

אַךְ לִזְכּוֹת לִשְׂלֵמוּת הַדַּעַת הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַרְבֵּה לָמַדְתִּי מֵרַבּוֹתַי, וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁכָּל אֶחָד מַקְשֶׁה וְשׁוֹאֵל, כִּי כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ מְנִיעָה לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ לְהָשִׁיב לְכָל אֶחָד עַל שְׁאֵלָתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׂלָם דַּעְתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְבָנִים, כִּי קָטָן אֵינוֹ מוֹלִיד, כִּי אֵין לוֹ דַּעַת הַשָּׁלֵם, אַךְ כְּשֶׁזּוֹכֶה לְדַעַת הַשָּׁלֵם, זוֹכֶה לְבָנִים. וְעַל כֵּן בְּאַבְרָהָם שֶׁהוּא הָיָה מְגַיֵּר אֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגַיֶּרֶת נָשִׁים (ב״ר פ׳ לט), עַל־יְדֵי וֶה זָכָה לִשְׂלֵמוּת הַדַּעַת, שֶׁלֹּא הָיָה הֶפְרֵשׁ בֵּין דַּעְתּוֹ לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא אֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְהַהַ״א הַנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן אַבְרָם אֵינוֹ מוֹלִיד, אַבְרָהָם מוֹלִיד (שם פרשה מד), כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת ה׳, זָכָה לְהוֹלִיד:

## תורה נד

א וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר. וְהִנֵּה מִן הַיְאֹר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת וְכוּ׳: (בראשית מ״א:א׳-ב׳)

יְיָ אֱלֹקַי גָּדַלְתָּ מְאֹד, הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ. עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה, נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה: (תהילים ק״ד:א׳-ב׳)

א כִּי צְרִיכִין לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַזִּכָּרוֹן, שֶׁלֹּא יִפֹּל לִשְׁכְחָה, בְּחִינַת מִיתַת הַלֵּב. וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן הוּא לִזְכֹּר תָּמִיד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד. וְעַל־יְדֵי מַה שֶּׁמְּדַבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד ה׳ אֱלֹקֵי הַנַּ״ל.

(כִּי ה׳ אֱלֹקִים הוּא בְּחִינַת שֵׁם מָלֵא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָלְמָא דְּאָתֵי, כַּמּוּבָא. וְכֵן מְבֹאָר בְּסָבָא מִשְׁפָּטִים דַּף צח עַל פָּסוּק זֶה: ה׳ אֱלֹקֵי – דָּא שְׁרוּתָא דִּמְהֵימְנוּתָא, סְלִיקוּ דְּמַחְשָׁבָה דְּעָלְמָא דְּאָתֵי):

**ב** ב וּבְחִינָה זוֹ, לִזְכֹּר תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא, דְּהַיְנוּ לְאַדְבָּקָא מַחֲשַׁבְתֵּהּ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, הוּא בְּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת. בִּכְלָלִיּוּת – כְּדֵי רָאוּי לִהְיוֹת מִנְהַג יִרְאֵי הַשֵּׁם: תֵּכֶף בַּבֹּקֶר בַּהֲקִיצוֹ, קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל שׂוּם דָּבָר, יִזְכֹּר מְיָד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וְאַחַר־כָּךְ יַעֲשֶׂה זֹאת בִּפְרָטִיּוּת,

כִּי כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה, הוּא הִתְלַבְּשׁוּת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ בְּחִינַת רַגְלִין שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, בְּבְחִינַת (ישעיהו ס״ו:א׳): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. אַף שֶׁגַּם מַדְרֵגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, יֵשׁ מֵהֶם גַּם כֵּן הִתְגַּלּוּת בָּעוֹלָם הַזֶּה, אַף שֶׁאֵין הַהִתְגַּלּוּת מִתְלַבֵּשׁ בְּעֶצֶם בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי אִם הֶאָרָה שֶׁמֵּאִיר בִּבְחִינַת רַגְלִין. אֲבָל בִּבְחִינַת רַגְלִין מִתְגַּלִּין בְּעֶצֶם בְּזֶה הָעוֹלָם.

וְכָל יוֹם יֵשׁ בּוֹ מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְצֵם אֱלֹקוּתוֹ מֵאֵין סוֹף עַד אֵין תַּכְלִית, עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי שֶׁעוֹמֵד עָלָיו, וּמְזַמֵּין לוֹ לְכָל אָדָם מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, לְפִי הַיּוֹם וּלְפִי הָאָדָם וּלְפִי הַמָּקוֹם, וּמַלְבִּישׁ לוֹ בְּזֹאת הַמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁמְּזַמְּנִין לוֹ רְמָזִים כְּדֵי לְקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ.

בְּכֵן צָרִיךְ לְהַעֲמִיק מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּזֶה, וּלְהָבִין מַהוּ הָרְמִיזוֹת בִּפְרָטִיּוּת, שֶׁמְּלַבֵּשׁ בְּזֹאת הַמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל זֶה הַיּוֹם, שֶׁהִזְמִין לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן מְלָאכָה אוֹ מַשָּׂא וּמַתָּן, וְכָל מַה שֶּׁמְּזַמְּנִין לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם, צָרִיךְ לְהַעֲמִיק וּלְהַגְדִּיל מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּזֶה, כְּדֵי לְהָבִין רְמִיזוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: אַף הַהַגְדָּלוֹת הַשֵּׁכֶל בָּזֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמִדָּה, שֶׁלֹּא יֵצֵא מִגְּבוּל הַקְּדֻשָּׁה, רַק לְפִי שֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי שֶׁלּוֹ כֵּן יַגְדִּיל הַמַּחֲשָׁבָה בָּזֶה. וְכֵן לֹא יִסְתַּכֵּל בָּזֶה לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, כִּי בַּמֶּפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ (חגיגה יג).

וְזֶה: גְּדֻלָּתָהּ מְאֹד, הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ. הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לִקַּח דָּבָר מִזֶּה הָעוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַגְלִין הַמְלַבָּשִׁין בְּזֶה הָעוֹלָם*, יִהְיֶה בְּבְחִינַת גְּדֻלָּתָהּ מְאֹד. הַיְנוּ שֶׁהַהַגְדָּלַת הַשֵּׂכֶל, יִהְיֶה בְּמִדָּה וּבִצְמָצוּם. וְזֶה מְאֹד, שֶׁהוּא סִטְרָא דִּשְׂמָאלָא, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַצִּמְצוּם. [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסָבָא שָׁם: מְאֹד, דָּא הוּא סִטְרָא דִּשְׂמָאלָא]:

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ וּמֵבִין בָּזֶה, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהָבִין הָרְמָזִים שֶׁמְּרַמֵּז לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל דָּבָר, וְאִם כֵּן יִרְצֶה לַעֲסֹק רַק בָּזֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲסֹק רַק בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, מֵאַחַר שֶׁהוּא מֵבִין הָרְמָזִים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְרַמֵּז בָּהֶם. אַף בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הִסְתַּפְּקוּת, לְהִסְתַּפֵּק מִזֶּה הָעוֹלָם רַק בַּמֶּה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ בְּהֶכְרֵחִיּוּת מִזֶּה הָעוֹלָם.

וְזֶה מֻחְמַת שְׁנֵי טְעָמִים: א׳. מֻחְמַת שֶׁזֹּאת הַקְּדֻשָּׁה הַמְלֻבֶּשֶׁת בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, הוּא בְּחִינַת רַגְלִין, וְהִיא קְדֻשָּׁה נְמוּכָה, בִּבְחִינַת (תהילים מ״ט:ו׳): עֲוֹן עֲקֵבַי יְסֹבֵנִי; שֶׁהַקְּלִפּוֹת מְסַבְּבִין אוֹתָהּ תָּמִיד, וְרוֹצִין לִינֹק מֵהֶם, עַל כֵּן הוּא מָקוֹם מְסֻכָּן, בְּכֵן צָרִיךְ לְהִסְתַּפֵּק רַק בְּהֶכְרֵחִיּוּת. וְעוֹד, מֻחְמַת שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה גְּבוֹהָה מִזּוֹ, שֶׁהוּא קְדֻשָּׁה גְּבוֹהָה מִמֶּנָּה, וְצָרִיךְ לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאוֹתָן הָעֲבוֹדוֹת וְהַקְּדֻשּׁוֹת הַגְּבוֹהוֹת מִזֶּה.

[הַיְנוּ, שֶׁאֲפִלּוּ הַצַּדִּיק וְהֶחָכָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ גָּדוֹל, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין אֶת הָרְמָזִים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְרַמֵּז לוֹ בְּכָל דָּבָר בְּכָל יוֹם, אֲפִלּוּ בְּעִסְקֵי חֹל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּעִסְקֵי חֹל. וְאִם כֵּן יִרְצֶה, חַס וְשָׁלוֹם, לַעֲסֹק רַק בָּזֶה, דְּהַיְנוּ בְּעִסְקֵי חֹל, מֵאַחַר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ הָרְמָזִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וְיָכוֹל לְהִתְקָרֵב לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יָדָם. אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי אָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ וּמֵבִין הָרְמָזִים הַנַּ״ל, מֻחְמַת שְׁנֵי הַטְּעָמִים הַנַּ״ל: א׳, מֻחְמַת שֶׁזֹּאת הָעֲבוֹדָה בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא מָקוֹם מְסֻכָּן מְאֹד וְכוּ׳ כַּנַּ״ל; וְהַב׳. מֻחְמַת שֶׁיֵּשׁ קְדֻשָּׁה וַעֲבוֹדָה גְּבוֹהָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ קְדֻשַּׁת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת. וְעַל כֵּן אֲפִלּוּ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הָרְמָזִים הַנַּ״ל, הוּא צָרִיךְ הִסְתַּפְּקוּת, לְהִסְתַּפֵּק מִזֶּה הָעוֹלָם בְּהֶכְרֵחִיּוּת לְבַד כַּנַּ״ל].

וְהַהִסְתַּפְּקוּת הוּא בְּחִינַת: עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה, הַיְנוּ בְּחִינַת אוֹר מָלֵא. כִּי הָרְשָׁעִים שֶׁאֵין לָהֶם הִסְתַּפְּקוּת, בִּבְחִינַת (משלי י״ג:כ״ה) וּבֶטֶן רְשָׁעִים תֶּחְסָר; אֶצְלָם מְאֹרוֹת חָסֵר, בִּבְחִינַת (שם ג) מְאֵרַת ה׳ בְּבֵית רָשָׁע. אֲבָל בַּצַּדִּיקִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַהִסְתַּפְּקוּת, בִּבְחִינַת: צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ (שם יג), אֶצְלָם הוּא אוֹר מָלֵא. בִּבְחִינַת (בראשית א׳:ד׳) וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב – אֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ג׳:י׳): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב (יומא לח:):

וַאֲפִלּוּ מִזֶּה הַהִסְתַּפְּקוּת גּוּפָהּ, צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ לִצְדָקָה, וְזֶה בְּחִינַת: נוֹטָה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, כִּי אֲרוֹן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָנִי, הִיא תַּחַת הַיְרִיעָה, וְהַיְרִיעָה מַשְׁפִּיעַ לַאֲרוֹן הַבְּרִית, וְזֶה בְּחִינַת צְדָקָה.

[פֵּרוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁמַּשְׁפִּיעַ הַנּוֹתֵן לְהַמְקַבֵּל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד צַדִּיק וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּחִינַת צַדִּיק מַשְׁפִּיעַ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַשְׁפָּעַת הַיְרִיעָה לַאֲרוֹן הַבְּרִית, בְּחִינַת: נוֹטָה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, כַּנַּ״ל]:

**ג** ג וַהֲמוֹן עַם, שֶׁאֵין לָהֶם זֶה הַשֵּׂכֶל לְהַעֲמִיק בְּכָל זֶה, לְהָבִין הָרְמָזִים כַּנַּ״ל, נַעֲשֶׂה אֶצְלָם כָּל זֶה מְמֵילָא, עַל־יְדֵי שָׁנָה, וְצִיצִית, וּתְפִלִּין, וְתוֹרָה, וּתְפִלָּה, וּמַשָּׂא וּמַתָּן.

כִּי הַשָּׁנָה הִיא בְּחִינַת לְאַדְבָּקָא מַחֲשַׁבְתָּא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי בִּכְלָלִיּוּת כַּנַּ״ל, בְּחִינַת ה׳ אֱלֹקֵי הַנַּ״ל. כִּי בְּשָׁעַת שֵׁנָה, הַנְּשָׁמָה עוֹלָה לְעָלְמָא דְּאָתֵי.

וְצִיצִית וּתְפִלִּין הֵם בְּחִינַת גְּדֻלָּתָ מְאֹד. כִּי תְּפִלִּין, הֵם בְּחִינַת הַגְּדֻלַּת הַשֵּׂכֶל הַנַּ״ל. (כִּי תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת מֹחִין כַּיָּדוּעַ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַגְּדֻלַּת הַשֵּׂכֶל לְהָבִין כָּל הָרְמָזִים שֶׁמְּרַמֵּז לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם כַּנַּ״ל). וְצִיצִית הוּא בְּחִינַת הַצְּמָצוּם הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְאֹד הַנַּ״ל, כִּי תְּכֵלֶת כְּרַסְיָא דְּדִינָא (כמו שכתוב בזוהר שלח לך דף קעה), שֶׁהוּא בְּחִינַת צְמָצוּם. וְעַל כֵּן צִיצִית קוֹדֶם לִתְפִלִּין, בְּבְחִינַת (שיר השירים ב׳:ו׳): שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, וְאַחֲרֹ־כָּךְ: וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי, [כִּי שְׂמֹאל הוּא בְּחִינַת דִּין, בְּחִינַת צְמָצוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ״ל. וְיָמִין הוּא בְּחִינַת מֹחִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין כַּנַּ״ל].

וְתוֹרָה, הִוא בְּחִינַת הַהִסְתַּפְּקוּת הַנַּ״ל, כִּי הַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, דְּמָזוֹן לְכֻלָּא בֵּיהּ, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד דֵּי סִפּוּקוֹ מִמֶּנָּה. נִמְצָא שֶׁהִיא בְּחִינַת הִסְתַּפְּקוּת. וְגַם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ, יֵשׁ בְּחִינַת הִסְתַּפְּקוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר; וְעַל כֵּן, לִמּוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת הַהִסְתַּפְּקוּת כַּנַּ״ל. וַאֲפִלּוּ הֶהָמוֹן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִלְמֹד, הֵם מְקַיְּמִין עֶסֶק הַתּוֹרָה בַּמֶּה שֶׁקּוֹרִין קְרִיאַת־שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות צט:).

וּתְפִלָּה, הוּא בְּחִינַת הוֹד וְהָדָר הַנַּ״ל, כִּי תְּפִלָּה הִיא חַיֵּי שָׁעָה (כשאחז״ל שבת י׳), הַיְנוּ בְּחִינַת: הָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי הַנַּ״ל, הַיְנוּ בְּחִינַת רַגְלֵי הַקְּדֻשָּׁה הַמִּלְבָּשִׁין בְּזֶה הָעוֹלָם כַּנַּ״ל:

וּמַשָּׂא וּמַתָּן, הִיא בְּחִינַת: נוֹטָה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה הַנַּ״ל, הַיְנוּ בְּחִינַת יִחוּד צַדִּיק וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הַנַּ״ל. כִּי צַדִּיק וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הֵם בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן; הַצַּדִּיק נִקְרָא מַשָּׂא, כִּי הוּא נוֹשֵׂא אֶת הָעוֹלָם, כַּאֲשֶׁר יְשָׁא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק (במדבר י״א:י״ב), וְהוּא נוֹשֵׂא כָּל הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י׳:ו׳): וּבְרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ד:ה׳): יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת ה׳. וְהוּא נוֹשֵׂא הַטָּפָּה זַרְעִיִּית שֶׁל כָּל הַנְּשָׁמוֹת, בִּבְחִינַת (שם קכו): נוֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע; וּמַשְׁפִּיעַ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִיא נוֹתֶנֶת לְכָל הָעוֹלָם. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרֵאת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מַתָּן, עַל שֵׁם (משלי ל״א:ט״ו): וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ.

וְיִחוּד שֶׁל צַדִּיק וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן. כִּי כָּל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם יֵשׁ בּוֹ נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנִּפְלוּ בִּשְׁעַת שְׁבִירָה, וּשְׁבִירָה הוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנָפְלוּ לְכָל דָּבָר וְדָבָר מִזֶּה הָעוֹלָם. וְכָל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שָׁעָה, וְצָרִיךְ לָבוֹא בְּשָׁעָה זוֹ לְאָדָם זֶה, שֶׁהוּא מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד עִם אוֹתָן הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה הַדָּבָר. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ זֶה הַדָּבָר לְאָדָם זֶה, וְהוּא מְקֻבָּל חִיּוּת מִזֶּה הַדָּבָר, הַיְנוּ מֵהָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁבָּרִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְלָלִין הָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁבָּרִים בְּזֶה הָאָדָם, בַּחִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם קוֹמָה שְׁלֵמָה, וּמִתְפַּשֵּׁט בַּחִיּוּת שֶׁל כָּל הַגּוּף, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָמִין הָאוֹתִיּוֹת, וְיֵשׁ לָהֶם שְׁלֵמוּת. וְצָרִיךְ לִשְׁהוֹת הַדָּבָר אֵצֶל זֶה הָאָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, עַד שֶׁנִּפְסָקִין הָאוֹתִיּוֹת וְהַנִּיצוֹצוֹת הַשַּׁיָּכִין לְשָׁרְשׁוֹ, וְאַחַר־כָּךְ יוֹצֵא מֵרְשׁוּתוֹ לְאָדָם אַחֵר, שֶׁהִגִּיעַ הָעֵת שֶׁיִּהְיֶה עֲלָיָה לָהָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁאָרִים, שֶׁהֵם מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד עִם הָאָדָם הָאַחֵר, וְעַל־כֵּן יוֹצֵא לְרְשׁוּתוֹ.

וְלִפְעָמִים חוֹזֵר הַדָּבָר וּבָא לְאוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁהָיָה שֶׁלּוֹ מִתְּחִלָּה, כִּי מֻחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אָז חֶלְקֵי נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה אֵלּוּ, לֹא הָיָה יָכוֹל אָז לְהַשְׂלִים הָאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, עַד עַתָּה שֶׁהִגִּיעוּ לוֹ אֵלּוּ חֶלְקֵי נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה, שֶׁעַל יָדָם יָכוֹל לְהַשְׂלִים אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁאָרִים. וּבֵין כָּךְ, הֶכְרַח לִשְׁהוֹת אֵצֶל אַחֵר.

וּכְשֶׁמַּשְׂלִים הָאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, נִתּוֹסֵף לוֹ הֶאָרָה בַּנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלּוֹ, מֻחֲמַת הֶאָרוֹת אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ שֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו וְנִשְׁלְמוּ אֶצְלוֹ, וְעַל־יְדֵי הֶאָרָה זוֹ מֵאִיר בְּשֹׁרֶשׁ נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא בְּצַדִּיק וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שָׁרְשֵׁי כָּל הַנְּשָׁמוֹת כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי הַהִתְנוֹצְצוּת הַזֹּאת, נִתְיַחֵד צַדִּיק וּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, הַנִּקְרָאִים מַשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא מִקֶּח וּמִמְכָּר, וְכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַלִּמּוּד – מַשָּׂא וּמַתָּן. כִּי עַל יָדָם נִתְיַחֵד צַדִּיק וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הַנִּקְרָאִים מַשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל:

ד וּכְדֵי לִשְׁמֹר הַזִּכָּרוֹן הַנַּ״ל צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל לִבְחִינַת רַע עַיִן, לִבְחִינַת מִיתַת הַלֵּב. כִּי עִקַּר הַזִּכָּרוֹן תּוֹלֶה בָּעַיִן, בִּבְחִינַת (שמות י״ג:ט׳): וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ; כִּי הַשִּׁכְחָה בָּא עַל־יְדֵי רַע עַיִן, עַל־יְדֵי מִיתַת הַלֵּב, בִּבְחִינַת (תהילים ל״א:י״ג) נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב. כִּי רַע עַיִן וּמִיתַת הַלֵּב הֵם בְּחִינָה אַחַת, כִּי שׁוֹרְשָׁן דְּעֵינָא בִּלְבָּא תַּלְיָא (כשרז״ל ע״ז כח:). וְעַל כֵּן נָבָל שֶׁהָיָה רַע עַיִן, נֶאֱמַר בּוֹ (שמואל־א כה): וַיְמָת לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ.

וּמִיתַת הַלֵּב הִיא בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת. לֵב, הוּא בְּחִינַת לוּחוֹת, בִּבְחִינַת (משלי ג׳:ג׳): כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ; וְשִׁכְחָה הִיא עַל־יְדֵי שִׁבְרֵי לוּחוֹת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ערובין נד): אִלְמָלֵא לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לֹא הָיְתָה שִׁכְחָה בָּעוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַשִּׁכְחָה, הִיא עַל־יְדֵי רַע עַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִיתַת הַלֵּב, שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הַשִּׁכְחָה כַּנַּ״ל:

וְאַבְשָׁלוֹם, שֶׁהָיָה עֵינוֹ רָעָה בְּמַלְכוּת אָבִיו, עַל־יְדֵי־זֶה נֶאֱמַר בּוֹ מִיתַת הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל־ב יח): וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שִׁבָּטִים וַיִּתְקָעֵם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם. וְעַל כֵּן לֹא הִנִּיחַ בֵּן זָכָר (שם ועיין סוטה יא), כִּי פָּגַם בַּזִּכָּרוֹן, עַל־יְדֵי רַע עַיִן כַּנַּ״ל. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בָּרַח אָז מִמַּלְכוּתוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם, וְקִלֵּל אוֹתוֹ שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא, וְאָמַר (שם טז): אוּלַי יִרְאֶה ה׳ בְּעֵינָי. בְּעֵינָי דַּיְקָא, כִּי מִי שֶׁרוֹאֶה שֶׁנּוֹפֵל לְרַע עַיִן, אִם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ שֶׁיּוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, צָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנּוּ.

אֲבָל מִי שֶׁיָּכוֹל לְתַקֵּן, אֲזַי צָרִיךְ לְתַקֵּן. וְצָרִיךְ לִרְאוֹת מַהוּת בְּחִינַת הָרַע עַיִן, כְּדֵי לֵידַע הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן עַל יָדוֹ, כִּי יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת רַע עַיִן. וּכְשֶׁנּוֹפֵל לְרַע עַיִן שֶׁל הִתְנַשְּׂאוּת, שֶׁעֵינוֹ צָרָה בְּהִתְנַשְּׂאוּת שֶׁל חֲבֵרוֹ, צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ בְּהַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל הִתְנַשְּׂאוּת, הַיְנוּ בְּשֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, וְהוּא שֹׁרֶשׁ

הַמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת (שמואל־א ב): וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ וַיָּרֶם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ. וְהוּא בְּחִינַת טוֹב עַיִן, בִּבְחִינַת (שם טז): יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי, הַנֶּאֱמָר בְּדָוִד, שֶׁהוּא מָשִׁיחַ:

וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא שָׁאוּל:

קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי. כִּי אַבָּא שָׁאוּל הִשְׁתַּדֵּל לְתַקֵּן תָּמִיד אֶת הָרַע עַיִן, הַנִּקְרָא מִיתָה כַּנַּ״ל.

פַּעַם אַחַת נִפְתְּחָה מְעָרָה מִתַּחְתַּי. מְעָרָה – הַיְנוּ בְּחִינַת דְּבֵקוּת, בְּחִינַת: כְּמַעַר אִישׁ וְלִיּוֹת (מלכים־א ז). מִתַּחְתַּי – הַיְנוּ בְּחִינַת אֱמֶת. בִּבְחִינַת (תהלים פה):

אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמַח. כִּי טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ (משלי כ״ב:ט׳), וְהַבְּרָכוֹת הֵם בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״ה:ט״ז): הַמִּתְבָּרֵךְ בָּאָרֶץ יִתְבָּרֵךְ בֵּאלֹקֵי אָמֵן;

וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא שָׁאוּל, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמֶת שֶׁלּוֹ, נִפְתְּחָה לוֹ דְּבֵקוּת.

וְעָמַדְתִּי בְּגַלְגַּל עֵינוֹ שֶׁל מֵת עַד חָטְמִי – הַיְנוּ מְחַמַּת הַדְּבֵקוּת, הֶעֱמַדְתִּי עַצְמִי בְּסַפֵּנָה לִכְנֹס בְּגַלְגַּל עֵינוֹ שֶׁל מֵת, הַיְנוּ בְּרַע עַיִן, עַד שֶׁהֶצְרַכְתִּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּבְחִינַת מָשִׁיחַ, כְּדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת הָרַע עַיִן. וְזֶה: עַד חָטְמִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳ (איכה ד׳:כ׳).

וּכְשֶׁחָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי, אָמְרוּ לִי: עֵינוֹ שֶׁל אַבָּשָׁלוֹם הָיְתָה – הַיְנוּ שֶׁאַבָּשָׁלוֹם נָפַל לִבְחִינַת הָרַע עַיִן הַזֶּה. וְזֶהוּ: כְּשֶׁחָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי, הַיְנוּ אַחַר הַתִּקּוּן, שֶׁחָזַרְתִּי בְּחִינַת מָשִׁיחַ לִמְקוֹמוֹ, לִבְחִינַת אֲחוֹרַי,

כִּי שָׁם שֹׂרַשׁ הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, בִּבְחִינַת (שיר השירים ז׳:ו׳): מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, בָּרְהִיטֵי מֹחִין (תיקון ו דף כא).

אָסוּר, הַיְנוּ בְּחִינַת קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֲחוֹרַי, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז): וְרָאִיתָ אֶת אֲחוֹרָי – זֶה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

וְזֶה (שמואל־א כה): וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים, הַנֶּאֱמָר בְּדָוִד, הַיְנוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין. כִּי תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת חַיִּים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מד): כָּל הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין זוֹכֶה לְחַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: ה׳ עֲלֵיהֶם יִחְיוּ.

וְעַל כֵּן לֹא אָמְרוּ לוֹ שֶׁעֵינוֹ שֶׁל אַבָּשָׁלוֹם הָיְתָה, עַד שֶׁחָזַר לַאֲחוֹרָיו. כִּי אִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ מִקֹּדֶם מִזֶּה, אֶפְשָׁר לֹא הָיָה מְסַפֵּן עַצְמוֹ כָּל־כָּךְ לִכְנֹס בְּרַע עַיִן כָּזֶה, כִּי הוּא סַכָּנָה גְּדוֹלָה:

ה ה וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הָעַיִן מִכֹּחַ הַמְּדַמֶּה, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא טוֹב עַיִן, צָרִיךְ לִשְׁמֹר מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כִּי אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאִיָּה יָפָה יָכוֹל לִטְעוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאֶה מֵרָחוֹק, וְנִדְמֶה לוֹ לְהֶפֶךְ מִן הָאֱמֶת. עַל כֵּן צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה לָזֶה.

וְהַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה בָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הָרָע, כִּי כֹּחַ הַמְּדַמֶּה הוּא כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, כִּי גַּם בְּהֶמָה יֵשׁ לָהּ זֶה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְהַמּוֹצִיא דִּבָּה הוּא נוֹפֵל לְבַהֲמִיּוּת, וְעַל כֵּן נִתְגַּבֵּר עָלָיו כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת. כִּי מוֹצִיא דִּבָּה הוּא כְּסִיל (משלי י׳:י״ח),

וּכְשֶׁהַדַּעַת נִסְתָּלֶק מִמֶּנּוּ, נוֹפֵל מֵאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְנוֹפֵל לְאַהֲבַת הַבַּהֲמִיּוּת. בִּבְחִינַת (הושע ד׳:ו׳): כִּי אַתָּה הַדַּעַת מָאַסְתָּ, וָאֶמְאָסְךָ מִכַּהֵן לִי. כַּהֵן, הַיְנוּ בְּחִינַת (ישעיהו מ״א:ח׳): אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. בְּחִינַת (תהילים ק״י:ד׳): אַתָּה כֹהֵן, בְּחִינַת: וְקֶמַץ הַכֹּהֵן (ויקרא ה׳:י״ב). וְאָז מִתְגַּבֵּר עָלָיו כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, בִּבְחִינַת (שם בהושע): נִדְמוּ עַמִּי מִבְּלִי הַדָּעַת. נִדְמוּ, הַיְנוּ כֹּחַ הַמְּדַמֶּה:

ו וְזֶה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה הוּא מְבַקֵּשׁ תָּמִיד כְּלִי לִשְׁכֹּן שָׁם, וְעַל־כֵּן הוּא מַחֲזִיר תָּמִיד לִשְׁרוֹת עַל־פִּי שׁוֹנֶה הֲלָכוֹת. וְעַל־כֵּן, אִם הֵם מְחֻדָּשִׁים דָּבָר בַּתּוֹרָה, הוּא חִדּוּשׁ נָאֶה וּמִתְקַבֵּל (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: גְּלַייךְ), כִּי הוּא בָּא מִכֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא מְדַמֶּה מִלְּתָא לְמִלְּתָא, אַף שֶׁהָרַע שֶׁבּוֹ הוּא יוֹתֵר מֵהַטּוֹב.

וְאִלּוּ הַחִדּוּשִׁים מַזִּיקִים לְפַרְנָסָה, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה נִבְרָאִים שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״א:ט״ז): וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה – אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי; מָה אֲנָא עֲבַדִי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא בְּמִלּוֹלִי וְכוּ׳ (כ״ש בזוהר בהקדמה דף ה). וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת וְהַבְּרָכוֹת לָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ח:י״ב): יִפְתַּח ה׳ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם וְכוּ׳. אַף כְּשֶׁהַחִדּוּשִׁים הֵם עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, אֲזַי נִבְרָאִין רְקִיעִין דְּשָׁוְא (בזוהר שם), וְעַל יָדָם בָּא רָעָב לָעוֹלָם. וְאַף שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם כֵּן טוֹב, שֶׁהֵם דִּבְרֵי תוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שַׁבָּע, אַף מֻחְלָט שֶׁהָרַע יוֹתֵר מֵהַטּוֹב, עַל כֵּן הָרַע גּוֹבֵר, וְהַטּוֹב נִתְבַּטֵּל, בִּבְחִינַת: וְלֹא נוֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קִרְבָּנָה (בראשית מ״א:כ״א), שְׁמִתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת שֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב עַל בְּחִינַת שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הָרַע עַל הַטּוֹב, עַד שֶׁאֵין נִכָּר הַטּוֹב מִפְּנֵי הָרַע, בִּבְחִינַת: וְלֹא נוֹדַע וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וּמַה שֶּׁמְּחַזֵּר הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה לִשְׁרוֹת עַל־פִּי שׁוֹנֶה הֲלָכוֹת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְרָא בְּעֶרֶב־שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְלֹא נִבְרָא לוֹ גּוּף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף מז ומח, ובפרשת תרומה דף קנה:) עַל פָּסוּק: אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת, שֶׁמְּבֹאָר שָׁם, שֶׁהַקְּלִפּוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה, נִבְרְאוּ בְּעֶרֶב־שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּבְתוֹךְ כָּךְ קִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְנִשְׁאֲרוּ רוּחַ בְּלֹא גּוּף וְכוּ׳ עַיֵּן שָׁם.

וְעַל כֵּן זֶה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהוּא רוּחַ בְּלֹא גּוּף, הוּא מְבַקֵּשׁ לְעַצְמוֹ גּוּף לִשְׁרוֹת בּוֹ, וְהוֹלֵךְ אֵצֶל הַשּׁוֹנֵי הֲלָכוֹת, כִּי הֵם בּוֹרְאִים הַכֹּל בְּדִבְרֵי תּוֹרָתָם, עַל כֵּן הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹרֶה אֶצְלָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִבְרָא לוֹ גּוּף לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ עַל יָדָם:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שם בפרשה הנ״ל): וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם, הֵינוּ מַה שֶּׁהַחֲלוֹם שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ לִשְׁרוֹת עַל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת. כִּי נָכוֹן הַדָּבָר מֵעִם הָאֱלֹהִים, וּמְמַהֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת הַנ״ל, שֶׁהָיָה נָכוֹן הַכֹּל עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְקִדֵּשׁ הַיּוֹם, וּמְהֵר אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹתוֹ בְּלֹא גּוּף, וּמֻחְמָת זֶה הוּא מַחֲזִיר תָּמִיד לִשְׁרוֹת עַל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת כַּנַּ״ל:

וְזֶה: חֲלוֹם פַּרְעֹה אֶחָד הוּא (שם), הֵינוּ חֲלוֹם פַּרְעֹה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, כֹּחַ בָּטֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ה׳:ד׳): תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם; הוּא בָּא מֵאֶחָד, הֵינוּ מֵאַהֲבָה, (כִּי אֶחָד הוּא בְּחִינַת אַהֲבָה, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר). הֵינוּ מֵאַהֲבָה נְפוּלָה כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: נִדְמוּ עַמִּי מִבְּלִי הַדָּעַת, כִּי אַתָּה הַדַּעַת מָאַסְתָּ וְכוּ׳, כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת הַדַּעַת, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מוֹצִיא דִּבָּה הוּא כְּסִיל, דְּהֵינוּ שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל מֵאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְאַהֲבוֹת הַבַּהֲמִיּוֹת, וְאָז מִתְגַּבֵּר עָלָיו כֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, וְעַל־יְדֵי הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה, נִפְגָּם הַזִּכָּרוֹן וְנוֹפֵל לִשְׁכְחָה:

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה, מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים עַתָּה קֶשֶׁר כָּל הַמִּקְרָא הַזֶּה: נִדְמוּ עַמִּי וְכוּ׳ הַנַּ״ל.

וְזֶהוּ: נִדְמוּ עַמִּי מִבְּלִי הַדָּעַת – שֶׁעַל יְדֵי פְּגַם הַדַּעַת, מִתְגַּבֵּר כֹּחַ הַמְדַמֶּה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: כִּי אַתָּה הַדַּעַת מָאַסְתָּ וָאֶמְאָסְךָ מִכַּהֵן לִי – כִּי עַל־יְדֵי פְּגַם הַדַּעַת, נוֹפֵל מֵאַהֲבוֹת דְּקֻדֻּשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּהֵן כַּנַּ״ל, וְאָז מִתְגַּבֵּר עָלָיו הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה, בְּחִינַת נִדְמוּ עַמִּי וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁסַּיִּם שָׁם בְּפָסוּק זֶה, וַתִּשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹקֶיךָ – וַתִּשְׁכַּח וַדַּאי, כִּי עַל־יְדֵי פְּגַם הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבֵּר הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה נִפְגָּם הַזִּכָּרוֹן וּבָא לִשְׁכְחָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אֶשְׁכַּח בָּנֶיךָ גַּם אָנִי – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁפּוֹגֵם בַּזִּכָּרוֹן וְנוֹפֵל לִשְׁכְחָה, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין לוֹ בֵּן זָכָר, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל לְעִנְיַן אַבְשָׁלוֹם, שֶׁלֹּא זָכָה לְבֵן זָכָר מֻחְמַת זֶה שֶׁפָּגַם בַּזִּכָּרוֹן כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: אֶשְׁכַּח בָּנֶיךָ גַּם אָנִי כַּנַּ״ל:

וְעַל כֵּן גָּזַר פַּרְעֹה עַל הַזְּכָרִים דַּיְקָא, כִּי פַּרְעֹה הוּא בְּחִינַת הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא כֹּחַ בָּטֵל כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא מִתְגַּבֵּר עַל הַזִּכָּרוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּן זָכָר כַּנַּ״ל. כִּי כֹּחַ הַמְדַמֶּה כְּשֶׁמִּתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא פּוֹגֵם וּמְבַטֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, אֶת הַזִּכָּרוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ, (שמות א׳:כ״ב): וַיְצַו פַּרְעֹה וְכוּ׳ כָּל הַבֵּן הַיִלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ – הַיְאֹרָה דַּיְקָא, כִּי יְאוֹר מְצֻרַיִם זֶה פִּישׁוֹן (כמובא בפירש״י פ׳ בראשית), הֵינוּ בְּחִינַת פִּי שׁוֹנֶה הֲלָכוֹת (זוהר בראשית כו: ובתיקון נה), שֶׁשָּׁם שׁוֹרֶה הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה כַּנַּ״ל. הֵינוּ שֶׁרָצָה לִפְגֹּם הַזִּכָּרוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּן זָכָר, עַל יְדֵי הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה, הַשּׁוֹרֶה עַל פִּי שׁוֹנֶה הֲלָכוֹת כַּנַּ״ל:

ז וּלְהַכְנִיעַ הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יָד, בְּחִינַת (הושע יב): בְּיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה. וְיָד הֵינוּ בְּחִינַת שִׂמְחָה, בְּחִינַת (דברים יב): וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מִשְׁלַח יֶדְכֶם. וְזֶה בְּחִינַת כְּלֵי זֶמֶר שֶׁמְּנַגְּנִין בַּיָּד, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹרָה הַנְּבוּאָה עַל הַנְּבִיאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־ב ג): קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְכוּ׳.

כִּי הַכֹּלִי הוּא הִתְאַסְּפוּת הָרוּחַ, וְהוּא מִעֵרֶב טוֹב וָרַע. כִּי יֵשׁ עֲצָבוּת רוּחַ, רוּחַ נְכֵאָה, רוּחַ רָעָה, כַּנֶּאֱמָר בְּשָׁאוּל (שמואל־א טז): וּבְעָלָתּוּ רוּחַ רָעָה. וְיֵשׁ רוּחַ טוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמג): רוּחֲךָ טוֹבָה תַּנְחֵנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר; וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ נְבוּאָה, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

אַךְ כְּשֶׁהוּא מֵעֵרֶב טוֹב וָרַע, אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל נְבוּאוֹת אֱמֶת. וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּשָׁאוּל (שמואל־א יא): וַיִּתְנַבֵּא וְכוּ׳ וַיִּפֹּל עָרֹם, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: לְשׁוֹן מְשֻׁגָּע; כִּי הָיָה מֵעֵרֶב בְּרוּחַ שְׁטוּת, עֲצָבוּת רוּחַ.

וְזֶה שֶׁמְּנַגֵּן בַּיָּד עַל הַכֹּלִי, הוּא מְקַבֵּץ וּמְלַקֵּט בַּיָּד אֶת הָרוּחַ טוֹבָה, רוּחַ נְבוּאָה, מִתּוֹךְ עֲצָבוּת רוּחַ. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ נַגֵּן, שֶׁיֵּדֵעַ לְקַבֵּץ וְלִלְקֹט וְלִמְצֹא חֶלְקֵי הָרוּחַ אַחַת לְאָחַת, כְּדֵי לִבְנוֹת הַנִּגּוּן, הֵינוּ הַשִּׂמְחָה, הֵינוּ לִבְנוֹת הָרוּחַ טוֹבָה, רוּחַ נְבוּאָה, שֶׁהוּא הֶפֶךְ עֲצָבוּת רוּחַ. כִּי צָרִיךְ לַעֲלוֹת וְלֵירֵד בְּיָדוֹ עַל הַכֹּלִי שֶׁמְּנַגֵּן, כְּדֵי לִכְוֵן לִבְנוֹת הַשִּׂמְחָה בִּשְׁלֵימוּת.

וּכְשֶׁהַנָּבִיא שׁוֹמֵעַ זֶה הַנִּגּוּן מֵהַיּוֹדֵעַ נַגֵּן, אָזַי מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ רוּחַ נְבוּאָה, שֶׁקִּבֵּץ זֶה בְּיָדוֹ מִתּוֹךְ הָעֲצָבוּת רוּחַ. וְזֶה: וְנַגֵּן בְּיָדוֹ וְטוֹב לָךְ (שם בשמואל־א יט) – וְטוֹב לָךְ דַּיְקָא, שֶׁמְּלַקֵּט וּמְצָרֵף הַטּוֹב מִתּוֹךְ הָרַע.

וְעִקַּר הִתְקַבְּצוּת וּבִנְיַן הָרוּחַ נְבוּאָה הוּא עַל־יְדֵי הַיָּד, כִּי שָׁם פְּקֻדּוֹנוֹת הָרוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״א:ו׳): בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב י״ב:י׳): אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חָי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ. וְזֶה (שם במלכים): וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה׳:

נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁמְּנַגֵּן בְּיָד עַל הַכֹּלִי זֶמֶר, עַל־יְדֵי־זֶה מְבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה מִן הָרוּחַ רָעָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת רוּחַ נְבוּאָה כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת הַכְנָעַת הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ רָעָה, רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁרוֹצֶה לִפְגֹּם וּלְבַלְבֵּל אֶת בְּחִינַת הָרוּחַ טוֹבָה, רוּחַ נְבוּאָה, וְהוּא נִכְנָע וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, הַבָּאָה עַל־יְדֵי הַמְנַגֵּן בַּיָּד כַּנַּ״ל. כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַמְדַמֶּה הוּא עַל־יְדֵי עַצְבוּת, כִּי הַמְדַמֶּה הוּא בְּחִינַת עַצְבוּת רוּחַ, רוּחַ נְכֵאָה, רוּחַ רָעָה, שֶׁהוּא מְבַלְבֵּל אֶת הָרוּחַ טוֹבָה, רוּחַ נְבוּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת זִכָּרוֹן הַנַּ״ל, בְּחִינַת לְאַדְבָּקָא מַחֲשַׁבְתָּא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי הַנַּ״ל.

וְעַל כֵּן אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל רוּחַ נְבוּאָה, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כִּי־אִם עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְנַגֵּן בְּיָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה׳, בְּחִינַת: וְנַגֵּן בְּיָדוֹ וְטוֹב לָךְ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה הַמְנַגֵּן, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה יוֹדֵעַ נַגֵּן כַּנַּ״ל. גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַכְּלִי בִּשְׁלֵמוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּצֵא כָּל הָרוּחַ הַמֹּעָרָב טוֹב וָרַע בְּבַת אַחַת. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה יוֹדֵעַ נַגֵּן, וְגַם שֶׁיִּהְיֶה הַכְּלִי שֶׁמְּנַגְּנִין עָלָיו שָׁלֵם, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְבָרֵר וּלְכַוֵּן הַנִּגּוּן בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁמְּבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׂמְחָה, בְּחִינַת רוּחַ נְבוּאָה, מִן הָעַצְבוּת רוּחַ, שֶׁהוּא רוּחַ רָעָה כַּנַּ״ל. כִּי כְּשֶׁאֵין הַכְּלִי שָׁלֵם, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ נַגֵּן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַעֲלוֹת וְלִירֵד בְּיָדוֹ לְבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה מִן הָרוּחַ רָעָה, עָלָיו נֶאֱמַר (משלי כ״ט:י״א): כָּל רוּחוֹ יוֹצִיא כְסִיל, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא כָּל הָרוּחַ בְּבַת אַחַת, וַאֲזַי בְּוַדַּאי אֵין נִבְנֶה הַנִּגּוּן.

כִּי עִקַּר נְעִימַת הַנִּגּוּן נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בֵּרוּר הָרוּחַ, (שֶׁהוּא הָאֲוִיר, שֶׁמִּשָּׁם הַקּוֹל, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הַנְּגִינָה), הַיְנוּ שֶׁעִקַּר בְּחִינַת הַנִּגּוּן, הוּא עַל־יְדֵי בֵּרוּר הָרוּחַ טוֹבָה מִן הָרוּחַ רָעָה. וּכְשֶׁיּוֹצֵא כָּל הָרוּחַ בְּבַת אַחַת, יוֹצֵא כְּמוֹ שֶׁהוּא מְעֹרָב טוֹב וָרַע, וַאֲזַי אֵין נִבְנֶה הַנִּגּוּן וְהַשִּׂמְחָה, וְאֵין נִכְנָע הַמְּדָמֶּה.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ו:ד׳): תֵּצֵא רוּחוֹ יָשׁוּב לְאַדְמָתוֹ. הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְּדָמֶּה. הַיְנוּ כְּשֶׁיּוֹצֵא כָּל הָרוּחַ, אֲזַי חוֹזֵר וְשָׁב אֶל הַמְּדָמֶּה, כִּי לֹא נִכְנָע הַמְּדָמֶּה, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְלַקֵּט וּלְבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה, וְיוֹצֵא כָּל הָרוּחַ הַמֹּעָרָב טוֹב וָרַע.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת יָד הַנַּ״ל, הַמְלַקֵּט וּמְבָרֵר בְּחִינַת הָרוּחַ טוֹבָה מִן הָרוּחַ רָעָה, אֲזַי מַכְנִיעַ הַמְּדָמֶּה, בִּבְחִינַת: וּבְיָד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַנְּבוּאָה, הוּא מִבְּחִינַת הַיָּד הַנַּ״ל, שֶׁמְּבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה מִן הָרוּחַ רָעָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעַ הַמְּדָמֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה הַמֹּעָרָב בְּרוּחַ טוֹבָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (משלי ל): מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד, מִי אָסַף רוּחַ בְּחָפְנָיו, מִי צָרַר מַיִם בַּשִּׂמְלָה, מִי הֵקִים כָּל אַפְסֵי אָרֶץ.

מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד – זֶה בְּחִינַת הַמְנַגֵּן, כִּי זֶה הַמְנַגֵּן, הוּא עוֹלֶה וְיוֹרֵד בַּנְּגִינָה, כִּי צָרִיךְ לַעֲלוֹת וְלִירֵד בְּמִדַּת הַנְּעִימִין, כְּפִי מִשְׁקַל הַשִּׁיר, כְּדֵי לְקַבֵּץ הָרוּחַ: וְזֶה:

מִי אָסַף רוּחַ בְּחָפְנָיו – בְּחָפְנָיו מַמָּשׁ, שֶׁהֵם הַיָּדִים, כִּי שָׁם שֹׁרֶשׁ הָרוּחַ כַּנַּ״ל. שֶׁעִקַּר בְּחִינַת הָרוּחַ הוּא בַּיָּדִים, שֶׁשָּׁם פִּקָּדוֹנוֹת הָרוּחוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶה:

מִי צָרַר מַיִם בַּשִּׂמְלָה – מַיִם בְּחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב׳:י״ט): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ. הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמְּלַקֵּט הָרוּחַ, הוּא צוֹרֵר מַיִם בַּשִּׂמְלָה, שֶׁשּׁוֹמֵר הַלֵּב שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלָיו הַמְּדָמֶּה. וְזֶה:

מִי הֵקִים כָּל אַפְסֵי אָרֶץ – שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵקִים בְּחִינַת רַגְלִין הַמְלַבָּשׁ בְּזֶה הָעוֹלָם. אַפְסֵי, בְּחִינַת רַגְלִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מז): וַיַּעַבְרֵנִי מֵי אָפְסָיִם. כִּי עַל־יְדֵי נִגּוּן בְּיָד הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָע הַמְּדָמֶּה, וְאֲזַי זוֹכֶה לִזְכָּרוֹן הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ לְהָבִין כָּל הָרְמָזִים שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת חִיּוּת אֱלֹקוּת, בְּחִינַת רַגְלֵי הַקְּדֻשָּׁה, הַמְלַבָּשִׁים בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: מִי הֵקִים כָּל אַפְסֵי אָרֶץ – שֶׁמַּעֲלֶה וּמְקִימִים בְּחִינַת רַגְלֵי הַקְּדֻשָּׁה הַמְלַבָּשִׁין בְּזֶה הָעוֹלָם כַּנַּ״ל:

ח וְזֶהוּ: וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים. שְׁנָתַיִם יָמִים הוּא בְּחִינַת מוֹצִיאֵי דִבָּה, הַנֶּאֱמָר בָּהֶם (במדבר י״ד:ל״ד): יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה; שֶׁעַל יָדָם נִתְקַלְקֵל וְנִפְגַּם בְּחִינַת אַהֲבָה דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְקָמַץ הַכֹּהֵן כַּנַּ״ל. וְזֶה: מִקֵּץ – שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם ה״קָמַץ״.

וּפַרְעֹה חֹלֵם – הַיְנוּ הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר – הַיְאֹר זֶה פִּישׁוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת פִּי שׁוֹנֵה הֲלָכוֹת, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה מִן הַיְאֹר וְכוּ׳ – הַיְנוּ שֶׁעַל יָדָם בָּא שֶׁבַע שְׁנֵי שָׂבָע וְשֶׁבַע שְׁנֵי רָעָב, הַיְנוּ טוֹב וָרַע כַּנַּ״ל. וְהָרַע מִתְרַבֶּה וְגוֹבֵר עַל הַטּוֹב, בִּבְחִינַת: וְלֹא נוֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קִרְבֶּנָה.

וְתִקּוּנוֹ הוּא יוֹסֵף, בִּבְחִינַת (בראשית ל׳:כ״ג-כ״ד): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי; שֶׁהוּא מַמְתִּיק אֶת הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרָעָב, בִּבְחִינַת (יחזקאל ל״ו:ל׳): אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם. וְהוּא בְּחִינַת: אָסַף רוּחַ וְכוּ׳, בְּחִינַת (בראשית מ״א:ל״ח): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ, (שם מו): וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ – שֶׁעַל־יְדֵי הַיָּד, נִשְׁמָר הָעַיִן מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה כַּנַּ״ל:

עַיִן בְּסָבָא (משפטים דף צח.) מַה שֶּׁדָּרַשׁ עַל פָּסוּק: ה׳ אֱלֹקֵי גָּדַלְתָּ מְאֹד וְכוּ׳:

ט וְזֶה בְּחִינַת: (תהלים עז): אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַּלָּיְלָה עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי. בַּלָּיְלָה, שֶׁאָז הוּא פִּקָּדוֹנוֹת הָרוּחוֹת, בְּחִינַת: בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי הַנַּ״ל, אֲזַי הַזְּמַן לְקַבֵּץ הָרוּחַ טוֹבָה מִתּוֹךְ הָרוּחַ רָעָה. הַיְנוּ שֶׁאָז עִקַּר הַזְּמַן שֶׁל הַהִתְבּוֹדְדוּת, לְהִתְבּוֹדֵד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לָשׂוּחַ עִם לְבָבוֹ, וּלְחַפֵּשׂ הָרוּחַ טוֹבָה, דְּהַיְנוּ הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן, לְבָרְרָם מִתּוֹךְ הָרוּחַ רָעָה. שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת נִגּוּן הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁמָר הַזִּכָּרוֹן כַּנַּ״ל, דְּהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִזְכֹּר תַּכְלִיתוֹ הָאַחֲרוֹן לָעוֹלָם הַבָּא, וְלַחֲשֹׁב תָּמִיד עַל סוֹפוֹ וּלְאַדְבְּקָא מַחֲשַׁבְתֵּהּ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי תָּמִיד, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת זִכָּרוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַּלָּיְלָה, עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה, וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי. אִם תְּדַקְדֵּק בַּמִּקְרָא הַזֶּה, תִּמְצָא שֶׁבְּכָל הַמִּלּוֹת הָאֵלֶּה בְּכֻלָּם מְבֹאָר כָּל עִנְיַן הַנַּ״ל.

אֶזְכְּרָה, זֶה בְּחִינַת הַזִּכָּרוֹן הַנַּ״ל, שֶׁצְּרִיכִין לִזְכֹּר תָּמִיד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וְזֶה בְּחִינַת נְגִינָתִי, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הַנִּגּוּן הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּרוּר הַטּוֹב מִן הָרָע כַּנַּ״ל.

כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת נִגּוּן וְשִׂמְחָה, יְכוֹלִין לְזָכֹר עַצְמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא. כִּי שְׁמִירַת הַזִּכָּרוֹן הוּא עַל־יְדֵי נִגּוּן בְּיָד, שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

בַּלָּיְלָה, כִּי עִקַּר בֵּרוּר הָרוּחַ טוֹבָה הוּא בַּלַּיְלָה, שֶׁאָז הוּא פְּקֻדּוֹנוֹת הָרוּחוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה – כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת נִגּוּן וְשִׂמְחָה הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁמָר הַלֵּב מִפֹּחַ הַמַּדְמֶה כַּנַּ״ל. וְאָז יָכוֹל לִשְׁפֹּךְ לִבּוֹ כַּמַּיִם לִפְנֵי ה׳, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: מִי צָרַר מַיִם בַּשִּׂמְלָה הַנַּ״ל, בְּבְחִינַת: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה׳. וְזֶהוּ:

עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי – שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין לָשׂוּחַ עִם לְבָבוֹ מִתַּכְלִיתוֹ הַנִּצְחִי לָעוֹלָם הַבָּא, וּלְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ לִמְצֹא הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת, בְּחִינַת הָרוּחַ טוֹבָה שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּדֵי לָשׂוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי־זֶה. כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא, לְהַכְנִיעַ הָרוּחַ רָעָה, וּלְבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה, כַּיָּדוּעַ:

י וְזֶה בְּחִינַת קִימָה בַּחֲצוֹת לַיְלָה, כִּי כִּנּוֹר הָיָה תָּלוּי לְמַעְלָה מִמִּטָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת לַיְלָה הָיָה מְנַגֵּן מֵאֲלָיו (כשארז״ל ברכות ג:). הַיְנוּ שֶׁבַּחֲצוֹת לַיְלָה אָז נִתְעוֹרֵר בְּחִינוֹת הַנִּגּוּן דִּקְדֻשָּׁה, הַנִּמְשָׁךְ מִכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּרוּר הָרוּחַ טוֹבָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן אָז הַזְּמַן לְהִתְגַּבֵּר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, לָקוּם אָז לַעֲסֹק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי אָז עִקַּר הַבֵּרוּר עַל־יְדֵי בְּחִינַת נִגּוּן בַּכְּלִי הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד שֶׁמְּנַגֵּן אָז כַּנַּ״ל. וְהָבֵן הֵיטֵב דְּבָרִים אֵלּוּ לְמַעֲשֶׂה:

יא זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה בְּשַׁבָּת חֲנֻכָּה, וְאַחַר שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת אָמַר: אֲנִי אָמַרְתִּי עַתָּה אֵיךְ מַדְלִיקִין נֵר חֲנֻכָּה, בְּחִינַת לְאַמְשָׁכָא מְשַׁח רְבוּת קֻדְשָׁא וּלְאַדְלָקָא בּוּצִינָא (זוהר בראשית לא, ויקרא ז, שמיני לז, אמור פח, קד, בהעלותך קנד), שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ (שמות ל׳:כ״ה), שֶׁהוּא הַדַּעַת, כַּיָּדוּעַ. הַיְנוּ בְּחִינַת הַגְדָּלַת הַדַּעַת הַנַּ״ל שֶׁהוּא בְּחִינַת זִכָּרוֹן הַנַּ״ל; וְלֹא בְּאֵר יוֹתֵר:

יב שַׂיָּךְ לְעֵיל:

מִי אָסַף רוּחַ בְּחָפְנָיו מִי צָרַר מַיִם בַּשִּׂמְלָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ, (תהילים קמ״ז:י״ח): יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ מָיִם. עַל־יְדֵי יַשֵּׁב רוּחוֹ, שֶׁמְּלַקֵּט וּמְאַסֵּף הָרוּחַ בְּיָדוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְלוּ מָיִם, בְּחִינַת: מִי צָרַר מַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלֵּב, בְּחִינַת: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ, כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם:

יג כְּלַל הָעִנְיָן הוּא, מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו, נדה יט:): אֵין אָדָם דָּן גְּזֵרָה שָׁוָה מֵעַצְמוֹ, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהוּא דָּן גְּזֵרָה שָׁוָה מֵעַצְמוֹ, וְהוּא מִפֹּחַ הַמַּדְמֶה, שֶׁמְּדַמֶּה מִלְּתָא לְמִלְּתָא כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם.

עַל כֵּן אָסוּר לָדוּן גְּזֵרָה שָׁוָה, הַיְנוּ לְדַמּוֹת מִלְּתָא לְמִלְּתָא, מֵעַצְמוֹ. אֶלָּא אִם כֵּן קִבְּלָהּ מֵרַבּוֹ, וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ, עַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מִפִּי הַגְּבוּרָה, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מִפֹּחַ הַמַּדְמֶה, וְהָבֵן:

## תורה נה

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֵיתָא בַּגְּמָרָא (נדה כד:): אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי, פַּעַם אַחַת רַצְתִּי אַחַר צְבִי, וְנִכְנְסְתִּי בְּקוֹלִית שֶׁל מֵת וְכוּ׳:

א דַּע, כִּי לִרְאוֹת בְּמַפַּלְתָּם שֶׁל רְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּבְחִינַת (תהילים ק״י:א׳): שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ. יָמִין, זֶה בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת בִּנְיָמִין, בֶּן יָמִין, שֶׁנּוֹלַד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (כמובא בפירש״י פרשת וישלח):

ב ב וּלְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁהִיא תַּחַת יַד הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְאֵין יְכֹלֶת בְּקְדֻשָּׁתָהּ לְהִתְגַּלּוֹת, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְכוֹלִין לְגַלּוֹת וּלְהַמְשִׁיךְ קְדֻשָּׁתָהּ אֲפִלּוּ בַּגָּלוּת הַמַּר הַזֶּה, בִּבְחִינַת (ויקרא כ״ו:מ״א): וְאַף גַּם זֹאת בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם; הַיְנוּ אֲפִלּוּ בַּגָּלוּת הַמַּר, יְכוֹלִין לְגַלּוֹת בְּחִינַת ״גַּם זֹאת״.

וְעַל־יְדֵי מָה יְכוֹלִין לְהַמְשִׁיךְ אֶת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת אוֹר זְכוּת אָבוֹת, כְּמַאֲמַר הַזֹּהַר (שלח דף קעד.): בַּאֲתַר דְּאִית תַּמָּן אָבוֹת, אִית תַּמָּן שְׁכִינְתָּא; בִּבְחִינַת (שם): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְכוּ׳ וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר. כְּשֶׁמִּתְנוֹצֵץ אוֹר זְכוּת אָבוֹת, אֲזַי נִתְגַּלֶּה קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְלֹא דַּי שֶׁהָאָדָם נִצּוֹל מֵהָרָשָׁע, אֶלָּא גַּם רוֹאֶה בְּהָרָשָׁע מַה שֶּׁהָרָשָׁע רָצָה לִרְאוֹת בּוֹ:

ג ג כִּי הָרְשָׁעִים מַמְשִׁיכִים בְּחִינַת רַע עַיִן עַל שׂוֹנְאֵיהֶם, בְּחִינַת (ברכות ז:): וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁרוֹאֶה בְּשׂוֹנְאָיו. וְהָאָדָם נִצּוֹל מֵרַע עַיִן הַזֶּה עַל־יְדֵי לִמּוּד זְכוּת שֶׁלָּמֵד עַל הָרָשָׁע. כִּי גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְלַמֵּד זְכוּת עַל הָרָשָׁע, בִּשְׁבִיל לְהַצִּיל אֶת הַצַּדִּיק מֵרַע עַיִן שֶׁל הָרָשָׁע. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁזּוֹכֶה בַּדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מִנֶּגְדּוֹ.

וְזֹאת הַזְּכִיָּה שֶׁזּוֹכֶה בַּדִּין, שֶׁמְּלַמְּדִין עָלָיו זְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל הַצַּדִּיק מֵרַע עַיִן שֶׁל הָרָשָׁע. כִּי לְסַלֵּק הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט, צָרִיךְ לָזֶה הִתְגַּלּוּת הַיָּד, בִּבְחִינַת (דברים ל״ב:מ״א): וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי; שֶׁלֹּא לִשְׁלֹט עַל הָרָשָׁע. וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה יַד ה׳, אֲזַי נַעֲשֶׂה צֵל, שֶׁבּוֹ נִתְכַּסֶּה הַצַּדִּיק מֵאֶרֶס שֶׁל הָרַע עַיִן, בִּבְחִינַת

(ישעיהו נ״א:ט״ז): וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ.

כִּי הָרָשָׁעִים בַּגָּלוּת הַמַּר הַזֶּה, עֵינֵיהֶם לְטוּשִׁים כְּרְאִי מוּצָק, וְאֶרֶס עֵינָיו מַבִּיטִים לְמֶרָחוֹק, בְּבְחִינַת (תהילים כ״ב:י״ח): הֵמָּה יַבִּיטוּ יִרְאוּ בִי; וְעַל־יְדֵי הַצֵּל כָּהוּ מְאוֹר עֵינָיו וְנֶחְשָׁכִים, שֶׁאֵין הָאֶרֶס שֶׁלָּהֶם יָכוֹל לְהַזִּיק.

אֲבָל הַצַּדִּיקִים שֶׁמְּאוֹר עֵינֵיהֶם בַּזְּמַן הַזֶּה קָטָן, בְּבְחִינַת (ישעיהו מ״ב:י״ט): מִי עִוֵּר כְּמְשֻׁלָּם; וְעַל־יְדֵי הַצֵּל נִתְחַזֵּק מְאוֹר עֵינֵיהֶם, כְּדֶרֶךְ חֲלוּשֵׁי הָרְאוּת שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִרְאוֹת הֵיטֵב כְּשֶׁאוֹר חָזָק וְגָדוֹל, וּצְרִיכִים לְצֵל כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִרְאוֹת.

וְזֶהוּ (תהילים ל״ז:ל״ב): צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ, הַיְנוּ עִם רַע עַיִן כַּנַּ״ל,

וַה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ. בְיָדוֹ דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּהִתְגַּלּוּת יַד ה׳ כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי מָה נִתְגַּלֶּה יַד ה׳, עַל־יְדֵי: וְלֹא יַרְשִׁיעֶנּוּ בְּהִשָּׁפְטוֹ — עַל־יְדֵי בְּחִינַת: וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי, בְּחִינַת: מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ כַּנַּ״ל.

כִּי עַל־יְדֵי־זֶה כָּהוּ מְאוֹר עֵינֵי הָרָשָׁע, בְּבְחִינַת (ישעיהו כ״ח:ז׳): שָׁגוּ בְרְאִיָּה, עַל־יְדֵי פָּקוּ פְלִילִיָּה, זֶהוּ בְּחִינַת מִשְׁפָּט, שֶׁזּוֹכֶה בַּדִּין, עַל־יְדֵי־זֶה שָׁגוּ בִּרְאִיָּה, נֶחֱשָׁךְ מְאוֹר עֵינָיו כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי הַצֵּל נִתְחַזֵּק מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל, וְיָכוֹל לִרְאוֹת לְמֶרָחוֹק, בְּבְחִינַת (תהילים קכ״א:א׳): אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים, וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג צִדְקָתוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לֵידַע וּלְהָבִין כִּי ה׳ הַצַּדִּיק, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָרָשָׁע זוֹכֶה בַּדִּין, וְאֵין זֶה מִמִּדַּת הַצָּדֶק, וְרוֹאֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַצְדִּיק אֶת הָרָשָׁע בַּמִּשְׁפָּט, זֶהוּ צִדְקָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, (שמות כ״ג:ז׳) כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע.

וְזֶהוּ: אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים, זֶהוּ בְּחִינַת צִדְקָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. בְּבְחִינַת (תהילים ל״ו:ז׳): צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל, אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּשְׁפָּטֶיךָ כָּבוּשׁ בְּתָהוֹם רַבָּה:

ד וְעַל יְדֵי חִזּוּק הָרְאִיָּה שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁרוֹאֶה צִדְקַת ה׳, נִתְחַזֵּק אֱמוּנָתוֹ, וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כִּי לִבּוֹ נִתְפַּשֵּׁט מֵעֲקְמִימוּתוֹ, שֶׁהָיָה לוֹ קֹדֶם שֶׁרָאָה צִדְקַת ה׳, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקוּת שֶׁל ה׳ שֶׁרוֹאֶה, נִתְפַּשֵּׁט הַלֵּב מֵעֲקְמִימוּתוֹ וְנִתְיַשֵּׁר, בְּבְחִינַת (שם): וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׁרֵי לֵב. כִּי מִתְּחִלָּה נֶעֱקַם לִבּוֹ מִלְּהַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הָיָה נִדְמֶה לוֹ שֶׁעִוֹּת, חַס וְשָׁלוֹם, הַקָּדוֹשׁ־ בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַדִּין; אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁרוֹאֶה צִדְקוּת ה׳, נִתְיַשֵּׁר לִבּוֹ בִּשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה,

וְאָז מְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, וּמִתְפַּלֵּל עַל צָרְכָיו. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה הִיא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁהַכֹּל בִּרְשׁוּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲפִלּוּ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־ בָּרוּךְ־הוּא מְקֻפָּח שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה, כִּי צַדִּיק ה׳. וְזֶהוּ בְּחִינַת (תהלים קיט): אוֹדְךָ בְּיֹשֶׁר לֵבָב — עַל־יְדֵי יִשְׁרַת לֵב, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תְּפִלָּה:

וְזֶהוּ בְּחִינַת פָּרָה אֲדֻמָּה, כְּמַאֲמַר הַזֹּהַר (חוקת דף קפ:) פָּרָה דְּקָבִילַת מְשׁוֹר.

פָּרָה, זֶהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (הושע יד): וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ.

דְּקָבִילַת מְשׁוֹר, בְּחִינַת הִסְתַּכְּלוּת, לְשׁוֹן (במדבר כד): אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב. כִּי עַל יְדֵי בְּחִינַת אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים כַּנַּ״ל, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תְּפִלָּה. וְזֶהוּ:

אֲדֻמָּה תְּמִימָה. אֲדֻמָּה, דָּא גְּוָונָא דִּינָא. תְּמִימָה, דָּא שׁוֹר תָּם, דִּינָא רַפְיָא (כ״ש בזוהר שם). הַיְנוּ שֶׁרוֹאֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַחֲלִישׁ כֹּחַ הַדִּין, בְּבְחִינַת:

וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי;

אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל, דָּא שְׁלוּמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל (גם זה שם בזוהר הנ״ל). וְזֶהוּ בְּחִינַת חִזּוּק אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי חִזּוּק הָרְאִיָּה כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: וּצְדָקָתְךָ לְיִשְׁרֵי לֵב כַּנַּ״ל:

ה וְזֶהוּ בְּחִינַת עָפָר וָאֵפֶר הַנֶּאֱמַר בַּפָּרָה. כִּי בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, צְרִיכָה לִבְחִינַת עָפָר וָאֵפֶר. כִּי צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ הָרַע, הֵן בִּפְרָט הֵן בִּכְלָל, תַּחַת הַטּוֹב, בִּבְחִינַת (מלאכי ג׳:כ״א): וַעֲסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם. וְזֶה בְּחִינַת אֵפֶר שֶׂיֵּשׁ בִּבְחִינַת הַתְּפִלָּה. וְרֶגֶל זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בִּבְחִינַת (תהילים כ״ו:י״ב): רַגְלִי עָמְדָה וְכוּ׳.

הָרַע שֶׁבִּפְרָט, הַיְנוּ גּוּפוֹ הַמְגֻשָּׁם וְחָמְרוֹ, יְבַטֵּל בְּשָׁעַת תְּפִלָּה. כְּמוֹ חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהָיָה לָהֶם בְּשָׁעַת תְּפִלָּה הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת. וְהָרַע שֶׁבְּכָלָל, הַיְנוּ הַתְּפִלּוֹת שֶׁל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְפַּלֵּל עִמָּהֶם, יְבַטֵּל הָרַע שֶׁלָּהֶם, וְיַעֲשֶׂה מֵהָרַע כִּסֵּא לַקְּדֻשָּׁה, וְזֶה בְּחִינַת אֵפֶר שֶׁבִּתְפִלָּה:

וְעָפָר שֶׁבִּתְפִלָּה, הַיְנוּ שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ בִּכְלָל וּבִפְרָט, עִם נִפְשִׁין וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין שֶׁל שׁוֹכְנֵי עָפָר, וְיעוֹרֵר אוֹתָם בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עִמּוֹ, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ו:י״ט): הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר. וְזֶהוּ (איכה ג׳:כ״ט): יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ. כְּלוֹמַר, שֶׁיְּקַשֵּׁר דִּבּוּרוֹ עִם שׁוֹכְנֵי עָפָר כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אַבְרָהָם בִּתְפִלָּתוֹ (בראשית י״ח:כ״ז): הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל ה׳ וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר, כִּי זֶה צָרִיךְ לִבְחִינַת הַתְּפִלָּה:

וְזֶהוּ נִקְרָא תְּפִלָּה בְּצִבּוּר, כִּי אוֹתִיּוֹת צִבּוּר רָאשֵׁי־תֵּבוֹת צַדִּיקִים, בֵּינוֹנִים, רְשָׁעִים. בֵּינוֹנִי הוּא הַמִּתְפַּלֵּל, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין מ:): לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ חֶצְיוֹ זַכַּאי וְכוּ׳. צַדִּיקִים, זֶהוּ בְּחִינַת עָפָר. רְשָׁעִים, זֶהוּ בְּחִינַת אֵפֶר כַּנַּ״ל:

וּלְעוֹרֵר שׁוֹכְנֵי עָפָר — זֶה יֵשׁ בִּפְרָט וּבִכְלָל. בִּפְרָט, הַיְנוּ חֶלְקֵי נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁלּוֹ שֶׁבָּאוּ כְּבָר בְּגִלְגּוּל וְנִתְקַן. וּבִכְלָל, הַיְנוּ נֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁל שׁוֹכְנֵי עָפָר

אֲחֵרִים, לְעוֹרֵר אוֹתָם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עִמּוֹ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה שִׁבְעָה הַנֶּאֱמָר בַּפָּרָה, שֶׁכָּל עִנְיָנָהּ שִׁבְעָה (בזוהר אחרי דף עו: ובמדבר רבה פ׳ יט): שִׁבְעָה כִּבּוּסִין, שִׁבְעָה כֹּהֲנִים וְכוּ׳, וְזֶהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (תהילים קי״ט:קס״ד): שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ:

ו וְ גַם צָרִיךְ לְתַקֵּן בִּתְפִלָּתוֹ בְּחִינַת שָׁלֹשׁ קוֹלוֹת, בְּחִינַת (קהלת ה): קוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים, וּבְחִינַת (שמות לב): קוֹל עֲנוֹת אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ, וּבְחִינַת קוֹל, בְּחִינַת (תהלים מד): כָּל הַיּוֹם כְּלִמָּתִי נֶגְדִּי וְכוּ׳ מִקּוֹל מְחָרֵף וּמְגַדֵּף. וְזֶהוּ בְּחִינַת עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת, הַנֶּאֱמָר בַּפָּרָה:

אֶרֶז זֶה בְּחִינַת: קוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים; בְּרֹב הַהַנְהָגוֹת וֶאֱמוּנוֹת כּוֹזְבוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, כִּי פִּתֵּי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר (משלי יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אֶרֶז, בְּחִינַת (עמוס ב): וְאָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמוֹרִי אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ. וְהַגְּבוֹהֵי קוֹמָה, עַל־פִּי הָרֹב הֵן כְּסִילִים, כִּי מֻחֲמַת גֹּבַהּ קוֹמָתוֹ, הָעֲשָׂנִים הָעוֹלִים מֵהַלֵּב אֶל הַמֹּחַ לְהִתְבַּשֵּׁל בַּמֹּחַ, וּלְהִתְהַוּוֹת מֵהֶם מַחֲשָׁבוֹת, הָעֲשָׂנִים הָאֵלּוּ נֶחֱלָשִׁים בְּרֹב הַדֶּרֶךְ שֶׁיֵּשׁ מֵהַלֵּב אֶל הַמֹּחַ, מֻחֲמַת גֹּבַהּ קוֹמָתָם, וְאֵינָם בִּיכָלְתָּם לְהִתְהַוּוֹת מֵהֶם מַחֲשָׁבוֹת שִׂכְלִיּוֹת, וּמֻחֲמַת זֶה, הַגְּבוֹהֵי קוֹמָה הֵם שׁוֹטִים. וְזֶה בְּחִינַת דַּרְכֵי אֱמוֹרִי, שֶׁאֵין לָהֶם שׂוּם שֵׂכֶל, מֻחֲמַת כִּי כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ, בְּשָׁבִיל זֶה, הֵם מַאֲמִינִים אֱמוּנוֹת רַבּוֹת כָּזְבִיּוֹת:

וּקְטַנֵּי קוֹמָה, שֶׁהָעֲשָׂנִים שֶׁלָּהֶם נִתְבַּשְּׁלִים הֵיטֵב, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם מַחֲשָׁבוֹת שִׂכְלִיּוֹת, אֲבָל מֻחֲמַת שֶׁשִּׂכְלָם יוֹתֵר מִמַּעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, בְּחִינַת (אבות פ״ג): כָּל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו; עַל־יְדֵי־זֶה, כְּשֶׁהַמַּחֲשָׁבָה שִׂכְלִיּוֹת חוֹזֶרֶת אֶל לִבָּם, אֵין כֹּחַ בְּלִבָּם לְהָכִיל אֶת הַשֵּׂכֶל, כִּי עִקַּר חִזּוּק הַלֵּב, הוּא עַל־יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים. עַל־יְדֵי־זֶה הֵם בִּבְחִינוֹת (משלי יז): לִקְנוֹת חָכְמָה וְלֵב אָיִן; וְעַל־יְדֵי זֶה הַשֵּׂכֶל הֵם מַחֲטִיאִים, וְהֵן הֵן הַפִּילוֹסוֹפִים, שֶׁאֵין לָהֶם לֵב טוֹב וְטָהוֹר, וְאֵינָם בְּבְחִינַת (תהלים קיט): בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ לְמַעַן לֹא אֶחֱטָא לָךְ, וּמֻחֲמַת זֶה הַשֵּׂכֶל מַחֲטִיאִים בְּיוֹתֵר.

וְהֵן, בְּחִינַת (מלכים־א ה): אֵזוֹב הַיּוֹצֵא בַּקִּיר. אֵזוֹב, זֶה בְּחִינַת קְטַנֵּי קוֹמָה, הֵם בַּעֲלֵי הַשֵּׂכֶל, אֲבָל הַלֵּב אֵינוֹ יָכוֹל לְהַצְפִּין כֹּחַ הַשֵּׂכֶל בְּתוֹכוֹ, כִּי לִבָּם חָלָשׁ וְחָסֵר. וּבְפָרָט הַנּוֹאָפִים, הָעוֹסְקִים בְּחָכְמַת פִּילוֹסוֹפְיָא, שֶׁמְּאֹד מְאֹד מַזִּיק לָהֶם, כִּי לִבָּם חָסֵר, בִּבְחִינַת (משלי ו): נֹאֵף אִשָּׁה חֲסַר לֵב. וְזֶהוּ: אֵזוֹב הַיּוֹצֵא בַּקִּיר, הַיְנוּ בְּקִירוֹת הַלֵּב, שֶׁהַשֵּׂכֶל יוֹצֵא דֶּרֶךְ קִירוֹת הַלֵּב, וְאֵין הַלֵּב יְכוֹלָה לְהָכִיל בְּתוֹכָהּ אֶת הַשֵּׂכֶל, בִּבְחִינַת: בְּלִבִּי צָפַנְתִּי וְכוּ׳.

וְזֶהוּ בְּחִינַת: קוֹל עֲנוֹת אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ – קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין, שֶׁמְּגַדְּפִין כְּלַפֵּי מַעְלָה בְּחָכְמָתָם, כַּיָּדוּעַ. וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (קהלת ז׳:ט״ז): וְאַל תִּתְחַכַּם יוֹתֵר:

וּשְׁנֵי תוֹלַעַת – זֶהוּ בְּחִינַת קוֹל שְׁלִישִׁי, שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בְּזִיּוֹנוֹת וַחֲרָפוֹת מִשּׁוֹנְאִים, בִּבְחִינַת: כָּל הַיּוֹם כְּלִמָּתִי נֶגְדִּי וּבוּשָׁת פָּנַי כִּסָּתְנִי, מִקּוֹל מְחָרֵף וּמְגַדֵּף, וְזֶהוּ: תּוֹלַעַת, בְּחִינַת (תהלים כב): וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם וּבְזוּי עָם:

וְזֶהוּ, שְׁחִיטָה, שְׂרֵפָה, אֲסִיפָה, הַנֶּאֱמָר בַּפָּרָה, שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ:

שְׁחִיטָה, זֶהוּ בְּחִינַת בִּטּוּל אֱמוּנַת כְּסִילִים, בִּבְחִינַת (הושע ה׳:ב׳): וְשַׁחֲטָה שַׁטִּים הֶעְמִיקוּ;

שְׂרֵפָה, זֶהוּ בְּחִינַת חִזּוּק הַלֵּב, שֶׁיּוּכַל לְהָכִיל אֶת דִּבְרֵי הַחָכְמָה בְּתוֹכוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים לט): חַם לִבִּי בְקִרְבִּי; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנַּעֲצָר דִּבְרֵי הַשֵּׂכֶל בַּלֵּב, נִתְחַמֵּם הַלֵּב, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא כְּאֵשׁ עָצוּר. וְזֶהוּ שְׂרֵפָה;

וַאֲסִיפָה, זֶהוּ בְּחִינַת בִּטּוּל הַבִּזְיוֹנוֹת שֶׁל הַשּׂוֹנְאִים, בִּבְחִינַת (בראשית ל׳:כ״ג): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי, זֶה בְּחִינַת בִּטּוּל קוֹל שְׁלִישִׁי כַּנַּ״ל:

ז וְ כָל זֶה צָרִיךְ הַמִּתְפַּלֵּל לְתַקֵּן בִּתְפִלָּתוֹ:

לְהַעֲלוֹת אֶת הַנּוֹפְלִים בֶּאֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת, לְהַעֲלוֹתָם בִּתְפִלָּתוֹ לֶאֱמוּנָה אֲמִתִּיּוֹת, שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, וּלְקַבֵּעַ בְּלִבָּם אֱמוּנָה שְׁלֵמָה.

וּלְתַקֵּן אֶת לֵב הַמְחַקְּרִים הַחֲכְמֵי פִּילוֹסוֹפְיָא, שֶׁיּוּכַל לְהָכִיל בָּם לְהָכִיל אֶת שִׂכְלָם, שֶׁלֹּא יַחֲטִיא אוֹתָם, בִּבְחִינַת: בְּלִבִּי צָפַנְתִּי וְכוּ׳. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי כַּוָּנַת הַלֵּב שֶׁבַּתְּפִלָּה, מְתַקֵּן אֶת לִבָּם.

וְלַהֲפֹךְ כָּל הַבִּזְיוֹנוֹת וְהַחֲרָפוֹת, לַהֲפֹךְ לְכָבוֹד. כִּי כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וּמְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל, וְאֵין רוֹאֶה שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא אֶת הַמֶּלֶךְ רוֹאֶה, בְּוַדַּאי כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ אֵיזֶהוּ חֶרְפָּה וּבְזוּי, הוּא מְפָרֵשׁ אֶת הַחֶרְפָּה וְהַבְּזוּי לְפָרוּשׁ שֶׁל כָּבוֹד לְהַמֶּלֶךְ, כִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיָּבוֹא אֶחָד לְתוֹךְ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וְיבַזֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא בְּוַדַּאי אִלּוּ דְּבָרִים הֵם דִּבּוּרֵי כָּבוֹד. וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַדִּבּוּרִים אֵיךְ לְפָרֵשׁ וּלְצָרֵף אוֹתָם, שֶׁיִּתְהַוּוּ מֵהֶם כָּבוֹד לְהַמֶּלֶךְ. וְאֵין לַחְשֹׁב, שֶׁמָּא אִלּוּ הַחֲרָפוֹת עָלָיו נֶאֱמָרִים; זֶה אֵינוֹ, כִּי מִי הוּא, הֲלֹא יְשׁוּתוֹ נִתְבַּטֵּל, וְאֵין כָּאן אֶלָּא הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ.

וְזֶהוּ (תהלים כ״ט:ט׳): וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד – כָּל הָאֲמִירוֹת, צָרִיךְ לְצָרְפָם לְהִתְהַוּוֹת מֵהֶם כָּבוֹד. וּבְשָׁעַת הַתְּפִלָּה, הָאָדָם עוֹמֵד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ, בִּבְחִינַת (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; "אֲדֹנָי" זֶהוּ "הֵיכָל" (תיקון יח דף לא:). בְּכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מִכָּל הַבִּזְיוֹנוֹת צְרוּפֵי כָּבוֹד לְהַמֶּלֶךְ:

ח וְ עַל יְדֵי תְּפִלָּה כְּתִקּוּנוֹ מִתְנוֹצֵץ אוֹר זְכוּת אָבוֹת, בִּבְחִינַת: חָלָה זְכוּת אָבוֹת (עיין בזוהר שלח הנ״ל [באות ב])]. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת כְּתִקּוּנוֹ, כִּי חָלָה זְכוּת אָבוֹת, עַל־יְדֵי וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת וְכוּ׳ (שמות ל״ב:י״א), עַל־יְדֵי בְּחִינַת תְּפִלָּה. וּבַאֲתַר דְּאָבוֹת תַּמָּן, שְׁכִינְתָּא תַּמָּן, שֶׁהִיא בְּחִינַת חַלָּה, שֶׁהִיא "גַּם זֹאת". כִּי גַּם בְּחִינַת חַלָּה, שֶׁהִיא שְׁעוּר מ״ג בֵּיצִים.

וְהוּא בְּחִינַת יֵרֵשַׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי זֹאת הַמִּצְוָה נִצְטַוּוּ שֶׁיַּעֲשׂוּ תֵּכֶף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ט״ו:י״ט-כ׳): וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תָּרִימוּ תְּרוּמָה מֵרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה; כִּי בְּאַתַּר דַּאֲבָהָן תַּמָּן, שְׁכִינְתָּא תַּמָּן, דְּהִיא בְּחִינַת חַלָּה, הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְעַל יְדֵי בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא דַּי שֶׁנִּצּוֹל מֵרַע עַיִן שֶׁל רְשָׁעִים, אֶלָּא גַּם רוֹאֶה בָּהֶם, מַה שֶּׁהֵם רָצוּ לִרְאוֹת בּוֹ. וְעַד עַכְשָׁו עָבְרוּ מַשְׁכִּיּוֹת לִבָּם, שֶׁהִשִּׂיגוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִתְאַוּוּ, וְעַכְשָׁו עַל יְדֵי וַיְחַל, עַל יְדֵי חָלָה זְכוּת אָבוֹת, עַל יְדֵי חַלָּה תְּרוּמָה, עַל יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה לִבָּם תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלַת לֵב (משלי י״ג:י״ב):

וְזֶהוּ: קַוֵּה אֶל ה׳ וּשְׁמֹר דַּרְכּוֹ (תהילים ל״ז:ל״ד) – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת דְּרִיכַת הַקֶּשֶׁת, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, וְהֵן תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת, שֶׁהֵם אוֹר הָאָבוֹת הַמִּתְנוֹצֵץ כַּנַ״ל, עַל יְדֵי זֶה:

וִירוֹמֶמְךָ לָרֶשֶׁת אָרֶץ – זֶהוּ בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְעַל יְדֵי זֶה:

בְּהַכָּרֵת רְשָׁעִים תִּרְאֶה – בְּחִינַת: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳ כַּנַ״ל: וְזֶהוּ:

שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה (תהלים צה); עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

ט וְדַע, שֶׁלָּאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְתַקֵּן קוֹלוֹת הַנַּ״ל בִּתְפִלָּתוֹ, כִּי לִפְעָמִים הַקוֹלוֹת הַנַּ״ל בִּתְפִלָּתוֹ הֵם יוֹצְאִים מְרֻשָּׁעִים גְּדוֹלִים כָּל כָּךְ, עַד כִּי כָּל מִי שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדָּם הוּא מְסַכֵּן נַפְשׁוֹ,

וְצָרִיךְ לָזֶה תְּפִלָּה גְּדוֹלָה, כְּמוֹ תְּפִלַּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם. וַאֲפִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָרֵא מֵעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן, כִּי אֲחִיזַת עוֹג הָיָה סָמוּךְ לְיָמִין, שֶׁהִיא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: אַל תִּירָא אוֹתוֹ (במדבר כ״א:ל״ד), כִּי אָמַר: הָא יְמִינָא דִּילִי אִסְתַּלַק, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (חוקת דף קפד). וְעוֹג אֲחִיזָתוֹ בִּימִין, שֶׁהוּא מִבְּנֵי בֵּיתָא דְּאַבְרָהָם, וְאַרְצוֹ סָמוּךְ לְאֶרֶץ־ יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה יָרֵא מֹשֶׁה מִמֶּנּוּ לְהִתְגָּרוֹת בּוֹ, כָּל שֶׁכֵּן שְׁאָר בְּנֵי אָדָם, שֶׁצָּרִיךְ מְאֹד לְפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, וּלְהָבִין שֹׁרֶשׁ הָרָשָׁע אֵיךְ אֲחִיזָתוֹ, אִם יוּכַל לְהִתְגָּרוֹת בּוֹ וּלְשֵׁיצָאָה לוֹ:

י וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אַבָּא שָׁאוּל:

קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי – שֶׁהָיְתָה הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ תָּמִיד לִרְאוֹת בְּהַכָּרֵת רְשָׁעִים, שֶׁבְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִין מֵתִים (ברכות יח:).

פַּעַם אַחַת רָצִתִּי אַחַר צְבִי – כִּי עִקַּר מַפַּלְתָּן שֶׁל רְשָׁעִים הוּא עַל־יְדֵי יֵרֵשַׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳ כַּנַ״ל, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת (יחזקאל כ׳:ו׳).

וְנִכְנַסְתִּי בְּקוּלִית שֶׁל מֵת – הַיְנוּ שֶׁרָצָה לְתַקֵּן קוֹלוֹת הַנַּ״ל.

וְרָצִתִּי אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת – הַיְנוּ בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת, וְעַל יָדָם מִתְנוֹצֵץ אוֹר שְׁלֹשֶׁת אָבוֹת, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי הַכִּסֵּא, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּחִינַת צְבִי הַנַּ״ל.

וּצְבִי לֹא הִגַּעְתִּי, וְקוּלִית לֹא כָלָתָה – שֶׁלֹּא הִשִּׂיג בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּטוּל קוֹלוֹת הַנַּ״ל.

וּכְשֶׁחָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי – הַיְנוּ אַחַר גְּמַר תְּפִלָּתִי, שֶׁאָז פּוֹסֵעַ הָאָדָם לַאֲחוֹרָיו שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת.

אָמְרוּ לִי: שֶׁל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הִיא – וְאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לְתַקֵּן קוֹלוֹת כְּאֵלּוּ, כִּי אֲחִיזָתוֹ בִּימִין, וַאֲפִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה יָרֵא מִפָּנָיו, עַד שֶׁהִבְטִיחוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אַל תִּירָא אוֹתוֹ כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (שם).

וּבִשְׁבִיל זֶה בְּחִינַת רָשָׁע כְּעוֹג נִקְרָא פָּלִיט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ד:י״ג): וַיָּבֹא הַפָּלִיט – זֶה עוֹג (ב״ר לך לך פ׳ מב ועיין נדה סא ובתוספות שם וע׳ מ״ר דברים א׳:ד׳), שֶׁרָצָה שֶׁיֵּהָרֵג אַבְרָהָם וְיִשָּׂא אֶת שָׂרָה. וְהוּא בִּבְחִינַת: צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק – אַבְרָהָם וְכוּ׳ – ה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ, בִּבְחִינַת: וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי. וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּבַשׁ מִשְׁפָּטוֹ מִמֶּנּוּ זְמַן רַב, עַד זְמַן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא פָּלִיט, בִּבְחִינַת (איוב כ״ג:ז׳): וַאֲפַלְּטָה לָנֶצַח מִשֹּׁפְטִי – שֶׁנִּמְלַט מֵהַמִּשְׁפָּט זְמַן כַּבִּיר:

יא וְעַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם עוֹשֵׂי טוֹב, זוֹכִים לִפְנֵי ה׳, כִּי קֹדֶם כְּרִיתוּת הָרְשָׁעִים הָיָה פְּנֵי ה׳ מְכֻסֶּה וּמֻסְתָּר בְּעוֹשֵׂי רַע כְּדֵי לְהַכְרִיתָם, בִּבְחִינַת (תהילים ל״ד:י״ז): פְּנֵי ה׳ בְּעוֹשֵׂי רָע לְהַכְרִיתָם;

וְעַכְשָׁו, תֵּכֶף כְּשֶׁרוֹאִים בִּכְרִיתוּת רְשָׁעִים, תֵּכֶף נִתְגַּלֶּה פְּנֵי ה׳ לְעוֹשֵׂי טוֹב. וְזֶהוּ (שם קה): בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד; כִּי עַל־יְדֵי תָּמִיד, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ, עַל יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תִּזְכּוּ לִמְצֹא פְּנֵי ה׳, כִּי עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תִּזְכּוּ לִרְאוֹת בְּהַכְרִיתוּת רְשָׁעִים כַּנַ״ל:

יב וְזֶהוּ בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת מַלְאָךְ סנד״ל בַּמַּלְאָךְ מט״ט שֹׂר הַפָּנִים, כְּלָלִיּוּת עֲשִׂיָּה בִּיצִירָה, עַל־יְדֵי שֶׁכּוֹפְלִין הַפָּסוּק כֹּל הַנְּשָׁמָה (כמובא בכוונות) – בְּכָל נְשִׁימָה וּנְשִׁימָה צָרִיךְ לְהַלֵּל אֶת ה׳ (בראשית רבה פרשה יד).

וְעַל־יְדֵי עֵין הָרָע נִכְפָּל הַנְּשִׁימָה, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כְּשֶׁיֵּשׁ לְאָדָם עַיִן הָרָע, אֲזַי מְגַהֵק וּפוֹתֵחַ פִּיו לְקַבֵּל נְשִׁימָה כְּפוּלָה, וּכְשֶׁהַנְּשִׁימָה כְּפוּלָה, גַּם הַהַלֵּל צָרִיךְ לִכְפֹּל כַּנַּ״ל. וּבִפְרָט שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּל וּלְהוֹדוֹת לַה׳, שֶׁהִצִּיל אוֹתוֹ מֵעַיִן הָרָע הַזֹּאת, וְהוּא רוֹאֶה בְּהִכָּרַת רְשָׁעִים.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מט״ט שַׂר הַפָּנִים מֵאִיר לָעֲשָׂיָה, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֵׂי טוֹב זוֹכִין לִפְנֵי ה׳ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי כְּרִיתוּת הָרַע עַיִן, שֶׁגָּרְמוּ לִכְפִילַת הַנְּשִׁימָה: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז״ל)

## תורה נו

א וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים, בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיְיָ בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם, מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם, כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (במדבר כ״ח:כ״ו)

א כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחִינַת מַלְכוּת, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּחִינוֹת מַלְכוּת. יֵשׁ שֶׁהוּא שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל בְּיוֹתֵר, וְכֵן יֵשׁ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הָעוֹלָם – כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ. בִּבְחִינוֹת: שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרוֹת (שמות י״ח:כ״א).

וּבְחִינוֹת הַמַּלְכוּת הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד, הִיא בְּאִתְגַּלְיָא וּבְאִתְכַּסְיָא. בְּאִתְגַּלְיָא – הַיְנוּ הַמֶּמְשָׁלָה שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים בְּאִתְגַּלְיָא, כְּפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל. וּבְאִתְכַּסְיָא הוּא, כִּי גַּם יֵשׁ לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ בְּחִינַת מַלְכוּת בְּאִתְכַּסְיָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאַף שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא נִרְאֶה שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, עִם כָּל זֶה בְּאִתְכַּסְיָא וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל, הוּא מוֹשֵׁל עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, כִּי נִשְׁמָתָם הֵם תַּחְתָּיו וְנִכְנָעִים תַּחְתָּיו. וְגַם זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַלְכוּת בְּאִתְכַּסְיָא, הִיא לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ בִּבְחִינַת: שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְכוּ׳.

וְיֵשׁ אֶחָד, שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא אֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן בְּאִתְכַּסְיָא וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל, הוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הַדּוֹר, וַאֲפִלּוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי כָּל נִשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם כְּלָם תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ וּמַלְכוּתוֹ, וְכֻלָּם נִכְנָעִים וּכְפוּפִים אֵלָיו, רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל, בִּבְחִינוֹת (מלאכי א׳:י״א): בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; שֶׁאַף שֶׁהֵם עוֹבְדִים עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, עַל כָּל זֶה בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל הֵם כֻּלָּם נִכְנָעִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל. כְּמוֹ כֵן זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַלְכוּת בְּאִתְכַּסְיָא, שֶׁאַף שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא אֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה, עִם כָּל זֶה בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל הוּא מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם, וְהֵם כֻּלָּם תַּחְתָּיו וְנִכְנָעִים אֵלָיו:

ב ב וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִבְלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַהֲנָאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת אֶצְלוֹ כְּעֶבֶד לְמַלֹּאת תַּאֲוָתוֹ, רַק שֶׁתִּהְיֶה בְּחִינַת הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת בֶּן חוֹרִין, בִּבְחִינַת (קהלת י׳:י״ז): אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין, שֶׁהַמַּלְכוּת יִהְיֶה אֶצְלְךָ בֶּן חוֹרִין, לִבְלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְהֲנָאָתְךָ.

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי, בְּחִינַת מָר דְּרוֹר (חולין קלט:), שֶׁהַמָּרוּת, הַיְנוּ הַמַּלְכוּת, יֵשׁ לָהּ דְּרוֹר וְחֵרוּת, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לַהֲנָאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ, כִּי אִם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינוֹת (עובדיה א׳:כ״א): וְהָיְתָה לַה׳ הַמְּלוּכָה; דְּהַיְנוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּלְכוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּכְנָעִים אֵלָיו, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּאִתְגַּלְיָא וּבְאִתְכַּסְיָא. הֵן אִם הוּא מוֹשֵׁל בְּבֵיתוֹ, צָרִיךְ לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ, וְאִם יֵשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה יוֹתֵר, מֻטָּל עָלָיו לְהַזְהִיר יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, לְפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ:

ג ג וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ אֲרִיכוּת יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בִּבְחִינוֹת (פסחים פז:): הָרַבָּנוּת מְקַבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ.

כִּי כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הוּא בְּחִינַת צוֹפֶה, שֶׁמֻּטָּל עָלָיו לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵם מִשָּׁרְשׁוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מַלְכוּת עֲלֵיהֶם. וְאִם הוּא מַזְהִיר וּמוֹכִיחַ אוֹתָם, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ, וּמַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ג׳:י״ט): צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וְכוּ׳, הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ. אֲבָל אִם אֵינוֹ מַזְהִיר וּמוֹכִיחַ אוֹתָם, אֲזַי הָעֹנֶשׁ עָלָיו (כמו שכתוב שם), וְעַל כֵּן הָרַבָּנוּת מְקַבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ אֲרִיכוּת יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיּוּכַל לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אוֹתָם.

אַךְ אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ אוֹתָם, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה שֶּׁצָּרִיךְ לָהֶם, וְגַם אֵינָם אֶצְלוֹ לְהוֹכִיחַ אוֹתָם. וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לָזֶה דַּעַת, כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהוֹכִיחָם. וְלָבוֹא לַדַּעַת הַזֶּה, הוּא גַּם כֵּן עַל־יְדֵי אֲרִיכַת יָמִים בְּעַצְמוֹ. וְזֶה שֶׁאוֹמְרִים הָעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵחַיָּיו, כִּי עִקַּר הַיְדִיעָה הוּא מֵחַיִּים, מֵאֲרִיכוּת יָמִים:

כִּי לָבוֹא לַאֲרִיכוּת יָמִים, הוּא עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, כִּי אוֹרַיְתָא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (תיקון י׳ דף כה:), וּכְמוֹ כְּשֶׁצְּרִיכִין לִקְרוֹת אֶת אֶחָד קוֹרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ, כֵּן כְּשֶׁצְּרִיכִין לִקְרוֹת אֶת חַי הַחַיִּים, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ מִמֶּנּוּ חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, צָרִיךְ לִקְרוֹת אוֹתוֹ בִּשְׁמוֹ כִּבְיָכוֹל, וּשְׁמוֹ הוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, קוֹרִין אֶת הָאֲרִיכוּת יָמִים.

וְעַל כֵּן מַזְהָר הַמֶּלֶךְ עַל עֵסֶק הַתּוֹרָה בְּיוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם, מֵחֲמַת שֶׁהוּא צָרִיךְ לִקְרוֹת אֶת הָאֲרִיכוּת יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת הַמֶּלֶךְ (דברים י״ז:י״ט): וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו, לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ. וְזֶה: וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו – וְקָרָא בוֹ דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה הוּא קוֹרֵא אֶת הַחַיִּים כַּנַּ״ל.

וְזֶה: יְמֵי חַיָּיו — יְמֵי חַיָּיו דַּיְקָא, כִּי כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַחִיּוּת, צָרִיךְ לְקַבְּלָם בְּמִדָּה, כִּי בְּלֹא מִדָּה וְצִמְצוּם אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַחִיּוּת מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מֻחְמַת רִבּוּי אוֹר, כִּי רִבּוּי הַשֶּׁמֶן גּוֹרֵם כִּבּוּי הַנֵּר, עַל־כֵּן צָרִיךְ לְקַבֵּל הַחִיּוּת בְּמִדָּה,

וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה. כִּי הַתּוֹרָה הִיא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַשֵּׁם הוּא הַכְּלִי שֶׁל הַדָּבָר, שֶׁבְּהַשֵּׁם הַזֶּה נִגְבָּל הַחִיּוּת שֶׁל הַדָּבָר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:י״ט): נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ, שֶׁבְּהַשֵּׁם נִגְבָּל הַנֶּפֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר. וְעַל כֵּן כְּשֶׁקּוֹרִין אֶת הָאָדָם בִּשְׁמוֹ, הוּא מְזַמֵּן תֵּכֶף אֶצְלוֹ, מֻחְמַת שֶׁבְּהַשֵּׁם נִגְבָּל כָּל הַנֶּפֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁלּוֹ.

וְכֵן הַתּוֹרָה הוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵינוּ שֶׁשָּׁם נִגְבָּל הַחִיּוּת מֵחַי הַחַיִּים. כִּי הַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת מִדּוֹת, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת וּפְסוּקִים וּפָרָשִׁיּוֹת וּסְדָרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִדּוֹת, שֶׁבָּהֶם נִגְבָּל הַחִיּוּת בְּמִדָּה. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִדּוֹת, יְכוֹלִים לְקַבֵּל אֶת הַחִיּוּת,

כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה קוֹרִים אֶת הַחַיִּים, וּמַמְשִׁיכִין אֶת הַחִיּוּת לְתוֹךְ הַמִּדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יָמִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ט:ה׳): וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא; הֵינוּ שֶׁהַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ו׳:כ׳): מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים; הִיא בְּחִינַת מִדּוֹת וְיָמִים כַּנַּ״ל, שֶׁעַל יָדָהּ קוֹרִין אֶת הַחִיּוּת לְתוֹךְ הַמִּדּוֹת וְהַיָּמִים, שֶׁבְּלֹא זֶה לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַחִיּוּת מֻחְמַת רִבּוּי אוֹר. וְזֶה: וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו — שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה קוֹרֵא אֶת הַחִיּוּת לְתוֹךְ הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בַּפֶּה דַּיְקָא, כִּי כְּשֶׁצְּרִיכִין לִקְרוֹת אֶת אֶחָד בִּשְׁמוֹ צָרִיךְ לִקְרוֹתוֹ בַּפֶּה דַּיְקָא, וְאִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתוֹ בִּשְׁמוֹ בְּמַחֲשָׁבָה בְּעָלְמָא. כֵּן אִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹת אֶת חַי הַחַיִּים בִּשְׁמוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי הַפֶּה, וְלֹא עַל־יְדֵי הַמַּחֲשָׁבָה לְבַדָּהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם — לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה. לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה דַּיְקָא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְחַיִּים כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, מַמְשִׁיכִין אֲרִיכוּת יָמִים, וְאָז זוֹכֶה לְדַעַת, כִּי הַדַּעַת וְהַשֵּׂכֶל הוּא בְּעֻצְמוֹ הַחִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ב): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא עִקַּר הַחִיּוּת. וְעַל־יְדֵי־זֶה הַדַּעַת, יְכוֹלִים לָקֶרֶב וּלְהוֹכִיחַ אֶת מִי שֶׁצְּרִיכִין לְהוֹכִיחַ:

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי הַסְתָּרוֹת, וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר בְּהַסְתָּרָה אַחַת, גַּם כֵּן קָשֶׁה מְאֹד לְמָצְאוֹ, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן, כְּשֶׁהוּא נִסְתָּר בְּהַסְתָּרָה אַחַת, אֶפְשָׁר לִיגַּע וְלַחֲתֹר עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, אֲבָל כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר בְּהַסְתָּרָה תּוֹךְ הַסְתָּרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ — אֲזַי אִי אֶפְשָׁר כְּלָל לִמְצֹא אוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה בְּחִינַת (דברים ל״א:י״ח): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר; דְּהַיְנוּ שֶׁאַסְתִּיר הַהַסְתָּרָה, שֶׁלֹּא יֵדְעוּ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר. וַאֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ יָכוֹל לִמְצֹא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, כִּי הַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת כַּנַּ״ל.

אֲבָל בֶּאֱמֶת אֲפִלּוּ בְּכָל הַהַסְתָּרוֹת, וַאֲפִלּוּ בְּהַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, בְּוַדַּאי גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּוַדַּאי אֵין שׁוּם דָּבָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ חִיּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי בִּלְעֲדֵי חִיּוּתוֹ לֹא הָיָה לוֹ קִיּוּם כְּלָל. וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי בְּכָל הַדְּבָרִים, וּבְכָל הַמַּעֲשִׂים, וּבְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת, מְלֻבָּשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּבְיָכוֹל. וַאֲפִלּוּ אִם, חַס וְשָׁלוֹם, עוֹשִׂין דְּבַר עֲבֵרָה, שֶׁהוּא שֶׁלֹּא כִּרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֶה בְּוַדַּאי יֵשׁ שָׁם חִיּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַךְ שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם וּבְצִמְצוּם גָּדוֹל.

וְהַתּוֹרָה הִיא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, נִמְצָא, שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים וּבְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת, אֲפִלּוּ מַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ שָׁם גַּם כֵּן הִתְלַבְּשׁוּת הַתּוֹרָה, אַךְ שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם וּבְצִמְצוּם גָּדוֹל, בִּבְחִינַת הַסְתָּרוֹת:

כִּי עָבַר וְשָׁנָה — נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פו:), דְּהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת הוּא מְהַפֵּךְ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וְעוֹשֶׂה צְרוּפִים אֲחֵרִים בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵאִסּוּר הֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ה׳:כ׳): הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָעֲבֵרוֹת מְלֻבָּשׁ שָׁם חִיּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּחֻמַת הָעֲבֵרוֹת הָפַךְ הַצְּרוּפִים שֶׁל הַתּוֹרָה, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאִסּוּר הֶתֵּר, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

עָבַר וְשָׁנָה נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר; וְזֶה בְּחִינַת הַסְתָּרָה אַחַת.

וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ בְּהַסְתָּרָה אַחַת, דְּהַיְנוּ בְּחִינָה הַנַּ״ל שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, גַּם כֵּן קָשֶׁה מְאֹד לְמָצְאוֹ, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, אֲבָל עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר לִיגַּע וְלַחֲתֹר עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, מֵאַחַר שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יוֹדֵעַ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר. עַל־כֵּן, אַף שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, וּכְבָר נַעֲשָׂה לוֹ אֶפְשָׁר לִיגַּע וְלַחֲתֹר עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, מֵאַחַר שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יוֹדֵעַ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר. עַל־כֵּן, אַף שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, וּכְבָר נַעֲשָׂה לוֹ הָעֲבֵרוֹת כְּהֶתֵּר, עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיָּשִׁיב אֶל לִבּוֹ זֶה בְּעַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁנָּפַל וְהִגִּיעַ לְבְחִינַת נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, וִיבַקֵּשׁ וְיַחְתֹּר עַד שֶׁיֵּצֵא מִזֶּה, מֵאַחַר שֶׁעַל כָּל פָּנִים יוֹדֵעַ מִזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר.

אֲבָל דַּע, שֶׁיֵּשׁ עוֹד בְּחִינַת הַסְתָּרָה בְּתוֹךְ הַסְתָּרָה. דְּהַיְנוּ שֶׁהַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁגַּם הֶתֵּר נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, רַק שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מִשּׁוּם נִדְנוּד אִסּוּר, וְהַכֹּל הוּא יָשָׁר בְּעֵינָיו. וְזֶה בְּחִינַת הַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִסְתָּר מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ זֹאת שֶׁיֵּדַע שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, רַק שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מִשּׁוּם נִדְנוּד אִסּוּר, וְהַכֹּל הוּא יָשָׁר בְּעֵינָיו. וְזֶה בְּחִינַת הַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ שֶׁנֶּהְפַּךְ אֶצְלוֹ הָאִסּוּר לְהֶתֵּר, רַק כָּל הַדְּבָרִים רָעִים דּוֹמוֹת לוֹ לְמִישׁוֹר גָּמוּר, חַס וְשָׁלוֹם. הֵינוּ אִם, חַס וְשָׁלוֹם, אַחַר שֶׁעָבַר וְשָׁנָה, עוֹשֶׂה יוֹתֵר עֲבֵרוֹת, חַס

הַסְתָּרָה – שֶׁהַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת כַּנַּ״ל.

וּבֶאֱמֶת גַּם בְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה, גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי בִּלְעָדָיו אֵין חִיּוּת לְשׁוּם דָּבָר כַּנַּ״ל, רַק שֶׁעַל־יְדֵי רִבּוּי הָעֲבֵרוֹת חָפַץ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים לְנַמְרֵי, עַד שֶׁנֶּהְפָּךְ אֶצְלוֹ מֵחָכְמוֹת הַתּוֹרָה לִפְתָיוּת, עַד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל אֲפִלּוּ זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה כַּנַּ״ל.

עַל כֵּן צָרִיךְ לְגַלּוֹת הַהַסְתָּרוֹת הַנַּ״ל, וְזֶה עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְשִׁיךְ אַרִיכוּת יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת כַּנַּ״ל. וְעַל יְדֵי זֶה הַדַּעַת יוּכַלש לֵידַע, שֶׁאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה. וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַהַסְתָּרוֹת יֵשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְגַּלִּין הַהַסְתָּרוֹת, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם תּוֹרָה.

וַאֲפִלּוּ מֵהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה נַעֲשֶׂה תּוֹרָה. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ תּוֹרָה כַּנַּ״ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר שָׁם, זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא בְּחִינַת הַהַסְתָּרוֹת. וְתֵכֶף, כְּשֶׁיּוֹדְעִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר שָׁם, עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ נִתְהַפְּכָה הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה דַּעַת, וְהַחֻזָּרָה הַתּוֹרָה שֶׁנִּסְתָּר כָּאן לְדַעַת, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר שָׁם.

וְכֵינָן שֶׁנֶּחֱזַר הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה לְדַעַת, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה תּוֹרָה, אֲזַי הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ מוֹכִיחָה אוֹתָם, בִּבְחִינַת: אוֹרַיְתָא מַכְרֶזֶת קַמַּיְהוּ: עַד מָתַי פְּתָיִים תְּאֶהֱבוּ פֶּתִי (זוהר שמיני דף לו, אחרי נח, נשא קכו). כִּי בֶּאֱמֶת הַתּוֹרָה מַכְרֶזֶת וְצוֹעֶקֶת וּמוֹכִיחָה תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי א׳:כ״ב): בְּרֹאשׁ הֹמִיּוֹת תִּקְרָא וְכוּ׳ עַד מָתַי פְּתָיִם תְּאֶהֱבוּ וְכוּ׳, רַק שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל הַכְּרוּז שֶׁל הַתּוֹרָה, מֵחֲמַת הַהַסְתָּרוֹת הַנַּ״ל, וּמֵאַחַר שֶׁנִּתְגַּלּוּ וְנֶחְזְרוּ הַהַסְתָּרוֹת, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם תּוֹרָה, עַל־יְדֵי הַדַּעַת כַּנַּ״ל, אֲזַי תֵּכֶף כְּשֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם תּוֹרָה, הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ מוֹכִיחָה אוֹתָם: עַד מָתַי פְּתָיִם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שם לא): פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה – שֶׁעַל־יְדֵי הַחָכְמָה וְדַעַת הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְגַלִּין הַהַסְתָּרוֹת, וְעוֹשִׂין מֵהֶם תּוֹרָה כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה: פִּיהָ פָּתְחָה; הַיְנוּ בְּחִינַת אוֹרַיְתָא מַכְרֶזֶת קַמַּיְהוּ – שֶׁהַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ פּוֹתַחַת פִּיהָ וּמוֹכִיחָה אוֹתָם כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יָדָהּ מַמְשִׁיכִין יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת, כִּי עַל יָדָהּ מַמְשִׁיכִין הַחִיּוּת לְתוֹךְ הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי זֶה זוֹכִין לְדַעַת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְהוֹכִיחַ אֲפִלּוּ אֶת הָרְחוֹקִים מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת הַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה פָּרוּשׁ: וּבְכָל יוֹם וָיוֹם מָרְדְּכַי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים וְכוּ׳ (אסתר ב׳:י״א).

מָרְדְּכָי – זֶה בְּחִינַת הַמַּלְכוּת כַּנַּ״ל.

וּבְכָל יוֹם וָיוֹם – זֶה בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יָדָהּ מַמְשִׁיכִין הַחִיּוּת לַהַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת כַּנַּ״ל.

חֲצַר בֵּית – זֶה בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת וּפְנִימִיּוּת, הַיְנוּ מַחֲשָׁבוֹת וְדִבּוּרִים, שֶׁבְּכֻלָּם נִסְתָּר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שָׁם, אַף הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה:

חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים – מִלְּשׁוֹן שֶׁנָּשׁוּ וְקָפְצוּ מִמְּקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְיֵשׁ שֶׁכְּבָר הָיוּ קְצָת אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַךְ שֶׁכְּבָר שָׁכְחוּ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: הַנָּשִׁים – לְשׁוֹן שִׁכְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״א:נ״א) כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹקִים וְכוּ׳, שֶׁכְּבָר שָׁכְחוּ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְיֵשׁ שֶׁגַּם עַתָּה זוֹכְרִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַךְ שֶׁנִּשְׁתָּה גְּבוּרָתָם, וְאֵין לְאֵל יָדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרָם.

וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם נָשִׁים, מֵחֲמַת שָׁלֹשׁ בְּחִינַת הַנַּ״ל: בְּחִינַת שֶׁנָּשׁוּ וְקָפְצוּ וְכוּ׳, וְיֵשׁ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת שִׁכְחָה וְכוּ׳, וְיֵשׁ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת נִשְׁתָּה גְּבוּרָתָם כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי כָּל זֶה הֵם רְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מֵהֶם בִּבְחִינַת הַסְתָּרוֹת הַנַּ״ל.

וּמָרְדְּכַי, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, הוּא יָכוֹל לְהוֹכִיחַ וּלְהַזְהִיר אוֹתָם, עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָמִים וּמִדּוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְדַעַת, שֶׁעַל־יְדֵי הַדַּעַת הַזֶּה מְגַלִּין הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, וְעוֹשִׂין מִמֶּנָּה תּוֹרָה כַּנַּ״ל, וַאֲזַי אוֹרַיְתָא מַכְרֶזֶת קַמַּיְהוּ כַּנַּ״ל. וְזֶה:

לָדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר – שֶׁעַל יְדֵי זֶה עוֹשֶׂה דַּעַת מֵהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶסְתֵּר, בְּחִינַת: הַסְתֵּר אַסְתִּיר. וְזֶה:

וּמַה יֵּעָשֶׂה בָהּ – שֶׁעוֹשֶׂה מֵהַהַסְתָּרָה, בְּחִינַת מָה, הַיְנוּ תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מָה הָעֵדוּת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי מִזֶּה בְּעַצְמוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁגַּם בְּתוֹךְ הַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה יֵשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה דַּעַת, דְּהַיְנוּ תּוֹרָה, וַאֲזַי אוֹרַיְתָא מַכְרֶזֶת קַמַּיְהוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת הַתּוֹכָחָה, שֶׁמֻּטָּל עָלָיו לְהַזְהִיר וּלְהוֹכִיחַ כַּנַּ״ל, כִּי גּוֹרֵם עַל יְדֵי הַדַּעַת שֶׁהַתּוֹרָה תּוֹכִיחַ אוֹתָם כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי הַתּוֹכָחָה הַזֹּאת, הוּא מַמְשִׁיךְ אֲרִיכוּת יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בִּבְחִינַת הָרַבָּנוּת מְקֻבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ, שֶׁזֶּהוּ כְּשֶׁאֵין מוֹכִיחַ אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה עֲלֵיהֶם וְכוּ׳, כַּנַּ״ל. אֲבָל עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים בְּחִינַת דַּעַת וְכוּ׳, עַד אֲשֶׁר אוֹרַיְתָא מַכְרֶזֶת קַמַּיְהוּ, וּמוֹכִיחָה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי תּוֹכָחָה. אֲזַי אֵין הָרַבָּנוּת וְהַמַּלְכוּת מַזִּקֶת לוֹ כַּנַּ״ל, כִּי מַמְשִׁיךְ אֲרִיכוּת יָמִים לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת עַל יְדֵי הַתּוֹכָחָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי אֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת שֶׁמַּמְשִׁיכִין עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ מַמְשִׁיכִין אֲרִיכוּת יָמִים הַנַּ״ל לְתוֹךְ הַמַּלְכוּת כַּנַּ״ל:

ד ד וְדַע, שֶׁהַתּוֹרָה הַמְּלֻבָּשׁ תּוֹךְ הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, הִיא תּוֹרָה גָּבוֹהַּ דַּיְקָא, הַיְנוּ סִתְרֵי תּוֹרָה, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִתְלַבֵּשׁ בִּמְקוֹמוֹת נְמוּכִים כָּאֵלּוּ, הַיְנוּ אֵצֶל אֵלּוּ שֶׁעָבְרוּ הַרְבֵּה, עַד שֶׁנִּסְתָּר מֵהֶם בְּהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, עַל כֵּן חָשַׁב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַחֲשָׁבוֹת לְבִלְתִּי לְהַלְבִּישׁ שָׁם פְּשָׁטֵי תּוֹרָה, לְבַל יוּכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לִינֹק מִשָּׁם הַרְבֵּה, וְיִהְיֶה הַפְּגַם גָּדוֹל מְאֹד. עַל כֵּן הוּא מַסְתִּיר וּמַלְבִּישׁ שָׁם תּוֹרָה גָּבוֹהַּ דַּיְקָא, סִתְרֵי תּוֹרָה, שֶׁהִיא תּוֹרַת ה׳ בְּעַצְמָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לִינֹק מִשָּׁם הַרְבֵּה,

בִּבְחִינַת (שמות י״ב:י״ב): וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ, אֲנִי וְלֹא הַשָּׂלִיחַ, אֲנִי ה׳ וְלֹא זוּלָתִי. כִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁשָּׁם מְקוֹם הַקְּלִפּוֹת מְאֹד, עַל כֵּן שָׁם דַּיְקָא מְלֻבָּשׁ וּמֻסְתָּר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, הַיְנוּ תּוֹרַת ה׳ מַמָּשׁ, סִתְרֵי תּוֹרָה. עַל כֵּן דַּיְקָא מֵהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, כְּשֶׁחוֹזֵר וּמְהַפְּכָהּ לְדַעַת, נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה דַּיְקָא תּוֹרַת ה׳ מַמָּשׁ, כִּי שָׁם נִסְתָּר תּוֹרַת ה׳, סִתְרֵי תּוֹרָה כַּנַּ״ל:

ה ה וּכְנֶגֶד מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה יֵשׁ מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַיְנוּ מַלְכוּת הָמָן עֲמָלֵק, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:כ׳): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה, כִּי מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת (שם י׳), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י״ב:י״ג): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת; הַיְנוּ שֶׁמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת סוֹף דָּבָר, בְּחִינַת מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת מַחֲנֵה דָן שֶׁהוּא מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, כִּי דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא (גיטין י׳: ב״ק קיג).

וּמַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא הוּא מְאַסֵּף מָמוֹן, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהוּא יֵרֵא שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ בִּלְעוֹ מִפִּיו, הַיְנוּ הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁיֵּשׁ אֲצָלוֹ, עַל כֵּן הוּא מִתְגַּבֵּר וּמְאַסֵּף מָמוֹן, שֶׁהֵם נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, כִּי הֵם בְּחִינַת הַגְּוָנִין עִלָּאִין שֶׁיֵּשׁ בְּזָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת, שֶׁהֵם הַמָּמוֹן. וְזֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת עֲשִׁירוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת.

וְעַל כֵּן עֲמָלֵק, שֶׁהוּא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, רוֹדֵף אֶת מַחֲנֵה דָן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ה:י״ח): וַיְזַנֵּב בְּךָ וְכוּ׳ וְלֹא יָרֵא אֱלֹקִים; דְּהַיְנוּ בְּעֵת שֶׁאֵין לָהֶם כֹּחַ מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְא אֱלֹקִים כַּנַּ״ל.

כִּי מַלְכוּת הָמָן עֲמָלֵק, הוּא הִפּוּךְ מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. כִּי מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הוּא בְּחִינַת מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת דִּקְדֻשָּׁה, וּמַלְכוּת הָמָן עֲמָלֵק, שֶׁהוּא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הוּא בְּחִינַת מְאַסֵּף מָמוֹן כַּנַּ״ל, כִּי מִתְגַּבֵּר בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כְּדֵי לְתָפֵס כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל. אַךְ אַף־עַל־פִּי כֵן, אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ כְּלָל, כִּי יֵשׁ כֹּחַ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָרְדֳּכַי, לְהוֹצִיא מֵאִתּוֹ כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבָּלַע:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה י׳): כִּי לְאָדָם שֶׁטּוֹב לְפָנָיו נָתַן חָכְמָה וָדַעַת – זֶה מָרְדֳּכַי, הַיְנוּ שֶׁמָּרְדֳּכַי, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, נָתַן לוֹ חָכְמָה וָדַעַת כַּנַּ״ל, וְזֶה: טוֹב לְפָנָיו, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, כִּי אֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (אבות פ״ו). וְלַחוֹטֶא נָתַן עִנְיַן לֶאֱסֹף וְלִכְנֹס – זֶה הָמָן, הַיְנוּ שֶׁהָמָן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא כַּנַּ״ל, הוּא מְאַסֵּף מָמוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶה: לָתֵת לְטוֹב לִפְנֵי אֱלֹקִים – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁמָּרְדֳּכַי, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, מוֹצִיא מִפִּיו כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה תּוֹרָה כַּנַּ״ל. כִּי מָרְדֳּכַי מוֹצִיא מִפִּיו כָּל הָעֲשִׁירוּת, בִּבְחִינַת (איוב כ׳:ט״ו): חַיִל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ; וְעוֹשֶׂה מִזֶּה תּוֹרָה, שֶׁנִּקְרֵאת אֵשֶׁת חַיִל (משלי לא):

ו ו וּלְפִי הַגְּדֻלַּת הַדַּעַת כֵּן הַפַּרְנָסָה בִּנְקֵל. כִּי פַּרְנָסָה בִּנְקֵל תּוֹלֶה בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״א:ח׳): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בְּשִׁטּוּתָא (זוהר בשלח סב סג), כִּי כָּל מִי שֶׁחָסֵר דַּעַת בְּיוֹתֵר, הוּא יָגֵעַ וְטוֹרֵחַ אַחַר הַפַּרְנָסָה בְּיוֹתֵר.

וְגַם לְפִי הַגְּדֻלַּת הַדַּעַת כֵּן נִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כִּי שָׁלוֹם תָּלוּי בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ו׳): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְכוּ׳ כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם נִפְלָא בָּעוֹלָם, שֶׁיּוּכְלוּ לָגוּר בְּיַחַד שְׁנֵי הֲפָכִים, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה אָז. כִּי עַל־יְדֵי הַדַּעַת נִגְדָּל הַשָּׁלוֹם, כִּי נִתְבַּטֵּל הַכַּעַס וְהָאַכְזָרִיּוּת עַל יְדֵי הַדַּעַת. כִּי כַּעַס וְאַכְזָרִיּוּת הוּא מֵהֶעְדֵּר הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:ט׳): כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ; וְכָל מַה שֶּׁמִּתְרַבֶּה הַדַּעַת, מִתְרַבֶּה הָרַחֲמָנוּת וְהַשָּׁלוֹם, וְעַל כֵּן הַפַּרְנָסָה בִּנְקֵל, בִּבְחִינַת (תהילים קמ״ד:י״ד): הַשָּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם, חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ:

ז ז וְזֶה בְּחִינַת שָׁבוּעוֹת, כִּי שָׁבוּעוֹת הוּא בְּחִינַת שֶׁכָּל גָּדוֹל וְגָבוֹהַּ מְאֹד, שֶׁהוּא חֶסֶד עֶלְיוֹן וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים. כִּי גֹּדֶל הָרַחֲמִים תָּלוּי בְּגֹדֶל הַדַּעַת כַּנַּ״ל, כִּי בְּשָׁעַת מַתַּן תּוֹרָה נִרְאָה לָהֶם כְּזִקֵּן מָלֵא רַחֲמִים (מכילתא פ׳ בשלח ופ׳ יתרו, והובא בפירש״י פ׳ יתרו), וְזִקֵּן הוּא בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת, וּבָזֶה תָּלוּי גֹּדֶל הָרַחֲמִים כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן שָׁבוּעוֹת הוּא חֶסֶד עֶלְיוֹן וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים.

וְזֶה בְּחִינוֹת הַמִּקְוֶה שֶׁל שָׁבוּעוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת מִקְוֶה שֶׁל שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, שֶׁהוּא שַׁעַר הָעֶלְיוֹן מֵחֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה (כ״ש בכוונות שבועות), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שֶׁכָּל וְדַעַת עֶלְיוֹן, בְּחִינַת חֶסֶד עֶלְיוֹן וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הַמִּקְוֶה מוֹשִׁיעַ בְּכָל הַצָּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו י״ד:ח׳): מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה; כִּי הוּא חֶסֶד עֶלְיוֹן, שֶׁמּוֹשִׁיעַ מִכָּל הַצָּרוֹת. וְעַל כֵּן הַמִּקְוֶה מְטַהֵר מִכָּל הַטֻּמְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ו:כ״ה): וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם וְכוּ׳. כִּי אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן וְכוּ׳ (שבת נה), וְעַל כֵּן הַמִּקְוֶה, שֶׁמּוֹשִׁיעַ מִכָּל הַצָּרוֹת וּמִכָּל הַיִּסּוּרִים, הוּא מְטַהֵר מִכָּל הַטֻּמְאוֹת וּמִכָּל הַחֲטָאִים:

וְזֶה בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת מִקְוֶה שֶׁל שַׁעַר הַנּוּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת גָּדוֹל, כִּי הַמָּן – בְּחִינַת דַּעַת:

וְזֶה בְּחִינַת (שבת קד): מַאֲמָר פָּתוּחַ, נֶאֱמָן פָּשׁוּט. מַאֲמָר פָּתוּחַ זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי הַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב׳:ו׳): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה. וּבְמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה הַדַּעַת בְּגָלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ו׳:ג׳-ד׳): וּשְׁמִי ה׳ לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, הָיָה גַּם הַדִּבּוּר בְּגָלוּת (זוהר וארא דף כה:), בְּבְחִינַת: כָּבֵד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן (שם ד). וּכְשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁיָּצָא הַדַּעַת מֵהַגָּלוּת, יָצָא וְנִפְתַּח הַדִּבּוּר, וְזֶה בְּחִינַת מַאֲמָר פָּתוּחַ, שֶׁנִּפְתַּח הַדִּבּוּר וְנִתְגַּלָּה הַדַּעַת.

וְעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, נִתְפַּשֵּׁט נֶאֱמָנוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִכַּר שֶׁהוּא נֶאֱמָן, מַבְטִיחַ וְעוֹשֶׂה, וְזֶה בְּחִינַת נֶאֱמָן פָּשׁוּט, שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט נֶאֱמָנוּתוֹ כַּנַּ״ל, אֲבָל בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה הַדַּעַת בְּגָלוּת, לֹא נִתְפַּשֵּׁט וְנִתְגַּלָּה נֶאֱמָנוּתוֹ. וְזֶה שֶׁפִּרֵשׁ רַשׁ״י: וּשְׁמִי ה׳ לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם – לֹא נִכַּרְתִּי בְּמִדַּת אֲמִתִּית שֶׁלִּי. שֶׁעַל יְדֵי שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה הַדַּעַת בְּמִצְרַיִם, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא נִכַּר נֶאֱמָנוּתוֹ כַּנַּ״ל, כִּי הַחֶסֶד תָּלוּי בְּדַעַת כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת אָנֹכִי – יְהֹיבָא, כְּ׳תֵיבָא, נָ׳אֱמָנִים אֲ׳מָרֶיהָ (שבת קה). שֶׁעַל יְדֵי נִתְינַת הַתּוֹרָה נִפְתַּח הַמַּאֲמָר וְנִתְגַּלָּה הַדַּעַת כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְפַּשֵּׁט נֶאֱמָנוּתוֹ כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת: נֶאֱמָנִים אֲמָרֶיהָ, בְּחִינַת נֶאֱמָן פָּשׁוּט מַאֲמָר פָּתוּחַ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מָן – רָאשֵׁי־תֵבוֹת מַ׳אֲמַר נָ׳אֱמָן, בְּחִינַת מַאֲמָר פָּתוּחַ נֶאֱמָן פָּשׁוּט כַּנַּ״ל, כִּי הַמָּן הוּא בְּחִינַת דַּעַת גָּדוֹל כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן אָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה (שמות ט״ז:ל״ה), כִּי בֶּן אַרְבָּעִים לַבִּינָה (אבות פ״ה):

ח וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לח): אֶת הַמָּן אָכְלוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְהֲלֹא אַרְבָּעִים שָׁנָה חָסֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶלָּא עוּגָה שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, טָעֲמוּ בָּהּ טַעַם מָן. כִּי בֶּאֱמֶת הַמָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדַּעַת, הָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאכְלוּ אוֹתוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי אַרְבָּעִים הוּא בְּחִינַת בִּינָה וְדַעַת כַּנַּ״ל, דְּהַיְנוּ תֵּכֶף שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְנִתְגַּלָּה הַדַּעַת, הָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאכְלוּ הַמָּן תֵּכֶף. וְעַל זֶה תִּרְצוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: עוּגָה שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, הַיְנוּ הַמַּצּוֹת, טָעֲמוּ בָּהּ טַעַם מָן.

כִּי הַשָּׁלוֹם תָּלוּי בְּדַעַת וְכַנַּ״ל. וּמַחֲלֹקֶת הוּא הֶפֶךְ הַדַּעַת. אַךְ יֵשׁ מַחֲלֹקֶת שֶׁהוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת דַּעַת גָּדוֹל מְאֹד, יוֹתֵר מֵהַדַּעַת שֶׁל שָׁלוֹם, כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הַמַּחֲלֹקֶת הִיא אַהֲבָה וְשָׁלוֹם גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין ל:): אֶת וָהֵב בְּסוּפָהּ – לֹא זוּז מִשָּׁם עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ אוֹהֲבִים זֶה לָזֶה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ה): מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם; הַיְנוּ שֶׁבֶּאֱמֶת הִיא אַהֲבָה כַּנַּ״ל. וְזֶה: סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם, בְּחִינַת אַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״א:י״ד): אֶת וָהֵב בְּסוּפָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה, כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם. וְעַל כֵּן מֹשֶׁה הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת מַחֲלוֹקֶת שַׁמַּאי הִלֵּל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם.

וְעַל כֵּן הָיָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה – עַל־יְדֵי הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ט״ז:ו׳) וִידַעְתֶּם כִּי ה׳ הוֹצִיא אֶתְכֶם וְכוּ׳ (ויקרא כ״ג:מ״ג) לְמַעַן יֵדְעוּ וְכוּ׳.

וְזֶה בְּחִינַת עוּגָה, דְּהַיְנוּ מַצּוֹת, שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם. כִּי מַצָּה הִיא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״א:י״ב): אַנְשֵׁי מַצֶּתֶךָ יִהְיוּ כְאַיִן.

וְזֶהוּ: שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם – שֶׁהוֹצִיאוּ דַּיְקָא, כִּי בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה הַדַּעַת בְּגָלוּת, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם, כִּי זֶה תָּלוּי בְּדַעַת כַּנַּ״ל.

וְזֶה: עוּגָה שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, הַיְנוּ שֶׁהַמַּצָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הָיָה הַדַּעַת בְּגָלוּת, טָעֲמוּ בָּהֶם טַעַם מָן, כִּי לְאַחַר שֶׁהוֹצִיאוּ בְּחִינַת הַמַּחֲלֹקֶת מִן הַגָּלוּת מִצְרַיִם, הָיָה בָּהֶם טַעַם מָן, שֶׁהִיא בְּחִינַת דַּעַת גָּדוֹל, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (שמות ט״ז:ד׳): לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, הֶנֶאֱמָר בַּמָּן, לְשׁוֹן מִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ה:א׳): לְחַם אֶת לֹחֲמָי, בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת. הַיְנוּ שֶׁהַמָּן, שֶׁהוּא הַדַּעַת, הוּא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן דָּתָן וַאֲבִירָם שֶׁחָלְקוּ עַל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הַדַּעַת, פָּגְמוּ גַּם כֵּן בְּהַמָּן, וְהוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ (מ״ר שמות פ׳ א׳ ובפ׳ כה והובא בפירש״י בשלח), כִּי הַמָּן הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת, בְּחִינַת מֹשֶׁה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תצוה דף קפג:) כִּי מַצָּה הִיא אַסְוָתָא, כִּי מַצָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם, בְּחִינַת דַּעַת, בְּחִינַת שָׁלוֹם כַּנַּ״ל, הוּא רְפוּאָה. כִּי שָׁלוֹם הוּא רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ז:י״ט): שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה׳ וּרְפָאתִיו; כִּי עִקַּר הַחוֹלַאַת, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הַשָּׁלוֹם, הַיְנוּ מַחֲלֹקֶת הַיְסוֹדוֹת, שֶׁיְּסוֹד אֶחָד מִתְגַּבֵּר עַל חֲבֵרוֹ, וְשָׁלוֹם הוּא רְפוּאָה.

וְזֶה שֶׁנִּקְרָא מַצָּה לֶחֶם עֹנִי (דברים ט״ז:ג׳), כִּי אֵין עָנִי אֶלָּא מִן הַדַּעַת (נדרים מא), וְזֶה בְּחִינַת חוֹלֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב יג): מַדּוּעַ אַתָּה כָּכָה דַּל בֶּן הַמֶּלֶךְ, וּמַצָּה הִיא אַסְוָתָא כַּנַּ״ל, וְזֶה לֶחֶם עֹנִי, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְהָעֹנִי כַּנַּ״ל:

ט וְלָבוֹא לְמַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם צָרִיךְ לְזַכֵּךְ וּלְטַהֵר אֶת הַשָּׁמַיִם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינַת (ישעיהו נ׳:ג׳): אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת.

וּלְזַכֵּךְ וּלְטַהֵר אֶת הַשָּׁמַיִם הִיא עַל־יְדֵי אֲנָחָה בֶּאֱמֶת. כִּי יֵשׁ בַּלֵּב רוּחַ הַדּוֹפֵק, שֶׁהִיא מִתְחִלַּת הַתּוֹלָדָה, וְהוּא נוֹשֵׂא עָלָיו כָּל הַלֵּחוֹת, וְכָל הַדְּמִים, וְכָל

הַמִּיצוֹת (שֶׁקּוֹרִין זַאפְּטִין). וְהָרוּחַ הַדּוֹפֵק הַזֶּה הוֹלֵךְ וְנוֹקֵשׁ בְּכָל הָאֵיבָרִים, וְעַל־יְדֵי הֲלִיכָתוֹ וְנִשּׁוּבוֹ בָּהֶם, הוּא מְנַעְנֵעַ וּמְנַשֵּׁב וּמְנַפֵּץ אוֹתָם מִן הָעִפּוּשׁ, שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ וְלֹא יִתְקַלְקְלוּ. כְּמוֹ הָרוּחַ הַמְנַשֵּׁב בַּיָּם, שֶׁהוּא מְנַפֵּץ וּמְנַשֵּׁב וּמְהַפֵּךְ וּמֵגִיס הַמַּיִם שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ וְלֹא יִתְקַלְקְלוּ.

וְעִקַּר נְשׁוּב הָרוּחַ הַדּוֹפֵק – בְּהַיָּדַיִם, כִּי מֻחֲמַת שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת, צָרִיךְ לְנַשֵּׁב וּלְנַפֵּץ אוֹתָם בְּיוֹתֵר. וְעַל כֵּן הַדָּאקְטָר, כְּשֶׁמַּנִּיחַ יָדוֹ עַל הַדּוֹפֶק, יוֹדֵעַ כָּל עִנְיַן הַחוֹלֶה, מֻחֲמַת שֶׁשָּׁם בַּיָּדַיִם, עִקַּר הִלּוּךְ הָרוּחַ הַדּוֹפֵק שֶׁל הַלֵּב, שֶׁהוּא נוֹשֵׂא הַכֹּל עָלָיו כַּנַּ״ל.

וְצָרִיךְ שֶׁיֵּילֵךְ זֶה הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, תְּנוּעָה מְסֻדֶּרֶת כְּתִקּוּנוֹ וּכְסִדּוּרוֹ. וְיֵשׁ נָחָשׁ, שֶׁעַל יָדָהּ בָּא עַצְבוּת רוּחַ, הַיְנוּ בְּחִינַת ל״ט מְלָאכוֹת, שֶׁהוּא זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא עַצְבוּת רוּחַ, וְעַל־יְדֵי עַצְבוּת רוּחַ אֵין הָרוּחַ דּוֹפֵק כְּסִדּוּרוֹ, וַאֲזַי נַעֲשִׂים הָאֵיבָרִים כְּבֵדִים, מֻחֲמַת שֶׁאֵין רוּחַ הַדּוֹפֵק מְנַשֵּׁב בָּהֶם כְּסֵדֶר, וַאֲזַי הַיָּדַיִם בִּבְחִינַת (שמות י״ז:י״ב): וִידֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים, כִּי עִקַּר הַכְּבֵדוּת בְּהַיָּדַיִם, שֶׁשָּׁם עִקַּר רוּחַ הַדּוֹפֵק כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת עִצְּבוֹן יָדַיִם, כִּי עִקַּר מָזִיק הָעַצְבוּת רוּחַ לְהַיָּדַיִם כַּנַּ״ל, וּכְשֶׁהָאֵיבָרִים כְּבֵדִים, אֲזַי מַכְבִּידִין יוֹתֵר עַל הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, וְנֶחֱלָשׁ עוֹד יוֹתֵר, וְעַל יְדֵי שֶׁנֶּחֱלָשׁ יוֹתֵר הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, נַעֲשִׂים הָאֵיבָרִים כְּבֵדִים עוֹד יוֹתֵר. וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁנַּעֲשִׂים הָאֵיבָרִים עוֹד יוֹתֵר כְּבֵדִים, נֶחֱלָשׁ הָרוּחַ הַדּוֹפֵק עוֹד יוֹתֵר, וְכֵן חוֹזֶרֶת חֲלִילָה, עַד שֶׁיּוֹצֵאת נַפְשׁוֹ, חַס וְשָׁלוֹם.

וְעַל־יְדֵי הָאֲנָחָה, הוּא מְחַיֶּה וּמַבְרִיא אֶת הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, וְנִצּוֹל מֵהָעַצְבוּת רוּחַ, וְחוֹזֵר הָרוּחַ הַדּוֹפֵק וּמְנַשֵּׁב כְּסֵדֶר בְּכָל הָאֵיבָרִים, וּבִפְרָט בְּהַיָּדַיִם,

וְעַל יְדֵי זֶה מְזַכֵּךְ אֶת הַשָּׁמַיִם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, שֶׁהֵם בְּחִינַת יַד יָמִין וְיַד שְׂמֹאל. וְזֶה (איכה ג׳:מ״א): נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם – שֶׁצָּרִיךְ לִשָּׂא אֶת הַלֵּב, הַיְנוּ הָרוּחַ הַדּוֹפֵק שֶׁבַּלֵּב, אֶל הַיָּדַיִם כַּנַּ״ל. וְזֶה: אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם – כִּי מִזֶּה נִזְדַּכֵּךְ הַשָּׁמַיִם כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (דברים ל״ב:מ׳): כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי – שֶׁצָּרִיךְ לִשָּׂא אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת שָׁמַיִם כַּנַּ״ל:

וּכְשֶׁמְּזַכֵּךְ אֶת הַיָּדַיִם, בְּחִינַת שָׁמַיִם, עַל־יְדֵי אֲנָחָה, שֶׁעַל יָדָהּ נוֹשֵׂא הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב אֶל הַיָּדַיִם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכְּכִין הַיָּדַיִם וְהַשָּׁמַיִם כַּנַּ״ל, אֲזַי הוּא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם.

כִּי כָּל הַדְּבוּרִים מְקֻבָּלִין מִן הַשָּׁמַיִם, כִּי שָׁם כָּל הַדְּבוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:פ״ט): לְעוֹלָם ה׳ דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם. וְהַדְּבוּרִים שֶׁמְּקֻבָּלִין מִן הַשָּׁמַיִם, מְקֻבָּלִין מִן הָרָעָמִים, בְּחִינַת (שם יח): יַרְעֵם בַּשָּׁמַיִם ה׳, בְּחִינַת (איוב ל״ז:ה׳): יַרְעֵם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת.

נִמְצָא, שֶׁמְּקֻבָּלִין הַדְּבוּרִים מֵהַיָּדַיִם, כִּי הֵן הֵן בְּחִינַת שָׁמַיִם, שֶׁשָּׁם כָּל הַדְּבוּרִים. וְעִקַּר הַקַּבָּלָה – עַל־יְדֵי בְּחִינַת רְעָמִים, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ הַדּוֹפֵק, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי אֲנָחָה, שֶׁעַל יָדוֹ נִתְנַשְּׂאִים הַיָּדַיִם לַשָּׁמַיִם. כִּי הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, שֶׁהוֹלֵךְ וּמְנַשֵּׁב וּמְנַפֵּץ הַכֹּל, וְעִקַּר בְּהַיָּדַיִם, זֶה בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: יַרְעֵם בַּשָּׁמַיִם ה׳ כַּנַּ״ל. כִּי הַיָּדַיִם הֵן בִּבְחִינַת שָׁמַיִם כַּנַּ״ל. וְשָׁם כָּל הַדְּבוּרִים, בְּחִינַת: לְעוֹלָם ה׳ דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמָיִם כַּנַּ״ל,

נִמְצָא, שֶׁמְּקֻבָּלִין הַדְּבוּרִים מֵהַיָּדַיִם. וְזֶה בְּחִינַת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ בְּיַד, הַנֶּאֱמָר בְּמשֶׁה וּבִשְׁאָר נְבִיאִים. כִּי שָׁם כָּל הַדְּבוּרִים, וּמִשָּׁם מְקֻבָּלִין אוֹתָם כַּנַּ״ל:

י וְכָל הַדְּבוּרִים שֶׁמְּקֻבָּלִין מִשָּׁם, הַיְנוּ מִבְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת שָׁמַיִם, בְּחִינַת רְעָמִים. אֵין לְגַנּוֹת אֶת הַמְקַבֵּל, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁקִּבְּלָם מִן הַשָּׁמַיִם. וְעַל כֵּן בֶּאֱמֶת אֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים (עירובין יג:),

וּמַה שֶּׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, זֶה אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג, כִּי זֶה בְּחִינַת רְעָמִים, שֶׁמִּשָּׁם קִבֵּל הַדְּבוּרִים, שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: יַרְעֵם (ה׳) אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת. דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם בֶּאֱמֶת נִפְלָאוֹת תְּמִים דֵּעִים, וְאִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַשִּׂיג זֹאת. כִּי זֶה בְּחִינַת דַּרְכֵי ה׳ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, הַיְנוּ בְּחִינַת: צַדִּיק וְטוֹב לוֹ, צַדִּיק וְרַע לוֹ; רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לֹא הִשִּׂיג זֹאת, וְעַל זֶה בִּקֵּשׁ (שמות ל״ג:י״ג): הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ.

כִּי צַדִּיק וְטוֹב לוֹ, זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק שֶׁהַלָּכָה כְּמוֹתוֹ; צַדִּיק וְרַע לוֹ, זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ; רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, זֶה בְּחִינַת הָרָשָׁע שֶׁמְּקֻרָב לְהַצַּדִּיק שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ; רָשָׁע וְרַע לוֹ, זֶה בְּחִינַת הָרָשָׁע שֶׁמְּקֻרָב לְהַצַּדִּיק שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ.

וַאֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא הִשִּׂיג זֹאת, כִּי הֵם בְּחִינַת דַּרְכֵי ה׳, בְּחִינַת רְעָמִים, שֶׁהֵם נִפְלָאוֹת תְּמִים דֵּעִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְּקֻבָּלִים דִּבּוּרִים מִן הַשָּׁמַיִם, מִבְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת רְעָמִים כַּנַּ״ל, אֵין לְגַנּוֹת אוֹתוֹ, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, כִּי זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁבֶּאֱמֶת אֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, רַק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג זֹאת, כִּי הוּא נִפְלָאוֹת תְּמִים דֵּעִים, בְּחִינַת רְעָמִים כַּנַּ״ל:

יא וְזֶה פֵּרוּשׁ (איוב כ״ו:י״ג-י״ד): בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה, חִלְלָה יָדוֹ נָחָשׁ בָּרִחַ, הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דְּרָכָיו, וּמַה שֶּׁמֶּץ דָּבָר נִשְׁמַע בּוֹ, וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן.

בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה – הַיְנוּ בְּחִינַת הָרוּחַ הַדּוֹפֵק הַנַּ״ל, הַמְנַשֵּׁב בַּיָּדַיִם, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת: בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ הַדּוֹפֵק הַנַּ״ל, הוּא מְזַכֵּךְ וּמְשַׁפֵּר הַשָּׁמַיִם, שֶׁהֵם הַיָּדַיִם, בִּבְחִינַת: נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם כַּנַּ״ל. וְזֶה:

חִלְלָה יָדוֹ נָחָשׁ בָּרִח – שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה חָלָל בְּהַיָּדַיִם, שֶׁהָיוּ כְּבֵדִים וּסְתוּמִים עַל־יְדֵי הָעַצְבוּת רוּחַ, שֶׁהוּא זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כְּשֶׁמְּבַטֵּל בְּחִינַת זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ, וְהָרוּחַ הַדּוֹפֵק מְנַשֵּׁב כְּסֵדֶר, וַאֲזַי נִתְנַשְּׂאִין הַיָּדַיִם, וְנִזְדַּכֵּךְ הַשָּׁמַיִם, וַאֲזַי מְקֻבָּלִין מֵהֶם דִּבּוּרִים, בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת דַּרְכֵי

ה׳, כִּי בֶּאֱמֶת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים כַּנַּ״ל. וְזֶה:

הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דְּרָכָו – הַיְנוּ שֶׁזֶּה בְּחִינַת דַּרְכֵי ה׳, בְּחִינַת צַדִּיק וְטוֹב וְכוּ׳, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג כַּנַּ״ל, בְּחִינַת רְעָמִים, שֶׁהֵם נִפְלָאוֹת תְּמִים דֵּעִים כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וּמַה שֵּׁמַע דָּבָר נִשְׁמַע בּוֹ וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן – הַיְנוּ שֶׁבְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים שֶׁמְּקַבְּלִין מִן הַשָּׁמַיִם הַנַּ״ל, אֵין בָּהֶם שׂוּם גְּנוּת, וְאָסוּר לְגַנּוֹת אֶת הַמְקַבֵּל, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, כִּי זֶה בְּחִינַת דַּרְכֵי ה׳, בְּחִינַת רְעָמִים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וּמַה שֵּׁמֶץ דָּבָר וְכוּ׳; הַיְנוּ שֶׁאֵין בָּהֶם שׂוּם גְּנוּת, אַף אִם אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, כִּי: וְרַעַם גְּבוּרֹתָו מִי יִתְבּוֹנָן – כִּי מִי יוּכַל לְהָבִין רַעַם גְּבוּרוֹתָיו, שֶׁהֵם נִפְלָאוֹת תְּמִים דֵּעִים, בְּחִינַת: יַרְעֵם (ה׳) אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת, כִּי בֶּאֱמֶת אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, רַק שֶׁזֶּה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, כִּי הוּא בְּחִינַת דַּרְכֵי ה׳ כַּנַּ״ל:

**יב** וְזֶה פֵּרוּשׁ: וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְּנֵהוּ עֶלְיוֹן לְמַלְכֵי אָרֶץ.

בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳ – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה חֲדָשָׁה, תּוֹרַת ה׳, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנַּ״ל.

בְּשָׁבוּעֹתֵיכֶם – זֶה בְּחִינַת הַדַּעַת כַּנַּ״ל, בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת מִקְוֶה שֶׁל שָׁבוּעוֹת, שֶׁהוּא מִקְוֶה שֶׁל שַׁעַר הַנּוּן כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן נִקְרָא שָׁבוּעוֹת עֲצֶרֶת, מִלְּשׁוֹן מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ט): זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי.

מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם – זֶה בְּחִינַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, בְּחִינַת רוּחַ הַדִּבּוּק הַנַּ״ל, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לִקְרוֹת אֶת הַקֹּדֶשׁ, בְּחִינַת רוּחַ הַדִּבּוּק הַנַּ״ל, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מִזֶּהֲמַת הַנָּחָשׁ, ל״ט מְלָאכוֹת, עֲצָבוּת רוּחַ כַּנַּ״ל.

כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ, לְבַטֵּל זֻהֲמַת הַנָּחָשׁ, ל״ט מְלָאכוֹת, עִצְבוֹן יָדִים, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (בראשית ה׳:כ״ט): זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ; הַכֹּל כַּנַּ״ל:

# תורה נז

א שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא: אֵימָתַי בֶּן דָּוִד בָּא וכו׳. אָמַר לָהֶן: לְכְשֶׁיִּפֹּל הַשַּׁעַר הַזֶּה וְיִבָּנֶה, וְיִפֹּל וְיִבָּנֶה, וְיִפֹּל; וְאֵין מַסְפִּיקִין לְבָנוֹתוֹ, עַד שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא: (סנהדרין צח) רַשׁ״י: הַשַּׁעַר הַזֶּה: שֶׁל אֲרָם, שֶׁבַּאֲרָם הָיָה בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה: וְאֵין מַסְפִּיקִין לְבָנוֹתוֹ: פַּעַם שְׁלִישִׁית: לְשׁוֹן רַבִּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא: אֵימָתַי יָבוֹא בֶּן דָּוִד וכו׳:

א דַּע, כִּי כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נִבְרָא מִמֶּנּוּ מַלְאָךְ (חגיגה יד), וְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר נֶחֱלָק לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת, בִּבְחִינַת (ירמיהו כ״ג:כ״ט-ל׳): כְּפַטִּישׁ יְפוֹצֵץ סָלַע. כְּמוֹ כֵן נִבְרְאוּ כַּמָּה וְכַמָּה מַלְאָכִים, לְפִי רֹב הַנִּיצוֹצוֹת. וְדִבּוּר הַפּוֹלֵל אֶת הַנִּיצוֹצוֹת נִבְרָא מַלְאָךְ, שֶׁהוּא שַׂר וְרֹאשׁ עַל הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּבְרְאוּ מִן הַנִּיצוֹצוֹת, וְהֵם מַחֲנֵהוּ.

וְכָל מַלְאָךְ וּמַלְאָךְ הוּא מְמֻנֶּה עַל אֵיזֶהוּ דָּבָר, וַאֲפִלּוּ כָּל אִילָנוֹת וַעֲשָׂבִים יֵשׁ עֲלֵיהֶם מְמֻנִּים, כְּמָה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פרשה י׳): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ מַלְאָךְ מִלְמַעְלָה וכו׳. וְכָל מַלְאָךְ מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַדִּבּוּר, וּמַשְׁפִּיעַ לְתוֹךְ הַדָּבָר שֶׁנִּמְנָה עָלָיו, הַיְנוּ לְאֵיזֶה עֵשֶׂב אוֹ דָּבָר אַחֵר שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עָלָיו.

וּשְׁנֵי הַפְּחוֹת הָאֵלּוּ, הַיְנוּ כֹּחַ שֶׁיֵּשׁ לַמַּלְאָךְ לְקַבֵּל, וְכֹחַ לְהַשְׁפִּיעַ, מְכֻוָּנִים בִּבְחִינַת יָדַיִם. בְּיַד יָמִין מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ, וּבְיַד שְׂמֹאל מַשְׁפִּיעַ. בִּבְחִינוֹת: וּמַכָּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל (שם); וְהַכָּאָה הִיא בְּחִינַת שְׂמֹאל.

נִמְצָא, שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת תְּלוּיִים בַּתּוֹרָה, בִּבְחִינוֹת (משלי ד׳:כ״ב): וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא; כִּי הַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת כֹּחַ לַמַּלְאָכִים, וְהַמַּלְאָכִים מַשְׁפִּיעִים לָעֲשָׂבִים, וְעֲשָׂבִים מְרַפְּאִים בְּכֹחַ הַתּוֹרָה.

וּמִי שֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, וּפוֹרֵץ גְּדֵרָם, אֲזַי אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, בִּבְחִינוֹת (שבת קי): דִּלְמָא חָוְיָא דְּרַבָּנָן טָרֵקָה, שֶׁאֵין לוֹ אַסְוָתָא; כִּי הַפּוֹרֵץ גְּדֵרָם, עַל־יְדֵי־זֶה מֵסִיר הַיְדִים מִן הַמַּלְאָכִים, לְפִי בְּחִינוֹת הֶסְרָתוֹ מִדֶּרֶךְ דִּבְרֵי רַבָּנָן.

וְזֶהוּ (דברים י״ז:י״א): לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל – לְפִי בְּחִינוֹת הֶסְרָתוֹ, אִם סָר מִדֶּרֶךְ דִּבְרֵי רַבָּנָן לְיָמִין, בָּזֶה סָר יְמִין הַמַּלְאָךְ, וְאֵין לוֹ כֹּחַ לְקַבֵּל. וְאִם סָר לְשְׂמֹאל, בָּזֶה סָר יַד שְׂמֹאל מֵהַמַּלְאָךְ, וְאֵין לוֹ כֹּחַ לְהַשְׁפִּיעַ. וּכְשֶׁנִּפְגָּם אֵיזֶהוּ יַד הַמַּלְאָךְ, אֲזַי אֵין לָזֶה הָאָדָם אַסְוָתָא, כִּי זֶה הָעֵשֶׂב שֶׁבּוֹ תָּלוּי רְפוּאָתוֹ, אֵין לוֹ כֹּחַ לְרַפְּאוֹת, כִּי אֵין מַשְׁפִּיעַ לוֹ:

וְזֶה בְּחִינַת (דברים כ״ח:ס״א): מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כְתוּבָה בַּתּוֹרָה – זֶהוּ מִיתַת תַּלְמִיד חָכָם, הַיְנוּ הַמִּיתָה שֶׁתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מְמִיתִין אֵיזֶהוּ אָדָם. כִּי חוֹלַאַת הַבָּאָה לָאָדָם עַל שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי רַבָּנָן אֵין לוֹ רְפוּאָה, וְהוּא מֵת מִן הַחוֹלַאַת, זֶה הַמִּיתָה בָּאָה עַל־יְדֵי מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כְתוּבָה בַּתּוֹרָה, כִּי דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בַּתּוֹרָה, נִמְסְרוּ לַחֲכָמִים, וַאֲנַחְנוּ מְצֻוִּים לִשְׁמֹעַ מֵהֶם. וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּזַלְזֵל דִּבְרֵיהֶם, וְאֵין מַאֲמִין דִּבְרֵיהֶם, מֵחֲמַת שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁמִּדְּאוֹרַיְתָא אֵינוֹ כֵּן, וְעַל יְדֵי זֶה נֶחֱלֶה בְּמַכָּה שֶׁאֵין לוֹ רְפוּאָה, וּמֵת בָּהּ.

וְיֵשׁ יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, הַשּׁוֹלְטִין עַל הָאָדָם שֶׁהוּא צַדִּיק, וְהוּא מֻכֶּה בְּיִסּוּרִין, וְאֵין רְפוּאָתוֹ תּוֹלָה בִּרְפוּאַת עֲשָׂבִים, כִּי הוּא אִישׁ צַדִּיק, וְלֹא פָּגַם יְדֵי הַמַּלְאָךְ, וְהַיָּדַיִם הֵם שְׁלֵמִים. וְזֶה (שיר השירים ב׳:ה׳-ו׳): כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וימינו תְּחַבְּקֵנִי. הַיְנוּ חוֹלַת אַהֲבָה יְכוֹלָה הִיא לִשְׁלֹט עַל אִישׁ אֶחָד, וְאֵין רְפוּאָתוֹ תּוֹלָה בְּהַיָּדַיִם הַנַּ״ל, כִּי הַיָּדַיִם בִּבְחִינָתוֹ הֵם שְׁלֵמִים, בִּבְחִינַת: שְׂמֹאלוֹ תַּחַת וכו׳:

וְזֶהוּ (ברכות ה:) כְּשֶׁבָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנָּא שֶׁנֶּחֱלָה בְּיִסּוּרִין וְאָמַר לוֹ: חֲבִיבִין עָלֶיךָ יִסּוּרִין, אָמַר: לֹא וכו׳, אָמַר לוֹ: הַב לִי יָדָךְ וכו׳.

כִּי רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר שֶׁאֵלּוּ יִסּוּרִין הֵן יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ: חֲבִיבִין עָלֶיךָ יִסּוּרִין, שֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ אִם חָבִיב עָלָיו הַיִּסּוּרִין, הַיְנוּ אִם יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה הֵם. וְהֵשִׁיב לוֹ: לֹא וכו׳. וּכְשֶׁשָּׁמַע רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהַיִּסּוּרִים לֹא שֶׁל אַהֲבָה הֵן, חָשַׁב דִּילְמָא פָּגַם, חַס וְשָׁלוֹם, בַּיָּדַיִם הַנַּ״ל, וּבְשָׁבִיל זֶה אֵין לוֹ רְפוּאָה. וְזֶה שֶׁאָמַר לוֹ: הַב לִי יָדָךְ, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע אִם פָּגַם בְּדִבְרֵי רַבָּנָן, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל. וְתֵכֶף כְּשֶׁיֵּהָב לוֹ יָדָא אוֹקְמוּהוּ, כִּי לֹא הָיָה יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, וְלֹא פָּגַם בַּיָּדַיִם, בְּשָׁבִיל זֶה הָיָה יָכוֹל לִחְיוֹת וְלָקוּם מֵחָלְיוֹ:

וְזֶהוּ: וּמָשַׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ, יָקוּם וְלֹא יַאֲמִין בַּחַיִּין (איוב כ״ד:כ״ב). כִּי עַל יְדֵי שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּחַלְמִידֵי חֲכָמִים הַנִּקְרָאִים חַיִּים, כְּמָה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יח): וּבְנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי – צַדִּיקִים אֲפִלּוּ בְּמִיתָתָם נִקְרָאִים חַיִּים, עַל יְדֵי זֶה, הוּא נוֹפֵל בְּחוֹלַאַת אֲשֶׁר לֹא יַאֲמִין בְּחַיָּיו. הַיְנוּ שֶׁאֵין שׁוּם אָדָם מַאֲמִין שֶׁיִּחְיֶה מֵחֳלִי זֶה, כִּי אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ״ל.

וְתִקּוּנוֹ – שֶׁיָּקִים אֱמוּנָה הַנְּפוּלָה, וְיַאֲמִין אֱמוּנַת חֲכָמִים. וְזֶהוּ: יָקוּם וְלֹא יַאֲמִין בַּחַיִּין – הַיְנוּ זֶה שֶׁלֹּא הֶאֱמִין בַּחֲכָמִים הַנִּקְרָאִים חַיִּים, יָקִים זֹאת הָאֱמוּנָה הַנְּפוּלָה, וְעַל יְדֵי זֶה יָקוּם מֵחוֹלַאַת הַזֹּאת, שֶׁלֹּא הֶאֱמִין עַד עַכְשָׁו שׁוּם אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׁוּם רְפוּאָה עַל מַכָּתוֹ, וְעַל יְדֵי אֱמוּנָתוֹ יִתְרַפֵּא. כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, מְתַקֵּן בְּחִינוֹת יָדַיִם שֶׁל מַלְאָכִים, וְהֵם מְקַבְּלִים וּמַשְׁפִּיעִים כֹּחוֹת לָעֲשָׂבִים לִרְפוּאָתוֹ.

וְזֶה: וּמָשַׁךְ אַבִּירִים בְּכֹחוֹ; הַיְנוּ שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּקְרָאִים אַבִּירִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נֶחֱזָר לוֹ כֹּחוֹ, הַיְנוּ כ״ח פְּרָקִין דְּיָדִים, וּמַמְשִׁיכִין שֶׁפַע לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְמַנּוּ עֲלֵיהֶם, וְאָז יֵשׁ לוֹ רְפוּאָה כַּנַּ״ל, כִּי דִּבְרֵי חֲכָמִים עוֹשִׂין וּמְתַקְּנִין בְּחִינַת הַיָּדִים כַּנַּ״ל:

**ב** ב וּלְהָקִים אֱמוּנָה הַנִּפּוּלָה הִיא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֶּדֶר, שֶׁיִּזְהֹר אֵיזֶהוּ גֶּדֶר (רְצוֹנוֹ לוֹמַר: וְיַקִּיֵּם מִיָּד) עַיִן בַּהַשְׁמָטוֹת), וְעַל־יְדֵי הַגֶּדֶר יָשׁוּב לֶאֱמוּנַת חֲכָמִים. כִּי כְּשֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, זֶה בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת הַחֲכָמִים, בְּחִינַת פֶּלֶא, בִּבְחִינוֹת (ישעיהו כ״ט:י״ד): הִנְנִי יוֹסִיף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאִבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו; וְדַרְשׁוּ חַכְמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ״ר איכה א), שֶׁזֶּה נֶאֱמַר עַל סִלּוּקָן שֶׁל חֲכָמִים.

וְתִקּוּנוֹ שֶׁל הַפֶּלֶא הַזֹּאת, הַיְנוּ שֶׁל סִלּוּקָן שֶׁל חֲכָמִים, תִּקּוּנוֹ, הַפֶּלֶא שֶׁל גֶּדֶר, בִּבְחִינַת (במדבר ו׳:ב׳): כִּי יַפְלִיא לִנְדֹּר גֶּדֶר. כִּי עַל־יְדֵי הַגֶּדֶר, הוּא עוֹלֶה לַשֹּׁרֶשׁ שֶׁהַחֲכָמִים מֻשְׁרָשִׁים שָׁם, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּלִיאוֹת חָכְמָה (ספר יצירה, ועיין זוהר בלק דף קצג:), וְיוֹדֵעַ וּמַכִּיר מַעֲלוֹת הַחֲכָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא שָׁב וּמַאֲמִין בָּהֶם.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו כ״ה:א׳): אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא; וְעַל־יְדֵי־זֶה: עֲצוֹת מֵרָחֹק אֱמוּנָה אֹמֶן. הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת גֶּדֶר, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת פֶּלֶא, נִתְתַּקֵּן אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁעֲצָתָם מֵרָחוֹק, בְּבְחִינַת: מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ (משלי ל״א:י״ד);

כִּי דִּבְרֵי תּוֹרָה עֲנִיִּים בִּמְקוֹמָם וַעֲשִׁירִים מִמָּקוֹם אַחֵר (ירושלמי ר״ה פרק ראוהו בי״ד), שֶׁהַחֲכָמִים לְמֵדִים דִּבְרֵיהֶם מִמְּקוֹמוֹת רְחוֹקִים שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁזֶּה נִמְסָר לָהֶם לִדְרֹשׁ הַתּוֹרָה לְכָל חֶפְצֵיהֶם, בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, וּמְחַיְּבִין אֲנַחְנוּ לְהַאֲמִין לְכָל דִּבְרֵיהֶם, בִּבְחִינוֹת: לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר וְכוּ׳.

וְיַעֲקֹב הוּא בְּחִינוֹת גֶּדֶר, שֶׁהוּא רֹאשׁ לְכָל הַנּוֹדָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ח:כ׳): וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר:

וְזֶהוּ: מִיְּדֵי אֲבִיר יַעֲקֹב (שם מט) – בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן יְדֵי הַמַּלְאָךְ, הַנִּקְרָא אֲבִיר, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגֶדֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב כַּנַּ״ל. כִּי: מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל – הַיְנוּ עַל יְדֵי הַגֶּדֶר נִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה הַנִּקְרָא רוֹעֶה, בִּבְחִינַת: וּרְעֵה אֱמוּנָה (תהילים ל״ז:ג׳). וּכְשֶׁנִּתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה, נִתְתַּקֵּן הַיָּדִים, בִּבְחִינַת לֹא תָסוּר כַּנַּ״ל:

**ג** ג וּכְשֶׁנִּתְתַּקֵּן הַיָּדִים הַנַּ״ל עַל יְדֵי גֶּדֶר כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה מִתְנוֹצְצִים בּוֹ אוֹרוֹת הָאָבוֹת, כִּי גֶּדֶר זֶה בְּחִינַת אוֹר יַעֲקֹב, וְיָדַיִם הֵם אַבְרָהָם וְיִצְחָק, שֶׁהֵם יָמִין וּשְׂמֹאל. וְזֶה בְּחִינוֹת (שם עח): נֶגֶד אֲבוֹתָם עָשָׂה פֶּלֶא; הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי פֶּלֶא הַנַּ״ל, מִתְנוֹצְצִים בּוֹ אוֹר הָאָבוֹת.

וְזֶהוּ סוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁל שְׁמוֹת הָאָבוֹת בק״ם, (כִּי סוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁל אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב הֵם אוֹתִיּוֹת בקם) נוֹטָרִיקוֹן: בְּשֶׁמֶן קָדְשִׁי מְשַׁחְתִּיו (תהלים פט), שֶׁהִיא רֶמֶז בְּחִינוֹת גֶּדֶר, כִּי כֵן כְּתִיב בְּגֶדֶר יַעֲקֹב (בראשית כ״ח:כ״ב): וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר וְכוּ׳, וּכְתִיב (שם לה): וַיִּצֹק עָלֶיהָ שָׁמֶן, הַיְנוּ עַל יְדֵי הַגֶּדֶר מִתְנוֹצְצִים עַל הָאָדָם אוֹר הָאָבוֹת:

**ד** ד וְעַל יְדֵי הָאוֹרוֹת הָאֵלּוּ עוֹלֶה וּמִתְעַנֵּג בְּעֹנֶג שַׁבָּת, בִּבְחִינוֹת (ישעיהו נ״ח:י״ד): אָז תִּתְעַנַּג עַל וְכוּ׳ וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ, וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. בָּמֳתֵי אָרֶץ הֵם אַבְרָהָם וְיִצְחָק, שֶׁהֵם הַיָּדַיִם, שֶׁהֵם זְרוֹעוֹת עוֹלָם. וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב – זֶה בְּחִינוֹת גֶּדֶר הַנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי הָאָבוֹת עִם הָאֱמוּנָה הַנַּ״ל זוֹכֶה לְעֹנֶג שַׁבָּת,

בְּחִינַת שִׁין בַּת, שִׁין – זֶה בְּחִינַת אָבוֹת. בַּת – זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, בְּחִינוֹת בַּת הָיְתָה לְאַבְרָהָם וְכוּ׳, (בָּבָא־ בַּתְרָא טז: דָּרְשׁוּ שָׁם עַל פָּסוּק: וַה׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל, בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבַכֹּל שְׁמָהּ). בְּחִינוֹת (משלי כ״ח:כ׳): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת:

**ה** ה וְעֹנֶג שַׁבָּת הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה, כִּי אֲכִילַת יְמֵי הַחֹל נֶהֱנֶה מִמֶּנָּה גַּם כֵּן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, אֲבָל מֵאֲכִילַת שַׁבָּת אֵין חֵלֶק לַסִּטְרָא אָחֳרָא כְּלָל וּכְלָל. וְזֶה שֶׁצִּוָּה אוֹתָנוּ עַל אֲכִילַת שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ט״ז:כ״ה): אִכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה׳, כִּי אֲכִילַת שַׁבָּת נַעֲשָׂה קְדֻשָּׁה וֶאֱלִקוּת גָּמוּר, בְּלֹא תַּעֲרֹבֶת סִיגִים כְּלָל.

וְיָכוֹל לִפְעֹל בַּאֲכִילַת שַׁבָּת, מַה שֶּׁפּוֹעֵל בְּתַעֲנִית, הַיְנוּ לְהַפִּיל אוֹיְבָיו לְפָנָיו בִּזְכוּת עֹנֶג שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁפּוֹעֵל בְּצוֹם. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא שַׁבָּת, כִּי בִּסְגֻלָּתוֹ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם (תהילים ח׳:ג׳):

**ו** ו כִּי עַל־יְדֵי הַצּוֹם אוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו, כִּי עַל־יְדֵי הַכַּעַס, הַבָּא מֵהַכָּבֵד, בְּחִינַת כָּבֵד כּוֹעֵס (ברכות סא:), נִתְעוֹרֵר הַמַּקְטֵרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא עֵשָׂו, הוּא אֱדוֹם, שֶׁאַחִיזָתוֹ בַּכָּבֵד (זוהר פנחס רלד ותיקון כא). וְהוּא אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּבֵד, שֶׁהוּא מָלֵא דָם.

וּמִן הַמַּקְטֵרֵג הָעֶלְיוֹן נִתְעוֹרְרִים וְנִשְׁתַּלְשְׁלִים מְקַטְרְגִים וְצָרִים לְמַטָּה עַל אָדָם הַכּוֹעֵס וְשׁוֹלְטִים עָלָיו, וְאֵינָם יְרֵאִים מִלְּפָנָיו, כִּי עַל יְדֵי הַכַּעַס נִדְמֶה לָהֶם כִּבְהֵמָה, בִּבְחִינַת (תהילים מ״ט:י״ג): נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ. כִּי עִקַּר הַמּוֹרָא שֶׁמִּתְיָרְאִין מִן הָאָדָם, בִּבְחִינַת (בראשית ט׳:ב׳): וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי הַצֶּלֶם אֱלֹקִים שֶׁבִּפְנֵי הָאָדָם, וְעַל־יְדֵי הַצֶּלֶם, הָאָדָם הוּא אָדָם, וּכְשֶׁסָּר צֶלֶם, אֲזַי יוֹצֵא מִגֶּדֶר אָדָם לְגֶדֶר בְּהֵמָה, וְאָז סָר מוֹרָאוֹ.

וְעִקַּר הַצֶּלֶם הַמֵּאִיר בִּפְנֵי הָאָדָם, הִיא חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא, שֶׁנִּתַּן לָאָדָם יִתְרוֹן עַל הַבְּהֵמָה, הִיא הַמְאִירָה בִּפְנֵי אָדָם, בִּבְחִינַת: חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו (קהלת ח׳:א׳). וְעַל יְדֵי הַכַּעַס – אִם חָכָם הוּא חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת (פסחים דף סו:), וְאָז צִלּוֹ סָר, וּפָנָיו נוֹפְלִים, בִּבְחִינַת (בראשית ד׳:ו׳): לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ

פָּנֶיךָ; וּכְשֶׁאֵין לוֹ פְּנֵי אָדָם, אֲזַי מוֹרְאוֹ סָר, כִּי נִמְשָׁל כִּבְהֵמוֹת, וְצָרָיו מְצֻרִים לוֹ.

וְעַל־יְדֵי הַצּוֹם וְהַתַּעֲנִית הוּא מְתַקֵּן אֶת פָּנָיו, וּמַחֲזִיר לְעַצְמוֹ אֶת חָכְמָתוֹ, שֶׁהִיא צַלְמוֹ הַמֵּאִיר בְּפָנָיו, וְאָז הַכֹּל יְרֵאִים מִמֶּנּוּ, וְאוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו. לְפָנָיו דַּיְקָא, כִּי עִקַּר נְפִילָתָם – מֵחָמַת הַפָּנִים כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצּוֹם, כִּי עַל־יְדֵי הַצּוֹם נִכְנָע הַכָּבֵד לִפְנֵי הַמֹּחַ. כִּי בְּיוֹם שֶׁאָדָם אוֹכֵל, אָז הַכָּבֵד נִזּוֹן תְּחִלָּה, וְאַחַר־כָּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ לְהַמֹּחַ. נִמְצָא בְּיוֹם הָאֲכִילָה, הַגְּדֻלָּה וְהַמֶּמְשָׁלָה לְהַכָּבֵד. וּכְשֶׁמִּתְעַנֶּה, אֲזַי נִזּוֹן הַמֹּחַ תְּחִלָּה, וְהַמֹּחַ שׁוֹלֵחַ מָזוֹן אַחַר־כָּךְ לְהַכָּבֵד. נִמְצָא, בְּיוֹם הַצּוֹם, נִכְנָע הַכָּבֵד לִפְנֵי הַמֹּחַ, וְהַגְּדֻלָּה וְהַמֶּמְשָׁלָה לְהַמֹּחַ.

וְזֶהוּ תִּקּוּן לְמַה שֶּׁפָּגַם בַּתְּחִלָּה בְּהַחָכְמָה, שֶׁהִיא הַמֹּחַ, שֶׁהִיא הַצֶּלֶם הַמֵּאִיר בְּפָנָיו. וְעַכְשָׁו עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, הוּא מַכְנִיעַ אֶת הַכָּבֵד, וְנוֹתֵן הַמֶּמְשָׁלָה לְהַמֹּחַ. וּכְשֶׁנִּכְנָע הַכָּבֵד, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְקַטְרְגִים, אֲזַי נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים הָאֲחוּזִים בְּהַכָּבֵד.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת צוֹם נוֹטָרִיקוֹן: וְכַתּוֹתִי מִפָּנָיו צָרָיו (תהלים פט), שֶׁעַל־יְדֵי הַצּוֹם נִכְנָע הַכָּבֵד, וְנִתְתַּקֵּן מֹחַ הַחָכְמָה, שֶׁהִיא הַצֶּלֶם, וּמֵאִיר בְּפָנֵי אָדָם. וְעַל־יְדֵי הַצֶּלֶם שֶׁבְּפָנָיו, עַל־יְדֵי־זֶה: וְכַתּוֹתִי מִפָּנָיו צָרָיו – מִפָּנָיו דַּיְקָא כַּנַּ״ל:

אֲבָל כְּשֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינַת עֹנֶג שַׁבָּת כַּנַּ״ל, אָז אֵין צָרִיךְ לְצוֹם, כִּי פּוֹעֵל בַּאֲכִילָתוֹ, מַה שֶּׁפָּעַל עַל־יְדֵי הַצּוֹם, הַיְנוּ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב. כִּי אֲכִילַת שַׁבָּת, קֹדֶשׁ הִיא, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כ״ב:י׳);

וְאָז נִכְנָע הַכָּבֵד, וְאָז נִתְבַּטֵּל כֹּחוֹ, בִּבְחִינַת (תרומה קלה:): וְכָל שׁוּלְטָנֵי רַגְזִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת כָּבֵד כּוֹעֵס, כֻּלְּהוּ עָרְקִין וְאִתְעַבְּרוּ*.

וְאָז: וְכֹלָּא אַהֲבָה, בִּבְחִינַת (שיר השירים ז׳:ז׳): אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים, וְכָל זֶה מֵעֹנֶג שַׁבָּת הַנַּ״ל:

ז זְ וְדַע, שֶׁלְּבַטֵּל וּלְהַכְנִיעַ הָאוֹיְבִים דֵּי הַצּוֹם אוֹ אֲכִילַת שַׁבָּת לְבַד, אֲבָל לְרֹב הַשָּׁלוֹם צָרִיךְ גַּם לְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): מַרְבֶּה צְדָקָה – מַרְבֶּה שָׁלוֹם. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ (ברכות ו:): אַגָּרָא דְּתַעֲנִיתָא – צְדָקָתָא, וְאָמְרוּ (תענית ח:): שָׁמֹשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים. שָׁמֹשׁ, זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ובספרי פ׳ תצא ובירושלמי כתובות פ״ד): וְזֵרְחָה עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – מַה שֶּׁמֶשׁ הוּא שָׁלוֹם לְכָל בָּאֵי עוֹלָם וכו׳. וְזֶהוּ שָׁמֹשׁ, הַיְנוּ הַשָּׁלוֹם, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי צְדָקָה לַעֲנִיִּים:

ח חְ וְדַע, שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין הַשָּׁלוֹם שֶׁל הַתַּעֲנִית שֶׁל חֹל, וּבֵין הַשָּׁלוֹם שֶׁל עֹנֶג שַׁבָּת. הַיְנוּ, הַשָּׁלוֹם שֶׁל תַּעֲנִית אֵין לוֹ בְּחִינַת דִּבּוּר, בְּחִינַת (בראשית ל״ז:ד׳): וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלוֹם; אֲבָל עַל־יְדֵי עֹנֶג אֲכִילַת שַׁבָּת נִשְׁלָם הַדִּבּוּר לְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (תהילים קכ״ב:ח׳): לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם; בְּחִינַת (ישעיה נח): וְדַבֵּר דָּבָר, הַנֶּאֱמָר בְּשַׁבָּת. כִּי הַפֶּה נִשְׁלָם בְּאוֹר גְּדוֹל בִּשְׁעַת אֲכִילַת שַׁבָּת.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵין בֵּין חָמֵץ לְמַצָּה אֶלָּא מַשֶּׁהוּ.

חָמֵץ, זֶהוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַכַּעַס עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית כַּנַּ״ל, בְּחִינַת (ישעיהו ס״ג:א׳): מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים. אֱדוֹם זֶה בְּחִינַת כָּבֵד הַנַּ״ל, וְחָמֵץ זֶה בְּחִינַת הַכְנָעָתוֹ, בְּחִינַת תַּעֲנִית, בְּחִינַת הֶעְדֵּר אֲכִילָה, בְּחִינַת (שמות י״ב:כ׳): כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ. לֹא תֹאכְלוּ – זֶה בְּחִינַת תַּעֲנִית הַנַּ״ל:

מַצָּה, זֶה בְּחִינַת אֲכִילַת עֹנֶג שַׁבָּת, בְּחִינַת (ישעיהו ס״ו:י״א): לְמַעַן תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם וכו׳.

וְזֶהוּ: אֵין בֵּין חָמֵץ לְמַצָּה וכו׳, הַיְנוּ אֵין בֵּין הַתַּעֲנִית לְבֵין אֲכִילַת עֹנֶג שַׁבָּת הַנַּ״ל, אֵין הַחִלּוּק בֵּינֵיהֶם, אֶלָּא מַשֶּׁהוּ, נוֹטָרִיקוֹן וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם (ישעיהו ל״ב:י״ז). הַיְנוּ כִּי אֵין דּוֹמֶה שָׁלוֹם שֶׁל הַתַּעֲנִית, לְשָׁלוֹם שֶׁל שַׁבָּת, כִּי זֶה אֵין לוֹ פֶּה, וְזֶה יֵשׁ לוֹ פֶּה. וְזֶהוּ הַחִלּוּק, שֶׁבְּחִינַת שָׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּה, הוּא בְּמַעֲלָה עַל שָׁלוֹם שֶׁאֵין לוֹ פֶּה, כְּמוֹ מַעֲלַת מְדַבֵּר עַל חַי. כִּי הַחַיּוֹת הֵם חַיִּים כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם, אֲבָל הָאָדָם יֵשׁ לוֹ מַעֲלָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ הַדִּבּוּרִי.

וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין חָמֵץ לְמַצָּה, שֶׁהַחִלּוּק בֵּין חַיִת לְהֶא. חָמֵץ הוּא בְּחֵית, זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם שֶׁאֵין לוֹ פֶּה, בְּחִינַת חַי, בְּחִינַת (איוב ה׳:כ״ג): וְחַיַּת הַשָּׂדֶה תָּשְׁלְמָה לָךְ. הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם שֶׁאֵין לוֹ פֶּה, שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ הַדִּבּוּרִי, כְּמוֹ חַיּוֹת הַשָּׂדֶה.

וּמַצָּה הִיא בְּהֶא, זֶה בְּחִינַת ה׳ מוֹצָאוֹת הַפֶּה, בְּחִינַת כֹּחַ הַדִּבּוּרִי כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית מ״ז:כ״ג): הֵא לָכֶם זֶרַע, בְּחִינַת (הושע י׳:י״ב): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, בְּחִינַת: מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ (משלי י״ח:י״ח): מְדָנִים יַשְׁבִּית הַגּוֹרָל. גּוֹרָל זֶה בְּחִינַת עֹנֶג שַׁבָּת, בְּחִינַת (דניאל י״ב:י״ג): וְתָנוּחַ וְתַעֲמֹד לְגוֹרָלְךָ לְקֵץ הַיָּמִין, שֶׁאָז יִהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת. וְזֶה: וְתָנוּחַ, זֶהוּ בְּחִינַת (שמות כ׳:י״א): וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְגוֹרָל הַזֶּה, שֶׁהוּא שַׁבָּת, מְבַטֵּל מְדָנִים וְצָרִים כַּנַּ״ל.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹ כֹּחַ, שֶׁבּוֹ נַעֲשֶׂה בְּחִינַת פֶּה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וּבֵין עֲצוּמִים יַפְרִיד – בֵּין הִתְעַצְּמוּת וְהִתְחַבְּרוּת קְנֵה הַחֵית לְגַג הַחֵית, הוּא מַפְרִיד, וְנַעֲשֶׂה הֵא מְחֵית, הַיְנוּ בְּחִינַת פֶּה כַּנַּ״ל:

ט וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא: אֵימָתַי בֶּן דָּוִד בָּא. וְהֵשִׁיב לָהֶם: כְּשֶׁיִּפֹּל זֶה הַשַּׁעַר וכו׳.

וְעִקַּר הַדָּבָר, שֶׁיִּפֹּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְאֵין מַסְפִּיקִין לִבְנוֹתוֹ עַד שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא. כִּי שַׁעַר אַרְם זֶה בְּחִינַת שַׁעַר דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּכְשֶׁיִּפֹּל נְפִילָה אַחַר נְפִילָה, עַל יְדֵי

בְּחִינוֹת שֶׁהֵבֵאתִי* כַּנַּ״ל, אָז יָבוֹא בֶּן דָּוִד וְיִבְנֶה שַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה.

הַיְנוּ, כְּשֶׁאֵין אֱמוּנוֹת חֲכָמִים, וְאֵין שׁוֹמֵעַ לָהֶם, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ט:כ״א): וְלַמּוֹכִיחַ בַּשַּׁעַר יְקֹשׁוּן; עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לְחֹלִי עַד אֵין מַרְפֵּא כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ז:י״ח): וַיַּגִּיעוּ עַד שַׁעֲרֵי מָוֶת. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֱמוּנָה, אֲזַי נִפְתָּחִים לָהֶם שַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ו:ב׳): פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְכוּ׳ שׁוֹמֵר אֱמוּנִים. וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וְאָז נוֹפֵל שַׁעַר אֶרֶם פַּעַם אַחַת:

וַהֲקָמַת אֱמוּנָה הִיא עַל־יְדֵי נֶדֶר, וְאָז נָהִיר בִּנְהִירוּ דַּאֲבָהָן כַּנַּ״ל, וְאָז נִבְנֶה פַּעַם שְׁנִיָּה שַׁעַר דִּקְדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (תהילים כ״ד:ז׳): שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם, כִּי הָאָבוֹת הֵן הָרָאשִׁים, בִּבְחִינַת (שמות ו׳:י״ד): אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם. וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וְזֶה בְּחִינַת נְפִילַת פַּעַם שֵׁנִית שַׁעַר שֶׁל אֶרֶם:

וְעַל־יְדֵי הָאֲרוֹת הָאָבוֹת זוֹכֶה לְשַׁבָּת, לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב, וְזוֹכֶה לְשָׁלוֹם כַּנַּ״ל. וְאָז נִבְנֶה פַּעַם שְׁלִישִׁי שַׁעַר דִּקְדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (זכריה א): וּמִשְׁפָּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם; וּבִבְחִינַת צְדָקָה: אַל תְּדַכֵּא עָנִי בַּשָּׁעַר (משלי כ״ב:כ״ב). וּמַכְנִיעִים הַשּׁוֹנְאִים הַיּוֹנְקִים מִשַּׁעַר אֶרֶם, בִּבְחִינַת (תהילים ס״ט:י״ג): יָשִׂיחוּ בִּי יֹשְׁבֵי שָׁעַר. כִּי נִכְנָע כָּבֵד כּוֹעֵס, שֶׁהִיא עֵשָׂו אֱדוֹם כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא כְּאֶדֶרֶת שֵׂעָר (בראשית כ״ה:כ״ה), וְזֶהוּ נְפִילַת פַּעַם שְׁלִישִׁי שַׁעַר שֶׁל אֶרֶם: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז״ל) שַׁיָּךְ לְעֵיל, אַחַר תֵּבַת עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת שֶׁהֵבֵאתִי:

י [בְּכָאן דִּלֵּג רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כַּמָּה תֵּבוֹת, שֶׁהָיוּ כְּתוּבִים בִּלְשׁוֹנוֹ שָׁם בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וּכְשֶׁנָּתַן לִי לְהַעְתִּיק תּוֹרָה זֹאת, מָחַק בְּכַוָּנָה כַּמָּה וְכַמָּה תֵּבוֹת מִכְּתִיבוֹת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא אַעְתִּיקֵם, וְרָאִיתִי שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה כַּוָּנָה שְׁלֵמָה. וְכֵן הָיָה דַּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים בְּכַמָּה תּוֹרוֹת, שֶׁהָיָה מְדַקְדֵּק מְאֹד כְּשֶׁנָּתַן תּוֹרָתוֹ לְהַעְתִּיקָהּ, לִמְחֹק שָׁם כַּמָּה וְכַמָּה תֵּבוֹת שֶׁהָיוּ מֻכְרָחִים לְהָעְנָיְן מְאֹד, וְדִלֵּג בָּאֶמְצַע, כִּי לֹא רָצָה שֶׁיִּתְגַּלּוּ אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים. וְהַמַּעְיֵן הֵיטֵב בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת, יוּכַל לְהָבִין שֶׁחָסֵר שָׁם בְּאֶמְצַע הָעִנְיָן. וְגַם בַּתּוֹרָה הַזֹּאת יְכוֹלִין לִרְאוֹת קְצָת, כִּי כָתַב: וּכְשֶׁיִּפֹּל וְכוּ׳ עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת שֶׁהֵבֵאתִי, וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ לְשׁוֹנוֹ. אַךְ כָּל זֶה הָיָה אֶצְלוֹ כְּתוּב הָדוֹר מִבְּאֹר הֵיטֵב, אַךְ בְּכַוָּנָה מְדֻיֶּקֶת דִּלֵּג בָּאֶמְצַע, כִּי כָּל דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים הָיוּ בְּפֶלֶס וּמִשְׁקָל גָּדוֹל, מַה לְגַלּוֹת וּמַה שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת. וַאֲפִלּוּ תֵּבָה אַחַת יְתֵרָה, הָיָה מְדַקְדֵּק עָלֶיהָ שֶׁלֹּא לְדַבֵּר אוֹ שֶׁלֹּא לְהַעְתִּיק, כְּפִי מַה שֶּׁהָיָה יוֹדֵעַ עַל־פִּי הַשָּׂגָתוֹ הָעֲצוּמָה, שֶׁאֵין צְרִיכִין לְגַלּוֹת זֹאת.

וְעַיֵּן בְּסָמוּךְ בְּסִימָן נ״ח אוֹת ט, מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: כִּי הַגְּדֻלָּה שֶׁל הַכִּשְׁרֵי הַדּוֹר הִיא בְּחִינַת כְּלִי אֶל הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת**) וְאֵלּוּ וְכוּ׳. וְשָׁם נִכָּר הַחִסָּרוֹן לָעֵינַיִם. וְעַתָּה עַל־פִּי הַנַּ״ל תָּבִין הַדָּבָר, כִּי שָׁם מָחַק כַּמָּה תֵּבוֹת בְּאֶמְצַע הַתּוֹרָה. וְכֵן בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁבְּסִימָן נ״ח הַנַּ״ל מָחַק מִקֹּדֶם גַּם כֵּן כַּמָּה וְכַמָּה תֵּבוֹת וְעִנְיָנִים בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין נִכָּר כָּל־כָּךְ. וְכֵן אַחַר־כָּךְ בְּסִימָן נ״ט שָׁם גַּם כֵּן מָחַק בָּאוֹת ה׳ אַחַר וְזֶה פְּרוּשׁ: בַּיִת וְהוֹן וְכוּ׳, שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ מְגַיְּרִים גֵּרִים וְכוּ׳, שָׁם מָחַק כַּמָּה וְכַמָּה תֵּבוֹת, וְכֵן בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה, וְכֵן הָיָה בְּכַמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת שֶׁנָּתַן לְהַעְתִּיקָם כַּנַּ״ל, וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים]:

**יא** שַׁיָּךְ לְאוֹת א׳ וּב׳:

הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם אֵין לוֹ רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ (שבת קיט:), כִּי כָּל הָרְפוּאוֹת הֵם הָרְכָּבוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁלּוֹקְחִים סַם פְּלוֹנִי וְעֵשֶׂב פְּלוֹנִי בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָל כָּךְ וְכָךְ, וְכֵן עֵשֶׂב אַחֵר שֶׁמִּשְׁקָלוֹ כָּךְ וְכָךְ, וְכֵן שׁוֹקְלִין מִכַּמָּה מִינִים. וְכָל עֵשֶׂב וַעֲשָׂב יֵשׁ לוֹ כֹּחַ אַחֵר, וּמְעָרְבִין אֵלּוּ הַמִּינִים בְּיַחַד, וְעוֹשִׂין מֵהֶם הָרְכָּבָה. וְזֹאת הָהָרְכָּבָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ לְרַפְאוֹת הַחוֹלַאַת. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר כֹּחַ הָרְפוּאָה – עַל יְדֵי הָהָרְכָּבָה, שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ כֹּחַ אַחֵר חָדָשׁ עַל יְדֵי הַכֹּחַ שֶׁקִּבְּלָה מִכָּל אֵלּוּ הָעֲשָׂבִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ, וּבְזֶה הַכֹּחַ שֶׁל הָהָרְכָּבָה דַּוְקָא מְרַפְּאִין הַחוֹלַאַת. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ רוֹפֵא מֻמְחֶה, שֶׁיּוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת הָהָרְכָּבָה, אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה, אַף אִם יִקַּח הָעֲשָׂבִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֹּחַ לְרַפְּאוֹת, עִם כָּל זֶה לֹא יִפְעַל כְּלָל, כִּי אֵין יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהָרְכִּיבָם.

כְּמוֹ כֵן הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא רְפוּאָה לְכָל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא; אֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָהּ כִּי אִם חַכְמֵי הַדּוֹר, כִּי נִמְסְרָה לָהֶם לָדָרְשָׁהּ בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן. אֲבָל מֵהַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ אִי אֶפְשָׁר לֵידַע דָּבָר, כִּי־אִם עַל־פִּי חַכְמֵי הַדּוֹר שֶׁהֵם מְפָרְשִׁים אוֹתָהּ, כִּי הַתּוֹרָה עֲנִיָּה בְּמִקּוֹמָהּ וַעֲשִׁירָה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהַחֲכָמִים מְלַקְּטִין וּמְעָרְבִין וּמַרְכִּיבִין אֶת הַתּוֹרָה, וְדוֹרְשִׁין אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, וְהֵם גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין (ב״ב קיא:); וְאַף שֶׁכָּתוּב בְּהַתּוֹרָה כָּךְ, הֵם גּוֹרְעִים מִמֶּנָּה אוֹת אוֹ תֵּבָה, וּבְמָקוֹם אַחֵר מוֹסִיפִין, וּבָזֶה דּוֹרְשִׁין אוֹתָהּ כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדְעִין, כְּמוֹ שֶׁנִּמְסְרָה לָהֶם. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁפּוֹגֵם בִּכְבוֹד תַּלְמִיד חָכָם אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְפוּאָה שֶׁמְּקַבְּלִין מֵהַתּוֹרָה, אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל כִּי אִם עַל יְדֵי חַכְמֵי הַדּוֹר, כִּי לָהֶם נִמְסְרָה לִדְרֹשׁ, וְהֵם יוֹדְעִים לְהַרְכִּיב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הָרְפוּאָה כַּנַּ״ל, כִּי כָּל הָעֲשָׂבִים מְקַבְּלִים כֹּחַ מֵהַתּוֹרָה, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, וְעִקַּר כֹּחָם לְרַפְּאוֹת הוּא עַל יְדֵי הַהָרְכָּבָה כַּנַּ״ל. עַל כֵּן הָעִקָּר תָּלוּי בְּחַכְמֵי הַדּוֹר, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהֵם יוֹדְעִים לִדְרֹשׁ אֶת הַתּוֹרָה, וּלְהַרְכִּיב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה מְקַבְּלִין כֹּחַ כָּל הַהָרְכָּבוֹת שֶׁל כָּל הָעֲשָׂבִים, שֶׁמְּקַבְּלִים כֹּחַ מֵהַתּוֹרָה.

עַל כֵּן הָעִקָּר – שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, וּלְהַזְהֵר בִּכְבוֹדָם, לִירָא מֵהֶם מְאֹד. וְאַף אִם נִרְאֶה לוֹ מֵהֶם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בְּהַתּוֹרָה כָּךְ לְפִי דַּעְתּוֹ, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁהֵם עוֹשִׂים, חַס וְשָׁלוֹם, כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, הוּא צָרִיךְ לְהַאֲמִין שֶׁבְּוַדַּאי הֵם עוֹשִׂים נְכוֹנָה עַל־פִּי הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִמְסְרָה לָהֶם. כְּגוֹן שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁמְּפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה: אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ (דברים כה); וְהֵם אָמְרוּ שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מַלְקוֹת דַּוְקָא (מכות כב: ע״ש), כִּי הֵם יוֹדְעִים עַל־פִּי הַדְּרָשׁוֹת וְהַמִּדּוֹת, כְּפִי מַה שֶּׁנִּמְסַר לָהֶם, שֶׁצָּרִיךְ דַּוְקָא שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מַלְקוֹת. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְהַאֲמִין בַּחֲכָמִים, וּלְהַשְׁלִיךְ שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ, רַק לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם, כִּי לָהֶם נִמְסְרָה הַתּוֹרָה לְדָרְשָׁהּ כַּנַּ״ל:

# תורה נח

א לְשׁוֹן רַבִּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אִיתָא בְּזֹהַר בְּרֵאשִׁית (דף לב:): תְּלָת נָפְקִין מֵחַד. חַד בִּתְלָת קָיְמָא. חַד עָאל בֵּין תְּרִין. תְּרִין יָנְקִין לְחַד. חַד יָנִיק לְכַמָּה סִטְרִין:

א הֵינוּ, כִּי בְּאֵר וְעָנָן וּמָן, כֻּלָּם חָזְרוּ בִּזְכוּת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ט): וַאֲכָתִיד שְׁלֹשֶׁת הָרוֹעִים בְּיֵרַח אֶחָד – וְכִי בְּיֵרַח אֶחָד מֵתוּ, וְתֵרָצוּ, כִּי בְּהִסְתַּלְּקוּתָם שֶׁל אַהֲרֹן וּמִרְיָם נִסְתַּלְּקוּ עָנָן וּבְאֵר, וְחָזְרוּ בִּזְכוּת מֹשֶׁה. וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּיֵרַח אֲדָר, אֲזַי נִסְתַּלְּקוּ בְּאֵר וְעָנָן וּמָן, וְהָיוּ כְּאִלּוּ מֵתוּ כָּל הַשָּׁלֹשׁ בְּיֵרַח אֶחָד. וְזֶהוּ: תְּלָת נָפְקִי מֵחַד; הֵינוּ בְּאֵר וְעָנָן וּמָן, הָיוּ בִּשְׁבִיל חַד, בִּשְׁבִיל מֹשֶׁה:

ב ומֹשֶׁה, הָיָה נִשְׁמָתוֹ כָּלוּל מִשְּׁלֹשָׁה אָבוֹת, וְהָיָה לוֹ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה הַשְּׁפָעוֹת. בְּאֵר מַיִם חַיִּים זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם, מֵימֵי הַחֶסֶד, וְאַבְרָהָם הִתְחִיל לַחְפֹּר בְּאֵרוֹת; וְעָנָן זֶה בְּחִינַת יִצְחָק, בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל, בְּחִינַת (בראשית כ״ז:א׳): וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאוֹת; וּמָן זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, בְּחִינַת (תהילים ע״ח:ע״א): לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב עַמּוֹ.

ומֹשֶׁה, שֶׁהָיָה כָּלוּל מֵאָבוֹת, נֶאֱמַר בּוֹ (שמות ב׳:ט״ו): וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה עַל הַבְּאֵר, וּכְתִיב בֵּהּ (שם כד): וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן; וּכְתִיב בֵּהּ (שם טז): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם הוּא הַלֶּחֶם. הוּא דַּיְקָא, קָאֵי עַל מֹשֶׁה בְּעַצְמוֹ, שֶׁבִּזְכוּתוֹ אָכְלוּ הַמָּן.

וְלָעָתִיד, בְּשָׁעַת הַתְּחִיָּה, יָקוּם מֹשֶׁה כָּלוּל מִשְּׁלֹשָׁה אָבוֹת כְּמִקֹּדָם, בְּחִינַת (קהלת א׳:ט׳): מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה; בְּחִינַת (דברים ל״א:ט״ז): הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם אֲבוֹתֶיךָ וְקָם – שֶׁיָּקוּם בַּתְּחִיָּה כָּלוּל מִשְּׁלָשְׁתָּן. וְזֶה: חַד בִּתְלָת קָיְמָא:

ג וּבִפְחַז שֶׁהָיָה כָּלוּל מֵאָבוֹת הָיָה לוֹחֵם כְּנֶגֶד עֲמָלֵק, בְּבְחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית; כִּי הָאָבוֹת הֵן בְּרִית, בְּחִינַת (שם): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְכוּ׳; וַעֲמָלֵק טִמֵּא בְּרִיתָם, בְּבְחִינַת (דברים כה): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ. וְזֶהוּ: וְחַד עָל בֵּין תְּרִין – זֶהוּ מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמות יז): וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד:

ד וּבָזֶה שֶׁהִכְנִיעַ קְלִפַּת עֲמָלֵק וְתִקֵּן הַבְּרִית זָכָה לִבְחִינַת (שמות ט״ז:ה׳): וְהָיָה לֶחֶם מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם. וְיוֹסֵף, שֶׁזָּכָה לִבְרִית, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מ״א:מ״ג): וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה; הֵינוּ מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי בְּרִית זוֹכֶה לְשֶׂפַע כְּפוּלָה.

וְזֶה תְּרִין יָנְקִין לְחַד, שֶׁבְּחִינַת שַׁבָּת מְקַבֵּל מִיּוֹסֵף לֶחֶם מִשְׁנֶה, הֵינוּ מִשְׁנֵה תּוֹרָה, בְּחִינַת (משלי ח׳:ל׳): וָאֶהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם. וּבְחִינַת שַׁבָּת מַשְׁפִּיעַ לִשְׁאָר הָעוֹלָמוֹת, בְּבְחִינַת (ויקרא כח): וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה. וְזֶה: חַד יָנִיק לְכַמָּה סִטְרִין:

ה וְזֶהוּ, כִּי עַל־יְדֵי הַדַּעַת בָּאִים תְּלָת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמַלְבּוּשִׁים, כִּי בּוֹ כְּלוּלִים, בְּבְחִינַת (משלי ט׳:ה׳): לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי; בְּחִינַת אֲכִילָה, בְּחִינַת מָן הַכָּלוּל בְּדַעַת הַתּוֹרָה. שְׁתִיָּה כָּלוּל בַּדַּעַת, בְּבְחִינַת (ישעיהו נ״ה:א׳): הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם; שֶׁהִיא בְּאֵר, בְּחִינַת (משלי ה׳:ט״ו): וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ. מַלְבּוּשִׁים – בְּבְחִינַת (ישעיהו ג׳:ו׳): שִׂמְלָה לְכָה, קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ; בְּחִינַת עָנָן, בְּחִינַת לְבוּשׁ, בְּחִינַת (איוב ל״ח:ט׳): בְּשׂוּמִי עָנָן לְבוּשׁוֹ. וְזֶהוּ: תְּלָת נָפְקִי מֵחַד:

וְעִקַּר קִיּוּמוֹ שֶׁל הַדַּעַת – עַל־יְדֵי הָאָבוֹת, שֶׁהֵם: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת.

חֶסֶד, הֵינוּ בְּחִינַת אַבְרָהָם, הֵינוּ שֶׁצָּרִיךְ לְלַמֵּד חָכְמָתוֹ לָאֲחֵרִים, וּלְקָרְבָם תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, בְּבְחִינַת (משלי ל״א:כ״ו): וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶה הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לְלַמֵּדָה; וְזֶה בְּחִינַת (בראשית י״ב:ה׳): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן.

גְּבוּרָה, זֶה בְּחִינַת שֶׁמְּקַדְּדִים יִרְאַת חֶטְאוֹ לְחָכְמָתוֹ (אבות פ״ג).

תִּפְאֶרֶת, זֶהוּ שֶׁמְּרַקְּדִין אֵיךְ לְהוֹצִיא חָכְמָתוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִבְזִים, בְּבְחִינַת (קהלת י׳:י״ב): דִּבְרֵי פִי חָכָם חֵן. וְזֶהוּ: חַד בִּתְלָת קָיְמָא.

וּכְשֶׁהַחָכְמָה בְּקִיּוּמָהּ וּבִשְׁלֵמוּתָהּ, אֲזַי הוּא בְּבְחִינַת: חַד עָל בֵּין תְּרִין, שֶׁיָּכוֹל לְלַחֵם מִלְחֲמוֹת ה׳, בְּבְחִינַת (שם ט): טוֹבָה חָכְמָה מִכְּלֵי קָרֶב.

וְאָז, כְּשֶׁמַּכְנִיעַ כָּל הַצָּרִים הָרוֹדְפִים אַחַר חֲלוּשֵׁי כֹּחַ שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וּמַכְנִיס אוֹתָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא בְּשַׁבָּת עַל חַד תְּרִין, בְּבְחִינַת לֶחֶם מִשְׁנֶה, בְּחִינַת מִשְׁנֵה תּוֹרָה, בְּחִינַת מְגִלָּה עָפָה (זכריה ה׳:א׳), בְּבְחִינַת תְּרִין יָנְקִין לְחַד כַּנַּ״ל, בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת (תהילים קמ״ט:ו׳). עַל־יְדֵי הַחֶרֶב נוֹקֶמֶת כַּנַּ״ל זוֹכֶה לְפִי שְׁנַיִם, בְּחִינַת לֶחֶם מִשְׁנֶה.

וְשַׁבָּת מְשַׁלַּחַ הֶאָרוֹתָיו לְכָל הַמַּדְרֵגוֹת, בְּבְחִינַת חַד יָנִיק לְכַמָּה סִטְרִין, וּמְרַפֵּא רְפוּאוֹת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאוֹת הַגּוּף, בְּבְחִינַת (שמות כ״א:י״ט): רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא – שְׁתֵּי רְפוּאוֹת עַל־יְדֵי שַׁבָּת:

ו וְזֶה שֶׁהֶחָכָם מַשְׁפִּיעַ לֶחֶם מִשְׁנֶה הַנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי זְכוּתוֹ זָכָה גַּם כֵּן לְחֵלֶק חֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו): זָכָה – נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרוֹ. וּכְשֶׁבָּא יוֹם הַשַּׁבָּת, וְנַפְשׁוֹ נִכְלֶלֶת בַּשַּׁבָּת, בְּבְחִינַת: כִּי בוֹ שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ (שמות ל״א:י״ז), אֲזַי נוֹתֵן לֶחֶם מִשְׁנֶה לְיוֹם הַשַּׁבָּת כַּנַּ״ל:

ז ז וְעַל־יְדֵי הֶאָרַת שַׁבָּת נִתְעוֹרֵר הָעוֹלָם לִתְשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, כִּי שַׁבָּת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ; וְהִתְשׁוּבָה הִיא מֵאַהֲבָה, בְּחִינַת: אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים (שיר השירים ז׳:ז׳); כִּי אַהֲבָה בָּא מִתַּעֲנוּג שַׁבָּת, בְּחִינַת (ישעיהו נ״ח:י״ג): וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג,

וּתְשׁוּבָה מֵאַהֲבָה זֶה בְּחִינַת לֶחֶם מִשְׁנֶה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּאן מֵאַהֲבָה כָּאן מִיִּרְאָה (סוֹטָה לא. אִיתָא שָׁם: גָּדוֹל הָעוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה מִיִּרְאָה, שֶׁזֶּה תָּלוּי לְאֶלֶף דּוֹר וְזֶה תָּלוּי לְאַלְפַּיִם דּוֹר) – עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה עוֹשֶׂה חֶסֶד לְשֶׁנֵי אֲלָפִים:

ח ח וְאָז כָּל הַכִּשֵּׁרִים שֶׁבַּדּוֹר נִתְרַפְּאִים, בְּבְחִינַת (ישעיהו ו׳:י׳): וְשָׁב וְרָפָא לוֹ; כִּי קֹדֶם סָבְלוּ יִסּוּרִים, בְּבְחִינַת (שם נג): אָכֵן חֳלָיֵנוּ הוּא נָשָׂא.

גַּם נַעֲשִׂים מְכֻבָּדִים בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, בְּבְחִינַת (שיר השירים ז׳:ז׳): מַה יָּפית וּמַה נָּעַמְתְּ, עַל־יְדֵי אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים כַּנַּ״ל, כִּי מִקֹּדֶם הָיוּ בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ג:ב׳): לֹא תוֹאַר וְלֹא הָדָר לוֹ:

ט ט וּכְשֶׁהַכִּשֵּׁרֵי דּוֹר נִתְיַפִּים וְנִתְכַּבְּדִים בְּעֵינֵי כֹּל, אֲזַי כָּל אֶחָד לְפִי כַּשְׁרוּתוֹ יָכוֹל לְהָבִין, שֶׁכְּבָר הִשְׁפִּיעַ חֶכֶם הַדּוֹר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לֶחֶם מִשְׁנֶה הַנַּ״ל, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כַּשְׁרוּתוֹ, כֵּן מְקַבֵּל יִפְעִי וְהָדָר וְנִתְגַּדֵּל כֵּן בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת.

וְהַיְפִי וְהַגְּדֻלָּה הִיא צִיּוֹן וְסִינָן וּרְשִׁימָה עַל מִשְׁנֶה תּוֹרָה הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת (תהילים מ״ח:ג׳): הַר צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן. הַר זֶה בְּחִינַת גְּדֻלָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קז): עַל נוּדִי הַרְכֶם צִפּוֹר – זֶה מַלְכוּת וּגְדֻלָּה, שֶׁהַגְּדֻלָּה הוּא צִיּוֹן וְסִינָן עַל יַרְכְּתֵי צָפוֹן, עַל חֲמוּקֵי יְרֵכַיִךְ, תּוֹרָה הַצְּפוּנָה.

וְזֶהוּ (ישעיהו נ״ח:י״ג): אִם תָּשִׁוב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ; עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה הַבָּאָה מִבְּחִינַת שַׁבָּת, נִמְשָׁךְ יַרְכְּתֵי צָפוֹן, וְזֶהוּ: רַגְלֶךָ.

וְכָל אֶחָד לְפִי כַּשְׁרוּתוֹ, כֵּן נִתְצַיֵּן וְנִתְסַמֵּן אֶצְלוֹ, כְּדֵי לְקַבֵּל אַחַר־כָּךְ בְּתוֹךְ הַצִּיּוּנִים שֶׁל הַגְּדֻלָּה, אֶת יַרְכְּתֵי צָפוֹן הַנַּ״ל, כִּי הַגְּדֻלָּה שֶׁל הַכִּשֵּׁרֵי דּוֹר, הִיא בְּחִינַת כְּלִי אֶל הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת*)*:

י י וְאֵלּוּ הַכִּשֵּׁרֵי הַדּוֹר, צָרִיךְ לָהֶם לְהִתְבּוֹנֵן מְאֹד בְּהַהוֹד וְהֶדֶר וְהַגְּדֻלָּה הַבָּאָה לָהֶם, שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בְּגַאֲוָה. כִּי לִפְעָמִים, כְּשֶׁהַדּוֹר אֵינָם שׁוֹמְרִים אֶת פִּיהֶם, אֲזַי אֵין יְכֹלֶת בְּיָדָם לְקַבֵּל בְּחִינַת שַׁבָּת הַנַּ״ל, כִּי שַׁבָּת תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: וְדִבֵּר דָּבָר – שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כִּדְבוּרְךָ שֶׁל חֹל (שבת קיג:),

וְאָז, כְּשֶׁאֵינָם שׁוֹמְרִים אֶת פִּיהֶם, אֲזַי אַף־עַל־פִּי שֶׁפִּקְחֵי הַדּוֹר מַשְׁפִּיעִים אֶת הַשַּׁבָּת, אֶת הַתְּשׁוּבָה הַנַּ״ל, נִתְקַלְקֵל אֶצְלָם הֶאָרַת הַתְּשׁוּבָה, וְאָז נִתְקַלְקֵל הַהוֹד וְהֶדֶר וְהַגְּדֻלָּה הַבָּאָה לְכִשֵּׁרֵי הַדּוֹר, וְנִתְגָּאִים. וְזֶהוּ בְּחִינַת (תהילים נ״ט:י״ג): חַטַּאת פִּימוֹ דְּבַר שְׂפָתֵימוֹ וְיִלָּכְדוּ בְגַאוֹנָם – עַל־יְדֵי חֵטְא הַדִּבּוּר נִלְכָּדִים בַּעֲוֹן גַּאֲוָה.

וְזֶהוּ גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, הֵינוּ הַגְּדֻלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת שְׁכִינָה, נִפְגָּם וְנַעֲשֶׂה גַּאֲוָה:

יא וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (שבת לא): מִפְּנֵי מָה רָאשֵׁיהֶם שֶׁל בַּבְלִיִּים סַגְלַגְּלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיּוֹת פִּקְחוֹת.

בַּבְלִיִּים, הֵינוּ הַדּוֹר הַפּוֹגְמִים בְּהַדִּבּוּר, בְּחִינַת (בראשית י״א:ט׳): כִּי שָׁם בָּלַל ה׳ שִׂפַת כָּל הָאָרֶץ.

וְרָאשֵׁיהֶם – הֵן כִּשֵּׁרֵי הַדּוֹר

– סַגְלַגְּלוֹת, הֵינוּ סָגֹל גָּלוּת. סָגֹל זֶה בְּחִינַת הַהוֹד וְהַמַּלְכוּת, בְּחִינַת סַגְלַת מְלָכִים (קהלת ב׳:ח׳), גָּלוּת הַשְּׁכִינָה כַּנַּ״ל, שֶׁנִּפְגָּם אֶצְלָם הַהוֹד וְנִלְכָּדִים בְּגַאֲוָה.

וְזֶה שֶׁהֵשִׁיב לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיּוֹת פִּקְחוֹת.

חַיּוֹת זֶה בְּחִינַת שַׁבָּת הַנַּ״ל, בְּחִינַת: טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת (יחזקאל יח): שׁוּבוּ וְחִיוּ, בְּחִינַת רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): וְתַחֲלִימֵנִי וּתְחַיֵּינִי –

שֶׁאֵין מְקַבְּלִין חִיּוּת, בְּחִינַת שַׁבָּת הַנַּ״ל, מִפִּקְחֵי הַדּוֹר, מֵחֲכְמֵי הַדּוֹר הַנַּ״ל, מִבְּחִינַת מֹשֶׁה הַנַּ״ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל שַׁבָּת, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, מֵחָכָם הַנַּ״ל, אֶלָּא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל.

אֲבָל הַדּוֹר שֶׁהֵם בְּחִינַת בַּבְלִיִּים כַּנַּ״ל, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין חִיּוּת שַׁבָּת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה, רָאשֵׁיהֶם, שֶׁהֵם כִּשֵּׁרֵי הַדּוֹר, סָגֹל גָּלוּת; הַהוֹד וְהַגְּדֻלָּה אֶצְלָם בְּגָלוּת, הֵינוּ שֶׁנִּפְגָּם בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶהוּ גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁנּוֹפְלִים בְּנִדָּלוּת, חַס וְשָׁלוֹם:

## תורה נט

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

א מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לְקָרֵב בְּנֵי אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִתְאַחֲזוּ בּוֹ הַקְּלִפּוֹת וְהָרָע שֶׁל אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם.

כִּי זֶה הָאִישׁ, הַמִּשְׁתַּדֵּל לְקָרֵב וְלַעֲשׂוֹת נְפָשׁוֹת, בְּבְחִינַת (בראשית י״ב:ה׳): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן, הוּא בּוֹנֶה בְּחִינַת הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ. קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת

(ישעיהו ד׳:ג׳): וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ; הֵינוּ זֶה שֶׁבְּנֵי אָדָם נִשְׁאָרִים דְּבוּקִים בְּיִרְאָה שְׁלֵמָה עַל יָדוֹ. אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁנָּפְלוּ מִקֶּדֶשָׁתָם, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵאֵלּוּ שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּיִרְאָה שָׁלֵם, עַל־יְדֵי־זֶה: קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ; וְזֶה בְּחִינַת לְוָ"ש.

וְהֵיכָל, זֶה בְּחִינַת הַכָּבוֹד שֶׁנִּתְכַּבֵּד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.) כַּד אֲתֵי יִתְרוֹ, כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים צ״ו:ג׳): סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ – שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקָרְבִים אֶת עַצְמָן לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵלּוּ הָרְחוֹקִים, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְהַכָּבוֹד זֶהוּ בְּחִינַת הֵיכָל, בִּבְחִינַת (שם כט): וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד.

וְהֵיכַל הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה מוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד לְשָׁרְשׁוֹ, הֵינוּ לִלְבּוֹ שֶׁל עוֹשֵׂהוּ, כִּי שָׁם שָׁרְשׁוֹ. כִּי מֵחֲמַת הַדְּבָרִים שֶׁיָּצְאוּ מֵעֹמֶק לִבּוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַכָּשֵׁר, נִכְנְסוּ בְּלִבָּם וְחָזְרוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְהֵיכַל הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה שׁוֹרֶה וּמַלְבִּישׁ אֶת הָרוּחַ הַחִיּוּנִי שֶׁבְּלֵב הָאִישׁ הַכָּשֵׁר, כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, בִּבְחִינַת (יחזקאל ל״ו:כ״ו): וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה; וְהֵיכַל הַקֹּדֶשׁ יוֹנֵק חִיּוּתוֹ מֵהָרוּחַ הַזֶּה, בִּבְחִינַת (משלי כ״ט:כ״ג): וּשְׁפַל רוּחַ יִתְמֹךְ כָּבוֹד.

וְעִקַּר הַלָּבָשָׁתוֹ לְרַגְלֵי הָרוּחַ, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״ב:ה׳): וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּהּ; כִּי בָּרוּחַ הַזֶּה יֵשׁ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כִּי מִבְּחִינַת רַגְלַיִן נִתְעוֹרֵר לְהַיְשִׁיר אֶת בְּנֵי אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת (שם מ): יַשְׁרוּ בָעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹקֵינוּ. מְסִלָּה דַיְקָא, שֶׁהוּא מְקוֹם הָרַגְלַיִן. וְזֶהוּ בְּחִינַת (תהלים פד): מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם; שֶׁעַל־יְדֵי מְסִלּוֹת שֶׁבִּלְבָבָם נִתְעוֹרֵר לְהַיְשִׁיר אֶת בְּנֵי אָדָם הַשּׁוֹכְנִים בָּעֲרָבָה וּבַחֹשֶׁךְ, לְהַיְשִׁיר לָהֶם דֶּרֶךְ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וּמֵחֲמַת שֶׁהֵיכָל הַנַּ״ל נַעֲשֶׂה מֵהַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ רְחוֹקִים עַד הֵנָּה, וְיֵשׁ קְלִפּוֹת רַבּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבָם, בִּבְחִינַת (יחזקאל ה׳:ה׳): זֹאת יְרוּשָׁלַיִם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם; וְאֶפְשַׁר עַכְשָׁו, כְּשֶׁמַּלְבִּישׁ הַהֵיכָל אֶת הַלֵּב כַּנַּ״ל, אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְאַחֲזוּ, חַס וְשָׁלוֹם, הַחִיצוֹנִים בְּיֵצֶר מַחְשָׁבוֹת לִבּוֹ שֶׁל הַכָּשֵׁר הַזֶּה.

עֵצָה עַל זֶה – שֶׁיַּזְמִין מַלְאֲכֵי לִבּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְלַהֲבוּת הַלֵּב, שֶׁהַהִתְלַהֲבוּת הוּא בְּחִינַת מַלְאָכִים, בִּבְחִינַת (שמות ג׳:ב׳): וַיֵּרָא אֵלָיו מַלְאַךְ ה׳ בְּלַבַּת אֵשׁ; וְאֵשׁ הַזֶּה הוּא שׂוֹרֵף אוֹתָם. וְאָז גַּם הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ מְקַבֵּל כֹּחַ הָאֵשׁ, וְשׂוֹרֵף אֶת הַקְּלִפּוֹת גַּם מִלְּהִתְאַחֵז בּוֹ, בִּבְחִינַת (שם כד): וּכְבוֹד ה׳ כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת:

**ב** ב וְאֵשׁ הַמַּלְאָךְ הַזֶּה נַעֲשֶׂה מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, שֶׁמְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, שֶׁאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ישעיהו ס״ו:ט״ז): כִּי בָאֵשׁ ה׳ נִשְׁפָּט. וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בַּלֵּב, בִּבְחִינַת (שמות כ״ח:ל׳): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ תָּמִיד;

וְאָז יוֹצֵא לָאוֹר מִשְׁפָּט, הֵינוּ שֶׁנִּתְלַהֵב הַלֵּב, וְיוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא, בִּבְחִינַת (תהילים ט׳:ח׳): כּוֹנַן לַמִּשְׁפָּט כִּסְאוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּבוֹד הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת (ירמיה יז): כִּסֵּא כָבוֹד.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (תהילים י״ז:ה׳): תָּמוֹךְ אֲשׁוּרַי בְּמַעְגְּלוֹתֶיךָ. אֲשׁוּרַי זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן הַנַּ״ל; בְּמַעְגְּלוֹתֶיךָ זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא כָבוֹד, בְּחִינַת (מלכים־א י׳): וּרְאשׁ עָגֹל לַכִּסֵּא מֵאֲחֹרָיו; הֵינוּ שֶׁהַכָּבוֹד מַלְבִּישׁ אֶת הַלֵּב כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (ישעיהו א׳:כ״א): קִרְיָה נֶאֱמָנָה מְלֵאתִי מִשְׁפָּט. קִרְיָה זֶה בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ הַנַּ״ל, מַלְבִּישׁ אֶת מִשְׁפָּט הַנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירמיהו ג׳:י״ז): בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ לִירוּשָׁלַיִם כִּסֵּא ה׳, וְנִקְווּ אֵלֶיהָ כָּל הַגּוֹיִם לְשֵׁם ה׳, וְלֹא יֵלְכוּ עוֹד אַחֲרֵי שְׁרִירוּת לִבָּם הָרָע; כִּי אֵשׁ הַמַּלְאָכִים שֶׁבַּלֵּב הַנַּ״ל יַכְנִיעַ אֶת לִבָּם הָרָע:

**ג** ג וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁמִירַת שַׁבָּת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בהקדמה דף ה:): אֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמֹרוּ. שַׁבְּתוֹתַי דָּא עִגּוּלָא וְרִבּוּעַ דִּלְגוֹ.

עִגּוּלָא – בְּחִינַת כִּסֵּא כָבוֹד הַנַּ״ל, בְּחִינַת: וּרְאשׁ עָגֹל לַכִּסֵּא; וְרִבּוּעָא דָּא מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (שמות כ״ח:ט״ז): רָבוּעַ יִהְיֶה כָּפוּל, הַנֶּאֱמָר בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט.

כִּי בְּחֹל הַשְּׁכִינָה מְבֻרֶרֶת בֵּרוּרִים, וּכְשַׁבָּת הִיא שׁוֹבֶתֶת, וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל הָרָע, בִּבְחִינַת: וְלֹא יֵלְכוּ עוֹד בִּשְׁרִירוּת לִבָּם הָרָע, אָז יִהְיֶה יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת.

כֵּן עַל־יְדֵי עִגּוּלָא וְרִבּוּעָא הַנַּ״ל, שֶׁעַל יָדָם נִתְבַּטֵּל הָרָע כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה נִתְהַוֶּה בְּחִינַת שַׁבְּתוֹתַי, בְּחִינַת עִגּוּלָא וְרִבּוּעָא:

**ד** ד וְזֶהוּ בְּחִינַת בְּטוּל הָאָסוּר בְּשִׁשִּׁים. שִׁשִּׁים זֶה בְּחִינַת עִגּוּלָא, בְּחִינַת סָמֶךְ שֶׁהִיא עִגּוּלָא, בְּחִינַת כִּסֵּא כָבוֹד, בְּחִינַת (איוב ל״ו:ז׳): וְאֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא, בְּחִינַת (שיר השירים ו׳:ח׳): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת.

וְהָאָסוּר, שֶׁהִיא הַקְּלִפָּה, נִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי כִּסְאוֹת לַמִּשְׁפָּט, וְאֵין זוֹכֵר אֶלָּא עִגּוּלָא, כִּי זֶה בְּאִתְגַּלְיָא, וְרִבּוּעָא מְכֻסֶּה בְּעִגּוּלָא. וְעִקַּר הַכֹּחַ שֶׁל הַסָּמֶךְ אֵינָהּ אֶלָּא מֵרִבּוּעָא, הֵינוּ מֵהַמֵּם, בִּבְחִינַת (דברים כ״ה:ג׳): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ; כִּי הַסָּמֶךְ מְקַבֶּלֶת מֵהַמֵּם, שֶׁהִיא כִּסְאוֹת לַמִּשְׁפָּט.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (שבת קד): מֵם וְסָמֶךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִים. מֵם זֶה רִבּוּעָא, וְסָמֶךְ זֶה עִגּוּלָא הַנַּ״ל, שֶׁבְּלוּחוֹת הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ג׳): כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ –

בְּנֵס עוֹמְדִין. בְּנֵס זֶה בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת (שמות ל״א:י״ז): אוֹת הִיא לְעוֹלָם:

**ה** ה וְזֶהוּ: וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתַי יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת (ישעיהו נ״ו:ה׳). יָד וָשֵׁם דַּיְקָא, בִּזְכוּת שְׁמִירַת שַׁבְּתוֹתַי הַנַּ״ל, הַיְנוּ עִגּוּלָא וְרִבּוּעָא הַנַּ״ל. יָד בְּחִינַת רִבּוּעָא, בְּחִינַת מִשְׁפָּט הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת (דברים ל״ב:מ״א): וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי. שֵׁם זֶה בְּחִינַת עִגּוּלָא, בִּבְחִינַת (תהילים כ״ג:ג׳): יַנְחֵנִי בְמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ.

וְיָד, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים הֲגוּנִים, וּלְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם רוּחַ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ד:ט׳): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה יָדָיו עָלָיו. וְכֹחַ הַזֶּה יִהְיֶה לוֹ מִבֵּית ה׳, שֶׁמַּעְיַן הַחָכְמָה יוֹצֵא מִבֵּית ה׳ (יואל ד), כִּי בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָּיִת (משלי כ״ד:ג׳).

וְשֵׁם, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְשֵׁם טוֹב, שֶׁכָּל הַנְּפָשׁוֹת יִתְאַוּוּ תַּאֲוָה לִהְיוֹת נִשְׁרָשִׁים בִּשְׁמוֹ, כִּי הַשֵּׁם הוּא הַנֶּפֶשׁ, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:י״ט): נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ; וְיִתְאַוּוּ לִהְיוֹת נִשְׁרָשִׁים בְּנַפְשׁוֹ, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ו:ח׳): לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרְךָ תַּאֲוַת נָפֶשׁ.

וְלַשֵּׁם הַזֶּה יִזְכּוּ מֵחֲמַת בְּחִינַת חוֹמָה. וְזֶה בְּחִינוֹת חוֹמָה, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַף, שֶׁיִּכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ. כִּי עֲשִׁירוּת וּכְבִישַׁת כַּעַס – בְּחִינָה אַחַת, וְנִקְרָאִים חוֹמָה, כִּי מִי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל חוֹמָה שֶׁל עֲשִׁירוּת, וְלוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ כַּעַס וְחֵמָה, וּמֵחוֹמָה עוֹשֶׂה חֵמָה,

כִּי שְׁנֵיהֶם מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו א׳:י״ד): מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה, וּכְתִיב (איוב ל״ז:כ״ב): מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה; וַעֲשִׁירוּת הִיא חוֹמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ח:י״א): הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה בְּמַשְׂכִּתוֹ; וּבְכַעַס כְּתִיב (שם כה): עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר אֵין מַעְצוֹר לְרוּחוֹ.

וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ לָאִישׁ עֲשִׁירוּת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ חוֹמָה, וְהַחוֹמָה שֶׁל עֲשִׁירוּת מַעֲצוֹר לְכַעֲסוֹ. וְלִפְעָמִים כְּשֶׁמִּתְגַּבֵּר בְּכַעֲסוֹ, וּמְקַלְקֵל הַחוֹמָה שֶׁל עֲשִׁירוּת, נִמְצָא שֶׁהַכַּעַס מַזִּיק לָעֲשִׁירוּת. וּכְשֶׁהַיֵּצֶר מֵסִית לָאָדָם שֶׁיִּכְעוֹס, יֵדַע שֶׁבְּזֹאת הַשָּׁעָה יַשְׁפִּיעוּ לוֹ מִלְמַעְלָה אֵיזֶה סַךְ מָמוֹן, וְהַיֵּצֶר רוֹצֶה לְקַלְקֵל זֹאת הַהַשְׁפָּעָה.

וְעִקַּר שְׁמִירַת הַשֵּׁם, שְׁמִירַת הַנֶּפֶשׁ, אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁיִּשָּׁמֵר מִכַּעַס, כִּי הַכַּעַס פּוֹגֵם בְּנַפְשׁוֹ, בִּבְחִינַת (איוב י״ח:ד׳): טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ. אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִכַּעַס וּמַגְדִּיל הַחוֹמָה שֶׁל עֲשִׁירוּת, וּבָזֶה מַגְדִּיל נַפְשׁוֹ וּשְׁמוֹ, אֲזַי כָּל הַנְּפָשׁוֹת תְּאֵבִים לְהִכָּלֵל בְּנַפְשׁוֹ, כִּי כָּל הַנְּפָשׁוֹת שָׁרְשָׁם בַּעֲשִׁירוּת, בִּבְחִינַת (דברים כ״ד:ט״ו): וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ.

בִּשְׁבִיל זֶה, הַגּוֹזֵל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ גּוֹזֵל אֶת נַפְשׁוֹ (ב״ק קיט), בִּבְחִינַת (משלי כ״ב:כ״ג): וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ. בִּשְׁבִיל זֶה הַכֹּל תְּאֵבִים לְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְעָשִׁיר, כִּי שָׁם שֹׁרֶשׁ נַפְשָׁם.

נִמְצָא, זֶה שֶׁזָּכָה לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים חֲכָמִים, וְזָכָה שֶׁיִּכָּלְלוּ בְּנַפְשׁוֹ נַפְשׁוֹת שֶׁל רַבִּים, בְּוַדַּאי זֶה טוֹב מִבָּנִים וּבָנוֹת, כִּי בָּנִים וּבָנוֹת הֵם מֻעָטִים, וְאֵלּוּ הֵם מְרֻבִּים, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים חִיּוּת מִמֶּנּוּ, וּכְאִלּוּ יְלָדָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית י״ב:ב׳): וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: וַאֲבָרֶכְךָ – בְּמָמוֹן, כִּי עִקַּר גִּדּוּל הַשֵּׁם וְהַנֶּפֶשׁ, הוּא עַל־יְדֵי עֲשִׁירוּת כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי כִּסֵּא וּמִשְׁפָּט הַנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְלַמֵּד לְתַלְמִידִים חָכְמָתוֹ, וְלֹא יַזִּיק לָהֶם, כִּי עִקַּר הַלִּמּוּד תָּלוּי בָּזֶה, שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ״א): חֲכָמִים הִזָּהֲרוּ בְּדִבְרֵיכֶם וְכוּ׳, וְיִשְׁתּוּ הַתַּלְמִידִים הַבָּאִים וְכוּ׳.

וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁנִּתְגַּדֵּל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּדֵּל נֶפֶשׁ הַמְגַדֵּל אֶת הַכָּבוֹד, כִּי הַנֶּפֶשׁ בַּכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ט:ו׳): בְּסֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי וְכוּ׳. וּכְשֶׁנִּתְגַּדֵּל שְׁמוֹ וְנַפְשׁוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה כָּל הַנְּפָשׁוֹת תְּאֵבִים לְהִכָּלֵל בְּנַפְשׁוֹ וּבִשְׁמוֹ הַנַּ״ל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: (משלי י״ט:י״ד): בַּיִת וָהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת. בַּיִת וָהוֹן זֶה בְּחִינַת: בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתַי וְכוּ׳. זֶה הַכֹּחַ מְקַבֵּל מֵאָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הָיוּ מְגַיְּרִים גֵּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי אַבְרָהָם (בראשית י״ב:ה׳): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ; וּכְתִיב (שם לא): וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה פד): מְלַמֵּד שֶׁיִּצְחָק גִּיֵּר גֵּרִים, וְזֶה: מְגוּרֵי אָבִיו; וְכְתִיב בְּיַעֲקֹב (שם לה): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְלַאֲשֶׁר עִמּוֹ, הַיְנוּ הַגֵּרִים, הָסִרוּ אֶת אֱלֹקֵי הַנֵּכָר:

**ו** ו וְדַע, שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה רְשָׁעִים שֶׁאָסוּר לְקָרְבָם תַּחַת כַּנְפֵי עֲבוֹדָתוֹ, כִּי הֵם מוֹרִידִים אֶת הַמְקָרְבָם מִמַּדְרֵגָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי מֹשֶׁה, שֶׁקֵּרֵב אֶת הָעֵרֶב רַב, וְאַחַר־כָּךְ עַל־יְדֵי־זֶה אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: לֶךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ (שמות ל״ב:ז׳). וְאֵין כֹּחַ בַּמִּשְׁפָּט הַנַּ״ל לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁלָּהֶם. וּכְשֶׁאֵין מִשְׁפָּט, אֲזַי בָּא קִלְקוּל גָּדוֹל, הֵן בַּמְּלָאכִים הַנַּעֲשִׂים עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט הַנַּ״ל, הֵן בָּעִגּוּלָא וְרִבּוּעָא הַנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (שבת לא): מִפְּנֵי מָה עֵינֵיהֶם שֶׁל תַּרְמוּדִיִּים טְרוּטוֹת. תַּרְמוּד, זֶה בְּחִינַת רְשָׁעִים שֶׁאֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים מֵהֶם (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות טז): אֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים מִן הַתַּרְמוּדִיִּים),

וְכָל הַמְקָרְבָם עֵינֵיהֶם טְרוּטוֹת – זֶה בְּחִינַת קִלְקוּל שַׁבָּת. שִׁין – תְּלָת גַּוְנָא דְּעֵינָא; בַּת – בַּת עַיִן (תקונא שבעין), בְּחִינַת קִלְקוּל הַחוֹמָה וּבַיִת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵינַיִם,

כִּי עַיִן עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם; וְעַל הַנֶּפֶשׁ נֶאֱמַר (קהלת ו׳:ט׳): טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת פְּגַם הַכַּעַס, בְּחִינַת (תהילים ו׳:ח׳): עָשְׁשָׁה מִכַּעַס עֵינִי; וְזֶה בְּחִינַת עֲשִׁירוּת, בְּחִינַת (קהלת ה׳:י׳): בִּרְבוֹת הַטּוֹבָה רַבּוּ אוֹכְלֶיהָ, וּמַה כִּשְׁרוֹן לִבְעָלֶיו כִּי אִם רְאוּת עֵינָיו.

וְשָׁאֲלוּ אֶת הַלֵּל הַנָּשִׂיא: מִפְּנֵי מָה עֵינֵיהֶם טְרוּטוֹת – הַיְנוּ מְקַלְקְלִין כָּל הַבְּחִינוֹת עֵינִין הַנַּ״ל, כְּשֶׁמְּקָרְבִין אֶת שְׁאֵינָן רְאוּיִין לְקָרְבָן, כְּגוֹן הַתַּרְמוּדִיִּים.

וְהֵשִׁיב הִלֵּל: מִפְּנֵי שֶׁדָּרִין בֵּין הַחוֹלוֹת; הַיְנוּ שֶׁאֵלוּ הָרְשָׁעִים הַצְּלָחָתָן כָּל־כָּךְ חָזָק, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּכֹחַ הַמִּשְׁפָּט לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָן. וְזֶה (תהילים י׳:ה׳):

יָחִילוּ דְרָכָיו בְּכָל עֵת, מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מִנֶּגְדּוֹ. וְזֶה: בֵּין הַחוֹלוֹת, בְּחִינַת יָחִילוּ, בְּחִינַת הַצְלָחָתָן, עַד שֶׁאֵין מִשְׁפָּט נִנְגָּדָם.

וְזֶה יָדוּעַ שֶׁצָּרִיךְ מִשְׁפָּט כַּנַּ״ל, וּמֵחֲמַת שֶׁמָּרוֹם מִשְׁפָּט מִנֶּגְדָּם, עַל־יְדֵי־זֶה בְּחִינַת הָעֵינִין בְּקַלְקוּל:

עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל

תְּלַת נָפְקִין מֵחַד שֻׁבְסִימָן נ״ח, וְזֹאת הַתּוֹרָה שֶׁל הַהֵיכַל הַקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם נֶאֶמְרוּ כְּאֶחָד בְּתוֹרָה אַחַת עַל פָּסוּק: אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה. אַךְ אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁכְּתָבָם חִלְקָם לִשְׁנֵי תּוֹרוֹת. וּכְשֶׁקִּבַּלְתִּי מֵאִתּוֹ תּוֹרוֹת אֵלּוּ בִּכְתָב, אָמַר לִי: חִלַּקְתִּים לִשְׁנַיִם. וְהֵבַנְתִּי שֶׁהָיָה לוֹ כַּוָּנָה בָּזֶה, וַה׳ יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ:

## תורה ס

**א** הָאִדְרָא רַבָּא קַדִּישָׁא (נשא דף קכח)

פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳. אַמַּאי עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳, מִשּׁוּם דְּהֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ. מַאי הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ, תּוֹרָה דִּלְעֵלָּא, דְּאִיהִי מִתְבַּטְּלָא אִי לָא יִתְעֲבֵד בְּתִקּוּנֵי דָּא. וּלְעַתִּיק יוֹמִין אִתְמַר.

כְּתִיב: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ, וּכְתִיב: מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים ה׳.

קָרָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵהּ, אוֹתְבֵהּ קַמֵּהּ, וּלְרַבִּי אַבָּא מִסְּטָרָא אָחֳרָא, וְאָמַר: אֲנַן כְּלָלָא דְּכֹלָּא. עַד כָּאן אִתְתַּקָּנוּ קַיְימִין. אִשְׁתִּיקוּ, שָׁמְעוּ קָלָא, וְאַרְכֵּבְתַּן דָּא לְדָא נָקְשָׁן. מַאי קָלָא, קָלָא דִּכְנוּפְיָא עִלָּאָה דְּמִתְכַּנְּפֵי:

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ שְׁבִילֵי הַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הִתְבּוֹנְנוּת גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לַהִתְבּוֹנְנוּת הַזֹּאת כִּי־אִם עַל־יְדֵי עֲשִׂירוּת, כְּמוֹ שֶׁבְּפִשְׁטֵי אוֹרַיְתָא ״אִם אֵין קֶמַח אֵין תּוֹרָה״ (אבות פ״ג), וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַל כָּל פָּנִים פַּרְנָסָה, כְּמוֹ כֵן לְהִתְבּוֹנְנוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא גָּדוֹל מְאֹד, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֲשִׂירוּת גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הוֹן רַב, וְלֹא תֶּחְסַר כֹּל בָּהּ, כִּי צָרִיךְ כָּל הוֹן דְּעָלְמָא, לְהִתְבּוֹנְנוּת הַזֹּאת.

וּבְנֵי יִשָּׂשכָר, שֶׁהָיָה לָהֶם זֹאת לְהִתְבּוֹנְנוּת, בְּבְחִינַת (דברי הימים־א יב): וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה; לֹא זָכוּ לָזֶה כִּי־אִם עַל יְדֵי עֲשִׂירוּת, בְּחִינַת (בראשית מ״ט:י״ד): יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם; וְתַרְגּוּמוֹ: עַתִּיר בְּנִכְסִין.

וְעַל כֵּן מֹשֶׁה וְכָל הַנְּבִיאִים הָיָה לָהֶם עֲשִׂירוּת גָּדוֹל מְאֹד, כְּדֵי לָבוֹא עַל יָדוֹ לַהִתְבּוֹנְנוּת הַזֹּאת. וּמֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה הִתְבּוֹנְנוּת הַזֹּאת, עַל כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה הוֹן.

וְכֵן כָּל מִי שֶׁעָבַר דֶּרֶךְ יָדָם הַתּוֹרָה, הָיָה לָהֶם עֲשִׂירוּת גָּדוֹל מְאֹד, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהֵבִיא הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הָיָה עָשִׁיר גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה; וְכֵן רַבִּי, שֶׁסִּדֵּר וְחָתַם הַמִּשְׁנָיוֹת; וְכֵן רַב אַשִׁי, שֶׁהָיָה חֲתִימַת הַתַּלְמוּד, וְסִדֵּר אֶת כָּל הַתַּלְמוּד, שֶׁגַּם־כֵּן הָיוּ עֲשִׁירִים גְּדוֹלִים מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין נט ועיין ב״מ פה). כִּי מֵחֲמַת שֶׁתִּקְנוּ וְסִדְּרוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְעָבַר דֶּרֶךְ יָדָם הַתּוֹרָה, עַל כֵּן הָיוּ גַּם כֵּן עֲשִׁירִים כַּנַּ״ל, כִּי צָרִיךְ עֲשִׁירוּת גָּדוֹל לַהִתְבּוֹנְנוּת הַנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שמות ל״ד:א׳): פְּסָל לְךָ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי שקלים פה ונדרים לח): הַפְּסֹלֶת יִהְיוּ שֶׁלְּךָ וכו׳. כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּפִשְׁטֵי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמְּחַדְּשִׁין אֵיזֶה פְּשָׁט, צָרִיךְ לוֹמַר מִקֹּדֶם הַקְּדָמוֹת, וְאַחַר־כָּךְ מַשְׁלִיכִין הַהַקְדָּמוֹת, וּבָאִים אֶל הַמְכֻוָּן, כִּי הָעִקָּר הוּא הַמְכֻוָּן, וְכָל הַדְּבָרִים וְהַהַקְדָּמוֹת שֶׁמְּקֹדֶם הֵם בְּחִינַת פְּסֹלֶת, שֶׁנִּנְסָרִין וְנִפְסָלִין סְבִיב הַמְכֻוָּן; כְּמוֹ כֵן בְּהִתְבּוֹנְנוּת הַתּוֹרָה צָרִיךְ לֵילֵךְ מִקֹּדֶם, וּלְסַבֵּב בְּכַמָּה סִבּוּבִים, עַד שֶׁבָּאִים אֶל הַמְכֻוָּן, וְהָעִקָּר הוּא הַמְכֻוָּן, וְכָל אֵלּוּ הַסִּבּוּבִים הֵם בְּחִינַת פְּסֹלֶת, וְהֵם בְּחִינַת עֲשִׂירוּת שֶׁעַל יָדוֹ בָּאִים אֶל הַהִתְבּוֹנְנוּת.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת ״מָמוֹן״, רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: מִשָּׁם נִתְעַשֵּׁר מֹשֶׁה. וְהַיְנוּ הוּא בְּחִינַת הַלּוּחוֹת, שֶׁמִּשָּׁם נִתְעַשֵּׁר מֹשֶׁה, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן ו׳ וְרָחְבָּן ו׳ וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה

**ב** (ב״ב יד): ב וְלָבוֹא לְעֲשִׂירוּת הַזֹּאת הוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת תִּקּוּנֵי עַתִּיק, בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים, בְּחִינַת זָקֵן, כִּי צָרִיךְ אֲרִיכוּת יָמִים כְּדֵי לְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ אֶת הָעֲשִׂירוּת שֶׁל הַהִתְבּוֹנְנוּת.

וַאֲרִיכוּת יָמִים, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה לְהַאֲרִיךְ וּלְהַגְדִּיל יָמָיו, כִּי כָּל יוֹם וְיוֹם מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִיל אֵצֶל כָּל אֶחָד, בְּוַדַּאי בַּתְּחִלָּה הוּא קָצָר, הַיְנוּ שֶׁבִּתְחִלַּת הַיּוֹם קָשֶׁה עָלָיו מְאֹד הָעֲבוֹדָה שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּגוֹן לְהִתְפַּלֵּל וְלִלְמֹד וְכַיּוֹצֵא, וְעַל כֵּן הַיּוֹם בִּתְחִלָּתוֹ הוּא קָצָר, כִּי צָרִיךְ לְהַתְחִיל מְעַט מְעַט, וְאַחַר־

כָּךְ מִתְרַחֵב וְהוֹלֵךְ בַּעֲבוֹדָתוֹ.

וְצָרִיךְ הָאָדָם לְרָאוֹת לְהַגְדִּיל וּלְהַרְחִיב וּלְהַאֲרִיךְ כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ, לְהַגְדִּילָה וּלְהַרְחִיבָהּ בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה. וְכֵן כְּשֶׁבָּא יוֹם הַשֵּׁנִי, יִהְיֶה הוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵב בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה יְתֵרָה. וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם יִהְיוּ יָמָיו מִתְרַחֲבִין בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, וְזֶה בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים:

וְאַבְרָהָם שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לַעֲשִׂירוּת, בְּחִינַת (בראשית כ״ד:א׳): וַאדֹנָי בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קי״ט:ק׳): מִזְּקֵנִים אֶתְבּוֹנָן; שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת זָקֵן הַנַּ״ל בָּא לְהִתְבּוֹנְנוּת, שֶׁהוּא בָּא עַל יְדֵי עֲשִׂירוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ לְתוֹךְ אֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ״ל:

ג וּבְחִינַת זָקֵן, דְּהַיְנוּ לְהַרְחִיב וּלְהַאֲרִיךְ יָמָיו בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה בְּכָל פַּעַם כַּנַּ״ל, הוּא עַל יְדֵי יִרְאָה, שֶׁהַיִּרְאָה מְבִיאָה תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה בְּכָל יוֹם וָיוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְאָרְכִין וְנִתְרַחֲבִין הַיָּמִים, בִּבְחִינַת (משלי י׳:כ״ז) יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים; וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו ל״ג:ו׳): יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ, בְּחִינַת (ברכות סא): עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁהוּא קָצָר מִלְּמַעְלָה וְרָחָב מִלְּמַטָּה; כִּי הַתְּחָלַת הַיָּמִים הֵם קְצָרִים, וְאַחַר־כָּךְ מִתְרַחֲבִין וְהוֹלְכִין בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה לַאֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת תִּקּוּנֵי עַתִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לַעֲשִׂירוּת, כִּי הַיִּרְאָה שׁוֹמֶרֶת מֵהַהֶפְךְ שֶׁל עֲשִׂירוּת, דְּהַיְנוּ עֲנִיּוּת, שֶׁבָּא עַל יְדֵי בְּחִינַת: שֹׁקֵר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי. כִּי יֵשׁ כַּמָּה מִינֵי חֵן שֶׁל שֶׁקֶר, שֶׁעוֹשִׂים בַּעֲמִידָה וּבַאֲכִילָה וּבְדִבּוּרוֹ עִם אֲנָשִׁים, וְכֵן בִּשְׁאָר דְּבָרִים, וּלְכָל דָּבָר יֵשׁ חֵן אַחֵר מְיֻחָד. וְכָל אֵלּוּ הַחִנּוּת שֶׁל שֶׁקֶר, הֵם בָּאִים עַל־יְדֵי הֶבֶל הַיֹּפִי, בִּבְחִינַת: שֹׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי. דְּהַיְנוּ, מִי שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָר מִיֹּפִי הַנָּשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ תַּאֲווֹת שֶׁל אֵלּוּ הַחִנּוּת שֶׁל שֶׁקֶר, וְיִרְאָה הוּא הֶפֶךְ מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ל״א:ל׳): שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי, אִשָּׁה יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל.

וְעַל כֵּן אַבְרָהָם וְיִצְחָק, כְּשֶׁבָּאוּ לַמְּקוֹמוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם יִרְאוֹת, וְתֶכֶף כְּשֶׁרָצוּ לִכְנֹס לְשָׁם הִרְגִּישׁוּ זֹאת, עַל־יְדֵי שֶׁהֻתְחִילוּ לְהַרְגִּישׁ, לְפִי עֵרֶךְ גֹּדֶל קְדֻשָּׁתָם, יִרְאַת הַנָּשִׁים, וְעַל כֵּן הִרְגִּישׁוּ שֶׁאֵין שָׁם יִרְאָה, וְעַל כֵּן אָסְרוּ עַל עַצְמָן זִוּוּג נְשׂוֹתֵיהֶן כַּאֲחוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ׳:י״א): כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹקִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְכוּ׳. וְאַחַר־כָּךְ תִּקֵּן אַבְרָהָם זֹאת, וְהִמְשִׁיךְ אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): וַיָּגָר אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים, בְּחִינַת: יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים כַּנַּ״ל.

וְאַחַר־כָּךְ קִלְקְלוּ הַפְּלִשְׁתִּים כָּל הַתִּקּוּנִים שֶׁתִּקֵּן אַבְרָהָם, בְּחִינַת (שם כו): וְכָל הַבְּאֵרוֹת וְכוּ׳ סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים. וְעַל כֵּן כְּשֶׁבָּא יִצְחָק לְשָׁם, הֻצְרַךְ גַּם כֵּן לֶאֱסֹר זִוּוּגוֹ כַּאֲחוֹתוֹ כַּנַּ״ל, עַד אֲשֶׁר הִמְשִׁיךְ שָׁם אֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁמַּצֶּלֶת מִזֶּה כַּנַּ״ל, וְאָז הַתְּרָה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיַּשְׁקֵף אֲבִימֶלֶךְ וְכוּ׳. וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהִמְשִׁיךְ אֲרִיכוּת יָמִים, זָכָה שָׁם לַעֲשִׂירוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וְכוּ׳, כַּנַּ״ל.

כִּי מִי שֶׁאֵין לוֹ יִרְאָה, וְאֵינוֹ נִשְׁמָר מִבְּחִינַת הֶבֶל הַיֹּפִי, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא לַעֲנִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו׳:כ״ו): אַל תַּחְמֹד יָפְיָהּ בִּלְבָבֶךָ, כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם. כִּי עֲשִׂירוּת וְהֶבֶל הַיֹּפִי הֵם שְׁנֵי הֲפָכִים, כִּי עֲשִׂירוּת הוּא מֵאֲרִיכוּת הַנְּשִׁימָה, וְיֹפִי הוּא מֵהֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה. כִּי בִּשְׁעַת יְצִיאַת הַטִּפָּה זַרְעִיּוּת, אֲזַי צָרִיךְ לִהְיוֹת הֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה, מִשְּׁנֵי טְעָמִים: א׳. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקָרֵר הַטִּפָּה עַל יְדֵי הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא אֲוִיר הַקַּר, שֶׁמְּקַבֵּל בְּכָל רֶגַע מִבַּחוּץ, כִּי צְרִיכָה לָצֵאת בַּחֲמִימוּת, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה רָאוּי לְהוֹלָדָה. וְהַב׳. כִּי מֵחֲמַת שֶׁעוֹסֵק כֹּחַ הַדִּבּוּר לְהוֹצִיא וּלְדַחְפוֹת הַטִּפָּה, עַל כֵּן הוּא בְּהֶכְרֵחַ הֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה, כִּי הַנְּשִׁימָה הוּא מוֹצִיא רוּחַ וּמַכְנִיס רוּחַ, וּמֵחֲמַת שֶׁעוֹסֵק כֹּחַ הַדִּבּוּר לִדְחוֹת הַטִּפָּה, אִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הָרוּחַ, וְעַל כֵּן הוּא הֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה. וְזֶה הָרוּחַ וְהַהֶבֶל שֶׁנִּכְנַס מִקֶּדֶם וְנִשְׁאַר שָׁם, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהַכֹּחַ הַדִּבּוּר, וְעַל יָדוֹ יוֹצְאָה הַטִּפָּה לַחוּץ.

וּכְפִי זַכּוּת וְצַחוּת הַהֶבֶל, כֵּן הַוָּלָד מְלֻבָּן וּמְזֹרָז, כִּי אִם הַהֶבֶל זַךְ וְנָקִי, אֲזַי הַטִּפָּה שֶׁיּוֹצֵאת, שֶׁמְּלֻבָּשׁ שָׁם הַהֶבֶל הַזֶּה, הִיא גַּם כֵּן צָחָה וּנְקִיָּה, וַאֲזַי הַוָּלָד גַּם כֵּן מְלֻבָּן וּמְזֹרָז. וְאִם יֵשׁ עֲכִירוּת בְּתוֹךְ הַהֶבֶל, אֲזַי נִתְעַבֵּר הַטִּפָּה גַּם כֵּן. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ד:ד׳): אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה; כִּי כְּפִי הַהֶבֶל, כֵּן הִתְהַוּוּת הַוָּלָד. וְזֶה בְּחִינַת (שם סב): אַךְ הֶבֶל בְּנֵי אָדָם; כִּי הַהֶבֶל הוּא מְלֻבָּן וּמְזֹרָז הַוָּלָד כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: הֶבֶל הַיֹּפִי; כִּי הַיֹּפִי הוּא כְּפִי הַהֶבֶל כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁהֶבֶל הַיֹּפִי הוּא מֵהֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה. וְעַל כֵּן מִי שֶׁחוֹמֵד יֹפִי הַנָּשִׁים, נִמְצָא שֶׁמְּקַבֵּל בְּחִינַת הֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה, וְעַל כֵּן הוּא בְּהֶפְךְ מֵעֲשִׂירוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲרִיכוּת הַנְּשִׁימָה.

כִּי כָּל מִינֵי עֲשִׂירוּת, דְּהַיְנוּ כָּל מִינֵי דָּגָן וְכָל הָאִילָנוֹת וַעֲשָׂבִים וְכָל מִינֵי מַתָּכוֹת, הֵם רַק עַל־יְדֵי גְּשָׁמִים, וְכֵן כָּל הָאוֹצָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי גְּשָׁמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ח:י״ב): יִפְתַּח ה׳ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ וְכוּ׳. וְהַגְּשָׁמִים הֵם מִבְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁמַּכְנִיסִין וּמְקַבְּלִין אֲוִיר מִן הַחוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ז:י׳): מִנִּשְׁמַת אֵל יִתֵּן קֶרַח וְרֹחַב מַיִם בְּמוּצָק. וְזֶה בְּחִינַת (משלי י״ח:י״א): הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ; הַיְנוּ שֶׁהָעֲשִׂירוּת הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא אֲוִיר הַקַּר שֶׁמְּקַבְּלִין בְּכָל רֶגַע מִן הַחוּץ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: קִרְיַת עֻזּוֹ, בְּחִינַת: גֶּשֶׁם מִטְרוֹת עֻזּוֹ (איוב ל״ז:ו׳).

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (ירמיהו י״ד:כ״ב): הֲיֵשׁ בְּהַבְלֵי הַגּוֹיִם מַגְשִׁמִים; כִּי בְּהַבְלֵי הַגּוֹיִם, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֶפְסֵק הַנְּשִׁימָה, בְּחִינַת הֶבֶל הַיֹּפִי הַנַּ״ל, אֵין שָׁם בְּחִינַת גְּשָׁמִים, כִּי גְּשָׁמִים הֵם רַק עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (משלי י״ג:י״א): הוֹן מֵהֶבֶל יִמְעָט – עַל־יְדֵי הֶבֶל הַנַּ״ל, נִתְמַעֵט הַהוֹן.

וְזֶה בְּחִינַת (שם יז): וְקַר רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה – עַל־יְדֵי קֹר רוּחַ, שֶׁהוּא רוּחַ הַקַּר שֶׁל הַנְּשִׁימָה, עַל־יְדֵי זֶה זוֹכִין לְהִתְבּוֹנְנוּת הַנַּ״ל, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי עֲשִׂירוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (איוב ל״ב:ח׳): וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם, כִּי עִקַּר הַהִתְבּוֹנְנוּת – עַל יְדֵי הַנְּשִׁימָה, בְּחִינַת קַר רוּחַ כַּנַּ״ל.

כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה, כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל שֶׁיִּהְיֶה עַל תִּקּוּנוֹ, שֶׁיּוּכַל לְהִתְבּוֹנֵן, הוּא עַל יְדֵי הַשְּׁמָנִים שֶׁבַּגּוּף. כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא כְּמוֹ נֵר הַדּוֹלֵק, כִּי הוּא דּוֹלֵק עַל יְדֵי הַשְּׁמָנִים שֶׁנִּמְשָׁכִין אֵלָיו, וְהֵם כְּמוֹ שֶׁמֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ אֶל פְּתִילָה הַדּוֹלֶקֶת. וּכְשֶׁאֵין שְׁמָנִים בַּגּוּף, אֵין הַשֵּׂכֶל יָכוֹל לִדְלֹק בְּהִתְבּוֹנְנוּת. וּמִזֶּה בָּאִים מְשֻׁגָּעִים, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְיַבְּשִׁין לֵחוֹת הַגּוּף. וְעַל יְדֵי זֶה נִתְקַלְקֵל הַמֹּחַ, עַל יְדֵי שֶׁאֵין לוֹ שְׁמָנִים לִדְלֹק.

וְכָל הַלֵּחוֹת וְהַשְּׁמָנִים שֶׁבַּגּוּף הֵם עַל יְדֵי הַנְּשִׁימָה, כִּי אִלְמָלֵא כַּנְפֵי רֵאָה דְּנָשְׁבִין עַל לִבָּא, חֲוֵי לְבָא אוֹקֵד כָּל גּוּפָא (תיקון יג דף כז:). נִמְצָא, שֶׁעִקַּר קִיּוּם שַׁמְנוּנִית וְלֵחוֹת שֶׁבַּגּוּף הוּא עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה, שֶׁמְּקֻבֶּלֶת הָרֵאָה רוּחַ קַר מִבַּחוּץ לְקָרֵר הַלֵּב, וְעַל־יְדֵי־זֶה קִיּוּם הַשֵּׂכֶל שֶׁיּוּכַל לִדְלֹק בְּהִתְבּוֹנְנוּת כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ׳:כ״ז): נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם, שֶׁעִקַּר קִיּוּם וְתִקּוּן נֵר ה׳, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל יְדֵי הַנְּשִׁימָה כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי יִרְאָה זוֹכִין לַאֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ הָעֲשִׁירוּת, שֶׁעַל יָדוֹ בָּאִים לְהִתְבּוֹנְנוּת כַּנַּ״ל:

ד וּשְׁלֵמוּת הַיִּרְאָה הִיא בִּבְחִינַת שָׁלֹשׁ קוֹין, בְּחִינוֹת מוֹרָא שָׁמַיִם, וּמוֹרָא רַבָּךְ, וּמוֹרָא אָב וָאֵם. וּכְשֶׁיֵּשׁ חֶכֶם הַדּוֹר, שֶׁזּוֹכֶה לְתַלְמִידִים הֲגוּנִים וּלְבָנִים הֲגוּנִים, אֲזַי הַיִּרְאָה בִּשְׁלֵמוּת. כִּי יִרְאַת הֶחָכָם וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, הוּא בְּחִינַת מוֹרָא שָׁמַיִם. וְהַתַּלְמִידִים, יֵשׁ לָהֶם יִרְאַת הָרַב, בְּחִינַת מוֹרָא רַבָּךְ. וְהַבָּנִים, יֵשׁ לָהֶם מוֹרָא אָב וָאֵם. שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ יִרְאוֹת אֵלּוּ, הַיִּרְאָה בִּשְׁלֵמוּת.

וּבְחִינַת יִרְאָה שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהַשָּׁלֹשׁ הַנַּ״ל, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ. דְּהַיְנוּ מוֹרָא שֶׁל הָרַב, שֶׁהוּא מוֹרָא שָׁמַיִם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה כָּלוּל בְּכָל הַתְּלָת מִחִין: חָכְמָה בִּינָה דַּעַת. כִּי עִקַּר יִרְאָתוֹ שֶׁל הָרַב, הוּא עַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁחוֹקֵר וְדוֹרֵשׁ בִּשְׂכְלוֹ. נִמְצָא שֶׁיִּרְאָתוֹ עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, עַל כֵּן צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הַיִּרְאָה מְלֵאָה בְּכָל הַשָּׁלֹשָׁה מִחִין, בְּחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ, כֻּלָּם יִהְיוּ מְלֵאִים מִיִּרְאַת הַשֵּׁם.

וְיִרְאַת הַתַּלְמִיד, דְּהַיְנוּ מוֹרָא רַבָּךְ, שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַלִּמּוּד שֶׁמְּקַבֵּל מֵהָרַב, צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה נִמְשֶׁכֶת בְּכָל חֶלְקֵי הַלִּמּוּד, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת שָׁלֹשׁ קוֹין, הַיְנוּ בְּחִינַת אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאָה (שבת פח):

וְיִרְאַת הַבֵּן, שֶׁהוּא מוֹרָא אָב וָאֵם, צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָהּ בִּבְחִינַת נַחֲלַת אָבוֹת, בְּחִינַת (משלי י״ט:י״ד): בַּיִת וְהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת. וְצָרִיךְ שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הַיִּרְאָה עַל כָּל חֶלְקֵי עֲשִׁירוּת, שֶׁהֵם נַחֲלַת אָבוֹת כַּנַּ״ל. דְּהַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלֹשׁ קוֹין, בְּחִינַת (ב״מ מב): לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם מָעוֹתָיו, שְׁלִישׁ בִּפְרַקְמַטְיָא, וּשְׁלִישׁ בְּקַרְקַע, וּשְׁלִישׁ בְּיָדוֹ.

וּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בַּעֲשִׁירוּת, הֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים עֲשִׁירוּת שֶׁנִּזְכָּר בַּתּוֹרָה. כִּי בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לֹא נִזְכָּר עֲשִׁירוּת, כִּי־אִם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אֵלּוּ. דְּהַיְנוּ: אֵצֶל סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם. וְאֵצֶל רָחֵל וְלֵאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לא): כִּי כָל הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹקִים וכו׳. וְאֵצֶל שְׁקָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל׳:ט״ו): הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה.

כִּי שְׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא, הוּא כְּנֶגֶד הָעֲשִׁירוּת שֶׁנִּזְכָּר אֵצֶל סְדוֹם, כִּי בִּסְדוֹם כְּתִיב, (איוב כ״ח:ד׳): הַנִּשְׁכָּחִים מִנִּי רָגֶל; כִּי הֵם רָצוּ לְבַטֵּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ג:י״ח): שַׂמַּח זְבֻלוּן בְּצֵאתֶךָ, עַל כֵּן צָרִיךְ דַּוְקָא מַשָּׂא־וּמַתָּן – וְזֶהוּ שְׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא.

וּשְׁלִישׁ שֶׁבִּקַּרְקַע, הוּא כְּנֶגֶד הָעֲשִׁירוּת שֶׁנִּזְכָּר אֵצֶל רָחֵל וְלֵאָה. כִּי בֶּאֱמֶת עִקַּר הָעֲשִׁירוּת, הוּא רַק בִּשְׁבִיל הִתְבּוֹנְנוּת, אֲבָל בִּלְא זֶה, הָעֲשִׁירוּת הוּא רַק בִּשְׁבִיל נָשִׁים וּקְטַנֵּי הַדַּעַת כְּמוֹתָן. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: כִּי כָל הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹקִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ; הַיְנוּ שֶׁכָּל הָעֲשִׁירוּת הוּא רַק בִּשְׁבִיל נָשִׁים וּקְטַנֵּי הַדַּעַת כְּמוֹתָן. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: כִּי כָל הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹקִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ; הַיְנוּ שֶׁכָּל הָעֲשִׁירוּת הוּא רַק בִּשְׁבִיל נָשִׁים וּקְטַנֵּי הַדַּעַת כְּמוֹנוּ; אֲבָל אַתָּה – וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים עֲשֵׂה, דְּהַיְנוּ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְהָעֲשִׁירוּת בִּשְׁבִיל הִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדֻלַּת ה׳. וּכְנֶגֶד זֶה הוּא בְּחִינַת שְׁלִישׁ שֶׁבִּקַּרְקַע, בְּחִינַת (סנהדרין עד:): אִשָּׁה קַרְקַע עוֹלָם.

וּשְׁלִישׁ בְּיָדוֹ, הוּא כְּנֶגֶד הָעֲשִׁירוּת שֶׁאָצֶל שְׁקָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, בְּחִינַת (איוב יב): אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חָי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ:

ה וְהִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה הוּא עַל יְדֵי פְּקִידוּת עֲקָרוֹת, כִּי עַל יְדֵי לֵדָה, נִתְגַּלֶּה יִרְאָה, בְּחִינַת (תהילים מ״ח:ז׳): רְעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה. כִּי עַל יְדֵי הַלֵּדָה יוֹצְאִין דָּמִים וּגְבוּרוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת יִרְאָה, וּבִפְרָט כְּשֶׁנִּפְקְדָה עֲקָרָה, שֶׁהָיוּ הַדָּמִים וְהַגְּבוּרוֹת נֶעֱצָרִין כָּל כָּךְ עַד עַתָּה. עַל כֵּן אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיּוֹצְאִין, נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה בְּיוֹתֵר.

וּכְפִי הַלֵּדָה כֵּן הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה, כִּי כְּשֶׁנִּפְקְדָה עֲקָרָה אַחַת, נִתְגַּלָּה יִרְאָה, וּכְשֶׁנִּפְקְדוּ הַרְבֵּה עֲקָרוֹת, נִתְגַּלָּה הַיִּרְאָה בְּיוֹתֵר. וְזֶה בְּחִינַת חִיל כַּיּוֹלֵדָה – כְּפִי הַלֵּדָה כֵּן הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה.

וְעַל כֵּן בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָיָה פְּקִידַת יִצְחָק (ראש השנה יא.), שֶׁהוּא תִּקֻּף הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה מְאֹד, בְּחִינַת פַּחַד יִצְחָק. כִּי כְּשֶׁנִּפְקְדָה שָׂרָה, נִפְקְדוּ כַּמָּה עֲקָרוֹת עִמָּהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש רבה בראשית פרשה נג).

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כ״א:ז׳): כִּי יָלַדְתִּי בֵּן לִזְקֻנָיו; כִּי עַל יְדֵי לֵדַת יִצְחָק, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה, עַל יְדֵי זֶה נִמְשַׁךְ אֲרִיכוּת יָמִים, בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ״ל, בְּבְחִינַת: יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים כַּנַּ״ל:

ו וּפְקִידוּת עֲקָרוֹת נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרְרִין אֶת בְּנֵי אָדָם מִשְּׁנָתָם. כִּי יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁיְּשֵׁנִים אֶת יְמֵיהֶם, וְאַף שֶׁנִּדְמֶה לְהָעוֹלָם שֶׁהֵם עוֹבְדִים אֶת הַשֵּׁם, וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, אַף עַל פִּי כֵן כָּל עֲבוֹדָתָם אֵין לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נַחַת מֵהֶם, כִּי נִשְׁאָר כָּל עֲבוֹדָתָם לְמַטָּה, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְרוֹמֵם וּלְהִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה. כִּי עִקַּר הַחִיּוּת הוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ. וּכְשֶׁהֲעֲבוֹדָה הִיא עִם שֵׂכֶל, מְשִׁימִין בָּהּ חִיּוּת שֶׁתּוּכַל לְהִתְעַלּוֹת, אֲבָל כְּשֶׁנּוֹפֵל לִבְחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, בְּחִינַת שֵׁנָה, אֵין יָכוֹל לְהִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה.

וְיֵשׁ שֶׁנָּפְלוּ לִבְחִינַת שֵׁנָה, עַל יְדֵי תַּאֲוֹת וּמַעֲשִׂים רָעִים. וְיֵשׁ שֶׁהֵם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים וְיָפִים, רַק שֶׁנָּפִילָתָם הוּא עַל יְדֵי אֲכִילָה. כִּי לִפְעָמִים כְּשֶׁאוֹכֵל הָאָדָם מַאֲכָל שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר עֲדַיִן לְמַאֲכַל אָדָם, עַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל מֹחוֹ לִבְחִינַת שֵׁנָה. כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּגַשְׁמִיּוּת, יֵשׁ מַאֲכָלִים שֶׁמַּרְבִּים שֵׁנָה, וְיֵשׁ שֶׁמְּמַעֲטִים שֵׁנָה, כְּמוֹ כֵן בְּרוּחָנִיּוּת, יֵשׁ מַאֲכָלִים שֶׁלֹּא נִתְבָּרְרוּ, שֶׁמַּפִּילִין לִבְחִינוֹת שֵׁנָה.

וּכְשֶׁאוֹכֵל בְּקֻדֻּשָּׁה וּבְטָהֳרָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת: לֶחֶם הַפָּנִים, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח׳:א׳): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. אֲבָל כְּשֶׁאֵין אֲכִילָתוֹ בְּקֻדֻּשָּׁה, אֲזַי אוֹבֵד פָּנָיו, הֵינוּ הַשֵּׂכֶל, וְנוֹפֵל לִבְחִינַת שֵׁנָה.

כִּי עִקַּר הַמַּאֲכָל הוּא לְהַחֲיוֹת הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג׳:ז׳): וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש רבה בראשית פרשה מח): פִּתָּא סַעֲדָא דְּלִבָּא. וּכְשֶׁאֵין הַמַּאֲכָל מְבֹרָר, וְאֵין אוֹכֵל אוֹתוֹ בְּקֻדֻּשָּׁה – אֲזַי מֵבִיא רֹעַ אֶל הַלֵּב, וְעַל יְדֵי רֹעַ הַלֵּב נִתְקַלְקֵל הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ב׳:ב׳): מַדּוּעַ פָּנֶיךָ רָעִים, אֵין זֶה כִּי אִם רֹעַ לֵב. וְכֵן לְהֶפֶךְ, בְּקֻדֻּשַׁת הַפָּנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּחַזֵּר וְיַבְקֵשׁ פָּנָיו, הוּא תָּלוּי בְּתִקּוּן הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ז:ח׳): לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנַי.

וְעַל כֵּן לִפְעָמִים עַל יְדֵי מַאֲכָל שֶׁאֵין מְבֹרָר, שֶׁעַל יָדוֹ נִתְקַלְקֵל הַלֵּב, עַל־יְדֵי־זֶה אוֹבֵד הַפָּנִים, וְנוֹפֵל לִבְחִינַת שֵׁנָה. וְצָרִיךְ לְעוֹרְרוֹ מִשְּׁנָתוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לְעוֹרְרוֹ, כִּי אִם כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר מֵעַצְמוֹ, כִּי צָרִיךְ אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא. רַק כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר מֵעַצְמוֹ, אִם לֹא הָיוּ מְעוֹרְרִין אוֹתוֹ, הָיָה נִשְׁאָר יָשֵׁן יוֹתֵר. עַל כֵּן צָרִיךְ תֵּכֶף כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר מֵעַצְמוֹ, כִּי צָרִיךְ אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא. רַק כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר מֵעַצְמוֹ, אִם לֹא הָיוּ מְעוֹרְרִין אוֹתוֹ, הָיָה נִשְׁאָר יָשֵׁן יוֹתֵר. עַל כֵּן צָרִיךְ תֵּכֶף כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר, לְהַרְאוֹת לוֹ פָּנָיו, וּלְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּפָנָיו שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ בְּשָׁעַת שֵׁנָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַשֵּׁנָה:

וּכְשֶׁרוֹצִין לְהַרְאוֹת לוֹ פָּנָיו וּלְעוֹרְרוֹ מִשְּׁנָתוֹ, צְרִיכִין לְהַלְבִּישׁ לוֹ אֶת הַפָּנִים בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת. כִּי יֵשׁ שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים שָׁנִים, כִּי כָּל אֶחָד מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרוֹ.

וּצְרִיכִין לְהַלְבִּישׁ אֶת הַפָּנִים דַּוְקָא, מֻחְמָת שְׁלֹשָׁה טְעָמִים: אֶחָד – כִּי כְּמוֹ שֶׁמְּרַפְּאִין אֶת הָעִוֵּר, צְרִיכִין לְסָגְרוֹ, שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֶת הָאוֹר פִּתְאֹם. וּצְרִיכִין לְצַמְצֵם לוֹ אֶת הָאוֹר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ מַה שֶּׁיִּרְאֶה פִּתְאֹם. כְּמוֹ כֵן לָזֶה שֶׁהָיָה בְּשֵׁנָה וּבְחֹשֶׁךְ זְמַן רַב, כְּשֶׁרוֹצִין לְהַרְאוֹת לוֹ פָּנָיו וּלְעוֹרְרוֹ, צְרִיכִין לְהַלְבִּישׁ לוֹ אֶת הַפָּנִים בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ פִּתְאֹם הָאוֹר.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים י״ז:ט״ו): אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ. צֶדֶק הוּא בְּחִינַת לְבוּשִׁין, בְּחִינַת (איוב כ״ט:י״ד): צֶדֶק לָבַשְׁתִּי. אֲזַי: אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ; כִּי אָז יָכוֹל לִרְאוֹת אַחַר־כָּךְ בְּהָקִיץ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמְּקִיצִין וּמְעוֹרְרִין אוֹתוֹ מֵהַשֵּׁנָה, כִּי לֹא יַזִּיק לוֹ הָאוֹר פִּתְאֹם כַּנַּ״ל.

וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי – כִּי צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְאַחֲזוּ הַחִיצוֹנִים בּוֹ.

וְהַטַּעַם הַשְּׁלִישִׁי – כִּי הַחִיצוֹנִים הָאוֹחֲזִין בּוֹ, לֹא יַנִּיחוּ אוֹתוֹ לָצֵאת, עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת פָּנָיו, כְּדֵי לְשַׁנּוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַכִּירִין בּוֹ, בִּבְחִינַת (איוב י״ד:כ׳): מְשַׁנֶּה פָּנָיו וַתְּשַׁלְּחֵהוּ.

וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בָּזֶה שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת הַפָּנִים, כִּי יֵשׁ שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת הַפָּנִים שֶׁלּוֹ, בְּסִפּוּר מַעֲשֶׂה. וְיֵשׁ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעוֹרְרוֹ בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, וְצָרִיךְ לְהַרְאוֹת לוֹ פָּנִים גְּבוֹהִ. וְלִפְעָמִים מַלְבִּישִׁין גַּם כֵּן בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹמְרִים תּוֹרָה גְּבוֹהָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְאָמְרָהּ כָּךְ כְּמוֹת שֶׁהִיא, וּמַלְבִּישִׁין אוֹתָהּ בְּתוֹרָה נְמוּכָה וּקְטַנָּה מִמֶּנָּה.

וְזֶה בְּחִינַת (חבקוק ג׳:ב׳): ה׳ פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. חַיֵּיהוּ, פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: עוֹרְרֵהוּ. וְזֶהוּ: פָּעָלְךָ, הֵינוּ סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת. בְּקֶרֶב שָׁנִים, הֵינוּ בְּחִינַת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים פָּנִים, שֶׁהֵם שִׁבְעִים שָׁנִים כַּנַּ״ל. הֵינוּ שֶׁמְּעוֹרְרִין אוֹתוֹ עַל יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֵן בְּקֶרֶב שָׁנִים, הֵינוּ הַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים פָּנִים כַּנַּ״ל.

אֲבָל יֵשׁ שֶׁנָּפַל מִכָּל הַשִּׁבְעִים פָּנִים, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעוֹרְרוֹ בְּשׁוּם פָּנִים, כִּי אִם עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים פָּנִים, שִׁבְעִים שָׁנִים, מְקַבְּלִין חִיּוּת מִשָּׁם. וְזֶה בְּחִינַת עַתִּיק, בְּחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת הַדְרַת פָּנִים, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים פָּנִים מְקַבְּלִין חִיּוּת וְהַדּוּר מִשָּׁם.

וְזֶה בְּחִינַת: וְרַב חֶסֶד; כִּי הַלּוֹמֵד אֶת תַּלְמִידוֹ הֲלָכָה אַחַת, הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד. וְשִׁמּוּשׁ חֲכָמִים, זֶה בְּחִינַת הֲלָכוֹת שֶׁהַתַּלְמִיד מְקַבֵּל מֵהֶרֶב. נִמְצָא שֶׁמַּה שֶּׁהָרַב לוֹמֵד עִם תַּלְמִידוֹ, זֶה בְּחִינַת חֶסֶד. וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְּעוֹרְרוֹ עִם אֵיזֶה פָּנִים שֶׁל הַשִּׁבְעִים פָּנִים, שֶׁמַּלְבִּישׁ אוֹתוֹ בִּבְחִינַת: ה׳ פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ כַּנַּ״ל, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד סְתָם, אֲבָל כְּשֶׁמְּעוֹרְרוֹ עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, הוּא בְּחִינַת: וְרַב חֶסֶד, כִּי כָּל הַפָּנִים וְכָל הַחֲסָדִים מְקַבְּלִין מִשָּׁם:

ז וּכְשֶׁעוֹסֵק לְעוֹרֵר בְּנֵי אָדָם, הוּא צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִתַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִדְבָּק בּוֹ מֵהָרַע שֶׁלָּהֶם, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין קלג): כָּל הַמְלַמֵּד לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְכוּ׳.

וְכֵן אָסְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קח) לִכְתֹּב עַל עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה׳ בְּפִיךָ – מִן הַמֻּתָּר לְפִיךָ. וּכְשֶׁלּוֹמֵד עִם אַחֵר, הוּא בְּחִינַת כְּתִיבָה. כִּי הַלָּשׁוֹן הוּא בְּחִינַת (תהילים מ״ה:ב׳): לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר, שֶׁנֶּחֱקָק וְנִכְתָּב עַל לֵב הַתַּלְמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ג׳): כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ. וְעַל כֵּן צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ דְּבָרָיו נִכְתָּבִין עַל בְּחִינַת עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, הַיְנוּ תַּלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן.

אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְבָשָׂר וָדָם לִהְיוֹת נִשְׁמָר בְּעַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים מִמֶּנּוּ. וְלָזֶה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לִמּוּדוֹ, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד וְלִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ עִם תַּלְמִידוֹ, יִהְיֶה כְּאִלּוּ עָשָׂאוֹ לַחֲבֵרוֹ, וּכְאִלּוּ עָשָׂאוֹ לְדִבְרֵי תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צט:): כָּל הַמְלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, כְּאִלּוּ עָשָׂאוֹ וְכוּ׳, וּכְאִלּוּ עָשָׂאוֹ לְדִבְרֵי תוֹרָה וְכוּ׳. וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּכַוָּנָה זוֹ, אֲזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שׁוֹמֵר אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ דְּבָרָיו נִכְתָּבִין בְּכֹחַ הַזִּכָּרוֹן שֶׁל הַתַּלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, רַק יִהְיוּ נִשְׁכָּחִין מִמֶּנּוּ.

וּכְשֶׁעוֹסֵק לְעוֹרֵר עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שִׂיחָתוֹ וְסִפּוּרָיו גַּם כֵּן בְּבְחִינַת הַלִּמּוּד הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ לִלְמֹד וְלַעֲשׂוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (ע״ז יט:): שִׂיחָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צְרִיכִין לִמּוּד, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁצְּרִיכִין אֶל הַלִּמּוּד, צְרִיכִין גַּם כֵּן אֶל שִׂיחָתוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ (יחזקאל מ״ז:י״ב): וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה. וְעָלֵהוּ, זֶה בְּחִינַת שִׂיחַת תַּלְמִיד־חָכָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בע״ז): וְעָלֵהוּ לֹא יִבֹּל – אֲפִלּוּ שִׂיחַת תַּלְמִיד־חָכָם וְכוּ׳. וְזֶהוּ: לִתְרוּפָה – לְהַתִּיר פֶּה; הַיְנוּ בְּחִינַת מִן הַמֻּתָּר לְפִיךָ. כִּי כְּשֶׁשִּׂיחָתוֹ הִיא בְּבְחִינַת שִׂיחַת תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צְרִיכִין לִמּוּד, הַיְנוּ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת כַּנַּ״ל, אֲזַי נִשְׁמָר מִן תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מִן הַמֻּתָּר לְפִיךָ כַּנַּ״ל, מִנַּיִן שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

ח וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין ק) עַל פָּסוּק זֶה: וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה – לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים וּלְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שְׁמִעוֹרֵר בְּנֵי אָדָם מִשְׁנָתָם עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־ זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים. כִּי מִקֹּדֶם כְּשֶׁהָיוּ בִּבְחִינַת שָׁנָה, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים הִתְעוֹרְרוּת הֶחָכָם, וְלֹא הָיָה נִשְׁמָע לְאָזְנֵיהֶם דְּבָרָיו, כִּי זַכָּאָה מָאן דְּמַלֵּל עַל אֲדָנָא דִּשְׁמַע (זוהר תצוה קפו:), אֲבָל הֵם הָיוּ כְּחֵרְשִׁים וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים כְּלָל. וּמֵחֲמַת זֶה לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם לְדַבֵּר, כִּי סְתָם חֵרֵשׁ הוּא שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר (תרומות פ״א ע״ש, חגיגה ב:), דְּהַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר. וַעֲכְשָׁו שֶׁמְּעוֹרְרוֹ הֶחָכָם, וְשׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו, אֲזַי יְכוֹלִים לְדַבֵּר. וְזֶה בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים,

וְזֶה בְּחִינַת (משלי ל״א:ח׳): פְּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם: וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת, כִּי זֶה הַדִּבּוּר שֶׁהָיָה מְצֻמְצָם אָצְלָם כָּל כָּךְ זֶה זְמַן רַב, שֶׁהָיוּ חֲרֵשִׁים וְאִלְּמִים, עַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹצֵא הַדִּבּוּר, הוּא יוֹצֵא בְּכֹחַ גָּדוֹל, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ג:כ׳): גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ. וְזֶה הַכֹּחַ בָּא לִכְלֵי הוֹלָדָה, בְּחִינַת (בראשית מ״ט:ג׳): כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, דְּהַיְנוּ בַּטְחָנֵי הַדִּבּוּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלֵי הַהוֹלָדָה, הֵם מְקַבְּלִין זֶה הַכֹּחַ, בְּבְחִינַת (ישעיהו מ׳:ל״א): וְקֹוֵי ה׳ יַחֲלִיפוּ כֹחַ. וְעַל כֵּן נִקְרָאִין הַכְּלָיוֹת בַּטּוּחוֹת, כִּי הַכְּלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה.

וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין בַּטְחָנֵי הַדִּבּוּר, זֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַדִּבּוּר, הֵם מְקַבְּלִין עַל־פִּי דִּין וּמִשְׁפָּט, כָּל אֶחָד לְפִי בִּטְחוֹנוֹ, כֵּן מְקַבֵּל הַכֹּחַ. וְזֶה בְּחִינַת: פְּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם, אֶל דִּין כָּל בְּנֵי חֲלוֹף, בְּחִינַת: קְוֵי ה׳ יַחֲלִיפוּ כֹחַ. שֶׁעַל־יְדֵי פְּתַח פִּיךָ וְכוּ׳, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹצֵא כֹּחַ הַדִּבּוּר אֶל כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁהֵם הַבַּטְחָנִים, שֶׁמְּקַבְּלִין אוֹתוֹ עַל־פִּי דִּין וּמִשְׁפָּט כַּנַּ״ל.

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת, שֶׁיִּהְיוּ כְּלֵי הַדִּבּוּר סְמוּכִין וּקְרוֹבִין אֶל כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְקַבֵּל כֹּחַ הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בִּבְחִינַת (ירמיהו י״ב:ב׳): קָרוֹב אַתָּה בְּפִיהֶם וְרָחוֹק מִכִּלְיוֹתֵיהֶם. וְעַל כֵּן חֲוָיָה אַחַת לִכְלֵי הַדִּבּוּר וְלִכְלֵי הַהוֹלָדָה, כִּי אֵלּוּ מְלֵאִים גִּידִים וַעֲצַבִּים כְּמוֹ אֵלּוּ, כִּי הֵם בְּחִינָה אַחַת. כִּי עַל יְדֵי כֹּחַ הַדִּבּוּר, נַעֲשֶׂה הַהוֹלָדָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה – לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים, וּלְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת זוּוּג הַנְּשִׁיקִין וְזוּוּג הַגּוּפָנִי, שֶׁזּוּוּג הַנְּשִׁיקִין קוֹדֵם לַזּוּוּג הַגּוּפָנִי, כַּמּוּבָא בַּכְּתָבִים. כִּי עַל־יְדֵי כֹּחַ הַדִּבּוּר, בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת זוּוּג הַנְּשִׁיקִין, עַל־יְדֵי־ זֶה נַעֲשֶׂה זוּוּג הַגּוּפָנִי, בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי חֶרֶס, שֶׁשּׁוֹבְרִין בִּשְׁעַת הִתְקַשְּׁרוּת הַזִּוּוּגִים. לְהוֹרוֹת, שֶׁעַכְשָׁו שָׁנַעֲשָׂה הִתְקַשְּׁרוּת, שֶׁהוּא בִּשְׁבִיל הוֹלָדָה, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בִּטָּחוֹן, בְּחִינַת כְּלָיוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת (משלי ל״א:י״א): בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל וְנִשְׁבָּר בְּחִינַת הַבִּטָּחוֹן דְּסִטְרָא אָחֳרָא.

וְעַל זֶה שׁוֹבְרִין הַכְּלֵי חֶרֶס, בִּבְחִינַת (ישעיהו ל׳:י״ב): וַתִּבְטְחוּ בְּעֹשֶׁק וְנָלוֹז וְכוּ׳, וּשְׁבָרָהּ כְּנֶבֶל יוֹצְרִים, וְלֹא יִמָּצֵא בִּמְכִתָּתוֹ חֶרֶס וְכוּ׳. כִּי הַבִּטָּחוֹן דְּקְדֻשָּׁה שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַהִתְקַשְּׁרוּת כַּנַּ״ל, הוּא לְהֶפֶךְ מֵהַבִּטָּחוֹן דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי חֶרֶס כַּנַּ״ל. וְגַם מְרַמְּזִין לָהֶם, שֶׁאִם לֹא יִתְנַהֲגוּ בִּקְדֻשָּׁה, וְיִבְגְּדוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת הַבִּטָּחוֹן, בִּבְחִינַת הַהוֹלָדָה, אֲזַי יִהְיוּ בִּבְחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי חֶרֶס, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי מִבְטַח בּוֹגֵד כַּנַּ״ל.

וְזֶה (מיכה ז׳:ה׳): אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף, מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֶךָ שְׁמוֹר פִּתְחֵי פִיךָ. הַיְנוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַבִּטָּחוֹן, הַיְנוּ כְּלֵי הַהוֹלָדָה, סְמוּכִין אֶל הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַלֻּף, שֶׁהוּא רֹאשׁ־תֵּבוֹת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים. וְזֶה: מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֶךָ, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה מִזֶּה הוֹלָדָה. וְזֶה: מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֶךָ, בְּחִינַת (מלכים־א א):

וְשָׁכְבָה בְּחֵיקֵךְ. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי־אִם עַל־יְדֵי: שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךְ כַּנַּ״ל:

וְזֶה (איכה ג׳:כ״ט): יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה. עָפָר הוּא בְּחִינַת הֶעְדֵּר הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ט:ד׳): וּמֵעָפָר תִּשַּׁח אִמְרָתֶךָ. הַיְנוּ, שֶׁצָּרִיךְ לִיתֵּן בְּחִינַת הַדִּבּוּר לְהַתִּיר פֶּה אִלְמִים כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא כֹּחַ הַדִּבּוּר לְקוֹוֵי ה׳, שֶׁהֵם כְּלִי הַהוֹלָדָה כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הַדִּבּוּר לְקוֹוֵי ה׳ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ (בראשית כ״ח:י״ד): וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ, כִּי הַהוֹלָדָה תְּלוּיָה, עַל־יְדֵי בְּחִינַת יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (דניאל י״ב:ב׳): וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ; הַיְנוּ שֶׁמְּקִיצִין וּמְעוֹרְרִין אוֹתָן מִשְּׁנָתָן כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר – מִבְּחִינַת הֶעְדֵּר הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם – הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:ז׳): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְלָא, הַיְנוּ בְּחִינַת לְהַתִּיר פֶּה אִלְמִים.

וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וְכוּ׳ – הַיְנוּ בְּחִינַת (תהילים ס״ט:כ״א): חֶרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי, בְּחִינַת שִׁכְחָה, שְׁבִירַת הַלֵּב, שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁבְירַת הַלּוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לוּחַ לִבֶּךָ. וְעַל־יְדֵי שִׁבְירַת הַלּוּחוֹת בָּא שִׁכְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד): אִלְמָלֵא לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לֹא הָיְתָה שִׁכְחָה; הַיְנוּ שֶׁאוֹתָן שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְקַבֵּל, שֶׁהֵם בְּחִינַת עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, נִשְׁכָּח מֵהֶם כַּנַּ״ל:

ט וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹפָר, כִּי שׁוֹפָר הוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים, שֶׁשּׁוֹפָר מְרַמֵּז בְּחִינַת: עוּרוּ יְשֵׁנִים מִתַּרְדֵּמַתְכֶם; וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְמִים וּלְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה. תְּקִיעָה הוּא בְּחִינַת הֶעְדֵּר הַדִּבּוּר, בְּחִינַת (משלי ו׳:א׳-ב׳): תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ. תְּרוּעָה הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, בְּחִינַת (משלי י׳:כ״א): שִׂפְתֵי צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים. שְׁבָרִים זֶה בְּחִינַת בִּטָּחוֹן, בְּחִינַת (תהלים קמו): שִׂבְרוֹ עַל ה׳ אֱלֹקָיו; בְּחִינַת כְּלִי הוֹלָדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״ו:ט׳): הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד.

כִּי עַל־יְדֵי הַשּׁוֹפָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְמִים, וּלְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל. דְּהַיְנוּ שֶׁכֹּחַ הַדִּבּוּר, הַיּוֹצֵא בְּכֹחַ מֵאֵלּוּ שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ מִשְּׁנָתָם, שֶׁמִּתְחִלָּה הָיוּ בִּבְחִינַת הֶעְדֵּר הַדִּבּוּר, כִּי הָיוּ כְּחֵרְשִׁים וְאִלְמִים כַּנַּ״ל, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁמְּעוֹרָרִם מִשְּׁנָתָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁשּׁוֹמְעִים הִתְעוֹרְרוּת הַחֲכָם הָאֱמֶת, אֲזַי מַתְחִילִין לְדַבֵּר כַּנַּ״ל. וְזֶה הַדִּבּוּר, בָּא לְתוֹךְ כְּלִי הַהוֹלָדָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת בַּטְנֵי הַדּוֹר כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה פְּקִידוּת עֲקָרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁאָז נִפְקָדָה שָׂרָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת שׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּחִינַת תְּקִיעָה תְּרוּעָה שְׁבָרִים כַּנַּ״ל.

וְעַל יְדֵי פְּקִידוּת עֲקָרוֹת נִתְגַּלֶּה יִרְאָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (עמוס ג׳:ו׳): אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ וְכוּ׳.

וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹפָר, שֶׁהוּא קָצָר מִלְּמַעְלָה וְרָחָב מִלְּמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת (תהילים קי״ח:ה׳): מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ, כַּמּוּבָא. כִּי עַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר הוּא הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל יָדָהּ זוֹכִין לַאֲרִיכוּת יָמִים, דְּהַיְנוּ לְהַרְחִיב וּלְהַאֲרִיךְ יָמָיו בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה יִתְרָה בְּכָל עֵת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת קָצָר מִלְּמַעְלָה וְרָחָב מִלְּמַטָּה, בְּחִינַת: יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ, בְּחִינַת עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּנֵי עַתִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ״ל. כִּי הַזָּקֵן גַּם כֵּן קָצָר מִלְּמַעְלָה וְרָחָב מִלְּמַטָּה, כַּמּוּבָא בַּכָּתוּב: שֵׂיבָה בַּדְּקוּנָי. הֵם בְּחִינַת: מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי וְכוּ׳ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב וְכוּ׳, שֶׁמִּתְחִלָּה הִיא קְצָרָה וְאַחַר־כָּךְ הוֹלֶכֶת וּמִתְרַחֶבֶת, הַיְנוּ כַּנַּ״ל, כִּי זָקֵן הִיא בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּאֲרִיכִין וּמַרְחִיבִין יָמָיו בְּכָל עֵת בְּתוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה זוֹכִין עַל־יְדֵי יִרְאָה כַּנַּ״ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת שׁוֹפָר כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה פְּקִידוּת עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה יִרְאָה כַּנַּ״ל,

וְיִרְאָה מַכְנִיעַ אֶת הֶבֶל הַיְּפִי כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת הַהֶבְלִים שֶׁל הַשּׁוֹפָר, כִּי הֵם בְּחִינַת הֶבֶל הַיְּפִי, כִּי שׁוֹפָר לְשׁוֹן יְפִי, בְּחִינַת: שַׁפְּרוּ מַעֲשֵׂיכֶם (מ״ר אמור פ׳ כט); הַיְנוּ, שֶׁעַל יְדֵי הַהֶבְלִים שֶׁל הַשּׁוֹפָר, נִכְנָע הֶבֶל הַיְּפִי, כִּי שׁוֹפָר הוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל:

י וְזֶה פֵּרוּשׁ:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל יָמָיו שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּדִּיק וְכוּ׳, אָמַר: מִי אִיכָּא דְּנָיֵם שְׁבָעִין שְׁנִין. יוֹמָא חַד הֲוָה קָאָזֵל בְּאוֹרְחָא, חֲזָיֵהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דְּנָטַע חָרוּבָא, אָמַר לֵהּ: מִכְּדֵי חָרוּבָא עַד שִׁבְעִין שְׁנִין לָא טָעִין, פְּשִׁיטָא לָךְ דְּחֵיֵית שִׁבְעִין שְׁנִין, וְאַכְלַת מִנֵּהּ. אָמַר לֵהּ: אֲנָא עַלְמָא בְּחָרוּבָא אַשְׁכַּחְתֵּהּ, כִּי הֵיכִי דְּשַׁתְלִי לִי אֲבָהָתַי, אֲנָא נַמִּי שְׁתַלִי לִבְנָאי. יָתֵב וְקָא כָּרֵךְ רִפְתָּא, אַתְיָא לֵהּ שִׁינְתָא, וְנָיֵם. הָדְרָא עָלֵהּ מִשּׁוּנֵיתָא, וְאִכְסֵי מֵעֵינָא, וְנָיֵם שִׁבְעִין שְׁנִין. כִּי קָם אִתְעַר, חֲזָי לְהַהוּא גַּבְרָא דְּאָכֵל מֵהַהוּא חָרוּבָא. אָמַר לֵהּ: יָדַעְתָּ מָאן שְׁתַלֵהּ לְהַהוּא חָרוּבָא, אָמַר לֵהּ: אַבּוּהָּ דְּאַבָּא, אָמַר: וַדַּאי נַיְמִי לִי שִׁבְעִין שְׁנִין. חֲזָא לְחַמְרֵהּ דְּקָא יָלְדָה לֵהּ רַמְכֵי רַמְכֵי וְכוּ׳ (תענית כג):

כִּי חוֹנֵי הַמְעַגֵּל הָיָה גָּדוֹל מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם בְּסֵגְיָא זוֹ, דְּכַד הֲוָה עָיֵל לְבֵי מִדְרָשָׁא, כָּל קַשְׁיָא דַּהֲווֹ לְהוֹ לְרַבָּנָן הֲוָה מְפָרֵק לְהוּ, כִּי לֹא הָיָה שׁוּם פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה נִסְתָּר מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן שָׁאַל:

מִי אִיכָּא דְּנָיֵם שִׁבְעִין שְׁנִין – הַיְנוּ שֶׁאֵיךְ אֶפְשָׁר לִפֹּל לִבְחִינַת שֵׁינָה מִכָּל הַשִּׁבְעִים פָּנִים, כִּי אַף שֶׁאֶפְשָׁר לִפֹּל מִפָּנִים אֶחָד אוֹ יוֹתֵר, אֲבָל אֵיךְ אֶפְשָׁר לִפֹּל מִכֻּלָּם.

חַזֵּיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דְּנָטַע חָרוּבָא, אָמַר לֵיהּ, וְכוּ׳ פְּשִׁיטָא לָךְ דְּחָיֵית שִׁבְעִין שְׁנִין, וְאָכַלְתְּ מִנֵּהּ. חָרוּב זֶה בְּחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת עַתִּיק. כִּי חָרוּב הוּא בְּרוֹשִׁים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָרְדֳּכַי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה י:): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְּרוֹשׁ – זֶה מָרְדֳּכַי. וּמָרְדֳּכַי הוּא בְּחִינַת רַב חֶסֶד, כִּי הֵם בַּמִּסְפָּר הַשָּׁוֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַתִּיק.

הַיְנוּ שֶׁרָאָה אֶחָד שֶׁעוֹסֵק בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת עַתִּיק כַּנַּ״ל. וְשָׁאַל אוֹתוֹ: מִי פְּשִׁיטָא לָךְ דְּחָיֵית שִׁבְעִין שְׁנִין. חָיֵית, זֶה בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַשֵּׁנָה, בְּחִינַת דִּבּוּר כַּנַּ״ל. הַיְנוּ: כְּלוּם בָּחַנְתָּ לְעוֹרֵר עַל יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל בְּקֶרֶב שָׁנִים.

וְאָכְלַת מִנֵּיהוּ – הַיְנוּ בְּחִינַת מִן הַמַּתָּר לְפִיךְ, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרֶיךָ נִשְׁמָעִים, שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים הֲגוּנִים.

[הַיְנוּ שֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ: אֵיךְ אַתָּה עוֹסֵק לְסַפֵּר סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת גְּבוֹהוֹת כָּאֵלֶּה שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת מִן הַמַּתָּר לְפִיךְ כַּנַּ״ל, וְכִי כְּבָר נִסִּיתָ וּבָחַנְתָּ לְעוֹרֵר עַל יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל בְּקֶרֶב שָׁנִים, שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַשִּׁבְעִים שָׁנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשִּׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְעָלָה בְּיָדְךָ לְעוֹרְרָם מִשְּׁנָתָם עַל־יְדֵי־זֶה, כִּי הִגִּיעוּ דְּבָרֶיךָ לְתַלְמִידִים הֲגוּנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִן הַמַּתָּר לְפִיךְ, בְּחִינַת: וְאָכְלַת מִנֵּיהוּ כַּנַּ״ל, עַד שֶׁאַתָּה רוֹצֶה עַכְשָׁו, לַעֲסֹק עוֹד בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַגְּבוֹהִים יוֹתֵר, שֶׁהֵם סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת. וְאֵיךְ אֵין אַתָּה מִתְיָרֵא לְסַפֵּר סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת גְּבוֹהִים כָּאֵלֶּה, אוּלַי יִשְׁמְעוּ תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים].

אָמַר לֵיהּ: אֲנָא עֲלָמָא בְּחָרוּבָא אַשְׁכַּחְתֵּיהּ – הַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁאֲסַפֵּר סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָרוּבִים כַּנַּ״ל, אֲנִי יָכוֹל לְהָבִיא בְּחִינַת שִׂכְחָה, שֶׁהַתַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים יִהְיֶה נִשְׁכָּח מֵהֶם כַּנַּ״ל.

[הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁמְּבָאֵר לְעֵיל, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹסֵק לְעוֹרֵר הָעוֹלָם מֵהַשֵּׁנָה עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹמְרוֹ, שֶׁדְּבָרָיו יִהְיוּ נִשְׁכָּחִין מִלֵּב הַתַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים כַּנַּ״ל].

כִּי הֵיכִי דִּשְׁתַּלִי לִי אֲבָהָתִי, אֲנָא נַמִּי שְׁתַלִי לִבְנָאי – הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁהוֹלִידוּ אוֹתִי עַל יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת: לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים, לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל, הָכִי נַמִּי שְׁתַלִי לִבְנָאי, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי זֶה גַּם בֵּן נוֹלָדִים בָּנִינוּ עַל יְדֵי זֶה כַּנַּ״ל:

[פֵּרוּשׁ, שֶׁאָמַר לוֹ, שֶׁהוּא מֵכִרַּח לְסַפֵּר סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת כָּאֵלֶּה, בִּשְׁבִיל פְּקִידוּת עֲקָרוֹת. כִּי כְּמוֹ שֶׁאֲבוֹתַי עָסְקוּ בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשַׁךְ הַהוֹלָדָה, בְּחִינַת פְּקִידוּת עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוֹלִידוּ אוֹתִי, כֵּן אֲנִי צָרִיךְ לְהוֹלִיד אֶת בָּנַי עַל יְדֵי זֶה, כִּי עִקַּר הַהוֹלָדָה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: כִּי הֵיכִי דִּשְׁתַּלִי לִי אֲבָהָתִי, הָכִי נַמִּי שְׁתַלִי לִבְנָאי כַּנַּ״ל]:

כָּרֵךְ רִפְתָּא, אַתְיָא לֵיהּ שִׁינְתָא וְנָיֵם – הַיְנוּ שֶׁאָכַל סְעֻדָּתוֹ, וְעַל יְדֵי הָאֲכִילָה בָּא עָלָיו שֵׁנָה וְנִים, הַיְנוּ שֶׁנָּפַל לִבְחִינַת שֵׁנָה לְפִי עֵרֶךְ מַדְרֵגָתוֹ עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁלִּפְעָמִים עַל יְדֵי הָאֲכִילָה יָכוֹל לִפֹּל לִבְחִינַת שֵׁנָה כַּנַּ״ל.

הָדְרָא עֲלֵיהּ מְשׁוּנְיָתָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הַסְּבוּבִים וְהַדִּמְיוֹנוֹת שֶׁמְּחַזְּרִין וְסוֹבְבִין סָבִיב בִּשְׁעַת הַשֵּׁנָה.

וְלָא יָדַע בְּרְיָתָא – כִּי הָעוֹלָם אֵין מַכִּירִין בְּמִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת שֵׁנָה, כִּי נִדְמֶה לָהֶם שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וַעֲבוֹדָה, וּבֶאֱמֶת הַכֹּל הוּא בְּחִינַת שֵׁנָה כַּנַּ״ל.

כִּי קָם אִתְעַר – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת מִלְמַטָּה.

חַזֵּיהּ לְהַאי גַּבְרָא דְּאָכֵל מֵהַאי חָרוּבָא – הַיְנוּ שֶׁרָאָה אוֹתוֹ עוֹסֵק בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַנַּ״ל. וְאָכֵל מֵהֶם – הַיְנוּ בְּחִינַת מִן הַמַּתָּר לְפִיךְ.

אָמַר לֵיהּ: יְדַעְתָּ מָאן שְׁתַלִי לְהַאי חָרוּבָא – הַיְנוּ שֶׁמֵּאֵיזֶה זְמַן הוּא סִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁאֶחָד מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כְּבָר, וּבֶאֱמֶת לֹא הָיָה כִּי אִם לִפְנֵי אַרְבַּע שָׁנִים.

אָמַר לֵיהּ: אַבּוּהָּ דְּאַבָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת עַתִּיק. הַיְנוּ, שֶׁהֵשִׁיב לוֹ, שֶׁהַסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהֶם, הֵם סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת עַתִּיק כַּנַּ״ל.

אָמַר: וַדַּאי נַיְמֵי לִי שִׁבְעִין שְׁנִין – הַיְנוּ שֶׁבְּוַדַּאי נָפַל לִבְחִינַת שֵׁנָה מִכָּל הַשִּׁבְעִים פָּנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים שָׁנִים כַּנַּ״ל.

חֲזָא לְחַמְרֵהּ דְּקָא יְלָדָה לֵיהּ רַמְכֵי רַמְכֵי – הַיְנוּ בְּחִינַת עֲשִׂירוּת, בְּחִינַת: יְשַׁשְׂכָר חֲמוֹר גָּרֶם; כִּי עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ עֲשִׂירוּת גָּדוֹל כַּנַּ״ל, כִּי עַל יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַנַּ״ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרְרִין מֵהַשֵּׁנָה כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת – שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה יִרְאָה, וְעַל יְדֵי הַיִּרְאָה נִמְשָׁךְ אֲרִיכוּת הַיָּמִים, בְּחִינַת זָקֵן, בְּחִינַת תִּקּוּנֵי עַתִּיק כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הֲעֲשִׂירוּת לְתוֹךְ הָאֲרִיכוּת יָמִים כַּנַּ״ל:

**יא** וְזֶה: פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ וְכוּ׳ –

דָּא תּוֹרָה דִּלְעֵלָּא דְּמִתְבַּטְלָא אִי לָא אִתְעֲבֵד בְּתִקּוּנֵי דָּא, וּלְעַתִּיק יוֹמִין אִתְמַר – הַיְנוּ תּוֹרָה דִּלְעֵלָּא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הִתְבּוֹנְנוּת הַנַּ״ל, שֶׁהוּא מִתְבַּטֵּל וְאֵינוֹ

יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם, אִם אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּחִינַת תִּקּוּנִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת תִּקּוּנֵי עַתִּיק, בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים הַנַּ״ל.

כְּתִיב: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ. וּכְתִיב: מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים ה׳ – זֶה בְּחִינַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, שֶׁהוּא שֶׁבַח שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעוֹרְרִים מִלְּמַטָּה, בְּחִינַת: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ; וְאַחַר כָּךְ הוּא אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵלָּא כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: מִי כָמוֹכָה בָּאֵלִים ה׳.

קָרָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵהּ וְכוּ׳ וּלְרַבִּי אַבָּא, וְאָמַר: אֲנַן כְּלָלָא דְּכֹלָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַיִּרְאָה, שֶׁהוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת שְׁלֹשָׁה קַוִּין הַנַּ״ל. בְּחִינַת: מוֹרָא שָׁמַיִם, וּמוֹרָא הָרַב, וּמוֹרָא אָב וָאֵם. נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, וְרַבִּי אַבָּא תַּלְמִידוֹ, נִשְׁלָם הַיִּרְאָה. שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּא אֲרִיכוּת יָמִים, בְּחִינַת תִּקּוּנֵי עַתִּיק כַּנַּ״ל.

אִשְׁתִּיקוּ, שְׁמַעוּ קָלָא – הַיְנוּ שֶׁאוֹתָן שֶׁהָיוּ בִּבְחִינַת שְׁתִיקָה, בְּחִינַת אִלְּמִים, וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְדַבֵּר עַל יְדֵי בְּחִינַת שֵׁנָה כַּנַּ״ל. שְׁמַעוּ קָלָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַשֵּׁנָה, בְּחִינַת זַכָּאָה מָאן דְּמַלֵּיל עַל אֲדָנָא דְּשָׁמַע כַּנַּ״ל.

וְאַרְכְּבוּתֵהּ דָּא לְדָא נָקְשָׁן – זֶה בְּחִינַת הוֹלָדָה, בְּחִינַת זוּוּג הַגּוּפָנִי. כִּי עַל יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת הַשֵּׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים, עַל יְדֵי זֶה לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת זוּוּג הַנִּשִּׂיקִין שֶׁקּוֹדֶם לַזִּוּוּג הַגּוּפָנִי כַּנַּ״ל.

מַאי קָלָא, קָלָא דִּכְנוּפְיָא עִלָּאָה דִּמְתַכְּנֵפִי – הַיְנוּ בְּחִינַת סְפִירֵי מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁמַּלְבִּישִׁין בָּהֶם אֶת הַפָּנִים שֶׁל תּוֹרָה כַּנַּ״ל. כִּי הַהִתְלַבְּשׁוּת הוּא בְּחִינַת כָּנָף, בְּחִינַת (ישעיהו ל׳:כ׳) וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ; וְעַל יְדֵי זֶה הַהִתְלַבְּשׁוּת מְעוֹרְרִין מֵהַשֵּׁנָה וּמַתְחִילִין לְדַבֵּר, בִּבְחִינַת (קהלת י׳:כ׳): וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר, הַכֹּל כַּנַּ״ל:

## תורה סא

א חֲדֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: ה׳ שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי. אָמַר: הָתָם יָאוּת הֲוֵי לְמִדְחַל וְכוּ׳: (שם באדרא נשא דף קכח)

א עַל יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִשְׁפָּטֵנוּ לָאוֹר. כִּי מִשְׁפָּט הוּא עֲמוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, הַיְנוּ בְּחִינַת דֶּרֶךְ הַמְמֻצָּע, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֶה לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל. וְזֶה זוֹכִין עַל יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים י״ז:י״א): לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל; וְעַל כֵּן עַל יְדֵי זֶה יוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט בָּרוּר כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת.

הַיְנוּ, כִּי כָּל הַלִּמּוּדִים שֶׁהָאָדָם לוֹמֵד, צָרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל וְיוֹצִיא מֵהֶם מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט מְעֻקָּל, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּקַבֵּל וְיִלְמַד מִכָּל הַלִּמּוּדִים שֶׁלּוֹמֵד מִשְׁפְּטֵי הַנְּהָגוֹת, שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, הֵן לַאֲחֵרִים שֶׁמִּתְנַהֲגִים לְפִי דַּעְתּוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ, כְּפִי הַמֻּכְשָׁלָה וְהָרַבָּנוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הֵן לְרַב אוֹ לְמֻעָט. וְכָל זֶה זוֹכִין עַל יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֹא תָסוּר וְכוּ׳, וְאָז יוּכַל לְהוֹצִיא מִשְׁפְּטֵי הַנְּהָגוֹת יְשָׁרוֹת, בִּבְחִינַת מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֶה לְיָמִין וּשְׂמֹאל כַּנַּ״ל.

אֲבָל כְּשֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, אָזַי נִדּוֹן בִּיגִיעַת בָּשָׂר, הַיְנוּ בְּמוֹתָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כא): הַלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִדּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִיעַת בָּשָׂר. וְהוּא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כִּי הוּא אֵינוֹ מַאֲמִין בְּדִבְרֵיהֶם, וּמַלְעִיג עֲלֵיהֶם, וְדִבְרֵיהֶם הֵם אַךְ לְמוֹתָר אֶצְלוֹ, עַל־כֵּן נִדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת.

וְכָל הַמִּשְׁפָּטִים הֵן מִן הַמַּחַ, בִּבְחִינַת (מלכים־א ג): וַיִּירְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹקִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט. וְהַמּחַ הוּא לְפִי הַמָּזוֹן, וּכְשֶׁהַגּוּף נָקִי, אָזַי הַמּחַ בָּרוּר, וְאָזַי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת, הַנְּהָגוֹת יְשָׁרוֹת.

אֲבָל כְּשֶׁנִּדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת, עַל יְדֵי פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים כַּנַּ״ל, אָזַי עוֹלִים עֲשָׁנִים סְרוּחִים אֶל הַמּחַ, וּמְעָרְבְּבִים וּמְבַלְבְּלִין דַּעְתּוֹ, וְאָזַי אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת, וְאָזַי יוֹצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל, בִּבְחִינַת (חבקוק א): כִּי רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל; הַיְנוּ, עַל יְדֵי שֶׁהָעֲשָׁנִים סְרוּחִים מְסַבְּבִין וּמַקִּיפִין הַמּחַ, וּמְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ, עַל יְדֵי זֶה יוֹצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל, בִּבְחִינַת (תהלים קמז): מִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם, הַיְנוּ בִּלְבּוּל הַמּוֹחִין:

וְדוֹאֵג, עַל־יְדֵי שֶׁלְּמוּדוֹ הָיָה מִבְּחִינַת אֵלּוּ הַמּוֹתָרוֹת, בִּבְחִינַת הַנֶּאֱמָר בְּדוֹאֵג (שמואל־א כא): וְשָׁם אִישׁ מֵעַבְדֵי שָׁאוּל נֶעֱצָר לִפְנֵי ה׳ וּשְׁמוֹ דּוֹאֵג וְכוּ׳. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: עוֹצֵר עַצְמוֹ וְכוּ׳ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה; כִּי לִמּוּדוֹ הָיָה מִבְּחִינַת עֲצִירוּת, בְּחִינַת מוֹתָרוֹת, עַל יְדֵי זֶה, לֹא הָיָה מוֹצִיא מִלְּמוּדוֹ מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת, רַק מִשְׁפָּט מְעֻקָּל. וְעַל־כֵּן הָיָה דָּן שֶׁאֵין דָּוִד רָאוּי לָבוֹא בְּקָהָל (יכמות עו:), וְזֶה הָיָה עַל־יְדֵי שֶׁלְּמוּדוֹ הָיָה מִמּוֹתָרוֹת כַּנַּ״ל:

ב וְיֵשׁ מַנְהִיגִים שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, שֶׁלְּמוּדָם מֵאֵלּוּ הַמּוֹתָרוֹת. וְלֹא דַּי שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים אֲפִלּוּ לְהַנְהִיג אֶת עַצְמָן כַּנַּ״ל, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהַנְהִיג אֶת אֲחֵרִים, וְהֵם נוֹטְלִים גְּדֻלָּה לְעַצְמָן, לְהַנְהִיג הָעוֹלָם. צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁלֹּא לְהַסְמִיךְ אוֹתָם, שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְכֻנִּים בְּשֵׁם רַבִּי. כִּי הֵם עַצְמָן אֵינָם חַיָּבִים כָּל־כָּךְ, כִּי יֵשׁ לָהֶם יֵצֶר הָרָע גָּדוֹל לְהַנְהִיג הָעוֹלָם, אַךְ צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד, שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז, כִּי אִלּוּ הַנּוֹתְנִים לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז וְנִסְמָכִים עַל יָדָם שֶׁיִּהְיוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, הֵם עֲתִידִין לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן.

וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּסְמִיכִין רַבִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחְלָשׁ כְּתַב יָדָנוּ, וְאֵין לוֹ שׁוּם תִּקֻּן, וְנוֹתְנִין כֹּחַ בִּכְתַב יָדָם. וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם גּוֹזְרִין שֶׁלֹּא יִהְיֶה תִּקֻּן לִכְתָבִים שֶׁלָּנוּ, כִּי אִם לִכְתָבִים שֶׁלָּהֶם, וְיִשְׂרָאֵל יִהְיוּ מֻכְרָחִים לִלְמֹד כְּתָב שֶׁלָּהֶם. וְעַל־יְדֵי־זֶה גּוֹזְרִין גַּם כֵּן לְגָרֵשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּקוֹם הַיִּשּׁוּב, שֶׁנִּתְיַשְּׁבוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל כְּבָר, אֶל מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל מֵעוֹלָם.

כִּי הַסְּמִיכָה שֶׁסּוֹמְכִין אֶת הָרַב, וְהַכְּתָב, הֵם מִבְּחִינָה אַחַת. כִּי הַסְּמִיכָה בְּיָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ד:ט׳): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו. וְהוּא בְּחִינַת הַכְּתָב, בְּחִינַת יָד כּוֹתֶבֶת. כִּי הַכְּתָב הוּא גַּם כֵּן מִבְּחִינַת חָכְמָה, כִּי אוֹתִיּוֹת הַכְּתָב, בָּהֶם נִבְרְאוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ו׳): בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וְכוּ׳, וּכְתִיב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ.

כִּי יֵשׁ בְּכָל אוֹת וָאוֹת חָכְמָה, שֶׁחִיְּבָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהָאוֹת הַזֹּאת יִהְיֶה בִּתְמוּנָה זוֹ, וְעַל יָדוֹ יִהְיֶה נִבְרָא זֶה הָעוֹלָם בְּזֹאת הַתְּמוּנָה, וּלְהִתְנַהֵג בְּאוֹתוֹ הַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְכֵן שְׁאָר הָעוֹלָמוֹת בִּתְמוּנָה וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת, עַל־יְדֵי תְּמוּנַת אוֹת אַחֵר, כִּי כֵן גָּזְרַת חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וּכְשֶׁהֶחָכָם הָרָאוּי לִסְמִיכָה, נִסְמָךְ בְּשֵׁם רַבִּי, שֶׁהַנְהָגָתוֹ בִּבְחִינַת מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת כַּנַּ״ל, אֲזַי עַל־יְדֵי הַסְּמִיכָה, שֶׁאֲזַי מְקַבֵּל חָכְמָתוֹ מִבְּחִינַת יַד ה׳, בִּבְחִינַת: וַיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, אֲזַי מֵבִיא הֶאָרָה וְכֹחַ בִּכְתַב יָדָנוּ, שֶׁהוּא גַּם כֵּן מִבְּחִינַת חָכְמָה כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (דברי הימים־א כח): הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה׳ עָלַי הִשְׂכִּיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל שֶׁמְּקַבֵּל מִיַּד ה׳, שֶׁזֶּה בְּחִינַת סְמִיכָה, עַל יְדֵי זֶה מֵבִיא הֶאָרָה וְכֹחַ בַּכְּתָב כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (במדבר י״א:כ״ו): וַתָּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה בַּכְּתוּבִים, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁנִּסְמְכוּ אָז, וְקִבְּלוּ הָרוּחַ חָכְמָה, עַל־יְדֵי־זֶה הֵבִיאוּ הֶאָרָה בַּכְּתוּבִים, הַיְנוּ בִּכְתַב יָדָנוּ כַּנַּ״ל. וְאַזַי, לֹא דַי שֶׁאֵין כְּתַב יָדָנוּ נִכְנָע לְמִשְׁפָּטָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ שֶׁכָּל מִשְׁפְּטֵי הַנְהָגוֹת שֶׁלָּהֶם, כֻּלָּם עַל־יְדֵי כְּתַב יָדָנוּ, בִּבְחִינַת (תהילים קמ״ט:ט׳): לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב.

אֲבָל כְּשֶׁמַּסְמִיכִין רַבִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחְלָשׁ כְּתַב יָדָנוּ, וְנוֹתְנִין תִּקֻּן לִכְתָב שֶׁלָּהֶם, וְכָל הַמִּשְׁפָּטִים צְרִיכִים לִהְיוֹת עַל יְדֵי כְּתָבִים שֶׁלָּהֶם דַּוְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּטִים בַּל יְדֻעוּם, בְּחִינַת מִשְׁפָּט מְעֻקָּל כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי־זֶה גּוֹזְרִין לְגָרֵשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְיַשְּׁבוּ כְּבָר. כִּי בְּמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין שָׁם מִכְּבָר, אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, הוּא בְּחִינַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת (יחזקאל יא): מִקְדָּשׁ מְעַט; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין שָׁם, נִתְקַדֵּשׁ הָאֲוִיר בִּבְחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי עַל־יְדֵי כְּתַב יָדָנוּ נִתְקַדֵּשׁ הָאֲוִיר, בִּבְחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (ב״ב קנח: זוהר פנחס דף רמה ובתיקון כב). כִּי הַכְּתָב הוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת מַחְכִּימוֹת, וְעַל יְדֵי תְּנוּעוֹת הַקַּלְמוֹס בָּאֲוִיר בִּשְׁעַת כְּתִיבָה, נֶחֱקָקִים בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת מַחְכִּימוֹת בְּתוֹךְ הָאֲוִיר. וְעַל יָדוֹ נִתְקַדֵּשׁ הָאֲוִיר, בִּבְחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים.

וְעַל יְדֵי שֶׁפּוֹגְמִין בִּכְתַב יָדָנוּ, עַל יְדֵי הַסְּמִיכָה שֶׁמַּסְמִיכִין רַבִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה מְגָרְשִׁין יִשְׂרָאֵל מִן הַיִּשּׁוּב, מִמָּקוֹם שֶׁיָּשְׁבוּ שָׁם מִכְּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וּמְגָרְשִׁין אוֹתָם מִשָּׁם, אֶל מָקוֹם מִדְבַּר שְׁמָמָה, שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם קְדֻשָּׁה, כִּי לֹא יָשְׁבוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל מֵעוֹלָם כַּנַּ״ל:

**ג** ג וְעַל יְדֵי זֶה נִלְקָח מִמֶּנּוּ חָכְמַת תַּהֲלוּכֵי גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, לֵידַע כָּל הַהִשְׁתַּנּוּת וַעֲתִידוֹת הַבָּאִין עַל־יְדֵי גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, וְנִמְסָר לָהֶם. כִּי מִתְּחִלָּה זֹאת הַחָכְמָה נִמְסְרָה רַק לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד׳:ו׳): כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת עה): אֵיזוֹ חָכְמָה וּבִינָה שֶׁהִיא לְעֵינֵי הָעַמִּים, הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה חִשּׁוּב תְּקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת.

כִּי יֵשׁ בָּזֶה שֵׂכֶל, שֶׁיִּשָּׁאֵר הַסּוֹד אֲצָלֵנוּ, אַף עַל־פִּי שֶׁמּוֹדִיעִין לָהֶם הַחָכְמָה. כִּי בְּוַדַּאי צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַחָכְמָה, כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ מֵחָכְמָתֵנוּ, שֶׁאָנוּ יוֹדְעִין חָכְמָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי הִיא חָכְמַתְכֶם וְכוּ׳; וְאִם כֵּן, מֵאַחַר שֶׁמּוֹדִיעִין לָהֶם, אֵינוֹ סוֹד, כִּי הֲלֹא גַּם הֵם יוֹדְעִין. אַךְ יֵשׁ בָּזֶה שֵׂכֶל, שֶׁיְּכוֹלִין לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַחָכְמָה, וְאַף עַל פִּי כֵן יִשָּׁאֵר הַסּוֹד אֲצָלֵנוּ. וְזֶה בְּחִינַת: כִּי הִיא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים – לְעֵינֵי הָעַמִּים דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא רַק לְעֵינֵי הָעַמִּים בְּשָׂעָה שֶׁמּוֹדִיעִין לָהֶם, וְתֵכֶף אַחַר כָּךְ אֵינָן יוֹדְעִין כְּלָל, רַק יוֹדְעִין שֶׁהַסּוֹד אֲצָלֵנוּ, כִּי אֵין אָנוּ מוֹדִיעִין לָהֶם זֹאת הַחָכְמָה בְּעֶצֶם, שֶׁהִיא סוֹד הָעִבּוּר, רַק שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שֵׂכֶל, שֶׁיְּכוֹלִין לְהָרְאוֹת זֹאת הַחָכְמָה לְעֵינֵיהֶם לְבַד, לְמַעַן יֵדְעוּ שֶׁזֹּאת הַחָכְמָה הִיא אֲצָלֵנוּ, אֲבָל עֶצֶם סוֹד הַחָכְמָה נִשְׁאָר אֲצָלֵנוּ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת סוֹד הָעִבּוּר, שֶׁאֵינוֹ נִמְסָר רַק לִגְדוֹלֵי הַדּוֹר, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נְשָׁמוֹת גְּדוֹלוֹת. כִּי תַּהֲלוּכוֹת הַגַּלְגַּלִּים הוּא עַל־יְדֵי שִׂכְלִיִּים, שֶׁהֵם הַמַּלְאָכִים, וְכָל גַּלְגַּל וְגַלְגַּל יֵשׁ לוֹ שֵׂכֶל מְיֻחָד, דְּהַיְנוּ מַלְאָךְ, שֶׁמִּתְנַהֵג עַל־יָדוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא הִשְׁתַּנּוּת הִלּוּךְ הַגַּלְגַּלִּים, שֶׁזֶּה הַגַּלְגַּל מְהַלֵּךְ בְּחֹדֶשׁ, וּבְזֶה הַסֵּדֶר, וְזֶה הַגַּלְגַּל מְהַלֵּךְ בְּשָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, וְיֵשׁ גַּלְגַּל שֶׁצָּרִיךְ זְמַן רַב כַּמָּה אֲלָפִים שָׁנִים עַד שֶׁמְּסַבֵּב.

וְהַכֹּל לְפִי הִשְׁתַּנּוּת הַשִּׂכְלִיִּים, שֶׁהֵם מִשְׁתַּנִּים לְפִי רְחוּקָם מֵהָעִלָּה, וּכְמוֹ כֵן מִתְנַהֲגִים הַגַּלְגַּלִּים. וְכָל אֵלּוּ הַשִּׂכְלִיִּים, כֻּלָּם מְקַבְּלִים מֵהַמַּנְהִיג הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא שֵׂכֶל הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁכֻּלָּם מִתְנַהֲגִים עַל יָדָהּ, בְּבְחִינַת (איוב ל״ב:ח׳): וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם – שֶׁהַנְּשָׁמָה שׁוֹפַעַ הַשֵּׂכֶל בָּהֶם.

וְעַל כֵּן הַנְּשָׁמָה נִקְרֵאת שָׁמַיִם, שֶׁהוּא כְּלָלְיוּת הַגַּלְגַּלִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ׳:ד׳): יִקְרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זוֹ הַנְּשָׁמָה (סנהדרין צא:). כִּי הַנְּשָׁמָה הוּא מַנְהִיג הַכּוֹלֵל, שֶׁל כָּל הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן הַנְּשָׁמָה נִקְרֵאת גַּלְגַּלְתָּא, עַל שֵׁם גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ שֶׁמִּתְנַהֲגִים עַל יָדָהּ. וְעַל כֵּן אִלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּקִיאִין בְּסוֹד הָעִבּוּר, כִּי מִי יוֹדֵעַ הַנְהָגָתָם כְּמוֹ הַמַּנְהִיג.

וְאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הַגְּדוֹלוֹת צְרִיכִין שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גּוּף, בִּבְחִינוֹת (ישעיהו ד׳:ב׳): פְּרִי הָאָרֶץ, בְּחִינוֹת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי כְּשֶׁהָאֲוִיר מִתְקַדֵּשׁ בִּבְחִינוֹת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲזַי כָּל הַפֵּרוֹת וְהַתְּבוּאָה הַגָּדֵל שָׁם, שֶׁמֵּהֶם נִזּוֹן הָאָדָם, וּמִשָּׁם בָּא הַטִּפָּה זַרְעִיּוּת – הַכֹּל הוּא בִּבְחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וּמִשָּׁם נִרְקָם הַגּוּף, בִּבְחִינוֹת (תהילים קל״ט:ט״ו): רִקַּמְתִּי בְּתַחְתִּיּוֹת אָרֶץ – בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וַאֲזַי הַגּוּף בִּבְחִינַת פְּרִי הָאָרֶץ, וַאֲזַי רָאוּי לְקַבֵּל נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, בִּבְחִינַת: יִקָּרֵא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעַל – זֶה הַנְּשָׁמָה, וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (שם סנהדרין). כִּי הַנְּשָׁמָה לְפִי הַגּוּף, כְּשֶׁהַגּוּף זַךְ וְנָקִי, יָכוֹל לְקַבֵּל נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, וְכֵן לְהֵפֶךְ.

וְעַל כֵּן יֵשׁ מְדִינוֹת שֶׁשִּׁכְלָם עָב וּמְגֻשָּׁם, וְכֵן יֵשׁ מְדִינוֹת שֶׁשִּׁכְלָם זַךְ וְצָלוּל, וְהַכֹּל לְפִי הַמָּזוֹן הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה. וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְגָּרְשִׁין מִבְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנַּ״ל, אֲזַי אֵין יְכוֹלִין לְהִתְרַקֵּם גּוּפִים זַכִּים, וְאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִלְקָח סוֹד הָעִבּוּר מֵאִתָּנוּ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קיב): וְהָיְתָה יָדִי אֶל הַנְּבִיאִים הַחוֹזִים שָׁוְא וְגוֹ׳ בְּסוֹד עַמִּי לֹא יִהְיוּ – זֶה סוֹד הָעִבּוּר; וּבִכְתַב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתְבוּ – זֶה סְמִיכָה; וְאֶל אַדְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹאוּ – כְּמַשְׁמָעוֹ. הֵינוּ כַּנַּ״ל,

בִּכְתַב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתְבוּ זֶה סְמִיכָה; הֵינוּ עַל־יְדֵי סְמִיכָה שֶׁמַּסְמִיכִין בְּשֵׁם רַבִּי, אֶת שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, עַל־יְדֵי־זֶה מַחֲלִישִׁין כְּתַב יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹאוּ, הֵינוּ שֶׁנִּתְגָּרְשִׁין מִבְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

בְּסוֹד עַמִּי לֹא יִהְיוּ – זֶה סוֹד הָעִבּוּר; שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִלְקָח מֵאִתָּנוּ סוֹד הָעִבּוּר כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה עַל־יְדֵי הַמּוֹתָרוֹת הַנַּ״ל:

ד ד וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין לוֹ עֵצָה שְׁלֵמָה לְעוֹלָם, וְתָמִיד אֵינוֹ יָכוֹל לָתֵת עֵצָה לְנַפְשׁוֹ, וְהוּא תָּמִיד מְסֻפָּק. כִּי כָּל עֲצוֹתָיו בִּבְחִינַת עֵצוֹת נִבְעָרוֹת, עֲצַת נָשִׁים, כִּי הַטִּנּוֹפֶת שֶׁל הַמּוֹתָרוֹת עוֹלֶה אֶל הַלֵּב, בִּבְחִינַת (יחזקאל י״ד:ג׳): הֶעֱלוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל לִבָּם; וְנַעֲשָׂה לִבּוֹ מְטֻנָּף כְּמוֹ בֵּית הַכִּסֵּא, שֶׁהוּא מְקוֹם עֲצַת הַנָּשִׁים, כְּמַאֲמַר רַב עִילָּש (גיטין מה): נָשֵׁי כָּל מְלֵי מְסַדְּרִין בְּבֵית הַכִּסֵּא, שֶׁשָּׁם כָּל עֲצָתָם:

ה ה אַךְ מִי שֶׁכְּבָר נִשְׁקָע בְּאֵלּוּ הַמּוֹתָרוֹת, יֵשׁ מַיִם שֶׁהוּא מְטַהֵר מִזֹּאת הַטִּנּוֹפֶת, בִּבְחִינַת (יחזקאל ל״ו:כ״ה): וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם.

וַאֲזַי בָּא לְעֵצָה שְׁלֵמָה, בִּבְחִינַת (שם לז): וְלֹא יֵחָצוּ לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד, וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם; שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁנִּטְהָרִין מֵהַגִּלּוּלִין וְהַטִּנּוֹפֶת הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה, וְלֹא יֵחָצוּ לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת – בְּחִינַת עֵצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ד׳:כ״ד): מִלְכִּי יִשְׁפַּר עָלָךְ; הֵינוּ שֶׁזּוֹכֶה לְעֵצָה שְׁלֵמָה, כִּי עַל־יְדֵי הַמַּיִם הַנַּ״ל נַעֲשִׂים אֶצְלוֹ עֵצוֹת שְׁלֵמוֹת, בִּבְחִינַת (משלי כ׳:ה׳): מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ:

וְאֵלּוּ הַמַּיִם הֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת (במדבר כ׳:י״ג): מֵי מְרִיבָה. וְעַל כֵּן מַחֲלֹקֶת נִקְרָא פְּלַגְתָּא, בְּחִינַת (תהילים ס״ה:י׳): פֶּלֶג אֱלֹקִים מָלֵא מָיִם.

כִּי מִכָּל מַחֲלֹקֶת נַעֲשֶׂה סֵפֶר, בְּחִינַת שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת. כִּי הַמַּחֲלֹקֶת הִיא שְׁאֵלָה וְקַשְׁיָא, שֶׁמַּקְשִׁין וְשׁוֹאֲלִין עָלָיו, וְהוּא שָׁב בִּתְשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵשִׁיב וּמְתָרֵץ הַשְּׁאֵלָה, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת סֵפֶר שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת.

כִּי עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, עַל־יְדֵי־ זֶה נִתְחַדְּשִׁים אֶצְלוֹ כַּמָּה סְפָרִים. כִּי יֵשׁ כַּמָּה סְפָרִים עַכְשָׁו, וְגַם עֲתִידִים לִהְיוֹת עוֹד כַּמָּה סְפָרִים, וְכֻלָּם צְרִיכִים לְהָעוֹלָם. וּבַתְּחִלָּה כְּשֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, אֲזַי הָיוּ כָּל הַסְּפָרִים אֶצְלוֹ כְּלֹא, כִּי הָיָה מַלְעִיג עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י״ב:י״ב): עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה וְכוּ׳, דְּהֵינוּ שֶׁמַּלְעִיג עַל רִבּוּי סְפָרֵיהֶם, וַאֲזַי כֻּלָּם כְּלֹא אֶצְלוֹ. וּכְשֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל־זֶה, אֲזַי נִתְחַדֵּשׁ אֶצְלוֹ בְּכָל פַּעַם סֵפֶר, כִּי חוֹזְרִים וְנֶחֱשָׁבִים אֶצְלוֹ כָּל הַסְּפָרִים שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיוּ בְּעֵינָיו כְּלֹא.

וְהַכֹּל לְפִי הַמַּחֲלֹקֶת, כִּי הוּא מִסְתַּכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַמַּחֲלֹקֶת, מִפְּנֵי מָה הֵם חוֹלְקִים כָּךְ, בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, וְלֹא בְּאֹפֶן אַחֵר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְבּוֹנֵן אֵיךְ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וּלְתַקֵּן הָאֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי מִשָּׁם נִמְשַׁךְ הַמַּחֲלֹקֶת, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים. וּלְפִי הַתְּשׁוּבָה, לְפִי הַמַּחֲלֹקֶת, כֵּן הוּא חוֹזֵר וְשָׁב אֶל אֱמוּנַת חֲכָמִים, וּכְמוֹ כֵן נִתְחַדֵּשׁ אֶצְלוֹ סֵפֶר, כִּי חוֹזֵר וְנֶחֱשָׁב בְּעֵינָיו מַה שֶּׁהָיָה בַּתְּחִלָּה בְּעֵינָיו כְּלֹא.

וְכֵן בְּכָל פַּעַם לְפִי הַמַּחֲלֹקֶת, כֵּן הַתְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר אֶל הָאֱמוּנַת חֲכָמִים, וּכְמוֹ כֵן נִתְחַדֵּשׁ אֶצְלוֹ סֵפֶר אַחֵר, כִּי חוֹזֵר וְנֶחֱשָׁב בְּעֵינָיו עוֹד אֵיזֶה סֵפֶר אַחֵר, שֶׁבִּתְחִלָּה הָיָה מַלְעִיג עָלָיו, וְהָיָה בְּעֵינָיו כְּלֹא כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת נַעֲשֶׂה סֵפֶר. וְזֶה בְּחִינַת (איוב ל״א:ל״ה): וְסֵפֶר כָּתַב אִישׁ רִיבִי – שֶׁעַל־יְדֵי רִיב וּמַחֲלֹקֶת נַעֲשֶׂה סֵפֶר.

וְיֵשׁ צַדִּיקֵי הַדּוֹר, שֶׁאֱמוּנָתָם שְׁלֵמָה בְּוַדַּאי, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ עֲלֵיהֶם מַחֲלֹקֶת, הוּא בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ג:י״ב): וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְכוּ׳, (שם) וַעֲוֹנוֹתָם הוּא יִסְבֹּל; הֵינוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַחֲלֹקֶת בִּשְׁבִיל הָעוֹלָם. וְעַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ עָלָיו, עַל יְדֵי זֶה מְתַקֵּן הָאֱמוּנַת חֲכָמִים אֶצֶל הַהֲמוֹן עָם:

וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם מַחֲלֹקֶת מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּעַצְמָן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים בְּחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם שֶׁהֵם מְחַדְּשִׁים, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁיֵּשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שַׂעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים מֵחִדּוּשִׁים שֶׁלָּהֶם. וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בַּחִדּוּשִׁים שֶׁל עַצְמָן, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מִתְרַשְּׁלִין בְּהַחִדּוּשִׁין שֶׁלָּהֶם. וְעַל כֵּן בָּא עֲלֵיהֶם מַחֲלֹקֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה, וְחוֹזְרִים וְנֶחֱשָׁבִים אֶצְלָן חִדּוּשִׁין שֶׁלָּהֶם, וְחוֹזְרִים וּמְחַדְּשִׁים, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה סֵפֶר:

וְלִפְעָמִים נַעֲשֶׂה מִזֶּה סֵפֶר לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁזֶּה שׁוֹאֵל וּמַקְשֶׁה, וְזֶה שָׁב בִּתְשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵשִׁיב וּמְתָרֵץ – עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה סֵפֶר לְמַעְלָה, בְּבְחִינַת (מלאכי ג): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה׳ וַיִּשְׁמַע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר:

ו וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַצְּמָצוּמִים, שֶׁהֵם הַדִּינִים. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ אִיזֶה דִּין וְצִמְצוּם, נִמְתָּק עַל־יְדֵי־ זֶה, עַל־יְדֵי תִּקּוּן אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבִּין הַסְּפָרִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה.

כִּי כָּל הַמְּתָקוֹת שֶׁל כָּל הַצְּמָצוּמִים וְהַדִּינִים הוּא עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, כִּי כֻּלָּם בְּמַחֲשָׁבָה אִתְבְּרִירוּ. שֶׁהַשֵּׂכֶל הוּא שֹׁרֶשׁ הַדִּינִים, וְשָׁם נִמְתָּקִים הַדִּינִים. כִּי אֵין הַדִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְכָל דִּין וְצִמְצוּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִמְתָּק בַּשֵּׂכֶל הַשַּׁיָּךְ לוֹ, שֶׁשָּׁם שָׁרְשׁוֹ.

וְיֵשׁ לְכָל צִמְצוּם וְצִמְצוּם שֵׂכֶל, שֶׁעַל יָדוֹ נִמְתָּק. אַף יֵשׁ חָכְמָה עִלָּאָה, שֶׁכָּל הַחָכְמוֹת כְּלוּלִים שָׁם, וּמִקַּבְּלִין מִשָּׁם, וְעַל כֵּן שָׁם נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים. כִּי בְּהַשֵּׂכְלִיִּים פְּרָטִיִּים אִי אֶפְשָׁר לְהַמְתִּיק, כִּי אִם בְּזֶה הַשֵּׂכֶל דַּיְקָא הַשַּׁיָּךְ לְזֶה הַצִּמְצוּם, שֶׁהוּא שָׁרְשׁוֹ; אֲבָל עַל־יְדֵי בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה שֶׁכְּלוּל מִכֻּלָּם, שָׁם נִמְתָּקִים כָּל הַצְּמָצוּמִים, וְכָל הַדִּינִים כֻּלָּם.

וְהַתּוֹרָה שֶׁהִיא יוֹצֵאת מֵחָכְמָה עִלָּאָה, כִּי אוֹרַיְתָא מֵחָכְמָה עִלָּאָה נָפְקַת (זוהר בשלח דף סב), וְאֵין יְכוֹלָה לְקַבֵּל מֵחָכְמָה עִלָּאָה, כִּי־אִם כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁלֵמוּת. וּשְׁלֵמוּת הַתּוֹרָה, הִיא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כִּי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, כִּי־אִם עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַסְּפָרִים הַנַּ״ל, שֶׁנִּתְחַדְּשִׁים עַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת, בְּבְחִינַת: וְסֵפֶר כָּתַב אִישׁ רִיבִי, בְּחִינַת: עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה.

וַאֲזַי, הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת (שמות כד): לוּחוֹת הָאֶבֶן – שֶׁמְּקַבֶּלֶת הָאֶרָה מִבְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה. כִּי כָּל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, יֵשׁ לוֹ צִמְצוּם אַחַר בְּכַמּוּת וְאֵיכוּת, וְכָל הַצִּמְצוּמִים שֶׁבָּעוֹלָם, כֻּלָּם נִרְשָׁמִים בְּאֶבֶן שְׁתִיָּה, שֶׁמְּמֻנּוּ הַשְׁתַּת הָעוֹלָם, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, וְשָׁם הַמְתָּקַת כָּל הַדִּינִים, כִּי הוּא בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, בְּחִינַת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא קֹדֶשׁ, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים וְנִכְלָלִים בִּבְחִינַת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, שֶׁכְּלוּל מִכֻּלָּם. וּמִשָּׁם הַמְתָּקַת כָּל הַדִּינִים, בִּפְרָטִיּוּת וּבְכְלָלִיּוּת.

כִּי גַּם כְּשֶׁמַּמְתִּיקִין הַדִּין בִּפְרָט, בְּאִיזֶה שֵׂכֶל שֶׁל אִיזֶה צִמְצוּם, צְרִיכִין גַּם כֵּן לְהַמְשִׁיךְ כֹּחַ מֵהַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כֹּחַ לְזֶה הַשֵּׂכֶל הַפְּרָטִי לְהַמְתִּיק הַדִּין. וְכֵן בִּכְלָלִיּוּת, לְהַמְתִּיק כָּל הַדִּינִים מֵאִיזֶה צִמְצוּם שֶׁיִּהְיֶה, אִי אֶפְשָׁר לְהַמְתִּיק כִּי־אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁהַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁלֵמוּת עַל יְדֵי הַסְּפָרִים כַּנַּ״ל, אֲזַי מְקַבֶּלֶת מֵחָכְמָה עִלָּאָה, בִּבְחִינַת לוּחוֹת הָאֶבֶן, בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה, וַאֲזַי מַשְׁפַּעַת בְּכָל הַחָכְמוֹת, וְנִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים, בִּבְחִינַת (תהלים כ): יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ – שֶׁעִקַּר הָעֶזֶר וְהַיְשׁוּעָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, הוּא מִקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ כַּיָּדוּעַ.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת ״שְׁתִיָּה״, רֵאשֵׁי־תֵּבוֹת: הֵן תָּוִי שַׁדַּי יַעֲנֵנִי. (לשון המקרא איוב ל״א:ל״ה: הן תוי שדי יעננני וספר כתב איש ריבי).

הֵן תָּוִי שַׁדַּי – הַיְנוּ בְּחִינַת הָרְשִׁימוֹת שֶׁל כָּל הַצְּמָצוּמִים נִמְתָּקִין עַל־יְדֵי שֶׁבָּאִים בְּתוֹךְ שְׁתִיָּה, בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה הַנַּ״ל. וְזֶה

יַעֲנֵנִי – בְּחִינַת הַהַמְתָּקָה, בִּבְחִינַת: יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶה:

הֵן תָּוִי שַׁדַּי יַעֲנֵנִי וְסֵפֶר כָּתַב אִישׁ רִיבִי – שֶׁעַל־יְדֵי וְסֵפֶר כָּתַב כַּנַּ״ל, הַיְנוּ רִבּוּי הַסְּפָרִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ״ל, שֶׁאָז יֵשׁ לְהַתּוֹרָה שְׁלֵמוּת, וּמְקַבֶּלֶת מִשֵּׂכֶל הַכּוֹלֵל, מֵחָכְמָה עִלָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה הֵן תָּוִי שַׁדַּי יַעֲנֵנִי – בְּחִינַת הַהַמְתָּקָה, עַל־יְדֵי בְּחִינַת לוּחוֹת הָאֶבֶן, שֶׁמְּקַבְּלִין מֵאֶבֶן שְׁתִיָּה כַּנַּ״ל:

ז וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁנּוֹסְעִין עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים. כִּי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא יוֹמָא דְּדִינָא שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בָּא עִם קְרֻבָּתוֹ וְצִמְצוּמָיו אֶל הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה. בִּבְחִינַת (שמואל־א ב): כִּי לַה׳ מְצוּקֵי אָרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, שֶׁעֲלֵיהֶם נִשְׁתַּת הָעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים, עַל־יְדֵי בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת אַבְנֵי יַעֲקֹב, שֶׁנִּכְלְלוּ כֻּלָּם בְּתוֹךְ אֶבֶן שְׁתִיָּה (ב״ר ויצא פ׳ סח, עיין זוהר דף נח: ויחי רלא), כִּי הַנְּפָשׁוֹת הֵם בְּחִינַת אֲבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ד׳:א׳): תִּשְׁתַּפֵּכְנָה אַבְנֵי קֹדֶשׁ; וְכֻלָּם בָּאִים וְנִכְלָלִים בְּתוֹךְ הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶבֶן שְׁתִיָּה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַצְּמָצוּמִים כַּנַּ״ל:

ח וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּכְלָלִים יַחַד כָּל הַנְּפָשׁוֹת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה שִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (משלי יג): אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח. כִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא בְּחִינַת נֵר, בִּבְחִינַת (משלי כ): נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם. וּכְשֶׁנִּכְלָלִין יַחַד נַעֲשֶׂה מֵהֶם אוֹר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה שִׂמְחָה, בְּחִינַת: אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח:

אֲנַן בַּחֲבִיבוּתָא תַּלְיָא, הַיְנוּ בְּחִינַת הָאַהֲבָה וּכְלָלוּת שֶׁנִּכְלָלִין יַחַד, וְעַל יְדֵי זֶה – הַהַמְתָּקָה וְהַתִּקּוּן כַּנַּ״ל. וּמִזֶּה בָּא בְּחִינַת: חְדֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַכְּלָלוּת וְהָאַהֲבָה, בְּחִינַת: אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח:

פָּתַח וְאָמַר: הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד.

הוֹלֵךְ רָכִיל וְכוּ׳ דְּלִית רוּחָהּ רוּחָא דְּקִיּוּמָא, הַיְנוּ רוּחַ חָכְמָה;

וְלָא הֲוָה מְהֵימְנָא, הַיְנוּ אֱמוּנַת חֲכָמִים כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין בּוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, אֵין בּוֹ רוּחַ חָכְמָה, כִּי נִדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת כַּנַּ״ל.

מְגַלֶּה סוֹד, זֶה בְּחִינַת בִּטּוּל כְּתַב יָדֵנוּ, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין אוֹר הַשֵּׂכֶל מִידֵי הַסְּמִיכָה כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (איוב ל״ו:ל״ב): עַל כַּפַּיִם כִּסָּה אוֹר. כִּי הָאוֹתִיּוֹת צְרִיכוֹת לְקַבֵּל אוֹר הַשֵּׂכֶל מִידֵי הַסְּמִיכָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הוֹלֵךְ רָכִיל, עַל יְדֵי זֶה מְגַלֶּה סוֹד, שֶׁנִּתְגַּלֶּה וְנִסְתַּלֵּק אוֹר הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה – בְּסוֹד עַמִּי לֹא יְהִיוּ כַּנַּ״ל:

וְנֶאֱמַן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר, דְּאִית בֵּהּ רוּחָא דְּקִיּוּמָא – עַל־יְדֵי בְּחִינַת אֱמוּנַת חֲכָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה, מְכַסֶּה דָּבָר, בְּחִינַת: עַל כַּפַּיִם כִּסָּה אוֹר כַּנַּ״ל:

## תורה סב

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה וַיַּסֵּב אֱלֹקִים אֶת הָעָם וְכוּ׳ (שמות י״ג:י״ח):

א דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי אֲכִילָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל נַעֲשָׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ אַפִּין בְּאַפִּין, בִּבְחִינַת (רות ב): וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְרוּת לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם. לְעֵת הָאֹכֶל דַּיְקָא, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה; גְּשִׁי הֲלֹם – דָּא יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בְּחִינַת (בראשית מד): וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָא – דָּא תִּקְרֻבְתָּא מַלְכָּא בְּמַלְכָּא (זוהר ויגש דף רו, וע״ש בפירוש הרמ״ז),

רַק הָאֲכִילָה צָרִיךְ לִהְיוֹת מַאֲכָל אַחַר שֶׁנִּתְבָּרֵר, וְאֵין בּוֹ שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת, כִּי מַאֲכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּעֲרוֹבוֹת, עַל־יְדֵי מַאֲכָל כָּזֶה יוֹכַל הָאָדָם לַחֲטֹא:

**ב** ב וְהַבְּרוּר שֶׁל הַמַּאֲכָלִים הוּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה.

כִּי הָאֱמֶת, מַה שֶּׁהִגְבִּיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי שֶׁיּוּכַל לְהָבִין, הוּא מִצְוָה גְּדוֹלָה לְחַדֵּד הַשֵּׂכֶל, לְהָבִין הַדָּבָר עַל בֵּרְיוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (אבות פ״ב): וְדַע מַה שֶּׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס.

כִּי יֵשׁ חִלּוּק בֵּין הַקְּשָׁיוֹת; כִּי יֵשׁ קֻשְׁיָא שֶׁיָּכוֹל הָאָדָם לְהָבִין תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיָא זוֹ – עַל זֶה נֶאֱמַר: וְדַע מַה וְכוּ׳. וְיֵשׁ קֻשְׁיָא, שֶׁאֵינוֹ בְּאֶפְשָׁרִי לַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיָא כָּזוֹ, רַק לָעָתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה הַתֵּרוּץ – אָסוּר לְאָדָם לַעֲיֵן בָּהֶם, וְכָל מִי שֶׁסּוֹמֵךְ עַל שִׂכְלוֹ וּמְעַיֵּן בָּהּ, עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי ב׳:י״ט): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן; כִּי עַל קֻשְׁיָא כָּזוֹ, אָסוּר לִסְמֹךְ עַל שִׂכְלוֹ, רַק לְהַאֲמִיד עַל אֱמוּנָה.

וַאֲפִלּוּ אִלּוּ הַקֻּשְׁיוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, לִפְעָמִים נִסְתַּמּוּ שִׂבְילֵי הַשֵּׂכֶל, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב, וְנִזְרָקָה בּוֹ אֶפִּיקוֹרְסוּת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה לְּהָשִׁיב עַל אֶפִּיקוֹרְסוּת. וְזֹאת הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הִיא לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, יָכוֹל לְהָבִין בֵּין רַב לְמֻעָט.

כִּי צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת ה׳ בִּשְׁנֵי יְצָרִין, שֶׁיִּהְיֶה הַיֵּצֶר הָרָע כָּפוּף לַיֵּצֶר טוֹב, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נד): וְאָהַבְתָּ וְכוּ׳ בְּכָל לְבָבְךָ – בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ. שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שָׁלֵם עִם ה׳ אֱלֹקָיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ מַחֲלֹקֶת בֵּין שְׁנֵי יְצָרִין, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִבּוֹ חָלָק עָלָיו, בְּחִינַת (הושע י): חָלַק לִבָּם.

וּבֶאֱמֶת אִם הָיָה יוֹדֵעַ הָאָדָם יְדִיעָה בְּלֵב שָׁלֵם, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיהו ו׳:ג׳), וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹמֵד בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, וְשׁוֹמֵעַ הַתְּפִלָּה, וַדַּאי הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל, וְהָיָה מְדַקְדֵּק מְאֹד לְכַוֵּן אֶת דְּבָרָיו. וּבְשָׁבִיל שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ זֹאת יְדִיעָה בְּלֵב שָׁלֵם, בְּשָׁבִיל זֶה אֵינוֹ מִתְלַהֵב כָּל כָּךְ, וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק כָּל־כָּךְ. וְכָל אֶחָד לְפִי מְעוּט שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, כֵּן הִתְלַהֲבוּתוֹ וְדִקְדּוּקוֹ. וְהַיְדִיעָה הִיא מֵהַיֵּצֶר הַטּוֹב שֶׁבַּלֵּב, וְהַסְּתָרַת הַיְדִיעָה הִיא מֵהַיֵּצֶר הָרָע שֶׁבַּלֵּב. וְהַסְּתָרַת הַיְדִיעָה, הֵן הֵן אֶפִּיקוֹרְסוּת וְקֻשְׁיוֹת, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע מַקְשֶׁה אֶת לִבּוֹ לִפֹּל בְּרָעָה (משלי כ״ח:י״ד):

וְהַתִּקּוּן לָזֶה הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבַּלֵּב – לְתַקֵּן אוֹתוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ. הַיְנוּ כִּי עִקַּר הִתְהַוּוּת מַחֲלֹקֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שָׁרְשׁוֹ מִן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבְּקֻדְשָׁה, כְּשֶׁהִשְׁתַּלְשְׁלָה מִן דַּרְגָּא לְדַרְגָּא, עַד שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל לְמַטָּה, נִתְהַוֶּה מִמֶּנּוּ מַחֲלֹקֶת הַיֵּצֶר הָרָע, בִּבְחִינַת חָלַק לִבָּם, וּמַטִּיל בּוֹ אֶפִּיקוֹרְסוּת, וּמַסְתִּיר מִמֶּנּוּ שִׂכְלִי הַשֵּׂכֶל אֲשֶׁר אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב.

וּמַחֲלֹקֶת שֶׁבְּקֻדְשָׁה, הוּא מַחֲלֹקֶת תַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים שֶׁבַּגְּמָרָא, שֶׁזֶּה אוֹסֵר וְזֶה מַתִּיר. וּמֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם לְמַטָּה נִתְהַוֶּה מִמֶּנּוּ מַחֲלֹקֶת הַיֵּצֶר הָרָע. וּכְשֶׁמְּתַקֵּן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבְּקֻדְשָׁה, אָז מְמֵילָא נִתְבַּטֵּל מַחֲלֹקֶת הַיֵּצֶר הָרָע, כִּי אֵין אֲחִיזָתוֹ אֶלָּא מִשָּׁם.

וְתִקּוּן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבְּקֻדְשָׁה, הֵן הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת. כִּי פְּסַק הֲלָכָה הוּא הַשָּׁלוֹם וְהַכְרָעָה שֶׁל מַחֲלוֹקֶת הַתַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים. וְעַל יְדֵי לִמּוּד הַפּוֹסְקִים הוּא נִתְקַשֵּׁר לְהַשָּׁלוֹם שֶׁבְּקֻדְשָׁה, וּמְתַקֵּן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבְּקֻדְשָׁה. וְאָז נִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁבְּלִבּוֹ, וְאָז יוּכַל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם בְּכָל לְבָבוֹ, בִּשְׁנֵי יְצָרִים. וְנִפְתְּחוּ לוֹ שַׁעֲרֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהָשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס.

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַהַכְרָעָה וְהַשָּׁלוֹם הַנַּ״ל. וְזֶה אוֹתִיּוֹת ״שָׁלוֹם״, נוֹטָרִיקוֹן: וְדַע מַה שֶּׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס. כִּי עַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם, יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב עַל אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁבְּלִבּוֹ:

וְזֶה (תהילים קי״ט:ז׳): אוֹדְךָ בְּיֹשֶׁר לְבָב בִּלְמֹדִי מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ – לֵבָב דַּיְקָא, בִּשְׁנֵי יְצָרִין. אִימָתַי, כַּד לָמְדִי מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ, הַיְנוּ עַל יְדֵי לִמּוּד הַפּוֹסְקִים:

אֲבָל הַקְּשָׁיוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם תֵּרוּץ, אָסוּר לְאָדָם לְעַיֵּן בָּהֶם, רַק לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, יוּכַל לִהְיוֹת עַל יְדֵי אֲכִילָתוֹ יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ כַּנַּ״ל. בְּחִינַת (תהלים לז) : וּרְעֵה אֱמוּנָה, הֱיֵנוּ בְּחִינַת אֲכִילָה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה :

ג וְעִקַּר שְׁלֵמוּת וְקִשּׁוּטֵי אֱמוּנָה, הֱיֵנוּ לְקָרֵב דַּוְקָא הַמְרֻחָקִים, בְּחִינַת (צפניה ג׳:ט׳) : לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳, אֲפִלּוּ עַכּוּ״ם יִקָּרְבוּ לֶאֱמוּנוֹת יִשְׂרָאֵל, וּלְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד :

ד וּלְהַשְׂלִים אֶת הָאֱמוּנָה, הֱיֵנוּ לְקָרֵב אֶת הָרְחוֹקִים כַּנַּ״ל, צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר. וּכְשֶׁנִּתְבָּרְרוּ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, אֲזַי הוֹפֵךְ אֶת עַצְמוֹ הַדִּבּוּר, וּמְלַקֵּט הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְנִשְׁאָרִים הַקְּלִפּוֹת בְּלֹא חִיּוּת. וְאָז הָעַכּוּ״ם, שֶׁנִּיקָּחִים מֵהַקְּלִפּוֹת, כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁאֵין לָהֶם חִיּוּת, אֲזַי מַשְׁלִיכִים אֶת אֱמוּנָתָם, בְּחִינַת (ישעיהו ב׳:כ׳) : בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זְהָבוֹ ; וּמַדְבִּיקִים אֶת עַצְמָם לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל. וְזֶה בְּחִינַת (שם בצפניה) : אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה. שָׂפָה בְרוּרָה, הֱיֵנוּ הַדִּבּוּר שֶׁנִּתְבָּרֵר מִבֵּינֵיהֶם, הוּא הוֹפֵךְ אֶת עַצְמוֹ אֶל הָעַמִּים, כְּדֵי לְלַקֵּט מֵהֶם שְׁאָרִי נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה. וְאָז נִתְקָנִים : לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳ – שֶׁיִּדְבְּקוּ כֻּלָּם בֶּאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל :

ה וּלְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַדִּבּוּר צָרִיךְ לְתַעֲנִית. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ז:י״ז) : מְדֶרֶךְ פִּשְׁעָם וּמֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ וְכוּ׳, אֲזַי : יִשְׁלַח דְּבָרוֹ. כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַדִּבּוּר, הוּא עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית. כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַקְּלִפּוֹת, אֵינוֹ אֶלָּא מֵאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, כִּי מִפְּנֵי הַקְּדֻשָּׁה אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק, מֵחֲמַת בְּהִירוּת אוֹר.
אֶלָּא לִפְעָמִים נוֹתְנִים לָהֶם מִלְּמַעְלָה בִּמְכֻוָּן כֹּחַ לִינֹק מִפְּנֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְכָל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְרַע לָהֶם, בְּחִינַת (קהלת ח׳:ט׳) : עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ.
וְכָל הַתַּאֲוֹת הֵם בְּחִינַת קְלִפּוֹת, כִּי הַתַּאֲוֹת הֵם מוֹתָרוֹת, כִּי בְּלֹא הַתַּאֲוֹת יָכוֹל הַגּוּף לְהִתְקַיֵּם, נִמְצָא שֶׁהֵם מוֹתָרוֹת לְקִיּוּם הַגּוּף, כְּמוֹ הַקְּלִפּוֹת הֵם מוֹתָרוֹת, כִּי עִקַּר אֵינוֹ אֶלָּא הַפְּרִי, וְהַקְּלִפּוֹת הֵם מוֹתָרוֹת. וּכְשֶׁמִּתְגַּבְּרִים הַתַּאֲוֹת עַל הָאָדָם, הוּא הִתְגַּבְּרוּת הַקְּלִפּוֹת עַל הַקְּדֻשָּׁה.
וְרָאשֵׁי הַתַּאֲוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי פַּרְעֹה : שַׂר הַמַּשְׁקִים וְאוֹפִים וְטַבָּחִים, שֶׁהֵם קָנָה וּוֶשֶׁט וּוְרִידִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תַּאֲוֹת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁהֵם רָאשִׁים, שֶׁכָּל הַתַּאֲוֹת נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם. וִינִיקָתָם מִפַּרְעֹה, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת עֹרֶף, הֱיֵנוּ מֵאֲחוֹרַיִם. וְעִקַּר יְנִיקָתָם מֵהַדִּבּוּרִים, בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים, כִּי הֵם סְמוּכִין לָהּ, כִּי קָנָה וּוֶשֶׁט וּוְרִידִין הֵם סְמוּכִים לַחֲמֵשֶׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, וְעִקַּר יְנִיקָתָם מֵהַדִּבּוּרִים שֶׁאֵינָם זַכִּים כָּל כָּךְ.
וּכְשֶׁרָאשֵׁי הַתַּאֲוֹת שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת מִתְגַּבְּרִים, צָרִיךְ לְהַדְבִּיק וּלְהַסְתִּיר אֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ. וּדְבֵקוּת אֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, הִיא עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית. כְּמוֹ שֶׁכּוֹתְבִים שָׁם הֶוְיָ״ה בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם, שֶׁכּוֹתְבִים מִתְּחִלָּה יוֹד, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁרוֹצִים וְכוֹתְבִים הֵ״א, חוֹזְרִים לַאֲחוֹרַיִם וְכוֹתְבִים יוֹד הֵא וְכוּ׳ – כֵּן הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא עִקַּר הַכְנָעָתָן שֶׁל הַשָּׂרִים הַנַּ״ל, הוּא בִּבְחִינַת דְּבֵקוּת אֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה.
כִּי עִקַּר זְכוּת הַתַּעֲנִית, אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁאָנוּ חוֹשְׁבִים הַשָּׁעוֹת שֶׁהִתְחִיל לְהִתְעַנּוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁמִּתְעַנֶּה שְׁנֵי יָמִים – הַיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא נֶחְשָׁב בְּיוֹתֵר, אֵין מֻחְמַת עַצְמוֹ, אֶלָּא מֻחְמַת שֶׁאָנוּ חוֹזְרִים לְיוֹם רִאשׁוֹן, אֲזַי נֶחְשָׁב יוֹם שֵׁנִי לִזְכוּת יוֹתֵר. גַּם כִּי עִקַּר כָּל הַדְּבָרִים הֵן הַתְּחָלוֹת קָשׁוֹת (מכילתא פ׳ יתרו והובא בפירש״י), מֻחְמַת שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶפְךְ לְהֶפְךְ, אֲבָל אַחַר הַתְּחָלָה, הוּא נִכְנָס מְעַט בְּהֶרְגֵּל, וְאֵינוֹ קָשֶׁה עָלָיו כָּל כָּךְ. וְכֵן בְּכָל יוֹם וָיוֹם שֶׁהוֹלֵךְ לְמֶרְחוֹק מֵהַהַתְחָלָה, כֵּן נָקֵל הַדָּבָר, שֶׁנִּכְנָס מְעַט בְּהֶרְגֵּל.
נִמְצָא שֶׁעִקַּר כֹּחַ הֶעָבוֹדָה שֶׁל כָּל יָמִים, אֵינוֹ אֶלָּא הַהַתְחָלָה, שֶׁאָנוּ צְרִיכִין לַחֲזֹר לָאֲחוֹרֵי, לְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהָיָה קָשֶׁה עָלָיו הַהַתְחָלָה, שֶׁיָּצָא מֵהֶפְךְ לְהֶפְךְ, וּבְכָל יוֹם חוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו, לְקַבֵּל כֹּחַ מֵהַתְחָלָה.
וּמֻחְמַת שֶׁאָלוּ הַשָּׂרִים הַנַּ״ל, הֵם סְמוּכִים לְהַדִּבּוּר, וּכְשֶׁמִּתְגַּבְּרִים אֲזַי מַמְשִׁכִין אֶת הַדִּבּוּר לְגָלוּת מִצְרַיִם, בְּחִינַת מֵצַר הַגָּרוֹן, בְּחִינַת (תהילים ס״ט:ד׳) : נִחַר גְּרוֹנִי, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דִּבּוּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַל יְדֵי הַתַּעֲנִית שֶׁמַּרְעִיב אֶת עַצְמוֹ, הוּא מַמְשִׁיךְ מֵימֵי הַחֲסָדִים לְלַחְלֵחַ הַגָּרוֹן, וְאָז יוּכַל לְדַבֵּר.
וְזֶה בְּחִינַת (בראשית י״ב:י׳) : וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ – רָעָב הֱיֵנוּ בְּחִינַת תַּעֲנִית, שֶׁמַּרְעִיב אֶת עַצְמוֹ. וְזֶה הוּא דְּבֵקוּת אֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, כִּי הֲוָיָה אֱלֹקִים בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם – מִסְפַּר רָעָב. [כִּי שֵׁם הֲוָיָה בַּאֲחוֹרַיִם, דְּהַיְנוּ י י״ק יק״ו יקו״ק, עוֹלֶה ע״ב. וְשֵׁם אֱלֹקִים בַּאֲחוֹרַיִם, כְּזֶה א׳ א״ל אל״ק אלק״י אלקי״ם עוֹלֶה ר׳, וּשְׁנֵיהֶם יַחַד עוֹלִים רע״ב.]
וַיֵּרֶד אַבְרָהָם מִצְרַיְמָה – הֱיֵנוּ הוֹרָדוֹת מֵימֵי הַחֲסָדִים לְלַחְלֵחַ מֵצַר הַגָּרוֹן, לְהוֹצִיא אֶת הַגָּרוֹן מִבְּחִינַת נִחַר גְּרוֹנִי. בִּבְחִינַת (שם) : הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה, לְלַחְלֵחַ הַנֶּגִיבָה, לְהִתְקַיֵּם (ישעיהו נ״ח:א׳) : קְרָא בְגָרוֹן אַל תַּחְשֹׂךְ.
וְאָז כְּשֶׁנִּתְדַּבְּקִין אֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַקְּלִפּוֹת לִכְנֹס לְשָׁם וְלִינֹק, וְאָז נִתְגַּלִּין הַפָּנִים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה. וְאָז : וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה (בראשית שם).
הֱיֵנוּ, שֶׁאָלוּ הַשָּׂרִים הַנַּ״ל, רוֹאִים אֶת יוֹפִי הוֹד הַדִּבּוּר, וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה. וְכָל זֶה הוּא מְכֻוָּן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְהוֹצִיא בִּלְעָם מִפִּיהֶם, בְּחִינַת : עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ. וְזֶה : וַיְנַגַּע ה׳ אֶת פַּרְעֹה.
וְזֶה (משלי ל״א:ל׳) : אֵשֶׁת יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל, בְּחִינַת : וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה. אֵין זֶה אֶלָּא בִּשְׁבִיל : תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ, הֱיֵנוּ לְהוֹצִיא נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה

מִבֵּינֵיהֶם; כְּשֶׁהִיא מוֹצִיאָה כָּל חִיּוּתָהּ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, אֲזַי מַשְׁלִיכִין כָּל הָעַכּוּ״ם אֶת אֱלִילֵיהֶם, וּפוֹנִים כֻּלָּם לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳. וְזֶה עִקַּר קִשּׁוּטֵי הָאֱמוּנָה, שֶׁיִּקָּרְבוּ אֲחֵרִים לֶאֱמוּנָתָהּ:

וְזֶה בְּחִינוֹת (סבא משפטים דף צה): עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין. עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא – זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת (שיר השירים ו׳:ד׳) יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי, בְּחִינַת: וּרְעֵה אֱמוּנָה; דְּלֵית לָהּ עֵינִין – הֵינוּ אִלּוּ הַקְּשָׁיוֹת הַנַּ״ל, שֶׁאֵין לְעַיֵּן בָּהֶם, וְצָרִיךְ לְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָתוֹ.

גּוּפָא טְמִירְתָּא וְאִתְגְּלֵי – כִּי הִיא טְמִירָא, כִּי אִם תִּשְׁאַל אֶת הַמַּאֲמִין אֵיזֶה טַעַם בֶּאֱמוּנָה, וַדַּאי אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהָשִׁיב לְךָ טַעַם, כִּי אֱמוּנָה אֵינוֹ שַׂיָּךְ אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ טַעַם. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן: וְגַלְיָא – הֵינוּ שֶׁאָצָל הַמַּאֲמִין הַדָּבָר גָּלוּי, כְּאִלּוּ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אֶת הַדָּבָר שֶׁהוּא מַאֲמִין בּוֹ, מֵחֲמַת גֹּדֶל אֱמוּנָתוֹ הַשְּׁלֵמָה.

נָפְקַת בְּצַפְרָא וּמִתְכַּסְיָא בִּימָמָא – כִּי הָאֱמוּנָה מִתְחַדֶּשֶׁת אֵצֶל הָאָדָם בְּכָל בֹּקֶר, בְּחִינַת (איכה ג׳:כ״ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ׳. וּמִתְכַּסְיָא בִּימָמָא – מֵחֲמַת טָרְדַּת עִסְקֵי עוֹלָם, נִתְכַּסֶּה הָאֱמוּנָה.

מִתְקַשְׁטַת בְּקִשּׁוּטִין דְּלָא הָווֹ – הֵינוּ עִקַּר קִשּׁוּטֵי הָאֱמוּנָה, כְּשֶׁמִּקָּרְבִין אֶצְלָהּ בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא הָיוּ מִקֹּרְבִין לָהּ:

ו וּכְשֶׁהָאֱמוּנָה כָּל כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי אֲכִילָתוֹ הִיא יְקָרָה מְאֹד, כִּי נִתְיַחֵד קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּבְחִינַת: וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְרוּת וְכוּ׳; אֲזַי, הָאֱמוּנָה הִיא מַמְלֶכֶת עַל הָרְחוֹקִים לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּקָּרֵב אוֹתָם בְּצֵל כְּנָפָיו.

וְזֶה הִיא מְלִיצָתָהּ. כִּי עִקַּר טָעוּתָם שֶׁל הָרְחוֹקִים מֵאֱמוּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר יְדִיעַת אֱלֹקוּתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִגְּלוּי עַל הַסָּתוּם, וּמֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים מִגְּלוּי, שֶׁהַנְהָגַת הָעוֹלָם הוּא עַל־יְדֵי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, נָפְלוּ בְּטָעֲיוֹת, כָּל אֶחָד לְפִי טָעוּתוֹ. וְיֵשׁ חוֹשְׁבִים שֶׁהַכֹּל עַל פִּי הַטֶּבַע, עוֹלָם כְּמִנְהָגוֹ נוֹהֵג. וְיֵשׁ חוֹשְׁבִים שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הָאֶמְצָעִי, כְּמוֹ שֶׁטָּעוּ בָּעֵגֶל, שֶׁרָצוּ לַעֲשׂוֹת אֶת הָעֵגֶל אֶמְצָעִי בֵּינָם לְבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָמְרוּ: אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ (שמות ל״ב:א׳), בְּחִינַת אֶמְצָעִי.

וּבְטָעֲיוֹת כָּאֵלֶּה רַבִּים נִכְשָׁלִים, וְעוֹשִׂים אֶת הַסִּבּוֹת אֶמְצָעִי בֵּינָם לְבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵינוּ שֶׁמַּאֲמִינִים בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל מַאֲמִינִים גַּם כֵּן בְּאֶמְצָעִי, וְאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְסִבּוֹת. הֵינוּ שֶׁמַּאֲמִינִים לְמָשָׁל בְּהַסִּבָּה שֶׁל פַּרְנָסָה, שֶׁהוּא הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, וְאוֹמְרִים הַסִּבָּה שֶׁל מַשָּׂא־וּמַתָּן עִקָּר. כְּאִלּוּ חַס וְשָׁלוֹם, בְּלֹא הַסִּבָּה שֶׁל מַשָּׂא וּמַתָּן, אֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִתֵּן לָהֶם פַּרְנָסָה. וּבְהַסִּבָּה שֶׁל הָרְפוּאָה, שֶׁהוּא סַמִּים, עוֹשִׂים מֵהֶם עִקָּר, כְּאִלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּלִי הַסַּמִּים, אֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְרַפֵּא.

וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא סִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת וְעִלַּת כָּל הָעִלּוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לְשׁוּם סִבָּה, וְעִסְקֵנוּ בְּאִלּוּ הַסִּבּוֹת, צָרִיךְ לְהַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, וְלֹא לַעֲשׂוֹת מֵהַסִּבּוֹת עִקָּר.

וּכְשֶׁהַצַּדִּיק מְבַטֵּל בִּתְפִלָּתוֹ אֵיזֶה חִיּוּב שֶׁל מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, אֲזַי נִתְיַדַּע מֵהַגְּלוּי עַל הַסָּתוּם, שֶׁיֵּשׁ אֶלֹקֵי נִמְצָא, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת הַצַּדִּיק, וּמְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת וּמְשַׁנֶּה הַטֶּבַע. וְכָל זֶה יִהְיֶה לֶעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סח) : עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים, וּשְׁאָר נִפְלָאוֹת:

ז וְזֶה: וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָא – דָּא תִּקְרֻבְתָּא דְּמַלְכָּא לְמַלְכָּא.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּי אֲדוֹנִי – שֶׁהַשְּׁכִינָה מְבַקֶּשֶׁת רַחֲמִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל אִלּוּ הָרְחוֹקִים.

יְדַבֶּר נָא עַבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי – וְלֹא יִשְׁמַע עוֹד אֶמְצָעִי.

וְאַל יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ – עַל הֶעָבָר.

כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה – פַּרְעֹה, לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת;

כִּי אַתָּה אֵינְךָ יָדוּעַ לִבְנֵי אָדָם אֶלָּא מֵהַגְּלוּי, וּמֵחֲמַת שֶׁאֵינְךָ יָדוּעַ אֶלָּא מֵהַגְּלוּי, לְפִיכָךְ טָעוּ כָּל אֶחָד לְפִי טָעוּתוֹ; אֲבָל כְּשֶׁאַתָּה מְבַטֵּל רְצוֹנְךָ בִּשְׁבִיל רְצוֹן הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן טז:): הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גּוֹזֵר וְצַדִּיק מְבַטֵּל. אֲזַי יֵדְעוּ מֵהַגְּלוּי עַל הַסָּתוּם, כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁמַּעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת מְחַיְּבִים אֵיזֶה גְּזֵרָה, וְצַדִּיק מְבַטֵּל, אֲזַי יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקֵי נִמְצָא, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רְצוֹן הַצַּדִּיק.

וְזֶה: מַה פַּרְעֹה גּוֹזֵר וְאֵינוֹ מְקַיֵּם – פַּרְעֹה, הֵינוּ מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת הַגְּלוּיִים לְכָל גְּזֵרָתָם,

אַף אַתָּה גּוֹזֵר וְאֵינְךָ מְקַיֵּם – כִּי הַצַּדִּיק מְבַטֵּל:

ח וְזֶהוּ: וַיִּפֹּב אֱלֹקִים וְכוּ׳, אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פרשה כ): וַיִּפֹּב לְשׁוֹן סְעָדָה, הֵינוּ לְשׁוֹן הַסְבָּה.

וַחֲמֵשִׁים – אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה (כמו שפירש״י שם), הֵינוּ חֲמֻשֶׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁעַל יָדָם כָּל הָעַכּוּ״ם פּוֹנִים לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

אָז אֶהְפֹּךְ אֶל כָּל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכוּ׳.

עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – מִמֵּצַר הַגָּרוֹן. הֵינוּ, עַל־יְדֵי עֲלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרָאשֵׁי הַתַּאֲוֹוֹת הַנַּ״ל, מִמֵּצַר הַגָּרוֹן הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר מַחֲזִיר אֶת הָעַכּוּ״ם

לְאֻמּוּנַת יִשְׂרָאֵל. וְזֶה עִקַּר קִשּׁוּטֵי הָאֱמוּנָה, בְּחִינַת מִתְקַשְּׁטָא בְּקִשּׁוּטִין דִּלָּא הֲווֹ. עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הֲתָרָה אֲכִילָה, בְּחִינַת וַיֹּאכַל: (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז״ל)

ט שַׁיָּךְ לְאוֹת ב: וְזֶה ״שָׁלוֹם״ רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: וְיֵדַע מַ״ה שֶׁתָּשִׁיב לְ׳אֶפִּיקוֹרוֹס; כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם יוֹדַע לְהָשִׁיב עַל אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁבְּלִבּוֹ כַּנַּ״ל – עַיֵּן שָׁם.

וְגַם עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּין יִשְׂרָאֵל, בֵּין אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, גַּם עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פרשה לח): חֲבוּר עֲצַבִּים אֶפְרַיִם הַנַּח לוֹ (הושע ד׳:י״ז) – שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ עוֹבְדִין עֲבוֹדָה זָרָה מוֹחֲלִין לָהֶם; אֲבָל: חָלַק לִבָּם, עַתָּה יֶאְשָׁמוּ (שם י) – כִּי עַל־יְדֵי הַמַּחְלֹקֶת בָּאִין כְּפִירוֹת כַּנַּ״ל,

וְכָל אֶחָד אוֹחֵז בְּדַעְתּוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵינָם בָּאִים וּמִתְוַעֲדִים יַחַד, לְדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ לְהָפְכוֹ לְדַעְתּוֹ; וַאֲפִלּוּ יָבוֹאוּ יַחַד וִידַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, לֹא יָשׁוּב מִדַּעְתּוֹ, מֵחֲמַת הַנִּצָּחוֹן שֶׁל הַמַּחְלֹקֶת. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם, אֲפִלּוּ עוֹבְדִין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מוֹחֲלִין לָהֶם, כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם בְּוַדַּאי יִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, וְיָשִׁיבוּ זֶה אֶת זֶה מִדֵּעוֹתָיו הָרָעוֹת וְהַכְּפִירוֹת, וּבְוַדַּאי יָבוֹאוּ לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה וְיִשָּׂרָה עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ״ל וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר: גַּם

י זֶה שַׁיָּךְ לְאוֹת הַנַּ״ל: מֵהַמַּחְלֹקֶת נַעֲשֶׂה הֲלָכוֹת, כַּמְבֹאָר בִּתְהִלָּה לְדָוִד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַהֲלָכוֹת הֵם תִּקּוּן הַמַּחְלֹקֶת, כִּי חוֹזֵר וּמְהַפֵּךְ הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַמַּחְלֹקֶת לַהֲלָכוֹת, כַּמְבֹאָר שָׁם. עַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם, שֶׁהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצְּרוּפִין שֶׁל הַמַּחְלֹקֶת, וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צֵרוּף הֲלָכָה וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁמְּבֹאָר כָּאן, שֶׁצְּרִיכִין לִלְמֹד הֲלָכוֹת, דְּהַיְנוּ פּוֹסֵק, בִּשְׁבִיל תִּקּוּן הַמַּחְלֹקֶת, וְהָבֵן:

יא שַׁיָּךְ לְאוֹת ה: גַּם כִּי עִקַּר כָּל הַדְּבָרִים הֵן הַתְחָלָה, כִּי כָּל הַתְחָלוֹת קָשׁוֹת מֵחֲמַת שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶפְךְ אֶל הֶפְךְ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁנּוֹסֵעַ לְהַצַּדִּיק, צָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיָּבוֹא בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, לֹא כְּמוֹ שֶׁכָּבָר הָיָה אֶצֶל הַצַּדִּיק, וְעַכְשָׁו הוּא בָּא פַּעַם שֵׁנִית, רַק כְּמוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מֵעוֹלָם אֶצֶל הַצַּדִּיק, וְיִהְיֶה אָצְלוֹ כְּמוֹ שֶׁבָּא עַכְשָׁו מֵחָדָשׁ פַּעַם רִאשׁוֹן. כִּי עִקַּר הוּא הַהַתְחָלָה, כִּי כָּל הַתְחָלוֹת קָשׁוֹת כַּנַּ״ל,

נִמְצָא שֶׁעִקַּר כֹּחַ הֶעָבוֹדָה שֶׁל כָּל הַיָּמִים אֵינוֹ אֶלָּא הַהַתְחָלָה כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם, וּכְפִי הַכֹּחַ וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁל הַהַתְחָלָה כֵּן הוֹלֵךְ וּמִתְנַהֵג בַּעֲבוֹדָתוֹ, כִּי עִקָּר הִיא הַהַתְחָלָה כַּנַּ״ל. עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, כִּי פֶּן וְאוּלַי לֹא הָיְתָה הַתְחָלָתוֹ כָּרָאוּי, וְאִם כֵּן גַּם כָּל עֲבוֹדָתוֹ אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי, כִּי הַכֹּל מִתְנַהֵג כְּפִי הַהַתְחָלָה. עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וְלָבוֹא לְהַצַּדִּיק מֵחָדָשׁ, בְּכֹחַ הִתְלַהֲבוּת גְּדוֹל וְהִתְגַּבְּרוּת חָדָשׁ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ כָּרָאוּי כְּפִי כֹּחַ הַהַתְחָלָה כַּנַּ״ל. וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם צָרִיךְ לַחֲשֹׁשׁ חֲשָׁשָׁא זוֹ, פֶּן לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כָּרָאוּי, וְצָרִיךְ לְהַתְחִיל וְלָבוֹא לְהַצַּדִּיק בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ:

## תורה סג

**א סוֹד כַּנָּנַת הַמִּילָה**

כִּי בְּרִית נִקְרָא בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם אַמָּה, וּכְמוֹ שֶׁמָּזְכָּר בְּלָשׁוֹן זֶה בַּגְּמָרָא (שבת קח:) וְהוּא בְּחִינַת אַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים, שֶׁהַבְּרִית כָּלוּל מֵהֶם.

וְהוּא בְּחִינַת (ישעיהו ו׳:ב׳): שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ, שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד. שֵׁשׁ כְּנָפַיִם, הֵם בְּחִינַת הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים הַנַּ״ל, וְהֵם נֶחֱלָקִים לְשָׁלֹשׁ, הַיְנוּ בְּחִינַת (שם) בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו, וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו, וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף.

כִּי פָּנִים הוּא בְּחִינוֹת וְטָפַח לוֹ עַל פָּנָיו (בבא קמא לב:). וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו הוּא בְּחִינוֹת שְׁנֵי טְפָחִים, בְּחִינוֹת מְגִלָּה טֶפַח וּמִכַסֶּה טֶפַח הַנֶּאֱמָר בַּבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ:).

וְכֵן בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו הוּא בְּחִינַת וְטָפַח לוֹ בְּסַנְדָּלוֹ (בבא קמא שם). וְהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת שְׁנֵי טְפָחִים כַּנַּ״ל, מְגִלָּה טֶפַח וּמִכַסֶּה טֶפַח.

וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף, הוּא בְּחִינַת עוֹפוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ מִן הָרָקִק (חולין כז:), בְּחִינוֹת טוֹפֵחַ עַל־מְנָת לְהַטְפִּיחַ (יומא עח גיטין טז עז ס:).

וְכָל הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים כֻּלָּם כְּלוּלִים וּמֻנָּחִים בַּבְּרִית, כִּי הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים הַנַּ״ל הֵם בְּחִינַת שֵׁשֶׁת יָמִים שֶׁבָּהֶם עָשָׂה ה׳ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, בִּבְחִינַת (תהילים ל״ט:ו׳): הִנֵּה טְפָחוֹת נָתַתָּ יָמָי; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ׳:י״א): שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה׳ וְכוּ׳ וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי; הַיְנוּ שֶׁכָּל הַשֵּׁשֶׁת יָמִים, בְּחִינַת הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים, הִנִּיחַ כֻּלָּם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לא): בְּרִית עוֹלָם בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית – בָּרָא שִׁית (תיקון יא). בְּחִינַת שֵׁשֶׁת יָמִים, שִׁשָּׁה טְפָחִים הַנַּ״ל, שֶׁכֻּלָּם מֻנָּחִים וּכְלוּלִים בַּבְּרִית.

וְזֶה בְּרֵאשִׁית – בְּרִית אֵשׁ (תיקון ג׳ דף יח). הַיְנוּ בְּרִית שֶׁהוּא כָּלוּל מִשִּׁשָּׁה יָמִים, שִׁשָּׁה טְפָחִים, שֵׁשׁ כְּנָפַיִם. וְזֶה בְּרִית אֵשׁ, בְּחִינַת שְׂרָפִים בְּשֵׁשׁ כְּנָפַיִם,

שֶׁהֵן בְּחִינַת שִׁשָּׁה טְפָחִים כַּנַּ״ל. כִּי גַּם אִשׁ יֵשׁ לָהּ שִׁשָּׁה כֹּחוֹת, וְכַמְבֹאָר גַּם לַמְחַקְּרִים, שֶׁיֵּשׁ שִׁשָּׁה כֹּחוֹת בָּאֵשׁ, הַיְנוּ: מַתִּיךְ וּמַקְפִּיא, מְבַשֵּׁל וְשׁוֹרֵף, מַשְׁחִיר וּמַלְבִּין. וְכֵן עוֹף יֵשׁ בּוֹ שִׁשָּׁה כֹּחוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲפִיפָה הוּא נֶעֱלָם וּמִתְגַּלֶּה, קָרוֹב וְרָחוֹק וְכוּ׳:

**ב** וְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, בְּחִינוֹת (משלי י׳:כ״ה): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, הוּא כָּלוּל מִבְּחִינוֹת הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים הַנַּ״ל, שֶׁנִּחֲלָקִים לְשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת שֶׁל שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם, הַיְנוּ שֶׁכָּל בְּחִינָה מֵהַשָּׁלֹשׁ, הוּא בְּחִינוֹת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה טָפַח.

כִּי הוּא בְּחִינַת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה טָפַח נֶגֶד עַצְמוֹ, וְזֶה בְּחִינַת בְּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו. וְכֵן הוּא בְּחִינַת מְגִלָּה וּמְכַסֶּה וְכוּ׳ נֶגֶד הָעוֹלָם, וְזֶה בְּחִינַת בְּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו. וְכֵן הוּא בְּחִינַת מְגִלָּה וּמְכַסֶּה נֶגֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזֶה בְּחִינַת בִּשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף.

כִּי לִפְעָמִים הוּא אֵצֶל הָעוֹלָם בְּחִינַת מְגִלָּה, שֶׁמְּגַלֶּה וּמְקָרֵב עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם. וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת מְכַסֶּה, שֶׁנִּתְכַּסֶּה וְנִתְעַלֵּם מֵהֶם, שֶׁמִּתְרַחֵק מֵהֶם מְאֹד. וְלֹא דַּי שֶׁמִּתְרַחֵק מֵהֶם, וּמִתְרוֹמֵם מֵהֶם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, אֶלָּא שֶׁנּוֹפְלִים עָלָיו קְשָׁיוֹת וּתְמִיהוֹת, עַד שֶׁנִּתְעַקֵּם וְנִתְבַּלְבֵּל מֹחָם, מֻחֲמַת שֶׁנִּתְרַחֵק מֵהֶם מְאֹד, וְקָשֶׁה עָלָיו קְשָׁיוֹת וּפְלִיאוֹת, וְזֶה בְּחִינַת מְכַסֶּה טָפַח.

וְזֶה בְּחִינַת וּבְשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו – רַגְלִין לְשׁוֹן הַמְשָׁכָה, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ – הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ. הַיְנוּ, שֶׁבְּהַהַמְשָׁכָה שֶׁמַּמְשִׁיךְ הָעוֹלָם אֲלָיו, הוּא בְּחִינַת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי מֻחֲמַת שֶׁמֹּחַ הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, עַל־כֵּן הוּא צָרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת וּלְהִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בִּדְבָרִים קְטַנִּים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְגַּלּוֹת, שֶׁיּוּכְלוּ הָעוֹלָם לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִינַת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה טָפַח – שֶׁמַּה שֶּׁמְּכַסֶּה וּמִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ, הוּא בְּחִינַת מְגִלָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא מְגַלֶּה עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם, כִּי בְּלֹא זֶה לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִתְגַּלּוֹת אֲלֵיהֶם. וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת מְכַסֶּה מַמָּשׁ, שֶׁמִּתְכַּסֶּה וּמִתְעַלֵּם מֵהֶם וְנִתְרַחֵק וְנִפְלָא מֵהֶם כַּנַּ״ל:

**ג** וְכֵן אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּחִינַת מְגִלָּה וּמְכַסֶּה וְכוּ׳, כִּי צָרִיךְ לְדַבֵּק וּלְקָרֵב עַצְמוֹ לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּאִלּוּ כְּבָיְכוֹל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִגְלֶה וּמִתְקָרֵב אֵלָיו. אֲבָל כָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק יוֹתֵר, הַיְנוּ כָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר, צָרִיךְ לֵידַע שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם יַחְשֹׁב וִידַמֶּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁכְּבָר נִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ בִּידִיעוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה סִימָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, כִּי אִם הָיָה יוֹדֵעַ קְצָת מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מִמֶּנּוּ, כִּי כָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיוֹדֵעַ יוֹתֵר, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל.

וְזֶה דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַפֶּה לְדַבֵּר וּלְהַסְבִּיר זֹאת, כִּי גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא אֵין שִׁעוּר. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״ז:י״ט): שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב, בְּחִינוֹת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה וְכוּ׳, שֶׁכָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב מִתְרַחֵק כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת וּבְשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף, יְעוֹפֵף כְּתַרְגּוּמוֹ מְשַׁמֵּשׁ, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה וְכוּ׳ שֶׁל הַשִּׁמּוּשׁ, שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ וְעוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

וּבְשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו – זֶה בְּחִינַת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה טָפַח אֵצֶל עַצְמוֹ, כִּי פָּנִים לְשׁוֹן כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״ג:י״ד): פָּנַי יֵלֵכוּ; וְגַם פָּנִים לְשׁוֹן רָצוֹן וְהַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו׳:כ״ה): יָאֵר ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ.

וְהַצַּדִּיק הוּא לִפְעָמִים מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל הָעוֹלָם, וְהוּא כְּמוֹ חִלּוּף, שֶׁמַּחֲלִיף עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַהַשְׁפָּעָה וְהַהַשְׁגָּחָה, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה זֹאת הַהַשְׁפָּעָה וְהַהַשְׁגָּחָה, וּמְכַסֶּה פְּנֵי הַשְׁגָּחָה זוֹ, וּמְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ יִסּוּרִין, כִּי הוּא בּוֹחֵר בְּהַשְׁפָּעָה וְהַשְׁגָּחָה רוּחָנִיּוּת. וְאוֹתָהּ הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהָלְכָה לָהּ, נִתְפַּזְּרָה בֵּין הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת מְגִלָּה טָפַח וּמְכַסֶּה וְכוּ׳, שֶׁלִּפְעָמִים מְגַלֶּה פָּנִים שֶׁל רָצוֹן וְהַשְׁגָּחָה, וּמְכַסֶּה פָּנִים שֶׁל כַּעַס, וְלִפְעָמִים מְכַסֶּה פָּנִים שֶׁל רָצוֹן וְהַשְׁגָּחָה כַּנַּ״ל:

**ד** וְלֶחֶם הַפָּנִים הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כד): בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי ה׳ וְכוּ׳, בְּרִית עוֹלָם, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (שמות כה): וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח.

וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הַבְּחִינָה הַמְקֻבֶּלֶת הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים הַנַּ״ל ״מִטְפַּחַת״, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג): הָבִי הַמִּטְפַּחַת; כִּי זֶה הָיָה בַּקָּשָׁתָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וּפָרַשְׂתְּ כְּנָפֶיךָ עַל אֲמָתֶךָ; שֶׁבִּקְשָׁה הַכְּנָפַיִם הַנַּ״ל, שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשִּׁשָּׁה טְפָחִים כַּנַּ״ל. עַל כֵּן: וַיֹּאמֶר לָהּ הָבִי הַמִּטְפַּחַת, וַיָּמָד לָהּ שֵׁשׁ שְׂעוֹרִים; שֶׁהֵן בְּחִינַת שִׁשָּׁה טְפָחִים, שֵׁשׁ כְּנָפַיִם הַנַּ״ל:

**ה** וְיֵשׁ נָחָשׁ, וּנְמָלָה בְּתוֹךְ פִּיהָ. וְזֹאת הַנְּמָלָה אֵין לָהּ נַיָּחָא בְּוַדַּאי, מֻחֲמַת שֶׁהִיא בְּתוֹךְ פִּיהָ שֶׁל נָחָשׁ. וְהַנָּחָשׁ פְּעָמִים הוֹלֵךְ, וּפְעָמִים מְעוֹפֵף. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין הֲלִיכָה לַעֲפִיפָה – כִּי בַּעֲפִיפָה יוֹכֵל לָעוּף וְלִפְרֹחַ בְּרֶגַע הַרְבֵּה, אֲבָל בַּהֲלִיכָה הוּא הוֹלֵךְ מְעַט מְעַט, כְּדֶרֶךְ הַהוֹלֵךְ, שֶׁהוּא תְּנוּעָה כְּבֵדָה.

וּבְכָל הַדִּבּוּרִים רָעִים שֶׁמְּדַבְּרִים, וּבִפְרָט כְּשֶׁהֵם נוֹגְעִים עַל צַדִּיקִים וּגְדוֹלִים, בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים הֵם עוֹשִׂים כְּנָפַיִם לְהַנָּחָשׁ, שֶׁיּוּכַל לְעוֹפֵף. כִּי עַל יְדֵי דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים, עוֹשִׂים כְּנָפַיִם דִּקֻּדֻשָּׁה, בְּבְחִינַת (קהלת י׳:כ׳): וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר; אֲבָל בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים רָעִים, עוֹשִׂים כְּנָפַיִם לְהַנָּחָשׁ, וְהֵם נֶגֶד הַשֵּׁשׁ כְּנָפַיִם שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה הַנַּ״ל. כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מִמָּנּוּ בְּחִינַת כְּנָפַיִם לְהַנָּחָשׁ, כִּי הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִשִּׁית עִזְקָאִין דְּקָנֵה, הוּא נֶגֶד הַשֵּׁשׁ כְּנָפַיִם שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה הַנַּ״ל.

וְהַנָּחָשׁ הֵם אֵלּוּ הַחֲכָמִים לְהָרַע, הַחוֹקְרִים פִּילוֹסוֹפְיָא וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ד׳:כ״ב): חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע וּלְהֵטִיב לֹא יָדָעוּ; שֶׁהֵם רַק חֲכָמִים לְהָרַע, שֶׁאִם יִרְצוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחָכְמָתָם לְהֵיטִיב לֹא יוּכְלוּ. וְהֵם בְּחִינוֹת הַנָּחָשׁ, בְּחִינוֹת (בראשית ג׳:א׳): וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה.

וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרִים רָעִים, עוֹשִׂים כְּנָפַיִם לְהַחֲכָמִים אֵלּוּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַנָּחָשׁ, שֶׁיּוּכְלוּ לָעוּף וְלִפְרֹחַ, הַיְנוּ שֶׁמְּעוֹפְפֶת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת חָכְמָתָם וְאֶפִּיקוֹרְסִית שֶׁלָּהֶם בָּעוֹלָם, וּמַזִּיק מְאֹד לָהָעוֹלָם. וְגַם בַּחֲקִירוֹתָם בְּעַצְמָם הֵם מְעוֹפְפִים, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׂכֶל מְעוֹפֵף, הַיְנוּ שֶׁשִּׂכְלָם מְעוֹפֵף בִּמְהִירוּת, וְנִפְתָּח לָהֶם חָכְמָתָם מְאֹד.

אֲבָל אִם אֵין לְהַנָּחָשׁ כְּנָפַיִם, הַיְנוּ שֶׁאֵין לָהֶם דִּבּוּרִים רָעִים כַּנַּ״ל, אָזַי אֵין לְהַנָּחָשׁ רַק בְּחִינַת הַלֵּיכָה, הַיְנוּ שֶׁאֵין לְהַחֲכָמִים לְהָרַע הַנַּ״ל, רַק מַה שֶּׁחוֹקְרִים בֵּינָם לְבֵין עַצְמָן, וְאֵינָם מְעוֹפְפִים בָּעוֹלָם, הַיְנוּ שֶׁאֵין מִתְפַּשֵּׁט וּמְעוֹפֵף חָכְמָתָם בָּעוֹלָם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהַזִּיק לָהָעוֹלָם, רַק לְמִי שֶׁפָּמוּךְ אֲלֵיהֶם, כְּגוֹן תַּלְמִידֵיהֶם וְחַבְרֵיהֶם, אֲבָל בְּרָחוֹק מֵהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְהַזִּיק. כְּמוֹ הַהוֹלֵךְ, שֶׁהוֹלֵךְ רַק מְעַט, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמַהֵר לְמֶרְחוֹק כְּמוֹ הַמְעוֹפֵף.

וְגַם בֵּינָם לְבֵין עַצְמָן אֵין שִׂכְלָם מְעוֹפֵף, הַיְנוּ שֶׁאֵין נִפְתָּח לָהֶם הַחָכְמָה כָּל־כָּךְ, וְאֵינָם מְעוֹפְפִים וּמְהִירִים בַּחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, רַק חוֹקְרִים בְּחָכְמָתָם מְעַט מְעַט, כְּמוֹ הַהוֹלֵךְ. וְגַם מַה שֶּׁמַּזִּיקִים לַאֲחֵרִים בְּחָכְמָתָם הוּא רַק בִּבְחִינַת הַלֵּיכָה, שֶׁאֵינוֹ מְעוֹפֵף וְנִכְנָס בָּעֹמֶק לְתוֹךְ הַמֹּחַ וְהַלֵּב, רַק שֶׁנִּדְבָּק קְצָת לְהַמֹּחַ, אֲבָל אֵינוֹ נִכְנָס בָּעֹמֶק לְתוֹךְ הַלֵּב וְהַמֹּחַ.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, כְּנָפַיִם מִדִּבּוּרִים רָעִים כַּנַּ״ל, אָזַי שִׂכְלָם מְעוֹפֵף כַּנַּ״ל, וְגַם מַזִּיק לְמֶרְחוֹק, כְּמוֹ הַמְעוֹפֵף שֶׁמְּעוֹפֵף בְּשָׁעָה אַחַת לְמֶרְחוֹק, וְגַם שֶׁמְּעוֹפֵף חָכְמָתָם הַמְשֻׁבָּשֶׁת וְנִכְנָס וְנִדְבָּק בְּהַמֹּחַ וְהַלֵּב בְּעֹמֶק גָּדוֹל מְאֹד:

ו וְהַנְּמָלָה הַמֵּנָּח בְּתוֹךְ פִּי הַנָּחָשׁ, הוּא בְּחִינוֹת חָכָם הַדּוֹר, שֶׁהוּא חָכָם הַיָּשָׁר וְהַצַּדִּיק וּבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל דְּקֻדָּשָׁה וְנִכְנָס בְּאֵלּוּ הַחָכְמוֹת, אָזַי כְּשֶׁאֵלּוּ הַחֲכָמִים נִכְנָסִים בַּחֲקִירָתָם לַחֲקֹר בְּאֵלּוּ הַחָכְמוֹת, אָז יֵשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ מִלְחָמָה גְּדוֹלָה עִמָּהֶם, הַיְנוּ עִם בְּחִינַת הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל, כִּי מִתְגַּבְּרִים עָלָיו מְאֹד בִּלְבּוּלִים וֶאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת,

וְהוּא בְּחִינַת מִבְטָח בּוֹגֵד, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו בְּטָחוֹן בּוֹגֵד, שֶׁאֵינוֹ בְּטָחוֹן שָׁלֵם וֶאֱמֶת כָּרָאוּי, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת (משלי כ״ה:י״ט): שֵׁן רוֹעָה וְרֶגֶל מוּעָדֶת מִבְטָח בּוֹגֵד; הַיְנוּ שֶׁזֶּה הַמִּבְטָח בּוֹגֵד הִיא בְּחִינוֹת שֵׁן רוֹעָה אֶת הֶחָכָם, שֶׁהוּא הַנְּמָלָה שֶׁבְּתוֹךְ פִּיהָ כַּנַּ״ל. כִּי מֵחֲמַת שֶׁהוּא חָכָם וְנִכְנָס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, מִתְגַּבְּרִים עָלָיו אֵלּוּ הַבִּלְבּוּלִים וְהָאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת בְּיוֹתֵר, וְצָרִיךְ לוֹ תָּמִיד מִלְחָמָה גְּדוֹלָה עִמָּהֶם.

וּבֵין כְּשֶׁהַנָּחָשׁ הוֹלֵךְ וּבֵין כְּשֶׁהוּא מְעוֹפֵף, יֵשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל וּמִלְחָמָה גְּדוֹלָה, רַק שֶׁבְּוַדַּאי בְּעֵת הֲעַפִּיפָה צַעֲרוֹ גָּדוֹל יוֹתֵר מְאֹד. וְאֵין לוֹ שׁוּם נִיחָא בֵּין כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ, בֵּין כְּשֶׁהוּא מְעוֹפֵף.

רַק שֶׁיֵּשׁ מְמַצֶּע בֵּין הַהֲלֵיכָה וּבֵין הֲעַפִּיפָה, וְהוּא בְּעֵת שֶׁפּוֹסֵק הֲעַפִּיפָה וּמוֹרִיד עַצְמוֹ מִן הֲעַפִּיפָה מִמַּעְלָה לְמַטָּה, כְּדֶרֶךְ הַמְעוֹפֵף בְּעֵת שֶׁרוֹצֶה לְשַׁלְשֵׁל וּלְהוֹרִיד עַצְמוֹ לְמַטָּה, וַאֲזַי יֵשׁ לְהַנְּמָלָה הַנַּ״ל נִיחָא, כִּי אָזַי אֵינוֹ הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ מְעוֹפֵף. הַיְנוּ, כִּי יֵשׁ כַּמָּה עִתִּים שֶׁהַחֲכָמִים נִיחִים וְאֵינָם חוֹקְרִין, כְּגוֹן בְּעֵת שֵׁנָה וַאֲכִילָה, וְאָז יֵשׁ נִיחָא לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּמָלָה שֶׁבְּתוֹךְ פִּיהָ,

כִּי הֶחָכָם הוּא בְּחִינַת נְמָלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו׳:ו׳): לֵךְ אֶל נְמָלָה עָצֵל, רְאֵה דְרָכֶיהָ וַחֲכָם; כִּי זֶה הֶחָכָם מְלַמֵּד דַּעַת וְדַרְכֵי ה׳ אֶל הָעָם:

ז וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁאָמַר הַסָּבָא (זוהר משפטים דף צה):

מָאן הוּא נָחָשׁ דְּפָרַח בַּאֲוִירָא וְאָזֵל בְּפְרוּדָא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אִית נַיְחָא לְחַד נְמָלָה דְּשָׁכֵב בֵּין שִׁנּוֹי.

הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל.

דְּפָרַח בַּאֲוִירָא – שֶׁפְּרִיחָתוֹ עַל יְדֵי הָאֲוִירִים, הַיְנוּ עַל יְדֵי דִּבּוּרִים רָעִים, שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ מֵהֶם כְּנָפַיִם.

וְאָזֵל בְּפְרוּדָא – הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ רַק בְּחִינוֹת הֲלֵיכָה, כְּשֶׁכְּנָפַיִם דְּקֻדָּשָׁה הֵם כְּתִקּוּנוֹ, וְאֵין לְהַנָּחָשׁ כְּנָפַיִם מִדִּבּוּרִים רָעִים, אָזַי אֵין לוֹ רַק בְּחִינַת הֲלֵיכָה.

וְזֶה: וְאָזֵל בְּפְרוּדָא, בְּחִינוֹת (יחזקאל א׳:י״א): וְכַנְפֵיהֶם פְּרוּדוֹת מִלְמַעְלָה; הַיְנוּ בְּחִינוֹת כַּנְפֵי הַקְּדֻשָּׁה. אָזַי: וְאָזֵל, שֶׁאֵין לוֹ רַק בְּחִינוֹת הֲלֵיכָה, כִּי בְּחִינוֹת הֲלֵיכָה יֵשׁ לוֹ תָּמִיד, כִּי הַבְּחִירָה חָפְשִׁית לְהַמְחַקְרִים לַחֲקֹר בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצוּ, רַק שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְעוֹפֵף בְּבְחִינָה הַנַּ״ל כְּשֶׁאֵין לָהֶם כְּנָפַיִם מִדִּבּוּרִים רָעִים, וְאֵין לָהֶם רַק בְּחִינַת הֲלֵיכָה כַּנַּ״ל.

בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְמַצֶּע בֵּין הַהֲלֵיכָה וְהֲעַפִּיפָה כַּנַּ״ל, וְזֶה נִקְרָא בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, שֶׁהוּא בֵּין הַהֲלֵיכָה וְהֲעַפִּיפָה, וַאֲזַי יֵשׁ לָהּ נַיְחָא לְהַנְּמָלָה דְּשָׁכֵב בֵּין שִׁנָּה כַּנַּ״ל.

שָׁארֵי בְּחִבּוּרָא וְסַיֵּם בְּפְרוּדָא, הַיְנוּ שֶׁאֵלּוּ הַמְחַקְּרִים, שֶׁהֵם חֲכָמִים לְהָרַע, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת הַנָּחָשׁ כַּנַּ״ל, חָכְמָתָם וַחֲקִירָתָם הוּא – שָׁארֵי בְּחִבּוּרָא, שֶׁתְּחִלַּת חֲקִירָתָם מַתְחֶלֶת מֵהַמְחֻבָּרִים, מֵחִבּוּר חֹמֶר וְצוּרָה. וְסַיֵּם בְּפְרוּדָא, שֶׁמִּסְתַּיֶּמֶת חָכְמָתָם בַּשִּׂכְלִיִּים הַנִּפְרָדִים.

כִּי כֵן דֶּרֶךְ כָּל חֲקִירָתָם, לְהַתְחִיל מֵחִבּוּר הַחֹמֶר וְהַצּוּרָה, וְעוֹלִים מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, מִתְּחִלָּה מֵחֹמֶר וְצוּרָה שֶׁל הַגַּשְׁמִיִּים, וְאַחַר־כָּךְ מֵחֹמֶר וְצוּרָה שֶׁל

הַדַּקִּים יוֹתֵר, וְאַחַר־כָּךְ מֹחֶר וְצוּרָה שֶׁל עִלָּה וְעָלוּל, עַד שֶׁמַּגִּיעִים וּמְסַיְּמִים בַּשִּׁכְלִיִּים הַנִּפְרָדִים, וְרוֹצִים לְהַשִּׂיג בַּחֲקִירָתָם הָאֱנוֹשִׁית, הַמַּטְעִית וְהַמְשֻׁבָּשֶׁת, כַּיָּדוּעַ לְהַמְחַקְּרִים בְּעַצְמָן, הֵם רוֹצִים לְהַשִּׂיג עַל־יְדֵי חֲקִירוֹתָם הַלָּלוּ, מֵחִבּוּר חֹמֶר וְצוּרָה, אֶת שִׂכְלִיִּים נִפְרָדִים, וְזֶה: שָׁאנִי בְּחִבּוּרָא וְסַיֵּם בְּפֵרוּדָא:

## תורה סד

**א** וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ. וּלְמַעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן בִּנְךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלַּלְתִּי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בָם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ וְכוּ׳. הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בִּגְבוּלֶךָ: (שמות י)

א כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְחַמַּת רַחֲמָנוּתוֹ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, כִּי רָצָה לְגַלּוֹת רַחֲמָנוּתוֹ, וְאִם לֹא הָיָה בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַל מִי הָיָה מֵרֹאשׁ רַחֲמָנוּתוֹ. וְעַל כֵּן בָּרָא אֶת כָּל הַבְּרִיאָה מִתְּחִלַּת הָאֲצִילוּת, עַד סוֹף נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי, כְּדֵי לְהַרְאוֹת רַחֲמָנוּתוֹ.

וְכַאֲשֶׁר רָצָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה מָקוֹם לָבָרְאוֹ, מֻחְמַת שֶׁהָיָה הַכֹּל אֵין סוֹף, עַל־כֵּן צִמְצֵם אֶת הָאוֹר לְצָדָדִין, וְעַל יְדֵי הַצִּמְצוּם הַזֶּה נַעֲשָׂה חָלָל הַפָּנוּי, וּבְתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי הַזֶּה, נִתְהַוּוּ כָּל הַיְמִים וְהַמִּדּוֹת, שֶׁהֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם (כמ״ש בעץ חיים בתחילתו).

וְזֶה הֶחָלָל הַפָּנוּי הָיָה מֻכְרָח לִבְרִיאַת הָעוֹלָם, כִּי בִּלְתִּי הֶחָלָל הַפָּנוּי לֹא הָיָה שׁוּם מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל. וְזֶה הַצִּמְצוּם שֶׁל הֶחָלָל הַפָּנוּי אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין וּלְהַשִּׂיג כִּי אִם לְעָתִיד לָבוֹא, כִּי צָרִיךְ לוֹמַר בּוֹ שְׁנֵי הַפָּכִים: יֵשׁ וָאַיִן,

כִּי הֶחָלָל הַפָּנוּי הוּא עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם, שֶׁכְּבָיְכוֹל צִמְצֵם אֱלֹקוּתוֹ מִשָּׁם, וְאֵין שָׁם אֱלֹקוּת כְּבָיְכוֹל, כִּי אִם לֹא כֵן אֵינוֹ פָּנוּי, וְהַכֹּל אֵין סוֹף, וְאֵין מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָם כְּלָל. אֲבָל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, בְּוַדַּאי אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ שָׁם גַּם כֵּן אֱלֹקוּת, כִּי בְּוַדַּאי אֵין שׁוּם דָּבָר בִּלְעֲדֵי חִיּוּתוֹ, וְעַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג כְּלָל בְּחִינַת חָלָל הַפָּנוּי עַד לֶעָתִיד לָבוֹא:

**ב** ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי מִינֵי אֶפִּיקוֹרְסוּת: יֵשׁ אֶפִּיקוֹרְסוּת, שֶׁבָּא מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, וְעָלָיו נֶאֱמַר (אבות פ״ב): וְדַע מַה שֶּׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס; כִּי הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת יֵשׁ עָלֶיהָ תְּשׁוּבָה, כִּי זֹאת הָאֶפִּיקוֹרְסִית בָּא מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵם בָּאִים מִמּוּתָרוֹת, מִבְּחִינוֹת שְׁבִירַת כֵּלִים. כִּי מֻחְמַת רִבּוּי הָאוֹר נִשְׁתַּבְּרוּ הַכֵּלִים, וּמִשָּׁם נִתְהַוּוּ הַקְּלִפּוֹת כַּיָּדוּעַ, וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת בָּאִים מִשָּׁם, הַיְנוּ מִשְּׁבִירַת כֵּלִים, מִמּוּתָרוֹת פְּסֹלֶת הַקְּדֻשָּׁה.

כְּמוֹ אֵצֶל הָאָדָם, יֵשׁ כַּמָּה מִינֵי מוֹתָרוֹת וּפְסֹלֶת, כְּגוֹן צִפָּרְנַיִם וְשֵׂעָר וְזֵעָה, וּשְׂאָר פְּסֹלֶת וּמוֹתָרוֹת, כֵּן כָּל חָכְמָה חִיצוֹנָה בָּא מִמּוּתָרוֹת וּפְסֹלֶת יְדוּעָה שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, וְכֵן כְּשׁוּף בָּא מִמּוּתָרוֹת וּפְסֹלֶת יָדוּעַ.

וְעַל כֵּן מִי שֶׁנּוֹפֵל לָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת, אַף שֶׁבְּוַדַּאי צָרִיךְ לְבָרֵחַ וּלְהִמָּלֵט מִשָּׁם, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן מִי שֶׁנּוֹפֵל לְשָׁם, אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא הַצָּלָה לָצֵאת מִשָּׁם, כִּי יוּכַל לִמְצֹא שָׁם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִם יְבַקְּשֶׁהוּ וְיִדְרְשֶׁהוּ שָׁם, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵם בָּאִים מִשְּׁבִירַת כֵּלִים, יֵשׁ שָׁם כַּמָּה נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה, וְכַמָּה אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנָפְלוּ לְשָׁם כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן יוּכַל לִמְצֹא שָׁם אֱלֹקוּת וְשֵׂכֶל לְיַשֵּׁב הַקְּשָׁיוֹת שֶׁל הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת הַבָּא מֵהֶחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵם בָּאִים מִמּוּתָרוֹת מִשְּׁבִירַת כֵּלִים, כִּי יֵשׁ שָׁם חִיּוּת אֱלֹקוּת, הַיְנוּ שֵׂכֶל וְאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנָפְלוּ לְשָׁם. וְעַל כֵּן הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת יֵשׁ עָלֶיהָ תְּשׁוּבָה, וְעָלָיו נֶאֱמַר: וְדַע מַה שֶּׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס:

אֲבָל יֵשׁ עוֹד מִין אֶפִּיקוֹרְסוּת, וְהֵם הַחָכְמוֹת שֶׁאֵינָם חָכְמוֹת, אֶלָּא מֻחְמַת שֶׁהֵם עֲמֻקִּים וְאֵינָם מַשִּׂיגִים אוֹתָם, וּמֻחְמַת זֶה נִרְאִים כְּחָכְמוֹת. כְּמוֹ לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד אוֹמֵר סְבָרָא שֶׁקֶר בְּגִמפ״ת [גְּמָרָא, פֵּרוּשׁ רַשׁ״י, תּוֹסָפוֹת], וּמֻחְמַת שֶׁאֵין לַמְּדָן לְיַשֵּׁב הַקּוּשְׁיָא שֶׁבָּא עַל־יְדֵי סְבָרָא זוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִדְמֶה שֶׁאָמַר סְבָרָא וְחָכְמָה גְּדוֹלָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ סְבָרָא כְּלָל;

כֵּן יֵשׁ כַּמָּה מְבוּכוֹת וְקֻשְׁיוֹת אֵצֶל הַמְּחַקְּרִים, שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינָם שׁוּם חָכְמָה, וְהַקֻּשְׁיוֹת בְּטֵלִים מֵעִקָּרָא, אַךְ מֻחְמַת שֶׁאֵין בְּהַשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי לְיַשְּׁבָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִדְמִים לְחָכְמוֹת וְקֻשְׁיוֹת.

וּבֶאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְיַשֵּׁב אֵלּוּ הַקֻּשְׁיוֹת שֶׁל אֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת בָּאִים מֵחָלָל הַפָּנוּי, אֲשֶׁר שָׁם בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי אֵין שָׁם אֱלֹקוּת כְּבָיְכוֹל, וְעַל כֵּן אֵלּוּ הַקֻּשְׁיוֹת הַבָּאִים מִשָּׁם, מִבְּחִינַת חָלָל הַפָּנוּי, אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן לְמִצֹא לָהֶם תְּשׁוּבָה, הַיְנוּ לִמְצֹא שָׁם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵלּוּ הָיָה מוֹצֵא שָׁם גַּם כֵּן אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִם־כֵּן לֹא הָיָה פָּנוּי, וְהָיָה הַכֹּל אֵין סוֹף כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן עַל הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת נֶאֱמַר (משלי ב׳:י״ט): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן; כִּי אֵין שׁוּם תְּשׁוּבָה עַל הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת הַבָּא מֵחָלָל הַפָּנוּי, כִּי הֵם מַאֲמִינִים בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִי שׁוּם חֲקִירָה וְחָכְמָה, רַק בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה.

כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּבְיָכוֹל בְּתוֹךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת וּסְבִיב כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת הֶפְרֵשׁ כְּבְיָכוֹל בֵּין הַמִּלּוּי וְהַסִּבּוּב, שֶׁאִם לָאו, אִם־כֵּן הַכֹּל אֶחָד, אַךְ עַל־יְדֵי בְּחִינַת הֶחָלָל הַפָּנוּי, שֶׁמִּשָּׁם צִמְצֵם אֶלְקוּתוֹ, כְּבְיָכוֹל, וּבְתוֹכוֹ בָּרָא אֶת כָּל הַבְּרִיאָה.

נִמְצָא, שֶׁהֶחָלָל הַפָּנוּי מַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, מְסַבֵּב גַּם עַל הֶחָלָל הַפָּנוּי, וְעַל כֵּן שַׁיָּךְ לוֹמַר מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, הַיְנוּ כָּל הַבְּרִיאָה שֶׁנִּבְרָא בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי, וְגַם סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, הַיְנוּ שֶׁמְּסַבֵּב גַּם עַל הֶחָלָל הַפָּנוּי, וּבָאֶמְצַע מַפְסִיק הֶחָלָל הַפָּנוּי, שֶׁכְּבְיָכוֹל צִמְצֵם מִשָּׁם אֱלְקוּתוֹ:

וְהִנֵּה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִינִים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּמֵאַחַר שֶׁהוּא סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, אִם־כֵּן שַׁגַּם הֶחָלָל הַפָּנוּי בְּעֶצְמוֹ נִתְהַוֶּה מֵהָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְוַדַּאי בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ יֵשׁ שָׁם אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג זֹאת, וְלִמְצֹא שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן הֵם עוֹבְרִים עַל כָּל הַחָכְמוֹת וְהַקְּשָׁיוֹת וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַבָּא מֵחֶלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל, אַךְ־כֵּן לֹא הָיָה חֶלָל הַפָּנוּי, וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִתְהַוּוֹת הַבְּרִיאָה.

אֲבָל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ בְּוַדַּאי יֵשׁ עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, וּבְוַדַּאי יֵשׁ שָׁם אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲבָל עַל־יְדֵי חֲקִירוֹת נִשְׁקָעִים שָׁם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא שָׁם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶלָל הַפָּנוּי, רַק צְרִיכִין לְהַאֲמִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ סוֹבֵב גַּם עָלָיו, וּבְוַדַּאי בֶּאֱמֶת גַּם שָׁם יֵשׁ אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים עִבְרִיִּים, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם עוֹבְרִים בֶּאֱמוּנָתָם עַל כָּל הַחָכְמוֹת, וַאֲפִלּוּ עַל הַחָכְמוֹת שֶׁאֵינָם חָכְמוֹת, הַיְנוּ הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַשֵּׁנִית הַבָּא מֵחֶלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִקְרָא אֱלֹקֵי הָעִבְרִיִּים (שמות ג), מִלְּשׁוֹן עֵבֶר הַנָּהָר (יהושע כ״ד:ג׳), לְשׁוֹן צְדָדִין, הַיְנוּ שֶׁאֱלְקוּתוֹ מְסַבֵּב גַּם עַל הֶחָלָל הַפָּנוּי, הַבָּא עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם, שֶׁצִּמְצֵם הָאוֹר לְצְדָדִין. וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים עִבְרִיִּים, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמוּנָתָם, שֶׁמַּאֲמִינִים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֱלֹקֵי הָעִבְרִיִּים כַּנַּ״ל, הֵם עוֹבְרִים עַל כָּל הַחָכְמוֹת וְעַל מַה שֶּׁאֵינָם חָכְמוֹת, הַיְנוּ הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַשֵּׁנִית כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי מִזֶּה הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַשֵּׁנִית, בְּוַדַּאי צָרִיךְ לְזָהֵר יוֹתֵר וְיוֹתֵר לִבְרֹחַ וּלְהִמָּלֵט מִשָּׁם, לְבִלְי לְעַיֵּן וּלְהַבִּיט בְּדִבְרֵיהֶם כְּלָל, כִּי, חַס וְשָׁלוֹם, בְּוַדַּאי יִשְׁקַע שָׁם, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**ג** ג אַךְ דַּע, אִם יֵשׁ צַדִּיק גָּדוֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא צָרִיךְ דַּוְקָא לְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הָאֶפִּיקוֹרְסוּת אֵלּוּ, וְאַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְיַשְּׁבָם כַּנַּ״ל, עַל כָּל זֶה עַל־יְדֵי עִיּוּנוֹ שֶׁמְּעַיֵּן שָׁם, הוּא מַעֲלֶה מִשָּׁם כַּמָּה נְשָׁמוֹת שֶׁנָּפְלוּ וְנִשְׁקְעוּ בְּתוֹךְ הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת. כִּי אֵלּוּ הַמְּבוּכוֹת וְהַקְּשָׁיוֹת שֶׁל הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת הַבָּא מֵחֶלָל הַפָּנוּי, הֵם בְּבְחִינַת שְׁתִיקָה, מֵאַחַר שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם שֵׂכֶל וְאוֹתִיּוֹת לְיַשְּׁבָם כַּנַּ״ל.

כִּי הַבְּרִיאָה הָיְתָה עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ו׳): בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. וּבְהַדִּבּוּר יֵשׁ חָכְמָה, כִּי כְּלָל הַדִּבּוּר הוּא רַק חֲמִשָּׁה מוֹצָאוֹת הַפֶּה, וְעַל יָדָם נִתְהַוּוּ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ.

וְהַדִּבּוּר הוּא הַגְּבוּל שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, כִּי הִגְבִּיל חָכְמָתוֹ בְּהָאוֹתִיּוֹת, שֶׁאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ הֵם גְּבוּל לָזֶה, וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ הֵם גְּבוּל לָזֶה. אֲבָל בְּהֶחָלָל הַפָּנוּי, שֶׁהוּא מַקִּיף כָּל הָעוֹלָמוֹת כַּנַּ״ל, וְהוּא פָּנוּי מִכֹּל כְּבְיָכוֹל כַּנַּ״ל, אֵין שָׁם שׁוּם דִּבּוּר, וַאֲפִלּוּ שֵׂכֶל בִּלְא אוֹתִיּוֹת כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן הַמְּבוּכוֹת הַבָּאִים מִשָּׁם, הֵם בִּבְחִינַת שְׁתִיקָה.

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּמֹשֶׁה (מנחות כט), כְּשֶׁשָּׁאַל עַל מִיתַת רַבִּי עֲקִיבָא: זוֹ תּוֹרָה וְזֶה שְׂכָרָהּ, הֻשְׁיבוּ לוֹ: שְׁתֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה. הַיְנוּ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לִשְׁתֹּק, וְלִבְלִי לִשְׁאֹל תְּשׁוּבָה וְתֵרוּץ עַל קֻשְׁיָא זוֹ, כִּי כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַדִּבּוּר, עַל־כֵּן אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁתֹּק עַל שְׁאֵלָה זוֹ, כִּי הוּא בִּבְחִינוֹת עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁאֵין שָׁם דִּבּוּר לְיַשֵּׁב אוֹתָהּ. וּכְמוֹ כֵן אֵלּוּ הַקֻּשְׁיוֹת וְהַמְּבוּכוֹת שֶׁבָּאִים מֵחֶלָל הַפָּנוּי, שֶׁאֵין שָׁם דִּבּוּר וְלֹא שֵׂכֶל כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן הֵם בִּבְחִינַת שְׁתִיקָה, וְצָרִיךְ רַק לְהַאֲמִין וְלִשְׁתֹּק שָׁם.

וְעַל־כֵּן אָסוּר לִכְנֹס וּלְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הָאֶפִּיקוֹרְסוּת וְהַמְּבוּכוֹת אֵלּוּ כִּי־אִם צַדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת שְׁתִיקָה, בִּבְחִינוֹת שֶׁנִּקְרָא כְּבַד פֶּה (שמות ד׳:י׳), בְּחִינַת שְׁתִיקָה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַדִּבּוּר.

וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מֹשֶׁה, בְּחִינוֹת שְׁתִיקָה, יָכוֹל לְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הַמְּבוּכוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת שְׁתִיקָה כַּנַּ״ל, וְצָרִיךְ דַּוְקָא לְעַיֵּן, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם כַּנַּ״ל:

**ד** ד וְדַע, כִּי מַחֲלֹקֶת הִיא בְּחִינוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. כִּי עִקַּר בְּרִיאַת הָעוֹלָם – עַל־יְדֵי חֶלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל, כִּי בְּלֹא זֶה הָיָה הַכֹּל אֵין סוֹף, וְלֹא הָיָה מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן צִמְצֵם הָאוֹר לְצְדָדִין, וְנַעֲשָׂה חֶלָל הַפָּנוּי, וּבְתוֹכוֹ בָּרָא אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כַּנַּזְכָּר לְעֵיל: בְּדִבַּר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וְכוּ׳.

וְכֵן הוּא בְּחִינַת הַמַּחֲלוֹקוֹת, כִּי אִלּוּ הָיוּ כָּל הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֶחָד, לֹא הָיָה מָקוֹם לִבְרִיאַת הָעוֹלָם, רַק עַל יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְהֵם נֶחֱלָקִים זֶה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד מוֹשֵׁךְ עַצְמוֹ לְצַד אַחֵר, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶם בְּחִינוֹת חֶלָל הַפָּנוּי, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת צִמְצוּם הָאוֹר לְצְדָדִין, שֶׁבּוֹ הוּא בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַדִּבּוּר

כַּנַּ״ל.

כִּי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מְדַבֵּר, הַכֹּל הֵם רַק בִּשְׁבִיל בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵם בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי שֶׁבֵּינֵיהֶם. כִּי הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בּוֹרְאִים אֶת הַכֹּל עַל יְדֵי דִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״א:ט״ז): וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אַתָּה – אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי; מָה אֲנָא עֲבַדִי שְׁמַיָּא וְאַרְעָא בְּמִלּוֹלִי, אַף אַתֶּם כֵּן (כ״ש בזוהר בהקדמה דף ה).

אַךְ צָרִיךְ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר יוֹתֵר מִדַּי, רַק כְּפִי צֹרֶךְ בְּרִיאַת הָעוֹלָם, לֹא יוֹתֵר. כִּי עַל יְדֵי רִבּוּי הָאוֹר, שֶׁלֹּא הָיוּ הַכֵּלִים יְכוֹלִים לְסָבֵל רִבּוּי הָאוֹר, נִשְׁתַּבְּרוּ, וּמִשְּׁבִירַת הַכֵּלִים הָיָה הִתְהַוּוּת הַקְּלִפּוֹת; כֵּן אִם אֶחָד מַרְבֶּה לְדַבֵּר, מִזֶּה גּוֹרֵם הִתְהַוּוּת הַקְּלִפּוֹת, כִּי הוּא בְּחִינַת רִבּוּי הָאוֹר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ שְׁבִירַת הַכֵּלִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִתְהַוּוּת הַקְּלִפּוֹת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה: כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מָצָאתִי לַגּוּף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִקָּר, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה. וְכָל הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים מֵבִיא חֵטְא (אבות פ״א).

כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים וְכוּ׳. בֵּין הַחֲכָמִים, הוּא בְּחִינַת חֶלֶל הַפָּנוּי, שֶׁנִּתְהַוָּה וְנַעֲשָׂה בֵּין הַחֲכָמִים, עַל יְדֵי הַפֵּרוּד וְהַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם כַּנַּ״ל. וְזֶה בֵּין הַחֲכָמִים דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ פֵּרוּד וּמַחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם, כִּי אִם הָיוּ כֻּלָּם אֶחָד, אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר בֵּין הַחֲכָמִים. וְעַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת נַעֲשָׂה בְּחִינוֹת חֶלֶל הַפָּנוּי, וּבְתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי הַזֶּה נַעֲשָׂה בְּרִיאַת הָעוֹלָם, הַיְנוּ הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת. וְזֶה:

כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי – שֶׁהָיִיתִי מְגַדֵּל יָמַי וּמִדּוֹתַי, שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם.

בֵּין הַחֲכָמִים – בֵּין הַחֲכָמִים דַּיְקָא, בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל, כִּי שָׁם נַעֲשָׂה כָּל הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל. וְזֶה

גָּדַלְתִּי – שֶׁהִגְדַּלְתִּי יָמַי וּמִדּוֹתַי, מִקְּטָנוּת לְגַדְלוּת.

וְזֶה שֶׁקָּרָאָם יָמַי, כִּי הֵם יָמִים שֶׁלּוֹ, כִּי הוּא בּוֹרֵא אֶת הָעוֹלָם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וְלֹא מָצָאתִי לַגּוּף טוֹב מִשְׁתִּיקָה – כִּי שָׁם בֶּחֶלֶל הַפָּנוּי אֵין טוֹב מִשְׁתִּיקָה כַּנַּ״ל, כִּי אָסוּר לִכְנֹס לְשָׁם כִּי־אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת שְׁתִיקָה, בְּחִינַת מֹשֶׁה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמַר: כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים וְלֹא מָצָאתִי וְכוּ׳, כִּי עַל יְדֵי שֶׁאָחַז בְּמַדְרֵגָה זוֹ, בִּבְחִינַת שְׁתִיקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר שֶׁאֵין טוֹב מִשְׁתִּיקָה, עַל־כֵּן הָיָה מְגַדֵּל יָמָיו וּמִדּוֹתָיו שָׁם בֶּחֶלֶל הַפָּנוּי, כִּי אָסוּר לִכְנֹס לְשָׁם כִּי־אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת שְׁתִיקָה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וְלֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה, וְכָל הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים מֵבִיא חֵטְא – כִּי כָּל מִדְרָשָׁם וְדִבְרֵיהֶם, שֶׁאֵלּוּ הַחֲכָמִים מְדַבְּרִים, אֵין הָעִקָּר הַמִּדְרָשׁ בִּלְבַד, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁיַּעֲשׂוּ וְיִבְרְאוּ עַל יְדֵי דִּבְרֵיהֶם אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ״ל, אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי כַּנַּ״ל.

אַךְ כָּל הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים מֵבִיא חֵטְא, כִּי מֵרִבּוּי הָאוֹר נִתְהַוּוּ הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ״ל:

ה וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי הַנִּגּוּן שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא מַעֲלֶה אֶת הַנְּשָׁמוֹת מִן הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת שֶׁל הֶחָלָל הַפָּנוּי שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם. כִּי דַּע, שֶׁכָּל חָכְמָה וְחָכְמָה שֶׁבָּעוֹלָם יֵשׁ לָהּ זֶמֶר וְנִגּוּן מְיֻחָד, שֶׁזֶּה הַזֶּמֶר מְיֻחָד לְחָכְמָה זוֹ, וּמִזֶּה הַזֶּמֶר נִמְשָׁכָת הַחָכְמָה הַזֹּאת. וְזֶה בְּחִינוֹת (תהלים מז): זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; שֶׁכָּל שֵׂכֶל וְחָכְמָה יֵשׁ לוֹ זֶמֶר וְנִגּוּן.

וַאֲפִלּוּ חָכְמַת הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, יֵשׁ לָהּ נִגּוּן וְזֶמֶר הַמְיֻחָד לַחָכְמָה הָאֶפִּיקוֹרְסוּת. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו:): אַחֵר מָה חֲזִי בֵּה, זִמְרָא יָנֵי לֹא פְּסַק מִפֻּמֵּהּ, וּכְשֶׁהָיָה קָם מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, כַּמָּה סִפְרֵי מִינִין נוֹפְלִין מִמֶּנּוּ. כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי עַל יְדֵי זֶמֶר הַנַּ״ל שֶׁלֹּא פָּסַק מִפִּיו, עַל יְדֵי זֶה הָיוּ הַסִּפְרֵי מִינִין נוֹפְלִין מִמֶּנּוּ, כִּי זֶה הַזֶּמֶר הָיָה מְיֻחָד לְזֶה הָאֶפִּיקוֹרְסוּת וְהַמִּינוּת שֶׁהָיָה לוֹ.

נִמְצָא, כָּל חָכְמָה וְחָכְמָה לְפִי בְּחִינָתָהּ וּמַדְרֵגָתָהּ, כֵּן יֵשׁ לָהּ זֶמֶר וְנִגּוּן הַשַּׁיָּךְ וּמְיֻחָד אֵלָיו. וְכֵן מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, כִּי בְּחִינַת הַחָכְמָה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, יֵשׁ לָהּ זֶמֶר וְנִגּוּן יוֹתֵר עֶלְיוֹן לְפִי בְּחִינָתָהּ. וְכֵן לְמַעְלָה מִמַּעְלָה עַד רֵאשִׁית נְקֻדַּת הַבְּרִיאָה שֶׁהִיא תְּחִילַת הָאֲצִילוּת, וְשָׁם אֵין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, וְאֵין מַקִּיף לְאוֹתָהּ חָכְמָה שֶׁיֵּשׁ שָׁם, כִּי־אִם אוֹר הָאֵין־סוֹף הַמַּקִּיף לֶחָלָל הַפָּנוּי, שֶׁבְּתוֹכוֹ כָּל הַבְּרִיאוֹת וְהַחָכְמוֹת.

וּבְוַדַּאי גַּם שָׁם יֵשׁ בְּחִינַת חָכְמָה, אַךְ הַחָכְמָה שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּאוֹר אֵין סוֹף, אִי אֶפְשָׁר לְיַדֵּעַ וּלְהַשִּׂיג אוֹתָהּ, כִּי אֵין סוֹף הוּא הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, וְחָכְמָתוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג כְּלָל, וְאֵין שָׁם רַק בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִינִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאוֹרוֹ הָאֵין סוֹף מְסַבֵּב כָּל עָלְמִין וּמַקִּיף הַכֹּל. וֶאֱמוּנָה יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן זֶמֶר וְנִגּוּן הַמְיֻחָד לֶאֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁאַפִּלּוּ אֱמוּנוֹת עַכּוּ״ם בְּדִבְרֵי טָעוּתָם, יֵשׁ לְכָל אֱמוּנָה שֶׁל עַכּוּ״ם נִגּוּן מְיֻחָד, שֶׁמְּזַמְּרִין בּוֹ וְעוֹרְכִין בּוֹ בְּבֵית תְּפִלָּתָם, כֵּן לְהֶפֶךְ בְּקֹדֶשׁ, כָּל אֱמוּנָה יֵשׁ לָהּ זֶמֶר וְנִגּוּן.

וְאוֹתוֹ הַזֶּמֶר הַמְיֻחָד לֶאֱמוּנָה הַנַּ״ל, שֶׁהוּא אֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה מִכָּל הַמִּינֵי חָכְמוֹת וֶאֱמוּנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, הַיְנוּ אֱמוּנָה בְּהָאוֹר אֵין סוֹף עַצְמוֹ הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין כַּנַּ״ל, אוֹתוֹ הַזֶּמֶר הוּא גַּם כֵּן לְמַעְלָה מִכָּל הַנְּגִינוֹת וּזְמִירוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, הַשַּׁיָּכִים לְכָל חָכְמָה וֶאֱמוּנָה. וְכָל הַזְּמִירוֹת וְהַנְּגוּנִים שֶׁל כָּל הַחָכְמוֹת, נִמְשָׁכִין מִזֶּה הַזֶּמֶר וְהַנִּגּוּן, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכָּל הַזְּמִירוֹת וְהַנְּגוּנִים שֶׁל כָּל הַחָכְמוֹת. כִּי הוּא הַזֶּמֶר הַשַּׁיָּךְ לְהָאֱמוּנָה בְּהָאוֹר אֵין סוֹף עַצְמוֹ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַכֹּל.

וְלֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּהְפֹּךְ לְכָל הָעַמִּים שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳ (צפניה ג׳:ט׳), וְהַכֹּל יַאֲמִינוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז יִתְקַיֵּם (שיר השירים ד׳:ח׳): תָּבוֹאִי תְּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה, מֵרֹאשׁ אֲמָנָה דַיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת אֱמוּנָה עֶלְיוֹנָה זוֹ הַנַּ״ל, שֶׁהוּא רֹאשׁ לְכָל הָאֱמוּנוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶה תָּשׁוּרִי דַיְקָא, הַיְנוּ הַנִּגּוּן וְהַזְּמַן הַשַּׁיָּךְ לְרֹאשׁ אֱמוּנָה זוֹ כַּנַּ״ל.

וְלִבְחִינַת זֶמֶר שֶׁל אֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה הַזֹּאת, אֵין מִי שֶׁיְּזַכֶּה כִּי אִם צַדִּיק הַדּוֹר שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אֱמוּנָה זוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁתִיקָה, בְּחִינַת: שְׁתֹק כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה הַנַּ״ל, הַיְנוּ שֶׁהִיא עֲדַיִן לְמַעְלָה מֵהַדִּבּוּר כַּנַּ״ל. כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינוֹת שְׁתִיקָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה (שמות ט״ו:א׳): אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צא:): שָׁר לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא יָשִׁיר, מִכָּאן לִתְחִיַּת הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, שֶׁעָתִיד מֹשֶׁה לָשִׁיר לֶעָתִיד לָבוֹא גַּם כֵּן. כִּי כָּל הַשִּׁירוֹת, בֵּין שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה בֵּין שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, הוּא רַק אֶצֶל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁתִיקָה, שֶׁזָּכָה לַזֶּמֶר שֶׁשַּׁיָּךְ לָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל, שֶׁשָּׁם נִכְלָלִין כָּל הַזְּמִירוֹת, כִּי כֻּלָּם נִמְשָׁכִים מִמֶּנָּה.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: יָשִׁיר – יוֹד עַל־שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נֶאֱמְרָה. הַיְנוּ בְּחִינוֹת כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה הַנַּ״ל, בְּחִינוֹת מֹשֶׁה, בְּחִינוֹת שְׁתִיקָה כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן עַל יְדֵי נִגּוּן שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מֹשֶׁה כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה עוֹלִים וְיוֹצְאִים כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנָּפְלוּ בְּתוֹךְ הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הַזֹּאת שֶׁל חָלָל הַפָּנוּי, כִּי נִגּוּנוֹ הוּא בְּבְחִינוֹת רֹאשׁ אֱמוּנָה, הַיְנוּ אֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל, שֶׁעַל יְדֵי נִגּוּן וֶאֱמוּנָה זוֹ נִתְבַּטְּלִים כָּל הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְנִכְלָלִים וְנִתְבַּטְּלִים כָּל הַנִּגּוּנִים בְּתוֹךְ הַנִּגּוּן הַזֶּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַכֹּל, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים כָּל הַנִּגּוּנִים כַּנַּ״ל:

ו וְזֶה: וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי וְכוּ׳.

פַּרְעֹה הוּא בְּחִינוֹת חָלָל הַפָּנוּי, כִּי פַּרְעֹה לְשׁוֹן בְּטוּל, מִלְּשׁוֹן (שמות ה׳:ד׳): תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם; וְגַם פַּרְעֹה לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁהוּא בָּטֵל וּפָנוּי מִכֹּל, וּבְתוֹכוֹ הִתְגַּלּוּת כָּל הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל.

וְשָׁם בְּחָלָל הַפָּנוּי יֵשׁ כְּבֵדוּת לֵב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג בְּחִינוֹת הֶחָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל. וְכָל הַחָכְמוֹת הַבָּאִים מִשָּׁם, יֵשׁ בָּהֶם כְּבֵדוּת לֵב, שֶׁנִּשְׁאָרִים בְּקֻשְׁיָא עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מֵחֲמַת שֶׁפְּנָה אֶלְקוּתוֹ מִשָּׁם כִּבְיָכוֹל, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל הַבְּרִיאָה לְהִתְהַוּוֹת כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן:

וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה בֹּא וְכוּ׳ – שֶׁמֹּשֶׁה הַיְקָא, יָבוֹא אֶל פַּרְעֹה, בְּחִינוֹת הֶחָלָל הַפָּנוּי, כִּי אָסוּר לְכָנֵס לְשָׁם כִּי אִם בְּחִינוֹת מֹשֶׁה כַּנַּ״ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא שָׁם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל. וְזֶה:

כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו. עֲבָדִים הֵם בְּחִינוֹת הַהַקְדָּמוֹת שֶׁל כָּל הַחָכְמוֹת, כִּי כָּל חָכְמָה יֵשׁ לָהּ הַקְדָּמוֹת, וְהֵם נִקְרָאִים עֲבָדִים וּמְשַׁמְּשִׁים לְהַחָכְמָה, הַיְנוּ שֶׁכָּל הַחָכְמוֹת וְהַהַקְדָּמוֹת הַבָּאִים מִשָּׁם מֵחָלָל הַפָּנוּי, יֵשׁ בָּהֶם כְּבֵדוּת לֵב, שֶׁנִּשְׁאָרִים בְּקֻשְׁיָא כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ – הַיְנוּ שֶׁמַּה שֶׁהִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְכוּ׳, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא שָׁם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה הָיָה לְמַעַן שִׁתִי וְכוּ׳, כְּדֵי שֶׁאֶשִׁית בְּקִרְבּוֹ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל הַבְּרִיאָה לְהִתְהַוּוֹת שָׁם, בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי, שֶׁצִּמְצֵם וּפִנָּה אֶלְקוּתוֹ מִשָּׁם כִּבְיָכוֹל, כִּי אִם לֹא הָיָה מְצַמְצֵם אֶלְקוּתוֹ מִשָּׁם, לֹא הָיָה מָקוֹם לַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וּלְמַעַן תְּסַפֵּר וְכוּ׳ – כִּי שָׁם, בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה שֶׁנִּתְהַוָּה בְּתוֹךְ חָלָל הַפָּנוּי, שָׁם תּוּכַל לְסַפֵּר וּלְדַבֵּר, כִּי יֵשׁ שָׁם אוֹתִיּוֹת וְדִבּוּר, שֶׁעַל יָדָם נִתְהַוָּה הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן בִּנְךָ – כִּי עִקַּר כְּלַל הַבְּרִיאָה הָיְתָה בִּשְׁבִיל רַחֲמָנוּתוֹ כַּנַּ״ל, וְהַבְּרִיאָה הָיְתָה עַל יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל דָּבָר שֶׁנִּבְרָא בְּתוֹךְ הֶחָלָל הַפָּנוּי, יֵשׁ שָׁם צִמְצוּם רַחֲמָנוּתוֹ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צִמְצֵם רַחֲמָנוּתוֹ, וּבָרָא אֶת הַדָּבָר הַזֶּה בְּתַבְנִית וּדְמוּת הַזֶּה, כְּפִי הֶרְחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ, שֶׁמִּדַּת רַחֲמָנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ חִיָּבָה, שֶׁזֶּה הַדָּבָר יִהְיֶה כָּךְ. כִּי הֶרְחֲמָנוּת – שׁוֹרֶשׁ כָּל הַבְּרִיאָה, כִּי הַכֹּל נִבְרָא כְּדֵי לְגַלּוֹת רַחֲמָנוּתוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וּלְמַעַן תִּסַּפֵּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן בִּנְךָ – עַד כָּאן רַחֲמֵי הָאָב עַל הַבֵּן (כמו שפירש רש״י בראשית כ״א:כ״ג על פסוק אם תשקור לי ולניני ולנכדי), כִּי בַּמֶּה שֶׁהוּא אַחַר הַבְּרִיאָה, שָׁם תּוּכַל לְסַפֵּר וּלְדַבֵּר, וּלְהַשִּׂיג צִמְצוּם רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. עַד כָּאן רַחֲמֵי הָאָב וְכוּ׳, הַיְנוּ שֶׁבְּדָבָר הַזֶּה יֵשׁ כָּל כָּךְ רַחֲמָנוּת, וּבְדָבָר הַזֶּה יֵשׁ כָּל כָּךְ רַחֲמָנוּת. וְזֶה:

אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלַּלְתִּי בְּמִצְרַיִם וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת הַקְּלִפּוֹת שֶׁבָּאִים מֵרִבּוּי הָאוֹר מִשְּׁבִירַת כֵּלִים. כִּי הִתְעַלַּלְתִּי – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: שְׂחַקְתִּי. הַיְנוּ שֶׁעָשִׂיתִי שְׂחוֹק וְעוֹלֵלוּת בָּעוֹלָם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵן כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה רַק כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַמֶּה וּמְשַׂחֵק וּמְעַקֵּם עַצְמוֹ לַחֲבֵרוֹ, כִּי הֵם רַק כְּקוֹף הַמְשַׂחֵק וּמְדַמֶּה עַצְמוֹ לְאָדָם. וְזֶהוּ:

וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בָם – כִּי יֵשׁ שָׁם אוֹתִיּוֹת, כִּי הֵם בָּאִים מֵרִבּוּי אוֹר, מִשְּׁבִירַת כֵּלִים כַּנַּ״ל. עַל כֵּן

וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה׳ – כִּי שָׁם תּוּכְלוּ לְהַכִּיר אֶת ה׳, כִּי יֵשׁ שָׁם נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה וְאוֹתִיּוֹת כַּנַּ״ל. הַיְנוּ, שֶׁאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בְּחִינַת הַשְּׁחוֹק, בְּחִינַת הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶפִּיקוֹרְסִית הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁבָּא מִבְּחִינַת רִבּוּי אוֹר כַּנַּ״ל, גַּם שָׁם תּוּכַל לְהַכִּיר אֶת ה׳. כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: וְדַע מַה שֶּׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס כַּנַּ״ל. כִּי אֶפְשָׁר

לִמְצֹא שָׁם אוֹתִיּוֹת וְנִיצוֹצוֹת לְיִשָּׁבָם, כִּי הֵם בָּאִים מִשְּׁבִירַת כֵּלִים כַּנַּ״ל:

וְזֶה: וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל פַּרְעֹה וְכוּ׳, הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בִּגְבוּלֶךָ. מָחָר הוּא בְּחִינַת לֶעָתִיד לָבוֹא, כִּי מָחָר לְקַבֵּל שָׂכָר (עירובין כב), בְּחִינַת (בראשית ל׳:ל״ג): וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר, הַיְנוּ בְּחִינַת קִבּוּל הַשָּׂכָר לֶעָתִיד לָבוֹא, וְאָז יָבִינוּ בְּחִינַת הֶחָלָל הַפָּנוּי שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַצְּמְצוּם, אֵיךְ אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שֶׁבֶּאֱמֶת יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּת, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא חָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ הַקִּבּוּל שָׂכָר, כִּי עִקַּר הַקִּבּוּל שָׂכָר לֶעָתִיד הוּא, שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגוֹת, וְיָבִינוּ מַה שֶּׁהָיָה אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין בָּעוֹלָם הַזֶּה,

וְאָז יֵדְעוּ שֶׁהֶחָלָל הַפָּנוּי הוּא בִּבְחִינַת אַרְבֶּה, כְּהַהוּא קַמְצָא דִּלְבוּשָׁהּ מִנָּהּ וּבֵהּ (בראשית רבה פ׳ כא), (כַּמּוּבָא בְּכָל סִפְרֵי קַבָּלָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת סוֹד חָלָל הַפָּנוּי). לְבוּשׁ הוּא בְּחִינַת הַצְּמְצוּם שֶׁל חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁעַל יָדוֹ בְּחִינַת הַלְּבוּשִׁין, יָבִינוּ שֶׁהוּא מִנָּהּ וּבֵהּ, שֶׁבֶּאֱמֶת יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּת, וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא בְּחִינַת לְבוּשׁ, בְּחִינַת צִמְצוּם, בְּחִינַת חָלָל הַפָּנוּי.

וְזֶה בְּחִינַת: וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר. צִדְקָתִי – בְּחִינַת לְבוּשִׁין, בְּחִינַת (איוב כ״ט:י״ד): צֶדֶק לָבַשְׁתִּי; שֶׁאָז בְּיוֹם מָחָר, שֶׁיִּהְיֶה הַקִּבּוּל שָׂכָר, יִתְגַּלֶּה סוֹד בְּחִינוֹת הַלְּבוּשִׁין, בְּחִינַת הַצְּמְצוּם שֶׁל הֶחָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל. כִּי אָז יִתְגַּלֶּה רֹאשׁ אֲמָנָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת הַנִּגּוּן הָעֶלְיוֹן שֶׁל רֹאשׁ אֱמוּנָה הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדוֹ נִתְבַּטֵּל כָּל הַמְּבוּכוֹת שֶׁל חָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל.

וְזֶה הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אָכֵן רוּחַ הוּא בֶּאֱנוֹשׁ (איוב ל״ב:ח׳); בְּחִינַת נְגִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ. הַיְנוּ, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה הַנִּגּוּן וְהַזֶּמֶר שֶׁל רֹאשׁ אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יָדוֹ יִתְבַּטְּלוּ כָּל הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, אֲפִלּוּ שֶׁל חָלָל הַפָּנוּי כַּנַּ״ל:

## תורה סה

א וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת, הֲלֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי, אַל תֵּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר, וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכוּ׳. עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצֹרוּן, וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן, הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ. וְצָמִת, וְהָלַכְתְּ אֶל הַכֵּלִים, וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים: (רות ב׳:ט׳)

א דַּע, כִּי יֵשׁ שָׂדֶה, וְשָׁם גְּדֵלִים אֵילָנוֹת וַעֲשָׂבִים יָפִים וְנָאִים מְאֹד. וְגֶדֶל יְקַר יְפִי הַשָּׂדֶה וְגִדּוּלָיו אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר, אֲשֶׁרֵי עַיִן רָאֲתָה זֹאת. וְאֵילָנוֹת וַעֲשָׂבִים, הֵם בְּחִינַת נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת הַגְּדֵלִים שָׁם.

וְיֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה נְשָׁמוֹת עֲרֵמוֹת, שֶׁהֵם נְעִים וְנָדִים מִחוּץ לַשָּׂדֶה, וּמַמְתִּינִים וּמְצַפִּים עַל תִּקּוּן, שֶׁיּוּכְלוּ לָשׁוּב וְלִכָּנֵס אֶל מְקוֹמָם. וְגַם אֲפִלּוּ נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, שֶׁבָּהּ תְּלוּיִים כַּמָּה נְשָׁמוֹת, לִפְעָמִים כְּשֶׁהִיא יוֹצֵאת לַחוּץ, קָשֶׁה לָהּ לַחֲזֹר לְשָׁם.

וְהֵם כֻּלָּם מְבַקְּשִׁים וּמְצַפִּים עַל בַּעַל הַשָּׂדֶה, שֶׁיּוּכַל לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכָּךְ תִּקּוּנָם. וְיֵשׁ נְשָׁמָה, שֶׁתִּתְקוֹנָהּ עַל־יְדֵי מִיתָה שֶׁל אֶחָד, אוֹ עַל־יְדֵי מִצְוָה וַעֲבוֹדָה שֶׁל אֶחָד. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לַחֲגֹר מָתְנָיו, לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לִהְיוֹת הוּא הַבַּעַל הַשָּׂדֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת אִישׁ אָמוּד וְתַקִּיף, וְגִבּוֹר חַיִל, וְחָכָם, וְצַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד. כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת אָדָם גָּדוֹל וּמַפְלָג בְּמַעֲלָה מְאֹד. וְיֵשׁ אֶחָד, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִגְמֹר הָעִנְיָן כִּי אִם עִם מִיתָתוֹ. וַאֲפִלּוּ לָזֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת גָּדוֹל מְאֹד, כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה גְּדוֹלִים, שֶׁאֲפִלּוּ עִם מִיתָתָם לֹא יוֹעִילוּ. רַק אִם יֵשׁ אָדָם גָּדוֹל וּמַפְלָג בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד, יָכוֹל לִגְמֹר מַה שֶּׁצָּרִיךְ בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ. כִּי הַרְבֵּה יִסּוּרִין וּדְבָרִים קָשִׁים עוֹבְרִין עָלָיו, אַךְ עַל יְדֵי גֹּדֶלוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ עוֹבֵר עַל כֻּלָּם, וְעוֹשֶׂה פְּעֻלּוֹת הַשָּׂדֶה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ.

וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְתַקֵּן הַנְּשָׁמוֹת וּלְהַכְנִיסָם, אֲזַי טוֹב וְיָפֶה מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל, כִּי אֲזַי הַתְּפִלָּה עַל תִּקּוּנָהּ.

וְזֶה הַבַּעַל הַשָּׂדֶה, הוּא מַשְׁגִּיחַ וּמְשַׁתֵּדֵל תָּמִיד לְהַשְׁקוֹת הָאֵילָנוֹת וּלְגַדְּלָם, וּבְשָׁאָר תִּקּוּנֵי הַשָּׂדֶה, וּלְהַרְחִיק הָאֵילָנוֹת זֶה מִזֶּה הַרְחָקָה הָרָאוּי, שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְמִקְרֵב גָּדוֹל הַרְחָקָה גְּדוֹלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ:

ב וְדַע, שֶׁכְּשֶׁהַנְּשָׁמוֹת עוֹשִׂין פֵּרוֹת, שֶׁעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֲזַי מְאִירִין עֵינֵי בַּעַל הַשָּׂדֶה, וְיכוֹלִין לִהְיוֹת צוֹפִין וְרוֹאִין בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ, וְזֶה בְּחִינַת (במדבר כ״ג:י״ד): שְׂדֵה צוֹפִים. אֲבָל כְּשֶׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְחַשְּׁכִים עֵינָיו, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת: שְׂדֵה בוֹכִים (אהלות פ׳ יח מועד קטן ה: ע״ש), כִּי בְּכִי הוּא קִלְקוּל הָרְאוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י״ב:ב׳): וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגֶּשֶׁם, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): זֶה הָרְאוּת, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבְּכִי.

וּכְשֶׁעֵינָיו מְאִירוֹת וְצוֹפוֹת, בִּבְחִינוֹת שְׂדֵה צוֹפִים הַנַּ״ל, אֲזַי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, לְהָבִיאוֹ אֶל הַתַּכְלִית. הַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּהַדְּבוּר שֶׁל כָּל אֶחָד, אִם אֵינוֹ עַל תִּקּוּנוֹ בִּשְׁלֵמוּת, מֵחֲמַת שֶׁרָחוֹק מֵהַתַּכְלִית עֲדַיִן, אֲזַי הוּא מְבִיאוֹ אֶל הַתַּכְלִית, וְאָז הַדִּבּוּר כְּהֹגֶן בִּשְׁלֵמוּת.

כִּי כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא עוֹלָם מָלֵא, וּכְשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, וּמְדַבֵּר דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, אֲזַי הוּא מְלַקֵּט צִיצִים וּפְרָחִים וְשׁוֹשַׁנִּים נָאִים. כְּאָדָם הַהוֹלֵךְ בְּשָׂדֶה, וּמְלַקֵּט שׁוֹשַׁנִּים וּפְרָחִים נָאִים אַחַת לְאַחַת, עַד שֶׁעוֹשֶׂה אֲגֻדָּה אֶחָת, וְאַחַר־כָּךְ מְלַקֵּט עוֹד אַחַת לְאַחַת, וְעוֹשֶׂה אֲגֻדָּה אַחֶרֶת וּמְחַבְּרָם יַחַד, וְכֵן הוֹלֵךְ וּמְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ כַּמָּה וְכַמָּה אֲגֻדּוֹת יָפִים וְנָאִים.

כְּמוֹ כֵן הוּא הוֹלֵךְ בִּתְפִלָּה מֵאוֹת לְאוֹת, עַד שֶׁמִּתְחַבְּרִים כַּמָּה אוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם דִּבּוּר. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּתֵבוֹת שְׁלֵמוֹת, וְאַחַר־כָּךְ נִתְחַבְּרִין שְׁתֵּי הַתֵּבוֹת. וְאַחַר־כָּךְ הוֹלֵךְ וּמְלַקֵּט יוֹתֵר, עַד שֶׁגּוֹמֵר בְּרָכָה אַחַת. וְאַחַר־כָּךְ מְלַקֵּט יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְהוֹלֵךְ מֵאָבוֹת לִגְבוּרוֹת, וּמִגְּבוּרוֹת לִקְדֻשּׁוֹת, וְכֵן הוֹלֵךְ לְהַלָּן יוֹתֵר. מִי יְפָאֵר גְּדֶל פְּאֵר הַלְּקוּטִים וְהַקִּבּוּצִים, שֶׁאָדָם מְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה.

וּכְשֶׁהַדִּבּוּר יוֹצֵא, וְהַדִּבּוּר הוּא יוֹצֵא מֵהַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:ז׳): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְלָא; וְהַדִּבּוּר בָּא וְנִשְׁמָע לְאָזְנָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות טו): הַשְׁמַע לְאָזְנֶיךָ מַה שֶּׁאַתָּה מוֹצִיא בְּפִיךָ;

אֲזַי הַדִּבּוּר מְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן מֵהַנֶּפֶשׁ, לְבַל תִּפָּרֵד מִמֶּנּוּ. וְתֵכֶף כְּשֶׁיּוֹצֵא אוֹת רִאשׁוֹנָה, כְּגוֹן אוֹת בֵּי״ת מִתֵּבַת בָּרוּךְ, אֲזַי מְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן מֵהַנֶּפֶשׁ לְבַל תִּפָּרֵד מִמֶּנּוּ:

כִּי אֵיךְ תּוּכַל לְהִתְפָּרֵד מִמֶּנִּי, לְגֹדֶל הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵינוּ. כִּי אַתָּה רוֹאֶה אֶת יְקַר יָפְיִי וְזִיוִי וַהֲדָרִי וְתִפְאַרְתִּי, וְאֵיךְ תּוּכַל לְנַתֵּק עַצְמְךָ מִמֶּנִּי וְלִפְרֹד מֵאִתִּי. הֵן אֱמֶת, שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לֵילֵךְ יוֹתֵר, כְּדֵי לְלַקֵּט עוֹד סְגֻלּוֹת יְקָרוֹת וַחֲמוּדוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲבָל אֵיךְ תּוּכַל לִפְרֹד מִמֶּנִּי וְלִשְׁכֹּחַ אוֹתִי, עַל כָּל פָּנִים תִּרְאֶה שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁתֵּלֵךְ וְתָבוֹא לְשָׁם לֹא תִּשְׁכַּח אוֹתִי, וְלֹא תִּפָּרֵד מִמֶּנִּי.

מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁגּוֹמֵר תֵּבָה אַחַת, אֲזַי כָּל הַתֵּבָה מְבַקֶּשֶׁת כָּל הַנַּ״ל, וּמְלַפֶּפֶת וּמְחַבֶּקֶת אוֹתוֹ, וְאֵינָהּ מַנַּחַת אוֹתוֹ לֵילֵךְ מֵאִתָּהּ כַּנַּ״ל.

וּבֶאֱמֶת הוּא צָרִיךְ וּמֻכְרָח לְדַבֵּר עוֹד הַרְבֵּה דִּבּוּרִים, וְכַמָּה בְּרָכוֹת וְעִנְיָנִים עַד גְּמַר הַתְּפִלָּה. עַל כֵּן הַכֹּל – שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶחָד מִכָּל הַתְּפִלָּה כֻּלָּהּ. וּבְכָל דִּבּוּר שֶׁמְּדַבֵּר, יִהְיֶה נִמְצָא שָׁם כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַתְּפִלָּה, וּמֵהַתְחָלַת הַתְּפִלָּה עַד הַסּוֹף יִהְיֶה הַכֹּל אֶחָד. וּכְשֶׁעוֹמֵד בְּהַדִּבּוּר הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַתְּפִלָּה, יִהְיֶה עֲדַיִן עוֹמֵד בְּתֵבָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה כֻּלָּהּ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא יִתְפָּרֵד אֲפִלּוּ מֵאוֹת רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַתְּפִלָּה:

ג וַדַּע, שֶׁבְּחִינָה זוֹ, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶחָד, זֶה הוּא בְּחִינַת הַתַּכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י״ד:ט׳): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וּבַיּוֹם הַהוּא, הַיְנוּ הַתַּכְלִית. וְהוּא בְּחִינַת כֻּלּוֹ טוֹב, כִּי אֶחָד הוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ) עַל פָּסוּק זֶה: בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּכְו׳ – אַשְׁרֵי הָאִדְנָא לָאו אֶחָד הוּא, אֶלָּא הָאִדְנָא מְבָרְכִין עַל הָרָעָה – דַּיִּן אֱמֶת, וְעַל הַטּוֹבָה – הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב, אֲבָל לֶעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הַכֹּל הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב. נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת אֶחָד הוּא הַתַּכְלִית, וְהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כִּי הַתַּכְלִית הוּא כֻּלּוֹ טוֹב.

כִּי אֲפִלּוּ כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִין וְהָרָעוֹת הָעוֹבְרִין עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם יִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית – בְּוַדַּאי אֵינָם רָעוֹת כְּלָל, רַק טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת. כִּי בְּוַדַּאי כָּל הַיִּסּוּרִין בָּאִים בְּכַוָּנָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְטוֹבָתוֹ, אִם לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, אִם לְמָרֵק עֲוֹנוֹתָיו. וְאִם כֵּן הַיִּסּוּרִין הֵם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא בְּוַדַּאי רַק לְטוֹבָה.

נִמְצָא, שֶׁבְּכָל הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם יִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, הַיְנוּ כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא יִהְיֶה לוֹ יִסּוּרִין כְּלָל, רַק אַדְרַבָּא יִתְמַלֵּא שִׂמְחָה מְגֻדֶּלֶת רֹב הַטּוֹבָה, שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּתַכְלִית הַיִּסּוּרִין הַלָּלוּ. כִּי הַתַּכְלִית הוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד כַּנַּ״ל.

וּבֶאֱמֶת אֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם, רַק כֻּלּוֹ טוֹב. אַךְ עִקַּר הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מֵהַיִּסּוּרִין שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁלּוֹקְחִין מֵהָאָדָם הַדַּעַת, עַד שֶׁאֵין יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, וְאָז מַרְגִּישׁ צַעַר וּכְאֵב הַיִּסּוּרִין. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, וּמִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, אֵינוֹ מַרְגִּישׁ כְּלָל הַצַּעַר שֶׁל הַיִּסּוּרִין כַּנַּ״ל.

וּבָזֶה תָּבִין דָּבָר נֶעְלָם וְנִסְתָּר, מַה שֶּׁנִּטְבָּע בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין גְּדוֹלִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּגוֹן לְמָשָׁל כְּשֶׁחוֹתְכִין אֵיזֶה אֵיבָר לָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי סוֹתֵם וְעוֹצֵם אֶת עֵינָיו בְּחֹזֶק.

כִּי זֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל דָּבָר שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֲזַי סוֹתֵם אֶת עֵינָיו, וּמְצַמְצֵם וּמְכַוֵּץ הָרְאוּת, כְּדֵי לְכַוֵּן הָרְאוּת אֶל הַדָּבָר הָרָחוֹק שֶׁרוֹצֶה לִרְאוֹת. וְזֶה מֻחְמָת כִּי הָרְאוּת הוּא מְשֻׁרֶּשֶׁת וְשָׁלִיחַ שֶׁל הַמֹּחַ, לְהָבִיא הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה לְתוֹךְ הַמֹּחַ.

כִּי עִקַּר הָרְאִיָּה הִיא הַיְדִיעָה, דְּהַיְנוּ לֵידַע מַהוּת הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה, וְהַיְדִיעָה הִיא בַּמֹּחַ, וּכְשֶׁרוֹצֶה הַמֹּחַ לֵידַע זֶה הַדָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, אֲזַי הוּא שׁוֹלֵחַ אֶת הָרְאוּת, וְהָרְאוּת הוֹלֵךְ וְרוֹאֶה הַדָּבָר וּמְבִיאוֹ לְתוֹךְ הַמֹּחַ, וְאָז יוֹדֵעַ מַה שֶּׁרוֹאֶה.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁמַּעֲבִירִין דָּבָר לִפְנֵי אָדָם בְּמְהִירוּת גָּדוֹל, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּת הַדָּבָר, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת רָאָה הַדָּבָר בְּעֵינָיו מַמָּשׁ, עִם כָּל זֶה מֻחְמַת הַמְּהִירוּת, לֹא הָיָה פָּנַאי לְהָבִיא הַדָּבָר לְתוֹךְ הַמֹּחַ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהַדָּבָר רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֵין כֹּחַ בְּהָרְאוּת לֵילֵךְ לְשָׁם וְלַהֲבִיאוֹ לְתוֹךְ הַמֹּחַ, מֻחְמַת שֶׁהַדְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁרוֹאֶה מִן הַצַּד מְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ. וְכֵן מֻחְמַת הַפְּזִיזוּת שֶׁנִּתְפַּזֵּר הָרְאוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִקְלָשׁ, וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְהָבִיא הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה לְתוֹךְ הַמֹּחַ.

עַל־כֵּן צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו וּלְצַמְצֵם הָרְאוּת, וּלְכַוְּנוֹ אֶל הַדָּבָר שֶׁצָּרִיךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ דְּבָרִים אֲחֵרִים. וְגַם כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּק כֹּחַ הָרְאוּת, וְלֹא יִהְיֶה קָלוּשׁ, וְאָז יוּכַל לִרְאוֹת הַדָּבָר הָרָחוֹק כַּנַּ״ל.

כְּמוֹ כֵן, כְּשֶׁרוֹצִים לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד – צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו, וּלְכַוֵּן הַהִסְתַּכְּלוּת אֶל הַתַּכְלִית. כִּי אוֹר הַתַּכְלִית הַזֶּה הִיא

רְחוֹקָה מֵהָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹתוֹ כִּי אִם בִּסְתִימוּ דְּעֵינַיִן, שֶׁצָּרִיךְ לִסְתֹּם אֶת הָעֵינַיִם לְגַמְרֵי, וּלְסָגְרָם בְּחָזְקָה מְאֹד, אַף גַּם לְדָחְקָם בְּהָאֶצְבַּע, כְּדֵי לְסָתְמָם לְגַמְרֵי, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית הַזֶּה.

הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו מֵחֲזוּ דְּהַאי עַלְמָא לְגַמְרֵי, לְהַעֲלִים עֵינָיו וּלְסָגְרָם מְאֹד, לִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל תַּאֲוּוֹת עוֹלָם הַזֶּה וַהֲבָלָיו, וְאָז יוּכַל לִרְאוֹת וּלְהַשִּׂיג אוֹר הַתַּכְלִית הַזֶּה, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וְאָז יִתְבַּטְּלוּ הַיִּסּוּרִין כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר הַיִּסּוּרִין — מֵחֲמַת שֶׁרָחוֹק מֵהַתַּכְלִית כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן נִטְבָּע בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם לִסְתֹּם עֵינָיו בְּשָׁעַת יִסּוּרִין כַּנַּ״ל, כְּדֵי לִבְרֹחַ מֵהַיִּסּוּרִין וּלְבַטְּלָם, עַל יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, שֶׁהַהִסְתַּכְּלוּת הַזֹּאת אִי אֶפְשָׁר, כִּי־אִם עַל־יְדֵי סְתִימַת הָעֵינַיִם כַּנַּ״ל. וְאַף שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם מַה הוּא עוֹשֶׂה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת הַכֹּל, וְעַל־כֵּן מַטְבִּיעָה לִסְתֹּם הָעֵינַיִם בְּשָׁעַת יִסּוּרִין כַּנַּ״ל:

**ד** ד וְהִנֵּה בֶּאֱמֶת בְּשָׁעַת בִּטּוּל, שֶׁנִּתְבַּטֵּל אֶל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד, אֲזַי בֶּאֱמֶת נִתְבַּטְּלִין הַיִּסּוּרִין כַּנַּ״ל. אַךְ אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת תָּמִיד קָבוּעַ בִּבְחִינוֹת הַבִּטּוּל, כִּי אִם־כֵּן יֵצֵא מִגְּדֶר אֱנוֹשִׁי, וְעַל כֵּן מֵרֶחֶם שֶׁיִּהְיֶה הַבִּטּוּל בִּבְחִינוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב.

עַל־כֵּן כְּשֶׁחוֹזֵר הַשֵּׂכֶל מֵהַבִּטּוּל אֶל הַמֹּחַ, שֶׁהוּא כְּלִי הַשֵּׂכֶל, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לְהַמֹּחִין, שֶׁהֵם הַכֵּלִים, לְקַבֵּל זֶה הַשֵּׂכֶל שֶׁל בְּחִינוֹת בִּטּוּל. כִּי הוּא בְּחִינוֹת אֵין סוֹף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ אֶחָד, כֻּלּוֹ טוֹב, וּמְחַמַּת זֶה מַרְגִּישׁ הַמֹּחַ הַצַּעַר שֶׁל הַיִּסּוּרִין. כִּי עִקַּר הַהַרְגָּשָׁה שֶׁל כָּל הַיִּסּוּרִין וְהַכְּאֵבִים, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא בְּהַמֹּחַ, כִּי מֵהַמֹּחַ יוֹצְאִין צְנוֹרוֹת לְכָל הָאֵיבָרִים כֻּלָּם, וְעַל יְדֵי זֶה מַרְגִּישׁ הַמֹּחַ הַכְּאֵב בְּאֵיזוֹ אֵיבָר שֶׁהוּא.

וְדַע, שֶׁאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁחוֹזֵר מֵהַבִּטּוּל אֶל הַכֵּלִים, דְּהַיְנוּ הַמֹּחִין, אֲזַי מִתְגַּבְּרִין הַיִּסּוּרִין בְּיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיוּ מִקֹּדֶם. כְּדֶרֶךְ שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁמִּתְאַבְּקִים וְנִלְחָמִים וְנִתְגַּבְּרִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שֶׁכְּשֶׁאֶחָד רוֹאֶה שֶׁחֲבֵרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, אֲזַי הוּא מִתְחַזֵּק מְאֹד, וּמִתְגַּבֵּר בְּיוֹתֵר. כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁרוֹאִין הַבַּעֲלֵי דִינִים, שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיִּסּוּרִין וּלְבַטְּלָם, עַל יְדֵי הַבִּטּוּל אֶל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל, אֲזַי הֵם מִתְחַזְּקִים וּמִתְגַּבְּרִים בְּיוֹתֵר. וְעַל־כֵּן אַחַר כָּךְ כְּשֶׁשָּׁב מֵהַבִּטּוּל, אֲזַי הַיִּסּוּרִין הֵם גְּדוֹלִים יוֹתֵר מִקֹּדֶם, כִּי הֵם מִתְגַּבְּרִים כְּנֶגְדּוֹ, מֻחֲמַת שֶׁרוֹצֶה לִבְרֹחַ מֵהֶם וְכַנַּ״ל:

**ה** אַף אַחַר כָּךְ מְקַלִּים הַיִּסּוּרִין וּמִתְנַחֲמִין עֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, שֶׁזּוֹכִין עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִין. כִּי עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִין בָּא לִבְחִינַת בִּטּוּל כַּנַּ״ל, וְאַחַר כָּךְ, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁב מֵהַבִּטּוּל, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֻהָרְשָׁמוּ שְׁנִשְׁאָר מֵהַבִּטּוּל, עַל־יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה. כִּי עַל־יְדֵי הַבִּטּוּל שֶׁנִּתְבַּטֵּל אֶל הַתַּכְלִית, וְהִשִּׂיג שֶׁכָּל הַיִּסּוּרִין הֵם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד, עַל יְדֵי זֶה נִתְמַלֵּא שִׂמְחָה.

וְהַשִּׂמְחָה הוּא כְּלִי אֶל חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, יָרְדוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאָכִים וְנָתְנוּ שְׁנֵי כְתָרִים בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד, וּכְשֶׁחָטְאוּ וכו׳, וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם. נִמְצָא שֶׁהַשִּׂמְחָה הִיא בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה.

וְעַל יְדֵי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוּ שֶׁל הַבִּטּוּל כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה מְקָרְרִין הַיִּסּוּרִין אַחַר כָּךְ, כִּי עַל יְדֵי זֶה מְכַבִּין צְמָאוֹן הַנֶּפֶשׁ, כִּי הַרְגָּשַׁת הַיִּסּוּרִין הוּא בְּחִינַת צְמָאוֹן הַנֶּפֶשׁ, כִּי צְמָאוֹן הוּא עַל יְדֵי מְלִיחוּת, וּמְלִיחוּת הוּא בְּחִינַת יִסּוּרִין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): נֶאֱמַר בְּרִית בְּמֶלַח, וְנֶאֱמַר בְּרִית בְּיִסּוּרִין.

כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא בַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי עִקַּר גִּדּוּל הַנֶּפֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁמְּגַדְּלָהּ וּמְתַקְּנָהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ט:ב׳): גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב. וּכְשֶׁהַשֵּׂכֶל בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, אֲבָל כְּשֶׁנִּפְגָּם הַשֵּׂכֶל, אֲזַי הוּא בְּחִינַת אֶרֶץ פְּרִי לְמֻלָּחָה (תהילים ק״ז:ל״ד). וְהַמְלִיחוּת הוּא בְּחִינַת הַיִּסּוּרִין שֶׁמְּרַגִּישִׁין עַל־יְדֵי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל, וְהוּא בְּחִינַת צְמָאוֹן הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל. וְעַל יְדֵי הַהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה מְקָרְרִין הַיִּסּוּרִין, וּמְכַבִּין הַצְּמָאוֹן, בִּבְחִינוֹת (ישעיהו נ״ה:א׳): הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם.

וְזֶה בְּחִינוֹת (תהילים צ״ד:י״ב): אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ; כִּי עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִין זוֹכֶה לְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה מְקָרְרִין הַיִּסּוּרִין, וּמְכַבִּין הַצְּמָאוֹן, בִּבְחִינוֹת (ישעיהו נ״ה:א׳): הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם.

וְזֶה בְּחִינוֹת (תהילים צ״ד:י״ב): אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ; כִּי עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִין זוֹכֶה לְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל. וְזֶה סִימָן שֶׁפָּעַל עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִין וְקִבְּלָם כָּרָאוּי, כְּשֶׁזּוֹכֶה אַחַר כָּךְ לְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, שֶׁזֶּה סִימָן שֶׁזָּכָה לִבְחִינוֹת בִּטּוּל אֶל הַתַּכְלִית עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִין, וְעַל יְדֵי זֶה זָכָה לְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוּ כַּנַּ״ל:

**ו** וְהַבַּעַל הַשָּׂדֶה הַנַּ״ל, כְּשֶׁעֵינָיו מְאִירוֹת, בִּבְחִינוֹת שְׂדֵה צוֹפִים, אֲזַי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, אִם הוּא קָרוֹב אֶל הַתַּכְלִית. וּכְשֶׁרוֹאֶה בְּאֶחָד שֶׁרָחוֹק מֵהַתַּכְלִית, אֲזַי אֵין תְּפִלָּתוֹ עֲדַיִן בִּשְׁלֵמוּת כָּרָאוּי כַּנַּ״ל, כִּי אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֶחָד מִכָּל הַתְּפִלָּה, וּכְשֶׁעוֹמֵד בְּסוֹף הַתֵּבָה, שׁוֹכֵחַ תְּחִלַּת הַתֵּבָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִכְלֹל תְּפִלָּתוֹ בִּבְחִינוֹת אֶחָד כַּנַּ״ל. וְהַבַּעַל הַשָּׂדֶה הַנַּ״ל, מְסַתֵּכֵּל בּוֹ, וּמְבִיאוֹ אֶל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ אֶחָד כַּנַּ״ל. וַאֲזַי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אֶחָד מִכָּל הַתְּפִלָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹמֵד בְּסוֹף הַתְּפִלָּה, עֲדַיִן הוּא עוֹמֵד בִּתְחִלַּת הַתֵּבָה שֶׁל תְּחִלַּת הַתְּפִלָּה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת (שבת קד): מַנְצַפַּ״ךְ צוֹפִים אָמְרוּ, וּמַסִּיק שָׁם, שֶׁהַצּוֹפִים תִּקְּנוּ הֵי בִּתְחִלַּת תֵּבָה וְהֵי בְּסוֹף תֵּבָה.

צוֹפִים זֶה בְּחִינוֹת הַבַּעַל הַשָּׂדֶה, כְּשֶׁעֵינָיו בִּבְחִינוֹת שְׂדֵה צוֹפִים כַּנַּ״ל, אֲזַי יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהִסְתַּכֵּל עַל אוֹתָם שֶׁהֵם סְמוּכִים אֶל הַתַּכְלִית, וּכְשֶׁעוֹמְדִים בְּסוֹף

הַתְּפִלָּה עֲדַיִן הֵם בִּתְחִלַּת הַתֵּבָה כַּנַּ״ל. וְעַל אוֹתָם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתַּכְלִית, וְהֵם בְּחִינוֹת סוֹף תֵּבָה, כִּי כְּשֶׁהֵם בְּסוֹף הַתֵּבָה, הֵם בְּסוֹף הַתֵּבָה מַמָּשׁ כַּנַּ״ל. וְהַצּוֹפִים מְתַקְּנִים אוֹתָם, וּמְבִיאִים אוֹתָם אֶל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת: שְׂכָחוּם וְחָזְרוּ וְיִסְּדוּם, הַיְנוּ שֶׁמְּחַמַּת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתַּכְלִית, שָׁכְחוּ תְּחִלַּת הַתֵּבָה, כִּי אֵינָם כּוֹלְלִים תְּפִלָּתָם בִּבְחִינַת אֶחָד כַּנַּ״ל, וְחָזְרוּ וְיִסְּדוּם וְתִקְּנוּ אוֹתָם, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ אֶחָד כַּנַּ״ל:

ז וְזֶה פֶּרוּשׁ: וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת.

בֹּעַז הוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ט): הַחָכְמָה תָּעֹז לְחָכָם.

רוּת הִיא בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁמִּמֶּנָּה יוֹצֵא הַדִּבּוּר שֶׁל הַתְּפִלּוֹת וְהַשִּׁירוֹת וְהַתִּשְׁבָּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רוּת, שֶׁמִּמֶּנָּה יָצָא דָּוִד שֶׁרִוָּה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.

הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי – כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא בַּת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ, הַיְנוּ הַשְׁמַע לְאָזְנֵיךְ מַה שֶּׁאַתְּ מוֹצִיא בְּפִיךְ, הַיְנוּ הַטֵּה אָזְנֵיךְ וּשְׁמַע בַּקָּשַׁת הַדִּבּוּר וְתַחֲנוּנָיו, שֶׁמְּבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן לְבַל תִּתְפָּרֵד מִמֶּנּוּ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

אַל תֵּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר – כַּנַּ״ל, כִּי כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְהַדִּבּוּרִים הֵם לְקוּטִים יְקָרִים שֶׁמְּלֻקָּטִים בְּשָׂדוֹת עֶלְיוֹנִים כַּנַּ״ל. וְהַדִּבּוּר מְבַקֵּשׁ מֵהַנֶּפֶשׁ, לְבַל תֵּלְךְ מֵאִתּוֹ לְלַקֵּט לְקוּטִים אֲחֵרִים כַּנַּ״ל. אַךְ זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלְלַקֵּט יוֹתֵר כַּנַּ״ל, אַךְ:

וְגַם וְלֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה – הַיְנוּ, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁתֵּלֵךְ לְתֵבָה אַחֶרֶת, אַל תַּעֲבֹר מִתֵּבָה רִאשׁוֹנָה כַּנַּ״ל, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה אֶל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל. וְזֶה:

עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצֹרוּן – הַיְנוּ בְּחִינַת הַהִסְתַּכְּלוּת עַל הַתַּכְלִית, כִּי הַקְּצִירָה הִיא תַּכְלִית הַחֲרִישָׁה וְהַזְּרִיעָה.

הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ – זֶה בְּחִינַת סְתִימַת הָעֵינַיִם, שֶׁצָּרִיךְ לְסוֹגְרָם, וּלְחַבֵּר הָרְאוּת לְכַוָּנוֹ אֶל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל, כִּי בְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל.

וְזֶה: הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים – לְשׁוֹן צַוָּתָא וְהִתְחַבְּרוּת, שֶׁצָּרִיךְ לְצַוּוֹת וּלְחַבֵּר הָרְאוּת כַּנַּ״ל. וְהָעֵינַיִם נִקְרָאִים נְעָרִים, כִּי הֵם מְשָׁרְתֵי הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל, כִּי הָרְאוּת הוּא שָׁלִיחַ וּמְשָׁרֵת לְהַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ – בְּחִינַת נִגְעֵי הַנֶּפֶשׁ. כִּי כְּשֶׁהָרְאוּת נִתְפַּזֵּר, וְרוֹאֶה כָּל מַה שֶׁלְּפָנָיו, הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ סוֹתֵם וְסוֹגֵר עֵינָיו מֵחֲזוּ דְּהַאי עָלְמָא כַּנַּ״ל, זֶהוּ בְּחִינַת נִגְעֵי הַנֶּפֶשׁ. וְצָרִיךְ לְצַוּוֹת וּלְחַבֵּר אֶת הַנְּעָרִים, דְּהַיְנוּ הָרְאוּת, לְבִלְתִּי לְהִסְתַּכֵּל מִן הַצַּד עַל הַבְּלֵי עוֹלָם הַזֶּה, לְבִלְתִּי לְנַגַּע אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל, וַאֲזַי עַל יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת עַל הַתַּכְלִית, נִתְבַּטְּלִין כָּל הַיִּסּוּרִין כַּנַּ״ל.

אַךְ אַחַר כָּךְ כְּשֶׁשָּׁב מֵהַבִּטּוּל, מִתְגַּבְּרִין הַיִּסּוּרִין בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת צְמָאוֹן הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶה:

וְצָמִית וְהָלַכְתְּ אֶל הַכֵּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים – כִּי לִכְבוֹת הַצְּמָאוֹן הוּא עַל־יְדֵי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, שֶׁמְּקַבְּלִין הַמֹּחִין, שֶׁהֵם הַכֵּלִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוּ שֶׁנִּשְׁאָר מֵהַבִּטּוּל כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם שׁוֹתָה הַנֶּפֶשׁ לְכִבּוֹת צְמָאוֹנָהּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים – כִּי הַנְּעָרִים שֶׁהֵם עֵינֵי הַשֵּׂכֶל, הֵם שׁוֹאֲבִין הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, מֵהָרְשִׁימוּ שֶׁנִּשְׁאָר מֵהַהִסְתַּכְּלוּת עַל הַתַּכְלִית כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטְּלִין הַיִּסּוּרִין אַחַר כָּךְ, וּמְכַבִּין צְמָאוֹן הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל:

ח וְזֶה בְּחִינַת הַגֶּן עֵדֶן, בְּחִינַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. גֶּן הוּא בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת (ירמיהו ל״א:י״ב): וְהָיְתָה נַפְשָׁם כְּגַן רָוֶה. עֵדֶן הוּא בְּחִינַת הַתַּכְלִית. כִּי עֵדֶן עַיִן לֹא רָאָתָה (כמו שאמרו רז״ל ברכות לד:), בְּחִינַת בִּטּוּל כַּנַּ״ל:

ט וְזֶה בְּחִינַת: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מָחוֹל לַצַּדִּיקִים לָעָתִיד לָבוֹא, וְכָל אֶחָד מַרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹ וְכוּ׳ (תענית לא).

מָחוֹל, זֶה בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה, שֶׁהִיא כְּלִי לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה עַל יְדֵי הַבִּטּוּל, שֶׁעַל־יְדֵי הַזְּרִיחָה שֶׁל הָרְשִׁימוּ מִן הַבִּטּוּל, מִשָּׁם בָּאָה הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי הַכֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר שָׁם.

וְזֶה בְּחִינַת מַרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹ. מַרְאֶה, זֶה בְּחִינַת הַמַּרְאֶה וְהַזְּרִיחָה שֶׁל הָרְשִׁימוּ, שֶׁמִּשָּׁם בָּאָה הַתּוֹרָה. וְזֶה בְּחִינַת מַרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹ, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת (שמות לא): אֶצְבַּע אֱלֹקִים:

## תורה סו

א וַיְהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי, וַיֹּאמֶר וְכוּ׳ אִם תִּרְאֶה אֹתִי לֹקֵחַ מֵאִתָּךְ יְהִי לְךָ כֵּן וְכוּ׳: (מלכים־ב ב)

וְהִנֵּה נִתְקַיֵּם אַחַר כָּךְ בֶּאֱלִישָׁע פִּי שְׁנַיִם. נִמְצָא, שֶׁהָיָה אֱלִישָׁע מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה יוֹתֵר מֵאֵלְיָהוּ רַבּוֹ, כִּי כָּל הַנְּפָשִׁים וְהַגְּדוּלוֹת שֶׁעָשָׂה אֱלִישָׁע, כֻּלָּם הָיוּ עַל יְדֵי

תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כז) עַל פָּסוּק: סַפְּרָה נָּא לִי אֶת כָּל הַגְּדֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלִישָׁע – וֶאֱלִישָׁע כִּי עָבִיד, בִּתְפִלָּה הוּא דְּעָבִיד:

א דַּע, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַתַּלְמִיד גָּדוֹל מֵהָרַב, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פִּי שְׁנַיִם כָּרִבּוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הַכֹּל יִהְיֶה בְּכֹחוֹ שֶׁל רַבּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי – בְּרוּחֲךָ דַּיְקָא, שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ עַצְמוֹ שֶׁל אֱלִיָּהוּ רַבּוֹ, יִהְיֶה לוֹ פִּי שְׁנַיִם כְּמוֹתוֹ.

כִּי אִיתָא, שֶׁיֵּשׁ לְהַצַּדִּיק בְּחִינַת שְׁנֵי רוּחוֹת: רוּחַ לְעֵלָּא, רוּחַ לְתַתָּא. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו׳:ט׳) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ; נֹחַ לְעֵלָּא נֹחַ [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּזֹהַר נֹחַ (דף נט:) עַל פָּסוּק זֶה, עַיִן שָׁם בְּתוֹסֶפְתָּא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: לָמָּה נֹחַ תְּרֵי זִמְנָא, אֶלָּא כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק דִּי בְעָלְמָא, אִית לֵהּ תְּרֵין רוּחִין: רוּחָא חַד בְּעָלְמָא דֵּין, וְרוּחָא חַד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְהָכֵי תִּשְׁכַּח בְּכֻלְּהוּ צַדִּיקֵי וְכוּ׳ עַיִן שָׁם]. דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת חִיּוּת לְמַעְלָה, וְחִיּוּת לְמַטָּה. וְהָרוּחַ וְהַחִיּוּת שֶׁלְּמַעְלָה, הוּא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד.

וְהַתַּלְמִידִים הֵם עִם הַצַּדִּיק מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד, רַק שֶׁהֵם תְּלוּיִים בּוֹ כַּעֲנָפִים בְּאִילָן, שֶׁהָאִילָן יוֹנֵק חִיּוּתוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, וְהָעֲנָפִים יוֹנְקִים הַחִיּוּת דֶּרֶךְ הָאִילָן. וְיֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה בְּחִינוֹת, כִּי יֵשׁ תַּלְמִידִים שֶׁהֵם בִּבְחִינַת עֲנָפִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת עָלִים, וְכֵן שְׁאָרֵי הַבְּחִינוֹת.

וּבְשָׁעַת הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיק, אֲזַי הוּא מַשִּׂיג הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהִשִּׂיג בְּחַיָּיו, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי בָּאִדְּרָא, וּבְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, וּבִשְׁאָר צַדִּיקִים:

וְדַע, שֶׁזֶּהוּ עַל יְדֵי שֶׁבְּשָׁעַת הִסְתַּלְקוּת, אֲזַי יוֹרֵד וּבָא לְמַטָּה בְּחִינַת הָרוּחַ וְהַחִיּוּת דִּלְעֵלָּא, וַאֲזַי נִתְחַבְּקִין וְנִתְאַחֲדִים יַחַד הָרוּחַ דִּלְתַתָּא עִם הָרוּחַ דִּלְעֵלָּא, כִּי בֶּאֱמֶת שְׁנֵיהֶם אֶחָד. וְתֵכֶף כְּשֶׁנִּתְגַּלִּין זֶה לָזֶה, נִתְאַחֲדִין מְאֹד בְּאַחְדוּת גָּדוֹל. וּמֵחֲמַת שֶׁהָרוּחַ דִּלְעֵלָּא אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי טִבְעוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל כְּלָל זֶה הָעוֹלָם, עַל כֵּן נִסְתַּלֵּק לְעֵלָּא. וְעַל יְדֵי זֶה נִסְתַּלֵּק הַצַּדִּיק, כִּי כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק לְמַעְלָה הָרוּחַ הַנַּ״ל, נִסְתַּלֵּק עִמּוֹ הָרוּחַ דִּלְתַתָּא, מֵחֲמַת שֶׁנִּתְאַחֲדוּ מְאֹד בְּאַחְדוּת גָּדוֹל כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, לִהְיוֹת בִּשְׁעַת הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיק, אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִידוֹ. כִּי מֵחֲמַת שֶׁאָז יוֹרֵד וְנִתְגַּלֶּה לְמַטָּה הָרוּחַ דִּלְעֵלָּא, נִמְצָא שֶׁנִּתְגַּלֶּה אָז הֶאָרָה גְּדוֹלָה מְאֹד, עַל כֵּן הוּא טוֹבָה גְּדוֹלָה לְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא אָז שָׁם, וְהוּא טוֹבָה לָהֶם לַאֲרִיכַת יָמִים. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה ה:) עַל פָּסוּק (תהילים מ״ט:י׳): וְיִחִי עוֹד לָנֶצַח וְכוּ׳, כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ.

אֲבָל לְהַתַּלְמִידִים מַגִּיעַ הֶאָרָה גְּדוֹלָה מְאֹד אָז בְּיוֹתֵר, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהֵם תְּלוּיִין בְּהַצַּדִּיק, וְיוֹנְקִים מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד, נִמְצָא שֶׁזֶּה הַחִיּוּת דִּלְעֵלָּא, הוּא חִיּוּתָם מַמָּשׁ, וְנִתְאַחֲדִים וְנִתְחַבְּקִים גַּם כֵּן עִם זֶה הָרוּחַ בְּאַחְדוּת גָּדוֹל, כִּי הוּא רוּחָם וְחִיּוּתָם מַמָּשׁ כַּנַּ״ל.

וְעַל יְדֵי זֶה, אִם זוֹכֶה, יָכוֹל לְקַבֵּל פִּי שְׁנַיִם. כִּי הַצַּדִּיק שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם, נִסְתַּלֵּק עַל־יְדֵי הָאַחְדוּת שֶׁנִּתְאַחֵד עִם הָרוּחַ דִּלְעֵלָּא כַּנַּ״ל. אֲבָל הַתַּלְמִידִים שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן, אֲזַי אַדַּרְבָּה נִשְׁאָר אֶצְלָם הָרוּחַ דִּלְעֵלָּא, לְגָרֵל הָאַחְדוּת שֶׁנִּתְאַחֵד מְאֹד עִם הָרוּחַ דִּלְתַתָּא, כִּי אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִתְפָּרֵד עוֹד זֶה מִזֶּה. נִמְצָא שֶׁהַצַּדִּיק נִסְתַּלֵּק עַל יְדֵי זֶה, עַל יְדֵי שֶׁמּוֹשִׁךְ עִמּוֹ הָרוּחַ דִּלְעֵלָּא אֶת הָרוּחַ דִּלְתַתָּא, וְהַתַּלְמִידִים מַגִּיעַ לָהֶם פִּי שְׁנַיִם עַל יְדֵי זֶה, כִּי נִשְׁאָר אֶצְלָם בְּחִינוֹת הָרוּחַ דִּלְעֵלָּא, כִּי נִתְאַחֵד מְאֹד עִם הָרוּחַ דִּלְתַתָּא כַּנַּ״ל:

אַךְ כַּמָּה בְּחִינוֹת יֵשׁ בְּתַלְמִידִים, וּמִי שֶׁמְּקֻשָּׁר מְאֹד בְּהַצַּדִּיק כְּמוֹ עֲנָפִים בְּאִילָן מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ כָּל עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַצַּדִּיק, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ אֶצֶל הַצַּדִּיק. כִּי רָאוּי לוֹ לְהַתַּלְמִיד לְהַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ כָּל עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם הוּא מְקֻשָּׁר בֶּאֱמֶת כָּרָאוּי, כְּמוֹ עֲנָפִים בְּאִילָן. כִּי הָעֲנָפִים מַרְגִּישִׁים כָּל הָעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהָאִילָן, וְעַל כֵּן בַּקַּיִץ הֵם גְּדֵלִים, וְיֵשׁ לָהֶם חִיּוּת. כִּי הָאִילָן יוֹנֵק חִיּוּתוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, עַל יְדֵי הַגִּידִין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, שֶׁיּוֹנֵק דֶּרֶךְ שָׁם חִיּוּתוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲלָלִים שֶׁיּוֹנֵק דֶּרֶךְ שָׁם חִיּוּתוֹ. וְעַל יְדֵי כֵּן בַּחֹרֶף שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ הַלַּחְלוּחִית וְנִתְכַּוֵּץ הַחֲלָלִים, עַל יְדֵי זֶה נִתְכַּוְּצִים גַּם כָּל הָעֲנָפִים, וּמֵחֲמַת זֶה נוֹפְלִים הֶעָלִים אָז, וְכֵן לְהֵפֶךְ בַּקַּיִץ כַּנַּ״ל.

וּמִי שֶׁהוּא מְקֻשָּׁר אֶל הַצַּדִּיק כְּמוֹ כֵן, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ כָּל הָעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת שֶׁל הַצַּדִּיק, כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה בְּחִינוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה בְּחִינוֹת הִסְתַּלְקוּת, כִּי יֵשׁ בְּחִינוֹת הִסְתַּלְקוּת הַנֶּפֶשׁ, וְיֵשׁ הִסְתַּלְקוּת הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינוֹת הִסְתַּלְקוּת, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנֶּפֶשׁ, וְכִמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לקמן סי׳ רס), שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ, עַיִן שָׁם. וְיֵשׁ הִסְתַּלְקוּת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינוֹת הִסְתַּלְקוּת. וְהַתַּלְמִיד שֶׁמְּקֻשָּׁר כָּל כָּךְ, שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ כָּל הָעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת שֶׁל רַבּוֹ, אֲזַי יָכוֹל לְזְכוֹת לְפִי שְׁנַיִם בְּעֵת הַהִסְתַּלְקוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת: אִם תִּרְאֶה אֹתִי לֻקָּח, דְּהַיְנוּ שֶׁתִּרְאֶה אוֹתִי לֻקָּח וְנִסְתַּלֵּק; מֵאִתְּךָ – מֵאִתְּךָ דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ שֶׁמֵּאִתְּךָ וּמֵעַצְמְךָ תַּרְגִּישׁ הַהִסְתַּלְקוּת כַּנַּ״ל, וְאָז תִּזְכֶּה לְפִי שְׁנַיִם בְּעֵת הַהִסְתַּלְקוּת כַּנַּ״ל. כִּי בְּכָל עֵת שֶׁל הַהִסְתַּלְקוּת, מֵאֵיזֶה בְּחִינָה שֶׁהוּא, אֲזַי הוּא בְּחִינַת יְרִידַת וְהִתְגַּלּוּת הָרוּחַ דִּלְעֵילָּא בִּבְחִינָה הַנַּ״ל. רַק שֶׁהַהִתְגַּלּוּת הוּא כְּפִי בְּחִינַת הַהִסְתַּלְקוּת, וּבִשְׁעַת הַהִסְתַּלְקוּת לַגַּמְרֵי, יוֹרֵד וְנִתְגַּלֶּה לְגַמְרֵי כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינוֹת הַקַּבָּלַת פְּנֵי רַבּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ, כִּי פֶּן וְאוּלַי עַכְשָׁו הוּא עֵת שֶׁל בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת, וְאִם יִזְכֶּה יְקַבֵּל אָז הֶאָרָה גְּדוֹלָה,

בְּבְחִינַת פִּי שְׁנַיִם כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁמְּקַבֵּל פִּי שְׁנַיִם, אָזַי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וְיַעֲשֶׂה עֲבָדוֹת וּצְדָקוֹת יוֹתֵר מֵרַבּוֹ, וְהַכֹּל עַל יְדֵי בְּחִינוֹת רוּחַ שֶׁל רַבּוֹ, בְּבְחִינַת: וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי – בְּרוּחֲךָ דַּיְקָא כַּנַּ״ל. (וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ זֹאת, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּ אִטֵּר יָד, כִּי אִטֵּר יָד הוּא דְּבַר חִדּוּשׁ. גַּם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל):

ב כִּי קֹדֶם שֶׁמּוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, אָזַי הַכֹּחַ וְהַפֹּעַל נִקְשָׁרִים בְּיַחַד, וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם. כִּי סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה דָּבָר, כְּגוֹן לִבְנוֹת בַּיִת, צָרִיךְ לַחֲשֹׁב תְּחִלָּה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, אֵיךְ יִהְיֶה צִיּוּר בִּנְיַן בֵּיתוֹ, וְאָז כְּשֶׁנִּגְמָר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ דְּמוּת בֵּיתוֹ, אָזַי מַתְחִיל לִבְנוֹתוֹ. נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה.

וְקֹדֶם שֶׁהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, אָזַי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה נִקְשָׁר עֲדַיִן בִּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְאֵין הֶפְרֵשׁ וְהֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם כְּלָל. וְצָרִיךְ לְרָאוֹת לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָזַי נִפְתָּחִין וְנִבְדָּלִין הַכֹּחַ וְהַפֹּעַל. וְיֵשׁ הֶפְרֵשׁ וְהֶבְדֵּל בֵּין תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת כֹּחַ, וּבֵין סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהִיא בְּחִינַת פֹּעַל.

וְזֶה בְּחִינַת אָלֶף, כִּי א הִיא שְׁתֵּי יוּדִין, וּוָא״ו בְּאֶמְצַע, שֶׁהִיא בְּחִינַת פֹּתַח. וְאֵלּוּ הַשְּׁנֵי יוּדִין, הֵם בְּחִינַת יו״ד בְּרֹאשׁ וְיו״ד בַּסּוֹף, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת כֹּחַ וּפֹעַל. הַיְנוּ בְּחִינַת הַיּו״ד שֶׁל שֵׁם הָעֶצֶם, שֶׁהוּא שֵׁם הֲוָיָה בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא יו״ד בָּרֹאשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, בְּחִינַת כֹּחַ. וְהַיּו״ד הַשֵּׁנִי, הִיא בְּחִינַת יו״ד שֶׁל הַכִּנּוּי, שֶׁהוּא שֵׁם אֲדֹנָי, שֶׁהוּא יו״ד בַּסּוֹף, בְּחִינַת סוֹף מַעֲשֶׂה, בְּחִינַת פֹּעַל.

וּבַתְּחִלָּה שְׁנֵי יוּדִי״ן אֵלּוּ הֵם נִקְשָׁרִין יַחַד, וְאֵין הֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם כַּנַּ״ל, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמּוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, הֵם נִפְתָּחִין וְנִבְדָּלִין כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת הַוָּאו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף, שֶׁהוּא בְּחִינַת פֹּתַח. הַיְנוּ מַה שֶּׁנִּפְתָּחִין וְנִבְדָּלִין אֵלּוּ הַשְּׁנֵי יוּדִי״ן, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת כֹּחַ וּפֹעַל כַּנַּ״ל.

וְזֹאת הַוָּאו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף, הוּא בְּחִינַת הַוָּאו אוֹתִיּוֹת שֵׁי״ש בֵּין שְׁנֵי הַיּוּדִי״ן שֶׁל שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת הַנַּ״ל, כְּזֶה: יאקדונקי. כִּי יֵשׁ שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אֶצֶל הַיּו״ד שֶׁל שֵׁם הָעֶצֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה. וְכֵן יֵשׁ שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אֶצֶל הַיּו״ד שֶׁל שֵׁם הַכִּנּוּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוֹף מַעֲשֶׂה.

כִּי בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם יֵשׁ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת, שֶׁהֵם מָקוֹם וְצִיּוּר וּזְמַן, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת הַנַּ״ל. כְּגוֹן כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לִבְנוֹת בַּיִת, צָרִיךְ לַחֲשֹׁב בְּאֵיזֶה מָקוֹם לִבְנוֹתוֹ, וּבְאֵיזֶה זְמַן, וּבְאֵיזֶה צִיּוּר יִהְיֶה נִבְנֶה הַבַּיִת, וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וְכֵן אַחַר־כָּךְ בְּסוֹף הַמַּעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַדָּבָר, יֵשׁ גַּם כֵּן שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם מָקוֹם וְצִיּוּר וּזְמַן. וְזֶה בְּחִינוֹת שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת שֵׁי״ש אֶצֶל יו״ד בָּרֹאשׁ, שֶׁהִיא תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְכֵן יֵשׁ שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אֶצֶל יו״ד בַּסּוֹף, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַוָּאו שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַיּוּדִי״ן כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת שְׁנֵי הָרוּחוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם רוּחַ דְּלִעֵלָּא וְרוּחַ דְּלִתַתָּא כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּפֹעַל, שֶׁבַּתְּחִלָּה הֵם נִקְשָׁרִים יַחַד, וְאַחַר־כָּךְ נִפְתָּחִין וְנִבְדָּלִין כַּנַּ״ל.

כִּי בְּחִינַת שְׁתֵּי הָרוּחוֹת הַנַּ״ל, נַעֲשִׂין עַל יְדֵי הַמְּתָקַת חָרוֹן אַף. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת חָרוֹן אַף אֶצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּבְיָכוֹל, וְאֶצֶל בְּנֵי אָדָם.

וּכְשֶׁיֵּשׁ חָרוֹן אַף, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא בְּחִינוֹת עָשָׁן שֶׁיּוֹצֵא מִנְּחִירָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ח:ט׳): עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ. וְזֶה הֶעָשָׁן מַזִּיק לְפַרְנָסָה, [שֶׁעַל יָדָהּ מוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּרְנָסָה וְאֵינוֹ נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, זוֹכֶה לֶאֱמֶת, בְּחִינוֹת עָלְמָא דְּאָתֵי, בְּבְחִינוֹת: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל ה׳ אֱלֹקָיו; שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כְּדִלְקַמָּן].

כִּי הֶעָשָׁן מַזִּיק לָעֵינַיִם, בְּבְחִינַת (משלי י׳:כ״ו): כֶּעָשָׁן לָעֵינָיִם; שֶׁהֵם בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת (תהילים קמ״ה:ט״ו): עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְכוּ׳. כִּי כַּעַס מַזִּיק לְפַרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁכַּעַס מַפְסִיד הָעֲשִׁירוּת (עיין לעיל בסימן נט). וְצָרִיךְ לְשַׁבֵּר וּלְהַמְתִּיק הַחָרוֹן אַף, דְּהַיְנוּ לְהַמְתִּיק הֶעָשָׁן וּלְבָרְרוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינַת רוּחַ, דְּהַיְנוּ רוּחַ אֲוִירִי, שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהִתְבָּרְרוּת הֶעָשָׁן.

וְזֶה הָרוּחַ, שֶׁהוּא הַמְּתָקַת הֶעָשָׁן שֶׁל הַחָרוֹן אַף, הוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת (איכה ד׳:כ׳): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא בָּא בְּחִינַת זֶה הָרוּחַ אֶל בְּחִינַת הַיַּדַיִם, עֲדַיִן הוּא קֹדֶם הַהֲוָיָה. כִּי עִקַּר הַהֲוָיָה, הוּא בִּבְחִינַת הַיַּדַיִם, שֶׁהֵם כְּלֵי הָעֲשִׂיָּה, שֶׁשָּׁם הוּא עִקַּר הִתְגַּלּוּת בְּחִינַת הָרוּחַ, בִּבְחִינַת (תהילים ל״א:ו׳): בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי, וּבִבְחִינַת (איוב י״ב:י׳): אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חָי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ.

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה הָרוּחַ בִּבְחִינַת הַיַּדַיִם, עֲדַיִן שְׁנֵי הָרוּחוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּפֹעַל, בְּחִינַת שְׁנֵי הַיַּדַיִם – יָמִין וּשְׂמֹאל, הֵם שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד עֲדַיִן, דְּהַיְנוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִפְתָּחוּ וְנִתְפָּרְדוּ הַיַּדַיִם, שֶׁשָּׁם הִתְגַּלּוּת שְׁתֵּי הָרוּחוֹת כַּנַּ״ל. כִּי עֲדַיִן הַכֹּחַ וְהַפֹּעַל נִקְשָׁרִים יַחַד, וְאֵין הֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם כְּלָל, וְאָזַי אֵין נִכָּר בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל כַּנַּ״ל. וְאָז עֲדַיִן בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁמּוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁאָז הֵן נִקְשָׁרִים יַחַד כַּנַּ״ל.

וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמּוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, אָז הוּא גְּמַר הַבְּרִיאָה, וְאָז נִפְתָּחִין הַיַּדַיִם, וְנִכָּר בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״ח:י״ג): אַף יָדִי יִסְּדָה אָרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם; כִּי אָז יֵשׁ הֶפְרֵשׁ וְהֶכֵּר בֵּין הַכֹּחַ וְהַפֹּעַל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי הַיַּדַיִם, שְׁתֵּי הָרוּחוֹת כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמְּתָקַת הַחָרוֹן אַף כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת אַף יָדַי – אַף דַּיְקָא כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ה:ט״ז): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ – שֶׁהַיַּדַיִם נִפְתָּחִין וְנִבְדָּרִין בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל כַּנַּ״ל. וְזֶה: אֶת יָדֶיךָ – בְּחִינַת שְׁנֵי יוּדִי״ן הַנַּ״ל (כמ״ש בזוהר ובתיקונים בהקדמה דף ז: ומובא בפע״ח בשער הזמירות פ״ה עיי״ש), אַל תִּקְרֵי יָדֶךָ, אֶלָּא יוּדֶיךָ, כִּי הַיַּדַיִם הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי יוּדִי״ן הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ

וּפֹעַל, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁתֵּי הַיָּדַיִם יָמִין וּשְׂמֹאל כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ — סוֹפֵי־תֵּבוֹת חָתָךְ, כַּמּוּבָא, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁהַיָּדַיִם נִפְתָּחִין וְנֶחְתָּכִין, וְנִכָּר בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל כַּנַּ״ל, בְּחִינַת אַף יָדִי יִסְדָה אָרֶץ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה חָתָךְ בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים רוּחַ (כמובא בפע״ח שם), הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הָרוּחוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַיּוּדִי״ן, שְׁנֵי הַיָּדַיִם כַּנַּ״ל, כְּשֶׁנִּפְתָּחִין וְנֶחְתָּכִין כְּשֶׁמּוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ פּוֹתֵחַ אֶת וְכוּ׳, בִּבְחִינַת פֹּתֶחַ הַנַּ״ל.

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַמְתָקוֹת הַחָרוֹן אַף, בִּבְחִינַת רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳ כַּנַּ״ל. וְזֶה: פּ׳וֹתֵחַ אֶ׳ת יָ׳דֶךָ — רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: אַפֵּי, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ אַפֵּינוּ וְכוּ׳ הַנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ אַפֵּינוּ וְכוּ׳, נִפְתָּחִין וְנֶחְתָּכִין הַיָּדַיִם, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי הָרוּחוֹת כַּנַּ״ל:

וְכָל הַמְצָוּוֹת וְהָעֲבֵרוֹת תְּלוּיִין גַּם כֵּן בָּזֶה, בִּבְחִינַת הִתְפַּתְּחוּת הַיָּדַיִם הַנַּ״ל, בְּחִינַת כֹּחַ וּפֹעַל כַּנַּ״ל. כִּי יֵשׁ בָּהֶם גַּם כֵּן שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם מָקוֹם וְצִיּוּר וְזִמָּן. וְזֶה בְּחִינַת (אבות פ״ב): הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים וְאִי אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבֵרָה, לִידֵי עֲבֵרָה דַּיְקָא, כִּי עִקַּר הָעֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַיָּדַיִם הַנַּ״ל.

וּבַתְּחִלָּה הָעֲבֵרָה בְּכֹחַ, שֶׁחוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹתָהּ, חַס וְשָׁלוֹם, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמּוֹצִיאָהּ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הוּא רָשָׁע גָּמוּר, וְחָשׁוּב כְּמֵת, כִּי רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶן קְרוּיִין מֵתִים (ברכות יח:).

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פח): כְּמוֹ חֲלָלִים שׁוֹכְבֵי קֶבֶר וְכוּ׳; הַיְנוּ הָרְשָׁעִים שֶׁהֵם בְּחַיֵּיהֶן קְרוּיִים מֵתִים. וְזֶהוּ: מְיָדְךָ נִגְזָרוּ — נִגְזָרוּ לְשׁוֹן חָתָךְ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י. הַיְנוּ שֶׁהָעֲבֵרָה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת חִתּוּךְ הַיָּדַיִם, בְּחִינַת: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ — סוֹפֵי־תֵּבוֹת חָתָךְ. וּמִנְּפִילַת חִתּוּךְ וְהִתְפַּתְּחוּת הַיָּדַיִם אֵלּוּ שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, נַעֲשֶׂה הָעֲבֵרָה בִּבְחִינוֹת: וְהֵמָּה מְיָדְךָ נִגְזָרוּ — לְשׁוֹן חָתָךְ כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן מוֹעִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲבֵרָה, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא חֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרֵט עַל הָעֲבֵרָה, בְּחִינוֹת (נדרים כב:): פֶּתַח חֲרָטָה, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת פֹּתֵחַ כַּנַּ״ל, בְּחִינוֹת פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ כַּנַּ״ל:

ג וּלְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, הוּא עַל יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּחִינוֹת עָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלָמִין אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר. כִּי לֶעָתִיד לָבוֹא יִהְיֶה הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, כִּי אֲפִלּוּ הָעַכּוּ״ם יִקְרְאוּ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם הַדִּבּוּר, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (צפניה ג׳:ט׳): כִּי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳ וְכוּ׳, נִמְצָא, שֶׁיִּהְיֶה לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת.

כִּי עַכְשָׁו הַדִּבּוּר חָסֵר וְאֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, מֵאַחַר שֶׁאֵין כָּל הָעוֹלָם קוֹרְאִין לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם הַדִּבּוּר. אֲבָל לֶעָתִיד יִקְרְאוּ כֻּלָּם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם הַדִּבּוּר, אֲפִלּוּ עַכּוּ״ם, וְעַל כֵּן אָז יִהְיֶה הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, בְּחִינַת שָׂפָה בְרוּרָה, מֵאַחַר שֶׁהַכֹּל יִקְרְאוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם הַדִּבּוּר, נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת.

וְכָל זֶה יִהְיֶה לֶעָתִיד, כִּי עִקַּר גְּדֻלָּתֵנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ יִתְגַּלֶּה לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁאָז יֵדְעוּ וְיִרְאוּ הַכֹּל אֶת גְּדֻלָּתֵנוּ, כִּי אָז יִרְאוּ הַכֹּל אֶת גְּדֻלַּת וְתִפְאֶרֶת הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים, אַשְׁרֵיהֶם אַשְׁרֵי חֶלְקָם, מָה רַב טוּבְךָ הַצָּפוּן לָהֶם.

וּלְהֶפֶךְ — מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:כ״א): וַעֲסוֹתֶם רְשָׁעִים וְכוּ׳; כִּי אָז יִהְיֶה יוֹמָא דְּדִינָא רַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נִדּוֹן עַל כָּל מַעֲשֶׂה, עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, וְלֹא יִוָּתְרוּ לוֹ עַל שׁוּם דָּבָר קָטָן, כִּי אֵין שִׂכְחָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְהַכֹּל יִהְיֶה נִזְכָּר לוֹ אָז.

וַאֲזַי, כְּשֶׁיִּהְיֶה מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים, וְיָשׁוּבוּ וְיִרְאוּ בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע וְכוּ׳, (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּמַלְאָכִי: וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עוֹבֵד אֱלֹקִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ). כִּי אָז דַּיְקָא, בְּיוֹמָא דְּדִינָא, יִרְאוּ הַחִלּוּק בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע וְכוּ׳, וַאֲזַי יִתְהַפְּכוּ כֻּלָּם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי זֶה, וְיִקְרְאוּ כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳, בִּבְחִינוֹת: אָז אֶהְפֹּךְ אֶל כָּל הָעַמִּים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וַאֲזַי יִהְיֶה הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, בְּחִינַת שָׂפָה בְרוּרָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה נִשְׁלָם הַדִּבּוּר אָז כַּנַּ״ל.

אֲבָל צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת עָלְמָא דְּאָתֵי גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה מַפֶּלָה לָרְשָׁעִים גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֱמֶת:

וְעִקַּר הָאֱמֶת הוּא, כְּשֶׁאֵין הָאָדָם נִצְרָךְ לְבְרִיּוֹת, כִּי כֵּיוָן שֶׁנִּצְרָךְ הָאָדָם לִבְרִיּוֹת, מִשְׁתַּנֶּה פָּנָיו כִּכְרוּם, לְכַמָּה גְּוָנִין (ברכות ו:). כִּי מִי שֶׁהוּא נִצְרָךְ לִבְרִיּוֹת, קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל בְּרַבִּים, וְטוֹב וְנוֹחַ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד, כִּי בָּרַבִּים נוֹפְלִין עָלָיו פְּנִיּוֹת גְּדוֹלוֹת וּשְׁקָרִים, שֶׁעוֹשֶׂה תְּנוּעוֹת וּשְׁקָרִים בִּתְפִלָּתוֹ בִּשְׁבִיל בְּנֵי אָדָם, מֵאַחַר שֶׁהוּא נִצְרָךְ לָהֶם.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵין נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה, כִּי מִתְפָּרְנֵס מִשֶּׁלּוֹ, אַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ שֶׁהוּא נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת בִּשְׁבִיל כָּבוֹד, אוֹ בִּשְׁבִיל דָּבָר אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה שֶׁל כָּבוֹד וַחֲשִׁיבוּת וְכַיּוֹצֵא. נִמְצָא שֶׁהוּא נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכָבוֹד וַחֲשִׁיבוּת שֶׁלָּהֶם. וַאֲזַי, כְּשֶׁהוּא נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת בְּאֵיזֶה בְּחִינָה, יוּכַל לִפֹּל בְּשֶׁקֶר גָּדוֹל בִּתְפִלָּתוֹ, דְּהַיְנוּ לַעֲשׂוֹת תְּנוּעוֹת בְּשֶׁקֶר בִּשְׁבִיל בְּנֵי אָדָם כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא אִישׁ כָּשֵׁר קָצָת, וְיָרֵא אֶת ה׳ בְּמִקְצָת, וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּעֵינָיו לַעֲשׂוֹת שֶׁקֶר מְגֻנֶּה בִּתְפִלָּתוֹ בִּשְׁבִיל אֲחֵרִים, וּמִתְכַּוֵּן לְהִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת. אֲבָל הָאֱמֶת הוּא הַרְבֵּה מְאֹד יוֹתֵר מִדַּי, וְגַם זֶה אֵינוֹ אֱמֶת, כִּי לֹא נִמְצָא הַרְבֵּה אֱמֶת, כִּי הָאֱמֶת הוּא רַק אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בהתורה אמר ר״ע בסימן נא),

דְּהַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁהוּא בּוֹשׁ בְּעֵינֵי עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּשֶׁקֶר גָּמוּר כַּנַּ״ל, עַל כֵּן הוּא רוֹצֶה לְכַסּוֹת עַל הַשֶּׁקֶר וּלְהַלְבִּישׁ הַשֶּׁקֶר בֶּאֱמֶת.

דְּהַיְנוּ לְמָשָׁל, שֶׁחָפֵץ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶהוּ תְּנוּעָה אוֹ הַמְחָאַת כַּף בִּשְׁבִיל אַחֵר, אֲבָל הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה שֶׁיַּעֲשֶׂה שֶׁקֶר בִּתְפִלָּתוֹ בִּשְׁבִיל בְּנֵי אָדָם, עַל כֵּן הוּא גּוֹנֵב דַּעַת עַצְמוֹ, וּמְסַבֵּב לוֹ הַיְצֶר הָרָע סִבּוּבִים בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, עַד שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ בֶּאֱמֶת לַעֲשׂוֹת תְּנוּעָה זוֹ בִּתְפִלָּתוֹ אוֹ לְהַכּוֹת כַּף אֶל כַּף, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא לְעַצְמוֹ אֵיזֶה אֱמֶת, שֶׁהוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ הַתְּנוּעָה בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ הָאֱמֶת. נִמְצָא שֶׁהוּא מְכַסֶּה הַשֶּׁקֶר בֶּאֱמֶת, נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה אֱמֶת יוֹתֵר מִדַּי.

כִּי הָעִקַּר הָאֱמֶת אֵינוֹ רַק אֶחָד, דְּהַיְנוּ לְהִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ, אֲבָל זֶה הָאֱמֶת שֶׁל שֶׁקֶר הוּא הַרְבֵּה מְאֹד, כִּי יֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה גְּוָנִין, וְכַמָּה מִינֵי אֱמֶת שֶׁמּוֹצֵא לְעַצְמוֹ לְחַפּוֹת עַל הַשֶּׁקֶר. וְזֶהוּ: כֵּיוָן שֶׁנִּצְרָךְ הָאָדָם לַבְּרִיּוֹת – שָׁאז נוֹפְלִים עָלָיו פְּנִיּוֹת וּשְׁקָרִים כַּנַּ״ל – אֲזַי מִשְׁתַּנֶּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. פָּנָיו זֶה בְּחִינַת הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת פָּנִים, בְּחִינַת (תהילים כ״ד:ו׳): מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה; בְּחִינַת (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. דְּהַיְנוּ שֶׁהָאֱמֶת שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת פָּנִים, נִשְׁתַּנֶּה לְכַמָּה גְּוָנִין, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּמָּה מִינֵי אֱמֶת שֶׁמַּלְבִּישׁ בּוֹ הַשֶּׁקֶר, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא לְעַצְמוֹ אֱמֶת, שֶׁכְּוָנָתוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ אוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ, נִמְצָא שֶׁנִּשְׁתַּנֶּה הַפָּנִים, שֶׁהוּא אֱמֶת, לְכַמָּה גְּוָנִין, כִּי הָעִקַּר הָאֱמֶת אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קמו): אֲהַלְלָה ה׳ בְּחַיָּי; הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת. וְזֶה בְּחַיָּי – בְּחַיֵּי דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁאֲנִי חַי מֵחַיִּים שֶׁלִּי, שֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ לְחִיּוּת שׁוּם אָדָם. כִּי הַנִּצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת חַיָּיו אֵינָם חַיִּים (ביצה לב:), הַיְנוּ שֶׁאֵינָם חַיִּים שֶׁלּוֹ, כִּי הוּא חַי מֵאֲחֵרִים. אֲבָל כְּשֶׁאֵינִי נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, וַאֲנִי חַי חַיִּים שֶׁלִּי, אֲזַי אוֹכַל לְהַלֵּלוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: אֲהַלְלָה ה׳ בְּחַיָּי – בְּחַיֵּי דַּיְקָא, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ (שם): כֵּיוָן שֶׁנִּצְרָךְ הָאָדָם לַבְּרִיּוֹת, עוֹלָם חָשֵׁךְ בְּעֵדוֹ וְכוּ׳ (עַיֵּן לְמַטָּה):

וּכְשֶׁיֵּשׁ אֱמֶת, אֲזַי הוּא מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים, כִּי עִקַּר מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים לָעוֹלָם הַבָּא הוּא עַל יְדֵי הָאֱמֶת שֶׁיִּתְגַּלֶּה אָז. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ב:י״ט): שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד – כּוֹנַנְתָּ לָעַד לֹא כְתִיב, אֶלָּא תִּכּוֹן, כִּי לֶעָתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה הָאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר תשא דף קפח: ובתיקון סג).

וְעַל יְדֵי הָאֱמֶת שֶׁיִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת (דברים ז׳:י׳): וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. פָּנָיו זֶה בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה, מְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו וּמַאֲבִידָן מִן הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ.

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּגְּמָרָא (עירובין כב), שֶׁכְּבָיְכוֹל הֵם כְּמַשָּׂא עַל פָּנָיו, כִּי הַפָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֱמֶת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת הָרְשָׁעִים. וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּחִינַת הַפָּנִים, דְּהַיְנוּ הָאֱמֶת, אֲזַי הוּא מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים כַּנַּ״ל. וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה מַפַּלְתָּם לֶעָתִיד, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הָאֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁזּוֹכִין לֶאֱמֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת הַפָּנִים כַּנַּ״ל, וַאֲזַי מַמְשִׁיכִין בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה מַפַּלְתָּם עַל יְדֵי הָאֱמֶת גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה בָּעוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיכִין שְׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד, בְּחִינַת שָׂפָה בְּרוּרָה, בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּי בְּחִינַת שָׂפָה בְּרוּרָה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מַפַּלְתָּם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְהַפְּכִין כֻּלָּם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נח): וְדַבֵּר דָּבָר, הַנֶּאֱמַר בְּשַׁבָּת. הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינוֹת דִּבּוּר שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָלְמָא דְּאָתֵי, בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, לְהַשְׁלִים הַדִּבּוּר בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר הוּא מִבְּחִינוֹת שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיג:): שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חֹל; כִּי בְּשַׁבָּת הוּא שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל, וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּר שֶׁל שַׁבָּת בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר שֶׁל חֹל כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ בְּחִינַת אֵל חָנָיָה בִּיצִירָה, שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת אֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, בְּחִינַת (במדבר כג): לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב; שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יח): מִנַּיִן שֶׁקָּרָאוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב אֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל; כִּי יַעֲקֹב בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל. וְזֶה הָאֱמֶת שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָלְמָא דְּאָתֵי, תָּלוּי בְּפַרְנָסָה, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּרְנָסָה וְאֵין נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ו:ה׳): אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ, שִׂבְרוֹ עַל ה׳ אֱלֹקָיו. כִּי כְּשֶׁשִּׂבְרוֹ עַל ה׳ אֱלֹקָיו וְאֵין נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת – אֲזַי אֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ, כִּי אֵל יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כְּשֶׁזּוֹכִין לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינוֹת עָלְמָא דְּאָתֵי, בְּחִינוֹת אֱמֶת, בְּחִינוֹת פָּנִים, בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲזַי נַעֲשֶׂה מַפֶּלֶת הָרְשָׁעִים כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת חָנָיָה בְּמִלּוּי הֵהִין, כִּי הֵי הִיא בְּחִינַת שִׁלּוּם שָׂכָר, כְּמָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כא) עַל פָּסוּק (יחזקאל ב): הֶגֶה וָהִי, וְהֵי זֶה שִׁלּוּם שָׂכָר לָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַבָּא.

וְזֶה בְּחִינַת אֵל חָנָיָה, דְּהַיְנוּ אֵל שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמֶת, שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשֶׂה שִׁלּוּם שָׂכָר לָרְשָׁעִים, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָנָיָה בְּמִלּוּי הֵהִין כַּנַּ״ל, צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָהּ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת וְדַבֵּר דָּבָר, לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּר שֶׁל שַׁבָּת בְּתוֹךְ יְמֵי הַחֹל כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת יְצִירָה. בִּבְחִינוֹת (תהילים קל״ט:ט״ז): יָמִים יֻצָּרוּ וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּמֵי הַחֹל הֵם בְּחִינוֹת יְצִירָה, כְּשֶׁאֵין אֶחָד בָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת. וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ לִבְחִינוֹת יְצִירָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְמֵי הַחֹל, אֶת בְּחִינוֹת אֵל חָנָיָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָלְמָא דְּאָתֵי, בְּחִינוֹת שַׁבָּת.

וְזֶה בְּחִינוֹת: מַלְכוּת – פֶּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלָמִים אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל:

ד וּכְשֶׁנִּשְׁלָמִין אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהוֹצִיא הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, כִּי לִפְעָמִים נִתְחַבִּין אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר בְּמֵצַר הַגָּרוֹן, וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת מַה שֶּׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: הֵיזֶרִיק. וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לְהוֹצִיא הַדִּבּוּר מִמֵּצַר הַגָּרוֹן, שֶׁיּוּכַל לְדַבֵּר בִּשְׁלֵמוּת, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ נְקֻדּוֹת אֶל הָאוֹתִיּוֹת, כִּי בְּלֹא נְקֻדּוֹת אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר שׁוּם אוֹת, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ; וַאֲזַי, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין נְקֻדּוֹת אֶל הָאוֹתִיּוֹת, וּמוֹצִיאִין הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל.

כִּי כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, כֻּלָּם בָּאִים בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר: רְחוּשֵׁי מְרַחֲשָׁן שְׁפָוָתֵהּ. וְאַף שֶׁאֵין הָאָדָם מַרְגִּישׁ זֹאת, אַף עַל פִּי כֵן הוּא בְּדַקּוּת גָּדוֹל, כִּי כָּל מַחֲשָׁבָה שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, כֻּלָּם מֻכְרָחִים לָבוֹא בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר בְּשָׁעַת הַמַּחֲשָׁבָה, רַק שֶׁהוּא בְּדַקּוּת מְאֹד.

וְלָכֵן כָּל עֲשִׂיָּה שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם צְרִיכָה לָבוֹא בַּתְּחִלָּה בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, כִּי כָּל הַדְּבָרִים צְרִיכִין לָבוֹא בְּבְחִינוֹת מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הַדִּבּוּר נִגְמָר הַמַּעֲשֶׂה וְיוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. כִּי קֹדֶם שֶׁיּוֹצֵא הַמַּעֲשֶׂה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צְרִיכָה לָבוֹא תְּחִלָּה בְּבְחִינוֹת דִּבּוּר.

עַל כֵּן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צְרִיכִין לְהַשְׁלִים אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל. וּלְהוֹצִיא הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת מִמֵּצַר הַגָּרוֹן, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת אֶל הָאוֹתִיּוֹת. וַאֲזַי כְּשֶׁיּוֹצֵא הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, יוֹצֵא הַדָּבָר מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ״ל:

וּלְהַמְשִׁיךְ נְקֻדּוֹת אֶל הָאוֹתִיּוֹת, הוּא עַל יְדֵי הַחֵשֶׁק וְהַכְּסוּפִין, שֶׁחוֹשְׁקִין לַעֲשׂוֹת הַמְּצָוָה אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה שֶׁאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי חוֹשֵׁק לַעֲשׂוֹת, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים א׳:י״א): נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, שֶׁעַל יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַחֵשֶׁק נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר כִּי־אִם עַל יְדֵי חֵשֶׁק, דְּהַיְנוּ לְמָשָׁל כְּשֶׁמְּדַבֵּר אֵיזֶה דִּבּוּר, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מִתְּחִלָּה חֵשֶׁק לְדַבֵּר. וְכֵן כְּשֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה פְּעֻלָּה, אִם לֹא הָיָה לוֹ חֵשֶׁק מִתְּחִלָּה לַעֲשׂוֹתָהּ, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ. וְעַל כֵּן כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, כְּגוֹן לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק, אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, נוֹתְנִין לוֹ מִתְּחִלָּה חֵשֶׁק, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יַעֲשֶׂה הַדָּבָר:

וְעִקַּר גֹּדֶל הַחֵשֶׁק נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַמְנִיעָה שֶׁמַּזְמִינִין לוֹ. כִּי כְּשֶׁאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דָּבָר הַצָּרִיךְ לוֹ לְיַהֲדוּתוֹ, בִּפְרָט כְּשֶׁצָּרִיךְ לוֹ לַעֲשׂוֹת דָּבָר גָּדוֹל הַצָּרִיךְ לְיַהֲדוּתוֹ, שֶׁכָּל יַהֲדוּתוֹ תָּלוּי בָּזֶה, כְּגוֹן לִנְסֹעַ לְצַדִּיק אֲמִתִּי, אֲזַי מַזְמִינִין לוֹ מְנִיעָה;

וְזֹאת הַמְּנִיעָה הִיא בִּשְׁבִיל הַחֵשֶׁק, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לוֹ חֵשֶׁק יוֹתֵר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי עַל יְדֵי הַמְּנִיעָה שֶׁמּוֹנְעִין אֶת הָאָדָם מִן הַדָּבָר, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הִתְגַּבְּרוּת הַחֵשֶׁק מְאֹד. כְּמוֹ לְמָשָׁל כְּשֶׁמַּרְאִין לְקָטָן דָּבָר הַנֶּחֱמָד לוֹ, וְתֵכֶף וּמִיָּד חוֹטְפִין מִמֶּנּוּ וּמַחְבִּיאִין מִמֶּנּוּ, אֲזַי הוּא רוֹדֵף מְאֹד אַחַר הָאָדָם, וּמְבַקֵּשׁ וְחוֹשֵׁק מְאֹד לְאוֹתוֹ הַדָּבָר, נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַחֵשֶׁק נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי שֶׁחָטְפוּ מִמֶּנּוּ וְהֶחְבִּיאוּ אֶת הַדָּבָר.

כְּמוֹ כֵן מוֹנְעִין אֶת הָאָדָם בְּמִנְיעוֹת מֵהַדָּבָר הַצָּרִיךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לוֹ חֵשֶׁק יוֹתֵר. בִּבְחִינוֹת (משלי ט׳:י״ז): וְלֶחֶם סְתָרִים יִנְעָם, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַדָּבָר נִמְנָע וְנִסְתָּר מִן הָאָדָם בְּיוֹתֵר, הוּא חוֹשֵׁק אֵלָיו וְנָעִים לוֹ בְּיוֹתֵר. שְׁמִזֶּה בָּא תַּאֲוַת וְהִתְגַּבְּרוּת הַחֵשֶׁק אֶל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהַדָּבָר נִמְנָע וְנִסְתָּר מִן הָאָדָם בְּיוֹתֵר, הוּא חוֹשֵׁק אֵלָיו וְנָעִים לוֹ בְּיוֹתֵר. וְכָל מַה שֶּׁהַדָּבָר הַנֶּחֱשָׁק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, הַמְנִיעָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה. כִּי יֵשׁ חֵשֶׁק וְחוֹשֵׁק וְנֶחֱשָׁק, דְּהַיְנוּ הָאָדָם הַחוֹשֵׁק, וְהַדָּבָר הַנֶּחֱשָׁק, וְהַחֵשֶׁק שֶׁחוֹשְׁקִין לַדָּבָר הַנֶּחֱשָׁק. וּכְפִי מַעֲלַת הַנֶּחֱשָׁק, כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת גֹּדֶל הַחֵשֶׁק. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהַנֶּחֱשָׁק גָּדוֹל מְאֹד, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֵשֶׁק גָּדוֹל מְאֹד, אֲזַי יֵשׁ לוֹ מְנִיעָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַחֵשֶׁק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַמְנִיעָה יוֹתֵר גְּדוֹל, הַחֵשֶׁק מִתְגַּבֵּר בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן רָאוּי לָאָדָם לְצַעֵר, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ מְנִיעוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד מֵאֵיזֶה דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, יֵדַע וְיָבִין מִזֶּה, שֶׁזֶּה הַדָּבָר שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת, הוּא נֶחֱשָׁק גָּדוֹל מְאֹד, וְדָבָר יָקָר מְאֹד, שֶׁמַּחֲמַת זֶה הַמְנִיעָה גְּדוֹלָה מְאֹד כַּנַּ״ל. וּבִפְרָט כְּשֶׁרוֹצֶה לִנְסֹעַ לְצַדִּיק הָאֱמֶת, כִּי יֵשׁ צַדִּיקִים הַרְבֵּה, אֲבָל יֵשׁ בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת הָאֱמֶת בֵּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁכְּשֶׁרוֹצִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי הַכֹּל, אֲזַי יֵשׁ לְהָאָדָם מְנִיעוֹת גְּדוֹלוֹת רַבּוֹת מְאֹד, וּמִזֶּה בְּעַצְמוֹ יָבִין הָאָדָם גֹּדֶל מַעֲלַת הַנֶּחֱשָׁק כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה הַכְּלָל, שֶׁכָּל הַמְנִיעוֹת הֵם רַק בִּשְׁבִיל הַחֵשֶׁק, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לוֹ חֵשֶׁק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁק בְּיוֹתֵר, בְּוַדַּאי יוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר, וְיוּכַל לְהוֹצִיאוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל יְדֵי הַחֵשֶׁק נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ״ל. כִּי הַחֵשֶׁק מְשַׁבֵּר הַמְנִיעָה, כִּי עִקַּר הַמְנִיעָה אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַחֵשֶׁק כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁק בְּיוֹתֵר כְּפִי הַמְנִיעָה, מְמִילָא נִשְׁבָּר הַמְנִיעָה:

וְזֶה בְּחִינַת ט׳ נְקֻדִּין, ט׳ רְקִיעִין, כִּי הַנְּקֻדּוֹת הֵם בְּחִינוֹת רְקִיעִין, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת מְנִיעוֹת, כִּי הַמְנִיעָה הִיא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָסָךְ, שֶׁמַּפְרִישׁ וּמַסִּךְ לִפְנֵי הָאָדָם וּמוֹנְעוֹ מִן הַדָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ו׳): יְהִי רָקִיעַ, וִיהִי מַבְדִּיל; שֶׁהָרָקִיעַ הוּא בְּחִינַת מְנִיעָה, שֶׁמַּפְרִישׁ וּמַבְדִּיל בֵּין הַחוֹשֵׁק וְהַנֶּחֱשָׁק. וְעַל כֵּן גַּם הָאָרֶץ נִקְרֵאת רָקִיעַ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (תהילים קל״ו:ו׳): לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם; כִּי גַּם הָאָרֶץ הִיא שֶׁטַח הַמַּבְדִּיל וּמַפְרִישׁ. וְעַל כֵּן הַט׳ נְקֻדִּין הֵם בְּחִינַת ט׳ רְקִיעִין, כִּי הַנְּקֻדּוֹת נַעֲשִׂין עַל יְדֵי הַחֵשֶׁק כַּנַּ״ל, וְעִקַּר הַחֵשֶׁק עַל יְדֵי הַמְנִיעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רָקִיעַ כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ ט׳ נְקֻדִּין, ט׳ רְקִיעִין, כִּי יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּהַנֶּחֱשָׁק, כִּי יֵשׁ נֶחֱשָׁק לְמַעְלָה מִנֶּחֱשָׁק, וּלְפִי גֹּדֶל מַעֲלוֹת הַנֶּחֱשָׁק, כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת גֹּדֶל הַחֵשֶׁק. וְעַל כֵּן יֵשׁ לוֹ מְנִיעָה גְּדוֹלָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַנְּקֻדָּה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת תֵּשַׁע נְקֻדִּין, תִּשְׁעָה רְקִיעִין, שֶׁהֵם מִקֶּמֶץ עַד שׁוּרֶק, שֶׁהֵם נְקֻדָּה לְמַעְלָה מִנְּקֻדָּה, רָקִיעַ לְמַעְלָה מֵרָקִיעַ, דְּהַיְנוּ נֶחֱשָׁק לְמַעְלָה מִנֶּחֱשָׁק. שֶׁלְּפִי גֹּדֶל הַנֶּחֱשָׁק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גֹּדֶל הַחֵשֶׁק, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַנְּקֻדָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רָקִיעַ, כִּי הַנְּקֻדָּה נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי הָרָקִיעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְנִיעָה כַּנַּ״ל. עַד שֶׁיֵּשׁ נֶחֱשָׁק שֶׁהוּא בְּחִינַת קָמֶץ, קָמִיץ וּסְתָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדּוֹת קָמֶץ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכָּל הַנְּקֻדּוֹת, כִּי הַנֶּחֱשָׁק קָמִיץ וּסְתָמִים מְאֹד.

וּכְלַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָאָדָם חוֹשֵׁק בֶּאֱמֶת, בְּוַדַּאי יוּכַל לְגָמְרוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְלֹא יוּכַל לְמָנְעוֹ מִזֶּה שׁוּם מְנִיעָה וָאֹנֶס, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַחֵשֶׁק גָּדוֹל מְאֹד, כְּפִי מַעֲלַת הַנֶּחֱשָׁק, כִּי הַנֶּחֱשָׁק וּכְפִי הַמְּנִיעָה כַּנַּ״ל, וְאָז בְּוַדַּאי יוּכַל לְגָמְרוֹ כַּנַּ״ל:

ה כִּי אֵין לָהָאָדָם לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ וְלִמְצֹא לְעַצְמוֹ תֵּרוּץ עַל יְדֵי הַמְּנִיעָה, לוֹמַר שֶׁהוּא חָפֵץ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַדָּבָר, רַק שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ מֵחֲמַת הַמְּנִיעָה וְהָאֹנֶס, וְעַל כֵּן יִהְיֶה נֶחֱשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): חָשַׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְנֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ – כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ. כִּי בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֹנֶס, נֶחֱשָׁב כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה.

אֲבָל כָּל זֶה נֶאֱמַר עַל מִי שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת בָּזֶה, אֲזַי יוֹצֵא בָּהּ, כִּי מַה לּוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי יֵשׁ לוֹ אֹנֶס. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת, רַק שֶׁהוּא רוֹצֶה הַמְּצָוָה בְּעַצְמָהּ, אוֹ הַדָּבָר שֶׁבִּקֵּשָׁה שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת, הוּא חָפֵץ בְּהַדָּבָר עַצְמוֹ, אִם כֵּן מַה מּוֹעִיל לוֹ, מַה שֶּׁמְּקַלִּין לוֹ שֶׁנֶּחֱשָׁב כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ, כִּי אֵינוֹ מְקֻרָר דַּעְתּוֹ כְּלָל בָּזֶה, כִּי הוּא תָּאֵב וְחָפֵץ וּמִתְגַּעְגֵּעַ מְאֹד לַעֲשׂוֹת הַמְּצָוָה בְּעַצְמָהּ, וְלֹא לָצֵאת עִם ה׳כְּאִלּוּ׳, שֶׁנֶּחֱשָׁב כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ. כִּי בֶּאֱמֶת רָאוּי לְאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי, שֶׁיִּגְמֹר חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל.

וַאֲזַי, כְּשֶׁחוֹשֵׁק מְאֹד בֶּאֱמֶת, וְאֵינוֹ מְקֻרָר דַּעְתּוֹ כְּלָל בַּמָּה שֶׁנֶּחְשָׁב עָלָיו כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ, אֲזַי בְּוַדַּאי יִגְמֹר הַדָּבָר וְיוֹצִיאוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְיִשַּׁבֵּר וְיִבָּטֵל כָּל הַמְּנִיעוֹת וָאֹנֶסִים, כִּי הֵם לֹא בָּאוּ רַק בִּשְׁבִיל הַחֵשֶׁק, וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ הַחֵשֶׁק הָרָאוּי לְאוֹתוֹ הַמְּנִיעָה כְּפִי גֹּדֶל מַעֲלַת הַנֶּחֱשָׁק, אֲזַי מִמֵּילָא נִתְבַּטֵּל הָאֹנֶס וְהַמְּנִיעָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (דברים כ״ו:ה׳): וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה – אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר. שֶׁכְּשֶׁהַדִּבּוּר יוֹרֵד בְּמֻצַּר הַגָּרוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת גָּלוּת מִצְרַיִם, אֲזַי הוּא אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֹנֶס וּמְנִיעָה עַל־יְדֵי שֶׁאֵין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִמֻּצַּר הַגָּרוֹן, שֶׁמִּזֶּה בָּאִין כָּל הַמְּנִיעוֹת וָאֹנֶסִין כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁאֵין הַדִּבּוּר בִּשְׁלֵמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא אָנוּס, כַּנַּ״ל:

ו וְזֶהוּ: כִּיוָן שֶׁנִּצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, עוֹלָם חָשַׁךְ בַּעֲדוֹ (ביצה לב:). חָשַׁךְ לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): וְלֹא חָשַׂךְ מִמֶּנִּי, וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ וְכוּ׳ (שם כב). הַיְנוּ כְּשֶׁנִּצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ מְנִיעוֹת. וְזֶה עוֹלָם חָשַׁךְ בַּעֲדוֹ, הַיְנוּ כְּשֶׁהוּא בֵּין הָעוֹלָם אֲזַי יֵשׁ לוֹ מְנִיעוֹת, וְקָשֶׁה לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל, כִּי כְּשֶׁנִּצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת נוֹחַ וְטוֹב לוֹ יוֹתֵר לְהִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד כַּנַּ״ל. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם לְשׁוּם דָּבָר, יוּכַל לַעֲמֹד בֵּין אֲלָפִים אֲנָשִׁים, לְהִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵין נִצְרָךְ לְשׁוּם בְּרִיָּה, לֹא לְפַרְנָסָה, וְלֹא לְכָבוֹד, וְלֹא לְשׁוּם דָּבָר, רַק שִׁבְרוֹ עַל ה׳ אֱלֹקָיו:

ז וְזֶה סוֹד (ברכות יח:): מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהִקְנִיטָתוּ אִשְׁתּוֹ, וְהָלַךְ וְלָן וְכוּ׳, וְשָׁמַע שְׁתֵּי רוּחוֹת שֶׁמְּסַפְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ. וְסִפּוּרָם הָיָה עַל אוֹדוֹת פַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא שָׁם בַּגְּמָרָא. שֶׁהִקְנִיטָתוּ – זֶה בְּחִינַת הַחֹרֶן אַף; שְׁתֵּי רוּחוֹת – זֶה בְּחִינַת שְׁתֵּי רוּחוֹת הַנַּ״ל, הַנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַמְתָּקַת הַחֹרֶן אַף, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמּוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ״ל. וְזֶה תְּלוּי בִּבְחִינַת פַּרְנָסָה, שֶׁעַל יָדָהּ מוֹצִיאִין מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ״ל:

וְלֹא גִלָּה יוֹתֵר, אֵיךְ כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת מְרֻמֶּזֶת בְּמַאֲמָר זֶה:

## תורה סז

א וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹקִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח וְכוּ׳ וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם: (בראשית ב׳:כ״ב)

חַד אָמַר: מְלַמֵּד שֶׁנָּתַן בָּהּ בִּינָה יְתֵרָה. וְחַד אָמַר: מְלַמֵּד שֶׁקִּלְּטָה לְחַוָּה וַהֲבִיאָהּ אֶל הָאָדָם (נדה מה:):

א הַנֶּפֶשׁ הִיא יְקָרָה מְאֹד, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת זָהִיר בָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ מְאֹד.

עַל כֵּן צְרִיכִין לְזָהֵר מְאֹד כְּשֶׁבָּא אֵיזֶה כְּבוֹד חָדָשׁ לָאָדָם, כִּי הַכָּבוֹד הוּא אֵם כָּל חַי, וְהוּא שׁוֹרֶשׁ כָּל הַנְּפָשׁוֹת, וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ מִסְתַּלֶּקֶת, הִיא מִסְתַּלֶּקֶת אֶל הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא שָׁרְשָׁהּ, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:ח׳): כְּבוֹד ה׳ יַאַסְפֶךָ; שֶׁהִסְתַּלְּקוּת וַאֲסִיפַת הַנְּפָשׁוֹת הֵם לְתוֹךְ הַכָּבוֹד, כִּי שָׁם שָׁרְשָׁם כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן כְּשֶׁבָּא כָּבוֹד חָדָשׁ

לָאָדָם, צָרִיךְ לִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר, כִּי אוּלַי בָּא הַכָּבוֹד, חַס וְשָׁלוֹם, בִּשְׁבִיל הִסְתַּלְּקוּת, כְּדֵי שֶׁתִּסְתַּלֵּק הַנֶּפֶשׁ אֶל הַכָּבוֹד, שֶׁהִיא שָׁרְשָׁהּ כַּנַּ״ל.

אַךְ מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה, וְעַל כֵּן עַל־פִּי הָרֹב בָּא הַכָּבוֹד לְטוֹבָה. דְּהַיְנוּ, כְּשֶׁבָּא נֶפֶשׁ חֲדָשָׁה אֶל הָאָדָם, אָזַי הִיא בָּאָה מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַכָּבוֹד, שֶׁהִיא אִם כָּל חַי כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁבָּא כָּבוֹד חָדָשׁ לָאָדָם, עַל־פִּי רֹב הוּא לְטוֹבָה, דְּהַיְנוּ שֶׁבָּא נֶפֶשׁ חֲדָשָׁה לָאָדָם, עַל־יְדֵי זֶה הַכָּבוֹד.

וְהַכְּלָל, שֶׁהַכָּבוֹד הוּא שֹׁרֶשׁ הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל כֵּן, לִפְעָמִים בָּא כָּבוֹד חָדָשׁ לָאָדָם בִּשְׁבִיל הִסְתַּלְּקוּת אֵיזֶה נֶפֶשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּדֵי שֶׁתִּסְתַּלֵּק הַנֶּפֶשׁ אֶל הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל. אֲבָל עַל־פִּי רֹב, בָּא הַכָּבוֹד לְטוֹבָה, דְּהַיְנוּ, שֶׁבָּא נֶפֶשׁ חֲדָשָׁה לָאָדָם עַל־יְדֵי זֶה הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ כָּל הַנְּפָשׁוֹת כַּנַּ״ל. עַל כֵּן צְרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד, לְקַבֵּל הַכָּבוֹד בְּקִדֻּשָּׁה גְּדוֹלָה, לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַד, כִּי הַכָּבוֹד הוּא שֹׁרֶשׁ כָּל הַנְּפָשׁוֹת כַּנַּ״ל:

**ב** ב וְצָרִיךְ לִרְאוֹת, שֶׁיִּהְיֶה פָּנִים אֶל הַכָּבוֹד, כִּי עַל יְדֵי תַּאֲוַת אֲכִילָה, אָזַי נִפְגָּם הַכָּבוֹד, וְאֵין לוֹ פָּנִים. כִּי שַׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בְּחִינַת כֻּתֶּרֶת מַלְכוּת (יומא עב: עיין רש״י), וְהוּא בְּחִינַת כָּבוֹד, בְּבְחִינַת (תהילים כ״ד:ז׳): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, כִּי הַכָּבוֹד הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת. וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּאֲכִילָה, אָזַי נִפְגָּם הַכָּבוֹד וְאֵין לוֹ פָּנִים. בִּבְחִינַת (דברים ל״א:י״ז): וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי וְהָיָה לֶאֱכֹל – שֶׁעַל יְדֵי תַּאֲוַת אֲכִילָה, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא הַסְתָּרַת פָּנִים.

אֲבָל עַל־יְדֵי מְעוּט אֲכִילָה, שֶׁמְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת אֲכִילָה, עַל יְדֵי זֶה הוּא נְשִׂיאוּת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כ:): יִשָּׂא ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְכוּ׳; וְכִי לֹא אִשָּׂא פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֲנִי אָמַרְתִּי וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ, וְהֵם מְדַקְדְּקִין מִכַּזַּיִת וְעַד כַּבֵּיצָה. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי שִׁבּוּר תַּאֲוַת אֲכִילָה, שֶׁמְּדַקְדְּקִין מִכַּזַּיִת וְעַד כַּבֵּיצָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נְשִׂיאוּת פָּנִים.

וְזֶה בְּחִינוֹת (יחזקאל מ״א:כ״ב): וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳. לִפְנֵי ה׳ דַּיְקָא, בְּחִינַת הֶאָרַת פָּנִים עַל־יְדֵי הַשֻּׁלְחָן, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

**ג** ג וּכְשֶׁפּוֹגֵם בְּתַאֲוַת אֲכִילָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְגָּם הַכָּבוֹד וְאֵין לוֹ פָּנִים כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבְּרִין עַזֵּי פָּנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹפֵל הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, וְאָזַי נוֹטְלִין כָּבוֹד הֶעָזֵי פָּנִים שֶׁבַּדּוֹר. כִּי עַזּוּת מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא (סנהדרין קה), הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת הַשֻּׁלְחָן שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל, אָזַי מִתְגַּבֵּר הֶעָזּוּת, שֶׁהוּא מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא, בְּלֹא כֶּתֶר מַלְכוּת הַנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״ו:י״א): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי תַּאֲוַת אֲכִילָה, בְּחִינַת (משלי י״ג:כ״ה): בֶּטֶן רְשָׁעִים תֶּחְסָר, וְזֶהוּ: לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה – הֶפֶךְ צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ (שם), עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבְּרִים הֶעָזֵי פָּנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ, בְּחִינַת (סוטה מט:) פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב. וְזֶהוּ: (שָׁם בַּפָּסוּק וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ הַנַּ״ל) הֵמָּה רֹעִים לֹא יָדְעוּ הָבִין – שֶׁהֵם נַעֲשִׂים רוֹעִים וּמַנְהִיגִים אֶל הַדּוֹר, כִּי הַכָּבוֹד נָפַל אֲלֵיהֶם, וְיֵשׁ לָהֶם כָּל הַכָּבוֹד.

אֲבָל כְּשֶׁמְּשַׁבְּרִין תַּאֲוַת אֲכִילָה, בִּבְחִינַת: צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נְשִׂיאוּת פָּנִים, וַאֲזַי אֵין שׁוּם פְּקִידוּת וּשְׂרָרָה לְהֶעָזֵי פָּנִים, כִּי יְנִיקָתָם הוּא רַק מֵהַסְתָּרַת פָּנִים, עַל־יְדֵי תַּאֲוַת אֲכִילָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ (משלי י״ט:כ״ג): וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע, וְשָׂבֵעַ יָלִין – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה, בַּל יִפָּקֵד רָע – שֶׁאֵין שׁוּם פְּקֻדָּה וְהִתְמַנּוּת לְהָרַע, דְּהַיְנוּ לְהֶעָזֵי פָּנִים וְכַנַּ״ל:

**ד** ד וּכְשֶׁנּוֹפֵל הַמַּלְכוּת וְהַכָּבוֹד לְהֶעָזֵי פָּנִים כַּנַּ״ל, אָזַי הִיא בְּחִינַת צָדָק.

כִּי אוֹת צַדִּיק הוּא יוּד נוּן, וְהַיּוּד הִיא בְּהַחְזָרַת פָּנִים מִן הַנּוּן, (כָּזֶה: צ), שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (תהילים ע״ב:י״ז): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַסְתָּרַת פָּנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין לְהַכָּבוֹד פָּנִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת הַדָּלֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁהַכָּבוֹד וְהַמַּלְכוּת אַזְלָא וְנִדַּלְדְּלָה, וְנָפְלָה אֶל הַסִּטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהֵן הֶעָזֵי פָּנִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת הַקּוֹף, הַיְנוּ כְּשֶׁהַמַּלְכוּת וְהַכָּבוֹד אַזְלָא וְנִדַּלְדְּלָה, הִיא כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְאָרֵךְ רֶגֶל הַהֵא, וְנַעֲשֶׂה קוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְאָרֵךְ מֵהֶרֶגֶל לְמַטָּה, בִּבְחִינַת (משלי ה׳:ה׳): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְיוֹנְקִים מִמֶּנָּה.

כִּי הַכָּבוֹד וְהַמַּלְכוּת נָפַל בֵּינֵיהֶם כַּנַּ״ל, וְאָזַי הִיא בְּחִינַת: רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת; דְּהַיְנוּ שֶׁקִּיּוּם מַלְכוּת דְּקֻדֻּשָּׁה צְרִיכִין לְקַבֵּל מֵהֶם. וְעַל כֵּן כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל צְרִיכִין לִפְעֹל אֵיזֶה תַּקִּיפוּת, לְצָרֵךְ קִיּוּם דָּתֵנוּ הַקָּדוֹשׁ, צְרִיכִין לְקַבֵּל הַכֹּחַ וְהַמֶּמְשָׁלָה מִמַּלְכוּת הָעַכּוּ״ם:

**ה** ה וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד וְהַמַּלְכוּת מֵהֶם, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי צְדָקָה, בִּבְחִינַת (משלי י׳:ב׳): צְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה, מַעֲלִין וּמַצִּילִין אוֹתָהּ מִבְּחִינַת רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעוֹשִׂין מִצֶּדֶק צְדָקָה.

כִּי צְדָקָה הִיא בְּחִינַת חֲמִשָּׁה חֲסָדִים, כִּי הַצְּדָקָה הִיא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): אֵין הַצְּדָקָה מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא לְפִי חֶסֶד שֶׁבָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חָסֶד.

וְעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַחֲמִשָּׁה חֲסָדִים עַל־יְדֵי־זֶה מוֹסִיפִין ה, וְנַעֲשֶׂית מִצֶּדֶק צְדָקָה. וּכְנֶגֶד זֶה נִזְכַּר בַּתּוֹרָה חֲמֵשׁ פְּעָמִים צְדָקָה, כְּנֶגֶד הַחֲמִשָּׁה חֲסָדִים, שֶׁהוּא

בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו מ״א:ב׳): מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ, מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, בִּבְחִינַת (שם מג): מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, בְּחִינוֹת (הושע יוד): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְכוּ׳. עַל־יְדֵי־זֶה: צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ – הַיְנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, אֲזַי הַצֶּדֶק קוֹרֵא אֶת הָרַגְלִין, שֶׁמַּעֲלִין אֶת הָרַגְלִין מִבְּחִינַת: רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״ח:ח׳): וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ; דְּהַיְנוּ שֶׁהַצֶּדֶק יוֹכֵל לֵילֵךְ, הַיְנוּ בְּחִינַת שֶׁמַּעֲלִין הָרַגְלִין, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה. וְזֶה: וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ. לְפָנֶיךָ דַּיְקָא, כִּי מַעֲלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַמַּלְכוּת, אֶל אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ״ל:

ו וַאֲזַי, כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַמַּלְכוּת, אֲזַי יוֹצֵא הַכָּבוֹד מִן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, מִבֵּין הָעַזֵּי פָּנִים הַנַּ״ל, וְחוֹזֵר הַכָּבוֹד אֶל הַמְּבִינִי מַדָּע, הֶפֶךְ נְפִילַת הַכָּבוֹד אֶל הָעַזֵּי פָּנִים, שֶׁהֵם נִקְרָאִים: הֵמָּה רֹעִים לֹא יָדְעוּ הָבִין, וְעַכְשָׁו חוֹזֵר אֶל הַמְּבִינִי מַדָּע.

וַאֲזַי, כְּשֶׁחוֹזֵר הַכָּבוֹד אֶל הַמְּבִינִי מַדָּע, בְּתִחְלַת מֶמְשַׁלְתָּם נַעֲשָׂה מַחֲלֹקֶת. כִּי עִקַּר יְנִיקַת הָאוֹיְבִים הוּא מִן הַמְּבִינִי מַדָּע, דְּהַיְנוּ מִן הַמֹּחַ, בִּבְחִינַת (דברים ל״ב:מ״ב): מֵרֹאשׁ פֹּרְעוֹת אוֹיֵב, הַיְנוּ שֶׁמִּן הַמֹּחַ שֶׁבָּרֹאשׁ, מִשָּׁם נִתְגַּלִּין כָּל הָאוֹיְבִים וְהַשּׂוֹנְאִים. כִּי יֵשׁ בְּהַמֹּחַ מוֹתָרוֹת, שֶׁמִּן אֵלּוּ הַמּוֹתָרוֹת שֶׁבַּמֹּחַ יוֹצְאִין הַשְּׂעָרוֹת, וּמֵהֶם יוֹנְקִים הָאוֹיְבִים. וְהֵם יוֹנְקִים עַד שֶׁכָּלֶה כָּל הַמּוֹתָרוֹת שֶׁבַּמֹּחַ, וַאֲזַי אֵין לָהֶם יְנִיקָה, וְנוֹפְלִים.

וְזֶה בְּחִינַת קְרִיחַת רֹאשׁ זְקֵנִים, כִּי בְּסָבֵי מֹחָא שָׂקִיט וְשָׂכִיךְ (כ״ש באדרא רבא דף קכח:), הַיְנוּ שֶׁדַּעַת הַזְּקֵנִים צַח וְצָלוּל, וְאֵין לָהֶם מוֹתָרוֹת בַּמֹּחַ, וְעַל כֵּן נוֹפְלִים הַשְּׂעָרוֹת, כִּי אֵין לָהֶם יְנִיקָה כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי הַפֵּרוּד שֶׁבֵּין הַשּׂוֹנְאִים, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם אֲרִיכַת זְמַן וְקִיּוּם בְּיוֹתֵר. כִּי הֵם יוֹנְקִים עַד שֶׁיִּכְלֶה כָּל הַמּוֹתָרוֹת שֶׁבַּמֹּחַ, וַאֲזַי כְּשֶׁיִּכְלֶה הַמּוֹתָרוֹת, וְיִהְיֶה הַדַּעַת צַח וְצָלוּל, אֲזַי יִפְּלוּ, כִּי לֹא יִהְיֶה לָהֶם עוֹד יְנִיקָה, וְעַל־יְדֵי הַפֵּרוּד שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם, אֵין לָהֶם כֹּחַ לִינֹק הַרְבֵּה, וְיוֹנְקִים מְעַט מְעַט, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה הַדַּעַת צַח וְצָלוּל, כִּי לֹא יִהְיֶה לָהֶם עוֹד יְנִיקָה, וְעַל־יְדֵי הַפֵּרוּד שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם, אֵין לָהֶם כֹּחַ לִינֹק הַרְבֵּה, וְיוֹנְקִים מְעַט מְעַט, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה מַאֲרִיכִין זְמַן יוֹתֵר, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לִינֹק כָּל הַמּוֹתָרוֹת. אֲבָל כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִין הַשּׂוֹנְאִים יַחַד, אֲזַי יוֹנְקִים הַרְבֵּה, וַאֲזַי יוֹנְקִים בִּמְהֵרָה כָּל הַמּוֹתָרוֹת וְנוֹפְלִים כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת שְׂעָרוֹת קָלוּעִין שֶׁנִּמְצָאִין בִּבְנֵי אָדָם, שֶׁקּוֹרִין קָאלְטִינִיס, שֶׁהָעוֹלָם חוֹשְׁשִׁין לְקַצְּצָם, רַק שֶׁיִּפְּלוּ מֵאֲלֵיהֶם. הַיְנוּ, כְּשֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה מוֹתָרוֹת בַּמֹּחַ, אֲזַי מֵטְבָּע בְּטֶבַע הָאָדָם, שֶׁיֵּצְאוּ שְׂעָרוֹת קְלוּעִין, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי קְלִיעוּתָן וְהִתְחַבְּרוּתָם יִינְקוּ בְּיוֹתֵר וְיִקָּבְלוּ, וְיוּכְלוּ לִינֹק כָּל הַמּוֹתָרוֹת הָרַבֵּה שֶׁבַּמֹּחַ. וְעַל כֵּן אֵין נִקְצָצִין קֹדֶם זְמַנָּם, כִּי יוּכְלוּ לְהַזִּיק לְהַמֹּחַ, עַל־יְדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר בְּתוֹכוֹ הַמּוֹתָרוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַשְּׂעָרוֹת קְלוּעִין לִינֹק אוֹתָן:

וְזֶה בְּחִינַת: מְלַמֵּד שֶׁנָּתַן בָּהּ בִּינָה יְתֵרָה. בִּינָה יְתֵרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת מוֹתָרוֹת הַמֹּחִין, שֶׁמִּשָּׁם יוֹנְקִין הַשְּׂעָרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם יְנִיקַת הָאוֹיְבִים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וְחַד אָמַר מְלַמֵּד שֶׁקִּלְקְלָה לְחַוָּה וְכוּ׳. הַיְנוּ הַךְ וְלָא פְּלִיגִי, כִּי עַל־יְדֵי מוֹתָרוֹת שֶׁבַּמֹּחַ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בִּינָה יְתֵרָה כַּנַּ״ל, מִזֶּה בָּא שְׂעָרוֹת קְלוּעִין, בְּחִינַת שֶׁקִּלְקְלָה לְחַוָּה כַּנַּ״ל. [כִּי הַכָּבוֹד הוּא בְּחִינַת חַוָּה, שֶׁהִיא הַצֶּלַע הַנַּ״ל, שֶׁהִיא בְּחִינַת (בראשית ג): אֵם כָּל חָי כַּנַּ״ל]:

וְזֶה בְּחִינַת (שמואל־א כה): וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע; בְּחִינַת שְׂעָרוֹת קְלוּעִין הַנַּ״ל, הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת הַשּׂוֹנְאִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַפִּלְתָּם כַּנַּ״ל:

ז וַאֲזַי, כְּשֶׁבָּא הַכָּבוֹד חָדָשׁ אֶל הָאָדָם וּמְלַבֵּשׁ בְּתוֹכוֹ נֶפֶשׁ דְּקֻדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהוֹלִיד אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּנָקֵל, בְּלִי קְשׁוּי הוֹלָדָה. כִּי הַכָּבוֹד הִיא אֵם כָּל חָי כַּנַּ״ל, וְהַנֶּפֶשׁ מְלֻבֶּשֶׁת בָּהּ כְּעֻבָּר בִּמְעֵי אִמּוֹ. וְלִפְעָמִים כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת קְשׁוּי לֵילֵד, יְכוֹלִין לְהִסְתַּלֵּק שְׁנֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֵם וְהַיָּלְדָ, דְּהַיְנוּ הַכָּבוֹד וְהַנֶּפֶשׁ. אוֹ לִפְעָמִים נִסְתַּלֵּק אֶחָד מֵהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, כְּפִי עִנְיַן הַקְּשׁוּי לֵילֵד,

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לְהוֹלִיד בְּנָקֵל, בְּלֹא קְשׁוּי. וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹלָד הַנֶּפֶשׁ, צָרִיךְ לְגַדֵּל אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ הַהוֹלָדָה וְהַגִּדּוּל. נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי יְרָאָה וְאַהֲבָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי יָדַיִם – יָד הַגְּדוֹלָה וְיָד הַחֲזָקָה.

כִּי הַהוֹלָדָה נַעֲשִׂית עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (תהילים מ״ח:ז׳): רְעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה. וְאַחַר שֶׁנּוֹלַד, אֲזַי מְגַדְּלִין אוֹתָהּ עַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:ד׳): אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, הַיְנוּ בְּהִבָּרְאָם, שֶׁהוּא לְאַחַר הַבְּרִיאָה וְהַהוֹלָדָה, אֲזַי מְגַדְּלִין אוֹתָהּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה, בְּחִינַת יַד יָמִין. וְזֶהוּ: בְּהִבָּרְאָם – בְּאַבְרָהָם כַּמּוּבָא (בראשית רבה פרשה יב), הַיְנוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (דברי הימים־א כט): וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמֶּמְשָׁלָה וְהַמַּלְכוּת, בְּחִינַת מֶלֶךְ הַכָּבוֹד הַנַּ״ל, שֶׁשָּׁם מְלֻבָּשׁ הַנֶּפֶשׁ. וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה, וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁתֵּי הַיָּדַיִם כַּנַּ״ל. וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה – זֶה בְּחִינַת יָד הַחֲזָקָה, וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק – זֶה בְּחִינַת יָד הַגְּדוֹלָה. שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת שְׁתֵּי הַיָּדַיִם אֵלּוּ, מוֹלִידִין וּמְגַדְּלִין הַנֶּפֶשׁ הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּהַכָּבוֹד כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת הַצָּדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין אֵצֶל וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל (כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת), כִּי עַל־יְדֵי הַצָּדָקָה, מוֹצִיאִין וּמַעֲלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַמֶּמְשָׁלָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (איוב כ״ט:כ׳): כְּבוֹדִי חָדָשׁ עִמָּדִי וְקַשְׁתִּי בְיָדִי תַּחֲלִיף. הַיְנוּ, כְּשֶׁמַּגִּיעַ כָּבוֹד חָדָשׁ אֶל הָאָדָם, אֲזַי צָרִיךְ לְהַחֲלִיף וּלְהַעֲבִיר הַקְּשׁוּי, עַל־יְדֵי בְּחִינַת

יָדִים הַנ״ל. וְזֶהוּ: וְקִשְׁתִּי בְיָדִי תַּחֲלִיף; שֶׁעַל־יְדֵי הַיָּדִים, חוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת הַקְּשׁוּי לְיִלֵּד כַּנַּ״ל: וְזֶה בְּחִינַת חִלּוּף שֵׁם אקי״ק, שֶׁהוּא שֵׁם בוכ״ו, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא יָדְךָ, שֶׁעַל יָדוֹ הַהוֹלָדָה כַּיָּדוּעַ. וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל:

ח וְלִפְעָמִים יֵשׁ עֲיֵפוּת אֶל הַנֶּפֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְרַחֲקָה מֵאִתָּהּ, דְּהַיְנוּ הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל. וְצָרִיךְ לְהַחֲיוֹתָהּ וּלְהַבְרִיאָהּ עַל־יְדֵי מַיִם קָרִים, בִּבְחִינַת (משלי כ״ה:כ״ה): מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה; הַיְנוּ כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בְּלֹא לֵב, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַחֵק הַנֶּפֶשׁ מִן הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ט:י״ג): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק וְכוּ׳. כִּי כַּוָּנַת הַלֵּב זֶה בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ה:א׳): אֵלֶיךָ ה׳ נַפְשִׁי אֶשָּׂא, וּפֵרוּשׁ רַשׁ״י: לִבִּי אֲכַוֵּן.

אֲבָל כְּשֶׁהַלֵּב רָחוֹק מִדִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, אָז הוּא בְּחִינַת הִתְרַחֲקוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלֵּב, מִן הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת: בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק, וְאָז יֵשׁ עֲיֵפוּת אֶל הַנֶּפֶשׁ, וְצָרִיךְ לְהַבְרִיאָהּ עַל־יְדֵי מַיִם קָרִים כַּנַּ״ל.

וּמַיִם קָרִים, מְקַבְּלִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת רְעָמִים. וּרְעָמִים נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי מַה שֶּׁנּוֹתְנִין כָּבוֹד לְזֵקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ח:): הִזָּהֲרוּ בִּזְקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר וּלְכַבְּדוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין רְעָמִים, וּמִשָּׁם בָּאִים מַיִם קָרִים לְהַחֲיוֹת הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל.

כִּי הָרְעָמִים נַעֲשִׂין, עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצְאִין אֵדִים וְקִיטּוֹרִים חַמִּים, וּבָאִים בְּתוֹךְ הֶעָנָן, וְנִתְלַהֲבִים שָׁם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָע הֶעָנָן, וּמִזֶּה נִשְׁמָע קוֹל הָרַעַם. וּפְעֻלּוֹת הָרְעָמִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַלְּקִין הַמַּיִם שֶׁל כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם, כְּפִי הַצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹתוֹ, בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָל, כְּפִי הָרָאוּי לְפִי הַמָּקוֹם, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ד:ז׳-ח׳): מִקּוֹל רַעַמְךָ יֵחָפֵזוּן, יַעֲלוּ הָרִים יֵרְדוּ בְקָעוֹת אֶל מְקוֹם זֶה יָסַדְתָּ לָהֶם.

כְּמוֹ כֵן, כְּשֶׁנּוֹתְנִין כָּבוֹד לְזֵקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ, וְהַשִּׂכְחָה הוּא בְּחִינַת עֲנָנִין דְּמִכַּסְיָן עַל עֵינִין, וּכְשֶׁנּוֹתְנִין לוֹ כָּבוֹד, וְהַכָּבוֹד הוּא בְּחִינַת אֵשׁ, בִּבְחִינַת (שמות כ״ד:י״ז): וּכְבוֹד ה׳ כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת; וְהוּא בָּא בְּתוֹךְ הֶעָנָן, בִּבְחִינַת (שם טז): וּכְבוֹד ה׳ נִרְאָה בֶּעָנָן; הַיְנוּ בְּתוֹךְ בְּחִינַת הָעֲנָנִין דְּמִכַּסְיָן עַל עֵינִין, וַאֲזַי נִקְרָע הֶעָנָן, וּמִזֶּה נַעֲשִׂין בְּחִינַת רְעָמִים. בִּבְחִינַת (תהילים כ״ט:ג׳): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה׳ עַל מַיִם רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד נַעֲשִׂין רְעָמִים כַּנַּ״ל. וַאֲזַי יוֹצְאִין מַיִם רַבִּים, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה דַּעַת הַזָּקֵן, עַל־יְדֵי שֶׁנִּקְרָע הֶעָנָן הַמְכַסֶּה עַל הָעֵינִין כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (ישעיהו י״א:ט׳): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה וְכוּ׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְזֶהוּ בְּחִינַת מַיִם רַבִּים הַנַּ״ל, וְהֵם בְּחִינַת מַיִם קָרִים, שֶׁעַל יָדָן מְחַיִּין וּמַבְרִיאִים אֶת הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל:

וְעַל־יְדֵי אֵלּוּ הָרְעָמִים נִתְחַלְּקִין מֵימֵי הַדַּעַת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, לְפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל מַיִם קָרִים, לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ. וְזֶה הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַלּוֹמֵד מִן הַסֵּפֶר, לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי צַדִּיקֵי אֱמֶת. כִּי כְּשֶׁלּוֹמֵד מִן הַסֵּפֶר, אֵינוֹ יוֹדֵעַ הַשִּׁעוּר שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל מַיִם קָרִים, לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ. אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק, אָז מַשְׁפִּיעַ לוֹ בְּחִינַת מַיִם קָרִים לְפִי הָרָאוּי לוֹ, לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרְעָמִים כַּנַּ״ל:

וְאֵלּוּ הַמַּיִם קָרִים מְחַיִּין וּמְתַקְּנִין אֶת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָיְתָה עֲיֵפָה עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְרַחֲקָה מִן הַכָּבוֹד, עַל־יְדֵי שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּלֹא כַּוָּנַת הַלֵּב כַּנַּ״ל. כִּי הִסְתַּלְּקוּת הַחָכְמָה מִן הַזְּקֵנִים, הַיְנוּ מִבְּחִינַת זֶקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ הַנַּ״ל, זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מַה שֶּׁמִּתְפַּלְּלִין בְּלֹא לֵב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם בישעיהו כ״ט:י״ד): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי, לָכֵן הִנְנִי יוֹסִיף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא, וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבוֹנָיו תִּסְתַּתָּר. וְעַל כֵּן, עַל־יְדֵי שֶׁנּוֹתְנִין כָּבוֹד לְזֵקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר וְנִתְגַּלֶּה חָכְמָתוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרְעָמִים כַּנַּ״ל, נִמְצָא שֶׁבָּזֶה בְּעַצְמוֹ מִתְקַן הַפְּגָם שֶׁגָּרַם עַל־יְדֵי שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּלִי כַּוָּנַת הַלֵּב, דְּהַיְנוּ שֶׁגָּרַם הִסְתַּלְּקוּת הַחָכְמָה מִן הַזְּקֵנִים כַּנַּ״ל, כִּי עַכְשָׁו עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם, חוֹזֵר וְנִתְגַּלֶּה חָכְמָתָם כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן, אָז עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ, יוֹצְאִין מַיִם קָרִים, וּמְחַיֶּה אֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁהָיְתָה עֲיֵפָה עַל־יְדֵי פְּגַם הַתְּפִלָּה כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת (איוב ל״ז:ה׳): יַרְעֵם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלָאוֹת; הַיְנוּ שֶׁקּוֹל הָרְעָמִים מְתַקְּנִין אֶת בְּחִינַת הַנִּפְלָאוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת הַחָכְמָה מִן הַזְּקֵנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הִנְנִי יוֹסִיף לְהַפְלִיא הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וְכוּ׳. וְעַל־יְדֵי הָרְעָמִים נִתְתַּקְּנִין, וְחוֹזֵר וְנִתְגַּלֶּה חָכְמָתָם כַּנַּ״ל:

ט וַאֲזַי, כְּשֶׁמְּחַיִּין הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי מַיִם קָרִים הַנַּ״ל, מְחַיִּין גַּם אֶת הָעֲצָמוֹת. כִּי פְּגַם הַנֶּפֶשׁ הוּא פְּגַם הָעֲצָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ו׳:ג׳-ד׳): כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין בְּכַוָּנַת הַלֵּב, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא עֲיֵפוּת הַנֶּפֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא פְּגַם הָעֲצָמוֹת. כִּי צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לְהַרְגִּישׁ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה בְּכָל עַצְמוֹתָיו, בִּבְחִינַת (שם לה): כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה. וְעַל־יְדֵי הַמַּיִם קָרִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְחַיֶּה הַנֶּפֶשׁ, עַל־ יְדֵי־זֶה מְחַיֶּה הָעֲצָמוֹת, בִּבְחִינַת (איוב כ״א:כ״ד): וּמֹחַ עֲצָמוֹתָיו יְשֻׁקֶּה.

וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ״ה:כ״ה): מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה, וּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק. שְׁמוּעָה טוֹבָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הָרְעָמִים, שֶׁמַּשְׁמִיעִין עַצְמָן בְּטוּב, שֶׁהֵם מְתַקְּנִין הִתְרַחֲקוּת הַנֶּפֶשׁ מִן הַכָּבוֹד, וְזֶה בְּחִינַת: שְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה, שֶׁהֵם בָּאִים מִן הָרְעָמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמוּעָה טוֹבָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שם טו): שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם; שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת שְׁמוּעָה טוֹבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְעָמִים, שֶׁמִּשָּׁם בְּחִינַת מַיִם קָרִים, שֶׁהֵם מְחַיִּין וּמַבְרִיאִין הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקְּנִין וְנִתְדַּשְּׁנִין הָעֲצָמוֹת, בִּבְחִינַת: וּמֹחַ עֲצָמוֹתָיו יְשֻׁקֶּה כַּנַּ״ל. וְזֶה: תְּדַשֶּׁן עָצֶם כַּנַּ״ל, כִּי תִּקּוּן הַנֶּפֶשׁ הוּא תִּקּוּן הָעֲצָמוֹת כַּנַּ״ל:

י (מִן תִּבַּת ״וַאֲזַי כְּשֶׁמְּחַיֵּין הַנֶּפֶשׁ״ עַד כָּאן לֹא נִכְתַּב בָּרָאוּי):

וְזֶה בְּחִינַת (במדבר כ״ח:כ״ו): וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים – בְּחִינַת הֶלֶדֶת הַנֶּפֶשׁ בְּלִי קְשׁוּי לֵילֵד, בְּחִינַת (ירמיהו ד׳:ל״א): צָרָה כְּמַבְכִּירָה; שֶׁהוּא בְּחִינַת קְשׁוּי לֵילֵד, וְגַם הוּא בְּחִינַת גִּדּוּל הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת (זכריה י״ב:י׳): כְּהָמִיר עַל הַבְּכוֹר, שֶׁהוּא צַעַר הַגִּדּוּל.

מִקְרָא קֹדֶשׁ – זֶה בְּחִינַת שֶׁהַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ט:מ״ג-מ״ד): וְנִקְדַּשׁ בִּכְבוֹדִי, קוֹרֵא אֶת הָרִגְלִין, בְּבְחִינַת: צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ כַּנַּ״ל:

(וְהַשְׁאָר לֹא בֵּאֵר):

## תורה סח

א כָּל הַנְּפָשׁוֹת תְּאֵבִים וּמִתְאַוִּים לְמָמוֹן, וְלֹא לְמָמוֹן בִּלְבַד מִתְאַוִּים וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְהָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַמָּמוֹן, דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִמְשֹׁךְ אֵלָיו וְלֶאֱהֹב אוֹתוֹ, מֻחְמֶצֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ד:כ׳): וְאוֹהֲבֵי עָשִׁיר רַבִּים.

וְזֶה מֻחְמֶצֶת שֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן, שֶׁהַמָּמוֹן בָּא וּמִשְׁתַּלְשֵׁל וּמִתְהַוֶּה מִשָּׁם. כִּי בְּוַדַּאי הַתְּחָלַת הַמָּקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁם הַמָּמוֹן, הוּא בְּוַדַּאי בְּחִינַת קְדֻשָּׁה וְשֶׁפַע קֹדֶשׁ, וְאַחַר־כָּךְ נִתְגַּשֵּׁם לְמַטָּה, כְּדֶרֶךְ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְנִתְהַוֶּה מָמוֹן. וְעַל כֵּן הַנֶּפֶשׁ תְּאֵבָה לְמָמוֹן, מֻחְמֶצֶת שֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה מִמָּקוֹם שֶׁהַמָּמוֹן בָּא מִשָּׁם.

אַךְ צָרִיךְ לְבָרֵר לְהִתְאַוּוֹת לְהַמָּמוֹן, כְּמַבְאָר כְּבָר פְּעָמִים גְּדֹל גְּנוּת תַּאֲוַת מָמוֹן, רַק לְהִתְאַוּוֹת וְלֶאֱהֹב הַמָּקוֹם שֶׁהַמָּמוֹן בָּא וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁם כַּנַּ״ל. וּבְבְחִינָה זוֹ רַבִּי מְכַבֵּד עֲשִׁירִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין פו), מֻחְמֶצֶת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מָמוֹן שֶׁהוּא בָּא מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כַּנַּ״ל:

ב וְדַע, שֶׁרָאוּי שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ לָהֶם מָמוֹן, אַךְ יֵשׁ מִדָּה אַחַת שֶׁמַּפְסֶדֶת וּמְאַבֶּדֶת מֵהֶם הַמָּמוֹן, וְהִיא מִדָּה רָעָה מְגֻנֶּה, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לְהִנָּצֵל מִמֶּנָּה. וַאֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה אֶחָד לְהִנָּצֵל מִמֶּנָּה, וּבְפָרָט בִּשְׁבִיל תַּאֲוַת הַמָּמוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּפְסִיד לוֹ אֶת הַמָּמוֹן, עִם כָּל זֶה הַמִּדָּה רָעָה הַזֹּאת מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו בְּיַלְדוּתוֹ וּבְקַטְנוּתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַפְסֶדֶת מִמֶּנּוּ הַמָּמוֹן שֶׁהָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ.

וְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא הוּא מִדַּת הַכַּעַס, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַפְסִיד וּמְאַבֵּד הַמָּמוֹן הָרָאוּי לוֹ. כִּי בִּבְחִינַת שֹׂרֶשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל הַמָּמוֹן, מִמָּקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁם, הוּא בְּחִינָה אַחַת עִם הַכַּעַס מַמָּשׁ.

וְעַל כֵּן הַבַּעַל דָּבָר, כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד שֶׁפַע לָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן, אֲזַי יוֹרֵד וּמַזְמִין לוֹ כַּעַס, וְעוֹשֶׂה לוֹ מִבְּחִינַת הַהַשְׁפָּעָה וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁיּוֹרֵד אֵלָיו שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן, עוֹשֶׂה לוֹ מִמֶּנּוּ כַּעַס.

כִּי הַכַּעַס הוּא מַמָּשׁ בְּחִינָה אַחַת וְעִנְיָן אֶחָד עִם הַמָּמוֹן, בְּמָקוֹם שֹׂרֶשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְאֵין בֵּינֵיהֶם שׁוּם הֶפְרֵשׁ, כִּי שְׁנֵיהֶם יוֹרְדִים מִגְּבוּרוֹת, וְנִמְשָׁכִין מִמָּקוֹם אֶחָד מַמָּשׁ, בְּבְחִינַת (איוב לז): מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה; וּכְתִיב (ירמיה א): מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה; הַיְנוּ בְּחִינַת כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יא): וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ.

כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הִיא בְּחִינַת חוֹמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יח): הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה וְכוּ׳. וְהַכַּעַס הוּא קִלְקוּל הַחוֹמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כה): עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה, אִישׁ אֲשֶׁר אֵין מַעְצָר לְרוּחוֹ. וְהַבַּעַל דָּבָר, כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁיּוֹרֵד לָאָדָם הִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁפַע שֶׁל מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה כַּנַּ״ל, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה לוֹ מִזֶּה הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת כַּעַס, שֶׁמַּזְמִין לוֹ דָּבָר לִכְעֹס, וְנִתְקַלְקֵל בְּחִינַת הַחוֹמָה עַל־יְדֵי הַכַּעַס כַּנַּ״ל, כִּי הַכַּעַס וְהַמָּמוֹן הֵם בְּחִינָה אַחַת בְּשֹׂרֶשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן בְּקַל מְהַפֵּךְ לוֹ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁפַע שֶׁל מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה, לְכַעַס, שֶׁהוּא הֶפֶךְ הַחוֹמָה, וְעוֹשֶׂה לוֹ מֵחוֹמָה חֻמָּה, שֶׁמְּהַפֵּךְ הַמָּמוֹן לְכַעַס כַּנַּ״ל.

כִּי תְּחִלַּת שֹׂרֶשׁ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמָּמוֹן, הוּא מָקוֹם שֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה מִשָּׁם, בִּבְחִינַת (דברים כד): וְאֵלָיו הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ, הַנֶּאֱמָר עַל מָמוֹן שֶׁל שְׂכִיר יוֹם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ה): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ, וְעַל כֵּן הַנֶּפֶשׁ מִתְאַוָּה וְתָאֵב לוֹ כַּנַּ״ל. וְעַל יְדֵי כַּעַס מְאַבֵּד נַפְשׁוֹ, בִּבְחִינַת (איוב יח): טוֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (תצוה דף קפב):

ג וְדַע, שֶׁאֲפִלּוּ אִם כְּבָר הִגִּיעַ לוֹ הַשֶּׁפַע, וְנִתְהַוֶּה מִמֶּנּוּ מָמוֹן, וּכְבָר יֵשׁ לוֹ הַמָּמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה כַּנַּ״ל. עַל כָּל זֶה, לִפְעָמִים הַבַּעַל דָּבָר מְגָרֶה אוֹתוֹ בְּכַעַס גָּדוֹל כָּל כָּךְ, עַד שֶׁמַּפְסִיד וּמְאַבֵּד מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ הַמָּמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר. אַף שֶׁהָיָה רָאוּי שֶׁלֹּא יוּכַל אָז לְהַפְסִיד לוֹ הַמָּמוֹן עַל יְדֵי הַכַּעַס, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִתְהַוָּה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַשֶּׁפַע מָמוֹן, וְשׁוּב אִי אֶפְשָׁר לְהִתְהַפֵּךְ לְכַעַס, וְאַדְרַבָּא הַמָּמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה, רָאוּי שֶׁיָּגֵן עָלָיו שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַפְסִיד לוֹ וּלְהַזְמִין לוֹ כַּעַס, שֶׁהוּא הֶפֶךְ בְּחִינַת חוֹמָה.

עַל כָּל זֶה, יֵשׁ כֹּחַ בְּיַד הַבַּעַל דָּבָר לְהִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם בְּכַעַס גָּדוֹל כָּל־כָּךְ, שֶׁיַּפְסִיד מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ הַמָּמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר. כִּי כְּשֶׁהַמָּמוֹן יוֹרֵד לָאָדָם, הוּא בִּבְחִינַת

(תהילים קי״א:ה׳): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו. וְהוּא מְהַפְּכוֹ לְכַעַס, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה טוֹרֶף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ כַּנַּ״ל. הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ וְיַצִּילֵנוּ מִמִּדָּה הַמְגֻנֶּה הַזֹּאת, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

## תורה סט

**א** דַּע, שֶׁהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ מָמוֹן, בָּזֶה הוּא גּוֹזֵל מִמֶּנּוּ בָּנִים, הַיְנוּ שֶׁהַגַּזְלָן נוֹטֵל מֵהַנִּגְזָל בָּנִים. כִּי עִקַּר הַמָּמוֹן שֶׁל הָאָדָם בָּא לוֹ עַל יְדֵי בַּת זוּגוֹ, כִּי עַל־יְדֵי אוֹר נַפְשָׁהּ, מִזֶּה בָּא לוֹ הַמָּמוֹן. הַיְנוּ, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְנוֹצֵץ וּמִתְפַּשֵּׁט אוֹרוֹת מֵאוֹר נַפְשָׁהּ, אֵלּוּ הָאוֹרוֹת הֵם בְּחִינַת הַמָּמוֹן. כִּי הַמָּמוֹן הוּא מִמְּקוֹם הַנֶּפֶשׁ, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר,

וְנֶפֶשׁ הִיא בְּחִינַת נְקֵבָה, כְּיָדוּעַ בְּכִתְבֵי הָאַר״י, כִּי הִיא הַבְּחִינָה הָאַחֲרוֹנָה מִן נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה. וְכֵן כְּלַל נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁלָּהּ, הוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ נֶגְדּוֹ, כִּי כְּלַל הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא בְּחִינוֹת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת נְקֵבָה, נֶגֶד מַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנָּה. עַל כֵּן עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּקֵבָה בַּת זוּגוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ אָצְלוֹ, עַל יָדָהּ בָּא לוֹ הַמָּמוֹן.

כִּי עִקַּר הַמָּמוֹן תָּלוּי בָּהּ, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּי הִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וירא קיב:): רַגְלַי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר – דָּא אִתְּתָא. וּכְתִיב (דברים י״א:ו׳): וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו (פסחים קיט). כִּי עִקַּר הַמָּמוֹן בָּא מִבְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת נְקֵבָה, בְּחִינַת רַגְלַיִן.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות סב:): הַשָּׂרוּי בְּלֹא אִשָּׁה שָׁרוּי בְּלֹא חוֹמָה; הַיְנוּ בְּלֹא מָמוֹן, כִּי חוֹמָה הִיא בְּחִינַת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ח:י״א): הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה וְכוּ׳. וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״מ נט): אוֹקִירוּ לְנָשֵׁיכוּ כִּי הֵיכִי דְּתִתְעַתְּרוּ.

וְכָל אָדָם וְאָדָם כַּאֲשֶׁר הוּא בָּא לָעוֹלָם, הוּא בָּא עִם בַּת זוּגוֹ הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, וְעִם סְכוּם מָמוֹן הַקָּצוּב לוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, וְכַמָּה פֵּרוֹת, הַיְנוּ בָּנִים, שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם. וְהֵם בְּחִינַת אִילָן וַעֲנָפִים וּפֵרוֹת. הַיְנוּ, שֶׁאוֹר נַפְשָׁהּ הוּא בְּחִינַת עִקַּר הָאִילָן, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים וּמִתְפַּשְׁטִים עֲנָפִים, הַיְנוּ הִתְנוֹצְצוּת וְהִתְפַּשְׁטוּת אוֹרָהּ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמָּמוֹן כַּנַּ״ל, הוּא בְּחִינַת עֲנָפִים שֶׁל הָאִילָן. וְעַל הָעֲנָפִים אֵלּוּ גְּדֵלִים הַפֵּרוֹת, הַיְנוּ הַבָּנִים.

נִמְצָא כְּשֶׁאָחָד גּוֹזֵל מֵחֲבֵרוֹ מָמוֹן, הוּא גּוֹזֵל וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ עֲנָפִים שֶׁל הָאִילָן שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ הִתְנוֹצְצוּת אוֹר נַפְשָׁהּ, שֶׁמִּשָּׁם הַמָּמוֹן כַּנַּ״ל. עַל כֵּן, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא גּוֹזֵל וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, שֶׁהֵם תְּלוּיִים וּגְדֵלִים וְיוֹנְקִים מֵאוֹר הֶעָנָף הַזֶּה, כִּי הֵם הֵם הַפֵּרוֹת הַגְּדֵלִים עַל הָעֲנָפִים אֵלּוּ, וּכְשֶׁנּוֹטֵל הֶעָנָף נוֹטֵל הַפֵּרוֹת:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (אסתר ה׳:י״א): וַיְסַפֵּר לָהֶם הָמָן אֶת כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרֹב בָּנָיו, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ״א:ז׳-ח׳): עָתְקוּ גַּם גָּבְרוּ חָיִל, זַרְעָם נָכוֹן לְפָנֵיהֶם וְצֶאֱצָאֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם. עָתְקוּ גַּם גָּבְרוּ חָיִל – זֶה עֲשִׁירוּת, עַל יְדֵי זֶה זַרְעָם נָכוֹן וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רָחֵל וְלֵאָה, (בראשית ל״א:ט״ז): כִּי כָל הָעשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹקִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ. לָנוּ וּלְבָנֵינוּ דַּיְקָא, כִּי עִקַּר הָעֲשִׁירוּת – עַל־יְדֵי הָאִשָּׁה, וּבָהּ תְּלוּיִים הַבָּנִים כַּנַּ״ל. כִּי הָאִשָּׁה הִיא עִקַּר בְּחִינַת הָאִילָן, וְהָעֲשִׁירוּת הֵם הָעֲנָפִים שֶׁל הָאִילָן, וְהַבָּנִים הֵם הַפֵּרוֹת הַגְּדֵלִים בָּעֲנָפִים הָאֵלּוּ כַּנַּ״ל. וְזֶה סוֹד שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא קמא קיט): הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ גּוֹזֵל מִמֶּנּוּ נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו:

**ב** וְדַע, שֶׁאִם זֶה הַנִּגְזָל עֲדַיִן לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים, יוּכַל לִגְזֹל מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁגּוֹזֵל וְנוֹטֵל הֶעָנָף כַּנַּ״ל. וַאֲפִלּוּ אִם כְּבָר יֵשׁ לְהַנִּגְזָל בָּנִים, יוּכַל לְהַזִּיק לוֹ שֶׁיָּמוּתוּ בָּנָיו, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי אִם עֲדַיִן הַבָּנִים צְרִיכִין לְאִמָּן, הַיְנוּ לָעֲנָפִים שֶׁלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ פֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ כָּל צָרְכָּן, וּצְרִיכִין לִינֹק עוֹד מֵהֶעָנָף, וְעַל כֵּן כְּשֶׁזֶּה נוֹטֵל הֶעָנָף, הוּא מַזִּיק הַפֵּרוֹת, הַיְנוּ הַבָּנִים, הַצְּרִיכִים לִינֹק עוֹד וּלְקַבֵּל מֵהֶעָנָף, הַיְנוּ מֵהִתְנוֹצְצוּת אוֹר אִמָּן כַּנַּ״ל.

וְהַכֹּל לְפִי הַגְּזֵלָה, וְהַכֹּל לְפִי הָאִילָן וְהָעֲנָפִים וְהַפֵּרוֹת. כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה שִׁנּוּיִים בֵּין הָאִילָנוֹת עַצְמָן, וּבֵין מַהוּת וְאֵיכוּת הָעֲנָפִים, וּבֵין רִבּוּי הָעֲנָפִים, וְכֵן בֵּין הַפֵּרוֹת, בְּכֻלָּן יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים. כִּי יֵשׁ אִילָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲנָפִים רַבִּים וּפֵרוֹת מֻעָטִים. וְכֵן לְהֶפֶךְ. עֲנָפִים מֻעָטִים וּפֵרוֹת רַבִּים. וְכֵן בֵּין מַהוּת הָעֲנָפִים עַצְמָן, יֵשׁ אִילָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָנָף אֶחָד, אֲבָל הוּא יָקָר מְאֹד. וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשָׂרָה עֲנָפִים, וְכֻלָּם אֵינָם שָׁוִים רַק עֲשָׂרָה זְהוּבִים.

כֵּן יֵשׁ כַּמָּה עֲנָיִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בָּנִים רַבִּים וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת אֶלָּא זוּז אֶחָד. הַיְנוּ שֶׁכָּל הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הֵם פְּחוּתִים, וְאֵינָם רַק בְּעֵרֶךְ זָהֹב אֶחָד, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲנָפִים מֻעָטִים וּפְחוּתִים. וְכֵן לְהֶפֶךְ, יֵשׁ עָשִׁיר גָּדוֹל, מֻחֲמַת שֶׁהֶעָנָף שֶׁלּוֹ הוּא יָקָר מְאֹד, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲנָפִים רַבִּים וְיקָרִים, וְעִם כָּל זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ רַק בָּנִים מֻעָטִים, כַּנַּ״ל בִּמְשַׁל הָאִילָנוֹת.

וְהִנֵּה נִתְפַּס לְמָשָׁל, אִילָן אֶחָד עִם שְׁלֹשָׁה עֲנָפִים, וְכָל עָנָף מְיֻחָד לוֹ שֶׁרָאוּי לְהוֹצִיא שְׁנֵי פֵּרוֹת, נִמְצָא שֶׁרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שִׁשָּׁה בָּנִים. וְכֵן נֹאמַר לְמָשָׁל, שֶׁכָּל עָנָף הוּא בִּבְחִינָה וְעֵרֶךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מֵאָה אֲדֻמִּים. נִמְצָא שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲדֻמִּים, מִשְּׁלֹשָׁה עֲנָפִים הַלָּלוּ. נִמְצָא אִם גּוֹזֵל מִמֶּנּוּ מֵאָה אֲדֻמִּים, הוּא גּוֹזֵל וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ עָנָף אֶחָד, נִמְצָא שֶׁנּוֹטֵל מִמֶּנּוּ שְׁנֵי בָּנִים.

אֲבָל דַּע, שֶׁבָּזֶה יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל, אִם הַפְּרוֹת רְאוּיִים לָצֵאת מֵהָעֲנָפִים בָּזֶה אַחַר זֶה, נִמְצָא שֶׁאַף שֶׁזֶּה גּוֹזֵל מִמֶּנּוּ עָנָף אֶחָד, וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ שְׁנֵי בָּנִים, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן רְאוּיִים לוֹ לְהִתְקַיֵּם יֶתֶר הַבָּנִים שֶׁל הָעֲנָפִים הַנִּשְׁאָרִים, כִּי לֹא הִזִּיק בְּהַנִּשְׁאָרִים, כִּי לֹא נָטַל מֵהֶם כְּלוּם.

אֲבָל אִם הָיוּ רְאוּיִים לָצֵאת בְּבַת אַחַת, בִּבְחִינַת שִׁשָּׁה בְּכָרַס אֶחָד, עַל־כֵּן אַף שֶׁזֶּה לֹא גָּזַל מִמֶּנּוּ כִּי אִם מֵאָה אֲדָמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵרֶךְ עָנָף אֶחָד שֶׁל שְׁנֵי פֵּרוֹת, עִם כָּל זֶה קִלְקֵל אוֹר כֻּלָּם, מֵאַחַר שֶׁכֻּלָּם הָיוּ רְאוּיִים לָצֵאת בְּבַת אַחַת, וְזֶה נָטַל וְחִסֵּר מֵהֶם אוֹרָם, וְאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת, עַל כֵּן יוּכַל לְהַזִּיק לוֹ בְּאֵלּוּ הַמֵּאָה אֲדָמִים לְבַד שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ, לִטֹּל מִמֶּנּוּ כָּל הַבָּנִים. וְכֵן יֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה כַּמָּה וְכַמָּה שִׁנּוּיִים, לְפִי הַגְּזֵלָה, וּלְפִי הָאֵילָן, וְהָעֲנָפִים וְהַפֵּרוֹת, בְּמַהוּתָם וְכַמּוּתָם.

וְהַכְּלָל, כִּי הִיא צְרִיכָה תָּמִיד לְהַשְׁלִים אוֹרָהּ, וְכָל זְמַן שֶׁאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, אִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהוֹלִיד. וְעִקַּר שְׁלֵמוּתָהּ – עַל יְדֵי הַמָּמוֹן, כִּי הוּא בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת אוֹרָהּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (ישעיהו א׳:י״ז): לִמְדוּ הֵיטֵב, דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט, אַשְּׁרוּ חָמוֹץ. שֶׁהַפָּסוּק מַזְהִיר לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּלְחַזֵּק אֶת הַגְּנִבָה, לְהַצִּיל עָשׁוּק מִיַּד עוֹשְׁקוֹ, כְּדֵי לְהַצִּיל נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כַּנַּ״ל. וְזֶה: לִמְדוּ הֵיטֵב וְכוּ׳, – שֶׁמַּה שֶּׁתַּעֲשׂוּ מִשְׁפָּט, וְתַצִּילוּ גָּזוּל מִיַּד גּוֹזְלוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה תַּעֲשׂוּ טוֹבָה לְהַבָּנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת לְמוּדֵי ה׳, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (שם נד): וְכָל בָּנַיִךְ לְמוּדֵי ה׳. וְזֶה: לִמְדוּ הֵיטֵב – שֶׁהַהֲטָבָה תִּהְיֶה לְהַבָּנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת לְמוּדֵי ה׳.

וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת הַגְּמָרָא (ב״ק קג): הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שׁוֶה פְּרוּטָה יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֶפְלּוּ לְמָדַי. וְהוּא פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה מְאֹד, לָמָּה תִּפְסוֹ מָדַי דַּוְקָא. אַךְ דַּע, שֶׁהַגְּמָרָא הִיא נֶעְלֶמֶת וְנִסְתֶּרֶת מְאֹד, וְזֶה כַּוָּנָתָם הָאֱמֶת: הַגּוֹזֵל וְכוּ׳ יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֶפְלּוּ לְמָדַי, הַיְנוּ לִמּוּדֵי ה׳, הַיְנוּ הַבָּנִים. שֶׁצָּרִיךְ לְהַחֲזִיר לוֹ אֶפְלּוּ הַבָּנִים שֶׁגָּזַל מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי שֶׁגָּזַל אֶת מָמוֹנוֹ. וְזֶה: לְמָדַי, בְּחִינַת לִמּוּדֵי ה׳ הַנַּ״ל:

ג וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים אַף שֶׁנּוֹטֵל מִמֶּנּוּ מָמוֹן, עִם כָּל זֶה לֹא יַזִּיק לְבָנָיו וְלֹא יֶחְסַר אוֹר נַפְשָׁהּ. כִּי בְּרוּחָנִיּוּת הַנֶּפֶשׁ מַרְגֶּשֶׁת הַכְּאֵב וְהַצַּעַר הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לָהּ, כְּשֶׁזֶּה הַגַּזְלָן שֶׁהוּא כְּמוֹ רוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת מַמָּשׁ, בָּא לְחַסֵּר אוֹרָהּ, וְלִגְזֹל נֶפֶשׁ בָּנֶיהָ. וְעַל כֵּן הִיא מְצַמְצֶמֶת אוֹרָהּ, וּמַמְשֶׁכֶת וּמְכַוֶּצֶת עַצְמָהּ, וּמְקַבֶּצֶת לְעַצְמָהּ חֶלְקֵי נַפְשָׁהּ, כְּדֵי שֶׁזֶּה הַגַּזְלָן לֹא יוּכַל לִינֹק מִמֶּנָּה, וּלְחַסֵּר אוֹרָהּ. עַד שֶׁלִּפְעָמִים לֹא יוּכַל הַגַּזְלָן לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ לְקַבֵּל מֵאוֹרָהּ, וְאַף שֶׁגָּזַל וְנָטַל הַמָּמוֹן מִמֶּנּוּ, עִם כָּל זֶה כְּבָר הִתְגַּבְּרָה הַנֶּפֶשׁ, וְצִמְצְמָה וּמָשְׁכָה וְקִבְּצָה אוֹרָהּ, וְלֹא הִנִּיחָה לְקַבֵּל מֵאוֹרָהּ.

וְזֶה הַמָּמוֹן שֶׁלָּקַח הַגַּזְלָן, אֵינוֹ מָמוֹן כְּלָל, רַק עַפְרָא בְּעַלְמָא, מֵאַחַר שֶׁאֵין בּוֹ אוֹר כְּלָל. וְהַמָּמוֹן הַזֶּה הוּא בִּבְחִינַת (איוב כח): עַפְרוֹת זָהָב, בִּבְחִינַת (דברי הימים ב ט׳:כ׳): אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב, מֻחְמַת שֶׁאֵין בְּהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב שׁוּם אוֹר, כִּי הִתְגַּבְּרָה וְלֹא הִנִּיחָה לְקַבֵּל מֵאוֹרָהּ. וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ דֻּגְמָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי יֵשׁ אִילָנוֹת בִּמְדִינַת אוּנְגָרִין, שֶׁכְּשֶׁאָדָם בָּא לִטָּלָם, הֵם מַמְשִׁיכִין וּמַקְטִינִים עַצְמָן, וְאֵינָם מַנִּיחִים לִטֹּל אוֹתָם:

ד וְזֶה בְּחִינַת קִדּוּשִׁין, כִּי כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בְּדָבָר, יֵשׁ שָׁם אֲחִיזַת הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַקְּלִפּוֹת. וְהַנֶּפֶשׁ בְּחִינַת נוּקְבָא, הִיא בֵּין הַקְּלִפּוֹת, כִּי הִיא מִתְפַּזֶּרֶת וְנִדַּחַת בֵּיניֵהֶם תָּמִיד, בִּבְחִינַת (משלי ה׳:ה׳): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהִיא רוֹאָה זֶה הַכֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת אוֹרָהּ כַּנַּ״ל, בְּיַד זֶה הָאִישׁ שֶׁבָּא לְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, עַל יְדֵי זֶה תִּאֱבָה אֵלָיו וְנִכְסֶפֶת לוֹ, שֶׁהוּא יַשְׁלִים אוֹרָהּ, וְיִקַּבֵּץ נִדָּחֶיהָ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, לְהוֹצִיא רַגְלֶיהָ מִמָּוֶת.

וְזֶה בְּחִינַת קִדּוּשִׁין בְּכֶסֶף, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּשְׁלָם אוֹרָהּ עַל יְדֵי הַכֶּסֶף, וְאֵין בָּהּ חִסָּרוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה הִיא מִתְקָרֶבֶת מִשֶּׁמְאָתָהּ, וְיוֹצְאָה מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת. וְעַל כֵּן הִיא מְקֻדֶּשֶׁת וְנִקְנֵית אֵלָיו עַל־יְדֵי הַכֶּסֶף הַזֶּה, כִּי הַכֶּסֶף הוּא שְׁלֵמוּת אוֹר הָאִשָּׁה כַּנַּ״ל. וְזֶה לְשׁוֹן קִדּוּשִׁין – שֶׁמִּתְקָרֶבֶת וּמִזְמֶנֶת עַצְמָהּ לָצֵאת מִן הַטֻּמְאָה, וּלְקַבֵּל קְדֻשָּׁה עַל יָדוֹ:

וּבְכָל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַרְוִיחַ, הוּא מַשְׁלִים אוֹרָהּ בָּזֶה, וּמְקַבֵּץ נִדָּחֶיהָ. כִּי הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁלִים אוֹרָהּ תָּמִיד, כִּי הוּא בְּחִינַת הֶנֶקֶת הָאֵילָן, וְהָעֲנָפִים וְהַפֵּרוֹת, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהוּא מֵינִיקָם וּמַשְׁלִימָם, עַל־יְדֵי־זֶה הָאִילָן מְגַדֵּל עֲנָפִים, הַיְנוּ שֶׁמִּתְנוֹצֵץ אוֹרָהּ, וְהָעֲנָפִים עוֹשִׂים פֵּרוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁנּוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּה תֵּכֶף אַחַר הַקִּדּוּשִׁין, וּמַבְטִיחַ לָהּ בַּכְּתֻבָּה: וַאֲנָא אֶפְלַח וְאוֹקִיר וְאוֹזִין וַאֲפַרְנֵס יָתֵךְ – שֶׁמַּבְטִיחַ לָהּ לְהַשְׁלִים אוֹרָהּ תָּמִיד, עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן כַּנַּ״ל:

ה וְזֶה בְּחִינַת יֵרֵשָׁה שֶׁשָּׁיְךְ לַבָּנִים. כִּי כְּשֶׁהַפֵּרוֹת יוֹצְאִין, לִפְעָמִים עֲדַיִן צְרִיכִים לְעַנְפֵיהֶם לִינֹק מֵהֶם כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּפְטָר, וְאֵינָם יְכוֹלִים לִינֹק עוֹד, כִּי נִפְסָק הֶנֶקֶת הָאֵילָן, עַל־כֵּן הֵם מְקַבְּלִים וְיוֹרְשִׁים הַמָּמוֹן הַשַּׁיָּךְ לָהֶם, לְהַשְׁלִים אוֹרָם, וְהִיא מְקֻבֶּלֶת הַשְׁאָר מַה שֶּׁרָאוּי לָהּ לְאוֹרָהּ, וְזֶה בְּחִינַת הַכְּתֻבָּה שֶׁנּוֹטֶלֶת.

וְלִפְעָמִים אֵין צְרִיכִין הַבָּנִים לְקַבֵּל עוֹד אוֹר מֵהָעֲנָפִים, וְאַף עַל פִּי כֵן נוֹטְלִים יֵרֵשָׁה, זֶהוּ מִבְּחִינָה אַחֶרֶת, כִּי כְּשֶׁהַבָּנִים יוֹצְאִים לָעוֹלָם, יוֹצֵא תֵּכֶף עִמָּהֶם בַּת זוּגָם, וּמָמוֹנָם, וּבְנֵיהֶם, הַיְנוּ, הָאִילָן וְהָעֲנָפִים וְהַפֵּרוֹת, וְהָאָב מְקַבֵּץ אוֹרָם. וְעַל־כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה גַּם כֵּן לָאָב מָמוֹן בִּשְׁבִיל בָּנָיו, עַל יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּץ חֶלְקֵי אוֹר שֶׁלָּהֶם. וְעַל־כֵּן לִפְעָמִים הֵם נוֹטְלִים יֵרֵשָׁה, אַף שֶׁאֵינָם צְרִיכִים לְאָמָן, לְקַבֵּל אוֹר מֵעֲנָפָיהּ, אֲבָל הֵם נוֹטְלִים מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, שֶׁקִּבֵּץ אֲבִיהֶם עַל יָדָם מֵחֶלְקֵי אוֹר שֶׁלָּהֶם.

וּבֶאֱמֶת לֹא הָיָה רָאוּי לְחַלֵּק הַיֵּרֵשָׁה בְּשָׁוֶה, כִּי בְּוַדַּאי אֵינוֹ שָׁוֶה חֶלְקֵי אוֹרָם. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְמָסֹר מִשְׁפָּט זֶה לְבֵית־דִּין שֶׁלְּמַטָּה, כִּי אֵין יוֹדֵעַ חִלּוּקִים אֵלּוּ, כִּי־אִם הַיּוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת, וְהוּא בֶּאֱמֶת מְסַדֵּר אַחַר־כָּךְ כָּרָאוּי, וְנוֹטֵל מִזֶּה וְנוֹתֵן לָזֶה:

ו וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, הוּא בָּא לְהַרְהוּרִים. כִּי בְּוַדַּאי הוּא מִתְדַּבֵּק וְנִכְסָף לְאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ שֶׁגָּזָלוֹ, עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא אוֹר נַפְשָׁהּ כַּנַּ״ל. וְכֵן הִיא מְהַרְהֶרֶת אַחֲרָיו, עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁךְ אוֹתָהּ אֵלָיו, עַל־יְדֵי שֶׁמָּשַׁךְ לְעַצְמוֹ אוֹר נַפְשָׁהּ. וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְאֵמְנוּת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אֵשֶׁת־אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְכוּ׳. כִּי הוּא בָּא וּמְטַמֵּא מַמָּשׁ אֵשֶׁת רֵעֵהוּ, עַל־יְדֵי הַגְּזֵלָה כַּנַּ״ל.

וְלִפְעָמִים, יְאַבֵּד הַגַּזְלָן בַּת זוּג שֶׁלּוֹ עַל יְדֵי הַגְּזֵלָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁנָּתַן עֵינוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ, הֵינוּ בְּאוֹר בַּת זוּגוֹ, אִם כֵּן הוּא מְמָאֵס בְּעֵשָׂו, וּפוֹגֶה אֶת עַצְמוֹ מִשֶּׁלּוֹ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה בְּחֶלְקוֹ, בַּמָּמוֹן שֶׁלּוֹ, בְּאוֹר בַּת זוּג שֶׁלּוֹ, עַל־כֵּן הִיא גַּם הִיא פּוֹגָה אֶת עַצְמָהּ מִמֶּנּוּ, וּמִתְרַחֶקֶת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁהוּא הִתְרַחֵק אֶת עַצְמוֹ, וּפָנָה מִמֶּנָּה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פ״ט): מָשָׁל לְאִשָּׁה שֶׁהִיא מַמְתֶּנֶת לְאִישׁ, כָּל זְמַן שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהִנָּשֵׂא לָהּ, הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת וּמַמְתֶּנֶת לוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִפְלִיג אֶת דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה, אַף הִיא הָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר. עַל־כֵּן אִם אֵין לְהַגַּזְלָן אִשָּׁה, יוּכַל לְאַבֵּד בַּת זוּג שֶׁלּוֹ:

וְגַם יוּכַל הַגַּזְלָן לִפְעָמִים לִגְזֹל מֵחֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הַבַּת זוּג שֶׁל הַנִּגְזָל. וְהַכֹּל לְפִי תֹּקֶף וְחֹזֶק תַּאֲוָתוֹ וְחִשְׁקוֹ וְהִתְגַּבְּרוּתוֹ עַל מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּהִרְהוּר וּבְמַעֲשֶׂה, עַד שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּתְגַּבֵּר וְיִקַּח גַּם בַּת זוּג שֶׁל חֲבֵרוֹ הַנִּגְזָל. כִּי מֵאַחַר שֶׁהִתְגַּבֵּר וְגָזַל מָמוֹן חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא אוֹר נֶפֶשׁ בַּת זוּגוֹ כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן לִפְעָמִים נִמְשָׁכָת הִיא בְּעַצְמָהּ גַּם כֵּן אַחַר הַמָּמוֹן שֶׁגָּזַל זֶה הַגַּזְלָן מִבַּעְלָהּ. וְעַל־כֵּן לִפְעָמִים הַגַּזְלָן גּוֹזֵל גַּם אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ, עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁגָּזַל מִמֶּנּוּ בְּיָדַיִם, אוֹ עַל־יְדֵי חָמְדָּה. כִּי דַּע, כִּי גַּם עַל־יְדֵי חָמְדָּה וְתַאֲוָה וְהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְמָמוֹן חֲבֵרוֹ, גַּם עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְגָזְלוֹ, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה יֵשׁ לָהּ תֹּקֶף גָּדוֹל, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לקמן בסי׳ קצג). וְעַל־כֵּן יוּכַל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה לְהָאָדָם מָמוֹן גְּזֵלָה, אַף שֶׁלֹּא גָּזַל כְּלוּם בְּיָדַיִם.

וְזֶהוּ הָאִסּוּר הֶחָמוּר שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת: לֹא תַחְמֹד, כִּי הַחֶמְדָּה בְּעַצְמָהּ הוּא אִסּוּר חָמוּר מְאֹד רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי יֵשׁ כֹּחַ בְּהַחֶמְדָּה לִגְזֹל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ, וְנֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן יֵשׁ אִסּוּר אֲפִלּוּ בְּמַחֲשָׁבָה לִשְׁלֹחַ יָד בְּפִקָּדוֹן, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּבָבָא מְצִיעָא (דף מג:): הַחוֹשֵׁב לִשְׁלֹחַ יָד בְּפִקָּדוֹן. כִּי הַפְּלַגְתָּא הִיא רַק אִם חָיַב עַל־זֶה כְּמוֹ הַשּׁוֹלֵחַ יָד מַמָּשׁ, אֲבָל אִסּוּר יֵשׁ בְּוַדַּאי לְכֻלֵּי עָלְמָא, כַּנַּ״ל.

ז וְהִנֵּה, לִפְעָמִים הַגַּזְלָן הוּא בִּבְחִינַת מְמָאֵס בְּאֵשֶׁת נְעוּרִים וְחוֹמֵד אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ כַּנַּ״ל. וְלִפְעָמִים רוֹצֶה בִּשְׁנֵיהֶם, שֶׁרוֹצֶה אֶת מָמוֹנוֹ, וְחָפֵץ גַּם בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ. וְזֶה בְּחִינַת מַכְנִיס צָרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

וְהַנָּבִיא הִזְהִיר עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב׳:ט״ו-ט״ז): וּבְאֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ אַל תִּבְגֹּד, כִּי שָׂנֵא שַׁלַּח. הַכַּוָּנָה: אִם אֵין דַּי לְךָ בְּחֶלְקֶךָ, וְאַתָּה שׂוֹנֵא אֶת מָמוֹנְךָ, שֶׁאֵינוֹ מַסְפִּיק לְךָ, עַל כֵּן שַׁלַּח. הֵינוּ שֶׁתַּעֲשֶׂה תַּקָּנָה לָזֶה, שֶׁתִּתֵּן צְדָקָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת שַׁלַּח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י״א:א׳): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם;

כְּמָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז.): אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מְצֻמְצָמִין, יַעֲשֶׂה מֵהֶם צְדָקָה. כִּי מַה שֶּׁמְּזוֹנוֹתָיו מְצֻמְצָמִין, הוּא מֵחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַקְּלִפּוֹת עַל הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת נוּקְבָא, בְּבְחִינַת: רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּבְּרִים הַקְּלִפּוֹת עָלֶיהָ, הֵם יוֹנְקִים מִמֶּנָּה וּמְחַסְּרִים אוֹרָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין לוֹ מָמוֹן. אֲבָל עַל־יְדֵי צְדָקָה, הוּא מוֹצִיאָהּ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת. כִּי צְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת (משלי י׳:ב׳), הֵינוּ מִמַּה שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם ״רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת״. וְעַל כֵּן, עַל יְדֵי צְדָקָה יוּכַל לְתַקֵּן מָמוֹנוֹ, בְּחִינוֹת אֵשֶׁת נְעוּרָיו, וְלֹא לִבְגֹּד בָּהּ, וְזֶה: כִּי שָׂנֵא שַׁלַּח:

ח וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה יוּכַל לְתַקֵּן מָמוֹן גְּזֵלָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הֵינוּ שֶׁגָּזְלוֹ עַל־יְדֵי חֶמְדָּה, כִּי גְּזֵלָה מַמָּשׁ אֵין לָהּ תִּקּוּן עַד שֶׁיָּשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה, וְכֵן אִם גָּזַל אֶת הָרַבִּים, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּהַמָּמוֹן שֶׁגָּזַל צָרְכֵי רַבִּים. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן גְּזֵלָה עַל־יְדֵי חֶמְדָּה כַּנַּ״ל, זֶה יָכוֹל לְתַקֵּן עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה יִתְקַיְּמוּ כָּךְ. הֵינוּ שֶׁיִּתְקַיְּמוּ אֲצָלוֹ מָמוֹנוֹ, אַף שֶׁהִיא שֶׁל גְּזֵלָה עַל יְדֵי הַחֶמְדָּה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין עא) עַל פָּסוּק (מלאכי ג׳:ג׳): וְיָשַׁב מְצָרֵף וּמְטַהֵר כֶּסֶף וְטִהַר אֶת בְּנֵי לֵוִי וְזִקַּק אֹתָם כַּזָּהָב וְכַכֶּסֶף וְהָיוּ לַה׳ מַגִּישֵׁי מִנְחָה בִּצְדָקָה – צְדָקָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְמְעָה נִטְמְעָה.

הֵינוּ, שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה נִתְתַּקֵּן הַגְּזֵלָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְמְעָה, כִּי הוּא בְּחִינַת גּוֹזֵל נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו וְנוֹטֵל אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ כַּנַּ״ל, עַל כֵּן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּחָה שֶׁל תַּעֲרוֹבוֹת. וְעַל־יְדֵי צְדָקָה, נִתְתַּקֵּן שֶׁיִּתְקַיְּמוּ כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְמְעָה – נִטְמְעָה. וְזֶה: וְיָשַׁב מְצָרֵף וּמְטַהֵר כֶּסֶף וְזִקַּק אֹתָם כַּזָּהָב וְכַכֶּסֶף, הֵינוּ שֶׁיְּצָרֵף וִיזַקֵּק הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב שֶׁהוּא שֶׁל גְּזֵלָה כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּטְמְעָה כַּנַּ״ל:

ט וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין ע): הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם מָמוֹן הַרְוֵיהוּ לַה׳ בָּנִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים;

כִּי כְּשֶׁנִּשָּׂא לְשֵׁם מָמוֹן, וּפוֹגֶה עַצְמוֹ לְהַמָּמוֹן, הוּא שׁוֹטֶה וּכְסִיל. כִּי לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ (קהלת י׳:ב׳), הֵינוּ שֶׁהֶחָכָם כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אִשָּׁה הוּא פּוֹגֶה לִימִינוֹ, הַיְנוּ לְהַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָמִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. הַיְנוּ, שֶׁנּוֹשֵׂא אִשָּׁה בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיִּלְמַד תּוֹרָה בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קי): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטָהֳרָה נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְכוּ׳.

אֲבָל לֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ, שֶׁנּוֹשֵׂא אִשָּׁה בִּשְׁבִיל מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ט״ז) בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְנִמְצָא כְּשֶׁנּוֹשֵׂא לְשֵׁם מָמוֹן הוּא כְּסִיל, וּפוֹגֵם וְאוֹבֵד דַּעְתּוֹ, וְעַל־כֵּן הַיְנוּ לַה׳ בָּנִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, מֵאַחַר שֶׁפְּגַם הַדַּעַת, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִים הַבָּנִים:

י וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁפּוֹגֵעַ עַצְמוֹ לְהַמָּמוֹן, מִזֶּה נַעֲשִׂים שׁוֹנְאִים. כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַשִּׂנְאָה, הוּא בָּא מִבִּלְבּוּל וַעֲכִירַת הַמֹּחַ. כִּי אַהֲבָה תְּלוּיָה בְּדַעַת וָשֵׂכֶל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ט:ט״ז): הִקְשִׁיחַ בָּנֶיהָ לְלֹא לָהּ, כִּי הִשָּׁהּ אֱלוֹק חָכְמָה. הַיְנוּ, שֶׁאֵין לָהּ אַהֲבָה עַל בָּנֶיהָ, זֶה בָּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהּ חָכְמָה.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲכִירַת הַמֹּחַ, מִזֶּה יוֹנְקִים וּמִתְגַּבְּרִים הַשּׂוֹנְאִים. וּכְפִי הַבִּלְבּוּל וְהָעֲכִירוּת שֶׁל הַמֹּחַ עַל יְדֵי תַּאֲוַת מָמוֹן, כֵּן הִתְגַּבְּרוּת הַשּׂוֹנְאִים. וְלִפְעָמִים נַעֲשִׂים מִזֶּה שׂוֹנְאֵי חִנָּם, כִּי לְפִי תַּאֲוָתוֹ וּפְנָיָתוֹ לְמָמוֹן, כֵּן נַעֲשֶׂה כְּסִיל, וְכֵן נִתְעַבֵּר מֹחוֹ, וְכֵן מִתְגַּבְּרִים הַשּׂוֹנְאִים.

וְכָל זְמַן שֶׁהָעֲכִירוּת בְּתוֹךְ הַמֹּחַ, אֲזַי הַשּׂוֹנְאִים הַמִּתְגַּבְּרִים מְשָׁם, הַיְנוּ מֵהָעֲכִירוּת הַמֹּחַ, הֵם גַּם כֵּן שׂוֹנְאִים בְּדַעַת וּבְמֹחַ, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טַעַם עַל שִׂנְאָתָם, אַף שֶׁהַדַּעַת הַזֶּה הוּא בְּחִינוֹת עֲכִירוּת הַמֹּחַ, כִּי עִקַּר הַשִּׂנְאָה הוּא רַק מֵעֲכִירַת הַמֹּחַ, עִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם עַל כָּל פָּנִים טַעַם עַל שִׂנְאָתָם, מֵאַחַר שֶׁהָעֲכִירוּת עֲדַיִן בְּתוֹךְ הַמֹּחַ.

אֲבָל דַּע, שֶׁלִּפְעָמִים חוֹשֵׁק כָּל כָּךְ לְמָמוֹן, וְנַעֲשָׂה כָּל כָּךְ כְּסִיל, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לִסְבֹּל כְּלָל הָעֲכִירוּת, עַד שֶׁיּוֹצֵא בִּבְחִינוֹת שְׁעָרוֹת, כִּי שְׁעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מֹחִין כַּיָּדוּעַ.

וְאָז גַּם הַשּׂוֹנְאִים הַבָּאִים מִשָּׁם, הַיְנוּ מֵהָעֲכִירוּת הַזֹּאת, מִבְּחִינַת מוֹתְרֵי מֹחִין, מִבְּחִינַת שְׁעָרוֹת, הֵם שׂוֹנְאֵי חִנָּם. כִּי אֵין לָהֶם שׁוּם טַעַם עַל שִׂנְאָתָם, מֵאַחַר שֶׁאֵינָם בָּאִים אֲפִלּוּ מֵהָעֲכִירוּת שֶׁבְּתוֹךְ הַמֹּחַ, רַק מִמּוֹתְרֵי מֹחִין, מִבְּחִינַת שְׁעָרוֹת. עַל־כֵּן אֵין לָהֶם שׁוּם טַעַם וְדַעַת, אֲפִלּוּ שֶׁל עֲכִירַת מֹחַ, עַל שִׂנְאָתָם, וְהֵם רַק שׂוֹנְאֵי חִנָּם. וְזֶה בְּחִינוֹת (תהילים ס״ט:ה׳): רַבּוּ מִשַּׂעְרוֹת רֹאשִׁי שׂוֹנְאַי חִנָּם; כִּי שׂוֹנְאֵי חִנָּם בָּאִים מִבְּחִינַת שְׁעָרוֹת, מוֹתְרֵי מֹחִין כַּנַּ״ל:

אֲבָל הֶחָכָם, אַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּם כֵּן מוֹתְרֵי מֹחִין, בְּחִינַת שְׁעָרוֹת, דַּע, שֶׁהֶחָכָם, בְּחִינוֹת מוֹתְרֵי מֹחִין וּשְׁעָרוֹת שֶׁלּוֹ, הֵם בְּחִינַת שַׂעַר, בְּיָמִין עַל הַשִּׂין. שֶׁמּוֹתְרֵי מֹחִין שֶׁלּוֹ, הֵם בְּחִינַת שְׁעָרִים, שֶׁפּוֹתְחִים בָּהֶם שַׁעֲרֵי הַחָכְמָה וְהַמַּדָּע לְעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי מֵחֲמַת שֶׁמֹּחוֹ בְּעַצְמוֹ, אֵי אֶפְשָׁר לְהָעוֹלָם לְסָבְלוֹ לְקַבֵּל מֵאוֹרוֹ, הוּא צָרִיךְ לְהִתְלַבֵּשׁ וּלְהִתְכַּסּוֹת עַצְמוֹ, וּלְהַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לִדְבָרִים קְטַנִּים וּנְמוּכִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הָעוֹלָם לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח לָהֶם שַׁעֲרֵי הַחָכְמָה וְהַמַּדָּע לְקָרְבָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. בִּבְחִינַת (משלי י״ד:י״ט): שַׁחוּ רָעִים לִפְנֵי טוֹבִים, וּרְשָׁעִים עַל שַׁעֲרֵי צַדִּיק. שֶׁכְּדֵי לִשְׁחוֹת וּלְהַכְנִיעַ הָרָעִים לִפְנֵי הַטּוֹבִים, צָרִיךְ לְהָבִיא הָרְשָׁעִים עַל שַׁעֲרֵי צַדִּיק כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ אֵצֶל הַצַּדִּיק בְּחִינַת מוֹתְרֵי מֹחִין, בְּחִינַת שְׁעָרוֹת. נִמְצָא שֶׁהַשְׁעָרוֹת שֶׁל הֶחָכָם, הֵם בְּחִינַת שַׂעַר בְּיָמִין. אֲבָל אֵצֶל הָרָשָׁע הַכְּסִיל, הֵם שְׁעָרוֹת מַמָּשׁ בִּשְׂמאל. וְזֶה בְּחִינַת: לֵב חָכָם לִימִינוֹ, וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמאלוֹ.

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בקידושין ע): הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, אֶלָּיהוּ כּוֹפְתוֹ כּוּ׳. כִּי כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, בְּוַדַּאי אֵינוֹ מִתְרַצֶּה בְּחֶלְקוֹ, בְּמָמוֹנוֹ, בְּאֵשֶׁת נְעוּרָיו, וּבוֹחֵר בַּמֶּה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵינָהּ הֲגוּנָה לוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּחִינַת מוֹתָרוֹת, בְּחִינַת שְׁעָרוֹת כַּנַּ״ל, עַל כֵּן אֶלָּיהוּ מְמַנֶּה עַל זֶה לְעָנְשׁוֹ, כִּי הוּא בַּעַל שֵׂעָר (מלכים־ב א), שֶׁמְּמֻנֶּה עַל־זֶה, עַל בְּחִינַת שְׁעָרוֹת, לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דִּין.

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): אֶלִּיָּהוּ כּוֹפְתוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצְעוֹ. זֶה בְּחִינַת מֹחִין, וּבְחִינַת מוֹתְרֵי מֹחִין. כּוֹפְתוֹ – בְּחִינַת מֹחִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת (שיר השירים ז׳:ו׳): מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, בְּרֹהִיטֵי מֹחִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא. רוֹצְעוֹ – זֶה בְּחִינַת מוֹתְרֵי מֹחִין, בְּחִינַת רְצוּעוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת מוֹתְרֵי מֹחִין: [זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁל חֹמֶר אִסּוּר גְּוִלָּה, וְהַתּוֹרָה שֶׁבְּסִימָן ס״ח הַקּוֹדֵם, מֵעִנְיַן פְּגַם הַבַּעַס שֶׁמַּפְסִיד הָעֲשִׁירוּת – שְׁנֵי הַתּוֹרוֹת אֵלּוּ, יֵשׁ לָהֶם חִבּוּר וְשִׁיָּכוּת זֶה לָזֶה, כַּמּוּבָן לְמַשְׂכִּיל, וְהֵם מְחֻבָּרִים יַחַד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּסִימָן נ״ט, כִּי שָׁם הוּבְאוּ שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ בְּקִצּוּר בְּתוֹךְ הֶמְשֵׁךְ הַתּוֹרָה הַהִיא. עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב]:

## תורה ע

א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ויקרא ט׳:א׳)

כִּי כָּל הַדְּבָרִים הֵם עַל הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁהַכֹּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ, וְכָל הַדְּבָרִים וְהַבְּרִיּוֹת הוֹלְכִים וּמַנָּחִים עַל הָאָרֶץ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּפָּסְקוּ וְיִתְרַחֲקוּ מֵהָאָרֶץ. אִם לֹא עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁמַּכְרִיחַ הַדָּבָר, וְנוֹטְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ מֵהָאָרֶץ, וּמַרְחִיקוֹ מִמֶּנָּה.

וּכְפִי כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, כֵּן נִתְרַחֵק הַדָּבָר מֵהָאָרֶץ. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּפְסָק כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, חוֹזֵר הַדָּבָר לְהָאָרֶץ. כְּגוֹן: אִם זוֹרֵק אָדָם דָּבָר לְמַעְלָה, אֲזַי עַל־יְדֵי כֹּחוֹ מַכְרִיחַ הַדָּבָר וּמַפְסִיקוֹ מֵהָאָרֶץ. וּכְפִי כֹּחוֹ, כֵּן מַכְרִיחַ הַדָּבָר וְזוֹרְקוֹ לְמַעְלָה יוֹתֵר. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּפְסָק כֹּחוֹ, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, חוֹזֵר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לָהָאָרֶץ.

כִּי הָאָרֶץ יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, וּמַמְשֶׁכֶת כָּל הַדְּבָרִים לְעַצְמָהּ. כִּי אִם לָאו, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהִתְקַיֵּם עָלֶיהָ, כִּי הָיָה רָאוּי לִפֹּל מִמֶּנָּה, מֵחֲמַת שֶׁהִיא כַּדּוּרִית, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים סְבִיבָהּ כַּיָּדוּעַ, אַף שֶׁיֵּשׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּפְסָק כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, וְחוֹזֵר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְמַטָּה לָהָאָרֶץ, כָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְמַטָּה, הוּא פּוֹרֵחַ וְנוֹפֵל לְמַטָּה בִּמְהִירוּת יוֹתֵר, זֶה מֵחֲמַת שֶׁמִּתְקָרֵב לְכֹחַ הַמּוֹשֵׁךְ שֶׁל הָאָרֶץ, עַל־כֵּן נוֹפֵל בִּמְהִירוּת יוֹתֵר לְמַטָּה.

וְהַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת עָפָר הַנַּ״ל, כִּי הַצַּדִּיק הוּא יְסוֹד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י׳:כ״ה): וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם; וְכָל הַדְּבָרִים עוֹמְדִים עָלָיו, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ,

לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַדְּבָרִים אֵלָיו.

כִּי זֶה הַצַּדִּיק הוּא רַק יָחִיד בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא יְסוֹד עוֹלָם, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, וַאֲפִלּוּ כָּל הַצַּדִּיקִים הֵם רַק עֲנָפִים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. יֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָנָף, מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָנָף מִן הֶעָנָף. כִּי זֶה הַצַּדִּיק הַיָּחִיד בָּעוֹלָם, הוּא עָנָו וְשָׁפָל, וּמֵשִׁים עַצְמוֹ כְּעָפָר, בִּבְחִינוֹת (בראשית י״ח:כ״ז): וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר, וְעַל־כֵּן הוּא יְסוֹד עוֹלָם, הַיְנוּ בְּחִינַת עָפָר, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הֵם עָלָיו כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים: וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ הַכֹּל אֵלָיו כְּעָפָר כַּנַּ״ל.

וְזֶה הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת לָעוֹלָם, בִּבְחִינוֹת (איוב כ״ח:ו׳): וְעַפְרוֹת זָהָב; שֶׁכָּל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין מִבְּחִינוֹת עָפָר, מֵהַצַּדִּיק הַנַּ״ל. וְעַל כֵּן אִם נוֹתְנִין צְדָקָה לְזֶה הַצַּדִּיק, הוּא מִתְבָּרֵךְ מִיָּד, כִּי הוּא בְּחִינַת זְרִיעָה עַל הֶעָפָר, שֶׁמַּצְמַחַת כָּפֶל כִּפְלַיִם, בִּבְחִינוֹת (הושע י׳:י״ב): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חָסֶד.

אֲבָל אִם נוֹתֵן צְדָקָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ בְּחִינַת עָפָר כְּלָל, אֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת. וְזֶה שֶׁקִּלֵּל יִרְמְיָה אֶת אַנְשֵׁי עֲנָתוֹת: בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָּהֶם – הַכְשִׁילֵם בַּעֲנִיִּים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים (בבא קמא טז:), הַיְנוּ שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת עָפָר כְּלָל, וְעַל כֵּן הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתְנִים לָהֶם אֵינָהּ בְּחִינַת זְרִיעָה כְּלָל.

וְהִנֵּה הָיָה רָאוּי שֶׁיִּפְשְׁטוּ כָּל בְּנֵי אָדָם לְזֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ כַּנַּ״ל. אַךְ עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, מַפְסִיקִין וּמַרְחִיקִין מִמֶּנּוּ. הַיְנוּ, שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם, שֶׁעַל־יְדֵי דִּבּוּרָם וּמַעֲשֵׂיהֶם הֵם מַכְרִיחִים אֶת בְּנֵי אָדָם לְהַפְסִיקָם וּלְהַרְחִיקָם מֵהַצַּדִּיק הַנַּ״ל. וּלְפִי כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, כֵּן מַרְחִיק מֵהַצַּדִּיק כַּנַּ״ל, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּפְסִיק כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, יַחֲזֹר וַיַּמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְיִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר כַּנַּ״ל, כִּי כְּשֶׁמַּפְסִיק הַמַּכְרִיחַ, יָשׁוּב לְהֶעָפָר, לְהַצַּדִּיק הַנַּ״ל, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מְאֹד מֵהַצַּדִּיק, מֻחְמָת שֶׁהֵם עֲדַיִן בַּכֹּחַ הַמַּכְרִיחַ הַמַּרְחִיק אוֹתָם, אֲבָל אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמַּפְסִיק כֹּחַ הַמַּכְרִיחַ, יַחְזְרוּ וְיִתְקָרְבוּ כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִין, כְּשֶׁאָדָם נוֹסֵעַ לְהַצַּדִּיק, כָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב לְמָקוֹם הַצַּדִּיק יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ חֶשֶׁק יוֹתֵר, מֻחְמָת שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר לְהַכֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ כַּנַּ״ל:

**ב** וְזֶה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כִּי מִשְׁכָּן הָיָה לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ אֱלִקוּת לַמָּקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם, בְּחִינַת (שיר השירים א׳:ד׳): מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָּרוּצָה. אַחֲרֶיךָ נָּרוּצָה דַּיְקָא, כִּי כָּל מַה שֶּׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר אֵלָיו, הוּא רָץ בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל, מֻחְמָת הַכֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ כַּנַּ״ל.

וְכַמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פ׳ לא), שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא לְשׁוֹן מַשְׁכוֹן, שֶׁהוּא מַשְׁכוֹן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה אֶצְלָם אֲפִלּוּ אִם יֶחֶטְאוּ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כ״ו:י״א): וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּשְׁכָּן, הַשְׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. הַיְנוּ כַּנַּ״ל, כִּי מִשְׁכָּן לְשׁוֹן מָשְׁכֵנִי וְכוּ׳, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ אֱלִקוּת לַמָּקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, אֶלָּא הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה עָנָו מִכָּל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות מ׳:י״ח): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְאַחֵר לֹא הָיָה יָכוֹל לַהֲקִימוֹ, כִּי דַּוְקָא זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, בְּחִינַת כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, יָכוֹל לְהָקִים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלִקוּת כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים ז׳:ז׳): לֹא מֵרֻבְּכֶם חָשַׁק ה׳ בָּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְעַט, וְדָרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין פט והובא בפירש״י שם): לֹא וְכוּ׳, רַק מֻחְמַת שֶׁאַתֶּם מַמְעִיטִין עַצְמְכֶם וְכוּ׳, חָשַׁק ה׳ בָּכֶם. כִּי מֻחְמַת שֶׁהֵם מַמְעִיטִין וּמַקְטִינִים עַצְמָן, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם בִּבְחִינַת עָפָר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שְׁמוֹשֵׁךְ הָאֱלִקוּת כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן חָשַׁק ה׳ בָּכֶם. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״ז:ט״ו): אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא, כִּי עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, שָׁמַּשִׁים עַצְמוֹ כְּעָפָר, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶצְלוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת הַכָּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֵצֶל הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ט:מ״ג): וְנִקְדַּשׁ בִּכְבוֹדִי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וּכְבוֹד ה׳ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. כִּי כָּל הַכָּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה שֶׁיֵּשׁ לְכָל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם, מִקָּטֹן וְעַד גָּדוֹל, כֻּלָּם הֵם מְקַבְּלִים רַק מִזֶּה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַכֹּל. כִּי כָּל הַכָּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה, הוּא רַק אֵצֶל זֶה הַצַּדִּיק, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מגילה לא): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוָתָנוּתוֹ. נִמְצָא, שֶׁבְּמָקוֹם הַשִּׁפְלוּת וְהַקְּטָנוּת, שָׁם שׁוֹרָה כָּל הַכָּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא.

וְעַל כֵּן כָּל הָרָאשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם, מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם מִזֶּה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר. וְכֵן הִתְחַדְּשׁוּת הַכָּבוֹד, כִּי בְּכָל פַּעַם נִתְחַדֵּשׁ הַכָּבוֹד, שֶׁזֶּה הַמַּמְגֶּה בָּא לְהִתְמַנּוֹת אַחַר, וְנִתְחַדֵּשׁ הָרָאשִׁיּוּת וְהַכָּבוֹד, הוּא הַכֹּל עַל־יְדֵי זֶה הַצַּדִּיק. כִּי כְּפִי הֶקֶמָתוֹ אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּכָל פַּעַם, שָׁמַּשָּׂם בָּא הַכָּבוֹד, בִּבְחִינוֹת: וּכְבוֹד ה׳ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן כַּנַּ״ל, כֵּן נִתְחַדֵּשׁ כָּל הַכָּבוֹד וְהָרָאשִׁיּוּת כַּנַּ״ל:

**ג** וְזֶה: וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי כְּשֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לִקְרוֹת אֶת רָאשֵׁי הָעָם, הוּא קוֹרֵא אוֹתָם בָּזֶה שֶׁהוּא מֵקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁשָּׁם הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל, וַעַל־יְדֵי־זֶה קוֹרֵא אוֹתָם, כִּי כֻּלָּם בָּאִים אֵלָיו לְקַבֵּל הַכָּבוֹד מִמֶּנּוּ. וְזֶה: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, שֶׁהֵקִים מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, עַל־יְדֵי־זֶה: קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם כְּלַל רָאשֵׁי הָעָם, מִקָּטֹן וְעַד גָּדוֹל. כִּי עַל־יְדֵי הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן, קָרָא אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲרֹן

וּבָנָיו וְכוּ׳ כַּנַּ״ל׃

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ראש השנה א)׃ שְׁנֵיהֶן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִמְלָכִים, כִּי אָז הָיָה הֶקֵּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַכָּבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁל כָּל הַמְמֻנִּים וְהָרָאשִׁים כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן הָיָה הֶקֵּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן דַּוְקָא, כִּי זֶה בְּחִינַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַדְּשִׁים כָּל הָרָאשִׁים כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ בְּחִינַת׃ רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לִמְלָכִים כַּנַּ״ל׃

## תורה עא

**א** דַּע, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לִהְיוֹת מְפֻרָסָם, כִּי מַה שֶּׁהוּא מְפֻרְסָם, הוּא מַזִּיק לוֹ מְאֹד, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל רַבִּים, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ג׃ה׳)׃ וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא מְפֻרְסָם, עַל־כֵּן הוּא בִּבְחִינוֹת (שם)׃ לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים, עַל־כֵּן צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל רַבִּים, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר׃ וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. רַק שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁצְּרִיכִין לִהְיוֹת מְפֻרְסָמִים, וְעוֹשִׂים אוֹתָם דַּוְקָא מְפֻרְסָמִים.

אֲבָל יֵשׁ צַדִּיקִים, שֶׁמְּקַבְּלִים מַעֲצָמָם יִסּוּרִים עֲלֵיהֶם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּבָזֶה מַחֲלִיפִין הַשָּׁפַע. כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה בְּסִימָן ס״ג עַל פָּסוּק׃ וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו, עַיֵּן שָׁם׃

## תורה עב

**א** לִפְעָמִים בָּא הִרְהוּר תְּשׁוּבָה, וְנַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ שָׁעָה אִישׁ כָּשֵׁר, וְאַחַר־כָּךְ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה, בַּאֲשֶׁר שְׁנִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לִתְשׁוּבָה, בְּכֵן רוֹצֶה לִנְסֹעַ לְצַדִּיק. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנּוֹסֵעַ, מִתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֶר הָרָע, וְנוֹפֵל מִתְּשׁוּקָתוֹ שֶׁהָיָה לוֹ תְּחִילָה. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיק, מִתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֶר הָרָע עוֹד יוֹתֵר, וְאוֹבֵד כָּל חִשְׁקוֹ. אַל יִקָּשֶׁה בְּעֵינֶיךָ זֹאת, וְאַל יְבַהֲלוּךָ רַעְיוֹנֶיךָ עַל זֶה,

כִּי דַּע, שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ מֵחֲמַת כִּי בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁבָּא לוֹ הַהִרְהוּר תְּשׁוּבָה, מֵחֲמַת הַטּוֹב שֶׁהִתְעוֹרֵר בְּתוֹכוֹ, אֲזַי עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו בְּאוֹתוֹ שָׁעָה, הֵמִית יְצָרוֹ, וְנִתְבַּטֵּל יְצָרוֹ הָרַע שֶׁהָיָה לוֹ, כִּי הֵמִיתוֹ בְּזֶה הַהִרְהוּר תְּשׁוּבָה וְהָעֲבָדָא שֶׁל אוֹתוֹ הַשָּׁעָה. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁרוֹצֶה לִנְסֹעַ, מִתְגַּבֵּר עָלָיו יֵצֶר הָרָע אַחֵר. כִּי כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ יְצָרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ (כשארז״ל סוכה נב), וְיֵשׁ לוֹ עֵתָּה יֵצֶר הָרָע גָּדוֹל מִמַּה שֶׁהָיָה לוֹ תְּחִלָּה. עַל כֵּן אִם אֵינוֹ מִתְחַזֵּק נֶגְדּוֹ, אֲזַי מִתְגַּבֵּר עָלָיו זֶה הַיֵּצֶר הָרָע הֶחָדָשׁ, וְנוֹפֵל מִתְּשׁוּקָתוֹ שֶׁהָיָה לוֹ תְּחִלָּה. כִּי צָרִיךְ הִתְגַּבְּרוּת חָדָשׁ בְּיוֹתֵר, נֶגֶד זֶה הַיֵּצֶר הָרָע הֶחָדָשׁ שֶׁבָּא לוֹ כַּנַּ״ל׃

**ב** כִּי יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בַּיֵּצֶר הָרָע. כִּי יֵשׁ בְּנֵי אָדָם נְמוּכִים מְגֻשָּׁמִים, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלָּהֶם הוּא גַּם כֵּן יֵצֶר הָרָע נָמוּךְ וּמְגֻשָּׁם. וְהָרֹב, הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלָּהֶם הֵם הַדָּמִים בְּעַצְמָם, הַיְנוּ הַדָּם שֶׁבָּחָלָל הַשְּׁמָאלִי, שֶׁהוּא בְּתָקְפּוֹ. וְעִקַּר בִּלְבּוּלִים שֶׁלָּהֶם, מֵעֲכִירַת וּמִבְּלְבּוּל הַדָּמִים. וּבֶאֱמֶת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת צַח כָּל שֶׁהוּא, הַיֵּצֶר הָרָע הַזֶּה הוּא אֶצְלוֹ שְׁטוּת גָּדוֹל וְשִׂחְעוֹן, וְאֵין צָרִיךְ שׂוּם הִתְגַּבְּרוּת לְנַצְּחוֹ אוֹתוֹ.

וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁנִּחְשָׁב בְּעֵינֵי הֶהָמוֹן לְנִסָּיוֹן גָּדוֹל, כְּגוֹן הַנִּסָּיוֹן שֶׁל תַּאֲוַת נאוּף, הוּא אֶצְלוֹ שְׁטוּת, וְלֹא נֶחְשָׁב לוֹ לְשׂוּם נִסָּיוֹן כְּלָל. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוּם דַּעַת, וְיוֹדֵעַ מְעַט מִגְּדֻלַּת אֲדוֹנֵנוּ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (תהילים קל״ה׃ה׳)׃ כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָּדוֹל ה׳ וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל אֱלֹהִים. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר זֶה, לֹא בִּכְתָב וְלֹא בְּעַל־פֶּה, כִּי גְּדֻלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא רַק לְכָל חַד לְפוּם מָה דְּמִשְׁעַר בְּלִבֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (וירא קג׃)׃ נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ — לְכָל חַד לְפוּם מָה דְּמִשְׁעַר בְּלִבֵּהּ. וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לְשַׁעֵר בְּלִבּוֹ אֶת גְּדֻלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי אֵצֶל זֶה אֵינוֹ נֶחְשָׁב שׂוּם דָּבָר לְנִסָּיוֹן, וְאֵין צָרִיךְ שׂוּם הִתְגַּבְּרוּת עַל זֶה.

רַק שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת יֵצֶר הָרָע, שֶׁהוּא מַלְאָךְ הַקָּדוֹשׁ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא יֵצֶר הָרָע, וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר וּלְהִתְמַלֵּט מְאֹד מִמֶּנּוּ. הַיְנוּ בְּחִינוֹת גְּבוּרוֹת, בְּחִינוֹת דִּינִים. וְזֶה הַבַּר דַּעַת, יֵשׁ לוֹ זֶה הַיֵּצֶר הָרָע הַנַּ״ל, הַיְנוּ גְּבוּרוֹת וְדִינִים. וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים, שֶׁיִּהְיֶה רַק כֻּלּוֹ טוֹב. כִּי מִי שֶׁנִּכְלָל בַּמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהִכָּלֵל, הַיְנוּ בָּאַיִן סוֹף, שָׁם כֻּלּוֹ טוֹב, וְאֵין שָׁם דִּין, חַס וְשָׁלוֹם. עַל כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת כֻּלּוֹ טוֹב, וּלְהַמְתִּיק כָּל הַגְּבוּרוֹת וְהַדִּינִים, שֶׁהֵם הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלְּמַעְלָה.

וּבָזֶה פָּגַם דָּוִד בְּבַת שֶׁבַע, כִּי בְּוַדַּאי חְלִילָה לוֹמַר, שֶׁדָּוִד חָטָא בְּנַשְׁמִיּוּת מֵחֲמַת תַּאֲוָה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי כְּבָר אָמַר דָּוִד בְּעַצְמוֹ׃ וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהילים ק״ט׃כ״ב), שֶׁהָרַג כְּבָר אֶת הַיֵּצֶר הָרָע הַגַּשְׁמִי בְּתַכְלִית, וְהִכְנִיעַ הַדָּם שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי. וְאַף שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נו.)׃ כָּל הָאוֹמֵר דָּוִד חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה וְכוּ׳, אַף־עַל־פִּי־כֵן, אַפִלּוּ זֶה הַפְּגָם הַקָּטָן וְהַחֵטְא קַל שֶׁנַּעֲשָׂה, כַּמּוּבָא, גַּם זֶה בְּוַדַּאי לֹא הָיָה, חַס וְשָׁלוֹם, מֵחֲמַת תַּאֲוָה, מֵחֲמַת עֲכִירַת הַדָּמִים, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁמִּשָּׁם בָּא תַּאֲוָה זוֹ שֶׁל נאוּף. רַק הַפְּגָם שֶׁלּוֹ הָיָה לְמַעְלָה בִּגְבוּרוֹת, שֶׁלֹּא הִמְתִּיק הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלְּמַעְלָה, הַיְנוּ הַגְּבוּרוֹת וְהַדִּינִים. וְגַם זֶה הָיָה בְּדַקּוּת גָּדוֹל, כִּי רְאוּיָה הָיְתָה בַּת שֶׁבַע לְדָוִד וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּדָוִד (דברי הימים א כ״ב׃ח׳)׃ לֹא תִבְנֶה בַּיִת לִשְׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שָׁפַכְתָּ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא הִמְתִּיק הַגְּבוּרוֹת, עַל־כֵּן לֹא זָכָה לִבְנוֹת הַבַּיִת. וְאַף

שֶׁמִּלְחֶמֶת ה׳ נִלְחָם, עִם כָּל זֶה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, בְּתַכְלִית הַמַּעֲלָה, בַּמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהִכָּלֵל, הֵינוּ בָּאֵין סוֹף, שָׁם כֻּלּוֹ טוֹב, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת רַק טוֹב בְּלִי שׁוּם דִּינִים כְּלָל:

ג וְזֶה בְּחִינַת (ת״ז תיקון ע׳ דף קכג:): אַפְלוּ כֶּתֶר עֶלְיוֹן אַכָּמָא אִיהוּ לְגַבֵּי עִלַּת הָעִלּוֹת. בְּחִינַת (תהלים פב): לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ, בְּחִינַת* הַקְּדֵשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה, * שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים הַנַּ״ל. [וְגַם לְמַעְלָה [כִּבְיָכוֹל] אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ מָצִינוּ בְּחִינַת יֵצֶר הָרָע הַנַּ״ל כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. בַּתְּחִלָּה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין שֶׁזֶּה בְּחִינַת יֵצֶר הָרָע כַּנַּ״ל וְאַחַר כָּךְ כִּבְיָכוֹל שָׁבַר הַיֵּצֶר הָרָע, וְשִׁתַּף מִדַּת רַחֲמִים וְכוּ׳ וּמִזֶּה הַכֹּחַ נִשְׁתַּלְשֵׁל וְנִמְשָׁךְ כֹּחַ לְמַטָּה לְשַׁבֵּר אֶת הַיֵּצֶר הָרָע כִּי לוּלֵא זאת לֹא הָיָה כֹּחַ לְשַׁבֵּר הַיֵּצֶר הָרָע וְכֵן מִבְאָר לְשׁוֹן זֶה בַּגְּמָרָא שֶׁאָמְרוּ שָׁם ׳זוֹ הִיא גְּבוּרָתוֹ שֶׁכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ שֶׁנּוֹתֵן אֶרֶךְ אַפַּיִם לָרְשָׁעִים׳ נִמְצָא מְבֹאָר שָׁם עִנְיַן הַנַּ״ל שֶׁמַּה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כּוֹבֵשׁ מִדַּת הַדִּין וּמַאֲרִיךְ אַפּוֹ הוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת הַיֵּצֶר הָרָע אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ וְעַיֵּן בַּזּוֹהַר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שָׁם מוּבָן וּמְבֹאָר, שְׁבְּחִינַת מִדַּת הַדִּין הוּא [שֹׁרֶשׁ] בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע.]

וְכֵן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁנָּשָׂא בַּת פַּרְעֹה וְנָשִׁים נָכְרִיּוֹת רַבּוֹת, בְּוַדַּאי לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת, שֶׁהָיָה מֵהַיֵּצֶר הָרָע הַנִּשְׁמִי, כִּי הָיָה חָכָם אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ה): וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם וְכוּ׳. וּכְבָר מֻנָּח כְּלָל בְּיָדֵינוּ, שֶׁמִּי שֶׁהוּא חָכָם אֱמֶת קָצַת, אֵינוֹ נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ זֹאת הַתַּאֲוָה לְשׁוּם נִסָּיוֹן. אֲפִלּוּ אִם תִּתְבַּע אוֹתוֹ אִשָּׁה יָפָה בְּמָקוֹם סֵתֶר, שֶׁיִּהְיֶה בְּיָדוֹ לְמַלֹּאת הַתַּאֲוָה, הוּא אֶצְלוֹ רַק שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן,

וְאֵינוֹ נֶחְשָׁב לוֹ לְנִסָּיוֹן כְּלָל. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה שֶׁבַח יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁעָמַד בְּנִסָּיוֹן, יֵשׁ בָּזֶה סוֹד. וְעִקַּר הַנִּסָּיוֹן בַּבְּחִינָה הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת הַמְתָקַת הַגְּבוּרוֹת, לְנַצֵּחַ הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל מַעְלָה. אֲבָל לֹא לְנַצֵּחַ הַיֵּצֶר הָרָע הַנִּשְׁמִי, שֶׁזֶּה אֵינוֹ נִסָּיוֹן כְּלָל. וְכֵן מַה שֶּׁפָּגַם שְׁלֹמֹה, לֹא הָיָה רַק בַּבְּחִינָה זוֹ כַּנַּ״ל: וְעַל כֵּן מִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו דִּינִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵשׁ לוֹ אֵיזֶה צָרָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן,

ד צָרִיךְ לִרְאוֹת וּלְהִשְׁתַּדֵּל מְאֹד לְהִנָּצֵל מֵהַיֵּצֶר הָרָע אָז. כִּי עִקַּר הַיֵּצֶר הָרָע הוּא מֵהַדִּינִים, כִּי אַפְלוּ הַיֵּצֶר הָרָע הָעֵב וְהַנִּשְׁמִי שֶׁל עֲכִירוּת הַדָּמִים, בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ, וְזֶה הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, יֵשׁ לוֹ

גַּם כֵּן שֹׁרֶשׁ, כִּי יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּיֵצֶר הָרָע. * וְיֵשׁ יֵצֶר הָרָע, שֶׁאֵינוֹ מְגֻשָּׁם כָּל כָּךְ, שֶׁאֵינוֹ מְעֻכְּרַת הַדָּמִים, אַךְ הוּא בְּחִינַת קְלִפָּה דַּקָּה. וְגַם זֶה הַיֵּצֶר הָרָע, אֵינוֹ הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל הַקְּדוֹשִׁים בַּעֲלֵי חָכְמָה וָדַעַת, כִּי אֶצְלָם הוּא רַק הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא מַלְאָךְ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת וְדִינִים.

וְהוּא תַּכְלִית הַשֹּׁרֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁל כָּל הַיְצָרִים רָעִים, מֵהַיֵּצֶר הָרָע הָעֶלְיוֹן, עַד הַיֵּצֶר הָרָע הַתַּחְתּוֹן הַמְגֻשָּׁם וְהַמְּזֹהָם, הַשּׁוֹטֶה וְהַפֶּתִי וְהַסָּכָל, עֲכִירַת הַדָּמִים. עַל־כֵּן, כְּשֶׁיֵּשׁ עַל אָדָם דִּינִים, מֵאַחַר שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו גְּבוּרוֹת וְדִינִים, שֶׁהוּא הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל כָּל הַיֵּצֶר הָרָע, עַל־כֵּן אָז מִתְגַּבֵּר עָלָיו מְאֹד הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלּוֹ, וְצָרִיךְ הִשְׁתַּדְּלוּת וְהִתְחַזְּקוּת עַל זֶה. וְתֵדַע, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל רֹב הָעוֹלָם, שֶׁהוּא עֲכִירַת הַדָּמִים, הוּא שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן וְסִכְלוּת גָּדוֹל, כְּמָה שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת.

כִּי בֶּאֱמֶת יֵשׁ רוּחַ שְׁטוּת שֶׁל עֲבֵרָה, שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא רוּחַ שְׁטוּת. אַךְ זֶה הָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁל רֹב הָעוֹלָם, הוּא שְׁטוּת מַמָּשׁ, אֱוִיל פֶּתִי וּמְשֻׁגָּע. וַהֲלֹא תִּרְאֶה, שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה־זָרָה, וְיֵשׁ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בָּא לְנַגְּדוֹ דְּמוּת עֲבוֹדָה־זָרָה, וְאַף שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין בָּהּ מַמָּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן מִתְגַּבֵּר עָלָיו מְאֹד, וּמְצַטַּיֵּר וְעוֹמֵד לְפָנָיו זֶה הַדְּמוּת, וְקָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהַעֲבִיר זֹאת מִדִּמְיוֹנוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ. וְעַתָּה רְאֵה, חַיֵּשׁ לְךָ שְׁטוּת גָּדוֹל וְשִׁגָּעוֹן

יוֹתֵר מִזֶּה. וּבְוַדַּאי מִי שֶׁמִּתְגַּבְּרִים עָלָיו אִלּוּ הַדְּמְיוֹנוֹת, קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִנָּצֵל מֵהֶם, וּלְהַעֲבִירָם מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ, וְכָל מַה שֶּׁמִּתְגַּבֵּר וּמְנַעְנֵעַ וְזוֹרֵק רֹאשׁוֹ הֵנָּה וָהֵנָּה, מִתְגַּבְּרִים עָלָיו הַדְּמְיוֹנוֹת אִלּוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. כִּי זֶה טֶבַע וּסְגֻלַּת שֶׁל אִלּוּ הַיְצָרִין הָרָעִים הַמְּזֹהָמִים, כָּל מַה שֶּׁרוֹצִים לְהִתְגַּבֵּר עַל אִלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת, יוֹתֵר וְיוֹתֵר הֵם מִתְגַּבְּרִים. כִּי הוּא כְּמוֹ שֶׁאָדָם בּוֹרֵחַ מִדָּבָר, וּמִסְתַּכֵּל מִן הַצַּד כִּלְאַחַר יָד עַל זֶה הַדָּבָר שֶׁבָּרַח מִמֶּנּוּ, וְאַזַי הַדָּבָר הַזֶּה מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּיוֹתֵר, כִּי לֹא הִסְתַּיֵּם דַּעְתּוֹ מִזֶּה, רַק אַדְרַבָּא שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּכָל פַּעַם לְאַחֲרָיו עַל זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה, וְהָבֵן זֶה.

וּכְמוֹ שֶׁיְּדוּעַ לְכָל מִי שֶׁנִּלְכָּד בָּזֶה, וְיֵשׁ לוֹ אִלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וּבָזֶה יָכוֹל כָּל אָדָם לְהָבִין שֶׁהוּא שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן גָּדוֹל, וְהוּא רַק מֵעֲכִירַת הַדָּמִים, מֵעֲכִירַת וּבִלְבּוּל הַמֹּחַ. כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה אֵין בָּהּ מַמָּשׁ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְסַלֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ מֵהֶם, מֵחֲמַת שֶׁכְּבָר נִתְעַבֵּר וְנִתְבַּלְבֵּל מֹחוֹ מְאֹד. כֵּן אִלּוּ הַהִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁיֵּשׁ לְרֹב הָעוֹלָם, בִּפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו, כְּגוֹן בְּעֵת שֶׁנִּזְדַּמֵּן לְפָנָיו אִשָּׁה, וּכְשֶׁהוּא רוֹצֶה לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר, וְאֵינוֹ רוֹצֶה אִלּוּ הַהִרְהוּרִים, וַאֲזַי מְנַעְנֵעַ רֹאשׁוֹ, וְרוֹצֶה לְסַלֵּק הַמַּחֲשָׁבוֹת אִלּוּ מִמֶּנּוּ, וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר הֵם מִתְגַּבְּרִים עָלָיו כַּנַּ״ל.

וּבָאֱמֶת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֵּעָה, הוּא אֶצְלוֹ שְׁטוּת גָּדוֹל, וְאֵינוֹ נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ אֲפִלּוּ לְשׁוּם מַעֲלָה, מַה שֶּׁאֵינוֹ נוֹפֵל עָלָיו הִרְהוּר מִזֶּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ כְּלָל וּלְנַעְנֵעַ רֹאשׁוֹ כְּלָל. וּכְמוֹ שֶׁאָצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם הוּא שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן אִלּוּ הַהִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כֵּן אֶצְלוֹ שְׁטוּת הַהִרְהוּרֵי זְנוּת. וְעַל כֵּן אִיתָא בַּזֹּהַר (קדושים פד): שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי כַּד חָזָא נָשִׁין שַׁפִּירִין, אָמַר: אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. כִּי הֵם בְּחִינַת אֱלִילִים, וּכְמוֹ שֶׁהִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה הֵם שְׁטוּת נִגְלֶה לְכָל הָעוֹלָם, כֵּן אִלּוּ הַהִרְהוּרֵי זְנוּת הֵם שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן.

עַל כֵּן עִקַּר הַתַּקָּנָה – מִי שֶׁכְּבָר נִלְכַּד בָּזֶה, וְיֵשׁ לוֹ אִלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת, הֵן הִרְהוּרֵי זְנוּת, הֵן הִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֵין לוֹ תַּקָּנָה, רַק שֶׁיְּקַדֵּשׁ וְיִטַּהֵר

גּוּפוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּזְדַּכֵּךְ וְיִטַּהֵר דָּמָיו. וְיֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם הָאֱמֶת, וְיוֹרֶה לוֹ דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, דַּרְכֵי הַחָכְמָה, עֵצוֹת נְכוֹנוֹת עַל כָּל דָּבָר, אָז יִכָּנַע לִבּוֹ הֶעָרֵל, וְשָׁב וְרָפָא לוֹ. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְקַדֵּשׁ וְנִטְהַר גּוּפוֹ, אֵין שׁוּם תַּקָּנָה מַה שֶּׁמִּתְגַּבֵּר וּמִתְאַמֵּץ, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים גְּדוֹלִים לְסַלֵּק הַמַּחֲשָׁבָה, כִּי יוֹתֵר וְיוֹתֵר הֵם מִתְגַּבְּרִים כַּנַּ״ל:

ה גַּם עֲצָבוּת הוּא מַזִּיק מְאֹד, וְנוֹתֵן כֹּחַ לְזֶה הַיֵּצֶר הָרָע הָעָב הַנִּשְׁמִי. עַל כֵּן אַדְרַבָּא, אִם רוֹצֶה לִהְיוֹת יְרֵא ה׳, וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵינוֹ רוֹצֶה בְּאֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלָל, וְשֶׁלֹּא יִכָּפֵת לֵהּ מַה שֶּׁעוֹמְדִים לְפָנָיו, וְרַק יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בַּמֶּה שֶׁהוּא עוֹסֵק – בַּתּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה אוֹ מַשָּׂא וּמַתָּן – וְלֹא יַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלָל.

וּכְמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁבָּשָׂה לְהִתְפַּלֵּל, הָיָה מְזַדַּמֵּן וְעוֹמֵד לְפָנָיו בְּדִמְיוֹנוֹ עַכּוּ״ם עָרֵל, וְהָיָה לוֹ יִסּוּרִים גְּדוֹלִים מִזֶּה, וְכָל מַה שֶּׁרָצָה לְהִתְגַּבֵּר וּלְסַלֵּק הַמַּחֲשָׁבָה, הִתְגַּבְּרָה עָלָיו יוֹתֵר. וְיָעַץ לוֹ חָכָם, שֶׁלֹּא יִכָּפֵת לֵהּ, וְיַעֲמֹד הָעַכּוּ״ם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ וְיִתְפַּלֵּל, וּבָזֶה יִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ. אַךְ זֶה עֵצָה לְפִי שָׁעָה, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ גּוּפוֹ עֲדַיִן. וְהָעִקָּר לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר עַצְמוֹ כַּנַּ״ל, וְיֵלֵךְ לְחָכָם, וְיִתֵּן לוֹ עֵצָה נְכוֹנָה עַל כָּל דָּבָר כַּנַּ״ל:

## תורה עג

א לְשׁוֹן הַחֲבֵרִים כִּי תַּעֲבֹר בַּמַּיִם אִתְּךָ אָנִי (ישעיהו מ״ג:ב׳):

דְּהִנֵּה הַתּוֹרָה סְתִים וְגַלְיָא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גַּם כֵּן סְתִים וְגַלְיָא. דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁנִּגְלֶה לָנוּ הוּא הַלְּבוּשׁ וְחִיצוֹנִיּוּת, וּמַה שֶּׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ הוּא הַפְּנִימִיּוּת. וְהִנֵּה, כָּל אָדָם צָרִיךְ לְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ לְהַשִּׂיג הַפְּנִימִיּוּת, מַה שֶּׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ.

אַךְ אֵיךְ יוּכַל לְהַגִּיעַ אֶל הַנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ – בִּתְפִלָּה לִשְׁמָהּ, שֶׁיְּקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר שֶׁל הַתְּפִלָּה, בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק. כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס׃), וְלָמָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־ הוּא חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וְרוֹצֶה תָּמִיד לְהַשְׁפִּיעַ הַשְׁפָּעוֹת וּבְרָכוֹת. וְאֵין הַשְׁפָּעָה יְכוֹלָה לֵירֵד, רַק עַל־יְדֵי כְּלִי הַנִּקְרָא אֲנִי, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו): וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם.

וְהַכְּלִי הַנַּ״ל נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּאֹפֶן שֶׁמְּקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה לְהַדִּבּוּר. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ס׳:כ״א): וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אָלֶף, מְלָשׁוֹן: אַלּוּפֵינוּ מְסֻבָּלִים (תהלים קמד).

וְהַנּוּן נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי הַדִּבּוּר הוּא מַלְכוּת, עַל דֶּרֶךְ: מַלְכוּת – פֶּה, וּמַלְכוּת נִקְרָא נוּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ע״ב:י״ז): יִנּוֹן שְׁמוֹ, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: לְשׁוֹן מַלְכוּת.

וְהַיּוּד נַעֲשֶׂה, עַל־יְדֵי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁמְּקַשֵּׁר לְהַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה נִקְרָא יו״ד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ט״ו:א׳): אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: יו״ד עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נֶאֱמְרָה.

וְנִגְמָר הַכְּלִי הַנִּקְרָא ״אֲנִי״, וְהַשֶּׁפַע יוֹרֵד, וְנִשְׁלָם חֶפְצָן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וּלְפִיכָךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן:

ב וְיָדוּעַ הוּא, כִּי מִי שֶׁמְּקַבֵּל תַּעֲנוּג מֵאַחֵר, נִקְרָא נוֹקְבָא, רוֹצֶה לוֹמַר לְגַבֵּהּ. וְנִמְצָא כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מִיִּשְׂרָאֵל מִתְּפִלָּתָן, כְּבְיָכוֹל נַעֲשֶׂה נוֹקְבָא לְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ח:ח׳): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה׳; כִּי עַל יְדֵי רֵיחַ הַנִּיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְּפִלּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה בְּסוֹד אִשָּׁה. וּנְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר (ירמיהו ל״א:כ״ב), אִם כֵּן מֵהַפְּנִימִיּוּת נַעֲשֶׂה חִיצוֹנִיּוּת. (וְעַיֵּן לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה ״אוֹר הַגָּנוּז״ (סִימָן טו), שָׁם מְבֹאָר גַּם כֵּן עִנְיָן זֶה).

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

כִּי תַּעֲבֹר בַּמַּיִם – וְתַעֲבֹר מִלְּשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (שמות י״ב:כ״ג): וְעָבַר ה׳ לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם, וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: וְיִתְגַּלֵי ה׳ וְכוּ׳. וְאֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה (בבא קמא יז). וְהַפֵּרוּשׁ הוּא, כְּשֶׁתִּרְצֶה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לְךָ הַנִּסְתָּר מֵהַתּוֹרָה –

אִתְּךָ אָנִי, כְּלוֹמַר, תִּרְאֶה שֶׁתַּעֲשֶׂה הַכְּלִי שֶׁנִּקְרָאת אֲנִי כַּנַּ״ל:

## תורה עד

א רוּמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: (תהילים נ״ז:ו׳)

הִנֵּה כָּל אָדָם צָרִיךְ לְרַפְּאוֹת נַפְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹתָהּ לִמְקוֹם שָׁרְשָׁהּ.

וּבַמֶּה,

ב דְּהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי דִינִים. א׳ דִּינָא דְּמָסָאבָא, בְּחִינַת נָחָשׁ הִטִּיל זֻהֲמָא בְּחַוָּה (שבת קמו). וְיֵשׁ דִּינָא קַדִּישָׁא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה׳ יוֹכִיחַ. וְהַתְחָלַת הִתְקָרְבוּת הוּא הִתְרַחֲקוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח): כָּל הַמַּצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ מִלְּמַטָּה, מַצְדִּיקִים עָלָיו אֶת הַדִּין מִלְּמַעְלָה.

וְהוּא בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, וְהוּא בְּחִינַת (בראשית כ״ה:י״ט): אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. כִּי אַבְרָהָם הוּא חֶסֶד, וְיִצְחָק הוּא גְּבוּרָה, פַּחַד יִצְחָק (שם לא). וְחֶסֶד זֶה מְלֻבָּשׁ בִּגְבוּרָה, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב (תהילים כ׳:ז׳): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (שם קיז): כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ.

וְזֶהוּ, כִּי יִצְחָק הוּא בְּחִינַת אֱלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״א:ו׳): צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים. וְהוּא בָּא מִבְּחִינַת שָׂרָה, מִדַּת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י (שם יז, והוא מגמרא ברכות יג): שֶׁשָּׂרָה עַל כָּל הָעוֹלָם, וְדִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא (גיטין י:). וְהַמַּלְכוּת נִקְרָא צֶדֶק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תיקוני זוהר דף י״ז): צֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם (בראשית י״ד:י״ז-י״ח).

וְזֶהוּ בְּחִינַת קַטְנוּת. וְהוּא בְּחִינַת: וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת (שם כז), וְהוּא בְּחִינַת חֹשֶׁךְ – וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה (שם א); וְהוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ו:ט׳): נַפְשִׁי אִוִּיתִךָּ בַּלַּיְלָה.

ג וְצָרִיךְ כָּל אָדָם, לֵילֵךְ מִקַּטְנוּת לְגַדְלוּת. וּכְשֶׁבָּא לְגַדְלוּת, הוּא בְּחִינַת (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (שם א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ברכות ח).

וּשְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵן בְּחִינוֹת הוֹשַׁעְנָא רַבָּא וְשִׁמְחַת־תּוֹרָה, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

כִּי הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת. וְהוּא בְּחִינַת עֲרָבָה, כִּי עֲרָבָה דּוֹמָה לִשְׁפָתַיִם (תנחומא פ׳ אמור, זוהר צו דף לב, פנחס רנו), כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (קדושים דף פה:): אִית מָאן דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא וּמְגַמְגֵּם בָּהּ בְּגִמְגּוּמָא דְּלָא יָדַע, כָּל מִלָּה וּמִלָּה סָלְקָא לְעֵילָא, וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָדֵי בְּהַאי מִלָּה, וְקַבִּיל לַהּ וְנָטַע לַהּ סָחֲרָנִין דְּהַאי נַחֲלָא, וְאִתְעֲבַדוּ מֵאנּוּן מִלִּין אִילָנִין רַבְרְבִין, וְאִקְרוּן עֲרָבֵי נַחַל.

וְשִׁמְחַת תּוֹרָה, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדַעָה, וְהוּא הַחִיּוּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (שם): זַכָּאִין אִנּוּן דְּיָדְעֵי אוֹרְחוֹי דְּאוֹרַיְתָא וּמִשְׁתַּדְּלִי בָּהּ בְּאַרַח מִישׁוֹר, דְּאִנּוּן נָטְעִין אִילָנָא דְּחַיִּין לְעֵלָּא, דְּכֹלָּא אַסְוָתָא וְכוּ׳.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:כ׳): שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ; כִּי שֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדַעָה, וְהוּא בְּחִינַת אִילָנָא דְּאַסְוָתָא. וְזֶה מַאֲמַר הַכָּתוּב (תהלים פד): שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה׳ אֱלֹקִים. כִּי בְּחִינוֹת יִצְחָק וְיַעֲקֹב, הֵם בְּחִינוֹת דִּין וְרַחֲמִים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיהו ל׳:כ״ו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה; כִּי הַלְּבָנָה הוּא בְּחִינַת יִצְחָק. וְהַחַמָּה הוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב.

ד וְסִימָן שֶׁיֵּדַע אָדָם אִם הוּא בְּבְחִינַת דִּינָא דִּמְסָאֲבָא, וְאִם הוּא בִּבְחִינַת דִּינָא קַדִּישָׁא, סִימָן לַדָּבָר – תְּפִלָּה, כְּשֶׁאֵין בּוֹ בִּטּוּל תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): אֵיזֶהוּ יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ בִּטּוּל תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: בָּרוּךְ ה׳ אֲשֶׁר לֹא הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי. וּתְפִלָּה הוּא בְּחִינַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל״ח:ב׳): וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו וַיִּתְפַּלֵּל; וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהילים ל׳:ח׳): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל.

ה וְזֶה מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: לְפִי שֶׁהָיוּ לֵיצָנֵי הַדּוֹר אוֹמְרִים: מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, בְּחִינַת סִטְרָא דִּמְסָאֲבָא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צָר קְלַסְתֵּר פָּנִים שֶׁל יִצְחָק דּוֹמֶה לוֹ, וְהָיוּ הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. פֵּרוּשׁ, שֶׁהַדִּין הוּא בְּחִינַת דִּינָא קַדִּישָׁא, וּמִסִּטְרָא דְּאַבְרָהָם, הוֹלִיד יִצְחָק.

וּבִבְחִינַת דִּין זֶה, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת. יַעֲקֹב, הוּא הַדִּבּוּר, וּבְחִינַת עֲשָׂו, הוּא הַסִּיגִים, וְהוּא בְּחִינַת (ויקרא ה׳:י״ז): נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם – יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. וּכְשֶׁבָּא אֶל בְּחִינַת יַעֲקֹב, הוּא הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ז:ל״ו): וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמַנִי – אָז נִתְרַפֵּא בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ט:ח׳): תּוֹרַת ה׳ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. וְהַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעָה נִקְרָא צֶדֶק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ח:ב׳): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. וּכְשֶׁבָּא אֶל בְּחִינַת יַעֲקֹב, הִיא הַחָכְמָה, נִקְרָא צְדָקָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק (ישעיהו ס״ג:א׳): אֲנִי הַמְדַבֵּר בִּצְדָקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ; דְּהַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם בְּלֹא יְדִיעָה, וְנוֹשַׁע עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בִּידִיעָה.

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק (משלי ג׳:ח׳): רְפָאוּת תְּהִי לְשָׁרֶיךָ; שֶׁהִיא מִדַּת מַלְכוּת.

וּכְשֶׁבָּא אֶל בְּחִינַת חָכְמָה, נִתַּקֵּן הַנֶּפֶשׁ, וּמַעֲלֶהוּ לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי טִפַּת הַזֶּרַע נִמְשֶׁכֶת מֵהַמּחַ, וּמֹחָא חָכְמָה.

ז וְכָל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לַעֲבֹד הַבּוֹרֵא, הוּא רַק שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ. וְהַחָכְמָה נִקְרָא כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי א׳:ו׳): וְאִם אָב אֲנִי אַיֵּה כְּבוֹדִי. וְאָב נִקְרָא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא) אַבְרֶךְ, פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: אָב בְּחָכְמָה.

וְעַל־יְדֵי חָכְמָה נִתְחַדְּשׁוּ הָעוֹלָמוֹת, כִּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאוֹרַיְתָא בְּרָא עָלְמִין, וְהַתּוֹרָה נִקְרָא חָכְמָה, וְיִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה (בראשית רבה פרשה א). וּכְשֶׁבָּא הַנֶּפֶשׁ אֶל הַחָכְמָה, אֲזַי נִתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם.

וְיַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת שָׁמַיִם:

ח וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

רוֹמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹקִים, כְּשֶׁהוּא מַעֲלֶה בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱלֹקִים, דִּינָא קַדִּישָׁא, לִבְחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא שָׁמַיִם, בְּחִינַת חָכְמָה, אָז:

עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ, שֶׁנִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ׃

**ט** זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּסִימָן זֶה לֹא שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, וְהוּא מִלְּשׁוֹן הַחֲבֵרִים כַּנַּ״ל. וְהַמְעַיֵּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו שֶׁהַלָּשׁוֹן מְגַמְגֵּם מְאֹד, וְחָסֵר הַרְבֵּה, וְגַם מַה שֶּׁנִּכְתַּב הוּא שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר. עַל כֵּן אָמַרְתִּי לְבָאֵר קְצָת כְּפִי מַה שֶּׁהֶבַנְתִּי מִדְּבָרִים אֵלּוּ הַנִּכְתָּבִים כָּאן. וְהוּא׃

כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַפְּאוֹת נַפְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹתָהּ לִמְקוֹם שָׁרְשָׁהּ. וְזֶה עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְעַגֵּעַ בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁזּוֹכֶה לְיַדַּע אוֹתָהּ וְלַהֲבִינָהּ.

**י** כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי דִּינִים׃ כִּי יֵשׁ דִּינָא דְּמָסָאֲבָא, בְּחִינַת נָחָשׁ הִטִּיל זֻהֲמָא בְּחַוָּה. וְיֵשׁ דִּינָא קַדִּישָׁא, בְּחִינַת׃ אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה׳ יוֹכִיחַ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הִתְרַחֲקוּת, שֶׁהוּא הַתְחָלַת הַהִתְקָרְבוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה׃ כָּל הַמַּצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ מִלְּמַטָּה, מַצְדִּיקִים עָלָיו אֶת הַדִּין מִלְּמַעְלָה. דְּהַיְנוּ, כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לְהַצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ וּלְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי מַצְדִּיקִים עָלָיו אֶת הַדִּין, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁכִים עָלָיו דִּינִים וְיִסּוּרִים.

וְאֵלּוּ הַדִּינִים וְהַיִּסּוּרִים הֵם נִרְאִין כְּהִתְרַחֲקוּת, כְּאִלּוּ רוֹצִים לְהַרְחִיקוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וּבֶאֱמֶת זֶה הַהִתְרַחֲקוּת הוּא עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת, כִּי אֵלּוּ הַדִּינִים וְהַהִתְרַחֲקוּת הֵם לְטוֹבָתוֹ, בְּחִינַת׃ אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה׳ יוֹכִיחַ; כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן הַזֶּה, וְיִתְגַּבֵּר וְיִתְאַמֵּץ לְהִתְקָרֵב יוֹתֵר. (וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁהַמְּנִיעוֹת הֵם בִּשְׁבִיל הַחֵשֶׁק, וְעוֹד מְבֹאָר מִזֶּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת). וְעַל כֵּן, זֶה הַדִּין הוּא בְּחִינַת דִּינָא קַדִּישָׁא, רַק שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר אֲחִיזַת הַדִּין כַּיָּדוּעַ.

**יא** וְזֶהוּ בְּחִינַת׃ אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, כִּי אַבְרָהָם הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, וְיִצְחָק הוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה, בְּחִינַת פַּחַד יִצְחָק. הַיְנוּ, שֶׁזֶּה הַדִּין הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִצְחָק, הוּא נוֹלָד וְנִמְשָׁךְ מֵאַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד. כִּי בֶּאֱמֶת בְּזֶה הַדִּין מְלֻבָּשׁ חֶסֶד גָּדוֹל, כִּי הוּא לְטוֹבָתוֹ, בְּחִינַת׃ אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה׳ יוֹכִיחַ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת׃ בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ – שֶׁבְּתוֹךְ הַגְּבוּרוֹת וְהַדִּינִים מְלֻבָּשׁ בָּהֶם יֵשַׁע יְמִינוֹ, בְּחִינַת חֶסֶד. כִּי זֶה הַדִּין נִמְשָׁךְ מֵחֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת׃ כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ – שֶׁהַגְּבוּרוֹת הֵם חֲסָדִים בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁיִּתְקָרֵב עַל־יְדֵי־זֶה יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל.

**יב** אֲבָל צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִרְאוֹת לְהַמְתִּיק זֶה הַדִּין, כִּי הַדִּינִים הֵם מִבְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִילֵךְ מִקַּטְנוּת לְגַדְלוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יַמְתִּיק אֶת הַדִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִצְחָק. כִּי יִצְחָק הוּא בְּחִינַת דִּין, בְּחִינַת אֱלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים. כִּי יִצְחָק נוֹלָד מִשָּׂרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י, שֶׁנִּקְרֵאת שָׂרָה עַל שֵׁם שֶׁשָּׂרָה עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת דִּין, בְּחִינַת דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא.

וְעִקַּר הַדִּין הוּא, כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁאָז נִקְרֵאת הַמַּלְכוּת צֶדֶק, כִּי צֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, בְּחִינַת׃ וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם. וְאָז כְּשֶׁהַמַּלְכוּת הִיא בִּבְחִינַת צֶדֶק, אָז הוּא בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, בְּחִינַת דִּינִים, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַדִּין שֶׁל יִצְחָק. שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹשֶׁךְ, בְּחִינַת׃ וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, בְּחִינַת׃ וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת׃ נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ בַּלַּיְלָה.

**יג** וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִילֵךְ מִקַּטְנוּת לְגַדְלוּת, וּלְהַמְתִּיק הַדִּין שֶׁבָּא מִבְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת.

וּכְשֶׁבָּא לִבְחִינַת מֹחִין דְּגַדְלוּת, זֶהוּ בְּחִינַת׃ וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י׃ עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. כִּי עִקַּר הַהַמְתָּקָה הוּא עַל־יְדֵי חָכְמָה, בְּחִינַת מֹחִין דְּגַדְלוּת, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי יְדִיעַת הַתּוֹרָה. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת אוֹר, [בְּחִינַת (משלי ו׳:כ״ג) וְתוֹרָה אוֹר], וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה. הַיְנוּ, כִּי הַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת אוֹר, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הַחֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּין כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי יְדִיעַת הַתּוֹרָה, נִמְתָּק הַדִּין. כַּנַּ״ל.

וְסִימָן שֶׁיֵּדַע הָאָדָם אִם הוּא בִּבְחִינַת דִּינָא דְּמָסָאֲבָא, וְאִם הוּא בִּבְחִינַת דִּינָא קַדִּישָׁא, סִימָן לַדָּבָר – תְּפִלָּה. כְּשֶׁאֵין בּוֹ בְּטוּל תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה׃ אֵיזֶהוּ יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, כָּל שֶׁאֵין בּוֹ בְּטוּל תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר׃ בָּרוּךְ ה׳ אֲשֶׁר לֹא הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי. וְזֶה שֶׁכָּתוּב׃ הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל. פָּנִים זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ וַיִּפֹּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו וְכוּ׳ וַיִּתְפַּלֵּל. הַיְנוּ כְּשֶׁהוּא הִסְתָּרַת פָּנִים, חַס וְשָׁלוֹם, דְּהַיְנוּ בְּטוּל תְּפִלָּה, חַס וְשָׁלוֹם, אָז הוּא דִּין קָשֶׁה, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת׃ הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל כַּנַּ״ל׃

**יד** נִמְצָא, שֶׁיִּצְחָק הוּא בְּחִינַת דִּינָא קַדִּישָׁא, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִצַּד הַחֶסֶד, בְּחִינַת׃ אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק כַּנַּ״ל.

וְזֶה מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י עַל פָּסוּק זֶה׃ לְפִי שֶׁהָיוּ לֵיצָנֵי הַדּוֹר אוֹמְרִים מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת סִטְרָא דִּמְסָאֲבָא, הַיְנוּ, שֶׁהַדִּין שֶׁל יִצְחָק שֶׁנּוֹלַד מִשָּׂרָה, נִמְשַׁךְ מִסִּטְרָא דִּמְסָאֲבָא, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲבִימֶלֶךְ. וְעַל כֵּן צָר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קְלִפַּת־פָּנִים שֶׁל יִצְחָק דּוֹמֶה לְאַבְרָהָם, וְהָיוּ הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. פֵּרוּשׁ, שֶׁהַדִּין הוּא בְּחִינַת דִּינָא קַדִּישָׁא, וּמִסִּטְרָא דְּאַבְרָהָם, בְּחִינַת חֶסֶד, נוֹלָד יִצְחָק כַּנַּ״ל׃

**טו** וְהַמְתָּקַת הַדִּין שֶׁל יִצְחָק – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, שֶׁהוּא יְדִיעַת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב שֶׁנּוֹלַד מִיִּצְחָק. כִּי מִבְּחִינַת הַדִּין הַזֶּה, בְּחִינַת יִצְחָק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל, נוֹלָדִים שְׁתֵּי בְּחִינוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. יַעֲקֹב, הוּא בְּחִינַת הַחָכְמָה, בְּחִינַת דִּבּוּר בִּידִיעָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּין שֶׁל יִצְחָק. וְעֵשָׂו, הוּא בְּחִינַת הַסִּיגִים וְהַפְּסֹלֶת גָּמוּר, שֶׁמִּשְׁתַּלְשְׁלִין וְיוֹרְדִין מִבְּחִינַת הַדִּין, וְהוּא בְּחִינַת׃ נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא. וְזֶהוּ׃ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, וּפֵרֵשׁ

רַשִׁ״י: יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. הֵינוּ כַּנַּ״ל.

כִּי הַמְּתֻקַּת הַדִּין שֶׁל יִצְחָק, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדֵעָה. כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיַּעְקְבֵנִי, וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמָנִי.

כִּי יֵשׁ דִּבּוּר בְּלֹא דֵּעָה, וְיֵשׁ דִּבּוּר בְּדֵעָה. וּשְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵן בְּחִינַת הוֹשַׁעְנָא רַבָּא וְשִׂמְחַת תּוֹרָה, שֶׁהֵן בְּחִינַת יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

כִּי הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּלֹא דֵּעָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲרָבָה, כִּי עֲרָבָה דּוֹמָה לִשְׁפָתַיִם, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: אִית מָאן דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא וּמְגַמְגֵּם בָּהּ בְּגִמְגּוּמָא דְּלָא יָדַע, כָּל מִלָּה וּמִלָּה סָלְקָא לְעֵלָּא, וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָדֵי בְּהַאי מִלָּה, וְנָטַע לַהּ סָחֲרָנִין דְּהַהוּא נַחֲלָא, וְאִתְעֲבִדוּ מֵאנּוּן מִלִּין אִילָנִין רַבְרְבִין, וְאִקְרוּן עֲרָבֵי נַחַל. נִמְצָא שֶׁעֲרָבֵי נַחַל הֵם בְּחִינַת דִּבּוּר בְּלֹא דֵּעָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּין, בְּחִינַת פַּחַד יִצְחָק, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֹּחִין דְּקַטְנוּת, וְעַל כֵּן הַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת עֲדַיִן.

אֲבָל שִׂמְחַת־תּוֹרָה, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדֵעָה, וְהוּא הַחִיּוּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר: זַכָּאִין אִנּוּן דְּיָדְעִין אוֹרְחוֹי דְּאוֹרַיְתָא, וּמִשְׁתַּדְּלִי בָּהּ בְּאַרַח מִישׁוֹר, דְּאִנּוּן נָטְעִין אִילָנָא דְּחַיֵּי לְעֵלָּא, דְּכֹלָּא אַסְוָתָא. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת מֹחִין דְּגַדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ.

כִּי שֶׁמֶשׁ, הוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב, [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל״ב:ל״ב): וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ] שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדֵעָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת שִׂמְחַת תּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִילָנָא דְּאַסְוָתָא כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה׳ אֱלֹקִים. ה׳ אֱלֹקִים, זֶה בְּחִינַת רַחֲמִים וְדִין, בְּחִינַת יַעֲקֹב וְיִצְחָק, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן. וְזֶה בְּחִינַת: וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה; כִּי הַלְּבָנָה הִיא בְּחִינַת יִצְחָק, וְהַחַמָּה הִיא בְּחִינַת יַעֲקֹב. וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיק הַדִּין שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְבָנָה, עַל־יְדֵי בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב, עַד שֶׁיִּהְיֶה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה.

**טז** וְאָז נַעֲשֶׂה מִצֶּדֶק צְדָקָה, בְּחִינַת: שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא. כִּי כְּשֶׁהַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת דִּין, נִקְרֵאת צֶדֶק, וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִין אוֹתָהּ, עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, אָזַי הִיא בִּבְחִינַת צְדָקָה, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ צְדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדֵעָה, בְּחִינַת: אֲנִי ה׳ הַמְדַבֵּר בִּצְדָקָה וְרַב לְהוֹשִׁיעַ. כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהָיָה מְקֻדָּם בִּבְחִינַת דִּין, בִּבְחִינַת צֶדֶק, בִּבְחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, בְּחִינַת דִּבּוּר בְּלֹא דֵּעָה. כְּשֶׁעוֹלֶה מִצֶּדֶק לִצְדָקָה, זֶהוּ הַמְתָקָתָהּ וִישׁוּעָתָהּ, בְּחִינַת מְדַבֵּר בִּצְדָקָה וְרַב לְהוֹשִׁיעַ וְכַנַּ״ל.

**יז** וְזֶהוּ בְּחִינַת: תּוֹרַת ה׳ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. תּוֹרַת ה׳ תְּמִימָה, הַיְנוּ חָכְמַת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת דִּבּוּר בְּדֵעָה. זֶהוּ עִקַּר הַהַמְתָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, בְּחִינַת מְשִׁיבַת נָפֶשׁ וְכַנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת: רִפְאוּת תְּהִי לְשָׁרֶיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֶׁבַח הַתּוֹרָה. לְשָׁרֶיךָ זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת: שֶׁשָּׂרָה עַל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַדִּין שֶׁל יִצְחָק. וְהַתּוֹרָה הִיא הָרְפוּאָה וְהַהַמְתָקָה שֶׁל הַדִּין הַזֶּה כַּנַּ״ל,

כִּי כְּשֶׁבָּא לְחָכְמַת הַתּוֹרָה, נִתְתַּקֵּן הַנֶּפֶשׁ, וּמַעֲלֵהוּ לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי טִפַּת הַזֶּרַע שֶׁל הוֹלָדַת הַנֶּפֶשׁ נִמְשֶׁכֶת מֵהַמֹּחַ, וּמֹחָא, חָכְמָה. כִּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא חָכְמָה, שֶׁהִיא שֹׁרֶשׁ נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְשֹׁרֶשׁ כָּל הָעוֹלָמוֹת, כִּי שֹׁרֶשׁ כֻּלָּם הוּא חָכְמַת הַתּוֹרָה, כִּי בְּאוֹרַיְתָא קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּרָא עָלְמִין. וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:י״ב): אֲנִי חָכְמָה וְכוּ׳.

וּכְשֶׁזּוֹכֶה הַנֶּפֶשׁ לְחָכְמַת הַתּוֹרָה, זֶהוּ בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי חִדּוּשׁ כָּל הָעוֹלָמוֹת הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כְּשֶׁזּוֹכֶה לַחָכְמָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל עֲבוֹדוֹת הָאָדָם, כִּי תַּכְלִית כָּל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ. [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ג:ז׳): לְכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳].

וְהַכָּבוֹד נִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאִם אָב אֲנִי אַיֵּה כְּבוֹדִי. וְאָב הוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אַבְרֶךְ, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: אָב בְּחָכְמָה:

**יח** וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

רוֹמְמָה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹקִים.

שָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב (כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר). כְּשֶׁהוּא מַעֲלֶה בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹקִים, דִּינָא קַדִּישָׁא, לְבְחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁמַיִם, בְּחִינַת חָכְמָה, אֲזַי:

עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ – אֲזַי נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ כַּנַּ״ל:

# תורה עה

א יְבָרְכֵנוּ אֱלֹקִים וְיִירְאוּ אֹתוֹ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ׃ (תהלים סו)

דְּהִנֵּה יֵשׁ מִדַּת נְצָחוֹן וּמַחֲלֹקֶת וּמִלְחָמָה. וּמֵהֵיכָן בָּא מִדָּה זוֹ, מִדָּמִים שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַד בָּהֶם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ וְיֵז נִצְחָם, וּפֶרֶשׁ רַשׁ״י׃ דָּמִים.

ב וְלֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשָּׁלוֹם וְכוּ׳ (עוקצין פ״ג). וּבְמַחֲלֹקֶת יֵשׁ בְּחִינַת הָעוֹשֶׂה שָׁלוֹם, וְהוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין. לְמָשָׁל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאָדָם אֵיזֶה קֻשְׁיָא, הוּא בְּחִינוֹת מַחֲלֹקֶת, וְהַתֵּרוּץ הוּא בְּחִינַת הָעוֹשֶׂה שָׁלוֹם, וְהוּא הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין.

וְלִפְעָמִים שָׁלוֹם עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהוּא הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין לְמָקוֹם אַחֵר.

ג וְתוֹרָה וּתְפִלָּה, הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין, שֶׁהוּא שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם שָׁלוֹם.

וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל. כִּי בְּשָׁעַת בְּרִיאָה נָפְלוּ עוֹלָמוֹת לְמַטָּה, וְהָעוֹלָמוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת, וְנִתְפַּזְּרוּ לְכָמָּה נִיצוֹצוֹת. וְעַל־יְדֵי הַעֲלָאַת מַיִין נוּקְבִין שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, נַעֲשֶׂה צְרוּף מֵהַנִּיצוֹצוֹת, וְנַעֲשֶׂה עוֹלָם. וְזֶה׃ וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, כִּי מֵהָאַרְצִיּוּת נִתְעַלֶּה הַנִּיצוֹצוֹת, וְנַעֲשֶׂה שָׁלוֹם. וְזֶהוּ׃ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה, אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי בְּשִׁתָּפֵי וְכוּ׳; כִּי הוּא גַּם כֵּן כְּמוֹ בּוֹרֵא בְּמִלּוּלוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ כַּנַּ״ל.

ד וּבְחִינָה זֹאת נַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם, עַד בֵּיאַת מָשִׁיחַ, עַד׃ וּבַיּוֹם הַהוּא יַעֲמְדוּ רַגְלָיו עַל הַר הַזֵּיתִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלִין. וְתוֹרָה וּתְפִלָּה, הֵם גַּם כֵּן בְּחִינַת עֲמִידָה. תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי, וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר. וּתְפִלָּה – וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל. וְהוּא בְּחִינַת רַגְלִין, וְעַל יְדֵי בְּחִינַת רַגְלִין דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה נִתְקָרְבוּ בְּחִינַת׃ וְעָמְדוּ רַגְלָיו עַל הַר הַזֵּיתִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, וְצֶדֶק הוּא תּוֹרָה וּתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן.

וְזֶה פֵּרוּשׁ׃ שׁוּתָא דִּינוּקָא בְּשׁוּקָא דְּאַבּוּהּ וּדְאִמָּא (סוכה נו). כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּרִים שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה נַעֲשֶׂה בְּחִינוֹת שׁוּקִין וְרַגְלִין,

וּבְדִבּוּר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, לָכֵן יֵשׁ נִיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ בְּכָל דָּבָר׃ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבְמַלְבּוּשׁ. וְהַתַּעֲנוּג שֶׁיֵּשׁ מִן הַדָּבָר מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה הוּא הַנִּיצוֹצוֹת,

וְהַנִּיצוֹצוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת. וְקֹדֶם שֶׁמּוֹצִיא אֶל הַדִּבּוּר, הֵם בְּחִינַת דָּם. וְהוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב׃ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא. וּכְשֶׁיָּצְאָה לְדִבּוּר, הוּא בְּחִינַת׃ נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ.

וְקֹדֶם הִיא בְּחִינַת׃ צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ, וּבְהַיְצִיאָה אֶל הַדִּבּוּר, הֵם בְּחִינַת׃ וַיִּבֶן אֶת הַצֵּלָע. וּמִפְּנֵי שְׁנִיצוֹצוֹת הַנַּ״ל קֹדֶם הַדִּבּוּר אֵין לָהֶם צֵרוּף, וְהֵם בִּבְחִינַת שְׁבָרִים וּמַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל נִיצוֹץ מִתְגַּבֵּר עַל חֲבֵרוֹ, וּבְהוֹצִיאוֹ אֶל הַדִּבּוּר, הוּא בְּצֵרוּף, וְהוּא בְּחִינַת שָׁלוֹם. נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ בְּהַנִּיצוֹצוֹת הַנַּ״ל לְדַבֵּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְלֹא בִּדְבָרִים אֲחֵרִים.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַגְּמָרָא (סוכה נג תענית כה)׃ לֵוִי הִטִּיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאִטְלַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ, כִּי מִפַּחַ שֶׁהוֹצִיא הַנִּיצוֹצוֹת בִּדְבָרִים אֲחֵרִים נִשְׁאַר בִּבְחִינַת צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ.

ה וְצָרִיךְ לְדַבֵּר בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הַגּוּף בָּטֵל וְאָפֵס. וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק׃ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד – שֶׁיִּהְיֶה הַגּוּף אֶחָד עִם הַדִּבּוּר עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּאֶפֶס. וּבַמֶּה הוּא בָּא לְדַבֵּר זֶה, בְּיִרְאָה. כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב י)׃ גּוּף קָשֶׁה פַּחַד שׁוֹבְרוֹ. וּפַחַד, הוּא פַּחַד יִצְחָק, הוּא יִרְאָה׃

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק׃

יְבָרְכֵנוּ אֱלֹקִים וְיִירְאוּ אוֹתוֹ. כְּלוֹמַר׃ כִּי הַבְּרָכָה, כְּשֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת יִרְאָה,

כָּל אַפְסֵי אָרֶץ׃ כְּלוֹמַר׃ כָּל אַרְצִיּוּת נַעֲשִׂים אֶפֶס, כְּמָה שֶׁכָּתוּב׃ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד׃

ז וּבְתוֹרָה וּתְפִלָּה יֵשׁ שְׁנֵי גְּוָנִים, מַחֲשָׁבָה וּצְעָקָה, וְהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה וְדָוִד. כִּי הַצְּעָקָה בְּחִינַת׃ חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה, וּבְמַחֲשָׁבָה בְּחִינַת׃ חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ. בְּמֹשֶׁה כְּתִיב׃ וַיִּצְעַק מֹשֶׁה, וּכְתִיב׃ וַיֵּלֶךְ וַיְדַבֵּר וְכוּ׳, כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה מַקְהִיל קְהִלּוֹת רַבִּים, וְזֶה בְּחִינַת׃ חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה. וּבְדָוִד כְּתִיב׃ בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹקִים, וְהוּא גַּם כֵּן׃ חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה׃

ח גַּם זֹאת הַתּוֹרָה, הַלָּשׁוֹן אֵינוֹ מְתֻקָּן וּמְסֻדָּר כְּלָל, גַּם חָסֵר הַרְבֵּה. וְכָל אֲשֶׁר מָצְאָה יָדִי לְהָבִין מִדְּבָרִים אֵלּוּ בְּעֶזְרַ ה׳ יִתְבָּרַךְ, הֲכָרַחְתִּי לַחֲזֹר וּלְכָתְבָם בְּמַהֲדוּרָא תִּנְיָנָא. וְזֶהוּ׃

יְבָרְכֵנוּ אֱלֹקִים וְיִירְאוּ אֹתוֹ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ (תהילים ס״ז׃ז׳-ח׳)׃

כִּי יֵשׁ מִדַּת נְצָחוֹן וּמַחֲלֹקֶת וּמִלְחָמָה, וּמִדָּה זֹאת בָּאָה מִדָּמִים שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַד בָּהֶם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי עִקַּר מִדַּת הַנְּצָחוֹן הוּא מֵהַדָּמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״ג׃ג׳)׃ וְיֵז נִצְחָם, וּפֶרֶשׁ רַשׁ״י׃ דָּמִים.

**ט** וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַטֵּל מִדַּת הַנִּצָּחוֹן וְהַמַּחְלֹקֶת, וְלִרְדֹּף אַחַר הַשָּׁלוֹם, כִּי לֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה אֶלָּא הַשָּׁלוֹם (עוקצין פג). וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר הַרְבֵּה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְשָׁלוֹם.

כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ מַחְלֹקֶת, צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם. וְזֶה הָעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הוּא בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין. כִּי כְּשֶׁנּוֹפֵל לָאָדָם אֵיזֶה קֶשְׁיָא, הוּא בְּחִינַת מַחְלֹקֶת, כִּי חָלוּק לִבּוֹ, וְאֵינוֹ מֵבִין הַדָּבָר, כִּי נִרְאֶה לוֹ כְּאִלּוּ הַדְּבָרִים סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וְחוֹלְקִין זֶה עַל זֶה. וְהַתֵּרוּץ הוּא בְּחִינַת הָעוֹשֶׂה שָׁלוֹם, כִּי עַל־יְדֵי הַתֵּרוּץ הוּא עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּין הַדְּבָרִים הַנִּרְאִים כְּחוֹלְקִים וְסוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין. [כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין, הוּא בְּחִינַת הִשְׁתּוֹקְקוּת וְאַהֲבָה שֶׁמְּעוֹרֵר אֶחָד לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ. כְּגוֹן כְּשֶׁאֶחָד מִשְׁתּוֹקֵק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אוֹ לִנְסֹעַ לְצַדִּיק אֲמִתִּי, זֶהוּ בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְחַבְּרִין וּמִתְקַשְּׁרִין לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּלְצַדִּיקָיו. נִמְצָא שֶׁזֶּה הָעוֹשֶׂה שָׁלוֹם, שֶׁמַּכְנִיס אַהֲבָה בְּלֵב כָּל אֶחָד לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וּמְקָרְבָם יַחַד, וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, זֶהוּ בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין].

וְלִפְעָמִים זֶה הַשָּׁלוֹם עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין לְמָקוֹם אַחֵר.

**י** וְכָל הַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבְּרִים בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, הֵם בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ז:י״ט): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם. וְזֶה עִקַּר תִּקּוּן הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל. כִּי בְּשָׁעַת בְּרִיאָה נָפְלוּ עוֹלָמוֹת לְמַטָּה (עַל יְדֵי שְׁבִירַת כֵּלִים, כַּיָּדוּעַ), וְהָעוֹלָמוֹת הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת, וְנִתְפַּזְּרוּ לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת. וְעַל־יְדֵי הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, נַעֲשֶׂה צֵרוּף מֵהַנִּיצוֹצוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשֶׂה עוֹלָם,

וְזֶהוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, כִּי קֹדֶם שֶׁמַּכְנִיס אֵלּוּ הַנִּיצוֹצוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת תּוֹךְ דִּבּוּרֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, אֵין לָהֶם שׁוּם צֵרוּף וְחִבּוּר, וְהֵם בִּבְחִינַת שְׁבָרִים וּמַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל נִיצוֹץ מִתְגַּבֵּר עַל חֲבֵרוֹ. וּכְשֶׁמַּכְנִיסָם אֶל הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה, הוּא מְצָרְפָם וּמְחַבְּרָם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם. כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה נַעֲשֶׂה הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם בֵּין נִתְחַדְּשִׁין נִתְחַדְּשִׁין כָּל הָעוֹלָמוֹת הַנְּפוּלִין, וְנֶחֱשָׁב כְּאִלּוּ בְּרָאָן מֻחָדָשׁ.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הקדמת הזוהר דף ה׳): וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה – אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי בְּשֶׁתָּפִי, מָה אֲנָא בּוֹרֵא שָׁמַיִם וָאָרֶץ בְּמִלּוּלִי, אַף אַתָּה כֵּן וְכוּ׳. כִּי בְּוַדַּאי הוּא בּוֹרֵא שָׁמַיִם וָאָרֶץ בְּדִבּוּרֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, כִּי חוֹזֵר וּמְחַדֵּשׁ וּמְתַקֵּן הָעוֹלָמוֹת הַנְּפוּלִין כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ויקרא כ״ו:ו׳): וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ; כִּי מֶהָאַרְצִיּוּת נִתְעַלִּין הַנִּיצוֹצוֹת וְנַעֲשֶׂה שָׁלוֹם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר תִּקּוּן הַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל. עַל כֵּן צְרִיכִין לְדַבֵּר רַק דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים, וְלֹא דְּבָרִים אֲחֵרִים, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת הַנִּיצוֹצוֹת הַנַּ״ל, לְתַקֵּן כָּל הָעוֹלָמוֹת.

**יא** כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיְתָה עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ו׳): בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. וְעַל־יְדֵי הַשְׁבִּירָה נָפְלוּ נִיצוֹצוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים, בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבְמַלְבּוּשׁ, וּבְכָל הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי הַתַּעֲנוּג שֶׁיֵּשׁ בְּהַדָּבָר שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הוּא מֵהַנִּיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם,

וְהַנִּצוֹצוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת כַּנַּ״ל. וְקֹדֶם שֶׁמּוֹצִיאָם אֶל הַדִּבּוּר, הֵם בִּבְחִינַת דָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא י״ז:י״ד): כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא. וּכְשֶׁמּוֹצִיאָם עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, זֶהוּ בְּחִינַת (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ; וְאָז מַעֲלָה הַנִּיצוֹצוֹת וּמְחַבְּרָם יַחַד, וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי הַדָּמִים שֶׁלֹּא עָבַד בָּהֶם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִזֶּה בָּא נִצָּחוֹן וּמַחֲלֹקֶת. כִּי עִקַּר הַנִּצָּחוֹן וְהַמַּחֲלֹקֶת, הוּא מִבְּחִינַת הַנִּיצוֹצוֹת הַנְּפוּלִין הַנַּ״ל, קֹדֶם שֶׁמְּחַבְּרָם וּמְתַקְּנָם, שֶׁאָז הֵם בִּבְחִינַת מַחֲלוֹקֶת כַּנַּ״ל, וְאָזַי הֵם בְּחִינַת דָּמִים כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַטִּפֵּי דָּם שֶׁנִּמְצָאִים בּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּדַבֵּר הַרְבֵּה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, עַד שֶׁיִּתְהֶפְכוּ נַעֲשֶׂה מִכָּל הַדָּמִים דִּבּוּרִים שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה. כִּי הַדִּבּוּר הוּא מֵהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת דָּמִים כַּנַּ״ל. וְאָזַי מְבַטֵּל כָּל הַנִּצָּחוֹן וְהַמַּחֲלֹקֶת מֵהַנִּיצוֹצוֹת הַנְּפוּלִין הַנַּ״ל, שֶׁהֵם הֵם בְּחִינַת הַדָּמִים שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַד בָּהֶם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

**יב** וּבְחִינָה זֹאת שֶׁל בֵּרוּר הַנִּיצוֹצוֹת, נַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, עַד שֶׁיִּתְקַיֵּם (זכריה י״ד:ד׳): וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים (כַּמּוּבָא בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ״ל). כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַנִּיצוֹצוֹת הוּא בִּבְחִינַת רַגְלִין (כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר). כִּי תּוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם בְּחִינַת עֲמִידָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלִין. תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה׳:כ״ח): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי. וּכְתִיב (שמות י״ט:י״ז): וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר. וּתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ו:ל׳): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל.

וְזֶה בְּחִינַת (שם פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. צֶדֶק, הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נח): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקְּנִין הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת: צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִבְחִינַת: וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא וְכוּ׳. (וְזֶה בְּחִינַת שׁוּתָא דִּינוּקָא וְכוּ׳, עַיֵּן לְעֵיל – וְזֶה אֵינִי מֵבִין כְּלָל).

כִּי קֹדֶם הַתִּקּוּן, דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁמּוֹצִיא הַנִּיצוֹצוֹת אֶל הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה, אָזַי הֵם בִּבְחִינַת: צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ (בראשית ל״ב:ל״ב), שֶׁהוּא בְּחִינַת פֶּגֶם הָרַגְלִין. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמּוֹצִיאָם אֶל הַדִּבּוּר, וּבוֹנֶה מֵהֶם דִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה, זֶהוּ בְּחִינַת (שם ב): וַיִּבֶן אֶת הַצֵּלָע – שֶׁמִּתְקַן בְּחִינַת צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (מגילה כב:): לֵוִי הִטִּיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאִטְלַע – זֶה בְּחִינַת צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ. כִּי מֵחֲמַת שֶׁפָּגַם בְּהַדִּבּוּר, עַל כֵּן אִטְלַע, כִּי נִשְׁאַר בִּבְחִינַת צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת פֶּגֶם הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל.

**יג** וּצְרִיכִין לְדַבֵּר בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הַגּוּף בָּטֵל וְאֶפֶס, וְזֶהוּ בְּחִינַת (בראשית ב׳:כ״ד): וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד – שֶׁיִּהְיֶה הַגּוּף אֶחָד עִם הַדִּבּוּר. (שֶׁהוּא בְּחִינַת חַוָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים י״ט:ג׳): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַצֶּלַע הַנ״ל, בְּחִינַת: וַיִּבֶן אֶת הַצֵּלָע, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר: וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד) דְּהַיְנוּ, שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַגּוּף לְגַמְרֵי כְּאַיִן וְכְאֶפֶס עַל־יְדֵי דִּבּוּרֵי תוֹרָה וּתְפִלָּה.

וְלָבוֹא לָזֶה, לְבַטֵּל הַגּוּף לְגַמְרֵי, הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב דף י׳): גּוּף קָשֶׁה פַּחַד שׁוֹבְרוֹ, וּפַחַד הוּא בְּחִינַת (בראשית ל״א:מ״ב): פַּחַד יִצְחָק, דְּהַיְנוּ יִרְאָה:

**יד** וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

יְבָרְכֵנוּ אֱלֹקִים – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם, כִּי לֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה אֶלָּא הַשָּׁלוֹם.

וְיִירְאוּ אֹתוֹ – הַיְנוּ יִרְאָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַגּוּף לְגַמְרֵי, עַל־יְדֵי דִּבּוּרֵי תוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

כָּל אַפְסֵי אָרֶץ, הַיְנוּ שֶׁכָּל הָאַרְצִיּוּת נַעֲשִׂים אֶפֶס וָאַיִן, כִּי נִתְבַּטְּלִין לְגַמְרֵי כַּנַּ״ל. אֲזַי זוֹכִין לִבְרָכָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹקִים וְכַנַּ״ל.

(וּבְתוֹרָה וּתְפִלָּה יֵשׁ שְׁנֵי גְּוָנִים: מַחֲשָׁבָה וּפְעֻלָּה וְכוּ׳ – גַּם זֶה לֹא הֻבַנְתִּי כְּלָל):

# תורה עו

**א** וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם: (בראשית כ״ב:א׳)

אִיתָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע׳ דף קיח.): מִסְטָרָא דִּימִינָא מֹחָא חִוָּרָא כְּסָפָא, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב: זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי:

הִנֵּה, בְּהִסְתַּכְּלוּת יֵשׁ אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר, דְּהִתְפַּשְׁטוּת הָרְאוּת, הוּא אוֹר הַיָּשָׁר, וּבְהַגִּיעַ לִרְאוֹת דָּבָר שֶׁחָפֵץ, הוּא אוֹר הַחוֹזֵר. [כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת – מֵחֲמַת שֶׁכֹּחַ הָרְאוּת הוֹלֵךְ וּמִתְפַּשֵּׁט וּמַכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר הַכֹּחַ הָרְאוּת, מֵחֲמַת הַהַכָּאָה, לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִין אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה. כַּמְבֹאָר הֵיטֵב (לְעֵיל בְּסִימָן י״ג אוֹת ד, עַיֵּן שָׁם). נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ בְּכֹחַ הָרְאוּת אוֹר הַיָּשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר. כִּי כֹּחַ הִתְפַּשְׁטוּת הָרְאוּת מֵעֵינָיו לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, זֶהוּ בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר, וְהַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר הַדָּבָר לְעֵינָיו וְנִצְטַיֵּר בְּעֵינָיו, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הָרְאִיָּה כַּנַּ״ל, זֶהוּ בְּחִינַת אוֹר הַחוֹזֵר, שֶׁחוֹזֵר וְשָׁב הָרְאוּת לְעֵינָיו כַּנַּ״ל]:

וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בָּרוּךְ הוּא, אַף שֶׁאֵינוֹ נִתְפָּס בְּשׁוּם מִדָּה, אַךְ כְּדֵי לְשַׁבֵּר הָאָזֶן, נֶאֱמַר בּוֹ גַּם כֵּן (תהילים קל״ח:ו׳): כִּי רָם ה׳ וְשָׁפָל יִרְאֶה וְגָבוֹהַּ מִמֶּרְחָק יֵדָע. יִרְאֶה הוּא בְּחִינַת אוֹר הַיָּשָׁר; מִמֶּרְחָק יֵדָע הוּא בְּחִינַת אוֹר הַחוֹזֵר. [כִּי עִקַּר הַיְדִיעָה, לֵידַע מַה שֶּׁרוֹאֶה, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת אוֹר הַחוֹזֵר, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַה שֶּׁחוֹזֵר הַכֹּחַ הָרְאוּת לְעֵינָיו. וְעַל כֵּן לִפְעָמִים הָאָדָם רוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר בְּעֵינָיו מַמָּשׁ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הוּא רוֹאֶה, כְּגוֹן כְּשֶׁמַּעֲבִירִין אֵיזֶה דָּבָר לִפְנֵי עֵינָיו בְּמְהִירוּת גָּדוֹל, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה פְּנַאי שֶׁיַּחֲזֹר הַכֹּחַ הָרְאוּת לְעֵינָיו, וִיצַיֵּר הַדָּבָר בְּדַעְתּוֹ עַד שֶׁיֵּדַע אוֹתוֹ, וְכִמְבֹאָר בְּסִימָן ס״ה אוֹת ג׳ עַיֵּן שָׁם. נִמְצָא שֶׁהַיְדִיעָה מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ מַה שֶּׁהוּא רוֹאֶה, זֶה בְּחִינַת אוֹר הַחוֹזֵר]:

**ב** וְדַע, שֶׁהִסְתַּכְּלוּת עוֹשֶׂה כְּלִי, דְּהַיְנוּ גְּבוּל וּזְמַן. כִּי מִקֹּדֶם רְאוֹתוֹ הַדָּבָר, הוּא בְּלֹא גְּבוּל, וּכְשֶׁרוֹאֶה הַדָּבָר, נַעֲשֶׂה לוֹ גְּבוּל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד): וְיַעֲנֵךְ וַיַּרְעִיבֵךְ וַיַּאֲכִילֵךְ אֶת הַמָּן, כִּי אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁרוֹאֶה וְאוֹכֵל וְכוּ׳, מִכָּאן שֶׁסּוֹמָא אֵין לוֹ שִׂבְעָה. כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אֵין לוֹ גְּבוּל כַּנַּ״ל. וּמַסְקָנָא דִּגְמָרָא: מַאי קְרָא, טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מְהַלֵּךְ נָפֶשׁ. כִּי בְּכֹחַ הָרְאוּת, עוֹשֶׂה הִלּוּךְ לַנֶּפֶשׁ, וְהוּא הַגְּבוּל:

**ג** וְזֶהוּ בְּחִינַת מַעֲלַת הַבִּטָּחוֹן. כִּי הַבִּטָּחוֹן הוּא בְּחִינַת הִסְתַּכְּלוּת, שֶׁמִּסְתַּכֵּל וְצוֹפֶה בְּעֵינָיו לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, וּבוֹטֵחַ בּוֹ, בְּבְחִינַת (תהילים קמ״ה:ט״ז): עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ. כִּי עַל־יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת בְּבִטָּחוֹן גַּם כֵּן עוֹשֶׂה כְּלִי, דְּהַיְנוּ גְּבוּל וּזְמַן. כִּי הַהַשְׁפָּעָה יוֹרֶדֶת מִלְּמַעְלָה תָּמִיד, אַךְ שֶׁהִיא בְּלֹא זְמַן. כִּי לִפְעָמִים דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לוֹ עַכְשָׁו, יָבוֹא בְּשִׁתִּים אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים. אַךְ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת בְּבִטָּחוֹן, עוֹשֶׂה לְהַהַשְׁפָּעָה גְּבוּל וּזְמַן, שֶׁתָּבוֹא הַשֶּׁפַע בְּעֵת וּזְמַן שֶׁהוּא צָרִיךְ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ, עַל־יְדֵי־זֶה, נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ. פֵּרוּשׁ: בְּהִסְתַּכְּלוּתוֹ בְּעֵינָיו לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ בְּחִינוֹת בִּטָּחוֹן, בְּחִינַת: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ, עַל־יְדֵי־זֶה: אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ. בְּעִתּוֹ דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ בְּעֵת וּזְמַן שֶׁהוּא צָרִיךְ. כִּי הַבִּטָּחוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִסְתַּכְּלוּת, עוֹשֶׂה כְּלִי וּגְבוּל וּזְמַן כַּנַּ״ל:

**ד** וְזֶה בְּחִינַת מַעֲלַת הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת (שם מב): צָמְאָה נַפְשִׁי, דְּהַיְנוּ כְּמוֹ מִי שֶׁהוּא צָמֵא מְאֹד, שֶׁשּׁוֹתֶה אֲפִלּוּ מַיִם הָרָעִים. כְּמוֹ כֵן גַּם בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם תָּמִיד בִּבְחִינַת צְמָאוֹן, וְלוֹמְדִים וְעוֹבְדִים עֲבוֹדָתוֹ תָּמִיד. וְהֵם תָּמִיד בִּבְחִינַת צְמָאוֹן, כִּי נַפְשׁוֹ שׁוֹקֶקֶת תָּמִיד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף שֶׁהוּא בְּלֹא זְמַן וְשֵׂכֶל. כִּי לִפְעָמִים בְּטוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה הִיא קִיּוּמָהּ (מנחות צט), כְּמָה שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:קכ״ו): עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ. וְזֶהוּ מַעֲלַת הִתְדַּבְּקוּת בְּצַדִּיקִים, כִּי הֵם עוֹשִׂים גְּבוּל וּזְמַן, לְבַל יִהְיֶה בִּבְחִינַת צְמָאוֹן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: צָמְאָה נַפְשִׁי לָאֵלֹקִים לְאֵל חָי – זֶה בְּחִינַת צְמָאוֹן כַּנַּ״ל. מָתַי אָבוֹא – וְלֹא יִהְיֶה בִּבְחִינַת צְמָאוֹן. וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹקִים – וְאֵרָאֶה דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאָזְכֶּה שֶׁתִּהְיֶה הֶעָבוֹדָה בִּבְחִינַת רְאִיָּה, שֶׁאָז הוּא בִּבְחִינַת גְּבוּל וּזְמַן כָּרָאוּי כַּנַּ״ל, וַאֲזַי אֵינוֹ בִּבְחִינַת צְמָאוֹן כַּנַּ״ל:

**ה** עַל כֵּן בְּכָל יוֹם וָיוֹם צָרִיךְ הִתְחַדְּשׁוּת הַמֹּחִין, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (איכה ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ׳; וּכְמָה שֶׁכָּתוּב: הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ וְכוּ׳. [כִּי חִדּוּשׁ הַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְשֵׂכֶל חָדָשׁ, וְשִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל בְּכָל פַּעַם, זֶהוּ בְּחִינַת רְאִיָּה. כִּי יְדִיעַת הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת רְאִיָּה, שֶׁיּוֹדֵעַ וּמֵבִין הַדָּבָר עַל בֻּרְיוֹ, כְּאִלּוּ רוֹאֶה אוֹתוֹ בְּעֵינָיו בְּרְאִיָּה נָפָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ כַּמָּה פְּעָמִים].

וּבְכֹחַ הָרְאוּת יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת, כִּי מִי שֶׁכֹּחַ הָרְאוּת שֶׁלּוֹ נָפֶה, יָכוֹל לִרְאוֹת מֻרְחָק, וְאֵין צָרִיךְ לְהִתְקָרֵב אֶל הַדָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לִרְאוֹת. אֲבָל מִי שֶׁאֵין כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁלּוֹ חָזָק, הוּא צָרִיךְ לְהִתְקָרֵב לְהַדָּבָר שֶׁרוֹצֶה לִרְאוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בּוֹ נָפֶה.

כֵּן בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יֵשׁ מִי שֶׁמֹּחוֹ צַח, וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לִלְמֹד בְּלִי עִיּוּן, וְיֵשׁ מִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ מִקֹּדֶם שֶׁיִּדַּבֵּר, וְאִם יְדַבֵּר מִקֹּדֶם שֶׁיַּעֲלֶה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, יִהְיֶה הַדִּבּוּר בְּלֹא מַחֲשָׁבָה, וְהוּא בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים. וְזֶהוּ בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת דִּינִים. וּמִי שֶׁשִּׂכְלוֹ צַח, הוּא בְּגַדְלוּת הַמֹּחִין,

וְהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים וַחֲסָדִים,

כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): גְּדוֹלָה דֵּעָה שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֵל דֵּעוֹת ה׳. וְאֵל הוּא חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ב:ג׳):

חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. וַה׳ הוּא רַחֲמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיט): רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה׳.

אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּשֵׂכֶל צַח, עַד שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה עַל חֲטָאָיו. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וּמָל ה׳ אֶת לְבָבְךָ, וְתַרְגּוּמוֹ: וְיַעְדֵּי ה יָת טִפְשׁוּת לִבָּךְ.

וּבְאֵיזֶה תְּשׁוּבָה נֶאֱמַר, בִּתְשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שׁוּם רֹשֶׁם כְּלָל.

כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פו): שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפֶּא מְשׁוּבָתָם, דְּקָשֶׁה, שׁוֹבָבִים מַשְׁמַע דְּמֵעִקָּרָא בְּלֹא שׁוּם רֹשֶׁם. וְאֶרְפָּא, מַשְׁמַע שֶׁיִּשָּׁאֵר רֹשֶׁם. וּמְשַׁנֵּי, כָּאן מֵאַהֲבָה כָּאן מִיִּרְאָה. כִּי מֵאַהֲבָה אֵין נִשְׁאָר שׁוּם רֹשֶׁם, וְיֵשׁ לוֹ שֵׂכֶל צַח, וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּלִי עִיּוּן, וּבְכָל יוֹם וָיוֹם יָכוֹל לְהִתְחַדֵּשׁ מֹחוֹ:

ו וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים. פֵּרוּשׁ: אָדָם שֶׁהוּא תָּמִיד בְּשָׁוֶה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לָבוֹא לְהִתְחַדְּשׁוּת הַמֹּחִין. שֶׁהוּא בְּקַטְנוּת הַמֹּחִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹקִים, דִּינִין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים כַּנַּ״ל.

וְהָאֱלֹקִים נִסָּה – הֵינוּ לְנַסּוֹת וּלְהָרִים אֶת בְּחִינַת הַמֹּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֱלֹקִים, זֶה זוֹכִין, עַל־יְדֵי בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה. כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, זוֹכִין לְמֹחִין דְּגַדְלוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲסָדִים וְרַחֲמִים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וְהָאֱלֹקִים נִסָּה – אֶת אַבְרָהָם, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת אַבְרָהָם, מְנַסִּין וּמְרִימִין אֶת הַמֹּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֱלֹקִים, וְזוֹכִין לְמֹחִין דְּגַדְלוּת כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ:

מִסְּטָרָא דִּימִינָא מֹחָא חִוָּרָא. פֵּרוּשׁ: מִמִּדַּת אַהֲבָה נַעֲשָׂה שִׂכְלוֹ צַח כַּכֶּסֶף,

הַדָּא הוּא דִּכְתִיב: זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי; כִּי הַמֹּחַ נִקְרָא: זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי, שֶׁהִיא מִדַּת אַהֲבָה, שֶׁמִּמְּדָה זֹאת בָּא לְשֵׂכֶל צַח כַּנַּ״ל:

## תורה עז

א וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ זכריה יד):

דְּהִנֵּה הַכְּלָל הוּא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאָנוּ עוֹשִׂים, הֵן הַתְּפִלָּה וְהֵן לְמוּד, הוּא כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

כִּי הַהֶבֶל פֶּה, הוּא בְּחִינַת ה׳, וְהַקּוֹל הוּא בְּהַמְשָׁכָה, הוּא בְּחִינַת ו׳, וּכְשֶׁלּוֹמֵד אוֹ מִתְפַּלֵּל בְּדִחִילוּ וּרְחִימוּ, נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת י״ה (תיקון י),

וּכְשֶׁלּוֹמֵד הֲלָכָה בְּאֹפֶן זֶה, בּוֹרֵא עוֹלָם אֶחָד, וּכְשֶׁלּוֹמֵד כָּל הַמַּסְכְּתָא, נַעֲשֶׂה מַטְרוֹנִיתָא, וְהֲהֲלָכוֹת הֵן עָלְמִין דִּילֵהּ (בהקדמת התיקונים דף יד). כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם.

וְזֶה: וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ – שֶׁנִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ: מְבֹאָר לְמֵעְיֵן שֶׁחָסֵר כָּאן רֻבּוֹ כְּכֻלּוֹ, כִּי עִקַּר הַמְכֻוָּן חָסֵר מִן הַסֵּפֶר, וְלֹא זָכִיתִי לַעֲמֹד כְּלָל עַל דְּבָרִים אֵלּוּ:

## תורה עח

א וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ וַיָּרֶם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ שמואל־א ב):

הִנֵּה יֵשׁ בָּזֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְיִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וּתְחִיָּה.

כִּי תְּחִלַּת הַבְּרִיאָה הָיָה כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מִדַּת מַלְכוּתוֹ, וּמַחֲמַת גֹּדֶל הֶאָרָתוֹ לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁרִי לְקַבֵּל, וְהֻכְרַח לְהִתְצַמְצֵם בְּתוֹךְ עוֹלָמוֹת. וְזֶה (תהילים קמ״ה:י״ג): מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים, הֵינוּ שֶׁמִּדַּת מַלְכוּת הִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ עוֹלָמוֹת, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְקַבֵּל. וְאֵין מִי שֶׁיְּקַבֵּל עַל מַלְכוּתוֹ, לָכֵן יוֹצְאוֹת נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּקַבְּלוּ עַל מַלְכוּתוֹ, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם.

וּמֵאַיִן יוֹצְאוֹת נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, מֵעוֹלַם הַדִּבּוּר. וְזֶהוּ (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, הֵינוּ שֶׁנְּפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאוֹת מֵעוֹלַם הַדִּבּוּר. וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֱלִיָּהוּ: מַלְכוּת פֶּה.

וּבְחִינוֹת שְׁכִינָה גַּם כֵּן, כִּי שׁוֹכֶנֶת אִתָּם תָּמִיד בְּלִי הֶפְסֵק רֶגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא ט״ז:ט״ז): הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאוֹתָם,

וְהוּא בְּחִינַת: אִם הַבָּנִים. הֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁהָאֵם הוֹלֶכֶת תָּמִיד עִם בָּנֶיהָ, וְאֵינָהּ שׁוֹכַחַת אוֹתָם, כֵּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁכִינָה, הוֹלֶכֶת עִם הָאָדָם תָּמִיד. וְזֶהוּ (ירמיהו ל״א:כ׳): כִּי מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ זָכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ; הֵינוּ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהַדִּבּוּר זוֹכֶרֶת אוֹתוֹ תָּמִיד, וְהוֹלֶכֶת עִמּוֹ אֲפִלּוּ בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת.

ב וְזֶהוּ בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהַדִּבּוּר שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְּׁכִינָה, בַּגָּלוּת, וְנִתְאַלֵּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ט:ג׳): נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה. וְזֶהוּ (תהילים נ״ח:ב׳): הַאָמְנָם אֵלֶּם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן; הַיְנוּ כִּי צֶדֶק זֶה מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, כַּנּוֹדָע, וּמַלְכוּת, הוּא הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, כְּשֶׁהוּא בַּגָּלוּת הוּא אִלֵּם.

וְלָכֵן בַּמֶּה שֶׁפָּגַם יִתַּקֵּן, הַיְנוּ וְדּוּי דְּבָרִים. כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (הושע י״ד:ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – שֶׁיִּתְוַדֶּה תָּמִיד בְּכָל לִבּוֹ, נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי. אֲזַי: וְשׁוּבוּ אֶל ה׳ – שֶׁיָּשׁוּבוּ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁפָּגַם אֶל שָׁרְשׁוֹ. וְזֶהוּ בְּחִינַת יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי מְיַחֵד הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְּׁכִינָה כַּנַּ״ל, אֶל ה׳.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ישעיהו מ׳:ה׳): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה׳ וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה׳ דִּבֵּר. הַיְנוּ, כְּשֶׁמְּיַחֵד הַדִּבּוּר עִם ה׳, שֶׁהוּא יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ כַּנַּ״ל, אֲזַי: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה׳. כְּבוֹד זוֹ שְׁכִינָה, כַּנּוֹדָע. הַיְנוּ, שֶׁנִּתְגַּלֶּה וְנִתְגַּדֵּל הָאָרַת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת.

כִּי עַכְשָׁו נִקְטָן אוֹרָהּ וְנֶחֱלָשׁ כֹּחָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת וְכוּ׳, כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אֲנִי; הַיְנוּ אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֲנִי שׁוֹכֶן אִתָּם אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ טֻמְאוֹתָם, וְזֶהוּ גָּלוּת הַשְּׁכִינָה. אֲבָל כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ [שֶׁעַל־יְדֵי] שֶׁיִּתַּקֵּן פֶּרְצוּף מַלְכוּת, וְיִתְיַחֵד הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת וּבְחִינַת שְׁכִינָה, עִם ה׳, יִתְגַּלֶּה וְיִתְגַּדֵּל אוֹרָהּ שֶׁל פֶּרְצוּף מַלְכוּת. וְזֶהוּ (משלי ט״ז:ט״ו): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים; הַיְנוּ [שֶׁעַל־יְדֵי] שֶׁיִּתְּנֶה הָאָרָה בְּפַרְצוּף מַלְכוּת, יָכוֹל לִהְיוֹת, כִּי שׁוֹאֵב חַיִּים מִמְּדַּת מַלְכוּת, שֶׁהוּא שָׁרְשׁוֹ כַּנַּ״ל:

ג וְגַם זֶהוּ בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי מַה שֶּׁאָדָם חַי, אֵינוֹ כִּי אִם מֵחֲמַת שֶׁנּוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, וּמַה הִיא נְשִׁימָה, שֶׁמּוֹצִיא וּמַכְנִיס הָרוּחַ. וְזֶהוּ בְּחִינַת (יחזקאל א׳:י״ד): הַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב. וְלָכֵן, כְּשֶׁאָדָם דָּבוּק לְמַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, וּמְדַבֵּר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה, מוֹצִיא וּמַכְנִיס רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְזֶהוּ (שם לו): וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם – הַיְנוּ קֶרֶב שֶׁלָּכֶם, כְּשֶׁהוּא נוֹשֵׁם נְשִׁימָה שֶׁל קְדֻשָּׁה, אֲזַי: וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן – הַיְנוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה (בראשית א׳:ב׳): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם; הַיְנוּ כְּשֶׁלּוֹמְדִ תּוֹרָה, כִּי מַיִם זוֹ תּוֹרָה, כַּיָּדוּעַ, אֲזַי: וְרוּחַ אֱלֹקִים, שֶׁהוּא רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, מְרַחֶפֶת וְחוֹפֶפֶ עָלָיו וְשׁוֹאֵב רוּחַ חַיִּים. כִּי בְּלֹא תּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אוֹקִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בתיקוני זוהר תקון יג דף כז:): אִלְמָלֵא פַּנְפֵּי רֵאָה דְּנָשְׁבִי עַל לְבָא הֲוֵי לְבָא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא. וְרֵאָה דָּא מַיָּא זוהר פנחס דף ריח:), וּמַיָּא דָּא תּוֹרָה.

כִּי כְּשֶׁהָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי בּוֹעֵר בְּלִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הָיָה בְּאֶפְשָׁרִי לִהְיוֹת אוֹקִיד כָּל גּוּפָא, אֲבָל כְּשֶׁיִּתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה, מֻגָּנֶת וּמַצֶּלֶת עָלָיו. וְכֵן, חַס וְשָׁלוֹם, לְהֶפֶךְ, כְּשֶׁבּוֹעֵר אֶל תַּאֲוֹוֹת עוֹלָם הַזֶּה, הֲוָה אוֹקִיד גַּם כֵּן כָּל גּוּפָא, אֲבָל כְּשֶׁאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה אוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה, הִיא מֻגֶּנֶת וּמַצֶּלֶת עָלָיו, וְיָכוֹל לִחְיוֹת. כִּי שׁוֹאֵב רוּחַ חַיִּים, שֶׁהוּא רוּחַ־ הַקֹּדֶשׁ, מִמְּדַּת מַלְכוּת, שֶׁהוּא שָׁרְשׁוֹ.

וְלָכֵן רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים (ברכות יח:), כִּי מֵחֲמַת שֶׁנִּפְסָק מֵחֶבֶל דִּקֻדֻּשָּׁה, מֵאַיִן יִהְיֶה לוֹ חִיּוּת, וְשׁוֹאֵב רוּחַ שֶׁל שְׁטוּת, כִּי דָּבוּק אֶל מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (קהלת ד׳:י״ג). וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת. אֲבָל לְהֶפֶךְ, נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־ הַקֹּדֶשׁ.

וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא בְּחִינוֹת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (אסתר ה׳:א׳): וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יד:): שֶׁלְּבָשַׁתָּהּ רוּחַ־ הַקֹּדֶשׁ.

ד וּבְחִינַת תְּחִיָּה גַּם כֵּן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י עַל פָּסוּק (בראשית מ״ה:כ״ז): וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב – שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

ה וְזֶהוּ בְּחִינָה שֶׁל מָשִׁיחַ, כִּי כָּתוּב אֲצָלוֹ (ישעיהו י״א:ג׳): לֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט וְכוּ׳, אֶלָּא הַכֹּל בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. כִּי אֲזַי יְתַקֵּן פֶּרְצוּף מַלְכוּת בִּשְׁלֵמוּת, וְנִתְקַבֵּץ כָּל הַבְּחִינַת מַלְכוּת אֶל שָׁרְשׁוֹ, וְהָיְתָה לַה׳ הַמְּלוּכָה (עובדיה), וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ (זכריה י״ד:ח׳-ט׳), וְנוּכַל לְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאֵנוּ לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, בְּלֹא שׁוּם לְבוּשׁ וְצִיּוּר וּתְמוּנָה.

וְזֶהוּ (תהילים מ״ז:ג׳): כִּי ה׳ וְכוּ׳ מֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל הָאָרֶץ, הַיְנוּ כְּשֶׁמְּדַּת מַלְכוּת יִהְיֶה גָּדוֹל, וְיִתְעַלֶּה אוֹרָהּ מֵחֲמַת תִּקּוּן מַעֲשֵׂינוּ, אֲזַי נוּכַל לְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאֵנוּ עַל כֹּל, דְּהַיְנוּ לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וְלֹא כְּמוֹ עַכְשָׁו, כִּי עַכְשָׁו הוּא בְּהִתְלַבְּשׁוּת עוֹלָמוֹת כַּנַּ״ל:

ו וְזֶהוּ:

וְיִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ, הַיְנוּ כְּשֶׁיִּתֵּן עֹז וְהָאָרָה לְמִדַּת מַלְכוּת, אֲזַי: וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ; כִּי כָּל אֶחָד יְתַקֵּן בְּחִינוֹת מָשִׁיחַ שֶׁלּוֹ, וְיֵלֵךְ מִמַּדְרֵגָה אֶל מַדְרֵגָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיְּתַקֵּן הָאָרַת פַּרְצוּף מַלְכוּת בִּשְׁלֵמוּת, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת מָשִׁיחַ כַּנַּ״ל:

ז [גַּם דְּבָרִים אֵלֶּה אֵינָם מְסֻדָּרִים יָפֶה, וְחָסֵר בָּהֶם גַּם כֵּן. וּכְפִי הַנִּרְאֶה הַמְכַוָּן מֵהֶם, שֶׁמְּדַבֵּר מִמַּעֲלַת הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה, כִּי הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינוֹת הַשְּׁכִינָה, וְהוּא בְּחִינוֹת רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ בְּחִינוֹת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, בְּחִינוֹת תְּחִיָּה, בְּחִינוֹת יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. וְכָל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ״ל. רַק שֶׁאֵין הַדְּבָרִים מְסֻדָּרִים כָּרָאוּי, וְאֵין הַלָּשׁוֹן מְתֻקָּן. אַף־עַל־פִּי־כֵן כֻּלָּם נְכוֹחִים לַמֵּבִין וְיִשָּׁרִים לְמוֹצְאֵי דַּעַת:

ח גַּם מְבֹאָר מִתּוֹרָה זֹאת, שֶׁהַדִּבּוּר הוֹלֵךְ עִם הָאָדָם אֲפִלּוּ לַמְּקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, כְּמוֹ הָאֵם הַהוֹלֶכֶת עִם הַוָּלָד לְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, וְעַל כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר אֵם הַבָּנִים.

וְזֶהוּ: כִּי מִדֵּי דַּבְּרִי בּוֹ זָכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד, הַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ אִם הָאָדָם מֻנָּח, חַס וְשָׁלוֹם, בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ בְּשֶׁפֶל הַמַּדְרֵגָה מְאֹד, אֲפִלּוּ בַּמְּקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, אַף־עַל־פִּי־כֵן עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לְהַזְכִּיר אֶת עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. דְּהַיְנוּ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם הוּא בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא, אִם יִתְחַזֵּק גַּם שָׁם לְדַבֵּר עַל־כָּל־פָּנִים דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, יָכוֹל לְהַזְכִּיר אֶת עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲפִלּוּ שָׁם בַּמְּקוֹמוֹת הַנְּמוּכִים, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת מְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, אֲפִלּוּ אִם נָפַל לְמָקוֹם שֶׁנָּפַל, כִּי הַדִּבּוּר אֵינוֹ מַנִּיחַ אוֹתוֹ לִשְׁכֹּחַ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. בִּבְחִינוֹת: כִּי מִדֵּי דַּבְּרִי בּוֹ זָכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד; שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַדִּבּוּר שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה, זֶה הַדִּבּוּר אֵינוֹ מַנִּיחַ אוֹתוֹ לִהְיוֹת נִשְׁכָּח מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַדִּבּוּר זוֹכֵר וּמַזְכִּיר אוֹתוֹ לְהִתְחַזֵּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא. וְהָבֵן הַדָּבָר הֵיטֵב, מְגֹדָל כֹּחַ הַדִּבּוּר. וְהוּא עֵצָה נִפְלָאָה וְנוֹרָאָה לְמִי שֶׁחָפֵץ בֶּאֱמֶת, לְבַל יְאַבֵּד עוֹלָמוֹ לָגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם:

ט עוֹד מְבֹאָר מִזֶּה, גֹּדֶל מַעֲלַת עֵסֶק הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא עִקַּר הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם. כִּי אִלְמָלֵא כַּנְפֵי רְאָה דְּנָשְׁבִי עַל לִבָּא הֲוֵי לִבָּא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא, וְכַנְפֵי רְאָה הוּא בְּחִינוֹת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל.

הַיְנוּ כִּי יֵשׁ בָּאָדָם שְׁנֵי מִינֵי תַּבְעֵרוֹת מְדוּרַת אֵשׁ – לְטוֹב וּלְהֶפֶךְ; וּשְׁנֵיהֶם אֵינָם טוֹבִים.

כִּי לִפְעָמִים לֵב הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי בּוֹעֵר מְאֹד מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּיקֵד יְקוֹד אֵשׁ, אֲבָל הוּא יוֹתֵר מִדַּי, עַד שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אוֹקִיד כָּל גּוּפָא. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁבּוֹעֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵאַחַר שֶׁהוּא יוֹתֵר מִדַּי אֵינוֹ טוֹב. וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵר וּלְצַמְצֵם הַהִתְלַהֲבוּת הַזֹּאת, שֶׁיִּהְיֶה בְּמִדָּה, כִּי־אִם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי כְּשֶׁיַּעֲסֹק בַּתּוֹרָה, תָּגֵן הַתּוֹרָה עָלָיו וְתַצִּיל אוֹתוֹ, שֶׁיִּזְכֶּה לְצַמְצֵם הַהִתְלַהֲבוּת שֶׁיִּהְיֶה כָּרָאוּי.

וְכֵן יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, לְהֶפֶךְ. כִּי לִפְעָמִים בּוֹעֵר הָאָדָם אֶל תַּאֲוֹות עוֹלָם הַזֶּה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁגַּם כֵּן הָיָה אוֹקִיד כָּל גּוּפָא, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה הִיא מְגֻנָּת עָלָיו וּמַצֶּלֶת אוֹתוֹ, גַּם מֵהִתְלַהֲבוּת הָאֵשׁ הָרָע הַזֶּה שֶׁל הַתַּאֲוֹות, שֶׁהָיָה רוֹצֶה לְשָׂרְפוֹ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם.

נִמְצָא, שֶׁבְּלֹא הַתּוֹרָה, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא הָיָה הָאָדָם מִתְקַיֵּם כְּלָל, כִּי הָיָה נִשְׂרָף וּמִתְבַּטֵּל מֵרִבּוּי הַתַּבְעֵרוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּלִבּוֹ, לְיָמִין יוֹתֵר מִדַּי, אוֹ לִשְׂמֹאל, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: אִלְמָלֵא כַּנְפֵי רְאָה, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, דְּנָשְׁבִי עַל לִבָּא, הֲוֵי לִבָּא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא – עַל־יְדֵי שְׁנֵי מִינֵי תַּבְעֵרוֹת הַנַּ״ל, וְרַק הַתּוֹרָה מַצֶּלֶת מִזֶּה כַּנַּ״ל.

וְהָבֵן הַדְּבָרִים לְמַעֲשֶׂה]:

## תורה עט

א בְּטַח בַּיְיָ וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה (תהילים ל״ז:ג׳):

הִנֵּה הַכְּלָל – שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם לִרְאוֹת, שֶׁמִּצִּדּוֹ לֹא יִהְיֶה עִכּוּב מִשִּׂיחָא, דְּהַיְנוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו.

וּבְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק, מִי שֶׁהוּא צַדִּיק בֶּאֱמֶת, יֵשׁ בּוֹ הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בּוֹ הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, יֵשׁ בּוֹ מִדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף כה:): מָשִׁיחַ דָּא מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָפָרַשׁ.

כִּי מֹשֶׁה מָסַר נַפְשׁוֹ בְּעַד יִשְׂרָאֵל, כִּי יָדַע שִׁפְלוּתוֹ בֶּאֱמֶת, וְיָדַע חֲשִׁיבוּת וּגְדֻלּוּת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״ב:ג׳): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם, וּמֵחֲמַת זֶה מָסַר נַפְשׁוֹ וְחִיּוּתוֹ בְּעַדָם. לָכֵן מִי שֶׁהוּא צַדִּיק בֶּאֱמֶת, וְיוֹדֵעַ שִׁפְלוּתוֹ, וְיַכִּיר חֲשִׁיבוּת יִשְׂרָאֵל, יָכוֹל לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲדָם.

ב וְאֵימָתַי יָכוֹל לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ, בְּשַׁבָּת. כִּי בְּשַׁבָּת נֶאֱמַר (שמות ט״ז:כ״ט): רְאוּ כִּי ה׳ נָתַן לָכֶם אֶת הַשַּׁבָּת; כִּי שַׁבָּת הוּא שִׁי״ן – תְּלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא, בַּ״ת – בַּת עַיִן, וְעַל כֵּן בְּשַׁבָּת יָכוֹל לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ.

וְזֶהוּ: שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו, הַנֶּאֱמַר בְּשַׁבָּת (שם), הַיְנוּ תַּחַת מַדְרֵגָתוֹ, שֶׁפָּל מִמַּה שֶׁהוּא. וְעַל כָּל פָּנִים אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, הַיְנוּ לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, כְּגוֹן עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה זְמָרִי וּמַבְקֵשׁ שָׂכָר כְּפִינְחָס (סוטה כב:). וְאֵימָתַי יָכוֹל לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ בְּשַׁבָּת, כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁהִיא שַׁבָּת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ, אַתְוָן דְּדִין כְּאַתְוָן דְּדִין.

ג כִּי יֵשׁ שְׁנֵי תְּשׁוּבוֹת. אַחַת: יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹשִׂין מַשָּׂא וּמַתָּן וְהוֹלְכִין בְּהַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּבָאֶמְצָעוּת נוֹפֶל לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְאַחַר־כָּךְ חוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת (יחזקאל א׳:י״ד): הַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב, שֶׁאֵין לוֹ נִיחָא, כִּי פַּעַם טָמֵא וּפַעַם טָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, אָסוּר וּמֻתָּר, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת שֵׁשֶׁת יְמֵי חוֹל. אֲבָל תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה הוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִיחָא. כִּי בָּא שַׁבָּת – בָּא מְנוּחָה; שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְנוּחָה מִכֹּל וָכֹל, וְנִדְחֶה הָרַע לְגַמְרֵי.

וְתֵדַע נֶאֱמָנָה, שֶׁתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה הוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בראשית פרשה כב): כְּשֶׁפָּגַע אָדָם הָרִאשׁוֹן לְקַיִן, וְשָׁאַל לוֹ: מַה נַּעֲשָׂה בְּדִינְךָ, וְהֵשִׁיב לוֹ שֶׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה. אָמַר: אִם כָּךְ תַּקִּיף חֵילָא דִּתְשׁוּבָה, פָּתַח וְאָמַר: מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת.

וְלִכְאוֹרָה, מָה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל תְּשׁוּבָה. אֲבָל לְפִי דִּבְרֵינוּ מְכֻוָּן הֵיטֵב, כִּי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְנִדְחֶה הָרָע לְגַמְרֵי, וְיֵשׁ לוֹ נִיחָא – זֶהוּ בְּחִינוֹת שַׁבָּת, וּבְחִינַת שַׁדַּי, וּבְחִינַת מט״ט. כִּי מַה הוּא שַׁדַּי – שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (חגיגה יב ב״ר פ׳ מו). וּבְחִינוֹת שַׁבָּת גַּם כֵּן כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:ב׳): וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ, וְאָמַר דַּי.

וּבְחִינַת מט״ט הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת שַׁדַּי, כַּנּוֹדָע.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף כז) עַל פָּסוּק ״וַיַּקְ אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן וְכוּ״:

וַיַּקְ – מֵאָן נָטַל לֵהּ, אֶלָּא נָטַל לֵהּ מֵאַרְבַּע יְסוֹדִין דִּילֵהּ וְכוּ׳. בְּזִמְנָא דְּתָב בִּתְיוּבְתָּא וּמִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְתָא, קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטַל לֵהּ מִתַּמָּן. וַעֲלֵהּ אִתְמַר וּמִשָּׁם יִפָּרֵד – אַפְרִישׁ נַפְשֵׁהּ מִתַּאֲוָה דִּילְהוֹן וְכוּ׳. לְעָבְדָהּ – בְּפִקּוּדִין דַּעֲשֵׂה, וּלְשָׁמְרָהּ – בְּפִקּוּדִין דְּלֹא תַּעֲשֶׂה וְכוּ׳. וְאִי עָבַר עַל אוֹרַיְתָא, אִתְשַׁקְיָה מִמְּרִירוּ דְּאִילָנָא רָע, דְּאִיהוּ יֵצֶר הָרָע. וְאִם תָּיְבִין בִּתְיוּבְתָּא, אִתְמַר בְּהוֹן: וַיְוָרֵהוּ ה׳ עֵץ, דָּא עֵץ הַחַיִּים, וּבֵהּ וַיְמַתְּקוּ הַמָּיִם. וְדָא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, דְּאִתְמַר בֵּהּ וּמַטֵּה הָאֱלֹקִים בְּיָדִי. מַטֶּה דָּא מט״ט, מִסְטְרֵהּ חַיִּים וּמִסְטְרֵהּ מִיתָה,

עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְזֶה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ, הַיְנוּ כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁיִּדְחֶה הָרָע לְגַמְרֵי וְנַעֲשֶׂה כְּלוֹ טוֹב, זֶהוּ בְּחִינוֹת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, דְּאִתְמַר בֵּהּ וּמַטֵּה הָאֱלֹקִים בְּיָדִי, הַיְנוּ שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לַהֲפֹךְ [מֵרַע לְטוֹב]. וּמַטֵּה דָּא מט״ט, מִסְטְרֵהּ חַיִּים וּמִסְטְרֵהּ מִיתָה. כִּי מט״ט הוּא בְּחִינוֹת מִשְׁנָה, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, שֶׁכְּלוּלִים מִשִּׁשָּׁה בְּחִינוֹת: כָּשֵׁר וּפָסוּל טָמֵא וְטָהוֹר אָסוּר וּמֻתָּר כַּנּוֹדָע.

וְעַל כֵּן אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם קְבוּעִים עֲדַיִן בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְאֵין תְּשׁוּבָתָם שְׁלֵמָה עֲדַיִן,

רַק לִפְעָמִים נוֹפֵל לוֹ הִרְהוּר תְּשׁוּבָה וּמַתְחִיל קְצָת בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאַחַר־כָּךְ נוֹפֵל מִזֶּה וְחוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הוּא חוֹזֵר וְנִתְעוֹרֵר, וְחוֹזֵר וְנוֹפֵל וְכֵן מִשְׁתַּנֶּה בְּכָל פַּעַם מִטּוֹב לְרַע וּמֵרַע לְטוֹב – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּחִינוֹת שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת כָּשֵׁר וּפָסוּל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי הוּא גַּם כֵּן פַּעַם כָּשֵׁר וּפַעַם פָּסוּל, פַּעַם טָמֵא וּפַעַם טָהוֹר וְכוּ׳, כִּי אֵין לוֹ נִיחָא.

אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, זֶהוּ בְּחִינוֹת שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לַהֲפֹךְ מֵרַע לְטוֹב, וְנִדְחֶה הָרַע לְגַמְרֵי,

וְזֶהוּ בְּחִינוֹת שַׁדַּי, וְיֵשׁ לוֹ נִיחָא מִכֹּל וָכֹל. וּבְחִינַת מט״ט גַּם כֵּן בְּחִינוֹת שַׁדַּי, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁבְּחִינוֹת מט״ט הוּא מִשְׁנָה, זֶהוּ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל. אֲבָל כְּשֶׁבָּא שַׁבָּת – בָּא מְנוּחָה, וַיִּשְׁבֹּת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ, וְזֶהוּ בְּחִינַת שַׁדַּי. [אֲזַי נִכְלָל מט״ט בִּבְחִינַת שַׁדַּי״]. הַיְינוּ שֶׁכְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, עַל יְדֵי זֶה יָכוֹל לִרְאוֹת שְׁפָלוּתוֹ כַּנַּ״ל:

**ד** וְזֶה הוּא:

בְּטַח בַּה׳ – לְשׁוֹן הַשְׁקֵט וָבֶטַח, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְנוּחָה מִכֹּל וָכֹל.

וַעֲשֵׂה טוֹב – הַיְנוּ שֶׁנִּתְהַפֵּךְ מֵרַע לְטוֹב גָּמוּר.

שְׁכָן אֶרֶץ – הַיְנוּ בְּחִינוֹת נֶפֶשׁ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהילים קמ״ג:ו׳): נַפְשִׁי כְּאֶרֶץ וְכוּ׳. הַיְנוּ שֶׁהַנֶּפֶשׁ יֵשׁ לוֹ נִיחָא, מֵחֲמַת שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה הוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, וְיָכוֹל לִרְאוֹת שְׁפָלוּתוֹ, וַחֲשִׁיבוּת וּגְדֻלּוֹת יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ:

וּרְעֵה אֱמוּנָה – הַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת כְּמוֹ רָעְיָא מְהֵימְנָא, שֶׁיָּכוֹל לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַד יִשְׂרָאֵל:

**ה** שַׁיָּךְ לְעֵיל, לְעִנְיַן שִׁפְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתָּיו, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּחֲזִיק עַצְמוֹ שָׁפָל לְמַטָּה תַּחַת מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ:

שׁוּב שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בְּעִנְיַן זֶה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁזּוֹכִין לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ בֶּאֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְלִדְחוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ לְקַפֵּחַ פַּרְנָסָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא עָנָו וְשָׁפָל בֶּאֱמֶת, הוּא בִּבְחִינַת אַיִן, וְאֵינוֹ תַּחַת הַמָּקוֹם כְּלָל, עַל כֵּן בְּוַדַּאי אֵין יְכוֹלִין לִדְחוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ.

וְזֶהוּ: שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכִין לְשִׁפְלוּת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת: שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתָּיו, שֶׁמַּחֲזִיק עַצְמוֹ תָּמִיד בְּשִׁפְלוּת לְמַטָּה תַּחַת מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, כִּי שׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל לְהוֹצִיאוֹ מִמְּקוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ לְדַחוֹתוֹ מִפַּרְנָסָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): כָּל הַיּוֹרֵד לְאֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ וְכוּ׳; כִּי מֵאַחַר שֶׁיּוֹרֵד לְאֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ מִמְּקוֹמוֹ וּמִפַּרְנָסָתוֹ, נִמְצָא שֶׁהוּא רוֹצֶה לְפַגֵּם בְּחִינַת שְׁפָלוּת הַנַּ״ל, בְּחִינַת: שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתָּיו וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן הוּא כְּאִלּוּ בָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ. כִּי אֵשֶׁת רֹאשׁ־תֵּבוֹת: שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתָּיו, הַיְנוּ שֶׁפּוֹגֵם בִּבְחִינַת עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שִׁבּוּ אִישׁ תַּחְתָּיו, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה: אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, כַּנַּ״ל:

# תורה פ

**א** יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם (תהילים כ״ט:י׳-י״א):

הִנֵּה יָדוּעַ שֶׁגָּדוֹל הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עוקצין פ״ג), שֶׁלֹּא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה אֶלָּא הַשָּׁלוֹם.

וּמַה הוּא הַשָּׁלוֹם, שֶׁמְּחַבֵּר תְּרֵי הֲפָכִים, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר ויקרא דף יב:) בַּפָּסוּק: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו, כִּי זֶה הַמַּלְאָךְ – מֵאֵשׁ וְזֶה – מִמַּיִם, שֶׁהֵם תְּרֵי הֲפָכִים, כִּי מַיִם מְכַבֶּה אֵשׁ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם וּמְחַבְּרָם יַחַד.

וְהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, כִּי יוֹסֵף מְחַבֵּר תְּרֵי הֲפָכִים – חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת.

לְכָךְ נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (בראשית ל״ז:ב׳): וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה – הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כִּי שְׂמֹאל דּוֹחָה (סוטה מז), אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ (בראשית שם) – הוּא בְּחִינַת חֲסָדִים, כִּי יָמִין מְקָרֶבֶת (סוטה שם).

וּכְתִיב (בראשית מ״ב:ו׳): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט – הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת חֲסָדִים.

וְנֶאֱמַר אֶצְלוֹ (שם מא): וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: אָב בְּחָכְמָה וְרֵךְ בְּשָׁנִים; שֶׁהוּא מִחֵין דִּגְדֻלּוּת וְקַטְנוּת [שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, כַּיָּדוּעַ]:

**ב** וְזֶהוּ בְּחִינַת קְדוּשׁ הַשֵּׁם, כִּי קְדוּשׁ הַשֵּׁם הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, כִּי מִתְּחִלָּה הוּא נִתְלַהֵב בְּשַׁלְהוֹבִין דִּרְחִימוּתָא, זֶהוּ בְּחִינַת חֲסָדִים, וְאַחַר־כָּךְ מִתְגַּבֵּר עַל יְצָרוֹ, וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם, זֶהוּ בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת יוֹסֵף כַּנַּ״ל.

וּלְכָךְ אַפִּלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הֶעֱרוּ אֶת נַפְשָׁם לָמוּת עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם, כִּי יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה וְכוּ׳ (ב״ר פ״א), וַאֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁעַדַיִן הוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תַּעֲנוּג גָּדוֹל מֵמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ט:ג׳): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וּכְשֶׁרוֹצִין לְהַפְרִיד אוֹתוֹ מִבְּחִינָה זוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּחִינַת ו׳, כַּנּוֹדָע, וְאִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתוֹ בְּלֹא וָאו שְׁנִיָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, וְתֵכֶף וּמִיָּד נִתְעוֹרֵר בּוֹ בְּחִינָה זוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ כַּנַּ״ל.

[פֵּרוּשׁ, כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל (כַּמְבֹאָר בְּסִימָן יד ויז), אַף־עַל־פִּי שֶׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא (סנהדרין מד), וּמֵאַחַר שֶׁנִּקְרָא עֲדַיִן בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת ו׳ כַּנַּ״ל, עַל כֵּן יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת יוֹסֵף גַּם כֵּן, כִּי וָאו אִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתָהּ בְּלֹא ו׳ שְׁנִיָּה. הַיְנוּ שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּחִינַת ו׳, מְקֻשָּׁר בּוֹ ו׳ שְׁנִיָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף (כִּי יִשְׂרָאֵל וְיוֹסֵף כַּחֲדָא אָזְלִי כַּיָּדוּעַ).

נִמְצָא, שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְקֻשָּׁר בּוֹ בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת קְדוּשׁ הַשֵּׁם כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן תֵּכֶף כְּשֶׁרוֹצִין לְהַעֲבִירוֹ עַל דָּת, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַפְרִידוֹ מִבְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, נִתְעוֹרֵר בּוֹ תֵּכֶף בְּחִינַת יוֹסֵף שֶׁמְּקֻשָּׁר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם. דְּהַיְנוּ שַׁלְהוֹבִין דְּרְחִימוּתָא, וְהִתְגַּבְּרוּת עַל יְצָרוֹ לָמוּת עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת יוֹסֵף כַּנַּ״ל]:

**ג** כְּלָל הָעוֹלֶה – שֶׁיּוֹסֵף הוּא בְּחִינַת הַשָּׁלוֹם, וְהַשָּׁלוֹם הוּא כְּלִי שֶׁעַל־יָדוֹ בּוֹא יָבוֹא כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת וְהַבְּרָכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכַנּוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ בָּזֶה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל כָּל אָדָם הַיִּשְׂרְאֵלִי לְדַבֵּר דִּבּוּרִים שֶׁל קְדֻשָּׁה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וּמַה הוּא קְדֻשָּׁה – חָכְמָה, כִּי חָכְמָה נִקְרָא קְדֻשָּׁה, כַּנּוֹדָע. וְזֶהוּ כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, וּמֵבִין וְשׁוֹמֵעַ מַה יְּדַבֵּר, נִקְרָא קְדֻשָּׁה. וְיֵשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִזֶּה, כִּי נִבְנֶה מִזֶּה מֹחִין, שֶׁהִיא חָכְמָה, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ז:ב׳): בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה׳. כִּי יְרוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ד:י״ז-י״ח): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֶם. וְצֶדֶק הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ח:ב׳): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. וַה׳ הוּא בְּחִינַת מֹחִין כַּנּוֹדָע. אֵימָתַי הוּא נִבְנֶה, כְּשֶׁנִּדְחֵי יִשְׂרָאֵל, רוֹצֶה לוֹמַר מִי שֶׁהָיָה נִדְחֶה מִבְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר־כָּךְ כּוֹנֵס:

**ד** וְנַחֲזֹר לְעִנְיָנֵנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם יָכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה כַּנַּ״ל. וְהַשָּׁלוֹם הוּא מְחַבֵּר תְּרֵי הֲפָכִים כַּנַּ״ל, הַיְנוּ חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת. הַיְנוּ חֲנָיוֹת שֶׁהוּא חֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים מ״ב:ט׳): יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ. וֶאֱלֹקִים הוּא גְּבוּרוֹת, כִּי אֱלֹקִים הוּא מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עד): וֶאֱלֹקִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם, וְדִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא (גיטין י׳:).

וְלָכֵן גַּם כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (בראשית מ״א:מ״ד): וּמִבַּלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ. יָדוֹ הוּא בְּחִינַת מֹחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קל״ד:ב׳): שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ. וְקֹדֶשׁ הוּא רֵאשִׁית, וְרֵאשִׁית הוּא חָכְמָה מֹחַא. וְרַגְלוֹ הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״א:ב׳): צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וְצֶדֶק הוּא הַדִּבּוּר, וְדִבּוּר הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ה:י״א): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ. נִמְצָא שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת כַּנַּ״ל,

וְיוֹסֵף הוּא הַשָּׁלוֹם מְחַבֵּר תְּרֵי הֲפָכִים לִהְיוֹת אֶחָד, וְיָבוֹא יְשׁוּעוֹת וּבְרָכוֹת בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״ב:ג׳): וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה, וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: וּתְקַבְּלוּן אַלְפָּן חֲדַת; הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּעָה, יָבוֹא תּוֹרָה וְאַלְפָּן חֲדַת מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, לְכָל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: ה׳ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, ה׳ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם. הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י, כְּשֶׁה׳ יְבָרֵךְ בְּרָכוֹת עַל יְדֵי כְּלֵי שָׁלוֹם, אָזַי – עֹז שֶׁהִיא הַתּוֹרָה גַּם כֵּן לְעַמּוֹ יִתֵּן, הַיְנוּ וּתְקַבְּלוּן אֶלְפָּן חֲדַת.

ה [נִרְאֶה בֶּאוּר הָעִנְיָן, כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם יְכוֹלִין לְדַבֵּר דִּבּוּרִים בְּקְדֻשָּׁה, כִּי הַשָּׁלוֹם מְחַבֵּר תְּרֵי הֲפָכִים, חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם כַּנַּ״ל.

וְעִקַּר הַקְּדֻשָּׁה הוּא חָכְמָה וּמֹחִין דִּקְדֻשָּׁה, כִּי חָכְמָה נִקְרָא קֹדֶשׁ כַּיָּדוּעַ. כִּי קֹדֶשׁ הוּא בְּחִינַת רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב): לְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה׳ רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, כִּי כָּל רֵאשִׁית הוּא קֹדֶשׁ בְּכָל מָקוֹם. וְרֵאשִׁית הוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה.

וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְדַבֵּר דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וּמַכְנִיס כָּל מֹחוֹ וְחָכְמָתוֹ וְדַעְתּוֹ בְּתוֹךְ הַדִּבּוּרִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ הֵיטֵב לְהַדִּבּוּרִים, וּמֵבִין וְשׁוֹמֵעַ מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר, זֶהוּ בְּחִינַת קֹדֶשׁ, וְיֵשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִזֶּה. וְזֶהוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, כִּי הוּא מְחַבֵּר וּמְקַשֵּׁר הַחָכְמָה וְהַמֹּחִין שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲסָדִים כַּנַּ״ל, לְהַדִּבּוּר שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת יוֹסֵף כַּנַּ״ל,

וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף: וּמִבַּלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ, כִּי יוֹסֵף הוּא כְּלוּל מִבְּחִינַת יָדִין וְרַגְלִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַחָכְמָה וְהַדִּבּוּר, כִּי יָדִין זֶה בְּחִינַת חָכְמָה בְּחִינַת קֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ, וְרַגְלִין זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

עַל כֵּן צְרִיכִין לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וּבִפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה הוּא לְהִתְפַּלֵּל בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, שֶׁיְכַוֵּן לִמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כִּי מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, בְּוַדַּאי מְרֻצֶּה כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ הַקַּל שֶׁבַּקַּלִּים כַּנַּ״ל (וּכְמוֹ שֶׁכְּבָר רָאִינוּ בְּחוּשׁ בַּדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ שֶׁכַּמָּה אֲנָשִׁים קַלִּים וּפְחוּתִים מָסְרוּ נַפְשָׁם וּמֵתוּ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, אַשְׁרֵי לָהֶם). וְתֵכֶף כְּשֶׁמְּרֻצֶּה לִמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, נִתְעוֹרֵר בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת יוֹסֵף כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְדַבֵּר, דְּהַיְנוּ לְקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּה עִקַּר הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, שֶׁזּוֹכִין לָזֶה עַל־יְדֵי שָׁלוֹם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם ה׳, יְרוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, ה׳ הוּא בְּחִינַת מֹחִין כַּנַּ״ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְקַשֵּׁר הַמּחַ אֶל הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם ה׳, שֶׁמַּחְיִן בּוֹנִין הַדִּבּוּר דִּקְדֻשָּׁה – זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי: נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס, זֶה בְּחִינַת מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, שֶׁכָּל הַנִּדָּחִין מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁרוֹצִין לְהַעֲבִירָם עַל דָּת, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין תֵּכֶף וּמוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי קִדּוּשׁ הַשֵּׁם נִכְנָסִין כָּל הַנִּדָּחִין מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס. וְעַל־יְדֵי־זֶה: בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם ה׳, כִּי קִדּוּשׁ הַשֵּׁם הוּא בְּחִינַת שָׁלוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם ה׳ כַּנַּ״ל:

ו נִמְצָא שֶׁיּוֹצֵא לָנוּ מִזֶּה עֵצָה נִפְלָאָה לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּבִפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁכְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כְּלָל, וּלְקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, אֲזַי יַזְכִּיר אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא בְּוַדַּאי מְרֻצֶּה לָמוּת עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ אִם הוּא בַּדִּיּוּטָא הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד. אַף־עַל־פִּי־כֵן, אִם הָיוּ רוֹצִים לְהַעֲבִירוֹ עַל דָּת לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, בְּוַדַּאי הָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם. כִּי עַל זֶה מְרֻצֶּה אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וְלֹא לַעֲבֹר עַל דָּת, חַס וְשָׁלוֹם, כַּאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּחוּשׁ פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר וְכַנַּ״ל.

וְתֵכֶף כְּשֶׁיִּזְכִּיר אֶת עַצְמוֹ שֶׁרוֹצֶה לִמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְעוֹרֵר בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת הַמֹּחַ וְהַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל וּלְקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר וְכַנַּ״ל.

וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאָמַר זֹאת בְּתוֹךְ שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה לְדָבָר פָּשׁוּט, שֶׁצְּרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל בְּמְסִירַת נֶפֶשׁ]:

## תורה פא

א עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת הָהָר (במדבר י״ג:י״ז):

וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: פְּסֹלֶת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

הַכְּלָל הוּא, שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁל צַדִּיק, שֶׁמְּדַבֵּר בַּתּוֹרָה אוֹ בַּתְּפִלָּה, נִקְרָא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ג:ו׳): נַפְשִׁי כְּאֶרֶץ וְכוּ׳. וְנֶפֶשׁ הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ.

וּכְשֶׁהַצַּדִּיק מְדַבֵּר בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, נִקְרָא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהַדִּבּוּרִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הֲמוֹן עַם בְּשִׂיחַת חֻלִּין, הוּא נִקְרָא פְּסֹלֶת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וְלָמָּה מְדַבֵּר שִׂיחַת חֻלִּין, כְּדֵי לְקַשֵּׁר אֶת הֲמוֹן עַם אֶל הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַר. דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא: אֵין הַר (צ״ל לבנון, ע׳ גיטין נו, וע׳ ילקוט פ׳ ואתחנן בשם ילמדנו) אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן. וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת דַּעַת, דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות לג): כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִתַּן בֵּין שִׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וְדַעַת נִתַּן בֵּין שִׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה אִי אֶפְשָׁר לְקַשְּׁרָם אֶל שָׂרְשָׁם, מֻחָלַט שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִן הָאֱמֶת. כִּדְאִיתָא בְּתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ (מגילה ט): כְּשֶׁהוֹשִׁיב ע״ב זְקֵנִים לְכְתֹּב לוֹ

סֵפֶר תּוֹרָה, וְכָתְבוּ כֻּלָּם אֵלּוּקִים בָּרָא בְּרֵאשִׁית וְכוּ׳. כִּי הוּא רָחוֹק מִן הָאֱמֶת, וְהֵצְרִכוּ לַהֲפֹךְ אֶת הַצְּרוּפִים.

כָּךְ הַצַּדִּיק שֶׁרוֹצֶה לְקַשֵּׁר אֶת הֲמוֹן עַם הָרְחוֹקִים מִן הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּיוֹת, צָרִיךְ לְדַבֵּר עִמָּהֶם שִׂיחַת חֻלִּין, וּלְהַלְבִּישׁ בָּהֶם הַתּוֹרָה, רַק שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּצְרוּפִים.

וְנִקְרָא פְּסֹלֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי אַף שֶׁהֵם פְּסֹלֶת אֶרֶץ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יִשְׂרָאֵל:

**ב** וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

עֲלוּ – הֵינוּ שֶׁאַתֶּם הֲמוֹן עַם עוֹלִים.

זֶה בַּנֶּגֶב – זֶה הוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): כִּי זֶה כָּל הָאָדָם, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת ל), שֶׁכָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְצַוָּת לָזֶה; הֵינוּ הַצַּדִּיק הוּא בַּנֶּגֶב, הֵינוּ פְּסֹלֶת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ שִׂיחַת חֻלִּין, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְקַשֵּׁר אֶתְכֶם.

וַעֲלִיתֶם אֶת הָהָר – הֵינוּ הַדַּעַת הַנַּ״ל.

**ג** וְעוֹד, כִּי לִפְעָמִים הַצַּדִּיק נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, וּכְשֶׁבָּא אֶחָד מִן הֲמוֹן עַם, וּמְדַבֵּר עִמּוֹ דְּבָרִים שֶׁל הַבְלֵי הָעוֹלָם, וְהַצַּדִּיק נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ, אָז הוּא מְחַיֶּה לְהַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק בָּא לְמַדְרֵגָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יָכוֹל הַצַּדִּיק לְהַעֲלוֹתָם לִבְחִינַת הַדַּעַת.

וְזֶהוּ: עֲלוּ זֶה – הֵינוּ כְּשֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לַעֲלוֹת לְמַדְרֵגָתוֹ, צָרִיךְ אַתָּה לִהְיוֹת בַּנֶּגֶב, הֵינוּ לְדַבֵּר עִמּוֹ שִׂיחַת חֻלִּין כְּדֵי לְהַחֲיוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה:

וַעֲלִיתֶם אֶת הָהָר – שֶׁיּוּכַל אָז הַצַּדִּיק לְקַשֵּׁר אֶתְכֶם לִבְחִינַת דַּעַת, הַנִּקְרָא הַר, כַּנַּ״ל:

## תורה פב

**א** אִיתָא בַּגְּמָרָא:

הַנֶּעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים, שׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ: (שבת פח:)

הִנֵּה נוֹדַע, כִּי יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ קְלִפּוֹת: רוּחַ סְעָרָה, וְעָנָן גָּדוֹל, וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת. וּקְלִפַּת נֹגַהּ הִיא בֵּין הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת וּבֵין הַקְּדֻשָּׁה. וְלִפְעָמִים נִכְלֶלֶת בַּקְּדֻשָּׁה, וְלִפְעָמִים נִכְלֶלֶת בַּקְּלִפָּה, וְהִיא בְּבְחִינַת נִשְׁמַת הָעֲשׂוּקִים, וְדַי לַמֵּבִין.

וְזֶהוּ בְּחִינַת סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁלֹּשׁ שְׁנֵי עֶרְלָה, כְּנֶגֶד הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַנַּ״ל, וּרְבָעִי הוּא כְּנֶגֶד נֹגַהּ. וְהוּא בְּחִינוֹת חַשְׁמַ״ל, כִּי לִפְעָמִים נִכְלֶלֶת בְּמַ״ל אוֹרוֹת.

וְזֶהוּ סוֹד מִילָה, כִּי יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ עוֹרוֹת, הֵם שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, וְעוֹר דַּק רְבִיעִי, בְּחִינַת נֹגַהּ.

וְכָל הַחֲרָפוֹת הַבָּאִים לָאָדָם, הֵם מִשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַנַּ״ל. וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ אֲחֵי דִּינָה לְאַנְשֵׁי שְׁכֶם (בראשית לד): לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה, כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ.

וְגַם יְהוֹשֻׁעַ אַחַר מָל אֶת יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית, אָמַר (יהושע ה): הַיּוֹם גַּלֹּתִי אֶת חֶרְפַּת יִשְׂרָאֵל. כִּי עִקַּר הַחֲרָפוֹת בָּאִים מִבְּחִינַת עָרְלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַנַּ״ל.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף, אָמְרָה אִמּוֹ (בראשית ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי. כִּי בְּהִתְגַּלּוּת בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַבְּרִית, בְּחִינַת מִילָה כַּנּוֹדָע, נֶאֱסְפוּ הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ כַּוָּנַת רְחִיצַת מַיִם חַמִּין בְּעֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ, כִּי אָז קְלִפּוֹת נֹגַהּ נִכְלֶלֶת בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז חֲפֵצִים גַּם הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת לֵעָלוֹת לֶאֱחֹז בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז יוֹרְדִים בְּחִינַת (שה״ש ח): שַׁלְהֶבֶת יָהּ, וּמְכַוֵּה אוֹתָן שֶׁלֹּא יֹאחֲזוּ בַּקְּדֻשָּׁה, וְהוּא בְּחִינַת מַיִם חַמִּין. וְהוּא כַּוָּנַת נְטִילַת צִפָּרְנַיִם בְּעֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ כַּנּוֹדָע:

**ב** וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַגְּמָרָא:

הַנֶּעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים – וְאָז הוּא בְּחִינַת ח״ש, הוּא שְׁתִיקָה;

שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים – כַּנַּ״ל;

וְעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה – כִּי לִפְעָמִים שְׁתִיקָה שֶׁל הָאָדָם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת יְסוּרִים לְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְאָז הוּא בְּחִינַת זוֹ נִכְלָל בַּקְּלִפָּה. אֲבָל כְּשֶׁהוּא מֵאַהֲבָה, אָז הוּא בְּחִינַת ח״ש נִכְלֶלֶת בַּקְּדֻשָּׁה.

עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ – הִיא בְּחִינַת שַׁלְהֶבֶת יָהּ כַּנַּ״ל:

[פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, עַל־יְדֵי־זֶה דּוֹחִים בְּחִינַת הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת עָרְלָה, בְּחִינַת חֶרְפָּה כַּנַּ״ל. וְנִכְלָלִים בִּבְחִינַת חַשְׁמַ״ל עַל־יְדֵי הַשְׁתִיקָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ח״ש, כִּי הוּא דּוֹחֶה הַחֶרְפָּה עַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָרִיב וּלְחָרֵף אֶת חֲבֵרוֹ. שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַ״ל, בְּחִינַת מִילָה, שֶׁהִיא בְּטוּל הָעָרְלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חֶרְפָּה. בְּחִינַת שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת הַנַּ״ל.

וְזֶהוּ חֲשְׁמַל – ח״ש מ״ל. הַיְנוּ הַשְׁתִּיקָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מִילָה, בְּחִינַת בְּטוּל הַחֶרְפָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עָרְלָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה – כִּי זֹאת הַשְׁתִּיקָה שֶׁהִיא בְּחִינַת חֲשְׁמַ״ל, זֶהוּ בְּחִינַת נֹגַהּ הַנַּ״ל, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת, לִפְעָמִים נִכְלֶלֶת בַּקְּדֻשָּׁה, וְלִפְעָמִים נִכְלֶלֶת בַּקְּלִפָּה, בְּתוֹךְ הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֶרְפָּה כַּנַּ״ל.

הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוֹתֵק לַחֲבֵרוֹ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ יִסּוּרִים בְּיוֹתֵר, נִמְצָא שֶׁבְּזֹאת הַשְׁתִּיקָה הוּא מְחָרֵף אֶת חֲבֵרוֹ בְּיוֹתֵר, וְאָז נִכְלֶלֶת הַשְׁתִּיקָה, בְּחִינַת נֹגַהּ, בַּקְּלִפָּה, בִּבְחִינַת חֶרְפָּה כַּנַּ״ל. אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה, שֶׁשּׁוֹתֵק מֵאַהֲבָה, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְבַיֵּשׁ וּלְחָרֵף אֶת חֲבֵרוֹ, אָז בְּחִינַת נֹגַהּ נִכְלֶלֶת בַּקְּדֻשָּׁה.

וְעַל כֵּן עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ, זֶהוּ בְּחִינַת שַׁלְהֶבֶת יָ״הּ הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִכְלָל נֹגַהּ בַּקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת חַשְׁמַ״ל כַּנַּ״ל]

## תורה פג

**א** מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אַף (משלי כא).

דַּע, כִּי בְּהָאָלְף־בֵּית יֵשׁ שִׁשָּׁה פְּאִין. דְּהַיְנוּ: אָלֶף אִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹת בְּלֹא פ׳. גַּם כָּף ך״ך, פ׳, ף, וְקוּף, גַּם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לִקְרֹא אוֹתָן בְּלֹא פ׳, נִמְצָא שֵׁשׁ בְּהָא״ב שִׁשָּׁה פְּאִין.

וְשִׁשָּׁה פְּעָמִים פ׳, גִּימַטְרִיָּא ת״פ, כְּמִנְיַן לִילִית.

וְהִנֵּה חֵס וְשָׁלוֹם, כְּשֶׁאֵרַע לָאָדָם מִקְרֶה בִּלְתִּי טָהוֹר, הוּא עַל־יְדֵי הַקְּלִפָּה הַנַּ״ל, כַּיָּדוּעַ. וְהִנֵּה הַקְּלִפָּה הַנַּ״ל יוֹנֶקֶת מִן הָאָלְף־בֵּית כְּמִנְיַן שְׁמָהּ, הַיְנוּ מִן הַפְּאִין הַנַּ״ל, וְנַעֲשָׂה מִן פֶּא אַף.

לְפִיכָךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יז): אִישׁ וְאִשָּׁה, זָכוּ – שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, לֹא זָכוּ – הַיְנוּ שֶׁהוּא בִּלְתִּי טָהוֹר, אֵשׁ אוֹכַלְתּוֹ. כִּי דַּע וּרְאֵה, כִּי הָאוֹתִיּוֹת עַצְמָן שֶׁל הַפְּאִין (הַיְנוּ א, כ, ך, פ, ף, ק, הַנַּ״ל), הֵם גִּימַטְרִיָּא ״אֵשׁ״, וְנוֹקְמִין בּוֹ.

וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה בַּסֵּתֶר, פּוֹדֶה הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת מִן הַקְּלִפָּה, וְנַעֲשָׂה מִן הָאַף פֶּא.

וְזֶהוּ: מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אָף –

מִלְּשׁוֹן כּוֹפֶה עָלָיו כְּלִי (שֶׁהוּא לְשׁוֹן הֲפִיכָה). וְזֶה: יִכְפֶּה אָף, שֶׁכּוֹפֶה וְהוֹפֵךְ הָ״אַף״, וְנַעֲשָׂה פֶּא, [וְהוּא פְּלִאי]:

## תורה פד

**א** אִיתָא בַּגְּמָרָא:

בַּמֶּה הֱאֲרַכְתָּ יָמִים, אָמַר לוֹ: וַתְּרֶן הָיִיתִי בְּמָמוֹנִי (מגילה כח).,

לְבָאֵר זֶה צָרִיךְ לֵידַע מַה דְּאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ׳ נשא דף קכג), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

תָּא חֲזֵי לְשִׁית יְמֵי בְּרֵאשִׁית, לְכָל חַד אִית לֵיהּ פַּרְצוּפָא דְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּאַנְהִיג לֵיהּ, וְלָא תִּשְׁכַּח יוֹם דְּלֵית בֵּיהּ טוֹב וְכוּ׳. וְכָל יוֹמָא אִית לֵיהּ גְּדֵר מִלְבַר, דְּלָא יְעוֹל כָּל בַּר נָשׁ לְהַהוּא טוֹב, כְּגוֹן חֹשֶׁךְ דְּכַסְיָא לְנָהוֹרָא וְכוּ׳. וּבְגִין דָּא, מָאן דְּאִיהוּ חַיָּבָא וְיֵעוֹל לְמִנְדַּע רָזִין דְּאוֹרַיְתָא, כַּמָּה נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים מְבַלְבְּלִין מַחֲשַׁבְתֵּיהּ, דְּלָא יְעוֹל לַאֲתָר דְּלָאו דִּילֵיהּ. אֲבָל מָאן דְּאִיהוּ טוֹב, כָּל אִילֵּין נְטִירִין אִנּוּן לְמֵימְרֵיהּ, וְקָטֲגוֹר נַעֲשֶׂה סַנֵּגוֹר, וְיֵעָלוֹן לֵיהּ לַטּוֹב הַגָּנוּז, וְיֵמְרוּן: מָרָנָא, הָא בַּר נָשׁ טוֹב וְצַדִּיק וְיָרֵא שָׁמַיִם בָּעֵי לְעַיְלָא לֶעָדְמֵךְ וְכוּ׳. הַהוּא טוֹב גָּנוּז יֵימָא לוֹן: פְּתְחוּ לֵיהּ בְּהַאי תַּרְעָא דְּאִתְקְרֵי אַהֲבָה, אוֹ בְּהַאי תַּרְעָא דְּאִיהוּ תְּשׁוּבָה, כָּל צַדִּיק יֵעוֹל כְּפוּם דַּרְגָּא דִּילֵיהּ.

וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ע״ז יט:), וּכְשֶׁאָדָם רוֹצֶה לַהֲגוֹת וְלַחֲשֹׁב בַּתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, אִנּוּן נְטִירִין וּנְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים מְבַלְבְּלִין מַחֲשַׁבְתֵּיהּ, וְאֵלּוּ הֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבָּאִין לָאָדָם.

וּכְשֶׁאָדָם רוֹצֶה וְחוֹשֵׁק עַד מְאֹד, וּפוֹתְחִין לוֹ, כַּנַּ״ל בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, אֲזַי כָּל יוֹם וָיוֹם אֶצְלוֹ גָּדוֹל עַד מְאֹד, כִּי רוֹאֶה וּמַשִּׂיג הַטּוֹב הַגָּנוּז, הַיְנוּ רָזִין דְּאוֹרַיְתָא, הַשַּׁיָּךְ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם:

וְזֶה שֶׁשָּׁאַל הַתַּנָּא:

בַּמֶּה הֱאֲרַכְתָּ יָמִים – הַיְנוּ בְּאֵיזֶה מִדָּה מִן הַמִּדּוֹת נִכְנַסְתָּ לְהַטּוֹב הַגָּנוּז, וְהֱאֲרַכְתָּ הַיָּמִים שֶׁלְּךָ לִהְיוֹת גְּדוֹלִים כַּנַּ״ל.

וְהֵשִׁיב לוֹ:

וַתְּרֶן הָיִיתִי בְּמָמוֹנִי – שֶׁזּוֹ הִיא מִדַּת אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְהִיא תַּרְעָא דְּאִתְקְרֵי אַהֲבָה, וְהוּא סִטְרָא דִּימִינָא. וְאִיתָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע׳ דף קיח) מִסִּטְרָא דִּימִינָא מֹחָא חִוָּרָא כְּכַסְפָּא. הַיְנוּ שֶׁכָּל הַמַּקְטְרְגִים וְכָל הַנְּחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁמְּבַלְבְּלִין מַחֲשַׁבְתֵּיהּ, נַעֲשִׂין חִוָּרָא כְּכַסְפָּא.

וּלְכָךְ נֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם (בראשית כ״ד:א׳): וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, הַיְנוּ שֶׁהָיוּ כָּל הַיָּמִים שֶׁלּוֹ שְׁלֵמִים וּגְדוֹלִים. כִּי מִסְּטָרָא דִימִינָא מֹחָא חִוָּרָא כְּכַסְפָּא, וּמִן הַקֶּטֶגּוֹר נַעֲשֶׂה סַנֵּגוֹר, וְהָיָה יָכוֹל לָבוֹא בְּכָל יוֹם אֶל הַטּוֹב הַגָּנוּז הַשַּׁיָּךְ לוֹ:

## תורה פה

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבָּרָכָה פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה – כִּי מִתְּחִלָּה הַמַּלְכוּת הִיא אֵצֶל וְעֵיר אַנְפִּין, בִּבְחִינַת אוֹשִׁיט פְּסִיעָה לְבַר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בלק דף רג: וכמבואר בכתבי האריז״ל).

סוֹעֲדִים בּוֹ – פֵּרוּשׁ כְּשֶׁאָנוּ רוֹצִים לְתַקְּנָהּ וּלְגַדְּלָהּ, בִּבְחִינַת סַעַד וְעֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה פָּנִים בְּפָנִים.

וּלְבָרֵךְ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים – פֵּרוּשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְהָאִיר אֶת נֶצַח הוֹד יְסוֹד דִּזְעֵיר אַנְפִּין, כִּי מִשָּׁם עִקַּר בְּנָיָנָהּ.

צְדָקָתָם תַּצְהִיר – פֵּרוּשׁ עַל יְדֵי מָה מִתְבָּרְכִין נֶצַח הוֹד יְסוֹד דִּזְעֵיר אַנְפִּין, עַל יְדֵי הַמֹּחִין שֶׁהוּא מְקַבֵּל, כַּמּוּבָא.

וְהַמֹּחִין הֵם אַרְבַּע: חָכְמָה בִּינָה חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְהֵם מְלֻבָּשִׁים בְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד דְּבִינָה. וְזֶה בְּחִינוֹת:

כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים, שֶׁהֵם סוֹד שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁין וְשִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁין: (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ זַ״ל)

## תורה פו

**א** פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה סוֹעֲדִים בּוֹ לְבָרֵךְ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים וְכוּ׳:

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי בִּימֵי הַחֹל הוּא שְׁלִיטַת הַחִיצוֹנִים, וְעֶרֶב־שַׁבָּת־קֹדֶשׁ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֵין לָהֶם שְׁלִיטָה כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: כַּד אִתְקַדַּשׁ יוֹמָא כְּדֵין יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן.

וְעִקַּר שְׁלִיטָה שֶׁלָּהֶן בִּימֵי הַחֹל הוּא בִּבְחִינוֹת רַגְלִין, שֶׁאֵין מַנִּיחִין לָאָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות ו): הַנֵּי בִּרְכֵי דְּרַבָּנָן דְּשָׁלְהֵי מְנַיְּהוּ,

וּבְשַׁבַּת קֹדֶשׁ חוֹזְרִין לָהֶם כֹּחַ הַהֲלִיכָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ח:י״ג): אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ; הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁבְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ יָכוֹל לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

אַךְ לְמָשָׁל, תִּינוֹק כְּשֶׁמַּתְחִיל לֵילֵךְ, עֲדַיִן צָרִיךְ סַעַד לְתָמְכוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ בִּמְרוּצָה, רַק פְּסִיעוֹת קְטַנּוֹת, וּצְרִיכִין לְחַזֵּק אוֹתוֹ. כָּךְ כְּשֶׁאָדָם מַתְחִיל בְּשַׁבָּת לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ עוֹד סַעַד לְתָמְכוֹ,

וְהַסַּעַד הַזֶּה הוּא בְּחִינַת אֶמֶת. וּבְחִינַת אֶמֶת הַזֶּה הוּא בְּחִינַת רֶגֶל שְׁלִישִׁי, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא (שבת קד): קַשְׁטָא קָאֵי, וְשַׁבָּת הוּא בְּחִינַת אֶמֶת, כִּדְאִיתָא (במסכת דמאי פ״ד): אֲפִלּוּ עִם הָאָרֶץ יָרֵא לְשַׁקֵּר בְּשַׁבָּת. וּכְשֶׁמְּדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּמִדָּה זוֹ, הוּא סַעַד לְתָמְכוֹ, וּבְחִינַת רֶגֶל שְׁלִישִׁי.

אַךְ עֲדַיִן צְרִיכִין לְבָרֵךְ אֶת הַשָּׁלֹשׁ רַגְלַיִם הַנַּ״ל, וְלִתֵּן כֹּחַ בָּהֶם, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֵילֵךְ הֵיטֵב. וְהוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁעוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת, הַיְנוּ שֶׁנּוֹתֵן לְאָדָם עַל שַׁבָּת, אוֹ שֶׁמְּאַכְסֵן עָנִי עַל שֻׁלְחָנוֹ.

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי צְדָקָה: יֵשׁ צְדָקָה שֶׁעוֹשִׁין בִּימֵי הַחֹל, וּצְדָקָה שֶׁעוֹשִׁין בְּשַׁבַּת־קֹדֶשׁ. וּצְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת שֶׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:כ׳): שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וְכוּ׳. וּצְדָקָה שֶׁעוֹשִׁין בִּימֵי הַחֹל, הוּא כְּנֶגֶד שֶׁמֶשׁ שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה. וּצְדָקָה שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, הִיא כְּנֶגֶד שֶׁמֶשׁ הָעֲתִידָה לְהִתְחַדֵּשׁ לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁהוּא כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים.

וְשֶׁמֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת צְדָקָה, הוּא נוֹתֵן כֹּחַ לִבְחִינַת רַגְלִין, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פ״ה:י״ד): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הַיְנוּ שֶׁצְּדָקָה עוֹשֶׂה לוֹ הֲלִיכָה. וְגַם נֶאֱמַר (בראשית ל״ב:ל״ב): וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: לוֹ – לְצָרְכּוֹ, לְרַפְּאוֹתוֹ מִצַּלְעָתוֹ. נִמְצָא בָּזֶה שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים, הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ לִבְחִינַת שָׁלֹשׁ רַגְלִין הַנַּ״ל:

**ב** וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ:

פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה – הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת פּוֹסֵעַ עֲדַיִן פְּסִיעָה קְטַנָּה כַּנַּ״ל.

סוֹעֲדִים בּוֹ – הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת שַׁבָּת שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶמֶת כַּנַּ״ל, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ סַעַד וְרֶגֶל שְׁלִישִׁי.

לְבָרֵךְ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים – הַיְנוּ שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם הַנַּ״ל. וְלִתֵּן כֹּחַ בָּהֶם שֶׁיּוּכְלוּ לֵילֵךְ כָּרָאוּי, הוּא עַל יְדֵי: צְדָקָתָם תַּצְהִיר כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים – הַיְנוּ שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה בְּשַׁבָּת כַּנַּ״ל, שֶׁהִיא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ הָעֲתִידָה לְהִתְחַדֵּשׁ כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּנַּ״ל:

## תורה פז

**א** תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם (מיכה ז׳:כ׳):

הָעִנְיָן הוּא, כִּי אָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ תֵּכֶף כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, מִתְעוֹרְרִין עָלָיו דִּינִים. וְהַסִּבָּרָא הוּא לְהֶפֶךְ.

אַךְ, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יִרְאָה, יִרְאַת הָעֹנֶשׁ וְיִרְאַת הָרוֹמְמוּת. יִרְאַת הָעֹנֶשׁ נִקְרָא צָדָק, וְיִרְאַת הָרוֹמְמוּת נִקְרָא אֱמוּנָה. כִּי מֻחֲמַת שֶׁהוּא מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין, הוּא יָרֵא מִמֶּנּוּ.

וְיָדוּעַ הוּא, כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה רַק עַל יְדֵי יִרְאַת הָעֹנֶשׁ. כִּי מֻחֲמַת שֶׁהוּא יָרֵא מֵהָעֹנֶשׁ, מַאֲמִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא תַּקִּיף וּבַעַל הַיְכֹלֶת וּבַעַל הַפֹּחוֹת כֻּלָּם, וּמִזֶּה בָּא לֶאֱמוּנָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה.

נִמְצָא, תֵּכֶף כְּשֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, צָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ יִרְאָה, הַנִּקְרָא צָדָק. וּבְצָדֶק כְּתִיב (תהילים ט׳:ט׳): וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק – לְפִיכָךְ מִתְעוֹרְרִין עָלָיו הַדִּינִים. אַךְ כְּשֶׁבָּא אֶל הָאֱמֶת, הַיְנוּ אֶל הַיִּרְאָה הַנִּקְרָא אֱמוּנָה, אָז כָּל הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁן.

**ב** וְזֶהוּ:

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב – הַיְנוּ לְהַיִּרְאָה, כִּי יַעֲקֹב הוּא יִרְאָה, מִלְּשׁוֹן (משלי כ״ב:ד׳): עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה׳. אָז בְּוַדַּאי:

חֶסֶד לְאַבְרָהָם – כִּי אַבְרָהָם נִקְרָא מִי שֶׁבָּא לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִלְּשׁוֹן אָבוֹא רָם.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בזוהר בלק דף קצח:): וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו, הַיְנוּ צֶדֶק וְהַיְנוּ אֱמוּנָה, אֶלָּא עַד לָא אִתְחַבְּרַת אֱמֶת בַּהֲדָהּ אִקְרֵי צֶדֶק, כֵּיוָן דְּאִתְחַבַּר אֱמֶת בַּהֲדָהּ אִקְרֵי אֱמוּנָה, וְכָל טִיבוּ וְכָל נְהוֹרָא שַׁרְיָא בָּהּ:

## תורה פח

**א** הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים, הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר (תהילים קמ״ז:ח׳):

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי הַהַשְׁפָּעוֹת וְהַבְּרָכוֹת אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לָבוֹא לָעוֹלָם אֶלָּא עַל יְדֵי הַצַּדִּיק, כִּי הַצַּדִּיק יֵשׁ לוֹ יָדַיִם בַּמָּה לְקַבְּלָם, דְּהַיְנוּ אַהֲבָה וְיִרְאָה, כִּי הֵם הַיָּדַיִם לְקַבֵּל בָּהֶם כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת וְכָל הַבְּרָכוֹת.

וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק כֻּלָּה לִגְנֹז הָאַהֲבָה וְהַיִּרְאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּטְרְגוּ הַמְקַטְרְגִים עָלָיו, וְיִגָּזְלוּ מִמֶּנּוּ הַהַשְׁפָּעוֹת.

וְזֶהוּ:

הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים – הַיְנוּ אֵשׁ וּמַיִם. הַיְנוּ כְּשֶׁהַצַּדִּיק יָכוֹל לְכַסּוֹת שָׁמַיִם, הַיְנוּ אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ הָאַהֲבָה וְהַיִּרְאָה שֶׁלּוֹ, אָז:

הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר – הַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַבְּרָכוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מָטָר:

**ב** אַךְ כְּשֶׁהַצַּדִּיק הוּא מְפֻרְסָם גָּדוֹל, אָז הַמְקַטְרְגִים יוֹדְעִים וּמַשְׂגִּיחִים עָלָיו הֵיטֵב, וְאֵינָם מַנִּיחִים לוֹ לְהוֹרִיד הַשֶּׁפַע,

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בְּלֵב צַדִּיק אַחֵר לְהַחֲזִיק עָלָיו בְּמַחְלֹקֶת כְּדֵי לְכַסּוֹתוֹ, וְשֶׁיּוּכַל לְהוֹרִיד הַשֶּׁפַע.

וְזֶהוּ מַחְלֹקֶת שֶׁהוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, הַיְנוּ לְשֵׁם צַדִּיק, שֶׁהוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם שָׁמַיִם, מֻחֲמַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַהֲבָה וְיִרְאָה. הַיְנוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, הָאַהֲבָה וְיִרְאָה, וּכְדֵי לְהָכִין מָטָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְׁפָּעוֹת וּבְרָכוֹת:

## תורה פט

**א** וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹקִים, וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ (תהילים ח׳:ו׳):

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי כָּל מַה שֶּׁחָסֵר לָאָדָם, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי, הַחִסָּרוֹן הוּא בְּהַשְׂכָּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹקִים.

וְזֶהוּ וַתְּחַסְּרֵהוּ – בְּוַדַּאי מְעַט מֵאֱלֹקִים; הַיְנוּ הַחִסָּרוֹן בְּוַדַּאי מֵאֱלֹקִים, הַיְנוּ בְּהַשְׂכָּנָה.

אַךְ כְּשֶׁיֵּדַע זֹאת, שֶׁהַחִסָּרוֹן הוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, בְּוַדַּאי יִהְיֶה לוֹ צַעַר גָּדוֹל וְעַצְבוּת, וְלֹא יוּכַל לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה. לְכָךְ צָרִיךְ לְהָשִׁיב לְעַצְמוֹ: מָה אֲנִי וּמָה חַיַּי, כִּי הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לִי הַחִסָּרוֹן שֶׁלּוֹ, וְכִי יֵשׁ כָּבוֹד גָּדוֹל מִזֶּה. מִתּוֹךְ כָּךְ בָּא לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְנִתְחַדְּשׁוּ הַמּוֹחִין שֶׁלּוֹ. וְזֶהוּ:

וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי כָּבוֹד וְהָדָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ, שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לוֹ הַחִסָּרוֹן,

תְּעַטְּרֵהוּ בְּמוֹחִין חֲדָשִׁים:

## תורה צ

א אָנֹכִי אֶשְׁמַח בַּיְיָ, יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ (תהילים ק״ד:ל״ד-ל״ה)

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁבָּאִים לָאָדָם, הֵן בָּאִין מֵחֲמַת הַשְׁבִּירָה, שֶׁנָּפְלוּ נִיצוֹצוֹת וְנֶחְסְרוּ מֵהַשְּׁכִינָה כְּיָדוּעַ.

וְהַתִּקּוּן הוּא עַל יְדֵי שֶׁמְּשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱלֹקָיו, אָזַי נִשְׁלְמוּ כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת מֵהַשְׁבִּירָה, וְנִתְעַלֶּה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת.

וְזֶה: אָנֹכִי אֶשְׁמַח בַּה׳,

יִתַּמּוּ וְנִשְׁלְמוּ כָּל הַחֲטָאִים – הַיְנוּ הַחֶסְרוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א א): וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים.

מִן הָאָרֶץ – הַיְנוּ אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת הַשְׁכִינָה:

## תורה צא

א וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ (שמות י״ז:י״ב):

כִּי יֵשׁ כַּמָּה מִינֵי אֱמוּנָה. יֵשׁ אֱמוּנָה, שֶׁהוּא רַק בַּלֵּב. וְהָעִקָּר שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לָאָדָם אֱמוּנָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָאֵיבָרִים.

כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּכִתְבֵי הָאַר״י, שֶׁצָּרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו בִּשְׁעַת נְטִילָה נֶגֶד הָרֹאשׁ, כְּדֵי לְקַבֵּל הַקְּדֻשָּׁה. נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה אֱמוּנָה בְּהַיָּדַיִם, לְהַאֲמִין שֶׁמַּחֲמַת שֶׁמַּגְבִּיהַּ יָדָיו כְּנֶגֶד הָרֹאשׁ מְקַבֵּל הַקְּדֻשָּׁה,

כִּי בְּלֹא אֱמוּנָה אֵינוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:פ״ו): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה כָּזוֹ, בָּא מִן הָאֱמוּנָה אֶל הַשֵּׂכֶל, וְכָל מַה שֶׁמַּחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה, בָּא אֶל שֵׂכֶל יוֹתֵר. כִּי הַדָּבָר שֶׁהָיָה צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַאֲמִין, עַכְשָׁו כְּשֶׁבָּא אֶל אֱמוּנָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, מֵבִין הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן בַּשֵּׂכֶל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמֹשֶׁה:

וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה – שֶׁהָיָה לוֹ אֱמוּנָה כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה, עַד שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָאֵיבָרִים, שֶׁאֲפִלּוּ בְּיָדָיו הָיָה הָאֱמוּנָה כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה,

עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ – הַיְנוּ לְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַדָּבָר, וְשֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כַּמּוּבָא אֲצָלֵנוּ (לעיל בסימן א):

## תורה צב

א עַל יְדֵי מַה שֶּׁאָדָם נָע וָנָד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יָכוֹל לְהַחֲיוֹת מֵתִים,

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בֶּאֱלִישָׁע, כְּשֶׁהֶחֱיָה אֶת בֶּן הַשּׁוּנַמִּית, כְּתִיב בֵּהּ (מלכים־ב ד): וַיֵּלֶךְ אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה.

וּמוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יג דף כז:): אִלְמָלֵא כְּנָפֵי רָאָה דְּנָשְׁבֵי עַל לְבָא, חֲוֵי לְבָא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא. וְהָרָאָה וְהַלֵּב הֵם בְּחִינוֹת יַעֲקֹב וְיוֹסֵף,

כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, וְאֱמֶת הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב׳:ו׳): תּוֹרַת אֱמֶת. וּבְהַתּוֹרָה יֵשׁ חֲמִשָּׁה סְפָרִים, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה כַּנְפֵי רָאָה (תיקון כה).

וְיוֹסֵף הוּא בְּחִינַת לֵב, כִּי יוֹסֵף נִקְרָא צָפְנַת פַּעְנֵחַ (מקץ מא), וּכְתִיב (תהילים קי״ט:י״א): בְּלִבִּי צָפַנְתִּי וְכוּ׳.

וּכְשֶׁבּוֹעֵר הָאֵשׁ שֶׁבַּלֵּב, הֲוָה אוֹקִיד כָּל גּוּפָא. וְעַל יְדֵי שֶׁהַחֲמִשָּׁה כַּנְפֵי רָאָה נָעִים וְנָדִים, מְנַשְּׁבֵי עַל לְבָא, וּמְשַׁכְּכִים הַחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב.

לָכֵן נֶאֱמַר בְּיַעֲקֹב (בראשית רבה וישב פרשה פד): בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב – הַיְנוּ הָרָאָה – לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף; הַיְנוּ הַחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב.

נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי מַה שֶּׁאָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״ט:י״ד): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, נָע וָנָד אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יָכוֹל לְיַשֵּׁב אֶת הָאֵשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּינִים, וְיָכוֹל לְהַחֲיוֹת מֵתִים, שֶׁיִּהְיוּ חַיִּים:

## תורה צג

א כָּל הָעוֹשֶׂה מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, מְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ,

שֶׁהִיא שֹׁרֶשׁ לְכָל מִצְוֹות עֲשֵׂה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא): עַל פָּסוּק: וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי, מִפְּקוּדִין דַּעֲשֵׂה:

וְכֵיצַד מְקַיֵּמִין מִצְוַת וְאָהַבְתָּ, דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא (יומא פו) עַל פָּסוּק וְאָהַבְתָּ, שֶׁתִּרְאֶה שֶׁיִּתְאַהֵב שֵׁם שָׁמַיִם עַל יָדָךְ. כֵּיצַד, אָדָם קָרָא וְשָׁנָה וְשִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְעִסְקוֹ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וּמַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ בֶּאֱמוּנָה – מָה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים, אַשְׁרֵי מִי שֶׁלָּמְדוֹ תּוֹרָה וְכוּ׳. נִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יָדוֹ, וּמְקַיֵּם מִצְוַת שֶׁל וְאָהַבְתָּ, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ כָּל הַמִּצְוֹות:

ב גַּם בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, בָּא לְמַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא (שם) בַּמַּסְקָנָא: וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וְיִשְׂרָאֵל הוּא בְּמַחֲשָׁבָה, כְּמַאֲמַר חַכָּמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ר פ״א): יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, וּמַחֲשָׁבָה הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן.

ג וְגַם עַל יְדֵי מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּשֵׂכֶל צַח, כִּי תְּפִלָּה הִיא גַּם־כֵּן לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, כִּי הוּא דָּבָר הָעוֹמֵד בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו:). וְגַם מֵחֲמַת שֶׁבָּא לְאַהֲבָה, מִכֹּחַ זֶה בָּא לְגַדְלוּת הַמֹּחִין, וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּשֵׂכֶל צַח:

## תורה צד

א זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹקֵינוּ (תהילים צ״ח:ג׳):

הָעִנְיָן הוּא כָּךְ, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (ישעיהו מ״ג:ז׳): לִכְבוֹדִי בְרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו, דְּהַיְנוּ בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה לֹא נִבְרָא אֶלָּא לִכְבוֹדִי. וּכְבוֹדִי הֵינוּ יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (שמות כ״ה:ח׳): וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עיין של״ה [מסכת תענית] דף ס]: בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, מְלַמֵּד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. נִמְצָא כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא לְבוּשׁ, וּלְבוּשׁ נִקְרָא כָּבוֹד, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרֵי לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא (שבת קיג).

נִמְצָא כָּל הָעוֹלָמוֹת לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם רַב טוּב. וּכְשֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל מֵחֲמַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם, יֵשׁ לוֹ צַעַר, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ס״ג:ט׳): בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר.

אַךְ מֵחֲמַת בְּהִירוּת אוֹר הַחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לְקַבְּלוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְצָרִיךְ לַצִּמְצוּם הַקָּדוֹשׁ, הֵינוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ רַב טוּב, צָרִיךְ לְדַבֵּר: יְהִי כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ו׳): בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. וְהָאוֹתִיּוֹת הֵם צִמְצוּמִים, עַד כָּאן אוֹת א׳, עַד כָּאן אוֹת ת׳.

אַךְ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים הַדִּבּוּר גַּם כֵּן בְּגָלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צו): סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ, וְהֵינוּ הַדִּבּוּר עִם יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּת. לָכֵן נֶאֱמַר (ישעיהו מ׳:ה׳): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה׳ וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה׳ דִּבֵּר, וְהֵינוּ כְּשֶׁיִּגָּאֲלוּ יִשְׂרָאֵל, אָז הַדִּבּוּר גַּם כֵּן כְּבָיָכוֹל יִהְיֶה עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

ב וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לז): חַיָּב כָּל אָדָם לוֹמַר, בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם, וְחַיָּב לְתַקְּנוֹ. וּמַהוּ הַתִּקּוּן, הָעִנְיָן הוּא כָּךְ, שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיַּעֲלֶה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁבְּכָל דָּבָר, וְהַנִּיצוֹצוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת, נִמְצָא מַעֲלֶה אוֹתִיּוֹת. וְהָאוֹתִיּוֹת נַעֲשִׂים דִּבּוּרִים, וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר נִשְׁפָּע רַב טוּב לְיִשְׂרָאֵל.

אַךְ כֵּיצַד יְכוֹלִין לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הָעֵצָה הוּא כָּךְ: כְּשֶׁיִּסְתַּכֵּל בִּדְבַר מָה, תֵּכֶף יַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁיֵּשׁ בָּדָבָר הַזֶּה אוֹתִיּוֹת וְנִיצוֹצוֹת. וּמִן הָאֱמוּנָה הַזֹּאת נַעֲשֶׂה זַי״ן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ל״ג:ד׳): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה, וְהָעֲשִׂיָּה הִיא שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וְהָאֱמוּנָה הִיא הַשְּׁבִיעִית.

וְאַחַר־כָּךְ יִצְרֵף אֶל הָאֱמוּנָה הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי הימים א כח): דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ.

וְ״אֱלֹקֵי אָבִיךָ״ הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ: מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם (חולין יג:), שֶׁאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁזֶּהוּ הָעִקָּר. וְ״דַע״ הִיא הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל. וְחָכְמָה הִיא יו״ד, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י (שמות ט״ו:א׳): אָז יָשִׁיר – שָׁר לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא יָשִׁיר, יו״ד עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נֶאֱמְרָה.

וּמֵהַיּו״ד וְהַזַּי״ן הַנַּ״ל, נַעֲשֶׂה עַיִן, כִּי ז פְּעָמִים י בְּגִימַטְרִיָּא ע. וְעוֹד, הָעַיִן הוּא חָכְמָה, כִּי חַכְמֵי הָעֵדָה נִקְרָאִים עֵינֵי הָעֵדָה (במדבר טו).

וּמִמִּילָא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עַיִן כָּזֶה, כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּדָבָר מֵהָעוֹלָם, בְּוַדַּאי נִתְעַלִּין הַנִּיצוֹצוֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר, צִיץ – מִלְּשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כְּשֶׁהוּא טָהוֹר כַּנַּ״ל, בֶּאֱמוּנָה וּבְחָכְמָה, אָז: וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חוֹתָם; הֵינוּ שֶׁתִּפְתַּח עַל־יְדֵי עַיִן כָּזֶה הַנִּיצוֹצוֹת הַחֲתוּמִים בְּכָל הַדְּבָרִים, וְתַעֲלֶה אוֹתָם קֹדֶשׁ לַה׳.

וְהַנִּיצוֹצוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת, וּמֵאוֹתִיּוֹת נַעֲשֶׂה דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּרִים מַשְׁפִּיעַ רַב טוּב לְיִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁמַּעֲלֶה נִיצוֹצוֹת מֵהַדָּבָר, אֲזַי הַדָּבָר הַזֶּה נַעֲשֶׂה אֶפֶס, כִּי הַנִּיצוֹצוֹת הֵם הַחִיּוּת שֶׁל הַדָּבָר.

ג וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁל הַפָּסוּק:

זָכַר חַסְדּוֹ – זָכַר, לְשׁוֹן הַשְׁפָּעָה. הֵינוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ חֶסֶד לְיִשְׂרָאֵל, אֲזַי יְצָרֵף

וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַחָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כ״ד:ג׳): בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָיִת. בְּוַדַּאי

רָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ – הֵינוּ הָאַרְצִיּוּת שֶׁל הַדָּבָר נַעֲשֶׂה אֶפֶס.

וְאֶת – הֵינוּ הָאוֹתִיּוֹת מֵא׳ עַד ת׳, הַיְנוּ הַנִּיצוֹצוֹת, נַעֲשֶׂה יְשׁוּעוֹת אֱלֹקֵינוּ – כִּי מֵהַנִּיצוֹצוֹת נַעֲשֶׂה דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁפִּיעַ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַב טוּב לְיִשְׂרָאֵל.

וְזֶהוּ יְשׁוּעַת אֱלֹקֵינוּ, כִּי זֶה תַּעֲנוּגוֹ:

## תורה צה

א לְשׁוֹן רַבִּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כְּשֶׁפָּרַנְסִי הַדּוֹר וּמַנְהִיגֵי הַדּוֹר נִתְגָּאִים, אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵקִים עֲלֵיהֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁמַּחְלוֹקוֹ וִידַבְּרוּ עֲלֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָזוּחוּ דַּעְתָּם עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא כב:): אֵין מְמַנִּים פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן קַפָּה שֶׁל שְׁרָצִים תָּלוּי מֵאַחֲרָיו.

וְזֶה פֵּרוּשׁ סוֹד, שֶׁמּוּבָא בְּעֵץ־ חַיִּים, שַׁעַר אֲרִיךְ אַנְפִּין, פֶּרֶק י״ב: אֲחוֹרַיִם דְּמ״ה, תָּסִיר מ״ה נִשְׁאָר פ״ה.

פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי קַפָּה שֶׁל שְׁרָצִים שֶׁתָּלוּי מֵאֲחוֹרָיו, עַל־יְדֵי־זֶה מַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת מָה וְאֶפֶס וָאַיִן. וּכְשֶׁמְּסִיר מִמֶּנּוּ מָה, שֶׁאֵין מַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְמָה, אֶלָּא שֶׁהוּא מִתְגָּאֶה, אָז נִשְׁאָר פֶּה, הַיְנוּ שֶׁבְּנֵי אָדָם פּוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם וְאוֹמְרִים: חֲזֹר לַאֲחוֹרֶיךָ, וּמְבַזִּים אוֹתוֹ: (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז״ל)

## תורה צו

א זֹאת רָשָׁע לַצַּדִּיק וְחֹרֵק עָלָיו שִׁנָּיו. יָיָ יִשְׂחַק לוֹ כִּי רָאָה כִּי יָבֹא יוֹמוֹ וְכוּ׳ (תהילים ל״ז:י״ב-י״ג):

הָעִנְיָן הוּא כָּךְ. דְּקָשֶׁה, מֵאַיִן יָבוֹא מַחֲשָׁבָה זָרָה לְצַדִּיק, שֶׁרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת גָּדוֹל, הֲלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לְטָהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ.

אֶלָּא הָעִנְיָן הוּא כָּךְ, כִּי מֵעֵת הַשְּׁבִירָה נָפְלוּ הַנִּיצוֹצוֹת מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וְעַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת הַצַּדִּיקִים עוֹלִין מְעַט מְעַט, מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה.

וּכְשֶׁצַּדִּיק עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, וּמְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לַמְּדָה שֶׁהוּא בָּהּ עַתָּה, נוֹפֵל לוֹ מַחֲשָׁבָה זָרָה מֵעֵין אוֹתָהּ מְדָּה. וּכְשֶׁבָּא לְמַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, נוֹפֵל לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה מֵעֵין הַמְּדָּה הַזֹּאת שֶׁהוּא בָּהּ עַתָּה. וְהַצַּדִּיק צָרִיךְ לֵידַע מֵאֵיזֶה מְדָּה וּמֵאֵיזֶה עוֹלָם הִיא זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה, וְצָרִיךְ לֵידַע בַּמֶּה לְהַעֲלוֹתָהּ לְאוֹתוֹ עוֹלָם וּלְאוֹתוֹ הַמְּדָּה שֶׁהוּא עַתָּה בָּהּ.

אַךְ לִפְעָמִים הַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַעֲלוֹתָהּ וְאֵינוֹ יָכוֹל. הַטַּעַם הוּא, כִּי נוֹפֵל לוֹ מַחֲשָׁבָה זָרָה מִמַּדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, שֶׁלֹּא בָּא עֲדַיִן לְמַדְרֵגָה זוֹ, לָכֵן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַעֲלוֹתָהּ, כִּי יֵשׁ לוֹ עֲדַיִן מַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה מִזּוֹ, הַיְנוּ מַדְרֵגָה שֶׁהוּא בָּהּ עַתָּה.

אַךְ קָשֶׁה, לָמָּה בָּאָה לוֹ מַחֲשָׁבָה זָרָה קֹדֶם זְמַנָּהּ.

דַּע, כִּי יֵשׁ קַבָּלָה בְּיָדִי, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ מַחְלֹקֶת עַל אִיזֶה צַדִּיק, נוֹפֵל מַחֲשָׁבָה זָרָה מֵעֵין אוֹתָהּ מַחְלֹקֶת לְצַדִּיק אַחֵר. וּמֵחֲמַת שֶׁרוֹצֶה לְהַעֲלוֹתָהּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה אוֹתָהּ, מְשַׁבֵּר בְּכֹחַ הָרָצוֹן כָּל בַּעֲלֵי הַמַּחְלֹקֶת:

ב וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

זֹאת רָשָׁע – הַיְנוּ מַחֲשָׁבָה זָרָה.

לַצַּדִּיק, וְחֹרֵק עָלָיו שִׁנָּיו – הַיְנוּ שֶׁרוֹצֶה לְהַעֲלוֹתָהּ.

וַה׳ יִשְׂחַק לוֹ, כִּי רָאָה כִּי יָבֹא יוֹמוֹ – הַיְנוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּא לְמַדְרֵגַת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה זוֹ. אַךְ מֵאַיִן יָבוֹא לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה זוֹ, וּמְפָרֵשׁ,

חֶרֶב פָּתְחוּ רְשָׁעִים, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: חֶרֶב – לְשׁוֹן מִלְחָמָה, הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר מַחְלֹקֶת עַל אִיזֶה צַדִּיק.

חַרְבָּם – הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה שֶׁל אוֹתָהּ הַמַּחְלֹקֶת.

תָּבוֹא בְלִבָּם – הַיְנוּ בְּלֵב צַדִּיק זֶה. וְעַל־יְדֵי שֶׁרוֹצֶה לְהַעֲלוֹתָהּ, בְּכֹחַ הָרָצוֹן הַזֶּה –

וְקַשְׁתוֹתָם תִּשָּׁבַרְנָה; כְּלוֹמַר, הַמַּחְלֹקֶת הַנַּ״ל:

## תורה צז

א אֱלֹקִים אַל דָּמִי לָךְ, אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל (תהלים פג).

הָעִנְיָן הוּא כָּךְ. דְּיָדוּעַ הוּא שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לְמַעְלָה שֶׁנִּקְרָא אֶלְדָּד וּמֵידָד, שֶׁמִּשָּׁם הַשֶּׁפַע יוֹרֵד לָעוֹלָם. כִּי הַשֵּׁנִי אוֹתִיּוֹת א״ל, הֵם דָּד, וְהַשֵּׁנִי אוֹתִיּוֹת מ״י הֵם דָּד, (כ״ש בלק״ת להאר״י פ׳ בהעלותך). וְהַשֶּׁפַע נִקְרָאת ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ז:כ״ג): הֵא לָכֶם זֶרַע, וְנִשְׁלָם הַשֵּׁם אֱלֹקִים מִשְׁלֵם.

אַךְ לִפְעָמִים יֵשׁ בַּעֲוונוֹתֵינוּ הָרַבִּים הִסְתַּלְקוּת הַשֶּׁפַע, וְנַעֲשֶׂה מִן הֵא דָּלֶת, עַל־שֵׁם דְּלִית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה מִן הַד׳ ה׳.

וְכֵיצַד עוֹשִׂין מִן הַד׳ ה׳, הָעִנְיָן הוּא כָּךְ: דְּהִנֵּה כְּתִיב (תהילים ס׳:ט׳): לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה אֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי., הַפְּרוּשׁ הוּא כָּךְ. כִּי קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִדֵּן וְקִשֵּׁט אֶת עַצְמוֹ בִּתְפִלָּתָן וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁצָּפָה שֶׁיִּהְיוּ צַדִּיקִים, שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּהֶם יִמְשְׁלוּ

בִּתְפִלָּתָם, וְיִפְעֲלוּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, עַל דֶּרֶךְ: צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹקִים (שמואל ב כ״ג:ג׳).

וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לָבוֹא לְמַדְרֵגָה זוֹ, לִמְשֹׁל בִּתְפִלָּתוֹ. אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי מְנִיעוֹת: הָאַחַת הִיא קֹדֶם הַתְּפִלָּה, הַיְנוּ שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּגַדְלוּת, שֶׁהוּא מְיֻחָס גָּדוֹל, אוֹ מֻחְמֶצֶת שֶׁהוּא עָמֵל וְיָגֵעַ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּמֻחְמֶצֶת זֶה אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה מֻמְשָׁלָה לִתְפִלָּתוֹ. רַק צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ כָּל זֹאת, וְיִהְיֶה נִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ הַיּוֹם נִבְרָא, וְהוּא יָחִיד בָּעוֹלָם.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מְנַשֶּׁה, לְשׁוֹן נְשִׁיוֹן וְשִׂכְחָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״א:נ״א): כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹקִים אֶת כָּל בֵּית אָבִי – זֶה הַיִּחוּס, וְאֶת כָּל עֲמָלִי – שֶׁעָמַל בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא.

וְהַמְּנִיעָה הַשֵּׁנִית, הִיא בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה. כִּי מֻחְמֶצֶת עֲוונוֹת הָרִאשׁוֹנִים בְּמֻזָּד, אוֹ שֶׁהִרְהֵר בְּמֻזָּד, נוֹפְלִים לוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בִּתְפִלָּתוֹ, וּמֻחְמֶצֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת גַּם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לִמְשֹׁל בִּתְפִלָּתוֹ. עַל כֵּן צָרִיךְ לְשַׁבֵּר הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת עַל־יְדֵי מַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַזְּדוֹנוֹת, דְּהַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, נַעֲשִׂין לוֹ כְּזְכֻיּוֹת.

וְזֶהוּ בְּחִינַת אֶפְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): כִּי הִפְרַנִי אֱלֹקִים בְּאֶרֶץ עָנְיִי. פֵּרוּשׁ, כִּי הַדָּבָר שֶׁהָיָה בַּעֲנִיּוּת מִקֹּדֶם, דְּהַיְנוּ חָרֵב וְיָבֵשׁ, וְעַל־יְדֵי הַמַּחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת נַעֲשִׂין לוֹ כְּזְכֻיּוֹת.

וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם הַנַּ״ל, וּבְוַדַּאי בָּא לִידֵי עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת, וּמִן הָעֲנָוָה נִמְשָׁךְ הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ב:ד׳): עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה׳, נִמְצָא מִתְפַּלֵּל גַּם כֵּן בְּיִרְאָה.

וְהַיִּרְאָה נִקְרֵאת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת וְכוּ׳, נִמְצָא שֶׁהַתְּפִלָּה יֵשׁ לָהּ בְּחִינַת מַלְכוּת, וְיֵשׁ לְהַתְּפִלָּה כָּזוֹ בְּחִינַת מֻמְשָׁלָה.

וְזֶה תַּעֲנוּג שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִתְמַלֵּא רְצוֹן הַבּוֹרֵא. וּמַה מִּתְחַלָּה שֶׁלֹּא הָיָה הַתַּעֲנוּג הַזֶּה, רַק שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָפָה לְמֶרְחוֹק, שֶׁיִּהְיוּ צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ בְּאֹפֶן זֶה, וּמִזֶּה הַתַּעֲנוּג נִבְרָא הָעוֹלָם בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, כָּל־שֶׁכֵּן עַכְשָׁו, שֶׁבָּא הַתַּעֲנוּג הַזֶּה, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְחַדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית.

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

לִי גִלְעָד – לְשׁוֹן גַּל עֵד, שֶׁנִּתְגַּלָּה הַתַּעֲנוּג שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁעִדֵּן וְקִשֵּׁט בִּתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, כְּשֶׁיִּהְיֶה לוֹ הַשְׁתֵּי בְּחִינוֹת שֶׁל מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם כַּנַּ״ל.

מָעוֹז רֹאשִׁי – הַיְנוּ שֶׁמַּגְבִּיר הַמַּחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת.

יְהוּדָה – הַיְנוּ הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כט): הַפַּעַם אוֹדֶה.

מְחוֹקְקִי – וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: לְשׁוֹן שְׂרָרָה וּמַלְכוּת, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לְהַתְּפִלָּה מֶמְשָׁלָה, וְיִתְגַּלֶּה הַתַּעֲנוּג הַנַּ״ל, וִיחַדֵּשׁ עוֹלָמוֹ בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת כַּנַּ״ל:

וַעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת הַנַּ״ל הֵם יוּ״ד, יוּ״ד וְד׳ הַנַּ״ל – נַעֲשֶׂה ה׳.

וַעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִמְשָׁךְ מֵחֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט): אָמַרְתִּי, דְּהַיְנוּ הַמַּאֲמָרוֹת, עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. וְחֶסֶד נִקְרָא אֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שם נב): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם.

**ב** וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

אֱלֹהִים אַל דֳּמִי לָךְ – הַיְנוּ, כְּשֶׁאַתָּה רוֹאֶה שֶׁמִּשֵּׁם ״אֱלֹהִים״ נַעֲשֶׂה אוֹתִיּוֹת ״אַל דָּמִי״, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן הַה׳ ד׳. אֹמַר לְךָ:

אַל תֶּחֱרַשׁ וְאַל תִּשְׁקֹט אֵל – שֶׁתִּרְאֶה שֶׁתְּעוֹרֵר בְּחִינוֹת ״אֵל״ עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה בְּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, וְתַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה מִן הַד׳ הֵא כַּנַּ״ל,

וְנַעֲשֶׂה א״ל בְּחִינַת דַּד וּמ״י בְּחִינַת דַּד.

וְה׳ הִיא הַשֶּׁפַע, כִּי ה׳ בִּשְׁלֹשָׁה צִיּוּרִין שֶׁלָּהּ גִּימַטְרִיָּא חָלָב, עִם שְׁנֵי הַכְּלָלוֹת, כַּיָּדוּעַ לִיוֹדְעֵי חֵן:

## תורה צח

**א** הָעִנְיָן מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּגְּמָרָא כַּמָּה פְּעָמִים: נָתַן בּוֹ עֵינָיו וְנַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת (ברכות נח, שבת לד, ב״ב עה, סנהדרין ק). מָה הַלָּשׁוֹן ״נָתַן עֵינָיו בּוֹ״, וּמָה ״נַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת״.

אַךְ, הִנֵּה הָאָדָם אֵינוֹ רוֹאֶה עַד הֵיכָן הַפְּגָם מַגִּיעַ אִם עָבַר עֲבֵרָה. וְהַצַּדִּיק רוֹאֶה, כִּי הַצַּדִּיק יֵשׁ לוֹ עֵינֵי ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ד:ט״ז): עֵינֵי ה׳ אֶל צַדִּיקִים; שֶׁהַצַּדִּיק יֵשׁ לוֹ עֵינֵי ה׳, וְעֵינֵי ה׳ הֵמָּה מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ (זכריה ד׳:י׳ דברי הימים ב ט״ז:ט׳), נִמְצָא הַצַּדִּיק רוֹאֶה עַד הֵיכָן הַפְּגָם מַגִּיעַ.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַגְּמָרָא:

נָתַן עֵינָיו בּוֹ – כְּלוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה רוֹאֶה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים.

וְנַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת – גַּל מִלְּשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, וַעֲצָמוֹת מִלְּשׁוֹן (ישעיהו ל״ג:ט״ו): עוֹצֶם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע. דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא רוֹאֶה מַה שֶּׁפָּגַם, שֶׁהָיָה נִסְתָּר מִמֶּנּוּ מִקֹּדֶם. וְאֵין עֹנֶשׁ גָּדוֹל מִזֶּה, כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה מַה שֶּׁפָּגַם:

## תורה צט

**א** וָאֶתְחַנַּן אֶל ה׳ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר (דברים ג׳:כ״ג):

דְּהִנֵּה הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת גָּדוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,

אַךְ אִם לִפְעָמִים יֵשׁ עֵת, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, אַל יֹאמַר: אֵינִי מִתְפַּלֵּל כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּרָאוּי וּלְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, וְהַתְּפִלָּה אֵינָהּ מְקֻבֶּלֶת.

וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:) עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל וְכוּ׳, אָמְרוּ לוֹ וְכוּ׳, אָמַר לָהֶם אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקֻבָּל, וְאִם לָאו יוֹדֵעַ וְכוּ׳. וְזֶהוּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַרְנוּ: אִם בְּדִבֵּקוּת, שֶׁאָז הַתְּפִלָּה שְׁגוּרָה וּמְרֻצָּה בְּפִיו, מְקֻבָּלֶת, וְאִם לָאו, חַס וְשָׁלוֹם, לְהֶפֶךְ.

אַף עַל פִּי כֵן אַל יֹאמַר הָאָדָם כֵּן, אֶלָּא יִתְפַּלֵּל תָּמִיד. וְאִם לֹא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת כָּרָאוּי, יִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ. כִּי בְּעֵת שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת כָּרָאוּי, אָז יַעֲלֶה כָּל הַתְּפִלּוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַהִיא שֶׁהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי.

וְזֶה: וָאֶתְחַנַּן אֶל ה׳ – תָּמִיד, בֵּין בְּדִבֵּקוּת בֵּין שֶׁלֹּא בְּדִבֵּקוּת.

בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – הַיְנוּ בְּעֵת שֶׁאָזְכֶּה לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי. וְהַיְנוּ: בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – שֶׁהַדְּבָרִים נֶאֱמָרִים וּמְרֻצִּים בְּפִיו מֵחֲמַת שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, אָז יַעֲלֶה כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל עַד עַתָּה כַּנַּ״ל:

## תורה ק

**א** הִנֵּה הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכָם ה׳, וּמַדּוּעַ אָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ הָרְאוּת, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם צַדִּיקִים אֲשֶׁר מִזְּגָם וְטִבְעָם טוֹבָה מְאֹד, וְטוֹבִים הֵמָּה לַכֹּל. וְיֵשׁ אֲשֶׁר הוּא צַדִּיק אֱמֶת, וְאֵין מִזְגּוֹ וְטִבְעוֹ נוֹחָה עִם הֲמוֹן עַם, וְלִפְעָמִים נִרְאֶה מִמֶּנּוּ כַּעַס וּקְפִידָה.

הִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁכָּל צִדְקַת הַצַּדִּיקִים הוּא לוֹקֵחַ מֵאוֹר הַתּוֹרָה, כִּי הִיא הַמּוֹרֶה דֶּרֶךְ, וּמִמֶּנָּה לֵקֵחָה צִדְקָתוֹ. וְהִנֵּה הַצַּדִּיק אֲשֶׁר הִשִּׂיג מְאוֹר גָּדוֹל מִמְּאוֹר הַתּוֹרָה, וּמַעֲשָׂיו גַּם כֵּן בְּשָׁוִים לְפִי הַשָּׂגָתוֹ בַּתּוֹרָה, אָז צִדְקָתוֹ וְתוֹרָתוֹ שְׁנֵיהֶם מִתְיַשְּׁבִים בְּשׁוּבָה וָנַחַת, לְפִיכָךְ דַּעְתּוֹ נוֹחָה עִם הַבְּרִיּוֹת.

וְהַצַּדִּיק אֲשֶׁר אוֹר חָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִשִּׂיג גְּדֹלָה מְאֹד מִמַּעֲשָׂיו, אָז הַתּוֹרָה מַרְתַּחַת בּוֹ הָאֵשׁ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה דַּעְתּוֹ נוֹחָה עִם הַבְּרִיּוֹת, וּמְעוֹרֶבֶת עִם הֲמוֹן עַם, כְּמוֹ הַצַּדִּיק הַנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ד): הַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנָן דְּרָתַח, אוֹרַיְתָא דְּקָא מְרַתְּחָא בֵּיהּ, לְפִי שֶׁגְּדֹלָה תּוֹרָתוֹ מְאֹד כַּנַּ״ל:

## תורה קא

**א** בְּקָרוֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ.

הָעִנְיָן הוּא כָּךְ, כִּי בְּיָהּ ה׳ צוּר עוֹלָמִים (ישעיה כו) – הַיְנוּ בְּרֵאשִׁית בָּרָא, כִּי בַּתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת רֵאשִׁית בָּרָא עוֹלָמִים (ב״ר פ״א).

כִּי יו״ד הוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְהֵא הוּא אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה, בְּחִינַת חֲמֵשֶׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה. וְהַיְנוּ בְּיָ״הּ ה׳ צוּר עוֹלָמִים, הַיְנוּ בְּהַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת י״ק כַּנַּ״ל, בָּרָא כָּל הָעוֹלָמִים כַּנַּ״ל.

**ב** וּכְתִיב (יחזקאל ל״ד:ל״א): אָדָם אַתֶּם, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות סא): אַתֶּם קְרוּיִין אָדָם, וְאֵין עַכּוּ״ם קְרוּיִין אָדָם. כִּי יֵשׁ ע׳ אֻמּוֹת נִתְּירִין, וְיֵשׁ ע׳ אֻמּוֹת חֲשׁוּכִין.

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי כֹּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עב:) עַל פָּסוּק: וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה: זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם מָוֶת. סַם חַיִּים, הוּא אֻמּוֹת נִתְּירִין. סַם מָוֶת, הוּא אֻמּוֹת חֲשׁוּכִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג׳:ו׳): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם. וּמִן אֻמּוֹת חֲשׁוּכִין, יֵשׁ לָעַכּוּ״ם יְנִיקָה.

וְכָל עַכּוּ״ם יֵשׁ לָהֶם כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, רַק כָּל אֻמָּה וְאֻמָּה כָּרוּךְ אֶל מִדָּה אַחַת יוֹתֵר מִכָּל הַמִּדּוֹת. וְזֶה (דברים ל״ג:ב׳): הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְכוּ׳, שֶׁרָצָה

הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִתֵּן הַתּוֹרָה לְכָל הַבְּרוּאִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לֹא רָצָה לְקַבְּלָהּ, מֵחֲמַת שֶׁשָּׁמְעוּ שֶׁאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁהֵם כְּרוּכִים אַחֲרֶיהָ אֲסָרָה תּוֹרָה (ספרי פ׳ וזאת הברכה, עי׳ זוהר בלק קצג).

וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִדּוֹת רָעוֹת, הוּא נִכְנָע תַּחַת אוֹתָם הָעֲבוּ״ם, שֶׁהֵם כְּרוּכִים וּמְקֻשָּׁרִים לְאוֹתָם הַמִּדּוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ (אבות פ״ג): כָּל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עֹל תּוֹרָה, נוֹתְנִין עָלָיו עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ; הֵיְנוּ שֶׁעְבּוּד בְּגַשְׁמִיּוּת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֹל מַלְכוּת. וְגַם דֶּרֶךְ אַרְצִיּוּת, דְּהַיְנוּ הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָעֲבוּ״ם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁפָּרַק מִמֶּנּוּ עֹל תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ע׳ אַנְפִּין נְהִירִין, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבְּרִין עָלָיו בְּחִינַת ע׳ אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, שֶׁהֵם הַשִּׁעְבּוּד וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָעֲבוּ״ם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין כַּנַּ״ל.

אֲבָל כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה, מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ; הֵיְנוּ מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּעִיּוּן, שֶׁמְּעַיֵּן וּמֵבִין חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, בְּחִינַת (קהלת ח׳:א׳): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו, עַל־יְדֵי־זֶה מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּי נִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁעְבּוּד וְהַתַּאֲוֹת וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, עַל־יְדֵי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין כַּנַּ״ל.

כִּי כָּל מַה שֶּׁאָדָם מַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ, הוּא בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, וּמַה שֶּׁאֵינוֹ מַשִּׂיג, הוּא בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין. וְעַל כֵּן כְּשֶׁזּוֹכֶה לְעַיֵּן בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁמַּשִּׂיג חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁאָז הוּא בְּבְחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, אָז נִכְנָעִין הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲוֹת שֶׁל הָעֲבוּ״ם, שֶׁנֶּאֱחָזִין בִּבְחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (דברים ל״ב:ח׳): יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמִסְפַּר, הוּא לְשׁוֹן סַפִּיר וּנְהִיר, בְּחִינַת (שמות כ״ד:י׳): לִבְנַת הַסַּפִּיר. הַיְנוּ: אַחַר אַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אַחֲרֵיהֶם: יַצֵּב גְּבוּלוֹת עַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין כַּנַּ״ל:

ג וּבְכָל אָדָם וְאָדָם בְּעַצְמוֹ יֵשׁ בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, הָרְחוֹקִים בְּשָׁרְשָׁם מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲוֹת. וְיֵשׁ בּוֹ אֲחִיזַת הַשִּׁבְעִים עַכּוּ״ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַתַּאֲוֹת וּמִדּוֹת רָעוֹת, שֶׁכֻּלָּם הֵם מִבְּחִינַת הַשִּׁבְעִים עַכּוּ״ם, שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוּכִין. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קו): וַיִּתְעָרְבוּ בַגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם; שֶׁהַיְנוּ שֶׁמִּעֹרֶב בַּמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁבּוֹ, שֶׁנִּמְשָׁכִין מִן הַגּוֹיִם כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אָז הָעֲבֵרָה וְהֶעָוֹן נֶחֱקָק עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ב:כ״ז): וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם עַל עַצְמוֹתָם. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָצֵאת מִזֶּה, כִּי אִם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהִיא הַהֶפֶךְ מִכָּל הַתַּאֲוֹת וְהַמִּדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הָעֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם.

כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְיַגֵּעַ בַּתּוֹרָה וּלְהָמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סג:) עַל פָּסוּק (במדבר י״ט:י״ד): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל – אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ, דְּהַיְנוּ עַצְמִיּוּתוֹ, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְהַתַּאֲוֹת רָעוֹת, שֶׁמֵּהֶם כָּל הַפְּגָמִים הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָיו כַּנַּ״ל. כִּי צָרִיךְ לְהִתְיַגֵּעַ בְּהַתּוֹרָה עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְהָבִין אוֹתָהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּצֵא מִבְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַשְׁכוּת וְהַסְתָּרַת הַיְדִיעָה, לִבְחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת יְדִיעַת וְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל.

וְאָז נִקְרָא אָדָם, בְּחִינַת: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, הֵיְנוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִקְרָא אָדָם, בְּחִינַת: אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם וְאֵין הָעַכּוּ״ם קְרוּיִים אָדָם. כִּי עִקַּר שֵׁם אָדָם זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהִיא הַהֶפֶךְ מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲוֹת רָעוֹת, שֶׁעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים אָדָם, בְּחִינַת: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם. אֲבָל הָעַכּוּ״ם הָרְחוֹקִים מֵחָכְמוֹת הַתּוֹרָה, מֵאַנְפִּין נְהִירִין, כִּי הֵם בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, כִּי הֵם מְשֻׁקָּעִים בְּכָל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתַאֲוֹת רָעוֹת, עַל כֵּן אֵין קְרוּיִים אָדָם וְכַנַּ״ל.

כִּי עִקַּר בְּחִינַת אָדָם, הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָאֲמִתִּי שֶׁזּוֹכִין לְהַשִּׂיג, דְּהַיְנוּ חָכְמוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. כִּי יֵשׁ שָׁלֹשׁ שִׂכְלִיּוֹת: דְּהַיְנוּ שֵׂכֶל פָּשׁוּט, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת (תהילים ק״ד:כ״ד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וּכְשֶׁלּוֹמֵד וּמֵבִין, זֶה נִקְרָא בִּינָה. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁיּוֹדֵעַ הַתּוֹרָה, זֶה נִקְרָא דַּעַת כַּיָּדוּעַ. וְשָׁלֹשׁ שִׂכְלִיּוֹת אֵלּוּ, הֵם בְּחִינַת יָדִים לַתּוֹרָה: בְּחִינַת יָד הַגְּדוֹלָה וְיָד הַחֲזָקָה וְיָד הָרָמָה, שֶׁבָּהֶם מִתְקַבֶּלֶת הַתּוֹרָה.

וְאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה שִׂכְלִיִּים, הֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ פְּעָמִים י״ק. כִּי י״ק הֵם חָכְמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם תְּרֵין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא ד׳ האזינו רצ), שֶׁהֵם כְּלוּלִים בְּכָל אֶחָד מֵהַשָּׁלֹשׁ שִׂכְלִיּוֹת הַנַּ״ל, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים י״ק הוּא גִּימַטְרִיָּא אָדָם. נִמְצָא שֶׁעִקַּר שֵׁם אָדָם, הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָאֲמִתִּי, דְּהַיְנוּ חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, בְּחִינַת הַרְחָקַת וּשְׁבִירַת כָּל הַתַּאֲוֹת וּמִדּוֹת רָעוֹת כַּנַּ״ל:

ד וְזֶהוּ: בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים – זֶה בְּחִינַת תְּרֵין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין, שֶׁהֵם בְּחִינַת י״ק, שֶׁהוּא חָכְמַת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת אָדָם. צָרִיךְ לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי – הַיְנוּ לֶאֱכֹל אֶת וּלְהָמִית הָעַצְמִיּוּת שֶׁלִּי, כִּי אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי מִמֵּילָא צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ – כִּי כָּל הַצָּרִים וְהָאוֹיְבִים שֶׁנֶּאֱחָזִין בְּאַנְפִּין חֲשׁוּכִין, נִכְשָׁלִים וְנוֹפְלִים. כִּי נִתְבַּטְּלִים בְּחִינַת הָאַנְפִּין חֲשׁוּכִין, וְזוֹכֶה לְאַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהוּא חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת י״ה, בְּחִינַת תְּרֵין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין, שֶׁעַל שֵׁם זֶה דַּיְקָא נִקְרָאִין יִשְׂרָאֵל אָדָם כַּנַּ״ל. וְאָז כָּל הַצָּרִים וְהָאוֹיְבִים שֶׁנֶּאֱחָזִין בְּאַנְפִּין חֲשׁוּכִין, בְּתַּאֲוֹת וּמִדּוֹת רָעוֹת, נִכְשָׁלִים וְנוֹפְלִים, כִּי זָכָה לְאַנְפִּין נְהִירִין כַּנַּ״ל:

## תורה קב

**א** אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי (בראשית מא):

הָעִנְיָן הוּא, כִּי כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא בָּרָא אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ (אבות פ״ו), כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ. וְעַל יְדֵי זֶה, נִכְפָּפִין הַקְּלִפּוֹת תַּחַת הַשְּׁכִינָה.

וּבְאֵיזֶה עִנְיָן נִתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ, כְּשֶׁמַּשְׁפִּיעַ רַב טוּב לְיִשְׂרָאֵל, אָז מוֹדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כִּי מַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה (תהלים קג). וּבַמֶּה יְכוֹלִים לְהוֹרִיד הַשֶּׁפַע, עַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת, כִּי הַתְּבוֹת הֵם כֵּלִים לְקַבֵּל הַשֶּׁפַע.

וְעַל כֵּן כָּל אֶחָד יִזָּהֵר בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּאֹפֶן שֶׁיּוּכַל לְעוֹרֵר הַשֶּׁפַע בָּעוֹלָם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לז): חַיָּב כָּל אָדָם לוֹמַר, בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם.

וּבְאֵיזֶה עִנְיָן יוּכַל לְעוֹרֵר הַשֶּׁפַע בָּעוֹלָם, בְּיִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:): כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין.

וְיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יִרְאָה: הָאֶחָד – יִרְאָה עֶלְיוֹנָה, שֶׁבָּאָה לָאָדָם לִפְעָמִים מָתַי שֶׁתִּרְצֶה, וְעַל יִרְאָה כָּזוֹ אֵין שָׂכָר. וְיֵשׁ יִרְאָה, שֶׁבָּאָה לָאָדָם מִפַּחַד עַצְמוֹ, וְיִרְאָה זוֹ נִקְרָא: צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹקִים (שמואל ב כ״ג:ג׳). וּבְיִרְאָה כָּזוֹ הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת, וְשֶׁפַע יוֹרֵד לָעוֹלָם, וְנִתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ.

**ב** וְזֶהוּ: אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי. בֵּיתִי הוּא יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לא:): חֶבֶל עַל דְּלִית לֵהּ דַּרְתָּא וְכוּ׳. רוֹצֶה לוֹמַר, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, עַל יְדֵי זֶה:

וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי, וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: וְעַל מֵימַר פֻּמָּךְ, הֵינוּ הַתְּפִלָּה, יִתְּזֵן כָּל עַמִּי, הֵינוּ שֶׁיִּתְעוֹרֵר הַשֶּׁפַע בָּעוֹלָם.

וְזֶהוּ: רַק הַכְּפֵא – הֵינוּ מְעוּט הַמַּלְכוּת, כִּי ״רַק״ הוּא מְעוּט, ״כִּסֵּא״ הוּא מַלְכוּת.

אֶגְדַּל מִמֶּךָּ – הֵינוּ מְעוּט הַמַּלְכוּת, שֶׁעַתָּה הִיא בִּמְעוּט, נִתְגַּדֵּל מִמֶּךָּ. כִּי מִפַּחַד הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּיִרְאָה, מוֹרִיד שֶׁפַע בָּעוֹלָם, וְנִתְגַּדֵּל מַלְכוּתוֹ כַּנַּ״ל:

## תורה קג

**א** אִיתָא בַּגְּמָרָא (סנהדרין דף צא:):

כָּל הַמּוֹנֵעַ הֲלָכָה מִפִּי תַּלְמִיד, כְּאִלּוּ גּוֹזְלוֹ מִנַּחֲלַת אָבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה וְכוּ׳.

וְכֵיוָן שֶׁרָאָה מֹשֶׁה שֶׁבְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד מְנִיאִין [לֹב] בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנַּחֲלַת אֲבוֹתָם, בִּשְׁבִיל זֶה קָרָא לָהֶם: תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים (במדבר ל״ב:י״ד), וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: תַּלְמִידֵי גֶּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא.

הַדָּבָר הַזֶּה קִבַּלְתֶּם מֵרַבָּנֵיכֶם, שֶׁרַבְּכֶם גָּזַל מִכֶּם הֲלָכוֹת, וְהֲלָכוֹת הֵם נַחֲלַת אָבוֹת כַּנַּ״ל. וְעַתָּה גַּם אַתֶּם הוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיכֶם, וּרְצוֹנְכֶם לִגְזֹל מִיִּשְׂרָאֵל נַחֲלַת אֲבוֹתָם.

וּבֶפֶרֶק קַמָּא דְּבָבָא בַּתְרָא (דף ח:): וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים – אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת,

וְעַכְשָׁו שֶׁרָאָה שֶׁהֵם מְחַיְּבִים רַבִּים, שֶׁמְּנִיאִין לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִסְּתָמָא גַּם רַבָּם אֵינָם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים, אֶלָּא מְחַיְּבֵי הָרַבִּים. בִּשְׁבִיל זֶה קָרָא לָהֶם: תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים [חַטָּאִים], וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: תַּלְמִידֵי גֶּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא:

## תורה קד

**א** אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (הובא בספר חסידים סי׳ קלז, ובראשית חכמה שער ענוה פרק ה):

בִּשְׁבִיל שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד: תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים, נֶעֱנַשׁ שֶׁבָּן בְּנוֹ עָבַד לְפֶסֶל מִיכָה.

וְהַדָּבָר קָשֶׁה, מָה עִנְיָן זֶה שֶׁל תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים, לְעֹנֶשׁ שֶׁלּוֹ שֶׁיַּעֲבֹד בֶּן בְּנוֹ עֲבוֹדָה זָרָה.

וְהַתִּרוּץ, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): כָּל הַדָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ אֱלוֹהַּ, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת צז): הַחוֹשֵׁד בְּכִשְׁרִים לוֹקֶה בְּגוּפוֹ. וּמֹשֶׁה הָיָה חוֹשֵׁד אוֹתָם, שֶׁבְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד אֵינָם רוֹצִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוּם חֵלֶק, נִמְצָא שֶׁאֵין לָהֶם אֱלוֹהַּ,

בִּשְׁבִיל זֶה נֶעֱנַשׁ בֶּבֶן בְּנוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אֱלוֹהַּ, כִּי הֵם כְּשֵׁרִים הָיוּ בְּדָבָר, כִּי רָצוּ לִטֹּל חֵלֶק בָּאָרֶץ גַּם כֵּן, כַּמּוּבָא:

# תורה קה

**א** עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה (שירת הים שמות ט״ו:ב׳):

הִנֵּה הָעוֹלָם צְרִיכִין רַחֲמִים גְּדוֹלִים, הֵן בְּרוּחָנִיּוּת הֵן בְּגַשְׁמִי. וְכָל אֶחָד מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא. וְהָרַחֲמִים הוּא לְעֵינֵי כֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל׳:י״א-י״ב): לֹא רְחוֹקָה הִיא וְלֹא בַשָּׁמַיִם וְכוּ׳.

וְהִנֵּה אִיתָא בַּזֹּהַר (נשא דף קלז:): אִית רַחֲמִים וְאִית רַחֲמִים, אִית רַחֲמִים פְּשׁוּטִים דְּזָעִיר אַנְפִּין, וְאִית רַחֲמִים גְּדוֹלִים דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ד:ז׳): וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֲקַבְּצֶךָּ.

וְאָנוּ צְרִיכִין רַחֲמִים, אַף בַּעֲווֹנֵינוּ הָרַבִּים בַּדּוֹר הַזֶּה אֵין מִי שֶׁיִּתְפַּלֵּל כָּךְ, שֶׁיּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ הָרַחֲמִים, מֵחֲמַת שֶׁאֵין מִי שֶׁיַּכִּיר גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא כָּל כָּךְ, מִפְּנֵי גֹּדֶל הַגָּלוּת וְהַדַּחֲקוּת.

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות ז): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי, תְּפִלָּתָם לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא תְּפִלָּתִי, מִכָּאן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל. וּמַה מִּתְפַּלֵּל, יְהִי רָצוֹן וְכוּ׳.

וּבַמֶּה יָכוֹל לָבוֹא שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ יִתְפַּלֵּל, עַל יְדֵי תּוֹרָה. כִּי בְּכָל אָדָם יֵשׁ בּוֹ חֵלֶק מִכְּלָלוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְצִרּוּפִים, וּבְכָל מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ, לְשָׁם הוּא מְקַשֵּׁר חֶלְקוֹ. וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ אַחַר שְׁרִירוּת לִבּוֹ וְתַאֲוָתוֹ, הוּא מְקַשֵּׁר חֶלְקוֹ וְהָאוֹתִיּוֹת וְהַצֵּרוּפִים לְסִטְרָא אָחֳרָא, חַס וְשָׁלוֹם, וּמִתְבַּלְבְּלִים הָאוֹתִיּוֹת וְהַצֵּרוּפִים, וְהַדַּעַת גַּם כֵּן מִתְבַּלְבֵּל, וְהוּא גָּלוּת הַשְּׁכִינָה.

וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת אֵין בּוֹ מִדַּת רַחֲמָנוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:ט׳): כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ. לָכֵן כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג), כִּי אֵין בּוֹ מִדַּת רַחֲמָנוּת. וּכְשֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, יָשׁוּבוּ חֶלָקָיו מִכְּלָלִיּוּת הָעוֹלָמוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת וְהַצֵּרוּפִים גַּם כֵּן לִמְקוֹמָן. וְאָז הַדַּעַת שָׁלֵם, וּמִתְעוֹרֵר רַחֲמָנוּת.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל׳:ג׳): וְשָׁב ה׳ אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ (עיין תרגום שם), דְּהַיְנוּ הַחֵלֶק מִכְּלָלִיּוּת הָעוֹלָמוֹת אֲשֶׁר שָׁם שָׁבוּי, אָז: וְרִחֲמֶךָ; כִּי הַדַּעַת שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יב:) עַל הַפָּסוּק: וּבַגּוֹלָה לֹא הָלַךְ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא בִּמְקוֹמוֹ דַּעְתּוֹ שָׁלֵם.

וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה תּוֹלָה בַּתּוֹרָה. וְהִנֵּה בְּכָל דָּבָר שֶׁבְּקֻדָּשָׁה יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: עִבּוּר, יְנִיקָה, מֹחִין. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַדָּבָר בְּכֹחַ נִקְרָא עִבּוּר, [כִּי הוּא נֶעְלָם. וּכְשֶׁבָּא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל נִקְרָא] לֵדָה וְיִנְיקָה. וּכְשֶׁפָּשַׁט הַדָּבָר לַעֲשׂוֹת הַפְּעֻלָּה הַצְּרִיכָה, אָז נִקְרָא מֹחִין.

וּכְשֶׁלּוֹמְדִ תּוֹרָה גַּם כֵּן צְרִיכִין לִהְיוֹת בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַנַּ״ל. כִּי כְּשֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, וְנוֹתֵן מַחֲשַׁבְתּוֹ וְלִבּוֹ בְּהַתּוֹרָה, וּמִתְעַלֵּם בָּהּ, נִקְרָא עִבּוּר, כִּי הוּא מִתְעַלֵּם בָּהּ כְּעֻבָּר בִּמְעֵי אִמּוֹ. וּכְשֶׁלּוֹמְדִ הַתּוֹרָה וּמֵבִין בָּהּ, נִקְרָא לֵדָה וְיִנְיקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה׳:י״ט): דַּדֶּיהָ יְרַוֻּךָ בְכָל עֵת. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמַּבִּין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר וְרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ בָּהּ, נִקְרָא מֹחִין. כְּדִאִיתָא בַּגְּמָרָא (ירושלמי ר״ה פ׳ ראוהו בי״ד) עַל פָּסוּק: מְמֻרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֲנָיָה בְּמָקוֹמָהּ וַעֲשִׂירָה בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה מִמָּקוֹם אַחֵר, וּלְכָךְ נִקְרָא חָכְמָה, עַל דֶּרֶךְ (קהלת ז׳:כ״ג): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי.

נִמְצָא כְּשֶׁמַּבִּין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר נִקְרָא מֹחִין, הַיְנוּ חָכְמָה. וּכְשֶׁלּוֹמְדִ בְּאֹפֶן זֶה, אָז הִיא תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, וּמְקֻשָּׁר הָאוֹתִיּוֹת וְהַצֵּרוּפִים שֶׁבְּחֶלְקוֹ מִכְּלָלוּת הָעוֹלָמוֹת אֶל שָׁרְשָׁן וְאֶל מְקוֹמָן, וְנַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. וְאָז הַדַּעַת שָׁלֵם, וּמִתְעוֹרֵר רַחֲמָנוּת:

**ב** וְהִנֵּה עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּשֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי בַּעֲלֵי רַחֲמִים, הָאֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְרַחֵם רַק בְּדָבָר מֻעָט, וְהַשֵּׁנִי כְּשֶׁהוּא מְרַחֵם, פּוֹעֵל בָּרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ יְשׁוּעָה שְׁלֵמָה. עַל כֵּן, מִי שֶׁצָּרִיךְ לְרַחֲמִים, לָמָּה לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּרַחֲמָנוּת שֶׁל רִאשׁוֹן, וְלֹא יִהְיֶה רַק יְשׁוּעָה מֻעֶטֶת, מוּטָב שֶׁיִּתְפַּלֵּל הַבַּעַל הָרַחֲמִים הָרִאשׁוֹן לְבַעַל הָרַחֲמִים הַשֵּׁנִי, וְיִפְעֹל בָּרַחֲמִים שֶׁל הָרִאשׁוֹן יְשׁוּעָה שְׁלֵמָה.

כָּךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרַחֲמִים הַפְּשׁוּטִים שֶׁלּוֹ מִתְפַּלֵּל וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים. וּכְשֶׁלּוֹמְדִ תּוֹרָה, נִתְעוֹרֵר הָרַחֲמָנוּת שֶׁהוּא הַדַּעַת, וְהַתְּפִלָּה.

וְזֶהוּ: עָזִּי – וְאֵין עֹז אֶלָּא תּוֹרָה. וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁיִּלְמוֹד כַּנַּזְכָּר, נַעֲשֶׂה זִמְרָת יָהּ – הַיְנוּ הַתְּפִלָּה וְהָרַחֲמִים שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אָז: וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה:

**ג** גַּם זֹאת הַתּוֹרָה הִיא מִלְּשׁוֹן הַחֲבָרִים, וְלֹא נִכְתְּבָה בְּבֵאוּר הֵיטֵב. אַף אַחַר כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ עִנְיַן תְּפִלַּת ה׳ הַמְבֹאָר כָּאן, וְהוּא:

כִּי יֵשׁ אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַחֲמִים פְּשׁוּטִים וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, כַּנַּ״ל). וְהִנֵּה לְמָשָׁל, כְּשֶׁיֵּשׁ בְּעִיר שְׁנֵי עֲשִׁירִים, אֶחָד יֵשׁ לוֹ עֲשִׁירוּת פָּשׁוּט, וְהַשֵּׁנִי הוּא עָשִׁיר גָּדוֹל מְאֹד וּמֻפְלָג בַּעֲשִׁירוּת עָצוּם וְהוֹן רַב מְאֹד מְאֹד, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲרִיךְ עֲשִׁירוּתוֹ. וְהַצָּרַךְ אָדָם אֶחָד לִישׁוּעָה גְּדוֹלָה, הָעוֹלָה לְסַךְ רַב. וְהוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְקָרֵב לְבַקֵּשׁ מְבַקְּשׁוֹ, כִּי אִם לְהֶעָשִׁיר הַקָּטָן בְּמַעֲלָה, כִּי לְהֶעָשִׁיר הַגָּדוֹל אִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא אֵלָיו. אֲבָל זֶה הֶעָשִׁיר הַקָּטָן, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲזֹר לוֹ בְּכָל יְכָלְתּוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא יוּכַל לְקַבֵּל מְבַקְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ, כִּי אֵין בְּיִכָלְתּוֹ לְמַלֹּאת מִשְׁאֲלוֹתָיו שֶׁל זֶה הָאִישׁ, כִּי מִשְׁאֲלוֹתָיו גְּדוֹלִים מִיכָלְתּוֹ.

עַל כֵּן עֵצָה הַיְעוּצָה לְזֶה הָאִישׁ הַצָּרִיךְ יְשׁוּעָה, שֶׁיֵּעָשֶׂה כָּךְ. שֶׁיֵּלֵךְ לְזֶה הֶעָשִׁיר הַקָּטָן שֶׁבְּקַל יָכוֹל לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וּלְעוֹרֵר רַחֲמִים אֵלָיו. שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו, וְיֹאמַר לוֹ: הִנֵּה אֲנִי נִצְרָךְ לִישׁוּעָה גְּדוֹלָה, וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאַתָּה חָפֵץ לְרַחֵם עָלַי, אֲבָל אֵין בִּיכָלְתְּךָ לְמַלְאוֹת מִשְׁאֲלוֹתַי, עַל כֵּן מְבַקֶּשְׁךָ מִמְּךָ, כִּי הֲלֹא אַתָּה רוֹצֶה לְרַחֵם עָלַי, יְהִי זֹאת הָרַחֲמָנוּת שֶׁלְּךָ עָלַי, שֶׁאַתָּה תֵּלֵךְ לְהֶעָשִׁיר הַגָּדוֹל מְאֹד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמֶּנּוּ שֶׁיְּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַי, כִּי לְעֻמָּתוֹ עֲשִׁירוּתוֹ הַגָּדוֹל, הוּא יָכוֹל לְמַלֹּאת מִשְׁאֲלוֹתַי בְּכַפְלַיִם כִּפְלַיִם, רַק שֶׁאֲנִכִי אֵינִי יָכוֹל לִכְנֹס וְלָבוֹא לְאִישׁ גָּדוֹל כָּזֶה, אֲבָל אַתָּה יָכוֹל לָבוֹא אֵלָיו. תְּרַחֵם עָלַי בָּזֶה, לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עֲבוּרִי שֶׁיְּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַי, וּבָזֶה תּוֹשִׁיעֵנִי בְּוַדַּאי כָּל צָרְכֵי יְשׁוּעָתִי בִּשְׁלֵמוּת.

כְּמוֹ כֵן הוּא מַמָּשׁ כִּבְיָכוֹל, שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים אֵצֶל הָרַחֲמִים פְּשׁוּטִים, שֶׁיְּעוֹרְרוּ רַחֲמִים אֵצֶל הָרַחֲמִים הַגְּדוֹלִים, וּמִשָּׁם יְקַבְּלוּ רַחֲמִים לְהוֹשִׁיעֵנוּ כָּל צָרְכֵינוּ בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת תְּפִלַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, הַיְנוּ שֶׁכְּבָיְכוֹל בְּחִינוֹת הָרַחֲמִים פְּשׁוּטִים מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים וּמְעוֹרְרִים הָרַחֲמִים הַגְּדוֹלִים.

כִּי אָנוּ אֵין בָּנוּ כֹּחַ כִּי אִם לְעוֹרֵר הָרַחֲמִים פְּשׁוּטִים, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת רַחֲמִים סְתָם דְּזְעֵיר אַנְפִּין, אֲבָל אֵלּוּ הָרַחֲמִים יֵשׁ לָהֶם גְּבוּל, וּכְפִי מִדַּת הָרַחֲמִים הַפְּשׁוּטִים הָאֵלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, אִי אֶפְשָׁר לְהוֹשִׁיעַ לָנוּ. עַל כֵּן אָנוּ צְרִיכִין לְבַקֵּשׁ שֶׁהָרַחֲמִים סְתָם שֶׁאָנוּ מְעוֹרְרִין בִּתְפִלָּתֵנוּ אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֵלּוּ הָרַחֲמִים בְּעַצְמָם יִתְפַּלְּלוּ וְיעוֹרְרוּ הָרַחֲמִים הַגְּדוֹלִים, שֶׁיִּהְיֶה נִמְשָׁךְ עָלֵינוּ רַחֲמִים רַבִּים מִשָּׁם, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לָנוּ יְשׁוּעָה בְּוַדַּאי, וְזֶהוּ בְּחִינַת תְּפִלַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כַּנַּ״ל: וְהֶבֵן הֵיטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד:

ד עוֹד שָׁמַעְתִּי, שֶׁזֶּהוּ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק (במדבר י״ב:י״ג): אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ. דִּלְכְאוֹרָה תָּמוּהַּ מְאֹד כֻּפָּל תֵּבַת נָא. אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בִּקֵּשׁ זֹאת מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל, יִתְפַּלֵּל וִיבַקֵּשׁ מֵעַצְמוֹ שֶׁיִּרְפָּא אוֹתָהּ. וְעַתָּה מַה מָּתוֹק מִדְּבַשׁ הֲתָכַת הַמִּקְרָא הַזֶּה.

וְזֶהוּ: אֵל נָא – הַיְנוּ שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְאָמַר לוֹ: אֵל, נָא, וּבַקֵּשׁ וְהִתְפַּלֵּל בְּעַצְמְךָ מִלְּפָנֶיךָ,

רְפָא נָא לָהּ – הַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁמֹּשֶׁה הִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבִקֵּשׁ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יִתְפַּלֵּל וִיבַקֵּשׁ: רְפָא נָא לָהּ. וְעַתָּה מְדֻקְדָּק וּמְבֹאָר הֵיטֵב כָּפֶל תֵּבַת נָא:

ה וּכְלַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הוּא, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, דְּהַיְנוּ לְהָשִׁיב כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַצְּרוּפִים וְהָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּדְחוּ בַּעֲוֹונוֹתָיו לְמָקוֹם שֶׁנִּדְחוּ וְנִתְגָּרְשׁוּ מִמְּקוֹמָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה הַדַּעַת מְיֻשָּׁב, כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵינָם בִּמְקוֹמָם אֵין הַדַּעַת מְיֻשָּׁב וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הֶעָוונוֹת נִתְגָּרְשִׁין מִמְּקוֹמָם חֶלְקֵי הָאוֹתִיּוֹת וְהַצְּרוּפִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת כְּפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶה בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין הַדַּעַת מְיֻשָּׁב כַּנַּ״ל, וּמֵחֲמַת זֶה אֵין יָכוֹל לְעוֹרֵר רַחֲמִים כַּנַּ״ל.

וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא עֲנָיָה בִּמְקוֹמָהּ וַעֲשִׂירָה בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמְקֻרָב וּמְקֻשָּׁר עַל־יְדֵי־זֶה כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְהַצְּרוּפִים שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מִמְּקוֹמָם, וּמֵשִׁיב כֻּלָּם לִמְקוֹמָם. וְאָז הַדַּעַת מְיֻשָּׁב, וְזוֹכֶה לְעוֹרֵר רַחֲמִים. כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים תָּלוּי בַּדַּעַת, כִּי כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו וְכוּ׳. (וְכִמְבֹאָר מִזֶּה כַּמָּה פְּעָמִים בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ז״ל, עַיֵּן שָׁם).

נִמְצָא, עַל יְדֵי תּוֹרָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה וְנִשְׁלָם הַדַּעַת, וְאָז זוֹכִין לְעוֹרֵר רַחֲמִים אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעִקַּר הָרַחֲמָנוּת הוּא, שֶׁאָנוּ מְעוֹרְרִים רַחֲמִים אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁבְּאֵלּוּ הָרַחֲמִים יְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ אֶת הָרַחֲמִים הַגְּדוֹלִים שֶׁאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם, רַק הוּא בְּעַצְמוֹ יִתְבָּרַךְ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל־זֶה כַּנַּ״ל. דְּהַיְנוּ שֶׁבְּרַחֲמָיו הַפְּשׁוּטִים שֶׁאָנוּ מְעוֹרְרִים, עַל־יְדֵי אֵלּוּ הָרַחֲמִים יְרַחֵם עָלֵינוּ וְיעוֹרֵר בָּהֶם הָרַחֲמִים הַגְּדוֹלִים שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵם רַחֲמִים גְּדוֹלִים דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, וּמִשָּׁם יִהְיֶה לָנוּ יְשׁוּעָה בְּוַדַּאי.

ו וְזֶהוּ: עָזִּי – אֵין עֹז אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה וּלְדַעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְעוֹרְרִים רַחֲמִים אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל מִתְפַּלֵּל עָלֵינוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ וְזִמְרָת י״ק. זִמְרָת יְקָא, הַיְנוּ תְּפִלַּת ה׳.

אָז: וְיִהְי לִי לִישׁוּעָה וַדַּאי, כִּי עַל־יְדֵי זִמְרָת י״ק, שֶׁהוּא תְּפִלַּת ה׳, שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּרַחֲמָיו הַפְּשׁוּטִים לְעוֹרֵר רַחֲמָיו הַגְּדוֹלִים, אָז בְּוַדַּאי יְקַבֵּל יְשׁוּעָה שְׁלֵמָה כַּנַּ״ל. כִּי רַחֲמָיו הַגְּדוֹלִים אֵינָם נִפְסָקִים לְעוֹלָם, וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם עָלֵינוּ בְּאֵלּוּ הָרַחֲמִים, בְּוַדַּאי אֵין שׁוּם עָוֹון וּפְגָם שֶׁיִּהְיֶה חוֹצֵץ בִּפְנֵי אֵלּוּ הָרַחֲמִים הַגְּדוֹלִים, וּבְוַדַּאי יִהְיֶה לָנוּ יְשׁוּעָה בִּשְׁלֵמוּת, אָמֵן וְאָמֵן:

## תורה קו

א אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ יְיָ (תהילים מ״א:ב׳):

אִיתָא, דְּאֵין עֲנִיּוּת אֶלָּא מִן הַדַּעַת (נדרים מא), וְעַל זֶה צָרִיךְ רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה מִזֶּה.

וַעֲנִיּוּת זֶה בִּכְלָלוּת וּבִפְרָטוּת, בִּכְלָלוּת – עַל אִישׁ שֶׁאֵין לוֹ שֵׂכֶל בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְצָרִיךְ הַבַּעַל שֵׂכֶל לְהַשְׂכִּילוֹ; וּבִפְרָטוּת – עַל הָאִישׁ עַצְמוֹ, כִּי יֵשׁ זְמַן שֶׁאֵין לוֹ שֵׂכֶל, וְהוּא נִקְרָא קָטְנוּת הַמּוֹחִין, וְצָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ לָבוֹא לְגַדְלוּת הַמּוֹחִין. וּכְשֶׁבָּא לְגַדְלוּת הַמּוֹחִין, נִמְתָּקִין כָּל הַדִּינִין, וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו חֲסָדִים וְרַחֲמִים.

וְזֶה מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): גְּדוֹלָה דֵּעָה שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁנֵי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֵל דֵּעוֹת ה׳.

פֵּרוּשׁ, כְּשֶׁיָּבוֹא לְגַדְלוּת הַמּוֹחִין, נִתְעוֹרֵר עָלָיו רַחֲמִים וַחֲסָדִים מִשְּׁנֵי אוֹתִיּוֹת: אֵל, הוּא חֶסֶד, עַל דֶּרֶךְ (תהילים נ״ב:ג׳): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. וַה׳, הוּא רַחֲמִים, עַל דֶּרֶךְ (שם קיט): רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה׳.

ב וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל – הַיְנוּ כְּשֶׁהוּא בְּקָטְנוּת הַמּוֹחִין, וּמַשְׂכִּיל עַצְמוֹ לְגַדְלוּת הַמּוֹחִין,

אָז: בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה׳ – נִמְתָּקִין כָּל הַדִּינִין.

וְאִם לֹא יָכוֹל בְּעַצְמוֹ לָבוֹא לְגַדְלוּת הַמּוֹחִין, עֵצָה לָזֶה, שֶׁיַּשְׂכִּיל אֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר גַּם אֶצְלוֹ:

## תורה קז

א כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְכוּ׳ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ (דברים כא):

פֵּרוּשׁ: כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ – שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע.

וּנְתָנוֹ ה׳ אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶיךָ – כְּלוֹמַר הַיֵּצֶר הָרָע יִתֵּן, כְּמוֹ יִמְסֹר, אֶת ה׳ אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶיךָ, עַל דֶּרֶךְ: צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים (שמואל־ב כג).

נוֹתֶנֶת הַתּוֹרָה עֵצָה עַל זֶה:

וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ – כְּלוֹמַר: עִם מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיךָ, הַיְנוּ בְּגַדְלוּת, בָּזֶה תִּתְגַּבֵּר עָלָיו, הַיְנוּ שֶׁתֹּאמַר לוֹ: אֵיךְ אֲנִי מוֹשֵׁל כְּשֶׁיֵּשׁ לִי גַּאֲוָה, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׂוֹרֶה עִמִּי, וְדַי לַמֵּבִין.

## תורה קח

א זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה (תהילים נ״א:י״ט):

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי עוֹלָה בָּאָה עַל הִרְהוּר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל כ׳:ל״ב): הָעוֹלֶה עַל רוּחֲכֶם (מ״ר ויקרא פ״ז); הַיְנוּ שֶׁעוֹלָה בָּאָה עַל הִרְהוּרֵי הַלֵּב, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ.

וְאֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְצֻרָף מַחֲשָׁבָה לְמַעֲשֶׂה, בַּר מֵהִרְהוּרֵי עֲבוֹ״ם (קידושין מ). וְהִרְהוּר עֲבוֹ״ם שַׁיָּךְ אֵצֶל כָּל אָדָם, הַיְנוּ מַה שֶּׁמַּתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֻּקוּת, אוֹ מִתְבּוֹדֵד אֶת עַצְמוֹ, וּבְאֶמְצַע הַתְּפִלָּה אוֹ הִתְבּוֹדְדוּת נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, זֶהוּ בְּחִינוֹת הִרְהוּרֵי עֲבוֹ״ם.

כִּי כָּל הַנְּפִילוֹת בָּאִין מֵחֲמַת קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. וּכְשֶׁנִּתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה, נִמְצָא מַחֲזִיר פָּנָיו מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו א׳:ד׳): נָזֹרוּ אָחוֹר, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם כֵּן מַסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ, נִמְצָא הוּא אָחוֹר בְּאָחוֹר.

וְצָרִיךְ לְהָבִיא עַל זֶה עוֹלָה. וּבְחִינוֹת עוֹלָה הוּא כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר אֶת רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ, וּמִתְבַּיֵּשׁ וְחוֹשֵׁב בְּעַצְמוֹ: אֵיךְ נָפַלְתִּי וְנִשְׁלַכְתִּי מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ, שֶׁהָיִיתִי בְּמָקוֹם גְּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַכְשָׁו נָפַלְתִּי וְהֶחֱזַרְתִּי פָּנַי מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִשְׁאַרְתִּי אָחוֹר בְּאָחוֹר. וּמְרַחֵם עַל עַצְמוֹ, כִּי אֵין רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ.

וְצָרִיךְ לָזֶה נְסִירָה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנִּבְרְאוּ דּוּ פַּרְצוּפִין אָחוֹר בְּאָחוֹר (ברכות סא), וְאַחַר־כָּךְ נִנְסַר וְהָיָה פָּנִים בְּפָנִים. וְהַנְּסִירָה הוּא בְּחִינַת שֵׁם חָתַ״ךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּכַּוָּנוֹת: פּוֹתֵ״חַ אֶ״ת יָדֶ״ךָ – סוֹפֵי־תֵּבוֹת חָתַךְ, הַיְנוּ שֶׁחוֹתֵךְ וּמְנַסֵּר אֶת עַצְמוֹ.

וְהַשֵּׁם חָתַ״ךְ נַעֲשָׂה עַל יְדֵי שֶׁמְּשַׁבֵּר אֶת לִבּוֹ, כִּי כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר אֶת לִבּוֹ, בְּוַדַּאי מְאַנֵּחַ וּמוֹצִיא רוּחַ וּמַכְנִיס רוּחַ, וְהוּא תְּרֵין רוּחִין. וּשְׁנֵי פְּעָמִים ״רוּחַ״ גִּימַטְרִיָּא חָתַ״ךְ, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת נְסִירָה, וּבָא אֶל בְּחִינוֹת פָּנִים בְּפָנִים, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת עוֹלָה.

וְזֶהוּ: זִבְחֵי אֱלֹהִים, הַיְנוּ בְּחִינוֹת עוֹלָה, הוּא רוּחַ נִשְׁבָּרָה, כַּנַּ״ל.

(מִסִּימָן ע״ג ״כִּי תַעֲבֹר״ עַד כָּאן, הוּא לְשׁוֹן הַחֲבֵרִים. גַּם יֵשׁ בָּהֶם כַּמָּה דְּבָרִים קְטַנִּים שֶׁנֶּאֶמְרוּ קֹדֶם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־פִּי הָרֹב הַלָּשׁוֹן אֵינוֹ מְתֻקָּן כְּלָל, עַד שֶׁבְּכַמָּה מְקוֹמוֹת קָשֶׁה לַעֲמֹד עַל הַמְכֻוָּן. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמָּצָאָה יָדִי לְתַקֵּן תִּקַּנְתִּי קְצָת, וְהַשְּׁאָר הִנַּחְתִּי כְּמוֹ שֶׁהוּא, כִּי הַלָּשׁוֹן אֵיךְ שֶׁהוּא, יוֹצֵא מֵהֶם עַל כָּל פָּנִים דִּבְרֵי מוּסָר הַרְבֵּה, וְהַקְדָּמוֹת נִפְלָאוֹת, וְעֵצוֹת נוֹרָאוֹת לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ):

## תורה קט

א יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה וכו׳ (קהלת ח׳:י״ד):

פֵּרוּשׁ: הֶבֶל, הַיְנוּ הֶבֶל פֶּה הַיּוֹצֵא מֵהַגָּרוֹן, מִגְּנוּחֵי דְקֻנְּנַח, כָּל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ, צַדִּיקִים יִלְכוּ וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ.

יֵשׁ רָשָׁע כָּל יָמָיו, וּמִתְאַנֵּחַ וְנָהֵ עַל הֶעָבָר; וְיֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, צַדִּיק מֵעִקָּרוֹ, וְתוֹהֵא עַל הָרִאשׁוֹנוֹת, וְנָהֵ וּמִתְאַנֵּחַ גַּם כֵּן.

וְהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי חֲבָלִים: חֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה, וּכְנֶגְדּוֹ – דְּטֻמְאָה. וְהַבְּחִירָה חָפְשִׁית, מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְקֻשָּׁר עַצְמוֹ בְּחֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה, וּלְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, מִי שֶׁמְּטַמֵּא עַצְמוֹ מְקֻשָּׁר עַצְמוֹ בְּחֶבֶל דְּטֻמְאָה.

וְהִנֵּה, הַנֹּגֵהַ וְהָאֲנָחָה הוּא בְּחִינַת מִיתָה בְּגוּף וָנֶפֶשׁ. בְּגוּף – כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נח:): אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם. וּבְנֶפֶשׁ גַּם־כֵּן – כִּי יָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״ט): תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן; כִּי קֹדֶם הַמִּיתָה נִתּוֹסֵף רוּחָם, וַאֲזַי יִגְוָעוּן.

כְּמוֹ כֵן הַנֹּגֵהַ וְהָאֲנָחָה, אִם תְּדַקְדֵּק וּתְעַיֵּן בָּהּ, אֵיךְ הִיא נִמְשֶׁכֶת אֶל הַגָּרוֹן, הִיא בְּבְחִינַת תּוֹסֵף רוּחָם, כִּי לִפְעָמִים קָלָה נִתּוֹסֵף רוּחוֹ, וְכִמְעַט רָגַע תִּגְוַע וְתֵאָסֵף.

וְהִנֵּה מִי שֶׁמִּתְאַנֵּחַ וְנָהֵ עַל עֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ, וְרוֹצֶה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. אֲזַי בַּאֲנָחָה זוֹ הוּא נִגְוָע וְנֶאֱסָף מִן הָרָע שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ, בִּבְחִינַת: תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן, וְנִדְבָּק אֶל הַקְּדֻשָּׁה.

וְכֵן לְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, מִי שֶׁנָּהֵ וּמִתְאַנֵּחַ עַל הַטּוֹב שֶׁבְּיָדוֹ, וְרוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ בְּטֻמְאָה, אֲזַי נִגְוָע וְנֶאֱסָף מִן הָרָע שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ, בִּבְחִינַת: תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן, וְנִדְבָּק אֶל הַטֻּמְאָה.

וְזֶהוּ: יֵשׁ הֶבֶל – הַיְנוּ הַהֶבֶל פֶּה מֵהַנֹּגֵהַ וְהָאֲנָחָה שֶׁהוּא נָהֵ וּמִתְאַנֵּחַ.

יֵשׁ צַדִּיקִים – שֶׁתּוֹהִין עַל הָרִאשׁוֹנוֹת, וְיוֹצֵא הֶבֶל מִפִּיהֶם מֵהָאֲנָחָה,

וּמַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים – כִּי נִדְבָּקִין אֶל הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַטֻּמְאָה.

וְיֵשׁ רְשָׁעִים – שֶׁנּוֹהִים וּמְאַנְּחִים, וּמֵהַהֶבֶל שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיהֶם

מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים – כִּי נִפְסָקִין מֵהַטֻּמְאָה, וְנִדְבָּקִין אֶל הַקְּדֻשָּׁה.

וְהַכְּלָל – כִּי אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ חִיּוּת מֵהֶבֶל מֵאֶחָד שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם, וְתֵכֶף שֶׁהוּא נִפְסָק מֵהֶבֶל זֶה, הוּא נִדְבָּק בַּהֶבֶל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ.

עַל כֵּן טוֹב לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִתְאַנֵּחַ עַל מַעֲשָׂיו שֶׁאֵינָם טוֹבִים, וְלִכְסֹף וּלְהִשְׁתּוֹקֵק בְּתִקָּף אַנְחָתוֹ לָשׁוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי עַל־יְדֵי אֲנָחָה זֹאת, נִפְסָק מֵהֶבֶל דְּטֻמְאָה, וְנִתְקַשֵּׁר בְּהֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

עוֹד מָצָאתִי מִכְּתָב יַד הַחֲבֵרִים מֵעִנְיַן זֶה, וּמְבֹאָר שָׁם בְּבֵאוּר יוֹתֵר מִגֹּדֶל מַעֲלַת יִקָּרַת הָאֲנָחָה דִּקְדֻשָּׁה. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהָאֲנָחָה שֶׁמִּתְאַנֵּחַ הָאָדָם עַל עֲוֹנוֹתָיו אוֹ עַל מְעוּט הַשָּׂגָתוֹ, הוּא יוֹתֵר טוֹב מִכָּמָּה סִגּוּפִים וְתַעֲנִיּוֹת. כִּי בְּתַעֲנִית אֵינוֹ מְשַׁבֵּר רַק הַגּוּף לְבַד, אֲבָל בַּאֲנָחָה מְשַׁבֵּר כָּל הַגּוּף, וְגַם מַחֲלִיף אֶת הַנֶּפֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁלּוֹ מֵרַע לְטוֹב.

כִּי הַהֶבֶל שֶׁל הָאָדָם, הוּא חֶבֶל הַמְקֻשָּׁר הַנְּשָׁמָה לְמָקוֹם שָׁרְשָׁהּ, לְטוֹב אוֹ לְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם. וּכְשֶׁמִּתְאַנֵּחַ הוּא בִּבְחִינַת: תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן, וַאֲזַי נִפְסָק מֵהַהֶבֶל שֶׁהָיָה מְקֻשָּׁר מִתְּחִלָּה וְנִתְקַשֵּׁר לְחֶבֶל אַחֵר כְּפִי הָאֲנָחָה וכו׳, וְכַנַּ״ל:

## תורה קי

א לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ (יהושע א׳:ח׳):

כִּי הַתּוֹרָה הִיא רוּחָנִיּוּת, וַאֲשֶׁר זַךְ יָשָׂר פָּעֳלוֹ, וְשִׂכְלוֹ רוּחָנִי, יָכוֹל לִתְפֹּס כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְלֹא יִשְׁכַּח דָּבָר. כִּי דָּבָר רוּחָנִי אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם, וְיִכוֹלָה הַתּוֹרָה לְהִתְפַּשֵּׁט וְלִשְׁכֹּן בְּשִׂכְלוֹ.

אַךְ מִי שֶׁהוּא מְגַשֵּׁם דִּבְרֵי הַתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה מִמֶּנָּה מַמָּשׁוּת, אֲזַי יֵשׁ לָהּ שִׁעוּר וְקִצְבָּה, כַּמָּה הוּא יָכוֹל לִתְפֹּס בְּשִׂכְלוֹ וְלֹא יוֹתֵר. וְאִם יִרְצֶה לְהַשִּׂיג יוֹתֵר, אֲזַי יִדָּחֶה מַה שֶּׁכְּבָר נִכְנַס בְּשִׂכְלוֹ. כְּדֶרֶךְ כָּל דָּבָר גַּשְׁמִי, אִם הוּא כְּבָר מָלֵא, אִם יְמַלְאֶנּוּ יוֹתֵר יִדָּחֶה מַה שֶּׁהָיָה בּוֹ כְּבָר. וּמִזֶּה בָּא הַשִּׁכְחָה:

וְזֶהוּ: לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה. יָמוּשׁ – מִלְּשׁוֹן מַמָּשׁוּת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י׳:כ״א): וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ. כְּלוֹמַר: הִזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מַמָּשׁוּת וְגַשְׁמִיּוּת בְּדִבְרֵי הַתּוֹרָה.

מִפִּיךָ – כְּלוֹמַר מֵחֲמַת פִּיךָ, שֶׁיּוֹצֵא מֵאִתְּךָ, יִהְיֶה לָהּ מַמָּשׁוּת וְגַשְׁמִיּוּת, תִּזָּהֵר מִזֶּה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״מ פה), שֶׁהִתְעַנָּה רַב יוֹסֵף אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁיִּתְקְיֵם לְמוּדוֹ. אַחֲווּ לֵהּ: לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ. וְשׁוּב הִתְעַנָּה וכו׳ אַחֲווּ לֵהּ: וּמִפִּי זַרְעֲךָ וכו׳. כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יָמוּשׁוּ וְיִגָּשְׁמוּ מִפִּיךָ, וַאֲזַי יִתְקְיֵם תַּלְמוּדוֹ, כִּי לֹא יִהְיֶה שִׁכְחָה, כִּי דָּבָר רוּחָנִי אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם, וְדוּק:

## תורה קיא

**א** רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות ל׳:י״ב) – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת רַבִּי.

וּלְהֻפָּךְ רְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמוּ (שמואל־א ב) – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת רַבִּי:

## תורה קיב

**א** צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְמַעְלָה, וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים תַּעֲשֶׂהָ (בראשית ו ט״ז):

פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: צֹהַר – יֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן:

הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי: סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן (תהילים י״ב:ט׳); כִּי הַסִּטְרָא אָחֳרָא מְסַבֶּבֶת הַקְּדֻשָּׁה, כִּי אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה.

וּבִפְרָט מִי שֶׁכְּבָר נִמְשַׁךְ אַחַר עֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְנִמְשַׁךְ אַחַר הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְשָׂם מְקוֹמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, וְהֵם מְסַבְּבִין אוֹתוֹ מִכָּל צַד. וְכַאֲשֶׁר יְעוֹרֵר רוּחוֹ לָשׁוּב אֶל ה׳, קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל וּלְדַבֵּר דִּבּוּרִים לִפְנֵי ה׳, כִּי הֵן מְסַבְּבִין אוֹתוֹ מִכָּל צַד, לְכָל אֶחָד לְפִי עִנְיָנוֹ כַּנַּ״ל.

וּמֵחֲמַת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא דִּבּוּר לִפְנֵי אֱלֹקִים בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וְחִיּוּת כָּרָאוּי, לָכֵן כָּל הַדִּבּוּרִים וְהַתְּפִלּוֹת שֶׁהוּא מְדַבֵּר לֹא יוּכְלוּ לִבְקֹעַ הַמְּחִצּוֹת וְהַמְּסָכִים הַמַּבְדִּילִים לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וְנִשְׁאָרִים לְמַטָּה תַּחַת הַמָּסָכִים. עַד אֲשֶׁר יִזְכֶּה וְיָשׁוּב בֶּאֱמֶת, וִידַבֵּר דִּבּוּרִים הָרְאוּיִין לְהִתְקַבֵּל בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל, אָזַי מְבַקְּעִ הַדִּבּוּר הַמְּאִיר אֶת כָּל הַמְּחִצּוֹת וְהַמָּסָכִים הַמַּבְדִּילִים, וְיַעֲלוּ עִמּוֹ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁהָיוּ מֻנָּחִים לְמַטָּה עַד הֵנָּה.

אַךְ אֵיךְ יִזְכֶּה לָזֶה, הָעִקָּר שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ הוּא אֱמֶת – לֵילֵךְ בְּדַרְכָּךְ אֱמֶת לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כִּי חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת (שבת נה יומא סט), וְהוּא יְסוֹד הַכֹּל, כִּי אֱמֶת הוּא רֹאשׁ תּוֹךְ סוֹף.

וְכֵינָן שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אֱמֶת, אָזַי כְּבָיְכוֹל נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, אֲשֶׁר חוֹתָמוֹ אֱמֶת, וְאָז נֶאֱמַר עָלָיו: ה׳ אוֹרִי וְיִשְׁעִי (תהילים כ״ז:א׳). וְכֵינָן שֶׁה׳ אוֹר לוֹ, יוּכַל לִמְצֹא פְּתָחִים הַרְבֵּה לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ וְהַגְּלוּת שֶׁהוּא סָגוּר שָׁם. כִּי בֶּאֱמֶת יֵשׁ שָׁם פְּתָחִים הַרְבֵּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: מנחות כט:): הַבָּא לְטָמֵא – פּוֹתְחִין לוֹ, יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה.

וְכֵינָן שֶׁנִּמְצָא שָׁם פְּתָחִים, הָיָה יְכוֹלֶת לָצֵאת, רַק הַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ (קהלת ב׳:י״ד), וְלֹא יִרְאֶה הַפְּתָחִים לָצֵאת, וְהוּא אָסוּר וְקָשׁוּר שָׁם, וְלֹא יִתְּנוּ לוֹ לָצֵאת. עַד אֲשֶׁר יִזְכֶּה לְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמֶת לִפְנֵי ה׳, אָזַי הַדִּבּוּרִים מְאִירִים, וַה׳ אוֹר לוֹ כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי: פְּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים (תהילים קי״ט:ק״ל), כִּי הַדִּבּוּרִים הַמְּאִירִים, הֵינוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת כַּנַּ״ל, הֵם מַרְאִין לוֹ הַפֶּתַח. וְהֵינוּ דְּסֵיֵּם: מֵבִין פְּתָיִים – כִּי הַפְּתָיִים הַנִּתּוּנִין בַּחֹשֶׁךְ, וְלֹא יִרְאוּ לָצֵאת, יָבִינוּ וְיִרְאוּ הַפֶּתַח לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ט:ט׳): לֵאמֹר לָאֲסוּרִים צֵאוּ, לָאֲשֶׁר בַּחֹשֶׁךְ הִגָּלוּ.

אַךְ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָאֱמֶת אֱמֶת גָּמוּר, בָּרוּר וְצָלוּל בְּלִי שׁוּם דִּפְי. וְהַמַּשְׂכִּיל הַמֵּבִין יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל כָּל יָמָיו, שֶׁיִּזְכֶּה פַּעַם אֶחָד כָּל יְמֵי חַיָּיו, לְדַבֵּר דִּבּוּר אֶחָד שֶׁל אֱמֶת לִפְנֵי ה׳ כָּרָאוּי. וְיֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה מַדְרֵגוֹת, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת אֱמֶת הָאֲמִתִּי, אָזַי ה׳ אוֹר לוֹ, וַאֲזַי הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ, כִּי נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר ה׳.

אַךְ מִי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה שֶׁל אֱמֶת, וְעַל כָּל זֶה הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁל אֱמֶת, אַף כִּי אֵינוֹ מֵאִיר בְּעַצְמוֹ, מֵאַחַר שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָאֱמֶת הַנָּכוֹן, עַל כָּל זֶה הָאֱמֶת הוֹעִיל שֶׁיּוּכַל אַחֵר לְהָאִיר בּוֹ. וְגַם בָּזֶה מַדְרֵגוֹת וְעִנְיָנִים, יְבִינֵם הַמַּשְׂכִּיל בְּעַצְמוֹ:

**ב** וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת: עוֹלַם הַמַּלְאָכִים וְהַגַּלְגַּלִּים וְהַנְּשָׁמִי, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם כֻּלָּם בִּרְצוֹנוֹ. וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לָאֱמֶת, וַה׳ אוֹר לוֹ, כְּבָיְכוֹל, הוּא מְקַיֵּם הָעוֹלָם, וְנוֹתֵן שֶׁפַע לְכָל הַשְּׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת.

וְהֵינוּ דִּכְתִיב צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה – כְּלוֹמַר שֶׁתְּדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמֶת הַמְּאִירִים. וְעַל זֶה פֵּרֵשׁ רַשׁ״י:

יֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב וְכוּ׳ וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ כִּי יֵשׁ שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אֱמֶת הָאֲמִתִּי, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. וְזֶה יֵשׁ אוֹמְרִים אִמְרֵי אֱמֶת, שֶׁהֵם אֶבֶן טוֹב שֶׁמֵּאִיר מֵעַצְמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם אִמְרֵי אֱמֶת, אַךְ לֹא בַּמַּדְרֵגָה הַנַּ״ל וְהֵם חַלּוֹן, כִּי יוּכַל אַחֵר לְהָאִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּחַלּוֹן.

כִּי זֶה הַחִלּוּק שֶׁבֵּין אֶבֶן טוֹב לְחַלּוֹן, כִּי הָאֶבֶן טוֹב מֵאִיר מֵעַצְמוֹ, וְהַחַלּוֹן אֵין מֵאִיר מֵעַצְמוֹ, רַק שֶׁדָּבָר אַחֵר כְּגוֹן הַשֶּׁמֶשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהּ יוּכַל לְהָאִיר בּוֹ.

וְהֵינוּ וְאֶל אַמָּה – כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא אַמָּה, אַמָּה רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: אֵשׁ מַיִם – שֶׁהַדִּבּוּר כָּלוּל מֵהֶם – וְהַה׳ הוּא חֲמִשָּׁה מוֹצָאוֹת הַפֶּה. וְהֵינוּ: וְאֶל אַמָּה – שֶׁתְּדַבֵּר דִּבּוּרִים

אֲשֶׁר תְּכַלֶּנָּה מִלְמַעְלָה – מִלְּשׁוֹן (תהלים פד): כָּלְתָה נַפְשִׁי, שֶׁיִּהְיֶה נִכְסָפִין לָהֶם לְמַעְלָה, שֶׁיִּהְיוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת הַמְּאִירִים.

וַאֲזַי: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, וְצִדָּה, הִיא מִלְּשׁוֹן (בראשית כ״ה:כ״ח): צַיִד בְּפִיו, וְהֵינוּ הַיְצֶר הָרָע וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא.

וְזֶה, שֶׁתִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת פֶּתַח בְּהַסְּטָרָא אָחֳרָא וְהַחֹשֶׁךְ הַמְסַבְּבִין מִכָּל צַד. כְּלוֹמַר שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְזַהֵר לַעֲשׂוֹת פֶּתַח מְכֻוָּן מַמָּשׁ בְּצִדָּהּ, כְּלוֹמַר כְּנֶגֶד הַסְּטָרָא אָחֳרָא, שֶׁנִּקְרֵאת צִדָּהּ. כִּי כְּמוֹ הִתְגַּבְּרוּת הַצִּדָּהּ וְהַסְּטָרָא אָחֳרָא, כֵּן לְפִי זֶה מְכֻוָּן מַמָּשׁ אַתָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּתַח הַתֵּבָה, הַיְנוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת כַּנַּ״ל, וְהָבֵן הֵיטֵב:

ג וְעִקַּר הַכַּוָּנָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הוּא מְשֻׁקָּע בְּתַכְלִית הִתְגַּבְּרוּת הַחֹשֶׁךְ וְהַקְלִפָּה, וְהוּא כָּלוּא וּמְסֻגָּר בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ אֲפֵלָה, הַמְסַבֶּבֶת וּמַקֶּפֶת אוֹתוֹ מִכָּל צִדֵּי צְדָדִים בְּכַמָּה סִבּוּבִים רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵין לוֹ שׁוּם פֶּתַח וְתַקָּנָה וְתַחְבּוּלָה לָצֵאת מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, אֲזַי עִקַּר עֲצָתוֹ – שֶׁיְּמַשִּׁיךְ עַצְמוֹ לֶהָאֱמֶת, וְיַבִּיט עַל הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וִיבַקֵּשׁ רַק הָאֱמֶת הָאֲמִתִּי.

וּכְנֶגֶד זֶה אֵין שׁוּם חֹשֶׁךְ וְסִבּוּב שֶׁיַּחְשִׁיךְ לוֹ, כִּי הָאֱמֶת הוּא הַשֶּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת: ה׳ אוֹרִי. וְכֵיוָן שֶׁה׳ אוֹר לוֹ, אֵין שׁוּם חֹשֶׁךְ שֶׁיַּחְשִׁיךְ אוֹתוֹ, וּבְוַדַּאי יְזַכֶּה לִרְאוֹת הַפְּתָחִים לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינוֹת: פְּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים כַּנַּ״ל, וְהָבֵן הֵיטֵב.

וְהָעִקָּר – שֶׁבִּתְפִלָּתוֹ וּתְחִנָּתוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְדַבֵּר שׁוּם דִּבּוּר בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים, מִגֹּדֶל הַחֹשֶׁךְ וְהַבִּלְבּוּל הַמְסַבֵּב אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד מִכָּל צַד, אַף עַל פִּי כֵן, עַל כָּל פָּנִים יִרְאֶה לְדַבֵּר הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת, בְּאֵיזֶה מִדְרֵגָה נְמוּכָה שֶׁהוּא. כְּגוֹן לְמָשָׁל, שֶׁיֹּאמַר: ״ה׳ הוֹשִׁיעָה״ בֶּאֱמֶת. אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר בְּהִתְלַהֲבוּת וְהִתְעוֹרְרוּת כָּרָאוּי, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֹאמַר הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת, כְּפִי מַה שֶּׁהוּא.

וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר הָאֱמֶת, יִזְכֶּה לִרְאוֹת הַפְּתָחִים שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לָצֵאת מֵחֹשֶׁךְ לְאוֹר, וּלְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, וְכַנַּ״ל. (וְעַיֵּן לְעֵיל כָּל זֶה בְּהַתּוֹרָה ״תְּהִלּוֹת יְכַסֶּימוּ״ בְּסִימָן ט.)

ד גַּם בָּזֶה שֶׁיִּזְכֶּה לִבְקֹעַ פֶּתַח לָצֵאת, יִזְכֶּה גַּם אֲחֵרִים עִמּוֹ, לְעוֹרֵר לִתְשׁוּבָה רְשָׁעִים אֲחֵרִים, לְהוֹצִיאָם מֵהַחֹשֶׁךְ וְהַגְּלוּת שֶׁהֵם אֲסוּרִים שָׁם.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן בְּחִינַת:

וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים – שֶׁתַּעֲשֶׂה פֶּתַח בְּאוֹתָם שֶׁהֵם מִן הַצַּד, כְּלוֹמַר שֶׁהֵם מִצַּד אַחֵר, וְלֹא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, רַק מִסִּטְרָא אַחֲרָא. וְהוּא יַעֲשֶׂה פֶּתַח לְעוֹרֵר לְבָם לַהֲשִׁיבָם לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ. וַאֲזַי:

תַּחְתִּים שְׁנִיִּם וּשְׁלִישִׁים – הַיְנוּ הַשְּׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת כַּנַּ״ל,

תַּעֲשֶׂהָ – כִּי אַתָּה תְּקֻיָּמֵם בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל:

ה וְיֵשׁ בִּכְלַל דְּבָרִים הַנַּ״ל עִנְיָנִים גְּבוֹהִים בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, לְכָל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ. וּבְעִנְיָן זֶה נִכְלָל עִנְיַן כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אֵיךְ נַעֲשִׂים בִּבְחִינַת הַתְּפִלָּה, וְהוּא נוֹתֵן שֶׁפַע לְכָל דָּבָר. וְעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ר פ׳ י): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ׳, כִּי הוּא מַשְׁפִּיעַ לַכֹּל בְּדִבּוּרָיו הָאֲמִתִּיִּים.

וְעִנְיַן נוּסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, כִּי יֵשׁ י״ב שְׁעָרִים כְּיִדּוּעַ, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ לְשַׁעַר הַשֵּׁבֶט שֶׁלּוֹ, כִּי אִם יַגִּיעַ לְשַׁעַר שֵׁבֶט אַחֵר לֹא יוּכַל לַעֲלוֹת.

וְזֶהוּ (במדבר כ״ד: י״ז): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו׳). וְהַיְנוּ: שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל – שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ לְשַׁעַר שִׁבְטוֹ, וְהַיְנוּ: דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב כַּנַּ״ל. וּבָזֶה נַעֲשֶׂה זִוּוּג לְמַעְלָה, וְדָרַךְ הוּא בְּחִינוֹת זִוּוּג, מִלְּשׁוֹן (בראשית ו׳: י״ב): כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ.

וְהַיְנוּ שֶׁנִּצְטַעֵר אַבָּא בְּנָיְמִין כָּל יָמָיו עַל תְּפִלָּתוֹ שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לְמִטָּתוֹ (ברכות ה׳), כִּי אִישׁ לְמַטֵּה אֲבוֹתָיו תִּשְׁלָחוּ – שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁלֹחַ הַתְּפִלָּה לְמַטֵּה אֲבוֹתָיו, הַיְנוּ לְשֵׁבֶט שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל. וְהַיְנוּ: שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לְמִטָּתִי – לְמַטֵּה שֶׁלּוֹ.

וְעַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב כה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים – יַדְרִים; לְהַעֲשִׁיר – יַצְפִּין. וּבְכָל דָּבָר, טוֹב הַמְמֻצָּע כַּיְּדוּעַ, כִּי טוֹב תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ (אבות פ״ב) (הַיְנוּ חָכְמָה וַעֲשִׁירוּת).

וְהַיְנוּ בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, שֶׁתְּהֵא מְמֻצָּע בֵּין שְׁנֵיהֶם, הַתְּפִלָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת מִטָּתוֹ כַּנַּ״ל. (הַיְנוּ בֵּין חָכְמָה וַעֲשִׁיר, שֶׁהֵן בְּחִינַת צָפוֹן וְדָרוֹם כַּנַּ״ל: הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים – יַדְרִים, וּלְהַעֲשִׁיר – יַצְפִּין).

וְזֶהוּ: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים – שֶׁתִּתְפַּלֵּל דִּבּוּרֵי אֱמֶת, שֶׁיַּעֲלוּ לִמְקוֹמָם לְשַׁעַר שִׁבְטוֹ שֶׁלּוֹ. וְהַיְנוּ:

בְּצִדָּהּ תָּשִׂים – שֶׁתָּשִׂים הַפֶּתַח הַתֵּבָה, הַיְנוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת שֶׁל הַתְּפִלָּה, בְּצִדָּהּ – בַּצַּד שָׁלָּהּ, בְּשַׁעַר שִׁבְטוֹ הַמַּגִּיעַ לוֹ, וְהָעִנְיָן עָמֹק: (עַיֵּן כָּל זֶה בְּסִימָן ט׳ הַנַּ״ל)

ו שַׁיָּךְ לְעֵיל, לְמַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם:

כִּי בֶּאֱמֶת יֵשׁ שָׁם פְּתָחִים הַרְבֵּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַבָּא לְטַמֵּא – פּוֹתְחִין לוֹ, יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה. וְכֵיוָן שֶׁנִּמְצָא שָׁם פְּתָחִים (הַיְנוּ הַפְּתָחִים שֶׁנָּפַל עַל יָדָם), הָיָה יְכֹלֶת לָצֵאת, רַק הַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְאָז כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כָּל הָעִנְיָן הַנַּ״ל, דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁלְּכְאוֹרָה קָשֶׁה עַל זֶה, כִּי הֲלֹא רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ שָׁם (במנחות כט:): מִפְּנֵי מָה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה בְּהֵ׳, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמָה לְאַכְסַדְרָה (פֵּרוּשׁ רַשׁ״י: שֶׁפְּתוּחַ מִתַּחְתָּיו), שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לָצֵאת – יֵצֵא (פֵּרוּשׁ רַשׁ״י: שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לָצֵאת מִמְּנוּ לְתַרְבּוּת רָעָה יוֹצֵא). וּמַאי טַעְמָא תַּלְיָא כַּרְעָה, דְּאִי הָדַר בְּתִשׁוּבָה מְעִילֵי לֵהּ (וּפֵרוּשׁ רַשׁ״י: מַעֲלִין לֵהּ בַּפֶּתַח הָעֶלְיוֹן, בֵּין רֶגֶל שֶׁבְּתוֹכוֹ לְגַגּוֹ).

וְלִיעַיְלוּ בְּהַהִ֑וא, לָא מִסְתַּיְעִי מִלְּתָא וְכוּ׳ (וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: וְלִיעַיְלוּ בְּהַהִ֑וא, פֶּתַח הַתַּחְתּוֹן דְּנָפֵק בֵּהּ. לָא מִסְתַּיְעָא מִלְּתָא, דְּהַבָּא לְטָהֵר בָּעֵי סִיּוּעָא מִפְּנֵי יֵצֶר הָרָע, הִלְכָךְ עַבְדִי לֵהּ סִיּוּעָא פֶּתַח יְתֵרָה).

נִמְצָא מְבֹאָר כָּאן, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָצֵאת מֵהַטֻּמְאָה וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי הַפֶּתַח שֶׁנִּפַּל דֶּרֶךְ שָׁם, כַּמְבֹאָר הֵיטֵב בַּגְּמָרָא וּבְפֵרוּשׁ רַשִׁ״י הַנַּ״ל. וְלִכְאוֹרָה זֶה סוֹתֵר לְמַה שֶּׁכָּתוּב לְמַעְלָה, שֶׁיְּכוֹלִין לָצֵאת מֵהַטֻּמְאָה עַל יְדֵי הַפְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ בְּהַטֻּמְאָה בְּעַצְמָהּ, כַּנַּ״ל.

וְאָמַר: יָפָה הִקְשִׁיתָ. וְהֵשִׁיב כְּלְאַחַר יָד, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה דְּבָרִים בְּגוֹ, כִּי אִם יִזְכֶּה לִרְאוֹת הַפְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, הוּא יָכוֹל לָצֵאת דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים שֶׁל נְפִילַת חֲבֵרוֹ. כִּי הַיְרִידָה וְהַנְּפִילָה שֶׁל זֶה הוּא בְּחִינַת עֲלִיָּה שֶׁל זֶה, וְהָבֵן. הֵינוּ, לִפְעָמִים מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב נְפִילָה וִירִידָה אֵצֶל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר, נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ בְּחִינַת עֲלִיָּה, לְגַבֵּי מַדְרֵגָתוֹ הַשְּׁפָלָה. עַל כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲלוֹת דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים שֶׁנָּפַל הוּא בְּעַצְמוֹ דֶּרֶךְ שָׁם, רַק דֶּרֶךְ פֶּתַח הַגָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כַּמְבֹאָר בַּגְּמָרָא הַנַּ״ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם הָיָה זוֹכֶה לִרְאוֹת הַפְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ בְּהַטֻּמְאָה בְּעַצְמָהּ, הָיָה יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם, דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים שֶׁל חֲבֵרוֹ הַגָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ שֶׁנָּפַל עַל יָדָם, כִּי הַיְרִידָה וְהַנְּפִילָה שֶׁל חֲבֵרוֹ נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ עֲלִיָּה כַּנַּ״ל.

אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִרְאוֹת הַפְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, וְלַעֲלוֹת מִשָּׁם עַל יָדָם, כִּי־אִם עַל יְדֵי הָאֱמֶת, עַל יְדֵי שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לְדַבֵּר בִּתְפִלָּתוֹ הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת כְּפִי מַה שֶּׁהוּא. אַף עַל פִּי שֶׁהַחֹשֶׁךְ וְהַמְּנִיעוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים מְסַבְּבִין וּמַקִּיפִין אוֹתוֹ מִכָּל צַד וּמִצַּדֵּי צְדָדִים, וּמְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כְּלָל, אַף־עַל־פִּי־כֵן עַל כָּל פָּנִים יִרְאֶה לְדַבֵּר הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת מַדְרֵגָה שֶׁהוּא כַּנַּ״ל,

וְכֵן יִרְאֶה לְהַמְשִׁיךְ אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד אֶל הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וְכַנַּ״ל. וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, וְיִרְאֶה הַפְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, וְיִזְכֶּה לָצֵאת מֵחֹשֶׁךְ לְאוֹר גָּדוֹל וְכַנַּ״ל. עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב הֵיטֵב.

וְאָמַר לִי אָז, שֶׁעַל־יְדֵי עֵצָה זֹאת יְכוֹלִין לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת כָּל יְמֵי חַיָּיו. כִּי תָּמִיד אֵיךְ שֶׁהוּא יְכוֹלִין לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ וּלְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ עַל יְדֵי זֶה, עַל יְדֵי הָאֱמֶת שֶׁהוּא אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, אֲשֶׁר גַּם כָּל חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּנּוּ, כִּי אֵין שׁוּם טֻמְאָה וְסִטְרָא אָחֳרָא בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם פְּתָחִים לָצֵאת מִשָּׁם, רַק שֶׁאֵין רוֹאִין אוֹתָן, מֵחֲמַת גּוֹדֶל הַחֲשֵׁכוּת שֶׁיֵּשׁ שָׁם,

אֲבָל עַל יְדֵי הָאֱמֶת מֵאִיר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, וְיִזְכֶּה לִרְאוֹת וְלִמְצֹא פֶּתַח תִּקְוָה גַּם בְּעֹמֶק נְפִילָתוֹ, לָצֵאת מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה, וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת תָּמִיד. אָמֵן וְאָמֵן:

## תורה קיג

**א** וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ (אבות פ״ג):

כִּי שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, כִּי קֹדֶם כָּל גְּזַר דִּין שֶׁבָּעוֹלָם, חַס וְשָׁלוֹם, מְאַסְּפִין כָּל הָעוֹלָם אִם מַסְכִּימִין לְהַדִּין הַהוּא. וְאַף אֶת הָאִישׁ בְּעַצְמוֹ שֶׁנִּגְזַר עָלָיו הַדִּין, חַס וְשָׁלוֹם, שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם הוּא מַסְכִּים – אֲזַי נִגְמָר הַדִּין, חַס וְשָׁלוֹם.

וְהָעִנְיָן, כִּי בְּוַדַּאי אִם יִשְׁאַל לוֹ בְּפֵרוּשׁ עַל עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי יַכְחִישׁ וְיֹאמַר שֶׁאֵין הַדִּין כֵּן. אַךְ מַטְעִין אוֹתוֹ, וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ עַל כַּיּוֹצֵא בּוֹ, וְהוּא פּוֹסֵק הַדִּין, וַאֲזַי נִגְמָר הַדִּין.

וְכָעִנְיָן שֶׁמָּצִינוּ בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּבוֹא אֵלָיו נָתָן הַנָּבִיא וְכוּ׳, וְסִפֵּר לוֹ מַעֲשֶׂה הָאוֹרֵחַ (שמואל ב י״ב:כ״ה), עָנָה וְאָמַר: חַי ה׳ וְכוּ׳, וְאֶת הַכִּבְשָׂה וְכוּ׳; אֲזַי נִפְסַק הַדִּין עַל דָּוִד כַּאֲשֶׁר יָצָא מִפִּיו.

וְזֶהוּ: וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ – כְּלוֹמַר שֶׁשּׁוֹאֲלִין דַּעְתּוֹ. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַדִּין הוּא עָלָיו.

וְהָעִנְיָן הוּא עָמֹק מְאֹד, אֵיךְ שׁוֹאֲלִין כָּל אָדָם. כִּי בְּכָל הַדִּבּוּרִים וְסִפּוּרִים שֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ, יִמְצָא שָׁם דְּבָרִים גְּבוֹהִים וְרָמִים, וְצָרִיךְ לְזַהֵר בָּזֶה מְאֹד, לְבִלְתִּי לִגְמֹר הַדִּין עַד שֶׁיִּשְׁנֶה וִישַׁלֵּשׁ, כִּי הוּא סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים, כִּי יֵשׁ בָּזֶה בְּעִנְיַן סִפּוּרֵי דְּבָרִים עִנְיָנִים גְּבוֹהִים:

וְזֶה (ברכות ה:): חֲבִיבִין עָלֶיךָ יִסּוּרִין, אֲמַר לוֹ: לֵא הֵן וְכוּ׳, הַב לִי יָדָךְ, יְהַב לֵהּ יָדָא וְאוֹקְמֵהּ.

כְּלוֹמַר אִם אֵין אַתָּה חָפֵץ בָּהֶם, הַב לִי יָדְךָ עַל זֶה, שֶׁאֵין אַתָּה רוֹצֶה בָּהֶם בֶּאֱמֶת. אֲזַי יְהַב לֵהּ יָדָא וְאוֹקְמֵהּ:

## תורה קיד

**א** הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים, הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר וְכוּ׳ (תהילים קמ״ז:ח׳)

כִּי טוֹב מְאֹד מַעֲלַת הַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים, שֶׁהֵן יְכוֹלִין לְקַבֵּל שֶׁפַע וְרֹב טוֹבָה לְהַמְשִׁיךְ לָהָעוֹלָם, וְאֵינָם שׁוֹאֲלִים עֲלֵיהֶם, וְאֵינָם מְקַטְרְגִים עֲלֵיהֶם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם גְּנוּזִים וְאֵינָם מְפֻרְסָמִים.

אַךְ אֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא מְפֻרְסָם, כְּשֶׁיֵּשׁ עָלָיו מַחְלֹקֶת הוּא תּוֹעֶלֶת לָזֶה, כִּי הַמַּחְלֹקֶת מְכַסָּה עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע לְהָעוֹלָם, וְלֹא יִמְחוּ וְיִקְטְרְגוּ עָלָיו.

וְזֶה: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים. שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, עַל־שֵׁם אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ אַהֲבָה וְיִרְאָה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא הַצַּדִּיק שָׁמַיִם.

וְזֶה: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים – מִלְּשׁוֹן עָבְיוּת וְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַצַּדִּיק בְּעָבְיוּת וְקַשְׁיוּת, שֶׁמַּקְשִׁין וְחוֹלְקִין עָלָיו. וְעַל־יְדֵי כִּסּוּי הַמַּחְלֹקֶת וְהַקַּשְׁיוּת הָאֵלּוּ:

הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע בְּלִי קְטָרוּג כַּנַּ״ל:

וְזֶה (תהילים ל״ז:ל״ב): צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וְכוּ׳ – שֶׁהָרָשָׁע שֶׁחוֹלֵק עַל הַצַּדִּיק הוּא רַק צוֹפֶה, הַיְנוּ צִפּוּי וְכִסּוּי עַל הַצַּדִּיק, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע כַּנַּ״ל.

אַךְ: וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ – שֶׁהָרָשָׁע מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר וּלְהָמִית, חַס וְשָׁלוֹם, אֶת הַצַּדִּיק, ה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ: (זֶה הָעִנְיָן מְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן פ״ח בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת. וְעַיֵּן עוֹד מִזֶּה לְקַמָּן סִימָן ר״ח)

## תורה קטו

**א** וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק, וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים (שמות כ):

כִּי מִי שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּגַשְׁמִיּוּת כָּל יָמָיו, וְאַחַר כָּךְ נִתְלַהֵב וְרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אָזַי מִדַּת הַדִּין מִקַּטְרֶגֶ עָלָיו, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ אוֹתוֹ לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַזְמִין לוֹ מְנִיעָה.

וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וּמַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ כְּבְיָכוֹל בְּהַמְּנִיעָה הַזֹּאת (עַיֵּן לְמַטָּה). וּמִי שֶׁהוּא בַּר דַּעַת, הוּא מִסְתַּכֵּל בְּהַמְּנִיעָה, וּמוֹצֵא שָׁם הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ דְּאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי (תענית פ״א): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם: הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בְּכָרְךְ גְּדוֹל שֶׁבָּאָרָם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲלֵי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר. וּמִי שֶׁאֵינוֹ בַּר דַּעַת, כְּשֶׁרוֹאֶה הַמְּנִיעָה חוֹזֵר תֵּכֶף לַאֲחוֹרָיו.

וּמְנִיעָה הוּא בְּחִינַת עָנָן וַעֲרָפֶל, כִּי עָנָן וַעֲרָפֶל הַיְנוּ חֹשֶׁךְ, חֹשֶׁךְ הוּא לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב): וְלֹא חָשַׂכְתָּ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק:

וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק – כִּי כְּשֶׁרוֹאִין הָעֲרָפֶל, הַיְנוּ הַמְּנִיעָה כַּנַּ״ל, עוֹמְדִין מֵרָחֹק.

וּמֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת כָּל יִשְׂרָאֵל,

נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים – הַיְנוּ אֶל הַמְּנִיעָה, שֶׁבָּהּ בְּעַצְמָהּ נִסְתָּר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

עוֹד שָׁמַעְנוּ בָּזֶה מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוֹסִיף לְבָאֵר הָעִנְיָן הַנַּ״ל, מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ מַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה כַּנַּ״ל. וְאָמַר,

כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹהֵב מִשְׁפָּט, וְגַם הוּא אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל. אַךְ אַהֲבָתוֹ שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל, הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵהָאַהֲבָה שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת הַמִּשְׁפָּט. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהַמִּדַּת הַדִּין מְקַטְרֵג עַל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְבִלְי לְהַנִּיחוֹ לִכְנֹס לְזֶרֶךְ הַחַיִּים, לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיק הָאֱמֶת וּלְזֶרֶךְ הָאֱמֶת. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא אוֹהֵב מִשְׁפָּט, עַל כֵּן הוּא יִתְבָּרַךְ מֵכְרִח בְּכָל־כָּךְ לְהַסְכִּים לְהַזְמִין לוֹ מְנִיעוֹת לְמוֹנְעוֹ מִזֶּרֶךְ הַחַיִּים, כְּפִי הָרָאוּי לוֹ לְפִי מַעֲשָׂיו הָרָעִים, עַל־פִּי הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט. כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ יָכוֹל לִדְחוֹת אֶת הַדִּין, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אוֹהֵב מִשְׁפָּט כַּנַּ״ל.

אַךְ מֵאַחַר שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא יִתְבָּרַךְ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל, וְאוֹתָהּ הָאַהֲבָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵהָאַהֲבָה שֶׁל הַמִּשְׁפָּט כַּנַּ״ל, מָה עוֹשֶׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא מֵכְרָח כְּבְיָכוֹל לְהַסְכִּים עַל הַמְּנִיעוֹת לְמָנְעוֹ מִן הָאֱמֶת, מֵחֲמַת הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט שֶׁעָלָיו, כִּי הוּא אוֹהֵב מִשְׁפָּט כַּנַּ״ל. אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן בָּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ רְצוֹנוֹ וְחֶפְצוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן יִתְקָרֵב הָאָדָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵהַמִּשְׁפָּט כַּנַּ״ל.

עַל כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן רְשׁוּת לְהַזְמִין לוֹ מְנִיעוֹת, אֲבָל הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ מַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ כְּבְיָכוֹל בְּתוֹךְ הַמְּנִיעוֹת, וּמִי שֶׁהוּא בַּר דַּעַת, יָכוֹל לִמְצֹא אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַמְּנִיעוֹת בְּעַצְמָן, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְנִיעָה בָּעוֹלָם כְּלָל, כִּי בְּתֹקֶף הַמְּנִיעוֹת בְּעַצְמָן נִסְתָּר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל יְדֵי הַמְּנִיעוֹת בְּעַצְמָן דַּיְקָא יְכוֹלִין לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי שָׁם נִסְתָּר הוּא יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל – שֶׁהוּא הַמְּנִיעָה, כִּי שָׁם הָאֱלֹקִים – כַּנַּ״ל:

## תורה קטז

**א** הַנּוֹתֵן צְדָקָה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת.

כִּי כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם (שבת קנא:), וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו (ברכות לג); וְכֵיוָן שֶׁמְּרַחֲמִין עָלָיו, בְּהֶכְרֵחַ

נוֹתְנִין לוֹ דַּעַת.

וַאֲזַי נִצּוֹל מִלָּבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה, כִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת (סוטה ג), אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ דֵּעָה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת. אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן:

## תורה קיז

**א** הָעִנְיָן שֶׁקָּשֶׁה לִישֹׁן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת –

כִּי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מַתְחִיל הִתְגַּלּוּת אֱלֹהֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין מג:), שֶׁאֵין אֱלֹהֵינוּ בָּא בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאֵי־שַׁבָּת יוֹכַל לָבוֹא, וְעַל כֵּן מֵאָז מַתְחִיל הִתְגַּלּוּת אֱלֹהֵינוּ.

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עדיות פ״ח): אֵין אֱלֹהֵינוּ בָּא אֶלָּא לְרַחֵק הַמְקָרְבִין בִּזְרוֹעַ, וּלְקָרֵב הַמְרֻחָקִין בִּזְרוֹעַ; וְהַיְנוּ לְרַחֵק הַשֶּׁקֶר וּלְקָרֵב הָאֱמֶת.

וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּזֹּהַר (תשא דף קפח), דְּשָׂאַל הַאי מִינָא: כְּתִיב: שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן וְכוּ׳, וְהֵשִׁיב לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: כּוֹנְנָתָּ! לֹא כְּתִיב אֶלָּא תִּכּוֹן, כִּי הָאֱמֶת עָתִיד לְהִתְקַיֵּם, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיָּבוֹא אֱלֹהֵינוּ וּמְשִׁיחַ, עַיֵּן שָׁם.

וְכַאֲשֶׁר יָבוֹא אֱלֹהֵינוּ, וּבְיָמָיו יִוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל, אֲזַי יְקַיֵּם: שִׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן; וְיַרְחֵק הַמְקָרְבִין בִּזְרוֹעַ עַד עַכְשָׁו שֶׁהוּא בְּשֶׁקֶר, וְיִקָּרֵב הַמְרֻחָקִין בִּזְרוֹעַ, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֱמֶת.

וְזֶה: לְרַחֵק הַמְקָרְבִין וּלְקָרֵב הַמְרֻחָקִין; הַיְנוּ לְרַחֵק הַשֶּׁקֶר וּלְקָרֵב הָאֱמֶת, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד): שֶׁקֶר מְקָרְבִין מִלֵּה וֶאֱמֶת מְרַחֲקִין מִלֵּה, וְהָבֵן.

וְהִנֵּה אֱלֹהֵינוּ יָבוֹא לְרַחֵק הַשֶּׁקֶר, שֶׁהוּא מִבְּחִינַת הַנָּחָשׁ, הַנִּקְרָא אָרוּר (בראשית ג), וְהַנָּחָשׁ הֵבִיא מִיתָה לָעוֹלָם, וְהַשָּׁנָה הוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּמִיתָה (ברכות נז:). וְכֵיוָן שֶׁבְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת מַתְחִיל הִתְגַּלּוּת אֱלֹהֵינוּ, נִדְחֶה הַשֶּׁקֶר, שֶׁהוּא הַנָּחָשׁ, לָכֵן קָשֶׁה לִישֹׁן.

כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין מט:): עֲשָׂרָה קַבִּין שְׂנָה יָרְדוּ לָעוֹלָם, תִּשְׁעָה נָטְלוּ עֲבָדִים. וְעֶבֶד הוּא בְּחִינַת (בראשית ט׳:כ״ה): כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים, וְהוּא בְּחִינַת אָרוּר (שם), בְּחִינַת הַנָּחָשׁ.

וְכֵיוָן שֶׁבְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת הוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת אֱלֹהֵינוּ, וְנִדְחֶה בְּחִינַת הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים, נִדְחֶה הַשֵּׁנָה שֶׁיְּרֵדָה לָעֲבָדִים. וְעַל כֵּן אֱלֹהֵינוּ בְּגִימַטְרִיָּא בֵּן – הֶפֶךְ בְּחִינַת עֶבֶד:

וְעוֹד, כִּי אִם אֵין דַּעַת – הַבְדָּלָה מִנַּיִן (ירשלמי ברכות פ״ה). נִמְצָא שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה, הוּא בִּבְחִינַת דַּעַת, כִּי אִם אֵין דַּעַת וְכוּ׳. וְעַל כֵּן קָשֶׁה לִישֹׁן, כִּי הַשֵּׁנָה הוּא הִסְתַּלְּקוּת הַדַּעַת:

## תורה קיח

**א** כְּשֶׁלּוֹמֵד אֵיזֶה דָּבָר, טוֹב לְפָרֵשׁ הַדָּבָר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז שֶׁמְּבִין, [וְהוּא טוֹבָה לְהָעוֹלָם].

וְהָעִנְיָן – כִּי כָּל צַדִּיק הַדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ט:י׳): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה; הַיְנוּ מָשִׁיחַ. וְ״שִׁילֹה״ בְּגִימַטְרִיָּא ״מֹשֶׁה״. וְעַל־כֵּן קָרְאוּ הַתַּנָּאִים אֶחָד לַחֲבֵרוֹ מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שבת קא:): מֹשֶׁה שַׁפִּיר קָאָמַרְתָּ.

וּכְשֶׁמְּחַדֵּשׁ דָּבָר בַּתּוֹרָה, אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל הַחִדּוּשׁ הֵם בִּבְחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וישב דף קצב:): וְרוּחַ אֱלֹקִים – דָּא רוּחָא דְּמָשִׁיחַ, מְרַחֲפָת עַל פְּנֵי הַמַּיִם – הַיְנוּ הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ, כִּי הַחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה שְׁמְחַדֵּשׁ, הֵם בְּעַצְמָם בִּבְחִינַת מָשִׁיחַ, כִּי שָׁם רוּחוֹ מְרַחֶפֶת. וְהַיְנוּ רוּחַ פִּיו, רוּחַ מְמַלְּלָא.

וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, כִּי מָשִׁיחַ סָבַל מַרְעִין עֲבוּר כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ג:ה׳): וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ. בְּכֵן כָּל צַדִּיק הַדּוֹר הוּא גַּם כֵּן סוֹבֵל יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם, כִּי הוּא בִּבְחִינַת מָשִׁיחַ כַּנַּ״ל.

וְכָתוּב בַּזֹּהַר (תצא רפ): וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ – דְּאִתְעֲבַד חֹל בְּגִינַיְהוּ. וְזֶהוּ: דְּסָבֵל מַרְעִין.

וְהַיְנוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ, שֶׁצְּרִיכִין לְפָרֵשׁ הַדָּבָר בִּלְשׁוֹן שֶׁמְּבִין, כִּי עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת חֹל. כִּי כְּשֶׁמְּפָרֵשׁ בִּלְשׁוֹנוֹ, הוּא דֶּרֶךְ חֹל לְעֵרֶךְ גְּדֹל קְדֻשַּׁת הַדְּבָרִים בִּמְקוֹמָם, כְּפִי מַה שֶּׁיָּצְאוּ מִפִּי הַצַּדִּיק בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. וְעַל יְדֵי זֶה הוּא מְחֹלָל, דְּאִתְעֲבַד חֹל, וּבִבְחִינָה זוֹ סָבֵל מַרְעִין לְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל.

אַךְ כָּל זֶה הוּא מִפְּשָׁעֵינוּ דַּיְקָא, כִּי מֵחֲמַת פְּשָׁעֵינוּ, אֵין אָנוּ מַשִּׂיגִין הַדְּבָרִים רַק בְּדֶרֶךְ חֹל כַּנַּ״ל, וְהוּא סָבֵל מַרְעִין. אַךְ לְגַבֵּי אֲנָשִׁים הָרָמִים אֵינָם צְרִיכִים לָזֶה, כִּי הֵם מַשִּׂיגִים הַדְּבָרִים כְּמוֹת שֶׁהֵם, כְּמוֹ שֶׁיָּצָא מֵהַצַּדִּיק:

## תורה קיט

א הַנִּכְנָס לְבֵקֵר אֶת הַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתְּרַחֵם (שבת יב):

כִּי כְּשֶׁאָדָם צָרִיךְ לְרַחֲמִים, הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שׁוֹלֵחַ לוֹ רַחֲמָנוּת, שֶׁהוּא יְרַחֵם עַל אַחֵר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְרַחֲמִין עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת מְרַחֲמִין עָלָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י״ג:י״ח): וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ.

וּמִדַּת הָרַחֲמָנוּת תָּלוּי בְּדַעַת, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֵּעָה יֵשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת. כִּי כַּעַס, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הָרַחֲמָנוּת, הוּא מֵחֲמַת כְּסִילוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:ט׳): כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ.

וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו; כִּי אִם אֵין בּוֹ דֵּעָה אֵין בּוֹ רַחֲמָנוּת, כִּי כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ. עַל כֵּן אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, כִּי כָּל הַמְרַחֵם מְרַחֲמִין עָלָיו כַּנַּ״ל, אֲבָל אִם אֵין בּוֹ רַחֲמָנוּת אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו.

נִמְצָא זֶה הַחוֹלֶה שֶׁצָּרִיךְ לְרַחֲמִים, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רַחֲמִים עַל אֲחֵרִים, וְזֶה תָּלוּי בְּדַעַת כַּנַּ״ל.

וְשַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת דַּעַת, כִּי כָּל יְמוֹת הַחֹל כְּתִיב (במדבר י״א:ח׳): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בִּשְׁטוּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בשלח דף סג), אֲבָל בְּשַׁבָּת נִמְשָׁךְ הַדַּעַת לְכָל אֶחָד.

וְזֶה שֶׁאוֹמְרִין הַמְבַקְּרִים לְהַחוֹלֶה:

יְכוֹלָה הִיא שֶׁתְּרַחֵם, הַיְנוּ שֶׁהַשַּׁבָּת שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת, יְכוֹלָה שֶׁתְּרַחֵם – לְשׁוֹן נוֹכַח, הַיְנוּ שֶׁתְּרַחֵם אַתָּה, שֶׁיִּהְיֶה לְךָ רַחֲמִים עַל אֲחֵרִים, עַל יְדֵי הַדַּעַת שֶׁיֵּשׁ לְךָ מִבְּחִינוֹת שַׁבָּת, וְכֵיוָן שֶׁיִּהְיֶה לְךָ רַחֲמִים בְּוַדַּאי יְרַחֲמוּ עָלֶיךָ מִן הַשָּׁמַיִם, כִּי כָּל הַמְרַחֵם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

## תורה קכ

א הָעִנְיָן מַה שֶּׁצְּרִיכִין לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק, וְלֹא דַּי בְּסִפְרֵי מוּסָר,

מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה (שמות י״ז:י״ד): וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ; כִּי אַף שֶׁאָמַר לוֹ לִכְתֹּב בַּסֵּפֶר, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הִסְתַּפֵּק בָּזֶה, וְצִוָּה לוֹ: וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ – שֶׁיְּדַבֵּר עִמּוֹ פֶּה אֶל פֶּה. כִּי הָעִקָּר – מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין מִפֶּה הַצַּדִּיק,

וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (דברים ג׳:כ״א) עַל פָּסוּק: שָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם אַתָּה עוֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן וְכוּ׳, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כָּאן ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל״, רַבָּנִין אָמְרִי: לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ שֶׁקִּדֵּשׁ מַטְרוֹנָה בִּשְׁנֵי מַרְגָּלִיּוֹת, אִבְּדָה אַחַת מֵהֶן. אָמַר לָהּ הַמֶּלֶךְ: אִבַּדְתְּ אַחַת, שִׁמְרִי אֶת הַשְּׁנִיָּה. כָּךְ קֻדְשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בְּנַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, אִבְּדוּ אֶת נַעֲשֶׂה, שֶׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה: אִבַּדְתֶּן נַעֲשֶׂה, שִׁמְרוּ נִשְׁמַע, הֱוֵי: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, אֵין בָּזֶה כֹּחַ כָּל כָּךְ לְעוֹרֵר אוֹתוֹ, כִּי יִשְׂרָאֵל אִבְּדוּ אֶת הַנַּעֲשֶׂה. אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפֶּה הַצַּדִּיק, הוּא בְּחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁזֶּה הַכֶּתֶר נִשְׁאָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל:

## תורה קכא

א אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בִּמְגִלַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וְכוּ׳ (תהילים מ׳:ח׳-ט׳):

כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה וְלוֹמֵד בְּסֵפֶר, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא רוֹאֶה וְלוֹמֵד, מוֹצֵא אֶת עַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ מוּסָר, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ, בְּכָל מָקוֹם בְּאֵיזֶה סֵפֶר שֶׁהוּא בָּא וּמְעַיֵּן שָׁם, זֶה סִימָן שֶׁחָפֵץ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה: אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בִּמְגִלַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי – זֶה סִימָן: לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹקַי חָפָצְתִּי כַּנַּ״ל:

## תורה קכב

א וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר (שמואל א ט״ו:כ״ט):

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁמִּדַּת הַנְּצָחוֹן אֵינָהּ סוֹבֶלֶת הָאֱמֶת, כִּי אַף אִם יֵרָאֶה לָעֵינַיִם דְּבַר אֱמֶת, יִדְחֶה אוֹתוֹ מֵחֲמַת הַנְּצָחוֹן, וְזֶה מְבֹרָר מְאֹד.

אַךְ לֹא כְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם מִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אַף בְּהַנְּצָחוֹן הוּא אֱמֶת, וְאֵינוֹ מְשַׁקֵּר, חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶהוּ: וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר.

## תורה קכג

א הָעִקָּר וְהַיְסוֹד, שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ – לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וּלְקַבֵּל דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטֹן וְדָבָר גָּדוֹל. וְלִבְלִי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ׳ שופטים): אֲפִלּוּ אוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין שְׂמֹאל וְכוּ׳; וּלְהַשְׁלִיךְ מֵאִתּוֹ כָּל הַחָכְמוֹת, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׂוּם שֵׂכֶל בִּלְעֲדֵי אֲשֶׁר יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר. וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר אֶצְלוֹ שׂוּם שֵׂכֶל עַצְמוֹ, אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵינוֹ מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק.

וְיִשְׂרָאֵל בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיוּ לָהֶם חָכְמוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי אָז הָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבִּימֵיהֶם, שֶׁהָיָה טָעוּתָם עַל־פִּי חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת גְּדוֹלוֹת כַּיָּדוּעַ. וְלוּלֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מַשְׁלִיכִין מֵעַצְמָן הַחָכְמוֹת, לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה. כִּי הָיוּ יְכוֹלִים לִכְפֹּר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ כָּל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים הַנּוֹרָאִים שֶׁעָשָׂה לְעֵינֵיהֶם, לֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם, כִּי גַּם עַתָּה נִמְצָאִים אֶפִּיקוֹרְסִים הַכּוֹפְרִים עַל־יְדֵי שְׁטוּת וְטָעוּת חָכְמָתָם.

אַךְ יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ רָאוּ הָאֱמֶת, וְהִשְׁלִיכוּ הַחָכְמוֹת, וְהֶאֱמִינוּ בַּה׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה קִבְּלוּ הַתּוֹרָה. וְהַיְנוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (דברים ל״ב:ו׳): עַם נָבָל וְלֹא חָכָם – עַמָּא דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלָא חַכִּימוּ. כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיָה עַל־יְדֵי וְלֹא חַכִּימוּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהִשְׁלִיכוּ מֵאִתָּם כָּל הַחָכְמוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה: נָבָל – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת לב נְתִיבוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַתּוֹרָה, וְהִיא הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוּת, אֲשֶׁר אֶצְלָהּ כָּל הַחָכְמוֹת בְּטֵלִים. וְהַיְנוּ נָבָל, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרֵאת נוֹבְלוֹת הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה (ב״ר פ׳ יז).

(וּבוֹא וּרְאֵה שֶׁעַתָּה מְבֹאָר וּמְיֻשָּׁב הַתַּרְגּוּם הַזֶּה, שֶׁהוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְכָל הָעוֹלָם תְּמֵהִים עָלָיו, מָה עִנְיָן תֵּבֵת נָבָל לְתַרְגְּמוֹ עַל קַבָּלַת הַתּוֹרָה. אַךְ עַתָּה מַה נִּמְלְצוּ לַחֵךְ דִּבְרֵי הַתַּרְגּוּם הָאֵלּוּ). וְהָעִקָּר הָעֲבוֹדָה – לִהְיוֹת תָּם וְיָשָׁר, יְרֵא אֱלֹקִים וְסָר מֵרַע, בְּלִי שׂוּם חָכְמוֹת. וּשְׁלֵמוּת הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אַחַר שֶׁכָּתוּב בּוֹ (מלכים־א ה): וַיְחַכֵּם מִכָּל הָאָדָם; אָמַר (משלי ל׳:ב׳): כִּי בַעַר אָנֹכִי מֵאִישׁ, וְלֹא בִינַת אָדָם לִי; וְכֵן אָמַר אָסָף (תהילים ע״ג:כ״ב): וַאֲנִי בַעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ; וְכֵן כְּתִיב (משלי כ״א:ל׳): אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳:

## תורה קכד

א שִׁיר מִזְמוֹר לַמְנַצֵּחַ – זַמְּרוּ לְמִי שֶׁמְּנַצְּחִין אוֹתוֹ וְשָׁמֵחַ (פסחים קיט):

כִּי כְּשֶׁמְּדַבֵּר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בְּטָעֲנוֹת וּבַקָּשׁוֹת, רוֹצֶה לְנַצֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּבְיָכוֹל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ תַּעֲנוּג מִזֶּה. עַל כֵּן שׁוֹלֵחַ לוֹ דִּבּוּרִים, שֶׁיּוּכַל לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ, כְּבְיָכוֹל, כְּדֵי לְקַבֵּל הַתַּעֲנוּג. כִּי בְּלֹא זֶה בְּוַדַּאי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְבָשָׂר וָדָם לְנַצֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַצְמוֹ שׁוֹלֵחַ וּמַזְמִין לוֹ דִּבּוּרִים וּטְעָנוֹת לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ כַּנַּ״ל:

## תורה קכה

א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלוּהוּ הַיּוֹם, כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיְיָ וְכוּ׳ (שמות ט״ז:כ״ה):

וְלָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיז:) מִכָּאן, שֶׁחַיָּב לְאָדָם שֶׁל שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת, כִּי תְּלָתָא ״הַיּוֹם״ כְּתִיבִי.

נִמְצָא שֶׁעַל כָּל סְעֻדָּה מִשָּׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת כְּתִיב ״הַיּוֹם״, לְרַמֵּז שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בַּסְּעֻדָּה שֶׁל שַׁבָּת, רַק בִּשְׁבִיל הַיּוֹם. כִּי לִפְעָמִים אוֹכְלִים בִּשְׁבִיל שֶׁרָעֵב מֵאָתְמוֹל, וְלִפְעָמִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִהְיֶה רָעֵב לְמָחָר, אַךְ בְּכָל סְעֻדָּה מִשָּׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת שֶׁל שַׁבָּת, לֹא יֹאכַל כִּי־אִם בִּשְׁבִיל הַיּוֹם, הַיְנוּ סְעֻדָּה זוֹ לֹא בִּשְׁבִיל קֹדֶם וְלֹא בִּשְׁבִיל אַחַר־כָּךְ:

וְזֶה הָעִנְיָן לֹא שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ, רַק מִפִּי אַחֵר שֶׁאָמַר מִשְּׁמוֹ, וּכְתַבְתִּיו כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי. אַחַר־כָּךְ נִזְדַּמֵּן שֶׁדִּבַּרְתִּי עִמּוֹ זַ״ל מֵעִנְיָן זֶה, וּפִקְפֵּק בְּעַצְמוֹ עַל־זֶה וְאָמַר: הֲלֹא אֲכִילַת שַׁבָּת יְקָרָה מְאֹד מְאֹד, וְכַמְבֹאָר בְּכָל דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁשַּׁבָּתָת צְרִיכִין דַּוְקָא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְהַרְבּוֹת בְּמַעֲדָנִים.

וְהֵבַנְתִּי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ בְּמַאֲמָר זֶה הַנַּ״ל, לְמַעֵט בַּאֲכִילַת שַׁבָּת, חַס וְשָׁלוֹם. וְתֹכֶן כַּוָּנָתוֹ בְּמַאֲמָר זֶה לֹא בֵּאֵר לִי כְּלָל, כִּי לֹא זָכִיתִי לְדַבֵּר עִמּוֹ עוֹד מִמַּאֲמָר זֶה. רַק אַחַר־כָּךְ שָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ זַ״ל כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת עַל עִנְיַן מַעֲלַת קְדֻשַּׁת שַׁבָּת אֲכִילַת שַׁבָּת שֶׁיְּקָרָה מְאֹד, וְאָמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁצְּרִיכִין בְּשַׁבָּת לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה כְּפִשּׁוּטוֹ, כִּי אֲכִילַת שַׁבָּת הִיא כֻּלָּהּ אֱלֹקוּת כֻּלָּהּ קֹדֶשׁ וְכוּ׳.

עַיֵּן בְּהַתּוֹרָה ״שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא״ בְּסִימָן נ״ז, וּלְקַמָּן בְּסִימָן רע״ז, מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם שֶׁעִקַּר כְּבוֹד שַׁבָּת הוּא הָאֲכִילָה, עַיֵּן שָׁם וְעוֹד בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת]:

## תורה קכו

**א** בַּזֹּהַר, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁשִּׁבְּחוּ הַחֲבְרַיָּא אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, אִיתָא: יַי לְדָרָא כַּד תִּסְתַּלַּק, פּוּק עַיֵּן וְתִשְׁכַּח.

וְהוּא בְּחִינַת (שמות ל״א:י״ז): שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ – כֵּינָן שֶׁשָּׁבַת יַי אָבְדָה נְפָשׁ (ביצה טז). הַיְנוּ, שֶׁמִּחֲמַת גֹּדֶל הַתַּעֲנוּג שֶׁל הַנְּפָשׁ יְתֵרָה שֶׁבָּא בְּשַׁבָּת, עַל־כֵּן מַתְחִילִים תֵּכֶף לְהִתְגַּעְגֵּעַ וּלְהִצְטַעֵר עַל אֲבֵדַת הַנְּפָשׁ בְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת;

כֵּן הַחֲבְרַיָּא, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים שֶׁקִּבְּלוּ מֵרַבָּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, עַל־כֵּן תֵּכֶף וּמִיָּד הִתְחִילוּ לְהִתְגַּעְגֵּעַ, וְעָלָה עַל לִבָּם צַעַר הַהִסְתַּלְקוּת שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם.

בְּכָל מָקוֹם שֶׁשִּׁבְּחוּ הַחֲבְרַיָּא אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי עַל שֶׁגִּלָּה לָהֶם סוֹד נִפְלָא, תִּמְצָא שֶׁאַחַר־כָּךְ אָמַר לָהֶם עוֹד חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה:

## תורה קכז

**א** הַבְּגָדִים הֵם בְּסוֹד הַחַשְׁמַ״ל, שֶׁהוּא שְׁמִירָה, וְעַל כֵּן הַבְּגָדִים יִהְיוּ שְׁלֵמִים תָּמִיד, וְלֹא קְרוּעִים, כִּי הוּא קְלִקּוּל הַשְּׁמִירָה.

הַבְּגָדִים בְּעַצְמָן תּוֹבְעִין אֶת הָאָדָם אִם לֹא נִזְהָר בִּשְׁמִירָתָן לְכַבְּדָן כָּרָאוּי וּלְהַחֲזִיקָן בִּנְקִיּוּת: (גֹּדֶל אַזְהָרָה זֹאת לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים מִכָּתָמִים, עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן כט)

## תורה קכח

**א** אִיתָא בַּגְּמָרָא (יומא סט:) לְעִנְיַן הַיֵּצֶר הָרָע דַּעֲבֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁל תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל: כַּחֲלִינְהוּ לְעֵינֵה וּשְׁבָקוּהוּ. נְמְצָא, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁסָּמוּ אֶת עֵינֵי הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל נאוף, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאָר.

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁנִּמְצָא לִפְעָמִים בָּאֲנָשִׁים הַכְּשֵׁרִים קָצַת, שֶׁמַּחֲמַת שֶׁנּוֹגֵעַ יִרְאַת הַשֵּׁם בְּלִבּוֹ, הוּא מַשְׁפִּיל עֵינָיו וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא גּוֹנֵב אֶת הָעַיִן כְּלְאַחַר יָד, וּמִסְתַּכֵּל מִן הַצַּד.

וְהוּא בְּחִינַת: כַּחֲלִינְהוּ לְעֵינֵה דְּיִצְרָא – שֶׁמְּסַמֵּא עֵינֵי הַיֵּצֶר הָרָע; שֶׁרוֹצֶה לְהִסְתַּכֵּל, וְהוּא מְסַמֵּא עֵינָיו עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִלְּהִסְתַּכֵּל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאָר הַיֵּצֶר הָרָע, כִּי מִסְתַּכֵּל מִן הַצַּד כְּלְאַחַר יָד:

## תורה קכט

**א** אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ (במדבר י״ג:ל״ב):

כְּשֶׁמְּקָרֵב לְהַצַּדִּיק, אַף שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כְּלָל, הוּא גַּם כֵּן טוֹב מְאֹד, וְהָאֱמוּנָה לְבַדָּהּ שֶׁמַּאֲמִין בְּהַצַּדִּיק, מוֹעִיל לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי טֶבַע הָאֲכִילָה – שֶׁהַמָּזוֹן נִתְהַפֵּךְ לַנָּזוֹן, כְּגוֹן כְּשֶׁהַחַי אוֹכֶלֶת צוֹמֵחַ, כְּגוֹן עֲשָׂבִים, נִתְהַפְּכִין הָעֲשָׂבִים לְחַי, כְּשֶׁנִּכְנָסִין בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ. וְכֵן מֵחַי לְמְדַבֵּר, כְּשֶׁהַמְדַבֵּר אוֹכֵל חַי, נִתְהַפֵּךְ חַי לַמְדַבֵּר.

וּלְכָל מָקוֹם שֶׁנִּכְנָס לְשָׁם הַמָּזוֹן שֶׁנִּתְחַלֵּק לְהָאֵיבָרִים, נִתְהַפֵּךְ לְמַהוּת הָאֵיבָר מַמָּשׁ שֶׁנִּכְנָס לְשָׁם. כְּגוֹן הַחֵלֶק מֵהַמָּזוֹן הַנִּכְנָס לְהַמֹּחַ נִתְהַפֵּךְ לְמֹחַ, וְהַנִּכְנָס לַלֵּב נִתְהַפֵּךְ לְלֵב, וְכֵן לִשְׁאָר הָאֵיבָרִים.

וְזֶהוּ: אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ – כִּי אֶרֶץ הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה.

וְזֶהוּ: אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ – כִּי כְּשֶׁנִּכְנָס לָאָרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, נֶאֱכָל אֶצְלָהּ, הַיְנוּ שֶׁנִּתְהַפֵּךְ לְמַהוּתָהּ. הַיְנוּ כְּשֶׁדָּבוּק לְהַצַּדִּיק וּמַאֲמִין בּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶרֶץ, נֶאֱכָל לְהַצַּדִּיק וְנִתְהַפֵּךְ לְמַהוּת הַצַּדִּיק מַמָּשׁ:

וְכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָהּ, יֵשׁ לָהּ גַּם־כֵּן הַכֹּחַ הַזֶּה. וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קיא): כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שָׁרוּי בְּלֹא עָוֹן שֶׁנֶּאֱמַר: הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ נְשׂוּא עָוֹן; כִּי הִיא אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ, שֶׁהַיּוֹשֵׁב שָׁם נֶאֱכָל אֶצְלָהּ, וְנִתְהַפֵּךְ לְמַהוּתָהּ הַקָּדוֹשׁ. וְעַל כֵּן אֲפִלּוּ הַמְהַלֵּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם:

וְזֶהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן הַמִּבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן קא) עַל פָּסוּק: בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי – שֶׁכְּלַל הָעִנְיָן שָׁם, כְּשֶׁאֲנִי רוֹצֶה שֶׁיִּקָּרְבוּ תְּרִין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין, אֲנִי צָרִיךְ לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי, הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר. וְזֶהוּ: לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי – לֶאֱכֹל דַּיְקָא. שֶׁצָּרִיךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ תֹּאכַל הַבָּשָׂר, שֶׁתִּתְהַפֵּךְ לְמַהוּתָהּ.

וְזֶהוּ (שיר השירים ה׳:א׳): אָכְלוּ רֵעִים, הַיְנוּ תְּרֵין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין, שֶׁהֵם הַמִּחִין הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁצְּרִיכִים שֶׁהַמֹּחַ וְהַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ יֹאכַל אֶת הַגּוּף, דְּהַיְנוּ שֶׁהַגּוּף יִתְהַפֵּךְ לְמַהוּת הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא הַמֹּחַ וְהַדַּעַת (כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר). שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, שֶׁהַמָּזוֹן נִתְהַפֵּךְ לַנִּזּוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: שְׂכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, הַיְנוּ שֶׁאַתָּה תִּהְיֶה רוֹעֶה וּמְזִין אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱכָל לְהָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל, בְּחִינַת הַמָּזוֹן שֶׁנִּתְהַפֵּךְ לַנִּזּוֹן:

אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן הָעִקָּר תָּלוּי בְּרָצוֹן: אִם רְצוֹנוֹ חָזָק מְאֹד לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַעֲבֹד אוֹתוֹ, רַק שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לִשְׁבֹּר תַּאֲוֹת גּוּפוֹ, אָז עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת וֶאֱמוּנַת הַצַּדִּיקִים, הוּא בְּחִינַת אֲכִילָה, וְנֶאֱכָל לְהַצַּדִּיק, הַיְנוּ שֶׁנִּתְהַפֵּךְ לְמַהוּתוֹ כַּנַּ״ל.

אַךְ אִם אֵין רְצוֹנוֹ כְּלָל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, לֹא יוֹעִיל לוֹ שׁוּם הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְהוּא בְּחִינַת מָזוֹן שֶׁאֵינוֹ נִתְהַפֵּךְ לַנִּזּוֹן. כְּגוֹן אִם אוֹכֵל אֲכִילָה שֶׁאֵין הַטַּבַּע סוֹבְלָת אוֹתוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מִתְעַכֵּל וְאֵינוֹ מִתְהַפֵּךְ לַנִּזּוֹן, רַק הַגּוּף מֵקִיא אוֹתוֹ.

כֵּן הוּא בְּחִינָה זוֹ מַמָּשׁ, כִּי אֵינוֹ נֶאֱכָל כְּלָל לְהַצַּדִּיק, אַף שֶׁמִּקָּרֵב אֶצְלוֹ. כִּי הַצַּדִּיק אֵינוֹ יָכוֹל לְסָבְלוֹ, וּמֵקִיא אוֹתוֹ. וְהוּא בְּחִינַת הַכָּתוּב בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (ויקרא י״ח:כ״ח): כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי; דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְסָבְלוֹ לִהְיוֹת נֶאֱכָל אֶצְלָהּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ לְמַהוּתָהּ, רַק הִיא מְקִיאָה אוֹתוֹ; ה׳ יַצִּילֵנוּ:

## תורה קל

**א** כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ, יִצְרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ (סוכה נב):

עַל־יְדֵי עֲנָוָה נִצּוֹל מִנִּאוּף, וְזוֹכֶה לִשְׁמִירַת הַבְּרִית. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:): כָּל הַמִּתְגָּאֶה, לַסּוֹף נִכְשָׁל בְּאֵשֶׁת אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד.

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַסְּמִיכוּת (במדבר י״ב:ג׳): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד וְכוּ׳, לַפָּסוּק: וַתְּדַבֵּר אַהֲרֹן וּמִרְיָם בְּמֹשֶׁה. כִּי הֵם דִּבְּרוּ עַל אוֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכּוּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח, כִּי כּוּשִׁית עַל־שֵׁם יָפְיָהּ נִקְרֵאת, וְהֵם אָמְרוּ שֶׁלָּקְחָהּ לְשֵׁם יֹפִי,

וְעַל כֵּן דִּבְּרוּ עַל הַפְּרִישׁוּת, כִּי הֵם לֹא רָצוּ לְהַאֲמִין שֶׁאֶפְשָׁר לִהְיוֹת פָּרוּשׁ. וְעַל זֶה הֵשִׁיבָה הַתּוֹרָה וְסָמְכָה תֵּכֶף, וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה עָנָו מִכֹּל הָאָדָם, הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לִהְיוֹת פָּרוּשׁ לְגַמְרֵי, וְלֹא הָיָה לוֹ יְחוּדָא תַּתָּאָה כְּלָל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין יט:): תָּקְפוֹ שֶׁל יוֹסֵף – עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל בֹּעַז, תָּקְפוֹ שֶׁל בֹּעַז – עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל פַּלְטִי בֶּן לַיִשׁ. כִּי הוּא תָּלוּי בַּעֲנָוָה, כִּי עַל־יְדֵי עֲנָוָה נִצּוֹל מִפֶּגַם הַבְּרִית.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ – שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת,

יִצְרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ – שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֶר הָרָע בְּתַאֲוַת נאוף, כִּי זֶה עִקַּר הַיֵּצֶר הָרָע, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויקרא דף טו:): עִקָּרָא דְּיִצְרָא בִּישָׁא לְגַלָּאָה עֶרְיִין:

## תורה קלא

**א** צָרִיךְ לְהִתְיָרֵא וְלִפְחֹד מִן הַכָּבוֹד, כִּי כָּבוֹד הוּא סַכָּנָה גְּדוֹלָה, סַכָּנוֹת נְפָשׁוֹת, כִּי הוּא דָּן אֶת כָּל הַדִּינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ד:ז׳): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, כִּי כָּבוֹד הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, הַדָּן אֶת הַכֹּל. וַאֲזַי הַכֹּל חוֹקְרִים וְשׁוֹאֲלִין: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, אִם הוּא רָאוּי לָזֶה.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ט:מ״ג): וְנִקְדַּשׁ בִּכְבוֹדִי – אַל תִּקְרֵי בִּכְבוֹדִי, אֶלָּא בִּמְכֻבָּדַי (זבחים קטו:), כִּי עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יוּכַל לִגְרֹם לוֹ מִיתָה, חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲזַי הוּא נִשְׁקָל בְּמֹאזְנַיִם, אִם, חַס וְשָׁלוֹם, יִפְגֹּם בְּהַכָּבוֹד כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, אָזַי, חַס וְשָׁלוֹם, כַּף חוֹבָה מַכְרַעַת.

וְזֶה נִקְרָא: מֹאזְנֵי צֶדֶק (ויקרא י״ט:ל״ו), כִּי צֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּבוֹד, מֶלֶךְ הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל. וְהַיְנוּ מֹאזְנֵי צֶדֶק, כִּי אָז נִשְׁקָל בְּמֹאזְנַיִם:

## תורה קלב

**א** יֵשׁ צַדִּיק שֶׁהוּא מְפֻרְסָם גָּדוֹל בְּמִדְינָה אַחַת, וּבַמְּדִינָה הַסְּמוּכָה אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל, וְשׁוּב בְּמִדְינָה אַחֶרֶת הוּא מְפֻרְסָם. הוּא עִנְיַן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר (תצא רפ):

מַעְיָן דְּנָפֵק מֵאֲתַר חַד, וְאָזְלִי מִתְחוֹת לְאַרְעָא, עַד שֶׁנּוֹבֵעַ וְיוֹצֵא בְּרִחוּק בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאַף בַּמָּקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ תְּחוֹת אַרְעָא, הוּא מַשְׁקֶה שָׁרְשֵׁי אִילָנָא:

## תורה קלג

א וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ, הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם (משלי ד׳:י״ח):

כִּי הַשֶּׁמֶשׁ בְּעַצְמָהּ מְאִירָה בְּמִקּוֹמָהּ בְּשָׁוֶה בְּתְחִלַּת הַיּוֹם וּבְאֶמְצַע הַיּוֹם, רַק הַמְּנִיעָה הוּא מֵחֲמַת הָאָרֶץ הַמַּפְסֶקֶת בֵּין בְּנֵי אָדָם וּבֵין הַשֶּׁמֶשׁ. עַל כֵּן אֵין הָאוֹר מִתְפַּשֵּׁט כָּל כָּךְ בְּתְחִלַּת הַיּוֹם, רַק מִקְצָת מִקְצָת, עַד שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט עַל הָאָרֶץ.

כֵּן הַצַּדִּיק, הוּא בְּעַצְמוֹ מֵאִיר תָּמִיד, רַק הַמְּנִיעָה מֵחֲמַת הַמְקַבְּלִים. וְהַמְּנִיעָה הוּא מֵחֲמַת הָאָרֶץ הַמַּפְסֶקֶת, הַיְנוּ הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּי בְּנֵי אָדָם מְשֻׁקָּעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל אוֹר הַצַּדִּיק:

וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (עירובין כא) עַל פָּסוּק: מְגִלָּה עָפָה – כַּד עַיְּפַת לָהּ וְכוּ׳, כַּד קַלְּפַת לָהּ וְכוּ׳, נִמְצָא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ כְּזֶרֶת אַחַת מְשֻׁלֶּשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתַיִם מִתּוֹרָה.

נִמְצָא שֶׁהַתּוֹרָה גְּדוֹלָה וּרְחָבָה מְאֹד, רַק שֶׁהַזֶּרֶת הַקָּטָן, שֶׁהוּא הָעוֹלָם, עוֹמֵד בִּפְנֵי מְאוֹר הָעֵינַיִם, וּמוֹנֵעַ מִלְּרְאוֹת אוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל הַתּוֹרָה, אַף שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא רַק זֶרֶת קָטָן, נֶגֶד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מְאֹד וּרְחָבָה מִנִּי יָם (איוב י״א:ט׳).

וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה: אֵיךְ יוּכַל דָּבָר קָטָן כָּזֶה לְהַפְסִיק וְלַחֲצִץ בִּפְנֵי דָּבָר גָּדוֹל כָּזֶה, שֶׁגָּדוֹל כַּמָּה אֲלָפִים פְּעָמִים כְּמוֹתוֹ, כִּי כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה כֻּלּוֹ קָטָן מְאֹד כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁגְּדוֹלָה כְּנֶגְדּוֹ אֲלָפִים פְּעָמִים.

אַךְ הוּא כַּמָּשָׁל הַמּוּבָא, כְּמוֹ מַטְבֵּעַ קָטָנָּה, אִם תַּחֲזִיק אוֹתָהּ נֶגֶד עֵינֶיךָ, יִמְנַע מִלְּרְאוֹת הַר גָּדוֹל, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָהָר גָּדוֹל אֲלָפִים פְּעָמִים כְּמוֹ הַמַּטְבֵּעַ הַקְּטַנָּה. אַךְ מֵחֲמַת שֶׁהַמַּטְבֵּעַ עוֹמֶדֶת נֶגֶד עֵינָיו, עַל־כֵּן חוֹצֶצֶת בִּפְנֵי רְאִיַּת הָעֵינַיִם, עַד שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה הָהָר הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים.

כֵּן כְּשֶׁמַּגִּיעַ וּבָא אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה, נִשְׁאָר שָׁקוּעַ שָׁם בְּהַבְלֵי עוֹלָם, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁאֵין טוֹב מִזֶּה. וְהָעוֹלָם הַזֶּה הַקָּטָן וְהַמֹּעָט, מוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִלְּרְאוֹת אוֹר גָּדוֹל וּמֻפְלָג שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא גָּדוֹל כַּמָּה אֲלָפִים פְּעָמִים כְּנֶגְדּוֹ כַּנַּ״ל. וְהוּא מַמָּשׁ מִשֵּׁל הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָאָרֶץ מַפְסֶקֶת מִלְּרְאוֹת אוֹר גָּדוֹל שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, אַף שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ גָּדוֹל כַּמָּה פְּעָמִים כְּמוֹ הָאָרֶץ, וְהוּא כַּמָּשָׁל הַנַּ״ל כַּמּוּבָא:

וְזֶהוּ: וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ – כְּאוֹר נֹגַהּ מַמָּשׁ. כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמְּאִירָה תָּמִיד, רַק שֶׁהַמְּנִיעָה – מֵחֲמַת הָאָרֶץ הַמַּפְסֶקֶת כַּנַּ״ל, אַף שֶׁהָאָרֶץ קְטַנָּה נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ וְכַמָּשָׁל הַנַּ״ל. כֵּן הַצַּדִּיקִים מְאִירִים תָּמִיד, רַק שֶׁהָאָרֶץ, הַיְנוּ הָעוֹלָם הַזֶּה, מַפְסִיק מִלְּרְאוֹת אוֹר הַגָּדוֹל שֶׁלָּהֶם. וְאַף שֶׁאוֹרָם גָּדוֹל מְאֹד, וְהָעוֹלָם הַזֶּה כֻּלּוֹ בְּכְלָל הוּא קָטָן וּפָחוּת מְאֹד נֶגֶד אוֹרָם הַגָּדוֹל, עִם כָּל זֶה הוּא מַפְסִיק וּמוֹנֵעַ מִלְּרְאוֹת אוֹרָם, כְּמִשֵּׁל הַמַּטְבֵּעַ הַנַּ״ל.

וְכָל זֶה מֵחֲמַת שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד בִּפְנֵי עֵינָיו וְחוֹצֵץ בְּפָנָיו, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת אוֹר הַתּוֹרָה וְהַצַּדִּיקִים, הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֲלָפִים פְּעָמִים.

אֲבָל אִם יְסֻלַּק הַמַּפְסִיק הַקָּטָן מִנֶּגֶד עֵינָיו, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּשֶּׂה עֵינָיו מִן הָעוֹלָם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל הָעוֹלָם, רַק יָרִים רֹאשׁוֹ וְיַגְבִּיהַּ עֵינָיו וְיִסְתַּכֵּל לְמַעְלָה מִן הָעוֹלָם הַמַּפְסִיק וְחוֹצֵץ, אֲזַי יִזְכֶּה לִרְאוֹת אוֹר הַגָּדוֹל וְהַמֻּפְלָג שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַצַּדִּיקִים. כִּי בֶּאֱמֶת אוֹרָם גָּדוֹל אֲלָפִים וְרִבְבוֹת פְּעָמִים מִכָּל הָעוֹלָם הַזֶּה וַהֲבָלָיו כַּנַּ״ל, רַק שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה עוֹמֵד לִפְנֵי עֵינָיו, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ אוֹתוֹ כְּלָל לְהַסְתַּכֵּל לְמַעְלָה עַל אוֹר הַתּוֹרָה וְהַצַּדִּיקִים, כְּמִשֵּׁל הַמַּטְבֵּעַ הַקְּטַנָּה הַנַּ״ל מַמָּשׁ, הָעוֹמֶדֶת בִּפְנֵי הָעֵינַיִם וּמַפְסֶקֶת מִלְּרְאוֹת הַר גָּדוֹל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. אֲבָל בְּקַל יוּכַל לְסַלֵּק הַמַּטְבֵּעַ מִנֶּגֶד עֵינָיו, וְתֵכֶף יִרְאֶה הָהָר הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ.

כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ לְעִנְיַן הָעוֹלָם וְהַתּוֹרָה, שֶׁבְּהַעֲבָרָה בְּעָלְמָא, יָכוֹל לְהַעֲבִיר הָעוֹלָם מִנֶּגֶד עֵינָיו, וְאָז יִזְכֶּה לִרְאוֹת אוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַצַּדִּיקִים, שֶׁמְּאִירִין בְּכָל הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד. וְהָבֵן מְאֹד.

וְכֵן שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, שֶׁאָמַר: אוֹי וַאֲבוֹי, כִּי הָעוֹלָם מָלֵא מְאוֹרוֹת וְסוֹדוֹת נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים, וְהַיַּד הַקְּטַנָּה עוֹמֶדֶת בִּפְנֵי הָעֵינַיִם, וּמְעַכֶּבֶת מִלְּרְאוֹת אוֹרוֹת גְּדוֹלִים:

## תורה קלד

א עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה לוֹמַר תּוֹרָה אֲפִלּוּ לְיָחִיד, כָּל־שֶׁכֵּן לְרַבִּים.

כִּי צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד, שֶׁלֹּא יֹאמַר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשֶׂכֶל הַמְקַבֵּל. כִּי הוּא בְּחִינַת נְאוּף, שֶׁמַּשְׁלִיךְ טִפֵּי הַשֵּׂכֶל בַּאֲתָר דְּלָא אִצְטְרִיךְ, וְנִקְרָא לְבַטָּלָה, כִּי אֵינוֹ מוֹלִיד אֶצְלוֹ כְּלוּם. וְלִפְעָמִים נִקְרָא נְאוּף מַמָּשׁ, שֶׁמּוֹלִיד וּמוֹצִיא פָּסוּל וּפְגוּם, הַיְנוּ שֶׁהַמְקַבֵּל עוֹשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָה, יוּכַל, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֶר בְּתַאֲוַת נְאוּף.

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד כְּשֶׁאוֹמֵר תּוֹרָה בָּרַבִּים, שֶׁדִּבּוּרָיו יִתְחַלְּקוּ שֶׁלֹּא יִשְׁמַע כָּל אֶחָד כִּי אִם מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ, לֹא יוֹתֵר. וְאַף שֶׁאוֹמֵר בִּפְנֵי רַבִּים לְכֻלָּם בְּשָׁוֶה, עִם כָּל זֶה לֹא יִכְנֹס בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד כִּי אִם הַנּוֹגֵעַ לוֹ, וְצָרִיךְ לוֹ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף סח): וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ – וַהֲלֹא כֻּלָּא עָלְמָא שָׁמְעוּ, אֶלָּא יִתְרוֹ שָׁמַע וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶהוּ: זָכָאָה מָאן דְּמָלֵל עַל אַרְעָא דְּשָׁמַע (זוהר תצוה דף קפו:).

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סוכה נב): כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ – הַיְנוּ שֶׁהוּא גָּדוֹל, וְעַל־יְדֵי־זֶה אוֹמֵר תּוֹרָה,

אֲזַי יִצְרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ כַּנַ״ל – כִּי יוּכַל לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֶר הָרָע בְּתַאֲוַת נְאוּף כַּנַ״ל, וְצָרִיךְ לְהַשְׁמֵר וּלְפַלֵּס דִּבּוּרָיו כַּנַ״ל:

## תורה קלה

**א** כִּי אֶקַּח מוֹעֵד אֲנִי מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט (תהילים ע״ה:ג׳):

סְגֻלָּה לְהִנָּצֵל מִגְּדֻלּוּת – לְכַבֵּד אֶת הַיָּמִים טוֹבִים, וּלְקַבֵּל יוֹם טוֹב בְּשִׂמְחָה וּבְהִרְחֶבֶת הַלֵּב כְּפִי יְכָלְתּוֹ.

כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל־יְדֵי שֶׁזָּכָה לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שַׁעֲרֵי בִינָה, זָכָה לִהְיוֹת עָנָו מִאד מִכָּל הָאָדָם (במדבר י״ב:ג׳). וְיוֹם־טוֹב מֹחִין דְּאִמָּא, שֶׁהִיא בִּינָה. וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְּקַבֵּל אֶת הַיּוֹם־טוֹב, שֶׁהִיא בִּינָה, זוֹכֶה לַעֲנָוָה. כִּי יוֹם טוֹב בְּגִימַטְרִיָּא סג עִם הי׳ אוֹתִיּוֹת, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁהוּא הֶפֶךְ גַּס רוּחַ (עיין תיקונים מן זו״ח).

כִּי יוֹם־טוֹב מְבַטֵּל הַגְּדֻלּוּת, כִּי טֶבַע הַקַּטָנוּת – שֶׁיִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי הַגְּדֻלּוּת. וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְּקָרֵב לְהַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל הַגְּדֻלּוּת, כִּי עַל־יְדֵי אוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי. וְהוּא בְּחִינַת (איוב כ״ט:ח׳): רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִים פְּנֵי הַצַּדִּיק נֶחְבָּאִים הַקְּטַנִּים, כִּי הַקַּטָנוּת נִתְבַּטֵּל לִפְנֵי גְּדֻלּוּת.

וְעִקַּר כֹּחַ קְדֻשַּׁת יוֹם־טוֹב הוּא תָּלוּי בַּצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כ״ג:ל״ז): אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה׳ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם בְּמוֹעֲדָם, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ראש השנה כד): אַל תִּקְרֵי אֹתָם אֶלָּא אַתֶּם.

נִמְצָא שֶׁהַיָּמִים טוֹבִים תְּלוּיִים בַּצַּדִּיקִים,

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּקַבֵּל וּמְכַבֵּד אֶת הַיָּמִים טוֹבִים, וּמְקַבֵּל אוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל יוֹם־טוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק כַּנַ״ל, נִתְבַּטֵּל הַגְּדֻלּוּת שֶׁלּוֹ, כִּי הַקַּטָנוּת בָּטֵל לְגַבֵּי גְּדֻלּוּת.

וְעַל־כֵּן חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל, כִּי עִקַּר כֹּחַ יוֹם־טוֹב תָּלוּי בַּצַּדִּיקִים:

**ב** וּבָזֶה מְיֻשָּׁב שֶׁפִּיר מַה שֶּׁהִקְשׁוּ בַּגְּמָרָא (סוכה דף כז:): עַל רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁאָמַר: מְשֻׁבַּח אֲנִי אֶת הָעֲצָלָנִים בָּרֶגֶל שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: מַדּוּעַ אַתְּ הוֹלֶכֶת וכו׳ עַיִן שָׁם הֵיטֵב.

כִּי אַף שֶׁהוּא בִּרְחוּק מֵאָה פַּרְסָה מֵרַבּוֹ בְּיוֹם־טוֹב, וְלָא אָזֵל וְאָתֵי בְּיוֹמֵהּ, עַל כָּל זֶה הוּא מְחֻיָּב לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל, הַיְנוּ שֶׁיְכַבֵּד אֶת הַיּוֹם־טוֹב, וְיִקַּבֵּל אוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל יוֹם־טוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּנֵי רַבּוֹ וְכוּ׳,

כִּי עִקַּר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם־טוֹב תָּלוּי בַּצַּדִּיקִים כַּנַ״ל. וּכְשֶׁמְּקַבֵּל אֶת הַיּוֹם־טוֹב הוּא מְקַבֵּל פְּנֵי רַבּוֹ מַמָּשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַגְּדֻלּוּת, כִּי טֶבַע הַקַּטָנוּת – שֶׁיִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי גְּדֻלּוּת כַּנַ״ל:

**ג** וְזֶה פֵּרוּשׁ: כִּי אֶקַּח מוֹעֵד – כְּשֶׁאֲקַבֵּל אֶת הַיָּמִים טוֹבִים.

אֲנִי מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט – הַיְנוּ שֶׁאֲזַכֶּה לַעֲנָוָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט,

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין פט): מַאי דִּכְתִיב: הַאֲמָנָם אֵלֶם וכו׳, מַה יַּעֲשֶׂה וכו׳, יָכוֹל אַף בְּדִבְרֵי תוֹרָה, תַּלְמוּד לוֹמַר: צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן, יָכוֹל אֲפִלּוּ אִם הֵגִיס דַּעְתּוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר: מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם.

וְזֶה: כִּי אֶקַּח מוֹעֵד אֲנִי מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט – עַל־יְדֵי שֶׁאֲקַבֵּל אֶת הַמּוֹעֲדִים, עַל־יְדֵי־זֶה אֶזְכֶּה לַעֲנָוָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט כַּנַ״ל:

וְזֶהוּ גַּם־כֵּן עִנְיַן הַמִּבְטָא בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פָּסוּק: אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ (לעיל בסימן קכט) כִּי הַקַּטָנוּת בָּטֵל לְגַבֵּי גְּדֻלּוּת, וְנֶאֱכָל וְנִתְהַפֵּךְ לְמַהוּת הַצַּדִּיק:

**ד** עוֹד שָׁמַעְנוּ בְּעִנְיַן זֶה: אִם הוּא מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק יוּכַל לְהַרְגִּישׁ קְדֻשַּׁת יוֹם־טוֹב, כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קְדֻשַּׁת יוֹם־טוֹב כַּנַ״ל.

וְהַסִּימָן עַל־זֶה אִם הוּא מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק, הוּא אִם יֵשׁ לוֹ שִׁפְלוּת, כִּי טֶבַע הַקַּטָנוּת – שֶׁיִּתְבַּטֵּל לִפְנֵי גְּדֻלּוּת כַּנַ״ל. וְעִקַּר הַהִתְקַשְּׁרוּת הוּא אַהֲבָה, שֶׁיֹּאהַב אֶת הַצַּדִּיק אַהֲבָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מ״ד:ל׳): וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: חֲבִיבָא לֵהּ כְּנַפְשֵׁהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א יח): וְנֶפֶשׁ יְהוֹנָתָן נִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד.

וְאַהֲבָתוֹ אֶת הַצַּדִּיק יִהְיֶה יוֹתֵר מֵאַהֲבַת נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב א): נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים. אֲזַי עַל־יְדֵי הַהִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק, יָכוֹל לְקַבֵּל קְדֻשַּׁת יוֹם־טוֹב כַּנַ״ל, כִּי עִקַּר יוֹם־טוֹב תָּלוּי בַּצַּדִּיקִים.

כִּי עִקַּר בְּחִינַת יוֹם־טוֹב הוּא, לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, לְבַטֵּל מַלְכוּת אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא. כִּי מַלְכוּת נִקְרֵאת דָּ״לֶת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְנִמְצָא דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם.

וְהַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת דָּל״ת, נִפְלָה וְנַעֲשָׂה מִמֶּנָּה אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּקְלִפָּה. וּבְיוֹם־טוֹב צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה מֵהָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא,

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וַיְהִי לְעֵת תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים, פֵּרוּשׁ: יוֹם טוֹב נִקְרָא תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה, כִּי כָּל הַיָּמִים טוֹבִים הֵם יְמֵי דִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ראש השנה טז): בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדּוֹן: בְּפֶסַח וְכוּ׳,

וְצָרִיךְ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹצֵא הַמַּלְכוּת מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְנִתְבַּטֵּל מֶמְשַׁלְתָּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פו:): גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הַגְּאֻלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה מֵהַמַּלְכוּת דְּקְלִפּוֹת.

וְזֶהוּ: לְעֵת תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים; שֶׁאָז יוֹצֵא מַלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת דָּל״ת, מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְנִתְבַּטֵּל כֹּחַ הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא.

וְעִקָּר – לְבַטֵּל כֹּחַ מַלְכוּת עֲמָלֵק, כִּי הִיא כּוֹלֶלֶת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:כ׳): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהָרַג שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק, נֶאֱמַר (שמואל־א טו): וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגָג, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: חָתְכוֹ לְאַרְבַּע. שֶׁחָתַךְ הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, לְבַל יִהְיֶה לָהֶם כֹּחַ וּמְמְשָׁלָה מֵהַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת דָּל״ת, כִּי הֶעֱלָה הַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה מֵהֶם. וְזֶה נַעֲשָׂה בְּיוֹם־טוֹב כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וַיְשַׁסֵּף, רַ״ו יו״ד הוּא פְּעָלָה, וְשֹׁרֶשׁ הַתֵּבָה הוּא שס״ף. וְהוּא רֹאשֵׁי־תֵּבוֹת: שָׁבוּעוֹת סְכוֹת פֶּסַח, שֶׁהֵם הַיָּמִים טוֹבִים, שֶׁאָז יוֹצֵא הַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה, כִּי הַיָּמִים טוֹבִים הֵם יְמֵי דִּין, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת,

וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בַּעֲמָלֵק (דברים כ״ה:י״ח): וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים וְכוּ׳ וְלֹא יָרֵא אֱלֹקִים, כִּי עִקַּר כֹּחוֹ הָיָה מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הֶעֱלוּ אֶת הַמַּלְכוּת דְּקְדֻשָּׁה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם יִרְאַת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בְּכָל יוֹם־טוֹב יֵשׁ אַרְבַּע מִצְווֹת: בְּפֶסַח – אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּסֻכּוֹת – אַרְבָּעָה מִינִים, בְּשָׁבוּעוֹת – לְמוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּאַרְבַּע בְּחִינוֹת: אָז רָאָה וַיְסַפְּרָהּ, הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ (איוב כ״ח:כ״ז, ועיין ב״ר פ׳ כד, תשא פ׳ מ), כְּנֶגֶד הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת דָּל״ת, שֶׁיּוֹצֵאת בְּיוֹם־טוֹב מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ״ל.

וְהַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הֵם בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין סב): מָאן מַלְכֵי – רַבָּנָן, כִּי הֵם מַעֲלִים אֶת הַמַּלְכוּת, עַל־כֵּן עִקַּר קְדֻשַּׁת יוֹם־טוֹב נַעֲשָׂה עַל יָדָם. וּכְשֶׁמְּקַבְּלִים קְדֻשַּׁת יוֹם־טוֹב, יֵשׁ לוֹ עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ (משלי כ״ב:ד׳): עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה׳; כִּי יִרְאָה הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ״ל:

וְאַבְרָהָם אָבִינוּ טָרַח גַּם כֵּן עַל־זֶה, וְרָדַף אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים, לְהַעֲלוֹת מֵהֶם הַמַּלְכוּת, וַיָּצָא מִמֶּנּוּ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו – כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָּנִים: אֶחָד חָכָם וְכוּ׳:

(מִן ״עוֹד שָׁמַעְנוּ״ עַד כָּאן, כָּל זֶה מְבֹאָר הֵיטֵב לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה ״מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא״ בְּסִימָן ל, עַיֵּן שָׁם)

ה וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּח רַחְמָהּ שֶׁל הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, כַּמּוּבָא בְּעֵץ־חַיִּים (שער ל״ה פ״ג): כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ צִירִים וּדְלָתוֹת לַבַּיִת, כָּךְ יֵשׁ צִירִים וּדְלָתוֹת לָאִשָּׁה (בכורות מה), וּמֵהַשְּׁתִּי דַּלְתִּין נַעֲשָׂה צוּרַת ם סְתוּמָה, שֶׁשָּׁם נוֹצָר הַוָּלָד וְכוּ׳. עַיֵּן שָׁם.

וְצָרִיךְ לַחְתֹּךְ הֵם לִשְׁנֵי דַּלְתִּין, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הַוָּלָד, וְזֶהוּ: וַיְשַׁסֵּף – חָתְכוֹ לְאַרְבַּע, שֶׁחָתַךְ הַמ״ם לִשְׁנֵי דַּלְתִּין, וְהָבֵן: (בְּאוּר עִנְיָן זֶה שֶׁל הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר)

## תורה קלו

א אַל תָּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ (אבות פ״ב):

זֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֱוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת (שם פ״א). כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ מַחְלֹקֶת עַל אָדָם, צָרִיךְ לַחֲקֹר לִמְצֹא זְכוּת בַּחֲבֵרוֹ בַּמֶּה שֶׁחוֹלֵק עָלָיו, כְּדֵי לְדוּנוֹ לְכַף זְכוּת.

כִּי הַמַּחְלֹקֶת לֹא יִמָּנַע מִשְּׁנֵי פָּנִים: אוֹ מֵחֲמַת שֶׁחֲבֵירוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּמַעֲלָה, וְעַל כֵּן חוֹלֵק עָלָיו עַל שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָתוֹ. וַאֲזַי צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיַּגִּיעַ הוּא גַּם כֵּן לְמַדְרֵגַת חֲבֵרוֹ, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁוִים, וַאֲזַי לֹא יִהְיֶה מַחְלֹקֶת.

אוֹ לִפְעָמִים לְהֶפֶךְ שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ, וְהַמַּחְלֹקֶת מֵחֲמַת שֶׁחֲבֵרוֹ מִתְקַנֵּא בּוֹ, עַל שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָתוֹ. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְדוּנוֹ לְכַף זְכוּת, וּבָזֶה הוּא מַעֲלֶה חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת, וְאָז הֵם בְּמָקוֹם אֶחָד הֵינוּ בְּמַדְרֵגָה אַחַת, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה מַחְלֹקֶת.

כִּי מַחְלֹקֶת הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁהֵם מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, אוֹ שֶׁחֲבֵרוֹ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ כַּנַּ״ל, אֲבָל אִם יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם בְּמָקוֹם אֶחָד בְּמַדְרֵגָה אַחַת, בְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה מַחְלֹקֶת, כִּי בְּדָבָר אֶחָד אֵין שַׁיָּךְ מַחְלֹקֶת.

וְזֶהוּ: אַל תָּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ,

הַיְנוּ שֶׁתִּשְׁתַּדֵּל שֶׁתִּהְיֶה עִמּוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, בְּמַדְרֵגָה אַחַת, מֵאֶחָד מִשְּׁנֵי פָּנִים הַנַּ״ל. וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה מַחֲלֹקֶת, כִּי בְּדָבָר אֶחָד אֵין שַׁיָּךְ מַחֲלֹקֶת.

וּבָזֶה שֶׁמַּעֲלֶה אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת, יוּכַל לִהְיוֹת שֶׁחֲבֵרוֹ יַחֲזֹר בּוֹ וְלֹא יִהְיֶה שׁוּב מַחֲלֹקֶת, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מַפָּלָה, כִּי יוּכַל לִהְיוֹת שֶׁגַּם אַתָּה חוֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ בָּזֶה שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה לְכַף זְכוּת.

וְזֶהוּ: הֱוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת – דָּן דַּיְקָא, כִּי הוּא בְּחִינַת דִּין וּמִשְׁפָּט מַמָּשׁ. כִּי יָדוּעַ, שֶׁקֹּדֶם שֶׁעוֹלִין לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה, דָּנִין אֶת הָאָדָם. וְעַל־כֵּן בָּזֶה שֶׁאַתָּה דָּן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, וְאַתָּה מַעֲלֶה לְמַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּבוֹהָה, דָּנִין אוֹתוֹ, וּכְפִי שֶׁיֵּצֵא הַמִּשְׁפָּט כֵּן יָקוּם:

## תורה קלז

**א** חָלְקִי יְיָ אָמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ (תהילים קי״ט:נ״ז):

הַיְנוּ שֶׁהַחֵלֶק אֱלֹקַי מִמַּעַל שֶׁיֵּשׁ לִי, אוֹמֵר לִי וּמְלַמֵּד אוֹתִי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:

## תורה קלח

**א** לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי (תהילים כ״ז:ח׳)

פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: בִּשְׁלִיחוּתְךָ:

כִּי עִקַּר הָאֲלִקוּת – בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עג): צוּר לְבָבִי, כַּמְבֹאָר אֶצְלֵנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן מט)

וּמִי שֶׁהוּא בַּר לֵבָב (שם כד), בִּבְחִינַת (שם קט): וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, יוּכַל לֵידַע עֲתִידוֹת, עַל־יְדֵי מַה שֶּׁהַלֵּב אוֹמֵר לוֹ, שֶׁהוּא דִּבְרֵי ה׳ מַמָּשׁ.

וְזֶהוּ: לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי;

לְךָ – בִּשְׁלִיחוּתְךָ כַּנַּ״ל. כִּי מַה שֶּׁהַלֵּב אוֹמֵר, הֵם דִּבְרֵי ה׳ מַמָּשׁ כַּנַּ״ל, וְהָבֵן:

## תורה קלט

**א** צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו (תהלים פה):

כִּי יִקָּרֵא דְּשַׁבַּתָּא הוּא:

כִּי בַּחֹל, שֶׁיֵּשׁ שְׁלִיטַת הַחִיצוֹנִים, כְּשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה, אֲזַי יוֹנֶקֶת הַקְּלִפָּה מֵהָרַגְלִין שֶׁל הַמִּצְוָה, כִּי כָּל מִצְוָה הִיא קוֹמָה שְׁלֵמָה, וַאֲזַי אֵין לְהַמִּצְוָה הַהִיא בְּחִינַת רַגְלִין, לַעֲלוֹת בָּהֶם וְלֵילֵךְ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקְּלִפָּה לָקְחָה הָרַגְלִין, [בִּבְחִינַת (משלי ה׳:ה׳): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת].

וּכְשֶׁבָּא שַׁבָּת, וְנִתְבַּטֵּל שְׁלִיטַת הַחִיצוֹנִים, אֲזַי עוֹלִים הָרַגְלִין מֵהַמִּצְוָה, שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים בַּחֹל, שֶׁנִּנְקוּ מֵהֶם, וַאֲזַי עוֹלָה הַמִּצְוָה וְהוֹלֶכֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶהוּ (ישעיהו נ״ח:י״ג): אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ – שֶׁעַל־יְדֵי שַׁבָּת תָּשִׁיב וְתַחֲזֹר הָרַגְלִין לְהוֹצִיאָם מִבֵּין הַחִיצוֹנִים. וַאֲזַי עוֹלָה הַמִּצְוָה וְהוֹלֶכֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,

וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ, אַף אִם נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי קָטָן שֶׁבְּקִטָנִים, וּבְלִי כַּוָּנָה וּשְׁלֵמוּת הָרָאוּי לְהַמִּצְוָה, עִם כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תַּעֲנוּג גָּדוֹל מֵהַמִּצְוָה. כְּמוֹ הָאָב שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּעֲנוּג גָּדוֹל כְּשֶׁבְּנוֹ מַתְחִיל לַהֲלֹךְ, אַף שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ כָּרָאוּי, עִם כָּל זֶה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ מְאֹד מִמֶּנּוּ, כָּךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ מְאֹד מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּשֶׁעוֹשֶׂה מִצְוָה.

וְהִנֵּה הַהוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ, אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה עַל־יְדֵי פַּעֲמֵי רַגְלָיו, כִּי־אִם כְּשֶׁיֵּלֵךְ הַרְבֵּה. וְהַמִּצְוֹות נִקְרָאִים צֶדֶק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:קע״ב): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק.

וְזֶהוּ: צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ – כְּשֶׁהַמִּצְוָה הוֹלֶכֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי: וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו – הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה מִפַּעֲמֵי רַגְלָיו דֶּרֶךְ, דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא נֶאֱמַר עַל דֶּרֶךְ שֶׁהוּא כְּבוּשָׁה לְרַבִּים.

כִּי מֵחֲמַת גֹּדֶל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁיֵּשׁ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵהַמִּצְוָה, עוֹשֶׂה מִפַּעֲמֵי רַגְלָיו דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה. וְזֶהוּ: וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו: (עַיֵּן עִנְיָן זֶה לְקַמָּן סִימָן רע״ז בַּאֲרִיכוּת)

## תורה קמ

א וּבְיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ (איוב ל״ז:ז׳):

כִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ, כִּי אֵין בּוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ. רַק עַל־יְדֵי אֲנָשָׁיו הַמְקֻרָבִין אֵלָיו, יוּכַל לְהָבִין מַעֲלַת הַצַּדִּיק. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין אֲנָשָׁיו, שֶׁהֵם אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים, וּבָהֶם יֵשׁ לָהֶם תְּפִיסָה וְהַשָּׂגָה, כִּי הָעוֹלָם אֵינָם רְחוֹקִים עֲדַיִן מֵהֶם כָּל־כָּךְ כְּמוֹ מֵהַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, עַל כֵּן מִי שֶׁרוֹצֶה הָאֱמֶת, אֶפְשָׁר לוֹ לֵידַע מַעֲלַת הַצַּדִּיק עַל יְדֵי אֲנָשָׁיו.

וְזֶהוּ כְּמוֹ מְשַׁל הַחוֹתָם, שֶׁהַכְּתָב הֶחָקוּק עָלָיו אִי אֶפְשָׁר לְקָרוֹתוֹ, מֵחֲמַת שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּהֶפֶךְ. רַק עַל־יְדֵי שֶׁמַּכִּין וּמְצַיְּרִין הַחוֹתָם עַל שַׁעֲוָה, רוֹאִים הָאוֹתִיּוֹת וְהַצִּיּוּרִים הַחֲקוּקִים עַל הַחוֹתָם, וּמְבִינִים כְּתַב הַחוֹתָם.

וְזֶהוּ: וּבְיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם. הַצַּדִּיק נִקְרָא ״כָּל אָדָם״ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): כִּי זֶה כָּל הָאָדָם.

וְזֶה: לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ. עַל־יְדֵי אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁל הַצַּדִּיק, תּוּכַל לֵידַע אוֹתוֹ, כְּמְשַׁל הַחוֹתָם כַּנַּ״ל.

וְגַם הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת חוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְצֶאֱצָאָיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ; וְצַדִּיק הוּא מָאן דְּנָטַר בְּרִית:

## תורה קמא

א אִם יִזְכֶּה שֶׁיַּרְגִּישׁ בֶּאֱמֶת כְּאֵב חֲטָאָיו, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּמוּל אֶת עָרְלַת לְבָבוֹ – כִּי כָּל זְמַן שֶׁלִּבּוֹ עָרֵל וְאָטוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַרְגִּישׁ בֶּאֱמֶת,

רַק כְּשֶׁיְּמוּל אֶת עָרְלַת לְבָבוֹ, וְיִהְיֶה לוֹ חָלָל בַּלֵּב, וַאֲזַי יַרְגִּישׁ לְבָבוֹ בֶּאֱמֶת גֹּדֶל כְּאֵבוֹ, וְיִצְטַעֵר וְיִתְחָרֵט בֶּאֱמֶת. וַאֲזַי מִגֹּדֶל הַחֲרָטָה, יַרְגִּישׁוּ גַּם כָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁל כָּל הַטִּפּוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ, וּלְכָל מָקוֹם שֶׁנִּמְשְׁכוּ, יַרְגִּישׁוּ שָׁם בַּמָּקוֹם שֶׁהֵם, הֵן אוֹתָם שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ וְנִתְהַוּוּ מֵהֶם בָּנָיו מִמִּין בְּנֵי אָדָם, וְהֵן אוֹתָם שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ לְמָקוֹם אַחֵר חַס וְשָׁלוֹם, וְגַם שָׁם יֵשׁ לָהֶם לֵב וּשְׂאָר אֵיבָרִים.

וַאֲזַי כְּשֶׁיְּמוּל אֶת לְבָבוֹ, וְיַרְגִּישׁ לְבָבוֹ גֹּדֶל כְּאֵבוֹ, וְיַתְחִיל לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְחָרֵט בֶּאֱמֶת, אֲזַי יַרְגִּישׁוּ שָׁם כָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁל הַטִּפּוֹת, וְיִתְוַדֵּע לָהֶם הָאֱמֶת הֵאֵיךְ הֵם מֻטָּלִים בְּמָקוֹם טִנּוֹפוֹת בְּשְׁאוֹל תַּחְתִּית.

כִּי מִתְּחִלָּה נִדְמֶה לָהֶם שֶׁטּוֹב לָהֶם, כִּי הֵן מַזִּיקֵי עָלְמָא. רַק אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנִּמּוֹל לְבָבָם עַל־יְדֵי שֶׁנִּמּוֹל לְבַב אֲבִיהֶם, אֲזַי מַרְגִּישִׁין הֵיכָן הֵם, וּמַתְחִילִין לְקוֹנֵן וּלְהִצְטַעֵר, וְנַעֲשֶׂה שָׁם רַעַשׁ גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם.

וְזֶהוּ (דברים ל׳:ו׳): וּמָל ה׳ אֶת לְבָבְךָ, וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ; הַיְנוּ כְּשֶׁיְּמוּל ה׳ אֶת לְבָבוֹ, יִמּוֹל גַּם לְבַב זַרְעוֹ. וּלְהֵיכָן שֶׁנִּמְשָׁךְ הַזֶּרַע, הֵן לְמִין בְּנֵי אָדָם, אֲזַי מְחֻיָּבִים בָּנָיו, שֶׁיַּרְגִּישׁוּ גַּם־כֵּן הִרְהוּר תְּשׁוּבָה עַל יְדֵי שֶׁנִּמּוֹל לְבַב אֲבִיהֶם. וְכֵן אִם נִמְשָׁךְ לְמָקוֹם אַחֵר חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי יִמּוֹלוּ שָׁם הַלְּבָבוֹת וְיַרְגִּישׁוּ כַּנַּ״ל:

וְהַזְּמַן הַמְסֻגָּל לָזֶה הוּא חֹדֶשׁ אֱלוּל, כִּי אֱלוּל רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב; הַיְנוּ שֶׁיְּמוּל ה׳ אֶת לְבָבוֹ וְאֶת לְבַב סְתָם, הַתְּלוּי בּוֹ, לְהֵיכָן שֶׁנִּמְשָׁךְ כַּנַּ״ל. הַיְנוּ הַלֵּב שֶׁל הַטִּפּוֹת לְאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁנִּמְשְׁכוּ, אִם שֶׁנִּמְשְׁכוּ וְנִתְהַוּוּ מֵהֶם בָּנָיו מִין בְּנֵי אָדָם, וְהֵן שֶׁנִּמְשְׁכוּ, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם אַחֵר, וְגַם הֵם בָּנָיו, וְהֵם תְּלוּיִים בּוֹ.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּפְטָר הָאָדָם הֵם הוֹלְכִים אַחַר הַמִּטָּה וּמְקוֹנְנִים עָלָיו, כְּמוֹ בָּנָיו מַמָּשׁ מִמִּין אָדָם, אַךְ שֶׁזֶּה שֶׁהֵם הוֹלְכִים וּמְקוֹנְנִים אַחֲרָיו, הוּא לוֹ לְבִזָּיוֹן וּלְחֶרְפָּה גְּדוֹלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן מֵעֲנָשִׁים הַלָּלוּ, כַּיָּדוּעַ:

## תורה קמב

א מִי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לִלְמֹד כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהוּא עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם סֵפֶר, אוֹ שֶׁהוּא בַּמִּדְבָּר, רַק שֶׁלִּבּוֹ בּוֹעֵר בּוֹ וְנִכְסָף מְאֹד לִלְמֹד וְלַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, אֲזַי מַה שֶּׁהַלֵּב חוֹמֵד לִלְמֹד, זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא בְּחִינַת לְמוּד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר.

כִּי נִמְצְאוּ בָּעוֹלָם שְׁנֵי צַדִּיקִים שֶׁמְּדַבְּרִים זֶה לָזֶה, וְהֵם בְּרִחוּק מָקוֹם זֶה מִזֶּה כַּמָּה מֵאוֹת פַּרְסָאוֹת. הַיְנוּ שֶׁזֶּה הַצַּדִּיק מַקְשֶׁה קַשְׁיָא בַּתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיק הַשֵּׁנִי שָׁם בִּמְקוֹמוֹ, וְאוֹמֵר דָּבָר שֶׁהוּא תֵּרוּץ עַל הַקַּשְׁיָא שֶׁל הַצַּדִּיק הָרִאשׁוֹן. וְכֵן לִפְעָמִים זֶה מַקְשֶׁה וְזֶה מַקְשֶׁה, וְהַקַּשְׁיָא שֶׁל הָאֶחָד הוּא תֵּרוּץ עַל קַשְׁיָא שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם נִדְבָּרִים זֶה לָזֶה, וְזֶה אֵין שׁוּם אָדָם שׁוֹמֵעַ כִּי אִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ.

וְזֶהוּ (מלאכי ג׳:ט״ז): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ – הַיְנוּ שֶׁהֵם אֵינָם מְדַבְּרִים זֶה לָזֶה, רַק הֵם נִדְבָּרִים מִמֵּילָא, עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה מַקְשֶׁה וְזֶה מְתָרֵץ. וְזֶה אֵין שׁוּם בְּרִיָּה שׁוֹמֵעַ כִּי אִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,

וְזֶהוּ: וַיַּקְשֵׁב ה׳ וַיִּשְׁמָע – כִּי רַק הוּא יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵעַ, וּמְחַבֵּר הַדְּבָרִים זֶה לָזֶה, וְכוֹתְבָם בְּסֵפֶר לְזִכָּרוֹן, וְזֶהוּ: וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן.

וְזֶה הַסֵּפֶר שֶׁנִּכְתָּבִין עָלָיו דִּבְרֵיהֶם, הוּא בְּחִינַת לֵב שֶׁיֵּשׁ לְמַעְלָה, שָׁם נִכְתָּבִין דִּבְרֵיהֶם, בִּבְחִינַת (משלי ג׳:ג׳): כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ. וְזֶה שֶׁלִּבּוֹ בּוֹעֵר בְּקִרְבּוֹ וְחוֹשֵׁק לִלְמֹד, רַק שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ, הוּא מְקַבֵּל לֵב מִלֵּב שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת סֵפֶר זִכָּרוֹן הַנַּ״ל, וּמִשָּׁם מְקַבֵּל לִבּוֹ חִשְׁקוֹ, וְהוּא בְּחִינַת לִמּוּד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר מַמָּשׁ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה׳ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבָּרָכָה (ברכות ו): אֲפִלּוּ חִשֵּׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְנֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ. כִּי זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁלִּבּוֹ נִכְסָף וְחוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת, רַק שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ, הוּא נֶחְשָׁב לַעֲשָׂיָה. כִּי מְקַבֵּל חִשְׁקוֹ מִלֵּב שֶׁל מַעְלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת סֵפֶר זִכָּרוֹן.

וְזֶהוּ: וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה׳ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, הֵינוּ שֶׁזֶּה הַסֵּפֶר זִכָּרוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה מִשְּׁנֵי הַצַּדִּיקִים הַנַּ״ל, הוּא בִּשְׁבִיל יִרְאֵי ה׳ וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, שֶׁהֵם הַחֲפֵצִים וְחוֹשְׁקִים לַעֲשׂוֹת מִצְוֹות וְלִלְמֹד תּוֹרָה, רַק שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מְנִיעוֹת וַאֲנָסִים וְאֵינָם יְכוֹלִים לִלְמֹד, שֶׁהֵם מְקַבְּלִים עַל־יְדֵי חֵשֶׁק לִבָּם הֶחָזָק, מִזֶּה הַסֵּפֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב כַּנַּ״ל:

וְעַל כֵּן אַבְרָהָם, שֶׁהָיָה רֹאשׁ לַגֵּרִים, וְלֹא הָיָה לוֹ מִמִּי לִלְמֹד, וְלֹא הָיָה לוֹ רַק הַלֵּב, שֶׁחָשַׁק מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, קִבֵּל גַּם כֵּן מִזֶּה הַלֵּב שֶׁל מַעְלָה, שֶׁנִּקְרָא סֵפֶר הַזִּכָּרוֹן. וְאָז לֹא הָיוּ שׁוּם צַדִּיקִים בָּעוֹלָם, וְהָיָה נִכְתָּב עַל הַלֵּב מַה שֶּׁחִדְּשׁוּ הַנְּשָׁמוֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה.

וְעַל־כֵּן נִקְרָא אַבְרָהָם אָבִינוּ צוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״א:א׳): הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַבְתֶּם — זֶה אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י שָׁם, כִּי הוּא בְּחִינַת (תהילים ע״ג:כ״ו): צוּר לְבָבִי, כִּי לֹא הָיָה לוֹ רַק לֵב חוֹשֵׁק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְעַל־כֵּן כָּל הַגֵּרִים נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְנִקְרָאִים (תהלים מז): נְדִיבֵי עַמִּים עַם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, בְּחִינַת (שמות ל״ה:כ״ב): נְדִיב לֵב, כִּי אֵין לָהֶם רַק מַה שֶּׁלִּבָּם נִכְסָף לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ אַבְרָהָם:

## תורה קמג

א מַעֲלַת הַמְקַבֵּל עֵצָה מֵחַכְמֵי הַדּוֹר, כִּי הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים. כִּי כְּשֶׁצָּרִיךְ לְעֵצָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲשׂוֹת, הִיא בְּחִינַת צִמְצוּם, כִּי נִתְצַמְצֵם שִׂכְלוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲשׂוֹת, וְהוּא בְּחִינַת דִּינִים כַּיָּדוּעַ.

וְעַל־יְדֵי שֶׁהֶחָכָם נוֹתֵן לוֹ עֵצָה, הוּא מַרְחִיב לוֹ, וּמֵאִיר בּוֹ חָכְמָתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת חֲסָדִים, כִּי חֶסֶד הוּא נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צד.): אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא; וּכְתִיב (תהילים נ״ב:ג׳): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם:

גַּם כְּתִיב (משלי י״א:י״ד): תְּשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ, וְהַצַּדִּיק נִקְרָא רַב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבָּרָכָה (תענית ט): מֹשֶׁה אַיְדֵי דִּנְפֵישׁ זְכוּתֵהּ כְּרַבִּים דָּמֵי.

גַּם אִם מְקַבֵּל עֵצַת הַצַּדִּיק, אַף שֶׁאַחַר־כָּךְ לֹא עָלְתָה לוֹ יָפֶה מֵעֵצָתוֹ, אֲזַי יוֹדֵעַ שֶׁהָיָה רַק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אַף אִם לֹא הָיָה מְקַבֵּל עֵצַת הַצַּדִּיק, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּגִּיעַ לוֹ רָעָה בִּלְי גְּזַר־דִּין שֶׁל מַעְלָה, רַק שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מָשָׁךְ עַל עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ט:ג׳): אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ, וְעַל ה׳ יִזְעַף לִבּוֹ; אַךְ אִם קִבֵּל עֵצַת הַצַּדִּיק, יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רַק עַל פִּי מִשְׁפָּט שֶׁלְּמַעְלָה:

## תורה קמד

א (לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה) אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ: (מ״ר קהלת סדר א)

כִּי אֵצֶל הַצַּדִּיק אֵין חִלּוּק בֵּין הַחַיִּים וּבֵין לְאַחַר מִיתָה, כִּי גַּם לְאַחַר מִיתָה הוּא עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְאֵין זֶה הַחִלּוּק. אֶלָּא אֵצֶל זֶה הָאָדָם שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר תַּאֲוֹת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כָּל יָמָיו, וּלְאַחַר מִיתָה אֵין אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, זֶה נִקְרָא מֵת, וְהַמִּיתָה נִכֶּרֶת אֶצְלוֹ.

וְיֵשׁ יָמִים שֶׁהַתְּרָה אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חָכְמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סח:): חֲצִיוֹ לַה׳ וְחֲצִיוֹ לָכֶם. וְהַצַּדִּיק, אֲפִלּוּ בְּזֹאת הַחֲצִי הוּא כּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, וְאוֹחֵז אֶת תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ.

וְזֶהוּ: וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ — אֲפִלּוּ זֹאת הַחֲצִי שֶׁהֻתַּר לוֹ, אֲפִלּוּ בָּזֶה הוּא אוֹחֵז תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ.

בְּוַדַּאי זֶה אֵין מֵת, אֶלָּא תָּמִיד חַי, אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה. וְאֵין חִלּוּק אֶצְלוֹ בֵּין מִיתָה לְחַיִּים, כִּי תָּמִיד הוּא עוֹבֵד הַשֵּׁם:

## תורה קמה

**א** אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי וְכוּ׳:

זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כְּתַרְגּוּמוֹ (בראשית מ״ט:כ״ג): וְרַבּוּ בַּעֲלֵי חִצִּים — בַּעֲלֵי פְּלֻגְתָּא.

וּמִי שֶׁאוֹחֵז תַּאֲוָתוֹ מִמַּחֲלֹקֶת, בְּוַדַּאי כְּאִלּוּ לֹא מֵת. כְּמוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד: אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים (ירושלמי שקלים פ״ב): וְכִי אֶפְשָׁר לָדוּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ אוֹמְרִים דְּבַר הֲלָכָה מִשְׁמוֹ וְאָז כְּאִלּוּ לֹא מֵת.

אֲבָל עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת, מָצִינוּ שֶׁלֹּא אָמְרוּ הֲלָכָה מִשְּׁמָם, כְּמוֹ אֲחֵרִים וְיֵשׁ אוֹמְרִים (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל בְּהוֹרָיוֹת יג: עַיֵּן שָׁם):

## תורה קמו

**א** עֵדוּת ה׳ נֶאֱמָנָה וְכוּ׳: (תהילים י״ט:ח׳)

כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה, אֵיךְ הַתּוֹרָה, הַנִּקְרֵאת אִשָּׁה, יְכוֹלָה לְהָעִיד, הֲלֹא אִשָּׁה פְּסוּלָה לְעֵדוּת. וְהַתֵּרוּץ עַל זֶה, שֶׁהִיא מַחְכִּימַת פֶּתִי, בִּשְׁבִיל זֶה יְכוֹלָה לְהָעִיד, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט הִלְכוֹת עֵדוּת סִימָן ל״ה סָעִיף י״ד: תַּקָּנַת קַדְמוֹנִים הוּא, דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין אֲנָשִׁים רְגִילִים לִהְיוֹת, נָשִׁים נֶאֱמָנוֹת.

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁעִקַּר תַּאֲוֹת הֵם בַּפֶּתִי, בְּבְחִינַת (משלי ט׳:י״ז): מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְכוּ׳, וְאֵין בְּנֵי אָדָם רְגִילִים שָׁם. אֲבָל הַתּוֹרָה הִיא עוֹמֶדֶת שָׁם, וְקוֹרֵאת אוֹתוֹ (שם): מִי פֶתִי יָסוּר הֵנָּה וְכוּ׳ (זוהר אחרי דף נח), וּמֵחֲמַת תְּשׁוּקַת תַּאֲוָתוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קְרִיאָתָהּ, וַאֲחַר גְּמַר תַּאֲוָתוֹ הוּא מַרְגִּישׁ תֵּכֶף קְרִיאָתָהּ, וּמִתְחָרֵט תֵּכֶף עַל הָעֲבֵרָה. וְזֹאת הַחֲרָטָה, זֶה בְּחִינַת מַחְכִּימַת פֶּתִי, כִּי בְּשָׁעַת הָעֲבֵרָה הָיָה בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וְאַחַר גְּמַר הָעֲבֵרָה הִטָּה אָזְנוֹ לַאֲמָרֶיהָ שֶׁל הַתּוֹרָה, וְהֶחְכִּים וּמִתְחָרֵט.

בִּשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא אִשָּׁה יְכוֹלָה לְהָעִיד, כִּי הִיא עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אֲנָשִׁים רְגִילִים שָׁם כַּנַּ״ל: (מִפִּימָן קמ״ד עַד כָּאן — לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

## תורה קמז

**א** כְּשֶׁם שֶׁמִּי שֶׁהוּא עַזּוּת פָּנִים אֵין לוֹ חֵלֶק בַּתּוֹרָה,

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה יד): דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר, שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִתֵּן הַתּוֹרָה לְאֶלֶף דּוֹרוֹת, רָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם וּנְתָנָהּ לְעֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דּוֹרוֹת, וְעָמַד וּשְׁתָלָן וְכוּ׳, וְהֵן הֵן עַזֵּי פָּנִים שֶׁבַּדּוֹר.

נִמְצָא, שֶׁהָעַזֵּי פָּנִים אֵינָם בִּכְלַל קַבָּלַת הַתּוֹרָה, כִּי הֵם מֵהַתחָלַת״ד דּוֹרוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת בְּיִרְאַת שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי, נִמְצָא שֶׁהָעַזּוּת פָּנִים אֵין לוֹ חֵלֶק בַּתּוֹרָה.

כְּמוֹ כֵן, מִי שֶׁהוּא אִישׁ שָׁפָל וְנִבְזֶה וְאֵין בּוֹ שׁוּם עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, אֵין לוֹ גַּם־כֵּן חֵלֶק בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כה:): מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין. כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר.

וְעַל־יְדֵי עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, הוּא מְקַבֵּל עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא בְּחִינַת (תהילים ס״ח:ל״ה): תְּנוּ עֹז לֵאלֹקִים, אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נוֹתֵן עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לָעָם.

תְּנוּ עֹז לֵאלֹקִים — זֶה בְּחִינַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה לַעֲמֹד כְּנֶגֶד כָּל הַקָּמִים עָלֵינוּ לִמְנֹעַ אוֹתָנוּ מֵעֲבוֹדָתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, וְאָנוּ מִתְגַּבְּרִין בְּעַזּוּת גָּדוֹל כְּנֶגְדָּם, שֶׁזֶּהוּ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה אָנוּ נוֹתְנִין כְּבְיָכוֹל עֹז וְכֹחַ לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: תְּנוּ עֹז לֵאלֹקִים.

וְעַל יְדֵי זֶה נִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה בְּחִינַת עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, וְנִשְׁפָּע עָלֵינוּ, בִּבְחִינַת: אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נוֹתֵן עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לָעָם — שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, וְנוֹתֵן לָנוּ עֹז וְתַעֲצוּמוֹת, לַעֲמֹד כְּנֶגֶד הָעַזּוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא שֶׁל כָּל הָעַזֵּי פָּנִים שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד כְּנֶגְדָּם, כִּי־אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה. כִּי כְּשֶׁאֵין לוֹ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, בְּוַדַּאי יְבַטְּלוּ אוֹתוֹ הַמּוֹנְעִים מִתּוֹרָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, כִּי אֵין לָאָדָם חֵלֶק בַּתּוֹרָה כְּשֶׁאֵין לוֹ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

וְצָרִיךְ לְפַלֵּס דְּרָכָיו אֵיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָעַזּוּת, לְבַלְתִּי לִהְיוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, עַזּוּת פָּנִים, כִּי הִיא מִדָּה רָעָה מְאֹד כַּנַּ״ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה לוֹ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה.

וּמִדַּת עֲנָוָה הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, וְעִקַּר מִדַּת הָעֲנָוָה — כְּשֶׁיִּהְיֶה בְּמַדְרֵגָה שֶׁיּוּכַל לִכְתֹּב עַל עַצְמוֹ כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (במדבר י״ב:ג׳): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, זֶהוּ מַדְרֵגַת הָעֲנָוָה בְּתַכְלִית, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּאֲמוֹרָאִים, שֶׁאָמַר רַב יוֹסֵף (סוטה מט:): לָא תִּתְנֵי עֲנָוָה דְּאִיכָּא אֲנָא:

## תורה קמח

א מִדַּת הַיִּרְאָה בְּעַצְמָהּ הִיא יִרְאָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן יִרְאָה. וְזֹאת הַיִּרְאָה הִיא גַּם־כֵּן יִרְאָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאִם כֵּן יֵשׁ לָהּ גַּם־כֵּן יִרְאָה. וְכֵן נִכְלָל יִרְאָה אַחַת בַּחֲבֶרְתָּהּ, לְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תנחומא ד׳ א שה״ש רבה סדר א׳ ירושלמי שבת פ״א וע״ש בפני משה): מַה שֶּׁעָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָא, עָשְׂתָה חָכְמָה עֲטָרָה עַל רֹאשָׁהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה׳, רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳.

נִמְצָא שֶׁעֲקֵב הָעֲנָוָה הִיא יִרְאָה, וְכֵן רֵאשִׁית חָכְמָה הִיא גַּם־כֵּן יִרְאָה, נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ יִרְאָה לְמַעְלָה מִיִּרְאָה, כִּי הַיִּרְאָה בְּעַצְמָהּ יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן יִרְאָה, וְכֵן לְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף כַּנַּ״ל.

## תורה קמט

א חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ (תהילים קי״ט:ס״ב):

חֲצוֹת הוּא מְסֻגָּל כְּמוֹ פְּדְיוֹן, כִּי הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים. כִּי צֶדֶק – דִּינָא, וּמִשְׁפָּט – רַחֲמֵי.

וְזֶהוּ: עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ – הַיְנוּ שֶׁצָּדָק גּוֹבֵר עַל מִשְׁפָּט. הַתִּקּוּן לָזֶה: חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם.

וְעִקַּר חֲצוֹת הוּא תָּמִיד אַחַר שִׁשָּׁה שָׁעוֹת מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה, הֵן בַּקַּיִץ וְהֵן בַּחֹרֶף, וְאָז מַתְחִיל זְמַן חֲצוֹת. וְנִמְשָׁךְ עַד גְּמַר אַשְׁמוּרָה שְׁנִיָּה, דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי שָׁעוֹת:

וּבַבֹּקֶר טוֹב לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשָּׁמַיִם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ הַדַּעַת, עַיִן בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ׳ בשלח נז):

## תורה קנ

א דְּמוּת דְּיוֹקָנוֹ שֶׁל אָבִיו רָאָה (סוטה לו: תנחומא פ׳ וישב):

הוּא דָּבָר נִסְתָּר מְאֹד, אֵיךְ הַדְּמוּת נִתְרָאֶה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ, כִּי בְּוַדַּאי יַעֲקֹב לֹא יָדַע. וּמַעֲלַת הַנְּפָשׁוֹן, אַף שֶׁרָאָה דְּמוּת דְּיוֹקָנוֹ, הֵם דְּבָרִים נִסְתָּרִים וּמְכֻסִּים מִבְּנֵי אָדָם.

## תורה קנא

א סְגֻלָּה לְזֶרַע שֶׁל קַיְמָא – שֶׁיֹּאמְרוּ שְׁנֵיהֶם, הָאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, לְקֹדֶם הַזִּווּג פָּרָשַׁת ״וּבָרְאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם״ (במדבר כ״ח:י״א). וְכֵן כְּשֶׁהַתִּינוֹק חוֹלֶה, חַס וְשָׁלוֹם, יֹאמְרוּ אָז גַּם־כֵּן הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה פָּרָשַׁת ״וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם״.

כִּי ״מְאֹרֹת״ חָסֵר וָאו, שֶׁהוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וְכֵן ״כַּלַּת מֹשֶׁה״ חָסֵר וָאו גַּם כֵּן (זוהר ויחי דף רלו. וע׳ זוהר פנחס דף רנד).

וְכָל זֶה הוּא סוֹד פְּגִימַת הַלְּבָנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת מְאֹרֹת חָסֵר וָאו, שֶׁהוּא אַסְכָּרָה לְרַבְּיֵי, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי הַוָּא״ו הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וְעַל כֵּן חָסְרוֹן הַוָּא״ו מְרַמֵּז עַל חָסְרוֹן הַחִיּוּת כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ מִיתַת הַבָּנִים קְטַנִּים, חַס וְשָׁלוֹם.

וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ מַתְחֶלֶת הַלְּבָנָה לְהִתְמַלֵּאת וּלְהִתְתַּקֵּן כַּיָּדוּעַ, כִּי אָז הִגִּיעָה לְתַכְלִית הַפְּגָם וְהַחִסָּרוֹן, וַאֲזַי תֵּכֶף מַתְחִיל הַתִּקּוּן וְהַמִּלּוּי.

וְזֶהוּ: כַּלַּת – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם; שֶׁבְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִתְתַּקֵּן וְנִמְתָּק בְּחִינַת כַּלַּת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלְּבָנָה, כִּי אָז מַתְחֶלֶת לְהִתְמַלֵּאת כַּנַּ״ל.

וְאָז נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת כַּלַּת מֹשֶׁה כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם כַּנַּ״ל,

שֶׁנִּמְשָׁךְ כַּפָּרָה וּסְלִיחָה וְהַמְתָּקָה עַל כָּל תּוֹלְדוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיֶה נִמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם חַיִּים טוֹבִים וַאֲרֻכִּים. וְעַל־כֵּן פָּרָשַׁת וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם סְגֻלָּה לְבָנִים כַּנַּ״ל:

## תורה קנב

א כְּשֶׁבָּא נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה לָעוֹלָם עִם הָעֲנָפִים הַשַּׁיָכִים לָהּ, אֲזַי הַקְּלִפָּה מְסַבֶּבֶת אוֹתָהּ. רַק נִשְׁאָר פֶּתַח נֶגֶד אֱמוּנָה,

שֶׁכְּנֶגֶד הָאֱמוּנָה הַפֶּתַח פָּתוּחַ. וּמֵחֲמַת פְּגַם הָעֲנָפִים, חַס וְשָׁלוֹם, מַשְׁלִיכִין אוֹתָם מִשָּׁם, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּשְׁלִיכִין אוֹתָם מִן הָאֱמוּנָה. וַאֲזַי אֵין יְכוֹלִין לִכְנֹס, דְּהַיְנוּ לְהִתְקָרֵב אֶל שָׁרְשָׁם, שֶׁהוּא הַנְּשָׁמָה הַנַּ״ל.

כִּי לִפְעָמִים מַשְׁלִיכִין וּמַפִּילִין אֶחָד מִן הָאֱמוּנָה, כְּעֵין מַה שֶּׁמָּצִינוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר אחרי דף עב) עַל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל הַמֵּתִים שֶׁאֵינָם

רְאוּיִים לִקָּבֵר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל: וַתָּבוֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ אֶת אַרְצִי וְנַחֲלָתִי וְכוּ׳.

וְהִנֵּה סְתִימַת הַפֶּתַח הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי פְּגַם הָעֲנָפִים כַּנַּ״ל, הוּא רַק לְפִי שָׁעָה, וְאַחַר־כָּךְ נִפְתָּח הַפֶּתַח כְּבַתְּחִלָּה. הַיְנוּ שֶׁבְּעֵת שֶׁצְּרִיכִין לְהַשְׁלִיךְ לַחוּץ אֶת מִי שֶׁאֵין רָאוּי לְהִתְקָרֵב, אֲזַי הַקְּלִפָּה הַמְסַבֶּבֶת הַנַּ״ל, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פֶּתַח כְּנֶגֶד אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, הִיא מִתְגַּבֶּרֶת וּמִתְקָרֶבֶת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת גַּם עַל הַפֶּתַח הַנַּ״ל, וַאֲזַי אֵין יָכוֹל לִכְנֹס, וְתֵכֶף אַחַר־כָּךְ, חוֹזֵר הַפֶּתַח וְנִפְתָּח כְּבַתְּחִלָּה.

וּכְשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, רִבּוּי פְּגָמִים הַרְבֵּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ כֹּחַ לְהַסְּבּוּב הַנַּ״ל לְהִתְפַּשֵּׁט עַל הַפֶּתַח לִבְלִי לְהַנִּיחַ לִכְנֹס כַּנַּ״ל, אֲזַי מִתְיָרְאִין וְחוֹשְׁשִׁין שֶׁלֹּא יִסָּתֵם הַפֶּתַח לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הִתְגַּבְּרוּת הַקְּלִפָּה הַמְסַבֶּבֶת, וַאֲזַי מַעֲמִידִין שָׁם בַּפֶּתַח הַנַּ״ל יְרֵא שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ עוֹמֵד לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שָׁם.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדֵל הַקְּלִפָּה הַמְסַבֶּבֶת הַנַּ״ל, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לָהּ לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְפַּשֵּׁט עַל הַפֶּתַח, מֵחֲמַת הַיְרֵא שָׁמַיִם שֶׁעוֹמֵד שָׁם.

וְעַל־יְדֵי מְסִירַת נֶפֶשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹסֵר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִיל לִנְסַּע וּלְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה אֶפְשָׁר לְדַבֵּק עַצְמוֹ אֵלָיו. אַךְ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּאִיר אֵלָיו חָכְמָה, דְּהַיְנוּ הַמֹּחַ בְּעַצְמוֹ. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְמַהֵר הַגְּאֻלָּה בְּכָלָל וּבִפְרָט:

**ב** עַיִן בְּזֹהַר תְּרוּמָה (דף קמ: קמא.), הוּבָא בַּפְּרֻדֵּס, שַׁעַר הַתְּמוּרוֹת, פֶּרֶק ב: בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא מִתְתַּקְנָא כֻּלָּא וְכוּ׳; עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: פִּרְיסָא קַלִּישָׁא, שֶׁנִּפְרָס עַל הַפֶּתַח. וְעַל־פִּי הַסּוֹד הַנַּ״ל הוּא בְּחִינַת הַיְרֵא שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת: פִּרְיסָא קַלִּישָׁא, וְכַמְבֹאָר שָׁם בַּזֹּהַר: לְמֵעַל אִי אֶפְשָׁר, וְגַם הַקְּלִפָּה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהִתְפַּשֵּׁט עַל הַפֶּתַח מֵחֲמַת הַפִּרְיסָא קַלִּישָׁא, עַיֵּן שָׁם, וְהוּא מַמָּשׁ מַה שֶּׁכָּתוּב לְעֵיל בְּעִנְיַן הַיְרֵא שָׁמַיִם, וְדוּק הֵיטֵב וְתָבִין נִפְלָאוֹת.

וְגַם עַיֵּן בְּסֵפֶר ״טוּב הָאָרֶץ״, שֶׁשָּׁם מְדַבֵּר גַּם כֵּן מֵעִנְיַן אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהֵבֵן הַדָּבָר הֵיטֵב לְדִמּוֹת מִלְּתָא לְמִלְּתָא, כִּי הַכֹּל אֶחָד עִם הַנַּ״ל:

## תורה קנג

**א** עִנְיַן קַבָּלַת פְּנֵי תַּלְמִיד־חָכָם –

כִּי הַלָּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ כְּלָל, רַק הִיא מְקַבֶּלֶת אוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ. הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהַלָּבָנָה הִיא כְּמַרְאָה מְלֻטָּשֶׁת, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֶּלֶת אוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ, וּמִתְנוֹצֵץ מִמֶּנָּה אוֹר לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. אַךְ אִם הָיָה גַּשְׁמָהּ עָב וְחָשׁוּךְ, בִּלְתִּי מְלֻטָּשֶׁת, לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ כְּלָל.

וְכֵן הַתַּלְמִיד וְהָרַב הֵם בְּחִינַת חַמָּה וּלְבָנָה, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאִם הַתַּלְמִיד יֵשׁ לוֹ פָּנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, בְּחִינַת מַרְאָה מְלֻטָּשֶׁת, אֲזַי יָכוֹל לְקַבֵּל פָּנִים, לְקַבֵּל אוֹר פְּנֵי הָרַב.

וַאֲזַי רָאוּי שֶׁהָרַב, יִתְרָאֶה עַצְמוֹ בְּתוֹךְ פְּנֵי הַתַּלְמִיד הַמְקַבֵּל פָּנָיו, כְּמוֹ בְּכָל מַרְאָה מְלֻטָּשֶׁת, שֶׁכָּל הָעוֹמֵד כְּנֶגְדָּהּ רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַמַּרְאָה. כֵּן מְחֻיָּב גַּם כֵּן כָּאן, שֶׁהַתַּלְמִיד יְקַבֵּל פְּנֵי הָרַב, הַיְנוּ שֶׁיְּקַבֵּל פְּנֵי הָרַב לְתוֹכוֹ, שֶׁיִּתְרָאֶה בְּתוֹכוֹ פְּנֵי הָרַב. וְזֶהוּ קַבָּלַת פָּנִים, הַיְנוּ קַבָּלַת פָּנִים מַמָּשׁ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ דְּוָקָא אִם יֵשׁ לְהַתַּלְמִיד פָּנִים, הַיְנוּ אַנְפִּין נְהִירִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַרְאָה מְלֻטָּשֶׁת כַּנַּ״ל. אַךְ אִם אֵין לוֹ פָּנִים, הַיְנוּ שֶׁהוּא בְּחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, אֲזַי אֵין יָכוֹל לְקַבֵּל פָּנִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל לְעִנְיַן חַמָּה וּלְבָנָה. וּבְוַדַּאי אֵין מִתְרָאֶה בְּתוֹכוֹ פְּנֵי הָרַב, כְּמוֹ הָעוֹמֵד נֶגֶד כָּל דָּבָר עָב וְחָשׁוּךְ.

וְעַל יְדֵי זֶה אֶפְשָׁר לָדַעַת, אִם הוּא מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי אִם אֵין רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ בּוֹ, יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לְעֵיל בְּסִימָן כ״ג עַיֵּן שָׁם). וְכֵן כָּל אֶחָד נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֶפְשָׁר לוֹ לָדַעַת עַל־יְדֵי־זֶה. כִּי כָּל אֶחָד שֶׁיָּצָא מִתַּאֲוַת מָמוֹן יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, נִקְרָא כְּנֶגְדּוֹ צַדִּיק, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (שם).

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים ה):

פָּנִים בְּפָנִים וְכוּ׳; הַיְנוּ בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה הָיוּ יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, וְהָיוּ יְכוֹלִים לְקַבֵּל פָּנִים דְּקְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שֶׁיִּתְרָאֶה בְּתוֹכָם פָּנִים דְּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: פָּנִים בְּפָנִים – שֶׁפָּנִים דְּקְדֻשָּׁה הָיָה בְּתוֹךְ פְּנֵיהֶם, בְּחִינַת קַבָּלַת פָּנִים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

דִּבֶּר ה׳ עִמָּכֶם – שֶׁהַדִּבּוּר הָיָה מְדֻבָּר עִם כָּל אֶחָד, וְיוֹצֵא מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, מֵאַחַר שֶׁנִּכְלָל בְּתוֹכוֹ פָּנִים דְּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

אַךְ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת פָּנִים, אֵין לוֹ פָּנִים דְּקְדֻשָּׁה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל פָּנִים כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי:

## תורה קנד

**א** דַּע, כִּי יֵשׁ יִרְאוֹת נְפוּלוֹת, וְכָל הַיִּסּוּרִין וְהַדִּינִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, כֻּלָּם הֵם מֵהַיִּרְאוֹת הַנְּפוּלוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ זֶה הַדָּבָר שֶׁהוּא מִתְפַּחֵד וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִין מִמֶּנּוּ. וְהֵם בְּחִינַת (שבת עז:): חֲמֵשׁ אֵימוֹת, אֵימַת חֲלָשׁ עַל הַגִּבּוֹר, שֶׁאַף שֶׁהוּא גֶּבֶר הַטָּבַע, שֶׁהַגִּבּוֹר יִפְחַד מֵהַחֲלָשׁ, אַךְ שֶׁהוּא מֵחֲמַת הַיִּרְאָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁנָּפְלָה

וְנִתְלַבְּשָׁה בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים.

וְעַל כֵּן הֵם בְּמִסְפָּר חָמֵשׁ, כְּנֶגֶד חָמֵשׁ גְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת מַנְצְפ״ךְ כְּפוּלִים.

וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַיִּרְאוֹת הַנְּפוּלוֹת, לְשָׁרְשָׁם לְמְקוֹמָם. וּמְקוֹם הַיִּרְאָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: דָּבָר הַמָּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ (קדושים יט).

וְהַיִּרְאָה צְרִיכָה לִהְיוֹת עִם דַּעַת, כִּי בְּלֹא דַּעַת נֶאֱמַר (איוב ד׳:ו׳): הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ. וְהַדַּעַת צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּלֵּב, כִּי גַּם עַכּו״ם יֵשׁ לוֹ דַּעַת, אַךְ הוּא בְּלֹא לֵב. אַךְ עִקַּר הַדַּעַת – כְּשֶׁהוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד׳:ל״ט): וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כט): וְלֹא נָתַן ה׳ לָכֶם לֵב לָדַעַת – דַּיְקָא.

וּכְשֶׁמְּחַבֵּר הַדַּעַת שֶׁבַּלֵּב, עִם הַיִּרְאָה שֶׁשָּׁרְשָׁהּ וּמְקוֹמָהּ בַּלֵּב, אֲזַי נֶאֱמַר (משלי ב׳:ה׳): אָז תָּבִין יִרְאַת ה׳ וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא.

וְהִנֵּה כְּתִיב (שם כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ; הַיְנוּ עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט מַעֲמִיד וּמַעֲלֶה הַיִּרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עו): אֶרֶץ יָרְאָה.

וּמִשְׁפָּט הוּא מַה שֶּׁהָאָדָם שׁוֹפֵט וְדָן עַצְמוֹ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁעוֹשֶׂה, טֶרֶם שֶׁיָּדִינוּ אוֹתוֹ לְמַעְלָה. וְעַל־יְדֵי מַה שֶּׁהוּא בְּעַצְמוֹ שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ נִצּוֹל מִדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה (מ״ר שופטים פ״ה).

וְכֵיוָן שֶׁאֵין עָלָיו דִּין אֵין צְרִיכָה הַיִּרְאָה לִפֹּל וּלְהִתְלַבֵּשׁ לְמַטָּה, וְאֵין צָרִיךְ לִירֹא מִשּׁוּם דָּבָר, וְאֵין לוֹ רַק יִרְאָה הָעֶלְיוֹנָה, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת: (עַיֵּן כָּל זֶה לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה ״מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז״ בְּסִימָן טו, שָׁם מְבֹאָר כָּל זֶה בַּאֲרִיכוּת.)

## תורה קנה

**א** עֲצִבוּת הוּא מְדָּה רָעָה מְאֹד. וּמַה שֶּׁהָאָדָם אֵינוֹ נוֹסֵעַ לְהַצַּדִּיק, הוּא מֵחֲמַת עֲצָבוּת וּכְבֵדוּת.

וְכֵן מַה שֶּׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, הוּא מֵחֲמַת עֲצָבוּת וְעַצְלוּת. הַיְנוּ מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כִּי בְּוַדַּאי אִם הָיָה לוֹ אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, וְהָיָה מַאֲמִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹמֵד עָלָיו, וְשׁוֹמֵעַ כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו, וּמַאֲזִין לְקוֹל תְּפִלָּתוֹ, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה לוֹ שׁוּם עֲצָבוּת וַעֲצָלוּת וּכְבֵדוּת בִּתְפִלָּתוֹ, וּבְוַדַּאי הָיָה מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי;

אַךְ עִקַּר בִּלְבּוּל הַתְּפִלָּה, הוּא בָּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה. וְעַל־כֵּן נוֹפֵל עָלָיו עֲצָלוּת וַעֲצָבוּת, וּמְבַלְבֵּל אֶת תְּפִלָּתוֹ. כִּי עִקַּר הָעֲצָבוּת וְהָעַצְלוּת, הוּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה.

כְּמוֹ לְמָשָׁל, כְּשֶׁמַּנִּיחִין חִטָּה בְּאֶרֶץ טוֹבָה, אֲזַי הוּא גָּדֵל וְצוֹמֵחַ יָפֶה, וְאֵינוֹ מַזִּיק לוֹ שׁוּם רוּחַ וְלֹא זִיקִים וּרְעָמִים, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ וְכֹחַ הַגּוֹדֵל, עַל כֵּן אֵינוֹ מַזִּיק לוֹ שׁוּם דָּבָר. אֲבָל כְּשֶׁנּוֹתְנִין הַחִטָּה בְּאֶרֶץ שֶׁאֵינָהּ טוֹבָה לִזְרִיעָה, אֲזַי הוּא נִרְקָב בָּאָרֶץ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ וְכֹחַ הַגּוֹדֵל.

וֶאֱמוּנָה הִיא בְּחִינַת כֹּחַ הַגּוֹדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב׳:ז׳): וַיְהִי אוֹמֵן אֶת הֲדַסָּה – לְשׁוֹן גִּדּוּל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לא): אֱמוּנָה – זֶה סֵדֶר זְרָעִים. וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֹּחַ הַגּוֹדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, אֲזַי אֵין מַזִּיק לוֹ שׁוּם דָּבָר, וְאֵינוֹ יָרֵא מִשּׁוּם אָדָם וְשׁוּם דָּבָר, וּמִתְפַּלֵּל בְּחִיּוּת כָּרָאוּי, וְנוֹסֵעַ לְהַצַּדִּיק, כִּי אֵינוֹ מִתְיָרֵא וּמִתְפַּחֵד מִשּׁוּם עִנְיָן שֶׁבָּעוֹלָם.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן בָּאֱמוּנָה, אֲזַי אֵין לוֹ כֹּחַ הַגּוֹדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, וַאֲזַי הוּא נִרְקָב מַמָּשׁ, כְּמוֹ הַחִטָּה הַנַּ״ל, וְעַל־כֵּן יֵשׁ לוֹ עֲצָבוּת וַעֲצָלוּת וּכְבֵדוּת, וְהוּא נִרְקָב מַמָּשׁ.

**ב** וְזֶה בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, הַיְנוּ מַה שֶּׁאֵינוֹ יָרֵא מִשּׁוּם דָּבָר, וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ עַל שׁוּם בִּטּוּל וּבִלְבּוּל בַּעֲבוֹדָתוֹ, רַק עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ, זֶה בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם. שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר יָכוֹל לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, כִּי לֹא אִכְפַּת לֵהּ שׁוּם דָּבָר, רַק עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי אֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא תָּלוּי בִּבְחִינַת אֱמוּנָה, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם (ספרי פרשת ראה), אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא הֵפֶךְ עֲבוֹדָה זָרָה, נִתְבַּטֵּל חָרוֹן אַף, וְזוֹכִין לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁהוּא הֵפֶךְ חָרוֹן אַף,

הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁמַּאֲרִיךְ אַפּוֹ עַל כָּל דָּבָר בִּלְבּוּל וּמְנִיעָה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בִּתְפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁיִּסְבֹּל הַכֹּל, וְלֹא יִתְעַצֵּב וְלֹא יִתְעַצֵּל עַל־יְדֵי־זֶה כְּלָל, רַק יַעֲצֹר רוּחוֹ וְלֹא יִכְפַּת לֵהּ כְּלָל, וְיַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְיַעֲבֹר עַל הַכֹּל, וְלֹא יָחוּשׁ עַל כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת כְּלָל.

שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּחַ הַגּוֹדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הוּא גָּדֵל וְצוֹמֵחַ וּמַצְלִיחַ בַּעֲבוֹדָתוֹ, כִּי לֹא יוּכַל לְבַלְבְּלוֹ שׁוּם מוֹנֵעַ לְהַפִּילוֹ בְּעַצְבוּת וַעֲצָלוּת חַס וְשָׁלוֹם, וּלְמָנְעוֹ עַל־יְדֵי־זֶה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בִּזְרִיזוּת וְשִׂמְחָה, וְלֹא יִסְתַּפֵּל עַל כָּל הַבִּלְבּוּלִים כְּלָל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת כֹּחַ הַגּוֹדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ כַּנַּ״ל:

**ג** וְדַע, שֶׁאֶרֶךְ אַפַּיִם תָּלוּי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם זוֹכִים לִבְחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם. כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ז:ג׳): שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹק. נִמְצָא שֶׁאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִין לִבְחִינַת אֲרִיכַת אַפַּיִם כַּנַּ״ל, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יוּכַל לְבַלְבְּלוֹ שׁוּם מוֹנֵעַ וּבִלְבּוּל מֵעֲבוֹדָתוֹ כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁעִקַּר עֲבוֹדַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, זוֹכִין עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת אֲרִיכַת אַפַּיִם, בְּחִינַת כֹּחַ הַגּוֹדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְלִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב וּמְבַלְבֵּל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת כִּי־אִם עַל־יְדֵי־זֶה וְכַנַּ״ל.

וְעִקַּר גֹּדֶל הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה מִתְלַהֵב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כָּל־כָּךְ, הָיָה רַק בִּשְׁבִיל מִדָּה זֹאת שֶׁל אֲרִיכַת אַפַּיִם, מֵחֲמַת שֶׁאָרָה שֶׁשָּׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זוֹכִין לִבְחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קיא): וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ, מָה רָאָה, אֶרֶךְ אַפַּיִם רָאָה. הַיְנוּ כַּנַּ״ל, כִּי מֵחֲמַת שֶׁאָרָה בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁהוּא תָּלוּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן וַיִּקֹּד אַרְצָה, שֶׁהָיָה לִבּוֹ בּוֹעֵר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְאֶרֶךְ אַפַּיִם כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ שָׁם: וְחַד אָמַר אֱמֶת רָאָה, מַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא, וְלָא פְּלִיגִי. כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וּמַסְקִינַן שָׁם בַּגְּמָרָא: שְׁמַע מִנַּהּ אֶרֶךְ אַפַּיִם רָאָה, כִּי עִקַּר הוּא בְּחִינַת אֲרִיכַת אַפַּיִם כַּנַּ״ל.

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כְּסוּפִין וַגַּעְגּוּעִים לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְגַם שֶׁיִּהְיֶה גַּעְגּוּעִים לְכָל הַצַּדִּיקִים לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְהוּא סְגֻלָּה לְהַכְעַס וְלַעֲצָבוּת, כִּי כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲכּוֹ״ם (שבת קה), אֲבָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, הֶפֶךְ הַכַּעַס.

וְזֶה שֶׁקֹּדֶם קְרִיאַת־שְׁמַע, שֶׁהוּא אֱמוּנַת הַיִּחוּד, אָנוּ מְבַקְּשִׁים: וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ, הַיְנוּ שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְגַּעְגְּעִים לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לֶאֱמוּנָה, הַיְנוּ קְרִיאַת־שְׁמַע, שֶׁהוּא אֱמוּנָה:

## תורה קנו

**א** לְךָ טָהוֹר בְּרָא לִי וְכוּ׳ (תהילים נ״א:י״ב):

כִּי מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, הוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה מַעֲלָתוֹ גְּדוֹלָה מְאֹד, יֵשׁ מִזֶּה סֵפֶר תְּהִלִּים.

וְכֵן כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ הוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ז:ח׳): לְךָ אָמַר לִבִּי, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: לְךָ – בִּשְׁבִילְךָ וּבִשְׁלִיחוּתְךָ, אָמַר לִי לִבִּי. שֶׁכָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַלֵּב אוֹמֵר, הֵם דִּבְרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְצָרִיךְ לְחַדֵּשׁ תָּמִיד, לְבַקֵּשׁ בְּכָל פַּעַם בְּתַחֲנוּנִים וְדִבְרֵי רְצוּיִים חֲדָשִׁים. וְלִזְכּוֹת לָזֶה, צָרִיךְ טָהֳרַת הַלֵּב. וְטָהֳרַת הַלֵּב הוּא, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְלַהֵב וּבוֹעֵר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִטְהָר הַלֵּב. כִּי נֶגֶד שֶׁנִּתְלַהֵב וְנִבְעָר לַעֲבֵרָה אוֹ לְתַאֲוָה רָעָה, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁמִּזֶּה נִטְמָא לִבּוֹ, נֶגֶד זֶה צָרִיךְ שֶׁיִּתְלַהֵב וְיִבְעַר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

*, וְעַל יְדֵי זֶה יִטְהַר לִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ל״א:כ״ג): כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ טָהֳרַת הַלֵּב, אֲזַי זוֹכֶה לְדַבֵּר בְּכָל פַּעַם דִּבּוּרִים חֲדָשִׁים, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶהוּ: לְךָ טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹקִים,

אֲזַי: וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי, שֶׁיִּזְכֶּה לְחַדֵּשׁ דִּבּוּרִים חֲדָשִׁים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל:

**ב** וְלָבוֹא לְהִתְלַהֲבוּת וַחֲמִימוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא עַל יְדֵי תְּנוּעָה. כִּי תְּנוּעָה מְעוֹרֵר חֲמִימוּת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, אִם יִזְרֹק חֵץ וְיִתְחַב בְּרֹאשׁוֹ שַׁעֲוָה, אֲזַי יִמַּס הַשַּׁעֲוָה מֵחֲמַת הַחֲמִימוּת הַבָּא עַל יְדֵי הַתְּנוּעָה. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ הֵנָּה וָהֵנָּה, עַל־יְדֵי תְּנוּעָתוֹ הוּא מַזִּיעַ. (וְעִקַּר הַתְּנוּעָה הוּא מֵהַמַּחֲשָׁבָה, כִּי מִתְּחִלָּה הַמַּחֲשָׁבָה נוֹחָה וּשְׁקֵטָה, וְאַחַר־כָּךְ מַתְחֶלֶת הַמַּחֲשָׁבָה לְהִתְנוֹעֵעַ מִמַּחֲשָׁבָה לְמַחֲשָׁבָה. הַיְנוּ מִתְּחִלָּה כְּשֶׁיָּשַׁב עַל מְקוֹמוֹ,

הָיָה מַחֲשַׁבְתּוֹ לְיַשֵּׁב. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ, מַתְחִיל מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהִתְנוֹעֵעַ מִמַּחֲשָׁבָה הָרִאשׁוֹנָה לַחֲשֹׁב לֵילֵךְ, וְעַל־יְדֵי כֵּן מוֹרִיד חֲמִימוּת. וְעַל כֵּן כְּשֶׁאָדָם יָשֵׁן צָרִיךְ לְכַסּוֹת עַצְמוֹ, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה נוֹחָה וּשְׁקֵטָה, אֵין לוֹ חֲמִימוּת). וּכְמוֹ כֵן בְּרוּחָנִיּוּת, כְּשֶׁהַמַּחֲשָׁבָה חוֹשֶׁבֶת בְּגֻדְלַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וּבְתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וּמִתְנוֹעֵעַ מִמַּחֲשָׁבָה לְמַחֲשָׁבָה, עַל־יְדֵי הַתְּנוּעָה מוֹרִיד חֲמִימוּת, וּבוֹעֵר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְכֵן עִקַּר חֲמִימוּת יְסוֹד הָאֵשׁ, הוּא מַה שֶּׁמְּקַבֵּל מִתְּנוּעַת הַכּוֹכָבִים. כִּי יְסוֹד הָאֵשׁ הוּא לְמַעְלָה מִיסוֹד הָאֲוִיר וְסָמוּךְ לַגַּלְגַּלִּים, וְכֵן כָּל גַּלְגַּל מְקַבֵּל מִגַּלְגַּל שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ.

עַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁמַּצְדִּיק הָרַבִּים, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּקָרֵב בְּנֵי אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אוֹ עַל־יְדֵי שֶׁדָּן כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, שֶׁגַּם זֶה נִקְרָא מַצְדִּיק הָרַבִּים, עַל־יְדֵי־זֶה מוֹרִיד גַּם־כֵּן חֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל י״ב:ג׳): וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים;

וְהוּא מְקַבֵּל הַחֲמִימוּת מִמַּה שֶּׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְיוֹכֵל לְהוֹרִיד חֲמִימוּת לְאַחֵר גַּם־כֵּן, כְּמוֹ הַכּוֹכָבִים שֶׁמְּקַבְּלִים מִלְּמַעְלָה, וּמוֹרִידִים לְמַטָּה. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל הַחֲמִימוּת מִמִּי שֶׁלְּמַעְלָה, אַף שֶׁמֵּבִיא חֲמִימוּת לְאַחֵר, הוּא רַק לְפִי שָׁעָה, וְהוּא עַצְמוֹ מִתְקָרֵר. כְּמוֹ הַבַּרְזֶל הַמְלֻבָּן שֶׁמַּשְׁלִיכִין לַמַּיִם, שֶׁהַבַּרְזֶל עַצְמוֹ מִתְקָרֵר, וְגַם הַמַּיִם שֶׁנִּתְחַמֵּם הוּא רַק לְפִי שָׁעָה:

[מִן ״וְלָבוֹא לְהִתְלַהֲבוּת״ עַד כָּאן, לֹא נִכְתַּב כָּאן כְּלָל. כִּי לֹא שָׁמַעְתִּי זֶה הָעִנְיָן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ, רַק מִפִּי אַחֵר בִּשְׁמוֹ. וְעִקַּר הָעִנְיָן עַיֵּן לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה ״עַתִּיקָא טְמִיר וְסָתִים״ בְּסִימָן כ״א, שָׁם מְבֹאָרִים הַקְּדָמוֹת אֵלּוּ בַּאֲרִיכוּת. וְהַכְּלָל – שֶׁתְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ, עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּעַת נֵרוֹת וְכוּ׳ כַּמְבֹאָר שָׁם, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם, עַיֵּן שָׁם.

וְעַל־יְדֵי הִתְלַהֲבוּת הַלֵּב זוֹכֶה לְגֶרֶשׁ הָרוּחַ הַטֻּמְאָה רוּחַ שְׁטוּת כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְטַהֵר לִבּוֹ כַּנַּ״ל. וְאָז זוֹכֶה לְדַבֵּר דִּבּוּרִים חֲדָשִׁים בְּכָל פַּעַם שֶׁמִּתְבּוֹדֵד, שֶׁהֵם בְּחִינַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַמָּשׁ, כַּנַּ״ל]:

## תורה קנז

**א** אִם יִתְדַּבֵּק עַצְמוֹ לְדִבְרֵי הַתּוֹרָה הַיּוֹצְאִים מִפִּי הַצַּדִּיק, תָּמֵהַּ אֲנִי, אֵיךְ אֶפְשָׁר אַחַר־כָּךְ לִסְבֹּל וְלַחְפֹּץ חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְזֶהוּ (אבות פ״ד): כָּל הַנֶּהֱנֶה מִדִּבְרֵי תוֹרָה, נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם. וְהָבֵן הֵיטֵב:

## תורה קנח

**א** כַּמָּה בְּנֵי אָדָם סִפְּרוּ, שֶׁרָאוּ לִפְעָמִים אֵשׁ בּוֹעֵר מֵרָחוֹק, וְקָרְבוּ לְשָׁם – וְלֹא הָיָה כְּלוּם; וְכֵן נִתְרָאֶה גַּם־כֵּן לִפְעָמִים בַּדֶּרֶךְ. וְגַם עַל הַיָּם לִפְעָמִים נִתְרָאֶה כָּךְ. וּכְבָר נוֹדָע שֶׁזֶּה בָּא מִן הָאֲדִים הָעוֹלִים מִן הָאָרֶץ.

וְיֵשׁ אֲדִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֹּחַ שֶׁל גְּפָרִית, וְעוֹלִים אֵיזֶה אֲדִים וְנִתְקַבְּצִים זֶה עִם זֶה, וּמַכֶּה עֲלֵיהֶם רוּחַ קַר מִלְּמַעְלָה וְנוֹפְלִים לְמַטָּה וּמַתְחִילִין לִבְעֹר לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ כַּמָּה בְּנֵי אָדָם, שֶׁלִּפְעָמִים נִבְעָר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַתְחִיל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְאַחַר שָׁעָה נִתְבַּטֵּל וְחוֹזֵר לְקַדְמוּתוֹ, וְלִפְעָמִים נִמְשָׁךְ חֲצִי יוֹם אוֹ אֵיזֶה יָמִים אוֹ אֵיזֶה שָׁבוּעוֹת, אַךְ לֹא לָנֶצַח וְלֹא לִזְמַן מְרֻבֶּה.

וְזֶה בָּא מֵרִשָּׁעִים, הַיְנוּ מִמַּה שֶּׁהָרִשָּׁעִים מְלֵאִים חֲרָטָה. וְאֵלּוּ הַחֲרָטוֹת מִתְקַבְּצִים וּבָאִים לְאֵיזֶה אָדָם. וּכְפִי מִסְפַּר הַחֲרָטוֹת הַבָּאִים לוֹ, כֵּן נִמְשָׁךְ הַזְּמַן שֶׁבּוֹעֵר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי מֵאֵלּוּ הַחֲרָטוֹת נִבְעָר לִבּוֹ פִּתְאֹם.

אַךְ לָאוֹ כָּל אָדָם שָׁוֶה בָּזֶה, כִּי יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינוֹ בָּא לוֹ הִתְלַהֲבוּת מֵאֵלּוּ הַחֲרָטוֹת, רַק מִמָּקוֹם אַחֵר:

## תורה קנט

**א** דַּע, שֶׁיֵּשׁ אֶמְצָעִי, וְהִיא הַשְׁכִּינָה, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין בְּנֵי אָדָם וּבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּבְיָכוֹל.

וְיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין לִמּוּד הַתּוֹרוֹת, שֶׁלֹּא כָּל אָדָם וְאָדָם לוֹמֵד בִּבְחִינָה אַחַת, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לִלְמֹד לְהַשְׁכִּינָה, שֶׁלִּמּוּדוֹ עוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה, אֲזַי הַשְׁכִּינָה מְקַבֶּלֶת הַלִּמּוּד הַתּוֹרָה וּמַעֲלָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִמְשָׁךְ מִזֶּה שֶׁפַע, הַיְנוּ שֶׁפַע רוּחָנִיּוּת וְשֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת.

כִּי בְּהַתּוֹרָה יֵשׁ אֵשׁ וּמַיִם, וּכְשֶׁהַשְׁכִּינָה שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶמְצָעִי, מְקַבֶּלֶת הַתּוֹרָה, אֲזַי עוֹלֶה כֹּחַ הָאֵשׁ לְמַעְלָה, וְנִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ שֶׁפַע לְמַעְלָה, לְכָל הָעוֹלָמוֹת וּלְכָל הַמַּלְאָכִים וּשְׂרָפִים וְכוּ׳, וְזֶה הוּא שֶׁפַע רוּחָנִיּוּת. וְכֹחַ הַמַּיִם נַעֲשֶׂה מִזֶּה שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת, וְיוֹרֵד לָזֶה הָעוֹלָם.

וְזֶה הוּא בְּחִינַת יָמִין וּשְׂמֹאל שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ וּבְשִׂמְאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד (משלי ג׳:ט״ז). כִּי אֹרֶךְ יָמִים הוּא לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ אָרֹךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לט:), וְהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע רוּחָנִיּוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָמִין, שֶׁזֹּאת הַשֶּׁפַע הִיא לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ אָרֹךְ, שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְעֹשֶׁר וְכָבוֹד, שֶׁהוּא שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת, הִיא בְּחִינַת שְׂמֹאל.

אַךְ לֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, שֶׁיִּהְיֶה לִמּוּדוֹ עוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה, כִּי לָזֶה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אָדָם יָקָר, וְשֶׁיִּהְיֶה לִמּוּדוֹ רַק לְהַשְׁכִּינָה, הַיְנוּ לְאוֹקְמָא שְׁכִינְתָּא מֵעַפְרָא, וְלֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, וְאַף אִם לוֹמֵד בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, וְגַם אִם אוֹמֵר שֶׁלִּמּוּדוֹ לְאוֹקְמָא שְׁכִינְתָּא מֵעַפְרָא, עִם כָּל זֶה מִי יוֹדֵעַ אִם רָאוּי לָכָךְ שֶׁיִּהְיֶה לִמּוּדוֹ לְהַשְׁכִּינָה.

וּכְשֶׁאֵין לִמּוּדוֹ עוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה, אֲזַי כְּשֶׁהַתּוֹרָה יוֹצֵאת, וְאֵי אֶפְשָׁר לָהּ לַעֲלוֹת אֶל מְקוֹם מְכוֹנָהּ, וְטִבְעָהּ הוּא לְהַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמָהּ וְלַעֲלוֹת, וּבְתוֹךְ כָּךְ נַעֲשֶׂה לַיְלָה, וַאֲזַי יוֹצְאִין כָּל גַּרְדִּינֵי נִימוּסִין וְכוּ׳, הַמְבֹאָרִים בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (מקץ דף רג:), וְהֵם מַכִּים עָלֶיהָ, וְנוֹפֶלֶת לְמַטָּה, וּמִתְפַּזֶּרֶת לְמַטָּה לְכָל הָעוֹלָם,

וְכָל בְּנֵי עוֹלָם שׁוֹאֲבִים מֵהָאֲוִיר, וְכֻלָּם שׁוֹאֲבִים מִזֹּאת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְפַּזְּרָה לְמַטָּה בָּאֲוִיר, בְּהָקִיץ אוֹ בְּשֵׁנָה. וּלְפִי מַהוּת הָאָדָם שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ מֵהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כֵּן נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה, כִּי אָדָם כָּשֵׁר וְיָרֵא שָׁמַיִם, אֲפִלּוּ מִקְּטַנֵּי הָעֵרֶךְ, אוֹ אָדָם גָּדוֹל וְצַדִּיק, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין מֵהַתּוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ, אֲזַי נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ מִזֶּה ט״ל תּוֹרָה (הקדמת התיקונים ובתיקונים מזוהר חדש ובילקוט ישעיה כו), וּמַגִּיעַ לָהֶם מִזֶּה הִתְעוֹרְרוּת חָדָשׁ וְחֵשֶׁק לְהַתּוֹרָה,

וְהַכֹּל לְפִי מַדְרֵגַת הַמְקַבֵּל, לְקָצָת נַעֲשִׂים מֵאֵלּוּ הַתּוֹרוֹת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, כִּי כְּשֶׁמְּקַבֵּל מִכַּמָּה תּוֹרוֹת שֶׁל כַּמָּה בְּנֵי־אָדָם, נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ צֵרוּפִין חֲדָשִׁים, וְיוּכַל לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת מִזֶּה וְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא,

וְלִקְטַנִּים שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג וּלְחַדֵּשׁ, מַגִּיעַ לָהֶם מִזֶּה הִתְעוֹרְרוּת חָדָשׁ וְחֵשֶׁק נִמְרָץ לְהַתּוֹרָה, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַחֵשֶׁק וְהַהִתְעוֹרְרוּת אֶצְלוֹ, וְזֶה כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִבְנֵי אָדָם כְּשָׁרִים וַהֲגוּנִים.

אַךְ כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם כְּשֵׁרִים, אֲזַי נַעֲשֶׂה הֶפֶךְ מִזֶּה, שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצְלוֹ מֵאֵלּוּ הַתּוֹרוֹת ל״ט מְלָאכוֹת, שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ אַדְרַבָּא חֵשֶׁק נִמְרָץ וְהִתְעוֹרְרוּת חָדָשׁ לִיגִיעוֹת וּטְרָחוֹת וַעֲבוֹדַת הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא הַהֶפֶךְ מִמַּשׁ מִטַּ״ל תּוֹרָה, הֵינוּ ל״ט מְלָאכוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת (בראשית ג׳:י״ט): בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל לֶחֶם.

וְזֶה הוּא בְּחִינַת יָמִין וּשְׂמֹאל שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, הֵינוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְאָדָם כָּשֵׁר נַעֲשֶׂה מִזֶּה טַל תּוֹרָה כַּנַּ״ל, הֵינוּ בְּחִינַת יָמִין, וּלְהֶפֶךְ נַעֲשֶׂה ל״ט מְלָאכוֹת, זֶה הוּא בְּחִינוֹת שְׂמֹאל, כִּי בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הָעוֹלָה לְהַשְׂכִּינָה נַעֲשֶׂה מֵהַיָּמִין וּשְׂמֹאל, מֵאֵשׁ וּמַיִם, שֶׁפַּע רוּחָנִיּוּת וְשֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת, וּבְזֶה הַלִּמּוּד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת אֶל הַשְׂכִּינָה כַּנַּ״ל וְנִתְפַּזֵּר בָּאֲוִיר כַּנַּ״ל, נַעֲשֶׂה מֵהַיָּמִין וּשְׂמֹאל, מֵהָאֵשׁ וּמַיִם, טַל, אוֹ ל״ט מְלָאכוֹת, לְפִי מַהוּת הַמְקַבְּלִים כַּנַּ״ל.

וְדָבָר זֶה הוּא מְבֹאָר בְּגַשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד יוֹצְאִים הֲבָלִים וְאֵדִים מִפִּיו, וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים אֵינוֹ מוֹצִיא דִּבּוּר מִפִּיו, עַל כָּל זֶה בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַסֵּפֶר וּמְעַיֵּן, יוֹצְאִים הֲבָלִים וְאֵדִים מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ בָּהֶם חֲמִימוּת וַלַחוּת, כַּיָּדוּעַ בַּטֶּבַע,

וְאֵלּוּ הַהֲבָלִים וְהָאֵדִים שֶׁיּוֹצְאִים הֵם בְּחִינַת אֵשׁ וּמַיִם, וּכְשֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לַעֲלוֹת אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ לָהֶם, וַאֲזַי בַּלַּיְלָה מַכֶּה עֲלֵיהֶם הַנַּ״ל, הֵינוּ בְּחִינַת הַגַּרְדִּינִי נִימוֹסִין וְכוּ׳ שֶׁיּוֹצְאִין בַּלַּיְלָה כַּנַּ״ל, וְנִתְפַּזְּרִים בָּאֲוִיר, וּבְנֵי אָדָם שׁוֹאֲבִין מֵהָאֲוִיר, וַאֲזַי שׁוֹאֵב כָּל אֶחָד מִכֹּחוֹת הַתּוֹרוֹת הָאֵלּוּ שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ בָּאֲוִיר,

וְכֵן בֶּאֱמֶת טַל בְּגַשְׁמִיּוּת יֵשׁ בּוֹ גַּם כֵּן שְׁנֵי פְּחוֹת – טוֹב וָרַע, לְהֶמִית וּלְהַחֲיוֹת, וְנַעֲשֶׂה גַּם כֵּן מֵהָאֵדִים הָעוֹלִים מִן הָאָרֶץ, וּבַלַּיְלָה יֵשׁ קְרִירוּת, וּמַכֶּה עֲלֵיהֶם הָרוּחַ קַר מִלְּמַעְלָה וְנוֹפְלִים לְמַטָּה, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם טַל, וְהוּא חִיּוּת כָּל הָעֲשָׂבִים, וּבְהֵמוֹת הָאוֹכְלוֹת מִמֶּנּוּ, נַעֲשִׂים שְׁמָנִים,

וְיֵשׁ מִינִים שֶׁמַּזִּיק לָהֶם מְאֹד הַטַּל, וְגַם לִבְנֵי אָדָם הָאוֹכְלִים מֵהַטַּל מַזִּיק לָהֶם, וּמַגִּיעַ מִזֶּה דֶּבֶר וּמִינֵי חֳלָאִים, חַס וְשָׁלוֹם,

נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ בְּהַטַּל שְׁנֵי פְּחוֹת – לְהֶמִית וּלְהַחֲיוֹת כַּנַּ״ל, כֵּן נַעֲשֶׂה מֵהַתּוֹרוֹת הַנַּ״ל עַל יְדֵי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם מַמָּשׁ בִּבְחִינַת הַטַּל הַגַּשְׁמִי, נַעֲשֶׂה מִזֶּה ט״ל, וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ׳, כַּנַּ״ל: [אַחַר שֶׁאָמַר תּוֹרָה הַזֹּאת, עָנָה וְאָמַר: אֲבָל לֹא מָצָאתִי מִקְרָא אוֹ אֵיזֶהוּ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לִמְצֹא בּוֹ דְּבָרִים אֵלֶּה; אֶפְשָׁר יִמָּצֵא אֶחָד שֶׁיּוּכַל לִמְצֹא דְּבָרִים אֵלֶּה בְּאֵיזֶה מִקְרָא אוֹ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וְהִזְכִּיר אָז מַה שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ (סוטה כז): מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ, רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: עָתִיד דּוֹר אֶחָד וְכוּ׳, שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה, וְהַלֹּא עֲקִיבָא תַּלְמִידְךָ מוֹצֵא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה]:

## תורה קס

**א** הַדֶּפֶק דּוֹפֵק וְנוֹקֵשׁ בָּאָדָם. לִפְעָמִים הוּא נוֹקֵשׁ בָּאָדָם וּמַזְכִּיר אוֹתוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה׳:ב׳): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק; וְלִפְעָמִים הוּא מַזְכִּיר אֶת הָאָדָם לַעֲבֹרָה, חַס וְשָׁלוֹם,

כִּי הַדּוֹפֵק בָּא מִן הַנִּשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה בָּא מִן הָאֲוִיר עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, וּכְפִי הַדִּבּוּר, כֵּן נַעֲשֶׂה הַדֶּפֶק, אִם לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ:

## תורה קסא

**א** הַמַּחֲלֶקֶת מַגְבִּיהַּ וּמֵרִים אֶת הָאָדָם, כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה (דברים כ׳:י״ט),

וְהִנֵּה עֵץ הַמֻּנָּח עַל הָאָרֶץ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ, כִּי־אִם עַל יְדֵי שֶׁבָּאִין עָלָיו מַיִם שׁוֹטְפִין אֲזַי הַמַּיִם מְרִימִין וְנוֹשְׂאִין אֶת הָעֵץ, וְהַמַּחֲלֶקֶת נִקְרָא מַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): סַבּוּנִי כַמַּיִם כָּל הַיּוֹם, הִקִּיפוּ עָלַי יָחַד:

## תורה קסב

**א** בִּימֵי הַמַּגִּיד, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הָיָה אִישׁ עָשִׁיר וּמְיֻחָס, וְהָיָה מִתְנַגֵּד לְאַנְשֵׁי הַמַּגִּיד. וְסִפְּרוּ לוֹ אֲנָשָׁיו מִזֶּה הָאִישׁ, וְאָמַר לָהֶם, שֶׁיִּרְאוּ לְקָרֵב אוֹתוֹ אֵלָיו, וּלְהִשְׁתַּדֵּל בָּזֶה מְאֹד, וּלְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעֲזֹר לָהֶם, וְכֵן עָשׂוּ, עַד שֶׁעָזָרָם ה׳, שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ לְהַמַּגִּיד זַ״ל, וְנַעֲשָׂה אִישׁ כָּשֵׁר יְרֵא שָׁמַיִם, אַךְ הִתְחִיל לְיָרֵד מִנְּכָסָיו.

וְאָמַר הַמַּגִּיד זַ״ל, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵיהֶם אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, הֵינוּ תּוֹרָה וּגְדֻלָּה, כִּי הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים – יַדְרִים; לְהַעֲשִׁיר – יַצְפִּין (ב״ב כה:). נִמְצָא, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַחְכִּים עוֹמֵד לְדָרוֹם, עַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַעֲשִׁיר, כִּי כְּשֶׁהוּא בְּדָרוֹם, אֲזַי אֵינֶנּוּ בְּצָפוֹן, וַעֲשִׁירוּת בְּצָפוֹן, וְכֵן לְהֶפֶךְ.

כִּי־אִם אִם הוּא בְּתַכְלִית הָעֲנִיווּת, שֶׁהוּא אַיִן מַמָּשׁ, אֲזַי אֵינוֹ עוֹמֵד בְּשׁוּם צַד, כִּי אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר עָלָיו שֶׁהוּא בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוֹם, מֵאַחַר שֶׁהוּא אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, עַל־כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה תּוֹרָה וּגְדֻלָּה בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּגוֹן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ.

## תורה קסג

**א** לִפְעָמִים מֻנָּח הַדִּבּוּר וּמוּכָן לָצֵאת, וְאֵינוֹ יוֹצֵא דֶּרֶךְ הַפֶּה, כִּי־אִם דֶּרֶךְ הָעֹרֶף, (וּמַמָּשׁ אֶפְשָׁר לִשְׁמֹעַ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהַדִּבּוּר אֵינוֹ יוֹצֵא דֶּרֶךְ הַפֶּה רַק דֶּרֶךְ הָעֹרֶף).

כִּי יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ קְלִפּוֹת רוֹצִים תָּמִיד לִתְפֹּס הַדִּבּוּר לְעַצְמָם, בִּפְרָט דִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ מֵאָדָם גָּדוֹל, כִּי אֶצְלָם כָּל הַדִּבּוּרִים יָפִים וְנָאִים וַחֲשׁוּבִים, וְרוֹצִים לְתָפְסָם, מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁהַדִּבּוּר נָאֶה בֶּאֱמֶת, כִּי הַמִּצְרִיִּים שֶׁהָיוּ כֻּלָּם שְׁחוֹרִים, אִלּוּ לֹא הָיְתָה שָׂרָה יָפַת תֹּאַר כָּל־כָּךְ, גַּם כֵּן הָיְתָה חֲשׁוּבָה בְּעֵינֵיהֶם מְאֹד,

וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינוֹת שָׂרָה, לְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שָׂרָה לְאֻמָּתִי (ברכות יג), שֶׁהוּא מוֹשֵׁל בַּדִּבּוּר שֶׁלּוֹ עַל עִיר וּמְדִינָה, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׂרָה עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ,

אַךְ אֶצְלָם, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת מְצֹרָעִים, שֶׁכֻּלָּם שְׁחוֹרִים וּשְׁפָלִים, כָּל הַדִּבּוּרִים חֲשׁוּבִים וְרוֹצִים לְתָפְסָם. כִּי הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת הֵם שַׂר הָאוֹפִים וְשַׂר הַמַּשְׁקִים וְשַׂר הַטַּבָּחִים, שֶׁהֵם תַּאֲוֹת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וּ״פַרְעֹה״ הוּא אוֹתִיּוֹת ״הָעֹרֶף״, שֶׁעוֹמֵד אֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה,

וְתֵכֶף שֶׁרוֹאִין הַשָּׁלֹשָׁה שָׂרִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם שָׂרֵי פַּרְעֹה, אֶת שָׂרָה, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, אֲזַי יָפָה וְנָאֶה בְּעֵינֵיהֶם, וְתוֹפְסִים אוֹתוֹ לְפַרְעֹה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ב:ט״ו): וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה;

כִּי הַשָּׁלֹשָׁה שָׂרִים הַנַּ״ל הֵם קָנֶה וּשְׁט וּוְרִידִין, וְתוֹפְסִין הַדִּבּוּר לְהָעֹרֶף.

וְהִנֵּה כְּשֶׁהַדִּבּוּר הוּא דִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינוֹת שָׂרָה, שֶׁהָיָה שְׁכִינָה עִמָּהּ, אַף שֶׁהָיָה צַר לְאַבְרָהָם מְאֹד מְאֹד בְּעֵת שֶׁנִּלְקְחָה, עִם כָּל זֶה יָדַע וּבָטַח בַּה׳ שֶׁהוּא טוֹבָה גְּדוֹלָה שֶׁנִּתְפְּסָה לְשָׁם, שֶׁנַּעֲשָׂה מִזֶּה נַחַת גָּדוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע לוֹ (קהלת ח׳:ט׳), שֶׁלִּקְּטָה מִשָּׁם נִיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים כַּיָּדוּעַ.

אֲבָל אִם הוּא דִּבּוּר פָּשׁוּט, חַס וְשָׁלוֹם, אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְפְּסוּ אוֹתוֹ לְשָׁם, וְכִמְעַט, חַס וְשָׁלוֹם, יִשְׁתַּקַּע שָׁם אִם לֹא שֶׁיָּבוֹא צַדִּיק אֱמֶת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם.

וְיֵשׁ אָדָם, שֶׁנַּעֲשָׂה מִכֻּלּוֹ וּמִמֶּנּוּ דִּבּוּר, שֶׁנַּעֲשָׂה שִׂיחָה בְּפִי הַבְּרִיּוֹת, וְהַכֹּל דּוֹבְרִין מִמֶּנּוּ, וְהוּא הוֹלֵךְ נָע וָנָד וּמִתְפַּזֵּר בְּפִי כֻּלָּם, וְאֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁבָּא לְשָׁם יֵשׁ לוֹ עִנְיָנִים וְצָרוֹת מְשֻׁנּוֹת,

כִּי אֵצֶל כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ פַּרְעֹה לְפִי בְּחִינָתוֹ, וּכְשֶׁבָּא לְפִי אָדָם גָּדוֹל, שָׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ וּמְצֹרָעִים מְדִינָה, וּשְׁלֹשָׁה שָׂרִים, אַף כְּשֶׁהֵם תּוֹפְסִים הַדִּבּוּר וְנוֹפֵל אֲלֵיהֶם, צַר לוֹ מְאֹד, עִם כָּל זֶה יֵשׁ לוֹ נִיחָא שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא שָׁם נִיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וְיִהְיֶה טוֹבָה מִזֶּה.

אַךְ כְּשֶׁבָּא לְפִי אֲנָשִׁים שְׁפָלִים, וְשָׁם כְּשֶׁתּוֹפְסִים הַדִּבּוּר לְהָעֹרֶף וְהוּא נוֹפֵל שָׁם, וְשָׁם מְדַבֵּר שְׁמָמָה צִיָּה וַעֲרָבָה לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ, אֵין לוֹ עִם מִי לְפַגֵּעַ, צַר וּמַר מְאֹד, הַנֶּפֶשׁ הוֹלֶכֶת נָעָה וְנָדָה וּמִתְפַּזֶּרֶת בְּפִזּוּר הַנֶּפֶשׁ בְּפִי כַּמָּה אֲנָשִׁים, וְהוּא עָיֵף וְרָעֵב וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר, וְאֵין לָהּ אֹכֶל לְהָשִׁיב נַפְשָׁהּ הָרְעֵבָה וְהַצְּמֵאָה, וְאוֹכֶלֶת אֶת עַצְמָהּ, בְּבְחִינַת: אִישׁ בְּשַׂר זְרוֹעוֹ יֹאכֵלוּ (ישעיהו ט׳:י״ט)

וּכְדִמְיוֹן הָאִישׁ שֶׁגָּבַר עָלָיו הַקָּרִירוּת מְאֹד וְאֵין לוֹ שׁוּם כְּסוּי לְחַמֵּם עַצְמוֹ וּלְהִתְעַטֵּף בּוֹ, וְהוּא מְכַפֵּל וּמְחַבֵּק וּמְכַוֵּץ עַצְמוֹ, כְּמוֹ־כֵן הַנֶּפֶשׁ, אֵין לָהּ שׁוּם כְּסוּי לְהִתְעַטֵּף וּלְכַסּוֹת עַצְמָהּ, וְהִיא בְּחִינַת: נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטָּף – שֶׁמִּתְעַטֶּפֶת מֵעַצְמָהּ מִנָּהּ וּבָהּ, וְכָל־כָּךְ נִתְעַלְּפָה, עַד שֶׁאֲפִלּוּ אִם נוֹתְנִין לָהּ דִּבּוּר מַאֲכָל, אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבֵּל לֶאֱכֹל, כְּמוֹ הַחוֹלֶה שֶׁמַּטָּל זְמַן רַב בְּחָלְיוֹ, עַד שֶׁנִּתְעַלֵּף כָּל־כָּךְ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַבֵּל שׁוּם מַאֲכָל, וּכְשֶׁנּוֹתְנִין לוֹ, הוּא דּוֹחֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל;

וּמַה נַּעֲשֶׂה, וַאֲנַחְנוּ גָּרְמְנוּ לְעַצְמֵנוּ, שֶׁלֹּא שָׁמַעְנוּ לְעֵצוֹת טוֹבוֹת שֶׁנָּתַן לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (כִּי פָנוּ אֵלַי עֹרֶף, וְלֹא פָנִים). וְאָז הוּא חָבוּשׁ בְּבֵית־הָאֲסוּרִין, כִּי נִתְפַּס וְנֶאֱסַר שָׁם.

וְלִפְעָמִים מַגְבִּיהוֹ לְמַעְלָה וּמַעֲלֵהוּ לַשָּׁמַיִם, וְאַחַר־כָּךְ מַשְׁלִיכוֹ מְאֹד לְמַטָּה, כִּי הָעֲלִיָּה לֹא הָיְתָה כְּסֵדֶר, רַק בְּדֶרֶךְ הַשִּׁלְכָה כִּלְאַחַר־יָד לְמַעְלָה, וְעַל־כֵּן נִשְׁלָךְ לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ז:כ״ו): יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת.

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִשְׁלַח רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, כִּי בָּטַחְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל נָכוֹן, וְיִיטִיב אַחֲרִיתֵנוּ, אָמֵן:

(כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁרָאָה דְּבָרִים אֵלֶּה אֶצְלִי בִּכְתָב, אָמַר, שֶׁדְּבָרִים אֵלֶּה לֹא כְּתַבְתִּים יָפֶה כָּרָאוּי.

וְאָמַר, שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלֶּה מְקֻשָּׁרִים לְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נד:): אַרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, שֶׁהֵם מְבֹאָרִים בְּמִזְמוֹר ק״ז. וּכְפִי הַנִּרְאֶה וּמוּבָן מִדְּבָרָיו, שֶׁכָּל אַרְבָּעָה הַנַּ״ל, שֶׁהֵם הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת וַחֲבוּשִׁים בְּבֵית־הָאֲסוּרִים וְחוֹלֶה וְיוֹרְדֵי־הַיָּם – הַכֹּל מְרַמֵּז עַל צָרוֹת הַנֶּפֶשׁ,

כַּמְבֹאָר לְעֵיל בְּעִנְיַן צָרוֹת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוֹלֶכֶת נָעָה וְנָדָה, עָיֵף וְרָעֵב וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר וְכוּ׳, וְזֶה בְּחִינַת תָּעוּ בַמִּדְבָּר וְכוּ׳. וְכֵן מְדַבֵּר מֵעִנְיַן חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁכָּל־כָּךְ

נִתְעַלְּפָה, עַד אֲשֶׁר אֶפְלוּ אִם נוֹתְנִין לָהּ דְּבַר מַאֲכָל וְכוּ׳ – וְזֶה בְּחִינַת: כָּל אֹכֶל תִּתְאַב נַפְשָׁם, שֶׁמְּדַבֵּר מֵחוֹלֶה. וְכֵן מְדַבֵּר מֵעִנְיַן חֲבוּשׁ בְּבֵית־הָאֲסוּרִים, וּמֵעִנְיַן: יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת יוֹרְדֵי הַיָּם.

וּמְבֹאָר כַּוָּנָתוֹ הַקָּדוֹשָׁה, שֶׁמְּרַמֵּז כָּל הָאַרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, עַל עִנְיַן צָרוֹת הַנֶּפֶשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ מַחֲלֹקֶת רַבִּים, וְרַבִּים קָמִים עָלֶיהָ, וְסוֹבֶלֶת עִנּוּיִים וְיִסּוּרִים וְטַלְטוּלִים גְּדוֹלִים וְצָרוֹת מְשֻׁנּוֹת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַצִּיל אוֹתָהּ בְּכָל פַּעַם מִכָּל הַצָּרוֹת, וְעַל זֶה אָנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת תָּמִיד.

וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְזַכֵּנוּ לְהָבִין

כַּוָּנָתוֹ הַקָּדוֹשָׁה. (וְעַיֵּן עִנְיָן זֶה בְּהַתּוֹרָה ״וַיַּסֵּב אֱלֹקִים״ בְּסִימָן ס״ב):

## תורה קסד

**א** לְעִנְיַן סִפּוּרֵי דְּבָרִים שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת.

לְמָשָׁל: רוֹפֵא שֶׁנֶּחְלָה וְהֶכְרַח לִמְסֹר אֶת עַצְמוֹ לְיַד הַדֶּאקְטֶיר הַגָּדוֹל, וְהָרוֹפֵא רוֹצֶה שֶׁיִּתֵּן לוֹ רְפוּאוֹת כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יוֹדֵעַ, לְהוֹצִיא לוֹ שֵׁן וּלְגַלְּחוֹ, אֲבָל הַדֶּאקְטֶיר יוֹדֵעַ רְפוּאוֹת יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לוֹ.

כֵּן יְזַדְּמֵן, שֶׁיָּבוֹא אִישׁ לְהַתַּלְמִיד־חָכָם וְצַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא רוֹפֵא חֲלִי הַנְּפָשׁוֹת, וְרוֹצֶה שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַצַּדִּיק רְפוּאוֹת, הַיְנוּ הַנְהָגוֹת וּדְרָכִים, כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יוֹדֵעַ. אֲבָל בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק יֵשׁ לוֹ רְפוּאוֹת וּדְרָכִים יְשָׁרִים, שֶׁצָּרִיךְ לְהַנְהִיגוֹ לִרְפוּאָתוֹ.

וְהִנֵּה לִפְעָמִים הַהֶכְרֵחַ לִתֵּן לְהַחוֹלֶה אֵיזֶה סַם, אֲשֶׁר אִם יִתְּנוּ לוֹ הַסַּם בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא, יָמוּת הַחוֹלֶה בְּלִי סָפֵק, עַל־כֵּן הַהֶכְרֵחַ לְעָרֵב הַסַּם בִּדְבָרִים אֲחֵרִים.

כֵּן יֵשׁ אֲנָשִׁים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְגַלּוֹת לָהֶם פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הַצָּרִיךְ לִרְפוּאָתוֹ, כִּי הַתּוֹרָה הִיא רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג׳:ח׳): רְפָאוּת תְּהִי לְשָׁרֶךָ; כִּי בְּהַתּוֹרָה יֵשׁ שְׁנֵי פְּחוֹת: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עב:): זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים; לֹא זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת.

וְעַל כֵּן אִם יֹאמְרוּ לוֹ הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא, יָמוּת בְּלִי סָפֵק, כִּי אֶצְלוֹ שֶׁלֹּא זָכָה נַעֲשָׂה סַם מָוֶת, עַל־כֵּן הַהֶכְרֵחַ לְהַלְבִּישׁ לוֹ פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה בְּדִבְרֵי תוֹרָה אֲחֵרִים,

וְלִפְעָמִים גַּם זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אַף אִם יַלְבִּישׁוֹ בְּדִבְרֵי תוֹרָה אֲחֵרִים. עַל־כֵּן מַלְבִּישִׁין הַתּוֹרָה בְּסִפּוּרֵי דְּבָרִים חִיצוֹנִיִּים, לְמַעַן יוּכַל לְקַבֵּל הָרְפוּאָה הַגְּנוּזָה שָׁם. כִּי גַּם הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ מְלֻבֶּשֶׁת עַתָּה בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לְמָסְרָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא:

## תורה קסה

**א** וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ, אֲנִי יְיָ (ויקרא י״ט:י״ח):

הַיְנוּ שֶׁתְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה כָּל הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִין הַבָּאִים עָלֶיךָ, כִּי רָאוּי שֶׁתֵּדַע, שֶׁלְּפִי מַעֲשֶׂיךָ, אַחַר כָּל הַיִּסּוּרִים וְהָרָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, עֲדַיִן הוּא מִתְנַהֵג עִמְּךָ בְּרַחֲמִים, כִּי הָיָה מַגִּיעַ לְךָ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, חַס וְשָׁלוֹם, לְפִי מַעֲשֶׂיךָ.

וְזֶהוּ: וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ – שֶׁתֶּאֱהוֹב הָרָע שֶׁבָּא לְךָ, הַיְנוּ הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִין הַבָּאִים עָלֶיךָ, חַס וְשָׁלוֹם, תְּקַבְּלֵם בְּאַהֲבָה,

כִּי כָּמוֹךָ – כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, הַיְנוּ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ,

אֲנִי ה׳ – בַּעַל הָרַחֲמִים, עֲדַיִן אֲנִי מִתְנַהֵג עִמְּךָ בְּרַחֲמִים, כַּנַּ״ל:

## תורה קסו

**א** כְּשֶׁהָעוֹלָם אֵצֶל הַצַּדִּיק, אָז יֵשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה.

כִּי אֱלִישָׁע, פַּעַם נִכְתַּב עָלָיו אִישׁ הָאֱלֹקִים, וּפַעַם – אֱלִישָׁע סְתָם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר בשלח מד): כְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֶצְלוֹ, הָיָה נִקְרָא אִישׁ הָאֱלֹקִים, וּכְשֶׁהָיָה לְבַדּוֹ נִקְרָא אֱלִישָׁע סְתָם:

## תורה קסז

**א** דַּע וְהַאֲמֵן, כִּי הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁשּׁוֹבְתִים אֵצֶל הַתַּלְמִיד־חָכָם הָאֱמֶת, הֵם כְּמוֹ תַּעֲנִית:

## תורה קסח

א כְּשֶׁבָּא לָאָדָם גַּדְלוּת, סִימָן שֶׁיָּבוֹא לוֹ צָרָה, חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ט״ז:י״ח): לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן,
וְכֵן כְּשֶׁהוּא שָׁפָל, סִימָן שֶׁיָּבוֹא לְכָבוֹד גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה:

## תורה קסט

א וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם (דברים ז׳:י״ב):
כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ צָרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, הֵן צָרוֹת בִּכְלָלִיּוּת אוֹ בִּפְרָטִיּוּת, אִי אֶפְשָׁר לְרַקֵּד, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ דִּינִין, מוֹסְרִין אוֹתָן לִשְׁלוּחֵי הַדִּין, וְהֵם נִקְרָאִים רָצִים (זוהר בראשית דף מג), וְהֵם בְּחִינַת רַגְלִין, וַאֲזַי הָרַגְלִין כְּבֵדִים מֵחֲמַת הַדָּמִים שֶׁנִּתְפַּשְׁטוּ לְשָׁם, הַיְנוּ הַדִּינִין,
כִּי דָּמִים בְּחִינַת דִּינִים. וּכְשֶׁנּוֹלָד הַדִּין אֲזַי יוֹצְאִין הַדָּמִים מֵהָרַגְלִין, כִּי בִּשְׁעַת לֵדָה יוֹצְאִין הַדָּמִים מֵרַגְלֵי הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן נִצְטַנְּנִין רַגְלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יא:).
וְעִקַּר הַלֵּדָה – עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצְאִין הַדָּמִים מֵהָרַגְלִין, הַיְנוּ שֶׁיּוֹצְאִין הַדִּינִין מֵהָרַגְלִין, כִּי בִּשְׁעַת עִבּוּר הוּא בְּחִינַת דִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כט:): בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה מִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם עֻבְּרָה כְּאִשָּׁה עֻבָּרָה.
נִמְצָא, שֶׁעִבּוּר הוּא בְּחִינַת דִּין. וְלֵדָה הוּא בְּחִינַת הַמְתָקַת הַדִּין, כִּי אָז בִּשְׁעַת לֵדָה יוֹצְאִין הַדָּמִים מֵהָרַגְלִין, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הַלֵּדָה כַּנַּ״ל (וְעַיֵּן מַזֶּה בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא, בְּסִימָן ב).
וְעַל־כֵּן בְּעֵת הַדִּין וְהַצָּרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אִי אֶפְשָׁר לְרַקֵּד, כִּי אָז אִי אֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהַּ הָרַגְלִין, כִּי הָרַגְלִין הֵם כְּבֵדִים בִּשְׁעַת הִתְגַּבְּרוּת הַדִּינִין, מֵחֲמַת שֶׁהַדָּמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דִּינִין, נִמְשָׁכִין אָז לְתוֹךְ הָרַגְלִין כַּנַּ״ל. אֲבָל כְּשֶׁיּוֹצְאִין הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַדִּינִין, מֵהָרַגְלִין, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין, אֲזַי הָרַגְלִין קַלִּים, וַאֲזַי יְכוֹלָה הַשִּׂמְחָה לְהִתְפַּשֵּׁט שָׁם, עַד שֶׁיְּרַקֵּד מֵחֲמַת הַשִּׂמְחָה:

ב וּלְהַמְתִּיק הַדִּין, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה, יָדִין וְיִשְׁפֹּט בְּעַצְמוֹ אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל דָּבָר, אִם כָּךְ רָאוּי לוֹ לַעֲשׂוֹת, וְיַפְשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְיִתַּקֵּנֵם כָּרָאוּי עַל־פִּי דִּין וּמִשְׁפָּט הַתּוֹרָה,
וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, עַל יְדֵי זֶה מַמְתִּיק וּמְבַטֵּל הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה, אֵין דִּין לְמַעְלָה (וְעַיֵּן מַזֶּה לְעֵיל בְּסִימָן טו).
וְאָז כְּשֶׁנִּמְתָּק הַדִּין, אֲזַי יוֹצְאִין הַדָּמִים מֵהָרַגְלִין, וַאֲזַי יְכוֹלָה הַשִּׂמְחָה לְהִתְפַּשֵּׁט בָּרַגְלִין, עַד שֶׁזּוֹכֶה לִרְקוּדִין.

ג וְזֶהוּ: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן. וְהָיָה – לְשׁוֹן שִׂמְחָה. עֵקֶב – הֵם הָרַגְלִין, הַיְנוּ: לִזְכּוֹת לְשִׂמְחָה עַד שֶׁהָעֲקֵבִים שֶׁהֵם הָרַגְלִין יִשְׁמְעוּ הַשִּׂמְחָה, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי:
אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם – שֶׁתִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמְכֶם הַמִּשְׁפָּטִים וְהַדִּינִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַדִּין שֶׁלְּמַעְלָה כַּנַּ״ל,
וְאָז: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – שֶׁתִּשְׁמְעוּ הַשִּׂמְחָה בָּהָרַגְלִין, עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצְאִים מִשָּׁם הַדִּינִים כַּנַּ״ל.

ד עוֹד מָצָאתִי, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְשָׁמַר ה׳ לְךָ אֶת הַבְּרִית. כִּי כְּשֶׁתִּזְכֶּה לְשִׂמְחָה, אֲזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ יִשְׁמֹר לְךָ אֶת הַבְּרִית, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה בְּעֶזְרְךָ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית קֹדֶשׁ, כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית הוּא עַל־יְדֵי עַצְבוּת כַּיָּדוּעַ,
כִּי פְּגַם הַבְּרִית בָּא עַל־יְדֵי הַקְּלִפָּה הַיְדוּעָה, שֶׁנִּקְרֵאת לִילִית, עַל שֵׁם שֶׁמְּיַלֶּלֶת תָּמִיד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עַצְבוּת,
וְעַל־כֵּן עִקַּר שְׁמִירַת הַבְּרִית זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחָה זוֹכִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ יַעֲזֹר לוֹ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית קֹדֶשׁ כַּנַּ״ל.

## תורה קע

א יֵ מָה רַבּוּ צָרָי, רַבִּים וְכוּ׳ (תהילים ג׳:ב׳):
כִּי כָּל אֶחָד לְפִי נִשְׁמָתוֹ וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ, כָּךְ יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים. יֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִבָּנָיו וּמֵאֲבִיו וּמִשָּׁכֵן, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּדוֹלָה מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִשְּׁכֵנִים רְחוֹקִים, וְיֵשׁ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִכָּל הָעִיר, וְיֵשׁ גָּדוֹל מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִכָּל הָעוֹלָם.
וְכָל אֶחָד, עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִים נוֹשֵׂא עָלָיו הָאֲנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין מֵהֶם, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין מֵהֶם, הוּא נוֹשֵׂא אוֹתָם עָלָיו.
אַךְ אֵיךְ אֶפְשָׁר לַחֹמֶר לִשָּׂא עָלָיו כָּל־כָּךְ אֲנָשִׁים. אַךְ עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִין נִכְנָע גּוּפוֹ, כִּי כָּל הַיִּסּוּרִין נִקְרָאִים צָרוֹת, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצָרִין וּמְעִיקִין לְהַגּוּף, וּכְשֶׁנִּכְתָּת הַגּוּף עַל־יְדֵי הַצָּרוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה מְאִירָה וְנִתְגַּדְּלָה הַנֶּפֶשׁ, כִּי בְּהִכָּנַע הַחֹמֶר תִּגְדַּל הַצּוּרָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (שלח קסח): אָעָא דְּלָא סָלֵק בַּהּ נוּרָא, מִבַּטְּשִׁין

לֵהּ; גּוּפָא דְּלָא סָלֵק בֵּהּ נְהוֹרָא דְּנִשְׁמְתָא וְכוּ׳.

וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת צָרָה, לְשׁוֹן צוּרָה, כִּי עַל־יְדֵי הַצָּרָה נִכְנָע הַגּוּף וּמְאִירָה הַצּוּרָה. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין וְצָרוֹת מְאִירָה הַצּוּרָה, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ אֶפְשָׁר לָהּ לְשֹׂאת עָלֶיהָ כַּמָּה וְכַמָּה אֲנָשִׁים,

וְזֶה: ה׳ מָה רַבּוּ צָרָי — כָּל מַה שֶּׁנִּתְרַבִּין צָרַי,

רַבִּים קָמִים עָלָי — כִּי עַל־יְדֵי־זֶה אֲנִי נוֹשֵׂא וּמֵקִים וּמֵרִים רַבִּים לְשָׁרְשָׁם:

## תורה קעא

א וְרַבִּים מְיֻשָּׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ, אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם (דניאל יב).

עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שֵׂכֶל חָדָשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה נוֹדָע עַד עַתָּה, עַל־יְדֵי־זֶה רַבִּים מְיֻשָּׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ, אַף אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם,

כִּי צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם (הושע י״ד:י׳), שֶׁעוֹבְדִין עִם זֶה הַשֵּׂכֶל אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, שֶׁאֵינָם עוֹבְדִין בָּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְבַזִּין וּמְחָרְפִין אֶת הָעוֹלָם, עַל שֶׁהֵם יוֹדְעִין מִזֶּה הַשֵּׂכֶל הֶחָדָשׁ, וְהָעוֹלָם אֵינָם יוֹדְעִין מִזֶּה.

וּכְמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי:

לַחֲרָפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם, הַיְנוּ לְחֶרֶף וּלְבַזּוֹת הָעוֹלָם, כִּי אֵינָם מִשְׁתַּמְּשִׁין עִם זֶה הַשֵּׂכֶל הֶחָדָשׁ, רַק לְבַזּוֹת וּלְחָרֵף הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁהֵם יוֹדְעִים מִזֶּה, וְהָעוֹלָם הֵם רֵיקִים וַחֲסֵרִים מִזֶּה.

## תורה קעב

א כָּל הַחֲסָרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, הֵן בָּנִים אוֹ פַּרְנָסָה אוֹ בְּרִיאוּת, הַכֹּל הוּא מִצַּד הָאָדָם עַצְמוֹ, כִּי אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹפֵעַ עָלָיו תָּמִיד, אַךְ הָאָדָם עַל־יְדֵי מַעֲשָׂיו הָרָעִים עוֹשֶׂה צֵל לְעַצְמוֹ, שֶׁאֵין מַגִּיעַ עָלָיו אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְפִי מַעֲשָׂיו כֵּן נַעֲשֶׂה הַצֵּל הַמּוֹנֵעַ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַגִּיעַ לוֹ הַחִסָּרוֹן לְפִי הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעַל יָדָהּ נַעֲשָׂה הַצֵּל.

וְהִנֵּה הַצֵּל הוּא מִדָּבָר גַּשְׁמִי שֶׁעוֹמֵד נֶגֶד דָּבָר רוּחָנִי (הַיְנוּ דָּבָר שֶׁהוּא דַּק מִמֶּנּוּ), כְּמוֹ גֶּשֶׁם עֵץ וָאֶבֶן נֶגֶד אוֹר הַלְּבָנָה וְהַחַמָּה עוֹשֶׂה צֵל, וְכֵן לִקּוּי חַמָּה וּלְבָנָה עַל־יְדֵי צֵל הָאָרֶץ, וְכֵן הַחַמָּה בְּעַצְמָהּ נֶגֶד מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, הוּא גַּשְׁמִיּוּת, וְעוֹשֶׂה צֵל נֶגְדּוֹ,

וְעַל־כֵּן הָאָדָם כְּפִי גַּשְׁמִיּוּתוֹ וּכְפִי מַעֲשָׂיו, כֵּן עוֹשֶׂה צֵל בְּעַצְמוֹ שֶׁמּוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ אוֹר וְשֶׁפַע שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אֲבָל אִם הָאָדָם מְבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ כְּלָל מִזֶּה הָעוֹלָם, אֲזַי אֵינוֹ עוֹשֶׂה צֵל, וּמְקַבֵּל אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְעִקַּר אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא הַכָּבוֹד, כִּי כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא בָרָא אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ג:ז׳): לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳.

וְזֶה: מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (שם ו); הַיְנוּ אִם הוּא מִלֹּא כָל הָאָרֶץ, שֶׁאֵינוֹ כְּלָל מִזֶּה הָעוֹלָם, אֲזַי מְקַבֵּל אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד.

וְזֶה (משלי ג׳:ל״ה): כָּבוֹד חֲכָמִים יְנְחָלוּ; כִּי הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא (איוב כ״ח:י״ב), וְעַל־כֵּן הַחֲכָמִים שֶׁהֵם אַיִן, זוֹכִים לְכָבוֹד, עַל־יְדֵי שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים צֵל לְהַפְסִיק, כִּי אֵין לָהֶם שׁוּם גַּשְׁמִיּוּת כַּנַּ״ל:

ב וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַרְאֶה פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת — חַיִּים וְטוֹבָה לָעוֹלָם, וּלְהֵפֶךְ — לְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם. וְכֵן הַצַּדִּיק, כְּשֶׁמַּרְאֶה פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת, הוּא טוֹב, וְכֵן לְהֵפֶךְ.

וְזֶה: רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב, אֶת הַמָּוֶת וְכוּ׳, הַיְנוּ לַפָּנִים שֶׁלָּכֶם:

## תורה קעג

א עַל יְדֵי הַכְּתָב יָכוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַכּוֹתֵב, וְהָאֱמוּנָה וְשׂוֹרֶשׁ הָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ.

כִּי יֵשׁ בְּחִינַת שׂוֹרֶשׁ הָאֱמוּנָה, כִּי הָאֱמוּנָה בְּעַצְמָהּ יֵשׁ לָהּ חִיּוּת וְשׂוֹרֶשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עוֹלָם אֱמוּנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִלְקָח הָאֱמוּנָה, וְעוֹלָם הָאֱמוּנָה יֵשׁ לוֹ גַּם־כֵּן אֱמוּנָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזֶה בְּחִינַת שׂוֹרֶשׁ הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הָאֱמוּנָה,

וְהִיא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, כִּי הַנֶּפֶשׁ וְהָאֱמוּנָה הֵם בְּחִינָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ו:ח׳-ט׳): נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ בַּלַּיְלָה, וּכְתִיב (תהלים צב): וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת.

וְעַל־יְדֵי הַכְּתָב אֶפְשָׁר לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: אָנֹכִי, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קה): אֲנָא נַפְשִׁי כְּתַבִית יְהַבִית, הַיְנוּ שֶׁהַכּוֹתֵב נוֹתֵן נַפְשׁוֹ בְּתוֹךְ הַכְּתָב, וְגַם פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: אֲנִי – נוֹטָרִיקוֹן: אֲנָא נַפְשִׁי יְהַבִית – דָּא שְׁכִינְתָּא חִיצוֹנִיּוּת, אָנֹכִי – דָּא שְׁכִינְתָּא פְּנִימִיּוּת. נִמְצָא, שֶׁהַכ׳ מְרַמֵּז עַל בְּחִינַת שְׁכִינְתָּא פְּנִימִיּוּת.

וְכֵן אִיתָא בְּ״עֵץ־חַיִּים״ לְעִנְיַן הִתְלַבְּשׁוּת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁהַכֶּתֶר הִיא פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, וְהַכ׳ הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּמּוּבָא לְעֵיל, כִּי הַשְּׁכִינָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כַּיָּדוּעַ, נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַכְּתָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת כ׳, נִתְגַּלֶּה וְנִרְאֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, פְּנִימִיּוּת הָאֱמוּנָה, כַּנַּ״ל:

וְהַדִּבּוּר שֶׁמְּדַבֵּר עִם הַצַּדִּיק הָאֱמִתִּי, הוּא בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה מֵהַכְּתָב, כִּי הַכְּתָב אֵינוֹ רַק פְּעֻלַּת הַנֶּפֶשׁ, וּמִתּוֹךְ הַפְּעֻלָּה יָכוֹל הַצַּדִּיק לְהָבִין מַהוּת הַנֶּפֶשׁ, וְהַדִּבּוּר הוּא הַנֶּפֶשׁ בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ,

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַדִּבּוּר הוּא דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן מְחֻמַּת שֶׁהוּא צַדִּיק אֱמֶת, וְהַדִּבּוּר הוּא מַהוּת הַנֶּפֶשׁ בְּעַצְמָהּ, עַל־כֵּן יָכוֹל לִרְאוֹת מַהוּת הַנֶּפֶשׁ בְּעַצְמָהּ:

## תורה קעד

א כְּשֶׁהַדִּינִין, חַס וְשָׁלוֹם, גּוֹבְרִים עַל הָאָדָם, אֵין לְהַמְתַּפֵּלֵל עֲבוּרוֹ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ הַדִּינִין, חַס וְשָׁלוֹם,

וּכְמוֹ דְּאִיתָא, שֶׁנֹּחַ לֹא קָרָא לוֹ אָבִיו שֵׁם בְּעֵת לֶדֶתוֹ מִשּׁוּם שֶׁהָיָה אָז הָעוֹלָם בְּדִינִין, וְעַל־כֵּן לֹא רָצָה אָבִיו לִתֵּן לוֹ שֵׁם, כִּי עַל־יְדֵי הַשֵּׁם יִהְיֶה נִכָּר וּמְסֻיָּם בֵּין הַמְקַטְרְגִים, וְיוּכְלוּ הַדִּינִים לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו.

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עַל מִרְיָם, לֹא הִזְכִּיר שְׁמָהּ, רַק אָמַר סְתָם: אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ (במדבר י״ב:י״ג); כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָיוּ הַדִּינִין גּוֹבְרִים עָלֶיהָ, לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר שְׁמָהּ בְּפֵרוּשׁ כַּנַּ״ל,

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הֶעֱלִים שְׁמָהּ בְּרֶמֶז נִפְלָא בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ. כִּי נָא רְפָא בְּגִימַטְרִיָּא מִרְיָם יוֹכֶבֶד, מְכֻוָּן מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֵׁם הַחוֹלָה וְשֵׁם אִמָּהּ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר עַל הַחוֹלָה כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין עָלָיו, אַף לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר בְּפֵרוּשׁ, כַּנַּ״ל:

## תורה קעה

א עִקַּר מַעֲלַת הַבְּכִיָּה הוּא כְּשֶׁהִיא מֵחֲמַת שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, וַאֲפִלּוּ הַחֲרָטָה טוֹב מְאֹד שֶׁתִּהְיֶה מֵחֲמַת שִׂמְחָה, שֶׁמֹּרֶב שִׂמְחָתוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא מִתְחָרֵט וּמִתְגַּעְגֵּעַ מְאֹד עַל שֶׁמָּרַד נֶגְדּוֹ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים, וּמִתְעוֹרֵר לוֹ בְּכִיָּה מֵחֲמַת רֹב הַשִּׂמְחָה, וְזֶה עִקַּר מַעֲלַת הַבְּכִיָּה, שֶׁתִּהְיֶה מֵחֲמַת שִׂמְחָה.

וְזֶה בְּכִיָּה הוּא רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: בְּשִׂמְךָ יְגִילוּן כָּל הַיּוֹם (תהלים פט) – שֶׁעִקַּר הַבְּכִיָּה שֶׁתִּהְיֶה מֵחֲמַת שִׂמְחָה בְּשִׂמּוֹ יִתְבָּרַךְ. כִּי בְּכִיָּה הוּא מִתְעוֹרֵר מִשֵּׁם ס״ג, שֶׁהוּא בְּבִינָה, וְעַל־כֵּן בְּכִיָּה בְּגִימַטְרִיָּא הַמִּלּוּי שֶׁל ס״ג, כַּמּוּבָא בְּכִתְבֵי הָאֲרִ״י,

הַיְנוּ שֶׁהִתְעוֹרְרוּת הַבְּכִיָּה תִּהְיֶה מִשִּׂמְחָה, כִּי בִּינָה – לְבָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַלֵּב מֵבִין; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ד׳:ח׳): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי; וּמִשָּׁם צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הִתְעוֹרְרוּת הַבְּכִיָּה כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְתָּק הַבְּכִיָּה. וְהָבֵן:

## תורה קעו

א צָרִיךְ הָאָדָם לְמַהֵר מְאֹד לְגָרֵשׁ מִקִּרְבּוֹ הָרוּחַ שְׁטוּת, מַה שֶּׁלִּבּוֹ מָלֵא מֵרוּחַ שְׁטוּת הַדִּבּוּק בּוֹ, וְזֶה עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְקַשֵּׁר לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת. וְהִתְקַשְּׁרוּת הַיְנוּ אַהֲבַת נֶפֶשׁ, מַה שֶּׁאוֹהֵב לְהַצַּדִּיק מְאֹד, וְעַל יְדֵי זֶה נִכְלָל לִבּוֹ בְּלֵב הַצַּדִּיק.

וּלְפִי שֶׁלִּבּוֹ מָלֵא מֵרוּחַ שְׁטוּת, וְהָרוּחַ הוּא הָאֲוִיר, וְטֶבַע הָאֲוִיר לְבַקֵּשׁ לוֹ מָקוֹם פָּנוּי לָצֵאת שָׁם, כַּמְבֹאָר אֵצֶל הַמְחַקְּרִים, וּכְשֶׁמּוֹצֵא הָאֲוִיר מָקוֹם פָּנוּי לָצֵאת שָׁם, הוּא בּוֹקֵעַ וְשׁוֹבֵר בִּמְהִירוּת וּבְבֶהָלָה, וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּכְלָל לִבּוֹ בְּלֵב הַצַּדִּיק, וְלֵב הַצַּדִּיק הוּא חָלָל, בִּבְחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהלים קט). וְעַל כֵּן הָאֲוִיר שֶׁל הָרוּחַ שְׁטוּת הַדָּבוּק בְּלִבּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ מָלֵא מִזֶּה הָאֲוִיר, הוּא בּוֹקֵעַ וְשׁוֹבֵר לִבּוֹ בְּבֶהָלָה וּבוֹרֵחַ לַחוּץ, מֵחֲמַת שֶׁמָּצָא מָקוֹם פָּנוּי בְּלֵב הַצַּדִּיק,

וְעַל־כֵּן עַל יְדֵי שֶׁמְּגָרֵשׁ בִּמְהִירוּת הָרוּחַ שְׁטוּת מִקִּרְבּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ לֵב נִשְׁבָּר, כִּי נִשְׁבָּר לִבּוֹ עַל יְדֵי מְהִירוּת וּבַהֲלוּת הָרוּחַ שְׁטוּת לָצֵאת כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן לֹא מָצָא לְפִי שָׁעָה מָקוֹם לָצֵאת, וְעַל־כֵּן נִשְׁבָּר הַלֵּב:

## תורה קעז

**א** וַ״אֲמַר יְיָ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ (במדבר י״ד:כ׳) –

רָאשֵׁי־תֵּבוֹת כּוֹסִי. כִּדְבָרֶךָ – דָּבָר רָאשֵׁי תֵּבוֹת: דִּשַׁנְתָּ בַּשֶּׁמֶן רֹאשִׁי.

כִּי יֵשׁ צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כּחַ, כְּשֶׁשּׁוֹתִין יַיִן לִפְעָמִים, לִמְחֹל עֲוונוֹת עַל יְדֵי זֶה. כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עו), שֶׁיַּיִן יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: זָכָה – נַעֲשֶׂה רֹאשׁ, וּכְשֶׁנַּעֲשֶׂה רֹאשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מֹחִין, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְכַפֵּר עֲוונוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ט״ז:י״ד): וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה, וְזֶהוּ: וַיֹּאמֶר ה׳ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ, כִּי ״דָּבָר״ הוּא רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: דִּ׳שַׁנְתָּ בַּ׳שֶּׁמֶן ר׳אשִׁי כַּנַּ״ל, שֶׁהִיא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמֹּחִין, (שֶׁהֵם בְּחִינַת (שמות ל׳:כ״ה): שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת (תהילים קל״ג:ב׳): כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ, כַּיָּדוּעַ).

וְזֶה: וַיֹּאמֶר ה׳ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ, שֶׁהוּא רָאשֵׁי־תֵּבוֹת כּוֹסִי כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ, שֶׁהַסְּלִיחָה כִּדְ׳בָ׳רֶ׳ךָ דַּיְקָא. כְּפִי בְּחִינַת דִּשַׁנְתָּ בַּשֶּׁמֶן רֹאשִׁי שֶׁאַתָּה זוֹכֶה, הַיְנוּ כְּפִי הַמֹּחִין שֶׁזּוֹכֶה הַצַּדִּיק הָאֱמֶת עַל־יְדֵי שְׁתִיַּת הַיַּיִן, כְּמוֹ כֵן זוֹכֶה לִסְלִיחוֹת עֲוונוֹת, כִּי עִקַּר הַסְּלִיחָה – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה וְהַמֹּחִין הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמְּקַבֵּל בִּבְחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: דִּשַׁנְתָּ בַּשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה (תהילים כ״ג:ה׳), בְּחִינַת: בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמַּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה (שם סו); כִּי כֵן הָיָה אֵצֶל הָעֶגֶל (שמות ל״ב:כ׳): וַיִּשְׂרֹף אֶת הָעֶגֶל וְכוּ׳ וַיַּזֶּר עַל פְּנֵי הַמָּיִם:

**ב** הַאֱמֶנֶם אֵלֶּם (תהילים נ״ח:ב׳) – שֶׁנַּעֲשֶׂה הָאֱמֶנוּת אֵלֶּם, שֶׁאֵין לוֹ דִּבּוּר לְהִתְפָּאֵר, כִּי צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר לְהָאֱמָנוּת, שֶׁיּוּכַל לְהִתְפָּאֵר לְמַעְלָה, וְנַעֲשֶׂה אֱלֹקִים. כִּי י״ה הֵם הַמּוֹחִין,

וְזֶה תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית, כִּי שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל – עַל פְּגַם הַבְּרִית, (כַּמּוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשׁ״י פָּרָשַׁת פִּינְחָס):

**ג** בְּעָלְמָא דֵּי בְרָא כִּרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ. מַלְכוּת הוּא בְּחִינַת כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ה:י״א): כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ; וְהוּא בְּחִינַת רָצוֹן, כִּי רָצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם זֶהוּ כְּבוֹדוֹ (ירושלמי פאה פ״א).

וּכְשֶׁהָאָדָם מִסְתַּפֵּק וּמִתְרַצֶּה בִּרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק כְּמוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה, אֲזַי מַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת – מֵהָרָצוֹן כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: בְּעָלְמָא דֵּי בְרָא כִּרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ – כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת הוּא מֵהָרָצוֹן כַּנַּ״ל.

אֲבָל כְּשֶׁרוֹצֶה הָאָדָם אֵיזֶה רָצוֹן אַחֵר חוּץ מֵרָצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה מַלְכוּת אֲחֵרִים שֶׁל הָעַכּוּ״ם, וּכְפִי הָרָצוֹן הָאַחֵר, כֵּן נַעֲשֶׂה אֵיזֶה מַלְכוּת לְאֵיזֶה עַכּוּ״ם,

כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְבַטֵּל רְצוֹנוֹ לְגַמְרֵי נֶגֶד רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רָצוֹן אַחֵר, רַק כְּמוֹ שֶׁרוֹצֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן וּבָנִים, הֵן לָאו חַס וְשָׁלוֹם, וְהֵן כָּל שְׁאָר הָרְצוֹנוֹת, לֹא יִרְצֶה שׁוּם רָצוֹן אַחֵר, רַק כְּמוֹ שֶׁרוֹצֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

**ד** יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא.

יִתְגַּדַּל – תָּגֵי דַּל, שֶׁהוּא: תָּגֵי, כֶּתֶר. דַּל, בְּחִינַת יַעֲקֹב שֶׁהוּא עָקֵב בְּחִינַת דַּל. וּבְחִינַת יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת תָּגֵי, כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְכוּ (בראשית ל״ב:כ״ט).

וְיִתְקַדַּשׁ – ת״ק שַׁדַּי.

רַבָּא – בְּאֵר. וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: (כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים לֹא נִכְתְּבוּ מֵהֶם כִּי אִם רָאשֵׁי פְּרָקִים, כִּי בִּשְׁעַת אֲמִירַת אֵלּוּ הַדְּבָרִים הַנּוֹרָאִים, לֹא זָכִינוּ שֶׁיִּבָּאֲרֵם לָנוּ הֵיטֵב, כְּדַרְכּוֹ תָּמִיד, רַק אֲמָרָם בְּמְהִירוּת בְּדֶרֶךְ רֶמֶז בְּעָלְמָא, וְרָמַז לָנוּ כָּאן כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל קְדִישׁ הַמְבֹאָרִים בְּכַוָּנוֹת הָאֲרִ״י זַ״ל וְכַנַּ״ל. וְאֵין אֹתָנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה בְּאוּר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה):

## תורה קעח

**א** דַּע כִּי צָרִיךְ דַּוְקָא וּדְוִי דְּבָרִים, כִּי צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַחֵטְא, וְצָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת בְּדִבּוּרִים בְּכָל פַּעַם עַל כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה.

וְיֵשׁ לָזֶה מְנִיעוֹת רַבּוֹת; לִפְעָמִים נִשְׁכַּח מֵאִתּוֹ הַחֵטְא, וְיֵשׁ שֶׁיִּכְבַּד עָלָיו מְאֹד וְקָשֶׁה לוֹ לְהוֹצִיא הַדִּבּוּר לְהִתְוַדּוֹת, וְעוֹד מְנִיעוֹת רַבּוֹת. וְצָרִיךְ לָזֶה שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן חֲתֻנָּה שֶׁל מִצְוָה אוֹ שְׁאָר מִצְוָה בְּשִׂמְחָה.

כִּי שִׂמְחָה הוּא קוֹמָה שְׁלֵמָה מֵרַמַ״ח אֵבָרִים וּשְׁסָ״ה גִּידִים, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהוּא שָׂמֵחַ אוֹ מְרֻקָּד, צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּתְעַבֵּר בְּכָל הַשִּׂמְחָה, מֵרֹאשׁ וְעַד עָקֵב, כִּי לִפְעָמִים הַשִּׂמְחָה רַק בָּרַגְלַיִן, וְלִפְעָמִים בַּלֵּב, אוֹ בְּהַמּוֹחִין, בְּחִינַת (ישעיהו ל״ה:י׳): וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם; אַךְ עִקַּר הַשִּׂמְחָה – שֶׁיִּתְעַבֵּר בְּכָל הַשִּׂמְחָה, הַיְנוּ בְּכָל הַקּוֹמָה שֶׁיֵּשׁ בְּהַשִּׂמְחָה. וְצָרִיךְ לָזֶה מִצְווֹת רַבּוֹת,

כִּי שֹׂרֶשׁ נֶקֱדוּת כָּל הַמִּצְוֹות הִיא הַשִּׂמְחָה, כִּי (תהילים י״ט:ט׳): פִּקּוּדֵי ה׳ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב; וְכָל מִצְוָה מִתַּרְיַ״ג מִצְוות יֵשׁ לָהּ אֵיבָר מֵהַשִּׂמְחָה, כָּל מִצְוָה לְפִי בְּחִינָתָהּ, וְעַל כֵּן אִם פָּגַם בְּאֵיזֶה מִצְוָה, הֵן מִצְוַת עֲשֵׂה אוֹ לֹא תַּעֲשֶׂה, אֲזַי כְּשֶׁשָּׁמֵחַ וְעוֹבֵר וְהוֹלֵךְ בְּקוֹמַת הַשִּׂמְחָה, אֲזַי כְּשֶׁפּוֹגֵעַ בְּזֶה הָאֵיבָר שֶׁהוּא כְּנֶגֶד אוֹתָהּ מִצְוָה שֶׁעָבַר, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׂמֹחַ שָׁם, מֻחֶמֶת שֶׁפָּגַם שָׁם בְּאוֹתָהּ הַמִּצְוָה שֶׁנֶּקֱדָתָהּ שִׂמְחָה כַּנַּ״ל,

וְאַדְרַבָּא, יֵשׁ לוֹ דְּאָגָה, שֶׁהוּא חֶפְךְ הַשִּׂמְחָה, בִּבְחִינַת (שם לח): אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי; וְעַל־כֵּן עַל יְדֵי זֶה מַרְגִּישׁ וְנִזְכָּר הַחֵטְא שֶׁעָשָׂה מִקֹּדֶם.

אַךְ עַל יְדֵי רִבּוּי הַמִּצְוות, כִּי אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מְלֵאִים מִצְוות כְּרִמּוֹן (חגיגה כז), עַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטֵּל הַדְּאָגָה שֶׁל הַחֵטְא, הַמּוֹנַעַת הַשִּׂמְחָה, כִּי רִבּוּי אוֹר הַשִּׂמְחָה שֶׁל רִבּוּי מִצְוות שֶׁלּוֹ נִתְלַהֵב וּמְבַטֵּל הַמְּנִיעות שֶׁל הַחֵטְא. וַאֲזַי יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת,

וְעַל יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים נִתְתַּקֵּן עוֹלָם הַדִּבּוּר, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן ע״ח), כִּי פְּגַם הַחֵטְא – בַּנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ; וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת בְּדִבּוּרִים דַּוְקָא, לְתַקֵּן וְלִבְנוֹת פְּגַם הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע י״ד:ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה׳, וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר (שם).

וְעַל יְדֵי שֶׁנִּתְקַן וְנִבְנָה הַדִּבּוּר עַל יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעוֹרֵר הַקּוֹל דְּלְעֵלָּא וְנִתְיַחֵד עִם הַדִּבּוּר, כִּי צָרִיךְ הִתְעוֹרְרוּת תַּחְתּוֹן, הַיְנוּ לִבְנוֹת הַדִּבּוּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְאַוֶּה הַקּוֹל וּמִתְיַחֵד עִם הַדִּבּוּר.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ג:כ׳): עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, וְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף צ): זַכְיָן לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵילָּא; הַיְנוּ עַל־יְדֵי ״עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ״, שֶׁמְּתַקְּנִין הַדִּבּוּר, עַל יְדֵי זֶה ״לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ״ – שֶׁנִּתְעוֹרֵר הַקּוֹל לְהִתְיַחֵד בְּדִבּוּר, וְזַכְיָן לְמִשְׁמַע קָלִין וְכוּ׳. (וְיֵשׁ בָּזֶה עוֹד דְּבָרִים נִפְלָאִים בְּעִנְיַן שְׁמִיעַת קוֹל נְגִינָה וְקוֹל כְּלִי זֶמֶר),

וְזֶה (ישעיהו נ״א:ג׳): שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה. הַיְנוּ שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַשָּׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, תּוֹדָה, בְּחִינַת וִדּוּי דְּבָרִים, וְקוֹל זִמְרָה, כַּנַּ״ל:

## תורה קעט

**א** דַּע שֶׁכְּנֶגֶד כָּל מִינֵי מַחֲלֹקֶת, הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת הֵן בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁצָּרִיךְ בַּעֲבוּרַת הַשֵּׁם, כִּי הַכֹּל בִּכְלָל מַחֲלֹקֶת, שֶׁעוֹמְדִים וְחוֹלְקִים עָלָיו וְרוֹצִים לְבַטֵּל דַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ מַה שֶּׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת.

וּכְדֵי לְבַטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת מֵאֵיזֶה בְּחִינָה שֶׁתִּהְיֶה וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם, עַל־זֶה צָרִיךְ תַּעֲנִית. וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): מַרְבֶּה צְדָקָה – מַרְבֶּה שָׁלוֹם. צְדָקָה הוּא בְּחִינַת תַּעֲנִית, כִּי עִקַּר הַתַּעֲנִית הוּא צְדָקָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צְדָקָתָא,

כִּי בְּחִינַת הַמַּחֲלֹקֶת הוּא רָצוֹן אַחֵר שֶׁעוֹמְדִים עָלָיו לְבַטֵּל רְצוֹנוֹ, וּסְגֻלַּת הַתַּעֲנִית אִיתָא בְּזֹהַר (אחרי סח), ״בְּעָצְמָם הַיּוֹם הַזֶּה תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם״ – שֶׁמַּעֲלַת הַתַּעֲנִית לַאֲכָנְעָא לִבָּא לְאַדְבְּקָא רְעוּתָא דִּלְבָּא לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, שֶׁעַל יְדֵי הַתַּעֲנִית נִכְנָע וְנֶחֱלָשׁ הַלֵּב וְנִתְבַּטֵּל כָּל הָרְצוֹנוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁלּוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הַקֻּדּוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, לְאַדְבְּקָא רְעוּתָא דִּלְבָּא וְכוּ׳.

וְעַל־כֵּן עַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹנוֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): בַּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּבַטֵּל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ; וְעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית כְּבָר נִתְבַּטֵּל רְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל, עַל כֵּן נִתְבַּטֵּל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת, וְנַעֲשֶׂה שָׁלוֹם, כַּנַּזְכָּר לְעֵיל: מַרְבֶּה צְדָקָה – מַרְבֶּה שָׁלוֹם.

**ב** וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ראש השנה יח:): צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְכוּ׳ יִהְיוּ לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. קְרֵי לֵהּ צוֹם וְקָרֵי לֵהּ שָׂשׂוֹן וְכוּ׳, אֶלָּא כְּשֶׁאֵין שָׁלוֹם – צוֹם. הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין שָׁלוֹם וְיֵשׁ מַחֲלֹקֶת, אֲזַי צוֹם, כִּי צָרִיךְ לָזֶה תַּעֲנִית כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם.

וַאֲזַי, כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם – שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית נִבְנָה קוֹמַת וְחִיּוּת הַשִּׂמְחָה, כִּי מַעֲלַת הַתַּעֲנִית – שֶׁמְּעוֹרֵר וּמְחַיֶּה מֵתִים, הַיְנוּ הַיָּמִים שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת,

כִּי כָּל יוֹם וְיוֹם נִמְשָׁךְ עָלָיו שֶׁפַע מִלְּמַעְלָה, וּכְשֶׁעוֹשֶׂה בְּזֶה הַיּוֹם מִצְוות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֲזַי מְחַיֶּה הַיּוֹם וּמַמְשִׁיךְ לוֹ חִיּוּת וְשֶׁפַע רַב מִלְּמַעְלָה, אַךְ אִם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מִצְוות, אֲזַי אֵינוֹ יוֹרֵד עָלָיו שֶׁפַע מִלְּמַעְלָה כִּי־אִם בְּצִמְצוּם גָּדוֹל מְאֹד, רַק כְּדֵי חִיּוּתוֹ בְּצִמְצוּם,

וּכְשֶׁהוּא נוֹטֶל זֶה הַיּוֹם וְעוֹשֶׂה בּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, רַע, אֲזַי מוֹרִיד וּמֵינִיק וּמוֹצִץ הַשֶּׁפַע הַמְּעַט שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה הַיּוֹם, עַד שֶׁמּוֹצִץ גַּם עֶצֶם הַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ לְהַיּוֹם בְּעַצְמוֹ, מִלְּבַד הַשֶּׁפַע הַבָּא מִלְּמַעְלָה דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ,

כִּי כָּל יוֹם הוּא בְּרִיאָה, וְיֵשׁ לוֹ חִיּוּת עַצְמוֹ מִלְּבַד הַשֶּׁפַע, וְהוּא מוֹצִץ גַּם חִיּוּתוֹ הָעַצְמִי שֶׁל הַיּוֹם, עַד שֶׁנִּשְׁאֲרוּ הַיָּמִים הַלָּלוּ פְּגָרִים מֵתִים, כְּמוֹ מָשָׁל הַתִּינוֹק הַיּוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לָהּ חָלָב – יוֹנֵק הֶחָלָב, וּכְשֶׁנִּפְסָק הֶחָלָב – מוֹצֵץ דָּמָהּ וְחִיּוּתָהּ מַמָּשׁ,

אַךְ עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית הוּא מְעוֹרֵר וּמְחַיֶּה הַיָּמִים הַלָּלוּ, וְהַכֹּל לְפִי הַתַּעֲנִית. וְיֵשׁ לְהָבִינוֹ בְּגַשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁמִּתְעַנֶּה, נִמְצָא אֵין לוֹ חִיּוּת וְכֹחַ מִזֶּה הַיּוֹם, מֵאַחַר

שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בּוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם. נִמְצָא שֶׁעוֹבֵד הַשֵּׁם בַּכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאֶתְמוֹל, כִּי בְּלֹא זֶה מַאַיִן לוֹ כֹּחַ, נִמְצָא שֶׁעוֹבֵד הַיּוֹם בַּכֹּחַ שֶׁל אֶתְמוֹל, עַל־כֵּן מֵבִיא חִיּוּת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל אֶתְמוֹל.

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁמִּתְעַנֶּה עוֹד, וַאֲזַי אֵין מַסְפִּיק לוֹ כֹּחַ שֶׁל אֶתְמוֹל, כִּי כְּבָר נֶחֱלַשׁ הַגּוּף, וְאָז צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹחַ שֶׁל יָמִים הַקּוֹדְמִים לְמַפְרֵעַ עוֹד, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא בְּכָל פַּעַם חִיּוּת וְהֶאָרָה לַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנָּפְלוּ וּמֵתוּ, עַד שֶׁאֶפְשָׁר לְהִתְעַנּוֹת כָּל כָּךְ, שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֹּחַ שֶׁל הַיָּמִים שֶׁעָנַק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ, וַאֲזַי מְחַיֶּה וּמֵאִיר כָּל הַיָּמִים.

[וַעַל־כֵּן עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית נִבְנֶה קוֹמַת הַשִּׁמְחָה, שֶׁהִיא הַחִיּוּת וּנְקֻדּוֹת שֶׁל כָּל הַמִּצְווֹת, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר]. (זֶה הָעִנְיָן לֹא בֵּאֵר הֵיטֵב, וְהָעִקָּר שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, עַל יְדֵי מַה שֶּׁמּוֹצִיא הַכֹּחַ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁעָבַר וּמַכְנִיס אוֹתוֹ בַּעֲבוֹדַת ה׳, וּמְחַיֶּה כָּל הַיָּמִים הַמֵּתִים שֶׁפָּגַם בָּהֶם כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִבְנֶה הַשִּׁמְחָה כַּנַּ״ל).

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהילים צ׳:ט״ו): שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ. עִנִּיתָנוּ – לְשׁוֹן תַּעֲנִית, הַיְנוּ שֶׁתִּהְיֶה הַשִּׂמְחָה כִּימוֹת הַתַּעֲנִית, כִּי כְּפִי יְמֵי הַתַּעֲנִית, כֵּן מְחַיֶּה הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים בַּמִּצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ, וְכֵן נִבְנֶה הַשִּׂמְחָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): כְּשֶׁיֵּשׁ שָׂלוֹם – שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ שָׂלוֹם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ, כְּפִי יְמֵי הַתַּעֲנִית כֵּן הַשִּׂמְחָה:

**ג** גְּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְכוּ׳ יָמִים יֻצָּרוּ (תהלים קלט). כָּל יוֹם הוּא יְצִירָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם – זֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י שָׁם, שֶׁהוּא תַּעֲנִית שֶׁמְּחַיֶּה כָּל הַיָּמִים, כִּי יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא כְּלָלוּת כָּל הַיָּמִים, וְעָלָיו נֶאֱמַר: בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם; הַיְנוּ הָרְצוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַנַּ״ל: לְאַכְלָא כֻּלָּא גּוּפָא וְנַפְשָׁא וּלְאִתְכְּנָעָא בְּהַאי יוֹמָא וְיֵהֵא רְעוּתָא דִּילְהוֹן בְּקֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכוּ׳. כִּי נֶפֶשׁ הוּא בְּחִינַת רָצוֹן, וְהָעִקָּר – לְהַכְנִיעַ הָרָצוֹן,

וְזֶה: בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה – עַל־יְדֵי פְּנִימִיּוּת הָעַצְמִיּוּת שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁהוּא כָּלוּל מִכָּל הַיָּמִים, תְּעַנּוּ וְכוּ׳, כַּנַּ״ל:

## תורה קפ

**א** בְּעִנְיַן סְגֻלַּת הַפִּדְיוֹן.

מָעוֹת הֵם בְּחִינַת דִּינִין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, (פסחים קיט). נִמְצָא, הַמָּעוֹת הֵם בְּחִינַת רַגְלִין.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו מ״א:ב׳): צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ. וְצֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת דִּינִין, כִּי דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא. וְעַל כֵּן מָעוֹת הֵם בְּחִינַת דִּינִין.

וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיק הַדִּינִין בְּשָׂרָשָׁן, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִין בְּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:י״ד): אֲנִי בִינָה, לִי גְבוּרָה. וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁמַּנִּיחִין הַיָּדַיִם עַל הַמָּעוֹת נִמְתָּקִין הַדִּינִין,

כִּי יֵשׁ בַּבִּינָה שָׁלֹשׁ יָדַיִם, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁתֵּי יָדַיִם: יָד הַגְּדוֹלָה וְיָד הַחֲזָקָה, וּכְלָלוּת הַיָּדַיִם הוּא יָד הָרָמָה. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁבָּא הַמָּעוֹת, שֶׁהוּא הַדִּינִין, לְהַיָּדַיִם, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ יָדַיִם שֶׁבַּבִּינָה, נִמְתָּקִין הַדִּינִין בְּשָׂרָשָׁן, כִּי שָׁרְשָׁן הוּא בִּינָה שֶׁשָּׁם הַשָּׁלֹשׁ יָדַיִם הַנַּ״ל.

וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיק הַדִּין שֶׁבָּזֶה הָעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה עַל־יְדֵי הַשָּׁלֹשָׁה יָדַיִם שֶׁיֵּשׁ בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם מֵהַשְּׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, הַיְנוּ: אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה,

וּכְשֶׁמַּמְתִּיק הַדִּין שֶׁל עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה בְּשָׁלֹשׁ יָדַיִם שֶׁבַּיְצִירָה, נִמְתָּק עַל־יְדֵי שֵׁם שֶׁל מ״ב אב״ג וְכוּ׳, כִּי מ״ב בְּגִימַטְרִיָּא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד.

וּבְעוֹלַם הַבְּרִיאָה נִמְתָּק עַל־יְדֵי שֵׁם אקי״ק וְשֵׁם יק״ו שֶׁשְּׁנֵיהֶם גַּם כֵּן גִּימַטְרִיָּא מ״ב, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד.

וּלְמַעְלָה בְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת, נִמְתָּק עַל יְדֵי מ״ב אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם מ״ה, הַיְנוּ: פָּשׁוּט וּמִלּוּי וּמִלּוּי דְּמִלּוּי, שֶׁכֻּלָּם יַחַד הֵם מ״ב אוֹתִיּוֹת, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד.

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה קֻמְצָן, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֲצִלּוֹ דִּינִין, וְלָזֶה צָרִיךְ חָכְמָה יְתֵרָה, לָדַעַת כַּמָּה זֶה צָרִיךְ לִתֵּן שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֲצָלוֹ דִּינִין:

## תורה קפא

א כְּשֶׁמִּתְקַשְּׁרִים בְּקֶשֶׁר אֵיזֶה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ אִם הוּא אָדָם חָשׁוּב יוֹתֵר מֵהֶם, עַל כָּל זֶה יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ, כִּי נִתְקַבְּצִים חֶלְקֵי הַכְּבוֹד שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטֵּל חֵלֶק כְּבוֹד שֶׁלּוֹ, וְנוֹפֵל עַל יָדָם, בִּבְחִינַת (איוב כ״ט:ח׳): רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ, שֶׁהַקַּטְנוּת בָּטֵל לִפְנֵי גְּדֻלּוּת,

כִּי חֶלְקֵי הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם כְּשֶׁנִּתְקַבֵּץ וְנִתְקַשֵּׁר יַחַד, הוּא גָּדוֹל מֵחֶלֶק כְּבוֹד שֶׁלּוֹ לְבַדּוֹ, אִם לֹא שֶׁזֶּה הָאִישׁ שֶׁחוֹלְקִין עָלָיו הוּא גָּדוֹל בְּמַעֲלָה מְאֹד, עַד שֶׁחֵלֶק כְּבוֹד שֶׁלּוֹ, גָּדוֹל יוֹתֵר מִכָּל חֶלְקֵי כְּבוֹד שֶׁלָּהֶם בְּיַחַד, אֲזַי אִדְרַבָּא נִתְבַּטְּלִים הֵם לְפָנָיו בִּבְחִינַת: רָאוּנִי וְכוּ׳ כַּנַּ״ל;

אֲבָל אִם אֵין גָּדוֹל כָּל־כָּךְ יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ עַל יְדֵי הַקֶּשֶׁר, אֲפִלּוּ אִם כָּל אֶחָד מֵהֶם נָמוּךְ מִמֶּנּוּ, רַק שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְשָׁעִים, כִּי קֶשֶׁר רְשָׁעִים אֵינוֹ מִן הַמְּנֻיָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כו), כִּי רְשָׁעִים אֵין לָהֶם חֵלֶק בַּכָּבוֹד,

אֲבָל אִם אֵינוֹ רָשָׁע וְיֵשׁ לוֹ חִיּוּת מֵהַנֶּפֶשׁ – יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בַּכָּבוֹד, וְיוּכְלוּ לְהַפִּיל מִי שֶׁחוֹלְקִים עָלָיו עַל יְדֵי הַקֶּשֶׁר כַּנַּ״ל.

וְעַל זֶה הִתְפַּלֵּל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא יַזִּיק מַחֲלֶקֶת קֹרַח לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְאָמַר (בראשית מ״ט:ו׳): בְּקָהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי; הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְיַחֵד וְיִתְקַשֵּׁר חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, כִּי הֵם הָיוּ קְרוּאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם חֲשׁוּבִים, וּכְשֶׁלֹּא יִתְיַחֵד וְיִתְקַשֵּׁר חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם, בְּוַדַּאי יוּכַל מֹשֶׁה לַעֲמֹד נֶגְדָּם לְהַפִּילָם.

וּמַה שֶּׁאָמַר: כְּבוֹדִי – כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת הַכָּבוֹד, כִּי הוּא בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מו): כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְבֵית יַעֲקֹב.

וּכְשֶׁמַּפִּילִין אֵיזֶה אָדָם, עִקַּר הַנְּפִלָּה – שֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת נְאוּף, הַשֵּׁם יַצִּילֵנוּ:

כָּל הַדְּבָרִים, שֶׁדּוֹבְרִין עַל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת וְעַל אֲנָשָׁיו, הֵם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד בְּגַשְׁמִי וּבְרוּחָנִי, וּכְמוֹ שֶׁאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (תנחומא פ׳ נצבים) עַל פָּסוּק: אַתֶּם נִצָּבִים, שֶׁנִּסְמַךְ לְפָרָשַׁת קְלָלוֹת לוֹמַר, שֶׁכָּל הַקְּלָלוֹת הֵן הֵן הַמַּצִּיבִין אֶתְכֶם:

## תורה קפב

א דַּע, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָעוֹלָם מְדַבְּרִים בַּסְּפִירָה בְּכָל יְמֵי הַסְּפִירָה, הֵם מְדַבְּרִים רַק מֵהַסְּפִירָה שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם,

וּמִי שֶׁהוּא מֵבִין, יוּכַל לִשְׁמֹעַ וְלֵידַע זֹאת; אִם יַשֶּׂה אָזְנוֹ הֵיטֵב לִסְפּוּרֵי דִּבְרֵיהֶם, יִשְׁמַע שֶׁהֵם מְדַבְּרִים רַק מֵהַסְּפִירָה שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם:

## תורה קפג

א דַּע שֶׁהַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר הֵם יוֹשְׁבִין בְּעִגּוּל, דְּהַיְנוּ סֵדֶר יְשִׁיבָתָם, שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בָּעוֹלָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּמְקוֹמוֹ, הוּא עַל סֵדֶר הָעִגּוּל,

וְאַף שֶׁיֵּשׁ שְׁאָר בְּנֵי אָדָם בֵּינֵיהֶם שֶׁמַּפְסִיקִין וּמְקַלְקְלִין סֵדֶר הָעִגּוּל, אַךְ דַּע שֶׁאֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הֵם בִּבְחִינַת אֵינוֹ מִן הַיִּשּׁוּב, וְאֵינָם נֶחֱשָׁבִים כְּלָל, וַאֲזַי נִשְׁאָרִים הַצַּדִּיקִים יוֹשְׁבִים בְּסֵדֶר עִגּוּל,

וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל כֻּלָּם, וְהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ בֵּית־דִּין, כִּי אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּעִגּוּל הֵם בְּחִינַת בֵּית־דִּין, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, הֵן לִזְכוּת הֵן לְחוֹבָה, וְכֵן פַּרְנָסָה יוֹצֵאת מֵהֶם, שֶׁהֵם מְחַלְּקִין הַפַּרְנָסָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ.

וְהָעִקָּר הוּא שֶׁיִּהְיֶה אַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, וְאַהֲבָה הַיְנוּ, שֶׁיִּהְיֶה הָאַהֲבָה חֲזָקָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁיִּהְיוּ רוֹאִים זֶה אֶת זֶה תָּמִיד, כִּי מֵחֲמַת גֹּדֶל הָאַהֲבָה אֵינָם יְכוֹלִים לִסְבֹּל כְּלָל שֶׁלֹּא יִרְאוּ אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ תָּמִיד,

גַּם יֵשׁ אַהֲבָה, שֶׁיְּכוֹלִים לִסְבֹּל שֶׁלֹּא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא אַהֲבָה שֶׁאוֹהֲבִין אֶת עַצְמָן מֻרְחָק, וְגַם זֶה הוּא בְּחִינַת רוֹאִין זֶה אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִין הָעוֹלָם עַל דָּבָר הַשָּׁנאוּי, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹתוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהֵם אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, הוּא בְּחִינַת רוֹאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ״ל:

ב וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין ל): סַנְהֶדְרִין הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת כְּגֹרֶן עֲגֻלָּה. סַנְהֶדְרִין זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁמֵּהֶם יוֹצְאִין כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וְכָל הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת כְּגֹרֶן, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מְזוֹנוֹת וּפַרְנָסָה, וִישִׁיבָתָם בְּעִגּוּל כַּנַּ״ל, וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רוֹאִין זֶה אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בַּגְּמָרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת אַהֲבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה כַּנַּ״ל:

## תורה קפד

א כְּשֶׁאֶחָד מְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, נַעֲשֶׂה אוֹר יָשָׁר וְאוֹר חוֹזֵר,

וְלִפְעָמִים מַקְדִּים הָאוֹר חוֹזֵר קֹדֶם הָאוֹר יָשָׁר, כְּשֶׁהַמְקַבֵּל יֵשׁ לוֹ מֹחַ קָטָן וְאֵין יָכוֹל לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ, כִּי אָז קֹדֶם שֶׁמְּקַבֵּל חֲבֵרוֹ מְמֻנּוּ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אוֹר

יָשָׁר, קֹדֶם לָזֶה מְקַבֵּל הוּא מֵחֲבֵרוֹ, וְאָזַי הָאוֹר חוֹזֵר קֹדֶם לָאוֹר יָשָׁר.

כִּי כְּשֶׁמִּדַּבְּרִין עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם, אַף שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת מֵחֲבֵרוֹ, כִּי עַל־יְדֵי הַהֲכָאָה, שֶׁיָּצְאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיו לַחֲבֵרוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר הָאוֹר אֵלָיו, (וְזֶהוּ בְּחִינַת אוֹר חוֹזֵר מַמָּשׁ הַמּוּבָא בַּכְּתָבִים, עַיֵּן שָׁם).

כְּמוֹ מִי שֶׁמַּכֶּה בַּפַּטֶּל, שֶׁחוֹזֵר הַדָּבָר אֵלָיו, כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁמְּדַבֵּר לַחֲבֵרוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא בְּעַצְמוֹ יָכוֹל לְהִתְעוֹרֵר מֵהֶם, עַל־יְדֵי הַהֲכָאָה, שֶׁיָּצְאוּ הַדִּבּוּרִים לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ וְהִכּוּ בּוֹ וְחָזְרוּ אֵלָיו,

וְעַל כֵּן אִם הָיָה מְדַבֵּר אֶלָּא הַדִּבּוּרִים בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא הָיָה מִתְעוֹרֵר מֵהֶם כְּלָל, וְעַל יְדֵי שֶׁדִּבְּרָם לַחֲבֵרוֹ נִתְעוֹרֵר מֵהֶם, אַף שֶׁחֲבֵרוֹ לֹא נִתְעוֹרֵר, כִּי חָזְרוּ אֵלָיו עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַהֲכָאָה כַּנַּ״ל. (וְזֶה בְּחִינַת אוֹר חוֹזֵר, שֶׁהוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַהֲכָאָה, כַּמְבֹאָר בַּכְּתָבִים, וְהָבֵן):

## תורה קפה

**א** אִיתָא בַּזֹּהַר (ויקרא דף ד׃):

כַּד יִשְׂרָאֵל אִשְׁתְּלְמוּ בְּעוֹבְדַיְהוּ, כְּבְיָכוֹל שְׁמָא קַדִּישָׁא אִשְׁתְּלַם וְכוּ׳.

וְעִקַּר הַשְׁלֵמוּת הִיא הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י׳:י״ב): מָה ה׳ אֱלֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה; וְעַל כֵּן נִקְרֵאת יִרְאָה סוֹף דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (סוף קהלת): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא; כִּי הִיא שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים.

וְיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יְרָאוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁהוּא יָרֵא מֵה׳ מִגְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ בְּגִין דְּאִיהוּ רַב וְשַׁלִּיט, וְיֵשׁ יִרְאָה לְמַטָּה מִמֶּנָּה, הַיְנוּ שֶׁבָּא לְיִרְאָה עַל־יְדֵי יִרְאוֹת תַּחְתּוֹנוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁיִּרָא מֵחַיָּה אוֹ מִשּׂר אוֹ מִפַּחַד אַחֵר, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִזְכָּר וּבָא לְיִרְאַת ה׳.

וְיִרְאָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת הַשֵּׂכֶל בִּגְדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ, הִיא בְּחִינוֹת א. כִּי הַיִּרְאָה הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת וְכוּ׳. וְהִיא בְּחִינוֹת דָּלֶת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם,

כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְיִרְאָה כִּי־אִם עַל־יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת הַשֵּׂכֶל בִּגְדֻלָּתוֹ, וְהַשֵּׂכֶל נִקְרָא יוּד, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַשׁ״י: אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, שֶׁרָאוּי לִכְתֹּב שָׁר מֹשֶׁה, אֶלָּא יוּד עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נֶאֱמְרָה, וְהַהַמְשָׁכָה מֵהַשֵּׂכֶל לְהַיִּרְאָה הוּא בְּחִינַת וָאו, וְזֶה א.

וְהַיִּרְאָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִיא בָּאָה מִדְּבָרִים תַּחְתּוֹנִים, הִיא בְּחִינַת אד, כִּי הִיא בְּחִינַת דַּלִּי דָּלֶת, שֶׁאֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת מֵהַשֵּׂכֶל, אֶלָּא מֵהַדְּבָרִים תַּחְתּוֹנִים,

וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זוֹ אֵינוֹ נִמְשָׁךְ רַק הַשְׁפָּעוֹת בָּעוֹלָם, כִּי הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נֻקְבִין, כְּמוֹ כְּשֶׁאֶחָד צָרִיךְ לַחֲבֵרוֹ וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְעַל־יְדֵי הַבַּקָּשָׁה פּוֹעֵל אֶצְלוֹ הַדָּבָר, מֵחֲמַת שֶׁדִּבּוּרָיו וּבַקָּשָׁתוֹ שֶׁהִכְנִיעַ עַצְמוֹ לַחֲבֵרוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, נַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נֻקְבִין, וּפוֹעֲלִים הַבַּקָּשָׁה אֵצֶל חֲבֵרוֹ לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

כֵּן מַה שֶּׁמַּעֲלָה הַיִּרְאָה מֵהַדְּבָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת הַעֲלָאַת מַיִּין נֻקְבִין, וְנִמְשָׁכִין הַשְׁפָּעוֹת בָּעוֹלָם.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ב׳:ו׳): וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה הַתַּחְתּוֹנָה זוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֵד כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה: וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה – כִּי עַל יְדֵהּ נִמְשָׁכִין הַשְׁפָּעוֹת כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ הַשֶּׁפַע, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּלִי לְקַבֵּל הַשֶּׁפַע, שֶׁלֹּא יִינָקוּ הַחִיצוֹנִים מִמֶּנּוּ, וְהַכְּלִי הִיא בְּחִינַת מֵם סְתוּמָה, וְזֶה אוֹתִיּוֹת אָדָם.

וְעַל יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהָרָצוֹן לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק, נַעֲשֶׂה רֹאשׁ הַכְּלִי, כְּמוֹ אֻמָּן כְּשֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כְּלִי צָרִיךְ לְצַיֵּר וְלַחֲקֹק מִתְּחִלָּה רֹאשׁ וְצִיּוּר הַכְּלִי, וְאַחַר־כָּךְ עוֹשֶׂה הַכְּלִי, כֵּן בְּזֶה הָרָצוֹן לִנְסֹעַ נַעֲשֶׂה הַצִּיּוּר וְרֹאשׁ הַכְּלִי, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁבָּא אֵלָיו נַעֲשֶׂה הַכְּלִי.

וְזֶה (שמואל־א טז): אָדָם יִרְאֶה לַעֵינַיִם – עַל־יְדֵי יִרְאָה לַעֵינַיִם, הַיְנוּ הַיִּרְאָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁמְּקַבֵּל עַל־יְדֵי מַה שֶּׁרוֹאֶה בָּעֵינַיִם כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אָדָם, הַיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁכִין הַשְׁפָּעוֹת עַל יְדֵי אֵד שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה זוֹ כַּנַּ״ל. וְהַמֵּם הוּא הַכְּלִי לְקַבֵּל הַשֶּׁפַע כַּנַּ״ל,

אֲבָל עַל יְדֵי הַיִּרְאָה הָעֶלְיוֹנָה הַנַּ״ל, שֶׁהִיא בָּאָה מֵהַשְׂכָּלַת הַלֵּב בְּרוֹמְמוּתוֹ, עַל יָדָהּ אִשְׁתְּלַם שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּנַּ״ל,

וְזֶה: וַה׳ יִרְאֶה לַלֵּבָב – שֶׁעַל יְדֵי יִרְאָה לַלֵּבָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה עֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא בָּאָה מֵהַשְׂכָּלַת הַלֵּב בְּרוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל. עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם שֵׁם ה׳.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַנַּ״ל: כַּד יִשְׂרָאֵל אִשְׁתְּלְמוּ בְּעוֹבְדַיְהוּ שְׁמָא קַדִּישָׁא אִשְׁתְּלַם; וְעִקַּר הַשְׁלֵמוּת הִיא הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ: וַה׳ יִרְאֶה לַלֵּבָב – כִּי עַל יְדֵי יִרְאָה עֶלְיוֹנָה הַנַּ״ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יִרְאֶה לַלֵּבָב, נִשְׁלָם שֵׁם ה׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה הַמַּאֲמָר שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁהוּא שַׁיָּךְ עַל פָּסוּק: יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן (תהלים פד), וְאֵינִי יוֹדֵעַ הַפֵּרוּשׁ,

אַךְ כְּפִי הַנִּרְאֶה, יֵשׁ שַׁיָּכוּת לְסוֹף הַמִּקְרָא לְעִנְיַן מַאֲמָר הַנַּ״ל; עַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסוֹפוֹ, שֶׁעַל יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק נַעֲשֶׂה צִיּוּר וְרֹאשׁ הַכְּלִי וְכוּ׳. וְזֶהוּ בְּחִינַת: יֵרָאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן. צִיּוֹן זֶה בְּחִינַת צִיּוּן וְרֹאשׁ הַכְּלִי, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין אַחַר־כָּךְ לְהִתְקָרֵב

לְהַשִּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת: יֵרָאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן; הַיְנוּ עַל־יְדֵי צִיּוּן וְרֹאשׁ הַכְּלִי, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ הַגְּדוֹלָה בַּתְּחִלָּה.

וְאָמַר רַבֵּנוּ ז״ל, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְגִיעוֹת וְטִרְחוֹת יוֹתֵר בִּתְחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְנִיעוֹת רַבּוֹת וּגְדוֹלוֹת, כְּגוֹן מֵאָבִיו וְאִשְׁתּוֹ וְחוֹתְנוֹ אוֹ מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם, שֶׁמּוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים אוֹתוֹ מְאֹד, וּמְנִיעוֹת מֵחֲמַת מָמוֹן, וּשְׁאָרֵי מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים וּבְלְבּוּלִים, שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים לְפָנָיו וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ מְאֹד, וְהוּא צָרִיךְ לְהִתְיַגֵּעַ וְלִטְרֹחַ מְאֹד לְשַׁבְּרָם – כָּל אֵלּוּ הַיְגִיעוֹת וְהַטְּרָחוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּתְחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת, הֵם טוֹבָה גְּדוֹלָה לְהָאָדָם,

כִּי עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה אַחַר־כָּךְ לְקַבֵּל הַרְבֵּה קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה, כִּי עַל־יְדֵי הַיְגִיעוֹת שֶׁבַּתְּחִלָּה נַעֲשֶׂה הַכְּלִי, וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר יְגִיעוֹת וְטִרְחוֹת וְכוּ׳, יֵשׁ לוֹ כְּלִי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְקַבֵּל אַחַר כָּךְ בְּתוֹכוֹ שֶׁפַע קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזֶה בְּחִינַת: יֵרָאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן, כַּנַּ״ל].

## תורה קפו

**א** מַה שֶּׁמְּסַפְּרִין מוֹפְתִים מֵהַצַּדִּיקִים שֶׁבְּמְדִינוֹת קִיר״ה (דְּוִין), הוּא מֵחֲמַת שֶׁאַנְשֵׁיהֶם הֵם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים וּמַאֲמִינִים בְּהַצַּדִּיקִים, כִּי עַל יְדֵי אֱמוּנָה שֶׁהֵם מַאֲמִינִים בְּדִבְרֵי הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין מוֹפְתִים.

כִּי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי מָלֵא מוֹפְתִים, וּכְשֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַצַּדִּיק וְנוֹתֵן עֵינָיו וְלִבּוֹ עַל דִּבְרֵי הַצַּדִּיק, עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, כִּי מַאֲמִין שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק וּבְכֻוָּנָה מְכֻוָּנֶת, אֲזַי אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ, כָּל מַה שֶּׁיֵּאָרַע אוֹתוֹ, הוּא מִסְתַּכֵּל הֵיטֵב עַל כָּל דָּבָר שֶׁיֵּאָרַע לוֹ, וּמֵבִין לְמַפְרֵעַ בְּדִבְרֵי הַצַּדִּיק, שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ בִּהְיוֹתוֹ אֶצְלוֹ, שֶׁזֶּה הָיְתָה כַּוָּנַת הַצַּדִּיק שֶׁרָמַז לוֹ בְּתוֹךְ דְּבָרִים שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ,

וְכֵן כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁיְּזַדְּמֵן לוֹ, הוּא מוֹצֵא הַכֹּל בְּדִבְרֵי הַצַּדִּיק לְמַפְרֵעַ, שֶׁרָמַז לוֹ שֶׁיִּהְיֶה כֵּן, נִמְצָא שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִתְגַּלֶּה הַמּוֹפְתִים עַל־יְדֵי־זֶה.

וְכֵן מָצִינוּ אֵצֶל הַנְּבִיאִים, שֶׁבְּעֵת שֶׁאָמַר הַנָּבִיא הַנְּבוּאָה הָיְתָה בְּרֻמְז, וְלֹא הָיוּ מְבִינִים נְבוּאָתוֹ בְּפֵרוּשׁ עַל מָה מְרַמֵּז, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא, הָיוּ יוֹדְעִין לְמַפְרֵעַ שֶׁנִּתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא שֶׁהִתְנַבֵּא וְרָמַז עַל זֶה מִקֶּדֶם, וְהֵבִינוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא לְמַפְרֵעַ, שֶׁהִתְפַּוֵּן עַל זֶה.

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדָנִיֵּאל, שֶׁמְּרַמֵּז עַל סוֹף קֵץ הַגְּאֻלָּה, וְעַתָּה הַדְּבָרִים סְתוּמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם (דניאל י״ב:ד׳): סְתֹם הַדְּבָרִים וַחֲתֹם, כִּי אֵין אָדָם יוֹדֵעַ עַתָּה אֵיךְ מְרַמֵּז שָׁם זְמַן הַגְּאֻלָּה; אֲבָל לֶעָתִיד, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, כְּשֶׁיִּקָּיְמִים הַדְּבָרִים וְיַגִּיעַ קֵץ הָאֱמֶת וְיָבוֹא מְשִׁיחֵנוּ, אָזַי יֵדְעוּ לְמַפְרֵעַ אֵיךְ שֶׁמְּרַמֵּז בְּדִבְרָיו זְמַן הַקֵּץ.

וְכֵן מָצִינוּ בְּכַמָּה נְבִיאִים:

## תורה קפז

**א** וּלְךָ ה׳ הַחֶסֶד, כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ (תהילים ס״ב:י״ג).

הַיְנוּ שֶׁהוּא חֶסֶד גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם לְאָדָם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵבִין לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְלִידַע הַחֵטְא שֶׁפָּגַם בּוֹ וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה.

אַךְ דַּע, שֶׁעִקַּר מַה שֶּׁמְּשַׁלֵּם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִדָּה בְּמִדָּה, הוּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (איוב כ׳:כ״ז): יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאֶרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ, אֶרֶץ הַיְנוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הִיא מִתְקוֹמָמָה לוֹ וְשָׁם נִתְגַּלֶּה עֲוֹנוֹ, כִּי שָׁם מְדַקְדְּקִין לְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב עַל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (במדבר י״ג:ל״ב): אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ, כַּנַּ״ל,

וְעַל כֵּן הַיּוֹשְׁבִים שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם עַל הָרֹב יִסּוּרִין, מֵחֲמַת שֶׁמְּמַהֲרִין שָׁם לְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ:

## תורה קפח

**א** דַּע, שֶׁצָּרִיךְ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק לַחֲזֹר עַל אֲבֻדָתוֹ. כִּי קֹדֶם שֶׁיּוֹצֵא הָאָדָם לָאֲוִיר הָעוֹלָם, מְלַמְּדִין וּמַרְאִין לוֹ כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת וְלַעֲבֹד וּלְהַשִּׂיג בְּזֶה הָעוֹלָם, וְכֵיוָן שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם מִיָּד נִשְׁכַּח מֵאִתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדה ל׃),

וְהַשִּׂכְחָה הִיא בְּחִינַת אֲבֻדָה, כְּמוֹ שֶׁקָּרְאוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֶת הַשּׂוֹכֵחַ אוֹבֵד, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (אבות פ״ה): מָהִיר לִשְׁמֹעַ וּמָהִיר לְאַבֵּד וְכוּ׳.

וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבַקֵּשׁ אֲבֻדָתוֹ. וְהָאֲבֻדָה שֶׁלּוֹ הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיק, כִּי הַצַּדִּיק חוֹזֵר עַל אֲבֻדָתוֹ עַד שֶׁמּוֹצְאָהּ, וְאַחַר שֶׁמּוֹצְאָהּ, חוֹזֵר וּמְבַקֵּשׁ אַחַר אֲבֻדוֹת אֲחֵרִים עַד שֶׁמּוֹצֵא גַּם אֲבֻדָתָם, עַד שֶׁמּוֹצֵא הָאֲבֻדוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם,

עַל כֵּן צָרִיךְ לָבוֹא לְהֶחָכָם לְבַקֵּשׁ וּלְהַכִּיר אֲבֻדָתוֹ, וְלָשׁוּב לְקַבָּלָה אֶצְלוֹ, אַךְ הַצַּדִּיק אֵינוֹ מֵשִׁיב לוֹ הָאֲבֻדָה עַד שֶׁיִּדְרְשֶׁנּוּ אִם אֵינוֹ רַמַּאי וְשַׁקְרָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ – עַד שֶׁתִּדְרֹשׁ אֶת אָחִיךָ אִם אֵינוֹ רַמַּאי (ב״מ כז:).

## תורה קפט

א צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד מֵעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כִּי עִקַּר נְשִׁיכַת הַנָּחָשׁ הוּא עַצְבוּת וְעַצְלוּת, בִּבְחִינַת (ישעיהו ס״ה:כ״ה): וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ; עָפָר הִיא בְּחִינַת עַצְבוּת וְעַצְלוּת, שֶׁהֵם בָּאִים מִיסוֹד הֶעָפָר, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים:

## תורה קצ

א וַיַּעַנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ נַעֲשֶׂה, וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳, וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ, וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳ (שמות יט).

וְהוּא תָּמוּהַּ וְנִפְלָא מְאֹד, כִּי מַה הֵם דִּבְרֵי הָעָם שֵׁנִית, שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: ״וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם״; כִּי לֹא נִמְצָא בַּכָּתוּב שׁוּם מַעֲנֶה וּדְבָרִים שֶׁהֵשִׁיבוּהוּ הָעָם שֵׁנִית אַחַר מַעֲנֶה הָרִאשׁוֹן: ״כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר וְכוּ׳״. וּמַה זֶּה שׁוּב ״וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳״.

אַךְ דַּע, כִּי יִשְׂרָאֵל טָעֲנוּ וְאָמְרוּ עַל מַה שֶּׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה. עָנוּ הֵם: כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ נַעֲשֶׂה, כְּלוֹמַר, כֹּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה׳ אֲנוּ מֻכְרָחִים לַעֲשׂוֹת, כִּי מֵאַחַר שֶׁיָּצָא הַדִּבּוּר מִפִּי ה׳ לַעֲשׂוֹת זֹאת הַמִּצְוָה, הֲרֵי אֵין שׁוּם בְּחִירָה, וַהֲרֵי אָנוּ מֻכְרָחִים בְּמַעֲשֵׂינוּ,

וְזֶה: כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ נַעֲשֶׂה בְּוַדַּאי, כִּי אֵין שׁוּם בְּחִירָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, מֵאַחַר שֶׁיָּצָא מִפִּי ה׳. וְעַל זֶה נֶאֱמַר תֵּכֶף: וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳ — שֶׁהֵשִׁיב לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טַעֲנַת יִשְׂרָאֵל,

מִיָּד הֵשִׁיב לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ — דַּיְקָא — בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ — דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁלֹּא אֲדַבֵּר הַדִּבְּרוֹת רַק עִמְּךָ לְבַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ, לֹא יִהְיֶה לְךָ וְכוּ׳, וְכֵן כֻּלָּם, וְלֹא לְנֹכַח לְיִשְׂרָאֵל, וְהֵם רַק יִשְׁמְעוּ בְּדַבְּרִי עִמָּךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה לָהֶם כֹּחַ הַבְּחִירָה לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנָם,

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳. הַיְנוּ שֶׁמֹּשֶׁה טָעַן אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳, הַיְנוּ מַה שֶּׁטָּעֲנוּ הָעָם תְּחִלָּה, טָעַן הוּא עַתָּה אֶל ה׳ עַל עַצְמוֹ, כִּי תִּקַּנְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם הַבְּחִירָה, עַל יְדֵי שֶׁלֹּא תְּדַבֵּר רַק עִמִּי לְבַד, אֲבָל אֶת עַצְמִי לֹא תִּקַּנְתָּ, כִּי מֵעַתָּה לֹא יִהְיֶה לִי כֹּחַ הַבְּחִירָה מֵאַחַר שֶׁתְּדַבֵּר עִמִּי, וְזֶה: וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה׳. הַיְנוּ מַה שֶּׁדִּבְּרוּ הָעָם וְטָעֲנוּ תְּחִלָּה, טָעַן הוּא עַתָּה אֶל ה׳, כִּי מַה תִּהְא עָלַי, כִּי לֹא יִהְיֶה לִי בְּחִירָה.

וֶיָּשֶׁב ה׳: וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר, וְלֹא צִוָּה לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַק שְׁנֵי יָמִים, וּמֹשֶׁה הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ (שבת פז), וְכֵן לְדַעַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי כֵן הָיְתָה דַּעְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱמֶת לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים,

וּבָזֶה הָיָה תָּלוּי בְּחִירַת מֹשֶׁה לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה אוֹ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל, כִּי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה רַק אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה בֶּאֱמֶת, וְאִם לֹא הָיָה מוֹסִיף יוֹם אֶחָד, לֹא הָיָה מְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לֹא אָמַר לוֹ רַק שְׁנֵי יָמִים, וְהוּא הֵבִין מִדַּעְתּוֹ וּבָחַר לוֹ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְהוֹסִיף יוֹם אֶחָד, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה קַבָּלַת הַתּוֹרָה,

וּבָזֶה הָיָה תָּלוּי עִקַּר הַבְּחִירָה שֶׁל מֹשֶׁה בַּמֶּה שֶׁהוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ:

## תורה קצא

א דַּע, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשֵׁב אֶחָד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד בְּגַן־עֵדֶן, וְלָזֶה יִהְיוּ כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים וְכָל הַשֹּׁ״י (שלוש מאות ועשר) עוֹלָמוֹת, וַחֲבֵרוֹ לֹא יַרְגִּישׁ כְּלוּם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם תַּעֲנוּג.

כִּי שָׁמַיִם לָרוּם וָאָרֶץ לָעֹמֶק, וְלֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר (משלי כה); וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת יא): אִם יִהְיוּ כָּל הַיַּמִּים דְּיוֹ, וַאֲגַמִּים קָלְמוֹסִים וְכוּ׳, אֵין מַסְפִּיקִין לִכְתֹּב חֻלָּקָּה שֶׁל רָשׁוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: שָׁמַיִם לָרוּם וְכוּ׳.

נִמְצָא שֵׁלֵב מְלָכִים גָּדוֹל הַרְבֵּה מֵרוּם הַשָּׁמַיִם וְעֹמֶק הָאָרֶץ, שֶׁתּוֹפְסִים כָּל כָּךְ מָקוֹם כַּמָּה וְכַמָּה אַלְפֵי אַלְפִים פַּרְסָאוֹת, וְהַלֵּב וְהַמֹּחַ שֶׁקְּטַנִּים מְאֹד בִּמְקוֹמָם, הֵם תּוֹפְסִים הַכֹּל, עַד שֶׁיָּכוֹל לִתֵּן לֵב עַל כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה וְלִתְפֹּס וּלְהִצְטַיֵּר בְּלִבּוֹ כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה וּתְכוּנוֹת הַשָּׁמַיִם וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר מִזֶּה, כִּי לֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר.

רְאֵה וְהָבֵן וַחֲכַם גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא, אֵיךְ הַמּוּעָט מַחֲזִיק אֶת הַמְרֻבֶּה, שֶׁחֲתִיכַת לֵב קָטָן כְּזֶה, וּמֹחַ קָטָן כָּזֶה, יִתְפֹּס בִּמְקוֹמוֹ דְּבָרִים גְּדוֹלִים כָּאֵלֶּה, וְזֶה רַק מְחֻמַּת שֶׁנִּמְצָא שָׁם הָאֱלֹקוּת. כִּי עִקַּר הָאֱלֹקוּת הוּא בְּהַלֵּב, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן מט).

וּמֵעַתָּה בֵּין וַחֲכַם: אִם בְּהַלֵּב, שֶׁנִּמְצָא שָׁם רַק בְּחִינוֹת אֱלֹקוּת, שֶׁאֵינוֹ כִּבְיָכוֹל חֵלֶק אֶחָד מֵאַלְפֵי אַלְפִים מֵהַשְׂגַּת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, כַּמָּה גָּדוֹל עָרְכּוֹ,

שֶׁיָּכוֹל לִתְפֹּס בְּמָקוֹמוֹ הַמּוּעָט, עוֹלָמוֹת אֵין מִסְפָּר,

וַאֲפִלּוּ עַל עִסּוּ״ם נֶאֱמַר: וְלֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר, עַל שֶׁנּוֹתֵן לֵב לְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְתוֹפֵס וּמְשַׁעֵר בְּדַעְתּוֹ כָּל הַמְּדִינוֹת שֶׁתַּחְתָּיו, עִם כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עָלָיו, וְכָל הַנִּמְצָא בָּהּ.

וּמֵעַתָּה הֲוֵי דָן אַלְפֵּי אֲלָפִים קַל וָחֹמֶר, לְשַׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מִגְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר גְּדֻלּוֹת הַמֶּלֶךְ וְתַעֲנוּגוֹ וּמֶמְשַׁלְתּוֹ הוּא רַק בַּלֵּב, שֶׁיּוֹדֵעַ בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא מֶלֶךְ עַל כָּל הַמְּדִינוֹת הָאֵלֶּה וּמוֹשֵׁל בְּכֻלָּם כִּרְצוֹן לִבּוֹ וְחֶפְצוֹ,

וּמֵעַתָּה תָּבִין מֵעַצְמְךָ, שֶׁלָּזֶה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כָּל הַשַּׁ״י עוֹלָמוֹת בְּלִבּוֹ, כִּי הַלֵּב יָכוֹל לִתְפֹּס בְּמָקוֹמוֹ עַד אֵין חֵקֶר וְאֵין מִסְפָּר כַּנַּ״ל, וְיִהְיֶה לוֹ כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים, וַחֲבֵרוֹ אַף־עַל־פִּי שֶׁיּוֹשֵׁב אֶצְלוֹ לֹא יַרְגִּישׁ כְּלוּם, כִּי לִבּוֹ חָסֵר מִכָּל זֶה, מִכָּל הַטּוֹבוֹת וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים שֶׁיֵּשׁ לַחֲבֵרוֹ הַצַּדִּיק בְּתוֹךְ לִבּוֹ,

אַשְׁרֵי לוֹ, כִּי עִקַּר הַרְגָּשַׁת תַּעֲנוּג וְשַׂעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא וְכָל הַשַּׁ״י עוֹלָמוֹת – הַכֹּל הוּא בַּלֵּב כַּנַּ״ל:

## תורה קצב

א דַּע, שֶׁדִּבּוּר אֱמֶת, שֶׁיּוֹצֵא מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, אֲפִלּוּ בְּמִלֵּי דְּעָלְמָא, הוּא יָקָר מִדִּבְרֵי תּוֹרָה שֶׁל צַדִּיק אַחֵר, כִּי בְּהַדִּבְרֵי תּוֹרָה שֶׁל הָאַחֵר יָכוֹל לִהְיוֹת שָׁם תַּעֲרוֹבוֹת הַרְבֵּה, אֲבָל זֶה הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הוּא רַק אֱמֶת לְבַד, וְכֵיוָן שֶׁהוּא רַק אֱמֶת וְאֵין בּוֹ שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת, אֵין יָקָר מִמֶּנּוּ,

וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ דִּבּוּר מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא דִּבּוּר אֱמֶת, וּבִפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ אָז, בִּבְחִינוֹת (ישעיהו ל׳:כ׳): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, הוּא מְקַבֵּל בְּחִינוֹת הַפָּנִים שֶׁל הַצַּדִּיק, וּבְחִינוֹת שִׂכְלוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, כִּי זֶה הַצַּדִּיק מַנִּיחַ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ זֶה הַדִּבּוּר שֶׁמְּחַדֵּשׁ, וְהוּא מְקַבֵּל זֶה הַדִּבּוּר, נִמְצָא שֶׁמְּקַבֵּל שִׂכְלוֹ.

וְזֶה גַּם כֵּן בְּחִינוֹת הַנְּשָׁמָה, כִּי הַנְּשָׁמָה הִיא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (איוב ל״ב:ח׳): וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם;

וְכֵן מְקַבֵּל פָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר הוּא אֱמֶת, וֶאֱמֶת הוּא הַפָּנִים שֶׁל כָּל הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, בִּבְחִינוֹת (תהילים כ״ד:ו׳): מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה, בְּחִינוֹת (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב,

נִמְצָא זֶה שֶׁמְּקַבֵּל דִּבּוּר מִפִּי הַצַּדִּיק, מְקַבֵּל פָּנָיו וְשִׂכְלוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, וְנֶחְקָק וְנִצְטַיֵּר בְּדַעְתּוֹ דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא הַפָּנִים וְהַשֵּׂכֶל וְהַנְּשָׁמָה.

אַךְ שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמֹר מִשִּׁכְחָה, כִּי שִׁכְחָה מְשַׁכַּחַת הַכֹּל מִמֶּנּוּ, הַיְנוּ כָּל מַה שֶׁנִּצְטַיֵּר בְּדַעְתּוֹ מֵהַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי הַשִּׁכְחָה נִשְׁכָּח וְעוֹבֵר מִמֶּנּוּ כָּל הַנַּ״ל;

וַאֲפִלּוּ אִם יִכְתֹּב הַדָּבָר בְּסֵפֶר לְזִכָּרוֹן, כְּשֶׁבְּחִינַת הַשִּׁכְחָה מִתְגַּבֶּרֶת, נוֹפֵל בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה גַּם עַל הַסֵּפֶר הַנִּכְתָּב, הַיְנוּ כְּשֶׁחַס וְשָׁלוֹם, נִפְטָר הֶחָכָם שֶׁחִדֵּשׁ הַדִּבּוּר, וְאָז מִתְגַּבֵּר בְּחִינוֹת שִׁכְחָה, בִּבְחִינוֹת (תהילים ל״א:י״ג): נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב, וְאָז שׁוֹרָה שִׁכְחָה אֲפִלּוּ עַל סֵפֶר הַנִּכְתָּב.

וְיֵשׁ עֵצָה לָזֶה – לְצַיֵּר לְפָנָיו דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל הֶחָכָם בְּשָׁעַת הַלִּמּוּד כְּשֶׁלּוֹמְדִין דְּבָרָיו, כַּמּוּבָא בִּירוּשַׁלְמִי (שקלים פ״ב) שֶׁצָּרִיךְ לְצַיֵּר בְּשָׁעַת הַלִּמּוּד כְּאִלּוּ הַתַּנָּא עוֹמֵד לְפָנָיו,

כִּי בְּהַסֵּפֶר שֶׁל הֶחָכָם נִרְשָׁם וְנִצְטַיֵּר שָׁם דְּמוּת הֶחָכָם, כִּי אִלּוּ הַדִּבּוּרִים וְהָאוֹתִיּוֹת הַנִּרְשָׁמִין וּמְצֻיָּרִין בְּהַסֵּפֶר, הֵם שֵׂכֶל הֶחָכָם וְנִשְׁמָתוֹ וּבְחִינוֹת פָּנָיו, נִמְצָא שֶׁשִּׂכְלוֹ וְנִשְׁמָתוֹ וּפָנָיו, שֶׁהוּא דְּמוּתוֹ מַמָּשׁ, הוּא בְּאֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת;

עַל־כֵּן נִמְצָא בְּכָל סֵפֶר וָסֵפֶר דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל הֶחָכָם שֶׁחִדֵּשׁ אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, כִּי כְּפִי דְּמוּתוֹ, דְּהַיְנוּ שִׂכְלוֹ וְנִשְׁמָתוֹ וּפָנָיו שֶׁל הֶחָכָם, כֵּן נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת בַּסֵּפֶר, כִּי אִם הָיָה לְהֶחָכָם דְּמוּת אַחֵר, הַיְנוּ שִׂכְלוֹ וּפָנִים וּנְשָׁמָה אַחֶרֶת, הָיָה מְחַדֵּשׁ וּמְצַיֵּר אוֹתִיּוֹת אֲחֵרִים בְּהַסֵּפֶר, כְּפִי הַשֵּׂכֶל שֶׁהָיָה לוֹ שֶׁהוּא דְּמוּתוֹ.

נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל סֵפֶר דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל הֶחָכָם.

וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְזִכָּרוֹן לִזְכֹּר דִּבְרֵי הֶחָכָם כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ הֶחָכָם, אוֹ עַל יְדֵי מַה שֶׁחוֹזֵר מֵאָה וְאַחַת פְּעָמִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכְרוֹ, אָז כְּשֶׁאוֹמֵר זֶה הַדָּבָר בְּשֵׁם הֶחָכָם, נִצְטַיֵּר לְפָנָיו דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ אָמְרוֹ הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ, אַךְ שֶׁיִּהְיֶה הַזִּכָּרוֹן בֶּאֱמֶת בְּכֹחַ הַזִּכָּרוֹן, שֶׁאָז נֶחְקָק בְּדַעְתּוֹ דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ מַמָּשׁ כַּנַּ״ל.

וְזֶה (אבות פ״ד): הַלּוֹמֵד יֶלֶד, לְמָה הוּא דּוֹמֶה וְכוּ׳. כִּי זֶה הַלּוֹמֵד עִם הַתַּלְמִיד הוּא מַמָּשׁ כְּכוֹתֵב בִּדְיוֹ עַל הַנְּיָר, וּמְצַיֵּר אוֹתִיּוֹת שִׂכְלוֹ שָׁם, כֵּן הוּא מְצַיֵּר בְּדַעַת הַתַּלְמִיד שִׂכְלוֹ וּדְמוּתוֹ מַמָּשׁ כַּנַּ״ל,

אַךְ שֶׁיֵּשׁ בְּהַלִּמּוּד בְּחִינוֹת, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּחִינוֹת הַלּוֹמֵד יֶלֶד, הַיְנוּ כְּשֶׁהַתַּלְמִיד שׁוֹמֵעַ הַדָּבָר מִפִּי הָרַב מַמָּשׁ וּבְעֵת שֶׁחִדֵּשׁ הָרַב זֶה הַדָּבָר, שֶׁאָז הוּא בְּחִינוֹת יֶלֶד, כִּי הַחִדּוּשִׁים נִתְהַוִּים עַל יְדֵי מַה שֶּׁמַּעֲלֶה אֶת הַנְּפָשׁוֹת בִּבְחִינוֹת עִבּוּר וּמְחַדֵּשׁ אוֹתָם, כַּמְבֹאָר לְעֵיל (סימן י״ג), וְנִמְצָא שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יֶלֶד, כְּאִלּוּ נוֹלָד הַיּוֹם, וְאָז דּוֹמֶה לְדִיוֹ כְּתוּבָה עַל נְיָר חָדָשׁ, שֶׁנֶּחְקָק וְנִצְטַיֵּר שָׁם הֵיטֵב בְּלִי טִשְׁטוּשׁ, הַיְנוּ שֶׁאָז יוּכַל לְהִצְטַיֵּר וְלֵהָחֵק בְּדַעְתּוֹ הֵיטֵב וְיוּכַל לְזָכְרוֹ.

אֲבָל הַלּוֹמֵד זָקֵן, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ מִפִּיו לְאַחַר כָּךְ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַחִדּוּשׁ, וַאֲזַי לֹא נִתְחַדֵּשׁ נִשְׁמָתוֹ בִּבְחִינַת עִבּוּר כַּנַּ״ל, וְאָז הוּא בְּחִינוֹת זָקֵן כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם, וְאָז דּוֹמֶה לְדִיוֹ כְּתָבָה עַל נְיָר מָחוּק, שֶׁהַכְּתָב מְטֻשְׁטָשׁ שָׁם. כֵּן הַחִדּוּשׁ שֶׁמְּחַדֵּשׁ הֶחָכָם, אַף שֶׁנִּכְתָּב וְנֶחְקַק בְּדַעְתּוֹ, עִם כָּל

זֶה לֹא נִצְטַיֵּר הֵיטֵב שָׁם וְיוּכַל לְשָׁכְחוֹ,

וְזֶה בְּחִינוֹת (ברכות נח): דַּיּוֹ לְעֶבֶד לִהְיוֹת כְּרַבּוֹ – לְעֶבֶד דַּיְקָא. עֶבֶד, הוּא מִי שֶׁזּוֹכֵר מַה שֶּׁמְּקַבֵּל מֵרַבּוֹ עַל־יְדֵי שֶׁחָזַר מֵאָה וְאַחַת פְּעָמִים כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה ט:): עוֹבֵד אֱלֹקִים – זֶה הַחוֹזֵר פִּרְקוֹ מֵאָה וְאַחַת פְּעָמִים,

וְעַל־יְדֵי הַזְּכָּרוֹן זוֹכֶה לִהְיוֹת כְּרַבּוֹ, כִּי נִזְדַּמֵּן לוֹ דְּמוּת דִּיּוֹקָנוֹ שֶׁל רַבּוֹ, וּכְאִלּוּ רַבּוֹ אָמְרוֹ אָז כַּנַּ״ל, כִּי נֶחְקַק וְנִצְטַיֵּר הֵיטֵב בְּדַעְתּוֹ פָּנִים וּדְמוּת רַבּוֹ כְּדִיּוֹ כְּתוּבָה עַל הַנְּיָר כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינוֹת דַּיּוֹ לְעֶבֶד וְכוּ׳, בְּחִינַת דִּיּוֹ כְּתוּבָה כַּנַּ״ל, (וְכֵן מוּבָא

בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תרומה דף קנט) עַיֵּן שָׁם). כִּי מַה שֶּׁנִּצְטַיֵּר דְּמוּתוֹ אֵצֶל הַתַּלְמִיד הוּא בְּחִינוֹת דִּיּוֹ, כִּי לֹא נִצְטַיֵּר אֶלָּא דְּמוּת דִּיּוֹקָנוֹ. כִּי זֶה כְּלָל, שֶׁכָּל הַהִתְלַבְּשׁוּת שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ דַּרְגָּא בְּדַרְגָּא אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ אֶלָּא מַדְרֵגָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבַּדַּרְגָּא הָעֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת רַגְלִין שֶׁל הָעֶלְיוֹנָה, וְהוּא מַדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה אֵצֶל

דַּרְגָּא הַתַּחְתּוֹנָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָכְמָה עֲטָרָה לְרֹאשָׁהּ עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָא;

וְעַל כֵּן לֹא נִצְטַיֵּר אֶלָּא הַדְּמוּת, וְהוּא כְּמוֹ דִּיּוֹ, שֶׁאַף שֶׁנִּצְטַיֵּר בּוֹ הַצּוּרָה מַמָּשׁ וְהַדְּמוּת כַּנַּ״ל, עִם כָּל זֶה אֵינוֹ רַק צִיּוּר וּדְמוּת, וְאֵינוֹ מַמָּשׁ הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ,

כֵּן הַדִּבּוּר, אַף שֶׁבּוֹ נִצְטַיֵּר הַדְּמוּת, עִם כָּל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא צִיּוּר וּדְמוּת, הַיְנוּ מַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ דִּבּוּר. וְהָבֵן:

וְזֶה בְּחִינַת (ירושלמי שקלים פ״ו): אֵשׁ שְׁחוֹרָה עַל גַּבֵּי אֵשׁ לְבָנָה, בְּחִינַת מֹחִין, בְּחִינוֹת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן – מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא, (זוהר פנחס דף רלה:). וְזֶה

בְּחִינַת (שיר השירים א׳:ה׳): שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה, כִּי מַה שֶּׁהוּא שָׁחֹר וְשָׁפָל אֵצֶל הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ מַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁלּוֹ, הוּא נָאֶה וְעֶלְיוֹן אֵצֶל הַתַּחְתּוֹן:

## תורה קצג

**א** דַּע, שֶׁהַמַּחְשָׁבָה יֵשׁ לָהּ תֹּקֶף גָּדוֹל, וְאִם יְחַזֵּק וְיַגְבִּיר מַחְשַׁבְתּוֹ עַל אֵיזֶה דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, יוּכַל לִפְעֹל שֶׁיִּהְיֶה כָּךְ, וַאֲפִלּוּ אִם יְחַזֵּק מַחְשַׁבְתּוֹ מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן – בְּוַדַּאי יִהְיֶה לוֹ, וְכֵן בְּכָל דָּבָר. רַק שֶׁהַמַּחְשָׁבָה תִּהְיֶה בִּבְטוּל כָּל הַהַרְגָּשׁוֹת.

וְהַמַּחְשָׁבָה תַּקִּיפָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֲפִלּוּ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ בְּמַחְשַׁבְתּוֹ מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּרְגִּישׁ צַעַר הַמִּיתָה מַמָּשׁ, עַל יְדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא מְרֻצֶּה לִמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם בְּאֵיזֶה מִיתָה שֶׁתִּהְיֶה. וְאֲפִלּוּ לְחַזֵּק וּלְגַבֵּר הַמַּחְשָׁבָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבֵּל בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁהוּא מְרֻצֶּה לִמְסֹר נַפְשׁוֹ לָמוּת עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, אֲזַי יַרְגִּישׁ צַעַר הַמִּיתָה מַמָּשׁ.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (ברכות סא): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל פָּסוּק זֶה, מָתַי יָבוֹא לְיָדִי וַאֲקַיְּמֶנּוּ, עַכְשָׁו וְכוּ׳.

הַיְנוּ שֶׁבְּשָׁעַת קְרִיאַת־שְׁמַע שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית־דִּין, הָיָה מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ מִסִּירַת נַפְשׁוֹ בְּמַחְשָׁבָה חֲזָקָה וְתַקִּיפָה כָּזוֹ, עַד שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר וּמַרְגִּישׁ מַמָּשׁ יְסוּרֵי הַמִּיתָה מַמָּשׁ, כְּאִלּוּ סוֹקְלִין וְשׂוֹרְפִין אוֹתוֹ מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם הֶפְרֵשׁ.

וְזֶה: כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר מָתַי יָבוֹא וְכוּ׳, הַיְנוּ שֶׁמִּמַּה שֶׁשִּׁעַרְתִּי וְקִבַּלְתִּי בְּדַעְתִּי מָתַי יָבוֹא לְיָדִי וַאֲקַיְּמֶנּוּ לִמְסֹר נַפְשִׁי עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, מִזֶּה לְבַד הָיִיתִי מִצְטַעֵר וּמַרְגִּישׁ וְסוֹבֵל יְסוּרֵי הַמִּיתָה מַמָּשׁ כַּנַּ״ל, עַכְשָׁו שֶׁבָּא לְיָדִי בְּפֹעַל וְלֹא אֲקַיְּמֶנּוּ, הֲלֹא תָּמִיד הָיִיתִי סוֹבֵל זֶה הַצַּעַר מַמָּשׁ מֵהַקַּבָּלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבַד.

וּכְשֶׁמְּחַזֵּק הַמַּחְשָׁבָה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ כָּל־כָּךְ כַּנַּ״ל, יוּכַל לָמוּת מַמָּשׁ מִזֶּה הַצַּעַר כְּאִלּוּ הָיָה מֵת מִזֶּה הַמִּיתָה בְּפֹעַל, כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין הַמִּיתָה בְּפֹעַל לְהַצַּעַר שֶׁמַּרְגִּישׁ מֵהַמִּיתָה בְּמַחְשָׁבָה כַּנַּ״ל. עַל כֵּן צָרִיךְ לִמְנֹעַ וּלְהַרְחִיק עַצְמוֹ לִבְלִי לִשְׁאֹר שָׁם בְּעֵת שֶׁמַּרְגִּישׁ שֶׁקָּרוֹב שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, שֶׁלֹּא יָמוּת בְּלֹא עִתּוֹ חַס וְשָׁלוֹם:

## תורה קצד

**א** מִי שֶׁרוֹצֶה כָּבוֹד, הוּא שׁוֹטֶה.

כִּי לְמָשָׁל, שַׂר גָּדוֹל שָׁלַח פָּקִיד לְעִיר אֶחָד מֵהָעֲיָרוֹת שֶׁלּוֹ לְמָקוֹם רָחוֹק, וְהַפָּקִיד הַנַּ״ל לָקַח לְעַצְמוֹ שָׁם כָּל הַכָּבוֹד, כִּי הָעֲרֵלִים לֹא יָדְעוּ שֶׁהוּא עֶבֶד הַשַּׂר, וְסָבְרוּ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ הַשַּׂר, וּכְשֶׁהָיוּ צְרִיכִים אֵלָיו הָיוּ נוֹפְלִים לִפְנֵי רַגְלָיו, וְנוֹתְנִים לוֹ כָּל הַכָּבוֹד, וְהָיוּ קוֹרְאִים אוֹתוֹ עִם כָּל הַכִּנּוּיִים שֶׁל כָּבוֹד הַשַּׁיָּכִים לְהַשַּׂר.

פַּעַם אֶחָד בָּא הַשַּׂר בְּעַצְמוֹ לְשָׁם, וּבָא הַפָּקִיד לְפָנָיו, וְשָׁאַל לוֹ עַל עִסְקֵי הַמְּדִינָה, וּמַדּוּעַ אֵלּוּ הָעֲרֵלִים אֵינָם עוֹבְדִים עֲבוֹדָתָם. וְקָרָא לְשׁוֹטֵר אֶחָד, וְשָׁאַל אוֹתוֹ הַשַּׂר עַל עֶסֶק הָעִיר, וְהֶעֱרִיךְ הָשׁוֹטֵר לֹא הִכִּיר אֶת הַשַּׂר רַק אֶת הַפָּקִיד, וְתֵכֶף נָפַל לְרַגְלֵי הַפָּקִיד, וְחָלַק לוֹ כָּל הַכָּבוֹד הַשַּׁיָּךְ לְהַשַּׂר, וְהֵשִׁיב לוֹ עַל עֶסֶק שְׁאֵלָתוֹ. אֲזַי נִתְהַפְּכוּ פְּנֵי הַפָּקִיד כְּשׁוֹלֵי קְדָרָה, וְנִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד, כִּי אֵין בְּזָיוֹן גָּדוֹל מִזֶּה, שֶׁבְּעֵינֵי הַשַּׂר נוֹתְנִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה.

כְּמוֹ כֵן עִקַּר הַכָּבוֹד הוּא רַק מֵהַדִּבּוּר, כִּי אֵיבָר מֵהָאָדָם, כְּגוֹן יָד, אֵינָהּ יְכוֹלָה לְחַלֵּק לוֹ כָּבוֹד, כִּי גַּם אֵינוֹ נִכָּר בְּהַיָּד בְּעַצְמָהּ תַּבְנִית הָאָדָם, וְכֵן אַפִּלּוּ פְּנֵי הָאָדָם אֵינוֹ מְיֻחָד לְהָאָדָם בְּעַצְמוֹ, כִּי נִמְצָא גַּם חַיָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּנֵי אָדָם, כְּגוֹן קוֹף, וְאֵין זֶה גֶּדֶר הָאָדָם, וְעַל כֵּן אֵינוֹ מְקַבֵּל כָּבוֹד כִּי אִם מֵהַדִּבּוּר, שֶׁבָּזֶה מֻבְדָּל

הָאָדָם מֵחַי,

וְעַל כֵּן מֵאַחַר שֶׁעִקַּר הַכָּבוֹד הוּא בְּהַדִּבּוּר. וְהַדִּבּוּר הוּא הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, כִּי "הֵיכָל" גִּימַטְרִיָּא "אֲדֹנָי", בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ"א:י"ז): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח (ע' תיקון יח); אִם כֵּן רוֹצֶה לְקַבֵּל כָּבוֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וְאֵין בְּזָיוֹן גָּדוֹל מִזֶּה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, שְׁבְּוַדַּאי יִתְבַּיֵּשׁ הָעֶבֶד מְאֹד כְּשֶׁיְּחַלְקוּ לוֹ כָּבוֹד גָּדוֹל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בַּמָּשָׁל הַנַּ"ל:

## תורה קצה

**א** בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי (תהילים ד':ב') –

הַיְנוּ, שֶׁגַּם אֲפִלּוּ בְּהַצָּרָה בְּעַצְמָהּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַרְחִיב לָנוּ. כִּי אִם יִסְתַּכֵּל הָאָדָם עַל חַסְדֵי ה', יִרְאֶה שֶׁאֲפִלּוּ בְּעֵת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵצֵר לוֹ, גַּם בְּהַצָּרָה בְּעַצְמָהּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַרְחִיב לוֹ וּמַגְדִּיל חַסְדּוֹ עִמּוֹ. וְזֶה:

בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי; הַיְנוּ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הַצָּרָה בְּעַצְמָהּ, נָתַתָּ לִי הַרְחָבָה בְּתוֹכָהּ, מִלְּבַד מַה שֶּׁאָנוּ מְצַפִּים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹשִׁיעֵנוּ בְּקֹרוֹב מִכָּל הַצָּרוֹת וְיֵיטִיב עִמָּנוּ מְאֹד, אַךְ אֲפִלּוּ גַּם בְּהַצָּרָה בְּעַצְמָהּ מַרְחִיב לָנוּ:

## תורה קצו

**א** וּכְשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל, אַל תַּעֲשֶׂה תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים וְכוּ' (אבות פ"ב).

כִּי אָסוּר לָאָדָם לַעֲמֹד עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ דַּוְקָא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, כִּי זֶה הוּא כְּמוֹ לוֹקֵחַ דָּבָר בְּחָזְקָה, בִּגְזֵלָה;

רַק צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – יִתֵּן, וְאִם לָאו – לָאו, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְזֶה: אַל תַּעֲשֶׂה תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, מִלְּשׁוֹן גְּזֵלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ"ב:כ"ג): וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ.

הַיְנוּ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא מְבַקֵּשׁ, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים אוֹ שְׁאָר צְרָכִים, אָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ וְלַעֲמֹד עַצְמוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁדַּוְקָא יַעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, כִּי זֶה הוּא תְּפִלַּת קֶבַע, שֶׁלּוֹקֵחַ הַדָּבָר בְּחָזְקָה, בִּגְזֵלָה, רַק יִתְפַּלֵּל רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים כַּנַּ"ל:

## תורה קצז

**א** דַּע, שֶׁלָּשׁוֹן הָרָע שֶׁל הָעוֹלָם מַזִּיק וּפוֹגֵם אֶת הָעֲנִיווּת, שֶׁעַל יְדֵי לָשׁוֹן הָרָע שֶׁהָעוֹלָם מְדַבְּרִים, עַל יְדֵי הַפְּגָם הַזֶּה, אִי אֶפְשָׁר לְהַצַּדִּיקִים לִהְיוֹת עֲנָוִים. כִּי פְּגַם לָשׁוֹן הָרָע מַפְרִיד בֵּין עֲנָוָה לְחָכְמָה, וְעַל יְדֵי זֶה נִפְגָּם הָעֲנָוָה, וְאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת עָנָו;

וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה עָנָו הוּא בְּלֹא חָכְמָה, וְזֶה יָדוּעַ שֶׁעֲנָוָה בְּלֹא חָכְמָה אֵינָהּ כְּלוּם, כִּי בְּוַדַּאי אֵין זֶה מַעֲלַת הָעֲנָוָה, לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ בְּכִפְיפַת רֹאשׁ בְּדֶרֶךְ שְׁטוּת כְּאִלּוּ הוּא עָנָו, כִּי זֶה עֲנָוָה פְּסוּלָה,

וְעִקַּר הָעֲנָוָה – כְּשֶׁהִיא בְּחָכְמָה, וְעַל יְדֵי פְּגַם לָשׁוֹן הָרָע נַעֲשֶׂה פֵּרוּד בֵּין עֲנָוָה לְחָכְמָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת עָנָו.

וְזֶה הָיָה מַעֲלַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁשִּׁבְחָה הַתּוֹרָה אוֹתוֹ, שֶׁהָיָה כָּל־כָּךְ גָּדוֹל בְּמַעֲלַת הָעֲנָוָה, עַד שֶׁאֲפִלּוּ לָשׁוֹן הָרָע לֹא הִזִּיק לְעַנְוָתָנוּתוֹ, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר יב): וַתְּדַבֵּר וְכוּ' בְּמֹשֶׁה וְכוּ'. נִמְצָא שֶׁהָיָה פְּגַם לָשׁוֹן הָרָע בָּעוֹלָם, אַף־עַל־פִּי־כֵן – וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, כִּי הָיָה בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ בַּעֲנָוָה, שֶׁאֲפִלּוּ פְּגַם לָשׁוֹן הָרָע לֹא הִזִּיק לוֹ לֶעֲנָוָה שֶׁלּוֹ:

## תורה קצח

**א** כְּשֶׁאֶחָד צוֹעֵק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אוֹמְרִים לוֹ לְסַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י"ד:ט"ו): מַה תִּצְעַק אֵלָי, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ:

## תורה קצט

**א** דַּע שֶׁיֵּשׁ הַמְתָּקָה לְהִנָּצֵל מֵעֹנֶשׁ שֶׁל אַלְמָן, שֶׁלֹּא תָּמוּת אִשְׁתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, וְהוּא, עַל יְדֵי שֶׁמַּרְגִּישִׁין טַעַם מִתִּיקוּת בְּהַתּוֹרָה, עַל יְדֵי זֶה נִצּוֹלִין מִזֶּה הָעֹנֶשׁ, לִבְלִי לִהְיוֹת אַלְמָן, חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת אַלְמָן – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: מַה נִּמְלְצוּ לְחִכִּי אִמְרָתֶךָ (תהלים קיט); שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמַּרְגִּישִׁין מְתִיקוּת בַּהַתּוֹרָה נִצּוֹלִין מֵהָעֹנֶשׁ הַזֶּה,

וְגַם הַכָּתוּב מְסַיֵּם: מִדְּבַשׁ לְפִי – שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַמְּתִיקוּת שֶׁמַּרְגִּישִׁין בְּהַתּוֹרָה מַמְתִּיקִין הַדִּין שֶׁל מֵיתַת אִשְׁתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי דְּבַשׁ בְּגִימַטְרִיָּא אִשָּׁה כַּמּוּבָא בַּכְּתָבִים:

## תורה ר

א הַטַּעַם שֶׁהַצַּדִּיקִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה הֵם עֲשִׁירִים, וּבַזְּמַנִּים הַקּוֹדְמִים הָיוּ רֻבָּם עֲנִיִּים וְאֶבְיוֹנִים, זֶה מְרֻמָּז בַּמִּשְׁנָה (אבות פ״ד): כָּל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר,

וְהַצַּדִּיקִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה הֵם הֵם הַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בַּזְּמַנִּים הַקּוֹדְמִים בְּסוֹד הַגִּלְגּוּל, וּכְבָר קִיְּמוּ הַתּוֹרָה מֵעֹנִי, עַל כֵּן זוֹכִים עַתָּה לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר:

## תורה רא

א מְרֻמָּז בַּתַּרְגּוּם אֵיכָה (ב, ז), שֶׁבְּפֶסַח צוֹעֲקִין בְּהַתְּפִלָּה, כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: קוֹל נָתְנוּ בְּבֵית ה׳ כְּיוֹם מוֹעֵד – כֻּלָּא עַמָּא דְּמִצַּלְּין בְּחַגָּא דְּפִסְחָא, עַיֵּן שָׁם בַּתַּרְגּוּם:

צְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת (משלי י׳:ב׳) – רָאשֵׁי תֵּבוֹת מַצָּת.

סְגֻלָּה לְחֻלִּי נוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, לְפַזֵּר צְדָקָה. פְּזַר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים (תהילים קי״ב:ט׳) – רָאשֵׁי תֵּבוֹת נֹפֵל:

## תורה רב

א כָּל מִי שֶׁשִּׂכְלוֹ קָטָן בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ לַחֲלֹק לוֹ כָּבוֹד בְּיוֹתֵר. כִּי כָּל מַה שֶׁשִּׂכְלוֹ יוֹתֵר קָטָן, הוּא יוֹתֵר חָפֵץ בְּכָבוֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁהַנָּשִׁים מַקְפִּידִין מְאֹד עַל כְּבוֹדָם, וְרוֹצִים מְאֹד אֶת הַכָּבוֹד, וְזֶה מֻחָמָת, שֶׁהַנָּשִׁים דַּעְתָּן קַלָּה וּקְטַנָּה מְאֹד:

## תורה רג

א מִסִּפּוּרֵי דְּבָרִים שֶׁל הַנָּשִׁים יְכוֹלִים לֵידַע מַעֲמַד הַשְׁכִּינָה, אֵיךְ הִיא אוֹחֶזֶת כָּעֵת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל מָרְדֳּכַי (אסתר ב׳:י״א), שֶׁהָיָה מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים לָדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר, וְאֶסְתֵּר הִיא הַשְׁכִּינָה. כִּי מָרְדֳּכַי הָיָה מַשִּׂיג זֹאת, לֵידַע שְׁלוֹם הַשְׁכִּינָה, מֵחֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים – עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי דִּבְרֵיהֶם:

## תורה רד

א מַעֲלַת הַצְּדָקָה יָדוּעַ, בִּפְרָט כְּשֶׁנּוֹתְנִין לְתַלְמִיד־חָכָם, כַּמּוּבָא, שֶׁהַמָּעוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לְתַלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת תַּמְכֵי אוֹרַיְתָא.

אֲבָל בֶּאֱמֶת זֶה הַמָּעוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לְתַלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה מַמָּשׁ, וְאֵין עֲבֵרָה יָכוֹל לְכַבּוֹת זֶה הַמָּעוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לְתַלְמִיד־חָכָם, כִּי אֵין עֲבֵרָה מְכַבָּה תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא), וְזֶה הַמָּעוֹת הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה מַמָּשׁ כַּנַּ״ל.

וְזֶה: מָעוֹת – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה.

וְעוֹד יֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה דְּבָרִים הַרְבֵּה, כִּי בְּעֵת שֶׁגִּלָּה זֹאת סִפֵּר אֵיזֶה מַעֲשֶׂה בְּעִנְיָן זֶה, אַךְ לֹא זָכִינוּ לִכְתֹּב כִּי אִם דְּבָרִים אֵלֶּה:

## תורה רה

א תִּקּוּן לְמִקְרֶה לַיְלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן – לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁאֵרַע לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי יֵשׁ כֹּחַ בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים לְהוֹצִיא הַטִּפָּה מֵהַקְלִפָּה שֶׁלָּקְחָה אוֹתָהּ, כִּי תְּהִלִּים בְּגִימַטְרִיָּא לִילִית עִם הַחֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׁמָהּ, שֶׁהִיא הַמְמֻנָּה עַל זֶה, כַּיָּדוּעַ.

וְצָרִיךְ לְכַוֵּן בִּשְׁעַת אֲמִירַת תְּהִלִּים, שֶׁתְּהִלִּים בְּגִימַטְרִיָּא תפ״ה, שֶׁהוּא מִכְוָּן כְּמִסְפַּר הַשְּׁנֵי שֵׁמוֹת: אֵל אֱלֹקִים בִּמְלוֹאוֹ, כָּזֶה: אָלֶף לָמֶד, אָלֶף לָמֶד הֵי יוּד מֵם, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׁנֵי שֵׁמוֹת אֵלּוּ יוֹצְאָה הַטִּפָּה מֵהַקְלִפָּה, כִּי הַטִּפָּה הִיא בְּחִינַת חֶסֶד וּגְבוּרָה כַּיָּדוּעַ, כִּי יֵשׁ בָּהּ כֹּחַ אֵשׁ וּמַיִם, חֲמִימוּת וְלַחוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת

חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְעַל יְדֵי הַשְּׁנֵי שֵׁמוֹת אֵל אֱלֹקִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֶסֶד וּגְבוּרָה, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהֵם גִּימַטְרִיָּא תְּהִלִּים כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִין הַטָּפָּה מִשָּׁם, וְזֶה צָרִיךְ לְכַוֵּן בִּשְׁעַת אֲמִירַת תְּהִלִּים:

**ב** וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטְל, כִּי יֵשׁ עֲשָׂרָה מִינֵי זִמְרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָעֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם סֵפֶר תְּהִלִּים, כַּמּוּבָא (בְּגִמָּרָא פְּסָחִים קיז וּבַזֹּהַר), שֶׁהֵם אַשְׁרֵי וְלַמְנַצֵּחַ וּמַשְׂכִּיל וְהַלְלוּיָהּ וְכוּ׳, עַיֵּן בְּפֵרוּשׁ רַשׁ״י. וְיֵשׁ כֹּחַ בְּכָל לָשׁוֹן וְלָשׁוֹן שֶׁל הָעֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת הַנַּ״ל לְבַטֵּל כֹּחַ הַקְּלִפָּה הַנַּ״ל, כִּי כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ הַלְּשׁוֹנוֹת הֵם הֶפֶךְ הַקְּלִפָּה הַנַּ״ל,

כִּי אַשְׁרֵי הוּא לְשׁוֹן רְאִיָּה וְהִסְתַּכְּלוּת — הֶפֶךְ הַקְּלִפָּה הַנַּ״ל שֶׁעִקַּר כֹּחָהּ מִקִּלְקוּל הָרְאוּת, מִבְּחִינַת: וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת, בִּבְחִינוֹת: יְהִי מְאֹרֹת — חָסֵר, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ת״ז תיקון מד דף עט:): דָּא לֵילִית. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר כֹּחָהּ מִקִּלְקוּל הָרְאִיָּה, וְאַשְׁרֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן רְאִיָּה הִיא הֶפֶךְ מִמֶּנָּה.

וְכֵן מַשְׂכִּיל, כִּי הִיא בְּחִינַת מְשַׂכֵּל, וּמַשְׂכִּיל הוּא הֶפֶךְ מִזֶּה, וְעִנְיָן זֶה עַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן יט), כִּי עִקַּר כֹּחָהּ לְהַחֲטִיא אֶת הָאָדָם בְּמִקָּרֶה, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשְׂכִּיל עַל יְדֵי תַּרְגְּמָן, שֶׁהוּא מִעֵּרֶב טוֹב וָרַע, לִפְעָמִים מְשַׂכֵּל וְלִפְעָמִים מַשְׂכִּיל, עַיֵּן שָׁם.

וְכֵן הַלְלוּיָהּ — הֶפֶךְ הַקְּלִפָּה, שֶׁשְּׁמָהּ לֵילִית עַל שֵׁם שֶׁהִיא מְיֻלֶּלֶת בְּיִלָּלָה תָּמִיד, וְהַלֵּל הֶפֶךְ יְלָלָה, כִּי אוֹתִיּוֹת ״הַלֵּלִי״ הֵם הֶפֶךְ ״יְלָלָה״.

וְהַשְּׁאָר לֹא פֵּרֵשׁ.

גַּם הַטָּפָּה בָּאָה מֵהַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד וּגְבוּרָה, כַּיָּדוּעַ, כִּי גַּם הַטָּפָּה הִיא בְּחִינַת חֶסֶד וּגְבוּרָה כַּנַּ״ל, וְיָדוּעַ שֶׁהַדַּעַת הוּא בְּחִינַת חֲמִשָּׁה חֲסָדִים וְחָמֵשׁ גְּבוּרוֹת, עַל כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטְל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ל״ב:א׳): לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע — רָאשֵׁי־תֵבוֹת נַאַף, שֶׁהוּא נִכְנָע עַל יְדֵי בְּחִינַת לְדָוִד מַשְׂכִּיל, דְּהַיְנוּ תְּהִלִּים:

**ג** אַחַר־כָּךְ גִּלָּה רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הָעֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים בִּפְרָטִיּוּת, שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרָם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁיִּקְרֶה לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִקְרֶה בִּלְתִּי טָהוֹר. וְאֵלּוּ הֵן:

מִכְתָּם לְדָוִד — טז

לְדָוִד מַשְׂכִּיל — לב,

אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל — מא,

כְּאַיָּל תַּעֲרֹג — מב,

לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת — נט,

לַמְנַצֵּחַ עַל יְדוּתוּן — עז,

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה — צ,

הוֹדוּ לַה׳ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ — קה,

עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל — קלז,

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ — קנ.

וְאָמַר, שֶׁאֵלּוּ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים, הֵם תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לְמִקָּרֶה חַס וְשָׁלוֹם, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לְאָמְרָם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אֵין צָרִיךְ לִפְחֹד עוֹד כְּלָל מִפֶּגֶם הַנּוֹרָא שֶׁל הַמִּקָּרֶה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּוַדַּאי נִתְתַּקֵּן עַל יְדֵי זֶה: (וְעַיֵּן עִנְיָן זֶה בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר״ן תִּנְיָנָא בְּסוֹפוֹ.)

## תורה רו

**א** תָּעִיתִי כְשֶׂה אֹבֵד בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ וְכוּ׳ (תהילים קי״ט:קע״ו):

כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּעֲבֵרָה שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, בֵּין אִם נִתְעוֹרֵר תֵּכֶף וּמִיָּד וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה, אֲזַי אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לַחֲזֹר לְמִקּוֹמוֹ, כִּי עֲדַיִן לֹא נִתְרַחֵק הַרְבֵּה מֵהַדֶּרֶךְ הַטּוֹב. כִּי כְּשֶׁעוֹשֶׂה עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנוֹטֶה מֵהַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר אֶל דֶּרֶךְ אַחֵר מְקֻלְקָל, וְשָׁם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ כַּמָּה וְכַמָּה נְתִיבוֹת וּדְרָכִים תּוֹעִים וּמְקֻלְקָלִים מְאֹד, שֶׁכְּשֶׁמַּתְחִילִין לֵילֵךְ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ הָרָע, אֲזַי תּוֹעִים וּנְבוֹכִים בְּאֵלּוּ הַדְּרָכִים עַד שֶׁקָּשֶׁה לָשׁוּב וְלָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ דַּרְכּוֹ לִקְרוֹת אֶת הָאָדָם תֵּכֶף כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁהוּא תּוֹעֶה מִדֶּרֶךְ הַשֵּׂכֶל, וְקוֹרְאוֹ שֶׁיָּשׁוּב לַאֲחוֹרָיו, וּלְכָל אֶחָד קוֹרֵא לְפִי בְּחִינָתוֹ: יֵשׁ שֶׁקּוֹרְאוֹ בִּרְמִיָּה, וְיֵשׁ בְּקְרִיאָה מַמָּשׁ, וְיֵשׁ שֶׁבּוֹעֵט בּוֹ וּמַכֶּהוּ, וְזֶהוּ הַקְּרִיאָה שֶׁלּוֹ, כִּי אוֹרַיְתָא מַכְרֶזֶת קַמַּיְהוּ: עַד מָתַי פְּתָיִים תְּאֶהֱבוּ פֶּתִי, וְהַתּוֹרָה הוּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא קוֹרֵא אוֹתָם וּמְבַקְּשָׁם שֶׁיַּחְזְרוּ אֵלָיו.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נָטָה הַרְבֵּה מִדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, אֲזַי אֶפְשָׁר לוֹ בְּקַל לָשׁוּב, מֵחֲמַת שֶׁהוּא מַכִּיר עֲדַיִן אֶת הַקּוֹל וְרָגִיל בּוֹ, כִּי זֶה סְמוּךְ הָיָה אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ קוֹל הַתּוֹרָה, וַעֲדַיִן לֹא שָׁכַח אֶת הַקּוֹל, וַעֲדַיִן לֹא תָּעָה הַרְבֵּה בְּאֵלּוּ הַדְּרָכִים הָאֲחֵרִים הַתּוֹעִים וְהַנְּבוֹכִים, וְעַל כֵּן בְּקַל אֶפְשָׁר לוֹ לָשׁוּב,

וְהוּא כְּמֹשֵׁל הָרוֹעֶה, שֶׁכַּאֲשֶׁר שֶׂה אֶחָד תּוֹעֶה מֵהַדֶּרֶךְ אֲזַי תֵּכֶף הוּא קוֹרֵא אוֹתוֹ, וּכְשֶׁהַשֶּׂה עֲדַיִן לֹא תָּעָה הַרְבֵּה מֵהַדֶּרֶךְ, אֲזַי הוּא מַכִּיר הַקּוֹל וְהוֹלֵךְ אַחֲרָיו תֵּכֶף. אֲבָל כְּשֶׁכְּבָר נָטָה הַרְבֵּה מֵהַדֶּרֶךְ, אֲזַי כְּבָר שָׁכַח אֶת הַקּוֹל וְאֵינוֹ מַכִּיר בּוֹ. וְגַם הָרוֹעֶה מְיַאֵשׁ עוֹד מִלְּבַקְּשׁוֹ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה זְמַן רַב שֶׁהָלַךְ וְתָעָה מֵאִתּוֹ, כֵּן כְּשֶׁכְּבָר הֶאֱרִיךְ זְמַן, חַס וְשָׁלוֹם, בְּרִשְׁעוֹ, וְנָטָה וְתָעָה הַרְבֵּה מֵהַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר לְאֵלּוּ הַדְּרָכִים הַמְקֻלְקָלִים וְהַתּוֹעִים וְהַנְּבוֹכִים וְהַמְבֻלְבָּלִים, אֲזַי קָשֶׁה לוֹ לָשׁוּב כַּנַּ״ל:

וְדַע, שֶׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים הַמְקֻלְקָלִים וְהַתּוֹעִים, כְּשֶׁאָדָם תּוֹעֶה בָּהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, הַרְבֵּה מְאֹד, אֶפְשָׁר לִפְעָמִים שֶׁיִּתְעֶה מְאֹד וְיֵלֵךְ בְּאֵלּוּ הַדְּרָכִים הַנְּבוֹכִים, וַאֲזַי דַּיְקָא מֹרֶב תְּעוּתוֹ בָּהֶם, יִתְהַפֵּךְ וְיָשׁוּב עַד שֶׁיִּהְיֶה סָמוּךְ מְאֹד לְמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, וְלֹא יִהְיֶה רַק הֶרְחֵק מְעַט בֵּינוֹ לְבֵין מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, וּבְקַל עַל יְדֵי נְסָיוֹן קַל יָשׁוּב עוֹד לְמְקוֹמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ קוֹרְאוֹ וּמַזְמִין לוֹ הַנִּסָּיוֹן, אֵינוֹ מַכִּיר בַּקּוֹל, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לָשׁוּב לִמְקוֹמוֹ.

וְזֶה הוּא הַחִלּוּק שֶׁבֵּין עוֹל יָמִים לְזָקֵן, כִּי מִי שֶׁעֲדַיִן בְּבַחֲרוּתוֹ וַעֲדַיִן לֹא הִזְקִין בְּחַטָּאָיו, אֶפְשָׁר לוֹ יוֹתֵר לָשׁוּב מֵהַזָּקֵן, מֵחֲמַת שֶׁעֲדַיִן הוּא סָמוּךְ וְלֹא שָׁכַח אֶת הַקּוֹל הַקְּרִיאָה.

וְזֶה: תָּעִיתִי כְּשֶׂה אֹבֵד – הֵינוּ שֶׁתָּעִיתִי מֵהַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר כְּשֶׂה אוֹבֵד הַנּוֹטֶה מֵהַדֶּרֶךְ כַּנַּ״ל, עַל כֵּן אֲנִי שׁוֹאֵל מִלְּפָנֶיךָ:

בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ, כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי – הֵינוּ שֶׁתְּמַהֵר לְבַקְּשֵׁנִי, כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי זוֹכֵר עֲדַיִן אֶת הַקּוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת,

וְזֶהוּ: בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ, כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי – שֶׁתְּמַהֵר לְבַקְּשֵׁנִי תֵּכֶף, כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי עֲדַיִן, וַעֲדַיִן אֲנִי מַכִּיר אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם הַתּוֹרָה, עַל־כֵּן בַּקֵּשְׁתִּי – שֶׁתְּרַחֵם עָלַי לְבַקְּשֵׁנִי מְהֵרָה מִיָּד, כָּל זְמַן שֶׁעֲדַיִן לֹא שָׁכַחְתִּי אֶת מִצְוֹתֶיךָ, דְּהֵינוּ שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מַכִּיר אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת,

כִּי כְּשֶׁחַס וְשָׁלוֹם, הָאָדָם נִזְקָן בַּחֲטָאִים קָשֶׁה מְאֹד לְבַקְּשׁוֹ, כִּי כְּבָר שָׁכַח אֶת קוֹל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְאֵינוֹ מַכִּיר בְּקוֹל הַקְּרִיאָה, עַל־כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּמַהֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַקְּשׁוֹ לְהַחֲזִירוֹ אֵלָיו, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא שָׁכַח עֲדַיִן לְגַמְרֵי אֶת קוֹל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ מַה שֶּׁבִּקֵּשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם: בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ, כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי, כַּנַּ״ל:

## תורה רז

**א** כָּל הַדְּבּוּרִים הֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ (תהילים קמ״ה:י״א), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּכְּתָבִים, שֶׁהֵה׳ גְּבוּרוֹת שֶׁבַּדַּעַת בּוֹקְעִין וְיוֹצְאִין בְּהַפֶּה, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם ה׳ מוֹצָאוֹת הַפֶּה; נִמְצָא שֶׁכָּל הַדְּבּוּרִים הֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָם. וְהַהַמְתָּקָה הוּא עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה וְדִבּוּרִים טוֹבִים שֶׁמְּדַבְּרִים, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְתִּיקִין הַדִּבּוּרִים שֶׁהֵם בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת:

וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים יוֹצְאִין גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהֵם בָּאִים בְּזֶה הָעוֹלָם לִגְדוֹלֵי הַדּוֹר מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דַּעַת גָּדוֹל, עַל כֵּן כְּשֶׁיּוֹצְאִין, חַס וְשָׁלוֹם, גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, בָּאִים בְּדַעַת הַגְּדוֹלִים, וְשָׁם בּוֹקְעִין וְיוֹצְאִין מֵהַפֶּה, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם דִּבּוּרִים כַּנַּ״ל. וַאֲזַי הַדִּבּוּרִים הֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, וְצָרִיךְ לְרָאוֹת לְהַמְתִּיקָם,

וּכְשֶׁאֵין מַמְתִּיקִים הַגְּבוּרוֹת הַקָּשׁוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם כֹּחַ לְהַמְתִּיקָם, אוֹ שֶׁהֵם אָז בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַמְתִּיקָם, מֵחֲמַת שֶׁפָּגְמוּ אָז בְּאֵיזֶה פְּגָם וָחֵטְא, כִּי אַפִּלּוּ צַדִּיקִים וּגְדוֹלִים לִפְעָמִים הֵם פּוֹגְמִים וְשׁוֹגִים בְּאֵיזֶה דָּבָר, כִּי אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ וְכוּ׳ (קהלת ז׳:כ׳), וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם אָז בִּבְחִינָה זוֹ, אֵינָם מַמְתִּיקִים הַגְּבוּרוֹת הַקָּשׁוֹת, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים,

וַאֲזַי כְּשֶׁאֵינָם מַמְתִּיקִים הַדִּבּוּרִים, שֶׁהֵם גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, אֲזַי מַתְחִילִין לְדַבֵּר בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים דִּבּוּרִים רָעִים עַל הַכְּלָל אוֹ עַל הַפְּרָט, אוֹ שֶׁמְּדַבְּרִין עַל צַדִּיק הַדּוֹר, וַאֲזַי כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, בָּאִים וְנוֹפְלִים עַל צַדִּיק הַדּוֹר, חַס וְשָׁלוֹם.

וְהַצַּדִּיק הַדּוֹר צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְתִּיק אֵלּוּ הַגְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים הַנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי שֶׁהוּא דָּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת בָּזֶה שֶׁמְּדַבְּרִים עָלָיו, נִמְצָא שֶׁהוּא מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד וּבָזֶה מַמְתִּיקָם, אוֹ עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל הַיִּסּוּרִים שֶׁהֵם מְדַבְּרִים עָלָיו, מְקַבְּלָם בְּאַהֲבָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַמְתִּיק גַּם כֵּן דִּבּוּרִים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת הַקָּשׁוֹת כַּנַּ״ל.

אֲבָל אִם אֵין כֹּחַ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּצַדִּיק הַדּוֹר לְהַמְתִּיקָם, אֲזַי יוּכַל לִפֹּל מִמַּדְרֵגָתוֹ מְאֹד, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי אֵלּוּ הַגְּבוּרוֹת הַנַּ״ל שֶׁבָּאִים עָלָיו, אוֹ שֶׁיִּסְתַּלֵּק, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה, וְאָז עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ נִשְׁמָתוֹ מַמְתֶּקֶת אֵלּוּ הַגְּבוּרוֹת הַקָּשׁוֹת הַנַּ״ל.

וּמִזֶּה הָיָה הִסְתַּלְּקוּת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, כִּי אָמַר שֶׁיִּסְתַּלֵּק מִמַּעֲשֵׂה הַשַּׁ״צ יְמֵי שְׁמוֹ, כִּי אָצַל הַשַּׁ״צ יְמֵי שְׁמוֹ הָיוּ כַּמָּה גְּדוֹלֵי הַדּוֹר וְלוֹמְדִים מֻפְלָגִים, שֶׁהִטְעָה אוֹתָם, כְּמַפֹּרָסָם, וְהֵם יָצְאוּ מִן הַכְּלָל וְדִבְּרוּ רָעוֹת עַל כְּלַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְזֶה הָיָה מֻחְמָת שֶׁבָּא לָהֶם גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת וְלֹא הִמְתִּיקוּ אוֹתָם מֵחֲמַת בְּחִינָה הַנַּ״ל, וְעַל כֵּן דִּבְּרוּ דִּבּוּרִים רָעִים עַל הַכְּלָל, וְאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים נָפְלוּ עַל גְּדוֹל הַדּוֹר, וְהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הוּא הָיָה אָז הַגְּדוֹל הַדּוֹר, וּמִזֶּה נִסְתַּלֵּק,

וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁאָמַר, שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ שְׁנֵי נְקָבִים בְּלִבּוֹ עַל־יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשֵּׁ״צ יִמַּח שְׁמוֹ, וּמִזֶּה נִסְתַּלֵּק וְכַנַּ״ל.

כִּי כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, אוֹ כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עַל הַצַּדִּיק הַדּוֹר בְּעַצְמוֹ, הוּא דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ, כִּי עִקַּר תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הוּא תָּלוּי בְּצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר ויצא דף קנג:): שְׁכִינְתָּא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (עיין בהתורה תהילה לדוד בסימן י״ב). וְכֵן הַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּעַצְמוֹ הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טִפְּשָׁאֵי וְכוּ׳ דְּקָיְמִי מִקַּמֵּי אוֹרַיְתָא וְכוּ׳;

אֲבָל כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַמְתִּיק דִּבּוּרִים שֶׁלָּהֶם, אֲזַי הוּא חוֹזֵר וְעוֹשֶׂה מֵהַדִּבּוּרִים תּוֹרָה, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (שם בסימן י״ב), וְאָז עוֹשֶׂה תּוֹרַת חֶסֶד, הַיְנוּ לְלַמֵּד לַאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:) עַל פָּסוּק: וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ – זֶה הַלּוֹמֵד עַל־מְנָת לְלַמֵּד, כִּי בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשִׂים תּוֹרָה מִדִּבּוּרִים אֵלּוּ, אֶפְשָׁר לוֹ לְלַמֵּד אֲחֵרִים עִמָּהּ, וְנִמְצָא שֶׁהוּא תּוֹרַת חֶסֶד, וּבָזֶה מַמְתִּיקִם:

## תורה רח

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ וְכוּ׳ (תהילים ל״ז:ל״ב):

פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁרָשָׁעִים עוֹשִׂים יִסּוּרִים לְצַדִּיקִים וְרוֹדְפִים אֶת הַצַּדִּיקִים, זֶה סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּדֵי שֶׁיִּתְבּוֹנֵן הַצַּדִּיק וְיַפְשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו. נִמְצָא שֶׁהָרָשָׁע הוּא כְּמוֹ צוֹפֶה, כְּשׁוֹמֵר הָעִיר שֶׁנִּקְרָא צוֹפֶה, כֵּן הָרָשָׁע הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַצַּדִּיק מִלִּפֹּל בְּנַשְׁמִיּוּת:

פֵּרוּשׁ אַחֵר: מְעַט הַמַּחְלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ עַל צַדִּיקִים הִיא טוֹבָה לָהֶם, כִּי הַמַּחְלֹקֶת הִיא כְּמוֹ מִכְסֶה לָהֶם, שֶׁלֹּא יִתְגַּלּוּ וְיִתְפָּרְסְמוּ בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי הַצֹּרֶךְ, וְזֶה פֵּרוּשׁ:

צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק – צוֹפֶה לְשׁוֹן מִכְסֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ה:י״א): וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב, אֲבָל אֵלּוּ הָרְשָׁעִים מַרְבִּים בְּמַחְלֹקֶת, מַרְבִּים בְּמִכְסֶה, עַד שֶׁאֵין כֹּחַ בַּצַּדִּיקִים לִסְבֹּל מַחְלָקְתָם וְשִׂנְאָתָם שֶׁל הָרְשָׁעִים, וְזֶהוּ:

וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ – כְּמוֹ שֶׁמְּכַסִּין אֶת אָדָם מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַנְשִׁים, כֵּן אֵלּוּ הָרְשָׁעִים הֵן מְכַסִּין וּמַרְבִּים בְּצִפּוּיִים בְּמַחְלֹקֶת וּמְבַקְּשִׁין לַהֲמִיתוֹ, אֲבָל: וַה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ:

## תורה רט

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקָּנוּם (ברכות כו:):

כִּי יָדוּעַ, שֶׁיֵּשׁ לְכָל אָדָם תְּפִלּוֹת רָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סג לפי נוסחת העין יעקב): גַּנָּבָא עַל מַחְתְּרְתָּא רַחֲמָנָא קָרְיָא. נִמְצָא אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה רָעָה וּמְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, אֲזַי בָּא הַתְּפִלָּה רָעָה וּמְבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ, וְזֶה בְּחִינַת תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד, שֶׁהִיא מִתְנַגֶּדֶת לוֹ,

וְהַתִּקּוּן לָזֶה – הַכְנָסַת אוֹרְחַ תַּלְמִיד־חָכָם, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אוֹרְחַ מְבָרֵךְ (ברכות מו), וְאוֹרְחַ הוּא בְּחִינַת (משלי ד׳:י״ח): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ; וּכְתִיב (שם י): בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה (זוהר פנחס רמד ובתיקון מז). נִמְצָא, שֶׁעַל־יָדוֹ בָּא הַתִּקּוּן הַתְּפִלָּה,

וְזֶה פֵּרוּשׁ: תְּמִידִין תִּקָּנוּם – זֶה בְּחִינַת הַכְנָסַת אוֹרְחַ תַּלְמִיד־חָכָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י:): הַמְאֻחָר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין:

## תורה רי

**א** לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל־יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה הוּא מְקַיֵּם וְאָהַבְתָּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פו): וְאָהַבְתָּ – שֶׁיְּהֵא שֵׁם שָׁמַיִם מְתְאַהֵב עַל יָדֶיךָ וְכוּ׳.

וּכְשֶׁמְּקַיֵּם וְאָהַבְתָּ, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לוֹ פַּרְנָסָה בְּלֹא יְגִיעָה וְטִרְחָה, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, וּקְרִיעַת יַם סוּף הָיָה עַל־יְדֵי זְכוּת אַבְרָהָם, בְּחִינַת וְאָהַבְתָּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וַיָּשָׁב הַיָּם לְפְנוֹת בֹּקֶר – דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם.

נִמְצָא כְּשֶׁהִגִּיעַ עֵת הַבֹּקֶר בְּחִינַת אַבְרָהָם, אֲזַי יָצָא מִקְּשׁוּי לְקַל, כִּי עַד הַבֹּקֶר הָיָה קָשֶׁה לְפָנָיו קְרִיעַת יַם סוּף, נִמְצָא עַל יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה אָחוּז בִּבְחִינַת וְאָהַבְתָּ, בְּחִינַת אַבְרָהָם, אֲזַי אֵין קָשִׁין לוֹ מְזוֹנוֹתָיו: לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

## תורה ריא

א מַה שֶּׁהָעוֹלָם נוֹסְעִין עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים – כִּי עִקַּר הַמְתָּקַת הַדִּינִין אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי קְדֻשַּׁת וְטָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבוֹת, כִּי שָׁם שָׁרְשָׁם. (כמ״ש) [כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר]: כֹּלָּא בְּמַחֲשָׁבָה אִתְבְּרִרוּ.

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְמֹחִין זַכִּים אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים, (כמובא בזוהר) [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב]: וַיַּקְהֵ מֹשֶׁה אֶת עֲצְמוֹת יוֹסֵף, מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת מֹחִין, וְיוֹסֵף הוּא בְּחִינַת צַדִּיק, הֵינוּ שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְמֹחִין אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים.

וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא מְקוֹר הַדִּינִים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְצָרִיךְ לְטַהֵר אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ כְּדֵי לְהַמְתִּיקָם, וּבִשְׁבִיל זֶה נוֹסְעִין לְצַדִּיקִים, כְּדֵי לִזְכּוֹת לִקְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה:

## תורה ריב

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

זֶה בְּחִינַת מְחָאַת כַּף אֶל כַּף, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה מַבִּיטִין בִּתְמוּנַת ה׳. כִּי תְּמוּנַת ה׳, הֵינוּ דְּמְיוֹנוֹת שֶׁאָנוּ מְדַמִּין אוֹתוֹ: רַחוּם וְחַנּוּן וּשְׂאָר כִּנּוּיִים וְדִמְיוֹנוֹת שֶׁאָנוּ קוֹרִין אוֹתוֹ, כָּל אֵלּוּ הַדְּמְיוֹנוֹת גִּלּוּ הַנְּבִיאִים, וּנְבִיאִים זֶה בְּחִינַת דִּבּוּר הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ נִיב שְׂפָתַיִם, וּכְשֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים בְּשִׂפָתֵינוּ אֶת הַתְּמוּנוֹת וְהַדְּמְיוֹנוֹת וּמָחְאִין בְּכַפַּיִם, אֲזַי נִתְקַיֵּם (הושע יב): בְּיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה; כִּי הַנְּבִיאִים הֵם הַדִּבּוּרִים, וְהַכַּפַּיִם הֵם יַד הַנְּבִיאִים, וְאָז הַדְּמְיוֹן נִתְגַּלֶּה, בְּבְחִינַת: וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה; וְנִתְקַיֵּם (במדבר יב): וּתְמוּנַת ה׳ יַבִּיט:

ב גַּם מְחָאַת כַּף זֶה בְּחִינַת (יחזקאל י׳:ח׳): וְיַד אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם, כִּי הַכְּנָפַיִם הֵם הַדִּבּוּרִים, בְּבְחִינַת (קהלת י׳:כ׳): וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר:

ג גַּם נִכְלָל הַתְּפִלָּה בְּתוֹךְ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהֵם שְׁנֵי יָדַיִם: יָד כּוֹתֶבֶת וְיַד חוֹתֶמֶת:

ד כֹּחַ הַדִּבּוּר בָּא עַל־יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים, כַּמּוּבָא: פֻּמָּא אִתְקְרִיאַת מִסְטָרָא דְּצַדִּיק:

(מִסִּימָן ר״ט עַד כָּאן, לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז״ל)

## תורה ריג

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ שֵׁם, שֶׁכְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְהַסְתִּיר וּלְכַסּוֹת אֶת הָאָדָם מִן הַבַּעַל דָּבָר לְהַצִּיל אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ שֶׁנִּגְזַר עָלָיו, אֲזַי הוּא מַסְתִּיר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ בְּזֶה הַשֵּׁם, וַאֲזַי הַבַּעַל דָּבָר מְשׁוֹטֵט וּמְחַפֵּשׂ סְבִיבוֹת זֶה הָאָדָם לְבַקֵּשׁ לוֹ מָקוֹם שֶׁיּוּכַל לְהִכָּנֵס תַּחַת הַמִּסְתָּר וְהַמִּכְסֶה לְהַזִּיק לְזֶה הָאָדָם, אַךְ תֵּכֶף כְּשֶׁמַּבִּיט עָלָיו, נִסְתַּלֵּק וְאֵין לוֹ כֹּחַ מֻחְמַת זֶה הַשֵּׁם.

אֲבָל דַּע שֶׁכְּשֶׁחַס וְשָׁלוֹם, מוֹצֵא מָקוֹם לִכְנֹס תַּחַת הַמִּסְתָּר וְהַמִּכְסֶה לִשְׁלֹט עַל הָאָדָם, אֲזַי אַדְרַבָּא מְקַבֵּל עוֹד הַבַּעַל דָּבָר יוֹתֵר כֹּחַ מִזֶּה הַשֵּׁם, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פנחס רלו), שֶׁרָאָה פִּינְחָס הַמ״ם שֶׁל מָוֶת מְשׁוֹטֵט אָז, הֵינוּ כִּי הַמ״ם הִיא בְּחִינַת הַסָּמ״ךְ־מ״ם הַמְשׁוֹטֵט סָבִיב סָבִיב כַּנַּ״ל:

ב וְדַע, שֶׁהַשֵּׁם הַנַּ״ל הוּא שֵׁם סאל, וְיוֹצֵא מִפָּסוּק: אַתָּה סֵתֶר לִי (תהילים ל״ב:ז׳), מֵרָאשֵׁי־תֵבוֹת, וְהַמֵּם שֶׁל מִצַּר תִּצְּרֵנִי הוּא בְּחִינַת הַמ״ם הַנַּ״ל, בְּחִינַת הַסָּמ״ךְ־מ״ם הַמְשׁוֹטֵט סְבִיב הַמִּכְסֶה וְהַמִּסְתָּר הַנַּ״ל לִשְׁלֹט עַל הָאָדָם כַּנַּ״ל, וְאִם חַס וְשָׁלוֹם מוֹצֵא מָקוֹם לִשְׁלֹט, אֲזַי מְקַבֵּל יוֹתֵר כֹּחַ מִזֶּה הַשֵּׁם, כִּי נִצְטָרֵף הַמ״ם לְהַשֵּׁם סא״ל הַנַּ״ל, וְנַעֲשֶׂה צֵרוּף שְׁמוֹ ״סַמָּאֵל״.

עַל כֵּן צָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּין תֵּבוֹת ״אַתָּה סֵתֶר לִי״ לְתֵבַת ״מִצַּר״, כְּדֵי שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת צֵרוּף שְׁמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וַאֲזַי, כְּשֶׁשּׁוֹלֵט עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, וּמְקַבֵּל עוֹד כֹּחַ מִזֶּה הַשֵּׁם כַּנַּ״ל, אֲזַי נַעֲשֶׂה מֵהַשֵּׁם הַנַּ״ל: סוֹף אָדָם לָמוּת (ברכות יז), שֶׁהוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֵׁם סא״ל הַנַּ״ל. אֲבָל כְּשֶׁמִּשַּׁמְּרִין אֶת עַצְמָן בְּכֹחַ הַשֵּׁם הַנַּ״ל, אֲזַי הַשֵּׁם הַנַּ״ל הוּא מְכַסֶּה וּמִסְתָּר, בְּחִינַת: אַתָּה סֵתֶר לִי, וְגַם מִצַּר תִּצְּרֵנִי וְתִשְׁמְרֵנִי:

## תורה ריד

א בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, כְּשֶׁהָיוּ יוֹדְעִים יוֹם מִיתָתָם, הָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הָיָה שְׁלִיטָה לְהַבַּעַל דָּבָר עֲלֵיהֶם, וְעַכְשָׁו מָצִינוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמֵּתוּ בְּאֶמְצַע לִמּוּדָם.

דַּע שֶׁאִם הַלִּמּוּד כַּהֹגֶן, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ שׁוּם כֹּחַ, אֲבָל אִם אֵין הַלִּמּוּד כָּרָאוּי, בִּפְרָט לִמּוּד גְּמָרָא, אִם אֵין הַלִּמּוּד כָּרָאוּי, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל יוֹתֵר כֹּחַ מֵהַלִּמּוּד, כִּי תַּלְמוּד בְּגִימַטְרִיָּא אוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׁמָהּ ״לִילִית״, עַל־כֵּן יֵשׁ כֹּחַ בְּלִמּוּד הַתַּלְמוּד אוֹ לְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם:

## תורה רטו

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִינֵי פִּדְיוֹנוֹת, כִּי יֵשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי דִינִים, וּכְנֶגֶד כָּל בֵּית־דִּין וּבֵית־דִּין יֵשׁ פִּדְיוֹן מְיֻחָד לְהַמְתִּיק הַדִּין שֶׁיֵּשׁ שָׁם,

עַל־כֵּן לְפָעָמִים אֵינוֹ מוֹעִיל הַפִּדְיוֹן שֶׁעוֹשִׂין, כִּי לֹא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹדֵעַ כָּל הָעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פִּדְיוֹנוֹת, וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אוֹתָם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֻּלָּם, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן הַמְיֻחָד לְאוֹתוֹ הַדִּין, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל.

אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ פִּדְיוֹן אֶחָד שֶׁכּוֹלֵל אֶת כָּל הָעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי דִינִין, וְיָכוֹל לְהַמְתִּיק כָּל הָעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי־דִינִים, וּלְזֶה הַפִּדְיוֹן צָרִיךְ עֵת רָצוֹן, בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מֹצַח הָרָצוֹן, כְּמוֹ בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה, בְּחִינַת: וַאֲנִי תְּפִלָּתִי וְכוּ׳, עֵת רָצוֹן וְכוּ׳ (תהילים ס״ט:י״ד).

אַךְ אֲפִלּוּ הַצַּדִּיקִים, לָאו כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ זֶה הַפִּדְיוֹן, וְלֹא נִמְצָא כִּי־אִם חַד בְּדָרָא שֶׁיֵּדַע זֶה הַפִּדְיוֹן, וּפְעָמִים אֲפִלּוּ כְּשֶׁזֶּה הַצַּדִּיק עוֹשֶׂה פִּדְיוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מוֹעִיל, וְזֶה מֻחְמַת כִּי גַּם לְמַעְלָה תְּאֻבִים מְאֹד לְפִדְיוֹן כָּזֶה, כִּי לָאו בְּכָל פַּעַם בָּא לָהֶם מִלְמַטָּה פִּדְיוֹן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַמְתִּיק כָּל הָעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי־דִינִין בְּבַת־אַחַת, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁבָּא לָהֶם זֹאת הַהַמְתָּקָה הֵם מִשְׁתַּמְּשִׁים עִמָּהּ לְצֹרֶךְ דָּבָר אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַפִּדְיוֹן וְהַהַמְתָּקָה, נַעֲשִׂין גֵּרִים,

כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עַכּו״ם בָּעוֹלָם חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם, וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִין הַדִּין וְהַחָרוֹן אַף, נִמְתָּק הָעַכּו״ם וְנַעֲשִׂין גֵּרִים. וְזֶה הָיָה עֲבוֹדַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְגַם לְאַחַר מוֹתוֹ, כִּי הִשְׁתַּדֵּל לְקָרֵב רַב כְּדֵי לַעֲשׂוֹת גֵּרִים,

וְגַם בְּמוֹתוֹ נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְהַמְתִּיק הָעַכּו״ם כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נַעֲשִׂין גֵּרִים. וְעַל כֵּן נִסְתַּלֵּק בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה, שֶׁאָז הוּא עֵת רָצוֹן, כְּדֵי לְהַמְתִּיק כָּל הָעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי דִינִים כַּנַּ״ל, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, כִּי כָּל עֲבוֹדַת מֹשֶׁה – לְהַמְתִּיק הַחָרוֹן אַף שֶׁל הָעַכּו״ם לְרָצוֹן,

וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה עוֹמֵד בֵּין ״שִׁמְד״ לָרָצוֹן, כִּי מִסְפַּר מֹשֶׁה הוּא מְמֻצָּע בֵּין מִסְפַּר ״שִׁמְד״ לְמִסְפַּר רָצוֹן, כִּי הוּא עוֹמֵד תָּמִיד לְהַמְתִּיק הַשִּׁמְד לְהָפְכָהּ לָרָצוֹן כַּנַּ״ל:

וְעַל כֵּן מָצִינוּ בַּמִּדְרָשׁ, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל גִּיֵּר גֵּרִים (עי׳ ב״ר ויצא פ״ע ובמ״ר קהלת), וְזֶה מֻחְמַת שֶׁהָיָה גִּלְגּוּל בְּנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר, כַּמּוּבָא (מ״ר במדבר פ׳ יט), וְעַל־כֵּן בְּכֹחַ זֶה גִּיֵּר גֵּרִים. וְכֵן יִתְרוֹ, מֻחְמַת שֶׁהָיָה חוֹתֵן מֹשֶׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּיֵּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ח:ב׳):

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ חוֹתֵן מֹשֶׁה, כִּי מֻחְמַת שֶׁהָיָה חוֹתֵן מֹשֶׁה, זֶה גָּרַם לוֹ שֶׁשָּׁמַע וְנִתְגַּיֵּר,

כִּי כָּל עֲבוֹדַת מֹשֶׁה בְּחַיָּיו, וְעַכְשָׁו לְאַחַר מוֹתוֹ, הוּא רַק לַעֲשׂוֹת גֵּרִים כַּנַּ״ל:

## תורה רטז

א דַּע, כִּי הַפִּילוֹסוֹפִים קוֹרִים לְהַשָּׂבַע אִם כָּל חָי, וַאֲנַחְנוּ עַל יְדֵי תְּפִלּוֹתֵינוּ אָנוּ מְבַטְּלִים הַשָּׂבַע, כִּי הַשָּׂבַע מְחַיֵּב כָּךְ, וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִשְׁתַּנֶּה הַשָּׂבַע.

וְזֶה בְּחִינַת ח״י בְּרוּכוֹת הַתְּפִלָּה חוּץ בְּרִכַּת הַמִּינִים, שֶׁעַל־יְדֵי חַי בְּרִכָּאן, מְבַטְּלִין הַשָּׂבַע אִם כָּל חָי, וּמַכְנִיעִין וּמְבַטְּלִין הַמִּינִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים:

## תורה ריז

א זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה (סוף מלאכי) – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת תָּמֵז, חָסֵר וָאו. כִּי אָז, בְּתָמּוּז, צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ הַזְּכָרוֹן לְתַקֵּן הַשְּׁכָחָה, כִּי אָז נִתְהַוֶּה הַשִּׁכְחָה, כִּי עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ בְּחֹדֶשׁ תָּמּוּז נִתְהַוָּה הַשִּׁכְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד): אִלְמָלֵא לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לֹא נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל,

וְעַל־כֵּן חָסֵר וָאו מִתָּמֵז כַּנַּ״ל, כִּי מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת נִסְתַּלֵּק הַוָּאו, כִּי הַלּוּחוֹת הֵם בְּחִינַת וָאו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב יד):

הַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה:

גַּם זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת תָּמֵז. כִּי בְּתָמּוּז נִתְּנוּ הַלּוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא ד:). וְגַם כָּאן חָסֵר וָאו, מֻחְמַת שֶׁאָז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת וָאו, כַּנַּ״ל:

## תורה ריח

א דַּע, שֶׁלִּפְעָמִים כְּשֶׁנִּגְזָר עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה, וְאַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי מַזָּלֵהּ חָזֵי (מגילה ג), וּמֻחְמַת זֶה רוֹצֶה לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ, וּמִזֶּה בָּא שֶׁלִּפְעָמִים פִּתְאֹם הָאָדָם נוֹסֵעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם רָחוֹק, זֶהוּ כְּדֵי לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה, עִם כָּל זֶה הַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת מִזֶּה, עַל־כֵּן בָּא לוֹ רָצוֹן לִנְסֹעַ לְשָׁם.

וְלִפְעָמִים כְּשֶׁבָּא לְשָׁם הוּא נִתְפַּרְסֵם שָׁם בְּיוֹתֵר, וְאָז יוּכַל לְהַזִּיק לוֹ מְאֹד, חַס וְשָׁלוֹם, וּמִזֶּה הָיָה הִסְתַּלְקוּת צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד שֶׁפִּתְאֹם רָצָה לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הָיָה בְּעַצְמוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ, וְנָסַע עַל הַמְּדִינָה וְהָיָה פִּרְסוּם גָּדוֹל, וְנִסְתַּלֵּק בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, וְכֵן אֵרַע בְּזִמְּנֵנוּ בְּסָמוּךְ, הַשֵּׁם יַצִּילֵנוּ:

## תורה ריט

**א** בְּצַע אִמְרָתוֹ (איכה ב׳:י״ז) – בְּזַע פּוּרְפִּירָא דִּילֵהּ, (מדרש שם). כִּי בְּוַדַּאי אֵין הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ יָכוֹל לְסְבֹּל כְּבוֹדוֹ וְגַאֲוָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח)׃ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ, אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה וְכוּ׳. רַק מֵחֲמַת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל צִמְצֵם וְהִלְבִּישׁ אֶת גַּאֲוָתוֹ כְּדֵי לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים צ״ג:א׳)׃ ה׳ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ – שֶׁכְּבָיְכוֹל בִּשְׁבִיל לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ, הִלְבִּישׁ וְצִמְצֵם אֶת גְּאוּת שֶׁלּוֹ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לִסְבֹּל קַבָּלַת עֹל מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ, אֲבָל כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל חָטְאוּ לְפָנָיו, אָזַי כְּבָיְכוֹל הֶרְאָה וְגִלָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת גַּאֲוָתוֹ וּגְאוֹנוֹ, וְלֹא רָצָה לְהַלְבִּישׁוֹ וּלְצַמְצְמוֹ עוֹד, וּמִמֵּילָא נֶחֱרַב הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי לֹא הָיָה יָכוֹל לְסָבְלוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה׃ בְּזַע אִמְרָתוֹ – בְּזַע פּוּרְפִּירָא דִּילֵהּ, שֶׁקָּרַע אֶת הַלְּבוּשׁ שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ שֶׁקָּרַע אֶת הַלְּבוּשׁ וְהַצִּמְצוּם הַנַּ״ל בְּחִינַת גֵּאוּת לָבֵשׁ הַנַּ״ל, וּמִמֵּילָא נֶחֱרַב הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי מֵאַחַר שֶׁקָּרַע וּבִטֵּל אֶת הַצִּמְצוּם וְהַלְּבוּשׁ, שׁוּב אֵין הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ יָכוֹל לְסְבֹּל גַּאֲוָתוֹ וּגְאוֹנוֹ, כִּי הֵן הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ כַּנַּ״ל׃

**ב** עוֹד שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ לָעִנְיָן הַנַּ״ל, שֶׁהִלְבִּישׁ וְצִמְצֵם אֶת גַּאֲוָתוֹ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ, שֶׁהִזְכִּיר אָז מַה שֶּׁאָמַר בַּיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו. וְהָעִנְיָן, שֶׁיִּרְאָה בְּחִינַת מַלְכוּת הוּא בְּחִינַת הַכְנָעָה, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים י׳:י״ב)׃ מָה ה׳ אֱלֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ, כִּי אִם לְיִרְאָה – שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּבָיְכוֹל וְשׁוֹאֵל מֵהֶם יִרְאָה, כִּי ״שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ״ הוּא בְּחִינַת הַכְנָעָה וְשִׁפְלוּת, כְּמוֹ הַשּׁוֹאֵל וּמְבַקֵּשׁ מֻחֲבֵרוֹ.

כִּי יִרְאָה הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ״ג)׃ אִלְמָלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת (כַּמּוּבָא בְּכָבֵר כַּמָּה פְּעָמִים). וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת עֹנִי וְהַכְנָעָה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֲנִיּוּת דְּלִית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם (כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר), הַיְנוּ שֶׁמִּדַּת הַמַּלְכוּת אֵין לָהּ מִצַּד עַצְמָהּ כְּלוּם, כִּי אִם עַל־יְדֵי הָעוֹלָם נִתְגַּלָּה מִדַּת הַמַּלְכוּת, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, נִמְצָא שֶׁמִּדַּת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְאָה, הִיא בְּחִינַת עֹנִי וְהַכְנָעָה.

וְעַל־כֵּן בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה שֶׁרָצָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ וְיִרְאָתוֹ, הִכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְיִשְׂרָאֵל כִּבְיָכוֹל, וּבִקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיְּקַבְּלוּ מַלְכוּתוֹ, וְהִבְטִיחַ לָהֶם כַּמָּה הַבְטָחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ט:ו׳)׃ וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ וְכוּ׳, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַהַבְטָחוֹת הֵם בְּחִינַת הַכְנָעָה, וְכָל זֶה הָיָה בִּשְׁבִיל לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ וְיִרְאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כ)׃ וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם וְכוּ׳, כִּי כָּל זֶה הָיָה בִּשְׁבִיל הַיִּרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ״ל, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ׃ ה׳ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. ה׳ מָלָךְ, הַיְנוּ כְּשֶׁרָצָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ, אָזַי׃ גֵּאוּת לָבֵשׁ, שֶׁהִלְבִּישׁ וְצִמְצֵם אֶת גַּאֲוָתוֹ וְהִקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּבָיְכוֹל כַּנַּ״ל׃

**ג** גַּם שָׁמַעְתִּי, שֶׁאָמַר אָז דִּבְרֵי צַחוּת לְדַרְשָׁן אֶחָד שֶׁיָּשַׁב עַל שֻׁלְחָנוֹ אָז׃ בְּצַע אִמְרָתוֹ – שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָה בִּשְׁבִיל בָּצַע וּמָמוֹן׃

**ד** עוֹד מֵעֵין הַנַּ״ל, שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁאָמַר עַל פָּסוּק (ירמיהו כ״ג:כ״ד)׃ אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ, כִּי כְּשֶׁאָדָם מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, אָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם כֵּן מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם מִתְגָּאֶה וּמִתְגַּדֵּל, אָזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם־כֵּן מַרְאֶה גַּאֲוָתוֹ וְגָדְלוֹ,

וְזֶהוּ׃ אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים – שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם מַקְטִין וּמַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ בְּמִסְתָּרִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּסְתִּיר וּמַעֲלִים וּמַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בַּעֲנָוָה וְשִׁפְלוּת, אָזַי׃ וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ – שֶׁאֲנִי גַּם־כֵּן מַרְאֶה עַצְמִי אֵלָיו בִּבְחִינַת לֹא, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן וָאֶפֶס, בְּחִינַת עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת, וְכַנַּ״ל׃

## תורה רכ

**א** דַּע כִּי יֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים יְקָרִים בָּעוֹלָם׃ הֶחָכָם הוּא יָקָר מְאֹד, וְכֵן גִּבּוֹר, וְכֵן עָשִׁיר וּמוֹשֵׁל, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה הִתְנַשְּׂאוּת.

וְדַע, שֶׁאֲצָל כָּל אֶחָד מֵהֶם, יְכוֹלִים לִפְעֹל וּלְהָנִשַׁע מִצַּעֲרוֹ, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה צַעַר, חַס וְשָׁלוֹם, וַיֵּלֶךְ אֵצֶל אֶחָד מֵהֶם וִיסַפְּרוֹ לְפָנָיו עַד שֶׁיְּעוֹרֵר רַחֲמִים אֶצְלוֹ עָלָיו, מִזֶּה יוּכַל לְהִנָּשַׁע׃

## תורה רכא

**א** עַל־יְדֵי שֶׁנּוֹתְנִין מַעֲשֵׂר נְצוֹל מִשּׁוֹנְאִים, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְכַסֶּה אוֹתוֹ בְּיָדוֹ וּמַצִּילוֹ,

כִּי הָאֱלֹקִים יְבַקֵּשׁ הַנִּרְדָּף, וַאֲפִלּוּ צַדִּיק רוֹדֵף אֶת הָרָשָׁע (מ״ר אמור פ׳ כז). וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו נ״א:ט״ז): וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךְ – שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְכַסֶּה עָלָיו בְּצֵל יָדוֹ וּמַצִּילוֹ, וּכְשֶׁהַנִּרְדָּף צַדִּיק, שֶׁהוּא סָמוּךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי הוּא יִתְבָּרֵךְ מַצִּילוֹ בְּיָדוֹ, כִּי הוּא סָמוּךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ,

אֲבָל כְּשֶׁהַנִּרְדָּף רָשָׁע, נִמְצָא שֶׁהוּא רָחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מַצִּילוֹ, כִּי הָאֱלֹקִים יְבַקֵּשׁ וְכוּ׳, אֲזַי כְּבָיְכוֹל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מַגִּדִּיל יָדוֹ וּמוֹשִׁיטָהּ וּמְחַפֶּה עָלָיו, אַף שֶׁהוּא רָחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂר נַעֲשֶׂה בְּחִינַת יָד הַגְּדוֹלָה, כִּי יָד הַגְּדוֹלָה הוּא בְּחִינַת הִסְתַּפְּקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״א:כ״ב): הֲצֹאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם וּמָצָא לָהֶם, אִם אֶת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם, וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: הֲיִסְפֵּק לְהוֹן, וְהֶשִׁיבוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: הֲיַד ה׳ תִּקְצָר, נִמְצָא שֶׁבְּחִינַת יָד הַגְּדוֹלָה הִיא יְכוֹלָה לְהַסְפִּיקָם, נִמְצָא שֶׁבְּחִינַת הִסְתַּפְּקוּת הוּא בְּבְחִינַת יָד הַגְּדוֹלָה.

וְעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂר הוּא בְּבְחִינַת הִסְתַּפְּקוּת, כִּי אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ, כִּי יֵשׁ לוֹ מָנָה מְבַקֵּשׁ מָאתַיִם וְכוּ׳, וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ אֵין מַסְפִּיק לוֹ, אֲבָל בְּמַעֲשֵׂר כְּתִיב (מלאכי ג׳:י׳): הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וּבְחָנוּנִי נָא בְּזֹאת וְכוּ׳, עַד בְּלִי דָי; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לב:): עַד שֶׁיִּבְלוּ שִׂפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר דַּי. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂר נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הִסְתַּפְּקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָד הַגְּדוֹלָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מוֹשִׁיט יָדוֹ וּמְכַסֶּה עָלָיו וְנִצּוֹל מִשּׁוֹנְאִים כַּנַּ״ל:

**ב** שִׁוִּיתִי ה׳ לְנֶגְדִּי תָּמִיד – בְּחִינַת מִתְנַגֵּד:

## תורה רכב

**א** צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד בְּשִׂמְחָה וְלַעֲבֹד ה׳ בְּשִׂמְחָה. וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, צָרִיךְ לְחַזֵּק עַצְמוֹ בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים שֶׁהָיָה מְזֻרָּז לוֹ אֵיזֶה הֶאָרָה קְצָת.

כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁכַּמָּה סוּמִים מַחֲזִיקִים עַצְמָן בְּאִישׁ אֶחָד שֶׁאֵינוֹ סוּמָא וּמַאֲמִינִים בּוֹ וְהוֹלְכִים אַחֲרָיו, וְגַם הַסּוּמָא מַאֲמִין לְמַקְלוֹ שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר מַקְלוֹ, אַף שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כְּלָל,

מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁרָאוּי לֵילֵךְ אַחַר עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ מֵאַחַר שֶׁבַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים הִזְרִיחַ לוֹ קְצָת וְהָיָה מִתְחַזֵּק וּמִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אַף שֶׁעַכְשָׁו נָפַל מִזֶּה וְנִסְתַּמּוּ עֵינָיו וְלִבּוֹ, עִם כָּל זֶה רָאוּי שֶׁיֹּאחַז בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים וְיֵלֵךְ אַחֲרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁאָז הָיָה מִתְחַזֵּק וּמִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כֵּן גַּם עַכְשָׁו יְחַזֵּק לִבּוֹ מְאֹד, וְיֵלֵךְ אַחַר הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַזְּרִיחָה שֶׁהָיָה לוֹ אָז, אַף שֶׁעַכְשָׁו נָפַל מִזֶּה כַּנַּ״ל, עַד אֲשֶׁר בְּקֶצֶת יָמִים יַעֲזֹרוּ ה׳, וְיַחֲזֹר וְיִזְרַח לוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, אָמֵן: (עַיֵּן בְּסוֹף הַסֵּפֶר מַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לָזֶה)

## תורה רכג

**א** כְּשֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יִמָּלְאוּ בַּקָּשָׁתוֹ, כִּי זִמְנִין דְּשָׁמַע וְזִמְנִין דְּלָא וְכוּ׳ (זוהר וירא דף קה:).

אֲבָל יֵשׁ צַדִּיק שֶׁיָּכוֹל לִגְזֹר וְלוֹמַר: אֲנִי אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה כֵּן.

וְזֶה בְּחִינַת (במדבר ו׳:כ״ג): כֹּה תְבָרְכוּ וְכוּ׳ אָמוֹר לָהֶם – הֵינוּ שֶׁאֲנִי אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה כֵּן: יְבָרֶכְךָ ה׳ וְיִשְׁמְרֶךָ וְכוּ׳, אָמֵן:

## תורה רכד

**א** אֲפִלּוּ הָרְחוֹקִים מִן הַצַּדִּיק, הֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת וְהֶאָרָה מִן הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי שֶׁמְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ הָאֵילָן, שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲנָפִים וּקְלִפָּה וְעָלִין, וְכֻלָּם שׁוֹאֲבִין חִיּוּת מִן הָאֵילָן, וְיֵשׁ עֲשָׂבִים שֶׁרְחוֹקִים מִן הָאֵילָן, וְנִדְמֶה שֶׁאֵין מְקַבְּלִין חִיּוּת מֵהָאֵילָן, וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת מִמֶּנּוּ, כִּי הָאֵילָן מֵגֵן עֲלֵיהֶם וּמַצִּילָן מִן הַשֶּׁמֶשׁ, כֵּן יֵשׁ אֵצֶל הַצַּדִּיק בְּחִינַת עָלִין וַעֲנָפִים וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (בסי׳ סו אות א), וַאֲפִלּוּ הָרְחוֹקִים מְקַבְּלִין חִיּוּת מִמֶּנּוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ הָאֵילָן כַּנַּ״ל:

## תורה רכה

**א** דַּע, כְּשֶׁהָרָאָה בִּשְׁלֻמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הַבִּטָּחוֹן בִּשְׁלֻמוּת הוּא עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ה:ט״ו): עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ. עֵינֵי זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר,

וּלְפִי הַשֵּׂכֶל כֵּן הוּא הַבִּטָּחוֹן, כִּי יֵשׁ כַּמָּה מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת בְּבִטָּחוֹן עַד אֵין סוֹף, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ו:ג׳-ד׳): בִּטְחוּ בַה׳ עֲדֵי עַד, וְהַכֹּל לְפִי הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל,

וְעִקַּר הַשֵּׂכֶל – עַל־יְדֵי הָרָאָה, כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל הוּא עַל־יְדֵי הַלַּחְלוּחִית הָעוֹלִים אֶל הַמֹּחַ, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשֵּׁמֶן, וְהַמֹּחַ הִיא הַפִּתְילָה, וְהַנְּשָׁמָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא הָאוֹר, נִמְצָא שֶׁעִקַּר קִיּוּם הַשֵּׂכֶל הוּא עַל־יְדֵי הַלַּחְלוּחִית שֶׁבַּגּוּף כַּנַּ״ל, וְהַלַּחְלוּחִית הוּא עַל יְדֵי הָרָאָה, כַּמּוּבָא (בת״ז ת״ג דף כז:): אִלְמָלֵא כַּנְפֵי רָאָה דִּמְנָשְׁבֵי עַל לִבָּא חֲוֵי לִבָּא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא. וְזֶה בְּחִינַת (שמות כ״ה:כ׳): וְהָיוּ הַכְּרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם עַל הַכַּפֹּרֶת – כַּפָּרְתָּא דְּלִבָּא (זוהר פנחס דף רלד.).

נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי הָרָאָה נִתְקַיֵּם הַלַּחְלוּחִית, שֶׁלֹּא יִתְיַבֵּשׁ עַל־יְדֵי הַלֵּב, וְעַל־יְדֵי־זֶה קִיּוּם הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֵר דּוֹלֵק עַל־יְדֵי הַלַּחְלוּחִית כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַבִּטָּחוֹן כַּנַּ״ל, נִמְצָא שֶׁשְּׁלֻמוּת הַבִּטָּחוֹן הוּא עַל־יְדֵי שְׁלֻמוּת הָרָאָה כַּנַּ״ל.

**ב** וַאֲזַי יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת מֵהַצְּפִצוּף, דְּהַיְנוּ הַקּוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, שֶׁהוּא רַק קוֹל פָּשׁוּט וְצִפְצוּף, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה דִּבּוּר, עַל־יְדֵי חֲמִשָּׁה מוֹצָאוֹת הַפֶּה שֶׁמַּחְתִּכִים הַדִּבּוּר,

כִּי עִקַּר הַהֶבְדֵּל שֶׁיֵּשׁ בֵּין אָדָם לְחַי, הוּא עַל־יְדֵי חִתּוּךְ הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא גֶּדֶר הָאָדָם שֶׁהוּא מְדַבֵּר, בִּבְחִינַת (שמות ד׳:י״א): מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם, וְעִקַּר הַהֶבְדֵּל הוּא חִתּוּךְ הַדִּבּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה מֵהַצְּפִצוּף וְהַקּוֹל, חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת וְהַדִּבּוּר, כִּי גַּם בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת יֵשׁ לָהֶם קוֹל וְצִפְצוּף, רַק שֶׁאֵין לָהֶם חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת וְהַדִּבּוּר, וְזֶהוּ גֶּדֶר הָאָדָם שֶׁיָּכוֹל לַחְתֹּךְ הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל.

**ג** וְלָבוֹא לִבְחִינַת גֶּדֶר אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, בִּבְחִינַת (בראשית א׳:כ״ו): נַעֲשֶׂה אָדָם, וּכְתִיב (רות ב׳:י״ט): שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם וְכוּ׳ – מָה הָתָם צְדָקָה אַף כָּאן צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (הובא לעיל בסי׳ לז). הַיְנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ (ראש השנה ו): בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה, כִּי עַל־יְדֵי צְדָקָה נַעֲשֶׂה הַפֶּה, דְּהַיְנוּ הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת גֶּדֶר הָאָדָם, בִּבְחִינַת: מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם. וְעִקַּר הַצְּדָקָה הוּא עַל־יְדֵי הַבִּטָּחוֹן, בִּבְחִינַת (תהילים ל״ז:ג׳): בְּטַח בַּה׳ וַעֲשֵׂה טוֹב; כִּי אִם אֵין לוֹ בִּטָּחוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת צְדָקָה כָּרָאוּי, כִּי מִתְיָרֵא שֶׁיֶּחְסַר לוֹ מַה שֶּׁנּוֹתֵן לִצְדָקָה, וְעִקַּר הַצְּדָקָה הוּא עַל־יְדֵי בִּטָּחוֹן, שֶׁבּוֹטֵחַ בַּה׳ שֶׁלֹּא יַפְסִיד וְלֹא יֶחְסַר עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה כְּלָל, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יְבָרְכוֹ בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה וְכוּ׳. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַבִּטָּחוֹן, שֶׁהוּא עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשִׂין צְדָקָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל.

**ד** וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ס״ט:ד׳): נִחַר גְּרוֹנִי כָּלוּ עֵינָי; הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל בִּשְׁלֵמוּת, בְּחִינַת כָּלוּ עֵינָי, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל, וַאֲזַי אֵין לוֹ בִּטָּחוֹן כַּנַּ״ל, בְּחִינַת כָּלוּ עֵינַי מְיַחֵל לֵאלֹקָי, אֲזַי נִחַר גְּרוֹנִי, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּטָּחוֹן וְעוֹשֶׂה צְדָקָה כַּנַּ״ל, אֲזַי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִקּוֹל הַצְּפִצוּפִים דִּבּוּרִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת (קהלת י״ב:ד׳): וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר וְיִשְׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנב), שֶׁכָּל הַשִּׁירוֹת דּוֹמוֹת עָלָיו כְּשִׁיחָה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה מִצְּפִצוּפִים וְשִׁירוֹת, שִׂיחָה וְדִבּוּר כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁמְּסַפְּרִין עַל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ דִּבּוּרִים מִקּוֹל הַכְּנוֹר, כִּי הָיָה עוֹשֶׂה מִצְּפִצוּפִים דִּבּוּרִים כַּנַּ״ל:

## תורה רכו

**א** מַה שֶּׁהָרָשָׁעִים עַל־פִּי רֹב הֵם מְזַמְּרִים נִגּוּנִים שֶׁל יְלָלָה וַעֲצָבוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת נִשְׁמַת עֵרֶב רַב, וְאִמָּא דְּעֵרֶב רַב הִיא לִילִית שֶׁהִיא מְיַלֶּלֶת תָּמִיד, וְעַל־כֵּן הֵם עוֹשִׂים נִגּוּנִים שֶׁל יְלָלָה כַּנַּ״ל.

וּמַה שֶּׁדָּרֵךְ בְּנֵי אָדָם לִמְשֹׁךְ אֶל נִגּוּנִים הַלָּלוּ, כִּי יְנִיקָתָם מִבְּחִינַת: וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת (בראשית כ״ט:י״ז), מִבְּחִינַת קִלְקוּל הָרְאוּת, בִּבְחִינַת מְאֹרֹת חָסֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): יְהִי מְאֹרֹת – חָסֵר, דָּא לִילִית (ת״ז תיקון מד דף עט:),

וְעִקַּר הַנִּגּוּן הוּא מִבְּחִינַת שִׁבְטָ לֵוִי שֶׁהָיוּ מְנַצְּחִים בְּשִׁיר, שֶׁהֵם מִבְּנֵי לֵאָה, וְאָז כְּשֶׁנּוֹלַד לֵוִי נֶאֱמַר (שם כט): הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנּוֹלַד לֵוִי שֶׁהוּא סִטְרָא דְּנִגּוּנָא (זוהר שמות דף יט), עַל־יְדֵי־זֶה בְּחִינַת הַהַמְשָׁכָה, שֶׁיִּלָּוֶה וְיִמָּשֵׁךְ אֵלֶיהָ, וְעַל כֵּן נִגִּינָה שֶׁהוּא נִשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד מִשָּׁם, מִבְּחִינַת וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת, יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִמְשֹׁךְ, בִּבְחִינַת הַפַּעַם יִלָּוֶה כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁמְּזַמְּרִים אֵלּוּ הַנִּגּוּנִים הַנַּ״ל בְּשַׁבָּת, עַל־יְדֵי־זֶה מַעֲלִין אוֹתָם, כִּי בְּשַׁבָּת נִשְׁלָם הָאוֹר, בִּבְחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות מג:): פְּסִיעָה

גַּפָּה נוֹטָלֶת מְאוֹר עֵינָיו וְכוּ׳ וּמְהַדְּרָא לֵהּ בְּקִדּוּשָׁא דְּבֵי שִׁמְשָׁא. נִמְצָא שֶׁבְּשַׁבָּת הָאוֹר בִּשְׁלֵמוּת, בִּבְחִינַת פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה; וְאַזֵי מַעֲלִין הַנִּגּוּנִים הַנַּ״ל שֶׁיְּנִיקָתָם מִקֶּלְקוּל הָרְאוּת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הָרְאוּת בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל:

## תורה רכז

**א** שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁפִּפֵּר בְּשֵׁם צַדִּיק אֶחָד, שֶׁדָּרַשׁ בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת, שֶׁמַּה שֶּׁאוֹמְרִים כְּשֶׁעוֹבְרִין עַל הַקּוֹצְרִים: ה׳ יַעְזֹר (ב״פ) –
כִּי יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁהֵם מְגֻלְגָּלִים בָּעֲשָׂבִים הַגְּדֵלִים עַל הַגַּגּוֹת, וְאֵין לָהֶם עֲלֵיָה, כִּי אֵין קוֹצְרִין אוֹתָן הָעֲשָׂבִים, וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קכ״ט:ו׳): יִהְיוּ כְּחָצִיר גַּגּוֹת וְכוּ׳, שֶׁלֹּא מִלֵּא כַּפּוֹ קוֹצֵר וְכוּ׳, וְלֹא אָמְרוּ הָעוֹבְרִים בִּרְכַּת ה׳ וְכוּ׳. כִּי אֵין קוֹצְרִין אוֹתָן וְאֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת ה׳ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבְרִין עֲלֵיהֶם, וְעַל כֵּן אֵין לָהֶם עֲלֵיָה,
אֲבָל אוֹתָהּ הַתְּבוּאָה שֶׁקּוֹצְרִין, אוֹמְרִים הָעוֹבְרִים בִּרְכַּת ה׳ כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לָהּ עֲלֵיָה:

## תורה רכח

**א** דַּע שֶׁכְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְסַתֵּכֵּל בַּנְּשָׁמָה שֶׁתּוּכַל לְהַחֲזִיר בְּנֵי אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְלַעֲשׂוֹת גֵּרִים, אָזַי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל מְבַקֵּשׁ וְרוֹאֶה שֶׁיִּהְיֶה מַחֲלֹקֶת עָלָיו,
כִּי אֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וְלֹא בִּימֵי שְׁלֹמֹה (יבמות כד) מִשּׁוּם שֶׁלְּחַן מְלָכִים, כִּי אָז אֵינָן מִתְגַּיְּרִין מֵאַהֲבָה, רַק מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִין גְּדֻלַּת יִשְׂרָאֵל, וְעִקַּר הַגֵּרִים הוּא כְּשֶׁמִּתְגַּיְּרִין בְּעֵת שֶׁיִּשְׂרָאֵל סְחוּפִים בְּעִנְיֵי זְדוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ד:ט״ו): מִי גָר אִתָּךְ – בַּעֲנִיּוּתֵךְ וְכוּ׳ (שם בגמרא).
וְעַל כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה מַחֲלֹקֶת עַל מִי שֶׁמַּחֲזִיר בְּנֵי אָדָם לְמוּטָב וּמְגַיֵּר גֵּרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם שַׂלְוָה, כִּי אָז מִי שֶׁמִּתְקָרֵב אֵלָיו הוּא בֶּאֱמֶת, וַאֲזַי יָכוֹל לְגַיֵּר גֵּרִים בֶּאֱמֶת, לֹא מִשּׁוּם שָׁלוֹם וָנַחַת כַּנַּ״ל.
וְזֶהוּ: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ פד): מְגוּרֵי אָבִיו – שֶׁהָיָה מְגַיֵּר גֵּרִים כְּמוֹ אֲבוֹתָיו, כְּמוֹ מְגִיּוּרֵי אָבִיו,
וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב – בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, מִיָּד קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף; הֵינוּ מֵחֲמַת שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה מְגַיֵּר גֵּרִים, בְּחִינַת מְגוּרֵי אָבִיו, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יָכוֹל לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַגֵּרִים בֶּאֱמֶת, וְאִם יִהְיֶה לוֹ שַׁלְוָה לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, כִּי אֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ כַּנַּ״ל:

## תורה רכט

**א** דַּע, שֶׁיֵּשׁ עֵצִים, שֶׁכְּשֶׁעוֹשִׁין מֵהֶם מִטָּה, הֵם מְסַגְּלִים לְהוֹלֶדֶת בָּנִים וּלְגַדְּלָם, וְכֵן לְהֵפֶךְ יֵשׁ שֶׁאֵינָם מְסַגְּלִים וְכוּ׳.
וְזֶה מֻרְמָז בַּפָּסוּק: שָׁאוֹל שָׁאַל הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלַדְתֵּנוּ (בראשית מ״ג:ז׳). וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ צ״א): אֲפִלּוּ עֲצֵי עֲרִיסוֹתֵינוּ גִּלָּה לָנוּ. כִּי עַל־יְדֵי עֲצֵי הַמִּטָּה עַל־יְדֵי־זֶה סְגֻלַּת הַהוֹלָדָה כַּנַּ״ל:

## תורה רל

**א** דַּע, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם לִרְאוֹת, יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהַכִּיר בַּפָּנִים שֶׁל הַתַּלְמִיד מִי הוּא רַבּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁרָאָה רַבּוֹ פַּעַם אַחַת, כִּי (קהלת ח׳:א׳): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו, נִמְצָא כְּשֶׁהַתַּלְמִיד מְקַבֵּל חָכְמַת רַבּוֹ הוּא מְקַבֵּל פָּנָיו,
וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי רַבּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבֵּל חָכְמָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ל׳:כ׳): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ; כִּי הַחָכְמָה הוּא בַּפָּנִים כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד יָכוֹל לֵידַע מִי הוּא רַבּוֹ כַּנַּ״ל:

## תורה רלא

**א** בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים "וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים", רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל דָּבָר, כִּי כָּל הָרְפוּאוֹת עַל־יְדֵי כֹּחוֹת הַגַּלְגַּלִּים שֶׁהֵם צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְכָל אֶחָד נוֹתֵן כֹּחַ בְּאֵיזֶה סַם וְעֵשֶׂב הַשַּׁיָּךְ לוֹ, וּמֵהֶם מְקַבְּלִים הַסַּמִּים וַעֲשָׂבִים כֹּחַ לִרְפּוּאוֹת, וּכְשֶׁצְּרִיכִים רְפוּאָה מִתְחַבְּרִים כַּמָּה כֹּחוֹת מֵהַגַּלְגַּלִּים, שֶׁזֶּה נוֹתֵן כֹּחַ בְּעֵשֶׂב זֶה וְזֶה בְּעֵשֶׂב אַחֵר וְכֵיוֹצֵא, וּמִתְחַבְּרִים כֻּלָּם וְעוֹשִׂין מֵהֶם הַרְכָּבָה לִרְפוּאָה,

עַל כֵּן טוֹב לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֵת שֶׁאוֹמְרִים: וּבָא בָּאִים כֻּלָּם לְהִשְׁתַּחֲווֹת וְלִתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּצַוֶּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לָהֶם שֶׁיַּמְשִׁיכוּ אֵלּוּ הַפֹּחוֹת הַצְּרִיכִים לְרִפּוּאָתוֹ בְּתוֹךְ חֲתִיכַת לֶחֶם אוֹ בְּדָבָר אַחֵר, וְיִתְרַפֵּא מִמֵּילָא, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן: (עַיֵּן עִנְיָן זֶה בַּאֲרִיכוּת בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא בְּסִימָן א):

## תורה רלב

א בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: הַלְלוּ אֶת ה׳ מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ׳, הַלְלוּהוּ כָּל מַלְאָכָיו, הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו וְכוּ׳; אֲזַי הָאָדָם קוֹרֵא לְכֻלָּם וּמְצַוֶּה לְכֻלָּם שֶׁיְּהַלְלוּ אֶת ה׳. וּמִזֶּה רָאוּי לָאָדָם לְהִתְעוֹרֵר לִתְפִלָּה בְּכַוָּנַת הַלֵּב, מֵאַחַר שֶׁבִּתְפִלָּתוֹ קוֹרֵא לְכָל הָעוֹלָמוֹת לְהַלְלוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ יִתְבָּרַךְ:

## תורה רלג

א כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרִים עַל הָאָדָם מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְהִרְהוּרִים, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וּמְנַצֵּחַ אוֹתָם, יֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִזֶּה. וְהוּא יָקָר מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,

כְּמָשָׁל שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל הַמְּלָכִים לִפְעָמִים בְּיוֹמָא דְּסַגְּרָא, הֵם מַנִּיחִין כַּמָּה חַיּוֹת שֶׁיְּנַצְּחוּ זֶה עִם זֶה, וְהֵם עוֹמְדִים וּמִסְתַּכְּלִים וְיֵשׁ לָהֶם תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִן הַנִּצָּחוֹן, כְּמוֹ כֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת הֵם בָּאִים מִבְּחִינַת הַחַיּוֹת, וּמַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת הֵם בְּחִינַת חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, וּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת הֵם בְּחִינַת חַיּוֹת טְמֵאוֹת, וּמַנִּיחִים בְּכַוָּנָה מִלְּמַעְלָה שֶׁיְּנַצְּחוּ זֶה עִם זֶה, וְיֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תַּעֲנוּג גָּדוֹל כְּשֶׁהָאָדָם מִתְגַּבֵּר עַל הַחַיּוֹת טְמֵאוֹת וּמְנַצֵּחַ אוֹתָם.

הַכְּלָל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד בְּפַעַם אֶחָד. עַל כֵּן בְּקַל יְכוֹלִין לְגָרֵשׁ מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת רַק בְּשֵׂב וְאַל תַּעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לַחֲשֹׁב אוֹתוֹ הַמַּחֲשָׁבָה, רַק לַחֲשֹׁב אֵיזֶה מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת, בְּתוֹרָה אוֹ עֲבוֹדָה, אוֹ אֲפִלּוּ מַשָּׂא וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד בְּשׁוּם אֹפֶן. וּכְבָר מְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן ע״ב), שֶׁאֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה וּלְנַעְנֵעַ רֹאשׁוֹ אֲנָה וַאֲנָה כְּדֵי לְגָרֵשׁ הַמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, כִּי אֵין זֶה מוֹעִיל כְּלָל, אַדְרַבָּא עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבְּרִים יוֹתֵר, רַק לִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ בַּמֶּה שֶׁהוּא עוֹסֵק, בְּתוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה אוֹ מַשָּׂא וּמַתָּן, וְלִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל לַאֲחוֹרָיו כְּלָל, וְעַל יְדֵי זֶה מִמֵּילָא תִּסְתַּלֵּק:

## תורה רלד

א דַּע שֶׁסְּפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מְצַדִּיקִים, הַיְנוּ מִמַּה שֶׁאֵרַע לָהֶם, הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִטְהָר מַחֲשַׁבְתּוֹ.

אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים. כִּי־אִם מִי שֶׁיָּכוֹל לְהַדֵּמוֹת עַצְמוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר וְחֹשֶׁךְ כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּבְיָכוֹל, כִּי כְּנֶגֶד כָּל מַעֲשֶׂה שֶׁל צַדִּיק יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רְשָׁעִים, שֶׁגַּם לָהֶם אֵרַע כַּיּוֹצֵא בָּזֶה,

כְּגוֹן שֶׁמָּצִינוּ שֶׁפִּרְנְחָס עָשָׂה דָּבָר גָּדוֹל שֶׁפָּרַח בָּאֲוִיר, וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ מַעֲשֶׂה שֶׁל רָשָׁע, שֶׁגַּם בִּלְעָם פָּרַח בָּאֲוִיר, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כִּי הָרָע לְעַמַּת הַטּוֹב.

וְהַהֶפְרֵשׁ הוּא רַק מִי שֶׁיָּכוֹל לְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר וְחֹשֶׁךְ, זֶה יוֹדֵעַ גֹּדֶל הַהֶבְדֵּל וְהַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים לְמַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רְשָׁעִים, כִּי זֶה מִסְטָרָא דִּקְדֻשָּׁה עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בֶּאֱלִישָׁע (מלכים־ב ח): סַפְּרָה נָּא לִי הַגְּדֹלוֹת; הַיְנוּ שֶׁעָשָׂה הַנִּסִּים עַל יְדֵי תְּפִלָּה (מגילה כז), אֲבָל מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רְשָׁעִים הֵם עַל יְדֵי תַּחְבּוּלוֹת אוֹ כְּשׁוּף אוֹ דָּבָר אַחֵר מִסִּטְרָא אָחֳרָא, נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַהֶפְרֵשׁ יוֹדֵעַ רַק זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, הַיְנוּ בֵּין רַע לְטוֹב.

וְגַם מִי שֶׁאֵין לוֹ זֶה הַדַּעַת לְהַבְדִּיל וְכוּ׳, אֲבָל יֵשׁ לוֹ אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁמַּאֲמִין הַהֶבְדֵּל שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם כַּנַּ״ל, גַּם זֶה יָכוֹל לְסַפֵּר מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הָאֱמוּנָה אֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּרוּרָה מְאֹד, עַד שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה יִהְיֶה דּוֹמֶה לוֹ כְּאִלּוּ רוֹאֶה הַדָּבָר שֶׁמַּאֲמִין בָּעֵינַיִם מַמָּשׁ, בְּחִינַת סְתִים וְגַלְיָא, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסי׳ ס״ב).

וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה ב): לְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: אוֹר – אֵלּוּ מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, חֹשֶׁךְ – אֵלּוּ מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל רְשָׁעִים. הַיְנוּ שֶׁמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים הֵם בְּחִינַת אוֹר, וּלְהֶפֶךְ מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רְשָׁעִים הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ, וּמִי שֶׁיָּכוֹל לְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ יָכוֹל לְסַפֵּר מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִטְהָר מַחֲשַׁבְתּוֹ,

גַּם נִצּוֹל מִצָּרוֹת. כִּי בִּלְבּוּל הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, וּמִזֶּה בָּאִין צָרוֹת, כִּי מֹחִין דְּקַטְנוּת הֵם בְּחִינַת דִּינִין. וְסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל צַדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מֹחִין דְּגַדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: סַפְּרָה נָּא לִי אֶת הַגְּדֹלוֹת; בְּחִינַת הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל,

וְעַל־יְדֵי־זֶה מִטַּהֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ מִמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, שֶׁהֵם נִמְשָׁכִין מִמֹּחִין דְּקַטְנוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַמְתִּיק הַצָּרוֹת וְהַדִּינִים, שֶׁכֻּלָּם הֵם מִבְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת כַּנַּ״ל:

ב גַּם צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לְסַפֵּר הַמַּעֲשֶׂה, כִּי בְּכָל מַעֲשֶׂה יֵשׁ צְמָצוּם, וְגַם כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ עַל־יְדֵי סִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַצַּדִּיק, נִמְצָא שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצְלוֹ מֵהַמַּעֲשֶׂה וּמֵהַסִּפּוּר שֶׁהוּא דִּבּוּר, נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ מַחֲשָׁבָה, וּבְוַדַּאי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק שֶׁמְּסַפֵּר מִמֶּנּוּ גְּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּדִּיק בִּבְחִינַת מַחֲשָׁבָה אֶצְלוֹ, עַל־כֵּן צָרִיךְ לֵידַע מִמִּי לְסַפֵּר וְאֵיךְ לְסַפֵּר,

וְאָזַי נִטְהָר מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְיָכוֹל לַעֲלוֹת אֶל עוֹלַם הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁזֶּה נִקְרָא עֲלִיַּת הָעוֹלָמוֹת,

כִּי הַמַּחֲשָׁבָה גְּבוֹהַּ מְאֹד, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִכָּנֵס אֶל עוֹלַם הַמַּחֲשָׁבָה, צָרִיךְ לִשְׁתֹּק, וַאֲפִלּוּ אִם יְדַבֵּר אָז דִּבּוּר הָגוּן הוּא מַפְסִיד הַמַּחֲשָׁבָה, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה הוּא דָּבָר גְּבוֹהַּ מְאֹד, שֶׁאֲפִלּוּ דִּבּוּר הָגוּן מַפְסִידָהּ, וְזֶה בְּחִינַת (מנחות כט): שְׁתֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה – שֶׁלַּעֲלוֹת אֶל הַמַּחֲשָׁבָה צָרִיךְ לִשְׁתֹּק, וַאֲפִלּוּ אִם יִשְׁתֹּק וְלֹא יְדַבֵּר כְּלָל, עִם כָּל זֶה יֵשׁ בִּלְבּוּלִים שֶׁמְּבַלְבְּלִין הַמַּחֲשָׁבָה וּמוֹנְעִין אוֹתָהּ, וְעַל זֶה צָרִיךְ טָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה, וְזֶה עַל־יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת כַּנַּ״ל:

ג וְלִזְכּוֹת לָזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַדֵּמוֹת אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ לְהַבְדִּיל בֵּין אוֹר וְחֹשֶׁךְ כַּנַּ״ל, הוּא עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחָה, הַיְנוּ שֶׁיֵּצֵא מִטִּבְעִיּוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשּׁוֹת, כִּי שָׁם כָּל הָעֶשֶׂר קְדֻשּׁוֹת,

וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ, כִּי שָׁם הוּא רַק הַשְׁגָּחָה, בְּחִינַת (דברים כ״ו:ט״ו): הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ, וְזֶה (תהילים ט״ז:ח׳): שִׁוִּיתִי ה׳ לְנֶגְדִּי תָמִיד, הַיְנוּ כְּשֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְהַשְׁוּוֹת וּלְדַמּוֹת עַצְמִי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ״ל, אָזַי: לְנֶגְדִּי תָמִיד; הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ (תהלים קה): אֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ:

ד וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שָׁם, שֶׁכְּשֶׁרוֹצִין לַעֲשׂוֹת מֶלֶךְ מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּזֶה הַשֵּׁם, וְהַשֵּׁם הוּא קמה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת (דניאל ב׳:כ״א): מְהַעְדֵּה מַלְכִין וּמְהָקֵם מַלְכִין. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹסֵף (בראשית ל״ז:ז׳): וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי:

## תורה רלה

א דַּע, שְׁמִי שֶׁהוֹלֵךְ וְנֶחֱלָק וְנוֹפֵל, וַאֲזַי הָעוֹלָם שׂוֹחֲקִין מִמֶּנּוּ, וְהוּא מִתְבַּיֵּשׁ מִזֶּה, זֶה בָּא עַל יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּשִׁמְחַת יוֹם־טוֹב. כִּי יוֹם־טוֹב נִקְרָא רֶגֶל, וְגַם נִקְרָא מוֹעֵד, וְעַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּשִׁמְחַת יוֹם־טוֹב, נַעֲשֶׂה מִזֶּה רֶגֶל מוֹעֵד, עַל־כֵּן רַגְלוֹ מוֹעֲדָה וְנָפַל,

וְזֶה הַשְּׂחוֹק שֶׁשּׂוֹחֲקִין, הוּא בְּחִינַת הַשְׁמָחוֹת נְפוּלוֹת מִפְּגַם שִׁמְחַת יוֹם־טוֹב, וְעַל כֵּן מִתְבַּיֵּשׁ, כִּי עֲבוֹדַת אֱלִילִים נִקְרָא בֹּשֶׁת (הושע ט), וְהַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹ״ם (פסחים קיח), עַל־כֵּן בָּאָה עָלָיו בּוּשָׁה.

וְלִפְעָמִים הוּא לוֹ לְכַפָּרָה, וְלִפְעָמִים אֵין נִתְכַּפֵּר לוֹ בָּזֶה, רַק כְּדֵי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיָּשׁוּב:

## תורה רלו

א מִי שֶׁנּוֹהֵג רַבָּנוּת בְּכַשְׁרוּת וּבִתְמִימוּת כָּרָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה שֶׁיַּעֲלֶה לִגְדֻלָּה לְסוֹף יָמָיו, וְכָל מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב לִגְדֻלָּה בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, הוּא עוֹלֶה לִגְדֻלָּה זוֹ. כְּגוֹן בַּדּוֹר הַזֶּה, שֶׁעִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד הוּא כְּשֶׁמַּחֲזִיקִין אוֹתוֹ לְצַדִּיק מְפֻרְסָם, אָזַי זוֹכֶה שֶׁיִּתְקַבֵּל בְּסוֹף יָמָיו לִמְפֻרְסָם גָּדוֹל, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, רַק שֶׁהוּא אִישׁ כָּשֵׁר פָּשׁוּט, וְנוֹתְנִין לוֹ שְׂכָרוֹ קֹדֶם שֶׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ וְכוּ׳:

## תורה רלז

א עִקַּר הַנִּגּוּן וְהַכְּלֵי שִׁיר הֵבִיא לְוִי לָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (שמות דף יט.), שֶׁעִקַּר הַנִּגּוּן מִסִּטְרָא דִּלְוָאֵי, וְזֶה שֶׁאָמְרָה לֵאָה: הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי (בראשית כ״ט:ל״ד) – שֶׁעַתָּה הַפַּעַם שֶׁנּוֹלַד לְוִי, שֶׁעַל יָדוֹ בָּא בְּחִינַת הַנִּגּוּן וּכְלֵי שִׁיר לָעוֹלָם, הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי בִּוְדַאי, כִּי הִתְחַבְּרוּת שְׁנֵי דְּבָרִים הוּא עַל־יְדֵי נִגּוּן וּכְלֵי שִׁיר, וְהָבֵן.

וְזֶה בְּחִינַת כְּלֵי זֶמֶר שֶׁמְּנַגְּנִין עַל חֲתֻנָּה:

שָׁרִים רְדָפוּנִי חִנָּם (תהילים קי״ט:קס״א) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת רַחַשׁ. (זֶה הָעִנְיָן הֵם דִּבְרֵי צַחוּת שֶׁאָמַר עַל עַצְמוֹ, שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין לִתֵּן לוֹ ״רַחַשׁ״ הַמַּגִּיעַ לְהָרַב, וּפַעַם אַחַת עָמְדְנוּ לְפָנָיו בְּעֵת שֶׁהָיָה חֲתֻנָּה בָּעִיר, וְאָמַר אָז עִנְיָן הַנַּ״ל מֵעִנְיָן כְּלֵי זֶמֶר שֶׁמְּנַגְּנִין עַל הַחֲתֻנָּה כַּנַּ״ל, (כִּי כֵן הָיָה דַּרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־פִּי רֹב הָיָה אוֹמֵר תּוֹרָה מֵעֵין מַה שֶּׁהָיָה נַעֲשֶׂה וְנִדְבָּר אָז בְּאוֹתָהּ הָעֵת, כַּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר). וְאָז הָיוּ מְשִׁיחִים לְפָנָיו מֵעִנְיַן ״רַחַשׁ״ הַמַּגִּיעַ לוֹ. עָנָה וְאָמַר: בְּוַדַּאי מַגִּיעַ לִי רַחַשׁ, שָׁרִים רְדָפוּנִי חִנָּם)

## תורה רלח

**א** כְּשֶׁשְּׁנֵי אֲנָשִׁים מְחֻלָּקִים בֵּינֵיהֶם עַל אֵיזֶה עִנְיָן, וּכְשֶׁיָּבוֹא הַשְּׁלִישִׁי, אַף שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מֵעִנְיָנָם, אֲזַי יַסְכִּים עִם אֶחָד יוֹתֵר מֵעִם חֲבֵרוֹ – זֶה מֵחֲמַת שֶׁהָאֶחָד סָמוּךְ לְשָׂרְשׁוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, כִּי בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִים לוֹ כְּאֶחָד, כִּי אֵין שְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׁוִין, וְאִם־כֵּן בְּוַדַּאי אֶחָד סָמוּךְ יוֹתֵר, וּמִזֶּה בָּא שֶׁהוּא מַסְכִּים עִם זֶה, וְהָבֵן:

## תורה רלט

**א** עַל יְדֵי מַחְלֹקֶת אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר הוּא מִשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קכ״ב:ח׳): אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם. וְעַל כֵּן צָרִיךְ כָּל אֶחָד קֹדֶם הַתְּפִלָּה לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה: וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר בַּתְּפִלָּה;

אֲבָל כְּשֶׁאֵין שָׁלוֹם וְיֵשׁ מַחְלֹקֶת, אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר, וְעַל כֵּן אֲפִלּוּ אִם אֶחָד רוֹצֶה שָׁלוֹם, רַק שֶׁהֵם חוֹלְקִין עָלָיו, עִם כָּל זֶה אֵין הַשָּׁלוֹם בִּשְׁלֵמוּת עַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל, אַף שֶׁהוּא אִישׁ שָׁלוֹם, מֵאַחַר שֶׁהֵם חוֹלְקִין עָלָיו.

וְזֶה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (שם קכ): אֲנִי שָׁלוֹם, כִּי אֲנִי אִישׁ שָׁלוֹם וּמִצִּדִּי הָיָה שָׁלוֹם עִם כֻּלָּם, וְעִם כָּל זֶה: וְכִי אֲדַבֵּר, הֵמָּה לַמִּלְחָמָה, הַיְנוּ שֶׁאַף שֶׁאֲנִי שָׁלוֹם, עִם כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר מֵחֲמַת הַמִּלְחָמָה וְהַמַּחְלֹקֶת שֶׁהֵם חוֹלְקִין עָלַי כַּנַּ״ל:

**ב** וְהִנֵּה כָּל הַדִּבּוּרִים הֵם מִשָּׁלוֹם כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן מִי שֶׁהוּא בְּבְחִינַת שָׁלוֹם, יָכוֹל לְיַדֵּעַ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁנִּקְרָא שָׁלוֹם, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (עמוס ד׳:י״ג): וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ; כִּי כָּל הַדִּבּוּרִים בָּאִים מִשָּׁלוֹם כַּנַּ״ל,

וְזֶה אוֹתִיּוֹת שָׁלוֹם – רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ:

**ג** כָּל הַדִּבּוּרִים בָּאִים מֵחֲמִימוּת, וּמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִימוּת הַרְבֵּה מְדַבֵּר הַרְבֵּה, וְכֵן מִי שֶׁנִּתְקָרֵר וְאֵין בּוֹ חֲמִימוּת, אֵין יָכוֹל לְדַבֵּר, כִּי הַדִּבּוּר הוּא מֵחֲמִימוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ט:ד׳): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי תִבְעַר אֵשׁ דִּבַּרְתִּי בִלְשׁוֹנִי; וְהוּא שַׁלְהוֹבָא דְנוּרָא וְכוּ׳:

## תורה רמ

**א** כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת וְכָל הַדְּבָרִים הֵם בָּאִים רַק מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, יוּכַל לְקַבֵּל בְּקַל אֶת מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ, הֵן עֲשִׁירוּת אוֹ בָּנִים, אֲבָל כְּשֶׁהוּא רָחוֹק מֵהַצַּדִּיק אֲזַי בָּא לוֹ בְּקֹשִׁי גָּדוֹל. כִּי כָּל אֶחָד מְקַבֵּל עֲשִׁירוּת אוֹ בָּנִים לְפִי הַמַּזָּל שֶׁלּוֹ, וְהַמַּזָּל מְקַבֵּל הַהַשְׁפָּעָה מֵהַצַּדִּיק, כִּי מִשָּׁם בָּאִים כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת,

וְעַל כֵּן כְּשֶׁהוּא רָחוֹק מֵהַצַּדִּיק, אֲזַי הַמַּזָּל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל, כְּדֵי לְקַבֵּל הַהַשְׁפָּעָה מֵהַצַּדִּיק, מֵחֲמַת שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ. וְעַל־כֵּן נִמְצָא בָּזֶה חִלּוּקִים רַבִּים, לְפָעָמִים מַגִּיעַ לְאָדָם עֲשִׁירוּת וְהוּא מֵת מִזֶּה וְנִשְׁאָר הָעֲשִׁירוּת לַיּוֹרְשִׁין, וְלִפְעָמִים הוּא מֵת עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמְּקַבֵּל עֲשִׁירוּת וְגַם אוֹבֵד אֶת הָעֲשִׁירוּת, וְכֵן חִלּוּקִים רַבִּים,

וְהוּא כְּמוֹ לְמָשָׁל כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לְהַגְבִּיהַּ מַשָּׂא כָּבֵד, וְהוּא מַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ לְהַגְבִּיהַּ הַמַּשָּׂא מֵחֲמַת שֶׁכְּבֵדָה מְאֹד, וְלִפְעָמִים מַגְבִּיהַּ הַמַּשָּׂא, אֲבָל מֵחֲמַת גֹּדֶל הַכֹּחַ שֶׁהִכְנִיס בָּזֶה נֶעֱקְרוּ וְנִתְלַשׁוּ מֵעָיו בְּקִרְבּוֹ עַד שֶׁמֵּת מֵחֲמַת זֶה, אֲבָל יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאַר הַמַּשָּׂא בְּיָדוֹ, וְלִפְעָמִים מֵחֲמַת שֶׁנִּתְלַשׁ בְּקִרְבּוֹ נָפַל גַּם הַמַּשָּׂא מִיָּדוֹ, נִמְצָא שֶׁזֶּה מֵת מֵחֲמַת שֶׁהִגְבִּיהַּ הַמַּשָּׂא וְגַם הַמַּשָּׂא לֹא נִשְׁאֲרָה אֲצָלוֹ אֲפִלּוּ לְבָנָיו. כְּמוֹ כֵן בְּהַנַּ״ל, מֵחֲמַת שֶׁהַמַּזָּל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק הַהַשְׁפָּעָה, מֵחֲמַת שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, מֵחֲמַת זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת כַּמָּה חִלּוּקִים כַּנַּ״ל.

אֲבָל הַמְקֻרָּב לְהַצַּדִּיק, אֲזַי אֵין הַמַּזָּל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ כֹּחַ, מֵחֲמַת שֶׁהוּא קָרוֹב אֶצְלוֹ.

אֲבָל עִם כָּל זֶה, לִפְעָמִים יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאָדָם יִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה אוֹבֵד הָעֲשִׁירוּת. דַּע, כִּי זֶה מֵחֲמַת שֶׁהוּא רוֹאֶה דָּבָר יָקָר גָּבוֹהַּ מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי דְּאִיהוּ לָא חָזֵי מַזָּלֵהּ חָזֵי (מגילה ג), וּמֵחֲמַת שֶׁהַמַּזָּל רוֹאֶה דָּבָר יָקָר וְנַעֲלֶה מְאֹד, עַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁלִיךְ הָעֲשִׁירוּת מֵאֶצְלוֹ, כְּמוֹ מִי שֶׁנּוֹשֵׂא מַשָּׂא שֶׁל נְחֹשֶׁת, וְרוֹאֶה זָהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת וִיקָרִים, אֲזַי מַשְׁלִיךְ הַכֹּל וְרָץ וְחוֹטֵף אֶת הַדְּבָרִים הַיְקָרִים, כְּמוֹ כֵן מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב וְרוֹאֶה יָקָר מִפָּז וּמִפְּנִינִים, אֲזַי מַשְׁלִיךְ הַמַּזָּל הָעֲשִׁירוּת כִּלְאַחַר יָד,

מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁזּוֹכֶה שֶׁיַּרְגִּישׁ גַּם בְּעַצְמוֹ שֶׁהַהִתְקָרְבוּת לְהַצַּדִּיק הוּא יָקָר מִכָּל הָעֲשִׁירוּת שֶׁבָּעוֹלָם, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ עַל מָמוֹן וְאֵינוֹ רוֹצֶה כְּלָל עֲשִׁירוּת:

## תורה רמא

א כְּשֶׁיֵּשׁ דִּינִים, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הַמִּדַּת הַדִּין הָיָה מְכַלֶּה אֶת הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל הַמִּדַּת הַדִּין אֵין לָהּ כֹּחַ לְכַלּוֹת לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ט): חִצֵּי כָּלִים וְהֵם אֵינָם כָּלִים.

אֲבָל הָאָדָם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְכַלּוֹת לְגַמְרֵי אֶת חֲבֵרוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ דִּינִים עַל אָדָם אֶחָד, חַס וְשָׁלוֹם, וּבָא אָדָם אַחֵר וְעוֹמֵד וְחוֹלֵק עָלָיו, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, כִּי הֵם רוֹצִים יוֹתֵר שֶׁיִּנָּקֵם בּוֹ הָאָדָם, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ כַּנַּ״ל.

עַל־כֵּן מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּדוֹל וּמַשְׂגִּיחַ בְּתִקּוּן הָעוֹלָם, הוּא חוֹלֵק לִפְעָמִים בְּכַוָּנָה עַל צַדִּיק אֶחָד כְּדֵי לְסַלֵּק מֵעָלָיו מִדַּת הַדִּין כַּנַּ״ל, כִּי יִסְמְכוּ עָלָיו שֶׁהוּא יִנָּקֵם יוֹתֵר, אֲבָל אַחַר־כָּךְ הוּא עוֹשֶׂה בְּרַחֲמִים וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה יִסּוּרִים לְאוֹתוֹ הַצַּדִּיק:

ב וְזֶה פֵּרוּשׁ: פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר וכו׳ הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי וכו׳ בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי וכו׳ (במדבר כ״ה:י״א). הַיְנוּ שֶׁפִּינְחָס הֵשִׁיב אֶת חֲמַת ה׳ וְסִלֵּק מִדַּת הַדִּין מִיִּשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא לָבַשׁ נְקָמָה לְנִקֹּם בָּהֶם, עַל־כֵּן נִסְתַּלְּקוּ הַדִּינִים כַּנַּ״ל, וְזֶה מֻחְמָת כִּי הַדִּינִים אֵינָם יְכוֹלִים לְכַלּוֹת וְכוּ׳, עַל־כֵּן הֵם רוֹצִים יוֹתֵר כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לְנִקֹּם כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי; הַיְנוּ שֶׁבָּזֶה מוֹדִיעַ לָנוּ הַתּוֹרָה גֹּדֶל הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה פִּינְחָס לְיִשְׂרָאֵל, בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָבַשׁ נְקָמָה לְנִקֹּם בָּהֶם, שֶׁבָּזֶה עָשָׂה לָהֶם טוֹבָה גְּדוֹלָה, וַהֲטַעַם הוּא, כִּי וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי, הַיְנוּ שֶׁבְּקִנְאָתִי, בְּמִדַּת הַדִּין שֶׁלִּי, אֵינִי מְכַלֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי מִדַּת הַדִּין אֵין בָּהּ כֹּחַ לְכַלּוֹת כַּנַּ״ל.

אֲבָל הָאָדָם כְּשֶׁנּוֹקֵם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְכַלּוֹת לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. עַל־כֵּן עָשָׂה פִּינְחָס טוֹבָה נִפְלָאָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּמֶּה שֶׁלָּבַשׁ קִנְאָה לְנִקֹּם בָּהֶם, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה רָפְתָה מִיִּשְׂרָאֵל כֹּחַ הַדִּינִים. בְּחִשְׁבָּם שֶׁפִּינְחָס יִנָּקֵם בָּהֶם בְּיוֹתֵר, כִּי פִּינְחָס הוּא אָדָם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ לְנִקֹּם יוֹתֵר לְכַלּוֹת לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, וְכַנַּ״ל,

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה הֵשִׁיב פִּינְחָס אֶת חֲמָתִי וְסִלֵּק מִדַּת הַדִּין כַּנַּ״ל. אֲבָל בֶּאֱמֶת פִּינְחָס בְּוַדַּאי הָיָה רַחֲמָן, וּבְוַדַּאי אַחַר־כָּךְ הֵקֵל הַדִּינִים מֵעֲלֵיהֶם:

## תורה רמב

א דַּע שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת אֲרִיךְ אַנְפִּין בַּקְּלִפָּה (ע׳ ע״ח שער הקליפות פ״ג), וּמִי שֶׁפּוֹגֵעַ בְּאִשָּׁה מִבְּחִינָה זוֹ, קָשֶׁה לוֹ לְהִנָּצֵל מֵהֶרְהוּר, וְאַף אִם יַעֲצִים עֵינָיו, אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּכָל צַד שֶׁיִּפְנֶה תִּזְדַּמֵּן לוֹ, כִּי הִיא בְּחִינַת אֲרִיךְ אַנְפִּין שֶׁל הַקְּלִפָּה, שֶׁהֵם פָּנִים אֲרֻכִּים, וְעַל־כֵּן בְּכָל צַד שֶׁיִּפְנֶה תִּזְדַּמֵּן לוֹ:

וְדַע, שֶׁצְּדָקָה הוּא סְגֻלָּה גְּדוֹלָה וּמוֹעֶלֶת מְאֹד לְהִנָּצֵל מֵהֶרְהוּרֵי נאוף, אַף אַף־עַל־פִּי־כֵן אָסוּר לִסְמֹךְ עַל־זֶה, וְלִהְיוֹת מְעֹרָב עִם הַנָּשִׁים וּלְהַרְבּוֹת שִׂיחָה עִמָּהֶם חַס וְשָׁלוֹם, רַק שֶׁאֵינוֹ מַזִּיק לוֹ כָּל־כָּךְ, וְזֶהוּ (אבות פ״א): וְיִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתֶךָ, וְאַל תַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה; הַיְנוּ שֶׁאַף שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה צְדָקָה וַעֲנִיִּים הֵם בְּנֵי בֵיתֶךָ, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל תַּרְבֶּה וכו׳ כַּנַּ״ל,

אֲבָל אֵין הָאִסּוּר רַק שֶׁלֹּא יַרְבֶּה, אֲבָל מַה שֶּׁהוּא מַכְרָח אֵין מַזִּיק לוֹ, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, שֶׁהִיא מַצֶּלֶת מֵהֶרְהוּרִים שֶׁל נאוף, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲבִי אָבוֹת הַטֻּמְאָה, בְּחִינוֹת מֶת, וּצְדָקָה מַצֶּלֶת מֵהֶם, בִּבְחִינַת (משלי י׳): וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, הַשֵּׁם יַצִּילֵנוּ:

## תורה רמג

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁאֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לִסְבֹּל קְדֻשָּׁתוֹ, עַל־כֵּן הוּא מִתְעַלֵּם מְאֹד, וְאֵין רוֹאִים מִמֶּנּוּ שׁוּם קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת יְתֵרָה, זֶה מֻחְמַת גֹּדֶל קְדֻשָּׁתוֹ מְאֹד.

וְזֶה בְּחִינוֹת: כָּל הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים (ידים פ״ג), נִמְצָא, שִׁיר הַשִּׁירִים הוּא קָדוֹשׁ מְאֹד, יוֹתֵר הַרְבֵּה מִכָּל הַסְּפָרִים,

וְהִנֵּה מָצִינוּ שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, חִבֵּר שְׁלֹשָׁה סְפָרִים: מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת וְשִׁיר הַשִּׁירִים, וּבֶאֱמֶת מִשְׁלֵי וְקֹהֶלֶת הֵם כֻּלָּם מְלֵאִים מוּסָר וְיִרְאַת שָׁמַיִם מְאֹד. וּמָצִינוּ בָּהֶם תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל בְּשִׁיר הַשִּׁירִים אֵינוֹ נִמְצָא תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כְּלָל, פּוּק עַיֵּן וְתִשְׁכַּח, שֶׁבְּכָל סֵפֶר שִׁיר הַשִּׁירִים אֵין נִמְצָא שָׁם בְּכָל הַסֵּפֶר שׁוּם תֵּבוֹת קֹדֶשׁ וְטָהוֹר,

וְזֶה מֻחְמַת גֹּדֶל עֹצֶם קְדֻשָּׁתוֹ אֵינָם שָׁם שׁוּם קְדֻשָּׁה, עַל־כֵּן אֵינוֹ נִמְצָא שָׁם תֵּבוֹת קְדֻשָּׁה וְטָהֳרָה כְּלָל:

## תורה רמד

**א** מִי שֶׁהוּא מְעֹרָב בֵּין הָעַכּוּ״ם, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲסָקִים וּמַשָּׂא וּמַתָּן עִמָּהֶם, צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ, כִּי בְּקַל יוּכַל לְהִתְפֵּס בִּרְשָׁתָם, חַס וְשָׁלוֹם, לַחֲלֹק עַצְמוֹ מִמַּדְרֵגַת יַהֲדוּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כִּי לֹא דַּי לְהָאָדָם שֶׁהוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל, אֲשֶׁר מַלְאָכִים אֵין לָהֶם כֹּחַ לַעֲמֹד בְּזֶה הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁפַּעַם אַחַת בָּאוּ מַלְאָכִים בְּזֶה הָעוֹלָם וְנִלְכְּדוּ מְאֹד (זוהר בראשית דף נח).

אֲבָל בֶּאֱמֶת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ יוֹתֵר מִמַּלְאָכִים, וְהֵם יְכוֹלִין לַעֲמֹד בְּזֶה הָעוֹלָם וּלְהִתְגַּבֵּר עַל הָעוֹלָם הַזֶּה, וּלְהִדָּבֵק בְּהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֲבָל לִהְיוֹת גַּם־כֵּן מְעֹרָב עִם הָעַכּוּ״ם, זֶה קָשֶׁה מְאֹד, עַל־כֵּן צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד, לִהְיוֹת כְּיֶתֶד חָזָק בַּל יִמּוֹט מִמַּדְרֵגַת כַּשְׁרוּתוֹ וְיַהֲדוּתוֹ:

## תורה רמה

**א** דַּע, שֶׁיֵּשׁ חַדְרֵי תוֹרָה. וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לָהֶם, כְּשֶׁמַּתְחִיל לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, הוּא נִכְנָס בְּהַחֲדָרִים, וְנִכְנָס מֵחֶדֶר לְחֶדֶר וּמֵחֶדֶר לְחֶדֶר, כִּי בְּכָל חֶדֶר וָחֶדֶר יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה פְּתָחִים לַחֲדָרִים אֲחֵרִים, וְכֵן מֵאוֹתָן הַחֲדָרִים – לַחֲדָרִים אֲחֵרִים, וְהוּא נִכְנָס וּמְטַיֵּל בְּכֻלָּם, וּמְלַקֵּט מִשָּׁם אוֹצָרוֹת וּסְגֻלּוֹת יְקָרוֹת וַחֲמוּדוֹת מְאֹד, אֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ.

אֲבָל דַּע, שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד, לְבַל יִטְעֶה בְּעַצְמוֹ, כִּי לֹא בְּמְהֵרָה זוֹכִין לָזֶה, כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה חִדּוּשִׁין שֶׁאֵינָם בָּאִים מִשָּׁם, רַק מֵהֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, כִּי אֶת זֶה לְעַמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים. וְאַף שֶׁנִּדְמֶה לָאָדָם לְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, אַף עַל פִּי כֵן, גַּם שָׁם יֵשׁ חִדּוּשִׁים נָאִים שֶׁנִּדְמִין לְהַשָּׂגוֹת.

וְגַם בָּזֶה יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת, כְּמוֹ לְמָשָׁל כְּשֶׁכּוֹתְבִין תֵּבַת אָדָם, יוֹדְעִין שֶׁזֶּה מְרַמֵּז עַל דְּמוּת הָאָדָם, אֲבָל הוּא רַק בְּרֶמֶז בְּעָלְמָא, כִּי אֵין כָּתוּב שָׁם שׂוּם צִיּוּר הָאָדָם, וְיֵשׁ שֶׁמְּצַיְּרִין עַל הַנְּיָר צִיּוּר הָאָדָם, וְשָׁם נִגְלֶה יוֹתֵר קְצָת דְּמוּת הָאָדָם, וְיֵשׁ שֶׁמְּנַסְּרִין צִיּוּר הָאָדָם מֵחֲתִיכַת עֵץ וְשָׁם נִתְגַּלֶּה עוֹד יוֹתֵר צִיּוּר הָאָדָם, אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן אֵין זֶה אָדָם מַמָּשׁ, רַק הָאָדָם בְּעַצְמוֹ הוּא הָאָדָם בֶּאֱמֶת.

כְּמוֹ כֵן יֵשׁ כַּמָּה חִדּוּשִׁין שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהֵם רַק כְּמוֹ פְּנָקָס, וּכְמוֹ שֶׁכּוֹתְבִין תֵּבַת אָדָם לְבַד, כִּי הַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״ט:י״ד): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם; וְיֵשׁ שֶׁהוּא נִכְנָס לִפְנִים מִזֶּה, אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין זֶה אָדָם כַּנַּ״ל, רַק כְּשֶׁזּוֹכִין אֶל הַתּוֹרָה בְּעַצְמוֹ וְזֶהוּ בְּחִינַת אָדָם בֶּאֱמֶת, וְזֶהוּ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם – זֹאת הַתּוֹרָה דַּיְקָא. הַיְנוּ, רַק זֹאת הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּיּוּת הוּא בְּחִינַת אָדָם:

**ב** וְדַע, שֶׁכָּל אָדָם קֹדֶם שֶׁמַּשִּׂיג בַּתּוֹרָה הַשָּׂגָה שֶׁל אֱמֶת, צָרִיךְ לֵילֵךְ בְּהֵכְרֵחַ דֶּרֶךְ אִלּוּ הֵיכָלוֹת הַתְּמוּרוֹת, אֲבָל הַכְּלָל – שֶׁאָסוּר לְטָעוֹת בְּעַצְמוֹ, לְסִבּר שֶׁכְּבָר בָּא אֶל הַהַשָּׂגָה הָרְאוּי, כִּי אִם יִסְבֹּר כֵּן יִשָּׁאֵר שָׁם חַס וְשָׁלוֹם; אֲבָל כְּשֶׁיֵּדַע שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל לִכְנֹס לְחַדְרֵי תוֹרָה הָאֲמִתִּיִּים, אָז יִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וְיִרְבֶּה בִּתְפִלּוֹת, וְיִפְצִיר עַד שֶׁיִּפָּתְחוּ לוֹ שַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, וְאָז יִרְאֶה הַהֶפְרֵשׁ.

וַאֲפִלּוּ אִם עָשָׂה עֲבֵדוֹת וְתַעֲנִיתִים וְסִגּוּפִים בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וַאֲחַר כָּךְ זָכָה לְחִדּוּשִׁין, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד עַל־זֶה לְסִבּר שֶׁהֵם הַשָּׂגוֹת שֶׁל אֱמֶת כַּנַּ״ל, כִּי אֲפִלּוּ לְהַדְּמְיוֹנוֹת שֶׁל הֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת צָרִיךְ עֲבֵדוֹת וְתַעֲנִיתִים,

וַאֲפִלּוּ בְּהַאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ דֶּגְמָא לָזֶה, כְּגוֹן לְמָשָׁל כְּשֶׁעוֹשִׂין שְׂחוֹק וְקוֹמֶעדְיָא, אָז נוֹסֵעַ אֶחָד וּמַכְרִיז וְחוֹשֵׁב כָּל הַדְּבָרִים שֶׁיַּעֲשׂוּ עַל הַקּוֹמֶעדְיָא, וְאַף שֶׁהוּא תַּאֲוָה לִשְׁמַע, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין זֶה הַשְׂחוֹק בְּעַצְמוֹ. וְכֵן כְּשֶׁבָּא לְהַחֲדֵר שֶׁעוֹשִׂין שָׁם הַקּוֹמֶדְיָא יֵשׁ שָׁם מְצַיֵּר עַל הַטַּבְלָא כָּל הַדְּבָרִים שֶׁיַּעֲשׂוּ שָׁם, וְגַם זֶה אֵינוֹ הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁבָּאִים לְשָׂם לִפְנִים, עוֹמֵד לֵץ אֶחָד, וְעוֹשֶׂה כְּמַעֲשֵׂה קוֹף, וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁעוֹשֶׂה הַבַּעַל קוֹמֶדְיָא, הוּא עוֹשֶׂה אַחֲרָיו בְּלֵיצָנוּת, וְגַם זֶה אֵינוֹ הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ, וְעִקַּר הוּא הַשְׂחוֹק בְּעַצְמוֹ שֶׁעוֹשִׂין שָׁם. וּכְמוֹ כֵן תָּבִין הַנִּמְשָׁל מֵעַצְמוֹ, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁנִּכְנָס לִפְנִים וְלִפְנֵי וְלִפְנִים, וַעֲדַיִן עוֹמֵד בַּחוּץ לְגַמְרֵי, כִּי לֹא הִתְחִיל לְהַשִּׂיג הַשָּׂגָה שֶׁל אֱמֶת.

וְהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מְאֹד, אַף כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָם נֶחֱשָׁבִים בְּעֵינָיו לְכְלוּם, לְגֹדֶל עֹצֶם הַכָּרָתוֹ אֶת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, עַל־כֵּן הוּא מִשְׁתַּדֵּל וּמִתְחַזֵּק בְּכָל פַּעַם, שֶׁיַּתְחִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַרְאוֹת לוֹ אוֹר הַתּוֹרָה, כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל לְהַשִּׂיג כְּלָל מֵימָיו:

## תורה רמו

**א** לִפְעָמִים צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גְּדֻלּוֹת, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (דברי הימים־ב יז): וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי ה׳; וְהוּא מוֹעִיל כְּמוֹ תַּעֲנִית, כִּי כְּשֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא לְהַשָּׂגָה וְלַעֲלוֹת לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ אֶת חָכְמָתוֹ שֶׁמִּקֹּדֶם. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ (ב״מ פה), שֶׁרַבִּי זֵירָא הִתְעַנָּה כְּדֵי לִשְׁכֹּחַ תַּלְמוּד בַּבְלִי, כִּי הָיָה צָרִיךְ לָבוֹא לְהַשָּׂגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה שֶׁהִיא תּוֹרַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְהַגְּדֻלּוֹת מוֹעִיל כְּמוֹ הַתַּעֲנִית הַנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הַגְּדֻלּוֹת שׁוֹכֵחַ גַּם כֵּן אֶת חָכְמָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ.

אַף צָרִיךְ לָזֶה חָכְמָה יְתֵרָה, כִּי בְּוַדַּאי גַּדְלוּת הוּא אִסּוּר גָּדוֹל מְאֹד, וְאִם יִתְגָּאֶה בֶּאֱמֶת, בְּוַדַּאי חָכְמָתוֹ תִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וְלֹא יָבוֹא לְהַשָּׂגָה, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוֹטֶה מַמָּשׁ, אַךְ צָרִיךְ לָזֶה אֲמָנוּת יְתֵרָה, אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בָּזֶה, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּדְלוּת רַק כְּדֵי לִשְׁכֹּחַ חָכְמָתוֹ שֶׁמִּקֹּדֶם, שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁכֹּחַ כַּנַּ״ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה עָנָו בֶּאֱמֶת׃

## תורה רמז

א אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (רעיא מהימנא צו דף כז׃), שֶׁ״תִּיקוּ״ הַנֶּאֱמַר בַּשַּׁ״ס הוּא בְּחִינַת מְחַסֵּר תִּקּוּן, דְּהַיְנוּ שֶׁנֶּחְסַר הַנּוּן שֶׁל ״תִּיקּוּן״ וְנַעֲשָׂה ״תִּיקוּ״. וְדַע שֶׁזֹּאת הַנּוּן פְּשׁוּטָה כְּשֶׁנֶּחְסֶרֶת מֵהַתִּיקּוּן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת תִּיקוּ כַּנַּ״ל, אֲזַי הִיא נִשְׁפָּלֶת וְנִכְפֶּפֶת, וְנַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת ״קִינוֹת״, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת ״תִּיקּוּן״, רַק שֶׁהַנּוּן נִכְפֶּפֶת כַּנַּ״ל. ה׳ יִגְאָלֵנוּ וְיִתְהַפְּכוּ הַ״קִּינוֹת״ לְ״תִּיקּוּן״, וְיִתְתַּקֵּן ה״תִּיקוּ״ הַנַּ״ל׃

## תורה רמח

א דַּע, שֶׁסְּפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, כִּי עַל יְדֵי סִפּוּרִים מִצַּדִּיקִים נִתְעוֹרֵר וְנִתְלַהֵב הַלֵּב בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּחֶשֶׁק נִמְרָץ מְאֹד, כִּי הָרְשִׁימוּ שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ הַצַּדִּיק שֶׁמְּסַפְּרִין מִמֶּנּוּ, עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֹאת הָרְשִׁימוּ נִתְעוֹרֶרֶת בְּעֵת שֶׁמְּסַפְּרִין מֵהַצַּדִּיק, וְהִיא מְעוֹרֶרֶת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל׃

## תורה רמט

א עִקַּר הַגְּבוּרָה – בְּהַלֵּב, כִּי מִי שֶׁלִּבּוֹ חָזָק וְאֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם אָדָם וּמִשּׁוּם דָּבָר, יָכוֹל לַעֲשׂוֹת גְּבוּרוֹת נוֹרָאוֹת וְלִכְבֹּשׁ הַמִּלְחָמוֹת עַל־יְדֵי חֹזֶק וְתֹקֶף לִבּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מִתְיָרֵא וְרָץ לְתוֹךְ תֹּקֶף הַמִּלְחָמָה,

וְזֶה בְּחִינַת (אבות פ״ד)׃ אֵיזֶהוּ גִּבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, וְזֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת שִׁמְשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שופטים י״ג:כ״ה)׃ וַתָּחֶל רוּחַ ה׳ לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֹל; שֶׁבְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת צָלְחָה עָלָיו רוּחַ ה׳ וְלָבַשׁ גְּבוּרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁבָּא לוֹ חֹזֶק וְתֹקֶף גְּבוּרָה בַּלֵּב, וְעַל יְדֵי זֶה עָשָׂה גְּבוּרוֹת נוֹרָאוֹת׃

## תורה רנ

א דַּע, שֶׁכָּל מִינֵי צַעַר וְכָל הַיִּסּוּרִים אֵינָם רַק מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין לוֹ שׁוּם יִסּוּרִין, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם צַעַר, כִּי ה׳ נָתַן וַה׳ לָקַח (איוב א).

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ יִסּוּרִין שֶׁבְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישִׁים אוֹתָם, כְּגוֹן הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאִים מֵחָמַת הַהַרְכָּבָה, כְּמוֹ יִסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ מִיצִיאַת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף, וְהֵם יִסּוּרֵי הַחוֹלֶה שֶׁבָּאִים מֵחָמַת שֶׁמַּתְחֶלֶת הַנְּשָׁמָה לְהִתְפַּשֵּׁט מִן הַגּוּף, וּמֵחָמַת שֶׁנִּקְשָׁרָה הַנְּשָׁמָה בְּהַגּוּף בֶּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק, עַל כֵּן בְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישׁ הַיִּסּוּרִים בְּעֵת הַפְּרִיד, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיִּסּוּרִים קַלִּים מְאֹד וְנוֹחִים לְהִתְקַבֵּל בְּעֵת שֶׁיּוֹדֵעַ בְּדַעַת בָּרוּר שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׁאָר מִינֵי צַעַר וְיִסּוּרִין, שֶׁאֵין מַרְגִּישִׁין כְּלָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת כַּנַּ״ל,

וְעִקַּר הַצַּעַר מֵהַיִּסּוּרִין, הוּא מֵחָמַת שְׁנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ הַדַּעַת כְּדֵי שֶׁיַּרְגִּישׁ הַיִּסּוּרִין׃

ב וְזֶה עִקַּר צַעַר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בַּגָּלוּת, הַכֹּל הוּא מֵחָמַת שֶׁנָּפְלוּ מֵהַדַּעַת וְתוֹלִין הַכֹּל בַּטֶּבַע וּבְמִקְרִים וּבְמַזָּל, וּמֵחָמַת זֶה יֵשׁ לָהֶם צַעַר וְיִסּוּרִין כַּנַּ״ל, וְזֶה בָּא לָהֶם מֵחָמַת שֶׁהֵם שְׁרוּיִין בֵּין הָעַכּוּ״ם וְלָמְדוּ מֵהֶם, מֵחָמַת שֶׁרוֹאִין שֶׁעָתָם מַצְלַחַת מְאֹד, וְיִשְׂרָאֵל נִבְזִים וּשְׁפָלִים, עַל־כֵּן הֵם לוֹמְדִים מֵהֶם וְתוֹלִין הַכֹּל בְּטֶבַע וּמִקְרֶה, וּמֵחָמַת זֶה בָּעֲצָמוֹ יֵשׁ לָהֶם יִסּוּרִים, כִּי אִלּוּ הָיָה לָהֶם דַּעַת שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה. לֹא הָיָה לָהֶם יִסּוּרִים כְּלָל כַּנַּ״ל.

וּבֶאֱמֶת יִשְׂרָאֵל הֵם לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, רַק כְּשֶׁהֵם חוֹטְאִים, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נוֹפְלִים אֶל תַּחַת הַטֶּבַע, כְּמוֹ הָעַכּוּ״ם שֶׁהֵם תַּחַת הַמַּזָּל וְהַטֶּבַע, וַאֲזַי יֵשׁ לָהֶם גָּלוּת וְצַעַר, חַס וְשָׁלוֹם, וְעִקַּר הַצַּעַר וְהַגָּלוּת שֶׁלָּהֶם הוּא רַק עַל־יְדֵי־זֶה בְּעֲצָמוֹ שֶׁאֵין לָהֶם דַּעַת, וְתוֹלִין בַּטֶּבַע.

וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וּלְהוֹשִׁיעָם מִגָּלוּתָם, וְלַעֲשׂוֹת קֵץ וְסוֹף מֵהַמַּצַּר לָהֶם, אֲזַי מַמְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם הַשְׁגָּחָה, וַאֲזַי מַכְנִיעַ וּמְבַטֵּל הַטֶּבַע וְהַמַּזָּל שֶׁהָיָה מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל נְתוּנִים תַּחַת יָדָם, וַאֲזַי מְחַיֵּב הַמַּצַּר לָהֶם, וְיִשְׂרָאֵל עוֹלִים עֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הַהַשְׁגָּחָה׃

ג וְדַע, שְׁוֹאַת הַשְׁגָּחָה הוּא מַמְשִׁיךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם, כִּי לֶעָתִיד בְּעֵת הַקֵּץ יִתְבַּטֵּל הַטֶּבַע לַגַּמְרֵי, וְלֹא יִהְיֶה רַק הַשְׁגָּחָה לְבַד, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״א:ו׳): כִּי הַשָּׁמַיִם כֶּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כַּבֶּגֶד תִּבְלֶה, הַיְנוּ שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַטֶּבַע שֶׁהִיא עַל פִּי מַעֲרֶכֶת הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְזֶהוּ נִמְלָחוּ, הַיְנוּ שֶׁיִּתְבַּלְבְּלוּ וְיִתְעָרְבְבוּ כָּל הַמַּזָּלוֹת, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם מַזָּל רַק הַשְׁגָּחָה לְבַד, וְאָז יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה.

וְעַל־כֵּן גַּם עַתָּה כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קֵץ וְסוֹף מֵאֵיזֶה עַכּוּ״ם וְשֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, אָזַי מַמְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם הַשְׁגָּחָה מִקֵּץ וְסוֹף הָעוֹלָם, שֶׁאָז לֹא יִהְיֶה רַק הַשְׁגָּחָה, וְעַל־יְדֵי זֹאת הַהַשְׁגָּחָה נִתְעַלִּים יִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה קֵץ וְסוֹף מֵהָעַכּוּ״ם שֶׁהָיָה מְצֵרָה לָהֶם. וְזֶה בְּחִינַת (יחזקאל ז׳:ב׳): קֵץ בָּא הַקֵּץ; הַיְנוּ כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְהָבִיא קֵץ עַל הָעַכּוּ״ם, אָזַי מַמְשִׁיךְ הַשְׁגָּחָה מִקֵּץ הָאַחֲרוֹן כַּנַּ״ל:

ד וּתְפִלָּה הוּא בְּחִינַת הַשְׁגָּחָה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כָּךְ, וּתְפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְהוּא בְּחִינוֹת גָּדוֹל, בְּחִינַת (דברים ד׳:ז׳): כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרוֹבִים אֵלָיו כַּה׳ אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵינוּ אֵלָיו; כִּי זֶה גְּדֻלָּתֵנוּ, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתֵנוּ, וּמְשַׁנֶּה הַטֶּבַע עַל יְדֵי הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים ח): סַפְּרָה נָּא לִי אֶת הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלִישָׁע; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כז): וֶאֱלִישָׁע דַּעֲבַד — בְּרַחֲמֵי הוּא דַּעֲבַד. נִמְצָא שֶׁתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת נֵסִים וְהַשְׁגָּחָה, הֶפֶךְ הַטֶּבַע, הִיא בְּחִינַת גָּדוֹל:

ה וְזֶה פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁהִשִּׁיב אוֹבֵי טַמְיָא לְרַב קְטִינָא (ברכות נט): מַאי גּוֹהָא, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זוֹכֵר אֶת בָּנָיו שֶׁהֵן שְׁרוּיִין בְּצַעַר בֵּין הָעַכּוּ״ם, מוֹרִיד שְׁנֵי דְּמָעוֹת לַיָּם הַגָּדוֹל, וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע מִסּוֹף עוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ.

הַיְנוּ כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר שֶׁהֵן שְׁרוּיִין בְּצַעַר בֵּין הָעַכּוּ״ם — בֵּין הָעַכּוּ״ם דַּיְקָא, כִּי זֶה עִקַּר הַצַּעַר, מַה שֶּׁהֵן שְׁרוּיִין בֵּין הָעַכּוּ״ם וְלָמְדוּ מֵהֶם וְנָפְלוּ מִהַדַּעַת וְתוֹלִין בְּהַמַּזָּל וְהַטֶּבַע, וְזֶה עִקַּר הַצַּעַר שֶׁלָּהֶם כַּנַּ״ל,

וְאָזַי מוֹרִיד דְּמָעוֹת וְכוּ׳. הַיְנוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם הַשְׁגָּחָה, כִּי דְּמָעוֹת הֵם בְּחִינוֹת הַשְׁגָּחָה, כְּמָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): עַל פָּסוּק (קהלת י״ב:ב׳): וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם — זֶה הָרְאוּת, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבְּכִי. נִמְצָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם לוֹקְחִים חֵלֶק הָרְאוּת, וְהָרְאוּת נִמְשָׁךְ לְתוֹכָם. נִמְצָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם חֶלְקֵי הַהַשְׁגָּחָה וְהָרְאוּת, כִּי הַדְּמָעוֹת לוֹקְחִים הָרְאוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וּמוֹרִיד שְׁנֵי דְּמָעוֹת — הַיְנוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ חֶלְקֵי הַהַשְׁגָּחָה.

לַיָּם הַגָּדוֹל — הַיְנוּ בְּחִינוֹת הָעַכּוּ״ם הַמּוֹשְׁלִין עַל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת (ישעיהו נ״ז:כ׳): וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרֵשׁ; וְאָזַי נַעֲשֶׂה בְּחִינוֹת גָּדוֹל, בְּחִינוֹת הַשְׁגָּחָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת גָּדוֹל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ; הַיְנוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַשְׁגָּחָה מִסּוֹף הָעוֹלָם מִקֵּץ הָאַחֲרוֹן, עַד סוֹפוֹ — לַעֲשׂוֹת סוֹף וְקֵץ מֵהָעַכּוּ״ם הַמּוֹשְׁלִים בְּיִשְׂרָאֵל, בְּחִינוֹת: קֵץ בָּא הַקֵּץ כַּנַּ״ל:

ו וְזֶה בְּחִינַת דְּמָעוֹת שֶׁבּוֹכִין בְּעֵת הַצַּעַר, כִּי מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין וָצַעַר, עַל־כֵּן הוּא צָרִיךְ לִבְחִינוֹת הַשְׁגָּחָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יְשׁוּעָה כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן מוֹרִידִין דְּמָעוֹת כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עַל יָדָם חֶלְקֵי הַהַשְׁגָּחָה וְהָרְאוּת, כִּי הַהַשְׁגָּחָה וְהָרְאוּת נִמְשָׁךְ לְתוֹךְ הַדְּמָעוֹת, בִּבְחִינוֹת: וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם — זֶה הָרְאוּת, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבְּכִי; הַיְנוּ שֶׁהֵם מְחַסְּרִים הָרְאוּת וְנוֹטְלִים חֵלֶק מֵהָרְאוּת, נִמְצָא שֶׁהָרְאוּת נִמְשָׁךְ לְתוֹךְ הַדְּמָעוֹת כַּנַּ״ל:

ז וְזֶה בְּחִינוֹת: וַיֶּחֱזַק חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָּדוֹל, הַנֶּאֱמַר בְּעֵת שֶׁחָלָה (ישעיהו ל״ח:ג׳). בְּכִי גָּדוֹל דַּיְקָא, כִּי הִמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבְּכִי אֶת הָרְאוּת וְהַהַשְׁגָּחָה, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת גָּדוֹל, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּדָוִד בְּעֵת שֶׁבָּכָה עַל צַעֲרוֹ (שמואל־א כ): עַד דָּוִד הִגְדִּיל — שֶׁהִגִּיעַ בְּכִיָּתוֹ לִבְחִינוֹת הַשְׁגָּחָה, בְּחִינוֹת גָּדוֹל כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הַהַשְׁגָּחָה נִצּוֹלִים מִכָּל מִינֵי צַעַר וְיִסּוּרִין כַּנַּ״ל:

## תורה רנא

א דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי מִלְחָמוֹת, הַיְנוּ מַחֲלֹקֶת, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִים מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל רְשָׁעִים עַל אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים, הַיְנוּ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל כְּפִירוּת, שֶׁנּוֹפְלִים עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי־זֶה. וְהַתִּקּוּן לָזֶה — לְמִסֹּר הַמִּלְחָמָה עַל ה׳, שֶׁה׳ יִלָּחֵם הַמִּלְחָמָה, עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטֵּל מַחְשָׁבוֹת רְשָׁעִים הַנַּ״ל.

אֲבָל דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁלָּהֶם, יֵשׁ כֹּחַ בְּמַחֲשַׁבְתָּם לְהִתְקַיֵּם אֲפִלּוּ אִם יִמְסֹר הַמִּלְחָמָה לַה׳. כִּי יֵשׁ צְדָקוֹת שֶׁרְשָׁעִים נוֹתְנִים, כִּי מָצִינוּ שֶׁאֲפִלּוּ מַלְכֵי עַכּוּ״ם נוֹתְנִים צְדָקָה וְעוֹשִׂים טוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ח:ח׳): לְחוֹנֵן דַּלִּים יְקַבְּצֶנּוּ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י, עַיֵּן שָׁם:

ב וְדַע, שְׁאִישׁ אֱמֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֹות בִּשְׁלֵמוּת וּבְכָל הַדְּקְדּוּקִים בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁמְּדַקְדֵּק לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֱמֶת, שֶׁהַכֹּל אֶחָד אֶצְלוֹ, בֵּין כְּשֶׁעוֹשֶׂה מִצְוָה לִפְנֵי ה׳ וּבֵין כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם — זֶה הָאִישׁ הָאֱמֶת, יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ כָּל הַצְּדָקוֹת, כִּי אִלּוּ הַצְּדָקוֹת

הַנַּ״ל שֶׁהֵם עוֹשִׂין, הֵיא עוֹמֶדֶת רְחוֹקָה מֵהֶם וְאֵינָהּ אֲצָלָם, כִּי דֶּרֶךְ הַצְּדָקָה לִמְשֹׁךְ עַצְמָהּ לֶאֱמֶת, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵאֱמֶת, הַצְּדָקָה רְחוֹקָה מֵהֶם, וְזֶה הָאִישׁ אֱמֶת מוֹשֵׁךְ לְעַצְמוֹ כָּל הַצְּדָקוֹת, כִּי הַצְּדָקָה נִמְשֶׁכֶת רַק אַחַר הָאֱמֶת.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נט): וּצְדָקָה מֵרָחוֹק תַּעֲמֹד, כִּי כָשְׁלָה בָרְחוֹב אֱמֶת; הַיְנוּ שֶׁהַצְּדָקָה עוֹמֶדֶת מֵרָחוֹק, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּכְשַׁל בָּרְחוֹב אֱמֶת, כִּי מֵחֲמַת שֶׁאֵין אֱמֶת, עַל־כֵּן הַצְּדָקָה רְחוֹקָה מֵהֶם כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי ה׳ אֱלֹקֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ (דברים ו). הַיְנוּ כְּשֶׁיִּהְיֶה לָנוּ בְּחִינוֹת אֱמֶת, דְּהַיְנוּ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹות לִפְנֵי ה׳ לְבַדּוֹ, בְּכָל הַדְּקְדּוּקִים, כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל,

וְזֶה: כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי ה׳ אֱלֹקֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ וְכוּ׳ – לִפְנֵי ה אֱלֹקֵינוּ דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁנִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹות לִפְנֵי ה׳ לְבַד, בֵּינֵינוּ לְבֵין קוֹנֵנוּ, בְּכָל הַדְּקְדּוּקִים וְהַפְּרָטִים.

וְזֶהוּ: כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ – הַיְנוּ בְּכָל הַדְּקְדּוּקִים כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ בְּחִינַת אֱמֶת הַנַּ״ל, שֶׁגַּם כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, הוּא מְדַקְדֵּק בְּכָל הַדְּקְדּוּקִים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל,

וְאָז: וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ. לָנוּ דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁנִּמְשִׁיךְ לְעַצְמֵנוּ כָּל הַצְּדָקוֹת, כִּי דֶּרֶךְ הַצְּדָקָה לִמְשֹׁךְ לֶאֱמֶת כַּנַּ״ל.

נִמְצָא כְּשֶׁזֶּה הָאִישׁ אֱמֶת מוֹשֵׁךְ לְעַצְמוֹ הַצְּדָקוֹת, אֲזַי אֵין לָהֶם כֹּחַ הַצְּדָקָה וְאֵין כֹּחַ בְּמַחֲשַׁבְתָּם לְהִתְקָיֵם כַּנַּ״ל:

**ג** וּמַה שֶּׁצְּדָקָה נִמְשֶׁכֶת לֶאֱמֶת, כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כִּי אֱמֶת הוּא אֶחָד, כִּי אֶחָד הוּא רַק אֶחָד, כִּי לִפְנֵי אֶחָד מָה אַתָּה סוֹפֵר (ספר יצירה), וְאִם יֵשׁ שְׁנֵי וְכוּ׳ אֵינוֹ אֶחָד,

וְכֵן הָאֱמֶת הוּא רַק אֶחָד, כִּי כְּשֶׁאוֹמְרִים עַל אֵיזֶה דָּבָר הָאֱמֶת, אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כִּי אִם אֶחָד, דְּהַיְנוּ הָאֱמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא, אֲבָל שֶׁקֶר אֶפְשָׁר לוֹמַר עַל דָּבָר אֶחָד דְּבָרִים רַבִּים, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לְעֵיל בְּסִימָן נא, עַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁמְּבֹאָר שָׁם, כִּי עַל כְּלִי כֶּסֶף אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר הָאֱמֶת כִּי־אִם אֶחָד, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא כְּלִי כֶּסֶף לְבַד, אֲבָל אִם יִרְצֶה לוֹמַר שֶׁקֶר, יָכוֹל לוֹמַר הַרְבֵּה, כִּי יוּכַל לוֹמַר שֶׁהוּא כְּלִי זָהָב אוֹ נְחֹשֶׁת אוֹ שְׁאָר שֵׁמוֹת, וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר הָאֱמֶת כִּי אִם דָּבָר אֶחָד כְּמוֹ שֶׁהוּא, אֲבָל הַשֶּׁקֶר הוּא הַרְבֵּה כַּנַּ״ל, נִמְצָא שֶׁאֱמֶת הוּא אֶחָד, וְעַיֵּן שָׁם עוֹד דְּבָרִים נִפְלָאִים מֵעִנְיַן הָאֱמֶת שֶׁהוּא אֶחָד, עַיֵּן שָׁם).

וְעַל כֵּן קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרַיְתָא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חָד, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֱמֶת, וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְיִשְׂרָאֵל אֱמֶת, וְכֵיוָן שֶׁכֻּלָּם אֱמֶת – הַכֹּל אֶחָד, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:ו׳): אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי, וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם; כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֱמֶת, וְהוּא אֶחָד בְּלִי שִׁנּוּי, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל, וְהַשִּׁנּוּי הוּא רַק אֲצֶל הַמְקַבְּלִים, כִּי כְּפִי הַמְקַבֵּל כֵּן נִתְהַוֶּה אֶצְלוֹ הַשִּׁנּוּי, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי, חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, כִּי הַשֶּׁמֶשׁ הוּא רַק כֹּחַ אֶחָד לְבַד, וְהַשִּׁנּוּי הוּא אֲצֶל הַמְקַבְּלִים, כִּי כַּמָּה שִׁנּוּיִים נִתְהַוִּים עַל־יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ, כְּגוֹן לְהַתִּיךְ וּלְהַקְפִּיא, לְקָרֵר וּלְחַמֵּם, וּשְׁאָר הַכֹּחוֹת, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְזֶה רַק מֵחֲמַת הַמְקַבְּלִים, כְּגוֹן כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה עַל שַׁעֲוָה – מַתֶּכֶת אוֹתוֹ, זֶה מֵחֲמַת שֶׁהַשַּׁעֲוָה אֵינוֹ קָשֶׁה בֶּאֱמֶת, וְעַל כֵּן נִתְהַוֶּה אֶצְלָהּ הַכֹּחַ לְהַתִּיךְ, וְכֵן בִּשְׂאָר הַכֹּחוֹת, אֲבָל הַשֶּׁמֶשׁ הוּא רַק כֹּחַ אֶחָד לְבַד.

וְזֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ״ל, בְּחִינַת (מלאכי ג׳:כ׳): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו׳:): כְּרוּם זַלַּת לִבְנֵי אָדָם – כֵּיוָן שֶׁנִּצְרָךְ אָדָם לַבְּרִיּוֹת, פָּנָיו מִשְׁתַּנִּין לְכַמָּה גְוָנִין, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה בָּאִים כַּמָּה שִׁנּוּיִים, וְהַכֹּל הוּא רַק מֵחֲמַת הַמְקַבְּלִים, אֲבָל הַצְּדָקָה שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ״ל, הוּא רַק כֹּחַ אֶחָד לְבַד, וְאֵין בָּהּ שִׁנּוּי כַּנַּ״ל,

וְהַשִּׁנּוּי הוּא רַק אֲצֶל הַמְקַבְּלִים שֶׁנִּשְׁתַּנִּין פְּנֵיהֶם לְכַמָּה גְוָנִין, וְיֵשׁ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו מֵחֲמַת גְּדֻלּוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, בַּאֲשֶׁר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, וְיֵשׁ מֵחֲמַת קַטְנוּת – עַל שֶׁהוּא נִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, וְיֵשׁ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו מֵחֲמַת שִׂמְחָה, שֶׁשָּׂמֵחַ עַל שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ, וְגַם בָּזֶה יֵשׁ שִׁנּוּיִים, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁשָּׂמֵחַ מְאֹד עַל שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ, נִמְצָא שֶׁהַשִּׁנּוּיִים הוּא רַק אֲצֶל הַמְקַבְּלִים, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ כֵּן נִשְׁתַּנִּין פְּנֵיהֶם כַּנַּ״ל. אֲבָל הַצְּדָקָה הִיא רַק כֹּחַ אֶחָד לְבַד, כִּי הִיא בְּחִינַת אֱמֶת, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, וְעַל כֵּן מוֹשֶׁכֶת עַצְמָהּ לֶאֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְיַעֲקֹב שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, נֶאֱמַר בּוֹ (בראשית ל״ב:ל״ב): וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, הַיְנוּ בְּחִינַת וְלָנוּ תִּהְיֶה צְדָקָה הַנַּ״ל, כִּי שֶׁמֶשׁ הִיא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ״ל: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה; הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב עַל־יְדֵי הָאֱמֶת הָיָה לוֹ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ וּלְהַזְרִיחַ לְעַצְמוֹ כָּל הַצְּדָקוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, וְזֶה: וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ – לוֹ דַּיְקָא, בְּחִינַת וְלָנוּ תִּהְיֶה צְדָקָה כַּנַּ״ל:

**ד** בַּגְּמָרָא (יבמות צו:): מַעֲשֶׂה שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ, עַד שֶׁנִּקְרַע סֵפֶר־תּוֹרָה מֵחֲמָתָן. וְאָמַר: תָּמֵהַּ אֲנִי אִם לֹא יִהְיֶה בַּיִת זֶה עֲבוֹדַת אֱלִילִים. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי מַחְלֹקֶת נַעֲשֶׂה עֲבוֹדַת אֱלִילִים וּכְפִירוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״מ:ג׳): אֲשֶׁר חָשְׁבוּ רָעוֹת בְּלֵב כָּל יוֹם יָגוּרוּ מִלְחָמוֹת – שֶׁעַל יְדֵי הַמִּלְחָמוֹת, הַיְנוּ מַחֲלֹקֶת, עַל יָדוֹ חָשְׁבוּ רָעוֹת בְּלֵב, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ כְּפִירוּת כַּנַּ״ל:

וְהַתִּקּוּן לָזֶה – לִמְסֹר הַמִּלְחָמָה לַה׳, שֶׁה׳ יִלָּחֵם הַמִּלְחָמָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת שְׁתִיקָה, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁתֹּק לָהֶם, רַק לִסְמֹךְ עַל ה׳ שֶׁהוּא יִלָּחֵם בִּשְׁבִילֵנוּ, וְזֶה

בְּחִינַת (שמות י״ד:י״ד): ה׳ יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן. וְעַל יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹ נִתְעַלֶּה הַמַּחֲשָׁבָה, כִּי נִתְבַּטְּלִין מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת שֶׁל כְּפִירוּת כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת: שְׁתֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה (מנחות כט), שֶׁעַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה נִתְעַלֶּה הַמַּחֲשָׁבָה כַּנַּ״ל.

אַךְ כְּשֶׁגַּם הֵם שׁוֹתְקִים, אָזַי יְכוֹלִים, חַס וְשָׁלוֹם, לְקַלְקֵל הַתִּקּוּן שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי שְׁתִיקָתוֹ, וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קכ״ט:ג׳): עַל גַּבִּי חָרְשׁוּ חוֹרְשִׁים – לְשׁוֹן שְׁתִיקָה, בְּחִינַת: וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן; הַיְנוּ שֶׁשְּׁתִיקָתָם עוֹלָה עַל גַּבּוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: הֶאֱרִיכוּ לְמַעֲנִיתָם – זֶה בְּחִינַת הַצְּדָקָה שֶׁלָּהֶם, בְּחִינַת (בראשית ל׳:ל״ג): וְעָנְתָה בִּי צִדְקָתִי; הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁלָּהֶם, הֵם יְכוֹלִין, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִתְגַּבֵּר, שֶׁשְּׁתִיקָתָם יַעֲלֶה, חַס וְשָׁלוֹם, עַל שְׁתִיקָתָנוּ, בִּבְחִינַת: עַל גַּבִּי חָרְשׁוּ חוֹרְשִׁים וְכוּ׳. וּמֵחֲמַת זֶה אֵין מוֹעִיל הָעֲצָה הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ לִמְסֹר הַמִּלְחָמָה לַה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת: ה׳ יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן כַּנַּ״ל,

אַךְ הָאִישׁ הָאֱמֶת מוֹשֵׁךְ לְעַצְמוֹ כָּל הַצְּדָקוֹת, וְנִתְבַּטֵּל כֹּחַ הַצְּדָקָה שֶׁלָּהֶם, וַאֲזַי מְמַלְּא נִתְבַּטֵּל מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, וְנִתְבַּטְּלִין כָּל הַכְּפִירוֹת כַּנַּ״ל:

## תורה רנב

א כְּשֶׁיֵּשׁ אַחְדוּת בֵּין הַצַּדִּיקִים, אֵין הַצְּדָקָה מַזֶּקֶת,

כִּי עַל פִּי הַטֶּבַע כְּשֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה, נֶחְסָר מֵאִתּוֹ מַה שֶּׁנָּתַן, אֲבָל עַל־יְדֵי הָאַחְדוּת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים יוּכַל לִתֵּן צְדָקָה וְלֹא יֶחְסַר כְּלָל. וְכֵן עַל־יְדֵי זֶה יְכוֹלִים שֶׁיִּהְיֶה לְהָאָדָם מְסִירַת נֶפֶשׁ בֶּאֱמֶת, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יַזִּיק לוֹ, וְיִשָּׁאֵר בַּחַיִּים:

## תורה רנג

א דַּע, שֶׁמְּעוּט שָׁנָה הוּא מְמַעַט תַּאֲוַת נְאוּף, כִּי יֵשׁ אִשׁ בָּאָדָם מִתְּחִלַּת הַתּוֹלָדָה, שֶׁמְּהָאֵשׁ הַזֶּה בּוֹעֲרִין בְּאָדָם כָּל הַתַּבְעֵרוֹת שֶׁל כָּל הַתַּאֲוֹת, וְגַם כָּל הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁנּוֹתְנִין לְהַגּוּף, הָאֵשׁ הַזֶּה הוּא מְכַלֶּה וְשׁוֹרֵף הַכֹּל. וְעַל יְדֵי מְעוּט שָׁנָה, הָאֵשׁ הַזֶּה נֶחֱלָשׁ וְאֵין לוֹ כֹּחַ לִבְעֹר,

אַךְ שֶׁמַּזִּיק לְהַמּוֹחַ מְעוּט שָׁנָה. וְכֵן רִבּוּי שֵׁנָה, כְּשֶׁהָאָדָם מַכְרִיחַ עַצְמוֹ לִישֹׁן הַרְבֵּה, גַּם זֶה מַחֲלִישׁ וּמְמַעֵט הָאֵשׁ הַנַּ״ל, וְגַם זֶה מַזִּיק לְהַמּוֹחַ, רַק כְּשֶׁאָדָם יָשֵׁן בְּמִדָּה כָּרָאוּי, אָזַי תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל בְּתָקְפָּהּ וְכֹחָהּ, כִּי לֹא נֶחֱלָשׁ הָאֵשׁ הַנַּ״ל: [כָּל זֶה שָׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ שִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְתֹכֶן כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה לֹא בֵּאֵר הֵיטֵב, אַךְ כְּפִי מַה שֶּׁהֶבַנְתִּי מִשִּׂיחָתוֹ, הַכַּוָּנָה שֶׁאֵין מוֹעִיל שׁוּם עֵצָה לְמַעֵט תַּאֲוַת נְאוּף עַל־יְדֵי אֵיזֶה תַּחְבּוּלָה, כִּי מַזִּיק לְהַמּוֹחַ, כִּי הָיָה אֶפְשָׁר לְהַחְלִישׁ הַתַּאֲוָה עַל־יְדֵי מְעוּט שָׁנָה אוֹ רִבּוּי שֵׁנָה, אֲבָל שְׁנֵיהֶם מַזִּיקִים לְהַמּוֹחַ, עַל־כֵּן אֵין חָכְמָה וְאֵין עֵצָה כְּנֶגֶד זֶה, רַק לְהִתְחַזֵּק לִהְיוֹת גִּבּוֹר לִכְבֹּשׁ אֶת יִצְרוֹ, וַה׳ יַעֲזֹר לוֹ לְסַלֵּק תַּאֲוָה זֹאת מֵאִתּוֹ]:

## תורה רנד

א עֵינַיִם הֵם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וּגְבוֹהִים מְאֹד, וְהֵם רוֹאִים תָּמִיד דְּבָרִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים, וְאִם הָיָה הָאָדָם זוֹכֶה לְעֵינַיִם כְּשֵׁרִים, הָיָה יוֹדֵעַ דְּבָרִים גְּדוֹלִים רַק מִמַּה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת, כִּי הֵם רוֹאוֹת תָּמִיד, אַךְ שֶׁאֵין יוֹדֵעַ מָה רוֹאֶה.

כְּמוֹ לְמָשָׁל כְּשֶׁמַּעֲבִירִין דָּבָר לִפְנֵי עֵינֵי הָאָדָם בְּהַעֲבָרָה וּבִמְהִירוּת גָּדוֹל, וַאֲזַי אֵין הָאָדָם יוֹדֵעַ מָה רָאָה, וְהִנֵּה אַף שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהֶעֱבִירוּ הַדָּבָר לִפְנֵי עֵינָיו, בְּוַדַּאי רָאָה אוֹתוֹ בִּרְאִיָּה גְּמוּרָה, עִם כָּל זֶה אֵין יוֹדֵעַ מָה רָאָה, כִּי אַף שֶׁעֵינָיו רָאוּ הַדָּבָר בִּשְׁלֵמוּת, עִם כָּל זֶה מֵחֲמַת הַמְּהִירוּת לֹא הָיָה פְּנַאי בִּכְדֵי שֶׁיָּבִיא הָרְאוּת לְהַדַּעַת שֶׁיֵּדַע מָה רָאָה, כִּי לְיַדַּע הַדָּבָר שֶׁרָאָה זֶה תָּלוּי בַּדַּעַת, וְלָזֶה צָרִיךְ קְצָת זְמַן, שֶׁיַּשְׂהֶה קְצָת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה לִפְנֵי עֵינָיו, בִּכְדֵי שֶׁיָּבוֹא וְיוֹשִׁיט כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדַּעַת אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע בְּהַדַּעַת מָה רָאָה, וּמֵחֲמַת הַמְּהִירוּת לֹא רָאָה הַדָּבָר רַק בְּכֹחַ הָרְאוּת, אֲבָל לֹא הָיָה זְמַן לְהוֹשִׁיט הַדָּבָר לְהַדַּעַת, וְעַל־כֵּן אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה רָאָה,

וְכֵן הָאָדָם רוֹאֶה בְּעֵינָיו תָּמִיד דְּבָרִים גְּדוֹלִים (הַיְנוּ מַרְאוֹת וְחֶזְיוֹנוֹת), אַךְ שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁמַּעֲבִירִין לְפָנָיו בְּהַעֲבָרָה בְּעָלְמָא וּבִמְהִירוּת גָּדוֹל, עַל כֵּן אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה רָאָה כַּנַּ״ל, וְהָבֵן:

## תורה רנה

א כְּשֶׁהָאָדָם הוּא מַאֲמִין בְּהַצַּדִּיק בְּלִי שׁוּם דַּעַת, אֶפְשָׁר לוֹ לִפֹּל מֵהֶאֱמוּנָה, כִּי מֵאֱמוּנָה לְבַד אֶפְשָׁר לִפֹּל; אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ גַּם דַּעַת, שֶׁמְּבִין גַּם בְּהַדַּעַת, אָזַי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִפֹּל:

## תורה רנו

א שֵׁם אַתָּה מְסֻגָּל עַל הַיָּם לְהַכְנִיעַ הַגַּלִּים, וְהַסּוֹד – בְּשׁוֹא גַּלָּיו אַתָּה תְּשַׁבְּחֵם (תהלים פט):

## תורה רנז

א כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְכוּ׳ (דברים כ״ג:כ״ה).

עַל פִּי מַעֲשֶׂה וְכוּ׳, שֶׁהִנִּיחָה לוֹ אִמּוֹ צַוָּאָה, שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסָבְלוֹ לֹא יַנִּיחֶנּוּ לִהְיוֹת אֶצְלוֹ, וְאִם לָאו יִצְטָרֵךְ לְעֶזֶר מֵהָרְחוֹקִים עַל הַקֵּרוֹבִים אֶצְלוֹ וְכוּ׳ (וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר).

כִּי כְּשֶׁאוֹכֵל יוֹתֵר מִצָּרְכּוֹ, זֶה הַמַּאֲכָל מַזִּיק לוֹ, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִיּוּת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן הַסַּמִּים יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת מִמַּה שֶּׁהָאָדָם לוֹקֵחַ אוֹתָם לִרְפוּאָה, וְכֵן הַמַּאֲכָלִים יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת מִזֶּה שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל אוֹתָם וּמְקַבֵּל חִיּוּת מֵהֶם, מִזֶּה יֵשׁ חִיּוּת לְהַמַּאֲכָלִים;

אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל יוֹתֵר מִצָּרְכּוֹ, אֵין לְזֶה הַמַּאֲכָל מִמִּי לְקַבֵּל חִיּוּת, מֵאַחַר שֶׁאֵין הָאָדָם צָרִיךְ אֵלָיו, וְהוּא דּוֹמֶה כְּאִלּוּ הִנִּיחוֹ הָאָדָם לְתוֹךְ כְּלִי, שֶׁבְּוַדַּאי אֵינוֹ מְקַבֵּל חִיּוּת מִשָּׁם,

וְעַל כֵּן הַמַּאֲכָל מְבַקֵּשׁ לוֹ חִיּוּת לְהַחַיּוֹת עַצְמוֹ, וַאֲזַי הוּא מוֹצִיא הַחִיּוּת שֶׁל הָאָדָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַזִּיק לְהָאָדָם, וּמֻחְמַת זֶה נִצְטָרְפִין עִמּוֹ אֲפִלּוּ שְׁאָר הַמַּאֲכָלִים וּמַזִּיקִים לוֹ,

וְזֶה: וְאָכַלְתָּ כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ – לֹא יוֹתֵר. וְזֶה: וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן, הַיְנוּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל יוֹתֵר מִצָּרְכְּךָ, שֶׁזֶּה דּוֹמֶה כְּנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכְּלִי, מֵאַחַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹ כַּנַּ״ל:

## תורה רנח

א כְּשֶׁיֵּשׁ מַחְלֹקֶת עַל הָאָדָם, יְכוֹלִים לְהַטּוֹת אוֹתוֹ מִדַּרְכְּךָ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְהַפִּילוֹ מִמַּדְרֵגָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה שֶׁהִתְפָּאֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהילים קי״ט:קנ״ז): רַבִּים רוֹדְפַי וְצָרָי, מֵעֵדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי – שֶׁאַף שֶׁהָיָה עָלָיו מַחְלֹקֶת רַבִּים, עִם כָּל זֶה לֹא נָטָה מִדַּרְכְּךָ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

## תורה רנט

א כְּשֶׁאָדָם מִתְבּוֹדֵד וּמְפָרֵשׂ שִׂיחָתוֹ וְצַעֲרוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִתְוַדֶּה וּמִתְחָרֵט עַל גֹּדֶל הַפְּגָמִים שֶׁעָשָׂה, אֲזַי גַּם הַשְּׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ מְפָרֶשֶׁת לְפָנָיו שִׂיחָתָהּ וְצַעֲרָהּ וּמְנַחֶמֶת אוֹתוֹ,

כִּי כָּל פְּגָם וּפְגָם שֶׁפָּגַם בִּנְשָׁמָתוֹ, פָּגַם אֶצְלָהּ גַּם כֵּן כִּבְיָכוֹל, וְזֶה בְּחִינַת (דברים כו): אֶת ה׳ הֶאֱמַרְתָּ וַה׳ הֶאֱמִירְךָ וְכוּ׳. וְהִיא מְנַחֶמֶת אוֹתוֹ שֶׁתְּבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת לְתַקֵּן כָּל הַפְּגָמִים:

## תורה רס

א הַשֵּׁם הוּא הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה ״הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ״ (בסימן נט), עַיֵּן שָׁם. בְּבְחִינַת (בראשית ב׳:י״ט): נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ, עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ בִּבְחִינָה זוֹ מְסִירַת נֶפֶשׁ. כִּי יֵשׁ עֲשָׂרָה הֲרוּגֵי מַלְכוּת, שֶׁמָּסְרוּ נַפְשָׁם עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, בִּשְׁבִיל יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כַּיָּדוּעַ, שֶׁעִקַּר הַיִּחוּד עַל־יְדֵי מְסִירַת נֶפֶשׁ, וְהֵם רָאוּ בְּאוֹתָן הַדּוֹרוֹת, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן וְלַעֲשׂוֹת יִחוּדִים לְמַעְלָה כִּי אִם עַל יְדֵי נִשְׁמוֹתֵיהֶם, עַל כֵּן מָסְרוּ נַפְשָׁם עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם,

כִּי כְּשֶׁהַנְּפָשׁוֹת עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל־יְדֵי מְסִירַת נֶפֶשׁ, אֲזַי הֵם חוֹזְרִים לְהַשְּׁכִינָה, כִּי מִשָּׁם יָצְאוּ, כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל מַמָּשׁ, שֶׁהֵם חֶלְקֵי הַשְּׁכִינָה מַמָּשׁ, בִּבְחִינַת: הָעֲמָסִים מִנִּי בֶטֶן (ישעיהו מ״ו:ג׳); וּכְשֶׁהֵם חוֹזְרִים לְהַשְּׁכִינָה, אֲזַי הַשְּׁכִינָה מִתְפָּאֶרֶת: חֲזִי בַּמָּה בְּרָא קָאָתְיָא לְגַבָּךְ (זוהר ויקרא דף יג), וַאֲזַי מִתְעוֹרֵר הִשְׁתּוֹקְקוּת עֶלְיוֹן, וְנַעֲשֶׂה יִחוּד, כַּיָּדוּעַ.

וְלִפְעָמִים בָּא לְצָרֵךְ זֶה הֲרִיגָה, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁנֶּהֱרָגִין, חַס וְשָׁלוֹם, כַּמָּה וְכַמָּה נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה יִחוּד עַל־יְדֵי נַפְשׁוֹתֵיהֶם הָעוֹלוֹת לְמַעְלָה, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכִין אֶל הַיִּחוּד הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת מְאֹד, חַס וְשָׁלוֹם, עַל כֵּן בָּא הֲרִיגָה, חַס וְשָׁלוֹם:

ב וְכֵן עַל־יְדֵי אֲבֵדַת הַשֵּׁם, הַיְנוּ הַמְפֻרָסָם, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מְפֻרָסָם וְאֵינוֹ מְפֻרָסָם, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְפֻרְסָם בְּפִי כֹּל וְהַכֹּל מְדַבְּרִים מִמֶּנּוּ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מְפֻרָסָם, כִּי אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל. וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בָּזֶה, רַק שֶׁאֹבֵד אֶת הַמְפֻרָסָם, דְּהַיְנוּ אֲבֵדַת הַשֵּׁם, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, דְּהַיְנוּ אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁלֹּא

יִהְיֶה מְפֻרָסָם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִבֵּד דָּבָר שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאִבֵּד אֶת הַשֵּׁם, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְפֻרָסָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם בָּעוֹלָם.

אֲבָל יֵשׁ אֶחָד שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת בִּרְצוֹנוֹ וּבְרַעְתּוֹ, שֶׁמּוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ הַמְפֻרְסָם שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְפָשׁ כַּנַּ״ל, וּמַחֲמַת זֶה אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְפֻרְסָם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מְפֻרְסָם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּא, הוּא לְהֶפֶךְ, כִּי הַכֹּל דּוֹבְרִים עָלָיו וּבוֹדִים עָלָיו כְּזָבִים שֶׁלֹּא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁפִיכוּת דָּמִים מַמָּשׁ מִזֶּה,

וְעוֹשֶׂה זֶה בְּכַוָּנָה, כִּי הוּא בְּחִינַת מְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, כִּי הַשֵּׁם הוּא הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ״ל, וְגַם יֵשׁ לוֹ שְׁפִיכוּת דָּמִים מִזֶּה כַּנַּ״ל, וְהוּא מַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בָּזֶה מִמַּה שֶּׁהָיָה רָאוּי לָבוֹא עֲלֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בְּשָׁבִיל הַיִּחוּד כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי מְסִירַת שְׁמוֹ שֶׁהוּא נַפְשׁוֹ כַּנַּ״ל, הוּא מַצִּיל אוֹתָם כַּנַּ״ל׃

## תורה רסא

א כְּשֶׁנּוֹפֵל אָדָם מִמַּדְרֵגָתוֹ, יֵדַע שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם הוּא, כִּי הִתְרַחֲקוּת – תְּחִלַּת הִתְקָרְבוּת, עַל־כֵּן נָפַל, שֶׁיִּתְעוֹרֵר יוֹתֵר לְהִתְקָרֵב לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וַעֲצָתוֹ – שֶׁיַּתְחִיל מֵחָדָשׁ לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל מֵעוֹלָם. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁצְּרִיכִין מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ׃

(וַעֲיַן עִנְיָן זֶה עוֹד בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, כַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת ה׳, וְלִבְלִי לִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, רַק לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ. עַיֵּן הֵיטֵב בְּעִנְיָן זֶה, וְיֵעָרֵב לְךָ לָעַד.)

## תורה רסב

א דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה נְהָרוֹת, כִּי כְּשֶׁמַּתְחִיל לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, אֲזַי מַתְחִיל לִנְבֹּעַ מַעְיָן, בִּבְחִינַת (יואל ד)׃ וּמַעְיָן מִבֵּית ה׳ יֵצֵא, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כד)׃ בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָּיִת.

וְזֶה הַמַּעְיָן בַּתְּחִלָּה הוּא צַר וְקָטָן, וְאַחַר־כָּךְ מִתְרַחֵב וּמִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ נְהָרוֹת, וְהַכֹּל בָּאִים לִשְׁתּוֹת מֵאֵלּוּ הַנְּהָרוֹת.

עַל כֵּן מִי שֶׁרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַמָּשׁ, הוּא צָרִיךְ לִבְכּוֹת מִקֹּדֶם, כִּי כְּשֶׁנַּעֲשִׂין נְהָרוֹת הַנַּ״ל וְהַכֹּל בָּאִים לִשְׁתּוֹת מֵהֶם, אֲזַי יָבוֹאוּ גַּם־כֵּן קְלִפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, חַס וְשָׁלוֹם, לִשְׁתּוֹת גַּם־כֵּן מִשָּׁם, עַל־כֵּן צָרִיךְ לִבְכּוֹת מִקֹּדֶם, וַאֲזַי עוֹשֶׂה עַל־יְדֵי הַבְּכִי נְהָרוֹת, בִּבְחִינַת (איוב כ״ח:י״א, עיין רש״י שם)׃ מִבְּכִי נְהָרוֹת חָבָשׁ; שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּכִי מְתַקֵּן נְהָרוֹת, וּמִשָּׁם שׁוֹתִין דֵּי סִפּוּקָם כָּל הַקְּלִפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא. וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה נְהָרוֹת מֵחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא שֶׁמְּחַדֵּשׁ אַחַר־כָּךְ, אֲזַי יָכוֹל לְהַמְשִׁיכָם רַק לִמְקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ, שֶׁלֹּא יִשְׁתּוּ מִמֶּנּוּ זָרִים.

וְעַל־כֵּן חִבּוּר הַהֲלָכוֹת וְהַחִדּוּשִׁין נִקְרָא מַסֶּכֶת, זֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ב:י״)׃ וְשִׁקֲוֵי בְּבְכִי מָסָכְתִּי; שֶׁצָּרִיךְ לִמְסֹךְ הַמַּשְׁקֶה בִּבְכִי, כִּי צָרִיךְ לִבְכּוֹת מִקֹּדֶם כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קל״ז:א׳)׃ עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל, שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ – זֶה בְּחִינַת תַּלְמוּד בַּבְלִי, שֶׁנַּעֲשֶׂה אֵצֶל הַיְשִׁיבוֹת, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשִׂין נְהָרוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ׃ גַּם בָּכִינוּ – כִּי צָרִיךְ לִבְכּוֹת מִקֹּדֶם, בִּבְחִינַת׃ וְשִׁקֲוֵי בְּבְכִי מָסָכְתִּי, כַּנַּ״ל׃

## תורה רסג

א דַּע, שֶׁחֶלְקֵי הַקְּדֻחַת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, בָּא עַל־יְדֵי מַה שֶּׁאָדָם אוֹכֵל אֲכִילָה יְתֵרָה, כִּי כְּשֶׁאוֹכֵל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ הוּא בְּחִינַת מַאֲכַל בְּהֵמָה, כִּי גֶּדֶר הָאָדָם לֶאֱכֹל רַק כְּפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וּכְשֶׁאוֹכֵל יוֹתֵר הוּא מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה, שֶׁאוֹכֶלֶת וְלוֹעֶסֶת כָּל הַיּוֹם, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא קַדַּחַת, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְכֵן כְּשֶׁנִּזְדַּמֵּן לְהָאָדָם בְּתוֹךְ מַאֲכָלוֹ נִיצוֹצוֹת, שֶׁלֹּא נִתְבָּרְרוּ עֲדַיִן מִמַּאֲכַל בְּהֵמָה לְמַאֲכַל אָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא גַּם כֵּן חֹלִי הַנַּ״ל. (אִם לֹא מִי שֶׁהוּא אָדָם גָּדוֹל מְאֹד שֶׁיָּכוֹל לְדַלֵּג מַדְרֵגָה שְׁלֵמָה, וּלְהַעֲלוֹת הַמַּאֲכָל לְמַעְלַת מְדַבֵּר), כִּי כְּשֶׁאוֹכֵל מַאֲכַל בְּהֵמָה כַּנַּ״ל, נִמְצָא שֶׁיּוֹצֵא מִגֶּדֶר אָדָם לְגֶדֶר בְּהֵמָה.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ס״ו:י״ב)׃ הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ; הֵינוּ שֶׁגֶּדֶר אֱנוֹשִׁי לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא לְמַטָּה מִגֶּדֶר אָדָם, כִּי יָרַד לְגֶדֶר בְּהֵמָה כַּנַּ״ל, אֲזַי׃ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם – זֶה בְּחִינַת חֳלִי הַקַּדַּחַת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, חֲמִימוּת וְקִרְירוּת.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (באבות דר׳ נתן פ״א ובתנא דבי אלהו פל״א שם איתא לשון זה)׃ בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאָדָם הָרִאשׁוֹן׃ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה, נִזְדַּעְזְעוּ אֵיבָרָיו. אָמַר׃ אֲנִי וַחֲמוֹר נֹאכַל בְּאֻבוּס אֶחָד. נִזְדַּעְזְעוּ אֵיבָרָיו, זֶה בְּחִינַת חֳלִי הַקַּדַּחַת, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי אֲכִילַת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה, עַל־יְדֵי מַאֲכַל בְּהֵמָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ׃ כֵּינָן שֶׁשָּׁמַע בְּזַעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל לֶחֶם נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ, כִּי חֳלִי הַקַּדַּחַת זֶה בְּחִינַת פְּגַם הַדַּעַת, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא עַל יְדֵי חִבּוּר אֵשׁ וּמַיִם, וְזֶה׃

כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע בְּזַעַת אַפֶּךָ וְכוּ׳, כִּי רְפוּאַת הַחֹלִי הַנַּ״ל הוּא עַל־יְדֵי זֵעָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתַּיַּשְׁבָה דַּעְתּוֹ – הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁנִּתְרַפֵּא מֵחֹלִי הַנַּ״ל, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת הַדַּעַת כַּנַּ״ל:

## תורה רסד

**א** צְדָקָה הִיא תִּקּוּן הַבְּרִית. כִּי פֶּגַם הַבְּרִית הוּא, כִּי הוּא הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ בִּקְדֻשָּׁה לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ, וְהוּא סִלֵּק הַהַשְׁפָּעָה מִשָּׁם, וְהִמְשִׁיכָהּ, חַס וְשָׁלוֹם לְמָקוֹם אַחֵר, וְעַל־כֵּן הַתִּקּוּן עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר וּמַשְׁפִּיעַ לְשָׁם, אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן.

וְזֶה בְּחִינַת: וַיָּבוֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים, הַנֶּאֱמַר בִּנְדִבַת הַמִּשְׁכָּן (שמות ל״ה:כ״ב). הַיְנוּ בְּחִינַת זִוּוּג שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁל נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁנּוֹתֵן לְעָנִי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, אֲזַי אַדְרַבָּא הוּא נִפְגָּם יוֹתֵר, כִּי חוֹזֵר וּמַשְׁפִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ. וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסי׳ לא, ובסי׳ נד), שֶׁמְּבֹאָר גַּם כֵּן שֶׁצְּדָקָה הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית:

## תורה רסה

**א** טַעַם עַל שְׁבִירַת כְּלֵי חֶרֶס בִּשְׁעַת הִתְקַשְּׁרוּת הַשִּׁדּוּךְ, כִּי (כָּל) אִלּוּ נְשָׁמוֹת שֶׁל הַזִּוּוּג הֵם לְמַעְלָה אֶחָד, אַךְ לְמַטָּה הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהַהִתְאַחֲדוּת שֶׁלָּהֶם הוּא בְּהֶעְלֵם, כִּי אֵין יוֹדְעִין מֵהִתְאַחֲדוּת שֶׁלָּהֶם עַד הַשִּׁדּוּךְ, וַאֲזַי נִתְגַּלֶּה הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהָיָה עַד עַתָּה בְּהֶעְלֵם.

אַךְ זֶה הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּעֵת הַתְּנָאִים, הוּא בִּבְחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב (יחזקאל א); כִּי בִּשְׁעַת הַשִּׁדּוּךְ נִתְגַּלֶּה הַהִתְקַשְּׁרוּת, וְתֵכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם, כִּי אַחַר־כָּךְ נִתְפָּרְדִין וְנִתְרַחֲקִין, כִּי עֲדַיִן הִיא אֲסוּרָה עָלָיו עַד הַחֻפָּה. נִמְצָא שֶׁבִּשְׁעַת הַשִּׁדּוּךְ נִתְגַּלֶּה אוֹר הָאַחְדוּת שֶׁלָּהֶם שֶׁהָיָה עַד עַתָּה בְּהֶעְלֵם, וְתֵכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כַּנַּ״ל.

וּבְשֶׁבִּיל זֶה שׁוֹבְרִין כְּלֵי חֶרֶס בִּשְׁעַת הִתְקַשְּׁרוּת הַשִּׁדּוּךְ, כִּי כְּתִיב (שם): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק, פֵּרוּשׁ: כָּאוֹר הַיּוֹצֵא מִן הַחָרָסִין; דְּהַיְנוּ הַנִּיצוֹץ שֶׁיּוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹבְרִין כְּלֵי חֶרֶס, שֶׁהוּא רַק לְפִי שָׁעָה.

וְעַל כֵּן בִּשְׁעַת הִתְקַשְּׁרוּת הַשִּׁדּוּךְ שֶׁאָז אוֹר הָאַחְדוּת שֶׁלָּהֶם נִתְגַּלֶּה בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן שׁוֹבְרִין כְּלֵי חֶרֶס, זֶה מְרַמֵּז עַל סוֹד: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק כַּנַּ״ל. (וְעַיֵּן עוֹד טַעַם עַל זֶה לְעֵיל בְּסִימָן ס׳, וּבְלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא בְּסוֹפוֹ):

## תורה רסו

**א** דַּע, שֶׁמִּיתוֹת בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת בְּלֹא זְמַנָּן, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁאֵינָן נִזְהָרִין בְּמִצְוַת סֻכָּה כָּרָאוּי, כִּי סֻכָּה בְּחִינוֹת אִמָּא דִּמְסַכְּכָא עַל בְּנִין (תיקונים דף ג), בְּחִינוֹת: אֵם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב׳:ג׳).

וְזֶהוּ בְּחִינוֹת הַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּין גֶּדֶר אָדָם לְגֶדֶר בְּהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה׳ וְאַל תִּשְׁכְּחִי כָּל גְּמוּלָיו – שֶׁעָשָׂה לָהּ דְּדִים בְּמָקוֹם בִּינָה, אֲבָל הַבְּהֵמָה יוֹנֶקֶת מִדְּדֵי בְּהֵמָה לְמַטָּה, וְזֶהוּ הַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין גֶּדֶר אָדָם לִבְהֵמָה – שֶׁהָאָדָם יוֹנֵק מִדְּדֵי אָדָם, שֶׁהוּא בְּמָקוֹם בִּינָה, בְּחִינוֹת אִם לַבִּינָה תִּקְרָא, בְּחִינוֹת סֻכָּה; אֲבָל הַבְּהֵמָה יוֹנֶקֶת מִדְּדֵי בְּהֵמָה שֶׁהֵם לְמַטָּה.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁפּוֹגֵם בְּמִצְוַת סֻכָּה, אֲזַי נוֹפֵל מִבְּחִינוֹת דַּדֵּי אָדָם, שֶׁהֵם בְּמָקוֹם בִּינָה, בְּחִינוֹת סֻכָּה, וַאֲזַי נוֹפֵל לִבְחִינַת דַּדֵּי בְּהֵמָה, וְיוֹנֵק מִשָּׁם, נִמְצָא שֶׁיּוֹנֵק מִשְׁפַּע שֶׁל הַבְּהֵמָה, וְעַל כֵּן יוֹנֵק אֶת חֵיוְתָם, וְעַל יְדֵי זֶה הֵם מֵתִים, עַל יְדֵי שֶׁנּוֹטֵל מֵהֶם אֶת הַשְׁפָּעָתָם,

וּלְפִי הַפֶּגֶם שֶׁפָּגַם בַּסֻּכָּה כֵּן הוּא נְפִילָתוֹ, וְכֵן נוֹטֵל אֶת הַשֶּׁפַע שֶׁל הַבְּהֵמוֹת, וּכְמוֹ כֵן גּוֹרֵם מִיתוֹת הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינַת: וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכּוֹת (בראשית ל״ג:י״ז) – כִּי הַסֻּכָּה הוּא בְּשִׁבְיל מִקְנֵהוּ כַּנַּ״ל:

**ב** גַּם הָעוֹסְקִין בְּבִנְיָן, מַזִּיק לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יא): כָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן; כִּי צָרִיךְ לִבְנוֹת הַבַּיִת בְּחָכְמָה וְשִׂכֶל, וַאֲזַי אֵין מַזִּיק לוֹ הַבִּנְיָן, וַאֲזַי רָאוּי לוֹ לִבְנוֹת בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ד:ג׳-ד׳): בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכּוֹנָן, וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמָּלְאוּ, (כִּי יֵשׁ לוֹ מָקוֹם לְהַכְנִיס הַשֶּׁפַע).

אֲבָל כְּשֶׁבּוֹנֶה בְּלֹא שֵׂכֶל, אֲזַי מַזִּיק לוֹ, וְעַל כֵּן מִתְמַסְכֵּן, כִּי זֶה עָנְשׁוֹ עַל שֶׁפָּגַם בַּחָכְמָה. כִּי הָיָה רָאוּי לוֹ לִבְנוֹת הַבַּיִת בְּחָכְמָה כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן עָנְשׁוֹ שֶׁמִּתְמַסְכֵּן, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת פֶּגַם הַחָכְמָה, בְּחִינוֹת: חָכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוֹיָה (קהלת ט׳:ט״ז).

וְעַל כֵּן עַל יְדֵי הַסֵּכָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת שֵׂכֶל, בְּחִינוֹת: אִם לַבִּינָה כַּנַּ״ל – עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לִבְנוֹת בַּיִת בִּבְחִינַת: בְּחָכְמָה יִבָּנֶה בָּיִת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת (בראשית שם), כַּנַּ״ל:

ג וְזֶה בְּחִינַת שָׁבוּעוֹת, כִּי שָׁבוּעוֹת וְסֻכּוֹת הֵם אֶחָד, כִּי הַתּוֹרָה יוֹצֵאת מִבִּינָה שֶׁהִיא בְּחִינַת סֵכָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי א׳:ח׳): וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ, בְּחִינַת אִם לַבִּינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת סֵכָה כַּנַּ״ל:

וְעַל כֵּן תֵּכֶף אַחַר סֻכּוֹת הוּא שְׂמְחַת תּוֹרָה, כִּי מִבְּחִינַת סֵכָה מִשָּׁם יוֹצֵאת הַתּוֹרָה. נִמְצָא עַל יְדֵי שֶׁנִּכְנְסוּ בַּסֵּכָה, נַעֲשִׂים בְּעַצְמָם בְּבְחִינוֹת הַתּוֹרָה, כִּי מִשָּׁם יוֹצֵאת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְאָז מַתְחֶלֶת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּרֵאשִׁית, בְּחִינוֹת בַּיִת, הַיְנוּ בַּיִת דִּבְרֵאשִׁית, בְּחִינוֹת: וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת סְוָון, שֶׁאָז הוּא זְמַן מַתַּן תּוֹרָה, רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וְכוּ׳, כַּנַּ״ל:

## תורה רסז

א שָׁבוּעוֹת הוּא רְפוּאָה לְהָרֵאָה, כִּי חֲמִשָּׁה כַּנְפֵי רֵאָה כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה (תיקון כה), וּבְשָׁבוּעוֹת מְקַבְּלִין הַתּוֹרָה, יְכוֹלִין לְקַבֵּל חִיּוּת חָדָשׁ:

## תורה רסח

א כְּשֶׁאֵין הָאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, לָמָּה לוֹ חַיִּים.

וְהִנֵּה הַנֶּפֶשׁ מִתְגַּעְגַּעַת תָּמִיד לַעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרָהּ, וּכְשֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין הָאָדָם עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הִיא מִתְגַּעְגַּעַ מְאֹד לַחֲזֹר לְשָׁרְשָׁהּ, וּמַתְחֶלֶת לְהַמְשִׁיךְ עַצְמָהּ לְהִסְתַּלֵּק מִגּוּף הָאָדָם, וּמִזֶּה נֶחֱלָה הָאָדָם, עַל יְדֵי שֶׁנֶּחֱלָשׁ כֹּחַ הַנֶּפֶשׁ, עַל יְדֵי שֶׁמַּמְשֶׁכֶת עַצְמָהּ מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת שֶׁאֵין מְמַלֵּא רְצוֹנָהּ, כִּי הִיא רוֹצָה רַק שֶׁיַּעֲשֶׂה רְצוֹן הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא:

וּמַה שֶּׁהָאָדָם חוֹזֵר לְבְרִיאוּתוֹ עַל יְדֵי רְפוּאוֹת, הוּא מֵחֲמַת שֶׁהַנֶּפֶשׁ רוֹאָה שֶׁזֶּה הָאָדָם יָכוֹל לָכֹף עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת הֶפֶךְ תַּאֲוָתוֹ וּרְגִילוּתוֹ, כִּי הוּא מֻרְגָּל בַּאֲכִילַת לֶחֶם וּשְׁאָר מַאֲכָלִים, וְעַכְשָׁו כּוֹפֶה תַּאֲוָתוֹ וּמְקַבֵּל רְפוּאוֹת וְסַמִּים מָרִים בִּשְׁבִיל בְּרִיאוּתוֹ, וּמֵחֲמַת שֶׁהַנֶּפֶשׁ רוֹאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לָכֹף תַּאֲוָתוֹ בִּשְׁבִיל אֵיזֶה תַּכְלִית, עַל כֵּן הִיא חוֹזֶרֶת אֵלָיו, כִּי הִיא מְצַפָּה שֶׁיָּכֹף תַּאֲוָתוֹ בִּשְׁבִיל הַתַּכְלִית הָאֲמִתִּי – לַעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרוֹ יִתְבָּרַךְ:

## תורה רסט

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מִדִּירַת הַצַּדִּיק נִכָּר מַעֲשֶׂה הַדּוֹר. וְסִימָן לַדָּבָר: וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תִּמֶר (שופטים ד׳:ה׳), וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יד): מַה תָּמָר אֵין לוֹ אֶלָּא לֵב אֶחָד אַף יִשְׂרָאֵל כֵּן: (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ זַ״ל)

## תורה רע

א כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ הִתְעוֹרְרוּת מֵאָדָם לַחֲבֵרוֹ, כְּגוֹן כְּשֶׁרוֹאִין שֶׁאֶחָד אוֹמֵר בַּקָּשׁוֹת וּסְלִיחוֹת בְּהִתְעוֹרְרוּת בְּלֵב נִשְׁבָּר, אֲזַי חֲבֵרוֹ מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ גַּם כֵּן, כִּי מִתְעוֹרֵר מֵחֲבֵרוֹ וּמַתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, וְנִתְעוֹרֵר גַּם כֵּן, וּמַתְחִיל לוֹמַר גַּם־כֵּן בַּקָּשׁוֹת בְּהִתְעוֹרְרוּת הַלֵּב. כְּמוֹ כֵן יֵשׁ אִצֵּל הָאָדָם עַצְמוֹ הִתְעוֹרְרוּת מִנֶּה וּבֶה, שֶׁמִּתְעוֹרֵר מִתּוֹךְ דִּבְרֵי עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹמֵר בַּקָּשׁוֹת וּתְחִנּוֹת בְּהִתְעוֹרְרוּת וְצוֹעֵק: יַי לִי, וּבְתוֹךְ כָּךְ נִתְעוֹרֵר מִזֶּה וּמַתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ: הֵיכָן אֲנִי, וּמִי צוֹעֵק כָּךְ, הֲלֹא יַי לִי, לִי מַמָּשׁ, וּמַתְחִיל שֵׁנִית לְצָעֵק יַי לִי, לִי דַּיְקָא.

וְאַף שֶׁבַּתְּחִלָּה נִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ גַּם־כֵּן אוֹמֵר בֶּאֱמֶת בָּרְאוּי, עִם כָּל זֶה אַחַר־כָּךְ רוֹאִין הַהֶפְרֵשׁ בֵּין קֹדֶם לְאַחַר כָּךְ, וְהָבֵן:

## תורה רעא

א צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָהָאָדָם עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, כַּמְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ״ה): חֲזִי עַז כַּנָּמֵר, וְכַמּוּבָא לְעֵיל, וַאֲפִלּוּ נֶגֶד הָרַב בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת, שֶׁיַּעֲז פָּנָיו לְדַבֵּר עִמּוֹ כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ. וְזֶה שֶׁאָחָד מְקָרֵב יוֹתֵר, הוּא רַק עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת יוֹתֵר, וּמֵחֲמַת זֶה מְדַבֵּר עִמּוֹ יוֹתֵר, אַךְ זֶה תָּלוּי בָּזֶה, שֶׁזֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת לְדַבֵּר, הוּא מֵחֲמַת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד הַרְבֵּה אֶת ה׳, וּמֵחֲמַת זֶה יֵשׁ לוֹ עַזּוּת לְדַבֵּר עִם הָרַב, וּמֵחֲמַת זֶה שֶׁהוּא

מְדַבֵּר עִמּוֹ, עַל יְדֵי זֶה עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד הַרְבֵּה, עַל יְדֵי שֶׁמִּתְעוֹרֵר בְּיוֹתֵר עַל יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּר הַרְבֵּה עִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁזֶּה תָּלוּי בָּזֶה.

וְכֵן יֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים בָּעוֹלָם שֶׁהֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה, וְאֵין יוֹדְעִין מֵהֵיכָן הַהַתְחָלָה, כִּי כָּל אֶחָד מַתְחִיל מֵחֲבֵרוֹ, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ״ל:

## תורה רעב

**א** הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ (תהילים צ״ה:ז׳).

זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו כִּי־אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם, הֵן בְּעִסְק פַּרְנָסָה וְהִצְטָרְכוּתוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים, וְכֵן בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ לֹא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הַשָּׁעָה,

כִּי כְּשֶׁרוֹצִין לִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, נִדְמֶה לְהָאָדָם כְּאִלּוּ הוּא מַשָּׂא כָּבֵד, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשָׂא מַשָּׂא כָּבֵד כָּזוֹ. אֲבָל כְּשֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין לוֹ רַק אוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיֶה לוֹ מַשָּׂא כְּלָל,

וְגַם שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת עַצְמוֹ מִיּוֹם לְיוֹם, לֵאמֹר: מָחָר אַתְחִיל, מָחָר אֶתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וּבְכֹחַ גָּרָאוּי, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת, כִּי אֵין לְאָדָם בְּעוֹלָמוֹ כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הַשָּׁעָה שֶׁעוֹמֵד בּוֹ, כִּי יוֹם הַמָּחָרָת הוּא עוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי.

הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ – הַיּוֹם דַּיְקָא, וְהָבֵן:

## תורה רעג

**א** דַּע, שֶׁיֵּשׁ בָּנִים שֶׁמּוֹלִידִים בְּזֶה הָעוֹלָם, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי עֲלִיָּה גְּדוֹלִים מְאֹד, שֶׁמּוֹלִידִים נְשָׁמוֹת שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַנְּשָׁמוֹת הַמִּתְלַבְּשִׁים בַּבָּנִים הַנּוֹלָדִים בָּעוֹלָם.

כִּי כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵם בָּעוֹלָם הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא, וְאַף שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר, הֵם רַק מֵהִתְחַלְּקוּת הַנִּיצוֹצוֹת, אֲבָל בִּכְלָל הֵם רַק שִׁשִּׁים רִבּוֹא.

אֲבָל אִלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הַנַּ״ל הֵם לְמַעְלָה מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי הֵם אֵינָם רְאוּיִין כְּלָל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הָעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁבָּאִין בְּזֶה הָעוֹלָם, הֵם אֵינָם נֶחֱשָׁבִים מִזֶּה הָעוֹלָם כְּלָל.

וְזֶה בְּחִינוֹת בְּנֵי מֹשֶׁה, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם: וּבְנֵי רְחַבְיָה רַבּוּ לְמַעְלָה, וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז): לְמַעְלָה מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא; כִּי הֵם לֹא הָיוּ נֶחֱשָׁבִים בִּכְלַל הַשִּׁשִּׁים רִבּוֹא, כִּי הֵם הָיוּ לְמַעְלָה מֵהֶם כַּנַּ״ל:

## תורה רעד

**א** דַּע, שֶׁיֵּשׁ רְשָׁעִים שֶׁעוֹבְדִים וְיגְּעִים כָּל יְמֵיהֶם כְּדֵי לַעֲקֹר עַצְמָן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וּמִתּוֹרָתוֹ לְגַמְרֵי,

כִּי הַנְּקֻדָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ עֲדַיִן בְּתוֹכָם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם רְשָׁעִים גְּמוּרִים, הִיא מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם, וּמְבִיאָה בָּהֶם הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה וְיִרְאָה מֵאֵימַת הַדִּין הַגָּדוֹל, וּמֵחֲמַת זֶה אֵין לָהֶם תַּעֲנוּג מֵהָעֲבֵרוֹת וְהַתַּאֲוֹת שֶׁלָּהֶם, עַל כֵּן הֵם מִתְאַוִּים וְיגְּעִים כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעוּ לִכְפִירָה גְּמוּרָה בְּדַעְתָּם, חַס וְשָׁלוֹם, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם עוֹד צַד סָפֵק לִנְטוֹת אֶל הָאֱמֶת. אֲבָל צְרִיכִים לָזֶה יְגִיעָה גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, רַחֲמָנָא לִשְׁזְבָן, כִּי הַיְּהֻדוּת שֶׁבָּהֶם אֵינָהּ מַנַּחַת אוֹתָם, וּמְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם תָּמִיד:

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ מֵהֶם, כְּשֶׁמַּגִּיעִין וּבָאִין לְמַה שֶׁהִתְאַוּוּ, דְּהַיְנוּ לִכְפִירָה גְּמוּרָה, חַס וְשָׁלוֹם, בְּלִי שׁוּם סָפֵק, אֶל הָאֱמֶת, אֲזַי תֵּכֶף וּמִיָּד מֵתִים מִן הָעוֹלָם, וְאָז רוֹאִין הָאֱמֶת:

## תורה רעה

**א** דַּע, שֶׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁעוֹשִׂין, נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה נֵר אֶחָד. וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּק הָאָדָם, אִם הִיא נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, שֶׁהִיא יְקָרָה מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי נוֹתְנִין לָהּ לִהְיוֹת מְחַפֶּשׂ בְּגִנְזֵיא דְּמַלְכָּא, שֶׁיְּחַפֵּשׂ וְיִקַּח לוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה מִגִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ יִתְבָּרֵךְ, וְזֶהוּ תַּכְלִית כָּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא.

וּלְחַפּוּשׂ צְרִיכִין נֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים י:), שֶׁחַפּוּשׂ בְּנֵרוֹת, וְלָמְדוּ מִפָּסוּק: נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם חוֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן, וְהַנֵּרוֹת נַעֲשִׂין מִן הַמִּצְווֹת כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: נֵר מִצְוָה (משלי ו׳:כ״ג), וְאֵצֶל אִלּוּ הַנֵּרוֹת מְחַפֶּשֶׂת הַנְּשָׁמָה אַחַר הַהִסְתַּלְקוּת בְּגִנְזֵיא דְּמַלְכָּא.

וְזֶה בְּחִינַת: בַּמֹּתִים חָפְשִׁי – כֵּינָן שֶׁמֵּת אָדָם נַעֲשֶׂה חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹת (שבת קנא:). חָפְשִׁי, הַיְנוּ בְּחִינַת הַחִפּוּשׂ שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן הַמִּצְווֹת, כִּי הַמִּצְווֹת הֵם נֵרוֹת

שֶׁעַל־יָדָם הַחִפּוּשׂ כַּנַּ״ל.

אֲבָל יֵשׁ צַדִּיק שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ בְּחַיָּיו, וְגַם בְּעוֹדוֹ בַּחַיִּים הוּא מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי אָבִיו:

## תורה רעו

**א** דַּע, כִּי אֲכִילַת שַׁבָּת אֵינָהּ בִּשְׁבִיל שְׂבִיעָה כְּלָל, רַק בְּגִין דְּיִתְבָּרְכוּן כֻּלְּהוֹ שִׁתָּא יוֹמִין, כְּמוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו פח), כִּי מֵאֲכִילַת שַׁבָּת נִשְׁפָּעִין וְנִתְבָּרְכִין כָּל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים.

כִּי עִקַּר הַשְּׂבִיעָה – בְּשַׁבָּת, כִּי סוּמָא אֵין לוֹ שִׂבְעָ, כְּמוֹ שֶׁלָּמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד:) מִפָּסוּק: הַמַּאֲכִילְךָ מָן בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עַנֹּתְךָ וְכוּ׳. וּפְסִיעָה גַּסָּה נוֹטֶלֶת מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם וּמְהַדֵּר לֵהּ בְּקִדּוּשָׁא דְּבֵי שִׁמְשֵׁי (ברכות מג:). נִמְצָא שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת מְאוֹר עֵינַיִם הוּא בְּשַׁבָּת, וְעַל כֵּן אָז הַשְּׂבִיעָה, כִּי הַשְּׂבִיעָה עַל יְדֵי רְאִיַּת עֵינַיִם כַּנַּ״ל.

וְזֶה: פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה, סוֹעֲדִים בּוֹ לְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים; הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת פּוֹסְעִים פְּסִיעָה קְטַנָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַמְּאוֹר עֵינַיִם בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַשְּׂבִיעָה כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן מַה שֶּׁסּוֹעֲדִים בּוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, הוּא רַק לְבָרֵךְ, דְּהַיְנוּ בְּגִין דְּיִתְבָּרְכוּן כָּל שִׁתָּא יוֹמִין כַּנַּ״ל, אֲבָל בִּשְׁבִיל שַׁבָּת עַצְמוֹ לֹא הָיָה צָרִיךְ לְאֲכֹל כָּל כָּךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, כִּי בְּשַׁבָּת הַשְּׂבִיעָה, רַק הוּא לְבָרֵךְ כַּנַּ״ל:

## תורה רעז

**א** דַּע, כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת עַל הָאָדָם, אֵין לַעֲמֹד עַצְמוֹ כְּנֶגֶד הַשּׂוֹנְאִים, לוֹמַר: כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לִי כֵּן אֶעֱשֶׂה לוֹ כְּנֶגְדּוֹ; כִּי זֶה גּוֹרֵם שֶׁהַשּׂוֹנֵא יָבוֹא לִמְבֻקָּשׁוֹ, לִרְאוֹת בּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לִרְאוֹת בּוֹ,

רַק אַדְרַבָּא, רָאוּי לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם כָּל הַטּוֹבוֹת, בְּחִינוֹת: וְנַפְשִׁי כְּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה – כְּמוֹ הֶעָפָר שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו, וְהִיא נוֹתֶנֶת לָהֶם כָּל הַטּוֹבוֹת: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְזֶהָב וְכֶסֶף וַאֲבָנִים טוֹבוֹת – הַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר; כְּמוֹ כֵּן אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם חוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַקְּשִׁים רָעָתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵעָשֶׂה לָהֶם כָּל הַטּוֹבוֹת, כְּמוֹ הֶעָפָר כַּנַּ״ל.

וְהוּא כְּמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד חוֹתֵר תַּחַת בֵּית חֲבֵרוֹ, אִם הוּא יַעֲמֹד עַצְמוֹ וְיַחְתֹּר גַּם כֵּן כְּנֶגְדּוֹ, אֲזַי בְּוַדַּאי בְּקַל יָבוֹא הַחוֹתֵר לִמְבֻקָּשׁוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאֶחָד חוֹתֵר וַחֲבֵרוֹ עוֹמֵד בְּפָנִים וְשׁוֹפֵךְ עָפָר וְעוֹשֶׂה תֵּל כְּנֶגְדּוֹ – אֲזַי מֵפִיר מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל הַשּׂוֹנֵא לַעֲשׂוֹת מְבֻקָּשׁוֹ.

כְּמוֹ כֵּן אֵין לַעֲמֹד כְּנֶגֶד הַשּׂוֹנְאִים לַעֲשׂוֹת כְּנֶגְדָּם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שֶׁחוֹתֵר גַּם כֵּן כְּמוֹ הַשּׂוֹנֵא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יָבוֹא לִמְבֻקָּשׁוֹ בְּקַל. אֲבָל עַל־יְדֵי בְּחִינַת עָפָר, בְּחִינַת וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה מֵפִיר מַחֲשֶׁבֶת הַשּׂוֹנֵא כַּנַּ״ל, וַאֲזַי כּוֹרֶה שַׁחַת בָּהּ יִפֹּל, כִּי נוֹפֵל וְנִשְׁאָר בְּהַשַּׁחַת שֶׁכָּרָה עַל חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי הֶעָפָר שֶׁנִּשְׁפַּךְ עָלָיו, כִּי חֲבֵרוֹ עוֹמֵד וְשׁוֹפֵךְ עָלָיו עָפָר כְּנֶגְדּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי בְּחִינַת וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר כַּנַּ״ל:

**ב** וְכָל זֶה כְּשֶׁהַחוֹלְקִים הֵם רְשָׁעִים, אֲבָל כְּשֶׁחוֹלְקִים עָלָיו צַדִּיקִים, בְּוַדַּאי כַּוָּנָתָם הוּא רַק לְטוֹבָה, שֶׁמְּרִימִין וּמְנַשְּׂאִין אוֹתוֹ עַל־יְדֵי־זֶה, וּמַמְתִּיקִים דִּינִים מֵעָלָיו, וְהוּא כְּמוֹ אֶחָד שֶׁחוֹפֵר עַצְמוֹ תַּחַת חֲבֵרוֹ וּמַשְׁלִיךְ לוֹ מַתָּנָה טוֹבָה, וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ כְּעֵין זֶה בְּצָדָקָה, שֶׁכַּמָּה תַּנָּאִים הִשְׁלִיכוּ צְדָקוֹת בְּהֶצְנֵעַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵדַע הַמְקַבֵּל (כתובות סז:), כֵּן זֹאת הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים הוּא שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ טוֹבָה בְּהֶעְלֵם וְהֶצְנֵעַ כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (תהילים צ״ב:י״ב): בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים וְכוּ׳. כִּי יֵשׁ תָּמָר בִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח (שם); וּכְנֶגְדּוֹ תָּמָר בְּסִטְרָא אָחֳרָא, בְּחִינַת: שְׁאוֹר בְּכָל־קׇרְבָּן הִיא תְּמָרָה, הַיְנוּ הַתָּמָר שֶׁבְּסִטְרָא אָחֳרָא, כִּי שְׁאוֹר הוּא כְּלָלוּת וְתִקּוּף הַדִּינִים, כִּי הוּא בְּחִינַת אֱלֹקִים בִּרְבוּעַ וּבְמִלּוּי כַּמּוּבָא, וְעַל כֵּן נִקְרָא תָּמָר, לְשׁוֹן תְּמוּרָה, הַיְנוּ הַסִּטְרָא אָחֳרָא שֶׁהִיא נִקְרֵאת תְּמוּרָה, כִּי תְּמוּרַת חָכְמָה – אִוֶּלֶת, תְּמוּרַת חַיִּים וְכוּ׳, כַּמּוּבָא (בספר יצירה).

וְשׁוֹרֶשׁ הַדִּינִים וְהַסִּטְרָא אָחֳרָא הוּא מַחֲלֹקֶת שֶׁבִּקֻּדֻשָּׁה, כִּי הַסִּטְרָא אָחֳרָא הוּא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, וְשָׁרְשָׁם – מַחֲלֹקֶת שֶׁבִּקֻּדֻשָּׁה, וְאֵין הַדִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁהִיא מַחֲלֹקֶת שֶׁבִּקֻּדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִים הַדִּינִים בְּשָׁרְשָׁן כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח, כִּי נִמְתָּק וְנִתְבַּטֵּל הַתָּמָר דְּסִטְרָא אָחֳרָא עַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים בְּשָׁרְשָׁן,

נִמְצָא שֶׁמַּחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים הִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה, רַק מֵחֲמַת שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁתַּלְשֵׁל וְנֶאֱחָז הַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַדִּינִים, שֶׁהֵם מַחֲלֹקֶת גְּמוּרָה, עַל כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁיִּדְּמֶה שֶׁמַּחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים הִיא גַּם כֵּן מַחֲלֹקֶת גָּמוּר שֶׁל שִׂנְאָה חַס וְשָׁלוֹם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם נֶאֱחָזִין שָׁם כַּנַּ״ל, אֲבָל בֶּאֱמֶת הוּא רַק לְטוֹבָה.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד, כְּשֶׁיִּהְיֶה עָלָיו מַחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע מִן הַמַּחֲלֹקֶת רַק טוֹבוֹת, כִּי בְּוַדַּאי כַּוָּנָתָם לְטוֹבָה כַּנַּ״ל,

וְזֶה: בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים, הַיְנוּ מַחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁהֵם אַחִים וְרֵעִים, בְּחִינַת תְּרִין רַעְיִן דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא עא), כִּי בְּוַדַּאי הֵם אוֹהֲבִים גְּדוֹלִים.

וּכְשֶׁהֵם יָקוּמוּ עָלַי: תִּשְׁמַעְנָה אָזְנִי צַדִּיק כְּתָמָר יִפְרָח – שֶׁלֹּא יִשְׁמַע מִן הַמַּחֲלֹקֶת כִּי אִם הַטּוֹבוֹת שֶׁעוֹשִׁין לוֹ בָּזֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח, בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים כַּנַּ״ל, וְלֹא יִטְעֶה, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהִיא מַחֲלֹקֶת גְּמוּרָה, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהֶם אֲחִיזָה בְּזֹאת הַמַּחֲלֹקֶת, כִּי זֹאת הַמַּחֲלֹקֶת הוּא רַק לְטוֹבָה כַּנַּ״ל:

**ג** גַּם כָּל הָרְפוּאוֹת בָּאִין מִן הָאָרֶץ, וְעַל כֵּן בְּעֵת שֶׁהָאָרֶץ נוֹתֶנֶת יְבוּלָהּ, שֶׁנּוֹתֶנֶת כֹּחַ בְּכָל הָאֵילָנוֹת וְהַצְּמָחִים, דְּהַיְנוּ בִּזְמַן הַחֲנִיטָה, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ אִיָּר, אֲזַי יֵשׁ כֹּחַ יוֹתֵר בְּכָל הָרְפוּאוֹת, כִּי אָז נוֹתֶנֶת הָאָרֶץ בָּהֶם כֹּחַ. אֲבָל בִּזְמַן אַחֵר, אֲפִלּוּ אִם יִקָּחוּ אוֹתָן הָרְפוּאוֹת בְּעַצְמָן, אֵין לָהֶם זֶה הַכֹּחַ, וְעַל כֵּן לוֹקְחִין רְפוּאוֹת בְּחֹדֶשׁ אִיָּר, שֶׁהוּא ״מַייא״.

וְעִקָּר הוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי כָּל הָאֲרָצוֹת מְקַבְּלִין מִתַּמְצִית אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת: לִפְעָמִים נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן, וְלִפְעָמִים נִקְרֵאת אֶרֶץ סְתָם.

הַיְנוּ כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת, אֲזַי נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן, בְּחִינַת כָּאן עָנִי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ) עַל פָּסוּק: וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי – אֵין כָּאן עָנִי. נִמְצָא כְּנַעַן הוּא בְּחִינוֹת כָּאן עָנִי, וְזֶה עַל יְדֵי מַחֲלֹקֶת, כִּי מַחֲלֹקֶת אַחַת דּוֹחָה מֵאָה פַּרְנָסוֹת:

וְזֶה בְּחִינוֹת (בראשית י״ג:ז׳): וַיְהִי רִיב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רוֹעֵי מִקְנֵה לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ – שֶׁעַל־יְדֵי הָרִיב וְהַמַּחֲלֹקֶת, עַל־יְדֵי־זֶה וְהַכְּנַעֲנִי וְכוּ׳, כִּי אֲזַי נִקְרֵאת בְּחִינַת אֶרֶץ כְּנַעַן כַּנַּ״ל.

אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם, אֲזַי הִיא נִקְרֵאת בְּחִינַת אֶרֶץ סְתָם, וַאֲזַי הִיא בְּחִינַת: אֶרֶץ נָתְנָה יְבוּלָהּ (תהילים ס״ז:ז׳) – שֶׁנּוֹתֶנֶת כֹּחוֹתֶיהָ לְכָל יְבוּל הָאָרֶץ, וַאֲזַי יֵשׁ כֹּחַ לְכָל הָרְפוּאוֹת כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן אוֹתִיּוֹת אֶיֵּיר רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: אֵיבֵי יָשׁוּבוּ יֵבֹשׁוּ רָגַע (תהילים ו׳:י״א); כִּי אֲזַי הֵם כָּל הָרְפוּאוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁלוֹם, בְּחִינַת: אֶרֶץ נָתְנָה יְבוּלָהּ כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא הֶפֶךְ הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶרֶץ כְּנַעַן כַּנַּ״ל:

**ד** וְדַע שֶׁעִקַּר כְּבוֹד שַׁבָּת הִיא הָאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ט״ז:כ״ה): אִכְלוּהוּ הַיּוֹם, כִּי אֲכִילַת שַׁבָּת יְקָרָה מְאֹד, כִּי הוּא כֻּלּוֹ אֱלֹהוּת כֻּלּוֹ קֹדֶשׁ, וְכַמְבֹאָר (לעיל בסי׳ נ״ז). וְעַל כֵּן מִצְוָה גְּדוֹלָה לְהַרְבּוֹת בִּסְעֻדַת שַׁבָּת, וְהוּא תִּקּוּן לְחִלּוּל שַׁבָּת, כִּי מֵחִלּוּל שַׁבָּת אִי אֶפְשָׁר לְזַהֵר, כִּי בְּקַל אֶפְשָׁר לְהִכָּשֵׁל בְּחִלּוּל שַׁבָּת, חַס וְשָׁלוֹם. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה שֶׁל שַׁבָּת,

כִּי חִלּוּל שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת חָלָל, בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת, בְּחִינוֹת: כִּי יִמָּצֵא חָלָל בַּאֲדָמָה (דברים כ״א:א׳). וּמִי שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה, פְּסִיעוֹתָיו מִתְקַצְּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כב), וְשַׁבָּת הִיא בְּחִינַת אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פרשה יא), שֶׁאָמְרָה שַׁבָּת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: לַכֹּל נָתַתָּ בֶּן זוּג וְלִי לֹא נָתַתָּ, וֶהֱשִׁיבָהּ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שְׁכִנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הוּא בֶּן זוּג שֶׁלָּהּ. נִמְצָא שֶׁחִלּוּל שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת פְּסִיעוֹת קְצָרוֹת, בְּחִינוֹת פְּסִיעוֹתָיו מִתְקַצְּרוֹת כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה מָצִינוּ לְהֶפֶךְ, כִּי הֲלֹא אַדְרַבָּא, רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָסְרוּ לִפְסֹעַ בְּשַׁבָּת פְּסִיעָה גַּסָּה (שבת קיג:), וְצָרִיךְ דַּוְקָא לִפְסֹעַ בְּשַׁבָּת פְּסִיעָה קְטַנָּה.

אַךְ דַּע, כִּי בְּחֹל, כְּשֶׁעוֹשִׂין מִצְוָה, וְכָל מִצְוָה הִיא קוֹמָה שְׁלֵמָה, יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהַסִּטְרָא אָחֳרָא יוֹנֶקֶת מֵהֶם, וְהֵן הָרַגְלַיִן שֶׁל הַמִּצְוָה, שֶׁמִּשָּׁם יְנִיקַת הַסִּטְרָא אָחֳרָא, בְּבְחִינוֹת: רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת (משלי ה׳:ה׳); וּבְשַׁבָּת עוֹלִין הָרַגְלַיִן מִן הַקְּלִפּוֹת, בְּבְחִינוֹת: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ (ישעיהו נ״ח:י״ג), שֶׁבְּשַׁבָּת מְשִׁיבִין הָרַגְלַיִן שֶׁל מִצְוָה אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וַאֲזַי מַתְחֶלֶת לֵילֵךְ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְהִנֵּה בְּוַדַּאי בִּתְחִלַּת הַהֲלִיכָה אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה, רַק הוּא עֲדַיִן שְׁבִיל דַּקִּיק, פַּעֲמֵי הָרַגְלַיִן, אַף הוּא כְּמִשַּׁל הַתִּינוֹק כְּשֶׁמַּתְחִיל לֵילֵךְ, שֶׁבַּתְּחִלָּה אֵינוֹ יָכוֹל לַהֲלֹךְ יָפֶה, אַף הָאָב מֵחֲמַת גֹּדֶל אַהֲבָתוֹ וְשַׁעֲשׁוּעָיו עִם בְּנוֹ, הוּא עוֹשֶׂה מִפַּעֲמֵי רַגְלָיו דֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹשֶׂה אֵיזֶה דָּבָר קָטָן, אוֹ מְדַבֵּר אֵיזֶה דִּבּוּר, אַף שֶׁאֵינוֹ חָכְמָה כְּלָל, עִם כָּל זֶה מֵחֲמַת אַהֲבַת הָאָב וְשַׁעֲשׁוּעָיו מִזֶּה, הוּא מְחַבֵּב הַדָּבָר וּמַגְדִּילוֹ וּמַרְחִיבוֹ וְעוֹשֶׂה מִזֶּה דָּבָר גָּדוֹל.

כְּמוֹ כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁהַמִּצְוָה מַתְחֶלֶת לֵילֵךְ, אוֹ כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אֵיזֶה דֶּרֶךְ חָדָשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אַף שֶׁבַּתְּחִלָּה הוּא שְׁבִיל דַּקִּיק, עִם כָּל זֶה מֵחֲמַת גֹּדֶל שַׁעֲשׁוּעָיו יִתְבָּרֵךְ מִזֶּה, הוּא עוֹשֶׂה מִפַּעֲמֵי רַגְלָיו דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה.

וְזֶה בְּחִינוֹת (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. צֶדֶק, הַיְנוּ הַמִּצְוֹות, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (שם קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. כְּשֶׁמַּתְחֶלֶת הַמִּצְוָה לֵילֵךְ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי: וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה מִפַּעֲמֵי הָרַגְלַיִן, שֶׁהֵם רַק שְׁבִיל דַּקִּיק, וּמֵחֲמַת שַׁעֲשׁוּעָיו, הוּא מֵשִׂים לְדֶרֶךְ רָחָב וְכָבוּשׁ אֶת פְּעָמָיו, שֶׁהֵם רַק שְׁבִיל דַּקִּיק כַּנַּ״ל,

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֲכִילַת שַׁבָּת, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין כֹּחַ הָרַגְלַיִן, בִּבְחִינַת (שבת קנב): דּוּךְ בְּכַבֵּי וְתִשְׁכַּח בָּרַגְלַיִן, שֶׁעַל יְדֵי הָאֲכִילָה מְקַבְּלִין הָרַגְלַיִן כֹּחַ וַאֲזַי נַעֲשֶׂה מִפַּעֲמֵי הָרַגְלַיִן, שֶׁהֵם רַק שְׁבִיל דַּקִּיק, פְּסִיעוֹת קְטַנּוֹת, נַעֲשֶׂה מֵהֶם דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינוֹת: פּוֹסְעִים בּוֹ פְּסִיעָה קְטַנָּה, סוֹעֲדִים בּוֹ לְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת פּוֹסְעִים פְּסִיעָה קְטַנָּה. וְהוּא תָּמוּהַּ, לְכְאוֹרָה, כִּי הֲלֹא אַדְרַבָּה, מִי שֶׁמֻּתָּה אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה, פְּסִיעוֹתָיו מִתְקַצְּרוֹת, וְשַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה כַּנַּ״ל, וְהָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ פְּסִיעוֹת גְּדוֹלוֹת וּרְחָבוֹת,

אַךְ סוֹעֲדִים בּוֹ לְבָרֵךְ וְכוּ׳ – הַיְנוּ שֶׁאוֹכְלִים סְעֻדַּת שַׁבָּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה בֶּאֱמֶת נִתְתַּקְּנִין הַפְּסִיעוֹת קְטַנּוֹת וְנִתְרַחֲבִין וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה, בִּבְחִינַת וְיָשֶׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן עַל יְדֵי אֲכִילַת שַׁבָּת נִתְתַּקֵּן חִלּוּל שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת פְּסִיעוֹת קְצָרוֹת כַּנַּ״ל, כִּי עַל יְדֵי אֲכִילַת שַׁבָּת נַעֲשֶׂה מִפְּסִיעוֹת קְצָרוֹת רְחָבוֹת, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה כַּנַּ״ל:

ה רֶגֶל הוּא רְפוּאָה לְהָרְאָה, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הָרְפוּאוֹת:

ו אוֹתָהּ לִי כִּי גָרַתְּ מָשָׁךְ (תהילים ק״כ:ה׳). הָיָה דַּרְכּוֹ לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁמִּצְטַעֵר עַל שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא מִיְּרֵאוֹת הַנְּפוּלוֹת, שֶׁהֵם בָּאִים מִשּׁ״ך דִּינִים, וְזֶה: כִּי גָרַתְּ מָשָׁךְ: תָּמָר הוּא גַּם כֵּן שְׁתֵּי פְּעָמִים ש״ך, כַּמּוּבָא:

## תורה רעח

א דַּע, שֶׁעַל חֶלְיָךְ טוֹב יְכוֹלִין לִרְאוֹת כָּל הַכֵּלִים שֶׁל הַבַּיִת הַמְקֻדָּשׁ אֵיזֶה פָּנִים יֵשׁ לָהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתוּב, כְּשֶׁאָמַר יִצְחָק לְעֵשָׂו שֶׁיְּבַדֵּק הַסַּכִּין וְיִשְׁחַט יָפֶה: שָׂא נָא כֶלְיֶךָ, (בראשית כ״ז:ג׳) – רָמַז עַל כֵּלִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהֵם נִרְאִים עַל הַסַּכִּין הַיָּפָה כַּנַּ״ל.

וְכֵן אִיתָא בְּמִדְרָשׁ (בראשית פרשה סה), שֶׁכֶּלְיָךְ רֶמֶז עַל כֵּלִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם: כֶּלְיָךְ – זֶה בָּבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַכֵּלִים הֵבִיא בֵּית אוֹצַר אֱלֹהָיו; נִמְצָא, שֶׁכֶּלְיָךְ מְרַמֵּז עַל כֵּלִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

בְּקַנְּאוֹ אֶת קִנְאָתִי (במדבר כ״ה:י״א) – בְּחִינַת הַצַּדִּיק שֶׁאֵינוֹ מְקַנֵּא שׁוּם צַדִּיק, לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, רַק אוֹתוֹ לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ:

## תורה רעט

א דַּע, שֶׁיֵּשׁ שֶׁאוֹמְרִים תּוֹרָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְהִיא מִלְמַטָּה רְחָבָה מְאֹד, שֶׁלְּמַטָּה מַרְחִיבִין הַדָּבָר וּמַגְדִּילִין אוֹתוֹ מְאֹד, וּלְמַעְלָה הוּא קָצָר, וְהוֹלֵךְ וּמְקַצֵּר וְעוֹלֶה, עַד שֶׁלְּמַעְלָה מַעְלָה הוּא קָצָר מְאֹד מְאֹד, כִּי לְמַעְלָה לֹא נִשְׁאָר מִמֶּנָּה כְּלוּם, רַק מְעַט מְעַט, כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ שָׁם אֱיזֶה נִיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ.

אֲבָל יֵשׁ לְהַקְפִּיד, שֶׁאוֹמְרִים תּוֹרָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְשָׁם לְמַעְלָה הִיא רְחָבָה מְאֹד מְאֹד, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹרְדִת לְמַטָּה מִתְקַצֶּרֶת וְיוֹרֶדֶת, עַד שֶׁלְּמַטָּה הִיא קְצָרָה מְאֹד, וְהִיא רַק מְעַט מְעַט לְמַטָּה, אֲבָל לְמַעְלָה הִיא רְחָבָה מְאֹד.

וְכֵן בְּהִתְעוֹרְרוּת מִלְמַטָּה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מִלְמַטָּה קָצָר, בִּבְחִינוֹת (תהילים ס״ו:י״ד): וְדִבֶּר פִּי בַּצַּר לִי, בִּבְחִינַת שׁוֹפָר, שֶׁהָרֶחֶב הוּא לְמַעְלָה וְהַקָּצָר הוּא לְמַטָּה אֲצֶל הַפֶּה. וְזֶה בְּחִינוֹת: וְדִבֶּר פִּי בַּצַּר לִי, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַצַּד הַצַּר וְהַקָּצָר אֲלַי, אֲצֶל פִּי, בִּבְחִינוֹת שׁוֹפָר כַּנַּ״ל,

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֲצֶל דָּוִד בְּכָל תְּפִלּוֹתָיו, שֶׁהַהִתְחָלָה הָיָה מִן הַמֵּצַר וְהַדְּחַק, שֶׁהָיָה צַר לוֹ מְאֹד, כְּגוֹן מֵחֲמַת שְׁנָפַל עָלָיו צָרוֹת אַבְשָׁלוֹם אוֹ צָרַת נָבָל וְכַדּוֹמֶה, וְאַחַר־כָּךְ בָּא בְּאוֹתוֹ תְּפִלָּה לְתוֹךְ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ:

## תורה רפ

א דַּע, מִי שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן לִכְנֵי דַּיָּנִים בְּדִין תּוֹרָה, זֶה לוֹ עֹנֶשׁ וּנְקָמָה שֶׁהַתּוֹרָה נוֹקֶמֶת בּוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא תּוֹרָה, כִּי לְמָשָׁל הַדִּין ״הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר״ הוּא תּוֹרָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁעוֹשִׂין הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ הוּא בְּוַדַּאי תּוֹרָה, (וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין כָּל זֶה בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה). וְעַל כֵּן כְּשֶׁעוֹשִׂין מַשָּׂא וּמַתָּן, צָרִיךְ שֶׁיְּקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ רַק בְּהַתּוֹרָה וְהַדִּינִים הַמְלֻבָּשִׁים שָׁם,

וּמִי שֶׁעוֹקֵר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הַתּוֹרָה, וְנוֹפֵל אֶל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בְּעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ אֶל הַתּוֹרָה הַמְלֻבָּשׁ שָׁם, אֲזַי עָנְשׁוֹ, שֶׁאַחַר־כָּךְ הוּא צָרִיךְ לָדוּן בְּדִין תּוֹרָה, וַאֲזַי צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהָבִיא כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכָל הָעֲסָקִים שֶׁהָיָה לוֹ בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, צָרִיךְ לְהָבִיא הַכֹּל אֶל הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְסַפֵּר הַכֹּל לִפְנֵי הַדַּיָּנִים, וְהֵם פּוֹסְקִים עַל זֶה דִּין תּוֹרָה. נִמְצָא שֶׁחֲזַר וְנַעֲשֶׂה מִכָּל דִּבְרֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן תּוֹרָה,

וְהוּא לוֹ נְקֻמָּה, שֶׁהַתּוֹרָה נוֹקֶמֶת בּוֹ עַל אֲשֶׁר עָקַר הַדִּינִים הַמְלֻבָּשִׁים בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הַתּוֹרָה, וְנָפַל אֶל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בְּעַצְמוֹ, כְּאִלּוּ אֵין שׁוּם תּוֹרָה בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן, עַל כֵּן עָנְשׁוֹ – שֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא לִפְנֵי דִּין תּוֹרָה, וַאֲזַי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל דִּבְרֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶם תּוֹרָה, וַאֲזַי מַרְאִים לוֹ שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא תּוֹרָה, כִּי עַכְשָׁו נַעֲשֶׂה מֵהַכֹּל דִּין תּוֹרָה כַּנַּ״ל, כִּי בְּוַדַּאי הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַדְּבָרִים, אֲפִלּוּ כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת, לִפְנֵי הַדַּיָּנִים, כִּי אִם חָסֵר אֵיזֶה דִּבּוּר אוֹ אֵיזֶה מַחֲשָׁבָה – יִתְקַלְקֵל הַדִּין תּוֹרָה, וְצָרִיךְ דַּוְקָא לְהָבִיא הַכֹּל כָּל מַה שֶּׁעָבַר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן לִפְנֵי הַדַּיָּנִים, וְהֵם עוֹשִׂין מִזֶּה דִּין תּוֹרָה,

נִמְצָא שֶׁחָזַר וְנַעֲשָׂה מֵהַמַּשָּׂא וּמַתָּן תּוֹרָה, וּמַרְאִין לוֹ שֶׁאֵין הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁהוּא סָבַר מִתְּחִלָּה שֶׁאֵין בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן תּוֹרָה, כִּי הֲלֹא רְאֵה בְּעֵינֶיךָ שֶׁכָּל דִּבְרֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן כֻּלָּם הֵם תּוֹרָה, כִּי עַכְשָׁו נַעֲשֶׂה מֵהַכֹּל דִּין תּוֹרָה כַּנַּ״ל.

וְהַכֹּל לְפִי הַפְּגָם, כִּי יֵשׁ אֶחָד שֶׁאֵין עָנְשׁוֹ רַק שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן, אֲבָל זוֹכֶה בַּדִּין, רַק שֶׁמַּרְאִין לוֹ שֶׁפָּגַם כַּנַּ״ל, אֲבָל יֵשׁ אֶחָד שֶׁעָקַר יוֹתֵר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הַתּוֹרָה, אֲזַי עָנְשׁוֹ יוֹתֵר, שֶׁגַּם אֵינוֹ זוֹכֶה בַּדִּין. כִּי בֶּאֱמֶת כְּשֶׁעוֹשִׂין מַשָּׂא וּמַתָּן, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רַק חִיצוֹנִית הַמַּחֲשָׁבָה בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, אֲבָל פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶל הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל:

**ב** גַּם צָרִיךְ אֱמוּנָה בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשָּׂא וְיִתֵּן בֶּאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה הַדִּבּוּר דִּבּוּר אֱמֶת, כְּמָה שֶׁאָמְרוּ (שבת לא): נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בֶּאֱמוּנָה, כִּי מַשָּׂא וּמַתָּן הוּא בְּחִינוֹת שֶׁמְּנַשְּׂאִין וּמְרִימִין הַדָּבָר, וְנוֹתְנִין וּמַשִּׁיבִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ,

כִּי יֵשׁ קְדֻשּׁוֹת נְפוּלוֹת, הַיְנוּ בְּחִינוֹת נִיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ, וְעַל יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן מְנַשְּׂאִין וּמְרִימִין אוֹתָן, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לִמְקוֹמָן, וְזֶה בְּחִינוֹת מַשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל. וְעִקַּר בֵּרוּר הַנִּיצוֹצוֹת מִן הַקְּלִפּוֹת הוּא עַל יְדֵי אֱמוּנָה, כִּי דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה לִשְׁכֹּן תָּמִיד אֵצֶל אֵלּוּ הַקְּדֻשּׁוֹת הַנְּפוּלוֹת, בִּבְחִינוֹת (יחזקאל ה׳:ה׳): זֹאת יְרוּשָׁלַיִם בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת. יְרוּשָׁלַיִם הִיא קִרְיָה נֶאֱמָנָה, בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַגּוֹיִים וּסְבִיבוֹתֶיהָ וְכוּ׳, כִּי הִיא בֵּינֵיהֶם תָּמִיד כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן אֵלּוּ הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ, הֵם נִדְבָּקִים וְנִתְאַחֲזִין סְבִיבוֹת הָאֱמוּנָה, וְהִיא מַעֲלָה אוֹתָם מִשָּׁם,

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה מַעֲלִין הַנִּיצוֹצוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה עִקַּר בְּחִינוֹת מַשָּׂא וּמַתָּן, לְהַעֲלוֹת הַנִּיצוֹצוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת פְּנִימִיּוּת חַבַּ״ד [חָכְמָה בִּינָה דַּעַת] דַּעֲשִׂיָּה שֶׁעוֹלָה אֶל הַיְצִירָה, וּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה עוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת.

יְצִירָה הִיא בְּחִינַת וָא״ו, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ), וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן אֶל הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, זֶהוּ בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַמֹּחִין דַּעֲשִׂיָּה, הַיְנוּ שֶׁל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עֲשִׂיָּה, שֶׁעוֹלָה אֶל הַיְצִירָה, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, הַיְנוּ בְּחִינוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁבַּמַּשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל, עוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת, כִּי הִיא מְבָרֶרֶת הַנִּיצוֹצוֹת מֵהֶם וְעוֹלָה מֵהֶם, וְעַל יְדֵי שֶׁעָלָה חַבַּ״ד דַּעֲשִׂיָּה לַיְצִירָה, עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ מָקוֹם לַמַּלְכוּת לַעֲלוֹת לַעֲשִׂיָּה,

גַּם עַל יְדֵי זֶה שֶׁעוֹלֶה חַבַּ״ד לַיְצִירָה, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ אֶל הַתּוֹרָה, עַל יְדֵי זֶה מְקַבֶּלֶת הָאֱמוּנָה כֹּחַ לְבָרֵר הַנִּיצוֹצוֹת מִן הַקְּלִפּוֹת וְלַעֲלוֹת מֵהֶם, כִּי בְּלֹא זֶה הַכֹּחַ, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְאַחֲזוּ גַּם הֵם בְּעַצְמָן בְּהָאֱמוּנָה, חַס וְשָׁלוֹם. אַךְ עַל יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין פְּנִימִיּוּת הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַתּוֹרָה, מְקַבֶּלֶת כֹּחַ לַעֲלוֹת כַּנַּ״ל, וַאֲזַי נַעֲשִׂית מִלְחָמָה, כִּי צָרִיךְ לִלְחֹם עִמָּהֶם לְהוֹצִיא הַנִּיצוֹצוֹת מֵהֶם:

**ג** וְזֶה פֵּרוּשׁ: כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה וְכוּ׳ (דברים כ״א:י׳).

כִּי תֵצֵא — זֶה בְּחִינוֹת מַשָּׂא וּמַתָּן, בְּחִינַת (דברים ל״ג:י״ח): שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ וְכוּ׳. כִּי מַשָּׂא וּמַתָּן נִקְרָא בְּחִינַת צֵאתְךָ, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁזְּבוּלוּן וְיִשָּׂשכָר שָׁוִים, מֵחֲמַת שֶׁזְּבוּלוּן הָיָה מַסְפִּיק לְיִשָּׂשכָר, וְנֶאֱמַר עָלָיו שְׂמַח זְבוּלוּן, עַל כָּל נִקְרָא צֵאתְךָ, וְיִשָּׂשכָר — אֹהָלֶיךָ, כִּי אַף עַל פִּי כֵן, עֲבוֹדַת הַתּוֹרָה הִיא פְּנִימִיּוּת יוֹתֵר, וְהִיא לְמַעְלָה מֵעֲבוֹדַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן,

אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הִיא עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה, כִּי הוּא מַסְפִּיק אֶת הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, וְנֶאֱמַר עָלָיו שְׂמַח זְבוּלוּן, עַל כָּל זֶה נִקְרָא צֵאתְךָ, נֶגֶד עֲבוֹדַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת יִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ, כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲבוֹדַת הַתּוֹרָה לְמַעְלָה יוֹתֵר,

וְכֵן כָּל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה נֶגֶד הַמַּדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, נִקְרֵאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁלְּמַטָּה ״צֵאתְךָ״ נֶגֶד הַמַּדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהִיא נִקְרֵאת ״אֹהָלֶיךָ״, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּדְבֵקוּת, עִם כָּל זֶה נֶגֶד הַמַּדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה עוֹד, נִקְרָא אֲפִלּוּ דְּבֵקוּת בְּחִינַת צֵאתְךָ,

וְזֶהוּ: כִּי תֵצֵא, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ: לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ — כִּי אָז הוּא שְׁעַת מִלְחָמָה עִם הָאוֹיְבִים כַּנַּ״ל, כִּי צָרִיךְ לְבָרֵר וּלְהַעֲלוֹת הַנִּיצוֹצוֹת מֵהֶם כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ: וּנְתָנוֹ ה׳ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ — זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כִּי עַל יְדֵי אֱמוּנָה מַעֲלִין הַנִּיצוֹצוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ — זֶה בְּחִינוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ח:י״ט): עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶּׁבִי כַּנַּ״ל:

## תורה רפא

**א** אֲפִלּוּ אָדָם פָּשׁוּט, אִם יֵשֵׁב עַצְמוֹ עַל הַסֵּפֶר, וְיִסְתַּכֵּל עַל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, יָכוֹל לִרְאוֹת חֲדָשׁוֹת וְנִפְלָאוֹת, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב עַל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה יַתְחִילוּ הָאוֹתִיּוֹת לְהָאִיר וּלְהִצְטָרֵף, בִּבְחִינַת אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמִצְטָרְפוֹת שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עג:), וַאֲזַי יִרְאֶה נִפְלָאוֹת צֵרוּפִים חֲדָשִׁים, וִיכוֹלִין לִרְאוֹת בְּהַסֵּפֶר מַה שֶּׁבַּעַל הַמְחַבֵּר לֹא כִּוֵּן לָזֶה כְּלָל,

וְזֶה אֶפְשָׁר אֲפִלּוּ אָדָם פָּשׁוּט, כִּי אָדָם גָּדוֹל יָכוֹל לִרְאוֹת זֹאת בְּלִי יְגִיעָה, רַק אֲפִלּוּ אָדָם פָּשׁוּט לְגַמְרֵי יָכוֹל לְהַשִּׂיג וְלִרְאוֹת חֲדָשׁוֹת כַּנַּ״ל, אִם יֵשֵׁב עַצְמוֹ

וְיִסְתַּכֵּל עַל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל,

אַךְ שֶׁלֹּא יַעֲמִיד הַדָּבָר לִנְסָיוֹן, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאָז דַּוְקָא לֹא יִרְאֶה כְּלָל, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לְהַשִּׂיג לָזֶה אֲפִלּוּ אָדָם פָּשׁוּט כַּנַּ״ל:

## תורה רפב

**א** דַּע, כִּי צָרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמוּר, צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא בּוֹ אֵיזֶה מְעַט טוֹב, שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמְּעַט אֵינוֹ רָשָׁע, וְעַל יְדֵי זֶה שְׁמוֹצֵא בּוֹ מְעַט טוֹב, וְדָן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה מַעֲלֶה אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת לְכַף זְכוּת, וְיוּכַל לַהֲשִׁיבוֹ בִּתְשׁוּבָה.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ל״ז:י׳): וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ; הֵינוּ שֶׁהַפָּסוּק מַזְהִיר לָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאַתָּה רוֹאֶה שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמוּר, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ אַתָּה לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ לִמְצֹא בּוֹ מְעַט טוֹב, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע. וְזֶהוּ:

וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע – שֶׁצָּרִיךְ אַתָּה לְבַקֵּשׁ בּוֹ עוֹד מְעַט טוֹב, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא רָשָׁע, אִי אֶפְשָׁר שֶׁאֵין בּוֹ מְעַט טוֹב עֲדַיִן, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא עָשָׂה אֵיזֶה מִצְוָה אוֹ דָּבָר טוֹב מִיָּמָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁאַתָּה מוֹצֵא בּוֹ עוֹד מְעַט טוֹב, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע, וְאַתָּה דָּן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אַתָּה מַעֲלֶה אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת, עַד שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי־זֶה.

וְזֶהוּ: וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע – עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצֵא בְּהָרָשָׁע עוֹד מְעַט טוֹב, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע, עַל־יְדֵי־זֶה:

וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ – הֵינוּ כְּשֶׁתִּתְבּוֹנֵן וְתִסְתַּכֵּל עַל מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ, וְאֵינֶנּוּ שָׁם עַל מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצְאִין בּוֹ עוֹד מְעַט טוֹב, אֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה, וְדָנִין אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת.

וְזֶהוּ: וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ כַּנַּ״ל, וְהָבֵן:

**ב** וְכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לִמְצֹא גַּם בְּעַצְמוֹ. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִזָּהֵר מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וּלְהַרְחִיק הָעַצְבוּת מְאֹד מְאֹד (כַּמְבֹאָר אֶצְלֵנוּ כַּמָּה פְּעָמִים),

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ וְרוֹאֶה שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם טוֹב, וְהוּא מָלֵא חֲטָאִים, וְרוֹצֶה הַבַּעַל דָּבָר לְהַפִּילוֹ עַל יְדֵי זֶה בְּעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אָסוּר לוֹ לִפֹּל מִזֶּה, רַק צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה מְעַט טוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא עָשָׂה מִיָּמָיו אֵיזֶה מִצְוָה אוֹ דָּבָר טוֹב, וְאַף שֶׁכְּשֶׁמַּתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר הַטּוֹב, הוּא רוֹאֶה שֶׁהוּא גַּם כֵּן מָלֵא פְּצָעִים וְאֵין בּוֹ מֻתָּם, הֵינוּ שֶׁרוֹאֶה שֶׁגַּם הַמִּצְוָה וְהַדָּבָר שֶׁבְּקְדֻשָּׁה שָׁזָכָה לַעֲשׂוֹת, הוּא גַּם כֵּן מָלֵא פְּנִיּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּפְגָמִים הַרְבֵּה, עִם כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאוֹתָהּ הַמִּצְוָה וְהַדָּבָר שֶׁבְּקְדֻשָּׁה אֵיזֶה מְעַט טוֹב, כִּי עַל כָּל פָּנִים אִיהּ שֶׁהוּא, עַל־כָּל־פָּנִים הָיָה אֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה בְּהַמִּצְוָה וְהַדָּבָר טוֹב שֶׁעָשָׂה,

כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ לִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה מְעַט טוֹב, כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ, וְלָבוֹא לִידֵי שִׂמְחָה כַּנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמוֹצֵא בְּעַצְמוֹ עֲדַיִן מְעַט טוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹצֵא בֶּאֱמֶת מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת, וְיוּכַל לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, בִּבְחִינוֹת: וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ, כַּנַּ״ל.

הֵינוּ כְּמוֹ שֶׁצְּרִיכִין לָדוּן אֲחֵרִים לְכַף זְכוּת, אֲפִלּוּ אֶת הָרְשָׁעִים, וְלִמְצֹא בָּהֶם אֵיזֶה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִין אוֹתָם בֶּאֱמֶת מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת, בִּבְחִינַת: וְעוֹד מְעַט וְכוּ׳ וְהִתְבּוֹנַנְתָּ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, כְּמוֹ כֵן הוּא אֶצֶל הָאָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה עֲדַיִן, כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, רַק אַדְרַבָּא יִהְיֶה אֶת עַצְמוֹ, וְיַשְׂמֵחַ אֶת נַפְשׁוֹ בְּמְעַט הַטּוֹב שֶׁמּוֹצֵא בְּעַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁזָּכָה לַעֲשׂוֹת מִיָּמָיו אֵיזֶה מִצְוָה אוֹ אֵיזֶה דָּבָר טוֹב,

וּכְמוֹ כֵן צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ עוֹד, לִמְצֹא בְּעַצְמוֹ עוֹד אֵיזֶה דָּבָר טוֹב, וְאַף שֶׁגַּם אוֹתוֹ הַדָּבָר הַטּוֹב הוּא גַּם־כֵּן מְעֹרָב בִּפְסֹלֶת הַרְבֵּה, עִם כָּל זֶה יוֹצִיא מִשָּׁם גַּם־כֵּן אֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה. וְכֵן יְחַפֵּשׂ וְיִלַּקֵּט עוֹד הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת,

וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין נִגּוּנִים, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (במאמר ויהי מקץ בסי׳ נ״ד), בְּחִינַת מְנַגֵּן בִּכְלֵי זֶמֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמְּלַקֵּט הָרוּחַ טוֹבָה מִן הָרוּחַ נְכֵאָה עַצְבוּת רוּחַ, עַיֵּן שָׁם. [וַהַכְּלָל, כִּי נְגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הִיא גְּבוֹהַּ מְאֹד מְאֹד כַּיָּדוּעַ, וְעִקַּר הַנִּגּוּן נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּרוּר הַטּוֹב מִן הָרַע, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין וּמְלַקְּטִין הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת מִתּוֹךְ הָרַע, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂים נִגּוּנִים וּזְמִירוֹת, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב].

וְעַל כֵּן עַל יְדֵי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ לְהַפִּיל אֶת עַצְמוֹ וּמְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בַּמֶּה שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ וּמוֹצֵא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וּמְלַקֵּט וּמְבָרֵר אֵלּוּ הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת מִתּוֹךְ הָרַע וְהַפְּסֹלֶת שֶׁבּוֹ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין נִגּוּנִים כַּנַּ״ל, וַאֲזַי הוּא יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וּלְזַמֵּר וּלְהוֹדוֹת לַה׳.

כִּי זֶה יָדוּעַ שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ מֻחְמַת גַּשְׁמִיּוּתוֹ וּמַעֲשָׂיו הָרָעִים, שֶׁרוֹאֶה שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מְאֹד מִן הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, אֲזַי עַל־פִּי רֹב אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כְּלָל מֻחְמַת זֶה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו כְּלָל, מֻחְמַת גֹּדֶל הָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה וְהַכְּבֵדוּת שֶׁנּוֹפֵל עָלָיו, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאֶה גֹּדֶל עָצְמָם רְחוֹקוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

אֲבָל כְּשֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ עַל־פִּי הָעֵצָה הַנַּ״ל,

דְּהַיְנוּ שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעֲשִׂים רָעִים וַחֲטָאִים הַרְבֵּה מְאֹד, וְהוּא רָחוֹק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ וּמוֹצֵא בְּעַצְמוֹ עֲדַיִן אֵיזֶה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת כַּנַּ״ל, וּמְחַיֶּה וּמְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה, כִּי בְּוַדַּאי רָאוּי לְהָאָדָם לְהַגְדִּיל שִׂמְחָתוֹ מְאֹד בְּכָל נְקֻדָּה וּנְקֻדָּה טוֹבָה מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁמּוֹצֵא בְּעַצְמוֹ עֲדַיִן, וַאֲזַי כְּשֶׁמְּחַיֶּה וּמְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ״ל, אֲזַי הוּא יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וּלְזַמֵּר וּלְהוֹדוֹת לַה׳:

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ו:ב׳): אֲזַמְּרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי – בְּעוֹדִי דַּיְקָא, הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת הָעוֹד שֶׁלִּי, שֶׁאֲנִי מוֹצֵא בְּעַצְמִי בְּחִינַת: עוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי אוֹתָהּ הַנְּקֻדָּה, עַל־יְדֵי־זֶה אוּכַל לְזַמֵּר וּלְהוֹדוֹת לַה׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אֲזַמְּרָה – הַיְנוּ זְמִירוֹת וְנִגּוּנִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל יְדֵי שֶׁמְּלַקֵּט הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת כַּנַּ״ל:

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מְאֹד, לֵילֵךְ עִם הַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי הוּא יְסוֹד גָּדוֹל לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְבַל יֹאבַד עוֹלָמוֹ לְגַמְרֵי חַס וְשָׁלוֹם, כִּי רֹב בְּנֵי אָדָם שֶׁרְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עִקַּר רִחוּקָם הוּא מֵחֲמַת מָרָה שְׁחוֹרָה וְעַצְבוּת, מֵחֲמַת שֶׁנּוֹפְלִים בְּדַעְתָּם, מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים בְּעַצְמָם גֹּדֶל קִלְקוּלָם שֶׁקִּלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם, כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ אֶת נִגְעֵי לְבָבוֹ וּמַכְאוֹבָיו, וּמֵחֲמַת זֶה הֵם נוֹפְלִים בְּדַעְתָּם, וְרַבָּן מְיָאְשִׁים עַצְמָן לְגַמְרֵי, וְעַל יְדֵי זֶה אֵינָם מִתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנָה כְּלָל, וְאֵינָם עוֹשִׂים אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהָיוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת עֲדַיִן.

עַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַשְׂכִּיל מְאֹד עַל דָּבָר זֶה, כִּי כָּל הַנְּפִילוֹת שֶׁבְּדַעְתּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מֵחֲמַת מַעֲשִׂים רָעִים שֶׁעָשָׂה בֶּאֱמֶת, עִם כָּל זֶה, הַנְּפִילָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ, וְהָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה שֶׁנּוֹפֵל עָלָיו עַל־יְדֵי־זֶה, הַכֹּל הוּא רַק מַעֲשֵׂי בַּעַל דָּבָר, שֶׁמַּחֲלִישׁ דַּעְתּוֹ כְּדֵי לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. עַל־כֵּן צְרִיכִין לְהִתְחַזֵּק מְאֹד, לֵילֵךְ עִם הַתּוֹרָה הַזֹּאת, לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ בְּעַצְמוֹ בְּכָל פַּעַם אֵיזֶה מְעַט טוֹב וּנְקֻדּוֹת טוֹבוֹת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי־זֶה יְחַיֶּה וְיִשַּׂמַּח אֶת עַצְמוֹ, וְיִצָּפֶה לִישׁוּעָה עֲדַיִן, וְיוּכַל לְהִתְפַּלֵּל וּלְזַמֵּר וּלְהוֹדוֹת לַה׳, בִּבְחִינַת: אֲזַמְּרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לָשׁוּב בֶּאֱמֶת אֶל ה׳ כַּנַּ״ל]:

ג וְדַע, שֶׁמִּי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת אֵלּוּ הַנִּגּוּנִים, דְּהַיְנוּ לְלַקֵּט הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁנִּמְצָא בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ בְּהַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, הוּא יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד, כִּי הַמִּתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד, הוּא נִקְרָא שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִשְׂלָח מִכָּל הַצִּבּוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּץ כָּל נְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁנִּמְצָא בְּכָל אֶחָד מֵהַמִּתְפַּלְּלִין, וְכָל הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת יִהְיוּ נִכְלָלִין בּוֹ, וְהוּא יַעֲמֹד וְיִתְפַּלֵּל עִם כָּל הַטּוֹב הַזֶּה, וְזֶהוּ שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בְּחִינָה גְּבוֹהָה כָּזוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ כָּל הַנְּקֻדּוֹת תְּאֵבִים אֵלָיו, וְיִהְיוּ נִכְלָלִין בּוֹ,

וּמִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת נִגּוּנִים הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, אֲפִלּוּ אֶת הַקָּלִים וְהָרְשָׁעִים, כִּי מִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ לִמְצֹא בְּכֻלָּם נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין נִגּוּנִים כַּנַּ״ל, זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זֹאת, הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת חַזָּן וּשְׁלִיחַ צִבּוּר, דְּהַיְנוּ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד, כִּי הוּא יֵשׁ בּוֹ בְּחִינָה זוֹ הַצְּרִיכָה לְהַשְׁלִיחַ־צִבּוּר הֶהָגוּן בֶּאֱמֶת, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בְּחִינָה, שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת תְּאֵבִים אֵלָיו וְיִהְיוּ נִכְלָלִין בּוֹ כַּנַּ״ל, כִּי הוּא יָכוֹל לְקַבֵּץ כָּל הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁנִּמְצָא בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כַּנַּ״ל:

ד וְדַע שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר רוֹעֶה, וְהוּא בְּחִינוֹת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא רָעָיָא מְהֵימָנָא, וְזֶה הָרוֹעֶה הוּא עוֹשֶׂה מִשְׁכָּן.

וְדַע, שְׁתֵּנוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מְקַבְּלִים הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא מִזֶּה הַמִּשְׁכָּן, וְעַל כֵּן הַתִּינוֹק כְּשֶׁמַּתְחִיל לִקְרוֹת וּלְהָכְנֵס בַּתּוֹרָה, הוּא מַתְחִיל מִן וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה (מ״ר צו פ׳ ז), שֶׁהוּא אָלֶף זְעִירָא, כִּי וַיִּקְרָא מְדַבֵּר מִגְּמַר הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאָז קָרָאוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ מֵהַמִּשְׁכָּן, וְעַל כֵּן מִשָּׁם מַתְחִילִין הַתִּינוֹקוֹת, כִּי מִשָּׁם מְקַבְּלִין הֶבֶל פִּיהֶם כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם מַתְחִילִין לִקְרוֹת וּלְהָכְנֵס לְתוֹךְ הַתּוֹרָה:

ה וְדַע שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא בְּחִינַת רוֹעֶה, כִּי בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא עוֹשֶׂה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הַתִּינוֹקוֹת הֶבֶל פִּיהֶם כַּנַּ״ל, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, לְפִי בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לוֹ תִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם מְקַבְּלִין מִשָּׁם. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, סַךְ תִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הֶבֶל פִּיהֶם מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:), שְׁתִּינוֹקוֹת נִתְפָּסִין עַל עֲוֹון הַדּוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: וּרְעִי אֶת גְּדִיּוֹתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרוֹעִים – שֶׁמִּתְמַשְׁכְּנִין עַל הָרוֹעִים,

וְזֶהוּ: עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרוֹעִים, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הֶבֶל פִּיהֶם מִבְּחִינַת הַמִּשְׁכָּנוֹת שֶׁל הָרוֹעִים, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁכָּל אֶחָד עוֹשֶׂה מִשְׁכָּן כַּנַּ״ל:

ו אַף לְיַדַּע כָּל זֹאת, דְּהַיְנוּ לָדַעַת כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, אֵיזֶה הֵם הַתִּינוֹקוֹת הַשַּׁיָּכִים לוֹ, וְכַמָּה הֵם מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְלֵידַע כָּל הַבְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה, וְהַדּוֹר שֶׁיָּבוֹא מֵהֶם עַד הַסּוֹף – דַּע, מִי שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת נִגּוּנִים הַנַּ״ל, הוּא יָכוֹל לֵידַע כָּל זֶה.

וְזֶהוּ סוֹד מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּמִּשְׁנָה (שבת יא): בֶּאֱמֶת אָמְרוּ, חַזָּן רוֹאֶה הֵיכָן הַתִּינוֹקוֹת קוֹרְאִים. חַזָּן, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת הַנִּגּוּנִים הַנַּ״ל, שֶׁהוּא יָכוֹל לִהְיוֹת חַזָּן וּשְׁלִיחַ־צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד כַּנַּ״ל. הוּא רוֹאֶה וְיוֹדֵעַ הֵיכָן הַתִּינוֹקוֹת קוֹרְאִים, הַיְנוּ אֵצֶל אֵיזֶה צַדִּיק הֵם מְקַבְּלִין הֶבֶל פִּיהֶם, שֶׁעַל־יָדוֹ הֵם קוֹרְאִין וְנִכְנָסִין בְּהַתּוֹרָה כַּנַּ״ל:

תם ונשלם ספר ראשון.

תהלה לאל אחרון וראשון׃

ואלה מוסיף על הראשונים. לקוטים חדשים שלקטתי מהחברים. מפיהם ומפי כתבם. שלא הובאו בראשונים׃

## תורה רפג

א דַּע, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי צַדִּיקִים שֶׁהֵם מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מַחֲלֹקֶת, זֶה מַחֲמַת שֶׁאֶחָד מְשַׁנֶּה מִדָּתוֹ שֶׁבְּשָׁרְשׁוֹ, וְזֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין שָׁאוּל וְדָוִד,

כִּי כְּתִיב (תהילים כ״ג:ו׳)׃ אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי; וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תרומה קסח)׃ הַיְנוּ טוֹב הַיְנוּ חֶסֶד, אֶלָּא טוֹב – טוּבֵהּ כְּלִיל בְּגַוֵּהּ; חֶסֶד – דְּאִתְפַּשַּׁט לְבַר.

וְזֶה בְּחִינַת שְׁנֵי צַדִּיקִים שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד, רַק שֶׁזֶּה בְּחִינַת טוֹב, שֶׁטּוּבֵהּ כְּלִיל בְּגַוֵּהּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מְגַלֶּה תּוֹרָתוֹ לַאֲחֵרִים, וְהַשֵּׁנִי הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, דְּאִתְפַּשַּׁט לְבַר, שֶׁמְּגַלֶּה תּוֹרָתוֹ לַאֲחֵרִים, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת׃ וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מַחֲלֹקֶת.

וְזֶה בְּחִינַת הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁהָיָה בֵּין שָׁאוּל וְדָוִד, שֶׁשְּׁנֵיהֶם הָיוּ צַדִּיקִים גְּדוֹלִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הָיָה בֵּינֵיהֶם מַחֲלֹקֶת, הַיְנוּ מַחֲמַת בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, כִּי זֶה הָיָה בְּחִינַת טוֹב, וְזֶה הָיָה בְּחִינַת חֶסֶד, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נג)׃ דָּוִד דִּגְלֵי מַסְכְּתָא כְּתִיב בֵּהּ׃ יֵרָאֶיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׂמָחוּ; שָׁאוּל דְּלָא גְּלֵי מַסְכְּתָא כְּתִיב בֵּהּ׃ אֶל כָּל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ, הַיְנוּ כַּנַּ״ל. כִּי שָׁאוּל דְּלָא גְּלֵי מַסְכְּתָא, זֶהוּ בְּחִינַת טוֹב, דְּטוּבֵהּ גְּנִיז בְּגַוֵּהּ. אֲבָל דָּוִד דְּגְלֵי מַסְכְּתָא, שֶׁהָיָה מְלַמֵּד תּוֹרָתוֹ לָרַבִּים, זֶהוּ בְּחִינַת חֶסֶד דְּאִתְפַּשַּׁט לְבַר, בְּחִינַת׃ וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. וּמֵחֲמַת זֶה הָיָה בֵּינֵיהֶם מַחֲלֹקֶת,

כִּי הַמַּחֲלֹקֶת הוּא בְּחִינַת רְעָמִים, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (בסימן נ״ו), וְאִיתָא שֶׁהָרְעָמִים נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצְאִין אֵדִים חַמִּים כְּמוֹ אֵשׁ, וְהָעֲנָנִים שׁוֹאֲבִין אוֹתָן הָאֵדִים חַמִּים, וּמֵחֲמַת שֶׁשּׁוֹאֲבִין אוֹתָם הָאֵדִים הַרְבֵּה עַד שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַחֲזִיקָם בְּתוֹכָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִבְקָע הֶעָנָן, וּמִזֶּה נַעֲשִׂין רְעָמִים.

וְזֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת הַנַּ״ל, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו כ״ג:כ״ט)׃ הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ וְכוּ׳ – הִיא עֲצוּרָה בְּלִבּוֹ כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ מְגַלֶּה אוֹתָהּ, עַל־יְדֵי־זֶה בּוֹקַעַת וְיוֹצֵאת בִּבְחִינַת רְעָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ע״ז יט)׃ שִׂיחָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צְרִיכִין לִמּוּד, הַיְנוּ כָּל הַשִּׂיחוֹת שֶׁל הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁמְּשִׂיחִין וְחוֹלְקִין זֶה עַל זֶה, לָזֶה צְרִיכִין לִמּוּד, כִּי עִקַּר הַמַּחֲלֹקֶת הוּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הַלִּמּוּד, מֵחֲמַת שֶׁאֵין מְלַמֵּד תּוֹרָתוֹ לַאֲחֵרִים וְטוּבֵהּ גְּנִיז בְּגַוֵּהּ כַּנַּ״ל׃ נִמְצָא, שֶׁהַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל צַדִּיקִים, הוּא נִמְשָׁךְ מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ״ל.

אֲבָל יֵשׁ מַחֲלֹקֶת שֶׁל הָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ מֵהַתּוֹרָה כְּלָל, וְזֶהוּ שֶׁהָיָה קוֹבֵל דָּוִד לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (תהילים קי״ט:פ״ה)׃ כָּרוּ לִי זֵדִים שִׂיחוֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוֹרָתֶךָ; שֶׁהֵם מְשִׂיחִין וְחוֹלְקִין עָלַי שֶׁלֹּא עַל־פִּי הַתּוֹרָה כְּלָל׃ וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (שם כג)׃ אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי; שֶׁבְּכָל עֵת שֶׁיִּהְיֶה עָלַי רְדִיפוֹת וּמַחֲלֹקֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַמַּחֲלֹקֶת רַק מִשָּׁם, מִבְּחִינַת טוֹב וָחֶסֶד, כַּנַּ״ל׃

## תורה רפד

א שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת אֶחָד שֶׁאָמַר לוֹ, שֶׁאֵין לוֹ פְּנַאי לִלְמֹד מֵחֲמַת שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, אָמַר׃ שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן רָאוּי לוֹ לַחֲטֹף אֵיזֶה זְמַן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם. וְאָמַר, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לא), שֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם׃ קָבַעְתָּ עִתִּים לַתּוֹרָה, קֶבַע הוּא לְשׁוֹן גְּוָלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ״ב:כ״ג)׃ וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ; הַיְנוּ שֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם, אִם גָּזַל מִן הַזְּמַן שֶׁהוּא טָרוּד בַּעֲסָקָיו, אִם גָּזַלְתָּ מֵהֶן עִתִּים לַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לַחֲטֹף וְלִגְזֹל עִתִּים לַתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַטִּרְדָּא וְהָעֵסֶק׃

## תורה רפה

א טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחֲרָהּ (משלי ל״א:י״ח) –

הַיְנוּ תֹּכֶף כְּשֶׁטּוֹעֲמִין טַעַם הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שׁוּב לֹא יִכְבֶּה בַּלַּיְלָה נֵרָהּ, הַיְנוּ אַף־עַל־פִּי שֶׁאַחַר־כָּךְ יִמְנַע וְלֹא יִתְקָרֵב אֵלָיו וְיִהְיֶה רָחוֹק מִמֶּנּוּ (שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת לַיְלָה וְחֹשֶׁךְ), אַף־עַל־פִּי־כֵן לְעוֹלָם יָאִיר לוֹ אוֹר הַתּוֹרָה, שֶׁטָּעַם קְצָת מִמֶּנָּה בְּהִיוֹתוֹ אֶצְלוֹ.

וְזֶהוּ׃ טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחֲרָהּ – תֹּכֶף כְּשֶׁטּוֹעֲמִין כִּי טוֹב סַחֲרָהּ, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהַסְּחוֹרָה שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ, טָעֲמָה טוֹב, אֲזַי שׁוּב לְעוֹלָם לֹא

יִכָּבֶה בַּלַּיְלָה נֵרָהּ, כִּי תָּמִיד תָּאִיר לוֹ אוֹר הַתּוֹרָה שֶׁטָּעַם אֶצְלוֹ, אֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה, הַיְנוּ בְּעֵת הַהִתְרַחֲקוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּי לֹא יִכָּבֶה בַּלַּיְלָה נֵרָהּ לְעוֹלָם וָעֶד׃

## תורה רפו

**א** (שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ מִכְּבָר מַה שֶּׁאָמַר עַל פָּרָשַׁת שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, וְנִשְׁפַּח הָרֹב, וְזֶהוּ הַיּוֹצֵא מִשָּׁם, מַה שֶּׁאָנוּ זוֹכְרִים עֲדַיִן)׃

כִּי יֵשׁ גַּן־עֵדֶן, וְהֵם שְׁנֵי בְּחִינוֹת׃ גַּן וְעֵדֶן, וְהֵם בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, כִּי עִקַּר תַּעֲנוּג גַּן־עֵדֶן הוּא הַשָּׂגַת חָכְמַת אֱלֹקוּת, הַיְנוּ חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת גַּן־עֵדֶן כַּנַּ״ל.

אַךְ לִזְכּוֹת לָזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי־אִם עַל־יְדֵי הַשְׁעָרִים, כִּי יֵשׁ שְׁעָרִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שַׁעֲרֵי גַּן־עֵדֶן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִכְנֹס לְגַן־עֵדֶן, דְּהַיְנוּ לְהַשָּׂגַת חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה, אַךְ אֵלּוּ הַשְׁעָרִים גְּנוּזִים וּטְמוּנִים בָּאָרֶץ, בְּחִינַת (איכה ב׳:ט׳)׃ טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ; וּצְרִיכִים לָזֶה בַּעַל הַבַּיִת עַל הָאָרֶץ, שֶׁיִּהְיֶה מוֹשֵׁל בָּאָרֶץ, שֶׁיּוּכַל לְהוֹצִיא וּלְהָקִים וּלְהַעֲמִיד הַשְׁעָרִים שֶׁנִּטְבְּעוּ בָּאָרֶץ׃

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי לְמוּד פּוֹסְקִים זוֹכִין לִהְיוֹת מֶלֶךְ וּמוֹשֵׁל בָּאָרֶץ, וְאָז יְכוֹלִין לְהַעֲמִיד וּלְהָקִים הַשְׁעָרִים שֶׁטָּבְעוּ בָּאָרֶץ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ״ט:ד׳)׃ מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. בְּמִשְׁפָּט דַּיְקָא, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, שֶׁהוּא מִשְׁפְּטֵי וְדִינֵי הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ לְמוּד פּוֹסְקִים, שֶׁמְּבָרְרִים מִשְׁפְּטֵי וְדִינֵי הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מֶלֶךְ וּמוֹשֵׁל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהַעֲמִיד אֶרֶץ, וְאָז מַעֲמִיד וּמֵקִים וּמְגַלֶּה הַשְׁעָרִים שֶׁטָּבְעוּ בָּאָרֶץ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְגַן־עֵדֶן כַּנַּ״ל׃

וְזֶהוּ׃ שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ וְכוּ׳ לִשְׁבָטֶיךָ (דברים ט״ז:י״ח). שֵׁבֶט רָאשֵׁי־תֵּבוֹת טָבְעוּ בָּאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ (הַיְנוּ הַשְׁעָרִים שֶׁנִּטְבְּעוּ בָּאָרֶץ),

וְזֶהוּ׃ שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ וְכוּ׳; כִּי הַשּׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמַּנְהִיגִים וְהַמּוֹשְׁלִים בָּאָרֶץ. וְזֶהוּ׃ שׁוֹפְטִים דַּיְקָא, כִּי הָעִקָּר עַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה, בְּחִינַת פּוֹסְקִים, בְּחִינַת׃ מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין הַשְׁעָרִים שֶׁנִּטְבְּעוּ בָּאָרֶץ.

וְזֶהוּ׃ תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ לִשְׁבָטֶיךָ, כִּי הַשּׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים מְקִימִין הַשְׁעָרִים שֶׁנִּטְבְּעוּ בָּאָרֶץ. וְזֶהוּ׃ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ לִשְׁבָטֶיךָ, כִּי הֵם מְקִימִין וּמְגַלִּין הַשְׁעָרִים שֶׁנִּתְעַלְּמוּ, בְּחִינַת טָבְעוּ בָּאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ; הֵם מְקִימִין אוֹתָם עַל־יְדֵי הַמִּשְׁפָּט שֶׁלָּהֶם, דְּהַיְנוּ לְמוּד פּוֹסְקִים, בְּחִינַת׃ מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ, כַּנַּ״ל׃

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים, אשר עד כה עזרנו ברחמיו העצומים להתחיל ולגמר דבריו הראשונים, אשר הובאו בכרך הנורא הזה ספר ״לקוטי מוהר״ן״. אפרסמונא דכיא תליסר נהרין, צפנת פענח כל צפונות בו מתגלין ומתבארין, כשבילי דנהרדעא כן כל שבילי החכמה האמתית ויראת-שמים ועצות דקדשה לה נהירין, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו דמגליא לה דמטמרין, כל דבריו כגחלי אש זקוקין דנור ובעורין.

קומו וברכו את ה׳ אלקיכם מן העולם ועד העולם דגלי לן נהורין. עזרת אבותינו הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם לדרי דרין, כען נחוי קדה ונצלי קדם רחמנא, דיהוי בסעדנא, להתחיל ולגמר ספר ״לקוטי מוהר״ן תנינא״. אנא ה׳ הושיעה נא. כאשר זכינו לסדר אותם כן נזכה לעשותם עדי נשוב לציון ברננה, ובמהרה בימינו יקים תבואי תשורי מראש אמנה. אמן, כן יהי רצון׃

חזק חזק ונתחזק

## תנינא · תורה א

**א** (תהלים פא)׃ תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ׃

**א** כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי נִבְרָא, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מֶמְשָׁלָה עַל הַמַּלְאָכִים, וְזֶה הַתַּכְלִית וְהַסּוֹף שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי שבת פרק ב׳)׃ עֲתִידִין צַדִּיקִים, שֶׁיִּהְיֶה מְחִצָּתָן לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר׃ כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל, שֶׁהַמַּלְאָכִים יִצְטָרְכוּ לִשְׁאֹל מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשֶׁיִּרְצוּ לֵידַע מַה פָּעַל אֵל.

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִרְאוֹת, שֶׁיָּבוֹא לָזֶה הַתַּכְלִית, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מֶמְשָׁלָה עַל מַלְאָכִים, אַךְ צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מְאֹד, וְלִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד בְּמֶמְשָׁלָה זוֹ, שֶׁלֹּא יִקָּנְאוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וְיַפִּילוּ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הַמַּלְאָכִים מִתְקַנְּאִים מְאֹד בְּאָדָם כָּזֶה, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו׃) עַל כַּמָּה גְּדוֹלִים, שֶׁבִּקְּשׁוּ מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת לְדָחְפוֹ׃

**ב** וְהָעֵצָה עַל זֶה, לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי הַהִתְקַשְּׁרוּת נִצּוֹל מֵהֶם. וְזֶה בְּחִינַת (איוב כ״ו:ט׳)׃ מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא, שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱחֹז עַצְמוֹ בְּשָׁרְשֵׁי הַנִּשְׁמוֹת, הַחֲצוּבוֹת מִתַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁהִיא בְּחִינַת (בראשית ג׳)׃ אֵם כָּל חָי.

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח׃)׃ בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת׃ מַה לִּילוּד אִשָּׁה בֵּינֵינוּ, אָמַר לָהֶם׃ לְקַבֵּל

תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ: אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וְכוּ׳. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: הַחֲזֵר לָהֶם תְּשׁוּבָה. אָמַר: אֲנִי מִתְיָרֵא, שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּנִי בְּהֶבֶל פִּיהֶם. אָמַר לוֹ: אֶחֹז בְּכִסֵּא כְבוֹדִי וְכוּ׳; הַיְנוּ שֶׁנָּתַן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֵצָה לֶאֱחֹז וּלְהִתְקַשֵּׁר בְּשָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, אִם כָּל חָי, כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה נִצּוֹל מִן קִנְאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ב׳:כ״ב): וַיִּבֶן ה׳ אֱלֹקִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם וְכוּ׳. וַיִּבֶן – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן (ישעיהו כ״ב:כ״ג); שֶׁהוּא בְּחִינַת מָמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל זֶה הַפָּסוּק: וֶאֱמַנְתִּינֵהּ אֲמַרְכָּל מְהֵימָן מְשַׁמֵּשׁ בַּאֲתַר קַיָּם; הַיְנוּ בְּחִינַת מֶמְשָׁלָה הַנַּ״ל, שֶׁיִּהְיֶה לָהּ קִיּוּם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַצֵּלָע, שֶׁהִיא בְּחִינַת חַוָּה, אִם כָּל חָי, בְּחִינַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ כֹּחַ לַעֲמֹד בְּמֶמְשָׁלָה זוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם, הַיְנוּ הָאָדָם הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א׳:כ״ו): וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם וְכוּ׳. וַיְבִיאֶהָ אֶל הָאָדָם, הַיְנוּ אֶל הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ כֹּחַ לָאָדָם הַתַּחְתּוֹן לַעֲמֹד בְּמֶמְשָׁלָה זוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב עַמְרָם חְסִידָא אֶל הַמַּלְאָךְ (קדושין פא): אֲנָא בִּשְׂרָא וַאֲנָא עֲדִיפְנָא מִנָּךְ. בִּשְׂרָא רָאשֵׁי־תֵבוֹת: שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֻרֵס אֶחָד, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת שָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ כֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מֶמְשָׁלָה עַל הַמַּלְאָכִים, בְּחִינַת: אֲנָא עֲדִיפְנָא מִנָּךְ, כַּנַּ״ל:

**ג** וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְשָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְיַדֵּעַ מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹר חִיּוּתָם, מֵהֵיכָן כָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה מְקַבֶּלֶת חִיּוּת, וְהָעֻקָּר לְיַדֵּעַ כָּל מְפֻרְסָמֵי הַדּוֹר, כִּי אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְיַדֵּעַ וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ בִּפְרָטִיּוּת עִם כָּל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה, צָרִיךְ לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ עִם כָּל מְפֻרְסְמֵי וּמַנְהִיגֵי הַדּוֹר, כִּי הַנְּשָׁמוֹת נֶחֱלָקִים תַּחְתָּם, כִּי כָּל מְפֻרְסָם וּמַנְהִיג הַדּוֹר יֵשׁ לוֹ כַּמָּה נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת הַשַּׁיָּכִים לְחֶלְקוֹ, וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ עִם הַמְּפֻרְסָמִים, הוּא מְקַשֵּׁר עִם כָּל פְּרָטֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

אַךְ צָרִיךְ לְיַדֵּעַ וּלְהַכִּיר אֶת הַמְּפֻרְסָמִים, כִּי יֵשׁ כַּמָּה מְפֻרְסָמִים שֶׁהֵם בְּשֶׁקֶר, וְהֵם רַק עַל־יְדֵי עַזּוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קה.): עַזּוּת מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא:

**ד** וּלְהַכִּיר אֶת הַמְּפֻרְסָמִים, אֵיזֶהוּ עַל־יְדֵי עַזּוּת, הוּא עַל־יְדֵי בִּנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלֵּב, כִּי יְרוּשָׁלַיִם בְּחִינַת יִרְאָה שָׁלֵם (מ״ר וירא פ׳ נ״ו, ועי׳ מ״ר במדבר פ״ב ע״פ נאוה כירושלים), הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הַיִּרְאָה, הַתְּלוּיָה בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קדושין לב): דְּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ:

אַךְ יֵשׁ שָׁלֹשׁ מִדּוֹת, שֶׁהֵם מַחֲרִיבֵי יְרוּשָׁלַיִם, דְּהַיְנוּ הַלֵּב, הַיְנוּ שֶׁמַּפְסִידִין הַיִּרְאָה הַתְּלוּיָה בַּלֵּב. וְהַשָּׁלֹשׁ מִדּוֹת הֵם: תַּאֲוַת מָמוֹן וְתַאֲוַת אֲכִילָה וְתַאֲוַת מִשְׁגָּל, כִּי שָׁלֹשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ הֵם בַּלֵּב, וְעַל כֵּן הֵם מַפְסִידִים הַיִּרְאָה שֶׁבַּלֵּב.

מָמוֹן שָׁרְשׁוֹ בַּלֵּב, בִּבְחִינַת (משלי י׳:כ״ב): בִּרְכַּת ה׳ הִיא תַעֲשִׁיר, וְלֹא יוֹסִף עֶצֶב עִמָּהּ; בְּחִינַת (בראשית ו׳:ו׳): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ;

אֲכִילָה, בְּחִינַת (תהילים ק״ד:ט״ו): וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד.

תַּאֲוַת מִשְׁגָּל גַּם כֵּן בַּלֵּב, כִּי עִקַּר הַתַּאֲוָה עַל־יְדֵי הַחֲמִימוּת, הַבָּא מֵהַדָּם שֶׁבְּחֶלֶל הַלֵּב.

וּמַחֲמַת שֶׁהֵם בַּלֵּב, עַל־כֵּן הֵם מַפְסִידִין הַיִּרְאָה שֶׁבַּלֵּב שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יְרוּשָׁלַיִם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ברכות ג): שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת הֱוֵי הַלַּיְלָה וְכוּ׳.

לַיְלָה זֶה בְּחִינַת חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ מְנִיעוֹת, וְהֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל.

וְזֶהוּ: מִשְׁמָרָה רִאשׁוֹנָה – חֲמוֹר נוֹעֵר, בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינַת (בראשית מ״ט:י״ד): יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם; וְתַרְגּוּמוֹ: עַתִּיר בְּנִכְסִין.

שְׁנִיָּה – כְּלָבִים צוֹעֲקִים. זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת אֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נ״ו:י״א): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה.

שְׁלִישִׁית – תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, וְאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת עִם בַּעְלָהּ; זֶה בְּחִינַת מִשְׁגָּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות יג.): רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת וְכוּ׳,

וְזֶהוּ: תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ; כִּי תַּאֲוָה זוֹ לְפִי הֲיָנְיָקָה: אִם הַתִּינוֹק יוֹנֵק מֵחֶלֶב אִשָּׁה חֲצוּפָה, אֲזַי מִתְגַּבֵּר בּוֹ תַּאֲוָה זוֹ, כִּי דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חֶלֶב (בכורות ו׳:), וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהִיא חֲצוּפָה, אֲזַי מַזִּיק לְהַתִּינוֹק חֶלֶב הַנַּעֲשֶׂה מֵעֲכִירַת דָּמֶיהָ, וְנוֹלָד לוֹ חֲמִימוּת בְּלִבּוֹ, שֶׁהוּא הִתְגַּבְּרוּת תַּאֲוָה זוֹ. וְכֵן לְהֶפֶךְ, כְּשֶׁיּוֹנֵק חֶלֶב אִשָּׁה כְּשֵׁרָה, אֲזַי מַזִּיק בְּקִרְבּוֹ, וְאֵין לוֹ חֲמִימוּת, רַק מְעַט הַמֻּכְרָח לְמִצְוּוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע״ז ד:): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ק״ט:כ״ב): וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי. כִּי לִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי – רָאשֵׁי תֵבוֹת חֶלֶב, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי חֶלֶב כְּשֵׁרָה לִבּוֹ חָלַל בְּקִרְבּוֹ, וְאֵין מִתְגַּבֵּר בּוֹ תַּאֲוָה זוֹ, וְעַל־כֵּן דָּוִד, שֶׁהָיָה בִּבְחִינָה זוֹ, לֹא הָיָה רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה. וּלְהֶפֶךְ, חֶלֶב אִשָּׁה חֲצוּפָה מוֹלִיד חֲמִימוּת הַרְבֵּה, בְּחִינַת: חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי (תהילים ל״ט:ד׳) – רָאשֵׁי תֵבוֹת חֶלֶב וְכַנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בברכות): וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְשׁוֹאֵג כְּאַרְיֵה; הַיְנוּ עַל הֶפְסֵד הַיִּרְאָה, בְּחִינַת: אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא (עמוס ג׳:ח׳); כִּי שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת, הֵם מַפְסִידִין בִּנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הַיִּרְאָה, הַתְּלוּיָה בַּלֵּב כַּנַּ״ל:

ה וּלְתַקֵּן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ הוּא עַל־יְדֵי הַדַּעַת, שֶׁצָּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ הַדַּעַת אֶל הַלֵּב, בִּבְחִינַת (דברים ד׳:ל״ט): וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ הַדַּעַת אֶל הַלֵּב, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל.

כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת תְּלָת מֹחִין, תְּלָת חֲלָלֵי דְּגַלְגַּלְתָּא, וְהֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים,

כִּי כָּל רֶגֶל הוּא בְּחִינַת הִתְחַדְּשׁוּת הַמֹּחִין, שֶׁנִּמְשָׁךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ לְתַקֵּן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ, הַיְנוּ בְּכָל רֶגֶל מִשָּׁלֹשׁ רְגָלִים נִתְתַּקֵּן מִדָּה אַחַת מִשָּׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל.

עַל־כֵּן צְרִיכִין לְזָהֵר מְאֹד בְּכִבּוּד יוֹם טוֹב, וּלְקַבֵּל הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים כָּרָאוּי. כִּי עַל־יְדֵי מִצְוֹוֹת הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְתַקֵּן הַשָּׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל,

כִּי בְּפֶסַח נִתְתַּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ב:ל״ו): וַה׳ נָתַן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרִים וַיַּשְׁאִילוּם – בְּעַל כָּרְחָם (ברכות ט), כִּי הֵם לֹא רָצוּ כְּלָל, כִּי אָז נִתְתַּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן.

בְּשָׁבוּעוֹת נִתְתַּקֵּן תַּאֲוַת מִשְׁגָּל, בִּבְחִינַת: דָּם נֶעֱכָּר וְנַעֲשָׂה חָלָב.

בְּסֻכּוֹת נִתְתַּקֵּן תַּאֲוַת אֲכִילָה, כִּי סֻכּוֹת נִקְרָא חַג הָאָסִיף (שמות כ׳:כ״א׳:כ״אג), שֶׁאוֹסֵף כָּל מִינֵי מַאֲכָל, וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּקּוּן תַּאֲוַת אֲכִילָה, כִּי אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ וְכוּ׳ (יומא עד:).

וְזֶהוּ בְּחִינַת (במדבר ט״ז:ב׳): קָרוּאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם. אַנְשֵׁי שֵׁם זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִקְרָא בְּחִינַת שֵׁם.

מָמוֹן – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ׳:כ״א): בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ, בְּחִינַת: בִּרְכַּת ה׳ הִיא תַּעֲשִׁיר וְכוּ׳, כַּנַּ״ל.

אֲכִילָה – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ד׳:י״א): וְקָרָא שֵׁם בְּבֵית לָחֶם.

מִשְׁגָּל – בְּחִינַת (אסתר ב׳:י״ד): כִּי אִם חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם.

וְגַם הַיְרָאָה שֶׁבַּלֵּב הִיא גַּם כֵּן בְּחִינַת שֵׁם, בִּבְחִינַת (דברים כ״ח:נ״ח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד.

וְזֶהוּ בְּחִינַת: קָרוּאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם, שֶׁצְּרִיכִין לִקְרוֹת אֶת הַמּוֹעָדוֹת, דְּהַיְנוּ הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים, לְתַקֵּן אֶת הַשָּׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַנְשֵׁי שֵׁם כַּנַּ״ל:

ו וְעַל־יְדֵי בִּנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, דְּהַיְנוּ תִּקּוּן שְׁלֵמוּת הַיִּרְאָה שֶׁבַּלֵּב, עַל־יְדֵי־זֶה נִבְרָא מַלְאָךְ, שֶׁמַּשְׁפִּיעַ נְבוּאָה לִכְלֵי הַנְּבוּאָה. כִּי הַנְּבוּאָה בָּאָה מִבְּחִינַת כְּרוּבִים, בִּבְחִינַת (במדבר ז׳:פ״ט): וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים; וּכְרוּבִים הֵם אַנְפֵּי זוּטְרֵי (זהר בראשית דף יח:), וְהֵם נִשְׁפָּעִים מִן הַמַּלְאָךְ, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ח:ט״ז): הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל־אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים; שֶׁהֵם אַנְפֵּי זוּטְרֵי, בְּחִינַת כְּרוּבִים.

וְזֶה הַמַּלְאָךְ שֶׁרְשׁוֹ מִיִּרְאָה, כִּי זֶה אוֹתִיּוֹת מַלְאָךְ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו (תהילים ל״ד:י׳), וַאֲזַי נִמְשֶׁכֶת נְבוּאָה, וַאֲפִילוּ קְטַנִּים יְכוֹלִין לְהִתְנַבְּאוֹת, בִּבְחִינַת (יואל ג׳:א׳): וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם:

ז אַף צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד מֵהִתְמַנּוּת, כִּי זֶה הַזּוֹכֶה לִיִרְאָה יֵשׁ לוֹ הִשְׁתּוֹקְקוּת לְהִתְמַנּוּת, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין (ברכות ו:), וּמֵחֲמַת שֶׁדְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הוּא מִשְׁתּוֹקֵק לְהִתְמַנּוּת, אֲבָל צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מְאֹד מֵהִתְמַנּוּת, כִּי הַהִתְמַנּוּת מַפְסִיד הַשְׁפָּעַת הַנְּבוּאָה, בְּחִינוֹת הַמַּלְאָךְ הַנַּ״ל, הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה.

וְזֶה שֶׁאָמַר יְהוֹשֻׁעַ לְמֹשֶׁה, כְּשֶׁנֶּאֱמַר לוֹ: אֶלְדָּד וּמֵידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה (במדבר י״א:כ״ז): – אֲדוֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם. פֵּרֵשׁ רַשׁ״י (והוא בסנהדרין יז): הַטֵּל עֲלֵיהֶם צָרְכֵי צִבּוּר וְהֵם כָּלִים וְכוּ׳; כִּי צָרְכֵי צִבּוּר, הַיְנוּ הִתְמַנּוּת, מְכַלֶּה וּמַפְסִיד הַנְּבוּאָה כַּנַּ״ל, כִּי נַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת מַלְאָךְ כְּלָאֵם:

ח וְעַל־יְדֵי הַשְׁפָּעַת הַנְּבוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִי שֶׁיִּתְנַבֵּא, רַק שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת הַשְׁפָּעַת הַנְּבוּאָה בָּעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִגְאֶלֶת וְנִפְדֵּית הַתְּפִלָּה,

כִּי הַתְּפִלָּה הִיא גְּבוֹהַּ מְאֹד, וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהּ. וּכְשֶׁעוֹמְדִים לְהִתְפַּלֵּל, חֻפְּצִים לִפְטֹר הַתְּפִלָּה מֵעֲלֵיהֶם, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:): כְּרֵם זֵלֶת לִבְנֵי אָדָם – אֵלּוּ דְּבָרִים הָעוֹמְדִין בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶם וְכוּ׳;

וְעַל־יְדֵי הַנְּבוּאָה נִגְאֶלֶת הַתְּפִלָּה מִן הַגָּלוּת, בִּבְחִינַת (בראשית כ׳:ז׳): כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ. שֶׁעַל־יְדֵי נְבוּאָה הַתְּפִלָּה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת (ישעיהו נ״ז:י״ט): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם, בְּחִינַת נְבוּאָה:

ט וּכְשֶׁנִּגְאֶלֶת וְנִפְדֵּית הַתְּפִלָּה, אֲזַי נוֹפֵל כָּל הַדְּאָקְטִירַיי, כִּי אֵין צְרִיכִין לִרְפוּאוֹת, כִּי כָּל הָרְפוּאוֹת הֵם עַל־יְדֵי עֲשָׂבִים, וְכָל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב מְקַבֵּל כֹּחַ מִכּוֹכָב וּמַזָּל הַמְיֻחָד לוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ״ר בראשית פ׳ י): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַזָּל, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל.

וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל מְקַבֵּל כֹּחַ מִכּוֹכָבִים שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְהָעֶלְיוֹן – מֵהָעֶלְיוֹן מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁמְּקַבְּלִים כֹּחַ מֵהַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בתקו״ז תקון מ״ד, דף פב:): כָּל כּוֹכְבַיָּא לָוִין דָּא מִן דָּא, סָהֲרָא לָוֵי מִן שִׁמְשָׁא וְכוּ׳, כִּי גָּבֹהַּ מֵעַל גָּבֹהַּ וְכוּ׳ (קהלת ה׳:ז׳), וְהֵם כֻּלָּם בְּחִינַת לוּוִים זֶה מִזֶּה וְזֶה מִזֶּה, עַד שֶׁמְּקַבְּלִים וְלוּוִין מֵהַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים, וְהַשָּׂרִים מְקַבְּלִים מֵהֶם, גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ, עַד שֶׁכֻּלָּם מְקַבְּלִים מִשֹּׂרֶשׁ הַכֹּל, שֶׁהוּא דְּבַר ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ו׳): בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁזּוֹכִין לִתְפִלָּה, אֵין צְרִיכִין לִרְפוּאַת הָעֲשָׂבִים, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת דְּבַר ה׳, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ

הַכֹּל.

וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא, רָאשֵׁי תֵבוֹת: בְּדַבֵּר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ; כִּי הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם (תקון ה׳ ותקון מ׳)*). כִּי עַל־יְדֵי נְבוּאָה זוֹכִין לִתְפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת דִּבֵּר ה׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ז:כ׳:) יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם וימַלֵּט מִשְּׁחִיתוֹתָם.

יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם, הַיְנוּ שֶׁמְּקַבְּלִין כָּל הָרְפוּאוֹת רַק עַל־יְדֵי דִּבֵּר ה׳, דְּהַיְנוּ תְּפִלָּה.

אַזַי: וימַלֵּט מִשְּׁחִיתוֹתָם, הַיְנוּ עֲשָׂבִים, בְּבְחִינַת (מנחות עא): הַקּוֹצֵר לְשַׁחַת, כִּי אֵין צְרִיכִין לִרְפוּאַת הָעֲשָׂבִים כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ בְּחִינַת: וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה׳ אֱלֹקֵיכֶם, וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ, וַהֲסִירֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ (שמות כ״ג:כ״ה). וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה׳ – עֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה (בבא קמא צב:). אַזַי: וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וַהֲסִירֹתִי מַחֲלָה וְכוּ׳; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ רְפוּאָה עַל־יְדֵי לֶחֶם ומַיִם, עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ מִן שֹׁרֶשׁ הַכֹּל, דְּהַיְנוּ דִּבֵּר ה׳, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיִהְיֶה לְלֶחֶם ומַיִם כֹּחַ לְרַפְּאוֹת כְּמוֹ עֲשָׂבִים.

כִּי הִתְחַלְּקוּת הַכֹּחוֹת, שֶׁזֶּה הָעֵשֶׂב יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְרַפְּאוֹת חוֹלַאַת פְּלוֹנִי וְזֶה חוֹלַאַת פְּלוֹנִי, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה – כָּל חִלּוּקֵי כֹּחוֹתָם הוּא רַק לְמַטָּה, אֲבָל לְמַעְלָה בְּשֹׁרֶשׁ הַכֹּל, דְּהַיְנוּ דִּבֵּר ה׳, הַכֹּל אֶחָד, וְאֵין חִלּוּק בֵּין לֶחֶם ומַיִם וּבֵין עֲשָׂבִים, וּכְשֶׁאוֹחֲזִין בְּהַשֹּׁרֶשׁ, דְּהַיְנוּ בְּדִבֵּר ה׳, בְּחִינַת תְּפִלָּה, יְכוֹלִין לְהַמְשִׁיךְ כֹּחוֹת הָרְפוּאָה לְתוֹךְ לֶחֶם ומַיִם, וְיִהְיֶה לוֹ רְפוּאָה עַל־יְדֵי לֶחֶם ומַיִם, בְּחִינַת: וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְכוּ׳ וַהֲסִירֹתִי מַחֲלָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**י** אַךְ יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ עֲבוֹדוֹת שֶׁהֵם מַפְסִידִין עֲבוֹדוֹת הַתְּפִלָּה, וְהֵם שֶׁלֹּשׁ מִדּוֹת, הַיְנוּ: א. אַל תְּהִי בָּהּ לְכָל אָדָם (אבות פ״ד) – שֶׁלֹּא לְבַזּוֹת שׁוּם אָדָם; ב. עֲבוֹדָה זָרָה – וַאֲפִילוּ קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁאֵין הָאֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה; ג. שְׁמִירַת הַבְּרִית – הַיְנוּ מִי שֶׁאֵין שׁוֹמֵר הַבְּרִית כָּרָאוּי.

כִּי כָּל שֶׁלֹּשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת עֲבוֹדוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, וּמַפְסִידִין עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

בְּזוּי אֲנָשִׁים הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּאַחֵי יוֹסֵף, עַל שֶׁבִּזּוּ אוֹתוֹ וְלֹא הֶאֱמִינוּ שֶׁהוּא יִהְיֶה מֶלֶךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נָפְלוּ לִבְחִינַת עַבְדוּת, וְאָמְרוּ לוֹ: הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים (בראשית נ׳:י״ח).

עֲבוֹדָה זָרָה – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ׳:ב׳): אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, כִּי אֶרֶץ מִצְרַיִם מְלֵאָה גִּלּוּלִים וַעֲבוֹדָה זָרָה, וְעַל כֵּן נִקְרָאִים בֵּית עֲבָדִים, בְּחִינַת עַבְדוּת הַנַּ״ל.

שְׁמִירַת הַבְּרִית – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ הוּא גַּם כֵּן בִּבְחִינַת עַבְדוּת, בְּבְחִינַת חָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית ט׳:כ״ה): אָרוּר כְּנָעַן, עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו. וְצָרִיךְ לָצֵאת מִשָּׁלֹשׁ עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ מִשָּׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל, וְאָז זוֹכִין לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וְאָז יְכוֹלִין לְהִתְרַפְּאוֹת בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּלֶחֶם ומַיִם, כַּנַּ״ל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (פסחים כה): בַּכֹּל מִתְרַפְּאִין, הַיְנוּ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם יְכוֹלִין לְהִתְרַפְּאוֹת, וּבְתַנַאי – חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, דְּהַיְנוּ שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁלֹשׁ עֲבוֹדוֹת כַּנַּ״ל, הַיְנוּ כְּשֶׁיּוֹצֵא מִשָּׁלֹשׁ מִדּוֹת אֵלּוּ, אָזַי: בַּכֹּל מִתְרַפְּאִין – אֲפִלּוּ בְּלֶחֶם ומַיִם כַּנַּ״ל. כִּי כְּשֶׁהוּא חוּץ מִשָּׁלֹשׁ עֲבוֹדוֹת הַנַּ״ל, וְאָז זוֹכֶה לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, אָזַי יָכוֹל לְהִתְרַפְּאוֹת בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם כַּנַּ״ל:

**יא** וְדַע, שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין הַחוֹלַאַת. כִּי יֵשׁ חוֹלַאַת שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ, כְּמוֹ שֶׁזּוֹרְעִין גַּרְעִין בָּאָרֶץ וְהוּא נִרְקָב, וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ שַׁמְנוּנִית וְנַעֲשִׂין גִּידִין, וְנִתּוֹסְפִין אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַשֹּׁרֶשׁ, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא כְּמוֹ עֲנָפִים, וּמֵאֵלּוּ עֲנָפִים עוֹד עֲנָפִים אֲחֵרִים, עַד שֶׁצּוֹמֵחַ הַפְּרִי. כְּמוֹכֵן יֵשׁ חוֹלַאַת שֶׁגָּדֵל בָּאָדָם כַּמָּה שָׁנִים.

וְיֵשׁ חוֹלַאַת שֶׁהוּא בָּאָדָם בְּתוֹלְדָה מֵאָבִיו וְאִמּוֹ, וְאֵינוֹ נִתְגַּלֶּה אֶלָּא לְעֵת זִקְנוּתוֹ, וּבְשָׁעַת צְמִיחַת וְגִדּוּל הַחוֹלַאַת, אָזַי הַחוֹלַאַת נִסְתָּר וְנֶעְלָם מֵעַיִן כָּל חַי, וְאֵין שׁוּם אָדָם יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ, רַק שֶׁיֵּשׁ מְחוּשִׁים שֶׁנּוֹלָדִים בָּאָדָם אָז, בְּעֵת גִּדּוּל הַחוֹלַאַת, שֶׁהֵם סִימָנִים עַל הַחוֹלַאַת.

וְכֵן בִּרְפוּאַת הָעֲשָׂבִים יֵשׁ גַּם כֵּן חִלּוּקִים; שֶׁיֵּשׁ חוֹלַאַת, שֶׁיּוּכַל לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי עֵשֶׂב אֶחָד, וְיֵשׁ חוֹלַאַת גָּדוֹל מִזֶּה, שֶׁצְּרִיכִין לִרְפוּאָתוֹ מֻרְכָּבִים, לְהַרְכִּיב כַּמָּה עֲשָׂבִים לִרְפוּאָה, וְיֵשׁ שֶׁצְּרִיכִין רְפוּאוֹת מְמֻרְחָקִים לְרַפְּאוֹתוֹ,

וְיֵשׁ חוֹלַאַת שֶׁאֵין מוֹעִיל לוֹ שׁוּם רְפוּאָה, כִּי כֹּחַ הַחוֹלַאַת גָּדוֹל מִכֹּחַ הָעֲשָׂבִים,

וּבִתְחִלַּת צְמִיחַת הַחוֹלַאַת, קֹדֶם שֶׁנִּצְמָח וְנִתְגַּלֶּה, הָיוּ יְכוֹלִין לִרְפּוֹאוֹת אוֹתוֹ בְּקַל, רַק שֶׁאָז הָיָה נֶעְלָם וְנִסְתָּר מֵעֵינֵי כֹּל, וְאֵין יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ רַק הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד.

אֲבָל כְּשֶׁאוֹחֲזִין בִּבְחִינַת דִּבֵּר ה׳, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל, שֶׁאָזַי מְקַבְּלִין הָרְפוּאָה מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם אֲפִלּוּ מִלֶּחֶם ומַיִם, בִּבְחִינַת: בַּכֹּל מִתְרַפְּאִין כַּנַּ״ל, אָזַי יְכוֹלִין לְהִתְרַפְּאוֹת אֲפִילוּ בְּעֵת צְמִיחַת הַחוֹלַאַת, בְּעֵת שֶׁהוּא נִסְתָּר מֵעֵין הָאָדָם, מֵאַחַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לִרְפוּאוֹת כְּלָל, רַק רְפוּאָתוֹ עַל־יְדֵי לֶחֶם ומַיִם כַּנַּ״ל. עַל־כֵּן גַּם אָז, הַיְנוּ בְּעֵת שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְגַּלֶּה הַחוֹלַאַת, יוּכַל גַּם כֵּן לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי לֶחֶם ומַיִם שֶׁאוֹכֵל אָז.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (שמות ט״ו:כ״ו): כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה׳ רֹפְאֶךָ. וְהִקְשׁוּ כָּל הַמְפָרְשִׁים: אִם לֹא יָשִׂים, מַה צֹּרֶךְ לִרְפוּאָה,

אֲבָל לְפִי הַנַּ״ל מִיֻּשָּׁב הֵיטֵב. פֵּרוּשׁ: כָּל הַמַּחֲלָה וְכוּ׳ לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יָבִיא אוֹתְךָ לִידֵי מַחֲלָה כְּלָל, כִּי יִרְפָּא אוֹתְךָ מִקֹּדֶם בְּעֵת צְמִיחַת הַמַּחֲלָה.

וְזֶה: כִּי אֲנִי ה׳ רוֹפְאֶךָ – אֲנִי ה׳ דַּיְקָא. הַיְנוּ בְּעֵת צְמִיחַת הַמַּחֲלָה, שֶׁאָז אֵין יוֹדֵעַ מְמֻנּוּ, רַק אֲנִי ה׳, אָז אֶרְפָּא אוֹתְךָ עַל־יְדֵי בְּחִינַת דִּבּוּר ה׳, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְלֹא יָבוֹא לִידֵי מַחֲלָה כְּלָל, כִּי יִתְרַפֵּא מִקֹּדֶם בְּעֵת צְמִיחָתוֹ כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה תָּלוּי בְּתִקּוּן הַתְּפִלָּה כַּנַּ״ל, וְתִקּוּן הַתְּפִלָּה הוּא עַל־יְדֵי שְׁיוּצְאִין מִשָּׁלֹשׁ עֲבוֹדוֹת הַנַּ״ל:

וְזֶהוּ בְּחִינַת: וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ וְכוּ׳ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה, וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו, וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו (שם) – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַשָּׁלֹשׁ עֲבוֹדוֹת הַנַּ״ל.

וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה – זֶה הֶפֶךְ בְּזוּי אֲנָשִׁים, כִּי כְּשֶׁמְּבַזֶּה אֲנָשִׁים נֶאֱמַר (איוב ל״ג:כ״ז): יָשַׁר עַל אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חָטָאתִי וְיָשָׁר הֶעֱוֵיתִי וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פז.).

וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (בראשית כ״א:ד׳) וַיָּמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמוֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹקִים.

וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן אֱמוּנָה, הֶפֶךְ עֲבוֹדָה זָרָה פְּגַם אֱמוּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם (ירמיהו י׳:ג׳): חֻקּוֹת הָעַמִּים הֶבֶל הוּא,

וַאֲזַי: כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי וְכוּ׳ כִּי אֲנִי ה׳ רוֹפְאֶךָ; כִּי אָזַי הַתְּפִלָּה בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי דִּבּוּר ה׳ בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם,* אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּלָּה הַחוֹלַאַת כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: בַּכֹּל מִתְרַפְּאִין וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר חִזְקִיָּה: וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי (ישעיהו ל״ח:ג׳), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י),

שֶׁמָּצַךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה וְנָגַע סֵפֶר הָרְפוּאוֹת. וְהַכֹּל אֶחָד, כִּי עַל יְדֵי שֶׁמָּצַךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, הַיְנוּ שֶׁגָּאַל אֶת הַתְּפִלָּה מִן הַגָּלוּת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נָגַע סֵפֶר הָרְפוּאוֹת. כִּי כְּשֶׁנִּגְאֶלֶת הַתְּפִלָּה, אָז נוֹפְלִים כָּל הָרְפוּאוֹת כַּנַּ״ל, כִּי נִתְרַפְּאִין עַל־יְדֵי דִּבּוּר ה׳ כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כָּל הַדֶּאֱקְטוֹרִים מִתְבַּיְשִׁין בָּרְפוּאוֹת שֶׁלָּהֶם, כִּי אָזַי אֵין כֹּחַ לְשׁוּם רְפוּאָה, כִּי כָּל הָעֲשָׂבִים חוֹזְרִים כֹּחָם לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר ה׳, שֶׁהוּא שָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן כַּנַּ״ל.

כִּי כֵן חוֹבַת כָּל הָעֲשָׂבִים וְכָל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה, כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, שֶׁאָזַי הוּא בִּבְחִינַת דִּבּוּר ה׳, שֶׁהוּא שָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן, אָזַי הֵם מַחֲזִירִין כֹּחָם לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא שָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן. וּכְשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל עַל אִיזֶה חוֹלַאַת, אָזַי אוֹתָן הָעֲשָׂבִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֹּחַ לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ הַחוֹלַאַת, הֵם מְחֻיָּבִים לְהַחְזִיר כֹּחָם לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא שָׁרְשָׁם, בְּחִינַת דִּבּוּר ה׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כ״ד:ס״ג): וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה – שֶׁתְּפִלָּתוֹ הָיְתָה עִם שִׂיחַ הַשָּׂדֶה, שֶׁכָּל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה חָזְרוּ כֹּחָם וְנָתְנוּ אוֹתָם בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ, שֶׁהִיא שָׁרְשָׁם כַּנַּ״ל:

**יב** וְזֶה בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת מָשִׁיחַ. כִּי כָּל הַדְּבָרִים נֶחֱלָקִים וְזֶה מִזֶּה כְּמַרְאֶה טַעַם וָרֵיחַ. בִּשְׁבִיל זֶה הַדָּבָר הַמְגַדֵּל כָּל הַצְּמָחִים נִקְרָא בְּשֵׁם מָטָר, רָאשֵׁי תֵבוֹת: מַרְאֶה, טַעַם, רֵיחַ.

וְעִקָּר הוּא הָרֵיחַ, כִּי אֵין הַנְּשָׁמָה נֶהֱנֵית אֶלָּא מֵהָרֵיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות מג:): אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְלֹא הַגּוּף, הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הָרֵיחַ. וְעִקָּר הַתְּפִלָּה הִיא מֵהַנְּשָׁמָה, בִּבְחִינַת (תהילים ק״נ:ו׳): כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ.

וּמָשִׁיחַ מְקַבֵּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, כִּי מָשִׁיחַ הוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (איכה ד׳:כ׳): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳; שֶׁמְּקַבֵּל כָּל הָרֵיחוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַתְּפִלּוֹת, כִּי יְנִיקַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא מֵהַנְּשָׁמָה, הִיא מֵהָרֵיחַ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו מ״ח:ט׳): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ; בְּחִינַת חֹטֶם כַּנַּ״ל.

וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא מָשִׁיחַ, כִּי הוּא יוֹנֵק וּמְקַבֵּל מִשִּׁיחַ הַשָּׂדֶה, דְּהַיְנוּ כָּל הָרֵיחוֹת שֶׁבָּאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם וְכוּ׳; וּמָשִׁיחַ מְקַבֵּל אוֹתָם בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳, כַּנַּ״ל:

**יג** וְזֶה בְּחִינַת נְשִׁיאוּת חֵן, בִּבְחִינַת: וַתְּהִי אֶסְתֵּר נֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָּל רֹאֶיהָ (אסתר ב׳:ט״ו) – שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמֶה לוֹ כְּאַמָּתוֹ (מגילה יג). כִּי זֶה הַבַּעַל תְּפִלָּה הוּא בִּבְחִינַת דִּבּוּר ה׳, שֶׁהוּא הַשֹּׂרֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁכָּל הַכֹּחוֹת וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם כֻּלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְכָל הַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמֶה לוֹ כְּאַמָּתוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא חֵן בְּעֵינֵיהֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא עוֹסֵק עִמּוֹ לְבַד, כִּי כֻּלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ:

וַאֲזַי יָכוֹל לְהַכִּיר הַמְפֹרָסָמִים שֶׁהֵם עַל־יְדֵי עֲזוּת, כִּי עֲזוּתָם נוֹפֵל לְפָנָיו. כִּי כְּשֶׁזּוֹכֶה לִתְפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר ה׳, שֶׁהוּא הַשֹּׂרֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁכָּל הַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם כֻּלָּם מְקַבְּלִים כֹּחָם מִמֶּנּוּ, אָזַי הֵם כֻּלָּם בְּחִינַת לוּלִין אֶצְלוֹ, בִּבְחִינַת: כָּל כּוֹכְבַיָּא לוּלִין דָּא מִן דָּא וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁכֻּלָּם הֵם בְּחִינוֹת לוּלִים עַד הַשֹּׂרֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁהִוא דִּבּוּר ה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבַּעַל־תְּפִלָּה, שֶׁהוּא הַמַּלְוֶה הַגָּדוֹל, שֶׁכָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְכָל הַכֹּחוֹת כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת לוּלִין מִמֶּנּוּ, בִּבְחִינַת (נחמיה ט׳:ו׳): וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים – שֶׁכָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם הֵם מִשְׁתַּחֲוִים וְנִכְנָעִים לְשָׁרְשָׁם שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר ה׳, בְּחִינַת הַבַּעַל תְּפִלָּה כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים – רָאשֵׁי תֵבוֹת מַלְוֶה, כִּי כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת לוּלִין זֶה מִזֶּה וְזֶה מִזֶּה, עַד הַמַּלְוֶה הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁהוּא הַמַּלְוֶה הַגָּדוֹל, כִּי הוּא בִּבְחִינַת הַשֹּׂרֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא דִּבּוּר ה׳ כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן יָכוֹל לְהַכִּיר בְּהַמְפֻרָסָמִים שֶׁהֵם רַק עַל־יְדֵי עֲזוּת, כִּי אֵין אָדָם מֵעֵז פָּנָיו בִּפְנֵי בַּעַל־חוֹבוֹ (ב״מ ג), וְעַל כֵּן עֲזוּתָם נוֹפֶל לִפְנֵי הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁהוּא הַמַּלְוֶה הַגָּדוֹל כַּנַּ״ל, כִּי כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת לוֹוִין מִמֶּנּוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שמות ל״ג:י״ז): כִּי מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וְאֵדָעֲךָ בְּשֵׁם – שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת נְשִׂיאוּת חֵן, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים, שֶׁכֻּלָּם מְקַבְּלִים וְלוֹוִים מִמֶּנּוּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נוֹשֵׂא חֵן בְּעֵינֵיהֶם, בִּבְחִינַת: כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמֶה לוֹ כְּאֻמָּתוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וְאֵדָעֲךָ בְּשֵׁם – שֶׁתּוּכַל לָדַעַת וּלְהַכִּיר כָּל הַמְפֻרָסָמִים בָּעֲלֵי הַשֵּׁם, כִּי מִי שֶׁהוּא מְפֻרְסָם וְיֵשׁ לוֹ שֵׁם עַל־יְדֵי עֲזוּת, הוּא נוֹפֵל לְפָנָיו כַּנַּ״ל.

גַּם וְאֵדָעֲךָ בְּשֵׁם זֶה בְּחִינַת הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת (בראשית ב׳:י״ט): נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַמְפֻרְסָמִים הוּא מְקֻשָּׁר עִם כָּל הַנְּפָשׁוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא, דְּהַיְנוּ הִתְקַשְּׁרוּת לְשָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל:

**יד** יד וַאֲזַי יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה. כִּי כְּשֶׁאָדָם יוֹשֵׁב לְרַבֵּר בַּחֲבֵרוֹ, זֶה בְּחִינַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּדִינָא, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְדָן אֶת חֲבֵרוֹ. וְצָרִיךְ לְזָהֵר מְזֶּה מְאֹד, וּלְהִסְתַּפֵּל עַל עַצְמוֹ הֵיטֵב אִם הוּא רָאוּי לָזֶה לִשְׁפֹּט אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹקִים הוּא, כִּי רַק הוּא יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ רָאוּי לִשְׁפֹּט אֶת הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ב): אַל תָּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ;

וּמִי הוּא שֶׁיָּכוֹל לֵידַע וּלְהַגִּיעַ לְמָקוֹם חֲבֵרוֹ, כִּי אִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (ב״ר ויצא פ׳ סח, הובא בפירש״י פרשת כי תשא), וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ מָקוֹם אָצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל כֵּן הוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לָדוּן אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בַּעַל הָרַחֲמִים, וּבְוַדַּאי הוּא מְקַיֵּם בָּנוּ: חֲוִי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת (אבות פ״א).

וְאָנוּ רוֹאִין רַחֲמָנוּתוֹ בְּמֶה שֶׁקָּבַע לָנוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, כִּי זֶה הוּא חֶסֶד גָּדוֹל, כִּי אֵיךְ הָיִינוּ מְרִימִין פָּנֵינוּ לְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־כֵּן עָשָׂה עִמָּנוּ חֶסֶד וְקָבַע יוֹם הַדִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁאָז כְּבָיְכוֹל הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ מְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה, בִּבְחִינַת: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה, הַנֶּאֱמָר בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שְׁבוּעוֹת ט), וְעַל כֵּן אֵין לָנוּ בּוּשָׁה בְּיוֹם הַדִּין לְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה, מֵאַחַר שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ מְבַקֵּשׁ אָז כַּפָּרָה, כַּנַּ״ל.

גַּם עַל־יְדֵי שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ כְּבָיְכוֹל בָּא לִידֵי זֶה שֶׁיְּצָטָרֵךְ לוֹמַר: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה; הֵינוּ שֶׁעָשָׂה דָּבָר שֶׁהַצָּרַךְ לְהִתְחָרֵט עָלָיו וְלוֹמַר: הָבִיאוּ עָלַי וְכוּ׳, עַל־כֵּן אֵין לָנוּ בּוּשָׁה לָבוֹא לְפָנָיו בַּחֲטָאֵינוּ לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם כַּפָּרָה וּלְהִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם, כִּי גַּם הוּא יִתְבָּרַךְ עָשָׂה דָּבָר שֶׁהַצָּרַךְ לְהִתְחָרֵט עָלָיו כַּנַּ״ל. נִמְצָא, שֶׁאָנוּ רוֹאִין גֹּדֶל רַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ,

עַל־כֵּן הוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ רָאוּי לָדוּן אֶת הָעוֹלָם, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ מָקוֹם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי כָּל הַמְּקוֹמוֹת הֵם אָצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ כַּנַּ״ל.

כִּי אַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים מְקוֹמוֹת שֶׁהָיָה בָּהֶם הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, כְּגוֹן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין הַכַּוָּנָה, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁנִּתְצַמְצֵם שָׁם אֱלקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מלכים־א ח): הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ, אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה וְכוּ׳; רַק מֵחֲמַת שֶׁהָיָה שָׁם דְּבָרִים נָאִים, כִּי בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה צִיּוּרָא דְּעֵבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית וְצִיּוּרָא דְּגַן עֵדֶן (עיין בהקדמת התיקונים), עַל־כֵּן הִמְשִׁיךְ לְשָׁם קְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הוּא יִתְבָּרַךְ אֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ, רַק הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם,

וְעַל כֵּן הוּא יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין, כִּי הוּא מְקַיֵּם: ׳אַל תָּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ, כִּי הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים צ״ג:ה׳): לְבֵיתְךָ נָאֲוָה קֹדֶשׁ, ה׳ לְאֹרֶךְ יָמִים; הֵינוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִמְשִׁיךְ רַק קְדֻשָּׁתוֹ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ מֵחֲמַת שֶׁהָיוּ שָׁם דְּבָרִים נָאִים, אֲבָל הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ אֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ, רַק הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל כֵּן: ה׳ לְאֹרֶךְ יָמִים, הֵינוּ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא יוֹמָא אֲרִיכְתָּא כַּנַּ״ל (ע׳ ביצה ד׳ ודף ו׳ ובשו״ע או״ח סי׳ שצ״ג).

וּמִי שֶׁאוֹחֵז בִּבְחִינַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת שָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּבְחִינַת (שמואל א ב׳:ח׳): וְכִסֵּא כָּבוֹד יַנְחִילֵם, כִּי לַה׳ מְצוּקֵי אָרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שָׁרְשֵׁי הַנְּשָׁמוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּבְחִינַת: וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל; וְעַל כֵּן הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה כַּנַּ״ל:

**טו** וְזֶה פֵּרוּשׁ: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר.

תִּקְעוּ – זֶה בְּחִינַת הַמַּמְשָׁלָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת: וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן כַּנַּ״ל.

בַּחֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת הִתְחַדְּשׁוּת הַמֹּחִין שֶׁבְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ד:י״ט): עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים – שֶׁכָּל הַמּוֹעֲדִים וְהָרְגָלִים הֵם עַל־יְדֵי חִדּוּשׁ הַיָּרֵחַ.

שׁוֹפָר זֶה בְּחִינַת הַלֵּב, שֶׁנִּזּוֹן מִשּׁוּפְרָא דְּשׁוּפְרָא (זהר פנחס דף רטז רכא ועיין תיקונים תקון כא מט). גַּם שׁוֹפָר הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, בִּבְחִינַת (עמוס ג׳:ו׳): הֲיִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ. גַּם שׁוֹפָר הוּא בְּחִינַת נְבוּאָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:א׳): הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ. גַּם שׁוֹפָר הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בִּבְחִינַת

(תהילים קי״ח:ה׳): מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ וְכוּ׳, וְזֶה בְּחִינַת מֵצַר הַשּׁוֹפָר וּמֶרְחָב הַשּׁוֹפָר.

גַּם הוּא בְּחִינַת שִׁיחַ הַשָּׂדֶה, שֶׁחוֹזְרִין כֻּלָּם לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה, בְּבְחִינַת: וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּבְחִינַת (יהושע ו׳:ה׳): בִּמְשׁוֹךְ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל – רָאשֵׁי תֵבוֹת: וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה, כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי כָּל הַבְּחִינוֹת אֵלּוּ – בַּכֻּלָּא לְיוֹם חַגֵּנוּ; הַיְנוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה כַּנַּ״ל:

**טז** בְּעִנְיַן הַנְּבוּאָה הַנַּ״ל יֵשׁ קַשְׁיָא, כִּי הַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁפִּיעַ הַנְּבוּאָה, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל וְכוּ׳, כַּנַּ״ל, הוּא לְמַטָּה מִבְּחִינַת מְקוֹם הַנְּבוּאָה, כִּי הַמַּלְאָךְ הַנַּ״ל הוּא בְּחִינַת הַשְּׁכִינָה, כַּמּוּבָא, וְהִיא בִּבְחִינַת לְמַטָּה מִנֶּצַח וְהוֹד, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה. אַךְ יֵשׁ בָּזֶה דְּבָרִים בְּגוֹ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה מֵהֶם, אֲזַי הִיא דַּיְקָא מַשְׁפִּיעַ נְבוּאָה, וְאֵין לָנוּ עַתָּה עֵסֶק בָּזֶה:

## תנינא · תורה ב

**א** יְמֵי חֲנֻכָּה הֵם יְמֵי הוֹדָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וְכוּ׳.

וִימֵי הוֹדָאָה זֶה בְּחִינַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, כִּי זֶה עִקַּר שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא – לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמוֹ הַגָּדוֹל יִתְבָּרַךְ וּלְהַכִּיר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה סְמוּכִים וּקְרוֹבִים אֶלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי כָּל מַה שֶּׁיּוֹדְעִין וּמַכִּירִין אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּיוֹתֵר, סְמוּכִין אֵלָיו בְּיוֹתֵר,

כִּי שְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים יִתְבַּטְּלוּ לֶעָתִיד לָבֹא, בִּבְחִינַת: כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בְּטֵלִין, חוּץ מִקָּרְבַּן תּוֹדָה (מ״ר צו פ״ט, אמור פ׳ כ״ז ע״ש), שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר לֶעָתִיד, רַק בְּחִינַת תּוֹדָה וְהוֹדָאָה, לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וְלָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ט׳): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, שֶׁזֶּה כָּל שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא:

**ב** וּבְחִינַת תּוֹדָה, שֶׁהוּא שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, זֶה בְּחִינַת הֲלָכוֹת, כִּי הֲלָכוֹת שֶׁזּוֹכִין לִלְמֹד, בְּפֶרֶט מִי שֶׁזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ בָּהֶם, זֶה בְּחִינַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, בִּבְחִינַת (נדה עג): כָּל הַשׁוֹנֶה הֲלָכוֹת בְּכָל יוֹם, מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא. כִּי כְּשֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הֲלָכָה, נִתְחַדֵּשׁ שֵׂכֶל וִידִיעָה, וְהַדַּעַת הוּא עִקַּר שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות נד:): אַרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, דְּהַיְנוּ תּוֹדָה, שֶׁהֵם מְפֹרָשִׁין בְּמִזְמוֹר ק״ז, שֶׁסִּיֵּם בְּסוֹפָם: מִי חָכָם וְיִשְׁמָר אֵלֶּה וְיִתְבּוֹנָנוּ חַסְדֵי ה׳. חַסְדֵי ה׳ זֶה בְּחִינַת הֲלָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלִּשַּׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד;

וְשִׁמּוּשׁ חֲכָמִים זֶה בְּחִינַת הֲלָכוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת (ישעיהו נ״ה:ג׳): חַסְדֵי דָּוִד – שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צג:): וַה׳ עִמּוֹ – שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. וְזֶהוּ: וַה׳ עִמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁמְּמוּךְ וְקָרוֹב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֲלָכוֹת כַּנַּ״ל:

וּבִשְׁבִיל זֶה מְכֻנֶּה הַתּוֹדָה בְּשֵׁם הֲלָכָה, כִּי תּוֹדָה מְבִיאִין כְּשֶׁיּוֹצְאִין מִצָּרָה, כִּי כְּשֶׁנּוֹפְלִין לְאֵיזֶהוּ צָרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי עִקַּר הַצָּרָה בַּלֵּב, כִּי הַלֵּב יוֹדֵעַ וּמַרְגִּישׁ הַצָּרָה בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ד:י׳): לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ; כִּי הַלֵּב מֵבִין (ברכות סא), וְעַל כֵּן הוּא מַרְגִּישׁ הַצָּרָה בְּיוֹתֵר.

וַאֲזַי, בִּשְׁעַת הַצָּרָה, מִתְכַּנְּסִים כָּל הַדָּמִים וְעוֹלִים־אֶל הַלֵּב, כְּמוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ צָרָה בְּאֵיזֶהוּ מָקוֹם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי מִתְכַּנְּסִים כֻּלָּם אֶל הֶחָכָם שֶׁיֵּשׁ שָׁם, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ עֵצָה. כְּמוֹ־כֵן נִתְקַבְּצִים כָּל הַדָּמִים וְעוֹלִים־אֶל הַלֵּב, לְבַקֵּשׁ עֵצָה וְתַחְבּוּלָה כְּנֶגֶד הַצָּרָה. וַאֲזַי הֵם שׁוֹטְפִים עַל הַלֵּב, וְאָז הַלֵּב בְּצָרָה וּבְרֹחַק גָּדוֹל, כִּי לֹא דַי שֶׁהַלֵּב דּוֹאֵג בְּעַצְמוֹ, כִּי הוּא מַרְגִּישׁ הַצָּרָה יוֹתֵר מִכֻּלָּם, אַף גַּם הַדָּמִים שׁוֹטְפִין עָלָיו וּמְצָרְרִין לוֹ מְאֹד.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, צָרָה לָאָדָם, הַלֵּב דּוֹפֵק בִּדְפִיקוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי הוּא מְבַקֵּשׁ לְנַעֲנֵעַ מֵעַצְמוֹ וּלְהַשְׁלִיכֶם מֵעָלָיו, וְעַל כֵּן הוּא דּוֹפֵק בִּדְפִיקוֹת גְּדוֹלוֹת בִּשְׁעַת הַצָּרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיּוֹצְאִין מֵהַצָּרָה, אֲזַי חוֹזְרִין תַּהֲלוּכוֹת הַדָּמִים לֵילֵךְ כַּסֵּדֶר בְּתוֹךְ שְׁבִילֵי הַגּוּף. וְעַל כֵּן הַתּוֹדָה, שֶׁהִיא בָּאָה כְּשֶׁיּוֹצְאִין מֵהַצָּרָה, הִיא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם הֲלָכָה, עַל שֵׁם תַּהֲלוּכוֹת הַדָּמִים, שֶׁהוֹלְכִין כַּסֵּדֶר כְּשֶׁיּוֹצְאִין מֵהַצָּרָה כַּנַּ״ל:

**ג** וּמִזֶּה בָּאָה הוֹלָדָה בִּנְקֵבָה. כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאִשָּׁה כּוֹרַעַת לֵילֵד יַרְכוֹתֶיהָ מִצְטַנְּנוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (סוטה יא:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַהוֹלָדָה, כִּי הַדָּמִים עוֹלִין לְמַעְלָה, וַאֲזַי נִדְחָק הַמָּקוֹם שָׁם, וַאֲזַי הֵם דּוֹחִים אֶת הַוָּלָד לַחוּץ, וְאַחַר־כָּךְ חוֹזְרִים הַדָּמִים לִמְקוֹמָם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹדָה הֲלָכָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּהֲלוּכוֹת הַדָּמִים, שֶׁחוֹזְרִים לֵילֵךְ כַּסֵּדֶר כַּנַּ״ל.

כִּי גַּם הַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת הוֹלָדָה, כִּי יֵשׁ תַּמְכֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁנּוֹתְנִים מָמוֹן לְלוֹמְדֵי תּוֹרָה, וּבִתְחִלָּה הֵם מְחַסְּרִים מָמוֹנָם מֵעַצְמָם, כִּי כְּשֶׁנּוֹתְנִים הַמָּמוֹן לְהַתַּלְמִיד חָכָם, נֶחְסָר אֶצְלָם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יַרְכוֹתֶיהָ מִצְטַנְּנוֹת, כִּי דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע; אֲבָל אַחַר כָּךְ, עַל־יְדֵי מָמוֹנָם שֶׁמַּחֲזִיקִין הַתַּלְמִיד־חָכָם, וְנוֹלָד הֲלָכוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת חֶסֶד, אֲזַי עַל־יְדֵי הַשְׁפָּעַת הַחֶסֶד חוֹזֵר וְנִתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן.

וְזֶה בְּחִינַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, בִּבְחִינַת (ישעיהו ל׳:כ״ו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, הַנֶּאֱמָר לֶעָתִיד, כִּי הַלְּבָנָה טִבְעָהּ קַר, בְּחִינַת חִסָּרוֹן וּקְרִירוּת,

וַעֲתִידָה לְהִתְמַלֵּאת כְּאוֹר הַחַמָּה, בְּחִינַת מִלּוּי הַחִסָּרוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הוֹלָדָה, בְּחִינַת הֲלָכוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁעֲשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ב׳:ד׳): אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם – בְּאַבְרָהָ״ם (ב״ר פ׳ יב), הַיְנוּ חֶסֶד, כִּי הַהוֹלָדָה – עַל־יְדֵי בְּחִינַת הֲלָכוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֶסֶד כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק׳:א׳): מִזְמוֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לַיְיָ כָּל הָאָרֶץ. לְתוֹדָה – אוֹתִיּוֹת תּוֹלָדָה. הָרִיעוּ לַיְיָ כָּל הָאָרֶץ – רָאשֵׁי תֵּבוֹת ״הֲלָכָה״, כַּמּוּבָא. כִּי הַהֲלָכוֹת, בְּחִינַת תּוֹדָה, הֵם בְּחִינַת תּוֹלָדָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה י): אָסָא חָלָה אֶת רַגְלָיו, עַל שֶׁעָשָׂה אַנְגַּרְיָא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁעָשָׂה אַנְגַּרְיָא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים וּבְטֵל אוֹתָם מִן הֲלָכוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה חָלָה אֶת רַגְלָיו, כִּי הֲלָכוֹת הֵם בְּחִינַת תִּקּוּן וְקִיּוּם הָרַגְלַיִן, כִּי הֲלָכוֹת הֵם בְּחִינַת תַּהֲלוּכוֹת הַדְּמִים, שֶׁחוֹזְרִין וְהוֹלְכִין כַּסֵּדֶר כַּנַּ״ל, וְאָסָא שֶׁפָּגַם בָּזֶה וּבְטֵל אֶת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִן הֲלָכוֹת, עַל־כֵּן חָלָה אֶת רַגְלָיו:

ד וּכְשֶׁזּוֹכִין לִבְחִינַת תּוֹדָה הֲלָכָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה אוֹר הָאֱמֶת וּמֵאִיר בְּהַדִּבּוּר, כִּי מִתְּחִלָּה כְּשֶׁהַדְּמִים שׁוֹטְפִין עַל הַלֵּב הוּא בְּחִינַת פְּגַם הָאֱמֶת, בִּבְחִינַת (משלי כ״ט:י׳): אַנְשֵׁי דָמִים יִשְׂנְאוּ תָם, אֲבָל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁיּוֹצְאִין מֵהַצָּרָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹדָה הֲלָכָה, אָזַי מֵאִיר הָאֱמֶת, בִּבְחִינַת (מיכה ז׳:כ׳): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, חֶסֶד לְאַבְרָהָם. חֶסֶד לְאַבְרָהָם – הַיְנוּ הֲלָכוֹת כַּנַּ״ל – עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר הָאֱמֶת וּמַשְׁלִים הַדִּבּוּר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר – עַל־יְדֵי אֱמֶת, כִּי קוֹשְׁטָא קָאֵי וְכוּ׳ (שבת קד), וַאֲפִלּוּ שֶׁקֶר אֵין לוֹ קִיּוּם רַק עַל־יְדֵי אֱמֶת (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י (במדבר י״ג:כ״ז) עַל פָּסוּק: וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ וְכוּ׳).

נִמְצָא שֶׁעִקַּר קִיּוּם וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר הוּא עַל־יְדֵי הָאֱמֶת, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּהַדִּבּוּר עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת, בִּבְחִינַת (תהלים נ): אֵל־אֱלֹהִים ה׳ דִּבֶּר. כִּי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת הֵם מְקוֹר הָאֱמֶת, וְעַל יָדָם מֵאִיר הָאֱמֶת בְּהַדִּבּוּר, דְּהַיְנוּ בְּרִבּוּעַ הַדִּבּוּר, הַיְנוּ בְּחִינַת אַרְבָּעָה חֶלְקֵי הַדִּבּוּר.

כִּי יֵשׁ רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, וְעַל כֵּן כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, וְהָיָה הַדִּבּוּר בְּגָלוּת, נֶאֱמַר בְּמֹשֶׁה (שמות ד׳:י׳): לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשִּׁלְשׁוֹם גַּם מֵאָז דַּבֶּרְךָ וְכוּ׳, זֶה בְּחִינַת רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, אַרְבָּעָה חֶלְקֵי הַדִּבּוּר.

כִּי יֵשׁ דִּבּוּר שֶׁל צְדָקָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו ס״ג:א׳): מְדַבֵּר בִּצְדָקָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַיִּתְרוֹן שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם עַל הַחַי, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא גֶּדֶר הָאָדָם, וְהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא גּוֹמֵל חֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת, שֶׁזֶּה גֶּדֶר הָאָדָם, שֶׁדַּרְכּוֹ לִגְמֹל חֶסֶד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַחַי. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: נַעֲשֶׂה אָדָם, וּכְתִיב: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם וְכוּ׳. מָה הָתָם צְדָקָה אַף כָּאן צְדָקָה (הקדמת הזוהר דף יג:), שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה נִקְרָא אָדָם, כִּי הַצְּדָקָה, שְׁמֶשׁ הַדִּבּוּר, הוּא גֶּדֶר הָאָדָם כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: לֹא אִישׁ דְּבָרִים־אָנֹכִי, הַיְנוּ הַדִּבּוּר שֶׁל צְדָקָה, בְּחִינַת (תהילים קי״ב:ה׳): טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלֵּוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו, דְּהַיְנוּ גְּמִילוּת חֶסֶד וּצְדָקָה.

וְיֵשׁ דִּבּוּר שֶׁל תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת (הושע י״ד:ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה׳. וְזֶה בְּחִינַת: גַּם מִתְּמוֹל, בְּחִינַת דִּבּוּר שֶׁל תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ׳:ג׳-ד׳): וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל.

וְיֵשׁ דִּבּוּר שֶׁל עֲשִׂירוּת, דְּהַיְנוּ עֲשִׁירִים קְרוֹבִים לַמַּלְכוּת, שֶׁהֵם בְּחִינַת (בראשית מ׳:י״ב): שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִיגִים, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין צב): שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי גְאִים, דְּהַיְנוּ עֲשִׁירִים קְרוֹבִים לַמַּלְכוּת (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שָׁם), שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּחִינַת דִּבּוּר, בִּבְחִינַת (משלי כ״ב:י״א): חֵן שְׂפָתָיו רֵעֵהוּ מֶלֶךְ, הַיְנוּ הַדִּבּוּר שֶׁל קְרוֹבִים לַמַּלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת: גַּם מִשִּׁלְשׁוֹם, בְּחִינַת שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִיגִים הַנַּ״ל, הַיְנוּ הַדִּבּוּר שֶׁל עֲשִׁירִים קְרוֹבִים לַמַּלְכוּת.

וְיֵשׁ דִּבּוּר שֶׁל מַלְכוּת, בְּחִינַת מַלְכוּת פֶּה. וְזֶה בְּחִינַת: גַּם מֵאָז דַּבֶּרְךָ, בְּחִינַת (תהילים צ״ג:ב׳): נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז:

וְהָאֱמֶת מֵאִיר בְּרִבּוּעַ הַדִּבּוּר הַנַּ״ל עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת הַנַּ״ל שֶׁהֵם: אֵל אֱלֹקִים ה׳, שֶׁהֵם בְּחִינַת: תְּפִלָּה וְתוֹרָה וְשִׁדּוּכִים וְזִוּוּגִים.

אֵל זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי ״אֵל״ עַל שֵׁם הַכֹּחַ, שֶׁהוּא תַּקִּיף וּבַעַל הַיְכֹלֶת, וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִקְרָאִין יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם אֵל, בִּבְחִינַת (מגילה יח): מִנַּיִן שֶׁקְּרָאוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב אֵל שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּקְרָא לוֹ אֵל וְכוּ׳. כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, כְּבָיכוֹל, אָנוּ לוֹקְחִין לְעַצְמֵנוּ הַכֹּחַ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי אָנוּ מְבַטְּלִין גְּזֵרוֹתָיו, נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לָנוּ הַכֹּחַ, וְעַל כֵּן נִקְרָאִין יִשְׂרָאֵל ״אֵל״ עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה עַל שֵׁם הַכֹּחַ כַּנַּ״ל.

וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי תענית): לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב – לֹא אִישׁ הוּא, שֶׁעָשָׂה דִּבְרֵי אֵל כְּבָזָב. כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה מְבַטְּלִין גְּזֵרוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲזַי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִין אֵל. וּמִשָּׁם מֵאִיר הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת (תהילים קמ״ה:י״א): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ; דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי הַכֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֵל עַל שֵׁם הַכֹּחַ, מֵאִיר הַדִּבּוּר עַל־יְדֵי הָאֱמֶת, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא רַק עַל־יְדֵי אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): קָרוֹב ה׳ וְכוּ׳ לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת.

אֱלֹקִים זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד׳:ט״ז): וְאַתָּה תִּהְיֶה לּוֹ לֵאלֹקִים, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרַב. וְזֶהוּ: הוּא יִהְיֶה לְךָ לְפֶה – שֶׁבְּחִינַת אֱלֹקִים, בְּחִינַת תּוֹרָה הוּא מֵאִיר לַפֶּה, דְּהַיְנוּ לְהַדִּבּוּר, כִּי הָרַב מוֹרֶה דֶּרֶךְ יָשָׁר לְתַלְמִידָיו בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (ירמיהו ט״ו:י״ט): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כְּפִי תִּהְיֶה, וְהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, בִּבְחִינַת (מלאכי ב׳:ו׳): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ.

ה׳ זֶה בְּחִינַת שִׁדּוּכִים, בִּבְחִינַת (בראשית כ״ד:נ׳): מֵה׳ יָצָא הַדָּבָר, בְּחִינַת (משלי י״ט:י״ד): וּמֵה׳ אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת. וְהוּא בְּחִינַת אֱמֶת, בִּבְחִינַת (בראשית שם): אֲשֶׁר הִנְחַנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַדִּבּוּר, כִּי עַשָּׂרָה קַבִּין שִׂיחָה יָרְדוּ לָעוֹלָם, תִּשְׁעָה נִטְלוּ נָשִׁים, וְאֶחָד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ (כשארז״ל קידושין

מט:) וְכָל זְמַן שֶׁאֵין הִתְקַשְּׁרוּת, אֵין לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת, אֲבָל כְּשֶׁנִּתְקַשְּׁרִין, נִתְחַבְּרִים וְנִשְׁלָמִים חֶלְקֵי הַדִּבּוּר.

נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת הַנַּ״ל שֶׁהֵם: אֵל אֱלֹקִים ה׳, שֶׁהֵם בְּחִינַת: תְּפִלָּה, תּוֹרָה, שִׁדּוּכִים – נִשְׁלָם הַדִּבּוּר עַל־יְדֵי הָאֱמֶת, הַיְנוּ רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, שֶׁנִּשְׁלָם עַל יְדֵי הָאֱמֶת כַּנַּ״ל:

**ה** וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָל לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים הֵם חֲסֵרִים, וְאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת, כִּי נִקְרָאִין לְשׁוֹן עִלְגִים (ישעיהו ל״ב:ד׳), וְאֵין שְׁלֵמוּת רַק לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ.

וּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא מְקֻשָּׁר לְשַׁבָּת, בִּבְחִינַת (שם נח): וְדִבַּר דָּבָר – שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חֹל (שבת קיג). בִּבְחִינַת (במדבר ו׳:כ״ג): כֹּה תְּבָרְכוּ – בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ (סוטה לח) שֶׁבִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִכְלָל בְּרָכָה וּקְדֻשָּׁה, כִּי הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ מְקֻשָּׁר לְשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּרָכָה וּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיְבָרֶךְ וַיְקַדֵּשׁ וְכוּ׳. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ מְקֻשָּׁר לְשַׁבָּת, עַל־כֵּן עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיכִין הַשְּׁמְחָה שֶׁל שַׁבָּת לְשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל.

כִּי יְמֵי הַחֹל הֵם בְּחִינַת עֲצָבוּת, וַאֲפִלּוּ הַמִּצְווֹת שֶׁעוֹשִׂין בִּימֵי הַחֹל הֵם בְּחִינַת עֲצָבוּת, כִּי מְטַ״ט שֶׁלְּטְנוּתָהּ בִּימֵי הַחֹל (ת״ז תי׳ י״ח דף לג:), וּמְטַ״ט הוּא בְּחִינַת עֶבֶד, בְּחִינַת עֲצָבוּת,

אֲבָל שַׁבָּת הוּא בְּחִינַת בֵּן, וְאָז נַיְחָא לְעִלָּאִין וְתַתָּאִין, וְנִתְעוֹרֵר שִׂמְחָה, וַאֲזַי נִתְרוֹמְמִין וְנִתְעַלִּין כָּל הַמִּצְווֹת שֶׁל שִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל מִן הָעֲצָבוּת, וְנִמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם מְנוּחָה וְשִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (בראשית ה׳:כ״ח-כ״ט): וַיּוֹלֶד בֵּן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר, זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ, הַיְנוּ בְּחִינַת שַׁבָּת שֶׁהִיא בְּחִינַת בֵּן, בְּחִינַת נֹחַ, נַיְחָא דְּעִלָּאִין וְתַתָּאִין (ע׳ תיקון ע׳ בסופו ובזוהר בראשית נח נט), שֶׁהוּא מְנַחֵם וּמְשַׂמֵּחַ הַכֹּל מִן הָעֲצָבוּת, בְּחִינַת: זֶה יְנַחֲמֵנוּ וְכוּ׳.

וּכְשֶׁזּוֹכִין לִבְחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא מְקֻשָּׁר לְשַׁבָּת, אֲזַי מַמְשִׁיכִין עַל יָדוֹ אֶת הַקְּדֻשָּׁה וְהַשְּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת לְשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל, כִּי מֻחְמֶּטֶת שֶׁהַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ מְקֻשָּׁר לְשַׁבָּת, עַל־כֵּן נִמְשָׁךְ עַל יָדוֹ הַשְּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת לְשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל. וְזֶה: אֵל אֱלֹקִים ה׳ דִּבֶּר (עִם הַתֵּבוֹת) מִסְפַּר שִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, נִמְשָׁךְ שִׂמְחָה כַּנַּ״ל:

**ו** וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמַּמְשִׁיכִין קְדֻשָּׁה שֶׁל שַׁבָּת לְשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָאַחְדוּת הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ.

כִּי בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל הֵם פְּעֻלּוֹת מִשְׁתַּנּוֹת, שֶׁבְּכָל יוֹם נִבְרָא פְּעֻלָּה מְשֻׁנָּה, וְזֶה כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, לְהָבִין זֹאת בְּשֵׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, שֶׁפְּעֻלּוֹת מִשְׁתַּנּוֹת יִהְיוּ נִמְשָׁכִין מֵאֶחָד הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה, כִּי בְּשֵׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת.

רַק עַל־יְדֵי שַׁבָּת שֶׁאָנוּ זוֹכִין, שֶׁנָּתַן לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַתָּנָה גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת י:): מַתָּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנָזַי וְשַׁבָּת שְׁמָהּ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה אַחְדוּת הַפָּשׁוּט. כִּי שַׁבָּת מוֹרָה עַל אֱמוּנַת הַיִּחוּד, שֶׁאָנוּ מַאֲמִינִים, שֶׁכָּל הַפְּעֻלּוֹת מִשְׁתַּנּוֹת נִמְשָׁכִין מֵאֶחָד הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ, שֶׁבָּרָא כֻּלָּם בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל וְשָׁבַת בְּשַׁבָּת. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי שַׁבָּת נִתְגַּלֶּה אַחְדוּת הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ.

וְהִתְגַּלּוּת אַחְדוּת הַפָּשׁוּט זֹאת הַבְּחִינָה יְקָרָה מְאֹד אֲפִלּוּ אָצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ: יָחִיד וְרַבִּים – הֲלָכָה כָּרַבִּים (ברכות ט ולז), כִּי מֻחְמֶּטֶת שֶׁהֵם רַבִּים, שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁ בּוֹ דֵּעָה מְשֻׁנָּה, בְּחִינַת פְּעֻלּוֹת מִשְׁתַּנּוֹת, וּכְשֶׁהֵם מַסְכִּימִים יַחַד לְדַעַת אֶחָד, נִמְצָא בְּחִינַת פְּעֻלּוֹת מִשְׁתַּנּוֹת נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אַחְדוּת הַפָּשׁוּט, שֶׁזֶּה יָקָר מְאֹד בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל כֵּן הֲלָכָה כְּמוֹתָם.

וְגַם כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת מַחֲלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי אִם לֹא כֵן, כָּל יָחִיד וְיָחִיד יֹאמַר כְּדַעְתּוֹ וְאֵין לָדָבָר סוֹף, וְיִתְרַבּוּ מַחֲלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל (ע׳ ב״מ נט:), שֶׁאֵין זֶה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי רְצוֹנוֹ רַק בִּבְחִינַת אַחְדוּת הַפָּשׁוּט, כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּחִינַת אַחְדוּת הַפָּשׁוּט לְמַטָּה, גַּם לְמַעְלָה נִתְגַּלֶּה אַחְדוּת הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת: אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד, וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. שֶׁעַל יְדֵי אַחְדוּת שֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, נִתְגַּלֶּה אַחְדוּתוֹ הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ לְמַעְלָה:

וְזֶה בְּחִינַת מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל בְּתַנּוּר שֶׁל עַכְנַאי (ב״מ מט), כִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם (שם), וְהָיָה רוֹצֶה לְהַרְאוֹת, שֶׁזָּכָה לִשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר, דְּהַיְנוּ שְׁלֵמוּת רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, שֶׁזּוֹכִין לָזֶה עַל־יְדֵי הֲלָכוֹת כַּנַּ״ל,

וְעַל כֵּן אָמַר: חָרוּב יוֹכִיחַ, אַמַּת הַמַּיִם יוֹכִיחַ, כָּתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ יוֹכִיחוּ, בַּת קוֹל יוֹכִיחַ. כִּי אֵלּוּ אַרְבָּעָה דְּבָרִים הֵם בְּחִינַת רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, דְּהַיְנוּ אַרְבָּעָה חֶלְקֵי הַדִּבּוּר הַנַּ״ל. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צ), שֶׁהֵם עוֹשִׂים וּמַנְהִיגִים עִם הַדִּבּוּר כִּרְצוֹנָם, וְעַל־כֵּן רָצָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְהַרְאוֹת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, וְעַל־כֵּן יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עִם הַדִּבּוּר כִּרְצוֹנוֹ, דְּהַיְנוּ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע כִּרְצוֹנוֹ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת דִּבּוּרוֹ, וְהֶרְאָה זֹאת בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רִבּוּעַ הַדִּבּוּר:

חָרוּב יוֹכִיחַ – זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל צְדָקָה, כִּי חָרוּב הוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כִּי חָרוּב נוֹטְעִין אוֹתוֹ רַק לְדוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (תענית כג): אֲנָא עָלְמָא בְּחָרוּבָא אִשְׁתַּכַּח, כִּי הֵיכִי דְּשָׁתְלִי לִי אֲבָהָתִי, אֲנָא נַמִּי שְׁתָלִי לִבְנָאי. נִמְצָא שֶׁהֶחָרוּב הוּא רַק לְדוֹרוֹת כְּמוֹ הַצְּדָקָה שֶׁהִיא לְדוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא (שבת קנא:): כִּי אָתָא עֲנָיָא אַקָּדֵם לֵהּ רְפָתָא, כִּי הֵיכִי דְּלִקְדְּמוּ לְבִנְיָךְ וְכוּ׳, גָּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם:

אַמַּת הַמַּיִם – זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּבְחִינַת (איכה ב׳:י״ט): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה׳:

כָּתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ – זֶה בְּחִינַת עֲשָׂירִים, שֶׁהֵם כְּתֶל שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין בּוֹ, כִּי אֹהֲבֵי עָשִׁיר רַבִּים (משלי י״ד:כ׳), וְהַכֹּל פּוֹנִים אֶל הָעֲשִׁירִים. וְזֶהוּ: כָּתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, בְּחִינַת (תהילים ל״ד:י״א): דִּרְשֵׁי ה׳ לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיקִים דּוֹרְשֵׁי ה׳, שֶׁכָּל טוּב נִמְשָׁךְ מֵהֶם. אַף צַדִּיקִים מְהֻגֵּי זְכוּתַיְהוּ אַעְלְמָא, אַדִּידְהוּ לָא (חולין פו), כִּי הַצַּדִּיקִים בְּעַצְמָן אֵין לָהֶם כְּלוּם, רַק מַמְשִׁיכִין כָּל טוּב אֶל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא (שם): כָּל הָעוֹלָם נִזּוֹן בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי, וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין וְכוּ׳. וְעַל כֵּן הָעֲשִׁירִים נִקְרָאִין כָּתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, שֶׁהֵם כְּתֶל שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין אֵלָיו עַל־יְדֵי עֲשִׁירוּתָם, וְכָל טוּב שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נִמְשָׁךְ לָהֶם מִבְּחִינַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, הַיְנוּ בְּחִינַת: דּוֹרְשֵׁי ה׳ לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב, שֶׁמֵּהֶם נִמְשָׁךְ כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת כַּנַּ״ל:

בַּת קוֹל – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי הַקּוֹל יוֹצֵא מִשֵּׁת עִזְקְאִין דְּקָנֶה, בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (מלכים־א י׳): שֵׁשׁ מַעֲלוֹת לַכִּסֵּא (ע׳ זוהר נשא קכ״א: פנחס דף רל״ה ובתיקון כ״ב).

נִמְצָא שֶׁהָרְאָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת רִבּוּעַ הַדִּבּוּר, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אַרְבָּעָה חֶלְקֵי הַדִּבּוּר הַנַּ״ל. אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הִשְׂגִּיחוּ עַל זֶה, כִּי יָחִיד וְרַבִּים – הֲלָכָה כָּרַבִּים, כִּי זֶה יָקָר בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת אַחְדוּת הַפָּשׁוּט מִבְּחִינַת פְּעֻלּוֹת מִשְׁתַּנּוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שַׁבָּת כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: נִצְחוּנִי בָּנַי; הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת בֵּן שֶׁלָּהֶם נִצַּח, כִּי זֶה שֶׁרַבִּים מַסְכִּימִים לְדַעַת אֶחָד, זֶה בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת בֵּן כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: עִבְדוּ אֶת ה׳ בְּשִׂמְחָה (תהילים ק׳:ב׳). הַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ שִׂמְחָה לִבְחִינַת עֶבֶד, בְּחִינַת מְטַ״ט, בְּחִינַת שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: דְּעוּ כִּי ה׳ הוּא אֱלֹקִים, בְּחִינַת אַחְדוּת הַפָּשׁוּט, שֶׁכָּל הַשִּׁנּוּיִים הֵם אֶחָד, שֶׁזֶּה נִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְשָׁךְ הַשִּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֶבֶד כַּנַּ״ל:

ז וְזֶה בְּחִינַת חֲנֻכָּה. כִּי יְמֵי חֲנֻכָּה הֵם יְמֵי הוֹדָאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת הֲלָכוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר, עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָאֱמֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַשֶּׁמֶן שֶׁל נֵר חֲנֻכָּה, בִּבְחִינַת (דברים ל״ג:ח׳): תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ; שֶׁעַל יְדֵי הַחֲסָדִים, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הֲלָכוֹת, נִתְגַּלֶּה אוֹר הָאֱמֶת, בְּחִינַת: תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ. וְזֶה בְּחִינַת הַשֶּׁמֶן, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הָאֱמֶת, בְּחִינַת (תהילים מ״ג:ג׳): שְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ.

וְצָרִיךְ לִתֵּן סָמוּךְ לַפֶּתַח (שבת כא:), בְּחִינַת: פִּתְחִי פִיךְ (מיכה ז׳:ה׳), הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כִּי הָאֱמֶת מֵאִיר בְּהַדִּבּוּר כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (תהילים קי״ט:ק״ל): פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר; וַאֲזַי נִמְשָׁךְ הַשִּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, עַל־יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר.

וְזֶה בְּחִינַת: חֲנֻכָּה – חָנוּ כ״ה, בְּחִינַת שַׁבָּת, נֵיחָא, שֶׁבּוֹ מְקֻשָּׁר לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת: כֹּה תְבָרְכוּ – בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל.

וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת מֵאִיר לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהֵם גַּם כֵּן בְּחִינַת חֲנֻכָּה, בְּחִינַת חָנוֹךְ, מְטַ״ט, עֶבֶד, שֶׁשִּׁלְטָנוּתָהּ בִּימֵי הַחֹל, בִּבְחִינַת: זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ וּמֵעִצְּבוֹן יָדֵינוּ; בְּחִינַת שִׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל כַּנַּ״ל:

ח וְזֶה: וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים.

מִקֵּץ – הַיְנוּ סוֹף, בְּחִינַת הֲלָכוֹת, שֶׁהֵם שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא בַּסּוֹף.

וְזֶהוּ: שְׁנָתַיִם יָמִים, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה ה:): עַל הַאי בַּר בֵּי רַב דְּחַד יוֹמָא שָׁהֲיָה מִצְטַעֵר, עַד שֶׁדָּרַשׁ לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן: וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן, שֶׁיּוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חָשׁוּב שָׁנָה, וְזֶהוּ: שְׁנָתַיִם יָמִים, בְּחִינַת הַיָּמִים שֶׁנֶּחְשָׁבִין לְשָׁנִים עַל־יְדֵי לִמּוּד הֲלָכוֹת, בְּחִינַת יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן כַּנַּ״ל: (וּגְמַר פְּרוּשׁ הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ״ל לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ).

ט וּבְשָׁעָה שֶׁהַלֵּב בְּצָרָה גַּם הָרְאָה בְּצָרָה. כִּי הָרְאָה הִיא קִיּוּם הַגּוּף, כִּי הָרְאָה מְקַיֶּמֶת הַלֵּחָה לְבָנָה וּמַמְשֶׁכֶת הַלַּחְלוּחִית לְהַגּוּף, כִּי הַגּוּף יֵשׁ לוֹ תְּנוּעוֹת שֶׁהֵם מְיַבְּשִׁין הַגּוּף, כִּי הַתְּנוּעוֹת מְיַבְּשִׁין, וְעַל כֵּן עִקַּר הַקִּיּוּם – עַל־יְדֵי הָרְאָה, שֶׁמַּמְשֶׁכֶת לַחְלוּחִית. וּכְשֶׁהַלֵּב בְּצָרָה, שֶׁאָז הַדָּמִים עוֹלִין וְשׁוֹטְפִין עַל הַלֵּב, וַאֲזַי הַלֵּב דּוֹפֵק בִּדְפִיקוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲזַי הָרְאָה מְנַשֶּׁבֶת נְשִׁיבוֹת גְּדוֹלוֹת, וַאֲזַי נִתְיַבֵּשׁ הָרְאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְיַבֵּשׁ הַגּוּף, חַס וְשָׁלוֹם. וְשֶׁמָּן הוּא רְפוּאָה לְהָרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִין הָעוֹלָם, כִּי הַשֶּׁמֶן מְלַחְלֵחַ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַשֶּׁמֶן הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַצָּרָה כַּנַּ״ל.

וּבְתַחְלָה כְּשֶׁהַצַּדִּיק בְּצַעַר וּבְצָרָה, כַּמָּה וְכַמָּה נְשָׁמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא מְקוֹנְנִין וּמִתְאַבְּלִין עַל צַעֲרוֹ, וְגַם הַשְּׁכִינָה מְקוֹנֶנֶת, כִּי אֲפִלּוּ עַל דָּמִים שֶׁל רְשָׁעִים הַשְּׁכִינָה מְקוֹנֶנֶת, קַל וָחֹמֶר עַל דָּמָן שֶׁל צַדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מו); אֲבָל כְּשֶׁזּוֹכֶה לִרְפוּאָה, אֲזַי מִתְנַחֲמִין כֻּלָּם, וְנִמְשָׁךְ שִׂמְחָה לְכֻלָּם, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ז:י״ח): וְאֶרְפָּאֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו, שֶׁעַל יְדֵי רְפוּאָתוֹ נִמְשָׁךְ נֶחָמָה לְכָל הָאֲבֵלִים הַנַּ״ל, הַיְנוּ שִׂמְחָה כַּנַּ״ל:

י וְדַע, שֶׁמִּזְמוֹר לְתוֹדָה הוּא מְסֻגָּל לְמִקְשָׁה לֵילֵד, דְּהַיְנוּ לוֹמַר אוֹתוֹ. כִּי מִזְמוֹר לְתוֹדָה – רָאשֵׁי תֵבוֹת מל, בְּחִינַת ע׳ קְלִין שֶׁל הַיּוֹלֶדֶת שֶׁצּוֹעֶקֶת קֹדֶם הַלֵּדָה, כַּמּוּבָא.

וְיֵשׁ בְּמִזְמוֹר זֶה קס״ח אוֹתִיּוֹת. קס״ח הוּא חֶסֶד בְּא״ת ב״ש, שֶׁעַל יְדֵי הַחֶסֶד, בְּחִינַת הֲלָכוֹת, הַהוֹלָדָה בְּנָקֵל כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ מ״ג תֵּבוֹת בְּזֶה הַמִּזְמוֹר, כִּי קְשׁוּי לֵילֵד הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ קְלָפָּה שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת: גְּזוֹרוּ, גַּם לִי גַּם לָךְ לֹא וְכוּ׳ (מלכים־א ג׳), כִּי אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ מ״ג תֵּבוֹת בְּזֶה הַמִּזְמוֹר כְּנֶגֶד בְּחִינַת גַּם הַנַּ״ל, כִּי הַמִּזְמוֹר הַזֶּה הוּא סְגֻלָּה לְמְקַשָּׁה לֵילֵד כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה ג

**א** כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, אָמַר לְרַבִּי עֲקִיבָא: חֵמָה עַזָּה בָּעוֹלָם (סנהדרין קא). כִּי לֹא הָיָה אָז מִי שֶׁיּוּכַל לְהַמְתִּיק הַדִּין, כִּי הָיָה צָרִיךְ לְפִדְיוֹן לְהַמְתִּיק הַדִּין, וְלֹא נִמְצָא. כִּי בֶּאֱמֶת אַחַר הַהַמְתָּקָה וְהַפִּדְיוֹן, אָז דַּיְקָא טוֹב לְרַפְּאוֹת הַחוֹלֶה עַל־יְדֵי רְפוּאוֹת, כִּי אָזַי דַּיְקָא אַחַר הַפִּדְיוֹן וְהַהַמְתָּקָה יֵשׁ רְשׁוּת לְרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת.

כִּי הִנֵּה בֶּאֱמֶת, אֵיךְ יָכוֹל הָרוֹפֵא לַחְגֹּר מָתְנָיו לְרַפְּאוֹת הַחוֹלֶה עַל־יְדֵי רְפוּאוֹת וְסַמִּים, הֲלֹא אֵינוֹ יוֹדֵעַ הַסַּם הַצָּרִיךְ לִרְפוּאוֹת אוֹתוֹ הַחוֹלֶה, כִּי יֵשׁ סַמִּים הַרְבֵּה שֶׁהֵם מְסֻגָּלִים לִרְפוּאוֹת הַחוֹלַאַת, אַךְ בְּוַדַּאי הַחוֹלֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְרַפֵּא כִּי אִם עַל־יְדֵי סַם פְּלוֹנִי הַמְיֻחָד לִרְפוּאָתוֹ, כְּפִי שֶׁנִּגְזַר לְמַעְלָה,

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע״ז נה), שֶׁגּוֹזְרִין לְמַעְלָה, שֶׁיִּתְרַפֵּא עַל־יְדֵי סַם פְּלוֹנִי וְעַל־יְדֵי אִישׁ פְּלוֹנִי, בְּיוֹם פְּלוֹנִי. וְאִם כֵּן אֵיךְ יָכוֹל הָרוֹפֵא לְהַכְנִיס עַצְמוֹ לִרְפוּאוֹת, הֲלֹא אֵינוֹ יוֹדֵעַ הַסַּם, שֶׁנִּגְזַר לְמַעְלָה.

אֲבָל אַחַר הַהַמְתָּקָה וְהַפִּדְיוֹן אָז יָכוֹל לִרְפוּאוֹת. כִּי מַה שֶּׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתְרַפֵּא עַל־יְדֵי סַם פְּלוֹנִי וְאִישׁ פְּלוֹנִי, הוּא מֵחֲמַת מִדַּת הַדִּין, שֶׁכְּפִי מִדַּת הַדִּין נִגְזַר שֶׁיְּמַשֵּׁךְ הַחוֹלַאַת עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן וְיוֹם פְּלוֹנִי, וְעַל כֵּן נִגְזַר שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְרַפְּאוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי סְבוֹת אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ סַם פְּלוֹנִי וְאִישׁ פְּלוֹנִי, כְּדֵי שֶׁיְּמַשֵּׁךְ הַחוֹלַאַת עַד יוֹם פְּלוֹנִי, כִּי כְּפִי הַזְּמַן שֶׁיְּמַשֵּׁךְ הַחוֹלַאַת, כָּךְ גּוֹזְרִין הַסְּבוֹת לִרְפוּאָתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְרַפְּאוֹת עַד שֶׁיִּזְדַּמְּנוּ יַחַד סְבוֹת אֵלּוּ: סַם פְּלוֹנִי וְאִישׁ פְּלוֹנִי, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רְפוּאָה כִּי אִם בְּיוֹם פְּלוֹנִי;

אֲבָל כְּשֶׁעוֹשִׂין פִּדְיוֹן וּמַמְתִּיקִין הַדִּין, וְאָזַי נִתְבַּטֵּל הַגְּזֵרָה, אָזַי קֹדֶם שֶׁגּוֹזְרִין דִּין אַחֵר, כִּי כְּשֶׁנִּמְתָּק דִּין זֶה אָזַי גּוֹזְרִין דִּין אַחֵר, וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, דְּהַיְנוּ אַחַר הַמְתָּקַת הַדִּין הָרִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁגּוֹזְרִין דִּין אַחֵר, אָזַי יָכוֹל הָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת הַחוֹלֶה עַל־יְדֵי סַמִּים, כִּי אָזַי אֵין דִּין, וְאָזַי יוּכַל לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי אֵיזֶה סַם שֶׁיִּהְיֶה, כִּי אֵין צָרִיךְ דַּוְקָא סַם פְּלוֹנִי וְכוּ׳ מֵאַחַר שֶׁאֵין דִּין כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, שֶׁצְּרִיכִין לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹן תְּחִלָּה לְהַמְתִּיק הַדִּין, וְאָז דַּיְקָא יֵשׁ רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ וְרַפֹּא יְרַפֵּא (שמות כ״א:י״ט) (עם שְׁתֵּי הַתֵּבוֹת) מִסְפַּר פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ. כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה – עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן דַּוְקָא, עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְתִּיקִין הַדִּין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ס): מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה רְשׁוּת לְרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת. מִכָּאן דַּיְקָא, הֵיְנוּ אַחַר הַפִּדְיוֹן, אָז דַּיְקָא יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת, כִּי קֹדֶם הַפִּדְיוֹן אֵין רְשׁוּת לְהָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת, כִּי צָרִיךְ לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי סַם פְּלוֹנִי וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, רַק אַחַר הַפִּדְיוֹן וְהַהַמְתָּקָה, אָז יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְרַפְּאוֹת כַּנַּ״ל:

**ב** גַּם הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַנְּקֻדּוֹת שֶׁל וְרַפֹּא יְרַפֵּא הוּא כִּי וְרַפֹּא בְּחוֹלָם, יְרַפֵּא בְּצֵירֵי, הֵיְנוּ כִּי חוֹלָם הוּא בְּחִינַת הַמְתָּקָה, כַּמּוּבָא בִּכְתָבֵי הָאֲרִ״י ז״ל, שֶׁחוֹלָם – גִּימַטְרִיָּא שָׁלֹשׁ חֲוָיוֹת, שֶׁהֵם מַמְתִּיקִין שְׁלֹשָׁה אֲלָקִים שֶׁבַּגָּרוֹן, שֶׁהֵם מֹחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁיּוֹרְדִין בַּגָּרוֹן, וְנִמְתָּקִין עַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ חֲוָיוֹת, גִּימַטְרִיָּא חֹלָם.

וַאֲזַי אַחַר הַהַמְתָּקָה – יְרַפֵּא בְּצֵירֵי, בְּחִינַת (ירמיהו ח׳:כ״ב): הַצֳּרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם רֹפֵא אֵין שָׁם, הֵיְנוּ בְּחִינַת רְפוּאוֹת, שֶׁאַחַר הַהַמְתָּקָה שֶׁהוּא בְּחִינַת וְרַפֹּא בְּחוֹלָם, אָזַי דַּיְקָא יְכוֹלִין לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי רְפוּאוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרַפֵּא בְּצֵירֵי כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה ד

**א** וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים, בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיְיָ בְּשָׁבֻעֹתֵיכֶם, מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (במדבר כ״ח:כ״ו)

**א** וְאֶת הָעֲרָבִים צְוִיתִי לְכַלְכְּלֶךָ (מלכים־א יז) – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה. כִּי בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהִתְנַדֵּב לִצְדָקָה, אָזַי צְרִיכִין לְשַׁבֵּר אֶת הָאַכְזָרִיּוּת שֶׁלּוֹ לְהָפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת, וְזֶהוּ עִקַּר עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה. כִּי מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן בְּטִבְעוֹ וְנוֹתֵן צְדָקָה מֵחֲמַת רַחֲמָנוּת שֶׁבְּטִבְעוֹ, אֵין זֶה עֲבוֹדָה, כִּי יֵשׁ גַּם כַּמָּה חַיּוֹת שֶׁהֵם רַחֲמָנִים בְּטִבְעָם, רַק עִקַּר הָעֲבוֹדָה – לְשַׁבֵּר הָאַכְזָרִיּוּת לְהָפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת.

וְזֶה בְּחִינַת: וְאֶת הָעֲרָבִים צִוִּיתִי לְכַלְכְּלֶךָ; כִּי הָעוֹרֵב הוּא בְּטִבְעוֹ אַכְזָרִי, וְנִתְהַפֵּךְ לְרַחֲמָנוּת לְכַלְכֵּל אֶת אֵלִיָּהוּ. כְּמוֹכֵן צְרִיכִין בִּצְדָקָה כַּנַּ״ל. וְכָל הַנִּדְיבֵי לֵב, כָּל מִי שֶׁהוּא נַדְבָן, צָרִיךְ לִילֵךְ וְלַעֲבֹר בִּתְחִלָּה דֶּרֶךְ בְּחִינָה זוֹ, בְּחִינַת: וְאֶת הָעֲרָבִים הַנַּ״ל. דְּהַיְנוּ שֶׁבִּתְחִלָּה צְרִיכִים לְשַׁבֵּר הָאַכְזָרִיּוּת שֶׁלָּהֶם, מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהֶם אַכְזָרִיּוּת בִּתְחִלָּה, לְהָפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת, לְהִתְנַדֵּב לִצְדָקָה כַּנַּ״ל:

**ב** וּבְחִינָה זוֹ, דְּהַיְנוּ הַתְחָלַת הַצְּדָקָה הִיא קָשָׁה וּכְבֵדָה מְאֹד. כִּי כָּל הָעֲבוֹדוֹת וְכָל הַתְּשׁוּבוֹת, כָּל מַה שֶּׁרוֹצִין לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה עֲבֵדָא בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כַּמָּה קַלִּין שֶׁל אוֹי וַאֲבוֹי וְכַמָּה גְּנִיחוֹת וְכַמָּה כְּפִילוּת (הַיְנוּ תְּנוּעוֹת מְשֻׁנּוֹת שֶׁעוֹשִׂין יִרְאֵי ה׳ בַּעֲבוֹדָתָם) צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת קֹדֶם שֶׁעוֹשִׂין אֵיזֶה עֲבֵדָא. וְעִקַּר בַּהַתְחָלָה, שֶׁאָז קָשֶׁה מְאֹד, כִּי כָל הַתְחָלוֹת קָשׁוֹת (מכילתא פ׳ יתרו והובא בפירש״י שם), וּצְרִיכִין כַּמָּה קַלִּין וְכַמָּה גְּנִיחוֹת וְכוּ׳ קֹדֶם שֶׁמַּתְחִילִין אֵיזֶהוּ הַתְחָלָה.

וְגַם אַחַר כָּךְ לְאַחַר הַהַתְחָלָה גַּם כֵּן אֵינוֹ בָּא בְּנָקֵל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּצְרִיכִין כַּמָּה יְגִיעוֹת וְכַמָּה תְּנוּעוֹת כַּנַּ״ל קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה עֲבֵדָא שֶׁיִּהְיֶה לָהּ הִדּוּר. אַךְ הַהַתְחָלָה קָשָׁה מְאֹד כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר תּוֹלְדוֹתֶיהָן שֶׁל צַדִּיקִים – מַעֲשִׂים טוֹבִים (תנחומא פ׳ נח והובא בפירש״י שם); נִמְצָא שֶׁהַמְּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וְכָל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם הֵם בְּחִינַת הוֹלָדָה, וְקֹדֶם הַהוֹלָדָה כַּמָּה קַלִּין וְכַמָּה חֲבָלִים וְצִירִים יֵשׁ לְהַיּוֹלֶדֶת קֹדֶם שֶׁמּוֹלֶדֶת הַהוֹלָדָה,

וּבִפְרָט מַבְכִּירָה, דְּהַיְנוּ הוֹלָדָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁאָז קָשֶׁה עָלֶיהָ מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ד׳:ל״א): צָרָה כְּמַבְכִּירָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַהַתְחָלָה, בְּחִינַת: כָּל הַתְחָלוֹת קָשׁוֹת כַּנַּ״ל.

וּצְדָקָה הִיא תָּמִיד הַתְחָלָה, בִּבְחִינַת (דברים ט״ו): פָּתוֹחַ תִּפְתַּח; שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ פֶּתַח וְהַתְחָלָה, הַצְּדָקָה הִיא פּוֹתַחַת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וּמַרְחֶבֶת הַפֶּתַח יוֹתֵר, כִּי כָל דָּבָר וְדָבָר מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כְּשֶׁרוֹצִין לִכָּנֵס בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ וְאוֹתוֹ הָעֲבוֹדָה, צְרִיכִין לִפְתֹּחַ שָׁם פֶּתַח לִכָּנֵס בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, וְזֶה בְּחִינַת: כָּל הַתְחָלוֹת קָשׁוֹת, מֵחֲמַת שֶׁבַּהַתְחָלָה צְרִיכִין לִשְׁבֹּר וְלִפְתֹּחַ פֶּתַח מֻחָדָשׁ, עַל־כֵּן קָשֶׁה מְאֹד. וּסְגֻלַּת כֹּחַ הַצְּדָקָה – לְהַרְחִיב וְלִפְתֹּחַ הַפֶּתַח יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שֶׁכְּשֶׁעוֹשִׂין אֵיזֶהוּ פֶּתַח בְּאֵיזֶה עֲבוֹדָה וְנוֹתְנִין צְדָקָה, אֲזַי הַצְּדָקָה פּוֹתַחַת וּמַרְחֶבֶת הַפֶּתַח יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי צְדָקָה הִיא הַהַתְחָלָה שֶׁל כָּל הַהַתְחָלוֹת, כִּי הִיא פּוֹתַחַת וּמַרְחֶבֶת כָּל הַפְּתָחִים כַּנַּ״ל.

וְגַם בִּצְדָקָה עַצְמָהּ יֵשׁ הַתְחָלָה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּתְחִילִין לִתֵּן צְדָקָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: וְאֶת הָעֲרָבִים צִוִּיתִי כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן הַתְחָלַת הַצְּדָקָה הִיא קָשָׁה וּכְבֵדָה מְאֹד, כִּי הִיא בְּחִינַת הַתְחָלָה שֶׁל כָּל הַהַתְחָלוֹת כַּנַּ״ל:

**ג** אַךְ הַתּוֹעֶלֶת שֶׁל הַצְּדָקָה גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, כִּי הַצְּדָקָה מוֹעֶלֶת תָּמִיד, כִּי צַרְכֵי הַגּוּף הֵם רַבִּים מְאֹד, וַאֲפִלּוּ הַהֶכְרֵחִיּוֹת הֵם רַבִּים וּגְדוֹלִים מְאֹד: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמַלְבּוּשִׁים וְדִירוֹת, שֶׁיְּכוֹלִין לְבַלּוֹת יָמָיו וְשָׁנָיו אֲפִלּוּ עַל הַהֶכְרֵחִיּוֹת לְבַד, וְהֵם מוֹנְעִין אֶת הָאָדָם מְאֹד מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא,

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם הֵם בְּעַצְמָן הֵם גַּם כֵּן עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, כִּי הֵם בְּחִינַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, כִּי בְּעֵבֵדָא דִּלְתַתָּא אִתְעַר לְעֵלָּא, כִּי עַל־יְדֵי כָּל עֲסָקִים וּמְלָאכוֹת שֶׁעוֹשִׂין בְּנֵי אָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַצִּיּוּר שֶׁל אוֹתוֹ הַמְּלָאכָה לְמַעְלָה בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית, וּמֵבִיא חִיּוּת וְהֶאָרָה לְאוֹתוֹ הַצִּיּוּר שֶׁל אוֹתוֹ הַמְּלָאכָה שֶׁל מַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא מְכֻוָּן כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הָעֵסֶק וְהַמְּלָאכָה שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה,

כִּי עַל־יְדֵי הָעֲסָקִים וְהַמְּלָאכוֹת שֶׁעוֹשִׂים, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה בְּחִינַת מִשְׁכָּן. כִּי כָל הַמְּלָאכוֹת כְּלוּלִים בְּל״ט מְלָאכוֹת שֶׁהֵם אָבוֹת מְלָאכוֹת, אָבוֹת מִכֻּלָּל דְּאִיכָּא תּוֹלְדוֹת (ב״ק ב.), כִּי כָל מִינֵי מְלָאכוֹת וַעֲסָקִים שֶׁעוֹשִׂין, כֻּלָּם כְּלוּלִים בְּל״ט מְלָאכוֹת שֶׁהֵם הָאָבוֹת, וְהַשְּׁאָר הֵם תּוֹלְדוֹת.

וְל״ט מְלָאכוֹת הֵם כְּנֶגֶד מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת מט:): אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת – כְּנֶגֶד מִי כְּנֶגֶד מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. וְצִיּוּרָא דְּמִשְׁכְּנָא כְּצִיּוּרָא דְּעֵבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית (ת״ז דף יב בהקדמה), וְהָאָדָם עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה, וְצִיּוּרָא דְּגוּפָא כְּצִיּוּרָא דְּמַשְׁכְּנָא (בהקדמת התיקונים שם). נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הָאָדָם שֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה וְהָעֵסֶק, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה וְהָעֵסֶק כָּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נוֹתֵן חִיּוּת וְהֶאָרָה לְמַעְלָה בְּרֵאשִׁית, וְהוּא קִיּוּם הָעוֹלָם. נִמְצָא שֶׁגַּם זֶה הוּא עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא:

אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם הָיָה שׁוֹפֵעַ עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, לֹא הָיֵינוּ צְרִיכִים לְכָל זֶה, כִּי הֲלֹא אֵיךְ בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אַחַר הֶעְדֵּר הַגָּמוּר, שֶׁלֹּא הָיָה שׁוּם הֲוָיָה שֶׁיִּהְיֶה עַל יָדָהּ אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן בָּרָא עוֹלָמוֹת כָּאֵלּוּ. וְהַכֹּל בְּחַסְדּוֹ בִּלְי אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא כְּלָל, בִּבְחִינַת (תהלים פט): עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה.

וּמֵאַחַר שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ הָיָה יָכוֹל לִבְרֹא עוֹלָמוֹת כָּאֵלּוּ בִּלְי אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא כְּלָל, רַק עַל־יְדֵי חַסְדּוֹ, בְּוַדַּאי הוּא יָכוֹל לְהַחֲיוֹת וּלְקַיֵּם הָעוֹלָמוֹת רַק עַל־יְדֵי חַסְדּוֹ, וְלֹא הָיֵינוּ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת כְּלָל שׁוּם עֵסֶק וּמְלָאכָה, וַאֲפִלּוּ הַהֶכְרֵחִיּוֹת הָיוּ נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״א:ה׳-ו׳): וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם, וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם, וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי ה׳ תִּקָּרֵאוּ. כֹּהֲנֵי ה׳ דַיְקָא, בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת: עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה, הֱיוֹת שֶׁיִּהְיוּ נִקְרָאִים כֹּהֲנֵי ה׳, בְּחִינַת חֶסֶד, שֶׁאֵין צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, רַק הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּחַסְדּוֹ כַּנַּ״ל. אַךְ כְּשֶׁהַחֶסֶד נִתְעַכֵּב, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵין מַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, אֲזַי צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת בְּשָׁבִיל אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ס״ב:י״ג): וּלְךָ ה׳ הַחֶסֶד, כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ. הֱיוֹת כְּשֶׁהַחֶסֶד נִתְעַכֵּב אֲצָלוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: וּלְךָ ה׳ הַחֶסֶד – שֶׁהַחֶסֶד נִתְעַכֵּב אֲצָלוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאֵין מַשְׁפִּיעוֹ עָלֵינוּ, אֲזַי: כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ, הֱיוֹת כְּפִי הָעֲשִׂיּוֹת וְהָעֲסָקִים שֶׁעוֹשֶׂה, כֵּן הוּא יִתְבָּרֵךְ מְשַׁלֵּם. כִּי צְרִיכִין

לַעֲשׂוֹת דַּוְקָא, מֵחֲמַת שֶׁהַחֶסֶד נִתְעַכֵּב אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵינוֹ מַשְׁפִּיעוֹ עָלֵינוּ, אֲבָל אִם הָיָה מַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ הַחֶסֶד, לֹא הָיֵינוּ צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת כְּלָל, וַאֲזַי הָיָה נִתְקָיֵם: כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ, כְּאִלּוּ הוּא עוֹשֶׂה, כִּי אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת כְּלָל כְּשֶׁשּׂוֹפֵעַ חַסְדּוֹ כַּנַּ״ל:

**ד** **ד** אַךְ צָרִיךְ לְקַבֵּל הַחֶסֶד בְּהַרְגָּגָה, כִּי רֹב הַחֶסֶד אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי הָיוּ בְּטֵלִים בַּמְּצִיאוּת מֵחֲמַת רֹב הַחֶסֶד, כִּי אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל רֹב טוֹבָה (תענית כג), וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּלִי וְצִנּוֹר לְקַבֵּל עַל יָדוֹ הַחֶסֶד. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי יִרְאָה, כִּי עַל־יְדֵי יִרְאָה נַעֲשֶׂה חֲקִיקָה וְצִנּוֹר לְקַבֵּל עַל יָדוֹ הַחֶסֶד, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ט:י׳): וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו. רֶגֶל הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוֹף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (סוף קהלת): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי יִרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רֶגֶל, נַעֲשֶׂה חֲקִיקָה וְצִנּוֹר לְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ אֶת הַחֶסֶד.

וְזֶה בְּחִינַת (במדבר י״ז:כ״ג): וְהִנֵּה פָּרַח מַטֵּה אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי; הַיְנוּ שֶׁהַחֶסֶד, בְּחִינַת אַהֲרֹן, צָרִיךְ לְקַבְּלוֹ עַל־יְדֵי הַכְּלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה, סִטְרָא דִּלֵוִי, וְזֶה בְּחִינַת (תהילים כ׳:ז׳): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ:

**ה** **ה** וְעִקַּר הַיִּרְאָה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, בִּבְחִינַת: רָצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה (תהילים קמ״ה:י״ט), שֶׁעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן נַעֲשֶׂה יִרְאָה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְגַּלֶּה שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָא הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בִּלְי שׁוּם חִיּוּב כְּלָל, וּמְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין שׁוּם חִיּוּב הַטִּבְעִי כְּלָל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִרְאָה, כִּי אֲזַי יֵשׁ שָׂכָר וְעֹנֶשׁ, וְשַׁיָּךְ לְהִתְיָרֵא מִפָּנָיו יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ד): וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד – אָמַר: שֶׁמָּא יִגְרֹם הַחֵטְא;

אֲבָל כְּשֶׁאֵין נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, וְסוֹבְרִים שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, וּכְאִלּוּ מִתְנַהֵג הַכֹּל עַל־פִּי הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, אֵין שַׁיָּךְ יִרְאָה כְּלָל, כִּי אֵין שָׂכָר וְעֹנֶשׁ כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם, מֵאַחַר שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג רַק כְּפִי חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַיִּרְאָה – עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן:

**ו** **ו** וְהִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן הוּא עַל־יְדֵי יָמִים טוֹבִים, כִּי כָּל אֶחָד מֵהַיָּמִים טוֹבִים מַכְרִיז וְקוֹרֵא וּמְגַלֶּה אֶת הָרָצוֹן, שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג רַק עַל פִּי רְצוֹנוֹ בִּלְבַד, בִּבְחִינַת (ויקרא כ״ג:ג׳): מִקְרָא קֹדֶשׁ, שֶׁהַיּוֹם טוֹב קֹדֶשׁ קוֹרֵא וּמַכְרִיז אֶת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל, כִּי בְּכָל יוֹם טוֹב וְיוֹם טוֹב עָשָׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּנוּ אוֹתוֹת נוֹרָאוֹת, שֶׁהֵם הֶפֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁהַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ, וְאֵין שׁוּם חִיּוּב הַטֶּבַע כְּלָל.

בְּפֶסַח – יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם בְּאוֹתוֹת נוֹרָאוֹת.

בְּשָׁבוּעוֹת – מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁנָּתַן לָנוּ הַתּוֹרָה בְּאוֹתוֹת נוֹרָאוֹת.

בְּסֻכּוֹת – הֶקֵּף עֲנָנֵי כָּבוֹד. וְעַל כֵּן כָּל יוֹם טוֹב וְיוֹם טוֹב מַכְרִיז וְקוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן בִּבְחִינַת מִקְרָא קֹדֶשׁ כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן הַיָּמִים טוֹבִים נִקְרָאִים רֶגֶל, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי יוֹם טוֹב, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִרְאָה כַּנַּ״ל:

אַךְ לֹא תָּמִיד שׁוֹמְעִין אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁמְּגַלֶּה אֶת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל, וְזֶה נִכָּר בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁמַּרְגִּישׁ וְשׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁמַּכְרִיז וְקוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן, כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ לוֹ שִׂמְחַת יוֹם טוֹב,

כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁהַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי יוֹדְעִים, שֶׁכָּל הַשִּׁעְבּוּדִים וְהַגָּלוּת וְכָל הַהַכְבָּדוֹת שֶׁל הָעַכּוּ״ם, שֶׁהֵם מַכְבִּידִים עָלֵינוּ – עַל כֻּלָּם יִנָּקֵם בָּהֶם הוּא יִתְבָּרַךְ וְיִגְאָלֵינוּ מִיָּדָם.

אֲבָל כְּשֶׁסּוֹבְרִים, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהַכֹּל עַל פִּי חִיּוּב הַטֶּבַע, אֵין שַׁיָּךְ נְקָמָה בָּהֶם, מֵאַחַר שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג רַק עַל פִּי סֵדֶר הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים נ״ח:י״א): יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם, פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע. פְּעָמָיו דַּיְקָא. הַיְנוּ עַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה (דברים ט״ז:ט״ז), שֶׁהֵם הַיָּמִים טוֹבִים, שֶׁעַל יָדָם נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה: יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם וְכוּ׳, כַּנַּ״ל,

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וְיֹאמַר אָדָם אַךְ פְּרִי לַצַּדִּיק, אַךְ יֵשׁ אֱלֹקִים שֹׁפְטִים בָּאָרֶץ. דְּהַיְנוּ, שֶׁנִּתְגַּלֶּה שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שׁוֹפֵט בִּרְצוֹנוֹ, וְיֵשׁ פְּרִי לַצַּדִּיק, וּבָהֶם יִנָּקֵם, וְעַל־יְדֵי־זֶה: יִשְׂמַח צַדִּיק. וְזֶה בְּחִינַת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, שֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּיוֹם טוֹב עַל־יְדֵי קוֹל הַקְּרִיאָה, שֶׁהַיּוֹם טוֹב מַכְרִיז וְקוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל,

אַךְ לֹא כָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹמֵעַ קוֹל הַקְּרִיאָה הַנַּ״ל שֶׁל יוֹם טוֹב, כִּי יֵשׁ חַיּוֹת רָעוֹת דּוֹרְסִים וְטוֹרְפִים, וְהֵם חַכְמֵי הַטֶּבַע, שֶׁמַּרְאִין בְּחָכְמָתָם הַמֻּטְעֵית שֶׁהַכֹּל עַל פִּי הַטֶּבַע, וּכְאִלּוּ אֵין שׁוּם רָצוֹן, חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲפִלּוּ הָאוֹתוֹת נוֹרָאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מְשִׁימִים הַכֹּל בְּתוֹךְ דֶּרֶךְ הַטֶּבַע. וְהַחֲכָמִים הַלָּלוּ הֵם בְּחִינַת חַיּוֹת רָעוֹת, וְהֵם דּוֹרְסִים וְטוֹרְפִים רַבִּים מִבְּנֵי עַמֵּנוּ, שֶׁטּוֹעִים גַּם כֵּן אַחֲרֵיהֶם וְסוֹבְרִים כְּמוֹתָם, כְּאִלּוּ הַכֹּל עַל פִּי חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, וּכְשֶׁהֵם מִתְגַּבְּרִים, אֲזַי קוֹל שַׁאֲגָתָם עוֹלֶה וּמִתְגַּבֵּר עַל קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁקּוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן, וַאֲזַי נִשְׁבָּת שִׂמְחַת יוֹם טוֹב, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עִקַּר שִׂמְחַת יוֹם טוֹב – עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שם עד): שָׂאֲגוּ צָרֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ, שָׂמוּ אוֹתֹתָם אֹתוֹת – שֶׁשַּׂאֲגַת הַצּוֹרְרִים, דְּהַיְנוּ קוֹל הַחַיּוֹת רָעוֹת, שֶׁהֵם חַכְמֵי הַטֶּבַע, נִכְנָס בְּקֶרֶב הַמּוֹעֲדִים מַמָּשׁ, הַיְנוּ בְּתוֹךְ קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁמַּכְרִיז וְקוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל, וְשַׂאֲגַת הַצּוֹרְרִים נִכְנָס בְּתוֹכָם מַמָּשׁ, וְשׁוֹאֲגִים בְּקוֹלָם שֶׁהַכֹּל רַק עַל

פִּי חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, כְּפִי סֵדֶר אוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם. וְזֶה: שָׂמוּ אוֹתָם אֹתוֹת – שֶׁמְּשִׁימִים אוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם לְאוֹתוֹת, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל רַק עַל פִּי אוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם, כְּפִי חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם:

**ז** וְהַכְּנָעָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַחַיּוֹת רָעוֹת, חֲכְמֵי הַטֶּבַע, הוּא עַל־יְדֵי חָכָם גָּדוֹל שֶׁבְּקִדֵּשָׁה, שֶׁיָּכוֹל לְקַשֵּׁר כָּל הָרְצוֹנוֹת בְּשֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת מֹשֶׁה, כַּיָּדוּעַ (זוהר פ׳ יתרו פח: וע׳ זוהר נשא קכ״ט). וְהוּא בְּחִינַת מֹצַח הָרָצוֹן, בְּחִינַת (שמות כ״ח:ל״ח): וְהָיָה עַל מִצְחוֹ לְרָצוֹן. וְצָרִיךְ לְקַשֵּׁר כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם לְשֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְתַגְּבֵּר וּמַכְנִיעַ וְסוֹתֵר דֵּעוֹת חַכְמֵי הַטֶּבַע, שֶׁכּוֹפְרִים בְּרָצוֹן.

אַךְ כְּנֶגֶד זֶה יֵשׁ בְּחִינַת מֹצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ חָכְמַת הַטֶּבַע, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ חָכְמַת הַטֶּבַע הוּא בְּחִינַת מֹצַח הַנָּחָשׁ, בְּחִינַת (שמואל א י״ז:ו׳): וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל רַגְלָיו, הַנֶּאֱמָר בְּגָלְיַת, הַיְנוּ בְּחִינַת מֹצַח הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל, כִּי גָּלְיַת הָיָה כּוֹפֵר, וְהָיָה רוֹצֶה לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל הַסִּבּוֹת הַכֹּל עַל פִּי הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מֹצַח הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל,

וְזֶהוּ: רַגְלָיו, בְּחִינַת סִבּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל׳:ל׳): וַיְבָרֶךְ ה׳ אוֹתְךָ לְרַגְלִי – בְּסִבּוֹתַי, כִּי כֵן הוּא הַפֵּרוּשׁ שָׁם, שֶׁיַּעֲקֹב אָמַר לְלָבָן, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה מְסַבֵּב אֵלָיו הַבְּרָכָה עַל יָדוֹ וּבְסִבָּתוֹ. נִמְצָא שֶׁרֶגֶל הוּא בְּחִינַת סִבּוֹת. רַק שֶׁיַּעֲקֹב תָּלָה כָּל הַסִּבּוֹת בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל, וְגָלְיַת הָיָה תּוֹלֶה כָּל הַסִּבּוֹת שֶׁלּוֹ בְּמֹצַח הַנָּחָשׁ, דְּהַיְנוּ בְּחִיּוּב הַטֶּבַע, וְזֶהוּ: וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל רַגְלָיו, כַּנַּ״ל:

וְלִפְעָמִים מִתְגַּבֵּר בְּחִינַת מֹצַח הַנָּחָשׁ בִּפְעַל, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי אִישׁ פְּרָטִי, שֶׁיּוֹנֵק חָכְמָתוֹ מִמֹּצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ חָכְמַת הַטֶּבַע, וְהוּא מַרְאֶה בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁהַכֹּל עַל פִּי הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם. וְיֵשׁ שֶׁנִּכְנָס בְּחִינַת מֹצַח הַנָּחָשׁ, שֹׁרֶשׁ חָכְמַת הַטֶּבַע, בְּתוֹךְ הֶחָכָם שֶׁבְּקִדֵּשָׁה, וְחָכְמָה זוֹ שֶׁל מֹצַח הַנָּחָשׁ מַתְחֶלֶת לְכָנֵס עִמּוֹ מֵעִיּוּן לְעִיּוּן, עַד שֶׁנִּכְנָס בְּעִיּוּן דַּק מְאֹד, עַד שֶׁרוֹצֶה לְהַטִּיל פְּגָם, חַס וְשָׁלוֹם, בְּשֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן וְלִכְפֹּר שָׁם, חַס וְשָׁלוֹם, כְּאִלּוּ אֵין רָצוֹן כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם:

**ח** וְדַע, שֶׁזֶּה הַמֹּצַח הַנָּחָשׁ יְנִיקָתוֹ מִזְּקֵנֵי יָמִים שֶׁבַּדּוֹר, מִמַּאֲרִיכֵי יָמִים שֶׁבָּהֶם שְׁלֵמוּת, מִזֶּה יוֹנֵק מֹצַח הַנָּחָשׁ הַנַּ״ל, כִּי זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה (קדושין לב:), וְצָרִיךְ הָאָדָם, כָּל מַה שֶּׁמְּזַקְּקִין, כָּל מַה שֶּׁנִּתּוֹסֵף וּבָא לוֹ יוֹם מִימֵי חַיָּיו, לְהוֹסִיף בְּכָל יוֹם וָיוֹם שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ תּוֹסְפוֹת אוֹר קְדֻשָּׁה וָדַעַת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קינים פ״ג): זִקְנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כָּל זְמַן שֶׁמְּזַקְּקִינִין, דַּעְתָּן מִתְיַשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶן; כִּי צְרִיכִין בְּכָל יוֹם וָיוֹם שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ לְהוֹסִיף בּוֹ קְדֻשָּׁה וָדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ה׳): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם – שֶׁכָּל יוֹם צָרִיךְ שֶׁיָּאִיר בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל.

אֲבָל כְּשֶׁהַזְּקֵנִים, הַמַּאֲרִיכֵי יָמִים שֶׁבַּדּוֹר, פּוֹגְמִים אֶת יְמֵיהֶם וְאֵין מוֹסִיפִין אוֹר קְדֻשָּׁה וָדַעַת בְּכָל יוֹם וָיוֹם, מִזֶּה יוֹנֵק מֹצַח הַנָּחָשׁ, חָכְמַת הַטֶּבַע הַנַּ״ל, (כִּי מִנְּפִילַת הַיָּמִים שֶׁל הַזְּקֵנִים, אֲשֶׁר אֵין דַּעְתָּם מִתְיַשֶּׁבֶת כַּנַּ״ל, מִפְּגַם הַדַּעַת הַזֶּה שֶׁל אֵלּוּ הַזְּקֵנִים יוֹנֵק מֹצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא חָכְמַת הַטֶּבַע) וּמִתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, דַּעַת חָכְמַת הַטֶּבַע, שֶׁכּוֹפְרִים בָּרָצוֹן עַל־יְדֵי נְפִילַת הַדַּעַת וְהַיָּמִים, שֶׁנּוֹפְלִים מֵהַזְּקֵנִים הַמַּאֲרִיכֵי יָמִים שֶׁאֵינָם כָּרָאוּי כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (איוב י״ד:א׳): קְצַר יָמִים, שְׂבַע רֹגֶז; הַיְנוּ שְׁתֵּי הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל. קְצַר יָמִים זֶה בְּחִינַת הַזְּקֵנִים שֶׁאֵינָם כָּרָאוּי, שֶׁאֵין מוֹסִיפִין קְדֻשָּׁה וָדַעַת בְּכָל יוֹם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַזְּקֵנָה וְהָאֲרִיכוּת יָמִים כַּנַּ״ל, וּכְשֶׁהַזְּקֵנִים פּוֹגְמִים אֶת יְמֵיהֶם וְאֵין מַאֲרִיכִין אֶת יְמֵיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וָדַעַת כַּנַּ״ל, זֶה בְּחִינַת קְצַר יָמִים, וּמִזֶּה יוֹנֵק מֹצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא הֶפֶךְ מֹצַח הָרָצוֹן, וְזֶהוּ: שְׂבַע רֹגֶז – הֶפֶךְ הָרָצוֹן כַּנַּ״ל.

אֲבָל כְּשֶׁהַזְּקֵנִים כָּרָאוּי, בְּחִינַת: זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבֵּר הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, בִּבְחִינַת (ישעיהו ט׳:י״ד): זָקֵן וְנִשׂוּא פָנִים – שֶׁעַל יְדֵי זָקֵן שֶׁבִּקְדֻשָּׁה מִתְגַּבֵּר הָרָצוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְשׂוּא פָנִים, כִּי נְשִׂיאַת פָּנִים הוּא בְּחִינַת רָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֱלִישָׁע לִיהוֹרָם (מלכים ב ג׳:י״ד): לוּלֵי פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט אֲנִי נֹשֵׂא אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָּ – שֶׁאֱלִישָׁע לֹא הָיָה לוֹ שׁוּם רָצוֹן לִיהוֹרָם, רַק עַל־יְדֵי נְשִׂיאַת פָּנִים שֶׁל יְהוֹשָׁפָט, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַצָּה אֵלָיו. נִמְצָא שֶׁנְּשׂוּאוּת פָּנִים הוּא בְּחִינַת רָצוֹן, וְזֶה בְּחִינַת זָקֵן וּנְשׂוּא פָנִים, כַּנַּ״ל:

**ט** וּצְדָקָה מוֹעִיל לָזֶה, שֶׁעַל יְדֵי הַצְּדָקָה מְתַקְּנִין וּמַעֲלִין פְּגַם נְפִילַת הַיָּמִים וְהַדַּעַת שֶׁל הַזְּקֵנִים מַאֲרִיכֵי יָמִים, שֶׁאֵינָם כָּרָאוּי, שֶׁמִּזֶּה יְנִיקַת מֹצַח הַנָּחָשׁ כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (קהלת יא): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם, כִּי בְרֹב הַיָּמִים תִּמְצָאֶנּוּ – שֶׁכֹּחַ הַצְּדָקָה מוֹצִיאִין בְּרֹב הַיָּמִים, דְּהַיְנוּ בְּמַאֲרִיכֵי יָמִים, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה מַעֲלִין וּמְתַקְּנִין הַפְּגָם שֶׁלָּהֶם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם, הַיְנוּ שֶׁתִּתֵּן צְדָקָה, וְהַכָּתוּב מַבְטִיחֲךָ, שֶׁהַהֶפְסֵד שֶׁאַתָּה מַפְסִיד מָמוֹנְךָ שֶׁפִּזַּרְתָּ לְצְדָקָה תַּרְוִיחַ וְתִמְצָאֶנּוּ בְּרֹב הַיָּמִים, בְּמַאֲרִיכֵי יָמִים כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה מַעֲלִין פְּגַם נְפִילַת הַדַּעַת שֶׁל הַמַּאֲרִיכֵי יָמִים, שֶׁמִּזֶּה הוּא יְנִיקַת מֹצַח הַנָּחָשׁ כַּנַּ״ל, וּמוֹצִיאִין כָּל הַיְנִיקָה וְהַחִיּוּת שֶׁל מֹצַח הַנָּחָשׁ, חָכְמַת הַטֶּבַע, וּמִתְגַּבֵּר בְּחִינַת מֹצַח הָרָצוֹן.

כִּי עִקַּר עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה הִיא בִּבְחִינַת: וְאֶת הָעֲרִבִים צִוִּיתִי וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁצְּרִיכִים בַּהַתְחָלָה לְשַׁבֵּר הָאַכְזָרִיּוּת לְהָפְכוֹ לְרַחֲמָנוּת, וּמִזֶּה בְּעַצְמוֹ מִתְגַּבֵּר בְּחִינַת הָרָצוֹן, כִּי מִגַּהּ וּבֵהּ אַבָּא לֵיזִיל בֵּהּ נַרְגָּא (סנהדרין ל״ט), מֵאַחַר שֶׁמִּתְגַּבֵּר וּמְהַפֵּךְ אַכְזָרִיּוּת שֶׁבְּטִבְעוֹ לְרַחֲמָנוּת, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְהַפֵּךְ הָרוֹגֶז לְרָצוֹן.

וַאֲזַי כְּשֶׁנִּכְנָע מֹצַח הַנָּחָשׁ וְנִתְגַּלֶּה בְּחִינַת מֹצַח הָרָצוֹן, אֲזַי נִכְנָעִים וְנוֹפְלִים קוֹל הַחַיּוֹת רָעוֹת, וְנִשְׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן

כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, נַעֲשֶׂה יִרְאָה כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה יְכוֹלִין לְקַבֵּל הַחֶסֶד כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁשּׁוֹפְעִ֫ין הַחֶסֶד, אֲזַי אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֵסֶק וּמְלָאכָה כַּנַּ״ל, כִּי אֲזַי נִתְקַיֵּם: וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וְכוּ׳ וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי ה׳ תִּקָּרְאוּ וְכוּ׳, כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצַּדָּקָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁתּוֹעֶלֶת הַצַּדָּקָה גָּדוֹל מְאֹד:

**י** **י** וְעַל־כֵּן כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹת רָצוֹן בְּעֵשָׂו, אָמַר: וְלָקַחְתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי, כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כִּרְאֹת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצֵנִי (בראשית ל״ג:י׳).

כִּי גַּם מַה שֶּׁנּוֹתְנִין לָעַכּוּ״ם, הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב ט): וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה נַעֲשֶׂה רָצוֹן כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לוֹ: וְלָקַחְתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי, הַיְנוּ צְדָקָה, בְּחִינַת (מלאכי ג׳:ג׳): מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצְדָקָה.

כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כִּרְאוֹת פְּנֵי אֱלֹקִים, הַיְנוּ כְּמוֹ רְאוֹת פְּנֵי אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים ט״ז:ט״ז): שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה׳, דְּהַיְנוּ יָמִים טוֹבִים, שֶׁעַל יָדָם נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, (וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן עַל־יְדֵי יָמִים טוֹבִים הוּא עַל־יְדֵי הַצַּדָּקָה כַּנַּ״ל), כְּמוֹ־כֵן יִהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ רָצוֹן עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְזֶהוּ: וַתִּרְצֵנִי, כַּנַּ״ל. (כִּי מֵאַחַר שֶׁהַמִּנְחָה וְהַצְּדָקָה שֶׁנָּתַן לְעֵשָׂו הִיא בְּחִינַת צְדָקָה מַמָּשׁ, בְּחִינַת: וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא נִתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי צְדָקָה כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם מִשְׁתַּלְשֵׁל הָרָצוֹן לְמַטָּה וְנַעֲשֶׂה רָצוֹן גַּם בְּעֵשָׂו):

**יא** **יא** וְזֶה בְּחִינַת מִלְחֶמֶת דָּוִד וְגָלְיַת (שמואל א י״ז),

כִּי גָּלְיַת הָיָה רוֹצֶה לְהַרְאוֹת בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁהַכֹּל עַל פִּי הַטֶּבַע, כִּי הָיָה יוֹנֵק מִמֵּצַח הַנָּחָשׁ, בִּבְחִינַת: וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל רַגְלָיו, שֶׁתָּלָה כָּל הַסִּבּוֹת בְּחִיּוּב הַטֶּבַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֵצַח הַנָּחָשׁ כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן חֵרֶף מַעַרְכוֹת אֱלֹקִים חַיִּים (שם), כִּי הָיָה רוֹצֶה לְהַרְאוֹת, שֶׁהַכֹּל עַל־יְדֵי מַעֲרֶכֶת הַשָּׁמַיִם, כְּפִי חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם:

וְדָוִד הָיָה אִישׁ חַיִל, וְעָמַד כְּנֶגְדּוֹ וְאָמַר, שֶׁכְּבָר הָיָה לוֹ מַעֲשֶׂה כָּזוֹ:

וּבָא הָאָרִי וְהַדּוֹב – דְּהַיְנוּ חַיּוֹת רָעוֹת הַנַּ״ל הַדּוֹרְסִים וְטוֹרְפִים, שֶׁהֵם חַכְמֵי הַטֶּבַע כַּנַּ״ל.

וְנָשָׂא זֶה מֵהֶעְדֵּר – הַיְנוּ מֵהֶעְדֵּר הַגְּמוּר, שֶׁנָּשָׂא וְסִלֵּק זֹאת מֵהֶעְדֵּר הַגְּמוּר, דְּהַיְנוּ שֶׁכָּפַר בָּזֶה, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ אַחַר הֶעְדֵּר הַגָּמוּר, רַק שֶׁהַכֹּל עַל פִּי חִיּוּב הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם.

וְיָצָאתִי אַחֲרָיו וְהִכִּיתִיו – הַיְנוּ שֶׁהָיִיתִי מִתְגַּבֵּר עָלָיו וְהִכְנַעְתִּי וְהִשְׁפַּלְתִּי אוֹתוֹ.

וַיָּקָם עָלַי – הַיְנוּ שֶׁאַחַר כָּךְ הִתְגַּבֵּר עוֹד כְּנֶגְדִּי.

וְהֶחֱזַקְתִּי בִּזְקָנוֹ – הַיְנוּ שֶׁהֲבַנְתִּי, שֶׁכָּל כֹּחוֹ וִינִיקָתוֹ עַל־יְדֵי מֵצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁיּוֹנֵק מִזִּקְנֵי הַדּוֹר שֶׁאֵינָם כָּרָאוּי כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן הֶחֱזַקְתִּי בִּזְקָנוֹ, שֶׁהֶחֱזַקְתִּי וְתָפַסְתִּי שָׁם בְּשֹׁרֶשׁ יְנִיקָתוֹ בִּזְקְנֵי הַדּוֹר.

וְהִכִּיתִיו וַאֲמִיתִיו – שֶׁהִכְנַעְתִּי וְהִשְׁפַּלְתִּי אֶת חַכְמֵי הַטֶּבַע, חַיּוֹת רָעוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁהֶחֱזַקְתִּי בִּזְקָנוֹ, בְּשֹׁרֶשׁ יְנִיקָתָם כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן: וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי כְּאֶחָד מֵהֶם – כִּי הוּא גַּם כֵּן בְּחִינָה זוֹ מֵמֵּצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁכָּל כֹּחוֹ מִמֵּצַח הַנָּחָשׁ, בְּחִינַת: וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן גַּם הוּא כְּמוֹתָם, וְאוּכַל לְהַכְנִיעוֹ וּלְהַפִּילוֹ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שם): וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ – הַיְנוּ בְּמֵצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁהִכְנִיעוֹ עַל־יְדֵי בְּחִינַת (משלי י״א:א׳): אֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ, בְּחִינַת רָצוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת שֶׁהִזְהִיר יִשַׁי אֶת דָּוִד בְּלֶכְתּוֹ לְשָׁם: וְאֶת עֲרֻבָּתָם תִּקַּח. זֶה בְּחִינַת עוֹרֵב, בְּחִינַת צְדָקָה. כִּי עִקַּר עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה – בִּבְחִינַת עוֹרֵב, בְּחִינַת: וְאֶת הָעֹרְבִים צִוִּיתִי וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה הוּא מוֹצִיא הַחִיּוּת שֶׁל מֵצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁיּוֹנֵק מִזִּקְנֵי הַדּוֹר כַּנַּ״ל:

וְדַע, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּכְנִיעִין וְסוֹתְרִין דֵּעוֹת חַכְמֵי הַטֶּבַע וּמַשְׁפִּילִין אוֹתָם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם אֵין הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן חָזָק וְתַקִּיף, דְּהַיְנוּ שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ סָפֵק בָּרָצוֹן, שֶׁאֵינוֹ מְבֹרָר בְּבֵרוּר חָזָק שֶׁמִּתְנַהֵג רַק עַל פִּי הָרָצוֹן, אַף־עַל־פִּי שֶׁחָכְמַת הַטֶּבַע נִכְנַעַת, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵאַחַר שֶׁהָרָצוֹן אֵינוֹ חָזָק, עֲדַיִן יֵשׁ יְכֹלֶת, חַס וְשָׁלוֹם, לְמֵצַח הַנָּחָשׁ, חָכְמַת הַטֶּבַע, שֶׁיְּחַזֵּר וְיִתְעוֹרֵר וְיִתְגַּבֵּר כְּבַתְּחִלָּה, וְגַם עַל זֶה צְרִיכִין כֹּחַ הַצְּדָקָה, כִּי הַצְּדָקָה מוֹעֶלֶת תָּמִיד וְעוֹמֶדֶת תָּמִיד כְּנֶגֶד מֵצַח הַנָּחָשׁ כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָה אָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא וְחָזִינָא הַהוּא אֵבֶן טָבָא דְּהָדַר לֵהּ תַּנִּינָא, וְנָחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵהּ. אֲתָא תַּנִּינָא, קָא בָּעֵי בָּלְעֵהּ לִסְפִינְתָּא. אֲתָא צִפְּרָא פּוּשְׁקָנְצָא, פְּסַקָהּ לְרֵישֵׁהּ. אִתְהֲפִכוּ מַיָּא וַהֲווֹ דְּמָא אֲתָא תַּנִּינָא חַבְרֵהּ, שְׁקַלֵהּ וְתָלְיָא לֵהּ וְאַחְיֵהּ. הָדַר אָתֵי, קָא בָּעֵי בָּלְעֵהּ לִסְפִינְתָּא. הָדַר אָתֵי צִפְּרָא (פּוּשְׁקָנְצָא), פְּסַקָהּ לְרֵישֵׁהּ, שְׁקַלֵהּ לְהַהוּא אֵבֶן טָבָא, שַׁדְיֵהּ לִסְפִינְתָּא. חֲזָה צִפְּרָא מִלֵּיחֵי בַּהֲדָן, אוֹתְבִינְהוּ עֲלַיְיהוּ, שְׁקַלוּהוּ וּפְרַחוּ לְהוּ בַּהֲדֵהּ: (ב״ב עד:)

זִמְנָא חָדָא אָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא – זֶה בְּחִינַת שֹׂרֶשׁ הָרָצוֹן, שֶׁשָּׁם קְבוּרַת מֹשֶׁה, שֶׁנִּסְתַּלֵּק בְּשֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת סְפִינְתָּא, בְּחִינַת (דברים ל״ג:כ״א): כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן.

וְחָזִינָא הַהוּא אֶבֶן טָבָא דְּהָדַר לֵהּ תַּנִּינָא — הַיְינוּ בְּחִינַת: אֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ, בְּחִינַת הָרָצוֹן הַנַּ״ל.

דְּהָדַר לֵהּ תַּנִּינָא — זֶה מֻצַּח הַנָּחָשׁ, שֶׁמְּסַבֵּב וּמִתְגַּבֵּר עַל הָרָצוֹן כַּנַּ״ל.

וְנָחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵהּ — הַיְינוּ בְּחִינַת הֶחָכָם שֶׁבְּקִרְבָּשָׁה, בְּחִינַת (משלי ז׳:ד׳): אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ, שֶׁהֶחָכָם שֶׁבְּקִרְבָּשָׁה רָצָה לְהִתְגַּבֵּר וּלְהַעֲלוֹת הָרָצוֹן, לְקַשְּׁרוֹ לְשׁוֹרֶשׁ הָרָצוֹן כַּנַּ״ל.

אֲתָא תַּנִּינָא קָא בָּעֵי בָּלַע לִסְפִינְתָּא, הַיְינוּ שֶׁבָּא בְּחִינַת מֻצַּח הַנָּחָשׁ, שֹׁרֶשׁ חָכְמַת הַשָּׂבַע, וְרָצָה לִבְלֹעַ הַסְּפִינָה, בְּחִינַת שֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן, בְּחִינַת: כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן, כִּי מֻצַּח הַנָּחָשׁ רָצָה לְהִתְגַּבֵּר גַּם בְּשֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן, לְהַשְׁחִיל פְּגָם וּכְפִירָה שָׁם, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל.

אֲתָא פּוּשְׁקַנְצָא — הַיְינוּ עוֹרֵב,

פְּסַקֵּהּ לְרֵישֵׁהּ. פֵּרוּשׁ, שֶׁבָּא בְּחִינַת עוֹרֵב, דְּהַיְינוּ צְדָקָה כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה — בִּבְחִינַת עוֹרֵב, בְּחִינַת: וְאֶת הָעֹרְבִים צִוִּיתִי וְכוּ׳; לְהַפֵּךְ אַכְזָרִיּוּת לְרַחֲמָנוּת, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְגַּבְּרִים עַל מֻצַּח הַנָּחָשׁ, חָכְמַת הַשָּׂבַע כַּנַּ״ל, כִּי מִנֶּה וּבֶהּ אַבָּא לְיַזֵּיל בֵּהּ נַרְגָּא כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָתָא פּוּשְׁקַנְצָא, דְּהַיְינוּ עוֹרֵב, בְּחִינַת צְדָקָה, וּפְסַקֵּהּ לְרֵישֵׁהּ, שֶׁחָתַךְ רֹאשׁ הַנָּחָשׁ בְּחִינוֹת מֻצַּח הַנָּחָשׁ, שֶׁהִכְנִיעוֹ וַהֲרָגוֹ עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה כַּנַּ״ל.

אִתְהֲפְכוּ מַיָּא וַהֲווֹ דָּמָא — הַיְינוּ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהִכְנִיעַ מֻצַּח הַנָּחָשׁ, שֹׁרֶשׁ חָכְמַת הַשָּׂבַע, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנְעוּ וְנָפְלוּ קוֹל שַׁאֲנַת הַחַיּוֹת רָעוֹת, הַדּוֹרְסִים וְטוֹרְפִים רַבִּים מִבְּנֵי עַמֵּנוּ כַּנַּ״ל, וְאָזַי נִשְׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, וְאָזַי: יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ אִתְהֲפְכוּ מַיָּא — הַיְינוּ שַׁאֲנַת הַחַיּוֹת רָעוֹת, בְּחִינַת (איוב ג׳:כ״ד): יִתְּכוּ כַמַּיִם שַׁאֲגָתִי. וַהֲווֹ דָּמָא — זֶה בְּחִינַת: יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם, פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי הַכְנָעַת קוֹל שַׁאֲגַת הַחַיּוֹת רָעוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה: יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם וְכוּ׳, כִּי נִשְׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב כַּנַּ״ל.

אֲתָא תַּנִּינָא חַבְרֵהּ, שְׁקַלֵהּ וְתָלְיָא לֵהּ וַאֲחֵיהּ — שֶׁבָּא בְּחִינַת מֻצַּח הַנָּחָשׁ, וּשְׁקָלֵהּ לָאֶבֶן טוֹב הַנַּ״ל, שֶׁנָּטַל אֶת הָאֶבֶן טוֹב, בְּחִינַת: אֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ. וְתָלְיָא לֵהּ, הַיְינוּ שֶׁהִטִּיל בּוֹ סָפֵק, וְזֶהוּ: וְתָלְיָא לֵהּ, כְּמוֹ דָּבָר הַתּוֹלֶה בְּסָפֵק, שֶׁהִטִּיל סָפֵק בָּרָצוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶבֶן טוֹב הַנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה וַאֲחֵיהּ — שֶׁחָזַר וְחָיָה חָכְמַת הַשָּׂבַע, מֻצַּח הַנָּחָשׁ, כִּי חָכְמַת הַשָּׂבַע חָזְרָה וְנִתְגַּבְּרָה עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה סָפֵק בָּרָצוֹן כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: הָדַר אָתֵי קָא בָּעֵי בָּלְעָה לִסְפִינְתָּא — שֶׁחָזַר וּבָא הַנָּחָשׁ לִבְלֹעַ הַסְּפִינָה, בְּחִינַת שֹׁרֶשׁ הָרָצוֹן, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל.

הָדַר אָתֵי צְפָרָא פּוּשְׁקַנְצָא, פְּסַקֵּהּ לְרֵישֵׁהּ — הַיְינוּ שֶׁחָזַר וּבָא הָעוֹרֵב בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ״ל, וּפְסַקֵּהּ לְרֵישֵׁהּ, שֶׁהָרַג אֶת מֻצַּח הַנָּחָשׁ וְהִכְנִיעוֹ, כִּי תָּמִיד מַכְנִיעִין אֶת מֻצַּח הַנָּחָשׁ עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה כַּנַּ״ל.

וּשְׁקָלֵהּ לְהַהוּא אֶבֶן טָבָא וְשַׁדְיֵהּ לִסְפִינְתָּא — כִּי אַחַר שֶׁהִכְנִיעַ אֶת מֻצַּח הַנָּחָשׁ, חָכְמַת הַשָּׂבַע, לְגַמְרֵי, אָזַי נָטַל אֶת הָאֶבֶן טוֹב, בְּחִינַת הָרָצוֹן, בְּחִינַת: אֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ, וְשַׁדְיֵהּ לִסְפִינְתָּא — שֶׁהִשְׁלִיכוֹ לְשׁוֹרֶשׁ הָרָצוֹן, שֶׁשָּׁם מִקְשָׁרִין כָּל הָרְצוֹנוֹת כַּנַּ״ל:

הָוָה צְפָרֵי מְלִיחֵי בַּהֲדָן, אוֹתְבִינְהוּ עֲלַיְיהוּ, שְׁקַלוּהוּ וּפָרְחוּ לְהוּ, פָּרוּשׁ, שֶׁהָיָה עִמָּנוּ צִפֳּרֵי מְלִיחֵי, הַיְינוּ נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עַמֵּנוּ שֶׁטָּעוּ אַחֲרֵיהֶם, אַחֲרֵי חָכְמֵי הַשָּׂבַע, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיּוֹת רָעוֹת, שֶׁדּוֹרְסִים וְטוֹרְפִים רַבִּים מִבְּנֵי עַמֵּנוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: צִפֳּרֵי מְלִיחֵי, כִּי הֵם כַּצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח (קהלת ט׳:י״ב). וְזֶהוּ מְלִיחֵי — לְשׁוֹן מְמֻלָּח, הַיְינוּ מְבֻלְבָּל, כִּי גַּם הֵם נִתְבַּלְבְּלוּ עַל־יְדֵי חַיּוֹת רָעוֹת הַנַּ״ל, וְטָעוּ גַּם בֶּן אַחֲרֵיהֶם, וַעֲכָשָׁו פָּרְחוּ לְהוּ וְיָצְאוּ לְשָׁלוֹם עַל־יְדֵי הָאֶבֶן טוֹב הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרָצוֹן שֶׁנִּתְגַּלָּה עַתָּה כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הָרָצוֹן, אָזַי נַעֲשֶׂה יִרְאָה, וְעַל־יְדֵי יִרְאָה מְקַבְּלִין הַחֶסֶד כַּנַּ״ל. וְזֶה גַּם כֵּן בְּחִינַת פָּרְחוּ, בְּחִינַת: וְהִנֵּה פֶּרַח מַטֵּה אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי, הַיְינוּ בְּחִינַת הַשְׁפָּעַת הַחֶסֶד עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל:

**יב** וְזֶה בְּחִינַת רְפוּאוֹת, כִּי הוּא רְפוּאָה לְכָל הַמַּכּוֹת, כִּי כָּל בְּחִינוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת רְפוּאוֹת.

צְדָקָה הִיא רְפוּאָה, בְּבְחִינַת (מלאכי ג׳:כ׳): צְדָקָה מַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ. זְקֵן — זֶה קָנָה חָכְמָה (קדושין לב), הוּא בְּחִינַת רְפוּאָה, בִּבְחִינַת (משלי י״ב:י״ח): לְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא. רָצוֹן הוּא בְּחִינַת רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ס״א:א׳): ה׳ שְׁלָחַנִי לַחֲבֹשׁ לִנְשְׁבְּרֵי לֵב, לִקְרֹא שְׁנַת רָצוֹן. מְלֶאכֶת מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית הוּא רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ד״ה ב כד): וַתַּעַל אֲרוּכָה לַמְלָאכָה בְּיָדֶם.

כִּי רְפוּאוֹת הַמַּכָּה הִיא עַל־יְדֵי כַּמָּה בְּחִינוֹת. שֶׁבְּתְחִלָּה צְרִיכִין שֶׁיַּפְתֵּחַ פִּי הַמַּכָּה, אַחַר כָּךְ צָרִיךְ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, שֶׁיִּמְשֹׁךְ וְיוֹצִיא הַלֵּחָה וְהַדָּמִים הַמְקֻלְקָלִים מִתּוֹךְ הַמַּכָּה, אַחַר־כָּךְ צְרִיכִין לְהָדִיחַ כָּל הַדָּמִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם שׁוּם קִלְקוּל וַעֲכִירוּת, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַדָּמִים לֵילֵךְ וּלְסַבֵּב כָּל סֵדֶר סִבּוּבָם כְּסֵדֶר בְּלִי שׁוּם עִכּוּב. כִּי כְּשֶׁהַדָּמִים הוֹלְכִים וּמְסַבְּבִים בַּגּוּף כְּדַרְכָּם, כְּשֶׁבָּאִים לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִלְקוּל, דְּהַיְינוּ בִּמְקוֹם הַמַּכָּה, נִתְעַכְּבִים שָׁם, וְשָׁם נִתְעַכֵּב וְנִמְשָׁךְ כָּל עֲכִירוּת וְקִלְקוּל שֶׁיֵּשׁ בְּהַדָּמִים, כִּי כֵן הַדֶּרֶךְ — שֶׁבְּמָקוֹם הַמְקֻלְקָל שָׁם נִתְעַכֵּב כָּל מִינֵי עֲכִירוּת וְקִלְקוּל שֶׁיֵּשׁ בְּהַדָּמִים, וַאֲזַי נִתְעַכְּבִים שָׁם הַדָּמִים, וְאֵין יְכוֹלִים לְסַבֵּב סִבּוּבָם כְּסֵדֶר הִלּוּכָם וּמְרוּצָתָם, כִּי יֵשׁ לְהַדָּמִים סֵדֶר הַהִלּוּךְ, שֶׁהוֹלְכִים וּמְסַבְּבִים הַגּוּף כָּךְ וְכָךְ פְּעָמִים בְּשָׁעָה, וְכַיּוֹצֵא, וּכְשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עֲכִירוּת, נִתְעַכְּבִים בַּמָּקוֹם הַמְקֻלְקָל כַּנַּ״ל, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְסַבֵּב כַּסֵּדֶר, עַל־כֵּן צְרִיכִין לְהַדִּיחָם וּלְכַבְּסָם. אַחַר כָּךְ צְרִיכִים לִסְגֹּר פִּי הַמַּכָּה.

וְכָל אֵלּוּ בְּחִינוֹת רְפוּאוֹת נַעֲשִׂים עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל,

כִּי צְדָקָה הִיא בְּחִינַת פְּתִיחַת פִּי הַמַּכָּה, בִּבְחִינַת: פָּתוֹחַ תִּפְתַּח.

חָכְמָה הִיא בְּחִינַת כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, בִּבְחִינַת (איוב כ״ח:י״ח): וּמֶשֶׁךְ חָכְמָה מִפְּנִינִים – מִלְּפָנֵי וְלִפְנִים (וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי שבת פ׳ המצניע) עַל פָּסוּק: יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים – מִלְּפָנֵי וְלִפְנִים, עַיִן שָׁם), שֶׁבְּחִינַת חָכְמָה מוֹשֶׁכֶת וּמוֹצִיאָה הַקִּלְקוּל מִלְּפָנֵי וְלִפְנִים, מִכָּל מְקוֹמוֹת הַפְּנִימִיִּים.

רֶגֶל שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הֶדְחַת וְכִבּוּס הַדָּמִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַדָּמִים לְסַבֵּב סִבּוּבָם כַּסֵּדֶר. וְזֶה בְּחִינַת רֶגֶל, בְּחִינַת (מלכים־א א): עֵין רוֹגֶל – עֵין כּוֹבֶס, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י שָׁם. הֵינוּ שֶׁעַל יְדֵי רֶגֶל וְיוֹם טוֹב, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הֶדְחַת וְכִבּוּס הַדָּמִים כַּנַּ״ל, וְאָזַי יְכוֹלִים הַדָּמִים לְסַבֵּב כַּסֵּדֶר. וּבְשָׁבִיל זֶה נִקְרָא הֶרֶגֶל חַג – לְשׁוֹן סִבּוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ׳:כ״ב): הַיֹּשֵׁב עַל חוּג הָאָרֶץ – עַל סִבּוּב הָאָרֶץ, כִּי עַל־יְדֵי הֶדְחַת וְכִבּוּס הַדָּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְסַבְּבִים כַּסֵּדֶר כַּנַּ״ל.

מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית – דְּהֵינוּ בְּחִינַת: עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה,

כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ הַנַּ״ל זוֹכִין לְהַשְׁפָּעַת הַחֶסֶד, שֶׁיִּתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּחַסְדּוֹ, בְּחִינַת: וְאַתֶּם כֹּהֲנַי ה׳ תִּקָּרְאוּ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ, בְּחִינַת כֹּהֵן, חֶסֶד – עַל־יְדֵי־זֶה נִסְגָּר פִּי הַמַּכָּה, בִּבְחִינַת (ויקרא י״ג:ד׳): וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנָּגַע; שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת כֹּהֵן, נִסְגָּר הַמַּכָּה לְגַמְרֵי וְנִתְרַפֵּא בִּשְׁלֵמוּת:

**יג** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים – זֶה בְּחִינַת הַתְחָלָה, בְּחִינַת צָרָה כְּמַבְכִּירָה. וְאֵיזֶהוּ הַתְחָלָה,

בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳ – הֵינוּ הַתְחָלַת הַצְּדָקָה, כְּשֶׁמַּתְחִילִין מֵחָדָשׁ לִתֵּן צְדָקָה. וְזֶה בְּחִינַת מִנְחָה חֲדָשָׁה, בְּחִינַת צְדָקָה חֲדָשָׁה, בְּחִינַת הַתְחָלַת הַצְּדָקָה, כִּי מִנְחָה בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַגִּישֵׁי מִנְחָה בִּצְדָקָה. וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ:

בְּשָׁבְעָתֵיכֶם – זֶה בְּחִינַת זָקֵן, כִּי בְּסִינֵי נִרְמָה לָהֶם כְּזָקֵן (כשפירש״י בפרשת אנכי), כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִנְחָה חֲדָשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְחָלַת הַצְּדָקָה, נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת זָקֵן, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁבוּעוֹת כַּנַּ״ל, וְאָזַי נִתְבַּטֵּל יְנִיקָתוֹ שֶׁל מֵצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁיּוֹנֵק מִזְּקֵנֵי הַדּוֹר שֶׁאֵינָם כְּתִקּוּנוֹ כַּנַּ״ל, וְנִשְׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁמְּגַלֶּה אֶת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם – הֵינוּ קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מִקְרָא קֹדֶשׁ כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא נִשְׁמַע עַתָּה עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, שֶׁמַּכְנִיעַ אֶת מֵצַח הַנָּחָשׁ, חָכְמַת הַטֶּבַע, כַּנַּ״ל. וְאָזַי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ –

כִּי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן נַעֲשֶׂה יִרְאָה, וְעַל־יְדֵי יִרְאָה נִשְׁפָּע חֶסֶד, וְאָזַי אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, כִּי נִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּחַסְדּוֹ, בִּבְחִינַת: עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה, וְאָזַי: וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וְכוּ׳, וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי ה׳ תִּקָּרְאוּ, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ – כִּי אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה וְשׁוּם עֵסֶק, כִּי נִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּחַסְדּוֹ, בְּחִינַת: וְאַתֶּם כֹּהֲנֵי ה׳ תִּקָּרְאוּ, כַּנַּ״ל:

**יד** יֵשׁ חִלּוּק בֵּין הַחַיּוֹת רָעוֹת וּבֵין הַמֵּצַח הַנָּחָשׁ, כִּי חַכְמֵי הַטֶּבַע שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיּוֹת רָעוֹת הֵם הַחַכָמִים שֶׁאוֹחֲזִים בְּחָכְמַת הַטֶּבַע לַהֲנָאָתָם, כִּי יֵשׁ לָהֶם הֲנָאָה מִזֶּה, כְּדֵי לְהַחֲזִיק דַּעַת רָשָׁקָר שֶׁלָּהֶם וְכִיּוֹצֵא. אֲבָל הֶחָכָם שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מֵצַח הַנָּחָשׁ, הוּא רָשָׁע וְכוֹפֵר בְּלִי שׁוּם הֲנָאָה, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מֵחָכְמָתוֹ, רַק הוּא (כְּמוֹ רָשָׁע יָרֵא, שֶׁהוּא) רָשָׁע וְכוֹפֵר בְּלִי שׁוּם הֲנָאָה כַּנַּ״ל:

**טו** כְּלַל הַמַּאֲמָר כֻּלּוֹ אֶחָד, וְכֻלּוֹ קָשׁוּר זֶה בָּזֶה, שֶׁהַצְּדָקָה הִיא קָשֶׁה מְאֹד בַּהַתְחָלָה, אֲבָל הַתּוֹעֶלֶת שֶׁל הַצְּדָקָה גָּדוֹל מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה וְעֵסֶק, כִּי נִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּחַסְדּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה מוֹצִיאִין יְנִיקַת מֵצַח הַנָּחָשׁ שֶׁיּוֹנֵק מִזְּקֵנֵי הַדּוֹר, וְאָזַי נִשְׁמָע קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁמְּגַלֶּה אֶת הָרָצוֹן, וְאָזַי נִתְגַּלֶּה יִרְאָה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה – עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, וְעַל יְדֵי הַיִּרְאָה נַעֲשֶׂה כְּלִי וְצִנּוֹר לְקַבֵּל עַל יָדוֹ הַשְׁפָּעַת הַחֶסֶד, כִּי בְּלֹא הַכְּלִי וְהַצִּנּוֹר אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַחֶסֶד, רַק עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה שֶׁהוּא צִנּוֹר וּכְלִי, עַל יָדָהּ מְקַבְּלִין אֶת הַחֶסֶד, וְאָזַי מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּחַסְדּוֹ, וְאָז אֵין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, כִּי נִתְקַיֵּם: וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וְכוּ׳, כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה ה

**א** תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ, כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב (תהלים פ״א):

**א** הָעִקָּר הוּא הָאֱמוּנָה, וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְחַפֵּשׂ אֶת עַצְמוֹ וּלְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה.

כִּי יֵשׁ סוֹבְלֵי חֻלָאִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מַכּוֹת מַפְלָאוֹת, וְהֵם סוֹבְלִים הֶחֻלָאִים רַק בִּשְׁבִיל נְפִילַת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (דברים כ״ח:נ״ט): וְהִפְלָא ה׳ אֶת מַכֹּתְךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים. וְנֶאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי הֵם בָּאִים עַל־יְדֵי פְּגַם אֱמוּנָה, כִּי עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה בָּאִים מַכּוֹת מַפְלָאוֹת, שֶׁאֵין מוֹעִיל לָהֶם

לֹא רְפוּאוֹת וְלֹא תְּפִלָּה וְלֹא זְכוּת אָבוֹת.

כִּי כָּל הָרְפוּאוֹת הֵם עַל־יְדֵי עֲשָׂבִים, וְהֵם גְּדֵלִים רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח): אֵין הַגֶּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּזְכוּת אֱמוּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח, וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף. שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ אֱמוּנָה, אָז יוֹרְדִין גְּשָׁמִים וְצוֹמְחִים עֲשָׂבִים, וַאֲזַי יֵשׁ רְפוּאוֹת, אֲבָל עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה אֵין גְּשָׁמִים, וַאֲזַי אֵין רְפוּאָה.

גַּם עִקַּר כֹּחַ הָרְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל עֵשֶׂב וַעֲשָׂב הוּא עַל פִּי הַסֵּדֶר שֶׁיֵּשׁ לְהַזְּרָעִים, לְפִי הַמָּקוֹם וּלְפִי הַזְּמַן. כִּי יֵשׁ עֵשֶׂב, שֶׁעִקַּר כֹּחוֹ לְרַפְּאוֹת הוּא רַק כְּשֶׁקּוֹצְרִין אוֹתוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ, וְאַחַר כָּךְ אֵין כֹּחַ לְאוֹתוֹ עֵשֶׂב לְרַפְּאוֹת. וְכֵן יֵשׁ עֵשֶׂב, שֶׁכֹּחוֹ רַק כְּשֶׁנִּגְמָר עַד שֶׁנּוֹפֵל מֵאֲלָיו, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁל הַזְּמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם. וְכֵן יֵשׁ סֵדֶר לְפִי הַמָּקוֹם – שֶׁבְּמָקוֹם זֶה גָּדֵל זֶה הָעֵשֶׂב, וּבְמָקוֹם אַחֵר גְּדֵלִים עֲשָׂבִים־אֲחֵרִים, וְעִקַּר כֹּחָם לְרַפְּאוֹת הוּא רַק עַל פִּי הַסֵּדֶר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְפִי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם.

וְסֵדֶר הַזְּרָעִים הוּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (שבת לא): אֱמוּנָה זֶה סֵדֶר זְרָעִים, שֶׁעַל יְדֵי אֱמוּנָה נַעֲשָׂה הַסֵּדֶר שֶׁל הַזְּרָעִים לְפִי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לְרַפְּאוֹת, וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה אֵין מוֹעִיל רְפוּאוֹת.

וְכֵן תְּפִלָּה הוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ז:י״ב) וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ.

וְכֵן זְכוּת אָבוֹת נִתְגַּלָּה גַּם כֵּן רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (שיר השירים ב׳:י״ב): הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ. הַנִּצָּנִים אֵלּוּ אָבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמה א:), הֵם נִרְאִין וְנִתְגַּלִּין בָּאָרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ז:ג׳): שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, בְּחִינַת: עָפָר מָאנָא דְּכֻלְּהוּ (ת״ז תי״ע׳ דף קכ:).

עַל־כֵּן עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה אֵין מוֹעִיל לוֹ לֹא רְפוּאָה וְלֹא תְּפִלָּה וְלֹא זְכוּת אָבוֹת, כִּי כָּל אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל.

וְגַם אֵין מוֹעִיל לְהַחוֹלֶה קוֹל צְעָקַת שֶׁל אָח וּגְנִיחוֹת, שֶׁלִּפְעָמִים מוֹעִיל לְהַחוֹלֶה אֵלּוּ הַקּוֹלוֹת, שֶׁמְּרַחֲמִין עָלָיו עַל־יְדֵי קוֹלוֹת הַלָּלוּ, אֲבָל עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה גַּם זֶה אֵין מוֹעִיל, כִּי הַגְּנִיחוֹת וְצַעֲקַת אָח הַנַּ״ל הֵם קוֹל בְּלֹא דִּבּוּר, וְקוֹל – זֶה בְּחִינַת אֲבָהָן, כִּי הַקּוֹל כָּלוּל מֵאֵשׁ מַיִם רוּחַ (תיקון סט), שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּלָת אֲבָהָן, וְהֵם נִרְאִין וְנִתְגַּלִּין רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עָפָר מָאנָא דְּכֻלְּהוּ. וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה אֵין מוֹעִיל לוֹ גַּם הַקּוֹלוֹת הַנַּ״ל.

וְגַם עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ אֵין מוֹעִיל לוֹ רְפוּאָה, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה הִיא עַל־יְדֵי הִתְמַזְּגוּת הַיְסוֹדוֹת, כִּי יֵשׁ אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, עָפָר, וְצָרִיךְ לָזֶה חָכְמָה גְּדוֹלָה, שֶׁיֵּדַע עַל פִּי דָּאקְטוֹרֵי לְמַזֵּג הַיְסוֹדוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעֲשָׂבִים, כְּפִי הָרְפוּאָה שֶׁצָּרִיךְ זֶה הַחוֹלֶה לְפִי קִלְקוּל הַיְסוֹד, שֶׁנִּתְקַלְקֵל וְנֶחֱלַשׁ אֵצֶל זֶה הַחוֹלֶה. (גַּם בְּהַכָּרַעַת הַקּוֹל יֵשׁ בְּחִינַת הִתְמַזְּגוּת הַיְסוֹדוֹת), וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי פְּגַם אֱמוּנָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִפְגַּם בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, כִּי כֻּלָּם מִתְגַּלִּין רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת עָפָר, שֶׁהִיא מָאנָא דְּכֻלְּהוּ, עַל־כֵּן אֵין לוֹ רְפוּאָה:

**ב** וְהַתִּקּוּן לָזֶה הוּא שֶׁצָּרִיכִין לַחְתֹּר וְלִמְצֹא הַמַּיִם שֶׁמִּשָּׁם גְּדֵלָה הָאֱמוּנָה. וְאֵלּוּ הַמַּיִם הֵם בְּחִינַת עֲצוֹת, שֶׁמִּשָּׁם גְּדֵלָה הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ה:א׳): אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֵצוֹת מֵרָחֹק אֱמוּנָה אֹמֶן; שֶׁעַל יְדֵי הָעֵצוֹת גְּדֵלָה הָאֱמוּנָה.

וְעֵצוֹת הֵם בְּחִינַת עֹמֶק הַלֵּב, הַיְנוּ כְּשֶׁנִּתְקַלְקֵל וְנוֹפֵל הָאֱמוּנָה, עַד שֶׁאֵין מוֹעִיל אֲפִלּוּ קוֹל צְעָקָה, שֶׁהוּא קוֹל בְּלֹא דִּבּוּר כַּנַּ״ל, אֲזַי צְרִיכִין לִצְעֹק מִן הַלֵּב לְבַד, בִּבְחִינַת (איכה ב׳:י״ח): צְעַק לִבָּם אֶל ה׳, שֶׁהוּא צַעֲקַת הַלֵּב לְבַד, בְּלִי קוֹל, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ל:א׳): מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה׳ – מֵעֲמִקָּא דְּלִבָּא. וְעִמֹּק הַלֵּב זֶה בְּחִינַת עֵצוֹת, בִּבְחִינַת (משלי כ׳:ה׳): מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁאֵין מוֹעִיל קוֹל צְעָקָה מֵחֲמַת נְפִילַת הָאֱמוּנָה, אֲזַי צְרִיכִין לִצְעֹק מִן הַלֵּב לְבַד, בְּלִי קוֹל, רַק מֵעֲמִקָּא דְּלִבָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין הָעֵצוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת: מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה וְכוּ׳. וְעַל־יְדֵי הָעֵצוֹת שֶׁנִּתְגַּלִּין בָּעוֹלָם, (דְּהַיְנוּ שֶׁיּוֹדְעִין בָּעוֹלָם לִתֵּן עֵצָה לְנַפְשָׁם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַה שֶּׁצָּרִיךְ), עַל־יְדֵי־זֶה גְּדֵלָה הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: עֵצוֹת מֵרָחֹק אֱמוּנָה אֹמֶן, כַּנַּ״ל. וַאֲזַי חוֹזֵר וְנִתְתַּקֵּן כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל,

כִּי הָעֵצוֹת הֵם בְּחִינַת פֶּלֶא, בְּחִינַת: אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֵצוֹת מֵרָחֹק וְכוּ׳, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן וּמְקַבֵּל רְפוּאָה לְהַמַּכּוֹת הַמַּפְלָאוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת: וְהִפְלָא ה׳ אֶת מַכָּתְךָ וְכוּ׳.

גַּם תְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת פֶּלֶא, בְּחִינַת (שמות ט״ו:י״א): נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶּלֶא. וְכֵן זְכוּת אָבוֹת, בִּבְחִינַת (תהילים ע״ח:י״ב): נֶגֶד אֲבוֹתָם עָשָׂה פֶּלֶא:

וְזֶהוּ:

וְאָנֹכִי תִּרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם (הושע י״א:ג׳) – זֶה בְּחִינַת עֵצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״א:ח׳): הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ – הַהוֹלְכִים־אַחַר עֲצָתְךָ. קֶחֶם עַל זְרוֹעֹתָיו – זֶה בְּחִינַת זְכוּת אָבוֹת, שֶׁהֵם זְרוֹעוֹת עוֹלָם. וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפָאתִים – כִּי בֶּאֱמֶת עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה רְפוּאָה כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ בְּחִינַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, בְּרֵישָׁא חַשּׁוֹכָא וְתֹהוּ. חֹשֶׁךְ זֶה בְּחִינַת הֶעְדֵּר הָעֲצָה, בִּבְחִינַת (איוב ל״ח:ב׳): מִי זֶה מַחְשִׁיךְ עֵצָה בְּמִלִּין; וְאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁנִּתְגַּלְּה הָעֲצָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֹמֶק, בְּחִינַת מַיִם עֲמֻקִּים, זֶה בְּחִינַת (שם יב): מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ. וְכָל מַה שֶּׁנִּתְגַּלָּה יוֹתֵר הָאוֹר, דְּהַיְנוּ הָעֲצָה, וְנִדְחֶה

הַחֹשֶׁךְ שֶׁהוּא הֶעְדֵּר הָעֲצָה, נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה בְּיוֹתֵר.

כִּי עִקָּר גְּדוּל הָאֱמוּנָה הוּא בִּבְחִינַת (תהילים צ״ב:ג׳): וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, דְּהַיְנוּ כָּל מַה שֶּׁנִּדְחֶה וְהוֹלֵךְ חֵלֶק מֵהַלַּיְלָה וְנִתְקָרֵב אֶל אוֹר הַיּוֹם, נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה בְּיוֹתֵר, וְכֵן הוֹלֶכֶת וְנִגְדֶּלֶת מְעַט מְעַט, כְּפִי מַה שֶּׁנִּדְחֶה מֵהַלַּיְלָה וְנִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַיּוֹם, עַד שֶׁבְּאוֹר הַיּוֹם אָז נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, בִּבְחִינַת (איכה ג׳:כ״ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

וְאָז, בְּאוֹר הַיּוֹם, הוּא עִקָּר צְמִיחַת הָרְפוּאָה, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:ח׳): אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הָעֵצָה, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּדְחֶה הַחֹשֶׁךְ שֶׁהוּא בִּבְחִינַת לַיְלָה, וְנִתְגַּלֶּה הָאוֹר, בִּבְחִינַת יוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה עִקָּר הָרְפוּאָה, בִּבְחִינַת: אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ וְכוּ׳:

וְזֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַאי טַעְמָא עִזֵּי מַסְגֵּן בְּרֵישָׁא וְהָדַר אִמְרֵי, כִּבְרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּרֵישָׁא חֲשׁוֹכָא וְהָדַר נְהוֹרָא (שבת עז:).

עִזֵּי זֶה בִּבְחִינַת אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (תהילים צ״ג:א׳): לָבֵשׁ ה׳ עֹז הִתְאַזָּר, בִּבְחִינַת (ישעיהו י״א:ה׳): וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו, וֶאֱמוּנָה אֵזוֹר וְכוּ׳.

וְהָדַר אִמְרֵי – אִמְרֵי בִּבְחִינַת הָרְפוּאָה, בִּבְחִינַת (שם נז): אָמַר ה׳ וּרְפָאתִיו, וְזֶהוּ אָמַר, רָאשֵׁי תֵבוֹת: אֵשׁ מַיִם רוּחַ, שֶׁמִּשָּׁם הָרְפוּאָה. הַיְנוּ מִפְּנֵי מָה עִקָּר הָרְפוּאָה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, כִּי צָרִיךְ לְהַקְדִּים אֱמוּנָה בִּתְחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ זוֹכִין לִרְפוּאָה, וְהֵשִׁיב:

כִּבְרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּרֵישָׁא חֲשׁוֹכָא וְהָדַר נְהוֹרָא, הַיְנוּ, כִּי זֶה הוּא בִּבְחִינַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁבְּרֵישָׁא חֲשׁוֹכָא וְכוּ׳, כִּי עִקָּר גְּדוּל הָאֱמוּנָה – עַל־יְדֵי הָעֵצָה, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת: מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ, כִּי אֵין הָאֱמוּנָה נִגְדֶּלֶת בִּשְׁלֵמוּת רַק בְּאוֹר הַיּוֹם, וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְקַבֵּל הָרְפוּאָה רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, כִּי צְמִיחַת הָרְפוּאָה הִיא רַק בְּאוֹר הַיּוֹם, בִּבְחִינַת: אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וְכוּ׳, כַּנַּ״ל:

**ג** וְלִדְלּוּת וּלְגַלּוּת הַמַּיִם הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ הָעֵצוֹת, לָזֶה צְרִיכִין אִישׁ תְּבוּנוֹת, בִּבְחִינַת: מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ, וְאִישׁ תְּבוּנוֹת יְדַלֶּנָּה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים ל״ב:כ״ח): כִּי גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה, וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה; כִּי כְּשֶׁאֵין תְּבוּנָה, עֲצָתוֹ אֲבוּדָה, כִּי הִתְגַּלּוּת הָעֵצָה – עַל־יְדֵי אִישׁ תְּבוּנָה כַּנַּ״ל.

וְאִישׁ תְּבוּנוֹת הוּא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נְשָׁמָה, בִּבְחִינַת (איוב ל״ב:ח׳): וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם. וְצָרִיךְ לְזַכֵּךְ וּלְצַחְצֵחַ הַנְּשָׁמָה, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַמְשָׁכַת רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ צְמָצוּמִים, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שַׁדַּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְמָצוּם, כִּי שַׁדַּי – עַל שֵׁם שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי, (כמובא בפירש״י פ׳ מקץ, וע׳ ב״ר פ״ה ופ׳ מ״ו, חגיגה יב), וְעַל־יְדֵי־זֶה מְצַחְצֵחַ הַנְּשָׁמָה. וְזֶהוּ: וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם – שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת שַׁדַּי, דְּהַיְנוּ הַמְשָׁכַת רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ צְמָצוּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה מְצַחְצֵחַ הַנְּשָׁמָה, וְאָז הוּא אִישׁ תְּבוּנוֹת כַּנַּ״ל.

כִּי עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ צְמָצוּמִים, דְּהַיְנוּ לְתוֹךְ גּוּפִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְפָּל וְנִתְרַבֶּה פַּרְנָסָתוֹ, כִּי כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ צְמָצוּמִים, דְּהַיְנוּ לְתוֹךְ גּוּפִים, זֶה בְּחִינַת בְּרִיאָה, כִּי נַעֲשֶׂה עַתָּה בְּרִיאָה חֲדָשָׁה עַל־יְדֵי חִבּוּר רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת עִם הַגּוּף וְהַצְמָצוּם, שֶׁזֶּה עִקַּר הַבְּרִיאָה, וְאָז תֵּכֶף כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה אֵיזֶה בְּרִיאָה, אָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן פַּרְנָסָה תֵּכֶף, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְפַרְנֵס מִקְרֵנֵי רְאֵמִים עַד בֵּיצֵי כִּנִּים (ע״ז ג:),

וְתֵכֶף שֶׁיֵּשׁ בְּרִיאָה, תֵּכֶף הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן פַּרְנָסָה, כִּי הַנְּשָׁמָה לְבַד אֵינָהּ צְרִיכָה פַּרְנָסָה, וְכֵן הַגּוּף לְבַד אֵינוֹ צָרִיךְ גַּם כֵּן פַּרְנָסָה, וְעִקַּר צֹרֶךְ הַפַּרְנָסָה הוּא רַק כְּשֶׁנִּתְחַבֵּר הַנְּשָׁמָה עִם הַגּוּף, דְּהַיְנוּ שְׁתּוּפָא דְּנַפְשָׁא וּבִשְׂרָא, אָז צְרִיכִין פַּרְנָסָה, וְעַל כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְשִׁיךְ רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ צְמָצוּמִים וְגוּפִים, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בְּרִיאָה, בְּחִינַת שְׁתּוּפָא דְּנַפְשָׁא וְגוּפָא, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה וְנִכְפָּל פַּרְנָסָתוֹ, כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁיֵּשׁ בְּרִיאָה, נוֹתֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ פַּרְנָסָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות סג): כָּל הַמְשַׁתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם בְּצַעֲרוֹ – דְּהַיְנוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ וּמְשַׁתֵּף רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ הַצְּמָצוּם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת צַעַר, אָז כּוֹפְלִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ. שַׁדַּי זֶה בְּחִינוֹת הַצְּמָצוּם, בְּחִינוֹת הַמְשָׁכַת רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת לְתוֹךְ הַצְּמָצוּם, בְּחִינַת מְשַׁתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם בְּצַעֲרוֹ – עַל־יְדֵי־זֶה: וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ, הַיְנוּ רִבּוּי הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל,

וְעַל־יְדֵי הַפַּרְנָסָה הוּא מְצַחְצֵחַ נַפְשׁוֹ, כִּי אֲכִילַת הַצַּדִּיק הוּא רַק בִּשְׁבִיל הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י״ג:כ״ה): צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ, וּשְׂבִיעַת הַנֶּפֶשׁ זֶה בְּחִינַת הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁמְּצַחְצֵחַ נִשְׁמָתוֹ עַל־יְדֵי אֲכִילָתוֹ, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:י״א): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ.

וַאֲזַי כְּשֶׁמְּצַחְצֵחַ נִשְׁמָתוֹ, אָז הוּא אִישׁ תְּבוּנוֹת, בְּחִינַת: וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין הָעֵצוֹת כַּנַּ״ל, וּמִשָּׁם גְּדֻלָּה הָאֱמוּנָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**ד** וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה וְנִתְחַזֵּק אֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת, אֱמוּנוֹת הֶעָבוֹדָה זָרָה וְכַיּוֹצֵא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל כ״ו:ב׳): אִמְלְאָה הָחֳרְבָה, כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל וְכוּ׳ (ע׳ מגילה ו). כִּי עִקַּר קִיּוּם וְחִזּוּק אֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת הוּא מִנְּפִילַת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה,

וּכְשֶׁמַּעֲלִין הָאֱמוּנָה הַנְּפוּלָה, מִזֶּה נַעֲשִׂין גֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי שְׁנֹלְקָטִין וְנִבְרָרִין נְפִילַת הָאֱמוּנָה שֶׁמִּשָּׁם יְנִיקַת אֱמוּנָתָם, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחֱלָשׁ כֹּחַ אֱמוּנָתָם, וַאֲזַי הֵם חוֹזְרִים לֶאֱמוּנָתֵינוּ הַקְּדוֹשָׁה וְנַעֲשִׂין גֵּרִים.

וְלִפְעָמִים נַעֲשִׂין גֵּרִים בְּכֹחַ וְלִפְעָמִים נַעֲשִׂין גֵּרִים בְּפֹעַל. הַיְנוּ, אוֹ שֶׁנַּעֲשִׂין גֵּרִים מַמָּשׁ בְּפֹעַל, שֶׁבָּאִין עַכּוּ״ם וּמִתְגַּיְּרִין, אוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה רַק בְּכֹחַ, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֱמוּנָה הַנְּפוּלָה וְנֶחֱלָשׁ אֱמוּנָתָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה לָהֶם בְּמָקוֹם שֶׁהֵם הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמַאֲמִינִים שָׁם בְּמָקוֹם שֶׁהֵם, שֶׁיֵּשׁ יָחִיד קַדְמוֹן יִתְבָּרַךְ,

בִּבְחִינַת (מלאכי א׳:י״א): בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי.

וְזֶה תָּלוּי כְּפִי חֹזֶק הָאֱמוּנָה כְּזִבְיוֹת שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה, הַיְנוּ כְּשֶׁהָאֱמוּנָה כָּזְבְיוֹת הָיְתָה חֲזָקָה בִּתְחִלָּה, אֲזַי אַחַר כָּךְ כְּשֶׁמְּשַׁבְּרִין אוֹתָהּ וּמַעֲלִין הָאֱמוּנָה הַנְּפוּלָה דְּקֻדֻּשָּׁה מִשָּׁם וְנַעֲשִׂין גֵּרִים, אֲזַי נַעֲשִׂין גֵּרִים בְּפֹעַל מַמָּשׁ, וּכְשֶׁהָאֱמוּנָה כָּזְבְיוֹת לֹא הָיְתָה חֲזָקָה כָּל־כָּךְ בַּתְּחִלָּה, אֲזַי כְּשֶׁנִּשְׁבֶּרֶת וּמְהַפְּכִין אוֹתָהּ אֶל הַקֻּדֻּשָּׁה, אֲזַי אֵין נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה רַק גֵּרִים בְּכֹחַ:

**ה** וְהִנֵּה הַכְּלָל – שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֱמוּנָה הַנְּפוּלָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וּמֵחֲמַת שֶׁאֵלּוּ הַגֵּרִים נַעֲשִׂין מִלְּקִיטַת נְפִילַת הָאֱמוּנָה, עַל־כֵּן הֵם מַזִּיקִין לְיִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת (קדושין ע׳:): קָשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת. סַפַּחַת – הַיְנוּ מַכּוֹת, בְּחִינַת מַכּוֹת מֻפְלָאוֹת הַנַּ״ל, שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי נְפִילַת הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וּמֻחֲמַת שֶׁאֵלּוּ הַגֵּרִים נַעֲשִׂין מִלְּקִיטַת נְפִילַת הָאֱמוּנָה, עַל־כֵּן הֵם קָשִׁים כְּסַפַּחַת כַּנַּ״ל:

וְאֵלּוּ הַגֵּרִים הֵם מַכְנִיסִין גַּאֲוָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה ה׳:): בַּמִּסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֵּוֶהּ – מִפְּנֵי גַּאֲוָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּתְּנָה לָעַכּוּ״ם. נִמְצָא שֶׁהַגַּאֲוָה דְּקֻדֻּשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפְלָה אֲלֵיהֶם, וְעַל כֵּן כְּשֶׁחוֹזְרִים עַכּוּ״ם וּמִתְגַּיְּרִין, הֵם מְבִיאִין עִמָּהֶם גַּאֲוָה שֶׁהָיְתָה אֶצְלָם כַּנַּ״ל, וּמַכְנִיסִין בְּיִשְׂרָאֵל גַּאֲוָה:

וְעַל־יְדֵי־זֶה נוֹטְלִין חֶרֶב הַגַּאֲוָה מַנְהִיגֵי הַדּוֹר, שֶׁמִּתְגָּאִים עַל הַדּוֹר בְּחִנָּם, כִּי יֵשׁ מַנְהִיגִים, שֶׁמִּתְנַהֲגִים בְּרַבָּנוּת וּמוֹשְׁלִים עַל עַם דַּל, וְהֵם מִתְגָּאִים עַל הַדּוֹר בְּחִנָּם, כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם גְּדֻלָּה מִן הַשָּׁמַיִם כְּלָל, רַק הֵם מִתְגָּאִים מֵעַצְמָם עַל הַדּוֹר בְּחִנָּם, וְהֵם מְקַבְּלִין חֶרֶב הַגַּאֲוָה, בִּבְחִינַת (דברים ל״ג:כ״ט): וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ – עַל־יְדֵי הַגֵּרִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם מַכְנִיסִין גַּאֲוָה בְּיִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וּמוֹשְׁלִים עַל עַם דַּל בְּחִנָּם, וְיֵשׁ לָהֶם כֹּחַ אֲפִלּוּ לְהַעֲנִישׁ אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַכְנִיעַ עַצְמוֹ תַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם, וְכָל זֶה עַל־יְדֵי חֶרֶב הַגַּאֲוָה הַנַּ״ל. וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה נִקְרָא מַעֲנִישׁ, אֶלָּא מַזִּיק, כִּי הֵן מַזִּיקֵי עָלְמָא.

וְזֶה: קָשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת, בִּבְחִינַת סְפִיחִים שֶׁגְּדֵלִים מֵאֲלֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הַגֵּרִים נוֹטְלִין גַּאֲוָה מַנְהִיגֵי הַדּוֹר, שֶׁגְּדֵלִים מֵאֲלֵיהֶם, וּמִתְגָּאִין מֵעַצְמָן עַל הַדּוֹר בְּחִנָּם, כִּי לֹא נִתַּן לָהֶם גְּדֻלָּה מִן הַשָּׁמַיִם כְּלָל כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן נִקְרָאִים גֵּרִים, עַל שֵׁם (תהילים ס״ג:י״א): יַגִּירֻהוּ עַל־יְדֵי חָרֶב, כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּרִים נַעֲשֶׂה חֶרֶב הַגַּאֲוָה כַּנַּ״ל:

**ו** וְעַל־יְדֵי הַגַּאֲוָה שֶׁל אֵלּוּ הַמַּנְהִיגֵי הַדּוֹר, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מַגְבִּירִים תַּאֲוַת נְאוּף בָּעוֹלָם, בִּבְחִינַת (משלי ו׳:כ״ו): וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד, שֶׁעַל יְדֵי גַּאֲוָה מִתְגַּבֵּר תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁהִיא בְּחִינַת חוֹתָם דְּסִטְרָא אַחֲרָא, בְּחִינַת (ויקרא ט״ו:ג׳): הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מְזוֹבוֹ; כִּי עַל־יְדֵי חֶרֶב הַגַּאֲוָה דְּקֻדֻּשָּׁה מִתְגַּבְּרִים עַל תַּאֲוַת נְאוּף, בִּבְחִינַת (תהילים מ״ה:ד׳): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ, אֲבָל עַל־יְדֵי חֶרֶב הַגַּאֲוָה שֶׁל אֵלּוּ הַמַּנְהִיגִים הַנַּ״ל שֶׁמְּקַבְּלִים מֵהַגֵּרִים כַּנַּ״ל, מִתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, תַּאֲוָה זוֹ כַּנַּ״ל:

**ז** וּלְהַנָּצֵל מִזֶּה הוּא עַל־יְדֵי הַמָּגִנִּים שֶׁבַּדּוֹר. כִּי יֵשׁ מָגִנֵּי אֶרֶץ, שֶׁהֵם מְגִנִּים עָלֵינוּ וּמַצִּילִין אוֹתָנוּ, כִּי הֵם מַכְנִיעִין הַחוֹתָם דְּסִטְרָא אַחֲרָא, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַגַּאֲוָה כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (איוב מ״א:ז׳): גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צַר, שֶׁהֵם סוֹגְרִין וּמַכְנִיעִין חוֹתָם דְּסִטְרָא אַחֲרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת תַּאֲוָה הַנַּ״ל, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי גַּאֲוָה כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי שֶׁהֵם מַכְנִיעִין זֹאת הַתַּאֲוָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתָם דְּסִטְרָא־אַחֲרָא, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תְּפִלִּין, מֹחִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹתָם דְּקֻדֻּשָּׁה, בְּחִינַת (שיר השירים ח׳:ו׳): שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ (ע׳ תי׳ א׳ ותי׳ כ״ב).

כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַמֹּחִין – עַל־יְדֵי שְׁבִירַת תַּאֲוַת נְאוּף, כִּי עִקַּר הַמֹּחַ עַל־יְדֵי לֵחוֹת הַגּוּף, כִּי הַמֹּחַ הוּא כְּמוֹ נֶר דּוֹלֵק, וְהַלֵּחוֹת שֶׁבַּגּוּף הֵם עוֹלִין לְהַמֹּחַ, וְנַעֲשִׂין שְׁמָנִים אֶל הַמֹּחַ. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַמֹּחִין – עַל־יְדֵי לֵחוֹת וְשַׁמְנוּנִית הַגּוּף. עַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁמַּכְנִיעִין תַּאֲוַת נְאוּף, וְאֵין יוֹצְאִין לֵחוֹת וְשַׁמְנוּנִית הַגּוּף לַחוּץ, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִין הַלֵּחוֹת אֶל הַמֹּחַ וְנַעֲשֶׂה שְׁמָנִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַמֹּחִין.

עַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַמָּגִנִּים הַנַּ״ל שֶׁמַּכְנִיעִין תַּאֲוָה זוֹ, עַל־כֵּן הֵם עוֹשִׂין עַל־יְדֵי־זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, מֹחִין, כַּנַּ״ל, כִּי הֵם מַעֲלִין לֵחוֹת הַגּוּף מִבְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ, וְעוֹשִׂין מִזֶּה מֹחִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין, כִּי תְּפִלִּין הֵם הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחִין,

וְעַל כֵּן נִקְרְאוּ הִתְפִּלִּין יְקָר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה טז:): וְיָקָר – אֵלּוּ תְּפִלִּין, כִּי הִתְפִּלִּין נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי תִּקּוּן תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁהִיא בְּחִינַת: אֶשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד, כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן נִקְרָאִין הִתְפִּלִּין פְּאֵר, כִּי נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַגַּאֲוָה וְהִתְהַפְּאֲרוּת, שֶׁמְּבִיאִין הַגֵּרִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שמות ג׳:א׳): וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה – מֹשֶׁה הוּא הַדַּעַת, בְּחִינַת מֹחִין, תְּפִלִּין, הוּא רוֹעֶה דְּקֻדֻּשָּׁה, הֶפֶךְ רֹעֶה זוֹנוֹת (משלי כ״ט:ג׳). וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה רוֹעִים דְּקֻדֻּשָּׁה, בְּחִינַת מֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה, בְּחִינַת תְּפִלִּין, שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים, שִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעָה רוֹעִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל תְּפִלִּין, זֶה בְּחִינַת הַצִּמְצוּם, שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצַמְצֵם אֶת מֹחוֹ וְשִׂכְלוֹ, שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ אֶת הַמֹּחַ לָצֵאת חוּץ לַגְּבוּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְשׁוֹטֵט הַמֹּחַ בַּמָּה שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, בִּבְחִינַת (חגיגה יג): בְּמֻפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, בִּמְכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שַׁדַּי, בְּחִינַת צִמְצוּם, כִּי שַׁדַּי – שֶׁיֵּשׁ דַּי בֶּאֱלִקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש״י פ׳ לך), הַיְנוּ שֶׁכָּל בְּרִיָּה יֵשׁ לוֹ דַּי וּגְבוּל בֶּאֱלִקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָסוּר לוֹ לֵילֵךְ בְּשִׂכְלוֹ כִּי אִם

עַד הַגְּבוּל, לֹא יוֹתֵר, כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ גְּבוּל וְצִמְצוּם בְּשִׂכְלוֹ לְפִי עֶרְכּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ בְּקֻדֻּשָּׁה אָסוּר לוֹ לָצֵאת חוּץ לַגְּבוּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ, בְּחִינַת: בְּמַפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ וְכוּ׳, בְּחִינַת (שמות י״ט:כ״א): פֶּן יֶהֱרְסוּ אֶל ה׳ לִרְאוֹת וְכוּ׳*).

וְזֶה בְּחִינַת (שם לג): וְשַׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר, הַנֶּאֱמָר בְּמֹשֶׁה, בְּעֵת שֶׁזָּכָה לִרְאוֹת וּלְהַשִּׂיג מַה שֶּׁהִשִּׂיג, הֵינוּ שֶׁהִבְטִיחוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהָגֵן עָלָיו, שֶׁיִּהְיֶה נִסְתָּר בְּנִקְרַת הַצּוּר, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִמְצוּם, שֶׁלֹּא יֵצֵא הַמֹּחַ לִשּׁוֹטֵט חוּץ לַגְּבוּל שֶׁהָיָה לוֹ:

**ח** וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין דִּבּוּרִים כְּשֵׁרִים, לְהַחֲיוֹת וּלְהָשִׁיב אֶת הַנְּשָׁמוֹת הַנִּפּוּלוֹת, כִּי יֵשׁ נְשָׁמוֹת שֶׁנִּפְלוּ, שֶׁצְּרִיכִין לְהַחֲיוֹת וּלְהָשִׁיב אוֹתָם בְּכָל מִינֵי מַטְעַמִּים הַמְּשִׁיבִין אֶת הַנֶּפֶשׁ, בְּבְחִינַת (שיר השירים ב׳:ה׳): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת, רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים, כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי; וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן וְזִכּוּךְ הַמֹּחִין, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי מָגִנֵּי אֶרֶץ כַּנַּ״ל, מִזֶּה נַעֲשֶׂה אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת לְהַחֲיוֹתָם.

כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַמֹּחַ הוּא בְּהַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב׳:ו׳): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהַמֹּחִין זַכִּים, נַעֲשִׂין דִּבּוּרִים כְּשֵׁרִים, וּבָהֶם מְשִׁיבִין אֶת הַנְּשָׁמוֹת הַנִּפּוּלוֹת, בְּבְחִינַת (שם כו): שִׂבְעָה מְשִׁיבֵי טַעַם, הֵינוּ עַל־יְדֵי תְּפִלִּין מֹחִין שֶׁהֵם בְּבְחִינַת שִׂבְעָה רוֹעִים, עַל יָדָם נַעֲשִׂין שִׂבְעָה מְשִׁיבֵי טַעַם, הֵינוּ בְּחִינַת דִּבּוּרִים כְּשֵׁרִים הַנַּ״ל, שֶׁבָּהֶם מְשִׁיבִין הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּפְלוּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת (שם כד): שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וְקָם.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (תהילים י״ב:ז׳): אִמְרוֹת ה׳ אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם; הֵינוּ בְּחִינַת הָאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי זְכוּךְ הַמֹּחִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה שִׁבְעָה מְשִׁיבֵי טַעַם כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם, כַּנַּ״ל:

**ט** וְזֶה בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ, כִּי אֵלּוּ הַמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בְּחִינַת מַלְאָךְ, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ, כִּי הַדִּבּוּר הוּא הָרְשִׁימָה שֶׁל הַמֹּחַ, כִּי מַה שֶּׁנִּרְשָׁם וְנֶעֱלָם בַּמֹּחַ, נֶחֱקָק וְנִרְשָׁם בְּהַדִּבּוּר, וּכְשֶׁהַמֹּחִין זַכִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כַּנַּ״ל, אֲזַי גַּם כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק הַמֹּחַ בִּשְׁעַת שֵׁנָה, וְאֵין נִשְׁאָר רַק הָרְשִׁימָה שֶׁל הַמֹּחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, אֲזַי גַּם הָרְשִׁימָה זַכָּה, בְּבְחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ.

וְזֶה בְּחִינַת שֶׁאַחַר הִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה בָּא שַׂר צְבָא ה׳ וְאָמַר: עַתָּה בָּאתִי (יהושע ה). הִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת הַדַּעַת, בְּחִינַת שֵׁנָה, שֶׁאָז הַדַּעַת מִסְתַּלֵּק, וְאֵין נִשְׁאָר רַק הָרְשִׁימוּ, אֲזַי הוּא בְּחִינַת: וַיֹּאמֶר וְכוּ׳ אֲנִי שַׂר צְבָא ה׳, דְּהַיְנוּ מַלְאָךְ, עַתָּה בָּאתִי, כִּי אָז נִשְׁאָר הָרְשִׁימוּ בִּבְחִינַת מַלְאָךְ, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: ה׳ יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב (תהלים סח). ה׳ יִתֵּן אֹמֶר – זֶה בְּחִינַת אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת הַנַּ״ל, בְּחִינַת הָרְשִׁימָה שֶׁל הַמֹּחַ שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַלְאָךְ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – הֵינוּ מַלְאָכִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁמּוּבָא בְּכִתְבֵי הָאֲרִ״י ז״ל, שֶׁצְּבָאוֹת הוּא הַנֶּעְלָם שֶׁל שַׁדַּי, כִּי הַנֶּעְלָם שֶׁל שִׁין דַּלֶת יוּד הוּא בְּגִימַטְרִיָּא צְבָאוֹת עִם הַכּוֹלֵל, כַּמְבֹאָר שָׁם. הֵינוּ שֶׁהַנֶּעְלָם שֶׁל שַׁדַּי, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁבְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁהוּא הַמֹּחִין נִסְתַּלֵּק, בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת הַמֹּחִין בִּשְׁעַת שֵׁנָה, וְאֵין נִשְׁאָר רַק הָרְשִׁימוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֶעְלָם שֶׁל שַׁדַּי, אֲזַי זֹאת הָרְשִׁימוּ שֶׁהִיא בְּחִינַת נֶעְלָם שֶׁל שַׁדַּי, הִיא בִּבְחִינַת צְבָאוֹת, בְּחִינַת מַלְאָךְ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (דניאל ז): וּשְׂעַר רֹאשׁוֹ כַּעֲמַר נָקִא. שְׂעַר רֹאשׁוֹ זֶה בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת יוֹצְאִין מִן הַמֹּחִין, וּכְשֶׁהַמֹּחִין נְקִיִּים וְזַכִּים, אֲזַי נַעֲשֶׂה גַּם מֵהָרְשִׁימוּ בְּחִינַת מַלְאָךְ. וְזֶהוּ: כַּעֲמַר נָקִא. עֲמַר רָאשֵׁי תֵבוֹת: עֹשֶׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת (תהלים קד), בְּחִינַת מַלְאָכִים, שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוּ, כְּשֶׁהַמֹּחִין נְקִיִּים וְזַכִּים כַּנַּ״ל. אֲבָל כְּשֶׁאֵין הַמֹּחִין נְקִיִּים וְזַכִּים, אֲזַי נַעֲשֶׂה מִבְּחִינַת שְׂעָרוֹת בְּחִינַת (ישעיה יג): וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי שֵׁד.

וְזֶה בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ וַחֲלוֹם עַל־יְדֵי שֵׁד.

כִּי חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ זֶה בְּחִינַת אָדָם, בְּחִינַת (בראשית א): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ. כִּדְמוּתֵנוּ – זֶה כֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא בְּצַלְמֵנוּ, בִּבְחִינַת מַלְאָךְ, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ, כִּי בִּשְׁעַת שֵׁנָה הַמֹּחַ מִסְתַּלֵּק, וְאֵין נִשְׁאָר רַק בְּחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, וּכְשֶׁהַמֹּחִין זַכִּים, אֲזַי גַּם הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה שֶׁנִּשְׁאָר הוּא בִּבְחִינַת מַלְאָךְ, בְּחִינַת: כִּדְמוּתֵנוּ בְּצַלְמֵנוּ – שֶׁהַכֹּחַ הַמְדַמֶּה הוּא בְּצַלְמֵנוּ, בִּבְחִינַת מַלְאָךְ כַּנַּ״ל, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ, וְזֶה בְּחִינַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: נַעֲשֶׂה אָדָם וְכוּ׳.

אֲבָל חֲלוֹם עַל יְדֵי שֵׁד זֶה בְּחִינַת בְּהֵמָה, בִּבְחִינַת (חבקוק ב): וְשֹׁד בְּהֵמוֹת יְחִיתַן.

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים מט):

אָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין – הֵינוּ כְּשֶׁאֵינוֹ לָן וְיָשֵׁן בִּיקָר, בִּבְחִינַת תְּפִלִּין כַּנַּ״ל, הֵינוּ שֶׁאֵינוֹ מְזַכֵּךְ הַמֹּחִין בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, אֲזַי: נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ – הֵינוּ אָז הַכֹּחַ הַמְדַמֶּה, בִּבְחִינַת בְּהֵמָה, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי שֵׁד, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בְּהֵמָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת מַלְאָךְ רָאשֵׁי תֵבוֹת: כִּי לְאלֹקִים מָגִנֵּי אֶרֶץ (שם מז); כִּי עַל־יְדֵי מָגִנֵּי אֶרֶץ נַעֲשֶׂה הַמַּלְאָךְ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּתַקְּנִין הַמֹּחִין וְהַתְּפִלִּין כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ כַּנַּ״ל:

י אֲבָל יֵשׁ גַּם לְהַמַּאֲכָלִים חֵלֶק בַּחֲלוֹם, כִּי מִן הַמַּאֲכָלִים עוֹלִים עֲשָׁנִים אֶל הַמֹּחַ, וְנִצְטַיְּרִין מֵהֶם חֲלוֹמוֹת בַּשֵּׁנָה. עַל־כֵּן צְרִיכִין לְחַזֵּק אֶת הַמַּלְאָךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִפְגָּם הַחֲלוֹם עַל־יְדֵי הַמַּאֲכָלִים, כִּי כְּשֶׁאֵין חִזּוּק בְּהַמַּלְאָךְ, אֲזַי נִפְגָּם הַחֲלוֹם עַל־יְדֵי הַמַּאֲכָלִים, בִּבְחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי שֵׁד, חַס וְשָׁלוֹם׃

כִּי יֵשׁ שִׁבְעָה אִיקָּלִימִים, וְעַל כָּל אִיקָּלִים יֵשׁ מַלְאָךְ מְמֻנֶּה, בְּחִינַת (זכריה ד׳:י׳)׃ שִׁבְעָה עֵינֵי ה׳ הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ, וְעַל כֵּן בְּכָל אִיקָּלִים גְּדֵלִים פְּרוֹת אֲחֵרִים, כְּפִי הַמְמֻנֶּה, וְעַל כֵּן הֵם נֶחֱלָקִים לְשִׁבְעָה אִיקָּלִימִים, כְּנֶגֶד בְּחִינַת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁמִּשָּׁם נַעֲשִׂין בְּחִינַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ״ל;

וְהַשֶּׁפַע כְּשֶׁיּוֹרֶדֶת, מְקַבֵּל אוֹתָהּ תְּחִלָּה הַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה שָׁם, וַאֲחַר כָּךְ יוֹרֶדֶת דֶּרֶךְ הַשֵּׁדִים הַשּׁוֹכְנִים בָּאֲוִיר, שֶׁהֵם מְקַבְּלִים אֶת הַשֶּׁפַע בְּדַרְכָּךְ מַעֲבָר לְבַד, וְאֵין יוֹנְקִים מִמֶּנָּה רַק כְּדֵי חִיּוּתָם לְבַד, וַאֲחַר כָּךְ יוֹרֶדֶת הַשֶּׁפַע לְמַטָּה, לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְהַשָּׂדֶה שֶׁהַשֶּׁפַע הוֹלֶכֶת לְשָׁם,

וַאֲחַר כָּךְ מְקַבֵּל הַמֶּלֶךְ אֶת הַשֶּׁפַע, בִּבְחִינַת (דניאל ד׳:ט׳)׃ אִנְתְּ הוּא מַלְכָּא וְכוּ׳, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל הָאֵילָן דְּמָזוֹן לְכֹלָּא בֵּהּ וְכוּ׳. וְזֶה בְּחִינַת (קהלת ה׳:ח׳)׃ מֶלֶךְ לַשָּׂדֶה נֶעֱבָד, שֶׁהַמֶּלֶךְ מְקַבֵּל הַשֶּׁפַע מִן הַשָּׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהַשֶּׁפַע בָּאָה לְמַטָּה, אָז מְקַבֵּל אוֹתָהּ הַמֶּלֶךְ.

וְכָל אֵלּוּ מְקַבְּלִין מִבְּחִינַת שַׁדַּי, וְעַל כֵּן כֻּלָּם נִקְרָאִים עַל שֵׁם שַׁדַּי, כִּי שֵׁד – עַל שֵׁם שַׁדַּ״י, וְכֵן שָׂדֶה – עַל שֵׁם שַׁדַּי, וְכֵן הָעוֹבֵד הַשָּׂדֶה נִקְרָא עַל שֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח)׃ יְפַתֵּחַ וִישַׂדֵּד אַדְמָתוֹ.

וּכְשֶׁבְּחִינַת הַמַּלְאָךְ חָזָק, אֲזַי אֵין הַשֵּׁדִים מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע רַק דֶּרֶךְ מַעֲבָר לְבַד, וְאֵין יוֹנְקִים מִמֶּנָּה רַק כְּדֵי חִיּוּתָם לְבַד. אֲבָל כְּשֶׁנֶּחֱלָשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כֹּחַ הַמַּלְאָךְ, אֲזַי הֵם מְקַבְּלִין לְעַצְמָן כֹּחַ הַמַּלְאָךְ, וַאֲזַי הַמַּאֲכָלִים הַגְּדֵלִים עַל יָדָם, נִתְעָרֵב בָּהֶן כֹּחַ הַשֵּׁ״ד, כִּי הֵם קִבְּלוּ לְתוֹכָן מִמֶּשׁ אֶת כֹּחַ הַמַּלְאָךְ. נִמְצָא כְּשֶׁגְּדֵלִים הַמַּאֲכָלִים, הֵם גְּדֵלִים עַל־יְדֵי תַּעֲרֹבֶת כֹּחַ הַשֵּׁ״ד, וּכְשֶׁאוֹכְלִין אֵלּוּ הַמַּאֲכָלִים, נַעֲשֶׂה מֵהֶם חֲלוֹם עַל־יְדֵי שֵׁד, חַס וְשָׁלוֹם,

וְלֹא זוֹ אַף זוֹ, כִּי גַּם הֵם יְכוֹלִין לְטַמֵּא אֶת הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, בַּשֵּׁנָה בַּטֻּמְאָה הַיְדוּעָ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הַמַּלְאָךְ הוּא בְּחִינַת אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א׳:י״ג)׃ מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּידִים, וּכְשֶׁנֶּחֱלָשׁ כֹּחַ הַמַּלְאָךְ, וַאֲזַי הַשֵּׁדִים מְקַבְּלִין לְעַצְמָן כֹּחַ הַמַּלְאָךְ, אֲזַי הֵם מְחַמְּמִין עַל־יְדֵי הָאֵשׁ הַזֶּה וּמְטַמְּאִין, חַס וְשָׁלוֹם, בַּטֻּמְאָה הַנַּ״ל.

וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְחַזֵּק אֶת הַמַּלְאָךְ, וְחִזּוּק הַמַּלְאָךְ הוּא עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (משלי ט״ו:י״ג)׃ לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים, זֶה בְּחִינַת הַמַּלְאָךְ, בְּחִינַת (ישעיהו ס״ג:ט׳)׃ וּמַלְאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם – שֶׁנִּתְחַזֵּק עַל־יְדֵי לֵב שָׂמֵחַ. וְעַל כֵּן מְקוֹם הַמַּלְאָכִים נִקְרָא שְׂחָקִים עַל שֵׁם שְׂחוֹק וְשִׂמְחָה, כִּי עִקַּר חִזּוּק הַמַּלְאָכִים – עַל־יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ״ל׃

וְזֶה בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁרַב (יִרְמְיָה) חֲוָה בָּדַח טוּבָא, וְאָמַר׃ תְּפִלִּין קָא מַנַּחְנָא (ברכות ל, ועיין תר״י שם).

הַיְנוּ, כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלִּין מֹחִין נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן צָרִיךְ שִׂמְחָה כְּדֵי לִתֵּן חִזּוּק לְהַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן כְּשֶׁחָלַם לָאָדָם חֲלוֹם לֹא טוֹב, הַתִּקּוּן הוּא תַּעֲנִית, כִּי תַּעֲנִית הוּא בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ׳:ט״ו)׃ שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ, שֶׁעַל יְדֵי תַּעֲנִית נַעֲשֶׂה שִׂמְחָה, וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה נוֹתְנִין חִזּוּק לְהַמַּלְאָךְ וּמְתַקְּנִין וּמַכְנִיעִין אֶת בְּחִינַת הַחֲלוֹם רָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי שֵׁד, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי שֶׁאֵין חִזּוּק בְּהַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן מִי שֶׁאֵין רוֹצֶה לְהִתְעַנּוֹת עַל הַחֲלוֹם, אוֹמְרִים לוֹ הַמִּיטִיבִין׃ לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ, (קהלת ט׳:ז׳) הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה אֲכִילָתוֹ בִּבְחִינַת שִׂמְחָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְחַזֵּק אֶת הַמַּלְאָךְ וּמַכְנִיעַ אֶת הַשֵּׁדִים, שֶׁעַל יָדָם נִתְקַלְקֵל הַחֲלוֹם עַל־יְדֵי הַמַּאֲכָלִים כַּנַּ״ל׃

וְעִקַּר חִזּוּק הַמַּלְאָךְ הוּא בְּנִיסָן, כִּי נִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמִלָּכִים (ר״ה ב.), וְאָז נִתְחַדֵּשׁ כָּל הַהִתְמַנּוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאָז נוֹתְנִין לְכָל הַמַּלְאָכִים הַהִתְמַנּוּת שֶׁלָּהֶם, וַאֲזַי נִתְחַדֵּשׁ הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת (דניאל ד׳:ל״ב)׃ וּכְמִצְבְּיֵהּ עֲבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא; כִּי אָז נוֹתְנִין לְכֻלָּם הַהִתְמַנּוּת שֶׁלָּהֶם כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָז יֵשׁ לְהַמַּלְאָכִים שִׂמְחָה וְנִתְחַזְּקִין.

כִּי אָז, בְּנִיסָן, הוּא זְמַן הַגְּאֻלָּה, כִּי בְּנִיסָן נִגְאֲלוּ, וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁעִקַּר גְּלוּת מִצְרַיִם הָיָה לְתַקֵּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהָיוּ שֵׁדִים מְחַמְּמִין אוֹתוֹ וְהוֹלִיד שֵׁדִין וְכוּ׳ (ערובין יח׃ ב״ר פ׳ כ׳), וְהַחֹמוּם הוּא עַל־יְדֵי חֲלִישׁוּת הַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל, וּמֵחֲמַת זֶה הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם; וּבְנִיסָן נִגְאֲלוּ, וְנִתְתַּקֵּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן אָז. נִמְצָא שֶׁבְּנִיסָן נִתְחַזֵּק כֹּחַ הַמַּלְאָךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנִּתְתַּקֵּן בְּנִיסָן, בְּעֵת גְּאֻלַּת מִצְרַיִם כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שמות ז׳:ד׳)׃ וְהוֹצֵאתִי אֶת צִבְאֹתַי – בְּחִינַת מַלְאָכִים, שֶׁיֵּצְאוּ וְנִגְאֲלוּ בְּנִיסָן. כִּי אָז נִתְחַזְּקוּ וְנִתְתַּקְּנוּ כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן עִקַּר הִתְחַדְּשׁוּת הָרָצוֹן, בְּחִינַת׃ וּכְמִצְבְּיֵהּ עֲבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא, הוּא בְּנִיסָן, כִּי אָז הוּא זְמַן תִּקּוּן וְחִזּוּק שֶׁלָּהֶם כַּנַּ״ל.

אֲבָל גַּם בְּכָל הַשָּׁנָה יְכוֹלִין לְחַדֵּשׁ הָרָצוֹן עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה נוֹתְנִין חִזּוּק בְּהַמַּלְאָכִים כַּנַּ״ל, וַאֲזַי נִתְעוֹרֵר שִׂמְחָה בְּהַמַּלְאָכִים כְּאִלּוּ נִתְחַדֵּשׁ הָרָצוֹן, בְּחִינַת׃ וּכְמִצְבְּיֵהּ עֲבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַהִתְמַנּוּת שֶׁלָּהֶם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. אֲבָל עִקַּר הִתְחַדְּשׁוּת הָרָצוֹן הוּא בְּנִיסָן, וַאֲזַי הוּא עִקַּר חִזּוּק שֶׁלָּהֶם. וַאֲזַי בְּנִיסָן הָיָה רְאוּי שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַטֻּמְאָה הַנַּ״ל לְגַמְרֵי, מֵאַחַר שֶׁנִּתְתַּקֵּן וְנִתְחַזֵּק כֹּחַ הַמַּלְאָךְ, כַּנַּ״ל׃

**יא** **יא** אֲבָל יֵשׁ שֶׁבָּא טֻמְאָה הַנַּ״ל מִבְּחִינָה אַחֶרֶת. כִּי דַּע, שֶׁעַל יְדֵי רַבָּנִים וְדַיָּנִים שֶׁאֵינָם כְּשֵׁרִים, שֶׁעוֹשִׂין עִוּוּת הַדִּין, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא טֻמְאָה הַנַּ״ל, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עַל־יְדֵי עִוּוּת הַמִּשְׁפָּט, שֶׁהוּא בְּחִינַת (תהילים קכ״ב:ה׳): כִּסְאוֹת לְמִשְׁפָּט, נוֹפְלִין בְּחִינַת אֲהָבוֹת מִן הַמֶּרְכָּבָה, כִּי כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמֶּרְכָּבָה, שָׁם הוּא בְּחִינַת אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, בִּבְחִינַת (שיר השירים ג׳:י׳): מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן, תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָיִם. וּכְשֶׁנִּפְגָּם הַמֶּרְכָּבָה, בְּחִינַת כִּסְאוֹת לְמִשְׁפָּט, עַל־יְדֵי עִוּוּת הַדִּין – אֲזַי נוֹפְלִים מִשָּׁם אֲהָבוֹת נְפוּלוֹת, וְעַל־יְדֵי הָאַהֲבוֹת הַנְּפוּלוֹת בָּא, חַס וְשָׁלוֹם, הַחֲמוּם וְהַטֻּמְאָה הַנַּ״ל.

וְעִוּוּת הַמִּשְׁפָּט נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת תְּפִלִּין רָעִים. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת תְּפִלִּין, מֹחִין, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם פְּסֹלֶת, כִּי הַתְּפִלִּין מֹחִין נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַלֵּחוֹת וְשַׁמְנוּנִית הַגּוּף מִבְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ לִבְחִינַת חוֹתָם דְּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין מֹחִין כַּנַּ״ל. וְיֵשׁ לֵחוֹת שֶׁצְּרִיכִין לָצֵאת, בִּבְחִינַת טִפַּת עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל, וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת אֵלּוּ הַשַּׁמְנוּנִית מִבְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ אֶל הַמֹּחַ, אֲזַי נִתְעָרֵב פְּסֹלֶת בְּהַמֹּחִין וְהַתְּפִלִּין,

וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (חבקוק א׳:ד׳): רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק; הַיְנוּ הַפְּסֹלֶת שֶׁמִּתְעָרֵב וּמְסַבֵּב אֶת הַמֹּחַ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת טִפַּת עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל אֶל הַמֹּחַ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַלְקֵל הַמִּשְׁפָּט. וְזֶהוּ: עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל, הַיְנוּ קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט כַּנַּ״ל, כִּי הַמִּשְׁפָּט – עַל־יְדֵי הַמֹּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים־א ג): כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹקִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּפְגָּם הַמֹּחַ, נִתְקַלְקֵל הַמִּשְׁפָּט.

וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, בְּחִינַת מִשְׁפָּט מְעֻקָּל, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא, חַס וְשָׁלוֹם, טֻמְאָה הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל. וְזֶה מְעֻקָּל, אוֹתִיּוֹת עָמְלֵק, שֶׁעַל יָדוֹ בָּא הַטֻּמְאָה הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת (דברים כ״ה:י״ח): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ.

וְזֶהוּ (במדבר כ״ד:כ״א): וַיַּרְא אֶת הַקֵּינִי – וַיַּרְא אֶת עֲמָלֵק, שֶׁהֵם סְמוּכִים זֶה לָזֶה בַּתּוֹרָה, כִּי טֻמְאָה הַנַּ״ל, שֶׁהִיא טֻמְאַת עֲמָלֵק, הִיא בָּאָה עַל־יְדֵי גֵּרִים, כְּכָל הַמְבֹאָר לְמַעְלָה.

וְזֶה בְּחִינַת מַרְאֶה בַּחֲלוֹם (כְּמוֹ שֶׁקּוֹרִין זֹאת הַטֻּמְאָה ״מַרְאִין״). מַרְאֶה רָאשֵׁי תֵבוֹת: רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה בָּא טֻמְאָה זוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה עִוּוּת הַמִּשְׁפָּט כַּנַּ״ל:

**יב** **יב** וְאַזַי כְּשֶׁבָּא טֻמְאָה הַנַּ״ל עַל־יְדֵי עִוּוּת הַמִּשְׁפָּט, אֵין תִּקּוּן רַק עַל־יְדֵי קִשּׁוּר הַמֶּרְכָּבָה, שֶׁצְּרִיכִין לְקַשֵּׁר הַמֶּרְכָּבָה, בְּחִינַת: מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן, שֶׁהֵם רָפָאֵל וְגַבְרִיאֵל וְכוּ׳, שֶׁהֵם מַלְאֲכֵי הַמֶּרְכָּבָה, כַּמּוּבָא, שֶׁצָּרִיךְ לְקַשְּׁרָם, לְתַקֵּן פְּגַם הַמֶּרְכָּבָה הַנַּ״ל, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִין הָאַהֲבוֹת הַנְּפוּלוֹת כַּנַּ״ל.

וְעַל כֵּן קֹדֶם הַשָּׁנָה נִתְתַּקֵּן מְקֻדָּמוֹנִים לוֹמַר קִשּׁוּר הַמֶּרְכָּבָה, דְּהַיְנוּ: מִימִינִי מִיכָאֵל, וּמִשְּׂמֹאלִי גַּבְרִיאֵל וְכוּ׳; כִּי עַל־יְדֵי קִשּׁוּר הַמֶּרְכָּבָה נִצּוֹלִין מִטֻּמְאָה הַנַּ״ל:

**יג** **יג** וְזֶה בְּחִינַת: תְּקִיעָה, תְּרוּעָה, שְׁבָרִים.

תְּקִיעָה זֶה בְּחִינַת: הֵיתֵקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ (עמוס ג׳:ו׳), בְּחִינַת חֶרְדַּת הַגּוּף, בְּחִינַת קֹר־רוּחַ, בְּחִינַת (משלי י׳:כ״ג-כ״ד): וְקֹר רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא תִּקּוּן הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי אִישׁ תְּבוּנָה כַּנַּ״ל.

תְּרוּעָה זֶה בְּחִינַת: וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה, בְּחִינַת תְּפִלִּין, הֶפֶךְ רֹעֶה זוֹנוֹת כַּנַּ״ל.

שְׁבָרִים זֶה בְּחִינַת חֲלוֹמוֹת צוֹדְקִים וַאֲמִתִּיִּים, בְּחִינַת (שופטים ז׳:ט״ו): אֶת מִסְפַּר הַחֲלוֹם וְאֶת שִׁבְרוֹ, דְּהַיְנוּ חֲלוֹמוֹת צוֹדְקִים וַאֲמִתִּיִּים:

גַּם שְׁבָרִים הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, בְּחִינַת (תהילים נ״א:י״ט): לֵב נִשְׁבָּר (ע׳ תיקון כ״א דף מט), דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהַלֵּב נִשְׁקָע לְכַבּוֹת חֲמוּם הַלֵּב, שֶׁהוּא כְּמוֹ נוּר דָּלוּק, בְּחִינַת (תהילים ק״ד:י״א): יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם;

כִּי עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, שְׁמִזֶּה נוֹפְלִין אַהֲבוֹת נְפוּלוֹת כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְחַמְּמִין הַלֵּב וּמְטַמְּאִין, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל, כִּי הַלֵּב הוּא מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ח:ל׳): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ. וּכְשֶׁיֵּשׁ קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, הֵם מְחַמְּמִין הַלֵּב עַל־יְדֵי הָאַהֲבוֹת הַנְּפוּלוֹת, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אֶת הַלֵּב, לְכַבּוֹת חֲמוּם הַנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת שְׁבָרִים, בְּחִינַת לֵב נִשְׁבָּר, בְּחִינַת: יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם, דְּהַיְנוּ שֶׁהַלֵּב נִשְׁקָע, וְנִכְבֶּה חֲמוּם הַנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט:

**יד** **יד** וְזֶה בְּחִינַת: רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם כִּפּוּר, סֻכּוֹת, שְׁמִינִי עֲצֶרֶת.

כִּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (תהלים פט): אַף אֱמוּנָתְךָ בְּקֶהַל קְדוֹשִׁים, כִּי אָז נִתְקַבְּצִין כָּל הַקְּהִלּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְלַקְּטִין וְנִתְקַבְּצִין כָּל לְקוּטֵי הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: אַף אֱמוּנָתְךָ בְּקֶהַל קְדוֹשִׁים כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה תִּקּוּן הַמֹּחִין כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה – רֹאשׁ דַּיְקָא, כִּי נַעֲשֶׂה וְנִתְתַּקֵּן בְּחִינַת מֹחִין כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים שֶׁל הַמֹּחַ, שֶׁכֻּלָּם נִמְצָאִים בִּבְחִינַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי יֵשׁ חֲמִשָּׁה חוּשִׁים בְּהַמֹּחַ, שֶׁהֵם: רְאִיָּה, שְׁמִיעָה, רֵיחַ, טַעַם, מִשּׁוּשׁ – וְכֻלָּם נִמְשָׁכִין מֵהַמֹּחַ, כִּי מֵהַמֹּחַ נִמְשָׁכִין גִּידִין לְכָל אֵלּוּ הַחוּשִׁים, וְכָל אֵלּוּ הַחוּשִׁים נִמְצָאִים בִּבְחִינַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ וּמֹחִין כַּנַּ״ל.

חוּשׁ הָרְאִיָּה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא בִּבְחִינַת (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִדּוֹן מַה יִּהְיֶה בְּסוֹפָהּ

(כמובא בפירש״י שם), שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה רוֹאֶה וּמַשְׁגִּיחַ עַל כָּל הַשָּׁנָה, מַה יְּהֵא בְּסוֹפָהּ, וְזֶהוּ בְּחִינַת חוּשׁ הָרְאִיָּה.

שְׁמִיעָה הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵעַ קוֹל צְעָקוֹת וּתְפִלּוֹת וּתְרוּעַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים.

רֵיחַ זֶה בְּחִינַת (ישעיהו י״א:ג׳): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה׳, בְּחִינַת: וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ ה׳ אֱלֹקֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ וְאֵימָתְךָ עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ.

טַעַם זֶה בְּחִינַת (בראשית כ״ז:ד׳): וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי – מִפְּקוּדִין דַּעֲשֵׂה (ת״ז תי׳ כ״א), הֵינוּ מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ טוֹעֵם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ בְּחִינַת חוּשׁ הַטַּעַם.

מְשׁוּשׁ הוּא בְּיָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּעֲבוֹדָה זָרָה (תהילים קט״ו:ז׳): יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן; כִּי הַמְּשׁוּשׁ הוּא בְּיָדַיִם, וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁיָּדוֹ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים (ר״ה יח), וְזֶה בְּחִינַת חוּשׁ הַמְּשׁוּשׁ.

נִמְצָא, שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא תִּקּוּן הַמֹּחִין כַּנַּ״ל,

וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין נַעֲשִׂין בְּחִינַת תְּפִלִּין דִּמְכַסְיָן עַל מֹחָא, כִּי תְּפִלִּין הֵם הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, כִּי תְּשׁוּבָה הִיא בְּחִינַת (ירמיה טו): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל; וְזֶהוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין שֶׁנִּקְרְאוּ יְקָר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְיִקָּר – אֵלּוּ תְּפִלִּין, כַּנַּ״ל. (כִּי הַתְּפִלִּין נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין, שֶׁהֵם נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְקַנִּין וּמַעֲלִין מִבְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ לִבְחִינַת חוֹתָם דְּקֻדֻּשָׁה בְּחִינַת מֹחִין תְּפִלִּין כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת: אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהָבֵן – נִרְאֶה לִי).

וּבְיוֹם כִּפּוּר, אָז הוּא גְּמַר תִּקּוּן חוֹתָם דְּקֻדֻּשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין, הֶפֶךְ חוֹתָם דְּסִטְרָא אָחֳרָא כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: וּבְיוֹם צוֹם כִּפּוּר יֵחָתֵמוּן. הַיְנוּ שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תִּקּוּן הַתְּפִלִּין כַּנַּ״ל, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אָז הוּא גְּמַר תִּקּוּנָם, כִּי אָז נִגְמָר גְּמַר תִּקּוּן חוֹתָם דְּקֻדֻּשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין כַּנַּ״ל.

סֻכָּה זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמַּלְאָךְ, כִּי סוּכָּה בְּגִימַטְרִיָּא מַלְאָךְ, בְּחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין וְהַתְּפִלִּין כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן סֻכּוֹת הוּא זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ, בְּחִינַת שִׂמְחָה שֶׁל תְּפִלִּין, לְתֵת חִזּוּק לְהַמַּלְאָךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ הַמַּאֲכָלִים לְקַלְקֵל אֶת הַחֲלוֹם כַּנַּ״ל, כִּי סֻכּוֹת הוּא חַג הָאָסִיף, שֶׁאוֹסֵף כָּל מִינֵי מַאֲכָל, וְעַל כֵּן אָז צְרִיכִין שִׂמְחָה לְחַזֵּק אֶת הַמַּלְאָךְ, שֶׁזֶּהוּ תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן סֻכּוֹת הוּא זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ כַּנַּ״ל.

שְׁמִינִי עֲצֶרֶת זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (שמואל א ט׳:י״ז): זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי, הַנֶּאֱמָר בְּמֶלֶךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (תהילים ע״ב:א׳): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, הַיְנוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט הַמְבֹאָר לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל טֻמְאָה הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁמּוּבָא בַּכְּתָבִים, שִׁבְשִׁמִינִי עֲצֶרֶת הַנֶּקֱבָא עוֹצֶרֶת הַטִּפָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת תִּקּוּן טֻמְאָה הַנַּ״ל, שֶׁנִּתְתַּקֵּן בְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, וְנֶעֱצֶרֶת הַטִּפָּה בִּקְדֻשָּׁה, וְאֵינָהּ נִשְׁחֶתֶת, בִּבְחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ, חַס וְשָׁלוֹם:

**טו** וְזֶה בְּחִינַת רַבִּי עִם תַּלְמִידִים, שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ רַבִּי אֲמִתִּי עִם תַּלְמִידִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה וְנִתְתַּקֵּן גַּם כֵּן כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל,

כִּי עַל־יְדֵי קִבּוּץ הַתַּלְמִידִים אֵצֶל הָרַב, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבֵּץ וְנִתְלַקֵּט חֶלְקֵי הָאֱמוּנָה. וְעַל כֵּן נִקְרָא לְמוּד הָרַב עִם הַתַּלְמִידִים יְשִׁיבָה, עַל שֵׁם קִבּוּץ חֶלְקֵי הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת (שמות ט״ז:ל״ה): אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת, בְּחִינַת (תהילים ל״ז:ג׳): שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, הֶפֶךְ: אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב), שֶׁהִיא בְּחִינַת פְּגַם אֱמוּנָה כַּנַּ״ל. כִּי הָרַב הוּא מַשְׁגִּיחַ עַל חֶלְקֵי הָאֱמוּנָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְקַבְּצָם וּלְהַעֲלוֹתָם, בִּבְחִינַת (תהילים ק״א:ו׳): עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמָּדִי. לָשֶׁבֶת עִמָּדִי – בְּחִינַת יְשִׁיבָה, בְּחִינַת: אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת, וְכַנַּ״ל.

וְעַל כֵּן הַגֵּרִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי קִבּוּצֵי הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַל־כֵּן הֵם נִקְרָאִים עַל שֵׁם יְשִׁיבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ד:כ״א): וַיַּרְא אֶת הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ: אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ. וְזֶהוּ: אֵיתָן תַּנְיָא דִּמְסַיַּע לָךְ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תי׳ כ״א דף מג), כִּי לְמוּד הַיְשִׁיבָה הוּא מְסַיֵּעַ לַגֵּרִים, כִּי הֵם נִתְגַּיְּרִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַיְשִׁיבָה כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי רַבִּי עִם תַּלְמִידִים שֶׁהוּא בְּחִינַת יְשִׁיבָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְקַבְּצִין וְנִתְלַקְּטִין חֶלְקֵי הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁבְּחִינַת אֱמוּנָה נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי רַבִּי עִם תַּלְמִידִים.

גַּם נִתְחַדֵּשׁ וְנִתְתַּקֵּן הַמֹּחַ, כִּי מֹחַ הַתַּלְמִידִים נִתְתַּקֵּן וְנִתְחַדֵּשׁ עַל־יְדֵי הָרַב, וְגַם מֹחַ הָרַב נִתְחַדֵּשׁ עַל־יְדֵי הַתַּלְמִידִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מכות י׳): וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם:

וְעִקַּר זְמַן הַקִּבּוּץ הוּא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ, שֶׁאָז הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַמֹּחִין כַּנַּ״ל, וְהֵם מְאִירִין וּמְחַזְּקִין זֶה אֶת זֶה, דְּהַיְנוּ כִּי גַּם בְּהָרַב עִם הַתַּלְמִידִים כְּשֶׁמִּתְקַבְּצִים, יֵשׁ כָּל בְּחִינוֹת הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים שֶׁל הַמֹּחַ.

חוּשׁ הָרְאִיָּה זֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁרוֹאִין אֶת הָרַב, בִּבְחִינַת (ישעיהו ל׳:כ׳): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, שֶׁהוּא דָּבָר גָּדוֹל.

שְׁמִיעָה הוּא בְּחִינוֹת (איוב לו): וַיִּגֶּל אָזְנָם לַמּוּסָר; דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹמֵעַ הַמּוּסָר שֶׁל הָרַב.

רֵיחַ זֶה בְּחִינַת הַטָּרְחוֹת וְהַיְגִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּשְׁבִיל לִנְסַע וְלֵילֵךְ וְלָבוֹא אֶל הָרַב, וְזֶה בְּחִינַת רֵיחַ, בְּחִינַת (שיר השירים ז׳:ט׳): וְרֵיחַ אַפֶּךָ, בְּחִינַת (קהלת ב׳:ט׳): אַף חָכְמָתִי עָמְדָה לִי – חָכְמָתִי שֶׁבְּאַף עָמְדָה לִי (מ״ר קהלת סדר ב׳, ע״ש במ״כ), דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי טָרְחוֹת וְיגִיעוֹת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל

מֻהָרַב כִּי אִם עַל־יְדֵי טְרָחוֹת וִיגִיעוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינַת חוֹשׁ הָרֵיחַ.

טַעַם זֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁכָּל אֶחָד טוֹעֵם וּמַרְגִּישׁ מְתִיקוּת אִמְרֵי נֹעַם שֶׁל הָרַב.

מִשּׁוּם זֶה בְּחִינַת יָדַיִם כַּנַּ״ל, זֶה בְּחִינַת הַהוֹצָאוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד, מַה שֶּׁכָּל אֶחָד מוֹצִיא יְגִיעַ כַּפּוֹ עַל הוֹצָאוֹת לָבוֹא לְהָרַב, וְזֶה בְּחִינַת ׳מִשּׁוּשׁ׳, בְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת יְגִיעַ כַּפּוֹ כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁגַּם כָּאן נִתְתַּקֵּן בְּחִינוֹת הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים כְּמוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהֵם מְאִירִין וּמְחַזְּקִין זֶה אֶת זֶה. שֶׁלִּפְעָמִים נֶחֱלָשׁ בְּחִינוֹת הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִתְחַזְּקִין עַל־יְדֵי אֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה חוּשִׁים שֶׁל הָרַב עִם הַתַּלְמִידִים, וְכֵן לְהֶפֶךְ. גַּם בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא חוֹתָם דְּקְדֻשָּׁה, נִתְתַּקֵּן עַל יָדָם, בִּבְחִינַת (ישעיהו ח׳:ט״ז): חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי:

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קו ע״ש):

כַּד הַוּוֹ קָמוּ רַבָּנָן מִמְּתִיבְתָּא דְּרַב הוּנָא, הַוּוֹ נָפְצֵי גְּלִימַיְהוּ, וְסָלֵק עֲנָנֵי וְכָסֵי לְיוֹמָא (דְּהֵינוּ שִׁמְשָׁא).

הַיְנוּ כְּשֶׁהָיוּ קָמִים הַתַּלְמִידִים מֵהַיְשִׁיבָה שֶׁל רַבָּם רַב הוּנָא, הַוּוֹ נָפְצֵי גְּלִימַיְהוּ, דְּהֵינוּ הַלְּבוּשִׁין, בְּחִינַת גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ג:א׳): ה׳ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָיוּ מְנַפְּצִין וּמְסַלְּקִין בְּחִינַת הַגַּאֲוָה, כִּי עַל־יְדֵי הַיְשִׁיבָה שֶׁל הָרַב עִם הַתַּלְמִידִים נִתְתַּקֵּן חוֹתָם דְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא הֶפֶךְ הַגַּאֲוָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: גְּלִימַיְהוּ, גלמי רָאשֵׁי תֵּבוֹת: יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, בְּחִינַת הַגַּאֲוָה כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם הִכְנִיעוּ וְסִלְּקוּ אוֹתָהּ.

וְזֶהוּ: וְסָלֵק עֲנָנֵי, זֶהוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁמְּסַלְּקִין וּמַעֲלִין בְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ לִבְחִינַת מֹחִין תְּפִלִּין כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וְסָלֵק עֲנָנֵי, בְּחִינַת (בראשית ט׳:ט״ז): וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת בֶּעָנָן, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: עָנָן – רָאשֵׁי תֵּבוֹת: נִדְיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ (תהילים מ״ז:י׳), בְּחִינַת גֵּרִים. כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַגֵּרִים נַעֲשֶׂה תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה תִּקּוּן הַבְּרִית, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ לִבְחִינַת מֹחִין, אֲזַי נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תְּפִלִּין דְּמְכַסְּיָן עַל מֹחָא.

וְזֶהוּ: וְכָסֵי לְיוֹמָא, דְּהַיְנוּ שִׁמְשָׁא, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין דְּמְכַסְּיָן עַל מֹחָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁמְשָׁא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת (ב״ב עה): פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, כִּי מֹשֶׁה הוּא הַדַּעַת, וְכַנַּ״ל:

וּכְשֶׁנִּתְתַּקֵּן הַמֹּחַ בִּבְחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין כַּנַּ״ל, אֲזַי גַּם בִּבְחִינַת הִסְתַּלְקוּת מֹשֶׁה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁנִּסְתַּלְקִין הַמֹּחִין, אֲזַי גַּם הָרְשִׁימָה שֶׁנִּשְׁאָר, שֶׁהִיא בְּחִינַת שֵׁנָה, הִיא טוֹבָה גַּם כֵּן מְאֹד, בִּבְחִינַת (קהלת ה׳:י״א): מְתוּקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד – רָאשֵׁי תֵּבוֹת מֹשֶׁה.

כִּי לִפְעָמִים נִסְתַּלְקִין הַמֹּחִין אֵצֶל הָרַב, וְכֵן אֵצֶל הַתַּלְמִידִים, כִּי אֵין הַמֹּחִין קְבוּעִים תָּמִיד. וּבְשָׁעַת הַהִסְתַּלְקוּת אֲזַי הוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הַדַּעַת, בְּחִינַת שֵׁנָה, וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין, עַל־יְדֵי הַיְשִׁיבָה כַּנַּ״ל, אֲזַי גַּם בְּשָׁעַת הַהִסְתַּלְקוּת הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת מֹשֶׁה, בְּחִינַת שֵׁנָה, אֲזַי גַּם בְּחִינַת הַשֵּׁנָה שְׁנַת הָעוֹבֵד כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין בִּבְחִינַת מֹשֶׁה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא תִּקּוּן הַשֵּׁנָה, בִּבְחִינַת חֲלוֹם עַל־יְדֵי מַלְאָךְ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: מְתוּקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד. מְתוּקָה דַּיְקָא, בְּחִינַת מַיִן מְתִיקִין, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִן מְתִיקִין (כמובא במ״א בליקוטי הראשון בסי׳ נ׳), הֶפֶךְ פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִן מְרִירִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם טֻמְאָה הַנַּ״ל, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה הַשֵּׁנָה מְתוּקָה בִּבְחִינַת מַיִן מְתִיקִין, בִּבְחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה יֹאכַל, הַיְנוּ שֶׁאֵין מַזִּיק לוֹ הָאֲכִילָה, שֶׁעַל יָדָהּ בָּא, חַס וְשָׁלוֹם, טֻמְאָה הַנַּ״ל בַּחֲלוֹם בַּשֵּׁנָה כַּנַּ״ל, כִּי נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת הַשֵּׁנָה עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמֹּחִין גַּם הַשֵּׁנָה שֶׁהִיא בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת הַדַּעַת, הִיא גַּם כֵּן טוֹבָה וּמְתוּקָה מְאֹד כַּנַּ״ל:

כִּי בֶּאֱמֶת צְרִיכִין דַּיְקָא לְסַלֵּק אֶת הַמֹּחַ, כִּי צְרִיכִין לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחָכְמוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה׳ בִּפְשִׁיטוּת, כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשָׂיו מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ (אבות פ״ג), וְלֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִקָּר, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה (שם פ״א), וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְסַלֵּק כָּל הַחָכְמוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה׳ בִּפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת. לֹא מִבָּעְיָא חָכְמוֹת שֶׁל שְׁטוּת שֶׁל סְתָם בְּנֵי אָדָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ חָכְמוֹת גְּמוּרוֹת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ גָּדוֹל בֶּאֱמֶת, כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְאֵיזֶה עֲבוֹדָה, הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחָכְמוֹת וְלַעֲסֹק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בִּפְשִׁיטוּת.

וְצָרִיךְ אֲפִלּוּ לְהִתְנַהֵג וְלַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁנִּרְאֶה כִּמְשֻׁגָּע בִּשְׁבִיל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, בִּבְחִינַת (משלי ה׳:י״ט): בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד, שֶׁבִּשְׁבִיל אַהֲבַת הַשֵּׁם צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַנִּרְאִין כְּשֻׁגָּעוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִצְווֹתָיו וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי צְרִיכִין לְהִתְגַּלְגֵּל בְּכָל מִינֵי רֶפֶשׂ וָטִיט בִּשְׁבִיל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם וּמִצְווֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְלָאו דַּוְקָא מִצְוָה מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִקְרָא מִצְוָה. כִּי יֵשׁ תַּרַי״ג מִצְווֹת, וְאֵלּוּ הַתַּרַי״ג מִצְווֹת יֵשׁ לָהֶם עֲנָפִים רַבִּים, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ נַחַת לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת מִצְוָה, וְצָרִיךְ לְגַלְגֵּל עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי רֶפֶשׂ וְטִיט, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה רָצוֹן וְנַחַת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְאַזַי כְּשֶׁאַהֲבָתוֹ חֲזָקָה כָּל־כָּךְ לְהַשִּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁמְּסַלֵּק כָּל חָכְמָתוֹ וּמַשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לְרֶפֶשׁ וְטִיט בִּשְׁבִיל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ אֵיזֶה נַחַת, אֲזַי הוּא טוֹבָה לְהַמּוֹחִין, כִּי אֲזַי זוֹכֶה לְהַשִּׂיג אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַמּוֹחִין, מַה שֶּׁגַּם מֹשֶׁה בְּחַיָּיו לֹא הִשִּׂיג, הַיְנוּ בְּחִינַת: צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ (ע׳ ברכות ז), שֶׁזֶּה בְּחִינַת עִוּוּת הַמִּשְׁפָּט, כִּי זֶה נִרְאֶה כְּעִוּוּת הַדִּין, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁגַּם מֹשֶׁה בְּחַיָּיו לֹא הִשִּׂיג זֹאת,

הַיְנוּ גַּם כְּשֶׁהַמּוֹחַ בִּשְׁלֵמוּת וְאֵינוֹ נִסְתַּלֵּק, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מֹשֶׁה בְּחַיָּיו, כִּי הִסְתַּלְקוּת הַמּוֹחִין, בְּחִינַת שִׁנָּה, זֶה בְּחִינַת הִסְתַּלְקוּת מֹשֶׁה כַּנַּ״ל, וְקִיּוּם הַמּוֹחִין, בְּעֵת שֶׁהַמּוֹחִין קַיָּמִים וְאֵינָם נִסְתַּלְקִין, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה בְּחַיָּיו, וְגַם אָז אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג מַשָּׂגָה הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ לְהַשִּׂיג מִפְּנֵי מָה יֵּשׁ צַדִּיק וְרַע לוֹ וְכוּ׳, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאַהֲבָתוֹ חֲזָקָה כָּל־כָּךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁמַּשְׁלִיךְ וּמְגַלְגֵּל עַצְמוֹ בְּרֶפֶשׁ וְטִיט בִּשְׁבִיל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעוֹשֶׂה עֲבוֹדוֹת כְּעֶבֶד מַמָּשׁ בִּשְׁבִיל אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי זוֹכֶה לְהַשִּׂיג גַּם מַה שֶּׁבְּחִינַת מֹשֶׁה בְּחַיָּיו, דְּהַיְנוּ בְּעֵת קִיּוּם הַמּוֹחִין, אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג, דְּהַיְנוּ עֲבוֹדָתוֹ שֶׁנִּתְנוּ לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ.

כִּי יֵּשׁ בְּחִינַת בֵּן, שֶׁהוּא מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא כְּמוֹ בֵּן (ע׳ זוהר בהר קי״א:), וְיֵּשׁ בְּחִינַת עֶבֶד, שֶׁאֵין לוֹ רַק לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁנִּתְנוּ לוֹ, וְאָסוּר לוֹ לְשָׁאֹל שׁוּם טַעַם וַחֲקִירָה עַל עֲבוֹדָתוֹ, כִּי הוּא מְחֻיָּב רַק לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ עֲבוֹדָתוֹ שֶׁנִּתְנוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת.

אֲבָל יֵּשׁ בֵּן, שֶׁהוּא אוֹהֵב כָּל־כָּךְ אֶת אָבִיו, עַד שֶׁמְּחֻמָּת הָאַהֲבָה הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עֶבֶד, מַה שֶּׁעֶבֶד פָּשׁוּט צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וְהוֹלֵךְ וְקוֹפֵץ בְּתוֹךְ הַסּוֹלְלוֹת הַגְּדוֹלָה (שְׁקוֹרִין פַּאסי׳), בְּתוֹךְ קִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, וּמְגַלְגֵּל עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי רֶפֶשׁ וְטִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְאָבִיו, מַה שֶּׁאֲפִלּוּ עֶבֶד פָּשׁוּט לֹא הָיָה עוֹשֶׂה עֲבוֹדוֹת כָּאֵלּוּ,

וַאֲזַי כְּשֶׁאָבִיו רוֹאֶה אַהֲבָתוֹ הַחֲזָקָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁמַּשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לַעֲבֹדוֹת גְּמוּר בִּשְׁבִיל אַהֲבָתוֹ, אֲזַי הוּא מְגַלֶּה לוֹ גַּם מַה שֶּׁאֵין נִמְסָר אֲפִלּוּ לְבֵן, כִּי אֲפִלּוּ הַבֵּן, שֶׁהוּא מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁגַּם הַבֵּן אָסוּר לִכָּנֵס לְשָׁם, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ הַשָּׂגוֹת, שֶׁגַּם הַבֵּן אֵינוֹ מַשִּׂיג אוֹתָם, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁהַבֵּן מְסַלֵּק כָּל חָכְמָתוֹ וּמַשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לְעַבְדוּת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה אָבִיו מְרַחֵם עָלָיו וּמְגַלֶּה לוֹ מַה שֶּׁאֵינוֹ נִמְסָר אֲפִלּוּ לְבֵן, הַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ בְּחִינַת צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, שֶׁגַּם מֹשֶׁה בְּחַיָּיו לֹא הִשִּׂיג זֹאת.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (מלאכי ג׳:י״ז): וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ. הָעֹבֵד אֹתוֹ דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת בֵּן שֶׁמַּשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לְעַבְדוּת, שֶׁמְּסַלֵּק כָּל חָכְמָתוֹ וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עֶבֶד, וְזֶהוּ: בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ, הַיְנוּ בֵּן שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עֶבֶד כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וְחָמַלְתִּי עָלָיו, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְרַחֵם עָלָיו, מֵחֲמַת שֶׁרוֹאֶה אַהֲבָתוֹ חֲזָקָה כָּל־כָּךְ, וּמַרְאֶה וּמְגַלֶּה לוֹ בְּחִינַת צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ (מ״ש שם): וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג עַל־יְדֵי־זֶה צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט; כִּי זוֹכֶה לְהַשִּׂיג צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, שֶׁזֶּה נִרְאֶה כְּעִוּוּת הַמִּשְׁפָּט, וְעַכְשָׁו, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג וּלְהָבִין זֹאת, זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט.

נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי רַבִּי אֱמֶת עִם תַּלְמִידִים, נַעֲשִׂין וְנִתְתַּקְּנִין כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל:

**טז** וְזֶהוּ בְּחִינַת הָרֹאשׁ. כְּשֶׁהָרֹאשׁ בִּשְׁלֵמוּת נַעֲשִׂין גַּם כֵּן כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, כִּי הָרֹאשׁ הִיא קַר וָלַח. קַר זֶה בְּחִינַת: וְקַר רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה, בְּחִינַת תִּקּוּן הָאֱמוּנָה עַל־יְדֵי אִישׁ תְּבוּנָה כַּנַּ״ל. לַח זֶה בְּחִינַת הַלַּחְלוּחִית וְהַשַּׁמְנוּנִית הָעוֹלָה אֶל הַמֹּחַ, וְנַעֲשֶׂה בְּחִינַת מֹחִין תְּפִלִּין כַּנַּ״ל.

גַּם כְּשֶׁהָרֹאשׁ בִּשְׁלֵמוּת, זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַשֵּׁנָה, כִּי הַשֵּׁנָה עַל־יְדֵי הָרֹאשׁ. כִּי הָרֹאשׁ הִיא קַר וָלַח, וְעַל־יְדֵי קַר וָלַח, עַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הַשֵּׁנָה. וְעַל כֵּן בְּשָׁעַת גְּשָׁמִים אָז הוּא זְמַן שֵׁנָה, כִּי אָז עֶרֶב לָאָדָם הַשֵּׁנָה מְאֹד, וְזֶה מְחֻמַּת שֶׁהַגְּשָׁמִים הֵם קַר וָלַח, קְרִירוּת וְלַחוּת; וְכֵן בַּבֹּקֶר הַשֵּׁנָה עֲרֵבָה גַּם כֵּן, כִּי אָז יוֹרֵד הַטַּל, וַאֲזַי גַּם כֵּן הוּא קַר וָלַח, וְעַל כֵּן הַשֵּׁנָה עֲרֵבָה אָז גַּם כֵּן. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הָרֹאשׁ שֶׁהִיא קַר וָלַח, הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַשֵּׁנָה.

גַּם רֹאשׁ עַל שֵׁם שֶׁהִיא מְאִירַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין מט). וְזֶהוּ בְּחִינַת שִׂמְחָה, בְּחִינַת (משלי ט״ו:ל׳): מְאוֹר עֵינַיִם יְשַׂמַּח לֵב, הַיְנוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַשִּׂמְחָה, שֶׁהוּא חִזּוּק הַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל.

גַּם הָרֹאשׁ בִּשְׁלֵמוּת זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, כִּי מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ. וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִין אֲהָבוֹת נְפוּלוֹת מִן הַמֶּרְכָּבָה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא חֲמוּם הַלֵּב כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁחֲמוּם הַלֵּב זֶה בְּחִינַת קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט. וְהָרֹאשׁ מְנַשֵּׁבֶת עַל הַלֵּב וּמְקָרֶרֶת הַחֲמוּם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ז:י״ח): יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ מָיִם. הַיְנוּ, עַל־יְדֵי נְשִׁיבַת הָרוּחַ שֶׁל הָרֹאשׁ, שֶׁהִיא מְנַשֵּׁבֶת עַל הַלֵּב וּמְקָרֶרֶת חֲמוּם הַלֵּב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט. וְזֶהוּ: יִזְלוּ מָיִם, בְּחִינַת (עמוס ה׳:כ״ד): וַיִּגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ רֹאשׁ עַל שֵׁם שֶׁהִיא מְאִירַת עֵינַיִם כַּנַּ״ל, זֶה בְּחִינַת (סנהדרין ו׳:): אֵין לַדַּיָּן אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט.

וְזֶהוּ: מְאִירַת – רָאשֵׁי תֵּבוֹת: תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַמֶּרְכָּבָה, שֶׁשָּׁם הָאַהֲבָה דְּקֻדֻּשָּׁה, בִּבְחִינַת: מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָיִם, כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (הושע ו׳:ה׳): וּמִשְׁפָּטֶיךָ אוֹר יֵצֵא, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: וְתוֹצִיא כְּאוֹר מִשְׁפָּטֵינוּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הֶרְאָה, שֶׁהִיא מְאִירַת עֵינַיִם, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, בְּחִינַת: וְתוֹצִיא כָּאוֹר מִשְׁפָּטֵינוּ:

**יז** וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָמַר רַב אָשֵׁי: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן, זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִלִינָן בְּמַדְבְּרָא, וַהֲוָה אָטְמָא דִּבְשָׂרָא בַּהֲדָן. פְּתַחְנָא וְנָקְרִינָא וְאַנַּחְנָא אַעִשְׂבָא. אַדְּמַיְתִינַן צִיבֵי, חָלַם אַטְמָא, וּטְוִינַן. כִּי הַדְרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חֲזִינְהוּ לְהַנְהוּ גֶּמְרֵי דַּהֲווֹ קָא מְלַחֲשֵׁי. כִּי אֲתָאֵי לְקֻמֵּהּ דַּאֲמֵימַר, אֲמַר לִי: הַהוּא עִשְׂבָא סַמַּתְרֵי הֲוָה, הַנְהוּ גֶּמְרֵי דִּרְתְמָא הֲווֹ: (ב״ב עד:)

הַיְנוּ שֶׁפִּפֵּר, שֶׁפַּעַם אֶחָד הָלַךְ בַּמִּדְבָּר – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הָאֱמוּנָה, בְּבְחִינַת (ירמיהו ב׳:ב׳): לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה. אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה זֶה בְּחִינַת פְּגַם הָאֱמוּנָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַלְקְלוּ הַזְּרָעִים כַּנַּ״ל, וְלֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הָאֱמוּנָה, שֶׁהֶאֱמִינוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְהָלְכוּ אַחֲרָיו בַּמִּדְבָּר, וְתִקְּנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה, דְּהַיְנוּ נְפִילַת הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל.

וַהֲוָה אַטְמָא דִּבְשָׂרָא בַּהֲדָן. אַטְמָא בִּשְׂרָא זֶה בְּחִינַת גֵּרִים, שֶׁהֵם עַרְלֵי בָּשָׂר, שֶׁעַל יָדָם בָּא בְּחִינַת: הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: אַטְמֵי בִּשְׂרָא – בְּחִינַת עַרְלֵי־בָּשָׂר וּבְחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ, כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הָאֱמוּנָה הַנְּפוּלָה נַעֲשִׂין גֵּרִים, שֶׁעַל יָדָם מִתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, חוֹתָם דְּסִטְרָא אָחֳרָא, בְּחִינַת: הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ, כַּנַּ״ל.

וּפָתְחִינָן – הַיְנוּ שֶׁתִּקַּנּוּ בְּחִינַת הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ, וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת חוֹתָם דְּקֻדֻּשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת (שמות כ״ח:ל״ו): פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַה׳, הַיְנוּ בְּחִינַת תִּקּוּן הַמֹּחִין כַּנַּ״ל.

וְנָקְרִינָן – זֶה בְּחִינַת: וְשַׁמְתִּיךְ בְּנִקְרַת הַצּוּר, בְּחִינַת צְמִצּוּם הַמֹּחִין, שֶׁלֹּא לָצֵאת חוּץ לַגְּבוּל כַּנַּ״ל.

וְאַנַּחְנָא אַעִשְׂבָא – עִשְׂבָא זֶה בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמַּאֲכָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ט׳:ג׳): כְּיֶרֶק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כֹּל; נִמְצָא שֶׁכְּלָלִיּוּת הַמַּאֲכָלִים הֵם בְּחִינַת עִשְׂבָא. וְזֶה: וְאַנַּחְנָא אַעִשְׂבָא – הַיְנוּ אַחַר שֶׁהֵיינוּ מְתַקְּנִים אֶת הַמֹּחִין כַּנַּ״ל, הִנַּחְנוּ עַצְמֵנוּ אַעִשְׂבָא, הַיְנוּ עַל הַמַּאֲכָלִים, לְתַקֵּן אֶת הַמַּאֲכָלִים, שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ וְיִפְגְּמוּ אֶת הַחֲלוֹם, חַס וְשָׁלוֹם. וְתִקּוּן זֶה, הַיְנוּ תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי חִזּוּק הַמַּלְאָךְ, שֶׁנִּתְחַזֵּק עַל־יְדֵי הִתְחַדְּשׁוּת הָרָצוֹן, עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אַדְּמַיְתִינַן צִיבֵי – זֶה בְּחִינַת: וּכְמִצְבְּיֵהּ עָבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא, בְּחִינַת הִתְחַדְּשׁוּת הָרָצוֹן. הַיְנוּ שֶׁהֵיינוּ רוֹצִים לְהָבִיא הָרָצוֹן, בְּחִינַת הִתְחַדְּשׁוּת הָרָצוֹן, שֶׁזֶּהוּ חִזּוּק הַמַּלְאָךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אַדְּמַיְתִינַן צִיבֵי חָלִים – הַיְנוּ שֶׁבְּתוֹךְ שֶׁהֵיינוּ עוֹסְקִים בְּתִקּוּן הַמַּאֲכָלִים עַל יְדֵי הִתְחַדְּשׁוּת הָרָצוֹן, חָלַם לָנוּ חֲלוֹם. וְזֶהוּ: חָלִים לְשׁוֹן חֲלוֹם. גַּם חָלִים הוּא לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת וְהִתְחַבְּרוּת, כִּי הַחֲלוֹם הָיָה מְחוּבָּר מִשְּׁנֵי כִּחוֹת: מִכֹּחַ הַמַּלְאָךְ וְכֹחַ הַשֵּׂד, מֻחֲמַת שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְתַּקְּנוּ הַמַּאֲכָלִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וּטְוִינַן לְשׁוֹן תַּעֲנִית (ע׳ דניאל ו, פסחים קז), הַיְנוּ שֶׁהֵיינוּ מִתְעַנִּים. כִּי הַתַּעֲנִית מֵבִיא שִׂמְחָה שֶׁהוּא תִּקּוּן הַחֲלוֹם כַּנַּ״ל.

כִּי הַדְרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא – הַיְנוּ כְּשֶׁחָזַרְנוּ וּבָאנוּ לְחֹדֶשׁ נִיסָן שֶׁהוּא אַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, כִּי נִיסָן תְּחִלַּת הַחֳדָשִׁים, וְהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמִלָּכִים, וְאָז הוּא חִזּוּק הַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל,

וְאַף עַל פִּי כֵן: חֲזִינְהוּ לְהַנְהוּ גֶּמְרֵי דְּקָא מְלַחֲשֵׁי, דְּהַיְנוּ שֶׁגַּם לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, שֶׁהוּא נִיסָן, אָז גַּם כֵּן עֲדַיִן הָיוּ בּוֹעֲרִים הַגְּחָלִים, הַיְנוּ בְּחִינַת חֲמוּם הַלֵּב, שֶׁעַל יְדֵי הַחֲמִימוּת בָּא טֻמְאָה הַנַּ״ל, חַס וְשָׁלוֹם. וּבֶאֱמֶת בְּנִיסָן הוּא חִזּוּק הַמַּלְאָךְ כַּנַּ״ל, וְהָיָה רָאוּי שֶׁיִּתְבַּטֵּל אָז הַטֻּמְאָה הַנַּ״ל לְגַמְרֵי –

כִּי אָתֵינָא לְקֻמֵּהּ דַּאֲמֵימַר, אֲמַר: הַנְהוּ עִשְׂבָא דְּסַמַּתְרֵי הֲווֹ, הַיְנוּ שֶׁהַמַּאֲכָלִים הַנַּ״ל שֶׁהֵם בְּחִינַת עִשְׂבָא כַּנַּ״ל, שֶׁל סַם־תְּרֵי הֲווֹ, שֶׁהָיָה כָּלוּל בָּהֶם שְׁנֵי כִּחוֹת: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת, דְּהַיְנוּ כֹּחַ הַמַּלְאָךְ וְכֹחַ הַשֵּׂד כַּנַּ״ל. כִּי קֹדֶם תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים, אָזַי נִתְעָרֵב בָּהֶן כֹּחַ הַשֵּׂד כַּנַּ״ל, וַאֲזַי הֵם בְּחִינַת סַמַּתְרֵי, סַם תְּרֵי, כִּי הֵם כְּלוּלִים מִשְּׁנֵי כִּחוֹת: כֹּחַ הַמַּלְאָךְ וְכֹחַ הַשֵּׂד כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: הַנְהוּ עִשְׂבָא דְּסַמַּתְרֵי הֲווֹ, כַּנַּ״ל.

הַנְהוּ גֶּמְרֵי דִּרְתְמָא הֲווֹ. רִתְמָא הַיְנוּ רֹתֶם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י, זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמֶּרְכָּבָה, בְּחִינַת (מיכה א׳:י״ג): רְתֹם הַמֶּרְכָּבָה. הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעַ לוֹ אֲמֵימַר, שֶׁהַחֲמִימוּת בָּא מִפְּגַם הַמֶּרְכָּבָה עַל יְדֵי עִוּוּת הַמִּשְׁפָּט כַּנַּ״ל, שֶׁלָּזֶה אֵין תִּקּוּן כִּי אִם עַל יְדֵי קִשּׁוּר הַמֶּרְכָּבָה, בְּחִינַת: רְתֹם הַמֶּרְכָּבָה. וְזֶהוּ רִתְמָא – רָאשֵׁי תֵּבוֹת: תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁמִּנְּפִילַת הָאַהֲבָה הַזֹּאת בָּא הַחֲמִימוּת הַנַּ״ל, וְאֵין תִּקּוּן כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת: רְתֹם הַמֶּרְכָּבָה, הַיְנוּ קִשּׁוּר הַמֶּרְכָּבָה, בְּחִינַת: מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָיִם, כַּנַּ״ל:

**יח** וְזֶהוּ: תִּקְעוּ בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר.

תִּקְעוּ זֶה בְּחִינַת: הַיִּתָּקַע שׁוֹפָר בָּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ, בְּחִינַת חֲרָדַת הַגּוּף, בְּחִינַת: וְקַר רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה. הַיְנוּ בְּחִינַת אִישׁ תְּבוּנוֹת, שֶׁעַל יָדוֹ נִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל.

בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר – הַיְנוּ בְּהִתְפָּאֲרוּת חָדָשׁ, דְּהַיְנוּ הִתְפָּאֲרוּת וְגַאֲוָה חֲדָשָׁה שֶׁנִּתְגַּלָּה. הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים שֶׁהֵם מַכְנִיסִין גַּאֲוָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנַּעֲשִׂין עַל יְדֵי שֶׁמִּפַּעֲלִין הָאֱמוּנָה הַנְּפוּלָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ. בַּכֶּסֶא – זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין דִּמְכַסְיָן עַל מֹחָא, כִּי מֵהַגְּאָוָה הַנַּ״ל נַעֲשָׂה תְּפִלִּין, עַל יְדֵי הַמַּגִּפִּי אֶרֶץ, שֶׁהֵם מְתַקְּנִין וּמַעֲלִין פְּגַם הַגְּאָוָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת: הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ; וְעוֹשִׂין מִזֶּה בְּחִינַת חוֹתָם דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

לְיוֹם חַגֵּנוּ – הַיְנוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ וּמֹחִין, שֶׁאָז נַעֲשִׂין כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל.

כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא – חֹק לְשָׁנָא דְּמִזּוֹנָא (ביצה טז), בְּחִינַת תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים כַּנַּ״ל.

מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, הַכֹּל כַּנַּ״ל:

**יט** שַׂיָּךְ לְעֵיל, לַפָּסוּק וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם וְכוּ׳:

וּבֶאֱמֶת הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לְהַשְׂלִיךְ מֵאִתּוֹ כָּל הַחָכְמוֹת וּלְהִתְנַהֵג בִּפְשִׁיטוּת, לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה עַבְדוּת לְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעַבְדוּת בְּתָמִימוּת, בְּלִי חָכְמוֹת, כִּי זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי תוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִסְתֶּרֶת וְנַעֲלֶמֶת שָׁם, כִּי כְּשֶׁעוֹשֶׂה עֲבֵדוּת פְּשׁוּטִים, וּבֶאֱמֶת בְּוַדַּאי יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה גְּבוֹהָה מְאֹד, רַק שֶׁאֵין יוֹדְעִין מַה שֶּׁיֵּשׁ בָּהֶם. נִמְצָא שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הוּא נִסְתָּר וְנַעֲלָם, בְּחִינַת סִתְרֵי תוֹרָה.

וְסִתְרֵי תוֹרָה הוּא בְּחִינַת (שיר השירים ז׳:ב׳): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יָּרַךְ בַּסֵּתֶר, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה בַּסֵּתֶר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:), וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט, בִּבְחִינַת: חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים וְכוּ׳, שֶׁהֵם הַשִּׁתִּין שֶׁמְּחוֹלְלִין וְיוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם (כמו שדרז״ל שם ע״א בסוכה), בְּחִינַת (תהילים ל״ו:ז׳): מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה; הַיְנוּ בְּחִינַת הַמִּשְׁפָּט שֶׁנָּפַל עַד הַתְּהוֹם.

וְעַל יְדֵי הָעֲבֵדוּת הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת סִתְרֵי־תוֹרָה, בְּחִינַת: חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ, בְּחִינַת: שִׁתִּין, שֶׁהֵם מְחוֹלְלִין עַד הַתְּהוֹם, הֵם בּוֹקְעִין וְיוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם וּמַעֲלִין אֶת הַמִּשְׁפָּט מִנְּפִילָתוֹ, מִבְּחִינַת: מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה,

בִּבְחִינַת (תהילים מ״ב:ח׳): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): כְּשֶׁמְּנַסְּכִין אֶת הַמַּיִם בֶּחָג, תְּהוֹם אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: אַבַּע מֵימָךְ. הַיְנוּ, שֶׁהַתְּהוֹמוֹת קוֹרִין זֶה לָזֶה, שֶׁיְּשׁוּבוּ וְיַחְזְרוּ הַמִּשְׁפָּט שֶׁנָּפַל אֲלֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיֵּחָזֵר וְיִתְתַּקֵּן הַמִּשְׁפָּט, בִּבְחִינַת: וַיִּגֶל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט.

וְזֶהוּ: אַבַּע מֵימָךְ, בְּחִינַת: וַיִּגֶל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט, הַיְנוּ שֶׁיְּבִיעוּ וְיַחְזְרוּ הַמִּשְׁפָּט שֶׁנָּפַל אֲלֵיהֶם, שֶׁיִּתְתַּקֵּן בִּבְחִינַת: וַיִּגֶל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט, כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי עֲשִׂיּוֹת וַעֲבֵדוּת בְּפְשִׁיטוּת נַעֲשֶׂה תִּקּוּן הַמִּשְׁפָּט:

## תניא · תורה ו

**א** עַל־יְדֵי זֶעה טוֹבָה (כְּגוֹן כְּשֶׁמַּזִּיעִין עַל־יְדֵי דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה), עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה שִׂמְחָה, בְּחִינַת (דברים ט״ז:י״ד): וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ, בְּחִינַת שִׂמְחָה שֶׁל יוֹם־טוֹב. (וְלָאו דַּוְקָא יוֹם־טוֹב מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּל יוֹם שֶׁהוּא בְּחִינַת טוֹב, נִקְרָא יוֹם־טוֹב).

כִּי הַשִּׂמְחָה – עַל־יְדֵי הַדָּמִים, כִּי הָעַצְבוּת – מִן הַטֶּחוֹל, וּטְחוֹל הִיא עֲכִירוּת הַדָּמִים. וּכְשֶׁמִּתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, עֲכִירַת הַדָּמִים שֶׁל הַטֶּחוֹל, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִין חֻלְשׁוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי כְּשֶׁהָעֲכִירַת הַדָּמִים הוּא בְּמִדָּה בַּטֶּחוֹל, אֲזַי אַדְרַבָּא, הוּא טוֹבָה מַה שֶּׁהַטֶּחוֹל מְקַבֵּל הָעֲכִירַת הַדָּמִים, כִּי נִשְׁאָרִין הַדָּמִים זַכִּים; אֲבָל כְּשֶׁעֲכִירַת הַדָּמִים שֶׁל הַטֶּחוֹל מִתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, נַעֲשִׂין חֻלְשׁוֹת, חַס וְשָׁלוֹם.

וְהָרְפוּאָה הִיא זֵעָה, כִּי עַל־יְדֵי הַזֵּעָה יוֹצֵא הָאֶרֶס, שֶׁיֵּשׁ בְּהַדָּמִים הָעֲכוּרִים, שֶׁהֵם הִפִּילוּ אוֹתוֹ לְמִשְׁכָּב, חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲזַי נִשְׁאָרִין הַדָּמִים זַכִּים. וַאֲזַי זוֹכֶה לְשִׂמְחָה, כִּי עִקַּר הָעַצְבוּת – עַל־יְדֵי הַטֶּחוֹל, שֶׁהוּא עֲכִירַת הַדָּמִים כַּנַּ״ל, וְעַכְשָׁו שֶׁיּוֹצְאִין עֲכִירַת הַדָּמִים עַל־יְדֵי זֵעָה, נַעֲשֶׂה שִׂמְחָה וְכוּ׳.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת זֵיעָה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ (תהילים קי״ח:כ״ד) הַיְנוּ בְּחִינַת שִׂמְחָה שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי זֵעָה טוֹבָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִין, שֶׁהַחוֹלֶה תֵּכֶף כְּשֶׁמַּזִּיעַ נִמְשָׁךְ עָלָיו שִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי הַזֵּעָה נַעֲשֶׂה שִׂמְחָה, כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה ז

**א** וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, וּפַרְעֹה חֹלֵם וְכוּ׳ (בראשית מ״א:א׳):

**א** כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם (ישעיהו מ״ט:י׳) – הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן, הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת מַנְהִיג.

וְצָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוּת, כִּי עַל רְשָׁעִים אוֹ עַל רוֹצְחִים וְגַזְלָנִים אָסוּר לְרַחֵם. וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוּת, אֲזַי יוּכַל לְרַחֵם עַל תִּינוֹק שֶׁל אַרְבָּעָה יָמִים, לִתֵּן לוֹ מַאֲכָל הַצָּרִיךְ לְגָדוֹל, וְלֹא לְקָטָן כָּזֶה, כִּי קָטָן כָּזֶה צְרִיכִין לְזוֹנוֹ רַק עַל יְדֵי חָלָב דַּוְקָא. עַל־כֵּן צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוּת, שֶׁלְּקָטָן כָּזֶה צְרִיכִין לְרַחֵם לִתֵּן לוֹ חָלָב דַּוְקָא, וּלְגָדוֹל – מַאֲכָל הַצָּרִיךְ לוֹ, וְכֵן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד צְרִיכִין לְרַחֵם בַּמֶּה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ:

**ב** וְרַחֲמָן כָּזֶה הוּא רַק מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כִּי הוּא הָיָה מַנְהִיג יִשְׂרָאֵל, וְהוּא יִהְיֶה הַמַּנְהִיג לָעֲתִיד, כִּי מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וְכוּ׳ (קהלת א׳:ט׳).

כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת בֶּאֱמֶת עַל יִשְׂרָאֵל, וּמָסַר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד, וְלֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלָל. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָמַר לוֹ (שמות ל״ב:י׳): וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל, וְהוּא לֹא הִשְׁגִּיחַ עַל זֶה כְּלָל, רַק אָמַר: אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְכוּ׳ (שם), כִּי הוּא הָיָה רַחֲמָן וּמַנְהִיג אֲמִתִּי,

וְהָיָה עוֹסֵק בְּיִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם מְיֻשָּׁב מִבְּנֵי אָדָם, כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַדַּעַת, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת, אֵינוֹ מִן הַיִּשּׁוּב וְאֵינוֹ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָדָם כְּלָל, רַק הוּא בְּחִינַת חַיָּה בְּדִמּוּת אָדָם.

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת, וְהָיָה עוֹסֵק בְּיִשּׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם מְיֻשָּׁב וּמְמֻלָּא מִבְּנֵי אָדָם, הַיְנוּ בְּנֵי דֵּעָה כַּנַּ״ל, כִּי הוּא פָּתַח לָנוּ אוֹר הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד׳:ל״ה): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים, כִּי מֹשֶׁה פָּתַח אֶת הַדַּעַת וְגִלָּה לָנוּ כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט בָּאָרֶץ:

**ג** כִּי עִקַּר הָרַחֲמָנוּת הוּא כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ נוֹפְלִין, חַס וְשָׁלוֹם, בַּעֲוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי זֶהוּ הָרַחֲמָנוּת הַגָּדוֹל מִכָּל מִינֵי רַחֲמָנוּת. כִּי כָּל הַיִּסּוּרִים הַקָּשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם אֵינָם נֶחֱשָׁבִים כְּלָל כְּנֶגֶד הַמַּשּׂאוֹי הַכָּבֵד שֶׁל עֲוֹנוֹת, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נוֹפְלִים בַּעֲוֹנוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, זֶהוּ מַשּׂאוֹי כָּבֵד מְאֹד, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשָׂא כְּלָל הַמַּשּׂאוֹי הַכָּבֵד הַזֶּה, בִּבְחִינַת: כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי (תהילים ל״ח:ה׳).

כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל מֵאַיִן הֵם לְקוּחִים, וְיוֹדֵעַ רוּחָנִיּוּת וְדִקּוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל – הוּא יוֹדֵעַ, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם רְחוֹקִים לְגַמְרֵי מֵעָוֹן, וְאֵין עָוֹן שַׁיָּךְ לָהֶם כְּלָל כְּלָל לֹא, לְפִי גֹּדֶל קְדֻשָּׁתָם מִשָּׁרְשָׁם וְגֹדֶל דַּקּוּתָם וְרוּחָנִיּוּתָם. וְעַל כֵּן כָּל הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם אֵינָם נֶחֱשָׁבִים לְמַשּׂאוֹי כְּנֶגֶד הַמַּשּׂאוֹי הַכָּבֵד שֶׁל עֲוֹנוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם יִסּוּרִים, אִם אֵין בָּהֶם עֲוֹנוֹת, אֵינָם נֶחֱשָׁבִים לְיִסּוּרִים כְּלָל. וְזֶה בְּחִינַת (שבת נה): אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן. שֶׁכְּשֶׁאֵין בָּהֶם עָוֹן, אֵינָם יִסּוּרִים כְּלָל, כִּי עִקַּר הַיִּסּוּרִים הֵם רַק כְּשֶׁנּוֹפְלִים בַּעֲוֹנוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְזֶהוּ עִקַּר הָרַחֲמָנוּת, לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, לְהוֹצִיאָם מֵהַמַּשּׂאוֹי הַכָּבֵד שֶׁל עֲוֹנוֹת.

וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּכָל עֵת שֶׁנָּפְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֵיזֶה עָוֹן, הָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם וְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם, כְּגוֹן בַּמְרַגְּלִים וְכַיּוֹצֵא. כִּי יָדַע, שֶׁלְּפִי קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל וְדַקּוּתָם הֵם רְחוֹקִים מֵעָוֹן וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִשָּׂא כְּלָל הַמַּשָּׂא הַכָּבֵד שֶׁל עָוֹן כַּנַּ״ל.

וּבֶאֱמֶת, מֵהֵיכָן בָּאִים לַעֲוֹנוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא רַק עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת, כִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת (סוטה ג), וְזֶהוּ הָרַחֲמָנוּת הַגָּדוֹל מִן הַכֹּל, שֶׁצָּרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִיס בּוֹ דַּעַת, בִּבְחִינַת (תהילים מ״א:ב׳): אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל; כִּי אֵין עָנִי אֶלָּא מִן הַדַּעַת (נדרים מא), וּצְרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִיס בּוֹ דַּעַת:

**ד** וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלֵּק, וְהַנְּשָׁמָה עוֹלָה וּמִתְדַּבֶּקֶת בְּמָקוֹם שֶׁעוֹלָה, בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, אֵין זֶה תַּכְלִית וּשְׁלֵמוּת, שֶׁתִּהְיֶה הַנְּשָׁמָה רַק דְּבוּקָה לְמַעְלָה. רַק עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת שֶׁל הַנְּשָׁמָה הִיא, שֶׁבְּעֵת שֶׁהִיא לְמַעְלָה תִּהְיֶה לְמַטָּה גַּם־כֵּן. עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּשָּׁאֵיר אַחֲרָיו בְּרָכָה, בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה גַּם־כֵּן בְּעֵת שֶׁנִּסְתַּלֵּק לְמַעְלָה,

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב קטז): אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ – חַד אָמַר בֵּן, וְחַד אָמַר תַּלְמִיד, כִּי הַתַּלְמִיד מְקַבֵּל דַּעַת הָרַב. גַּם הַבֵּן, בְּוַדַּאי אֵין מַעְלָה כְּשֶׁנִּשְׁאָר בֵּן רָשָׁע, חַס וְשָׁלוֹם, וְהָעִקָּר לְהַשְׁאִיר בֵּן שֶׁיִּהְיֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד גַּם־כֵּן, שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ.

וּלְאִידָךְ מָאן דְּאָמַר דֵּי בְּתַלְמִיד לְבַד, כִּי מֵאַחַר שֶׁעִקַּר הוּא כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ בָּעוֹלָם, עַל־כֵּן דֵּי גַּם בְּתַלְמִיד לְבַד, כִּי זֶהוּ עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁיִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה גַּם בְּעֵת הַהִסְתַּלְקוּת, כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה עוֹלָה לְמַעְלָה.

כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ קְצָת בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁעִקַּר הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא רַק שֶׁאֲנַחְנוּ מֵעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל נְגַדֵּל וּנְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶהוּ עִקַּר הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאָבִיתָ תְּהִלָּה מִגּוּשֵׁי עָפָר מְקֹרוּצֵי חֹמֶר וְכוּ׳; כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנִּים וְעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵם עוֹבְדִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן עִקַּר הַתַּעֲנוּג וְהַשַּׂעֲשׁוּעַ שֶׁלּוֹ – כְּשֶׁעוֹלֶה לְמַעְלָה הֶעָבוֹדָה שֶׁל עוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה. וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה, שֶׁיֵּאִיר בִּבְנֵי עוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל. כִּי כְּשֶׁנִּשְׁאָר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה עַל־יְדֵי בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ מַמָּשׁ נִשְׁאָר בָּעוֹלָם:

וְכָל אָדָם יָכוֹל לְקַיֵּם זֹאת, לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים. כִּי כְּשֶׁשְּׁנַיִם מְדַבְּרִים יַחַד בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, אֲזַי כְּשֶׁאֶחָד מֵאִיר לַחֲבֵרוֹ בְּאֵיזֶה דִּבּוּר, נֶחֱשָׁב חֲבֵרוֹ אָצְלוֹ בְּחִינַת תַּלְמִיד. וְלִפְעָמִים נַעֲשֶׂה לְהֶפֶךְ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ הוּא מְקַבֵּל מֵחֲבֵרוֹ אֵיזֶה דִּבּוּר, אֲזַי נַעֲשֶׂה הוּא בְּבְחִינַת תַּלְמִיד לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ.

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִזָּהֵר, לְהִשְׁתַּדֵּל וְלַעֲסֹק בָּזֶה, כִּי לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ (ישעיהו מ״ה:י״ח), כִּי צָרִיךְ כָּל אֶחָד לַעֲסֹק בְּיִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם מְמֻלָּא מִבְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:כ״ח): וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ, כִּי זֶה עִקַּר יִשּׁוּב הָעוֹלָם, כְּשֶׁהָעוֹלָם מְמֻלָּא מִבְּנֵי אָדָם, הַיְנוּ מִבְּנֵי דֵּעָה. כִּי מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, אֵינוֹ אָדָם כְּלָל כַּנַּ״ל.

[הֵינוּ כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם מְצֻוֶּה לְהַעֲמִיד בָּנִים בָּעוֹלָם בִּשְׁבִיל קִיּוּם הָעוֹלָם, כֵּן הוּא מְצֻוֶּה לְהַכְנִיס דַּעַת וְיִרְאַת שָׁמַיִם בְּבָנָיו וּבְתַלְמִידִים, כִּי זֶה עִקַּר הַמְּצָוָה, שֶׁמְּצֻוֶּה לְהַעֲמִיד תּוֹלָדוֹת לְקַיֵּם הָעוֹלָם, כִּי הָעִקָּר – לְהַעֲמִיד תּוֹלָדוֹת מִמִּין בְּנֵי אָדָם דַּוְקָא, וְלֹא מִין בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת בִּדְמוּת אָדָם.

עַל־כֵּן כָּל זְמַן שֶׁאֵין מֵאִיר הַדַּעַת בִּבְנֵי אָדָם, וְאֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וּמֶמְשַׁלְתּוֹ, אֵינָם בִּכְלַל בְּנֵי אָדָם, מֵאַחַר שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת לָדַעַת אֶת ה׳, שֶׁזֶּה עִקַּר גֶּדֶר הָאָדָם. וְעַל כֵּן נֶחְשָׁב הָעוֹלָם כְּתֹהוּ וָבֹהוּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ, כִּי צְרִיכִין לְיַשֵּׁב אֶת הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה מְיֻשָּׁב הָעוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ מִבְּנֵי דֵּעָה, שֶׁיּוֹדְעִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מִצְוֹת: וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁצְּרִיכִין לְמַלְאוֹת אֶת הָאָרֶץ בִּבְנֵי אָדָם. הֵינוּ שֶׁכָּל אָדָם מְצֻוֶּה שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם כְּדֵי לְהַכְנִיס דַּעַת בַּחֲבֵרוֹ, שֶׁזֶּה עִקַּר יִשּׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם מְיֻשָּׁב מִבְּנֵי אָדָם, הֵינוּ מִבְּנֵי דֵּעָה, שֶׁיּוֹדְעִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל].

עַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לַעֲסֹק בָּזֶה – לְהַכְנִיס דַּעַת וְיִרְאַת שָׁמַיִם בַּחֲבֵרוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ בְּחִינַת תַּלְמִיד אֶצְלוֹ, וַאֲזַי כְּשֶׁיִּמְלְאוּ יָמָיו וְיַגִּיעַ זְמַן הִסְתַּלְקוּתוֹ, אֲזַי יִתְלַבֵּשׁ בָּזֶה הַדִּבּוּר שֶׁהִכְנִיס בַּחֲבֵרוֹ, וְיִהְיֶה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ מַמָּשׁ קַיָּם בָּזֶה הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ – חַד אָמַר בֵּן, וְחַד אָמַר תַּלְמִיד. נִמְצָא כְּשֶׁנִּשְׁאָר בֵּן אוֹ תַּלְמִיד אַחֲרָיו, אֲזַי יֵשׁ חֲלִיפוֹת לָמוֹ, הֵינוּ כִּי יֵשׁ לוֹ חֲלִיפִין, מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁאָר אַחֲרָיו עַל־יְדֵי בֵּן אוֹ תַּלְמִיד כַּנַּ״ל.

כִּי עִקַּר הוּא הַדַּעַת, וּכְשֶׁנִּשְׁאָר הַדַּעַת אַחֲרָיו עַל־יְדֵי בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא מַמָּשׁ נִשְׁאָר קַיָּם בָּעוֹלָם. וְזֶה חֲלִיפוֹת – רָאשֵׁי תֵּבוֹת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת (תהילים מ״ט:ד׳); כִּי עִקַּר הוּא הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַהַשְׁאָרָה וְהַחֲלִיפוֹת שֶׁנִּשְׁאָר מִן הָאָדָם אַחֲרָיו, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהָיָה מְדַבֵּר חָכְמָה וּתְבוּנָה עִם חֲבֵרוֹ וְהִכְנִיס בּוֹ דַּעַת אֱמֶת וְיִרְאַת שָׁמַיִם כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת – רָאשֵׁי תֵּבוֹת ״חֲלִיפוֹת״, כִּי זֶה עִקַּר הַחֲלִיפוֹת וְהַהַשְׁאָרָה כַּנַּ״ל:

וּבֶאֱמֶת בֵּן וְתַלְמִיד הוּא כְּלוֹ חַד. כִּי הַבֵּן הוּא גַּם כֵּן תַּלְמִיד כַּנַּ״ל, וְגַם הַתַּלְמִיד הוּא בְּחִינַת בֵּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צט: וע״ש גם בדף יט): כָּל הַמְלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, כְּאִלּוּ עֲשָׂאוֹ; כִּי נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ עָשָׂה אֶת הַגּוּף שֶׁל הַתַּלְמִיד גַּם כֵּן, כִּי מִקֹּדֶם לֹא הָיָה נִקְרָא בְּשֵׁם אָדָם כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ דַּעַת וְלֹא הָיָה רַק דְּמוּת אָדָם, נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי שֶׁלָּמַד עִמּוֹ תּוֹרָה וְהִכְנִיס בּוֹ דַּעַת, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אָדָם, עַל־כֵּן נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ עֲשָׂאוֹ מַמָּשׁ, עַל־כֵּן גַּם הַתַּלְמִיד הוּא בְּחִינַת בֵּן:

ה הֲ אָמְנָם, מִי שֶׁרוֹצֶה לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם כַּנַּ״ל, הוּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין אֵצֶל חֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:): כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין;

וְגַם כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ דְּבָרָיו אֵצֶל חֲבֵרוֹ. כִּי לִפְעָמִים מְדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ, וְתֵכֶף וּמִיָּד עוֹבֵר וְהוֹלֵךְ הַדִּבּוּר מִלֵּב חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ מִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ כְּלָל. עַל־כֵּן צָרִיךְ לָזֶה יִרְאַת שָׁמַיִם. כִּי מִי שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ, חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת (אבות פ״ג), הֵינוּ שֶׁיֵּשׁ קִיּוּם לִדְבָרָיו אֵצֶל חֲבֵרוֹ. נִמְצָא; מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַכְנִיס דַּעַת בַּחֲבֵרוֹ, הוּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין וּכְדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ דְּבָרָיו.

וְזֶהוּ: אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ, וְלֹא יָרְאוּ אֱלֹקִים (תהילים נ״ה:כ׳), הֵינוּ כְּשֶׁאֵין נִשְׁאָר דַּעְתּוֹ אַחֲרָיו עַל־יְדֵי בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, שֶׁזֶּה בְּחִינַת חֲלִיפוֹת כַּנַּ״ל, זֶה סִימָן שֶׁלֹּא יָרְאוּ אֱלֹקִים, כִּי עַל־יְדֵי יִרְאָה נִשְׁאָר דַּעְתּוֹ אַחֲרָיו כַּנַּ״ל:

ו וְ וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁעוֹסְקִים לְדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ לְהַכְנִיס בּוֹ דַּעַת וְיִרְאַת שָׁמַיִם וּלְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָסִין אוֹרוֹת הַמַּקִּיפִים, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהָבִין וְלִידַע מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מֵבִין וְיוֹדֵעַ מִתְּחִלָּה. כִּי מַה שֶּׁאָדָם מֵבִין וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ זֶה בְּחִינַת פְּנִימִי, כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל נִכְנָס לְתוֹךְ שִׂכְלוֹ; אֲבָל מַה שֶּׁאֵין יָכוֹל לְהָבִין וְלִידַע מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מֵבִין וְיוֹדֵעַ מִתְּחִלָּה. כִּי מַה שֶּׁאָדָם מֵבִין וּמַשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ זֶה בְּחִינַת פְּנִימִי, כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל נִכְנָס לְתוֹךְ שִׂכְלוֹ; אֲבָל מַה שֶּׁאֵין יָכוֹל לְהָבִין זֹאת, מֵחֲמַת שֶׁהוּא בְּחִינַת מַקִּיף אֶצְלוֹ.

וּכְשֶׁעוֹסֵק לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, וּמַכְנִיס בָּהֶם דַּעְתּוֹ, נִמְצָא שֶׁנִּתְרוֹקֵן מֹחוֹ מֵהַשֵּׂכֶל וְהַדַּעַת שֶׁהָיָה לוֹ, אֲזַי עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָס הַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף לִפְנִים, כִּי עַל יְדֵי שֶׁנִּתְרוֹקֵן שִׂכְלוֹ עַל יְדֵי שֶׁהִכְנִיס דַּעְתּוֹ בַּחֲבֵרוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָס הַמַּקִּיף לִפְנִים, וְזוֹכֶה לְהָבִין בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף, דְּהַיְנוּ שֶׁמֵּבִין מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין מִתְּחִילָּה כַּנַּ״ל:

וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּמַקִּיפִים, כִּי מַה שֶּׁמַּקִּיף לָזֶה, הוּא בְּחִינַת פְּנִימִי אֵצֶל חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן לְמַעְלָה מִמַּעְלָה. וְיֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַקִּיף לָזֶה, וְאֵצֶל אַחֵר זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא נָמוֹךְ אֲפִלּוּ מִבְּחִינַת פְּנִימִי, מֻחְמֶצֶת שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם וּמַכְנִיס בּוֹ דַּעְתּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָס מַקִּיף שֶׁלּוֹ לִפְנִים כַּנַּ״ל. וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה, שֶׁכָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ נִכְנָס מַקִּיף שֶׁלּוֹ לִפְנִים, עַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְתַלְמִידוֹ וּמַכְנִיס בּוֹ דַּעְתּוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ (דברים ל׳:י״ד): כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ.

כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד – הֵינוּ לְקָרֵב אֵלֶיךָ הַדָּבָר שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מְאֹד, בְּחִינַת מַקִּיפִים, שֶׁהֵם נֶעְלָמִים וּרְחוֹקִים מְאֹד מִן הָאָדָם, וּלְקָרְבָם אֵלֶיךָ לְהַכְנִיסָם בִּפְנִים – זֶה תָּלוּי בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂתוֹ.

בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ – זֶה בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת, הֵינוּ שֶׁיְּגַלֶּה חָכְמָתוֹ וּתְבוּנָתוֹ לְתַלְמִידָיו כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

לַעֲשׂתוֹ – בְּחִינַת כְּאִלּוּ עֲשָׂאוֹ הַנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהַכְנִיס וּלְקָרֵב הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְאֹד, לְהַכְנִיסָם לִפְנִים כַּנַּ״ל:

וּלְמַעְלָה מִן הַכֹּל הֵם הַמַּקִּיפִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁל חָכָם הַדּוֹר, שֶׁהוּא הָרַבִּי שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הָרַבִּי וְהֶחָכָם שֶׁבַּדּוֹר עוֹסֵק לְדַבֵּר עִם תַּלְמִידָיו וּמַכְנִיס בָּהֶם דַּעְתּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָסִים הַמַּקִּיפִים שֶׁלּוֹ לִפְנִים. וְהַמַּקִּיפִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּחִינַת אֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים, כִּי הַמַּקִּיפִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוֹךְ (קידושין לט: חולין קמב), כִּי שָׁם הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן.

כִּי כָל הַזְּמַן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה כֻּלּוֹ, מַה שֶּׁהָיָה וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה, הוּא כֻּלּוֹ אַיִן וָאֶפֶס נֶגֶד יוֹם אֶחָד, וַאֲפִלּוּ נֶגֶד רֶגַע אַחַת שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוֹךְ. וְשָׁם אֵין שׁוּם זְמַן, כִּי הוּא בְּחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, רַק סֵדֶר הַזְּמַנִּים שֶׁיֵּשׁ שָׁם הֵם בְּחִינַת הַשָּׂגוֹת שֶׁל הַמַּקִּיפִים. שֶׁיֵּשׁ מַקִּיפִים שֶׁהֵם בְּחִינַת יָמִים, וְיֵשׁ מַקִּיפִים שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁנִים, בְּחִינַת: תְּקוּפוֹת הַיָּמִים (שמואל א א׳:כ׳), תְּקוּפוֹת הַשָּׁנִים (שמות ל״ד:כ״ב ודברי הימים ב כד); וְאֵלּוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, הֵם בְּחִינַת סֵדֶר הַזְּמַנִּים שָׁם. וְהַשָּׂגוֹת מַקִּיפִים הַלָּלוּ זֶה עִקַּר הַתַּעֲנוּג וְהַשַּׁעֲשׁוּעַ שֶׁל עוֹלָם הַבָּא; אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם.

וְזֶה בְּחִינַת תַּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נֵדַע. כִּי הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, זֶה בְּחִינַת (תהילים ל״א:כ׳): מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ, כִּי הֵם הֵם רַב טוֹב הַצָּפוּן וְטָמוּן וְסָתוּם מֵעַיִן כֹּל. וְזֶהוּ: מָה רַב טוּבְךָ – מָה רַיְקָא, כִּי הֵם בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת: מָה חָמִית מָה פְּשָׁפַשְׁתְּ, בְּחִינַת תַּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נֵדַע.

וְזֶה בְּחִינַת שֶׁפַע הַכָּתֻר, כִּי כֶּתֶר הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שופטים כ׳:מ״ג): כִּתְּרוּ אֶת בִּנְיָמִין וְכוּ׳:

ז וְזֶה הֶחָכָם שֶׁזּוֹכֶה לְאֵלּוּ הַמַּקִּיפִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת שֶׁפַע הַכֶּתֶר, הוּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינַת כֹּל, בְּחִינַת (ד״ה־א כט): כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְתַרְגּוּמוֹ: דְּאָחֵד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא (זוהר בראשית לא ובתיקון כב).. הֵינוּ שֶׁיִּהְיֶה אוֹחֵז וּמְקַיֵּם שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ. כִּי הַצַּדִּיק וְהֶחָכָם הַנַּ״ל הוּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אוֹחֵז בִּשְׁנֵיהֶם, לְקַיֵּם אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּבְחִינָתוֹ.

כִּי יֵשׁ דְּרֵי מַעְלָה וְיֵשׁ דְּרֵי מַטָּה, דְּהֵינוּ עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַשָּׂגָה שֶׁל מָה, בְּחִינַת: מָה חָמִית מַה פְּשָׁפַשְׁתְּ, בְּחִינַת: אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ;

וּלְהָפֵךְ צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַטָּה, שֶׁאַדַּרְבָּא, מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיהו ו׳:ג׳). כִּי יֵשׁ שׁוֹכְנֵי עָפָר, שֶׁהֵם בְּנֵי־אָדָם הַמּוּנָחִים בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם, בִּבְחִינַת (שם כו): הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר. וּלְגַלּוֹת לָהֶם שֶׁה׳ עִמָּם, וְהֵם סְמוּכִים־אֶלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וּלְחַזְּקָם וּלְעוֹרְרָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְיָאֲשִׁין עַצְמָן, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עֲדַיִן הֵם אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּקְרוֹבִים־אֵלָיו, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת כֹּל, שֶׁיֵּשׁ לְהַצַּדִּיק, בְּחִינַת: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, דְּאָחֵד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא, הֵינוּ שֶׁהוּא אוֹחֵז וּמְקַיֵּם שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת: עוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא אוֹחֵז וּמְקַיֵּם בִּבְחִינַת מָה, בְּחִינַת אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא מְקַיֵּם בִּבְחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְעַיֵּן לְקַמָּן (סי׳ ס״ח), שָׁם מְבֹאָר גַּם כֵּן עִנְיָן זֶה בְּבֵאוּר יוֹתֵר קְצָת. וְהַכְּלָל – שֶׁהַצַּדִּיק, עִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ – כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, דְּהֵינוּ שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְדַבֵּר וְלִלְמֹד וּלְהָאִיר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, בְּדָרֵי מַעְלָה וְדָרֵי מַטָּה, בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים, בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, שֶׁהֵם בְּחִינַת גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, הֵינוּ שֶׁלְּהַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה, בְּנֵי עֲלִיָּה, בְּחִינַת דָּרֵי מַעְלָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה כֹּחַ לְהַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לָהֶם וּלְגַלּוֹת לָהֶם, שֶׁעֲדַיִן אֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת: מָה חָמִית מַה פְּשָׁפַשְׁתְּ וְכוּ׳; וְזֶה הַלִּמּוּד וְהַהַשָּׂגָה הוּא צָרִיךְ לְהָאִיר וּלְהַכְנִיס בְּהַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת דָּרֵי מַעְלָה.

וּלְהֶפֶךְ, יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמּוּנָחִים בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, עַד שֶׁהָיוּ מְיָאֲשִׁין אֶת עַצְמָן לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי נִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּכְבָר אָבַד נִצְחָם וְתוֹחַלְתָּם מֵה׳ – צָרִיךְ הַצַּדִּיק שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְיָאֲשִׁין עַצְמָן בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, וּלְהַרְאוֹת לָהֶם וּלְהָאִיר בָּהֶם, כִּי עֲדַיִן ה׳ עִמָּם וְאֶצְלָם וְקָרוֹב לָהֶם, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָאָרֶץ מַמָּשׁ, אֲפִלּוּ אִם נָפַל לִשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן שָׁם דַּיְקָא נִמְצָא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת כֹּל, שֶׁיֵּשׁ לְהַצַּדִּיק וְכוּ׳, כַּנַּ״ל]:

ח גַּם זֶה הַחֶכֶם־הַדּוֹר הַנַּ״ל צָרִיךְ לֵידַע אֵיזֶה מַקִּיפִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָם וְאֵיזֶה מַקִּיפִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָם, וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין רַשָּׁאִים לְגַלּוֹתָם בִּפְנֵי הַתַּלְמִידִים, כִּי אִם יְגַלֶּה אוֹתָן הַדְּבָרִים, יְקָנְסוּ מַקִּיפִים אֲחֵרִים בְּתוֹךְ שִׁכְלוֹ כַּנַּ״ל. וּלְפָעָמִים אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל אֵלּוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ לְמָשָׁל, כְּשֶׁהָרַב מְדַבֵּר עִם תַּלְמִידוֹ אֵיזֶה פְּשָׁט בגמפ״ת [גְּמָרָא, פֵּרוּשׁ, תּוֹסְפוֹת], וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו הוּא בָּא עַל אֵיזֶה קֻשְׁיָא, וְאוֹתוֹ הַקֻּשְׁיָא הָיָה בִּתְחִלָּה

בִּבְחִינַת מַקִּיף אֶצְלוֹ, כִּי לֹא יָדַע מִמֶּנּוּ בִּתְחִלָּה, וְתֵכֶף כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּשִׂכְלוֹ זֹאת הַקַּשְׁיָא, הוּא אוֹמְרָהּ בִּפְנֵי תַּלְמִידוֹ, וּבְתוֹךְ כָּךְ כְּשֶׁמַּסְבִּיר לוֹ הַקַּשְׁיָא, נוֹפֵל בְּשִׂכְלוֹ תֵּרוּץ עַל הַקַּשְׁיָא, נִמְצָא שֶׁחוֹזֵר וּמַשִּׁיג מַקִּיף אַחֵר, שֶׁהוּא תֵּרוּץ עַל הַקַּשְׁיָא, וַאֲזַי אוֹמֵר גַּם הַתֵּרוּץ בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד. אַךְ כְּשֶׁמְּגַלֶּה גַּם הַתֵּרוּץ בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד, אֲזַי נִכְנָס בּוֹ עוֹד מַקִּיף אַחֵר, וְאָז עַל־יְדֵי זֶה הַשִּׂכֶל שֶׁבָּא עָלָיו עַתָּה, הָדְרָא קַשְׁיָא לְדוּכְתָּא, וְאַדְרַבָּא, עַתָּה הַקַּשְׁיָא חֲזָקָה וּרְחָבָה יוֹתֵר מִבַּתְּחִלָּה. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁגִּלָּה הַתֵּרוּץ בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִכְנָס בּוֹ מַקִּיף אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁכֶל חָדָשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חָזְרָה הַקַּשְׁיָא לִמְקוֹמָהּ בְּיֶתֶר עֹז, כִּי עַתָּה הַקַּשְׁיָא חֲזָקָה וּרְחָבָה יוֹתֵר מִבַּתְּחִלָּה.

כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ בְּהַשָּׂגוֹת, שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁאָסוּר לְגַלּוֹתָם, כִּי אִם יְגַלֶּה זֶה הַתֵּרוּץ בִּפְנֵי הַתַּלְמִיד, יִכָּנֵס בּוֹ מַקִּיף חָדָשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה הַקַּשְׁיָא חֲזָקָה וּרְחָבָה יוֹתֵר מִבַּתְּחִלָּה, עַד שֶׁיּוּכַל לְכָנֵס בְּהַשָּׂגוֹת מַקִּיפִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁאֵין הַזְּמַן מַסְפִּיק לְבָאֵר הַקַּשְׁיוֹת וְהַתֵּרוּצִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן. כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא מְגַלֶּה אֵיזֶה שֶׂכֶל, קַשְׁיָא אוֹ תֵּרוּץ, נִכְנָס בּוֹ שֶׂכֶל חָדָשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת מַקִּיף כַּנַּ״ל. עַל־כֵּן אִם לֹא יִהְיֶה נִזְהָר בִּדְבָרָיו, לְדַקְדֵּק אֵיזֶה דָּבָר לְגַלּוֹת וְאֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה נִכְנָס בְּקַשְׁיוֹת וְתֵרוּצִים שֶׁאֵין הַזְּמַן מַסְפִּיק לְבָאֲרָם, כִּי הֵם בְּחִינַת מַקִּיפִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן כַּנַּ״ל.

עַל־כֵּן מֻכְרָח הֶחָכָם לַעֲשׂוֹת סְיָג לִדְבָרָיו, לְדַקְדֵּק וְלַזָּהֵר מַה לְּגַלּוֹת וּמַה שֶּׁלֹּא לְגַלּוֹת, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יַשִּׂיג רַק אוֹתָן הַמַּקִּיפִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַשִּׂיג, וְלֹא יָבוֹא לְהַשִּׂיג מַקִּיפִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַשִּׂיג:

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, מְצָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהָיָה קוֹשֵׁר כְּתָרִים לְאוֹתִיּוֹת. אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי מְעַכֵּב עַל יָדֶךָ. אָמַר לוֹ: עָתִיד אֶחָד לַעֲמֹד וַעֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף שְׁמוֹ, שֶׁיִּהְיֶה דּוֹרֵשׁ עַל כָּל קוֹץ וָקוֹץ תִּלֵּי תִּלִּין שֶׁל הֲלָכוֹת. אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם רָאוּי שֶׁתִּנָּתֵן תּוֹרָה עַל יָדוֹ. אָמַר לוֹ: שְׁתֹק כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה (מנחות כט:).

וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה, מָה אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שְׁתֹק וְכוּ׳, הֲלֹא כְּבָר אָמַר הַקַּשְׁיָא, וּמַה זּוֹ שְׁתִיקָה, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר הִקְשָׁה מַה שֶּׁהִקְשָׁה. אַךְ תֵּכֶף כְּשֶׁאָמַר מֹשֶׁה הַקַּשְׁיָא, נָפַל בְּשִׂכְלוֹ תֵּרוּץ עַל הַקַּשְׁיָא. אַךְ אִם הָיָה אוֹמֵר אֶת הַתֵּרוּץ, הָיָה נִכְנָס בּוֹ מַקִּיף אַחֵר, וְהָיָה בָּא עַל קַשְׁיָא יוֹתֵר חֲזָקָה וּרְחָבָה מִבַּתְּחִלָּה. עַל־כֵּן אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ ״שְׁתֹק״ עַל הַתֵּרוּץ, הֵינוּ שֶׁיִּשְׁתֹּק וְלֹא יְגַלֶּה אֶת הַתֵּרוּץ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא עַל קַשְׁיָא יוֹתֵר חֲזָקָה מִבַּתְּחִלָּה.

וְזֶהוּ: כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, הַיְנוּ שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁמַּגִּיעַ אֶת הַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי, אֲזַי עוֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה שֵׂכֶל אֶחָד חָדָשׁ, כִּי נִכְנָס מַקִּיף אַחֵר לִפְנִים, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לִשְׁתֹּק, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לְמַקִּיפִים שֶׁאֵין צְרִיכִין לְהַשִּׂיגָם כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ: שְׁתֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה,* כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הֱוֵי מְתוּנִים בַּדִּין, וְהַעֲמִידוּ תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סְיָג לַתּוֹרָה (אבות פ״א).

הֱוֵי מְתוּנִים בַּדִּין – זֶה בְּחִינַת שֶׁצָּרִיךְ הֶחָכָם הַנַּ״ל לִהְיוֹת לוֹ מְתִינוּת, לֵידַע אֵיךְ לְדַבֵּר עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד; שֶׁלִּפְנֵי בְּחִינַת דָּרֵי מַעְלָה יִגָּלֶה לָהֶם הַהַשָּׂגָה שֶׁל מָה, בְּחִינַת: מָה חָמִית וְכוּ׳; וְלִפְנֵי דָּרֵי מַטָּה יִגָּלֶה הַהַשָּׂגָה שֶׁל מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְזֶה בְּחִינַת דִּין, בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בְּחִינַת (תהילים ע״ה:ח׳): כִּי אֱלֹהִים שֹׁפֵט, בְּחִינַת: מָה חָמִית וְכוּ׳; וְלִפְנֵי דָּרֵי מַטָּה יִגָּלֶה הַהַשָּׂגָה שֶׁל מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְזֶה בְּחִינַת דִּין, בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בְּחִינַת (תהילים ע״ה:ח׳): כִּי אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁהַגְּבוֹהִים הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל, לְהַרְאוֹת לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהַקְּטַנִּים, בְּחִינַת שׁוֹכְנֵי עָפָר, צָרִיךְ לְהָרִים, לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וְהַעֲמִידוּ תַּלְמִידִים הַרְבֵּה – כִּי כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה כָּזוֹ, לְהָאִיר בִּגְדוֹלִים וּקְטַנִּים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, בְּוַדַּאי יַעֲמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, כִּי כֻּלָּם צְרִיכִים אֵלָיו, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְלַמֵּד עִם כֻּלָּם כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וַעֲשׂוּ סְיָג לַתּוֹרָה – בְּחִינַת (אבות פ״ג): סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה; כִּי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת סְיָג לִדְבָרָיו, לִשְׁתֹּק לִפְעָמִים, בְּחִינַת: שְׁתֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה לְהַשִּׂיג אֶת הַמַּקִּיפִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּשִּׂיג וּמֵבִין מַה שֶּׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַשִּׂיג עַל־כֵּן הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת סְיָג לִדְבָרָיו וְלִשְׁתֹּק לִפְעָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בְּמַקִּיפִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁאֵין הַזְּמַן מַסְפִּיק לְבָאֵר הַקַּשְׁיוֹת וְהַתֵּרוּצִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם כַּנַּ״ל:

וְאֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּחִינוֹת שֶׁל דָּרֵי מַעְלָה וְדָרֵי מַטָּה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת מָה וְהַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, הֵם בְּחִינַת הַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת בֵּן וְהַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת תַּלְמִיד,

כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁבֵּן וְתַלְמִיד כֻּלּוֹ חָד כַּנַּ״ל, כִּי הַבֵּן הוּא גַּם־כֵּן תַּלְמִיד, כַּנַּ״ל, וְהַתַּלְמִיד הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת בֵּן, כִּי נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ עָשָׂאוֹ כַּנַּ״ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין בֵּן לְתַלְמִיד. כִּי הַבֵּן שֶׁהוּא תַּלְמִיד הוּא בְּמַעֲלָה יְתֵרָה מִתַּלְמִיד לְבַד, כִּי הַבֵּן הוּא כֻּלּוֹ נִמְשָׁךְ מִן הָאָב, מֹראשׁוֹ עַד רַגְלוֹ, וְאֵין בּוֹ שׁוּם שַׁעֲרָה שֶׁאֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת מִמֹּחַ הָאָב, עַל־כֵּן בְּחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל הַבֵּן גְּדוֹלָה יוֹתֵר בְּמַעֲלָה מֵהַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת הַתַּלְמִיד.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לִשְׁאָר נְבִיאִים; כִּי מֹשֶׁה רָאָה בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, וְהֵם רָאוּ בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה (יבמות מט:), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַשָּׂגַת דָּרֵי מַעְלָה לְהַשָּׂגַת דָּרֵי מַטָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת בֵּן וְתַלְמִיד. כִּי מֹשֶׁה הִשִּׂיג בְּחִינַת (שמות לג): כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי, זֶה בְּחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל מָה, בְּחִינַת: מָה חָמִית וְכוּ׳, שֶׁזֶּהוּ הַהַשָּׂגָה שֶׁל דָּרֵי מַעְלָה, בְּחִינַת בֵּן. וְיִשַׁעְיָה, שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה מִמֹּשֶׁה, אָמַר (ישעיה ו): וָאֶרְאֶה אֶת ה׳ – זֶה בְּחִינַת הַשָּׂגָה שֶׁל דָּרֵי מַטָּה, בְּחִינַת תַּלְמִיד, בְּחִינַת מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁיָּדַע יְשַׁעְיָה שֶׁיֵּשׁ הַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת מָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אָמַר לְפִי

מַדְרֵגְתּוֹ, שֶׁהוּא הָיָה בִּבְחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: וְאֶרְאֶה אֶת ה׳.

נִמְצָא שֶׁבֵּן וְתַלְמִיד הֵם בְּחִינוֹת דָּרֵי מַעְלָה וְדָרֵי מַטָּה, הַיְנוּ הַהַשָּׂגָה שֶׁל מָה, בְּחִינַת: מָה חָמִית מַה פְּשָׁפַּשְׁתְּ, בְּחִינַת: אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם – זֶה בְּחִינַת הַשָּׂגַת הַבֵּן, הַשָּׂגַת דָּרֵי מַעְלָה. וְהַשָּׂגָה שֶׁל מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: וְאֶרְאֶה אֶת ה׳, זֶה בְּחִינַת הַשָּׂגַת הַתַּלְמִיד, הַשָּׂגַת דָּרֵי מַטָּה. כִּי הַבֵּן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ כֻּלּוֹ מִמַּה חָאַב, עַל־כֵּן זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת אָבִיו מַמָּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת מָה, שֶׁהוּא הַהַשָּׂגָה שֶׁל הֶרְבֵּי וְהֶחָכָם שֶׁבַּדּוֹר כַּנַּ״ל. אֲבָל הַתַּלְמִיד אֵין מְקַבֵּל רַק בְּחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל דָּרֵי מַטָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**ט** וְצָרִיךְ לִכְלֹל הָעוֹלָמוֹת, עֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹן וְתַחְתּוֹן בָּעֶלְיוֹן, שֶׁיִּהְיֶה הַבֵּן כֻּלּוֹ מִבְּחִינַת תַּלְמִיד, וְכֵן הַתַּלְמִיד יִהְיֶה כֻּלּוֹ מִבְּחִינַת בֵּן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם יִרְאָה. כִּי הַבֵּן, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל מָה, בְּחִינַת: מָה חָמִית וְכוּ׳, וְאִם־כֵּן לֹא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כְּלָל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַבֵּן כֻּלּוֹ מִבְּחִינַת תַּלְמִיד, לְהַרְאוֹת לִבְחִינַת בֵּן גַּם־כֵּן קְצָת מֵהַהַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת הַתַּלְמִיד, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאָה. וְכֵן הַתַּלְמִיד שֶׁהַשָּׂגָתוֹ בְּחִינַת מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאִם־כֵּן יוּכַל לְהִתְבַּטֵּל בִּמְצִיאוּת, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לוֹ קְצָת מֵהַהַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת הַבֵּן, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת מָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל בִּמְצִיאוּת, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאָה:

**י** וְעַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד, עַל־יְדֵי־זֶה מִי שֶׁהוּא אִישׁ־חַיִל, וְאֵינוֹ הֲהֻפָּךְ (שֶׁקּוֹרִין: רֹעַ־מַזָּל, שְׁלִימַזָּל), הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל בְּעֵת הָאֲכִילָה הֶאָרַת הָרָצוֹן, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּאִיר לוֹ הָרָצוֹן בְּעֵת הָאֲכִילָה, וְיִשְׁתּוֹקֵק וְיִכְסֹף מְאֹד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּרָצוֹן מֻפְלָג, בְּלִי שׁוּם יְדִיעָה, שֶׁלֹּא יֵדַע כְּלָל מָה הוּא רוֹצֶה.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קמ״ה:ט״ו): וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ. בְּעִתּוֹ זֶה בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן הַנַּ״ל, בְּחִינַת (במדבר כ״ג:כ״ג): כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי שבת פ״ב): עַתִּידִין צַדִּיקִים שֶׁיִּהְיֶה מְחִצָּתָן לְפָנִים מִמַּלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת. מְחִצָּה זֶה בְּחִינַת מַקִּיפִים, שֶׁהֵם הַמְּחִצָּה שֶׁל הַשֵּׂכֶל. וְלֶעָתִיד יִהְיֶה מְחִצּוֹת הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים לְמַעְלָה מִמַּקִּיפִים שֶׁל מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת, וְאָז יִהְיֶה הַשָּׂגָתָם בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת: מַה פָּעַל אֵל.

וְזֹאת הַהֶאָרָה שֶׁל בְּחִינַת מָה הוּא בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַכֹּל, וְהוּא מִתְגַּלֶּה בְּעֵת הָאֲכִילָה, בִּבְחִינַת: וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ – בְּעִתּוֹ דַּיְקָא, בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת: כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה וְכוּ׳, בְּחִינַת מַקִּיפִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל:

וּמַה שֶּׁמִּתְגַּלֶּה הֶאָרַת הָרָצוֹן בְּעֵת הָאֲכִילָה דַּוְקָא – דַּע, כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לַחְגֹּר מָתְנָיו לִהְיוֹת מְפֹרָנָס, לִתֵּן פַּרְנָסָה לְהַתְּלוּיִים בּוֹ, הוּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אִישׁ־חַיִל וְלֹא יִהְיֶה הֲהֻפָּךְ, שֶׁקּוֹרִין: ״רֹעַ־מַזָּל״ ״שְׁלִימַזָּל״, כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קְצָת מֶמְשָׁלָה. כִּי כָל הַפַּרְנָסָה נִמְשָׁךְ מֵהַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמֶלֶךְ: (דניאל ד׳:י״ז) אִילָנָא דִּי חֲזַיְתָ דִּי רְבָה וּתְקֵף וְכוּ׳ וּמְזוֹן לְכֹלָּא בֵּהּ, אַנְתְּ הוּא מַלְכָּא.

וְעַל־כֵּן מִי שֶׁרוֹצֶה לְקַבֵּל פַּרְנָסָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קְצָת מֶמְשָׁלָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזֶה שַׂיָּכוּת עִם הַמַּלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת (רות ב׳:י״ד): לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם – אֵין הֲלוֹם אֶלָּא מַלְכוּת (זבחים קב). כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מֶמְשָׁלָה, בְּחִינַת מַלְכוּת, לְעֵת הָאֹכֶל, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהַבַּעַל חוֹגֵר מָתְנָיו נֶגֶד אִשְׁתּוֹ וּמְחַיֵּב עַצְמוֹ לְפַרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּכְּתֻבָּה: וַאֲנָא אֶפְלַח וְאוֹקִיר וְאָזוֹן וְכוּ׳, אָז נוֹתְנִים לוֹ קְצָת מֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:ט״ז-י״ז): וְהוּא יִמְשֹׁל בָּךְ, כִּי עַל־יְדֵי הַמֶּמְשָׁלָה הוּא יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל.

וְכֵן כָּל הַשָּׂרִים – כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן פַּרְנָסָה יוֹתֵר לַאֲנָשִׁים רַבִּים הַתְּלוּיִים בּוֹ, הוּא צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יוֹתֵר מֶמְשָׁלָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת כַּנַּ״ל.

וְהַמַּלְכוּת מְקַבֵּל הַפַּרְנָסָה מִן בְּחִינַת הַיָּדַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַחָכְמָה, דְּהַיְנוּ הָרְמָזִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת יָדַיִם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי א׳:כ״ד): נָטִיתִי יָדִי וְאֵין מַקְשִׁיב, וּפֵרַשׁ רַשׁ״י דְּהַיְנוּ רְמָזִים, כִּי כְּשֶׁהֶחְכָּם מְגַלֶּה חָכְמָתוֹ, לִפְעָמִים אוֹמֵר אֵיזֶה דִּבּוּר, שֶׁמְּרַמֵּז בּוֹ רְמָזִים לְתַלְמִידָיו, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּפִיו בְּפֵרוּשׁ, רַק עַל־יְדֵי הָרְמָזִים שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר הֵם מְבִינִים כַּוָּנָתוֹ. וְאֵלּוּ הָרְמָזִים הֵם בְּחִינַת יָדַיִם, בְּחִינַת: נָטִיתִי יָדִי כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַחָכְמָה, בִּבְחִינַת (תהילים ק״ד:כ״ה): זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם.

וּמֵאֵלּוּ הַיָּדַיִם מְקַבֵּל בְּחִינַת הַמַּלְכוּת אֶת הַפַּרְנָסָה, בִּבְחִינַת (שם קמ״ה): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן, הַיְנוּ שֶׁהַפַּרְנָסָה נִמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת הַיָּדַיִם הַנַּ״ל. וְזֶהוּ: וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן – בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ, כַּנַּ״ל. כִּי מְחֻמָּת שֶׁהַמַּלְכוּת מְקַבֵּל הַפַּרְנָסָה מִיָּדַיִם אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַחָכְמָה, עַל־כֵּן מִתְגַּלֶּה שָׁם בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה וְהַפַּרְנָסָה הֶאָרַת הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל, כִּי הַמַּקִּיפִים מְאִירִים בָּהֶם הַחָכְמָה שֶׁמְּגַלֶּה הֵחָכָם כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדַיִם וְכוּ׳, לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֵק בּוֹ. לִוְיָתָן זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ז:א׳): לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִיחַ, לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן, וּפֵרַשׁ רַשׁ״י: מַלְכוּת.

וְזֶהוּ: לְשַׁחֵת בּוֹ – בְּחִינַת שְׁחָקִים, שֶׁשָּׁם שׁוֹחֲקִין מָן (חגיגה יב:), דְּהַיְנוּ פַּרְנָסָה. הֵינוּ שֶׁהַמַּלְכוּת בְּחִינַת לְוָיָתָן מְקַבֵּל הַפַּרְנָסָה מִן הַיָּדַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַחָכְמָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם, כַּנַּ״ל, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ הַפַּרְנָסָה לְהַמַּלְכוּת, שָׁם הִיא נִשְׁחֶקֶת וְנִכְתֶּשֶׁת לְתֵת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק פַּרְנָסָה כְּפִי מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ.

וְזֶהוּ: לְשַׁחֵק בּוֹ – בְּחִינַת שְׁחָקִים, שֶׁשָּׁם שׁוֹחֲקִין מָן. כִּי הַפַּרְנָסָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָן, נִשְׁחֶקֶת וְנִכְתֶּשֶׁת אֲצֶל בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת לְוָיָתָן, שֶׁמְּקַבֵּל הַפַּרְנָסָה מִבְּחִינַת: זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם, הֵינוּ מִן הַיָּדַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַחָכְמָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת רְמָזִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: כֻּלָּם אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן לָתֵת אָכְלָם בְּעִתּוֹ; כִּי הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין וּמְצַפִּין עַל פַּרְנָסָה, וְהַמַּלְכוּת מְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ כָּל אֵלּוּ הַבִּטְחוֹנוֹת שֶׁל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, מַה שֶּׁכֻּלָּם מְצַפִּין וּמִסְתַּכְּלִין עַל פַּרְנָסָה, וְעִם אֵלּוּ הַבִּטְחוֹנוֹת עוֹלָה הַמַּלְכוּת וּמְקַבֵּל פַּרְנָסָה מִן יָדַיִם הַנַּ״ל. וְזֶהוּ: כֻּלָּם אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַבִּטְחוֹנוֹת הַנַּ״ל, שֶׁכֻּלָּם יְשַׂבֵּרוּן אֵלָיו, וּמְצַפִּין וּמִסְתַּכְּלִין עַל פַּרְנָסָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: לָתֵת אָכְלָם בְּעִתּוֹ – בְּעִתּוֹ דַּיְקָא, בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ הַפַּרְנָסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל, בְּחִינַת: וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ, בְּחִינַת: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן, כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: כִּי יְמִינְךָ וּזְרוֹעֲךָ וְאוֹר פָּנֶיךָ כִּי רְצִיתָם (תהילים מ״ד:ד׳). יְמִינְךָ וּזְרוֹעֲךָ – זֶה בְּחִינַת הַיָּדַיִם הַנַּ״ל, שֶׁבָּהֶם מִתְגַּלֶּה הֶאָרַת הַמַּקִּיפִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וְאוֹר פָּנֶיךָ כִּי רְצִיתָם, כִּי הַמַּקִּיפִים הֵם אוֹר הַפָּנִים, וְזֶה: כִּי רְצִיתָם, כִּי הֵם בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן, כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן־חֹרִין וְשָׂרֶיךָ בָּעֵת יֹאכֵלוּ (קהלת י׳:י״ז). חֵרוּת זֶה בְּחִינַת יוֹבֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד, כִּי יוֹבֵל הוּא אוֹתִיּוֹת: וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ (ישעיהו נ״ד:י״ג), דְּהַיְנוּ כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד. כִּי בָּנַיִךְ זֶה בֵּן, לִמּוּדֵי ה׳ הֵם תַּלְמִידִים, וּמִכְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹבֵל, בְּחִינַת חֵרוּת, מִשָּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת הַפַּרְנָסָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין – שֶׁמַּלְכוּת מְקַבֵּל הַפַּרְנָסָה מִבְּחִינַת חֵרוּת, בְּחִינַת יוֹבֵל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: שָׂרֶיךָ בָּעֵת יֹאכֵלוּ. בָּעֵת, זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְגַּלֶּה בִּשְׁעַת אֲכִילָה, בְּחִינַת: כָּעֵת יֵאָמֵר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תענית ה:): אֵין מְסִיחִין בִּסְעֻדָּה, כִּי אָז, בִּשְׁעַת סְעֻדָּה, מֵאִיר הֶאָרַת הָרָצוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶאָרַת הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתִיקָה, בְּחִינַת: שְׁתֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, כַּנַּ״ל:

**יא** יא וְזֶה בְּחִינַת חֲנָכָה. כִּי עִנְיַן חֲנָכָה, דַּע, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁזּוֹכֶה לִפְעֹל בַּקָּשָׁתוֹ בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, דְּהַיְנוּ בַּקָּשַׁת סְלַח נָא, כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲנָכָה, כִּי עַל־יְדֵי סְלַח נָא נַעֲשֶׂה חֲנֻכָּה.

כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּקֵּשׁ (במדבר י״ד:י״ט): סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה, עַל חֵטְא הַמְרַגְּלִים, וְעַל־יְדֵי חֵטְא הַמְרַגְּלִים גָּרְמוּ חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כט), שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָמַר לָהֶם: אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חִנָּם, אֲנִי אֶקְבַּע לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת. כִּי אוֹתוֹ הַלַּיְלָה לֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה, שֶׁבּוֹ נֶחֱרַב הַבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּקֵּשׁ עַל זֶה סְלַח נָא, כִּי בְּזֶה הַחֵטְא וְהַפְּגָם תְּלוּיִים כָּל הָעֲוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הַפְּגָם נֶחֱרַב הַבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ,

וּבִזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, הָיָה קַיָּם הֵינוּ נְקִיִּים מֵעֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו א׳:כ״א): צֶדֶק יָלִין בָּהּ, וּפֶרֶשׁ רַשׁ״י, כִּי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל לַיְלָה, וְתָמִיד שֶׁל בֵּין־הָעַרְבַּיִם הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל יוֹם, כִּי יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, לְפִי גֹּדֶל רוּחָנִיּוּתָם וְדַקּוּתָם אֵין יְכוֹלִין לִשָּׂא עֲלֵיהֶם הַמַּשָּׂא שֶׁל עָוֹן אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, עַל־כֵּן אָנוּ צְרִיכִין אֶת הַבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁיְּכַפֵּר עָלֵינוּ בְּכָל יוֹם. וּמֵאַת אֲשֶׁר חָרַב בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ, אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְנַקּוֹת עַצְמֵנוּ מִן הָעֲוֹנוֹת, כִּי אֵין מִי שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵנוּ.

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁיָּדַע כָּל זֹאת, עַל־כֵּן מָסַר נַפְשׁוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִקֵּשׁ: סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה וְכוּ׳, כִּי יָדַע שֶׁבְּזֶה הַחֵטְא תָּלוּי חֻרְבַּן הַבַּיִת, שֶׁהוּא כּוֹלֵל כָּל הַחֲטָאִים כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁזָּכָה לִפְעֹל בַּקָּשָׁתוֹ, מָזֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חֲנֻכַּת־הַבַּיִת, בְּחִינַת חֲנֻכָּה, הֶפֶךְ חֻרְבַּן הַבַּיִת.

וְכֵן כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁזּוֹכֶה לִפְעֹל בַּקָּשַׁת סְלַח נָא בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן פְּגַם חֻרְבַּן הַבַּיִת, כְּמוֹ־כֵן נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חֲנֻכַּת־הַבַּיִת, בְּחִינַת חֲנֻכָּה. נִמְצָא שֶׁחֲנֻכָּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי סְלַח נָא כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן רָמַז מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, צֵרוּף חֲנוּכָּה בַּפָּסוּק סְלַח נָא, כִּי סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה וְכוּ׳ – הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת ״חֲנוּכָּה״, כִּי חֲנֻכָּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי סְלַח נָא וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְכֵן כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל כֻּלָּם כְּלוּלִים בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ כָּלוּל מִבְּחִינוֹת בֵּן וְתַלְמִיד, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית טז): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הַר הַמּוֹרִיָּה, שֶׁמִּמֶּנּוּ הוֹרָאָה יוֹצְאָה לְיִשְׂרָאֵל – זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד. גַּם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש שה״ש ע״פ ערשנו רעננה): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ חֲדַר הַמִּטּוֹת שֶׁעַל־יָדוֹ פָּרִים וְרָבִים יִשְׂרָאֵל – זֶה בְּחִינַת בֵּן.

וְעַל־כֵּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בִּמְקוֹם הַגֹּרֶן (שמואל ב כד), זֶה בְּחִינַת פַּרְנָסָה, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת לֶחֶם־הַפָּנִים שֶׁהָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, זֶה בְּחִינַת הָאֲכִילָה וְהַפַּרְנָסָה, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד, שֶׁבּוֹ נִתְגַּלֶּה אוֹרוֹת הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ״ל, כִּי אוֹר הַפָּנִים זֶה בְּחִינַת ש״ע נְהוֹרִין, כַּיָּדוּעַ, וְש״ע הוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים ״הֶקֵּף״, כַּמּוּבָא.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ד:ט״ו): לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן, וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד, הַיְנוּ שֶׁבְּתוֹךְ הָאֲכִילָה מִתְגַּלֶּה הֶאָרַת הַמַּקִּיפִים שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, בְּחִינַת: לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם וְכוּ׳. וְעַל־כֵּן מִצְוַת חֲנֻכָּה בְּשֶׁמֶן, כִּי חֲנֻכָּה הוּא בְּחִינַת חֲנֻכַּת־הַבַּיִת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ פַּרְנָסָה, וְנִתְגַּלֶּה אוֹר הַפָּנִים, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת לֶחֶם הַפָּנִים, בְּחִינוֹת: לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם וְכוּ׳, כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת (במדבר ו׳:כ״ה): יָאֵר ה׳ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ – זֶה בְּחִינוֹת חֲנֻכָּה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִתְגַּלֶּה אוֹר הַפָּנִים, בְּחִינַת: יָאֵר ה׳ פָּנָיו וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ זָכָה לְסוֹד חֲנֻכָּה, עַל־יְדֵי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְנָתַן לִבּוֹ עֲלֵיהֶם לְהִסְתַּכֵּל בְּצָרָתָם, כִּי הוּא הָיָה רַחֲמָן וּמַנְהִיג אֲמִתִּי כַּנַּ״ל. וְעִקַּר צָרַת יִשְׂרָאֵל הוּא הַמַּשָּׂא שֶׁל עֲוונוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ עֲלֵיהֶם סְלַח נָא כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חֲנֻכָּה, בְּחִינַת חֲנֻכַּת־הַבַּיִת, שֶׁבְּזֶה תָּלוּי תִּקּוּן כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ חֲנוּכָּה – חָנוּ־כ״ה, הַיְנוּ כ״ה בְּכִסְלָו. כִּסְלֵיו הוּא אוֹתִיּוֹת: וַיַּרְא יְיָ כִּי סָר לִרְאוֹת (שמות ג׳:ד׳) כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נָתַן לִבּוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּצָרָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: כִּי סָר לִרְאוֹת – לְשׁוֹן סָר וְזָעֵף (מלכים־א כ). וְעִקַּר צָרָתָן הוּא הַמַּשָּׂא שֶׁל עֲוונוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל.

וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא נוֹתֵן לִבּוֹ עַל זֶה, קָרָאוֹ אֵלָיו וַיֹּאמֶר: מֹשֶׁה מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי – הִנֵּנִי לְכַהֲנָה, הִנֵּנִי לְמַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ״ר שמות פ״ב).

הִנֵּנִי לְכַהֲנָה – זֶה בְּחִינַת חֲנֻכַּת־הַבַּיִת, כִּי מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ט:ו׳): מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו (זבחים ק״ב). גַּם כֹּהֵן הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד, כִּי בְּכֹהֵן נֶאֱמַר (ויקרא י׳:י״א): לְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; לְהוֹרוֹת – לְשׁוֹן הוֹרָאָה, זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד. גַּם לְהוֹרוֹת – לְשׁוֹן הֲרָיוֹן, בְּחִינַת בֵּן.

הִנֵּנִי לְמַלְכוּת – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְשָׁךְ הַפַּרְנָסָה, שֶׁבּוֹ נִתְגַּלֶּה אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית י״ד:י״ז-י״ח): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן, וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן. מַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת. הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן – הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת הַנַּ״ל. וְהוּא כֹּהֵן – זֶה בְּחִינַת כְּהֻנָּה כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֵּן וְתַלְמִיד, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת, כַּנַּ״ל:

**יב** וְזֶה בְּחִינַת מֶזֶג הָרְאָה; כְּשֶׁהָרְאָה הִיא בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, הִיא כְּלוּלָה מִכָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל. כִּי הָרְאָה הִיא מְאִירַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין מט) – זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהַשָּׁנְתוֹ בְּחִינַת: וְאֶרְאֶה אֶת ה׳.

גַּם עַל־יְדֵי הָרְאָה בָּא שֵׁנָה (כמבואר במ״א לעיל בסי׳ ה) – זֶה בְּחִינַת הַשָּׁגַת הַבֵּן, שֶׁהַשָּׁגָתוֹ בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת: מֶה חָמִית וְכוּ׳, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שֵׁנָה, בְּחִינַת (ישעיהו ס״ד:ג׳): עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ.

וְרוּחַ הַחַיִּים שֶׁבְּתוֹךְ הָרְאָה זֶה בְּחִינַת מַקִּיפִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת (קהלת א׳:ו׳): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, בְּחִינַת (איוב ד׳:ט״ו): וְרוּחַ עַל פָּנַי יַחֲלֹף, בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים.

וּכְשֶׁהַשִּׁמְנִים שֶׁל הָרְאָה הֵם בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר אוֹר הַפָּנִים, בִּבְחִינַת: לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַשִּׁמְנִים שֶׁל הָרְאָה מֵאִיר אוֹר הַפָּנִים, בְּחִינַת מַקִּיפִים.

וְהַיְדִים הַנַּ״ל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַחָכְמָה כַּנַּ״ל, בָּהֶם נִתְגַּלֶּה אוֹר הַפָּנִים, בְּחִינַת מַקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֶאָרַת הָרָצוֹן, בִּבְחִינַת: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וְכוּ׳, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת חָתָ״ךְ, שֶׁהוּא סוֹפֵי־תֵּבוֹת שֶׁל פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא. חָתָ״ךְ שְׁתֵּי פְּעָמִים ״רוּחַ״, הַיְנוּ שֶׁבְּאִלּוּ הַיְדַיִם הַנַּ״ל נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, בְּחִינַת: וְרוּחַ עַל פָּנַי יַחֲלֹף, כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (יחזקאל י׳:ח׳): וְיַד אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הָרְאָה שֶׁשָּׁם סוֹבֵב הָרוּחַ, בְּחִינַת מַקִּיפִים, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הֶאָרַת הַיְדַיִם כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: רוּחַ אִישׁ יְכַלְכֵּל מַחֲלֵהוּ (משלי י״ח:י״ד). רוּחַ אִישׁ – זֶה בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, בְּחִינַת מַקִּיפִים שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה, בְּחִינַת: יְכַלְכֵּל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**יג** וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמַּעֲיְנִים וּמְדַבְּרִים מֵאֵיזֶה חִדּוּשׁ שֶׁחִדֵּשׁ הֶחָכָם שֶׁבַּדּוֹר, אֲזַי נוֹפֵל יִרְאָה עַל זֶה שֶׁמְּדַבֵּר וּמְעַיֵּן בְּהַחִדּוּשׁ. כִּי כְּשֶׁחוֹזְרִים אֶת הַחִדּוּשׁ, אֲזַי נִתְעוֹרֵר וְנִתְגַּלֶּה יָם הַחָכְמָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת אֶת הַפַּרְנָסָה, וַאֲזַי בָּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת לְהַמְשִׁיךְ פַּרְנָסָה.

וְעִקַּר הַיִּרְאָה הִיא בְּמַלְכוּת, כִּי מַלְכוּת הִיא מְקוֹר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת. וַאֲזַי נִתְעוֹרֵר הַיִּרְאָה שֶׁל הֶחָכָם שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, כִּי הַכֹּל תָּלוּי בְּיִרְאָה, כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, וּכְדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ דְּבָרָיו כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁחוֹזְרִים אֶת הַחִדּוּשׁ, שֶׁאֲזַי בָּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת לְקַבֵּל מִשָּׁם פַּרְנָסָה, וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר יִרְאָה שֶׁל הֶחָכָם הַנַּ״ל, עַל־כֵּן נוֹפֵל יִרְאָה עַל זֶה שֶׁמְּעַיֵּן בְּהַחִדּוּשׁ:

**יד** וְזֶה פֵּרוּשׁ:

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה, וְהָיָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר יָשֵׁן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֵעוֹר. נִזְדַּעְזֵעַ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִנְעַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. אָמַר לוֹ: מַה זֶּה, יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי מַה נִּזְדַּעְזַעְתָּ. אָמַר לוֹ: מָאוֹר גָּדוֹל רָאִיתִי בַּיָּם. אָמַר לוֹ: שְׁמָא עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן רָאִיתָ, שֶׁנֶּאֱמַר: עֵינָיו כְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר (ב״ב עד:):

רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – זֶה בְּחִינַת בֵּן וְתַלְמִיד.

רַבִּי אֶלְיעֶזֶר – זֶה בְּחִינַת בֵּן, שֶׁהַשָּׂגָתוֹ בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת: מֶה חָמִית וְכוּ׳, בְּחִינַת: כִּי לֹא יְרַאֵנִי הָאָדָם, בְּחִינַת: עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, כִּי אֱלִיעֶזֶר – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה וְכוּ׳, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בֵּן כַּנַּ״ל.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהַשָּׂגָתוֹ הוּא בְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: וָאֶרְאֶה אֶת ה׳, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל דָּרֵי מַטָּה, שֶׁצָּרִיךְ לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם, שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ עַצְמָן כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת: הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר; וּלְהַרְאוֹת לָהֶם כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְזֶה בְּחִינַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת: יְחִיוּ מֵתֶיךָ נִבְלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר.

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכָם הַדּוֹר, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּבֶן וְתַלְמִיד כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן הָיָה לוֹ בֵּן שֶׁהָיָה שְׁמוֹ אֶלִיעֶזֶר וְתַלְמִיד שֶׁשְּׁמוֹ יְהוֹשֻׁעַ. כִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הַגָּדוֹל הַנַּ״ל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ י״ט) עַל פָּסוּק: וְשֵׁם הָאֶחָד אֶלִיעֶזֶר – הָאֶחָד הַמְיֻחָד, כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּקֵּשׁ עַל זֶה, שֶׁיִּהְיֶה רַבִּי אֶלִיעֶזֶר מִיּוֹצְאֵי חֲלָצָיו, וְנִתְקַיֵּם כֵּן:

וְזֶה: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ׳.

מַעֲשֶׂה הוּא מָה ש״ע, כַּמּוּבָא בַּכְּתָבִים, הֵינוּ בְּחִינַת מַקִּיפִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת ש״ע נְהוֹרִין שֶׁל אוֹר הַפָּנִים, בְּחִינַת מָה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה, הֵינוּ שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת בֵּן וְתַלְמִיד, הָיוּ מְהַלְכִין בְּיָם הַחָכְמָה, שֶׁשָּׁם מִתְגַּלִּין אוֹרוֹת הַמַּקִּיפִים. וְזֶה בְּחִינַת סְפִינָה, לְשׁוֹן סָפוּן וְטָמוּן, בְּחִינַת הַמַּקִּיפִים שֶׁהֵם סְפוּנִים וּטְמוּנִין מֵעֵין כֹּל, (כִּי הֵם בְּחִינַת: מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ, כַּנַּ״ל). וְזֶה בְּחִינַת (משלי ל״א:י״ד): הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר – לְשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר, בְּחִינַת מַקִּיפִים שֶׁהֵם בְּחִינַת סְפִינָה כַּנַּ״ל:

וְזֶה וְהָיָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר יָשֵׁן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֵעוֹר. כִּי הַשָּׂגַת רַבִּי אֶלְיעֶזֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּן, הוּא בְּחִינַת שֵׁנָה, בְּחִינַת: עַיִן לֹא רָאֲתָה וְכוּ׳, בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת: מֶה חָמִית וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. אֲבָל הַשָּׂגַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּלְמִיד, בְּחִינַת דָּרֵי מַטָּה, הוּא בְּחִינַת נֵעוֹר, בְּחִינַת: וָאֶרְאֶה אֶת ה׳, בְּחִינַת: מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר. וְזֶה: וְהָיָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר יָשֵׁן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֵעוֹר, כַּנַּ״ל.

נִזְדַּעְזֵעַ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִנְעַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר.

נִנְעַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר – זֶה בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֵּן בְּתַלְמִיד, כִּי צָרִיךְ לִכְלֹל בֵּן בְּתַלְמִיד. לְהַרְאוֹת לִבְחִינַת בֵּן בְּחִינַת הַהַשָּׂגָה שֶׁל הַתַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וְנִנְעַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, הֵינוּ שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּן, בְּחִינַת שֵׁנָה כַּנַּ״ל, נִכְלָל בִּבְחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהַשָּׂגָתוֹ בְּחִינַת נֵעוֹר כַּנַּ״ל.

אָמַר לוֹ: מַה זֶּה, יְהוֹשֻׁעַ – מָה דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת הַשָּׂגָה שֶׁל בְּחִינַת בֵּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָה כַּנַּ״ל. זֶה בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת תַּלְמִיד בְּבֵן, כִּי הַתַּלְמִיד צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּבְחִינַת בֵּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאָה כַּנַּ״ל. וְזֶה (דברים י׳:י״ב): מָה ה׳ אֱלֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה. מָה דַּיְקָא, כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּבְחִינַת מָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאָה כַּנַּ״ל. וְזֶה: מַה זֶּה, יְהוֹשֻׁעַ – הֵינוּ שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר הֵבִיא אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לִבְחִינַת הַשָּׂגָה שֶׁל מָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּלְמִיד, נִכְלָל בִּבֵן כַּנַּ״ל.

מִפְּנֵי מָה נִּזְדַּעְזַעְתָּ. אָמַר לוֹ: מָאוֹר גָּדוֹל רָאִיתִי בַּיָּם – שֶׁרָאָה אוֹר גָּדוֹל בְּיָם הַחָכְמָה.

אָמַר לוֹ: שְׁמָא עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן רָאִיתָ וְכוּ׳, – לִוְיָתָן זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת: לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ, כֻּלָּם אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. הֵינוּ שֶׁהֵשִׁיב לוֹ, שֶׁרָאָה עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן. דְּהֵינוּ מַה שֶּׁבְּחִינַת מַלְכוּת מְלַקֵּט וּמְקַבֵּץ כָּל הַבִּטְחוֹנוֹת שֶׁל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁכֻּלָּם עֵינֵיהֶם תְּלוּיוֹת וּמְצַפִּין עַל פַּרְנָסָה, וּמַלְכוּת, בְּחִינַת לִוְיָתָן, מְקַבֵּץ כָּל אֵלּוּ הַבִּטְחוֹנוֹת וְנִכְנָס עִמָּהֶם לְיָם הַחָכְמָה לְקַבֵּל מִשָּׁם פַּרְנָסָה. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּעְזֵעַ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כִּי נָפַל עָלָיו יִרְאָה, מֵחֲמַת שֶׁנִּכְנַס בְּיָם הַחָכְמָה, שֶׁשָּׁם נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁבָּא לְקַבֵּל פַּרְנָסָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יִרְאָה, כִּי מַלְכוּת הוּא מְקוֹר הַיִּרְאָה, כַּנַּ״ל:

**טו** וְזֶה: וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְכוּ׳.

שְׁנָתַיִם יָמִים – זֶה בְּחִינַת תְּקוּפוֹת הַיָּמִים, תְּקוּפוֹת הַשָּׁנִים הַנַּ״ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוֹךְ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן; שֶׁשָּׁם סֵדֶר הַזְּמַנִּים הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִים כַּנַּ״ל, שֶׁהֵם כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל.

וּפַרְעֹה זֶה בְּחִינַת יוֹבֵל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש דף ר״י:), דְּכָל נְהוֹרִין אִתְפָּרְעִין וְאִתְגַּלְיָין מִנֵּהּ: (וְהַשְׁאָר לֹא בֵּאֵר)

**טז** וְזֶה בְּחִינַת קְבוּרַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּקִּיפִים, שֶׁהֵם טְמוּנִים מֵעֵין כֹּל. וְזֶה: עֶלְיוֹנִים נִדְמֶה לָהֶם לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים נִדְמֶה לָהֶם לְמַעְלָה, הַנֶּאֱמָר בְּקְבוּרַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד),

זֶה בְּחִינַת כֹּל הַנַּ"ל, בְּחִינַת: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, שֶׁצָּרִיךְ הַצַּדִּיק שֶׁזּוֹכֶה לְאֵלּוּ הַמַּקִּיפִים הַנַּ"ל שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינַת כֹּל כַּנַּ"ל, לְהַרְאוֹת לָעֶלְיוֹנִים שֶׁהֵם לְמַטָּה, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת: מֶה חָמִית וְכוּ'; וּלְהֶפֶךְ, תַּחְתּוֹנִים נִדְמֶה לָהֶם לְמַעְלָה, כִּי הֵם מַשִּׂיגִים, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: וְאֶרְאֶה אֶת ה':

**יז** עוֹד יֵשׁ בָּזֶה דְּבָרִים נֶעְלָמִים הַרְבֵּה, וְלֹא בֵּאֵר רַק קְצָת, קְצָת רָאשֵׁי־פְּרָקִים.

כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה עָנָו (במדבר יב), וַעֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכֻּלָּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז כ:).

וְיֵשׁ עוֹד צָרוּף שֶׁל חֲנָבָּה, שֶׁהוּא מְרֻמָּז בַּפָּסוּק (דברים ל"ד:ט'): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו, בְּסוֹפֵי־תֵבוֹת יֵשׁ צָרוּף חֲנוּכָּה, כִּי בְּזֶה הַפָּסוּק מְרֻמָּז כָּל הַבְּחִינוֹת שֶׁל הַמַּאֲמָר הַנַּ"ל : "מָלֵא" זֶה בְּחִינַת: וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הַמְבֹאָר לְעֵיל, וְכֵן "רוּחַ חָכְמָה" – כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה יָדָיו וְכוּ', כָּל זֶה מְבֹאָר לְעֵיל בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל.

גַּם בְּעִנְיַן הַיִּרְאָה; כִּי יֵשׁ חָמֵשׁ גְּבוּרוֹת שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֵימוֹת, שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת עז:), וְיֵשׁ אֶלֶף וְת"ה (ארבע מאות וחמש) גְּבוּרָאן, הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (נשא דף קלז:), שֶׁנִּכְלָלִים הַגְּבוּרוֹת זֶה בָּזֶה עַד אֶלֶף וְת"ה.

וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים לֹא בֵּאֵר כְּלָל, כִּי אֵלּוּ הַדְּבָרִים נֶאֱמְרוּ וְכוּ':

**יח** הַתּוֹרָה הַזֹּאת מְדַבֶּרֶת מִכָּל הָעֻשָּׁר סְפִירוֹת: שֶׁפַע הַכֶּתֶר, חָכְמָה וּבִינָה, יָדִים, גַּם יִרְאָה. גַּם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות צו): הַמּוֹנֵעַ הֲלָכָה מִפִּי תַּלְמִיד, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ יְרֵאַת־שָׁמַיִם. גַּם בֵּן וְתַלְמִיד – בֵּן, אֵיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (יתרו דף עט:): מַה שְּׁמוֹ, דָּא חָכְמָה. מַה שֵּׁם בְּנוֹ, דָּא תִּפְאֶרֶת. תַּלְמִידִים הֵם לְמוּדֵי ה', דָּא נֶצַח הוֹד. כֹּל, דָּא יְסוֹד, וּמַלְכוּת הַנַּ"ל. רֵאָה הִיא אֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים. וְיֵשׁ סְפִירוֹת שֶׁמְּדַבֵּר מֵהֶם כַּמָּה פְּעָמִים. (אַשְׁרֵי אָזְנַיִם שֶׁכָּךְ שׁוֹמְעוֹת. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ וְכוּ').

**א** תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ, כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב (תהלים פ״א):

**א** אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה הוּא דָּבָר גָּדוֹל, וּמֵטָּל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁרוֹאֶה בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא י״ט:י״ז): הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָאו כָּל אָדָם רָאוּי לְהוֹכִיחַ. כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (ערכין טז:): תָּמֵהַּ אֲנִי, אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹכִיחַ. וְאִם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר זֹאת בְּדוֹרוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁל עַכְשָׁו.

כִּי כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי לֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּתוֹכַחְתּוֹ, אַף גַּם הוּא מַבְאִישׁ רֵיחַ שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת הַשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ. כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ הוּא מְעוֹרֵר הֶרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוּא מוֹכִיחָם.

כְּמוֹ כְּשֶׁמַּנָּח אֵיזֶה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ שֶׁאֵינוֹ טוֹב, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֵין מַרְגִּישִׁין הֶרֵיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהָזִיז אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֲזַי מְעוֹרְרִין הֶרֵיחַ רַע; כְּמוֹכֵן עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, עַל־יְדֵי־זֶה מְזִיזִין וּמְעוֹרְרִין הֶרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁמּוֹכִיחָם, וְעַל־כֵּן הוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַחֲלִישׁ אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁלָּהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בְּאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת.

כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַנְּשָׁמָה הוּא מֵהֶרֵיחַ. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות מג:): מִנַּיִן שֶׁמְּבָרְכִין עַל הֶרֵיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ. אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְלֹא הַגּוּף, הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה הָרֵיחַ. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי זֶה הַמּוֹכִיחַ, שֶׁהוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחֱלֶשֶׁת הַנְּשָׁמָה, שֶׁיְּנִיקָתָהּ מֵהֶרֵיחַ כַּנַּ״ל, וּמְמֵילָא נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בָּהֶם.

אֲבָל כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי אַדְרַבָּא, הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ. כִּי הַתּוֹכָחָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בִּבְחִינַת הַתּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ נָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, בִּבְחִינַת (שיר השירים א׳:י״ב): נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ, הַנֶּאֱמָר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. עָזַב לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא נָתַן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י שָׁם וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּגְּמָרָא (שבת פח:).

כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל הוֹסִיף וְנָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא. כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַנְּשָׁמָה הִיא מֵהֶרֵיחַ כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי קוֹל הַמּוֹכִיחַ שֶׁהוּא רָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא כַּנַּ״ל:

כִּי יֵשׁ מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא וּמְזוֹנָא דְּגוּפָא, וְעַל־יְדֵי מְזוֹנָא דְּגוּפָא נֶחֱלָשׁ מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא, כִּי עַל־יְדֵי מְזוֹנָא דְּגוּפָא, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, עַל־יְדֵי־זֶה מַגְדִּילִין אֶת בְּחִינַת עֵקֶב דְּסִטְרָא־אַחֲרָא, בִּבְחִינַת (תהילים מ״א:י׳): אוֹכֵל לַחְמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב. כִּי עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה נִתְחַזְּקִין הָעֲקַבִּים וְהָרַגְלַיִן, בִּבְחִינַת (שבת קנב): דִּ֫ק בְּכַבֵּי וְתִשְׁכַּח בְּנַגְרֵי. וְאָז כְּשֶׁנִּתְגַּדֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, עֵקֶב דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחֱלָשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת עֵקֶב דְּקְדֻשָּׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי כ״ב:ד׳): עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה׳, שֶׁהִיא בְּחִינַת רֵיחַ, בִּבְחִינַת (ישעיהו י״א:ג׳): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה׳, שֶׁהוּא מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא.

וְהַתִּקּוּן לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת קוֹל, כִּי בְּחִינַת קוֹל הוּא מַשְׁקֶה אֶת הַגָּן, שֶׁשָּׁם גִּדְלִים כָּל הָרֵיחוֹת וְהַיְרָאוֹת, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:י׳): וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. נָהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת קוֹל, בִּבְחִינַת (תהילים צ״ג:ג׳): נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם; וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג׳:י׳): אֶת קֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגָּן וָאִירָא. כִּי זֶה הַקּוֹל מַשְׁקֶה אֶת הַגָּן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גִּדְלִים שָׁם כָּל הָרֵיחוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא כַּנַּ״ל.

כִּי עַל־יְדֵי זֶה הַקּוֹל נִכְנָע בְּחִינַת עֵקֶב דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי זֶה הַקּוֹל הוּא בְּחִינַת (שם כז): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב. וְעַל־כֵּן זָכָה יַעֲקֹב לִבְחִינַת הֶרֵיחַ, בִּבְחִינַת (שם): רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה, הַנֶּאֱמָר בְּיַעֲקֹב, וְהוּא מַכְנִיעַ עֵקֶב דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בִּבְחִינַת (שם כה): וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו.

וְזֶה הַקּוֹל הוּא בְּחִינַת קוֹל הַמּוֹכִיחַ הָרָאוּי, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:א׳): הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וְכוּ׳. כִּי הַמּוֹכִיחַ שָׁרוּצָה לְהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהַגִּיד לָהֶם פִּשְׁעָם וְחַטָּאתָם, הוּא צָרִיךְ לְזֶה הַקּוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַבְאִישׁ רֵיחָם עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרֵר עֲוֹנוֹתֵיהֶם כַּנַּ״ל. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְזֶה הַקּוֹל, כִּי עַל־יְדֵי זֶה הַקּוֹל הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, כִּי עַל־יְדֵי זֶה הַקּוֹל גִּדְלִים כָּל הָרֵיחוֹת, כִּי זֶה הַקּוֹל מַשְׁקֶה אֶת הַגָּן וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ – כַּשֹּׁפָר דַּיְקָא, כִּי זֶה הַקּוֹל הַמַּשְׁקֶה אֶת הַגָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן, הוּא בְּחִינַת קוֹל הַנִּגּוּן שֶׁל הַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּחַדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁיר פָּשׁוּט, כָּפוּל, מְשֻׁלָּשׁ, מְרֻבָּע. וְזֶהוּ כַּשֹּׁפָר – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: פָּשׁוּט, כָּפוּל, שָׁלוּשׁ, רָבוּעַ – שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁיר שֶׁלֶּעָתִיד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַקּוֹל הַמַּשְׁקֶה אֶת הַגָּן, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה הַקּוֹל דַּיְקָא הוּא יָכוֹל לְהוֹכִיחַ. וְזֶהוּ: הָרֵם כַּשֹּׁפָר קוֹלֶךָ – כַּשֹּׁפָר דַּיְקָא, כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת: מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנֶּאֱמָר בַּמּוֹכִיחַ הָרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תמיד כח): הַמּוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרֵי חֵן יִמְצָא,

כִּי חוּט שֶׁל חֶסֶד זֶה בְּחִינַת שָׁנְקְלַע וְנִשְׁזָר וְנַעֲשָׂה חוּט מֵהַנִּימִין, שֶׁעַל אֵלּוּ הַנִּימִין (שֶׁקּוֹרִין סְטְרִינְגִיס) יִתְנַגֵּן הַנִּגּוּן וְהַשִּׁיר הַזֶּה שֶׁל לֶעָתִיד, שֶׁהֵם ע״ב נִימִין כְּנֶגֶד שֵׁם י׳ י״ק יק״ו יקו״ק, שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁיר פָּשׁוּט כָּפוּל וְכוּ׳, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תי׳ כ״א), שֶׁהוּא עוֹלֶה כֵּלּוֹ ע״ב. וְעַל אֵלּוּ הַנִּימִין יִתְנַגֵּן הַשִּׁיר הַזֶּה

שֶׁלֶּעָתִיד כְּשֶׁיִּתְחַדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים פט) עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה, שֶׁאָז יִתְעַר שִׁיר פָּשׁוּט וְכוּ׳.

וְזֶהוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד הַנַּ״ל, הַנֶּאֱמָר בַּמּוֹכִיחַ הָרָאוּי, הַיְנוּ בְּחִינַת הַחוּט הַנַּעֲשֶׂה מֵהַנִּימִין הַנַּ״ל, שֶׁעֲלֵיהֶם יִתְנַגֵּן הַשִּׁיר הַזֶּה כְּשֶׁיִּהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, בְּחִינַת: עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד – זֶה בְּחִינַת הַהַמְשָׁכָה, שֶׁמּוֹשְׁכִין וּפוֹשְׁטִין אֶת הַנִּימִין, כְּדֵי לְנַגֵּן עֲלֵיהֶם שִׁיר הַנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי קוֹל הַמּוֹכִיחַ הָרָאוּי, הוּא נוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת כַּנַּ״ל:

**ב** אַךְ לָבוֹא לָזֶה, לְבְחִינַת קוֹל הַנַּ״ל, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה הִיא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים (כמבואר בפ״ב דאבות), וְעִקַּר הָרַחֲמִים תָּלוּי בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו י״א:ט׳): לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים. כִּי לְעָתִיד יִגְדַּל הַדַּעַת, וְאָז לֹא יִהְיֶה שׁוּם הֶזֵּק וְאַכְזָרִיּוּת, כִּי יִתְפַּשֵּׁט הָרַחֲמָנוּת עַל־יְדֵי הַדַּעַת, כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים תָּלוּי בְּדַעַת.

וְלִפְעָמִים, כְּשֶׁהַסִּטְרָא־אָחֳרָא יוֹנֶקֶת מִן הָרַחֲמָנוּת, אֲזַי הֵם מַמְשִׁיכִין לְעַצְמָן הָרַחֲמָנוּת, וְאָזַי נִתְמַעֵט הָרַחֲמָנוּת אֶצְלֵנוּ. וַאֲפִלּוּ מְעַט הָרַחֲמָנוּת שֶׁנִּשְׁאָר הוּא בִּבְחִינַת אַכְזָרִיּוּת, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהֵם יוֹנְקִים מִן הָרַחֲמָנוּת, נִתְקַלְקֵל הָרַחֲמָנוּת וְנַעֲשֶׂה אַכְזָרִיּוּת, כִּי רַחֲמֵי רְשָׁעִים־אַכְזָרִי (משלי י״ב:י׳). וְעַל־כֵּן גַּם מְעַט הָרַחֲמָנוּת הַנִּשְׁאָר אֶצְלֵנוּ הוּא בִּבְחִינַת אַכְזָרִיּוּת, כִּי נִתְקַלְקֵל עַל־יְדֵי שֶׁהֵם יוֹנְקִים מִן הָרַחֲמָנוּת, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד׳:ג׳): גַּם תַּנִּים חָלְצוּ שַׁד – זֶה בְּחִינַת רַחֲמָנוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינַת: כְּשׁד מְשַׁדַּי (ישעיהו י״ג:ו׳), כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת רַחֲמָנוּת דִּקְדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ג:י״ד): וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהוּא שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת. וְעַל־יְדֵי שֹׁד מְשַׁדַּי, בְּחִינַת הָרַחֲמָנוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינַת: גַּם תַּנִּים חָלְצוּ שַׁד – עַל־יְדֵי־זֶה: בַּת עַמִּי לְאַכְזָר, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהֵם יוֹנְקִים מִן הָרַחֲמָנוּת, עַל־יְדֵי־זֶה גַּם מְעַט הָרַחֲמָנוּת הַנִּשְׁאָר אֶצְלֵנוּ נִפְגָּם וְנַעֲשֶׂה אַכְזָרִיּוּת כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּתְקַלְקֵל הָרַחֲמָנוּת וְנַעֲשֶׂה אַכְזָרִיּוּת, נִפְגָּם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת: כָּל הַכּוֹעֵס, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:); וַאֲזַי נִקְטָן הַדַּעַת וְנַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, וַאֲזַי הֵם יוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, מִפְּגַם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (בראשית ג׳:א׳): וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם. הַיְנוּ דַּעַת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁיּוֹנֵק עַל־יְדֵי נְפִילַת הַדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנִּפְגָּם עַל־יְדֵי אַכְזָרִיּוּת וְכַעַס כַּנַּ״ל.

וּמִזֶּה בָּא, חַס וְשָׁלוֹם, תַּאֲוַת נְאוּף, כִּי הַמֹּחַ הוּא מְחִצָּה פְּרוּסָה בִּפְנֵי תַּאֲוָה זוֹ, כִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת (סוטה ג); אֲבָל כְּשֶׁהַמֹּחַ וְהַדַּעַת שָׁלֵם, הוּא מֵגֵן בִּפְנֵי הַתַּאֲוָה הַזֹּאת.

כִּי יֵשׁ שִׁלְשָׁה מֹחִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הוּא בְּחִינַת מְחִצָּה פְּרוּסָה בִּפְנֵי זֹאת הַתַּאֲוָה; וּמֵאֵלּוּ הַשִּׁלְשָׁה מֹחִין נִמְשָׁךְ שִׁלְשָׁה מִינֵי רַחֲמָנוּת, כִּי יֵשׁ שִׁלְשָׁה מִינֵי רַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק (בראשית כ״א:כ״ג): אִם תִּשְׁקֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנֶכְדִּי – עַד כָּאן רַחֲמֵי הָאָב עַל הַבֵּן (ב״ר וירא פ׳ נ״ד והובא בפירש״י שם), שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁלְשָׁה מִינֵי רַחֲמָנוּת, וְהֵם נִמְשָׁכִין מִשִּׁלְשָׁה מֹחִין, כִּי מֹחַ הַבֵּן – מִמֹּחַ הָאָב (תקון י״ח).

וְזֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת בַּיּוֹם, כִּי כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה הוּא בְּחִינַת מֹחַ מְיֻחָד מֵאֵלּוּ הַשִּׁלְשָׁה מֹחִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁלְשָׁה מִינֵי רַחֲמָנוּת הַתְּלוּיִים בַּמֹּחַ, כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה הִיא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהַדַּעַת נִפְגָּם, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל, מִזֶּה בָּא, חַס וְשָׁלוֹם, תַּאֲוַת נְאוּף כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי כְּשֶׁנִּפְגָּם הָרַחֲמָנוּת וְהַדַּעַת, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בִּבְחִינַת רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, וְאָז הַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, וּכְשֶׁהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, אָז הַסִּטְרָא־אָחֳרָא בּוֹלַעַת אֶת הַתְּפִלָּה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַסִּטְרָא־אָחֳרָא הִיא מִבְּחִינַת דִּינִים, שֶׁהֵם מֹחִין דְּקַטְנוּת, בְּחִינַת אֱלֹקִים, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן הֵם נֶאֱחָזִין, חַס וְשָׁלוֹם, בִּתְפִלָּה זוֹ שֶׁהִיא בְּחִינַת דִּין, וּבוֹלְעִין אוֹתָהּ, חַס וְשָׁלוֹם:

**ג** וְאָז כְּשֶׁהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, אָז צְרִיכִין בַּעַל כֹּחַ גָּדוֹל, שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין. כְּמוֹ פִּינְחָס בְּעֵת שֶׁקִּנֵּא עַל מַעֲשֵׂה זִמְרִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ו:ל׳): וַיַּעֲמֹד פִּנְחָס וַיְפַלֵּל; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מד): שֶׁעָשָׂה פְּלִילוֹת עִם קוֹנוֹ; הַיְנוּ תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין,

כִּי קִנֵּא עַל מַעֲשֵׂה זִמְרִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת (איוב ל״א:י״א): כִּי הִיא זִמָּה וְהוּא עָוֹן פְּלִילִים; הַיְנוּ שֶׁהוּא עָוֹן שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּלִילִים, בְּחִינַת: וַיַּעֲמֹד פִּנְחָס וַיְפַלֵּל. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ פְּגַם תַּאֲוַת נְאוּף, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאָז הַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, וְהַסִּטְרָא־אָחֳרָא בּוֹלַעַת אוֹתָהּ, חַס וְשָׁלוֹם, אָז צְרִיכִין בַּעַל כֹּחַ גָּדוֹל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, כְּמוֹ בְּעֵת שֶׁהָיָה מַעֲשֵׂה זִמְרִי, שֶׁהַצֹּרֶךְ פִּינְחָס לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין.

כִּי כְּשֶׁזֶּה הַבַּעַל־כֹּחַ מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, וַאֲזַי הַסִּטְרָא־אָחֳרָא רוֹצֶה לִבְלֹעַ אוֹתָהּ, כִּי הִיא בּוֹלַעַת תָּמִיד הַתְּפִלּוֹת שֶׁהֵם בִּבְחִינַת דִּין כַּנַּ״ל. וַאֲזַי כְּשֶׁהִיא רוֹצָה לִבְלֹעַ זֹאת הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבַּעַל־כֹּחַ שֶׁהִיא בִּבְחִינַת דִּין, אֲזַי זֹאת הַתְּפִלָּה הִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית הַבְּלִיעָה שֶׁלּוֹ, בִּבְחִינַת (שם מא): בְּצַוָּארוֹ יָלִין עֹז; הַיְנוּ הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבַּעַל־כֹּחַ הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַטֵּה עֹז, הִיא עוֹמֶדֶת לוֹ בְּצַוָּארוֹ, בְּבֵית הַבְּלִיעָה שֶׁלּוֹ, וְאָזַי הוּא מֵכִרַח לְתֵּן הֶקָּאוֹת, הַיְנוּ שֶׁהַסִּטְרָא־אָחֳרָא מֵכִרַח לְהָקִיא וּלְהוֹצִיא כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת שֶׁל הַדַּעַת וְהָרַחֲמָנוּת וְהַתְּפִלּוֹת שֶׁבָּלַע, בִּבְחִינַת (שם כ): חַיִל בָּלַע וַיְקִאֲנּוּ.

וְלֹא דַּי שֶׁהוּא מֵקִיא וּמוֹצִיא כָּל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבָּלַע, אַף גַּם הוּא מֵכִרַח לְהָקִיא וּלְהוֹצִיא עַצְמוּת הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, בִּבְחִינַת: מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֶׁנּוּ אֵל; הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא וּמֵקִיא עַצְמוּת חִיּוּתוֹ מַמָּשׁ. וְזֶהוּ בְּחִינַת גֵּרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין, שֶׁהֵם הָיוּ תְּחִלָּה מֵעַצְמוּת הַסִּטְרָא־אָחֳרָא מַמָּשׁ, וְעַכְשָׁו חוֹזְרִין אֶל הַקְּדֻשָּׁה. כִּי הַסִּטְרָא־אָחֳרָא

מַכְרָח לְהָקִיא וּלְהוֹצִיא עֶצֶם חִיּוּתוֹ מַמָּשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת גֵּרִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (תהילים ק״י:ב׳): מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה׳ מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ. בְּקֶרֶב דַּיְקָא, בְּחִינַת: מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֻׁנוּ אֵל, כִּי מַטֵּה עֹז, הֵינוּ הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבַּעַל־כֹּחַ הַנַּ״ל, הִיא יוֹרֶדֶת בְּקִרְבּוֹ מַמָּשׁ, כִּי עַל־יָדָהּ הוּא מוֹצִיא וּמֵקִיא עַצְמוּת חִיּוּתוֹ מַמָּשׁ, מִקִּרְבּוֹ וּמִבִּטְנוֹ, בְּחִינַת: מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֻׁנוּ אֵל, כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שם עד): אַתָּה פּוֹרַרְתָּ בְעָזְּךָ יָם, שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם; כִּי עַל־יְדֵי מַטֵּה עֹז הַנַּ״ל, הוּא מְשַׁבֵּר רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם. הֵינוּ הַסִּטְרָא־אָחֳרָא וְהַנָּחָשׁ, שֶׁהֵיְתָה יוֹנֶקֶת מִן הֶרְחֶמְנוּת וְהַדַּעַת, שֶׁהִיא בְּחִינַת: כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, בְּחִינַת: וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם, כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי מַטֵּה עֹז הַנַּ״ל, הֵינוּ הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבַּעַל־כֹּחַ, בְּחִינַת פִּינְחָס, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מוֹצִיא קְדֻשַּׁת הַדַּעַת וְהַתְּפִלּוֹת שֶׁבָּלַע, וּמְשַׁבֵּר רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם כַּנַּ״ל. כִּי הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבַּעַל־כֹּחַ, שֶׁהִיא בְּבְחִינַת דִּין, בְּחִינַת: וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל – הִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית הַבְּלִיעָה שֶׁל הַנָּחָשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵכְרָח לְהָקִיא וּלְהוֹצִיא הַכֹּל כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ צֻרּוּף וַיְפַלֵּל – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: וְהַשְׁלֵךְ לִפְנֵי פַּרְעֹה יְהִי לְתַנִּין (שמות ז׳:ט׳). כִּי צְרִיכִין לְהַשְׁלִיךְ מַטֵּה עֹז, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה הַנַּ״ל, לְהַתַּנִּין, בְּבְחִינַת: וְהַשְׁלֵךְ לִפְנֵי פַּרְעֹה יְהִי לְתַנִּין. שֶׁמַּשְׁלִיכִין בְּכֹנָה הַמַּטֵּה עֹז לִפְנֵי הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לְהַתַּנִּין, הֵינוּ כְּדֵי שֶׁיִּבְלַע הַתַּנִּין אֶת הַתְּפִלָּה הַזֹּאת. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת שֶׁבָּלַע, כִּי הִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית הַבְּלִיעָה שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ – מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע וּבָא, קְרִיעַת יַם־סוּף וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק (זבחים קטז). כִּי עֲמָלֵק טִמֵּא אֶת יִשְׂרָאֵל בִּפְגַם תַּאֲוַת נְאוּף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ה:י״ח): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ, בְּחִינַת מִקָּרֶה־לַיְלָה, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת עֲמָלֵק. כִּי עֲמָלֵק יוֹנֵק מִבְּחִינַת הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (במדבר כ״ד:כ׳): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה בָּא, חַס וְשָׁלוֹם, טֻמְאַת הַתַּאֲוָה הַזֹּאת כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק.

וְהַתִּקּוּן לָזֶה הוּא בְּחִינַת קְרִיעַת יַם־סוּף, בְּחִינַת: אַתָּה פּוֹרַרְתָּ בְעָזְּךָ יָם, שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם. הֵינוּ בְּחִינַת מַטֵּה עֹז הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ מֵימֵי הַדַּעַת, שֶׁבָּלַע מִן הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ, הֵינוּ בְּחִינַת גֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי מַטֵּה עֹז הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת קְרִיעַת יַם־סוּף, בְּחִינַת אַתָּה פּוֹרַרְתָּ בְעָזְּךָ יָם וְכוּ׳, שֶׁהוּא מְתַקֵּן וּמַכְנִיעַ מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, בְּחִינַת וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ. כִּי מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ גַּם עַצְמוּת חִיּוּתוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת גֵּרִים כַּנַּ״ל:

ד וְזֶה בְּחִינַת רְעָמִים. כִּי עַל־יְדֵי גֵּרִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי מַטֵּה עֹז הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי שֶׁהַסִּטְרָא־אָחֳרָא מֵכְרַחַת לְהַחֲזִיר כָּל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבָּלְעָה, עִם עַצְמוּת חִיּוּתָהּ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה וְנִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת (תהילים צ״ו:ז׳): הָבוּ לַה׳ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים, הָבוּ לַה׳ כָּבוֹד וָעֹז.

וְזֶה בְּחִינַת רְעָמִים, בִּבְחִינַת (שם כט): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים, ה׳ עַל מַיִם רַבִּים. מַיִם רַבִּים, זֶה בְּחִינַת מֵימֵי הַדַּעַת, בְּחִינַת (ישעיהו י״א:ט׳): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, הֵינוּ בְּחִינַת מֵימֵי הַדַּעַת, שֶׁיּוֹצְאִין מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא וְחוֹזְרִין אֶל הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְנִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים. כִּי הָרַעַשׁ וְהַפְרָסוּם שֶׁנִּתְפָּרְסֵם כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי הַגֵּרִים, זֶה בְּחִינַת רְעָמִים, שֶׁהֵם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל.

כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט): מַאי רְעָמִים עֲנָנֵי דְּשָׁפְכִי מַיָּא לַהֲדָדֵי. עֲנָנֵי דְּשָׁפְכִי מַיָּא, זֶה בְּחִינַת הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת (איכה ג׳:מ״ד): סַכֹּתָ בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה. הֵינוּ הַקְּלִפּוֹת הַמְּעַכְּבִים אֶת הַתְּפִלָּה – כְּשֶׁחוֹזְרִים וְשׁוֹפְכִים מֵימֵי הַדַּעַת שֶׁבָּלְעוּ, זֶה בְּחִינַת: עֲנָנֵי דְּשָׁפְכִי מַיָּא; וְאָז נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינוֹת: וּכְבוֹד ה׳ נִרְאָה בֶּעָנָן (שמות ט״ז:י׳), וְזֶהוּ בְּחִינַת רְעָמִים כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן צֻרּוּף גֵּרִים הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת: רַעַם גְּבוּרָתָו מִי יִתְבּוֹנָן (איוב כ״ו:י״ד), כִּי גֵּרִים הֵם בִּבְחִינַת רְעָמִים כַּנַּ״ל:

ה וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא הִתְפַּשְׁטוּת הַנְּבוּאָה. כִּי הַנְּבוּאָה בָּאָה מִבְּחִינַת שָׁרְשֵׁי נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים נֶפֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים י׳:כ״ב): בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת נְבִיא. וְשֹׁרֶשׁ הַנְּפָשׁוֹת הוּא בְּחִינַת כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ט:ו׳): בְּסֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי, וּבִקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד שֶׁהוּא בְּחִינַת שֹׁרֶשׁ הַנְּפָשׁוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא הִתְפַּשְׁטוּת הַנְּבוּאָה.

וְזֶה בְּחִינַת (שבת צב): אֵין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל חָכָם, גִּבּוֹר וְעָשִׁיר; כִּי כָּל בְּחִינוֹת אֵלּוּ הֵם בִּבְחִינַת כָּבוֹד, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַנְּבוּאָה. חָכָם – בִּבְחִינַת (משלי ג׳:ל״ה): כָּבוֹד חֲכָמִים יְנְחָלוּ. גִּבּוֹר – בִּבְחִינַת (תהילים כ״ד:ח׳): מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, ה׳ עִזּוּז וְגִבּוֹר. עָשִׁיר – בִּבְחִינַת (בראשית ל״א:א׳): וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֶת כָּל הַכָּבֹד הַזֶּה.

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ג): אוֹי לִי שֶׁהֶחֱרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי, וְשָׂרַפְתִּי אֶת הֵיכָלִי, וְהִגְלֵיתִי אֶת בָּנַי לְבֵין אֻמּוֹת הָעוֹלָם. הֶחֱרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי – זֶה בְּחִינַת פְּגַם הַכָּבוֹד, בְּחִינַת (תהילים כ״ט:ט׳): וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד. וְהִגְלֵיתִי אֶת בָּנַי – זֶה בְּחִינַת בְּטוּל הַנְּבוּאָה שֶׁבָּאָה מִנַּפְשׁוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרָיְמָה. כִּי גָּלוּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת בְּטוּל הַנְּבוּאָה, שֶׁבָּאָה מִנַּפְשׁוֹתָם כַּנַּ״ל:

ו וְזֶה בְּחִינַת רְפוּאָה, כִּי כָּל בְּחִינוֹת כַּנַּ״ל הֵם בְּחִינַת רְפוּאָה. כִּי הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינַת (ישעיה ס): וּכְבוֹד ה׳ עָלַיִךְ זָרָח; וְעַל־יְדֵי זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ בָּא רְפוּאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב טז:): אִדְּלֵי יוֹמָא אִדְּלֵי קְצִירֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי

שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא.

כִּי רוּחַ־נְבוּאָה שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, זֶה בְּחִינַת הָרְפוּאָה הַבָּאָה עַל־יְדֵי זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינַת (משלי י״ח:י״ד): רוּחַ אִישׁ יְכַלְכֵּל מַחֲלֵהוּ. וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדָהּ הָעֲנָנִים, שֶׁהֵם הַסִּטְרָא־אָחֳרָא וְהַקְּלִפּוֹת, כְּלִים וְהוֹלְכִים, וְאָז נַעֲשִׂין גְּרִים, וְנִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת סְלִיחַת הֶעָוֹן, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי רִבּוּי הַתְּפִלּוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַת, שֶׁעַל־יָדָהּ בָּא רְפוּאָה. כִּי הֶעָוֹן הוּא בְּחִינַת עָנָן, שֶׁמַּחֲשִׁיךְ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. כִּי טֶבַע הָעֲוֹנוֹת הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט): וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם; וְזֶה בְּחִינַת הַחוֹלַאַת, כִּי עִקַּר הַחוֹלַאַת בָּאָה מֵעֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נה): אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: וּפָקַדְתִּי בְּשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם; כִּי הָעֲוֹנוֹת הֵם בְּחִינַת עֲנָנִים, שֶׁמַּחֲשִׁיכִים־אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁעַל־יָדָהּ הָרְפוּאָה.

וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, כִּי הַתְּפִלָּה מְכַפֶּרֶת, כִּי הִיא בִּמְקוֹם קָרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי, וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי, עוֹלוֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם.

וּכְשֶׁנִּתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, זֶה בְּחִינַת שֶׁהָעֲנָנִים כָּלִים וְהוֹלְכִים, בִּבְחִינַת (שם מד): מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכָעָנָן חַטֹּאתֶיךָ וְכוּ'; וַאֲזַי הוּא בְּחִינַת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שְׁמִשָּׁם הָרְפוּאָה, כִּי עִקַּר הַחוֹלַאַת הִיא בְּחִינַת הֶעָוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָנָן וָחֹשֶׁךְ, שֶׁמַּחֲשִׁיךְ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאָה; וּכְשֶׁנִּסְלָח הֶעָוֹן, הוּא בְּחִינַת שֶׁהֶעָנָן כָּלֶה, וְאָז הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַת, וַאֲזַי בָּא רְפוּאָה כַּנַּ״ל. וְכָל זֶה בָּא עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹת כַּנַּ״ל.

וְעִקַּר הַתְּפִלָּה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִסְלָח הֶעָוֹן וְנִצּוֹלִין מֵהַחוֹלַאַת, הוּא בָּא עַל־יְדֵי שֶׁנִּתּוֹסֵף שָׂכָר מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי כָּל מַה שֶּׁנִּתּוֹסֵף שָׂכָר מִיִּשְׂרָאֵל, נִתְרַבֶּה וְנִתְגַּדֵּל הַתְּפִלָּה בְּמְאֹד מְאֹד. וְזֶה בְּחִינַת הַקִּבּוּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי כָּל מַה שֶּׁנִּתְקַבְּצִין וְנִתְרַבִּין בְּיוֹתֵר נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, נִתְרַבֶּה וְנִתְגַּדֵּל בְּיוֹתֵר מְאֹד מְאֹד בֵּית הַתְּפִלָּה. כִּי שָׁלֹשׁ אָבוֹת בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים, אַרְבַּע אִמָּהוֹת בּוֹנוֹת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתִּים, חָמֵשׁ – מְאָה וְעֶשְׂרִים בָּתִּים וְכוּ', עַד שֶׁאֵין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְהַלֵּב לַחֲשֹׁב, כִּדְאִיתָא בְּסֵפֶר יְצִירָה. נִמְצָא שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּתּוֹסֵף אֶבֶן אַחַת, נִתְרַבִּין הַבָּתִּים בְּיוֹתֵר מְאֹד מְאֹד בְּכִפְלֵי כִפְלַיִם כַּנַּ״ל.

וְהַנְּפָשׁוֹת הֵם בְּחִינַת אֲבָנִים, בִּבְחִינַת (איכה ד): תִּשְׁתַּפֵּכְנָה אַבְנֵי קֹדֶשׁ וְכוּ', וְהַבָּתִּים זֶה בְּחִינַת: כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה. נִמְצָא שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּתּוֹסֵף וְנִתְרַבֶּה נֶפֶשׁ אַחַת לְהַקִּבּוּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נִתְרַבֶּה וְנִתְגַּדֵּל מְאֹד בֵּית הַתְּפִלָּה, כִּי עַכְשָׁו, כְּשֶׁנִּתּוֹסֵף עוֹד נֶפֶשׁ אֶחָד לְהַקִּבּוּץ, נַעֲשִׂין צְרוּפִים אֲחֵרִים חֲדָשִׁים הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, כִּפְלֵי כִפְלַיִם כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתּוֹסֵף שָׂכָר מִיִּשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שָׁדָרִים שָׁם יְהוּדִים, כְּשֶׁנִּתּוֹסֵף עֲלֵיהֶם עוֹד שָׂכָר מִיִּשְׂרָאֵל, אֲזַי נִתְרַבֶּה וְנִתְגַּדֵּל הַתְּפִלָּה בִּמְאֹד מְאֹד, כִּי נִתּוֹסֵף נֶפֶשׁ אַחַת לְהַקִּבּוּץ כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי רִבּוּי הַתְּפִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה סְלִיחַת הֶעָוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה לג) וּבַל יֹאמַר שָׁכֵן חָלִיתִי; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּתּוֹסֵף שָׂכָר, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹלִין מֵהַחוֹלַאַת כַּנַּ״ל, כִּי: הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ נְשׂוּא עָוֹן – כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׂכָר נִתְרַבֶּה הַתְּפִלָּה, וַאֲזַי הוּא בְּחִינַת נְשִׂיאוּת עָוֹן כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא רְפוּאָה, וְנִתְבַּטֵּל הַחוֹלַאַת כַּנַּ״ל: [וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא בְּחִינַת נְשֹׂא־עָוֹן עַל־יְדֵי הַקִּבּוּץ כַּנַּ״ל, וְלִפְעָמִים הוּא חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת (שם נג): אָכֵן חֳלָיֵנוּ הוּא נָשָׂא; כִּי כְּשֶׁאֵין בְּנֵי הַקִּבּוּץ זַכָּאִים, אֲזַי אֵין זוֹכִים לִבְחִינַת נְשׂוּא־עָוֹן, וְאָז הַצַּדִּיק מֻכְרָח לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְאֵין נְצוֹלִים מֵחוֹלַאַת רַק הָעוֹלָם, אֲבָל לֹא הַצַּדִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הוּא מְקַבֵּל יִסּוּרִים בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת: אָכֵן חֳלָיֵנוּ וְכוּ'; אֲבָל כְּשֶׁהֵם זַכָּאִים וּתְפִלָּתָם הֲגוּנָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת: הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ נְשׂוּא עָוֹן, וְאָז נְצוֹל גַּם הַצַּדִּיק מֵחוֹלַאַת, בִּבְחִינַת: וּבַל יֹאמַר שָׁכֵן חָלִיתִי, הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ נְשׂוּא עָוֹן, כַּנַּ״ל].

ז וְעַל־יְדֵי הִתְפַּשְּׁטוּת הַנְּבוּאָה עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבָּרֵר וְנִתְתַּקֵּן בְּחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, בִּבְחִינַת (הושע י״ב:י״א): וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה; כִּי עִקַּר תִּקּוּן וּבֵרוּר הַמְדַמֶּה הוּא כְּשֶׁהוּא בְּיַד הַנְּבִיאִים, וּכְשֶׁנִּתְתַּקֵּן הַמְדַמֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה הָאֲמִתִּיּוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְנִתְבַּטְּלוּ אֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת.

כִּי עִקַּר הָאֱמוּנָה תְּלוּיָה בְּכֹחַ הַמְדַמֶּה, כִּי בַּמֶּה שֶׁהַשֵּׂכֶל מֵבִין אֵין שַׁיָּךְ אֱמוּנָה, וְעִקַּר אֱמוּנָה הִיא רַק בְּמָקוֹם שֶׁהַשֵּׂכֶל נִפְסָק וְאֵינוֹ מֵבִין הַדָּבָר בְּשִׂכְלוֹ, שָׁם צְרִיכִין אֱמוּנָה, וּכְשֶׁאֵינוֹ מֵבִין הַדָּבָר בְּשִׂכְלוֹ, אֲזַי נִשְׁאָר רַק בִּבְחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, וְשָׁם צְרִיכִין אֱמוּנָה. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה הִיא בִּבְחִינַת הַמְדַמֶּה, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הִתְפַּשְּׁטוּת הַנְּבוּאָה שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבָּרֵר וְנִתְתַּקֵּן הַמְדַמֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה הָאֲמִתִּיּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

כִּי יֵשׁ עֲשָׂרָה מַדְרֵגוֹת בִּנְבוּאָה, וְהֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מַדְרֵגוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַדְרֵגוֹת שֶׁל נְבוּאָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה׳:ד׳): פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה׳ עִמָּכֶם. דְּבַר ה׳ זוֹ נְבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קלח:).

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי נְבוּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַדְרֵגוֹת, בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַדְרֵגוֹת הַדִּבְּרוֹת, זוֹכִין לֶאֱמוּנָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְהַאֲמִין שֶׁהַכֹּל בָּרָא ה׳ בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת. נִמְצָא שֶׁעִקַּר תִּקּוּן הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה:

ח וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ מְאֹד אַחֲרֵי מַנְהִיג אֲמִתִּי לְהִתְקָרֵב אֵלָיו. כִּי כָּל מַנְהִיג וּמַנְהִיג יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה, וְגַם עַכְשָׁו, שֶׁבָּטְלָה הַנְּבוּאָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לְהַמַּנְהִיג בְּחִינַת (במדבר יד): רוּחַ אַחֶרֶת, מַה שֶּׁאֵין נִמְצָא בִּשְׁאָר הֶהָמוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, כִּי בְּלֹא זֶה, מִפְּנֵי מַה יִּזְכֶּה זֶה דַּיְקָא לִהְיוֹת מַנְהִיג וְלֹא אַחֵר.

אַךְ בֶּאֱמֶת כָּל מַנְהִיג וּמַנְהִיג שֶׁל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת רוּחַ אַחֶרֶת, כִּי הַמַּנְהִיג הוּא בְּחִינַת (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, אֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם, כִּי הַמַּנְהִיג הַמּוֹצִיא וְהַמֵּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת רוּחַ אַחֶרֶת, אֲשֶׁר מֻחֲמַת זֶה נַעֲשָׂה הוּא דַּיְקָא מַנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה הָרוּחַ אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ לְהַמַּנְהִיג הוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, רוּחַ־נְבוּאָה. אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵין נִמְצָא רוּחַ־נְבוּאָה, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ מַמָּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת רוּחַ אַחֶרֶת, הַנִּמְשָׁךְ מִן הַקְּדֻשָּׁה, מַה שֶּׁאֵין נִמְצָא בִּשְׁאָר הֶהָמוֹן, שֶׁזֶּהוּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ. אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ מַמָּשׁ לְיַדַּע עֲתִידוֹת, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא בְּבְחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, רוּחַ־נְבוּאָה.

וְעַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ לְהַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה, עַל־יְדֵי־זֶה כָּל הַמִּתְקָרְבִים אֵלָיו נִתְחַזֵּק וְנִתְחַזֵּק אֶצְלָם הָאֱמוּנָה הָאֲמִתִּית דִּקְדֻשָּׁה. כִּי כָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִתְקָרֵב לַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי, עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּתוֹ אֵלָיו נִתְחַזֵּק וְנִתְבָּרֵר אֶצְלוֹ בְּחִינַת הַמַּדְמֶה, עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ־נְבוּאָה שֶׁל הַמַּנְהִיג. כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַמַּדְמֶה הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמַּדְמֶה נִתְחַזֵּק וְנִתְבָּרֵר הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ״ל. עַל־כֵּן כָּל הַמִּתְקָרְבִים לְמַנְהִיג אֲמִתִּי, זוֹכִין לֶאֱמוּנָה יְשָׁרָה דִּקְדֻשָּׁה:

אֲבָל בֶּאֱמֶת צְרִיכִין לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ מְאֹד מְאֹד אַחַר מַנְהִיג אֲמִתִּי כֻּזֶּה, וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּזְכֶּה לְהִתְקָרֵב לְמַנְהִיג אֲמִתִּי, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לֶאֱמוּנָה אֲמִתִּית בִּשְׁלֵמוּת. כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרְבִין, חַס וְשָׁלוֹם, לְמַנְהִיג שֶׁל שֶׁקֶר, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִין, חַס וְשָׁלוֹם, לֶאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת. כִּי מַנְהִיג שֶׁל שֶׁקֶר הוּא בְּחִינַת נְבִיא הַשֶּׁקֶר, בְּחִינַת (מלכים־א כב): רוּחַ שֶׁקֶר; וְעַל־יְדֵי־זֶה אַדְרַבָּא, נִתְקַלְקֵל הַמַּדְמֶה, וּבָאִים לֶאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת. כִּי עִקַּר תִּקּוּן הָאֱמוּנָה הִיא עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה שֶׁיֵּשׁ לְהַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבָּרֵר הַמַּדְמֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזֵּק הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל. אֲבָל בְּלֹא בְּחִינַת נְבוּאָה אֵין הַמַּדְמֶה בָּרוּר וּמְחֻזָּק, וְאָזַי הַמַּדְמֶה מְעָרֵב וּמְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם בֶּאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ. כִּי עֵרוּב וּבִלְבּוּל הַמַּדְמֶה, שֶׁמְּעָרֵב וּמְבַלְבֵּל בֶּאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת, זֶה בְּחִינַת זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ. כִּי כָּל הַמְנַחֲשִׁים וְהַקּוֹסְמִים כֻּלָּם הֵם עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּדְמֶה, שֶׁאֵינוֹ מְבֹרָר וּמְחֻזָּק, שֶׁמְּעָרֵב וּמְבַלְבֵּל אוֹתָם בֶּאֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת שֶׁל שְׁטוּת וָשֶׁקֶר שֶׁהֵם זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ.

וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פָּסְקָה זֶהֱמָתָן (שבת קמו), כִּי שָׁם זָכוּ כֻּלָּם לִנְבוּאָה, עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים, שֶׁהָיָה מַנְהִיג הָאֲמִתִּי שֶׁלָּהֶם. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבָּרֵר וְנִתְחַזֵּק הַמַּדְמֶה אֶצְלָם, וְזָכוּ לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בַּה׳. וְעַל־כֵּן פָּסְקָה זֶהֱמָתָן, זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא אֱמוּנוֹת כְּזָבִיּוֹת, כִּי זָכוּ לִשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה הַיְשָׁרָה דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי בֵּרוּר הַמַּדְמֶה, שֶׁזָּכוּ עַל־יְדֵי רוּחַ־נְבוּאָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת ה דְּהַשִּׁשִּׁי, הַנֶּאֱמָר בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח), שֶׁכָּל הָעוֹלָם הָיָה תָּלוּי עַד שֶׁשָּׁה בְּסִיוָן, שֶׁקִּבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה.

כִּי עִקַּר חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ לֵידַע שֶׁהָעוֹלָם מְחֻדָּשׁ וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם בִּרְצוֹנוֹ, הוּא תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁכָּל אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְעַל־כֵּן הָאֱפִיקוֹרְסִים כּוֹפְרִים בָּזֶה, מֻחֲמַת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת בַּשֵּׂכֶל. כִּי עִקַּר חִדּוּשׁ הָעוֹלָם הוּא רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, כִּי אָנוּ מַאֲמִינִים בַּה׳ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מְחֻדָּשׁ. כִּי בֶּאֱמֶת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם הָיָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ל״ג:ד׳): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה. נִמְצָא שֶׁעִקַּר חִדּוּשׁ הָעוֹלָם תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה.

וְעַל־כֵּן הָיָה הָעוֹלָם תָּלוּי עַד קַבָּלַת הַתּוֹרָה, כִּי אָז זָכוּ לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה עַל־יְדֵי רוּחַ־נְבוּאָה כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן אָז הַיְקָא נִתְגַּלֶּה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי עִקַּר חִדּוּשׁ הָעוֹלָם תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה כַּנַּ״ל:

**ט** וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה יִהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם לֶעָתִיד.

כִּי הִתְקַבְּצוּת הַחֲסָדִים, שֶׁעַל־יָדָם יִהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, בִּבְחִינוֹת (תהלים פט): כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה, הוּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (שם צב): לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת. אֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת – זֶה בְּחִינַת הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּכֹחַ הַמַּדְמֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, בְּחִינַת חֲלוֹם לַיְלָה, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי הַמַּדְמֶה. וְעַל־יְדֵי־זֶה: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ, הַיְנוּ בְּחִינַת חֶסֶד הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדוֹ יִהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם לֶעָתִיד כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (איכה ג׳:כ״ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ – הַיְנוּ אֱמוּנָה, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, בְּחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, בְּחִינַת: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**י** וּכְשֶׁיִּהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם לֶעָתִיד, אָז יִתְנַהֵג הָעוֹלָם עַל־יְדֵי נִפְלָאוֹת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַשְׂגָּחָה לְבַד, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִפְלָאוֹת, שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע.

כִּי חִדּוּשׁ הָעוֹלָם לֶעָתִיד הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי עִקַּר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת (תהילים קי״א:ו׳): כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ וְכוּ׳. כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י עַל פָּסוּק: בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה פָּתַח בִּבְרֵאשִׁית, מִשּׁוּם כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָאֻמּוֹת הָעוֹלָם: לִסְטִים־אַתֶּם וְכוּ׳, עַל־כֵּן פָּתַח בִּבְרֵאשִׁית, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָאהּ וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁעִקַּר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא עַל־יְדֵי כֹּחַ מַעֲשָׂיו, עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם.

וְלָעָתִיד יִתְחַדֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּבְחִינָה זוֹ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא הַכֹּל, וְאָז יִתְחַדֵּשׁ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וְעִקַּר קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא, שֶׁשָּׁם הוּא הַשְׂגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, בִּבְחִינַת (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרַאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה; וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, אָז יִתְנַהֵג כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עַל־יְדֵי הַשְׂגָּחָה לְבַד, כְּמוֹ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַטֶּבַע לְגַמְרֵי, וְיִתְנַהֵג הָעוֹלָם עַל־יְדֵי הַשְׂגָּחָה לְבַד, שֶׁהוּא בְּחִינַת נִפְלָאוֹת, שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע.

וְאָז יִתְעַר שִׁיר חָדָשׁ, בְּחִינַת (תהילים צ״ח:א׳): שִׁירוּ לַה׳ שִׁיר חָדָשׁ, כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה; הֵינוּ הַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לֶעָתִיד, שֶׁהוּא נִגּוּן שֶׁל הַשְׂגָּחָה, בְּחִינַת נִפְלָאוֹת, כִּי אָז יִתְנַהֵג הָעוֹלָם עַל־יְדֵי הַשְׂגָּחָה וְנִפְלָאוֹת.

כִּי יֵשׁ נִגּוּן שֶׁל בְּחִינַת דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְזֶה בְּחִינַת (שם יט): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, וּמַעֲשֵׂי יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנִּגּוּן וְהַשִּׁיר שֶׁל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁל תְּכוּנוֹת הַשָּׁמַיִם. הֵינוּ בְּחִינַת הַשִּׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁמְּשַׁבְּחִין לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל הַהַנְהָגָה שֶׁל עַכְשָׁו, שֶׁמְּנַהֵיג הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע.

אֲבָל לֶעָתִיד יִתְעַר שִׁיר חָדָשׁ שֶׁל בְּחִינַת נִפְלָאוֹת, בְּחִינַת הַשְׂגָּחָה, כִּי אָז יִהְיֶה הַהַנְהָגָה עַל־יְדֵי הַשְׂגָּחָה לְבַד. וְשִׁיר הֶחָדָשׁ הַזֶּה שֶׁיִּתְעַר לֶעָתִיד, הוּא בְּחִינַת שִׁיר פָּשׁוּט, כָּפוּל, מְשֻׁלָּשׁ, מְרֻבָּע, שֶׁעוֹלֶה ע״ב, בְּחִינַת חֶסֶד, שֶׁעַל־יָדוֹ יִהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם לֶעָתִיד, בְּחִינַת: עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. וְשִׁיר הַזֶּה הוּא בְּחִינַת קוֹל הַנַּ״ל, שֶׁהוּא מַשָּׁקֶה אֶת הַגָּן, שֶׁעַל־יְדֵי קוֹל הַזֶּה יְכוֹלִין לְהוֹכִיחַ, בִּבְחִינַת: הָרֵם כַּשֹּׁפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד וְכוּ׳, כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִין לַבְּחִינוֹת קוֹל הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְהוֹכִיחַ כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּה הַנַּ״ל נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְנִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְפַּשֵּׁט הַנְּבוּאָה. וְעַל־יְדֵי נְבוּאָה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה יִהְיֶה חִדּוּשׁ הָעוֹלָם לֶעָתִיד. וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ בִּבְחִינַת הַשְׂגָּחָה כְּמוֹ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאָז יִתְעַר הַשִּׁיר שֶׁל הַשְׂגָּחָה וְנִפְלָאוֹת, וְשִׁיר הַזֶּה הוּא בְּחִינוֹת קוֹל הַנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת:

וַיִּרְא מְנֻחָה כִּי טוֹב וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נָעֳמָה, וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל, וַיְהִי לְמַס עֹבֵד (בראשית מט).

מְנוּחָה זֶה בְּחִינַת נְבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּבָרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה (ירמיהו מ״ה:ג׳): וּמְנוּחָה לֹא מָצָאתִי – זוֹ נְבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא פ׳ בא הובא בפירש״י שם).

וְאֶת הָאָרֶץ – הֵינוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבֹּל – זֶה בְּחִינַת נִגּוּן, בְּחִינַת שִׁיר חָדָשׁ הַנַּ״ל, בְּחִינַת: בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ערכין יא): אֵין יִשָּׂאוּ אֶלָּא לָשׁוֹן שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף; וְעַל־יְדֵי הַנִּגּוּן, בְּחִינַת שִׁיר חָדָשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הֶרֶיחַ כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת (איכה ד׳:כ׳): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳. וְזֶהוּ:

וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ד׳:י״ד): בָּרוּךְ ה׳ אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל וְכוּ׳ וַתִּקָּרֵאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד. וְזֶה בְּחִינַת לְמַס – בְּחִינַת מִסְמוֹס, שֶׁמְּמַסְמְסִין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הֶרֶיחַ נוֹדֵף. כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל נִתְתַּקֵּן הֶרֶיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ כַּנַּ״ל:

**יא** וְזֶה בְּחִינַת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה אָז הַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין וּמִשְׁפָּט, כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹקִים הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִין כָּל הַחִיּוּת שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁיָּנַק מִדַּעַת וּמִתְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב. חֹק לְשָׁנָא דִּמְזוֹנָא, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק זֶה (ביצה טז), הֵינוּ שֶׁמּוֹצִיאִין כָּל הַמָּזוֹן וְהַחִיּוּת מֵהַסִּטְרָא־אָחֳרָא, כִּי הוּא מֻכְרָח לְהוֹצִיא וּלְהָקִיא הַכֹּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בִּבְחִינַת דִּין וּמִשְׁפָּט, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת מַטֵּה עֹז, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵקִיא כָּל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבָּלַע מִן הַדַּעַת וּמִתְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, בְּחִינַת: אַתָּה פּוֹרַרְתָּ בְעָזְּךָ יָם, שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם (תהילים ע״ד:י״ג), יָם שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים – רָאשֵׁי־תֵבוֹת הוּא צָרוּף תִּשְׁרֵי. וְאָז, כְּשֶׁמַּחֲזִיר קְדֻשַּׁת הַדַּעַת שֶׁבָּלַע, אָז הַדַּעַת וְהַמֹּחַ בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶהוּ בְּחִינַת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה; רֹאשׁ דַּיְקָא, בְּחִינַת תִּקּוּן הָרֹאשׁ וְהַמֹּחַ עַל־יְדֵי מַטֵּה עֹז הַנַּ״ל.

וּכְשֶׁמּוֹצִיאִין מֵהַסִּטְרָא־אָחֳרָא מַה שֶּׁבָּלַע, אָז מוֹצִיאִין גַּם עַצְמוּת חִיּוּתוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת גֵּרִים. וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, בְּחִינַת (שמות כ״ג:ט׳): וְאַתֶּם יְדַעְתֶּם אֶת נֶפֶשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם וְכוּ׳ – סוֹפֵי־תֵבוֹת תִּשְׁרֵי. וְעַל־יְדֵי גֵּרִים נִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד, וְנִתְפַּשֵּׁט הַנְּבוּאָה, וְנִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְנִתְבַּטֵּל אֱמוּנוֹת הַזָּרוֹת, נִתְבַּטֵּל אֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת.

וְזֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעָה, תְּרוּעָה, שְׁבָרִים. תְּקִיעָה זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ב:כ״ג): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן וְהָיָה לְכִסֵּא כָבוֹד. תְּרוּעָה זֶה בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה, בִּבְחִינַת (במדבר כ״ג:כ״א): ה׳ אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: וּשְׁכִינַת מַלְכֵיהוֹן בְּהוֹן: הֵינוּ הַשְׁרָאַת הַשְׁכִינָה, בְּחִינַת נְבוּאָה. שְׁבָרִים זֶה בְּחִינַת בִּטּוּל אֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת, בִּבְחִינַת (שמות כ״ג:כ״ד): שַׁבֵּר תְּשַׁבֵּר מַצֵּבֹתֵיהֶם, (כמובא בתיי י״ח ובתיי כ״א), הֵינוּ בְּחִינַת בִּטּוּל אֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת וְתִקּוּן הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, בְּחִינַת (תהילים קמ״ה:ט״ו): עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ. וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִין לְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם.

וְזֶה בְּחִינַת תִּשְׁרֵי. כִּי בְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם (ר״ה י׳), וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה בִּבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת הַשִּׂגָּחָה, וְזֶה בְּחִינַת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, בִּבְחִינַת: תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְכוּ׳. וְאָז יִתְעַר שִׁיר חָדָשׁ בַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינוֹת תִּשְׁרֵי, בִּבְחִינַת (שיר השירים ד׳:ח׳): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

**יב** וְזֶה בְּחִינַת הֶרְאָה. כְּשֶׁמֻּזָּג הֶרְאָה בִּשְׁלֵמוּת, נִמְצָאִין בָּהּ כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל,

כִּי זֶה הַבַּעַל־כֹּחַ הַנַּ״ל, שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דִּין, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיא כָּל הַקְּדֻשָּׁה מֵהַסִּטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינַת: וַיַּעַמֹּד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל, הוּא בְּחִינַת צִיר נֶאֱמָן לְשׁוֹלְחָיו, כִּי הוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְזֶה בְּחִינַת הֶרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי כה): כְּצִנַּת שֶׁלֶג בְּיוֹם קָצִיר כֵּן צִיר נֶאֱמָן לְשֹׁלְחָיו; וְצִנָּה וּקְרִירוּת הוּא בְּחִינַת הֶרְאָה, כִּי הֶרְאָה מְקֻרָּר חֲמִימוּת הַגּוּף. כִּי אִלְמָלֵא כַּנְפֵי רְאֵה דְּנָשְׁבִין עַל לִבָּא, חֲוֵי לִבָּא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא (תקון י״ג, דף כז:).

שְׁלֵמוּת הַדַּעַת הַנַּ״ל הוּא בִּבְחִינַת הֶרְאָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת וְהַמֹּחִין הוּא עַל־יְדֵי שַׁמְנוּנִית הַגּוּף. כִּי הַשֵּׂכֶל דּוֹלֵק כְּמוֹ נֵר עַל־יְדֵי שַׁמְנוּנִית הַגּוּף, וְהֶרְאָה הִיא מַעֲלָה שַׁמְנוּנִית הַגּוּף אֶל הַמֹּחַ עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה שֶׁל הֶרְאָה. גַּם עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה נִתְקַיֵּם כָּל הַשַּׁמְנוּנִית שֶׁל הַגּוּף, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר קִיּוּם הַשֵּׂכֶל. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִין הַמֹּחִין נְשָׁמָה, בִּבְחִינַת (איוב ל״ב:ח׳): וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם; כִּי עִקַּר הַמֹּחַ וְהַדַּעַת — עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ׳:כ״ז): נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם. כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא נֵר דּוֹלֵק עַל־יְדֵי הַשַּׁמְנוּנִית שֶׁמִּתְקַיְּמִין וְעוֹלִין אֶל הַמֹּחַ עַל־יְדֵי הַנְּשִׁימָה שֶׁל הֶרְאָה. נִמְצָא שֶׁעִקַּר קִיּוּם הַדַּעַת — עַל־יְדֵי הֶרְאָה.

גֵּרִים הַנַּ״ל זֶה בְּחִינַת: הֶבֶל נָחַת הֶבֶל סָלַק, הַנַּ״ל בְּהֶרְאָה, כַּמּוּבָא (בת״ז תי׳ ס״ט דף צו.). כִּי יֵשׁ הֲבָלִים בָּעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת (ירמיה י נא): הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים, הַיְנוּ הַבְלֵי עוֹלָם שֶׁל שְׁטוּת. וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין אֵלּוּ הֲבָלִים וּמַכְנִיסִין אוֹתָם בְּתוֹךְ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם הֲבָלִים דִּקְדֻשָּׁה, זֶה בְּחִינַת גֵּרִים. כִּי מֵהֶבֶל מַעֲשֵׂה תַּעְתּוּעִים נַעֲשֶׂה הֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁזֶּה הוּא בְּחִינַת גֵּרִים. וְזֶה בְּחִינַת: הֶבֶל נָחַת הֶבֶל סָלַק, הַנַּ״ל בְּהֶרְאָה, שֶׁמְּקַבְּלִין הֶבֶל מַעֲשֵׂה תַּעְתּוּעִים וּמַכְנִיסִין אוֹתָם בְּתוֹךְ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם הֲבָלִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת גֵּרִים. וּמוֹצִיאִים הֶבֶל, הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים הַנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבְּלִין הֲבָלִים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתֻּעִים, וּמַעֲלִין אוֹתָן לִבְחִינַת הֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ״ל.

הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד הַנַּ״ל זֶה בְּחִינַת (משלי ג׳:ט׳): כַּבֵּד אֶת ה׳ מֵהוֹנֶךָ — אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנֶךָ, וְהַגָּרוֹן יוֹצֵא מֵהֶרְאָה.

הִתְפַּשְׁטוּת הַנְּבוּאָה הַנַּ״ל, זֶה בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁל כַּנְפֵי רְאֵה, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־נְבוּאָה, בְּחִינַת (שמואל ב כג): רוּחַ ה׳ דִּבֶּר בִּי.

תִּקּוּן הַמְּדָמֶּה הוּא בִּבְחִינַת הֶרְאָה, כִּי שָׁנָה וְדִמְיוֹן הוּא תָּלוּי בְּהֶרְאָה, כִּי עִקַּר שָׁנָה וְדִמְיוֹן הוּא עַל־יְדֵי קַר וָלַח. וְעַל־כֵּן בְּעֵת הַגְּשָׁמִים אָז נוֹפֵל שָׁנָה עַל הָאָדָם, וְהֶרְאָה הִיא קַר וָלַח, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה בָּא שָׁנָה וְדִמְיוֹן, הַיְנוּ הַדִּמְיוֹנוֹת הַבָּאִין לָאָדָם בָּעֵת הַשָּׁנָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כֹּחַ הַמְּדַמֶּה.

חִדּוּשׁ הָעוֹלָם בִּבְחִינַת הֶרְאָה, זֶה בְּחִינַת (תהילים ק״ד:ל׳): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה, בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁל כַּנְפֵי רְאֵה. וְהַחִדּוּשׁ הָעוֹלָם הוּא בִּבְחִינַת הַשִּׂגָּחָה, בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּחִינַת הֶרְאָה, בִּבְחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין מט): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְאֵה שֶׁמִּמֶּנָּה רָאָה שֶׁמִּאֲירַת אֶת הָעֵינַיִם — זֶה בְּחִינַת: תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ וְכוּ׳, הַנַּ״ל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂגָּחָה כַּנַּ״ל.

נִגּוּן וְשִׁיר חָדָשׁ הַנַּ״ל בִּבְחִינַת הֶרְאָה, זֶה בְּחִינַת: קְרֵא בְגָרוֹן אַל תַּחְשֹׂךְ, כַּשּׁפָר הָרֶם קוֹלֶךָ. וְהַגָּרוֹן הוּא הֶרְאָה כַּנַּ״ל, וְשָׁם הוּא בְּחִינַת הַנִּגּוּן כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּשּׁפָר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

תִּקּוּן הֶרְיחַ וְהַיְרָאָה, שֶׁהוּא מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ״ל, הוּא בִּבְחִינַת הֶרְאָה, כִּי צְרוּף הֶרְאָה הוּא סוֹפֵי־תֵבוֹת: ה׳ רֹעִי לֹא אֶחְסָר (תהילים כ״ג:א׳). ה׳ רֹעִי לֹא אֶחְסָר, זֶה בְּחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא, וְזֶהוּ: לֹא אֶחְסָר — בְּחִינַת (שם לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו, הַיְנוּ בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רֵיחַ, שֶׁהוּא מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא כַּנַּ״ל:

**יג** וְזֶה פֵּרוּשׁ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן: אָמַר: מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כַּמָּה חֲוֵי, תִּלְתָּא פַּרְסֵי. אֲזִיל וְאַעֲקַר טוּרָא בַּת תִּלְתָּא פַּרְסֵי, וְאִשְׁדֵּי עֲלַיְיהוּ. עֲקַר טוּרָא בַּת תִּלְתָּא פַּרְסֵי, וְאוֹתְבֵהּ אַרֵישֵׁהּ. אֲיְתֵי עֲלֵהּ קוּמְצָא וּנְקַבְיֵהּ, וְנָחֵת עֲלֵהּ אַצְוָארֵהּ. בְּעָא לְמִשְׁלְפֵהּ, מְשַׁכְוֵהּ שִׁנּוֹהִי לְהַאי גִּיסָא וּלְהַאי גִּיסָא. מֹשֶׁה כַּמָּה חֲוֵי, עֲשַׂר אַמִּין. שְׁקַל נַרְגָּא בַּת עֲשַׂר אַמִּין, וּשְׁוַר עֲשַׂר אַמִּין, וּמַחְיֵהּ בְּקַרְסֻלֵּהּ, וּקְטַלֵהּ (ברכות נד:):

כִּי עוֹג הָיָה אֲחִיזָתוֹ בְּיָמִין, כַּמּוּבָא (זוהר חוקת דף קפד), וְהָיָה יוֹנֵק מִבְּחִינַת הַדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה, כִּי מִסִּטְרָא דִּימִינָא מֹחָא חִוָּרָא כְּכַסְפָּא (תי׳ ע׳ דף קיח), וְעַל־כֵּן רָצָה לְהִתְגַּבֵּר עַל יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁאָמַר: מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כַּמָּה חֲוֵי, תִּלְתָּא פַּרְסֵי.

מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל — זֶה בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַמַּחֲנֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת (דברים כ״ג:ט״ו): וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ. וְעִקַּר קְדֻשַּׁת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל הוּא עַל־יְדֵי שְׁמִירָה מִתַּאֲוַת נְאוּף, מִבְּחִינַת מִקְרֵה־לַיְלָה, חַס וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּפָרָשָׁה. וְעִקַּר הַשְׁמִירָה מִתַּאֲוָה זוֹ הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת תִּלְתָּא פַּרְסֵי, הַיְנוּ תְּלַת מֹחִין, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא מְחִצָּה פְּרוּסָה בִּכְפָלַיִם תַּאֲוָה זוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כַּמָּה חֲוֵי, תִּלְתָּא פַּרְסֵי — הַיְנוּ עִקַּר הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיוּ קְדוֹשִׁים מִתַּאֲוָה זוֹ, מִמִּקְרֵה־לַיְלָה, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת תִּלְתָּא פַּרְסֵי, הַיְנוּ תְּלַת מֹחִין, שֶׁהֵם מְחִצָּה פְּרוּסָה בִּכְפָלַיִם הַתַּאֲוָה הַהִיא כַּנַּ״ל.

אֲזִיל וְאַעֲקַר טוּרָא בַּת תִּלְתָּא פַּרְסֵי, וְאִשְׁדֵּי עֲלַיְיהוּ. טוּרָא זֶה בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בִּבְחִינַת: וַהֲבִיאוֹתִים־אֶל הַר קָדְשִׁי, וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי. וְזֶהוּ בַּת תִּלְתָּא

פַּרְסִי, כִּי הַתְּפִלָּה נִמְשֶׁכֶת גַּם־כֵּן מִשָּׁלֹשׁ הַמִּחִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְחִצּוֹת פְּרוּסוֹת, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ שְׁלֹשָׁה מִינֵי רַחֲמָנוּת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת בַּיּוֹם כַּנַּ״ל.

הַיְנוּ שֶׁהַסִּטְרָא־אָחֳרָא שֶׁיֵּשׁ לָהּ יְנִיקָה מִן הַדַּעַת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת עוֹג, הִיא רוֹצָה לְעַקֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, לְהַמְשִׁיכָם אֲלֵיהֶם וּלְבָלְעָם, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר: וְאִשְׁדֵּי עֲלֵיהוּ, כִּי עִקַּר רְצוֹנוֹ הוּא רַק לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִתְאַחֵז בָּהֶם, אֲבָל אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁהֵם אֶצְלוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי מְרֻצֶּה לַחֲזֹר וּלְהַשְׁלִיכָם עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי מֵאַחַר שֶׁכְּבָר יָנַק מֵהֶם, אֲזַי אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מֵעַצְמוֹ מַחֲזִיר וּמַשְׁלִיכָם לְיִשְׂרָאֵל, עֲדַיִן הֵם פְּגוּמִים, עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְנִיקָה מֵהֶם, כִּי רַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהוּא יוֹנֵק, חַס וְשָׁלוֹם, מֵהֲרַחֲמָנוּת וּמִתְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא נוֹתְנָם מֵעַצְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אַף־עַל־פִּי־כֵן הֵם פְּגוּמִים עַל־יְדֵי אֲחִיזָתוֹ בָּהֶם כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁאָמַר: וְאִשְׁדֵּי עֲלֵיהוּ, כִּי אַחַר־כָּךְ שֶׁיַּעַקְרֵם וְיִבְלָעֵם, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא רוֹצֶה לַחֲזֹר וּלְהַשְׁלִיכָם לְיִשְׂרָאֵל, כִּי כְּבָר הֵם פְּגוּמִים עַל־יָדוֹ כַּנַּ״ל. [כִּי מֵאַחַר שֶׁהַסִּטְרָא־אָחֳרָא לֹא נִכְנַעַת, רַק מֵעַצְמָהּ הִיא מַחֲזֶרֶת לְיִשְׂרָאֵל, עַל־כֵּן הֵם פְּגוּמִים; אֲבָל כְּשֶׁמּוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בְּעַל־כָּרְחוֹ עַל־יְדֵי מַטֶּה עֹז כַּנַּ״ל, אֲזַי הַסִּטְרָא־אָחֳרָא נִכְנַעַת לְגַמְרֵי, וְאָז חוֹזֵר הַכֹּל אֶל הַקְּדֻשָּׁה בִּשְׁלֵמוּת, וְהָבֵן – נִרְאֶה לִי].

אָזַל עָקַר טוּרָא בַּת תְּלָתָא פַּרְסִי וְאוֹתְבֵהּ בְּרִישֵׁהּ – הַיְנוּ שֶׁהִתְגַּבֵּר וְעָקַר תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת טוּרָא בַּת תְּלָתָא פַּרְסִי כַּנַּ״ל. וְאוֹתְבֵהּ בְּרִישֵׁהּ – שֶׁהִמְשִׁיךְ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת דַּעַת וְרַחֲמִים, לְתוֹךְ הָרֹאשׁ וְהַמֹּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת: וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם, כַּנַּ״ל.

אַיְתִי קוּמְצָא – זֶה בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁל הַבַּעַל־כֹּחַ, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת קְמוּץ וְדִין, בְּחִינוֹת מַטֶּה עֹז כַּנַּ״ל.

וּנְקַבּוּהָ – זֶה בְּחִינַת: נָקְבָה בְמַטָּיו רֹאשׁ פְּרָזָו (חבקוק ג׳:י״ד). כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בִּבְחִינַת קְמוּץ וְדִין שֶׁל הַבַּעַל כֹּחַ כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מַטֶּה עֹז, עַל־יָדָהּ מְשַׁבְּרִין וּמַכְנִיעִין אוֹתוֹ כַּנַּ״ל. כִּי הִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית־הַבְּלִיעָה שֶׁלּוֹ, בִּבְחִינַת: בְּצַוָּארוֹ יָלִין עֹז. וְזֶהוּ:

וְנָחֵת אַצַּוָּארֵהּ – שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּצַוָּארוֹ, בִּבְחִינַת בְּצַוָּארוֹ יָלִין עֹז, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

בְּעָא לְמִשְׁלְפֵהּ – כִּי הוּא מֵכִרַח לְהוֹצִיא וּלְהָקִיא כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת שֶׁל הַתְּפִלּוֹת וְהַדַּעַת שֶׁבָּלַע, בִּבְחִינַת: חַיִל בָּלַע וַיְקִאֲנּוּ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ

מְשָׁכוּהָ שִׁנָּהּ וְכוּ׳ – כִּי לֹא דַּי שֶׁהוּא מֵקִיא וּמוֹצִיא קְדֻשַּׁת תְּפִלַּת יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, אַף גַּם מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֶׁנּוּ אֵל; הַיְנוּ שֶׁמֵּכִרַח לְהוֹצִיא עַצְמוּת חִיּוּתוֹ מַמָּשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת גֵּרִים. וְזֶהוּ בְּחִינַת: מְשָׁכוּהָ שִׁנָּהּ, בְּחִינַת: מֵעָיו עָשֶׂת שֵׁן (שיר השירים ה׳:י״ד), הַיְנוּ שֶׁמֵּכִרַח לְהוֹצִיא עַצְמוּת חִיּוּתוֹ מִתּוֹךְ קִרְבּוֹ וּמֵעָיו, בְּבְחִינַת: מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֶׁנּוּ אֵל, בְּחִינַת: רְדֵה בְקֶרֶב אוֹיְבֶיךָ, כַּנַּ״ל.

מֹשֶׁה כַּמָּה חֲוֵי, עֲשַׂר אַמִּין – מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת נְבוּאָה, כִּי מֹשֶׁה רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. וְזֶה בְּחִינַת עֲשַׂר אַמִּין, בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַדְרֵגוֹת שֶׁל נְבוּאָה. כִּי עַל־יְדֵי מַטֶּה עֹז הַנַּ״ל שֶׁעַל־יָדוֹ נִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִנְבוּאָה כַּנַּ״ל.

שְׁקַל נַרְגָּא בַּת עֲשַׂר אַמִּין – נַרְגָּא זֶה בְּחִינַת כְּלֵי־מְלָאכָה שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְזֶהוּ: בַּת עֲשַׂר אַמִּין – בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלֵי־מְלָאכָה שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כִּי עַל־יְדֵי נְבוּאָה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי־מְלָאכָה שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה מַאֲמִינִים בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא הַכֹּל בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִין לְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם שֶׁלָּעֲתִיד, וְאָז יִתְעַר שִׁיר חָדָשׁ הַנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וּשְׁוַר עֲשַׂר אַמִּין – זֶה בְּחִינַת הַשִּׁיר שֶׁלָּעֲתִיד, שֶׁהוּא שִׁיר פָּשׁוּט וְכוּ׳, שֶׁהוּא יוֹד אוֹתִיּוֹת, בְּחִינַת עֲשַׂר אַמִּין. וְזֶהוּ: וּשְׁוַר – זֶה בְּחִינַת (שיר השירים ב׳:ח׳): מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים, מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת. הָרִים וּגְבָעוֹת הֵם בְּחִינַת רֵיחוֹת, בִּבְחִינַת (שם ד): אֵלֵךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה, הַיְנוּ הָרֵיחוֹת הַגְּדֵלִים בַּגָּן עַל־יְדֵי קוֹל הַנִּגּוּן, שֶׁהוּא מַשְׁקֶה אֶת הַגָּן כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת: מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת הַנִּגּוּן הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדוֹ גְּדֵלִים הָרֵיחוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרִים וּגְבָעוֹת. וְזֶהוּ מְדַלֵּג וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת הַמִּדּוֹת שֶׁל הַנִּגּוּן, שֶׁקּוֹרִין ״מָאסִין״, שֶׁהֵם נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי דִּלּוּג וּקְפִיצָה עַל הַנִּימִין שֶׁבַּכִּנּוֹר. וְזֶהוּ בְּחִינַת וּשְׁוַר עֲשַׂר אַמִּין, הַיְנוּ בְּחִינַת הַנִּגּוּן הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַנַּ״ל זוֹכִין לָזֶה הַנִּגּוּן. וְזֶה הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת הַקּוֹל הַנַּ״ל, בְּחִינַת קוֹל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מַכְנִיעַ עָקֵב דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְזֶהוּ:

וּמַחְיֵהּ בְּקַרְסֻלֵּהּ וּקְטַלֵּהּ – שֶׁהִכָּה וְהִכְנִיעַ עָקֵב דְּסִטְרָא־אָחֳרָא עַל־יְדֵי בְּחִינַת קוֹל הַנִּגּוּן הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מַכְנִיעַ עָקֵב דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בִּבְחִינַת: וְיָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, כַּנַּ״ל:

**יד** וְזֶה פֵּרוּשׁ: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר.

תִּקְעוּ – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, בְּחִינַת: וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן וְהָיָה לְכִסֵּא כָּבוֹד.

בַחֹדֶשׁ – זֶה בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, בְּחִינַת שִׁיר חָדָשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּחִינַת הֶרֶם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ כַּנַּ״ל.

וְהָדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ זוֹכִין עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקְעוּ, לִבְחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, בְּחִינַת שִׁיר חָדָשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר – וְזֶהוּ: בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ.

בַּכֶּסֶא – זֶה בְּחִינַת נְבוּאָה, בְּחִינַת (בראשית י״ח:י״ז): הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת נְבוּאָה, בְּחִינַת (עמוס ג׳:ז׳): כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה׳ אֱלֹקִים דָּבָר, כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים.

לְיוֹם חַגֵּנוּ – הוּא רֹאשׁ־הַשָּׁנָה. זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי תִּקּוּן כֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חַג, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״ד:י״ג): וּבַמְּחוּגָה יְתָאֲרֵהוּ. יְתָאֲרֵהוּ – הַיְנוּ תְּאָרִים וּשְׂבָחִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, כִּי כָּל הַתְּאָרִים וְהַשְׂבָחִים שֶׁאָנוּ מְדַמִּין אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ הֵם בִּבְחִינַת הַמְדַמֶּה.

כִּי בִּפְנִימִיּוּת הַשֵּׂכֶל הוּא יִתְבָּרַךְ מֻפְשָׁט לְגַמְרֵי מִכָּל הַשְׂבָחִים וְהַתְּאָרִים. נִמְצָא שֶׁכָּל הַשְׂבָחִים וְהַתְּאָרִים הֵם בִּבְחִינַת הַמְדַמֶּה. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהַמְדַמֶּה מְבֹרָר וּמְתֻקָּן, אָז יְכוֹלִים לְסַדֵּר שְׂבָחִים וּתְאָרִים לוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי כְּשֶׁאֵין הַמְדַמֶּה מְתֻקָּן, אֲזַי אֵין יוֹדְעִים כְּלָל לְתָאֵר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיכוֹל, בִּשְׂבָחִים וּתְאָרִים, כִּי כָּל הַשְׂבָחִים וְהַתְּאָרִים הֵם בִּבְחִינַת הַמְדַמֶּה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת חַג, בְּחִינַת וּבַמְּחוּגָה יְתָאֲרֵהוּ. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה. כִּי עִקַּר רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, שֶׁאָז הוּא חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי בְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, הוּא תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה כַּנַּ״ל. וְזֶה:

בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ – כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַמְדַמֶּה וְהָאֱמוּנָה הִיא עַל־יְדֵי נְבוּאָה כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, עִקַּר רֹאשׁ־הַשָּׁנָה תָּלוּי בְּסִינָן, שֶׁהוּא קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הָאֱמוּנָה כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמְדַמֶּה וְהָאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי נְבוּאָה, בְּחִינַת: בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ – עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִבְחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, בְּחִינַת שִׁיר חָדָשׁ הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת בַּחֻרְשׁ שׁוֹפָר. וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, בְּחִינַת תִּקְעוּ כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד זוֹכִין לְהִתְפַּשְׁטוּת הַנְּבוּאָה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וּכְלַל כָּל הַבְּחִינוֹת הָאֵלּוּ נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי בְּחִינַת כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַטֶּה עֹז הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה ט

**א** אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ (יחזקאל א׳:י״ב):

אִיתָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון י״ג, דף כח): כֵּלְהוּ עָרְקִין דְּלִבָּא מִתְנַהֲגִין בָּתַר רוּחָא, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב: אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה הָרוּחַ לָלֶכֶת וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ הָרוּחַ הַיּוֹצֵא מִבַּנְפֵי הָרָאָה. כִּי אִלְמְלֵא בַּנְפֵי רָאָה דְּנָשְׁבִין עַל לִבָּא, חֲוִי לִבָּא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא (שם בת״ז).

כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ מְכַבִּין הַגֶּבֶר וּמַדְלִיקִין הַגֶּבֶר, כַּנַּ״ל, שֶׁלִּפְעָמִים נִכְבֶּה הַגֶּבֶר עַל־יְדֵי הָרוּחַ הַמְנַשֵּׁב, וְלִפְעָמִים מַדְלִיקִין הַגֶּבֶר שֶׁנִּכְבֶּה עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁמְנַשְּׁבִין בּוֹ. כִּי כְּבוֹי הַגֶּבֶר הוּא עַל־יְדֵי שֶׁנּוֹפֵל עַל הַגֶּבֶר עַפְרוּרִיּוּת, וְנִפְרָדִין חֶלְקֵי הָאֵשׁ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיסּוֹד הָאֵשׁ, וְאֵינָם יְכוֹלִים לִבְעֹר, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְנַפְּחִין בּוֹ, אֲזַי הָרוּחַ מְנַפֵּחַ מִן הַגֶּבֶר הָעַפְרוּרִיּוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה חוֹזְרִים וְנִתְחַבְּרִים וְנִתְקַשְּׁרִים חֶלְקֵי הָאֵשׁ וּמַתְחִילִין לִדְלֹק. וְכֵן לִפְעָמִים מְכַבִּין הַגֶּבֶר עַל־יְדֵי הָרוּחַ, שֶׁמְנַפֵּחַ וּמַפְרִיד הָאֵשׁ מֵהַגֶּבֶר].

וּמַנְהִיגֵי הַדּוֹר הֵם בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ז:י״ח): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד; וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת לְבָא, כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם לְבָא דְּכָל עַלְמָא (זוהר פנחס רכא:).

וּצְרִיכִין מַנְהִיגֵי הַדּוֹר לְנַשֵּׁב בִּבְחִינַת רוּחָם עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְבָא דְּעָלְמָא, לְנַפֵּחַ מֵהֶם הָעַפְרוּרִיּוּת, דְּהַיְנוּ מָרָה־שְׁחוֹרָה שֶׁנּוֹפֶל עֲלֵיהֶם, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, לִדְלֹק וְלִבְעֹר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

גַּם יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵרֶב־רַב, וּכְשֶׁהֵם נוֹפְלִים עַל הַלֵּב, דְּהַיְנוּ עַל יִשְׂרָאֵל, זֶה גַּם־כֵּן בְּחִינַת עַפְרוּרִיּוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵין יָכוֹל לִבְעֹר כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן צְרִיכִין מַנְהִיגֵי הַדּוֹר לְנַפֵּחַ הָעַפְרוּרִיּוּת מִן הַלֵּב, דְּהַיְנוּ מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְחוֹזְרִין וְנִתְחַבְּרִין חֶלְקֵי הָאֵשׁ שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִתְקַשְּׁרִין יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, וְנַעֲשִׂין בְּחִינַת לֵב. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה בְּחִינַת לֵב לַמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שָׁם בְּחִינַת לֵב, וְחוֹזֵר וּבוֹעֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

**ב** אַךְ לִפְעָמִים, כְּשֶׁמְנַשֵּׁב רוּחַ סְעָרָה, אֲזַי הוּא מַבְעִיר הָאֵשׁ מְאֹד חוּץ מִן הַמִּדָּה. כְּמוֹ־כֵן לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁמְנַשֵּׁב בְּהָאָדָם בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וּמַבְעִירוֹ בְּיוֹתֵר חוּץ מִן הַמִּדָּה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הֲרִיסָה, בְּחִינַת (שמות י״ט:כ״ד): פֶּן יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה׳ וְכוּ׳, כִּי בְּמַפָּלָא מְמַךְ אַל תִּדְרֹשׁ (חגיגה יג), וְאָסוּר לַהֲרֹס לַעֲלוֹת אֶל ה׳ מַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ לְפִי בְּחִינָתוֹ. עַל־כֵּן כְּשֶׁהָאָדָם רוֹאֶה שֶׁבּוֹעֵר בְּיוֹתֵר חוּץ מֵהַמִּדָּה, יֵדַע שֶׁזֶּה בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ״ל.

וְאֵלְיָהוּ הָיָה יָכוֹל לְהַכְנִיעַ זֹאת (ע׳ זוהר פנחס דף רכז: ובזוהר חדש על רות). וְזֶה בְּחִינַת: אִישׁ אֲשֶׁר רָכַב עַל סוּסֵי אֵשׁ בְּסַעֲרָה – שֶׁהָיָה רוֹכֵב וּמַכְנִיעַ סוּסֵי אֵשׁ בְּסַעֲרָה, דְּהַיְנוּ הָאֵשׁ הַדּוֹלֶקֶת בְּיוֹתֵר מִן הַמִּדָּה, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי הַסַּעֲרָה כַּנַּ״ל, הָיָה אֵלְיָהוּ רוֹכֵב עַל זֶה וּמַכְנִיעוֹ. כִּי הָרוּחַ צָרִיךְ לְנַשֵּׁב בַּמִּדָּה, כְּדֵי שֶׁיִּדְלַק הָאֵשׁ שֶׁבַּלֵּב בְּמִדָּה עַל־פִּי מֶזֶג הַשָּׁוֶה כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה י

**א** מַה שֶּׁהָעוֹלָם רְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאֵינָם מִתְקָרְבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם יִשּׁוּב־הַדַּעַת, וְאֵינָם מְיַשְּׁבִין עַצְמָן. וְהָעִקָּר – לְהִשְׁתַּדֵּל לְיַשֵּׁב עַצְמוֹ הֵיטֵב, מָה הַתַּכְלִית מִכָּל הַתַּאֲוֹוֹת וּמִכָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, הֵן תַּאֲוֹוֹת הַנִּכְנָסוֹת לַגּוּף, כְּגוֹן כָּבוֹד, וְאַזַי בְּוַדַּאי יָשׁוּב אֶל ה׳:

**ב** אַךְ דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי מָרָה־שְׁחוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג אֶת הַמּוֹחַ כִּרְצוֹנוֹ, וְעַל־כֵּן קָשֶׁה לוֹ לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ. רַק עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יוּכַל לְהַנְהִיג הַמּוֹחַ כִּרְצוֹנוֹ, וְיוּכַל לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ, כִּי שִׂמְחָה הוּא עוֹלָם הַחֲרוּת, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ה:י״ב): כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ, שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחָה נַעֲשִׂין בֶּן־חוֹרִין וְיוֹצְאִין מִן הַגָּלוּת.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר שִׂמְחָה אֶל הַמּוֹחַ, אַזַי מֹחוֹ וְדַעְתּוֹ בֶּן־חוֹרִין, וְאֵינוֹ בִּבְחִינַת גָּלוּת, וַאֲזַי יוּכַל לְהַנְהִיג אֶת מֹחוֹ כִּרְצוֹנוֹ וּלְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ, מֵאַחַר שֶׁמֹּחוֹ בְּחֵרוּת וְאֵינוֹ בְּגָלוּת. כִּי עַל־יְדֵי גָּלוּת אֵין הַדַּעַת מְיֻשָּׁב, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יב:) עַל בְּנֵי עַמּוֹן וּמוֹאָב, דִּמְיָתְבָא דַּעְתַּיְהוּ מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָלְכוּ בְּגָלוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיהו מ״ח:י״א): שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְכוּ׳, וּבַגּוֹלָה לֹא הָלָךְ, עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ וְכוּ׳:

**ג** וְלָבוֹא לְשִׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי מַה שֶּׁמּוֹצֵא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה עַל־כָּל־פָּנִים, כַּמְבֹאָר עַל פָּסוּק: אַזְמְּרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי (בְּלִקּוּטֵי הָרֹאשׁוֹן, בְּסִימָן רפב), עַיֵּן שָׁם.

וְעַל־כָּל־פָּנִים יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ בַּמָּה שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִין: בָּרוּךְ אֱלֹקֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לִכְבוֹדוֹ, וְהִבְדִּילָנוּ וְכוּ׳ וְנָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְכוּ׳. מִכָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה רָאוּי לוֹ לִקַּח לוֹ שִׂמְחָה לְשַׂמֵּחַ דַּעְתּוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (שבת עז:): בְּדִיחָא דַּעְתֵּהּ, שֶׁהוּא דָּבָר גָּדוֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּקַשֵּׁר הַשִּׂמְחָה לְמֹחוֹ וְדַעְתּוֹ, וַאֲזַי הַמּוֹחַ מְשֻׁחְרָר, וְיֵשׁ לוֹ יִשּׁוּב־הַדַּעַת כַּנַּ״ל, וְגַם לְמַעְלָה נַעֲשֶׂה מִזֶּה יִחוּד גָּדוֹל עַל־יְדֵי בְּדִיחָא דַּעְתֵּהּ:

## תניא · תורה יא

**א** דַּע, כְּשֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל בַּשָּׁדֶה, אַזַי כָּל הָעֲשָׂבִים כֻּלָּם בָּאִין בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וּמְסַיְּעִין לוֹ, וְנוֹתְנִין לוֹ כֹּחַ בִּתְפִלָּתוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת שֻׂנְקְרַאת הַתְּפִלָּה שִׂיחָה, בְּחִינַת (בראשית ב): שִׂיחַ הַשָּׂדֶה, שֶׁכָּל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה נוֹתְנִין כֹּחַ וְסִיּוּעַ בִּתְפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה – שֶׁתְּפִלָּתוֹ הָיְתָה עִם סִיּוּעַ וְכֹחַ הַשָּׂדֶה, שֶׁכָּל עִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה נָתְנוּ כֹּחַ וְסִיּוּעַ בִּתְפִלָּתוֹ כַּנַּ״ל, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת הַתְּפִלָּה שִׂיחָה כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בַּקְּלָלָה נֶאֱמַר (דברים יא): וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ; כִּי כָל יְבוּל הָאָרֶץ צְרִיכִין לִתֵּן כֹּחַ וְסִיּוּעַ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וּכְשֶׁיֵּשׁ פְּגָם וְעִכּוּב עַל זֶה, אַזַי נֶאֱמַר: וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ.

כִּי אֶפְלוּ כְּשֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל בַּשָּׂדֶה, נוֹתְנִים גַּם־כֵּן יְבוּל הָאָרֶץ סִיּוּעַ בִּתְפִלָּתוֹ, דְּהַיְנוּ כָּל מַה שֶּׁפָּסְקוּ אֶל הָאָדָם, כְּגוֹן אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְכַיּוֹצֵא, רַק כְּשֶׁהוּא בַּשָּׂדֶה, שֶׁאַזַי סָמוּךְ לָהֶם בְּיוֹתֵר, אַזַי כָּל הָעֲשָׂבִים וְכָל יְבוּל הָאֲדָמָה נוֹתֵן כֹּחַ בִּתְפִלָּתוֹ כַּנַּ״ל.

וְזֶה יְבוּל – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה – שֶׁכָּל יְבוּל הַשָּׂדֶה הִתְפַּלְּלוּ עִמּוֹ, כַּנַּ״ל:

(זֶה הָעִנְיָן מְבֹאָר הֵיטֵב בַּמַּאֲמָר ״תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר״, הַמַּתְחִיל בְּדֶרֶךְ א, עַיֵּן שָׁם):

## תניא · תורה יב

**א** כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יוּכַל לִפֹּל בְּטָעוּיוֹתִים וּמִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם. וְיֵשׁ שֶׁקִּלְקְלוּ הַרְבֵּה, כְּגוֹן הָרְשָׁעִים הַגְּדוֹלִים מְאֹד הַמְפֻרְסָמִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם.

וְעִקָּר הַיְּהֻדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׂגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ. רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו – לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם.

וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, לִסְפֵקוֹת, וְיֵשׁ שֶׁנְּפִילָתוֹ גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁנּוֹפֵל לִסְפֵקוֹת וְהִרְהוּרִים, וּמְהַרְהֵר אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַנְּפִילָה וְהַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה.

כִּי דַע, כִּי שֹׁרֶשׁ כָּל הַבְּרִיאָה הוּא הַכָּבוֹד. כִּי כָל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא בְּרָאוֹ אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳ (יומא לח). וּמֵאַחַר שֶׁהַכֹּל נִבְרָא בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, נִמְצָא שֶׁכְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא שֹׁרֶשׁ כָּל הַבְּרִיאָה.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכֻּלּוֹ אֶחָד, עַל כָּל זֶה בְּהַבְּרִיאָה יֵשׁ חֶלְקִים, וּבְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק מֵהַבְּרִיאָה יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת כָּבוֹד מְיֻחָד, שֶׁהוּא שָׁרְשׁוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (אבות פ״ה):

בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וַהֲלֹא בְּמַאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהִבָּרְאוֹת, אֶלָּא בִּשְׂכִיל שָׂכָר וְעֹנֶשׁ נִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת. וּבְכָל מַאֲמָר וּמַאֲמָר יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת כֻּלּוֹ אֹמֶר כָּבוֹד – שֶׁבְּכָל מַאֲמָר מְלֻבָּשׁ בּוֹ כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיהו ו׳:ג׳).

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים כ״ט:ט׳): וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד – שֶׁבְּכָל מַאֲמָר מְלֻבָּשׁ בּוֹ כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיהו ו׳:ג׳).

וַאֲפִלּוּ בַּעֲבֵרוֹת וּדְבָרִים רָעִים, חַס וְשָׁלוֹם,

שֶׁשָּׁם אֵין כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּבְחִינַת (ישעיהו מ״ב:ח׳): וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, שֶׁיֵּשׁ גְּבוּל לְהַכָּבוֹד שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט לְשָׁם, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, עִם כָּל זֶה יֵשׁ גְּבוּל כְּשֶׁמַּגִּיעַ לַמְּקוֹמוֹת הַנַּ״ל, שֶׁלֹּא יֵצֵא לְשָׁם, בְּבְחִינַת: וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן כַּנַּ״ל. וְיֵשׁ גְּבוּל לְכָל כָּבוֹד וְכָבוֹד, שֶׁמְּלֻבָּשׁ בְּכָל מַאֲמָר וּמַאֲמָר מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט לַמְּקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים כַּנַּ״ל.

אֲבָל דַּע, כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּוַדַּאי גַּם הֵם מְקַבְּלִים חִיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ מְקוֹמוֹת הַמְּטֻנָּפִים אוֹ בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה צְרִיכִין גַּם כֵּן לְקַבֵּל חִיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

אַךְ דַּע, כִּי הֵם מְקַבְּלִים מִבְּחִינַת מַאֲמָר סָתוּם, שֶׁהוּא בְּרֵאשִׁית מַאֲמָר סָתוּם (ע׳ חא״ג שבת ק״ד ד״ה מם סתומה מאמר סתום), שֶׁהוּא כּוֹלֵל כָּל הַמַּאֲמָרוֹת, וְכֻלָּם מְקַבְּלִים חִיּוּת מִמֶּנּוּ. וְהַכָּבוֹד שֶׁל הַמַּאֲמָר סָתוּם הוּא סָתוּם וְנֶעְלָם בְּתַכְלִית הַהֶסְתָּרָה, וּמִשָּׁם הֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת. כִּי מִבְּחִינַת הַכָּבוֹד וְהַמַּאֲמָרוֹת הַמִּתְגַּלִּים אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל חִיּוּת מִשָּׁם, בְּבְחִינַת: וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן כַּנַּ״ל, רַק מֵהַמַּאֲמָר סָתוּם, שֶׁהוּא נִסְתָּר בְּתַכְלִית הַהֶסְתָּרָה, מִשָּׁם מְקַבְּלִין חִיּוּת. וְדָבָר זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין, וְאָסוּר לְהַרְהֵר בָּזֶה כְּלָל.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, לִבְחִינַת מְקוֹמוֹת אֵלּוּ, דְּהַיְנוּ לִבְחִינַת מְקוֹמוֹת הַמְּטֻנָּפִים, וְנוֹפֵל לִסְפֵקוֹת וְהִרְהוּרִים וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים, וַאֲזַי מַתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, וְרוֹאֶה שֶׁרָחוֹק מְאֹד מִכְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹאֵל וּמְבַקֵּשׁ אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ, מֵאַחַר שֶׁרוֹאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁרָחוֹק מִכְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, מֵאַחַר שֶׁנָּפַל לִמְקוֹמוֹת כָּאֵלּוּ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְזֶה זֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ וַעֲלִיָּתוֹ, בִּבְחִינַת יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, הַמּוּבָא בְּסְפָרִים.

כִּי ״אַיֵּה״ מָקוֹם כְּבוֹדוֹ – זֶה בְּחִינַת הַכָּבוֹד עֶלְיוֹן שֶׁל הַמַּאֲמָר הָעֶלְיוֹן, דְּהַיְנוּ הַמַּאֲמָר סָתוּם בְּרֵאשִׁית כַּנַּ״ל, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ חִיּוּת לַמְּקוֹמוֹת הָאֵלּוּ. נִמְצָא כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ ״אַיֵּה״ מָקוֹם כְּבוֹדוֹ, בָּזֶה בְּעַצְמוֹ הוּא חוֹזֵר וְעוֹלֶה אֶל הַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת ״אַיֵּה״, שֶׁמִּגְדֶּל הַסְתָּרָתוֹ וְהֶעְלֵמוֹ הוּא מְחַיֶּה מְקוֹמוֹת הַלָּלּוּ, וְעַכְשָׁו, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא נָפַל לְשָׁם, וַאֲזַי מְבַקֵּשׁ ״אַיֵּה״ מָקוֹם כְּבוֹדוֹ. וּבָזֶה חוֹזֵר וּמְדַבֵּק עַצְמוֹ לְשָׁם, וּמְחַיֶּה אֶת נְפִילָתוֹ, וְעוֹלֶה בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה.

וְזֶה בְּחִינַת קָרְבָּן עוֹלָה, שֶׁמְּכַפֵּר עַל הִרְהוּר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ״ר ויקרא פ״ז), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָעוֹלֶה עַל רוּחֲכֶם – שֶׁעוֹלָה מְכַפֵּר הַהִרְהוּר.

כִּי יֵשׁ בְּחִינַת (תהלים לח): לִבִּי סְחַרְחַר, כִּי יֵשׁ קְלִפָּה, שֶׁהִיא מְעַקֶּמֶת וּמְסַבֶּבֶת הַלֵּב בְּעִקּוּמִים וְסִבּוּבִים וּבִלְבּוּלִים הַרְבֵּה, וְהִיא בְּחִינַת קְלִפַּת נֹגַהּ. וְעַל־כֵּן נִקְרָא סְחַרְחַר, תַּרְגּוּם שֶׁל סָבִיב: סְחוֹר סְחוֹר, בְּחִינַת (יחזקאל א): וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב, כִּי הִיא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כַּמּוּבָא (ע׳ בליקוטי א׳ סי׳ י״ט), וְעַל־כֵּן כְּתִיב בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם.

וּכְשֶׁאָדָם נוֹפֵל לְשָׁם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מְקוֹמוֹת הַמְּטֻנָּפִים, וַאֲזַי מְבַקֵּשׁ וְצוֹעֵק ״אַיֵּה״ מָקוֹם כְּבוֹדוֹ, וְזֶה בְּעַצְמוֹ תִּקּוּנוֹ, כִּי חוֹזֵר וְשָׁב אֶל הַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת ״אַיֵּה״ כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּחִינוֹת עוֹלָה, בְּחִינַת (בראשית כב): וַ״אַיֵּה״ הַשֶּׂה לְעוֹלָה. שֶׁבְּחִינַת ״אַיֵּה״ הִיא בְּחִינוֹת שֶׂה לְעוֹלָה, לְתַקֵּן וּלְכַפֵּר הִרְהוּר הַלֵּב, שֶׁבָּא מִמְּקוֹמוֹת הַמְּטֻנָּפִים כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת ״אַיֵּה״ נִתְתַּקֵּן וְעוֹלֶה מִשָּׁם כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת מַה שֶּׁמּוּבָא בְּסוֹף תִּקּוּנִים (תיקון תנינא דף א): בְּרֵאשִׁית – בָּרָא תַּיִשׁ; דְּהַיְנוּ הַשֶּׂה לְעוֹלָה, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת ״אַיֵּה״, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית מַאֲמָר סָתוּם כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי זֶה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, כְּשֶׁאָדָם מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ אַחַר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְרוֹאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁרָחוֹק מִכְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִתְגַּעְגֵּעַ וְשׁוֹאֵל וּמְצַטַּעֵר ״אַיֵּה״ מָקוֹם כְּבוֹדוֹ, וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ תְּשׁוּבָתוֹ וְתִקּוּנוֹ כַּנַּ״ל, וְהָבֵן הֵיטֵב.

וְיֵשׁ בָּזֶה עוֹד הַרְבֵּה דְּבָרִים. כִּי כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אוֹ כְּשֶׁהוֹלֵךְ בַּדְּרָכִים בְּרוּחָנִיּוּת, אֲזַי הַתּוֹרָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו, בִּבְחִינוֹת (משלי ו׳:כ״ב): בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ, כִּי יֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה בְּחִינוֹת, כִּי כָל אֶחָד לְפִי תּוֹרָתוֹ. וְלִפְנֵי כָּל תּוֹרָה יֵשׁ בְּחִינוֹת סְפֵקוֹת הַנַּ״ל, כְּגוֹן בְּחִדּוּשֵׁי־תוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמְּחַדְּשִׁין יֵשׁ כַּמָּה סְפֵקוֹת וּבִלְבּוּלִים קֹדֶם שֶׁמְּבָרֵר וּמְלַבֵּן הַדָּבָר כָּרָאוּי. וְאֵלּוּ הַסְּפֵקוֹת הֵם בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ אֶל הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ, זֶה בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים וְכוּ׳: (שַׁיָּךְ לְעֵיל:)

ב וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם, הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ – תֹּאמַר לוֹ: בְּכָרְךָ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי (ירושלמי תענית פ״א) – שֶׁגַּם שָׁם, שֶׁמְּלֵאִים גְּלוּלִים וַעֲבוֹדָה־זָרָה, גַּם שָׁם מֻסְתָּר הוּא יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל.

וְהַכְּלָל – כְּשֶׁנּוֹפֵל לְשָׁם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי כְּשֶׁמַּתְחִיל לְבַקֵּשׁ אֵיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, בָּזֶה הוּא מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ מֵחִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה. כִּי חִיּוּת הַקְּלִפּוֹת הוּא רַק מֵהַהַסְתָּרָה, מַה שֶּׁנִּסְתָּר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שָׁם בְּתַכְלִית הַהַסְתָּרָה, עַד שֶׁאֵין יוֹדְעִין מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כְּלָל.

אֲבָל תֵּכֶף כְּשֶׁמְּבַקְּשִׁין אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, נִמְצָא שֶׁיּוֹדְעִין עַל־כָּל־פָּנִים שֶׁיֵּשׁ אֱלוֹק יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁהוּא נִסְתָּר וְנֶעְלָם, וְעַל־כֵּן מְבַקְּשִׁין אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ. וּבָזֶה בְּעַצְמוֹ מְחַיֶּה עַצְמוֹ בְּמָקוֹם נְפִילָתוֹ,

כִּי אַיֵּה הוּא בְּחִינוֹת מַאֲמָר סָתוּם, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת מִשָּׁם, רַק שֶׁחִיּוּת הַקְּלִפּוֹת הוּא מֵהַהַסְתָּרָה, אֲבָל הוּא מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינוֹת חִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה בְּמָקוֹם נְפִילָתוֹ, עַל־יְדֵי הַבַּקָּשָׁה וְהַחִפּוּשׂ שֶׁמְּחַפֵּשׂ אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ כַּנַּ״ל.

וְאַחַר־כָּךְ זוֹכֶה לַעֲלוֹת מִשָּׁם לְגַמְרֵי אֶל הַקְּדֻשָּׁה בְּעַצְמָהּ, דְּהַיְנוּ בְּמָקוֹם הִתְגַּלּוּת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי עִקַּר הַקְּדֻשָּׁה – שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ.

בָּרוּךְ ה׳ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

ג (זֹאת הַתּוֹרָה, וְגַם מַאֲמָר הַמַּתְחִיל: אֵלּוּ הַמִּתְפָּאָרִין עַצְמָן וכו׳, וְכָל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בָּרוּךְ וכו׳, כְּגוֹן הִקְשׁוּ וכו׳ – הַכֹּל אֶחָד, כִּי כָּל אֵלּוּ הַמַּאֲמָרִים קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה, וְהֵם מְרֻמָּזִים וְנִסְתָּרִים בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת דף עז) בְּתוֹךְ הָאַגָּדָה הַפְּלִיאָה מְאֹד, מַה שֶּׁשָּׁאַל רַבִּי זֵירָא אֶת רַב יְהוּדָה כַּד חֲוֵי בְּדִיחָא דַּעְתָּא, וְאִי בָּעֵי מְנָּה כָּל חֲלָלֵי דְּעָלְמָא וכו׳, וְשָׁאַל אוֹתוֹ כַּמָּה שְׁאֵלוֹת, וְהֵם פְּלִיאוֹת נִשְׂגָּבוֹת מְאֹד, כְּגוֹן: מַאי טַעֲמָא תּוֹרָא אֲרִיכָא גְּנוּבְתֵּהּ וכו׳, מַאי טַעֲמָא תַּרְנְגוֹלָא מִדְּלָא עֵינָא וכו׳, וְכָל הַשְּׁאֵלוֹת הַנֶּאֱמָרוֹת שָׁם כֻּלָּם הֵם פְּלִיאוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד, וְשָׁם מְרֻמָּז וְנִסְתָּר כָּל הַנַּ״ל. וּמַה שֶּׁמּוּבָא לְעֵיל בְּעִנְיַן שִׂמְחָה וּבְדִיחָא דַּעְתָּא שַׁיָּךְ גַּם־כֵּן לָזֶה, וּמְרֻמָּז גַּם־כֵּן בָּאַגָּדָה הַנַּ״ל, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם בְּעֵת שֶׁהָיָה בְּדִיחָא דַּעְתֵּהּ.

גַּם מַה שֶּׁמּוּבָא בַּמַּאֲמָר הַזֶּה עַל פָּסוּק: וְאַיֵּה הַשָּׂה לְעֹלָה, מְרֻמָּז בָּאַגָּדָה הַנַּ״ל, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: אִי בָּעֵי מִנֵּהּ כָּל חֲלָלֵי דְּעָלְמָא – זֶה סוֹד בְּחִינַת חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁהוּא כְּבְיָכוֹל פָּנוּי מֵאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וּבֶאֱמֶת בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם גַּם־כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם־כֵּן מֵהֵיכָן יְקַבֵּל חִיּוּת. אַךְ זֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ״ל, שֶׁמְּקַבֵּל חִיּוּת מִבְּחִינַת מַאֲמָר סָתוּם, בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית וכו׳.

גַּם מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן בְּעִנְיַן יִרְאָה יֵרֵא שַׁבָּת, שַׁיָּךְ גַּם־כֵּן לָזֶה, כִּי כָּל יִרְאָה יֵשׁ לָהּ מַאֲמָר וכו׳, וְיֵשׁ מַאֲמָר שֶׁכּוֹלֵל כֻּלָּם וכו׳ כַּנַּ״ל.

גַּם מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן בְּעִנְיַן הַשְׂגָּחָה שַׁיָּךְ גַּם־כֵּן לָזֶה, עַל אַגָּדָה הַנַּ״ל: מַאי טַעֲמָא תַּרְנְגוֹלָא מִדְּלֵי עֵינָא. וְלֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר כָּל זֶה):

## תנינא · תורה יג

א כְּשֶׁחוֹלְקִין עַל הָאָדָם, נִמְצָא שֶׁרוֹדְפִין אוֹתוֹ, וְהוּא בּוֹרֵחַ בְּכָל פַּעַם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָל מַה שֶּׁחוֹלְקִין עָלָיו יוֹתֵר, מְקָרְבִין אוֹתוֹ יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל מָקוֹם, בִּבְחִינַת (תהילים קל״ט:ח׳): אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וַאֲצִיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, נִמְצָא שֶׁבְּכָל מָקוֹם בּוֹרֵחַ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה בְּחִינַת: וּפַרְעֹה הִקְרִיב – שֶׁהִקְרִיב אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם (מ״ר בשלח פ׳ כא), שֶׁעַל־יְדֵי רְדִיפָתוֹ אוֹתָם נִתְקָרְבוּ יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה יד

א רַבִּים לוֹחֲמִים לִי מָרוֹם (תהילים נ״ו:ג׳), הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים לְמַעְלָה בַּמָּרוֹם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע׳ סנהדרין מד: ובדף קג): כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ צָרִים לְמַטָּה, כָּךְ יֵשׁ צָרִים מִלְמַעְלָה:

## תנינא · תורה טו

א אֵלּוּ הַמִּתְפָּאָרִין עַצְמָן בְּשֶׁקֶר בִּגְדוּלוֹת וְנִפְלָאוֹת, וּכְאִלּוּ אֵין שׁוּם דָּבָר נִמְנָע מֵהֶם, וְהַכֹּל בְּיָדָם, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁמְּנַהִיגֵי הַדּוֹר – הִנֵּה עִקַּר כֹּחָם וִיניקָתָם הוּא רַק מֵהַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים.

כִּי יֵשׁ צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים גְּדוֹלִים בְּמַעְלָה, וְיֵשׁ לָהֶם פֶּה קָדוֹשׁ, וְדַרְכָּם לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת, וְהֵם בֶּאֱמֶת יְכוֹלִים לַעֲבֹד ה׳ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם: בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׂאָר דְּבָרִים. וְכַמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁלִּפְעָמִים מַמְתִּיקִין דִּינִים עַל־יְדֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְיֵשׁ צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁיְּכוֹלִין לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹן עַל־יְדֵי אֲכִילָתָם וְכַיּוֹצֵא.

וּמֵחֲמַת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיהֶם הַקָּדוֹשׁ, מִזֶּה בָּא, שֶׁנִּמְצָאִים צְבוּעִים שַׁקְרָנִים, שֶׁמִּתְדַּמִּים עַצְמָן כְּקוֹף, וּמִתְפָּאֲרִין עַצְמָן גַּם

כֵּן מַמָּשׁ בְּאֵלּוּ הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁל הִתְפָּאֲרוּת, שֶׁיּוֹצֵא מִפֶּה קָדוֹשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת. וּכְעֵין שֶׁמָּצִינוּ בַּנְּבִיאִים, שֶׁיִּרְמְיָה הָיָה מִתְנַבֵּא בַּשּׁוּק הָעֶלְיוֹן: הִנְנִי שֹׁבֵר אֶת קֶשֶׁת עֵילָם וְכוּ׳ (ירמיהו מ״ט:ל״ה), וַחֲנַנְיָה בֶּן עַזּוּר, נְבִיא שֶׁקֶר, הָיָה מִתְנַבֵּא בְּלָשׁוֹן זֶה מַמָּשׁ לְהֶפֶךְ (סנהדרין פט), כְּמוֹ־כֵן מִתְנַהֵג עַכְשָׁו כַּנַּ״ל.

אֲבָל עִקָּר יְנִיקָתָם – רַק מִצַּדִּיקִים כָּאֵלּוּ שֶׁהוֹלְכִים בִּגְדוּלוֹת וְנִפְלָאוֹת כַּנַּ״ל. כִּי מִצַּדִּיקִים פְּשׁוּטִים, עוֹבְדֵי ה׳ בִּפְשִׁיטוּת, בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵין לָהֶם שׁוּם כֹּחַ, מֵאַחַר שֶׁהַצַּדִּיקִים בְּעַצְמָן אֵינָם מְדַבְּרִים גְּדוֹלוֹת, וּמִתְנַהֲגִים בִּפְשִׁיטוּת בַּעֲבוֹדָה תָּמָה, עַל־כֵּן אֵין לְהַשֶּׁקֶר וְהַגְזָלוּת שֶׁלָּהֶם אֲחִיזָה בָּהֶם כָּל־כָּךְ. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם בָּזֶה אֶפְשָׁר קְצָת שֶׁיִּמָּצְאוּ שַׁקְרָנִים צְבוּעִים בְּדָרָךְ זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא, שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁיּוֹשְׁבִים מְעַטָּפִים בְּטַלִּית וּתְפִלִּין כָּל הַיּוֹם, וְהֵם צְבוּעִים, עִם כָּל זֶה אֵין לָהֶם כֹּחַ לְהַטְעוֹת הָעוֹלָם כָּל־כָּךְ כְּמוֹ אֵלּוּ הַמִּתְפָּאֲרִין בִּגְדוֹלוֹת כַּנַּ״ל.

כִּי דַּע, שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַנַּ״ל מְקֻבָּל דִּבּוּר פִּיו הַקָּדוֹשׁ מִבַּעֲלֵי־צְדָקָה, וְזֶה בְּחִינַת (תהילים קי״ט:ק״ח): נִדְבוֹת פִּי רְצֵה נָא ה׳ – שֶׁהַצַּדִּיק מְקֻבָּל דִּבּוּר פִּיו מִנְּדִיבֵי לֵב, דְּהַיְנוּ בַּעֲלֵי־צְדָקָה.

וּצְדָקָה הִיא בְּחִינַת מַיִם, בִּבְחִינַת (שם קיד): הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם, הַצּוּר – זֶה בְּחִינַת (תהילים ע״ג:כ״ו): צוּר לְבָבִי, כִּי יֵשׁ לֵב אֶבֶן (יחזקאל ל״ו:כ״ו), דְּהַיְנוּ אַבִּירֵי לֵב הֶחָרוּצִים מִצְּדָקָה (ישעיהו מ״ו:י״ב), וְזֶהוּ: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְהַפֵּךְ לְלֵב רַךְ, בְּחִינַת (איכה ב׳:י״ט): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה׳, הַיְנוּ לֵב רַךְ לְהִתְנַדֵּב לִצְדָקָה. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא צְדָקָה מַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (עמוס ה׳:כ״ד): וּצְדָקָה כְּנַחַל אֵיתָן, וְזֶה בְּחִינַת (קהלת י״א:א׳): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם, הַנֶּאֱמָר בִּצְדָקָה.

וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה נַעֲשֶׂה פֶּה קָדוֹשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת (ר״ה ו.): בְּפִיךְ – זוֹ צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה נַעֲשֶׂה הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל. וְהַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת (דברים ל״ג:י״ז): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ, וּבְכוֹר נוֹטֶל פִּי שְׁנַיִם, הַיְנוּ שֶׁדִּבּוּר פִּיו הַקָּדוֹשׁ יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת, וּמִזֶּה בָּא שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ וְיניקָה לְהַצְּבוּעִים הַנַּ״ל לִינֹק מֵהֶם, לַהֲפֹךְ דִּבְרֵיהֶם אֶל הַשֶּׁקֶר שֶׁלָּהֶם, מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת, בִּבְחִינַת פִּי שְׁנַיִם כַּנַּ״ל:

**ב** אֲבָל בֶּאֱמֶת הוּא טוֹבָה לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מַה שֶּׁנִּמְצָאִים אֵלּוּ הַשַּׁקְרָנִים הַמִּתְדַּמִּים אֲלֵיהֶם. כִּי יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה לְצַדִּיקִים, וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת יַבֵּק, הַיְנוּ: יְחוּד בְּרָכָה קְדֻשָּׁה, וְכָל שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נֶאֱמְרוּ בְּמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ״ל. יְחוּד – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א׳:ט׳): יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד. בְּרָכָה – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְכוּ׳. קְדֻשָּׁה – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ה): מַיִם קְדֹשִׁים.

וּמֵחֲמַת זֶה נִמְצָאִים בַּעֲלֵי־צְדָקָה שֶׁהֵם נוֹאֲפִים, כִּי הֵם יוֹנְקִים מִבְּחִינַת הַיַּבֵּק הַנַּ״ל. וּבְחִינַת הַיַּבֵּק בְּקֻדֻּשָּׁה הוּא בְּחִינַת זִווּגִין דִּקְדֻשָּׁה, וְאָצְלָם נִתְקַלְקֵל זֹאת הַיְנִיקָה, וְנַעֲשֶׂה אָצְלָם נְאוּף, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְעַל־כֵּן הַצְּדָקָה שֶׁלָּהֶם הִיא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיק. כִּי הַצַּדִּיק מְקֻבָּל דִּבּוּר פִּיו הַקָּדוֹשׁ מִן הַצְּדָקָה, וּכְשֶׁנִּתְקַלְקֵל אָצְלָם כַּנַּ״ל, גּוֹרֵם פְּגָם לְדִבּוּר פִּיו שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקֻבָּל מִשָּׁם כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן הוּא טוֹבָה מַה שֶּׁנִּמְצָאִים הַשַּׁקְרָנִים הַנַּ״ל, שֶׁאֲזַי אֵלּוּ הָרְשָׁעִים הַנּוֹתְנִים צְדָקָה פּוֹנִין אֲלֵיהֶם וְנוֹתְנִין לָהֶם, וּכְמַאֲמַר יִרְמְיָה הַנָּבִיא: הַכְשִׁילֵם בַּעֲנִיִּים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ק טז:), וַאֲזַי נִצּוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מִפֶּגַם הַצְּדָקָה שֶׁלָּהֶם כַּנַּ״ל.

אֲבָל עִקָּר כֹּחַ יְנִיקַת הַשַּׁקְרָנִים הַנַּ״ל הוּא רַק מֵאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, הַהוֹלְכִים בִּגְדוֹלוֹת כַּנַּ״ל, אֲבָל מֵאֵלּוּ הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה תָּמִיד וּמִתְנַהֲגִים בִּפְשִׁיטוּת, אֵין לָהֶם יְנִיקָה וְכֹחַ, כַּנַּ״ל:

**ג** וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל רַבִּי זֵירָא אֶת רַב יְהוּדָה: מַאי טַעֲמָא גַּמְלָא זוּטְרֵי גְּנוּבְתֵּהּ וְתוֹרֵי אֲרִיכָא גְּנוּבְתֵּהּ (שבת עז:),

גַּמְלָא – זֶה בְּחִינוֹת הַצַּדִּיק הַפָּשׁוּט, בִּבְחִינַת (תהילים קל״א:א׳): וְלֹא הִלַּכְתִּי בִּגְדֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי עָלַי אִמּוֹ; כִּי הוּא מִתְנַהֵג בִּפְשִׁיטוּת, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת, וְכָל עֲבוֹדָתוֹ הוּא בִּבְחִינַת שְׁתִיקָה. כִּי אֵין יוֹצֵא מִפִּיו גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת, וְהוּא רַק כְּגָמוּל עָלַי אִמּוֹ, וְזֶהוּ בְּחִינַת גַּמְלָא.

זוּטְרֵי גְּנוּבְתֵּהּ – זֶה בְּחִינַת נָבִיא וּמוֹרֶה שֶׁקֶר, הוּא הַזָּנָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּישַׁעְיָה. הַיְנוּ אֵלּוּ הַצְּבוּעִים הַמְשַׁקְרִים, בְּחִינַת נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, שֶׁאַחִיזָתָם הוּא רַק בַּצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים כַּנַּ״ל. אֲבָל בְּהַצַּדִּיקִים הַפְּשׁוּטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת גַּמְלָא, אֵין לָהֶם אֲחִיזָה כָּל־כָּךְ, וְזֶהוּ זוּטְרֵי גְּנוּבְתֵּהּ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

תּוֹרֵי אֲרִיכָא גְּנוּבְתֵּהּ – זֶהוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, בְּחִינַת: בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ כַּנַּ״ל. וַאֲרִיכָא גְּנוּבְתֵּהּ – הַיְנוּ שֶׁעִקָּר יְנִיקַת הַנָּבִיא וּמוֹרֶה הַשֶּׁקֶר, שֶׁהוּא הַזָּנָב, הוּא רַק אֶצְלָם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ שֶׁהֵשִׁיב: מִשּׁוּם דְּאָכְלִי קוֹצֵי, הַיְנוּ שֶׁאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים הַפְּשׁוּטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת גַּמְלָא, אָכְלִי קוֹצֵי – שֶׁאוֹכְלִים וּמְכַלִּים אֶת הַקּוֹצִים וְהַחוֹחִים הַסּוֹבְבִים אֶת הַשּׁוֹשַׁנָּה הָעֶלְיוֹנָה. וְשׁוֹשַׁנָּה זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת (שיר השירים ה׳:י״ג): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים וְכוּ׳. כִּי הֵם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וַעֲבוֹדָה יוֹם וָלַיְלָה, וּמְכַלִּים כָּל הַחוֹחִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם יְנִיקָה מֵהַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ. כִּי מֵעֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה בִּתְמִימוּת אֵין לָהֶם יְנִיקָה כַּנַּ״ל, כִּי אֵינָם יְכוֹלִים לְהִתְדַּמּוֹת אֲלֵיהֶם וְלִנְהֹג שֶׁקֶר שֶׁלָּהֶם עַל־יָדָם, מֵאַחַר שֶׁהַנְּהָגָתָם רַק בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת כַּנַּ״ל.

וְתוֹרֵי אֲרִיכָא גְּנוּבְתֵּהּ, מִשּׁוּם דְּדָיְרִי בַּאֲגַמֵּי וּבָעֵי לְכַרְכּוּשֵׁי בָּקֵי.

דְּדָיְרִי בַּאֲגַמֵּי – הַיְנוּ שֶׁמְּקֻבָּלִים דִּבּוּר פִּיהֶם הַקָּדוֹשׁ מִבַּעֲלֵי־צְדָקָה, מִבְּחִינַת: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ

דְּדָיְרִי בַּאֲגַמֵּי, וּבָעֵי לְכַרְכּוּשֵׁי בָּקֵי – בְּחִינַת יַבֹּק הַנַּ״ל, שֶׁצְּרִיכִין לְגָרֵשׁ ה״יַּבֹּק״ שֶׁל הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין רְשָׁעִים, כִּי אֶצְלָם נִפְגָּם ה״יַּבֹּק״ כַּנַּ״ל, וְגוֹרֵם רָעָה לְהַצַּדִּיק שֶׁמְּקַבֵּל דִּבּוּר פִּיו מֵהֶם כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן הוּא טוֹבָה גְּדוֹלָה מַה שֶּׁיּוֹנֵק מֵהֶם הַנָּבִיא וְכוּ׳, שֶׁהוּא הַזָּנָב, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְגָרְשִׁין הָרְשָׁעִים מֵעֲצָמָן. כִּי מַכְשִׁילִין אוֹתָן בְּשַׁקְרָנִים הַנַּ״ל, שֶׁפּוֹנִין אֲלֵיהֶם וְנוֹתְנִין לָהֶם הַצְּדָקָה, וְנִצּוֹלִין הַצַּדִּיקִים, כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה טז

**א** הִקְשׁוּ: מִפְּנֵי מַה כְּשֶׁהָאָדָם מְבַקֵּשׁ פַּרְנָסָה, אֵין נוֹתְנִין לוֹ תֶּכֶף מִן הַשָּׁמַיִם, כִּי־אִם עַל־יְדֵי סִבּוֹת, לְכָל אֶחָד לְפִי סְבָתוֹ – שֶׁזֶּה צָרִיךְ לִזְרֹעַ תְּבוּאָה וְלַחֲרֹשׁ וְלִקְצֹר וְכוּ׳, וְזֶה צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִמְצֹא צֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ שָׁם, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, וְלָמָּה לֹא נוֹתְנִין לוֹ תֶּכֶף, בְּשָׁעָה שֶׁמְּבַקֵּשׁ פַּרְנָסָתוֹ, מְזֻמָּן.

וְהַתֵּרוּץ: דַּע, שֶׁכָּל הַפַּרְנָסָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְקַבֵּל עַל־יְדֵי הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמֶלֶךְ (דניאל ד׳:י״ז): אִילָנָא דִּי חַזַיְתָ דִּי רְבָה וּתְקֵף וְכוּ׳ וּמְזוֹן לְכֹלָּא בֵּהּ אַנְתְּ הוּא מַלְכָּא. וְעִקַּר הַמַּלְכוּת הוּא עַל־יְדֵי עֲנָוָה, בִּבְחִינַת (משלי ט״ו:ל״ג): וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה, שֶׁעִקַּר כְּבוֹד וּגְדֻלַּת הַמַּלְכוּת הוּא עַל־יְדֵי עֲנָוָה דַּיְקָא, כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַמַּלְכוּת בְּכָל פַּעַם, שֶׁצָּרִיךְ: שֶׁיְּקַדִּים עֲנָוָה לִכְבוֹדוֹ וּגְדֻלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּכָל יוֹם בְּשָׁעָה שֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ, שֶׁאָז עֲדַיִן הוּא בְּקַטְנוּת, שֶׁמְּלַבֵּשׁ בְּמַלְבּוּשִׁים פְּשׁוּטִים, וְגַם פָּנָיו אֵינוֹ בְּצַחוּת וַזְכוּת עֲדַיִן קֹדֶם הָרְחִיצָה, וְאַחַר־כָּךְ מְיַפֶּה עַצְמוֹ וּמִתְלַבֵּשׁ בִּכְבוֹד, וּמִתְפַּשֵּׁט בִּגְדֻלָּתוֹ כְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ.

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא כב:): מִפְּנֵי מָה לֹא נִמְשְׁכָה מַלְכוּתוֹ שֶׁל שָׁאוּל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ שׁוּם דֹּפִי, כִּי אֵין מְמַנִּין פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא־אִם־כֵּן קָפָה שֶׁל שְׁרָצִים תְּלוּיָה מֵאֲחוֹרָיו, שֶׁאִם תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו, אוֹמְרִים לוֹ: כַּלֵּךְ מֵאַחֲרֶיךָ. כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת – עַל־יְדֵי עֲנָוָה כַּנַּ״ל, וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ לְהַמֶּלֶךְ עֲנָוָה בְּיוֹתֵר, מִתְפַּשֵּׁט מַלְכוּתוֹ בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל.

**ב** וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ הַמָּזוֹן עַל־יְדֵי הַמֶּלֶךְ כַּנַּ״ל, נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּרוּרִים, כְּגוֹן תְּבוּאָה, שֶׁהַרְבֵּה מִמֶּנָּה אוֹכְלִין בְּהֵמוֹת, וְאַחַר־כָּךְ מִתְבָּרֵר עוֹד, וְאוֹכְלִין מִמֶּנָּה עַכּוּ״ם, עַד שֶׁמִּתְבָּרֵר מִמֶּנָּה לְיִשְׂרָאֵל. וְגַם בְּהָאֲכִילָה יֵשׁ בְּרוּרִים, עַד שֶׁמִּתְבָּרֵר וְנַעֲשִׂין מֵהֶם אִמְרֵי שֶׁפֶר, דְּהַיְנוּ בְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרְכִין עֲלֵיהֶם תְּחִלָּה וְסוֹף, וּמִתְפַּלְּלִין וְעוֹבְדִין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכֹחוֹת הָאֲכִילָה.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית מ״ט:כ׳-כ״א): מֵאָשֵׁר שְׁמֶנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ, נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלוּחָה הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר. שְׁמֶנָה לַחְמוֹ וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ הַפַּרְנָסָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ, כִּי מְקַבְּלִין אוֹתָהּ עַל־יְדֵי הַמֶּלֶךְ, וְעַל־כֵּן תֵּכֶף כְּתִיב אַחֲרָיו: נַפְתָּלִי וְכוּ׳ הַנּוֹתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר, דְּהַיְנוּ אִמְרֵי שֶׁפֶר שֶׁל בְּרָכוֹת וּתְפִלּוֹת וְכֵיוֹצֵא, שֶׁנַּעֲשִׂין מִן הַבְּרוּרִים שֶׁל מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ כַּנַּ״ל. וְאֵלּוּ הַבְּרוּרִים הֵם בְּחִינַת קְטֹרֶת, כַּיָּדוּעַ, שֶׁקְּטֹרֶת הִיא בְּחִינַת בְּרוּרִים.

וּמֵאֵלּוּ אִמְרֵי שֶׁפֶר שֶׁנַּעֲשִׂין מִן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ, נַעֲשֶׂה עֲטָרָה לְהַמֶּלֶךְ, וְגַם יְכוֹלִין לִרְאוֹת זֹאת הָעֲטָרָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת (שיר השירים ג׳:י״א): צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ – הַיְנוּ לִרְאוֹת הָעֲטָרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁנַּעֲשָׂה בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ. כִּי הִתְחַבְּרוּת שֶׁמִּתְחַבְּרִין הָאִמְרֵי שֶׁפֶר עִם הַמֶּלֶךְ, זֶה בְּחִינַת חֲתֻנָּה, בִּבְחִינַת (משלי כ״ב:י״א): חֵן שְׂפָתָיו רֵעֵהוּ מֶלֶךְ; שֶׁחֵן הַשְּׂפָתִים, דְּהַיְנוּ הָאִמְרֵי שֶׁפֶר, מִתְחַבְּרִין עִם הַמֶּלֶךְ בִּבְחִינַת רֵעוּת – וְזֶהוּ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ.

וְזֶהוּ: וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ – זֶה בְּחִינַת קְטֹרֶת, בִּבְחִינַת (משלי כ״ז:ט׳): שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב; כִּי הַבְּרוּרִים שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה אִמְרֵי שֶׁפֶר כַּנַּ״ל, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה הָעֲטָרָה כַּנַּ״ל, הֵם בְּחִינַת קְטֹרֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת חַוָּה, שֶׁהִיא הָיְתָה אֵם כָּל חָי (בראשית ג) כִּי חַוָּה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים (תהלים קג), הַיְנוּ בְּחִינַת הָעֲטָרָה הַנַּ״ל, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת: הַמַּשְׁבִּיעַ בַּטּוֹב עֶדְיֵךְ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ כַּנַּ״ל. (וְהָעִקָּר חָסֵר).

**ג** וְהַכְּלָל – שֶׁצְּרִיכִין לִרְאוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ, בִּבְחִינַת (ישעיהו ל״ג:י״ז): מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶךָ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהוּא בְּיָפְיוֹ וּגְדֻלָּתוֹ, וְלֹא בִּשְׁעַת קְטַנּוּת. וְאִם הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ תֵּכֶף וּמִיָּד, לֶחֶם מְזֻמָּן, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּרְאֶה אֶת הַמֶּלֶךְ בִּשְׁעַת קְטַנּוּת, כְּגוֹן בְּשָׁעָה שֶׁמַּקְטִין אֶת עַצְמוֹ וּמְחַשֵּׁב אֶת עַצְמוֹ שֶׁקָּפָה שֶׁל שְׁרָצִים תְּלוּיָה מֵאֲחוֹרָיו וְכֵיוֹצֵא כַּנַּ״ל,

אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁנּוֹתְנִין הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי סִבּוּבִים, נִמְצָא שֶׁבָּאָה בָּעִתִּים מְיֻחָדִים, כִּי לְכָל סִבָּה צְרִיכָה עֵת מְיֻחָד, עַד שֶׁתֵּצֵא הַפַּרְנָסָה אֵלָיו. וְעַל־כֵּן לֹא יָבוֹא לִרְאוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ בְּקַטְנוּתוֹ, רַק בְּיָפְיוֹ כַּנַּ״ל, כִּי אֵין נוֹתְנִין לוֹ הַפַּרְנָסָה תֵּכֶף, רַק בְּעֵת מְיֻחָד, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִרְאֶהוּ רַק בְּיָפְיוֹ, בִּבְחִינַת: מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ וְכוּ׳. כִּי עַל־יְדֵי הַפַּרְנָסָה רוֹאִין הַמֶּלֶךְ בָּעֲטָרָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה הַסּוֹד מְרֻמָּז בַּפָּסוּק (תהילים קמ״ה:ט״ו-ט״ז): עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבַקְּשִׁין עַל פַּרְנָסָה, וְאֵין נוֹתְנִין תֵּכֶף, רַק בְּעִתּוֹ כַּנַּ״ל. וְהַתֵּרוּץ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן (וְלֹא סְתָם):

## תניא · תורה יז

א צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד לִהְיוֹת שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב בְּשַׁבָּת, כִּי מַעֲלוֹת וּקְדֻשּׁוֹת שַׁבָּת גְּדוֹלָה וְיקָרָה מְאֹד, כַּמּוּבָא, וּבִפְרָט בְּ״רֵאשִׁית־חָכְמָה״ בְּשַׁעַר הַקְּדֻשָּׁה בְּתִחְלָתוֹ, עַיֵּן שָׁם.

וְרָאוּי וְנָכוֹן לִלְמֹד בְּרֵאשִׁית־חָכְמָה בַּשַּׁעַר הַנַּ״ל, וְלָשׂוּם לִבּוֹ הֵיטֵב עַל כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּעִנְיַן קְדֻשַּׁת וּמַעֲלוֹת שַׁבַּת־קֹדֶשׁ. כִּי יֵשׁ שָׁם כַּמָּה דְּבָרִים פְּרָטִיִּים יְקָרִים מִקְּדֻשַּׁת וּמַעֲלוֹת שַׁבָּת. כִּי כָּל עִנְיָן וּמַעֲלָה הַנֶּאֱמָר שָׁם עַל שַׁבָּת הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהָבֵן שָׁם הֵיטֵב, כְּדֵי שֶׁיִּתְלַהֵב לִבּוֹ לְקַבֵּל שַׁבָּת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה כָּרָאוּי.

וְעַל־יְדֵי־זֶה הַיִּרְאָה בִּשְׁלֵמוּת, דְּהַיְנוּ עִם דַּעַת, כִּי בְּחֹל אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַיִּרְאָה עִם כְּסִילוּת, בִּבְחִינַת (איוב ד׳:ו׳): הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ. וְעִקַּר הַכְּסִילוּת הוּא מֻחָמַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁיֵּשׁ בְּחֹל, כִּי עַל־יְדֵי הַשִּׁעְבּוּד אֵין הַדַּעַת שָׁלֵם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמוֹאָב (ירמיהו מ״ח:י״א): שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְכוּ׳ וּבַגּוֹלָה לֹא הָלָךְ, עַל־כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ וְכוּ׳; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יב:), כִּי עַל־יְדֵי שִׁעְבּוּד וְגָלוּת הַדַּעַת מִבְלְבָּל.

אֲבָל בְּשַׁבָּת הוּא חֵרוּת, וּכְשֶׁיֵּשׁ חֵרוּת וְאֵין שִׁעְבּוּד וְגָלוּת, אֲזַי הַדַּעַת שָׁלֵם כַּנַּ״ל. וְעִקַּר הַחֵרוּת – עַל־יְדֵי הַתַּעֲנוּג וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת, בִּבְחִינַת (ישעיהו נ״ח:י״ד): אָז תִּתְעַנַּג עַל ה׳, הַנֶּאֱמָר בְּשַׁבָּת. וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה חֵרוּת, בִּבְחִינַת (שם נה): כִּי בְּשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ, שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחָה יוֹצְאִין לְחֵרוּת.

וּכְשֶׁיֵּשׁ חֵרוּת, הַדַּעַת בְּשִׁלְמוּת כַּנַּ״ל, וְאָז הַיִּרְאָה כָּרָאוּי, בִּבְחִינַת יָרֵא שַׁבָּת (ת״ז תי׳ ט), כִּי אָז הַיִּרְאָה בְּלִי כְּסִילוּת שֶׁיֵּשׁ בִּימֵי הַחֹל, כִּי עִקַּר הַכְּסִילוּת – מֻחָמַת הַשִּׁעְבּוּד כַּנַּ״ל. וּבָזֶה מֵעַלְיִן הַיִּרְאוֹת הַנְּפוּלוֹת, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁיֵּרְאִים לִפְעָמִים מִשּׂר וְכַדּוֹמֶה, כִּי עַל־יְדֵי הַדַּעַת מְרִימִין אוֹתָן. וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בְּשַׁבָּת עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ חֵרוּת, וְאָז הַדַּעַת בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל:

ב וְהַכְּלָל, שֶׁצָּרִיךְ לִנְהֹג שִׂמְחָה גְּדוֹלָה בְּשַׁבַּת־קֹדֶשׁ, וְלִבְלִי לְהַרְאוֹת שׁוּם עַצְבוּת וּדְאָגָה כְּלָל. רַק לְהִתְעַנֵּג עַל ה׳ וּלְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנוּגֵי שַׁבָּת בְּכָל מִינֵי תַּעֲנוּג, הֵן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, הֵן מַלְבּוּשִׁים כְּפִי מַה שֶּׁיָּכוֹל. כִּי אֲכִילַת שַׁבָּת הִיא כֻּלָּהּ רוּחָנִיּוּת, כֻּלּוֹ קֹדֶשׁ, וְעוֹלָה לְמָקוֹם אַחֵר לְגַמְרֵי מִן אֲכִילַת חֹל, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן נז, ובסימן רעז, וע׳ זוהר ויקהל דף ריח ובמק״מ שם):

ג דֶּרֶךְ הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ – לְהַבִּיט עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעוֹשִׂין, וְאַף שֶׁנִּמְצָא בָּהֶם גַּם־כֵּן מַה שֶּׁאֵינוֹ טוֹב, אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל זֶה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כ״ג:כ״א): לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב; מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁהָאָדָם אָסוּר לוֹ לְהַבִּיט עַל חֲבֵרוֹ לְרָעָה, לִמְצֹא בּוֹ דָּוְקָא מַה שֶּׁאֵינוֹ טוֹב וּלְחַפֵּשׂ לִמְצֹא פְּגָמִים בַּעֲבוּדַת חֲבֵרוֹ, רַק אַדְרַבָּא, מְחֻיָּב לְהַבִּיט רַק עַל הַטּוֹב.

וְלָזֶה טוֹבָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ טֶבַע וְהַשְׂגָּחָה.

כִּי כְּשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה טוֹב, אֲזַי מַנְהִיג אוֹתוֹ בְּהַשְׂגָּחָה. וּכְשֶׁהוּא אֵינוֹ טוֹב, וְאִם הָיָה מַנְהִיג אוֹתוֹ בְּהַשְׂגָּחָה – לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַגִּיעַ לוֹ שׁוּם טוֹבָה, אֲזַי מַנִּיחַ אוֹתוֹ עַל הַטֶּבַע, וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טוֹבוֹת עַל־פִּי הַטֶּבַע.

וְאִם לֹא הָיָה רַק הַשְׂגָּחָה, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְבַּטֵּל הַהַשְׂגָּחָה לְגַמְרֵי. כִּי כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֵין הָאָדָם מִתְנַהֵג כָּרָאוּי, הָיָה כּוֹעֵס, וְהָיָה מֵסִיר הַהַשְׂגָּחָה לְגַמְרֵי. אֲבָל עַכְשָׁו מַנִּיחוֹ עַל־פִּי הַטֶּבַע, וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר לְמוּטָב, מַשְׂגִּיחַ עָלָיו כַּנַּ״ל.

וּבֶאֱמֶת אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין מַהוּ טֶבַע וְהַשְׂגָּחָה, כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַטֶּבַע הִיא הַשְׂגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לְהָבִין שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאֶחָד, דְּהַיְנוּ הַטֶּבַע שֶׁבֶּאֱמֶת הִיא הַשְׂגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ:

## תניא · תורה יח

א סָפְנָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת מְפֻרְסָם וּלְהַנְהִיג הָעוֹלָם. לָא מִבָּעְיָא כְּשֶׁאֵינוֹ רָאוּי כְּלָל, וְלוֹבֵשׁ טַלִּית שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, רַק אֲפִלּוּ עוֹבְדֵי הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת, גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, יֵשׁ עֲלֵיהֶם סָפְנוֹת נוֹרָאוֹת בְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם.

כִּי אִישׁ פָּשׁוּט, רָחוֹק מְאֹד שֶׁיַּעֲבֹר עַל רְצִיחָה, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ אִישׁ כָּשֵׁר, כִּי אֵין לוֹ תַּאֲוָה לָזֶה. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ, חַס וְשָׁלוֹם, לְתַאֲוָה כָּזוֹ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֵינוֹ בָּא לְיָדוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כַּמָּה מְנִיעוֹת לָזֶה; וַאֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר, לֹא יַעֲבֹר כִּי־אִם לְעִתִּים רְחוֹקוֹת, וְקָרוֹב שֶׁלֹּא יַעֲבֹר רַק פַּעַם אַחַת כָּל יָמָיו.

אֲבָל בְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם וּבְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא שֶׁמְּחַדְּשִׁין, יְכוֹלִים לַעֲבֹר מַמָּשׁ גְּנֹב וְנָאֹף וְרָצֹחַ בְּכָל פַּעַם, בְּכָל רֶגַע, רַחֲמָנָא לִצְלָן:

# תניא · תורה יט

**א** עִקָּר הַתַּכְלִית וְהַשְּׁלֵמוּת הוּא רַק לַעֲבֹד הַשֵּׁם בִּתְמִימוּת גָּמוּר, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל.

כִּי יֵשׁ מְחַקְּרִים שֶׁאוֹמְרִים, שֶׁעִקַּר הַתַּכְלִית וְהָעוֹלָם הַבָּא הוּא רַק לָדַעַת כָּל דָּבָר כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּגוֹן לֵידַע הַכּוֹכָב כְּמוֹ שֶׁהוּא, לֵידַע מַהוּתוֹ וּמִפְּנֵי מָה עוֹמֵד בַּמָּקוֹם הַהוּא.

כִּי יֵשׁ מַשְׂכִּיל וּמַשְׂכָּל וְשֵׂכֶל, דְּהַיְנוּ הַפֹּחַ הַמַּשְׂכִּיל, וְהַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, וְהַדָּבָר הַמֻּשְׂכָּל, וְזֶהוּ הַתַּכְלִית וְהָעוֹלָם הַבָּא אֶצְלָם, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהַמַּשְׂכִּיל וְהַמֻּשְׂכָּל וְהַשֵּׂכֶל, וְהֵם מְבַלִּים יְמֵיהֶם עַל זֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה לַחְקֹר וּלְהַשִּׂיג הַמֻּשְׂכָּלוֹת, שֶׁזֶּהוּ הַתַּכְלִית אֶצְלָם, וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ הָעוֹלָם הַבָּא לְדַעְתָּם. רַק שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה שְׁמַלְבֶּשֶׁת בְּגוּף, אֵין לָהֶם תַּעֲנוּג כָּל־כָּךְ מִן הַחֲקִירוֹת, וּבָעוֹלָם הַבָּא שֶׁיִּתְפַּשְׁטוּ מֵהַגּוּף, יִתְעַנְּגוּ מְאֹד מִזֶּה. וּלְדַעְתָּם הָרָעָה, עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא עַל־יְדֵי חֲקִירוֹת וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁלָּהֶם.

אֲבָל בֶּאֱמֶת אֶצְלֵנוּ עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה וּמִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת, לַעֲבֹד הַשֵּׁם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת. וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ זוֹכִין לְמַה שֶּׁזּוֹכִין, עַיִן לֹא רָאֲתָה וְכוּ׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״א:י׳): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳ — שֶׁעִקַּר רֵאשִׁית וּקְדִימַת הַחָכְמָה הוּא רַק יִרְאַת ה׳, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים הַיִּרְאָה לְהַחָכְמָה.

וְתֵדַע שֶׁאֵין הַדָּבָר כְּדַעְתָּם, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי אִם־כֵּן לֹא יַשִּׂיגוּ הַתַּכְלִית, רַק מְתֵי מְעַט מְעַט מְאֹד, דְּהַיְנוּ הַבַּעֲלֵי־שֵׂכֶל פִּילוֹסוֹפִים, וּמַה יַּעֲשׂוּ קְטַנֵּי הָעֵרֶךְ, שֶׁאֵין לָהֶם שֵׂכֶל כְּזֶה לַחְקֹר חֲקִירוֹת, לָדַעַת הַמֻּשְׂכָּלוֹת, שֶׁהֵם רֹב וְעִקַּר הָעוֹלָם, אֵיךְ יַשִּׂיגוּ הֵם אֶת הַתַּכְלִית.

אֲבָל בֶּאֱמֶת עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ יִרְאַת־הַשֵּׁם וּמִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת בִּפְשִׁיטוּת גָּמוּר. וְזֶהוּ (סוף קהלת): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם; הַיְנוּ שֶׁשְּׁלֵמוּת הַמַּלְאָךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מְלַמֵּד אוֹתָנוּ, שֶׁעִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוֹף דָּבָר, הוּא רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לְיִרְאָה אֶת ה׳ וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו בִּפְשִׁיטוּת.

וְזֶהוּ: סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר; שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לְיִרְאָה אֶת ה׳ וּלְקַיֵּם מִצְוֹתָיו בְּעַבְדָּא וְכוּ׳ בִּפְשִׁיטוּת כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁסִּיֵּם: כִּי זֶה כָּל הָאָדָם — הַיְנוּ כִּי זֶה יָכוֹל כָּל אָדָם לְקַיֵּם וּלְהַשִּׂיג עַל־יְדֵי־זֶה אֶת הַתַּכְלִית, מֵאַחַר שֶׁעִקַּר הוּא אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְכוּ׳. עַל־כֵּן יָכוֹל כָּל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית, כִּי זֶה כָּל אָדָם יָכוֹל לְקַיֵּם:

**ב** וּבֶאֱמֶת הוּא אִסּוּר גָּדוֹל מְאֹד לִהְיוֹת מְחַקֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, וְלִלְמֹד סִפְרֵי הַחָכְמוֹת, חַס וְשָׁלוֹם. רַק הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מְאֹד, הוּא יָכוֹל לְהַכְנִיס עַצְמוֹ בָּזֶה, לִלְמֹד הַשֵּׁבַע חָכְמוֹת.

כִּי מִי שֶׁנִּכְנַס בְּתוֹךְ הַחָכְמוֹת הַלָּלוּ, חַס וְשָׁלוֹם, יָכוֹל לִפֹּל שָׁם. כִּי יֵשׁ אֶבֶן נֶגֶף בְּכָל חָכְמָה וְחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲמָלֵק, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֶבֶן הַנֶּגֶף הַזֶּה יְכוֹלִין לִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי עֲמָלֵק הָיָה פִּילוֹסוֹף וּמְחַקֵּר וְכָפַר בָּעִקָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כ״ה:י״ח): וְלֹא יָרֵא אֱלֹקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא רַק נוֹהֵג עַל־פִּי חָכְמוֹת, וְאֵין לוֹ יִרְאָה כְּלָל.

אֲבָל הַצַּדִּיק כְּשֶׁנִּכְנַס בְּאֵלּוּ הַשֵּׁבַע חָכְמוֹת, הוּא מַחֲזִיק עַצְמוֹ וְנִשְׁאָר קַיָּם עַל עָמְדּוֹ עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (חבקוק ב׳:ד׳־ה׳): וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה. כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם (משלי כ״ד:ט״ז) הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הוֹלֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַשֵּׁבַע חָכְמוֹת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׁם יְכוֹלִין לְהַחֲלִיק וְלִפֹּל עַל־יְדֵי הָאֶבֶן נֶגֶף, בְּחִינַת עֲמָלֵק כַּנַּ״ל, אֲבָל הַצַּדִּיק — שֶׁבַע יִפֹּל, וָקָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה: שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם — סוֹפֵי־תֵבוֹת ״עֲמָלֵק״, שֶׁהוּא הָאֶבֶן נֶגֶף שֶׁל הַשֵּׁבַע חָכְמוֹת, שֶׁעַל־יָדוֹ נוֹפְלִין, חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ הַצַּדִּיק שֶׁבַע יִפּוֹל, וָקָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, בְּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה הֶחֱלִישׁ אֶת עֲמָלֵק, דְּהַיְנוּ הַחָכְמוֹת וְהַחֲקִירוֹת כַּנַּ״ל. וְזֶה: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. יָדָיו — הַיְנוּ בְּחִינַת מִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:פ״ו): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה. שֶׁעַל־יְדֵי אֱמוּנָה וּמִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֵם הֶפֶךְ בְּחִינַת עֲמָלֵק, הֶחֱלִישׁוּ כַּנַּ״ל.

וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ; כִּי הַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְנִתְבַּטְּלִין הַחָכְמוֹת וְהַחֲקִירוֹת, שֶׁהֵם הוֹלְכִים עַל־פִּי הַטֶּבַע.

וְזֶהוּ עִקַּר הַתַּכְלִית אֶצְלֵנוּ, שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִלָּה נִכְלֶלֶת בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת (דברים י׳): הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹקֶיךָ, שֶׁהַתְּפִלָּה וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶחָד, כִּבְיָכוֹל, וְזֶהוּ עִקַּר הַתַּכְלִית בֶּאֱמֶת:

**ג** וְהַמְחַקְּרִים וְהַכּוֹפְרִים מְפָרְשִׁים כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ עַל־פִּי חָכְמוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ מִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, מְפָרְשִׁים הַכֹּל עַל־פִּי צוּרָה וָשֵׂכֶל; לָא מִבָּעְיָא מַעֲשִׂיּוֹת הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, אוֹמְרִים שֶׁהֵם מְרַמְּזִים רַק עַל הַנִּמְשָׁל וְהַצּוּרָה לְבַד, דְּהַיְנוּ שִׂכְלִיּוּת שֶׁלָּהֶם, אֶלָּא אֲפִלּוּ מִצְווֹת

מַעֲשִׂיּוֹת הַמְּפָרְשִׁים בַּתּוֹרָה, מְפָרְשִׁים הַכֹּל שֶׁהֵם מְרַמְּזִים רַק עַל שִׂכְלִיּוּת וְחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, וְכוֹפְרִים בִּפְשׁוּטוֹ לְגַמְרֵי.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תנחומא והובא ברש״י תצא), שֶׁהָיָה עֲמָלֵק חוֹתֵךְ מִילוֹת וְזוֹרֵק כְּלַפֵּי מַעְלָה. כִּי מִילָה הִיא מִצְוָה רִאשׁוֹנָה, שְׁנִצְטַוָּה בָּהּ אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים. וַעֲמָלֵק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַפִּילוֹסוֹפִים וְהַכּוֹפְרִים, הוּא כּוֹפֵר בְּכָל הַמִּצְוֹות וּמְפָרֵשׁ הַכֹּל עַל שִׂכְלִיּוּת לְבַד כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: חוֹתֵךְ מִילוֹת וְזוֹרֵק כְּלַפֵּי מַעְלָה – שֶׁכּוֹפֵר בְּמִצְוַת מִילָה, וְזוֹרְקָהּ כְּלַפֵּי מַעְלָה אֶל הַשֵּׂכֶל. כִּי הֵם מְפָרְשִׁים הַכֹּל רַק עַל שִׂכְלִיּוּת לְבַד, וְכוֹפְרִים בַּעֲשִׂיּוֹת הַמִּצְוֹות כַּנַּ״ל. אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם כְּלָל.

וְעַל־כֵּן עִקַּר הַכְנָעָתוֹ – עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בְּחִינַת: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה וְכוּ׳, כַּנַּ״ל: (זֹאת הַתּוֹרָה לֹא שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ, וְעַיֵּן בַּהַשְׁמָטוֹת מִזֶּה)..

## תנינא · תורה כ

**א** שַׁיָּךְ לְא״ב חֻדַּשׁ – מְרִיבָה אוֹת י

עַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין מְפֻרָסָמִים קֶדֶם זְמַנָּם.

הֵינוּ, כִּי כְּשֶׁאֶחָד נִכְנָס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, הוּא צָרִיךְ לִשְׁהוֹת וּלְהִתְמַהְמֵהַּ עַד שֶׁיִּתְפָּרְסֵם בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי פְּגַם הַמַּחֲלֹקֶת נִתְפָּרְסֵם קֶדֶם זְמַנּוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם גּוֹרְמִים הֶזֵּק וְהֶפְסֵד לְהָאִישׁ הַזֶּה, שֶׁנַּעֲשֶׂה מְפֻרְסָם קֶדֶם זְמַנּוֹ, אוֹ גַּם לְהַדֶּרֶךְ בָּעוֹלָם, שֶׁהָיָה זֶה רוֹצֶה לְגַלּוֹת בָּעוֹלָם, וַאֲזַי גּוֹרְמִין מִיתָה לְבַעֲלֵי הַמַּחֲלֹקֶת. וְלִפְעָמִים, שֶׁאֵין הַפְּגָם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ, אֲזַי גּוֹרְמִין עֲנִיּוּת.

וְזֶה הַסּוֹד מְבֹאָר בַּתּוֹרָה בַּפָּסוּק (שמות כ״א:כ״ב): וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְכוּ׳. כִּי כְּשֶׁמַּתְחִיל לִכָּנֵס לְאֵיזֶה דֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת הֶרְיוֹן, וְצָרִיךְ לְהִתְעַלֵּם שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר, כִּי עֲדַיִן לֹא נִתְגַּלָּה זֶה הַדֶּרֶךְ בָּעוֹלָם, רַק הוּא נִכְנָס לְשָׁם לְגַלּוֹתוֹ, וַאֲזַי הוּא בְּחִינַת הֶרְיוֹן, בִּבְחִינַת (משלי ד׳:י״א): בְּדֶרֶךְ חָכְמָה הוֹרֵיתִיךָ, בְּחִינַת הֶרְיוֹן, וְצָרִיךְ לִשְׁהוֹת שָׁם וּלְהִתְמַהְמֵהַּ, לְחַמֵּם עַצְמוֹ שָׁם כְּמוֹ עֻבָּר בְּמֵעֵי אִמּוֹ, עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַזְּמַן, שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, לְגַלּוֹת זֶה הַדֶּרֶךְ בָּעוֹלָם. וּכְשֶׁיּוֹצֵא קֶדֶם זְמַנּוֹ, זֶה בְּחִינַת נֶפֶל. וּפְגָם זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת: וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו – הֵינוּ מַחֲלֹקֶת, עַל־יְדֵי־זֶה: וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ – הֵינוּ בְּחִינַת הַמְפֻרְסָמִים שֶׁנַּעֲשִׂין קֶדֶם זְמַנָּם, שֶׁהֵם בִּבְחִינוֹת נְפָלִים כַּנַּ״ל, וְעָנְשָׁם מִיתָה אוֹ עֹנִי, לְפִי הַפְּגָם כַּנַּ״ל.

וְזֶה: אִם לֹא יִהְיֶה אָסוֹן – פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: בְּאִשָּׁה. הֵינוּ שֶׁלֹּא יַפְסִידוּ וִיקַלְקְלוּ אֶת הַדֶּרֶךְ חָכְמָה בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אִשָּׁה הָרָה כַּנַּ״ל, רַק יַפְסִידוּ הַנְּפָלִים, דְּהַיְנוּ הָאֲנָשִׁים בְּעַצְמָן, שֶׁנִּתְפָּרְסְמוּ וְיָצְאוּ בָּעוֹלָם קֶדֶם זְמַנָּם. כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּאִשָּׁה הָרָה, כְּשֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָהּ עַד שֶׁמַּפֶּלֶת נְפָלִים, יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הִיא מַפְסֶדֶת הַנְּפָלִים לְבַדָּם, שֶׁמַּפֶּלֶת אוֹתָם עַל־יְדֵי שֶׁיְּצָאוּ בִּלֹא עִתָּם, וְלִפְעָמִים גַּם הָאִשָּׁה הָרָה בְּעַצְמָהּ נִזּוֹקֶת עַל־יְדֵי־זֶה וְנִסְתַּלְּקָה;

כְּמוֹכֵן בִּבְחִינוֹת הַנַּ״ל, הֵינוּ שֶׁלִּפְעָמִים נִפְסָדִין הָאֲנָשִׁים בְּעַצְמָן, שֶׁנִּתְפָּרְסְמוּ קֶדֶם זְמַנָּם, שֶׁהֵם בְּחִינַת נְפָלִים, אֲבָל עֲדַיִן לֹא נִסְתַּלֵּק הַדֶּרֶךְ חָכְמָה בְּעַצְמוֹ, רַק הַנְּפָלִים לְבַד, וְיכוֹלִין אֲחֵרִים לְהִתְעַבֵּר שָׁם בִּבְחִינַת הֶרְיוֹן הַנַּ״ל, כְּמוֹ בִּמְשַׁל אִשָּׁה הָרָה כַּנַּ״ל.

וְלִפְעָמִים נִפְסָד גַּם הַדֶּרֶךְ חָכְמָה בְּעַצְמוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁאֲפִלּוּ אִישׁ אַחֵר אֵינוֹ יָכוֹל לִכָּנֵס לְשָׁם בִּבְחִינַת הֶרְיוֹן, לְגַלּוֹת וּלְהוֹצִיא זֶה הַדֶּרֶךְ לָעוֹלָם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מִיתַת הָאִשָּׁה הָרָה כַּנַּ״ל.

וּלְפִי הַפְּגָם, כֵּן הֶעֹנֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, אִם לֹא יִהְיֶה אָסוֹן – בָּאִשָּׁה, עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ – בְּמָמוֹן, הֵינוּ עֲנִיּוּת, שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּשֶׁאֵין הַפְּגָם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ כַּנַּ״ל. וְאִם יִהְיֶה אָסוֹן – בָּאִשָּׁה, שֶׁגָּרְמוּ לְהַפְסִיד גַּם הַדֶּרֶךְ בְּעַצְמוֹ כַּנַּ״ל, אֲזַי: וְנָתַתָּ נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ, הֵינוּ מִיתָה כַּנַּ״ל. ה׳ יַצִּילֵנוּ:

## תנינא · תורה כא

**א** כְּשֶׁמְּחַדְּשִׁין חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה, וַאֲזַי יֵשׁ אֵלּוּ הַיְרוּעִים, הַמִּסְתַּכְּלִים וּמְצַפִּים עַל זֶה, וְצָרִיךְ לְהַעֲמִיד אַנְשֵׁי־חַיִל, לְהַעֲמִידָם לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב זָר;

וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי לִמּוּד הַפּוֹסְקִים, שֶׁצָּרִיךְ לִלְמֹד פּוֹסְקִים קֶדֶם הַחִדּוּשׁ שֶׁמְּחַדֵּשׁ וְאַחַר־כָּךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת אַנְשֵׁי־חַיִל מִלִּפְנֵיהֶם וּמִלְּאַחֲרֵיהֶם, וְהַתּוֹרָה יוֹרֶדֶת וְהוֹלֶכֶת בֵּינֵיהֶם לָבֶטַח, כִּי הָאַנְשֵׁי־חַיִל עוֹמְדִים עִם הַכְּלֵי־זַיִן, וְאֵינָם יְכוֹלִים אֵלּוּ הַנַּ״ל לְהִתְקָרֵב:

## תניא · תורה כב

**א** בְּעִנְיַן הַהַכְנָעָה טוֹעִים הָעוֹלָם הַרְבֵּה

כִּי הֲלֹא כַּמָּה אָנוּ מְיַגְּעִין עַצְמֵנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבִתְפִלָּה כְּדֵי לָצֵאת מִמּוֹחִין דְּקַטְנוּת לְמוֹחִין דְּגַדְלוּת, וְאִם־כֵּן אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַהַכְנָעָה בִּפְשִׁיטוּת, כִּי אִם־כֵּן הוּא נִכְנָס לְקַטְנוּת, וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה דַּעַת,

וְעַל־כֵּן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת עָנָו כָּרָאוּי, רַק מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הוּא הָיָה עָנָו מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה (במדבר י״ב:ג׳).

וְרַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קָרְאוּ לַעֲנָוָה שֶׁאֵינוֹ כָּרָאוּי – חֲנָפָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מא:) עַל יִרְמְיָה הַנָּבִיא, שֶׁהָיָה עָנָו נֶגֶד הַנָּבִיא־שֶׁקֶר חֲנַנְיָה, וְאָמַר לוֹ בְּהַכְנָעָה: אָמֵן, כֵּן יַעֲשֶׂה ה׳; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל זֶה: כָּל הַמַּחֲנִיף וְכוּ׳ לַסּוֹף נוֹפֵל בְּיַד בְּנוֹ וְכוּ׳:

## תניא · תורה כג

**א** בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה.

עַל־פִּי מָשָׁל, שֶׁלִּפְעָמִים כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שְׂמֵחִים וּמְרַקְּדִים, אֲזַי חוֹטְפִים אִישׁ אֶחָד מִבֵּחוּץ, שֶׁהוּא בְּעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחֹרָה, וּמַכְנִיסִים אוֹתוֹ בְּעַל־כָּרְחוֹ לְתוֹךְ מְחוֹל הַמְרַקְּדִים, וּמַכְרִיחִים אוֹתוֹ בְּעַל־כָּרְחוֹ שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִמָּהֶם גַּם־כֵּן;

כֵּן יֵשׁ בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה. כִּי כְּשֶׁאָדָם שָׂמֵחַ, אֲזַי הַמָּרָה שְׁחֹרָה וְיסוּרִים נִסְתָּלְקִים מִן הַצַּד.

אֲבָל מַעְלָה יְתֵרָה – לְהִתְאַמֵּץ לְרַדֵּף אַחַר הַמָּרָה שְׁחֹרָה דַּוְקָא, לְהַכְנִיס אוֹתָהּ גַּם־כֵּן בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה, בְּאֹפֶן שֶׁהַמָּרָה שְׁחוֹרָה בְּעַצְמָהּ תִּתְהַפֵּךְ לְשִׂמְחָה. שֶׁיְּהַפֵּךְ הַמָּרָה שְׁחֹרָה וְכָל הַיְסוּרִין לְשִׂמְחָה, כְּדֶרֶךְ הַבָּא לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה, שֶׁאָז מִגְדֶּל הַשִּׂמְחָה וְהַחֲדָוָה מְהַפֵּךְ כָּל הַדְּאָגוֹת וְהָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרוֹת שֶׁלּוֹ לְשִׂמְחָה. נִמְצָא שֶׁחוֹטֵף הַמָּרָה שְׁחֹרָה וּמַכְנִיס אוֹתָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה, כְּמָשָׁל הַנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו ל״ה:י׳): שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה – שֶׁהַיָּגוֹן וַאֲנָחָה בּוֹרְחִים וְנָסִים מִן הַשִּׂמְחָה, כִּי בְּעֵת הַשִּׂמְחָה דֶּרֶךְ הַיָּגוֹן וַאֲנָחָה לַעֲמֹד מִן הַצַּד כַּנַּ״ל, אֲבָל צָרִיךְ לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם דַּיְקָא, וּלְהַשִּׂיגָם וּלְהַגִּיעָם, לְהַכְנִיס אוֹתָם דַּוְקָא לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְכוּ׳ – שֶׁהַשָּׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְיִתְפְּסוּ אֶת הַיָּגוֹן וַאֲנָחָה, שֶׁהֵם נָסִים וּבוֹרְחִים מִן הַשִּׂמְחָה, לְהַכְנִיס אוֹתָם בְּעַל־כָּרְחָם לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה כַּנַּ״ל.

כִּי יֵשׁ יָגוֹן וַאֲנָחָה שֶׁהֵם הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָם רוֹצִים לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל־כֵּן הֵם בּוֹרְחִים מִן הַשִּׂמְחָה. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ אוֹתָם לְהַכְנִיס אוֹתָם לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, דְּהַיְנוּ הַשִּׂמְחָה, בְּעַל־כָּרְחָם, כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה כד

**א** מִצְוָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וּלְהִתְגַּבֵּר לְהַרְחִיק הָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחֹרָה בְּכָל כֹּחוֹ.

וְכָל הַחוֹלַאַת הַבָּאִין עַל הָאָדָם, כֻּלָּם בָּאִין רַק מִקַּלְקוּל הַשִּׂמְחָה. כִּי יֵשׁ עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ב:ה׳): עֲלֵי עָשׂוֹר וְכוּ׳ כִּי שִׂמַּחְתַּנִי ה׳ בְּפָעֳלֶךָ וְכוּ׳.

וְאֵלּוּ יו״ד מִינֵי נְגִינָה בָּאִין בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, וְהֵם מְחַיִּין אוֹתָן. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ קִלְקוּל וּפְגָם בְּהַשִּׂמְחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוד מִינֵי נְגִינָה, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִין חוֹלַאַת מִן הַיוד מִינֵי דְּפִיקִין, שֶׁנִּתְקַלְקְלִין עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַיוד מִינֵי נְגִינָה, שֶׁהֵם הַשִּׂמְחָה כַּנַּ״ל.

כִּי כָּל מִינֵי חוֹלַאַת כְּלוּלִים בְּיוד מִינֵי דְּפִיקִין, וְכֵן כָּל מִינֵי נִגּוּנִים כְּלוּלִים בְּיוד מִינֵי נְגִינָה. וּכְפִי קִלְקוּל הַשִּׂמְחָה וְהַנִּגּוּן, כֵּן בָּא חוֹלַאַת כַּנַּ״ל. וְגַם חַכְמֵי הָרוֹפְאִים הֶאֱרִיכוּ בָּזֶה, שֶׁכָּל הַחוֹלַאַת – עַל־יְדֵי מָרָה שְׁחֹרָה וְעַצְבוּת,

וְהַשִּׂמְחָה הִוא רְפוּאָה גְּדוֹלָה. וְלָעָתִיד תִּתְגַּדֵּל הַשִּׂמְחָה מְאֹד, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי סוכה פ׳ לולב וערבה ובמ״ר שמיני פ׳ י״א): עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהָמִית רֹאשׁ חוֹלֶה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה מָחוֹל לַצַּדִּיקִים, וְהוּא יִתְבָּרַךְ יִהְיֶה רֹאשׁ חוֹלֶה,

כִּי שְׁכִינָה לְמַעְלָה מֵרֹאשָׁהּ וְעֵינֶיהָ שֶׁל חוֹלֶה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מ), שֶׁנֶּאֱמַר: ה׳ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דְּוָי; כִּי אֵין לְהַחוֹלֶה שׁוּם חִיּוּת, רַק הַשְּׁכִינָה מְחַיָּה אוֹתוֹ.

וְלָעָתִיד עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יִתְתַּקֵּן כָּל הַחוֹלַאַת כַּנַּ״ל, וְאָז יִהְיֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רֹאשׁ חוֹלֶה, דְּהַיְנוּ רֹאשׁ הַמָּחוֹל כַּנַּ״ל, כִּי הַשִּׂמְחָה הִיא בְּחִינַת תִּקּוּן הַחוֹלֶה כַּנַּ״ל. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַשִּׂמְחָה וְהָרִקּוּדִין חוֹלֶה כַּנַּ״ל, כִּי הֵם תִּקּוּן הַחוֹלַאַת כַּנַּ״ל:

ב וְהַכְּלָל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְגַּבֵּר מְאֹד בְּכָל הַפְּחוֹת, לִהְיוֹת אַךְ שָׂמֵחַ תָּמִיד. כִּי טֶבַע הָאָדָם – לִמְשֹׁךְ עַצְמוֹ לְמָרָה שְׁחֹרָה וְעַצְבוּת מִחֲמַת פְּגָעֵי וּמִקְרֵי הַזְּמַן, וְכָל אָדָם מָלֵא יִסּוּרִים, עַל־כֵּן צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ בְּכֹחַ גָּדוֹל לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד וּלְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל אֲשֶׁר יוּכַל, וַאֲפִלּוּ בְּמִלֵּי דִּשְׁטוּתָא.

אַף שֶׁגַּם לֵב נִשְׁבָּר הוּא טוֹב מְאֹד, עִם כָּל זֶה הוּא רַק בְּאֵיזוֹ שָׁעָה, וְרָאוּי לְקַבֵּעַ לוֹ אֵיזֶה שָׁעָה בַּיּוֹם לְשַׁבֵּר לִבּוֹ וּלְקָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא אֶצְלֵנוּ, אֲבָל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה. כִּי מֵלֵב נִשְׁבָּר בְּקַל יְכוֹלִין לָבוֹא לְמָרָה שְׁחֹרָה, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יְכוֹלִין לִכָּשֵׁל עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, חַס וְשָׁלוֹם, לָבוֹא לְאֵיזֶה הוֹלֻלּוּת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה קָרוֹב יוֹתֵר לָבוֹא מִלֵּב נִשְׁבָּר לְמָרָה שְׁחֹרָה.

עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, רַק בְּשָׁעָה מְיֻחֶדֶת יִהְיֶה לוֹ לֵב נִשְׁבָּר׃

## תניא · תורה כה

א הַהִתְבּוֹדְדוּת הוּא מַעֲלָה עֶלְיוֹנָה וּגְדוֹלָה מִן הַכֹּל, דְּהַיְנוּ לִקְבֹּעַ לוֹ עַל־כָּל־פָּנִים שָׁעָה אוֹ יוֹתֵר לְהִתְבּוֹדֵד לְבַדּוֹ בְּאֵיזֶה חֶדֶר אוֹ בַּשָּׂדֶה, וּלְקָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּטְעָנוֹת וַאֲמִתְלָאוֹת, בְּדִבְרֵי חֵן וְרִצּוּי וּפִיּוּס, לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּקָרְבוֹ אֵלָיו לַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת.

וּתְפִלָּה וְשִׂיחָה זוֹ יִהְיֶה בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ, דְּהַיְנוּ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז (בְּמִדְינָתֵנוּ), כִּי בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ קָשֶׁה לוֹ לְקָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתוֹ, וְגַם אֵין הַלֵּב נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַדִּבּוּרִים, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ מֻרְגָּל כָּל־כָּךְ בְּהַלָּשׁוֹן, כִּי אֵין דַּרְכֵּנוּ לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, שֶׁמְּסַפְּרִים וּמְדַבְּרִים בּוֹ, קַל וְקָרוֹב יוֹתֵר לְשַׁבֵּר לִבּוֹ, כִּי הַלֵּב נִמְשָׁךְ וְקָרוֹב יוֹתֵר אֶל לְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, מֵחֲמַת שֶׁהוּא מֻרְגָּל בּוֹ.

וּבִלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז יָכוֹל לְקָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתוֹ. וְאֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לִבְּכוֹ יָשִׂיחַ וִיסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, הֵן חֲרָטָה וּתְשׁוּבָה עַל הֶעָבָר, וְהֵן בַּקָּשַׁת תַּחֲנוּנִים לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מֵהַיּוֹם וְהָלְאָה בֶּאֱמֶת, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּל חַד לְפוּם דַּרְגֵּהּ.

וְיִזָּהֵר מְאֹד לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לְהַתְמִיד בָּזֶה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם שָׁעָה מְיֻחֶדֶת כַּנַּ״ל, וּשְׁאָר הַיּוֹם יִהְיֶה בְּשִׂמְחָה כַּנַּ״ל.

וְהַנְהָגָה זוֹ הִיא גְּדוֹלָה בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד, וְהוּא דֶּרֶךְ וְעֵצָה טוֹבָה מְאֹד לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי זֹאת הִיא עֵצָה כְּלָלִיוּת, שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל.

כִּי עַל כָּל מַה שֶּׁיֶּחְסַר לוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אוֹ אִם הוּא רָחוֹק לְגַמְרֵי מִכֹּל וָכֹל מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ – עַל הַכֹּל יָפְרֵשׁ שִׂיחָתוֹ וִיבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל.

וַאֲפִלּוּ אִם לְפָעָמִים נִסְתַּתְּמִין דְּבָרָיו, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו לְדַבֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, אַף־עַל־פִּי־כֵן זֶה בְּעַצְמוֹ טוֹב מְאֹד, דְּהַיְנוּ הַהֲכָנָה שֶׁהוּא מוּכָן וְעוֹמֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדַבֵּר, אַךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל, זֶה בְּעַצְמוֹ גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד,

וְגַם יוּכַל לַעֲשׂוֹת לוֹ שִׂיחָה וּתְפִלָּה מִזֶּה בְּעַצְמוֹ. וְעַל זֶה בְּעַצְמוֹ יִצְעַק וְיִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁנִּתְרַחֵק כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל אֲפִלּוּ לְדַבֵּר. וִיבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, שֶׁיַּחְמֹל עָלָיו וְיִפְתַּח פִּיו, שֶׁיּוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו.

וְדַע, שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים מְפֻרְסָמִים סִפְּרוּ, שֶׁלֹּא בָּאוּ לְמַדְרֵגָתָם, רַק עַל־יְדֵי הַנְהָגָה זוֹ. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין מֵעַצְמוֹ גֹּדֶל מַעֲלַת הַנְהָגָה זוֹ, הָעוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְהוּא דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ מִקָּטֹן וְעַד גָּדוֹל, כִּי כֻּלָּם יְכוֹלִים לִנְהֹג הַנְהָגָה זוֹ, וְעַל־יְדֵי זֶה יָבוֹאוּ לְמַעְלָה גְּדוֹלָה. אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחַז בָּזֶה׃

ב גַּם טוֹב לַעֲשׂוֹת מֵהַתּוֹרָה תְּפִלָּה. דְּהַיְנוּ כְּשֶׁלּוֹמֵד אוֹ שׁוֹמֵעַ אֵיזֶה מַאֲמַר תּוֹרָה מִצַּדִּיק הָאֱמֶת, אָז יַעֲשֶׂה מִזֶּה תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ עַל כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שָׁם בְּאוֹתוֹ הַמַּאֲמָר, מָתַי יִזְכֶּה גַּם הוּא לָבוֹא לְכָל זֶה, וְכַמָּה הוּא רָחוֹק מִזֶּה. וִיבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּזַכֵּהוּ לָבוֹא לְכָל הַנֶּאֱמָר שָׁם בְּאוֹתוֹ הַמַּאֲמָר.

וְהַמַּשְׂכִּיל וְהֶחָפֵץ בֶּאֱמֶת, יוֹלִיכוֹ ה׳ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת וְיָבִין בְּעַצְמוֹ דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בָּזֶה, בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו דִּבְרֵי חֵן וּטְעָנוֹת נְכוֹנוֹת, לְרָצוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת.

וְעִנְיַן הַשִּׂיחָה זוֹ עוֹלָה לְמָקוֹם גָּבוֹהַּ מְאֹד, וּבְפָרַט כְּשֶׁעוֹשֶׂה מִתּוֹרָה תְּפִלָּה, מִזֶּה נַעֲשֶׂה שַׁעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים מְאֹד לְמַעְלָה׃

## תניא · תורה כו

א שַׁיָּךְ לְאִ״ב הֶחָדָשׁ – שִׂכְרוּת אוֹת ד׳

צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִשִּׂכְרוּת, וּלְדַקְדֵּק שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יוֹתֵר מִיכָלְתּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי שִׂכְרוּת, כִּי מְעַט הַשְׁתִּיָּה לְפִי הַצָּרְךָ הוּא טוֹבָה לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ.

וְדַע, כִּי הַדַּעַת מְלֻבָּשׁ בַּחֲמָדִים, וּכְשֶׁשּׁוֹתֶה בְּמִדָּה כָּרָאוּי לְפִי עֶרְכּוֹ, אָז נִתְרַחֵב דַּעְתּוֹ וְנִתְרוֹמֵם מֹחוֹ, וַאֲזַי נִגְדָּלִין הַחֲמָדִים בְּיוֹתֵר עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיָּה. כִּי כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם הַדַּעַת, נִתְרוֹמְמִין וְנִגְדָּלִין הַחֲמָדִים, כִּי הַדַּעַת מְלֻבָּשׁ בָּחֲמָדִים כַּנַּ״ל.

וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ערובין סה): כָּל הַמִּתְפַּתֶּה בְּיֵינוֹ, יֵשׁ בּוֹ מִדַּעַת קוֹנוֹ. מִתְפַּתֶּה דַּיְקָא, בְּחִינַת חֲמָדִים, שֶׁעַל־יְדֵי הַיַּיִן נִגְדָּלִין הַחֲמָדִים.

וְזֶהוּ מִתְפַּתֶּה – שֶׁעַל־יְדֵי הַגְּדֻלַּת הַחֲסָדִים הוּא מִתְפַּתֶּה וּמִתְפַּיֵּס, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לְהִתְפַּתּוֹת לְפִי חֲסָדִים סְתָם, וְהָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת רֹגֶז, אֲבָל עַל־יְדֵי הַגְּדֻלַּת הַחֲסָדִים עַל־יְדֵי הַיַּיִן הוּא מִתְפַּתֶּה כַּנַּ״ל.

אֲבָל הַשּׁוֹתֶה יוֹתֵר מִדַּאי וּמִשְׁתַּכֵּר, אֲזַי אַדְרַבָּא, מִתְגַּבְּרִין תְּקֻף הַגְּבוּרוֹת, וְנַעֲשֶׂה כַּעַס וָרֹגֶז, וְלִפְעָמִים מִתְגַּבְּרִין גְּבוּרוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְיוּכַל לָבוֹא לִידֵי רָעוֹת וְכוּ', חַס וְשָׁלוֹם:

**ב** וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁכְרוּת שׁוֹכְחִין כָּל הַמִּצְווֹת וְהָאַזְהָרוֹת שֶׁצִּוָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם. כִּי מֹשֶׁה הוּא מְלֻבָּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר, וּמַזְכִּיר כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה הַמִּצְוָה הַשַּׁיָּכָה לְאוֹתוֹ אֵיבָר.

כִּי רְמַ״ח מִצְווֹת כְּנֶגֶד רְמַ״ח אֵיבָרִים. וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה נִקְרָא ״מְחֹקֵק״ (דברים לג), שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּא רְמַ״ח, שֶׁמַּזְכִּיר רְמַ״ח מִצְווֹת כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי הַשִּׁכְרוּת שׁוֹכֵחַ אוֹתָם, בְּבְחִינַת (משלי ל״א:ה׳): פֶּן יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מְחֻקָּק, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׁתִיָּה וְהַשִּׁכְרוּת שׁוֹכֵחַ רְמַ״ח מִצְווֹת שֶׁל מֹשֶׁה כַּנַּ״ל.

וְהִתְלַבְּשׁוּת מֹשֶׁה בָּאֵיבָרִים זֶהוּ בְּעִנְיַן הִתְלַבְּשׁוּת הַדַּעַת בַּחֲסָדִים כַּנַּ״ל, כִּי מֹשֶׁה הוּא הַדַּעַת, וְהָאֵיבָרִים הֵם רְמַ״ח, בְּחִינַת אַבְרָהָם אִישׁ הַחֶסֶד, שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּא רְמַ״ח אֵיבָרִים:

## תנינא · תורה כז

**א** מִי שֶׁהוּא פַּרְנַס־חֹדֶשׁ אוֹ מַנְהִיג, שֶׁקּוֹרִין ״רוֹגִיר״, וְהוּא מַנְהִיג בְּכַשְׁרוּת וּבְיֹשֶׁר, וְרוֹאֶה וּמְסַדֵּר לְהַטִּיל הַמַּשְׂאוֹי עַל כָּל אֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁמַּעֲרִיךְ אֶת כָּל אֶחָד בְּיֹשֶׁר לְהַכְבִּיד עַל זֶה וּלְהָקֵל עַל זֶה כָּרָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטֵּל הָאַרְבַּע מִדּוֹת רָעוֹת, דְּהַיְנוּ עֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים וּלְשׁוֹן הָרָע.

וְהַסּוֹד – כִּי הַנֶּגֶד שֶׁנּוֹדְרִין צְרִיכִין לְשַׁלֵּם מִיַּד, וְהַמְאַחֵר נִדְרוֹ גּוֹרֵם אֵלּוּ הָאַרְבַּע מִדּוֹת הַנַּ״ל. כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ׳ לז), שֶׁלָּמַד מִיַּעֲקֹב, שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁאִחֵר נִדְרוֹ בָּא לִידֵי אַרְבַּע הַנַּ״ל. עֲבוֹדָה־זָרָה – שֶׁנֶּאֱמַר: הָסִירוּ אֶת אֱלֹקֵי הַנֵּכָר. גִּלּוּי עֲרָיוֹת – וַתֵּצֵא דִינָה וְכוּ'. שִׁפְיכוּת־דָּמִים – בִּשְׁכֶם. לָשׁוֹן הָרָע – וַיִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי בְּנֵי לָבָן.

וְאִיתָא (שם), שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁרָאָה מֹשֶׁה בְּסִבְלוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיַּרְא בְּסִבְלוֹתָם, דְּהַיְנוּ שֶׁנָּתַן לֵב עַל סִבְלוֹתָם, שֶׁהָיוּ מַכְבִּידִין עֲלֵיהֶם, וְהָעֲבוֹדָה הַשַּׁיָּךְ לְאִישׁ נָתְנוּ עַל אִשָּׁה, וְכֵן לְהֶפֶךְ, וְהָיָה מֹשֶׁה מִסְתַּכֵּל עַל זֶה, וְהִפֵּךְ הַדָּבָר וְנָתַן עַל כָּל אֶחָד הָעֲבוֹדָה הָרָאוּי לוֹ, מַה שֶּׁרָאוּי לְאִישׁ וְכוּ', וְכֵן בֵּין אֲנָשִׁים בְּעַצְמָן הִסְתַּכֵּל לִתֵּן עַל כָּל אֶחָד מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ. וְאָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמֹשֶׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תִּזְכֶּה לְהַתִּיר נֶדֶר, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גַּם־כֵּן: בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ וְכוּ'.

נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִין לְהַעֲרִיךְ כָּל אֶחָד כָּרָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַתָּרַת נְדָרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹלִין מֵאַרְבַּע מִדּוֹת הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל. וְהָבֵן:

## תנינא · תורה כח

**א** דַּע, שֶׁיֵּשׁ חִלּוּקִים בֵּין הַתּוֹרוֹת, כִּי יֵשׁ תּוֹרָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה אֲפִלּוּ לִדְרֹשׁ, וְיֵשׁ תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לִדְרֹשׁ וְלֹא נִתְּנָה לִכְתֹּב. וְיֵשׁ שֶׁנִּתְּנָה לִכְתֹּב, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ס:): דְּבָרִים שֶׁבְּעַל־פֶּה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בִּכְתָב וְכוּ'.

וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַבְחִין וּלְהַכִּיר בֵּין הַתּוֹרוֹת, אֵיזֶהוּ נִתְּנָה לִכְתֹּב, וְאֵיזֶהוּ לֹא נִתְּנָה לִכְתֹּב – הוּא יָכוֹל לְהַכִּיר אֶת אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי בֵּין הָאֻמּוֹת, וַאֲפִלּוּ אִם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד בֵּין כַּמָּה אֻמּוֹת, יָכוֹל לְהַכִּירוֹ.

וְסוֹד זֶה מְרֻמָּז בַּפָּסוּק (הושע ח׳:י״ב): אֶכְתָּב לוֹ רֻבֵּי תוֹרָתִי כְּמוֹ זָר נֶחְשָׁבוּ; הֵינוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין רֻבֵּי תוֹרָתִי, הַיְנוּ רַב יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, דְּהַיְנוּ שֶׁכּוֹתְבִין מַה שֶּׁלֹּא נִתָּן לִכְתֹּב כַּנַּ״ל, אֲזַי כְּמוֹ זָר נֶחְשָׁבוּ, הַיְנוּ שֶׁאֵין יוֹכֵל לְהַכִּיר אֶת הַיִּשְׂרְאֵל, וּכְמוֹ זָר נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ לָזָר וּלְנָכְרִי, וְכֵן לְהֶפֶךְ, שֶׁיּוּכַל לִטְעוֹת עַל הַנָּכְרִי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

כִּי עִקַּר הַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לָאֻמּוֹת הוּא בִּבְחִינַת מַה שֶּׁלֹּא נִתַּן לִכְתֹּב, בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה. כְּמוֹ דְּאִיתָא, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, מְחֻמַּת שֶׁהוּא בְּעַל־פֶּה. שֶׁצָּפָה שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, וְיַעְתִּיקוּ הָאֻמּוֹת לְעַצְמָן תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, עַל־כֵּן נָתַן לָנוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁזֶּה אֵינָם יְכוֹלִים לְהַעְתִּיק, מְחֻמַּת שֶׁהוּא בְּעַל־פֶּה.

נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַהֶבְדֵּל וְהַיִּתְרוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל הָאֻמּוֹת הוּא בִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁלֹּא נִתַּן לִכְתֹּב. וְיֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל חֵלֶק מִבְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁלֹּא נִתַּן לִכְתֹּב. וְעַל־כֵּן מִי שֶׁמַּכִּיר בֵּין הַתּוֹרוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לִכְתֹּב וְשֶׁלֹּא נִתְּנוּ לִכְתֹּב, הוּא יָכוֹל לְהַכִּיר בֵּין יִשְׂרָאֵל לָאֻמּוֹת, כִּי זֶה עִקַּר הֶבְדֵּלָם כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה כט

א כְּשֶׁאָרַע שְׁאֵלָה בְּבֵית הָאָדָם עַל־יְדֵי תַּעֲרֹבֶת אִסּוּר בְּהֶתֵּר, וְאֵין בְּהֶתֵּר כְּדֵי לְבַטֵּל אֶת הָאִסּוּר – בָּזֶה מַרְאִין לוֹ, שֶׁפָּגַם בְּאֵיזֶהוּ יִחוּד שֶׁל מַעְלָה. כִּי כָּל הַיִּחוּדִים וְהַזִּוּוּגִים הֵם בְּחִינַת בְּטוּל אִסּוּר.

וְזֶה בְּחִינַת: וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת; נִמְצָא שֶׁמֵּאִסּוּר נַעֲשֶׂה הֶתֵּר, כִּי בַּתְּחִלָּה הִיא אֲרוּסָה, וְאָז הִיא אָסוּרָה, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֵׂית הֶתֵּר בְּנִשּׂוּאִין.

וְעַל־כֵּן גַּם בַּזִּוּוּג הַתַּחְתּוֹן שֶׁל זֶה הָעוֹלָם נֶאֱמַר (תהילים ס״ח:ז׳): אֱלֹקִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה, הֵינוּ זִוּוּגִים. כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, (סוטה ב) זֶה הַפָּסוּק לְעִנְיַן זִוּוּגִים, אֲזַי: מוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשָׁרוֹת, הֵינוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה הָאִסּוּר כָּשֵׁר וְהֶתֵּר, בְּחִינַת בְּטוּל הָאִסּוּר כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאֵין נִתְבַּטֵּל הָאִסּוּר, וְהַשְּׁאֵלָה אֲסוּרָה, הִיא סִימָן שֶׁפָּגַם בְּיִחוּד שֶׁל מַעְלָה, כִּי הַיִּחוּד הוּא בְּחִינַת בְּטוּל הָאִסּוּר כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה ל

א כְּשֶׁבָּא סֵפֶר חָדָשׁ לָעוֹלָם, וְזֶה מִבְּאָר אֶצְלֵנוּ, שֶׁיֵּשׁ חִדּוּשִׁים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל־יְדֵי דְּמָעוֹת (כַּמּוּבָא בְּסִימָן רסב), אֲזַי אֵלּוּ הַדְּמָעוֹת שֶׁל הַחִדּוּשִׁים, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה הַסֵּפֶר הֶחָדָשׁ, הֵם עוֹמְדִים כְּנֶגֶד גְּזֵרוֹת הָאֻמּוֹת, וּמְבַטְּלָן:

וְהַדָּבָר מְבֹאָר, כִּי כָּל כֹּחָם הִיא מִן הַדְּמָעוֹת שֶׁל עֵשָׂו, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ אֵלּוּ הַדְּמָעוֹת הַנַּ״ל, הֵם עוֹמְדִים כְּנֶגְדָּם וּמְבַטְּלָן.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת בְּכִיָּה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם (הושע ב) – מַה חוֹל הַיָּם מֵגֵן מִן גַּלֵּי הַיָּם, שֶׁלֹּא יִשְׁטְפוּ הָעוֹלָם, כֵּן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵגֵן עֲלֵיהֶם הַבְּכִיָּה וְהַדְּמָעוֹת כְּנֶגֶד גְּזֵרוֹת הָאֻמּוֹת כַּנַּ״ל.

וְזֶה: וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם – מִסְפַּר הֵינוּ מִסֵּפֶר הַנַּ״ל, מִשָּׁם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם, הֵינוּ בְּכִיָּה וּדְמָעוֹת שֶׁל הַחִדּוּשִׁין שֶׁבַּסֵּפֶר, שֶׁמֵּגֵן עֲלֵיהֶם כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה לא

א עַל־יְדֵי הַנְּגִינָה אָדָם נִכָּר אִם קִבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה.

וְסִימָן: בַּכָּתָף יִשָּׂאוּ (במדבר ז׳:ט׳), וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ערכין יא): אֵין יְשָׂאוּ אֶלָּא לְשׁוֹן שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף, וּמִקְרָא זֶה נֶאֱמַר בְּמַשָּׂא בְּנֵי קְהָת, שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין בַּכָּתֵף אֶת הָאָרוֹן, הֵינוּ בְּחִינַת עֹל תּוֹרָה:

## תניא · תורה לב

א יֵשׁ צַדִּיקִים גְּנוּזִים, וְהֵם יוֹדְעִים פָּנִים בַּתּוֹרָה, אַךְ הֵם צְרִיכִים לְהַעֲלִים תּוֹרָתָם, וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מַעֲשֶׂה מֵהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב עִם הַדַּרְשָׁן.

וְגַם אֶצְלוֹ יֵשׁ לִפְעָמִים, שֶׁיּוֹדֵעַ תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פָּנִים, דְּהֵינוּ פָּנִים בַּתּוֹרָה, וְהוּא צָרִיךְ לְהַעְלִימָהּ, וְאֵינוֹ אוֹמְרָהּ, וְלִפְעָמִים אֵינוֹ כּוֹתְבָהּ כְּלָל, וְלִפְעָמִים כּוֹתְבָהּ וְאַחַר־כָּךְ שׂוֹרְפָהּ. וּבֶאֱמֶת אִם הָיְתָה נִכְתֶּבֶת, הָיָה מִזֶּה סֵפֶר וְהָיָה בָּא בְּתוֹךְ הָעוֹלָם. וְגַם יֵשׁ בָּהֶם שֵׁמוֹת, בְּחִינַת שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה, אַךְ הָעוֹלָם מְקַלְקְלִין זֹאת, וּצְרִיכִין לְהַעְלִימָהּ וּלְשׂוֹרְפָהּ.

אֲבָל הוּא טוֹבָה לְהָעוֹלָם, מַה שֶּׁנַּעֲלָם וְנִשְׂרָף תּוֹרוֹת וּסְפָרִים הַלָּלוּ. כִּי גַּם יֵשׁ כַּמָּה סְפָרִים, שֶׁכְּבָר נַעֲשׂוּ סְפָרִים וְנִמְחוּ וְנֶאֱבְדוּ מִן הָעוֹלָם, כִּי בְּוַדַּאי הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים הַקְּדוּמוֹנִים, תַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, עָשׂוּ סְפָרִים הַרְבֵּה, אַךְ נֶאֱבְדוּ.

אַךְ הוּא טוֹבָה לְהָעוֹלָם, כִּי אִם לֹא הָיָה זֹאת, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָנוּ כְּלָל לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי יֵשׁ הַרְבֵּה סִפְרֵי מִינִין, שֶׁאִם הָיוּ, חַס וְשָׁלוֹם, מִתְפַּשְּׁטִין בָּעוֹלָם, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר כְּלָל לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי יָרְבְּעָם בֶּן נְבָט, שֶׁעָשָׂה שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב וְאָמַר: הִנֵּה אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳ (מלכים־א יב), וְהִטְעָה כָּל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם – הֲיַעֲלֶה עַל הַדַּעַת, שֶׁהִטְעָה עַם רַב בִּשְׁטוּת כָּזֶה לַעֲבֹד עֲגָלִים, אַךְ בְּוַדַּאי הָיָה בָּזֶה חָכְמוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד מְאֹד שֶׁל אֶפִּיקוֹרְסוּת, וְאִם הָיָה, חַס וְשָׁלוֹם חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, נִמְצָא עַתָּה דַּף אֶחָד מִסְּפָרִים הַלָּלוּ, חַס וְשָׁלוֹם, הָיוּ מִתְרַחֲקִים מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל. וּבִשְׁבִיל זֶה הוּא טוֹבָה מַה שֶּׁנִּתְעַלְּמִין וְנִשְׂרָפִין הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הַנַּ״ל:

ב כִּי הַסֵּפֶר הוּא בְּחִינַת שֵׁם ה׳, בִּבְחִינַת: מִגְדַּל עֹז שֵׁם ה׳, בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב (משלי י״ח:י׳). וְאִיתָא בַּזֹּהַר (בראשית דף לז:): שֵׁם ה׳ – דָּא סֵפֶר, כִּי סֵפֶר בְּמִסְפַּר שֵׁם, כַּמּוּבָא. כִּי הַסֵּפֶר הוּא בְּחִינַת שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה, וְנִתְפַּשֵּׁט בָּעוֹלָם וְעוֹשֶׂה שֵׁם.

וְדַע, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת בְּחִינַת מָשִׁיחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ. כִּי כָּל אֶחָד כְּפִי קְדֻשָּׁתוֹ וְטָהֳרָתוֹ, כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת מָשִׁיחַ, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד, שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל בְּחִינַת מָשִׁיחַ שֶׁלּוֹ. וְעִקַּר הַדָּבָר שֶׁבּוֹ תָּלוּי בְּחִינוֹת מָשִׁיחַ הוּא שְׁמִירָה מִנְּאוּף.

כִּי מָשִׁיחַ הוּא בְּחִינוֹת חֹטֶם, בִּבְחִינוֹת (איכה ד׳:כ׳): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳; וְנִאוּף תָּלוּי בַּחֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תִנְאָף, וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (רבה פ׳ נשא פ׳ י): לֹא תֶהֱנֶה אַף. וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מְאֹד אֲפִלּוּ מֵרֵיחַ נִאוּף, כִּי הוּא פּוֹגֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם כַּנַּ״ל.

וּבְחִינַת מָשִׁיחַ הוּא שׁוֹרָה עַל אַנְפֵּי אוֹרַיְתָא, דְּהַיְנוּ הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמְּגַלִּין הַפָּנִים שֶׁל תּוֹרָה, וְשָׁם מְרָחֵף רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, בִּבְחִינַת (בראשית א׳:ב׳-ג׳): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם. רוּחַ אֱלֹקִים – דָּא רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ (זוהר ויחי דף רמ.), שֶׁמְּרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וּמַיִם הוּא הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא:

**ג** וְדַע, שֶׁבְּחִינַת רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה׳ נַעֲשָׂה רוּחַ־קִנְאָה, שֶׁהוֹלֵךְ וּמְקַנֵּא; בְּכָל מָקוֹם שֶׁמּוֹצֵא שָׁם נְאוּף, הוּא נַעֲשָׂה רוּחַ־קִנְאָה וּמְקַנֵּא עַל זֶה לְגָדֵל קְדֻשָּׁתוֹ וְטָהֳרָתוֹ. וּפְעָמִים מְקַנֵּא וְהִיא נִטְמָאָה, אוֹ עָבַר עָלֶיהָ רוּחַ־קִנְאָה וְכוּ׳ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה (במדבר ה׳:י״ד), כִּי לְגָדֵל עֹצֶם קְדֻשָּׁתוֹ וְטָהֳרָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִטְמְאָה, הוּא מְקַנֵּא עַל הַסְּתִירָה לְבַד, כִּי נֶחְשָׁב פְּגָם כְּנֶגֶד עֹצֶם טָהֳרָתוֹ שֶׁל הָרוּחַ־קִנְאָה, וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה לִפְעָמִים גֵּט.

וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַגֵּט סֵפֶר כְּרִיתוּת (דברים כ״ד:א׳), כִּי נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַסֵּפֶר, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא הָרוּחַ־קִנְאָה כַּנַּ״ל. אוֹ שֶׁמַּשְׁקֶה אוֹתָהּ מַיִם מְאָרְרִים, וַאֲזַי נִבְדֶּקֶת אִם נִטְמְאָה וְכוּ׳, וְאִם לָאו, אֲזַי אַדְרַבָּא: וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע וְכוּ׳:

**ד** וְדַע, שֶׁיֵּשׁ יְחוּדָא תַּתָּאָה שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁהוּא בְּכַשְׁרוּת גָּדוֹל בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁבּוֹ תָּלוּי יְחוּדָא עִלָּאָה. שֶׁהַזִּוּוּג, דְּהַיְנוּ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, כְּשֵׁרִים כָּל־כָּךְ, שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה מְאֹד וְאֵין בָּהּ שׁוּם שֶׁמֶץ פְּסוּל, וְגַם הוּא כָּשֵׁר מְאֹד, וְזִוּוּגָם בְּכַשְׁרוּת וּבְקְדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ, שֶׁבּוֹ תָּלוּי יְחוּדָא עִלָּאָה. כִּי אִישׁ וְאִשָּׁה, זָכוּ – שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם (כשרז״ל סוטה יז), כִּי יֵשׁ בּוֹ יו״ד וּבָהּ ה״א, שֶׁזִּוְּגוּ יְחוּדָא עִלָּאָה. וְזֶה הַזִּוּוּג וְהַיְחוּדָא תַּתָּאָה הוּא יָקָר מְאֹד מְאֹד, מֵאַחַר שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם נַעֲשֶׂה יְחוּדָא תַּתָּאָה בְּקְדֻשָּׁה כָּזוֹ, שֶׁבּוֹ תָּלוּי יְחוּדָא עִלָּאָה.

וְהִנֵּה הָרוּחַ־קִנְאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא מְקַנֵּא עַל נְאוּף, מַה הוּא עוֹשֶׂה כָּאן, מֵאַחַר שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים מְאֹד, אַף דַּע, שֶׁכָּאן בָּא הָרוּחַ־קִנְאָה בִּשְׁבִיל אַהֲבָה. כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (ויחי דף רמה.): כָּל רַחֲמוּתָא דִּלָּא קְשִׁיר עִמָּהּ קִנְאָה, לַאו רַחֲמוּתָא רַחֲמָא, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב: כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה, קָשֶׁה כִּשְׁאוֹל קִנְאָה. כִּי הַקִּנְאָה מוֹרָה עַל אַהֲבָה. כִּי מֵחֲמַת גֹּדֶל הָאַהֲבָה הוּא מְקַנֵּא בָּהּ: אַל תִּסְתָּרִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאַהֲבָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְזֶה פּוֹעֵל כָּאן הָרוּחַ־קִנְאָה הַנַּ״ל בִּשְׁבִיל אַהֲבָה כַּנַּ״ל.

אַף מֵחֲמַת שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן זֶה הַיְחוּדָא תַּתָּאָה הוּא בְּזֶה הָעוֹלָם, יוֹכֵל לְהִתְקַלְקֵל הַשָּׁלוֹם שֶׁבֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הָרוּחַ־קִנְאָה. כִּי הַקִּנְאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא בִּשְׁבִיל אַהֲבָה, יְכוֹלָה לְהַטִּיל מַחֲלֹקֶת, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַנֵּא לָהּ וְכוּ׳:

**ה** וְעַל־כֵּן דַּע, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה צְרִיכִין הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים לְהַעֲלִים תּוֹרָתָם, לְשָׁרְפָן וּלְהַאֲבִידָן כַּנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִסְתָּלֵק הָרוּחַ־קִנְאָה, שֶׁלֹּא יְקַלְקֵל, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁלוֹם הַזִּוּג הַקָּדוֹשׁ הַנַּ״ל.

כִּי יְחוּדָא תַּתָּאָה שֶׁלָּהֶם יָקָר מְאֹד, וּכְשֶׁנִּתְקַלְקֵל שָׁלוֹם שֶׁבֵּינֵיהֶם עַל־יְדֵי הָרוּחַ־קִנְאָה כַּנַּ״ל, הוּא הֶפְסֵד גָּדוֹל מְאֹד. וְעַל־כֵּן מַכְרָחִין שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱבָדִין הַתּוֹרוֹת וְהַסְּפָרִים הַנַּ״ל, כְּדֵי לְסַלֵּק הָרוּחַ־קִנְאָה. כִּי הָרוּחַ־קִנְאָה הוּא רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא שׁוֹרֶה עַל אַנְפֵּי אוֹרַיְתָא, דְּהַיְנוּ הַסְּפָרִים כַּנַּ״ל; נִמְצָא, כְּשֶׁנִּשְׂרָפִין וְנֶאֱבָדִין הַסְּפָרִים, מִמֵּילָא נִסְתַּלֵּק הָרוּחַ־קִנְאָה, שֶׁהוּא רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁשּׁוֹרֶה עַל הַסְּפָרִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ סוֹד שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בְּקְדֻשָּׁה יִמָּחֶה, כִּי הַסֵּפֶר הוּא בְּחִינַת שֵׁם ה׳, בְּחִינַת שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בְּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל. וְאָמְרָה תּוֹרָה, שֶׁיִּמָּחֶה וְיֵאָבֵד כְּדֵי לְהַטִּיל שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, דְּהַיְנוּ זוּג הַקָּדוֹשׁ הַנַּ״ל, שֶׁבִּשְׁבִיל הַשָּׁלוֹם שֶׁבֵּינֵיהֶן נִמְחִין וְנֶאֱבָדִין הַסְּפָרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בְּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי נוֹשְׂאִין קַל־וָחֹמֶר לְמַעְלָה (כשארז״ל שבת קטז): וּמָה שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הַנַּ״ל, אָמְרָה תּוֹרָה יִמָּחֶה בִּשְׁבִיל לְהַטִּיל שָׁלוֹם וְכוּ׳, סִפְרֵי הַמִּינִין שֶׁהֵם מַטִּילִין שִׂנְאָה וְתַחֲרוּת בֵּין יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיִּמָּחוּ וְיֵאָבְדוּ וְיֵעָקְרוּ מִן הָעוֹלָם, שֶׁיִּמַּח וְיֵעָקֵר זִכְרָם מִן הָעוֹלָם. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי אֲבֵדַת הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים בָּא טוֹבָה, שֶׁנֶּאֱבָדִין וְנֶעֱקָרִין סִפְרֵי הַמִּינִין, וַאֲזַי יְכוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָמֵן:

## תנינא · תורה לג

**א** וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה וְכוּ׳ (שמות י״ח:ט׳),

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צד), שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשָׂרוֹ חִדּוּדִין חִדּוּדִין.

כִּי כָּל הַשְּׂמָחוֹת הֵם רַק בִּשְׂעָתָן, כְּגוֹן, לְמָשָׁל שִׂמְחָה שֶׁל חֲתֻנָּה אוֹ בְּרִית, הַשִּׂמְחָה הוּא רַק בִּשְׂעָתָן, וְאִם יִסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף, אֵין שׁוּם שִׂמְחָה בָּעוֹלָם, כִּי סוֹף אָדָם וְכוּ׳ (ברכות יז). אֲבָל אִם יִסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף שֶׁל הַסּוֹף, אָז יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ מְאֹד, כִּי סוֹף כָּל סוֹף, דְּהַיְנוּ הַתַּכְלִית, הוּא טוֹב מְאֹד.

וְהִנֵּה זֶהוּ רַק מִצַּד הַנְּשָׁמָה, שֶׁמִּצִּדָּהּ הַמָּוֶת טוֹב מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ר פ׳ ט): וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – זֶה וְכוּ׳, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד, שֶׁעַל־יָדוֹ בָּאִין לְתַכְלִית הַטּוֹב.

אַךְ מִי שֶׁהוּא צַדִּיק, וַאֲפִלּוּ גּוּפוֹ נָקִי וְקָדוֹשׁ מְאֹד, אֲזַי יָכוֹל לִשְׁמֹחַ גַּם עִם גּוּפוֹ, אֲפִלּוּ אִם מִסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף, מֵאַחַר שֶׁגַּם גּוּפוֹ טָהוֹר וְקָדוֹשׁ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים נ״ו:ה׳): בֵּאלֹקִים בָּטַחְתִּי מַה יַּעֲשֶׂה בָשָׂר לִי – שֶׁהַבָּשָׂר, דְּהַיְנוּ הַגּוּף, אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם חֶזְק, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ט״ז:ט׳): אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח – שֶׁהַצַּדִּיק בָּטוּחַ, שֶׁגַּם לְהַגּוּף יִהְיֶה טוֹב מְאֹד, וְעַל־כֵּן יָכוֹל לִשְׁמֹחַ גַּם עִם גּוּפוֹ, אֲפִלּוּ כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף.

אֲבָל מִי שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָדוֹשׁ כָּל־כָּךְ, בִּפְרָט גֵּר, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ גְּבוֹהָה מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן גּוּפוֹ נוֹצַר מִטִּפָּה טְמֵאָה, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְשַׂמְּחוֹת זֹאת. נִמְצָא שֶׁזֶּה הָאִישׁ שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָדוֹשׁ כָּל־כָּךְ, בִּפְרָט גֵּר, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁמֹחַ עִם גּוּפוֹ כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית.

וְזֶהוּ: וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה – שֶׁיִּתְרוֹ הָיָה שָׂמֵחַ עַל כָּל הַטּוֹבָה, פֵּרוּשׁ, אֲפִלּוּ כְּשֶׁהִסְתַּכֵּל לְהָלְאָה מִן הַטּוֹבָה. וְזֶהוּ: עַל כָּל הַטּוֹבָה – לְמַעְלָה וּלְהָלְאָה עַל הַטּוֹבָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִסְתַּכֵּל עַל זֶה, הַיְנוּ לְהָלְאָה מִן הַטּוֹבָה, הַיְנוּ עַל הַסּוֹף, אַף־עַל־פִּי־כֵן הָיָה שָׂמֵחַ מְאֹד. כִּי מִצַּד הַנְּשָׁמָה, אַף כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף, הוּא טוֹב מְאֹד כַּנַּ״ל,

אַךְ שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשָׂרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין – בְּשָׂרוֹ דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ הַגּוּף. כִּי מֵאַחַר שֶׁהָיָה גֵּר, לֹא הָיָה שִׂמְחָתוֹ בְּגוּפוֹ כְּשֶׁהִסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: נַעֲשָׂה בְּשָׂרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין – בְּשָׂרוֹ דַּיְקָא כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה לד

**א** וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה (שמות י״ח:ט׳).

כִּי אֵצֶל סְתָם בְּנֵי־אָדָם אֵין הַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַטּוֹבוֹת בְּיַחַד, כִּי יֵשׁ חִלּוּקִים רַבִּים בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה. לְמָשָׁל כְּשֶׁבָּאִין עַל חֲתֻנָּה, יֵשׁ מִי שֶׁשָּׂמֵחַ מִן הָאֲכִילָה שֶׁאוֹכֵל, דָּגִים וּבָשָׂר וְכַיּוֹצֵא, וְיֵשׁ אֶחָד, שֶׁשָּׂמֵחַ מִן הַכְּלִי־זֶמֶר, וְיֵשׁ שֶׁשָּׂמֵחַ מִדְּבָרִים אֲחֵרִים כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, וְיֵשׁ שֶׁשָּׂמֵחַ מִן הַחֲתֻנָּה עַצְמָהּ, כְּגוֹן הַמְחֻתָּנִים, שֶׁאֵינָן מַשְׂגִּיחִים עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, רַק שְׂמֵחִים מִן הַחֲתֻנָּה עַצְמָהּ, וְכַיּוֹצֵא שְׁאָר חִלּוּקִים.

אֲבָל אֵין אָדָם שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ מִכָּל הַשְּׂמָחוֹת בְּיַחַד. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁשָּׂמֵחַ מִכָּל הַדְּבָרִים הַנַּ״ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין הַשִּׂמְחָה מִכָּל הַדְּבָרִים בְּיַחַד, רַק מִכָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ בָּזֶה אַחַר זֶה. גַּם יֵשׁ אֶחָד, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם שִׂמְחָה כְּלָל, לֹא מִן הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְלֹא מִשְּׁאָר דְּבָרִים, וַאֲדַרְבָּא, יֵשׁ לוֹ קִנְאָה וְצַעַר, שֶׁמְּקַנֵּא עַל הַשִּׂדּוּךְ, עַל שֶׁזֶּה נִשְׂתַּדֵּךְ בָּזֶה.

אֲבָל שְׁלֵמוּת וְגַדְלוּת הַשִּׂמְחָה הִוא, מִי שֶׁזּוֹכֶה לִשְׂמֹחַ מִכָּל הַטּוֹבוֹת בְּיַחַד. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי־אִם כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל לְמַעְלָה עַל כָּל הַטּוֹבָה, דְּהַיְנוּ עַל הַשֹּׂרֶשׁ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַטּוֹבוֹת. וְשָׁם בְּהַשֹּׂרֶשׁ הַכֹּל אֶחָד, וַאֲזַי שִׂמְחָתוֹ מִכָּל הַטּוֹבוֹת בְּיַחַד,

וְאָז הַשִּׂמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וּמְאִירָה בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד. כִּי עַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת שֶׁנִּכְלָל שִׂמְחָה בַּחֲבֶרְתָּהּ, נִגְדָּל בְּיוֹתֵר אוֹר הַשְּׂמָחוֹת.

וְכֵן כָּל מַה שֶּׁנִּכְלָלִין יוֹתֵר רִבּוּי הַשְּׂמָחוֹת זֶה בָּזֶה, נִגְדָּל וְנִתּוֹסֵף אוֹר הַשִּׂמְחָה בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי נִגְדָּל וְנִתּוֹסֵף הָאוֹר מְאֹד, עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת שֶׁמִּתְנוֹצֵץ מִשִּׂמְחָה לַחֲבֶרְתָּהּ. וְכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ יוֹתֵר שְׂמָחוֹת שֶׁנִּכְלָלִין בְּיַחַד, נִתּוֹסֵף בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר אוֹר הַהִתְנוֹצְצוּת. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּכְלָל הַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַטּוֹבוֹת בְּיַחַד, אֲזַי אוֹר הַשִּׂמְחָה גָּדוֹל מְאֹד עַל־יְדֵי רִבּוּי הַהִתְנוֹצְצוּת מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה – שֶׁהָיָה שָׂמֵחַ מִכָּל הַטּוֹבוֹת בְּיַחַד. וְזֶהוּ: עַל כָּל הַטּוֹבָה, כִּי הָיָה מִסְתַּכֵּל לְמַעְלָה עַל כָּל הַטּוֹבָה, הַיְנוּ עַל הַשֹּׂרֶשׁ, שֶׁשָּׁם הַכֹּל אֶחָד, וְשָׁם נִכְלָלִין כָּל הַשְּׂמָחוֹת יַחַד, וְעַל־כֵּן הָיָה שָׂמֵחַ עַל כָּל הַטּוֹבוֹת בְּיַחַד כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה לה

**א** לוֹמְדֵי־תוֹרָה רָאוּי לָהֶם לֵידַע עֲתִידוֹת, וְזֶה שֶׁכָּתוּב: קֶדֶם יָדַעְתִּי (תהלים קיט) – שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ מִקֶּדֶם מַה שֶּׁיִּהְיֶה. וּמֵהֵיכָן, מֵעִדְּתֶיךָ, דְּהַיְנוּ מִן הַתּוֹרָה:

## תנינא · תורה לו

**א** תֵּכֶף שֶׁנַּעֲשֶׂה סֵפֶר מִן הַתּוֹרוֹת הַגְּבוֹהוֹת וְהַנִּפְלָאוֹת מְאֹד מְאֹד, מֵאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם סֵפֶר, יֵשׁ עֲלֵיהֶם חִפּוּיִים וְהַסְתָּרוֹת, שֶׁנֶּחְפֶּה וְנִסְתָּר אוֹרָם הַצָּח וְהַנִּפְלָא. וְהַדַּפִּין שֶׁל כְּרִיכָה הֵם מְחַפִּים, וְכוּ׳:

# תניא · תורה לז

**א** מִמְּתִים יָדְךָ ה׳ מִמְּתִים מֵחֶלֶד וכו׳. אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ וכו׳ (תהילים י״ז:י״ד).

הַכְּלָל – שֶׁעִקָּר הַתַּכְלִית הוּא רַק לַעֲבֹד וְלֵילֵךְ בְּדַרְכֵי ה׳ לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְהַכִּיר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ עִקָּר הַתַּכְלִית, וְזֶהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֲנַחְנוּ נַכִּיר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאֵין רָאוּי לָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כַּוָּנָה אַחֶרֶת בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי־אִם לְמַלְאוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָמַר וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ.

כִּי יֵשׁ מִי שֶׁעוֹבֵד כָּל יָמָיו וְרוֹדֵף אַחַר תַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי לְמַלְאוֹת בִּטְנוֹ וּכְרֵסוֹ בְּתַאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה. וְיֵשׁ מִי שֶׁעוֹבֵד וּמִשְׁתַּדֵּל, כְּדֵי לִזְכּוֹת לָעוֹלָם הַבָּא, וְגַם זֶהוּ נִקְרָא מִלּוּי בֶּטֶן, שֶׁרוֹצֶה לְמַלְאוֹת בִּטְנוֹ וְתַאֲוָתוֹ עִם עוֹלָם הַבָּא.

וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: חֶלְקָם בַּחַיִּים וּצְפוּנְךָ תְּמַלֵּא בִטְנָם. חֶלְקָם בַּחַיִּים וּצְפוּנְךָ – הַיְנוּ הֵן אוֹתָן שֶׁבּוֹחֲרִין חֶלְקָם בַּחַיִּים, דְּהַיְנוּ לְמַלְאוֹת תַּאֲוָתָם בְּחַיֵּיהֶם חִיּוּתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵן אוֹתָן שֶׁבּוֹחֲרִין בְּרֹב טוּב הַצָּפוּן, דְּהַיְנוּ עוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ: וּצְפוּנְךָ, שֶׁבּוֹחֲרִין בַּטּוֹב הַצָּפוּן, דְּהַיְנוּ עוֹלָם הַבָּא, וּשְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת מִלּוּי בֶּטֶן כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: חֶלְקָם בְּחַיִּים וּצְפוּנְךָ – תְּמַלֵּא בִטְנָם, שֶׁאֵלּוּ שְׁתֵּי הַכִּתּוֹת, הֵן הַבּוֹחֲרִין בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהֵן הָעוֹסְקִים בְּשִׁבְיל הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת חֶלְקָם בַּחַיִּים וּצְפוּנְךָ, כַּנַּ״ל – שְׁנֵיהֶם הֵם בְּבְחִינַת תְּמַלֵּא בִטְנָם, שֶׁרוֹצִים לְמַלְאוֹת בִּטְנָם וְתַאֲוָתָם; זֶה – בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶה – בָּעוֹלָם הַבָּא.

רַק שֶׁזֶּה הַבּוֹחֵר בָּעוֹלָם הַבָּא הוּא חָכָם יוֹתֵר, שֶׁבּוֹחֵר בְּעוֹלָם עוֹמֵד, הַקַּיָּם וְהַנִּצְחִי, וּמְמָאֵס עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא עוֹבֵר וְכָלֶה. וְגַם בֶּאֱמֶת בְּרַדְאִי טוֹב יוֹתֵר הַרְבֵּה לַעֲבֹד ה׳, אֲפִלּוּ אִם עוֹבֵד בִּשְׁבִיל עוֹלָם הַבָּא, אַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם זֶה נִקְרָא בְּחִינַת מִלּוּי בֶּטֶן כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: יִשְׂבְּעוּ בָנִים – שֶׁהַשְּׂבִיעָה שֶׁלָּהֶם הוּא בָּנִים, כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁכָּל עֲבוֹדָתָם הוּא כְּדֵי לְהַשְׁאִיר יֶרֶשָׁה לְבָנָיו.

וּבֶאֱמֶת מִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ קָדוֹשׁ, וְרוֹדֵף אַחַר תַּאֲוֹת, וּמַנִּיחַ מָמוֹנוֹ לְבָנָיו, הוּא כְּמוֹ מִי שֶׁמְּלַכְלֵךְ עַצְמוֹ בְּטִנּוּף, וְלוֹקֵחַ טִנּוּף וּמְכַסֶּה עַל הַטִּנּוּף. כִּי בֶּאֱמֶת מָמוֹן דְּקְדֻשָּׁה הוּא גָּבוֹהַּ מְאֹד, וְיֵשׁ בּוֹ כַּמָּה בְּחִינוֹת גְּבוֹהוֹת וּקְדוֹשׁוֹת עֶלְיוֹנוֹת מְאֹד, כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. אֲבָל הַמָּמוֹן שֶׁל תַּאֲוַת עוֹלָם הַזֶּה הוּא מוֹתָרוֹת, שֶׁנִּשְׁאָר מִן הָאָדָם מוֹתָרוֹת, אַחַר שֶׁמִּלֵּא תַּאֲוָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַמּוֹתָרוֹת אַחַר כָּל תַּאֲוֹתָיו הוּא הַמָּמוֹן שֶׁנִּשְׁאָר אַחֲרָיו.

גַּם הַבָּנִים שֶׁאֵינָם נוֹלָדִים בִּקְדֻשָּׁה, הֵם גַּם־כֵּן מוֹתָרוֹת מַמָּשׁ, כִּי הֵם בָּאִים מִמּוֹתָרוֹת וְסִרְחוֹן וַעֲכִירַת הַמֹּחַ שֶׁיּוֹצֵא לַחוּץ, וּמִזֶּה נִתְהַוּוּ הַבָּנִים, בְּחִינַת (אבות פ״ג) טִפָּה סְרוּחָה, סִרְחוֹן מַמָּשׁ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים הַבָּנִים עוֹלְלִים, לְשׁוֹן טִנּוּף, כִּי עוֹלֵל פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י (תהלים ח): טִנּוּף וְלִכְלוּךְ, וְכַנַּ״ל.

וּמִי שֶׁמַּנִּיחַ בָּנִים כָּאֵלּוּ, הוּא גְּנַאי וּבְזָיוֹן, כִּי הֵם בְּחִינוֹת מוֹתָרוֹת וְטִנּוּף, עַל־כֵּן הוּא רוֹצֶה לְכַסּוֹת אוֹתָם וּלְיַפּוֹת אוֹתָם עִם הַמָּמוֹן, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן מוֹתָרוֹת גָּמוּר, שֶׁנִּשְׁאָר אַחַר כָּל הַתַּאֲוֹת כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ הַיֶּרֶשָׁה שֶׁמַּשְׁאִיר לָהֶם אַחַר מוֹתוֹ, נִמְצָא שְׁמַּכְסֶה בְּטִנּוּף עַל טִנּוּף. וְזֶהוּ: יִשְׂבְּעוּ בָנִים – שֶׁהַשְּׂבִיעָה שֶׁלָּהֶם הוּא בָּנִים, שֶׁבִּשְׁבִילָם הֵם מְבַלִּים אֶת יְמֵיהֶם. וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְעוֹלְלֵיהֶם – שֶׁמְּכַסִּים בְּמוֹתָרוֹת עַל הָעוֹלְלִים, שֶׁהֵם גַּם־כֵּן בְּחִינוֹת מוֹתָרוֹת כַּנַּ״ל, הַיְנוּ הַיֶּרֶשָׁה שֶׁמַּנִּיחִים לַבָּנִים, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה מְבַלִּים יְמֵיהֶם כַּנַּ״ל.

**ב** אֲבָל אֲנִי, אֵין בּוֹחֵר לְעַצְמִי מִשְּׁתֵּי הַכִּתּוֹת הַנַּ״ל, כִּי־אִם לִזְכּוֹת לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳, וְזֶהוּ: אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ; שָׁדְוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אָמַר, שֶׁבָּחַר לוֹ רַק לִזְכּוֹת בִּצְדָקוּת שֶׁלּוֹ לַחֲזוֹת פְּנֵי ה׳ וּלְהַכִּיר הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ,

וְגַם הַבָּנִים שֶׁהוּא חָפֵץ לְהַשְׁאִיר, כַּוָּנָתוֹ רַק בִּשְׁבִילוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְהַשְׂכִּילוֹ, כְּבְיָכוֹל, צֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ, כִּי הַבָּנִים דְּקְדֻשָּׁה הֵם גְּבוֹהִים מְאֹד. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות סג:): כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה, כְּאִלּוּ מְמַעֵט אֶת הַדְּמוּת; כִּי כְּשֶׁבָּא וְנוֹלַד בֵּן בָּעוֹלָם, נוֹלַד וּבָא צֶלֶם אֱלֹקִים, כְּבְיָכוֹל, וְנִשְׁלָם צֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ.

וְזֶהוּ: אֶשְׂבְּעָה – דְּהַיְנוּ הַשְּׂבִיעָה שֶׁל בָּנִים, בְּחִינַת יִשְׂבְּעוּ בָנִים, הוּא רַק: בְּהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ, שֶׁעִקָּר שְׂבִיעָתוֹ שֶׁל בָּנִים הוּא רַק מַה שֶּׁהוּא מֵקִיץ וּמְעוֹרֵר בָּזֶה תְּמוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת צֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ, כַּנַּ״ל:

**ג** וְזֶהוּ: מִמְּתִים יָדְךָ ה׳ וכו׳. כִּי יֵשׁ שֶׁהֵם מֵתִים מִיתָה טִבְעִיִּית, שֶׁהֵם נוֹלָדִים בְּלַחוּת שָׁרְשִׁיִּית וּשְׁאָר דְּבָרִים כָּאֵלּוּ, שֶׁעַל־יָדָם רָאוּי לָהֶם לִחְיוֹת מִסְפַּר שָׁנִים כָּאֵלּוּ, וְהֵם מִתְקַיְּמִים וְחַיִּים כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים, עַד שֶׁנִּפְסָק וְנִכְלֶה לַחוּתָם וְחִיּוּתָם, וְהֵם מֵתִים מֵחֶלֶד. וְזֶהוּ בְּחִינַת: מִמְּתִים מֵחֶלֶד.

וְיֵשׁ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גּוֹזֵר עֲלֵיהֶם מִיתָה קֹדֶם זְמַנָּם בִּשְׁבִיל עֹנֶשׁ, וְזֶהוּ: מִמְּתִים יָדְךָ ה׳ וכו׳, וְאֵלּוּ רָאוּי לָהֶם עוֹלָם הַבָּא, מֵאַחַר שֶׁמֻּתוּ קֹדֶם זְמַנָּם. אֲבָל הַמֵּתִים מֵחֶלֶד הֵם בְּחִינַת בְּנֵי עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֵין לָהֶם עוֹלָם הַבָּא, כִּי הֵם חַיִּים וְקַיָּמִים בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּלִי שׁוּם עֹנֶשׁ, עַד שֶׁמֵּתִים מֵחֶלֶד כַּנַּ״ל.

וְדָוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אָמַר, שֶׁמִּשְּׁתֵּי הַכִּתּוֹת הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ בְּנֵי עוֹלָם הַזֶּה וּבְנֵי עוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ:

מִמְּתִים יָדְךָ ה׳, מִמְּתִים מֵחֶלֶד, הַיְנוּ מִן הַמֵּתִים עַל־יְדֵי ה׳, וְיֵשׁ לָהֶם עוֹלָם הַבָּא, וּמִן הַמֵּתִים מֵחֶלֶד, דְּהַיְנוּ בְּנֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְזֶהוּ:

חֶלְקָם בַּחַיִּים וּצְפוּנְךָ, הַיְנוּ שְׁתֵּי הַכִּתּוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּחִינַת: תְּמַלֵּא בִטְנָם, הַיְנוּ מִלּוּי בֶּטֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ:

יִשְׁבְּעוּ בָּנִים וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְעוֹלְלֵיהֶם, כַּנַּ״ל, וְגַם מִי שֶׁבּוֹחֵר בָּעוֹלָם הַבָּא, וְרוֹצֶה לְהַשְׁאִיר זְכוּתוֹ לְבָנָיו, גַּם זֶה בְּחִינַת: יִשְׂבְּעוּ בָנִים וְהִנִּיחוּ וְכוּ׳.

אֲבָל אֲנִי בּוֹחֵר לְעַצְמִי מִשְּׁתֵּי הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל – בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ, שֶׂעֱם כָּל הַצַּדְּקוּת שֶׁלִּי אֶזְכֶּה לַחֲזוֹת פְּנֵי ה׳, אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ, כַּנַּ״ל.

וְעִם כָּל זֶה טוֹב מְאֹד אֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹבֵד בִּשְׁבִיל עוֹלָם הַבָּא. וְגַם טוֹב לְהַשְׁאִיר זְכוּתוֹ לְבָנָיו, כַּמּוּבָא, שֶׁאֵין לָאָדָם לְקַבֵּל כָּל שְׂכָרוֹ, רַק יַשְׁאִיר מִזְּכוּתוֹ לְבָנָיו אַחֲרָיו.

רַק שֶׁהַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אוֹהֲבֵי ה׳ בֶּאֱמֶת, כְּגוֹן דָּוִד וְכַיּוֹצֵא, אֵין בּוֹחֲרִים בְּכָל זֶה כְּלָל, וְאֵין רוֹצִים לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא וְלֹא לְהַשְׁאִיר זְכוּתָם וְצִדְקָתָם לִבְנֵיהֶם, רַק לְמַלְאוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְכַנַּ״ל:

## תנינא · תורה לח

**א** לִפְעָמִים הַגְּדוֹל הוֹלֵךְ וְנוֹסֵעַ לְהַקָּטָן, וְלִפְעָמִים לְהֶפֶךְ. דְּהַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַצַּדִּיק נוֹסֵעַ עַל הַמְּדִינָה וּמֵאִיר לְהַתַּלְמִידִים, וְלִפְעָמִים הַתַּלְמִידִים בָּאִים אֶצְלוֹ.

וְדַע, שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא גְּדוֹלָה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהַגָּדוֹל נוֹסֵעַ לְהַקָּטָן, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר. כִּי זֶה פָּשׁוּט שֶׁהַקָּטָן צָרִיךְ לָבוֹא לְהַגָּדוֹל, כִּי הוּא צָרִיךְ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. אַךְ לִפְעָמִים אוֹרוֹ שֶׁל הַגָּדוֹל הוּא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַקָּטָן לְקַבֵּל מִן הַגָּדוֹל בִּמְקוֹמוֹ מֻחְלָשׁ רִבּוּי הָאוֹר הַגָּדוֹל מְאֹד, עַל־כֵּן מֻכְרָח הַגָּדוֹל לְהוֹרִיד וּלְהַכְנִיעַ עַצְמוֹ אֶצֶל הַקָּטָן וְלֵילֵךְ אֲחָרָיו, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִתְמַעֵט וְיִתְגַּשֵּׁם הָאוֹר קָצָת, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַקָּטָן לְקַבְּלוֹ. נִמְצָא כְּשֶׁהַגָּדוֹל צָרִיךְ לֵילֵךְ לְהַקָּטָן, זֶהוּ מִגְּדֶל עֹצֶם מַעֲלָתוֹ מְאֹד כַּנַּ״ל.

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָיָה גָּדוֹל בְּמַעֲלָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֲפִלּוּ לִפְנֵי גְּדוֹלִים הָיָה צָרִיךְ לְהַקְטִין עַצְמוֹ וּלְהַרְאוֹת הַכְנָעָה נִגְדָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר י״ב:ג׳): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם וְכוּ׳; הַיְנוּ אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם הֵם הָיוּ גְּדוֹלִים מְאֹד, כְּגוֹן יְהוֹשֻׁעַ וְאַהֲרֹן, עִם כָּל זֶה הָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה מְאֹד, עַד שֶׁהֻכְרַח לְהַקְטִין עַצְמוֹ וּלְהַכְנִיעַ עַצְמוֹ נִגְדָּם, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְקַבֵּל אוֹרוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה לא): בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוָתָנוּתוֹ – שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ גְּדֻלּוּת בְּיוֹתֵר, שָׁם צָרִיךְ עֲנָוָה וְקַטְנוּת, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְקַבֵּל הָאוֹר כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה כְּשֶׁהַקָּטָן בָּא לִפְנֵי הַגָּדוֹל כְּדֵי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וַאֲזַי הַגָּדוֹל מֵאִיר בּוֹ. וְעִקַּר הַדָּבָר לַעֲשׂוֹת מִמֹּחִין דְּקַטְנוּת מֹחִין דְּגַדְלוּת, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר בְּהַקָּטָן, לְהַגְדִּיל דַּעְתּוֹ, שֶׁיִּתְגַּדֵּל מִקַּטְנוּתוֹ וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה גָּדוֹל, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּבוֹא לְמֹחִין דְּגַדְלוּת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַמְתָּקָה.

וְלִפְעָמִים מֵאִיר בּוֹ עַל־יְדֵי הָאָרַת פָּנִים וְנֶחָמוֹת, שֶׁמֵּאִיר לוֹ פָּנָיו בְּפָנִים שׂוֹחֲקוֹת, אֲנִפִּין נְהִירִין, וְלִפְעָמִים אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל עַל־יְדֵי־זֶה, וְהוּא בִּבְחִינַת: אָעָא דְּלָא דָּלִיק, מְבַטְּשִׁין לֵהּ, שֶׁצָּרִיךְ לְהָאִיר בּוֹ עַל־יְדֵי יִסּוּרִין, שֶׁצָּרִיךְ לְיַסְּרוֹ וּלְבַזּוֹתוֹ, כְּדֵי לְבַטֵּל אוֹתוֹ שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל.

וְדַע, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁהַגָּדוֹל צָרִיךְ לְהוֹרִיד עַצְמוֹ וּלְבַטֵּל עַצְמוֹ קְצָת מִגְּדֻלּוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַקָּטָן לְקַבֵּל, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין נֶחְשָׁב זֶה הַגָּרָעוֹן וְהַהֶפְסֵד שֶׁל הַגָּדוֹל, שֶׁצָּרִיךְ לְבַטֵּל אוֹרוֹ לְפִי שָׁעָה, כְּנֶגֶד הַתִּקּוּן שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהַקָּטָן, שֶׁהוּא מִתְקָנוֹ וּמַגְדִּילוֹ. כִּי בְּטוּל וְקַטְנוּת הַגָּדוֹל הוּא רַק לְפִי שָׁעָה וְאַחַר־כָּךְ חוֹזֵר לְמַעֲלָתוֹ, וְהוּא מְתַקֵּן וּמַגְדִּיל אֶת הַקָּטָן לְגַמְרֵי כַּנַּ״ל:

**ב** וְיֵשׁ חִלּוּקִים בְּעִנְיַן קַטְנוּת וְהַכְנָעַת הַגָּדוֹל אֶצֶל הַקָּטָן, כְּדֵי לְקַבֵּל אוֹרוֹ כַּנַּ״ל, כִּי הַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן: לִפְעָמִים הוּא בִּתְנוּעָה בְּעָלְמָא, וְלִפְעָמִים צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלִנְסֹעַ אֵלָיו, וְהַכֹּל לְפִי הָעִנְיָן. כְּמוֹ נֵר שֶׁבָּבָה, כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת אוֹר, עֲדַיִן יְכוֹלִין לְהַדְלִיקוֹ, רַק עַל־יְדֵי מַה שֶּׁמְּקָרְבִין אוֹתוֹ קְצָת לְנֵר הַדּוֹלֵק, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹחֲזִין אוֹתוֹ לְמַטָּה אֶצֶל נֵר הַדּוֹלֵק, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְזֶה מֻחְלָשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן קְצָת אוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם אוֹר, אֵין יְכוֹלִין לְהַדְלִיקוֹ מֵרָחוֹק, כִּי אִם כְּשֶׁמְּקָרְבִין אוֹתוֹ מַמָּשׁ לְהָאוֹר אוֹ לְהֶבֶךְ וְכוּ׳:

## תנינא · תורה לט

**א** לְכוּ חֲזוּ מִפְעֲלוֹת ה׳, אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ (תהילים מ״ו:ט׳).

כִּי בֶּאֱמֶת הַדָּבָר נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, אֲשֶׁר בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כַּמָּה וְכַמָּה דְּבָרִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה׳. וַאֲפִלּוּ בְּזֶה הָעוֹלָם לְבַד עָצְמוּ נִפְלְאוֹת ה׳, אֲשֶׁר בָּרָא הוֹמְמִים וְצוֹמְחִים וְכוּ׳, וּמִי יוּכַל לְשַׁעֵר גְּדֻלַּת ה׳ שֶׁיֵּשׁ בַּבְּרִיּוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם, מִכָּל־שֶׁכֵּן שְׁאָר הָעוֹלָמוֹת. וְהַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל.

וְיִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן, עִקַּר בְּרִיאָתָן – בִּשְׁבִיל בְּחִינַת שַׁבָּת, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית. כִּי שַׁבָּת הוּא תַּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת (הקדמת הזוהר דף א: וזוהר תרומה קלו), שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת, וְשָׁם יַשִּׂיגוּ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי, בְּלִי שׁוּם מָסָךְ הַמַּבְדִּיל וּבְלִי שׁוּם מוֹנֵעַ; כִּי אָז יִהְיֶה נַעֲשֶׂה אַחְדוּת גָּמוּר, וְכָל אֶחָד יִהְיֶה מְרֻאֶה בְּאֶצְבָּעוֹ: זֶה ה׳ קִוִּינוּ לוֹ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית לא), וְזֶהוּ הַתַּכְלִית, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ.

וְעַל־כֵּן יֵשׁ בְּוַדַּאי בְּכָל דָּבָר וְדָבָר, שֶׁנִּבְרָא בָּעוֹלָם בְּחִינַת הַתַּכְלִית, כִּי בְּכָל דָּבָר וְדָבָר יֵשׁ בּוֹ הַתְחָלָה וְסוֹף, דְּהַיְנוּ הַהַתְחָלָה מִמָּקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, עַד שֶׁנִּתְגַּשֵּׁם וְנִתְהַוֶּה בָּזֶה הַתְּמוּנָה וְהַדְּמוּת. וְגַם יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת הַתַּכְלִית וְהַסּוֹף, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִבְרָא, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּכוֹלִין יִשְׂרָאֵל לְהַעֲמִיק עִיּוּנָם וְלַדַּעַת וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה: בְּתַבְנִית הָאֵיבָרִים וּבִנְיָן וְקוֹמָה וּדְמוּת וְכוּ', שֶׁל כָּל דָּבָר וְדָבָר, לְהִתְבּוֹנֵן בָּהֶם גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וּלְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי־זֶה.

וְכֵן לְמַעְלָה מִמַּעְלָה, עַד הַתַּכְלִית, שֶׁשָּׁם נִסְתָּם אוֹתוֹ הַדָּבָר אֶל הַתַּכְלִית. כִּי כָּל דָּבָר וְדָבָר יֵשׁ לוֹ אֲחִיזָה בְּהַתַּכְלִית, שֶׁבִּשְׁבִילוֹ נִבְרָא, שֶׁעַל־יְדֵי דָּבָר זֶה יְכוֹלִין לְהַשִּׂיגוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְעָבְדוֹ עַד אוֹתוֹ הַתַּכְלִית, שֶׁשָּׁם נִסְתַּיֵּם אוֹתוֹ הַדָּבָר וְנִסְתָּם אֶל הַתַּכְלִית. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְהַעֲמִיק עִיּוּנוֹ בָּזֶה, לָדַעַת וּלְהַכִּיר גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא בְּכָל דָּבָר וְדָבָר, בְּתַבְנִיתוֹ וּדְמוּתוֹ, בִּפְרָטִיּוּת אֵיבָרָיו וּבִנְיָנוֹ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, וּלְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ בָּזֶה, עַד אֲשֶׁר יָבוֹא לִבְחִינַת הַתַּכְלִית שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, עוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת וְכוּ':

וְהִנֵּה הַבַּעֲלֵי־שִׂכְלָ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֵׂכֶל גָּדוֹל, הֵם יְכוֹלִים זֹאת. אֲבָל קְטַנֵּי עֵרֶךְ כָּמוֹנוּ הַיּוֹם, שֶׁכֻּלָּנוּ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מְאֹד בִּבְחִינַת רַגְלִין, אֵיךְ אֶפְשָׁר לָנוּ לָבוֹא לִידִיעָה זוֹ. וְעַל־כֵּן יֵשׁ לָנוּ לִכְסֹף וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ וּלְהִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד, מִי יִתֵּן וְהָיָה לָנוּ מַנְהִיג הַדּוֹר, רוֹעֶה נֶאֱמָן, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ זֶה הַכֹּחַ, שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר אֲפִלּוּ בָּנוּ, בִּבְחִינַת רַגְלִין, יְדִיעָה וְהַשָּׂגָה הַנַּ"ל, שֶׁנִּזְכֶּה לָבוֹא אֶל הַתַּכְלִית,

כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁמִּגֹּדֶל עֹצֶם מַעֲלָתוֹ הָיָה יָכוֹל לְהָאִיר אֲפִלּוּ בַּפָּחוּת שֶׁבַּפָּחוּתִים, אֲפִלּוּ בִּשְׁפִחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא פ׳ בשלח ופירש״י שם, וע׳ זוהר בשלח נה, ויקרא כב): רָאֲתָה שִׁפְחָה עַל הַיָּם, מַה שֶּׁלֹּא רָאָה יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא. חֲרֵי שֶׁאֲפִלּוּ יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיָה נָבִיא גָּדוֹל כָּזֶה, לֹא הָיָה רוֹאֶה מַה שֶּׁרָאֲתָה שִׁפְחָה בִּימֵי מֹשֶׁה. וְכָל זֶה מֵחֲמַת גֹּדֶל עֹצֶם מַעֲלַת הַמַּנְהִיג,

שֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הַמַּנְהִיג, וְהוּא יָכוֹל לְהָאִיר אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת רַגְלִין. שֶׁאֲפִלּוּ הָרַגְלִין שֶׁרְחוֹקִים מֵהַמֹּחַ, אַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם הֵם יוּכְלוּ לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת הַתַּכְלִית, עַל־יְדֵי מִפְעָלוֹת ה׳ אֲשֶׁר בָּרָא בָּעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה כַּנַּ"ל. כִּי עַל־יְדֵי גְּדֻלַּת הַמַּנְהִיג יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַמֹּחַ אֲפִלּוּ לְהָרַגְלִין, וְאָז יוּכַל לִהְיוֹת, שֶׁהָרַגְלִין אֵלּוּ הֵם גְּדוֹלִים מִמֹּחַ אַחֵר.

וְזֶהוּ: לְכוּ חֲזוּ. לְכוּ דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת הָרַגְלִין, שֶׁהֵם כְּלִי הַהֲלִיכָה, גַּם הֵם יֶחֱזוּ מִפְעָלוֹת ה׳ אֲשֶׁר שָׂם שְׁמוֹת בָּאָרֶץ. הַיְנוּ פְּעֻלּוֹת ה׳ אֲשֶׁר שָׂם בָּאָרֶץ הַזּוֹ, דְּהַיְנוּ בְּזֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל, שֶׁעַל־יְדֵי מִפְעָלוֹת ה׳ שֶׁבָּאָרֶץ הַזֹּאת הַשָּׁפָלָה, יְכוֹלִין לָדַעַת וּלְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית. וְזֶהוּ:

אֲשֶׁר שָׂם שְׁמוֹת בָּאָרֶץ, הַיְנוּ שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁהוּא בְּחִינַת "שֵׁמוֹת" – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: תַּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:י״ט): נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ, [וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): אַל תִּקְרָא שָׁמוֹת, אֶלָּא שְׁמוֹת]; דְּהַיְנוּ עוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, הוּא מְלֻבָּשׁ וְנֶאֱחָז בָּאָרֶץ הַשָּׁפָלָה הַזּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי עוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל, דַּיְקָא עַל יָדוֹ מֻכְרָחִין לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית כַּנַּ"ל.

וּבֶאֱמֶת הוּא חִדּוּשׁ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, שֶׁהוּא דָּבָר גָּבוֹהַּ כָּזֶה לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא תָּלוּי דַּיְקָא בִּבְרִיּוֹת עוֹלָם הַשָּׁפָל, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת מֻכְרָחִין לַעֲבֹר בְּזֶה הָעוֹלָם כְּדֵי לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית. כִּי אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא, עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּגּוּף (יבמות סב.), כִּי כֻּלָּם מֻכְרָחִין לָבוֹא לְזֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל, כְּדֵי לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית עַל־יָדוֹ כַּנַּ"ל. נִמְצָא שֶׁכֻּלָּם הֵם בְּחִינַת נִצְרָךְ לַבְּרִיּוֹת, שֶׁהֵם נִצְרָכִים לִבְרִיּוֹת הָעוֹלָם, לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית עַל־יָדָם, כַּנַּ"ל:

וְרָאוּי לָנוּ לוֹמַר זֹאת בִּבְכִיָּה, בִּדְמָעוֹת שְׁלִישׁ, לִבְכּוֹת וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ, לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, מָתַי נִזְכֶּה לָזֶה, שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ זֶה הַדַּעַת, שֶׁנּוּכַל לָדַעַת וּלְהַכִּיר הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מִכָּל דָּבָר שֶׁל זֶה הָעוֹלָם בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת כַּנַּ"ל, עַד הַתַּכְלִית כַּנַּ"ל. וּכְפִי הַמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה שֶׁלָּנוּ עַתָּה, וְכֻלָּנוּ אֵין פָּנֵינוּ יָפוֹת כְּלָל, אָנוּ צְרִיכִין שֶׁיְּרַחֵם עָלֵינוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לִתֵּן לָנוּ מַנְהִיג רוֹעֶה נֶאֱמָן, שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר בָּנוּ יְדִיעָה הַנַּ"ל, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי וְלָבוֹא אֶל הַתַּכְלִית כַּנַּ"ל:

**ב** הַשִּׁשָּׁה יָמִים הֵם הַהַתְחָלָה, שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הַכֹּל, וְשַׁבָּת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית וְכוּ'. וּבְוַדַּאי יֵשׁ חִלּוּק בֵּין הַבְּרִיּוֹת, כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ חִלּוּק בֵּין מַה שֶּׁנִּבְרָא לִקֶדֶם וּבֵין מַה שֶּׁנִּבְרָא בַּשִּׁשִּׁי, שֶׁהוּא סָמוּךְ יוֹתֵר לְשַׁבָּת. וְאִיתָא בִּסְפָרִים, כִּי שִׁשָּׁה יָמִים עָשָׂה ה׳ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (שמות לא), שֶׁגַּם הַשִּׁשָּׁה יָמִים בְּעַצְמָן נִבְרְאוּ, וְהֵם בְּסוֹד עֻגָּלָה אֶל הַנְּקֻדָּה פְּנִימִיּוּת, שֶׁהִיא שַׁבָּת (זוהר ויקהל רד), אַף אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ חִלּוּקִים:

**ג** מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: נוֹחַ לוֹ לָאָדָם שֶׁלֹּא נִבְרָא יוֹתֵר מִשֶּׁנִּבְרָא (ערובין יג:), וְכֵן מַה שֶּׁכָּתוּב (קהלת ד׳:ג׳): וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם אֶת אֲשֶׁר עֲדֶן לֹא הָיָה – הָדָבָר תָּמוּהַּ: וְאִם־כֵּן עַל מַה נִּבְרָא.

וּבְוַדַּאי אֵין הַדְּבָרִים נֶאֱמָרִין כִּי־אִם בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכְּפִי צָרוֹת עוֹלָם הַזֶּה וְהַיִּסּוּרִין שֶׁסּוֹבְלִין בְּנֵי־אָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, בְּוַדַּאי הָיָה טוֹב יוֹתֵר אִם לֹא הָיָה נִבְרָא כְּלָל. אֲבָל בָּעוֹלָם הַבָּא בְּוַדַּאי טוֹב יוֹתֵר מַה שֶּׁנִּבְרָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא בָּאִין אֶל הַתַּכְלִית כַּנַּ"ל. וְגַם אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה – יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא (אבות פ״ד):

ד נִיסָן רֹאשׁ־הַשָּׁנָה לִמְלָכִים (ר״ה ב), וְאָז מְמַנִּין כָּל הַמְּלָכִים לְמַעְלָה, וּבְוַדַּאי נוֹתְנִין מַתָּנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁמַּמְלִיכִין אוֹתוֹ. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לָנוּ גַּם־כֵּן מֶלֶךְ וּמַנְהִיג, רוֹעֶה נֶאֱמָן, שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר בָּנוּ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל.

וַאֲנַחְנוּ הֵם הָעָם אֲשֶׁר בְּרִגְלֶיךָ – הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ, שֶׁמִּתְנַהֲגִים אַחַר הַמַּנְהִיג. וּמִי יִתֵּן וְהָיָה לָנוּ מַנְהִיג כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְכוּ׳ כַּנַּ״ל: (כָּל זֶה שַׁיָּךְ לְסִימָן ל״ט)

## תנינא · תורה מ

א מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁטָּעַם בֶּאֱמֶת טַעַם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יָכוֹל לְהַכִּיר בְּאַחֵר, אִם הָיָה אֵצֶל צַדִּיק עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה אִם לָאו, וְאִם אוֹתוֹ הַצַּדִּיק הוּא גָּדוֹל בְּמַעֲלָה אוֹ קָטָן, וְאִם הוּא צַדִּיק אֲמִתִּי אִם לָאו, אוֹ אִם הוּא בְּעַצְמוֹ צַדִּיק.

כִּי טַעַם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִין לְצַיֵּר לִפְנֵי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ טַעַם שֵׂכֶל. כִּי רַק מִי שֶׁהוּא אִישׁ בּוּר, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֵידַע זֹאת, אֲבָל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מִשֶּׂכֶל, כְּגוֹן לוֹמְדִים שֶׁמַּרְגִּישִׁים מְעַט טַעַם הַשֵּׂכֶל בִּפְשָׁט וְקַשְׁיָא כְּדֶרֶךְ הַלּוֹמְדִים, אוֹ חָכְמִים בְּחָכְמוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁמַּרְגִּישִׁים טַעַם שֵׂכֶל, יְכוֹלִין לְהָבִין טַעַם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (ב״ב קנח, ובזוהר פנחס דף רמה: ובתי׳ כב).

וְטַעַם הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל בְּוַדַּאי יָקָר מְאֹד, אַךְ עִקַּר מַעֲלַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא רַק עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וּמַחֲמַת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י״א:י״ב): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מְקֻדֶּשֶׁת וַאֲוִירָהּ מַחְכִּים, כִּי עֵינַיִם עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, כִּי הִתְפַּתְּחוּת הַחָכְמָה נִקְרָא בְּחִינַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. וּמֵחֲמַת שֶׁעֵינֵי ה׳ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּסְתַּכֵּל בָּהּ תָּמִיד, עַל־יְדֵי־זֶה אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים.

אַךְ מֵהֵיכָן נִמְשָׁךְ וְנִתְעוֹרֵר זֹאת אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהֵינוּ בְּחִינַת עֵינַיִם לְהַשְׁגִּיחַ כַּנַּ״ל, זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״ט:ג׳): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וְעַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת נַעֲשִׂין בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁנִּקְרָאִין פְּאֵר (סוכה כה), וְהַתְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת מֹחִין, וְנִכְנָסִין לִפְנִים וּבוֹקְעִין בָּעֵינַיִם, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים כַּנַּ״ל. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּקֻבָּלֶת קְדֻשָּׁתָהּ, מִבְּחִינַת: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר, כַּנַּ״ל.

אַךְ בְּוַדַּאי לֹא כָּל הָעִתִּים שָׁווֹת בְּהִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי לִפְעָמִים, חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ שֶׁנִּתְרַחֵק אֶחָד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וַאֲזַי אַדְרַבָּא, הַשְׁכִּינָה צוֹעֶקֶת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי (סנהדרין מו). הֵינוּ שֶׁצַּעֲקָתָהּ, שֶׁנִּתְקַלְקֵל וְנִפְגַּם בְּחִינַת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפָּאֵר בָּהֶם, וְנִפְגַּם בְּחִינַת הַתְּפִלִּין, שֶׁנַּעֲשִׂין מִן הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ״ל. וְזֶה: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי, מֵרֹאשִׁי מִזְּרוֹעִי דַּיְקָא, בְּחִינַת תְּפִלִּין (שֶׁמַּנִּיחִין עַל הָרֹאשׁ וְעַל הַזְּרוֹעַ) וְכַנַּ״ל.

רַק כְּשֶׁאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִתּוֹסֵף עוֹד יִשְׂרָאֵל שֶׁרוֹצֶה לְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל מַה שֶּׁנִּתּוֹסְפִין יוֹתֵר רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁרוֹצִים לְעָבְדוֹ וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו, אֲזַי נִתְגַּדֵּל וְנִתּוֹסֵף יוֹתֵר הִתְפָּאֲרוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְקָרְבִים אֵלָיו. וְעַל־יְדֵי זֶה הַהִתְפָּאֲרוּת נַעֲשִׂין תְּפִלִּין מֹחִין, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים, עַל־יְדֵי עֵינֵי הַשְׁגָּחָתוֹ כַּנַּ״ל:

ב אַךְ מִי שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹת זֹאת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בְּחִינַת פְּאֵר וּמֹחִין מִן זֹאת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁרוֹאֶה, וְנַעֲשִׂין אֶצְלוֹ גַּם־כֵּן בְּחִינַת תְּפִלִּין, וְנִכְנָסִין לִפְנִים כַּנַּ״ל, וּבוֹקְעִין בָּעֵינַיִם כַּנַּ״ל, וְאֲזַי נַעֲשִׂין עֵינָיו גַּם־כֵּן בְּבְחִינַת עֵינֵי ה׳. וַאֲזַי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל וְרוֹאֶה, נַעֲשֶׂה שָׁם גַּם־כֵּן בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים, כִּי עִקַּר קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא רַק מִבְּחִינַת עֵינַיִם הַנַּ״ל.

אֲבָל מִי הוּא זֶה שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹת הִתְפָּאֲרוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָמְנָם מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא מְקֻרָב בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עִקַּר הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, נִמְצָא שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַמּוֹ, כִּי עַל־יָדוֹ כָּל הַהִתְקָרְבוּת וְהַהִתְפָּאֲרוּת.

אֲזַי מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ. וְעִקַּר הַדָּבָר בְּעֵת הַקִּבּוּץ, בְּעֵת שֶׁמִּתְקַבְּצִים אֵלָיו הָעוֹלָם הַבָּאִים לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַר ה׳, וּבְיוֹתֵר – בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, שֶׁאָז הוּא הַקִּבּוּץ הַגָּדוֹל, אֲזַי הַהִתְפָּאֲרוּת גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, מֵחֲמַת שֶׁמִּתְקַבְּצִים הַרְבֵּה בְּנֵי־אָדָם הַחֲפֵצִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲזַי נִתְגַּדֵּל וְנִתּוֹסֵף פְּאֵר וִיפִי הַצַּדִּיק, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ״ל,

אֲזַי מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בֶּאֱמֶת בְּזֶה הַצַּדִּיק הָאֱמִתִּי, אֲזַי הוּא גַּם־כֵּן מְקֻבָּל מִן הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת, וְנַעֲשִׂין אֶצְלוֹ גַּם־כֵּן בְּחִינַת תְּפִלִּין מֹחִין כַּנַּ״ל, וַאֲזַי נַעֲשִׂין עֵינָיו גַּם־כֵּן כַּנַּ״ל בְּבְחִינַת עֵינֵי ה׳. וַאֲזַי גַּם בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל, נַעֲשֶׂה גַּם־כֵּן בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים, כִּי הוּא מַחְכִּים הָאֲוִיר עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ בְּעֵינָיו הַנַּ״ל, שֶׁנַּעֲשִׂין מִן הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיהו ל״ג:י״ז): מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ, הֵינוּ כְּשֶׁתִּזְכֶּה לִרְאוֹת מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ, דְּהֵינוּ הַצַּדִּיק בְּיָפְיוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ, דְּהֵינוּ בְּעֵת הַקִּבּוּץ, שֶׁאָז הוּא

יָפְיוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: עֵינֶיךָ תִּרְאֶינָה אֶרֶץ מֵרְחַקִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים. כִּי הַחָכְמָה נִקְרָא מֵרְחַקִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:כ״ג): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁתִּרְאֶה אֶת הַצַּדִּיק בְּיָפְיוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה בְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּרְאֶה בְּעֵינֶיךָ, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: עֵינֶיךָ תִּרְאֶינָה אֶרֶץ מֵרְחַקִּים כַּנַּ״ל.

ג נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה וְהִשְׁתּוֹקְקוּת לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בִּפְרָט מִי שֶׁטָּעַם טַעַם הָאֱמֶת שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁפּוֹגֵעַ וּמִתְוַעֵד יַחַד עִם אָדָם שֶׁהָיָה אֵצֶל צַדִּיק אֱמִתִּי עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, הוּא מְחֻיָּב לְהַרְגִּישׁ אָז טַעַם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הָאִישׁ נַעֲשֶׂה גַּם זֶה הָאֲוִיר בִּבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וְרָאוּי שֶׁיִּתְעוֹרֵר לוֹ עַתָּה הִשְׁתּוֹקְקוּת וְגַעְגּוּעִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁיִּהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבִתְמִימוּת:

ד וְיֵשׁ בָּזֶה עוֹד עִנְיָנִים, כִּי אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ. (מ״ר קהלת סדר א) נִמְצָא שֶׁאֵין מְמַלֵּא תַּאֲוָתוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּמָמוֹן לְעוֹלָם, כִּי תָּמִיד חָסֵר לוֹ כַּנַּ״ל. אֲבָל יֵשׁ בְּחִינַת שֶׂבַע כְּפוּלָה, בְּחִינַת (איוב כ״ב:כ״ה): וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן כָּפוּל. נִמְצָא שֶׁבָּזֶה הַשֶּׂבַע נִתְמַלֵּא רְצוֹנוֹ, מֵאַחַר שֶׁהִיא כְּפוּלָה (וְלֹא סַיִם):

## תניא · תורה מא

א לְפָעָמִים הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה מוֹפְתִים עַל־יְדֵי בַּעֲלֵי הַפּוֹסְקִים, בִּבְחִינַת (ד״ה א טז): מִפְתָּיו וּמִשְׁפְּטֵי פִיהוּ; שֶׁעַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵי פִיהוּ, שֶׁפּוֹסֵק שֶׁיִּהְיֶה כָּךְ, נַעֲשֶׂה מוֹפֵת.

כִּי מֻחְלָט שֶׁנִּתְקַבֵּל לְבַעַל־פּוֹסֵק, וּכְשֶׁפּוֹסֵק בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וְכַיּוֹצֵא, מְקֻבָּלִין דַּעְתּוֹ, כְּמוֹ־כֵן כְּשֶׁפּוֹסֵק בְּאֵיזֶה עִנְיָן, מְקֻבָּלִין דַּעְתּוֹ, וְנַעֲשִׂין מוֹפְתִים עַל־יָדוֹ.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַמּוֹפְתִים שֶׁמְּסַפְּרִין מֵהַגְּאוֹנִים שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ:

## תניא · תורה מב

א כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶךָ (שמות טו) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

(וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר בֵּאוּר עִנְיָן זֶה)

## תניא · תורה מג

א עַל־יְדֵי חֲלִישׁוּת הַלֵּב נוֹפְלִים פְּחָדִים עָלָיו.

כִּי הַגִּבּוֹר אֵין לוֹ שׁוּם פַּחַד, וְעִקַּר הַגְּבוּרָה הוּא בַּלֵּב, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁלִּבּוֹ חָזָק, אֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם דָּבָר, וְרָץ לְתוֹךְ קְשָׁרֵי הַמִּלְחָמָה, וּמִתְגַּבֵּר עַל־יְדֵי חֹזֶק וְאֹמֶץ לִבּוֹ.

וְכֵן לְהֵפֶךְ, רַכֵּי־לֵבָב הֵם מִתְפַּחֲדִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים כ׳:ח׳): אִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: הַיָּרֵא וְכוּ׳, כִּי עַל־יְדֵי רַךְ־לֵבָב, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מִתְיָרֵא, כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה מד

א הָאֱמוּנָה תּוֹלָה בְּפֶה שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת: אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי (תהלים פט).

הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבְּרִין הָאֱמוּנָה בַּפֶּה, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ אֱמוּנָה, וְגַם עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לֶאֱמוּנָה. וּמֻחְלָט זֶה צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד מִדִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵרָם מִלִּבּוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מַאֲמִין וְאֵינוֹ כּוֹפֵר, חַס וְשָׁלוֹם, רַק שֶׁהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר דִּבְרֵי אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁשָּׁמַע בְּשֵׁם אֲחֵרִים, שֶׁהֵם אֶפִּיקוֹרְסִים, וְהוּא מִתְלוֹצֵץ מֵהֶם, אַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם מִזֶּה צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד, כִּי הַדִּבּוּר הַזֶּה שֶׁל כְּפִירָה מַזִּיק לֶאֱמוּנָה. גַּם הוּא אִסּוּר גָּמוּר, כִּי עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בָּרוּךְ הוּא, אָסוּר לוֹמַר דִּבְרֵי הֲלָצוֹת, אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק.

וּכְבָר מְבֹאָר בִּסְפָרִים וּבִדְבָרֵינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, לְהַרְחִיק עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד לְבִלִּי לְעַיֵּן כְּלָל בְּסִפְרֵי הַמְחַקְּרִים הַפִּילוֹסוֹפְיָא, וַאֲפִלּוּ מִסְּפָרִים שֶׁל חֲקִירָה שֶׁחִבְּרוּ גְּדוֹלִים מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גַּם מֵהֶם צָרִיךְ לְהַרְחִיק מְאֹד, כִּי הֵם מַזִּיקִים מְאֹד לֶאֱמוּנָה, כִּי דַּי לָנוּ בֶּאֱמוּנָתֵנוּ שֶׁקִּבַּלְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל וְיסוֹד וְעִקַּר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם – לִהְיוֹת תָּם וְיָשָׁר וְכוּ׳, לַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת כְּלָל כְּלָל לֹא.

גַּם מֵחָכְמוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לְהַרְחִיק מְאֹד. כִּי כָּל אֵלּוּ הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ לְהַנִּכְנָסִין וּמַתְחִילִין קְצָת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל, וְהֵם רַק דִּמְיוֹנוֹת וּשְׁטוּתִים וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים. וְאֵלּוּ הַחָכְמוֹת מַפִּילִין מְאֹד אֶת הָאָדָם מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁחוֹשֵׁב וְחוֹקֵר וּמְדַקְדֵּק בְּיוֹתֵר, אִם הוּא יוֹצֵא כָּרָאוּי בַּמֶּה שֶׁעוֹשֶׂה. כִּי בָּשָׂר־וָדָם אִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֵּצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא וְכוּ׳ (ע״ז ג.), וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת (קדושין נד).

וְעַל אֵלּוּ הַמְדַקְדְּקִים וּמַחְמִירִים בְּחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ויקרא י״ח:ה׳): וְחַי בָּהֶם, וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם, (יומא פה:) כִּי אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת כְּלָל, וְתָמִיד הֵם בְּמָרָה שְׁחֹרָה, מֵחֲמַת שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בְּהַמְּצִוּוֹת שֶׁעוֹשִׂין, וְאֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת מִשּׁוּם מִצְוָה מֵחֲמַת הַדִּקְדּוּקִים וְהַמָּרָה שְׁחֹרוֹת שֶׁלָּהֶם (וְהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ מַחְמִיר שׁוּם חֻמְרָא כְּלָל):

וּבֶאֱמֶת, אַחַר כָּל הַחָכְמוֹת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ חָכְמוֹת בֶּאֱמֶת, אַחַר כָּל הַחָכְמוֹת צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחָכְמוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה׳ בִּתְמִימוּת בִּפְשִׁיטוּת גָּמוּר בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת. וְזֶה הִיא הַחָכְמָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּכָל הַחָכְמוֹת, לְבַלִּי לִהְיוֹת חָכָם כְּלָל. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין חָכָם בָּעוֹלָם כְּלָל, וְאֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהָעִקָּר הוּא, כִּי רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי (סנהדרין קו: זוהר תצא דף רפא:):

## תניא · תורה מה

**א** בְּעִנְיַן בְּנֵי־אָדָם שֶׁרוֹצִים וּמְכִינִים עַצְמָן כַּמָּה פְּעָמִים לִנְסֹעַ לְצַדִּיק הָאֱמֶת, וְאַחַר־כָּךְ יֵשׁ לָהֶם מְנִיעוֹת, וְנִמְנָעִים —

דַּע, כִּי שַׁבָּת הִיא נְקֻדָּה הַפְּנִימִיוּת, וּמִמֶּנָּהּ יוֹנְקִים כָּל הַשִּׁשָּׁה יָמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָעִגּוּלִים סְבִיב הַנְּקֻדָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויקהל דף רד.) וְכַמּוּבָא. וְהַקְּלִפּוֹת מוֹלִיכִין אֶת הָרְשָׁעִים סְבִיב הַנְּקֻדָּה, בִּבְחִינַת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן; וְאֵינָם מַנִּיחִים אוֹתָם לְהִתְקָרֵב לִפְנִים אֶל הַנְּקֻדָּה הַפְּנִימִית, וְכָל זְמַן שֶׁהֵם עֲדַיִן בְּתוֹךְ הָעִגּוּלִים, עֲדַיִן יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה לְהִתְקָרֵב. אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָצָא מִן הָעִגּוּלִים לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, עֲדַיִן יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה לְהִתְקָרֵב אֶל הַנְּקֻדָּה הַפְּנִימִיוּת, אֲבָל מִי שֶׁכְּבָר יָצָא לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, מִן הָעִגּוּלִים, כְּגוֹן מְשַׁמְּדִים, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְקָרֵב כְּלָל.

וְהַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת הַנְּקֻדָּה פְּנִימִיוּת, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹנְקִים הַכֹּל, כַּמּוּבָא:

## תניא · תורה מו

**א** מְסִירַת־נֶפֶשׁ יֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה,

כְּגוֹן שֶׁנּוֹתֵן מָמוֹנוֹ לְצֶדֶקָה, וְהַמָּמוֹן הוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי אֲלֵיהוּ הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ (דברים כ״ד:ט״ו), דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹסֵר נַפְשׁוֹ בִּיגִיעוֹת וְסַכָּנוֹת קֹדֶם שֶׁמַּרְוִיחַ הַמָּמוֹן, וְאַחַר־כָּךְ נוֹטֵל הַמָּמוֹן וְנוֹתְנוֹ בִּשְׂכַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נִמְצָא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ.

וְכֵן בִּתְפִלָּה אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ הַנֶּעְלָם (חיי שרה דף קכד:), שֶׁהִיא בְּחִינַת: כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם וְכוּ׳, הַיְנוּ מְסִירַת־נֶפֶשׁ. כִּי צָרִיךְ יְגִיעָה גְּדוֹלָה וּמִלְחָמָה גְּדוֹלָה עִם הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים, וְתַחְבּוּלוֹת לָנוּס וְלִבְרֹחַ מֵהֶם, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ וְכוּ׳, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ הַנֶּעְלָם, נִמְצָא שֶׁהוּא מְסִירַת־נֶפֶשׁ, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

**ב** וְדַע, שֶׁהַמְנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כְּגוֹן לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת וְכַיּוֹצֵא, וּלְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמֶה לוֹ שֶׁהַמְנִיעוֹת שֶׁלּוֹ גְּדוֹלִים יוֹתֵר מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ, וְקָשֶׁה לַעֲמֹד בָּהֶם.

דַּע, שֶׁלְּכָל אֶחָד אֵין לוֹ מְנִיעוֹת רַק כְּפִי פִּחוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁיָּכוֹל לָשֵׂאת וְלַעֲמֹד בָּהֶם אִם יִרְצֶה. וּבֶאֱמֶת אֵין שׁוּם מְנִיעָה, כִּי גַּם בְּהַמְנִיעָה בְּעַצְמָהּ מְלֻבָּשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (בלקו״א סי׳ קטו).

וְהַמְנִיעָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּכָל הַמְנִיעוֹת הִיא מְנִיעַת הַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁמֹּחוֹ וְלִבּוֹ חֲלוּקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹ מֵהַצַּדִּיק, כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר הַמְנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת וּבָא לְשָׁם, עִם כָּל זֶה, כְּשֶׁמֹּחוֹ חָלוּק וְקָשֶׁה לוֹ קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק, וְיֵשׁ לוֹ עַקְמוּמִיּוּת בְּלִבּוֹ עַל הַצַּדִּיק, זֹאת הַמְנִיעָה מוֹנַעַ אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכָּל הַמְנִיעוֹת.

**ג** וְכֵן בִּתְפִלָּה; שֶׁבִּתְחִלָּה יֵשׁ לוֹ כַּמָּה מְנִיעוֹת עַל הַתְּפִלָּה, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם וּבָא לְהִתְפַּלֵּל, כְּשֶׁלִּבּוֹ עָקֹם וּפְתַלְתֹּל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֹאת הַמְנִיעָה גְּדוֹלָה מִכֻּלָּם כַּנַּ״ל,

הַיְנוּ בְּחִינַת (תהילים ל״ח:י״א): לִבִּי סְחַרְחַר. תַּרְגּוּם סָבִיב — סְחוֹר סְחוֹר. דְּהַיְנוּ שֶׁלִּבּוֹ מְסֻבָּב וּמְקֻלְקָל וּמְעֻקָּם בְּעַקְמוּמִיּוּת וְקֻשְׁיוֹת וּכְפִירוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (שמות א׳:י״ד): וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה וְכוּ׳, וְאִיתָא בַּתִּקּוּנִים (תי׳ יג דף כח.): בְּקֻשְׁיָא וְכוּ׳, הַיְנוּ הַקֻּשְׁיוֹת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁהֵם הַמְנִיעָה

הַגְּדוֹלָה מִכֻּלָּם,

וַאֲזַי צָרִיךְ לִצְעֹק לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בְּקוֹל חָזָק מֵעִמְקֵי הַלֵּב, וַאֲזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ וּפוֹנֶה לְצַעֲקָתוֹ. וְיָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁמִּזֶּה בְּעַצְמוֹ יִפֹּל וְיִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי כָּל הַקְּשָׁיוֹת וְהַמְנִיעוֹת הַנַּ״ל, וְעַל־כָּל־פָּנִים הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, שֶׁזֶּה יְשׁוּעָתוֹ. וְזֶה אוֹתִיּוֹת קֶשְׁיָא – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: שְׁמַע יְיָ קוֹלִי אֶקְרָא (תהילים כ״ז:ז׳); שֶׁצָּרִיךְ רַק לִקְרוֹת לַה׳, כְּשֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו הַקֶּשְׁיָא וְהַכְּפִירָה כַּנַּ״ל.

ד וּמֵעֵין זֶה מַה שֶּׁמְּסַפְּרִים בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, מָשָׁל, שֶׁמְּלֶךְ אֶחָד הִנִּיחַ אוֹצָר גָּדוֹל בְּמָקוֹם אֶחָד, וְסִבֵּב בַּאֲחִיזַת־עֵינַיִם כַּמָּה וְכַמָּה חוֹמוֹת סְבִיב הָאוֹצָר, וּכְשֶׁבָּאוּ בְּנֵי־אָדָם לְאֵלּוּ הַחוֹמוֹת, נִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם חוֹמוֹת מַמָּשׁ, וְקָשֶׁה לְשַׁבְּרָם. וּקְצָתָם חָזְרוּ תֵּכֶף, וּקְצָתָם שִׁבְּרוּ חוֹמָה אַחַת, וּבָאוּ אֶל הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁבְּרָהּ, וּקְצָתָם שִׁבְּרוּ יוֹתֵר וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁבֹּר הַנִּשְׁאָרִים, עַד שֶׁבָּא הַבֶּן־מֶלֶךְ, אָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל הַחוֹמוֹת הֵם רַק בַּאֲחִיזַת־עֵינַיִם, וּבָאוּ אֶל הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁבְּרָהּ, וּקְצָתָם שִׁבְּרוּ יוֹתֵר וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁבֹּר הַנִּשְׁאָרִים, עַד שֶׁבָּא הַבֶּן־מֶלֶךְ, אָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל הַחוֹמוֹת הֵם רַק בַּאֲחִיזַת־עֵינַיִם, וּבֶאֱמֶת אֵין שׁוּם חוֹמָה כְּלָל, וְהָלַךְ לָבֶטַח עַד שֶׁעָבַר עַל כֻּלָּם.

וּמִזֶּה יָבִין הַמַּשְׂכִּיל הַנִּמְשָׁל מֵאֲלֵיהֶם עַל כָּל הַמְנִיעוֹת וְהַהֶסְתוֹת וּפִתּוּיִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹמוֹת, שֶׁיֵּשׁ עַל אוֹצָר שֶׁל יִרְאַת־שָׁמַיִם, שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינָם כְּלוּם.

וְהָעִקָּר – לֵב חָזָק וְאַמִּיץ, וְאָז אֵין לוֹ שׁוּם מְנִיעָה וּבִפְרָט הַמְנִיעוֹת בְּגַשְׁמִיּוּת, כְּגוֹן מֵחֲמַת מָמוֹן אוֹ שְׁמוֹנֵעַ אוֹתוֹ אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְחוֹתְנוֹ אוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְכוּ׳, וְכַיּוֹצֵא, הֵם כֻּלָּם בְּטֵלִים וּמְבֻטָּלִים לְמִי שֶׁלִּבּוֹ חָזָק וְאַמִּיץ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְגַם אֲפִלּוּ גְּבוּרָה שֶׁל הַגִּבּוֹרִים, הוּא רַק מֵחֹזֶק וְאֹמֶץ הַלֵּב, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב חָזָק בְּיוֹתֵר לָרוּץ בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים:

## תניא · תורה מז

א סִפְּנָה גְּדוֹלָה לוֹמַר תּוֹרָה, וְצָרִיךְ לָזֶה יְגִיעָה גְּדוֹלָה וְאֱמָנוּת יְתֵרָה, שֶׁיּוּכַל לִשְׁקֹל בְּפֶלֶס דְּבָרָיו, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִשְׁמַע כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין כִּי־אִם מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ, לֹא יוֹתֵר.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַכֹּל שׁוֹמְעִין כָּל הַתּוֹרָה שֶׁאוֹמֵר, עִם כָּל זֶה לֹא יִשְׁמַע כָּל אֶחָד רַק מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְבַד. וְכַמּוּבָא עַל פָּסוּק וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ: וַהֲלֹא כָּל הָעוֹלָם שָׁמְעוּ, אֶלָּא יִתְרוֹ שָׁמַע וְכוּ׳ (זוהר יתרו דף סח). כִּי רַק שִׁמְעַת יִתְרוֹ נֶחֱשָׁב לִשְׁמִיעָה, שֶׁנִּכְנַס בְּאָזְנָיו, וּשְׁמִיעַת כָּל הָעוֹלָם אֵינוֹ נֶחֱשָׁב שְׁמִיעָה כְּלָל.

וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר תּוֹרָה בִּבְחִינָה זוֹ, אָסוּר לוֹ לוֹמַר תּוֹרָה. כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׁבָּא אֶל הַצַּדִּיק לִשְׁמֹעַ תּוֹרָה, בָּא עִמּוֹ גַּם הָרָע שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַנִּבְרָאִים עַל־יְדֵי עֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְהֵם הַדּוֹחֲקִים אֶת הָעוֹלָם וְעוֹשִׂים בִּלְבּוּל וְדַחַק גָּדוֹל בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה, כִּי הָרָע הַנַּ״ל שֶׁל כָּל אֶחָד רוֹצֶה לְבַלְבֵּל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): הַאי דֵּחְקָא דְּכַלָּה מִנַּיְהוּ, הַיְנוּ מֵהָרָע שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ״ל.

וְאֵלּוּ הַקְּלִפּוֹת רוֹצִים גַּם־כֵּן לִינֹק מִן הַתּוֹרָה, וְיִנְיקָתָם הוּא רַק מֵהַמּוּתָרוֹת, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁאֶחָד שׁוֹמֵעַ יוֹתֵר וּלְמַעְלָה מִמֹּחוֹ וַהֲבָנָתוֹ, זֶה בְּחִינַת מוּתָרוֹת, וּמִשָּׁם יְנִיקָתָם. וְזֶה בְּחִינַת רָזֵי תּוֹרָה שֶׁנִּמְסַר לַחִיצוֹנִים, כִּי יְנִיקָתָם רַק מִבְּחִינַת רָזֵי תּוֹרָה, דְּהַיְנוּ מִמַּה שֶּׁהוּא לְמַעְלָה מִמֹּחַ הָאָדָם, כָּל אֶחָד לְפִי הֲבָנָתוֹ.

עַל־כֵּן צָרִיךְ הֶחָכָם הָאוֹמֵר תּוֹרָה, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֱמָנוּת הַנַּ״ל, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע שׁוּם אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין מַה שֶּׁאֵינוֹ לְפִי מֹחוֹ וַהֲבָנָתוֹ, שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ לוֹ כַּנַּ״ל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהֶם יְנִיקָה, חַס וְשָׁלוֹם.

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ קְלִפָּה דַּקָּה, שֶׁפְּמוּכָה לְהַקְּדֻשָּׁה, שֶׁזֹּאת הַקְּלִפָּה הַדַּקָּה יְכוֹלָה לִינֹק אֲפִלּוּ מִגּוּף הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ, אֲפִלּוּ אִם אֵין בָּהּ מוּתָרוֹת. וְהַתִּקּוּן לָזֶה – כְּשֶׁמְּדַבְּרִים מִישׁוּעַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁאָז בּוֹרַחַת אוֹתוֹ הַקְּלִפָּה הַדַּקָּה.

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זבחים קטז), שֶׁיִּתְּרוּ בָּא וְהָלַךְ לוֹ קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, כִּי יִתְרוֹ הוּא בְּחִינַת הַקְּלִפָּה הַדַּקָּה שֶׁבּוֹרַחַת כְּשֶׁשּׁוֹמַעַת יְשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת יֵשׁ לוֹ אֵימָה גְּדוֹלָה כְּשֶׁאוֹמֵר תּוֹרָה, יוֹתֵר מֵאֵימַת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים:

## תניא · תורה מח

א כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אֲזַי הַדֶּרֶךְ – שֶׁמַּרְאִין לוֹ הִתְרַחֲקוּת, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁמַּרְחִיקִין אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, וְאֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ כְּלָל לִכָּנֵס לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּבֶאֱמֶת כָּל הַהִתְרַחֲקוּת הוּא רַק כְּלוּי הִתְקָרְבוּת.

וְצָרִיךְ הִתְחַזְּקוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לְבִלְתִּי לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁעוֹבְרִים כַּמָּה וְכַמָּה יָמִים וְשָׁנִים, שֶׁהוּא מִתְיַגֵּעַ בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת בִּשְׁבִיל עֲבוֹדוֹת הַשֵּׁם, וַעֲדַיִן הוּא רָחוֹק מְאֹד, וְלֹא הִתְחִיל כְּלָל לִכְנֹס לְשַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה. כִּי רוֹאֶה עַצְמוֹ שֶׁהוּא מָלֵא עֲדַיִן עֲבֵיוּת וְנַשְׁמִיוּת וְהִרְהוּרִים וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים, וְכָל מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם אֵיזֶה דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, אֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ. וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִסְתַּכֵּל עָלָיו כְּלָל, וְאֵין רוֹצֶה כְּלָל

בַּעֲבוֹדָתוֹ, מֵחֲמַת שֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁהוּא צוֹעֵק בְּכָל פַּעַם וּמִתְחַנֵּן וּמִתְנַפֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁיַּעְזְרֵהוּ בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן הוּא רָחוֹק מְאֹד מְאֹד. עַל־כֵּן נִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל עָלָיו כְּלָל וְאֵין פּוֹנֶה אֲלָיו כְּלָל, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אֵין רוֹצֶה בּוֹ כְּלָל.

הֵן עַל כָּל אֵלֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה צָרִיךְ הִתְחַזְּקוּת גָּדוֹל, לְחַזֵּק עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד, וְלִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל עַל כָּל זֶה כְּלָל. כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הַהִתְרַחֲקוּת הוּא רַק כְּלוֹ הִתְקָרְבוּת כַּנַּ״ל.

וְכָל הַנַּ״ל עָבַר עַל כָּל הַצַּדִּיקִים, כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ מִפִּיהֶם בְּפֵרוּשׁ, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵין מִסְתַּכֵּל וּפוֹנֶה אֲלֵיהֶם כְּלָל, מֵחֲמַת שֶׁרָאוּ שֶׁזֶּה זְמַן רַב שֶׁהֵם מְבַקְּשִׁים וְיוֹגְעִים וְעוֹשִׂים וְעוֹבְדִים עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וַעֲדַיִן הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מְאֹד, וְאִלּוּ לֹא הָיוּ מְחַזְּקִים עַצְמָן מְאֹד לְבִלְי לְהִסְתַּכֵּל עַל זֶה, הָיוּ נִשְׁאָרִים בִּמְקוֹמָם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא הָיוּ זוֹכִים לְמַה שֶּׁזָּכוּ.

וְהַכְּלָל, אֲהוּבֵי אָחִי, חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד, וֶאֱחֹז עַצְמְךָ בְּכָל הַכֹּחוֹת לְשָׁאֵר קַיָּם בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְאַל תְּחוּשׁ וְאַל תִּסְתַּכֵּל כְּלָל עַל כָּל הַנַּ״ל אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְאִם אַתָּה רָחוֹק מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְנִדְמֶה לְךָ, שֶׁאַתָּה פּוֹגֵם בְּכָל שָׁעָה מַמָּשׁ נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה תֵּדַע, שֶׁאִישׁ כָּזֶה שֶׁהוּא מְגֻשָּׁם כָּל־כָּךְ, כָּל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁהוּא מְנַתֵּק עַצְמוֹ מְעַט מְעַט מִן גַּשְׁמִיּוּתוֹ וּפוֹנֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא גְּדוֹלָה וִיקָרָה מְאֹד מְאֹד, וַאֲפִלּוּ נְקֻדָּה קְטַנָּה מְאֹד, שֶׁהוּא נֶעְתָּק מִגַּשְׁמִיּוּתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק בְּזֶה כַּמָּה וְכַמָּה אֲלָפִים פַּרְסָאוֹת בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, כַּאֲשֶׁר תָּבִין הֵיטֵב מִן הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁהִתְגַּבֵּר עָלָיו מְאֹד הָעַצְבוּת וְכוּ׳, כַּמּוּבָא אֶצְלֵנוּ.

וְעַל זֶה יִשְׂמַח מְאֹד וִיחַזֵּק עַצְמוֹ בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, כִּי עַצְבוּת מַזִּיק מְאֹד מְאֹד.

וְדַע, שֶׁתֻּכָּךְ כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לִכְנֹס בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי תֻּכָּךְ הִיא עֲבֵרָה גְּדוֹלָה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עַצְבוּת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עַצְבוּת הִיא סִטְרָא־אָחֳרָא (זוהר נח דף עא), וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׂוֹנֵא אוֹתָהּ:

**ב** וְצָרִיךְ לִהְיוֹת עַקְשָׁן גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, לִבְלִי לְהָנִיחַ אֶת מְקוֹמוֹ, דְּהַיְנוּ מְעַט מִקְצָת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁהִתְחִיל, אַף אִם יַעֲבֹר עָלָיו מָה. וּזְכֹר דָּבָר זֶה הֵיטֵב, כִּי תִּצְטָרֵךְ לָזֶה מְאֹד כְּשֶׁתַּתְחִיל קְצָת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם,

כִּי צָרִיךְ עַקְשָׁנוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת חָזָק וְאַמִּיץ, לֶאֱחֹז עַצְמוֹ, לַעֲמֹד עַל עָמְדּוֹ, אַף אִם מַפִּילִין אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּכָל פַּעַם. כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁמַּפִּילִין אֶחָד מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כַּיָּדוּעַ, אַף־עַל־פִּי־כֵן עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ, לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁיּוּכַל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וְאַל יָנִיחַ עַצְמוֹ לִפֹּל לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי כָּל אֵלּוּ הַנְּפִילוֹת וְהַיְרִידוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה צְרִיכִים בְּהֶכְרֵחַ לַעֲבֹר בָּהֶם קֹדֶם שֶׁנִּכְנָסִין בְּשַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְגַם הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים עָבְרוּ בְּכָל זֶה.

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ אֶחָד שֶׁכְּבָר הוּא אֵצֶל הַפֶּתַח שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, וְהוּא חוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו מֵחֲמַת הַבִּלְבּוּלִים הַנַּ״ל, אוֹ שֶׁאֲזַי כְּשֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל הַפֶּתַח, אָז מִתְגַּבֵּר עָלָיו הַסִּטְרָא־אָחֳרָא וְהַבַּעַל־דָּבָר מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, בְּהִתְגַּבְּרוּת גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ לִכָּנֵס לְתוֹךְ הַפֶּתַח, וּמַחֲמַת זֶה הוּא חוֹזֵר לְאָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַבַּעַל־דָּבָר וְהַסִּטְרָא־אָחֳרָא, כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁהָאָדָם סָמוּךְ מַמָּשׁ לְשַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְכִמְעַט שֶׁיִּכָּנֵס, אֲזַי הוּא מִתְפַּשֵּׁט עָלָיו בְּהִתְגַּבְּרוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן. עַל־כֵּן צָרִיךְ אָז הִתְחַזְּקוּת גָּדוֹל נֶגְדּוֹ.

וְשָׁמַעְנוּ מִצַּדִּיק אֱמִתִּי שֶׁאָמַר, שֶׁאִלּוּ הָיָה אוֹמֵר לוֹ אֶחָד, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, בְּעֵת שֶׁעָסַק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בִּתְחִלָּתוֹ: אָחִי, חֲזַק וֶאֱחֹז עַצְמְךָ – הָיִיתִי רָץ וּמְזַדְּרֵז מְאֹד בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי גַּם עָלָיו עָבַר כָּל הַנַּ״ל, וְלֹא הָיָה שׁוֹמֵעַ שׁוּם הִתְחַזְּקוּת מִשּׁוּם אָדָם.

עַל־כֵּן מִי שֶׁרוֹצֶה לִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, יִזְכֹּר זֹאת הֵיטֵב. וְחַזֵּק עַצְמְךָ מְאֹד, וַעֲשֵׂה מַה שֶּׁתּוּכַל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּבִרְבוֹת הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים תִּכָּנֵס לָבֶטַח בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְתוֹךְ שַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מָלֵא רַחֲמִים וְרוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתְךָ מְאֹד.

וְדַע, שֶׁכָּל הַתְּנוּעוֹת וְהַהַעְתָּקוֹת, שֶׁאַתָּה נִתָּק וְנֶעְתָּק בְּכָל פַּעַם אֵיזֶה מְעַט מִן גַּשְׁמִיּוּת לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כֻּלָּם מִתְקַבְּצִים וּמִתְחַבְּרִים וּמִתְקַשְּׁרִים וּבָאִים לְעֶזְרָתְךָ בְּעֵת הַצֹּרֶךְ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה דִּחַק וְעֵת צָרָה, חַס וְשָׁלוֹם.

וְדַע, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹר עַל גֶּשֶׁר צַר מְאֹד מְאֹד, וְהַכְּלָל וְהָעִקָּר – שֶׁלֹּא יִתְפַּחֵד כְּלָל:

**ג** וְדַע, שֶׁיֵּשׁ אֵילָן, שֶׁגְּדֵלִים עָלָיו עֲלִים, שֶׁכָּל עֲלֵה צָרִיךְ לִהְיוֹת גָּדֵל מֵאָה שָׁנִים, וְהוּא נִמְצָא בַּפַּרְדֵּסִים שֶׁל הַשָּׂרִים, וְקוֹרִין אוֹתוֹ בִּלְשׁוֹנָם ״מֵאָה שָׁנִים״. וּמִסְתַּמָּא כְּשֶׁגָּדֵל מֵאָה שָׁנִים, בְּוַדַּאי עוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר, וְאַחַר־כָּךְ בְּסוֹף הַמֵּאָה שָׁנִים הוּא יוֹרֶה בְּקוֹל גָּדוֹל כְּמוֹ קְנֵי־שׁוֹרְפָה, שֶׁקּוֹרִין ״אוֹרְמַאטְיֶע״. וְהֶבֵן הַנִּמְשָׁל הֵיטֵב:

**ד** וְרָאוּי לֵילֵךְ עִם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּמַּאֲמָר ״אֲזַמְּרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי״ (בליקוטי הראשון בסימן רפ״ב), דְּהַיְנוּ לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ לִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה זְכוּת וְאֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה. וּבָזֶה הַמַּעַט טוֹב שֶׁמּוֹצֵא בְּעַצְמוֹ יִשְׂמַח וִיחַזֵּק עַצְמוֹ, וְאַל יָנִיחַ אֶת מְקוֹמוֹ, אַף אִם נָפַל לְמַה שֶּׁנָּפַל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּמַעַט דְּמַעַט טוֹב שֶׁמּוֹצֵא בְּעַצְמוֹ עֲדַיִן, עַד אֲשֶׁר יִזְכֶּה לָשׁוּב עַל־יְדֵי־זֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָל הַזְּדוֹנוֹת יִהְיוּ נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת (ע׳ יומא פו:).

וּמֶה עָשָׂה הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, עַל הַיָּם, כְּשֶׁהֶסִיתוֹ הַבַּעַל דָּבָר וְכוּ׳. וּמִזֶּה תָּבִין, עַד הֵיכָן אַתָּה צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק וְלִבְלִי לְיָאֵשׁ עַצְמְךָ, חַס וְשָׁלוֹם,

אַף אִם יִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה.

וְהָעִקָּר לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד. וְיִשַּׁמֵּחַ עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל, וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי מִלֵּי דִּשְׁטוּתָא, לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּשׁוֹטֶה וְלַעֲשׂוֹת עִנְיְנֵי שְׁטוּת וּצְחוֹק אוֹ קְפִיצוֹת וְרִקּוּדִים, כְּדֵי לָבוֹא לְשִׂמְחָה, שֶׁהוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד׃

## תנינא · תורה מט

א לְפִי גְּדֻלּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְעֹצֶם רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּתִנּוּעָה קַלָּה בְּעָלְמָא וּבְהִסְתַּכְּלוּת בְּעָלְמָא שֶׁאֵינוֹ כָּרָאוּי לְפִי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, הָיָה רָאוּי לָבוֹא עַל הָאָדָם מַה שֶּׁרָאוּי, חַס וְשָׁלוֹם חַס וְשָׁלוֹם;

אַף הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מָלֵא רַחֲמִים, וְכָל הָעוֹלָם מָלֵא רַחֲמָנוּת, וְהוּא רוֹצֶה מְאֹד בְּהָעוֹלָם. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְחַזֵּק עַצְמוֹ מְאֹד בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל, אַף אִם הוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא. וְיִסְמֹךְ עַל רַחֲמָיו הַמְרֻבִּים מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, אַף אִם עָבַר מַה שֶּׁעָבַר. הֶעָבָר אַיִן, וְהָעִקָּר – מִכָּאן וּלְהַבָּא לֹא יַעֲשֶׂה עוֹד, וְיִהְיֶה שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עַל־כָּל־פָּנִים, הֵן בְּמַחֲשָׁבָה וְהֵן בְּמַעֲשֶׂה. כִּי גַּם הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ הִיא גַּם־כֵּן עֲשִׂיָּה, כִּי גַּם בָּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה יֵשׁ מַחֲשָׁבָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה בְּמַעֲשֶׂה וּבְמַחֲשָׁבָה כַּנַּ״ל. וּמָה שֶּׁנַּעֲשָׂה עִמּוֹ מִמֵּילָא, אַל יָחוּשׁ וְאַל יִסְתַּכֵּל עַל זֶה כְּלָל׃

ב וְדַע, שֶׁעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁלֵמָה הִיא, כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת מַמָּשׁ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם הַתְּשׁוּבָה, כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים, וּכְשֶׁעוֹבֵר בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת וְהָעִנְיָנִים שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה מַמָּשׁ, וַעֲכָשָׁו פּוֹנֶה עֹרֶף מֵהֶם, וְכוֹפֶה יִצְרוֹ לְבִלִּי לַעֲשׂוֹת עוֹד מַה שֶּׁעָשָׂה – זֶהוּ עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁלֵמָה, וְרַק זֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה׃

ג וְהוּא מַעֲלָה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁיֵּשׁ עֵדִין יֵצֶר הָרָע לְהָאָדָם, כִּי אָז יָכוֹל לַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עִם הַיֵּצֶר הָרָע דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ לִקַּח כָּל הַהִתְלַהֲבוּת וְהַחֲמִימוּת וּלְהַכְנִיסוֹ בְּתוֹךְ עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן בַּחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב וְכַיּוֹצֵא. וְאִם אֵין יֵצֶר הָרָע לְהָאָדָם, אֵין עֲבוֹדָתוֹ שְׁלֵמָה כְּלָל.

וְהָעִקָּר – לַעֲצֹר וּלְעַכֵּב הַחֲמִימוּת בְּעֵת הַתְּאָוּוֹת, וּלְהַנִּיחוֹ בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהָעֲבוֹדָה, שָׁם יַנִּיחַ חֲמִימוּתוֹ וְהִתְלַהֲבוּתוֹ לְתוֹךְ הָעֲבוֹדָה כַּנַּ״ל.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ כָּשֵׁר, נִזְדַּמֵּן לוֹ לִפְעָמִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת, וְזֶה בָּא גַּם־כֵּן מֵחֲמִימוּת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁיֵּשׁ לוֹ, רַק שֶׁהוּא אֵינוֹ מְקַבֵּל עַל זֶה שָׂכָר. אֲבָל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְנַהֵג בְּכַשְׁרוּת, הוּא מַעֲלָה גְּדוֹלָה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִין יֵצֶר הָרָע כַּנַּ״ל׃

## תנינא · תורה נ

א הַמַּחֲשָׁבָה בְּיַד הָאָדָם לְהַטּוֹתָהּ כִּרְצוֹנוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה, וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד כְּלָל,

וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים הוֹלֶכֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וּפוֹרַחַת וּמְשׁוֹטֶטֶת בִּדְבָרִים אֲחֵרִים וְזָרִים, הוּא בְּיַד הָאָדָם לַחֲזֹר וּלְהַטּוֹתָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ אֶל הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, לַחֲשֹׁב מַה שֶּׁרָאוּי.

וְהוּא מַמָּשׁ כְּמוֹ סוּס שֶׁפּוֹנֶה מִן הַדֶּרֶךְ וְסָר לְדֶרֶךְ אַחֵר, שֶׁתּוֹפְסִין אוֹתוֹ בְּאַפְסָר וְכַיּוֹצֵא, וּמַחֲזִירִין אוֹתוֹ בְּעַל־כָּרְחוֹ אֶל הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ־כֵן בְּמַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ, שֶׁיְּכוֹלִין לְתָפְסָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ לְהָשִׁיבָהּ אֶל הַדֶּרֶךְ הָרָאוּי׃

## תנינא · תורה נא

א הַיֵּצֶר הָרָע נוֹקֵשׁ בָּאָדָם בְּכָל פַּעַם וּמְעוֹרְרוֹ לְמַה שֶּׁמְּעוֹרְרוֹ. וְאַף אִם אֵין הָאָדָם שׁוֹמֵעַ לוֹ וּפוֹנֶה עֹרֶף מִמֶּנּוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא נוֹקֵשׁ בּוֹ עוֹד פַּעַם שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי וְיוֹתֵר. אֲבָל אִם הָאָדָם הוּא חָזָק בְּדַעְתּוֹ וְעוֹקְשָׁן נֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע, וְאֵינוֹ פּוֹנֶה אֵלָיו כְּלָל, אֲזַי הַיֵּצֶר הָרָע מִסְתַּלֵּק וְהוֹלֵךְ לוֹ.

וְכֵן בִּתְפִלָּה, בְּעִנְיַן הַמַּחֲשָׁבוֹת הַבָּאִים לְבַלְבֵּל, הוּא מַמָּשׁ כַּנַּ״ל, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה בָּאָה כַּמָּה פְּעָמִים, פַּעַם אַחַר פַּעַם, לְבַלְבֵּל. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת חָזָק לְבִלִּי לְהִסְתַּכֵּל עָלֶיהָ כְּלָל בְּשׁוּם אֹפֶן, וַאֲזַי תִּסְתַּלֵּק. וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה׃

## תנינא · תורה נב

א מַה שֶּׁקָּשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיקִים, זֶהוּ מֻכְרָח לִהְיוֹת. כִּי הַצַּדִּיקִים מִתְדַּמִּים לְיוֹצְרָם, כַּמּוּבָא, וּכְמוֹ שֶׁקָּשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ־כֵן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה קָשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק, כִּי הוּא מִתְדַּמֶּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ׃

וּבְעִנְיַן הַקַּשְׁיוֹת שֶׁקָּשֶׁה עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מַרְגְּלָא בְּפֻמֵּהּ לוֹמַר: אַדְרַבָּא, כָּךְ רָאוּי לִהְיוֹת דַּיְקָא, שֶׁיִּהְיוּ קַשְׁיוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָךְ נָאֶה וְיָפֶה לוֹ יִתְבָּרַךְ לְפִי גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ. כִּי מֵעֹצֶם גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ, שֶׁהוּא מְרוֹמָם מְאֹד מִדַּעְתֵּנוּ, עַל־כֵּן בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר שֶׁנָּבִין וְנַשִּׂיג בְּשִׂכְלֵנוּ הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו יִתְבָּרַךְ קַשְׁיוֹת, כִּי כָּךְ נָאֶה וְיָפֶה לְהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה מְרוֹמָם וְנִשָּׂא מִדַּעְתֵּנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה קָשֶׁה הַקַּשְׁיוֹת כַּנַּ״ל; וְאִם הָיָה הַנְהָגָתוֹ כְּפִי חִיּוּב דַּעְתֵּנוּ, אִם־כֵּן הָיָה, חַס וְשָׁלוֹם, דַּעְתּוֹ כְּדַעְתֵּנוּ:

## תנינא · תורה נג

א גָּדֵל יִקְרַת הַמַּחֲשָׁבָה נוֹדַע לִי עַתָּה. כִּי הַמַּחֲשָׁבָה יְקָרָה מְאֹד מְאֹד, שֶׁנַּעֲשֶׂה מִמֶּנָּה דְּבָרִים שְׁלֵמִים מַמָּשׁ, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קִיּוּם כָּל הַיָּמִים שֶׁיִּתְקַיְּמוּ הָעוֹלָמוֹת, כָּל זְמַן אֲשֶׁר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְכוּ׳ וְכוּ׳.

וְחָכְמָה יָקָר יוֹתֵר, כִּי מַחֲשָׁבָה הוּא שֶׁעוֹלָה עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ לְבַד, וְחָכְמָה הוּא שֶׁבּוֹנֶה בְּחָכְמָתוֹ בִּנְיָנִים בְּשִׂכְלוֹ, וְהוּא יָקָר מְאֹד,

וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁיִּהְיֶה בֶּאֱמֶת. וַאֲפִלּוּ פְּשָׁט שֶׁמְּחַדְּשִׁין, הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וְצָרִיךְ גַּם־כֵּן שֶׁיִּהְיֶה בֶּאֱמֶת. וְגַם לְהֶפֶךְ, כְּשֶׁהוּא בְּלֹא אֱמֶת, נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ גַּם־כֵּן דְּבָרִים לְהֶפֶךְ:

## תנינא · תורה נד

א הַבְּחִירָה בְּיַד הָאָדָם לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ. וַאֲפִלּוּ כָּל הַדְּבָרִים, הַכֹּל בְּיַד הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי לְהִתְנַהֵג הַכֹּל כִּרְצוֹנוֹ כִּבְחִירָתוֹ.

כִּי בְּיַד יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּחִירָה בְּיָדָם עַל כָּל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי אֵצֶל אֲחֵרִים יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם מֻכְרָחִים בָּהֶם, אֲבָל אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, כְּגוֹן לִנְסֹעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם וְכַיּוֹצֵא, יֵשׁ בּוֹ עֲבוֹדָה, וְעַל־כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּחִירָה עַל הַכֹּל:

## תנינא · תורה נה

א רֻוַח הָעוֹלָם הַזֶּה אֵין לְשַׁעֵר, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהָאָדָם יָכוֹל לְהַרְוִיחַ בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאֵין צָרִיךְ עַל זֶה הוֹצָאוֹת מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁקּוֹרִין ״אוֹיסֹ־לַאג״, רַק מִמַּה שֶּׁהַכִּין לְפָנָיו הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, יָכוֹל לְהַרְחִיב יָדוֹ וּלְהַרְוִיחַ הַרְבֵּה מְאֹד. עַיִן לֹא רָאָתָה וְכוּ׳:

## תנינא · תורה נו

א כְּשֶׁיֵּשׁ לְהָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּא, הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ׳. כִּי הָאֱלֹקוּת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ע״ג): צוּר לְבָבִי. וְאֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נֶאֱמַר (שמות ל״ג): הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי – שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ.

נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב יִשְׂרְאֵלִי, אֵין רָאוּי לוֹ לוֹמַר שֶׁמָּקוֹם זֶה אֵין טוֹב לְפָנָיו, כִּי אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּא, הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה נז

א דַּע, כְּשֶׁצַּדִּיק גָּדוֹל אֲמִתִּי מְגַלֶּה תּוֹרָה, חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים, הוּא טוֹבָה לְהַקְּטַנִּים בְּמַעֲלָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּדֵּל הַקָּטָן בְּמַעֲלָה, שֶׁהַכֹּל רָצִים וּבָאִים אֵלָיו.

וְגַם בְּהַסִּטְרָא־אָחֳרָא נִתְגַּדֵּל אֶחָד עַל־יְדֵי־זֶה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּבִלְעָם, כְּשֶׁנִּתַּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, בָּאוּ כָּל הָאֻמּוֹת לְבִלְעָם (כשארז״ל זבחים קטז).

נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי נְתִינַת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל נִתְגַּדֵּל בִּלְעָם, וּבָאוּ אֵלָיו כָּל הָעוֹלָם, וְהוּא עָמַד עַצְמוֹ עַל אֵיזֶה פָּסוּק וְאָמַר לָהֶם תּוֹרָה. כִּי אָז כְּשֶׁבָּאוּ אֵלָיו, שֶׁאָלוּ אוֹתוֹ מַה שֶּׁשָּׁאָלוּ – ה׳ לַמַּבּוּל יָשָׁב, וְהוּא עָמַד עַל פָּסוּק, וְהֵשִׁיב לָהֶם: ה׳ עֹז וְכוּ׳.

וְכֵן בְּיִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן שֶׁהֵם בִּקְדֻשָּׁה וְאֵינָם בָּאִים, חַס וְשָׁלוֹם, לִבְלְעָם וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. אַךְ כְּשֶׁצַּדִּיק גָּדוֹל אֲמִתִּי מְגַלֶּה חִדּוּשִׁים, וְנַעֲשֶׂה רַעַשׁ גָּדוֹל, שֶׁזֶּה מְגַלֶּה חִדּוּשִׁים נוֹרָאִים כָּאֵלּוּ, אָזַי כֻּלָּם מִתְקַבְּצִים וּבָאִים לְאֵיזֶה קָטָן בְּמַעֲלָה, וְנֶאֱסָפִים אֶצְלוֹ לִשְׁמֹעַ מִמֶּנּוּ, מֵחֲמַת הָרַעַשׁ שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַחִדּוּשִׁים שֶׁמְּגַלֶּה הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל, וְהוּא עוֹמֵד עַצְמוֹ עַל אֵיזֶה פָּסוּק, וְאוֹמֵר לָהֶם מַה שֶּׁאוֹמֵר:

## תניא · תורה נח

**א** יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁאוֹמְרִים, שֶׁכְּשֶׁהַצַּדִּיק גָּדוֹל בְּמַעֲלָה, מֵחֲמַת גְּדֻלָּתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, כִּי הוּא רָחוֹק מֵהָעוֹלָם. וּבֶאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי אַדְרַבָּא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, הוּא יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל יוֹתֵר עַל הָעוֹלָם.

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁבְּוַדַּאי הָיָה גָּדוֹל בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד, יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַרְבֵּה מֵהַצַּדִּיקִים שֶׁבְּזְמַן הַזֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אָמַר: אוֹי לִי אִם אֹמַר, אוֹי לִי אִם לֹא אֹמַר (כלים פ׳ יז מ׳ טז). נִמְצָא שֶׁרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָיָה בָּקִי כָּל־כָּךְ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, עַד שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא לוֹמַר דִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ הָרַמָּאִים. הֲרֵי שֶׁהָיָה בָּקִי מְאֹד בְּהָעוֹלָם, עַד שֶׁאַדְרַבָּא, הָיָה מִתְיָרֵא פֶּן יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ רַמָּאוּת, כִּי בֶּאֱמֶת כָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם יוֹתֵר, כִּי הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא מְרוֹמָם וּמְנַשֵּׂא מְאֹד מְאֹד מִן הָעוֹלָם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מַשְׁגִּיחַ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל הָעוֹלָם.

כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁהוּא יֵשׁ, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת בְּכָל מָקוֹם בְּבַת־אַחַת, כִּי מַה שֶּׁהוּא יֵשׁוּת, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד כָּאן אֵינוֹ כָּאן, כְּגוֹן כְּשֶׁהוּא בְּאֵיזֶה עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם. אֲבָל מִי שֶׁהוּא אַיִן, אֵין מָקוֹם שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם, כִּי אֵין לוֹ מָקוֹם כְּלָל.

וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק נִכְלָל יוֹתֵר בָּאַיִן, הוּא יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם בְּיוֹתֵר, כִּי אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר עָלָיו שֶׁהוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְרָחוֹק מֵהָעוֹלָם, כִּי אֵין לוֹ מָקוֹם כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בִּדְבָרֵינוּ (בִּלְקוּטֵי קָמָא, סִימָן קסב) בְּשֵׁם הַמַּגִּיד, עַל הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַדְרִים וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם:

## תניא · תורה נט

**א** יֵשׁ זָרִיז וְנִשְׁכָּר, זָרִיז וְנִפְסָד (ע׳ פסחים נ:).

כִּי דַע, כִּי מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה (אבות פ״ד), נִמְצָא שֶׁהַמִּצְוָה גּוֹרֶרֶת אֶת חֲבֶרְתָּהּ. וּבְוַדַּאי יֵשׁ אֵיזֶה בְּחִינָה בֵּין הַמִּצְוֹות, מַה שֶּׁהוּא בֵּין מִצְוָה לְמִצְוָה, שֶׁהוּא מְקֻשָּׁר מִצְוָה אַחַת לַחֲבֶרְתָּהּ, אֲשֶׁר עַל־יְדֵי־זֶה הַמִּצְוֹות נִגְרָרִים אַחַת אַחַר חֲבֶרְתָּהּ. וּבֶאֱמֶת זֹאת הַבְּחִינָה בְּעַצְמָהּ, הֵינוּ מַה שֶּׁהוּא בֵּין הַמִּצְוֹות כַּנַּ״ל, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא גַּם־כֵּן יְקָרָה מְאֹד.

וְעַל־כֵּן מִי שֶׁהוּא צַדִּיק מִנְּעוּרָיו וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר מִיָּמָיו, מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם (בראשית כ״ד:א׳): וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים – שֶׁאַבְרָהָם בָּא לַדַּרְגָּא שֶׁלּוֹ עַל־יְדֵי הַיָּמִים, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (חיי שרה דף קכט.), כִּי בֶּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים הִכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ (נדרים לב), וְהָיָה הוֹלֵךְ תָּמִיד מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא. וּמִי שֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, הוּא מַפְסִיד עַל־יְדֵי הַזְּרִיזוּת. כִּי כְּשֶׁהוּא זָרִיז גָּדוֹל וְרָץ בִּזְרִיזוּת מִמִּצְוָה לְמִצְוָה, אֲזַי הוּא מַפְסִיד עַל־יְדֵי־זֶה אֶת בְּחִינַת הַקְּדֻשָּׁה, מַה שֶּׁהוּא בֵּין מִצְוָה לְמִצְוָה כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי זֶה הַזְּרִיזוּת הוּא עוֹבֵר וּמְדַלֵּג עַל הַבְּחִינָה הַזֹּאת, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ הוֹלֶכֶת אֵלָיו, כִּי הִיא נִמְשֶׁכֶת וְנִגְרֶרֶת אֵלָיו עַל־יְדֵי הַמִּצְוָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁגּוֹרֶרֶת אֶת הַשְּׁנִיָּה כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁגַּם הוּא רָץ בִּזְרִיזוּת אֶל הַמִּצְוָה, אֲזַי יוּכַל לְדַלֵּג וְלַעֲבֹר אֶת הַבְּחִינָה שֶׁבֵּין הַמִּצְוֹות כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן הוּא זָרִיז וְנִפְסָד. אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹהֶה קְצָת, יוּכַל בְּתוֹךְ כָּךְ לְהַשִּׂיג גַּם הַבְּחִינָה שֶׁבֵּין הַמִּצְוֹות כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה – לְמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי ה׳ כַּפֶּרֶד מִנְּעוּרָיו. אֲבָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, הוּא צָרִיךְ דַּוְקָא לִהְיוֹת זָרִיז גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, לְמַהֵר וְלָרוּץ מְאֹד, לְהִמָּלֵט עַל נַפְשׁוֹ, וְאָסוּר לוֹ לִשְׁהוֹת כְּלָל לַעֲמֹד וּלְהִתְיַשֵּׁב, כִּי בַּעַל־תְּשׁוּבָה אֵינוֹ הוֹלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא כְּלָל, וְאֵין בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּדֻשָּׁה שׁוּם בְּחִינָה כַּנַּ״ל, כִּי הוּא צָרִיךְ לְהַתְחִיל מֻחְדָּשׁ, וְהוּא צָרִיךְ לָרוּץ וּלְדַלֵּג אֶל הַקְּדֻשָּׁה, כַּמּוּבָא, שֶׁהַבַּעַל־תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לְדַלֵּג עַל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְדַלֵּג, וְלִקְפֹּץ אֶל הַקְּדֻשָּׁה בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל. וְאִישׁ כָּזֶה הוּא זָרִיז וְנִשְׁכָּר כַּנַּ״ל:

**ב** וּבְחִינָה שֶׁבֵּין הַמִּצְוֹות כַּנַּ״ל הוּא כְּגוֹן: וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר וְעָשִׂיתָ. וּבְוַדַּאי יֵשׁ עֲבוֹדָה גַּם בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, שֶׁהֵם קֹדֶם הַמִּצְוָה. כִּי עִקַּר הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה אַחַר־כָּךְ, אַחַר תֵּבַת וְעָשִׂיתָ, אֲבָל בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי גַּם בַּפְּסוּקִים הַנַּ״ל שֶׁבֵּין מִצְוָה לְמִצְוָה, יֵשׁ בָּהֶם עֲבוֹדָה. וְזֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ״ל מַה שֶּׁבֵּין מִצְוָה לְמִצְוָה.

וְעוֹד יֵשׁ בָּזֶה, וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר (בלקו״א סי׳ כב) מֵעִנְיַן זֶה, שֶׁבֶּאֱמֶת יֵשׁ עֲבוֹדָה גַּם בַּפָּסוּק וַיְדַבֵּר וְכוּ׳:

## תניא · תורה ס

**א** כְּשֶׁיֵּשׁ מִלְחָמוֹת בָּעוֹלָם, הַשֵּׂכֶל מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה יַקְרוּת, כִּי נִתְעוֹרֵר הַקְּלָלָה שֶׁל קַיִן: כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֶף תֵּת כֹּחָהּ לָךְ (בראשית ד׳:י״ב), עַל־יְדֵי הַשְׁפִּיכוּת־דָּמִים שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם. כִּי קְלָלָה זוֹ נֶאֱמְרָה עַל שְׁפִיכוּת־דָּמִים, כִּי הָאֲדָמָה הִיא חַיֶּבֶת בָּזֶה כְּשֶׁיֵּשׁ שְׁפִיכוּת־דָּמִים. כִּי הַגְּשָׁמִים נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי הָאֵדִים הָעוֹלִים מִן הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב׳:ו׳): וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה, כִּי מִן הָאֵדִים הָעוֹלִים מִן הָאָרֶץ, מִזֶּה נַעֲשִׂים גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁיֵּשׁ מִלְחָמוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, אֲזַי נַעֲשֶׂה מִן הָאֵדִים הַנַּ״ל שְׁפִיכוּת־דָּמִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל״ה:ה׳): וַתַּגֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי חָרֶב בְּעֵת אֵידָם,

הַיְנוּ בְּחִינַת אֲדָם הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדָם נַעֲשֶׂה הַשְׁפָּכוּת־דָּמִים. וְכֵן בְּכַמָּה אֻמּוֹת: מִצְרַיִם וַעֲמוֹן וּמוֹאָב, כְּשֶׁנִּבְּא עַל מַפַּלְתָּם, נֶאֱמַר שָׁם: בְּעֵת אֵידָם – בְּחִינַת אֲדָם הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדָם נַעֲשֶׂה הַשְׁפָּכוּת־דָּמִים כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ מִלְחָמוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, אֲזַי הָאֲדָמָה נוֹתֶנֶת כֹּחָהּ לְשָׁם, כִּי מִן הָאֲדָמָה הָעוֹלִים מְמֻנֶּה נַעֲשֶׂה הַשְׁפָּכוּת־דָּמִים, וְעַל־כֵּן אֵין יוֹרְדִין גְּשָׁמִים, כִּי הַגְּשָׁמִים נַעֲשִׂין מִן הָאֲדִים, וְעַכְשָׁו נַעֲשֶׂה מִן הָאֲדִים עִנְיָן אַחֵר, דְּהַיְנוּ שְׁפִיכוּת־דָּמִים כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח:): בִּשְׁעַת גְּשָׁמִים אֲפִלּוּ גְּיָסוֹת פּוֹסְקוֹת בּוֹ. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ גְּשָׁמִים, נִפְסָקִים הַגְּיָסוֹת וְהַמִּלְחָמוֹת כַּנַּ״ל:

**ב** וְלָזֶה מְקֻשָּׁר מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּשֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא בַּתְּפִיסָה, אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: רַבִּי, לַמְּדֵנִי תּוֹרָה, וְאִם לָאו, אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחַאי אַבָּא וּמוֹסֵרְךָ לַמַּלְכוּת (פסחים קיב). וְהַדְּבָרִים תְּמוּהִים מְאֹד מְאֹד, שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן יֹאמַר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְרַבּוֹ, שֶׁיְּמְסְרוֹ לַמַּלְכוּת. וְגַם כִּי מִסְתָּמָא כְּשֶׁרַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ לֹא רָצָה לְלַמְּדוֹ, בְּוַדַּאי כֵּן לְטוֹבָה. וְגַם הֲלֹא כְּבָר הָיָה תָּפוּס בַּתְּפִיסָה, וּמַה יִּמְסְרֵהוּ עוֹד:

**ג** אַךְ דַּע, כִּי גַּם עַל־יְדֵי מִי שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָה בָּרַבִּים, וְשׁוֹמְעִים תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא גַּם־כֵּן עֲצִירַת גְּשָׁמִים, כִּי עַל־יְדֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה בָּא גְּשָׁמִים, בִּבְחִינַת (שמות ט״ז:י׳): וּכְבוֹד ה׳ נִרְאָה בֶּעָנָן, וְעַל־יְדֵי הֶעָנָן בָּא גְּשָׁמִים. וְזֶה בְּחִינַת (תהילים כ״ט:ג׳): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים, ה׳ עַל מַיִם רַבִּים; הַיְנוּ בְּחִינַת גְּשָׁמִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי כְּבוֹד ה׳, בְּחִינַת כְּבוֹד הַתּוֹרָה.

וְהַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין קלג) שֶׁהוּא כְּזוֹרֵק אֶבֶן לְמַרְקוּלִיס, וּפָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁמַּרְקוּלִיס פָּרוּשׁוֹ: מַר קָלוּט, הַיְנוּ חִלּוּף הַכָּבוֹד. נִמְצָא כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, הוּא הֶפֶךְ הַכָּבוֹד, וְעַל־כֵּן בָּא עַל־יְדֵי־זֶה עֲצִירַת גְּשָׁמִים, הֶפֶךְ הַכָּבוֹד, שֶׁעַל־יָדוֹ בָּאִין גְּשָׁמִים.

וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ״ו:א׳): כַּמָּטָר בַּקָּצִיר כֵּן לֹא נָאוֶה לִכְסִיל כָּבוֹד, הַיְנוּ כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: נוֹתֵן לִכְסִיל כָּבוֹד (שם), שֶׁנּוֹתֵן כְּבוֹד הַתּוֹרָה לִכְסִיל, דְּהַיְנוּ תַּלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַלְקֵל הַגְּשָׁמִים. וְזֶהוּ: כַּמָּטָר בַּקָּצִיר, הַיְנוּ קִלְקוּל הַגְּשָׁמִים שֶׁיּוֹרְדִין שֶׁלֹּא בְּעוֹנָתָן. כִּי בְּשָׁעַת הַקָּצִיר, אֲזַי אַדְרַבָּא, מַזִּיק הַמָּטָר – כֵּן לֹא נָאוֶה לִכְסִיל כָּבוֹד, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא קִלְקוּל הַגְּשָׁמִים כַּנַּ״ל:

**ד** וְזֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי עֲקִיבָא: לַמְּדֵנִי תּוֹרָה, וְאִם לָאו, אֲנִי אוֹמֵר וְכוּ׳. כִּי רַבִּי עֲקִיבָא הָיָה מַקְהִיל קְהִלּוֹת וְדוֹרֵשׁ בָּרַבִּים, וְסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁמִּפְּנֵי זֶה נִתְפַּס בַּתְּפִיסָה, מֵחֲמַת שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים, וְשָׁמְעוּ בְּנֵי־אָדָם שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים.

כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה שֶׁמְּגַלִּין, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ אֱלִקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ה:ב׳): וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה, הַיְנוּ כְּשֶׁתִּרְצוּ לִקַּח וּלְהַמְשִׁיךְ אוֹתִי, אִי אֶפְשָׁר כִּי־אִם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה מַמְשִׁיכִין אוֹתוֹ, כְּבָיכוֹל. וּלְהֵיכָן נִמְשָׁךְ הָאֱלִקוּת, לְתוֹךְ מֹחַ הַשּׁוֹמֵעַ. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁזֶּהוּ תְּפִיסָה, כְּבָיכוֹל, בִּבְחִינַת (שיר השירים ז׳:ו׳): מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים – בִּרְהִיטֵי מֹחִין (סוף התיקונים תיקון ו׳ דף ה). אָסוּר דַּיְקָא, שֶׁמַּה שֶּׁנִּמְשָׁךְ אֱלִקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיכוֹל, בִּרְהִיטֵי מֹחִין הוּא בְּחִינַת תְּפִיסָה, בְּחִינַת (תהילים ס״ח:י״ט) שָׁבִיתָ שֶׁבִי, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא נַיְחָא לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה נִמְשָׁךְ, כְּבָיכוֹל, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִיסָה.

אֲבָל כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, וּמַמְשִׁיךְ אֱלִקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְתוֹךְ מֹחַ שֶׁלּוֹ, זֶהוּ תְּפִיסָה מַמָּשׁ, וְעַל־כֵּן עָנְשׁוֹ תְּפִיסָה. וְעַל־כֵּן סָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְפַּס רַבִּי עֲקִיבָא בַּתְּפִיסָה כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִיסָה יִתְתַּקֵּן, וְיִזְדַּכְּכוּ הַדְּבּוּרִים שֶׁהֶכְנִיס לְתַלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, בִּבְחִינַת (בראשית מ״ב:ט״ז): וְאַתֶּם הֵאָסְרוּ וִיבֻחַן דִּבְרֵיכֶם. וְעַל־כֵּן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁיְּלַמְּדוֹ תּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁיְּלַמֵּד עַתָּה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְתַּקֵּן פְּגַם הַנַּ״ל, שֶׁלִּמֵּד תּוֹרָה לְתַלְמִידִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים:

**ה** וְאִם לָאו, אֲנִי אוֹמֵר וְכוּ׳ – אֲנִי אוֹמֵר דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר לְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאִם הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה, אֲזַי אֲנִי אוֹמֵר תּוֹרָה.

וְזֶהוּ: אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחַאי אַבָּא, כִּי כָּל חִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁמְּגַלִּין, עַל־יְדֵי־זֶה מְגַלִּין חֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר: לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד.

וְיֵשׁ בְּכָל אֶחָד חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת: חֲסָדִים מִצַּד הָאָב וְכוּ׳. וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא הָיָה לוֹ מִצַּד הָאָב חֲסָדִים, כִּי הָיָה בֶּן גֵּרִים, וְלֹא הָיָה לוֹ זְכוּת אָבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כז:), שֶׁלֹּא רָצוּ לְמַנּוֹתוֹ נָשִׂיא לְרַבִּי עֲקִיבָא, מִשּׁוּם דְּלֵית לֵהּ זְכוּת אָבוֹת. וְסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אֵין רוֹצֶה לוֹמַר תּוֹרָה מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ חֲסָדִים מִצַּד הָאָב. אֲבָל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי בְּוַדַּאי הָיָה לוֹ חֲסָדִים מִצַּד אֲבִיו רַבִּי יוֹחַאי, (שֶׁהָיָה גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל), וְעַל־כֵּן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְאִם לָאו, אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחַאי אַבָּא, הַיְנוּ שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לְהַתּוֹרָה שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹחַאי אַבָּא, בְּחִינַת הַחֲסָדִים מִצַּד הָאָב, שֶׁמִּשָּׁם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחֲסָדִים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וּמוֹסֵרְךָ לַמַּלְכוּת – כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, שֶׁזֶּה שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אֵינוֹ רוֹצֶה לוֹמַר תּוֹרָה וּלְגַלּוֹת הַחֲסָדִים, וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַחֲסָדִים עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהָיָה

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר עַתָּה, הָיָה מְתַקֵּן פְּגָם הַנַּ״ל, שֶׁלִּמֵּד תּוֹרָה לְתַלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים. אַךְ רַבִּי עֲקִיבָא אֵינוֹ רוֹצֶה לְגַלּוֹת חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה וּלְגַלּוֹת הַחֲסָדִים, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ חֲסָדִים מִצַּד הָאָב. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, שֶׁזֶּהוּ רַק מֵחֲמַת עֲנִיּוּת שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁמֵּחֲמַת עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הוּא סוֹבֵר שֶׁאֵין יָכוֹל לְגַלּוֹת תּוֹרָה מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ חֲסָדִים מִצַּד הָאָב, וְאֵין יָכוֹל לְתַקֵּן פְּגָם הַנַּ״ל כִּי־אִם עַל־יְדֵי הַתְּפִיסָה, כִּי הַתְּפִיסָה הוּא תִּקּוּן וְזִכּוּךְ לְהַדִּבּוּרִים כַּנַּ״ל.

אֲבָל בֶּאֱמֶת רַבִּי עֲקִיבָא הוּא רַבִּי גָּדוֹל כָּזֶה, שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲסָדִים מִצַּד עַצְמוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לִזְכוּת אָבוֹת כְּלָל, וְיָכוֹל רַבִּי עֲקִיבָא לְגַלּוֹת תּוֹרָה עַל־יְדֵי הַחֲסָדִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִצַּד עַצְמוֹ לְבַד, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְתַקֵּן פְּגָם הַנַּ״ל, כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲנִי אוֹמֵר וְכוּ׳, הַיְנוּ שֶׁאֲנִי אוֹמֵר תּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ לִי חֲסָדִים מִצַּד הָאָב, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָבִיא אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לְתוֹךְ בְּחִינַת גְּדֻלּוּת, עַד שֶׁיְּכָרַח רַבִּי עֲקִיבָא בְּעַל־כָּרְחוֹ לוֹמַר תּוֹרָה, כִּי בֶּאֱמֶת רַבִּי עֲקִיבָא יָכוֹל בְּוַדַּאי לְגַלּוֹת תּוֹרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת אָבוֹת, כִּי רַבִּי עֲקִיבָא גָּדוֹל כָּל־כָּךְ, שֶׁיָּכוֹל לְגַלּוֹת תּוֹרָה עַל־יְדֵי חֲסָדִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִצַּד עַצְמוֹ, רַק שֶׁהוּא עָנָו, וְעַל־יְדֵי שֶׁיְּגַלֶּה רַבִּי שִׁמְעוֹן תַּלְמִידוֹ תּוֹרָה שֶׁהוּא יֵשׁ לוֹ חֲסָדִים מִצַּד הָאָב, עַל־יְדֵי זֶה יָבִיא אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לִבְחִינַת גְּדֻלּוּת, עַד שֶׁיְּכָרַח בְּעַל־כָּרְחוֹ לוֹמַר תּוֹרָה אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה.

וְזֶהוּ: וְאִם לָאו, הַיְנוּ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי עֲקִיבָא: אִם אֵין אַתָּה רוֹצֶה לוֹמַר תּוֹרָה, וְזֶהוּ מֵחֲמַת עַנְוָתָנוּתְךָ, אֲזַי אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחַאי אַבָּא, הַיְנוּ שֶׁאֲנִי אוֹמֵר תּוֹרָה, כִּי יֵשׁ לִי חֲסָדִים מִצַּד הָאָב כַּנַּ״ל, שֶׁאָבִיא אוֹתְךָ וְאָמְסָרְךָ בְּעַל־כָּרְחֲךָ לַמַּלְכוּת, לִבְחִינַת גְּדֻלּוּת, וְתִהְיֶה מֻכְרָח בְּעַל־כָּרְחֲךָ לְגַלּוֹת תּוֹרָה, שֶׁהִיא הִתְגַּלּוּת הַחֲסָדִים כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי תַּלְמִידוֹ יֹאמַר תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה יָבִיא אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לִבְחִינַת גְּדֻלּוּת בְּעַל־כָּרְחוֹ, וְיֻכְרַח לוֹמַר תּוֹרָה, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַחֲסָדִים, שֶׁהוּא תִּקּוּן פְּגָם הַנַּ״ל:

(וְלֹא בָּאר אֵיךְ עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁמְּגַלֶּה חֲסָדִים, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְתַּקֵּן פְּגָם הַנַּ״ל. גַּם לֹא בָּאַר אֵיךְ עַל־יְדֵי הַתַּלְמִיד שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת, כְּשֶׁמְּגַלֶּה תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה רַבּוֹ מֻכְרָח לָבוֹא בְּגַדְלוּת וְלוֹמַר תּוֹרָה).

וְזֶהוּ: וּמוֹסָרְךָ לַמַּלְכוּת – מְסִירָה הוּא לְשׁוֹן בְּעַל־כָּרְחוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ל״א:ה׳): וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל – פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: שֶׁנִּמְסְרוּ בְּעַל־כָּרְחָם. כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי יָבִיא אֶת רַבִּי עֲקִיבָא בְּעַל־כָּרְחוֹ לִבְחִינַת גְּדֻלּוּת עַל־יְדֵי שֶׁהוּא יֹאמַר תּוֹרָה כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה סא

**א** הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, כַּמּוּבָא. וְזֶה הָעִנְיָן הוּא בֶּאֱמֶת דָּבָר נִפְלָא וְנֶעְלָם מְאֹד, וְאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת בְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי.

אַךְ דַּע, שֶׁעִקַּר הַזְּמַן הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁאֵין מְבִינִים, דְּהַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁשִּׂכְלֵנוּ קָטָן, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, הַזְּמַן נִקְטָן וְנִתְבַּטֵּל בְּיוֹתֵר.

כִּי בַּחֲלוֹם, שֶׁאָז הַשֵּׂכֶל נִסְתָּלֵק, וְאֵין לוֹ רַק כֹּחַ הַמְדַמֶּה, אֲזַי בְּרֶבַע שָׁעָה יְכוֹלִים לַעֲבֹר כָּל הַשִּׁבְעִים שָׁנָה, כַּאֲשֶׁר נִדְמֶה בַּחֲלוֹם, שֶׁעוֹבֵר וְהוֹלֵךְ כַּמָּה וְכַמָּה זְמַנִּים בְּשָׁעָה מוּעֶטֶת מְאֹד, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים מֵהַשֵּׁנָה, אֲזַי רוֹאִים, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַזְּמַנִּים וְהַשִּׁבְעִים שָׁנָה שֶׁעָבְרוּ בַּחֲלוֹם, הוּא זְמַן מֻעָט מְאֹד בֶּאֱמֶת. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁאַחַר־כָּךְ בְּהָקִיץ אָז חוֹזֵר הַשֵּׂכֶל כָּל אֵלּוּ הַשִּׁבְעִים שָׁנָה שֶׁעָבְרוּ בַּחֲלוֹם הֵם רַק רֶבַע שָׁעָה אֶצְלוֹ, רַק שִׁבְעִים שָׁנָה מַמָּשׁ, הֵם שִׁבְעִים שָׁנָה גַּם אֶצֶל הַשֵּׂכֶל שֶׁלָּנוּ.

וּבֶאֱמֶת בְּהַשֵּׂכֶל הַגָּבוֹהַּ לְמַעְלָה מִשִּׂכְלֵנוּ, גַּם מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב אֶצְלֵנוּ לְשִׁבְעִים שָׁנָה מַמָּשׁ הוּא גַּם־כֵּן רַק רֶבַע שָׁעָה אוֹ פָּחוֹת. כִּי כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין שֶׁיְּכוֹלִין לַעֲבֹר שִׁבְעִים שָׁנָה בַּחֲלוֹם, וּבֶאֱמֶת אָנוּ יוֹדְעִין אַחַר־כָּךְ בַּשֵּׂכֶל שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא רַק רֶבַע שָׁעָה, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ, מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב לְפִי שִׂכְלֵנוּ שִׁבְעִים שָׁנָה מַמָּשׁ, הוּא בַּשֵּׂכֶל הַגָּבוֹהַּ לְמַעְלָה יוֹתֵר רַק רֶבַע שָׁעָה, רַק שֶׁאֵין אָנוּ מְבִינִים זֹאת.

כִּי גַּם בַּחֲלוֹם אִם הָיָה אֶחָד בָּא אֶצְלוֹ בְּשָׁעַת הַחֲלוֹם וְהָיָה אוֹמֵר לוֹ, שֶׁכָּל זֶה שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁעוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים, שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינָם כְּלוּם, וְהַכֹּל הוּא רַק רֶבַע שָׁעָה – בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מַאֲמִין לוֹ כְּלָל, כִּי לְפִי הַדִּמְיוֹן שֶׁבַּחֲלוֹם נִדְמֶה לוֹ שֶׁעוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים מַמָּשׁ; כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֶצְלֵנוּ לְפִי שִׂכְלֵנוּ נִדְמֶה שֶׁזֶּהוּ זְמַן שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה, בַּשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל יוֹתֵר הוּא רַק רֶבַע שָׁעָה.

וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה, שֶׁבַּשֵּׂכֶל שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, גַּם אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁבַּשֵּׂכֶל הַגָּבוֹהַּ מִשִּׂכְלֵנוּ אֵינוֹ נֶחְשָׁב שָׁם, בַּשֵּׂכֶל הַגָּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר, רַק לִזְמַן מֻעָט וּפָחוּת מְאֹד. וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֲשֶׁר יֵשׁ שֵׂכֶל גָּבוֹהַּ כָּל־כָּךְ, שֶׁשָּׁם כָּל הַזְּמַן כֻּלּוֹ אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּלָל, כִּי מֵחֲמַת גֹּדֶל הַשֵּׂכֶל מְאֹד, כָּל הַזְּמַן אַיִן וָאֶפֶס לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁאֶצְלֵנוּ הַשִּׁבְעִים שָׁנָה שֶׁעוֹבְרִים בַּחֲלוֹם הֵם רַק רֶבַע שָׁעָה בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל, כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ שֵׂכֶל לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל, עַד שֶׁהַזְּמַן נִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי:

**ב** וְעַל־כֵּן מָשִׁיחַ, שֶׁעָבַר עָלָיו מַה שֶּׁעָבַר מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְסָבַל מַה שֶּׁסָּבַל, וְאַחַר כָּל זֶה, בַּסּוֹף יֹאמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: בְּנִי אַתָּה, אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ (תהילים ב׳:ז׳).

וְהַדָּבָר תָּמוּהַּ וְנִפְלָא מְאֹד, לְכְאוֹרָה, אַךְ כָּל זֶה מֵחֲמַת גֹּדֶל עֹצֶם שִׂכְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, לְפִי גֹּדֶל מַדְרֵגָתוֹ שֶׁיֹּאחַז אָז, וּמֵחֲמַת הַפְלָגַת עֹצֶם מַעֲלַת שִׂכְלוֹ, שֶׁיִּגְדַּל

אָז מְאֹד מְאֹד. עַל־כֵּן יִהְיֶה כָּל הַזְּמַן שֶׁעָבַר עָלָיו מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן, כֻּלּוֹ אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, וְיִהְיֶה מַמָּשׁ כְּאִלּוּ נוֹלָד הַיּוֹם, כִּי יִתְבַּטֵּל כָּל הַזְּמַן בְּשִׁכְלוֹ, שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מְאֹד. וְעַל־כֵּן יֹאמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ – הַיּוֹם מַמָּשׁ, כִּי כָל הַזְּמַן שֶׁעָבַר, אַיִן וָאֶפֶס לְגַמְרֵי כַּנַּ״ל:

ג וְכֵן אָנוּ רוֹאִים בְּמָקוֹם גַּס־כֵּן, שֶׁהַבַּעַל־כֹּחַ יָכוֹל לַעֲבֹר מָקוֹם גָּדוֹל בְּשָׁעָה מוּעֶטֶת. נִמְצָא שֶׁאֶצְלוֹ כָּל זֶה הַמָּקוֹם הוּא קָטָן, וְאֶצֶל הַחֲלוּשֵׁי־כֹחַ נֶחְשָׁב זֶה הַמָּקוֹם גָּדוֹל, וּצְרִיכִים לֵילֵךְ שָׁעָה מְרֻבָּה עַד שֶׁיעוֹבְרִים אוֹתוֹ הַמָּקוֹם. וּכְמוֹ־כֵן לְמַעְלָה מַעְלָה, כָּל מַה שֶּׁהַכֹּחַ גָּדוֹל יוֹתֵר, הַמָּקוֹם נִקְטָן אֶצְלוֹ יוֹתֵר, וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה, עַד שֶׁהַמָּקוֹם נִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, רַק שֶׁבְּשִׂכְלֵנוּ אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כָּל זֶה, כְּמוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין בַּחֲלוֹם אֶת הָאֱמֶת, שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁנִּדְמֶה בַּחֲלוֹם אֵינוֹ כְּלוּם בֶּאֱמֶת, כְּמוֹ־כֵן גַּם אָנוּ אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהָבִין, שֶׁכָּל הַזְּמַן שֶׁלָּנוּ אֵינוֹ כְּלוּם לְמַעְלָה בַּשִּׂכְלִ הַגָּבוֹהַ כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה סב

א אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר ל״ג:א׳).

אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ, שֶׁמַּסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ הַנְּסִיעוֹת שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֵם מְכַפְּרִין עַל אֵלֶּה אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה. כִּי אֶפְלּוּ כְּשֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוֹדָה־זָרָה, יֵשׁ פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא (בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב) עַל פָּסוּק (דברים י״א:ט״ז): וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹקִים אֲחֵרִים, שֶׁתְּכֶף כְּשֶׁסָּרִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, וְעַל־יְדֵי הַנְּסִיעוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְכַּפֵּר.

וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ׳ ראה והובא בפירש״י שם). נִמְצָא כְּשֶׁנִּתְכַּפֵּר פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ״ל, נִמְתָּק הַחָרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁךְ רַחֲמָנוּת.

וְעִקַּר רַחֲמָנוּת הוּא בִּבְחִינַת (בראשית מ״ג:י״ד): וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים – לָכֶם דַּיְקָא. הַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לָנוּ הָרַחֲמָנוּת, שֶׁיִּמְסֹר אֶת הָרַחֲמָנוּת בְּיָדֵינוּ. כִּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁגַּם הַחוֹלַאַת הַקָּשֶׁה וְכָל הַיִּסּוּרִין הֵם הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ, כִּי בְּוַדַּאי כָּל מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה לְהָאָדָם, אֲפִלּוּ יִסּוּרִין קָשִׁים, הַכֹּל הוּא רַק רַחֲמָנוּת,

אֲבָל אָנוּ מְבַקְּשִׁים, שֶׁיִּתֵּן וְיִמְסֹר בְּיָדֵינוּ אֶת הָרַחֲמָנוּת, כִּי אֵין אָנוּ מְבִינִים הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ, וְגַם אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹתוֹ הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל, רַק שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן בְּיָדֵינוּ אֶת הָרַחֲמָנוּת, שֶׁאֲנַחְנוּ בְּעַצְמֵנוּ נְרַחֵם עָלֵינוּ, וְאֶצְלֵנוּ הָרַחֲמָנוּת בִּפְשִׁיטוּת, לְהִתְרַפֵּא מִן הַחֹלִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְזֶהוּ יִשְׂרָאֵל – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, כַּנַּ״ל, כִּי הָרַחֲמָנוּת נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה סג

א דַּע, כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ, כְּשֶׁשָּׁלַח אֶת בָּנָיו עֲשָׂרֶת הַשְּׁבָטִים לְיוֹסֵף, שָׁלַח עִמָּהֶם נִגּוּן שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְזֶה סוֹד: קְחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בִּכְלֵיכֶם וְכוּ׳ (בראשית מ״ג:י״א), בְּחִינַת זֶמֶר וְנִגּוּן, שֶׁשָּׁלַח עַל־יָדָם לְיוֹסֵף, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: מִזִּמְרַת – לְשׁוֹן זֶמֶר וְכוּ׳.

כִּי דַּע, כִּי כָּל רוֹעֶה וְרוֹעֶה יֵשׁ לוֹ נִגּוּן מְיֻחָד לְפִי הָעֲשָׂבִים וּלְפִי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא רוֹעֶה שָׁם, כִּי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה יֵשׁ לָהּ עֵשֶׂב מְיֻחָד, שֶׁהִיא צְרִיכָה לְאָכְלוֹ. גַּם אֵינוֹ רוֹעֶה תָּמִיד בְּמָקוֹם אֶחָד. וּלְפִי הָעֲשָׂבִים וְהַמָּקוֹם שֶׁרוֹעֶה שָׁם, כֵּן יֵשׁ לוֹ נִגּוּן. כִּי כָל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב יֵשׁ לוֹ שִׁירָה שֶׁאוֹמֵר, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פֶּרֶק שִׁירָה, וּמִשִּׁירַת הָעֲשָׂבִים נַעֲשֶׂה נִגּוּן שֶׁל הָרוֹעֶה.

וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁכָּתוּב (שם ד): וַתֵּלֶד עָדָה אֶת יָבָל, הוּא הָיָה אֲבִי יֹשֵׁב אֹהֶל וּמִקְנֶה, וְשֵׁם אָחִיו יוּבָל, הוּא הָיָה אֲבִי כָּל תֹּפֵשׂ כִּנּוֹר וְעוּגָב. כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁהָיָה בָּעוֹלָם רוֹעֶה מִקְנֶה, הָיָה תֵּכֶף כְּלִי־זֶמֶר כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה יֹדֵעַ נַגֵּן (שמואל־א טז), עַל־כֵּן הָיָה רוֹעֶה (שם) כַּנַּ״ל. (גַּם מָצִינוּ בַּאֲבוֹת הָעוֹלָם כֻּלָּם, שֶׁהָיוּ רוֹעֵי מִקְנֶה).

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיהו כ״ד:ט״ז): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ, הַיְנוּ שֶׁזְּמִירוֹת וְנִגּוּנִים יוֹצְאִים מִכְּנַף הָאָרֶץ, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲשָׂבִים הַגְּדֵלִים בָּאָרֶץ נַעֲשֶׂה נִגּוּן כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי שֶׁהָרוֹעֶה יוֹדֵעַ הַנִּגּוּן, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נוֹתֵן כֹּחַ בְּהָעֲשָׂבִים, וְאָזַי יֵשׁ לַבְּהֵמוֹת לֶאֱכֹל.

וְזֶה בְּחִינַת (שה״ש ב): הַנְּצָנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ, עֵת הַזְּמִיר הִגִּיעַ, הַיְנוּ שֶׁהַנְּצָנִים גְּדֵלִים בָּאָרֶץ עַל־יְדֵי הַזֶּמֶר וְהַנִּגּוּן הַשַּׁיָּךְ לָהֶם כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי הַזֶּמֶר וְהַנִּגּוּן שֶׁהָרוֹעֶה יוֹדֵעַ, הוּא נוֹתֵן כֹּחַ בָּעֲשָׂבִים, וְיֵשׁ מַרְעֶה לַבְּהֵמוֹת.

גַּם הַנִּגּוּן הוּא טוֹבָה לְהָרוֹעֶה בְּעַצְמוֹ, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָרוֹעֶה הוּא תָּמִיד בֵּין בְּהֵמוֹת, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיַּמְשִׁיכוּ וְיוֹרִידוּ אֶת הָרוֹעֶה מִבְּחִינַת רוּחַ הָאָדָם לְרוּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, עַד שֶׁיִּרְעֶה הָרוֹעֶה אֶת עַצְמוֹ, בִּבְחִינַת (בראשית ל״ז:י״ב): וַיֵּלְכוּ לִרְעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם וְכוּ׳, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: שֶׁהָלְכוּ לִרְעוֹת אֶת עַצְמָן.

וְעַל־יְדֵי הַנִּגּוּן נִצּוֹל מִזֶּה, כִּי הַנִּגּוּן הוּא הִתְבָּרְרוּת הָרוּחַ, שֶׁמִּבָּרְרִין רוּחַ הָאָדָם מִן רוּחַ הַבְּהֵמָה, בִּבְחִינַת (קהלת ג׳:כ״א): מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה

הִיא לְמָעְלָה, וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת הִיא לְמַטָּה, כִּי זֶהוּ עִקָּר הַנִּגּוּן – לְלַקֵּט וּלְבָרֵר הָרוּחַ טוֹבָה, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַנִּגּוּן נִצּוֹל מֵרוּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, כִּי נִתְבָּרֵר רוּחַ הָאָדָם מֵרוּחַ הַבְּהֵמָה עַל־יְדֵי הַנִּגּוּן כַּנַּ״ל:

**ב** וְיֵשׁ חִלּוּקִים רַבִּים בְּנִגְינָה, כִּי יֵשׁ נִגּוּן שָׁלֵם, וְיֵשׁ נִגּוּן שֶׁהוּא בְּכַמָּה בְּחִינוֹת, וִיכוֹלִים לְחַלְּקוֹ לְכַמָּה וְעִנְיָנִים:

וְדַע, שֶׁהַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ כָּל הַנִּגּוּן כֻּלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲבָל הַשָּׂרִים אֵין לָהֶם רַק אֵיזֶה חֵלֶק בַּנִּגּוּן, כָּל אֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ. וְעַל־כֵּן אָמַר דָּנִיֵּאל לִנְבוּכַדְנֶצַּר (דניאל ד׳:ט׳): אַנְתְּ הוּא אִילָנָא וְכוּ׳ וּמָזוֹן לְכֹלָּא בֵּהּ. כִּי נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁהָיָה מֶלֶךְ וְיֵשׁ לוֹ כָּל הַנִּגּוּן, עַל כֵּן עַל־יָדוֹ נִמְשָׁךְ כָּל הַמָּזוֹן, כִּי הַמָּזוֹן נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי הַנִּגּוּן כַּנַּ״ל.

**ג** וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב אָבִינוּ, אַף שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ אָז שֶׁהוּא יוֹסֵף, רַק כְּפִי מַה שֶּׁסִּפְּרוּ לוֹ הַשְּׁבָטִים הַנַּהֲגוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, שָׁלַח לוֹ נִגּוּן הַשַּׁיָּךְ לְשֹׁר כְּמוֹתוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁמַע מִבָּנָיו דְּרָכָיו וְהַנְהָגוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב רָצָה לִפְעֹל אֶצְלוֹ עַל־יְדֵי הַנִּגּוּן מַה שֶּׁהָיָה צָרִיךְ, עַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ אוֹתוֹ הַנִּגּוּן שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לְבָנָיו: קְחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בִּכְלֵיכֶם; הַיְנוּ שֶׁיִּקְחוּ בְּחִינַת הַנִּגּוּן הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת זִמְרַת הָאָרֶץ כַּנַּ״ל, בַּכֵּלִים שֶׁלָּהֶם. וְהוֹרִידוּ לָאִישׁ מִנְחָה, מְעַט צֳרִי, מְעַט דְּבַשׁ, נְכֹאת וָלָט, בָּטְנִים וּשְׁקֵדִים – הֵם בְּחִינַת מִשְׁקוֹלוֹת וּמִדּוֹת הַנִּגּוּן, כִּי הַנִּגּוּן נַעֲשֶׂה מִגִּדּוּלֵי הָאָרֶץ כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה סד

**א** מַה שֶּׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁכָּל הַנְּגִידִים הַגְּדוֹלִים, כְּמַעַט כֻּלָּם, הֵם מְשֻׁגָּעִים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא עָשִׁיר, יֵשׁ לוֹ שִׁגָּעוֹן גָּדוֹל –

דַּע, כִּי הַמָּמוֹן עוֹשֶׂה אוֹתוֹ מְשֻׁגָּע, כִּי הַמָּמוֹן הוּא מִנְּפִילַת הָעֲשִׁירוּת שֶׁל הַנְּבִיאִים, כִּי כָּל הַנְּבִיאִים הָיוּ עֲשִׁירִים (נדרים לח), וְהַנְּבוּאָה כְּשָׁבָאָה עַל הַנָּבִיא, הָיָה כְּמוֹ מִשְׁתַּגֵּעַ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י: וַיִּתְנַבֵּא – וְאִשְׁתַּטִּי (שמואל־א יח);

וְאֶצֶל הַנְּגִידִים הַנַּ״ל נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שִׁגָּעוֹן גָּמוּר, וְעַל־כֵּן הֵם נַעֲשִׂים מְשֻׁגָּעִים עַל־יְדֵי הָעֲשִׁירוּת שֶׁלָּהֶם:

## תניא · תורה סה

**א** כְּשֶׁמְּקַנְּאִין קִנְאַת ה׳ צְבָאוֹת, נֶחֱשָׁב כְּמוֹ צְדָקָה.

כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת בְּפֶרֶק הַשָּׁתָפִין, עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב י׳:):

צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל; וְחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת – אֵלּוּ הָעַכּוּ״ם, שֶׁכָּל חֶסֶד שֶׁעוֹשִׂין וְכוּ׳. וְהֵבִיאוּ רְאָיָה מִנְּבוּזַרְאֲדָן, עַיֵּן שָׁם.

וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת שָׁם: וּנְבוּזַרְאֲדָן עָשָׂה אָז צְדָקָה, שֶׁקִּנֵּא לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. נִמְצָא שֶׁקִּנְאַת ה׳ צְבָאוֹת הוּא כְּמוֹ צְדָקָה:

## תניא · תורה סו

**א** הַצַּדִּיק הוּא מֵכְרָח לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁיּוֹצֵא אֶחָד חוּץ לַשּׁוּרָה וּפוֹרֵק עֹל, אֲזַי הַצַּדִּיק מֻכְרָח לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בִּשְׁבִילוֹ.

עַל־פִּי מָשָׁל, שֶׁפַּעַם אֶחָד נָסְעוּ שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם עִם סוּס מִבֵּהֵל וּמְשֻׁגָּע, וְנָשָׂא אוֹתָם הַסּוּס וְהִשְׁלִיכָם מִן הָעֲגָלָה. וְעָמַד אֶחָד וְהִתְחִיל לְהַכּוֹת אֶת הַסּוּס בְּאַגְרוֹף, וְהִכָּה אוֹתוֹ הַרְבֵּה. וְשָׂחַק מִמֶּנּוּ הַשֵּׁנִי וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא אַתָּה מַכֶּה אֶת יָדְךָ, וּמַה תּוֹעִיל לְהַסּוּס הַכָּאָה זוֹ, רַק אַתָּה צָרִיךְ לִקַּח רְצוּעָה, שֶׁמַּכִּין בָּהּ הַסּוּסִים, לְהַכּוֹת אוֹתוֹ. וְהָלַךְ וְעָשָׂה כֵּן, וְלָקַח רְצוּעָה וְהִתְחִיל לְהַכּוֹת אֶת הַסּוּס. וְעָמַד הַסּוּס וְרָץ בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה, וּבָרַח וְנָשָׂא אוֹתָם וְהִשְׁלִיךְ אוֹתָם לְתוֹךְ רֶפֶשׁ וָטִיט, וְהַסּוּס בָּרַח לוֹ לְהַלָּן. נִמְצָא, שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ עֹצֶה טוֹבָה. וְיַעֲצוּ אוֹתוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּךְ, שֶׁיִּקַּח חֶבֶל יָפֶה, וְיִקְשֹׁר אֶת הַסּוּס לְאֵיזֶה אִילָן, וְיַכֶּה אוֹתוֹ הַרְבֵּה, וּבָזֶה יִלְמְדוֹ לְהֵיטִיב. וְעָשָׂה כָּךְ, וְהִכָּה הַסּוּס הַרְבֵּה וְנִתְיַגֵּעַ. וְרָאָה שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ עֹצֶה טוֹבָה, כִּי אֵינוֹ כְּדַאי הַסּוּס כְּלוֹ בְּעַד הַיְגִיעָה וְהַקְּצֶר־רוּחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, וְאֵין תַּקָּנָה לְסוּס כָּזֶה רַק לִירוֹת אוֹתוֹ עַל־יְדֵי קְנֵי־שָׁרָפָה, וְזֶה צַר לוֹ.

כָּךְ כְּשֶׁאֶחָד יוֹצֵא לַחוּץ, וְאֵינוֹ מִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה – אֵין יְכוֹלִין לִמְצֹא עֵצָה מַה לַּעֲשׂוֹת לוֹ, כִּי הָיָה אֶפְשָׁר לְהַעֲנִישׁ אוֹתוֹ בְּעַצְמוֹ אוֹ עַל־יְדֵי שָׁלִיחַ אוֹ בְּאֹפֶן אַחֵר, אַךְ כָּל הָעֲנָשִׁים הֵם נוֹגְעִים לְהַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁבְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר (ישעיה סג), כִּי הֵם חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צָרָה, חַס וְשָׁלוֹם, לוֹ צַר כְּבָיְכוֹל;

כְּמוֹ־כֵן אֵצֶל הַצַּדִּיק גַּם־כֵּן, כִּי גַּם עֲנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב (משלי יז), כִּי הָעֹנֶשׁ שֶׁמַּעֲנִישׁ אֶת אֶחָד, הוּא נוֹגֵעַ לְהַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ. כִּי הָאָדָם נִתְהַוֶּה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וְכָל אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת נִמְשָׁכִין מִיסוֹד הַפָּשׁוּט, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, בְּחִינַת הַצַּדִּיק (משלי י): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם;

שֶׁהַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת יְסוֹד הַפָּשׁוּט, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִין כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:י׳): וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה

לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. נָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, בְּחִינַת יְסוֹד הַפָּשׁוּט, אֲשֶׁר מִשָּׁם יִפָּרֵד – הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַרְבָּעָה רָאשִׁים כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִין מֵהַצַּדִּיק, וְעַל־כֵּן אִם הוּא מַעֲנִישׁ אֶת אֶחָד, נוֹגֵעַ אֶת הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, וְעַל־כֵּן: גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב כַּנַּ״ל:

**ב** וְזֶה שֶׁאָמְרוּ הַבַּעֲלֵי־מוּסָר, שֶׁכְּשֶׁבָּאִים לַצַּדִּיק וְרוֹאִים אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת (ישעיהו ל׳:כ׳): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, רָאוּי שֶׁיִּמְצָא אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיק, שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ עַל כָּל הַמִּדּוֹת, אֵיךְ הוּא אוֹחֵז בָּהֶם, עַל־יְדֵי רְאִיַּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.

כִּי כָּל הַמִּדּוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ״ל, כַּמּוּבָא. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹד הַפָּשׁוּט, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִין כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, רָאוּי לוֹ שֶׁיִּסְתַּכֵּל וְיַרְגִּישׁ עַל־יְדֵי־זֶה אֵיךְ הוּא אוֹחֵז בְּכָל הַמִּדּוֹת, שֶׁבָּאִין מִן הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁנִּמְשָׁכִין מֵהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹד הַפָּשׁוּט כַּנַּ״ל:

וְזֶה: וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵשׁ רוּחַ מַיִם עָפָר, שֶׁהֵם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁמֵּהֶם נִמְשָׁכִין כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִין מֵהַצַּדִּיק כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁרוֹאִין אֶת הַצַּדִּיק, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, עַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין בְּעַצְמוֹ אֵיךְ הוּא אוֹחֵז בְּכָל הַמִּדּוֹת, שֶׁבָּאִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, שֶׁנִּמְשָׁכִין מֵהַצַּדִּיק כַּנַּ״ל:

**ג** וְזֶה שֶׁקּוֹרִין הָעוֹלָם אֶת מָחָרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים ״שֵׁם ה׳״, כִּי אַחַר יוֹם־הַכִּפּוּרִים, אָז נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת שֵׁם ה׳. וְזֶה שֶׁנִּצְטַוּוּ תֵּכֶף לְמָחָרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים עַל שַׁבָּת, כִּי לְמָחָרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְיִשְׂרָאֵל וְהִזְהִירָם עַל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וַאֲזַי הֻקְהֲלָם מֹשֶׁה וְהִזְהִירָם עַל שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לוֹמַר שֶׁמְּלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן דּוֹחָה שַׁבָּת (כמובא בפירש״י פ׳ ויקהל). נִמְצָא שֶׁתֵּכֶף לְמָחָרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים הֵזַהֲרוּ עַל שַׁבָּת, וְשַׁבָּת שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא (זוהר יתרו דף פח:). כִּי אָז, אַחַר יוֹם־הַכִּפּוּרִים, נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת שֵׁם ה׳.

כִּי כְּשֶׁמַּעֲנִישִׁין אֶת אֶחָד, עוֹקְרִין אוֹתוֹ מִשֹּׁרֶשׁ חִיּוּתוֹ, כִּי אֲפִלּוּ שְׁאָר עֲנָשִׁים נִקְרָאִים בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד׳:י״ט): כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע״ז ה.), שֶׁנַּעֲשׂוּ עֲנִיִּים; וְהַשֵּׁם הוּא הַחַיּוּת, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:י״ט): נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ; וּשְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ כְּבָיְכוֹל (ירושלמי תענית פ״ב, ובפירש״י יהושע ז, ירמיהו ד׳:י״ד, ובילקוט יהושע ז). וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל אֵיזֶה עֹנֶשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, נוֹגֵעַ אֶת עַצְמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיְכוֹל, כִּי עִקַּר הָעֹנֶשׁ נוֹגֵעַ בְּהַחִיּוּת שֶׁהוּא הַשֵּׁם, וּשְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָמַר מֹשֶׁה: וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא (שמות ל״ב:ל״ג), וְהֶשִׁיבוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ וְכוּ׳ (שם) – בְּקֹשׁ מֹשֶׁה, שֶׁיַּעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמוֹ הַגָּדוֹל הַמְּשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ. כִּי מֵאַחַר שֶׁשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ, נִמְצָא כְּשֶׁיַּעֲנִישׁ אוֹתָם, נוֹגֵעַ אֶת עַצְמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיְכוֹל, כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה י:): הוּא אֵינוֹ שׁוֹשׁ וְכוּ׳, כִּי נוֹגֵעַ בְּעַצְמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיְכוֹל, כִּי שְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ כַּנַּ״ל.

נִמְצָא כְּשֶׁנִּתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים וְאָמַר: סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶיךָ, אֲזַי, כְּבָיְכוֹל, נִגְדַּל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְּשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן נִצְטַוּוּ תֵּכֶף אַחַר יוֹם־הַכִּפּוּרִים עַל שַׁבָּת כַּנַּ״ל, כִּי שַׁבָּת שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן קוֹרִין מָחָרַת יוֹם־הַכִּפּוּרִים ״שֵׁם ה׳״, כִּי אַחַר הַמְּחִילָה וְהַסְּלִיחָה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, נִגְדַּל שֵׁם ה׳, כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה סז

**א** (חִבּוּר הַתְּחָלַת הַתּוֹרָה בְּסוֹפָהּ)

בְּרֵאשִׁית – לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל.

כִּי יֵשׁ עֲנָנִין דִּמְכַסְּיָן עַל עֵינָא, שֶׁהֵם רוֹמֵי רַבָּתַי וְרוֹמֵי זְעִירָתָא, כַּמּוּבָא (ברעיא מהימנא פנחס דף רנב). וְזֶה בְּחִינַת (קהלת י״ב:ב׳): וְשָׁבוּ הֶעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם – זֶה מְאוֹר עֵינַיִם, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבְּכִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:), שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּכִי הוֹלֵךְ וּמִסְתַּלֵּק מְאוֹר עֵינַיִם.

וְזֶה בְּחִינַת שְׁקִיעַת הָאוֹר בְּמַעֲרָב, כִּי בְּמִזְרָח חַמָּה זוֹרַחַת וּבְמַעֲרָב שׁוֹקַעַת, נִמְצָא שֶׁמַּעֲרָב הוּא שְׁקִיעַת הָאוֹר. וְכָל זֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַבְּכִי, שֶׁעַל־יָדוֹ מִסְתַּלֵּק מְאוֹר הָעֵינַיִם כַּנַּ״ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שְׁקִיעַת הָאוֹר כַּנַּ״ל.

כִּי מַעֲרָב – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ (ירמיהו ל״א:ט״ו), (כַּמּוּבָא בְּכְתְבֵי הָאֲרִ״י זַ״ל), כִּי שְׁכִינָה בְּמַעֲרָב (ב״ב כה), וְהַשְּׁכִינָה בּוֹכָה וּמְיַלֶּלֶת, כְּבָיְכוֹל, עַל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת (ירמיהו ל״א:ט״ו): רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ כִּי אֵינֶנּוּ – שֶׁהִיא בּוֹכָה עַל צָרַת יִשְׂרָאֵל, הַמְפֻזָּרִים בַּגּוֹיִם וְאֵינָם עַל מְקוֹמָם.

וְעַל־כֵּן שְׁקִיעַת הָאוֹר בְּמַעֲרָב, כִּי עַל־יְדֵי הַבְּכִיָּה מִסְתַּלֵּק מְאוֹר עֵינַיִם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שְׁקִיעַת הָאוֹר כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת כֹּתֶל מַעֲרָבִי, שֶׁשָּׁם הַשְּׁכִינָה בּוֹכָה וּמְיַלֶּלֶת עַל חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בְּמַעֲרָב שָׁם רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ מְאוֹרֵי אוֹר וּמְאוֹרֵי אֵשׁ, וְהֵם זֶה לְעֻמַּת זֶה; שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ כֹּחַ לְמְאוֹרֵי אוֹר, אֲזַי נִכְנָעִין מְאוֹרֵי אֵשׁ, וְכֵן לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁכְּשֶׁנִּכְנָעִין וְנִסְתַּלְקִין מְאוֹרֵי אוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי מִתְגַּבְּרִין מְאוֹרֵי אֵשׁ. וְזֶה בְּחִינַת חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינַת (איכה א׳:י״ג): מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בְּעַצְמֹתַי; כִּי נִתְגַּבְּרוּ מְאוֹרֵי אֵשׁ עַל־יְדֵי

שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ מְאוֹרֵי אוֹר, בִּבְחִינַת: רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ; כִּי הַבְּכִיָּה הוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת מְאוֹרֵי אוֹר כַּנַּ״ל, וְאָזַי מִתְגַּבְּרִין, חַס וְשָׁלוֹם, מְאוֹרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת: מְמָרוֹם שָׁלַח אֵשׁ וְכוּ׳, כַּנַּ״ל:

ב וְזֶה בְּחִינַת הַהַעֲלָמָה, שֶׁנִּתְעַלֵּם הַיְּפִי וְהַפְּאֵר שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. כִּי יֵשׁ צַדִּיק, שֶׁהוּא הַיְּפִי וְהַפְּאֵר וְהַחֵן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, בִּבְחִינַת (בראשית ל״ט:ו׳): וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תֹאַר וִיפֵה־מַרְאֶה, בְּחִינַת (תהילים מ״ח:ג׳): יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ. כִּי זֶה הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, הוּא הַהֲדוּר וְהַיְּפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם,

וּכְשֶׁזֶּה הַיְּפִי וְהַפְּאֵר נִתְגַּלֶּה בָּעוֹלָם, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁזֶּה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא הַיְּפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, נִתְפָּרְסֵם וְנִתְגַּדֵּל בָּעוֹלָם, אָזַי נִפְתָּחִין הָעֵינַיִם שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּכְלָל בְּזֶה הַחֵן הָאֱמֶת שֶׁל זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא הַחֵן וְהַיְּפִי שֶׁל הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְקָרֵב אֵלָיו וְנִכְלָל בּוֹ, נִפְתָּחִין עֵינָיו וְיָכוֹל לִרְאוֹת,

וְהָעִקָּר לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל (בסימן סו), שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְקָרֵב לַצַּדִּיק אֲמִתִּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי י׳:כ״ה): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, בְּחִינַת יְסוֹד הַפָּשׁוּט, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִין כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, בִּבְחִינַת (בראשית ב׳:י׳): וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים; נָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן – זֶה בְּחִינַת: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְסוֹד הַפָּשׁוּט; אֲשֶׁר מִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים – הַיְנוּ בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁנִּמְשָׁכִין מִן הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁמִּתְקָרֵב אֵלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה רָאוּי לוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ עַל כָּל הַמִּדּוֹת, אֵיךְ הוּא אוֹחֵז בָּהֶם. כִּי כָּל הַמִּדּוֹת נִמְשָׁכִין מִן הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, כַּיָּדוּעַ, וְהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת נִמְשָׁכִין מִן הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל,

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא הַחֵן וְהַיְּפִי שֶׁל הָעוֹלָם, כָּל מִי שֶׁמִּתְקָרֵב וְנִכְלָל בְּזֶה הַחֵן הָאֱמֶת, נִפְתָּחִין עֵינָיו, וְרוֹאֶה וּמִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, אֵיךְ הוּא אוֹחֵז בְּכָל הַמִּדּוֹת, שֶׁנִּמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם נִמְשָׁכִין מֵהַצַּדִּיק כַּנַּ״ל, וְגַם יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל בִּגְדֻלַּת הַשֵּׁם וּלְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁנִּפְתְּחוּ עֵינָיו עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַפְּאֵר שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת כַּנַּ״ל.

כִּי כְּשֶׁזֶּה הַצַּדִּיק נִתְגַּלֶּה וְנִתְפָּרְסֵם בָּעוֹלָם, זֶה בְּחִינַת שֵׁם, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְפָּרְסֵם וְיֵשׁ לוֹ שֵׁם בָּעוֹלָם, וּבְתוֹךְ זֶה הַשֵּׁם שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְלֻבָּשׁ וּמְשֻׁתָּף שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי שְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ. נִמְצָא, כְּשֶׁנִּתְגַּדֵּל שֵׁם הַצַּדִּיק, נִתְגַּדֵּל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל מַה שֶּׁנִּתְגַּדֵּל יוֹתֵר שֵׁם הַצַּדִּיק, נִתְגַּדֵּל יוֹתֵר שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיכוֹל, כִּי שְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ כַּנַּ״ל.

וְשֵׁם ה׳ הוּא בְּחִינַת (זכריה י״ד:ט׳): ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד; כִּי שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט, אַךְ לְמַטָּה מִשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, כִּי שְׁמוֹ אֶחָד יִתְבָּרַךְ – הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם. וְעַל־כֵּן לְמַטָּה נִשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת.

וּמִתְחִלָּה מִשְׁתַּלְשֵׁל מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, וְאַחַר־כָּךְ מִשְׁתַּלְשֵׁל לְאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת. וּמִקֻּדָּם מִשְׁתַּלְשֵׁל לִבְחִינַת: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִין כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת.

וְזֶה: רְאוּ כִּי קָרָא ה׳ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל (שמות ל״ה:ל׳) – רְאוּ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְגַּלָּה וְנִתְגַּדֵּל שֵׁם בְּצַלְאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה רְאוּ, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּחִין הָעֵינַיִם וְרוֹאִין כַּנַּ״ל. וְזֶה: כִּי קָרָא ה׳ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל, הַיְנוּ, כִּי ה׳ הוּא בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל, כִּי שְׁמוֹ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רְאוּ כַּנַּ״ל. כִּי כֹּחַ הָרְאוּת נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַשֵּׁם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת שַׁבָּת – שִׁין בַּת. שִׁין – תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא, בַּ״ת עַיִן (תקון ע) – כִּי שַׁבָּת שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (זוהר יתרו דף פח:). גַּם הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בזוהר נשא דף קמד:): אַנְתְּ הוּא שַׁבָּת דְּכֻלְּהֵי יוֹמֵי. וְזֶה: רְאוּ כִּי ה׳ נָתַן לָכֶם אֶת הַשַּׁבָּת (שמות ט״ז:כ״ט) – רְאוּ דַּיְקָא, כִּי שַׁבָּת, שֶׁהוּא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הוּא בְּחִינַת כֹּחַ הָרְאוּת, בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּזְכָּר בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, נִזְכָּר שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יט): אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ, וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִזְהִיר עַל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הִזְהִיר מִקֹּדֶם עַל שַׁבָּת, כִּי שַׁבָּת מֵאִיר לְהַבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי הַמִּקְדָּשׁ הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל כד): גְּאוֹן עֻזָּכֶם, מַחְמַד עֵינֵיכֶם (עיין ב״ב ד). וְשַׁבָּת הוּא בְּחִינַת הַגְּוָנִין הַמְאִירִין בַּמִּקְדָּשׁ, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינַת כֹּחַ הָרְאוּת, שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, הַמְאִירִין לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם.

וְזֶה בְּחִינַת מִחִין, כִּי מִתְחִלָּה נַעֲשָׂה מִבְּחִינַת שֵׁם ה׳, שֶׁהוּא אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, בְּחִינַת אַרְבָּעָה מִחִין, בְּחִינַת (שמוות ל״א): וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה. חָכְמָה, תְּבוּנָה, וְדַעַת, וְכָל מְלָאכָה – זֶה בְּחִינַת אַרְבָּעָה מִחִין (כ״ש בת״ז דף יג: בהקדמה), שֶׁהֵם נַעֲשִׂין מִבְּחִינַת שֵׁם ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: רְאוּ כִּי קָרָא ה׳ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל, וָאֲמַלֵּא אוֹתוֹ וְכוּ׳ בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וְכוּ׳, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, וְאַחַר־כָּךְ אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת כַּנַּ״ל:

וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים הַצַּדִּיקִים עֵינֵי הָעֲדָה (במדבר טו) (עיין ב״ב ד), כִּי עַל־יָדָם נִפְתָּחִין הָעֵינַיִם כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה הַפְּאֵר וְהַיְּפִי שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת וְנִתְגַּדֵּל שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַגְדָּלַת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּבָיכוֹל, כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין הַמִּחִין וְכֹחַ הָרְאוּת,

וְנִפְתָּחִין הָעֵינַיִם כַּנַּ״ל, אֲזַי יֵשׁ לְהָעוֹלָם בַּעַל־הַבַּיִת, שֶׁהוּא מַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית – רֹאשׁ בַּיִת (ת״ז תיקון ג דף יח). רֹאשׁ זֶה בְּחִינַת מֹחִין, בַּיִת זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁעִקָּר קִיּוּמוֹ – עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמֹּחִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, בְּחִינַת שַׁבָּת, שֶׁמֵּאִיר לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ כַּנַּ״ל.

גַּם בַּיִת זֶה בְּחִינַת הַבָּתִּים שֶׁל הַתְּפִלִּין, שֶׁשָּׁם הֵם הַמֹּחִין, בְּחִינַת: וַאֲמַלֵּא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה. וַאֲמַלֵּא דַיְקָא, בְּחִינַת הַבָּתִּים שֶׁהַמֹּחִין מְמַלְּאִין אוֹתָם, וַאֲזַי יֵשׁ בַּעַל־הַבַּיִת, בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, שֶׁהוּא מְחַזֵּק בְּדִקֵּי הַבַּיִת, כִּי תִּקּוּן הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ הוּא עַל־יְדֵי־זֶה, כַּנַּ״ל:

ג אֲבָל יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, הַהֶפֶךְ מַמָּשׁ. כְּשֶׁנִּתְפָּרְסֵם, חַס וְשָׁלוֹם, מִי שֶׁאֵין בּוֹ שֵׁם ה׳ כְּלָל, וּכְשֶׁנִּתְפָּרְסֵם וְנִתְגַּדֵּל שְׁמוֹ שֶׁל זֶה, כִּבְיָכוֹל, נִתְמַעֵט וְנִתְעַלֵּם שֵׁם ה׳, וַאֲזַי נִתְגַּדְּלִין בָּעוֹלָם בַּעֲלֵי שֵׁמוֹת וְקִדְרִיִּים, שֶׁקּוֹרִין ״טַאטְירִין״, וּבָאִין לָעוֹלָם, חַס וְשָׁלוֹם, דְּבָרִים שֶׁאֵין מוֹעִיל לָהֶם כִּי־אִם שְׁמוֹת הַטֻּמְאָה, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁכָּל זֶה הֵפֶךְ שֵׁם ה׳, כִּי נִתְעַלֵּם שֵׁם ה׳, חַס וְשָׁלוֹם.

וַאֲזַי נִסְתַּלְּקִין וְנִכְנָעִין מְאוֹרֵי אוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְאוֹר הָעֵינַיִם, בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, שֶׁנִּמְשָׁכִין מִשֵּׁם ה׳ כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁנִּכְנָעִין מְאוֹרֵי אוֹר, אֲזַי מִתְגַּבְּרִין מְאוֹרֵי אֵשׁ, וּמִזֶּה בָּאִין שְׂרֵפוֹת בָּעוֹלָם, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּבְּרִין וְנִתְגַּדְּלִין בְּשֵׁם אֵלּוּ הַמְפֻרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְעַלֵּם שֵׁם ה׳, חַס וְשָׁלוֹם, וְנִכְנָעִים מְאוֹרֵי אוֹר, וּמִתְגַּבְּרִין מְאוֹרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת: מְמָרוֹם שָׁלַח אֵשׁ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שְׂרֵפַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנַּעֲשֵׂית גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת מְאוֹרֵי אוֹר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּבְּרוּ מְאוֹרֵי אֵשׁ כַּנַּ״ל:

ד וְזֶה בְּחִינַת: וַיֵּצֵא אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדוֹתֶיהָ (איכה ד׳:י״א). יְסוֹדוֹתֶיהָ – זֶה בְּחִינַת אַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁנִּמְשָׁכִין מִבְּחִינַת מְאוֹרֵי אוֹר, מִבְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, שֶׁנֶּאֱכְלוּ וְנִשְׂרְפוּ עַל־יְדֵי: וַיֵּצֵא אֵשׁ בְּצִיּוֹן, עַל־יְדֵי הַהִתְגַּבְּרוּת מְאוֹרֵי אֵשׁ כַּנַּ״ל:

ה וְהִנֵּה מַה שֶּׁעָבַר אַיִן, כִּי כְּבָר נִשְׂרַף בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ. אַךְ כָּעֵת, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְצַפֶּה לָשׁוּב אֵלֵינוּ וְלַחֲזֹר וְלִבְנוֹת בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ, רָאוּי לָנוּ שֶׁלֹּא לְעַכֵּב, חַס וְשָׁלוֹם, בְּנֵין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, רַק לְהִשְׁתַּדֵּל בִּבְנָיָנוֹ. עַל־כֵּן מֵאַד צָרִיךְ לִזָּהֵר לָקוּם בַּחֲצוֹת, לִהְיוֹת מִתְאַבֵּל עַל חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּי אוּלַי בַּגִּלְגּוּל הָרִאשׁוֹן הָיָה הוּא הַגּוֹרֵם שֶׁיֶּחֱרַב הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, וַאֲפִלּוּ אִם לָאו, אוּלַי הוּא מְעַכֵּב עַתָּה בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְנֶחְשָׁב גַּם־כֵּן כְּאִלּוּ הוּא גָּרַם לְהַחֲרִיבוֹ.

עַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד לָקוּם בַּחֲצוֹת, וְלִהְיוֹת מִתְאַבֵּל מְאֹד עַל חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִבְטִיחַ לְכָל הַמִּתְאַבֵּל עַל צִיּוֹן לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר (ישעיהו ס״א:ג׳). פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר זֶה בְּחִינַת הַמֹּחִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, בְּחִינַת מְאוֹרֵי אוֹר, בְּחִינַת שַׁבָּת הַמְּאִיר לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ כַּנַּ״ל. תַּחַת אֵפֶר – אֵפֶר זֶה בְּחִינַת מְאוֹרֵי אֵשׁ, (שֶׁהוּא הַהֶפֶךְ מֵהַנַּ״ל), הַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ נִכְנָעִין מְאוֹרֵי אֵשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי נִשְׂרַף הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, וְיִתְגַּבְּרוּ מְאוֹרֵי אוֹר, שֶׁהֵם קִיּוּם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר, כַּנַּ״ל.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהוּא מִתְאַבֵּל עַל הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעַ מְאוֹרֵי אֵשׁ, וּמִתְגַּבְּרִין מְאוֹרֵי אוֹר, שֶׁהֵם בְּחִינַת שַׁבָּת כַּנַּ״ל. וְזֶה מִתְאַבֵּל– רָאשֵׁי־תֵבוֹת: לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם (שמות ל״ה:ג׳). כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְאַבְּלִין, נִכְנָעִין מְאוֹרֵי אֵשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי אֲזַי מְאִירִין מְאוֹרֵי אוֹר, שֶׁהֵם בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, שֶׁהֵם מְאִירִין לְהַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, בִּבְחִינַת: אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שמות ל״א:ט״ז): לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר פנחס דף רמג: ובתי׳ כד): לְדָרָתָם כְּתִיב – לְשׁוֹן דִּירָה. הַיְנוּ כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְאוֹרֵי אוֹר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה דִּירָה, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁקִּיּוּמוֹ עַל־יְדֵי שַׁבָּת כַּנַּ״ל. גַּם דִּירָה מַמָּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְאוֹרֵי אוֹר, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָעִין מְאוֹרֵי אֵשׁ, וְנִצּוֹלִין מִשְּׂרֵפוֹת כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁקִּיּוּם דִּירוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא עַל־יְדֵי שַׁבָּת כַּנַּ״ל:

ו וְזֶהוּ: בְּרֵאשִׁית – רֹאשׁ בַּיִת, בְּחִינַת הַבַּעַל־הַבַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם. הַיְנוּ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא הַיְּפִי וְהַפְאֵר שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת (בראשית מ״ב:ו׳): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט הוּא הַמַּשְׁבִּיר וְכוּ׳, בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, בְּחִינַת בַּעַל־הַבַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם. כִּי עַל־יָדוֹ קִיּוּם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ וְקִיּוּם הַבָּתִּים וְהַדִּירוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי שֶׁנִּתְגַּדֵּל הַשֵּׁם שֶׁל זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, עַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּחִין הָעֵינַיִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית – לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל. בְּרֵאשִׁית, הַיְנוּ רֹאשׁ בַּיִת, בְּחִינַת הַצַּדִּיק הַנַּ״ל, שֶׁהוּא הַפְאֵר שֶׁל הָעוֹלָם כַּנַּ״ל, עַל־יָדוֹ נִפְתָּחִין עֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל:

ז וְזֶה בְּחִינַת הֶסְפֵּד עַל סִלּוּק הַצַּדִּיק. כִּי בְּרֵאשִׁית הוּא הֶסְפֵּד עַל נֹחַ, הַיְנוּ מַאֲמָר הַנַּ״ל עַל בְּרֵאשִׁית הוּא הֶסְפֵּד עַל סִלּוּק הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹחַ. כִּי שָׁם נֶאֱמַר מִבְּחִינַת הַהַעֲלָמָה, שֶׁנִּתְעַלֵּם הַפְאֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁנִּסְתַּלֵּק וְנִתְעַלֵּם הַצַּדִּיק שֶׁהוּא הַפְאֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

וְהִנֵּה לְהַצַּדִּיק שֶׁנִּסְתַּלֵּק, אֵין לוֹ הֶפְסֵד כְּלָל בַּמֶּה שֶׁנֶּעְלַם וְנִסְתַּלֵּק, כִּי אִם נִתְעַלֵּם וְנִסְתַּלֵּק מִכָּאן, הוּא גָּדוֹל וּמְפֹאָר שָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת (בראשית ו׳:ט׳): אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֶּךְ נֹחַ. אֲבָל עַל הַדּוֹר יָתוֹם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ וְעַל הַתּוֹלָדוֹת, דְּהַיְנוּ הַבָּנִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ, הוּא רַחֲמָנוּת גָּדוֹל מְאֹד, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר כְּמִקּוֹנֵן: אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ, כְּמִקּוֹנֵן וְאוֹמֵר: אֵלֶּה הֵם הַתּוֹלְדוֹת וְהַבָּנִים שֶׁל הַצַּדִּיק, בְּחִינַת נֹחַ, שֶׁנִּסְתַּלֵּק, וְאֵלֶּה הֵם הַתּוֹלְדוֹת הַיְתוֹמִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ:

ח כִּי דַע, שֶׁכָּל הַדֵּרוֹת כֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִן הַצַּדִּיק שֶׁהוּא הָרֹאשׁ, בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, בְּחִינַת הַבַּעַל־הַבַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת (ישעיהו מ״א:ד׳): קוֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ, שֶׁכָּל הַדֹּרוֹת נִמְשָׁכִין מִן הָרֹאשׁ, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל.

וַאֲזַי כְּשֶׁיֵּשׁ זֶה הַצַּדִּיק שֶׁהוּא רֹאשׁ בַּיִת, אֲזַי יֵשׁ בְּחִינַת רֹאשׁ וְיֵשׁ בְּחִינַת בַּיִת, וַאֲזַי כֻּלָּנוּ, דְּהַיְנוּ כָּל בְּנֵי הַדּוֹר, כֻּלָּם בְּחִינַת בְּנֵי בַּיִת. אֲבָל כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק וְנִתְעַלֵּם זֶה רֹאשׁ שֶׁהוּא הַפֶּאֱר, בְּחִינַת שֵׁם ה׳ כַּנַּ״ל, אֲזַי מִתְגַּבְּרִין, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁמוֹת הַטֻּמְאָה שֶׁל הַחִיצוֹנִים, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַמְפֻרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר כַּנַּ״ל,

וְהֵם בְּחִינַת רֹאשׁ שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד רֹאשׁ הַנַּ״ל דְּקֻדֻּשָׁה, בְּחִינַת רֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת רֹאשׁ דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינַת מְפֻרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר, בְּחִינַת שֵׁם הַטֻּמְאָה שֶׁל הַחִיצוֹנִים, חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲזַי אֵין בַּיִת, וּמִתְגַּלְגְּלִים בַּחוּצוֹת, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל־כֵּן נִקְרָא רֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, כִּי נִתְעַלֵּם, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, וַאֲזַי אֵין בַּיִת, וּמִתְגַּלְגְּלִים בַּחוּצוֹת, חַס וְשָׁלוֹם.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: תִּשְׁתַּפְּכְנָה אַבְנֵי קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז וְכוּ׳ (איכה ד׳:א׳-ב׳). דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים מִתְגַּלְגְּלִים, חַס וְשָׁלוֹם, בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, כִּי נִסְתַּלֵּק וְנִתְעַלֵּם הָרֹאשׁ בַּיִת, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי, וְנִתְגַּבֵּר, חַס וְשָׁלוֹם, הַהֶפֶךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם שֶׁל הַטֻּמְאָה שֶׁל הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת רֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, כַּנַּ״ל:

וְיִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא הָיָה מְקוֹנֵן, וּמְחַבֵּב דַּם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁפַּךְ, וְהָיָה מִשְׁתַּתֵּף בְּצָרָתָן, וְהָיָה רוֹאֶה יִשְׂרָאֵל מוּלָכִים בְּקוֹלָרִין, וִידֵיהוֹן מְהָדְקִין לַאֲחוֹרָא, וְרַחֲיָא עַל צַוְּארֵיהוֹן, וְהָיָה מִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם, וְהָיָה מְקוֹנֵן עַל כָּל טִפָּה דָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז וְכוּ׳ תִּשְׁתַּפְּכְנָה אַבְנֵי קֹדֶשׁ וְכוּ׳:

וְזֶהוּ: אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ, הַיְנוּ כְּמִקּוֹנֵן עַל הַתּוֹלָדוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, הַיְנוּ שֶׁהָיָה וְנִסְתַּלֵּק וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְהִנֵּה כָּל הַדֹּרוֹת כֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִן הַצַּדִּיק שֶׁהוּא הָרֹאשׁ, בְּחִינַת קוֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ – שֶׁכָּל הַתּוֹלָדוֹת, דְּהַיְנוּ הַדֹּרוֹת, כֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִן נֹחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, בְּחִינַת הָרֹאשׁ, בְּחִינַת קוֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ, כַּנַּ״ל:

ט וְדַע, שֶׁגַּם הַדִּבּוּר הָאִתְרוֹג נִמְשָׁךְ גַּם־כֵּן מִן הָרֹאשׁ הַנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת קוֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ, בְּחִינַת הַדִּבּוּר הָאִתְרוֹג, שֶׁנִּמְשָׁךְ גַּם־כֵּן מֵהָרֹאשׁ הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיק הַנַּ״ל, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ וְהַפֶּאֱר וְהַהֲדִיר שֶׁל הָעוֹלָם כַּנַּ״ל.

וְהִנֵּה עִקַּר הַהֲדִיר הֵם יִשְׂרָאֵל, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם חָם וְיֶפֶת הֵם תּוֹלְדוֹת נֹחַ, אַף־עַל־פִּי־כֵן עִקַּר הַהֲדִיר הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּאִים מִבְּנֵי שֵׁם. וְזֶה בְּחִינַת: הֲדִיר מְצֻנֶּה עַד שְׁלִישׁ (ב״ק ט: ושו״ע או״ח סי׳ תרנ״ו) – זֶה בְּחִינַת שֵׁם, שֶׁהוּא הַשְּׁלִישׁ מִשְּׁלֹשָׁה בְּנֵי נֹחַ (וְעַיֵּן בְּסַנְהֶדְרִין קיא מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ עַל פָּסוּק : וְהַשְּׁלִישִׁית יִוָּתֵר בָּהּ – שְׁלִישֵׁי שֶׁל נֹחַ, שְׁלִישֵׁי שֶׁל שֵׁם), שֶׁהוּא עִקַּר הַהֲדִיר וְהַפֶּאֱר כַּנַּ״ל. וְהוּא בְּחִינַת שֵׁם, שֵׁם דַּיְקָא, בְּחִינַת שֵׁם הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּאֵר וְהֲדִיר כַּנַּ״ל:

(וְהֶבֵן הֵיטֵב לְקַשֵּׁר כָּל זֶה עִם מַה שֶּׁמְּבֹאָר לְעֵיל בְּמַאֲמָר בְּרֵאשִׁית, וּבְסִימָן סו, כִּי הַכֹּל מְקֻשָּׁר יַחַד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב)

י שַׁיָּךְ לְעֵיל: רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ – זֶה בְּחִינַת עוֹלְמְתָא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין (זוהר משפטים דף צה). כִּי רָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר וִיפַת־מַרְאֶה (בראשית כ״ט:י״ז), וְעַל־כֵּן עִקַּר הַהוֹלָדָה שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהָיָה יְפֵה־תֹּאַר וִיפֵה־מַרְאֶה, בְּחִינַת הַפֶּאֱר וְהַיֹּפִי שֶׁל הָעוֹלָם כַּנַּ״ל, הוּא מֵרָחֵל. אֲבָל עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, אַחַר הַחֻרְבָּן, הִיא בִּבְחִינַת רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, וְעַל־כֵּן הִיא בְּחִינַת עוֹלְמְתָא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין, כִּי מְאוֹר עֵינַיִם נִסְתַּלְּקִין עַל־יְדֵי הַבְּכִי כַּנַּ״ל, וְהֶבֵן הֵיטֵב.

וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקֻשָּׁר הֵיטֵב מַאֲמָר הַנַּ״ל, שֶׁמַּתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיַן רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, וְאַחַר־כָּךְ מְדַבֵּר מֵהַהַעֲלָמָה, שֶׁנִּתְעַלֵּם הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא הַפֶּאֱר וְהַיֹּפִי, בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת: וְיוֹסֵף הָיָה יְפֵה־תֹּאַר וְכוּ׳, כִּי הַכֹּל עִנְיָן אֶחָד, כִּי עִקַּר הוֹלָדַת הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, הוּא מֵרָחֵל וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה סח

א עִקַּר שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק – שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לְהַרְאוֹת לְמִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה וְנִדְמֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, יִהְיֶה מַרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא הַהֶפֶךְ; וְכֵן לְהֶפֶךְ, לְמִי שֶׁהוּא לְמַטָּה מְאֹד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, בְּתוֹךְ הָאָרֶץ מַמָּשׁ, יִהְיֶה מַרְאֶה לוֹ שֶׁאַדְרַבָּא, הוּא סָמוּךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה הַשְּׁלֵמוּת מֻכְרָח שֶׁיִּהְיֶה לְהַצַּדִּיק, וּבְלֹא זֶה אֵינוֹ צַדִּיק כְּלָל, כִּי צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְמִי שֶׁהוּא לְמַטָּה מְאֹד בַּדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה לְגַמְרֵי, שֶׁעֲדַיִן הוּא סָמוּךְ לַה׳ מַמָּשׁ, כְּבָיְכוֹל, וּלְעוֹרְרוֹ וּלְגַלּוֹת לוֹ: ה׳ עִמְּךָ, וְאַל תִּירָא וְאַל תִּפַּחַד וְאַל תֵּחַת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ עִמְּךָ וְאֶצְלְךָ וְקָרוֹב לְךָ מַמָּשׁ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיה ו).

עַל־כֵּן אֲפִלּוּ אִם הָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שְׁנוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהוּא בְּשֶׁפֶל הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מַמָּשׁ – גַּם מִשָּׁם יוּכַל לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בַּה׳ וְלָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וּכְבָר דִּבַּרְנוּ מִזֶּה, שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם מֻנָּח לְמַטָּה לְגַמְרֵי, וְרוֹאֶה שֶׁהוּא בַּדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה, חַס וְשָׁלוֹם, רָחוֹק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רָאוּי לוֹ לְהַחֲיוֹת עַצְמוֹ בָּזֶה בְּעַצְמוֹ, הַיְנוּ כִּי זֶהוּ בְּעַצְמוֹ הוּא הִתְקָרְבוּת, מֵאַחַר שֶׁרוֹאֶה שֶׁהוּא רָחוֹק, כִּי מִקֹּדֶם הָיָה מֻרְחָק כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁהוּא רָחוֹק, וּמֵאַחַר שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רָחוֹק זֶהוּ בְּעַצְמוֹ הִתְקָרְבוּת, וּבָזֶה בְּעַצְמוֹ רָאוּי לוֹ לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלָשׁוּב אֶל ה׳:

**ב** וְכֵן לְהֶפֶךְ, לְמִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מְאֹד, צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לוֹ שֶׁהוּא רָחוֹק לְגַמְרֵי מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מֶה חָמִית מַה יָדַעַתְּ וְכוּ׳.

וְזֶהוּ שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק, בִּבְחִינוֹת (ד״ה־א כט): כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ, דְּאָחֵד בִּשְׁמַיָּא וּבְאַרְעָא, דְּהַיְנוּ כַּנַּ״ל, שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה מַרְאֶה לְמִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה, בִּבְחִינוֹת שָׁמַיִם, שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּחִינוֹת: מֶה חָמִית מַה יָדַעַתְּ וְכוּ׳, כִּי שָׁם לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם, שָׁם דַּיְקָא, שׁוֹאֲלִים אֵיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ. וּלְהֶפֶךְ, לְמִי שֶׁהוּא לְמַטָּה בָּאָרֶץ מַמָּשׁ, יִהְיֶה מַרְאֶה לוֹ כִּי ה׳ עִמּוֹ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְזֶהוּ עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת, לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְזֶה בְּחִינוֹת בָּנִים וְתַלְמִידִים שֶׁצְּרִיכִין לְהַנִּיחַ בָּעוֹלָם. כִּי לִכְאוֹרָה הַדָּבָר תָּמוּהַּ, כִּי הֲלֹא הָעִקָּר – שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבֵּר עַצְמוֹ לְגַמְרֵי מִן הַחֹמֶר, וְאִם־כֵּן לָמָּה הוּא חִיּוּב כְּשֶׁהָאָדָם נִסְתַּלֵּק לְגַמְרֵי לְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ אַחַר הַהִסְתַּלְקוּת, שֶׁיַּנִּיחַ אַחֲרָיו בָּנִים בְּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁיְּמַלְּאוּ מְקוֹמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, הֲלֹא אַדְרַבָּא, טוֹב לְהִסְתַּלֵּק לְגַמְרֵי לְמַעְלָה.

אַךְ בֶּאֱמֶת, הָעִקָּר הַשְּׁלֵמוּת לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, כִּי כְּשֶׁהוּא בָּעוֹלָם אֶחָד לְבַד, אֵין זֶה שְׁלֵמוּת, רַק שְׁנֵיהֶם יַחַד, מַעְלָה וּמַטָּה, זֶהוּ עוֹלָם שָׁלֵם. וְעַל־כֵּן מְחֻיָּב הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ, בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁגַּם כְּשֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה אַחַר הַהִסְתַּלְקוּת, יִהְיֶה לְמַטָּה גַּם־כֵּן בְּזֶה הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁנִּשְׁאָר מִמֶּנּוּ לְמַטָּה בֵּן אוֹ תַּלְמִיד הַנִּמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ.

וְעִקָּר הוּא הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר לְמַטָּה מִמֹּחוֹ, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהַנִּיחַ בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב קטז) עַל פָּסוּק: אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ – חַד אָמַר בֵּן, וְחַד אָמַר תַּלְמִיד, כִּי הַתַּלְמִיד הוּא מֹחַ הָרַב, וְכֵן הַבֵּן נִמְשָׁךְ גַּם־כֵּן מִמֹּחַ הָאָב. וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר תַּלְמִיד, כִּי לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים. כִּי אֵצֶל הַתַּלְמִיד הַמֹּחַ מַפְשָׁט מִגַּשְׁמִיּוּת, אֲבָל אֵצֶל הַבֵּן הַמֹּחַ מְלֻבָּשׁ בְּהַטִּפָּה זַרְעִית, אֲבָל גַּם זֶה צְרִיכִים:

**ג** וְהַכְּלָל, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ בָּנִים וְתַלְמִידִים, וְהַתַּלְמִידִים יָאִירוּ יוֹתֵר לְתַלְמִידִים אֲחֵרִים, וְכֵן לְהַלָּן יוֹתֵר, שֶׁגַּם הַתַּלְמִידִים יִפְרוּ וְיִרְבּוּ וְיַעֲשׂוּ תַּלְמִידִים אֲחֵרִים, וְתַלְמִידֵי תַּלְמִידָיו יַעֲשׂוּ יוֹתֵר תַּלְמִידִים, וְכֵן לְהַלָּן יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר מִחוֹ גַּם לְמַטָּה לְעוֹלָם וָעֶד.

וְכֵן הַבָּנִים צְרִיכִים גַּם־כֵּן שֶׁיִּשָּׁאֵר זִכְרָם לְדוֹרֵי־דּוֹרוֹת, בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְכוּ׳. כִּי זֶהוּ עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, בִּבְחִינַת: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ – דְּאָחֵד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא:

(עַיֵּן כָּל זֶה בְּמַאֲמָר ״וַיְהִי מִקֵּץ – כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם״ (בְּסִימָן ז), עַיֵּן שָׁם, כִּי שָׁם מְבֹאָר הָעִנְיָן הֵיטֵב.)

## תנינא · תורה סט

**א** מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לִתֵּן בְּרָכָה לְהָאִישׁ הַמֵּבִיא הַמַּשְׁקֶה לָאוֹרְחִים אוֹ עַל הַחֲתָנָה וְכַיּוֹצֵא, (הַיְנוּ כְּשֶׁנּוֹשְׁאִין יַיִן אוֹ דְּבַשׁ לְאוֹרְחִים אוֹ עַל חֲתָנָה, אֲזַי נוֹהֲגִין לִתֵּן מִן הַמַּשְׁקֶה לְהַשָּׁלִיחַ הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמַּשְׁקֶה, לַעֲשׂוֹת בְּרָכָה) הוּא עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פקודי דף רמב.), שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁהֵם נְשָׁאִים וְנוֹשְׂאִים, וְחוֹשֵׁב שָׁם כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁהֵם נְשָׁאִים, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹשְׂאִים אוֹתָם, וּבֶאֱמֶת אֵלּוּ הַדְּבָרִים הֵם נוֹשְׂאִים, כְּגוֹן הַמֶּרְכָּבָה, שֶׁהִיא נִשֵּׂאת וְנוֹשֵׂאת, וְכֵן הָאָרוֹן, שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ וְהוּא נָשָׂא אֶת נוֹשְׂאָיו וְכוּ׳.

וְזֶה בְּחִינַת בְּרָכָה שֶׁנּוֹתְנִין כַּנַּ״ל, כִּי בְּרָכָה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים (יחזקאל א׳:כ׳), בְּחִינַת נִשֵּׂאת וְנוֹשֵׂאת. כִּי הָאוֹפַנִּים נוֹשְׂאִים הַחַיּוֹת, וְהַחַיּוֹת נוֹשְׂאִים אוֹתָם, כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים, וְכֵן הוּא כָּל הַמֶּרְכָּבָה, שֶׁהָאוֹפַנִּים נוֹשְׂאִים אֶת הַחַיּוֹת, וְהַחַיּוֹת אֶת הַמֶּרְכָּבָה, וּבֶאֱמֶת הַמֶּרְכָּבָה נוֹשֵׂאת הַכֹּל. וְעַל־כֵּן זֶה שֶׁנּוֹשֵׂא אֶת הַמַּשְׁקֶה נוֹתְנִין לוֹ בְּרָכָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים, בְּחִינַת נָשֵׂא וְנוֹשֵׂא, כִּי הוּא נוֹשֵׂא אֶת הַמַּשְׁקֶה, וְעַתָּה הַמַּשְׁקֶה מְנַשֵּׂא אוֹתוֹ.

(אוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה מִזֶּה שְׁבָרִים, כִּי הַמַּשְׁקֶה הוּא מְכַפֶּה וְגַם מְחַמֶּמֶת קְצָת – וְלֹא בֵּאֵר הַדָּבָר הַזֶּה כְּלָל):

## תנינא · תורה ע

**א** כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְבַקְּשׁוֹ בְּרַחוּק מָקוֹם יוֹתֵר.

כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין, שֶׁהַצּוֹמֵחַ חִיּוּתוֹ וּמְבַקְּשׁוֹ סָמוּךְ לוֹ מְיֻד, כִּי הוּא צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ בְּסָמוּךְ לוֹ מַמָּשׁ, וּבְהֵמָה מְבַקְּשָׁהּ סָמוּךְ לָהּ גַּם־כֵּן עַל הָאָרֶץ, אַךְ הוּא בְּרַחוּק יוֹתֵר קְצָת מִן הַצּוֹמֵחַ, כִּי הַבְּהֵמָה גְּדוֹלָה מִמַּעְלָה מִן הַצּוֹמֵחַ. אֲבָל בֶּן־אָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְבַקְּשׁוֹ בְּרַחוּק יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִן הַבְּהֵמָה.

וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה גָּדוֹל בְּמַעְלָה מְאֹד, הָיָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְבַקְּשׁוֹ בְּרַחוּק מָקוֹם בְּיוֹתֵר, וְעַל־כֵּן הַצָּרַךְ לְבַקֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה מִמִּדְיָן, כִּי מְבַקְּשׁוֹ הָיָה רָחוֹק מֵחֲמַת גְּדֻלָּתוֹ:

# תניא · תורה עא

**א** דַּע, כִּי יֵשׁ מִחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ מִחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ.

וְגַם הַמִּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ הֵם מְקַבְּלִים וְיוֹנְקִים גַּם־כֵּן מֵהַמִּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. כִּי עִקַּר הַמִּחַ וְהַחָכְמָה הִיא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּמִּדְרָשׁ (ב״ר פ׳ ט״ז): אֵין חָכְמָה כְּחָכְמַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳.

וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְכָל אֶחָד כְּפִי חֶלְקוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כֵּן הוּא מְקַבֵּל וְיוֹנֵק מֵהַמִּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שֶׁכָּל הַמִּחִין הֵם בְּחִינַת מִחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי כֻּלָּם מְקַבְּלִים מִשָּׁם, כִּי שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עִקַּר הַמִּחַ וְהַחָכְמָה כַּנַּ״ל.

אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ מִחִין שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי פְּגַם הַכְּבוֹד, חַס וְשָׁלוֹם. שְׁמִי שֶׁפּוֹגֵם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּכְבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי עַל־יְדֵי פְּגַם הַכָּבוֹד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל וְלִינֹק מֵהַמִּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וּכְפִי הַפְּגָם שֶׁפּוֹגֵם בִּכְבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹרֵכֶן אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל וְלִינֹק מֵהַמִּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וַאֲזַי נִשְׁאָרִין הַמִּחִין בִּבְחִינַת מִחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ מַמָּשׁ. וּכְשֶׁהַמִּחִין הֵם בְּחִינַת מִחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, אֲזַי אֵין יְכוֹלִין לְהַשְׁוֹוֹת דַּעְתָּן יַחַד.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, כִּי מִחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ אֵין יְכוֹלִין לְהַשְׁוֹוֹת עַצְמָן יַחַד. אֲבָל הָיָה רָאוּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַחֲלֹקֶת כִּי־אִם בְּחוּץ־לָאָרֶץ, וּבָאֱמֶת אָנוּ רוֹאִין שֶׁגַּם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יֵשׁ מַחֲלֹקֶת:

**ב** אַךְ דַּע, כִּי אֵלּוּ הַמִּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל, הֵם מְבַקְּשִׁים לְעַצְמָן תִּקּוּן. וְהַתִּקּוּן שֶׁל אֵלּוּ הַמִּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ הוּא בְּעֵת שֶׁשּׁוֹפְעַ נֹעַם הָעֶלְיוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, אָז הוּא זְמַן תִּקּוּנָם שֶׁל אֵלּוּ הַמִּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ.

כִּי כָּבוֹד הוּא תִּקּוּן הָעוֹלָם, כִּי כָּל הָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִיל הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״ג:ז׳): לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳ (יומא לח), הַיְנוּ בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי יֵשׁ כָּבוֹד פְּרָטִי לְכָל מַאֲמָר וּמַאֲמָר שֶׁל הָעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ הַכָּבוֹד הָיָה זֶה הַמַּאֲמָר, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְרָא חֵלֶק פְּלוֹנִי מֵהַבְּרִיאָה.

נִמְצָא שֶׁכָּל מַאֲמָר וּמַאֲמָר יֵשׁ לוֹ כָּבוֹד מְיֻחָד, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה הַכָּבוֹד הָיָה אוֹתוֹ הַמַּאֲמָר. כִּי זֶה הַמַּאֲמָר, שֶׁבּוֹ נִבְרָא חֵלֶק פְּלוֹנִי מֵהַבְּרִיאָה, הָיָה בִּשְׁבִיל כָּבוֹד זֶה, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ כָּבוֹד זֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן מַאֲמָר אַחֵר, שֶׁבּוֹ נִבְרָא חֵלֶק אַחֵר מֵהַבְּרִיאָה, הָיָה בִּשְׁבִיל כָּבוֹד אַחֵר, שֶׁיַּגִּיעַ אוֹתוֹ הַכָּבוֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן כָּל הַמַּאֲמָרוֹת, כֻּלָּם הָיוּ רַק בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם, כַּנַּ״ל:

**ג** וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָחָד מִיִּשְׂרָאֵל זוֹכֶה לְרָאוֹת בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, הַיְנוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה כָּבוֹד, אָז הוּא צָרִיךְ לְיַדֵּעַ מֵאֵיזֶה מַאֲמָר נִתְהַוֶּה זֶה הַכָּבוֹד, אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל זֶה הַכָּבוֹד הָיָה אוֹתוֹ הַמַּאֲמָר, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְרָא חֵלֶק מֵהַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל.

וּבְוַדַּאי לָאו כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, לְהַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ הִתְגַּלּוּת כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֵיזֶה כָּבוֹד, אָז אֵין לוֹקְחִין לְעַצְמָן כְּלָל מִן הַכָּבוֹד, רַק הֵם מַעֲלִין כָּל הַכָּבוֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּדֵּל וְיִתְעַלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עַל־יְדֵי־זֶה תִּקּוּן הָעוֹלָם כַּנַּ״ל. וְהֵם מְבִינִים בְּהַכָּבוֹד מֵאֵיזֶה מַאֲמָר נִתְהַוֶּה זֶה הַכָּבוֹד, אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל זֶה הַכָּבוֹד הָיָה אוֹתוֹ הַמַּאֲמָר שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְרָא חֵלֶק מֵהַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (תהילים כ״ט:ט׳): וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁאֲצָל אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא, הַכָּבוֹד הוּא כֻּלּוֹ אוֹמֵר, הַיְנוּ כֻּלּוֹ מַאֲמָר, כִּי הַכָּבוֹד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הוּא כֻּלּוֹ רַק בִּשְׁבִיל הַמַּאֲמָר, שֶׁנִּתְהַוֶּה בִּשְׁבִיל זֶה הַכָּבוֹד, אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ נִבְרָא חֵלֶק מֵהַבְּרִיאָה כַּנַּ״ל:

**ד** וְזֶה בְּחִינַת: וַאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ (דניאל א׳:ד׳). כֹּחַ זֶה בְּחִינַת כ״ח אַתְוָן דְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית (ת״ז תי׳ יח), בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. הַיְנוּ שֶׁאֵלּוּ שֶׁהֵם בְּהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא, הֵם מְגַלִּין וּמְאִירִין כ״ח אַתְוָן הַנַּ״ל עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ: וַאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד וְכוּ׳ – לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, הַיְנוּ כֹּחַ מַמָּשׁ, כִּי בְּוַדַּאי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם כֹּחַ וּגְבוּרָה לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּזְכּוּ לִהְיוֹת בְּהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא, אֲשֶׁר שָׁם הַכָּבוֹד הוּא כֻּלּוֹ אוֹמֵר, בְּחִינַת כ״ח אַתְוָן דְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית כַּנַּ״ל:

**ה** וְעִקַּר הַכָּבוֹד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִתְגַּלָּה רַק עַל־יְדֵי הָאָדָם. כִּי הָאָדָם הוּא תַּכְלִית כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיְתָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם. כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא עַל־יְדֵי הָאָדָם.

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַהוֹלָדָה, כְּשֶׁנּוֹלָדִין וְנִתְרַבִּין בְּנֵי־אָדָם בְּיוֹתֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ בְּיוֹתֵר, כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד – עַל־יְדֵי בְּנֵי־אָדָם, כַּנַּ״ל:

**ו** וְדַע, כִּי מִחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת נֹעַם, וּמִחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ הֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י״א:ז׳): לְאַחַד קָרָאתִי נֹעַם וּלְאַחַד קָרָאתִי חֹבְלִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד): נֹעַם – אֵלּוּ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁבְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּנְעִימִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, חֹבְלִים – אֵלּוּ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁבְּחוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁחוֹבְלִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה.

וְעִקָּר הַהוֹלָדָה הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת נֹעַם הָעֶלְיוֹן, כִּי מִנֹּעַם הָעֶלְיוֹן נִתְעוֹרְרִין שַׁלְהוֹבִין דִּרְחִימוּתָא, אֲשֶׁר עַל־יָדָם בָּא הַהוֹלָדָה, בִּבְחִינַת (שמואל־ב א): נָעַמְתָּ לִי מְאֹד, נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים; שֶׁעַל־יְדֵי נֹעַם הָעֶלְיוֹן מִתְעוֹרֵר הָאַהֲבָה, בְּחִינַת שַׁלְהוֹבִין דִּרְחִימוּתָא, שֶׁעַל־יָדָם הַהוֹלָדָה:

**ז** וְנֹעַם הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵעַ תָּמִיד, אֲבָל צְרִיכִין כְּלִי לְקַבֵּל עַל־יָדוֹ שֶׁפַע נֹעַם הָעֶלְיוֹן. וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה נַעֲשֶׂה הַכְּלִי לְקַבֵּל עַל־יָדָהּ מִנֹּעַם הָעֶלְיוֹן שַׁלְהוֹבִין דִּרְחִימוּתָא, כִּי צְדָקָה הִיא נְדִיבוּת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ״ה:ב׳): מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי; וּנְדִיבוּת לֵב, הַיְנוּ שֶׁנִּפְתָּח וְנִתְנַדֵּב הַלֵּב, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּחִין שְׁבִילִין דְּלִבָּא, וְנַעֲשִׂין כְּלִי לְקַבֵּל שַׁלְהוֹבִין דִּרְחִימוּתָא, שֶׁנִּמְשָׁכִין מִנֹּעַם הָעֶלְיוֹן כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ צְדָקָה שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, וְעִקָּר הוּא הַצְּדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל מִנֹּעַם הָעֶלְיוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַהוֹלָדָה כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (הושע י׳:י״ב): זִרְעוּ לָכֶם לְצְדָקָה, כִּי עִקַּר הַהוֹלָדָה – עַל־יְדֵי צְדָקָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ל״ז:ב׳): אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַהוֹלָדָה – עַל־יְדֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים צ״ט:ד׳): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ, וְעִקַּר הַהוֹלָדָה – עַל־יְדֵי צְדָקָה כַּנַּ״ל, (שֶׁהִיא הַכְּלִי לְקַבֵּל הַשְׁפָּעַת נֹעַם הָעֶלְיוֹן כַּנַּ״ל, וְיוֹסֵף הוּא בְּחִינַת נֹעַם, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר לְקַמָּן):

**ח** וְעַל־יְדֵי הַהוֹלָדָה, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹלְדִין וְנִתְרַבִּין בְּנֵי־אָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּיוֹתֵר כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת (שם כב): כָּל זֶרַע יַעֲקֹב כַּבְּדוּהוּ; כִּי עַל־יְדֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה: כַּבְּדוּהוּ, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבָּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּנַּ״ל:

**ט** וַאֲזַי כְּשֶׁשּׁוֹפֵעַ נֹעַם הָעֶלְיוֹן עַל־יְדֵי הַכְּלִי הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי צְדָקָה בִּשְׁבִיל הַהוֹלָדָה כַּנַּ״ל, וְגַם בְּחִינַת הַנֹּעַם הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא הַמֹּחִין, מְקַבֵּל וְנִשְׁפָּע עוֹד מִלְּמַעְלָה יוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ, אֲזַי אֵלּוּ הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, הֵם נוֹפְלִים גַּם־כֵּן בְּאֵלּוּ הַמֹּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֹעַם, כְּדֵי לְהִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי־זֶה, כִּי אָז הוּא זְמַן תִּקּוּנָם שֶׁל אֵלּוּ הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ. כִּי עִקָּר פְּגַם וְקִלְקוּל הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ הוּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַכָּבוֹד, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵינָם יְכוֹלִים לִינֹק מִמֹּחִין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַאֲזַי הֵם בְּחִינַת מֹחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ מַמָּשׁ, וְזֶהוּ קִלְקוּלָם כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת (משלי י״ג:י״ג): בְּזָדוֹן לְבָדָר יֵחָבֵל לוֹ. בְּזָ לְבָדָר, הַיְנוּ בְּזִיּוֹנוֹת, הֶפֶךְ הַכָּבוֹד, עַל־יְדֵי־זֶה: יֵחָבֵל לוֹ, הַיְנוּ מֹחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, כִּי עַל־יְדֵי פְּגַם הַכָּבוֹד נִשְׁאָרִין הַמֹּחִין בִּבְחִינַת חוֹבְלִים, שֶׁהֵם מֹחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁעִקַּר קִלְקוּל הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ הוּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַכָּבוֹד,

וְעַל־כֵּן בְּעֵת שֶׁשּׁוֹפֵעַ נֹעַם הָעֶלְיוֹן עַל־יְדֵי הַכְּלִי שֶׁל צְדָקָה בִּשְׁבִיל הוֹלָדָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל, אָז הוּא זְמַן תִּקּוּנָם שֶׁל הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, כִּי מֵאַחַר שֶׁנִּתְעוֹרֵר בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכָּבוֹד, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם יְכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עִקַּר הַקִּלְקוּל שֶׁלָּהֶם הָיָה עַל־יְדֵי פְּגַם הַכָּבוֹד כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן בְּעֵת שֶׁשּׁוֹפֵעַ נֹעַם הָעֶלְיוֹן בִּשְׁבִיל הוֹלָדָה כַּנַּ״ל, אָז בָּאִים הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, וְנוֹפְלִים בְּמֹחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּחִינַת נֹעַם, כְּדֵי לְהִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ״ל.

**י** וְזֶה (תהילים ט״ז:ו׳): חֲבָלִים נָפְלוּ לִי בַּנְּעִימִים – חֲבָלִים, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, הֵם נוֹפְלִים בַּנְּעִימִים, הַיְנוּ בְּמֹחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּחִינַת נֹעַם כַּנַּ״ל, כְּדֵי לְהִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: אַף נַחֲלָת שָׁפְרָה עָלָי. נַחֲלָת – זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, בְּחִינַת (דברים ל״ב:ט׳): יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, בְּחִינַת צְדָקָה. שָׁפְרָה – זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת (בראשית ל״ט:ו׳): וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וְכוּ׳, וִיפֵה תֹאַר זֶה בְּחִינַת יְפֵה תֹאַר, הַנֶּאֱמַר בְּדָוִד, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צג:): אֵישׁ תֹּאַר, שֶׁמַּרְאֶה פָּנִים בַּהֲלָכָה, הַיְנוּ בְּחִינַת מֹחִין, בְּחִינַת נֹעַם, שֶׁמַּנְעִימִים בַּהֲלָכָה כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת נַחֲלָת שָׁפְרָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַהוֹלָדָה, שֶׁאָז הַחוֹבְלִים נוֹפְלִים בַּנְּעִימִים כַּנַּ״ל.

וְזֶה: יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. חֶבֶל זֶה בְּחִינַת חוֹבְלִים הַנַּ״ל, שֶׁנִּתְתַּקְּנִים עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַהוֹלָדָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקְּנִים הַחוֹבְלִים, שֶׁהֵם הַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת חֶבְלֵי לֵדָה, בְּחִינַת חוֹבְלִים הַנַּ״ל, שֶׁנִּתְתַּקְּנִים עַל־יְדֵי הַלֵּדָה כַּנַּ״ל. גַּם זֶהוּ בְּחִינַת שָׁפְרָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת שָׁפִיר וְשַׁלְיָא, בְּחִינַת הוֹלָדָה וְכַנַּ״ל:

**יא** וּמַחֲמַת שֶׁהַמֹּחִין שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁהֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, שֶׁחוֹבְלִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, כִּי אֵינָם יְכוֹלִים לְהַשְׁוֹת דַּעְתָּן יַחַד כַּנַּ״ל, הֵם נוֹפְלִים בְּמֹחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּחִינַת נֹעַם, כְּדֵי לְהִתְתַּקֵּן כַּנַּ״ל. עַל־כֵּן לִפְעָמִים כְּשֶׁפּוֹגְמִים הָרַבֵּה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי אֵינָם יְכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, אַדְרַבָּא, גּוֹרְמִים פְּגָם גַּם לְהַמֹּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וַאֲזַי גַּם הַמֹּחִין שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֵינָם יְכוֹלִים לְהַשְׁוֹת עַצְמָן, כִּי נִפְגְּמוּ, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַמֹּחִין הַפְּגוּמִים שֶׁל חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכָם כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל גַּם־כֵּן:

יב וּכְלַל הַדְּבָרִים – כִּי כָּל הַנִּבְרָאִים וְכָל הַהוֹלָדוֹת, כֻּלָּם הֵם רַק בִּשְׁבִיל הִתְגַּלּוּת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעִקָּר הַהוֹלָדָה – עַל־יְדֵי הַצַּדָּקָה, שֶׁעַל־יְדָהּ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל מִנּוֹעַם הָעֶלְיוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַהוֹלָדָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה וְנִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת תְּרוּמָה הֵם סוֹפֵי־תֵבוֹת: לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ (תהילים כ״ז:ד׳-ה׳), כִּי תְּרוּמָה, הַיְנוּ צְדָקָה שֶׁהִיא נְדִיבוּת לֵב, בְּחִינַת: מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי, עַל־יְדָהּ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל מִנּוֹעַם ה׳, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ הִתְגַּלּוּת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד.

וְזֶהוּ: לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ – סוֹפֵי־תֵבוֹת: ״תְּרוּמָה״ כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת הַשִּׁירָה, בְּחִינַת (שמואל־ב כג): נְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל: (וְלֹא גֹּלָה יוֹתֵר):

אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ נְעִימוּת הַתּוֹרָה. כִּי יֵשׁ נְעִימוּת בַּתּוֹרָה, וְזֶהוּ הָעִקָּר, לִזְכּוֹת לְהַרְגִּישׁ הַנְּעִימוּת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה:

(דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם (משלי ג׳:י״ז) נִרְאֶה לִי):

## תנינא · תורה עב

א דַּע, שֶׁלִּרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד. בְּוַדַּאי כְּשֶׁזּוֹכִין לִשְׁמֹעַ מִפִּיו תּוֹרָה, הוּא מַעֲלָה יְתֵרָה, אֲבָל גַּם כְּשֶׁאֵין שׁוֹמְעִין תּוֹרָה, הֶרְאָיָה לְבַד, שֶׁזּוֹכִין לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, הוּא גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד.

כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין גְּדֻלָּה. וְעִקָּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ (מגילה לא), כִּי עִקָּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת. וְעִקָּר הַתְּחִיָּה לֶעָתִיד, שֶׁיַּעַמְדוּ בִּתְחִיָּה וְיִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, עִקָּר מַה שֶּׁיִּהְיֶה נִחְיֶה וְיָקוּם בִּתְחִיָּה הוּא הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, כִּי הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נִחְיֶה לֶעָתִיד, וְיָקוּם בִּתְחִיָּה, בִּבְחִינַת (ישעיהו כ״ו:י״ט): הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר, וְדִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ה): מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו. כִּי עִקָּר הַתְּקוּמָה בִּתְחִיָּה יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת, שֶׁהַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נִחְיֶה וְיָקוּם בִּתְחִיָּה לֶעָתִיד.

כִּי תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, וְזֶה מֻחְמָת שֶׁאָנוּ עַכְשָׁו בִּגְבוּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּבוּל אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׂיג תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא הָרוּחָנִי. וְעַל־כֵּן גַּם עֹנֶג שַׁבָּת, שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיח): כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת, נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים; הַיְנוּ בְּלִי גְּבוּל, כִּי עֹנֶג שַׁבָּת שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, הוּא בְּחִינַת בְּלִתִּי גְּבוּל.

וְעַל־כֵּן עִקַּר חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, בְּחִינַת תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד. כִּי שִׁפְלוּת וַעֲנִיּוּת הוּא בְּחִינַת בְּלִתִּי גְּבוּל, כִּי הוּא בְּחִינַת אַיִן מַמָּשׁ, וְאֵין לוֹ שׁוּם גְּבוּל, מֻחְמַת שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הָעֲנִיּוּת, וְעִקַּר חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא הוּא רַק בִּבְחִינַת בְּלִתִּי גְּבוּל כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן שַׁבָּת שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, נֶאֱמַר בּוֹ: טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ, כִּי מִי שֶׁטּוֹעֵם טַעַם עֹנֶג שַׁבָּת, זוֹכֶה לְחַיִּים, בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים, כַּנַּ״ל:

ב וְדַע, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ כֵּן זוֹכֶה לְקַבֵּל גְּדֻלָּה, בִּבְחִינַת (שה״ש ו): מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים – בְּרְהִיטֵי מֹחִין (סוף התיקונים תי׳ ו׳ דף ה). הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, דְּהַיְנוּ גְּדֻלָּה, הוּא אָסוּר וְקָשׁוּר בִּרְהִיטֵי מֹחִין, שֶׁלְּפִי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחִין כֵּן מְקַבֵּל גְּדֻלָּה.

וְהַמֹּחִין וְהַדַּעַת הֵם בְּחִינַת בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, כִּי דֵּעָה נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְכוּ; וְעַל־כֵּן כָּל אֶחָד כְּפִי מֹחוֹ וְדַעְתּוֹ וּכְפִי שֶׁהוּא מַכְנִיס עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַדַּעַת, כָּל מַה שֶׁהוּא עוֹסֵק יוֹתֵר לְהַגְדִּיל מֹחוֹ וְדַעְתּוֹ, כֵּן הוּא עוֹסֵק בְּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי עִקַּר בְּחִינַת בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא הַדַּעַת כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ מָהִיר וְחָרִיף, וְהוּא עוֹסֵק תָּמִיד לְהַגְדִּיל מֹחוֹ וְדַעְתּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עוֹסֵק בְּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וּכְפִי הַגְּדֻלַּת דַּעְתּוֹ וּמֹחוֹ כֵּן זוֹכֶה לְקַבֵּל גְּדֻלָּה. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כ״ב:כ״ט): חָזִית אִישׁ מָהִיר בִּמְלַאכְתּוֹ, לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצָּב. אִישׁ מָהִיר בִּמְלַאכְתּוֹ, זֶה בְּחִינַת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ מָהִיר וְחָרִיף כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָהִיר בִּמְלַאכְתּוֹ, הַיְנוּ בִּמְלֶאכֶת בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי מְלֶאכֶת בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא כְּפִי מֹחוֹ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה: לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצָּב, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לִגְדֻלָּה, בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי הַגְּדֻלָּה הִיא כְּפִי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחַ, בִּבְחִינַת: מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים, כַּנַּ״ל:

ג וְיֵשׁ מֹחַ כְּלָלִי וְיֵשׁ מֹחִין פְּרָטִים, וְכָל הַמֹּחִין הַפְּרָטִים הֵם מְקַבְּלִין מִמֹּחַ הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא חָכְמָה הַדּוֹר. וְזֶהוּ מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמָה הַדּוֹר, בְּחִינַת חָכָם הַכּוֹלֵל כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הֶחָכָם הַכּוֹלֵל רוֹאֶה אוֹתוֹ וּמִסְתַּכֵּל בּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ מֹחוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְנוֹצֵץ מֹחוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֵּל גְּדֻלָּה, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחַ כַּנַּ״ל, כִּי עֵינַיִם עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג׳:ז׳): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר.

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הֶחָכָם, שֶׁהוּא מֹחַ הַכּוֹלֵל, מִסְתַּכֵּל בּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר בּוֹ חָכְמָה וּמֹחִין, וּמִתְנוֹצֵץ מֹחוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֵּל גְּדֻלָּה כַּנַּ״ל. כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה מֹחַ וָדַעַת לְפִי מַדְרֵגָתוֹ. אֲבָל הַמֹּחַ וְהַדַּעַת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא מֻגָּח בְּקַטָּנוּת, וְאֵינוֹ מִתְנוֹצֵץ, וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ הֶחָכָם הַדּוֹר, שֶׁהוּא מֹחַ

הַכּוֹלֵל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ מֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַדְרֵגַת מֹחוֹ, וְעַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחַ מְקַבֵּל כָּל אֶחָד גְּדֻלָּה כְּפִי מַדְרֵגַת מֹחוֹ, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחַ כַּנַּ״ל:

ד וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא הָיָה הַדַּעַת הַכּוֹלֵל שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, עַל־כֵּן עַל יְדֵי רְאִיָּתוֹ לְבַד, שֶׁהָיָה מִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה יָכוֹל לְחַלֵּק הַגְּדֻלָּה וְהַשְׁרָרָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרָאוּי לוֹ לְפִי מַדְרֵגַת מֹחוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת (שמות י״ח): וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם, וְשַׂמְתָּ עֲלֵיהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת וְכוּ׳. וְאַתָּה תֶּחֱזֶה דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הָרְאִיָּה לְבַד שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה רוֹאֶה וּמִסְתַּכֵּל בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, הָיָה מִתְנוֹצֵץ מֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד, וְעַל־יְדֵי־זֶה קִבֵּל כָּל אֶחָד וְאֶחָד גְּדֻלָּה וּשְׁרָרָה כְּפִי עֶרְכּוֹ, כְּפִי הָרָאוּי לוֹ לְפִי מַדְרֵגַת מֹחוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְכוּ׳.

וְזֶהוּ: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה וְכוּ׳ וְשַׂמְתָּ עֲלֵיהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְכוּ׳, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיֶּחֱזֶה מֹשֶׁה וְיִסְתַּכֵּל בָּעָם, עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא מֵשִׂים אוֹתָם שָׂרֵי אֲלָפִים וְכוּ׳, כִּי עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ בָּהֶם מְקַבֵּל כָּל אֶחָד גְּדֻלָּתוֹ, עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת מֹחוֹ שֶׁמִּתְנוֹצֵץ עַל־יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ חָכָם הַדּוֹר, בְּחִינַת מֹשֶׁה כַּנַּ״ל.

וְגַם מֹשֶׁה הָיָה יָכוֹל לְצַוּוֹת, שֶׁזֶּה יִהְיֶה שַׂר־אֶלֶף וְזֶה שַׂר־מֵאָה וְכוּ׳, כִּי עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ בָּהֶם הָיָה יוֹדֵעַ הַגְּדֻלָּה הַמַּגִּיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ הָיָה יוֹדֵעַ הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחַ שֶׁל כָּל אֶחָד, אֲשֶׁר כְּפִי הִתְנוֹצְצוּת הַמֹּחַ כֵּן מַגִּיעַ לוֹ גְּדֻלָּה כַּנַּ״ל:

ה וַאֲזַי כְּשֶׁמְּקַבֵּל כָּל אֶחָד גְּדֻלָּה כְּפִי הָרָאוּי לוֹ בֶּאֱמֶת לְפִי מַדְרֵגַת מֹחוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ מַנְהִיג אֲמִתִּי בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁיָּכוֹל לְחַלֵּק הַגְּדֻלָּה לְכָל אֶחָד כָּרָאוּי לוֹ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ לְבַד, אֲזַי יוֹדֵעַ כָּל אֶחָד מֵהַשָּׂרִים וְהַמַּנְהִיגִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא כְּפִי הָרָאוּי לוֹ לְפִי מַדְרֵגַת מֹחוֹ, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. כִּי מֵאַחַר שֶׁכָּל אֶחָד עוֹמֵד עַל מְקוֹמוֹ הָרָאוּי לוֹ בֶּאֱמֶת, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁרָרָה וּגְדֻלָּה כְּפִי הָרָאוּי לוֹ בֶּאֱמֶת כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ לְפִי גְּדֻלָּתוֹ וְהִתְמַנּוּתוֹ אֵיךְ וְכַמָּה הוּא צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, וּבִפְנֵי כַּמָּה אֲנָשִׁים הוּא צָרִיךְ לוֹמַר תּוֹרָה, כִּי זֶה שֶׁמְּמֻנֶּה עַל אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ שַׂר־הָאֶלֶף, הוּא צָרִיךְ לוֹמַר תּוֹרָה בִּפְנֵי אֶלֶף אֲנָשִׁים, וְכֵן כֻּלָּם:

ו כִּי יֵשׁ בְּחִינַת רוּחַ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְהַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. כִּי הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַכּוֹלֵל, שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד כָּל רוּחַ וְרוּחַ, כִּי כֻּלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה׳ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ.

וְרוּחַ הַזֶּה הוּא בְּחִינַת רוּחַ אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת (שמות לא): וָאֲמַלֵּא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְלֶאכֶת בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ כַּנַּ״ל.

וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינַת הָרוּחַ אֱלֹקִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, רוּחַ נְבוּאָה, כְּמוֹ־כֵן הוּא זוֹכֶה לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, כִּי זֶה הָרוּחַ אֱלֹקִים, הוּא שׁוֹרֶה עַל פְּנֵי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת (בראשית א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם, הֵינוּ עַל־פְּנֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת מַיִם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. עַל־כֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ אֱלֹקִים הַזֶּה זוֹכִין לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, כִּי הָרוּחַ אֱלֹקִים שׁוֹרֶה עַל פְּנֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל.

עַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת דַּעַת הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת רוּחַ הַכּוֹלֵל, שֶׁעַל־יָדוֹ מִתְנוֹצֵץ מֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד, שֶׁזֶּהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת רוּחַ אֱלֹקִים שֶׁמַּמְשִׁיךְ לְכָל אֶחָד, כִּי הָרוּחַ אֱלֹקִים הוּא בְּעַצְמוֹ הַמֹּחִין כַּנַּ״ל. עַל־כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, כִּי הַחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא הֵם עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שׁוֹרֶה עַל פְּנֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת הַמֹּחִין, שֶׁכָּל זֶה נִמְשָׁךְ מֵהַמַּנְהִיג, בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא דַּעַת הַכּוֹלֵל, רוּחַ הַכּוֹלֵל, כַּנַּ״ל:

ז אֲבָל זֶה הַמַּנְהִיג צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה פָּרוּשׁ גָּדוֹל בְּקֶרֶבְשָׁה גְּדוֹלָה, וְאָז דַּוְקָא הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת מַנְהִיג יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־יְדֵי פְּרִישׁוּתוֹ וּקְרֶבְשָׁתוֹ הַגְּדוֹלָה, הוּא יָכוֹל לַחֲזוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְלַחֲלֹק הַגְּדֻלָּה לְכָל אֶחָד עַל־יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת לְבַד, בִּבְחִינַת: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה כַּנַּ״ל, כִּי הִסְתַּכְּלוּת הַזֹּאת הִיא תְּלוּיָה בְּקֶרֶבְשָׁה וּפְרִישׁוּת גָּדוֹל. וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ וּפָרוּשׁ גָּדוֹל מְאֹד עַל־פִּי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה׳:כ״ח): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי – עַל־כֵּן הָיָה יָכוֹל לַחֲזוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל בְּיִשְׂרָאֵל, וּלְחַלֵּק לָהֶם הַגְּדֻלָּה עַל־יְדֵי־זֶה.

וְזֶהוּ: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה – אַתָּה דַּיְקָא, כִּי רַק מֹשֶׁה שֶׁהָיָה פָּרוּשׁ גָּדוֹל מְאֹד בְּקֶרֶבְשָׁה גְּדוֹלָה, זוֹכֶה לְהִסְתַּכְּלוּת הַזֹּאת, כִּי הִסְתַּכְּלוּת הַזֹּאת, בְּחִינַת וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, הִיא תְּלוּיָה רַק בְּקֶרֶבְשָׁה וּפְרִישׁוּת מִמַּאֲוָה זֹאת.

וְזֶה בְּחִינַת (מלכים־א כב): וְהַזּוֹנוֹת רָחָצוּ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לט:): לְמָרַק שְׁתֵּי חֶזְיוֹנוֹת. הֵינוּ, שְׁכְּפִי מַה שֶּׁרוֹחֲצִין עַצְמָן מִמַּאֲוָה זֹאת, בְּחִינַת: וְהַזּוֹנוֹת רָחָצוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁרוֹחֲצִין עַצְמָן מִמַּאֲוָה זוֹ, כְּמוֹ־כֵן הוּא מְמָרֵק וּמְצַחְצֵחַ שְׁתֵּי חֶזְיוֹנוֹת, בְּחִינַת: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, בְּחִינַת: חֲזִית אִישׁ מָהִיר בִּמְלַאכְתּוֹ וְכוּ׳, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הִסְתַּכְּלוּת הַנַּ״ל. כִּי עִקַּר הִסְתַּכְּלוּת הַנַּ״ל הִיא עַל־יְדֵי קְרֶבְשָׁה וּפְרִישׁוּת מִמַּאֲוָה זוֹ כַּנַּ״ל. כִּי תַּאֲוָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינַת פְּגַם

הָעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ט״ו:ל״ט): וְלֹא תָתוּרוּ וְכוּ׳ וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם.

וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר בִּפְרִישׁוּת גָּדוֹל מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, וְאָז יֵשׁ לוֹ עֵינַיִם זַכִּים לַחֲזוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל וְלִתֵּן הַגְּדֻלָּה לְכָל אֶחָד כָּרָאוּי לוֹ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ לְבַד כַּנַּ״ל, וְאָז דַּוְקָא הוּא יָכוֹל לְהָיוֹת מַנְהִיג יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וּכְשֶׁאֵין לְיִשְׂרָאֵל מַנְהִיג וּמַשְׁגִּיחַ כָּזֶה, בֶּאֱמֶת כָּל הָעוֹלָם מִעֹרֶב וּמְבֻלְבָּל, וְכָל הָרוֹצֶה לִטֹּל אֶת הַשֵּׁם, נוֹטֵל, כְּמוֹ שֶׁמִּתְנַהֵג עַכְשָׁו, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים. כִּי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין שֶׁיִּהְיֶה עֲלֵיהֶם מַשְׁגִּיחַ, שֶׁיַּשְׁגִּיחַ וְיִרְאֶה בָּהֶם שֶׁיַּעֲמֹד כָּל אֶחָד עַל מְקוֹמוֹ הָרָאוּי לוֹ בֶּאֱמֶת, וְהַמַּשְׁגִּיחַ הַזֶּה יִהְיֶה פָּרוּשׁ וְקָדוֹשׁ גָּדוֹל, בִּבְחִינַת קְדֻשַּׁת מֹשֶׁה, וְאָז יָכוֹל לְהַנְהִיג אֶת יִשְׂרָאֵל לִתֵּן לְכָל אֶחָד גְּדֻלָּה כָּרָאוּי לוֹ עַל־יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת לְבַד כַּנַּ״ל:

ח וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַמַּנְהִיג בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמִתְנוֹצֵץ מֹחוֹ, וְזוֹכֶה לְבֵאוּרֵי הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ לְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ בּוּשָׁה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד,

וְאָז רוֹאֶה כָּל אֶחָד אֶת בָּשְׁתּוֹ וּכְלִמָּתוֹ. כִּי עֲבֵרָה הִיא בְּוַדַּאי בּוּשָׁה גְּדוֹלָה, כִּי עֲבֵרָה אֵינָהּ רְאוּיָה כְּלָל לְיִשְׂרָאֵל, וּבְוַדַּאי אֵין נָאֶה כְּלָל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם.

אֲבָל גַּם מִצְוָה, כְּשֶׁרוֹצִין לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מִצְוָה, רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם־כֵּן בּוּשָׁה גְּדוֹלָה, כִּי אֵיזֶה זְכוּת יֵשׁ לוֹ שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה, וְאֵיךְ יָעִיז פָּנָיו לִכָּנֵס בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְיִשַּׁעֵר בְּדַעְתּוֹ לְפָנֵי מִי הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה, וְגַם גֹּדֶל מַעֲלַת הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ יְקָרָה מְאֹד אֲשֶׁר אֵין לְשַׁעֵר, וּבְוַדַּאי רָאוּי שֶׁיִּפֹּל עָלָיו בּוּשָׁה גְּדוֹלָה כְּשֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מִצְוָה, כְּשֶׁיִּסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ וְיִרְאֶה שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ שׁוּם זְכוּת שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה;

וְאִם הָיָה לְהָאָדָם בּוּשָׁה, הָיָה מִתְבַּיֵּשׁ אֲפִלּוּ לִקַּח הַמַּאֲכָל לְהוֹשִׁיטוֹ לְפִיו, כִּי מָאן דְּאָכֵל דְּלָאו דִּילֵהּ בָּהִית לְאִסְתַּכּוֹלֵי בְּאַפֵּהּ (ירושלמי פ״א דערלה), וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם זְכוּת שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֹכֶל, אִם־כֵּן הוּא אָכֵל דְּלָאו דִּילֵהּ וּבָהִית לְאִסְתַּכּוֹלֵי בְּאַפֵּהּ, עַל־כֵּן בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ לְהִתְבַּיֵּשׁ אֲפִלּוּ לְהוֹשִׁיט הַמַּאֲכָל לְפִיו.

אֲבָל עִקַּר הַבּוּשָׁה נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי הַמַּנְהִיג הַנַּ״ל, בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמַּמְשִׁיךְ בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה לְכָל אֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ בּוּשָׁה עַל כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבִּשְׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה, שֶׁהִמְשִׁיךְ מֹשֶׁה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר שָׁם (שמות כ׳:י״ז): וּלְבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): זֶה הַבּוּשָׁה, וְזֶהוּ: לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם בּוּשָׁה לִבְלִי לַעֲשׂוֹת חֵטְא וְעָוֹן, חַס וְשָׁלוֹם.

וְגַם אֲפִלּוּ לִבְלִתִּי תֶחֱטָאוּ, לִבְלִי לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גַּם־כֵּן יִרְאָתוֹ עַל פָּנָיו, דְּהַיְנוּ בּוּשָׁה, כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹשִׂין מִצְוָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם־כֵּן בּוּשָׁה גְּדוֹלָה כַּנַּ״ל, כִּי אֵיךְ בָּאִים לַחֲטֹף הַתְּפִלִּין, שֶׁהֵם כִּתְרֵי דְּמַלְכָּא, וְלַהֲנִיחָם פִּתְאֹם עַל הָרֹאשׁ. בְּוַדַּאי רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מִצְוָה, וְזֹאת הַבּוּשָׁה נִמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי הַמַּנְהִיג הַנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן בִּשְׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה זָכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִבְחִינַת קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ט:ט״ו): הֱיוּ נְכוֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים, אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה; כִּי כֻלָּם נִתְקַדְּשׁוּ בִּבְחִינַת פְּרִישׁוּת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ וּפָרוּשׁ גָּדוֹל, שֶׁהִמְשִׁיךְ לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן נִמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת גַּם־כֵּן. וּכְשֶׁזּוֹכִין לְבוּשָׁה, אָזַי רוֹאֶה כָּל אֶחָד אֶת רְחוֹקוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ הוּא רָחוֹק מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְנוֹפֵל עָלָיו בּוּשָׁה גְּדוֹלָה, וְעַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה – עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה, וּתְשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת חַיִּים, בְּחִינַת (יחזקאל יח): וְהָשִׁיבוּ וְחִיוּ, בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת: טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ.

וְזֶה: בְּרֵאשִׁית – יְרֵא בּוֹשֶׁת, יְרֵא שַׁבָּת (ת״ז תי׳ ז ותי׳ ט). כִּי הַיִּרְאָה וְהַבּוּשָׁה, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, הוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל. וְעִקַּר הַחַיִּים הוּא לְהַשְׁפָּלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, כִּי הַשְׁפָּלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד הוּא יִהְיֶה נִחְיֶה, וְיָקוּם בִּתְחִיָּה כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה שֶׁהוּא בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, עַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר וְנִחְיֶה, וְקָם בִּתְחִיָּה הַשְׁפָּלוּת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר.

כִּי דַּע, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחִינַת הַשְׁפָּלוּת שֶׁל מֹשֶׁה בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר, וְזֶה זְכוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, שֶׁאָז הִמְשִׁיךְ מֹשֶׁה הַשְׁפָּלוּת שֶׁלּוֹ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר; אֲבָל אוֹתוֹ הַשְׁפָּלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא מֻשְׁרָשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הוּא מֻנָּח וְשׁוֹכֵב אֲצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּבְחִינַת שְׁכִיבָה וּמִיתָה, כִּי זֹאת הַשְׁפָּלוּת נִתְעַלֵּם אֲצֶל כָּל אֶחָד, וְאֵינוֹ מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה אֲצָלוֹ.

אֲבָל עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִחְיֶה הַשְׁפָּלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהַשְׁפָּלוּת, כִּי הַשְׁפָּלוּת יִהְיֶה נִחְיֶה וְיָקוּם בִּתְחִיָּה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה חוֹזֵר וְנִחְיֶה הַשְׁפָּלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא מֻשְׁרָשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל אֵיבָר, שֶׁמִּקֹּדֶם הָיָה מֻנָּח וְשׁוֹכֵב זֹאת הַשְׁפָּלוּת בְּהֶעְלֵם וְאִתְכַּסְיָא אֲצָלוֹ, בִּבְחִינַת מִיתָה, וְעַכְשָׁו חוֹזֵר וְנֶעוֹר וְנִחְיֶה אוֹתוֹ הַשְׁפָּלוּת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל.

כִּי עִקָּר הַחַיִּים נִצְחִיִּים, בְּחִינַת תְּחִיָּה שֶׁיִּהְיֶה לָעָתִיד, יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת, כִּי הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד יִהְיֶה נִחְיֶה וְיָקוּם בִּתְחִיָּה כַּנַּ״ל, וַאֲזַי כְּשֶׁנִּחְיֶה הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, בְּחִינַת שִׁפְלוּת שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר כַּנַּ״ל, אֲזַי רוֹאֶה וּמַרְגִּישׁ כָּל אֶחָד שִׁפְלוּתוֹ, מֵאַחַר שֶׁחָזַר וְנִתְחַיֶּה וְנִתְגַּלֶּה אֶצְלוֹ בְּחִינַת הַשִּׁפְלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר כַּנַּ״ל :

**ט** וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים, כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה (במדבר כ״א:י״ח).

בְּאֵר זֶה בְּחִינַת בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁזּוֹכִין הַשָּׂרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בָּהֶם בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֵּל כָּל אֶחָד אֶת גְּדֻלָּתוֹ כָּרָאוּי לוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם זוֹכִין לְבֵאוּרֵי הַתּוֹרָה, בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא כַּנַּ״ל. וְעַל־יְדֵי בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה זוֹכִין לִבּוּשָׁה וּתְשׁוּבָה כַּנַּ״ל,

וְזֶהוּ: בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים.

חֲפָרוּהָ – זֶה בְּחִינַת בּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו כ״ד:כ״ג): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה, כִּי עַל־יְדֵי בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ״ל, בְּחִינוֹת בְּאֵר, זוֹכִין לִבּוּשָׁה כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ:

חֲפָרוּהָ שָׂרִים, הַיְנוּ שָׂרֵי־אֲלָפִים שָׂרֵי־מֵאוֹת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וְזֶה:

כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם – נְדִיבֵי הָעָם זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י עַל פָּסוּק (שופטים ה׳:ב׳): בְּהִתְנַדֵּב עָם – בְּהִתְנַדֵּב לָהֶם לִתְשׁוּבָה. וְזֶהוּ:

בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם. מְחֹקֵק – דָּא מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב טו). גַּם מְחֹקֵק בְּגִימַטְרִיָּא רַמ״ח, הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַשִּׁפְלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁמִּלֶּבֶשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּרַמ״ח אֵיבָרָיו, בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר כַּנַּ״ל. בְּמִשְׁעֲנֹתָם – זֶה בְּחִינַת תְּחִיָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סח) עַל פָּסוּק: וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ – עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ מֵתִים וְכוּ׳. וְזֶהוּ: בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה נִחְיֶה הַשִּׁפְלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל רַמ״ח אֵיבָרִים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה – מִדְבָּר הַיְנוּ שִׁפְלוּת, שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד) – עַל־יְדֵי־זֶה: מַתָּנָה, הַיְנוּ שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת י׃): מַתָּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנָזַי וְשַׁבָּת שְׁמָהּ. כִּי עִקָּר תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת שַׁבָּת, בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים, יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד כַּנַּ״ל:

**י** וְזֶה שֶׁכָּתוּב: סֻלַּע יִשְׁפֹּן וְיִתְלֹנָן (איוב ל״ט:כ״ח). סֶלַע זֶה הַבְּאֵר, בְּחִינַת בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בְּחִינַת: בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

מִשָּׁם חָפַר אֹכֶל – בְּחִינַת בּוּשָׁה כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִבּוּשָׁה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: מִשָּׁם חָפַר אֹכֶל, כִּי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ לְהוֹשִׁיט הָאֹכֶל לְפִיו עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה שֶׁבָּאָה אֵלָיו כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

לְמֵרָחוֹק עֵינָיו יַבִּיטוּ – הַיְנוּ שֶׁרוֹאֶה וּמַבִּיט אֵיךְ הוּא רָחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל:

**יא** וְעַל־כֵּן יִתְרוֹ דַּיְקָא אָמַר לְמֹשֶׁה: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, כִּי מֹשֶׁה הָיָה חָתָנוֹ, וְיָדַע יִתְרוֹ גֹּדֶל קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ, וְעַל־כֵּן הוּא דַּיְקָא אָמַר לְמֹשֶׁה: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה. וְאַתָּה תֶּחֱזֶה. דַּיְקָא, כִּי יָדַע יִתְרוֹ בְּגֹדֶל קְדֻשָּׁתוֹ, שֶׁהוּא יָכוֹל לַחֲזוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל עַל כָּל אֶחָד, וּלְחַלֵּק לָהֶם הַגְּדֻלָּה וְהַשָּׂרָה עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת לְבַד כַּנַּ״ל.

גַּם יִתְרוֹ הָיָה גֵּר, וְהַגֵּרִים בָּאִים מִקְּדֻשַּׁת הַזִּוּוּג שֶׁל הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י״ב:ה׳): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן, וְאִיתָא (בזוהר שלח לך דף קסח): שֶׁאַבְרָהָם וְשָׂרָה בְּעֵת שֶׁהָיוּ עֲקָרִים הוֹלִידוּ מִזִּוּוּגָם נְפָשׁוֹת הַגֵּרִים . וְעַל־כֵּן יִתְרוֹ שֶׁהָיָה גֵּר, שֶׁהוּא בָּא מִקְּדֻשַּׁת הַזִּוּוּג שֶׁל צַדִּיקִים, עַל־כֵּן הוּא יוֹדֵעַ גֹּדֶל יְקָר קְדֻשַּׁת הַצַּדִּיקִים, שֶׁלְּגֹדֶל קְדֻשָּׁתָם נַעֲשֶׂה מִזִּוּוּגָם נַפְשׁוֹת הַגֵּרִים, מִכָּל־שֶׁכֵּן קְדֻשַּׁת פְּרִישׁוּתָם, וְעַל־כֵּן הוּא יוֹדֵעַ, שֶׁלְּגֹדֶל קְדֻשַּׁת וּפְרִישׁוּת מֹשֶׁה הוּא יָכוֹל לַחֲזוֹת בָּעָם, וְעַל־יְדֵי רְאִיָּתוֹ לְבַד יִתֵּן לָהֶם הַגְּדֻלָּה כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן יִתְרוֹ דַּיְקָא אָמַר לְמֹשֶׁה: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה וְכוּ׳, כַּנַּ״ל.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת יִתְרוֹ – סוֹפֵי־תֵבוֹת: וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ (דניאל י״ב:ב׳), כִּי יִתְרוֹ דַּיְקָא אָמַר לְמֹשֶׁה: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי בְּחִינַת וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְגֻדְלָּה וְזוֹכִין לְבֵאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִין לִבּוּשָׁה וּתְשׁוּבָה. וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים, חוֹזֵר וְנִחְיֶה הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, כִּי עִקָּר הַתְּחִיָּה הוּא לְהַשִּׁפְלוּת, בִּבְחִינַת: הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר, כַּנַּ״ל.

וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי יִתְרוֹ דַּיְקָא, כִּי יִתְרוֹ דַּיְקָא אָמַר לְמֹשֶׁה: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין כָּל הַבְּחִינוֹת הַנַּ״ל. וְעַל־כֵּן מְרֻמָּז בְּאוֹתִיּוֹת יִתְרוֹ: וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ, שֶׁהוּא סוֹפֵי־תֵבוֹת יִתְרוֹ, כִּי עַל־יְדֵי יִתְרוֹ, שֶׁאָמַר: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת חַיִּים, בְּחִינַת תְּחִיָּה, בְּחִינַת: הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר, בְּחִינַת: וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ, מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁפְלוּת כַּנַּ״ל.

וְזֶה (ישעיהו ד׳:ג׳): וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ. וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם – זֶה בְּחִינַת יִתְרוֹ, עַל־יָדוֹ דַּיְקָא: קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ – לְהַצַּדִּיק. כִּי יִתְרוֹ, שֶׁהוּא גֵּר, הוּא יוֹדֵעַ קְדֻשַּׁת הַצַּדִּיק כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן אָמַר לְמֹשֶׁה: וְאַתָּה תֶּחֱזֶה, מֵחֲמַת שֶׁיָּדַע קְדֻשָּׁתוֹ כַּנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת: קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כַּנַּ״ל:

יב וּכְלַל הַיּוֹצֵא מִכָּל הַנַּ״ל, שֶׁמִּי שֶׁבָּא אֵצֶל צַדִּיק אֲמִתִּי וְשׁוֹמֵעַ מִפִּיו תּוֹרָה, רָאוּי שֶׁיְּמַשֵּׁךְ עָלָיו בּוּשָׁה וְשִׁפְלוּת גָּדוֹל מְאֹד. וְזֶה סִימָן שֶׁהָיָה אֵצֶל צַדִּיק אֲמִתִּי, כְּשֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו בּוּשָׁה וְשִׁפְלוּת עַל־יְדֵי שֶׁשָּׁמַע מִפִּיו אֵיזֶה דִּבּוּר תּוֹרָה, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ בּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשָׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה כַּנַּ״ל.

וְעַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה, דְּהַיְנוּ תְּשׁוּבָה, עַל־יְדֵי זֶה נִחְיֶה הַשִּׁפְלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד בְּכָל אִיבָּר וְאִיבָּר, וְאָז מְחֻיָּב שֶׁיִּרְגִּישׁ כָּל אֶחָד שִׁפְלוּתוֹ בֶּאֱמֶת. אֲבָל מִי שֶׁהוּא בָּא אֵצֶל אֵיזֶה מְפֻרְסָם, וְשׁוֹמֵעַ מִפִּיו תּוֹרָה, וּבָא עָלָיו גַּדְלוּת עַל־יְדֵי זֶה וְכוּ׳ (הַהֶפֶךְ מוּבָן מִמֵּילָא).

אֲבָל אֵין אָנוּ יוֹדְעִים כְּלָל מַהוּ שִׁפְלוּת אֲמִתִּי, כִּי בְּוַדַּאי אֵין זֶה תַּכְלִית שֶׁיִּהְיֶה שָׁפָל וְנִבְזֶה וְעָצֵל, שֶׁקּוֹרִין רֹעַ־מַזָּל (וּבְלַעַ״ז: שְׁלִים־מַזְלְנִיק). כִּי הַשִּׁפְלוּת הוּא עִקַּר הַחַיִּים שֶׁל כָּל אִיבָּר וְאִיבָּר, וְהוּא כָּל תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל, וּבְוַדַּאי אֵין זֶה תַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה נִבְזֶה וְעָצֵל וְכוּ׳, חַס וְשָׁלוֹם. עַל־כֵּן צְרִיכִין רַק לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּעֲזֹר לִזְכּוֹת לַעֲנִיּוּת וְשִׁפְלוּת אֲמִתִּי, שֶׁהוּא עִקַּר הַחַיִּים וְעִקַּר הַתַּעֲנוּג שֶׁל עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל:

## תניא · תורה עג

א מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת לִתְשׁוּבָה, יִהְיֶה רָגִיל בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים, כִּי אֲמִירַת תְּהִלִּים מְסֻגָּל לִתְשׁוּבָה.

כִּי יֵשׁ נוּן שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה, וּמ״ט שְׁעָרִים יָכוֹל כָּל אָדָם לִכְנֹס בָּהֶם וּלְהַשִּׁיגָם, אַךְ שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, כְּבָיְכוֹל, כִּי גַּם אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ מָצִינוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג׳:ז׳): שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם.

וְאֵלּוּ הַמ״ט שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה הֵם בְּחִינַת מ״ט אוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁמוֹת שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָ־הּ, כִּי כָּל שַׁעַר וָשַׁעַר יֵשׁ לוֹ אוֹת מִמ״ט אוֹתִיּוֹת הַשָּׁבָטִים. וְהִנֵּה הַכֹּל חֻפְּצִים לִירְאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָאו כָּל אָדָם זוֹכֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי יֵשׁ אֶחָד שֶׁאֵין לוֹ הִתְעוֹרְרוּת כְּלָל לִתְשׁוּבָה, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הִתְעוֹרְרוּת לִתְשׁוּבָה, אֵינוֹ זוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל הָאוֹת וְהַשַּׁעַר שֶׁל תְּשׁוּבָה הַשַּׁיָּךְ לוֹ; וַאֲפִלּוּ אִם מַגִּיעַ לְשָׁם, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהַשַּׁעַר שֶׁל תְּשׁוּבָה סָגוּר, וּמֻחְמָת כָּל זֶה אֵין הָאָדָם זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה. וְעַל־יְדֵי אֲמִירַת תְּהִלִּים, אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם הִתְעוֹרְרוּת לִתְשׁוּבָה, הוּא מִתְעוֹרֵר לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְגַם זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּהִלִּים לְהַגִּיעַ אֶל הַשַּׁעַר וְהָאוֹת הַשַּׁיָּךְ לוֹ וְלִפְתֹּחַ הַשַּׁעַר. נִמְצָא שֶׁזּוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּהִלִּים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

וְזֶה בְּחִינַת (שמואל ב כ״ג:א׳): נְאֻם הַגֶּבֶר הוּקַם עָל, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מו״ק טז:): שֶׁהֵקִים עַצְמוֹ עָלָּה שֶׁל תְּשׁוּבָה; וּנְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ סֵפֶר תְּהִלִּים שֶׁיָּסַד, עַל־יְדֵי־זֶה הוּקַם עָלָּה שֶׁל תְּשׁוּבָה, כִּי עַל־יְדֵי תְּהִלִּים זוֹכִין לִתְשׁוּבָה כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע״ז ד:): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לֶאֱמֹר מַעֲשֶׂה, אֶלָּא כְּדֵי לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לְיָחִיד וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הוֹרָאַת הַתְּשׁוּבָה עַל־יְדֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא סֵפֶר תְּהִלִּים, שֶׁאָמְרוּ בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל מְאֹד וּבְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל לִמְצֹא אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ סֵפֶר תְּהִלִּים, וְלִזְכּוֹת לִתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי אֲמִירַת תְּהִלִּים כַּנַּ״ל:

ב וְעִקַּר הִזְדַּכְּכוּת שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָ־הּ, שֶׁהֵם מ״ט אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת מ״ט שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה, הָיָה בְּמִצְרַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֵצַר הַגָּרוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִלָּאָה (כַּמּוּבָא בִּכְתָבֵי הָאֲרִ״י זַ״ל, וְעַיֵּן שָׁם וְהָבֵן הֵיטֵב). וְעַל־כֵּן אַחַר שֶׁנִּזְדַּכְּכוּ שָׁם בְּמִצְרַיִם וְזָכוּ לָצֵאת מִשָּׁם, סָפְרוּ מ״ט יְמֵי הַסְּפִירָה, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד מ״ט שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מ״ט אוֹתִיּוֹת הַנַּ״ל. וּבְיוֹם הַחֲמִשִּׁים, אָז: וַיֵּרֶד ה׳ עַל הַר סִינַי (שמות י״ט:כ׳) – זֶה בְּחִינַת: וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם, בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, כְּבָיְכוֹל, בְּחִינַת שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים כַּנַּ״ל:

וְזֶה: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ (שמות א׳:א׳) – סוֹפֵי־תֵבוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת תְּהִלִּים וְאוֹתִיּוֹת תְּשׁוּבָה. כִּי עַל־יְדֵי תְּהִלִּים זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה וְכוּ׳. כִּי מ״ט שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה הֵם בְּחִינַת מ״ט אוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה, לְהִזְדַּכֵּךְ שָׁם כַּנַּ״ל:

ג וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִין, שֶׁבִּימֵי תְּשׁוּבָה, דְּהַיְנוּ בֶּאֱלוּל וַעֲשֶׂרֶת־יְמֵי־תְּשׁוּבָה, כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין אָז בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים, כִּי אֲמִירַת תְּהִלִּים מְסֻגָּל לִתְשׁוּבָה כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לַעֲסֹק תָּמִיד בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים, כִּי תְּהִלִּים הוּא הִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחַז בּוֹ:

## תניא · תורה עד

א אַחַר פּוּרִים קוֹרִין פָּרָשַׁת פָּרָה, שֶׁהִיא הֲכָנָה לְפֶסַח. כִּי פָּרָשַׁת פָּרָה קוֹרִין, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נִזְהָרִין לִטָּהֵר מִטֻּמְאַת מֵת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ טְהוֹרִין לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח. וּבְתַחִלָּה הוּא בְּחִינַת פּוּר, כִּי פּוּרִים עַל־שֵׁם הַפּוּר (אסתר ט׳:כ״ו וע׳ בכונות האריז״ל בסוד הפיל פור ובסוד פרה אדומה), וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה פָּרָה, כִּי גַּם פּוּרִים הוּא בְּוַדַּאי הִלּוּךְ וְדֶרֶךְ לְפֶסַח.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (שיר השירים ה׳:י״ג): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר. שִׂפְתוֹתָיו זֶה בְּחִינַת פֶּסַח – פֶּה סָח (כַּמּוּבָא ). שׁוֹשַׁנָּה הִיא אֶסְתֵּר, (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וּבְכָתְבֵי הָאֲרִיזַ״ל, וְשׁוֹשַׁנָּה גִּימַטְרִיָּא אֶסְתֵּר). נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר זֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:), לְשׁוֹן חֵרוּת, בְּחִינַת חֵרוּת שֶׁל פֶּסַח.

וְעַל־כֵּן צָרוּף שֶׁל פּוּרִים מְרֻמָּז בְּפֶסַח, בַּפָּסוּק (שמות כ״ג:ט״ו): שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב, כִּי בוֹ יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם. מִמִּצְרָיִם וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם – רָאשֵׁי־תֵבוֹת פּוּרִים, כִּי פּוּרִים הוּא דֶּרֶךְ לְפֶסַח, שֶׁיִּהְיוּ יְכוֹלִים לִהְיוֹת נִזְהָרִין מֵחָמֵץ: (וּפֶסַח בְּאֶמְצַע הָעִנְיָן וְלֹא גְּלָה יוֹתֵר).

כִּי בַּתְּחִלָּה הָיוּ כָּל הַהִתְחָלוֹת מִפֶּסַח, וְעַל־כֵּן כָּל הַמִּצְוֹוֹת הֵם זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. וְעַכְשָׁו... (וְלֹא סִיֵּם).

## תנינא · תורה עה

א הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיקִים לְבַד הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד. כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא גָּדוֹל מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טְפָשָׁאֵי שְׁאָר אֻמָּנֻיֹּת, דְּקַיְּמוּ מִקְצְתֵי סֵפֶר תּוֹרָה וְלָא קַיְּמוּ מִקְצְתֵי גַּבְרָא רַבָּא. נִמְצָא שֶׁהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא גָּדוֹל יוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה.

וְאָצֶל הַתּוֹרָה מָצִינוּ, שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, (מ״ר איכה בפתיחתא), כִּי הַמָּאוֹר שֶׁבָּהּ מַחֲזִירוֹ לְמוּטָב, מִכָּל־שֶׁכֵּן אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהַהִסְתַּכְּלוּת בּוֹ לְבַד הוּא מוֹעִיל לְקָרְבָה מְאֹד, בְּרַבַּאי כְּשֶׁזּוֹכִין לְדַבֵּר עִמּוֹ טוֹב יוֹתֵר, אַף גַּם הַהִסְתַּכְּלוּת לְבַד הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל:

## תנינא · תורה עו

א יִשְׂרָאֵל הֵם נַעֲשִׂים אֲדוֹנִים לְבַעֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד): כָּל מָקוֹם שֶׁהֵם הוֹלְכִים, נַעֲשִׂים שָׂרִים לַאֲדוֹנֵיהֶם. כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם בָּאִין בַּגָּלוּת, בַּתְּחִלָּה הֵם כְּבוּשִׁים בַּגּוֹלָה, אֲבָל אַחַר־כָּךְ הֵם נַעֲשִׂים אֲדוֹנִים לְבַעֲלֵיהֶם, כִּי אַחַר־כָּךְ הֵם כּוֹבְשִׁים אֶת הַמָּקוֹם הַהוּא, שֶׁהֵם בָּאִים בַּגּוֹלָה שָׁם. כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם מְרִימִין וּמַעֲלִין כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַשָּׁפָלִים וְהַנְּפוּלִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה ו): עֲתִידִין בָּתֵּי תִּרְטִיאוֹת וְקַרְקָסָאוֹת, שֶׁיִּלְמְדוּ בָּהֶן תּוֹרָה בָּרַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ט): וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לֵאלֹקֵינוּ וְכוּ׳ עַיִן שָׁם.

כִּי יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין וּמְנַשְּׂאִין כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַנְּפוּלִין. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִין יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת בְּנֵי הַגּוֹלָה, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁאַחַר־כָּךְ הֵם נַעֲשִׂים אֲדוֹנִים, וּמְקִימִין וּמְנַשְּׂאִין וּמַעֲלִין הַכֹּל, אַף־עַל־פִּי־כֵן בִּתְחִלָּה הֵם בַּגָּלוּת, כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן הֵם נָע וָנָד בַּגָּלוּת, אֲבָל אַחַר־כָּךְ הֵם מַעֲלִין וּמְנַשְּׂאִין הַכֹּל כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן נִקְרָאִין בְּנֵי הַגּוֹלָה, כִּי זֶה אוֹתִיּוֹת גּוֹלָה – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לֵאלֹקֵינוּ. כִּי אַחַר־כָּךְ הֵם מַעֲלִין וּמְנַשְּׂאִין הַכֹּל, בִּבְחִינַת: וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לֵאלֹקֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: עֲתִידִין בָּתֵּי תִּרְטִיאוֹת וְקַרְקָסָאוֹת וְכוּ׳, כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה עז

א דַּע, שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּדוֹל, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזֶה צַעַר בְּכָל יוֹם, וְגַם מִי שֶׁדַּעְתּוֹ יוֹתֵר גְּדוֹלָה, צַעֲרוֹ גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, בִּבְחִינַת (קהלת א׳:י״ח): יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב.

וְהַהַמְתָּקָה הוּא עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְיִרְאַת־שָׁמַיִם, הַיְנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַמְתָּקָה, שֶׁלֹּא יִתְגַּבֵּר הַצַּעַר בְּיוֹתֵר, חַס וְשָׁלוֹם, וְגַם שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִשְׁתַּלְשֵׁל מִן הַצַּעַר, חַס וְשָׁלוֹם, הִשְׁתַּלְשְׁלוּת אֶל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא דִּין קָשֶׁה, חַס וְשָׁלוֹם.

וְעַל־יְדֵי־זֶה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַהַמְתָּקָה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַפֶּה בִּבְחִינַת קוֹמַת אָדָם, בִּבְחִינַת (שמות ד׳:י״א): מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה וּמֵשִׂים הַפֶּה לִבְחִינַת קוֹמַת אָדָם. כִּי מִי שֶׁאֵין אֲכִילָתוֹ בִּקְדֻשָּׁה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי פִּיו הוּא בְּחִינַת בַּעַל־חַי מַמָּשׁ, אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי מֵשִׂים אֶת הַפֶּה לְאָדָם, שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַפֶּה בְּחִינַת קוֹמַת אָדָם כַּנַּ״ל.

כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הִיא בָּאָה לָאָדָם בִּשְׁעַת אֲכִילָה דַּיְקָא, בִּבְחִינַת (רות ב׳:י״ד): לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם, (כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (לעיל בסימן ז׳ אות י׳)) – אֵין הֲלֹם אֶלָּא מַלְכוּת (זבחים קב), שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבוות פ״ג): אִלְמָלֵא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת. נִמְצָא שֶׁבִּשְׁעַת אֲכִילָה אֲזַי בָּאָה הַיִּרְאָה לָהָאָדָם, (וְכִמְבֹאָר בַּמַּאֲמָר ׳וַיְהִי מִקֵּץ – כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם׳, שֶׁעִקַּר הָאֲכִילָה וְהַפְרָנָסָה נִמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִרְאָה, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב). וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַיִּרְאָה הַבָּאָה לוֹ בִּשְׁעַת אֲכִילָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹכֵל עִם יִרְאַת־שָׁמַיִם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה כָּרָאוּי, אֲזַי הוּא מַכְנִיס אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַיִּרְאָה כַּנַּ״ל, לְתוֹךְ הַפֶּה, וְאָזַי נַעֲשֶׂה מֵהַפֶּה בְּחִינַת קוֹמַת אָדָם, בִּבְחִינַת: מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם כַּנַּ״ל. כִּי כְּשֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה

וּבְיִרְאַת־שָׁמַיִם, אֲזַי הַיִּרְאָה הַבָּאָה בִּשְׁעַת אֲכִילָה כַּנַּ״ל, הִיא עוֹמֶדֶת מֵרָחוֹק וְאֵינָהּ נִכְנֶסֶת בּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה וּבְיִרְאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַיִּרְאָה קְדוֹשָׁה הַנַּ״ל, אֲזַי נִכְנָס בְּחִינַת הַיִּרְאָה מַלְכוּת בְּפִיו, וְנַעֲשֶׂה מֵהַפֶּה בְּחִינַת קוֹמַת אָדָם כַּנַּ״ל.

וּבְשָׁכַר זֶה, שֶׁאוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה וּבְיִרְאַת־שָׁמַיִם, וְעוֹשֶׂה מֵהַפֶּה קוֹמַת אָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לַעֲלֹתָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, שֶׁנִּתְעַלֶּה בְּחִינַת קוֹמַת אָדָם הַנַּ״ל וְנַעֲשֶׂה בְּחִינַת אָדָם הָעֶלְיוֹן, בְּבְחִינַת (יחזקאל א׳:כ״ו): וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה; שֶׁזֶּה בְּחִינַת אָדָם הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת: שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ, בְּחִינַת: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁבְּפִתְיחַת פִּיו הוּא בְּחִינַת אֲדֹנָי, בְּחִינַת שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ. הַיְנוּ, כִּי כְּשֶׁעוֹשֶׂה מֵהַפֶּה בְּחִינַת קוֹמַת אָדָם, אֲזַי הוּא בְּגֶדֶר מְדַבֵּר, כִּי גֶּדֶר הָאָדָם הוּא הַדִּבּוּר, אֲבָל אַחַר־כָּךְ זוֹכֶה שֶׁנִּתְעַלֶּה הַפֶּה בִּבְחִינַת אָדָם הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת: שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ, בְּחִינַת: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, כַּנַּ״ל:

**ב** וּמַה שֶּׁנִּמְתָּק הַצַּעַר עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה – כִּי דַּע, כִּי זֹאת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל וּבָא צַעַר יוֹתֵר גָּדוֹל לְמִי שֶׁהוּא בַּר־דַּעַת, בִּבְחִינַת: יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב, כַּנַּ״ל; וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה: מִפְּנֵי מָה יִהְיֶה כָּךְ, שֶׁמִּי שֶׁמּוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף צַעַר, חַס וְשָׁלוֹם, אַדְּ דַע, כִּי זֶה בְּחִינַת מַעְבָּרְתָּא שֶׁל תְּפִלִּין, כִּי רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳ (תהילים קי״א:י׳), וְאִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה (אבות פ״ג), וְעַל־כֵּן כָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְאֵיזֶה חָכְמָה וָדַעַת, עוֹבֵר עָלָיו יִרְאָה גַּם־כֵּן, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ״ל.

וְזֶה בְּחִינַת מַעְבָּרְתָּא שֶׁל תְּפִלִּין, כִּי תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת מֹחִין, וְהָרְצוּעָה הִיא בְּחִינַת יִרְאָה, כִּי רְצוּעָה בִּישָׁא הִיא יִרְאָה נְפוּלָה (הקדמת הזוהר דף יא:), וְכֵן הַיִּרְאָה דִּקְדֻשָּׁה הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת רְצוּעָה שֶׁעוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ הַמַּעְבָּרְתָּא שֶׁל תְּפִלִּין, הַיְנוּ שֶׁהָרְצוּעָה שֶׁהִיא הַיִּרְאָה, הִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ הַמֹּחִין וְהַתְּפִלִּין, כִּי רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה׳, כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁזּוֹכֶה בְּכָל יוֹם לִבְחִינַת מֹחִין, בְּחִינַת תְּפִלִּין, עוֹבֵר עָלָיו יִרְאָה גַּם־כֵּן, בִּבְחִינַת הָרְצוּעָה שֶׁעוֹבֶרֶת בְּמַעְבָּרְתָּא שֶׁל תְּפִלִּין, וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל וּבָא לְכָל אֶחָד אֵיזֶה צַעַר בְּכָל יוֹם. וְכָל מִי שֶׁדַּעְתּוֹ יוֹתֵר גְּדוֹלָה, צַעֲרוֹ יוֹתֵר גָּדוֹל, כִּי הַצַּעַר נִשְׁתַּלְשֵׁל מִן הַיִּרְאָה, וְהַיִּרְאָה הִיא כְּפִי הַמֹּחַ וְהַדַּעַת כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ צַעַר שֶׁבָּא מִיִּרְאָה דִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל יֵשׁ שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל, חַס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁבָּא הַצַּעַר מִבְּחִינַת יֶרַאוֹת הַנְּפוּלוֹת, רְצוּעָה בִּישָׁא. וַאֲפִלּוּ בַּר יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה, אֲזַי, חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ לוֹ צַעַר מֵרְצוּעָה בִּישָׁא, חַס וְשָׁלוֹם.

אֲבָל עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו הַיִּרְאָה דִּקְדֻשָּׁה בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה, שֶׁבָּאָה וְנִגֶּשֶׁת אֵלָיו אָז כַּנַּ״ל, אֲזַי עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַמְתִּיק הַצַּעַר וְהַדִּין הַבָּא מֵרְצוּעָה בִּישָׁא, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו הַיִּרְאָה דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִין וְנִמְתָּקִין הַיֶּרַאוֹת הַנְּפוּלוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת רְצוּעָה בִּישָׁא, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה:

רְצוּעָה הָיְתָה יוֹצְאָה מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, וְעַל זֶה הָיָה אוֹתוֹ צַדִּיק מִצְטַעֵר בְּכָל יוֹם, וּבִקֵּשׁ לְבַלְּעָהּ, וְזָכָה וְנַעֲשָׂה אֶשְׁפִּיזְכָּן לַשְּׁכִינָה (מגילה כו).

בִּנְיָמִין הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת, בְּחִינַת מֹחִין, תְּפִלִּין. כִּי בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין (ספרי פ׳ וזאת הברכה וברש״י שם, יומא יב, סוטה לז, זבחים נג, קיח), וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג) כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, כִּי דֵּעָה נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְכוּ׳.

יְהוּדָה הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת יִרְאָה. וְזֶהוּ

רְצוּעָה – הַיְנוּ רְצוּעָה הַנַּ״ל, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין.

שֶׁיּוֹצֵאת מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין – הַיְנוּ כִּי הָרְצוּעָה בָּאָה מִבְּחִינַת חֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, מִבְּחִינַת יִרְאָה, וְנִכְנֶסֶת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, הַיְנוּ בְּתוֹךְ הַתְּפִלִּין מֹחִין, בִּבְחִינַת רְצוּעָה הָעוֹבֶרֶת בְּהַמַּעְבָּרְתָּא שֶׁל תְּפִלִּין כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וְעַל זֶה הָיָה אוֹתוֹ צַדִּיק מִצְטַעֵר בְּכָל יוֹם – כִּי מִזֹּאת הָרְצוּעָה בָּא הַצַּעַר בְּכָל יוֹם לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּבִקֵּשׁ לְהַצַּדִּיק שֶׁדַּעְתּוֹ יוֹתֵר גְּדוֹלָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ:

וּבִקֵּשׁ לְבַלְּעוֹ – הַיְנוּ שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד לְתַקֵּן וּלְהַמְתִּיק הַצַּעַר הַבָּא מֵרְצוּעָה הַנַּ״ל, עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה כַּנַּ״ל.

וְזָכָה וְנַעֲשָׂה אֶשְׁפִּיזְכָּן לַשְּׁכִינָה – הַיְנוּ שֶׁזָּכָה לְהַמְתִּיק הַצַּעַר עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְיִרְאַת־שָׁמַיִם כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אֶשְׁפִּיזְכָּן לַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַפֶּה בִּבְחִינַת קוֹמַת אָדָם.

וְזֶה בְּחִינַת אֶשְׁפִּיזָא, כִּי רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַסְיָן (עירובין נג:) כַּד הֲוֵי מִשְׁתָּעֵי בִּלְשׁוֹן חָכְמָה, הֲוֵי אָמַר עַל אֶשְׁפִּיזָא: גְּבַר פּוּם דֵּין. הַיְנוּ: אִישׁ פִּי זֶה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשַׁ״י שָׁם, וְזֶה בְּחִינַת: מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַפֶּה קוֹמַת אָדָם, הַיְנוּ בְּחִינַת אִישׁ פִּי זֶה, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַפֶּה בְּחִינַת אִישׁ, בְּחִינַת קוֹמַת אָדָם כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: וְנַעֲשֶׂה אֶשְׁפִּיזְכָּן לַשְׁכִינָה, כִּי עַל־יְדֵי הַהַמְתָּקָה הַנַּ״ל עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לַעֲשׂוֹת מֵהַפֶּה בְּחִינַת אָדָם כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה אַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת אָדָם הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת: שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ. וְזֶהוּ: וְנַעֲשֶׂה אֶשְׁפִּיזְכָּן לַשְׁכִינָה, שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת: שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ, כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה עח

**א** בְּעִנְיַן הַנְהָגַת הַפְּשִׁיטוּת שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת.

הֵינוּ כִּי לִפְעָמִים הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הוּא אִישׁ פָּשׁוּט מַמָּשׁ, (שֶׁקּוֹרִין פְּרָאסְטִיק), שֶׁמִּתְנַהֵג עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי הַפְּשִׁיטוּת, וְאֵינוֹ מְגַלֶּה שׁוּם תּוֹרָה, וְעוֹסֵק בְּשִׂיחַת חֻלִּין וְכַיּוֹצֵא, וְהוּא אָז בְּחִינַת אִישׁ פָּשׁוּט מַמָּשׁ:

**ב** דַּע, כִּי עִקַּר הַחַיִּים הִיא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ (דברים ל׳:כ׳), וְכָל הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים (זוהר לך לך דף צב, בהעלותך דף קמח, ואתחנן דף רס). וְעַל־כֵּן לִכְאוֹרָה הַדָּבָר תָּמוּהַּ וְנִפְלָא, אֵיךְ אֶפְשָׁר לִפְרֹשׁ עַצְמוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ שָׁעָה קַלָּה. וּבֶאֱמֶת זֶהוּ מִן הַנִּמְנָע וּבִלְתִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה, בְּלִי הֶפְסֵק רֶגַע, וְכָל בַּעַל־תּוֹרָה, הֵן לְמָדָן שֶׁעוֹסֵק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּגמפ״ת [בְּגֶמָרָא, פֵּרוּשׁ רַשׁ״י, תּוֹסָפוֹת] וְכַיּוֹצֵא, כָּל אֶחָד כְּפִי עֶרְכּוֹ, כְּפִי עֵסֶק לִמּוּדוֹ, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּבָּטֵל מֵהַתּוֹרָה אֵיזֶה שָׁעָה בַּיּוֹם. וְכֵן אֲפִלּוּ בַּעַל הַשָּׂגָה, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְמַעְלָה לְמַעְלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּפְסִיק וְיִבָּטֵל מֵהַשָּׂגָתוֹ אֵיזֶה זְמַן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דָּבוּק תָּמִיד בְּתוֹרָה וְהַשָּׂגָה בְּלִי הֶפְסֵק. כִּי צְרִיכִין בְּהֶכְרֵחַ לְהַפְסִיק אֵיזֶה שָׁעָה, אִם לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מַשָּׂא־וּמַתָּן אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כִּי צְרִיכִין לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי הַגּוּף גַּם־כֵּן.

וְהַכְּלָל – כִּי אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן לִהְיוֹת דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה וּבַהַשָּׂגָה בְּלִי שׁוּם הֶפְסֵק, וּבְהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְבַטֵּל אֵיזֶה שָׁעָה. וּבְאוֹתוֹ שָׁעָה שֶׁמְּבַטְּלִין מֵהַתּוֹרָה, אָזַי זֶה הַלַּמְדָן אוֹ הַבַּעַל־הַשָּׂגָה הוּא בְּחִינַת אִישׁ פָּשׁוּט מַמָּשׁ (הֵינוּ פְּרָאסְטִיק).

וְלִכְאוֹרָה זֶה הַדָּבָר קָשֶׁה מְאֹד, אֵיךְ אֶפְשָׁר לִפְרֹשׁ עַצְמוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ שָׁעָה קַלָּה, הֲלֹא הִיא חַיֵּינוּ וְכוּ׳, וּמִי הוּא זֶה שֶׁיִּרְצֶה לִפְרֹשׁ עַצְמוֹ מִן הַחַיִּים אֲפִלּוּ רֶגַע קַלָּה. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות צט): בְּטוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זֶהוּ קִיּוּמָהּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר הִיא הַחַיִּים וְאֹרֶךְ הַיָּמִים. וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יִתְרַצֶּה לִפְרֹשׁ מִן הַחַיִּים אֲפִלּוּ רֶגַע אַחַת, בִּפְרָט מִי שֶׁזּוֹכֶה לְאַהֲבַת הַתּוֹרָה, וּמַתְמִיד מְאֹד בַּתּוֹרָה, וְדָבוּק בָּהּ מְאֹד, מִכָּל־שֶׁכֵּן מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ אֵיזֶה מְתִיקוּת בְּהַתּוֹרָה, לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה חִדּוּשׁ, אֲפִלּוּ אֵיזֶה פְּשָׁט בְּגמפ״ת, מִכָּל־שֶׁכֵּן וְכָל־שֶׁכֵּן בַּעַל הַשָּׂגָה, וּבִפְרָט מִי שֶׁזּוֹכֶה לְגַנְזָיָא דְּמַלְכָּא, וּמַעֲלָה זוֹ אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר בַּמַּח, וְאֵיךְ יִתְרַצֶּה לִפְרֹשׁ מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ שָׁעָה קַלָּה.

וּבֶאֱמֶת זֶהוּ בִּלְתִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דָּבוּק בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה תָּמִיד כַּנַּ״ל, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְבַטֵּל וּלְהַפְסִיק אֵיזֶה שָׁעָה, וְאִם־כֵּן בַּמֶּה מְחַיִּין עַצְמָן בְּזוֹ הַשָּׁעָה שֶׁבְּטֵלִין מִן הַתּוֹרָה, הֲלֹא עִקַּר הַחַיִּים הוּא מִן הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל:

**ג** אַךְ דַּע, כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְחַיֶּה עַצְמוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁהוּא אִישׁ פָּשׁוּט כַּנַּ״ל מֵהֲדֻרֵּךְ שֶׁל נְסִיעַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. כִּי דַּע, כִּי כָּל אֵלּוּ הַפְּשׁוּטִים, דְּהֵינוּ זֶה הַלַּמְדָן בְּשָׁעָה שֶׁבְּטֵלִין מִן הַתּוֹרָה, שֶׁאָז הוּא אִישׁ פָּשׁוּט כַּנַּ״ל, וְכֵן יֵשׁ אִישׁ פָּשׁוּט מַמָּשׁ, שֶׁאֵינוֹ לַמְדָן כְּלָל וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא אִישׁ כָּשֵׁר וְיָרֵא־שָׁמַיִם, וּבַעַל־בַּיִת, חִיּוּת מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן אֲפִלּוּ הַנִּמּוֹכִים לְמַטָּה יוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם, גַּם הֵם מְקַבְּלִים בְּוַדַּאי גַּם־כֵּן חִיּוּת מִן הַתּוֹרָה. וְכָל אֵלּוּ הַפְּשׁוּטִים צְרִיכִין שֶׁיִּהְיֶה עֲלֵיהֶם אִישׁ פָּשׁוּט גָּדוֹל, שֶׁכֻּלָּם יְקַבְּלוּ עַל־יָדוֹ חִיּוּת, כִּי כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנַּ״ל, כֻּלָּם צְרִיכִין לְקַבֵּל אֵיזֶה חִיּוּת מֵהַתּוֹרָה, שֶׁהִיא עִקַּר הַחַיִּים, וּבֶאֱמֶת הֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, כִּי הֵם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים (שֶׁקּוֹרִין פְּרָאסְטַאקֶע), עַל־כֵּן צְרִיכִין שֶׁיִּהְיֶה עֲלֵיהֶם אִישׁ פָּשׁוּט גָּדוֹל, שֶׁעַל־יָדוֹ הֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת מֵהַתּוֹרָה:

**ד** כִּי דַּע, כִּי כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנַּ״ל, הֵן לַמְדָן שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, (כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֵינוֹ מוֹעִיל בְּלִמּוּדוֹ לְיִשּׁוּב הָעוֹלָם, כִּי שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ הוּא נִצְרָךְ רַק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, וְגַם בָּזֶה יֵשׁ בְּחִינוֹת, רַק כְּשֶׁעוֹסֵק לִשְׁמָהּ, שֶׁזֶּהוּ עוֹסֵק בְּיִשּׁוּב הָעוֹלָם), כְּשֶׁמְּבַטֵּל מִלִּמּוּדוֹ, שֶׁאָז הוּא בְּחִינַת אִישׁ פָּשׁוּט מַמָּשׁ כַּנַּ״ל, הֵן שְׁאָר הַפְּשׁוּטִים – כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי אֲחִיזָתוֹ בְּהַתּוֹרָה כֵּן הוּא מְחַיֶּה עַצְמוֹ בְּעֵת פְּשִׁיטוּתוֹ מִבְּחִינַת קִיּוּם הָעוֹלָם קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה.

כִּי קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיָה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם רַק בְּחַסְדּוֹ, כִּי לֹא הָיָה עֲדַיִן תּוֹרָה וְשׁוּם עֲשִׂיָּה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁעַל־יָדוֹ יִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וְהָיָה עִקַּר קִיּוּם הָעוֹלָם עַל־יְדֵי חַסְדּוֹ לְבַד. וְהַצַּדִּיק בְּעֵת פְּשִׁיטוּתוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁבּוֹדֵל מִן הַתּוֹרָה, הוּא מְקַבֵּל חִיּוּת מִבְּחִינָה זוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת אוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם, כִּי יֵשׁ אוֹצָר שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם, שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם זְכוּת כְּלָל מְקַבֵּל מִשָּׁם (מ״ר תשא פ׳ מה), וּבְוַדַּאי אֵין זֶה הָאוֹצָר מוּכָן בִּשְׁבִיל רְשָׁעִים, כִּי אִם־כֵּן הָרָשָׁע הוּא גָּדוֹל מִן הַצַּדִּיק, כִּי הָרָשָׁע בְּוַדַּאי אֵין לוֹ שׁוּם זְכוּת כְּלָל, וְכִי יִזְכֶּה בִּשְׁבִיל זֶה לְקַבֵּל מֵאוֹצָר מַתְּנַת חִנָּם. אַךְ בֶּאֱמֶת הָרָשָׁע בְּוַדַּאי אֵינוֹ מְקַבֵּל מִשָּׁם, רַק זֶה הָאוֹצָר מַתְּנַת חִנָּם הוּא בִּשְׁבִיל הַצַּדִּיק לְבַד, הֵינוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַצַּדִּיק הוּא אִישׁ פָּשׁוּט כַּנַּ״ל, אָזַי הוּא מְקַבֵּל מִזֶּה הָאוֹצָר מַתְּנַת

חִנָּם,

שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת קֶדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּחֶסֶד חִנָּם לְבַד, בִּבְחִינַת: כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ, הַנֶּאֱמַר עַל קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, [כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (פסחים קיח): הַנֵּי עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ כְּנֶגֶד מִי, כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דוֹרוֹת וְכוּ׳]. כִּי אָז לֹא הָיָה שׁוּם תּוֹרָה, וְהָיוּ עוֹסְקִין רַק בְּיִשּׁוּב הָעוֹלָם וּבְהֶרֶךְ־אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּמִּדְרָשׁ (רבה צו פ״ט): גְּדוֹלָה דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, שֶׁקָּדְמָה לַתּוֹרָה עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דוֹרוֹת, וְאָז הָיָה עִקָּר קִיּוּם הָעוֹלָם עַל־יְדֵי חֶסֶד חִנָּם לְבַד.

וּבֶאֱמֶת גַּם קֶדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, בְּוַדַּאי גַּם אָז הָיְתָה הַתּוֹרָה בִּמְצִיאוּת, כִּי הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית. אָמְנָם אָז, קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, הָיְתָה הַתּוֹרָה בְּהֶעְלֵם וּבְהֶסְתֵּר, הַיְנוּ כִּי כָּל הַתּוֹרָה כְּלוּלָה בַּעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָז קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, הָיוּ הָעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת נֶעְלָמִין בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. נִמְצָא שֶׁהָיְתָה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ נֶעְלֶמֶת וְנִסְתֶּרֶת בְּתוֹךְ יְשׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת.

וּבְכָל הַדְּבּוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם וּבְכָל הָעֲבֹדוֹת וְהָעֲשִׂיּוֹת, הֵן מִי שֶׁחוֹטֵב עֵצִים אוֹ אֵיזֶה עֲבֹדָה שֶׁיִּהְיֶה – בְּכֻלָּם נֶעְלָם הַתּוֹרָה, כִּי הַכֹּל נִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, אֲשֶׁר שָׁם הַתּוֹרָה נֶעְלֶמָה וְנִסְתֶּרֶת קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה. וְהַצַּדִּיק, בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה וְהוּא בְּחִינַת אִישׁ פָּשׁוּט, הוּא מְקַבֵּל חִיּוּת מִבְּחִינָה זוֹ שֶׁל קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַדֶּרֶךְ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הַנֶּאֱמַר לְמַעְלָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְחַיֶּה עַצְמוֹ בְּעֵת פְּשִׁיטוּתוֹ מִשָּׁם, כִּי עִקָּר כֹּחַ קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י בַּפָּסוּק בְּרֵאשִׁית וְכוּ׳, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה פָּתַח בִּ׳בְּרֵאשִׁית׳, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ גַּזְלָנִים אַתֶּם וְכוּ׳, עַל־כֵּן פָּתַח בִּ׳בְּרֵאשִׁית׳, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָא הַכֹּל, וּבִרְצוֹנוֹ נְתָנָהּ לָהֶם וּבִרְצוֹנוֹ וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁעִקַּר כֹּחַ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא מִבְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ מַעֲשָׂיו, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִים לֵילֵךְ וְלִכְבֹּשׁ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

וְגַם כָּאן, בְּחוּץ־לָאָרֶץ, נִמְצָא בְּחִינָה זוֹ, כִּי יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ בָּאִים לִפְעָמִים בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ רְחוֹקִים מְאֹד מִקְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה שֶׁל עַכּוּ״ם, וְגַם עַכְשָׁו הוּא בִּרְשׁוּת מִי שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מִקְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל בָּאִים לְשָׁם, וְכוֹבְשִׁים הַמָּקוֹם וּמְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם יִשְׂרָאֵלִי, שֶׁזֶּהוּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְהָיוּ יְכוֹלִים לוֹמַר גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכְּבַשְׁתֶּם זֶה הַמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּכֶם, אַךְ עַל־יְדֵי כֹּחַ מַעֲשָׂיו, בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָנוּ רְשׁוּת לִכְבֹּשׁ כָּל הָעוֹלָם וּלְקַדְּשׁוֹ בִּקְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָאָהּ, וּבִרְצוֹנוֹ נְתָנָהּ לָנוּ.

נִמְצָא שֶׁעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁהֵם מְלַבָּשִׁין בְּדֶרֶךְ־אֶרֶץ, הַיְנוּ בְּיִשּׁוּב הָעוֹלָם, כִּי בָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, הֵם דֶּרֶךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת יְכוֹלִין לִכְבֹּשׁ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, הַיְנוּ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ וְנָתִיב לְאֶרֶץ, הַיְנוּ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי דֶּרֶךְ־אֶרֶץ שֶׁהוּא יִשּׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, זֶה זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא דֶּרֶךְ וּנְתִיב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וְזֶהוּ דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, הַיְנוּ דֶּרֶךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וּבְזֶה הַדֶּרֶךְ־אֶרֶץ, הַיְנוּ הַדֶּרֶךְ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, שָׁשָׁם נֶעְלֶמֶת הַתּוֹרָה, שֶׁבָּזֶה הָיָה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּחַסְדּוֹ עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דוֹרוֹת שֶׁקֹּדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, בָּזֶה בְּעַצְמוֹ הַצַּדִּיק מְחַיֶּה עַצְמוֹ בְּעֵת פְּשִׁיטוּתוֹ שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, כִּי אָז הוּא מְחַיֶּה עַצְמוֹ בִּבְחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּעֱלֶמֶת בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, בְּכָל הַדִּבּוּרִים וּבְכָל הָעֲבֹדוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, שָׁשָׁם נֶעְלֶמֶת הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל:

ה וְעַל־כֵּן מֻכְרָח הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל לֵירֵד וְלִפֹּל לְתוֹךְ פְּשִׁיטוּת וְלִהְיוֹת אִישׁ פָּשׁוּט מַמָּשׁ אֵיזֶה עֵת. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנַּ״ל, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, וַאֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם, כִּי הוּא מְחַיֶּה עַצְמוֹ בִּבְחִינַת הַתּוֹרָה הַנֶּעְלֶמֶת בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, הַמְלֻבָּשִׁין בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, וּמְמַנּוּ מְקַבְּלִין חִיּוּת כָּל הַפְּשׁוּטִים הַנַּ״ל. וְכָל אֶחָד כְּפִי קִרְבּוֹ יוֹתֵר אֶל הַקְּדֻשָּׁה וְאֶל הַצַּדִּיק הַנַּ״ל, כֵּן הוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ חִיּוּת גָּבוֹהַּ יוֹתֵר:

ו וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כְּשֶׁבִּקֵּשׁ לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בִּקֵּשׁ מַתָּנַת חִנָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ג׳:כ״ג): וָאֶתְחַנַּן אֶל ה׳ – בְּחִינַת מַתָּנַת חִנָּם. וְזֶהוּ: בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר – הַיְנוּ שֶׁתְּפִלָּתוֹ הָיָה עִם כֹּחַ בְּחִינַת: בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר, הַיְנוּ בְּכֹחַ אוֹתוֹ הָעֵת שֶׁהָיָה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם עַל־יְדֵי הָעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, שֶׁהוּא קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, שֶׁאָז הָיָה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם עַל־יְדֵי הָעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם הָיְתָה הַתּוֹרָה נֶעְלֶמֶת, וְאָז הָיָה קִיּוּם הָעוֹלָם עַל־יְדֵי מַתָּנַת חִנָּם כַּנַּ״ל. וּבְכֹחַ הַזֶּה שֶׁל קִיּוּם הָעוֹלָם קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת מַתָּנַת חִנָּם, בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת הַנַּ״ל – בְּכֹחַ הַזֶּה זוֹכִין לָבוֹא וְלִכְבֹּשׁ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ.

וְזֶהוּ: וָאֶתְחַנַּן אֶל ה׳ – הַיְנוּ מַתָּנַת חִנָּם;

בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר – הַיְנוּ עִם כֹּחַ בְּחִינַת עֵת הַהִיא, שֶׁהָיָה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם עַל־יְדֵי הַמַּאֲמָרוֹת לְבַד, שֶׁאָז הָיָה הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַתָּנַת חִנָּם כַּנַּ״ל, אֲשֶׁר עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: בָּעֵת הַהִיא. הַהִיא – זֶה בְּחִינַת סָתוּם וְנֶעְלָם, כִּי בְּאוֹתָהּ הָעֵת, קֶדֶם מַתַּן־תּוֹרָה, הָיְתָה הַתּוֹרָה נֶעְלֶמֶת וְנִסְתֶּרֶת בְּתוֹךְ הָעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

ז וְהַכְּלָל, כִּי אָסוּר לְיָאֵשׁ עַצְמוֹ. כִּי אֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא אִישׁ פָּשׁוּט וְאֵינוֹ יָכוֹל לִלְמֹד כְּלָל, אוֹ שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִלְמֹד וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, אַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם בְּעֵת פְּשִׁיטוּתוֹ צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת ה׳ וּבַעֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה לְפִי בְּחִינָתוֹ, כִּי גַּם אָז הוּא מְקַבֵּל חִיּוּת מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי אִישׁ פָּשׁוּט הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁהוּא לִפְעָמִים אִישׁ פָּשׁוּט, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם כַּנַּ״ל.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֲפִלּוּ אִם מֻנָּח בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ, וְיִקְרֵם: מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי (יונה ב׳:ג׳), וְיַחֲזִיק עַצְמוֹ בַּמָּה שֶׁיּוּכַל, כִּי גַּם הוּא יָכוֹל לַחֲזֹר וְלָשׁוּב וּלְקַבֵּל חִיּוּת מֵהַתּוֹרָה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק הַנַּ״ל.

וְהָעִקָּר – לְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, [כִּי אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל. (וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין), וּמְשַׁךְ מְאֹד אֵלּוּ הַתֵּבוֹת ״קיין יאוש וכוּ״ וַאֲמָרָם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְעֵמְקוּת נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, כְּדֵי לְהוֹרוֹת וּלְרַמֵּז לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְדוֹרוֹת, שֶׁלֹּא יִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם, אֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר עָלָיו מָה], וְאֵיךְ שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ אִם נָפַל לְמָקוֹם שָׁנָפַל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, מֵאַחַר שֶׁמְּחַזֵּק עַצְמוֹ בַּמָּה שֶׁהוּא, עֲדַיִן יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה לָשׁוּב וְלַחֲזֹר אֲלָיו יִתְבָּרַךְ.

וַאֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט גַּם־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם. וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת יְרָאוֹת, כִּי לְמַעְלָה דִּבַּרְנוּ מִבְּחִינַת דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, הַיְנוּ הַדֶּרֶךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. אָמְנָם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָהּ יֵשׁ בָּהּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֶשֶׂר קְדֻשׁוֹת, כִּי יֵשׁ שָׁם עֶשֶׂר בְּחִינוֹת קְדֻשׁוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, וְהֵם בְּחִינַת עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, וְכָל מַאֲמָר יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת (תהילים קי״ט:ל״ח): הָקֵם לְעַבְדְּךָ אִמְרָתֶךָ אֲשֶׁר לְיִרְאָתֶךָ, כִּי יֵשׁ יִרְאָה לְמַעְלָה מִיִּרְאָה (וְלֹא סִיּם לְבָאֵר זֶה הָעִנְיָן).

וְצָרִיךְ לְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם גַּם בְּעֵת פְּשִׁיטוּתוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל, וְיוּכַל לָבוֹא לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה עַל־יְדֵי תְּמִימוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ. כִּי חָכְמוֹת אֵין צְרִיכִין כְּלָל, רַק אֱמוּנָה וּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמָה כְּלָל. כִּי חָכְמוֹת מַזִּיקִים מְאֹד לְהָאָדָם, וְהַחֲכָמִים נִלְכָּדִים בְּחָכְמָתָן שֶׁל עַצְמָם, כִּי הַחָכְמָה מַתְעָה אוֹתוֹ מֵחָכְמָה לְחָכְמָה, וּמֵאוֹתָהּ הַחָכְמָה לְחָכְמָה אַחֶרֶת, וְכֵן מֵחָכְמָה לְחָכְמָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד שֶׁנִּלְכָּד וְנִתְעֶה בְּחָכְמוֹת עַצְמוֹ, בִּבְחִינַת (איוב ה׳:י״ג): לֹכֵד חֲכָמִים בְּעָרְמָם – בְּעָרְמָם דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּעַרְמִימוּת וְחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם בְּעַצְמָם הוּא לוֹכֵד אוֹתָם. אַשְׁרֵי הַהוֹלֵךְ בִּתְמִימוּת:

ח וּצְרִיכִין לְבַקֵּשׁ מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, כִּי אַשְׁרֵי לְמִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִתְקָרֵב בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים חִיּוּתוֹ לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, אַשְׁרֵי לוֹ, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ. [כִּי אַחַר־כָּךְ (הַיְנוּ לְאַחַר מִיתָה) קָשֶׁה אָז מְאֹד לְהִתְקָרֵב, וּצְרִיכִין מְאֹד לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה בְּחַיִּים חִיּוּתוֹ לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיקֵי אֱמֶת]. כִּי הַבַּעַל־דָּבָר שָׂם לִבּוֹ עַל זֶה מְאֹד עַכְשָׁו, לְבַלְבֵּל אֶת הָעוֹלָם, כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם עַכְשָׁו קְרוֹבִים אֶל הַקֵּץ מְאֹד, וְיֵשׁ עַכְשָׁו לְיִשְׂרָאֵל גַּעֲגוּעִים גְּדוֹלִים וּכְסוּפִין גְּדוֹלִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה כָּזֹאת בִּימֵי קֶדֶם, וְכָל אֶחָד נִכְסָף מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. עַל־כֵּן הֶעֱרִים הַבַּעַל־דָּבָר וְהִכְנִיס מַחֲלֹקֶת בֵּין הַצַּדִּיקִים, וְהֵקִים בָּעוֹלָם מְפֻרְסָמִים הַרְבֵּה שֶׁל שֶׁקֶר, וְגַם בֵּין הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים הִכְנִיס מַחֲלֹקֶת גְּדוֹל, עַד שֶׁאֵין אֶחָד יוֹדֵעַ הֵיכָן הָאֱמֶת. עַל־כֵּן צְרִיכִין לְבַקֵּשׁ מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת:

ט הַעִתָּקָה מִכְּתַב־יָד רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעַצְמוֹ, מַה שֶּׁמָּצָאנוּ אֶצְלוֹ. וְהֵם רָאשֵׁי־פְּרָקִים מֵעִנְיַן הַנַּ״ל, וְעוֹד נוֹסָף דְּבָרִים בָּהֶם מַה שֶּׁלֹּא בֵּאֵר בְּפֵרוּשׁ. וּכְפִי הַמּוּבָן מֵאֵלּוּ הָרָאשֵׁי־פְּרָקִים יִרְאֶה הַמְעַיֵּן שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה הָעִנְיָן הַנַּ״ל עוֹד דְּבָרִים רַבִּים כָּהֵמָּה, אַךְ אֲנַחְנוּ לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ בְּפֵרוּשׁ כִּי־אִם עִנְיָן הַנַּ״ל:

וְאִתְחַנַּן. מַתְנַת חִנָּם. חִנָּם, עֲרָיוֹת. פְּגַם הַדַּעַת. מֹשֶׁה, דַּעַת. פְּרִישׁוּת. פֹּה עָמַד עִמָּדִי. הַבְּרִיאָה, מַתְנַת חִנָּם. עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. הַבְּרִיאָה קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה. עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳, הַיְנוּ עֲשִׂיַּת הָעוֹלָם. הֻפְרוּ תּוֹרָתֶךָ, בְּטוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה. בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר, בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת. הַהוּא, הַהַעְלָמָה. כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ:

## תניא · תורה עט

א עוֹד מָצָאנוּ כְּתַב־יָד רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהֵם רָאשֵׁי־פְּרָקִים מֵאֵיזֶה תּוֹרָה נִפְלָאָה: הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב. כְּרוּז. עֵשָׂו וַיֵּשָׁא קוֹלוֹ. יִצְחָק זְמַן קוּף צַדִּיק יְשֵׁנִים וְכוּ׳. וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקוֹלוֹ . יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם זְמַן נִתְאַחֵד. אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ. וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנָךְ. אִם תָּשׁוּב וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי תַּעֲמֹד:

כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ. נִתְקַצֵּר הַזְּמַן. וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם. יֵשׁ כ״ב (תיקון יח). קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ. מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם אֲבָנִים אוֹתִיּוֹת . מְרַאֲשׁוֹתָיו מַחֲשָׁבָה מְבָרֵר הַכֹּל:

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים מִצִּוּוֹת זְמַנִּיּוֹת עָשָׂה מִצְוַות הַרְבֵּה נִבְרָא כַּמָּה מַלְאָכִים. לְפָנָיו. תְּשׁוּבָה. וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי. אַרְצָה שֵׂעִיר. נ׳ד׳ת׳ה׳ר׳. אַצִּיגָה. סֵכָּה תְּשׁוּבָה. תְּסַכֵּנִי בְּבֶטֶן אִמִּי. הוֹלָדָה. שְׁאָר יָשׁוּב בְּנָךְ:

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ – לְקַיֵּם כִּבּוּד אָב, לְבַטֵּל כֹּחַ כִּבּוּד שֶׁל עֵשָׂו. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת – פּוֹסֵל זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו. יוֹסֵף תְּשׁוּבָה. תּוֹסָפוֹת עַל צַדִּיקִים. בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים. בֵּית עֵשָׂו לְקַשׁ בֵּית יוֹסֵף לָהָבָה:

מִקֵּץ שְׁנָתַיִם. אַחֲרִית הַיָּמִים. וּפָרַעְתָּ חוֹלֶם. סִטְרָא־אָחֳרָא מִתְחַזֵּק. וְהִנֵּה עוֹמֵד שָׁתַק. יְאוֹר תְּשׁוּבָה. מִבְּכִי נְהָרוֹת חִבֵּשׁ. נָשְׁאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם:

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָא תִּקְרֻבְתָּא מַלְכָּא בְּמַלְכָּא נִתְאַחֲדוּ בְּמִצְוֹות. כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים אֲזַי עָבְרוּ כָּל מַלְאֲכֵי חַבָּלָה. יְדַבֵּר נָא בְּאָזְנֵי וְלֹא יְבַלְבְּלוּ אֶת קוֹלִי. וְאַל יִחַר אַפְּךָ. בַּצַּר לְךָ. כְּפַרְעֹה תְּשׁוּבָה. בְּפִרּוּעַ פְּרָעוֹת בְּהִתְנַדֵּב. כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה. תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל. יוֹסֵף הִטְמִין חֶרְפָּתִי:

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. הִתְאַחֲדוּת הַזְּמַן. לָמוּת זֶה בַּצַּר לְךָ וכו׳ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. וַיִּקְרָא לִבְנוֹ לְיוֹסֵף. תְּשׁוּבָה שְׁאָר יָשׁוּב בְּנָךְ. הִטְמִין חֶרְפָּתִי. אַל תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם בְּמֵצַר הַגָּרוֹן. בִּשְׁעַת בְּחִינַת בַּצַּר לְךָ:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת. לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֲלוֹת וכו׳ שֵׁמוֹת פְּעֲלוֹת מִצְוֹות. שֵׁמוֹת פֵּרוּד בֵּין הַמִּצְוֹות. וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ וכו׳ שִׁבְעִים נָפֶשׁ. אַחְדוּת. עַל־יְדֵי וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם אָסַף חֶרְפָּתִי:

וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם וכו׳ בְּאֵל שַׁדַּי זְמַן וּגְבוּל גְּלוּת. וּשְׁמִי ה׳ כְּשֶׁיִּדְפְּקוּ עַל דַּלְתֵי רַחֲמִים. לְקֹדֶם הַקֵּץ. זֶהוּ הִתְקָרְבוּת הַזְּמַנִּים. וְגַם הֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי וכו׳ לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ מְגֻרֵיהֶם תּוֹתְבוּתְהוֹן תְּשׁוּבָה וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זֶה קוֹל. מְגֻרֵיהֶם אֲסִיפַת הַנִּיצוֹצוֹת בִּתְשׁוּבָה. לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם. נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס:

בֹּא אֶל פַּרְעֹה. מֹשֶׁה בְּחִינַת אַחְדוּת הַזְּמַנִּים, מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה. פַּרְעֹה, קוֹלֹה כַּנָּחָשׁ יֵלֵךְ. אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי. אִם לֹא יַאֲמִינוּ לְקוֹל הָאוֹת. בְּקִרְבּוֹ. הַכְבָּדָתוֹ שֶׁהִכְבִּיד עַל יִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְעוֹרְרָם בִּתְשׁוּבָה. וּפַרְעֹה הִקְרִיב:

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ קְרִיעַת יַם־סוּף וּמִלְחֲמוֹת עֲמָלֵק. קְרִיעַת יַם־סוּף, זֶה בְּטוּל הַזְּמַנִּים. וַיִּשְׁקֹף ה׳ אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיָּהָם. עַמּוּד אֵשׁ זֶה לַיְלָה וְעָנָן זֶה יוֹם, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עֵרְבָבָם וּבִטֵּל הַזְּמַנִּים. מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק זֶה תְּשׁוּבָה. מֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר פֶּרֶשׁ רֹשׁ״י בְּתַעֲנִית הָיוּ שְׁרוּיִים. עַל־יְדֵי־זֶה וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ שָׁמַע הַקּוֹל: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה):

ב כָּל זֶה מָצָאנוּ מִכְּתַב יַד רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהֶעְתַּקְנוּ אוֹת בְּאוֹת. וְהִנֵּה הַדְּבָרִים סְתוּמִים וַחֲתוּמִים מֵעֵין כֹּל, אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא. אַךְ מֵעֹצֶם תְּשׁוּקָתֵנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל כָּל מַה דְּאֶפְשָׁר מִנְּעִימַת נִפְלְאוֹת הַשָּׂגוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי מְעַט מִזְּעִיר כְּמִצִּיץ מִן הַחֲרַכִּים. וְהִנֵּה אָנֹכִי הָרוֹאֶה, כִּי דְּבָרִים הָאֲלֶה כְּתָבָם בְּדֶרֶךְ רָאשֵׁי־פְּרָקִים בְּרֶמֶז בְּעַלְמָא לְזָכְרוֹן, וְאַחֲרֵי הָעִיּוּן הֵבַנְתִּי אֵיזֶה הַקְדָּמוֹת שֶׁכְּוָנָן לָהֶם, אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם יִסֹּב כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה. אֶפֶס קָצֵהוּ מָצָאתִי, לֹא כֻלּוֹ, כִּי כְּפִי הַנִּרְאֶה בְּוַדַּאי כְּוָנָן עוֹד לְאֵיזֶה הַקְדָּמוֹת, אֲשֶׁר לֹא זָכִיתִי לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם, וּמֵחֲמַת זֶה אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְפָרֵשׁ הָעִנְיָן הַזֶּה הֵיטֵב, שֶׁיִּהְיֶה מוּבָן כָּל דְּבָרָיו. אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְהָבִין מְעַט עַל־פִּי הַהַקְדָּמָה שֶׁהֶבַנְתִּי מִדְּבָרָיו, אָמַרְתִּי לְבָאֵר מַה שֶּׁבְּיָדִי, וְאוּלַי עַל־יְדֵי־זֶה יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֵף לֶקַח, וְיָבִין עוֹד דָּבָר מִתּוֹךְ דְּבָרַי, לְבָאֵר הַשְּׁאָר עַל נָכוֹן:

וְהִנֵּה מַה שֶּׁהֵאִיר ה׳ עֵינַי הוּא, כִּי רַבֵּנוּ זַ״ל רוֹצֶה לְגַלּוֹת, שֶׁתְּשׁוּבָה וּבְחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, דְּהַיְנוּ בְּטוּל הַזְּמַנִּים, הֵם בְּחִינָה אַחַת, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִשְׁמֹעַ הַקּוֹל דְּקֻדֻּשָּׁה וּלְהַכְנִיעַ הַקּוֹל דְּסִטְרָא־אָחֳרָא. וְכֵן מִבֹּאַר בְּהָאָלְף־בֵּית הֶחָדָשׁ, בְּאוֹת תָּו — תְּשׁוּבָה, סִימָן א, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יוֹם שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, וּמַעֲלָה כָּל הַיָּמִים לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, וְכֵן יוֹם־הַכִּפּוּרִים הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. נִמְצָא מִבֹּאַר, שֶׁתְּשׁוּבָה הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן.

וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי זֶהוּ מַה שֶּׁרוֹצֶה לְבָאֵר בִּפְסוּקִים אֵלּוּ, בְּצֵרוּף עוֹד אֵיזֶה הַקְדָּמוֹת שֶׁלֹּא זָכִיתִי לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם כַּנַּ״ל. וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה, וְתָבִין מְעַט מִדְּבָרָיו. וְנַתְחִיל לְדַגְמָא מִסּוֹף דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְהוּא:

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ קְרִיעַת יַם־סוּף וכו׳ כַּנַּ״ל. קְרִיעַת יַם־סוּף זֶה בְּטוּל הַזְּמַנִּים, וַיַּשְׁקֹף ה׳ וכו׳ — פֵּרוּשׁ, בָּזֶה רוֹצֶה לְבָאֵר וּלְהוֹכִיחַ בְּקִצּוּר נִפְלָא, שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הוּא בְּחִינַת בְּטוּל הַזְּמַנִּים, כִּי בִּקְרִיעַת יַם־סוּף כְּתִיב (שמות י״ד):

וַיַּשְׁקֵף ה׳ אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיָּהָם. עַמּוּד אֵשׁ זֶה לַיְלָה, וְעָנָן זֶה יוֹם, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עֵרְבָבָם וּבִטֵּל הַזְּמַנִּים. נִמְצָא שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הוּא בְּחִינַת בְּטוּל הַזְּמַנִּים. וְהוֹלֵךְ וּמְבֹאָר הַהַקְדָּמָה הַנַּ״ל, שֶׁבְּטוּל הַזְּמַנִּים וּתְשׁוּבָה הוּא בְּחִינָה אַחַת וכו׳.

וְזֶה שֶׁכָּתַב: מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק זֶה תְּשׁוּבָה, מֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר — פֶּרֶשׁ רֹשׁ״י בְּתַעֲנִית הָיוּ שְׁרוּיִים. פֵּרוּשׁ, שֶׁמֵּבִיא רְאָיָה שֶׁמִּלְחֶמֶת עֲמָלֵק זֶה תְּשׁוּבָה, כִּי אָז הָיוּ שְׁרוּיִים בְּתַעֲנִית מֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, נִמְצָא שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק זֶהוּ בְּחִינַת בְּטוּל הַזְּמַנִּים וּתְשׁוּבָה, שֶׁהֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. וְעַל־יְדֵי־זֶה וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ שָׁמַע הַקּוֹל, הַיְנוּ כַּנַּ״ל כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא בְּטוּל הַזְּמַנִּים, עַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹמְעִין הַקּוֹל דְּקֻדֻּשָּׁה כַּנַּ״ל.

וְעַל־פִּי דֶּרֶךְ זֶה תָּשׁוּב וְתִרְאֶה כָּל הָעִנְיָנִים הָאֲלֶה הַכְּתוּבִים לְעֵיל, וְתִמְצָא בָּהֶם דְּבָרִים עֲרֵבִים. וְעַתָּה נָשׁוּב לְתַחְלַת דְּבָרָיו,

הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב. כְּרוּז. עֵשָׂו וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ. הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהַגְבִּיר הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב עַל הַקּוֹל דְּסִטְרָא־אָחֳרָא שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ, שֶׁהוּא מִתְגַּבֵּר לְהַעֲלִים, חַס וְשָׁלוֹם, הַקּוֹל שֶׁל יַעֲקֹב, וּצְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר לְהַכְנִיעַ הַקּוֹל שֶׁל עֵשָׂו, כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לִשְׁמֹעַ הַקּוֹל שֶׁל יַעֲקֹב. וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא בְּטוּל הַזְּמַנִּים כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: יִצְחָק זְמַן קוּף צַדִּיק יְשָׁנִים וכו׳ — הַיְנוּ שֶׁיִּצְחָק מְרַמֵּז עַל זְמַן, כִּי ״יִצְחָק״ אוֹתִיּוֹת ״קֵץ חַי״, כַּמּוּבָא. קֵץ מְרַמֵּז עַל הַזְּמַן שֶׁהוּא בְּחִינַת אַחֲרִית הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְקַמָּן: מִקֵּץ שְׁנָתַיִם, אַחֲרִית הַיָּמִים. וְזֶה מַה שֶּׁאִיתָא, שְׁאוֹתִיּוֹת קוּף צַדִּיק יְשָׁנִים וכו׳ שֶׁזֶּה מְרַמֵּז עַל הַזְּמַן, כַּמּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁעִקַּר הַזְּמַן

הוּא בִּבְחִינַת שָׁנָה (כַּמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן סא).

וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקוֹלוֹ – הֵינוּ עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵינוּ הַקּוֹל דְּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, כִּי תְּשׁוּבָה הִיא בְּחִינַת בִּטּוּל הַזְּמַן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹמְעִין הַקּוֹל כַּנַּ״ל.

וְעַתָּה הוֹלֵךְ וּמְבָאֵר, שֶׁתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת בִּטּוּל הַזְּמַן, דְּהֵינוּ שֶׁהַזְּמַן נִתְאַחֵד, דְּהֵינוּ שֶׁהַזְּמַן עוֹלֶה וְנִתְקַשֵּׁר וְנִכְלָל בִּבְחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן.

וְזֶהוּ שֶׁמְּבָאֵר בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם זְמַן נִתְאַחֵד. אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ. וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנֶךָ וְכוּ׳. הֵינוּ שֶׁמְּבָאֵר, שֶׁאַבְרָהָם הוּא בְּחִינַת לְמַעְלָה מִן הַזְּמַן, כִּי מִדָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הִיא אַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מ״א:ח׳): אַבְרָהָם אֹהֲבִי, וְאַהֲבָה הוּא בְּחִינַת הִתְאַחֲדוּת הַזְּמַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ט:כ׳): בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ. וְזֶהוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁעַל זֶה מְרַמֵּז תֵּבַת בֵּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ז׳:ג׳): וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנֶךָ. כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו ט״ו:י״ט): אִם תָּשׁוּב וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי תַּעֲמֹד, וּלְפָנָיו יִתְבָּרַךְ הוּא בְּוַדַּאי לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, כַּיָּדוּעַ.

נִמְצָא שֶׁיִּצְחָק בֶּן אַבְרָהָם מְרַמֵּז עַל הִתְאַחֲדוּת הַזְּמַן עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה, כִּי יִצְחָק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַזְּמַן כַּנַּ״ל, עוֹלֶה וְנִתְאַחֵד וְנִכְלָל בִּבְחִינַת אַבְרָהָם שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה, בְּחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, עַל־יְדֵי בְּחִינַת בֵּן שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה כַּנַּ״ל. וַאֲזַי מִתְגַּבֵּר הַקּוֹל יַעֲקֹב עַל קוֹל שֶׁל עֵשָׂו וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּטּוּל הַזְּמַן, עַל־יְדֵי זֶה שׁוֹמְעִין הַקּוֹל דְּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹל יַעֲקֹב כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ – נִתְקַצֵּר הַזְּמַן. כִּי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה שֶׁלֹּא בְּעוֹנָתָהּ בִּשְׁבִיל יַעֲקֹב, וְנִתְקַצֵּר הַזְּמַן שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בִּטּוּל הַזְּמַן. וְזֶה: וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם, וְאִיתָא שֶׁתֵּבַת ״וַיִּשְׁכַּב״ הוּא בְּחִינַת יֵשׁ כ״ב, הֵינוּ כ״ב אַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, שֶׁמְּהֶם כָּל הַדִּבּוּרִים. וְזֶה מְרַמֵּז עַל תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת (הושע י״ד:ג׳): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ.

וְזֶהוּ: מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, אֲבָנִים אוֹתִיּוֹת. הֵינוּ אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁהֵם בְּחִינוֹת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ, כַּנַּ״ל.

וְזֶהוּ: מְרַאֲשׁוֹתָיו, מַחֲשָׁבָה מְבָרֵר הַכֹּל. כִּי עִקַּר תִּקּוּן הַתְּשׁוּבָה הוּא עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁמְּבָרֶרֶת וּמְתַקֶּנֶת כָּל הַפְּגָמִים, כִּי כֻּלָּם בְּמַחֲשָׁבָה אִתְבְּרוּ. נִמְצָא שֶׁפָּסוּק וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא וְכוּ׳, כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו – כָּל זֶה מְרַמֵּז, שֶׁתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן.

וּבְדֶרֶךְ זֶה תִּעְיֵן הֵיטֵב בְּכָל הַדְּבָרִים הַנַּ״ל, הַנִּכְתָּבִים בְּרֶמֶז בְּדֶרֶךְ רָאשֵׁי־פְּרָקִים, וְתָבִין וְתִרְאֶה הַקְּדֻמוֹת הַנַּ״ל בְּכָל עִנְיָן וְעִנְיָן. אֶפֶס קָצֵהוּ תִּרְאֶה, לֹא כֻלּוֹ, כִּי עֲדַיִן חֲסֵרִים כַּמָּה הַקְּדֻמוֹת שֶׁכְּבָר מָצָאנוּ בִּדְבָרָיו, תְּהִלָּה לָאֵל, עֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב, כִּי בֶּאֱמֶת עִקַּר הָעֲבוֹדָה הוּא לְקַשֵּׁר וּלְבַטֵּל בְּחִינַת הַזְּמַן, לְהַעֲלוֹתוֹ וּלְיַחֲדוֹ בִּבְחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן.

וְזֶה בְּחִינַת מִצְוֹת זְמַנִּיּוֹת, כְּדֵי לִזְכּוֹת עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת זְמַנִּיּוֹת, שֶׁיִּתְאַחֵד הַזְּמַן וְיַעֲלֶה הַזְּמַן לִבְחִינַת לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן. וְכָל הַצָּרוֹת וְהַדִּינִים וַאֲחִיזַת הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, הוּא רַק בִּבְחִינַת הַזְּמַן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת (דברים ד׳:ל׳) בַּצַּר לְךָ וְכוּ׳ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת זְמַן, וְאָז: וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ, דְּהֵינוּ שֶׁנִּזְכֶּה לָשׁוּב, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְכֶּה לְבַטֵּל הַזְּמַן כַּנַּ״ל, וְאָז יִתְבַּטְּלוּ כָּל הַצָּרוֹת וְהַדִּינִים וְכָל אֲחִיזַת הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְנִזְכֶּה לִשְׁמֹעַ קוֹל דְּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת: וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקֹלוֹ.

כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ ז״ל בְּהָרַאשֵׁי־פְּרָקִים הַלָּלוּ. תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד, לְהָבִין קְצָת עַל־פִּי דְּרָכִים הַנַּ״ל וְכַ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַכְּתוּבִים כָּאן, וְהָבֵן הֵיטֵב:

## תניא · תורה פ

**א** אִיתָא בְּפֶרֶק שְׁנֵי מַסֶּכֶת יוֹמָא: בָּרְאשׁוֹנָה כָּל מִי שֶׁרָצָה לִתְרֹם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן תּוֹרֵם וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ צַדִּיקִים, בִּשְׁבִיל זֶה כָּל מִי שֶׁרָצָה לִזְכּוֹת בְּהִתְנַשְּׂאוּת, הַנִּקְרָא דֶּשֶׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ג:ה׳): דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי – תּוֹרֵם, וְהָיָה מַנְהִיג הַדּוֹר.

וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְרֻבִּין, רָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, כָּל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת – זָכָה. הֵינוּ כְּשֶׁהֵיוּ מְרֻבִּין, רָצִין, שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר: אֲנִי רוֹצֶה לְהַנְהִיג הַדּוֹר. עוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ – הֵינוּ כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם (ע׳ חגיגה יג), הֵינוּ מִי שֶׁיֵּדַע וְהִשִּׂיג יוֹתֵר בְּסוֹדוֹת הַתּוֹרָה, לָזֶה הָיוּ מְמַנִּין פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר. וְזֶהוּ: כָּל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, הֵינוּ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה (ברכות ח), זָכָה – זֶה הָיָה זוֹכֶה לְתִרוּמַת הַדֶּשֶׁן, לְבְחִינוֹת: דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן וְכוּ׳.

וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין, הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם הַצְבִּיעוּ. וּמַה הֵן מוֹצִיאִין, אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶגּוּדָל בַּמִּקְדָּשׁ. פֵּרוּשׁ, כְּשֶׁהָיוּ שְׁנַיִם שָׁוִין בְּהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ הָיוּ זוֹכִין לְהִתְנַשְּׂאוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח׳:ט״ו): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ, וְכָל אֶחָד רָצָה הִתְנַשְּׂאוּת, אָזַי הַמְמֻנֶּה, הֵינוּ הַיֵּצֶר הָרָע, הָיָה מֵסִית וְאוֹמֵר לָהֶם: הַצְבִּיעוּ, הֵינוּ שֶׁיִּרְאֶה אֵיזֶה צְבִיעוּת בִּפְנֵי הֲמוֹן עָם, כְּדֵי שֶׁיַּחֲזִיקוּ אוֹתוֹ וְיַקְבִּילוּ אוֹתוֹ לְרַב. וְהַמְמֻנֶּה, הֵינוּ הַיֵּצֶר, פּוֹתֶה אֶת כָּל אֶחָד עַל

צְבִיעוּת, וְהֵקֵל לָהֶם וְאָמַר לָהֶם:

וּמַה הֵן מוֹצִיאִין, אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם. פֵּרוּשׁ, אָמַר: וּמַה הֵן, הַיְנוּ מַה הִיא עֲבֵרָה בָּזֶה, שֶׁתּוֹצִיא צְבִיעוּת פַּעַם אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁתְּהֵא מֻחְזָק אֵצֶל הֲמוֹן עַם לְצַדִּיק, אֲזַי תַּחֲזִיר לְצִדְקָתְךָ וְלַאֲמִתָּתְךָ. אֲבָל הַצַּדִּיקִים הָאֵלּוּ אֵין מוֹצִיאִין שׁוּם צְבִיעוּת וְאֵין שׁוֹמְעִין לַעֲצַת יֵצֶר הָרָע, מֻחְמַת גֹּדֶל הַכָּרָתָם בִּגְדוּלַּת הַבּוֹרֵא, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיהו ו׳:ג׳), וְרוֹאֶה וְיוֹדֵעַ הַכֹּל, וּמִתְבַּיְשִׁין לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַרְאוֹת אֵיזֶהוּ צְבִיעוּת. וְזֶהוּ:

אֵין מוֹצִיאִין אֲגוּדָל בַּמִּקְדָּשׁ, הַיְנוּ שִׁכְלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה כְּאִלּוּ נִבְנָה מִקְדָּשׁ בְּיָמָיו.

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם שָׁוִים וְרָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, וְדָחַף אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ וְנָפַל, וְנִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ. וְכֵיוָן שֶׁרָאוּ בֵּית־דִּין שֶׁבָּאִין לִידֵי סַכָּנָה, הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהֵא תּוֹרְמִין אֶלָּא בְּפֵיס. נִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ – הַיְנוּ כְּפִירָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת – וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה. מֻחְמַת קְנָאָה שֶׁקִּנְּאָ אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁוִים בְּהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, וַחֲבֵרוֹ דָּחַף אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה כָּפַר בָּעִקָּר. גַּם יָרְבְעָם אָמַר: מִי בָּרֹאשׁ (סנהדרין קב), כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּדּוֹר הַזֶּה, שֶׁכַּמָּה בְּנֵי־אָדָם נָפְלוּ מֵאֱמוּנָתָם מֻחְמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁבְּנֵי־גִילָם עָלוּ לְגְדֻלָּה. וּבְוַדַּאי מַה שֶּׁדָּחַף אוֹתוֹ וְלָקַח גְּדֻלָּה לְעַצְמוֹ הִיא עַזּוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קה): עַזּוּת – מַלְכוּתָא בְּלָא תַּגָּא.

הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא תּוֹרְמִין עַל־יְדֵי פֵּיס. הַיְנוּ מִתְּחִלָּה הָיוּ רוֹצִים בְּהִתְנַשְּׂאוּת לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁהִתְנַשְּׂאוּת הִיא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד עַצְמוֹ, הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִרְדֹּף שׁוּם אָדָם אַחַר הִתְנַשְּׂאוּת, אֶלָּא יִבְרַח מִן הַהִתְנַשְּׂאוּת, וְאֵין תּוֹרְמִין אֶלָּא עַל־יְדֵי פֵּיס. פֵּרוּשׁ, הַיְנוּ לֹא יִרְצֶה שׁוּם אָדָם בְּהִתְנַשְּׂאוּת, אֶלָּא עַד שֶׁיָּבוֹאוּ כָּל הָעָם וְיַפִּיסוּ אוֹתוֹ שֶׁיְּקַבֵּל רַבָּנוּת, אֲזַי יְקַבֵּל, אֲבָל בְּלֹא פִּיּוּס לֹא יְקַבֵּל, וְלֹא יִרְדֹּף אַחַר הִתְנַשְּׂאוּת, כִּי לֹא מָצִינוּ בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁיִּהְיֶה כַּוָּנָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם.

כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ (הוריות יג:) שֶׁהִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל כָּבוֹד לְעַצְמוֹ וְכָבוֹד לַנָּשִׂיא וְכָבוֹד לַאַב־בֵּית־דִּין, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁרָאוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי נָתָן, הִתְיַעֲצוּ לְבַטֵּל הַדָּבָר, וּבְוַדַּאי לֹא הָיוּ כַּוָּנָתָם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּשְׁבִיל כְּבוֹד עַצְמָם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

## תניא · תורה פא

א כְּשֶׁאָדָם מְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ בְּשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, וְהַשִּׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁנּוֹגַעַת עַד רַגְלָיו, הַיְנוּ שֶׁמְּרַקֵּד מֻחְמַת שִׂמְחָה, זֶה הַבְּחִינָה נִקְרָא: וְנָבִיא לְבַב חָכְמָה (תהילים צ׳:י״ב). הָרַגְלַיִם הֵם נֶצַח וְהוֹד, בְּחִינַת נְבִיאִים, נִתְעַלִּים לִבְחִינַת לֵב עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁבַּלֵּב, כִּי הַשִּׂמְחָה מַעֲלָה אוֹתָם. וְזֶהוּ הָרִקּוּד שֶׁמַּעֲלֶה רַגְלָיו בְּכָל פַּעַם.

וּכְשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה אוֹ שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוָה בְּכָל־כָּךְ שִׂמְחָה, שֶׁהַשִּׂמְחָה נוֹגַעַת עַד רַגְלָיו, וּמַעֲלֶה אֶת רַגְלָיו לְמַעְלָה – בָּזֶה נִתְעַלִּים כָּל תּוֹמְכֵי דְּאוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם נִקְרָאִים סְמָכֵי קְשׁוֹט. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיהו מ״א:ב׳): צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ, כִּי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה נִקְרָאִים צֶדֶק, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין פט): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן וְכוּ׳, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קי״ט:קע״ב): כִּי כָל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק.

גַּם הַדִּבּוּר הָרַע נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ; גַּם הוּא נִתְעַלֶּה.

גַּם אָדָם נִתְעַלֶּה בְּמָמוֹן, הַנִּקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים י״א:ו׳): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם.

גַּם כָּל הַמַּדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם רַגְלַיִם, נִתְעַלִּים עַל־יְדֵי שִׂמְחַת תּוֹרָה וּמִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה הֵם קוֹרְאִים לְמַעְלָה אֶת אֵלּוּ הַמַּדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב י): מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, יְשַׂמֵּח אֶת אִשְׁתּוֹ בְּדָבָר מִצְוָה. כִּי אִשָּׁה נִקְרֵאת רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ב): רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר. נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה הוּא מַעֲלֶה וּמְקַשֵּׁר אוֹתָהּ לִבְחִינַת צֶדֶק, הַנִּקְרָא הֵא, וְשָׁם עִקַּר הַזֶּרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז): הֵא לָכֶם זֶרַע.

גַּם בְּרָא כַּרְעָא דַּאֲבוּהָ (עירובין ע:).

גַּם אֱמוּנָה נִקְרֵאת רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳.

[וְכֵן] כָּל הַדְּבָרִים הַנִּקְרָאִים רֶגֶל נִתְעַלִּים:

## תניא · תורה פב

א כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה וְכוּ׳ (דברים כ״א:י׳).

כְּתִיב: אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט) – זֶה בְּחִינַת כְּסֵדֶר וְשֶׁלֹּא כְּסֵדֶר. קֶדֶם הוּא בְּחִינַת כְּסֵדֶר, בְּחִינַת אֶלֶף בֵּית כְּסֵדֶר, וְאָחוֹר הוּא בְּחִינַת תַּשְׁרַ״ק שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר.

וְזֶה בְּחִינַת אָדָם וְחַוָּה, כְּסֵדֶר וְשֶׁלֹּא כְּסֵדֶר. הוי״ה בְּמִלּוּי אַלְפִּין גִּימַטְרִיָּא מ״ה – אָדָם, וְחַוָּה הוּא בְּחִינַת: מַלְכוּת פֶּה וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה קָרִינַן לָהּ. וְחַוָּה

לְשׁוֹן דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת, הֵינוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי הַמַּלְכוּת נִקְרָא דִּבּוּר, עַל־שֵׁם כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְאֵין הָעָם יוֹדְעִים רְצוֹנוֹ אֶלָּא־אִם־כֵּן כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ מְגַלֶּה מַחֲשַׁבְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ לְתוֹךְ דִּבּוּרוֹ. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַנְהָגַת מַלְכוּתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי דִּבּוּר, וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַלְכוּת פֶּה.

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים הוֹלֵךְ לְהָאָדָם שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, כִּי שְׁלֵמוּת שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהֵם מְיֻחָדִים וּמְקֻשָּׁרִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַשְׁלֵמוּת וְהַמְּלוּי הוּא הַחִיּוּת. כִּי אִיבָּר שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַחִיּוּת, אֲזַי נִקְרָא חִסָּרוֹן. וְהַחִיּוּת הִיא הַמַּחְיִן וְהַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז׳:י״ב): וְהַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ׳, וְהַחָכְמָה הוּא בְּחִינַת ״מָה״ – ״כֹּחַ מָה״, מֶה חַיֵּינוּ מַה כֹּחֵנוּ. וּמַה הוּא אָדָם, כִּי לֵית אָדָם בְּלָא אָלֶף, הֵינוּ הוי״ה בְּמִלּוּי אַלְפִין. הֵינוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא חִיּוּת שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט׳:ו׳): וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם.

נִמְצָא זֹאת הַבְּחִינָה מַלְכוּת, חַוָּה, כְּשֶׁהִיא מְקֻשֶּׁרֶת לָאָדָם, לִבְחִינַת ״מָה״, הֵינוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי יֵשׁ לָהּ שְׁלֵמוּת. כִּי הַשֵּׂכֶל שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שָׂם בְּהַנְהָגַת מַלְכוּתוֹ, בָּזֶה הוּא מְחַיֶּה אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַחָכְמָה תְּחַיֶּה. וְזֶהוּ (תהילים כ״ד:א׳): לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ – כְּשֶׁהָאָרֶץ, הֵינוּ בְּחִינַת חַוָּה מַלְכוּת, מְקֻשֶּׁרֶת לַה׳, אֲזַי הוּא בִּמְלֹאוֹ וּבִשְׁלֵמוּת.

וּמִי שֶׁמְּחַלֵּק בְּחִינַת חַוָּה מַלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁאוֹמֵר: אֲנָא אֶמְלֹךְ – בָּזֶה הוּא מְחַלֵּק וּמַפְרִיד אוֹתָהּ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת. כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ – ״מָה״, הֵינוּ הַשֵּׂכֶל. וְזֶה (ירמיה י): כִּי בְכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם מֵאַיִן כָּמוֹךָ. פֵּרוּשׁ: שִׂכְלָם אֵין כָּלְכָּךְ גָּדוֹל לְהַחֲיוֹת אֶת מַלְכוּתָם, וּכְשֶׁהוּא מְחַלֵּק אֶת מַלְכוּת לְעַצְמוֹ, אֲזַי הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, כִּי הוּא בְּתוֹךְ בְּחִינַת שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, הֵינוּ מַלְכוּת, חַוָּה, תַּשְׁרַ״ק. וּכְשֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה חַוָּה הִיא מְקֻשֶּׁרֶת לָאָדָם, הֵינוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, כִּי בַּאֲתָר דְּאִית דְּכַר, נֻקְבָּה לָא אִדְכַּר תַּמָּן (זוהר חוקת קפג ועיין זוהר בא דף לח לט). נִמְצָא כִּי בְּחִינוֹת חַוָּה שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר נִתְבַּטְּלִים עַל־יְדֵי הָאָדָם כְּסֵדֶר:

**ב** וּבְחִינַת כְּסֵדֶר נִקְרָא יוּד. שֶׁמַּלְכוּת הַנִּקְרָא דָּלֶת, לֵית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמְשִׁיךְ לָהּ חִיּוּת הַחָכְמָה, הַנִּקְרָא יו״ד, וְזֶה: יו״ד וָ״ו דָּלֶ״ת. וְזֶה: אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּךָ – אַל תִּקְרֵי כַּפֶּךָ, אֶלָּא כָּפֶךָ, הֵינוּ יוּד גִּימַטְרִיָּא כָּף. וּכְשֶׁמְּחַלֵּק אֶת הד׳ לְעַצְמוֹ וּמַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ חִיּוּת מִמֶּנָּה, אֲזַי נַעֲשֵׂית לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר: דַּיָּו – מִיּוּד נַעֲשֶׂה דַּיָּו. וְזֶה (ישעיה א): וְכָל לֵבָב דַּיָּו, כִּי כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאָדָם שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, זֶה לוֹ מַחֲלַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יג): תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה וְכוּ׳.

וּכְשֶׁרוֹאֶה אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּדֻלּוֹת, הֵינוּ: אֲנָא אֶמְלֹךְ – יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ, וְיִהְיֶה בְּחִינַת ״מָה״, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טז): וְנַחְנוּ מָה, וַאֲזַי נֶחֱזָר חַוָּה לִבְחִינַת אָדָם, לִבְחִינַת מָה, וְנַעֲשֶׂה כְּסֵדֶר, הֵינוּ אָחוֹר וָקֶדֶם וְכוּ׳ כַּפֶּךָ הֵינוּ יו״ד:

**ג** וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, כִּי הֵם יְמֵי רָצוֹן, שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל לוּחוֹת אֲחֵרוֹנוֹת וּפָתַח דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה לַיְלֵךְ בָּהּ. וְהַדֶּרֶךְ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה הוּא כָּךְ, שֶׁמֹּשֶׁה קִשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ אֲפִלּוּ לַפָּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וּמָסַר נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ל״ב:ל״ב): וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שמות ל״ה:א׳): וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה וְכוּ׳ – שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה מְאַסֵּף וּמְיַחֵד וּמְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ עִם הַפָּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתִים. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהילים נ״ג:ד׳): כֻּלּוֹ סָג יַחְדָּו – אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁסָּג מִכֹּל וָכֹל מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ אֲנִי שֶׁנִּהְיֶה יַחְדָּו – צָרִיךְ לְיַחֵד וּלְקַשֵּׁר עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה.

כִּי יֵשׁ בְּחִינַת אֱלִקוּת אֲפִלּוּ בַּדְּיוּטָא הַתַּחְתּוֹנָה, אֲפִלּוּ בַּעֲשָׂרָה כִּתְרֵי דִּמְסָאֲבוּתָא, לְקַיֵּם (תהילים ק״ג:י״ט): וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בת״ז תי׳ י׳ דף כה): וּבְחִירִיק לְאַנְחָתָא לָהּ לְתַתָּא, לְהַמְלִיךְ לָהּ עַל תַּתָּאִין. נִמְצָא שֶׁבַּפָּחוּת מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּוַדַּאי אֵיזֶה אֱלִקוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנִי יָכוֹל לִהְיוֹת יַחְדָּו עִמּוֹ, וְזֶה: כֻּלּוֹ סָג יַחְדָּו.

וְעוֹד זֹאת הַבְּחִינָה הָיְתָה לְמֹשֶׁה, כִּי כָּל מַה שֶּׁעָלָה לְמַעְלָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, מָצָא שָׁם אֱלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות י״ט:ג׳): וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹקִים. כִּי בְּנַשְׁמִיּוּת אָנוּ רוֹאִים, שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּדַחֲקוּת, אֲזַי הוּא עוֹבֵד הַשֵּׁם וּמַכִּיר אוֹתוֹ, וּכְשֶׁהוּא נִתְעַלֶּה לְמַעְלָה, שֶׁנִּתְעַשֵּׁר, אֲזַי הוּא שׂוֹכֵחַ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְדָוִד אָמַר (תהילים קל״ט:ח׳): אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – אֲפִלּוּ בַּשָּׁמַיִם שָׁם יֵשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בְּכָל עֲלִיָּה וַעֲלִיָּה צָרִיךְ לִמְצֹא שָׁם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּמָצִינוּ שֶׁאֱלִישָׁע אַחַר עָלָה לָרָקִיעַ עַל־יְדֵי שֵׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כָּפַר בָּעִקָּר (חגיגה יד).

וְהַדָּבָר תָּמוּהַּ, כִּי אַדְרַבָּא, כִּי כָּל מַה שֶּׁאָדָם נִתְעַלֶּה בְּיוֹתֵר, בְּוַדַּאי הוּא יוֹתֵר קָרוֹב לֶאֱלֹקוּת, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קמ״ה:ט׳): טוֹב ה׳ לַכֹּל, וְאָנוּ רוֹאִים בְּהֶפְךָ – כְּשֶׁאָדָם בָּא בַּעֲשִׁירוּת, בְּטוּב, אֲזַי הוּא שׂוֹכֵחַ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְתֵדַע, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (בראשית כ״ז:א׳): וַתִּכְהֶינָה עֵינָיו מֵרְאוֹת, מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶל הָאוֹר אֱלֹקוּת, אֲזַי הָאוֹר מַכֶּהָה עֵינָיו וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַזִּיק לְעֵינָיו. אֲבָל יֵשׁ בְּחִינַת סְגוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ת״ז תי׳ יח דף לא): וּסְגוֹל כַּד אִיהִי בֵּין תְּרִין דְּרוֹעִין דְּמַלְכָּא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת (שמות ל״ג:כ״ב): וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ, כִּי בְּלֹא זֶה הָיָה עֹצֶם אוֹר הַכָּבוֹד מַזִּיק לְמֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי, וְרָאִיתָ אֶת

אֲחוֹרָי וְכוּ׳. וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד: וְאַחַר כָּבוֹד תִּקָּחֵנִי (תהילים ע״ג:כ״ד) – תְּקָרְבֵנִי בְּהִתְקָרְבוּת שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁבִּקֵּשׁ מִמְּךָ הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדֶךָ (שמות שם), וְהֶרְאֵיתָ לוֹ אֶת אֲחוֹרֵי כְּבוֹדֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְשַׁכֹּתִי כַּפִּי וְכוּ׳ וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי:

ד וּכְשֶׁהוֹלֵךְ לָאָדָם שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, זֶהוּ הִתְנַגְּדוּת הָרָצוֹן – אֲנִי רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה כֵּן הַדָּבָר, וְהַדָּבָר לְהֵפֶךְ, שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר. וְזֶה בְּחִינַת מִלְחָמָה, כִּי כָּל מִלְחָמָה הוּא הִתְנַגְּדוּת הָרָצוֹן, הוּא בְּחִינַת שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר.

וְזֶהוּ: כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה – כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְךָ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, הַיְנוּ הִתְנַגְּדוּת הָרָצוֹן,

וּנְתָנוֹ ה׳ אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ – שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל רְצוֹנוֹת נֶגֶד רְצוֹנְךָ, שֶׁיֵּלֵךְ לְךָ כְּסֵדֶר כִּרְצוֹנְךָ, אֵימָתַי כַּד

וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ – כְּשֶׁתִּהְיֶה בִּבְחִינַת מָה, כְּשֶׁתַּמְשִׁיךְ לְךָ אֱלֹקוּת, הוי״ה בְּמִלּוּי אַלְפִּין. וְזֶה פֵּרוּשׁ מַחֲשָׁבָה – חֲשֹׁב מָה (זוהר בראשית כד ותיקון סט).

כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר תָּמִיד בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ אֱלֹקוּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת (שיר השירים ז׳:ו׳): מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים – בִּרְהִיטֵי מֹחִין דִּילָךְ.

וְזֶהוּ: וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ – שֶׁתַּמְשִׁיךְ ״מָה״ בְּתוֹךְ מַחֲשַׁבְתְּךָ, שֶׁתְּקַשֵּׁר אֱלֹקוּתוֹ בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ נִקְרָא שִׁבְי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ס״ח:י״ט): עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִתְבַּטְּלוּ כָּל הַמִּלְחָמוֹת וְכָל הָרְצוֹנוֹת נֶגֶד רְצוֹנְךָ.

וְזֶה הַסּוֹד נִרְמָז בְּעֵץ־הַחַיִּים, בַּהַקְדָּמָה בִּכְלָל יט, וּבְכַוָּנוֹת שֶׁל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֱלוּל:

## תניא · תורה פג

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית שֶׁהוּא עֶשֶׁת, יָכוֹל לְהוֹצִיא הַחִצִּים, שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא חַי בִּרְכָאָן דִּצְלוֹתָא, שֶׁהֵם תְּלָת וָוִין, בְּחִינַת חִצִּים, וּמְקוֹמָם בַּבְּרִית, בִּבְחִינַת (תהלים פט): וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָה לוֹ. אֱמוּנָה זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בִּבְחִינַת (שמות י״ז:י״ב): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה.

וְאָז הַתְחָלַת צְמִיחַת קֶרֶן מָשִׁיחַ, בִּבְחִינַת (תהלים קל״ב:י״ז): אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד, בִּבְחִינַת (חבקוק ג׳:ד׳): קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ. יָדוֹ זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, וּתְפִלּוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה, כִּי כְּלָלִיּוּת מָשִׁיחַ בָּאָבוֹת, הַיְנוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁבּוֹ מִתְפַּלֵּל, בְּחִינַת מֶשִׁיחַ אֱלֹמִים, הוּא מֵאֵשׁ מַיִם רוּחַ:

ב וְאָז נַעֲשֶׂה בֶּן־חוֹרִין, הַיְנוּ שֶׁבָּא לְקַדֵּשׁ שַׁבָּת, שֶׁאָסוּר בִּמְלָאכָה. כִּי שַׁבָּת זוֹ שִׁין תְּלָת גְּוָנִין: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם. בַּת הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁהֵן הַבְּרָכוֹת, בְּחִינַת (ב״ב טז:): בַּת הָיָה לוֹ וּבַכֹּל שְׁמָהּ, בְּחִינַת בְּרָכוֹת, בְּחִינַת (בראשית כ״ד:א׳): וַה׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:

ג וּקְדֻשַּׁת שַׁבָּת זֶה בְּחִינַת תַּכְלִית הַיְדִיעָה, וְתַכְלִית הַיְדִיעָה שֶׁלֹּא נֵדַע. וּבִשְׁבִיל זֶה שַׁבָּת נִקְרָא תַּכְלִית שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְתַכְלִית זֶה בְּחִינַת (קהלת ז׳:כ״ג): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה, וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי, הַיְנוּ זֶה עִקַּר הַחָכְמָה – שֶׁיַּשְׂכִּיל שֶׁרָחוֹק מִמֶּנּוּ הַחָכְמָה:

ד וְתַכְלִית הַזֶּה הוּא עִקַּר הַמָּקוֹם, הַיְנוּ בְּחִינַת מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם , שֶׁזֶּה הַתַּכְלִית הוּא הַמַּקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ד:כ״ד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ברכות ו:): הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ, כִּי זֶה עִקַּר הַמָּקוֹם, בִּבְחִינַת (שמות ט״ז:כ״ט): אַל יֵצֵא אִישׁ מְמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

ה וְאָז פּוֹשֵׁט גּוּפוֹ הַמְצֹרָע, שֶׁהוּא מְמָשְׁכָא דְּחִוְיָא, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת, הַיְנוּ גּוּף קָדוֹשׁ מִגַּן־עֵדֶן. כִּי הַמָּקוֹם גּוֹרֵם, בִּבְחִינַת (שם ג): שֶׁל נְעָלֶיךָ וְכוּ׳ כִּי הַמָּקוֹם וְכוּ׳. וְעַל־שֵׁם הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ נִקְרָא שַׁבָּת, בִּבְחִינַת (שם ד): וְהִנֵּה שָׁבָה כִּבְשָׂרוֹ – שֶׁנִּרְפָּא מִצָּרַעְתּוֹ, וְנִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף קָדוֹשׁ מִגַּן־עֵדֶן, הַנִּקְרָא בָּשָׂר, בְּחִינַת (בראשית ב): בָּשָׂר מִבְּשָׂרִי:

ו וְאָז נִתְרוֹמֵם מַזָּלוֹ, שֶׁהִיא בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, וְזוֹכֶה לְעֹשֶׁר, בִּבְחִינַת (משלי י׳:כ״ב): בִּרְכַּת ה׳ הִיא תַּעֲשִׁיר, וְנִתְחַזֵּק יִצְרוֹ הַטּוֹב, הַיְנוּ לֵב בָּשָׂר (יחזקאל ל״ו:כ״ו) – יֵצֶר טוֹב, מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי י״ח:כ״ב).

וְזֶהוּ (שמות י״ט:י״ט): קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד – קוֹל הַשּׁוֹפָר הַיּוֹצֵא מִגּוּפָא שַׁפִּירָא הַנַּ״ל. וְקוֹל זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה הַנַּ״ל; הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד – זֶה מָמוֹן (ברכות נד). שֶׁנִּתְחַזֵּק מַזָּלוֹ וְיִצְרוֹ הַטּוֹב כַּנַּ״ל, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲצָבוּת וְהַלֵּיצָנוּת הַבָּאִים מִמָּרָה־שְׁחוֹרָה. כִּי הָעֲצָבוּת – מֻחֲמַת דַּחֲקוּת וַעֲנִיּוּת, וְהַלֵּיצָנוּת הִיא שְׂחוֹק הַכְּסִיל (קהלת ז׳:ו׳), בְּחִינַת: הַטָּחוֹל שׂוֹחֵק (ברכות סא) – הֵן נִתְבַּטְּלִים עַל־יְדֵי הַמַּזָּל שֶׁל עֲשִׁירוּת, וְעַל־יְדֵי יֵצֶר הַטּוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת (קהלת י׳:ב׳): לֵב חָכָם לִימִינוֹ:

ז וּבְיָמִין הַזֶּה הוּא מֵקִים אֶת הַנּוֹפְלִים לְאַהֲבוֹת וּלְיִרְאוֹת רָעוֹת, הוּא מֵקִים אוֹתָם לְאַהֲבוֹת וְיִרְאוֹת קְדוֹשׁוֹת, בִּבְחִינַת (תהילים ק״נ:ו׳): כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל י״ק. כִּי יְמִינוֹ מַעֲבִיר הַחֹשֶׁךְ מֵעֵינֵיהֶם, וְאָז עֵינֵיהֶם רוֹאוֹת נִפְלָאוֹת, בִּבְחִינַת (תהילים קי״ט:י״ח): גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת. וְנִפְלָאוֹת הָאֵלּוּ הֵן בִּבְחִינַת

פֶּסַח, שֶׁהוּא יָמִין, בְּחִינַת (מיכה ז׳:ט״ו): כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ נְפְלָאוֹת. וּפֶסַח הוּא פֶּה סָח, בְּחִינַת (מלאכי ב׳:ו׳): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ, וְנֶחֱשָׁב כְּאִלּוּ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, כִּי שָׁם כְּתִיב (בראשית א׳:י״ד): יְהִי מְאֹרֹת, וְעָבַר חֹשֶׁךְ שֶׁכְּפָה פְּנֵי תְהוֹם:

**ח** וְאוֹר הָעֵינַיִם מַעֲלִין גַּם כָּל הַבַּקָּשׁוֹת וּתְחִנּוֹת אֲשֶׁר יִתְפַּלְּלוּ אֶל הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי שָׁם עוֹלִין כָּל הַבַּקָּשׁוֹת, וּמִשָּׁם הָאוֹר עֵינַיִם יוֹצֵא, בְּבְחִינַת (מלכים־א ט):, וְהָיָה עֵינַי וְלִבִּי שָׁם.

וְאוֹר הָעֵינַיִן מְעוֹרְרִין הַגְּאֻלָּה הַתְּלוּיָה בַּלֵּב, בְּבְחִינַת (ישעיהו ס״ג:ד׳): כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי, כִּי עֵינָיו וְלִבּוֹ שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית א׳:ה׳): וַיִּקְרָא לָאוֹר יוֹם, אוֹר הָעֵינַיִן מְעוֹרְרִין יוֹם נָקָם שֶׁבַּלֵּב, לְבַטֵּל שְׁאוֹר וְחָמֵץ שֶׁל יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע הַנִּשְׁאָר לוֹ מִנְּעוּרָיו.

וּשְׁאוֹר וְחָמֵץ שֶׁבְּלֵב הָאָדָם, הוּא הַמֵּסִית אֶת הָאָדָם, שֶׁיְּהַרְהֵר אַחַר תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁבַּדּוֹר, וְלוֹמַר זֶה נָאֶה וְזֶה לֹא נָאֶה, בְּבְחִינַת (הושע י׳:ב׳): חָלַק לִבָּם. לִבָּם, הֵם עַיִ״ן בֵּי״ת צַדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר. וְזֶהוּ (פסחים ב): אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר, הַיְנוּ אוֹר שֶׁבָּעֵינַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנֵי פְּעָמִים שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא, בָּהֶם בּוֹרְקִין אֶת הֶחָמֵץ:

**ט** וְאָז יָכוֹל הַלֵּב לְהִתְלַהֵב בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּשִׂלְהוֹבִין דְּרַחְמוּתָא, וּמַיִם רַבִּים שֶׁהֵם אַהֲבוֹת וְיִרְאוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְכַבּוֹת הִתְלַהֲבוּת הַזֹּאת, בְּבְחִינַת (שיר השירים ח׳:ז׳): מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה. וְהַשְׁכִּינָה הִיא מְכַסָּה בִּכְנָפֶיהָ עַל דָּמְהוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בָּאַהֲבָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ עֲלֵיהֶם זֶרַע מְרֵעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מֵי הַמַּבּוּל.

וְזֶה: הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ וְכוּ׳ (ברכות יב), כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה (משלי י׳:י״ב), כִּי עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה נִשְׁפָּךְ דָּמוֹ, וְאָז הַשְׁכִּינָה מְכַסָּה דָּמוֹ בְּאַהֲבָה כַּנַּ״ל, בִּבְחִינַת כִּסּוּי דָּם, וְעַל־יְדֵי כִּסּוּי הַזֹּאת נִתְכַּסֶּה כָּל פְּשָׁעָיו מִמֵּילָא (ברכות יב): (מִתְחַלַּת סִימָן זֶה עַד־כָּאן הוּא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ״ל)

**י** וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לִטְעֹם מִמִּצְווֹת עֲשֵׂה שֶׁל אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי שֶׁהוּא צַדִּיק, אֲזַי הִיא בְּחִינַת אֵיבָר מִן הַחַי, שֶׁהוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה, וְצָרִיךְ שְׁחִיטָה לְהַתִּירָהּ. עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיָּבוֹא עָלָיו בּוּשָׁה שֶׁהִיא שְׁפִיכוּת־דָּמִים, בְּחִינַת שְׁחִיטָה, שֶׁהִיא מְטַהֶרֶת הָאֵיבָר מִן הַחַי, וַאֲזַי יוּכַל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לִטְעֹם מֵהַמִּצְווֹת עֲשֵׂה שֶׁלּוֹ, בֵּין מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת בֵּין מִצְווֹת רַבּוֹת, כִּי הַמִּצְווֹת נִקְרָאִים מַטְעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ״ז:ד׳): וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי – מִפְּקוּדִין דַּעֲשֵׂה, כַּמּוּבָא (בת״ז תי׳ כ״א דף נ). וּכְשֶׁנִּשְׁפָּךְ דָּמוֹ עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה כַּנַּ״ל, אָזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים הַיְרוּעִים, שֶׁרוֹצִים לִינֹק מִזֶּה הַדָּם הַנִּשְׁפָּךְ. עַל־כֵּן צָרִיךְ כִּסּוּי, שֶׁהַשְׁכִּינָה מְכַסָּה דַּמְהוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּשְׁפָּךְ בָּאַהֲבָה הַזֹּאת, בְּחִינַת: כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי, כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת כִּסּוּי דָּם:

**יא** וּבְעִנְיַן שְׁפִיכוּת־דָּמִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וְנִסְתָּרִים הַרְבֵּה, בֵּין שְׁפִיכוּת־דָּמִים עַל־יְדֵי בּוּשָׁה, בֵּין שְׁאָר שְׁפִיכוּת־דָּמִים מַמָּשׁ. כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה נְשָׁמוֹת נְפוּלוֹת, שֶׁאֵין לָהֶם עֲלִיָּה כִּי־אִם עַל־יְדֵי שְׁפִיכוּת־דָּמִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁל אָדָם גָּדוֹל, וְלִפְעָמִים אֵין לָהֶם עֲלִיָּה כִּי־אִם עַל־יְדֵי שְׁפִיכוּת־דָּמִים מַמָּשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת (יומא פו:): זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין כִּזְכֻיּוֹת. שֶׁעַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים הַשְׁכִּינָה מְכַסָּה דָּמְהוֹן בְּאַהֲבָה הַנַּ״ל, וְזֶה בְּחִינַת: עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כַּנַּ״ל, וְנִתְהַפְּכִין הַזְּדוֹנוֹת לִזְכֻיּוֹת, וְנִתְעַלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הַנְּפוּלוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת פְּשָׁעִים, כִּי נִתְעַלִּין וְנִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל־יְדֵי כִּסּוּי דָּם בָּאַהֲבָה הַנַּ״ל (ע׳ בתיקון כא):

## תנינא · תורה פד

א לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה דַּע, שֶׁעִקַּר הִתְחַבְּרוּת וּדְבֵקוּת יִתְבָּרַךְ הוּא עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה. כִּי הַתְּפִלָּה הִיא שַׁעַר, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָסִין לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִשָּׁם אִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ. כִּי תְּפִלָּה הִיא מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים ק״ט:ד׳) וַאֲנִי תְּפִלָּה; וּתְפִלָּה – לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ל׳:ח׳): נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי, תַּרְגּוּמוֹ לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת.

ב וּבְשָׁבִיל זֶה עַל־פִּי־רֹב כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל נוֹפְלִים לוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל גַּדְלוּת. כִּי הַתְּפִלָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֲנִי, הִיא בַּגָּלוּת בְּתוֹךְ מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל א׳:א׳): וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה. וּכְשֶׁהִיא רוֹצָה לָצֵאת, אָזַי מִתְאַחֶזֶת בָּהּ מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַיְנוּ גַּדְלוּת, שֶׁגַּדְלוּת הִיא מִמַּלְכוּת הָרְשָׁעָה, שֶׁרוֹצָה לְהִתְגַּדֵּל וְלִמְלֹךְ. וְזֶה שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בְּכֹחַ, בָּזֶה נוֹתֵן כֹּחַ בַּתְּפִלָּה לְהִתְחַזֵּק כְּנֶגֶד מַלְכוּת הָרְשָׁעָה לָצֵאת מִגָּלוּתָא. וְזֶה (תהילים ס״ח:ל״ה): תְּנוּ עֹז לֵאלֹקִים עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ. כַּד הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, גּוֹבֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל, הַתִּקּוּן לָזֶה – שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ בְּכֹחַ וּיְחַזְּקוּ אֶת אֱלֹקִים, הַיְנוּ בְּחִינַת אֲנִי.

ג וְזֶה (דברים ח׳:י״ח): וְזָכַרְתָּ אֶת ה׳ אֱלֹקֶיךָ, כִּי הוּא הַנּוֹתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל. פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכֹּחַ תִּתְקַן אֶת אִשָּׁת־חַיִל, בְּחִינַת מַלְכוּת. וְזֶה פֵּרוּשׁ: לְמִקְנֵי נִכְסִין (הַיְנוּ תַּרְגּוּם שֶׁל לַעֲשׂוֹת חָיִל – לְמִקְנֵי נִכְסִין.) פֵּרוּשׁ, כִּי הַמַּלְכוּת כַּד אִיהִי בְּגָלוּתָא אֲזַי אוֹמֶרֶת: אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת (שיר השירים א׳:ו׳), כִּי הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין אֲכְמִין, בִּלְבוּשִׁין דִּקְלִפִּין, וּמְכַסָּה בָּהֶם.

וַאֲזַי: כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ כֵּן אִישׁ נוֹדֵד (משלי כ״ז:ח׳), כִּי הִיא קֵן דִּילֵהּ. וְכַד אָדָם מִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ וּמוֹצִיא אוֹתָהּ מִגָּלוּתָא, מִכְּסוּיִין דִּילָהּ, וְנַעֲשֵׂית קֵן לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְזֶה פֵּרוּשׁ: לְמִקְנֵי – לְשׁוֹן קֵן; נִכְסִין – לְשׁוֹן כְּסוּיִין. וְעִקַּר כַּוָּנָתְךָ יִהְיֶה, שֶׁתִּתְקַן הַשְּׁכִינָה כְּדֵי לְזַוְּגָהּ עִם בַּעְלָהּ.

ד וְזֶה פֵּרוּשׁ: לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ – הֲקָמַת הַבְּרִית רֶמֶז לְזִוּוּג. כִּי מִתְּחִלָּה צָרִיךְ אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, הַיְנוּ תִּקּוּן הַשְּׁכִינָה,

וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין נְהִירִין: חִוֵּר סַמָּק יָרֹק, בְּחִינַת אָבוֹת, וְהִיא בְּחִינַת שְׁבוּעָה, בְּחִינַת שְׁכָעָה. וְנַעֲשֶׂה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו נִשְׁבַּע לָאָבוֹת. וְזֶה: אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ כַּיּוֹם הַזֶּה – כַּיּוֹם הַזֶּה דַּיְקָא. נִמְצָא, עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בְּכֹחַ נִתְחַדֵּשׁ הַשְּׁבוּעָה לָאָבוֹת:

## תנינא · תורה פה

א אֱגוֹזִים הַנִּקְרָאִים לוּזִים, הֵם רוֹמְזִים לִבְחִינַת לֵאָה, שֶׁהִיא בָּעֹרֶף, שֶׁהִיא נֶקְבָּא רִאשׁוֹנָה, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנָסִין לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יַעֲקֹב קָרָאוֹ בֵּית־אֵל (פסחים פח).

וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י (שופטים א), שֶׁדֶּרֶךְ לוּז נִכְנָסִין לְבֵית אֵל.

וְזֶהוּ (ישעיהו מ׳:א׳): נַחֲמוּ נַחֲמוּ. שְׁתֵּי פְּעָמִים ״נַחֲמוּ״ גִּימַטְרִיָּא ״קָדְקֹד״, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֹרֶף, שֶׁעַל־יָדָהּ נִכְנָסִין לְבֵית אֵל.

ב וְזֶהוּ שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת שֶׁהֵם עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם שֶׁבֵּין הַמְּצָרִים, וּכְנֶגְדּוֹ בְּאִילַן לוּז. בִּשְׁבִיל זֶה נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בֵּיצָה בַּסְּעֻדָּה הַמַּפְסֶקֶת בְּתִשְׁעָה בְּאָב, כִּי הַבֵּיצָה נִגְמֶרֶת בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בכורות ה): תַּרְנְגֹלֶת מוֹלֶדֶת לְעֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם וְכוּ׳, וּכְנֶגְדּוֹ בְּאִילַן לוּז. וְזֶהוּ הָעֻצָּם לוּז שֶׁיֵּשׁ בְּעֹרֶף אָדָם, שֶׁיִּשָּׁאֵר אַחַר כִּלְיוֹן הַגּוּף, וּמִמֶּנּוּ יִתְחַדֵּשׁ בִּנְיַן הַגּוּף בִּשְׁעַת תְּחִיַּת־הַמֵּתִים.

וְזֶהוּ עִקַּר נֶחָמוֹתֵינוּ, בְּחִינַת נַחֲמוּ נַחֲמוּ כַּנַּ״ל, כִּי עַל הַגּוּף נֶאֱמַר (רות ג׳:י״ג): שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר, שֶׁהוּא עֵת הַתְּחִיָּה. וְהִנֵּה בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה (בראשית כ״ט:כ״ה) – הַיְנוּ עֻצָּם לוּז הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְבַּנֶּה הַגּוּף.

ג וּבְשָׁבִיל שֶׁכָּל כַּוָּנָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה בִּשְׁבִיל רָחֵל, נֶאֱמַר בִּבְנֵי רָחֵל, דְּהַיְנוּ יוֹסֵף: וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו (בראשית מ״ט:כ״ו), וּבְבִנְיָמִין כְּתִיב (דברים ל״ג:ט״ז): וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן. רֶמֶז, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת לֵאָה שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה, יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינַת רָחֵל. קָדְקֹד וּכְתֵפָיו זֶה בְּחִינַת לוּז הַנַּ״ל.

ד עֹרֶף גִּימַטְרִיָּא ש״נ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: שַׁבַּת נַחֲמוּ, רֶמֶז לְהַנַּ״ל:

## תנינא · תורה פו

א דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָעוֹלָם הֵם מִקְטַנֵּי אֲמָנָה, עַל־כֵּן הֵם צְרִיכִים לְתַעֲנִית, דְּהַיְנוּ עֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת. כִּי בְּוַדַּאי יָדוּעַ, שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל דָּבָר, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּא בְּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו (ע״ז ג),

אַךְ מַה שֶּׁצְּרִיכִין לִפְעָמִים לַעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת, הוּא בִּבְחִינַת מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זנהדרין עד:): בִּשְׁעַת שְׁמָד אֲפִלּוּ אַעֲרִקְתָּא דְּמָסָאנֵי יֶהֱרֹג וְאַל

יַעֲבֹר. נִמְצָא שֶׁאַף שֶׁאֻמָּת אֵין רָאוּי שֶׁיֵּהָרֵג עַל זֶה, אַף מֵחֲמַת שֶׁהוּא שְׁעַת שְׁמָד, וְהֵם מִתְגַּבְּרִים וְרוֹצִים דַּיְקָא לְהַעֲבִירוֹ עַל דָּת וְלַהֲבִיאוֹ לִכְפִירוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־כֵּן הוּא מֻכְרָח לִמְסֹר נַפְשׁוֹ אֲפִלּוּ עַל דָּבָר קַל.

וְהָעֲבוֹדָה־זָרָה וְהַכְּפִירוֹת הֵם בִּבְחִינַת (תהלים קלה): אַף אֵין יֵשׁ רוּחַ בָּהֶם – שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוּם רוּחַ כְּלָל. וְהַקְּטַנֵּי־אֱמָנָה הֵם בִּבְחִינַת מִקְצָר־רוּחַ, שֶׁהוּא כְּמוֹ מְמֻצָּע, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַאֲרִיךְ רוּחוֹ, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (בְּלִקּוּטֵי א סִימָן קנה), וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָם כּוֹפְרִים לְגַמְרֵי, שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם רוּחַ כְּלָל, רַק הֵם כְּמוֹ מְמֻצָּע, וְרוּחָם קְצָרָה, בְּחִינַת מִקְצָר־רוּחַ.

וְזֶהוּ (שמות ו׳:ט׳): מִקְּצַר־רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה – שֶׁמֵּחֲמַת שֶׁהֵם בִּבְחִינַת קְצַר־רוּחַ, מֵחֲמַת שֶׁהֵם קְטַנֵּי אֱמָנָה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה צְרִיכִין לַעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת וּלְתַעֲנִיתִים כַּנַּ״ל. כְּמוֹ שֶׁבִּשְׁעַת הַשְּׁמָד שֶׁהִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה לְגַמְרֵי, צְרִיכִין אֲפִלּוּ לִמְסֹר נַפְשָׁם מַמָּשׁ אֲפִלּוּ עַל דָּבָר קַל, כְּמוֹ־כֵן כְּשֶׁיֵּשׁ קַטְנוּת וּפְגָם בֶּאֱמוּנָה, צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת כַּנַּ״ל.

וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בִּקְטַנֵּי אֱמוּנָה. כִּי יֵשׁ אֲפִלּוּ צַדִּיקִים שֶׁהֵם קְטַנֵּי אֱמָנָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מח:) עַל פָּסוּק: כִּי מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת – מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים וְכוּ׳ [י]:

## תניא · תורה פז

א דַּע, שֶׁבַּתּוֹרָה אֲלוּפֵל הֵם תִּקּוּן לִפְגַם הַבְּרִית, כִּי סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלוּפֵל הוּא הַנּוֹתֵן בַּיִם דֶּרֶךְ (ישעיהו מ״ג:ט״ז) (וְכַמְבֹאָר בְּכַוָּנַת הָאֲרִ״י זַ״ל [יא]) – לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם, וְדֶרֶךְ זֶה נִפְתָּח בְּחֹדֶשׁ אֲלוּל (וְעַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל אֲלוּל).

וְעִקַּר פְּגַם הַבְּרִית הוּא בִּבְחִינַת דֶּרֶךְ הַזֶּה, כִּי הָיָה צָרִיךְ לְהָאִיר בְּחִינַת הָרכ״ד [מְאתַיִם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה] אוֹרוֹת בִּבְחִינַת יָם, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא נָטָה מִזֶּה, וּפָגַם בִּבְחִינַת דֶּרֶךְ, בִּבְחִינַת (בראשית ו׳:י״ב): כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ. כִּי אִשָּׁה נִקְרֵאת דֶּרֶךְ, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין ב:), וְיֵשׁ דֶּרֶךְ אַחֵר, בְּחִינַת (משלי ל׳:כ׳): דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֶפֶת. וְהַכְּלָל – שֶׁעִקַּר הַפְּגָם בִּבְחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁלֹּא הֵאִיר הַדֶּרֶךְ בַּיָּם.

וְלִפְעָמִים מֵחֲמַת זֶה הַפְּגָם יוּכַל לֶאֱבֹד אֶת זִוּוּגוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁנָּטָה מִזִּוּוּגוֹ, קָשֶׁה לוֹ לִמְצֹא אֶת זִוּוּגוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם יִמְצָא אֶת זִוּוּגוֹ, תִּהְיֶה לוֹ מְנַגֶּדֶת, וְלֹא תִּהְיֶה נוֹטָה אַחַר רְצוֹנוֹ, מֵחֲמַת שֶׁנָּטָה מִמֶּנָּה וְלֹא הֵאִיר בָּהּ, מִזֶּה נִתְהַוֶּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ רָצוֹן אַחֵר כְּנֶגְדּוֹ. וְאָז: לֹא זָכָה – כְּנֶגְדּוֹ (יבמות סג) .

וְחֹדֶשׁ אֱלוּל שֶׁאָז יְכוֹלִין לְתַקֵּן זֶה וּלְהָאִיר הַדֶּרֶךְ בַּיָּם כַּנַּ״ל, [עַל־כֵּן כַּוָּנַת אֲלוּל הֵם תִּקּוּן לָזֶה]. וּכְשֶׁמְּתַקֵּן זֶה, אָז מוֹצֵא זִוּוּגוֹ, וְהִיא אֵינָהּ כְּנֶגְדּוֹ, רַק כִּרְצוֹנוֹ. וְיֵשׁ בָּזֶה סוֹד נִפְלָא, כִּי דַּע, שֶׁזֶּה הַסּוֹד מָסַר אַבְרָהָם לְאֱלִיעֶזֶר עַבְדּוֹ, כְּשֶׁשְּׁלָחוֹ לְבַקֵּשׁ הַזִּוּוּג שֶׁל יִצְחָק בְּנוֹ, הַיְנוּ סוֹד כַּוָּנַת אֲלוּל, שֶׁהֵם מְסֻגָּלִים לְתִקּוּן הַבְּרִית, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצְאִין הַזִּוּוּג. כִּי עַל־יְדֵי הַתִּקּוּן הַנַּ״ל נַעֲשָׂה בָּהּ רָצוֹן אֲלֵיהֶן, כִּי מִקֹּדֶם לֹא הָיְתָה נוֹטָה אַחַר רְצוֹנוֹ, כִּי נָטְתָה מִמֶּנּוּ כַּנַּ״ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא זִוּוּגוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם מוֹצְאָהּ, אֵינָהּ נוֹטָה אַחַר רְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל, אֲבָל עַל־יְדֵי כַּוָּנַת אֲלוּל שֶׁהֵם הַתִּקּוּן לָזֶה, עַל־יְדֵי־זֶה חָזַר וְנַעֲשָׂה בָּהּ רָצוֹן אֵלָיו כַּנַּ״ל.

וְזֶה הַסּוֹד מְבֹאָר בַּתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת אֱלִיעֶזֶר, כִּי אַבְרָהָם מָסַר לוֹ הַסּוֹד הַזֶּה. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבְרָהָם לְאֱלִיעֶזֶר (בראשית כ״ד): וְאִם לֹא תֹּאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ, רְאֵה וְהַבֵּט נִפְלָאוֹת תּוֹרָתֵנוּ, כִּי רָאשֵׁי־תֵבוֹת פָּסוּק זֶה הֵם אוֹתִיּוֹת אֲלוּל, וּבְאֶמְצַע הֵם תֵּבוֹת: תֹּאבֶה הָאִשָּׁה, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת אֲלוּל, הַיְנוּ סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלוּל, עַל־יְדֵי־זֶה תֹּאבֶה הָאִשָּׁה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בָּהּ רָצוֹן אֵלָיו כַּנַּ״ל.

נִמְצָא שֶׁבְּאֵלּוּ הַתֵּבוֹת בְּעַצְמָן שֶׁדִּבֵּר אַבְרָהָם עִם אֱלִיעֶזֶר מֵעִנְיַן הַחֻשָּׁשׁ שֶׁמָּא לֹא תִּתְרַצֶּה לֵילֵךְ אַחֲרָיו, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁאָמַר לוֹ: וְאִם לֹא תֹּאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ – בְּאֵלּוּ הַתֵּבוֹת עַצְמָן גִּלָּה לוֹ סוֹד הַתִּקּוּן לָזֶה, דְּהַיְנוּ סוֹד אֲלוּל, הַמְרֻמָּז בְּרֹאשֵׁי־הַתֵּבוֹת, שֶׁהוּא הַתִּקּוּן לָזֶה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תֹּאבֶה הָאִשָּׁה.

וְעוֹד יֵשׁ בָּזֶה סוֹדוֹת נוֹרָאִים מְאֹד.

גַּם עַיֵּן בַּמַּאֲמָר הַמַּתְחִיל: וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ (בלקו״א סי׳ ו), כִּי שָׁם מְדֻבָּר מִכַּוָּנוֹת אֲלוּל, וְהוּא תִּקּוּן לְפִגַם הַבְּרִית כַּנַּ״ל. הַיְנוּ לְעַיֵּן בְּאוֹתוֹ הַמַּאֲמָר, וְלִזְכּוֹת לְהָבִין בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת עִמּוֹ אֵיזֶה עֲבוֹדָה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם – עַל־יְדֵי־זֶה יִתְקַן פְּגַם הַבְּרִית:

## תניא · תורה פח

א צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד, שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל פְּרִי שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלָה כָּל צָרְכָּהּ. וּכְמוֹ שֶׁאָסוּר לָקַץ אִילָן בְּלֹא זְמַנּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב כו), כֵּן אָסוּר לִתְלֹשׁ פְּרִי קֹדֶם בִּשּׁוּלָהּ, וְכֵן אָסוּר לֶאֱכֹלָהּ. וְהָאוֹכֵל פְּרִי קֹדֶם גְּמַר בִּשּׁוּלָהּ, יְכוֹלָה לְהַזִּיק לוֹ מְאֹד לְנִשְׁמָתוֹ, כִּי יוּכַל לֶאֱבֹד נַפְשׁוֹ עַל־יְדֵי־זֶה.

כִּי הַפְּרִי כָּל זְמַן שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִתְגַּדֵּל, יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, כִּי הִיא צְרִיכָה חִיּוּת לְהִתְגַּדֵּל, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, שֶׁמּוֹשֶׁכֶת יְנִיקָתָהּ וְחִיּוּתָהּ; וּכְשֶׁתּוֹלְשִׁין אוֹתָהּ קֹדֶם זְמַנָּהּ, קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה עֲדַיִן כָּל צָרְכָּהּ, עֲדַיִן יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, כִּי כְּשֶׁמִּתְבַּשֶּׁלֶת כָּל צָרְכָּהּ, שׁוּב פָּסַק מִמֶּנָּה כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, כִּי אֵינָהּ צְרִיכָה עוֹד לְמָשְׁךְ חִיּוּת, אֲבָל כְּשֶׁצְּרִיכָה לְהִתְבַּשֵּׁל עוֹד, עֲדַיִן יֵשׁ לָהּ הַכֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וְעַל־כֵּן זֶה הָאוֹכְלָהּ קֹדֶם גְּמַר בִּשּׁוּלָהּ, תּוֹכַל הַפְּרִי לִמְשֹׁךְ לְעַצְמָהּ חִיּוּת

הַנֶּפֶשׁ שֶׁל זֶה הָאָדָם, מֵאַחַר שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לְהַפְרִי כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן תּוֹכַל הַפְרִי לִמְשׁךְ לְעַצְמָהּ חִיּוּת נַפְשׁוֹ, וְיוּכַל לְאַבֵּד נַפְשׁוֹ.

וְעִם כָּל זֶה, אִם מְבָרֵךְ הַבְּרָכָה שֶׁל הַפְרִי בְּכַוָּנָה וּבְיִרְאַת־שָׁמַיִם, אֲזַי יוּכַל לְהִנָּצֵל מִזֶּה, וְגַם אִם הוּא חָזָק בְּיוֹתֵר בַּעֲבוֹדַת ה׳, יוּכַל גַּם־כֵּן לְהוֹצִיא עוֹד חִיּוּת מֵהַפְרִי, וְלִמְצֹא שָׁם אֲבֵדוֹת.

כִּי יֵשׁ דְּבָרִים אֲבוּדִים, וְיֵשׁ בָּזֶה דְּבָרִים נִפְלָאִים, סוֹדוֹת נִסְתָּרִים וְנוֹרָאִים מְאֹד, רָזִין עִלָּאִין. וְהָעִקָּר, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְזַהֵר מִזֶּה מְאֹד, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל פְּרִי קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה כָּל צָרְכָּהּ.

וְדַע, כִּי גַּם כְּשֶׁמְּבַשְּׁלִין הַפֵּרוֹת בְּבֵיתוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל לָזֶה, אֲבָל אִם הַפֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן עַל הָאִילָן הֵם מַנָּחִים אֵיזֶה זְמַן עַד שֶׁנַּעֲשִׂין מְבֻשָּׁלִין מֵאֲלֵיהֶן בְּתָלוּשׁ, זֶה מוֹעִיל, וּמֵתֶר לֶאֱכָלָן. וְזֶה דּוֹמֶה כְּמוֹ הָאָדָם שֶׁהוּא יָגֵעַ, וְהוּא מְרֻחָף רְחִיפוֹת הַרְבֵּה בְּפִיו (שֶׁקּוֹרִין סָאפִין), עַד אֲשֶׁר יָנוּחַ, כְּמוֹ־כֵן אֵלּוּ הַפֵּרוֹת שֶׁנִּתְלַשּׁוּ, קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן, צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּנוּחוּ מֵרְחִיפָתָן, וְאָז יֵשׁ הֶתֵּר לֶאֱכָלָן. וְהַדְּבָרִים סְתוּמִים:

**ב** וְדַע, שֶׁיֵּשׁ מַלְאָךְ, וְתַחְתָּיו כַּמָּה מְמֻנִּים, וְכֻלָּם אוֹחֲזִים בְּיָדָם שׁוֹפָרוֹת וְהֵם עוֹמְדִים וְחוֹפְרִים תָּמִיד, וּמְחַפְּשִׂים תָּמִיד אַחַר אֲבֵדוֹת, וְהֵם תּוֹקְעִים תְּקִיעָה תְּרוּעָה, וְאַחַר־כָּךְ חוֹזְרִים וְתוֹקְעִים תְּקִיעָה, וּכְשֶׁהֵם מוֹצְאִים אֵיזֶה אֲבֵדָה, נַעֲשֶׂה רַעַשׁ וְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה.

כִּי יֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים אֲבוּדִים, הַיְנוּ מַה שֶּׁאוֹבְדִים אֲבֵדוֹת הַרְבֵּה עַל־יְדֵי הַתַּאֲוֹת, בִּבְחִינַת (תהילים קי״ב:י׳): תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד.

וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא צַדִּיק הוּא אוֹבֵד גַּם־כֵּן לִפְעָמִים, בִּבְחִינַת (קהלת ז׳:ט״ו): יֵשׁ צַדִּיק אֹבֵד בְּצִדְקוֹ. וַאֲפִלּוּ הַצַּדִּיקִים הַחוֹפְרִין וּמְבַקְּשִׁים אַחַר אֲבֵדוֹת, הֵם אוֹבְדִים גַּם־כֵּן לִפְעָמִים, בִּבְחִינַת (תהלים פ״ג): יַחְפְּרוּ וְיֹאבֵדוּ – שֶׁאֲפִלּוּ הַחוֹפְרִים אַחַר אֲבֵדוֹת חוֹזְרִים וְאוֹבְדִים לִפְעָמִים, וְזֶה בְּחִינַת (קהלת ג): עֵת לְאַבֵּד.

וְזֶה: תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד – רָאשֵׁי תֵבוֹת: תְּקִיעָה, תְּרוּעָה, תְּקִיעָה, כִּי הַמַּלְאָכִים הַמְחַפְּשִׂים אַחַר הָאֲבֵדוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד, הֵם אוֹחֲזִים בְּיָדָם שׁוֹפָרוֹת וְתוֹקְעִים תַּר״ת כַּנַּ״ל.

וְגַם הִזְכִּיר אָז, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת מְקַבֵּל. וְגַם הִזְכִּיר אָז קִנְאַת סוֹפְרִים תַּרְבֶּה חָכְמָה (ב״ב כא). וְלֹא בֵּאֵר כָּל זֶה, כִּי הֵם דְּבָרִים סְתוּמִים וַחֲתוּמִים. גַּם נִשְׁכַּח קְצָת, כִּי לֹא כְּתָבְתִּים בִּזְמַנּוֹ כִּי־אִם בְּדֶרֶךְ רֶמֶז (כַּאֲשֶׁר נִדְפַּס כְּבָר בְּהַדְפָּסָה רִאשׁוֹנָה).

וְאָמַר, שֶׁכָּל הַנַּ״ל, דְּהַיְנוּ עִנְיַן כַּוָּנַת אֱלוּל, שֶׁהֵם תִּקּוּן לְקַנֵּם הַבְּרִית, וְעִנְיַן הַפֵּרוֹת הַנַּ״ל, וְעִנְיַן זֶה שֶׁל הַמַּלְאָךְ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל – הַכֹּל אֶחָד, וְיֵשׁ בָּזֶה רָזִין גְּדוֹלִים:

## תנינא · תורה פט

**א** הַדַּעַת מְשַׁדֵּךְ כָּל הַשִּׁדּוּכִים, כִּי כָּל הַשִּׁדּוּכִים הֵם שְׁנֵי הֲפָכִים, וְהַדַּעַת הוּא הַמְתַוֵּךְ בֵּין שְׁנֵי הֲפָכִים. עַל־כֵּן כָּל הַשִּׁדּוּכִים שֶׁבָּעוֹלָם, כֻּלָּם נַעֲשִׂים עַל־יְדֵי הַבַּר־דַּעַת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם. וְעַל־כֵּן לִפְעָמִים קָשֶׁה לִמְצֹא זִוּוּגוֹ, כִּי לִפְעָמִים שְׁנֵי הַמְשֻׁדָּכִים רְחוֹקִים מְאֹד, וְהֵם שְׁנֵי הֲפָכִים בְּיוֹתֵר זֶה מִזֶּה, עַל־כֵּן קָשֶׁה לִמְצֹא זִוּוּגוֹ.

וְהַתִּקּוּן לָזֶה – שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיָּבוֹא לְהַבַּר־דַּעַת לִשְׁמֹעַ תּוֹרָה מִפִּיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לִמְצֹא הַשִּׁדּוּךְ שֶׁלּוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַדַּעַת בְּכֹחַ, אֲזַי לִפְעָמִים אִי אֶפְשָׁר לְחַבֵּר הַמְשֻׁדָּכִים, כְּשֶׁהֵם בְּהֶפֶךְ גָּדוֹל זֶה מִזֶּה, כִּי לִפְעָמִים הֵם בְּהֶפֶךְ גָּדוֹל מְאֹד זֶה מִזֶּה כַּנַּ״ל, וְאָז אִי אֶפְשָׁר לְהַדַּעַת לְחַבֵּר אוֹתָם כָּל זְמַן שֶׁהַדַּעַת בְּכֹחַ. עַל־כֵּן צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ תּוֹרָה מִפִּיו, שֶׁאָז יוֹצֵא הַדַּעַת בִּבְחִינַת (משלי ב׳:ו׳): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה, וַאֲזַי כְּשֶׁיּוֹצֵא הַדַּעַת מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, אֲזַי יָכוֹל לְשַׁדְּכָם, אַף אִם הֵם בְּהֶפֶךְ גָּדוֹל זֶה מִזֶּה.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת שִׁידּוּךְ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה. וְזֶהוּ: יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּיו דַּוְקָא, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַדַּעַת מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ תּוֹרָה דַּוְקָא מִפִּיו, אַף שֶׁגַּם בְּדִבּוּרִים פְּשׁוּטִים שֶׁל הַבַּר דַּעַת יֵשׁ בָּהֶם גַּם־כֵּן דַּעַת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ תּוֹרָה דַּוְקָא. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת כַּלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים מט:): אַל תִּקְרֵי מוֹרָשָׁה, אֶלָּא מְאֹרָסָה. וְיֵשׁ בָּהּ גַּם־כֵּן שְׁנֵי הֲפָכִים, כִּי יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי מִינֵי אוֹתִיּוֹת. וּכְשֶׁהַצַּדִּיק אוֹמֵר תּוֹרָה הוּא בְּחִינַת מְשַׁדֵּךְ שִׁדּוּכִין, כִּי דִּבְרֵי־תוֹרָה עֲנִיִּים בְּמָקוֹם זֶה וַעֲשִׁירִים בְּמָקוֹם אַחֵר (ירושלמי ר״ה פ׳ ראוהו בי״ד), וְצָרִיךְ לְחַבֵּר דִּבְרֵי־תוֹרָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, כִּי מְחַבְּרִים דִּבְרֵי־תוֹרָה מִמְּקוֹמוֹת מְפֻזָּרִים, שֶׁהֵם רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה, וּמְחַבְּרִים אוֹתָם יַחַד, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַחִדּוּשׁ שֶׁמְּחַדְּשִׁים. נִמְצָא כְּשֶׁהַצַּדִּיק הַבַּר־דַּעַת אוֹמֵר תּוֹרָה, הוּא מְשַׁדֵּךְ שִׁדּוּכִים. עַל־כֵּן צְרִיכִין לִשְׁמֹעַ מִפִּיו תּוֹרָה דַּוְקָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה צ

**א** טַעַם עַל שְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס בְּשָׁעַת הַשְּׁדּוּךְ הוּא בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים.

כִּי בֶּאֱמֶת צְרִיכִין לְזָהֵר מְאֹד מְאֹד שֶׁלֹּא לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין מא:): שְׁלֹשָׁה אֵינָם רוֹאִים פְּנֵי גֵּיהִנֹּם וְכוּ', וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה. לְמַאי נַפְקָא מִנָּהּ לְקִבּוּלֵי בְּאַהֲבָה. וּפֵרְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים, שֶׁמִּפְּנֵי זֶה לֹא אָמַר כָּאן הַנַּפְקָא מִנָּהּ דִּלְעֵיל, כִּי קֹדֶם לָזֶה אִיתָא שָׁם: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַעֲבִירִין אֶת הָאָדָם עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ. לְמַאי נַפְקָא מִנָּהּ לְמִפְּעֵי רַחֲמֵי. וְכָאן לֹא אָמַר נַפְקָא מִנָּהּ זוֹ. כִּי בְּאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה צְרִיכִין לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה דַּוְקָא, מֵאַחַר שֶׁעַל־יָדָם אֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גֵּיהִנֹּם.

וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס בְּשָׁעַת הַשְּׁדּוּךְ, כִּי שַׁעַר הַחַרְסִית הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם (שָׁהָיוּ מַשְׁלִיכִין שָׁם שִׁבְרֵי חֲרָסִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), וְזֶה הַשַּׁעַר הוּא כְּנֶגֶד פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיהו י"ט:ב'): וְיָצָאתָ אֶל גֵּי בֶן הִנֹּם אֲשֶׁר פֶּתַח שַׁעַר הַחַרְסִית. וְגֵי בֶן הִנֹּם זֶהוּ בְּחִינַת הַגֵּיהִנֹּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה לב: ועירובין יט): שְׁתֵּי תְּמָרוֹת יֵשׁ בְּגֵי בֶן הִנֹּם, וְעוֹלֶה עָשָׁן מִבֵּינֵיהֶן, וְזֶהוּ פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.

וְזֶהוּ שֶׁשּׁוֹבְרִין כְּלִי חֶרֶס בְּשָׁעַת הַשְּׁדּוּךְ, כִּי מְרַמְּזִים לוֹ בָּזֶה שְׁנֵי עִנְיָנִים. הַיְנוּ שֶׁמְּרַמְּזִין לוֹ: אִם הִיא אִשָּׁה רָעָה, תְּזַהֵר לְבַל תִּבְגֹּד בָּהּ, רַק תְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה אֵינְךָ רוֹאֶה פְּנֵי גֵּיהִנֹּם כַּנַּ"ל. וְאִם הִיא אִשָּׁה טוֹבָה, דַּע וּזְכֹר כִּי יֵשׁ גֵּיהִנֹּם, וְלֹא תִּהְיֶה נִמְשָׁךְ אַחַר תַּאֲוָתְךָ, וּתְקַדֵּשׁ עַצְמְךָ כָּרָאוּי, כִּי זָכוֹר תִּזְכֹּר שֶׁיֵּשׁ גֵּיהִנֹּם.

וְכָל זֶה מְרַמְּזִין לוֹ עַל־יְדֵי שְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁעַר הַחַרְסִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת פִּתְחָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס מְרַמְּזִין לוֹ שְׁנֵי עִנְיָנִים הַנַּ"ל:

## תנינא · תורה צא

**א** וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר (שמות כ׳:א׳):

דַּע, כִּי הַהִתְקַשְּׁרוּת בֶּאֱמֶת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְכַפָּרַת עָוֹן, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִין וְנִתְבַּטְּלִין לְגַמְרֵי, וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ,

כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ויגש דף רו:): כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ. תְּרֵין עָלְמִין קַדִּישִׁין, עַלְמָא עִלָּאָה וְעָלְמָא תַּתָּאָה וְכוּ', כַּד מִתְחַבְּרָן כַּחֲדָא כְּדֵין כָּל אַנְפִּין נְהִירִין וְכָל חוֹבִין אִתְעַבְּרוּ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

כִּי דַּע, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת חָכְמָה: חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה. וְחָכְמָה תַּתָּאָה נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה עִלָּאָה, וְיוֹנֵק וּמְקַבֵּל מִשָּׁם. וְהוּא כְּמוֹ הָרֵב וְהַתַּלְמִיד, כִּי מַה שֶּׁהָרֵב מְלַמֵּד עִם תַּלְמִידוֹ וְהַתַּלְמִיד מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה. וְחָכְמָה עִלָּאָה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהָרֵב מְלַמֵּד לְהַתַּלְמִיד, זֶה בְּחִינַת יוּד, וּמַה שֶּׁהַתַּלְמִיד מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, הוּא בְּחִינַת לָמֶד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר (חגיגה טו: עיין רש"י שם). כִּי הַלֵּב פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר וְשׁוֹמֵעַ מַה שֶּׁהָרֵב אוֹמֵר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵבִין הָאָדָם הַשּׂוֹמֵעַ,

כִּי עִקַּר הֲבָנַת הַתַּלְמִיד הוּא עַל־יְדֵי הַלֵּב, כִּי הָרֵב צָרִיךְ לוֹמַר דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב. וְהַתַּלְמִיד צָרִיךְ לִתֵּן הַלֵּב וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּמָה שֶׁאָמַר הָרֵב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י"ז:ט"ז): לִקְנוֹת חָכְמָה וְלֵב אָיִן. וְעַל־כֵּן מַה שֶּׁהַתַּלְמִיד מְקַבֵּל הוּא בְּחִינַת לָמֶד, בְּחִינַת מִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת לָמֶד, לְשׁוֹן תַּלְמִיד הַלָּמֵד מֵהָרֵב. נִמְצָא שֶׁהָרֵב וְהַתַּלְמִיד, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה, הֵם בְּחִינַת לָמֶד יוּד.

וְדַע, כִּי כְּלַל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הוּא בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, וּכְלַל הַחָכְמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, וּכְשֶׁהַחָכְמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁיּוֹנְקִים מֵחָכְמָה תַּתָּאָה הֵם נִפְרָדִים מֵהַתּוֹרָה וּמֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִבְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, כְּמוֹ הַתַּלְמִיד שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהָבִין מַה שֶּׁהָרֵב אוֹמֵר, זֶה בְּחִינַת מִעוּט הַלְּבָנָה, בְּחִינַת גָּלוּת הַשְּׁכִינָה.

כִּי כָּל אָדָם בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, הוּא צָרִיךְ לְקַשֵּׁר שִׂכְלוֹ מִמָּקוֹם שֶׁהוּא לְהַתּוֹרָה וּלְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה. אֲבָל אִם מַפְרִיד שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה בְּחִינַת (משלי ט"ז:כ"ח): וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף – שֶׁמַּפְרִיד אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְגוֹרֵם, חַס וְשָׁלוֹם, פְּגִימַת הַלְּבָנָה עַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר הַחָכְמוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּלְהַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה עִלָּאָה כַּנַּ"ל:

**ב** אֲבָל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים הֵם מְקַשְּׁרִים חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה, כִּי שִׂיחָתָן שֶׁל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים שֶׁהֵם מְשִׂיחִין וּמְסַפְּרִים שִׂיחַת חֻלִּין, הִיא יְקָרָה מְאֹד מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז יט): שִׂיחָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צְרִיכִין לִמּוּד, כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת הַחֲרֵבִין וּמַגְבִּיהַּ חָכְמָה תַּתָּאָה וּמְקַשְּׁרָהּ לְחָכְמָה עִלָּאָה עַל־יְדֵי שִׂיחָתוֹ וְסִפּוּרֵי דְּבָרָיו שֶׁמְּדַבֵּר עִם הֲמוֹן־עַם. כִּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הֲמוֹן־עַם שֶׁאֵינָם מְקַשְּׁרִים אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא נִפְרָד

מֵחָכְמָה עִלָּאָה, אֲבָל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְקַשֵּׁר הַשֵּׂכֶל שֶׁל הֶהָמוֹן, אֲפִלּוּ הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה שֶׁל הָרָשָׁע, לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה עִנְיַן מַה שֶּׁהַצַּדִּיקִים מְדַבְּרִים עִם אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים אוֹ אֲפִלּוּ עִם עַכּוּ״ם (אַף כְּשֶׁמְדַבֵּר עִם עַכּוּ״ם, אֲזַי הַצַּדִּיק מוֹצִיא הַטּוֹב מִמֶּנּוּ, וְהוּא נִשְׁאָר אֶפֶס וָרִיק, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַה שֶּׁהָרג מֹשֶׁה אֶת הַמִּצְרִי), כִּי כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְדַבֵּר עִם רְשָׁעִים, וְהַצַּדִּיק מַגְבִּיהַּ שִׂכְלוֹ וּמְקַשְּׁרוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי מַעֲלֶה וּמְקַשֵּׁר שִׂכְלָם מִמָּקוֹם שֶׁהֵם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְצַמְצֵם שִׂכְלוֹ, וּמְדַבֵּר עִמָּם בְּחָכְמָה נִפְלָאָה וּבִמְלָאכָה גְּדוֹלָה, וּמְקַשֵּׁר כָּל הַדִּבּוּרִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְבִיאָם לִידֵי תְּשׁוּבָה.

וְזֶה בְּחִינַת (דברים ל״ג:ג׳): וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב ח): אַלּוּ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁהוֹלְכִים וּמְכַתְּתִים רַגְלֵיהֶם מֵעִיר לְעִיר וְנוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִין בִּדְבָרָיו שֶׁל מָקוֹם. כִּי הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים מְדַבְּרִים לִפְעָמִים עִם רְשָׁעִים וּמְסַפְּרִים עִמָּהֶם מֵעִסְקֵי מִלְחָמוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם, אַךְ הוּא מַלְבִּישׁ בָּזֶה הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי הוּא מַלְבִּישׁ אוֹר הַתּוֹרָה בִּלְבוּשִׁים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, עַד שֶׁמַּלְבִּישׁוֹ בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְהָאוֹר הַתּוֹרָה מִתְלַבֵּשׁ בְּצִרוּפִים אֲחֵרִים.

כִּי אִם הָיָה הַצַּדִּיק מְדַבֵּר תֹּכֶף תּוֹרָה בְּפֵרוּשׁ עִם הָרָשָׁע, הָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּקֵּר יוֹתֵר וְהָיָה נַעֲשֶׂה רָשָׁע יוֹתֵר. כִּי צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם (הושע י״ד:י׳). כִּי זָכָה – נַעֲשֶׂה לוֹ סַם חַיִּים; לֹא זָכָה – נַעֲשֶׂה לוֹ סַם מָוֶת (יומא עב:). וְעַל־כֵּן אִם הָיוּ מְגַלִּין לוֹ תּוֹרָה כְּמוֹת שֶׁהִיא, הָיָה מִתְפַּקֵּר יוֹתֵר, כִּי הָיָה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ סַם מָוֶת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הוּא רָחוֹק מִן הַתּוֹרָה.

וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְהַלְבִּישׁ לוֹ הַתּוֹרָה בְּצִרוּפִים אֲחֵרִים. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהוֹשִׁיב שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵנִים, וְנָתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַלְבִּישׁ הַתּוֹרָה בְּצִרוּפִים אֲחֵרִים, וְכָתְבוּ: אֱלֹקִים בָּרָא בְּרֵאשִׁית וְכוּ׳ (מגילה ט), וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י שָׁם. כִּי אִם הָיוּ כּוֹתְבִין הַתּוֹרָה כְּמוֹת שֶׁהִיא, הָיָה מִתְפַּקֵּר יוֹתֵר וְכוּ׳.

וְעַל־כֵּן צְרִיכִין הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים לְדַבֵּר עִם הֶהָמוֹן שִׂיחַת חֻלִּין, וְהֵם מַלְבִּישִׁין בָּהֶם הַתּוֹרָה, וְהֵם מְקַשְּׁרִים אוֹתָם בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים מִמָּקוֹם שֶׁהֵם, כִּי הֵם אֵינָם רְחוֹקִים מֵאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים וְהַסִּפּוּרִים שֶׁהַצַּדִּיק מְדַבֵּר עִמָּם, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַשֵּׁר אוֹתָן וּמַעֲלֶה אוֹתָן לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בִּדְבָרָיו שֶׁל מָקוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם כָּל אֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא, וְהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָן הַדִּבּוּרִים וְנוֹתֵן אוֹתָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא מְקַשְּׁרָם לְשָׁרְשָׁם, לִבְחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה. נִמְצָא שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה עִם חָכְמָה עִלָּאָה.

ג וּבְשָׁכִיל זֶה כְּשֶׁהַצַּדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי יֵשׁ צַעַר גָּדוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ רוֹצֶה בְּמִיתָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, כִּי־אִם בְּטוּבָתָן, שֶׁיְּזַכּוּ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וְהַצַּדִּיק הָיָה מְקַשְּׁרָם וּמַעֲלֶה אוֹתָן לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהָיָה מְשִׁיבָן בִּתְשׁוּבָה וְכַנַּ״ל, כִּי הוּא מְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה וְכַנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ובסוטה יג:): כַּד מִית מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, צָוַח קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא: וַי מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים. לִי דַּיְקָא, בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁהֵם בְּחִינַת לָמֶד יוּד, בְּחִינַת לִי,

הַיְנוּ מִי יָקוּם וְיַעֲלֶה וְיקַשֵּׁר בְּחִינוֹת לִי, הַיְנוּ חָכְמָה תַּתָּאָה עִם חָכְמָה עִלָּאָה, עִם מְרֵעִים – הַיְנוּ שֶׁהוּא מַעֲלֶה הַחָכְמָה תַּתָּאָה מִכָּל הָרָעִים שֶׁבָּעוֹלָם, וּמְקַשְּׁרָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ לְחָכְמָה עִלָּאָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת לִי, בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת חָכְמָה תַּתָּאָה עִם חָכְמָה עִלָּאָה כַּנַּ״ל. כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּוַדַּאי הָיָה יָכוֹל זֹאת מְאֹד, לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה מִכָּל הָרָעִים וּרְשָׁעִים שֶׁבָּעוֹלָם וְכַנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן הָעִקָּר לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, כִּי הַצַּדִּיק מַגְבִּיהַּ וּמְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה לְחָכְמָה עִלָּאָה כַּנַּ״ל, וְאֲזַי מִפְּגִימַת הַלְּבָנָה נַעֲשֶׂה מִלּוּי הַלְּבָנָה.

וְזֶהוּ: כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו, כַּד מְלָכִים אִזְדַּמְנוּ תַּרְוַיְהוּ בִּרְעוּתָא חֲדָא, כְּדֵין וְכוּ׳ כֻּלְּהוּ מָאנֵי דְּדִינָא אִתְכַּפְיָן וְאִתְעַבְּרוּ מֵעָלְמָא וְכוּ׳ (כמ״ש בזוהר ויגש הנ״ל). וַאֲזַי הוּא בְּחִינַת (מלכים־א ה): וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְאִתְרְבִיאַת סְהֲרָא, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְמַלֵּא פְּגִימַת הַלְּבָנָה וְכַנַּ״ל. וַאֲזַי נִמְתָּקִין כָּל הַדִּינִים וְנִתְכַּפְּרִין כָּל הָעֲוונוֹת,

(כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַנַּ״ל וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת, שֶׁעִקַּר הַמְתָקַת הַדִּינִים וְכַפָּרַת הָעֲוונוֹת וּשְׁלֵמוּת כָּל הָאוֹרוֹת וּמִלּוּי פְּגִימַת הַלְּבָנָה וְתִקּוּן כָּל הָעוֹלָמוֹת – הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבֵּר עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה וְחָכְמָה עִלָּאָה כַּנַּ״ל.)

וְכָל זֶה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה עַל־יְדֵי שִׂיחָתוֹ, שֶׁמַּלְבִּישׁ אוֹר הַתּוֹרָה בְּסִפּוּרֵי דְּבָרִים וְכַנַּ״ל.

ד וְזֶהוּ: וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת.

וַיְדַבֵּר – לְשׁוֹן זִווּג וְהִתְקַשְּׁרוּת, כְּמוֹ: רָאוֹהָ מְדַבֶּרֶת (כתובות יג).

אֱלֹקִים אֶת – זֶה בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה וְחָכְמָה עִלָּאָה. אֱלֹקִים – בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, כַּנּוֹדָע; אֶת – זֶה בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, בְּחִינַת: אֶת הַשָּׁמַיִם, הַיְנוּ לְזַוֵּג וּלְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה, זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת:

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁמַּלְבִּישׁ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַיְנוּ דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה הוּא מַלְבִּישׁ בְּסִפּוּרֵי דְּבָרִים. וְזֶהוּ: לֵאמֹר – לְשׁוֹן הַלְבָּשָׁה, כְּמוֹ

שֶׁכָּתוּב (איכה ב׳:י״ז): בִּצַּע אִמְרָתוֹ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ לְבוּשׁ. וְעַל־יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק מַלְבִּישׁ אוֹר הַתּוֹרָה בְּסִפּוּרֵי דְּבָרִים, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה עִם חָכְמָה עִלָּאָה וְכַנַּ״ל:

בָּרוּךְ ה׳ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

## תנינא · תורה צב

**א** תִּקּוּן לְמִקְרֶה־לַיְלָה, חַס וְשָׁלוֹם, לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים, כַּמְבֹאָר בַּסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן (סי׳ רה), עַיֵּן שָׁם הֵעָנְיָן.

כִּי עֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים הֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם סֵפֶר תְּהִלִּים (פסחים קיז, זוהר אמור דף קא, פנחס דף רכג, תיקון יג), שֶׁהֵם: בְּרָכָה, אַשְׁרֵי, מַשְׂכִּיל וְכוּ׳. כִּי עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה הַנַּ״ל יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל כֹּחַ הַקְּלִפָּה וְהַפְּגָם הַנַּ״ל, כִּי הֵם הֶפֶךְ הַקְּלִפָּה וְהַפְּגָם הַנַּ״ל, כַּמְבֹאָר מִזֶּה שָׁם בַּסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן.

וְדַע, כִּי זֶה הָעִנְיָן שֶׁל הָעֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה הַנַּ״ל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד פְּגָם הַנַּ״ל, הוּא מְרֻמָּז בְּפְסוּקִים אֵלּוּ:

בְּרָכָה – אֲבָרֵךְ אֶת ה׳ אֲשֶׁר יְעָצָנִי אַף לֵילוֹת וְכוּ׳ (תהילים ט״ז:ז׳).

אַשְׁרֵי – אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה (שם לב).

מַשְׂכִּיל – וּמֵה׳ אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת (משלי יט).

שִׁיר – בַּלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי (תהילים מ״ב:ט׳).

נְצוּחַ – לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת (שם נט).

נִגּוּן – אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַּלָּיְלָה (שם עז).

תְּפִלָּה – הֲיֹאכַל תָּפֵל מִבְּלִי מֶלַח (איוב ו).

הוֹדוּ – פֶּן תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ (משלי ה).

מִזְמוֹר – הַנּוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלָּיְלָה (איוב ל״ה:י׳).

הַלְלוּיָהּ – אִשָּׁה יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל (משלי לא).

[וְהָבֵן הֵיטֵב רְמָזִים אֵלּוּ]:

וְדַע, כִּי אֵלּוּ הֵם הָעֲשָׂרָה קַפִּיטְל שֶׁצְּרִיכִים לְאָמְרָם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁאֵרַע לוֹ מִקְרֶה בִּלְתִּי טָהוֹר, חַס וְשָׁלוֹם:

מִכְתָּם לְדָוִד – טז.

לְדָוִד מַשְׂכִּיל – לב.

אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל – מא.

כְּאַיָּל תַּעֲרֹג – מב.

לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת – נט.

לַמְנַצֵּחַ עַל יְדוּתוּן – עז.

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה – צ.

הוֹדוּ לַה׳ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ – קה.

עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל – קלז.

הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ – קן.

וְאֵלּוּ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים הֵם תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לָעִנְיָן הַנַּ״ל, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לְאָמְרָם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אֵין צָרִיךְ לִפְחֹד עוֹד כְּלָל מִפְּגָם הַנּוֹרָא שֶׁל הַמִּקְרֶה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּוַדַּאי נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי־זֶה.

וּבִזְכוּת תִּקּוּן חֵטְא זֶה יָבוֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ לְקַבֵּץ נְפוּצוֹתֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז): בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה׳ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן:

## תניא · תורה צג

א שֶׁמַּעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁאָמַר לְעִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁהָיוּ חוֹלְקִים עָלָיו,

כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו׃): כְּרוּם זַלַּת לִבְנֵי אָדָם – אֵלּוּ דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי־אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶם, וּמַאי נִיהוּ תְּפִלָּה.

עַל־כֵּן מֻחֲמַת שֶׁכָּל עִסְקוֹ תְּפִלָּה,

כִּי בְּעִנְיַן תְּפִלָּה הָיָה מַרְבֶּה לְדַבֵּר עִם אֲנָשָׁיו, וְהִזְהִירָם מְאֹד לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כַּמִּבְאָר בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְיוֹתֵר מִזֶּה הִרְבָּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ וְחִזֵּק אוֹתָנוּ בְּהִתְחַזְּקוּת בְּלִי שִׁעוּר לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת.

עַל־כֵּן בְּנֵי־אָדָם מְזַלְזְלִין בּוֹ וּמְבַזִּין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין עָלָיו, כִּי כָּל עִסְקוֹ הוּא תְּפִלָּה, שֶׁהֵם דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי־אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶם. וְהָבֵן׃

## תניא · תורה צד

א שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהָיָה כָּתוּב אֶצְלוֹ תּוֹרָה עַל עִנְיַן רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, שֶׁצְּרִיכִין לִנְסֹעַ לְצַדִּיקִים עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה.

וְהָיָה מְבֹאָר שָׁם מֵעִנְיַן שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים שֶׁמִּתְקַבְּצִין בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כְּשֶׁזּוֹכִין אָז לִהְיוֹת אֵצֶל הַצַּדִּיק.

כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת רֹאשׁ, כִּי הוּא רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,

וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת רֹאשׁ, כִּי הוּא רֹאשׁ־הַשָּׁנָה,

וְכָל אֶחָד בָּא עִם מִחוֹ וְדַעְתּוֹ לְהַצַּדִּיק וּמְקֻשָּׁר דַּעְתּוֹ וּמֹחוֹ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, שֶׁזֶּהוּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת רֹאשׁ, לְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה,

נִמְצָא שֶׁנִּתְקַבְּצוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים יַחַד.

וְהָיָה לוֹ בָּזֶה תּוֹרָה שְׁלֵמָה, וְלֹא זָכִיתִי לְקַבְּלָהּ׃

## תניא · תורה צה

א לְעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ וַאֲמִירַת תְּהִלִּים וּתְחִינוֹת וּבַקָּשׁוֹת,

טוֹב מְאֹד כְּשֶׁזּוֹכִין לְאָמְרָם בְּלֵב שָׁלֵם בֶּאֱמֶת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לִבְכּוֹת לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּבֵן הַבּוֹכֶה לִפְנֵי אָבִיו.

אֲבָל אָמַר, שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם אוֹמֵר תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת וְחוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ וּמְצַפֶּה שֶׁיִּבְכֶּה, זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה אֵינָהּ טוֹבָה, וְהִיא מְבַלְבֶּלֶת גַּם־כֵּן אֶת דַּעְתּוֹ, כִּי מֻחֲמַת זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר הַבַּקָּשׁוֹת בְּלֵב שָׁלֵם בִּשְׁלֵמוּת, כִּי צְרִיכִין בִּשְׁעַת אֲמִירַת תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת לְהַרְחִיק מֵעָצְמוֹ כָּל מִינֵי מַחֲשָׁבוֹת חוּץ שֶׁבָּעוֹלָם, רַק לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ אֶל הַדִּבּוּרִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְאָז מִמֵּילָא בְּקַל יִתְעוֹרֵר לִבּוֹ, עַד שֶׁיָּבוֹא לִבְכִיָּה גְּדוֹלָה בֶּאֱמֶת.

אֲבָל כְּשֶׁחוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה עַל זֶה שֶׁיִּבְכֶּה, אֲזַי זֶה וָזֶה אֵינוֹ עוֹלֶה בְּיָדוֹ, כִּי הָאֲמִירָה בְּעִצְמָהּ נִתְבַּלְבְּלָה עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ״ל. כִּי זֶה שֶׁחוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה שֶׁיִּבְכֶּה, הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת מַחֲשָׁבָה זָרָה שֶׁמְּבַלְבֶּלֶת, הַפְּנָיָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹעַ הֵיטֵב מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר עַל־יְדֵי־זֶה,

כִּי הָעִקָּר – לְדַבֵּר הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִי שׁוּם מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת כְּלָל כַּנַּ״ל. וְאִם יִזְכֶּה לִבְכִיָּה בֶּאֱמֶת – מַה טּוֹב, וְאִם לָאו – לָאו, וְלֹא יְבַלְבֵּל אֲמִירָתוֹ בִּשְׁבִיל זֶה כַּנַּ״ל׃

## תניא · תורה צו

א עוֹד אָמַר לְעִנְיַן הִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁהָיָה דַּרְכּוֹ זַ״ל לְזָרֵז מְאֹד בָּזֶה לִהְיוֹת רָגִיל מְאֹד בְּהִתְבּוֹדְדוּת, לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם וָיוֹם.

וְאָמַר׃ שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין יְכוֹלִין לְדַבֵּר כְּלָל, אֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּדַבְּרִין רַק דִּבּוּר אֶחָד, גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד.

וְאָמַר׃ שֶׁאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר רַק דִּבּוּר אֶחָד, יְהִי חָזָק בְּדַעְתּוֹ, וִידַבֵּר אוֹתוֹ הַדִּבּוּר כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים בְּלִי שִׁעוּר וָעֵרֶךְ, וַאֲפִלּוּ אִם יְבַלֶּה כַּמָּה וְכַמָּה יָמִים בְּדִבּוּר זֶה לְבַד גַּם זֶה טוֹב. וְיִהְיֶה חָזָק וְאַמִּיץ, וְיַרְבֶּה לְדַבֵּר אוֹתוֹ הַדִּבּוּר פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר, עַד שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיִפְתַּח פִּיו, וְיוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ׃

וְאָמַר, שֶׁהַדִּבּוּר יֵשׁ לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל מְאֹד, כִּי הֲלֹא יְכוֹלִין לִלְחֹשׁ עַל קְנֶה־שֹׂרֶפָה שֶׁלֹּא תּוּכַל לִירוֹת. וְהָבֵן.

וְאָז כְּשֶׁדִּבֵּר מִזֶּה, דִּבֵּר הַרְבֵּה מֵהִתְבּוֹדְדוּת, וְהֶאֱרִיךְ מְאֹד בְּשִׂיחָה נִפְלָאָה בְּכַמָּה מִינֵי לְשׁוֹנוֹת, וְחִזֵּק אוֹתָנוּ וְזֵרֵז אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד בָּזֶה, לְהִתְחַזֵּק לְהַרְבּוֹת בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ.

וְאָמַר: שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ הִתְבּוֹדְדוּת, וּלְבַלּוֹת כָּל הַיּוֹם עַל זֶה, אַף לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְקַיֵּם זֹאת. עַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ לְצַוּוֹת לָהֶם שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם עַל־כָּל־פָּנִים אֵיזֶה שָׁעָה הִתְבּוֹדְדוּת, כִּי גַּם זֶה טוֹב מְאֹד.

אֲבָל מִי שֶׁלִּבּוֹ חָזָק בַּה׳, וְרוֹצֶה לְקַבֵּל עָלָיו עֹל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כָּל הַיּוֹם הִתְבּוֹדְדוּת. וְהִזְכִּיר אָז מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כא): וּלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ:

## תנינא · תורה צז

א עוֹד שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ לְעִנְיַן מַעֲלַת הַשִּׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, שֶׁאָמַר שֶׁעַל תְּפִלּוֹת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת הַסְּדוּרוֹת מִכְּבָר, כְּבָר יוֹדְעִין מֵהֶם כָּל הַמְחַבְּלִים וְהַמְקַטְרְגִים, וְהֵם אוֹרְבִים עַל הַדְּרָכִים שֶׁל אֵלּוּ הַתְּפִלּוֹת, מֵחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִים מֵהֶם מִכְּבָר.

כְּמוֹ, לְמָשָׁל, עַל הַדֶּרֶךְ הַכְּבוּשָׁה, הַיְדוּעַ וּמְפֻרְסָם לַכֹּל, שָׁם אוֹרְבִים רוֹצְחִים וְגַזְלָנִים תָּמִיד, מֵחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִים מִדֶּרֶךְ זֶה כְּבָר. אֲבָל כְּשֶׁהוֹלְכִין בְּנָתִיב וְדֶרֶךְ חָדָשׁ, שֶׁאֵינוֹ נוֹדָע עֲדַיִן, שָׁם אֵינָם יוֹדְעִים לֶאֱרֹב שָׁם כְּלָל.

כְּמוֹ־כֵן לָעִנְיָן הַנַּ״ל, כִּי הַשִּׂיחָה שֶׁמְּדַבֵּר הָאָדָם עִצְמוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, הוּא דֶּרֶךְ חָדָשׁ וּתְפִלָּה חֲדָשָׁה, שֶׁהָאָדָם אוֹמְרָהּ מִלִּבּוֹ מֻחְדָּשׁ, עַל־כֵּן אֵין הַמְקַטְרְגִים מְצוּיִים כָּל־כָּךְ לֶאֱרֹב.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִזְהִיר מְאֹד גַּם עַל אֲמִירַת שִׂאָר תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת, כַּמְבֹאָר בִּדְבָרֵינוּ כַּמָּה פְּעָמִים:

## תנינא · תורה צח

א עוֹד אָמַר לְעִנְיַן הִתְחַזְּקוּת בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת,

כִּי הַדִּבּוּר יֵשׁ לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּדְמֶה לְהָאָדָם שֶׁאֵין לוֹ לֵב, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁיְּדַבֵּר הַרְבֵּה דִּבְרֵי הִתְעוֹרְרוּת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת וְכַיּוֹצֵא, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ שֶׁמְּדַבֵּר הוּא בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הִתְעוֹרְרוּת לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה׳:ו׳): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, שֶׁהַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הוּא הִתְגַּלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַלֵּב.

וְלִפְעָמִים עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר הַרְבֵּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁיִּהְיֶה בְּלֹא לֵב כְּלָל, אַף־עַל־פִּי־כֵן יָבוֹא אַחַר־כָּךְ עַל־יְדֵי־זֶה לְהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל בְּלֵב וָנֶפֶשׁ. וְהַכְּלָל – כִּי הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ יֵשׁ לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל:

## תנינא · תורה צט

א אָמַר, שֶׁעִקַּר הַהִתְבּוֹדְדוּת וְהַשִּׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בִּשְׁלֵמוּת הוּא, כְּשֶׁיְּפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ כָּל־כָּךְ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיִּהְיֶה סָמוּךְ מְאֹד שֶׁתֵּצֵא נִשְׁמָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁכִּמְעַט יִגְוַע, חַס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נִשְׁמָתוֹ קְשׁוּרָה בְּגוּפוֹ כִּי־אִם כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה מֵעִצָּם צַעֲרוֹ וְגַעְגּוּעוֹ וְכִסּוּפָיו לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת.

וְכֵן מְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח), שֶׁאָמְרוּ: אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת, אֶלָּא־אִם־כֵּן מֵשִׂים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וְכוּ׳, הַיְנוּ כַּנַּ״ל:

וְאָמַר: הֲלוֹא כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹזֵר בְּהִתְבּוֹדְדוּת, אֲזַי הַהִתְבּוֹדְדוּת הוּא כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ:

## תנינא · תורה ק

א סִפְּרוּ לִי שֶׁאָמַר, שֶׁמִּקָּטֹן וְעַד גָּדוֹל אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת, כִּי־אִם עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת. וְהָיָה מַזְכִּיר כַּמָּה וְכַמָּה צַדִּיקִים מִפֻּרְסָמִים אֲמִתִּיִּים, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם לֹא בָּאוּ לְמַדְרֵגָתָם כִּי־אִם עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת.

וְגַם תָּפַס אִישׁ אֶחָד פָּשׁוּט מִנִּכְדֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְאָמַר: גַּם זֶה מְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בְּכָל פַּעַם לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְכִיָּה גְּדוֹלָה.

וְאָמַר: שֶׁזֵּרַע הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב רְגִילִים בָּזֶה בְּיוֹתֵר, כִּי הֵם מְזֻרָּע דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְכָל עִסְקוֹ שֶׁל דָּוִד הָיָה עִנְיָן זֶה, שֶׁהָיָה מְשַׁבֵּר לִבּוֹ מְאֹד לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר סֵפֶר תְּהִלִּים שֶׁיָּסַד, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

## תניא · תורה קא

א אָמַר, שֶׁעַל־יְדֵי אֲמִירַת תִּקּוּן חֲצוֹת יְכוֹלִין לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ כְּמוֹ עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת. כִּי מִסְתָּמָא אֵין אוֹמְרִים חֲצוֹת עַל הֶעָבָר, וְעִקַּר אֲמִירַת חֲצוֹת הוּא עַל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה עַכְשָׁו עִם הָאָדָם, וּכְשֶׁאוֹמֵר חֲצוֹת בִּבְחִינָה זוֹ, יְכוֹלִין לְמְצֹא כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ בְּתוֹךְ אֲמִירַת חֲצוֹת:

וְכֵן אֲמִירַת תְּהִלִּים וְכַיּוֹצֵא צָרִיךְ לִרְאוֹת, שֶׁיִּמְצָא אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ כָּל מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים וּבְתוֹךְ כָּל הַתְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת וּסְלִיחוֹת וְכַיּוֹצֵא. וּבְקַל בְּפְשִׁיטוּת בְּלִי חָכְמוֹת יְכוֹלִין לִמְצֹא אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ כָּל הַתְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת, וּבִפְרָט בִּתְהִלִּים, שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁבִיל כֻּלַּל יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָט.

וְכָל אָדָם, כָּל מִלְחָמוֹת הַיֵּצֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו וְכָל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה עִמּוֹ, הַכֹּל מִבֹּאָר וּמְפֹרָשׁ בִּתְהִלִּים, כִּי עִקָּרוֹ נֶאֱמַר עַל מִלְחֲמוֹת הַיֵּצֶר הָרָע וְחֵילוֹתָיו, שֶׁהֵם עִקָּר הָאוֹיְבִים וְהַשּׂוֹנְאִים שֶׁל הָאָדָם, שֶׁרוֹצִים לְמָנְעוֹ מִדֶּרֶךְ הַחַיִּים וּלְהוֹרִידוֹ לִשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, אִם לֹא יִשְׁמֹר עַצְמוֹ מֵהֶם.

וְרַק עַל עִנְיַן מִלְחָמָה זֹאת נִתְיַסֵּד כָּל סֵפֶר תְּהִלִּים. כִּי עִקָּר כְּלָל וְשֹׁרֶשׁ וִיסוֹד שֶׁל כָּל הָעֲצוֹת לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק אֲמִירַת תְּהִלִּים וּשְׁאָרֵי תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת וְהִתְבּוֹדְדוּת לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו שֶׁיְּקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְרַק עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְנִצַּח הַמִּלְחָמָה; אִם יִהְיֶה חָזָק וַאֲמִיץ מְאֹד תָּמִיד לְהַעְתִּיר וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, אָז בְּוַדַּאי יְנַצַּח הַמִּלְחָמָה. אַשְׁרֵי לוֹ.

כֵּן הֻבַּנּוּ מְדַבְּרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּמְצָאִים כַּמָּה עֲצוֹת טוֹבוֹת בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהֵם מְלֵאִים עֲצוֹת לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן עַל־פִּי־רֹב קָשֶׁה לְהָאָדָם לְקַיֵּם הָעֵצָה בְּעַצְמָהּ. עַל־כֵּן הָעִקָּר הוּא תְּפִלּוֹת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, עַל־כָּל־פָּנִים יְדַבֵּר בְּפִיו בְּאֵיזֶה בְּחִינָה שֶׁהוּא, וִיבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, שֶׁיּוֹצִיא אוֹתוֹ מֵחֹשֶׁךְ לְאוֹר וְיַחֲזִירֵהוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת, וְאַל יִתֵּן דָּמִי לוֹ עַד שֶׁיְּעַנֵּהוּ.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא קוֹרֵא וְצוֹעֵק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זֶה זְמַן רַב מְאֹד, וַעֲדַיִן הוּא רָחוֹק מְאֹד מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם יִהְיֶה חָזָק וְאַמִּיץ בִּתְפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת, בְּוַדַּאי סוֹף כָּל סוֹף יַעֲנֶהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וִיקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת, בְּוַדַּאי בְּלִי סָפֵק, רַק חָזָק וֶאֱמָץ. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב), שֶׁתְּפִלָּה צָרִיךְ חִזּוּק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים כ״ז:י״ד): קַוֵּה אֶל ה׳ חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה׳, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: וְאִם לֹא תִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתְךָ, חֲזֹר וְקַוֵּה. וְכֵן לְעוֹלָם, עַד יַשְׁקִיף וְיֵרֶא ה׳ מִשָּׁמָיִם:

וּכְבָר מְבֹאָר זֹאת בִּדְבָרֵינוּ כַּמָּה פְּעָמִים. אַךְ צְרִיכִין לִכְפֹּל וְלִשְׁנוֹת זֹאת וְלִזְכֹּר זֹאת בְּכָל יוֹם וָיוֹם, כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה מִינֵי חֲלִישׁוּת וּבִלְבּוּלִים עַל זֶה בְּלִי שִׁעוּר, מַה שֶּׁאֵין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְהַלֵּב לַחֲשֹׁב. עַל־כֵּן צְרִיכִין לַחֲזֹר זֹאת אֲלָפִים פְּעָמִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּק וְיִתְאַמֵּץ לַעֲמֹד עַל עָמְדּוֹ, לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, שֶׁיְּקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה.

נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפַּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם.

כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה׳ אֶת עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב.

חַסְדֵי ה׳ כִּי לֹא תָמְנוּ, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו:

## תניא · תורה קב

א פַּעַם אֶחָד בָּאתִי אֵלָיו זַ״ל, וְסִפֵּר לִי, שֶׁזֶּה בְּסָמוּךְ הָיָה אֶצְלוֹ רַב אֶחָד, וְדִבֵּר עִמּוֹ, וְאָמַר לְפָנָיו תּוֹרָה, (הַיְנוּ שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר לִפְנֵי הָרַב הַנַּ״ל תּוֹרָה). וְלֹא זָכִיתִי, שֶׁיַּחֲזֹר וְיֹאמַר אוֹתָהּ הַתּוֹרָה לְפָנַי, רַק אֵלּוּ הַדְּבּוּרִים שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁסִּפֵּר לִי, שֶׁאָמַר אָז מֵעִנְיַן בֹּעַז וְרוּת,

שֶׁבֹּעַז וְרוּת הֵם סוֹד סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, כִּי בֹּעַז הוּא בְּחִינַת גּוֹאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג׳:י״ב): כִּי גּוֹאֵל אָנֹכִי וְכוּ׳, וְרוּת הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רוּת, שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה דָּוִד, שֶׁרָוְתָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְהָיָה מוּבָן מִדְּבָרָיו זַ״ל, שֶׁגְּלָה בָּזֶה תּוֹרָה גְּבוֹהָה, אַךְ לֹא זָכִיתִי לְשָׁמְעָהּ:

גַּם שָׁמַעְתִּי בְּשְׁמוֹ, שֶׁאָמַר אָז, שֶׁכָּל הַהַשָּׂגוֹת הַגְּבוֹהוֹת מְאֹד שֶׁהוּא מַשִּׂיג, אֵינוֹ עוֹלֶה אֶצְלוֹ כְּנֶגֶד אֵיזֶה דִּבּוּר שֶׁהוּא מְגַלֶּה בְּפְנֵי הָעוֹלָם. כִּי בְּכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁהוּא מְגַלֶּה בְּפְנֵי הָעוֹלָם, תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָעוֹלָמוֹת, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים:

(פֵּרוּשׁ, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁבְּוַדַּאי הַהַשָּׂגוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְגַלֶּה הֵם גְּבוֹהִים אֲלָפִים וְרִבְבוֹת פְּעָמִים בְּלִי שִׁעוּר, כְּנֶגֶד מַה שֶּׁהוּא מְגַלֶּה בְּפְנֵי הָעוֹלָם, כַּמְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן זֶה אֵינוֹ חָשׁוּב וְיָקָר בְּעֵינָיו כָּל־כָּךְ, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְזַכֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל־כָּךְ בָּזֶה. וְהָעִקָּר הוּא אֶצְלוֹ, כְּשֶׁהָעוֹלָם זוֹכִין לִשְׁמֹעַ מִמֶּנּוּ אֵיזֶה דִּבּוּר, כִּי בְּכָל דִּבּוּר וְכוּ׳ כַּנַּ״ל).

## תניא · תורה קג

א בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵעַ עוֹד אָז אֵיזֶה אָדָם, דְּהַיְנוּ שֶׁשּׁוֹמֵעַ וּמַרְגִּישׁ שֶׁעוֹמֵד עוֹד אָדָם אֶחָד בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, הוּא לֹא טוֹב. כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁיְּיַחֵד בְּדַעְתּוֹ, שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא אֲנִי וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד.

וּבַמַּאֲמָר "אַבָּא שָׁאוּל וְכוּ' פַּעַם אַחַת רָצִתִּי אַחַר צְבִי וְכוּ'" (בסי' נ"ה), שָׁם מְבֹאָר בְּטוּל גָּדוֹל יוֹתֵר בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁמְּחַיֵּב הָאָדָם לְבַטֵּל עַצְמוֹ כָּל־כָּךְ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, עַד שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁ אֲפִלּוּ אֶת עַצְמוֹ כְּלָל בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, רַק אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ, כִּי אָז, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, הָאָדָם עוֹמֵד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם (באות ו): מִי הוּא, הֲלֹא יֵשׁוּתוֹ נִתְבַּטֵּל, וְאֵין כָּאן אֶלָּא הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם:

## תניא · תורה קד

א הָיָה אוֹהֵב מְאֹד אֶת הָעֲבוֹדוֹת הַפְּשׁוּטוֹת שֶׁל סְתָם בְּנֵי־אָדָם, הָאֲנָשִׁים הַפְּשׁוּטִים הַכְּשֵׁרִים, וְהָיָה אוֹהֵב מְאֹד מִי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר הַרְבֵּה תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת בְּתוֹךְ הַסִּדּוּרִים הַגְּדוֹלִים, כְּדֶרֶךְ הַהֲמוֹן־עַם הַכְּשֵׁרִים.

וְהָיָה מַזְהִיר וּמוֹכִיחַ אוֹתָנוּ כַּמָּה פְּעָמִים לְזַמֵּר זְמִירוֹת בְּשַׁבָּת, וְהָיָה מַקְפִּיד וְכוֹעֵס מְאֹד עַל מִי שֶׁהוּא חָכָם בְּעֵינָיו וְאֵינוֹ מִתְאַמֵּץ לְזַמֵּר זְמִירוֹת בְּשַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי־שַׁבָּת אוֹ שְׁאָר עֲבוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת, כִּי עִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא בִּפְשִׁיטוּת וּבְתָמִימוּת גָּמוּר, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, כַּמְבֹאָר אֶצְלֵנוּ כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים:

וְגַם הוּא בְּעַצְמוֹ, זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ הַחוֹלַאַת הַכָּבֵד שֶׁנִּסְתַּלֵּק עַל־יָדוֹ, לִפְעָמִים הָיָה מְזַמֵּר זְמִירוֹת הַרְבֵּה בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי־שַׁבָּת:

## תניא · תורה קה

א שָׁמַעְתִּי מֵאָחָד, שֶׁהִזְהִיר אוֹתוֹ, שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לְעַיֵּן בְּתוֹרָתוֹ, וְיִרְאֶה לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ אֵיזֶה דָּבָר, (כַּאֲשֶׁר הִזְהִיר עַל זֶה כַּמָּה וְכַמָּה מֵאֲנָשָׁיו).

וְאָמַר לוֹ: אִם תִּזְכֶּה לְכַוֵּן אֶל תֹּכֶן כַּוָּנָתִי בְּתוֹרָתִי – מַה טּוֹב, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא תּוּכַל לְכַוֵּן כַּוָּנָתִי, אַף־עַל־פִּי־כֵן טוֹב מְאֹד כְּשֶׁזּוֹכִין לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר בַּתּוֹרָה, כִּי הוּא תִּקּוּן גָּדוֹל לְהָרְהוּרִים. כִּי כָּל הַהָרְהוּרִים בָּאִים עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּדְמֶה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּחַדְּשִׁין אֵיזֶה דָּבָר בַּתּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַדְמֶה מִלְּתָא לְמִלְּתָא, עַל־יְדֵי־זֶה מְתַקְּנִין פְּגַם הָהָרְהוּרִים שֶׁבָּאִין עַל־יְדֵי הַמַּדְמֶה:

גַּם אָנֹכִי בְּעַצְמִי שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, שֶׁהִזְהִיר מְאֹד לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, וְאָמַר שֶׁהוּא תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד עַל הֶעָבָר. וְאָמַר שֶׁאֲפִלּוּ דִּבּוּר אֶחָד לְבַד כְּשֶׁזּוֹכִין לְחַדֵּשׁ, הוּא גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד, כִּי הוּא תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד.

גַּם אָמַר שֶׁהוּא טוֹבָה לִנְשָׁמַת אֲבוֹתָיו שֶׁכְּבָר נִסְתַּלְּקוּ:

## תניא · תורה קו

א רָאוּי לְהַרְהֵר בִּדְבָרֵי־תוֹרָה בִּשְׁעַת זִוּוּג, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יוּכַל לְהוֹלִיד בָּנִים, אַף־עַל־פִּי שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ תִּהְיֶה דְּבוּקָה אָז בְּהָרְהוּרֵי תוֹרָה. וְטוֹב מְאֹד לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכָךְ:

## תניא · תורה קז

א פַּעַם אֶחָד דִּבֵּר מֵעִנְיַן מְאוּס וְהַרְחָקַת הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִית, שֶׁהִיא תַּאֲוַת נְאוּף.

עָנָה וְאָמַר: הִנֵּה אֲכִילָה, עַל־כָּל־פָּנִים נִתּוֹסֵף לָהָאָדָם כֹּחַ וְחִיּוּת עַל־יְדֵי־זֶה, אֲבָל זֹאת הַתַּאֲוָה, הֲלֹא אַדְרַבָּא, הִיא מַפְסֶדֶת וּמַזֶּקֶת הַחִיּוּת מְאֹד וּמַתֶּשֶׁת כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם מְאֹד, בְּוַדַּאי אֵין צְרִיכִין אוֹתָהּ כְּלָל, כִּי־אִם בִּשְׁבִיל קִיּוּם הַמִּין לְבַד:

## תניא · תורה קח

א פַּעַם אֶחָד סִפֵּר מֵעִנְיַן מַעֲשֶׂה בְּנֵי־אָדָם. עָנָה וְאָמַר: הֲלֹא הָאָדָם, בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּג קָטָן אֶחָד שֶׁל רֶבַע שָׁעָה הוּא יָכוֹל לְאַבֵּד וּלְהַפְסִיד כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה עִם הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאָמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: אַ מֶענְטְש פוּן אַיין תַּעֲנוּג׳ל וָועְגְן פוּן אַ פָּערְטָל שָׂעָה, קָאן עֶר אָן וָועְרְן גָאר דֶעם עוֹלָם הַזֶּה מִיט דֶעם עוֹלָם הַבָּא:

## תניא · תורה קט

**א** סִפֵּר עִמִּי מֵעְנְיַן קֶבֶר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, שֶׁטוֹב מְאֹד לִהְיוֹת שָׁם עַל קִבְרוֹ.

וְאָמַר כִּי צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ (תהילים ל״ז:כ״ט), הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים יוֹרְשִׁים אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁזּוֹכִין שֶׁמְּקוֹם גְּנִיזָתָם הוּא קָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ,

וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא תִּקּוּן גָּדוֹל לִפְגַם הַבְּרִית:

## תניא · תורה קי

**א** שָׁמַעְתִּי שֶׁאִישׁ אֶחָד שָׁאַל אוֹתוֹ: כֵּיצַד הוּא הַבְּחִירָה, הֵשִׁיב לוֹ בְּפִשְׁיטוּת: שֶׁהַבְּחִירָה הִיא בְּיַד הָאָדָם בְּפִשְׁיטוּת, אִם רוֹצֶה עוֹשֶׂה, וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה.

וְרָשַׁמְתִּי זֹאת, כִּי הוּא נִצָּרְךְ מְאֹד, כִּי כַּמָּה בְּנֵי־אָדָם נְבוּכִים בָּזֶה מְאֹד, מֵחֲמַת שֶׁהֵם מַרְגָּלִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וּבְדַרְכֵיהֶם מִנְּעוּרֵיהֶם מְאֹד, עַל־כֵּן נִדְמֶה לָהֶם שֶׁאֵין לָהֶם בְּחִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹת מַעֲשֵׂיהֶם. אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ לְכָל אָדָם בְּחִירָה תָּמִיד עַל כָּל דָּבָר, וּכְמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה עוֹשֶׂה.

וְהָבֵן הַדְּבָרִים מְאֹד:

## תניא · תורה קיא

**א** אֶחָד שָׁאַל אוֹתוֹ בְּעִנְיַן הִנְהָגַת הִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְצִוָּה לוֹ לִלְמֹד וְכוּ׳.

וְשָׁאַל אוֹתוֹ: הֲלֹא אֵינִי יָכוֹל לִלְמֹד.

הֵשִׁיב לוֹ: עַל־יְדֵי תְּפִלָּה יְכוֹלִין לָבוֹא לַכֹּל, לְכָל טוּב, לְתוֹרָה וַעֲבוֹדָה וּלְכָל הַקְּדֻשׁוֹת וּלְכָל הָעֲבוֹדוֹת וּלְכָל הַטּוֹבוֹת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת:

פַּעַם אֶחָד אָמַר: אִם הָיוּ מַנִּיחִין מֵת לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְפַּלֵּל, בְּוַדַּאי הָיָה מִתְפַּלֵּל יָפֶה יָפֶה בְּכָל כֹּחוֹ:

## תניא · תורה קיב

**א** לְעִנְיַן הִתְחַזְּקוּת לְבַל יִפֹּל הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ מֵחֲמַת רִבּוּי הַפְּגָמִים וְהַקְּלִקּוּלִים שֶׁקִּלְקֵל עַל־יְדֵי מַעֲשָׂיו, עָנָה וְאָמַר: אִם אַתָּה מַאֲמִין, שֶׁיְּכוֹלִין לְקַלְקֵל, תַּאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִין לְתַקֵּן:

## תניא · תורה קיג

**א** מִי שֶׁרַק מִתְנוֹצֵץ לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲפִלּוּ דָּבָר אֶחָד שֶׁלֹּא כָּרָאוּי בִּשְׁלֵמוּת (כְּלוֹמַר, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בְּזֶה הַדָּבָר שׁוּם נִדְנוּד עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא שׁוּם תַּאֲוָה גְּמוּרָה בְּנַשְׁמִיּוּת, רַק שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה הַדָּבָר בְּתַכְלִית שְׁלֵמוּת הַקְּדֻשָּׁה כָּרָאוּי בֶּאֱמֶת), רָאוּי לוֹ שֶׁתִּכְלֶה נַפְשׁוֹ לְנַמְרֵי מֵעֹצֶם הַחֲרָטָה וְהַבּוּשָׁה:

## תניא · תורה קיד

**א** פַּעַם אֶחָד דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ ז״ל, וְהֵבַנְתִּי שֶׁהָיָה חָפֵץ מְאֹד לְגַלּוֹת לִי אֵיזֶה דָּבָר מֵהַשָּׂגוֹתָיו שֶׁהִשִּׂיג, כְּדַרְכּוֹ תָּמִיד, אַךְ הָיָה קָשֶׁה עָלָיו. וְהָלַכְתִּי עִמּוֹ יַחַד בִּשְׂתִיקָה, כִּי לֹא דִבֶּר עִמִּי מְאוּמָה, אַךְ בְּתוֹךְ זֶה יָצְאוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ דִּבּוּרִים אֵלּוּ: סָע הָאט אַ פָּנִים אַז מָע מוּז זִיךְ פּוּן אַ הִרְהוּר זַייעֶר הִיטֶן.

וְהֵבַנְתִּי אָז בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ וּמִתְנוּעוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּעֵת שֶׁדִּבֵּר זֹאת, שֶׁאָז נִתְגַּלָּה לוֹ בְּהַשָּׂגוֹתָיו הַנּוֹרָאוֹת עֹצֶם פְּגַם הַהִרְהוּר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁפּוֹגֵם מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְאֵי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר זֹאת בִּכְתָב:

## תנינא · תורה קטו

**א** סִפֵּר שֶׁהָיָה לוֹ הִתְחַזְּקוּת גָּדוֹל בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ עַצְמוֹ לְבַלְבֵּל כְּלָל.

וְדַרְכּוֹ הָיָה, שֶׁהָיָה בּוֹרֵר לוֹ אֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ יָשָׁרָה אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וְהִתְחִיל לְהִתְנַהֵג בְּאֵלּוּ הַהַנְהָגוֹת וּבְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, שֶׁבָּחַר לוֹ. וְהָיָה מִתְנַהֵג בְּאֵלּוּ הַהַנְהָגוֹת אֵיזֶה זְמַן, וְכָל מַה שֶּׁהָיוּ בָּאִים עָלָיו מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת לְבַלְבְּלוֹ מֵהַנְהָגָה זֹאת וּלְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ אַחֵר, לֹא הָיָה שׁוֹמֵעַ לְאֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת כְּלָל, וְהָיָה דּוֹחֶה אֶת אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת מִדַּעְתּוֹ, וְלֹא הִנִּיחָם לִכְנֹס בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, רַק הָיָה חָזָק וְאַמִּיץ בְּדַעְתּוֹ מְאֹד, וְהָיָה הוֹלֵךְ וּמִתְנַהֵג בַּדֶּרֶךְ שֶׁבָּחַר לוֹ אֵיזֶה זְמַן.

אַךְ אַחַר־כָּךְ בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן, אַחַר כַּמָּה שָׁבוּעוֹת, חָזַר וּבָא עַל דַּעְתּוֹ אֵיזֶה מַחֲשָׁבוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ אַחֵר, וְאָז, אַחַר שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַן אָרֹךְ, אָז יֹשֵׁב עַצְמוֹ וּבָחַר לוֹ אֵיזֶה דֶּרֶךְ וְסִדֵּר אַחֵר, כְּפִי שֶׁהָיָה נִרְאֶה לוֹ אָז. אֲבָל לֹא הִנִּיחַ עַצְמוֹ לְבַלְבֵּל בְּכָל פַּעַם מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה וּמִדֶּרֶךְ זֶה לְדֶרֶךְ אַחֵר, רַק הָיָה חָזָק לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד זְמַן גָּדוֹל כַּנַּ״ל:

## תנינא · תורה קטז

**א** סִפֵּר שֶׁכְּשֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, סִפְּרוּ לוֹ שָׁם הַחֲשׁוּבִים שֶׁהָיוּ שָׁם, שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינוֹת אֵלּוּ וְקִבְּעוּ דִּירָתָם שָׁם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כַּמְפֹרָסָם. וְסִפְּרוּ לוֹ, שֶׁקֹּדֶם שֶׁהָיוּ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְצַיֵּר לְעַצְמָן, שֶׁאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא עוֹמֶדֶת בְּזֶה הָעוֹלָם, וְהָיוּ סוֹבְרִים שֶׁאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי, לְפִי גֹּדֶל קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הַמְבֹאָר בַּסְּפָרִים. וּמִפְּרָשׁ בְּתוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה מַעֲלַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְהַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ מְפֹרֶשֶׁת כָּל גְּבוּלֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְגֹדֶל מַעֲלָתָהּ וּקְדֻשָּׁתָהּ הֶעָצוּם וְהַנּוֹרָא מְאֹד מְאֹד. עַל־כֵּן לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לְצַיֵּר לְעַצְמָן בְּעֵינֵיהֶם, שֶׁאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּזֶה הָעוֹלָם, עַד אֲשֶׁר בָּאוּ לְשָׁם וְרָאוּ, שֶׁאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ.

כִּי בֶּאֱמֶת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא כְּמוֹ מְדִינוֹת אֵלּוּ מַמָּשׁ, וַעֲפַר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא בְּמַרְאֶה וּדְמוּת כְּמוֹ עֲפַר מְדִינוֹת אֵלּוּ מַמָּשׁ. כִּי מַה שֶּׁמְּבִיאִין לִפְעָמִים עָפָר לָבָן מִשָּׁם זֶהוּ רַק בְּמִקּוֹמוֹת פְּרָטִיִּים, וְגַם בִּמְדִינָה זוֹ נִמְצָא עָפָר לָבָן וְעָפָר שֶׁל נָתֶר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, אֲבָל עִקַּר הֶעָפָר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא כְּמוֹ עֲפַר מְדִינוֹת אֵלּוּ מַמָּשׁ. כִּי בֶּאֱמֶת בִּדְמוּת וּתְמוּנָה אֵין חִלּוּק כְּלָל בֵּין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּבֵין שְׁאָר מְדִינוֹת, לְהַבְדִּיל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא קְדוֹשָׁה מְאֹד מְאֹד בְּתַכְלִית הַקְּדֻשָּׁה עֲצוּמָה וְנוֹרָאָה מְאֹד. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לַהֲלֹךְ שָׁם אַפִּלּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת וְכוּ׳, כַּאֲשֶׁר הִפְלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וְכָל הַסְּפָרִים בְּעִנְיָן קְדֻשָּׁתָהּ הַגְּדוֹלָה וְהַנּוֹרָאָה:

**ב** וְסִפֵּר רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה זֹאת, כִּי הוּא עִנְיָן נִצְרָךְ מְאֹד לְכַמָּה עִנְיָנִים, שֶׁבְּנֵי־אָדָם נְבוּכִים בָּהֶם בְּטָעוּתִים. כִּי יֵשׁ טוֹעִים סוֹבְרִים, שֶׁצְּרִיכִין לְהַכִּיר אֶת הַצַּדִּיק אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁבְּקְדֻשָּׁה לְהַכִּירוֹ בְּפָנָיו בְּצַלְמוֹ וּדְמוּתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה מְשֻׁנֶּה בְּדִמּוּתוֹ וּבִתְנוּעוֹתָיו דַּיְקָא,

וּבֶאֱמֶת לֹא כֵן הוּא. כִּי הַצַּדִּיק הוּא בִּדְמוּת וְצֶלֶם כְּכָל הָאֲנָשִׁים וְאֵין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, וּשְׁאָרֵי בְּנֵי־אָדָם אֵינָם בִּדְמוּתוֹ כְּלָל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁאִישׁ הַכָּשֵׁר נִדְמֶה שֶׁהוֹלֵךְ עִם כַּרְכָּשׁוֹת וְדַקִּין כְּמוֹ שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי.

וְכֵן אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמֶת הִיא מֻבְדֶּלֶת וּמֻפְרֶשֶׁת לְגַמְרֵי מִשְּׁאָר אֲרָצוֹת בְּכָל עִנְיָנֶיהָ וּבְחִינוֹתֶיהָ. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהּ רָקִיעַ אַחֵר מִשְּׁאָר אֲרָצוֹת, וְכַמּוּבָן בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת תְּרוּמָה. אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּגַשְׁמִיּוּת לְפִי מַרְאֵה עֵינֵי הָאָדָם אֵין רוֹאִים שׁוּם שִׁנּוּי בֵּין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לִשְׁאָר אֲרָצוֹת, כִּי אִם מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהַאֲמִין בִּקְדֻשָּׁתָהּ, יָכוֹל לְהַבְחִין קְצָת הַהֶפְרֵשׁ.

כְּמוֹ־כֵן הַצַּדִּיק וְהָאֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים לְעֻמַּת שְׁאָר הָעוֹלָם, שֶׁבֶּאֱמֶת הֵם דּוֹמִים בְּכָל תְּנוּעוֹתֵיהֶם כִּשְׁאָר בְּנֵי־אָדָם בִּדְמוּתָם וְצַלְמָם, וְאֵין בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ בְּגַשְׁמִיּוּת לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי בָשָׂר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ אָנוּ מַאֲמִינִים שֶׁהֵם מֻפְרָשִׁים וּמֻבְדָּלִים לְגַמְרֵי. כִּי אִישׁ כָּשֵׁר הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי כַּנַּ״ל, מִכָּל־שֶׁכֵּן הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים. וְעִנְיָן זֶה נִצְרָךְ לְכַמָּה עִנְיָנִים, וְהָבֵן זֶה מְאֹד:

## תנינא · תורה קיז

**א** מַה שֶּׁמְּבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם, כְּשֶׁנִּכְנָס לְקְדֻשָּׁה גְּבוֹהָה, כְּגוֹן כְּשֶׁמִּתְקָרֵב לְצַדִּיק הָאֱמֶת וְכַיּוֹצֵא, אָז דַּיְקָא יִקָּרֶה לוֹ מִקְרֶה בִּלְתִּי טָהוֹר, חַס וְשָׁלוֹם.

כְּבָר מְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם נִכְנָס לִקְדֻשָּׁה, מִתְגַּבֵּר עָלָיו הַיֵּצֶר הָרָע בְּיוֹתֵר, כִּי כָּל מַה שֶּׁנִּכְנָס בִּקְדֻשָּׁה יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ בְּכָל פַּעַם יֵצֶר הָרָע חָדָשׁ גָּדוֹל מִבְּתְחִלָּה. עַיֵּן בִּלְקוּטֵי הָרַאשׁוֹן בְּסִימָן עב וּבְמָקוֹם אַחֵר ).

וּבֶאֱמֶת הַבִּלְבּוּל הַזֶּה שְׁטוּת, כִּי מַמָּה נַפְשָׁךְ: אִם יִקָּרֶה לוֹ מֻחֲמֶת הִרְהוּר – מִי חַיָּב בָּזֶה, וְאֵין לוֹ לְהִתְרַעֵם כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ גָּרַם לוֹ, וְאִם אֵינוֹ מֻחֲמַת הִרְהוּר, אָז בְּוַדַּאי אֵינוֹ סִימָן רַע כְּלָל, כִּי אִם הָיָה עִנְיָן רַע, לֹא הָיוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְסִימָן יָפֶה לְחוֹלֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז), שֶׁקְּרִי סִימָן יָפֶה לְחוֹלֶה.

וּבָאֳמֶת אַדְרַבָּא, מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב לְקְדֻשָּׁה גָּבוֹהַּ מֵאֹד, מֵחֲמַת זֶה נִזְדַּמֵּן לוֹ, כִּי כָּל הַמַּצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ מִלְּמַטָּה, מַצְדִּיקִין עָלָיו הַדִּין מִלְּמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח).

נִמְצָא כְּשֶׁאָדָם מַצְדִּיק עַצְמוֹ וְנִכְנָס בִּקְדֻשָּׁה, מְדַקְדְּקִין עָלָיו יוֹתֵר, וּמִתְעוֹרְרִין עָלָיו קְטָרוּגִים וְדִינִים, חַס וְשָׁלוֹם, וּמֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַדִּינִים נַעֲשֶׂה הַיֵּצֶר הָרָע, כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (סי׳ ע״ב הנ״ל). וְעַל־כֵּן אֵין לוֹ לְהִתְרַעֵם כְּלָל עַל זֶה, כִּי אַדְרַבָּא, מֵחֲמַת שֶׁנִּכְנַס לִקְדֻשָּׁה גָּבוֹהַּ כָּזֶה, מֵחֲמַת זֶה נִתְגָּרֶה בּוֹ הַיֵּצֶר הָרָע, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַדִּינִים כַּנַּ״ל.

וְעַל־כֵּן חָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לְגֹנֶב גָּדוֹל מַה שֶּׁלֹּא אֵרַע קֳרֵי לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ״ה), כִּי מֵחֲמַת שֶׁנִּכְנַס הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים לִקְדֻשָּׁה גְּבוֹהָה כָּזוֹ לִפְנֵי וְלִפְנִים, הָיָה בְּוַדַּאי עָלָיו קְטָרוּגִים וְהִתְגָּרוּת הַרְבֵּה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַיֵּצֶר הָרָע כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן נֶחְשָׁב לְגֹנֶב, מַה שֶּׁנִּצּוֹל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִמְּקֻרֵהוּ בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים.

וְעַתָּה רְאֵה וְהָבֵן, אֵיךְ יְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם עִנְיַן הַנַּ״ל, וְכִי יֵשׁ לוֹ לְהִתְרַעֵם עַל שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ גַּם כְּמוֹ לַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים,

גַּם דַּע, שֶׁלִּפְעָמִים יֵשׁ בְּאָדָם טֻמְאָה טְמוּנָה, שֶׁאֵין יוֹדְעִין לָהּ שׁוּם תִּקּוּן, מֵחֲמַת שֶׁהִיא טְמוּנָה וְנִסְתֶּרֶת בּוֹ, וְעַל־כֵּן זֶהוּ טוֹבָה מַה שֶּׁאֵרַע לוֹ כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה, כִּי יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ הַטֻּמְאָה הַטְמוּנָה הַנַּ״ל, כִּי אָזַי כְּשֶׁיּוֹצֵאת, יְכוֹלִין לְמְצֹא לָהּ תִּקּוּן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִקֹּדֶם כְּשֶׁהָיְתָה טְמוּנָה כַּנַּ״ל. וּמֵחֲמַת זֶה לֹא הוֹלִיד אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק עַד שֶׁהוֹלִיד תְּחִלָּה אֶת יִשְׁמָעֵאל, וְכֵן יִצְחָק הוֹלִיד אֶת עֵשָׂו וְאַחַר־כָּךְ אֶת יַעֲקֹב, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַזֻּהֲמָא תְּחִלָּה, כַּמּוּבָא:

## תנינא · תורה קיח

**א** לְעִנְיַן חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ גְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ מְשַׁבְּחִים אוֹתָם שֶׁאוֹמְרִים תּוֹרָה בְּלִי מַחֲשָׁבָה וְעִיּוּן מִקֹּדֶם, אָמַר שֶׁאֵין זֶה מַעֲלָה כָּל־כָּךְ, כִּי בְּוַדַּאי יְכוֹלִים לוֹמַר תּוֹרָה בְּלִי מַחֲשָׁבָה וְעִיּוּן, כִּי יְכוֹלִין לְקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּבּוּר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלוֹמַר תּוֹרָה בְּלִי מַחֲשָׁבָה וְעִיּוּן מִקֹּדֶם,

אֲבָל טוֹב יוֹתֵר כְּשֶׁחוֹשְׁבִין תּוֹרָה. וַהֲלֹא אֲפִלּוּ אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מָצִינוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב״ר פ׳ כי תשא פ״מ), שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁרוֹצֶה לְגַלּוֹת תּוֹרָה, הוּא חוֹזְרָהּ אַרְבַּע פְּעָמִים קֹדֶם שֶׁאוֹמְרָהּ. וְלָמְדוּ מִפָּסוּק: אָז רָאָה וַיְסַפְּרָהּ, הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ, שֶׁנִּכְתַּב בְּכָאן אַרְבַּע בְּחִינוֹת: רָאָה וַיְסַפְּרָהּ וְכוּ׳, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּבָיְכוֹל, רוֹאֶה וְסוֹפֵר וּמֵכִין וְחוֹקֵר דִּבְרֵי הַתּוֹרָה אַרְבַּע פְּעָמִים קֹדֶם שֶׁאוֹמְרָהּ, וְאַחַר־כָּךְ מְגַלֶּה אוֹתָהּ לְהָעוֹלָם. מִכָּל־שֶׁכֵּן בֶּן־אָדָם שֶׁצָּרִיךְ לַחֲשֹׁב וּלְעַיֵּן וְלַחֲקֹר וּלְבָרֵר הַדִּבְרֵי־תוֹרָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ תְּחִלָּה הֵיטֵב קֹדֶם שֶׁאוֹמְרָהּ:

**ב** וְאָמַר, שֶׁעַכְשָׁו בְּנָקֵל מְאֹד לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, מֵחֲמַת שֶׁכְּבָר נִתְפַּשְּׁטוּ חִבּוּרִים קְדוֹשִׁים הַרְבֵּה מִצַּדִּיקִים שֶׁבְּדוֹרוֹתֵינוּ. וּכְפִי הַשִּׂיחוֹת וְהַהִתְגַּלּוּת שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט בְּיָמֵינוּ, בְּנָקֵל מְאֹד לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה.

גַּם אָמַר עַל מַה שֶּׁמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר וְכוּ׳, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַחֻבְּרָיָא קַדִּישָׁא, אָמַר: פָּתַח רַבִּי יִצְחָק — כְּשֶׁהָיָה רַק פּוֹתֵחַ אֶת פִּיו, תֵּכֶף וּמִיָּד הָיָה אוֹמֵר וּמְגַלֶּה תּוֹרָה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כְּבָר מְבֹאָר, שֶׁטּוֹב יוֹתֵר לְעַיֵּן וְלַחֲשֹׁב (שְׁקוֹרִין טְרַאכְטִין) תּוֹרָה:

## תנינא · תורה קיט

**א** דִּבֵּר עִמָּנוּ כַּמָּה פְּעָמִים מֵעִנְיַן יְסוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם כֻּלָּם מְלֵאִים יְסוּרִים, אֵין גַּם אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עוֹלָם הַזֶּה. וַאֲפִלּוּ הָעֲשִׁירִים הַגְּדוֹלִים וַאֲפִלּוּ הַשָּׂרִים, אֵין לָהֶם שׁוּם עוֹלָם הַזֶּה כְּלָל, כִּי כָּל יְמֵיהֶם כַּעַס וּמַכְאוֹבוֹת, וְכֻלָּם מְלֵאִים טְרָדוֹת וּדְאָגוֹת וַעֲצָבוּת וְיָגוֹן וַאֲנָחָה תָּמִיד, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ יְסוּרִים מְיֻחָדִים, וְאֵין גַּם אֶחָד מִכָּל הַגִּבּוֹרִים וְהַשָּׂרִים, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הַכֹּל כִּסְדֶר כִּרְצוֹנוֹ תָּמִיד, וְכֻלָּם כְּאֶחָד מְלֵאִים יְסוּרִים וּדְאָגוֹת תָּמִיד, וְזֶה בָּרוּר וְיָדוּעַ לְכָל מִי שֶׁבָּקִי קְצָת בָּהֶם וּבְדַרְכֵיהֶם.

וְכַמָּה פְּעָמִים דִּבַּרְנוּ מִזֶּה, וְהָיִינוּ רוֹאִים בְּעֵינֵינוּ כָּל זֹאת. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁנִּדְמֶה עָלָיו, שֶׁיֵּשׁ לוֹ הָעוֹלָם הַזֶּה בִּשְׁלֵמוּת וְיֵשׁ לוֹ כָּל הַתַּעֲנוּגִים: עֹשֶׁר וּנְכָסִים וְכָבוֹד וְהוֹן רַב וְאַרְמוֹנִים גְּדוֹלִים וְכֵלִים נִפְלָאִים וְתַכְשִׁיטִין וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְכוּ׳ — אִם יִסְתַּכֵּל בּוֹ הֵיטֵב, הוּא גַּם־כֵּן מָלֵא כַּעַס וּמַכְאוֹבוֹת הַרְבֵּה תָּמִיד בְּכַמָּה מִינֵי אֲפָנִים וְעִנְיָנִים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לְבָאֵר זֹאת לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ בְּקָרְקָפְתּוֹ וּמִסְתַּכֵּל קְצָת בָּהֶם בֶּאֱמֶת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (קהלת ב׳:כ״ג): גַּם כָּל יָמָיו כַּעַס וּמַכְאוֹבוֹת וְכוּ׳, וּכְתִיב: אָדָם לָעָמָל יוּלָּד קֻצַר יָמִים וּשְׂבַע רֹגֶז (איוב י״ד:א׳).

וְזֶה כּוֹלֵל כָּל בְּנֵי־אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם מִקָּטֹן וְעַד גָּדוֹל, כִּי כֻּלָּם נוֹלְדוּ לָעָמָל וּמְלֵאִים רֹגֶז וְיִסּוּרִין, וְאֵין שׁוּם עֵצָה וְתַחְבּוּלָה לְהִנָּצֵל מֵעָמָל וְיָגוֹן הַזֶּה כִּי־אִם לְבָרֵחַ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה.

וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ב״ר פ׳ יג): אָדָם לָעָמָל יוּלָּד — אַשְׁרֵי מִי שֶׁעָמַל בַּתּוֹרָה, הֵינוּ מֵאַחַר שֶׁכָּל אָדָם נוֹלָד לָעָמָל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִמָּלֵט מִזֶּה בְּשׁוּם אֹפֶן,

אֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה לוֹ כָּל חֲלָקֵי דְּעָלְמָא, בְּוַדַּאי יִהְיֶה לוֹ עָמָל וְיִסּוּרִין וּדְאָגוֹת הַרְבֵּה, עַל־כֵּן הֶחְכָּם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ – שֶׁיְּהַפֵּךְ הֶעָמָל לְעָמָל שֶׁל תּוֹרָה, אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל זֶה נוֹלָד שֶׁיַּעֲמֹל בַּתּוֹרָה, וְאָז אַשְׁרֵי לוֹ, כִּי נָצוֹל מֵעֲמַל הָעוֹלָם הַזֶּה וְזוֹכֶה לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא:

**ב** עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה: הִנֵּה הַכֹּל אוֹמְרִים, שֶׁיֵּשׁ עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא. וְהִנֵּה עוֹלָם הַבָּא – אָנוּ מַאֲמִינִים שֶׁיֵּשׁ עוֹלָם הַבָּא, אֶפְשָׁר יֵשׁ גַּם עוֹלָם הַזֶּה גַּם־כֵּן בְּאֵיזֶה עוֹלָם, כִּי בְּכָאן נִרְאֶה שֶׁהוּא הַגֵּיהִנֹּם, כִּי כֻּלָּם מְלֵאִים יִסּוּרִים גְּדוֹלִים תָּמִיד.

וְאָמַר: שֶׁאֵין נִמְצָא שׁוּם עוֹלָם הַזֶּה כְּלָל:

## תנינא · תורה קכ

**א** אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ סִפֵּר לִי, שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם רַבֵּנוּ זַ״ל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם כְּדַרְכּוֹ, וְהֵבִין רַבֵּנוּ זַ״ל שֶׁהוּא עוֹסֵק קְצָת לְכִוּן כַּוָּנוֹת בִּתְפִלָּתוֹ, וְהִקְפִּיד עָלָיו רַבֵּנוּ זַ״ל מְאֹד וְאָמַר לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲסֹק עוֹד בָּזֶה, וְלֹא יִתְפַּלֵּל עִם כַּוָּנוֹת, רַק יְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ. (אַף־עַל־פִּי שֶׁזֶּה הָאִישׁ לָמַד כִּתְבֵי הָאֲרִ״י זַ״ל עַל־פִּי פְּקֻדָּתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא רָצָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל עִם כַּוָּנוֹת כְּלָל).

וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָזֶה, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עִם כַּוָּנוֹת הוּא כְּמוֹ כְּשׁוּף, כִּי בְּכִשּׁוּף נֶאֱמַר: לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת (דברים י״ח:ט׳), וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת עה, ר״ה כד, סנהדרין סח): לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת, אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת. כָּךְ הוּא בְּעִנְיַן הַכַּוָּנוֹת לְהַבְדִּיל, שֶׁאֵין צְרִיכִין לִלְמֹד אוֹתָם כִּי־אִם לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, אֲבָל לֹא לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם, דְּהַיְנוּ לְכַוְּנָם בַּתְּפִלָּה, מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָזֶה.

וְאָמַר כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה הִיא דְּבֵקוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה טוֹב יוֹתֵר לְהִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹן לַעַז שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִים בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ, אֲזַי הַלֵּב סָמוּךְ וְדָבוּק מְאֹד בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, וְיָכוֹל לְדַבֵּק עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אַךְ כְּבָר תִּקְּנוּ לָנוּ אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סֵדֶר הַתְּפִלָּה (מַחֲמַת שֶׁלֹּא כָּל אָדָם יָכוֹל לְסַדֵּר סֵדֶר הַתְּפִלָּה לְעַצְמוֹ, כַּמּוּבָא), עַל־כֵּן אָנוּ חַיָּבִים לְהִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁסִּדְּרוּ לָנוּ. אֲבָל הָעִקָּר הוּא רַק לְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, שֶׁמִּתְפַּלְּלִין לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְקָרְבִין וּמִתְדַּבְּקִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה מִי שֶׁמְּדַבֵּר בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תָּמִיד, כְּגוֹן יְרוּשַׁלְמִי, אֵין צָרִיךְ לַחֲשֹׁב בְּדַעְתּוֹ פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת, רַק שֶׁיֵּשׁ אָזְנוֹ מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר, וְזֶה עִקַּר כַּוָּנָתוֹ בַּתְּפִלָּה.

וְאֶצֶל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה, אֶצְלָם כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל הָאֲרִיזַ״ל וְכוּ׳ הֵם פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת, שֶׁבְּפֵרוּשׁ הַמִּלּוֹת שֶׁלָּהֶם כְּלוּלִים כָּל הַכַּוָּנוֹת:

## תנינא · תורה קכא

**א** הָיָה מְחַזֵּק אֶת אֲנָשָׁיו, שֶׁקִּבְּלוּ לְפָנָיו בְּקַבָּלָנָא גְּדוֹלָה, עַל שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִתְּפִלָּה מְאֹד וְקָשֶׁה עֲלֵיהֶם מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל, וְהָיָה מְחַזֵּק אוֹתָם וּמְנַחֵם אוֹתָם בְּכַמָּה לְשׁוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִפְּלוּ בְּדַעְתֵּיהֶן בִּשְׁבִיל זֶה.

וְאָמַר, הֲלֹא אֵצֶל הַגֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, כַּמָּה זְכָיָה הוּא אֶצְלוֹ כְּשֶׁזּוֹכֶה לִידַע אֱמִירַת הַתֵּבוֹת לְבַד עַד ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״, עַל־כֵּן רָאוּי לְאָדָם לְנַחֵם אֶת עַצְמוֹ וּלְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ עַל אֲשֶׁר עַל־כָּל־פָּנִים הוּא זוֹכֶה לוֹמַר הַתֵּבוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה.

וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם אִישׁ פָּשׁוּט אֶחָד מִעִנְיַן תְּפִלָּה, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל, וְנָתַן לוֹ עֵצָה וְאָמַר לוֹ, שֶׁיַּחְשֹׁב בְּלִבּוֹ, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל כִּי־אִם עַד ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״ הוּא צָרִיךְ עַכְשָׁו בְּגִלְגּוּל זֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וְעַל־כֵּן יַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ בָּזֶה הַמַּעֲט לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה עַד ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״. וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁיַּגִּיעַ ל״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״, יַחְשֹׁב: אוּלַי צָרִיךְ לְתַקֵּן חֵלֶק זֶה, כְּגוֹן מ״בָּרוּךְ שֶׁאָמַר״ עַד ״יִתְבָּרַךְ דָּוִד״, וְיִתְפַּלֵּל עוֹד אוֹתוֹ הַחֵלֶק בְּכַוָּנָה, וְכֵן לְהַלָּן.

וְהַכְּלָל – שֶׁלֹּא יְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ בַּתְּחִלָּה בְּכָל הַתְּפִלָּה, כִּי יִהְיֶה קָשֶׁה וְכָבֵד עָלָיו, רַק יִתְאַמֵּץ בְּכָל פַּעַם לוֹמַר מְעַט מְעַט בְּכַוָּנָה, כִּי מְעַט יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד מְעַט וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

**ב** גַּם כְּבָר מְבֹאָר, שֶׁבֶּאֱמֶת עַל־פִּי הָרֹב אֵין יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה, רַק מְעַט, כִּי כָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל אֵיזֶה חֵלֶק מֵהַתְּפִלָּה לְפִי בְּחִינָתוֹ, כִּי אֵית מָארֵי דְּיַדִּין וּמָארֵי דְּרַגְלִין וְכוּ׳, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

## תנינא · תורה קכב

**א** לְעִנְיַן הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה.

וּכְבָר יָדוּעַ, שֶׁכָּל מַחֲשָׁבָה וּמַחֲשָׁבָה הִיא קוֹמָה שְׁלֵמָה, כַּמּוּבָא. וְאָמַר שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל כְּסֵדֶר וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ עַל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא

מְנַצֵּחַ אוֹתָם וּמַעֲבִירָם מִמֶּנּוּ (וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁאֵין צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק לֵילֵךְ כְּסִדֶּר בִּתְפִלָּתוֹ וְלִבְלִי לְהַבִּיט לְאַחֲרָיו כְּלָל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְמֵילָא יִסְתַּלְּקוּ), אֲזַי בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ בִּתְפִלָּתוֹ הוּא מַפִּיל אוֹתָם, לָזֶה חוֹתֵךְ יָד, וְלָזֶה חוֹתֵךְ רֶגֶל, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הָאֵיבָרִים.

פֵּרוּשׁ, כְּמוֹ לְמָשָׁל בְּעִנְיַן מִלְחָמָה, כְּשֶׁצָּרִיךְ לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר בֵּין הַרִבְּה רוֹצְחִים וְאוֹרְבִים, וּכְשֶׁהוּא גִּבּוֹר וְעֹבֵר בֵּינֵיהֶם, אֲזַי בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ הוּא מַפִּיל אוֹתָם, כִּי לָזֶה חוֹתֵךְ יָד בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ וּמַפִּילוֹ, וְלָזֶה חוֹתֵךְ רֶגֶל וְכוּ', וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה;

כֵּן הוּא מַמָּשׁ בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁכְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין כְּסִדֶּר וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְדוֹחִין אוֹתָם וּמַפִּילָם, אֲזַי בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ בִּתְפִלָּתוֹ הוּא חוֹתֵךְ לָזֶה יָד וְלָזֶה רֶגֶל וְכוּ' כַּנַּ"ל. כִּי כָל מַחֲשָׁבָה זָרָה הוּא קְלִפָּה, וְהִיא קוֹמָה שְׁלֵמָה, כַּמּוּבָא, וּכְשֶׁמִּתְגַּבֵּר לְהִתְפַּלֵּל כְּסִדֶּר וְלִבְלִי לְהִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם, אֲזַי הוֹרֵג אוֹתָם אוֹ חוֹתֵךְ מֵהֶם אֵיבָרִים אֵיבָרִים כַּנַּ"ל:

## תנינא · תורה קכג

א אָמַר, שֶׁמְּקֻוֶּה אֵינָהּ מַזֶּקֶת כְּלָל, וְהַדַּאקְטֶיר שֶׁיֹּאמַר לוֹ, שֶׁמְּקֻוֶּה מַזֶּקֶת, אֵינוֹ דַּאקְטֶיר כְּלָל.

אַדְרַבָּה, טְבִילַת מְקֻוֶּה טוֹבָה מְאֹד לִבְרִיאוּת הַגּוּף, כִּי יֵשׁ נְקֻבִים קְטַנִּים הַרְבֵּה בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם וְהֵם נִקְבֵי הַזֵּעָה, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם יוֹצֵא הַזֵּעָה מִן הָאָדָם, וְהֵם צְרִיכִין לְפָתַח, כִּי אִם נִסְתָּמִין נִקְבֵי הַזֵּעָה יוֹכַל לֵחָלֵשׁ וְלִפֹּל לְחֻלְשָׁה, חַס וְשָׁלוֹם,

וְעַל־יְדֵי טְבִילָה בְּמַיִם נִפְתָּחִין נִקְבֵי הַזֵּעָה, וְזֶה טוֹב מְאֹד לִבְרִיאוּת הַגּוּף. רַק שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמַּיִם קָרִים בְּיוֹתֵר, כִּי אָז מַיָּא מְטָרְשֵׁי לְהַנְּקָבִים הַנַּ"ל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין הַמַּיִם קָרִים מְאֹד, אֲזַי הַטְּבִילָה בָּהֶם טוֹבָה מְאֹד:

גַּם כְּבָר מְבֹאָר, שֶׁאֵין הָעֲבוֹדוֹת וְסִגּוּפִים, שֶׁקּוֹרִין "הָאַרְיוֹאנִי", מַזִּיקִים כְּלָל, וּמִי שֶׁמַּזִּיק לוֹ הָעֲבוֹדָה וְהַסִּגּוּפִים, זֶהוּ רַק מֵחֲמַת גַּדְלוּת:

## תנינא · תורה קכד

א שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁלִּפְעָמִים מַגִּיעַ לָאָדָם הִרְהוּר תְּשׁוּבָה וְהִשְׁתּוֹקְקוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֵיזֶה מָקוֹם, שֶׁצָּרִיךְ שָׁם בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם דַּיְקָא לְהִתְחַזֵּק בְּזֶה הַהִרְהוּר תְּשׁוּבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, כְּגוֹן לְדַבֵּר שָׁם אֵיזֶה דִּבּוּרִים שֶׁל תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת אוֹ דִּבְרֵי הִשְׁתּוֹקְקוּת בַּפֶּה וּבַלֵּב כְּפִי הָעִנְיָן, וְלֹא יַמְתִּין וְלֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין זֶה הַמָּקוֹם מוּכָן לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם קְבִיעוּת לְתוֹרָה וּתְפִלָּה, רַק בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ וְכַיּוֹצֵא. כִּי כְּשֶׁיָּזוּז מִמְּקוֹמוֹ, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּפְסֹק.

וְכֵן מִמֶּנּוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ רָאִינוּ עִנְיָן כָּזֶה כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁלִּפְעָמִים נִשְׁאָר עוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַבַּיִת, וְדִבֵּר עִמָּנוּ וְגִלָּה לָנוּ תּוֹרָה נִפְלָאָה וְשִׂיחָה נָאָה מְאֹד, וְגִלָּה דְּרָכִים נִפְלָאִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל וְכוּ', וְלֹא רָצָה לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ, עַד שֶׁגָּמַר מַה שֶּׁרָצָה, וְכֵן הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים:

## תנינא · תורה קכה

א מֵעִנְיַן אֲמִירַת תְּהִלִּים

דִּבֵּר עִם אֶחָד וְאָמַר לוֹ, שֶׁעִקַּר אֲמִירַת תְּהִלִּים לוֹמַר כָּל מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים עַל עַצְמוֹ, לְמְצֹא אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ כָּל מִזְמוֹר וּמִזְמוֹר. וְשָׁאַל אוֹתוֹ זַ"ל: אֵיךְ, וּפֵרֵשׁ לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל קְצָת, כִּי כָל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁיְּצַיְּלֵהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵהֶם – הַכֹּל צְרִיכִין לְפָרֵשׁ לְעַצְמוֹ עַל מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר הָרָע וְחֵילוֹתָיו, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַמִּזְמוֹרִים (וְכַמְבֹאָר מִזֶּה לְעֵיל בְּסִימָן קא).

וְשָׁאַל אוֹתוֹ: אֵיךְ יְפָרֵשׁ לְעַצְמוֹ מֵהַפְּסוּקִים, שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם מְשַׁבֵּחַ אֶת עַצְמוֹ, כְּגוֹן: שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי (תהלים פו), וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. הֵשִׁיב לוֹ: גַּם זֶה צְרִיכִין לְפָרֵשׁ עַל עַצְמוֹ, כִּי צְרִיכִין לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה זְכוּת וּנְקֻדָּה טוֹבָה, אֲשֶׁר בִּבְחִינַת הַנְּקֻדָּה טוֹבָה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת חָסִיד, וְכַיּוֹצֵא.

וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל: הֲלֹא אָצֶל יְהוֹשָׁפָט כְּתִיב (ד"ה־ב יז): וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בִּדַרְכֵי ה', שֶׁבִּדְרָכֵי ה', וַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ הִגְבִּיהַּ לִבּוֹ קְצָת.

עוֹד אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל: הֲלֹא בַּבֹּקֶר אָנוּ אוֹמְרִים בַּתְּחִלָּה: מָה אָנוּ מָה חַיֵּינוּ וְכוּ', וְאָנוּ מַקְטִינִים עַצְמֵנוּ מְאֹד, וְאַחַר־כָּךְ אָנוּ אוֹמְרִים: אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ וְכוּ', שֶׁאַחַר־כָּךְ אָנוּ מְחַזְּקִים עַצְמֵנוּ וּמְרִימִים אֶת עַצְמֵנוּ, וְאָנוּ מְסַפְּרִים אֶת גְּדֻלָּתֵנוּ, וּמִתְפָּאֲרִים שֶׁאֲנַחְנוּ עַמּוֹ בְּנֵי בְרִיתוֹ זֶרַע אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכוּ', כִּי כָּךְ צְרִיכִין לְהִתְנַהֵג בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם כַּנַּ"ל.

וְעַיֵּן מִזֶּה בְּסוֹף סֵפֶר הָרִאשׁוֹן בְּסִימָן רפ"ב, עַל פָּסוּק: אַזְמְרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי: